

ಶ್ರೀ
ಶ್ರೀಮನ್ಮೂಲರಾಮೋ ವಿಜಯತೇ
ಶ್ರೀಮದ್ರಾಘವೇಂದ್ರ ಗುರುಸಾರ್ವಭೌಮೋ ವಿಜಯತೇ
ಶ್ರೀಮದ್ರಾಘವೇಂದ್ರ ಗುರುಸಾರ್ವಭೌಮನವರಿಂದ ವಿರಚಿತವಾದ

ತಂತ್ರದೀಪಿಕೆಯು

ಜಿಜ್ಞಾಸಾಧಿಕರಣ ವಾಕ್ಯಾರ್ಥ ಸಂಗ್ರಹ

ಮತ್ತು

ಶ್ರೀ ವಿಷ್ಣುಸರೋತ್ರಮತ್ಸ್ಯ ಸಮರ್ಥನ.

ಕನ್ನಡಾನುವಾದ ಲೇಖಕರು :
ಸಂದಿಕರಾಜ, ಸಚ್ಚಾಸ್ತ್ರ ರತ್ನಾಕರ ಇತ್ಯಾದಿ ಬಿರುದಭೂಷಿತರಾದ
ಶ್ರೀ ಮಾಗಡಿ ರಂಗನಾಥಾಚಾರ್ಯರು

ಪ್ರಕಾಶಕರು :
ಶ್ರೀಗುರುಸಾರ್ವಭೌಮ ಸಂಸ್ಕೃತ ವಿದ್ಯಾಪೀಠ, ಮಂತ್ರಾಲಯ
ಎಮ್ಮಿಗನೂರು ತಾಲ್ಲೂಕು, ಕರ್ನಾಟಕ ಜಿಲ್ಲಾ (ಎ.ಬಿ.)

ಶ್ರೀ

ಶ್ರೀಮನ್ನೂಲರಾಮೋ ವಿಜಯತೆ

ಶ್ರೀಮದ್ರಾಘವೇಂದ್ರಗುರುಸಾರ್ವಭೌಮೋ ವಿಜಯತೆ

ಶ್ರೀಮದ್ರಾಘವೇಂದ್ರ ಗುರುಸಾರ್ವಭೌಮರವರಿಂದ ಎರಚಿತವಾದ

ತಂತ್ರದೀಪಿಕೆಯ ಜಿಜ್ಞಾಸಾಧಿಕರಣ
ವಾಕ್ಯಾರ್ಥ ಸಂಗ್ರಹ

ಮತ್ತು

ಶ್ರೀ ವಿಷ್ಣುಸರೋತ್ತಮತ್ವ ಸಮರ್ಪನ.

ಕನ್ನಡಾನುವಾದ ಲೇಖಕರು:

ಕೇಂದ್ರ ಮತ್ತು ರಾಜ್ಯ ಪ್ರಶಸ್ತಿ ಪುರಸ್ಕೃತರಾದ
ಪಂಡಿತರಾದ, ಸಚ್ಚಿದ್ರಾಶ್ವ ರತ್ನಾಕರ ಇತ್ಯಾದಿ ಬಿರುದಭೂಷಿತರಾದ
ಶ್ರೀ ಮಾಗಡಿ ರಂಗನಾಥಾಚಾರ್ಯರು
ಶ್ರೀ ಗುರುಸಾರ್ವಭೌಮ ಪತ್ರಿಕಾ ಸಂಪಾದಕರು
ಮಂತ್ರಾಲಯ.

ಪ್ರಕಾಶಕರು.

ಶ್ರೀ ಗುರುಸಾರ್ವಭೌಮ ಸಂಸ್ಕೃತ ವಿದ್ಯಾಪೀಠ, ಮಂತ್ರಾಲಯ

ಮೈಸೂರು ತಾಲ್ಲೂಕು, ಕರ್ನಾಟಕ ಜಿಲ್ಲಾ (ಮ.ಪಿ)

1993

ಮುದ್ರಿತ ಪ್ರತಿಗಳು - 1000

ವರ್ಷ - 1993

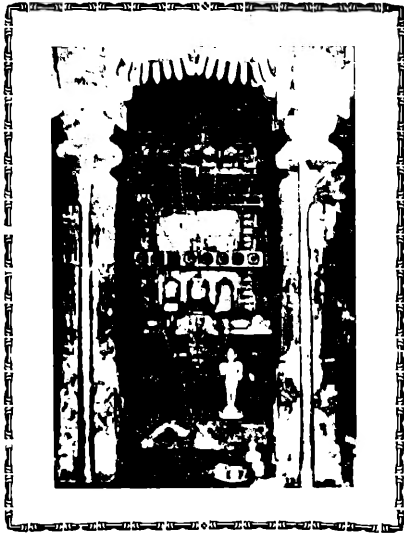
ಎಲ್ಲಾ ಪಕ್ಕಗಳನ್ನೂ ಕಾರಿಡಾರವಿದೆ.

ಮುದ್ರಣ:-

ಸುಪೀಥ ಪ್ರೆಸ್, ಅಂಗಡಿಬೀದಿ, ಚಾಮರಾಜನಗರ

ಪೀಠಿಕೆಯು - 500 018.

ಶ್ರೀಮದ್ರಾಘವೇಂದ್ರಗುರುಸಾರ್ವಭೌಮರು

ಶ್ರೀಮತ್ಸುಜಯೀಂದ್ರತೀರ್ಥರು

ವಿಷಯಾನುಕ್ರಮಣಿಕೆ

ತಂತ್ರದೀಪಿಕೆಯ ಮುನ್ನುಡಿ

ಪುಟ ೧ ರಿಂದ ೧೯

೧. ಶ್ರೀ ವೇದವ್ಯಾಸಾಚಾರ್ಯರ ಹಿನ್ನೆಲೆ.
೨. ಗೌತಮರಚನೆಯ ವಿವರಣೆ.
೩. ಬುದ್ಧನಿಂದ ಉಪದಿಷ್ಟವಾದ ವಾಕ್ಯಗಳಿಗೆ ಪ್ರಶಾಂತಸಂಹಿತೆಯಲ್ಲಿ ಸಿದ್ಧಾಂತಪರವಾದ ಪ್ರತಿಪಾದನೆಯ ರಹಸ್ಯಸಂಗತಿ.
೪. ಸೂತ್ರಭಾಷ್ಯದಲ್ಲಿ ತಜ್ಞೋಕ್ತಿಯಿಂದ ಎಂದು ತಾಮಸಪುರಾಣ ವಾಕ್ಯವನ್ನು ಭಾಷ್ಯಕಾರರು ಪ್ರಮಾಣವಾಗಿ ಉದಾಹರಿಸಿರುವ ರಹಸ್ಯ ಪ್ರತಿಪಾದನೆಗೆ ಸಾಧಕವಾದ ದರ್ಶನರಹಸ್ಯಸೂಚನೆ.
೫. ಸಕಲಪ್ರತ್ಯಸೂತ್ರಗಳೂ ಸಿದ್ಧಾಂತ ಸೂತ್ರಗಳೆಂಬ ವಿಷಯ.
೬. ಶ್ರೀಮದ್ಭಾವತಾರದ ಹಿನ್ನೆಲೆ.
೭. ಸೂತ್ರಭಾಷ್ಯದ ವೈಭವ
೮. ಭಾಷಾತ್ಯವಿಧ್ಯೆ ನಿರೂಪಣೆ ಸಮಾಧಿಭಾಷಾ, ದರ್ಶನ ಭಾಷಾ, ಗುಹ್ಯಭಾಷಾವಿಚಾರ.
೯. ಶ್ರೀವಿಷ್ಣುಸರ್ವೋತ್ತಮತ್ವ ಸಮರ್ಥನೆ.
೧೦. ದೇವತೆಗಳಿಂದಲೂ ಶ್ರೀಮದ್ಭಾವತಾರವೂ ರಹಸ್ಯವಿಚಾರ
೧೧. ಪ್ರಾಚೀನಚರಿತೆ, ನವೀನ ಚರಿತೆವಿಚಾರ - ಮೇರುಕೃತಿಯಾದ ನ್ಯಾಯಸುಧಾ
೧೨. ಮೇರುಕೃತಿಗಳಾದ ವ್ಯಾಸತ್ರಯ ವಿಚಾರ
೧೩. ತಂತ್ರದೀಪಿಕೆಯ ವೈಶಿಷ್ಟ್ಯ

ತಂತ್ರದೀಪಿಕಾ ಗ್ರಂಥದ ಹಿನ್ನೆಲೆ ಮತ್ತು ಅದರ ಸಾಮಾನ್ಯಪರಿಚಯ

ಪುಟ ೧೯ ರಿಂದ ೪೯

೧. ತಂತ್ರದೀಪಿಕೆಯ ವೈಶಿಷ್ಟ್ಯ
೨. ಶಾರೀರಕ ಮೀಮಾಂಸಾ ಶಬ್ದಕ್ಕೆ ಮತತ್ರಯರೀತ್ಯಾ ಅರ್ಥನಿರೂಪಣೆ
೩. ಪ್ರತ್ಯಸೂತ್ರಗಳ ನಿರ್ಗುಹಿತ ಸಿದ್ಧಾಂತರಹಸ್ಯ ಪ್ರತಿಪಾದನೆ (ಛಂದೋತ್ತರವ್ಯಾಪ್ತಿಸಂಪತ್ತಿ)
೪. ಸ್ವಾದಿಶಾಂತಾರ್ಥನಿರೂಪಣೆ.
೫. ಸ್ವಾಸ್ಥ್ಯದುಃಖಾಸ್ಥಗಳ ವಿಭಾಗ.
೬. ಸೂತ್ರಸಾಮಾನ್ಯಲಕ್ಷಣ - ಮತಭೇದಪ್ರತಿಪಾದನೆ.
೭. ಸಂಗತಿಪ್ರಭೇದವಿಚಾರ - (ತಾತ್ಪರ್ಯಚಿಂಪ್ರಿಕೋಕ್ತರೀತ್ಯಾ)

೮. ಪ್ರತ್ಯಸೂತ್ರಗಳಲ್ಲಿ ೪ ಅಧ್ಯಾಯಗಳಲ್ಲಿನ, ವಿಷಯ, ಅಧ್ಯಾಯಸಂಖ್ಯೆ, ಪಾದಗಳ ಸಂಖ್ಯೆ, ಅಧಿಕರಣಗಳ ಸಂಖ್ಯೆ, ಸೂತ್ರಗಳ ಸಂಖ್ಯೆಯ ನಿಯಮಗಳು -
- ೯ ಸಮನ್ವಯಗೊಳಿಸುವ ಶಬ್ದಪ್ರಭೇದಗಳ ನಿಯಮಗಳು ಅವುಗಳ ಹೇತುಮುಖ, ಸ್ವರೂಪಮುಖ, ಫಲಮುಖಲಕ್ಷಗಳ ವಿವರಣೆ(ತಾತ್ಪರ್ಯಚಂದ್ರಿಕಾರೀತಾ)
- ೧೦ ವಿಮ್ಲಜಿಹ್ವಾಪಾಠವ್ಯತ್ಯಯ ಸಮರ್ಥನೆ.
- ೧೧ ಸ್ಥೂಲವಾಗಿ ಶಾಸ್ತ್ರಾಧಿಕಾರ ನಿಯಮಗಳು.

ತಂತ್ರದೀಪಿಕಾ ಗ್ರಂಥವ್ಯಾಖ್ಯಾನದ ಕನ್ನಡಾನುವಾದ

ಪುಟ ೪೯ ರಿಂದ ೧೧೮

ತಂತ್ರದೀಪಿಕೆಯಲ್ಲಿ ಗ್ರಂಥಕಾರರು ಪ್ರತಿಜ್ಞೆ

ಮಾಡಿರುವಂತೆ "ಪ್ರಸ್ತಾನಭೇದಭೋಕ್ತಾರ್ಥಗ್ರಂಥದ ವಿವರಣೆ

ಪುಟ ೧೧೮ ರಿಂದ ೧೭೫

- ನ್ಯಾಯಸುಧಾ ತಾತ್ಪರ್ಯಚಂದ್ರಿಕಾವಾಕ್ಯಗಳ ಸಂಗ್ರಹರೂಪವಾದ ಅರ್ಥನಿಯಮಗಳು

" ಹರಿಃಪರಶರ: "

ಪುಟ ೧೭೫ ರಿಂದ ೪೪೭

ಶ್ರೀಹರಿಸರ್ವೋತ್ತಮತ್ರ ಸಮರ್ಥನೆ. ವಿಮ್ಲಜಿಹ್ವೋತ್ತಮತ್ರಂಜ ಸರ್ವದಾಪ್ರತಿಪಾದಯ" ಎಂಬ ಶ್ರೀಮಧ್ವರ ವಿದ್ಯಸಂದೇಶಕ್ಕೆ ತಕ್ಕಂತೆ ಕೆಲವು ಪ್ರಮಾಣವಾಕ್ಯಗಳಿಂದ ಶ್ರೀಹರಿಸರ್ವೋತ್ತಮತ್ರದ ಪ್ರತಿಪಾದನೆ.

ಬ್ರಹ್ಮಪಾಠ ಶೋಧ

ಪುಟ ೪೪೭ ರಿಂದ ೫೦೦

ಹೇಯವಾಗಿ ಶ್ರೀವಿಮ್ಲವುರಾಗೋಕ್ತವಾದ ಶ್ರೀಹರಿಸರ್ವೋತ್ತಮತ್ರ ಪ್ರತಿಪಾದಕವಾದ ಕುರುಮುನಿಗೆ ಒಪ್ಪಿವಿರುವವರ, ನಿತ್ಯವೂ ದೇವರವುರಾಗೋಕ್ತದಲ್ಲಿ ವರಿಸಲ್ಪಡತಕ್ಕ ಪ್ರತ್ಯವಾರ ಸ್ತೋತ್ರಕ್ಕೆ ಶ್ರೀವತ್ಸಾತ್ರೇಯಚಾರ್ಯರಿಂದ ರಚಿತವಾದ ಸುಪ್ರಸಾದಿಸಿ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನಸಹಿತವಾದ ಅರ್ಥವಿಶೇಷಗಳ ನಿಯಮಗಳು.

ವಿಶೇಷ ವಾಕ್ಯಾರ್ಥಗಳ ಸಂಗ್ರಹದಲ್ಲಿರುವ ರಹಸ್ಯ ಸ್ವಾರಸ್ಯವಾಕ್ಯಾರ್ಥಗಳು

೧. ಮಂಗಳವಾದ ವಾಕ್ಯಾರ್ಥನಿರೂಪಣೆಯಲ್ಲಿ ಶ್ರುತ್ಯನುಮಾನ ಪ್ರಕಾರ ೫೧-೫೨
೨. ಅಪಧಾತುವಿನಿಂದ ನಿಷ್ಪನ್ನವಾಗಿರುವಂತೆ ವೇದಾತ್ಯಾಧಾತುವಿನಿಂದಲೂ ಓಹಾರದ ನಿಷ್ಪತ್ತಿಯ ರಹಸ್ಯವಿಚಾರ.
೩. ಶ್ರೀಮದಾಚಾರ್ಯರು ಜಿಜ್ಞಾಸುಶಬ್ದ ಪ್ರಯೋಗಮಾಡಿರುವ ನಿಗೂಢಾಭಿಪ್ರಾಯದ ವಿವರಣೆ ೭೩
೪. " ಉತ್ತರೋಕ್ತಾಪ್ರಾಚುರ್ಯೋಕ್ತಾಂಕರ್ಯಾತ್ " ಎಂಬ ಟೀಕಾವಾಕ್ಯಾರ್ಥ ವಿಚಾರ ೭೯
೫. ಲಗನೇ ವುಟದಲ್ಲಿ " ಸಚ್ಚಿದ್ರಾದೌ " ಎಂಬ ಟೀಕಾವಾಕ್ಯಾರ್ಥವಾದ ಅದಿವದ ಪ್ರಯೋಗದ ರಹಸ್ಯ ವಾಕ್ಯಾರ್ಥ ನಿರೂಪಣೆ ಮತ್ತು ಪಠ್ಯತಪೋದ್ವೇಷಪರಿಹಾರ ಪ್ರಕಾರ ೮೧ - ೮೩
೬. ಸ್ತ್ರೀಯರ ಮೋಕ್ಷವಿಚಾರ ೮೪, ೮೫, ೮೬, ೮೭.
೭. ಜಿಜ್ಞಾಸುಶಬ್ದದ ಅರ್ಥದ ನಿರೂಪಣೆಯಲ್ಲಿ ತತ್ವಪ್ರಕಾಶಿಕಾಕ್ಷು, ನ್ಯಾಯಸುಧೆಗೂ ಆವಾತತಾ ತೋರತತ್ವ ವಿರೋಧಪರಿಹಾರಪ್ರಕಾರ ೮೮, ೮೯, ೯೦-೯೧
೮. ನಾರದರ ಪ್ರಶ್ನೆಯಲ್ಲಿ ವ್ಯುಚಿತ ಆಶ್ಚರ್ಯ ಎಂಬ ಟೀಕಾವಾಕ್ಯದಲ್ಲಿನ ಪದಪ್ರಯೋಗದ ೭೪ ಅಭಿಪ್ರಾಯದ ನಿರೂಪಣೆ ೧೦೮ - ೧೧೧
೯. ನಾರದರ ಪ್ರಶ್ನೆಯಲ್ಲಿ ಓಹಾರದ ಪ್ರಶ್ನೆಯಲ್ಲದಿರುವುದಕ್ಕೆ, ಓಹಾರಕ್ಕೆ ಸೂತ್ರಭಾಷ್ಯದಲ್ಲಿ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನವಿಲ್ಲದಿರುವುದಕ್ಕೆ ಮೂರು ಬಗೆಗಣಾದ ಸಮಾಧಾನಗಳ ನಿರೂಪಣೆ ೧೧೫

ವಿಶೇಷವಾಕ್ಯಾರ್ಥಗಳ ನಿರೂಪಣೆಯಲ್ಲಿನ ರಹಸ್ಯವಿಷಯಗಳು.

ಪ್ರಸ್ತಾನಭೇದಭೋಗ್ಯಾರ್ಥಸಂಗ್ರಹದಲ್ಲಿ

೧. ವೇದಾಪೌರುಷೇಯತ್ವ ಸಮರ್ಥನ - ಸೂತ್ರಾರ್ಥಮನೆ ಮಂಜರಿಹಾರರ ಅಭಿಪ್ರಾಯಸಂಗ್ರಹ. ೧೨೦
೨. ಓಹಾರದ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಪ್ರಾಚೀನಒಳಿಕಾ ಮತ್ತು ನ್ಯಾಯಸುಧೆಗಳಿಗೆ ಆವಾತತಾ ತೋರತತ್ವವಿರೋಧಗಳ ಪರಿಹಾರಪ್ರಕಾರ ತಾತ್ಪರ್ಯಚಂದ್ರಿಕಾಕಾರರು ಮತ್ತು ಅವರ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನಕಾರರಾದ ಪ್ರಕಾಶಕಾರರು ನಿರೂಪಿಸಿರುವಂತೆ ೧೨೪-೧೨೮
೩. ಜಿಜ್ಞಾಸುಪಿಧಾಯುಕ್ತ ಸೂತ್ರದಲ್ಲಿ ನ್ಯಾಯಸುಧಾರೀತ್ಯಾ ಅಸಂಖಿತತೆಯೂ ಓಹಾರದ ನಿರ್ದೇಶದ ರಹಸ್ಯ ವಿಚಾರ ೧೩೦-೧೩೧
೪. ಪ್ರಥಮ ಸೂತ್ರದಲ್ಲಿನ ಆತಾ ಎಂಬ ಶಬ್ದದ ಅರ್ಥವಿಶೇಷಗಳ ವಿಚಾರ ೧೩೬-೧೩೮
೫. ಜಿಜ್ಞಾಸುಸೂತ್ರಾರ್ಥದ ಮುನಿವ್ಯಕ್ತಿ ವಿಚಾರ ೧೪೪-೧೪೫-೧೪೭

೬. ಸೂತ್ರಭಾಷ್ಯ ಅನುಭಾಷ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ಸಮಾನ ಅನುವರ್ತಿಯುಳ್ಳ ಮಂಗಳ ಪದ್ಯದ ವಿಚಾರವಿಮರ್ಶೆ

೧೪೪-೧೫೦-೫೨

ಇದರ ಒಳರಹಸ್ಯವನ್ನು ಕುದ್ರು ಕುದ್ರು ಪಟ್ಟಿಯ ಕಡೆಯಲ್ಲಿ ವಿವರಿಸಲಾಗಿದೆ. ಕೃದ್ವರಣಕ್ಕೆಗೆ ಪರಿಹಾರವನ್ನು ತೋರಿಸಲಾಗಿದೆ.

೭. ನಾರಾಯಣ ಶಬ್ದಾರ್ಥಗಳ ನಿರೂಪಣೆ. ನಾರಾಯಣ ಶಬ್ದದ ನಿಷ್ಪತ್ತಿಯ ವಿಷಯವಾಗಿ ತೋರತಕ್ಕ ಆಶಂಕೆಗಳಿಗೆ ಸಮಾಧಾನಗಳು.

೧೫೪

ಶ್ರೀವಿಷ್ಣುಸರ್ವೋತ್ತಮಶ್ವಸಮರ್ಥನೆಯ ಪ್ರಕರಣದಲ್ಲಿ

೧. ಪರಮಾತ್ಮನ ಗುಣಪರಿಮೂರ್ತತ್ವ ಸಮರ್ಥನೆ
೨. ವಿಶೇಷದ ಸಮರ್ಥನೆ ಭೇದ ಮತ್ತು ಭೇದಾಭೇದಶ್ವಗಳ ನಿರೂಪಣೆ. ಸವಿಕೇಷಾ ಭೇದಶ್ವಗಳ ವಿವರಣೆ ವಿಶೇಷಕ್ಕೆ ಸ್ವನಿರ್ವಾಹತತ್ವ ಪ್ರತಿಪಾದನೆ ೨೨೧-೨೫೯
೩. ಪರಮಾತ್ಮನ ಅನಂತ ಗುಣ ಪರಿಪೂರ್ಣತತ್ವ ಪ್ರತಿಪಾದನೆ ತಾರ್ಕಿಕ ಮತನಿರಾಕರಣೆ ೨೬೦-೨೭೦-೨೮೨
೪. ಏಕೋರುದ್ರೋನದ್ವಿತೀಯಾಯತ್ಯೇ ಎಂಬ ಪ್ರತಿವಾಕ್ಯಕ್ಕೆ ೮ ಒಳಗಳಲ್ಲಿ ಅರ್ಥನಿರೂಪಣೆ ದುರ್ದೇವರು ಪರಮಾತ್ಮನ ಮೊಮ್ಮಗನಾದುದರಿಂದ ದುರ್ದೇವ ಸರ್ವೋತ್ತಮನಲ್ಲವೆಂಬ ವಿಚಾರ ನಿರೂಪಣೆ. ೨೮೫-೨೮೬
೫. ಶ್ರೀಪರಿಸರ್ವೋತ್ತಮಶ್ವಕ್ಕೆ ಸಾಧಕಗಳಾದ ಪ್ರಮಾಣಗಳ ಸಂಗ್ರಹ ೩೦೦-೪೪೫

ಶ್ರೀಪರಿಸರ್ವೋತ್ತಮಶ್ವ ಪ್ರತಿಪಾದಕವಾದ ಕಂಠಮುನಿಗೆ ಒದ್ವಿಪ್ರದವಾದ

ಪ್ರಹ್ಲಾದಾಶ್ವೋತ್ತರದ ಅರ್ಥದ ವಿವರಣೆ

೪೪೫-೫೦೦

೧. ಪುರಾಣಗಳ ಲಕ್ಷಣವಿಚಾರ
೨. ೧೮ ಮಹಾಪುರಾಣಗಳು - ೧೮ ಉಪಪುರಾಣಗಳು - ಅವುಗಳಲ್ಲಿನ ಗ್ರಂಥಸಂಖ್ಯೆ
೩. ಶ್ರೀಮದ್ಭಗವತ್ ಮಹಾಪುರಾಣ ಮತ್ತು ಶ್ರೀವಿಷ್ಣುಪುರಾಣದ ಸ್ಥಾನಮಾನ.
೪. ತುಲಾಧಾರದಿಂದ ಶ್ರೀವಿಷ್ಣುಪುರಾಣದ ಮಹತ್ವ ನಿರೂಪಣೆ.
೫. ಪ್ರತ್ಯವಾಶ್ವೋತ್ತರದ ಓನ್ನೆರೆ
೬. ಶ್ರೀ ವಿಷ್ಣುಪುರಾಣದ ವೈಶಿಷ್ಟ್ಯ
೭. ಕಂಠಮುನಿಯ ತಪ್ಪಿನ ವಿಚಾರ - ಅದರ ವಿವರವಿಚಾರ - ಕಂಠಮುನಿಯ ವ್ಯಕ್ತಿಗುಣ ವಿಚಾರ ತಪ್ಪಿನ ಒದ್ವಿಯ ವಿಚಾರ -
೮. ಪ್ರತ್ಯವಾಶ್ವೋತ್ತರದ ಪ್ರತಿಪದ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನವಾದ ವತ್ಸಾಕ್ಷೇಯಾಚಾರ್ಯಕೃತವಾದ ಸುಪೋಷಿತವ್ಯಾಖ್ಯಾನದ ಮಾರ್ಗ ಅರ್ಥ ಪ್ರಭೇದಗಳ ನಿರೂಪಣೆ ಪ್ರತ್ಯವಾಶ್ವೋತ್ತರದ ಸಾಧಾರಣ ನಿರೂಪಣೆ.

ವಿಶೇಷಾರ್ಥ ನಿರೂಪಣೆ

ಸರ್ವೋತ್ತಮನಾದ ಶ್ರೀಮನ್ನಾರಾಯಣ ಆಜ್ಞೆಯಂತೆ ತತ್ತ್ವಜ್ಞಾನ ಕಾರ್ಯಕ್ಕಾಗಿ ಅವತರಿಸಿದ ಪ್ರಧಾನಮಾಯುದೇವನ ಮೂರನೇ ಅವತಾರಭೂತರಾದ ಶ್ರೀಮದಾನಂದೇರ್ಥಭಗವತ್ಪಾದರು ರಚಿಸಿದ ಮೂವತ್ತೆಳು ಅಥವಾ ಮೂವತ್ತೊಂಭತ್ತು ಗ್ರಂಥರತ್ನಗಳಲ್ಲಿ ಪ್ರತ್ಯಸೂತ್ರಗಳಿಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದಂತೆ, ಪ್ರತ್ಯಸೂತ್ರಭಾಷ್ಯ, ಅಣುಭಾಷ್ಯ ಅನುವ್ಯಾಖ್ಯಾನ ನ್ಯಾಯವಿವರಣೆಗಳು ಸೇರಿವೆ.

ಇವುಗಳಲ್ಲಿ ಪ್ರತ್ಯಸೂತ್ರಭಾಷ್ಯವು ಶ್ರೀಮನ್ನದ್ವವಿವಯಕಾರರ ಮನದಂತೆ ಅವ್ಯಕ್ತರ್ತಕತಿ ರೂಪವಾಗಿಯೂ, ಅನುವ್ಯಾಖ್ಯಾನವು ವ್ಯಕ್ತರ್ತಕತಿ ರೂಪವಾಗಿಯೂ, ಅಣುಭಾಷ್ಯವು ಸಂಗ್ರಹಭಾಷ್ಯರೂಪವಾಗಿಯೂ ಇರುತ್ತದೆ.

ಇವುಗಳ ವೈಕಿ ಪ್ರತ್ಯಸೂತ್ರಭಾಷ್ಯದಲ್ಲೂ, ಅಣುಭಾಷ್ಯದಲ್ಲೂ ಆರಂಭದ ಮಂಗಳ ಪದ್ಯವು ಸಮಾನವಾದ ಅನುಪೂರ್ವಿಯಿಂದ ಕೂಡಿದ ಒಂದೇ ತರವು ಮಂಗಳಪದ್ಯವಿದೆ. ನಾರಾಯಣಗುಣೈಶ್ವರ್ಯದೀರ್ಣದೋಷವರ್ಜಿತಮ್ ಜ್ಞೇಯಂಗಮ್ಯಂಗುರೂಂಶ್ಚಾಪಿನ್ಯಾ ಸೂತ್ರಾರ್ಥ ಉಚಿತ ಎಂದು ಹೇಳಿದ್ದಾರೆ.

ಇವರ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಅದ್ವೈತ ತತ್ತ್ವಸುಧಾಹಾರರು ಒಂದು ಅಕ್ಷೇಪವನ್ನು ಎತ್ತಿದ್ದಾರೆ ಅದೇನೆಂದರೆ ಒಂದೇ ಶ್ಲೋಕವನ್ನು ಒಂದೇ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ, ಒಂದೇ ಉದ್ದೇಶ್ಯದಿಂದ, ಒಂದೇ ಅರ್ಥವುಳ್ಳದಾದದ್ದಾಗಿ ಶ್ರೀಮಧ್ವಾಚಾರ್ಯರು ಎರಡೂ ಗ್ರಂಥಗಳಲ್ಲಿ ರಚಿಸಿದ್ದಾರೆ, ಎಂದು ನಮ್ಮ ಭಾಷ್ಯಕಾರರ ಮೇಲೆ ನ್ಯೂನತಾರೂಪವಾಗಿ ಆಕ್ಷೇಪಿಸಿರುವರು. ಇದಕ್ಕೆ ಅಣುಭಾಷ್ಯಗ್ರಂಥದ ವಿಭಿನ್ನವ್ಯಾಖ್ಯಾನಕಾರರ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನದ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ತಕ್ಕ ಉತ್ತರವೋದಯಲಾಗಿದೆ. ಇದರಿಂದ ಶ್ರೀಮದ್ವರ ನಿರೂಪಣೆಯಲ್ಲಿ ಯಾವ ಕುಂದಕ್ಕೂ ಅವಕಾಶವಿರುವುದಿಲ್ಲ.

ಅಣುಭಾಷ್ಯದ ವಿಚಾರವಾಗಿ ಪ್ರಸಕ್ತವಾದ ಗ್ರಂಥಗಳು ಮತ್ತು ಕೆಲವು ವ್ಯಾಖ್ಯಾನಗಳ ವಿವರ:-

ಶ್ರೀಮನ್ನದ್ವರು ರಚಿಸಿರುವ ಅಣುಭಾಷ್ಯದ ವಿಚಾರವಾಗಿ ಶ್ರೀಸುಮಧ್ವವಿವಯ ಶ್ಲೋಕವು ಈ ರೀತಿ ಇದೆ.

ಅನಂತೋಽರ್ಥಃ ಪ್ರಕಟತಃತ್ವಯಾಣೌಭಾಷ್ಯಸಂಗ್ರಹಃ

ಅಪೂರ್ವತತ್ವಪರಿಧೃಶ್ಚೈಕೈಶ್ಚೇನೇವಾನಾಂತರೇ || ೧೩ ||

ಅಭಿಪ್ರಾಯ :- ಶ್ರೀಮದ್ವರು ತಮ್ಮ ಅಧಿಭಾರಗವಾದ ಗ್ರಂಥರಚನಾಮಾರ್ಗವನ್ನು ತಿಳಿಸಲಿಕ್ಕಾಗಿ ತಮ್ಮ ಅಣುವೇದಾಂತ ಭಾಷ್ಯದಲ್ಲಿ ಅಪರಿಮಿತವಾದ ಅರ್ಥವನ್ನು, ಶ್ರೀಶೈಶ್ವರಮಾತೃನು ತನ್ನ ವುಬ್ಬ ಬಾಯಲ್ಲಿ ಯಶೋದಾದೇವಿಗೆ ಪ್ರಹ್ಲಾದಪತ್ನೀ ಹೇಗೆ ತೋರಿಸಿದನೋ ಅದರಂತೆ ತೋರಿಸಿರುತ್ತಾರೆ ಇದು ಆಶ್ಚರ್ಯ ಎಂದು ಪ್ರಕಾಶಿಸಲಾಗಿದೆ. ಇದು ಒಬ್ಬ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನಕಾರರ ವಿವರಣೆಯು.

ಮತ್ತೊಬ್ಬ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನಕಾರರು

೧ ಪ್ರತ್ಯಸೂತ್ರಭಾಷ್ಯಾರ್ಥದ ಸಂಕೋಚಕಥನ ರೂಪವಾದ, ಅಣುವೇದಾಂತ ಭಾಷ್ಯದಲ್ಲಿ ಅಪರಿಮಿತವಾದ ಅರ್ಥವು ಪ್ರಕಟವಾಗಿದೆ. ಇದು ಆಶ್ಚರ್ಯವೆಂದು ನಿರೂಪಿಸಿದ್ದಾರೆ.

೨ ಅಣುಭಾಷ್ಯದ ಕವಿಯಲ್ಲಿ ಶ್ರೀಮದ್ವರೇನೇ ಹವ್ಯ ರಚಿಸಿರುವ ಅಣುಭಾಷ್ಯವು " ಸರ್ವಶಾಸ್ತ್ರಾರ್ಥ ಸಂಗ್ರಹ " ಎಂದು ಹೇಳಿದ್ದಾರೆ.

“ ಭೌಗೋಪಚ್ಛೇದನಮುನಿಃ ಸರ್ವಶಾಸ್ತ್ರಾರ್ಥ ಸಂಗ್ರಹಃ

ಶ್ವತೋಽಯಂ ಪ್ರೇಯತಾಂ ತೇನಪರಮಾತ್ಮಾರಮಾಪತಿಃ ||೧೩||

ಇಲ್ಲಿ ತೋರಿಸಿದ ಸರ್ವಶಾಸ್ತ್ರಾರ್ಥ ಸಂಗ್ರಹ ಎಂಬ ಪದಕ್ಕೆ ಪ್ರಾಚೀನ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನಕಾರರು “ ಸರ್ವಶಾಸ್ತ್ರಂ = ಸರ್ವವ್ರತಮೇಯ ವಿಷಯಂ = ತದ್ಭಕ್ತಮೀಮಾಂಸಾಶಾಸ್ತ್ರಂ = ತದರ್ಥಸ್ಥ - ಸಂಗ್ರಹಃ - ಅಯಂಬುದ್ವಿವಾರ್ತಃ - ಕೃತಃ = ಸಂಕುಚ್ಛಂವೀಶ್ವತ್ವ - ಬುದ್ಧ್ವಾರೋಪಾಹಾರಂ - ಉಕ್ತಃ ಇತ್ಯರ್ಥಃ ಎಂದು ಪ್ರಾಚೀನಚರಿತಕಾರರಾದ ಶ್ರೀನಾರಾಯಣ ಮಂಡಿತಾಚಾರ್ಯರ ವಿವರಣೆಯಾಗಿದೆ. ಇತಿ ಶ್ರೀಮದ್ಭಕ್ತಸೂತ್ರಗುಣಭಾಷ್ಯ ಚಿಕಿತ್ಸಾಯಾಂ ಚತುರ್ಥಾಧ್ಯಾಯಃ ಸಮಾಪ್ತಃ ” ಎಂದಿದೆ. ಈ ಪ್ರಾಚೀನ ಚಿಕಿತ್ಸಾರ್ಥ = ಅಣುಭಾಷ್ಯಾರ್ಥವು = ಸಮಗ್ರಭಕ್ತಮೀಮಾಂಸಾಶಾಸ್ತ್ರಾರ್ಥವು “ ಸಂಕುಚ್ಛಂವೀಶ್ವತ್ವ ” ಬುದ್ಧಿಗೆ ಗೋಚರವಾಗುವಂತೆ ರಚಿತವಾಗಿದೆಯೆಂದು ಅಭಿಪ್ರಾಯ.

೪. ಅಣುಭಾಷ್ಯಕ್ಕೆ ಮತ್ತೊಂದು ವ್ಯಾಖ್ಯಾನವಾಗಿರುವ ಭರಾಂಜಿಯದಲ್ಲಿ ಈ ಮಂಗಳಪದ್ಯದಲ್ಲಿನ ನಿರೂಪಣೆಯಲ್ಲಿ ಇತರರು ಶಂಕಿಸಬಹುದಾದುದನ್ನು ತಾವೇ ಶಂಕಿಸಿ ಅದಕ್ಕೆ ತಕ್ಕ ಉತ್ತರವನ್ನು ತೋರಿಸಿ, ಶಂಕಾಪರಿಹಾರ ಪ್ರಕಾರವನ್ನು ವ್ಯಕ್ತಪಡಿಸಿದ್ದಾರೆ.

ಅದರ ವ್ಯಾಖ್ಯೆಗಳು ಈ ರೀತಿ ಇವೆ.

“ ಪಮು ಸೂತ್ರಾರ್ಥಉಚ್ಛತಃ ” ಇತಿ ಪ್ರತಿಜ್ಞಾ ಅನುಪಪನ್ನಾ ಉತ್ತರತಃ ಸರ್ವಸೂತ್ರಾಣಾಂ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನಾದ ತೇನಾತ್ ಇತಿಚೇತ್ ಸತ್ಯಂ ಭಾಷ್ಯಾದೇವ ಸರ್ವಸೂತ್ರಾಣಾಂ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನತ್ವೇನ, ಅತ್ಯಪ್ರತ್ಯಧಿಕರಣಂ ಶಾಕ್ತಯೋಗಮಾತ್ಮಕೈವೋಚ್ಛವಾನಶಾತ್. ಶಾಕ್ತಯೋಗಭವನ್ಮಾಪಿ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನತ್ವಸ್ಯ ಸುಪ್ರಸಿದ್ಧಶಾತ್ ಅತಃ ಯುಕ್ತೋಽಯಂ ಪ್ರತಿಜ್ಞಾ ಇತಿ

ಅಭಿಪ್ರಾಯ :- ಅಣುಭಾಷ್ಯದ ಮಂಗಳ ಪದ್ಯದಲ್ಲೂ, ಸೂತ್ರಭಾಷ್ಯದ ಮಂಗಳ ಪದ್ಯದಲ್ಲೂ ಏಕ ರೀತಿಯಾಗಿ “ ಸೂತ್ರಾರ್ಥಉಚ್ಛತಃ ” ಎಂದೇ ಪ್ರತಿಜ್ಞೆಮಾಡಿದ್ದಾರೆ. ಅದರ ಸೂತ್ರಭಾಷ್ಯದಲ್ಲಿನ ಪ್ರತಿಜ್ಞೆಗೆ ಅನುಗುಣವಾಗಿ, ಸೂತ್ರಭಾಷ್ಯದಲ್ಲಿ ಇತರಸೂತ್ರಗಳಿಗೂ ವಿವರವಾದ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನವು ಕೊಡಬಂದಿದೆ. ಅದರಂತೆ ಅಣುಭಾಷ್ಯದಲ್ಲಿ ಇತರಸೂತ್ರಗಳ ವಿವರವನ್ನು ಹಿಡಿದು ವ್ಯಾಖ್ಯಾನವನ್ನು ಮಾಡಿಲ್ಲ. ಅದಕಾರಣ ಅಣುಭಾಷ್ಯದಲ್ಲಿನ “ ಸೂತ್ರಾರ್ಥಉಚ್ಛತಃ ” ಎಂಬ ಪ್ರತಿಜ್ಞೆಯು ಅನುಷ್ಠಾನವಾಗಿದೆ ” ಎಂದು ನನು ಇತ್ಯಾದಿಯಾಗಿ ಶಂಕಿಸಲಾಗಿದೆ. ಇದು ನಿಜವಾದ ಪರಿಸ್ಥಿತಿ ಎಂಬ ಅಭಿಪ್ರಾಯದಿಂದ “ ಸತ್ಯಂ ” ಎಂದು ಒಪ್ಪಿಕೊಂಡು, ಬ್ರಹ್ಮಸೂತ್ರಭಾಷ್ಯಕ್ಕೂ ಅಣುಭಾಷ್ಯಕ್ಕೂ ಇರತಕ್ಕ ವ್ಯತ್ಯಾಸವನ್ನು ಮುಂದಿನ ಪಾಠ್ಯದಲ್ಲಿ ವಿವರಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಅಣುಭಾಷ್ಯದಲ್ಲಾದರೂ ಕೆಲವು ಸಮಗ್ರ ಅಧಿಕಾರಗಳ ಶಾಕ್ತಯೋಗಾರ್ಥವನ್ನು ಮಾತ್ರ ಸಂಗ್ರಹವಾಗಿ ತಿಳಿಸಲಾಗಿದೆ. ಶಾಕ್ತಯೋಗಾರ್ಥವೆಲ್ಲವೂ ಸುಷುಪ್ತಾನಂದವೇ ಆಗಿರುವುದರಿಂದ “ ಸೂತ್ರಾರ್ಥ ” ಉಚ್ಛತೆ ಎಂಬ ಅಣುಭಾಷ್ಯದ ಅರಿಯಲಿಲ್ಲದ ಪ್ರತಿಜ್ಞೆಯು ಯುಕ್ತವೇ ಆಗಿದೆಯೆಂದು ಹಿಡಿದು ಶಂಕೆಯ ಪರಿಹಾರವನ್ನು ಪ್ರತಿಜ್ಞೆಗೆ ಪರ್ವಕ್ಕಿವನ್ನು ತೋರಿಸಿದ್ದಾರೆ.

ಇದೇ ರೀತಿ ಈ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನಾರರು ಮುಂದೆ ಅಣುಭಾಷ್ಯದ ಐತರೀಯದಿರತಕ್ಕ “ ಸರ್ವಶಾಸ್ತ್ರಾರ್ಥಸಂಗ್ರಹಃ ” ಎಂಬ ಪದಕ್ಕೆ “ ಶಿಷ್ಟಾಣಾಂ ಅದ ರಾಶಿತಯ ವಿನಿಮಯ ಗ್ರಂಥಶಾಸ್ತ್ರಾಂತೇಷು, ಅರ್ಥಾಧಿಕೃತಂ ಚಿದರ್ಥಯನ್ ಸ್ವಕೃತ ಗ್ರಂಥಸ್ಯ ಪರಿವಿಶೀಮೇವ ಛಂತ್ಯೇನ ವ್ಯಾಖ್ಯಾಯತೇ ಭೌಗೋಪಚ್ಛೇದನೇತಿ ” ಎಂದಿದ್ದಾರೆ.

ಅಣುಭಾಷ್ಯಕ್ಕೆ ಅತ್ಯಮೋಘವ್ಯಾಖ್ಯಾನವಾದ ತತ್ತ್ವಮಂಜರಿವ್ಯಾಖ್ಯಾನಕಾರರಾದ ಶ್ರೀರಾಘವೇಂದ್ರಗುರುಸಾರ್ವಭೌಮರು ತತ್ತ್ವಮಂಜರಿಯಲ್ಲಿ " ಸರ್ವಶಾಸ್ತ್ರಾರ್ಥಸಂಗ್ರಹ " ವೆಂಬ ಮೂಲದಲ್ಲಿನವರಕ್ಕೆ, " ವಿವಂ ಸಮಾಪಿಶಗ್ಗಂಘೋಫಗವಾನ್, ಶಿಷ್ಯಾಣಾಮಾದರಾತಿಶಯ ಜನನಾಯ ಗ್ವಂಥಶ್ಚಾಲ್ಪತ್ಯೇಷಿ (= ಅಣುಭಾಷ್ಯಶ್ಚ - ಅಲ್ಪತ್ಯೇಷಿ = ಅತಿಸಂಗ್ರಹರೂಪತ್ಯೇಷಿ) ಅರ್ಥಾಧಿಕೃಂ ದರ್ಶಯನ್ ಕೃತಗ್ವಂಥಂ ಈಶ್ವರೇರ್ಪ್ರಯತಿ " ಎಂದಿದ್ದಾರೆ, ಅಂತೂ ಅತಿಸೂಕ್ಷ್ಮ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಪರಿಶೀಲಿಸಿದಾಗ " ಶ್ರೀಮದ್ವರ ಗ್ರಂಥರಚನೆಯ ಅದ್ಭುತಸಾಮರ್ಥ್ಯವು " ಅಹೋ ! ಎಂದು ಅತ್ಯಾಶ್ಚರ್ಯ ರೂಪವಾಗಿರುವುದನ್ನು ವ್ಯಕ್ತಪಡಿಸಿರುವುದರಿಂದ

ಸೂತ್ರಾರ್ಥಉಚಿತ = ೧ ಎಂಬಲ್ಲಿ ಸೂತ್ರಾರ್ಥ ಪದಘಟಕವಾದ ಅರ್ಥಶಬ್ದಕ್ಕೆ ಸೂತ್ರಭಾಷ್ಯರೀತ್ಯಾ ಅವ್ಯಕ್ತತರ್ಕತತಿ ರೂಪವಾದ ಅರ್ಥವೆಂದು,

ಪ್ರತಿಪದ ಸೂತ್ರವ್ಯಾಖ್ಯಾನ ರೂಪವಾದ ಭಾಷ್ಯವೆಂದೂ

೨ ಅನುವ್ಯಾಖ್ಯಾನದಲ್ಲಿ ವ್ಯಕ್ತತರ್ಕತತಿರೂಪವಾದ ಅತಿವಿಸ್ತಾರರೂಪವಾದ ಸೂತ್ರವ್ಯಾಖ್ಯಾನವೆಂದೂ

೩ ಅಣುಭಾಷ್ಯದಲ್ಲಿ ಅತಿಪ್ರಮತ್ತಾರವಾಗಿ ಇದೇ ಸಮಗ್ರವೃತ್ತಮೀಮಾಂಸಾಶಾಸ್ತ್ರಾರ್ಥದ ಸಂಗ್ರಹರೂಪವಾದ ಒಂದೇ ಕೃತವಾದ ಅರ್ಥದ ನಿರೂಪಣೆಯೆಂದೂ ತೀರ್ಮಾನಿಸಬೇಕಾಗಿದೆ,

ಇದರಿಂದ, ಪ್ರಹ್ಲಸೂತ್ರವ್ಯಾಖ್ಯಾನರೂಪಗಳಾದ

೧. ಸೂತ್ರಭಾಷ್ಯ ೨. ಅನುವ್ಯಾಖ್ಯಾನ ೩. ಅಣುಭಾಷ್ಯ

ಈ ಗ್ರಂಥಗಳ ಉದ್ದೇಶವೂ ಬೇರೆಯಾಗಿದೆ.

೨. ನಿರೂಪಣೆಯಲ್ಲಿಯೂ ವ್ಯತ್ಯಾಸವಿದೆ.

೩. ಅರ್ಥವೂ ಸಹ ವಿಶೇಷಾಭಿಪ್ರಾಯ ಗರ್ಭಿತವಾಗಿರುವ ಪ್ರಯುಕ್ತ

ಇತರರ ಯಾವ ಕೃದ್ವರಣೆಗೂ ಅವಕಾಶವಿಲ್ಲ. ಮತ್ತು ನಮ್ಮ ಶ್ರೀಮದಾಚಾರ್ಯರ ಗ್ರಂಥಗಳ ಗುಹನವಾದ ಅರ್ಥ ನಿರೂಪಣೆಯ ಮರ್ಮವನ್ನೇ ಇತರವಾದಿಗಳು ಗ್ರಹಿಸಿಲ್ಲ.

ಶ್ರೀಹರಿವಾಯುಗಳ ಅನುಗ್ರಹ ವಿಶೇಷವಿಲ್ಲದವರಿಗೆ ಶ್ರೀಮದ್ವರವಾಕ್ಯವು ನಿಗೂಢಾಭಿಪ್ರಾಯಗಳೇ ಹೊಳೆಯುವುದಿಲ್ಲ.

ಮುಕ್ತಿಯೋಗ್ಯರ ವರ್ಗದಲ್ಲೂ ಕೂಡ ಅವರವರ ಯೋಗ್ಯತೆಗೆ ತಕ್ಕಂತೆಯೇ ಅರ್ಥವಿಶೇಷಗಳ ಸ್ಫೂರ್ತಿಯು ಉಂಟಾಗಿ ಗುತ್ರದಯೆಂಬ ರಹಸ್ಯಸೂತ್ರಿಯನ್ನು ನ್ಯಾಯಸುಧಾಹರರು ಅನುವ್ಯಾಖ್ಯಾನದ " ಏತುಂಜ್ಞಾ ಏವಜಾನಂತಿ ವಿಶೇಷೇಣಾರ್ಥಮೇತಯೋಃ " ಎಂಬಲ್ಲಿ ವ್ಯಕ್ತಪಡಿಸುತ್ತಾರೆ.

ಈ ಎಲ್ಲವನ್ನೂ ಕೂಲಂಕಷವಾಗಿ ಪರಿಶೀಲಿಸಿದಾಗ ಶ್ರೀನಾರಾಯಣವಂದಿತಾಚಾರ್ಯರು ಸೂತ್ರಭಾಷ್ಯದ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಹೇಳಿರುವ

“ ಅಶ್ವದೂಷಮತರೋದನಂತಧೀಃ ಭೂತಭಾವಿ ಭವದಾತ್ಮಧೀಃ ಕೃಚಕ್ ” ಎಂದು ವಾಣಿಯು ಅಕ್ಷರಶಃ ಸತ್ಯಸತ್ಯಸತ್ಯ ಎಂದು ಘಟಾಭೋಜಮಾಗಿ ಹೇಳುತ್ತಿದ್ದಾಗಿದೆ. ಇಂತಹ ಅವಾರಮುಖಮೋವೇತವಾಗಿರುವುದರಿಂದಲೇ ಶ್ರೀಮದ್ವರ ಅತಿವಿಸ್ತಾರದ ಸೂತ್ರಭಾಷ್ಯವು “ ಗಾಂಗಳಮಂಗಳಕರಂಗಳ ಭಂಗದ ಪ್ರಾಂತಸುಪ್ರಿ ಶ್ರೀಹರಿವೇಶ್ವ ಕೃಷ್ಣಮಃ ಯದ್ವತ್ಕೃತಮ ವರ್ಗಾರೋಪಃ ಸತ್ಯತೀರ್ಥ ಇಹ ಭಾಷ್ಯಮಾಲಿಖತ್ ” ಎಂದು ಸೂತ್ರಭಾಷ್ಯದಮುಖ ಮಾತಿಶಯವನ್ನು ಕಾತ್ರಿಕ ಅಧಿಕಾರಿಜನತೆಯ ತೀವಳಿಕೆಗಾಗಿ ಪ್ರವೃತ್ತಿಗಾಗಿ ವ್ಯಕ್ತಪಡಿಸಿರುವರು.

ತನಗೆ ಸಿಕ್ಕಿದ ವಿಶ್ವರ್ಯಪ್ರದವಾದ, ಅಮೂಲ್ಯವಾದ ಬಲಮುರೀಶಂಬವನ್ನು ತ್ಯಜಿಸಿದವನು, ಹೇಗೆ ಮೂರ್ಖನೋ ಅದರಂತೆ ಮೋಹದಿ ವೈರುಷಾರ್ಥಪ್ರದವಾದ ಶ್ರೀಮದ್ವರ ಭಾಷ್ಯವನ್ನು ಬಿಟ್ಟವನು ಪೈರುಷಾರ್ಥಗಳಿಂದ ಪ್ಲವನ್ನಾದ ನೇಚುಬುದ್ಧಿಯುಳ್ಳವನೆಯು ಅಪ್ರಮೇಯಮತಿಶಾಸ್ತ್ರ ಮೀದ್ವಶಂ ಯಶ್ವಜತ್ಯಪನತಂ ಸುದುರ್ಲಭಮ್ ತತ್ಯ ಶುಲ್ಕ ಮತಿರೇಷದುರ್ಜನೋ ನಾಥವಾತ್ಯಶದ್ಯಶೋಷ್ತಿ ನೀಚಧೀಃ ಎಂದು, ಶ್ರೀಶೋಭನಭಟ್ಟರು (ಶ್ರೀ ಪದ್ಮನಾಭ ತೀರ್ಥರ ಪೂರ್ವಾಶ್ರಮದ ಹೆಸರು) ಹೇಳಿರುವರು.

ಅದುವರಿಂದ ಪೂರ್ವಪೂಜ್ಯಕ್ಕೆ ಫಲಪ್ರದವಾದ ಪರಮಾತ್ಮನ ದಯೆಯಿಂದ ಲಬ್ಧವಾಗಿರುವ ಪವಿತ್ರವಾದ ಶ್ರೀವೈಷ್ಣವ ಜನ್ಮವು ಲಭಿಸಿರುವ ಸುಪಾರ್ಥವಣವಾದ ಸಮಯದಲ್ಲಿ ಅಧಿಕಾರಿಚೇತನವಾದ ಶ್ರೀಹರಿಗುರುಭಕ್ತಿಸಂಪನ್ನರಾದ ಸಕಲ ಮಾವುಮಾ ಸಹ ಅವರು ಲೇಖಿತವಮಾತಾಸಕ್ತರಾಗಿರಲಿ, ವೈದಿಕರೇ ಆಗಿರಲಿ, “ ನನ್ನಸಮಾನವಿಲ್ಲವೆಂದು ” ದುರಹಂಕಾರವನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಸುರಾದಾನಮಾತರಂತೆ, ತಾನು ಅಕೃತಂತ್ರನು ಪರಮಾತ್ಮನು ಸ್ವತಂತ್ರನೆಂಬ ವ್ಯಥಿಸಿವ್ಯಯವಿವಿವಿ “ ಸರಸ್ವಾ ಚೈವಿಗಾಥಾ ” ಎಂದು ಅವರ್ಶವ್ಯಾಯವಾಗಿ ಶ್ರೀಚೀಕಾರಾಯರು ಮಾರ್ಗದರ್ಶನಮಾಡಿದಂತೆ ವಿಷ್ಣುಭಕ್ತಿಭರಿತರಾಗಿ ಶ್ರೀಮನ್ನವರ ಭಾಷ್ಯವನ್ನು “ ಮನೋಹಗ್ನಿರಾವರ್ತಯಂತೇ ಸ್ವಶಕ್ತ್ಯಾ ” ಎಂದು ಶೇಷವೇಪದವಾದೆಯಂತೆ ಸಿಂತರವೂ ಶ್ರವಣಮನಾದಿಗಳನ್ನು ಮಾಹುತ್ವಾ ಈದೈವ್ಯವ ಜನ್ಮವನ್ನು ಕಾರ್ಥಕಗೋಳ ಸರ್ವೋತ್ತಮವಾದ ಶ್ರೀಹರಿಯ ಮತ್ಸ್ಯ ಗುರುಗಳ ಪರಮಾನುಗ್ರಹಕ್ಕೆ ವಾತ್ಸವಾಗಲೇಕೆಂಬುದೇ ಮುಖ್ಯವಾಗಿ ಗಮನಿಸಬೇಕಾದ ಸಂಗತಿಯಾಗಿದೆ.

|| ಶ್ರೀಮನ್ನೊಲರಾಮೋ ವಿಜಯತೇ ||

ಅನುಗ್ರಹವಚನ

ಶ್ರೀ ಮಧ್ವಸಹಾಮಕ ಪರಮಾತ್ಮನಿಂದ ಪ್ರಾರಂಭವಾದ ಅವಿಚ್ಛಿನ್ನವಾದ ಸಾಕ್ಷಾತ್ಕರಂವರೆಗೆ ಸೇರಿದವೂ, ಶ್ರೀಮದಾನಂದತೀರ್ಥ ಭಗವತ್ಪಾದಾಚಾರ್ಯರಿಂದ ಸುಪ್ರತಿಷ್ಠಿತವಾದ ವೇದಾಂತಪದ್ಧಾಸಾಮ್ರಾಜ್ಯದ ಭವ್ಯದಿವ್ಯ ಒಲರಾದಿವತಿಗಳೂ, ಕಲಿಯುಗದ ಕಲ್ಪವೃಕ್ಷ ಕಾಮಧೇನುಗಳೆಂಬ ದಿಗಂತವಿಶ್ವಾಂತ ಕೀರ್ತಿಪ್ರತಿಷ್ಠೆಗಳಿಂದ ವಿಶ್ವವಿಖ್ಯಾತರಾದ ಸಿದ್ಧಿಪ್ರದ ಶ್ರೀಮಂತ್ರಾಲಯ ಶ್ರೀತ್ರದಲ್ಲಿ ಭವ್ಯದಿವ್ಯವ್ಯಂಧಾವನದಲ್ಲಿ ಸರ್ವೀರ ಮೂರ್ತಿಮತ್ತಾಗಿ ಪುಂಡಾರ್ವದಲ್ಲಿ ಪ್ರವೇಶಿಸಿ ಸ್ನಾನಕರಾಗಿ ಭಕ್ತರ ಇಷ್ಟಾರ್ಥಗಳನ್ನು ಕರುಣಿಸುತ್ತಿರುವವರೂ ಆದ ಶ್ರೀಮದ್ರಾಘವೇಂದ್ರಗುರುಸಾರ್ವಭೌಮರವರ ಭವ್ಯದಿವ್ಯ ಪರಂಪರೆಯಲ್ಲಿ ಒಲರಾದಿವತಿಗಳಾಗಿ ಮುಂದುವರಿದವರೂ ಶ್ರೀಮತ್ಪ್ರಿಯಮೀಂದ್ರತೀರ್ಥ ಶ್ರೀವಾದಂಗಳವರ ಕ್ಷರಕಮಲ ಸಂಜಾತ ಶ್ರೀಮತ್ಪ್ರಿಯೇಂದ್ರ ತೀರ್ಥ ಶ್ರೀವಾದ ವರಕುಮಾರರೂ ಆದ

ಶ್ರೀ ಗಂಠ ಶ್ರೀಮತ್ಕುಶಮೀಂದ್ರತೀರ್ಥಶ್ರೀವಾದಂಗಳವರ

ಅನುಗ್ರಹವಿಶೇಷವಚನ.

ಸಮಗ್ರಪ್ರಹ್ಲಮೀಮಾಂಸಾಕಾಠ್ಯಕ್ಕೆ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನವಾಗಿ ರಚಿತಗಾಗಿರುವ ಪೂರ್ವಪ್ರಸ್ತಾನಭಾಷ್ಯ, ಉತ್ತರಪ್ರಸ್ತಾನ ಭಾಷ್ಯಗಳನ್ನೊಳಗೊಂಡ, ಪ್ರಹ್ಲಮಾಂತ್ರಭಾಷ್ಯ, ಅನುವ್ಯಾಖ್ಯಾನಗಳಿಗೆ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನ ರೂಪವಾಗಿ ರಚಿತಗಾಗಿರುವ ಪ್ರಾಚೀನ ನವೀನ ಲೇಖಕಿಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಮೇರುಕೃತಿಗಳಾದ ಶ್ರೀಮನ್ಮಾಧ್ವಸುಧಾ, ವ್ಯಾಸತ್ರಯಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಸಹ ವಿಮರ್ಶಿತವಾಗಿ ಅಂತಿಮವಾಗಿ ನಿರ್ಣಯಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿರುವ ಸಿದ್ಧಾಂತಾರ್ಥಗಳನ್ನೆಲ್ಲಾ "ಪ್ರಸ್ತಾನಭೇದ ಪೋಕ್ಷಾರ್ಥ ಸಂಗ್ರಹೋಪಾಪ್ಯಯಂ ಮಮ" ಎಂಬ ಮನದಂತೆ, ಅತಿಚ್ಛಿವಾಚ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ಪ್ರಹ್ಲಮಾಂತ್ರಾರ್ಥಗಳನ್ನು ಕೋಡೀಕರಿಸಿ, ಜಿಜ್ಞಾಸುರ್ಮಾರ್ಗದ ಒಂದಿನ ಎಲ್ಲಾ ನಿರ್ಣಿತ ವಾಕ್ಯಾರ್ಥಗಳ ಮನಸ್ಸಿಗೆ ಮಹೋಪಕಾರಕವಾಗಿ ಅರ್ಥಪ್ರಾಯವಾಗಿ ಅನುಧಾರಣವಾಗಿ ಉಪ್ಪಲವಾಗಿ ಶ್ರೀಮದ್ರಾಘವೇಂದ್ರ ಗುರುಸಾರ್ವಭೌಮರಿಂದ ರಚಿತವಾದ ಕೃತಿರತ್ನವೇ ತಂತ್ರವೀಚಿಕೆಯು. ಇದರಲ್ಲಿನ ಪ್ರತಿಯೊಂದು ಅಧಿಕರಣಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಪ್ರಸ್ತಾನಭೇದ ಪೋಕ್ಷಾರ್ಥಗಳನ್ನು ಗ್ರಂಥಕಾರರಿಂದ ಸಂಗ್ರಹಿತವಾದವುಗಳನ್ನು ಸರ್ವ ಕನ್ನಡಭಾಷೆಯಲ್ಲಿ ಮುಕ್ತಿಯೋಗ್ಯ ಚೇತನನಿಗೆ ಅರ್ಥವಾಗುವಂತೆ ವಿವರಿಸಿ ರಚಿಸಬೇಕೆಂದು ನಮ್ಮ ಗುರುಮರಣ್ಯರಾದ ಶ್ರೀಮತ್ಪ್ರಿಯಮೀಂದ್ರತೀರ್ಥರ ಆಜ್ಞೆಯಪ್ರಕಾರ ನಮ್ಮ ಸಂಸ್ಥಾನದ ಆಸ್ಥಾನಪಂಡಿತಮರಣ್ಯರಾದ, ಪಂಡಿತಪ್ರಕಾಂಡ, ಪಂಡಿತರಾಜ, ಶ್ರೀಮಾಗಡಿ ರಂಗನಾಥಾಚಾರ್ಯರು ಸರ್ವ ಕನ್ನಡಭಾಷೆಯಲ್ಲಿ ರಚಿಸಿದ್ದಾರೆ.

ಇದರ ಜೊತೆಗೆ "ವಿಶ್ಲೋಕ ಸರ್ವೋತ್ತಮತ್ವಂ ಚ ಸರ್ವದಾ ಪ್ರತಿಪಾದಯ" ಎಂಬ ಶ್ರೀಮದಾಚಾರ್ಯರ ದಿವ್ಯ ಸಂದೇಶಕ್ಕೆ ತಕ್ಕಂತೆ ಸಕಲಮುಕ್ತಿಯೋಗ್ಯರು ಅತ್ಯವಶ್ಯವಾಗಿ ತಿಳಿಯಲೇಬೇಕಾಗಿರುವ ಶ್ರೀಮದ್ರಾಘವೇಂದ್ರತಮಸ್ಸು ಸಪ್ತಮಾನಾವಾಗಿ ಸಾಧಿಸಿ ಪ್ರಕಟಿಸಬೇಕೆಂಬ ನಮ್ಮ ಆಜ್ಞೆಯಪ್ರಕಾರ ಆ ಭಾಗತಮ್ನು ಮತ್ತೂ ಅದರ ಜೊತೆಗೆ ಸತ್ಯವೂ ಮೌಢ್ಯವೂ ಹೊಂದಿರುವ ಸಂಪ್ರದಾಯಬದ್ಧವಾದ ಕಂಠಮುನಿಗೆ ಸಿದ್ಧಿಪ್ರದವಾದ ಶ್ರೀವಿಷ್ಣುವೈರಾಗ್ಯೋಕ್ತವಾದ ಪ್ರಹ್ಲಮಾಂತ್ರ ಸ್ತೋತ್ರತಮಸ್ಸು ಶ್ರೀದತ್ತಾತ್ರೇಯಾಚಾರ್ಯರಿಂದ ವಿರಚಿತವಾಗಿರುವ ಸುಜೋಧಿಸಿ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನ ಸಹಿತವಾಗಿ, ವಿಶೇಷಾರ್ಥಗಳೊಡನೆ ಶ್ರೀಮಾಗಡಿ ರಂಗನಾಥಾಚಾರ್ಯರು ಬರೆದುದನ್ನು ನಮ್ಮ ಅಪ್ಪಾಪ್ರಕಾರ ಮಂತ್ರಾಲಯದ ಶ್ರೀಗುರುಸಾರ್ವಭೌಮ ಸಂಸ್ಕೃತಪದ್ಯಾಚಾರರ ಅಧ್ಯಕ್ಷರಾದ ಶ್ರೀಯುತಪಂಡಿತಮರಣ್ಯ ಶ್ರೀವಾಚಗಿರಿಯಾಚಾರ್ಯರ ನಿರ್ದೇಶನದಂತೆ ಶ್ರೀಗುರು ಸಾರ್ವಭೌಮ ಸಂಸ್ಕೃತಪದ್ಯಾಚಾರರ ಮತಿಯಿಂದ ಪ್ರಕಟಿಸಲಾಗಿದೆ.

ಈ ಗ್ರಂಥವನ್ನು ನಮ್ಮ ಗುರುಗಳ ಮೂಲಕ ಶ್ರೀರಾಘವೇಂದ್ರಗುರುಕಾರ್ವಾಹುಮಾಂತ್ಯಾಂತರತ ಫಾರತೀರಮಣಿ ಮುಖ್ಯಪ್ರಾಣಾಂತಾರತ ಶ್ರೀಮನ್ಮೂಲರಾಮದೇವರಿಗೆ ಸಮರ್ಪಿಸುತ್ತೇವೆ. ಈ ರೀತಿ ಶ್ರೀಮದಾನಂದತೀರ್ಥಭಗವತ್ಪಾದ ದಿವ್ಯ ಸುಂದೇಶವಂತೆ ನಿರಂತರ ಶ್ರೀಪರಸಪೋತ್ತಮತ್ವ ಪ್ರತಿಪಾದನೆಯಲ್ಲೇ ಇಡೀ ಜೀವನವನ್ನೇ ಮೀಸಲಾಗಿಟ್ಟಿರುವ ನಮ್ಮ ಶ್ರೀಮಠದ ಆಸ್ಥಾನವಿದ್ವಾಂಸರಾದ ಪಂಡಿತರಾದ ಶ್ರೀಮಾಡು ರಂಗನಾಥಾಚಾರ್ಯರಿಗೆ ಅಸ್ವದ್ಯವಾಕ್ಯ ಶ್ರೀಮದ್ರಾಘವೇಂದ್ರ ಗುರುಕಾರ್ವಾಹುಮಾಂತ್ಯಾಂತರತ ಶ್ರೀಫಾರತೀರಮಣಿ ಮುಖ್ಯಪ್ರಾಣಾಂತಾರತ ಶ್ರೀಮನ್ಮೂಲರಾಮದೇವರು ಇತೋವ್ಯತಿಶ ಯುತವಾದ ಜ್ಞಾನ ಭಕ್ತಿ ವೈರಾಗ್ಯಾದಿ ಸಾಲಶ್ರೇಯಸ್ಸನ್ನೂ ಅನುಗ್ರಹಿಸಲೆಂದು ಶ್ರೀಮನ್ಮೂಲರಾಮದೇವರನ್ನು ಪ್ರಾರ್ಥಿಸುತ್ತೇವೆ.

ಹ.೨೮ - ೮ - ೧೯೯೩

ಇತಿ ನಾರಾಯಣ ಸ್ಮರಣೆಗಳು.

ಮಂತ್ರಸಿದ್ಧಿಪ್ರದ ಮಂತ್ರಾಲಯಶ್ರೀತ್ರ

❖ ❖ ❖

ಶ್ರೀಮನ್ನೂಲರಾಮೋ ವಿಜಯತ

ಶ್ರೀಮದ್ರಾಘವೇಂದ್ರಗುರುಶಾರ್ವಭೌಮೋ ವಿಜಯತ

ಶ್ರೀಮದ್ರಾಘವೇಂದ್ರ ಗುರುಶಾರ್ವಭೌಮರವರಿಂದ ಎರಚಿತವಾದ

ತಂತ್ರದೀಪಿಕೆಯ ಮುನ್ನುಡಿ

ಸರ್ವೋತ್ತಮನಾದ ಶ್ರೀಮನ್ನಾರಾಯಣನಿಂದ ಬ್ರಹ್ಮಾದಿಗಳಿಗೆ ಉಪದಿಷ್ಟವಾದ ಶ್ರೀ ವಿಷ್ಣು ಸರ್ವೋತ್ತಮತ್ವ ವಿಷಯಕವಾದ ತತ್ತ್ವಜ್ಞಾನವು ಸಂಪ್ರದಾಯಬದ್ಧವಾಗಿ ಉಪದಿಷ್ಟವಾದ ಕ್ರಮದಲ್ಲಿಯೇ ವೈವಸ್ವತ ಮನ್ವಂತರದ ಮಹಾಯುಗಗಳಲ್ಲಿ ಇವೃತ್ತಿಂಟನೆಯ ಕೃತಯುಗದಲ್ಲಿ ಅನ್ಯಥಾ ಜ್ಞಾನಕ್ಕೆ ಅವಕಾಶವಾಗದೇ ಸುಸ್ಥಿರವಾಗಿತ್ತು. ಆ ತತ್ತ್ವಜ್ಞಾನವು ತ್ರೇತಾಯುಗದಲ್ಲಿ ಹಿಂದಿನಂತೆ ಕೆಲವರಲ್ಲಿ ಮಾತ್ರ ಉಳಿದಿದ್ದಾದರೂ ಕಾಲಮಹಿಮೆಯಿಂದ ಕಾಲಕ್ರಮದಲ್ಲಿ ಕೆಲವರಿಗೆ ಶ್ರೀವಿಷ್ಣುವಿನ ಗುಣೋತ್ಕರ್ಷಜ್ಞಾನವೇ ತತ್ತ್ವಜ್ಞಾನವೋ ಅಥವಾ ಐಕ್ಯಜ್ಞಾನವೇ ತತ್ತ್ವಜ್ಞಾನವೋ ಎಂಬ ಸಂದೇಹವೂ ಮತ್ತು ಕೆಲವರಿಗೆ ಜೀವಬ್ರಹ್ಮೈಕ್ಯಜ್ಞಾನವೇ ತತ್ತ್ವಜ್ಞಾನವು, ಶ್ರೀ ವಿಷ್ಣುವಿನ ಗುಣೋತ್ಕರ್ಷ ಜ್ಞಾನವು ತತ್ತ್ವಜ್ಞಾನವಲ್ಲವೆಂಬ ವಿವರೀತ ಜ್ಞಾನವು ಉಂಟಾಯಿತು. ಕಾಲಮಹಿಮೆಯಿಂದ ಕೃತಯುಗಕ್ಕಿಂತಲೂ, ತ್ರೇತಾಯುಗಕ್ಕಿಂತಲೂ ಬೇರೆಯಾದ ಇವೃತ್ತಿಂಟನೆಯ ದ್ವಾಪರ ಯುಗದಲ್ಲಿ 'ದ್ವಾವೇದ ಧರ್ಮವಾದೌ ಪರಂಯುಕ್ತೀನ್ ಯುಗೇ ಪ್ರಾಪ್ತೇ' ಎಂಬ ತತ್ತ್ವಪ್ರದೀಪದ ನಿರ್ವಚನದಂತೆ ಕ್ರಮವಾಗಿ ಶ್ರೀಗಣಪತ್ಯಾ ಕಟ್ಟಕಡೆಗೆ ಧರ್ಮವು ಏಕಾಂಶದಿಂದ ಉಳಿದಿರಬಹುದಾದ ಯುಗದಲ್ಲಿ (ದ್ವಾಪರಯುಗದಲ್ಲಿ) ಪಾದದ್ವಯಕ್ಕೆ ಹ್ರಾಸವು ಕಂಡುಬಂದಿದ್ದು ಮಾತ್ರವಲ್ಲದೇ ಮಹಾತಪ್ಯಗುಣದ ಗೌತಮ ಋಷಿವರೋದ್ಧಾರ ಶಾಪದಿಂದ ಭೂಲೋಕದಲ್ಲಿ ಎಲ್ಲೆಡೆಯಲ್ಲಿಯೂ ಹಿಂದಿನ ಕೃತಯುಗದ ತತ್ತ್ವಜ್ಞಾನವು ಪೂರ್ತಿಯಾಗಿ ಚ್ಯುತಿಯನ್ನು ಹೊಂದಿತು. ಶಾಪದ ಪ್ರಭಾವದಿಂದ ದ್ವಾಪರ ಯುಗದಲ್ಲಿ ನಿಜವಾದ ತತ್ತ್ವಜ್ಞಾನವೆಂಬ ಶ್ರೀ ವಿಷ್ಣು ಸರ್ವೋತ್ತಮತ್ವ ಜ್ಞಾನಕ್ಕೆ ಪೂರ್ತಿ ಧಕ್ಕೆ ಬಂದೊದಗಿದಾಗ ಸಂಪ್ರದಾಯ ಪ್ರಮರ್ಶಕರೇ ಇಲ್ಲದಾಗಿದ್ದಾಗ ಮುಕ್ತಿಯೋಗ್ಯರಾದ ಇಷ್ಟನೂ ವೃಂದದಲ್ಲಿ ಕೃಪಾಬಳಗಲಾದ ಬ್ರಹ್ಮಾದಿ ದೇವತೆಗಳು ಅನಂತಕಲ್ಯಾಣ ಗುಣಪರಿಪೂರ್ಣನಾದ ಸಕಲ ದೋಷ ರಹಿತನಾದ ಸರ್ವೋತ್ತಮನಾದ ಶ್ರೀಮನ್ನಾರಾಯಣನನ್ನು ಧರ್ಮ ತತ್ತ್ವಜ್ಞಾನಗಳ ಪುನರುದ್ಭವನಕ್ಕಾಗಿ ಭಕ್ತಿಪೂರ್ವಕವಾಗಿ ಪ್ರಾರ್ಥಿಸಿದರು.

ಆಗ ಶರಣಾಗತರಾದ ಭಕ್ತರಾದ ದೇವತೆಗಳಿಂದ ಪ್ರಾರ್ಥಿತನಾದ ಪರಮಾತ್ಮನು ತತ್ತ್ವಜ್ಞಾನ ಕಾರ್ಯಕ್ಕಾಗಿ ಯೇ ಪರಾಶರನಾಮಕ ಋಷಿಗಳಿಂದ ಸತ್ಯಮೋದೇವಿಯ ಮೂಲಕ ಶ್ರೀ ವೇದವ್ಯಾಸರೂಪದಿಂದ ಅಭಿವ್ಯಕ್ತ ನಾದನು. ಶ್ರೀವ್ಯಾಸರೂಪದಿಂದ ವ್ಯಕ್ತನಾದ ಪರಮಾತ್ಮನು ಹಿಂದೆಯೇ ಶ್ರೀಮನ್ನಾರಾಯಣನಿಂದ (ಶ್ರೀ ಹಯಗ್ರೀವ ರೂಪದಿಂದ) ಮೂಲ ವೇದದಿಂದ ಭಾಗಿಸಲ್ಪಟ್ಟು ಪುಣ್ಯ, ನಿಗದ, ಸಾಮ, ಅಥರ್ವವೆಂಬ ಹೆಸರಿನಿಂದ ಉಪವೇದಗಳೆಂದು ಕರೆಯಲ್ಪಟ್ಟ ಭಾಗಗಳಿಂದ ಮತ್ತು ಶ್ರೀ ವೇದವ್ಯಾಸರೂಪದಿಂದ ಅವಾಂತರ ವೇದವೆಂದು ಪ್ರಸಿದ್ಧವಾದ ಸುಗ್ರೀವ, ಯಜುರ್ವೇದ, ಸಾಮವೇದ ಮತ್ತು ಅಥರ್ವಣ ವೇದಗಳೆಂದು ನಾಲ್ಕು ಹೆಸರಿನಿಂದ ವಿಭಾಗ ಮಾಡಿದನು. ಪುಣ್ಯನಿಗದ ಸಾಮಗಳೆಂದು ಮೂಲವೇದದಿಂದ ಉದ್ಭೂತವಾದವುಗಳನ್ನು ಉಪವೇದಗಳೆಂದು ಕರೆಯಲಾಗಿದೆ. ಮೂಲವೇದದಿಂದ ಉಪವೇದಗಳು ಆದರಿಂದ ಅವಾಂತರ ವೇದಗಳು ಉದ್ಭೂತವಾಗಿವೆಯೆಂದು ಪುರಾಣಗಳಿಂದ ತಿಳಿಯಲ್ಪಟ್ಟಿದೆ. ಆ ಶ್ರೀ ವೇದ ವ್ಯಾಸರು ಎಲ್ಲಾ

ವೇದಗಳ ಅಧ್ಯಯನ ಕಾರ್ಯದಲ್ಲಿಯೂ ಸಕಲ ವೇದೋಕ್ತ ಕರ್ಮಗಳ ಆಚರಿಸುವಿಕೆಯಲ್ಲಿಯೂ ಅಶಕ್ತರಾದ ಸಜ್ಜನರಲ್ಲಿನ ಕೃಪಾಧ್ಯಕ್ಷಿಯಿಂದ ಶಾಖಾಭೇದವನ್ನು ಕ್ರಮಭೇದವನ್ನು ವ್ಯವಸ್ಥೆಗೊಳಿಸಿದರು. ಪುಗ್ಗೇದವನ್ನು ೨೪ ಭಾಗಗಳನ್ನಾಗಿಯೂ ಯಜುರ್ವೇದವನ್ನು ೧೦೧ ಶಾಖೆಗಳನ್ನಾಗಿಯೂ, ಸಾಮವೇದವನ್ನು ೧೦೦೦ ಶಾಖೆಗಳನ್ನಾಗಿಯೂ ಮತ್ತು ಅಥರ್ವಣ ವೇದವನ್ನು ೧೨ ಶಾಖೆಗಳನ್ನಾಗಿಯೂ ವಿಭಾಗಮಾಡಿದರು. ಈ ರೀತಿ ಅನಂತ ಶಾಖಾತ್ಮಕಗಳಾದ ವೇದಗಳ ತತ್ತ್ವಾರ್ಥಗಳ ನಿಷ್ಪಾಷ್ಟ ಪ್ರಾಪ್ತಿಯಿಗಾಗಿ ಆ ವೇದಾರ್ಥಗಳನ್ನು ನಿಶ್ಚಯಿಸುವ ನ್ಯಾಯಗಳಿಂದ (ಯುಕ್ತಿಗಳಿಂದ) ಕೂಡಿದ ವೇದಾರ್ಥ ನಿರ್ಣಾಯಕ ನ್ಯಾಯ ನಿಬಂಧನಾತ್ಮಕ ಸೂತ್ರಗಳನ್ನು ರಚಿಸಿದರು. ಈ ಸೂತ್ರಗಳೇ ಬ್ರಹ್ಮಸೂತ್ರಗಳೆಂದೂ, ವೇದಾಂತ ಸೂತ್ರ ಗಳೆಂದೂ, ಉತ್ತರಮೀಮಾಂಸಾ ಸೂತ್ರಗಳೆಂದೂ, ಬ್ರಹ್ಮಮೀಮಾಂಸಾ ಸೂತ್ರಗಳೆಂದೂ ಶಾಂಕರ ಮೀಮಾಂಸಾ ಸೂತ್ರ ಗಳೆಂದೂ ಪ್ರಸಿದ್ಧಗಳಾಗಿವೆ.

ಗೌತಮ ಪುರುಷರ ಶಾಪದ ವಿವರಣೆಯನ್ನು ತತ್ತ್ವಪ್ರದೀಪಕರು ಉದಾಹರಿಸುವುದನ್ನು ತತ್ತ್ವಪ್ರಕಾಶಕ ಭಾವದೀಪ ಕಾರದಾದ ಶ್ರೀರಾಜೇಂದ್ರ ಗುರುಕವಾಚೋಮುಖ ಭಾವದೀಪದಲ್ಲಿ ಈ ಕೆಳಕಂಡಂತೆ ಸಂಗ್ರಹಿಸುತ್ತಾರೆ.

“ದುರ್ವಿಕ್ಷೀತಪ್ತುತಾ ಪುನಶ್ಚೋ ಗೌತಮಂ ತಪಃ ಪ್ರಭಾವ ಸಮೃದ್ಧಂ ತದಾಶ್ರಮ-
ಮಾಪ್ಯ ಚರಣಾಂ ತೇನ ಸಮಮಾನಿತಾಃ ತತ್ ಸುಖಮುಪಿತ್ವಾ ಕಾಲೇನ ಸುಭಿಕ್ಷಂ
ಸ್ವದೇಶಂ ಯಯಾಸಮೃದ್ಧಮುಚ್ಚಾಂ ಯಾಚಮಾಸಾ ಅಪಿ ಗೌತಮೇನಾಂ ಬ್ರಾಹ್ಮಣಾಃ
ಶಿವಶಿರಶ್ಚಾಂ ಸುರಸರಿತಂ ಸಪತ್ನೀಂ ನಿಷ್ಕಾಸಯಂತಾ ಭವಾನ್ಮಾ ಚೋದಿತೇನ ವಿಶ್ವೇಶ್ವ-
ರೇಗೋಪದಿಶ್ಯೋಪಾಸಾಃ ಚ್ಚಾನ್ವಾದಿತಪೋಬಲೇನ ಕಾಂಚನ ಗಾಂ ತದಾಶ್ರಮಸ್ತು-
ಸತ್ಯ ಗ್ರಾಹಣೇಂ ವಿವಿಧಃ |

ಗೌತಮಸ್ತಾಪುನಶ್ಚಾಪುನಶ್ಚ ಸ್ವಪ್ರಯತ್ನಮಾತ್ಮೇಣ ಸಹಸಾ ನಿಪತಿತಾಂ ಗಾಂ
ಅವಲೋಕ್ಯ ಪರಿತಪ್ಯಮಾಸಾ ಬ್ರಹ್ಮವ |

ತದೇವ ಲಬ್ಧಾಂತರಾ ವಿಶ್ವಾ ನಾಯಂ ಗೌತಮೋ ಭೋಚ್ಚಾನ್ಯ
ಇತ್ಯುಕ್ತ್ವಾ ಪ್ರತ್ಯಹೀ |

ತತೋ ಗೌತಮಸ್ಥಿರಕಂಠೀರ್ಗಾತಪಃಪ್ರಭಾವೇನ
ಪರಿಶೋಷಿತಪ್ರತಿರಶೋಪಹಾರಿತಯಾ ಸುರಸರಿತಾ
ಗಾಂ ಪರಿಪಿಚ್ಯ ಉದ್ದೇಪಯಾಮಾಸ |

ತಪಃ ಕಿಮೇತದಿತಿ ವಿಚಿಂತ್ಯ ವಿಪ್ರಕೃತಮತ್ರಮಾದಿಸರ್ವಗಂ ನಿಶ್ಚಿತ್ಯ ಶಾನ್
“ಚ್ಚಾನ್ವಹೀನಾಭವೇ
ಯುರೇತೇ” ಇತಿ ತಪಾಪೇತಿ ಶಾಪಕೃತಮತ್ಯ ತತ್ತ್ವಪ್ರದೀಪೇ ಉಕ್ತಮ್ ನಾತ್ರತದುಕ್ತಃ”
೩೩.

ತತ್ತ್ವಪ್ರದೀಪೋಕ್ತವಾದ ಈ ಗೌತಮಶಾಪದ ಕ್ಷೌರದ ವಿವರಣೆಯು ಈ ಕೆಳಗೆ ಕಂಡಂತಿದೆ:

ಓಂದ ಒಮ್ಮೆ ಭೂಲೋಕದಲ್ಲಿ ತನ್ನೆಡೆಯ ಮಹಾದ ಅವಧಿಯಲ್ಲಿ ಮಳೆಯುಬಿದ್ದ ಮುಳುಗುತ್ತಿದ್ದ ಉಪತಾಯಿತು. ಅಯಾ ಅತ್ತಿದಮುಳುಗಿದ ಪುರುಷನೊಬ್ಬ ಬೀದಾತ್ಮಕ ತುಂಬಾ ತೊಂದರೆಯಾಯಿತು. ಅವರ ಮಹಾತಪ್ಯಗಳಿಂದ ಗೌತಮರ ತಪ ಪ್ರಭಾವದಿಂದ ಆ ಗೌತಮರ ಅತ್ತಿರುವ ಮುಳುಗುತ್ತಿದ್ದ ಕ್ಷೌರಗಳಿಂದಲೇ ಮಹಾತಪ್ಯವಿಧಿಯಿಂದ

ಕೂಡಿತ್ತು. ಅಲ್ಲಿ ಯಜ್ಞಯಾಗಾದಿಗಳೂ, ಹವ್ಯಕವ್ಯಾದಿಗಳೂ, ವಾಠಪ್ರವೃತ್ತಿಗಳೂ ನಿರಂತರವಾಗಿ ನಿರ್ವಹಿಸಲ್ಪಡುತ್ತಿದ್ದವು. ದುರ್ಭಿಕ್ಷೆಯ ಕ್ಷೇತ್ರದಿಂದ ಪರಿತಪಿಸುತ್ತಿದ್ದ ಮಗಳೆಲ್ಲರೂ ಸುಸಮೃದ್ಧಿಯಿಂದ ಕೂಡಿದ ಗೌತಮರ ಆಶ್ರಮಕ್ಕೆ ಹೋಗಿ ಅವರಿಂದ ಆದರಿಸಲ್ಪಟ್ಟವರಾಗಿ ಚಿರಕಾಲ ಅಲ್ಲಿ ನಿರ್ವಹಿಸಲ್ಪಡುವ ವಾಠಪ್ರವೃತ್ತಿಗಳಲ್ಲಿ ತತ್ಪರರಾಗಿ ನೆಮ್ಮದಿಯಿಂದಿದ್ದರು. ಹೀಗಿರುವಲ್ಲಿ ಕಾಲಕ್ರಮದಲ್ಲಿ ಎಲ್ಲ ಕಡೆಯಲ್ಲಿಯೂ ಸುಸ್ಥಿತಿವಂತವಾಗಿ ದುರ್ಭಿಕ್ಷವು ಕಳೆದುಹೋಗಿ ಸುಖವಾಯಿತು. ಆಗ ಬೇರೆ ಬೇರೆ ಜಾಗಗಳಿಂದ ಬಂದಿದ್ದ ಎಲ್ಲ ಮಹಿಳೆಗಳಿಗೆ ತಮ್ಮ ತಮ್ಮ ಆಶ್ರಮಗಳಿಗೆ ತೆರಳಬೇಕೆಂಬ ಹಂಬಲವಾಯಿತು. ಆಗ ಉಂಟಾದ ತಮ್ಮ ಉರುಗುಗಳಿಗೆ ತೆರಳಲು ಗೌತಮರ ಅನುಮತಿಯನ್ನು ಕೇಳಿದರು. ಅತಿಥಿ ಅಭ್ಯಾಗತರ ಸ್ವಾಭಾವದಲ್ಲಿ ಆಸಕ್ತರಾದ ಗೌತಮರು ಅವರಿಗೆ ಸುಲಭವಾಗಿ ಅನುಮತಿಯನ್ನೀಯಲಿಲ್ಲ. ಗೌತಮರನ್ನು ತಿರಸ್ಕರಿಸಿ ಸ್ನೇಹದ ಭಂಗಕ್ಕೆ ಬೃಕತಿಯನ್ನು ತಂದುಕೊಂಡು ಹೊರಡುವ ಧೈರ್ಯವೂ ಸಹ ಆ ಮಹಿಳೆಗೆ ಉಂಟಾಗದೆ ಚಿಂತಾ ಕ್ರಾಂತರಾಗಿದ್ದರು.

ಹೀಗಿರುವಲ್ಲಿ ತನ್ನ ಗಂಡನ ತಲೆಯ ಮೇಲಿರುವ ಗಂಗೆಯನ್ನು ಅಲ್ಲಿಂದ ಹೊರಡಿಸುವ ಇಚ್ಛೆಯಿಂದ ಪಾರ್ವತಿಯು ಮಗನಾದ ವಿಷ್ಣೇಶ್ವರನನ್ನು ಆ ಬ್ರಾಹ್ಮಣರಲ್ಲಿಗೆ ಕಳುಹಿಸಿದಳು. ಬ್ರಹ್ಮಚೂರಿ ವೇಷಧಾರಿಯಾಗಿ ಬಂದ ಗಣೇಶನು ಚಿಂತಾ ಕ್ರಾಂತರಾಗಿದ್ದ ಬ್ರಾಹ್ಮಣರ ಸಮೀಪಕ್ಕೆ ಬಂದು "ಎಲ್ಲಿ ವ್ಯಾಧ್ಯರಾದ ತಪೋಧನರೇ, ನೀವೆಲ್ಲಾ ತಪೋಧನರಾಗಿದ್ದೀರಿ. ಬಹಳ ಕಾಲದಿಂದ ಪರಾನ್ನದಿಂದ ಕಾಲಕಳೆಯುತ್ತಿದ್ದೀರಿ. ಪರಾನ್ನ ಭೋಜನವು ತಪ್ಪಿನ ಕ್ಷೀಣತೆಗೆ ಕಾರಣವಾಗುತ್ತದೆ. ನಿಮ್ಮ ನಿಮ್ಮ ಆಶ್ರಮಗಳಿಗೆ ಬೇಗ ಬೇಗ ತೆರಳಿ. ಇದಕ್ಕೆ ನಾನೊಂದು ಉಪಾಯವನ್ನು ಹೇಳುತ್ತೇನೆ. ನಿಮ್ಮ ತಪೋಬಲದಿಂದ ಒಂದು ಹಸುವನ್ನು ನಿರ್ಮಿಸಿ. ಅದು ಗೌತಮರ ಆಶ್ರಮದಲ್ಲಿನ ವೈರುಗಳನ್ನು ತಿನ್ನುತ್ತಿರುವಂತೆ ಇರಲಿ. ಅದನ್ನು ನೋಡಿ ಗೌತಮರು ಓಡಿಬಂದು ಪ್ರಯತ್ನ ಮಾಡುತ್ತಾರೆ. ಆಗ ಅದು ಕೂಡಲೇ ಪ್ರಾಣ ಹೋಗಿ ಬಿದ್ದುಬಿಡುತ್ತದೆ. ಆಗ ನೀವು ಗೌತಮರಿಗೆ ಹೇಳಿಬಿಡಿ. ಈ ಹಸುವು ಈಗ ಮೃತವಾಗಿದೆ. ಇದರಿಂದ ನಿಮಗೆ ಗೋಹತ್ಯಾ ದೋಷವು ಬಂದಿದೆ. ಗೋಹತ್ಯೆ ಮಾಡಿದ ಇಂತಹವರ ಅನ್ನವನ್ನು ಊಟಮಾಡಬಾರದು ಎಂದು ಹೇಳಿ ನಿಮ್ಮ ನಿಮ್ಮ ಆಶ್ರಮಗಳಿಗೆ ಹೋಗಿ ಎಂದು ಉಪಾಯವನ್ನು ಗೊಪತಿಯು ಅವರಿಗೆ ಹೇಳಿದನು.

ಧೈರ್ಯಾಂಕುರದಂತೆ ಆ ಮಹಿಳೆಗಳು ಹಾಗೆಯೇ ಮಾಡಿ ಗೌತಮರ ಆಶ್ರಮದಿಂದ ಹೊರಟುಹೋದರು. ಆಗ ಮುಖ್ಯ ಶ್ರೇಷ್ಠರಾದ ಗೌತಮರು ಉಗ್ರವಾದ ತಪ್ಪಿನಿಂದ ರುದ್ರದೇವನನ್ನು ಸಂತೋಷಗೊಳಿಸಿ ಒಂದಂಶದಿಂದ ಆ ರುದ್ರನ ತಲೆಯ ಮೇಲಿರುವ ಮಂದಾಕಿನಿಯನ್ನು ಕರೆತಂದು ಆ ಗಂಗೆಯ ನೀರಿನಿಂದ ಸ್ನಾನಪಡಿಸಿದ ಆ ಹಸುವಿಗೆ ಅಭಿಷೇಕ ಮಾಡಿದರು. ಆ ಕೂಡಲೇ ಅದು ಮೇಲೆದ್ದಿತ್ತು. ಅದೇ ಗೋರಾಮ ಎಂದು ಇಂದಿಗೂ ಜೀವನದಿಯಾಗಿ ಜಗತ್ತಿನಲ್ಲಿ ಪ್ರಸಿದ್ಧವಾಗಿದೆ. ಇಷ್ಟಾದ ತರುವಾಯ ಗೌತಮರಿಗೆ, ಇದೇನಿದು ? ಇದಕ್ಕೆ ಕಾರಣ ಏನು ? ನಾನು ಆ ಹಸುವಿಗೆ ಪ್ರಾಣಾವಾಯವಾಗುವಂತೆ ಹೊದೆದಿಲ್ಲ. ಕೇವಲ ಕಮಂಡಲು ನೀರನ್ನು ಮಾತ್ರ ಎರಚಿದೆ. ಅಷ್ಟುಮಾತ್ರಕ್ಕೆ ಕೆಳಕ್ಕೆ ಬಿದ್ದಿತು. ಗಂಗೆಯ ನೀರು ತಾಕಿದ ಕೂಡಲೇ ಬಿದ್ದಿತು. ಇದು ಏನೋ ತುಂಬಾ ಅಶ್ಚರ್ಯಕರವಾದ ಸಂಗತಿಯಾಗಿದೆ. ಇದರ ಒಪ್ಪಲೆಯು ಏನೋ ಇರಬೇಕೆಂದು ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಆಲೋಚಿಸಿ ಯೋಗಸಮಾಧಿಗೆ ಕುಳಿತರು. ಪಾರ್ವತೀದೇವಿಯು ಪ್ರೇರಣೆ, ಗಣೇಶನ ಉಪದೇಶ, ಮಹಿಳೆಗಳ ಚೇಷ್ಟೆ ಎಲ್ಲವೂ ಕರತಲಾಮಲಕವಾದಂತೆ ಗೌತಮರಿಗೆ ಭಾಸ ವಾಯಿತು. ತಮ್ಮಿಂದ ಉಪಶ್ಚಿತರಾಗಿದ್ದರೂ ಧರ್ಮಮೂಢರಾಗಿ ತಮ್ಮನ್ನು ಅವಿವಾದಕ್ಕೆ ಗುರಿಮಾಡಿದುದೆಲ್ಲ ವನ್ನೂ ಸೂಚಿಸಿಕೊಂಡ ಗೌತಮರು "ಧರ್ಮಮೂಢರಾದ ಈ ಮಹಿಳೆಲ್ಲಾ ತತ್ತ್ವಜ್ಞಾನೋನ್ನತರಾಗಲಿ, ಇವರ ಜ್ಞಾನ ಭಂಡಾರವೆಲ್ಲಾ ಸಾಕವಾಗಲಿ" ಎಂದು

ಶುಭವಿಟ್ಟರು. ಇದೇ ಗೌತಮ ಶಾಪದ ಸಾರಾಂಶವಾಗಿದೆ. 'ಈ ಸಂಗತಿಯೇ ಸೂತ್ರ ಭಾಷ್ಯದಲ್ಲಿ ಉದಾಹರಿಸಿರುವ ತಪೋಕ್ಷೇತ್ರಂ ಸ್ವಾಂದೇ ಎಂದು ಪ್ರಾರಂಭವಾಗಿರುವ ಭಾಗದಲ್ಲಿ ಮೂರನೇ ವಾಕ್ಯವಾಗಿ ಗೌತಮಸ್ಕ ಮುಷೇ ಶಾಪಾತ್' ಎಂಬುದರಿಂದ ಸೂಚಿತವಾಗಿರುವ ಕಲ್ಪೆಯಾಗಿದೆ. ಇದನ್ನು ತತ್ವಪ್ರದೀಪ ಕಾರರು ಸಂಗ್ರಹಿಸಿ ತಿಳಿಸುತ್ತಾರೆ. ಭಾವವಿವರಣೆಯ ಅದರ ಸಾರಾಂಶವನ್ನು ತೋರಿಸುತ್ತಾರೆ.

ಶ್ರೀವೇದವ್ಯಾಸರು ವೇದಾರ್ಥ ನಿರ್ಣಯಕ್ಕಾಗಾದ ಬ್ರಹ್ಮಮೀಮಾಂಸಾ ಶಾಸ್ತ್ರವನ್ನು ರಚಿಸಿರುವುದು ಮಾತ್ರವಲ್ಲದೆ ಮುಮುಕ್ಷುಗಳಿಂದ ಸಾಕ್ಷಿಕೂದ ವೇದೋಕ್ತವ್ಯಾಸಕ್ಕೆ ಅನಧಿಕಾರಿಗಳಾದ ಸ್ತ್ರೀಶೂದ್ರಾದಿಗಳಿಗೂ ಸಹ ಮೋಕ್ಷಮಾರ್ಗವೆಂಬ ಅನುಕೂಲವಿರುವ ಸಕಲ ವೇದೋಕ್ತಾರ್ಥಗಳಿಂದ ಕೂಡಿರುವ ವೇದಾನುಕ್ರಮದ, ಈಶ್ವರ ಜ್ಞಾನದೃಷ್ಟವಾದ ಅರ್ಥದಿಂದ ಗರ್ಭಿತವಾದ, ಪರೋಕ್ಷಾರ್ಥವಾದ, ನಿರ್ಣೇಯ ಸರ್ವಶಾಸ್ತ್ರೋತ್ತಮವಾದ ಮಹಾಭಾರತವನ್ನೂ ರಚಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಭಾಗವತ ಮಹಾವುರಾಣವನ್ನೂ ಪದಿನೆಂಟು ಪುರಾಣಗಳನ್ನೂ ರಚಿಸಿ ತತ್ವಜ್ಞಾನ ಮಾರ್ಗಕ್ಕೆ ಮಹೋಪಹರವನ್ನೂ ಮಾಡಿರುತ್ತಾರೆ.

ಸೂತ್ರಕಾರರಾದ ಶ್ರೀವೇದವ್ಯಾಸರೇ ಪುರಾಣ ನಿರ್ಮಾತೃಗಳೆಂಬುದು ಸುಪ್ರಸಿದ್ಧವಾದ ಸಂಗತಿಯಾಗಿದೆ. ಆ ಪುರಾಣಗಳಾದರೋ ಸಾಕ್ಷಿಕ, ತಾಮಸ, ರಾಜಸಗಳೆಂಬ ವಿಭಾಗದಿಂದ ಕೂಡಿದೆ. ತಾಮಸ ವರ್ಗಕ್ಕೆ ಸೇರಿದ ಶೈವಪುರಾಣದಲ್ಲಿ ಶಿವನೇ ಸರ್ವೋತ್ತಮನೆಂದು ಪ್ರತಿಪಾದಿತವಾಗಿದೆ. ಇದು ವಿಷ್ಣುವಿನ ಸರ್ವೋತ್ತಮತ್ವವನ್ನು ಅಥ ಇಂದ ಇತಿ ಪರವಿಗಿ ಸಕಲ ವೇದಗಳೂ ತಿಳಿಸುತ್ತಿರುವಾಗ ಅದಕ್ಕೆ ವಿರುದ್ಧವಾಗಿರುವ ಪ್ರಯುಕ್ತ, ಪರಮಾತ್ಮನ ಸಕಲ ವಚನಗಳೂ ಪರಮ ಪ್ರಮಾಣ ಎಂದು ವೇದವೇ ಘೋಷಿಸುತ್ತಿರುವುದರಿಂದ ಆ ಶೈವ ಪುರಾಣಕ್ಕೂ, ತಾಮಸ ಪುರಾಣದಿಗಾಗಾದ ಸ್ವಾಂದಾದಿಗಳಿಗೂ ಪ್ರಾಮಾಣ್ಯವು ಹೇಗೆಂಬ ಶಂಕೆಯು ಉಂಟಾಗುವುದು ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿದೆ.

"ಸರ್ವತ್ರ ಭಗವತ್ಪ್ರಮಾಣಾತ್ ಭಗವದ್ವಚನ ಪ್ರಾಮಾಣ್ಯಂ" ಎಂದು ಮೂಲ ಶ್ಲೋಕವೆನಿಸಿದೆ. ಮತ್ತೊಂದು ಶಂಕೆಯೂ ಸಹ ಇಲ್ಲಿ ಉಂಟಾಗುತ್ತದೆ. ಬುದ್ಧರೂಪಿಯಾದ ಪರಮಾತ್ಮನ ಮನಗಳಿಗೆ ಪ್ರಾಮಾಣ್ಯವು ಹೇಗೆ ? ಈ ರೀತಿ ಉಂಟಾಗತಕ್ಕ ಶಂಕೆಗಳಿಗೆ ತತ್ವಪ್ರದೀಪಕಾರರು ತೋರಿಸಿರುವ ಉತ್ತರವು ಬಹು ರೂಪಕವಾಗಿದೆ. ತತ್ವಪ್ರದೀಪದ ವಾಕ್ಯಗಳನ್ನೇ ಉದಾಹರಿಸಿ ಅದರ ವಿವರಣೆಯನ್ನು ಕನ್ನಡದಲ್ಲಿ ಕೊಡಲಾಗಿದೆ.

ತತ್ವಪ್ರದೀಪ : ನ ಚ ಬುದ್ಧರೂಪೇ ವಿಶ್ವಲಂಛಕತ್ವಂ ವಿಶ್ಲೇಷಃ ಶಂಕಮ್ |

ತತ್ವ ಶ್ಲೋಕೈಶ್ಚಾಂ ಅಮರಾಣಾಂ ಅಯೋಗ್ಯತ್ವಾತ್ ಅನ್ಯಥಾಮತಿರ್ಭಾವಾತ್ |

ನಾನ್ಯಥಾವಚನನಿಮಿತ್ತಾತ್ |

ಇತರೇಶಾಂ ರಾಗಾದಿಮಿತ್ಯಾತ್ ಅನ್ಯಥಾಮತಿಯುಕ್ತಾ ವಿಶ್ಲೇಷ್ಣು ತದಭಾವತತ್ವತೇ

ರ್ವಪ್ರತ್ಯಕ್ಷೋಪಶ್ಯತೋದೋಷಃ |

ಸ ವಿವ ಹಿ, ತಾವಿ ಸೂತ್ರಾಗೆ ತತ್ವವಿಷಯಾಗೆ ಪ್ರಕಾಂಶಸಂಹಿತಾಯಾಂ ಅಂಜನಾ

ದೇವೇಭ್ಯೋ ವ್ಯಾಜ್ಯಾಃ |

ನ ಚ ಪುರಾಣಾದಿಪ್ರಸ್ತೋತಿಃ |

ಯತಃ ಸೂತ್ರಕರ್ತಾ ಭಗವಾನ್ ವ್ಯಾಸ ವಿವ ಪುರಾಣಾದಿರ್ಭಾವಾತ್ |

ನ ಚ ತದ್ವ್ಯಕ್ತಂ ಕೃತದಪ್ರಮಾಣಮಾಶಂಕಮ್ |

ಅಪಿ ನಾಮಾತ್ |

"ಸರ್ವತ್ರಭಗವತ್ಪ್ರಮಾಣಾತ್ ಭಗವದ್ವಚನ ಪ್ರಾಮಾಣ್ಯಮ್" ಇತಿ ಮೂಲಶ್ಲೋಕಃ |

ಪೂರ್ವಪಕ್ಷ ಸಿದ್ಧಾಂತವಿಭಾಗಾಪರಿಚ್ಛಿನ್ನಶ್ವತತ್ವ ತತ್ವಮೋಹಃಸ್ಯಾತ್ |
 ತಚ್ಚ ಭಾಷಾರೀತಿ ವಿಶೇಷಾಚ್ಛಾಸಾತ್ ಭವತಿ |
 ತಥಾ ಚ ಬ್ರಾಹ್ಮಣ |
 ಭಾಷಾತ್ರಯಂ ನ ಜಾನಾತಿ ರೀತೀನಾಂ ಶತಮೇವ ಚ |
 ಪುರಾಣಾರ್ಥಂ ವದನ್ಯಾತಿ ನರಕಂ ನಾತ್ರ ಸಂಶಯಃ |೯೫||
 ನ ಚ ಪುರಾಣಾನಾಂ ಸ್ವತಃ ಅನ್ಯೋನ್ಯಂ ವಾ ವಿರೋಧಃ |
 ಶೈವಾದಿ ಪುರಾಣೇಷು ದರ್ಶನಭಾಷಾ ಪ್ರಾಚುರ್ಯಾತ್
 ವೇದಾನ್ತಸುಪಾರಿತ್ವಮಿವಪ್ರತೀಯತೇ |
 ನತು ತದಸ್ಮಿ |
 ತತ್ರಾಪಿ ವಿಶ್ಲೋಕಃ ಸರ್ವೋತ್ತಮತ್ವಮೇವ ಸಿದ್ಧಾಂತಸಾರಃ |
 ತತ್ರ ತತ್ರ ತದುಕ್ತೀಃ |
 ಪೂರ್ವಪಕ್ಷಾದಿಶ್ಚಂ ದುರ್ವಾಸಮೋಹನಾರ್ಥಮಿತಿ ದರ್ಶನ ರಹಸ್ಯಮ್ |
 ತಸ್ಮಾದಯಮಾಚಾರ್ಯಃ ಅಪ್ರತಮ ೧೫ ಸಿದ್ಧಮ್ |
 ಯದುಕ್ತಯಃ ಕೃಪಾ ನಾನ್ಯಥಾ ದೃಶ್ಯಂತೇ ತತ್ರಾಪಿ ಶಂಕಮಾನಾಃ ಕುತ್ರ
 ನಿಶ್ಚಿನ್ವೀರನ್ನತಿ" ||

ಮೇಲೆ ಕಂಡ ತತ್ವಪ್ರದೀಪಕಾರದ ವಾಕ್ಯಗಳಿಂದ ಅನೇಕ ಬಗೆಗಳಾದ ಸಂದೇಹಗಳು ಪರಿಹಾರವಾಗುತ್ತವೆ. ಶ್ರೀ ವೇದ ವ್ಯಾಸರ ಬಗ್ಗೆ ಮತ್ತು ಶ್ರೀ ಬುದ್ಧರೂಪಿಯ ಪರಮಾತ್ಮನ ವಿಚಾರವಾಗಿ ಮತ್ತು ಶ್ರೀಮದ್ವರ ಸೂತ್ರಭಾಷ್ಯದ ಪ್ರಾರಂಭದಲ್ಲಿಯೇ ತಾಮಸಪುರಾಣದ ಸ್ಥಾಪನವನ್ನು ತಪ್ಪೋಕ್ತಂ ಸ್ಥಾಪೇ ಎಂದು ಉದಾಹರಿಸಿರುವ ವಿಷಯವಾಗಿ ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ ಜಿಜ್ಞಾಸು ವರ್ಗಕ್ಕೆ ಉಂಟಾಗಬಹುದಾದ ಎಲ್ಲ ಬಗೆಗಳಾದ ಶಂಕೆಗಳಿಗೂ ತಕ್ಕ ಉತ್ತರವನ್ನು ಕಾಣಬಹುದಾಗಿದೆ. ಆದರೆ ಸಾರಾಂಶವು ಈ ಕೆಳಗೆ ಕಂಡಂತಿದೆ.

ಶ್ರೀಮನ್ನಾರಾಯಣನೇ ಬುದ್ಧರೂಪಿಯಾಗಿ ಉಪದೇಶವನ್ನತ್ತಿದ್ದಾನೆ. ಇದು ಸತ್ಯವಾದ ಸಂಗತಿ. ಆದರೆ ಆಗಿನ ಶ್ಲೋಕಗಳಾದವರೆಲ್ಲಾ ದೈತ್ಯರು, ಅಸುರರೆಲ್ಲಾ ತತ್ವಜ್ಞಾನಕ್ಕೆ ಅರ್ಹರು. ಅವರ ಸ್ವರೂಪಕ್ಕೆ ತಕ್ಕಂತೆ ಅವರಿಗಲ್ಲಾ ಅನ್ಯಥಾ ಜ್ಞಾನವೇ ಉಂಟಾಯಿತು. ಆ ಪರಮಾತ್ಮನೇ ಅದೇ ಉಪದೇಶ ವಾಕ್ಯಗಳಿಗೆ ತತ್ವವಿಷಯವಾಗಿ ಪ್ರಶಾಂತ ಸಂಕಟದಲ್ಲಿ ವಾಚಕವಾಗಿ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನ ಮಾಡಿ ಉಪದೇಶವತ್ತಿದ್ದಾನೆ. ಇದರ ಮರ್ಮವನ್ನು ಶ್ರೀಮನ್ನಾಹಾರಕ ತಾತ್ಪರ್ಯ ಸೂರ್ತಿಯಿಂದ ೩೨ ನೆಯ ಅಧ್ಯಾಯದಲ್ಲಿ ತಿಳಿಯಬಹುದಾಗಿದೆ.

ಶ್ರೀ ಬಾರಾಯಣರು ರಚಿಸಿರುವ ಪುರಾಣವೊಂದರಲ್ಲಿ ತಾಮಸ ಪುರಾಣವೆನಿಸಿದ ಸ್ಥಾಪನ ಪುರಾಣವೂ ಸೇರಿದೆ. ಆದರೆ ಇದರಲ್ಲಿ ಒಂದು ದರ್ಶನ ರಹಸ್ಯವುಂಟು. ಪುರಾಣವಾಕ್ಯವು ಭಾಷಾತ್ರಯದಿಂದ ಕೂಡಿದೆ. ಒಂದು ಸೂರು ರೀತಿಗಳ ಕ್ರಮದಿಂದ ಇದೆ. ಸಮಾಧಿಭಾಷಾ, ದರ್ಶನಭಾಷಾ, ಗುಹ್ಯಭಾಷಾ ಎಂಬ ಪ್ರಭೇದದಿಂದ ಅರ್ಥವು ಸಿರೂಪಿ ಸಲ್ಲುತ್ತದೆ. ಸಮಾಧಿ ಭಾಷಾದಿಂದ ಶ್ರೀವಿಷ್ಣುವಿನ ಸರ್ವೋತ್ತಮತ್ವವು ಉಕ್ತವಾಗಿದೆ. ಇದಕ್ಕೆ ವಿರುದ್ಧವಾಗಿ ಶಿವನ ಉತ್ಕರ್ಷವು ಶೈವದರ್ಶನ ಭಾಷೆಯಲ್ಲಿ ತಾಮಸ ಜನ ಮೋಹನಕ್ಕಾಗಿಯೂ ಉಕ್ತವಾಗಿದೆ.

ಈ ಎರಡು ನಿರೂಪಣೆಗಳಿಗಿಂತಲೂ ಬೇರೆ ಕ್ರಮದಿಂದ ಗ್ರಂಥಾರ್ಥವಾದ ವರ್ಣ ಬೋಧನೆಯಿಂದ ಗುಹ್ಯ ಭಾವೆಯ ಕೆಲವು ವಿಷಯಗಳನ್ನು ತಿಳಿಸುತ್ತದೆ.

ಈ ರೀತಿ ಇದಕ್ಕೆ ಮೂರು ಭಾವಾಕ್ರಮಗಳಲ್ಲಿ ಶ್ರೀ ವಿಷ್ಣು ಸರ್ವೋತ್ತಮತ್ವಕ್ಕೆ ಮೀಸಲಾದ ಸಮಾಧಿಭಾವೆಯಿಂದ ಉಕ್ತವಾಗಿರುವುದೆಲ್ಲವೂ ಅಂಗೀಕಾರ್ಯ ಆರ್ಹವಾಗಿದೆ. ಈ ಸಮಾಧಿ ಭಾವೆಗೆ ವಿರೋಧವಿಲ್ಲದಿರುವ ದರ್ಶನೋಕ್ತ ವಾದರನ್ನು ಮಾತ್ರ ಸ್ವೀಕರಿಸಬೇಕು. "ಯುಚ್ಯಾನುಕೂಲಮೇತಸ್ಯ ತಚ್ಚಶಾಸ್ತ್ರಂ ಪ್ರಕೀರ್ತಿತಂ" ಎಂದು ಪ್ರಮಾಣ ವಚನ ವಿದೆ.

ಯಾರಿಗೆ ಭಾವಾಕ್ರಮದ ಜ್ಞಾನವೇ ಇಲ್ಲವೋ, ಯಾವನು ನೂರು ರೀತಿಗಳ ಪರಿಚಯವನ್ನು ಪಡೆದಿಲ್ಲವೋ, ಅಂತಹವನಿಗೆ ಪುರಾಣಗಳ ಅರ್ಥವನ್ನು ಹೇಳುವ ಅಧಿಕಾರವೇ ಇಲ್ಲ. ಅವನುಗಳ ಪರಿಜ್ಞಾನವೇ ಇಲ್ಲದೆ ಪುರಾಣಗಳ ಅರ್ಥ ಗಳನ್ನು ನಿರೂಪಿಸುವವನಿಗೆ ನಡಕವು ತಪ್ಪಿದ್ದಲ್ಲ. ಇದರಲ್ಲಿ ಸಂದೇಹವೇ ಇಲ್ಲವೆಂದು ಬ್ರಾಹ್ಮಪುರಾಣವುಚಿತವಿದೆ. ಪ್ರಕೃತದಲ್ಲಿ ಶೈವಪುರಾಣಾದಿಗಳಲ್ಲಿ ಶಿವನ ಉಕ್ತಮತ್ವವು ದರ್ಶನಭಾವಾ ಪ್ರಾಯೋಗ್ಯದಿಂದ ನಿರೂಪಿತವಾಗಿರುವುದಕ್ಕೆ ವೇದದ ವಿರೋಧವು ಆಪಾತಕು ಕಂಡುಬಂದರೂ ಅಂತಿಮವಾಗಿ ದರ್ಶನ ಭಾವೆಯ ಶೈಲಿಯಲ್ಲಿ ಉಕ್ತಮ ದೇವತೆ ಯೆಂದು ಪ್ರತಿಪಾದಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿರುವ ಆ ದೇವತೆಯ ಮುಖದಿಂದಲೇ ಶ್ರೀ ವಿಷ್ಣು ಸರ್ವೋತ್ತಮತ್ವವು ಉಕ್ತವಾಗಿದೆ. ಆದಕಾರಣ ಆ ಗ್ರಂಥಗಳಿಗೂ ಸಹ ಮುಖ್ಯತಾತ್ಪರ್ಯವು ಶ್ರೀಹರಿ ಸರ್ವೋತ್ತಮತ್ವದಲ್ಲಿಯೇ ಉಂಟೆಂದು ತಿಳಿಯಬೇಕು. ಇದೇ ಸಿದ್ಧಾಂತವಾದವು. ದುರ್ಜನಮೋಹನಕ್ಕಾಗಿ ಪೂರ್ವವಕ್ತೃದ ಅಧಿಕೃತವು ಅಲ್ಲಿ ಕಂಡುಬಂದಿದೆ. ಈ ದರ್ಶನ ರಾಜ್ಯವನ್ನು ಶ್ರೀ ಮಧ್ವಾಚಾರ್ಯರು ಸೂತ್ರಭಾಷ್ಯದಲ್ಲಿ ಒಪ್ಪಾಸಾಧಿಕರಣದ ಕಡೆಯಲ್ಲಿ "ಬ್ರಾಹ್ಮೇತ ಪ್ರಹ್ಮ ವೈವರ್ತೇ" ಎಂದೂ, "ಶೈವೇ ಚ ಇಂದೇ" ಎಂದು ಆಯಾ ದೇವತೆಗಳಿಂದಲೇ ಉಕ್ತವಾಗಿರುವ ವಚನಗಳಿಂದ ಶ್ರೀ ಹರಿ ಸರ್ವೋತ್ತಮತ್ವವನ್ನು ಸಮರ್ಥಿಸಿರುತ್ತಾರೆ.

ಚತುರ್ಮುಖ ಪ್ರಹ್ಲವನ ಉಕ್ತಮತ್ವಕ್ಕೆ ಮೀಸಲಾದ ಬ್ರಹ್ಮವೈವರ್ತ ಪುರಾಣದಲ್ಲಿ ಚತುರ್ಮುಖನ ನಾರದರಿಗೆ ಎಲ್ಲಿ ನಾರದನೇ ! ನಾನಾಕಾರಿ ಶಿವನಾಗಿ ಇತರ ಯಾವ ದೇವತೆಯೇ ಆಗಲಿ ಆ ವಿಷ್ಣುವಿನ ಶಕ್ತಿಯ ಏಕದೇಶವನ್ನೂ ಸಹ ಪಡೆದಿಲ್ಲ. ಬಾಲನು ಅಟವಾಡುವ ಬೊಂಬೆ ಸಾಮಾನುಗಳಿಂದ ಅಟವಾಡುವಂತೆ ಆ ಶ್ರೀಹರಿಯು ಅಟದ ಬೊಂಬೆ ಗಳಂತಿರುವ ಕೇವಲ ಅಸ್ವತಂತ್ರರಾದ ನಮ್ಮಿಂದ ಕ್ರೀಡಿಸುತ್ತಿದ್ದಾನೆಂದೂ, ಸಕಲ ದೇವತೆಗಳೂ ಅಸ್ವತಂತ್ರರೆಂದೂ, ಶ್ರೀ ವಿಷ್ಣುವೇ ಸರ್ವತಂತ್ರ ಸ್ವತಂತ್ರನೆಂದೂ, ನಾರದರನ್ನು ಕುರಿತು ಹೇಳಿಕೊಂಡಿರುತ್ತಾನೆ. ಆ ವಾಕ್ಯವು ಈ ರೀತಿ ಇದೆ.

"ನಾಹಂ ಏ ತ ಚ ಶಿವೋತ್ಕೇಶ ತಚ್ಚಕ್ರೋಣಾಂಕ ಭಾಗಿನಃ

ಚಾರಃ ಕ್ರೀಡಾನ್ವಯಾದೃಶ್ ಕ್ರೀಡಾನ್ವಾಧಿರಚ್ಯುತಃ || ೧೩ || ಪ್ರಹ್ಲವೈವರ್ತೇ ।

ಶಿವನ ಸರ್ವೋತ್ತಮತ್ವವನ್ನು ಶೈವದರ್ಶನ ಭಾವೆಯಿಂದ ತಿಳಿಸುವ ಇಂದ್ರವೈವರ್ತದಲ್ಲಿ ಶಿವನು ಶ್ರೀವಿಷ್ಣುವನ್ನು ಕುರಿತು -

ಎಲ್ಲಿ ಅಚ್ಯುತನೇ ! ನೀನು ನಮ್ಮ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಪರಾಭ್ಯಾಸಿನಾದರೆ, ಅನುಗ್ರಹವನ್ನು ತೋರದಿದ್ದರೆ ಚತುರ್ಮುಖ ಪ್ರಹ್ಲವೇ ಮೊದಲಾದ ನಾವೆಲ್ಲರೂ ಸಹ ನಾಯಿಗೆ ಅನ್ಯ ರೇಯಿಸುವ ಕೃಪಾವಾಗಿತಲೂ ನೀಚವಾದ ದುರ್ಗತಿಗೆ ತೀರಬೇಕು. ಎಂದು ಹೇಳಿರುತ್ತಾನೆ. ಆ ವಾಕ್ಯವು ಹೀಗಿದೆ -

ಕೃಪಾಹರಃ ಕಚ್ಚಕ್ಷಂ ಪ್ರಹ್ಲೋಣಾದಯಃ ಪುರುಃ ।

ತದ್ಭವಾಚ್ಯುತ ಯಾಕ್ಶೀವ ಯದ್ಭವ ತ್ವಂ ಪರಾಭ್ಯಾಸಿ || ೧೪ ||

ಈ ಎಲ್ಲವನ್ನೂ ಕೂಲಂಕಷವಾಗಿ ಪರಿಶೀಲಿಸಿದರೆ ಸಕಲ ಪುರಾಣಗಳಿಗೂ ಶ್ರೀಹರಿಯ ಸರ್ವೋತ್ತಮತತ್ವದಲ್ಲಿಯೇ ಮುಖ್ಯ ತಾತ್ಪರ್ಯವೆಂಬುದನ್ನು ಮನಗಾಣಬಹುದಾಗಿದೆ. ಆದ್ದರಿಂದ ಶ್ರೀಮನ್ನದ್ವೈತಾರ್ಯರು ಸಮಾಧಿ ಭಾಷೆಯ ಶೈಲಿಗೆ ಒಳಪಟ್ಟು ವೇದಾದಿಗಳಿಗೆ ವಿರುದ್ಧವಲ್ಲದ ಸ್ವಾಂತಪುರಾಣ ವಾಕ್ಯವನ್ನು ಪ್ರಮಾಣವಾಗಿ ಉದಾಹರಿಸುವುದು ಸಂಗತವೇ ಆಗಿದೆ.

ರಹಸ್ಯವು - ದೇವರಹಸ್ಯ, ವೇದರಹಸ್ಯ ಮತ್ತು ಧರ್ಮರಹಸ್ಯವೆಂದು ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ ಮೂರು ಬಗೆಯೆಂಬುದನ್ನು ಜ್ಞಾನಿಗಳು ವಿಭಾಗ ಮಾಡಿರುತ್ತಾರೆ. ಇದರಲ್ಲಿ ಪ್ರಧಾನ ವಾಯುವಿಗೇನಿ ಪ್ರಹೃತ್ವವು, ರುದ್ರನಿಗೇನೇ ಶೇಷತ್ವವು, ದೇವತೆಗಳಲ್ಲಿ ತಾರತಮ್ಯವು, ದೇವತೆಯೋಗ್ಯರಾದ ಜೀವರಿಗೆ ಮಾತ್ರ ದೇವಪದವೀ ಇತ್ಯಾದಿ ದೇವರಹಸ್ಯವು.

ಉದಾಹರಣೆ :- ಉಗ್ರತಪಾ ಎಂಬ ತಪಸ್ವಿನ ರುದ್ರಪದವಿಗೆ ಯೋಗ್ಯನಾದ ಜೀವನೇ ಸಾಧನ ಸಂಪತ್ತಿನಿಂದ ರುದ್ರ ಪದವಿಯನ್ನು ಪಡೆಯುತ್ತಾನೆ. ಆ ಪದವಿಗೆ ಅನರ್ಹರಾದ ಇತರ ಜೀವರಿಗೆ ಅದಕ್ಕೆ ತಕ್ಕ ಸಾಧನಗಳನ್ನು ಆಚರಿಸುವ ಯೋಗ್ಯತೆಯೂ ಇಲ್ಲ. ಅದನ್ನು ಪಡೆಯಲು ಶಕ್ತಿಯೂ ಇಲ್ಲ. ಒಂದು ವೇಳೆ ತನ್ನ ಯೋಗ್ಯತೆಗೆ ಮೀರಿದ ಆ ಪದವಿಯನ್ನು ಪಡೆಯಲು ಪ್ರಯತ್ನಿಸಿದರೆ ಅಥಾ ಪಾತಕವೇ ಉಂಟಾಗುತ್ತದೆ. ಈ ರುದ್ರ ಪದವಿಗೆ ಯೋಗ್ಯನಾದ ಉಗ್ರತಪಾ ಎಂಬ ವ್ಯಕ್ತಿಯು ಪ್ರಹೃವದವಿಗೆ ಯೋಗ್ಯನಾದ ಲಾತವ್ವ ಎಂಬ ಋಜುಜೀವನಿಂದ ಪ್ರಹೃಮಾನದಿಂದ ಎವೃತ್ಯೈದು ವರ್ಷಗಳ ವರ್ಯಂತವಾಗಿ ಶ್ರವಾ ಮಾಡಿರುತ್ತಾನೆ. ಒಂದು ದಿನವೂ ಸಹ ಪರಮಾತ್ಮನ ಮಹಿಮೆಯ ಶ್ರವಣರಹಿತನಾಗಿರಲಿಲ್ಲ. ಅಂದರೆ ಅಷ್ಟು ಕಾಲ ವರ್ಯಂತವಾಗಿ ಪ್ರತಿದಿನವೂ ಶ್ರವಾಪ್ರಾಪ್ತಿಯನ್ನು ಮಾಡಿದ್ದಾನೆ. ಪ್ರಹೃಮಾನದಿಂದ ಪರಿಗಣಿತವಾದ ಎವೃತ್ಯೈದು ವರ್ಷಗಳಲ್ಲಿ ಉಗ್ರತಪಾ ಎಂಬ ರುದ್ರಪದವಿಗೆ ಯೋಗ್ಯನಾದ ಜೀವನು ಋಜುಜೀವನಾದ ಲಾತವ್ವನಿಂದ ಶ್ರವಾಪ್ರಾಪ್ತಿಯನ್ನು ಆಚರಿಸಿದ್ದಾನೆಂಬುದರಲ್ಲಿ ಸ್ವಾಯತ್ತಾಪೋಕಾರರು ಆ ಕಾಲಮಾನವನ್ನು ಈ ರೀತಿ ವಿವರಿಸುತ್ತಾರೆ. ತೊಂಭತ್ತೊಂಭತ್ತು ಪ್ರಹೃ ಮಹಾಕಲ್ಪಗಳಿಗೆ ಮುಂಚೆ ಮಹಾಕಲ್ಪದ ಆದಿಭಾಗವನ್ನಾರಂಭಿಸಿ ಪ್ರಹೃಮಾನ ಪರಿಗಣಿತವಾದ ಎವೃತ್ಯೈದು ಸಂವತ್ಸರ ಕಾಲ ವರ್ಯಂತವಾಗಿ ಶ್ರವಾ ಮಾಡಿರುತ್ತಾನೆಂದು ಅರ್ಥ ಮಾಡಿರುತ್ತಾರೆ. ಈ ರೀತಿ ಪ್ರಹೃಮಾನದ ಎವೃತ್ಯೈದು ವರ್ಷಗಳವರೆವಿಗೆ ಶ್ರವಾಪ್ರಾಪ್ತವನ್ನೂ, ಪ್ರಹೃಮಾನದಿಂದ ಪರಿಗಣಿತವಾದ ಇವೃತ್ಯೈದು ಸಂವತ್ಸರ ಕಾಲದಿಂದ ಮನನ ಮತ್ತು ಧ್ಯಾನಗಳೆಂಬ ಉಪಾಸನವನ್ನು ಉಗ್ರತಪನು ಆಚರಿಸುತ್ತಾನೆ.

ಗುರು ಪದವಿಗೆ ಯೋಗ್ಯನಾದ ಸುಮಶ್ಯಂಭ ಜೀವನ ದಶೆಯಿಂದ ಸುನಂದನೆಂಬ ಇಂದ್ರಪದವಿಗೆ ಯೋಗ್ಯನಾದ ಜೀವನು ಹತ್ತುಮನ್ವಂತರಕಾಲ ಶ್ರವಾವನ್ನೂ, ನಾಲ್ಕು ಮನ್ವಂತರ ಕಾಲ ಮನನ ಧ್ಯಾನಗಳನ್ನು ಆಚರಿಸಿ ಇಂದ್ರಪದವಿಗೆ ಬಂದಿದ್ದಾನೆ. ಸೂರ್ಯಪದವಿಗೆ ಅರ್ಹನಾದ ಸುರೂಪ ಎಂಬ ಜೀವನು ಸುಮನ್ಯನಿಂದಲೇ ನಾಲ್ಕು ಮನ್ವಂತರಗಳ ಕಾಲ ಶ್ರವಾವನ್ನೂ, ಒಂದು ಮನ್ವಂತರ ಕಾಲ ಮನನಧ್ಯಾನಗಳನ್ನೂ ಮಾಡಿ ಆ ಪದವಿಗೆ ಬಂದಿರುತ್ತಾನೆ. ಶಾಂತರೂಪನೆಂಬ ಚಂದ್ರಪದವಿಗೆ ಅರ್ಹನಾದ ಜೀವನೂ ಸಹ ಸೂರ್ಯಪದವಿಗೆ ಅರ್ಹನಾದ ಸುರೂಪನಂತೆಯೇ ಸಾಧನವನ್ನು ಮಾಡಿರು ತ್ತಾನೆ. ಅನಂತರದಲ್ಲಿ ಪರಮಾತ್ಮನ ಅನುಗ್ರಹದಿಂದ ಚಂದ್ರಪದವಿಯನ್ನು ಪಡೆದಿರುತ್ತಾನೆ. ಇದಲ್ಲಾ ದೇವರಹಸ್ಯಕ್ಕೆ ಸೇರಿದ ವಿಷಯಗಳಾಗಿವೆ.

ಇಲ್ಲಿ ಶ್ರವಣವೃತ್ತಿಯಿಂದ ಒಂದು ವಾಕ್ಯದಿಂದ ತಿಳಿದ ತತ್ವವನ್ನು ವುನ ವುನ ಅದೇ ವಾಕ್ಯದಿಂದಾಗಲಿ, ಬೇರೆ ವಾಕ್ಯದಿಂದಾಗಲಿ, ತಿಳಿಯುವಿಕೆಯು ಶ್ರವಣ ವೃತ್ತಿಯು. ಮನವಾವೃತ್ತಿಯಿಂದ ಒಂದುಯುಕ್ತಿಯಿಂದ ಅನುಸಂಧಾನ ಮಾಡಿದ ತತ್ವವನ್ನು, ಅದೇ ಯುಕ್ತಿಯಿಂದಾಗಲಿ, ಮತ್ತೆ ಮತ್ತೆ ವಿಶೇಷವಾದ ಅಂಶಗಳಿಂದ ತಿಳಿಯುವಿಕೆಯು (ಅನುಚಿಂತನ) ಮನವಾವೃತ್ತಿಯು.

ವೇದರಹಸ್ಯ :- ವೇದದಲ್ಲಿ “ಹಿರಣ್ಯಾರ್ಘಃ ಸುಮರ್ತಾಕೂಲೇ”, “ಏಕೋ ರುದ್ರೋ ನ ದ್ವಿತೀಯಾಯ ತ್ಯೋ” ಇತ್ಯಾದಿ ವೇದವಾಕ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ಹಿರಣ್ಯಾರ್ಘ ಎಂದೂ, ರುದ್ರ ಎಂದೂ, ಬೇರೆ ಬೇರೆ ದೇವತೆಗಳನ್ನು ತಿಳಿಸುವ ಪದಗಳು ಇದ್ದಾಗ್ಯೂ ಮತ್ತು ಅವಕ್ಕೆ ಜ್ಯೋತಿ, ಪಚನ, ಅಹಿತ, ಪ್ರಕೃತಿ ಮಾಯಾ, ಸ್ತ್ರೀ, ಪುರುಷ, ಯೋನಿ, ಶೂನ್ಯ, ತುಳ್ಳ, ಅಧಾವ, ನಾಶ ಇತ್ಯಾದಿ ಶಬ್ದಗಳು ವೇದದಲ್ಲಿ ಕಂಡುಬಂದಾಗ್ಯೂ ಆ ಎಲ್ಲ ಬಗೆಯಾದ ಶಬ್ದಗಳೂ ಸಹ “ಯೋ ದೇವಾನಾ ನಾಮಧಾ ಏಕವಿವ” (ಋಕ್ ಸೂಕ್ತ) ಎಂಬಂತೆ ಪರಮಾತ್ಮ ವಾಚಕಗಳೇ ಆಗಿವೆ.

ಮಹಾ ವಿಘ್ನೇ ಅಭಿಧತ್ತೇ ಮಹಾ ವಿಘ್ನೋಽಪೋಹ್ಯ ಇತ್ಯಹಮ್ ।

ಇತ್ಯಾಹ ತ್ವದಯಂ ಸಾಕ್ಷಾತ್ ಸಾಕ್ಷೋ ಮದ್ದೇದ ಕಶ್ಚನ ॥

(ಭಗವತ ಸ್ತಂಭ ೧೧. ಅ. ೩೧. ಶ್ಲೋ. ೪೩)

ಮತ್ತು ವೇದೈಶ್ವರ್ಯವೈರಾಮೇವ ವೇದಃ (ಭಗವದ್ಗೀತಾ) ಎಂಬ ಪ್ರಮಾಣಗಳಂತೆ ಪರಮಮುಖ್ಯ ವೃತ್ತಿಯಿಂದ ವಿಷ್ಣುವನ್ನು ಮಾತ್ರ ಹೇಳುತ್ತಿವೆಯೆಂಬುದು ವೇದರಹಸ್ಯವು.

ಇದ್ದಾಗಲಿ ಯಾವುದು ಅತ್ಯಂತ ಹಿತವೋ ಅದೇ ಸತ್ಯವೆಂಬುದಾಗಿ “ಯತ್ಕತಂ ಹಿತಮತ್ಯಂತಂ ತತ್ಸತ್ಯಮಿತಿ ಗೇಯತೇ” ಎಂಬ ಪ್ರಮಾಣ ವಚನವು ತಿಳಿಸುತ್ತದೆ. ಇದು ಧರ್ಮರಹಸ್ಯವು.

ಅಥವಾ ದೈವದೇ ದೇಹದಲ್ಲಿ ಐದು ಜನ ದೇವಾಸ್ತ್ರೀಯರ ಇರುವಿಕೆಯು ದೇವರಹಸ್ಯವು. ಕುಂತೀದೇವಿಗೆ ದೂರ್ವಾಸರಿಂದ ಅರ್ಧವಾಗಿ ಮಂತ್ರಾದಿಗಳ ಉಪದೇಶವು ವೇದರಹಸ್ಯವು. ಇತ್ಯಾದಿ ರೀತಿಯಿಂದ ರಹಸ್ಯತತ್ವವನ್ನು ಅರಿಯಬೇಕೆಂದು ಶ್ರೀ ವಾದಿನಾಥ ಗುರುವೇಂದ್ರರು ಶ್ರೀಮನ್ನಾಥನಾಥ ಲಕ್ಷ್ಮೀಲಂಕಾರದಲ್ಲಿ ವಿವರಿಸುತ್ತಾರೆ.

ಬ್ರಹ್ಮಸೂತ್ರಗಳ ಪ್ರಾಮಾಣ್ಯ ವಿಚಾರ :- ಬ್ರಹ್ಮಸೂತ್ರಗಳು ವೇದಾರ್ಥಗಳ ನಿರ್ಣಯಗಳಿಗಾದ ನ್ಯಾಯಗಳಿಂದ ಒಡೆದ ನಿರ್ಣಾಯಕ ಶಾಸ್ತ್ರವಾಗಿದೆ. ಸ್ಪರ್ಶೋಕ್ತವು ಪ್ರಮಾಣವೆನಿಸಿದೆ. ಅರ್ಥವಗೋಪ್ಯವೃತ್ತಿಯು “ಅಥ ವದಾ ಯುಯಾ ತದ್ಭೂತಮಧಿಗಮ್ಯತೇ” ಎಂಬ ವಾಕ್ಯವು ಬ್ರಹ್ಮಮೀಮಾಂಸಾ ಸೂತ್ರಗಳನ್ನು ಪರಿವರ್ತಿಸಿದುದು ಕರೆದು ಅದಕ್ಕೆ ಸ್ಪರ್ಶೋಕ್ತವು ಪ್ರಾಮಾಣ್ಯವನ್ನು ನೀಡಲಿಸುತ್ತದೆ. ಅರ್ಥವಾಗಿ ಆಗಮದಿಂದ ಬ್ರಹ್ಮಸೂತ್ರಗಳಿಗೆ ಸ್ಪರ್ಶೋಕ್ತವು ಪ್ರಾಮಾಣ್ಯವನ್ನು ವ್ಯವಸ್ಥೆಗೊಳಿಸಿ ಅನುಮಾನದಿಂದಲೂ ಪ್ರಾಮಾಣ್ಯವನ್ನು ಅನುಷ್ಠಾನಿಸುವಲ್ಲಿ ಶ್ರೀಮನ್ನದ್ವಯ ಸಾಧಿಸುವುದನ್ನು ಶ್ರೀಮನ್ನಯ ಶುಧಾಕರರು ಮುರ್ಛಿಸಿ ವಿವರಿಸುತ್ತಾರೆ. ಅಪ್ರವಾಚ್ಯವಾಗಿಯೂ, ಕೃತಿ ಸಂಪಾದಿ ಯಾಗಿರುವುದರಿಂದಲೂ ಯುಕ್ತಿ ಸಂಪಾದಿಯಾಗಿರುವುದರಿಂದಲೂ ಮೂರು ಬಗೆಯಿಂದ ತ್ರಿವಿಧವಾಗಿ

ಪ್ರಮಾಣ ವೆಂದೆನಿಸಿದ ಬ್ರಹ್ಮಸೂತ್ರಗಳ ಮಹತ್ವವನ್ನು ಶ್ರೀಮದಾನಂದ ತೀರ್ಥ ಭಗವತ್ಪಾದರು ಅನುಷ್ಠಾನದಲ್ಲಿ ಪ್ರತಿಪಾದಿಸಿರುವಂತೆ ಮತ್ತು ಭಾಷ್ಯಕಾರರೂ ಸಹ ಈ ಶೈಲಿಯಲ್ಲಿ ಪ್ರತಿಪಾದಿಸಿಲ್ಲ.

ಭಾಷ್ಯಗಳ ವಿಚಾರ :- ಬ್ರಹ್ಮಸೂತ್ರಗಳಿಗೆ ಶ್ರೀಮದಾನಂದ ತೀರ್ಥರ ಭಾಷ್ಯವು ಇವತ್ತೆರಡನೆಯ ಭಾಷ್ಯವಾಗಿದೆ. ಇದಕ್ಕೆ ಮುಂಚಿತವಾಗಿ ಇಪ್ಪತ್ತೊಂದು ಜನ ಭಾಷ್ಯಗಳನ್ನು ರಚಿಸಿರುತ್ತಾರೆ. ಅವರ ಹೆಸರುಗಳು ಈ ರೀತಿ ಇವೆ.

೧. ಭಾರತೀಶ ವಿಜಯ	೭. ವಿಜಯ	೧೧. ಭಕ್ತಪ್ರವಂಶ	೧೬. ವೃತ್ತಿಕಾರಕ
೨. ಸಚ್ಚಿದಾನಂದ	೮. ರುದ್ರಭಟ್ಟ	೧೨. ಪ್ರವಿಡ	೧೭. ವಿಜಯಭಟ್ಟ
೩. ಬ್ರಹ್ಮಭೋಷ	೯. ವಾಮನ	೧೩. ಬ್ರಹ್ಮದತ್ತ	೧೮. ವಿಷ್ಣುಶಾಂತ
೪. ಶತಾನಂದ	೧೦. ಯಾದವ ಪ್ರಕಾಶ	೧೪. ಭಾಸ್ಕರ	೧೯. ವಾದೀಂದ್ರ
೫. ಉದ್ವತ್	೧೦. ರಾಮಾನುಜ	೧೫. ವಿಶಾಖ	೨೦. ಮಾಧವದಾಸಕ
			೨೧. ಶಂಕರ

ಈ ವೈಕಿ ಶಂಕರ ಮತ್ತು ರಾಮಾನುಜರ ಭಾಷ್ಯಗಳು ಪ್ರಸಿದ್ಧವಾಗಿವೆ.

ಶ್ರೀಮದಾನಂದತೀರ್ಥ ಭಗವತ್ಪಾದರ ಭಾಷ್ಯವು ಇವತ್ತೆರಡನೆಯದಾಗಿದೆ. ಶ್ರೀ ಮಧ್ವಭಾಷ್ಯದ ಹಿನ್ನೆಲೆ ಮತ್ತು ಅದರ ಮಹಿಮೆ.

ಶ್ರೀ ಮನ್ಮಥಾಯುಗನು ರಾಮಕೃಷ್ಣಾದಿ ರೂಪಗಳಿಂದ ಬಲಕಾರ್ಯವನ್ನು ದತ್ತವ್ಯಾಸಾದಿರೂಪಗಳಿಂದ ಜ್ಞಾನ ಕಾರ್ಯವನ್ನೂ ಯಶಸ್ವಿಯಾಗಿ ನಿರ್ವಹಿಸಿದ್ದಾನೆ.

**ಶ್ರೀವೇದವ್ಯಾಸರನ್ನಾಸ್ತಿ ಸಾರಾಯಣ ಸಮಂ ನಭೂತಂ ನಭವಿಷ್ಣುತಿ ।
ವಿಕೇನ ಸತ್ಯವಾಕ್ಯೇನ ಸರ್ವಾರ್ಥಾನ್ ಸಾಧಯಾಮೃತಮ್ ॥**

ಎಂದು ಪ್ರತಿಜ್ಞೆ ಮಾಡಿ -

**ಸತ್ಯಂ ಸತ್ಯಂ ಪುನಃ ಸತ್ಯಂ ಉದ್ಭವ್ಯ ಭುಜಮುಚ್ಯತೇ ।
ವೇದಕಾಸ್ತಾತ್ ಪರಂ ನಾಸ್ತಿ ನದ್ವಯಂ ಕೇಶವಾಕ್ಷರಮ್ ॥**

ಎಂದು ಎರಡು ತೋಳುಗಳನ್ನೆತ್ತಿ ಶಪಥವರ್ತವಾಗಿ ಶ್ರೀಹರಿಯ ಸರ್ವೋತ್ತಮತ್ವವನ್ನು ಸಾಧಿಸಿರುತ್ತಾರೆ. ಅಂದರೆ ಶ್ರೀ ವೇದವ್ಯಾಸನಿಗೆ ಶ್ರೀಹರಿಸರ್ವೋತ್ತಮತ್ವದಲ್ಲಿಯೇ ಮಹಾತಾತ್ಪರ್ಯವೆಂಬುದು ನಿರ್ವಿವಾದ ವಿಷಯವಾಗಿದೆ.

ಅವರಿಂದ ರಚಿತವಾದ ಬ್ರಹ್ಮಸೂತ್ರಗಳಿಗೂ ಸಹ ಶ್ರೀವಿಷ್ಣುಸರ್ವೋತ್ತಮತ್ವದಲ್ಲೇ ಮಹಾತಾತ್ಪರ್ಯವೆಂಬುದು ವ್ಯದರಲ್ಲಿ ಯಾವ ಸಂದೇಹವೂ ಇಲ್ಲ.

ಹೀಗಿರುವಲ್ಲಿ ಶ್ರೀ ವೇದವ್ಯಾಸರ ಈ ಬ್ರಹ್ಮಸೂತ್ರಗಳಿಗೆ ಇಪ್ಪತ್ತೊಂದು ಭಾಷ್ಯಗಳು ಪ್ರವೃತ್ತವಾಗಿರುವುದಾದರೂ ಆಯಾ ಭಾಷ್ಯಕಾರರು ಸೂತ್ರಕಾರರಿಗೆ ಸಮ್ಮತವಾದ ಅರ್ಥವನ್ನು ವಿವರಿಸದೇ "ಅವಿದ್ಯಾ

ಮೆಲೆಲಿಖಿತವಾದುದಾಗಿರುತ್ತದೆ. ಇದರಿಂದ ಸೂತ್ರಕಾರ ಅಭಿಪ್ರಾಯಕ್ಕೆ ವಿರುದ್ಧವಾಗಿ ತಮ್ಮ ಬುದ್ಧಿಗೆ ತೋಚಿದ ಅರ್ಥವನ್ನೇ ಭಾಷ್ಯದ ನೆಪದಿಂದ ವಿವರಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಇದರಿಂದ ಪ್ರಹ್ಲಾದಸೂತ್ರಗಳ ನಿಜವಾದ ಅಭಿಪ್ರಾಯವನ್ನೇ ಮರೆಮಾಚಿದಂತಾಯಿತು.

ಇಂತ ಭಾಷ್ಯಕಾರರು ಪ್ರಹ್ಲಾದಸೂತ್ರಗಳಲ್ಲಿ ಕೆಲವು ಸೂತ್ರಗಳನ್ನು ಸಿದ್ಧಾಂತಸೂತ್ರಗಳೆಂದೂ, ಮತ್ತೆ ಕೆಲವು ಸೂತ್ರಗಳನ್ನು ಪೂರ್ವಪಕ್ಷ ಸೂತ್ರಗಳೆಂದೂ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನ ಮಾಡಿರುತ್ತಾರೆ. ಇದು ಸೂತ್ರಕಾರರಾದ ಶ್ರೀ ವೇದವ್ಯಾಸರಿಗೆ ಅಸಮ್ಮತವಾದ ವಿಚಾರವಾಗಿದೆ. ಪ್ರಹ್ಲಾದಮೀಮಾಂಸಾ ಶಾಸ್ತ್ರದಲ್ಲಿನ ೫೬೪ ಸೂತ್ರಗಳೂ ಸಹ ಸಿದ್ಧಾಂತ ಸೂತ್ರಗಳೇ ಆಗಿವೆ. ಇದನ್ನು ನಮ್ಮ ಶ್ರೀಮದಾನಂದಾಚಾರ್ಯರು ಭಾಷ್ಯವಾಕ್ಯದಲ್ಲಿ ಸ್ಪಷ್ಟಪಡಿಸಿದ್ದಾರೆ. "ವಿಷ್ಣು ಪರಾಕಾಶಾಃ ಪ್ರತಿಸೂತ್ರಂ ನಿರ್ಣೇಷ್ಯಮಾಗತ್ವಾತ್ ಸೂತ್ರಾಣಾಂ ಶ್ರುತಾರ್ಥನಿರ್ಣಯಕ್ಕತ್ರಂ ಚ ತತ್ರ ತತ್ರ ಸ್ಫುಟಮೇವೇತಿ ಭಾವೇನ ತದರ್ಥ ನಿರ್ಣಯಾಯೇತ್ಯುಕ್ತಮ್ (ಗುರ್ವರ್ಥ ದೀಪಿಕಾ) ಪ್ರತಿಸೂತ್ರವೂ ವಿಷ್ಣುಪರವೇ ಆಗಿದೆ ಎಂಬ ರಹಸ್ಯಾಂಶವನ್ನು ತದರ್ಥನಿರ್ಣಯಾಯ ಪ್ರಹ್ಲಾದಸೂತ್ರದ ಚಹರ ಎಂಬ ಭಾಷ್ಯದಲ್ಲಿನ ತದರ್ಥನಿರ್ಣಯಾಯ ಎಂಬ ಪದದಿಂದ ಸೂಚಿತವಾಗಿರುವುದನ್ನು ವ್ಯಾಖ್ಯಾನಕಾರರು ಸ್ಪಷ್ಟಪಡಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಸೂತ್ರಲಕ್ಷಣದಲ್ಲಿನ "ಸಾರವೈಶ್ವತೋಮುಖಂ" ಎಂಬ ವಿಶೇಷಾ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಎಲ್ಲಾ ಸೂತ್ರಗಳಿಗೂ ಸಾರವತ್ವವೇ ಇಲ್ಲಿ ವಿವೇಕಿತವಾಗಿದೆಯೆಂದೇ ಹೇಳಬೇಕು. ಕೆಲವು ಸೂತ್ರಗಳಲ್ಲಿ ಇತಿಚೇನ್ನ ಎಂಬುದಾಗಿ ಪೂರ್ವ ಪಕ್ಷಾಂಶವನ್ನು ಸೂತ್ರ ಶರೀರದಲ್ಲಿಯೇ ಸೂತ್ರಕಾರರು ಅಳವಡಿಸಿ ನಿರಾಕರಿಸುವುದನ್ನು ಕಾಣಬಹುದಾಗಿದೆ. ಉದಾ - "ಗೌರೀಶ್ವೇನ್ನಾಶ್ವತಾತ್" ಇತ್ಯಾದಿ. ಮತ್ತೆ ಕೆಲವು ಕಡೆ ಜೈಮಿನ್ಯಾದಿ ಋಷಿಗಳ ಅಭಿಪ್ರಾಯವನ್ನೂ ಉದಾಹರಿಸಿ ಶ್ರೀ ವೇದವ್ಯಾಸರ ಅಭಿಪ್ರಾಯಕ್ಕೂ ವರಸ್ವರ ವಿರೋಧವಿದ್ದಂತೆ ಆವಾತು ತೋರಿ ಬಂದರೂ ಸಹ ವಿಚಾರ ಮಾಡಲಾಗಿ ಯಾವ ವಿರೋಧವೂ ಇರುವುದಿಲ್ಲ. ಅಧಿಕಾರಿ ವಿವಾಧಾಭೇದೇನ ಶ್ರೀಬಾದರಾಯಣರ ವಿಶೇಷ ಅಭಿಪ್ರಾಯವನ್ನೇ ಅವರ ಶಿಷ್ಯರಾದ ಜೈಮಿನ್ಯಾದಿಗಳು ಹೇಳಿದ್ದಾರೆ. ಆದಕಾರೂ ವಿರೋಧವಿಲ್ಲವೆಂದು ಶ್ರೀಮದಾಚಾರ್ಯರು ಆ ಎಲ್ಲಾ ಬಗೆಯಾದ ವಿರೋಧಗಳನ್ನು ಪ್ರಮಾಣ ವಾಗ್ಯಗಳ ಉದಾಹರಣೆ ಮೂಲಕವಾಗಿ ವರಿಕರಿಸಿರುತ್ತಾರೆ. ಈ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದಲೂ ಸಕಲ ಪ್ರಹ್ಲಾದಸೂತ್ರಗಳೂ ಸಿದ್ಧಾಂತ ಸೂತ್ರಗಳೇ ಆಗಿವೆ.

"ಕೃಷ್ಣ ದೈವಾಯನಮತಾದೇಶ ದೇಶವಿದು ಹರೇ ।

ವದಂತಿ ತೇ ಯಥಾಪ್ರಜ್ಞಂ ನ ವಿರೋಧಿ ಕಥಂಚನ" ಇತಿ ಶಾಬ್ದೇ

ಎಂಬ ದೇವತಾಧಿಕಾರದಲ್ಲಿನ ವಾಗ್ಯವೂ ಸಹ ಇದೇ ಅಭಿಪ್ರಾಯವನ್ನು ವ್ಯಕ್ತೀಕರಿಸುತ್ತದೆ.

"ಸರ್ವಾಭ್ಯಸೈವ ಕೃಷ್ಣಸ್ಯ ತ್ವೇಕವೇಶವಿಚಿಂತಿತಮ್ ।

ಶ್ವೇತಸ್ಯ ಮುಕಯೋ ಬ್ರಹ್ಮಯಾತ್ರಸ್ತುತಂ ನ ವಿರುದ್ಧತೇ" ॥ಇತಿ ಬ್ರಾಹ್ಮೇ ॥

ಶ್ರೀ ವೇದವ್ಯಾಸರ ಅವತಾರಕ್ಕೆ ಮುಂಚಿತವಾಗಿ ಇದ್ದಂತೆ, ಪುನಃ ತತ್ವಜ್ಞಾನಕ್ಕೆ ಇತರ ಉಪಾಧ್ಯಾಸಗಳಿಂದ ತೊಂದರೆ ಯುಂಟಾಗಿ ಸಾಕ್ಷಿಕ ವಾಗ್ಧಿ ಮೋಕ್ಷ ಮಾರ್ಗದರ್ಶಕವೇ ಇಲ್ಲದಂತಾಯಿತು. ಶ್ರೀ ವೇದವ್ಯಾಸರೂಪಿಯಾದ ವರಮಾತೃ ಹೇಮ ಉಪದಿಷ್ಟವಾದ ತತ್ತ್ವವು ಕ್ಷಾರೆಯಾಯಿತು. ಮೋಕ್ಷಮೋಕ್ಷಗೃಹದ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯತನು ದಾರುಣವಾದ ಪಂಚಿತಿ ಯನ್ನು ಎದುರಿಸುವ ಭೋರವಾದ ಸುರಭವು ಉಂಟಾದಾಗ ಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿ ಕಿವುಳುಗಳಾದ ಪ್ರಹ್ಲಾದಿ ದೇವತೆಗಳು ಹಿಂದಿನಂತೆ ಪುನಃ ಶ್ರೀಮನ್ನರಾಯಣರನ್ನು ಮೊರೆಹೊಕ್ಕರು. ಆಗ ಶ್ರೀಪರಮುು ತತ್ವಜ್ಞಾನ ಕಾರ್ಯವನ್ನು ಯಶಸ್ವಿ ಗೊಳಿಸಲು ಕ್ರಿಯುಗತವೊಂದಾದುದರಿಂದ ಸ್ವಸಂಸ್ಥಾನದ ತಾನು ಈ ಕರಿಕಾಲದಲ್ಲಿ ಅವತಾರ ಮಾಡುವಂತಿಲ್ಲವೆಂದು ಚಾಮುರ್ತಿನಿಗೆ ಅವತಾರವೇ ಇಲ್ಲದೆ ಪ್ರಯುಕ್ತ ಪ್ನ ಕಾರ್ಯವನ್ನು ನಿರ್ವಹಿಸುವ ಸರ್ವಸಾಮರ್ಥ್ಯದಿಂದ ಕೂಡಿದ

ಪ್ರಧಾನ ವಾಯುದೇವನಿಗೆ ಅವಶ್ಯಕ ಮಾಡಿದನು. ಆದರೆ ಫಲವಾಗಿ ಪ್ರಧಾನ ವಾಯುದೇವರು ಶ್ರೀಮನ್ನದ್ವೈಪದಿಂದ ಅವರೂಗಿದರು. ಹಿಂದೆ ರಾಮಾವತಾರಕಾಲದಲ್ಲಿ ಹನುಮಂತನಾಗಿಯೂ, ಕೃಷ್ಣಾವತಾರ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಫಲಮನೇನನಾಗಿಯೂ ಭಗವತ್ಪಾರ್ಥಸಾಧಕರಾದ ವಾಯುದೇವರೇ ಶ್ರೀ ವೇದವ್ಯಾಸಾವತಾರ ಕಾರ್ಯವನ್ನು ಅಂದರೆ ತತ್ವಜ್ಞಾನ ಕಾರ್ಯವನ್ನು ಶ್ರೀಮದಾನಂದತೀರ್ಥರೂಪದಿಂದ ಸಾಧಿಸಿದ್ದಾರೆ.

ಶ್ರೀಮನ್ನದ್ವೈಪದವಾಗಿ ಭಗವದ್ಗೀತೆಗೆ ಭಾಷ್ಯವನ್ನು ಬರೆದು ಬದರೀಶ್ವರತ್ವ ತೆರಳಿ ಅಲ್ಲಿರುವ ಶ್ರೀಮನ್ನಾರಾಯಣನ ಸ್ವರೂಪದಲ್ಲಿ ಪ್ರವೇಶನ ನಡೆಸಿದಾಗ ಅದರಿಂದ ಕೃಪಿಸಾದ ಪರಮಾತ್ಮನೇ ಅವರ ಮಂಗಳ ವಾದ್ಯದಲ್ಲಿ "ಶಕ್ತಿತಾ" ಎಂಬ ಪದವನ್ನು ಬದಲಾಯಿಸಿ "ಲೇಖತಾ" ಎಂದು ತಿದ್ದಿರುವುದು ಅದ್ಭುತ ಸಂಗತಿಯಾಗಿದೆ. ಇದರಿಂದ ಪರಮಾತ್ಮನಿಗೆ ಶ್ರೀಮದ್ವರ ಗೀತಾಭಾಷ್ಯವು

"ಗೀತಾಭಾಷ್ಯಂ ಚಕಾರಾಸೌ ಪ್ರಥಮಂ ತುಷ್ಠಿದಂ ಹರೇ:"

ಎಂಬ ಶ್ರೀ ವ್ಯಾಸಾಜರು ನುಡಿದಿರುವಂತೆ ಅತ್ಯಂತ ಪ್ರೀತಿಕರವಾಗಿದೆ. ಬದರೀಶ್ವರದಲ್ಲಿಯೇ ಶ್ರೀಮನ್ನದ್ವೈ ಗುರುಗಳು ಒಂದು ಮಂಡಲ ವರ್ಯಂತಕಾಷ್ಠಮೌನವ್ರತಧಾರಿಗಳಾಗಿ ಘೋರವಾದ ತಪಸ್ಸನ್ನು ಆಚರಿಸಿದರು. ಆಗ ತೇಜೋರೂಪದಿಂದ ಅಲ್ಲಿಗೆ ಆಗಮಿಸಿದ ಶ್ರೀ ವೇದವ್ಯಾಸರ ಸೂಚನೆಯಂತೆ ಅವನು ಪರೀಕ್ಷೆಯಲ್ಲಿ ಉತ್ತರ ಬದರೀಶ್ವರತ್ವ ಹೋಗಿ ತಮ್ಮ ಸಾಕ್ಷಾತ್ ಗುರುಗಳಾದ ಶ್ರೀ ವೇದವ್ಯಾಸರಲ್ಲಿಯೇ ಅತಿ ಶ್ರೇಷ್ಠಕಾಲದಲ್ಲಿ ಮತ್ತು ವಿಶೇಷಾಕಾರವಾಗಿ ತತ್ವಜ್ಞಾನವನ್ನು ವಹೆದು ಗುರುಗಳಾದ ಶ್ರೀ ವೇದವ್ಯಾಸರೊಂದಿಗೆ ಮತ್ತು ಉತ್ತರ ಭಾಗದಲ್ಲಿಯೇ ತಾಪಸರೂಪಿಗಳಾದ ಶ್ರೀಮನ್ನಾರಾಯಣ ದೇವರಲ್ಲಿಗೆ ಹೋದಾಗ ಆ ಭಗವಂತನು ಈ ರೀತಿ ಅವಶೇಷ ಮಾಡಿದನು.

"ಕುರು ಭಾಷ್ಯಂ ಅವಿರಂಜಿತಂ ವ್ರಜೇ: ಸುಮತೇಃ ಯೋಜನ ಕವೇ ಶ್ರುತಿಸ್ತುತೀ:"

ಎಂದು ಅವಶೇಷ ಮಾಡಿದನು.

ಅದರ ಸಾರಾಂಶವು ಈ ರೀತಿ ಇದೆ. "ಎಲ್ಲೆ ಜ್ಞಾನಿಯಾದ ಮಧ್ಯನೇ! ನೀನು ದುಷ್ಟರು ಮಾಡಿರುವ ಮಹಾಶ್ವ ಗಳನ್ನು ಖಂಡಿಸಿ ಸಾಕ್ಷಿಕವನತೆಗೆ ಉತ್ತಮ ಗತಿಪ್ರದವಾದ ತತ್ವಜ್ಞಾನಕ್ಕೋಸ್ಕರ ಬ್ರಹ್ಮಸೂತ್ರಗಳಿಗೆ ಭಾಷ್ಯವನ್ನು ರಚಿಸು. ಇಲ್ಲಿಂದ ಬೇಗನೇ ಹೊರರು. ವೇದಗಳಿಗೂ ಅದಕ್ಕನುಸಾರಿಗಳಾದ ಸ್ತೋತಿಗಳಿಗೂ ಸತ್ಸಿದ್ಧಾಂತಗಳ ತಾತ್ಪರ್ಯಗಳನ್ನು ಸ್ಪಷ್ಟ ಪಡಿಸು. ಬ್ರಹ್ಮಸೂತ್ರಗಳಲ್ಲಿ ಶ್ರೀವೇದವ್ಯಾಸರು ನಿರ್ಣಯಿಸಿರುವ ನಮಗೆ ಸಮ್ಮತವಾದ ಸತ್ಸಿದ್ಧಾಂತದ ಪರವಾಗಿರುವ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನವನ್ನು ಮಾಡು" ಎಂದು ಅವಶೇಷ ಮಾಡಿದನು.

ಆ ಭಗವಂತನ ಆಜ್ಞೆಯಂತೆ ಶ್ರೀಮದಾನಂದ ತೀರ್ಥರು ಶ್ರೀ ವೇದವ್ಯಾಸರ ಮುಖಾರವಿಂದದಿಂದಲೇ ಬ್ರಹ್ಮಸೂತ್ರ ಗಳ ಅರ್ಥವನ್ನು ಶ್ರವಣ ಮಾಡಿ ಬ್ರಹ್ಮಸೂತ್ರಭಾಷ್ಯವನ್ನು ವಿರಚಿಸಿರುತ್ತಾರೆ. ಬ್ರಹ್ಮಸೂತ್ರಭಾಷ್ಯದ ಮಹಿಮೆಯು ಅತಿ ಮಹತ್ವದಿಂದ ಕೂಡಿದೆ. ಶ್ರೀಮದಾನಂದತೀರ್ಥ ಭಗವತ್ಪಾದರ ಭಾಷ್ಯದ ಮಹಿಮೆಯನ್ನು ಶ್ರೀ ಸುಮಧ್ವಜನಂಬಿಕಾರರು ಒಪ್ಪರಮಣೀಯವಾದ ಸೂಚನೆಯಲ್ಲಿ ವರ್ಣಿಸಿರುತ್ತಾರೆ. ಅದರ ಸಾರಾಂಶವನ್ನು ಇಲ್ಲಿ ಸಂಗ್ರಹಿಸಿರುತ್ತೇವೆ.

ವ್ಯಾಸದೇವಹೃದಯಾತಿವಲ್ಲಭಂ ವಾಸುದೇವಮಗಣೇಯಸದ್ಗುಣಮ್ |

ಸಾಧಯತ್ಕಲರೋಷವರ್ಜಿತಂ ಜ್ಞಾನಭಕ್ತಿದಮನಂತಸೌಖ್ಯದಮ್ || ೧ ||

ಉತ್ತಮುಕ್ತಮಭಿಧೇಯಮುತ್ಸಮಂ ವೇದವ್ಯಾಸಮನುವಾದಯನ್ಮುತುಃ |

ವೃಂಜಯತ್ ಸ್ತುತಿವಲೋಭಿರಂಜಿತಾ ತಸ್ಯ ಚಾರ್ಥಮತಿಯುಕ್ತಯುಕ್ತಮತ್ || ೨ ||

ಬಾಲಸಂಘಮಃ ಪೋಧಯತ್ ಭೃತಂ ದುರ್ನಿರೂಪವಚನಂ ಚ ಪಂಡಿತೈಃ |

ಅಶ್ವಮೇಯಹೃದಯಂ ಪ್ರಸಾದಮತ್ ಸೌಮ್ಯಕಾಂಠಿ ಚ ವಿಶಕ್ತಭೀಷಣಮ್ || ೩ ||

ಅಶ್ವರೂಪಗಮವಂಧ್ಯಭಾಷಣಂ ರಕ್ಷಿತಂ ಸಕಲರಕ್ಷಣೈಃ ಸಮಮ್ |

ಮಾನಸೇಯಮಃ ನಾಕೀನಾಯಕೈಃ ರೂಪಮಸ್ಥದಿವ ಧನ್ಯಮಾತ್ಮನಃ || ೪ ||

ವಿಕವಿಂತತಿಳುಭಾಷ್ಯರೂಪಕಂ ಬ್ರಹ್ಮರೂಪಗಗಾಭಾಷ್ಯಮದ್ಭುತಮ್ |

ಅಶ್ವರೂಪ್ಯಮತನೋದನಂತಧೀಃ ಭೂತಭಾವಿಭವದಾತ್ಮಭಿಃ ಕೃಚಿತ್ || ೫ ||

ಗಾಂಗಮಂಗಳತರಂಗಭಂಗದಪ್ರಾಂತಸುಪ್ರಿತರಿವೇಶಕೃಷ್ಣಮುಃ |

ಯದ್ಭಕ್ತೈಕಮವರ್ಗಾರೇಖಕಃ ಸತ್ಕೀರ್ತೃ ಇತ ಭಾಷ್ಯಮಾಲಿಖತ್ || ೬ ||

ಪಾಶ್ಚರ್ಯ :- ಶ್ರೀಮನ್ನದಾಚಾರ್ಯರ ಬ್ರಹ್ಮಸೂತ್ರಭಾಷ್ಯವು ಶ್ರೀ ವೇದವ್ಯಾಸ ಅಭಿಪ್ರಾಯಕ್ಕೆ ಅನುಸಾರಿಯಾಗಿದೆ. ಶ್ರೀವೇದವ್ಯಾಸರಿಗೆ ಸಮ್ಮತವಾದ ಅರ್ಥವನ್ನೇ ಪ್ರತಿಪಾದಿಸುತ್ತಾರೆ. ಶ್ರೀಮನ್ನದಾಚಾರ್ಯರು ಅಗಾಧಕಲ್ಯಾಣಗುಣ ಪಂಪಾಂಗನೆಂದೂ, ಸಕಲ ದೋಷರೂಪನೆಂದೂ, ಭಾಷ್ಯದಲ್ಲಿ ಸಾಧಿಸುತ್ತಾರೆ. ಶ್ರೀಮದಾಚಾರ್ಯರು ತನ್ನ ಭಕ್ತವೃಂದಕ್ಕೆ ಶ್ರೀ ವಿಷ್ಣುವಿನ ಭಕ್ತಿಯನ್ನು ತತ್ವಜ್ಞಾನವನ್ನೂ ಅನುಗ್ರಹಿಸಿರುವಂತೆ ಅವರ ಭಾಷ್ಯವೂ ಸಹ ನಿರಂತರದಲ್ಲಿ ಭಾಷ್ಯವನ್ನು ಪ್ರವಚನಾದಿಗಳ ಮೂಲಕ ಅರ್ಥಾನುಸಂಧಾನವೂವಾಚಕವಾಗಿ ಸೇವಿಸುವವರಿಗೆ ವೈಯಕ್ತಿಕ ಭಕ್ತಿ ಜ್ಞಾನಾದಿಗಳನ್ನು ಉಂಟುಮಾಡಿ ಕಡೆಗೆ ಮೋಕ್ಷವನ್ನೇ ಕೊಡತಕ್ಕದ್ದಾಗಿದೆ.

ಮತ್ತು ಶ್ರೀಮದಾಚಾರ್ಯರು ತಮ್ಮ ಪ್ರವಚನ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಪ್ರತಿಯೊಂದು ವಿಷಯಕ್ಕೂ ಪ್ರಮಾಣವಾಗಿ ವೇದವಾಕ್ಯಗಳನ್ನೇ ಉದಾಹರಿಸಿ ಅವರ ಅರ್ಥವಿವರಣೆಯಿಂದ ಕೂಡಿದ ಸ್ತುತಿವಚನಗಳನ್ನು ಹೇಳಿ ಶ್ಲೋಕೃತ್ವಂಧವ ಸಂದೇಹ ಭ್ರಾಂತಿಗಳನ್ನು ಪಂಚರಿಸುತ್ತಿದ್ದರು. ಅದರಂತೆ ಅವರ ಭಾಷ್ಯವೂ ಸಹ ಪ್ರತಿಯೊಂದು ಪ್ರಮೇಯದ ನಿರೂಪಣೆಯ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲೂ ಶ್ಲೋಕವಚನಗಳಿಂದಲೂ, ಸ್ತುತಿವಚನಗಳಿಂದಲೂ ಯುಕ್ತಿಕಾಲಗಳಿಂದಲೂ ಕೂಡಿದೆ. ಈ ಭಾಷ್ಯವು ಶ್ರೀಮದಾಚಾರ್ಯರ ಮತ್ತೊಂದು ಸ್ವರೂಪದಂತೆಯೇ ಇದೆ. ಶ್ರೀಮದಾನಂದಕೀರ್ತಕರು ಅಲ್ಪಮತಿಗಳಿಗೂ ಅರ್ಥವಾಗುವಂತೆ ತ್ವನಿರೂಪಣೆಯನ್ನು ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದರು. ಅವರ ವಾಕ್ಯದ ಗಾಢವಾದ ಅರ್ಥವನ್ನು ಸುಲಭವಾಗಿ ತಿಳಿಯಲು ಏತದ ಮಹಿಮೆಗೂ ಸಾಧ್ಯವಾಗುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ. ಪಂಡಿತಪ್ರಕಾರಿಗಳೂ ಮರ್ಗಮಮಗಿತ್ತು. ಅವರ ವದನಾ ರಮಂದವು ಪ್ರದೃಶ್ಯತೆಯಿಂದ ಕಂಗೊಳಿಸುತ್ತಿತ್ತು. ಪ್ರತಿಪಾದಿಗಳಿಗೆ ಭಯಂಕರವಾಗಿದ್ದರು. ಅವರ ಸ್ವರೂಪದಂತೆಯೇ ಭಾಷ್ಯವೂ ಸಹ ಬಾಲರಿಗೆ ಸುಲೋಪವಾಗಿಯೂ ಪಂಡಿತಪ್ರವಾರಿಗಳೂ ಮರ್ಗಮಮಗಿಯೂ ಇದೆ. ಸರಳವಾದ ಶಬ್ದ ರಿಂದಲೂ, ಹಿತಮಿತವಾದ ಸುಮಿಗಳಿಂದಲೂ ಸುಚಿತ್ರವಾಗಿದ್ದರೂ ಅತಿಶಯವಾಗಿ ದೃಢವಾದ ಯುಕ್ತವೈವಿಧ್ಯದಿಂದ ರಂಜಿತವಾಗಿ ಪ್ರತಿಪಾದಿಗಳಿಗೆ ಅರ್ಥವಾಗುವ ಭಯಂಕರವಾಗಿದೆ. ಇಂತ ಅಶ್ವರ್ಯಕವಾದ ಭಾಷ್ಯವನ್ನು ಶ್ರೀಮದ್ಭಗವದ್ಗೀತೆಗೆ ರಚಿಸಿದ್ದಾರೆ.

ಶ್ರೀಮದಾನಂದತೀರ್ಥರ ಸ್ವರೂಪವು ಕಾಮಶ್ರೋಧಾದಿ ದೋಷರಹಿತವಾಗಿದೆ. ಸತ್ಯವಾದ ಹಿತಮಿತವಾದ ಮಾತು ಗಳುಳ್ಳದ್ದಾಗಿದೆ. ಮಹಾತ್ಮಗಿರಬೇಕಾದ ಅಂದರೆ ಋಷಿಮಹೇಶ್ವರಿಗಿರಬೇಕಾದ ಮೂವತ್ತೆರನು ಲಕ್ಷಗಣಂಥ ಕೂಡಿದು ದಾಗಿ ದೇವೋತ್ತಮರಿಂದಲೂ ಪೂಜ್ಯವಾದುದಾಗಿದೆ. ಅದರಂತೆ ಅವರ ಭಾಷ್ಯವೂ ಸಹ ಅವಶ್ಯವಾದ ದೋಷಗಳಲ್ಲದೇ, ವ್ಯರ್ಥವಾದ ನಿರೂಪಣೆಯಿಂದ ಕೂಡದೇ ಭಾಷ್ಯಕ್ಕೆ ಇರಬೇಕಾದ ಸಕಲ ಲಕ್ಷಗಣಂಥಲೂ ಕೂಡಿ, ದೇವೋತ್ತಮರಿಗೂ ಅತ್ಯಾದರಣೀಯವಾಗಿದೆ. ಈ ಭಾಷ್ಯವು ಪ್ರವಚನ ಮಾಡುವವರಿಗೆ ಅವಾರ ಪುಣ್ಯಪ್ರದವಾಗಿದೆ. ಇಂತಹ ಅದ್ಭುತವಾದ ಭಾಷ್ಯವನ್ನು ಶ್ರೀಮದಾಚಾರ್ಯರು ಪರಮಾತ್ಮನ ಆಜ್ಞೆಯಂತೆ ರಚಿಸಿದ್ದಾರೆ.

ಭಾಷ್ಯಕ್ಕೆ ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ ದಾರ್ಶನಿಕರು ಒಂದು ಲಕ್ಷಗಣವನ್ನು ಈ ಕೆಳಕಂಡಂತೆ ಹೇಳಿದ್ದಾರೆ.

ಸೂತ್ರಾರ್ಥೋ ವರ್ಣಿತೇ ಯತ್ರ ವಾಕ್ಯೈಃ ಸೂತ್ರಾನ್ಯುಕಾರಿಭಿಃ |

ಸ್ವಪದಾನಿ ಚ ವರ್ಣ್ಯಂತೇ ಭಾಷ್ಯಂ ಭಾಷ್ಯವಿದೋ ವಿದುಃ ||

ಎಂದು ಭಾಷ್ಯದ ಲಕ್ಷಗಣವಾಗಿದೆ. ಸೂತ್ರದಲ್ಲಿನ ಪದಗಳನ್ನು ಉಲ್ಲೇಖಿಸಿ ಆ ಸೂತ್ರಕಾರರಿಗೆ ಪರಮಸಮ್ಮತವಾದ ಅರ್ಥವನ್ನು ಕ್ರೋಢೀಕರಿಸಿ ಆ ಸೂತ್ರ ಫಲಕ ಪದಗಳನ್ನು ಪ್ರತಿಬಿಂಬಿಸುವ ವರ್ಯಾಯ ಪದಗಳಿಂದಲೂ ಅದರ ಜೊತೆಗೆ ತಮ್ಮ ಪದಗಳಿಂದಲೂ ಸೂತ್ರಾರ್ಥವನ್ನು ವಿವರಿಸುವ ಗ್ರಂಥವನ್ನು ಭಾಷ್ಯವೆಂದು ಜ್ಞಾನಿಗಳು ಹೇಳುತ್ತಾರೆ. ಇಂತಹ ಭಾಷ್ಯದ ಲಕ್ಷಗಣವು ಅನುರ್ಥವಾಗಿ ಸಾಕ್ಷಾತ್ ಶ್ರೀವೇದವ್ಯಾಸರ ಶಿಷ್ಯರಾದ ಶ್ರೀಮನ್ನದ್ವಾಚಾರ್ಯರ ಭಾಷ್ಯದಲ್ಲಿ ಕಂಡುಬರುತ್ತದೆಯೇ ಹೊರತು ಇತರ ಸೂತ್ರಭಾಷ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ಕಂಡುಬರುವುದಿಲ್ಲ. ಅವುಗಳಲ್ಲಿ ಛತ್ವಸೂತ್ರಕಾರನಾದ ಶ್ರೀ ಬಾದರಾಯಣರಿಗೆ ಸಮ್ಮತವಾದ ಪ್ರಧಾನ ವಿಷಯವಾದ ಶ್ರೀಹರಿಯ ಸರ್ವೋತ್ತಮತ್ವವೇ ಪ್ರತಿಪಾದಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿಲ್ಲ. ಸಮರ್ಥಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿಲ್ಲ.

ಮತ್ತೊಂದು ಅದ್ಭುತವಾದ ಮಹಿಮೆಯನ್ನು ಶ್ರೀಮದಾನಂದತೀರ್ಥರ ಭಾಷ್ಯದಲ್ಲಿ ಕಾಣುತ್ತಿದ್ದೇವೆ. ಈ ಭಾಷ್ಯಕ್ಕೆ ಮುಂಚೆ ಇವತ್ತೊಂದು ಜನ ಭಾಷ್ಯಕಾರರು ಭಾಷ್ಯಗಳನ್ನು ರಚಿಸಿದ್ದಾಗ್ಯೂ ಅವೆಲ್ಲದರ ನಿರೂಪಣೆಗಳೂ ಶ್ರೀವೇದವ್ಯಾಸರಿಗೆ ವಿರುದ್ಧವಾಗಿರುವ ಪ್ರಯುಕ್ತ ಶ್ರೀಮದ್ವಾಚಾರ್ಯರು ಆ ಭಾಷ್ಯಗಳ ಅರ್ಥವನ್ನು ಬಿಡಿಸಿರುತ್ತಾರೆ. ಒಂದೊಂದು ಪ್ರಕಾರ, ಈಗ ಹುಟ್ಟಿರುವ, ಮುಂದೆ ಹುಟ್ಟಲಿರುವ ಯಾವ ವಾದಿಗೂ ಇದನ್ನು (ಶ್ರೀಮದ್ವರ ಭಾಷ್ಯವನ್ನು) ಬಿಡಿಸಲು ಸಾಧ್ಯವೇ ಇಲ್ಲ. ಹೇಗೆ ಅವರ ಸ್ವರೂಪವು ಇತರ ಸರ್ವ ಜೀವರಿಗೂ ಅಜೇಯವಾದ ದೇವೋತ್ತಮ ಸ್ವರೂಪವಾಗಿದೆಯೋ ಅದರಂತೆ ಅವರ ಭಾಷ್ಯವೂ ಸಹ ಸರ್ವ ಅಜೇಯ ಸ್ವರೂಪವುಳ್ಳದ್ದಾಗಿದೆ. ಒಂದಿನ, ಇಂದಿನ, ಮುಂದಿನ ಯಾವ ಪ್ರಕಾಂಡ ಪಂಡಿತನೇ ಆಗಲಿ ಶ್ರೀಮದ್ವರ ಭಾಷ್ಯದ ಒಂದು ಅಕ್ಷರವನ್ನೂ ಸಹ ಬಿಡಿಸಲಾರನು. ಇಂತಹ ಅದ್ಭುತವಾದ ಶ್ರೀಮದಾನಂದತೀರ್ಥರ ಭಗವಾಂತರ ಭಾಷ್ಯವನ್ನು ದೇವತೆಗಳೂ ಸಹ ಒಂದು ಕೇಳಿ ಸಂತೋಷಪಟ್ಟಿರುತ್ತಾರೆ. ಈಗಲೂ ಸಹ ಶೇಷದೇವರು ತಮ್ಮ ಲೋಕದಲ್ಲಿ ಸನಹದಿಗಳಿಗೆ ಅದರ ಅರ್ಥಗಾಂಭೀರ್ಯವನ್ನು ವಿವರಿಸುತ್ತಿದ್ದಾರೆ.

ಇಷ್ಟೇ ಅಲ್ಲದೆ ಮತ್ತೊಂದು ಅಸಾಧಾರಣವಾದ ಮಹಿಮಾಶೀಲೆಯನ್ನು ನಮ್ಮ ಶ್ರೀಮದಾಚಾರ್ಯರ ಭಾಷ್ಯ-
ಕ್ರಿಯವು ಸಕಲಸಾಕ್ಷೀತನರೂ ತಿಳಿಯಬೇಕಾಗಿದೆ.

ಪರಮಮಂಗಳಕರವಾದ ದೇವಗಣಿಯ ತರಂಗಗಳಿಂದ ನಿರಂತರವೂ ತಾಡಿತವಾಗಿ ಅತಿಪವಿತ್ರವೆನಿಸಿದ ಗಂಗಾತಟ-
ದಲ್ಲಿ ಸಕಲ ಸಂಪದ್ರಂತವಾಗಿ ಪರಮಸುಂದರವಾದ ಶ್ರೀವಿಷ್ಣುದೇವಾಲಯವನ್ನು ರಚಿಸಿದವನಿಗೆ ಯಾವ ಪುಣ್ಯ ಕಾರಿಯು ಲಭಿಸುವುದೋ ಅಂತಹ ಪುಣ್ಯವು ಶ್ರೀಪೂರ್ಣಪ್ರಜ್ಞಾಚಾರ್ಯರ ಪವಿತ್ರವಾದ ಭಾಷ್ಯದಲ್ಲಿನ ಒಂದೇ ಒಂದು ಅಕ್ಷರವನ್ನು ಛೇದಿಯಿಂದ ಅರ್ಥಾನುಸಂಧಾನವ್ಯಾಪಕವಾಗಿ ಲೇಖನ ಮಾಡಿದವನಿಗೂ ಲಭಿಸುತ್ತದೆ. ಇಂತಹ ಅತ್ಯಂತ ಪವಿತ್ರವಾದ ಸೂತ್ರಭಾಷ್ಯವನ್ನು ಶ್ರೀಮನ್ನದ್ವರ ರಚಿಸಿದ್ದಾರೆ.

ಬ್ರಹ್ಮಸೂತ್ರಗಳ ಅಧ್ಯತವಾದ ಮಹತ್ವವನ್ನು ಶ್ರೀಮದಾಚಾರ್ಯರು ಪ್ರಮಾಣ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನಿಸುವುದು ಅತ್ಯಾಶ್ಚರ್ಯಕರವಾಗಿದೆ.

ಬ್ರಹ್ಮಸೂತ್ರಗಳಲ್ಲಿನ ಪ್ರತಿಸೂತ್ರ, ಪ್ರತಿವದ, ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷರವೂ ಸಹ ಮಾರದೇವ, ಸಂಕರ್ಷಣ, ಅನಿರುದ್ಧ, ಪ್ರದ್ಯುಮ್ನ, ರೇಖ ಭಾವಂತನ ಚತುರ್ಮೂರ್ತಿಗಳನ್ನು ನಾರಾಯಣ ಸಹಿತವಾಗಿ ವಂಚ, ವಂಚ ಭಾವದ್ರೋಹಗಳನ್ನು ಪ್ರತಿವಾದಿಸುತ್ತದೆ. ಆದರೆ ಆ ನೂರಾರ್ಥಗಳು ಅಧಿಕಾರಿ ವರ್ಗದಲ್ಲಿ ತಾರಮ್ಯಾನುಸಾರವಾಗಿ ಅವರವರ ಯೋಗ್ಯತೆಗೆ ತಕ್ಕಂತೆ ವಿಶೇಷಾರ್ಥಗಳು ಸ್ವರಿಸುತ್ತವೆ. ಬಹುಭೇದ ಅನ್ವಯವನ್ನು ಬಲ್ಲವರಾಗಿರುವವರು ಎಂಬ ರಹಸ್ಯ ಸಂಗತಿಯ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಬೃಹತ್ಸಂಪ್ರಮಾಣವನ್ನು ಅನುವ್ಯಾಖ್ಯಾನದಲ್ಲಿ ಉದಾಹರಿಸುತ್ತಾರೆ. ಆ ಅನುವ್ಯಾಖ್ಯಾನಕ್ಕೆ ಅವಕಾಶವಿರುವವರಾಗಿರುವ ನ್ಯಾಯಸುಧಾ ವ್ಯಾಸ ಸಹ ಬಹಳ ಮಾರ್ಗವಾಗಿದೆ.

ಸುಧಾ:- "ಸರ್ವಗ್ಧ ಕಲ್ಪೇನ ತತ್ತ್ವೋಪದೇಶಾಯ ಪ್ರವೃತ್ತೇನ ಭಗವತ್ಸಾಚಾರ್ಯೇ-
ಣ್ಯಮಂ ಸೂತ್ರೇತು ವ್ಯಾಖ್ಯಾತೇತು ತಿಪ್ಪಾಣಂ ವಿಶಾವಸ್ತುತ್ಯಾರ್ಥಾಣ್ಯೇತಾನೀತಿ ಪ್ರತೀತಿಃ
ಶ್ರುತ್" ।

ತಾಂ ವಿವೇಕಮುಕ್ತಮಾತ ॥ ವಾಸುದೇವಾದೀತಿ ॥

ಅನುವ್ಯಾಖ್ಯಾನ :- ವಾಸುದೇವಾದಿ ರೂಪೇಣ ಚತುರ್ಮೂರ್ತಿಶ್ಚ ಸರ್ವಶಃ ।

ಅಥವಾ ಪಂಚಮೂರ್ತಿಶ್ಚ ಪೋಕ್ಷೋಽಧಿಕರಣಂ ಪ್ರತಿ ॥

ಪ್ರತಿಸೂತ್ರಂ ಪ್ರತಿಪದಂ ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷರಮುಕ್ತಮಾತ ।

ತೈಶ್ವೇಯುಕ್ತಕ್ರೂಪಿತಾಯವಿಶೇಷಃ ಯೋಗ್ಯತಾ ಯಥಾ ॥

ಬೃಹತ್ಸಂಪ್ರಮಾಣೇನ ಬಹುರ್ಥಮುಪ ಸಂಗ್ರಹಾತ್ ।

ಉಚ್ಚೇತೇ ಸರಬುದ್ಧೀನಾಮುಪ ತಿಂಚಿದ್ವಿಹಾರ್ಥತಃ ॥

ಅಭಿಪ್ರಾಯ :- ತತ್ತ್ವೋಪದೇಶವಾಗಿ ವ್ಯವಹರಿಸಲ್ಪಡುವ ಆಚಾರ್ಯರು ಬ್ರಹ್ಮಸೂತ್ರಗಳಿಗೆ ಸೂತ್ರಭಾಷ್ಯ ಮತ್ತು ಅನುವ್ಯಾಖ್ಯಾನಗಳಲ್ಲಿ ಅವು ಅರ್ಥಗಳನ್ನು ನಿರೂಪಿಸುವುದೋ ಈ ಸೂತ್ರಗಳಿಗೆ ಅಷ್ಟೇ ಅರ್ಥವಿದೆ. ಬೇರೇ ಅರ್ಥವಿಲ್ಲವೆಂದು ತಿಳಿದುಕೊಳ್ಳುವುದು ಉಂಟಾಗಬಹುದು. ಆದನ್ನು ನಿರಾಕರಿಸಲು ಅನುವ್ಯಾಖ್ಯಾನಕಾರರು ಮಾರದೇವಾದೀತಿ ಎಂದು ಪ್ರಾರಂಭಿಸುತ್ತಾರೆ.

ಬ್ರಹ್ಮಸೂತ್ರದಲ್ಲಿನ ಪ್ರತಿಸೂತ್ರ, ಪ್ರತಿವದ, ಅದರಲ್ಲಿನ ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷರಗಳಿಗೆ ನಾರಾಯಣ, ಮಾರದೇವ, ಸಂಕರ್ಷಣ, ಪ್ರದ್ಯುಮ್ನ ಮತ್ತು ಅನಿರುದ್ಧರೆಂಬ ಭಾವಂತನ ರೂಪವಿಶೇಷವು ಪ್ರತಿವಾದಿಸುತ್ತವೆ. ಅಲೌಕಿಕವಾದ ಅರ್ಥಗಳು ಪ್ರತಿವಾದನೆಗೆ ಅವಶ್ಯ ಬೇಕಾದ ಪ್ರತಿಗಳು ಯುಕ್ತಗಳು ಅಧಿಕಾರಿವೇತನ ಯೋಗ್ಯತೆಗೆ ತಕ್ಕಂತೆ ತೋರುತ್ತವೆ. ಈ ವಿಷಯವು ಬೃಹತ್ಸಂಪ್ರಮಾಣ ಪ್ರಮಾಣ ಗ್ರಂಥದಲ್ಲಿ ಉತ್ತಮವಾಗಿದೆ.

ಅಲೌಕಿಕವಾದ ಅಷ್ಟ ಅರ್ಥಗಳನ್ನುವುದಕ್ಕೂ ಮಾನವರ ಅಭಿಮಾನ ಗ್ರಹಿಸುವ ಬುದ್ಧಿಯ ಮಟ್ಟಕ್ಕೆ ತಕ್ಕಂತೆ ಭಾಷ್ಯಕಾರರು ಅಲೌಕಿಕವಾದ ಅರ್ಥಗಳನ್ನು ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿ ತೋರಿಸುತ್ತಾರೆ. ಇದರಿಂದ ಭಾಷ್ಯವಾಗಲೀ ಅನುವ್ಯಾಖ್ಯಾನವಾಗಲೀ ಸೂತ್ರದ ರೇಖಮಾತ್ರವಾದ ಅರ್ಥವನ್ನು ತೋಳುತ್ತಿರುವುದು ಜಿಜ್ಞಾಸುಗಳಿಗೆ ಇದರ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಅನಾರವ್ಯಕ ಉಂಟಾಗದಂತೆ ಆಧಿವ್ಯಯವಿಂಥ ಮುಂದಿನ ಅನುವ್ಯಾಖ್ಯಾನವು ಕೊಡುತ್ತದೆ.

“ಗ್ರಂಥೋಪಾಯಮಪಿ ಬಹುರ್ಭೋ ಭಾಷ್ಯಂಭಾಷ್ಯರ್ಥ ವಿಶ್ವರೂಢಿ |
ಬಹುಶ್ಚ ವಿವ ಜಾನಂತಿ ವಿಶೇಷೇಣಾರ್ಥಮೇತಯೋಃ ||

ಅಭಿಪ್ರಾಯ :- ತಪಸ್ಸಪ್ತಾಂಗುಲೋ, ವಿಶ್ವಾರ್ಥಮ್ನಾಮಪ್ರಸಕ್ತತಃ ||

|| ೧೩ || ಅನುಷ್ಠಾಪನಮ್ ||

ಹೇಗೆ ಪ್ರತ್ಯಸೂತ್ರಗಳು ಅನೇಕಾರ್ಥಗಳಿಂದ ಕೂಡಿವೆಯೋ ಅದರಂತೆ ಶ್ರೀಮದಾನಂದತೀರ್ಥ ಭಗವತ್ಪಾದರ ಅನುಷ್ಠಾಪನವೂ, ಸೂತ್ರಭಾಷ್ಯವೂ ಬಹುರ್ಭಾಗಭೇದಗಳಾಗಿವೆ. ಬಹುಶ್ಚರೇ ಆ ಅರ್ಥವಿಶೇಷಗಳನ್ನು ತಿಳಿಯುತ್ತಾರೆ. ವ್ಯಾಖ್ಯಾನ ಸಾಮಗ್ರೀ ಪರಿಚ್ಛಾನವಿಲ್ಲದಿರುವ ಅಲ್ಪಶ್ಲೋಕಗಳಿಗೂ ಅರಹುರ್ಭಾಗಗಳು ತೋರದೇ ಇದ್ದಾಗ್ಯೂ ಮಹಾಶ್ವಾನಿಗಳಾದ ಶೇಷದೇವರೇ ಮೊದಲಾದವರು ಆ ವಿಶೇಷಾರ್ಥಗಳನ್ನು ಬಲ್ಲವರಾಗಿರುವರು.

ಶ್ರೀಪೂರ್ಣಪ್ರಜ್ಞಾಚಾರ್ಯರು ಪ್ರತ್ಯಸೂತ್ರಗಳಿಗೆ ಮೇಲೆ ತಿಳಿಸಿದ ಮಹತ್ವದಿಂದ ಕೂಡಿದ ಸೂತ್ರಭಾಷ್ಯ ಮತ್ತು ಅನುಷ್ಠಾಪನಗಳನ್ನೂ ರಚಿಸಿರುವುದಲ್ಲದೇ ನ್ಯಾಯವಿವರಣೆಯೆಂಬ ಸೂತ್ರಫಲಿಸ್ಸಾಯಗಳ ವಿವರಣಾತ್ಮಕವಾದ ಗ್ರಂಥವನ್ನೂ, ಸಮಗ್ರ ಪ್ರತ್ಯಸೂತ್ರಗಳ ಅರ್ಥಾನುಸಂಧಾನಕ್ಕಾಗಿ ಅನುಭಾಷ್ಯವನ್ನೂ ರಚಿಸಿದ್ದಾರೆ.

ಪಾಟನ ಬೀಜಾಗ್ರಂಥಗಳು :- ಶ್ರೀಮದಾಚಾರ್ಯರ ಸಾಕ್ಷಾತ್ ಶಿಷ್ಯರಾದ ಶೇಷಾಂಶಂಭೂತರಾದ ಶ್ರೀಪದ್ಮನಾಭ ತೀರ್ಥರು ಶ್ರೀಮದ್ವರ ಭಾಷ್ಯಭಾವವನ್ನು ತರೆಯ ಮರೆಯಲ್ಲಿ ಸಹಸ್ರವದನವುಳ್ಳ ಶೇಷರೂಪದಿಂದ ಸಹಸ್ರವದನಗಳಿಂದ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದರಂತೆ.

ಶ್ರೀಪದ್ಮನಾಭ ತೀರ್ಥರ ಅಲೌಕಿಕವಾದ ಚರ್ಯೆಯು ಅತ್ಯಾಶ್ಚರ್ಯಕರವಾಗಿತ್ತು. ಈ ವಿಶಿಷ್ಟಸಂಗತಿಯನ್ನು ಶ್ರೀರಾಘವೇಂದ್ರವಿಜಯವೆಂಬ ಮಹಾಕಾವ್ಯ ನಿರ್ಮಾತೃಗಳಾದ ವಿದ್ವತ್ಪವಿಕುಲಾವತಂಸರಾದ ಶ್ರೀನಾರಾಯಣಾಚಾರ್ಯರು ಆ ಕಾವ್ಯದಲ್ಲಿ ಉಲ್ಲೇಖಿಸಿರುತ್ತಾರೆ.

ಶ್ಲೋಕ :- ವ್ಯಾಖ್ಯಾನಯಃ ಪಾಣಿನಿಸೂತ್ರಭಾಷ್ಯವ್ಯಾಖ್ಯಾನದಶಾಂ ವೃಂದಯಂತಿ ಸ್ವ ಸಾಕ್ಷಾತ್ |
ಭಣೋ ಯವನ್ಮಾ ಪ್ರತಿಪಾದನೇನ ಸಹಸ್ರಧಾ ಸೂತ್ರಪದಾಶಯಾನಾಮ್ ||

(ಶ್ರೀ ರಾಘವೇಂದ್ರವಿಜಯ ಮಹಾಕಾವ್ಯ)

ಶ್ರೀಮದ್ವರ ಭಾಷ್ಯವ್ರಮತನ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಅವರ ಸ್ನಾನಧಾನದಲ್ಲೇ ಇದ್ದು, ಅನುಭವಿಸಿದ ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷ ಸಾಕ್ಷಿಗಳಾದ ಸುಮಧ್ವ ವಿಜಯಕಾರರೂ ಅದರ ಶ್ರೀ ಭಾವಪ್ರಕಾಶಿಕಾ ಎಂಬ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನಕಾರರೂ ಆದ ನಾರಾಯಣ ಪಂಡಿತಾಚಾರ್ಯರೂ ಸಹ ಕೃಷ್ಣವಕ್ಷದ ರಾತ್ರಿ ಸಮಯದಲ್ಲಿ ಒಂದಾವರ್ತಿ ನಡೆದ ಫಲನೆಯನ್ನು ಭಾವಪ್ರಕಾಶಿಕೆಯಲ್ಲಿ ಉದಾಹರಿಸಿರುವರು.

“ವಿಚಂದ್ರಯಾಂ ಕೃಪಾಯಾಂ ತು ಚಂದ್ರಿಕಾಪ್ರಮಿಗೋ ಜನಾಃ |

ಶೇಷಸ್ಯ ತೇಜಸ್ವಿಣಿ ತಂ ಯಾಂತಂ ಮಧ್ಯೋ ವೃದರ್ಶಯತ್ || ಭಾವಪ್ರಕಾಶಿಕಾ ||

ಅಭಿಪ್ರಾಯ :- ದೇವತೆಗಳೂ ಸಹ ಶ್ರೀಮದಾನಂದತೀರ್ಥ ಭಗವತ್ಪಾದರ ಭಾಷ್ಯವ್ರಮತನವನ್ನು ಕೇಳುತ್ತಿದ್ದರಾತ್ಮವಿಷಯಗಳನ್ನು ಮೇಲಿನ ಭಾವಪ್ರಕಾಶಿಕೆಯು ಸೂಚಿಸುತ್ತದೆ. ಒಮ್ಮೆ ಶ್ರೀಮನ್ನದ್ವ ಗುರುಗಳು ಕೃಷ್ಣವಕ್ಷದ ರಾತ್ರಿ

ವೇಳೆಯಲ್ಲಿ ಸೂತ್ರಭಾಷ್ಯವನ್ನು ಪಾಠ ಹೇಳುತ್ತಿದ್ದರು. ಆಗ ಆಕಾಶ ಮಾರ್ಗದಲ್ಲಿ ವಿಚಿತ್ರವಾದ ಕಾಂತಿವೃಂದವು ಶಿಷ್ಯರಿಗಿಲ್ಲಾ ಗೋಚರವಾಯಿತು.

ಅದನ್ನು ಕಂಡ ಶಿಷ್ಯವರ್ಗವು ಗುರುಗಳನ್ನು ಕುರಿತು ಪೂಜ್ಯ ಗುರುಗಳೇ ! ಈಗ ಕೃಷ್ಣವರ್ಣದ ರಾತ್ರಿ ಸಮಯವಾಗಿದೆ. ಚಂದ್ರೋದಯವಿಲ್ಲ. ಚಂದ್ರಿಯಂತೂ ಇಲ್ಲವೇ ಇಲ್ಲ. ಆದರೆ ಆಕಾಶಮಾರ್ಗದಲ್ಲಿ ಏನೋ ಅಶ್ವರ್ಯಕರವಾದ ಚಂದ್ರನ ಚಂದ್ರಿಕೆಗೂ ಮೀರಿದ ತೇಜಸ್ವಿಂಜರಂಜಿತವಾದುದೇನೋ ತೋರುತ್ತದೆ. ಇದೇನು ? ಎಂದು ಪ್ರಶ್ನೆ ಮಾಡಿದರು. ಅದಕ್ಕೆ ಶ್ರೀಮದಾಚಾರ್ಯರು ಅದುವರೆವಿಗೂ ತಮ್ಮ ಪಾಠವನ್ನು ಶೇಷರೀತ್ಯಾಗಿಯೇ ಶೇಷಲೋಕದಿಂದ ಬಂದು ಸನಕಾದಿಗಳ ಸಮೇತವಾಗಿ ಪಾಠವನ್ನು ಶೇಷ ಶೇಷಲೋಕಕ್ಕೆ ಹಿಂತಿರುಗುತ್ತಿದ್ದ ಶೇಷವೇವರ ದೇಹದ ವಿಚಿತ್ರವಾದ ಕಾಂತಿಯನ್ನು, ತೇಜಸ್ವಿಂಜವನ್ನು ಶಿಷ್ಯರಿಗೆ ತೋರಿಸಿದರು. ಇದೊಂದು ರಹಸ್ಯ ಸಂಗತಿ. ಪ್ರಾಚೀನ ಟೀಕಾಕಾರರೆಂದು ಸುಪ್ರಸಿದ್ಧರಾದ ಶ್ರೀ ತ್ರಿವಿಕ್ರಮ ಪಂಡಿತಾಚಾರ್ಯರು ಸೂತ್ರಭಾಷ್ಯಕ್ಕೆ ತ್ವಪ್ರದೀಪವೆಂಬ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನವನ್ನೂ, ಶ್ರೀ ಪದ್ಮನಾಭ ತೀರ್ಥರು ಸ್ವರ್ತಕ ದೀಪಾವಳಿ ಎಂಬ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನವನ್ನೂ ಬರೆದಿರುವರು. ಸುಸ್ಥಾರು ಅರ್ಥಗಳಿಂದ ಕೂಡಿದ ಸೂತ್ರಭಾಷ್ಯಕ್ಕೆ ನಾನು ಎಲ್ಲೋ ಒಂದರ್ಥವನ್ನು ಲೇಖಮಾತ್ರ ಹೇಳಲು ಉತ್ಸುಕನಾಗಿದ್ದೇನೆ. ಸದ್ಗುಣಕಾರಿಗಳು ಪ್ರಸನ್ನರಾಗಿರಿ ಎಂದು ಪಂಡಿತಾಚಾರ್ಯರು ನುಡಿದಿದ್ದಾರೆ.

ಶತ್ಪತ್ರದೀಪ : "ಅಂಜನೇನ್ನೈಕಮಪ್ಯರ್ಥಂ ಲೇಖತೋ ವಕ್ತುಮುಕ್ತಹೇ |

ಸಹಸ್ರಾರ್ಥಾಸ್ತು ಭಾಷ್ಯಶ್ಚ ಕ್ರಮಶಃ ಸಂತು ಸದ್ಗುಣಾಃ ||

ಶ್ರೀ ಪದ್ಮನಾಭ ತೀರ್ಥರು ಸೂತ್ರಭಾಷ್ಯಕ್ಕೆ ಸ್ವರ್ತಕದೀಪಾವಳಿ ಎಂಬ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನವನ್ನು ಮಾಡಿರುವುದೇ ಅಲ್ಲದೆ ಅನುವ್ಯಾಖ್ಯಾನಕ್ಕೆ ಸ್ವಾಮ್ಯರತ್ನಾವಳಿ ಎಂಬ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನವನ್ನೂ ರಚಿಸಿರುವರು. ಈ ಎಲ್ಲ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನಗಳೂ ಪ್ರಾಚೀನ ಟೀಕಾ ಗ್ರಂಥಗಳೆಂದು ಪ್ರಸಿದ್ಧವಾಗಿವೆ.

ಶ್ರೀಮದ್ವೈಯತೀರ್ಥರು ಬ್ರಹ್ಮಸೂತ್ರಭಾಷ್ಯಕ್ಕೆ ತ್ವಪ್ರಕಾಶಿಕ ಎಂಬ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನವನ್ನೂ ಅನುವ್ಯಾಖ್ಯಾನಕ್ಕೆ ಶ್ರೀಮ ನ್ವಯಸುಧಾ ಎಂಬ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನವನ್ನೂ ರಚಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಶ್ರೀಮದಾಚಾರ್ಯಕೃತವಾದ ನ್ಯಾಯವಿವರಣೆಕ್ಕೂ ಸಹ ಸ್ವಲ್ಪ ಭಾಗಕ್ಕೆ ಮಾತ್ರ ಟೀಕಾ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನವು ಉಪಲಬ್ಧವಿದೆ.

ಶ್ರೀ ವ್ಯಾಸಾಚಾರ್ಯರದೇನೆಂದು ಹಿಂದಿನ ಎಲ್ಲಾ ಮೂಲಟೀಕಾಗ್ರಂಥಗಳನ್ನೂ ದೃಷ್ಟಿಯಲ್ಲಿಟ್ಟುಕೊಂಡು

"ಸೂತ್ರೇ ಭಾಷ್ಯೇತುಪಾಷ್ಯೇ ಚ ಸಹ್ಯಾಯವಿವೃತೌ ತಥಾ |

ಟೀಕಾಸು ಚ ಯದ್ವತ್ಕೃತಂ ತಪ್ತ ಸ್ತುತ್ಯೇಕಂಪ್ರತ್ಯೇ" ||

...ಎಂದು ಹೇಳಿದ್ದಾರೆ.

ಅಭಿಪ್ರಾಯ :- ಪ್ರಶ್ನಸೂತ್ರಗಳು, ಸೂತ್ರಭಾಷ್ಯ, ಅನುವ್ಯಾಖ್ಯಾನ, ತ್ವಪ್ರದೀಪ, ಸ್ವಾಮ್ಯ ರತ್ನಾವಳಿ, ಶ್ರೀಮದ್ವೈಯಾರ್ಯರ ಟೀಕೆಗಳು ಇವೆಲ್ಲ ಗ್ರಂಥಪಾಠಿಯಲ್ಲಿನ ಅತ್ಯಪ್ಪವಾದ ಭಾಗಕ್ಕೆ ಅರ್ಥಸ್ತುತ್ಯೇಕರಾವನ್ನು ಮಾಡುತ್ತಿರುವರು ಹೇಳಿದ್ದಾರೆ. ಶ್ರೀಮತ್ಪ್ರಾಚಾರ್ಯ ಚಂದ್ರಿಕೆಯಲ್ಲಿ ಅದನ್ನು ಹಾಕಿರುವುದು.

ಇಷ್ಟಮಾತ್ರವಲ್ಲದೇ ಪ್ರಾಚೀನ ನವೀನ ಟೀಕಾಗ್ರಂಥಗಳಲ್ಲಿ ಅವತತಾ ಅಲ್ಲಲ್ಲಿ ತೋರುವ ವಿರೋಧಗಳನ್ನೆಲ್ಲಾ ಪರಿಹರಿಸುತ್ತಾರೆ. ಸಿದ್ಧಾಂತಸಿದ್ಧವಾದ ಅರ್ಥವನ್ನು ನಿರೂಪಿಸುವುದರ ಜೊತೆಗೆ ಇತರ ಭಾಷ್ಯಕಾರರ ಪ್ರಕಾರವಾಗಿ, ಮುಖ್ಯವಾಗಿ ವ್ಯವಹಾರಿಗಳ ರೀತ್ಯಾ ಪ್ರತ್ಯಸೂತ್ರವ್ಯವಧದಲ್ಲಿ ಯಾವ ಒಂದು ಸೂತ್ರವೂ ಸಹ ಹೊಂದುವುದಿಲ್ಲ ಎಂಬುದನ್ನು ಪ್ರತಿಜ್ಞೆ ಮಾಡಿ ತೋರಿಸುವುದೊಂದು ಶ್ರೀ ವ್ಯಾಸರಾಜರ ಅಪಾರಾಧನಾ ಕಾರ್ಯವಾಗಿದೆ. ತಾತ್ಪರ್ಯಚಂದ್ರಿಕೆಯು ಅತಿ ಪ್ರೌಢವಾಗಿದ್ದರಿಂದ ಪ್ರಜ್ಞಲವಾದ ಮೇರುಕೃತಿಯಾಗಿದೆ. ವ್ಯವಹಾರವನ್ನು ಅಮೂಲಾಗ್ರವಾಗಿ ಖಂಡತುಂಹಾಗಿ ಖಂಡಿಸುವ ವ್ಯವಧದಲ್ಲೇ ವ್ಯವಹಾರಿಗಳೆಂಬ ಗಜಗಳಿಗೆ ಸಿಂಹಸ್ವಪ್ನದಂತಿರುವ ಶ್ರೀ ವ್ಯಾಸರಾಜರ ಕೃತಿಯು ಮೇರುಕೃತಿಯಾಗಿದೆ. ಕುಮಾರಾಂಗನಾಶಕವಾದ ದಾವಾಗ್ನಿಯೆಂದು ಶ್ರೀ ವಿಜಯೇಂದ್ರರು ಶ್ರೀವ್ಯಾಸರಾಜರನ್ನು ಮುಕ್ತಕಂಠದಿಂದ ಪ್ರಶಂಸಿಸುತ್ತಾರೆ. ಆ ಪ್ರಶಂಸಾವರವಾದ ನುಡಿಯು ಈ ರೀತಿ ಇದೆ.

ಯೋ ವ್ಯಾಸಮನಿದಾವಾಗ್ನಿಃ ಸಚ್ಚಾಸ್ತಮರುತಾ ಸಹ |

ದದಾಹ ಕುಮಾರಾಂಗಂ ಕೃತಾಕಾಯ ತಮಾತ್ರಯೇ || (೧೩ಭೇದವಿದ್ಯಾವಿಲಾಸೇ)

ವ್ಯಾಸಸೂತ್ರ ಪದಾರ್ಥೋಪನ್ಯಾಸಮಾರ್ಗ್ಯ ಮಾನ್ಯಪಿ |

ವ್ಯಾಸರಾಜಸ್ಥ ಭವತೇ ದಾಸತಾಂ ಕೋ ನ ಕೋವಿದಃ | (೧೩ ಶ್ರೀ ರಾಘವೇಂದ್ರ ವಿಜಯೇ)

ತಾತ್ಪರ್ಯ :- ಮೇಲೆ ಉದಾಹರಿಸಿರುವ ಶ್ರೀರಾಘವೇಂದ್ರ ವಿಜಯಕಾರರು ಶ್ರೀ ವ್ಯಾಸರಾಜರ ಬಗ್ಗೆ ಆಡಿರುವ ನುಡಿಯು ಅಕ್ಷರಶಃ ನಿಜವಾಗಿದೆ. ಶ್ರೀ ವ್ಯಾಸರಾಜರು ಕುಮಾರಿಗಳ ಮತದ ಪ್ರಕ್ರಿಯೆಗಳನ್ನೆಲ್ಲಾ ಛಾತುತೊಕ್ಕಾಗಿ ವಿಂಗಡಿಸಿ ಶ್ರೀಮದ್ರರು ಭಾಷ್ಯಾದಿಗಳಲ್ಲಿ ಉದಾಹರಿಸಿರುವ ದೂಷಗಳನ್ನೆಲ್ಲಾ ಕ್ರೋಧೀಶರಿಸಿ ವ್ಯವಹಾರಿಗಳೇ ಮೊದಲಾದವರ ಮತಗಳನ್ನು ಅಚ್ಚೆದ್ದಾಚ್ಚೆದ್ದುಗಳಿಂದ ದೂಷಗಳಿಂದ ನಿರಾಕರಿಸಿ ಶ್ರೀಮದ್ವೈದ್ಯಾಂತದ ವಿಜಯವತಾಕೆಯನ್ನು ಆಚಂದ್ರಾರ್ಕವಾಗಿ ವಿಸ್ತರಿಸುವಂತೆ ರಚಿಸಿರುವ ಮೇರುಕೃತಿಗಳೇ ವ್ಯಾಸತ್ರಯಗಳು.

ತಂತ್ರದೀಪಿಕೆಯ ವೈಶಿಷ್ಟ್ಯ.

ಶ್ರೀರಾಘವೇಂದ್ರ ಗುರುಕವ್ಯಾಭಿಮತ ನಲವತ್ತೆಂಟು ಗ್ರಂಥರತ್ನಗಳನ್ನು ರಚಿಸುವುದಾಗಿ ತಿಳಿದುಬಂದಿದೆ. ಅವುಗಳು ಮುಂಛಿತವೆಂದರೆ -

ವೇದತ್ರಯವಿವೃತಿ, ಮಂತ್ರಾರ್ಥಮಂಜರಿ, ಪುರುಷಸೂತ್ರದಿ ಪಂಚಸೂತ್ರಗಳ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನಗಳು, ತತ್ವಪ್ರಕಾಶಿಕಾ ಭಾವದೀಪ, ಶ್ರೀಮನ್ಮಯಸುಧಾವ್ಯಾಖ್ಯಾನ ಪರಿಮಳ, ತಾತ್ಪರ್ಯಚಂದ್ರಿಕಾ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನಪ್ರಕಾಶ, ನ್ಯಾಯಮುಕ್ತಾವಳಿ, ತತ್ವಮಂಜರಿ, ತಂತ್ರದೀಪಿಕಾ, ತರ್ಕತಾಂಪವ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನ ನ್ಯಾಯದೀಪ, ಗೀತಾರ್ಥಸಂಗ್ರಹ (ಗೀತಾವಿವೃತಿ) ಪ್ರಮೇಯ ದೀಪಿಕಾ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನ, ಗೀತಾತಾತ್ಪರ್ಯಟೀಕಾ ವಿವರಣಾ, ವಾದಾವಳಿ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನ, ಪ್ರಮಾಣ ಪದ್ಧತಿ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನ, ಶ್ರೀರಾಮ ಚರಿತ್ರೆಮಂಜರಿ, ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣ ಚರಿತ್ರೆಮಂಜರಿ, ಮಹಾಭಾರತ ತಾತ್ಪರ್ಯನಿರ್ಣಯ ಭಾವಸಂಗ್ರಹ, ಅಣುಮದ್ವಸಪಯ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನೋಪಾಧಿಪ್ರಕಾಶ, (ಇದನ್ನು ಪೂರ್ವಾರ್ಥಮದಲ್ಲೇ ರಚಿಸಿದ್ದಾರೆ.) ಪ್ರಾತಃ ಸಂಕಲ್ಪ ಗದ್ಯ, ಪ್ರಮೇಯ ಸಂಗ್ರಹ, ಪೂರ್ವಮೀಮಾಂಸಾ ಭಾಷ್ಯಸಂಗ್ರಹ, ದಶೋಪನಿಷತ್ ಖಂಡಾರ್ಥಗಳು, ದಶಪ್ರಕರಣ ಟೀಕಾಪ್ರವೃದ್ಧಿಗಳು ಎಂದು ನಲವತ್ತೆಂಟು ಗ್ರಂಥಗಳೆಂದು ವಿಮರ್ಶಕರ ಪರಿಶೀಲನೆಯಿಂದ ಗೊತ್ತಾಗಿದೆ.

ಪೂರ್ವಮೀಮಾಂಸಾಶಾಸ್ತ್ರವಾರಂಗತರೆಲ್ಲಾ ತಲೆದೂಗಿ ಶ್ಲಾಘಿಸಿರುವ ಗ್ರಂಥರತ್ನವೇ ಭಾಟ್ಟಸಂಗ್ರಹ. ಭಾಟ್ಟಸಂಗ್ರಹವು ಪೂರ್ವಮೀಮಾಂಸಾಶಾಸ್ತ್ರಗಳಿಗೆ ಅತ್ಯವಯುಕ್ತವಾದ ಅಪಾರಾಧನಾವಾದ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನವಾಗಿದೆ. ಪೂರ್ವಮೀಮಾಂಸಾ ಶಾಸ್ತ್ರಾಭ್ಯಾಸ ಮಾಡುವವರೆಲ್ಲಾ ಈ ಗ್ರಂಥವನ್ನು ತಮ್ಮ ಹಾಲಿಗೆ ದೊರೆತಿರುವ ಅತ್ಯಮೋಘವಾದ ರತ್ನವೆಂದೇ

ಭಾವಿಸಿದ್ದಾರೆ. ನ್ಯಾಯಾದ್ವೀಪಿಯನ್ನು ರಚಿಸುವ ಶ್ರೀ ರಾಘವೇಂದ್ರ ಗುರುಸ್ವಾಮಿಭೈರವರ ಪರಮಗುರುಗಳಾದ ಶ್ರೀವಿಜಯೇಂದ್ರರು ಹೊರತಾಗಿ ಇಡೀ ಮಾಧ್ವವಿದ್ಯದ ರೇಖಾವೃಂದದಲ್ಲಿ ಅತ್ಯುಪಯುಕ್ತವಾದ ಪೂರ್ವಮೀಮಾಂಸಾಶಾಸ್ತ್ರ ಗ್ರಂಥವನ್ನು ರಚಿಸುವ ಅಸಾಧಾರಣವಾದ ಕೀರ್ತಿಪ್ರತಿಷ್ಠೆಯು ಶ್ರೀ ರಾಘವೇಂದ್ರಗುರುಸ್ವಾಮಿಭೈರವರಿಗೆ ಸಲ್ಲತಕ್ಕದ್ದಾಗಿದೆ. ಇದು ನಿರ್ವಿವಾದವಿಷಯವಾಗಿದೆ. ಮೇಲೆ ತಿಳಿಸಿದ ಶ್ರೀ ಗುರುರಾಜರ ಕೃತಿಗಳಲ್ಲಿ ಬ್ರಹ್ಮಮೀಮಾಂಸಾಶಾಸ್ತ್ರಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧ ಪಟ್ಟಂತೆ ಶ್ರೀ ಗುರುರಾಜರು ತತ್ವಪ್ರಕಾಶಿಕಾ ಭಾವನೀಪ, ನ್ಯಾಯಮುಕ್ತಾವಳಿ, ತಂತ್ರದೀಪಿಕಾ, ನ್ಯಾಯಸುಧಾವರಿಮಳ, ತತ್ವಮಂಜರಿ, ಚಂದ್ರಿಕಾಪ್ರವೇಶ ಎಂಬ ಆರು ಗ್ರಂಥಗಳನ್ನು ರಚಿಸಿರುತ್ತಾರೆ. ಇವುಗಳಲ್ಲಿ ತತ್ವಪ್ರಕಾಶಿಕಾಭಾವ ದೀಪವು ಶ್ರೀಮಜ್ಜಯತೀರ್ಥರ ಸೂತ್ರಭಾಷ್ಯಕ್ಕೆ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನವಾಗಿಯೂ ತತ್ವಪ್ರಕಾಶಿಕೆ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನವಾಗಿದೆ. ಪರಿಮಳವಂತೂ ಶ್ರೀಮನ್ಯಾಯಸುಧೆಗೆ ಅತ್ಯುಪಚ್ಚಿನ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನವೆಂಬುದು ಸುಪ್ರಸಿದ್ಧವಾದ ವಿಷಯ. ತತ್ವಮಂಜರಿಯು ಅನುಭಾಷ್ಯದ ಅರ್ಥವಿವರಣಾ ರೂಪವಾದ ಅದ್ಭುತ ಕೃತಿ.

“ನ್ಯಾಯಮುಕ್ತಾವಳಿ ಕುಮೋ ವಿಮುಕ್ತಾಂ ಕಂಠಭೂಷಣಮ್” ।

ಎಂದು ಗ್ರಂಥಕಾರರಾದ ಶ್ರೀಗುರುರಾಜರೇ ಆ ನ್ಯಾಯಮುಕ್ತಾವಳಿ ಗ್ರಂಥದ ಆದಿಭಾಗದಲ್ಲಿ ಹೇಳುವಂತೆ ಬ್ರಹ್ಮ ಸೂತ್ರಗಳ ಪ್ರತಿಯೊಂದು ಅಧಿಕಾರದಲ್ಲಿಯೂ ಸಂಗತಿ, ವಿಷಯ, ಸಂಕಲ್ಪ, ಪೂರ್ವಪಕ್ಷ, ಸಿದ್ಧಾಂತ, ಪ್ರಯೋಜನಗಳೆಂಬ ಅಧಿಕಾರಾದ ಪಂಚಾವಯವಗಳನ್ನು ಸಂಗ್ರಹವಾಗಿ ಉಪನ್ಯಾಸಕ್ಕೆ ಲಿಯಲ್ಲಿ ಬಿಟ್ಟುಸುಗಲ ಸಮಗ್ರವಾಕ್ಯಾರ್ಥದ ಅನು ಸಂಧಾನಕ್ಕೆ ಪರಮೋಪಕಾರವಾಗಿರುವಂತೆ ತಿಳಿಸಿ ರಚಿಸಿರುವ ಗ್ರಂಥವೆಂದೇ ನ್ಯಾಯಮುಕ್ತಾವಳಿ. ಈ ಕೃತಿಯಲ್ಲಿ ಸೂತ್ರ ಪ್ರಸ್ಥಾನಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದಂತೆ ಇಂತಹ ಗ್ರಂಥವನ್ನು ಇದುವರೆವಿಗೆ ಯಾರೂ ರಚಿಸಿಲ್ಲವೆಂದರೆ ಅದು ಅತಿಶಯೋಕ್ತಿ ಯಾಗಲಾರದು.

ತಂತ್ರದೀಪಿಕೆಯೆಂಬುದು ಬ್ರಹ್ಮಸೂತ್ರಗಳ ಪ್ರತಿಪದಕ್ಕೂ ಅರ್ಥದ ವಿವರಣೆಗಳನ್ನೊಳಗೊಂಡ ಅತಿಶ್ರೇಷ್ಠವಾದ ಕೃತಿತ್ವವಾಗಿದೆ. ಈ ಗ್ರಂಥದ ವಿಚಾರವಾಗಿ ವಿಶ್ವಾರವಾದ ವಿವರಣೆಯನ್ನು ಮುಂದೆ ಕೊಡಲಾಗಿದೆ. ಇದುವರೆವಿಗೂ ಬ್ರಹ್ಮಸೂತ್ರವನ್ನು ಮೊದಲು ಮಾತಿ ಅದರ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನರೂಪವಾಗಿರುವ ಎಲ್ಲ ಗ್ರಂಥಗಳ ವಿಚಾರವಾಗಿ ಹೇಳಿರುವುದಿಲ್ಲವೂ ಮುಂದಿನ ವಿಶ್ವಾರವಾದ ವಿವರಣೆಗೆ ವಿಷಯವಾಗಿರತಕ್ಕ ತಂತ್ರದೀಪಿಕೆಯ ಮಹತ್ವಕ್ಕೆ ಪರಿಪೂರ್ಣವೆಂಬುದನ್ನು ಒತ್ತಿ ಹೇಳಬೇಕಾಗಿದೆ.

ಮುಂದೆ ಕನ್ನಡಕ್ಕೆ ಅನುವಾದ ಮಾಡಲಿರುವ ಶ್ರೀ ಗುರುರಾಜರ ತಂತ್ರದೀಪಿಕಾ ಗ್ರಂಥವು ಸಾಕ್ಷಾತ್ಕಾರಿ ಬ್ರಹ್ಮ ಸೂತ್ರಗಳಿಗೇನೇ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನವಾಗಿದೆ. ಅದರಲ್ಲಿನ ಅರ್ಥವಿವರಣೆಯು ಶ್ರೀಮದಾನಂದತೀರ್ಥಭಗವತ್ಪಾದರ ಬ್ರಹ್ಮಸೂತ್ರ ಭಾಷ್ಯ ಮತ್ತು ಅನುವ್ಯಾಖ್ಯಾನಕ್ಕೂ, ಪ್ರಾಚೀನ ಮತ್ತು ನವೀನ ಟೀಕೆಗಳಿಗೂ ಶ್ರೀಮನ್ಯಾನುಭಾಷ್ಯತತ್ವಪ್ರಕಾಶಿಕಾ, ತಾತ್ಪರ್ಯ ಚಂದ್ರಿಕಾ ಗ್ರಂಥೋಕ್ತಿ ವಿಷಯಗಳಿಗೂ ಸಂಬಂಧಪಟ್ಟಿರುವ ಪ್ರಯುಕ್ತ ಮುನ್ನುಡಿಯಲ್ಲಿಯೇ ಆ ಎಲ್ಲಾ ಹಿಂದಿನ ಗ್ರಂಥಗಳ ಸೂಚನೆಯಿಂದ ವಿವರವನ್ನು ಕೊಡಲಾಗಿದೆ. ತಂತ್ರದೀಪಿಕೆಗೇನೇ ಸಾಕ್ಷಾತ್ಕಾರಿ ಸಂಬಂಧಪಟ್ಟ ವಿಚಾರವನ್ನು ಮುಂದೆ ಅದರ ವಿಷಯವೆಂಬ ಕಿರೋದನೆಯಲ್ಲಿ ವಿವರಿಸಲಾಗುತ್ತದೆ. ಮತ್ತು ಶ್ರೀ ಗುರುರಾಜರ ಅಸಾಧಾರಣವಾದ ಅದ್ಭುತವಾದ ಈ ತಂತ್ರದೀಪಿಕಾ ಕೃತಿಯ ಬಗ್ಗೆ ಜ್ಞಾನಿವೀರಭೃಂದರ ಉಕ್ತವಾಗಿರುವ ಪ್ರಕರಣಗಳನ್ನು ಸಂಗ್ರಹಿಸಿ ತಿಳಿಸಿ ಮುಂದು ವರೆಯುತ್ತೇವೆ.

|| ೬೫ ||

ಶ್ರೀ ಲಕ್ಷ್ಮೀಹಯಗ್ರೀವಾಯ ನಮಃ

|| ಶ್ರೀ ರಾಘವೇಂದ್ರಗುರುಸಾರ್ವಭೌಮೋ ವಿಜಯತೇ ||

ತಂತ್ರದೀಪಿಕಾ ಗ್ರಂಥದ ಹಿನ್ನೆಲೆ

ಮತ್ತು ಅದರ ಸಾಮಾನ್ಯ ಪರಿಚಯ

ತಂತ್ರದೀಪಿಕೆಯು ಬ್ರಹ್ಮಸೂತ್ರಗಳಿಗೆ ಪದಶು ಅರ್ಥವನ್ನು ನಿರೂಪಿಸಿರುವ ಗ್ರಂಥವಾಗಿದೆ. ಇದರಲ್ಲಿ ಶ್ರೀ ಗುರು ರಾಜರು ಹಿಂದೆ ವಿಪುಲವಾಗಿ ತಿಳಿಸಿರುವ ಶ್ರೀಮನ್ನದ್ವೈತಾರ್ಯದ ಬ್ರಹ್ಮಸೂತ್ರಭಾಷ್ಯ, ಅನುಷ್ಠಾನ, ನ್ಯಾಯವಿವರಣಾ ಮತ್ತು ಇವುಗಳಿಗೆ ಪ್ರಾಚೀನ ಟೀಕೆಗಳಾದ ಶ್ರೀ ಪದ್ಮನಾಭತೀರ್ಥರ ಸನ್ನ್ಯಾಸಿಯರತ್ನಾವಳಿ, ಸ್ವರ್ಣ ದೀಪಾವಳಿ, ಶ್ರೀ ತ್ರಿವಿಕ್ರಮ ಪಂಡಿತಾರ್ಯರ ತತ್ವಪ್ರದೀಪ, ಸೂತ್ರಭಾಷ್ಯಕ್ಕೆ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನವಾಗಿರುವ ಶ್ರೀಮದ್ವೈತ ತೀರ್ಥರ ತತ್ವಪ್ರಕಾಶಿಕಾ, ಅನು ವ್ಯಾಖ್ಯಾನವ್ಯಾಖ್ಯಾನವಾದ ಶ್ರೀಮನ್ಮಾಯಸುಧಾ, ಶ್ರೀಮದ್ವೈತಸೂತ್ರ ಗುರುಸಾರ್ವಭೌಮರ ಶ್ರೀಮತ್ಪ್ರಾಕ್ರಮ್ಯಚಂದ್ರಿಕಾ ಮೊದಲಾದ ಪ್ರಾಚೀನಾಚಾರ್ಯರ ಗ್ರಂಥಗಳಲ್ಲಿ ಅಂತಿಮವಾಗಿ ತೀರ್ಮಾನಿಸಿರುವ ಸಿದ್ಧಾಂತಾರ್ಥವನ್ನು ಚಿಕ್ಕ ಚಿಕ್ಕ ವಾಕ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ಸಂಗ್ರಹಿಸಿರುತ್ತಾರೆ. ಒಂದೊಂದು ಪದವೂ ಅರ್ಥಗರ್ಭಿತವಾಗಿದೆ. ಪ್ರೌಢವಾಕ್ಯಾರ್ಥಗಳಿಂದ ಕೂಡಿದ ತಾತ್ಪರ್ಯ ಚಂದ್ರಿಕೆಯಲ್ಲಿ ಒಂದೊಂದು ಛಂದಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ವಿಶೇಷಾಕಾರವಾಗಿ ಚರ್ಚಿಸಿ, ವಿಮರ್ಶಿಸಿ ನಿಷ್ಕರ್ಷಿಸಿರುವ ಅರ್ಥವನ್ನು ಗ್ರಂಥ ಕಾರರು ಹಿತಮಿತ ನುಡಿಗಳಲ್ಲಿ ತೋರಿಸಿದ್ದಾರೆ.

ಈ ತಂತ್ರದೀಪಿಕೆಯಲ್ಲಿನ ಸೂತ್ರಾರ್ಥದ ವಾಕ್ಯಗಳನ್ನು ಓದುತ್ತಿರುವ ಜಿಜ್ಞಾಸುಗಳಿಗೆ ಶ್ರೀಮನ್ಮಾಯಸುಧಾ ಗ್ರಂಥದಲ್ಲಿಯೂ ಶ್ರೀ ತಾತ್ಪರ್ಯಚಂದ್ರಿಕಾಗ್ರಂಥದಲ್ಲಿಯೂ ವಿಪುಲವಾಗಿ ವಿಮರ್ಶಿಸಿರುವ ವಾಕ್ಯಾರ್ಥದ ಪರಿ ಸ್ಕೂರ್ತಿಯು ಆ ಗ್ರಂಥಗಳನ್ನು ಕೂಲಂಕಷವಾಗಿ ವ್ಯಾಸಂಗ ಮಾಡಿ ಪರಿಶೀಲಿಸಿದವರಿಗೆ ಉಪಯುಕ್ತವಿದೆ. ಬ್ರಹ್ಮಸೂತ್ರಗಳ ಒಂದೊಂದು ಪದಕ್ಕೂ ಚಿಕ್ಕ ಚಿಕ್ಕ ವಾಕ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ಅರ್ಥವನ್ನು ವಿವರಿಸಲಾಗಿದೆ.

ಒಂದೊಂದು ಸೂತ್ರದಲ್ಲಿಯೂ ಗ್ರಂಥಕಾರರು ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ ಅನುಷ್ಠಿತಿ, ಅಧ್ಯಕ್ಷಿ, ಅಧ್ಯಾಪಾರ, ತಾತ್ಪ್ರ, ಶೇಷ, ಅರ್ಷ, ಅನುರ್ವರ್ತಗಳನ್ನೊಳಗೊಂಡಂತೆ ಅರ್ಥಗಳನ್ನು ನಿರೂಪಿಸಿರುತ್ತಾರೆ. ಕೆಲವು ಸೂತ್ರಗಳಿಗೆ ಪ್ರಾಚೀನಾಚಾರ್ಯರು ತೋರಿಸಿರುವ ಬೇರೆ ಬೇರೆ ಅರ್ಥಗಳನ್ನು ಮರ್ಣಾಂತರವೆಂದು ವಿವರಿಸಿರುತ್ತಾರೆ. ಅಲ್ಲಲ್ಲಿ ಸನ್ನ್ಯಾಸಿಯರತ್ನಾವಳಿಯು, ತತ್ವಪ್ರದೀಪವೇತು, ನ್ಯಾಯಸುಧಾಯಾತು, ತತ್ವಪ್ರಕಾಶಿಕಾಯಾತು, ತಾತ್ಪರ್ಯ ಚಂದ್ರಿಕಾಯಾತು, ನ್ಯಾಯಾಮೃತೇತು, ಇತ್ಯಾದಿಯಾಗಿ ಪ್ರಾಚೀನ ಸಮೀನ ಟೀಕಾಗ್ರಂಥಗಳ ಹೆಸರನ್ನೇ ಹೇಳಿ ಅಲ್ಲಲ್ಲಿ ಹೇಳಿರುವ ಅರ್ಥವನ್ನು ಸಂಗ್ರಹಿಸಿರುತ್ತಾರೆ. ಶ್ರುತಿ ವಾಕ್ಯಗಳಿಗೆ ಭಿನ್ನ ಭಿನ್ನ ಪ್ರಸ್ತಾನಗಳಲ್ಲಿ ವಿವರಿಸಿರುವ ಅಧಿಕಾರಿ ಭೇದದ ವಿವಿಧತೆಗಳಾದ ಅರ್ಥಭೇದಗಳನ್ನು ಅನ್ವೇಷಿಸಿ, ಅವರೇ, ಕೇಚಿತ್ತು ಎಂದು ಹೇಳಿ ಒಂದೇಕಡೆ ಸ್ತೋದೀಕರಿಸಿರುತ್ತಾರೆ. ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ ಬ್ರಹ್ಮಸೂತ್ರಗಳಲ್ಲಿನ

ವರವಿನ್ಯಾಸಕ್ರಮವನ್ನು ವಿವರಿಸಿ, ಒಂ ಪ್ರಹಾರಭಜ್ಞಾನತಃ ಇತಿ ವಾಚ್ಯಃ ಅಥಾತ ಇತ್ಯಾದ್ಯುಕ್ತಿಃ ಅಥಾತಃ ಶಬ್ದಯೋಃ ಸ್ವರೂಪತೋ ಅರ್ಥತ್ವಾದಿಕ್ಕಾದಿತಿ ಎಂದು, ವೇದಯೋನಿತ್ವಾದಿತಿವಾಚ್ಯಃ ಶಾಸ್ತ್ರೇತ್ಯುಕ್ತಿಃ ಪುಗ್ಯಜ್ಞಾನಮಾರ್ಗವಾಕ್ಯೇತಿ ಸ್ವತ್ಯುಕ್ತಶಾಸ್ತ್ರಗ್ರಹಣಾಯ ಎಂದೂ ಇತ್ಯಾದಿ ಕ್ರಮದಲ್ಲಿ ಪ್ರತ್ಯಸೂತ್ರಘಟಣೆಗಾರ ವರಗಳಿಗೆ ಪ್ರಯೋಜನವನ್ನು ತೋರಿಸಿರುವುದು ಜಿಜ್ಞಾಸುಜನಕ್ಕೆ ಚಿತ್ರರಂಜಕವಾಗಿದೆ. ಪ್ರತಿಯೊಂದು ಅಧಿಕರಣದ ಮೊದಲನೆಯ ಸೂತ್ರದ ಅರ್ಥವನ್ನು ನಿರೂಪಿಸುವಾಗ ಗ್ರಂಥಕಾರರು "ಅತ್ರನಯಃ" ಎಂದು ಪ್ರಾರಂಭಿಸಿ ಸಮಗ್ರವಾಗಿ ಆ ಅಧಿಕರಣದಲ್ಲಿ ನಿರ್ಣಯಿಸಿರುವ ಸಿದ್ಧಾಂತ ಪ್ರಮೇಯವನ್ನು ಒಂದೇ ವಾಕ್ಯದಲ್ಲಿ ತಿಳಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಇದರಿಂದ ಸಮಗ್ರವಾಗಿ ಆಯಾ ಅಧಿಕರಣದ ಸಿದ್ಧಾಂತಾರ್ಥವು ಸುಲಭವಾಗಿ ಮೊದಲೇ ಗೊತ್ತಾಗುವುದರಿಂದ ಜಿಜ್ಞಾಸುಗಳಿಗೆ ಮಹೋಪಕಾರ ಮಾಡಿದಂತಾಗಿದೆ.

ಕೆಲವು ಸಂದರ್ಭಗಳಲ್ಲಿ ತಮ್ಮ ಗುರುವೇಗೃಹದ ಶ್ರೀ ವಿಜಯೇಂದ್ರಕೀರ್ತಕರು ತೋರಿಸಿರುವ ಸೂತ್ರದಲ್ಲಿನ ಪದದ ಪ್ರಯೋಜನವನ್ನು "ಗುರುವಾದಾಸು" ಎಂದು ಭಕ್ತಿಗೌರವಪೂರ್ವಕವಾಗಿ ಗುರುಗಳನ್ನು ಸ್ಮರಿಸಿ

"ಬ್ರಹ್ಮಕಿಮಿತ್ಯತಃ ಓಮಿತ್ಯುಕ್ತಮ್" ।

ರತ್ನಕರ್ಷೇಶ್ವರಃ ।

ಅವತರೂಪಶ್ಚಾತ್ ।

ರತ್ನಕರ್ಷವಿಷ್ಣುಃ ಕೃಷ್ಣ ಇತ್ಯಪ್ಯಾಹುಃ ।

ಎಂದು ವಿಶೇಷ ನಿರೂಪಣೆಗಳನ್ನೂ ಸಂಗ್ರಹಿಸಿದ್ದಾರೆ.

ಕೆಲವು ಸೂತ್ರಗಳಲ್ಲಿ ಗಾರ್ಭತಾಶಂಕೆಯನ್ನು ತೋರಿಸಿ 'ಅಗಾರ್ಭತೆಯನ್ನು ಹಿಂದಿನ ತಾತ್ಪರ್ಯ ಚಂದ್ರಿಕಾದಿ ಗ್ರಂಥಗಳಲ್ಲಿ ಸಮರ್ಪಿಸಿರುವುದನ್ನು ತಂತ್ರದೀಪಿಕಾಕಾರರು ಆಯಾ ಗ್ರಂಥಗಳನ್ನೇ ಉಲ್ಲೇಖಿಸಿ ಸೂಚಿಸಿರುತ್ತಾರೆ. ಉದಾಹರಣೆಗಾಗಿ ಶಾಸ್ತ್ರಯೋನಿತ್ವಾದಿಕರಾದಿಂದ ಎರಡನೇ ಅಧ್ಯಾಯದ ಮೊದಲನೇ ಪಾದದ ಮೊದಲನೆಯ ಅಧಿಕರಣದ ವಾದ ಸ್ವತ್ವಾದಿಕರಾತ್ಮಕ ಗಾರ್ಭತೆಯ ಶಂಕೆಯನ್ನು ವಿವರಿಸಿ ತಾತ್ಪರ್ಯಚಂದ್ರಿಕೆಯಲ್ಲಿ ವಿವರವಾಗಿ ನಿರಾಕರಿಸಲಾಗಿದೆ. ಇದನ್ನು ತಂತ್ರದೀಪಿಕೆಯಲ್ಲಿ ಉಲ್ಲೇಖಿಸಿರುತ್ತಾರೆ. ಆ ವಾಕ್ಯವು ಈ ರೀತಿ ಇದೆ.

"ಅಸ್ಯ ಸ್ವತಿಸ್ತಯಾದಗಾರ್ಭತಾ" ಚಂದ್ರಿಕಾಯಾಂ ಬೋಧ್ಯಾ ॥ ೧೩ ॥

ಬ್ರಹ್ಮಸೂತ್ರಗಳ ಅಧಿಕರಣಗಳಲ್ಲಿ ಕೆಲವು ಅಧಿಕರಣಗಳಲ್ಲಿ ಒಂದೊಂದೇ ಸೂತ್ರವಿದೆ. ಕೆಲವು ಅಧಿಕರಣಗಳಲ್ಲಿ ಹಲವಾರು ಸೂತ್ರಗಳಿವೆ. ಪ್ರಧಾನ ಸೂತ್ರದ ಅರ್ಥವನ್ನು ನಿರೂಪಿಸಿದ ಮೇಲೆ ಮುಂದಿನ ಸೂತ್ರದ ಪ್ರಾರಂಭಕ್ಕೆ ಕಾರಣವಾದ ಶಂಕೆಯನ್ನು ಆಯಾ ಸೂತ್ರದ ಹಿನ್ನೆಲೆಯಾಗಿ ಹಿಂದಿನ ಸೂತ್ರದ ಅರ್ಥವನ್ನು ವಿವರಿಸಿ, ಕಡೆಯಲ್ಲಿ ಮುಂದಿನ ಸೂತ್ರದ ಪ್ರಾರಂಭಕ್ಕೆ ತಕ್ಕಂತೆ ಕಾರಣವನ್ನು ಹೇಳುವುದು ಅತಿರಂಜಕವಾದ ಅಂಶವಾಗಿದೆ. ಉದಾಹರಣೆ- ಶಾಸ್ತ್ರತ್ವಾದಿಕರಾದಲ್ಲಿ "ಅದೇ ಸೂತ್ರವಾದ "ಗುರುವಾದಾಸು" ಎಂಬ ಸೂತ್ರಕ್ಕೆ ಅವತಾರರೂಪವಾಗಿ ತಂತ್ರದೀಪಿಕಾ ವಾಕ್ಯವು ಈ ರೀತಿ ಇದೆ.

**“ಜಾಯಂತರೇಷು ರುದ್ರಾದಿಪಾದ್ಯೇಶುತ್ವೇನೋಚ್ಚತಾಮಿತ್ಯತಃ ಸರ್ವತಾಪ್ತಯೋನಿತ್ವಂ
ವಿಶ್ವೋರೇವೇತ್ಯಾಹ “ಲಿಂಗತಿಸಾಮಾನ್ಯಾತ್ ಲಿಂ” ೧೩ ||**

ಈ ರೀತಿ ಹಿಂದಿನ ಎಲ್ಲಾ ಮೂಲ ಚಿಹ್ನಗ್ರಂಥಗಳಲ್ಲಿನ ಪ್ರಮೇಯಗಳನ್ನೆಲ್ಲಾ ಮನ್ನಿಸಿ ನಲ್ಲಿ ಏಕಕಾಲದಲ್ಲಿ ಚಿಂತಿಸಿ, ಕ್ರೋಚೀಶಿಸಿ, ಸಂಗ್ರಹವಾಗಿ ತಿಳಿಯುವಂತೆ ರಚಿಸಿರುವ ಈ ಗ್ರಂಥವನ್ನು ಎಷ್ಟು ಪ್ರಶಂಸಿಸಿದರೂ ಸಾಲದುದಾಗಿದೆ.

ಸಕಲಸಿದ್ಧಾಂತಗಳ ಮಾರ್ಗಗಳನ್ನೆಲ್ಲಾ ಶ್ರೀ ಗುರುರಾಜರು ಅರಿತಿರುವುದು ಮಾತ್ರವಲ್ಲದೇ ಆಯಾ ಸಿದ್ಧಾಂತಗಳಲ್ಲಿ ಎಷ್ಟೆಷ್ಟು ಅಶ್ವರೂಪವೆ, ಯಾವ ಯಾವ ಅರ್ಥಗಳಿವೆ ಎಂಬುವನ್ನೂ ಸಹ ತಮ್ಮ ದಿವ್ಯ ಪ್ರತಿಭೆಯಿಂದ ತಿಳಿದಿದ್ದರೆಂದು ಅವರ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಕಂಡು, ಕೇಳಿ, ಅನುಭವಿಸಿದ ವಿದ್ವತ್ಪವಿಕುಲಲಲಾಮರಾದ ಶ್ರೀ ನಾರಾಯಣಾಚಾರ್ಯರು ಶ್ರೀ ರಾಘವೇಂದ್ರ ವಿಜಯ ಮಹಾಕಾವ್ಯದಲ್ಲಿ ಶ್ರೀ ಗುರುರಾಜರನ್ನು ಪ್ರಶಂಸೆ ಮಾಡಿದ್ದಾರೆ. ಆ ಶ್ಲೋಕವು ಈ ಕೆಳಗೆ ಕಂಡಂತಿದೆ.

**ಶ್ಲೋಕ || ಚಂದ್ರಿಕಾಪ್ರವಚನಂ ಸುಮತಾನೀಶ್ವಂಚರನ್ನಪಿ ಸ ಪುಣ್ಯಮಹೀಷು |
ವೇತ್ತಿ ವರ್ಗನಿಷಯಂ ಸಮಯಾನಾಂ ಸಂಖ್ಯಯಾ ಸಹ ಧಿಯೈಷ ಸಹಾರ್ಥಃ ||
(ಶ್ರೀ ರಾಘವೇಂದ್ರವಿಜಯಮಹಾಕಾವ್ಯ)**

ತಾತ್ಪರ್ಯ :- ಶ್ರೀ ರಾಘವೇಂದ್ರ ಗುರುವೇಣ್ಯರು ದಕ್ಷಿಣದೇಶದ ಪುಣ್ಯಕ್ಷೇತ್ರಗಳಲ್ಲಿ ಸಂಚರಿಸುತ್ತಿರುವಾಗಲೇ ಶ್ರೀ ವ್ಯಾಸರಾಜರಿಂದ ವಿರಚಿತವಾಗಿರುವ ತಾತ್ಪರ್ಯ ಚಂದ್ರಿಕೆಗೆ “ತಾತ್ಪರ್ಯಚಂದ್ರಿಕಾ ಪ್ರಕಾಶ” ಎಂಬ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನವನ್ನು ರಚಿಸಿದರು. ಮತ್ತು ಆಯಾ ಸಿದ್ಧಾಂತಗಳಲ್ಲಿನ ಸಕಲ ಪ್ರಮೇಯಗಳನ್ನು ಅಮೂಲಾಗ್ರವಾಗಿ ತಮ್ಮ ಪ್ರತಿಭಾ ಸುವತ್ತಿನಿಂದ ತಿಳಿದಿದ್ದರು. ಅವು ಮಾತ್ರವೇ ಅಲ್ಲದೇ ಅವುಗಳಲ್ಲಿ ಅಂದರೆ ಬೇರೆ ಬೇರೆ ಸಿದ್ಧಾಂತ ಪ್ರತಿಪಾದಗಳಿಗಾದ ಗ್ರಂಥಗಳಲ್ಲಿ “ಇಷ್ಟೇ ಅಶ್ವರೂಪವೆ, ಅವುಗಳೆಲ್ಲಾ ಇಷ್ಟೇ ಅರ್ಥ” ಎಂಬುದನ್ನೂ ಸಹ ತಮ್ಮ ವಿದ್ಯಪ್ರತಿಭೆಯಿಂದ ಮನಗಂಡಿದ್ದರು.

**“ಅಶ್ರುತಪ್ರತಿಭಾ ಯಶ್ಚ ಶ್ರುತಿಶ್ಚೈವಿರೋಧಿನೀ |
ವಿಶ್ರುತಾ ನೃಪು ಜಾತಂ ಚ ತಂ ವಿದ್ಯಾದ್ವೇವಸಕ್ತಮಮ್” ||**

ಎಂಬ ನಾರಾಯಣಶ್ರುತಿವಚನದಲ್ಲಿ ಉಕ್ತವಾಗಿರುವಂತೆ ಅಲೌಕಿಕವಾದ ಅಶ್ರುತಪ್ರತಿಭಾಸಂಪನ್ನರಾದ ಶ್ರೀ ರಾಘವೇಂದ್ರಗುರುಸಾಹಿಬ್‌ನುಮರು ದೇವ್ಯಭಾವಾ ಎಂದು ಗುರುಸ್ಮೋತದಲ್ಲಿ ಹೇಳಿರುವಂತೆ ದೇವಾಂಶಸಂಘಾತ ರಂಜಿತವನ್ನು ಈ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಶ್ರೀ ರಾಘವೇಂದ್ರವಿಜಯಕಾರರು ಸೂಚಿಸಿರುತ್ತಾರೆ. ಶ್ರೀ ರಾಘವೇಂದ್ರವಿಜಯ ಮಹಾ ಕಾವ್ಯದಲ್ಲಿ ತಂತ್ರದೀಪಿಕಾಗ್ರಂಥದ ರಚನೆಯ ವಿಚಾರವಾಗಿ ಅಲಂಕಾರಬದ್ಧವಾಗಿ ವರ್ಣಿಸುವ ಶ್ಲೋಕವು ಸ್ವಾದಯರ ಮನೋರಂಜಕವಾಗಿದೆ.

**ಸೂತ್ರಪಾತ್ರರುಚರಂ ಕಲಿತಧಿಂ ನ್ಯಾಯಪೂರ್ವಕಸುಧಾಜ್ಞಭರಣ |
ತಂತ್ರದೀಪಮನುಬೋಧಯದರ್ಥಂ ಭಾಷ್ಯವರ್ತಿತಮಯಂ ತನುತೇ ಸ್ತು ||
(ಶ್ರೀ ರಾಘವೇಂದ್ರವಿಜಯ)**

ತಾತ್ಪರ್ಯ :- ಘನ ಘನ ಹೊಳೆಯತಕ್ಕ ಉಜ್ವಲವಾದ ದೀಪದ ಹಾತೆಯಲ್ಲಿ ತುಂಬಾ ತುಪ್ಪವನ್ನು ತುಂಬಿ, ಹತ್ತಿಯ ಬತ್ತಿಯನ್ನು ಆ ತುಪ್ಪದಲ್ಲಿ ಬೆನ್ನಾಗಿ ಅದ್ದಿ ತೋಯಿಸಿ ದೀಪವನ್ನು ಹಚ್ಚಿ ಉರಿಸಿದರೆ ಅದು ಭವ್ಯವಾದ ದೇವರ ಮನೆಗಿಲ್ಲಾ ಬೆಳಕನ್ನು ಚೆದ್ರಿ ಪ್ರಕಾಶಮಾನವಾಗಿ ಅಲ್ಲಿರುವ ಎಲ್ಲಾ ಪರಾರ್ಥಗಳನ್ನು ತೋರಿಸುತ್ತದೆ. ಆ ದೇವರ ಮನೆಯಲ್ಲಿರುವ ಮೃಗಗಳ ವಿಷಯದಲ್ಲಿರುವ ಅಪ್ಪಾನ, ಸಂದೇಹ, ಭ್ರಾಂತಿಗಳನ್ನು ಪರಿಹರಿಸುತ್ತದೆ. ಅದರಂತೆಯೇ ಶ್ರೀ ರಾಘವೇಂದ್ರಗುರುಪರೋಕ್ಷ, ಪ್ರಹ್ಲಾಸೂತ್ರಗಳೆಂಬ ಉಜ್ವಲವಾದ ದೀಪದ ಪಾತ್ರೆಯನ್ನು ನ್ಯಾಯಸುಧಾದಿ ಗ್ರಂಥಗಳಲ್ಲಿನ ವಿಷಯಮಾಲೆಯೆಂಬ ತುಪ್ಪದಿಂದ ತುಂಬಿ ಶ್ರೀಮದಾನಂದತೀರ್ಥ ಭಾವವಾದದಿಂದ ರಚಿತವಾಗಿರುವ ಪ್ರಹ್ಲಾಸೂತ್ರ ಭಾಷ್ಯವೆಂಬ ಹತ್ತಿಯ ಬತ್ತಿಯ ತುದಿಯಲ್ಲಿ ತಂತ್ರದೀಪಗ್ರಂಥವೆಂಬ ದೀಪವನ್ನು ಹಚ್ಚಿದ್ದಾರೆ. ಅರ್ಥಪ್ರಕಾಶಕವಾದ ದೀಪದಂತೆ ತಂತ್ರದೀಪಗ್ರಂಥವೂ ಸಂಗ್ರಹವಾಗಿ ಎಲ್ಲಾ ವಿಷಯಗಳನ್ನು ತಿಳಿಸಿ ಕೊಡುತ್ತಿರುವುದರಿಂದ ಜಿಜ್ಞಾಸುಜನರಿಗೆ ಉಜ್ವಲದೀಪದಂತೆ ಬಹಳ ಉಪಕಾರವಾಗಿದೆ. ಎಂದು ಅಭಿಪ್ರಾಯ.

ಮತ್ತು ಈ ತಂತ್ರದೀಪಿಕಾ ಎಂಬ ಗ್ರಂಥವು ಪ್ರಹ್ಲಾಸೂತ್ರದ ಪದಗಳಿಗೆ ವಾಚ್ಯವಾಗಿ ತಿಳಿದು ಬರುವಂತಹ ಅರ್ಥಗಳನ್ನು ಮಾತ್ರವೇ ತಿಳಿಸುತ್ತಿಲ್ಲ. ಒಂದೊಂದು ಸೂತ್ರಗಳ ಅರ್ಥಪ್ರಕಾಶಗಳನ್ನು ಆಯಾ ಸಂದರ್ಭೋಚಿತಗಳಾದ ತಾತ್ಪರ್ಯಾರ್ಥಗಳನ್ನು ತಿಳಿಸುತ್ತಲಿದೆ. ಮತ್ತು ಶ್ರೀರಾಘವೇಂದ್ರ ಗುರುಸಾರ್ವಭೌಮರ ಸ್ತೋತ್ರರೂಪವಾಗಿರುವ "ಗುರು ಗುಣಸ್ಮವನ" ಗ್ರಂಥವನ್ನು ರಚಿಸಿದ ಶ್ರೀವಾದೀಂದ್ರತೀರ್ಥರು ತಂತ್ರದೀಪಿಕಾಗ್ರಂಥದ ಮಹತ್ವವನ್ನು ಈ ಕೆಳಗೆ ಕಂಡಂತೆ ಶ್ರೀ ಗುರುರಾಜರನ್ನು ಸಂಬೋಧಿಸಿ ವಾಚಿಸಿರುತ್ತಾರೆ.

ಶ್ಲೋ|| ಛಿನ್ನೈರರ್ಥೈರನೇಕಪ್ರಕರಣಭೇದೈರದ್ವನುಧ್ಯಾನಮಾಚ್ಛಿ
ಮತ್ಯಾ ಭೂಯೋ ವಿಚಿಂಶ್ಯ ಕೃತಿಪರಿಗತಯಾ ಶಸ್ತ್ರಯಾ ಸಂಗ್ರಹೀತೈಃ |
ಸೂತ್ರೇತ್ಯೇಕೈಕತೋಽಪಿ ವೃತ್ತಿವರ ಭವತಾ ಯೋಜಿತೇಷು ಪ್ರವಾಚಾಂ
ದೋದೋ ಯಾದೃಹಂ ನ ತಾದೃಕ್ ತವ ಪುನರಿತೈ ರಾಘವೇಂದ್ರ | ಪ್ರಬಂಧೈಃ ||
(ಶ್ರೀಗುರುಗುಣಸ್ಮವನ)

ತಾತ್ಪರ್ಯ :- ಎಲ್ಲ ಶ್ರೀ ರಾಘವೇಂದ್ರತೀರ್ಥ ಶ್ರೀವರಗಳವರೇ ! ಶ್ರೀಮದಾನಂದತೀರ್ಥಭಾವವಾದರು ಸೂತ್ರ ಪ್ರವೃತ್ತಿಗಳ ಸಂಬಂಧದಿಂದ ಪ್ರಹ್ಲಾಸೂತ್ರಭಾಷ್ಯವನ್ನೂ, ಅನುವ್ಯಾಖ್ಯಾನವನ್ನೂ, ನ್ಯಾಯವಿವರಣಾವನ್ನೂ, ಸಂಗ್ರಹ ಭಾಷ್ಯವನ್ನೂ ರಚಿಸಿ ಅವುಗಳಲ್ಲಿ ಸಂಗ್ರಹವಾಗಿಯೂ, ವಿವರವಾಗಿಯೂ ಅಪಾರವಾದ ಸರಣಿಯಲ್ಲಿ ಅತಿಗತನಗಳಾದ ಪ್ರಹ್ಲಾಸೂತ್ರಗಳಿಗೆ ಅನೇಕಭಂಗಗಳಲ್ಲಿ ಹೆಚ್ಚಾರ್ಥಗಳನ್ನು ನಿರೂಪಿಸಿರುತ್ತಾರೆ. ಶ್ರೀ ಮಧ್ವರ ಮೂಲಗ್ರಂಥಗಳಿಗೆ ಪ್ರಾಚೀನವಿಜ್ಞಾನಕಾರರಾದ ಶ್ರೀ ಪದ್ಮನಾಭತೀರ್ಥರೂ, ಶ್ರೀ ಕೃಷ್ಣಮಮದಿಕಾಶಾಚಾರ್ಯರೂ ಮತ್ತು ಶ್ರೀಮಧ್ವಯತೀರ್ಥರೂ, ಶ್ರೀ ವ್ಯಾಸರೂ, ಸನ್ಯಾಸಿರತ್ನಾಚಾರ್ಯಾದಿಗ್ರಂಥಗಳಲ್ಲಿ ಸೂತ್ರಾರ್ಥಗಳಿಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದಂತೆ ಹಾನಿ ಒಗ್ಗಾಯದ ಯೋಜನೆಗಳೊಂದಿಗೆ ವಾಕ್ಯಾರ್ಥಗಳನ್ನು ಪ್ರತಿಪಾದಿಸಿದ್ದಾರೆ. ದಿವ್ಯಪ್ರತಿಭಾಶಂಪನ್ನರಾದ ತಾವು ಪ್ರಾಚೀನ ಚಾರ್ಯರ ಆ ಪ್ರಕಾರಗಳನ್ನೆಲ್ಲಾ ಪೂರೈಸಿ, ದರ್ಶಕಾಂತರಗಳನ್ನೆಲ್ಲಾ ಕ್ರೋಢೀಕರಿಸಿ, ಸಾರವಾದ ಸರಣಿಯಲ್ಲಿ ಅತಿ ಬಾಹುರ್ವಿಧದ ಈ ತಂತ್ರದೀಪಿಕಾಗ್ರಂಥವನ್ನು ರಚಿಸಿರುತ್ತೀರಿ. ತತ್ವಜ್ಞಾನಮಾಸುಗಳಾದ ಪಂಡಿತವೃಂದಕ್ಕೂ, ಸಂತರ

ಪ್ರವಚನಾಲಯದ ಜ್ಞಾನಿಗಳ ಸಮುದಾಯಕ್ಕೂ ಅಲೌಕಿಕವಾದ ಉಪಲಬ್ಧಿ ದೀಪದಂತೆ ಪ್ರಜ್ಞಾಸೂತ್ರಗಳ ಅರ್ಥದ ಪರಿಚಯ ವನ್ನುಂಟುಮಾಡುತ್ತಿರುವ ಈ ತಂತ್ರದೀಪಿಕಾ ಗ್ರಂಥದಿಂದ ಅಗುತ್ತಿರುವ ಸಂತ್ಸೋಷವು ಬೇರೆ ಯಾವುದರಿಂದಲೂ ಅಷ್ಟಾಗಿ ಅಗುತ್ತಿಲ್ಲ. ತಮ್ಮ ತಂತ್ರದೀಪಿಕಾಗ್ರಂಥವು ಅಷ್ಟು ಮಹಿಮೆಯಿಂದ ಕೂಡಿದೆ. ಇಂತಹ ಶ್ರೇಷ್ಠ ಕೃತಿಯನ್ನು ರಚಿಸಿರುವ ತಮ್ಮ ಮಹಿಮೆಯನ್ನು ಎಷ್ಟು ವರ್ಣಿಸಿದರೂ ಸಾಲದು. ಎಂದು ಅಭಿಪ್ರಾಯ.

ಈ ತಂತ್ರದೀಪಿಕಾಗ್ರಂಥ ರಚನೆಯು ಶ್ರೀಗುರುರಾದರ ಅನುಧಾರಣವಾದ "ಬ್ರಹ್ಮಸಾಹಿತ್ಯ ಚಕ್ರವರ್ತಿ" ಗಳೆಂಬ ವಿಶ್ವ ವಿಖ್ಯಾತವಾದ ಕೀರ್ತಿ ಪ್ರತಿಷ್ಠೆಗೆ ತಕ್ಕಂತೆ ಸಮುದ್ಬಲದೃಷ್ಟಾಂತವೇ ಆಗಿದೆ.

ತಂತ್ರದೀಪಿಕಾಗ್ರಂಥದಲ್ಲಿ ಮತ್ತೊಂದು ವಿಶೇಷಾಂಶವನ್ನು ಕಾಣುತ್ತಿದ್ದೇವೆ.

**ಸಂಶ್ಲೇಷವಿಪ್ರದಾಘ್ರಾಂ ತು ಕಥಯಂತಿ ಮನೀಷಿಣಃ |
ಬಹುವಾರಸ್ತ್ಯತೇಶಸ್ತಃ ಫಲಬಾಹುಲಕಾರಣಾತ್ || ೧೩ ||**

ಎಂದು ಭಾಗವತ ಶಾಸ್ತ್ರಾರ್ಯದಲ್ಲಿ ಉದಾಹರಿಸಿರುವ ಪ್ರಮಾಣವಾಕ್ಯದಂತೆ, ಪ್ರಾಚೀನಾಚಾರ್ಯರು ಶಾಸ್ತ್ರಾರ್ಥ ವನ್ನು ಮೊದಲು ಸಂಶ್ಲೇಷವಾಗಿಯೂ, ಅನಂತದಲ್ಲಿ ವಿವರವಾಗಿಯೂ, ಪ್ರತಿಪಾದಿಸುವ ಪರಿಪಾಟಿಯನ್ನು ಅನುಸರಿಸಿ ಗ್ರಂಥಗಳನ್ನು ರಚಿಸಿರುತ್ತಾರೆ. ಈ ರೀತಿಯಾದ ನಿರೂಪಣೆಯಿಂದ ಗಣನವಾದ ಶಾಸ್ತ್ರಾರ್ಥವು ಶೋಕ್ತೃವೃಂದದ ಬುದ್ಧಿಗೆ ಮೊದಲು ಅನಾಯಾಸವಾಗಿ, ಸುಲಭವಾಗಿ ಗ್ರಹಿಸಲು ಅವಕಾಶವಾಗುತ್ತದೆ. ಅನಂತರದಲ್ಲಿ ವಿಶೇಷಾಕಾರವಾಗಿ ಪ್ರತಿಪಾದಿಸುವುದರಿಂದ ಮತ್ತೆ ಮತ್ತೆ ತಿಳಿಯಲುಬೃಹತ್ ತತ್ವದ ವ್ಯಥವಾದ ಜ್ಞಾನವು ಉಂಟಾಗುತ್ತದೆ. ಆದರಂತೆ ಗ್ರಂಥಕಾರರಾದ ಶ್ರೀ ಗುರುರಾದರು ಈ ತಂತ್ರದೀಪಿಕಾಗ್ರಂಥದಲ್ಲಿ ಆಯಾ ಅಧ್ಯಾಯಗಳಿಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ ಪಾಠಗಳಲ್ಲಿನ ಸೂತ್ರಗಳ ಅರ್ಥವನ್ನು ವಿವರಿಸುವಾಗ ಮೊಟ್ಟಮೊದಲು ಆಯಾ ಅಧಿಕರಣಗಳಲ್ಲಿ ಅಂತಿಮವಾಗಿ ತೀರ್ಮಾನಿಸಿರುವ ಸಿದ್ಧಾಂತಪ್ರಮೇಯವನ್ನು "ಅತ್ರನಯೇ" ಎಂದು ಪ್ರಾರಂಭಿಸಿ ಒಂದೇ ವಾಕ್ಯದಲ್ಲಿ ಸಂಗ್ರಹಿಸಿ ಹೇಳಿರುವುದು ಬಹಳ ಉಪಕಾರವಾಗಿದೆಯೆಂದು ಹಿಂದೆಯೇ ತಿಳಿಸಲಾಗಿದೆ.

ಇಷ್ಟು ಮಾತ್ರವಲ್ಲದೇ ಎರಡನೇ ಅಧ್ಯಾಯದ ಪಾಠ ಪೂರ್ತಿಯಾಗಿ ಪ್ರತಿಯೊಂದು ಪಾಠದ ಕಡೆಯಲ್ಲಿಯೂ ಸಹ ಗ್ರಂಥಕಾರರು ಆ ಪಾಠದಲ್ಲಿ ಒದ್ದಿರುವ ಅಧಿಕರಣಗಳ ಹೆಸರನ್ನು ಹೇಳಿ ಅದರಿಂದ ತೀರ್ಮಾನವಾಗಿರುವ ಸಿದ್ಧಾಂತ ಪ್ರಮೇಯವನ್ನು ಕೋಡಿಣ್ಕೂ, ಸಂಗ್ರಹಿಸಿ ತೋರಿಸಿರುವುದು ಈ ಗ್ರಂಥದ ಮತ್ತೊಂದು ವೈಶಿಷ್ಟ್ಯವೆನಿಸಿದೆ.

ಉದಾಹರಣೆಗಾಗಿ ಮೊದಲನೆಯ ಅಧ್ಯಾಯದ ಮೊದಲನೆಯ ಪಾಠದಲ್ಲಿ ಕಡೆಯಲ್ಲಿ ಸಿದ್ಧಾಂತಪ್ರಮೇಯವನ್ನು ಈ ರೀತಿ ಸಂಗ್ರಹಿಸಲಾಗಿದೆ.

"ಅತ್ರಾನಂದಮಯನಯೇ ವಿಶ್ವೋಃ ಸ್ವಾಮಯವೈಕ್ಯಂ, ಅಂತರ್ನಯೇ ಇಂದ್ರಾದಿದೇವಗೃಹೈಶ್ಚರ್ಯಾದೇಃ, ಅಕಾರ ನಯೇ ಸರ್ವವಿದ್ಯಾಭಾವ್ಯ ಚೇದಾಯತ್ಯತ್ವಂ, ಪ್ರಾಣನಯೇ ಸರ್ವಜೀವಮಪೇತುತ್ವಂ, ಜ್ಯೋತಿಸ್ಸರ್ವಯೇ ಸರ್ವಸೂಕ್ತಾ ನಾಮವೈಷ್ಣವತ್ವಪ್ರಸಿದ್ಧೇರಜ್ಞಾನಮೂಲತ್ವಂ, ಭಂದೋನಯೇ ಅನಾದಿಸತ್ಯಾಖ್ಯಾ ಈಶಾದೀನತ್ವಂ, ಅಂತ್ಯನಯೇ ಸಮಃ ತತ್ರ ತ್ವತ್ ತಿರಿಂಗಾನಾಂ ತತ್ವದಂತರ್ಯಾಮುತ್ಯತ್ವಂ ಸಿದ್ಧಮಿತ್ಯಾದಿ ಬೋಧ್ಯಮ್ || ೧೩ ||

ಈ ರೀತಿ ಆಯಾ ಅಧಿಕಾರದಲ್ಲಿ ಸಿದ್ಧಾಂತಾರ್ಥವನ್ನು ಸಂಗ್ರಹಿಸಿ ತಿಳಿಸುವುದರಿಂದ ಜಿಜ್ಞಾಸುಗಳಿಗೆ ಸುಲಭವಾಗಿ ಅಧಿಕಾರಗಳ ಸಾರಾಂಶವನ್ನು ಮನನ ಮಾಡಲು ಬಹಳ ಉಪಕರಣವಾಗಿದೆ. ಈ ಕ್ರಮದಲ್ಲಿ ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷಸೂತ್ರಾರ್ಥಗಳ ಸಂಗ್ರಹದ ನಿರೂಪಣೆಯನ್ನು, ಇಂತಹ ಶೈಲಿಯಲ್ಲಿರುವುದನ್ನು ನಾವು ಬೇರೆ ಯಾವ ಇತರ ಸಂಗ್ರಹಕಾರರ ಗ್ರಂಥದಲ್ಲೂ ಕಂಡಿಲ್ಲ. ಇದೊಂದು ಚಿಕ್ಕ ಬೊಕ್ಕ ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷಸೂತ್ರಾರ್ಥಗಳ ಕೋಶವೆಂದು ಕರೆದರೂ ಅದು ಅತಿಶಯೋಕ್ತಿಯಾಗಲಾರದು.

ಈ ಕ್ರಮವನ್ನು ತಂತ್ರದೀಪಿಕೆಯಲ್ಲಿ ಎರಡನೇ ಅಧ್ಯಾಯದ ಮೊದಲನೆಯ ಪಾದದ ಪೂರ್ವಿಯಾಗಿ ಕಾಣಬಹುದಾಗಿದೆ. ಎರಡನೇ ಅಧ್ಯಾಯ ಎರಡನೇ ಪಾದದಿಂದ ಇಡೀ ಆಯಾ ಪಾದಗಳಲ್ಲಿನ ಪ್ರಮೇಯವನ್ನು ಸಂಗ್ರಹವಾಗಿ ಆಯಾ ಪಾದಗಳ ಪ್ರಾರಂಭದಲ್ಲಿಯೇ ಗ್ರಂಥಕಾರರು ಕ್ಷೋಡೀಕರಿಸುತ್ತಾರೆ.

ಉದಾಹರಣೆ- "ಇತರೇಷಾಂ ಚಾನುಪಪಂಚೈಃ"

ಇಚ್ಛುಶ್ಚಹೇತುವಿಸ್ತರರೂಪತ್ವಾತ್ ತದನಂತರಂ
ಸಮಯಾವಿರೋಧೋತ್ಪತ್ತಾದೇಽಭಿಧೀಯತೇ |
ಹೈತುಕತಾಪಂದಬೇದೇನ ಸಮಯಾಃ ದ್ವಿವಿಧಾಃ,
ಪೂರ್ವೋತ್ತರಾಧಿಕರಣತ್ವದ್ವಯೇನ ನಿರಸೃತೇ |
ಬೇದವಾದ್ಯ ಯುಕ್ತತಾದೇ ವಿವ ನಿರಾಸಾದಿತಿ |

ಈ ತಂತ್ರದೀಪಿಕೆಯ ಅರ್ಥವನ್ನು ವಿಮರ್ಶಿಸುವಾಗ ಒಂದು ಕ್ರಮವನ್ನು ಅಳವಡಿಸಲಾಗಿದೆ. ಎಂದು ಹಿಂದೆಯೇ ಹೇಳಲಾಗಿತ್ತು. ಆ ಕ್ರಮವು ಈ ರೀತಿ ಇದೆ.

೧. ಮೊದಲು ಆಯಾ ಅಧಿಕಾರದ ಹೆಸರು.
೨. ಆಯಾ ಅಧಿಕಾರದಲ್ಲಿ ಒಂದಿರುವ ಸೂತ್ರಗಳು ಮತ್ತು ಅವುಗಳ ಸಂಖ್ಯೆ.
೩. ಆಯಾ ಅಧಿಕಾರದಲ್ಲಿನ ವಿಷಯ ವಾಕ್ಯಗಳು.
೪. ಪೂರ್ವಸಂಗತಿ.
೫. ಪೂರ್ವವ್ಯುತ್ಪಾದಿಯ ಮತ್ತು ಸಿದ್ಧಾಂತ ನ್ಯಾಯಗಳ ಸ್ವರೂಪ.
೬. ಇಷ್ಟನ್ನು ಮೊದಲು ತಿಳಿಸಿ ಅನಂತರದಲ್ಲಿ ತಂತ್ರದೀಪಿಕಾಗ್ರಂಥಾನುವಾದವನ್ನು ಮಾಡಲಾಗುತ್ತದೆ. ಇದರಲ್ಲೂ ಸಹ ಸಮಗ್ರವಾಗಿ ಸಂಸ್ಕೃತರೀತಿಯಲ್ಲಿರುವ ಗ್ರಂಥವನ್ನು ಕನ್ನಡ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಸಮಗ್ರವಾಗಿ ತಿಳಿಸಿ, ಅಮೇಲೆ ಪ್ರತಿಪದಕ್ಕೂ ಅರ್ಥವನ್ನು ಬರೆಯುತ್ತೇವೆ.
೭. ಗ್ರಂಥದ ಪ್ರತಿಪದದ ಪ್ರತಿವಾಕ್ಯದ ಅರ್ಥದ ನಿರೂಪಣೆಯು ಮುಗಿದ ತರುವಾಯ ಇದರಲ್ಲಿ ಓನ್ನಲೆಯಾಗಿ ಶ್ರೀ ಗುರುರಾಜರು ಹಿಂದಿನ ಪ್ರಾಚೀನಪಾರ್ಶ್ವಿಕರು ಯಾವ ಯಾವ ಗ್ರಂಥಗಳಲ್ಲಿನ ವಾಕ್ಯಾರ್ಥಗಳನ್ನು ಸಂಗ್ರಹಿಸಿ ತಿಳಿಸಿದ್ದರೆಯೇ ಇದ್ದವರ ಮಟ್ಟಿಗೆ ಆ ಗ್ರಂಥಗಳ ಭಾಗಗಳನ್ನು ಉದಾಹರಿಸಿ "ವಿಶೇಷವಾಕ್ಯಾರ್ಥಸಂಗ್ರಹ" ಎಂಬ ಶಿರೋನಾಮೆಯಲ್ಲಿ ಕಾಯಿಲ್ಲಿ ತೋರಿಸುತ್ತೇವೆ.

ಈ ಕ್ರಮದಲ್ಲಿ ಅರ್ಥಾನುವಾದವು ಮುಂದುವರಿಯುತ್ತದೆ.

ಗ್ರಂಥಾನುವಾದವು ಪ್ರಾರಂಭವಾಗುವುದಕ್ಕೆ ಮುಂಚೆ ಅದಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ ಕೆಲವು ವಿಷಯಗಳಲ್ಲಿ ವಾಚಕರ ಸೌಕರ್ಯಕ್ಕಾಗಿ ಕೆಲವು ಪರಿಭಾಷಿತವಾದಗಳಿಗೆ ಒಟ್ಟು ಸಾಧಿಕರಣದಿಂದ ಪ್ರಾರಂಭಿಸಿ ಅರ್ಥವನ್ನು ವಿವರಿಸುತ್ತೇವೆ. ಅದಕ್ಕೆ ಮುಂದೆ ಬ್ರಹ್ಮಮೀಮಾಂಸಾಶಾಸ್ತ್ರಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ ಪ್ರಾಚೀನಾಚಾರ್ಯರ ಗ್ರಂಥಗಳ ಸ್ತೂಲವಾದ ಪರಿಚಯದ ವಿಷಯಗಳನ್ನು ಸಂಗ್ರಹಿಸಿ ತಿಳಿಸುತ್ತೇವೆ. ಬ್ರಹ್ಮಸೂತ್ರಗಳ ಪರಿಚಯವಾದ ತರುವಾಯ ಶ್ರೀಮದಾಸಂದೀರ್ಘರ ಸೂತ್ರಭಾಷ್ಯದ ಮಹಿಮೆಯು ಎಂತಹುದು ಎಂಬುದನ್ನು ಅದರ ಅಮೋಘವ್ಯಾಖ್ಯಾನವೆನಿಸಿದ ಅದ್ವೈತಕೃತಿಯಾದ ಅನುವ್ಯಾಖ್ಯಾನದ ಸ್ತೂಲವಾದ ಪರಿಚಯವನ್ನೂ, ವಾಚಕರ ಉಪಕಾರಕ್ಕಾಗಿ ಹಿಂದೆಯೇ ಕೊಡಲಾಗಿದೆ. ಅವುಗಳ ಮಹಿಮೆಯನ್ನು ತಿಳಿಸುವುದರಿಂದ ಒಟ್ಟುಸುಗಳಿಗೆ ಅದರ ಮಹತ್ವವು ಗೊತ್ತಾಗಿ ಅವುಗಳ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಅಸಕ್ತಿ, ಭಕ್ತಿ, ಶ್ರದ್ಧೆಗಳು ಹುಟ್ಟಿ ಸಾಕ್ಷಿಕವೇತನಿಗೆ ವೈದ್ಯಕಮಾರ್ಗಕ್ಕೆ ಅವಕಾಶವಾಗಿ, ನಿರಂತರದಲ್ಲೂ, ಶ್ರೀಮನ್ನದ್ವೈತಾರ್ಯರು ನಮಗಿತ್ತಿರುವ ಸಂದೇಶದಂತೆ "ಅತ್ಯಶ್ನೇ ತು ನಿವ್ರಾತೌ ವುನರೇವ ಸಮಭ್ಯಸೇತ್" ಎಂಬಂತೆ ಸರ್ವದಾ ಸುಖಾಸ್ತಾಭ್ಯಾಸರೂಪವಾದ ಭಗವಂತನ ಉಪಾಸನಾಮಾರ್ಗಕ್ಕೆ ತಕ್ಕ ಅವಕಾಶವಾಗುವುದರಲ್ಲಿ ಯಾವ ಸಂದೇಹವೂ ಇಲ್ಲ.

ಬ್ರಹ್ಮಸೂತ್ರ ಮತ್ತು ಶಾರೀರಕ ಮೀಮಾಂಸಾಶಾಸ್ತ್ರಗಳ ಅರ್ಥನಿರೂಪಣೆ.

ಬ್ರಹ್ಮಸೂತ್ರಗಳು :- ಬ್ರಹ್ಮ ಅಂದರೆ ವೇದಗಳು ಅವುಗಳ ಅರ್ಥವನ್ನು ನಿರ್ಣಯಿಸುವ ಸೂತ್ರಗಳು ಬ್ರಹ್ಮಸೂತ್ರಗಳು. ಅಥವಾ ಪರಬ್ರಹ್ಮಸ್ವರೂಪನಿರ್ಣಯಗಳಾಗಿರುವ ಸೂತ್ರಗಳು.

"ಬ್ರಹ್ಮ ವೇದಃ ತದರ್ಥಃ ಪರಬ್ರಹ್ಮ ವಾ ತಸ್ಯ ಸೂತ್ರಾಣಿ ಬ್ರಹ್ಮಸೂತ್ರಾಣಿ ।

ಸಕಲವೇದಾರ್ಥಭೂತಸ್ಯ ಪರಬ್ರಹ್ಮಣೋ ವಿಷ್ಣೋಃ ಸ್ವರೂಪನಿರ್ಣಯಾರ್ಥಾನಿ

ಸೂತ್ರಾಣೀತಿಯಾವತ್ (ನ್ಯಾಯಸುಧಾ)

ಇದಕ್ಕೆ ಶಾರೀರಕಮೀಮಾಂಸಾಸೂತ್ರಗಳೆಂದೂ ಪ್ರಸಿದ್ಧಿಯು ಇದೆ.

"ಶಾರೀರೌ ತಾವುಭೌ ಚೈಯೌ ಜೀವಶ್ಚೇಶ್ವರಸಂಜ್ಞತಃ ।

ಅನಾದಿಬಂಧಸಮ್ಮೇಶೋ ನಿತ್ಯಮುಕ್ತಸ್ತಥಾಪರಃ" ।।

ಎಂದು ಸುವ್ರಮಾಧ್ಯಾಯದ ಗೀತಾಭಾಷ್ಯದಲ್ಲಿ ಉದಾಹರಿಸಿರುವ ನಾರದೀಯವಚನದಂತೆ ಶಾರೀರಕನೆಂದರೆ ಪರಮಾತ್ಮನು. ಆ ಪರಮಾತ್ಮನ ಸಕಲಗುಣಪೂರ್ಣತ್ವಾದಿಮೀಮಾಂಸೆಯೇ ಶಾರೀರಕಮೀಮಾಂಸಾ ಎಂದು ಸಿದ್ಧಾಂತದಲ್ಲಿ ನಿರೂಪಿಸಿರುವ ಅರ್ಥ. ಆದರೆ ಶಾರೀರಕಮೀಮಾಂಸಾ ಎಂಬ ಪದಕ್ಕೆ ವ್ಯಕ್ತವಾದಿಗಳು ಬೇರೆ ಅರ್ಥವನ್ನು ಬರೆದಿರುತ್ತಾರೆಂಬಂಶವೇವಶಾರೀರಕಂ..

ತತ್ವಭವಃ ಶಾರೀರಕೋ ಜೀವಃ ।

ತಮುಕ್ತಶ್ಚ ಕೃತೋತ್ಯಯಂ ಗೃಂಥಃ

ಎಂದು ವ್ಯಾಖ್ಯಾನ ಮಾಡಿ. (ತತ್ತ್ವಮುಖ್ಯ) ತ್ವಂ ವದದಿಂದ ಹೇಳಲ್ಪಟ್ಟ ಜೀವನಿಗೆ ತತ್ವದಿಂದ ಹೇಳಲ್ಪಟ್ಟ ಬ್ರಹ್ಮರೂಪವನ್ನು ತಿಳಿಸುವ ಮೀಮಾಂಸಾ ಎಂದು ನಿರೂಪಿಸುತ್ತಾರೆ. ಈ ಅರ್ಥವು ಬ್ರಹ್ಮಸೂತ್ರಶಬ್ದದ ಅರ್ಥಕ್ಕೆ ವಿರುದ್ಧವಾಗಿರುವುದಲ್ಲದೇ ಮುಂದಿನ ಜನ್ಮಾದಿಸೂತ್ರಗಳು ಜೀವಬ್ರಹ್ಮರಿಗೆ ಆತ್ಮಂತರ್ಭೇದವ್ರತವಾದಂಗಳಾಗಿರುವ ಪ್ರಯತ್ನ ಸೂತ್ರವೃಂದಕ್ಕೆ ಅಭೇದಾರ್ಥವು ವಿರುದ್ಧವಾಗಿರುವುದರಿಂದಲೂ, ಮುಂದೆ ಅನೇಕಸೂತ್ರಗಳಲ್ಲಿ ಜೀವಬ್ರಹ್ಮರ ಅಭೇದವನ್ನು ನಿರೂಪಿಸುವುದರಿಂದಲೂ ಇತರರ ಆ ಅರ್ಥವು ಅಪ್ರಾಮಾಣಿಕವಾಗಿದೆ. ರಾಮಾನುಜಿಯರು ಈ ಕೆಳಗೆ ಕಂಡಂತೆ ಹಾರೀಶ ವರಕ್ಕೆ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನ ಮಾಡಿರುತ್ತಾರೆ.

“ಇದಂ ಚ ಶಾಸ್ತ್ರಂ ಶಾರೀರಕಮಿತಿವ್ಯಪದಿಶ್ಯತೆ |

ಶರೀರಸಂಬಂಧೀ ಶಾರೀರಃ |

ಜಗದ್ಭರೀರಃ ಇತ್ಯರ್ಥಃ ಶಾರೀರಂ ಕಾಯತಿ ಪ್ರತಿಪಾದಯತೀತಿ ಶಾರೀರಕಮ್ |

ಶೈಶ್ವಕಚ್ಚೇ ಇತಿಧಾತೋಃ “ಆತೋಽನುಪಸರ್ಗೇ ಕಃ” ಇತಿ ಕಪ್ಯತ್ಯಯಃ |

ಜಗದ್ಭರೀರಕಬ್ರಹ್ಮಪ್ರತಿಪಾದಕಮಿತ್ಯರ್ಥಃ |

ಉಕ್ತಂ ಚ ಶ್ರುತಪ್ರಕಾಶಿಕಾಯಾಂ “ಶಾರೀರಕಂ ಬ್ರಹ್ಮಮೀಮಾಂಸಾ |

ಜಗದ್ಭರೀರಕಃ ಪರಮಾತ್ಮಾ ಶಾರೀರಃ “ಶಶೈವ ವಿವ ಶಾರೀರ ಆತ್ಮಾ” ಇತಿಶ್ರುತೇಃ ||

ತದ್ವಿಷಯಕಂ ಶಾಸ್ತ್ರಂ ಶಾರೀರಕಮಿತ್ಯುಚ್ಯತೇ” ಇತಿ

ಎಂದು ರಾಮಾನುಜಮಠದಲ್ಲಿ ಪರಮಾತ್ಮನ ಪರವಾಗಿರೇ ಅರ್ಥ ಮಾಡಿರುತ್ತಾರೆ.

ಬ್ರಹ್ಮಮೀಮಾಂಸಾ ಶಾಸ್ತ್ರದಲ್ಲಿ ಪ್ರತಿಪಾದ್ಯವಾದ ವಿಷಯ.

ಬ್ರಹ್ಮಸೂತ್ರಗಳ ರಚನೆಗೆ ಕಾರಣವು ಈ ರೀತಿ ಇದೆ.

ಪರಸ್ಪರ ವಿರುದ್ಧಗಳಾಗಿರುವಂತೆ ಆಹಾರತಾ ತೋಯತ್ಯ ವೇದವಾಕ್ಯಗಳಿಂದಾಗುವ ಸಂಶಯಗಳನ್ನೂ ಪ್ರಾಂತ್ಯಿಯನ್ನೂ ಪರಿಹರಿಸುವ ಋಷಿವಾಗಿ ಶ್ರೀ ವೇದವ್ಯಾಸರು ವೇದಾರ್ಥನಿರ್ಣಯಣೀಕಾರದ ನ್ಯಾಯಗಳಿಂದ ಕೂಡಿರುವ ಬ್ರಹ್ಮ ಸೂತ್ರಗಳನ್ನು ರಚಿಸಿರುತ್ತಾರೆ.

“ಯಥಾರ್ಥವಚನಾಣಾಂ ಚ ದೋಷಾರ್ಥಾಣಾಂ ಚ ಸಂಶಯಮ್ |

ಅಪಕರೇತುಂ ಹಿ ಭಗವಾನ್ ಬ್ರಹ್ಮಸೂತ್ರಮುಚ್ಯತೇ ||

ಶಾಸ್ತ್ರಾತ್ ಸೂತ್ರಾರ್ಥಮಾತ್ಮಗ್ನ ಕರ್ತವ್ಯಃ ಸರ್ವನಿರ್ಣಯಃ || (ಇತಿ. ಮ. ಶಾ. ನಿರ್ಣಯ)

ಬ್ರಹ್ಮಸೂತ್ರಗಳನ್ನು ರಚಿಸಿರುವ ಶ್ರೀ ವೇದವ್ಯಾಸರು ಬ್ರಹ್ಮಸೂತ್ರಗಳಲ್ಲಿ ನಿರ್ಣಯಿಸಿರುವ ಪ್ರಮೇಯವನ್ನು (ಅರ್ಥವನ್ನು) ಶಾಸ್ತ್ರ ಭಿನ್ನತ್ವ ವರ್ತದಲ್ಲಿ ವ್ಯಕ್ತಮಾಡಿರುತ್ತಾರೆ. ಶ್ರೀಮದಾಚಾರ್ಯರು ಆ ವಚನಗಳನ್ನು ಉದಾಹರಿಸಿರುವರು. ಆ ವಚನಗಳು ಈ ರೀತಿ ಇವೆ.

“ಸರ್ವದೋಷವಿಹೀನತ್ವಂ ಗುಣೈಃ ಸರ್ವೈಃ ಉದೀರ್ಗತಾ |
ಅಭೇದಃ ಸರ್ವರೂಪೇಷು ಜಿವಭೇದಃ ಸದೈವ ಹಿ |
ವಿಶ್ವೋರುಕ್ತಾನಿ ಸೂತ್ರೇಷು ಸರ್ವವೇದೇಶ್ಚತಾ ತಥಾ |
ತಾರತಮ್ಯಂ ಚ ಮುಕ್ತಾನಾಂ ವಿಮುಕ್ತಿರ್ವಿದ್ಯಯಾ ತಥಾ |
ತನ್ಮಾದೇಶದ್ವಿರುದ್ಧಂ ಯನ್ಮೋಹಾಘ್ನಂ ತದುದಾಹೃತಮ್ |
ತನ್ಮಾದೇಶೇ ಯೇ ಗುಣಾ ವಿಶ್ವೇಃ ಗ್ರಾಹ್ಯಾಸ್ತೇ ಸರ್ವವಿವಹಿ |
ಇತ್ಯಾದ್ಯುಕ್ತಂ ಭಗವತಾ ಭವಿಷ್ಯತ್ ಪರ್ವಣಿಸ್ತುತಿಮ್ ||

(ಶ್ರೀ. ಮ. ಭಾ. ತಾ. ನಿರ್ಣಯ)

ತಾತ್ಪರ್ಯ:- ಬ್ರಹ್ಮಮೀಮಾಂಸಾಶಾಸ್ತ್ರದ ಮೊದಲನೆಯ ಅಧ್ಯಾಯದಲ್ಲಿ ವೈದಿಕಗಳಾದ ಅಗತ್ಯವಾದ ಸಕಲಶಬ್ದಗಳಿಗೂ ಪರಮಾತ್ಮನ ಗುಣಪ್ರತಿಪಾದಕತ್ವವನ್ನು ಸಮರ್ಥಿಸಿರುವುದರಿಂದ ಮತ್ತು ಎರಡನೇ ಅಧ್ಯಾಯದಲ್ಲಿ ಸಕಲವಿರೋಧಗಳನ್ನೂ ಪರಿಹರಿಸಿ ಸಕಲದೋಷವಿಹೀನತ್ವವನ್ನು ಸಮರ್ಥಿಸಿರುವುದರಿಂದ ಮೊದಲನೆಯ ಎರಡನೆಯ ಅಧ್ಯಾಯಗಳಲ್ಲಿ ಪರಬ್ರಹ್ಮಸ್ವರೂಪವು ನಿರ್ಣಯಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿದೆ. ಮತ್ತು “ನ ಸ್ವಾನತೋಽಪಿ ಪರಸ್ತೋಭಯಲಿಂಗಂ ಸರ್ವತ್ರಹಿ” ಎಂಬ ಸೂತ್ರದಲ್ಲಿ ಪರಮಾತ್ಮನ ಪರಸ್ಪರರೂಪಗಳಿಗೆ ಸ್ವಾನಭೇದದಿಂದ ವ್ಯತ್ಯಾಸವಿಲ್ಲವೆಂಬುದನ್ನು ನಿಶ್ಚಯಿಸಲಾಗಿದೆ. “ಶಾರೀರಶ್ಲೋಭಯೇಽಪಿ ಭೇದೇನೈವಮಧೀಯತೆ”, ವಿಶೇಷಾ-ಭೇದವ್ಯವಧೇಶಾಭ್ಯಾಂ ಚ ನೇತರಾ” “ಸುಷುಪ್ತಾಂತ್ಯೋರ್ಭೇದೇನ” “ವೃಥುಗುಪದೇಶಾತ್” ಮೊದಲಾದ ಸೂತ್ರಗಳಲ್ಲಿ ಶ್ರೀ ವೇದವ್ಯಾಸರೇನೇ ಅಸ್ತಂತ್ರನಾದ ಅಲ್ಪನಾದ ಜೀವನಿಗೂ ಸ್ವತಂತ್ರಸ್ವತಂತ್ರನಾದ ಸ್ವೋತ್ತಮನಾದ ಪರಬ್ರಹ್ಮಶಬ್ದವಾಚ್ಯನಾದ ಶ್ರೀಮನ್ನಾರಾಯಣನಿಗೂ ಪಾರಮಾರ್ಥಿಕವಾದ ಭೇದವನ್ನೂ ನಿರ್ಧರಿಸಿರುತ್ತಾರೆ, “ಶಾಸ್ತ್ರಯೋನನತ್ವಾತ್”, “ತತ್ತ್ವ ಸಮನ್ವಯಾತ್”, “ಈಶತೇತ್ಯಾಶಬ್ದಮ್” ಇತ್ಯಾದಿ ಸೂತ್ರಗಳಲ್ಲಿ ಪರಬ್ರಹ್ಮನಿಗೆ ವಾಚ್ಯತ್ವವನ್ನು ಪರಮಮುಖ್ಯವೃತ್ತಿಯಿಂದ ಸ್ವಸಂಭಾಸ್ಯಪ್ರತಿಪಾದ್ಯತ್ವವನ್ನು ಸಮರ್ಥಿಸಿರುವರು. “ಇಯದಾಮನನಾತ್” ಇತಿ ಸೂತ್ರಗಳಲ್ಲಿಯೂ, “ಮನುಷ್ಯಾಣೀ”, “ಸೋಽದ್ಯಕ್ಷೇತಮಪಗಮಾದಿಭಿಃ” ಇತ್ಯಾದಿ ಸೂತ್ರಗಳಲ್ಲಿಯೂ, ಅಮುಕ್ತ ಮುಕ್ತರನ್ನು ಸಹ ತಾರತಮ್ಯವುಂಟೆಂಬಂಶವನ್ನು ನಿರ್ಧರಿಸಿರುವರು..

ಪರಮಾತ್ಮನ ಸಾಕ್ಷಾತ್ಕಾರವೇ ಮೋಕ್ಷಕ್ಕೆ ಸಾಧನವೆಂಬುದನ್ನು “ವಿದ್ವೇವ ತು ನಿರ್ವಾರಣಾತ್” ಇತ್ಯಾದಿ ಸೂತ್ರಗಳಲ್ಲಿ ನಿರೂಪಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಈ ಪ್ರಮೇಯಕ್ಕೆ ವಿರುದ್ಧವಾದುದಲ್ಲದೂ ಮೋಹಕ್ಕಾಗಿ ಹೇಳಲಾಗಿದೆಯೆಂದು ಭವಿಷ್ಯತ್ ವದ್ಧದಲ್ಲಿ ಸ್ಪಷ್ಟಪಡಿಸಿದ್ದಾರೆ.

ಇದರಿಂದ ಬ್ರಹ್ಮಸೂತ್ರಕಾರರಾದ ಶ್ರೀವೇದವ್ಯಾಸರಿಗೆ ಶ್ರೀಪರಮಾತ್ಮನ ಸ್ವೋತ್ತಮತ್ವಪ್ರತಿಪಾದನೆಯಲ್ಲಿಯೇ ಪರಮ ತಾತ್ಪರ್ಯವೆಂಬುದು ಅತ್ಯಂತ ಖಚಿತವಾಗಿ ನಿರ್ಧಾರಿತವಾದ ಅಭಿಪ್ರಾಯವಾಗಿದೆ. ಇದನ್ನೇ ಶ್ರೀಮದಾಚಾರ್ಯರು ಬ್ರಹ್ಮಸೂತ್ರ ಗಳಿಗೆ ವಿಶೇಷಾರ್ಥಗಳನ್ನು ನಿರೂಪಿಸುವಾಗ ಅನುಮಾಪ್ತಾನದಲ್ಲಿ ಶ್ರೀಬಾದರಾಯಣರೂಪಿಯಾದ ಶ್ರೀಪರಮಾತ್ಮನು ಬ್ರಹ್ಮಸೂತ್ರ ಗಳಲ್ಲಿ ಸ್ಪಷ್ಟಪಡಿಸುವುದನ್ನು ನಿರ್ಧರಿಸಿರುತ್ತಾರೆಂದು ಹೇಳಿರುವ ಅನುಮಾಪ್ತಾನವಾಕ್ಯಗಳು ಈ ರೀತಿ ಇವೆ.

ಅಶೇಷಗುಣಾಪೂರ್ವತ್ವಂ ಸರ್ವದೋಷಸಮುದ್ದತಿಃ |
 ಎಷ್ಟೋರನ್ನಭ್ಯ ತತ್ತಂತ್ರಂ ಇತಿ ಸಮ್ಯಕ್ ವಿವಿಧಯಃ |
 ಸ್ವತಂತ್ರತ್ವಂ ಸದಾ ತಸ್ಯ ತಸ್ಯ ಭೇದಶ್ಚ ಸರ್ವಶಃ |
 ಅದೋಷತತ್ತ್ವ ಸಿದ್ಧಿರ್ಥಂ ಯದಭೇದೇ ತದನ್ವಯಃ |
 ತತ್ತಂತ್ರತ್ವಂ ಚ ಮುಕ್ತಾನಾಂ ಅಪಿ ತದ್ಗುಣಾಪೂರ್ವಯೇ |
 ಮುಕ್ತಾನಾಮಪಿ ಭೇದಶ್ಚ ನಹಿ ಭಿನ್ನಮಭಿನ್ನತಾಮ್ |
 ಗಚ್ಛದ್ವತ್ವಂ ಕೃತಿತ್ವಾತ್ಯಭಾವೋಽನುಭವೋಪಗಮಃ |
 ಪೂರ್ವಾಭೇದೇ ದೋಷವತ್ತ್ವಂ ಈಶಸೇತ್ಯತಿಭಿನ್ನ ತಾ |
 ನಾರಾಯಣೇನ ಮುಕ್ತಾನಾಮಪಿ ಸಮ್ಯಗಿತಿ ಸ್ಥಿತಿಃ |
 ಭೇದಾಭೇದೇಽಪ್ಯಭೇದೇನ ದೋಷಾಣಾಮಪಿ ಸಂಭವಃ |
 ನಿರ್ದೋಷತ್ವಂ ರಮಾಯಾಶ್ಚ ತದನಂತರತಾ ತಥಾ |
 ಬ್ರಹ್ಮಾ ಸರಸ್ವತೀವೀಂಧ್ರಶೇಷರುದ್ರಾಶ್ಚ ತತ್ ಸ್ವಯಃ |
 ಶಕ್ರಕಾಮೌ ತದನ್ವೇ ಚ ಕ್ರಮಾನ್ಮುಕ್ತಾವಹೀತಿ ಚ |
 ಸತ್ಸಿದ್ಧಾಂತ ಇತಿರ್ಜೇಯೋ ನಿರ್ಗೀತೋ ಪರಿಣಾ ಸ್ವಯಮ್ |
 ವಿತದ್ವಿರೋಧಿಯತ್ಕರ್ತೃಂ ತಮಸೇಂಧಾಯ ಕೇವಲಮ್ ||

(ಅನುವ್ಯಾಖ್ಯಾನ)

ಪಾಲಮುಕ್ತಿಯೋಗ್ಯರೂ ತಿಳಿದಿರಲೇಬೇಕಾದ ಸತ್ಸಿದ್ಧಾಂತದ ಸ್ವರೂಪವಿರೂಪಾಃ ಮತ್ತು ಅದರ ಹಿನ್ನೆಲೆ -

ವಂದ್ಯ ಪ್ರಾಪ್ತನ ನಿರ್ಧಯವ್ಯಂತರವಾಗಿ ಶ್ರವಣಮನನಗಳನ್ನು ಸಾಕ್ಷಿಕನಾದ ಮುಕ್ತಿಯೋಗ್ಯಜೀತನನು
 ಮಾಡಲೇಬೇಕೆಂದು ಕಾಶ್ಯಪ ನಿರ್ದಿಷ್ಟಪಡಿಸಿದ್ದಾನೆ. ವಂದ್ಯಪ್ರಾಪ್ತನ ದರ್ಶನಕ್ಕಾಗಿಯೇ ಶ್ರವಣಾದಿಗಳನ್ನು ಮಾಡಲೇಬೇಕೆಂದು
 ಸೂತ್ರಪಡಿಸಿದ ವಿಷಯ. ಆ ಶ್ರವಣಾದಿಗಳನ್ನು ಹೇಗೆ ಹೇಗೋ ಮನುಷ್ಯನಿಂದ ಆಚರಿಸುವುದರಿಂದ ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷ
 ಕಾಶ್ಯಪನಿಂದಾಗುವುದರಿಂದ ತಿಷ್ಠನ ಯೋಗ್ಯತೆಯನ್ನು ಅಂತ ಆಭಿಧ್ವಾನದ ನಿಯತಗುರುಗಳು ಉಪದೇಶವಿತ್ತಂತೆ
 ಆಚರಿಸಬೇಕು. ಅಂತಹ ಗುರುಗಳು ಶ್ರವಣಾದಿಗಳಿಗೆ ತಕ್ಕ ಕಾಲವನ್ನು ಮತ್ತು ಕ್ರಮವನ್ನನು ಉಪದೇಶಮಾಡುತ್ತಾರೆ.
 ಜಾತಾಪರೋಕ್ಷಿಗಳಾದ ದೇವತೆಗಳು ಸಹ ಇಂದಿಗೂ ಶ್ರವಣಾದಿಗಳನ್ನು ಮಾಡುತ್ತಿರುತ್ತಾರೆ. ಆದರೆ ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷಾಕ್ಷಿತ್
 ಕಾಲವನ್ನು ಪರಿವರಿಸುತ್ತಿರುವ ಶ್ರವಣ, ಮನನ, ಭ್ರಾಣಗಳು ಮೋಕ್ಷದಲ್ಲಿ ಅನಂದೋನ್ನತಕ್ಕೆ ಕಾರಣವಾಗುತ್ತವೆ.
 ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷಾಕ್ಷಿತ್ಯರವಿಲ್ಲದವರಿಂದ ಆಚರಿಸಲ್ಪಡತಕ್ಕ ಶ್ರವಣಾದಿಗಳು ಪರಮಾತ್ಮನ ಕಾಶ್ಯಪನಿಂದಾಗುವ ಮಾರ್ಗವಾಗಿರುತ್ತವೆ.

ಅದಕಾರೂ ಮೋಕ್ಷದಲ್ಲಿ ವಿಶೇಷಾಕಾರವಾದ ಅನಂದಕ್ಕಾಗಿ ದೇವತೆಗಳೂ ಸಹ ವದವೀಪ್ರಾಪ್ತಿಯಾದ ನಂತರವೂ ಶ್ರವಣಾದಿಗಳನ್ನು ಮಾಡುತ್ತಾರೆ.

ಶಿಷ್ಯನ ಯೋಗ್ಯತೆಯನ್ನು ಅರಿತ ನಿಯತ ಗುರುಗಳಾದ ಅಂದರೆ ಮುಖ್ಯ ಗುರುವು ಮೊದಲು ಒಗದಿದ್ದರೆ ಅಮುಖ್ಯ ಗುರುವಿನಿಂದಲಾದರೂ ಶ್ರವಣಾದಿಗಳನ್ನು ಆಚರಿಸಲೇಬೇಕು. ಶಾಸ್ತ್ರವು ನಿರ್ಣೇತವೆಂದೂ ನಿರ್ಣೇತವ್ಯವೆಂದೂ ಎರಡು ಬಗೆಯಾಗಿದೆ. ಸರ್ವಜ್ಞಾಚಾರ್ಯರಿಂದ ರಚಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿರುವ ಸೂತ್ರಭಾಷ್ಯ, ಅನುವ್ಯಾಖ್ಯಾನ, ನ್ಯಾಯವಿವರಣೆ, ಮಹಾಭಾರತ, ಭಾಗವತವುರಾಣ ಉಪನಿಷದ್ಭಾಷ್ಯ ಮೊದಲಾದ ಉಪಾಯಗ್ರಂಥಗಳಿಗೆ ಅನುಸಾರವಾಗಿ ವೇದಾರ್ಥನಿರ್ಣಯಕವಾದ ನ್ಯಾಯ ನಿಬಂಧನಾತ್ಮಕವಾದ ಬ್ರಹ್ಮಸೂತ್ರರೂಪವಾದ ಬ್ರಹ್ಮಸ್ಮೀಮಾಂಸಾಶಾಸ್ತ್ರವು ನಿರ್ಣೇತಶಾಸ್ತ್ರವೆಂದು ಕರೆಯಲ್ಪಡುತ್ತದೆ. ವೇದಾದಿಗಳು ನಿರ್ಣೇತತ್ವದ ಗುಂಪಿಗೆ ಸೇರಿವೆ.

ವ್ಯುತ್ಕ್ರೇಮಪಟಿಯಿಂದ ಲಭ್ಯರಾಗತಕ್ಕ ಅತಿಗಮನ ವೇದಾದಿಗಳ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನ ಸಮರ್ಥರಾದ ಮುಖ್ಯಗುರುಗಳು ಒಗದಿದ್ದಾಗ ಸರ್ವಜ್ಞಾಚಾರ್ಯರ ಸಿದ್ಧಾಂತಾನುಸಾರವಾಗಿ ಬ್ರಹ್ಮಸೂತ್ರಗಳಿಗೆ ಅರ್ಥವನ್ನು ಚೆನ್ನಾಗಿ ತಿಳಿದಿರತಕ್ಕ ಅಮುಖ್ಯಗಳಿಂದಾದರೂ ಶ್ರವಣಾದಿಗಳನ್ನು ಮಾಡಲೇಬೇಕು. ಹಾಗೆ ಮಾಡಿದಾಗ ಕಾಲತ್ರಮದಲ್ಲಿ ಪರಮಾತ್ಮನ ಅನುಗ್ರಹದಿಂದ ಮುಖ್ಯಗುರುಗಳು ದೊರಕುತ್ತಾರೆ.

ಅಂತೂ ಪರಮಾತ್ಮನ ಮಹಿಮಾದಿಗಳ ಶ್ರವಣಾದಿಗಳಲ್ಲದೇ ಒಂದು ಕ್ಷಣಕಾಲವನ್ನೂ ವ್ಯರ್ಥಗೊಳಿಸಬಾರದೆಂಬುದೇ ಮುಖ್ಯವಾದ ಅಭಿಪ್ರಾಯ: ಸಕಲ ಶಕ್ತಿಶ್ಚೈತಿಗಳಿಗೂ ಇದೇ ತಾತ್ಪರ್ಯ. ಮುದಗ್ಲಗೋತ್ರದಲ್ಲಿ ಹುಟ್ಟಿದ ನಾಕನೆಂಬ ಮುನಿಯು ಸ್ವಾಧ್ಯಾಯಪ್ರವಚನವು ಪರಮ ತಪಸ್ಸೆಂದು ಹೇಳಿದ್ದಾನೆ ಎಂದು ಶಕ್ತಿವಾಕ್ಯವಿದೆ. "ಸ್ವಾಧ್ಯಾಯ ಪ್ರವಚನೇ ಏವೇತಿ ನಾಕೋ ಮೌಢ್ಯಲ್ಯ" (ಇತಿಶ್ಚಿತಿ) ಅಪರಿಹಾರ್ಯವಾದ ಗಾಢ ನಿದ್ರಾಕಾಲ ಹೊರತಾಗಿ ಮಿಕ್ಕ ಸಮಯದಲ್ಲಿ ಅಭಿಹಾರಿಯಾದ ಚೇತನನು ಕುಮ್ಮನೆ ಕಾಲಹರಣ ಮಾಡಬಾರದು.

ಶಿಷ್ಯಯೋಗ್ಯತಾಭಿವ್ಯಕ್ತರಾದ ಮುಖ್ಯ ಗುರುಗಳಿಂದ ಶ್ರವಣಾದಿಗಳನ್ನು ಮಾಡಬೇಕೆಂಬುದು ಮೊದಲನೆಯ ದಶ. ವ್ಯುತ್ಕ್ರೇಮಪಟಿಯಿಂದ ಲಭ್ಯರಾಗುವ ಅವರು ಒಗದಿರುವಾಗ ಸರ್ವಜ್ಞಾಚಾರ್ಯರ ಭಾಷ್ಯಾದಿ ಉಪಾಯ ಗ್ರಂಥಗಳ ಪ್ರಕಾರ ಬ್ರಹ್ಮಸೂತ್ರಗಳನ್ನರಿತ ಅಮುಖ್ಯ ಗುರುಗಳಿಂದಾದರೂ ಶ್ರವಣಾದಿಗಳನ್ನು ಆಚರಿಸಬೇಕೆಂಬುದು ಎರಡನೇ ದಶ.

ಅಂತಹ ನಿರ್ಣಯವ್ಯಕ್ತರಾದ ಅಮುಖ್ಯಗುರುಗಳೂ ಕೂಡ ದೊರಕದೇ ಇದ್ದಾಗ ತನಗಿಂತಲೂ ಚೆನ್ನಾಗಿ ಅಧಿಕವಾಗಿ ಜ್ಞಾನಮಂತರಾದವರಿಂದಲಾದರೂ ಶ್ರವಣಾದಿಗಳನ್ನು ಮಾಡಬೇಕು. ಸರ್ವಥಾ ತನಗಿಂತಲೂ ಅಧಮರಿಂದ ಎಂದಿಗೂ ಶ್ರವಣಾದಿಗಳನ್ನು ಮಾಡಲೇಬಾರದು. ಇದು ಮೂರನೇ ಕಲ್ಪ. ತನಗಿಂತಲೂ ಅಧಿಕಜ್ಞಾನಿಯಾದವರು ಒಗದಿದ್ದವಶ್ಯದಲ್ಲಿ ಮಹಾತ್ಮನಾದ ವಿಷ್ಣುಭಕ್ತಾದಿ ಗುಣ ಸಂಪನ್ನರಾದವರ ಮೂಲಕವಾಗಿ ಶ್ರವಣಾದಿಗಳನ್ನು ಮಾಡಿ ಅಜ್ಞಾನ ಸಂಶಯ ಭ್ರಾಂತಿಗಳನ್ನು ಪರಿಹರಿಸಿಕೊಳ್ಳಬೇಕು. ಇದು ನಾಲ್ಕನೆಯ ಕಲ್ಪ.

ತನಗಿಂತಲೂ ಜ್ಞಾನದಲ್ಲಾಗಲೀ, ವಿಷ್ಣುಭಕ್ತಾದಿಗುಣಗಳಿಂದಾಗಲೀ ಅಧಿಕರಾದವರು ಸಹ ಒಗದಿರುವಾಗ ಸಕ್ತಿದ್ವಾಂತವನ್ನು ತ್ಯಾಗಮಾಡದಂತೆ ತಾನೇ ಸ್ವತಃ ಅಭ್ಯಾಸ ಮಾಡುವುದಲ್ಲದೇ ತನ್ನ ಶಿಷ್ಯರಿಗೂ ಉಪದೇಶ ಮಾಡಬೇಕು. ಇದು ಕರೆಯ ಕಲ್ಪ. ಪ್ರಾಮಾಣಿಕವಾಗಿ ಅಭಿಮತವಾದ ಅರ್ಥವೇ ಸಿದ್ಧಾಂತವು. ಸಕ್ತಿದ್ವಾಂತದ ಪರಿಣಾಮವು ಮಹಾ ಪಾವಕ್ಕೆ ಕಾರಣವಾಗುತ್ತದೆ.

ಸೃಷ್ಟಿದ್ಯಾಂತವು-ವರಸೃಷ್ಟಿದ್ಯಾಂತವೆಂದೂ-ಅವರಸೃಷ್ಟಿದ್ಯಾಂತವೆಂದೂ ಎರಡು ಬಗೆಯಾಗಿದೆ. ಭಗವದ್ವಿಷಯವಾದುದು ವರಸೃಷ್ಟಿದ್ಯಾಂತವು. ತದಿಂತರ ಜಾಗೃತಿಯುಳ್ಳವಾದುದು ಅವರಸೃಷ್ಟಿದ್ಯಾಂತವು. ಪ್ರತ್ಯೇಕವಾಗಿ ವಾಚನಿಕ ಮತ್ತು ಅನುಷ್ಠಾನಿಕವೆಂಬುದಾಗಿ ಎರಡೂ ಎರಡು ಬಗೆಯಾಗಿದೆ.

ಪ್ರಧಾನವಾಗಿ ಉಕ್ತವಾಗಿರುವುದು ವಾಚನಿಕವಾದುದು ವರಸೃಷ್ಟಿದ್ಯಾಂತವು. ಅದಕ್ಕೆ ಉಪವಾದಕವಾಗಿರುವುದು ಅನುಷ್ಠಾನಿಕವಾದ ವರಸೃಷ್ಟಿದ್ಯಾಂತವು.

ಈ ವೈಕಿ ವಾಚನಿಕವಾದ ಪ್ರಧಾನವಾದ ಸೃಷ್ಟಿದ್ಯಾಂತವು ಯಾವುದೆಂದರೆ-

“ಶ್ರೀ ವಿಷ್ಣುವು ಅಶೇಷಗುಣವರ್ಣನಾ, ಸಕಲದೋಷವರ್ಜಿತನು ಯಥಾಯೋಗ್ಯವಾಗಿ ಸಕಲ ಜಾಗೃನ್ನಾದಿಕಾರನು ಎಂಬುದಾಗಿ ಸಾಕ್ಷಾತ್ಪ್ರಾಪ್ತಿ ಪರಬ್ರಹ್ಮನ ಸ್ವರೂಪವೆಂಬುದಾಗಿ ಪ್ರವೃತ್ತವಾಗಿರುವ ಜನ್ಮಾದಿಸೂತ್ರಗಳಲ್ಲಿ ಉಕ್ತವಾಗಿರುವುದು, ವಾಚನಿಕವಾದ ವರಸೃಷ್ಟಿದ್ಯಾಂತವು. ಅದಕ್ಕೆ ಉಪವಾದಕವಾಗಿರುವುದು ಅನುಷ್ಠಾನಿಕವಾದ ವರಸೃಷ್ಟಿದ್ಯಾಂತವು ಯಾವುದೆಂದರೆ-ಶ್ರೀ ವಿಷ್ಣುವಿನ ಸರ್ವತಂತ್ರ ಸ್ವತಂತ್ರತ್ವವು, ಶ್ರೀ ವಿಷ್ಣುವಿಗೆ ಪ್ರಕೃತಿ, ಜೀವಾತ್ಮಿ, ಜಡವಾಗೆ ಇವುಗಳಿಂದ ಅತ್ಯಂತ ಭಿನ್ನತ್ವವು, ಶ್ರೀ ಹರಿಗೆ ಸ್ವಗತಭೇದವರ್ಜಿತತ್ವವು ಇವೆಲ್ಲವೂ ಪ್ರಧಾನ ಪ್ರಮೇಯಗಳಾದ ನಿರ್ದೋಷತ್ವಕ್ಕೂ, ಗುಣವರ್ಣನಾತ್ವಕ್ಕೂ ಅದಕ್ಕೆ ಉಪವಾದಕವಾದ ಜಾಗೃನ್ನಾದಿ ಕಾರ್ಯತ್ವಕ್ಕೂ ಉಪವಾದಕಗಳಾಗಿವೆಯಾದುದರಿಂದ ಅನುಷ್ಠಾನಿಕವಾದ ವರಸೃಷ್ಟಿದ್ಯಾಂತಗಳಾಗಿವೆ.

ಪರಮಾತ್ಮನಿಗೆ ಗುಣವರ್ಣನಾತ್ವವು, ನಿರ್ದೋಷತ್ವವು, ಸಕಲಜಾಗೃನ್ನಾದಿಕಾರತ್ವವು ಒದ್ದಿಸಲೇಕಾದರೆ ಪರಮಾತ್ಮನಿಗೆ ಅಮುಕ್ತವರ್ಗ ಮತ್ತು ಮುಕ್ತವರ್ಗದಿಂದ ಅತ್ಯಂತ ಭೇದವನ್ನು ಒಪ್ಪಲೇಬೇಕು. ಸರ್ವಸ್ವತಂತ್ರತ್ವವನ್ನು ಅಂಗೀಕರಿಸಲೇಬೇಕು. ಸಾಕಾರಾವ್ಯಯದಲ್ಲಿ ಜೀವಾತ್ಮನಿಗೆ ಭೇದವನ್ನು ಹೇಳಿ ಮುಕ್ತಿಯಲ್ಲಿ ಪರಮಾತ್ಮನಿಗೂ ಜೀವನಿಗೂ ಅಭೇದವನ್ನು ಕೆಲವರು ತಿಳಿಸುವರು. ಅದು ಅತ್ಯಂತ ಅಸಂಗತ. ಮೊದಲು ಭಿನ್ನವಾದದ್ದು ಅನಂತರದಲ್ಲಿ ಅಭಿನ್ನತೆಯನ್ನು ಹೊಂದುವುದು ಎಲ್ಲೂ ಎಂದಿಗೂ ಯಾರಿಂದಲೂ ಕಂಡಿಲ್ಲ. ಕೇಳಿಲ್ಲ. ಅದು ಅತ್ಯಂತ ಅಸಂಭವ ಅನುಭವ ವಿರುದ್ಧ, ಸಂಸಾರಾವ್ಯಯವಲ್ಲ ಜೀವಾತ್ಮನಿಗೆ ಅಭೇದವನ್ನು ತಿಳಿಸುವುದಂತೂ ಪರಮಾತ್ಮನಿಗೆ ದೋಷವನ್ನೇ ತಿಳಿಸುವಂತಾಗುವುದರಿಂದ ಇದು ಪ್ರಮಾಣವಿರುದ್ಧವಾಕ್ಯವಲ್ಲದೇ ಸಾಕ್ಷಿ ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷ ವಿರುದ್ಧವಾಗಿದೆ. ನಾನು ದುಃಖಿಯಾಗಿದ್ದೇನೆ. ಅಸ್ವತಂತ್ರವಾಗಿದ್ದೇನೆ. ಅಲ್ಪಶಕ್ತಿಯುಳ್ಳವನಾಗಿರುತ್ತೇನೆ. ಅಲ್ಪಜ್ಞನಾಗಿರುತ್ತೇನೆ. ನಾನು ಸರ್ವಜ್ಞನಲ್ಲ. ಅವಿಭಾಗ್ಯನಾಗಿರುವೆನು. ಇತ್ಯಾದಿಯಾಗಿ ಸಕಲಜೀವನಿಗೂ ಅಪಾರ್ಥಿಕವಾದ ಅನುಭವವು ಒದುತ್ತದೆ. ಇದಕ್ಕೆ ಎಂದೆಂದಿಗೂ ದಾಳವು ಕಂಡುಬಂದಿಲ್ಲ. ಅಭೇದವಾಕ್ಯವು ಮೇಲೆ ಕಂಡ ಅಪಾರ್ಥಿಕಗಳಾದ ಪ್ರಬಲವಾದ ಸಾಕ್ಷಿ ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷಕ್ಕೆ ವಿರುದ್ಧವಾಗಿರುವ ಪ್ರಯುಕ್ತ ಪರಮಾತ್ಮನಿಗೂ ಅಮುಕ್ತರಾದ ಜೀವನಿಗೂ ಮುಕ್ತರಾದ ಜೀವನಿಗೂ ಅತ್ಯಂತ ಭೇದವನ್ನೇ ತಿಳಿಸಲೇಕು. ಜೀವಾತ್ಮನಿಗೆ ಅಭೇದವಾಕ್ಯವು ತಿಳಿದು ಪ್ರಮಾಣವಿರುದ್ಧವೋ ಅದರಂತೆ ಭೇದಾಭೇದ ವ್ಯಾಜಾ ಸಹ ಅತ್ಯಂತ ಅಸಂಗತವಾಗಿಯೇ ಇದೆ. ಜೀವಾತ್ಮನಿಗೆ ಭೇದಾಭೇದವನ್ನು ತಿಳಿಸುವ ವ್ಯಕ್ತಿಯಲ್ಲಿ ಭೇದದಿಂದ ಪರಮಾತ್ಮನಿಗೆ ದೋಷವು ಬಾರದಿರುವುದಾದರೂ ಅಭೇದದಿಂದ ದೋಷಕ್ಕೆ ಅವಕಾಶವಾಗುತ್ತದೆ. ಒಂದು ವೇಳೆ ಅಭೇದದಿಂದ

ಸಂಭವಿಸಬಹುದಾದ ದೋಷವನ್ನು ಭೇದಾಭೇದಕೋಟಿ ಪ್ರವಿಷ್ಟವಾದ ಭೇದವು ತಡೆಗಟ್ಟುವುದಾದರೆ ಅಡಿನ ಕುತ್ರಿಗೆಯ ಮೊಲೆಯಂತೆ ನಿಷ್ಠೆಯೋಡಕವಾದ ಅಭೇದವನ್ನು ಹೇಳದಿರುವುದೇ ಉತ್ತಮ ಮಾರ್ಗ.

ಅಪರಸಕ್ತಿದ್ವಾಂತದ ಸ್ವರೂಪ :- ಪರಮಾತ್ಮನಂತೆ ಶ್ರೀ ರಮಾದೇವಿಯೂ ಸಹ ದೋಷರಹಿತಳಾಗಿದ್ದಾಳೆ. ಆದರೆ ಪರಮಾತ್ಮನ ಮಾತ್ರ ಅಧೀನತೆಯು ಇದೆ. ಬ್ರಹ್ಮ, ಸಸ್ಯತೀ, ಗರುಡ, ಶೇಷ, ರುದ್ರರು ಅವರ ವ್ಯಕ್ತಿಯರು, ಇಂದ್ರ ಕಾಮ ಇತ್ಯಾದಿ ದೇವತೆಗಳು ಸಂಹಾರವ್ಯಯಿಲ್ಲ, ಮುಕ್ತಿಯ ದಶೆಯಲ್ಲೂ, ತಾರತಮ್ಯದಿಂದಿರುತ್ತಾರೆ. ಇದೇ ರೀತಿ ಅಜೇತನಾತ್ಮಕವಾದ ಈ ಪ್ರಪಂಚವೂ ಸಹ ಸತ್ಯವೇ ಆಗಿದೆ. ಇವೆಲ್ಲವನ್ನೂ ಒಳಗೊಂಡಿರುವುದೇ ಅಪರ ಸಕ್ತಿದ್ವಾಂತವು.

ಇಂತಹ ಸಕ್ತಿದ್ವಾಂತದ ಶ್ರವಣಾದಿಗಳನ್ನು ಯಾವಾಗಲೂ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯವೆಂದು ಮಾಡಬೇಕೆಂದೂ ಶ್ರವಣಾದಿಗಳೆಲ್ಲದಂತೆ ಒಂದು ಕ್ಷಣವನ್ನೂ ವ್ಯರ್ಥವಾಗಿ ಕಳೆಯಬಾರದೆಂದೂ, ಅತ್ಯಶಕ್ತವಾದ ಅಪರಿಹಾರ್ಯವಾದ ಗಾಢನಿದ್ರಾಕಾಲದ ಹೊರತಾಗಿ ಮಿಕ್ಕ ಸಮಯದಲ್ಲಿ ಮತ್ತೆ ಮತ್ತೆ ಸ್ವಾಸ್ಥ್ಯಶ್ರವಣಾದಿಗಳನ್ನು ಮಾಡಬೇಕೆಂದು ಶ್ರೀಮದಾಚಾರ್ಯರು ಆದೇಶಪ್ರದಿರುವುದಲ್ಲದೇ ಈ ಮೇಲೆ ವಿಮೂಢ ಸಕ್ತಿದ್ವಾಂತವನ್ನು ಸಾಕ್ಷಾತ್ ಬಾದರಾಯಣ ರೂಪಿಯಾದ ಶ್ರೀಹರಿಯೇ ಬ್ರಹ್ಮಸೂತ್ರಗಳಲ್ಲಿ ನಿರ್ಣಯಿಸಿರುತ್ತಾರೆಂದೂ ಇದಕ್ಕೆ ವಿರುದ್ಧವಾದವುಗಳೆಲ್ಲಾ ಅಂಥ ತಮ್ಮಿಗೆ ಕಾರಣವಾಗುವುದೆಂದು ಎಚ್ಚರಿಸಿರುತ್ತಾರೆ.

ಮತ್ತು ಇದಕ್ಕೆ ವಿರುದ್ಧವಾದ ಗ್ರಂಥಗಳ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಶ್ರೀಮದಾಚಾರ್ಯರ ವಾಗ್ವಿಯೂ ಮತ್ತು ಅದಕ್ಕೆ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನ ಮಾಡಿರುವ ಶ್ರೀಮನ್ಮಾಯಸುಧೆಯ ವ್ಯಕ್ತವೂ ಕಾಲಹರಣಕ್ಕಾಗಿ ವ್ಯರ್ಥವಾದ ಭಾಷಾಮಯವಾದ ಕಾದಂಬರಿಗಳನ್ನು ಆದರಿಸುವ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯತನಗೆ ತಕ್ಕ ಎಚ್ಚರಿಕೆಯನ್ನೂ ಸ್ಫೂರ್ತಿಯನ್ನೂ ಉಂಟುಮಾಡುತ್ತಿದೆ. ಅಸಾಧ್ಯಗಳನ್ನು ನಂಬಿರುವುದು ಒಂದು ಉಪಪಾತಕವೆಂದು ಪ್ರಾಜ್ಞಯ ಅಭಿಪ್ರಾಯ. ನಾಲ್ಕು ವೇದಗಳು, ಮಹಾಭಾರತ, ಮೂಲರಾಮಾಯಣ ಅದಕ್ಕೆ ಅನುಸಂಗಿರುವ ಸ್ತೂತಿಗಳು, ವೈಷ್ಣವ ಪುರಾಣಗಳು, ಪ್ರಾಚೀನಗಳಾದ ಸಾಂಖ್ಯ ಯೋಗಗಳು ಬ್ರಹ್ಮತರ್ಕ, ಬ್ರಹ್ಮ ಮೀಮಾಂಸಾಶಾಸ್ತ್ರ ಮತ್ತು ದೋಷರಹಿತಗಳೆಂದು ಪ್ರಸಿದ್ಧಗಳಾದ ಪರಮಾತ್ಮ, ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷ, ರಮಾ ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷ ಮತ್ತು ಮುಕ್ತಿ, ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷ ಮತ್ತು ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷಾಗಮಮೂಲಕವಾದ ಯುಕ್ತಿಗಳು ಮೊದಲಾದವುಗಳೆಲ್ಲಾ ಸಾಧ್ಯಗಳೆಂದೂ, ಇದಕ್ಕೆ ವಿರುದ್ಧವುಗಳೆಲ್ಲವೂ ದುಶ್ಚಾಸ್ತ್ರಗಳೆಂದೂ, ಸಾಧ್ಯಗಳನ್ನು ನಿರಂತರದಲ್ಲೂ ಅಭ್ಯಾಸ ಮಾಡಬೇಕೆಂದೂ ಹೇಳಿ ಕಡೆಯದಾಗಿ

“ಸಚ್ಚಿದ್ರಮಭಗವತ್ ನಿತ್ಯಂ ದುಶ್ಚಾಸ್ತ್ರಂಕು ಪರಿತ್ಯಜೇತ್” (ಅನುವ್ಯಾಖ್ಯಾನ)

ಎಂದು ಅನುವ್ಯಾಖ್ಯಾನದಲ್ಲಿ ತಿಳಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಈ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ನ್ಯಾಯಸುಧಾರಕರು “ದುಶ್ಚಾಸ್ತ್ರಂನಾಭಗವತ್” ಇತಿ ವ್ಯತ್ಯೇ “ಪರಿತ್ಯಜೇತ್” ಇತಿ ವಚನಂ ನ ಕೇವಲಂ ತತ್ರ ಉದಾಹರಣತ್ವಂ, ಕಿಂಕು ಹೇಯತಯಾಚ್ಛಾನಮಪಿಭಾವ್ಯಮಿತಿ ಜ್ಞಾವಯಿತ್ವಂ” ಎಂದು ವಿಮೂಢ ಎಚ್ಚರಿಸಿದ್ದಾರೆ.

ಇನ್ನು ಮುಂದೆ ಬ್ರಹ್ಮಸೂತ್ರಗಳಿಗೆ ಸಂಬಂಧವುಳ್ಳ ಹೆಚ್ಚು ವಿವರವನ್ನು ತೋರಿಸಲಾಗುತ್ತದೆ.

ಬ್ರಹ್ಮಸೂತ್ರಗಳ ಒಟ್ಟು ಸಂಖ್ಯೆ ೫೬೪. ಸಂಖ್ಯೆಯನ್ನು ಶ್ರೀಮಧ್ವಚಾರ್ಯರು ಸೂತ್ರಭಾಷ್ಯದಲ್ಲಿನ “ಬ್ರಹ್ಮಶ್ಚಕ್ಷುಃ ವಿಷ್ಣುವೇನ” ಎಂಬ ಪದದಿಂದ ಸೂಚಿಸುತ್ತಾರೆ. ಎಷ್ಟು ಎಂಬ ಪದದಲ್ಲಿ ವಿ. ಪ. ಗ. ಎಂಬ ಮೂರು ಅಕ್ಷರಗಳ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಮೂರು ಸಂಖ್ಯೆಗಳು ವಿವೃತ್ತಗಣಗಿವೆ.

ವಿ - ಪ - ಗ

೪ - ೬ - ೫ ಕೃತವಯಾದಿ ಭಂಗಿಯಿಂದ ಅಂಕನಾಂ ವಾಮತೋಗತಿ ಎಂಬ ಪ್ರತಿಯೆಯನ್ನು ಅನುಸರಿಸಿ ಒಟ್ಟು ೫೬೪ ಸೂತ್ರಗಳೆಂದು ನಿರ್ಧಿತವಾಗಿದೆ. ಶಂಕರಭಾಷ್ಯದ ರೀತ್ಯಾ ೫೫೫. ರಾಮಾನುಜ ಭಾಷ್ಯದ ಪ್ರಕಾರ ಸೂತ್ರಗಳ ಸಂಖ್ಯಾ ೫೪೫. ಶ್ರೀಮಧ್ವಭಾಷ್ಯದಲ್ಲಿರುವಂತೆ ಇತರ ಭಾಷ್ಯಾಕಾರರ ಭಾಷ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ಸೂತ್ರಗಳ ಸಂಖ್ಯೆಯನ್ನು ಸೂಚಿಸುವ ಯಾವ ಅಂಶವೂ ಕಂಡುಬಂದಿಲ್ಲ.

ಸೂತ್ರಲಕ್ಷಣ :-

ಅಲ್ಪಾಕ್ಷರಮಸಂದಿಗ್ಧಂ ಸಾರವದ್ವಿಶ್ವತೋಮುಖಮ್ |

ಅಶ್ವೋಭಮನವದ್ಧಂ ಚ ಸೂತ್ರಂ ಸೂತ್ರವಿದೋವಿದುಃ ||

೧. ವಿವರಣೆ:- ಅಲ್ಪಾಕ್ಷರತ್ವಂ = ಎಷ್ಟು ಅಕ್ಷರಗಳಿಲ್ಲದವಕ್ಷದಲ್ಲಿ ವಿವೃತ್ತವಾದ ಅರ್ಥವು ಸಿದ್ಧಿಸುವುದಿಲ್ಲವೋ ಅದಕ್ಕೆ ಅಧಿಕವಾದ ಅಕ್ಷರಗಳ ಇಲ್ಲದಿರುವಿಕೆಯು.

೨. ಅಸಂದಿಗ್ಧತ್ವಂ :- ಹೀಗೂ ಆಗಬಹುದು, ಹಾಗೂ ಆಗಬಹುದೆಂದು ಸಂದೇಹಕ್ಕೆ ಅವಕಾಶವಾಗದಿರುವಂತೆ, ಹೀಗೆಯೇ ಸರಿ ಎಂದು ನಿಷ್ಕರ್ಷೆಯಾಗಿ ತಿಳುವಿಕೆಯು.

೩. ಸಾರವತ್ವಂ = ವಿಶಿಷ್ಟಾರ್ಥತಾ = ಅನನ್ಯ ಲಭ್ಯವಾದ ಉತ್ತಮವಾದ ಅರ್ಥವುಳ್ಳವಿಕೆಯು.

೪. ವಿಶ್ವತೋಮುಖತ್ವಂ = ಬಹುಶಾಖಾ ನಿರ್ವಾಯಿತ್ವವು. ಸರ್ವ ಶಾಖಾಗತವಾದ ಪದದ ಅಥವಾ ವಾಕ್ಯದ ಅರ್ಥ ನಿರ್ವಾಯಿತ್ವವು ಅಥವಾ ಒಂದು ಪ್ರಯೋಜನವನ್ನು ಕುರಿತು ಅಪೇಕ್ಷಿತವಾದ ಎಲ್ಲಾ ಅರ್ಥಗಳನ್ನು ಪ್ರತಿಪಾದಿಸುವಿಕೆಯು.

೫. ಅಶ್ವೋಭ್ಯಂ = ಪ್ರಕೃತವಾದ ಅರ್ಥವನ್ನು ಕೊಂಡಿರುವವರು ಮಾತ್ರವಲ್ಲದೇ ಇತರರೊಂದಿಗಿನ ಸಾಮಾನ್ಯಭಾಗ ಪೂರ್ವಿಯಾಗಲಿಕ್ಕಾಗಿ, ಪ್ರಯೋಗಿಸುವ ಪ್ರಕೃತಕ್ಕೆ ವರ್ಧಮಾನಿರುವ ಅಕ್ಷರಗಳಿರುವುದು.

೬. ಅನವದ್ಧತ್ವಂ = ಅವಶ್ಯಗಳಿಲ್ಲದಿರುವುದು.

ಈ ಆರು ಧರ್ಮಗಳ ಪೈಕಿ ಕೆಲವು ಪಿತ್ತಗೋಹರರು ಅಂದರೆ ತತ್ವಪ್ರದೀಪಕಾರರು ಆದೂ ಲಕ್ಷಣ ಭುಲಗಳೆಂದು ತಿಳಿಯುತ್ತಾರೆ.

ಮತ್ತೆ ಕೆಲವರು ಅಂದರೆ ಶ್ರೀ ವಾದಿರಾಜರು ಅಲ್ಪಾಕ್ಷರಕ್ಕೆ ಸಹ ವಿಶ್ವತೋಮುಖತ್ವವು ಮಾತ್ರವೇ ಲಕ್ಷಣ ಭುಲಗಳೆಂದೂ, ಬಾಕಿ ನಾಲ್ಕು ವಿಶೇಷಗಳು ಸ್ವರೂಪ ಪರಿಚಯಗಳೆಂದೂ ನಿರ್ವಾಯಿಸುತ್ತಾರೆ. ಮತ್ತೆ ಕೆಲವರು ಅಂದರೆ

ಗುರುರಾಜೇವ್ಯಾಖ್ಯಾಕಾರರು ವಿಶ್ವತೋಮುಖತ್ರಮೇವ ಸೂತ್ರಲಕ್ಷಣವೆಂದು ಹೇಳಿದ್ದಾರೆ. ಈ ರೀತಿ ಸೂತ್ರ ಲಕ್ಷಣವು ಏಕ ವದ ಪ್ರಯೋಜನದ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಮೂರು ತರವೆಯ ಅಭಿಪ್ರಾಯವು ಕಂಡುಬಂದಿದೆ.

ಅಧಿಕರಾಸ್ವರೂಪ:- ವಿಷಯೋ ವಿಶಯಶ್ಚೈವ ಪೂರ್ವಪಕ್ಷ ಸ್ವಭೋತ್ತರಃ |

ಪ್ರಯೋಜನಂ ಚ ಪಂಚೈ (ತೇ) ತಾನ್ ಪ್ರಾಂಚೋ

(ತಂತ್ರೇ) ಅಧಿಕರಣಂ ವಿದುಃ || ೧೩ ||

ಎಂಬಂತೆ ಪ್ರತಿಯೊಂದು ಅಧಿಕರಣದಲ್ಲಿಯೂ ಐದು ಅವಯವಗಳನ್ನೊಳಗೊಂಡಂತೆ ಅಧಿಕರಣ ಸ್ವರೂಪವು ಕಂಡುಬಂದಿದೆ. ಅಧಿಕರಣ ಶರೀರಭೂತಗಳಾದ ವಿಷಯಾದಿ ಪಂಚಗಳು-

೧. ವಿಷಯ ೨. ವಿಶಯ = ಸಂದೇಹ ೩. ಪೂರ್ವಪಕ್ಷ ೪. ಸಿದ್ಧಾಂತ ೫. ಪ್ರಯೋಜನ.

ಹವ್ಯಾನ್ಯವಾಗಿ ಐದು ಸಂಗತಿಗಳು ಅಧಿಕರಣಗಳಲ್ಲಿ ಪರಿಗಣಿತಗಳಾಗಿವೆ. ಅವು ಯಾವವೆಂದರೆ-

೧. ಶಾಸ್ತ್ರಾಂತರ್ಭಾವಸಂಗತಿ

೨. ಅಧ್ಯಾಯಾಂತರ್ಭಾವಸಂಗತಿ

೩. ಪಾದಾಂತರ್ಭಾವಸಂಗತಿ

೪. ಅಧಿಕರಣಸಂಗತಿ

೫. ಶ್ಲೋಕಸಂಗತಿ

ಈ ಸಂಗತಿಗಳನ್ನು ವ್ಯಾಖ್ಯಾಕಾರರು ಹೀಗೆ ಸಂಗ್ರಹಿಸಿರುತ್ತಾರೆ.

ಅಧಿಕರಣಾನಾಂ ಹಿ ಸಂಗತಿಶ್ಚೈವದ್ವೇಧಾ |

ಅಂತರ್ಭಾವವರೂಪಾ-ಅನಂತರ್ಯವರೂಪಾಚೇತಿ |

ತತ್ಪಾದ್ಯಾಶಾಸ್ತ್ರಾಂತರ್ಭಾವವರೂಪಾ-ಅಧ್ಯಾಯಾಂತರ್ಭಾವ - ಪಾದಾಂತರ್ಭಾವಭೇದೇನ ತ್ರೇಧಾ |

ದ್ವಿತೀಯಾಽಪಿ ಅಶ್ಲೋಕೇ ಅಪಿದೇಶಿಕೇ, ಟಿಪ್ಪಣೀದ್ ಛಾತಿಕೇ ಅಪವಾದಿಕೇ ಪ್ರಸಂಗಶ್ಚೇ ತ್ವಾದಿರೂಪೇಣಾನೇಕಧಾ |

ಏವಮನೇಕವಿಧಾ ಅನಂತರ್ಯವರೂಪಾ ಸಂಗತಿಃ || ೧೩ ||

ಈ ಐದು ಸಂಗತಿಗಳ ಸಂಗ್ರಾಹಕವಾದ ಶಾಂಕಿಯು ಈ ರೀತಿ ಇದೆ.

ಶಾಸ್ತ್ರೇಧ್ಯಾಯೇ ತಥಾಪಾದೇ ಶ್ಲೋಕಾಧಿಕರಣೇನ ಚ |

ಸಂಗತಿಃ ಪಂಚಧಾ ಪೋಕ್ತಾ ಸರ್ವಾಧಿಕರಣೇಷ್ವಹ || ೧೩ ||

ಈ ಐದರಲ್ಲಿ ಶಾಸ್ತ್ರಸಂಗತಿಯೂ, ಅಧ್ಯಾಯಸಂಗತಿಯೂ, ಪಾದಸಂಗತಿಯೂ, ಈ ಮೂರೂ ಅಂತರ್ಭಾವ ಸಂಗತಿಯ ಪ್ರಭೇದವಾಗಿದೆ. (ಅನಂತ) ಅನಂತರ್ಯ ಸಂಗತಿಯಾದರೂ, ಅನೇಕ ಬಗೆಯಾಗಿದೆ.

ಅಕ್ಷೇಪಿಕೆ, ಆತೀತಿಕೆ, ಉಪೋದ್ ಭಾತ, ಅವಮಾಡಿಕೆ ಪ್ರಸಂಜ ಎಂದು ನಾನಾ ಬಗೆ ಉಂಟು.

ಕಾರಣ:- ಅಕ್ಷೇಪಿತ್ವಾದೀಶಿಘ್ರ ಉಪೋದ್ ಭಾತಾಪಮಾದಿಕೆ |
ಪ್ರಸಂಜೆಗಿತ್ತೇತ್ತಾದಿರೂಪಾ ಸಾಚಾನಂತರ್ಯಾಂಶ್ಚಣಾ || ೧೩ ||

ಅಕ್ಷೇಪಿಕೆ ಸಂಗತಿ:- ಹಿಂದೆ ಪ್ರಸಕ್ತವಾದ ವಿಷಯದ ಬಗ್ಗೆ ಅಥವಾ ಫಲದ ವಿಚಾರವಾಗಿ ಅಕ್ಷೇಪಿ ಪೂರ್ವವೃತ್ತ ಉಂಟಾದಾಗ ಅಕ್ಷೇಪಿಕೆ ಸಂಗತಿಯು.

ಉದಾ:- ಜನ್ಮಾಧಿಕಾರದಲ್ಲಿ ಗುಣವೋತ್ತಮ ಪ್ರಕಾರ ದಕ್ಷಾಪ್ರಾಪ್ತಿಯಿಂದ ಪೂರ್ವವೃತ್ತ ಉಂಟಾಗಿರುವುದರಿಂದ ಅಕ್ಷೇಪಿಕೆಸಂಗತಿಯು ಕಂಡುಬಂದಿದೆ. ಅದರಂತೆ ಅಕ್ಷತ್ವಾಧಿಕಾರದಲ್ಲಿ ಮುಖ್ಯವೃತ್ತಿಯಿಂದ ಸರ್ವಶಕ್ತ್ಯ ಶಕ್ತಿಯವಿಷಯವು ಪ್ರತ್ಯನಂದು ಹಿಂದಿನ ಸಮಸ್ತಯಾದಿಕಾರದಲ್ಲಿ ಉಕ್ತವಾಗಿರುವುದನ್ನು ಅಕ್ಷೇಪಿ ಪೂರ್ವವೃತ್ತ ಉಂಟಾಗಿರುವುದರಿಂದ ಅಕ್ಷೇಪಿಕೆಸಂಗತಿಯು ಉಕ್ತವಾಗಿದೆ.

ಆತೀತಿಕೆ:- ಆಕಾಶಾಧಿಕಾರದಲ್ಲಿ ಆತೀತಿಕೆಸಂಗತಿಯು ಕಂಡುಬಂದಿದೆ. ಅಂತ್ಯತ್ವಾಧಿಕಾರದಲ್ಲಿ ನಿರ್ಣಯಿಸಿರುವಂತೆ ಇಂದ್ರದಿಶಬ್ಧಗಳು ಅಪ್ರಮಾಣಭಾಗವಾಗಿದ್ದು, ಆಕಾಶವೃತ್ತಿಹೇತುಭೂತವಾದ ವಿವರವೃತ್ತ ಜಡವಾದ ಅಚೇತನ ಧರ್ಮವಾಗಿರುವ ಪ್ರಯುಕ್ತ ಪರಮಾತ್ಮನ ಪ್ರಸಾದ ಅಧೀನತೆ ಇಲ್ಲದ ಕಾರಣ ಆಕಾಶ ಶಬ್ದವು ಪರಮಾತ್ಮವಾಚಿ ಹೇಗೆ ಎಂಬ ಅಧಿಕಾರಶಂಕೆಯನ್ನು ಮಾಡಿ ಪೂರ್ವವೃತ್ತವನ್ನು ಆತೀತ ಮಾಡಿ ಪೂರ್ವವೃತ್ತ ಉಂಟಾಗಿರುವ ಪ್ರಯುಕ್ತ ಆತೀತಿಕೆ ಸಂಗತಿಗೆ ಇದು ಉದಾಹರಣೆ.

ಉಪೋದ್ಭುತಸಂಗತಿ:- ಚಿಂತಾಂ ಪ್ರಕೃತಪ್ರದ್ವರ್ಣಾಂ ಉಪೋದ್ಭುತವಿದುಃ ಬುಧಾಃ |
ಎಂಬಂತೆ ಪ್ರಕೃತಪ್ರಮೇಯವಿದ್ದಿಗಾಗಿ ಚಿಂತನೆಯು.
ಪ್ರಕೃತೋಪಪಾದಕವೃತ್ತಂ ಉಪೋದ್ಭುತಃ |

ಅವಮಾಡಿಕೆಸಂಗತಿ:- ಅಂತಿಮವ್ಯಾಧಿಕಾರಾದರಿ ಶ್ರುತಿಗಿಂತಾತುಲ್ಯದಿಂದ ಪೂರ್ವದಲ್ಲಿ ಸಿದ್ಧವಾದ ಸಿದ್ಧಾಂತ ನ್ಯಾಯದಿಂದ ಪೂರ್ವವೃತ್ತದ ಪ್ರವೃತ್ತಿಯು ಕಂಡುಬಂದಿರುವ ಪ್ರಯುಕ್ತ ಅವಮಾಡಿಕೆಸಂಗತಿ ಎಂದು ಪ್ರತಿಪಾದಿಸಲಾಗಿದೆ.

ಪ್ರಸಂಗಸಂಗತಿ:- ಸ್ವತ್ವ ಉಪೇಕ್ಷಾನ್ವಯವು ಪ್ರಸಂಗ ಎಂದು ಪ್ರಸಿದ್ಧವಾಗಿದೆ.

ಅವಸರಸಂಗತಿ:- ಅನಂತರವೃತ್ತವೃತ್ತಂ ಅವಸರಸಂಗತಿಯು ಅವಶ್ಯವೃತ್ತವೃತ್ತಂ ವಾ ಅವಸರಸಂಗತಿಃ

ಅಧಿಕರಣಸಂಗತಿ:- ಹಿಂದಿನ ಅಧಿಕಾರಾದಿಂದ ಮುಂದಿನ ಅಧಿಕಾರಕ್ಕೆ ಇರುವ ಸಂಗತಿಯು ಅಧಿಕರಣಸಂಗತಿ.

ಪ್ರತಿಪಕ್ಷಸಂಗತಿ:- ಹಿಂದಿನ ಅಧಿಕಾರಾದಲ್ಲಿನ ವಿಷಯವಾಕ್ಯದಿಂದ ಮುಂದಿನ ಅಧಿಕಾರಾದ ವಿಷಯ ವಾಕ್ಯಕ್ಕೆ ಇರುವ ಸಂಗತಿಯು ಪ್ರತಿಪಕ್ಷಸಂಗತಿಯು. ಸ್ವಯಾಯಿವಾದದ ದಮರುದ್ವಿಧಾವ್ಯಾಪಾರ್ಯದ ಪ್ರಕಾರ ಸಂಗತಿ ಕಾಮಾನ್ಯ ವಕ್ಷಗಾನ್ವ

ಅನಂತರಾಭಿಧಾನ ಪ್ರಯೋಜಕ ಜಿಜ್ಞಾಸಾಜನಕ ಜ್ಞಾನವಿಷಯ ಸ್ಮರಣಾನುಕೂಲಸಂಬಂಧೋ ನಿರೂಪಣೆಯ ನಿಷ್ಕಾಸಂಗತೀ !

ಅದರ ಸಮನ್ವಯವು :- ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷನಿರೂಪಣೆಯ ಅನಂತರದಲ್ಲಿ ಅನುಮಾನ ನಿರೂಪಣೆಗೆ ಪ್ರ. ಲೋಜಕವಾದ ಜಿಜ್ಞಾಸೆಯು = ಅನುಮಾನಜ್ಞಾನವು ನನಗೆ ಆಗಲಿ ಎಂಬುದು. ಅಂದರೆ ಅನುಮಾನಜ್ಞಾನೇಚ್ಛೆಯು, ಅಂತಹ ಜಿಜ್ಞಾಸಾಜನಕವಾದ ಜ್ಞಾನವು ಅನುಮಾನಂ ಮದಿಷ್ಟಸಾಧನಂ - ಅನುಮಾನವು ನನ್ನ ಇಷ್ಟಸಾಧನವು ಎಂಬ ಇಷ್ಟಸಾಧನತಾಜ್ಞಾನವು, ಅದಕ್ಕೆ ವಿಷಯವಾದುದು ಅನುಮಾನವು. ಅದರ ಸ್ಮರಣಾನುಕೂಲಸಂಬಂಧವು = ಅಂದರೆ ಅನುಮಾನನಿಷ್ಕವಾದ ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷ ಕಾರ್ಯಕ್ತರೂಪವಾದ ಸಂಬಂಧವು = ಇತಿ ಕಾರ್ಯಕ್ತಸಂಗತಿಯು.

ಅನಂತರಾಭಿಧಾನ ಪ್ರಯೋಜಕ ಜಿಜ್ಞಾಸಾಜನಕಜ್ಞಾನ ಎಂಬ ದಳದಲ್ಲಿ ಸಂಗತಿನಿರೂಪಕಜ್ಞಾನಪ್ರಯೋಜ್ಯತೆ ಎಂಬ ವಿಶೇಷಾವಸ್ಥೆ ಕೊಡಬೇಕು.

ಅಂದರೆ ಸಂಗತಿನಿರೂಪಕಜ್ಞಾನಪ್ರಯೋಜ್ಯ ಅನಂತರಾಭಿಧಾನಪ್ರಯೋಜಕಜಿಜ್ಞಾಸಾಜನಕ ಜ್ಞಾನವಿಷಯ ಸ್ಮರಣಾನುಕೂಲಸಂಬಂಧತ್ವಂ-ಎಂದು ಸಂಗತಿಯ ಸಾಮಾನ್ಯ ಲಕ್ಷಣವು.

ಮೇಲೆ ಕಂಡಂತೆ ವಿಶೇಷಾವಸ್ಥೆ ಕೊಡದೇ ಇದ್ದರೆ ಘಟಾದಿಪರಾರ್ಥನಿರೂಪಣೆಯ ಅನಂತರದಲ್ಲಿ ಸಂಬಂಧ ವಿಶೇಷಜ್ಞಾನಾದೀನವಾದ ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷಜ್ಞಾನದಲ್ಲಿ ತತ್ಪಾರ್ಥವಿರುವ ಪ್ರಯುಕ್ತ ಅನುಮಾನಸ್ಮರಣಾಬಂದಾಗ್ಯೂ ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷಕಾರ್ಯತ್ವಕ್ಕೆ ಘಟಾದಿನಿರೂಪಕಸಂಗತಿತ್ವವು ಬರಬೇಕಾದೀತು. ಅನುಮಾನಜ್ಞಾನವು ಘಟಜ್ಞಾನ ಪ್ರಯೋಜ್ಯವಲ್ಲದಪ್ರಯುಕ್ತ ಆ ವಿಶೇಷಾವಸ್ಥೆ ಕೊಟ್ಟನಂತರ ಯಾವ ದೋಷವು ಇಲ್ಲ. ಚಕ್ಷುರಾದಿಗಳಿಂದ ವ್ಯಾಪ್ತಿ ಜ್ಞಾನವು ಉಂಟಾಗುವ ಪ್ರಯುಕ್ತ ಅನುಮಾನದಲ್ಲಿ ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷಪ್ರಮಾಣ-ಕಾರ್ಯಕ್ತರೂಪವಾದ ಉಪಜೀವಕತ್ವವು ಸಂಗತವಾಗುವುದು. ಅವರು ಸಂಗತಿಯನ್ನು ಆರು ಬಗೆಯೆಂದು ಹೇಳುತ್ತಾರೆ.

“ಸತ್ಯಸಂಗ ಉಪೋದ್ವಾತೋ ಹೇತುತಾವಶರಸ್ತಥಾ ।

ನಿರ್ವಾಹಕೈಶ್ಚಕಾರ್ಯೈಶ್ಚೇ ಪೋಥಾ ಸಂಗತಿರಪ್ಪತೇ ॥ ಇತಿ ॥

ಪ್ರಸಂಗಸಂಗತಿ = ಸ್ಮರಣ ಪ್ರಯೋಜಕ ಸಂಬಂಧ ಪ್ರಸಂಗ

ಉಪೋದ್ವಾತ = ಪ್ರಕೃತೋಪವಾದಕತ್ವವು.

ಅವಶಃ = ಅನಂತರವಶ್ಯತ್ವಂ.

ನಿರ್ವಾಹಕೈಶ್ಚಂ = ಏಕಪ್ರಯೋಜಕಪ್ರಯೋಜ್ಯತ್ವಂ.

ಕಾರ್ಯೈಶ್ಚಂ = ಏಕಕಾರ್ಯಾನುಕೂಲತ್ವಂ - ಇತ್ಯಾದಿಯಾಗಿ ನೈಯಾಯಿಕ ವಿವರಣೆಯ ಕಂಡುಬಂದಿದೆ.

ವೇದಾಂತಿಗಳ ಮುಖಾಂತರವನ್ನು ಒಂದೆಯೇ ತಿಳಿಸಲಾಗಿದೆ.

ಛತ್ವಸೂತ್ರಗಳ ಅಧ್ಯಾಯ ಮತ್ತು ವಾದಗಳು, ಅವುಗಳಲ್ಲಿ ಪ್ರತಿಪಾದಿಸಿರುವ ಸಮನ್ವಯದ ವಿವರವು ಮುಂದೆ ಕಂಡುಬಂದಿದೆ.

ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷಸೂತ್ರಗಳಲ್ಲಿನ ಅಧ್ಯಾಯಗಳ ವಿಭಾಗ :-

೧. ಮೊದಲನೆಯದು - ಸಮನ್ವಯಾಧ್ಯಾಯ.
೨. ಎರಡನೆಯದು-ಅವಿರೋಧಾಧ್ಯಾಯ.
೩. ಮೂರನೆಯದು-ಸಾರಸಾಧ್ಯಾಯ.
೪. ನಾಲ್ಕನೆಯದು-ಫಲಾಧ್ಯಾಯ.

ಅಧ್ಯಾಯಗಳ ಪಾದ ವಿಭಾಗ ಮತ್ತು ಅದರ ಹೆಸರು

೧. ಸಮನ್ವಯಾಧ್ಯಾಯದಲ್ಲಿ - ೧. ಅನೃತ್ಯ ಪ್ರಸಿದ್ಧನಾಮವಾದ.
 ೨. ಅನೃತ್ಯ ಪ್ರಸಿದ್ಧರಿಂಗವಾದ.
 ೩. ಉಭಯತ್ರ ಪ್ರಸಿದ್ಧನಾಮರಿಂಗವಾದ.
 ೪. ಅನೃತ್ಯವ ಪ್ರಸಿದ್ಧವಾದ ನಾಮರಿಂಗವಾದ .

೨. ಅವಿರೋಧಾಧ್ಯಾಯದಲ್ಲಿ -೧. ಯುಕ್ತಿಗಳ ಅವಿರೋಧವಾದ.
 ೨. ಸಮಯಗಳ ಅವಿರೋಧವಾದ
 ೩. ಪರಸ್ಪರ ಶ್ರುತಿವಾಕ್ಯಗಳ ಅವಿರೋಧವಾದ.
 ೪. ನ್ಯಾಯೋಪೇತಶ್ರುತಿವಿರೋಧವಾದ.

೩. ಸಾರಸಾಧ್ಯಾಯದಲ್ಲಿ - ೧. ವೈರಾಗ್ಯವಾದ.
 ೨. ಭಕ್ತಿವಾದ.
 ೩. ಉಪಾಸನಾವಾದ.
 ೪. ಜ್ಞಾನ (ಅಪರೋಕ್ಷಜ್ಞಾನ) ವಾದ.

೪. ಫಲಾಧ್ಯಾಯದಲ್ಲಿ - ೧. ಕರ್ಮಶ್ಲಯವಾದ.
 ೨. ದೇವತೆಗಳ ದೇವತೆಯ - ತದಿಂತರ ಉತ್ಪತ್ತಿ ಇದರ ವಾದ.
 ೩. ಮಾರ್ಗ ಮತ್ತು ಗಮ್ಯವಾದ.
 ೪. ಭೋಗವಾದ.

ಶ್ರೀ ವಿಜಯೇಂದ್ರಕೀರ್ತಾರು ತಮ್ಮ ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷಸೂತ್ರನ್ಯಾಯಸಂಗ್ರಹದಲ್ಲಿ ವಿವರಿಸುವಂತೆ ಈ ರೀತಿ ಸುಖ್ಯ ಸಂಗ್ರಹವಾದ ಅಂಶವನ್ನು ಕೂಡಿ ಉಪಪಾದಿಸುತ್ತಾರೆ.

ಶ್ರೀರದ್ಧಾಃ ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷಮೀಮಾಂಸಾನ್ಯಾಯಾಃ ಸೂತ್ರಾಃ ಭೂಷಾಂ.

ಶ್ರೀ - ರು - ದ್ವಾ

೨ - ೨ - ೨ = ೨೨೨ ಅಧಿಕರಣಗಳು.

ವಿ. ಸೂ. :- ಪ್ರಾಚೀನಚಿಂತೆಯಾದ ತತ್ವವ್ರದೀಪದಂತ ಮೊದಲನೆಯ ಅಧ್ಯಾಯದ ಮೊದಲನೆಯ ಪಾದದಲ್ಲಿ ಹನ್ನೊಂದು ಅಧಿಕರಣಗಳ ಸಂಖ್ಯಾವ್ಯಕ್ತಿಯಿಂದ ೨೨೨ ಅಧಿಕರಣಗಳು. ತತ್ವವ್ರಕಾಶಿಕಾರೀತ್ಯಾ ೨೨೩ ಅಧಿಕರಣಗಳು.

ಸೂತ್ರಾಣಿ ಭೂಷಾಂ - ಭೂ - ಪ - ಗಂ

೪ - ೬ - ೫ = ೫೬೪ ಸೂತ್ರಗಳು.

ವ್ರತಿ ಅಧ್ಯಾಯಗಳ ಅಧಿಕರಣಗಳ ಸಂಖ್ಯಾ = ಧೀಗಾ, ಮೇಶಾ, ಬುಧಾ, ಮಗಾ,"

ಧೀಗಾ = ಧೀ = ೯ ಗಾ = ೩೧ = ಪ್ರಾಚೀನಚಿಂತೀತ್ಯಾ ೩೯, ತತ್ವವ್ರಕಾಶಿಕಾರೀತ್ಯಾ (೪೦)
ಮೊದಲನೆಯ ಅಧ್ಯಾಯದಲ್ಲಿನ ಅಧಿಕರಣಗಳು.

ಮೇಶಾ = ಮೇ = ೫

ಶಾ = ೫ = ೫೫ ಅಧಿಕರಣಗಳು ಎರಡನೇ ಅಧ್ಯಾಯದಲ್ಲಿವೆ

ಬುಧಾ = ಬು = ೩

ಧಾ = ೯ = ೯೩ ಮೂರನೇ ಅಧ್ಯಾಯದ ಅಧಿಕರಣಸಂಖ್ಯಾ.

ಮಗಾ = ಮ = ೫

ಗಾ = ೩೧ = ೩೫ ನಾಲ್ಕನೇ ಅಧ್ಯಾಯದ ಅಧಿಕರಣಸಂಖ್ಯಾ.

ಒಟ್ಟು ಅಧಿಕರಣಗಳ ಸಂಖ್ಯಾ ೨೨೨ ಅಥವಾ ೨೨೩.

ಮೊದಲನೆಯ ಅಧ್ಯಾಯದಲ್ಲಿ	ಅಧಿಕರಣಗಳು	ಸೂತ್ರಗಳು
ಮೊದಲನೇ ಪಾದದಲ್ಲಿ	೧೧ ಅಥವಾ ೧೨	೩೧
ಎರಡನೇ ಪಾದದಲ್ಲಿ	೬	೩೨
ಮೂರನೇ ಪಾದದಲ್ಲಿ	೧೪	೪೩
ನಾಲ್ಕನೇ ಪಾದದಲ್ಲಿ	೬	೨೯
ಒಟ್ಟು ಅಧಿಕರಣಗಳು	೩೯ (೪೦)	

ಒಟ್ಟು ಅಧಿಕರಣಗಳು ೩೧ ಅಥವಾ ೪೦

ಸೂತ್ರಗಳು ಒಟ್ಟು - ೧೩೫

ಎರಡನೆಯ ಅಧ್ಯಾಯದಲ್ಲಿ	ಅಧಿಕರಣಗಳು	ಸೂತ್ರಸಂಖ್ಯಾ
ಮೊದಲನೇ ಪಾದದಲ್ಲಿ	೧೧	೩೮
ಎರಡನೇ ಪಾದದಲ್ಲಿ	೧೨	೪೫

೧. ಅನ್ಯತ್ವವ ಪ್ರಸಿದ್ಧಾ : (ಪರಬ್ರಹ್ಮವನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಬೇರೆ ಕೆಲವು ಮಾತ್ರ ಪ್ರಸಿದ್ಧವಾದವುಗಳು.)
ಉದಾಹರಣೆ : ದುಃಖ, ಬದ್ಧ, ಅಮರ, ಶೂನ್ಯ ಇತ್ಯಾದಿ ಶಬ್ದಗಳು.
೨. ಉಭಯತ್ರ ಪ್ರಸಿದ್ಧಾ : (ಪರಬ್ರಹ್ಮನಲ್ಲೂ, ಬೇರೆ ಕೆಲವುಲ್ಲೂ ಪ್ರಸಿದ್ಧವಾದ ಶಬ್ದಗಳು.
ಉದಾಹರಣೆ : ಅಶ್ವರ, ಸತ್, ಜ್ಯೋತಿ, ಮೃತ ಇತ್ಯಾದಿ ನಾಮಾತ್ಮಕ ಶಬ್ದಗಳು.
೩. ಅನ್ಯತ್ರಪ್ರಸಿದ್ಧಾ : ಬೇರೆ ಕೆಲವು ಅಂದರೆ, ಇಂದ್ರ, ಚಂದ್ರ, ಆಕಾಶ, ವಾಯು ಇತ್ಯಾದಿ ಶಬ್ದಗಳು.
ಉದಾಹರಣೆ : ಪರಮಾತ್ಮನಿಂತಲೂ ಬೇರೆ ಕೆಲವು ಪ್ರಸಿದ್ಧವಾದ ಅನಂದಮಯ ಇತ್ಯಾದಿ ಶಬ್ದಗಳು.
೪. ತತ್ರಪ್ರಸಿದ್ಧಾ : ನಾರಾಯಣನಲ್ಲಿ ಪ್ರಸಿದ್ಧವಾದ ಶಬ್ದಗಳು.
ಉದಾಹರಣೆ : ನಾರಾಯಣ, ವಿಷ್ಣು, ಶೃಂಗ, ವೈಕುಂಠ ಇತ್ಯಾದಿ ಶಬ್ದಗಳು.

ಹೇತುಮುಖಲಕ್ಷಣಗಳ ವಿವರಣೆ

ಉಭಯತ್ರ ಪ್ರಸಿದ್ಧವಾದ ಶಬ್ದಗಳ ಹೇತುಮುಖಲಕ್ಷಣದ ವಿವರಣೆ

“ಕೃತ್ಯಂತರಾದಿಭಿಃ ಪುಲ್ಕಿತಾಹ್ವಯಸಿದ್ಧಾ” || ೧೩ ||

ಎಂದು ಉಭಯತ್ರಪ್ರಸಿದ್ಧವು ಪ್ರಶ್ನೆಗಳ ಹೇತುಮುಖಲಕ್ಷಣವನ್ನು ಹೇಳಲಾಗಿದೆ.

ಅನ್ಯತ್ರಪ್ರಸಿದ್ಧವಾದ ಶಬ್ದಗಳಿಗೆ ಹೇತುಮುಖಲಕ್ಷಣವು ಹೇಗೆಂದರೆ

“ತತ್ಪಾದಿತೋ ರೋಕತೋವಾಶೇತರೇಕಪ್ರಸಿದ್ಧಾ” || ೧೪ ||

ಅನ್ಯತ್ವವ ಪ್ರಸಿದ್ಧವಾದ ಶಬ್ದಗಳ ಹೇತುಲಕ್ಷಣದ ವಿವರಣೆ ಹೇಗೆಂದರೆ

“ಏಕಮ್ ತ್ವತಿರಿಗಾದ್ಯರಣೀತ್ಯೇವ ಪ್ರಸಿದ್ಧಾ” || ೧೫ ||

“ತತ್ಪಂತರಾದಿಭಿಃ ಪುಲ್ಕಿತಾ ಉಭಯಸಿದ್ಧಾ” || ೧೬ ||

ಎಂಬುದಾಗಿ ಉಭಯತ್ರಪ್ರಸಿದ್ಧವಾದ ರೀತಿಗೂ, ನಾಮಾತ್ಮಕ ಶಬ್ದಗಳಿಗೂ, ಹೇತುಮುಖವಾದ ಲಕ್ಷಣವನ್ನು ಕಾಣಿಯಲ್ಲಿ ಉದಾಹರಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಅದರ ವಿವರಣೆಯನ್ನು ಮೇಲ್ಕಂಡ ವಿವರಿಸುತ್ತಾರೆ. ಆ ಮೇಲೆ ವಾಕ್ಯಾರ್ಥ ಚಂದ್ರಿಕೆಯಲ್ಲಿ ಈ ರೀತಿ ಇದೆ. ಉಭಯತ್ರಪ್ರಸಿದ್ಧವಾದ ಶಬ್ದಗಳ ಹೇತುಮುಖ ಲಕ್ಷಣದ ವಿವರಣೆ:

“ಯೇಷಾಂ ಶಬ್ದಾಣಾಂ ಲೋಕೇ ಪ್ರತ್ಯಗ್ಗತವ, ಅನ್ಯತ್ರಾಪಿ, ಅವ್ರಯೋಗಾತ್ ವ್ಯಕ್ತಿವಿಶೇಷ ನಿರ್ವಯಯಿ,
ತತ್ಪಂತರಾದ್ಯೇಷಾಃ, ತತ್ಪಂತರೇ, ಅನ್ಯತ್ರೇವ ಪ್ರತ್ಯಗ್ಗತವ ಪ್ರಯೋಗಾತ್, ತತ್ಪಂತರ ಸಾಧಾರಣ್ಯಂ.

ಪ್ರವೃತ್ತಿನಿಮಿತ್ತಾದಿ ಸಾಧಾರಣ್ಯವಾ, ಪೂರ್ವಪಕ್ಷಿಗೋಷಃ ಸಮತು ಎಂದು ಉಭಯತ್ರ ಪ್ರಸಿದ್ಧವೇತುಮುಖಲಕ್ಷಣವನ್ನು ವಿವರಿಸಲಾಗಿದೆ.

ತಾತ್ಪರ್ಯ :- ಉಭಯತ್ರಪ್ರಸಿದ್ಧವಾದ (ದ್ವ್ಯಭ್ಯಾಧ್ಯಯತನ್ವರಂಗೈ) "ಸರ್ವಾಧಾರತ್ವಂ ಎಂಬ ರಿಂಗಾತ್ಮಕ ಶಬ್ದವನ್ನು ದ್ವ್ಯಭ್ಯಾಧ್ಯಯಿಣಾದಲ್ಲಿ ಸಮನ್ವಯಗೊಳಿಸಲಾಗಿದೆ. ಈ ದ್ವ್ಯಭ್ಯಾಧ್ಯಯಧಾರತ್ವವು" ವಿಷ್ಣುವಿನಲ್ಲಿ ಹೇಗೋ ಹಾಗೆಯೇ ಅನೃತರುದ್ರನಲ್ಲಿಯೂ, ಪ್ರಕೃತ್ಯಾದಿಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಶ್ರ ಶ್ರತೀರಿಂಗಾದಿಗಳಿಂದ ಪ್ರಸಿದ್ಧಿಯೂ ಇದೆ.

"ಮುಂಡಕೋಪನಿಷತ್ತಿನಲ್ಲಿ" ಯಕ್ಷಿಣ್ಣಃ ಪ್ರಥಿವೀಚಾಂತರಿಕ್ಷಮೋತಂ

ಮನಃ ಸಹ ಪ್ರಾಣೈಶ್ಚ ಸರ್ವೈಃ ।

ತಮೇವೈತಂ ಚಾನಥ ಆತ್ಮಾನಂ ಅನ್ಯಾವಾಚೋ ವಿಮುಂಡಥ (ಮುಂಡಕೇ ೨-೨-೪)

ಇದು ಪರವಿಷ್ಣುವಿಷಯವಾದ ಹರಿಯಲ್ಲಿ ಉಕ್ತವಾಗಿದೆ.

ಅರ್ಥ:- ದ್ಯುಲೋಕ, ವೃಥಿವಿ, ಅಂತರಿಕ್ಷ, ಸಕಲ ಇಂದ್ರಿಯಾಭಿಮಾನಿದೇವತೆಗಳು ಮತ್ತು ಮನೋಭಿಮಾನಿದೇವತೆ ಇವುಗಳು ಪೃಥದಲ್ಲಿ ತಂತುಗಳಂತೆ ಯಾರನ್ನು ಆಶ್ರಯಿಸಿಕೊಂಡಿರುತ್ತವೆಯೋ ಅಂತಹ ಸರ್ವಾಧಾರವಾದವನು, ಒಬ್ಬನೇ ಆತ್ಮಶಬ್ದವಾಚ್ಯನಾದ ಪರಮಾತ್ಮನೇ ಆಗಿರುತ್ತಾನೆಂದು ಹೇಳಿ ಈ ಶ್ರುತಿಯಲ್ಲಿ ಸ್ಪಷ್ಟ = ಬ್ರಹ್ಮಣ ಎವಶಬ್ದ ಎಂದು ಆತ್ಮಾನಂ ಎಂಬ ಆತ್ಮಶಬ್ದವು ಸರ್ವಾಧಾರವಾದ ವೈಶಿಷ್ಟ್ಯದಲ್ಲಿ ಶ್ರುತಿಯಲ್ಲಿ ಕಂಡುಬರುವುದರಿಂದ ಪರಮಾತ್ಮನೇ ಸರ್ವಾಧಾರನೆಂದು ನಿಶ್ಚಯಿಸಲಾಗಿದೆ. ಇಲ್ಲಿ ಸರ್ವಾಧಾರವಾದ ವೈಶಿಷ್ಟ್ಯ ಯಾರೊಬ್ಬನ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಶ್ರುತಿಯು "ಅನ್ಯಾವಾಚೋವಿಮುಂಡಥ" ಎಂದು ಹೇಳುತ್ತದೆ. ಅಂದರೆ ಬೇರೆ ದೇವತೆ ಮೊದಲಾದವುಗಳನ್ನು ಪ್ರಧಾನವಾಗಿ ತಿಳಿಯಬೇಡಿ ಎಂದು ತಿಳಿಸಿ, ಈ ಶ್ರುತಿಯಲ್ಲಿ ತಿಳಿಸಿರುವ ಆತ್ಮನು ಮುಕ್ತವರ್ಗಕ್ಕೂ ಆಶ್ರಯನು ಎಂದು "ಅಮೃತ್ಯಪೇತುಃ" ಎಂದು ನಿರ್ಧರಿಸಿ ತಿಳಿಸುತ್ತದೆ.

ಈ ಶ್ರುತಿಯಲ್ಲಿ ಪ್ರಾಣೈಶ್ಚಸರ್ವೈಃ = ಎಂಬುದರಿಂದ ಪ್ರಾಣಾಧಾರತ್ವವು ಉಕ್ತವಾಗಿದೆ. ಇಂತಹ ಪ್ರಾಣಾಧಾರತ್ವವು (ಇಂದ್ರಿಯಾಭಿಮಾನಿದೇವತಾಧಾರತ್ವವು) ಮಹಾನಾಥಾಯಗೋಪನಿಷತ್ತಿನಲ್ಲಿ "ಪ್ರಾಣಾನಂ ಗ್ರಂಥಿರಸಿ ರುದ್ರೋಮಾಂಸವಿಶಾಂತಃ (ಮಹಾ. ನಾ. ೩.೪) ಪ್ರಾಣೈಶ್ಚರಾ ಕೃತ್ರಿವಾಸಾಃ ಓನಾಕೀ (ಘಟಸೂಕ್ತ) ಇವುಗಳಲ್ಲಿ ರುದ್ರನಿಗೂ ಪ್ರಾಣಾಧಾರತ್ವವು ಉಕ್ತವಾಗಿದೆ.

ಅರ್ಥ:- ರುದ್ರೋಮಾಂಸವಿಶಾಂತಃ ಎಂಬಲ್ಲಿ ರುದ್ರ, ಉ, ಮಾ, ಎಂದು ಪದಭೇದ, ಉ ಎಂಬುದು ಸಂಬಂಧಿಸ್ವರೂಪವಾದ ನಿವಾತ. ಮಾ = ಎಂಬುದು ನಿಷೇಧಾರ್ಥಕ ಅಪ್ಯಯ. ಅಥವಾ ಅಸ್ವದಾದೇಶಭೂತವಾದ ಮಾಶಬ್ದ. ಹೇರುದ್ರ = ಎಲ್ಲಿರುದ್ರನೇ, ತ್ವಂ = ನೀನು, ಪ್ರಾಣಾನಂ = ಇಂದ್ರಿಯಗಳಿಗೂ ಅದರ ಅಭಿಮಾನಿಗಳಾದ ದೇವತೆಗಳಿಗೂ, ಗ್ರಂಥಿಃ = ಗ್ರಂಥಿಕೆ ಅಸ್ಥಿಸ್ಥಿತಿಗ್ರಂಥಿಃ = ಆಶ್ರಯಃ - ಆಶ್ರಯವಾಗಿಬಿಡುಬಿಡು, ಅಂತಃ = ಸಹಾರ ಣನೂ ಆಗಿದ್ದೀಯೇ, ಅಂತಹ ತ್ವಂ = ನೀನು - ಮಾ = ಮಾಂ = ನನ್ನನ್ನು ಆವಿಶ = ಪ್ರವೇಶಿಸಿ, ನನ್ನಲ್ಲಿ ಸ್ಥಾಪಿತನಾಗು ಅಥವಾ ಹೇ ರುದ್ರ = ಎಲ್ಲಿ ರುದ್ರನೇ ಅಂತಃ ತ್ವಂ = ಮಾ = ಮಾಂ = ಮಾ, ಪ್ರವಿಶ. ತೇನ = ಅಪುತಿ ರೂಪವಾಗಿ ಕೊಡಲ್ಪಟ್ಟ, ಅನೇನ = ಅನ್ನದಿಂದ, ಮಾ = ನನ್ನನ್ನು, ಅಮೃಯೈಶ್ಚ = ಸುಖಗೊಳಿಸು.

ಭೃತೂಕ್ತರಲ್ಲೂ ಸಹ “ವ್ರಾಣೇಶ್ವರ” ಎಂದು ಸಕಲ ಇತರ ಇಂದ್ರಿಯಾಭಿಮಾನಿದೇವತೆಗಳಿಗೂ ಒಡೆಯನೆಂದು ರುದ್ರನಿಗೆ ಹೇಳಲಾಗಿದೆ. ಆದ್ದರಿಂದ ಶ್ವತ್ಯಂತರದಲ್ಲಿ ರುದ್ರನಿಗೂ, ವ್ರಾಣಾದ್ಯಾಧಾರತ್ವವು ಕಂಡು ಬಂದಿರುವುದರಿಂದ ಈ ಸರ್ವಾಧಾರತ್ವರಿಗಿರುವ ಉಭಯತ್ವವ್ರಸಿದ್ಧವಾದ ರೀತಿವಾಗಿದೆ.

ಪ್ರವೃತ್ತಿನಿಮಿತ್ತ ಸಾಧಾರಣ್ಯಂ ವಾ ಎಂದು ಉಭಯತ್ವ ವ್ರಸಿದ್ಧತ್ವಕ್ಕೆ ಮತ್ತೊಂದು ಹೇತುವನ್ನು ಹೇಳಲಾಗಿದೆ. ಇದು ಮೂರನೇ ವಾದದಲ್ಲಿ ಸಮನ್ವಯಗೊಳಿಸಿರುವ ಉಭಯತ್ವವ್ರಸಿದ್ಧ ಸಕಲ ನಾತಾತ್ಮಕ ಶಬ್ದಗಳಿಗೂ ಸಂಬಂಧಿಸಿದೆ. ಭೂಮನಾಮ, ಆಶ್ವರನಾಮ, ಸ್ನಾನಾಮ, ಈಶಾನನಾಮ, ವಜ್ರನಾಮ, ಆಕಾಶನಾಮ ಪತ್ಯಧಿಕರಣದ ಬ್ರಾಹ್ಮಣನಾಮ, ಹೀಗೆ ಪರಮಾತ್ಮನಲ್ಲೂ ಬೇರೆಪಕ್ಷಗಳಲ್ಲೂ ಕೃತ್ಯಾದಿಗಳಿಂದ ವ್ರಸಿದ್ಧಗಳಾದ ಉಭಯತ್ವ ವ್ರಸಿದ್ಧಗಳಾದ ನಾಮಾತ್ಮಕಗಳಾದ ಮತ್ತು ರೀತಿತ್ಮಗಳಾದ ಶಬ್ದಗಳಿಗೆ ಸಮನ್ವಯವು ಕಂಡುಬಂದಿರುವ ಪ್ರಯುಕ್ತ ಇದೇ ಹೇತುಮುಖವಾದ ಲಕ್ಷಣ - ಶ್ವತ್ಯಂತರ ಸಾಧಾರಣ್ಯವೂ, ಪ್ರವೃತ್ತಿನಿಮಿತ್ತ ಸಾಧಾರಣ್ಯವೂ ಸಹ ನಿಮಿತ್ತಗಳಾದ ಪ್ರಯುಕ್ತ ಇದನ್ನು ಹೇತುಮುಖಲಕ್ಷಣವೆಂದು ಕರೆಯಲಾಗಿದೆ.

ಉಭಯತ್ವವ್ರಸಿದ್ಧ ಶಬ್ದಗಳ ಸ್ವರೂಪ ಮುಖಲಕ್ಷಣದ ವಿವರಣೆ

“ಆತ ಏವ ಯೇಷಾಂ ವಿಷಯವಾಕ್ಯೇ ಆವಾತಾ ಅನ್ಯೋಪಾಪ್ನವನುಮಯೇ
ತತ್ಪ್ರಾಪ್ತಯಾ ಪ್ರತ್ಯೋಪಾಪ್ನವತ್ವಂ” ।

ಎಂದು ವಾಕ್ಯದಿಂದ ವಿವರಿಸಿರುತ್ತಾರೆ.

ಪಾಶ್ಚಾತ್ಯ :- ಪ್ರಶ್ನೆ ಮತ್ತು ವಾಯು, ರುದ್ರ ಪ್ರಕೃತಿ ಮೊದಲಾದ ಇತರ ಪಾರ್ಥವರವಾದ ಶ್ವತ್ಯಾದಿಗಳ ರುವುದರಿಂದ ಇತರ ಪಾರ್ಥಗಳಂತೆ ಆ ಪರಗಳಿಗೆ ಪ್ರಶ್ನೆಪ್ರತಿವಾದಶ್ವರೂಪವಾದ ಆದರ ಸ್ವರೂಪವಿರುವ ಪ್ರಯುಕ್ತ ಉಭಯತ್ವವ್ರಸಿದ್ಧಗಳಾಗಿವೆ. ಇದು ಸ್ವರೂಪಮುಖವಾದ ಲಕ್ಷಣ.

ಪಾಶ್ಚಾತ್ಯಚಿಂತೆಯಲ್ಲಿ ಉಭಯತ್ವವ್ರಸಿದ್ಧಗಳಾದ ಶಬ್ದಗಳಿಗೆ ಹಿರಿಯಲ್ಲಿ ಸ್ವರೂಪ ಮುಖಲಕ್ಷಣವನ್ನು ಹೇಳದೇ ಇದ್ದಾಗ್ಯೂ, ಸಹ ಉಭಯತ್ವವ್ರಸಿದ್ಧ್ಯಾ ಎಂಬ ಶಬ್ದಪ್ರಯೋಗದಿಂದ ಸೂಚಿತವಾದುದನ್ನೇ ಚಿಂತಿಸಿದವರಾದ “ಆತಏವ” ಎಂದು ಓದಿ ಉದಾಹರಿಸುವಂತೆ ಆರಂಭಿಸಿ ವಾಕ್ಯದಲ್ಲಿ ವಿವರಿಸಿರುತ್ತಾರೆ. ಉಭಯತ್ವವ್ರಸಿದ್ಧ ಶಬ್ದಗಳ ಫಲಮುಖಲಕ್ಷಣವು -

ಕಾರಣ :- ಯೇಷಾಂ ಪ್ರಸಿದ್ಧಿರಪ್ಪತ್ಯ ಕೇವಲೈವ ವಿರೋಧಿನೀ ।
ಸಮನ್ವಯಸಿದ್ಧೀಭಯತ್ ಪ್ರಸಿದ್ಧಾಶ್ಚೇಹಿಕಾರಿಕಾಃ ॥ ೧೩ ॥

“ಆತ ಏವ ಚ ಯೇಷಾಂಪ್ರತ್ಯಕ್ಷಸಮನ್ವಯತ್ಯ, ಅನ್ಯೋಪಾಪ್ನವತ್ವದೇವ
ಪ್ರತಿಬಂಧಕೇ

ಉಭಯತ್ವವ್ರಸಿದ್ಧ್ಯಾ” ॥ ೧೩ ॥

ಪರಬ್ರಹ್ಮನೇಶ್ವರ ತಾತ್ಪರ್ಯವಿಷಯವು ಎಂಬ ಸಮನ್ವಯಕ್ಕೆ ಅನ್ಯೋಪಕ್ರಮಿತ ಮಾತ್ರದಿಂದ ಪ್ರತಿಬಂಧವು ಯಾವ ಶಬ್ದಗಳ ವಿಷಯದಲ್ಲಿರುತ್ತದೆಯೋ ಅದು ಉಭಯತ್ರಪ್ರಸಿದ್ಧಗಳಾದ ಶಬ್ದಗಳೆಂದು ಫಲಮುಖಲಕ್ಷ್ಯವು.

ಅನ್ಯತ್ರಪ್ರಸಿದ್ಧಗಳಾದ ಶಬ್ದಗಳ ಹೇತುಮುಖಲಕ್ಷಣವಿರೂಪಣೆಯು ಈ ರೀತಿ ಇದೆ.

“ಶ್ರುತ್ಯಾದಿತೋ ಲೋಕತೋವಾಪೀತರೇಷು ಪ್ರಸಿದ್ಧತಾ” (ಕಾರಿಕೆ)

ಅದರ ಅರ್ಥವಿವರಣೆಯ ವಾಕ್ಯ :

“ಯೇಷಾಂತುಮ್ಸ್ತಂತ್ರೇಲೋಕಪ್ರಸಿದ್ಧಾದೇಶತ್ವಾತ್ ತದ್ವಿರೋಧೇನ
ಶ್ರುತಿಪ್ರತ್ಯಕ್ಷಗಳಶ್ರುತ್ಯಾದಿಕಂಘರ್ವಪ್ರಗೋಷಽನುಮತಂ || ೪೩ ||

ಅಭಿಪ್ರಾಯ :- ಇಂದ್ರ, ಅಹಶ, ವ್ಯಾಸ ಮೊದಲಾದ ಅನ್ಯತ್ರಪ್ರಸಿದ್ಧಗಳಾದ ನಾಮಾತ್ಮಕ ಶಬ್ದಗಳೂ ಮೊದಲನೆಯ ಆಧ್ಯಾಯದ ಎರಡನೇ ಪಾದವಾದ ಲಿಂಗವಾದದ ಮೊದಲನೆಯ ಅಧಿಕರಣದಲ್ಲಿ ಸಮನ್ವಯಗೊಳಿಸಲ್ಪಟ್ಟ “ಸರ್ವಗತ್ಯಂ” ಎಂಬ ಲಿಂಗಾತ್ಮಕ ಶಬ್ದ ಇವೇ ಮೊದಲಾದವುಗಳಿಗೆ ಶ್ರುತ್ಯಾದಿಗಳಪ್ರಾಪ್ತಿಯಿಂದ ಮ್ತಂತ್ರದದಲ್ಲಿ ಪ್ರಸಿದ್ಧಿಯು ಕಂಡುಬಂದಿರುವುದರಿಂದ ಅದಕ್ಕೆ ವಿರುದ್ಧವಾಗಿ ಪರಬ್ರಹ್ಮನಲ್ಲಿ ಶಕ್ತಿ ತಾತ್ಪರ್ಯಗಳು ಘರ್ವಪ್ರಗೋಷಮ್ತವಲ್ಲವೋ ಎಂಬುದು ಅದು ಅನ್ಯತ್ರಪ್ರಸಿದ್ಧವಾದ ಶಬ್ದಗಳ ಹೇತುಮುಖವಾದ ಲಕ್ಷಣದ ವಿವರಣೆಯಾಗಿದೆ. ಅನ್ಯತ್ರ ಎಂಬ ಪದಪ್ರಯೋಗದಿಂದ ಸೂಚಿತವಾದ ಅನ್ಯತ್ರಪ್ರಸಿದ್ಧವಾದ ಶಬ್ದಗಳ ಸ್ವರೂಪಮುಖಲಕ್ಷಣದ ವಿವರಣೆಯು ಹೇಗೆಂದರೆ.

ತಾತ್ಪರ್ಯಚಂದ್ರಿಕಾ: “ಅತಃ ಏವ ಯೇಷಾಂ ವಿಷಯವಾಕ್ಯೇ ಆಪಾತತೋ ಅನ್ಯಮಾತ್ಮೋಪ
ಪಾದವತ್ಯಂ” || ೪೩ ||

ಅಭಿಪ್ರಾಯ :- ಇಂದ್ರಾದಿಶಬ್ದಗಳಿಗೆ ಪರಬ್ರಹ್ಮನಲ್ಲಿ ವ್ಯಕ್ತಿ (ಶಕ್ತಿ) ಯಲ್ಲವಾದ ಪ್ರಯುಕ್ತ ಆಪಾತತಾ ಅನ್ಯಮಾತ್ಮೋಪಪಾದವತ್ಯಂವು ಇರುತ್ತದೆ. ಎಂಬುದು ಸ್ವರೂಪಮುಖವಾದ ಲಕ್ಷಣ.

ಅನ್ಯತ್ರಪ್ರಸಿದ್ಧ ಶಬ್ದಗಳ ಫಲಮುಖಲಕ್ಷಣದ ವಿವರಣೆ:

ಚಂದ್ರಿಕಾ : “ಅತಃ ಏವ ಚ ಯೇಷಾಂ ಸಮನ್ವಯಶ್ಚ ಅನ್ಯೋಪಕ್ರಮಿತ ಬ್ರಹ್ಮಾನ್ವಪಕ್ರಮೇವ
ಪ್ರತಿಬಂಧಃತೇಽನ್ಯಪ್ರಸಿದ್ಧಾಃ”

ಅಭಿಪ್ರಾಯ :- ಅನ್ಯಮಾತ್ಮೋಪಪಾದವಾದುದರಿಂದಲೇನೇ, ಅನ್ಯೋಪಕ್ರಮಿತ ಜೊತೆಗೆ ಬ್ರಹ್ಮನ ಅನುಪಕ್ರಮಿತ ಯಿಂದಲೂ ಯಾವ ಶಬ್ದಗಳಿಗೆ ಬ್ರಹ್ಮಸಮನ್ವಯಕ್ಕೆ ಪ್ರತಿಬಂಧವಿರುತ್ತದೆಯೋ ಅಂತಹ ಶಬ್ದಗಳು ಅನ್ಯತ್ರಪ್ರಸಿದ್ಧಗಳಾದ ಶಬ್ದಗಳು.

ಅನ್ಯತ್ರಪ್ರಸಿದ್ಧಗಳಾದ ಶಬ್ದಗಳ ಹೇತುಮುಖಲಕ್ಷಣದ ವಿವರಣೆ:

ಚಂದ್ರಿಕಾ :- “ಯೇಷಾಂ ಪುನಃ ಹ್ವಯತೇ ಲೋಕಪ್ರಸಿದ್ಧಿಃ ತತ್ಪರತ್ವೇ ಪ್ರಬಲಶ್ಚತ್ವಾದಿಕಮನ್ಯಾ”

ಎಂದು ಅನ್ವತ್ತವ್ರಸಿದ್ಧಶಬ್ದಗಳ ಹೇತುಮುಖ ಲಕ್ಷಣದ ವಿವರಣೆ.

“ಯೇಷಾಂಪುನಃ ಹ್ವಯತೇ ಲೋಕಪ್ರಸಿದ್ಧಿಯೂ, ತತ್ಪರತ್ವದಲ್ಲಿ (ಹ್ವಯತ ಪ್ರತಿಪಾದದ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ) ಪ್ರಬಲಶ್ಚತ್ವಾದಿಗಳು ಇರುತ್ತವೆಯೋ” ಎಂಬುದಾದ ವಿವರಣೆಯು “ಬಲವ್ಯತಿರಿಂಗಾತ್ಯಃ ಅನ್ಯೇವೇವಪ್ರಸಿದ್ಧಾತಾ” ಎಂಬ ಕಾಂಕ್ಷೆಯ ಅರ್ಥವಾಗಿದೆ.

ಅಭಿಪ್ರಾಯ :- ಪರಬ್ರಹ್ಮನಿಂತಲೂ, ಬೇರೆಯಾದ ಜಡಪ್ರಕೃತ್ಯಾದಿಗಳಲ್ಲಿ ಮಾತ್ರ ಪ್ರಬಲವಾದ ಶ್ವತ್ವಾದಿಗಳಿಂದ ತಿಳಿಯಲ್ಪಡಾತ್, ಅಪ್ರಕೃತಿ, ಜ್ಯೋತಿಷ್, ವಾನ್, ಪ್ರಕೃತಿ, ಶೂನ್ಯ ಇತ್ಯಾದಿ ಶಬ್ದಗಳೇನುಂಟೋ ಅವು ಅನ್ವತ್ತವ್ರಸಿದ್ಧಗಳಾದ ಶಬ್ದಗಳಾಗಿವೆ.

ಅನ್ವತ್ತವ್ರಸಿದ್ಧಗಳಾದ ಶಬ್ದಗಳ ಸ್ವರೂಪಮುಖಲಕ್ಷಣದ ವಿವರಣೆ:

ಚಂದ್ರಿಕಾ:- “ಅತಃ ಪವ ಯೇಷಾಂ ವಿಷಯವಾಕ್ಯೇ ಅವಾತೋವ್ಯಾಪ್ಯಂ ಅನ್ಯಮಾತ್ಮೋಪ

ಸ್ಥಾವಶಕ್ತಂ” || ೧೩ ||

ಅಭಿಪ್ರಾಯ:- ಅನ್ಯಮಾತ್ಮದಲ್ಲಿ ಅನ್ಯಪ್ರಾದಿತ್ಯವದ್ವಾದ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಪ್ರಬಲವಾದ ಶ್ವತ್ವಾದಿಗಳಿರುವುದರಿಂದಲೇನೇ ಅವಾತಾ ಅವ್ಯಾಪ್ಯವಾಗಿ ಅನ್ಯಮಾತ್ಮೋಪಸ್ಥಾವಶಕ್ತವು ಕಂಡುಬಂದಿದೆ.

ಅನ್ವತ್ತವ ಪ್ರಸಿದ್ಧವಾದ ಶಬ್ದಗಳ ಫಲಮುಖಲಕ್ಷಣದ ವಿವರಣೆ:

ಚಂದ್ರಿಕಾ:- “ಅತಃ ಪವ ಚ ಯೇಷಾಂ ಸಮನ್ವಯಸ್ಯ ಅನ್ಯೋಪ್ಯತಿ, ಪ್ರಹ್ನಾನುಪ್ಯತಿಘ್ನಾಂ ಪ್ರಹ್ಮಮನ್ಯಸ್ಯ ಅತ್ಯಶ್ಚಕಲ್ಪನ್ಯಶಂಕಯಾಚ ಅತಿತದಾಂ ಪ್ರತಿಬಂಧಃ ತೇವ್ಯತ್ವವ ಪ್ರಸಿದ್ಧಾಃ”

ಕಾರಣ:- ಯೇಷಾಮುತ್ತಿದ್ವಯಂ (ಪ್ರಹ್ಮಗ್ರಹಪ್ರಸಿದ್ಧಿಃ ಎಂಬ ಎರಡು ಅಂಶಗಳ ಜೊತೆಗೆ ಅತ್ಯಶ್ಚಕಲ್ಪವಾ ಸಹ ಉಂಟೋ) |

ಪ್ರಹ್ಮಮನ್ಯಸ್ಯ ಅತ್ಯಶ್ಚಕಲ್ಪ ಇತಿವಿಶ್ವೋದಿರೋಧಿಸ್ಯ ತೇವ್ಯತ್ವವ ಪ್ರಸಿದ್ಧಾಃ” ||

ಅಭಿಪ್ರಾಯ:- ಯಾವ ಅಪ್ರಕೃತಿ, ಜ್ಯೋತಿಷ್, ವಾನ್, ಪಂಚಜನ, ಪ್ರಕೃತಿ, ಶೂನ್ಯ, ದುಃಖ, ಅವು ಇತ್ಯಾದಿ ಶಬ್ದಗಳುಂಟೋ ಅವು ಅನ್ವತ್ತವ ಪ್ರಸಿದ್ಧಗಳಾದ ಶಬ್ದಗಳಾಗಿವೆ. ಇವುಗಳಿಂದ ಬೇರೆ ವಸ್ತುಗಳೇ ತಿಳಿಯಲ್ಪಡಾತ್ವಾಗಾಗಿವೆ. ಪ್ರಹ್ಮಾನುಪ್ಯವಾಗಾಗಿವೆ. ಅಷ್ಟು ಮಾತ್ರವಲ್ಲದೆ ಅನ್ಯಮಾತ್ಮೋಪಸ್ಥಾವಶಕ್ತ, ಪ್ರಹ್ಮಾನುಪ್ಯವಶಕ್ತ, ಪ್ರಹ್ಮಮನ್ಯಸ್ಯ ಅತ್ಯಶ್ಚಕಲ್ಪಕಂಕಾ, ಇವೆಲ್ಲಾ ಮೂರು ಪ್ರತಿರೋಧಗಳಿರುತ್ತವೆಯಾದುದರಿಂದ ಇವುಗಳನ್ನು ಅನ್ವತ್ತವ ಪ್ರಸಿದ್ಧಗಳಾದ ಶಬ್ದಗಳೆಂದು ವಿವರಿಸಬಹುದು.

ಈ ರೀತಿ ಉಭಯತ್ರ, ಅನೃತ, ಅನೃತ್ಯವ ಪ್ರಸಿದ್ಧಗಾರದ ಶಬ್ದಗಳಿಗೆ ಹೇಳು, ಸ್ವರೂಪ, ಫಲಮುಖ ಲಕ್ಷಣಗಳನ್ನು ತಾತ್ಪರ್ಯಚಂದ್ರಿಕಾಕಾರರು "ಯಸ್ತಾನಿವ್ರವಿಭಕ್ತಾನಿಹೇತುರೂಪಫಲೈವೃಥಾ" ಎಂದು ಅಭಿಯುಕ್ತರಿಂದ ಸೂಚಿತವಾಗಿ ರುವುದನ್ನೇ ಸಂಗ್ರಹಿಸಿ ವಿವರಿಸಿರುತ್ತಾರೆ.

ಇದುವರೆವಿಗೆ ವಿವರಿಸಲ್ಪಟ್ಟ ವಿಷಯಗಳೆಲ್ಲಾ ಸೂತ್ರವ್ಯಾಖ್ಯಾನರೂಪವಾದ ತಂತ್ರದೀಪಿಕಾ ಗ್ರಂಥದ ಅರ್ಥ ವಿವರಣೆಗೆ ಮುಂಚಿತವಾಗಿ ಸಾಮಾನ್ಯವಾದ ಮಾಹಿತಿಯಾಗಿ ಹೇಳಲಾಗಿದೆ. ಇನ್ನು ಮುಂದೆ ತಂತ್ರದೀಪಿಕಾಗ್ರಂಥದ ಮೂಲ ವಾಕ್ಯಗಳ ಅರ್ಥವನ್ನು ವಿವರಿಸಲಾಗುತ್ತದೆ. ಆದಕ್ಕೆ ಮುಂಚಿತವಾಗಿ ಕ್ರಮವಾಗಿ ಅಧಿಕರಣದ ಹೆಸರನ್ನೂ ಅಧಿಕರಣದಲ್ಲಿರುವ ಸೂತ್ರ ವನ್ನೂ, ಆಯಾ ಅಧಿಕರಣಕ್ಕೆ ವಿವರಿಸುವುದ ವಿಷಯ ವಾಕ್ಯವನ್ನೂ, ಆಯಾ ಅಧಿಕರಣಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದಿರುವ ಪೂರ್ವ ವಶ್ಚ ಮತ್ತು ಸಿದ್ಧಾಂತವ್ಯಾಯಗಳ ಸ್ವರೂಪವನ್ನೂ, ಸರಳವಾದ ಸೂತ್ರಗಳ ಪ್ರತಿಪಾದಾರ್ಥವನ್ನೂ ವಿವರಿಸಿ ತಂತ್ರದೀಪಿಕಾ ಗ್ರಂಥದ ಪ್ರತಿವಾಕ್ಯದ ಅರ್ಥವನ್ನೂ ತೋರಿಸಿದ ಮೇಲೆ ವಿಶೇಷ ವಾಕ್ಯಾರ್ಥಗಳ ಸಂಗ್ರಹ ರೂಪವಾದ ವಿವರಣೆಯನ್ನು ಕೊಡಲಾಗುತ್ತದೆ.

ಪ್ರತ್ಯಮೀಮಾಂಸಾಶಾಸ್ತ್ರದ ನಾಲ್ಕು ಅಧ್ಯಾಯಗಳಲ್ಲಿ ಮೊದಲನೆಯ ಅಧ್ಯಾಯದ ಮೊದಲನೆಯ ಪಾದದ ಮೊದಲನೆಯ ಅಧಿಕರಣದ ಹೆಸರು: "ಜಿಜ್ಞಾಸಾಧಿಕರಣ"

ಸೂತ್ರವು :- ಓ ಅಥಾತೋ ಪ್ರತ್ಯಜಿಜ್ಞಾಸಾ ಓ (೧-೧-೧)

"ತದ್ವಿಜಿಜ್ಞಾಸ್ಯತದ್ವತ್ಯ" (ಕೈ. ೩-೧) ಎಂಬುದಾಗಿ ತೈತ್ತಿರೀಯ ಶ್ರುತಿಯಲ್ಲಿ ಶ್ರುತವಾದ "ತದ್ವಿಜಿಜ್ಞಾಸ್ಯತ" ಎಂಬುದು ವಿಷಯ ವಾಕ್ಯ. ಆ ಜಿಜ್ಞಾಸೆಯು ನ ಕರ್ತವ್ಯ ಉತ ಕರ್ತವ್ಯ ಇತಿ ಸಂದೇಹಃ = ತೈತ್ತಿರೀಯದಲ್ಲಿಶ್ರುತವಾದ ಜಿಜ್ಞಾಸೆಯನ್ನು ಮಾಡಬಾರದೋ ಅಥವಾ ಮಾಡಬೇಕೋ ಎಂದು ಸಂದೇಹ.

ನರ್ತವ್ಯ-ಮಾಡಲ್ಪಡತಕ್ಕದ್ದಲ್ಲ ಎಂದು ಪೂರ್ವವಶ್ಚವು. ಆದರೆ ವಿವರಣೆ: ವಿಷಯ, ಪ್ರಯೋಜನ, ಸಂಬಂಧ, ಅಧಿಕಾರಿಗಳೆಂಬ ಅನುಬಂಧಚತುಷ್ವಯಗಳಿಲ್ಲವಾದ ಪ್ರಯುಕ್ತ ಮಾಡಬೇಕಾಗಿಲ್ಲವೆಂದು ಪೂರ್ವವಶ್ಚಿಯ ಅಭಿಪ್ರಾಯ ವಾಗಿದೆ. ಆದರೆ ವಿವರಣೆಯು ಈ ರೀತಿ ಇದೆ.

ಸ ಓ ಶಾಸ್ತ್ರಸ್ಯ ವಿಷಯೋ ಭವತಿ ಯೋ ಹೃದ್ಯಾತಃ ಸಂದಿಗ್ಧೋ ವಿವರ್ಯಸ್ತೋ ವಾ ಎಂಬಂತೆ ವಿಷಯವು ಅಜ್ಞಾತ ವಾಗಿರಬೇಕು. ಸಂದಿಗ್ಧವಾಗಿರಬೇಕು. ಅಥವಾ ವಿವರಣೆಯಾಗಿ ತಿಳಿಯಲ್ಪಟ್ಟಿದ್ದಾಗಿರಬೇಕು.

ವಿಷಯವಾದರೋ ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ, ೧. ಅನಾತ್ಮ ೨. ಪರಾತ್ಮ ೩. ಪರಮಾತ್ಮ ೪. ಸ್ವಾತ್ಮ ಇವುಗಳಲ್ಲಿ ಯಾವುದಾ ದರೂ ಒಂದನ್ನು ವಿಷಯವಾಗಿ ತೇಳಬೇಕು. ಆದರೆ ಯಾವುದನ್ನೂ ಜಿಜ್ಞಾಸಾಕ್ಕೆ ವಿಷಯವಾಗಿ ಇವುಗಳಲ್ಲಿ ತೇಳಲು ಬರುವಂತಿಲ್ಲ. ಹೇಗೆಂದರೆ:

೧. ಮೊದಲನೆಯದಾಗಿ ಅನಾತ್ಮ (ಜಡ) ರೂಪವಾದ ಇಂದ್ರಿಯಗಳಿಗೆ ಗೋಚರಿಸುವ ತೃಣಾದಿಗಳು ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷ ಪ್ರಮಾಣದಿಂದಲೇ ನಿಶ್ಚಿತವಾಗಿರುತ್ತವೆ. ಆದಕ್ಕಾಗಿ ಶಾಸ್ತ್ರದಿಂದ ವಿಚಾರ ಮಾಡಬೇಕಾಗಿಲ್ಲ.

೨. ಇಂದ್ರಿಯಗಳಿಗೆ ಗೋಚರಿಸದಿರುವ ಅನಾತ್ಮರೂಪವಾದ ಧರ್ಮ, ಅಧರ್ಮ (ವ್ಯಗ್ರ, ಹವ) ರೂಪವಾದುದು ಧರ್ಮಾಶಾಸ್ತ್ರ ಮೊದಲಾದುವುಗಳಿಂದಲೇ ನಿರ್ಣಯಿತವಾಗಿದೆ. ಆದಕಾರೂ ಈ ಪ್ರತ್ಯಮೀಮಾಂಸಾ ಶಾಸ್ತ್ರದಿಂದ ಅದರ ಜಿಜ್ಞಾಸೆಯನ್ನು ಮಾಡಬೇಕಾಗಿಲ್ಲ.

೩. ಆತ್ಮರಲ್ಲಿ ಪರಮಾತ್ಮನಾದರೋ ಬೇಪ್ಪಾದಿ ರಿಂಗಗಳಿಂದ ಅನುಮಾನದಿಂದಲೇ ತಿಳಿಯಲ್ಪಡತಕ್ಕವನಾಗಿದ್ದಾನೆ. ಆಪರಮಾತ್ಮನನ್ನು ತಿಳಿಸಲು ಶಾಸ್ತ್ರವು ಬೇಕಾಗಿಲ್ಲ.

೪. ಪರಮಾತ್ಮನಾದರೋ "ಆಹಂ" "ನಾನು" ಎಂಬುದಾಗಿ ನಿಶ್ಚಿತವಾಗಿಯೇ ಇದ್ದಾನೆ. ತನ್ನ ಆತ್ಮನ ಬಗ್ಗೆ ಸಂದೇಹಕ್ಕೇ ಅವಕಾಶವಿಲ್ಲ.

೫. ಪರಮಾತ್ಮನ (ಅಶ್ವರ) ವಿಷಯವಾಗಿ ಜಿಜ್ಞಾಸೆಯೂ ಕೊಡುವುದಿಲ್ಲ.

ಆ ಅಶ್ವರನಾದರೋ ಪರಮಾತ್ಮನಿಗಿಂತಲೂ ಬೇರೆ ಇಲ್ಲವೇ ಇಲ್ಲ. ಜೀವಗಿಂತಲೂ ಬೇರೆಯೊಬ್ಬ ಪರಮಾತ್ಮನು (ಅಶ್ವರನು) ಉಂಟೆಂಬ ಬಗ್ಗೆ ಪ್ರಮಾಣವೂ ಸಹ ಇಲ್ಲ. ಇದು ಆದ್ವೈತಗಳ ನಿಲುವು. ಒಂದು ವೇಳೆ ಜೀವಗಿಂತಲೂ ಬೇರೊಬ್ಬ ಪರಮಾತ್ಮನು (ಅಶ್ವರನು) ಉಂಟೆಂದು ಹೇಳತಕ್ಕವರು "ಮಾನಾಧೀನಾ ಮೇಯಸಿದ್ಧಿಃ" ಎಂಬ ನ್ಯಾಯದಂತೆ ಅಶ್ವರನ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಪ್ರಮಾಣವನ್ನು ಉದಾಹರಿಸಿ ಪರಿಶೀಲಿಸಬೇಕು.

ಆ ಪ್ರಮಾಣಗಳಾದರೋ ೧. ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷ ೨. ಅನುಮಾನ ೩. ಅಗಮಗಳೆಂದು ಮೂರು ಬಗೆಗಳಾಗಿವೆ. ಇವುಗಳಲ್ಲಿ ಅಶ್ವರನ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷ ಪ್ರಮಾಣವನ್ನು ಹೇಳಲು ಸಾಧ್ಯವಿಲ್ಲ. ಲೋಕದಲ್ಲಿ ಪ್ರಾಕೃತರೂಪದಿಗಳಿಂದ ಕೂಡಿದ ಫಲಮೂಲದಿಗಳಂತೆ ಪರಮಾತ್ಮನು (ಅಶ್ವರನು) ಪ್ರಾಕೃತವಾದ ಚಕ್ರಾದಿಂತ್ರಿಯಕ್ಕೆ ಗೋಚರವಾಗುವವೇ ಅಲ್ಲ. ಆದುದರಿಂದಲೇ ಅಶ್ವರನನ್ನು ಅಪ್ರಾಕೃತ, ಅತೀಂದ್ರಿಯನೆಂದು ಕರೆಯುತ್ತಾರೆ.

ಎರಡನೆಯದಾಗಿ ಅಶ್ವರನನ್ನು ತಿಳಿಸಲು ಸ್ವತಂತ್ರವಾದ ಅನುಮಾನವೂ ಸಹ ಪ್ರಮಾಣವಾಗಲಾರದು. ಅಶ್ವರನನ್ನು ಪರಿಶೀಲಿಸಿದ ರಿಂಗವೇ (ತೇಜವೇ) ಸ್ವತಂತ್ರವಾದುದು ಯಾವುದೂ ಇರುವುದಿಲ್ಲ ಮತ್ತು "ಅನುಮಾ ಕಾಮಚಾರಿಣಿ" ಎಂಬಂತೆ ಕೀವರಾನುಮಾನದಿಂದ ಯಾವುದನ್ನೂ ನಿರ್ಣಯಿಸಲು ಸಾಧ್ಯವಿಲ್ಲ. ಅಗಮವಾದರೋ ಎಲ್ಲವೂ ಕಾರ್ಯಪರವಾಗಿದೆ. ಕಾರ್ಯವೆಂದರೆ ಕೃತಿಪಾದ್ಯವಾದುದೂ ಕೃತ್ಯದ್ವೇಷ್ಯವಾದುದೂ ಆಗಿದೆ. ಅಶ್ವರನಾದರೋ ಸಿದ್ಧಿಸ್ವರೂಪನು. ನಿಷ್ಕಲ್ಮಷರೂಪನಾದ (ಸಿದ್ಧಿಸ್ವರೂಪನಾದ) ಅಶ್ವರನನ್ನು ವೇದವು ತಿಳಿಸುವುದೇ ಇಲ್ಲ. ವೇದಭಾಗವೆಲ್ಲವೂ ಕಾರ್ಯಪರವೇನು".

ಒಂದು ವೇಳೆ ಬೇರೊಬ್ಬ ಅಶ್ವರನು ಉಂಟೆಂದು ಒಪ್ಪಿಕೊಂಡರೂ ಅವನ ಜಿಜ್ಞಾಸೆಯಿಂದ ಯಾವ ಪ್ರಯೋಜನವೂ ಇಲ್ಲ. ಬ್ರಹ್ಮಜಿಜ್ಞಾಸೆಯಿಂದ ಫಲರೂಪವಾಗಿ ಬ್ರಹ್ಮಜ್ಞಾನವು ಆಗುವುದೆಂಬುದೂ ಸರಿಯಲ್ಲ. "ಕರ್ಮಣಾ ಜ್ಞಾನಮಾತ ನೋತಿ" ಎಂಬ ಕೃತಿಯು ಕರ್ಮದಿಂದಲೇ ಜ್ಞಾನವು ಲಭಿಸುವುದೆಂದು ತಿಳಿಸುತ್ತಿರುವುದರಿಂದ ಅದಕ್ಕಾಗಿ ಜಿಜ್ಞಾಸೆಯು ಬೇಕಾಗಿಲ್ಲ. ಆ ಬ್ರಹ್ಮಜ್ಞಾನದ ಮೂಲಕವಾಗಿ ಆಗಿರುವ ಬ್ರಹ್ಮಪ್ರಸಾದವೇ ಫಲವೆಂಬುದೂ ಸರಿಯಲ್ಲ. ಆ ಹರಿ ಪ್ರಸಾದವೂ ಸಹ "ತತ್ಕರ್ಮ ಪರಿತೋಷು ಯತ್" ಎಂಬ ಪ್ರಮಾಣದಿಂದ ಕರ್ಮದಿಂದಲೇ ಸಾಧ್ಯವೆಂಬುದನ್ನು ತಿಳಿಸುವುದರಿಂದ ಬ್ರಹ್ಮಜ್ಞಾನವು ಅದಕ್ಕಾಗಿ ಬೇಕಾಗಿಯೇ ಇಲ್ಲ. ಆ ಪ್ರಸಾದವೂ ಸಹ ಜ್ಞಾನದಂತೆಯೇ ಸ್ವತಃ ಪುರುಷಾರ್ಥವಲ್ಲ. ಆ ಪ್ರಸಾದದ ಮೂಲಕವಾಗಿ ಅಗತ್ಯ ಮೋಕ್ಷವೂ ಸಹ ಅದಕ್ಕೆ ಫಲವಾಗಲಾರದು.

ಪರಮಪುರುಷಾರ್ಥವೆನಿಸಿದ ಮೋಕ್ಷವಾದರೋ ಕೀವಲ ಕರ್ಮದಿಂದಲೇ ಲಭ್ಯವೆಂಬುದನ್ನು "ಅವಮ ಮೋಮಂ ಅಮೃತಂ ಅಮೋಮಂ" ಎಂಬ ಕೃತಿಯು ತಿಳಿಸುತ್ತದೆ. ಮತ್ತು ಮಿಥ್ಯಾಭೂತವಾದ (ಸುಳ್ಳಾದ) ಬಂಧದ ನಿವೃತ್ತಿಯೆಂಬ ಮೋಕ್ಷಕ್ಕೆ ಪ್ರಸಾದವು ಅನಾವಶ್ಯಕ. ವಿದ್ಯಾವೋಕ್ತಿಯಾದುದಾದ ಬ್ರಹ್ಮಜ್ಞಾನದಿಂದ ಮಿಥ್ಯಾ ಭೂತವಾದ ಅಜ್ಞಾನವಿದ್ದೆಯೆಂಬ ಅಜ್ಞಾನವು ನಿವೃತ್ತಿಯಾದ ನಂತರ ತತ್ಪಾರ್ಥವಾದ ಜಗತ್ತು ಪಾನಾಗಿಯೇ ಕ್ಷೀರಯಾಗುವುದರಿಂದ ಪ್ರಸಾದವೇ ಬೇಕಾಗಿಲ್ಲ. ಅದರೋಕ್ತಜ್ಞಾನ ಮತ್ತು ಪ್ರಸಾದಗಳ ಮೂಲಕವಾಗಿ ಮೋಕ್ಷವೆಂಬ ಫಲವನ್ನು ಒಪ್ಪಿದರೂ ಸಹ

ಅದಕ್ಕೆ ಅಧಿಕಾರಿಯೇ ಹೊಂದುವುದಿಲ್ಲ. ಇರುವುದಿಲ್ಲ. ಮೋಕ್ಷವೇಳ್ವೆ ಇರುವುದಿಲ್ಲದೂ ಅಧಿಕಾರಿಗಳೆಂದರೆ ವೇದಕ್ಕೆ ಅನಧಿಕಾರಿಗಳಾದ ಶ್ರೀಯುಗಲೂ ಶಾಸ್ತ್ರರೂ ಮೋಕ್ಷದ ಅಪೇಕ್ಷೆಯಿರುವುದರಿಂದ "ತ್ರಯೇ ನ ಶ್ವತೀಗೋಚರಾ" ಎಂಬ ಪ್ರಮಾಣದಂತೆ ವೇದಾರ್ಥನಿರ್ವಾಹಕವಾದ ನ್ಯಾಯಸಿಂಧನಾತ್ಮಕವಾದ ಈ ಬ್ರಹ್ಮ ಮೀಮಾಂಸಾ ಶಾಸ್ತ್ರಕ್ಕೆ ಎಲ್ಲರಿಗೂ ಅಧಿಕಾರವೇ ಇರುವುದಿಲ್ಲ.

ಶ್ರೀಶಾಸ್ತ್ರವಿಗಳನ್ನು ಹೊರತು ಪಡಿಸುವ ಅಧಿಕಾರ ಸ್ವರೂಪವೇ ಕಂಡುಬಂದಿಲ್ಲ. ಎಂದು ಪೂರ್ವಪಕ್ಷದ ಅಭಿಪ್ರಾಯವಾಗಿದೆ. ಹೀಗೆ ಪೂರ್ವಪಕ್ಷವು ಬಂದರೆ ಸಿದ್ಧಾಂತವು ಈ ರೀತಿ ಇದೆ. ಪೂರ್ವಪಕ್ಷಿಯ ಶಂಕೆಯಂತೆ ಪ್ರತಿಪಾದನೆಯಂತೆ ಅನಾತ್ಮ, ಸ್ವಾತ್ಮ, ಪರಾತ್ಮ ಈ ಮೂರು ಮೃಗಗಳೂ ವಿಷಯಗಳಲ್ಲವಾದರೂ ಜಿಜ್ಞಾಸ್ಯನಾದವನ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಶ್ರುತವಾಗಿರುವ ಅವಯವಾಕ್ಯಿಯಿಂದ ಅರ್ಥವನ್ನು ತಿಳಿಸುತ್ತಿರುವ (ಯೌಗಿಕವಾದ) "ತದ್ವಿಜಿಜ್ಞಾಸ್ಯ ತ್ವಹೇತಿ" ಎಂಬಲ್ಲಿನ ಬ್ರಹ್ಮಶಬ್ದದಿಂದಲೂ "ಅಥಹವಾದುಚ್ಚತೇಬ್ರಹ್ಮೇತಿ ಬೃಹಂತೋತ್ಪತ್ತಿನ್ ಗುಣಾ" ಇತ್ಯಾದಿ ಶ್ರುತಿಗಳಿಂದಲೂ ಪರಮಾತ್ಮನನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಬೇರೆಲ್ಲೂ ಯಾರಲ್ಲೂ ಅಸಂಭಾವಿತಗಳಾದ, ದೇಶಪರಿಪೂರ್ಣತ್ವ, ಕಾಲಪರಿಪೂರ್ಣತ್ವ, ಗುಣಪರಿಪೂರ್ಣತ್ವ ಧರ್ಮಗಳಿಂದ ಸಕಲಜೀವಮಗಳಿಗಿಂತಲೂ ಅತ್ಯಂತಾಭಿನ್ನನಾದ ವಿಷ್ಣುವೆಂಬ ಮೃಗವು ಸಿದ್ಧಿಸುವುದರಿಂದ, ಅಂತಹ ವಿಷ್ಣುವಿಗೆ ಬೇರೆ ಬೇರೆ ವಾದಿಗಳ ಮತಗಳ ಪ್ರಕ್ರಿಯೆಯ ಪ್ರಕಾರ, ಕೆಲವರು, ಸಾರ್ವಜನಿಕವೂ, ಮತ್ತೆ ಕೆಲವರು ನಿರ್ವಾಣನಿಂದಲೂ ಹೇಳುವುದರಿಂದ ಸಂದೇಹಕ್ಕೆ ಅವಕಾಶವಾಗಿರುವ ಪ್ರಯುಕ್ತ "ಸ ಹಿ ಶಾಸ್ತ್ರಸ್ಯ ವಿಷಯೋ ಭವತಿ ಯೋ ಹ್ಯಕ್ಷಾತಃ ಸಂದಿಗ್ಧೋ ವಿಷಯಸ್ತೋ ವಾ" ಎಂಬಂತೆ ಅಂತಹ ಸಂದೇಹಕ್ಕೆ ಗೋಚರನಾದ ವಿಷ್ಣುವೆಂಬ ಬ್ರಹ್ಮನೇ ಜಿಜ್ಞಾಸಾಕ್ಕೆ ವಿಷಯನೂ ಶಾಸ್ತ್ರಕ್ಕೆ ವಿಷಯನೂ ಆಗಿರುತ್ತಾನೆ. ಅಂತಹ ವಿಷ್ಣುವಿನ ಜ್ಞಾನದಿಂದಲೂ ಪ್ರಸಾದದಿಂದ ಪರಮ ಪುರುಷಾರ್ಥವಾದ ಮೋಕ್ಷವೆಂಬುದೇ ಫಲವಾಗಿರುವ ಪ್ರಯುಕ್ತ ಅದನ್ನು ಅಪೇಕ್ಷಿಸುವ ಅಧಿಕಾರಸಂಪನ್ನನಾದ ಯೋಗ್ಯನಾದವನೇ ಅಧಿಕಾರಿಯಾಗಿರುವುದರಿಂದ ಸಂಬಂಧವೂ ಯಥಾಯೋಗ್ಯವಾಗಿ ಸಂಘವಿಸುವುದರಿಂದ, ವಿಷಯಪ್ರಯೋಜನಾಧಿಕಾರಿ ಸಂಬಂಧರೂಪವಾದ ಅನುಬಂಧ ಚತುಷ್ಟಯಗಳಿರುವ ಪ್ರಯುಕ್ತ ಬ್ರಹ್ಮಜಿಜ್ಞಾಸೆಯು ಕರ್ತವ್ಯವೇ ಆಗಿದೆಯೆಂಬುದು ಸಿದ್ಧಾಂತ.

**"ಶ್ರವಣಂ ಮನನಂ ಭಿವ ನಿರಿದ್ಧಾಸನಮೇವಚ |
ಕರ್ತವ್ಯವೇದ ಪುರುಷೈಃ ಬ್ರಹ್ಮದರ್ಶನಮಿಚ್ಛುಃ"**

ಎಂಬುದೇ ಮೊದಲಾದ ಪ್ರಮಾಣವಚನಗಳಂತೆ ಶ್ರವಣಮನನಧ್ಯಾನಗಳೆಂಬ ಜಿಜ್ಞಾಸೆಯೇ "ಬ್ರಹ್ಮಾ ಪರೋಕ್ಷ" ರೂಪವಾದ ಜ್ಞಾನಕ್ಕೆ ಪ್ರಧಾನ ಸಾಧನಗಳು. ಕರ್ಮವಾದರೋ ಅಂತಃಕರಣಾದಿಶುದ್ಧಿಯಿರಾ ಜ್ಞಾನಕ್ಕೆ ಅಂಗವೇ ಹೊರತು ಪ್ರಧಾನವಾದ ಸಾಕ್ಷಾತ್ ಸಾಧನವಲ್ಲ. ಪ್ರಸಾದವೂ ಸಹ ಮೂರು ಬಗೆಯಾಗಿದೆ.

೧. ಕರ್ಮಜನ್ಯ ಪ್ರಸಾದ

೨. ಜ್ಞಾನಜನ್ಯ ಪ್ರಸಾದ

೩. ಶ್ರವಣಾದಿಜನ್ಯ ಪ್ರಸಾದ

ಈ ಮೂರರಲ್ಲಿ ಜ್ಞಾನವನ್ನ ಪ್ರಸಾದವೇ ಪ್ರಧಾನವಾದುದು, ಮುಖ್ಯವಾದುದು. ಮೋಕ್ಷಪ್ರದವಾದುದು. ಇದೇ ಉತ್ತಮ, ಪ್ರಸಾದವೆಂದು ಜಾತ್ಯದಲ್ಲಿ ವ್ಯವಹರಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿದೆ. ಕರ್ಮಜನ್ಯ ಪ್ರಸಾದವು ಅಧಮ ಪ್ರಸಾದ. ಇದರ ಫಲವು ನಷ್ಟರವಾದ ಸ್ವರ್ಗಪ್ರಾಪ್ತಿಯು. ಕ್ರಮಾಂತರಜನ್ಯ ಪ್ರಸಾದವು ಮಧ್ಯಮ ಪ್ರಸಾದ. ಜನರೋಪಕಾರಿಪ್ರಾಪ್ತಿಯು ಅದರ ಫಲ.

“ಅಹಮಸೋಮಂ ಅವ್ಯತಾ ಅಭೂಮ” ಎಂಬ ಶ್ಲೋಕಕ್ಕೆ ಮೂರು ತರಹ ಅರ್ಥವನ್ನು ತಿಳಿಯಬೇಕಾಗಿದೆ. ಅಧಿಕಾರಿಭೇದೇನ ಮೂರು ಅರ್ಥವುಳ್ಳದ್ದಾಗಿದೆ.

೧. ಅವ್ಯತಾ ಅಭೂಮ ಎಂಬಲ್ಲಿ ಶ್ರುತವಾದ ಅವ್ಯಕ್ತವು ಹಿಮ್ಮೆಕರ್ಮಿಯ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಗೌರವಪಡುವುದು. ಕೆಲವು ಕಾಲದವರೆಗೆ ಅನುಭವಿಸಲ್ಪಡುತ್ತದೆ. ಅತ್ಯಜ್ಞಾನಿಯಲ್ಲದವನಾಗಿರುವ ಪ್ರಯುಕ್ತ ಅವನಿಂದ ಆಚರಿಸಲ್ಪಟ್ಟ ಕರ್ಮವು ನಷ್ಟರವಾದ ಸ್ವರ್ಗಫಲದಾಯಕವಾಗಿದೆ.

“ಅವ್ಯತೋವಾಪ ಸೋಮವೋ ಭವತಿ ಯಾವಂದ್ರಿ” ಎಂಬ ಶ್ಲೋಕಿಯೂ ಹೇಗೆ ಅಭಿಪ್ರಾಯವುಳ್ಳದ್ದಾಗಿದೆ.

೨. ಅಹಮ್ಯಕರ್ಮಿಯಾದ ಬ್ರಹ್ಮಜಿಜ್ಞಾಸುವಿನಿಂದ ಆಚರಿಸಲ್ಪಡತಕ್ಕ ಕರ್ಮವಾದರೋ ಬ್ರಹ್ಮಜ್ಞಾನ ದ್ವಾರಾ ಮೋಕ್ಷಪ್ರಸಾದವೇ ಹೊರತು ಸಾಕ್ಷಾತ್ಕಾರಿ ಅಲ್ಲ.

೩. ಅವರೋಕ್ಷ ಜ್ಞಾನಿಯ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಈ ಶ್ರುತಿಯು ಮೋಕ್ಷಕರಣ ಅತಿಶಯವೂಪವಾದ ಅವ್ಯಕ್ತವನ್ನೇ ತಿಳಿಸುತ್ತದೆ ಎಂದು ಈ ಶ್ರುತಿಯು ಅಧಿಕಾರಿಭೇದೇನ ದ್ವಿಭಿನ್ನವಾದ ಅಭಿಪ್ರಾಯವುಳ್ಳದ್ದಾಗಿದೆ. ಈ ವಿಧವಾದ ಅಧಿಕಾರಿ ಭೇದದಿಂದ ಮೂರು ಬಗೆಯಾದ ಈ ಶ್ರುತಿಯ ಅರ್ಥದ ವಿವರಣೆಯನ್ನು ತಂತ್ರದೀಪಿಕಾಕಾರರು “ಓಭಾಕ್ತಂವ ಅನಾತ್ಮ ವಿತ್ಯಾತ್ ತಥಾಹುರರ್ಹಯತಿ ಓ”, (೩-೧-೭) ಎಂಬ ಸೂತ್ರದ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನವಾದ ತಂತ್ರದೀಪಿಕೆಯಲ್ಲಿ ತೋರಿಸಿರುತ್ತಾರೆ.

ಮುಮುಕ್ಷುಗಳೆಲ್ಲರೂ ಬ್ರಹ್ಮಮೀಮಾಂಸಾಶಾಸ್ತ್ರಕ್ಕೆ ಅಧಿಕಾರಿಗಳಲ್ಲ. ಆದರೆ ಈ ಬ್ರಹ್ಮಮೀಮಾಂಸಾಶಾಸ್ತ್ರಕ್ಕೆ ಇಂತಹ ವರೇ ಅಧಿಕಾರಿಗಳೆಂಬುದನ್ನು “ಅಧಿಕಾರಶ್ಲೋಕೋ ಭಾಗವತತಂತ್ರೇ” ಎಂದು ಭಾಷ್ಯಕಾರರು ಉದಾಹರಿಸುವ ಭಾಗವತ ತಂತ್ರವೆಂಬ ಪ್ರಮಾಣ ಗ್ರಂಥದಲ್ಲಿ ಉಕ್ತವಾಗಿರುವಂತೆ ಶ್ರೀಹರಿಭಕ್ತಿವಿವರಣೆಅಧ್ಯಯನದಿ ಗುಣಸೂತ್ರದೇ ಅಧಿಕಾರಿಗಳು. ಅದಕ್ಕಿಂತಲೂ ಅಂತಹ ಶ್ರೀಹರಿಭಕ್ತಿವಿವರಣೆ ಅಧ್ಯಯನ, ಕಮಲಮಾದಿ ಸಂಪತ್ತು ವಿಷಯ ವೈರಾಗ್ಯಾದಿ ವಿವರಣೆ ವಿಷ್ಣು ಪಾದ್ಯಕ ಸೂತ್ರಯುಕ್ತ ಇವುಗಳನ್ನು ಯಾಥಾಯೋಗ್ಯವಾಗಿ ಉಳ್ಳವನೇ ಅಧಿಕಾರಿಯಾಗಿರುವುದರಿಂದ ಅಂತಹ ಅಧಿಕಾರ ವುಳ್ಳವನಿಂದ ಬ್ರಹ್ಮಜಿಜ್ಞಾಸೆಯು ಮಾಡಲ್ಪಡತಕ್ಕದ್ದೆಂದು ಸಿದ್ಧಾಂತ ನಿಷ್ಪನ್ನವು.

ಆದ್ದರಿಂದ ಅಂತಹ ಬ್ರಹ್ಮಜಿಜ್ಞಾಸೆಯನ್ನು ವಿರಿಸುತ್ತಿರುವ ಈ ಬ್ರಹ್ಮಮೀಮಾಂಸಾಶಾಸ್ತ್ರವು ಅರಂಭಭೇದ ಮೆಂಬುದು ಫಲ. (ಪ್ರಯೋಗನವಾಗಿದೆ.)

ಪ್ರಥಮಸೂತ್ರದ ಪ್ರತಿವಾದಾರ್ಥ ವಿವರಣೆ: ಅಥ = ಶ್ರೀ ಹರಿಭಕ್ತಿವಿವರಣೆ ಅಧ್ಯಯನ, ಕಮ (ಭಗವದ್ವಿಷ್ಣು ಬುದ್ಧಿ) ದಮ (ಇಂಗ್ರಿಯ ಸ್ಥಿತಿ), ವಿಷಯ ವೈರಾಗ್ಯವಿವರಣೆ ವಿಷ್ಣುಪಾದ್ಯಕ ಸೂತ್ರಯುಕ್ತವಾದ ಅಧಿಕಾರ ಸಂಪತ್ತುನುತರದಲ್ಲಿ,

ಆತು = ಮೋಕ್ಷಾಪ್ತಿ ಫಲವಿರುವುದರಿಂದ ಅಥವಾ ಜಿಜ್ಞಾಸಾಜನ್ಯವಾದ ಅವರೋಕ್ಷಜ್ಞಾನ ಜನ್ಯವಾದ ಪ್ರಸಾದಜನ್ಯವಾದ ಮೋಕ್ಷವೆಂಬ ಫಲಯುಕ್ತವಾಗಿರುವುದರಿಂದ ಅಥವಾ ಮೋಕ್ಷಜನಕವಾದ ಪ್ರಸಾದಕ್ಕೆ ಕಾರಣವಾದ ಅವರೋಕ್ಷ ಜ್ಞಾನಕ್ಕೆ ಕಾರಣವಾಗಿರುವ ಪ್ರಯುಕ್ತ, ಓಂ = ಗುಣಪೂರ್ವನಾದ, ಬ್ರಹ್ಮಣಃ = ವಿಷ್ಣುವಿನ, ಜಿಜ್ಞಾಸಾ = ಶ್ರವಣ, ಮನನ, ಸ್ವಾನುರೂಪವಾದ ಜಿಜ್ಞಾಸೆಯು ಅಥವಾ ಮನನರೂಪವಾದ (ವಿಚಾರವು) ಕರ್ತವ್ಯಾ = ಮಾಡತಕ್ಕದ್ದು. ಎಂದು ಸೂತ್ರದ ಅರ್ಥವು.

ತಂತ್ರದೀಪಿಕಾ ಮುನ್ನುಡಿಯು ಸಮಾಪ್ತವಾಯಿತು.

ಅಥ ತಂತ್ರದೀಪಿಕಾ ಪ್ರಾರಭತೇ

ಅರ್ಥ:- ತಂತ್ರದೀಪಿಯೆಂಬ ಗ್ರಂಥವು ಪ್ರಾರಂಭಿಸಲ್ಪಡುತ್ತದೆ.

ಶ್ರೀಮದ್ವಸುಮಧ್ವೀಮಮಧ್ವಾಂತ್ರ್ಗತ ದಾಮಕೃಷ್ಣ ವೇದವ್ಯಾಸಾತ್ಮಕ-

ಶ್ರೀಲಕ್ಷ್ಮೀಹಯಗ್ರೀವಾಯನಮು ||

|| ಶ್ರೀ ಗುರುಭ್ಯೋನಮಃ ||

|| ಪರಿ: ಓಂ || ಪ್ರಣಮ್ಯ ಗುಣಸಂಪೂರ್ಣಂ ದೋಷಾತೀತಂ ರಮಾಪತಿಂ |

ಪೂರ್ಣಾಬೋಧಂ ಗುರೂನ್ ಅನ್ಯಾನ್ಯಮರ್ಃ ಸೂತ್ರಾರ್ಥ ಸಂಗ್ರಹಮ್ || ೧ ||

ಗುರುಪಾದ ಕೃತೋಽಪ್ಯುಪಸಂಗೃಹೋ ಹೃದಯಂಗಮಃ |

ಪ್ರಸ್ತಾನಭೇದ ಪೋಕ್ತಾರ್ಥ ಸಂಗೃಹೋಽಪ್ಯಾಯಂ ಮಮ ||

ಪದಭೇದ :- ಪ್ರಣಮ್ಯ, ಗುಣಸಂಪೂರ್ಣಂ, ದೋಷಾತೀತಂ, ರಮಾಪತಿಂ, ಪೂರ್ಣಾಬೋಧಾನ್, ಗುರೂನ್, ಅನ್ಯಾನ್, ಕುರ್ಮಃ, ಸೂತ್ರಾರ್ಥ ಸಂಗ್ರಹಮ್ ||

ಅನ್ವಯ :- ಗುಣಸಂಪೂರ್ಣಂ, ದೋಷಾತೀತಂ, ರಮಾಪತಿಂ, ಪ್ರಣಮ್ಯ, ಪೂರ್ಣಾಬೋಧಂ, ಪ್ರಣಮ್ಯ, ಅನ್ಯಾನ್, ಗುರೂನ್, ಪ್ರಣಮ್ಯ, ಸೂತ್ರಾರ್ಥ ಸಂಗ್ರಹಂ, (ಮಯಂ) ಕುರ್ಮಃ ||

ಅರ್ಥ :- ಗುಣಸಂಪೂರ್ಣಂ = ಸಕಲಗುಣ ಪರಿಪೂರ್ಣನಾದ, ದೋಷಾತೀತಂ = ದೋಷದೂರನಾದ, (ಸಕಲ ದೋಷರಹಿತನಾದ) ರಮಾಪತಿಂ = ಲಕ್ಷ್ಮೀದೇವಿಯ ಪತಿಯಾದ ಶ್ರೀಮನ್ನಾರಾಯಣನನ್ನು, ಪ್ರಣಮ್ಯ = ಭಕ್ತಿಶ್ರದ್ಧಾದೃತಿಶಯ ಪೂರ್ವಕವಾಗಿ ನಮಸ್ಕರಿಸಿ, ಪೂರ್ಣಾಬೋಧಂ = ಪೂರ್ಣಪ್ರಜ್ಞಾಬಾಯೀರನ್ನು (ಶ್ರೀಮದಾನಂದ ತೀರ್ಥ ಭಗವಾನ್ಮಹಾರಾಜಾರನ್ನು), ಪ್ರಣಮ್ಯ = ಭಕ್ತಿಶ್ರದ್ಧಾದೃತಿಶಯ ಪೂರ್ವಕವಾಗಿ ನಮಸ್ಕರ ಮಾಡಿ, ಅನ್ಯಾನ್ಯಗುರೂನ್ = ತಾರತಮ್ಯ ಕ್ರಮದಿಂದ ಶ್ರೀ ಪೂರ್ಣಾಬೋಧರ ಪರಂಪರೆಗೆ ಸೇರಿದ ಬೇರೆ ಗುರುಗಳನ್ನೂ ಪ್ರಣಮ್ಯ = ಭಕ್ತಿ ಶ್ರದ್ಧಾಪೂರ್ವಕವಾಗಿ ನಮಿಸಿ, ಸೂತ್ರಾರ್ಥ ಸಂಗ್ರಹಂ = ಬ್ರಹ್ಮಸೂತ್ರಗಳ ಅರ್ಥಗಳ ಸಂಗ್ರಹವನ್ನು ಕುರ್ಮಃ = (ನಾವು) ಮಾಡುತ್ತೇವೆ.

ಶಾಸ್ತ್ರಾರ್ಥ :- ಸರ್ವೋತ್ತಮನಾದ ಶ್ರೀಮನ್ನಾರಾಯಣನು ತತ್ವಜ್ಞಾನ ಕಾರ್ಯಕ್ಕಾಗಿ ಶ್ರೀ ವೇದವ್ಯಾಸ ರೂಪದಿಂದ ಅಭಿವ್ಯಕ್ತನಾಗಿ ಸಕಲ ವೇದಾರ್ಥ ಸಾರ್ಥಕತೆಗಳಿಂದ ಸ್ವಾಯಮಗೌರವ ಕೂಡಿದ ಸೂತ್ರಗಳನ್ನು ಅಂದರೆ ಬ್ರಹ್ಮಸೂತ್ರವಾದ ಸಾರ್ಥಕತೆಗಳಾದ ಸೂತ್ರಗಳನ್ನು ರಚಿಸಿದ್ದಾನೆ. ಅವುಗಳಿಗೆ ಪ್ರಧಾನ ಹಾಯ್ದು ದೇವರು ಪರಮಾತ್ಮನ

ಅಷ್ಟೆಯಂತೆ ಶ್ರೀಮದ್ಗುರುವಿಂದ ಅವರೂ, ಉತ್ತರ ಬದಿಗೆ ತೆರಳಿ ಸಾಕ್ಷಾತ್ ಶ್ರೀ ವೇದವ್ಯಾಸರಿಂದಲೇ ವಿಶೇಷಾಕಾರವಾಗಿ ಉಪದೇಶ ವನ್ನು ಪಡೆದು ಶ್ರೀ ವೇದವ್ಯಾಸಿಗೆ ಅತ್ಯಂತ ಸಮತವಾದ ಅರ್ಥದಿಂದ ಕೂಡಿದ ಸೂತ್ರಭಾಷ್ಯವನ್ನೂ ಅನುವ್ಯಾಖ್ಯಾನ ವನ್ನೂ, ನ್ಯಾಯವಿವರಣವನ್ನೂ, ಸಂಗ್ರಹ ಭಾಷ್ಯವನ್ನೂ (ಅಣುಭಾಷ್ಯವನ್ನೂ) ರಚಿಸಿರುತ್ತಾರೆ. ಅದಕ್ಕೆ ಶೇಷಾಂಶಸಂಭೂತರಾದ ಶ್ರೀ ಪದ್ಮನಾಭತೀರ್ಥರು ಕ್ರಮವಾಗಿ ಸ್ವತಃ ದೀಪಾವಳಿ ಮತ್ತು ಸ್ವಾಮ್ಯಯ ರತ್ನಾವಳಿ ಎಂಬ ಟೀಕೆಗಳನ್ನು ರಚಿಸಿ ದ್ದಾರೆ. ಶ್ರೀತ್ರಿವಿಕ್ರಮ ಪಂಡಿತಾಚಾರ್ಯರು ಶ್ರೀಮದಾಚಾರ್ಯರ ಪ್ರತ್ಯಸೂತ್ರ ಭಾಷ್ಯಕ್ಕೆ ತ್ವಪ್ರದೀಪವೆಂಬ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನ ವನ್ನು ನಿರ್ಮಿಸಿರುತ್ತಾರೆ. ಇವೆಲ್ಲಾ ಪ್ರಾಚೀನ ಟೀಕೆಗಳೆಂದು ಪ್ರಸಿದ್ಧವಾಗಿವೆ. ಇಂದ್ರಾಂಶಸಂಭೂತರಾದ ಶ್ರೀಮದ್ವಯ ತೀರ್ಥರು ಪ್ರತ್ಯಸೂತ್ರ ಭಾಷ್ಯಕ್ಕೆ ತತ್ತ್ವಪ್ರಕಾಶಿಕೆಯೆಂಬ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನವನ್ನೂ ಅನುವ್ಯಾಖ್ಯಾನಕ್ಕೆ ನ್ಯಾಯಸುಧಾ ಎಂಬ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನ ವನ್ನೂ, ನ್ಯಾಯವಿವರಣಾ ಸ್ವಲ್ಪ ಭಾಗಕ್ಕೆ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನವನ್ನು ರಚಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಇವೆಲ್ಲಾ ನವೀನ ಟೀಕೆಗಳೆಂದು ಹೇಳು.

ಸೂತ್ರ, ಭಾಷ್ಯ ಅನುವ್ಯಾಖ್ಯಾನ ಪ್ರಾಚೀನ ಟೀಕೆಗಳು ನವೀನ ಟೀಕೆಗಳು ಇವೆಲ್ಲವನ್ನೂ ಕೂಲಂಕಷವಾಗಿ ಪರಿಶೀಲಿಸಿ ಬೇರೆ ಬೇರೆ ವಾದಿಗಳ ಅರ್ಥಗಳನ್ನೆಲ್ಲಾ ವಿಮರ್ಶಿಸಿ ಅವುಗಳ ಅಸಾಂಗತ್ಯಗಳನ್ನೆಲ್ಲಾ ಎತ್ತಿ ತೇಳಿ ಶ್ರೀಮದಾನಂದತೀರ್ಥ ಭಗವದ್ವಾದಾಚಾರ್ಯರ ಭಾಷ್ಯವಾದ್ಯಯದ ಮಹಿಮಾಶಯವನ್ನು ಸಮರ್ಥಿಸಿ, ಶ್ರೀಮನ್ನದ್ವೈತ್ಯಾಂತದ ವೈಭವದ ವಿಷಯದ ಪಶಾಕೆಯಂತಿರುವ ಮೇರುಕೃತಿಯಾದ ವ್ಯಾಸತ್ರಯವನ್ನು ರಚಿಸಿರುವ ಮಹಾನುಭಾವರೇ ಶ್ರೀವ್ಯಾಸರಾಜರು. ಈ ರೀತಿಯಾದ ಹಿಂದಿನ ಎಲ್ಲಾ ಮೂಲ ಗ್ರಂಥಗಳ, ಟೀಕೆಗಳ, ಟಿಪ್ಪಣಿಗಳ ಅರ್ಥಗಳನ್ನೆಲ್ಲಾ ಮನನ ಮಾಡಿ, ಅತಿ ವಿಶ್ವಾರವಾದ ವಾಕ್ಯಾರ್ಥಗಳಿಂದ ನಿರ್ಣೇತಗಳಾಗಿರುವ ಅರ್ಥ ವಿಶೇಷಗಳ ಸಾರಸಂಗ್ರಹರೂಪವಾಗಿ ರಚಿತವಾಗಿರುವ ಗ್ರಂಥರತ್ನವೇ ಈ ತಂತ್ರದೀಪಿಕೆಯು. ಇಂತಹ ಅವೋಧವಾದ ಗ್ರಂಥರತ್ನವನ್ನು ರಚಿಸುವಾಗ ಸಂಪ್ರದಾಯ ಕ್ರಮವನ್ನು ಅನುಸರಿಸಿ ಗ್ರಂಥಾದಿಯಲ್ಲಿ ಸ್ಪರ್ಶೋತ್ತಮನಾದ ಶ್ರೀರಮಾರ ರಾಜಸ್ವಾಮಿ ನಮಸ್ಕಾರ ಮಾಡಿ, ಕ್ರಮವಾಗಿ ಶ್ರೀಮದ್ಗುರೇ ಮೊದಲಾದ ಗುರುಗಳಿಗೆಲ್ಲಾ ನಮಸ್ಕಾರ ಶ್ರೀರಾಧರಾಜ್ ಗುರುಸಾಹಿಮರು ಈ ಪ್ರತ್ಯಸೂತ್ರಾರ್ಥ ಸಂಗ್ರಹ ರೂಪವಾದ ಶ್ರೀ ತಂತ್ರದೀಪಿಕೆಯನ್ನು ರಚಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಅದಿಯಲ್ಲಿ ಶಿಷ್ಯಾಚಾರ ಪರಂಪರಾವ್ರಾಪ್ತವಾದ ಮಂಗಳವನ್ನು ಆಚರಿಸಿ ಸಕಲ ಶಿಷ್ಯರ ಶಿಕ್ಷಾರ್ಥವಾಗಿ ಆ ಮಂಗಳವನ್ನು "ಪ್ರಣಾಮ್ಯ" ಎಂದು ಗ್ರಂಥದಲ್ಲಿ ನಿಬಂಧನೆ ಮಾಡಿರುತ್ತಾರೆ. ವಿಶಿಷ್ಟವಾದ, ಇಷ್ಟವಾದ, ಅಧಿಕೃತವಾದ ದೇವತೆಯಾದ ರಮಾರಮಣನನ್ನು ನಮಸ್ಕರಿಸಿದ ತರುವಾಯ

“ಯಶ್ಚ ದೇವೇ ಹರಾಘೃತಃ ಯಥಾದೇವೇ ತಥಾಗುರೌ |

ಶೈಶ್ವೇ ಕಥಾಪ್ರಾಪ್ತಾಃ ಪ್ರಕಾಶಂತ ಮಹಾತ್ಮಜಃ ||”

ಎಂಬ ಶ್ಲೋಕಾತ್ಮಕ ಪ್ರತಿವಾಕ್ಯದಲ್ಲಿ ದೇವಾಗುರು ನಮಸ್ಕರಣಗಳ ಕರ್ತವ್ಯವನ್ನು ಪ್ರತಿ ತಿಯು ವಿಧಿಸುತ್ತಿರುವುದರಿಂದ ಗುರುಸಾಹಿಮರು ಪೂರ್ಣಭೋಗಂ ಗುರುನನ್ಯಾನೆಯ ಗುರುಗಳಿಗೂ ಕ್ರಮವಾಗಿ ನಮಸ್ಕರಿಸಿರುತ್ತಾರೆ. ಈ ಪ್ರತಿಯುಳ್ಳಿರಾತ್ಯ

ಯಥಾ ಶಫೇತಿ ತು ದಾರ್ಢ್ಯಮಾತ್ಮೇದೃಷ್ಟಾಂತ ಇತಿ ಸೂಚಯತುಂ |

ಎಂಬ ಶ್ರೀವಾದಿರಾಜರ ನುಡಿಯು ಇದೆ.

ಯಥಾ ಶಬ್ದಕ್ಕೆ ಯೋಗ್ಯವಾದವ ಅರ್ಥಾಂತರವನ್ನು ಇಟ್ಟುಕೊಂಡು

ದೇವೇಷು ದೇವಯೋಗ್ಯಾ ಗುರೌ ಗುರುಯೋಗ್ಯೇತ್ಯರ್ಥಃ ||

ಉಕ್ತಂ ಚ ಜ್ಞಾನಪಾದೀಯ ಸುಧಾಯಾಂ ಯಥಾ ದೇವೇ ತಥಾ ಗುರಾವಿತಿ |

ಯಥಾದೇವೇದೇವಯೋಗ್ಯಾ ತಥಾ ಗುರೌಗುರುಯೋಗ್ಯೇತ್ಯರ್ಥಃ ಇತಿ |

ವಿಷ್ಣುಭಕ್ತಿದೇವಭಕ್ತಿಃ ಗುರುಭಕ್ತಿಸ್ತತ್ಯೇವ ಚ |

ತತ್ರತ್ ಶೈಷ್ಠ್ಯಾಸಾರೇಣೇತಿ ಪ್ರಥಮಾಧ್ಯಾಯ ಬೃಹದ್ವಾಕ್ಯೋಕ್ತೇಶ್ಚೇತಿ ||

ಎಂದು ಭಾವದೀಪಕಾರರು ಭಾವದೀಪದಲ್ಲಿ ನುಡಿದಿರುತ್ತಾರೆ.

ಮಂಗಳವಾದದ ವಿಶೇಷಾರ್ಥದ ವಿವರ:-

“ಮೃತ್ಯುಮಗಿ ಸಮರ್ಪಣೆ ಇತ್ಯಂತ ಮಂಗಳರಲ್ಪ ಮಂಗಳಂ ಇತಿಶಾಖಾಯುನ ನಿರ್ವಚನೇನ “ಕಲ್ಯಾಯಣಂ ಮಂಗಳಂ ಶುಭಂ” ಇತ್ಯಭಿದಾನೇನ ಚ ಶುಭವೇವ ಮಂಗಳಂ” ಎಂದು ಶ್ರೀ ವಿಷ್ಣುತತ್ವನಿರ್ಣಯದ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನಕಾರರಾದ ಲಘುಪ್ರಭಾಕಾರರು ಹೇಳಿರುವಂತೆ ಮಂಗಳವೆಂಬುದು ಶುಭರೂಪವಾದುದಾಗಿದೆ. ಅದಕ್ಕೆ ಕಾರಣವಾದ ಸಾಧನದಲ್ಲಿ “ಆಯುಃಷ್ವತಂ” ಎಂಬಲ್ಲಿರುವಂತೆ ಮಂಗಳ ಶಬ್ದವನ್ನು ಪ್ರಯೋಗಿಸುವ ವಾದಿಕೆಯು ಉಂಟು. ಮಂಗಳಾದಿನಿ, ಮಂಗಳ ಮಧ್ಯಾಸಿ, ಮಂಗಳಾಂತನಿಶಾಸ್ತ್ರಾದಿಪ್ರಕಾರ, ವೀರವೈರವಶಾಭವಂತಿ, ಆಯುಃಷ್ವತ್ಪುರುಷಶಾಸನ, ಅಧ್ಯೇತಾರಶ್ಚ ಮಂಗಳಯುಕ್ತವೃದ್ಧಿಯುಕ್ತಯಥಾಸ್ತು” ಎಂಬ ಮಹಾಭಾಷ್ಯಕಾರರ ವಚನದಂತೆ ಎಲ್ಲ ಗ್ರಂಥಗಳ ಪ್ರಾರಂಭದಲ್ಲಿ ಮಂಗಳವನ್ನು ಆಚರಿಸಬೇಕೆಂಬ ಶಿಷ್ಟರ ಆಚಾರದಂತೆ ಈ ತಂತ್ರದೀಪಿಕೆಯಲ್ಲೂ ದೇವತಾಗುರು ನಮಸ್ಕಾರರೂಪವಾದ ಮಂಗಳವನ್ನು ಗ್ರಂಥಕಾರರು ಆಚರಿಸಿರುವರು. ಈ ರೀತಿ ಆಚರಿಸಲ್ಪಟ್ಟ ಮಂಗಳವು ಮುಂದೆ ಈ ಗ್ರಂಥವು ನಿರ್ವಿಘ್ನವಾಗಿ ಪರಿಸಮಾಪ್ತವಾಗಲು ಕಾರಣವಾಗಿರುವ ಪ್ರಯತ್ನ ವಿಷ್ಣುವಂಶ ಪೂರ್ವಕವಾದ ಗ್ರಂಥ ಪರಿಸಮಾಪ್ತಿಯು ಮಂಗಳಕ್ಕೆ ಫಲವಾಗಿದೆ. ಇದರಿಂದ ನಿರ್ವಿಘ್ನ ಗ್ರಂಥ ಪರಿಸಮಾಪ್ತಿಂ ಪ್ರತಿ ಮಂಗಳಂ ಕಾರಣಂ” ಎಂಬುದಾಗಿ ಮಂಗಳ ಪರಿ ಸಮಾಪ್ತಿ ಗಳಿಗೆ ಕಾರ್ಯಕಾರಣಭಾವವು ಸಿದ್ಧವಾಗುವುದು. ಮಂಗಳವು ಕಾರಣ, ವಿಷ್ಣುವಂಶವು ಅಂತರತತ್ವವಾದರ, ಗ್ರಂಥ ಪರಿ ಸಮಾಪ್ತಿಯು ಫಲ. ನೈಯಾಯಿಕರು ಚರಮ ಮಾರ್ಗ ವ್ಯಂಸವನ್ನು ಸಮಾಪ್ತಿಯೆಂದು ಹೇಳುವರು. ಅದರ ಸಿದ್ಧಾಂತ ದಲ್ಲಿ ಮಾರ್ಗಗಳು ಸಿಕ್ಕಗಳೆಂದು ಶ್ರೀ ವಿಷ್ಣುತತ್ವನಿ ನಿರ್ಣಯದಲ್ಲಿ ಪ್ರತಿಪಾದಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿರುವುದರಿಂದ “ಚರಮ ಮಾರ್ಗೋಚ್ಛ್ರಾ ರ್ಣಾವಿರೂಪಸಮಾಪ್ತೀ” ಎಂದು ಶ್ರೀ ಕುಧಾ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನಭೂತವಾದ ಕಾಶೀ ಟಿಪ್ಪಣಿಯಲ್ಲಿ ಉಕ್ತವಾಗಿರುವಂತೆ ಉಪಾಂತ್ಯಮಾರ್ಗೋಚ್ಛ್ರಾರ್ಣಾವಿರೂಪವ್ಯಾಪ್ತಂ ಕಾರಣಸುತಚರಮಮಾರ್ಗೋಚ್ಛ್ರಾರ್ಣಾವಿರೂಪಗಳು ಸಮಾಪ್ತವಾದುದಾಗಿದೆ.

“ಮಂಗಳಾಚರಣಸ್ತು ತತ್ಪ್ರಚಯರೂಪವ್ಯಾಖ್ಯಾನಂ ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷ ಹೇತುತಯಾ,
ಪ್ರಚಯಶಬ್ದಸ್ತು ಪ್ರಸಿದ್ಧಿಮಾತ್ರಪರಶ್ಚೇಷಿ ಶಾಸ್ತ್ರಪ್ರಚಯೋವ್ಯಾಖ್ಯಾನರೂಪ ವಿವೇಚಿ
ನಕೋಷದೋಷ ಇತಿ ಧೇಯಮ್ |

ಶಾಸ್ತ್ರೇಹ್ನುಷ್ಯತಂ ಮಂಗಳಾಚರಣಂ ಶಾಸ್ತ್ರಸಮಾಪ್ತಿಸಿವ ಪ್ರಚಯರೂಪಂ
ತದ್ವ್ಯಾಖ್ಯಾನಮುಪ ಸಂಪಾದಯತಿ |

ಅನ್ಯಥಾ ಮಂಗಳಾಚರಣರಹಿತಶಾಸ್ತ್ರವ್ಯಾಖ್ಯಾನೇ ಪ್ರವರ್ತಮಾನಸ್ಯವಿಘ್ನೋಪಶ್ಯತ್ಯತಯಾ
ಶಾಸ್ತ್ರಾರ್ಥಾಽಪ್ರತಿಪತ್ತಿವಿಪತ್ತಿಪತ್ತಿಶಾಸ್ತ್ರಾಶಿಷ್ಟಾಚಾರಪರಿಪಾಲನಹೀನತಯಾ ಅನಾಶ್ರು
ಪ್ರಣೀತತ್ವಕಂಠಯಾಚ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನಸ್ಯಕರ್ತುಮಶಕ್ಯತ್ವಾತ್ |

ಅತವಿನಮಾಪ್ತುಃ "ಮಂಗಳಾಚರಣಪುರಸ್ಕಾರಗೌ ಶಾಸ್ತ್ರಗೌ ವೀರ್ಯವಂಶಿಭವಂಶಿ" ಇತಿ
ಶ್ರೀಮಃ ಸ್ವಾಯಮುಧಾವ್ಯಾಖ್ಯಾನವಾದ ಯಾದುಪತ್ಯವಾಕ್ಯಗಳಿವೆ.

ಅದರ ಅಭಿಪ್ರಾಯ :- ನಿರ್ದಿಷ್ಟ ಪರಿಸಮಾಪ್ತಿಯನ್ನು ಕುರಿತು ಮಂಗಳವು ಹೇಗೆ ಹರಗುವೋ ಅದರಂತೆ
ನಿರ್ದಿಷ್ಟಪ್ರಜೆಯವನ್ನು ಕುರಿತೂ ಕೂಡ ಮಂಗಳವು ಕೂಡುವೆಯು ಅಭಿಪ್ರಾಯ. ಮಂಗಳಾನುಷ್ಠಾನದಲ್ಲಿ ಏನು ಪ್ರಮಾಣ
ವೆಂದರೆ "ಗ್ರಂಥ ಪರಿಸಮಾಪ್ತಿಕಾಮೋ ಮಂಗಳಮಾಚರೇತ್" ಎಂಬ ಶಿಷ್ಟಾಚಾರಾನುಮಿತಶ್ರುತಿಯೇ ಪ್ರಮಾಣವಾಗಿದೆ.
ಅಂತಹ ಶೈಶ್ವನುಮಾನವ್ರಹಾರವನ್ನು ಪರಿಮಳಾಚಾರ್ಯರು ಈ ಕೆಳಗೆ ಕಂಡಂತೆ ತೋರಿಸಿರುತ್ತಾರೆ.

"ಕರ್ಮಾದೌ ಶಿಷ್ಟಃ ಶ್ರಿಯಮಾಣಃ ಮಂಗಳಾಚಾರಃ:-

ತತ್ಪೂರ್ವಪರಿಸಮಾಪ್ತಾನಿಶೇತುಶ್ಚಪ್ರಮಾಪ್ತಾರ್ವಾಕಃ ತತ್ಪೂರ್ವನಯೈವ ಶಿಷ್ಟೈರನುಷ್ಠೀಯಮಾನ
ಶ್ಚ ತ್ವತ್ಪೂಜಾಪು ನಯಾ ಅನುಷ್ಠೀಯಮಾನಭೋಜನಮ್ |

ತದ್ನೇತುಕ್ತವ್ರತಮಾಪ ಶೌಚಿಭವಿತುಮರ್ಹತಿ - ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷಾನುಮಾನಾಜನ್ಯಕ್ಷೇಪತಿ ಜನ್ಯಪ್ರಮಾಪ್ತಾತ್ -

ಯದೇವಂ ತದೇವಂ ಯಥಾಸ್ಮತ್ಕಂ ಇತ್ಯೇವಂ ರೂಪೇಣಾನುಮಿತಶ್ರುತಿಸ್ಸಿದ್ಧತ್ವಾದಿತ್ಯರ್ಥಃ ||

ಇತಿ ಪರಿಮಳವ್ಯಾಖ್ಯಾ |

ಶ್ರೀಮದಾನಂದತೀರ್ಥಭಗವತ್ಪಾದರಿಗೆ ಸ್ವಯಮಂತರಾಯವಿಧುರೋಽಪಿ, ಅನವರತಂ ಈಶ್ವರವ್ರವಣಾಕಾಯಕರಣ
ವೃತ್ತಿರಪಿ, ವಿಲೀನವ್ರತ್ಯಂತಯಾ ಸ್ವಯಮಂತರಾಯವಿಧುರೋಽಪಿ, ಇದ್ವಾದಿಯಾಗಿ ಟೀಕಾಕಾರರು ವಿಶೇಷಾರ್ಥವನ್ನು
ಕೊಟ್ಟಿರುತ್ತಾರೆ. ಪುಣ್ಯಮಾರ್ಗದ, ಪುನಃಪುನಃವಾಗಿ ಅಪಿಣಾಶ್ಚಕ್ರಮರಿಗೆ ವಿಷಗಳೇ ಇಲ್ಲದಿರುವುದರಿಂದ ಸ್ವತಃ
ಸಿದ್ಧವಿಘ್ನವಿರಹತಾರಾದರಿಂದ ಅವರಿಂದ ಅಚರಿಸಲ್ಪಟ್ಟ ಮಂಗಳಕ್ಕೆ ವಿಷವುಂಟಾಗಿರುವ ಪ್ರಯೋಜನವಲ್ಲದಾದರೂ
ಪರಮಾತ್ಮನ ಕೃಪೆಯೇ ಪ್ರಯೋಜನ ಮತ್ತು

"ಯದಿಹ್ಯತಂ ಪವರ್ತೇಯಂ ಜಾತುಕಮಗ್ನಾತಂದ್ರಿತಃ |

ಮಮ ವರ್ತಾತುಮರ್ಹಂತೇ ಮನುಷ್ಯಾಃ ಪಾರ್ಥ ಸರ್ವತಃ" ||

ಎಂದು ಭಗವಂತನ ಮಾತಿನಂತೆ ಭಗವಂತನ ಆಜ್ಞಾರಂತೆ ಭಾಗವತಾಚಾರ್ಯರ ಆಜ್ಞಾರವು ಸಹ ಲೋಕ
ಸುಗ್ರಹಾರ್ಥವಾಗಿಯೇ ಎಂದು ತಿಳಿಯಬೇಕು.

ಈ ಅಭಿಪ್ರಾಯವನ್ನೇ "ಮುಖ್ಯಾಧಾರಿಹಾರಾದಿಗ್ರಂಥಾನಾಚನೇ ಶಿಷ್ಟಶಿಕ್ಷಾರ್ಥಂ" ಎಂದು ಟೀಕಾದಾಕ್ಷವು ಸ್ಪಷ್ಟ
ಮಾಡುತ್ತದೆ. "ಶಿಷ್ಟಾನ್ವಿತತುಮುತಂ ಪ್ರಕೇಶಾದೌನಿರ್ದಾತಿ" ಎಂದು ಟೀಕಾದಾಕ್ಷಕ್ಕೂ ಈ ಅಭಿಪ್ರಾಯವನ್ನೇ ಚಪ್ಪಣೆ
ಹಾಕಿ ಸಮರ್ಪಿಸಿರುತ್ತಾರೆ. ಯಾವ ಬಗೆಯಾದ ವಿಷಾದಿಗಳೂ ಇಲ್ಲದಿರತಕ್ಕ ಮಹಾನುಭಾವರ ಆಚರಣೆಯನ್ನು ಶಿಷ್ಟ
ಶಿಕ್ಷಾರ್ಥವಾಗಿ ಲೋಕಸುಗ್ರಹಾರ್ಥಕ್ಕಾಗಿ ಪರಿಗಣಿಸಬೇಕು.

ಶ್ಲೋಕ :- ಗುರುಪಾದಕೃತೋಽಪ್ಯಸ್ತಿ ಸಂಗೃಹೋ ಹೃದಯಂಗಮಃ |
ಪ್ರಸ್ತಾನಭೇದವೈಶೇಷಾರ್ಥಸಂಗೃಹೋಽಪ್ಯಾಯಂ ಮಮ || ೨ ||

ಪದವಿಭಾಗ :- ಗುರುಪಾದಕೃತಃ, ಅಪಿ, ಅಪ್ಯ, ಸಂಗೃಹಃ, ಹೃದಯಂಗಮಃ, ಪ್ರಸ್ತಾನಭೇದವೈಶೇಷಾರ್ಥ ಸಂಗೃಹಃ, ಅಥ, ಅಪಿ, ಆಯಂ ಮಮ ||

ಅನ್ವಯ :- ಗುರುಪಾದಕೃತಃ, ಹೃದಯಂಗಮಃ, ಸಂಗೃಹೋಽಪ್ಯಸ್ತಿ (ಯದ್ಭೂ) ಅಥಾಪಿ, ಮಮ ಆಯಂ, ಪ್ರಸ್ತಾನಭೇದವೈಶೇಷಾರ್ಥಸಂಗೃಹಃ.

ಅರ್ಥ:- ಗುರುಪಾದಕೃತಃ = ಪೂಜ್ಯರಾದ ಗುರುಮಠೇಗೃಹದ ಶ್ರೀ ವಿಷಯೇಂದ್ರತೀರ್ಥರಿಂದಲೂ, ಶ್ರೀಸುಧೀಂದ್ರ ತೀರ್ಥರಿಂದಲೂ, ರಚಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿರುವ, ಹೃದಯಂಗಮಃ = ಮನೋಹರವಾದ, ಸಂಗ್ರಹೋಽಪ್ಯಸ್ತಿ = ಅಥಾಪಿ, ಮಮ = ನನ್ನ ಆಯಂ = ಈ ತಂತ್ರದೀಪಿಕಾ ಗ್ರಂಥದಲ್ಲಿನ ಸಂಗ್ರಹವು ಪ್ರಸ್ತಾನಭೇದವೈಶೇಷಾರ್ಥಸಂಗ್ರಹಃ = ಬ್ರಹ್ಮಸೂತ್ರ ಭಾಷ್ಯ, ಅನುವ್ಯಾಖ್ಯಾನಗಳೆಂಬ ಶ್ರೀಮದ್ವಾಚಾಚಾರ್ಯರ ಪೂರ್ವಪ್ರಸ್ತಾನಭಾಷ್ಯ, ಉತ್ತರ ಪ್ರಸ್ತಾನ ಭಾಷ್ಯಗಳೆರಡರಲ್ಲೂ ವಿವರಿಸಲಾಗಿರುವ ಅರ್ಥಗಳ ಸಂಗ್ರಹವೆಂಬುದಾಗಿರುತ್ತದೆ.

ನಮ್ಮ ಗುರುಮಠೇಗೃಹದ ಶ್ರೀ ವಿಷಯೇಂದ್ರತೀರ್ಥರು ಬ್ರಹ್ಮಮೀಮಾಂಸಾಸೂತ್ರಗಳಿಗೆ “ಬ್ರಹ್ಮ ಸೂತ್ರನ್ವಯಸಂಗ್ರಹ” ಎಂಬ ಗ್ರಂಥವನ್ನೂ, ಶ್ರೀ ಸುಧೀಂದ್ರತೀರ್ಥರು “ಬ್ರಹ್ಮಸೂತ್ರಾಧಿಕರಣಾರತ್ನಮಾಲಾ” ಎಂಬ ಗ್ರಂಥವನ್ನೂ ಈಗಾಗಲೇ ರಚಿಸಿಯೇ ಇರುತ್ತಾರೆ. ಆದಾಗ್ಯೂ ಸಹ ನಾವು ಬ್ರಹ್ಮಸೂತ್ರಭಾಷ್ಯ, ಅನುವ್ಯಾಖ್ಯಾನ, ನ್ಯಾಯ ವಿವರಣೆಗಳೆಂಬ ಶ್ರೀಮದ್ವಾಚಾಚಾರ್ಯರಿಂದ ರಚಿತವಾಗಿರುವ ಪೂರ್ವಪ್ರಸ್ತಾನ, ಉತ್ತರಪ್ರಸ್ತಾನಗಳೆಂದು ಕರೆಯಲ್ಪಟ್ಟ ಭಾಷ್ಯ ಗಳಲ್ಲಿ ವಿವರಿಸಿರುವ ಅರ್ಥಗಳನ್ನು ಸಂಗ್ರಹಿಸಿ “ಈ ತಂತ್ರದೀಪಿಕೆ” ಎಂಬ ಗ್ರಂಥವನ್ನು ರಚಿಸಿರುತ್ತೇವೆ”. ಎಂದು ಗ್ರಂಥ ಕಾರ ಅಭಿಪ್ರಾಯಪಡಿಸಿದ.

ಈ ರೀತಿ ಶ್ರೀಹರಿಹರೇಂದ್ರ ಗುರುಸಾರ್ವಭೌಮರು ಈ ತಂತ್ರದೀಪಿಕಾ ಗ್ರಂಥದಲ್ಲಿ ಸಮಗ್ರ ಬ್ರಹ್ಮಮೀಮಾಂಸಾ ಶಾಸ್ತ್ರಕ್ಕೆ ಶ್ರೀಮನ್ನದ್ವಾಚಾಚಾರ್ಯರು ಶ್ರೀಮನ್ನಾರಾಯಣ ದೇವರ ಅವುಗಳೊಂದಿಗೆ ಬ್ರಹ್ಮಸೂತ್ರಕಾರರಾದ ಶ್ರೀ ವೇದವ್ಯಾಸ ದೇವರಿಂದಲೇ ಉತ್ತರ ಒಂದೇ ಶ್ಲೋಕದಲ್ಲಿ ಹಾಣುತ್ತಾಗಿ ಉಪದೇಶ ವಹಿದು ಶ್ರೀ ವೇದವ್ಯಾಸದೇವರಿಗೆ ವರಮ ಸಂಮತ ವಾದ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಸೂತ್ರಭಾಷ್ಯವನ್ನೂ, ಅನುವ್ಯಾಖ್ಯಾನವನ್ನೂ ರಚಿಸಿ ಯಾವ ಯಾವ ಅರ್ಥವೈಭೇದಗಳನ್ನು ವಿವರಿಸಿರು ತ್ತರೆಯೋ ಅವುಗಳನ್ನೆಲ್ಲಾ ಅತಿ ಚಿಕ್ಕ ಚಿಕ್ಕ ವಾಕ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ಅತಿ ಚದುರಿಸಿರುವ ಸಂಗ್ರಹಿಸಿರುವುದು ಅತ್ಯಾಧಾರಾರೋಪದ ವಾಚೋದ್ಯತವಾದ ವ್ಯಾಸನಾರ್ಯನಾಗಿದೆ. ತತ್ಪರಿಣಿತಗುಣದ ವಾಕ್ಯರಚನೆಗಳು ಶ್ರೀ ಹರಿಹರೇಂದ್ರ ಗುರುಸಾರ್ವಭೌಮ ರಿಗೆ ಯಾವವೈವಿಧ್ಯವಿವರಣೆಗಳಾಗಿರುತ್ತರೆಯುವದನ್ನು ಎಣಿಸಿದಾಗ ಮರೆಯುವಂತಿಲ್ಲ. ಮರೆಯಾಟುವಂತಿಲ್ಲ.

ಪ್ರತಿಸೂತ್ರದ ತಂತ್ರದೀಪಿಕಾ ವಾಕ್ಯಾರ್ಥವನ್ನು ನಿರೂಪಿಸುವಾಗ ಸೂತ್ರಭಾಷ್ಯದಲ್ಲಿ ನಿರೂಪಿತಗೊಂಡ ಅರ್ಥವನ್ನೂ, ಅನುವ್ಯಾಖ್ಯಾನದಲ್ಲಿ ವಿವರಿಸಲ್ಪಟ್ಟ ಅರ್ಥವನ್ನೂ ವಿವರವಿವರಿಸಿದರೇ ಶ್ರೀ ಗುರುಸಾರ್ವಭೌಮರು. ವಾಕ್ಯಾರ್ಥದ ವೈಶೇಷಾರ್ಥವನ್ನು ಯಾವ ಯಾವ ವಾಕ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ಸಂಗ್ರಹಿಸಿರುತ್ತರೆಯುವದನ್ನು ತಿಳಿಸುತ್ತೇವೆ.

**ತಂತ್ರದೀಪಿಕೆ ಮೂಂ - ಬ್ರಹ್ಮರುದ್ರೇಂದ್ರಾದಿಃ ಜ್ಞಾನಾರ್ಥಂ ಅರ್ಥಿತೋ
ನಾರಾಯಣಃ ವ್ಯಾಸಶ್ವೇಣಾವತೀರ್ಯ ಉತ್ಪನ್ನಾಸ್ತೇದಾನ್
ಅಭಿವ್ಯಕ್ತಿಪೂರ್ವಕಂ ಅನೇಕಧಾ ವಿಭಜ್ಯ ತದರ್ಥನಿರ್ಣಯಾಯ
ಬ್ರಹ್ಮಸೂತ್ರಾಣಿ ವ್ಯಾತೇನೇ || ತತ್ಯೇದಂ ಆದಿಮಂ ಸೂತ್ರಮ್ ||**

ಅರ್ಥ:- ಬ್ರಹ್ಮರುದ್ರೇಂದ್ರಾದಿಃ = ಭತುಮುಖ ಬ್ರಹ್ಮದೇವರು, ರುದ್ರದೇವರು ಮತ್ತು ಇಂದ್ರನೇ
ಮೊದಲಾದ ದೇವತೆಗಳಿಂದ, ಜ್ಞಾನಾರ್ಥಂ = ತತ್ವಜ್ಞಾನಕ್ಕಾಗಿ, ಅರ್ಥಿತಃ = ಪ್ರಾರ್ಥಿಸಲ್ಪಟ್ಟ, ನಾರಾಯಣಃ =
ಶ್ರೀಮನ್ನಾರಾಯಣನು, ವ್ಯಾಸಶ್ವೇನ = ಶ್ರೀ ವೇದವ್ಯಾಸನಿಂದ, ಅವತೀರ್ಯ = ಅವತರಿಸಿ (ಅಭಿವ್ಯಕ್ತನಾಗಿ),
ಉತ್ಪನ್ನಾನ್ = ಅವಮಾದರಿಗಳಿಂದ ತಿರೋಹಿತಗಳಾದ, ವೇದಾನ್ = ವೇದಗಳನ್ನು, ಅಭಿವ್ಯಕ್ತಿಪೂರ್ವಕಂ = ಅನಾದಿ
ನಿತ್ಯವಾದ ಅಪೌರುಷೇಯವಾದ ವೇದವನ್ನು ನಿಜವಾದ ಅಪೌರುಷೇಯವಾದ ವೇದವನ್ನು ನಿಜವಾದ ವಾಕ್ ಕ್ರಮದಿಂದ
ವ್ಯಕ್ತಗೊಳಿಸಿ, ಅನೇಕಧಾವಿಭಜ್ಯ = ಋಗ್ವೇದ, ಯಜುರ್ವೇದ, ಸಾಮವೇದ, ಅಥರ್ವಣವೇದವೆಂಬ ಪ್ರಭೇದದಿಂದಲೂ,
ಋಗ್ವೇದವನ್ನು ೨೪ ಶಾಖೆಗಳನ್ನಾಗಿಯೂ, ಯಜುರ್ವೇದವನ್ನು ನೂರೊಂದು ಶಾಖೆಗಳನ್ನಾಗಿಯೂ, ಸಾಮವೇದವನ್ನು
ಸಹಸ್ರ ಶಾಖೆಗಳನ್ನಾಗಿಯೂ, ಅಥರ್ವಣವೇದವನ್ನು ಹನ್ನೆರಡು ಶಾಖೆಗಳನ್ನಾಗಿಯೂ ವಿಂಗಡಿಸಿ ತದರ್ಥ ನಿರ್ಣಯಾಯ
= ಆ ಅವತರವಾದ ಅನಂತವಾದ ಶಾಖೋಪಶಾಖಾತ್ಮನಾ ವಿಭಕ್ತವಾದ ವೇದದ ಅರ್ಥ ನಿಶ್ಚಯಕ್ಕಾಗಿ, ಬ್ರಹ್ಮಸೂತ್ರಾಣಿ
= ವೇದಾರ್ಥ ನಿರ್ಣಾಯಕಗಳಾದ ನ್ಯಾಯಗಳಿಂದ ಕೂಡಿದ ಸೂತ್ರಗಳನ್ನು ಅಂದರೆ ಪರಬ್ರಹ್ಮಸ್ವರೂಪವನ್ನು
ನ್ಯಾಯಗಳಿಂದ ನಿಶ್ಚಯಿಸುವ ವಿದವೂರು ಅರವತ್ತನಾಲ್ಕು ಸೂತ್ರಗಳನ್ನು, ವ್ಯಾತೇನ = ರಚಿಸಿದನು, ತತ್ರ = ಆ
ಬ್ರಹ್ಮಸೂತ್ರಗಳಲ್ಲಿ, ಇದಂ = ಇದು, "ಓ ಅಥಾತೋ ಬ್ರಹ್ಮಜಿಜ್ಞಾಸು ಓ" ಎಂಬುದು, ಆದಿಮಂ =
ಮೊಟ್ಟಮೊದಲನೆಯ, ಸೂತ್ರಂ = ಸೂತ್ರವು.

ವಿಶೇಷ ವಾಕ್ಯಾರ್ಥ ಸಂಗ್ರಹ:- ಬ್ರಹ್ಮರುದ್ರೇಂದ್ರಾದಿಃ ಎಂದು ಶ್ರೀ ಗುರುರಾಯರು ಪ್ರಾರಂಭಿಸಿರುವ
ಅಮಾಂಹ ವಾಕ್ಯವು ಶ್ರೀಮದ್ವೇದಾರ್ಯರ ಬ್ರಹ್ಮಸೂತ್ರ ಭಾಷ್ಯದ ಪ್ರಾರಂಭದಲ್ಲಿನ ಅಮಾಂಹಭಾಷ್ಯ ವಾಕ್ಯದ ಅರ್ಥವನ್ನೇ
ಸಂಗ್ರಹಿಸಿ ತಿಳಿಸುತ್ತಿದೆ.

**"ದ್ವಾಪರೇ ಸರ್ವತ್ರಜ್ಞಾನ ಆಕುರೀಫೂತೇ ತನ್ನಿರ್ಣಯಾಯ ಬ್ರಹ್ಮರುದ್ರೇಂದ್ರಾದಿಃ
ಅರ್ಥಿತೋ ಭಗವಾನ್ ನಾರಾಯಣೋ ವ್ಯಾಸಶ್ವೇನ ಅವತತಾರ. ಅರ್ಥೇಜ್ಞಾನಿಪ್ರಪ್ತಾಪ್ತಿ
ಪರಿಹಾರೇಚ್ಛಾಸಾಂ - ತದ್ವೋಗಮವಿಹಾಸತಾಂ ತಜ್ಞಾಪನಾರ್ಥಂ ವೇದಮುತ್ಪನ್ನಂ
ವೈವಿಧಯನ್ ಆಕುರ್ಧಾ ವೈವಿಧತ್, ಆಕುರ್ವಿಂಶತಿಧಾ, ವಿಶತಧಾ, ಸಹಸ್ರಧಾ,
ದ್ವಾದಶಧಾಽಪಿ ತದರ್ಥನಿರ್ಣಯಾಯ ಬ್ರಹ್ಮಸೂತ್ರಾಣಿ ಚಿಕಾರ || "**

ಎಂಬುದೇ ಸೂತ್ರಭಾಷ್ಯದ ಅಮಾಂಹ ವಾಕ್ಯವಾಗಿದೆ. ಇದು ಅಭಿಪ್ರಾಯವನ್ನು ಹಿಂದೆಯೇ ಸಂಗ್ರಹಿಸಿ ತಿಳಿಸಿ
ಲಾಗಿದೆ. ಬ್ರಹ್ಮಸೂತ್ರಭಾಷ್ಯದಲ್ಲಿನ ಅಮಾಂಹ ವಾಕ್ಯದಲ್ಲಿರುವಂತೆ ತಂತ್ರದೀಪಿಕೆಯಲ್ಲಿರುವ ಬ್ರಹ್ಮರುದ್ರೇಂದ್ರಾದಿಃ
ಎಂದು ಅಮಾಂಹ ವಾಕ್ಯವೂ ಈ ಬ್ರಹ್ಮಸೂತ್ರಗಳಿಗೆ ಮೂರು ಭಾಗವಾಗಿ ಪ್ರಮಾಣವನ್ನು ತೋರಿಸುವ ಅಂಶಗಳಿಂದ
ಕೂಡಿದಿರುವುದಾಗಿರುತ್ತದೆ. ಶ್ರೀ ಗುರುರಾಯರ ತಂತ್ರದೀಪಿಕೆಯ ಅಮಾಂಹ ವಾಕ್ಯದಲ್ಲಿನ ಒಂದೊಂದು ವಿಶೇಷಾಕ್ಷಿಪ್ತ
ಪ್ರಯೋಜನವನ್ನು ವಿವರಿಸಲಾಗುತ್ತದೆ.

ಹ್ಯಾನಾರ್ಥಂ ಅರ್ಥತೋ ನಾರಾಯಣೋ ವ್ಯಾಪ್ತೇನ ಅವತೀರ್ಯ ಎಂಬ ಭಾಗದಿಂದ ಸರ್ವೋತ್ತಮನಾದ ಶ್ರೀಮನ್ನಾರಾಯಣನೇ ತತ್ವಜ್ಞಾನ ಕಾರ್ಯಕ್ಕಾಗಿ ಪ್ರಾರೂಪ್ಯವನ್ನು ಹೊಂದಿದ್ದಾನೆಂಬುದರಿಂದ "ಪರಮಾತ್ಮನು"

ರಾಮಕೃಷ್ಣಾದಿರೂಪೇಣ ಬಲಕಾರ್ಯೋ ಜನಾರ್ದನಃ ।

ದತ್ತವ್ಯಾಸಾದಿರೂಪೇಷು ಜ್ಞಾನಕಾರ್ಯಸೃಷ್ಟಾಪ್ತಭುಃ ॥

ಎಂದು ನಿರ್ಣಯಾಚಾರ್ಯರು ಹೇಳುವಂತೆ ಶ್ರೀ ವೇದವ್ಯಾಸವಾರವು ಸಾಕ್ಷಾತ್ ಪರಮಾತ್ಮನಾದ ಶ್ರೀಮನ್ನಾರಾಯಣನ ಅವತಾರವೇ ಹೊರತು ಸಾಮಾನ್ಯ ಋಷಿಯು ಅಲ್ಲ. ಇದರಿಂದ ತಾಮಸ ಪುರಾಣದಲ್ಲಿ ಹೇಳುವಂತೆ "ವ್ಯಾಸ ಸ್ತುತೃನಋಷಿಃ" ಎಂದು ಹೇಳುವವರ ಮತವನ್ನು ನಿರಾಕರಿಸಿದಂತಾಯಿತು. ಆ ವೇದವ್ಯಾಸವಾರವು "ಹ್ಯಾನಾರ್ಥಂ ಅರ್ಥತಃ" ಎಂದು ಹೇಳುವುದರಿಂದ ತತ್ವಜ್ಞಾನ ಕಾರ್ಯಕ್ಕಾಗಿಯೇ ಶ್ರೀ ವ್ಯಾಸವಾರವೆಂಬುದೂ ಸಿದ್ಧವಾಯಿತು. ನಾರಾಯಣ ಶಬ್ದದಿಂದಲೇ ಪರಮಾತ್ಮನಿಗೆ ತದವತಾರಭೂತರಾದ ವೇದವ್ಯಾಸನಿಗೆ ವಿವಕ್ಷಿತಾರ್ಥ ತತ್ವಜ್ಞಾನ, ವಿವಕ್ಷಾ, ಕರಣವುಳ್ಳವಳು ಇವೆಯೆಂದು ಹೇಳಿದಂತಾಗಿ ಅವರಿಂದ ರಚಿತವಾದ ಬ್ರಹ್ಮಸೂತ್ರ ರೂಪವಾದ ಬ್ರಹ್ಮಮೀಮಾಂಸಾ ಶಾಸ್ತ್ರಕ್ಕೆ ವಕ್ಷ್ಯಾನುಕೂಲ್ಯವನ್ನು ತೋರಿಸಿದಂತಾಗಿದೆ. ಬ್ರಹ್ಮರುದ್ರೇಂದ್ರಾದಿಗಳಿಂದ ಪ್ರಾರ್ಥಿತನಾಗಿ "ಬ್ರಹ್ಮಮೀಮಾಂಸಾ ಶಾಸ್ತ್ರವನ್ನು ರಚಿಸುವುದರಿಂದ "ತತ್ವಜ್ಞಾನಯೋಗ್ಯತಾ, . ವಶ್ತುಪ್ರೀತಿವಿಷಯಕಾರೂಪವಾದ ಶ್ರೋತ್ರಾನುಕೂಲ್ಯವು ಈ ಶಾಸ್ತ್ರಕ್ಕೆ ಉಂಟೆಂದು ತೋರಿಸಿದಂತಾಯಿತು. "ಹ್ಯಾನಾರ್ಥಂ ಅರ್ಥತಃ" ಎಂಬಂಶದಿಂದ ಶ್ರೋತ್ರಪ್ರಯೋಜನೋಪಕಾರವಾದ ಪ್ರಸಂಗಾನುಕೂಲ್ಯರೂಪಗಳಾದ ವಕ್ಷ್ಯಾನುಕೂಲ್ಯ, ಶ್ರೋತ್ರಾನುಕೂಲ್ಯ, ಪ್ರಸಂಗಾನುಕೂಲ್ಯರೂಪವಾದ ತ್ರಿವಿಧಾನುಕೂಲ್ಯಸಂಪನ್ನವಾದ ಈ ಬ್ರಹ್ಮಮೀಮಾಂಸಾ ಶಾಸ್ತ್ರಕ್ಕೆ, ಆಪೋಕ್ತವ್ಯವು ವ್ಯವ್ಯಕ್ತವಾಗಿರುವುದರಿಂದ, ಆಪೋಕ್ತವಾದ ಪ್ರಯುಕ್ತ ಪ್ರಮಾಣವೆಂದು ಸಾಧಿಸಿದಂತಾಗಿದೆ. ಬ್ರಹ್ಮಾದಿಗಳೇ ಶ್ರೋತೃಗಳಾಗಿರುವ ಪ್ರಯುಕ್ತ ವಿವಕ್ಷಿತಾರ್ಥ ತತ್ವಜ್ಞಾನ, ವಿವಕ್ಷಾ ಕರಣವುಳ್ಳವ, ಅವಿಪ್ರಲಂಭಕತ್ವ ರೂಪವಾದ ಅಪ್ರಶಬ್ದಾರ್ಥಕೋಟಿಪ್ರವಿಷ್ಟವಾದ ಅವಿಪ್ರಲಂಭಕತ್ವವು ಸ್ವತಃ ವೇದವ್ಯಾಸನಿಗೆ ಇರುವ ಪ್ರಯುಕ್ತ, ಅಂತಃ ಅಪ್ರಗುಣಭೂತರಾದ ಶ್ರೀ ವೇದವ್ಯಾಸರು ಆಪ್ರದಾಗಿರುವುದರಿಂದ ಅವರಿಂದ ರಚಿತವಾದ ಈ ಬ್ರಹ್ಮಸೂತ್ರ ರೂಪವಾದ ಶಾಸ್ತ್ರವು ಪ್ರಮಾಣತಮವೆಂದು ಸಾಧಿಸಿರುವ ಶ್ರೀಮನ್ಯಾಯಸುಧಾ ವಾಕ್ಯಾರ್ಥವನ್ನೇ ಈ ಗ್ರಂಥಕಾರರು ಸಂಗ್ರಹಿಸಿ ಹೇಳಿದ್ದಾರೆ. "ತದರ್ಥನಿರ್ಣಯಾಯ ಬ್ರಹ್ಮಸೂತ್ರಾದಿವ್ಯತೇನೇ" ಎಂಬ ಅವತಾರಕವಾಕ್ಯ ಘಟಕವಾದ ಭಾಗದಿಂದ ಈ ಶಾಸ್ತ್ರಕ್ಕೆ ಶ್ರುತಿಸಂವಾದಿಕವನ್ನೂ, ಯೋಕ್ತಿಸಂವಾದಿಕವನ್ನೂ ಹೇಳಿದಂತಾಗಿದೆ.

ಬ್ರಹ್ಮ = ವೇದ, ತದರ್ಥ, ಪರಬ್ರಹ್ಮವು = ತತ್ವ ಸೂತ್ರವೇ = ಬ್ರಹ್ಮಸೂತ್ರವೇ ಎಂಬ ನಿರ್ವಚನದಿಂದ ಸಕಲ ವೇದಾರ್ಥಭೂತನಾದ, ಪರಮಮುಖ್ಯವ್ಯಕ್ತಿಯಿಂದ ಸಕಲ ವೇದವೇದ್ಯನಾದ ಪರಬ್ರಹ್ಮನಾದ ಶ್ರೀ ವಿಷ್ಣುವಿನ ಸ್ವರೂಪ ನಿರ್ಣಯಗಳಿಗಾದ ನ್ಯಾಯನಿಬಂಧನಾತ್ಮಕಗಳಾದ ಸೂತ್ರಗಳಾದುದರಿಂದ ಈ ಬ್ರಹ್ಮಮೀಮಾಂಸಾ ಶಾಸ್ತ್ರಕ್ಕೆ

ಶ್ರುತಿಮೂಲತ್ವವೂ, (ಸಂವಾದಿತ್ವವೂ), ಯುಕ್ತಿಮೂಲತ್ವವೂ, (ಸಂವಾದಿತ್ವವೂ) ಉಕ್ತವಾಗಿರುವ ಪ್ರಯುಕ್ತ ತ್ರಿವಿಧವಾದ ಪ್ರಾಮಾಣ್ಯವು ಆಪ್ತವಾಕ್ಯತ್ವಾದಿರೂಪವಾದ ಮೂರು ಹೇತುಗಳಿಂದ ಸಿದ್ಧಿಸುತ್ತದೆ.

ಅಂದರೆ ೧. ಬ್ರಹ್ಮಮೀಮಾಂಸಾಶಾಸ್ತ್ರವು - ಪ್ರಮಾಣವು (ಯಥಾರ್ಥಜ್ಞಾನಜನಕವು) ಆಪ್ತವಾಕ್ಯತ್ವತ್ - ಮಹಾಭಾರತಮ್.

೨. ಬ್ರಹ್ಮಮೀಮಾಂಸಾಶಾಸ್ತ್ರವು - ಪ್ರಮಾಣವು - ಶ್ರುತಿ (ಸಂವಾದಿತ್ವತ್) ಮೂಲತ್ವತ್ - ಸಂಪ್ರತಿಪನ್ನಮ್.

೩. ಬ್ರಹ್ಮಮೀಮಾಂಸಾಶಾಸ್ತ್ರವು - ಪ್ರಮಾಣವು- ಯುಕ್ತಿ (ಸಂವಾದಿತ್ವತ್) ಮೂಲತ್ವತ್ - ಸಂಪ್ರತಿಪನ್ನಮ್.

ಎಂಬುದಾಗಿ ಮಹತ್ವದ ತ್ರಿವಿಧಪ್ರಾಮಾಣ್ಯೋಪೇತವಾಗಿರುವ ಅಂದರೆ ಸ್ವರ್ಣೋತ್ತಮಪ್ರಾಮಾಣ್ಯೋಪೇತವಾದ ಈ ಬ್ರಹ್ಮಮೀಮಾಂಸಾಶಾಸ್ತ್ರರೂಪವಾದ ಬ್ರಹ್ಮಸೂತ್ರಗಳಿಗೆ ಪ್ರಾಧಾನ್ಯೇನ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನ ಮಾಡಿರುವುದು ಯುಕ್ತವೇ ಆಗಿದೆ. ಶ್ರುತಿಯುಕ್ತಿ ಸಂವಾದಿತ್ವವೇ ಶ್ರುತಿಯುಕ್ತಿ ಮೂಲತ್ವವೆಂಬುದರಿಂದ ಇಟ್ಟುಕೊಳ್ಳಬೇಕು.

ವಿವಕ್ಷಿತಾರ್ಥ ತತ್ವಜ್ಞಾನ, ಕರಣವಾಚವ, ವಿವಕ್ಷಾ ಈ ಮೂರು ವಸ್ತುನುಕೂಲ್ಪವು.

ತತ್ವಜ್ಞಾನಯೋಗ್ಯತಾ, ವಸ್ತುಪ್ರೀತಿವಿಷಯತಾ ಎಂಬ ಎರಡು ಧರ್ಮಗಳು ಶ್ರೋತ್ರಾನುಕೂಲ್ಪವು.

ಶ್ರೋತ್ರಪ್ರಯೋಜನೋದ್ದೇಶವೇ ಪ್ರಸಂಗಾನುಕೂಲ್ಪವು.

ವಿವಕ್ಷಿತಾರ್ಥತತ್ವಜ್ಞಾನ, ವಿವಕ್ಷಾ, ಕರಣವಾಚವ, ಅವಿವ್ರಲಂಭಕ್ತ ಈ ನಾಲ್ಕು ಧರ್ಮಗಳು ಸೇರಿ ಅಪ್ರತಿಶ್ಯಾರ್ಥಗಳಾಗಿವೆ.

ನಿರ್ಣಯವಾದ ವಾರ್ತಾರ್ಥಗಳು ಸಂಗ್ರಹರೂಪವಾದ ಅನುಮಾನಗಳು ಈ ರೀತಿ ಇವೆ.

ಬಾದರಾಯನು :- ವಿವಕ್ಷಿತಾರ್ಥ ತತ್ವಜ್ಞಾನವುಳ್ಳವರು ಸರ್ವಜ್ಞರಾಗಿರುವುದರಿಂದ

ಅಂದರೆ ಬಾದರಾಯನು :- ವಿವಕ್ಷಿತಾರ್ಥ ತತ್ವಜ್ಞಾನಮಾನ್ - ಸರ್ವತ್ವತ್ - ವ್ಯತಿರೇಕೀಣ ಭೈತ್ತಮ್

ಬಾದರಾಯನು :- ಸರ್ವಜ್ಞಃ - ಸರ್ವಜ್ಞ ಕಲ್ಪಪ್ರತ್ಯಾದ್ಯವದೇಷ್ಟತ್ವತ್ - ವ್ಯತಿರೇಕೀಣ ಭೈತ್ತಮ್

ಅಥವಾ ಬಾದರಾಯನು :- ಸರ್ವಜ್ಞಃ - ಅಶೇಷಾರ್ಥ ಪ್ರತಿಪಾದಕಾನುಪ್ರಭವತ್ವತ್ - ವ್ಯತಿರೇಕೀಣ ಭೈತ್ತಮ್

ಬಾದರಾಯನು :- ಕರಣವಾಚಮಾನ್ - ಅವಿವರವೇದಾದಿಪ್ರಭವತ್ವತ್ - ವ್ಯತಿರೇಕೀಣ ಭೈತ್ತಮ್
(ವಚನಕರಣ)

ಬಾದರಾಯನು :- ವಿವಕ್ಷಾ ಮಾನ್ - ಲಾಭಮತ್ವತ್ - ಎಂಬ ಬಾದರಾಯನ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನದ ಅಲ್ಲ
ಅನುಮಾನಗಳಿಗೂ ವ್ಯತಿರೇಕವ್ಯಾಖ್ಯಾನಗಳೇ ಹೇಳಬೇಕು.

ಪ್ರಹ್ಲಾದಯಃ ಶ್ರೋತಾರ :- ತತ್ವಜ್ಞಾನಯೋಗ್ಯಾಃ - ಜಗದ್ಗುರುತ್ವತ್

ಪ್ರಹ್ಲಾದಯಃ ಶ್ರೋತಾರ :- ವಕ್ತೃಪ್ರೇಮಾಸ್ವದಾಃ - ಅಜಾದಿತ್ವತ್

ಪ್ರಸಂಗಃ - ಪ್ರಯೋಜನೋದ್ದೇಶಃ - ಮೋಕ್ಷೋದ್ದೇಶಶ್ಚಾತ್

ಏಕಚ್ಛಾಸ್ತ್ರಂ - (ಪ್ರಹ್ಮಮೀಮಾಂಸಾ ಶಾಸ್ತ್ರಂ) ಅನುಕೂಲವೃತ್ತಿಂ - ಶಾಸ್ತ್ರಪ್ರಭವತ್ಪಾದಿವಿಶೇಷೇನ ಉಕ್ತವ್ಯತ್ - ಭಾರತಾದಿಮತ್.

ಏಕಮತಂ (ಪ್ರಹ್ಮಮೀಮಾಂಸಾ ಶಾಸ್ತ್ರಂ) - ಅನುಕೂಲಶ್ರೋತೃಕಂ - ಜಗದ್ವದೇಷ್ಟಭ್ಯೋ ಅಜಾದಿಭ್ಯಃ ಉಪದಿಷ್ಟವ್ಯತ್.

ಏಕಮತಂ (ಪ್ರಹ್ಮಮೀಮಾಂಸಾ ಶಾಸ್ತ್ರಂ) - ಅನುಕೂಲಪ್ರಸಂಗೋಪೇತಂ - ಶ್ರೋತೃಪ್ರಯೋಜನೋದ್ದೇಶ ಶಬ್ದವ್ಯತ್ - ಮಹಾಭಾರತಮತ್.

ಕಡೆಯದಾಗಿ ಪ್ರಾಮಾಣ್ಯಕಾರಣಗಳಿಂದ ಅನುಮಾನಗಳು ಈ ರೀತಿ ಇವೆ.

ಏಕಮತ ಏಕಚ್ಛಾಸ್ತ್ರಂ (ಪ್ರಹ್ಮಮೀಮಾಂಸಾಶಾಸ್ತ್ರಂ) - ಅಪೋಕ್ತಂ - ಅನುಕೂಲವೃತ್ತಿಮದ್ವಾತ್ ಮಹಾಭಾರತಮತ್.

ಏಕಚ್ಛಾಸ್ತ್ರಂ - (ಪ್ರಹ್ಮಮೀಮಾಂಸಾಶಾಸ್ತ್ರಂ) - ಪ್ರಮಾಣಂ - ಅಪ್ರವಾಚ್ಯವ್ಯತ್ - ಮಹಾಭಾರತಮತ್

ಏಕಚ್ಛಾಸ್ತ್ರಂ - (ಪ್ರಹ್ಮಮೀಮಾಂಸಾಶಾಸ್ತ್ರಂ) - ಪ್ರಮಾಣಂ - ಶ್ರುತಿಸಂವಾದಿತ್ವತ್ - ಮಹಾಭಾರತಮತ್

ಏಕಚ್ಛಾಸ್ತ್ರಂ - (ಪ್ರಹ್ಮಮೀಮಾಂಸಾಶಾಸ್ತ್ರಂ) - ಪ್ರಮಾಣಂ - ಯುಕ್ತಿಸಂವಾದಿತ್ವತ್ - ಮಹಾಭಾರತಮತ್

ಉಕ್ತವ್ಯಾನ್ವೇದಾನ್ ಅಭಿವ್ಯಕ್ತಿಪೂರ್ವಕಂ = ಎಂಬುದರಿಂದ ಈ ಮುಂದೆ ತಿಳಿಸುವ ವಿಷಯವು ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗುತ್ತದೆ.

“ನಿತ್ಯಾವೇದಾಃ ಸಮಸ್ತಾಶ್ಚ ಶಾಶ್ವತಾ ವಿಷ್ಣುಬುದ್ಧಿಗಾಃ” ಎಂಬ ಪ್ರಹ್ಲಾದ ಮತನಂತೆ ಸತ್ಯಗಳಾದ ವೇದಗಳಿಗೆ ಉತ್ಪಾದಕರೆಂದರೆ ಅವರಾದವರೇ ತಿರೋಧಾನವೇ ಹೊರತು ವಿನಾಶರೂಪವಾದುದಲ್ಲ. ಇದಕ್ಕೆ ಭಾಷ್ಯಕಾರರು ಉದಾಹರಿಸುವ ಸ್ವಾದ ಮತವೂ ತಿಳಿಸುತ್ತಲಿದೆ.

“ಉಕ್ತವ್ಯಾನ್ವೇದಾನ್ ಉದ್ಭವಾಃ ಹರಿಃ ಸ್ವಯಂ || ೧೨||೧೦||ದೇ||

ಉಕ್ತವ್ಯಾನ್ = ಅವರಾದವರೇ ತಿರೋಧಾನವಿತ್ಯರ್ಥಃ” ಎಂದು ಭಾಷ್ಯಕಾರರು ಹೇಳಿದ್ದಾರೆ.

“ಉದ್ಭವಾಃ” = ಉತ್ಪಾದಕಃ ಸ್ವಾತ್ಮೀಯತಾರ” ಎಂದು ಅರ್ಥ.

ಅನೇಕಾವಿಧವು ಎಂದು ತಿಳಿದಿರಬಹುದು || ಹಿಂದೆಯೇ ಹಂತ್, ಸಿದ್ಧ, ಸಾಮ, ಅಧರ್ಮಭೇದೇನ ವಿಭಾಗಿಸಲ್ಪಟ್ಟ,

ವೇದವನ್ನು ಮುಗ್ಧೇದ, ಯಜುರ್ವೇದ, ಸಾಮವೇದ ಅಥವಾಗ ವೇದವೆಂಬ ಹೆಸರಿನಿಂದ ವಿಭಾಗಿಸಿ, ಒಂದೊಂದು ಭಾಗದಿಂದಲೂ, ಸಾಮವೇದವನ್ನು ಸಾಹ್ಯ ಶಾಖೆಗಳಿಂದಲೂ, ಅಥವಾಗ ವೇದವನ್ನು ಹನ್ನೆರಡು ಶಾಖಾಭೇದೇನ ಶ್ರೀ ವೇದವ್ಯಾಸರು ವಿಭಾಗ ಮಾಡಿದರು ಎಂದು ಅಭಿಪ್ರಾಯ. ಶಾಖೋಪಶಾಖಾತ್ಮನಾ ವೇದಗಳು ಅನಂತಗಳಾದಾಗ್ಯೂ ಪರಮಮುಖ್ಯ ವೃತ್ತಿಯಿಂದ “ವೇದೈಶ್ಚಸರ್ವೈರಾಮೇವ ವೇದ್ವಃ” ಎಂಬ ಗೀತಾಚಾರ್ಯನ ನುಡಿಯಂತೆ, ಎಲ್ಲಾ ವೇದಗಳಿಗೂ ಶ್ರೀ ವಿಷ್ಣುವಿನ ಸರ್ವೋತ್ತಮತ್ವದಲ್ಲಿಯೇ ಮಹಾ ತಾತ್ಪರ್ಯವು ಇರುವುದರಿಂದ ಅಥೈಶ್ವರ ಅಭಿಪ್ರಾಯದಿಂದ ಇಂದ ಮತನದಲ್ಲಿ “ಪುನಸ್ತತ್ಪಾರ್ಥವಿತ್ತಯೇ” ಎಂಬಲ್ಲಿ “ತ್ವ” ಎಂದು ಏಕಮತನಿಂದ ವೇದಗಳ ನಿರ್ದೇಶವನ್ನು ಮಾಡಲಾಗಿದೆ. ತ್ವ ಎಂಬುದು ಸಮುದಾಯೈಕಮತನಾಭಿಪ್ರಾಯದಿಂದ ಉಕ್ತವಾಗಿದೆ

.ವೇದದ ವಿಭಾಗದ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ

“ಮುಚಿಃ ಸ ರುಚಿ ಉದ್ವೃತ್ಯ ಮುಗ್ಧೇದಂ ಕೃತವಾನ್ ಪ್ರಭುಃ |
ಯಜೂಂಽಪಿ ನಿಗದಾಚ್ಚೈವ ತಥಾ ಸಾಮಾನಿ ಸಾಮತಃ ||

ಎಂಬ ಮುಗ್ಧಾಪ್ತ ವಚನವು ಸಹ ಪ್ರಮಾಣವಾಗಿದೆ. ಮಹಾವೇದದಿಂದ ಉದ್ವೃತವಾದ ವೇದಕ್ಕೆ ಉಪವೇದವೆಂದು ಹೆಸರು. ಅದರಿಂದ ಅವಾಂತರ ವೇದವೂ ಆ ಅವಾಂತರ ವೇದಕ್ಕೆ ಇಪ್ಪತ್ತನಾಲ್ಕು ಬಗೆ ಮೊದಲಾದ ಶಾಖೆಯ ವಿಭಾಗವನ್ನು ಶ್ರೀವೇದವ್ಯಾಸರು ಮಾಡಿರುತ್ತಾರೆಂಬ ಅಭಿಪ್ರಾಯ.

ಈ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಒಂದು ಶಂಕೆಯು ಉಂಟಾಗುತ್ತದೆ. ಅಥವಾಗ ಭಾಷ್ಯದಲ್ಲಿ ಉದಾಹೃತವಾಗಿರುವ ಸ್ತೂತಿ ಮತನವು ಈ ಕೆಳಗೆ ಕಂಡಂತಿದೆ.

“ಎತೋ ವೇದೋ ಕೃತೇ ಹ್ಯಾಸೀತ್ ತೈತಾಯಾಂ ಸ ತ್ರಿಧಾಭವತ್ |
ಸ ಏವ ಪುಂಚಧಾ ಚಾತೋ ದ್ವಾಪರಂಪ್ರಾಪ್ತವೈ ಯುಗಮ್ ||
ಉತ್ಪನ್ನಃ ಸ ಕಲಿಂ ಪ್ರಾಪ್ತ ವೇದಃ ಪ್ರಾಯೇಣ ಸರ್ವತಃ ||

ಎಂಬ ಅಥವಾಗ ಭಾಷ್ಯದಲ್ಲಿ ಉದಾಹೃತವಾಗಿರುವ ಸ್ತೂತಿ ಮತನದಲ್ಲಿ “ಕಲ ವೇದಗಳಿಗೂ ಕಲಿಯುಗದಲ್ಲೇ ಉತ್ಪದವನ್ನು ಹೇಳಲಾಗಿದೆ. ಆದರೆ ಸೂತ್ರ ಭಾಷ್ಯದಲ್ಲಿ ಪ್ರಾರಂಭದ ವಾಕ್ಯದಲ್ಲಿ “ದ್ವಾಪರೇ ಸರ್ವತ್ರ ವ್ಯಾಸ ಅಕುಲೀಭೂತೇ ವೇದಮುತ್ಪನ್ನಂ ಚಾರ್ಥಾ ವ್ಯಭವತ್” ಎಂಬುದಾಗಿ ದ್ವಾಪರ ಯುಗದಲ್ಲೇ ಉತ್ಪದವನ್ನು ಹೇಳುವುದರಿಂದ ಅಥವಾಗ ಭಾಷ್ಯೋದಾಹೃತವಾದ ಸ್ತೂತಿ ಮತನಕ್ಕೂ ಸೂತ್ರಭಾಷ್ಯ ವಾಕ್ಯಕ್ಕೂ ಪರಸ್ಪರ ವಿರೋಧವು ಅವಾಂತರ ತೋರಿ ಬರುತ್ತಿದೆ. ಕುಲಂಕವಾಗಿ ವರಿಕೀರಿಸಲಾಗಿ ಯಾವ ವಿವೋಧಕ್ಕೂ ಇಲ್ಲಿ ಅವಕಾಶವಿಲ್ಲ. ದ್ವಾಪರ ಯುಗದಲ್ಲಿ ಅವೈರುಪೇಯವಾದ ವೇದವು ನಾಲ್ಕು ಬಗೆಯಾಗಿವೆರೂ ಮೌರುಪೇಯಗಳಾದ ಇತಿಹಾಸ ವೈವಾತ್ಸಯಿಗಳಿಂದ

ಸಹಿತವಾಗಿ ವಂಚವಿಧವನ್ನು ಸಂಭವಿಸುವ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ "ಸ ಏವ ವಂಚಧಾಣಾತೋ ದ್ವಾಪರಂ ಪೂವ್ಯ ವೈ ಯುಗಂ" ಎಂಬ ಸ್ತೂತಿವಚನವು ಹೊರಟಿದೆ.

ಬಾಹುಲ್ಯದಿಂದ ಎಲ್ಲ ಪ್ರಕಾರಗಳಿಂದಲೂ ವೇದಕ್ಕೆ ಕಠಿಣ್ಯದಿಂದ ಉತ್ಪಾದವು (ಅಪವಾದದಿಂದ - ತಿರೋಧಾನವು) ಕಂಡುಬಂದಾಗ್ಯೂ, ದ್ವಾಪರ ಯುಗದಲ್ಲೂ ಸಹ ಶ್ರೀ ವೇದವ್ಯಾಸರ ಅವತಾರಕ್ಕೆ ಮುಂಚಿತವಾಗಿ ಅವವಾಹದಿರೂಪವಾದ ಉತ್ಪಾದವು ಸಂಭವಿಸಿರುವುದರಿಂದ "ದ್ವಾಪರೇ ಇತ್ಯಾದಿ ಭಾಷ್ಯದಲ್ಲಿ ಉತ್ಪನ್ನಾನ್ ವೇದಾನ್" ಎಂದು ಹೇಳಿರುವುದಕ್ಕೆ ಯಾವ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನವೂ ಇರುವುದಿಲ್ಲ. ಈ ವಿರೋಧ ಪರಿಹಾರ ಕ್ರಮವನ್ನು ಭಾಷ್ಯದೀಪಿಕಾಚಾರ್ಯರು ತೋರಿಸಿರುತ್ತಾರೆ.

ತಂತ್ರದೀಪಿಕಾ - "ತತ್ರೇದಂ ಅದಿಮಂ ಸೂತ್ರಂ"

ಆ ವೇದಾರ್ಥ ನಿರ್ಣಯಗಳಿಗಾದ ನ್ಯಾಯನಿಬಂಧನಾತ್ಮಕಗಳಾದ ಬ್ರಹ್ಮಸೂತ್ರಗಳಲ್ಲಿ ಇದು "ಓ ಅಥಾತೋ ಬ್ರಹ್ಮಜಿಜ್ಞಾಸಾ ಓ" ಎಂಬುದು ಮೊಟ್ಟಮೊದಲನೆಯ ಸೂತ್ರವು ಎಂದು ಅರ್ಥ.

ತಂತ್ರದೀಪಿಕಾ -

**ಅತ್ರನಯೇ ಚತುರಧ್ಯಾಯಾತ್ಮಕೈ ತಚ್ಚಾಸ್ತಸ್ಯಾರಂಭಣೀಯ -
ತ್ಯೋಪಯುಕ್ತತಯಾ ಜಿಜ್ಞಾಸಾರ್ತಕವೃತ್ತಂ ಸಮರ್ಥತೇ ||**

ಅರ್ಥ :- ಅತ್ರನಯೇ = ಈ ಅಧಿಕರಣದಲ್ಲಿ (ಅಂದರೆ ಮೊಟ್ಟಮೊದಲನೆಯದಾದ ಈ ಜಿಜ್ಞಾಸಾಧಿಕರಣದಲ್ಲಿ, ಚತುರಧ್ಯಾಯಾತ್ಮಕತ್ವ = ನಾಲ್ಕು ಅಧ್ಯಾಯ ರೂಪವಾದ (ಮೊದಲನೆಯದಾದ ಸಮನ್ವಯಾಧ್ಯಾಯ, ಎರಡನೆಯದಾದ ಅವಿರೋಧಾಧ್ಯಾಯ, ಮೂರನೆಯದಾದ ಸಾಧನಾಧ್ಯಾಯ, ನಾಲ್ಕನೆಯದಾದ ಫಲಾಧ್ಯಾಯ ಎಂಬ ನಾಲ್ಕು ಅಧ್ಯಾಯಾತ್ಮಕವಾದ) ಏಕಾಧ್ಯಾಯ = ಈ ಬ್ರಹ್ಮಮೀಮಾಂಸಾ ಶಾಸ್ತ್ರಕ್ಕೆ, ಅರಂಭಣೀಯತ್ಯೋಪಯುಕ್ತತಯಾ = ಪ್ರಾರಂಭಕ್ಕೆ ಉಪಯುಕ್ತವಾಗಿರುವುದರಿಂದ (ಬ್ರಹ್ಮಮೀಮಾಂಸಾ ಶಾಸ್ತ್ರವನ್ನು ಪ್ರಾರಂಭಿಸಲು ಅತ್ಯಗತ್ಯವಾಗಿ ಬೇಕಾಗಿರುವ ಅಂಶದಿಂದ ಕೂಡಿರುವ ಪ್ರಯುಕ್ತವಾಗಿ) ಜಿಜ್ಞಾಸಾ ಕರ್ತವ್ಯತಾಂ = ಪರಬ್ರಹ್ಮನಾದ ಶ್ರೀ ವಿಷ್ಣುವಿನ ಜಿಜ್ಞಾಸೆಯ ಕರ್ತವ್ಯತವನ್ನು (ಅಂದರೆ ಶ್ರೀ ವಿಷ್ಣುವಿನ ಶ್ರವಣ, ಮನನ, ಧ್ಯಾನಗಳೆಂಬ ಜಿಜ್ಞಾಸೆಯು (ವಿಚಾರವು) ಅವಶ್ಯಕವಾಗಿ ಮಾಡಬೇಕೆಂಬುದು. (ಕರ್ತವ್ಯವೆಂಬುದು) ಸಮರ್ಥತೇ = ಸಮರ್ಥಿಸಲ್ಪಡುತ್ತದೆ, ಅದಕಾರಣ ಮೊದಲನೆಯ ಸೂತ್ರದಲ್ಲಿ ಕರ್ತವ್ಯ ಎಂಬ ಪದವನ್ನು ಅಧ್ಯಾಪಾರ ಮಾಡಿ ಅರ್ಥೈಸಬೇಕು.

ವಿಶೇಷ ವಿಚಾರ :- ಈ ಮೊದಲನೆಯ ಅಧಿಕರಣದ ಹೆಸರು ಜಿಜ್ಞಾಸಾಧಿಕರಣ, ವಿಷಯವಾಕ್ಯ ಮೊದಲಾದವುಗಳನ್ನು ಹಿಂದೆಯೇ ವಿವರಿಸಲಾಗಿದೆ.

ತಂತ್ರದೀಪಿಕಾ:-

"ವಿಚಾಸ್ತಸ್ಯ ಅರಂಭಣಾಯತ್ಯೋಪಯುಕ್ತತಯಾ ಜಿಜ್ಞಾಸಾರ್ತಕವೃತ್ತಂ ಸಮರ್ಥತೇ"

ಎಂಬ ವಾಕ್ಯದ ಅಭಿಪ್ರಾಯವು ಹೀಗಿದೆ.

ಜಿಹ್ವಾಸಾ, ವಿಹಾರ, ಮನಸ, ಮೀಮಾಂಸಾ, ಯುಕ್ತಿಸುಸಂಧಾನ, ಈ ಪದಗಳೆಲ್ಲಾ ಪರ್ಯಾಯ ಪದಗಳಾಗಿವೆ. ಜಿಹ್ವಾಸಾ ಶಬ್ದವು ವಿಹಾರ ಎಂಬ ಅರ್ಥದಲ್ಲಿ ರೂಢಶಬ್ದವಾಗಿದೆ.

ಯುಕ್ತಿಸುಸಂಧಾನವೆಂದರೆ ಯುಕ್ತಿಗಳಿಂದ ಪೂರ್ವವಶ್ಯ, ಉತ್ತರ ವಶ್ಯಗಳ (ಸಿದ್ಧಾಂತ ವಶ್ಯಗಳ) ಬಲಾಬಲ ಚಿಂತನವು. ಅಂತಹ ವಿಚಾರಾತ್ಮಕವಾದ ಜಿಹ್ವಾಸಾಂಗಭೂತವಾದ ನ್ಯಾಯಗ್ರಥನಾತ್ಮಕವಾದುದು ಬ್ರಹ್ಮಮೀಮಾಂಸಾ ಶಾಸ್ತ್ರವು.

ಬ್ರಹ್ಮವಿಚಾರರೂಪವಾದ ಅಥವಾ ಮನನರೂಪವಾದ ಅಥವಾ ನ್ಯಾಯಾನುಸಂಧಾನರೂಪವಾದ ಬ್ರಹ್ಮ ಜಿಹ್ವಾಸೆಯು ಕರ್ತವ್ಯವೆಂದು ಸಮರ್ಥಿಸದಿದ್ದರೆ ಅಥವಾ ಅರ್ಹತವಾದರೆ ಅಂತಹ ಬ್ರಹ್ಮಜಿಹ್ವಾಸಾವಿಧಾಯಕವಾದ ಬ್ರಹ್ಮವಿಚಾರಾಂಗನ್ಯಾಯಸಿಂಧುನಾತ್ಮಕವಾದ ಅಥವಾ ನ್ಯಾಯಗ್ರಥನಾತ್ಮಕವಾದ ಬ್ರಹ್ಮಮೀಮಾಂಸಾಶಾಸ್ತ್ರವು ಅನಾರಂಭಗೋಚರವಾಗುತ್ತದೆ. ನ್ಯಾಯಾನುಸಂಧಾನಕ್ಕಾಗಿಯೇ ನ್ಯಾಯಗ್ರಥನಾತ್ಮಕವಾದ ಶಾಸ್ತ್ರವು ಪ್ರವೃತ್ತವಾಗಿದೆ. ಅದರಿಂದ ಶಾಸ್ತ್ರವು ಅವಶ್ಯಂ ಅರಂಭಗೋಚರವಾಗಿದೆ. ನ್ಯಾಯಾನುಸಂಧಾನವಿಲ್ಲದಿದ್ದರೆ ಪರಮ ಪುರುಷಾರ್ಥಭಕ್ತಿ ಕಾರಣವಾದ ಶ್ರುತ್ಯರ್ಥದ ನಿರ್ಣಯವೇ ಆಗುವಂತಿಲ್ಲ. ಆದಕಾರೂ ಸಮನ್ವಯಾರ್ಥಾಯ ಅವಿರೋಧಾರ್ಥಾಯ, ಸಾಧನಾರ್ಥಾಯಫಲಾರ್ಥಾಯಗಳೆಂಬ ನಾಲ್ಕು ಅರ್ಥಾಯಾತ್ಮಕವಾದ ಈ ಬ್ರಹ್ಮಮೀಮಾಂಸಾಶಾಸ್ತ್ರವನ್ನು ಆರಂಭ ಮಾಡಲು ಯೋಗ್ಯವೆಂದು ಪ್ರತಿಪಾದಿಸಲು ಬ್ರಹ್ಮವಿಚಾರರೂಪವಾದ ಬ್ರಹ್ಮಜಿಹ್ವಾಸೆಯು ಅತ್ಯವಶ್ಯ ಕರ್ತವ್ಯವೆಂಬುದನ್ನು ಸಮರ್ಥಿಸಲಾಗುತ್ತದೆ. ಏನೂ ಬ್ರಹ್ಮಜಿಹ್ವಾಸೆಯು ಕರ್ತವ್ಯವಾದುದರಿಂದ ಬ್ರಹ್ಮಮೀಮಾಂಸಾಶಾಸ್ತ್ರವು ಆರಂಭಗೋಚರವೆಂಬುದು ಈ ಜಿಹ್ವಾಸಾಧಿಕಾರದ ಫಲವಾಗಿದೆ.

ಈ ರೀತಿ ಬ್ರಹ್ಮವಿಚಾರವರವಾದ ಶಾಸ್ತ್ರದ ಆರಂಭಗೋಚರತ್ವಕ್ಕೆ ಉಪಯುಕ್ತವಾದ ಬ್ರಹ್ಮಜಿಹ್ವಾಸೆಯ ಕರ್ತವ್ಯವನ್ನು ಈ ಜಿಹ್ವಾಸಾಧಿಕಾರದಲ್ಲಿ ಸಾಧಿಸುವುದರಿಂದ ಈ ಅಧಿಕಾರಕ್ಕೆ ಶಾಸ್ತ್ರದಿಂದ ದೀಪ್ಯೋದ್ಯಾತಿಕೀ ಎಂಬ ಸಂಗತಿಯು ಸಂಭವಿಸುತ್ತದೆ.

ತಂತ್ರದೀಪಿಕಾ:-

ಅತ್ರ ಅದ್ಯಂತಯೋರೋಂಹಾರ "ಪ್ರಮೃತ್ಯನೋಂಶ್ಯತಂ ಬ್ರಹ್ಮ ಪರಾಪ್ರಾಪ್ತೃ ಪಾಶೀರ್ಯತ ಇತಿಶ್ಚಿತಿಸಿದ್ಧೃ||

ಅರ್ಥ:- ಅತ್ರ = ಈ ಓ ಅದ್ಯಂತೋ ಬ್ರಹ್ಮಜಿಹ್ವಾಸಾ ಓ ಎಂಬ ಮೊದಲನೆಯ ಬ್ರಹ್ಮಸೂತ್ರದಲ್ಲಿ, ಅದ್ಯಂತಯೋ = ಮೊದಲು ಮತ್ತು ಕಡೆಯಲ್ಲಿರತಕ್ಕ, ಓಂಹಾರ = ಓಂಹಾರವು, ಪ್ರಮೃತ್ಯನೋಂಶ್ಯತಂ ಬ್ರಹ್ಮ ಪರಾಪ್ರಾಪ್ತೃಪಾಶೀರ್ಯತೆ" ಎಂಬ ಮೊದಲನೆಯದಿಂದ ಸಿದ್ಧವಾಗಿದೆ.

ನಿಂದಾರೂಪ ಅರ್ಥವಾದ ರೂಪವಾದ ಈ ಶ್ರುತಿಯ ಅರ್ಥ :- ಅನೋಂಶ್ಯತಂ ಬ್ರಹ್ಮ = ಮೊದಲು ಓಂಹಾರ ರೂಪವಾಗಿ ಉಚ್ಚರಿಸಲ್ಪಡತಕ್ಕ ವಾದವು. (ಮಂತ್ರವು) ಪ್ರಮತಿ = ಉಚ್ಚರಣೆಯಿಂದ ಲಭಿಸುವ ವ್ಯಾಜನವಾಗುವುದಿಲ್ಲ. ತೂ ಮದಿಕೆಯಂತೆ ಸೋರಿತೋಗುತ್ತದೆ. ವ್ಯಾಜನವಾಗುವುದಿಲ್ಲ (ಬರತಕ್ಕ ವ್ಯಾಜನ ಸೋರಿತೋಗುತ್ತದೆ.) ಪರಾಪ್ರಾಪ್ತೃ ಅನೋಂಶ್ಯತಂ = ಕಡೆಯಲ್ಲಿ ಓಂಹಾರರೂಪವಾಗಿ ಉಚ್ಚರಿಸಿದರೆ (ಇರತಕ್ಕ ವ್ಯಾಜನ ಸು ನಾಕವಾಗುತ್ತದೆ.) ಫಲಜನವಾಗುವುದಿಲ್ಲ.

ಈ ಅರ್ಥವಾದ ರೂಪವಾದ ವೇದವಾಚಿಯು ಅದಿಯಲ್ಲಿಯೂ ಅಂತ್ಯದಲ್ಲಿಯೂ ಒಂಕಾರದ ಉಚ್ಚಾರಣೆಯ ಅವಶ್ಯಕತೆಯನ್ನು ತಿಳಿಸುತ್ತದೆ.

ಮಂತ್ರವೇ ಮೊದಲಾದವುಗಳ ಆರಂಭದಲ್ಲಿ ಒಂಕಾರವನ್ನು ಉಚ್ಚರಿಸಲೇಬೇಕು. ಹಾಗೆ ಉಚ್ಚರಿಸದಿದ್ದರೆ ಹೋಮದಿಕೆಯಲ್ಲಿ ನೀರು ಸೋರಿ ಹೋಗುವಂತೆ ಪುಣ್ಯವು ಉಂಟಾಗುವುದಿಲ್ಲ. ಅಂದರೆ ಸುಕ್ಷಮಜನಕವಾಗುವುದಿಲ್ಲ. ಕಡೆಯಲ್ಲಿ ಒಂಕಾರವನ್ನು ಉಚ್ಚರಿಸದಿದ್ದರೆ ಫಲಜನಕವಾಗುವುದಿಲ್ಲ. ಆದಕಾರಣ ವೇದದಲ್ಲೂ ವೇದಾರ್ಥ ನಿರ್ವಹಣೆಯುಗಳಾದ ನ್ಯಾಯನಿಬಂಧನಾತ್ಮಕಗಳಾದ ಬ್ರಹ್ಮಸೂತ್ರಗಳ ಆರಂಭದಲ್ಲಿಯೂ ಕಡೆಯಲ್ಲಿಯೂ ಒಂಕಾರವನ್ನು ಉಚ್ಚರಿಸಿಯೇ ತಿರಬೇಕೆಂದು ವರಮಾಘವ್ರಾಯ. ಬ್ರಹ್ಮಸೂತ್ರಗಳಲ್ಲಿ ಪ್ರತಿಯೊಂದು ಸೂತ್ರವು ಸಹ ಸಿದ್ಧಾಂತ ಸೂತ್ರವೇ ಆಗಿದೆ. ಪ್ರತ್ಯೇಕವಾಗಿ ಪ್ರತಿಯೊಂದು ಸೂತ್ರವೂ ಅನೇಕ ವೇದವಾಕ್ಯಗಳ ವಿಚಾರಪರವಾಗಿರುವುದರಿಂದ ಅವಾಂತರ ಬ್ರಹ್ಮವಿದ್ಯೆಯೇ ಆಗಿದೆ. ನಿಂದಾರೂಪವಾದ ಶ್ವೇತಾರ್ಥವಾದ ರೂಪವಾಗಿರುವ "ಪ್ರವರ್ತಿಸ್ತಾದಿ" ವೇದವಾಕ್ಯಗಳಿಂದ ಸಕಲ ಬ್ರಹ್ಮವಿದ್ಯೆಗಳಲ್ಲೂ ಆರಂಭದಲ್ಲೂ ಕಡೆಯಲ್ಲೂ ಸಹ ಒಂಕಾರವನ್ನು ಅಧ್ಯಾಹಾರ ಮಾಡಬೇಕೆಂದು ಅಭಿಪ್ರಾಯ.

ಒಂಕಾರದ ನಿಷ್ಕೃತಿಪ್ರಕಾರ.

ಒಂಕಾರವು ಗತ್ಯಾದ್ಯರ್ಥವಾದ ಅವಧಾತುವಿನ ರೂಪವಾಗಿದೆ. ಅವ ಎಂಬ ಧಾತುವು ಅವ ರಕ್ಷಣ, ಗತಿ, ಕಾಂತಿ, ಪ್ರೀತಿ, ತೃಪ್ತಿ, ಅವಗಮ, ಪ್ರವೇಶ, ಶ್ರವಣ, ಸ್ವಾಮಿ ಅರ್ಥಯಾಚನ, ಕ್ರಿಯಾ, ಇಚ್ಛಾ, ದೀಪ್ತಿ, ಅವಾಪ್ತಿ, ಆಲಿಂಗನ, ಹಿಂಸಾ, ದಾನ, ಭಾಗ, ವೃದ್ಧಿ ಹು ಎಂಬುದಾಗಿ ಭೇದವೇನಧಾತು ವಾಡದಲ್ಲಿ ಅನೇಕಾರ್ಥಗಳಲ್ಲಿ ವಂತವಾಗಿದೆ. ವಾಣಿನಿಯಧಾತುವಾಡದಂತೆ ಭೇದವೇನಧಾತುವಾಡವನ್ನೂ ಪ್ರಾಚೀನರು ಉದಾಹರಿಸುತ್ತಾರೆ.

ಗತ್ಯಾದ್ಯರ್ಥವಾದ ಅವಧಾತುವಿನ ಮುಂದೆ, ಅವತೇ ಚಲೋವಶ್ಚ (ಉಣಾದಿ. ಪ್ರ. ವಾದ ಸೂ. ೧೩೯) ಎಂಬ ಸೂತ್ರದಿಂದ ಮನ್ವತೃತ್ಯಯವೂ, ಪ್ರತ್ಯಯದಚ್ಛಿ ಲೋಪವೂ ವಿಹಿತವಾಗಿರುವುದರಿಂದ ಅವಮನ್, ಅವಮ್, ಎಂದಾಯಿತು. ಅಮೇಲೆ ದ್ವರ, ತ್ವರ, ಸ್ತರಿ, ಅವಿ, ಮಮಂ ಉಪಧಾಯಾಶ್ಚ (೬-೪-೨೧.) ಎಂಬ ಸೂತ್ರದಿಂದ ಅವಧಾತುವಿನ, ವಾರಣ್ಯಾ, ಉಪಧಾಭೂತವಾದ ಅಕಾರಣ್ಯಾ, ಊರ್ ಅವೇಶವು ಬರುತ್ತದೆ. ಊಊಮ್ ಎಂದಾಗಲಾಗಿ, ಸರ್ವಾದೀರ್ಭಸಂಧಿ ಬಂದು ಎರಡೂ ಊಕಾರಗಳ ಜಾಗದಲ್ಲಿ ಊಮ್ ಎಂದಾಗಿ, ಸಾರ್ವಧಾತುಕಾರ್ಥಧಾತುಕಯೋಃ (೭-೩-೮೪) ಎಂಬ ಸೂತ್ರದಿಂದ ಊ ಕಾರಕ್ಕೆ ಗುಣ ಬರಲಾಗಿ, ಓ+ಮ್ ಎಂದಾಗಿ "ಓಮ್" ಎಂದು ರೂಪವು ಸಿದ್ಧಿಸುತ್ತದೆ. ಅಮರ್ತಮಾಯಂಧಾತು ಗತಿಕರ್ಮಾ ಪ್ರವೇಶಕರ್ಮಾ ಎಂದು ಸುಧಾದಲ್ಲಿ ಉಕ್ತವಾಗಿರುವಂತೆ ಅವಧಾತುವು ಗತಿಕ್ರಿಯಾಪಾಟಿಯಾಗಿಯೂ ಪ್ರವೇಶನ ಕ್ರಿಯಾಪಾಟಿಯೂ ಆಗಿದೆ. ಅವತೇಚಲೋವಶ್ಚ (ಉಣಾದಿ. ೧೩೯) ಎಂಬ ಔಕಾರಿಕ ವಾದಮನ್ ಪ್ರತ್ಯಯವು ಇಲ್ಲಿ "ಉಣಾದಯೋ ಬಹುಳಂ" ಎಂಬ ಸೂತ್ರದಿಂದ ಕರ್ತಂ, ಕರ್ಮಣ, ಎರಡೂ ಅರ್ಥದಲ್ಲಿ ಬಂದಿದೆ. ಉಣಾದಿಗಳು ಧಾತೃಧಿಕಾರದಲ್ಲಿ ವಿಹಿತವಾಗಿರುವ ಪ್ರಯುಕ್ತ ಕೃದಂತಿಪ್ (೩-೧-೯೩) ಎಂಬ ಸೂತ್ರದಿಂದ ಈಧಾತೃಧಿ ಕಾರದಲ್ಲಿ ತಿಪ್ ಭಿನ್ನವಾದ ಪ್ರತ್ಯಯಕ್ಕೆ ಕೃತ್ಯಂಜ್ಞೆಯನ್ನು ಹೇಳಲಾಗಿರುವ ಪ್ರಯುಕ್ತ ಕರ್ತಂಕೃತ್ (೩-೪-೭೭) ಕೃತ್ಯಂಜ್ಞೆಯವು ಕರ್ತಂಜ್ಞಾಧಿತಿ ಎಂದು ಕರ್ತೃರ್ಥದಲ್ಲಿ ಮಾತ್ರ ಹೇಳಿದ್ದಾಗ್ಯೂ ಸಹ "ಉಣಾದಯೋ ಬಹುಳಮ್ ಎಂದು ಬಹುಳ ಗ್ರಹಣ ಮಾಡಿ "ಏತೇ ವರ್ತಮಾಸೇ ಸಂಜ್ಞಾಯಾಂ ಚ ಬಹುಳಂ ಸ್ತು. ಬಹುಳ ವಚನಾತ್ ಲಕ್ಷ್ಯಾನುಸಾರೇಣ ವ್ಯವತ್ಯಾ" ಎಂದು ವೈಯ್ಯಾಕರಣರು ವ್ಯವತ್ಯ ಮಾಡಿರುವಂತೆ ಕರ್ತಂ ಹೇಗೋ ಹಾಗೆಯೇ ಕರ್ಮಾರ್ಥದಲ್ಲೂ ಮನ್ ಪ್ರತ್ಯಯವು ಬಂದಿರುತ್ತದೆ.

ಗತಿ, ಪ್ರವೇಶ ಎಂಬ ಅರ್ಥಗಳ ಪಕ್ಷದಲ್ಲಿ, ಕ್ಷೇತ್ರ, ಕರ್ಮ ಎಂಬ ಯಾವುದೊಂದು ಪ್ರತ್ಯಯಾರ್ಥದ ಪಕ್ಷದಲ್ಲಿ, ಸಹ, ಪ್ರತ್ಯಯಕ್ಕೆ ಮ್ ಎಂಬುದಕ್ಕೆ ಕರ್ಮ ಎಂದು ಅರ್ಥವನ್ನಿಟ್ಟುಕೊಂಡಾಗ ಕ್ಷೇತ್ರವನ್ನು ಅಪೇಕ್ಷಿಸುತ್ತದೆ. ಅಂದರೆ ಪ್ರವೇಶ ಕರ್ಮ ಎಂದು ಹೇಳಿದಾಗ ಯೋಗ್ಯತಮಾ (ಗುಣೈಃ) ಗುಣಗಳಿಂದ ಅಂದರೆ ಗುಣಕ್ಷೇತ್ರ ಪ್ರವೇಶಕರ್ಮ ಗುಣಗಳಿಂದ ಹೊಂದಲ್ಪಟ್ಟವನು ಎಂದಾಗ, ಗುಣಪರಿಪೂರ್ಣ ಎಂದು ಅರ್ಥವು ಸಿದ್ಧವಾಗುತ್ತದೆ.

ಮನ್ವತ್ಯಯವು ಕರ್ತೃರ್ಥಕದಲ್ಲಿ ವಿವಕ್ಷಿತವಾದರೆ ಗುಣಾನ್ವಿತತೆ ಅಂದರೆ ಗುಣಗಳನ್ನು ಪ್ರವೇಶ ಮಾಡುತ್ತಾನೆ. ಗುಣಕರ್ಮಕ ಪ್ರವೇಶಕಕ್ಷೇತ್ರ ಎಂಬ ಅರ್ಥದ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಗುಣಪರಿಪೂರ್ಣ ಎಂದೇ ಪರ್ಯಮಾತ್ರವಾದ ಅರ್ಥವಾಗುವುದರಿಂದ ಓಹಾರಕ್ಕೆ "ಗುಣಪರಿಪೂರ್ಣ" ಎಂದೇ ಅರ್ಥವಾಗುತ್ತದೆ.

ಶ್ರೀಮನ್ನಾಯಸುಧೆಯಲ್ಲಿ ಮನ್ವತ್ಯಯಕ್ಕೆ ಕರ್ಮ ಎಂಬ ಅರ್ಥವನ್ನಿಟ್ಟುಕೊಂಡಾಗ ಗುಣೈಃ ಎಂದು ಕ್ಷೇತ್ರ ಎಂಬ ಅರ್ಥದ ಪಕ್ಷದಲ್ಲಿ ಗುಣಾನ್ವಿತತೆಯಿಂದ ಓಹಾರವು ಎಂದು ಹೇಳಿದ್ದಾರೆ.

ಪ್ರತ್ಯಯದ ಕರ್ಮಕ್ಷೇತ್ರ ಉಭಯಾರ್ಥದಲ್ಲಿಯೂ, ಧಾತುವಿನ ಪ್ರವೇಶ, ಗತಿ, ರೂಪವಾದ ಉಭಯ ಅರ್ಥಗಳ ಪಕ್ಷದಲ್ಲಿಯೂ ಹೆಚ್ಚು ಅರ್ಥದಲ್ಲಿ ವ್ಯತ್ಯಾಸವಿಲ್ಲ. ಎರಡೂ ಪಕ್ಷಗಳಲ್ಲಿಯೂ "ಬೃಹಂತೋತ್ಪತ್ತಿಸ್ಸುಗಾ" ಇತ್ಯಾದಿ ಕೃತ್ಯಂತರದಲ್ಲಿ ಉಕ್ತವಾಗಿರುವಂತೆ ದೇಶಕಾಲ ಪರಿಪೂರ್ಣತ್ವದಂತೆ ಗುಣಪರಿಪೂರ್ಣತ್ವ (ಗುಣೋತ್ಪತ್ತಿವೂ ಸಹ) ವೂ ಸಹ ಹೇಳಿದಂತಾಗುತ್ತದೆ. ಆದಕಾರೂ ಓಂ ಎಂದರೆ ಗುಣಪರಿಪೂರ್ಣ ಎಂದೇ ಅರ್ಥವು ಸಿದ್ಧಿಸುತ್ತದೆ. ಈ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ

"ಓತಂ ಜಗದ್ವತ್ಯ ಸ್ವಯಂ ಚ ಭೂಕೋ ವೇದೋಕ್ತರೂಪೋಽನುಪಚಾರಶಕ್ತಃ |

ಸರ್ವೈಃ ಕುಃಪೃತ್ಯಾಫಿಹಿತೋ ಸಚಾಕ್ಷಿಃ ಓಂ, ತತ್, ಸತ್, ಇತಿ ವಿನಂ ಆತೋ ವದಂತಿ" ||

ಎಂಬ ಗೀತಾಭಾಷ್ಯದ ಹದಿನೇಳನೇ ಅಧ್ಯಾಯದಲ್ಲಿ ಉದಾಹೃತವಾಗಿರುವ ಶ್ರುತಿಯೂ, "ಓಂ ಇತಿ ಬ್ರಹ್ಮ" ಎಂಬ ಶ್ರುತಿಯೂ "ಓಹಾರವಾ ಭಗವಾತ್ ವಿಷ್ಣುಃ ಅಧಿಕೋಚ್ಛಗುಣಾತ್ಮಕ" ಎಂಬ ತೈತ್ತಿರೀಯ ಭಾಷ್ಯೋಕ್ತವಾದ ಸ್ವತೀರೂಪವಾದ ಪ್ರಮಾಣ ವಾಕ್ಯಗಳೂ ಸಾಧಕಗಳಾಗಿವೆ.

"ಓಂ" ಹಿಂದೆ ನಿಷ್ಪತ್ತಿಯು ಹೇಗೆ ಅವಧಾತುವಿನ ಮುಂದೆ ಬಿಡುವಿಕೆಯಾದ ಮನ್ವತ್ಯಯವು ಬಂದು ಅಗಿದಯೋ ಹಾಗೆಯೇ" ಅಥವಾ ಉಪಾಯತಃ ರೂಪಮೇವಾತ್" ಎಂದು ಸುಧಾದಲ್ಲಿ ತಿಳಿಸಿರುವಂತೆ ವೇದೋತ್ಪತ್ತಿಯನ್ನೂ ಎಂದು ಪಾತ್ರವಾದ ವೇದೋತ್ಪತ್ತಿ ಧಾತುವಿನಿಂದಲೂ ನಿಷ್ಪನ್ನವಾಗುತ್ತದೆ. ಉಪಾಯತೋ ಬಹುಳಮ್ (೩-೩-೧) ಎಂಬ ಸೂತ್ರದಲ್ಲಿ ಬಹುಳ ಗ್ರಹಣ ಮಾಡಿರುವುದರಿಂದ ವೇದೋತ್ಪತ್ತಿ ಧಾತುವಿನ ಮುಂದೆ ಕರ್ಮ ಎಂಬ ಅರ್ಥದಲ್ಲಿ ಕ್ಷೇತ್ರ ಪ್ರತ್ಯಯವು ಬಂದು ಯಜಾವಿಯಾಗಿರುವುದರಿಂದ ಸಂಪ್ರಸಾರಣ ಬಂದು ಉ + ಕ್ಷೇತ್ರ ಎಂದುಾಗಿ ಪ್ರತ್ಯಯಕಾರಕ್ಕೆ ಲೋಪ ಬಂದು ಪ್ರತ್ಯಯಛೇದೋಪ ಬಂದು, ಉಪಾಯತೋ ಬಹುಳಮ್" ಎಂದು ಬಹುಳ ಗ್ರಹಣ ಮಾಡಿರುವುದರಿಂದಲೇ ಗುಣವೂ ಬಂದು ಓಂ ಎಂದು ರೂಪವು ನಿಷ್ಪನ್ನವಾಗುತ್ತದೆ. ಇಷ್ಟೇ ಸಂಪ್ರಸಾರಣಮ್ (ಪಾ. ಸೂ. ೧-೧-೪೫) ಯುಗ್ಮ ಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿ ಪ್ರಯುಕ್ತವಾದವಾದ ಇತ್ ಯಾವುದಯೋ ಅದಕ್ಕೆ ಸಂಪ್ರಸಾರಣ ಎಂಬ ಸಂಕ್ಷೇಪ. ಯ, ಮ, ರ, ಲ ಎಂಬ ವರ್ಗಗಳಿಗೆ

ಕ್ರಮವಾಗಿ ಇ,ಉ,ಋ,ೠ, ಕಾರಗಳು ಬರುತ್ತವೆ. ಪ್ರಕೃತದಲ್ಲಿ ವೇಗ್ ಎಂಬಲ್ಲಿ ವಹಾರಕ್ಕೆ ಉಹಾರವು ಬಂದು ವೇಗ್+ಠ್,ಉ+ಠ್, ಪ್ರತ್ಯಯಹಾರಕ್ಕೆ ಲೋಪ, ಟಲೋಪಗಳಾಗಿ ಉ+ಮ್ ಎಂದಾಗಿ ಬಹುಳ ಗ್ರಹಣದಿಂದ ಉಹಾರಕ್ಕೆ ಗುಣವಾಗಿ ಓ+ಮ್ = ಎಂದಾಗಿ "ಓ" ಎಂಬ ರೂಪವು ವೇಗ್ ಧಾತುವಿನಿಂದಲೂ ನಿಷ್ಪನ್ನವಾಯಿತು. ಎಂದು ಅಭಿಪ್ರಾಯ. ತುಂತುನುನ ಎಂಬ ಅರ್ಥದಲ್ಲಿ ವೇಗ್ ಧಾತುವು ಪರಿತವಾಗಿದ್ದರೂ ಧಾತುಗಳು ಅನೇಕಾರ್ಥಗಳಾಗಿರುವ ಪ್ರಯುಕ್ತ ಪ್ರಕೃತ್ಯೆ ಬೇರಾಗಿರುವ ಅರ್ಥವನ್ನು ಇಟ್ಟುಕೊಳ್ಳುವ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಯಾವ ಬಾಧೆವೂ ಇರುವುದಿಲ್ಲ.

ತಂತ್ರದೀಪಿಕಾ :- ಆದೋ ದೃಷ್ಟಾದೃಷ್ಟಾರ್ಥಃ |

ಅತಃ ಏವ ವಿತತ್ಕೂತ್ರಾವಯವತ್ಯಾತ್ ಅನ್ಯತ್ಅನುಷಂಗೋ ನ ಸ್ಯಾದಿತಿ ಸರ್ವಸೂತ್ರೇಷು.

ಅದೃಷ್ಟಮಾತ್ರಾರ್ಥತಯಾ ಆದೌ ಅನುಷಂಗಾಯ ಅಸಂಹಿತತಯಾ ಪಠ್ಯತೇ ||

ಅರ್ಥ :- ಓ ಅಧಿಕೋಪಪ್ಪದಕ್ಕನಾ ಓ ಎಂಬ ಸೂತ್ರದಲ್ಲಿ ಮೊದಲೂ, ಕಡೆಯಲ್ಲಿಯೂ ಓಹಾರಗಳಿವೆ. ಆರಂಭದಲ್ಲಿರುವ ಓಹಾರವು. ಅಂದರೆ ಅದ್ಘ = ಆರಂಭದಲ್ಲಿನ ಓಹಾರವು, ದೃಷ್ಟಾದೃಷ್ಟಾರ್ಥಃ = ದೃಷ್ಟಾರ್ಥವಾಗಿದೆ. ಮತ್ತು ಗ್ರಂಥಾರಂಭದಲ್ಲಿ ಆಹಾರ ಪ್ರತ್ಯವಿದ್ಯೆಯೆನಿಸಿದ ಸೂತ್ರದ ಆರಂಭದಲ್ಲಿ ಮುಗುವ ಪ್ರಯೋಜನವಾಗಿ ಓಹಾರದ ಉಚ್ಚಾರಣೆಯು ಶ್ರುತಾರ್ಥವಾದ ಸಿದ್ಧವಾಗಿರುವುದರಿಂದ ವ್ಯಾಜನವಾಗಿರುವ ಪ್ರಯುಕ್ತ ಅದೃಷ್ಟಾರ್ಥವಾಗಿಯೂ ಇರುತ್ತದೆ. ಅಂದರೆ ಮೊದಲನೆಯ ಪ್ರತ್ಯಸೂತ್ರದಲ್ಲಿ ಪ್ರಾರಂಭದಲ್ಲಿ ಒಂದೇ ಓಹಾರವೆಂಬ ಅಭಿಪ್ರಾಯದಿಂದ ಅದಕ್ಕೆ ದೃಷ್ಟಾರ್ಥಕತ್ವವೂ, ಅದೃಷ್ಟ ಪ್ರಯೋಜನಕತ್ವವೂ ಉಂಟೆಂಬ ಅಭಿಪ್ರಾಯ. ಗುಣಪರಿವರ್ತನಾರ್ಥವಾಗಿರುವುದರಿಂದ ಓ = ಗುಣಪರಿವರ್ತನಾ ಎಂಬ ಓಹಾರದ ಅರ್ಥಕ್ಕೆ ಸೂತ್ರಾರ್ಥವಾದ ಪ್ರತ್ಯಸೂತ್ರಾರ್ಥವಾದ ವಿಷ್ಣು ಎಂಬ ಅರ್ಥದಲ್ಲಿ ಅನ್ವಯವನ್ನು "ಉಪದೇಶ" ಅನ್ವಯ ಪ್ರತಿಯೋಗ್ಯಾರ್ಥ ಸಮರ್ಪಕತ್ವರೂಪವಾದ ಅವಯವತ್ವವು ಓಹಾರಕ್ಕೆ ಇರುವ ಪ್ರಯುಕ್ತ ಪ್ರಥಮಸೂತ್ರದ ಅವಯವತ್ವವೂ ಸಹ ಉಂಟೆಂಬ ಅಭಿಪ್ರಾಯದಿಂದ, ಅತಃ ಏವ ವಿತತ್ಕೂತ್ರಾವಯವತ್ಯಾತ್ ಎಂಬ ವಾಕ್ಯವು ಹೊರಟಿದೆ. ಅತಃ ಏವ = ಓಹಾರವು ಗುಣಪರಿವರ್ತನಾ ಎಂಬ ಅರ್ಥವ್ಯಕ್ತವಾಗಿ ಪ್ರತ್ಯಸೂತ್ರಾರ್ಥವಾದ ವಿಷ್ಣು ಎಂಬ ವಿಶೇಷದಲ್ಲಿ ಗುಣ ಪರಿವರ್ತನಾ ವಿಷ್ಣು ಎಂದು ವಿಶೇಷಗತಿಯಾ ಅನ್ವಯವನ್ನು ಉಳ್ಳ ಕಾರಣದಿಂದ, ವಿತತ್ಕೂತ್ರಾವಯವತ್ಯಾತ್ = ಪ್ರಥಮ ಸೂತ್ರದ ಅವಯವವಾಗಿರುವುದರಿಂದ ಎಂದು ಅರ್ಥ. ಈ ರೀತಿ ಮೊದಲನೆಯ ಸೂತ್ರದಲ್ಲಿ ಅವಯವವಾಗಿರುವ ಓಹಾರವು ಮುಂದಿನ ಓಹಾರಾದೃಷ್ಟಾಯತಃ ಓ ಇತ್ಯಾದಿ ಸೂತ್ರಗಳಲ್ಲಿ ಅನುವೃತ್ತಿಯನ್ನು ಅವಯವತ್ವೇನ ಸಂಬಂಧವನ್ನು ಪಡೆಯುವುದಿಲ್ಲವಾದುದರಿಂದ, ಸರ್ವಸೂತ್ರೇಷು ಮುಂದಿನ ಓಹಾರಾದೃಷ್ಟಾಯತಃ ಓ ಇತ್ಯಾದಿ ೫೬೬ ಸೂತ್ರಗಳಲ್ಲಿ ಅದೃಷ್ಟಮಾತ್ರಾರ್ಥತಯಾ ಆದೌ ಅನುಷಂಗಾಯ = ಅದೃಷ್ಟರೂಪವಾದ ಪ್ರಯೋಜನಕ್ಕೋಸ್ಕರವಾಗಿ. ವ್ಯಾಕರಣ ಶಾಸ್ತ್ರದಲ್ಲಿ ಅಧಿಕಾರ ಸೂತ್ರದಂತೆ ಸಂಬಂಧವು ಅಂದರೆ ಅನುವೃತ್ತಿ-ಓ ಉಂಟೆಂಬುದನ್ನು ಸೂಚಿಸುವುದಕ್ಕಾಗಿ ಆದೌ ಓಕ್ಕೆ ಸೂತ್ರಗಳ ಪ್ರಾರಂಭದಲ್ಲಿ ಅನುಷಂಗಾಯ = ಅದೃಷ್ಟ

ಪ್ರಯೋಜನಕ್ಕಾಗಿ ಮಾತ್ರ ಸಂಬಂಧವನ್ನು ಸೂಚಿಸುವುದಕ್ಕಾಗಿ ಅನುಕೂಲತೆಯು = ಈ ಸೂತ್ರದಲ್ಲಿಯೂ ಅಥ ಶಬ್ದದಂತೆ ಅದು ಎಂಬ ಶಬ್ದದಂತೆ ಇದೆ, ಅಥ ಎಂಬ ಶಬ್ದಕ್ಕೆ ಸೇರಿಸಿ ಸಂಬಂಧ ವಾದದಂತೆ ವ್ಯಕ್ತ = ಪರಿಭಾಷೆ. ಪ್ರತ್ಯೇಕವಾಗಿ ಉಚ್ಚರಿಸಬಹುದು. ಮೊದಲು ಪ್ರತ್ಯೇಕವಾಗಿ ಉಚ್ಚರಿಸಬಹುದಾದ್ದರಿಂದ ತಾತ್ಪರ್ಯ, ಅಂದರೆ ಸೂತ್ರವಿಷಯವಾದ ಅಥ ಎಂಬ ಶಬ್ದಕ್ಕೆ ಮುಂಚಿತವಾಗಿ ಪ್ರತ್ಯೇಕವಾಗಿ ಓ ಎಂದು ಉಚ್ಚರಿಸಿ - ಅಥಾತೋ ಬ್ರಹ್ಮಜಿಜ್ಞಾಸಾ ಓ ಎಂದು ಸೂತ್ರವನ್ನು ಉಚ್ಚರಿಸಬೇಕು ಎಂದು ಅರ್ಥವಾಯಿತು. ವರ್ಣನಾ ಅತಿಶಯಿತವಾದ ಸ್ವಾಧೀನು ಇಲ್ಲವೆಂದು ಅಭಿಪ್ರಾಯ. ಅತಿಶಯಿತ ಸ್ವಾಧೀನ ಎಂದರೆ ಅತಿಶಯೀಭವ. ಇಂತಹ ಅತಿಶಯೀಭವ ಅಥ ಶಬ್ದದೊಡನೆ ಓ ವಾದಕ್ಕೆ ಇಲ್ಲವೆಂದು ಪರಿವಾಚನವಾಯಿತು. ಓಂದು ವೇಳೆ ಅಥ ಶಬ್ದದಂತೆ, ಅದು ಶಬ್ದದಂತೆ ಅತಿಶಯಿತ ಸ್ವಾಧೀನು ಇಲ್ಲವಾಗಿ ಉಚ್ಚರಿಸಿದರೆ ಅಂದರೆ ಅಥ ಶಬ್ದದಂತೆ, ಅದು ಶಬ್ದದಂತೆ ಸೂತ್ರದಲ್ಲಿ ಪ್ರವೇಶವನ್ನು ಒಪ್ಪಿದರೆ ಓಮಠಾತೋ ಬ್ರಹ್ಮಜಿಜ್ಞಾಸಾ ಓ ಎಂದು ಉಚ್ಚರಿಸಿದರೆ ಈ ಓಹಾರವು ಮೊದಲನೆಯ ಸೂತ್ರದ ಅವಯವೇ ಆಗಿದೆ. ಮೊದಲನೆಯ ಸೂತ್ರಕ್ಕೆ ಮಾತ್ರ ಸಂಬಂಧವುಳ್ಳುದೇ ಹೊರತು ಮುಂದಿನ ಸೂತ್ರಗಳಲ್ಲಿ ಅದ್ವೈತ ಪ್ರಯೋಜನಕ್ಕಾಗಿಯೂ ಸಹ ಇದು ಸಂಬಂಧವುಳ್ಳುದಿಲ್ಲವೆಂದು ಅಭಿಪ್ರಾಯವು ಬಂದಿತು. ಆದರೆ ಹಾಗೆ ತಿಳಿಯಲ್ಪಡದೇ ಇರಲಿ ಎಂಬ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಸೂತ್ರಕಾರರು ಅಂತರಂಗ ಜ್ಞಾನ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ವ್ಯಭಿಚಾರಿಸುತ್ತಾರೆ. ವ್ಯಭಿಚಾರವೇ ಇಲ್ಲಿ ಅಂತರಂಗ ಜ್ಞಾನ. ವಾಕ್ಯಾರ್ಥತವಾಗಿ ವ್ಯಭಿಚಾರವಿಲ್ಲವೇ ಪ್ರತ್ಯೇಕವಾಗಿ ಉಚ್ಚರಿಸುವಿಲ್ಲವೇ ಅಂತರಂಗ. ವ್ಯಾಖ್ಯಾನ ಮಾಡತಕ್ಕ ಪುರುಷನ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನವು ಬಹುರಂಗ. ಉತ್ತರ ಸೂತ್ರಗಳಲ್ಲಿ (ಮುಂದಿನ ಸೂತ್ರಗಳಲ್ಲಿ) ಅಧಿಕೃತವನ್ನು ಸೂಚಿಸುವುದಕ್ಕಾಗಿ ಪ್ರತ್ಯೇಕವಾಗಿ ಓಹಾರವು ಉಚ್ಚರಿಸಬೇಕೆಂದು ನಿಗೂಢವಾದ ಅಭಿಪ್ರಾಯ.

ಓಹಾರವನ್ನು ಪ್ರತ್ಯೇಕವಾಗಿ ಅಂದರೆ ವ್ಯಭಿಚಾರ ಉಚ್ಚರಿಸುವುದರಿಂದಲೇ ಇದು ಸರ್ವತ್ರ ಅಧಿಕಾರ ವ್ಯಾಪ್ತವಾಗಿದೆಯೆಂಬ ಜ್ಞಾನವು ಬರುವುದರಿಂದ ಉಚ್ಚಾರಣೆಗೆ ಅಂತರಂಗವು ವಿವಕ್ಷಿತವಾಗಿದೆ. ಉಚ್ಚಾರಣಾನಂತರ ಭಾವಿಯಾದ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನವಾದರೋ ಬಹುರಂಗ ಜ್ಞಾನವು. ಅಂತರಂಗ ಜ್ಞಾನ, ಬಹುರಂಗ ಜ್ಞಾನಗಳಲ್ಲಿ ಅಂತರಂಗ ಜ್ಞಾನಕ್ಕೆ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನವಿರುವುದರಿಂದ ಸೂತ್ರಕಾರರು ಅಂತರಂಗ ಜ್ಞಾನವಾದ ವ್ಯಭಿಚಾರವನ್ನು ಅನುಸಾರಿಸುತ್ತಾರೆ. ಈ ಅಭಿಪ್ರಾಯದಿಂದಲೇ ಅನುವ್ಯಾಖ್ಯಾನಕಾರರು ಸರ್ವತ್ರಾನುಗತವೇನು ವ್ಯಭಿಚಾರವೆಂಬುದು ತಿಳಿದಿಲ್ಲ. ಎಂದು ಹೇಳುತ್ತಾರೆ. ಮೊದಲನೆಯ ಸೂತ್ರಕ್ಕೆ ಜ್ಞಾನೇತೇನು ಸಮುಕ್ತಾಸ್ಯ ಕಾರಣೇನ ಓಮಠ ಶಬ್ದಗಳು ಉಪಯೋಗಿಯಾಗಿವೆ, ಎಂಬ ಅಭಿಪ್ರಾಯವು "ಜ್ಞಾನೇತಯಾ ಅನಿಸೂತ್ರಕ್ಕೆ, ಕಾರಣತಯಾ ಸಮುಕ್ತಾಸ್ಯಾ ಜ್ಞಾನೇತಯೋಗೀತೇನ" ಎಂಬ ಸುಧಾ ವಾದದಲ್ಲಿ ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿದೆ.

ಕಂಪದೀಪಿಕಾ :- ಅಂತ್ಯ ಅಧ್ಯಕ್ಷಮಾತ್ರಾರ್ಥ ನ ಸೂತ್ರಮುಖಾ = ಸೂತ್ರದ ಕಾರ್ಯವಿರುವ ಓಹಾರವು ಹಿಂದೆ ಅಧ್ಯಕ್ಷ (ಪೂಜ್ಯ ಅಥವಾ ಸ್ವಲ್ಪತ) ದೊಡ್ಡದಾದ ಪ್ರಯೋಜನವುಳ್ಳದ್ದಾಗಿದೆ. ಕಾರ್ಯದಲ್ಲಿ ಉಚ್ಚರಿಸಬಹುದಾದ ಓಹಾರಕ್ಕೆ ಸೂತ್ರಮುಖವೆನ್ನುವುದು ಇರುವುದಿಲ್ಲ. ಅಂದರೆ ಸೂತ್ರದಲ್ಲಿನ ಯಾವ ವಾದ ಅರ್ಥದಿಂದಲೂ ಅನ್ವಯವನ್ನು ಹೊಂದಿರುವ ಅರ್ಥವನ್ನು ತಿಳಿಸುತ್ತಿಲ್ಲವೆಂದು ಅಭಿಪ್ರಾಯ.

ತಂತ್ರದೀಪಿಕಾ :- ಅನ್ವಯ ಪ್ರತಿಯೋಗ್ಯ ಸಮರ್ಪಕ ಇತಿಯಾಮ್ = ಅನ್ವಯ ಪ್ರತಿಯೋಗ್ಯರ್ಥ ಸಮರ್ಪಕವೇ ಅವಯವ್ಯವೃತ್ತ. ಸೂತ್ರಭಟಕವಾದ ಪರದ ಅರ್ಥದಿಂದ ಅನ್ವಯವನ್ನು (ಸಂಬಂಧವನ್ನು) ಹೊಂದಿರುವ ಅರ್ಥವನ್ನು ತಿಳಿಸುವುದು ಸೂತ್ರಾವಯವವನಿಸುತ್ತದೆ. ಅಂತಹ ಅವಯವ್ಯವೃತ್ತ ಪ್ರಥಮ ಸೂತ್ರದಲ್ಲಿ ಅಥ, ಅತಃ, ಬ್ರಹ್ಮಜಿಜ್ಞಾಸಾ ಪದಗಳಿಗೆ ಕಂಠಬಂದಿದೆ. ಪ್ರಾಥಮಿಕವಾದ ಓಂಕಾರಕ್ಕೆ ಇದೆ. ಇಂತಹ ಅವಯವ್ಯವೃತ್ತ ಕಡೆಯ ಓಂಕಾರಕ್ಕೆ ಇಲ್ಲವೆಂದು ಅಭಿಪ್ರಾಯ. ಕಡೆಯಲ್ಲಿ ಉಚ್ಚರಿಸುವ ಓಂಕಾರಕ್ಕೆ ಕೇವಲ ಮಂಗಳ ಪ್ರಯೋಜಕವೇ ಹೊರತು ಯಾವ ಅರ್ಥವನ್ನೂ ಅದಕ್ಕೆ ಹೇಳಿಲ್ಲ.

ವಿಶೇಷ ವಿಚಾರ :- ಶ್ರೀಮನ್ನಾಥನು ಹಾವೇರಿನವನಾದ ಶ್ರೀ ವಾದಿರಾಜರಿಂದ ವಿರಚಿತವಾದ ಗುರ್ವರ್ಥದೀಪಿಕಾ ಹಾವೇರಿನಲ್ಲಿ ಬ್ರಹ್ಮಸೂತ್ರಗಳಿಲ್ಲ. ನ್ಯಾಯನಿಬಂಧಾತ್ಮಕಗಳೆಂದೂ ಪರಮಾತ್ಮನುಮಾನರೂಪಗಳೆಂದೂ ಪರಾರ್ಥಾನುಮಾನವು ಪ್ರತಿಜ್ಞಾದಿರೂಪವಾದುದೆಂದೂ ಆದ್ದರಿಂದಲೇ ಪ್ರತಿಸೂತ್ರರಲ್ಲೂ ಮೊದಲನೆಯ ಓಂಕಾರವು ಪ್ರತಿಜ್ಞಾರೂಪವೆಂದೂ ಕಡೆಯ ಓಂಕಾರವು ನಿಗಮನರೂಪವೆಂದೂ ಅದಿ ಮತ್ತು ಅಂತ್ಯಗಳಲ್ಲಿರತಕ್ಕ ಎರಡೂ ಓಂಕಾರಗಳೂ ಪ್ರತಿಸೂತ್ರಗಳಲ್ಲೂ ಅವಯವಾಗಳೇ ಆಗಿವೆಯೆಂದು ಹೇಳಿದ್ದಾರೆ. ಅಗುರ್ವರ್ಥದೀಪಿಕಾ ವಾಕ್ಯಗಳು ಈ ರೀತಿ ಇವೆ.

“ಸರ್ವಾಸ್ತುತಿ ಬ್ರಹ್ಮವಿದ್ಯಾಸು ಆದ್ಯಂತಯೋರೂಂಕಾರಸ್ಯೋಹಃ ಕರ್ತವ್ಯ ಇತ್ಯತ್ರ ಸ್ವಸಂಗ್ರಹೀತ ಶ್ರುತಿಪ್ರಕರಣಾಸ್ತುಬಹುತರಗುಣೈಃ ಬ್ರಹ್ಮಣಃ ಪೂರ್ವಾತ್ಪ್ರಸಾಧನೇ ಪ್ರತ್ಯೇಕಂ ಯುಕ್ತಿರೂಪಾಣಿಹ ಸೂತ್ರಾಣಿ |

ಪ್ರಾಧನ ಫಲಾಧ್ಯಾಯೋರೂಪ. ಜ್ಞಾನಾದ್ಯದೃಶಿಕಪ್ರಾಧನ - ಜ್ಞೇಯತ್ವ - ಮುಕ್ತಪ್ರಾಪ್ತತ್ವ - ಮುಕ್ತನಿಯಾಮಕತ್ವಾದಿಗುಣಪೂರ್ತಃ ಪ್ರತಿಪಾದ್ಯತ್ವೇನ ತದ್ವತ್ಸೂತ್ರಾಸ್ತುತಿ ಗುಣಪೂರ್ವಾತ್ಯೇ ಯುಕ್ತಿರೂಪಾಣಿ |

ಯುಕ್ತಿ ೪ ಪ್ರತಿಜ್ಞಾನಿಗಮನಯೋರಾವಶ್ಯಕತ್ವೇನ, ಆದ್ಯಃ ಓಂಕಾರಃ ಗುಣಪೂರ್ವ ಪ್ರತಿಜ್ಞಾರೂಪಃ |

ಅಂತಿಮಸ್ತು ತಸ್ಯಾದ್ಗುಣರೂರ್ವಾ ಇತಿ ನಿಗಮನರೂಪಃ |

ಅತಃ ಸೂತ್ರಾವಯವತಾಪ್ತನಯೋರವಶ್ಯಂ ಅಂಗೀಕಾರ್ಯ ಮಿತಿ ಭಾವಃ (ಇತಿ ನ್ಯಾಯಸುಧಾ ಹಾವೇರಿನಗುರ್ವರ್ಥದೀಪಿಕಾ)

ತಂತ್ರದೀಪಿಕಾ :- ಓಂಕಾರಾಫಲಶ್ಚ ಮಂಗಳಫಲಶ್ಚ ಕ್ರಮಾತ್ ಗುಣಪೂರ್ವಾ ನಂತರ್ಯಾರ್ಥಶ್ಚ |

ಅರ್ಥ :- ಓಂಕಾರ ಮತ್ತು ಅಫಲಶಬ್ದಗಳು, ಮಂಗಳಫಲಶ್ಚ = ಮಂಗಳರೂಪವಾದ ಪ್ರಯೋಜನ (ಫಲ) ವ್ಯಕ್ತವಾಗಿವೆ. ಕ್ರಮಂ ಮಂಗಳ ರೂಪವೇ ಆಗಿದೆ. ಮಂಗಳ ಪ್ರಯೋಜನಶ್ಚ ಎಂಬ ನ್ಯಾಯಸುಧಾ. ಕ್ರಮಾತ್ = ಕ್ರಮವಾಗಿ, ಅಂದರೆ ಮೊದಲನೆಯದಾದ ಓಂಕಾರವೂ, ಎರಡನೆಯದಾದ ಅಥ ಶಬ್ದವೂ, ಗುಣಪೂರ್ವಾ ನಂತರ್ಯಾರ್ಥಶ್ಚ = ಗುಣಪೂರ್ವಾತ್ವಂ, ಅನಂತರ್ಯಾ ಎಂಬ ಅರ್ಥವನ್ನು ಉಳ್ಳವುಗಳಾಗಿವೆ. ಮೊದಲನೆಯದಾದ ಓಂಕಾರಕ್ಕೆ ಗುಣಪೂರ್ವಾತ್ವ ಎಂದೂ ಎರಡನೆಯದಾದ ಅಥ ಶಬ್ದಕ್ಕೆ ಅನಂತರ್ಯಾ ಎಂದೂ ಅರ್ಥವೆಂದು ಅಭಿಪ್ರಾಯ.

ಓಂಕಾರವು ಅವಧಾತುವಿನ ಮುಂದೆ ಔಪಾದಿಕವಾದ ಮನ್ ಎಂಬ ಪ್ರತ್ಯಯವು ಬಂದು, ಊರ್ ಎಂಬ ಆದೇಶವು ಬಂದು, ಸರ್ವಾರೋಹಣಂಥ ಬಂದು, ಪ್ರತ್ಯಯಕ್ಕೆ ಟಲೋಪವು ಬಂದು ನಿಷ್ಪನ್ನವಾಗಿರುವುದರಿಂದ ಹಿಂದೆಯೇ ತಿಳಿಸಿರುವಂತೆ ಗುಣ ಪರಿಪೂರ್ಣತ್ವವು ಓ ಶಬ್ದದ ಅರ್ಥವಾಗಿದೆ.

ಅಥ ಎಂಬ ಶಬ್ದವಾದರೋ ಕೋಶರೀತ್ಯಾ "ಮಂಗಳ, ಅನಂತರ, ಆರಂಭ, ಪ್ರಶ್ನೆ, ಕಾರ್ತವ್ಯೋಪದೇಶ ಅಥ" ಎಂಬ ಅಮರಕೋಶದಂತೆ ಅರ್ಥ, ಅಥ ಎಂಬ ಎರಡು ಶಬ್ದಗಳೂ ಕೂಡ ಮಂಗಳ ಪ್ರಯೋಜನವಾಗಿದೆ.

ಮಂಗಳಕ್ಕೆ ಉದಾ :- ಅಥಾತೋ ಬ್ರಹ್ಮಜಿಜ್ಞಾಸಾ,

ಅನಂತರ ಎಂಬುದಕ್ಕೆ ಉದಾ:- ಇನಂತುರು ಅಥ ಭುಂಜೀಥಾ, ಇನ ಮಾಮು ಅನಂತರದಲ್ಲಿ ಊಟಮಾಡು ಎಂಬಲ್ಲಿ ಅನಂತರ ಎಂಬ ಅರ್ಥ ಉಳ್ಳದ್ದಾಗಿದೆ.

ಆರಂಭ ಎಂಬ ಅರ್ಥದಲ್ಲಿ ಉದಾ:- ಅಥ ಶಬ್ದಾನುಶಾಸನಂ ಲಿಖ್ಯತೆ,

ಪ್ರಶ್ನೆ ಎಂಬ ಅರ್ಥದಲ್ಲಿ ಉದಾ :- ಅಥ ಮೃಂ ಸಮರ್ಥೋಽಸಿ ?

ಕಾರ್ತವ್ಯ ಎಂಬ ಅರ್ಥದಲ್ಲಿ ಉದಾ :- ಅಥಧಾತುನ್ಯೂಮಾ.

ಈ ರೀತಿಯಾಗಿ ಅಥ ಶಬ್ದಕ್ಕೆ ಅನೇಕ ವಿಧಗಳಾದ ಅರ್ಥಗಳುಂಟೆಂಬ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಬೇರೇ ಕೋಶಗಳಲ್ಲೂ ಉಲ್ಲೇಖವು ಇರುತ್ತದೆ. ಇವು ಎಂಬ ಕೋಶದಲ್ಲೂ ಕಂಡುಬಂದಿದೆ.

ಮಂಗಳೇ ಸಂತಯಾರಂಭಾಧಿಕಾರಾನಂತರೇಷು ಚ |

ಅನ್ಯಾದೇಶೇ ಪ್ರತಿಜ್ಞಾಯಾಂ ಪ್ರಶ್ನಾಕಲ್ಪಯೋರಪಿ || ಇತಿಹೈಮಃ ||

ಸಂದೇಹಕ್ಕೆ ಉದಾ :- ಶಬ್ದ ನಿತ್ಯ ಅಥ ಅನಿತ್ಯ,

ಸಮುಚ್ಚಯಕ್ಕೆ ಉದಾ :- ಘಮಃ ಅಥ ಅಮಃನ ಮೇವನಿ ಎಂಬ ಕೋಶವೂ ಇದು ಇದಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದುದಾಗಿದೆ.

ಅಥಾತಃ ಸಂತಯೇಮಃ ಪೂತಾಂ ಅಧಿಕಾರೇ ಚ ಮಂಗಳೇ |

ವಿಕಲ್ಪಾನಂತರ ಪ್ರಶ್ನಾಪ್ರಾಸ್ತಾವ್ಯಾರಂಭ ಸಮುಚ್ಚಯೇ || ಇತಿಮೇದಿನೀ ||

ಪ್ರಶ್ನೆಯಲ್ಲಿ ಅಥಾತೋ ಬ್ರಹ್ಮಜಿಜ್ಞಾಸಾ ಎಂಬ ಬ್ರಹ್ಮಸೂತ್ರದಲ್ಲಿರುವ ಅಥ ಎಂಬ ಶಬ್ದಕ್ಕೆ ಬೇರೆ ಯಾವ ಅರ್ಥಗಳೂ ಹೊಂದದೇ ಇರುವುದರಿಂದ ಅನಂತರ ಎಂಬ ಅರ್ಥವನ್ನೇ ಇಟ್ಟುಕೊಂಡು ವಾಕ್ಯಾರ್ಥವನ್ನು ನಿರೂಪಿಸಲಾಗಿದೆ. ಇದರ ಅನ್ವಯ ಯೋಗ್ಯತೆಯು ಅಧಿಕಾರಾತ್ ಎಂಬುದಕ್ಕೆ ಇರುವುದರಿಂದ "ಅಧಿಕಾರಾದನಂತರಂ" ಎಂದೇ ಅರ್ಥವನ್ನು ಕೊಡಬಹುದು.

ಮೂಠ (ಶಂಕರದೀಪಿಕಾ):- ಓಮಿತ್ಯೇತತ್ ಯೋಗ್ಯತಯಾ ಜಿಜ್ಞಾಸಾ ಗುಣಭೂತ ಬ್ರಹ್ಮವಿಶೇಷಗಮ್ ||

ಅರ್ಥ :- ಓಂ ಎಂಬ (ಅವ್ಯಯ) ವದಕ್ಕೆ ಗುಣಪೂರ್ಣ ಎಂದು ಅರ್ಥವನ್ನು ಹಿಂದೆಯೇ ಹೇಳಿದೆ. ಇಂತಹ ಗುಣಪೂರ್ಣತ್ವದ ಅವ್ಯಯ ಯೋಗ್ಯತೆಯು ಬ್ರಹ್ಮಜಿಜ್ಞಾಸಾ ಎಂಬಲ್ಲಿ ಜಿಜ್ಞಾಸಾಕ್ಕೆ ವಿಶೇಷವಾದ ಬ್ರಹ್ಮಶಬ್ದ ವಾಚ್ಯನಾದ ವಿಷ್ಣುವಿಗೇ ಇರುವುದರಿಂದ, ಆ ಬ್ರಹ್ಮಶಬ್ದಕ್ಕೆ ಇದು ವಿಶೇಷವಾಗಿದೆ. ಅಂದರೆ "ಓಂ ಬ್ರಹ್ಮಜಿಜ್ಞಾಸಾ" ಎಂಬುದಾಗಿ ಅವ್ಯಯವನ್ನು ಹೇಳಬೇಕು ಎಂದು ಅಭಿಪ್ರಾಯ. ಅಂದರೆ ಗುಣಪೂರ್ಣ ವಿಷ್ಣುಜಿಜ್ಞಾಸಾ ಎಂದು ಸಿದ್ಧವಾಗುತ್ತದೆ. ಓಮುಕ್ತೇತ್ = ಓಂ ಎಂಬ ಅವ್ಯಯವು, ಜಿಜ್ಞಾಸಾಗುಣಭೂತಬ್ರಹ್ಮವಿಶೇಷಂ = ಬ್ರಹ್ಮಜಿಜ್ಞಾಸಾ ಎಂಬಲ್ಲಿ ಜಿಜ್ಞಾಸಾದಲ್ಲಿ ವಿಶೇಷವಾಗಿರುವ ಬ್ರಹ್ಮ ಎಂಬಲ್ಲಿ ವಿಶೇಷವಾಗಿದೆ.

ಮೂಲ (ತಂತ್ರದೀಪಿಕಾ) :- ಅಥೇತಿಯೋಗ್ಯತಯಾ ಅಧಿಕಾರಾದಿತ್ಯನ್ತೇತಿ ||

ಅರ್ಥ :- ಅಥ ಶಬ್ದದ ಅರ್ಥವನ್ನು ಕೋಶದಲ್ಲಿ ಉಕ್ತವಾಗಿರುವಂತೆ ಅನಂತರ್ಯ ಎಂಬುದಾಗಿ ಹಿಂದೆಯೇ ಹೇಳಲಾಗಿದೆ. ಅನಂತರ್ಯ ಪ್ರತಿಯೋಗಿತ್ರ ಸಾಮರ್ಥ್ಯ ಉಳ್ಳ, ಅಂದರೆ ಅನಂತರ್ಯ ಪ್ರತಿಯೋಗಿತ್ರವನ್ನು ಹೊಂದಲು ಅರ್ಹವಾದುದು ಬ್ರಹ್ಮಜಿಜ್ಞಾಸಾವನ್ನು ಮಾಡಲು ಯೋಗ್ಯತೆಯುಳ್ಳವನಿಗೆ ಇರಬೇಕಾದ ಅಧಿಕಾರವೇ ಹೊರತು ಬೇರೆ ಅಲ್ಲ ಎಂಬ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಅಥೇತಿ ಯೋಗ್ಯತಯಾ ಅಧಿಕಾರಾದಿತ್ಯನ್ತೇತಿ ಎಂದು ಗ್ರಂಥಕಾರರು ಹೇಳಿದ್ದಾರೆ.

ಅಥೇತಿ = ಅಥ ಎಂಬ ಶಬ್ದವು, ಯೋಗ್ಯತಯಾ = ಅನಂತರ್ಯ ಪ್ರತಿಯೋಗಿತ್ರರೂಪವಾದ ಸಾಮರ್ಥ್ಯದಿಂದ, ಅಧಿಕಾರಾದಿತ್ಯನ್ತೇತಿ = ಅಧಿಕಾರಾತ್ ಎಂಬುದರಿಂದ ಅವ್ಯಯವನ್ನು ಹೊಂದುತ್ತದೆ ಎಂದು ಅರ್ಥ.

ಈ ಅಥ ಶಬ್ದದ ಮಂಗಳ ಪ್ರಯೋಜನಕೃತವನ್ನೂ, ಅನಂತರ್ಯಾರ್ಥಕ್ಕೇ = ಈ ಗ್ರಂಥಕಾರರು ತೋರಿಸಿರುವುದು ಸೂತ್ರಭಾಷ್ಯದಲ್ಲಿ.

"ಅಥಶಬ್ದೋಮಂಗಲಾಕಾರೋ ಅಧಿಕಾರಾನಂತರ್ಯಾರ್ಥಶ್ಚ"

ಎಂಬ ವಾಕ್ಯದ ಅಭಿಪ್ರಾಯದ ಸಂಗ್ರಹವೇ ಆಗಿದೆ. ಅಲ್ಲಿರುವ ಮಂಗಲಾರ್ಥ ಎಂಬುದಕ್ಕೆ ಮಂಗಳ ಪ್ರಯೋಜನಕೃತ ಎಂದು ಅರ್ಥ. ಅನಂತರ್ಯಾರ್ಥಶ್ಚ = ಅನಂತರ್ಯಾರ್ಥವು ಎಂದು ಅರ್ಥ. ಓಂ ಎಂಬುದಕ್ಕೂ ಅಥ ಎಂಬ ಶಬ್ದಕ್ಕೂ ಮಂಗಳ ಫಲಕೃತ (ಪ್ರಯೋಜನಕೃತ) ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಮನುಷ್ಯತೆ ಮನವು ಪ್ರಮಾಣವಾಗಿದೆ.

ಓಂಕಾರಶ್ಚಾಥಶಬ್ದಶ್ಚದ್ವೇತೌಬ್ರಹ್ಮಗುಪ್ತರಾ |

ಕಂಕಂ ಭಿತ್ತಾ ವಿನಿಯೋಶಿತವ್ಯಾಂಗಂಕರಾನ್ವುಭೌ || ಇತಿ ಮನುಷ್ಯತಃ ||

ಅಥ ಶಬ್ದಕ್ಕೆ "ಅಧಿಕಾರಾನಂತರಂ" ಎಂದು ಅರ್ಥ ಹೇಳಿದ ತರುವಾಯ ಬ್ರಹ್ಮಜಿಜ್ಞಾಸಾಕ್ಕೆ ಪ್ರಯೋಜಕವಾದ ಅಧಿಕಾರವು ಎಂತಹುದು ಎಂಬುದಕ್ಕೆ ಉತ್ತರವಾಗಿ ಭಾಷ್ಯಕಾರರು "ಅಧಿಕಾರಶ್ಲೋಕ್ಯೋ ಭಾಗವತತಂತ್ರೇ" ಎಂದು ಪ್ರಾರಂಭಿಸಿ, ಭಾಗವತತಂತ್ರ ಎಂಬ ಪ್ರಾಮಾಣಿಕ ಗ್ರಂಥದಲ್ಲಿ ಉಕ್ತವಾಗಿರುವ, ಜಾತಿಕೃತವಾದ ಅಧಿಕಾರವನ್ನೂ, ಗುಣಕೃತವಾದ ಅಧಿಕಾರವನ್ನೂ ಉದಾಹರಿಸುತ್ತಾರೆ. ಈ ಅಧಿಕಾರಗಳ ಲಕ್ಷಣಗಳಿಗೆ ವರಪುರ ಸಂಕರ್ಯವು ಬಾರದಂತೆ ತತ್ವಪ್ರಕಾಶಕಾರರು "ಉತ್ತರೋಕ್ತವ್ಯಾಯುರ್ಯೋಗ ಅನಂತರ್ಯಾತ್" ಎಂದು ಸೂತ್ರವ್ರಾಯವಾದ ವಾಕ್ಯವನ್ನು ಹೇಳುತ್ತಾರೆ. ಇದರ ಅರ್ಥವಿವರಣೆಯನ್ನು ತಾತ್ಪರ್ಯಬಂಧಿಕಾರರಾದ ಶ್ರೀ ವ್ಯಾಸನವರು ತಾತ್ಪರ್ಯಬಂಧಿಕೃತವಾಗಿ ವಿಶೇಷವಾಗಿ ತೋರಿಸುತ್ತಾರೆ. ಅದರ ವಿವರವಾದ ಸ್ವರೂಪವನ್ನು ಹಿಂದೆಯೇ ಹೇಳಿದೆ.

ಮೂಲ(ಶಂಕರದೀಪಿಕಾ) :- ಆತ್ಮಾತಿ "ಯಶ್ವತ್ಥನಾದಾತ್" ಇತ್ಯಾದಿ ನಿರ್ಣೇಯಶ್ಚುತ್ಯಾದಿಸ್ತಂಫಲಾದಿ ಪರಾಮೃಶ್ಯತೇ ||

ಅರ್ಥ :- ಆತ್ಮಾತಿ = ಮೊದಲನೆಯ ಬ್ರಹ್ಮಸೂತ್ರದಲ್ಲಿರತಕ್ಕ ಆತಿ = ಎಂಬ ಅದವು, ಯಶ್ವತ್ಥನಾದಾತ್ ಇತ್ಯಾದಿನಿರ್ಣೇಯಶ್ಚುತ್ಯಾದಿಸ್ತಂ

ಯಶ್ವತ್ಥನಾದಾತ್ ಪರಮಾರ್ಥರೂಪಾತ್ ಆತ್ಮಾತ್ ಸಂಸಾರಾತ್ ಮುಚ್ಯತೇ ನಾಪರೇಣ |

ನಾರಾಯಣೋಪಶಿಪರಮೋ ವಿಚಿತ್ಯೋ ಮುಮುಕ್ಷುಃ ಕರ್ಮಪಾಪಾತ್ ಅಮುಷ್ಯಾತ್
(ಇತಿ ನಾರಾಯಣಶ್ರುತಿಃ)

ಎಂಬ ನಿರ್ಣಯಸ್ವರೂಪೇಹದ (ನಿರ್ಣೇಯವಾದ) ಶ್ರುತ್ಯಾದಿಗಳಲ್ಲಿ ಹೇಳಿರುವ ಮೋಕ್ಷರೂಪವಾದ ಪ್ರಧಾನವಾದ ಫಲಾದಿಗಳನ್ನು ಪರಾಮರ್ಶ ಮಾಡುತ್ತಿರಿದೆ. ಸೂತ್ರದಲ್ಲಿರುವ ಆತಿ ಎಂಬ ಪದವು "ಒತ್ತಾತ್ಮಾತ್" ಎಂಬ ವಚಸ್ಪತ್ಯವಾದ ಸರ್ವನಾಮಪದದ ರೂಪವೇ ಆಗಿದೆ. ಒತ್ತಾತ್ಮಾತ್ ಎಂಬಲ್ಲಿ ಒತ್ತಚ್ಛುಪ್ತ ಪ್ರಕೃತಿಯಾಗಿದೆ. ಹೌ ಎಂಬ ಪದಚರ್ಮೇ ವಿಭಕ್ತಿಯು ಅದರ ಮುಂದಿದೆ. ಪ್ರಕೃತಿಭೂತವಾದ ಒತ್ತಾತ್ ಎಂಬ ಸರ್ವನಾಮಕ್ಕೆ "ಒತ್ತದೋ ಆತ್ ಆಥವಾ ಒತ್ತದೋ ಆನ್ ಎಂಬ ಸೂತ್ರದಿಂದ ಆತ್ ಅಥವಾ ಆನ್ ಎಂಬ ಆದೇಶವು ಬಂದಿದೆ. ಒತ್ತದೋ ಆತ್ (ವಾ. ಸೂ. ೫-೩-೫) ಹರಿಹರ ವಾಠ. ಒತ್ತದೋ ಆನ್ (ವಾ. ಸೂ. ೫-೩-೫) ೩. ಕೌಮುದೀ ವಾಠ. ವಚಸ್ಪತ್ಯ ವಿಭಕ್ತಿಯ ಹೌ ಪ್ರತ್ಯಯಕ್ಕೆ ತಃಲ್ ಆದೇಶವು ಬಂದು ಆತಿ ಎಂಬ ರೂಪವು ಸಿದ್ಧವಾಗಿದೆ. ಸರ್ವನಾಮಕ್ಕೆ ಪೂರ್ವಪರಾಮರ್ಶಕತ್ವವು ಉಂಟು. ಸರ್ವನಾಮಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿರುವ ಆ ಎಂಬ ಪ್ರಕೃತಿಗೆ ಪೂರ್ವ ಪರಾಮರ್ಶಕತ್ವವಿರುವ ಪ್ರಯುಕ್ತ ಅದು ಮೋಕ್ಷಜನಕ ಪ್ರಸಾದಜನಕ ಜ್ಞಾನವನ್ನು ಪರಾಮರ್ಶಿಸುತ್ತದೆ. ತಃಲ್ ಪ್ರಕೃತಿಯದ ಅರ್ಥವು ಜನಕತ್ವವು. ಒಟ್ಟಿನಲ್ಲಿ ಆತಿ ಎಂಬುದಕ್ಕೆ ಮೋಕ್ಷಜನಕಪ್ರಸಾದಜನಕಜ್ಞಾನೋಪಾಪಾತ್ ಎಂದು ನಿರ್ಣಯಾರ್ಥವು. ಅಂತಹ ಜ್ಞಾನೋಪಾಪಾತ್ ಪ್ರತ್ಯಜ್ಞಾನಕ್ಕೆ ಇರುವುದರಿಂದಲೇ, ಕರ್ತವ್ಯ ಎಂಬ ಪದವನ್ನು ಅಧ್ಯಾಪಾರ ಮಾಡಿ ಸೂತ್ರಾರ್ಥವನ್ನು ನಿರ್ಣಯಿಸಿರುತ್ತಾರೆ. ಈ ರೀತಿಯಾದ ಸೂತ್ರಾರ್ಥ ಯೋಜನೆಯು ಸೂತ್ರಭಾಷ್ಯದ ವಾಕ್ಯಗಳಿಂದಲೇ ಸಿದ್ಧವಾಗಿದೆ. ಸೂತ್ರಭಾಷ್ಯಹರರಾದ ಶ್ರೀಮದಾಚಾರ್ಯರು ಅಥಶಬ್ದಾರ್ಥವಿವರಗಳನ್ನೆಲ್ಲಾ ನಿರೂಪಿಸಿದ ತರುವಾಯ "ಅತೋ ಪ್ರತ್ಯಜ್ಞಾನ ಕರ್ತವ್ಯ" ಎಂದು ನಿಗಮನ ಮಾಡುವುದಕ್ಕೆ ಮುಂಚಿತವಾಗಿ ಕೆಲವು ವಾಕ್ಯಗಳನ್ನು ಅಧ್ಯಾಪಾರ ಮಾಡಿ ಭಾಷ್ಯವನ್ನು ರಚಿಸಿದ್ದಾರೆ.

**"ಯತೋ ನಾರಾಯಣಪ್ರಸಾದಮೃತೇ ನ ಮೋಕ್ಷಃ, ನ ಚ ಜ್ಞಾನಂ ನಿಶಾ
ಅತ್ಯರ್ಥಪ್ರಸಾದಃ ಅತೋ ಬ್ರಹ್ಮಜಿಜ್ಞಾಸಾ ಕರ್ತವ್ಯಾ" ಇತಿ | (ಇತಿ ಸೂತ್ರಭಾಷ್ಯಂ)**

ಈ ಭಾಷ್ಯದಲ್ಲಿ ಆತಿ ಎಂಬ ಶಬ್ದಕ್ಕೆ ಮುಂಚಿತವಾಗಿ "ಯತೋ ನಾರಾಯಣಪ್ರಸಾದಮೃತೇ" ಇತ್ಯಾದಿ ವಾಕ್ಯಗಳಿರುವ ಪ್ರಯುಕ್ತ ಅದರಲ್ಲಿ ಪ್ರಸ್ತಾವದ "ಮೋಕ್ಷಜನಕ ಪ್ರಸಾದಜನಕ ಜ್ಞಾನವನ್ನು" ಅಹರವು ಪರಾಮರ್ಶಿಸುವುದರಿಂದ ಅದರ ಮುಂದಿನ ತಃಲ್ ಪ್ರತ್ಯಯಕ್ಕೆ ತೇತುತ್ವವೆಂಬ ಅರ್ಥವಿರುವ ಪ್ರಯುಕ್ತ ಆತಿ ಎಂಬುದಕ್ಕೆ ಮೋಕ್ಷಜನಕ ಪ್ರಸಾದಜನಕ ಜ್ಞಾನೋಪಾಪಾತ್ ಎಂದು ಅರ್ಥ ಮಾಡಿರುವುದು ಯುಕ್ತವೇ ಆಗಿದೆ. ಈ

ಅಭಿಪ್ರಾಯದಿಂದಲೇ ತಂತ್ರದೀಪಿಕಾರು ಆತ ಇತಿ ಎಂದು ಪ್ರಾರಂಭಿಸಿ "ನೀರ್ಣಯಪ್ರತ್ಯಾಧಿಸ್ಯಂ ವರಾದಿ ವರಾಮೃತ್ಯತೇ" ಎಂದು ಹೇಳಿ ಭಾಷ್ಯಾರ್ಥವನ್ನು ಸಂಗ್ರಹಿಸಿರುತ್ತಾರೆ.

ಈ ರೀತಿ ಭಾಷ್ಯಕಾರರು ಸೂತ್ರದ ಪದಗಳ ಅರ್ಥವನ್ನು ವಿವರಿಸುವಾಗ ಮಧ್ಯದಲ್ಲಿ ಕೆಲವು ವಾಕ್ಯಗಳನ್ನು ಅಧ್ಯಾಹಾರ ಮಾಡಿ ಸೂತ್ರಾರ್ಥವನ್ನು ನಿರೂಪಿಸಿರುವುದಕ್ಕೆ "ಯತ್ಪ್ರಾಸವಶರೋಚಿನ್ನತ್ರ ಪದಂ ತತ್ಪ್ರಕೃತಿಷ್ಠಿತಂ |
ವಾಕ್ಯಂ ವೇತಿ ಸತಾಂ ನೀತಿಃ ಸಾವಕಾಶೇ ನ ತದ್ವೇತ್ | | (ಇತಿಬ್ರಹ್ಮಸಂಹಿತಾಯಾಂ)

ಎಂಬ ಪ್ರಮಾಣ ಗ್ರಂಥವನ್ನೇ ಉದಾಹರಿಸಿ ಸಮರ್ಥಿಸಿರುವರು. ಬ್ರಹ್ಮಸಂಹಿತಾಯಾಂ ಎಂದು ಪ್ರಸಿದ್ಧವಾದ ಪಾಠವೂ ಕಂಡು ಬಂದಿದೆ. ಪ್ರಹ್ಲದಜ್ಞಾನ ಕರ್ತವ್ಯ ಎಂಬಲ್ಲಿ "ಕರ್ತವ್ಯ" ಎಂಬ ಪದಕ್ಕೆ ಮಾತ್ರ ಅಧ್ಯಾಹಾರವಿದೆ. ಈ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಾದರೋ ಯತೋ ನಾರಾಯಣಪ್ರಕಾರಮೃತೇ ನ ಮೋಕ್ಷಃ, ನಟ ಜ್ಞಾನಂ ವಿನಾ ಅತ್ಯರ್ಥಪ್ರಕಾರಃ ಎಂಬ ವಾಕ್ಯಗಳ ಅಧ್ಯಾಹಾರವೇ ಇದೆ. ಇಂತಹ ವಾಕ್ಯಾಧ್ಯಾಹಾರವಿಷಯದಲ್ಲಿ "ವಾಕ್ಯಂ ವೇತಿ ಸತಾಂ ನೀತಿಃ" ಎಂಬ ಬ್ರಹ್ಮಸಂಹಿತಾ ಮನವೇ ಪ್ರಮಾಣ. ಅದರಲ್ಲಿರುವ ಅನ್ವೃತ = ಎಂಬ ಪದಕ್ಕೆ = ಅನ್ವೃತ ಪದಸ್ಯ ವಾಕ್ಯಸ್ಯವೇ ತ್ವರ್ಥಃ = ಎಂಬ ತತ್ವಪ್ರದೀಪವ್ಯಾಖ್ಯಾನ. ಭಾಷ್ಯವಾಕ್ಯದಲ್ಲಿ, ಮೋಕ್ಷ, ಪ್ರಕಾರ, ಜ್ಞಾನ, ಜಿಜ್ಞಾಸಾಗಳಲ್ಲಿ ಮುಂದಿನ ಮುಂದಿನ ಕಾರಣವು ಇಲ್ಲವಾದರೆ ಓದು ಓದಿನ ಫಲಕ್ಕೆ ಫಲನೆಯೇ ಇಲ್ಲವೆಂಬುದನ್ನು ಭಾಷ್ಯಕಾರರು ತೋರಿಸಿರುತ್ತಾರೆ. ಅಂದರೆ ಜಿಜ್ಞಾಸಾ ಇಲ್ಲವಾದರೆ ಅವಮೋಕ್ಷವು ಉಂಟಾಗುವುದಿಲ್ಲ. ಪ್ರತ್ಯಾವರೋಕ್ಷ ಜ್ಞಾನವೇ ಇಲ್ಲವಾದರೆ ಅತ್ಯರ್ಥಪ್ರಕಾರವು ಇರುವುದಿಲ್ಲ. ಪ್ರಕಾರವೇ ಇಲ್ಲವಾದರೆ ಪ್ರಧಾನಫಲವಾದ ಮೋಕ್ಷವೂ ಇಲ್ಲ ಎಂದು ಅಭಿಪ್ರಾಯ. ಇದರಿಂದ ಮೋಕ್ಷಕ್ಕೆ ಕಾರಣ. ಪರಮಾತ್ಮನ ಅತ್ಯರ್ಥಪ್ರಕಾರ. ಅದಕ್ಕೆ ಕಾರಣವೆಂಬಾವರೋಕ್ಷ ಜ್ಞಾನ. ಅದಕ್ಕೆ ಹೋತುವಾದುದು ಜಿಜ್ಞಾಸಾ ಎಂಬ ಫಲಿತವಾದ ಅರ್ಥವಾಗಿದೆ.

ಮೂಲ (ತಂತ್ರದೀಪಿಕಾ) :- ಪ್ರಹ್ಮಶಬ್ದಃ ಗುಣಪೂರ್ವಾರ್ಥಸ್ಯದಚ್ಛಿಲಕ್ಷಣವಿಷ್ಟು ವಾಚಃ |
"ಇತ್ಯುಕ್ತೇ" ಸ ವಿಷ್ಟುರಾಹು, ತಂಪ್ರಹ್ಮೇತ್ಯಾಚಕ್ಷತೇ ಇತಿ ||

ಅರ್ಥ :- ಪ್ರಹ್ಮಜಿಜ್ಞಾಸಾ ಎಂಬಲ್ಲಿರತಕ್ಕೆ ಪ್ರಹ್ಮಶಬ್ದವು, ಗುಣಪೂರ್ವಾರ್ಥಃ ಸಾ = ಗುಣಪೂರ್ಣ ಎಂಬ ಅರ್ಥವನ್ನುಳ್ಳುದಾಗಿ, ದರಚ್ಛಿಲಕ್ಷಣವಿಷ್ಟುವಾಚಃ = ಚತ್ = ಚೇತನ, ಅಚತ್ = ಅಚೇತನ ಇವೆಲ್ಲಕ್ಕಿಂತಲೂ, ಎಲ್ಲಕ್ಕೂ = ವಿಭಿನ್ನವಾದ, ವಿಷ್ಟುವಾಚಃ = ವಿಷ್ಟುವನ್ನು ಹೇಳುತ್ತದೆ. ಸ ವಿಷ್ಟುರಾಹು ಓ, ತಂ ಪ್ರಹ್ಮೇತ್ಯಾಚಕ್ಷತೇ ಇತ್ಯುಕ್ತೇ = ಇವೆರಡೂ ದ್ವಿವಿಮಾಂಸಾ ಶಾಸ್ತ್ರದ ಕಡೆಯಲ್ಲಿರುವ ಎರಡು ಸೂತ್ರಗಳು. ಇದರಲ್ಲಿ ಪ್ರಹ್ಮಶಬ್ದದ ಅರ್ಥವು ವಿಷ್ಟುವು ಎಂಬ ಸಮರ್ಥಿತವಾಗಿದೆ.

ವಿಶೇಷ ವಿಷಯ :- ಈಗ ಪ್ರಿಯವಾಗತಕ್ಕ ಸೂತ್ರಭಾಷ್ಯಕ್ಕೆ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನವಾದ ತತ್ವಪ್ರದೀಪದಲ್ಲಿ ಪ್ರಾಚೀನ ಬೀಜ ಎಂಬ ಪ್ರಸಿದ್ಧವಾಗಿರುವುದರಲ್ಲಿ ಈ ದ್ವಿವಿಮಾಂಸಾಸೂತ್ರದ ಸ್ವರೂಪವು ಸ್ವಲ್ಪ ವ್ಯತ್ಯಾಸವಾಗಿ ಉಲ್ಲೇಖಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿದೆ. "ಯಶ್ಚದೇವತಾಮೀಮಾಂಸಾಂತೇ "ವಿಷ್ಟುರೇವಹಿ ತಚ್ಚುತೇ, ತಂಪ್ರಹ್ಮೇತ್ಯಾಚಕ್ಷತೇ ತಂಪ್ರಹ್ಮೇತ್ಯಾಚಕ್ಷತೇ" ಇತಿ ಧಾರ್ವಕೇವೋಕ್ತಮತೇನ ಪ್ರತಿಜ್ಞಾತೋ ಪ್ರಹ್ಮತೇನಮೋಕ್ಷಃ | ಸ ವಿವ ಉತ್ತರ ಮೀಮಾಂಸಾಯಾಃ ವಿಶಾರದೈಃಸೋಚ್ಯತೇ" (ತತ್ವಪ್ರದೀಪ) ಎಂದು ವ್ಯಾಖ್ಯಾನ ಮಾಡುವಾಗ "ವಿಷ್ಟುರೇಽಹಿ ತಚ್ಚುತೇ" ಎಂದು

ಮೊದಲನೆಯ ಸೂತ್ರದ ಸ್ವರೂಪವನ್ನು ನಿರ್ದೇಶ ಮಾಡಿದ್ದಾರೆ. ಅದರ ನ್ಯಾಯಸುಧಾದಲ್ಲಿ ಟೀಕಾಕಾರರು, ಅನುಷ್ಠಾನದಲ್ಲಿ ಉಕ್ತವಾಗಿರುವಂತೆ

“ಕಂಠು ದೈವೀಮೀಮಾಂಸಾಶಾಸ್ತ್ರಾಂತೇ “ಸವಿಷ್ಟರಾಹತಕಿ, ತಂಪ್ರಹ್ಯೇತ್ಯಾಚಕ್ಷತೇ”
ಇತಿ ಸೂತ್ರದ್ವಯೇನ ವಿಹ್ನುಃ ಬ್ರಹ್ಮೇತ್ಯುದಿತಮ್” || (ಇತಿ ನ್ಯಾಯಸುಧಾ)

ಎಂದು “ಸವಿಷ್ಟರಾಹತಕಿ” ಎಂದು ಸೂತ್ರಸ್ವರೂಪವನ್ನು ತೋರಿಸಿರುವುದರಿಂದ ತಂತ್ರದೀಪಿಕಾಕಾರರು ಅದರಂತೆ “ಸವಿಷ್ಟರಾಹತಕಿ” ಎಂದು ಹೇಳಿರುವರು.

ಓ ಅಥಾತೋ ದೈವೀಮೀಮಾಂಸಾ ಎಂಬುದು ದೈವೀಮೀಮಾಂಸಾ ಶಾಸ್ತ್ರದ ಅಧಿಸೂತ್ರವು. ಅಂತಿಮವಾದ ಸೂತ್ರಗಳು ಎರಡು ಇವೆ. “ಸ ವಿಷ್ಟರಾಹತಕಿ (ವಿಷ್ಟರೇಮಕತಚ್ಚುತೇ) ತಂಪ್ರಹ್ಯೇತ್ಯಾಚಕ್ಷತೇ ತಂಪ್ರಹ್ಯೇತ್ಯ ಚಕ್ಷತೇ” ಎಂದಿದೆ. ಈ ಬಗೆಯಾದ ಮೊದಲನೆಯ ಸೂತ್ರವನ್ನೂ ಕಲ್ಪಕವೆಯ ಎರಡು ಸೂತ್ರಗಳನ್ನೂ ಸ್ವಯಂ ಶ್ರೀ ವೇದವ್ಯಾಸರೇ ರಚಿಸಿ, ಮಧ್ಯದ ಸೂತ್ರಗಳನ್ನು ರಚಿಸುವಂತೆ ತಮ್ಮ ಶಿಷ್ಯಕೋಟಿಗೆ ಸೇರಿದ ಶೇಷ, ವೈಲ ಎಂಬ ಮುನಿಗಳಿಗೆ ಅಪ್ಪಣೆ ಮಾಡಿರುವುದರಿಂದ ಆ, ಶೇಷ, ವೈಲರು ಮಧ್ಯದ ಸೂತ್ರಗಳನ್ನು ರಚಿಸಿರುತ್ತಾರೆಂಬ ವಿಷಯವು ಅನುಷ್ಠಾನದಲ್ಲಿ ಉಕ್ತವಾಗಿದೆ.

ಸ್ವಯಂ ಭಗವತಾ ವಿಹ್ನುಃ ಬ್ರಹ್ಮೇತ್ಯೇತತ್ಪುರೋದಿತಮ್ |

ಸ ವಿಷ್ಟರಾಹತಕೀತ್ಯಂತೇ ದೇವಶಾಸ್ತ್ರಸ್ತು ತೇನ ಹಿ ||

ಅದ್ವಂತಂ ದೇವಶಾಸ್ತ್ರಸ್ತು ಸ್ವಯಂ ಭಗವತಾ ಕೃತಮ್ |

ಮಧ್ಯಂ ತದಾಪ್ನ ಯಾ ಶೇಷವೈಲಾಭಾಂ ಕೃತಮಂದಶಾ ||

ಅತಸ್ತತ್ತ್ವವ ವಿಹ್ನುತ್ವಪ್ರದೇಃ ಬ್ರಹ್ಮೇತ್ಯಸೂಚಯತ್ || (ಇತಿ, ಅನುಷ್ಠಾನಮ್)

ಅಭಿಪ್ರಾಯ :- ಬ್ರಹ್ಮ ಶಬ್ದಕ್ಕೆ ಜಾತಿ, ದೇವ, ಕಮಲಾಸನ, ಶಬ್ದರಾಶಿ ಎಂಬುದಾಗಿ ಅನೇಕಾರ್ಥಗಳಿವೆಂಬಂ. ವೃದ್ಧರು ಬೇರೆ ಬೇರೆ ಸಂದರ್ಭಗಳಲ್ಲಿ ಆ ಶಬ್ದವನ್ನು ಬೇರೆ ಹೇಗೆ ಪ್ರಯೋಗಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಅದರಂತೆ ಪರಮಾತ್ಮನಲ್ಲೂ ವೃದ್ಧರು ಪ್ರಯೋಗಿಸಿರುವರು. ಅಂದಮೇಲೆ ಅನೇಕಾರ್ಥವಾದ ಆ ಶಬ್ದಕ್ಕೆ ಇಲ್ಲಿ ವಿಷ್ಟ ಎಂಬ ಅರ್ಥವನ್ನೇ ಇಟ್ಟುಕೊಳ್ಳಬೇಕೆಂದು ಶೇಷ ಸಿದ್ಧಿಸೂತ್ರದ ಎಂಬ ಶಂಕೆಯು ಬರುವ ಅವಕಾಶವುಂಟು. ಆದರೆ ಹೇಗೆ ಗೋಶಬ್ದಕ್ಕೆ “ಗೌರ್ವಾಚಿ ಪುಷ್ಪಃ ಚಂದ್ರೇ ವಾತ್, ಘನ, ಧೇನು” ಇತ್ಯಾದಿಯಾಗಿ ನಾನಾರ್ಥಗಳಿದ್ದಾಗ್ಯೂ, ಪ್ರಕರಣವಾಚ್ಛಾ “ಗಾಮಾನಯ, ಗಾಂ ದೂಗ್ಧಿ” ಇತ್ಯಾದಿ ಸ್ವರದಲ್ಲಿ ಋಷಿ ಎಂಬ ಅರ್ಥ ವಿಶೇಷವಾದುದಾಗಿ ಸ್ಥಾಯಿಸುತ್ತಾರೋ ಅದರಂತೆ ಬ್ರಹ್ಮ ಎಂಬ ಶಬ್ದವು ಅನೇಕಾರ್ಥವುಳ್ಳದ್ದಾದರೂ, ಬ್ರಹ್ಮಸೂತ್ರಕಾರರು, ದೈವೀಮಾಂಸಾ ಶಾಸ್ತ್ರದ ಅಂತಿಮವಾದ ಎರಡು ಸೂತ್ರಗಳನ್ನು ರಚಿಸುವರೂ ಶ್ರೀ ಪಾರಾಯಣಗಾರ್ ಆಗಿರುವುದರಿಂದ ಆ ಸೂತ್ರಕಾರರು ಇಲ್ಲಿ ಬ್ರಹ್ಮವಿಷ್ಟವಾ ಎಂಬಲ್ಲಿ ಬ್ರಹ್ಮಪ್ರಕರಣವಾದುದರಿಂದ ವಿಷ್ಟವಿಷ್ಟವಾದುದಾಗಿ ಬ್ರಹ್ಮಶಬ್ದವನ್ನು ಪ್ರಯೋಗಿಸಿದ್ದಾರೆ ಎಂದು ಸ್ಥಾಯಿಸಲಾಗಿದೆ. ಅದಕ್ಕಾರಾ ಜಿಹ್ವಾಸಾಧಿಸಾರದ ಜಿಹ್ವಾಸಾಸೂತ್ರದಲ್ಲಿ ವಿಷಯವಾದ “ಬ್ರಹ್ಮವಿಷ್ಟವಾ” ಎಂದರೆ “ವಿಷ್ಟವಿಷ್ಟವಾ” ಎಂದೇ ಸ್ವಾಂತರಾಸದ ಅರ್ಥವಾಗಿದೆ. ಈ ರೀತಿ ನಿರ್ದೇಶವಾದ ಅರ್ಥದ ಅಭಿಪ್ರಾಯದಿಂದ

**“ಬ್ರಹ್ಮಶಬ್ದಃ ಗುಣಭೂತಫಲಗಮನ್ ಚದಚ್ಛಿದ್ರಿಲಕ್ಷಣವಿಷ್ಣುವಾಚೀ |
ಸವಿಷ್ಣುರಾಹು ತಂ ಬ್ರಹ್ಮಾಚ್ಛೇತೇ” || ಇತ್ಯುಕ್ತೇಃ**

ಎಂದು ತಂತ್ರದೀಪಿಕಾ ವಾಕ್ಯವು ಹೊರಬಿದೆ.

ಬ್ರಹ್ಮಶಬ್ದದ ನಿಷ್ಪತ್ತಿ ಪ್ರಕಾರವು ಈ ರೀತಿ ಇದೆ.

“ಬ್ರಹ್ಮಬೃಹದ್ರೌ” ಎಂದು ಭೀಮಸೇನಧಾತುಪಾಠದಲ್ಲಿ ಬ್ರಹ್ಮ, ಬೃಹಿ ಎಂದು ಧಾತುವು ಪರಿತವಾಗಿದೆ. ಔಪಾಧಿಕ ಸೂತ್ರದಲ್ಲಿ ನಾಲ್ಕನೇ ಪಾಠದಲ್ಲಿ “ಬೃಹೇರಮ್ಮಲೋಪಶ್ಚ” (ಉಪಾಧಿ ೪ನೇ ಪಾಠದ ಸೂತ್ರ ೫೮೫) ಎಂಬ ಸೂತ್ರದಿಂದ ಹಿಂದಿನ ಸೂತ್ರವಾದ ಮನಿಸ್ತರ್ವಧಾತುಃ (ಸರ್ವಧಾತುಃ ಫೋಮನಿನ್ - ಉಪಾಧಿ ೪ನೇ ಅಧ್ಯಾಯ ಸೂತ್ರ ೫೮೪) ಎಂಬ ಸೂತ್ರದಿಂದ ಅನುವೃತ್ತವಾದ ಮನಿಸ್ತತ್ವವು ಪರವಾಗಲಾಗಿ ಬ್ರಹ್ಮ ಮನಿನ್ ನಲೋಪವು ಬಂದು, ಅಮಾಗಮ, ಯುಪಾಧೇಶ ಕಾರ್ಯಗಳಾದಾಗ “ಬ್ರಹ್ಮ” ಎಂದು ರೂಪವು ಸಿದ್ಧವಾಗುತ್ತದೆ. ನ್ಯಾಯಸುಧಾರಲ್ಲೂ ಬ್ರಹ್ಮಶಬ್ದದ ನಿಷ್ಪತ್ತಿ ಪ್ರಕಾರವನ್ನು “ಓಂ ಬ್ರಹ್ಮದೃಷ್ಟಿರುತ್ಪರ್ಣಾತ್” (ಬ್ರಹ್ಮಸೂ. ಅ. ೪. ಪಾ. ೧. ಸೂ. ೪) ಎಂಬ ಸೂತ್ರವ್ಯಾಖ್ಯಾನ ಮಾಡುವಾಗ ಟೀಕಾಕಾರರು ಈ ರೀತಿ ತೋರಿಸಿರುತ್ತಾರೆ.

“ವೃದ್ಧರ್ಥಾದ್ ಬ್ರಹ್ಮತೇ ಅನ್ಯೇಫೋಟಿವೃಶ೦ತೆ (ಪಾ. ಸೂ. ೩-೩-೧೩೦)

ಇತಿಮನಿಸ್ತತ್ವಯಃ |

ದೃತಿಗ್ರಹಣ ಸಾಮರ್ಥ್ಯಾತ್ ಧಾತೋರಮಾಗಮಶ್ಚ |

ವೃದ್ಧಿಃ = ಪೂರ್ಣಾತ್ಮಂ ಇತಿ ಏಕ ಏವಾರ್ಥಃ ||

ಬ್ರಹ್ಮತಾಬ್ರಹ್ಮಶಬ್ದಪ್ರವೃತ್ತಿನಿಮಿತ್ತಂ |

ಪೂರ್ಣಾತ್ಮಮೇವಲೋಕ್ಯರ್ಥಃ || (ಇತಿ ನ್ಯಾಯಸುಧಾ)

ಎಂಬುದಾಗಿ ಭೀಮಸೇನಧಾತುಗಳಲ್ಲಿ ಶಬ್ದಕರಣಗಳಲ್ಲಿ ಪರಿತವಾದ ಬ್ರಹ್ಮಧಾತುವಿಗೂ ಕೂಡ ಮನಿನ್ ಪ್ರತ್ಯಯ ಅಮಾಗಮಗಳು ಬಂದು “ಬ್ರಹ್ಮರೂಪದ” ಸಿದ್ಧಿಪ್ರಕಾರವನ್ನು ಸುಧಾ ಗ್ರಂಥದಲ್ಲಿ ತೋರಿಸಿರುವರು. “ವೃದ್ಧಿಪೂರ್ಣಾತ್ಮಂ ಇತಿ ಏಕ ಏವಾರ್ಥಃ” ಎಂಬ ಸುಧಾಮತನಂತೆ, ಬ್ರಹ್ಮಶಬ್ದಾರ್ಥವು ಪೂರ್ಣಾತ್ಮವೆಂದಮೇಲೆ ಆ ವೃದ್ಧಿಯು, ಸಂಕೋಚೇ ಮಾನಾಭಾವಾತ್, ಸಕಲ ಬಗೆಗಳಾದ ವೃದ್ಧಿಗಳನ್ನೂ (ಪೂರ್ಣಾತ್ಮವನ್ನೂ) ಪರಮಾತ್ಮನಿಗೆ ಹೇಳಬೇಕು. ವೃದ್ಧಿಯು (ಪೂರ್ಣಾತ್ಮವು) ಮೂರು ಬಗೆಯಾಗಿದೆ, ದೇಶದಿಂದ ವೃದ್ಧಿ (ದೇಶಪೂರ್ಣಾತ್ಮ) ಕಾಲದಿಂದ ವೃದ್ಧಿ (ಕಾಲಪೂರ್ಣಾತ್ಮ) ಗುಣದಿಂದ ವೃದ್ಧಿ (ಗುಣಪೂರ್ಣಾತ್ಮ) ಇವನ್ನೇ ಶಾಸ್ತ್ರಕಾರರು ದೇಶಾಪರಿಚ್ಛೇದಾತ್ಮಂ, ಕಾಲಾಪರಿಚ್ಛೇದಾತ್ಮಂ, ಗುಣಾಪರಿಚ್ಛೇದಾತ್ಮಂ ಎಂದು ವ್ಯವಹರಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಇಂತಹ ಮೂರು ಬಗೆಯಾದ ಪೂರ್ಣಾತ್ಮವು, ಸರಪರಿಕವಾಗಿ ಶ್ರುತ್ಯಾದಿಗಳಿಂದ

“ಪೂರ್ಣಮದಃ ಪೂರ್ಣಮಿದಂ ಪೂರ್ಣಾತ್ ಪೂರ್ಣಂ ಉದಚ್ಛೇತೇ |

ಪೂರ್ಣಾಸ್ಮ ಪೂರ್ಣಮಾದಾಯ ಪೂರ್ಣಮೇವಾಪಶಿಷ್ಯತೆ

ಎಂಬ ಶ್ರುತಿಯಿಂದ ಪರಮಾತ್ಮನಿಗೆ ಹೇಳುತ್ತಿರುವ ಪ್ರಯುಕ್ತ ವಿದ್ಯಾಸೂತ್ರದಲ್ಲಿನ ಬ್ರಹ್ಮಶಬ್ದವೂ ಸಹ ಆ ಶ್ರುತಿವಿಧಿಪೂರ್ಣಾತ್ಮಕವನ್ನಾದ ವಿಷ್ಣುವನ್ನೇ ತಿಳಿಸುತ್ತಲಿದೆಯೆಂಬುದೇ ಶ್ರೀಪರಮಹಂಸರಿಗೆ ಅತ್ಯಂತಸಮುತ್ತವಾದ ಅಭಿಪ್ರಾಯ. ಇದನ್ನೇ ಆ ಪಾಠರಾಯಿಗಳು ಧೃವಿಮೋಮಾನಾ ಕಥೆಯ ಸೂತ್ರಗಳಲ್ಲಿ ನಿಷ್ಪರ್ಣ ಮಾಡಿಬಿಟ್ಟಿರುತ್ತಾರೆಂದು

ವರಮಾಭಿವ್ರಾಯ. ಈ ಬಗೆಯಾದ ತ್ರಿವಿಧಗಾದ ಸ್ವಂತತ್ವವಾದ ಪೂರ್ವಾರ್ಥಗಳು ವರಮಾತ್ಮನನ್ನು ಹೊರತಾಗಿ ಬೇರೆಯಾದ ಬೇತನಕ್ಕಾಗಿ, ಅಬೇತನಕ್ಕಾಗಿ ಇರುವುದಿಲ್ಲವಾದ್ದರಿಂದ

“ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷಾಃ ಗುಣಪೂರ್ವಾರ್ಥಃ ಚಿದಚ್ಚಿದ್ವಿಲಕ್ಷಣವಿಷಯಾಃ”

ಎಂದು ಶ್ರೀ ಗುರುರಾಜರು ಸಂಗ್ರಹಿಸಿ ತಿಳಿಸುತ್ತಾರೆ.

ಮೂಲ :- ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷಣೀ + ಜಿಹ್ವಾಸಾ ಇತಿ ಕರ್ಮಣಿ ಪಶ್ಯಾತುಮಾಸಾಃ |

ಅರ್ಥ :- “ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷಜಿಹ್ವಾಸಾ” ಎಂದು ಸೂತ್ರದಲ್ಲಿದೆ. ಈ ವರವು ಸಮಸ್ತವದ. ಇದಕ್ಕೆ ವಿಗ್ರಹ ವಾಕ್ಯವು ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷಣೀ ಜಿಹ್ವಾಸಾ = ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷಜಿಹ್ವಾಸಾ ಎಂದು ಹೇಳಲಾಗಿದೆ. ಕರ್ಮಾರ್ಥಕವಾದ ಪಕ್ಷೇ ವಿಭಕ್ತಿಯವಾದ ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷಣೀ ಎಂಬ ವರದಿಂದ ಜಿಹ್ವಾಸಾವರವು ಸಮಾಸವನ್ನು ಹೊಂದಿದೆ. ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷಣೀ ಎಂಬಲ್ಲಿ ಇರತಕ್ಕ ಪಕ್ಷೇ ವಿಭಕ್ತಿ” ಯು ಕರ್ಮಾರ್ಥದಲ್ಲಿರುವುದರಿಂದ ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷಕರ್ಮಣಿ ಜಿಹ್ವಾಸಾ ಎಂದು ಅದರ ಅರ್ಥವನ್ನು ಹೇಳಬೇಕೆಂದು ಅಭಿಪ್ರಾಯ.

ಯೂವಾಯ + ದಾರು, ಯೂವದಾರು ಎಂಬಲ್ಲಿರುವಂತೆ ಇಲ್ಲಿಯೂ ಸು ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷಣೀ + ಜಿಹ್ವಾಸಾ ಎಂದು ಚತುರ್ಥೀವಿಭಕ್ತಿಯಿಂದ ವರದಿಂದ ಸಮಾಸವನ್ನು ಏತಕ್ಕೆ ಹೇಳಬಾರದೆಂದು ಅಕ್ಷೇಪಿಸಬಹುದು. ಅದಕ್ಕೆ ಸಮಾಧಾನವು ಹೀಗಿದೆ. ಚತುರ್ಥೀ ವಿಭಕ್ತಿಯಿಂದ ವರದಿಂದ ಸಮಾಸವನ್ನು ವಿಧಿಸುವ “ಚತುರ್ಥೀತದರ್ಥಾರ್ಥಬಲಿಕತಾಮಿರಶ್ಚೈಃ (ಮ. ಸೂ. ೨-೧-೬) ಎಂಬ ವಾಗ್ವಿವೇಚನೆಯು ತದರ್ಥೇ ಚತುರ್ಥೀ ಸಮಾಸವನ್ನು ವಿಧಿಸುತ್ತದೆ. ತದರ್ಥೇನ ಸಮಾಸವು ಎಂಬುದು ವಿನಯೋ ಅದು ಪ್ರಕೃತಿವಿಭಕ್ತಿಭಾವದಲ್ಲಿ ಬರುತ್ತದೆ. ತದರ್ಥೇನ ಪ್ರಕೃತಿವಿಭಕ್ತಿಭಾವ ಏವ ಇಷ್ಟು” ಎಂದು ವೈಯಾಕರಣಮತ. ಇದು ಯೂವಾಯ + ದಾರು = ಯೂವದಾರು ಎಂಬಲ್ಲಿ ಕಂಡುಬಂದಿದೆ. ಯೂವಾಯ ಎಂಬ ಚತುರ್ಥೀ ವಿಭಕ್ತಿಯವಾದ ಯೂವ ಶಬ್ದ ವಾಚ್ಯವಾದ ಯೂವೋತ್ಪತ್ತಿವಾಗಿ ದಾರು ಎಂದು ಅದರ ಅರ್ಥ. ಇಲ್ಲಿ ದಾರುವೇ ಪ್ರಕೃತಿ. ಯೂವದಾರೋ ದಾರುವಿನ ವಿಭಕ್ತಿ. ತತ್ಕಾರಿಂದ (ಏಕಾಗ್ರಿಯಿಂದ) ಅಪ್ರಾಶ್ಚರ್ಯಕವಾದ ವೈಶಿಷ್ಟ್ಯ (ದಾರುವೇ) ಯೂವದಾರ್ಥವಾಗಿದೆ. ಪ್ರಕೃತಿವಿಭಕ್ತಿಭಾವವು (ಉಪದಾನೋಪದೇಯಭಾವವು) ಇಲ್ಲಿರುವುದರಿಂದ ಚತುರ್ಥೀವಿಭಕ್ತಿಯವಾದ ಯೂವಾಯ ಎಂಬ ವರಕ್ಕೂ ದಾರುವರಕ್ಕೂ ಸಮಾಸವು ಬಂದಿದೆ.

ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷಜಿಹ್ವಾಸಾ ಎಂಬಲ್ಲಿ ಆ ರೀತಿಯಾದ ಪ್ರಕೃತಿವಿಭಕ್ತಿಭಾವವಿಲ್ಲವಾದ್ದರಿಂದ ಅದರಂತೆ ಇಲ್ಲಿ ಚತುರ್ಥೀ ಸಮಾಸಕ್ಕೆ ಅವಕಾಶವಿಲ್ಲ ಎಂದು ಸಮಾಧಾನವು. ಆದಾಗ್ಯೂ ಪಕ್ಷೇಶೇಷ (ಮ. ಸೂ. ೨-೬-೫೦) ಎಂಬ ಸೂತ್ರದಿಂದ ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷಣೀ ಎಂಬಲ್ಲಿ ಪಕ್ಷೇವಿಭಕ್ತಿಯನ್ನು ಹೇಳದೆ ಕರ್ಮಣಿ ಎಂದು ಹೇಳಿ ಪಶ್ಯಾ ಸಮಾಸವನ್ನಾದರೂ ಏತಕ್ಕೆ ಹೇಳಬೇಕೆಂಬ ಅಕ್ಷೇಪವು ಮತ್ತೊಂದು ಬರುತ್ತದೆ. ಅದಕ್ಕೆ ಸಮಾಧಾನವನ್ನು ಈ ರೀತಿ ತಿಳಿಸಬೇಕು.

ಪಕ್ಷೇಶೇಷ (ಮ. ಸೂ. ೨-೬-೫೦) ಎಂಬ ಸೂತ್ರಕ್ಕೆ ಕಾರಕವ್ಯುಕ್ತಿಯಿರುವುದಕ್ಕೆ ವ್ಯತಿರಿಕ್ತವಾದ ಸ್ವಾಮ್ಯವಿಧಾವಾಚಿಣುಬದ್ಧವು ವಿನಯೋ ಅದೇ ಕೇವಲದಾರ್ಥವು. ಅಂತಹ ಅರ್ಥದಲ್ಲಿ ಪಕ್ಷೇ ವಿಭಕ್ತಿಯು ಬರುತ್ತದೆಯೆಂದು ಸೂತ್ರಾರ್ಥವು. ಅದಕ್ಕೆ ಉದಾ:- ದಾಪ್ತಾ ವುರುಷಿ.

ಎಲ್ಲಿ ಕಡ್ಡಪ್ಪ, ಕರ್ಮಪ್ರಾದಿಗಳಿಗೂ ಕೂಡ ಸಂಬಂಧಕ್ಕೆನ ಸಾಮಾನ್ಯತಾನಾ ವಿವಕ್ಷಾ ಉಂಟೋ ಅಲ್ಲೂ ಸಂಬಂಧ ಸಾಮಾನ್ಯೇ ಪಶ್ಯವಿಭಕ್ತಿಯು ಬರುತ್ತದೆ.

ಆದರೆ ಬ್ರಹ್ಮಣಃ ಎಂಬಲ್ಲಿ ಪಶ್ಯೇಶೇವೇ ಎಂಬ ಸೂತ್ರದಿಂದ ಕರ್ಮಪ್ರವಸ್ತು ಸಂಬಂಧಕ್ಕೆನ ವಿವಕ್ಷಾ ಮಾಡಿ ಪಶ್ಯವಿಭಕ್ತಿಯು ಬಂದಿಲ್ಲ. ವಿಶಿಷ್ಟಕರ್ಮಣಃಪಶ್ಯೇ ಪರಿಗ್ರಹ ಮಾಡಬೇಕೆಂಬ ಅಭಿಪ್ರಾಯದಿಂದ ಭಾಷ್ಯಕಾರರು ಅನುವ್ಯಾಖ್ಯಾನದಲ್ಲಿ

“ಸ ಏವ ಸರ್ವವೇದಾರ್ಥೋ ಜಿಜ್ಞಾಸೋಽಯಂ ವಿಧೀಯತೇ”

ಎಂದು “ಜಿಜ್ಞಾಸು” ಎಂಬ ಪದವನ್ನು ಬಳಸಿದ್ದಾರೆ.

ಈ ಜಿಜ್ಞಾಸು ಎಂಬ ಪದಕ್ಕೆ ಸ್ವತಂತ್ರವಾಗಿರುವ ಜಿಜ್ಞಾಸು ಎಂಬ ಪದದ ಮುಂದೆ ಅಚೋಯತ್ (ಪಾ. ಸೂ. ೩-೧-೧೭) ಸೂತ್ರದಿಂದ ಯತ್ಪ್ರತ್ಯಯವು ಒಂದು, ಅತೋಲೋಪ (ಪಾ. ಸೂ. ೬-೪-೪೮) ಎಂಬ ಸೂತ್ರದಿಂದ ಸಕಾರದ ಮೇಲಿನ ಅಕಾರಕ್ಕೆ ಲೋಪವೂ ಒಂದು ಜಿಜ್ಞಾಸ್ ಯ = ಜಿಜ್ಞಾಸು ಎಂದು ರೂಪವು ಸಿದ್ಧವಾಗಿದೆ. ಈ ಯತ್ಪ್ರತ್ಯಯವಾದರೋ ಕೃತ್ಯಾ ಪ್ರಾಪ್ತ್ ಇವು (ಪಾ. ಸೂ. ೩-೪-೮೦) ಎಂಬ ಸೂತ್ರದಿಂದ ಭಾವಾರ್ಥದಲ್ಲೂ ಕರ್ಮಾರ್ಥದಲ್ಲೂ ವಿಹಿತವಾಗಿದೆ. ಏನಂಬ ಜಿಜ್ಞಾಸು ಎಂದರೆ ಜಿಜ್ಞಾಸಾ ಕರ್ಮ ಎಂದೇ ಅರ್ಥವಾಗುವುದು. ಜ್ಞಾನವು ಸವಿಷಯಕವಾದುದು. ಸವಿಷಯಕವಾದಜ್ಞಾನವಲ್ಲದೇ ಜಿಜ್ಞಾಸಾ ಎಂಬುದಿಲ್ಲ. ಇಂತಹ ಜಿಜ್ಞಾಸೆಯು ಕರ್ಮವನ್ನೇ ಅಪೇಕ್ಷಿಸುತ್ತದೆ. ಕೇವಲ ಸಂಬಂಧವನ್ನಲ್ಲ. ಕರ್ಮದಿಂದ ಹೊರತಾಗಿ ಜಿಜ್ಞಾಸಾ ತಿಳಿಯುವಂತಿಲ್ಲ. ಆದಕಾರಣ ಕರ್ಮಕ್ಕೆ ಪ್ರಾಧಾನ್ಯವಿರುವ ಪ್ರಯುಕ್ತ ಬ್ರಹ್ಮಜಿಜ್ಞಾಸಾ ಎಂಬಲ್ಲಿ ಕರ್ಮಣಃ ಪಶ್ಯೇ ಸಮಾಸವೇ ವಿಹಿತ ಎಂದು ಅಭಿಪ್ರಾಯ.

ಬ್ರಹ್ಮಕರ್ಮಜಿಜ್ಞಾಸಾ ಎಂದು ಸಿದ್ಧಾಂತಿಸಿದ್ದವಾದ ಅರ್ಥ. ಇದರಿಂದ ಬ್ರಹ್ಮಲಕ್ಷಣಜಿಜ್ಞಾಸಾ ಬ್ರಹ್ಮ ಪ್ರಮಾಣಜಿಜ್ಞಾಸಾ, ಬ್ರಹ್ಮಜ್ಞಾನಸಾಧನಜಿಜ್ಞಾಸಾ, ಬ್ರಹ್ಮಜ್ಞಾನಸಾಧನಫಲಜಿಜ್ಞಾಸಾ ಇವೆಲ್ಲವೂ ಅರ್ಥಾತ್ ಆಶ್ಚಿವ್ರಗಳೇ ಆಗಿರುತ್ತವೆ. ಪ್ರಧಾನಭೂತವಾದ ಬ್ರಹ್ಮವನ್ನು ಜಿಜ್ಞಾಸಾಕರ್ಮವಾಗಿ ಅಂಗೀಕರಿಸಿರುವುದರಿಂದ, ಮಿಕ್ಕ ಲಕ್ಷಣ ಪ್ರಮಾಣಾದಿಗಳ ಜಿಜ್ಞಾಸೆಗಳಿಲ್ಲವಾದರೆ ಬ್ರಹ್ಮಜಿಜ್ಞಾಸೆಯೇ ಸಂಪೂರ್ಣಗೊಳ್ಳದಿರುವ ಪ್ರಯುಕ್ತ, ಸಾಧನಾದಿಗಳ ಜಿಜ್ಞಾಸೆಗಳು ಅರ್ಥಾತ್ ಪ್ರಾವೃಗಳಾಗಿವೆ. ಎಂಬ ಅಭಿಪ್ರಾಯದಿಂದ ಪ್ರಧಾನವಾಗಿ ಬ್ರಹ್ಮಜಿಜ್ಞಾಸೆಯನ್ನೇ ಸೂತ್ರವು ವಿಧಿಸುತ್ತದೆ. ನ್ಯಾಯಸುಧೆಯ “ನ ಓ ಲಕ್ಷಣಜಿಜ್ಞಾಸಾಮಂತರೇಣ ಬ್ರಹ್ಮಜಿಜ್ಞಾಸಾ” ಎಂಬ ವಾಕ್ಯದಿಂದ ಮೇಲಿನಂತೆ ಅಭಿಪ್ರಾಯವು ಸ್ಪಷ್ಟವರುತ್ತದೆ.

ಬ್ರಹ್ಮಣಃ ಜಿಜ್ಞಾಸಾ ಎಂಬಲ್ಲಿ ಕರ್ಮಣಃಪಶ್ಯವಿಭಕ್ತಿಯನ್ನು ಪರಿಗ್ರಹಿಸಿರುವುದರಿಂದ ಮತ್ತೊಂದು ಪ್ರಯೋಜನವೂ ಉಂಟು. ಈ ಕರ್ಮಣಃಪಶ್ಯಪ್ರಯೋಗದಿಂದ ಜಿಜ್ಞಾಸಾಕ್ಕೆ ಸರ್ವಿಷಯಕಶಂಕೆಯು ಸಹ ಪರಿಹರಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿರಬಹುದು.

ಸೌಕ್ತವಾದ ಬ್ರಹ್ಮಪದವು ಜಿಜ್ಞಾಸಾಕರ್ಮವನ್ನೇ ತಿಳಿಸುತ್ತದೆ ಎಂಬುದೇ ಯುಕ್ತವಾದುದು. ಈ ಜಿಜ್ಞಾಸಾಧಿಕರಣಕ್ಕೆ ತೃತೀಯದ “ತದ್ವಿಜಿಜ್ಞಾಸಸ್ಯ, ತದ್ವತ್ಯೇತಿ” ಎಂಬ ವಾಕ್ಯದಲ್ಲಿನ “ತದ್ವಿಜಿಜ್ಞಾಸಸ್ಯ” ಎಂಬ ವಾಕ್ಯವೇ ವಿಷಯ ವಾಕ್ಯವಾಗಿದೆ. ಈ ವಾಕ್ಯದಲ್ಲಿರುವ ತತ್ ಎಂಬ ಪದವು ಸಮಾನಾಮಪದವು ಕರ್ಮಾರ್ಥಕವಾದ

ದ್ವಿತೀಯಾವಿಭಾಗವಾಗಿದೆ. ಕಾರ್ಣವಷ್ಟು ಸಮಾಸವನ್ನು ಹೇಳುವುದರಿಂದ ವಿಷಯ ವಾಕ್ಯದ ಅನುಗುಣವು ಸೂತ್ರಕ್ಕೆ ಬಂದಂತಾಗಿ ಶ್ರುತ್ಯನುಸಾರವನ್ನೂ ಸೂತ್ರಕ್ಕೆ ಹೇಳಿದಂತಾಯಿತು.

ಮತ್ತು ಪ್ರಹ್ಲಾದನು ಪ್ರಧಾನ. ಅವನ ಲಕ್ಷಣ, ಪ್ರಮಾಣ, ಜ್ಞಾನ, ಜ್ಞಾನಾರ್ಥನ, ಫಲ ಮುಂತಾದುವು ಅವನ ಪರಿವಾರಗಳೆವು. ರೋಗದಲ್ಲಿ ರಾಜನು ಪ್ರಧಾನ. ಅವನ ಭೃತ್ಯವೇ ಮೊದಲಾದವುಗಳೆಲ್ಲವೂ ಅವನ ಪರಿವಾರ. ವೈಭವರೂಪವಾದ ಅವನ ಪರಿವಾರಗಳ ಗಮನವು ಇಲ್ಲದಿದ್ದರೆ ರಾಜನ ಗಮನವೂ ಅಸಂಭವಿತ. ಭಕ್ತವಿಲ್ಲ, ಚಾಮರವಿಲ್ಲ, ಪಾದರಕ್ಷೆಗಳಂತೂ ಇಲ್ಲವೇ ಇಲ್ಲ. ಇಂತಹ ಭಿಕ್ಷುಕನು ಹೋಗುವಾಗ "ರಾಜಾ ಗಚ್ಛತಿ" ಎಂದು ಯಾರೂ ಪ್ರಯೋಗಿಸುವುದಿಲ್ಲ. ಹೇಗೆ ರಾಜನ ಗಮನದಿಂದಲೇ ಅವನ ಪರಿವಾರದ ಗಮನವೂ ಅರ್ಥಾತ್ ಸಿದ್ಧಿಸುತ್ತದೆಯೋ ಅದರಂತೆ, ಲಕ್ಷಣ ಪ್ರಮಾಣಾದಿಗಳ ಜಿಜ್ಞಾಸಾ ಇಲ್ಲದಂತೆ ಪ್ರಹ್ಲಾದಜ್ಞಾನೆಯು ಪೂರ್ತಿಯಾಗಲಾರದು. ಆದಕಾರೂ ಪ್ರಧಾನವಾದ ಪ್ರಹ್ಲಾದಜ್ಞಾನೆಯಿಂದಲೇ ಮಿಕ್ಕಿಲ್ಲಾ ಲಕ್ಷಣಾದಿಗಳ ಜಿಜ್ಞಾಸೆಯು ಅರ್ಥಾತ್ ಅಭಿವೇಂಬ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಸೂತ್ರಕಾರರು ಪ್ರಧಾನವಾಗಿ ಪ್ರಹ್ಲಾದಜ್ಞಾನೆಯನ್ನೇ ಸೂತ್ರದಲ್ಲಿ ವಿಧಿಸುತ್ತಾರೆಂದು ಪರಿಮಾಧಿವ್ರವಯ.

ಪ್ರಹ್ಲಾದ + ಜಿಜ್ಞಾಸಾ = ಪ್ರಹ್ಲಾದಜ್ಞಾನಾ ಎಂಬ ಕರ್ಮಣಿಷ್ಠ್ಯೇ ಸಮಾಸದ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಅಕ್ಷೇಪ ಮತ್ತು ಸಮಾಧಾನ.

ಪ್ರಹ್ಲಾದ ಜಿಜ್ಞಾಸಾ ಎಂಬಲ್ಲಿ ಕರ್ಮಣಿಷ್ಠ್ಯೇ ವಿವೃತವಾಗಿದೆಯೇ ಹೊರತು ಸಂಬಂಧತ್ವೇನ ಸಂಬಂಧ ಸಾಮಾನ್ಯೇಷ್ಟ್ಯೇ ಶೇಷ ಎಂಬ ಸೂತ್ರದಿಂದ ಪೂರ್ವವಿಭಕ್ತಿಯ ವಿವಕ್ಷಾ ಇಲ್ಲವೆಂದು ಹೇಳಲಾಗಿದೆ. ಇದರಿಂದ ಮತ್ತೊಂದು ಅಕ್ಷೇಪವು ಕಂಡುಬಂದಿದೆ. ಏನೆಂದರೆ ವ್ಯಾಕರಣಶಾಸ್ತ್ರದಲ್ಲಿ ಕರ್ಮಣಿ ಚ (ವ್ಯ. ಸೂ. ೨-೨-೧೪) ಎಂಬ ಸೂತ್ರವು "ಕರ್ಮಣಿ ಯಾ ಪೂರ್ವಾ ನ ಸ ಸಮಸ್ಯತೆ" ಎಂದು ಕರ್ಮಣಿಷ್ಠ್ಯೇ ವಿಭಕ್ತಿಯ ಪರಕ್ಕೆ ಸಮಾಸವನ್ನು ನಿಷೇಧಿಸುತ್ತದೆ. ಓಗಿರುವಲ್ಲಿ ಪ್ರಹ್ಲಾದ ಎಂಬಲ್ಲಿ ಕರ್ಮಣಿಷ್ಠ್ಯೇ ವಿಭಕ್ತಿಯೆಂದು ಒದ್ದಾಂತ ಮಾಡಿರುವಾಗ ಇಲ್ಲಿ ಸಮಾಸವನ್ನು ಹೇಗೆ ಹೇಳಿದ್ದೀರಿ ಎಂಬುದೇ ಅಕ್ಷೇಪ. ಅದಕ್ಕೆ ಸಮಾಧಾನವು ಈ ರೀತಿ ಇದೆ.

ಕರ್ಮಣಿ ಚ (ವ್ಯ. ಸೂ. ೨-೨-೧೪) ಎಂಬ ಸೂತ್ರದಲ್ಲಿ ನಿಷಿದ್ಧವಾದ ಕರ್ಮಣಿಷ್ಠ್ಯೇ ಸಮಾಸವು "ಉಭಯವ್ಯವೃತ್ತಿ ಕರ್ಮಣಿ (ವ್ಯ. ಸೂ. ೨-೨-೬೬) ಉಭಯೋಃ ಪ್ರಾಪ್ತೃ ಯೀಶ್ವರಿತತ್ತ್ವ ಕರ್ಮಣ್ಯೇವ ಪೂರ್ವಾ ಪೂರ್ವಾ" ಎಂಬ ಸೂತ್ರವೃತ್ತಿಯಂತೆ, ಒಂದೇ ಶ್ವರಿಯಲ್ಲಿ (ವಿಷಯದಲ್ಲಿ) ಕಾರ್ಯಕರ್ಮಗಳೆರಡನ್ನೂ ಪೂರ್ವ ವಿಭಕ್ತಿಯ ಪ್ರಾಪ್ತಿಯು (ಪ್ರಸಕ್ತಿಯು) ಏಕೀಕೃತವಾಗಿದೆಯೇ ಅಲ್ಲಿ ಕರ್ಮಣಿಷ್ಠ್ಯೇ ಮಾತ್ರ ಪೂರ್ವವಿಭಕ್ತಿಯೇ ಹೊರತು ಕಾರಣಿ ಪೂರ್ವವಿಭಕ್ತಿಯು ಒಂದುವುದಿಲ್ಲ. ಒಂದು ಸೂತ್ರಾರ್ಥವು. ಉದಾ:- ಅಶ್ವಯೋಗೇ ಗಮನ ದೋಷೋ ಅಗೋಷೇನ ಅಗೋಷಕಾರ್ಯಕಾರದ ಗೋಷಕಾರ್ಯಕಾರದ ದೋಷವು (ಪ್ರಾಪ್ತ ಕರ್ಮವಿಷಯ) ಒಂದುಯೋ ಅದು ಅಶ್ವಯೋ ಅದ್ವೈತ ವಿವರ್ಧನ. ಇಂತಹ ಸ್ಥಳದಲ್ಲಿ ಮಾತ್ರ ಅಂದರೆ ಉಭಯವ್ಯವೃತ್ತಿ ಕರ್ಮಣಿ ಎಂಬ ಸೂತ್ರದಿಂದ ಪ್ರಾಪ್ತವಾದ ಕರ್ಮವ್ಯಾಪ್ತವಾದ ಪರಕ್ಕೆ ಮಾತ್ರ "ಕರ್ಮಣಿ ಚ" ಎಂಬ ಸೂತ್ರದಿಂದ ಸಮಾಸವನ್ನು ನಿಷೇಧಿಸಲಾಗಿದೆ. ಪ್ರಕೃತವಲ್ಲದೇನೇ ಪ್ರಹ್ಲಾದಜಿಜ್ಞಾಸಾ ಎಂಬಲ್ಲಿ ಪ್ರಹ್ಲಾದ ಎಂಬ ಪದದ ಮುಂದೆ ಬಂದಿರಾತ್ ಕಾರ್ಣವೇಕವಾದ ಪೂರ್ವ ವಿಭಕ್ತಿಯು ಉಭಯವ್ಯವೃತ್ತಿ ಕರ್ಮಣಿ ಎಂಬ ಸೂತ್ರದಿಂದ ಬಂದಿಲ್ಲ. ಇಲ್ಲಿ ಕರ್ಮಣಿ ಪ್ರಾಪ್ತ ಇದ್ದಾಗ ಕಾರ್ಯ ವಿಭಕ್ತಿ ಇರುವುದಿಲ್ಲ. ಆದಕಾರೂ ಇಲ್ಲಿನ

ಷಟ್ಕೀ ವಿಭಕ್ತಿಯು ಕರ್ತೃಕರ್ಮಗಳಿಗೂ ಶ್ರುತಿ (ಪಾ. ಸೂ. ೨-೩-೬೫) ಎಂಬ ಸೂತ್ರದಿಂದ ಕೃದೋಗೇ ಕರ್ತೃ ಕರ್ಮಣಿ ಚ ಷಟ್ಕೀಷ್ವತ್ ಎಂಬ ವ್ಯತ್ಯಸುಸಾರವಾಗಿ ಇಲ್ಲಿ ಷಟ್ಕೀ ವಿಭಕ್ತಿಯು ಬಂದಿದೆ.

ಉದಾ :- ಕೃತ್ವಾಶ್ಚಕೃತಿಃ ಎಂಬಂತೆ ಇದ್ದು ಸಹ ಷಟ್ಕೀ ವಿಭಕ್ತಿಯು ಬಂದಿದೆ. ಅಪ್ರತ್ಯಯಾತ್ (ಪಾ. ಸೂ. ೩-೩-೧೦೨) ಎಂಬ ಸೂತ್ರದಿಂದ ಸ್ವತ್ವಯಾಃತಮಃ ಪದ್ವಾಸ ಶಬ್ದಕ್ಕೆ ಅಪ್ರತ್ಯಯವು ಬಂದಿದೆ.

ಉದಾ :- ಚೀರ್ಷ + ಆ ಎಂಬ ಪ್ರತ್ಯಯವು ಕೃತ್ವಾಶ್ಚಕೃತಿಯಾಗಿದೆ. ಕೃತ್ವಾಶ್ಚಯಾಂತವಾದ ಜಿಜ್ಞಾಸಾ ಪದವು ಮುಂದೆ ಇರುವ ಪ್ರಯುಕ್ತ ಕರ್ತೃಕರ್ಮಗಳಿಗೂ ಶ್ರುತಿ (ಪಾ. ಸೂ. ೨-೩-೬೫) ಸೂತ್ರದಿಂದಲೇ ಬ್ರಹ್ಮಣಃ ಎಂಬಲ್ಲಿ ಷಟ್ಕೀವಿಭಕ್ತಿಯು ಬಂದಿರುವ ಪ್ರಯುಕ್ತ ಯಾವ ಬಾಧಕವೂ ಇಲ್ಲವೆಂದು ಅಭಿಪ್ರಾಯ.

ಮತ್ತೊಂದು ಆಶ್ಲೇಷಕ್ಕೆ ಸಮಾಧಾನವು ಈ ರೀತಿ ಇದೆ.

ಕರ್ಮಣಿ ಚ ಎಂಬ ಸೂತ್ರದಿಂದ ಬ್ರಹ್ಮಜಿಜ್ಞಾಸಾ ಎಂಬಲ್ಲಿ ಸಮಾಸಕ್ಕೆ ನಿಷೇಧವಿಲ್ಲವಾದರೂ "ಪ್ರತಿಪದ ವಿಧಾನಾ ಷಟ್ಕೀ ನ ಸಮಸ್ಯತೇ" ಎಂಬ ವಾರ್ತಿಕದಿಂದ ಇಲ್ಲಿ ಸಮಾಸಕ್ಕೆ ನಿಷೇಧವು ಕಂಡುಬಂದಿರುವಾಗ ಹೇಗೆ ಸಮಾಸವನ್ನು ಹೇಳುತ್ತೀರಿ ಎಂಬ ಆಶ್ಲೇಷಕ್ಕೆ ಅವಕಾಶವಿದೆ.

"ಪ್ರತಿಪದವಿಧಾನಾ ಷಟ್ಕೀ ನ ಸಮಸ್ಯತೇ" ಎಂಬ ವಾರ್ತಿಕನಿಯಮಕ್ಕೆ ಅರ್ಥವು ಹೀಗಿದೆ. ಪದಂ ಪದಂ ಪ್ರತಿವಿಹಿತಾ ಪ್ರತಿಪದವಿಧಾನಾ, ಯತ್ನಿಂಚಿತ್ತದ -

ನಿಮಿತ್ತೇನ ವಿಧಾನಮತೀ ಯಾ ಷಟ್ಕೀ ತದಂತಂ ಯತ್ತದಂ ತೇನ ನಿಮಿತ್ತಭೂತವದೇನ ನ ಸಮಸ್ಯತೇ |

ಉದಾ :- ಸರ್ವಜೋ ಜ್ಞಾನ ಇತಿ. "ಇಯಂ ಚ ಷಟ್ಕೀ ಕರ್ತೃಕರ್ಮಗಳಿಗೂ ಶ್ರುತಿತ್ಯನೇನ ವಿಹಿತೇತಿ ಪ್ರತಿಪದವಿಧಾನೈವ" ಹೀಗೆ ಕೃತ್ವಾಶ್ಚಕೃತಿಯೋಗಸಮಿತ್ತದಿಂದ "ಕರ್ತೃಕರ್ಮಗಳಿಗೂ ಶ್ರುತಿ" ಎಂಬ ಸೂತ್ರದಿಂದ ಬಂದಿರುವ ಷಟ್ಕೀವಿಭಕ್ತಿಯೂ ಸಹ ಪ್ರತಿಪದವಿಧಾನಾಷ್ಟಿ ಆಗಿರುವ ಪ್ರಯುಕ್ತ ವಾರ್ತಿಕಕಾರರು ಇಂತಹ ಕಡೆ ಸಮಾನನಿಷೇಧ ಮಾಡಿರುವಾಗ ಬ್ರಹ್ಮಣಃ + ಜಿಜ್ಞಾಸಾ = ಬ್ರಹ್ಮಜಿಜ್ಞಾಸಾ ಎಂದು ಸಮಾಸವನ್ನು ಹೇಗೆ ಹೇಳುತ್ತೀರೆಯೆಂದೇ ಆಶ್ಲೇಷಕಾರರ ಅಭಿಪ್ರಾಯ.

ಸಮಾಧಾನವು ಈ ರೀತಿ ಇದೆ.

"ಪ್ರತಿಪದವಿಧಾನಾ = ಷಟ್ಕೀನ ಸಮಸ್ಯತೇ" ಎಂಬ ವಾರ್ತಿಕಕಾರರ ನಿಷೇಧಕ್ಕೆ "ಕೃದೋಗಲಕ್ಷಣಾ ಚ ಷಟ್ಕೀ ಸಮಸ್ಯತೇ" ಎಂಬ ಮತ್ತೊಂದು ವಾರ್ತಿಕದಿಂದಲೇ ನಿವೃತ್ತಸಮಿತವ ಪ್ರಯುಕ್ತ ಜಿಜ್ಞಾಸಾ ಎಂಬಲ್ಲಿ ಸಮಾಸವು ವಿಹಿತವಾಗಿದೆ.

ಪ್ರತಿಪ್ರಸವಂದರ - "ನಿಷೇಧಕ್ಕೆ ನಿಷೇಧ, ಅರ್ಥವು ಸಮಸ್ಯತೋ ನಿಷಿದ್ಧಸ್ಯ ವಿಷಯವಿಶೇಷ ಅಭ್ಯಾಸಃ || ೧ ||" ಪ್ರತಿಪ್ರಸವ = ಅವಮಾಡಕ್ಕೆ ಅವಮಾಡ.

ಈ ಎಲ್ಲಾ ಬಗೆಗಿನ ಆಶ್ಚರ್ಯಗಳೂ ಸಮಾಧಾನಗಳೂ ಶ್ರೀಮನ್ಮಯಸುಧಾದಲ್ಲೂ ತಾತ್ಪರ್ಯಬಂಧಿಹಾದಲ್ಲೂ ಇವೆ. ಅವುಗಳನ್ನೆಲ್ಲಾ ಸಂಗ್ರಹಿಸಿ ತಂತ್ರವಿಜ್ಞಾನಕಾರರು "ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷೋ ಜಿಜ್ಞಾಸು ಇತಿ ಕರ್ಮಣಿ ಪಶ್ಯಾ ಸಮಾಸಃ" ಎಂದು ಸೂತ್ರವ್ರಾಯವಾದ ವಾಕ್ಯವನ್ನು ಬಳಸುತ್ತಾರೆ.

ಜಿಜ್ಞಾಸುವದವು ಕೃತ್ಯತ್ವಯಾಂತವಾದ ವದವಾಗಿದೆ.

ಜ್ಞಾ ಅವಲೋಧನೆ ಎಂಬ ಧಾತುವಿನ ಮುಂದೆ "ಧಾತೋಃ ಕರ್ಮಣಃಸಮಾನತತ್ಕಾರಿತ್" ಇಚ್ಛಾಯಾಂ ವಾ" (ಪಾ. ಸೂ. ೩-೧-೭) ಎಂಬ ಸೂತ್ರದಿಂದ ಇಚ್ಛಾ ಎಂಬ ಅರ್ಥದಲ್ಲಿ ಸ್ವತ್ವಯು ಬಂದು ಜ್ಞಾ + ಸ್ವಾ ಎಂದಾಯಿತು. ಸನ್ನಿವೇಶ (ಪಾ. ಸೂ. ೭-೧-೯) ಸೂತ್ರದಿಂದ ದ್ವಿವಚನ ಬಂದು ಜ್ಞಾ ಜ್ಞಾ ಸ್ವಾ ಎಂದಾಯಿತು. ಪರಾದಿ ಶೇಷ, ತ್ವಸ್ಯ (ಪಾ. ಸೂ. ೭-೪-೭೦) ಎಂಬ ಸೂತ್ರದಿಂದ ಪೂರ್ವದ ಮೊದಲನೆಯ ಜ್ಞಾ ಎಂಬುದಕ್ಕೆ ತ್ವಸ್ಯವು ಬಂದು ಜಿಜ್ಞಾ ಸ್ವಾ ಎಂದಾಯಿತು. ಸನ್ನತ (ಪಾ. ಸೂ. ೭-೪-೧೯) ಎಂಬ ಸೂತ್ರದಿಂದ ಮೊದಲನೆಯ ಜಿಜ್ಞಾಸೋತ್ತರ ಅಕಾರಕ್ಕೆ ಇತ್ಯವು ಬರಲಾಗಿ ಜಿ ಜ್ಞಾ ಸ ಎಂದಾಗಲಾಗಿ, ಅಪ್ರತ್ಯಯಾತ್ (ಪಾ. ಸೂ. ೭-೪-೭೯) ಎಂಬ ಸೂತ್ರದಿಂದ ಪ್ರತ್ಯಯಾಂತವಾದ ಧಾತುಮಿಗೆ ಅಪ್ರತ್ಯಯವು ಬಂದು ಜಿಜ್ಞಾಸು ಆ ಎಂದಾದನಂತರ ಅಜಾಧ್ಯತಾ ಜಾವ್ (ಪಾ. ಸೂ. ೪-೧-೪) ಸೂತ್ರದಿಂದ ಸ್ವೀರಿಂಗದಲ್ಲೇ ಜಾವ್ ಪ್ರತ್ಯಯವು ಬಂದಾಗ ಜಿಜ್ಞಾಸು + ಆ + ಆ ಎಂದಾಗಿ ಸರ್ವಾರ್ಥೋಕ್ತ ಸಂಧಿಯು ಬಂದು "ಜಿಜ್ಞಾಸು" ಎಂಬ ರೂಪವು ಸಿದ್ಧವಾಗಿದೆ. ಈ ಜಿಜ್ಞಾಸು ಎಂಬ ಟಾಟಾಂತವಾದ ಸ್ವೀರಿಂಗ ಶಬ್ದವು ನಿಷ್ಪತ್ತಿಯಾಗಲು ಪ್ರವಾನವಾಗಿ ಬಳಸುತ್ತಾಗಲಿ ಆವೇಶಿಯು ಉಂಟು.

ತಂತ್ರವಿಜ್ಞಾನ ಮೂಲ:- ತತ್ತ್ವ ಅಥ - ಅಧ್ಯಯನ ಕಮದಮಾದಿರೂಪಾಧಿಕಾರಸೂತ್ರಾನಂತರಂ, ಅತಃ = ಅಕಾರವಾಚ್ಯಾಶ್ಚ ಸಹತ್ಯಗಾ, ಜ್ಞಾನೋಕ್ತಪ್ರಕಾರದಮೋಕ್ಷಾಭಿಫಲಸತ್ತ್ವಾತ್, ಬಂಧ್ಯಸತ್ತ್ವಾತ್, ಅಗಮ್ಯ ವ್ರಾಮಾಣ್ಯಾತ್, ಸಿದ್ಧಾರ್ಥಪ್ರಮಾಣಸತ್ತ್ವಾದ್ವಾ ಓ ಪ್ರತ್ಯಗಾ = ಗುಣವಿವರ್ಣಾತ್ಕ ಪಿಷ್ಟೋ ಜಿಜ್ಞಾಸು ರ್ವೇತಿತಿಜಿಜ್ಞಾ ||

ಅರ್ಥ:- ತತ್ತ್ವ = ಮೊದಲನೆಯ ಸೂತ್ರವಾದ ಓ ಅಧಾತೋ ಪ್ರತ್ಯಜಿಜ್ಞಾಸು ಓ ಎಂಬ ಸೂತ್ರದಲ್ಲಿರತ ಓ ವರಕ್ಕೂ, ಅಥ ಎಂಬ ವರಕ್ಕೂ, ಪ್ರತ್ಯವರಕ್ಕೂ ಅರ್ಥವನ್ನು ಶೇಳಿದ ಮೇಲೆ, ಪ್ರತ್ಯಜಿಜ್ಞಾಸು ಎಂಬಲ್ಲಿ ಸಮಾಸದ ಸ್ವರೂಪವನ್ನೂ ತಿಳಿಸಿದ ನಂತರದಲ್ಲಿ, ಅಥ ಎಂಬ ಪ್ರಾರಂಭಿಸಿ ಮೊದಲನೆಯ ಸೂತ್ರದ ವಿಶಿಷ್ಟಾರ್ಥವನ್ನು ಸಂಗ್ರಹಿಸಿ ಶೇಳುತ್ತಾರೆ.

ಅಥ = ಅಧ್ಯಯನ ಕಮದಮಾದಿ ರೂಪಾಧಿಕಾರಸೂತ್ರಾನಂತರಂ = ಅಧ್ಯಯನಕಮ, ದಮಾದಿರೂಪವಾದ ಅಧಿಕಾರವನ್ನು ವದದಮೇಲೆ, ಅತಃ = ಅಕಾರವಾಚ್ಯಾಶ್ಚ ಸತ್ತ್ವಾತ್ ಪ್ರತ್ಯಗಾ = ಅಕಾರವಾಚ್ಯನಾದ ವ್ರಸ್ಥಾನಾದ ಪ್ರತ್ಯಗಾ, "ಆ ಇತಿಪ್ರತ್ಯೇತಿಶ್ಚತೇ" ಎಂದು ಅಕಾರವು ಪರಿಪ್ರತ್ಯವಾಚಕವಾಗಿರುವ ವ್ರಯುಕ್ತ ಅಕಾರವಾಚ್ಯನಾದ ವ್ರಸ್ಥಾನಾದ ಪರಿಪ್ರತ್ಯನ ರಸೆಯಿಂದ, ಬಂಧ್ಯಾತ್.

ಜ್ಞಾನೋಕ್ತಪ್ರಕಾರದಮೋಕ್ಷಾಭಿಫಲಸತ್ತ್ವಾತ್ = ಬಿಂಬಾರೋಪಜ್ಞಾನದಿಂದ ಉಂಟಾಗುವ ಪರಮಾತ್ಮನ ಆತ್ಮಾರ್ಥಪ್ರಕಾರದಿಂದ ಲಭಿಸುವ ಮೋಕ್ಷವೆಂಬ ಫಲವು ಮೊದಲನೆಯಿಂದ, ಬಂಧ್ಯ ಸತ್ತ್ವಾತ್ = ಸಂಸಾರವೆಂಬ ಬಂಧವು ಸ್ಥಾಪಿಸಿರುವುದರಿಂದ, ಅಗಮ್ಯವ್ರಾಮಾಣ್ಯಾತ್ = ಅಗಮ್ಯ ವ್ರಮಾಣವಾದುದರಿಂದ, ಸಿದ್ಧಾರ್ಥ ಪ್ರಮಾಣಸತ್ತ್ವಾದ್ವಾ = ಶೇಷವಾಗಿ ಅಗಮ್ಯಗಳಿಗೆ ಸಿದ್ಧವಾದ ವಾರ್ಥ ಯಥಾರ್ಥ ಜ್ಞಾನವನ್ನು ಉಂಟು ಮಾಡುವ ಸ್ವಭಾವವಿರುವುದರಿಂದ,

ಓಂ = ಬ್ರಹ್ಮಣಃ = ಓಂ = ಗುಣಪರಿಪೂರ್ಣಾ = ಗುಣಪರಿಪೂರ್ಣಾನಂದ, ಬ್ರಹ್ಮಣಃ = ವಿಷ್ಣೋಃ = ಬ್ರಹ್ಮಶಬ್ದವಾಚ್ಯನಾದ, ವಿಷ್ಣುವಿನ, ಜಿಜ್ಞಾಸಾ = ಜಿಜ್ಞಾಸೆಯು, ಕರ್ತವ್ಯಾ ಇತಿಶೇಷಃ = ಮಾಡಲ್ಪಡತಕ್ಕದ್ದು. ಇತಿಶೇಷಃ = ಈ ಸೂತ್ರದಲ್ಲಿ ಕರ್ತವ್ಯಾ ಎಂಬ ಪದವನ್ನು ಅಧ್ಯಾಪಾರ ಮಾಡಿ ಸೇರಿಸಿಕೊಂಡಿರುವುದಾಗಿದೆ.

ಅಥ ಶಬ್ದಾರ್ಥದಲ್ಲಿ ಸೇರಿರತಕ್ಕ ಅಧ್ಯಯನವು ಹರಿಭಕ್ತಿಪೂರ್ವಕವಾದ ಅಧ್ಯಯನವೆಂಬಲ್ಲಿ ವಿವರಣೆ :-

ಶಾಸ್ತ್ರಾರ್ಥ :- ಬ್ರಹ್ಮಮೀಮಾಂಸಾಶಾಸ್ತ್ರದಲ್ಲಿ ಪ್ರತಿಪಾದ್ಯನಾದ ಪರಬ್ರಹ್ಮನ ಶ್ರವಣಾದಿರೂಪವಾದ ಜಿಜ್ಞಾಸೆಯನ್ನು ಮಾಡತಕ್ಕಮಗೆ ಇರಬೇಕಾದ ಅಧಿಕಾರ ಸಂಪತ್ತು ಯಾವುದೆಂಬುದನ್ನು ಭಾಗವತತ್ರಯವೆಂಬ ಪ್ರಮಾಣ ಗ್ರಂಥವು ತಿಳಿಸುತ್ತದೆ. ಅದನ್ನು ಶ್ರೀಮದಾಚಾರ್ಯರು ಸೂತ್ರಭಾಷ್ಯದಲ್ಲಿ "ಅಧಿಕಾರಶ್ಲೋಕೋ ಭಾಗವತಾಂತ್ಯೇ" ಎಂದು ಪ್ರಾರಂಭಿಸಿ ಉದಾಹರಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಪೋಮಸಂಹಿತಾಮನವನ್ನೂ ಉದಾಹರಿಸಿರುವರು. ಅದು ಜಾತಿಭೇದವಾದ ಅಧಿಕಾರಿಗಳ ವಿಭಾಗವನ್ನೂ ಗುಣಭೇದವಾದ ಅಧಿಕಾರಿಗಳ ವಿಭಾಗವನ್ನೂ ತಿಳಿಸುತ್ತದೆ. ಆ ಮಹನುಗಳು ಈ ರೀತಿ ಇವೆ.

"ಅಧಿಕಾರಶ್ಲೋಕೋ ಭಾಗವತಾಂತ್ಯೇ-

ಮಂದಮಧ್ಯೋತ್ತಮತ್ವೇನ ತ್ರಿವಿಧಾ ಹೃದಿಕಾರಿಃ |

ತತ್ರಮಂದಾಮನುಷ್ಯೇಷು ಯ ಉತ್ತಮಗಣಾಮಹಾಃ |

ಮಧ್ಯಮಾ ಋಷಿಗಂಧರ್ವಾದೇವಾಶ್ಚತ್ವೋತ್ತಮಾಮಹಾಃ || ಎಂದು ಹೇಳಲಾಗಿದೆ.

ಅರ್ಥ :- ಮಂದಾಧಿಕಾರಿಗಳು, ಮಧ್ಯಮಾಧಿಕಾರಿಗಳು, ಉತ್ತಮಾಧಿಕಾರಿಗಳೆಂದು ಅಧಿಕಾರಿಗಳಲ್ಲಿ ಮೂರು ಪ್ರಭೇದವಿದೆ. ಅವರಲ್ಲಿ ಮನುಷ್ಯೋತ್ತಮರು ಮಂದಾಧಿಕಾರಿಗಳು ಋಷಿಗಳು ಗಂಧರ್ವರು, ಮಧ್ಯಮಾಧಿಕಾರಿಗಳು, ದೇವತೆಗಳು ಉತ್ತಮಾಧಿಕಾರಿಗಳೆಂದು ವಿಭಾಗವಿದೆ.

ಇದು ಮನುಷ್ಯೋತ್ತಮತ್ರ, ಋಷಿತ್ರ, ಗಂಧರ್ವತ್ರ, ದೇವತ್ರರೂಪಗಳಾದ ಜಾತಿಭೇದವಾದ ಅಧಿಕಾರಿ ಪ್ರಭೇದಗಳು. ಓಗೇ ಹೇಳಿದರೆ ಮನುಷ್ಯೋತ್ತಮತ್ರವು ವೇದಾನ್ತಾಧಿಕಾರಿಗಳಾದ ಸಮ್ಯಕ್ವಿವರಣಾ ಕುಮಾರರು ಪ್ರಯುಕ್ತ ಅವರಿಗೆ ವೇದಾಂತ ಶಾಸ್ತ್ರಾಧಿಕಾರವಿಲ್ಲವಾದ್ದರಿಂದ ಅಲ್ಪತ್ರದಲ್ಲಿ ಅಧಿಕಾರಿ ಅಲ್ಲದವು ಬಂದಂತಾಗಿ ಅತಿವ್ಯಾಪ್ತಿ ದೋಷ ದೂಷಿತವಾಯಿತು. ಎಂಬ, ಆಕ್ಷೇಪದ ಪರಿಹಾರಕ್ಕಾಗಿ "ಇತಿಜಾತಿಭೇದೋ ಭೇದಃ" ಎಂದು ಹೇಳಿದ ಮೇಲೆ, ಹಿಂದಿನ ಅಲ್ಲದದಲ್ಲಿ ಅಸ್ವಾರಸ್ಯದಿಂದ, ಮುಂದೆ ಈ ಪ್ರಮಾಣವಾಕ್ಯವು "ತಥಾನ್ಯೋಗುಣಪೂರ್ವಕಃ" ಎಂದು ದೋಷದೂಷಿತವಾದ ಅಧಿಕಾರಿ ಅಲ್ಲದವನ್ನು ನಿರೂಪಿಸುತ್ತದೆ.

"ಇತಿ ಜಾತಿಭೇದೋ ಭೇದಃ ತಥಾನ್ಯೋ ಗುಣಪೂರ್ವಕಃ |

ಭಕ್ತಿಮಾನ್ ಪರಮೇ ವಿಜ್ಞೇಯಸ್ತದ್ವಯನವಾಸ್ಮರಃ ||

ಅಥಮಃ ಕಮಾದಿಸಂಯುಕ್ತೋ ಮಧ್ಯಮಃ ಸ ಉದಾಹೃತಃ |

ಆ ಬ್ರಹ್ಮಶಬ್ದವರ್ಣನಾಂಕಂ ಅಪಾರಂ ಚಾಪ್ಯನಿತ್ಯತಮ್ ||

ವಿಜ್ಞೇಯ ಚಾತದ್ವಯಗೋ ವಿಜ್ಞೇಯಾದ್ವೇತಸಂಕ್ರಯಃ |

ಸ ಉತ್ತಮೋಽಧಿಕಾರೀ ಶಾಸ್ತ್ರಜ್ಞಸ್ತಾಖಿಲಕರ್ಮವಾನ್ || ಇತಿ ||

ಅಧ್ಯಯನಮಾತ್ರವೇ ॥

ನಾವಿಕೇಶವಾದಿತಿಲೋಕರಿ ॥

೪೩ ಸೂತ್ರಭಾಷ್ಯಂ ॥

ವಿಕೇಶ ವಾಕ್ಯಾರ್ಥ ಸಂಗ್ರಹ :- ಹರಿಭಕ್ತಿ ಪೂರ್ವಕವಾದ ಅಧ್ಯಯನ, ತಮವಮಾದಿಸಂಪತ್ತಿ, ವಿಷ್ಣುವಾದೈಕ ಸಂಶ್ಲಯತ್ರಗಲೆಯ ಅಧಿಕಾರಿಯ ಗುಣಗಳು ವಿಧಿ ಮೋಕ್ಷಾಧಿಕಾರಿಗಳಿಗೂ ಇರಬೇಕಾದ ಗುಣಗಳೇ ಆಗಿವೆ. ಮೂರು ಬಗೆಯಾದ ಅಧಿಕಾರಿಗಳಿಗೂ ಈ ವಿಶ್ವಾ ಭರ್ಮಗಳೂ ಇರುವಾಗ ಅಭಿಮಾಧಿಕಾರಿ, ಮಧ್ಯಮಾಧಿಕಾರಿ, ಉತ್ತಮಾಧಿಕಾರಿ ಎಂಬ ವಿವೇಚನೆಯು ಹೇಗೆ ಆದರೆ ವಿಭಾಗವು ಕೊಡುವುದಿಲ್ಲವೆಂಬ ಶಂಕೆಗೆ ಉತ್ತರವಾಗಿ ಬೇಕಾದುದು: "ಉತ್ತರೋಕ್ತ ಪ್ರಾಚುರ್ಯೇಣಾಕಾಂಕ್ಷಾರ್ಹತ" (ಬೇಕು ಎಂದು ಮಧ್ಯಮಾಕಾಂಕ್ಷಿಯವು ಲಕ್ಷಣಗಳಿಗೆ ಬಾರದಂತೆ ಸೂತ್ರ ಪ್ರಾಯವಾಗಿ ಹೇಳುತ್ತಾರೆ.

ತತ್ಪರ್ಯ ಚಂದ್ರಿಕಾಕಾರರು ಆದರ ವಿಕೇಶಾರ್ಥವನ್ನು ಈ ರೀತಿ ನಿರೂಪಿಸುವರು.

ತತ್ಪರ್ಯಚಂದ್ರಿಕಾ - ತತತ್ಪರ್ಯಮರ್ಥ :- ಸಮಾನಾಧಿಕರಣಾನಾಂ ವೇದಾಧ್ಯಯನಶಮದಮಾದಿ ವಿಷ್ಣುವಾದೈಕಸಂಶ್ಲಯತ್ರಾದೀನಾಂ ಮಧ್ಯ

೧. ಅಭಿಮಾಧಿಕಾರಿ ಲಕ್ಷಣವು :-

ಯಶ್ಯಕಮಾದಿವಿಷ್ಣುವಾದೈಕಸಂಶ್ಲಯತ್ರಾದಿಕೇ ಅಪ್ರಚುರೇ ಅಧ್ಯಯನಂ ತು ಪ್ರಚುರಂನೋಬಧಮುಃಶಾ

ಎಂದು ಹೇಳಲಾಗಿದೆ.

ಇದರಿಂದ ಪ್ರಚುರಾದ್ಯಯನಮತ್ತೇನೂ ಅಪ್ರಚುರಶಮದಮಾದಿವಿಷ್ಣು ವಾದೈಕಸಂಶ್ಲಯತ್ರಾದಿಮತ್ತಂ - "ಅಭಿಮಾಧಿಕಾರಿಗೋ ಲಕ್ಷಣಂ" ಎಂದು ಪರ್ಯಮಿತವಾದ ಅಭಿಮಾಧಿಕಾರಿಯ ಲಕ್ಷಣವು.

೨. ಮಧ್ಯಮಾಧಿಕಾರಿ ಲಕ್ಷಣ ಸ್ವರೂಪವು:-

ಯಶ್ಯ ವಿಷ್ಣುವಾದೈಕ ಸಂಶ್ಲಯತ್ರಾದಿಕಮೇವ ಅಪ್ರಚುರಂ, ಅಧ್ಯಯನಶಮಾದಿಕೇ ತು ಪ್ರಚುರೇ ಸ ಮಧ್ಯಮುಃಶಾ

ಆದರೆ ಪ್ರಚುರಾದ್ಯಯನಶಮದಮಾದಿಮತ್ತೇನೂ ಅಪ್ರಚುರವಿಷ್ಣುವಾದೈಕಸಂಶ್ಲಯತ್ರಾದಿಮತ್ತಂ ಮಧ್ಯಮಾಧಿಕಾರಿಗೋ ಲಕ್ಷಣಂ" ಎಂದು ಮಧ್ಯಮಾಧಿಕಾರಿಯು ಲಕ್ಷಣವನ್ನು ಹೇಳುವಂತಾಗಿದೆ.

೩. ಉತ್ತಮಾಧಿಕಾರಿಯ ಲಕ್ಷಣವು:-

ಯಶಸ್ವಿ ವಿಷ್ಣುಪಾದೈಃ ಸಂಶ್ರಯತ್ಪಾದಿಕಂ ಪ್ರಚುರಂ ಅಧ್ಯಯನಕಮಾದಿಕೇ ತ್ವ
ಪ್ರಚುರೇ ಸ ಉತ್ತಮ ಇತಿ ||

ಈ ಲಕ್ಷ್ಮೀನಾರಾಯಣ ಪುರಾಣದ

ಅಪ್ರಚುರಾದ್ಯಯನಕಮಾದಮಾತ್ಮಸಂಶ್ರಯತ್ಪಾದಿಕಂ ಸಂಶ್ರಯತ್ಪಾದಿಕಂ
ಉತ್ತಮಾಧಿಕಾರನೋ ಲಕ್ಷ್ಮೀನಾರಾಯಣ

ಎಂದು ಮುಕ್ತರ ಅಸಂಕೇತವಾದ ಮೂರು ಬಗೆಯಾದ ಅಧ್ಯಯನಾಧಿಕಾರಿ, ಮಧ್ಯಮಾಧಿಕಾರಿ, ಉತ್ತಮಾಧಿಕಾರಿಗಳ
ಲಕ್ಷಣವನ್ನು ತಾತ್ಪರ್ಯಬಂಧಿಪಡಿಸಿರುವ ತೋರಿಸಿರುವರು.

ಈ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ "ಉತ್ತರೋಕ್ತಾಪ್ರಾಚೀನೋಪನಿಷತ್" ಎಂಬ ವಾಕ್ಯಕ್ಕೆ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನ ಮಾಡುವಾಗ
ಭಾವನೋದಾರರು ಈ ಕೆಳಗೆ ಕಂಡಂತೆ ಅಧ್ಯಯನಾದ್ಯಮೋಕ್ಷಮಾಧಿಕಾರಿಗಳ ಅಸಂಕೇತ ಲಕ್ಷಣಗಳನ್ನು ವಿವರಿಸಿರುತ್ತಾರೆ.

ಭಾವನೋದರ ವಾಕ್ಯಗಳು:-

ನನು ಸರ್ವಂ ಸರ್ವತ್ರ ಚೀತ್ ಪರಸ್ವರಾವ್ಯವ್ಯತ್ಯಾತ್ ನ ವಿಶೇಷಲಕ್ಷಣಾನೀತ್ಯಾಶಂಕೃ
ನಿರಸೃತಿ ||

ನ ಚೈವಂಶಾಂಕರ್ಯಂ ||

ಉತ್ತರೋಕ್ತಾಪ್ರಾಚೀನೋಪನಿಷತ್ || ಇತಿತತ್ ಪ್ರಕಾಶಿತಾ ||

ಉತ್ತರೋಕ್ತಮಿತಿ ||

ಪೂರ್ವಸೃಷ್ಟಿಕೇಶವಃ |

ತಥಾಚೋತ್ತರಸೃಷ್ಟಧರ್ಮೇ, ಉತ್ತಮೇ ಚೋಕ್ತಾನಾಂ ಅಧ್ಯಯನವತ್ಪಾದೀನಾಂ
ತ್ರಯಾಣಾಂ ಗುಣಾನಾಂ ಪೂರ್ವಸೃಷ್ಟಿ ಅಧರ್ಮೇ ವಾ ಅಪ್ರಾಚೀನೋಪನಿಷತ್ ||

ತತಶ್ಚ ಪ್ರಚುರತಮಾಧ್ಯಯನಾದಿಗುಣತ್ರಯಮ್ - ಉತ್ತಮಮ್,
ಪ್ರಚುರತರಗುಣತ್ರಯಮ್ ಮಧ್ಯಮಮ್ ಪ್ರಚುರತರತ್ಪಾದಿರೂಪಾದ್ಯಯನಾದಿಮಮ್
- ಅಧ್ಯಯನಮ್ ಇತ್ಯುತ್ಪಾದೀನಾಂ ತ್ರಯಾಣಾಂ ಲಕ್ಷಣಾನೇನೋಕ್ತಾನಿ ||

ಪ್ರಚುರತ್ಯ, ಪ್ರಚುರತರತ್ಯ, ಪ್ರಚುರತಮತ್ಪಾದೀನಾಂ ಮಧುರತ್ಪಾದಿವತ್ ಪ್ರಪ್ತತ್ಪಾದಿವಚ್ಛ
ಪ್ರಾಪ್ತರೂಪತ್ಯಾತ್ ನ ಕಕ್ಷಿತ್ ಕೃದ್ರೋಪದ್ರವಃ ||

ಯದ್ವಾ ಸಂಗ್ರಹೀತಾನುಕ್ಯಪ್ಪಾಶ್ಚ ಗುಣಾಃ ಉತ್ತರೋಕ್ತಾಃ |

ತೇಷಾಂ ತತ್ರ ಭಕ್ತಿಮಾನಿತ್ಯಾದಿ ಯಥಾಸ್ಥಿತ ಮೂಲೋಕ್ತಗುಣಾಪೇಕ್ಷಯಾ
ಅಪ್ರಾಚೀನೋಪನಿಷತ್ ಯೋಜನಾ |

ಯಥಾಸ್ಥಿತಮೂಲೋಕ್ತಗುಣಾನಾಂ ಚ ಪ್ರಾಚೀನೋಪನಿಷತ್ ಲಕ್ಷಣಂ |

ತತಶ್ಚ (೧) ಅಧ್ಯಯನಾಧಿಕಾರಿಲಕ್ಷಣಂ -

ಯತ್ರ ಅಧ್ಯಯನವತ್ತ್ವಂ ಪ್ರಚುರಂ ಗುಣಾದ್ಯಯಂ ಅಪ್ರಚುರಂ ಸೋಽಧಮಃ |

(೨) ಮಧ್ಯಮಾಧಿಕಾರಿಲಕ್ಷಣಂ ಯಥಾ -

ಯತ್ರಕಮಾದಿಸಂಪತ್ತಿಃ ಪ್ರಚುರಾ, ಅಧ್ಯಯನವತ್ತ್ವಂ ವೈರಾಗ್ಯಾದಿ ಚಾಪ್ರಚುರಂ ಸ ಮಧ್ಯಮಃ

(೩) ಉತ್ತಮಾಧಿಕಾರಿಲಕ್ಷಣಂ ಯಥಾ -

ಯತ್ರವಿಷ್ಣುಶಾಸ್ತ್ರಸಂತ್ರಯತ್ವಂ ಪ್ರಚುರಂ ಅಧ್ಯಯನವತ್ತ್ವಂ ಕಮಾದಿ

ಸಂಪತ್ತಿಶ್ಚ ಅಪ್ರಚುರಾ ಸ ಉತ್ತಮ ಇತ್ಯರ್ಥಃ |

ಅಧಮಾದಿಮ -

ಅಧ್ಯಯನವತ್ತ್ವಾದೀಣಾಂ ಸಮಾನಾಧಿಕರಣಗುಣಾದ್ಯಯಾಶೇಷ್ಯಯಾ ಪ್ರಾಚುರ್ಯೋಽಭಿಪ್ರಾಯಾನ್ಮಾನ್ಯಾಃ ತತ್ರ ತತ್ರ ತತ್ಸಗುಣಾಃ ವಿಶಿಷ್ಟ ವಚನಂ ಅತ್ಯನೇನಮಧ್ಯಮಾಧಿಕಾರಿತ್ವಂ ಸೂಚಿತಮಿತಿ, ವಿಜ್ಞಾನಮಿತಿ ಉತ್ತಮಾಧಿಕಾರಿತ್ವಂ ಸೂಚಿತಂ ಇತಿ ಖೇಕಾವಚನಂ ಜ್ಞಾಪಕಮಿತಿರ್ಧೇಯಮ್ || (ಇತಿ ಭಾವಬೋಧ ||)

ಇಷ್ಟು ಹೇಳಿ ಭಾವಬೋಧಕಾರರು ತಾತ್ಪರ್ಯಚಂದ್ರಿಕೆಯಂತು ಎಂದು ಪ್ರಾರಂಭಿಸಿ 'ಯದ್ವಾ' ಎಂದು ತಾವು ವಿವರಿಸಿರುವ ಅರ್ಥಕ್ಕೆ ಸ್ವಲ್ಪ ಸಂದಾರ್ಭವಿರುವಾಗ ತಾತ್ಪರ್ಯ ಚಂದ್ರಿಕಾ ವಾಕ್ಯಗಳನ್ನೇ ಉದಾಹರಿಸುತ್ತಾರೆ.

ತಾತ್ಪರ್ಯ ಚಂದ್ರಿಕಾಕಾರರು ಸಮಾನಾಧಿಕರಣವಾದ ಗುಣತ್ರಯಗಳ ಮಧ್ಯದಲ್ಲಿ ಒಂದಕ್ಕಾಗಲಿ, ಎರಡಕ್ಕಾಗಲಿ ಪ್ರಾಚುರ್ಯವನ್ನು ವಿವಿಧ ಮಾದಿ ಉತ್ತಮಮಧ್ಯಮಾಧಿಕಾರಿಗಳ ಪ್ರಭೇದವನ್ನು ವರಿಗಣಿಸುತ್ತಾರೆ. ಭಾವ ಬೋಧಕಾರರು ಮೊದಲು ವಿವರಿಸಿರುವ ಪ್ರಕಾರದಲ್ಲಿ ಸಮ್ಮಿತಿಗಣನ ಗುಣತ್ರಯಗಳಲ್ಲೇ ಪ್ರಾಚುರ್ಯವಲ್ಲೇ ತರತಮ ಭಾವವನ್ನು ಅಶ್ರಯಿಸಿ ಅಧಿಕಾರಿಭೇದವನ್ನು ಹೇಳಿದ್ದಾರೆ.

ತಂತ್ರವಿವರಣೆಯಲ್ಲಿ ತಂತ್ರವಿವರಣಾಕಾರರು 'ತತ್ತ್ವ ಅಥ' ಎಂದು ಪ್ರಾರಂಭಿಸಿ ಅಥ ಶಬ್ದಾರ್ಥವನ್ನು ಅಧ್ಯಯನ ಕಮರಮಾದಿರೂಪಾಧಿಕರಣವತ್ತ್ವಾನಂತರಂ ಎಂಬಲ್ಲಿ ಹೇಳಿರುವ ಅಧ್ಯಯನವು "ಭಕ್ತಿಮಾನಾ ವರಮೇ ವಿಷ್ಣೋ" ಎಂಬ ಭಾಗವತಾಂತ್ಯದ ವಾಕ್ಯದಂತೆ "ಉಪಕ್ರಮಾರ್ಥವಾದ ಅಧ್ಯಯನವನ್ನೇ ಇಚ್ಛುಕೋಽಪೇಕ್ಷುಃ ಕೇವಲ ತಂತ್ರಭಕ್ತಿ ರೂಪವಾದ ಅಧ್ಯಯನವಲ್ಲ. ತಂತ್ರಭಕ್ತಿಯಿಲ್ಲದವನು ಅಧ್ಯಯನ ಮಾಡಿದವನಾದರೂ ಅವನಿಗೆ ಬ್ರಹ್ಮಮೀಮಾಂಸಾ ಶಾಸ್ತ್ರಾಧಿಕಾರವೇ ಇರುವುದಿಲ್ಲ. ಇದಕ್ಕೆ ಚಾಕಾವ್ಯಾಕೇ ಗಮನವಾಗಿದೆ. ಜಾತಿಭಕ್ತವಾದ ಅಧಿಕಾರಿಲಕ್ಷಣವನ್ನು ಹೇಳಿದ ತರುವಾಯ ತತ್ತ್ವವ್ರಹ್ಮಾಂತಿಕಾರರು ಆ ಲಕ್ಷಣಕ್ಕೆ ಅತಿವ್ಯಾಪ್ತಿಯನ್ನು ಕಂಟಿ ಪ್ರಕಾರಾಂತರೇಣಾಧಿಕಾರಿತ್ವರೂಪ ಮಾತ್ರ "ತಥೇತಿ" ಎಂದು ಹೇಳಿದ್ದಾರೆ.

ಆ ವಾಕ್ಯಗಳು ಈ ರೀತಿ ಇವೆ.

"ಅನೇನ ಮೋಕ್ಷಮೋಗ್ಯತ್ವಂ ಕಾಮಾನ್ಯಲಕ್ಷಣಮಭಿಪ್ರೇತಂ |

ಅಸ್ಯ ಚ ಸುಷ್ಪ್ರಾಪ್ತವೌ ವ್ಯಾವ್ರೇಣ ವ್ಯಾಪ್ತಯುಕ್ತಾಯುಕ್ತಾ ಪ್ರಕಾರಾಂತರೇಣಾಧಿಕಾರಿ

ಸ್ವರೂಪಮಾತ್ರಾ || ತಥೇತಿ || ಇತಿ ತತ್ತ್ವವ್ರಹ್ಮಾಂತಿಕಾ ||

ಈ ಬೇಕವಾಕ್ಯದಲ್ಲಿನ ಸಚ್ಚಿದ್ರಾದೌ ಎಂಬಲ್ಲಿರುವ ಆದಿ ಎಂಬ ಪದಕ್ಕೆ ಅತಿಗುಹ್ಯವಾದ ಪ್ರಯೋಜನವನ್ನು ಭಾವದೀಪಕಾರರು ತೋರಿಸಿರುವರು.

ಶ್ರೀ ರಾಘವೇಂದ್ರ ಗುರುಸಾರ್ವಭೌಮರೇ ತತ್ವಪ್ರಕಾಶಕಕ್ಕೆ ಭಾವದೀಪವೆಂಬ ಅಮೋಘವಾದ ಮ್ಯಾಖ್ಯಾನವನ್ನು ರಚಿಸಿರುತ್ತಾರೆ. ಅವರ ವಾಕ್ಯಗಳು ಈ ರೀತಿ ಇವೆ.

“ನನು ಮುಕ್ತಿಯೋಗ್ಯತ್ವಮೇವ ಅಧಿಕಾರಿ ಲಕ್ಷಗಮಸ್ತು |

ಶುಗನ್ನೇತಿವಶ್ಯಮಾಣಾಪಕೂದ್ರಾಧಿಕರಗಾನ್ಯಾಯೇನಾಧಿಕಾರಸ್ಥ ತೈವರ್ಗಿಕಮಾತ್ರ
ಪರ್ಯವಸಾನೋಪಪತ್ತೇಃ |

ವೃಥಾಶ್ಚಾಯಮಥಶಬ್ದಃ |

ಜೀವಾನ್ಮವಿಪಯಾರ್ಥಕಬ್ರಹ್ಮಪದೇನೈವಮುಮುಕ್ಷುಮಾತ್ರಾಧಿಕಾರಿಣಃ ತದಪಕೂದ್ರತ್ವಸ್ತು
ಅಪಕೂದ್ರನಯಗಾನ್ಯಾಯೇನೈವ ಲಾಭಸಂಭವಾತ್ |

ತತ್ಪ್ರದೃಶ್ಯೈವ, ಅಪಕೂದ್ರಾಧಿಕಾರಸ್ಥಾತ್ಮಸೂಚನಮಿತ್ಯ ಒಣಾತೀವತುಷ್ಟಿಕರಂ |

ತಥಾನ್ಯೋ ಗುಣಪೂರ್ವಕ ಇತಿಭಾಷ್ಯಂ ಚ ವೃಥಾಂ |

ಅರುಚ್ಯೇತ್ಯಾದಿಬೀಕಾ ಚ ಅಯುಕ್ತಾ” ಇತಿಶಸ್ತೃಚಿತ್ತೋದ್ಯಮಯುಕ್ತಂ |

ತ್ವದುಕ್ತದಿಶಾ, ಅತ್ಯತ್ವವರ್ಗೀಕಾಧಿಕಾರಲಾಭೇಽಪಿ ತೈವರ್ಗೀಕೇಷ್ವಪಿ ಕೇಶಾಂ

ಚಿದನಧಿಕಾರಿಣಾಂ ಭಾವೇನ ತತ್ಪರಿವರ್ಜನಸ್ಥ ಅಪಕೂದ್ರನಯೇನ, ಅಪ್ರಾಪ್ತೇಃ |

“ಅಧ್ಯಯನಮಾತ್ರವತಃ” ಇತ್ಯಧಿಕರಣೇ ತಾದೃಶಾಧಿಕಾರವಿಶೇಷಸ್ಥ ಪ್ರಾಪ್ತತ್ವೇಽಪಿ

ತಸ್ಯೈವೇಹ, ತಥಾನ್ಯೋ ಗುಣಪೂರ್ವಕ ಇತ್ಯಾದಿಭಾಷ್ಯೇಣ ವಿವಿಚ್ಛೇತಕನಾತ್ |

ಶ್ಲೋಕತ್ವವ್ಯವೃತ್ತಿಸೌಕರ್ಯಾಯ ವಶ್ಯಮಾಗಮ್ಯೈವ, ಆದೌ, ಅಥಪದೇನ,

ನಿರ್ದೇಶೋಪಪತ್ತೇಶ್ಚೇತಿ, ಅಥಶಬ್ದೋಪಪತ್ತೇನೇವ |

ಭಾಷ್ಯಂ ಚಾರ್ಥವತ್ |

ತದೇತದಾಹ ಸಚ್ಚಿದ್ರಾದೌ, ಇತ್ಯಾದಿಪದೇನ |

ಅನ್ಯಥಾಸಚ್ಚಿದ್ರಾತ್ಯೇವಾವಶ್ಯತ್ |

ತಥಾ ಚ ತೈವರ್ಗೀಕಮಾತ್ರಾಧಿಕಾರಿಕತ್ವೇಽಪಿ ಅವೈಷ್ಣವಸ್ಥ ವೇದೇಽಪಿ

ಹೃದಿಕಾರೋನವಿದ್ಯತೇ |

ಗುರುಭಕ್ತಿವಿಹೀನಸ್ಮಶಮಾದಿರಹಿತಸ್ಥ ಬೇತ್ಯಾದಿಪ್ರಮಾಣವಿರೋಧಾತ್

ಮುಕ್ತಿಯೋಗ್ಯತ್ವೈವರ್ಗೀಕಮಾತ್ರಮಪಿ ನ ವೇದಜಿಜ್ಞಾಸಾಧಿಕಾರಿ |

ಕಿಂತುರಾಜಸೂಯಾದೌರಾಜತ್ವಾದಿಮಾನವತಥಾನ್ಯಇತ್ಯಾದಿ

ವಚನಸುದೃಶಾಂತಾಧಿಮಾನಽಪಿ ವಕ್ತ್ರಂ ಪ್ರಕಾರಾಂತರೇಣಾಧಿಕಾರಿತ್ವರೂಪಮಾಹೇತಿ

ಬೀಕಾರ್ಥೋ ಬೋಧ್ಯಃ (ಇತಿಭಾವದೀಪಃ) || ಅಧ್ಯಯನಲಬ್ಧಾಪೇತಿ ||

ಅಧ್ಯಯನಲಬ್ಧಾಪಿ ವಿಪುಲಭೃತಿಃ ಅನ್ಯಾಯಾದ್ಯಯವ ನಿವೃತ್ತಭೃಗಂ ಪೃಥಗುಕ್ತಾ |
ತಥಾ ಚ ಪರಿಪೂರ್ಣವರ್ಣಾದ್ಯಯನವತ್ತ್ವಂ ಸಾಮಾನ್ಯತೋ ಬ್ರಹ್ಮವಿದ್ಯಾಧಿಕಾರ
ಇತ್ಯುಕ್ತಂಭವತಿ || ೧೩ ತತ್ತ್ವ ಪ್ರಕಾಶಿಕಾ ||

ಅನ್ಯತ್ವವಶ್ಯವೇದೇಽಪಿತ್ಯಧಿಕಾರೋ ನ ವಿತ್ಯತೇ |
ಗುರಃ ಭಕ್ತಿವಿಹೀನಶ್ಯತಮಾದಿರಹಿತಶ್ಚ ಚ ||

ನ ಚ ವರ್ಣಾವರಣಾಪೀತ್ಯಧ್ಯಯನಮಾತ್ರವತ ಇತ್ಯತ್ರಭಾಷ್ಯೋಕ್ತದಿಕೇತಿಭಾವಃ |
ಭಕ್ತಿರಹಿತಂಭವತಿ || ೧೩ ಭಾವದೀಪಿಕೆ ||

ಈ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಮೇಲೆ ಉದಾಹರಿಸಿರುವ ಭಾವದೀಪದ ಅಭಿಪ್ರಾಯದ ವಿವರಣೆ ಹೀಗಿದೆ:-

ಅರ್ಥಶಬ್ದಾರ್ಥದ ನಿರೂಪಣೆಯ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ "ಉಚಿತತ್ವೋದ್ಯಮಯುಕ್ತಂ" ಎಂದು ಅಕ್ಷೇಪ ಮಾಡಿರುವವನ ಅಭಿಪ್ರಾಯವನ್ನು ಅನುವಾದ ಮಾಡಿ, ನಿರಾಕರಿಸಿ, ಅರ್ಥಶಬ್ದಕ್ಕೆ ಸಾರ್ಥಕವನ್ನೂ ಭಾಷ್ಯವಾಕ್ಯಕ್ಕೆ ಸಾಮಂಜಸ್ಯವನ್ನೂ, "ಅರುಚ್ಯಾಃ" ಎಂಬ ಟೀಕಾವಾಕ್ಯಕ್ಕೆ ಸಾಂಗತ್ಯವನ್ನೂ ಬಹು ಚಮತ್ಕಾರವಾಗಿ ನಿರೂಪಿಸುತ್ತಾರೆ.

ಚೋದ್ಯಕರನ ಅಭಿಪ್ರಾಯವು ಹೀಗಿದೆ. ಸೂತ್ರದಲ್ಲಿರುವ ಅಥ ಎಂಬ ಶಬ್ದಕ್ಕೆ ಪ್ರಯೋಜನವಿಲ್ಲ. ಅದು ವೃಥಾ. ಸೂತ್ರದಲ್ಲಿ ವಿಷಯಾರ್ಥಕವಾದ ಬ್ರಹ್ಮವದವು ಇದೆ. ಅದರಿಂದಲೇ ಮೋಕ್ಷವೇಶ್ವರಿಯಾದವನು ಎಂಬ ಅರ್ಥವು ಸಿದ್ಧಿಸುತ್ತದೆ. ಮೋಕ್ಷದಾತನು ಬ್ರಹ್ಮನಾದುದರಿಂದ ಅಂತಹ ಬ್ರಹ್ಮನ ಒಕ್ಕಾಸಿಗೆ ಪ್ರವೃತ್ತಿಯುಳ್ಳವನು ಮುಮುಕ್ಷುವೇ ಆಗಿರುತ್ತಾನೆ. ಮುಮುಕ್ಷುಗಳಾದವರು ಶೂದ್ರರೂ ಇರುವುದರಿಂದ ಅನಧಿಕಾರಿಗಳಾದ ಅವರನ್ನು ದೂರ ಮಾಡುವ ಅರ್ಥವನ್ನು ಕೊಡಲಿಕ್ಕಾಗಿ ಅಥ ಶಬ್ದಕ್ಕೆ ಅಧ್ಯಯನಾದಿಸಂಪತ್ತಿನಂತರದಲ್ಲಿ ಎಂಬ ಅರ್ಥವಿವಾಾದಿಂದ ಅದಕ್ಕೆ ಪ್ರಯೋಜನವುಂಟೆಂಬ ಸಮಾಧಾನವೂ ಸಂಭವಿಸುತ್ತದೆ. ಮುಂದೆ ಮೊದಲನೆಯ ಅಧ್ಯಾಯದ ಮೂರನೇ ಪಾದದ ಒಂಭತ್ತನೇ ಅಧಿಕರಣವಾದ ಅವಶೂದ್ರಾಧಿಕರಣದಲ್ಲಿ ವೇದಾನಧಿಕಾರಿಗಳಾದ ಶೂದ್ರಾದಿಗಳಿಗೆ ಶಾಸ್ತ್ರಾಧಿಕಾರವು ಇಲ್ಲವೆಂದು ನಿರ್ಣಯಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿದೆ. ಆ ಅಧಿಕರಣದಿಂದ ಶೂದ್ರವ್ಯಾವೃತ್ತಿಯು ಆಗುತ್ತಿರುವಾಗ ಪಾತಿಶ್ಯಕಲಕ್ಷಣವನ್ನು ಅಧಿಕಾರಿಗೆ ಹೇಳಿ, ಸುಷೂಪ್ತರಲ್ಲಿ ಅತಿವ್ಯಾಪ್ತಿ ಹೇಳಿ, ಗುಣಕೃತಾಧಿಕಾರವ್ಯವಸ್ಥೆಯನ್ನು ಹೇಳಿ ಅತ್ಯಂತ ಇಲ್ಲವಾದ್ದರಿಂದ ಅಥಶಬ್ದವಿಲ್ಲದೇನೇ ಅವಶೂದ್ರಾಧಿಕರಣವಾಯಿವಿಂಥ ಶೂದ್ರವ್ಯಾವೃತ್ತಿವಾದ ಮುಮುಕ್ಷುತ್ವ ರೂಪವಾದ ಅಧಿಕಾರದ ಲಾಭವಾಗುತ್ತಿರುವಾಗ ಅಥಶಬ್ದವೂ ವೃಥಾ. ಅದರ ಭಾಷ್ಯವೂ ವೃಥಾ, ಅದರ ಟೀಕೆ ವಾಕ್ಯವೂ ಅಯುಕ್ತವೇ ಆಗಿದೆ. ಎಂದು ಯಾವನೋ ಒಬ್ಬ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನಕರನು ಅಕ್ಷೇಪಮಾಡಿದ. ಮುಂದೆ ಹೇಳುವಂತನ್ನೇ ಇಲ್ಲಿ ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿ ಅಥ ಶಬ್ದದಿಂದ ಸೂಚಿಸಿದ್ದರಿಂದ ಸಮಾಧಾನವೂ ಕೃತಿಕರನಿಲ್ಲ ಎಂಬುದು ವ್ಯಾಖ್ಯಾನಕರನು ಚೋದ್ಯವಾಗಿದೆ.

ಇದನ್ನೇ ಭಾವದೀಪಕರನು "ಉಚಿತತ್ವೋದ್ಯಮ" ಎಂದು ಅನುವಾದ ಮಾಡಿ, ಅಯುಕ್ತಂ ಎಂದು ವಿವರಿಸಿದ್ದಾರೆ.

ನಿರಾಕರಿಸಿರುವ ವಾಕ್ಯಗಳ ಅಭಿಪ್ರಾಯ :-

ಪೂರ್ವಪಕ್ಷಿಯು ಅಶ್ವೇಷಿಸಿರುವಂತೆ ಅವಶೂದ್ರವ್ಯಯದಿಂದ ಶೂದ್ರನ ವ್ಯಾವೃತ್ತಿಯೇನೋ ಆಗುತ್ತದೆ. ಆದರೆ ವೇದಾಧಿಕಾರಿಗಳಿಂದನಿರೂಪಿತವಾದ ತ್ರೈವರ್ಣ್ಯಕ್ಕೂ ಶೂದ್ರ, ಕೆಲವರಿಗೆ ಅಧಿಕಾರವಿರುವುದಿಲ್ಲ. ಹರಿಭಕ್ತಿರಹಿತರಾದ ತ್ರೈವರ್ಣ್ಯಕ್ಕಿಗೂ ಶೂದ್ರ ಪ್ರತ್ಯಮೀಮಾಂಸಾಶಾಸ್ತ್ರದಿಹಾರವಿಲ್ಲ. ಹರಿಭಕ್ತಿಯು ಅಧಿಕಾರಕ್ಕೋಪವಿವಿಧವಾದ ಗುಣಗಳಲ್ಲಿ ಪ್ರಪ್ರಥಮವಾದ ಅತಿಮುಖ್ಯವಾದ ಗುಣವಾಗಿದೆ. ಅಂತಹ ಗುಣರಹಿತರಾದ ತ್ರೈವರ್ಣ್ಯಕ್ಕಿಗೂ, ಅವೈಷ್ಣವರಿಗೂ, ಗುರುಭಕ್ತಿ ಹರಿಭಕ್ತಿರಹಿತರಾದ ಶಬ್ದಮಾದಿರಹಿತರಾದ, ಹೆಸರಿಗೆ ಜನನದಿಂದ ನಾನೂ ಒಬ್ಬ ವೈಷ್ಣವನೆಂದು ಹೇಳಿಕೊಳ್ಳುವ ವರ್ಗವನ್ನು ದೂರ ಮಾಡುವುದಕ್ಕಾಗಿ ಅಥಾನೋ ಗುಣಪೂರ್ವಕ ಎಂದು ಗುಣಾತ್ಮಕಾಧಿಕಾರವನ್ನು ಹೇಳಿರುವುದು ಸಾರ್ಥಕವಾಗಿದೆ. ಇಂತಹ ಹರಿಭಕ್ತಿರಹಿತರಾದವರ ವ್ಯಾವೃತ್ತಿಯು ಅವಶೂದ್ರವ್ಯಯದಿಂದ ಆಗುವಂತಿಲ್ಲ. ಆದಕಾರಣ ಅಥ ಶಬ್ದವೂ ಸಾರ್ಥಕವಾಗಿದೆ. ಭಾವವೂ ವ್ಯರ್ಥವಲ್ಲ. ಚೀಯೂ ಯುಕ್ತವೇ ಆಗಿದೆ. ಗಣಗರ್ಭದಲ್ಲಿ ಅಡಗಿರುವ ರತ್ನವನ್ನು ಈಚೆಗೆ ತಂದಂತೆ ಚೀಕಾರರು ಅಥವಾ ಶಬ್ದಗಳ ಸಾರ್ಥಕವನ್ನು ತೋರಿಸಿಕ್ಕಾಗಿ ಗುಣಾತ್ಮಕಾಧಿಕಾರದ ಕೃತ್ಯದ ರಹಸ್ಯವನ್ನು ವ್ಯಕ್ತಪಡಿಸುವುದಕ್ಕಾಗಿ "ಸಚ್ಚಿದ್ರೂಪಂ" ಎಂಬಲ್ಲಿ ಅದಿವದವನ್ನು ಸೂಚಿಸಿಗಿಂತ ಸೂಚಕವಾಗಿ ಬಳಸಿದ್ದಾರೆ. ಈ ಅಭಿಪ್ರಾಯವಿಲ್ಲದಿದ್ದರೆ ಸಚ್ಚಿದ್ರ ಎಂದೇ ತೇಳುತ್ತಿದ್ದರು. ತ್ರೈವರ್ಣ್ಯಕ್ಕಿಲ್ಲ ಅಧಿಕಾರವಿರುವುದಾದರೂ,

"ಅವೈಷ್ಣವಸ್ಯ ವೇದೇ ಒ ಹೃದಿಕಾರೋ ನ ವಿಧತಃ |

ಗುರುಭಕ್ತಿವಿಹೀನಸ್ಯತಮಾದಿರಹಿತಸ್ಯ ಚ ||

ಇತ್ಯಾದಿಪ್ರಮಾಣ ವಾಕ್ಯಗಳಿಂದ ಹರಿಗುರುಭಕ್ತಿರಹಿತರಾದವರಿಗೂ ಅಧಿಕಾರವಿಲ್ಲವೆಂಬ ಅಂಶವು ಗುಣಾತ್ಮಕಾಧಿಕಾರ ಕಥನದಿಂದಲೇ ಸಿಕ್ಕಿಯಿಲ್ಲದವ ಪ್ರಯುಕ್ತ ಗುಣಾತ್ಮಕಾಧಿಕಾರಕಥನವರವಾದ ಭಾಗಕ್ಕೆಲ್ಲಾ ಸಾರ್ಥಕವು ಉಂಟಾಗಿದೆ.

ಆದಕಾರಣ ಪೂರ್ವಪಕ್ಷಿಯು ಚೋದ್ಯಕ್ಕೆ (ಅಶ್ವೇಷಕ್ಕೆ) ಅವಕಾಶವೇ ಇಲ್ಲ. ಅವನ ಅಶ್ವೇಷವು ಅಯುಕ್ತ ಎಂದು ನಿರ್ಗತವಾದ ಅಭಿಪ್ರಾಯ. ಈ ಅಭಿಪ್ರಾಯವನ್ನು ಭಾವದೀಪಕರು ಬಹುರಂಜಕವಾಗಿ ವಿವರಿಸಿರುತ್ತಾರೆ. ಅದ್ವದರಿಂದ ಅಥ ಶಬ್ದಕ್ಕೆ ಅರ್ಥವನ್ನು ವಿವರಿಸುವಾಗ ತತ್ವದೀಪಿಕೆಯ ವಾಕ್ಯದಲ್ಲಿರುವ ಅಧ್ಯಯನಶಮದಮಾದಿ ಎಂಬಲ್ಲಿ ಹರಿಭಕ್ತಿಪೂರ್ವಕ ಅಧ್ಯಯನ ಎಂದೇ ಇಚ್ಛಿಕೊಳ್ಳಬೇಕು. ಎಂಬಲ್ಲಿ ವಿವಾದವೇ ಇಲ್ಲ. ತತ್ವದೀಪಿಕಾರಿಗೆ ಈ ಅರ್ಥವೇ ಅತ್ಯಂತ ಸಮುತ್ತಮಾದುದೆಂದು ಅಭಿಪ್ರಾಯ.. ಇದನ್ನೇ ಭಾವದೀಪದಲ್ಲಿ ಈ ಅಂಶವನ್ನು ಸಮರ್ಪಿಸಿರುತ್ತಾರೆ.

ಈ ಪ್ರಸಂಗದಿಂದ ಮತ್ತೊಂದು ವಿಶೇಷಸಂಗತಿಯನ್ನು ಗಮನಿಸಬೇಕಾಗಿದೆ. "ಹಾಶ್ವತಾ ಕರಿಮಾಶ್ವತ್ಥ ಜಾಯಂತೇ ಬ್ರಹ್ಮಯೋನಿಮು" ಎಂದು ಪ್ರಸಿದ್ಧಿಯು ಇರುವಂತೆ ಹರಿಭಕ್ತಿರಹಿತರಾದ ಅಸುರರೂ ಸಹ ಬುದ್ಧಾವತಾರಕ್ಕೆ ಮುಂಚೆ ಪ್ರಾತ್ಯಗಾರಾಗಿ ಹುಟ್ಟಿದಂತೆ ವೈಷ್ಣವಶಾಸ್ತ್ರಗಳನ್ನೋದಿದಾಗ್ಯೂ ಅವರಿಗೆ ಮಂತ್ರಯೋಗ್ಯಚೀತನಂಗಿರುವಂತೆ ಹರಿಗುರು ಭಕ್ತಿಗಳಲ್ಲದೇ ಅದಕ್ಕೆ ವಿವರತವಾಗಿ ಹರಿಗುರುದ್ವೇಷವೇ ನಿೂಢವಾಗಿರುವ ಪ್ರಯುಕ್ತ ಅಂತಹವರಿಗೂ ಸಹ ಬ್ರಹ್ಮಮೀಮಾಂಸಾಶಾಸ್ತ್ರದಯನಾಧಿಕಾರವು ಇಲ್ಲವೆಂಬ ಅಭಿಪ್ರಾಯದಿಂದಲೂ ತತ್ತ್ವವ್ರತಾಚಿಕಾರರು ಸಚ್ಚಿದ್ರೂಪಂ ಎಂಬಲ್ಲಿ ಅದಿವದವನ್ನು ಪ್ರಯೋಗಿಸಿರುತ್ತಾರೆ.

ಈ ವಿಷಯವು ಭಾಗವತದ ಹನ್ನೊಂದನೇ ಸ್ಕಂಧದ ಎಳನೇ ಅಧ್ಯಾಯದ ಹತ್ತೊಂಭತ್ತನೇ ಶ್ಲೋಕಕ್ಕೆ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನ ಮಾಡುವಾಗ ಪ್ರಾಚೀನ ಟೀಕಾಕಾರರಿಂದ ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿ ಉಲ್ಲೇಖಿತವಾಗಿದೆ.

ಆ ವಾಕ್ಯವು ಈ ರೀತಿ ಇದೆ :-

“ಯದ್ವಿಷಿ, ಅನುರಾ: ಕೃಚಿತ್ ವೈಷ್ಣವ ಸಿದ್ಧಾಂತಚ್ಛಾನೋಪೇತಾ: |

ತಥಾಪಿ ಶ್ರೀ ಹರಿಫಣ್ಣಾದಿರಾಹಿತಾತ್ ವಿಷ್ಣು ವೈಷ್ಣವಸಿದ್ಧಾಂತೇ ಚ ವಿದ್ವೇಷಾತ್

ತೇಷಾಮನುಷ್ಠಾರ ಇತಿಭಾವ: ಇತಿ “ಭಾಗವತ ತಾತ್ಪರ್ಯ

ಮುದ್ರಿತ ಗ್ರಂಥಪುಟ ೬೪೫.

ಇಷ್ಟುದ್ರಿಗೆ ಮುಂದಿನ ಐವರ ಬ್ರಾಹ್ಮಣಾದಿರೇಹದಲ್ಲಿ ಅಧಿಕಾರವಿರುವುದಾದರೂ ಈಗಿನ ದೇಹದಲ್ಲಿ ವೇದಾಧಿಕಾರವು ಇರುವುದಿಲ್ಲ. ದೇಹಾಂತರದಲ್ಲಿನ ಅಧಿಕಾರವು ಈಗಿನ ಪ್ರವೃತ್ತಿಗೆ ಹರಾಜಾಗಲಾರದು.

ಅದ ಶಬ್ದಾರ್ಥದಲ್ಲಿ ತೋರಿಸಿರುವ ಪದಗಳ ಅರ್ಥ ವಿವರಣೆ:-

ತಮಃ = “ತಮೋ ಮನ್ವಿಷ್ಯತಾ ಬುದ್ಧೇಃ” ಎಂಬ ಹನ್ನೊಂದನೇ ಸ್ಕಂಧದ ಭಾಗವತವಚನದಂತೆ ಬುದ್ಧಿಯ “ಭಗವ್ಯಾಷ್ಯತಾ” ಎಂಬುದು “ತಮ” ಎಂದು ಕರೆಯಲ್ಪಡುತ್ತದೆ. ಈ ಅರ್ಥದ ವಿವರಣೆಯಿಂದ “ಶಾಂತೋದಾಂತ” ಎಂಬಲ್ಲಿರುವ ಶಾಂತಪರಾರ್ಥವನ್ನು “ಶಾಂತ = ಭಗವ್ಯಾಷ್ಯಬುದ್ಧಿ!” ಎಂದು ವಿವರಿಸುತ್ತಾರೆ. ತತ್ವವ್ರತೀವಹಾರರು ವೈಷ್ಣವ ಸಿದ್ಧಾಂತಾರಚನನು ಶಮಃ ಎಂದು ವರ್ಯಮಾತವಾದ ಅರ್ಥವನ್ನು ಹೇಳಿರುವರು.

ವಿಷಯ = ಇಂದ್ರಿಯನಿಗ್ರಹವು. ದಾಂತ = ಜಿತೇಂದ್ರಿಯನು. ನಿಗ್ರಹತೇಂದ್ರಿಯ ಇತಿಯಾಮಾ. ಇಂದ್ರಿಯನಿಗ್ರಹ ಉಳ್ಳವನು ಎಂದರ್ಥ.

ಉಪರತಃ = ವಿಷಯಾಲಂಬುದ್ವಿಮಾನ ಅಥವಾ ಉಪ = ಸಮೀಪೇ, ಸ್ವಸ್ವದಯಸ್ಥೇ ವಿಷ್ಣೋ ಸಂತೋಷ ವಾನಿತಿವಾ, ತನ್ನ ಹೃದಯದಲ್ಲಿರುವ ಅಂತರ್ಯಾಮಿಯಾದ ಪರಮಾತ್ಮನಲ್ಲೇ ರತನಾಗಿ ಸಂತೋಷವಡುವವನು ಎಂದರ್ಥ.

ತಿತಿಶ್ರು: = ಶೀತೋಷ್ಣಾದಿವ್ಯಂವ್ಯಕುಷ್ಣಾಃ, ಸಮಾಹಿತ = ಯಥಾವಸ್ತುಜ್ಞಾನಾದಿಮಾನಾನ್, ವಸ್ತುವನ ಯಥಾರ್ಥ ಜ್ಞಾನವುಳ್ಳವನು ಅಥವಾ “ಯಥಾವಸ್ತು ಜ್ಞಾಪ್ತಾನಂ ತತ್ಸಾಮ್ಯಾತ್ಮಮಮೀರಿತಂ” ಎಂಬ ವಚನದಂತೆ ಸಮಂ = ಯಥಾರ್ಥಂ. ಅಹಿತ = ಅಧಾಸಂ ಮನೋವೃತ್ತಿರೂಪಂ ಜ್ಞಾನಂ, ಇಚ್ಛಾ ಚ ಯಸ್ಯ ಸಃ ಸಮಾಹಿತಃ | ತಥಾ ಚ ಹಿಂದೆ ೩೯೬ನಂತೆ ಯಥಾವಸ್ತುಜ್ಞಾನಾದಿಮಾನಾನ್ ಎಂದೇ ಅರ್ಥ.

ಶ್ರೀಯದ ಕೋಶವಿಚಾರ :- ವೇದಾಧ್ಯಯನವುಳ್ಳವರಿಗೆ ಮಾತ್ರ ಪ್ರತ್ಯವಿದ್ಯಾದಲ್ಲಿ ಅಧಿಕಾರವಿರುವುದಾದರೆ, ವೇದದ ಅಧ್ಯಯನದಲ್ಲಿ ಅಧಿಕಾರವಿಲ್ಲದಿರುವ ಶ್ರೀಯರಿಗೆ ಪ್ರತ್ಯಜ್ಞಾನವಿಲ್ಲವಾದುದರಿಂದ ಮೋಕ್ಷವೇ ಇಲ್ಲದಂತಾಗುವುದಿಲ್ಲ ಎಂಬ ಶಂಕೆಗೆ ಉತ್ತರವಾಗಿ ಭಾಷ್ಯಕಾರರು ವೈಷ್ಣವಸಂಹಿತಾವಚನವನ್ನು ಭಾಷ್ಯದಲ್ಲಿ “ವೈಷ್ಣವಸಂಹಿತಾಯಾಂ ಚ” ಎಂದು ಪ್ರಾರಂಭಿಸಿ ಉದಾಹರಿಸುತ್ತಾರೆ.

“ಅಂತ್ಯಜಾ ಅಪ ಯೇ ಭಕ್ತಾಃ ನಾಮಜ್ಞಾನಾಧಿಕರಣಃ |
 ಸ್ವೀಕೃತವ್ಯವೃತ್ತಿಬಂಧೂನಾಂ ತಂತ್ರಜ್ಞಾನೇಽಧಿಕಾರಿಕಾ ||
 ವಿಕದೇಶೇ ಪರೋಕ್ಷೇ ತು ನತು ಗ್ರಂಥಪುರಸ್ಕರೇ || ೧೩ ||

ಅಂತ್ಯಜರು ಅಂದರೆ = ವರ್ಣಬಾಹ್ಯರು, ಭಕ್ತಾಃ = ಎಂಬುದರಿಂದ ಮುಕ್ತಿಗೆ ಯೋಗ್ಯರಾದುದರಿಂದ
 ಅಧಿಕಾರವನ್ನು ಹೇಳಿದಂತಾಯಿತು. ವರ್ಣಬಾಹ್ಯರಿಗೂ, ವೇದಾಧಿಕಾರವಿಲ್ಲದಿರುವ ಸ್ವೀಯರಿಗೂ ತಂತ್ರಜ್ಞಾನದಲ್ಲಿ ಅಂದರೆ
 ಪಂಚರಾತ್ರಾದಿಗಳಲ್ಲಿ ಮಾತ್ರ ಅಧಿಕಾರವು. ವೇದಾಧ್ಯಯನದಲ್ಲಿ ಅಧಿಕಾರವಿಲ್ಲವಾದ್ದರಿಂದ ವೇದಜ್ಞನಾದ
 ಅಂತ್ಯಜನಿಗೆ ಇಲ್ಲವಾದಾಗ್ಯೂ ಪಂಚರಾತ್ರಾದಿತಂತ್ರಜ್ಞಾನಾಧಿಕಾರವಿರುವ ಪ್ರಯುಕ್ತ ಮೋಕ್ಷವಾಗುವುದು ಎಂದು
 ಅಭಿಪ್ರಾಯ. ಈ ಸಂದರ್ಭದ ತತ್ವಪ್ರಕಾಶವಾಕ್ಯವು ಈ ರೀತಿ ಇದೆ.

“ನನ್ನದ್ವಯನವತಾಮೇವ ಬ್ರಹ್ಮವಿದ್ಯಾಧಿಕಾರಿತ್ವೇ ತ್ರಿವರ್ಗೇತರೇಷಾಂ
 ಅಧ್ಯಯನವಿಧುರಾಣಾಂ
 ಜ್ಞಾನಾಭಾವೇನ ಮೋಕ್ಷಾಭಾವಃ ಸ್ವಾತ್” ಇತ್ಯಾಶಂಕಾಂ ಪ್ರಮಾಣೇನ ಪರಿಹರತಿ-
 ವ್ಯೋಮಸಂಹಿತಾಯಾಮಿತಿ |
 ಅಧ್ಯಯನಾಭಾವೇನ ವೈದಿಕಜ್ಞಾನನಾಧಿಕಾರಿತ್ವೇಽಪಿ ತ್ರಿವರ್ಗೇತರೇಷಾಂ
 ನಾಮಾದಿಜ್ಞಾನಾಧಿ
 ಕಾರಿತ್ವಾತ್ ಮೋಕ್ಷೋಪಪತ್ತಿರಿತಿಭಾವಃ | ೧೩ ತತ್ವಪ್ರಕಾಶಿಕಾ”

ಭಾವದೀಪವ್ಯಾಖ್ಯಾ :- ತತ್ವ, ಅಥವದೇನೋಕ್ತಾನಾಂ ಮುಕ್ತಿಯೋಗ್ಯಾನಾಂ ಮಧ್ಯೆ, ತ್ರಿವರ್ಗೇಶಾಂ
 ಪ್ರಾಗುಕ್ತಗುಣಯುಕ್ತಾನಾಂ ಸರ್ವತ್ರಾಧಿಕಾರಃ |
 ತದನ್ವೇಷಾಂ ತು ಭಕ್ತಾನಾಂ ವೇದಾನುಸಾರಿಗ್ರಂಥಾರ್ಥಜಿಜ್ಞಾಸಾಯಾಮೇವ |
 ತತ್ಪ್ರಾಪ್ತಿ ಕೇಷಾಂಚಿತ್ ನಾಮಮಾತ್ರಾದಿ ಇತ್ಯಾದಿರೂಪಃ ಅಧಿಕಾರವಿಶೇಷಃ
 ವ್ಯೋಮಸಂಹಿತಾಯಾಂ || ೧೩ ||

ಭಾವವೋಧದ ವಾಕ್ಯಗಳು ಈ ರೀತಿ ಇವೆ.

“ವೇದಾಧ್ಯಾಯನ ಹೀನಾ ಯೇ ಸ್ವೀಕೃತವ್ಯವೃತ್ತಿಪೂರ್ವಕಾಃ |
 ಶೇಷಾಂ ಮುಕ್ತಿಃ ಕಥಂ ಬ್ರಹ್ಮನ್ ತೈರ್ಜಿಜ್ಞಾಸೋ ಹರಿಃ ಕಥಮ್ || ೧೩
 ಪ್ರಮಾಣಾನುಸಾರೇಣ ವ್ಯೋಮಸಂಹಿತಾಯಾಮಾತ್ಮಾದಿ ಭಾಷ್ಯಮವತಾರಯತಿ |
 ನನ್ನದ್ವಯನೇತಿ ||

ಶರ್ಕರಾವ್ಯಾಖ್ಯಾ :- ಸ್ವೀಕೃತವ್ಯವೃತ್ತಿಬಂಧೂನಾಂ ತಂತ್ರಜ್ಞಾನೇಽಧಿಕಾರಿಕಾ ಎಂಬ ವಾಕ್ಯಕ್ಕೆ ವ್ಯಾಖ್ಯಾ
 ಮಾಡುವಾಗ

“ಛಾಪ್ತೇ, ಬ್ರಾಹ್ಮಣಾನ್ ಬಂಧೂನ್ ವ್ಯವದಿಶತಿ |
ಸ್ವಯಂ ತು ನ ಬ್ರಾಹ್ಮಣಃ ಯಃ ಸ ಬ್ರಹ್ಮಬಂಧುಃ |
ತಂತ್ರೇಽಪಿ ನ ಶ್ರುತ್ಯರ್ಥವಿಚಾರಭಾಗೇ ಅಧಿಕಾರ ಇತ್ಯುಕ್ತಮ್ |

ವಿಶದೇಶ ಇತಿ |
ಅತ್ರಾಪಿ ನ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯೇನೇತ್ಯುಕ್ತಂ |
ಪರೋಕ್ತ ಇತಿ | ಪರಂ ಪ್ರಶ್ನುಕ್ತ ಇತ್ಯರ್ಥಃ | ತತ್ರಾಪಿ ವಿಶೇಷೋಽಪ್ಯುಕ್ತಂ |
ನತು ಗ್ರಂಥಪುರಸ್ಕರ ಇತಿ ||
ಅಸ್ಯ ವಾಕ್ಯಸ್ಯ ಅಯಮರ್ಥ ಇತಿ ಗ್ರಂಥಾರ್ಥಪೂರ್ವಕ ಇತ್ಯರ್ಥಃ |

ಭಾಷ್ಯಾದೀಪಿಕಾವಾಖ್ಯಾಃ -

ಅನೇನ ಸ್ತ್ರೀಕೂದ್ರಾದಿಮಾತ್ರಂ ಪುರಸ್ಕೃತ್ಯ ಪುರಾಣಾದಿಗ್ರಂಥಪ್ರವಚನಮಪಿ
ನ ಕಾರ್ಯಮಿತ್ಯುಕ್ತಂ ಭವತಿ ||
“ಸ್ತ್ರೀಕೂದ್ರಬ್ರಹ್ಮಬಂಧೂನಾಂ ಇತಿ |
ತಂತ್ರಂ = ಪಂಚರಾತ್ರಾದಿ, ತಚ್ಚಾನೇ ತದುಕ್ತಾರ್ಥಾಚ್ಚಾನೇ ತಂತ್ರೋತ್ಪನ್ನ
ಬ್ರಹ್ಮವಿದ್ಯಾಯಾಮುಚಿಯಾವತ್ |
ತಥಾ ತೇಷಾಂ ತಚ್ಚಾನದ್ವಾರಾಪಿ ಮೋಕ್ಷೋಪಪತ್ತಿರಿತಿಭಾವಃ |

ವೇದಾನಧಿಕರಂಗವಾದ ಸ್ತ್ರೀ ಕೂದ್ರಾದಿಗೇ ಮೋಕ್ಷದ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಗೀತಾಭಾಷ್ಯವು ಈ ರೀತಿ ಇದೆ.

ಗೀತಾಭಾಷ್ಯ ವಾಕ್ಯಗಳು:-

ನಪ್ಪಧರ್ಮಾಚ್ಚಾನರೋಕಶೃಣುತುಭಿಃ ಬ್ರಹ್ಮರುದ್ರೇಂದ್ರಾದಿಭರಣಿತೋ ಚ್ಚಾನ
ಪ್ರದರ್ಶನಾಯ ಭಗವಾನ್ ವ್ಯಾಖ್ಯೇವತತಾರ |
ತತಶ್ಚೇಚ್ಚಾನಿತ್ಯಪ್ರಾಪ್ತಪರಿಹಾರಸುಧನಾದರ್ಶನಾತ್ ವೇದಾರ್ಥಾಚ್ಚಾನಾಭ್ಯ
ಸಂಸಾರೇತೇಶಿಶ್ಯಮಾನಾನಾಂ ವೇದಾನಧಿಕಾರಿಕಾಂ ಸ್ತ್ರೀಕೂದ್ರಾದೀನಾಂ ಚ
ಧರ್ಮಾಚ್ಚಾನದ್ವಾರಾ
ಮೋಕ್ಷೋ ಭವೇದಿತಿ ತೃಣಾಲುಃ ಸರ್ವವೇದಾದ್ಯರ್ಥೋಪಬಂಧಿತಾಂ ತದನು
ಕ್ರತೇವರೇಚ್ಚರ ಚ್ಚಾನದ್ಯಪ್ಯರ್ಥಯುಕ್ತಾಂ ಚ ಸರ್ವಾಚ್ಚಾನೇನಾಮವಗಾಹ್ಯಾ
ಸರ್ವಗಾತ್ಮರೂಪಾಂ ತೇವಂ ಭಗವತ್ಸ್ಮರೂಪಪರಾಂ ಪರೋಕ್ತಾರ್ಥಂ ಮಹಾಭಾರತ
ಸಂಹಿತಾಮಚೇತ್ಯಮ್ || ಇತಿ ||

ವಾಚಾನ್ಯಾಪ್ತರೋಚ್ಚೇದ -

ರೋಕೇತಾ ಬ್ರಹ್ಮರುದ್ರಾದ್ಯಾಃ ಸಂಸಾರೇ ಕ್ಷೇಪಿಸಂ ಜನಮ್ |
ವೇದಾರ್ಥಾಃ ಸ್ಯಮಧೀಕಾರವರ್ತತಂಚ ಸ್ತ್ರಿಯಾದಿಕಮ್ ||

ಅವೇಕ್ಷ್ಯ ಪಾರ್ಥಯಾಮಾಸುರ್ದೇವೇಶಂ ಪುರುಷೋತ್ತಮಮ್ |
ತತಃ ಪ್ರಸನ್ನೋ ಭಗವಾನ್ ವ್ಯಾಸೋ ಭೂತ್ಯಾ ಚ ತೇನ ಚ ||
ವೇದಾದಪಿ ಪರಂಚಕ್ಷೇ ಪಂಚಮಂ ವೇದಮುತ್ತಮಮ್ ||
ಭಾರತಂ ಪಂಚರಾತ್ರಂ ಚ ಮೂಲರಾಮಾಯಣಂ ತಥಾ |
ಪುರಾಣಂ ಭಾಗವತಂ ಚೇತಿ ಸಂಭಿನ್ನಃ ಶಾಸ್ತ್ರಪುಂಗವಃ || ೧೩
ನಾರಾಯಣಾಪ್ಯಕ್ಷರಕಧೀ ||

ಗೀತಾಭಾಷ್ಯ ಟೀಕಾಪ್ರಮೇಯದೀಪಿಕಾ :-

ಅನೇನ ವೇದಾಧಿಕಾರಿಣಾಂ ತ್ರೈವರ್ಣಿಕಾನಾಂ ಪುಷಾಂ ವೇದಾರ್ಥಜ್ಞಾನೋಪಪಾಯೋಭಾರತಮಿತಿ ಸೂಚಯತಿ |
ವೇದಾನ್ಯಾಧಿಕಾರಿಣಾಂ ವೇದತುಲ್ಯತ್ವಾಚ್ಛನ್ನಮಾರ್ಗಾಂ ಯುಕ್ತಮಿತ್ಯಾಶಯವಾನಾಹ | ವೇದೇತಿ ||

“ಗೀತಾಭಾಷ್ಯದಲ್ಲಿ” ವೇದಾನ್ಯಾಧಿಕಾರಿಣಾಂ ಸ್ವೀಶೂದ್ರಾದೀನಾಂ ಚ ಧರ್ಮಜ್ಞಾನದ್ವಾರಾ ಮೋಕ್ಷೋ ಭವೇದಿತಿ ಕೃವಾಲು” ಎಂಬುದಾಗಿ ಹೇಳುವುದರಿಂದಲೂ, ಪ್ರಮೇಯದೀಪಿಕೆಯಲ್ಲಿ ವೇದಾನ್ಯಾಧಿಕಾರಿಣಾಂ ವೇದತುಲ್ಯತ್ವಾಚ್ಛನ್ನಮಾರ್ಗಾಂ ಯುಕ್ತಂ” ಎಂದು ವಿವರಿಸುವುದರಿಂದಲೂ, ವೈಯಾಕರಣಿಕವಚನದಲ್ಲಿ “ಸ್ವೀಶೂದ್ರಪ್ರತ್ಯುಬಂಧಾನಾಂ ತಂತ್ರಜ್ಞಾನೇಽಧಿಕಾರಿಕಾ” ಎಂಬಲ್ಲಿ ತಂತ್ರಂ = ಪಂಚರಾತ್ರಾದಿ ಎಂದು ಉಕ್ತವಾಗಿರುವುದರಿಂದಲೂ, ತತ್ಪ್ರಕಾಶಿಕಾ ಟೀಕಾದಲ್ಲಿ “ಅಧ್ಯಯನಾಭಾವೇನ ವೈದಿಕಜ್ಞಾನಾನುಭವಿತ್ವೇಽಪಿ ತ್ರಿವರ್ಣೀಕೋಪಪಾದನಮಾದಿಜ್ಞಾನಾಧಿ ಕರಿತ್ವಾನ್ಮೋಕ್ಷೋಪಪತ್ತಿರಿತಿ ಭಾಷ” ಎಂದು ಸಮರ್ಥಿಸುವುದರಿಂದಲೂ, ವೇದಾನ್ಯಾಧಿಕಾರಿಗಳಾದ ಸ್ವೀಶೂದ್ರಾದಿಗಳಿಗೆ ವೇದಾರ್ಥ ಜ್ಞಾನಮೂಲಕವಾಗಿ ಮೋಕ್ಷವು ಇಲ್ಲದಿದ್ದರೂ ನಾಮಾದಿ ಜ್ಞಾನಾಧಿಕಾರವು ಇರುವುದರಿಂದ ಮೋಕ್ಷವಾಗುವುದರಲ್ಲಿ ಯಾವ ಸಂದೇಹಕ್ಕೂ ಅವಕಾಶವಿಲ್ಲ. ದೇವತಾಸ್ಮೇಯರ ವಿಚಾರವೇ ಬೇರೆ, ಅವರಿಗೆ ವೇದಾಧಿಕಾರವಿರುವ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಪ್ರಮಾಣಗಳಿವೆ. ಮುಕ್ತಿಯೋಗ್ಯರಾದ ಶಾಮನ್ಯಮಾನವ್ಯೋಯರ ವಿಚಾರವಾಗಿಯೂ ಶೂದ್ರರ ವಿಚಾರವಾಗಿಯೂ ಓದ ತಿಳಿದಂತೆ ಪ್ರಮಾಣಗಳ ಮೂಲಕ ವಿವೇಚಿಸಿ ನಿರ್ಧರಿಸಬೇಕು.

ತಂತ್ರದೀಪಿಕಾ :- ಬ್ರಹ್ಮಜ್ಞಾನಾಯ ಸರ್ವವೇದವಿಷಯಕಶ್ರವಣಮನನ, ನಿರಿದ್ಧಾಸನರೂಪಾ, ಮನನ ಮಾತ್ರರೂಪಾ ವಾ “ತದ್ವಿಜ್ಞಾಸ್ಯ” ಇತ್ಯಾದಿ “ಶ್ರುತ್ಯುಕ್ತಾ ಕರ್ತವ್ಯಾ” ಇತ್ಯರ್ಥಃ.

ಅರ್ಥ:- ಬ್ರಹ್ಮಜ್ಞಾನಾಯ = ಬುಬ್ಬುಕೃತ್ಯಾರರೂಪವಾದ ಪರಬ್ರಹ್ಮನ ಜ್ಞಾನಕ್ಕಾಗಿ, ಸರ್ವವೇದ ವಿಷಯಕ = ಸಕಲ ವೇದಗಳ ವಿಷಯಕವಾದ, ಶ್ರವಣ, ಮನನ, ನಿರಿದ್ಧಾಸನರೂಪಾ = ಶ್ರವಣ, ಮನನ ಮತ್ತು ನಿರಿದ್ಧಾಸನ (ಧ್ಯಾನ) ರೂಪವಾದ ಅಥವಾ ಮನನ ಮಾತ್ರರೂಪಾ ವಾ = ಕೇವಲ ಯುಕ್ತಾನುಸಂಧಾನರೂಪವಾದ ಮನನಾತ್ಮಕವಾದ “ತದ್ವಿಜ್ಞಾಸ್ಯ” ಎಂಬ ಕೈತ್ತಿರಿಯ ಮೊದಲಾದ ಶ್ರುತಿಯಲ್ಲಿ ಹೇಳಿಕೆ, ಜಿಜ್ಞಾಸು = ಜಿಜ್ಞಾಸೆಯು, ಕರ್ತವ್ಯಾ = ಮಾಡಲ್ಪಡತಕ್ಕದ್ದು ಎಂದು ಅರ್ಥ. ಈ ವಾಕ್ಯದಿಂದ ತಂತ್ರದೀಪಿಕಾಕಾರರು ಪೂರ್ವ ಪ್ರಸ್ತಾನದ ಮತ್ತು ಉತ್ತರ ಪ್ರಸ್ತಾನದ ಎರಡು ಅರ್ಥಗಳನ್ನು ಸಂಗ್ರಹಿಸಿ ತಿಳಿಸಿದಂತಾಗಿದೆ.

ವಿಶೇಷವಿಷಯವಿಚಾರ :- ಈ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ತತ್ಪ್ರಕಾಶಿಕಾ ವಾಕ್ಯಕ್ಕೂ, ಸುಧಾವಾಕ್ಯಕ್ಕೂ ಪರಸ್ಪರ ವಿರೋಧವು ಕಂಡು ಬಂದಿದೆ.

ತತ್ಪ್ರಕಾಶಿಕಾದಲ್ಲಿ

“ದರ್ಶನಾರ್ಥಂ ಶ್ರವಣಾದಿರೂಪಾಜಿಜ್ಞಾಸಾ ಕಾರ್ಯಾ, ಇತ್ಯರ್ಥಃ ನ ಚ ಶ್ರವಣಾದೇ
ರಸಸ್ವಾಭಿಪ್ರಾಯಃ |

ಜಿಜ್ಞಾಸಿತಂ ಸುಸಂವೃತಂ, ಇತಿ ವಿಚಾರೇಬಿಹ ತತ್ವಯೋಗಾತ್, ಭವತೀತ್ಯಾದಿಕಥನ್ಯವೈಯ್ಯರ್ಥಾತ್ |
ಸೂತ್ರಂ ಶ್ರುತ್ವನುಸಾರೀತಿ || ” ಎಂದಿದೆ.

ಅಂದರೆ ಶ್ರವಣ, ಮನನ, ನಿರಿದ್ವಾಹನ ಈ ಮೂರರಲ್ಲೂ ಜಿಜ್ಞಾಸಾಶಬ್ದವನ್ನು “ಶ್ರವಣಾದಿರೂಪ ಜಿಜ್ಞಾಸಾ
ಕಾರ್ಯಾ” ಎಂದು ತತ್ವಪ್ರಕಾಶಕರಾದರಲ್ಲಿ ಪ್ರಯೋಗಿಸಿರುತ್ತಾರೆ.

ನ್ಯಾಯಸುಧಾದಲ್ಲಾದರೋ “ನ್ಯಾದಂ, ಯುಕ್ತಸುಸಂಧಾನಾತ್ಮಕ, ವಿಚಾರ, ಮೀಮಾಂಸಾ, ಮನನಾ ವರನಾಮಕ
ಜಿಜ್ಞಾಸಾರ್ಥಭೂತನ್ಯಾಯನಿಬಂಧನಂ” ಎಂಬಲ್ಲಿ ಮನನವನ್ನು ಮಾತ್ರ ಜಿಜ್ಞಾಸಾ ಎಂದು ಹೇಳಿದ್ದಾರೆ.

‘ಜಿಜ್ಞಾಸಾನಾಮ ಯುಕ್ತಸುಸಂಧಾನಾತ್ಮಕಂ, ವಿಚಾರಾವರವರ್ಯಾಯಂ ಮನನಮ್’ ಎಂದು ಹೇಳುವರು.

ಅಂದರೆ ಪೂರ್ವಶ್ರುತ್ಯಾನುಸೇವಾತ್ಮಕ, ಉತ್ತರಶ್ರುತ್ಯಾನುಸೇವಾ ವಾಕ್ಯತ್ಮಕ ಪರಸ್ಪರ ವಿರೋಧವು ಇದ್ದಂತೆ
ಆಹಾತಕ: ಕೋರುತ್ತಿದೆ.

ಈ ವಿರೋಧವನ್ನು ತಾತ್ಪರ್ಯ ಚಂದ್ರಿಕಾಕಾರರು ಹಾಲ್ವಾ ವಿಭವಾದ ಸಮಾಧಾನಗಳಿಂದ
ಪರಿಹರಿಸಿರುತ್ತಾರೆ. ಆ ವಿಶೇಷವಿಚಾರವನ್ನು ಸಂಗ್ರಹಿಸಿ ತಿಳಿಸುತ್ತೇವೆ.

(೧) ಮೊದಲನೆಯ ಸಮಾಧಾನ ತತ್ವಪ್ರಕಾಶಕವಾಕ್ಯವು “ದರ್ಶನಾರ್ಥಂ ಶ್ರವಣಾದಿರೂಪಾ ಜಿಜ್ಞಾಸಾ
ಕಾರ್ಯೇತ್ಯರ್ಥಃ” ಎಂದಿದೆ. ಆ ವಾಕ್ಯದಲ್ಲಿರುವ “ಶ್ರವಣಾದಿರೂಪಾ” ಎಂಬುದು ಸಮಸ್ತವದವಾಗಿದೆ. ಇಲ್ಲಿ ಬಹುಪ್ರೀತಿ
ಸಮಾಸವು ವಿವಕ್ಷಿತವಾಗಿದೆ. ಬಹುಪ್ರೀತಿಸಮಾಸವು ಎರಡು ಬಗೆ ಉಂಟು. (೧) ತದ್ಗುಣ ಸಂವಿಜ್ಞಾನಬಹುಪ್ರೀತಿ (೨)
ಅತದ್ಗುಣಸಂವಿಜ್ಞಾನಬಹುಪ್ರೀತಿ ಎಂಬ ಪ್ರಭೇದದಲ್ಲಿ ತದ್ಗುಣಸಂವಿಜ್ಞಾನ ಬಹುಪ್ರೀತಿಗೆ ಉದಾಹರಣೆ - ಸರ್ವಾದೀನಿ
ಸರ್ವಾನಾಮಾನಿ ಎಂಬಲ್ಲಿ “ಸರ್ವಾದೀನಿ” ಎಂಬುದು ಸಮಸ್ತವದ. ಇಲ್ಲಿ ಬಹುಪ್ರೀತಿಸಮಾಸ. ಇದು
ತದ್ಗುಣಸಂವಿಜ್ಞಾನಬಹುಪ್ರೀತಿ. ಸರ್ವಾ, ಆದಿ = ಪ್ರಥಮಾವಯವ ಯೇಷಾಂ ತಾನಿ ಸರ್ವಾದೀನಿ ಎಂದು ವಿಗ್ರಹ.
ಇಲ್ಲಿ ಉಪಾರ್ಜನೀಭೂತವಾದ (ವಿಶೇಷನೀಭೂತವಾದ) ಸರ್ವ ವಾಕ್ಯ ಅನ್ಯವದಾರ್ಥ ಪ್ರಧಾನವಾದ
ಬಹುಪ್ರೀತಿಸಮಾಸದಲ್ಲಿ ಅನ್ಯವದಾರ್ಥದಲ್ಲಿ ಸಂವಿಜ್ಞಾನವು ಇರುವುದರಿಂದ ಸರ್ವವದ ಸಹಿತವಾದ ವದಾಳೆಗೆ
ಸರ್ವಾನಾಮ ಸಂಭವ್ಯಂ ವಿಧಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿದೆ. ಆದ್ದರಿಂದಲೇ ಸರ್ವಾದೀನಿ ಶಬ್ದಸ್ಮಾರಮಾಣ ಸರ್ವಾನಾಮಸಂವಿಜ್ಞಾನಿ ಸ್ವಃ ಎಂದು
ವ್ಯಾಕರಣ ಶಾಸ್ತ್ರಕಾರರು ಇಲ್ಲಿ ತದ್ಗುಣಸಂವಿಜ್ಞಾನಬಹುಪ್ರೀತಿಸಮಾಸವನ್ನು ಹೇಳುವರು. ಇನ್ನೂ ಲಂಛನಾರ್ಥಮಾನಯ
ಇತ್ಯಾದಿ ಉದಾಹರಣೆಗಳಿವೆ.

ಅತದ್ಗುಣಸಂವಿಜ್ಞಾನ ಬಹುಪ್ರೀತಿಯೆಂದರೆ ತನ್ನ ಗುಣಸ್ಥ ಉಪಾರ್ಜನೀಭೂತಾ ಅನ್ಯವದಾರ್ಥೇ ಸಂವಿಜ್ಞಾನಂ
ಯತ್ಸಿನ್ ಬಹುಪ್ರೀತೌ ನ್ಯಾಸಃ ಅತದ್ಗುಣಸಂವಿಜ್ಞಾನಬಹುಪ್ರೀತಿ ಎಂದು ವಿವರಿಸುವರು. ಈ ಬಹುಪ್ರೀತಿಯಲ್ಲಿ
ಉಪಾರ್ಜನೀಭೂತವಾದುದಕ್ಕೆ ಅಂದರೆ ಅನ್ಯವದಾರ್ಥದಲ್ಲಿ ವಿಶೇಷನೀಭೂತವಾದುದಕ್ಕೆ ಆ ವಿಶೇಷವಾದುದಾದರೆ, ತನ

ಸಂಪಾದಕರು ಇರುವುದಿಲ್ಲವೆಂದರ್ಥ. ಉದಾ:- ಚಿತ್ರಗುಮಾನಯ ಎಂಬಲ್ಲಿ ಆನಯನ ಕರ್ಮವು ಚಿತ್ರಗೋಪ್ಯಮಿ ಎಂಬ ಅನ್ಯವಾದಾರ್ಥಕ್ಕೆ ಇದೆಯೇ ಹೊಂದು ಚಿತ್ರ + ಗಾವ ಯಸ್ಯು ಎಂಬಲ್ಲಿ ಉಪಾರ್ಥನಿಭೂತವಾದ ಚಿತ್ರಗೋಪ್ಯಗಾಗಿಲ್ಲ. ಇಲ್ಲಿ ಅತ್ಯುಗ್ರಸಂಪಾದಕನುಹುಪ್ರೀತಿಸಮಾಧಾನ.

ಪ್ರಕೃತದಲ್ಲಿ "ಶ್ರವಣಾದಿರೂಪಾ ಜಿಜ್ಞಾಸಾ ಕಾರ್ಯಾ" ಎಂಬ ಟೀಕಾ ವಾಕ್ಯದಲ್ಲಿರುವ "ಶ್ರವಣಾದಿರೂಪಾ" ಎಂಬಲ್ಲಿ ಅತ್ಯುಗ್ರಸಂಪಾದಕನುಹುಪ್ರೀತಿಸಮಾಧಾನ ಸ್ವೀಕೃತವಾಗಿದೆ. ಆದಕಾರೂ ಇಲ್ಲಿ ವಿಶೇಷವಾದ ಶ್ರವಣವನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಅನ್ಯವಾದಾರ್ಥವಾದ ವಿಚಾರವೇನೆ (ಮನನವೇನೆ) ಜಿಜ್ಞಾಸಾವಾದಾರ್ಥವೆಂದು ಹೇಳುವ ಪ್ರಯುಕ್ತ ತತ್ವಪ್ರಕಾಶವಾಕ್ಯಕ್ಕೂ ಈ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಮನನವೇ ಜಿಜ್ಞಾಸಾವಾದಾರ್ಥವೆಂಬಲ್ಲಿ ತಾತ್ಪರ್ಯವಿರುವುದರಿಂದ ಎರಡೂ ಟೀಕಾ ವಾಕ್ಯಗಳೇ ಯಾವ ವಿರೋಧವು ಇರುವುದಿಲ್ಲವೆಂಬುದು ಮೊದಲನೆಯ ಸಮಾಧಾನ.

ಈ ಪ್ರಥಮ ವಕ್ರದಲ್ಲಿ ಮನನಕ್ಕೆ ಶ್ರವಣವಾರ್ಥವನ್ನು ಸೂಚಿಸಲು. (ಪ್ರಕಾಶಪದಿಸಲು) ಶ್ರವಣಾದಿ ರೂಪಾ ಎಂದು ಟೀಕಾಕಾರರು ನಿರ್ದೇಶ ಮಾಡಿದ್ದಾರೆ. ಆದ್ದರಿಂದಲೇ ಮುಂದಿನ ಟೀಕಾವಾಕ್ಯದಲ್ಲಿ "ವಿಚಾರೇಷು ತತ್ಪ್ರಯೋಗಾತ್" ಎಂದು ಹೇಳಲಾಗಿದೆ.

ಅರ್ಥವಾ :- "ಶ್ರವಣಾದಿರೂಪಾ ಜಿಜ್ಞಾಸಾ ಕಾರ್ಯಾ" ಎಂಬ ವಾಕ್ಯಕ್ಕೆ, ಹೇಗೆ ಮುಂದುವರಿದಿರೋ ಶ್ರವಣವೂ ಧ್ಯಾನವೂ ವಿಹಿತವಾಗಿರುವ ಪ್ರಯುಕ್ತ ಅವಶ್ಯಕಾರ್ಯವಾಗಿಯೋ (ಮಾಡಲ್ಪಡಬೇಕಾದಿಯೋ) ಅದರಂತೆ ಮನನವನ್ನು ಅವನು ಅವಶ್ಯ ಮಾಡಬೇಕೆಂದು ದೃಷ್ಟಾಂತರೂಪವಾಗಿ ಶ್ರವಣಾದಿಗಳನ್ನು ಟೀಕಾವಾಕ್ಯದಲ್ಲಿ ತೋರಿಸಲಾಗಿದೆ ಎಂದು ಅಭಿಪ್ರಾಯ. ಈ ಎರಡನೇ ವಕ್ರದಲ್ಲಿ "ಜಿಜ್ಞಾಸಾ" ಶಬ್ದಕ್ಕೆ ಸುಧಾರದಲ್ಲಿ ತಿಳಿಸಿರುವಂತೆ ಯುಕ್ತವು ಸಂಧಾನಾತ್ಮಕವಾದ ಮನನಮಾತ್ರವೇ ಅರ್ಥವಾಗಿದೆ. ಇದು ಎರಡನೇ ಸಮಾಧಾನ. ಆದ್ದರಿಂದ ವಿರೋಧವಿಲ್ಲ. ಆದರೆ ಶಾಸ್ತ್ರಾರಂಭಪ್ರಯೋಜಕವಾದುದು ಮನನವೇ ಹೊಂದು ಶ್ರವಣವಾಗಿ ಧ್ಯಾನವಾಗಿ ಅಲ್ಲವೆಂದು ನಿಗೂಢಾಭಿಪ್ರಾಯ.

ಮೂರನೇ ಸಮಾಧಾನವು ಹೀಗಿದೆ :- ನಿರ್ದ್ಯಾನಕ್ಕೆ (ಧ್ಯಾನಕ್ಕೆ) ಅಂಗವಾದುದು ಮನನವು. ಧ್ಯಾನಕ್ಕೆ (ನಿರ್ದ್ಯಾನಕ್ಕೆ) ಕರ್ತವ್ಯವು ಇಲ್ಲವಾದರೆ ತದಂಗವಾದ ಮನನಕ್ಕೂ ಕರ್ತವ್ಯವು ಇಲ್ಲವೇ ಹೋದೀತು. ಆದಕಾರೂ ಶಾಸ್ತ್ರಾರಂಭನೀಯತ್ವದಲ್ಲಿ ನಿರ್ದ್ಯಾನ ಕರ್ತವ್ಯವು ಪರಂಪರೆಯಾಹೇತುವಾಗಿದೆ.

ಅದೇ ರೀತಿ ಪ್ರತಿಪಾತ್ಯಾರ್ಥದ ವಿಷಯದಲ್ಲೂ "ಈ ವಾಕ್ಯಾರ್ಥವು ಯುಕ್ತವೋ-ಅಲ್ಲವೋ, ಇದಲ್ಲದೆ ಬೇರೇ ವಾಕ್ಯಾರ್ಥವು ಯುಕ್ತವೋ" ಇತ್ಯಾದಿರೂಪವಾದ ಸಂದೇಹಗಳ ನಿಮಿತ್ತವಾಗಿ ವಿಚಾರಪರವಾದ ಶಾಸ್ತ್ರದಿಂದ ತೋರಿಸಲ್ಪಟ್ಟ ನ್ಯಾಯಗಳ ಪ್ರಕೃತಿ ಅಂಗಭೂತವಾದ ಸಂದೇಹಕ್ಕೆ ಕಾರಣವಾದುದು ಯತ್ನಾತ್ಮಕವಾದ ಪ್ರತಿ ವಾಕ್ಯಕ್ಕೂ "ಇದು ಇದಕ್ಕೆ ಅರ್ಥವಾಗಿದೆ" ಎಂಬ ಶ್ರವಣವನ್ನ ಜ್ಞಾನವೇ ಇಲ್ಲವಾದರೆ ಶಾಸ್ತ್ರದ ಆರಂಭವೇ ಇಲ್ಲದಂತಾಗುವುದರಿಂದ ಶಾಸ್ತ್ರಾರಂಭನೀಯತ್ವದಲ್ಲಿ ಶ್ರವಣ ಕರ್ತವ್ಯವೂ, ಧ್ಯಾನಕರ್ತವ್ಯವೂ, ಮನನ ಕರ್ತವ್ಯವೂ ಅಂತೂ ಶ್ರವಣಮನನ ಧ್ಯಾನರೂಪ ತ್ರಿತ್ವವು ಕರ್ತವ್ಯವಾಗಲೂ ಕರಣಗಳೇ ಆಗಿವೆಯೆಂಬ ಅಭಿಪ್ರಾಯದಿಂದಲೂ "ಶ್ರವಣಾದಿ ರೂಪಾ ಜಿಜ್ಞಾಸಾ ಕಾರ್ಯಾ" ಎಂಬ ಟೀಕಾವಾಕ್ಯವು ಪ್ರವೃತ್ತವಾಗಿದೆ. ಈ ವಕ್ರದಲ್ಲಿ ಮನನ ಕರ್ತವ್ಯವಾದ ಶ್ರವಣಧ್ಯಾನಕರ್ತವ್ಯಗಳೂ

ಕೂಡ ವರಂವರಯಾ ಶಾಸ್ತ್ರಾರಂಭನೀಯತ್ವಕ್ಕೆ ಪ್ರಯೋಜನಕಾರಿಯು ಅಭಿಪ್ರಾಯ. ಈ ವಕ್ಷ್ಯದಲ್ಲಿ ಶ್ರವಣಾದಿಕ್ರಿಯಾ ಕರ್ತವ್ಯವು ಅಭಿಪ್ರಾಯವನ್ನು ಸ್ವೀಕರಿಸಿದರೆ "ಸರ್ವಶಾಸ್ತ್ರಾರಂಭನೀಯ ಸೂತ್ರದ ಟೀಕಾದಲ್ಲಿ" "ಓ ಸರ್ವವೇದಾಂತ ಪ್ರಕೃಯಂ ಚೋದನಾದ್ಯವಿಶೇಷಾತ್ ಓ" ಎಂಬ ಸೂತ್ರ ಭಾಷ್ಯದ ಮ್ಯಾನ್ಯಾನವಾದ ತತ್ವಪ್ರಕಾಶನ ಮ್ಯಾನ್ಯಾನದಲ್ಲಿ

ಉಪಾಸನಾದಿವಿಧಾಂ ಸಮಸ್ತ ಶಾಸ್ತ್ರಭ್ಯಾಸರೂಪಾ, ಯಾಮಾತುಃ ಶ್ರವಣಮನಸೇ | ೧೩ |
೨. ಧ್ಯಾನರೂಪಾ ಪರಾಚೇತಿ

ತತ್ಪ್ರಾಪ್ತಿಯಾಃ ಧ್ಯಾನಾಂಗತ್ಯಾತ್ ಸ್ಥಿವ ಪೃಥ್ವಮಾಧಿಕರಣೇ ವಿಧೀಯತೇ |

ಸಮಸ್ತಸಚ್ಚಿದ್ರಶ್ರವಣಮನಃಪ್ರಾಂ ದೂರೋತ್ಥಾರಿತಾಚ್ಚಾನಸಂಶಯ
ವಿಷಯಗುಣೈವ ಧ್ಯಾನಾಧಿಕಾರಿತ್ವಾದಿತಿಭಾವಃ |

ಅತಃ ವಿವಾತ್ಯಾಶ್ಚ ಶಾಸ್ತ್ರಾದಿಸಂಗತಿಃ |

ಅದ್ಯಸೂತ್ರೇ ಶ್ರವಣಮನಸೇ ಕರ್ತವ್ಯೇ ಇತ್ಯುಕ್ತಮ್ ||

ತಯೋಶ್ಚ ಸರ್ವಶಾಸ್ತ್ರಾಂತವಿಷಯತ್ವೇತ್ಯ ಶಾಸ್ತ್ರಸ್ಯ ಸರ್ವೋಪಾದೇಯತಾಭಾವ
ಪೃಥಗಾತ್ ಸರ್ವಶಾಸ್ತ್ರಾಂತವಿಷಯತ್ವಂ ಸಮರ್ಥಗೋಯಮ್ || ೧೩ ||

ಈ ತತ್ವಪ್ರಕಾಶನ ಭಾಗದಲ್ಲಿ "ಅದ್ಯಸೂತ್ರ ಶ್ರವಣಮನಸೇ ಕರ್ತವ್ಯೇ ಇತ್ಯುಕ್ತಂ" ಎಂಬುದಾಗಿ ಹೇಳಿ ಮೊದಲನೆಯ ಸೂತ್ರದಲ್ಲಿ ಜಿಜ್ಞಾಸುವದಿಂದ ಮನನದ ಜೊತೆಯಲ್ಲಿ ಶ್ರವಣವನ್ನೂ ಸೇರಿಸಿ ಹೇಳಿರುವುದೂ ಸುಖ ನ್ಯಾಯಸುಧಾವಾಚ್ಯಕ್ಕೆ ವಿರುದ್ಧವಾದಂತಿದೆ. ಮತ್ತು ಕ್ರಿಯಾ ಕರ್ತವ್ಯವಿಧಾಯಕವಾದ ಅರ್ಥವನ್ನು ಕೊಡುವ "ಶ್ರವಣಾದಿರೂಪ ಜಿಜ್ಞಾಸ ಕರ್ತವ್ಯ" ಎಂಬ ಜಿಜ್ಞಾಸಾಧಿಕರಣಾಟೀಕವಾಚ್ಯಕ್ಕೂ ವಿರುದ್ಧವಾದಂತಿದೆ. ಎಂಬ ಶಂಕೆಯು ಬರಬಹುದು. ಆದರೆ ಅಂತಹ ವಿರೋಧಕ್ಕೂ ಅವಕಾಶವಿಲ್ಲ.

ಆ ಮೂರನೇ ಅಧ್ಯಾಯದ ಮೂರನೇ ವಾದದಲ್ಲಿ ಸರ್ವವೇದಾಂತಾಧಿಕರಣವು ಮೊದಲನೆಯ ಅಧಿಕರಣವಾಗಿದೆ. ಆದಾರ ತರುವಾಯ ಉಪಸಂಹಾರಾಧಿಕರಣವು ಎರಡನೇ ಅಧಿಕರಣ. ಆದರಲ್ಲಿ "ಅತ್ರ ಸಾರ್ವತ್ರಿಕಗುಣೋಪ ಸಂಪಾರೋಗಾ ಧ್ಯಾನಂ ಸಾಧಕತ್" ಎಂದು ಸಿದ್ಧಾಂತವು ಪರಿಶೀಲಿಸಲ್ಪಡುತ್ತಿರುವುದರಿಂದ, ಅಂತಹ ಧ್ಯಾನಕ್ಕೆ ಕಾರಣವಾದ ಮನನ ಮತ್ತು ಶ್ರವಣಗಳೆರಡರ ವಿಚಾರವು ಮಾತ್ರ ಪ್ರಸಕ್ತವಾಗಿರುವುದರಿಂದ ಸರ್ವವೇದಾಂತಾಧಿಕರಣದಲ್ಲಿ ಧ್ಯಾನೋಪಸಂಹಾರಿಯಾದುದರಿಂದ ವಿಷಯಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧವಿರುವ ಪ್ರಯುಕ್ತ "ಅದ್ಯಸೂತ್ರೇ ಶ್ರವಣಮನಸೇ ಕರ್ತವ್ಯೇ ಇತ್ಯುಕ್ತಂ" ಎಂಬ ಮಾತು ವಿಶೇಷವಾದುದರೂಮಾದುದೇ ತೊಡು ಜಿಜ್ಞಾಸ ಸೂತ್ರದಲ್ಲಿ ಶ್ರವಣಮನಗಳೆರಡು ಮಾತ್ರ ಕರ್ತವ್ಯಗಳೆಂಬ ಅಭಿಪ್ರಾಯದಿಂದ ಆ ವಾಕ್ಯವು ತೊರಟಲ್ಪಟ್ಟು ಆದ್ದರಿಂದಲೇ ಅದೇ ಅಧಿಕರಣದಲ್ಲಿ ಧ್ಯಾನಾಧಿಕರಣ ಶ್ರವಣಮನಪ್ರಾಂ ಸರ್ವವೇದಾಂತೋಪಾಧಿಕರಣವೆಂಬ ಟೀಕವಾಕ್ಯವು, "ಉಪಾಸನಾ ಅನ್ಯಾದೇ ಉಚ್ಯತ" ಎಂಬ ಭಾಷ್ಯವಾಚ್ಯಕ್ಕೆ ಮ್ಯಾನ್ಯಾನಮಾವಾಗಿ ಆ ಅಧಿಕರಣದ ಅಂತ್ಯಭಾಗದಲ್ಲಿ ಉಕ್ತವಾಗಿರುವ "ಉಪಾಸನಾ ನಾಮ ಬ್ರಹ್ಮಜಿಜ್ಞಾಸಾ" ಎಂಬ ಟೀಕವಾಕ್ಯವು ತ್ರಿವಿಧೋಪಾಸನಾಗಳಿಗೆ ಅಂದರೆ ಶ್ರವಣ, ಮನನ, ಧ್ಯಾನಗಳಿಗೆ ಮೂರಕ್ಕೂ

ಜಿಜ್ಞಾಸಾತ್ಮಕವನ್ನು ಹೇಳುತ್ತಿರುವುದರಿಂದ ಹಿಂದಿನ ಟೀಕಾವಾಕ್ಯವು ಅಂದರೆ "ಆದ್ಯಸೂತ್ರ ಶ್ರವಣಮನನೇ ಕರ್ತವ್ಯೇ" ಎಂಬ ಟೀಕಾವಾಕ್ಯವು ಎಕದೇಶಾನುವಾದರೂಪವಾದುದೆಂದೇ ಹೇಳಬೇಕು. ಆದ್ದರಿಂದ ವಿರೋಧವಿಲ್ಲ. ಜಿಜ್ಞಾಸಾಶಬ್ದವು ಜ್ಞಾನೇಚ್ಛಾ ಎಂಬ ಅರ್ಥವನ್ನು ಕೊಡುವುದಾದರೂ ಇಲ್ಲಿ ವಿಚಾರದಲ್ಲಿ ಲಕ್ಷಣಾವೃತ್ತಿಯಿಂದ ವಿಚಾರಲಕ್ಷಕ ಎಂಬ ಪಕ್ಷದಲ್ಲಿ ದೋಷಕ್ಕೆ ಅವಕಾಶವಿಲ್ಲ. "ಜಿಜ್ಞಾಸಿತಂ ಸುಸಂವತ್ಸಂ" ಎಂಬ ಭಾಗವತದಲ್ಲಿ ಉಕ್ತವಾಗಿರುವಂತೆ ಮನನರೂಪವಿಚಾರ ಎಂಬರ್ಥದಲ್ಲಿ ರೂಢ ಎಂಬ ಪಕ್ಷದಲ್ಲಿ ಜಿಜ್ಞಾಸಾಶಬ್ದವು ಭಕ್ತಿಗೋ ಯಾತಿ ಎಂಬಲ್ಲಿರುವ ಭಕ್ತಿಪದದಂತೆ ಲಕ್ಷಣಾವೃತ್ತಿಯಿಂದ ಶ್ರವಣಪ್ರತಿಪಾದಕ ಎಂಬ ಹೇಳಲೂ ಅವಕಾಶವಿದೆ. ಆದಕಾರೂ ಈ ಮೂರನೇ ಸಮಾಧಾನದಿಂದಲೂ ಪರಸ್ಪರಟೀಕಾವಾಕ್ಯಗಳನ್ನು ಹೊಂದಿಸಬಹುದು ಎಂಬ ಮಾತು ತೋರಿಕೆಗೆ ಸರಿ ಎಂದು ಕಂಡುಬಂದರೂ ಕೂಲಂಕಷವಾಗಿ ಈ ಮೂರನೇ ಪಕ್ಷವನ್ನು ಪರಿಶೀಲಿಸಿದರೆ ಜಿಜ್ಞಾಸಾಶಬ್ದವು ತ್ರಿತಯ ಪದವೆಂದು ತತ್ವ ಪ್ರಕಾಶಿಕಾ ಅಭಿಪ್ರಾಯವೆಂದು ಹೇಳಲೇ ಬೇಕಾಗಿದೆ.

ಅಂತೂ ಉತ್ತರಪ್ರಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿ ಮನನಮಾತ್ರವೇ ಜಿಜ್ಞಾಸಾರೂಪವೆಂದು ಹೇಳುವುದಕ್ಕೆ ವಿರುದ್ಧವೇ ಆಗಿರುವ ಪ್ರಯುಕ್ತ ಪರಸ್ಪರ ವಿರೋಧವು ಪರಿಹಾರವಾಗಿಲ್ಲ ಎಂಬ ಶಂಕೆಗೆ ಉತ್ತರರೂಪವಾಗಿ ನಾವುನೇ ಸಮಾಧಾನವು ಚಂದ್ರಿಕಾ ದಲ್ಲಿ ಅಂತಿಮವಾಗಿ ಉಕ್ತವಾಗಿದೆ. ಪ್ರಸ್ಥಾನದ್ವಯಗಳ ವಿರೋಧವನ್ನು ಚಂದ್ರಿಕಾಕಾರರು ನ್ಯಾಯಸುಧಾಭಿಪ್ರಾಯವನ್ನು ವಿವರಿಸಿ ಈ ಕೆಳಗೆ ಕಂಡಂತೆ ಪರಿಹರಿಸುತ್ತಾರೆ.

ತತ್ವಪ್ರಕಾಶಿಕಾಟೀಕಾದಲ್ಲಿ ಬಳಸಿರುವ ಜಿಜ್ಞಾಸಾ ಎಂಬ ಶಬ್ದದಿಂದಲೂ, ವಿಚಾರ ಎಂಬ ಶಬ್ದದಿಂದಲೂ ಶ್ರವಣ ಮನನ ಧ್ಯಾನ ಮೂರಕ್ಕೂ ಅನುಗತವಾದ ಉಪಾಸನಾನೇ ವಿವಕ್ಷಿತವಾಗಿದೆ. ಸುಧಾದಲ್ಲಿ ಹೇಳಿರುವಂತೆ ಮನನವು ಮಾತ್ರವಲ್ಲ.

ಶ್ರವಣಮನನ ಧ್ಯಾನಗಳೆಂಬ ಮೂರಕ್ಕೂ ಅನುಗತವಾದ "ಉಪಾಸನಾ" ಎಂಬುದು ಚಿತ್ತದ ಪ್ರವೃತ್ತಿ ರೂಪ ವಾದುದು. ಅಂದರೆ ಮನಸ್ಸಿನ "ಭಗವದೇಕನಿಷ್ಠತಾ" ರೂಪವಾದ ಉಪಾಸನೆಯು. ಇಂತಹ ಭಗವದೇಕ ನಿಷ್ಠತಾ ರೂಪವಾದ ಚಿತ್ತಪ್ರವೃತ್ತಿವೆನಿಸುವ ಉಪಾಸನೆಗೆ ಧ್ಯಾನವು ಸಾಕ್ಷಾತ್ಕಾರಿ ಕಾರಣವಾಗುತ್ತದೆ. ಶ್ರವಣ ಮನನಗಳು ಪ್ರಮಾಣ ಗಳ ಮೂಲಕವಾಗಿ ಕಾರಣವಾಗುತ್ತವೆ." ಎಂಬ ಅಭಿಪ್ರಾಯದಿಂದ ತತ್ವಪ್ರಕಾಶಿಕಾಟೀಕಾವಾಕ್ಯವು ಹೊರಬಿದೆ.

ನ್ಯಾಯಸುಧಾದಲ್ಲಾದರೂ ಶ್ರವಣಧ್ಯಾನಗಳು ಶಾಸ್ತ್ರಾರಂಭಕ್ಕೆ ಸಾಕ್ಷಾತ್ಕಾರಿ ಕಾರಣಗಳಲ್ಲ. ಆ ಎರಡೂ ಇಲ್ಲದಿದ್ದರೆ ಶಾಸ್ತ್ರವು ಅನಾರಂಭನೀಯವಾಗುತ್ತದೆ ಎಂಬುದಿಲ್ಲ. ನ್ಯಾಯಾನುಸುಧಾನಾತ್ಮಕವಾದುದು ಮನನವು. ಶಾಸ್ತ್ರವಾದರೂ ನ್ಯಾಯಸಿಬಂಧನಾತ್ಮಕವಾಗಿದೆ. ನ್ಯಾಯಾನುಸಂಧಾನರೂಪವಾದ ಮನನಕ್ಕೆ ಕರ್ತವ್ಯತ್ವವು. ಇಲ್ಲವಾದರೆ ನ್ಯಾಯಸಿಬಂಧನಾ ತ್ವಕವಾದ ಶಾಸ್ತ್ರವು ಅನಾರಂಭನೀಯ ವಿದಾಗುತ್ತದೆ. ಆದಕಾರೂ ಶಾಸ್ತ್ರಾರಂಭನೀಯತ್ವಕ್ಕೆ ಅತ್ಯವಶ್ಯವಾಗಿ ಮನನ ಕರ್ತವ್ಯತ್ವವೇ ಪ್ರಯೋಜಕವೆಂಬ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಸುಧಾದಲ್ಲಿ ಮನನವೇ ಜಿಜ್ಞಾಸಾತ್ಮಕನ ಉಕ್ತವಾಗಿದೆ.

ಈ ಜಿಜ್ಞಾಸುಸೂತ್ರವು ಸಹ ಮನನವಿಧಿಮೂಲವೇ ಆಗಿದೆ. ವಿವರಣಾಕಾರನ ಮತದಂತೆ ಈ ಸೂತ್ರವು ಶ್ರವಣ ವಿಧಿ ಮೂಲವಲ್ಲ. ಎಂಬ ಅಭಿಪ್ರಾಯದಿಂದ ನ್ಯಾಯಸಭೆಯಲ್ಲಿ ಮನನರೂಪವನ್ನೂ ಜಿಜ್ಞಾಸಾಕ್ಕೆ ಹೇಳಲಾಗಿರುವ ಪ್ರಯುಕ್ತ ಎರಡು ಟೀಕಾವಾಕ್ಯಗಳೂ ಬೇರೆ ಬೇರೆ ಅಭಿಪ್ರಾಯವುಳ್ಳವುಗಳಾದ ಕಾರಣ ಈ ವಿರೋಧ ಪರಿಹಾರವು ಹೊಂದಿಕೆಯಾಗುತ್ತದೆ. ಆದುದರಿಂದ ಪರಸ್ಪರ ಟೀಕಾ ವಾಕ್ಯಗಳಿಗೆ ವಿರೋಧವಿಲ್ಲ. ಎಂದು ಬಹುರಮನೆಯವಾಗಿ ಸಮಂಜಸವಾಗಿ ತಾತ್ಪರ್ಯಚಂದ್ರಿಕಾಕಾರರು ವಿರೋಧವನ್ನು ಪರಿಹರಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಅತಿಹಸನುಗಳಾದ ಟೀಕಾವಾಕ್ಯಗಳ ತಾತ್ಪರ್ಯವನ್ನು ವಿವರಿಸುವುದರಲ್ಲಿ ಶ್ರೀ ವ್ಯಾಸಾಜ್ಞೇ ಮೊದಲಾದವರು ಸಮರ್ಥರು. ನಾವಾದರೋ ಆ ಚಂದ್ರಿಕಾವಾಕ್ಯಗಳ ಅಭಿಪ್ರಾಯದ ಲೇಶವನ್ನು ಮಾತ್ರ ಹೇಳುತ್ತೇವೆಂದು ತತ್ವಪ್ರಕಾಶಿಕಾಭಾವ ದೀಪದಲ್ಲಿ ಜಿಜ್ಞಾಸಾಧಿಕಾರದ ಅಂತಿಮಭಾಗದಲ್ಲಿ ಶ್ರೀ ರಾಘವೇಂದ್ರ ಗುರುಸಾರ್ವಭೌಮರು ಈ ಕೆಳಗೆ ಕಂಡಂತೆ ಅತಿ ಗಂಭೀರವಾಗಿ ತಾತ್ಪರ್ಯಚಂದ್ರಿಕಾವೈಶಿಷ್ಟ್ಯವನ್ನು ಮುಕ್ತಕಂಠದಿಂದ ಮಾಡಿದ್ದಾರೆ. ಆ ವಾಕ್ಯವು ಈ ರೀತಿ ಇದೆ.

“ಟೀಕಾತಾತ್ಪರ್ಯವಿವೃತೌ ವ್ಯಾಸೋರ್ಧಾರಯಃ ಶ್ರವಣಃ |

ಮಯಂತು ತತ್ತ್ವತನ್ಮಾನ್ಯಾಽಲೇಶಭಾವಂ ವದಾಮಹೇ || ತತ್ವಪ್ರಕಾಶಿಕಾ ಭಾವದೀಪ ||

ತಾತ್ಪರ್ಯ ಚಂದ್ರಿಕಾದಲ್ಲಿ ನಾಡಿನೇ ಸಮಾಧಾನದಲ್ಲಿ ಉಕ್ತವಾಗಿರುವ ವಿರೋಧ ಪರಿಹಾರದ ಕ್ರಮವನ್ನು ಅನುಸರಿಸಿ ಶ್ರೀ ಗುರುರಾಜರು ಈ ತಂತ್ರದೀಪಿಕೆಯಲ್ಲಿ ಪೂರ್ವಪ್ರಸ್ತಾನವಾದ ತತ್ವಪ್ರಕಾಶಿಕಾವಾಕ್ಯಕ್ಕೆ ಅಭಿಪ್ರೇತವಾದ ಅರ್ಥವನ್ನು “ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷಜ್ಞಾನಾಯ ಸರ್ವವೇದವಿಷಯಕಶ್ರವಣಮನನ ನಿರ್ದ್ಯಾನರೂಪವಾ” ಎಂದು ಹೇಳಿದ ತರುವಾಯ, ಉತ್ತರಪ್ರಸ್ತಾನಕ್ಕೆ ಸೇರಿದ ನ್ಯಾಯಸುಧಾವಾಕ್ಯಾರ್ಥಾಭಿಪ್ರೇತವಾದ ವಕ್ತವನ್ನು “ಮನನಮಾತ್ರರೂಪವಾ” ಎಂದು ಹೇಳಿ “ತದ್ವಿಜಿಜ್ಞಾಸ್ಯ ಇತ್ಯಾದಿ ಶ್ರುತ್ಯುಕ್ತಾ ಕರ್ತವ್ಯಾ ಇತ್ಯರ್ಥಃ” ಎಂದು ವಾಕ್ಯವನ್ನು ಮುಗಿಸಿರುತ್ತಾರೆ.

ಇದರಿಂದ “ಮೊದಲೇ ಗ್ರಂಥಕಾರರು ಪ್ರತಿಜ್ಞೆ ಮಾಡಿರುವಂತೆ “ಪ್ರಸ್ತಾನಭೇದಪ್ರೋಕ್ತಾರ್ಥಸಂಗ್ರಹೋಽಸ್ಯಾ ವ್ಯಯಂ ಮಮ” ಎಂಬ ನುಡಿಗೆ ತಕ್ಕಂತೆ ಈ ತಂತ್ರದೀಪಿಕಾಗ್ರಂಥಕ್ಕೆ “ಪ್ರಸ್ತಾನಭೇದಪ್ರೋಕ್ತಾರ್ಥಸಂಗ್ರಹ ರೂಪತ್ವ” ವು ಅನ್ವರ್ಥವಾಗಿದೆ.

ಜಿಜ್ಞಾಸಾಶಬ್ದವು ರೂಢವೂ, ಲಾಕ್ಷಣಿಕವೂ ಎಂಬ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಸಿದ್ಧಾಂತಾರ್ಥ ವಿರೂಪಣೆ.

ವಿವರಣಾಕಾರಮತರೇಖಾ ಜಿಜ್ಞಾಸಾಶಬ್ದವು ವಿಚಾರರೂಪವಾದ ಅರ್ಥದಲ್ಲಿ ಲಾಕ್ಷಣಿಕವು. ಅಂದರೆ ಜಿಜ್ಞಾಸಾ ಶಬ್ದಕ್ಕೆ ವಿಚಾರಾರ್ಥದಲ್ಲಿ ರೂಢಿ ಶಬ್ದಯು ಇಲ್ಲವೆಂದು ವಿವರಣಾಕಾರರು ಹೇಳುತ್ತಾರೆ.

ಅದರ ಖಂಡನೆ :- ಜಿಜ್ಞಾಸಾಶಬ್ದವು ವಿಚಾರ ರೂಪವಾದ ಅರ್ಥದಲ್ಲಿ ರೂಢಿಶಬ್ದವನ್ನು ಒಪ್ಪಬೇಕೆಂಬ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಯುಕ್ತಿಗಳು ಈ ರೀತಿ ಇವೆ. ಅವೆಲ್ಲವನ್ನೂ ಚಂದ್ರಿಕಾಚಾರ್ಯರು ಹರಿಹರದಲ್ಲಿ ಸಂಗ್ರಹಿಸಿದ್ದಾರೆ.

ಜಿಜ್ಞಾಸಾಶಬ್ದತೋ ಹೀಚ್ಛಾಮಾಚ್ಛಾತ್ಸೈವಾಪನತಃ |

ವಿಚಾರಂಲೌಕಿಕಾಃ ತೇನ ತತ್ತ್ವಾಯಂ ರೂಢ ಇತ್ಯತಃ ||

ಅಕ್ಷಣಾಮುಂಟಾಡೀಣಾಂ ಗೃಹಾದೌ ಸ್ವಾಸ್ಥ್ಯರೂಢತಃ |

ಗಂಗಾಶಬ್ದಾಪ್ತುತೀರಾದಿ ತದ್ವೀಕ್ಷಾಪೂರ್ವಾ ಪ್ರಕಾಶತಃ ||

ಅಭಿಪ್ರಾಯ :- ಜಿಜ್ಞಾಸುಶಬ್ದವು ಸಮುದಾಯ ಶಕ್ತಿ (ಅಖಂಡ ಶಕ್ತಿ) ರೂಪವಾದ ರೂಢಿಶಕ್ತಿಯಿಂದ ವಿಚಾರವೆಂಬ ಅರ್ಥವನ್ನು ತಿಳಿಸುತ್ತದೆ. ಇದಕ್ಕೆ ಕಾರಣಗಳು.

(೧) ಲೋಕದಲ್ಲಿ ಲೋಕರಿಗೆ “ಇಚ್ಛಾ” ಎಂಬ ಅರ್ಥದ ತಿಳುವಳಿಕೆ (ಪ್ರತೀಯು) ಇಲ್ಲದಿದ್ದಾಗ್ಯೂ ಸಹ ಜಿಜ್ಞಾಸು ಶಬ್ದದಿಂದ ನೇರವಾಗಿ ಯಾವ ವ್ಯವಧಾನವೂ ಇಲ್ಲದಂತೆ ವಿಚಾರ ಎಂಬ ಅರ್ಥವನ್ನು ತಿಳಿಯುತ್ತಾರೆ. ಅವ್ಯವಧಾನದಿಂದ ವಿಚಾರವೆಂಬ ಅರ್ಥಜ್ಞಾನವು ಲೋಕರಿಗೆ ಆಗುತ್ತಿರುವುದರಿಂದ ಜಿಜ್ಞಾಸುಶಬ್ದಕ್ಕೆ ವಿಚಾರಾರ್ಥದಲ್ಲಿ ರೂಢಿಶಕ್ತಿಯನ್ನು ಒಪ್ಪಬೇಕು.

(೨) ಮತ್ತು “ಜಿಜ್ಞಾಸು” ಎಂಬ ಶಬ್ದದ ನಿಷ್ಪತ್ತಿಯು ಇಚ್ಛಾ ಎಂಬ ಅರ್ಥದಲ್ಲಿ ಸ್ವತಃಯವು ಬಂದೇ ಆಗುತ್ತದೆಯೆಂಬ ನಿರ್ಬಂಧವೂ ಇರುವುದಿಲ್ಲ.

ಜಿಜ್ಞಾಸುಶಬ್ದದಲ್ಲಿನ ಸ್ವತಃಯವು “ಧಾತೋಃ ಸಮಾನಕರ್ತೃಕಾದಿಚ್ಛಾಯಾಂ ವಾ” ಎಂಬ ವಾಣಿನಿ ಸೂತ್ರದಿಂದ ಬಂದಿಲ್ಲ. ಸ್ವಾರ್ಥದಲ್ಲೂ ಸಹ ಪ್ರತ್ಯಯವು ಕಂಡುಬಂದಿದೆ.

ಮಾನ ವಿಚಾರಣೆ ಎಂಬ ಧಾತುವಿನ ಮುಂದೆ “ಮಾನ್ವರದಾನ್ಮನ್ಯೋ ರೀರ್ಫಶ್ಚಾಭ್ಯಾಸ್ಕ” (ಮಾ. ಸೂ. ೩-೧-೬) ಎಂಬ ಸೂತ್ರದಿಂದ ಸ್ವಾರ್ಥದಲ್ಲಿ ಸ್ವತಃಯವು ಬಂದು, ಇಚ್ಛಾ ಎಂಬ ಅರ್ಥದ ಪ್ರತೀತಿಯು ಇಲ್ಲದಿದ್ದರೂ ವಿಚಾರ ಎಂಬ ಅರ್ಥದ ಪ್ರತೀತಿಯು “ಮೀಮಾಂಸಾ ಶಬ್ದದಿಂದ” ಆಗುತ್ತದೆ. “ಮಾನೇರ್ಜಿಜ್ಞಾಸು ಯಾಮ್” (ವಾರ್ತಿಕ. ೧೬೯೨) ಆದ್ದರಿಂದಲೇ ವ್ಯಕ್ತಿಯಲ್ಲಿ “ಮಾನೇರ್ಜಿಜ್ಞಾಸುಯಾಂಸನ್” ಎಂದು ಹೇಳಲಾಗಿದೆ.

ಅಂದರೆ ಮೀಮಾಂಸಾ ಶಬ್ದದಿಂದ “ಇಚ್ಛಾ” ಎಂಬ ಅರ್ಥದ ಪ್ರತೀತಿಯು ಇಲ್ಲದಿದ್ದರೂ “ವಿಚಾರ” ಎಂಬ ಅರ್ಥದ ಪ್ರತೀತಿಯು ಉಂಟಾಗುವುದರಿಂದ ಮೀಮಾಂಸಾ ಶಬ್ದಕ್ಕೆ ವಿಚಾರ ಎಂಬರ್ಥದಲ್ಲಿ ರೂಢಿಯಿರುವಂತೆ ಜಿಜ್ಞಾಸು ಶಬ್ದಕ್ಕೂ ರೂಢಿಯು ಇರುತ್ತದೆ ಎಂದು ಅಭಿಪ್ರಾಯ. ಸ್ವಾರ್ಥದಲ್ಲಿ ಸಹ ಪಶ್ಚದ ರೀತ್ಯಾ ರೂಢಿಶಕ್ತಿಯನ್ನು ಒಪ್ಪಲು ಇದೂ ಒಂದು ಕಾರಣ.

(೩) ನಿಯಮೇನ ಪ್ರಾಪ್ತರು ವಿಚಾರ ಎಂಬ ಅರ್ಥದಲ್ಲಿ ಜಿಜ್ಞಾಸು ಶಬ್ದವನ್ನು ಪ್ರಯೋಗಿಸುತ್ತಿದ್ದಾರೆ. ಇದೂ ಸಹ ಶಬ್ದಕ್ಕೆ ಕಲ್ಪಕ. ಅನನ್ಯಧಾತೃವ್ಯವ್ರಮಾನಕಪ್ರಯೋಗಾನ್ಯಥಾನುವಹತ್ಯಾ ರೂಢಿಶಕ್ತಿಯನ್ನು ಹೇಳಲೇಬೇಕು.

(೪) ಲಕ್ಷಣಾವೃತ್ತಿಯಿಂದಲೇ ವಿಚಾರ ಪ್ರತೀತಿಯನ್ನು ಒಪ್ಪುವುದಾದರೆ “ಧರ್ಮಬುಭುತ್ಸಾ” ಎಂಬಲ್ಲಿರುವಂತೆ “ಛತ್ವಬುಭುತ್ಸಾ” ಎಂದು ಹೇಳಿದಾಗ್ಯೂ ಜ್ಞಾನೇಚ್ಛಾಂತರ್ಗತವಾದ ವಿಚಾರ ಎಂಬರ್ಥದಲ್ಲಿ ಲಕ್ಷಣಾವೃತ್ತಿಯನ್ನು ಹೇಳಲಕ್ಕೆ ಅವಕಾಶವಿರುವಾಗ ನಿಯಮೇನ “ಜಿಜ್ಞಾಸು” ಎಂಬ ಪದವನ್ನೇ “ವಿಚಾರ” ಎಂಬರ್ಥದಲ್ಲಿ ಪ್ರಯೋಗಿಸುತ್ತಿದ್ದಾರೆ. ಆದ್ದರಿಂದ ಜಿಜ್ಞಾಸು ಶಬ್ದವು ವಿಚಾರ ಎಂಬರ್ಥದಲ್ಲಿ ರೂಢಿ ಎಂದೇ ಹೇಳಬೇಕು. ಅವಿಲಂಬದಿಂದ ವಿಚಾರ ಪ್ರತೀತಿಯು ಪರಂಗೂ ಸಮ್ಮತವೇ ಆಗಿದೆ. ವಿಚಾರ ಪ್ರತೀತಿಯು ಇಚ್ಛಾಪ್ರತೀತಿವ್ಯಾಪಕವೇ ಆಗಬೇಕೆಂಬ ನಿರ್ಬಂಧವನ್ನು ಇತರರೂ ಒಪ್ಪಿಲ್ಲ.

“ವಿಹಾರಾಧ್ಯಕ್ಷಾನ್ಯೇಷ್ವಾಜ್ಞಾಪಾಶ್ಚಾತ್ ಪ್ರತೀಯತೆ, ನೋವರೇಶಮಾತ್ರಾಧ್ಯಕ್ಷಾನವಿಷಯಾ” ಎಂದು ವರಕೀಯರು ಹೇಳುವರು.

ಅದರಿಂದ “ತದ್ವಿಜ್ಞಾಪ್ಯ” ಎಂಬ ವಿಧಾಯಕವಾದ ವೇದದಲ್ಲೂ, ಈ ಸೂತ್ರದಲ್ಲೂ “ವಿಧೌ ನ ಲಕ್ಷಣಾ” ನ ವಿಧೌ ವಶಃ ಶಬ್ದಾರ್ಥಃ” ಎಂಬಂತೆ ಲಕ್ಷಣಾವೃತ್ತಿಯನ್ನು ಹೇಳದೇ ರೂಢಿಯಿಂದಲೇ ವಿಹಾರ ಎಂಬ ಅರ್ಥವನ್ನು ಹೇಳಬೇಕು.

ಹೀಗೆ ಒಪ್ಪದೇ ಇದ್ದರೆ ಜಿಜ್ಞಾಸಾಶಬ್ದದಲ್ಲಿ ಇಚ್ಛಾರೂಪವಾದ ಅರ್ಥಪ್ರತೀತಿವ್ಯಾಪಕವಾಗಿಯೇ ವಿಹಾರ ರೂಪವಾದ ಅರ್ಥದ ಪ್ರತೀತಿಯನ್ನು ಆಗ್ರಹದಿಂದ (ಸಾಧಿಸುವುದಾದರೆ) ಹೇಳುವುದಾದರೆ ಮಂಟಪ ಎಂಬ ಶಬ್ದಕ್ಕೆ ಗೃಹ ಎಂಬ ಅರ್ಥದಲ್ಲಿ ರೂಢಿ ಶಕ್ತಿಯು ಇಲ್ಲದೆ, ಆ ಶಬ್ದವು ಮಂಡಪಾನರ್ಥಕ ಎಂಬ ಅರ್ಥದಲ್ಲಿ ಮುಖ್ಯವಾಗಿ ಅವನಿಂದ ಅಭಿವ್ಯಕ್ತವಾಗಿರುವ ಪ್ರಯುಕ್ತ ಗೃಹವಿಶೇಷದಲ್ಲಿ ಲಾಕ್ಷಣಿಕವಾಗಬೇಕಾದೀತು.

ಹಾಗೆಯೇ ಪ್ರವೀಣ ಎಂಬ ಶಬ್ದವು ನಿವೃಣ ಎಂಬರ್ಥದಲ್ಲಿ ರೂಢವಾಗಿದೆ. ಅದಿಲ್ಲದೆ ಪ್ರಕೃತವೀಣಾವಾದದ ಗತವಾದ ಪ್ರೌಢ್ಯರೂಪವಾದ ಗುಣದ ಸಂಬಂಧದಿಂದ “ನಿವೃಣ” ಎಂಬ ಅರ್ಥದಲ್ಲಿ ಗೌಣವಾಗಬೇಕಾದೀತು.

ಇದೇ ರೀತಿ ಕುಶಲ ಎಂಬ ಶಬ್ದವು ನಿವೃಣ ಎಂಬರ್ಥದಲ್ಲಿ ರೂಢವಾಗದೇ ಹೋಗಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ. ಲಾಕ್ಷಣಿಕ ವಾಗಬೇಕಾದೀತು.

ಅಂದರೆ ಲೋಕದಲ್ಲಿ ಮಂಟಪ ಶಬ್ದಕ್ಕೆ ಗೃಹವಿಶೇಷ ಎಂಬರ್ಥದಲ್ಲಿ ರೂಢ ಇದೆ.

ಪ್ರವೀಣ ಶಬ್ದಕ್ಕೂ, ಕುಶಲ ಎಂಬ ಶಬ್ದಕ್ಕೂ ನಿವೃಣ ಎಂಬರ್ಥದಲ್ಲಿ ರೂಢಿಶಕ್ತಿ ಇದೆ.

ವಾಜಿ ಶಬ್ದವು ಅಶ್ವಪಾತಿಯಲ್ಲಿ ರೂಢವಾಗಿದೆ. ಇದೆಲ್ಲಕ್ಕೂ ವಾರ್ತಕ ಬಂದೀತು ಎಂದು ಅಭಿಪ್ರಾಯ.

ಅದರಿಂದ ಜಿಜ್ಞಾಸಾಶಬ್ದವು ವಿಹಾರ ಎಂಬ ಅರ್ಥದಲ್ಲಿ ರೂಢವೇ ಆಗಿದೆ ಎಂದುದು ಸಿದ್ಧವೆಂದು ಅಭಿಪ್ರಾಯ.

ಅದರ ಸುಧಾದಲ್ಲಾದರೂ “ಜ್ಞಾನೇಷ್ವಾರತರ್ಗೀತೋ ವಿಹಾರೋ ಜಿಜ್ಞಾಸಾಶಬ್ದೇನ ಲಕ್ಷಿತಃ” ಎಂದು ಹೇಳಲಾಗಿದೆ. ಇದು ಸ್ವಮತವಲ್ಲ. ವರಮತಾನುವಾದ.

ಅದೇ ಸುಧಾದಲ್ಲಿ ಈ ವರಮತವನ್ನು ಅನುವಾದ ಮಾಡಿ “ಯದಿ ಚ ಜಿಜ್ಞಾಸಾಶಬ್ದೋ ಮೀಮಾಂಸಾ, ಶಬ್ದಮ್ ವಿಹಾರ ಎವ ಉಪಾಂಖ್ಯಾಯತೇ” ಎಂದು ನ್ಯಾಯಸುಧಾಕರರು ಸ್ವಮತವನ್ನು ಹೇಳಿದ್ದಾರೆ.

ಅಷ್ಟವ ರೂಢ ಎಂಬ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನ, ಲಾಕ್ಷಣಿಕ ಎಂಬ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನ, ಅಂದರೆ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನದಲ್ಲೂ ವಿಹಾರ ಎಂಬ ಅರ್ಥದ ಪ್ರತೀತಿಯು ಆಗುವುದರಿಂದ, ಆ ಪ್ರತೀತಿಗೆ ಯಾವ ಚುತಿಯೂ ಇಲ್ಲವಾದ ಪ್ರಯುಕ್ತ “ಅಸನ್ವಾಚ್ಛೇಷಃ ಲಕ್ಷಣಯಾ ವಿಹಾರೇಷು ತ್ವಾಯೋಗಾತ್, ಮುಖ್ಯಾರ್ಥಭೇದಾಯಾ ಅವಧೇಯತ್ವಾತ್” ಎಂಬ ಸುಧಾವಾಕ್ಯವನ್ನು ತೊಂದಿ ಚಾಪ್ಲಿಯಕ್ಕೂ ಉಪಪತ್ತಿಯನ್ನು ಹೇಳಬಹುದಾಗಿದೆ.

ಎಂದು ತಾತ್ಪರ್ಯ ಚಂದ್ರಿಕಾಕಾರರು ಸ್ವಮತವನ್ನೂ ಪರಮತವನ್ನೂ ವಿವರಿಸಿ, ಪಕ್ಷದ್ವಯಕ್ಕಿಕ್ಕೂ ಒಂದು ಬಗೆಯಾದ ಉಪಪತ್ತಿಯನ್ನೂ ನ್ಯಾಯಸುಧಾಕಾರರ ಅಭಿಪ್ರಾಯವನ್ನೂ ಓದು ವಿಮರ್ಶಾಪೂರ್ವಕವಾಗಿ ನಿರ್ಧರಿಸಿದ್ದಾರೆ.

ತಂತ್ರದೀಪಕ ಮೂರು: ಒಂಬತ್ತಕ್ಷರಬ್ಬಯೋಃ ಯೋಗಿಕತ್ವೇಽಪಿ ವಿಕಸ್ಯ ರೂಢತ್ವಮಾತ್ರಿತ್ಯ ವಿಶೇಷವಾಚ್ಯೇನ "ಅತ್ಯಂತಿತೂಪಗಚ್ಛಂತಿ" ಇತ್ಯತೇವ ಅನ್ವಯೋ ವಾಚ್ಯಃ |

ಅರ್ಥ :- ಓ ಎಂಬ ಶಬ್ದವೂ, ಬ್ರಹ್ಮ ಎಂಬ ಶಬ್ದವೂ, ಓ ಅಥವೋ ಬ್ರಹ್ಮದದ್ಭಾವ ಓ ಎಂಬ ಮೊದಲನೆಯ ಸೂತ್ರದಲ್ಲಿ ಕಂಡು ಬಂದಿದೆ. ಈ ಎರಡು ಶಬ್ದಗಳ ವೈಕ ಓ ಎಂಬ ಶಬ್ದದ ನಿಷ್ಪತ್ತಿಯ ಪ್ರಕಾರವನ್ನು ಹಿಂದೆಯೇ ಹೇಳಿ ರಾಗಿದೆ. ಓ ಎಂಬ ಪದವು ಗತಿ ಮತ್ತು ಪ್ರವೇಶ ಮೊದಲಾದ ಅರ್ಥಗಳನ್ನುಳ್ಳ, ಅವ ಎಂಬ ಧಾತುವಿನ ಮುಂದೆ "ಅವತ್ಯೇಷ್ಠಿಲೋಪಶ್ಚ" ಎಂಬ ಸೂತ್ರದಿಂದ ಡಿಹಾದಿಕವಾದ ಮನ್ ಪ್ರತ್ಯಯವು ಬಂದು "ದ್ವರದ್ವರ" ಇತ್ಯಾದಿ ಸೂತ್ರದಿಂದ ಅವ ಎಂಬಲ್ಲಿರುವ ವಕಾರಕ್ಕೂ ಉಪಧಾಭೂತವಾದ ಅಕಾರಕ್ಕೂ ಊಠಾ ಬಂದು ಸಮಾಧೀರ್ಷಾಸಂಧಿ ಬಂದು ಪ್ರತ್ಯಯಕ್ಕೆ ಟಲೋಪ ಬಂದು ಓ ಎಂದಾಗಿದೆಯೆಂದು ಹಿಂದೆಯೇ ತಿಳಿಸಿರುತ್ತೇವೆ. ಡಿಹಾದಿಕವಾದ ಮನ್ವತ್ಯಯವು "ಉಣಾದಯೋ ಬಹುಳಮ್" ಎಂಬುದರಿಂದ ಕರ್ತ್ರರ್ಥದಲ್ಲೂ, ಕರ್ಮಾರ್ಥದಲ್ಲೂ ಬಂದಿರುವ ಪ್ರಯುಕ್ತ "ಅಥ ಕ್ವಾಮಚ್ಛತೇ ಪ್ರತ್ಯೇತಿ, ಬೃಹಂತೋಹ್ಯಸ್ಮಿನ್ಮುಣಾ" ಎಂಬ ಶ್ರುತಿಬಲದಿಂದ, ಯೋಗ್ಯತೆಯಾ "ಗುಣೈಃ ಗುಣಾನ್ವ ಓತುಂ ವತ್ರಿ" ಎಂದು ಸುಧಾದಲ್ಲಿ ಹೇಳಿರುವಂತೆ ಗುಣವರಿವರ್ಣಾತ್ಮವೇ ಓಕಾರದ ಅರ್ಥವಾಗಿದೆ. ಅಂತೂ ಓ ಎಂಬ ಪದವು ಅವಯವ ಶಕ್ತಿಯಿಂದ ಅರ್ಥ ವಿಶೇಷ ಪ್ರತಿಪತ್ತಿಜನಕವಾಗಿರುವ ಪ್ರಯುಕ್ತ ಯೋಗಿಕವೇ ಆಗಿದೆ.

ಬ್ರಹ್ಮಶಬ್ದವೂ ಸಹ ಬೃಹ ಬೃಹಿ ವೃದ್ಧಿ ಎಂಬ ಧಾತುವಿನ ಮುಂದೆ ಭೀಮಸೇನಧಾತುವಾತದ ಪ್ರಕಾರ ವೃದ್ಧಿ ಎಂಬ ಅರ್ಥವುಳ್ಳದ್ದಾದುದರಿಂದ, ಡಿಹಾದಿಕವಾದ ಮನ್ವತ್ಯಯವು ಬಂದು, ಅಮಾಗಮ, ಯಣಾದೇಶ ಕಾರ್ಯಗಳು ಆಗಿ "ಬ್ರಹ್ಮ" ಎಂದು ನಿಷ್ಪನ್ನವಾಗಿದೆ. ವೃದ್ಧಿಯೆಂದರೆ ಪೂರ್ಣಾತ್ಮ ಎಂದೇ ಅರ್ಥ. "ನಿರವಧಿಕವಾದ ಪೂರ್ಣಾತ್ಮವುಳ್ಳವನು" ಎಂಬುದಾಗಿ ಬ್ರಹ್ಮಶಬ್ದದ ಅರ್ಥವಾಗಿದೆ. ಅಂತೂ ಓ ಎಂಬ ಶಬ್ದವೂ ಬ್ರಹ್ಮ ಎಂಬ ಶಬ್ದವೂ ಸಹ ಯೋಗಿಕವೇ ಆಗಿದೆ. ಯೋಗಿಕಗಾರ ಎರಡೂ ಶಬ್ದಗಳಿಗೆ ಗುಣವರಿವರ್ಣಾ + ಗುಣವರಿವರ್ಣಾ ಎಂದೇ ಅರ್ಥ ಹೇಳಿದಂತಾಗುವುದರಿಂದ "ಘೋಃ ಘಿ" ಎಂಬಂತೆ ಶಾಬ್ದಲೋಧವೇ ಬರದಂತಾಗುವುದು. ಅನನ್ಯತವಾಗುವುದು ಎಂದು ಅಭಿಪ್ರಾಯ. ಸಮಾನ ವಾದ ಪ್ರಕಾರತಾವಚ್ಛೇದಕ ವಿಶೇಷತಾವಚ್ಛೇದಕ ಧರ್ಮಗಳಲ್ಲಿ ಶಾಬ್ದಲೋಧಾಭಾಧಕನಿಯಮವಿರುವ ಪ್ರಯುಕ್ತ ಅನ್ವಯ ಲೋಧವು ಬರುವುದಿಲ್ಲ. ಅದಕಾರಣ ಇಲ್ಲಿ ಹಿಂದೆಯೇ ತಿಳಿಸಿದಂತೆ ದೈವೀಮಾಂಸಾಶಾಸ್ತ್ರದ ಅಂತಿಮವಾದ ಎರಡು ಸೂತ್ರ ಗಳಲ್ಲಿ ಬ್ರಹ್ಮಶಬ್ದವು "ವಿಷ್ಣು" ಎಂಬ ಅರ್ಥದಲ್ಲಿ ರೂಢವಾಗಿದೆಯೆಂದು ಶ್ರೀ ಬಾದರಾಯಣಗಾರೇ ಸೂಚಿಸಿರುವ ಪ್ರಯುಕ್ತ ಬ್ರಹ್ಮಶಬ್ದಕ್ಕೆ ವಿಷ್ಣು ಎಂಬ ಅರ್ಥದಲ್ಲಿ ವಿಶೇಷಾತಯಾ ಅನ್ವಯವನ್ನು ಹೇಳಿ "ಗುಣವರಿವರ್ಣಾ ವಿಷ್ಣು" ಎಂದು ಅರ್ಥ ಮಾಡಿರುವುದಾಗಿದೆ. ಇದರಿಂದ ಬ್ರಹ್ಮಶಬ್ದವು ವಿಶೇಷವಾಚಕವಾಗಿದೆ. ಓ ಪದವು ವಿಶೇಷವಾಚಕ ಎಂದು ಅಭಿಪ್ರಾಯ. ಪ್ರತಿಪದಗಳಿಗೆ ಈ ಕೀಳೆಗೆ ಕಂಡಂತೆ ಅರ್ಥವನ್ನು ವಿಮರಿಸಲಾಗಿದೆ.

ಅರ್ಥ:- ಓ ಪ್ರಹ್ಲಾದಾ! = ಓ ಎಂಬ ಶಬ್ದಕ್ಕೂ ಪ್ರಹ್ಲಾದ ಎಂಬ ಶಬ್ದಕ್ಕೂ, ಒಟ್ಟು ಈ ಎರಡು ಶಬ್ದಗಳೂ, ಯೋಗವಾಗಿ = ಅವಯವಶಕ್ತಿಯಿಂದ ಅರ್ಥಪ್ರತಿಪತ್ತಿವಶಸ್ತವು ಇರುವುದಾದರೂ, ವಿಶ್ವ = ಒಂದಾದ ಪ್ರಹ್ಲಾದಕ್ಕೆ, ರೂಪವನ್ನು ಆಶ್ರಯಿಸಿ, ಅಂದರೆ ಪ್ರಹ್ಲಾದ ವದಕ್ಕೆ ಸಮುದಾಯ ಶಕ್ತಿಯನ್ನು (ಅಖಂಡ ಶಕ್ತಿಯನ್ನು) ಹೇಳಿ, ಅದು ವಿಶೇಷವಾದವಾಗಿರುವ ಪ್ರಯುಕ್ತ ಓ "ಆತ್ಮತೀತವಾದವಾದಿಗ್ರಾಹಯಂತಿ ಚ" ಓ (ಪ್ರಹ್ಲಾದಾತ್ ಪ್ರಹ್ಲಾದಾತ್ ೪ ತ್ವ. ವಾದ ೧. ಸೂ. ೩) ಎಂಬ ಸೂತ್ರದಲ್ಲಿರುವ ಆತ್ಮಶಬ್ದದಂತೆ ಅನ್ವಯವನ್ನು ತಿಳಿಯಬೇಕು ಎಂದು ಹೇಳಿದ್ದಾರೆ.

ನಾಲ್ಕನೇ ಅಧ್ಯಾಯದ ಮೊದಲನೆಯ ವಾದದ ಎರಡನೇ ಅಧಿಕರಣದ ಸೂತ್ರವಾದ "ಆತ್ಮತೀತ" ಇತ್ಯಾದಿ ಸೂತ್ರದಲ್ಲಿ ಆತ್ಮತೀತವಾದವನ್ನು ನಿತ್ಯವೂ ಮಾಡಬಲ್ಲದಕ್ಕದ್ದು ಎಂದು ವಿಧಿಸಲಾಗಿದೆ. ಸೂತ್ರದಲ್ಲೇನೋ ಒಂದೇ ಆತ್ಮಶಬ್ದವು ಇದೆ. ಅದನ್ನು ಆತ್ಮ ಆತ್ಮ ಎಂದು ಅವ್ಯಕ್ತಿಮಾಡಿಕೊಳ್ಳಬೇಕು. ಮೊದಲನೆಯ ಆತ್ಮಶಬ್ದವು ರೂಪದಿಂದ (ಸಮುದಾಯ ಶಕ್ತಿಯಿಂದ ಅಥವಾ ಕರ್ತೃತ್ವದಿಂದ) ಹೇಳಿರುವಂತೆ ಅಖಂಡ ಶಕ್ತಿಯಿಂದ) ವಿಷ್ಣುವಾಚಕವಾಗಿದೆ. ಅಂದರೆ ಭೃತ್ಯದನ್ನು ಸ್ವೀಕರಿಸುವವನು ಎಂದರ್ಥ. ಅದರಿಂದ "ಆತ್ಮ = ವಿಷ್ಣುವು, ಆತ್ಮ = ನನಗೆ ಸ್ವಾಮಿಯು" ಎಂದು ಪರಮಾತ್ಮನನ್ನು ಸಿದ್ಧಿಸಲು ನಿತ್ಯವೂ ತಿಳಿಯುತ್ತಾರೆ, ಹಾಗೆಯೇ ಉಪಾಸನ ಮಾಡುತ್ತಾರೆ. ಮೇಲಾಗಿ ಶಿಷ್ಯರೂ ಉಪದೇಶ ಮಾಡುತ್ತಾರೆ" ಎಂದು ಸೂತ್ರದ ಅರ್ಥ.

ತಂತ್ರದೀಪಿಕಾ:- ಬ್ರಹ್ಮಶಬ್ದಾತ್ ವಿಷಯಸಿದ್ಧಿವಚಃ ಓಮಿತ್ಯುಕ್ತಿಃ ನ ಕೇವಲಂ ಬ್ರಹ್ಮಶಬ್ದಾತ್ ವಿಷಯ ಸಿದ್ಧಿಃ "ಓಮಿತ್ಯೇತದಕ್ಷರಂ ಉದ್ಗೀಘಂ ಉಪಾಸೀತ" ಇತ್ಯಾದೌ ಗುಣವ್ಯಾಖ್ಯಾರ್ಥೋಪಾಸಾರಾದಪಿ ಇತಿ ಯುಕ್ತಂತರ ಸೂಚನಾಯ ಚ||

ಅರ್ಥ :- ಬ್ರಹ್ಮಶಬ್ದಾತ್ ವಿಷಯಸಿದ್ಧಿವಚಃ = ಪ್ರಥಮ ಸೂತ್ರದಲ್ಲಿರುವ "ಪ್ರಹ್ಲಾದ" ಎಂಬ ಶಬ್ದದಿಂದಲೇ ಪ್ರಹ್ಲಾದ ಮೀಮಾಂಸಾಶಾಸ್ತ್ರಕ್ಕೆ "ವಿಷ್ಣು" ಎಂಬ ವಿಷಯವು ಸಿದ್ಧಿಸುವುದು. ಇಂತಹ ವಿಷ್ಣು ಎಂಬ ವಿಷಯ ಸಿದ್ಧಿಗಾಗಿ ಪ್ರಹ್ಲಾದ ಎಂಬ ವಾದ ಹೊರಹಾಕಿ ಬೇರೆ ವಾದದ ಸೂತ್ರದಲ್ಲಿ ಬೇರಾಗಿಲ್ಲ. ಅಂದರೆ ಪ್ರಹ್ಲಾದದಿಂದಲೇ ಪ್ರಹ್ಲಾದಮೀಮಾಂಸಾಶಾಸ್ತ್ರಕ್ಕೆ ವಿಷಯವು ಸಿದ್ಧಿಸುವುದಾದರೂ, ಓಮಿತ್ಯುಕ್ತಿಃ = ಓ ಅಥವಾತೀತ ಬ್ರಹ್ಮಶಬ್ದವಾದ ಎಂಬ ಸೂತ್ರದಲ್ಲಿ ಪ್ರಹ್ಲಾದದಂತೆಯೇ ಪ್ರತ್ಯೇಕವಾಗಿ "ಓ" ಎಂದು ಓಹಾರದ ಉಕ್ತಿಯು = ಇದುವು "ಓ ಮಿತ್ಯೇತದಕ್ಷರಂ ಉದ್ಗೀಘಂ ಉಪಾಸೀತ" ಇತ್ಯಾದೌ ಗುಣವ್ಯಾಖ್ಯಾರ್ಥೋಪಾಸಾರಾದಪಿ ಯುಕ್ತಂತರಸೂಚನಾಯ | ಅರ್ಥ = ಬ್ರಹ್ಮಸೂತ್ರದಿಂದಲೇ ಶ್ರೀಭಾರತಿಯವರು ಮೊದಲನೆಯ ಸೂತ್ರದಲ್ಲಿ ಸಾಲ ಬೇರಾಗಿಯೂ ಬೇರೆಯವನಾದ ಅಂದರೆ ಬೇವ್ಯಾಕಿಂಕನಾದ ಪರ ಪ್ರಹ್ಲಾದನ ಶಾಸ್ತ್ರಕ್ಕೆ ವಿಷಯವು ಎಂಬುದನ್ನು ತೋರಿಸುವುದಕ್ಕಾಗಿ ಸೂತ್ರದಲ್ಲಿ ಓ ಎಂಬ ಶಬ್ದವನ್ನೂ, ಪ್ರಹ್ಲಾದ ಎಂಬ ಶಬ್ದವನ್ನೂ ಪ್ರಯೋಗಿಸುತ್ತಾರೆ. ಅಂದರೆ ವೇದದಲ್ಲಿ "ಬ್ರಹ್ಮವಾದ ವಸ್ತುವಿನ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಕೆಲವು ಕೆಲ ಓಹಾರವೂ, ಮತ್ತೆ ಕೆಲವು ಶ್ರುತಿಯೊಳಗಿದ್ದ ಪ್ರಹ್ಲಾದ ಎಂಬ ವಾದವೂ, "ನಾರಾಯಣ ಮಹಾಭೇದಯಂತಿ" ಎಂಬಲ್ಲಿ ನಾರಾಯಣ ಎಂಬ ಶಬ್ದವೂ, "ಆತ್ಮಾನಮೇವ ಲೋಕಮುದಾಸೀತ" ಎಂಬಲ್ಲಿ ಆತ್ಮ ಶಬ್ದವೂ ಪ್ರಯುಕ್ತವಾಗಿರುವುದನ್ನು ಮನಗಾಣಬೇಕಾಗಿದೆ. ಈ ಓಹಾರಕ್ಕೆ, ಪ್ರಹ್ಲಾದಕ್ಕೆ, ನಾರಾಯಣವಾದಕ್ಕೆ, ಆತ್ಮ ಎಂಬ ವಾದಕ್ಕೂ ಗುಣ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನ ಎಂದೇ ಅರ್ಥ

ವಾಗಿದೆ. ಇದರಿಂದ ಶಾಸ್ತ್ರಜಿಜ್ಞಾಸುನಾದವನ್ನು ಗುಣ ಪರಿಪೂರ್ಣನಾದವನೆಂದು ಹೇಳುವುದರಿಂದ ಅಂತಹ ಜಿಜ್ಞಾಸುವಾದ ಮೃದುವು ಸಕಲಜೀವವಾತ್ಮಕವಾದ ಪ್ರಪಂಚಕ್ಕಿಂತಲೂ, ಅತ್ಯಂತವಿಲಕ್ಷಣವೆಂದೇ ತಿಳಿಯಲ್ಪಡುತ್ತದೆ. ಅಂದರೆ ಜಿಜ್ಞಾಸುವಾದ ವಿಷಯವಿಲ್ಲದ್ದು ಕೇವಲ ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷಾದಿಂದ ಮಾತ್ರವಲ್ಲ. ಛಾಂದೋಗ್ಯದಲ್ಲಿನ "ಓಮಿತ್ಯೇತದಕ್ಷರಂ ಉದ್ಗೀಘಂ ಉಪಾಸೀತ" ಎಂಬಲ್ಲಿ ಉಕ್ತವಾಗಿರುವ ಓಂಕಾರದಿಂದಲೂ ಗುಣಪರಿಪೂರ್ಣವಾದ ಜಿಜ್ಞಾಸುವು ಸಿದ್ಧಿಸುತ್ತದೆ ಎಂಬ ಬೇರೊಂದು ಯುಕ್ತಿಯನ್ನು ಸೂಚಿಸುವುದಕ್ಕಾಗಿ ಸೂತ್ರದ ಆದಿಯಲ್ಲಿ ಸೂತ್ರಕಾರರು "ಓಂ" ಎಂಬ ಪದವನ್ನು ಪ್ರಯೋಗಿಸುತ್ತಾರೆ ಎಂದು ಅಭಿಪ್ರಾಯ.

ಅಥವಾ ಸೂತ್ರದಲ್ಲಿ ಹೇಳಿರುವ ಓಂಕಾರ ಮತ್ತು ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷಾದಿಗಳು ಉಪಲಕ್ಷಣ ಮಾತ್ರ. ಜಿಜ್ಞಾಸು ಮೃದುವಿನಲ್ಲಿ ಬೇರೆ ಬೇರೆ ಶ್ರುತಿವಾಕ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ಕೆಲವು ಣೆ "ನಾರಾಯಣಂ ಮಹಾಕ್ಷೇಯಂ" ಎಂಬಲ್ಲಿ ನಾರಾಯಣ ಶಬ್ದವು, ಉಕ್ತವಾಗಿದೆ. ಗುಣಪರಿಪೂರ್ಣಾರ್ಥಕವಾದ ನಾರಾಯಣ ಶಬ್ದದಿಂದಲೂ ಜೀವವಾದಾರ್ಥವಿಲ್ಲದಿರುವುದರಿಂದ ಪರಮಾತ್ಮನೇ ಜಿಜ್ಞಾಸುನೆಂದು ಸಿದ್ಧಿಸುತ್ತದೆ.

ಹೀಗೆಯೇ ಅತ್ಯಶಬ್ದವೂ, ಅನಂತಶಬ್ದವೂ, ಈಶ್ವರ ಎಂಬ ಶಬ್ದವೂ ಇವೇ ಮೊದಲಾದ ಶಬ್ದಗಳು ಗುಣಪೂರ್ಣ ವಾಚಕಗಳಾಗಿವೆ. ಈ ಶಬ್ದಗಳೂ ಜೀವಾದಿ ವಿಲಕ್ಷಣನಾದ ಪರಮಾತ್ಮನನ್ನು ಜಿಜ್ಞಾಸುನನ್ನಾಗಿ ತಿಳಿಸುತ್ತಿವೆ ಎಂದು ಅಭಿಪ್ರಾಯ. ಇಂತಹ ಯುಕ್ತಿಯಂತರವನ್ನು ಸೂಚಿಸುವುದಕ್ಕಾಗಿ ಸೂತ್ರಕಾರರು ಗುಣಪರಿಪೂರ್ಣಾರ್ಥಕವಾದ ಓಂ ಪದವನ್ನೇ ಪ್ರಯೋಗಿಸಿರುವರು.

ತಂತ್ರದೀಪಿಕಾ :- ಬ್ರಹ್ಮಣಿ ಕಿಂ ಮಾನಂ ಇತ್ಯತಃ ವೇದರೂಪಪ್ರಮಾಣಸೂಚನಾಯಚ.

ಅರ್ಥ :- ಬ್ರಹ್ಮಣ = ಜಿಜ್ಞಾಸುನಾದ ಬ್ರಹ್ಮನಲ್ಲಿ (ಬ್ರಹ್ಮನ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ) ಕಿಂ ಮಾನಂ = ಏನು ಪ್ರಮಾಣವು, ಇತ್ಯತಃ = ಹೀಗೆಯ ಪ್ರಶ್ನೆಯು ಬರಲಾಗಿ, ಅದಕ್ಕೆ ಉತ್ತರರೂಪವಾಗಿ "ಓಂ" ಎಂದು ಹೇಳಿದುದರಿಂದ, ವೇದರೂಪಪ್ರಮಾಣ ಸೂಚನಾಯ ಚ = ಸಕಲ ವೇದಗಳೇ ಪ್ರಮಾಣಗಳೆಂಬುದನ್ನು ಸೂಚಿಸುವುದಕ್ಕಾಗಿಯೂ ಊಹ (ಓಂ ಎಂಬುದಾಗಿ ಹೇಳಿದ್ದಾರೆ.)

ಓಂ ಎಂದು ಹೇಳಿದ ಮಾತ್ರದಿಂದಲೇ ಬ್ರಹ್ಮನ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ವೇದಗಳು ಪ್ರಮಾಣವಾಗಿವೆ ಎಂಬ ಅರ್ಥವು ಹೇಗೆ ತಿಳಿಯಲ್ಪಡುತ್ತದೆ ಎಂಬ ಶಂಕಾ ಪರಿಹಾರಕ್ಕಾಗಿ ತಂತ್ರದೀಪಿಕೆಯ ಮುಂದಿನ ವ್ಯಾಖ್ಯೆ ಹೊರಟಿದೆ.

ತಂತ್ರದೀಪಿಕಾ :- ಓಂಕಾರವಾಚ್ಯಶ್ಚ ಬ್ರಹ್ಮಣಃ ಇತ್ಯುಕ್ತ್ಯಾ ವ್ಯಾಖ್ಯಾತಿ. ಗಾಯತ್ರೀ. ಪುರುಷ ಸೂಕ್ತದ್ವಾರಾ ಸರ್ವವೇದಾನಾಂ ತದ್ವ್ಯಾಖ್ಯಾನತ್ಯಾತ್ ವೇದಾ ವಿವ ತತ್ಪ್ರಮಾಣಮಪಿಸಿದ್ಧೀರಿತಿಭಾವಃ |

ಅರ್ಥ :- ಓಂಕಾರವಾಚ್ಯಶ್ಚ = ಓಂಕಾರದಿಂದ ವಾಚ್ಯನಾದ (ತಿಳಿಯಲ್ಪಡತಕ್ಕವನಾದ) ಬ್ರಹ್ಮಣಃ = ಬ್ರಹ್ಮನ, ಇತ್ಯುಕ್ತ್ಯಾ = ಎಂಬ ಉಕ್ತಿಯಿಂದ, ಕಥನದಿಂದ, "ಓಂಕಾರವಾಚ್ಯನಾದವನು ಬ್ರಹ್ಮನು ಎಂದು" ಹೇಳಿದುದರಿಂದ, ವ್ಯಾಖ್ಯಾತಿ = ವ್ಯಾಖ್ಯಾತಿಯು = ಮೂರು ವ್ಯಾಖ್ಯಾತಿಗಳು = ಓಂ ಭೂಃ, ಓಂ ಭುವಃ, ಓಂ ಸುವಃ (ಓಂ ಸ್ವಃ) ಎಂಬ ಮೂರು ವ್ಯಾಖ್ಯಾತಿ ಮಂತ್ರಗಳೂ,

ಗಾಯತ್ರೀ = ಗಾಯತ್ರೀ ಮಂತ್ರವೂ, ಓಂ ಭೂಭುವಃ ಸ್ವಃ |
 ಓಂ ತತ್ಸವಿತುರ್ವರೇಣ್ಯಂ ಭರ್ಗೋ ದೇವಸ್ಯ ಧೀಮಹಿ |
 ಧಿಯೋ ಯೋನಃ ಪ್ರಚೋದಯಾತ್ |

ಎಂಬ ಗಾಯತ್ರೀ ಮಂತ್ರವೂ, ಪುರುಷ ಸೂಕ್ತದ್ವಾರಾ = ಪುರುಷ ಸೂಕ್ತ ಇವುಗಳ ಮೂಲಕವಾಗಿ, ಸರ್ವ ವೇದಾನಾಂ = ಸಕಲ ವೇದಗಳಿಗೂ, ತದ್ವ್ಯಾಖ್ಯಾನವ್ಯಾತ್ = ಆ ಓಂಕಾರದ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನವಾಗಿರುವಿಕೆಯಿಂದ, ವೇದಾ ಎವ = ಸಕಲ ವೇದಗಳೇನೇ, ತತ್ರ = ತದ್ವಿಜ್ಞಾಪನ = ಎಂಬ ತೈತ್ತಿರೀಯಪ್ರತಿಪದ್ಧಿಯಲ್ಲಿ ವಿಷಯವಾದ ವಿಜ್ಞಾನವಾದ ಪ್ರತ್ಯನ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಮಾನಮತಿ = ಪ್ರಮಾಣವೆಂದು, ಸಿದ್ಧೀರಿತಿಭಾವ = ಸಿದ್ಧವಾಗುವುದು ಎಂದು ಅಭಿಪ್ರಾಯಪಟ್ಟು.

(ಸೂಚನೆ :- ಓಂಕಾರದ ವಿಶೇಷವ್ಯಾಖ್ಯಾನ ಪ್ರಕರವನ್ನೂ, ವಿಶೇಷ ವ್ಯಾಖ್ಯಾರ್ಥವನ್ನೂ ವಿಜ್ಞಾನಾಧಿಕರಣಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಪಟ್ಟ ತಂತ್ರದೀಪಿಕಾ ಗ್ರಂಥದ ಅರ್ಥವನ್ನು ನಿರೂಪಿಸಿದ ಮೇಲೆ ಕಡೆಯಲ್ಲಿ ಸಂಗ್ರಹಿಸಿ ಬರೆದಿರುತ್ತೇವೆ.)

ಓಂಕಾರವೇ ಸರ್ವವೈರಿಕವಾದ್ಯಯಕ್ಕೂ ಮೂಲಭೂತವಾದುದು. ಅದರ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನವೇ ವ್ಯಾಖ್ಯಾತಿಯು. ಅದಕ್ಕೆ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನವಾದುದೇ ಗಾಯತ್ರೀ ಮಂತ್ರ, ಅದರ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನವೇ ಪುರುಷಸೂಕ್ತ, ಆ ಪುರುಷಸೂಕ್ತಕ್ಕೆ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನವಾದುದೇ ಸಕಲ ವೇದಗಳೂ ಇರುತ್ತವೆ. ವಿಜ್ಞಾನವಾದ ಪ್ರತ್ಯನ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಏನು ಪ್ರಮಾಣವೆಂಬ ಪ್ರಶ್ನೆಗೆ "ಓಂ" ಎಂದು ಉತ್ತರವನ್ನು ಹೇಳಿದುದರಿಂದ ಆ ಪ್ರತ್ಯನ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಸಕಲ ವೇದಗಳೂ ಪ್ರಮಾಣಗಳೆಂದು ಉತ್ತರವನ್ನು ಹೇಳಿದಂತಾಯಿತು ಎಂದು ವರಮಾಳಿಪ್ರಾಯ.

ಈ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಶ್ರೀಮದನುವ್ಯಾಖ್ಯಾನದ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನವಾದ ಶ್ರೀಮನ್ನಾಯಕರುಗಳಿಗೆ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನವಾದ ಪರಿಮಳ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನದಲ್ಲಿ ಮೂಲಕಾರರಿಗೂ ಛೇದಕಾರರಿಗೂ ಪರಿಮಳಮುತವಾಗಿರುವ ಅನುಮಾನಗಳನ್ನು ಶ್ರೀ ದಾಸರೂಪಗುರುಕವಾಚುಮು ಉದಾಹರಿಸುವುದನ್ನು ಮುಂದೆ ತೋರಿಸಿರುತ್ತೇವೆ.

- (೧) ಭಗವಾನ್ - ಸರ್ವವೇದಾರ್ಥಃ - ತದ್ವ್ಯಾಖ್ಯೇಯ ಪುರುಷಸೂಕ್ತಪ್ರತಿಪದ್ಧವ್ಯಾತ್ ಸಾಮಾನ್ಯ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನ ಸಂಮತವತ್.
- (೨) ಭಗವಾನ್ - ಪುರುಷಸೂಕ್ತಾರ್ಥಃ - ತದ್ವ್ಯಾಖ್ಯೇಯಗಾಯತ್ರೀರ್ಥವ್ಯಾತ್.
- (೩) ಭಗವಾನ್ - ಗಾಯತ್ರೀರ್ಥಃ - ತದ್ವ್ಯಾಖ್ಯೇಯವ್ಯಾಖ್ಯಾನಾರ್ಥವ್ಯಾತ್.
- (೪) ಭಗವಾನ್ - ವ್ಯಾಖ್ಯಾನಾರ್ಥಃ - ತದ್ವ್ಯಾಖ್ಯೇಯಪ್ರಮಾಣಾರ್ಥವ್ಯಾತ್.

ನಟಿಸಿದ್ಧಿಃ, ಸರ್ವತ್ರ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನವ್ಯಾಖ್ಯೇಯಭಾವವ್ಯಾಚಾರುಸಿದ್ಧವ್ಯಾತ್ |

ಓಂಕಾರವ್ಯಾಖ್ಯಾನದಿ "ಸರ್ವವೇದವ್ಯಾಖ್ಯಾನಮ್" ತದ್ವ್ಯಾಖ್ಯೇಯ "ಇತ್ಯಾದಿಪ್ರತಿಪದ್ಧಿಃ" || ೧೩ ||

ಓಂಕಾರವು ಪ್ರತ್ಯವಿಜ್ಞಾನ ಎಂಬಲ್ಲಿ ವಿಜ್ಞಾನಕ್ಕೆ ವಿಶೇಷವಾಗುತ್ತಾ ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷವು ವಿಶೇಷವಾಗಿದೆಯೆಂದು ಒಂದೆಯೇ ವಿವರಿಸಲಾಗಿದೆ. ಕರ್ಮಪ್ರಪಂಚವಾದ ಪ್ರತ್ಯನು, ಎಂಬುದಕ್ಕೆ ಓಂ ಎಂಬುದು ಹೇಗೆ ವಿಶೇಷವೆಂದು

ಶಂಕಸುಮರು. ಓಂ ಎಂಬುದು ಅವ್ಯಯವಾಗಿದೆ. ಎಲ್ಲಾ ವಿಭಕ್ತಿಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಏಕಾಕಾರವಾಗಿರತಕ್ಕ ಅವ್ಯಯವಾದ ಓಂಕಾರಕ್ಕೆ ಪಷ್ಯಂತವಾದ ಪ್ರತ್ಯಗಾ ಎಂಬಲ್ಲಿ ವಿಶೇಷಾವಾಗಿರುವಲ್ಲಿ ಯಾವ ಆಕ್ಷೇಪಕ್ಕೂ ಅವಕಾಶವಿಲ್ಲ.

“ಕೃನ್ನೇಜನ್ಯ” (ಪಾ. ಸೂ. ೧-೧-೩೯) ಈ ವಾಣಿನಿಯ ಸೂತ್ರವು ಅವ್ಯಯಪ್ರಕರಣದಲ್ಲಿ ಬಂದಿದೆ. ಈ ಸೂತ್ರದಲ್ಲಿ, ಕೃತ್, ಮೇಜನ್ಯ; ಎಂದು ಪದಭೇದ

ಮ್ ಚ + ಎಚ್ಚ = ಮೇಚೌ, ತೌ ಅಂತಃ ಯಸ್ಯೇತಿ ಬಹುವ್ರೀಹಿಃ |

ಕೃದ್ಗೂಮಾಂತ ಎಜನ್ಯಶ್ಚ ತದಂತಮವ್ಯಯಂ ಸ್ವಾತ್ | |

ಎಂಬ ವೃತ್ತಿ ಮತನಂತೆ, ಓಂ ಎಂಬುದು ಔಕಾರಿಕವಾದ ಮನ್ವತ್ಸಯಾಂತವಾಗಿ ನಿಷ್ಪನ್ನವಾಗಿ ಮಾಂತವಾಗಿರುವ ಪ್ರಯುಕ್ತ ಇದೂ ಸಹ ಅವ್ಯಯವೆನಿಸಿದೆ. ಪಷ್ಯವಿಭಕ್ತಿಯಲ್ಲೂ ಸಹ ಓಂ ಎಂದೇ ರೂಪವಿರುವ ಪ್ರಯುಕ್ತ ಇದು ಪ್ರತ್ಯಗಾ ಎಂಬಲ್ಲಿ ವಿಶೇಷಾವಾಗಲು ಯಾವ ಬಾರ್ಥವೂ ಇಲ್ಲವೆಂದು ಅಭಿಪ್ರಾಯ. ಆ “ಕೃನ್ನೇ ಜನ್ಯ” ಎಂಬ ಸೂತ್ರಕ್ಕೆ “ಸ್ವಾರಂಸ್ವಾರಮ್” ಇತ್ಯಾದಿಗಳು ಉದಾಹರಣೆಗಳಿರುತ್ತವೆ.

ತಂತ್ರದೀಪಿಕಾ :- ತೇನಬ್ರಹ್ಮಣಃ (ಅಶ್ವಮಿತತ್ವೇನ) ಅಶ್ವಮಿತತ್ವೇ. ಅನುಗ್ರಾಹ್ಯಪ್ರಮಾಣಾಭಾವಾತ್ ಲಿಪ್ಯಾ ನ ಲಿಪ್ಯಾ ಇತಿ ನ ಶಂಕಮ್ ||

ಅರ್ಥ :- ಒಂದೆ ಹೇಳಿದ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಬ್ರಹ್ಮನ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಸಾಲ ವೇದಗಳೂ ಪ್ರಮಾಣಗಳಾಗಿರುವುದರಿಂದ, ಅನುಗ್ರಾಹ್ಯವಾದ ಪ್ರಮಾಣವು ಇಡೀ ವೇದವೇ ಆಗಿರುವ ಪ್ರಯುಕ್ತ “ಅನುಗ್ರಾಹ್ಯವಾದ ಬ್ರಹ್ಮಪ್ರತಿಪಾದಕವಾದ ಪ್ರಮಾಣವೇ ಇಲ್ಲ. ಅದಕ್ಕಾರೂ ಬ್ರಹ್ಮ ಎಂಬ ಮೃತ್ವ ಅಪ್ರಾಮಾಣಿಕ” ಈ ಕಾರಣದಿಂದ ಅಂತಹ ಬ್ರಹ್ಮನ ಲಿಪ್ಯಾಸೆಯು ಮಾತಲ್ಪದತತ್ವದಲ್ಲ. ಎಂಬುದಾಗಿ ಶಂಕಸುಮಾರರು ಎಂದು ಅಭಿಪ್ರಾಯ.

ಪದಶಃ ಅರ್ಥ :- ತೇನ = ವೇದವೇ ಬ್ರಹ್ಮನ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಪ್ರಮಾಣವಾಗಿರುವುದರಿಂದ, “ಬ್ರಹ್ಮಣಃ = ಪರ ಬ್ರಹ್ಮನಿಗೆ, (ಅಶ್ವಮಿತತ್ವೇ = ಪ್ರಮಾಣಜನ್ಯವುರ್ಥಾರ್ಥಜ್ಞಾನವಿಷಯತ್ವವು ಇಲ್ಲವಾದರೆ.) ಅಶ್ವಮಿತತ್ವೇನ = ಪ್ರಮಾಣ ಜನ್ಯವುರ್ಥಾರ್ಥಜ್ಞಾನ ವಿಷಯತ್ವವು ಇಲ್ಲವಾದುದರಿಂದ, ಅನುಗ್ರಾಹ್ಯಪ್ರಮಾಣಾಭಾವಾತ್ = ಸ್ವಾಯಂಸಿಂಧವಾ ತ್ವಕವಾದ ನಿರ್ಣಯಕವಾದ ಬ್ರಹ್ಮಸೂತ್ರಗಳಿಂದ ನಿರ್ಣಯವಾದ, (ಬ್ರಹ್ಮನೇ ಅಪ್ರಾಮಾಣಿಕವೃತ್ತವಾದುದರಿಂದ) ಅವನ, ಲಿಪ್ಯಾ ನ = ಲಿಪ್ಯಾಸೆಯು = ಶ್ರಮಾ, ಮನಸ, ಧ್ಯಾನಗಳು, ನ ಲಿಪ್ಯಾ = ಮಾತಲ್ಪದತತ್ವದಲ್ಲ. ಇತಿ” = ಹೀಗೆಂದು, ನ ಶಂಕಮ್ - ಶಂಕಸುಮಾರರು. ಈ ರೀತಿ ಪೂರ್ವಪಕ್ಷಿಯು ಶಂಕಸಲು = ಆಕ್ಷೇಪಗಳು ಅವಕಾಶವಿಲ್ಲ ಎಂದು ಅಭಿಪ್ರಾಯ.

ಮುಂದಿನ ವಾಕ್ಯದಲ್ಲಿ ಶ್ರೀ ವಿಜಯೇಂದ್ರ ಗುರುಮೇಘರ ಓಂಕಾರದ ವಿವರಣೆಯನ್ನು ಸಂಗ್ರಹಿಸಿ ತಿಳಿಸುತ್ತಾರೆ.

ತಂತ್ರದೀಪಿಕಾ :- “ಗುರುಪಾದಾಸ್ತು ಬ್ರಹ್ಮಕಂ ಇತ್ಯತಃ ಓಂ ಇತ್ಯಶ್ವಮ್ |

ರಕ್ತಶಸ್ತ್ರ ಇತ್ಯರ್ಥಃ |

ಅಮೆರೂಪತ್ತಾತ್ ।

ರಕ್ಷಕಶ್ಚವಿಷ್ಣುಃ ಪ್ರಸಿದ್ಧಃ ।

ಅರ್ಥ :- ಗುರುವಾಡ್ಡು = "ವ್ಯಾಧ್ಯರಾದ ಗುರುವಾರಾದರೋ = ("ಉತ್ತಮಾನಾಂ ಸ್ವರೂಪಂತು ವಾದ ಶಬ್ದೇನ ಭಾಷ್ಯತೇ") ಎಂಬ ಮತನಂತೆ, ವ್ಯಾಧ್ಯರಾದ ಶ್ರೀ ವಿಜಯೇಂದ್ರಸ್ವಾಮಿಗಳಾದರೋ ಎಂದರ್ಥ = ಶ್ರೀ ರಾಘವೇಂದ್ರಸ್ವಾಮಿಗಳಿಗೆ ಸಾಕ್ಷಾತ್ ಗುರುಗಳು ಶ್ರೀ ಸುಧೀಂದ್ರತೀರ್ಥಶ್ರೀವಾದಂಗಳವರು. ಅವರ ಗುರುಗಳು "ಶ್ರೀ ವಿಜಯೇಂದ್ರತೀರ್ಥರು." ಅದಕಾರೂ ಶ್ರೀ ವಿಜಯೇಂದ್ರತೀರ್ಥರು ಶ್ರೀ ರಾಘವೇಂದ್ರಗುರುವರೇನ್ನಾಗಿ ವರಮ ಗುರುಗಳಾದುದರಿಂದ "ಗುರುವಾಡ್ಡು" ಎಂದು ಭಕ್ತಿಭಾವದಿಂದ ಹೇಳಿದ್ದಾರೆ. "ವಿಜಯೇಂದ್ರಕಾಚ್ಯೋತ್ತ ಸುಧೀಂದ್ರ ಮವುತ್ರಕಃ" ಎಂದು ಶ್ರೀಮದವ್ವಣಾಚಾರ್ಯರು ಶ್ರೀ ಗುರುರಾಜರ ಸ್ತೋತ್ರದಲ್ಲೂ ಶ್ರೀರಾಯರನ್ನು ಪ್ರಶಂಸಿಸಿರುತ್ತಾರೆ.

ಪ್ರತ್ಯುಹಿ = ಪ್ರತ್ಯನು ಯಾರು ? ಅಂದರೆ ಜಿಜ್ಞಾಸ್ಯನಾದ ಪ್ರತ್ಯನು ಯಾರು ? ಎಂಬ ಪ್ರಶ್ನೆಗೆ ಉತ್ತರ ರೂಪವಾಗಿ ಸೂತ್ರದಲ್ಲೇ "ಓ" ಎಂಬ ಉತ್ತರವೂ ಕಂಡುಬಂದಿದೆ.

"ಓ" = ಎಂಬ ಪದಕ್ಕೆ "ರಕ್ಷಕಶ್ಚೇತ್ಯರ್ಥಃ" = "ರಕ್ಷಕನಾದ" ಎಂದು ಅರ್ಥ.

ಅದು ಹೇಗೆಂದರೆ, "ಓ" ಎಂಬ ಪದವು ಹಿಂದೆಯೇ ವಿವರಿಸಿರುವಂತೆ "ಅವ ಎಂಬ ಧಾತುವು ರಕ್ಷಣ, ಗತಿ, ಕಾಂತಿ, ಪ್ರೀತಿ, ತೃಪ್ತಿ, ಆವಾಹ, ಪ್ರವೇಶ, ಶ್ರವಣ, ಸ್ವಾಮ್ಯಾರ್ಥ, ಯಾಚನ, ಕ್ರಿಯೇಚ್ಛಾ, ದೀಪ್ಯ, ಆವಾಹ್ಯ, ಆಲಿಂಗನ, ಒಸಾ, ದಾನ, ಭಾಗ, ವೃದ್ಧಿಮು ಎಂದು ಹದಿನೆಂಟು ಅರ್ಥಗಳಲ್ಲಿ ಭೇದಸೇನಧಾತುವಾಚರದಲ್ಲಿ ಪರಿಣಾಮಗಿದೆ.

ಇಷ್ಟು ಅರ್ಥಗಳ ವೈಕಿ ಅವ ಎಂಬ ಧಾತುವಿಗೆ "ರಕ್ಷಣ" ಎಂಬ ಅರ್ಥವೂ ಇರುವುದರಿಂದ ಸೂತ್ರದ ಆದಿಯಲ್ಲಿ ಬಳಸಿದರಕ್ಕೆ "ಓ" ಎಂಬ ಪದಕ್ಕೆ "ರಕ್ಷಕನು" ಎಂದು ಅರ್ಥವಾಗಿದೆ.

ಅಮೆರೂಪತ್ತಾತ್ = ಅವ ಎಂಬ ರಕ್ಷಣಾರ್ಥಕವಾದ ಧಾತುವಿನ ರೂಪವಾಗಿರುವುದರಿಂದ, ರಕ್ಷಕಶ್ಚವಿಷ್ಣುಃ ಪ್ರಸಿದ್ಧಃ ಇತ್ಯಾಯುಃ = "ಯೇನಾತಾನಿಜೇಮತಿ" ಇತ್ಯಾದಿ ವೇದಮತನಗಳಿಂದ ವಿಷ್ಣುವು ರಕ್ಷಕನೆಂಬುದು ಸುಪ್ರಸಿದ್ಧವಾಗಿದೆಯೆಂದು ಹೇಳುವರು.

ಅತಃ ಎಂಬ ತಲ್ಲುಕ್ಪಯಾಂತವಾದ ಶಬ್ದದ ಸಾಧುತ್ವದ ನಿರೂಪಣೆಯು ಮುಂದಿನ ತಂತ್ರದೀಪಿಕಾ ವಾಕ್ಯದಲ್ಲಿ ಕಂಡುಬಂದಿದೆ.

ತಂತ್ರದೀಪಿಕಾ :- ವಿಭಾಷಾಗುಣಿ ಇತಿ ಗುಣಶಬ್ದಸ್ಯ ಪರತಂತ್ರಮಾತ್ರಾರ್ಥಕತ್ವೋಕ್ತೇಃ ಅತಃ ಇತಿ ಸಾಧು.

ಅರ್ಥ:- ವಿಭಾಷಾಗುಣೀತ್ಯಯಾಮ್ (ಮಾನಸಿಕಾ ೨-೩-೨೫) ಈ ಮಾನಸಿಕಸೂತ್ರಕ್ಕೆ ವೃತ್ತಿಯು ಈ ರೀತಿ ಇದೆ.

ಗುಣೇ ಹೇತ್ ಅಸ್ತೀತಿರ್ಗೇ ಪಂಚಮೀ ವಾ ಸ್ಯಾತ್ ।

ಉದಾ :-

ಹಾಡ್ಯಾತ್, ಹಾಡ್ಯೇನ ವಾ ಬದ್ಧ||
 "ಗುಣೇ" ಕಿಮ್ ಧನೇನ ಕುಲಮ್||
 ಅಸ್ಮಿಯಾಮ್ - ಬುದ್ಧಿಯುಕ್ತ||

ಪ್ರೀತಿಗದಲ್ಲಿ ಇಲ್ಲದ ಗುಣವಾಗಿರುವ ಹೇತುವಾಚಕವಕ್ಕೆ ಪಂಚಮೀವಿಭಕ್ತಿಯು ವಿಶ್ವವಾಗಿ ಬರುವುದೆಂದು ಸೂತ್ರದ ಅರ್ಥವಾಗಿದೆ.

"ವಿಭಾಷಾ" ಇತಿಯೋಗವಿಭಾಗಾತ್ ಅಗುಣೇ ಸ್ತ್ರಿಯಾಂ ಚ ಕ್ವಚಿತ್||

ಉದಾ :-

ಧೂಮಾತ್ ಅಗ್ನಿಮಾನ್||
 ನಾಸ್ಯ ಭೂನಿ ಅನುವಲದೇ||
 ಧೂಮಾತ್ ಅಗ್ನಿಮಾನಿತ್ಯತ್ರ ಧೂಮಸ್ಯ ಅಗುಣತ್ವೇಷು ಅಗ್ನಿಹೇತುತ್ವಾತ್ ತತಃ
 ಪಂಚಮೀತಿ ಭಾವಃ||

ಎಂದು ವ್ಯಾಕರಣ ಶಾಸ್ತ್ರದ ನಿಯಮವಿದೆ. ಈ ಸೂತ್ರದಲ್ಲಿ ಗುಣೇ ಹೇತೌ ಎಂಬಲ್ಲಿರತಕ್ಕ ಗುಣ ಎಂಬ ಪದಕ್ಕೆ ನೈಯ್ಯಾಯಿಕರು ಪೇಳಿರತಕ್ಕ ರೂಪ, ರಸ, ಗಂಧಾದಿ, ಇವುತ್ಪನ್ನಾಲ್ಯ ಗುಣಗಳೆಂದು ಹೇಳಿದರೆ ಪ್ರತ್ಯಾದಿಗಳು ಅಂತಹ ಗುಣಗಳಲ್ಲಿ ಸೇರಿರುವುದರಿಂದ, ಆ ಸೂತ್ರದಿಂದ ಯಥಾಶ್ರುತವಾಗಿ ಆತು ಎಂದು ಪಂಚಮೀವಿಭಕ್ತಿಯು ಬರಲಾರದು. ಅಂದರೆಯಿಂದ ಪೇಳಿರತಕ್ಕ ಆತು ಎಂಬ ಅರ್ಥಗಳಲ್ಲಿ ಅಕಾರವಾಚ್ಯಾತ್ ಪ್ರತ್ಯುತು ಎಂಬವೇ ಅರ್ಥದಲ್ಲಿ ಆತು ಎಂಬ ಪದ ಪ್ರಯೋಗವು ಅಸಾಧುವಾಗುತ್ತದೆ. ಮತ್ತು "ಅಗುಣೇಷು ಹೇತೌ ಕ್ವಚಿತ್ ಪಂಚಮೀವಿಭಕ್ತಿ ಕೇಚಿತ್" ಎಂಬ ಪ್ರಾಚೀನ ಅಭಿಪ್ರಾಯವಂತೆ ಅಗುಣವಾದ ಹೇತುವಿನಲ್ಲೂ ಕೆಲವು ಕಡೆ ಪಂಚಮೀವಿಭಕ್ತಿಯನ್ನು ಕೆಲವರು ಅಪೇಕ್ಷಿಸಿದ್ದಾರೆ.

ಪ್ರಕೃತದಲ್ಲಾದರೂ ತಾರ್ಕಿಕಾಭಿಮತವಾದ ಗುಣವಲ್ಲದಿದ್ದರೂ, "ಪರಂತತ್ರ ಅಥವಾ ಅವಧಾನ" ಎಂಬ ಅರ್ಥ ವನ್ನು ಗುಣವಕ್ಕೆ ಅರ್ಥವಾಗಿಟ್ಟುಕೊಂಡಿರುವುದರಿಂದ ಆತು ಎಂಬಲ್ಲಿರುವ "ಆ ಇತಿಪ್ರತ್ಯೇತಿಶ್ರುತಃ" ಎಂಬ ಶ್ರುತಿ ಯಿಂದ ಬ್ರಹ್ಮವಾಚಕವಾದ "ಅಕಾರವು" ಅಥವಾ ಬ್ರಹ್ಮವೆಷ್ಟಾಕಾ" ಎಂಬ ಸೂತ್ರದಲ್ಲಿ ಅವಧಾನವಾಗಿರುವುದರಿಂದ "ಅ" ಎಂಬುದಕ್ಕೆ ಪಂಚಮೀವಿಭಕ್ತಿಯಾದ ಪರಿಪ್ರತ್ಯಯವು ಬಂದು ತಲೆ ಆದೇಶವು ಪ್ರತ್ಯಯಕ್ಕೆ ಬಂದು ಆತು ಎಂದಾಗಿದೆ ಎಂದು ಅಭಿಪ್ರಾಯ.

ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥ :- ವಿಭಾಷಾ ಗುಣ ಇತಿಗುಣಶಬ್ದಸ್ಯ "ವಿಭಾಷಾಗುಣೇಸ್ತ್ರಿಯಾಂ" ಎಂಬ ವಾಗಿನ ಸೂತ್ರದಲ್ಲಿ (೨೪-೨೫) ಇರತಕ್ಕ ಗುಣ ಎಂಬ ಶಬ್ದಕ್ಕೆ, ಪರಂತತ್ರಮಾತ್ರಾರ್ಥತ್ವೋಕ್ತೀಃ ಆತುಇತಿಶಾಧು = ಪರಂತತ್ರ, ಪರಾಧೀನ ಅಥವಾವಿವೇಚನಾ ಎಂಬ ಅರ್ಥವನ್ನು ಮಾತ್ರ ಹೇಳುವುದರಿಂದ "ಅಕಾರವಾಚ್ಯಾತ್ ಪ್ರಸನ್ನಾತ್ (ಪ್ರತ್ಯುತು)" ಎಂಬಲ್ಲಿ ಆತು ಎಂದು ಹೇಳುವುದು ಸಾಧುವಾಗಿದೆ.

ಒಟ್ಟಿನಲ್ಲಿ ವಿಭಾಷಾ ಗುಣೀಕೃತ್ಯಾಯಾಮ್ ಎಂಬ ಸೂತ್ರದಲ್ಲಿ ಗುಣವದಕ್ಕೆ ತರ್ಕಕರು ಒಪ್ಪುವವ ಗುಣಗಳೆಂದು ಅರ್ಥವಲ್ಲ. ವರತಂತ್ರ ಅಥವಾ ಅವಧಾನ ಎಂದು ಅರ್ಥ. ಈ ಅರ್ಥದ ವಿವಾಧದಿಂದ ಅತಿ ಎಂಬ ಪ್ರಯೋಗವು ಸಾಧು ವಾಗಿದೆ. ಎಂದು ವರಮಾಧಿಪ್ರಾಯ.

“ಪ್ರತ್ಯಜಿಜ್ಞಾಸಾ” ಎಂಬ ಸಮಾಸದ ಸಾಧುತ್ವವಿಹಾರ.

ತಂತ್ರದೀಪಿಕಾ:- “ಕೃದ್ಯೋಗಲಕ್ಷಣಾ ಚ ಪಶ್ಯೇ ಸಮಸ್ಯತೇ” ಇತ್ಯುಕ್ತೇಃ ಪ್ರತ್ಯಜಿಜ್ಞಾಸೇತಿ ಸಾಧು.

ಅರ್ಥ :- ಕೃದ್ಯೋಗಲಕ್ಷಣಾ ಚ ಪಶ್ಯೇ ಸಮಸ್ಯತೇ ಎಂಬುದು ಕೆಲವು ವ್ಯಾಕರಣ ಗ್ರಂಥಗಳಲ್ಲಿ “ಕೃದ್ಯೋಗಾ ಚ ಪಶ್ಯೇ ಸಮಸ್ಯತೇ ಇತಿ ವಾಚ್ಯಮ್” ಎಂದು ವರತವಾಗಿದೆ. ಇದೊಂದು ೧೩೧೭ನೇ ಮಾರ್ತಿಕವಾಗಿದೆ. ಅರ್ಥದಲ್ಲೇನೂ ವ್ಯತ್ಯಾಸವಿಲ್ಲ.

“ಯಾಜಕಾದಿಭಿಃ (ಮಾನಸಿಕಾ ೨-೨-೯) ಈ ಸೂತ್ರದಲ್ಲಿ ಮೇಲೆ ಕಂಡ ಮಾರ್ತಿಕವು ವರತವಾಗಿದೆ.

ಕೃತಾ + ಯೋಗೋ ಯಶ್ಚಾ ಸಾ = ಕೃದ್ಯೋಗಾ ಎಂದು ವಿಗ್ರಹ.

ಕರ್ತೃಕರ್ಮಣೋಕ್ತೃತಿ (ಮ. ಸೂ. ೨-೩-೭೫) ಕೃದ್ಯೋಗೇ ಕರ್ತೃಂ ಕರ್ಮಣ ಯ ಪಶ್ಯೇ ಸ್ಯತ್.

ಉದಾ :- ಕೃಷ್ಣಸ್ಯಕೃತಿ |
ಜಗತ್ ಕರ್ತಾ ಕೃಷ್ಣ |

ಕೃತ್ವತ್ವಯವು ಪ್ರಯುಜ್ಯಮಾನವಾಗಿದ್ದಾಗ ಅಂದರೆ ಕೃದ್ಯೋಗವಿದ್ದಾಗ, ಕೃದಂತವಾದ ವರವು ಮುಂದಿರುವಾಗ ಹಿಂದಿನ ವರದ ಮುಂದೆ ಪಶ್ಯೇವಿಭಕ್ತಿಯು ಕರ್ತೃಂ ಅಥವಾ ಕರ್ಮಣ ಬರುತ್ತದೆ. ಉದಾಹರಣೆಯಲ್ಲಿ ಕೃಷ್ಣಸ್ಯ ಕೃತಿ ಎಂಬಲ್ಲಿ ಕೃತಿ ಎಂಬಲ್ಲಿ ಕೃದಾತುವಿನ ಮುಂದೆ ಫಾನೇ ಸ್ತ್ರಿಯಾಂ = ಸ್ತ್ರೀರಿಗಾದಲ್ಲಿ ಕ್ರಿಸ್ ಪ್ರತ್ಯಯವು ಬಂದು ಕೃತಿ ಎಂದಾಗಿದೆ. ಕ್ರಿಸ್ ಪ್ರತ್ಯವು ಕೃತ್ವತ್ವಯವಾಗಿದೆ. ಕೃತಿ ಎಂಬ ವರವು ಕೃದಂತವದನಾಯಿತು. ಇದರ ಯೋಗವರಲಾಗಿ ಕೃಷ್ಣಸ್ಯ ಎಂಬಲ್ಲಿನ ಪಶ್ಯಯು ಕರ್ತೃರ್ಥದಲ್ಲಿ ಬಂದಿದೆ. ಅಂದರೆ “ಕೃಷ್ಣಕರ್ತೃಕಾಸ್ಯಕೃತಿ” ಎಂದು ಅದರ ಅರ್ಥ.

ಜಗತ್ ಕರ್ತಾ ಕೃಷ್ಣ ಎಂಬಲ್ಲಿ ಜಗತ್ಪ್ರಭುದ ಮುಂದೆ ಬಂದಿರತಕ್ಕ ಪಶ್ಯೇವಿಭಕ್ತಿಯು ಕರ್ಮಾರ್ಥದಲ್ಲಿ ಬಂದಿದೆ. ಜಗತ್ಕರ್ಮಣ್ಯತ್ವಾನುಕೂಲವ್ಯವಾರವಾನ್ ಎಂದು ಅದರ ಅರ್ಥ.

ವೈಕೃತದಲ್ಲಿಯಾದರೋ ಜಿಜ್ಞಾಸಾ ಎಂಬ ವರದ ನಿವೃತ್ತಿಯನ್ನು ಹಿಂದೆಯೇ ತೋರಿಸಲಾಗಿದೆ. ಅದು “ಈ ಪ್ರತ್ಯಯಾತ್” ಎಂಬ ಮಾರ್ತಿಕ ಸೂತ್ರದಿಂದ ವಿಹಿತವಾದ ಕೃತ್ ಅದ ‘ಅ’ ಎಂಬ ಪ್ರತ್ಯಯಾಂತವಾದ ಕೃದಂತವದವಾಗಿದೆ. ಇಂತಹ ಕೃದಂತವದ ವರಯೋಗವಿರುವುದರಿಂದಲೇ ಕರ್ತೃಕರ್ಮಣೋಕ್ತೃತಿ (ಮಾನ. ನಿ. ಸೂ. ೨-೩-೭೫) ಸೂತ್ರದಿಂದ ಪ್ರತ್ಯಯಾಂ ಎಂಬಲ್ಲಿ ಪಶ್ಯೇ ಬಂದಿರುವುದರಿಂದ ಇಂತಹ ಈ ಪಶ್ಯಯು ಕೃದೋಗದ ಪಶ್ಯೇ ಆಯಿತು. ಅದಕ್ಕಾರಾ ಮಾರ್ತಿಕ ಕಾರರು “ಕೃದ್ಯೋಗಾ ಚ ಪಶ್ಯೇ ಸಮಸ್ಯತೇ” ಎಂದು ಪಶ್ಯೇಸಮಾಸವನ್ನು ವಿಧಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಮಾರ್ತಿಕಕಾರರ ನಿಯಮದಂತೆ ಪ್ರತ್ಯಯಾಂ + ಜಿಜ್ಞಾಸಾ = ಪ್ರತ್ಯಜಿಜ್ಞಾಸಾ ಎಂಬ ಸಮಾಸವು ಸಾಧುವೇ ಆಗಿದೆ ಎಂಬ ಅಭಿಪ್ರಾಯದಿಂದ ಶ್ರೀಗುರು ರಾಜರು “ಕೃದ್ಯೋಗಲಕ್ಷಣಾ ಚ ಪಶ್ಯೇ ಸಮಸ್ಯತೇ ಇತ್ಯುಕ್ತೇಃ ಪ್ರತ್ಯಜಿಜ್ಞಾಸಾ ಇತಿ ಸಾಧು. ಎಂದು ಹೇಳಿರುವರು.

“ಸಾಧು” ಎಂದು ಸಮರ್ಪಿಸಿರುವುದರ ಹಿನ್ನೆಲೆಯಾಗಿರುವ ಆವಾಹನ ತೋರಿಬರುವ ಬಾಧಾಕಾಂಕ್ಷೆಯನ್ನು ಸ್ವಲ್ಪ ತಿಳಿಯಬೇಕಾಗಿದೆ.

ಅದೇನೆಂದರೆ ನಿರ್ಧಾರಣೆ (ಪಾಠ. ನಿ. ಸೂ. ೨-೨-೧೦) ಎಂಬ ಸೂತ್ರದಲ್ಲಿ “ಪ್ರತಿಪದವಿಧಾನಾ ಮ್ಯೇ ನ ಸಮಸ್ಯತೇ ಇತಿ ವಾಚ್ಯಮ್” (ವಾರ್ತಿಕ ೧೩೨೦) ಎಂಬ ವಾರ್ತಿಕವು ಉದಾಹರಣೆಯಾಗಿದೆ.

ಅದರ ಅರ್ಥ:-ವರಂ ವರಂ ಪ್ರತಿಪದವಿಧಾನಮವ್ಯಯೇಭಾವಃ |

ಪ್ರತಿಪದಂ + ವಿಧಾನಂ ಯಸ್ಯಾಃ ಕಾ = ಪ್ರತಿಪದವಿಧಾನಾ “ಮ್ಯೇಶೇಷೇ” ಇತಿ ಶೇಷಲಕ್ಷಣಂ ಮ್ಯೇ ವರ್ಜಯೇತ್ವಾ ಸರ್ವಾ ಮ್ಯೇ ಪ್ರತಿಪದವಿಧಾನೇತಿ ಭಾಷ್ಯಮ್” ಅಂದರೆ ಪ್ರಕೃತದಲ್ಲಿ ಬ್ರಹ್ಮಣಃ ಜಿಹ್ವಾಸಾ ಎಂಬಲ್ಲಿ ಕರ್ತೃಕರ್ಮಣೋಃ ಕೃತಿ ಎಂಬ ಸೂತ್ರದಿಂದ ಮ್ಯೇವಿಭಕ್ತಿಯು ಕೃತಂಕವದಯೋಗಸಮಿತ್ತವಾಗಿ ಬಂದಿರುವ ಪ್ರಯುಕ್ತ ಇದೂ ಸಹ ಪ್ರತಿಪದವಿಧಾನಾ ಮ್ಯೇ ಆಗಿರುವುದರಿಂದ ಬ್ರಹ್ಮಣಃ + ಜಿಹ್ವಾಸಾ = ಬ್ರಹ್ಮಜಿಹ್ವಾಸಾ ಎಂಬುದಾಗಿ ಸಮಾಸವು ನಿರ್ದಿಷ್ಟವಾಗಿರುವಾಗ ಹೇಗೆ ಸಮಾಸವನ್ನು ಹೇಳುತ್ತೀರೆಯೆಂಬ ಆಕ್ಷೇಪಕ್ಕೆ ಉತ್ತರವಾಗಿ ಈ ಸಮಾಸದ ಸಾಧುತ್ವಾರ್ಥವಾಗಿ ಹೇಗೆ ಸಮಾಸವನ್ನು ಹೇಳುತ್ತೀರೆಯೆಂಬ ಆಕ್ಷೇಪಕ್ಕೆ ಉತ್ತರವಾಗಿ ಈ ಸಮಾಸದ ಸಾಧುತ್ವಾರ್ಥವಾಗಿ ಶ್ರೀಗುರುಹಾಜರು “ಕೃದ್ಯೋಗಲಕ್ಷಣಂ ಚ ಮ್ಯೇ ಸಮಸ್ಯತೇ” ಎಂಬ ವಾರ್ತಿಕವನ್ನು ಉದಾಹರಿಸಿ ಸಮಾಸದ ಸಾಧುತ್ವವನ್ನು ಸಮರ್ಪಿಸಿದ್ದಾರೆಂದು ಅಭಿಪ್ರಾಯ.

ಅಂದರೆ “ಪ್ರತಿಪದವಿಧಾನಾ” ಇತ್ಯಾದಿ ನಿಷೇಧಕ್ಕೆ ನಿಷೇಧರೂಪವಾಗಿ ಅವಮಾದಕ್ಕೆ ಅವಮಾದರೂಪವಾಗಿ, ಪ್ರತಿಪ್ರಸವವಾಗಿ “ಕೃದ್ಯೋಗಂ ಚ ಮ್ಯೇ” ಎಂದು ಹೇಳಿ ಸಮಾಸದ ಸಾಧುತ್ವವನ್ನು ತೋರಿಸಿರುವುದು ಅತಿ ಗಂಭೀರವಾದ ಅರ್ಥಗರ್ಭಿತವಾದ ವಾಕ್ಯವೆಂಬುದನ್ನು ಗಮನಿಸಬೇಕು.

ತತ್ವವಿವರಣೆ :- ಕರ್ತುಃ ಅನುಪಾದಾನಾತ್ ನ ಉಭಯಪ್ರಾಪ್ತೌ ಕರ್ಮಗಣೇತಿ (ಪಾ. ಸೂ. ೨-೩-೬೬) ಮ್ಯೇ.

ಅರ್ಥ :- ಕರ್ತುಃ = ಕರ್ತುವಿಗೆ (ಕರ್ತುವಿನ), ಅನುಪಾದಾನಾತ್ = ಉಪಾದಾನವಿಲ್ಲದಿರುವುದರಿಂದ (ಸ್ವೀಕಾರವು ಇಲ್ಲದಿರುವ ಪ್ರಯುಕ್ತ) ಉಭಯಪ್ರಾಪ್ತೌ ಕರ್ಮಗಣ (ಪಾ. ಸೂ. ೨-೩-೬೬) ಉಭಯಪ್ರಾಪ್ತೌ ಕರ್ಮಗಣ ಎಂಬ ವಾಚನಿಯ ಸೂತ್ರದಲ್ಲಿ ಹೇಳಿರುವಂತೆ, ಮ್ಯೇ = ಮ್ಯೇ ವಿಭಕ್ತಿಯು ನ = ಇಲ್ಲ.

ವಾಚನಿಯ ಸೂತ್ರದ ಅರ್ಥವು ಹೀಗಿದೆ.

ಉಭಯೋಃ ಪ್ರಾಪ್ತೌ ಯಸ್ಯ ಸ್ವಾತಿ ತತ್ರ ಕರ್ಮಗಣೇವ ಮ್ಯೇತ್ಯಾತ್ ||

ಉದಾ :- ಅಶ್ವಯೋಃ ಗಮಂ ದೋಹೋ ಆಗೋಪೇನ ||

ಅರ್ಥವಿವರಣೆ :- ವಿಶ್ವನ್ವತಿ ಉಭಯೋಃ = ಕರ್ತೃಕರ್ಮಣೋಃ ಮ್ಯೇ ಪ್ರಸಕ್ತೌ, ಕರ್ಮಗಣೇವ ಮ್ಯೇತ್ಯಾತ್ ನ ತು ಕರ್ತಾರೇತಿ ಯಾಮ್ ||

ಉದಾ :- ಆಗೋವಕರ್ತೃಕ ಗೋಕರ್ಮಣಃ ದೋಹಃ ಸು ಅದ್ಭುತ ಇತ್ಯರ್ಥಃ || ೧೩ ||

ಪಾಶ್ಚರ್ಯ :- ಒಂದೇ ಕೃತಿಯಲ್ಲಿ ಅಥವಾ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ, ಎಲ್ಲಿ ಕರ್ತೃವಿಗೂ ಕರ್ಮಕ್ಕೂ ಎರಡಕ್ಕೂ ಮ್ಯೇ ವಿಭಕ್ತಿಯು ಪ್ರಸಕ್ತಿಯು ಅಥವಾ ಪ್ರಾಪ್ತಿಯು ಇರುತ್ತದೆಯೋ, ಅಂತಹ ಕಡೆ ಕರ್ಮದಲ್ಲಿ ಮಾತ್ರ ಮ್ಯೇ ವಿಭಕ್ತಿಯು ಬರುವುದೆಯೇ ತೊರತು ಕರ್ತೃವಾಚಕ ವದದ ಮುಂದೆ ಮ್ಯೇ ವಿಭಕ್ತಿಯು ಬರುವುದಿಲ್ಲ.

ಶಂಕರದೀಪಿಕಾ ಅಭಿಪ್ರಾಯ :- ಬ್ರಹ್ಮಗೋ ಜಿಹ್ವಾಸಾ = ಬ್ರಹ್ಮಜಿಹ್ವಾಸಾ ಎಂಬಲ್ಲಿ ಬ್ರಹ್ಮಗೋ ಎಂಬ ಕವಿ ಬಂದಿರತಕ್ಕ ಪಕ್ಷ್ಯ ವಿಭಕ್ತಿಯು ಕರ್ತೃಕರ್ಮಗಳೋ, ಕೃತಿ (ಪಾ. ಸೂ. ೨ - ೩ - ೬೫) ಎಂಬ ಸೂತ್ರದಿಂದ ಬಂದಿದೆಯೇ ಹೊರತು, ಉಭಯವ್ರಾಪ್ತಿಕರ್ಮಗ (ಪಾ. ಸೂ. ೨ - ೩ - ೬೬) ಎಂಬ ಸೂತ್ರದಿಂದ ಬಂದಿಲ್ಲ. ಬ್ರಹ್ಮಜಿಹ್ವಾಸಾ ಎಂಬಲ್ಲಿ ಬ್ರಹ್ಮರೂಪವಾದ ಕರ್ಮಕ್ಕೆ ಪ್ರಸಕ್ತಿ ಇದ್ದಾಗ್ಯೂ, ಕರ್ತೃವಿಗೆ ಇಲ್ಲಿ ಪಕ್ಷ್ಯ ಪ್ರಸಕ್ತಿಯೇ ಇಲ್ಲವಾದ ಪ್ರಯುಕ್ತ, ಉಭಯವ್ರಾಪ್ತಿ ಇಲ್ಲವಾದ್ದರಿಂದ ಉಭಯವ್ರಾಪ್ತಿ ಕರ್ಮಗ ಎಂಬ ಸೂತ್ರದಿಂದ ಕರ್ಮವಾಚಕವಾದ ಬ್ರಹ್ಮವದದ ಮುಂದೆ ಪಕ್ಷ್ಯ ವಿಭಕ್ತಿಯು ಆ ಸೂತ್ರದಿಂದ ಬಂದಿಲ್ಲವೆಂದು ಅಭಿಪ್ರಾಯ. ಇಲ್ಲಿ ಬ್ರಹ್ಮ ಎಂಬ ಕರ್ಮಕ್ಕೆ ಉಪಾದಾನವಿದ್ದಾಗ್ಯೂ, ಕರ್ತೃವಿಗೆ ಉಪಾದಾನವಿಲ್ಲವಾದ ಪ್ರಯುಕ್ತ ಉಭಯವ್ರಾಪ್ತಿಯು ಇಲ್ಲವೆಂದು ತಾತ್ಪರ್ಯ.

ಬ್ರಹ್ಮಜಿಹ್ವಾಸಾ ಎಂಬಲ್ಲಿಯೂ ಕೂಡ, ಅಥಾತೋ ಬ್ರಹ್ಮಜಿಹ್ವಾಸಾ ಎಂಬ ಸೂತ್ರಾರ್ಥವನ್ನು ನಿರ್ವಚನ ಮಾಡುವಾಗ, ಅಥಶಬ್ದದ, ಅಥಶಬ್ದೋ "ಮಂಗಳಾರ್ಥೋ, ಅಧಿಕಾರಾನಂತರ್ಯಾರ್ಥಶ್ಚ" ಎಂಬ ಭಾಷ್ಯವಾಕ್ಯದ ಪ್ರಕಾರ ಅಧಿಕಾರಿ ಲಾಭವಿರುವ ಪ್ರಯುಕ್ತ, ಕರ್ಥಚಿತ್ ಅಧಿಕಾರಿರೂಪವಾದ ಕರ್ತೃವಿಗೆ ವ್ರಾಪ್ತಿಯು ಇದೆಯಲ್ಲಾ ಎಂಬ ಶಂಕೆಯು ಉಂಟಾಗುತ್ತದೆ. ಆದರೆ ಇಲ್ಲಿ "ಪ್ರೀ ಪ್ರತ್ಯಯಯೋಃ ಅಕಾರಯೋಃ ಪ್ರಯೋಗೇ (ನಾಯಂ ನಿಯಮ) ನೇತಿವ್ಯವಸ್ಥಮ್" (ಮಾರ್ಕ ೧೫೧೩) "ಪ್ರಿಯಾಂತ್ರಿನ್" ಇತ್ಯಧಿಕಾರವಿಹಿತಯೋಃ ಅಕಾರ ಪ್ರತ್ಯಯಯೋಃ ಕೃತೋಃ ಪ್ರಯೋಗೇ ಕರ್ಮಗಳೇವೇತಿ ಉಕ್ತನಿಯಮೋನಾಸ್ತಿತ್ಯರ್ಥಃ. "ಕರ್ತಾರ್ಯಪಿಪಕ್ಷ್ಯಭಮೇತಿ ಫರಿತಮ್" ಉದಾ :- ಛೇದಿಕಾ, ಛಿಪ್ತವಾ ರುದ್ರಕೃಪಾತಾ" ಎಂಬ ಮಾರ್ಕಿಕದಂತೆ ಬ್ರಹ್ಮಜಿಹ್ವಾಸಾ ಎಂಬಲ್ಲಿರುವ ಜಿಹ್ವಾಸಾ ಶಬ್ದವು "ಅಪ್ರತ್ಯಯಾತ್ (ಪಾ. ಸೂ.) ಎಂಬ ಸೂತ್ರದಿಂದ ವಿಹಿತವಾದ ಅಕಾರ ಪ್ರತ್ಯಯಾಂತವಾಗಿರುವುದರಿಂದ ಇಲ್ಲಿ ಕರ್ತೃಕರ್ಮಗಳೋಕ್ತಿ ಎಂಬ ಸೂತ್ರದಿಂದ ಮಾತ್ರ ಪಕ್ಷ್ಯ ಬಂದಿದೆಯೇ ಹೊರತು ಉಭಯ ವ್ರಾಪ್ತಿ ಕರ್ಮಗ ಎಂಬ ಸೂತ್ರದಿಂದ ಬ್ರಹ್ಮಗ ಎಂಬಲ್ಲಿ ಕರ್ಮಾರ್ಥಕವಾದ ಪಕ್ಷ್ಯ ವಿಭಕ್ತಿಯು ಬಂದಿಲ್ಲ. ಎಂದು ಪರಮಾಭಿಪ್ರಾಯ.

ಶಂಕರದೀಪಿಕಾ :- ತೇನಾರ್ಮಗ ಚ ಇತಿ (ಪಾಣಿನಿ. ಸೂ. ೨-೨-೧೪) ನ ನಿಷೇಧಃ"

ಅರ್ಥ :- ತೇನ = ಉಭಯವ್ರಾಪ್ತಿ ಕರ್ಮಗ ಎಂಬ ಸೂತ್ರದಿಂದ ಬ್ರಹ್ಮಗ ಜಿಹ್ವಾಸಾ ಎಂಬಲ್ಲಿ ಬ್ರಹ್ಮವದದ ಮುಂದೆ ಪಕ್ಷ್ಯ ವಿಭಕ್ತಿಯು ಬಂದಿಲ್ಲವಾದ ಕಾರಣದಿಂದ, ಕರ್ಮಗ ಚ ಎಂಬ ಸೂತ್ರದಿಂದ ನ ನಿಷೇಧಃ = ಪದ್ಯಂತವಾದ ಬ್ರಹ್ಮಗ ಎಂಬ ವದಕ್ಕೆ ಮುಂದಿನ ಪದವಾದ ಜಿಹ್ವಾಸಾವದರಿಂದ ಸಮಾಸ ನಿಷೇಧವು ಇರುವುದಿಲ್ಲ.

ತಾತ್ಪರ್ಯ :- ಕರ್ಮಗ ಚ (ಪಾ. ಸೂ. ೨-೨-೧೪) ಉಭಯವ್ರಾಪ್ತಿ ಕರ್ಮಗ (ಸೂ. ೨-೩-೬೬) ಇತಿ ಯಾ ಪಕ್ಷ್ಯ ಸಾ ನ ಸಮಸ್ಯತೇ |

ಉದಾ :- ಆಶ್ವಯೋಃ ಗಮಾ ರೋಹಣಿ ಆಗೋಪೇನ.

ಅಭಿಪ್ರಾಯ :- ಉಭಯವ್ರಾಪ್ತಿ ಕರ್ಮಗ ಎಂಬ ಸೂತ್ರದಿಂದ ಯಾವ ಕರ್ಮವಾಚಕವಾದ ಪದದ ಮುಂದೆ ಪಕ್ಷ್ಯವಿಭಕ್ತಿಯು ಬಂದಿರುವುದೋ ಅಂತಹ ಕರ್ಮವಾಚಕವಾದ ಪದವು ಮುಂದಿನ ಪದದೊಡನೆ ಸಮಾಸವಾಗುವುದಿಲ್ಲ. ಉದಾಹರಣೆಯಾದ ಆಶ್ವಯೋಃ ಗಮಾ ರೋಹಣಿ ಆಗೋಪೇನ ಎಂಬಲ್ಲಿ ಕರ್ತೃವಾಚಕವಾದ ಪದ ಗೋಪದ ಇಲ್ಲಿ ಕರ್ತೃ ಮತ್ತು ಕರ್ಮ ಎಂಬ ವಾಚಕಗಳಾದ ಪದಗಳಿರುವ ಪ್ರಯುಕ್ತ ಆ ಪದದೊಡನೆ ಸಮಾಸ ಮುಂದೆ ಕರ್ತೃ ಕರ್ಮಗಳೋ ಕೃತಿ ಎಂಬ ಸೂತ್ರದಿಂದ ಮಾತ್ರಾ ಕವಿ ಪಕ್ಷ್ಯ ಪ್ರಸಕ್ತಿ ಇರುವುದರಿಂದ ಉಭಯವ್ರಾಪ್ತಿಕರ್ಮಗ ಎಂಬ ಸೂತ್ರವು ಕರ್ಮ ವಾಚಕದಲ್ಲಿ ಪಕ್ಷ್ಯ ವಿಭಕ್ತಿಯನ್ನು ವಿಧಿಸುತ್ತದೆ.

ಅಂತಹ ಕಡೆ ಮಾತ್ರ ಕರ್ಮಣ ಚ ಎಂಬುದರಿಂದ ಪಕ್ಷೀ ಸಮಾಸಕ್ಕೆ ನಿಷೇಧವು ಇರುತ್ತದೆ. ಗಮನ ದೋಷವೆಂದು ಹೇಳಬೇಕೇ ಹೊರತು ಗೋದೋಷ ಎಂದು ಸಮಾಸವನ್ನು ಹೇಳಿಕೂಡದೆಂದು ಅಭಿಪ್ರಾಯ.

ಬ್ರಹ್ಮಜಿಹ್ವಾಸಾ ಎಂಬಲ್ಲಿ ಬ್ರಹ್ಮಣಃ + ಜಿಹ್ವಾಸಾ = ಬ್ರಹ್ಮಜಿಹ್ವಾಸಾ ಎಂದು ಪಕ್ಷೀಸಮಾಸಕ್ಕೆ ಯಾವ ಬಾಧಕವೂ ಇರುವುದಿಲ್ಲವೆಂದು ಅಭಿಪ್ರಾಯ.

“ಯದ್ವಾಽ ಅಶ್ವಯೋಗೇ ಗಮನ ದೋಷೋ ಅಗೋವೇನ” ಎಂಬ ಉದಾಹರಣೆಯ ಸ್ವಲ್ಪದಲ್ಲೂ ಸಹ ಕರ್ತೃ ಕರ್ಮಣೋಃ ಕೃತಿ ಎಂಬ ಸೂತ್ರದಿಂದಲೇ ಪಕ್ಷೀ ವಿಭಕ್ತಿಯ ಪ್ರಾಪ್ತಿಗೆ ಅವಕಾಶವಿದೆ. ಉಭಯಪ್ರಾಪ್ತೌ ಕರ್ಮಣಃ ಎಂಬ ಸೂತ್ರದಿಂದ ಕರ್ಮಣಃ ಪಕ್ಷೀ ಬಂದಿಲ್ಲವೆಂದೇ ಹೇಳಬಹುದು.

ಆದರೆ ಉಭಯಪ್ರಾಪ್ತೌ ಕರ್ಮಣಃ ಎಂಬ ಸೂತ್ರವು ಕರ್ಮದಲ್ಲೇ ಮಾತ್ರ ಪಕ್ಷೀ ಬರುತ್ತದೆ. ಕರ್ತೃಬರುವುದಿಲ್ಲ ಎಂದು ನಿಯಮ ಪರವಾಗಿದೆ. ಸೂತ್ರಗಳಾದರೋ ಕೆಲವು ನಿಯಮಪರವಾಗಿಯೂ ಇವೆ. ಮತ್ತೆ ಕೆಲವು ನಿಷೇಧ ರೂಪವಾಗಿಯೂ ಇವೆ. ಈ ರೀತಿ ಎರಡು ವಿಧವಾಗಿ ಸೂತ್ರಗಳಿಗೆ ಪ್ರವೃತ್ತಿಯು ಇರುವ ಪ್ರಯುಕ್ತ ಯಾವ ದೋಷವೂ ಇಲ್ಲವೆಂದು ಅಭಿಪ್ರಾಯ.

ಅಂತೂ ಒಟ್ಟಿನಲ್ಲಿ ಕರ್ಮಣ ಚ ಎಂಬ ಸೂತ್ರದಿಂದ ನಿಷೇಧಿಸಲ್ಪಟ್ಟ ಸಮಾಸವು ಉಭಯಪ್ರಾಪ್ತೌ ಕರ್ಮಣಃ ಎಂಬ ಸೂತ್ರದಿಂದ ವಿಹಿತವಾದ ಪಕ್ಷೀವಿಭಕ್ತಿಗೆ ಸಂಬಂಧಪಟ್ಟಿದ್ದೇ ಹೊರತು ಕರ್ತೃಕರ್ಮಣೋಃ ಕೃತಿ ಎಂಬ ಸೂತ್ರದಿಂದ ವಿಹಿತವಾದ ಪಕ್ಷೀಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ್ದಲ್ಲವೆಂದು ಪರಮಾಭಿಪ್ರಾಯ.

ತಂತ್ರದೀಪಿಕಾ :- ಪೂರ್ವೇಣ ಅಧ್ಯಾಯದ್ವಯೇನ, ಬ್ರಹ್ಮಶಬ್ದಾರ್ಥಸ್ಯ, ಉತ್ತರೇಣ ಚ, ಸಾಧನಫಲಯೋಃ ಉಪಪಾದನಾತ್, ಬ್ರಹ್ಮಣಃ - ಅಥ - ಜಿಹ್ವಾಸಾ, ಅತಃ ಇತಿವಾಚ್ಯೇ ಅಥಾತ ಇತ್ಯಾದಿ ಅಥಾತಾ ಶಬ್ದಯೋಃ ಸ್ವರೂಪತಃ, ಅರ್ಥತ್ವ ಅಧಿವ್ಯಾಧಿತಿ ಸೂಚನಾಯ ||

ಅರ್ಥ:- ಪೂರ್ವೇಣ = ಮೊದಲನೆಯ. ಅಧ್ಯಾಯದ್ವಯೇನ = ಎರಡು ಅಧ್ಯಾಯಗಳಿಂದ (ಮೊದಲನೆಯದಾದ ಸಮನ್ವಯಾಧ್ಯಾಯದಿಂದ, ಎರಡನೆಯದಾದ ಅಪಿರೋಧಾಧ್ಯಾಯದಿಂದ), ಬ್ರಹ್ಮಶಬ್ದಾರ್ಥಸ್ಯ = ಬ್ರಹ್ಮಶಬ್ದದ ಅರ್ಥವಾದ ಗುಣಪುಷ್ಕರ್ಣಾತ್ಮರೂಪವಾದ ಅರ್ಥದ ಮತ್ತು ನಿರೋಪಪ್ಪರೂಪವಾದ ಅರ್ಥದ ಉತ್ತರೇಣ ಚ = ಮುಂದಿನ ಎರಡು ಅಧ್ಯಾಯಗಳಾದ, ಸಾಧನಾಧ್ಯಾಯದಿಂದ ಮತ್ತು ಫಲಾಧ್ಯಾಯದಿಂದ ಸಾಧನಫಲಯೋಃ = ಸಾಧನಗಳ ಮತ್ತು ಫಲಗಳ, ಉಪಪಾದನಾತ್ = ಉಪಪಾದನೆಯು ಅಂದರೆ ಪ್ರತಿಪಾದನೆಯು ಇರುವುದರಿಂದ, (ಪ್ರತಿಪಾದ್ಯವಾದ ಪ್ರಮೇಯದ ಕ್ರಮಕ್ಕೆ ತಕ್ಕಂತೆ) ಬ್ರಹ್ಮಣಃ - ಅಥ - ಜಿಹ್ವಾಸಾ - ಅತಃ ಇತಿವಾಚ್ಯೇ = ಸೂತ್ರದಲ್ಲಿನ ಪದಗಳ ಕ್ರಮವನ್ನು “ಬ್ರಹ್ಮಣೋಽಥ ಜಿಹ್ವಾಸಾತಃ” ಎಂದು ಹೇಳಬೇಕಾಗಿರುವುದು, “ಅಥಾತೋ ಬ್ರಹ್ಮಜಿಹ್ವಾಸಾ” ಎಂದು ಸೂತ್ರಕಾರರು ಅಥಾತಾ ಎಂಬ ಶಬ್ದಗಳಿಗೆ ಪ್ರಾಧಾನ್ಯವನ್ನು ತೋರಿಸಿ ಸೂತ್ರವನ್ನು ರಚಿಸಿರುವುದಕ್ಕೆ ಕಾರಣವೇನೆಂದರೆ,

ಅಥಾತಃ ಶಬ್ದಯೋಃ = ಅಥ ಎಂಬ ಶಬ್ದಕ್ಕೂ, ಅತಃ ಎಂಬ ಶಬ್ದಕ್ಕೂ ಒಟ್ಟಿನಲ್ಲಿ ಅಥಾತಾ ಎಂಬ ಪದವು. ಶಬ್ದಗಳಿಗೂ, ಓಹಾರವೊಂದನ್ನು ಬಿಟ್ಟು, ಮಿಕ್ಕ ಇತರ ಎಲ್ಲಾ ಶಬ್ದಗಳಿಗಿಂತಲೂ, ಸ್ವರೂಪತಃ = ಶಬ್ದದ

ಸ್ವರೂಪದಿಂದಲೂ, ಅರ್ಥತ್ವ = ಅರ್ಥದ ದಶೆಯಿಂದಲೂ, ಅಧಿಹಾರಿತಿ = ಉತ್ತಮಮತ್ತವು (ಅಧಿಕ್ಯವು) ಇರುವ ಹಾರಾದಿಂದ, ಇದನ್ನು ಸೂಚಿಸುವುದಕ್ಕಾಗಿಯೇ ಅರ್ಥಾತ ಇಹಾರಿ = ಅರ್ಥಾತೋ ಬ್ರಹ್ಮಜಿಹ್ವಾಸಾ ಎಂದು ಅರ್ಥಾತ ಶಬ್ದಗಳ ಪೂರ್ವಕವಾಗಿ ಬ್ರಹ್ಮಸೂತ್ರವನ್ನು ಸೂತ್ರಹರರು ರಚಿಸಿರುತ್ತಾರೆ. (ಅರ್ಥಾತ ಶಬ್ದಯೋಃ = ಅಥ ಶಬ್ದಕ್ಕೂ, ಅತಃ ಎಂಬ ಶಬ್ದಕ್ಕೂ (ಈ ಎರಡೂ ಶಬ್ದಗಳಿಗೆ) ಪ್ರಾಧಾನ್ಯವನ್ನು (ತೋರಿಸಲಿಕ್ಕಾಗಿ) ಸೂಚಿಸುವುದಕ್ಕಾಗಿ ಈ ರೀತಿ ಸೂತ್ರವನ್ನು ರಚಿಸಿದ್ದಾರೆಂದು ಅಭಿಪ್ರಾಯ.

ಶಾಸ್ತ್ರಾರ್ಥ :- ಬ್ರಹ್ಮಮೀಮಾಂಸಾ ಶಾಸ್ತ್ರದ ಮೊದಲನೆಯ ಸೂತ್ರದಲ್ಲಿರುವ ವದಗಳ ಕ್ರಮದ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ದ್ವಿವಿಕ್ರಮವನ್ನು ಶಂಕಿಸಿ ತಂತ್ರದೀಪಿಕಾಹರರು ಸಮಾಧಾನವನ್ನು ಹೇಳಿದ್ದಾರೆ.

ಬ್ರಹ್ಮಮೀಮಾಂಸಾ ಶಾಸ್ತ್ರವು ನಾಲ್ಕು ಅಧ್ಯಾಯಗಳನ್ನು ಉಳ್ಳದ್ದಾಗಿದೆ. ಅದರಲ್ಲಿ ಸಮನ್ವಯಾಧ್ಯಾಯವು ಮೊದಲನೆಯದು. ಅವಿರೋಧಾಧ್ಯಾಯವು ಎರಡನೆಯದು. ಈ ಎರಡೂ ಅಧ್ಯಾಯಗಳಲ್ಲಿ ಬ್ರಹ್ಮಶಬ್ದದ ಅರ್ಥವಾದ ಗುಣಪರಿಪೂರ್ಣತ್ವವೂ, ನಿರೋಪಾಧ್ಯತ್ವವೂ ಪ್ರತಿಪಾದಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿವೆ. “ಪ್ರಚ್ಯುತೋಪೋಷದೋಷೋ ಸಮಾಪೂರ್ಣತಃ” ಎಂಬಂತೆ ಗುಣಪೂರ್ಣತ್ವವು ಹೇಗೆ ಬ್ರಹ್ಮಶಬ್ದದ ಅರ್ಥವೋ ಹಾಗೆಯೇ ನಿರೋಪಾಧ್ಯತ್ವವೂ ಬ್ರಹ್ಮಶಬ್ದದ ಅರ್ಥವೇ ಆಗಿದೆ. ಅಂತೂ ಮೊದಲನೆಯ ಎರಡು ಅಧ್ಯಾಯಗಳು ಬ್ರಹ್ಮಶಬ್ದದ ಅರ್ಥ ಪ್ರತಿಪಾದಕಗಳಾಗಿವೆ.

ಮೂರನೇ ಅಧ್ಯಾಯವು ಸಾಧನಾಧ್ಯಾಯವು ಇದೂ ಸಹ ೪ ವಾದಗಳನ್ನುಳ್ಳದ್ದಾಗಿದೆ. ಇದರ ನಾಲ್ಕು ವಾದಗಳಲ್ಲೂ ಕ್ರಮವಾಗಿ ವೈದ್ಯಾ, ಭಿಕ್ಷು, ಉಪಾಸನಾ, ಅವಿರೋಧೀಶ್ವರಾನ್ವಯೋಪಾಸನಾ ಪ್ರತಿಪಾದಿತವಾಗಿವೆ. ಇವೆಲ್ಲವೂ ಅಥ ಶಬ್ದದ ಅರ್ಥವನ್ನೋಳಿಸಿರಬೇಕಾಗಿವೆ. ಜಿಹ್ವಾಸಾಶಬ್ದದಿಂದ ಹೇಳಲ್ಪಟ್ಟಿರುವ ಶ್ರವಣಾದಿ ಸಾಧನಗಳು ಈ ಅಧ್ಯಾಯದ ಮೂರನೇ ವಾದದಲ್ಲಿ ಉಕ್ತವಾಗಿವೆ. ಕಡೆಯದಾಗಿ ಫಲಾಧ್ಯಾಯದಲ್ಲಿ ಕರ್ಮಶ್ರಮ, ಉತ್ಸಾಹ, ಮಾರ್ಗ, ಭೋಗಗಳೆಂಬ ಫಲಗಳು ನಾವುನೇ ಅಧ್ಯಾಯದಲ್ಲಿ ಪ್ರತಿಪಾದಿತವಾಗಿವೆ. ಇವೆಲ್ಲಾ ಪ್ರಯೋಜನ ಪ್ರತಿಪಾದಕವಾದ ಅತಃ ಎಂಬ ಶಬ್ದದ ಅರ್ಥದ ನಿರೂಪಣೆಯನ್ನೋಳಿಸಿರಬೇಕೆಂದುವುದಾಗಿದೆ.

ಅಂದರೆ ಕ್ರಮವಾಗಿ ನಾಲ್ಕು ಅಧ್ಯಾಯಗಳಲ್ಲಿ ಬ್ರಹ್ಮಶಬ್ದಾರ್ಥವನ್ನೂ, ಅಥ, ಜಿಹ್ವಾಸಾ ಶಬ್ದಾರ್ಥಗಳನ್ನೂ, ಅತಃ ವದಾರ್ಥವನ್ನೂ ಪ್ರತಿಪಾದಿಸಿರುವುದರಿಂದ ಪ್ರತಿಪಾದ್ಯವಾದ ಪ್ರಮೇಯಕ್ಕೆ ತಕ್ಕಂತೆ ಮೊದಲನೆಯ ಸೂತ್ರದ ಅನುಪೂರ್ಣತೆಯು “ಬ್ರಹ್ಮಾರ್ಥಜಿಹ್ವಾಸಾತಃ” ಎಂದಿರಬೇಕಲ್ಲವೇ ಎಂದು ಆಕ್ಷೇಪಿಸುವವರ ಅಭಿಪ್ರಾಯವಾಗಿದೆ.

ಇದಕ್ಕೆ ಸಮಾಧಾನವು ಹೀಗಿದೆ:-

ಮೃತ್ಯುತಿಯು ಹೀಗಿದ್ದಾಗ್ಯೂ ಸೂತ್ರಹರರು ಅರ್ಥಾತ ಶಬ್ದಗಳನ್ನು ಸೂತ್ರದಲ್ಲಿ ಮೊದಲು ಹೇಳಿರುವುದಕ್ಕೆ ಆಸಾಧಾರಣವಾದ ಕಾರಣವು ಉಂಟು. ಅದೇನೆಂದರೆ ಭಾವ್ಯಹರರೇ ಸೂತ್ರಭಾಷ್ಯದಲ್ಲಿ ಅರ್ಥಾತ ಶಬ್ದಗಳಿಗಿರುವ ಸ್ವರೂಪಾತ ಅರ್ಥಾತ ಪ್ರಾಧಾನ್ಯವನ್ನು ಗುರುತಿಸಿರುವುದಾದ ಪ್ರಮಾಣ ವಾಕ್ಯವನ್ನು ಉದಾಹರಿಸಿ ಸಮರ್ಥಿಸಿದ್ದಾರೆ.

ಆ ಗುರುತ ವಚನಗಳು ಯಾವುವೆಂದರೆ:-

ಚತುರ್ಮುಖ ಬ್ರಹ್ಮ ಮತ್ತು ನಾರದರ ಸುವಾರ ರೂಪವಾಗಿರುವ ಗಾರುಡ ವಚನಗಳನ್ನು ಉದಾಹರಿಸಿ ಅವುಗಳ ಅರ್ಥವನ್ನು ನಿರೂಪಿಸಿದ್ದೇವೆ.

ಸೂತ್ರಭಾಷ್ಯ - ಉಕ್ತಂಚಗಾರುಡೇ:-

“ಅಥಾತಃ ಶಬ್ದ ಪೂರ್ವಾಗ್ನಿ ಸೂತ್ರಾಗ್ನಿ ನಿಖಿಲಾನ್ನೃಪಿ |
ಪ್ರಾರಭಂತೆ ನಿಯತೈವ ತತ್ವಮುತ್ಪನ್ನಯಾಮಕಮ್ ||

ಕಲ್ಪಾರ್ಥಕ್ಕೆ ತಯೋರ್ವಿದ್ವನ್ ಕಥಮುತ್ಪಮತಾ ತಯೋಃ |
ವಿಕದಾಖ್ಯಾತಿ ಮೇ ಬ್ರಹ್ಮನ್ ಯಥಾ ಜ್ಞಾನ್ಯಾಮಿ ತತ್ವತಃ ||

ವಿವಮುಕ್ತೋ ನಾರದೇನ ಬ್ರಹ್ಮಾ ಪೋವಾಚ ಸತ್ತಮಃ |
ಅನಂತಯೋಽಧಿಕಾರಸ್ತ ಮಂಗಲಾರ್ಥೇ ತಥೈವ ಚ ||

ಅಥಶಬ್ದಸ್ತೃತಃಶಬ್ದೋ ಹೇತುರ್ಥೇ ಸಮುದೀರಿತಃ |
ಪರಸ್ತ ಬ್ರಹ್ಮಣೋ ವಿಷ್ಣೋಃ ಪ್ರಸಾದಾದಿತಿವಾ ಭವೇತ್ ||

ಸಹಿ ಸರ್ವಮನೋವೃತ್ತಿಭೇರಕಃ ಸಮುದಾಹೃತಃ |
ಸಿಕ್ಕಕ್ಕೋಃ ಪರಮಾದ್ವಿಷ್ಣೋಃ ಪ್ರಥಮಂ ದ್ರೌ ವಿನಿಶ್ಚಯಃ ||

ಒಂಕಾರಪ್ರಾಪ್ತಶಬ್ದಕ್ಕೆ ತತ್ವಾತ್ ಪ್ರಾರಭಮಿತಿ ಕ್ರಮಾತ್ |
ತದೇತುತ್ವಂ ವದಂತ್ಯಾತಿ ತ್ವತೀಯೋಽತ ಉದಾಹೃತಃ ||

ಅಕಾರಸ್ತವವಾಗಾತ್ಮಾ ಪರಬ್ರಹ್ಮಾಭಿಧಾಯಕಃ |
ತಥಾ ಪ್ರಾಣಾತ್ಮನಿ ಭೋತಿ ವ್ಯಾಪ್ತಿಸ್ತಿವಿಧಾಯಕಃ ||

ಅತಕ್ಕೆ ಪೂರ್ವಮುಚ್ಚಿಯಾಗಃ ಸರ್ವ ವಿತೇ ಸತಾಂ ಮತಾಃ |
ಅಥಾತಃಶಬ್ದಯೋರೇವಂ ವೀರ್ಯಮಾಚ್ಛಾಯ ತತ್ವತಃ ||

ಸೂತ್ರೇಷು ತು ಮಹಾಪ್ರಾಜ್ಞಃ ತಾವೇವಾದೌ ಪ್ರಯುಂಜತೇ” || ೧೩ ||

ಅರ್ಥ :- ಈ ವಿಧಾನ ಬ್ರಹ್ಮನ್ = ವಿಶ್ವ ಜ್ಞಾನಿಯಾದ ಬ್ರಹ್ಮನೇ, (ಚತುರ್ಮುಖನೇ) ನಿಖಿಲಾನ್ನೃಪಿ ಸೂತ್ರೇಃ = ಜ್ಞಾನ, ಜ್ಞಾನಿನ ಮೊದಲಾದಮಂದ ರಚನಾಳಾಗಿರುವ ವಿಶ್ವ ಮೊಟ್ಟಮೊದಲನೆಯ ಸೂತ್ರಗಳನ್ನೂ, ನಿಯತೈವ = ನಿಯಮೇನ, ಕಲ್ಪಾಂತರದಲ್ಲೂ ಕೂಡ, ಅಥಾತಃ ಶಬ್ದವ್ಯವರ್ವಣೀವ = ಅಥಾತೋ ಬ್ರಹ್ಮವಿಜ್ಞಾನ ವಿಮೂ, ಅಥಾತೋ ಧರ್ಮವಿಜ್ಞಾನ ಅಥಾತೋ ಜೈವಿಕವಿಮೂವಿಮೂ ವಿಮೂ, ಅಥಾತಃ ಶಬ್ದ ವ್ಯವರ್ವಕವಾಗಿಯೇ, ಪ್ರಾರಭಂತೆ = (ಸೂತ್ರಕಾರರು) ಪ್ರಾರಂಭ ಮಾಡುತ್ತಾರೆ.

ಅತ್ರ = ಈ ರೀತಿ ಮೊದಲು ಅಥಾತಃ ಶಬ್ದ ವ್ಯವರ್ವಕವಾಗಿ ಪ್ರಯೋಗಿಸಿರುವ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ, ಹಿಂ ನಿಯಾಮ ಕಮ್ = ಏನು ನಿಯಾಮಕವು, (ಪ್ರಥಮ ಪ್ರಯೋಗದಲ್ಲಿ ಯಾವುದೋ ಒಂದು ನಿಯಾಮಕವಿರಲೇಬೇಕು. ಅಂತಹ ನಿಯಾಮಕವು ಯಾವುದು ?) ಮೊದಲು ಆ ವಿಷಯ ಶಬ್ದಗಳನ್ನು ಪ್ರಯೋಗಿಸಲು ನಿಯಾಮಕವಾದುದು ಎರಡು ಬಗೆಯಾಗಿದೆ.

ಅವ್ಯವೃತ್ತವಾದ ಅರ್ಥವಿರುಕೆಯು ಮತ್ತು ಅಧಿಭವ್ಯ. ಆ ಅಧಿಭವ್ಯ ಸಹ ಸ್ವರೂಪದಿಂದ ಅಧಿಭವ್ಯ, ಅರ್ಥದಿಂದ ಅಧಿಭವ್ಯವೆಂದು ಎರಡು ಬಗೆಯಾಗಿದೆ.

ಈ ಪೈಕಿ ಮೊದಲನೆಯದಾದ ಅವ್ಯವೃತ್ತವ್ಯಾರ್ಥತ್ವದ ವಿಷಯವಾಗಿ ನಾರದರು ಪ್ರಶ್ನೆ ಮಾಡುತ್ತಾರೆ.

ಹೇ ವಿದ್ವಾನ್ = ಎಲ್ಲಿ ಜ್ಞಾನಿಯಾದ ಚತುರ್ಮುಖನೇ ! ತಯೋಃ = ಆ ಅಥ ಶಬ್ದಕ್ಕೂ, ಅತಃ ಎಂಬ ಶಬ್ದಕ್ಕೂ, ಕೌಶ್ಲ ಅರ್ಥಕ್ಕೆ = ಪ್ರಾಥಮ್ಯಕ್ಕೆ, ನಿಯಮಕವಾದ ಅವ್ಯವೃತ್ತವ್ಯವಾದ ಯಾವ ಅರ್ಥವು ಉಂಟೋ, ಅಂತಹ ಅವ್ಯವೃತ್ತವ್ಯವಾದ ಅರ್ಥವು ಯಾವುದು ? ಎಂದು ಪ್ರಶ್ನೆ ಮಾಡಿದ್ದಾರೆ. ಎರಡನೆಯದಾಗಿ ಶಬ್ದಾಂತರಕ್ಕೆ ಸ್ವರೂಪದಿಂದ ಉತ್ತಮತ್ವವು ಎಲ್ಲಾ ಕಂಡುಬಂದಿರುವುದಾದ ಕಾರಾದಿಂದ, ಕಥಮುಕ್ತಮತಾ ತಯೋಃ, ಎಂದು ಆ ಸ್ವರೂಪೋತ್ತಮತ್ವ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ನಾರದರು ಅಶ್ಲೇಷಿಸಿದ್ದಾರೆ.

ಮೂರನೆಯದಾಗಿ ಅರ್ಥತಾ ಅಧಿಭವ್ಯದ ವಿಷಯವಾಗಿ ಮತ್ತೆ ಪ್ರಶ್ನೆ ಮಾಡಿದ್ದಾರೆ. ಕಥಮುಕ್ತಮತಾ ತಯೋಃ = ಆ ಅಥ ಮತ್ತು ಅತಃ ಎಂಬ ಶಬ್ದಗಳಿಗೆ ಅರ್ಥದಿಂದ ಅಧಿಭವ್ಯ ಹೇಗೆ ?

ಈ ನಾರದ ವಾಕ್ಯದಲ್ಲಿ ಮೂರು ಅಂಶಗಳಿವೆ:

ಮೊದಲನೆಯದಾಗಿ ಪ್ರಥಮ ಪ್ರಯೋಗದ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ನಿಯಮಕವಾದ ಅವ್ಯವೃತ್ತವ್ಯಾರ್ಥದ ಬಗ್ಗೆ ಕರ್ತಾರ್ಥಕ್ಕೆ ಎಂದು ಒಂದು ಪ್ರಶ್ನೆ.

ಎರಡನೆಯದಾಗಿ ಪ್ರಾಧಾನ್ಯ = ಅಧಿಭವ್ಯ ಪ್ರಯೋಗಕವಾದ ಸ್ವರೂಪೋತ್ತಮತ್ವ ವಿಚಾರವಾಗಿ ಅಶ್ಲೇಷ.

ಮೂರನೆಯದಾಗಿ ಅರ್ಥತಾ ಅಧಿಭವ್ಯದ ವಿಚಾರವಾಗಿ ಕಥಮುಕ್ತಮತಾತಯೋಃ ಎಂದು ಮತ್ತೆ ಪ್ರಶ್ನೆ.

ಅಂತೂ ಕಥಮುಕ್ತಮತಾ ತಯೋಃ ಎಂಬ ನಾರದವಾಕ್ಯಕ್ಕೆ ಅಶ್ಲೇಷ ಪದವಾಗಿಯೂ, ಪ್ರಶ್ನೆಪದವಾಗಿಯೂ ಅರ್ಥ ಮೂಡಬೇಕೆಂದು ತತ್ವಪ್ರಕಾಶಕಾರರು ವಿವೇಚನ ಮಾಡಿ ತಪ್ಪಾದಿವಾಳೆ ಪುಟ್ಟಿ ಎಂದೂ, ದ್ವಿತೀಯಮಾಕ್ಷಿಪತಿ ಎಂದೂ ಕೃತೀಯೇಷವ್ಯಾಪ್ತಿ ಎಂದೂ ಅರ್ಥ ವಿವರಣೆಯನ್ನು ತೋರಿಸಿರುತ್ತಾರೆ. ಭಾಷ್ಯದಲ್ಲಿ ಕಥಮುಕ್ತಮತಾ ತಯೋಃ ಎಂಬಲ್ಲಿರುವ ಕಥಂ ಎಂಬ ಶಬ್ದಕ್ಕೆ, ಅಶ್ಲೇಷಾರ್ಥತ್ವವೂ ಪ್ರತ್ಯಾರ್ಥತ್ವವೂ ಉಂಟೆಂಬ ಅಭಿಪ್ರಾಯವು ತತ್ವಪ್ರಕಾಶಕ ವಿವರಣೆಯಿಂದ ತಿಳಿದು ಬರುತ್ತದೆ.

ಈ ರೀತಿಯಾಗಿ ಮೊದಲನೆಯದಾಗಿ ಅವ್ಯವೃತ್ತವ್ಯಾರ್ಥವು ಮತ್ತು ಮೂರನೆಯದಾಗಿ ವಿವಕ್ಷಿತವಾಗಿರುವ ಅರ್ಥತಾ ಅಧಿಭವ್ಯ ಲೋಕದಲ್ಲಿ ಬೇರೆ ಶಬ್ದಗಳಲ್ಲಿ ಕೆಲವು ಕಡೆ ಕಂಡು ಬಂದಿದೆ. ಮತ್ತೆ ಕೆಲವು ಕಡೆ ಕಂಡುಬಂದಿಲ್ಲವಾದ್ದರಿಂದ ಪ್ರಥಮ ಮತ್ತು ಕೃತೀಯ ವ್ಯಾಖ್ಯೆಯಲ್ಲಿ ನಾರದರು ಪ್ರಶ್ನೆ ಮಾಡಿರುತ್ತಾರೆ.

ಎಂತನೇ ಪಕ್ಷವಾದ ಸ್ವರೂಪಾಧಿಭವ್ಯವನ್ನು ಪರಿಶೀಲಿಸಿದಾಗ, ಲೋಕದಲ್ಲಿ ಬೇರೆ ಎಲ್ಲಾ ಸ್ವರೂಪಾಧಿಭವ್ಯ ಕಂಡು ಬಂದೇ ಇರುವ ಪ್ರಯುಕ್ತ ಕಥಮುಕ್ತಮತಾ ತಯೋಃ ಎಂದು ಕಥಂ ಎಂಬ ಶಬ್ದಕ್ಕೆ ಅಶ್ಲೇಷಾರ್ಥತ್ವವನ್ನು ಇಟ್ಟುಕೊಂಡು ಅಶ್ಲೇಷಿಸಿರುತ್ತಾರೆ.

ಈ ರೀತಿಯಾದ ನಾರದ ಪ್ರಶ್ನೆಗೆ ಮತ್ತು ಅಶ್ಲೇಷಕ್ಕೆ ಚತುರ್ಮುಖ ಬ್ರಹ್ಮನು ಉತ್ತರವ್ಯಾಪ್ತಿವ್ಯಾಸ.

ಅರ್ಥ :- ಹೇ ಪ್ರಹ್ಲಾದ್ = ಎಲೈ ಪ್ರಹ್ಲಾದೇ, ಏತತ್ = ನನ್ನ ಎರಡು ಪ್ರಶ್ನೆಗಳಿಗೂ ಒಂದು ಅಕ್ಷೇಪಕ್ಕೂ ವಿಷಯವಾದ ನಿಯಾಮಕವನ್ನು, ಅಹಂ = ನಾನು, ತತ್ವತಃ = ಯಥಾರ್ಥವಾಗಿ, ಯಥಾ ಜ್ಞಾತ್ಯಾಮಿ = ಹೇಗೆ ತಿಳಿಯುತ್ತೇನೆಯೋ (ತಥಾ = ಹಾಗೆ) ಮೇ = ನನಗೆ, ಅಖ್ಯಾಹಿ = ಹೇಳು, ಏವಂ = ಈ ರೀತಿಯಾಗಿ, ನಾರದೇನ ಉಕ್ತಃ = ನಾರದರಿಂದ ಪ್ರಶ್ನೆ ಮಾಡಲ್ಪಟ್ಟ ಮತ್ತು ಅಕ್ಷೇಪಿಸಲ್ಪಟ್ಟವಾದ, ಸ್ವತಃ = ಜೀರ್ಣೋತ್ತಮನಾದ, ಪ್ರಹ್ಲಾ = ಚತುರ್ಮುಖಿ ಪ್ರಹ್ಲಾದ್, ಪ್ರೋವಾಚ = ಪ್ರಶ್ನಾತ್ತರವನ್ನು ಹೇಳಿದನು.

ಅಥ ಶಬ್ದಕ್ಕೂ, ಅತಃ ಎಂಬ ಶಬ್ದಕ್ಕೂ ಅವ್ಯವಸ್ಥಾಪನೆಯನ್ನು ತೋರಿಸುತ್ತಾರೆ.

ಅರ್ಥಶಬ್ದಃ = ಸೂತ್ರದ ಪ್ರಾರಂಭದಲ್ಲಿರುವ ಅಥ ಶಬ್ದವು, ಅಧಿಕಾರಕ್ಕೆ ಅನುಕರ್ಷಣೆ = ಅಧಿಕಾರ ನಿರೂಪಕವಾದ ಅನುಕರ್ಷಣಾರೂಪವಾದ ಅರ್ಥದಲ್ಲಿ, ಅಧಿಕಾರಾನಂತರಂ, ಎಂಬ ಅರ್ಥವನ್ನು ಹೇಳುತ್ತಿದ್ದಾಗಿಯೆಂಬ ಅಭಿಪ್ರಾಯದಿಂದಲೇ, (ಸೂತ್ರಕಾರರಿಂದ) ಸಮುದಾಹೃತಃ = ಪ್ರಯುಕ್ತನಾಗಿದೆ. (ಮಂಗಳವಾಚಕವಾಗಿ ಉಕ್ತವಾಗಿರುವುದು ಅಭಿಪ್ರಾಯ.)

ಅವ್ಯವಸ್ಥಾಪನೆಯ ಪ್ರಯೋಜನವಾಗಿರುವುದರಿಂದಲೂ ಸಹ ಮೊದಲು ಅಥ ಎಂಬ ಶಬ್ದವು ಪ್ರಯೋಗಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿದೆ ಎಂಬ ಅಭಿಪ್ರಾಯದಿಂದ ಮಂಗಳಾರ್ಥೇ ತಥೈವ ಚ ಎಂದು ಪ್ರಹ್ಲಾದ್ ಉತ್ತರವನ್ನಿತ್ತಿದ್ದಾನೆ.

ಮಂಗಳಾರ್ಥೇ ಎಂಬಲ್ಲಿರುವ ಅರ್ಥ ಶಬ್ದವು ಪ್ರಯೋಜನವಾಚಿಯಾಗಿದೆ. ಮಂಗಳರೂಪವಾದ ಪ್ರಯೋಜನಕ್ಕಾಗಿಯೂ ಕೂಡ ಸೂತ್ರಕಾರರು ಅಥ ಶಬ್ದವನ್ನು ಮೊದಲು ಪ್ರಯೋಗಿಸಿರುವುದು ಎಂದು ಅಭಿಪ್ರಾಯ.

ಹೀಗೆ ಅಥ ಎಂಬ ಶಬ್ದಕ್ಕೆ ಅವ್ಯವಸ್ಥಾಪನೆಯಾದ ಅರ್ಥವ್ಯುತ್ಪತ್ತಿ ಎಂಬ ಪ್ರಥಮ ಪ್ರಯೋಗಕ್ಕೆ ನಿಯಾಮಕವಾದುದನ್ನು ತೋರಿಸಿದ ತರುವಾಯ ಅಂತಹ ನಿಯಾಮಕವನ್ನು ಅತಃ ಎಂಬ ಶಬ್ದಕ್ಕೂ ತೋರಿಸುವ ಅಭಿಪ್ರಾಯದಿಂದ "ಅತಃ ಶಬ್ದೋ ಹೇತುರ್ಥೇ ಸಮುದೀರಿತಃ" ಎಂದು ಉತ್ತರವನ್ನು ಇತ್ತಿದ್ದಾನೆ. ಹೇತುಃ, ಲಿಂಗಂ, ಕಾರಣಂ, ಸ ಚಾಸೌ ಅರ್ಥಶ್ಚ ಅಭಿಧೇಯಶ್ಚ ತ್ವನ್ ತದ್ವಿಷಯೇ ತದ್ವಾಚಕಯಾ ಸೂತ್ರಶ್ಚಿದ್ಧಿಃ ಸಮುದೀರಿತ ಇತ್ಯರ್ಥಃ. ಎಂಬ ಅರ್ಥವಿವರಣೆಯ ಪ್ರಕಾರ ಕಾರಣವಾಚಕವಾಗಿ ಅತಃ ಎಂಬ ಶಬ್ದವು ಉಕ್ತವಾಗಿದೆ. ಜಿಜ್ಞಾಸಾಕ್ಕೆ ನಿಷ್ಫಲತ್ವ ಶಂಕಾಪರಿಹಾರವಾಗಿಯೂ, ಪ್ರಯೋಜನವಿಶೇಷಪ್ರತಿಪಾದಕ ಎಂಬ ಅಭಿಪ್ರಾಯದಿಂದಲೂ, ಪ್ರಹ್ಲಾ ಜಿಜ್ಞಾಸೆಯು, ಪರಂಪರೆಯಾ ಮೋಕ್ಷಕ್ಕೆ ಹೇತುವಾಗಿರುವುದರಿಂದ ಕರ್ತವ್ಯವೆಂಬ ಸೂತ್ರದ ಅರ್ಥವು ವಿವಕ್ಷಿತವಾಗಿರುವ ಪ್ರಯುಕ್ತ ಕಾರಣವಾಚಕವಾಗಿ ಅತಃ ಶಬ್ದೋ ಹೇತುರ್ಥೇ ಸಮುದೀರಿತಃ ಎಂದು ಉತ್ತರವನ್ನು ಹೇಳಲಾಗಿದೆ.

ಸೂತ್ರದಲ್ಲಿರುವ ಅತಃ ಎಂಬ ಶಬ್ದಕ್ಕೆ ಅವ್ಯವಸ್ಥಾಪನೆಯಾದ ಮತ್ತೊಂದು ಅರ್ಥವನ್ನು ಚತುರ್ಮುಖಿಪ್ರಹ್ಲಾದ್ "ಪರಾ ಪ್ರಹ್ಲಾದೋ ವಿಷ್ಣೋಃ ಪ್ರಸಾದಾದಿತಿವ ಭವೇತ್" ಎಂದು ಹೇಳಿ ಉತ್ತರವಿತ್ತಿದ್ದಾನೆ.

ಈ ವಕ್ತೃದಲ್ಲಿ ಅತಃ ಎಂಬಲ್ಲಿ "ಅ" ಎಂಬುದು ಪ್ರಕೃತಿ. ಅದರ ಮುಂದೆ ಪಂಚಮೀವಿಭಕ್ತಿಯ ಜಾಗದಲ್ಲಿ ತಲಾ ಪ್ರತ್ಯಯವು ಎಂದು ಅತಃ ಎಂದು ತಾಂತ್ರಿಕಪದವಾಗಿದೆ. "ಅ ಇತಿಪ್ರಹ್ಲಾ" ಎಂಬ ಶ್ರುತಿಯಲ್ಲಿ ಉಕ್ತವಾಗಿರುವಂತೆ "ಅ" ಎಂಬ ಪ್ರಕೃತಿಗೆ ವಿಷ್ಣು ಎಂದು ಅರ್ಥ. ಪ್ರಸಾದಾತ್ ಎಂಬುದು ಲಬ್ಧಾರ್ಥಕಥನವು. ಪ್ರತ್ಯಯಕ್ಕೆ ಕಾರಣತ್ವವೆಂದು ಅರ್ಥ.

ಮೊದಲಿನ ವಕ್ಷದಲ್ಲಿ ಆತು ಶಬ್ದದ ಪ್ರಕೃತ್ಯರ್ಥವಾದ ಫಲಕ್ಕೆ ಬಿಜ್ಞಾನಾರ್ಥವ್ಯಕ್ತದಲ್ಲಿ ಲಿಂಗವ್ಯವಹಾರವು ದರಿಂದ ಪ್ರತ್ಯಬಿಜ್ಞಾನಕ್ಕೆ ಪರಂಪರೆಯಾ ಮೋಕ್ಷಕಾರಿತ್ವವೂ, ಮೋಕ್ಷಕ್ಕೆ ಜನಕವಾದ ಆತ್ಮರ್ಥಪ್ರಸಾದ ಕಾರಿತ್ವವೂ, ಸಾಕ್ಷಾತ್ಕಾರಿ ಮೋಕ್ಷಜನಕತ್ವರ್ಥಪ್ರಸಾದಜನಕವರೋಕ್ಷಜ್ಞಾನಜನಕತ್ವವೂ ವಿವಕ್ಷಿತವಾಗಿರುವುದರಿಂದ. ಈ ಆತು ಶಬ್ದವು ಬಿಜ್ಞಾನಕ್ಕೆ ನಿಷ್ಕಲ್ಪಶಂಕಾವರಿಹಾರವಾಗಿ ಸೂತ್ರಕಾರರಿಂದ ಉಕ್ತವಾಗಿದೆ ಎಂದು ಅಭಿಪ್ರಾಯ.

ಆತು ಶಬ್ದವು "ವಿತಾತ್ಮಾ" ಎಂಬ ಸರ್ವನಾಮ ಪ್ರಕೃತಿಕವಾಗಿಯೂ ಇದೆ. "ಆ ಇತಿಪ್ರತ್ಯೇತಿಶ್ರುತೇ" ಎಂಬ ಶ್ರುತಿಯಲ್ಲಿ ಉಕ್ತವಾಗಿರುವ ಆಸರ್ವನಾಮವಾದ ಪ್ರತ್ಯವಾಚಕವಾದ ಆಶಬ್ದಪ್ರಕೃತಿಕವೂ ಆಗಿದೆ.

ಪರಮ್ ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷಗೋ ವಿಷ್ಣೋಃ ಪ್ರಸಾದಾದಿತಿವಾಘವೇತ್ ಎಂಬ ಉತ್ತರವು ಆಸರ್ವನಾಮಪ್ರಕೃತಿಕವಾದ ಆತು ಎಂಬ ಶಬ್ದದ ಅರ್ಥದ ನಿರ್ವಚನವೆಂದು ಅಭಿಪ್ರಾಯ.

ಪ್ರತ್ಯಬಿಜ್ಞಾನಿಗೆ ಭಾವಪ್ರಸಾದವು ಏತಕ್ಕೆ ಬೇಕು. ಆದರಿಂದೇನು ಪ್ರಯೋಜನವೆಂಬ ಶಂಕೆಗೆ ಉತ್ತರವಾಗಿ "ಸಹ ಸರ್ವಮನೋವೃತ್ತಿಪ್ರೇರಣಾ ಸಮುದಾಹೃತ" ಎಂಬ ವಾಕ್ಯವು ಹೊರಟಿದೆ.

ಅರ್ಥ :- ಹ = ಯಾವ ಕಾರಾದಿಂದ, ಸ = ಆ ವಿಷ್ಣುವ್ರಸಾದವು (ಪ್ರಸನ್ನನಾದ ವಿಷ್ಣುವು), ಸರ್ವ ಮನೋವೃತ್ತಿಪ್ರೇರಣಾ = ಎಲ್ಲಾ ಅಭಿಪ್ರಾಯಗಳ, ಮನೋವೃತ್ತಿಪ್ರೇರಣಾ = ಪೂರ್ಣನಾದ ವಿಷ್ಣುವಿನಲ್ಲಿ ಮನಸ್ಸಿನ ಪ್ರವೃತ್ತಿಗೆ ಕಾರಣನೆಂದು (ಪ್ರಮಾಣಕಾರಿ) ಸಮುದಾಹೃತ = ಉದಾಹರಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿರುತ್ತಾನೆ.

ಸಹ = ಆ ವಿಷ್ಣುವ್ರಸಾದವೇ ಅಥವಾ ಪ್ರಸನ್ನನಾದ ವಿಷ್ಣುವೇ ಸರ್ವಾಭಿಪ್ರಾಯಗಳ ಮನೋವೃತ್ತಿಗೆ ಪ್ರೇರಣನಾಗಿದ್ದಾನೆ. "ಧಿಯೋ ಯೋ ನಃ ಪ್ರಚೋದಯಾತ್" ಎಂಬ ಗಾಯತ್ರೀಮಂತ್ರವೂ ಸಹ ಸಕಲ ಚೇತನರ ಬುದ್ಧಿಗೆ ಪ್ರೇರಣನು ಪರಮಾತ್ಮನಂದೇ ತಿಳಿಸುತ್ತದೆ.

ಅಜ್ಞಾನಂ ಜ್ಞಾನದೋ ವಿಷ್ಣುಃ ಜ್ಞಾನಿನಾಂ ಮೋಕ್ಷದಕ್ಷ ಸಃ |

ಅನಂದದಕ್ಷ ಮುಕ್ತಾನಾಂ ಸ ವಿವೇಕೋ ಜ್ಞಾನಾರ್ಥನಃ ||

ಇಚ್ಛಾದಿವ್ರಮಾಣಗಳು, ಮನೋವೃತ್ತಿಪ್ರಸಾದವೇ ಜ್ಞಾನವಿಧಿಗಳನ್ನು ಕರುಣಿಸುವವನು ಪರಮಾತ್ಮನೆಂದು ಹೇಳುತ್ತದೆ.

ಬಿಜ್ಞಾನಿಯೂ ಸಹ ಮನೋವೃತ್ತಿಪ್ರೇರಣವೇ ಆಗಿದೆ. ಪರಮಾತ್ಮನ ಪ್ರಸಾದವಿಲ್ಲದಿದ್ದರೆ ಯಾವ ಮನೋ ವ್ಯವಹಾರವೂ ಆಗುವಂತಿಲ್ಲ. ಆದ್ದರಿಂದ ಅವ್ಯವಸ್ಥಿತವಾದ ಅರ್ಥಾಂತರವನ್ನು ತೋರಿಸಲಿಕ್ಕಾಗಿ ಚತುರ್ಮುಖನನ್ನು "ಪರಮ್ ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷಗೋ ವಿಷ್ಣೋಃ ಪ್ರಸಾದಾದಿತಿ ವಾ ಘವೇತ್" ಎಂದು ಹೇಳುತ್ತಾನೆ.

ಕುರೂವೋಕ್ತಮಿತ್ತಸಾಧಕವಾದ ಪ್ರಮಾಣವಾಗಿ ಅರ್ಥ ವಿವರಣೆ.

ಮಂಗಳಾಚಾರ್ಯರು ಸಲುವಾಗಿ ಅಥ ಎಂಬ ವದನನ್ನು ಹೇಳಬೇಕಾಗಿಲ್ಲ. "ಮಂಗಳಂ ತತಃ" ಇತ್ಯಾದಿ ಬೇರೆ ಯಾವುದಾದರೂ ಶಬ್ದದಿಂದ ಮಂಗಳವನ್ನು ಮಾಡಬಹುದಾಗಿತ್ತು. "ಅಥ" ಎಂದೇ ಏತಕ್ಕೆ ಹೇಳಬೇಕೆಂಬ ಶಂಕೆಗೆ ಉತ್ತರವಾಗಿ ಬ್ರಹ್ಮನ ಉತ್ತರವು ಈ ರೀತಿ ಕಂಡುಬಂದಿದೆ.

"ಸೃಷ್ಟೋಪರಮಾದ್ವಿಷ್ಟೋಃ ಪ್ರಥಮಂ ದ್ವೈ ವಿಸ್ತೃತೌ" ಇತ್ಯಾದಿ

ಅರ್ಥ:- ಸೃಷ್ಟೋಃ ಇತ್ಯಾದಿ ವಾಕ್ಯದಿಂದ ಅಥ, ಅತಃ ಶಬ್ದಗಳಿಗೆ ಸ್ವರೂಪೋತ್ತಮತ್ವವನ್ನು ಬ್ರಹ್ಮನು ಸಮರ್ಥಿಸುತ್ತಾನೆ.

"ಕಥಮುತ್ಪಮತು ತಯೋಃ" ಎಂಬ ಆಕ್ಷೇಪಕ್ಕೆ ಉತ್ತರವಾಗಿ ಸೃಷ್ಟೋಃ ಎಂಬ ವಾಕ್ಯವು ಪ್ರವೃತ್ತವಾಗಿದೆ.

ಅರ್ಥ:- (ಯಸ್ಮಾತ್ = ಯಾವ ಕಾರಣದ ದಶೆಯಿಂದ) ಸೃಷ್ಟೋಃ = ಸೃಷ್ಟಿ ಮಾಡುವ ಆವೇಶೆಯಿಂದ ಕೂಡಿದ, ಪರಮಾತ್ = ಸರ್ವೋತ್ತಮನಾದ, ವಿಷ್ಟೋಃ = ವಿಷ್ಣುವಿನ ದಶೆಯಿಂದ, (ಶ್ರೀ ವಿಷ್ಣುವಿನ ಮುಖದಿಂದ) ಪ್ರಥಮಂ = ಮಿಕ್ಕ ಎಲ್ಲಾ ಶಬ್ದಗಳಿಗಿಂತಲೂ, ಮಿಕ್ಕ ಎಲ್ಲಾ ಶಬ್ದಗಳ ಅಭಿವ್ಯಕ್ತಿಗೆ ಮುಂಚಿತವಾಗಿ, ಓಂಕಾರಶಬ್ದ ಶಬ್ದ = ಮೊದಲು ಓಂಕಾರ ಆಮೇಲೆ ಅಥ ಶಬ್ದ ಹೀಗೆ, ದ್ವೈ = ಎರಡು ಶಬ್ದಗಳು, (ಪ್ರಪ್ರಥಮವಾಗಿ ಓಂಕಾರ ಆಮೇಲೆ ಅಥ ಎಂಬ ಶಬ್ದ ಇವೆರಡು), ಕಂಠಂ ಭಿತ್ತಾ = ಕಂಠವನ್ನು ಭೇದಿಸಿ, ವಿಸ್ತೃತೌ = ಹೊರ ಹೊರಟವೆಯೋ (ಪರಮಾತ್ಮನಿಂದ ಮೊಟ್ಟಮೊದಲು ಓಂ ಅಥ ಎಂದೂ ಉಚ್ಚರಿಸಲ್ಪಟ್ಟವೆಯೋ), ತಸ್ಮಾತ್ = ಆ ಕಾರಣದಿಂದ, ಪ್ರಪ್ರಥಮವಾಗಿ ಉಚ್ಚರಿಸಲ್ಪಟ್ಟ ಕಾರಣದಿಂದ, ಸ್ವರೂಪೋತ್ತಮವಾಗಿರುವುದರಿಂದ, ಕ್ರಮಾತ್ = ಕ್ರಮವಾಗಿ, ವ್ರಾಥಮಿಕೌ = ಪ್ರಥಮ ಪ್ರಯೋಜನವಾಗಿವೆ.

ಯಾವುದು ತನ್ನ ಗುಂಪಿಗೆ (ಜಾತಿಗೆ) ಸೇರಿದುದರಲ್ಲಿ ಮೊದಲು ಶ್ರೀಹರಿಯಿಂದ ಹುಟ್ಟಿರುವುದೋ (ಹೊರ ಹೊರಟಿರುವುದೋ) ಅದು ಆ ಗುಂಪಿನಲ್ಲಿ ಉತ್ತಮವಾದುದು ಎಂಬ ನ್ಯಾಯವನ್ನು ಇಲ್ಲಿ ಇಚ್ಛುಕೋಳ್ಳಬೇಕು.

ಅಂದರೆ ಮೊದಲು ಓಂಕಾರ ಆಮೇಲೆ ಅಥ ಶಬ್ದ ಎಂಬ ಕ್ರಮವು ಇಲ್ಲಿ ವಿವಕ್ಷಿತವಾಗಿದೆ. ಓಂಕಾರಾಥಶಬ್ದ ಸ್ವರೂಪೋತ್ತಮೌ - ಪ್ರಥಮಂ ಪರಃ ಸ್ವತತ್ವಾತ್ ಎಂಬ ಅನುಮಾನವು ಇಲ್ಲಿ ಹೇಳಲಾಗಿದೆ.

ಇದುವರೆವಿಗೆ ಅಥ ಎಂಬ ಶಬ್ದಕ್ಕೆ ಓಂಕಾರದೊಡನೆ ಸ್ವರೂಪಾಧಿಕ್ಯವನ್ನು ಹೇಳಿದ್ದಾಗಿದೆ.

ಇನ್ನು ಮುಂದೆ ಅತಃ ಶಬ್ದದ ಸ್ಥಾನದ ಬಗ್ಗೆ ಉತ್ತರ ವಾಕ್ಯವು ಈ ರೀತಿ ಇದೆ.

"ತದ್ವೇತುತ್ವಂ ವದಂತ್ಯಾಪಿ ತೃತೀಯೋಽತ ಉದಾಹೃತಃ" ಇತಿ

ಅರ್ಥ :- ತದ್ವೇತುತ್ವಂ = ತತ್ತ್ವ = ಆ ವಿಷ್ಣುವಿನ ಜಿಜ್ಞಾಸುರಿಗಳಲ್ಲಿ, ಹೇತುತ್ವವನ್ನು ಅಥವಾ ಆ ಜಿಜ್ಞಾಸುರಿಗಳಿಗೆ ಮೋಕ್ಷಹೇತುತ್ವವನ್ನು, ವದನ್ = ಹೇಳತಕ್ಕದಾದ, ತೃತೀಯಃ = ಮೂರನೆಯದಾದ, ಅತಃ = ಅತಃ ಎಂಬ ಶಬ್ದವು, ಉದಾಹೃತಃ = ಉದಾಹರಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿದೆ.

ಇಲ್ಲಿ ಈ ಎಂಬುದಕ್ಕೆ ಈ ಎಂಬ ಶಬ್ದವರ್ತಮನ್ಯು, ಹೇತುವರ್ತಮನ್ಯು, ಅಸ್ಯದಾವೃತ್ತಿಯನ್ನು, "ತೃತೀಯಾ", "ಉದಾಹೃತಾ" ಎಂಬ ಎರಡೂ ಶಬ್ದಗಳಿಗೆ ಅವೃತ್ತಿಯನ್ನು "ಪ್ರಾಥಮಿಕಾ" ಎಂಬುದಕ್ಕೆ ವೇನ ವ್ಯತ್ಯಾಸದಿಂದ ಸಂಬಂಧವನ್ನು ಇಟ್ಟುಕೊಳ್ಳಬೇಕೆಂಬ ಅಭಿಪ್ರಾಯದಿಂದ ಟೀಕಾಕಾರರು ಅತ್ಯಂತ ತೃತೀಯತೆಯಾದ ಪ್ರಾಥಮಿಕ ಉದಾಹೃತಾ ಎಂಬ ಯೋಜನಾ ಕ್ರಮವನ್ನು ತೋರಿಸಿರುತ್ತಾರೆ.

ಯಾವ ಕಾರಣದಿಂದ ಮೂರನೆಯದಾಗಿ ಈ ಎಂಬುದು ವಿಷ್ಣುವಿನಿಂದ ಉದಾಹೃತವಾಗಿದೆಯೋ ಅದರಿಂದ ಈ ಎಂಬುದು ಉತ್ತಮ ಅಂದರೆ ಸ್ವರೂಪತಃ ಅಧಿಕ ಎಂದು ಅಭಿಪ್ರಾಯ.

ನೋತವಾದ ಅಭಿಪ್ರಾಯವು ಈ ರೀತಿ ಇದೆ.

ಓಹಾರವೂ ಮತ್ತು ಅಥಶಬ್ದವೂ ವಿಷ್ಣುವಿನಿಂದ ಕ್ರಮವಾಗಿ ಮೊದಲು ಉಚ್ಚರಿಸಲ್ಪಟ್ಟ ಕಾರಣದಿಂದ ಸ್ವರೂಪದಿಂದಲೇ ಇತರ ಶಬ್ದಗಳಿಗಿಂತಲೂ ಅಧಿಕವಾಗಿವೆ. ಅಷ್ಟು ಮಾತ್ರವಲ್ಲದೆ ಮೂರನೆಯದಾಗಿ "ಪ್ರಾಥಮಿಕಾ" ಅಹಾರವಾಚ್ಯನಾದ ವಿಷ್ಣುವಿಗೆ ಒಪ್ಪಾಸಾಧಿಗಳಲ್ಲಿ ಹರಾತ್ಯವನ್ನು (ಹೇತುತ್ವವನ್ನು) ತೊಲೆ ಪ್ರತ್ಯಯದಿಂದ ಹೇಳುತ್ತಿರುವುದರಿಂದ ಸ್ವಾಭಾವಿಕವಾಗಿಯೇ ಆ ವಿಷ್ಣುವಿನ ಒಪ್ಪಾಸಾಧಿಗಳಿಗೆ ಮೋಕ್ಷಹೇತುತ್ವರೂಪವಾದ ಲಿಂಗವನ್ನು ತೇಜಸ್ವದಾದುದರಿಂದ "ಈ" ಎಂಬ ಸರ್ವನಾಮ ಮತ್ತು ಅಸರ್ವನಾಮಪ್ರತ್ಯಯಗಳಿಂದ, ಈ ಎಂಬ ಶಬ್ದವೂ ಸಹ, ಯಾವ ಕಾರಣದಿಂದ ವಿಷ್ಣುವಿನಿಂದ ಮೂರನೆಯದಾಗಿ ಉಚ್ಚರಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿರುವುದೋ, ಅದರಿಂದ ಈ ಎಂಬ ಶಬ್ದವೂ ಸಹ ಸ್ವರೂಪದಿಂದಲೇ ಉತ್ತಮವಾಗಿದೆ. ಈ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದಲೇ ಈ ಎಂಬ ಶಬ್ದವು ಮೂರನೆಯದಾಗಿ ಪ್ರಾಥಮಿಕವಾಗಿ ಉದಾಹರಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿದೆ.

ಇಲ್ಲಿ ಈ ರೀತಿಯಾಗಿ ಅನುಮಾನ ಪ್ರಯೋಗವನ್ನು ಇಟ್ಟುಕೊಳ್ಳಬೇಕು.

ಓಹಾರ, ಅಥ ಶಬ್ದ, ಈ ಎಂಬ ಮೂರು ಶಬ್ದಗಳು-

ಸ್ವರೂಪದಿಂದ ಉತ್ತಮವಾಗಿವೆ-ಸೃಷ್ಟಿ ಹಲದಲ್ಲಿ ಶ್ರೀಹರಿಯಿಂದ ಸಹಾತೀಯವಾದ ಇತರ ಶಬ್ದಗಳಿಗಿಂತಲೂ ಮುಂಚಿತವಾಗಿ ಉಚ್ಚರಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿರುವುದರಿಂದ ಎಂಬುದಾಗಿ ಅನುಮಾನವನ್ನು ಹೇಳಿದಂತಾಗುವುದು.

ಯಾವುದು ಸೃಷ್ಟಿ ಹಲದಲ್ಲಿ ಹರಿಯ ರೇಯಿಂದ ಯಾವ ಜಾತಿಯಲ್ಲಿ ಮೊದಲು ನಿಸ್ಸೃತವಾಗಿರುವುದೋ ಅದು ಆ ಜಾತಿಯಲ್ಲಿ ಉತ್ತಮವಾದುದು.

ಉದಾ :- ದೇವಜಾತಿಯಲ್ಲಿ- ದೇವತೆಗಳ ಗುಂಪಿನಲ್ಲಿ - ಪ್ರಪ್ರಥಮವಾಗಿ ವಿಷ್ಣುವಿನಿಂದ ಹುಟ್ಟಿದವನು ಚತುರ್ಮುಖನಾದುದರಿಂದ ಆ ದೇವತೆಗಳಲ್ಲಿ ಚತುರ್ಮುಖನು ಉತ್ತಮನು ಎಂದು ದೃಷ್ಟಾಂತವಾಗಿದೆ.

ಓಹಾರವು ಇತರ ಎಲ್ಲಾ ಶಬ್ದಗಳಿಗಿಂತಲೂ ಹರಿಯಿಂದ ಪ್ರಥಮವಾಗಿ ನಿಸ್ಸೃತವಾಗಿರುವುದರಿಂದ ಮಿಕ್ಕ ಎಲ್ಲಾ ಶಬ್ದಗಳಿಗಿಂತಲೂ ಉತ್ತಮವು.

ಅದೇ ಎಂಬ ಶಬ್ದವು ಓಹಾರವೊಂದನ್ನು ದಿಟ್ಟ ಮಿಕ್ಕ ಎಲ್ಲಾ ಶಬ್ದಗಳಿಗಿಂತಲೂ ಪ್ರಥಮವಾಗಿ ನಿಸ್ಸೃತವಾಗಿರುವುದರಿಂದ ಎರಡನೆಯದಾಗಿ ಉತ್ತಮವು.

ಆತು ಎಂಬ ಶಬ್ದವು ಓಹಾರ ಮತ್ತು ಅಥ ಎಂಬ ಎರಡು ಶಬ್ದಗಳನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಮಿಕ್ಕ ಎಲ್ಲಾ ಶಬ್ದಗಳಿಗಿಂತಲೂ ಪ್ರಥಮವಾಗಿ ಉಚ್ಚರಿಸುವುದರಿಂದ ಮೂರನೆಯದಾಗಿ ಉಕ್ತವು.

ಅವಶ್ಯವಶ್ಯವಾರ್ಥವ್ಯಕ್ತನಾದಿಂದಲೂ, ಸ್ವರೂಪಾಧಿಕ್ಯದಿಂದಲೂ, ಹೇಗೆ ಅಥಾತುಶಬ್ದಗಳಿಗೆ ಪ್ರಥಮ ಪ್ರಯೋಗವುಂಟೋ ಅದರಂತೆ ಅವಯವಾರ್ಥದಿಂದಲೂ ಅಧಿಕ್ಯವಿರುವುದರಿಂದ ಆ ಎರಡು ಶಬ್ದಗಳು ಪ್ರಥಮ ಪ್ರಯೋಗಕ್ಕೆ ವಿಷಯವಾಗಿವೆ.

ಮೂರನೇ ಪ್ರಶ್ನೆಗೆ ಉತ್ತರವಾಗಿ ಅರ್ಥತು ಅಧಿಕ್ಯವನ್ನು ತೋರಿಸುವ ಚತುರ್ಮುಖ ಪ್ರಶ್ನನ ಉತ್ತರ ವಾಕ್ಯವು ಈ ರೀತಿ ಇದೆ.

“ಅಹಾರು ಸರ್ವವಾಗಾತ್ಮಾ ಪರಪ್ರತ್ಯಾಭಿಧಾಯಕಿ” ಇತ್ಯಾದಿ.

ಅರ್ಥ:- ಅಥ ಮತ್ತು ಆತು ಎಂಬ ಎರಡು ಶಬ್ದಗಳಲ್ಲಿ ಮೊದಲನೆಯ ಅಕ್ಷರವಾಗಿರುವ ಅಹಾರವು (ಯಾವ ಕಾರಣದಿಂದ) ಸರ್ವವಾಗಾತ್ಮಾ = “ತಸ್ಮಾತ್ ಸರ್ವಗುಣಾನ್ ವಿಷ್ಣೋಃ ಅಹಾರೋ ಮೈ ಯತ್ಕೃತೋಃ” ಎಂಬ ಏತರೇಯ ಭಾಷ್ಯದಲ್ಲಿ ಉಕ್ತವಾಗಿರುವಂತೆ ಸರ್ವವಾಗಾರ್ಥಭೂತವಾದ ಗುಣಪೂರ್ಣಪ್ರತ್ಯಾಭಿಧಾಯಕವಾಗಿದೆ. ಸರ್ವವಾಗಾತ್ಮಾ ಎಂಬುದಕ್ಕೆ, ಸರ್ವವಾಗಾರ್ಥ. ಸರ್ವಾಣಾಂ ವಾಚಾಂ ಅರ್ಥೋ - ಗುಣಪೂರ್ಣತ್ವರೋಪಿ ಅರ್ಥ. - ಆತ್ಮಾ = ಸ್ವರೂಪಂ ಯಸ್ಯ ಸಃ = ಸರ್ವವಾಗಾತ್ಮಾ ಎಂಬ ನಿರ್ವಚನದಂತೆ ಸರ್ವವಾಕ್ಯಗಳಿಗೂ ಅರ್ಥವಾಗಿರುವ ಗುಣಪೂರ್ವತ್ವಕ್ಕೆ ವಾಚಕವಾಗಿದೆ ಎಂದು ಅಭಿಪ್ರಾಯ.

ಸರ್ವವಾಗಾರ್ಥಭೂತವಾದ ಗುಣಪೂರ್ಣತ್ವವಾಚಕವಾಗಿರುವುದರಿಂದಲೇ, ಪರಪ್ರತ್ಯಾಭಿಧಾಯಕಿ = ಗುಣ ಪೂರ್ಣತ್ವಕ್ಕೆ ಮೇಯಾದ ಪರಪ್ರತ್ಯಾಭಿಧಾಯಕಿ ಪೇಶಿತವಾಗಿದೆ. ಗುಣವಾಚಕವಾದ ಅಹಾರವು ಗುಣಭೂತವಾದ ಪ್ರತ್ಯಾಭಿಧಾಯಕವೆಂಬುದು ಗುಣಗುಣಗಳಿಗೆ ಅಭೇದವನ್ನು ಇಟ್ಟುಕೊಂಡಿರುವುದರಿಂದ ಸಂಗತವಾಗಿದೆ.

ತಥಾ = ಅಥ, ಆತು ಎಂಬ ಎರಡು ಶಬ್ದಗಳ ಮೊದಲನೆಯ ಅಕ್ಷರದ ವಿಚಾರವನ್ನ ತಿಳಿಸಿದ ತರುವಾಯ - ಆ ಎರಡು ಶಬ್ದಗಳಲ್ಲಿ ಎರಡನೇ ಅಕ್ಷರಗಳಾದ ತಥಾ = ತ ಮತ್ತು ಥ ಎಂಬ ಅಕ್ಷರಗಳು ಅಂದರೆ ತಕಾರಥಕಾರಗಳು - ಪ್ರಾಣಾತ್ಮಕಾಃ = ಪ್ರಾಣಾಃ = ವಿಷ್ಣುವಾಯು, ಆತ್ಮಾನಾಃ = ಸ್ವರೂಪೇ ಯಯೋಃ ತಾಃ = ಪ್ರಾಣಾತ್ಮಕಾಃ = ವಿಷ್ಣುವಾಚಕಾಃ, ವಾಯುದೇವತಾಃ ಎಂಬ ನಿರ್ವಚನದ ಪ್ರಕಾರ ವಾಚನಾದ ವಿಷ್ಣುವಿಗೂ ವಾಚಕಗಳಾದ ತಥಾ ಎಂಬುದಕ್ಕೂ ವ್ಯಕ್ತವಾದ ವ್ಯವಹಾರವು “ಅಯಂ ವೈ ಲೋಕಃ ಪ್ರಥಮಾ ಮಹಾನಾಮ್ನೀ” ಎಂಬಲ್ಲಿರುವಂತೆ ವಾಚ್ಯವಾಚಕಗಳಿಗೆ ಸಾಮಾನ್ಯಾಧಿಕರಣ್ಯದಿಂದ ವ್ಯವಹರಿಸಬೇಕೆಂದು ತಿಳಿಯಬೇಕು.

“ಮಹತಃ ಚತುರ್ಮುಖಾತ್” ಎಂಬಲ್ಲಿ ಅಭಿಮಾನಿಗೂ ಅಭಿಮನ್ಯಮಾನಕ್ಕೂ ವ್ಯವಹರಿಸಬೇಕೆಂಬಂತೆ “ಪ್ರಾಣಾತ್ಮಕಾಃ” ಎಂಬಲ್ಲಿಯೂ ವ್ಯವಹರಿಸಬೇಕೆಂದು ಅಭಿಪ್ರಾಯ.

ತಥಾ ಪ್ರಾಣಾತ್ಮಕೌ ಪ್ರೋಕ್ತೌ ಎಂಬಲ್ಲಿ ನ್ಯಾಯವಾಗಿ “ಛತ್” ಎಂದಿರಬೇಕಾಗಿತ್ತು, ಆದರೆ, ಆತ ಎಂಬ ಶಬ್ದಗಳ ಕ್ರಮದಲ್ಲಿ ಛತರವು ಮೊದಲು ಅನಂತರದಲ್ಲಿ ತತರವು ಕಂಡು ಬಂದಿದೆ. ಆದರೆ “ಪಾಶ್ಚತ್ಯಮಾತ್ ಆರ್ಥ ಕ್ರಮೋ ಲಬೀಯಾನ್” ಎಂಬ ನ್ಯಾಯವ್ಯಸುಸೂಚಿ “ತಥಾ” ಎಂದು ಪ್ರಯೋಗಿಸಲಾಗಿದೆ.

ಇಲ್ಲಿ ಆತಾರ್ಥವು ಗುಣವ್ಯಾಪ್ತಿಯು, ದೇಶಕಾಲವ್ಯಾಪ್ತಿಯು ತತರದ ಆರ್ಥವಾಗಿದೆ. ಛತರವು ದೇಶ ಅನಿಹಾರೇಣ ಸ್ಥಿತಿಯು, ಎಂಬ ಆರ್ಥಗಳಲ್ಲಿ ಅನಿಹಾರೇಣ ಸ್ಥಿತಿ ಎಂಬ ಆರ್ಥಕ್ಕಿಂತಲು ವ್ಯಾಪ್ತರೂಪವಾದ ಆರ್ಥಕ್ಕೆ ಪ್ರಾಬಲ್ಯವಿವತ್ತಾದಿಂದ ತಥಾ ಎಂಬ ಪ್ರಯೋಗವು ಯುಕ್ತವಾಗಿದೆ.

ತತರವು ತನು ವಿಸ್ತಾರ ಎಂಬ ಧಾತುನಿಷ್ಠವಾಗಿದೆ. ಛತರವು ಪ್ಯಾಕಿ ನಿವೃತ್ತೌ ಎಂಬ ಧಾತು ನಿಷ್ಠವಾಗಿದೆ. ಎಂದು ಅಭಿಪ್ರಾಯ.

ತತ್ಪ್ರದೀಪದದಲ್ಲಿ “ತಥಾ ಪ್ರಾಣಾತ್ಮಕಂ ಪ್ರಾಪ್ತೌ” ಎಂದು ವಾಚ್ಯವಾಗಿದೆ. ಆ ವಚ್ಛದಲ್ಲಿ ಪ್ರಾಣಾತ್ಮಕಂ = ಪ್ರಾಣಪ್ರೇಣೀತಾರಂ = ವಿಷ್ಣುಂ, ವಾಚಕತ್ವೇನ ಪ್ರಾಪ್ತೌ ಎಂಬ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನಾನುಸಾರವಾಗಿ ಆ ಎರಡೂ ವರ್ಗಗಳ ವರಮಾತ್ಮಕವಾಚಕತ್ವವನ್ನು ಅರಿಯಬೇಕು.

ವ್ಯಾಪ್ತಿಸಿದ್ಧಿಯಾಂಶಃ = ತತರವು ದೇಶಕಾಲವ್ಯಾಪ್ತಿ ಪ್ರತಿಪಾದಕ, ಛತರವು = ಅನಿಹಾರೇಣ ಅಮೃತಿ ಅಭಿಧಾಯಕವಾಗಿದೆ ಎಂದು ಅಭಿಪ್ರಾಯ.

ಅಪ್ಪವೂರ್ವಮುಚ್ಚಯಾಃ = ಅಪ್ಪ = ಭಾವವ್ಯಾಪ್ತವಾದ ಅತರದಿಂದ ಭೂತವಾಗಿರುವುದರಿಂದಲೂ, ವರಮಾತ್ಮನ ದೇಶಕಾಲಗಳ ವಾಚಕವಾಗಿರುವ ತತರಭೂತವಾಗಿರುವುದರಿಂದಲೂ, ವರಪ್ರತ್ಯನ ಅನಿಹಾರೇಣ ಸ್ಥಿತ್ಯದ್ಧಾಯಕವಾದ ಛತರದಿಂದ ಭೂತವಾಗಿರುವುದರಿಂದಲೂ, ಏತಃ = ಪ್ರಸಕ್ತಗಳಾದ ಓಹಾರ ಅಥ ಆತ ಎಂಬ ಶಬ್ದಗಳು, ಸರ್ವೇ = ಎಲ್ಲಾ ಮೂರು ಶಬ್ದಗಳೂ ಸ್ವರೂಪೋತ್ತಮಗಳಾಗಿರುವುದರಿಂದಲೇ, ಪೂರ್ವಂ ಉಚ್ಚಯಾಃ ಸಹಂ ಮತಃ = ಮೀಮಾಂಸಾಸೂತ್ರಗಳ ಪ್ರಾರಂಭದ ಸೂತ್ರಗಳಲ್ಲಿ ಪ್ರಥಮತಃ ಪ್ರಯೋಜ್ಯಗಳಾಗಿ ಸ್ಥಾನರಂಗ ಸಮುತ್ಥಾಗಾಗಿವೆ.

ಅಧಾತು ಶಬ್ದಯೋಃ = ಈ ಮೇಲೆ ಕಂಡಂತೆ ಅಥ ಶಬ್ದವು ಮತ್ತು ಆತ ಎಂಬ ಶಬ್ದದ, ಅಂದರೆ ಈ ಎರಡು ಶಬ್ದಗಳ, ಏಯೋಃ = ಸ್ವರೂಪಾಂಶ್ಚ ಮೊದಲಾದ ಮಾಹಾತ್ಮ್ಯಯನ್ನು, ಏವಂ = ಹಿಂದೆ ತಿಳಿಸಿದ ಪ್ರಕಾರವಾಗಿ, ತತ್ಪತಃ ಅಪ್ಯಾಸ = ಯಥಾರ್ಥವಾಗಿ ವ್ಯಾಯಾಸಿಕವಾಗಿ ಕನ್ನಡಿ ತಿಳಿದು.

ಸೂತ್ರೇಷು = ವಿಚಾರಣಾಪ್ರಾದಿಗಳಲ್ಲಿ, ವಿಚಾರವಿಧಾಯಕಸೂತ್ರಗಳಲ್ಲಿ = ಅಧಾತೋ ಛತ್ಪದಕ್ಕಾಗಿ, ಅಧಾತೋ ರಮಣಕೆಕ್ಕಾಗಿ, ಅಧಾತೋ ದೈವೀಮೀಮಾಂಸಾ, ಅಧಾತೋ ದರ್ಶಪೂರ್ವಮಾಶಿ ಇತ್ಯಾದಿ ಮೀಮಾಂಸಾ ಶಾಸ್ತ್ರಗಳ ಮೊದಲನೆಯ ಸೂತ್ರಗಳಲ್ಲಿ, ಅದೌ = ಎವ ಅರಂಭದಲ್ಲಿಯೇನೇ, ಮಹಾಪ್ರಾಪ್ತೌ = ಪ್ರಾಪ್ತಿಸಿದ್ಧಿಯಾಗಲೇನಾದ ಶ್ರೀ ವೇದವ್ಯಾಪ್ತೇ ಮೊದಲಾದವು. ಪ್ರಯುಂಜತಃ = ಉಚ್ಚರಿಸುತ್ತಾರೆ. ತಾವೇವ = ಅಧಾತು ಶಬ್ದಗಳೇನೇ, ಅದೌ = (ಎವ) ಮೊದಲೇನೇ, ಪ್ರಯುಂಜತಃ = ಪ್ರಯೋಗಿಸುತ್ತಾರೆ.

ನಾರದ ಮತ್ತು ಚತುರ್ಮುಖ ಬ್ರಹ್ಮನ ಸಂವಾದದಲ್ಲಿ ಉಪ್ಪತ್ತಮದಲ್ಲಿ "ಅಥಾತಃ ಶಬ್ದ ಪೂರ್ವಾಣಿ" ಎಂದು ಅಥಾತಃ ಶಬ್ದಗಳ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಮಾತ್ರ ಪ್ರಶ್ನೆಯು ಕಂಡುಬಂದಿದೆ. ಉಪಸಂಹಾರದಲ್ಲಿ "ಅಥಾತಃ ಶಬ್ದಯೋರೇವಂ, ತಾವೇವಾದೌ ಪ್ರಯುಂಜತೆ" ಎಂಬುದಾಗಿ ಹಿಂದಿನ ಪ್ರಶ್ನೆಗೆ ಅನುಗುಣವಾಗಿ ಅಥಾತಃ ಎಂಬ ಉಪಸಂಹಾರದಲ್ಲಾಗಲಿ, ಓಹಾರದ ಪ್ರಸಕ್ತಿಯೇ ಇರುವುದಿಲ್ಲ. ಮತ್ತು ಭಾಷ್ಯದಲ್ಲಿ ಉದಾಹೃತವಾದ ಗಾರುಡ ಮತದಲ್ಲಿ ನಾರದ ಪ್ರಶ್ನೆಯಲ್ಲಿ "ಅಥಾತಃ ಶಬ್ದಪೂರ್ವಾಣಿ ಸೂತ್ರಾಣಿ ನಿಮಿರಾನ್ಯಪಿ" ಎಂಬುದಾಗಿ ಅಥಾತಃ ಆ ಎರಡು ಶಬ್ದಗಳ ವಿಚಾರವಾಗಿ ಮಾತ್ರ ಪ್ರಶ್ನೆ ಮತ್ತು ಮತದಾರಗಳು ಪ್ರವೃತ್ತವಾಗಿವೆ. "ಸೂತ್ರೇಷು ತು ಮತಾವುಜ್ಞಾ ತಾವೇವಾದೌ ಪ್ರಯುಂಜತೇ" ಎಂದು ವಿವರಾರ್ಥವಾಗಿ ಅವಧಾರಣೆಯಿಂದ ಓಹಾರವೊಂದನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಮಿಕ್ಕ ಅಥ ಮತ್ತು ಅತಃ ಎರಡಕ್ಕೆ ಮಾತ್ರ ಪ್ರಾರಂಭ, ವಿಷಯವಾಗಿ ಉಪಸಂಹಾರವೂ ಉಕ್ತವಾಗಿದೆ. ಹೀಗಿರುವಲ್ಲಿ ಅನುವ್ಯಾಖ್ಯಾನದಲ್ಲಿ ಮಾತ್ರ ಓಹಾರಕ್ಕೆ ಅದಿತ್ಯವನ್ನು ಪ್ರಾರಂಭವನ್ನು ಸಮರ್ಥಿಸಿ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನ ಮಾಡಿರುವುದು ಹೇಗೆ ಸಂಗತವಾದೀತು ಎಂದು ಕೆಲವರು ಅಶ್ವೇಟಕವರು. ಮತ್ತು ಸೂತ್ರಭಾಷ್ಯದಲ್ಲಿ ಓಹಾರವನ್ನು ಬಿಟ್ಟು "ಅಥಶಬ್ದೋ ಮಂಗಳಾರ್ಥಃ ಅಧಿಕಾರಾನಂತರ್ಯಾರ್ಥಶ್ಚ" ಎಂದು ಭಾಷ್ಯಕಾರರು ಅಥಾದಿ ಪದಗಳನ್ನು ಮಾತ್ರ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನ ಮಾಡಿರಲು ಕಾರಣವೇನು ? ಓಹಾರದ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನವನ್ನೂ ವಿತತ್ ಸೂತ್ರಭಾಷ್ಯದಲ್ಲಿ ಮಾಡಿಲ್ಲ ? ಅನುವ್ಯಾಖ್ಯಾನದಲ್ಲಿ ಮಾತ್ರ "ಓ ತತ್ತ್ವವಾಚೀ ಹ್ಯೋಹಾರೋ ವತ್ಸನೌ ಸದ್ಗುಣೋತ್ತಮಾ?" ಇತ್ಯಾದಿಯಾಗಿ ಓಹಾರವನ್ನು ವ್ಯಾಖ್ಯಾನಿಸಲು ನಿಮಿತ್ತವೇನು ? ಇತ್ಯಾದಿಯಾದ ಶಂಕೆಗಳಿಗೆ ತತ್ಕಾರ್ಯ ಚಂದ್ರಿಕ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನವಾದ ಪ್ರಣವ್ಯಾಖ್ಯಾನದಲ್ಲಿ ತಂತ್ರದೀಪಿಕಾ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನಕಾರರಾದ ಶ್ರೀ ರಾಘವೇಂದ್ರಸ್ವಾಮಿಗಳವರೇ ಮೂರು ಬಗೆಗಳಾದ ಸಮಾಧಾನಗಳನ್ನು ಹೇಳಿರುವುದು ಈ ಕೆಳಗೆ ಕಂಡಂತಿದೆ. ಜಿಜ್ಞಾಸುಗಳಿಗೆ ರಂಜಣಿಗಳಾಗಿವೆ.

ಮೊದಲನೆಯ ಸಮಾಧಾನ :- ಬ್ರಹ್ಮಸೂತ್ರಗಳಿಗೆ ಶ್ರೀಮದಾಚಾರ್ಯರು ಸೂತ್ರಭಾಷ್ಯವನ್ನೂ, ಅನುವ್ಯಾಖ್ಯಾನವನ್ನೂ ರಚಿಸಿರುವರು. ಇವುಗಳಲ್ಲಿ ಸೂತ್ರಭಾಷ್ಯವು ಪೂರ್ವಪ್ರಸ್ತಾನವೆಂದೂ ಅನುವ್ಯಾಖ್ಯಾನವು ಉತ್ತರ ಪ್ರಸ್ತಾನವೆಂದೂ ಪ್ರಸಿದ್ಧವಾಗಿದೆ.

ಸೂತ್ರಭಾಷ್ಯದಲ್ಲಿ ಓಹಾರಕ್ಕೆ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನ ಮಾಡದೇ ಇದ್ದಾಗ್ಯೂ ಉತ್ತರ ಪ್ರಸ್ತಾನವಾದ ಅನುವ್ಯಾಖ್ಯಾನದಲ್ಲಿ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನ ಮಾಡಿರುವುದರಿಂದ ಸೂತ್ರಭಾಷ್ಯದಲ್ಲಿ ಅದನ್ನು ಬಿಟ್ಟಿರುತ್ತಾರೆ. ಆದ್ದರಿಂದಲೇ ಸೂತ್ರಭಾಷ್ಯದಲ್ಲಿ ಹೇಳದೇ ಇರುವುದಾದ ಅನೇಕ ಮಾರ್ಗಾಂತರಗಳು, ಸೂತ್ರದ ಬೇರೆ ಬೇರೆ ಅರ್ಥಗಳ ನಿರೂಪಣೆಗಳೂ ಅನುವ್ಯಾಖ್ಯಾನದಲ್ಲಿ ಕಂಡುಬಂದಿವೆ ಎಂಬುದು ಮೊದಲನೆಯ ಸಮಾಧಾನ.

ಅರ್ಥವಾ:- ಓಹಾರದ ಅರ್ಥವು ಛಂದೋಗೋಪದೇಷಪ್ರತಿಷ್ಠಾ ಭಾಷ್ಯವಚನಗಳಲ್ಲಿ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನ ಮಾಡಲ್ಪಟ್ಟಿರುವುದರಿಂದ ಇಲ್ಲಿ ಬಿಟ್ಟಿರುತ್ತಾರೆ ಎಂಬುದು ಎರಡನೇ ಸಮಾಧಾನ.

ಅರ್ಥವಾ :- ಪೂರ್ವವಶ್ಯಿಯು ಬ್ರಹ್ಮಜಿಜ್ಞಾಸೆಗೆ ವಿಷಯ ಪ್ರಯೋಜನ ಅಧಿಕಾರಿಗಳಾವುವೂ ಇಲ್ಲವಾದುದರಿಂದ "ನ ಕರ್ತವ್ಯ" ಮಾಡಬೇಕಾಗಿಲ್ಲ ಎಂದು ಶಂಕಿಸಿದ್ದಾನೆ. ಆ ಶಂಕೆಗಳಿಗೆ ಅಧಿಕಾರಿಯೂ ಇದ್ದಾನೆ. ವಿಷಯವೂ ಇದೆ. ಪ್ರಯೋಜನವೂ ಉಂಟು. ಅಂತೂ ಅನುಬಂಧಚತುಷ್ಟಯ ಸಂಪನ್ನವಾಗಿರುವುದರಿಂದ ಬ್ರಹ್ಮಜಿಜ್ಞಾಸೆಯು ಕರ್ತವ್ಯ ಎಂದು ಸಮರ್ಥಿಸಿರುವುದರಿಂದ ಪೂರ್ವವಶ್ಯವಿರುವುದಾದ ಅಧಿಕಾರಾರ್ಥಭಾವವೂವಾದ ಶಂಕಾವಿಚಾರವು ಅಥ ವದದಿಂದ

ಆತ ಎಂಬ ಪದದಿಂದ ಆಗುತ್ತಿರುವ ಪ್ರಯುಕ್ತ ಆ ವರಾಕ್ಕೆ ಇಲ್ಲಿ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನವು ಪ್ರಸ್ತಾವಗಿರುವುದರಿಂದ ಸೂತ್ರಭಾಷ್ಯದಲ್ಲಿ ಭಾಷ್ಯಕಾರರು ಅದರಿಂದ ಪದಗಳಿಗೆ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನಮಾಡಿರುವರು. ಎಷ್ಟು ಪ್ರಕೃತಕ್ಕೆ ಉಪಯುಕ್ತವಾಗಿದೆಯೋ ಅಷ್ಟಕ್ಕೆ ಮಾತ್ರ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನವು ಅಗತ್ಯವೆಂಬ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಅಥ, ಆತ ಎಂಬ ಪದಗಳಿಗೆ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನ ಮಾಡಿರುತ್ತಾರೆ ಎಂಬುದು ಮೂರನೆಯ ಸಮಾಧಾನ.

ಅನುವ್ಯಾಖ್ಯಾನದಲ್ಲಾದರೂ ಓಹಾರವು ಹೇಗೆ ಅದೃಷ್ಟಪ್ರಯೋಜನ ವುಳ್ಳದೋ ಅದರಂತೆ ಅದೃಷ್ಟಾರ್ಥಕವಾದ ಓಹಾರವೇ ದೃಷ್ಟಾರ್ಥಕವೂ ಆಗಿದೆ ಎಂಬ ಅಭಿಪ್ರಾಯದಿಂದ ಓತ್ತವಾಚಿ ಇತ್ಯಾದಿಯಾಗಿ ಓಹಾರಕ್ಕೆ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನ ಮಾಡಿರುತ್ತಾರೆ ಎಂದು ಅಭಿಪ್ರಾಯ.

ಕೆಲವರು ಅದಾದಿ ಪದಗಳಿಗಿಂತ ಓಹಾರವು ವಿಲಕ್ಷಣವೆಂಬ ಅಭಿಪ್ರಾಯದಿಂದ ಸೂತ್ರಭಾಷ್ಯದಲ್ಲಿ ಅದಕ್ಕೆ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನ ಮಾಡಿಲ್ಲವೆಂದು ಅಭಿಪ್ರಾಯ ಪಡುತ್ತಾರೆ.

ಈ ವಿಧವಾದ ಪ್ರತ್ಯವಾರಂಶವಾರಂಶವಾದ ಸೂತ್ರಭಾಷ್ಯದಲ್ಲಿ ಉದಾಹೃತವಾದ ಗಾರುಡ ಪ್ರಮಾಣವಾಕ್ಯಗಳ ಅಭಿಪ್ರಾಯಗಳ ಸಾರಾಂಶರೂಪವಾಗಿ ಪ್ರಸ್ತಾನರೇದವೈಕಾರ್ಥಸಂಗ್ರಹರೂಪವಾಗಿ ಶ್ರೀ ಕಂಠದೀಪಿಕಾರರು ಕಂಠದೀಪಿಕೆಯ ಬಿಡ್ಡಾಸುರಿಕೆಗಾಗಿ ವ್ಯಾಖ್ಯಾರ್ಥಗಳ ಸಂಗ್ರಹದಲ್ಲಿ "ಅಥಾತಃ ಶಬ್ದಯೋಃ ಸ್ವರೂಪತಃ ಅರ್ಥತ್ವ ಅಧಿಕ್ಷಾದಿಃ ಸೂಚನಾಯ" ಎಂದು ಮಾರ್ಮಿಕವಾಗಿ ಮುತ್ತಿನಂತಹ ನುಡಿಯನ್ನು ನುಡಿದಿದ್ದಾರೆ.

ಕಂಠದೀಪಿಕಾ :- ಅತ್ರ, ಅಥಾತೋ ಪ್ರತ್ಯವಾಂಶ ಕ್ರಮಾತ್ ನಿರಧಿಕಾರಿತ್ವ ನಿಷ್ಕಲ್ಪ ನಿರ್ವಿಷಯ - ಶಾಖಾವ್ಯವಾಸಾನಿ /

ಅರ್ಥ :- ಅತ್ರ ಪ್ರತ್ಯಮೀಮಾಂಸಾ ಹಾಸ್ಯದಲ್ಲಿ ಮೊದಲನೆಯ ಅಧ್ಯಾಯದ ಮೊದಲನೆಯ ಪಾದದಲ್ಲಿರತಕ್ಕ ಮೊಟ್ಟಮೊದಲನೆಯದಾದ ಓ ಅಥಾತೋಪ್ರತ್ಯಬಿಡ್ಡಾಸುರಿ ಓ ಎಂಬ ಸೂತ್ರದಲ್ಲಿ ಅಥ ಆತ ಪ್ರತ್ಯ ಎಂಬ ಪದಗಳು, ಕ್ರಮಾತ್ = ಕ್ರಮವಾಗಿ ನಿರಧಿಕಾರಿತ್ವ ಮತ್ತು ನಿಷ್ಕಲ್ಪ ಮತ್ತು ನಿರ್ವಿಷಯತ್ವ. ಇವುಗಳ ಶಾಖಾವ್ಯವಾಸಾನಿ = ಶಂಕೆಯನ್ನು ಮಂಚರವಿಡುವುಗಳಾಗಿವೆ.

ಅಥ ಶಬ್ದಕ್ಕೆ ಪರಿಭಾಷಾರ್ಥವೇ ಅಧ್ಯಯನ, ಕಮದಮಾದಿ ಸಂಪತ್ತಿ, ವಿಷ್ಣುವಾದೈಕ ಸಂಶಯತ್ರಯವ ಗುಣೈಕತವಾದ ಅಧಿಕಾರ ಸಂಪ್ರಾಸಂಗಿಕ ಎಂದು ಅರ್ಥ ಹೇಳಿರುವುದರಿಂದ ಭಾಗವತ ತಾತ್ಪ್ರೋಕ್ತವಾದ ಅಧಿಕಾರ ಉಳ್ಳವನೇ ಅಧಿಕಾರಿಯಾಗಿರುವುದರಿಂದ ಪ್ರತ್ಯಬಿಡ್ಡಾಸುರಿ ಅಧಿಕಾರಿಯೇ ಇಲ್ಲವೆಂಬ ನಿರಧಿಕಾರಿತ್ವ ಶಂಕೆಯು ಪರಿಹೃತವಾಯಿತು. ಪ್ರತ್ಯಬಿಡ್ಡಾಸುರಿ ಫಲವೇ ಇಲ್ಲವೆಂಬ ಶಂಕೆಯು ಆತ = ಎಂಬುದಕ್ಕೆ ಮೋಕ್ಷದಿನನ ಅತ್ಯರ್ಥ ಪ್ರಕಾರವೆಂಬ ಅಪರೋಕ್ಷವ್ಯಾಪ್ತವಾದವಾಗಿರುವುದರಿಂದ ಎಂದು ಅರ್ಥ ಹೇಳಿರುವುದರಿಂದ ಮೋಕ್ಷಾದಿಗಳೇ ಫಲಗಳಾಗಿರುವ ಪ್ರಯುಕ್ತ ನಿಷ್ಕಲ್ಪ ಶಂಕೆಯು ನಿರಾಶಿತವಾಗಿದೆ.

ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷಜ್ಞಾನ ಎಂಬಲ್ಲಿ ಪ್ರತ್ಯವದಮ್ನ ವಿಷಯವಾಚಕವಾಗಿ ಪ್ರಯೋಗಿಸಿರುವುದರಿಂದ ಅನಂತಗುಣ ಪರಿ ಪೂರ್ಣನಾದ ಚಿದಚ್ಚಿದ್ವಿಕ್ಷಣನಾದ ಪರಬ್ರಹ್ಮನೇ (ಶ್ರೀಮನ್ನಾರಾಯಣನೇ ಜಿಹ್ವಾಶೇಖ) ವಿಷಯನೆಂದು ಹೇಳುವುದರಿಂದ ನಿರ್ವಿಷಯತ್ವಶಂಕೆಯು ಪರಿಹೃತವಾಯಿತು ಎಂದು ಅಭಿಪ್ರಾಯ.

ಇಲ್ಲಿಗೆ ತಂತ್ರದೀಪಿಕಾ ಗ್ರಂಥದಲ್ಲಿ ಜಿಹ್ವಾಸಾಧಿಕರಣವು ಸಮಾಪ್ತವಾಯಿತು.

ವಿಶೇಷ ವಾಕ್ಯಾರ್ಥಗಳ ವಿವರಣೆ.

ತಂತ್ರದೀಪಿಕಾಗ್ರಂಥಕಾರರಾದ ಶ್ರೀರಾಘವೇಂದ್ರ ಗುರುಕಾರ್ವಾಹುಮರು ಈ ಗ್ರಂಥದ ಪ್ರಾರಂಭದಲ್ಲಿಯೇ “ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷಾನುಭವೋಕ್ತಾರ್ಥಸಂಗ್ರಹೋಪಾಖ್ಯಾಯಂ ಮಮ” ಎಂದು ಈ ಗ್ರಂಥದ ರಚನೆಗೆ ಕಾರಣವನ್ನೂ, ಸಾರ್ಥಕವನ್ನೂ ವಿಶದಪಡಿಸುತ್ತಾರೆ.

ಅಭಿಪ್ರಾಯ :- ಈ ತಂತ್ರದೀಪಿಕಾಗ್ರಂಥವು ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷಸೂತ್ರಗಳಿಗೆ ಅತಿಸಂಕ್ಷೇಪರೂಪವಾದ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನವಾಗಿದೆ. ಇದರಲ್ಲಿ ಸಂಗ್ರಹಿಸಿ, ನಿರೂಪಿಸಿರುವ ಅರ್ಥಗಳೆಲ್ಲವೂ ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷಸೂತ್ರಗಳಿಗೆ ಪೂರ್ವಪ್ರಸ್ತಾನ ಭಾಷ್ಯವೆನಿಸಿದ ಶ್ರೀಮದಾಚಾರ್ಯರ ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷಸೂತ್ರಭಾಷ್ಯಗಳಲ್ಲೂ ಉತ್ತರಪ್ರಸ್ತಾನವಾದ ಅನುವ್ಯಾಖ್ಯಾನದಲ್ಲೂ ಪ್ರತಿಪಾದಿತಗಳೇ ಆಗಿವೆ. ಆ ಎಲ್ಲಾ ರ್ಥಗಳ ನೋಟಗೊಂಡಂತೆ ಶ್ರೀ ಗುರುರಾವರ ಪರಮಗುರುಪಾದರಾದ ಪೂಜ್ಯರಾದ ಶ್ರೀ ವಿಜಯೇಂದ್ರ ತೀರ್ಥಶ್ರೀವಾದಂಗಳವರು “ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷಸೂತ್ರ ನ್ಯಾಯಸಂಗ್ರಹ” ಎಂಬ ಹೆಸರಿನಿಂದಲೂ ಮತ್ತು ಸಾಕ್ಷಾತ್ ಗುರುಗಳಾದ ಪೂಜ್ಯರಾದ ಶ್ರೀ ಸುಧೀಂದ್ರ ತೀರ್ಥಶ್ರೀ ವಾದಂಗಳವರು “ಶ್ರೀ ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷಸೂತ್ರಾಧಿಕರಣ ರತ್ನಮಾಲಾ” ಎಂಬ ಹೆಸರಿನಿಂದಲೂ ಅತಿಗಂಭೀರಗಳಾದ ಗ್ರಂಥರತ್ನಗಳನ್ನು ರಚಿಸಿರುತ್ತಾರೆ. ಅವೆಲ್ಲವೂ ಇರುವಾಗ ಹೊಸದಾಗಿ ನೀವು ಈ ತಂತ್ರದೀಪಿಕೆಯನ್ನು ಏಕೆ ರಚಿಸುತ್ತೀರಿ ? ಪೂರ್ವಾಚಾರ್ಯರ ಗ್ರಂಥಗಳಿಂದಲೇ ಗತಾರ್ಥವಾಯಿತಲ್ಲಾ ಎಂಬ ಶಂಕೆಗೆ ಉತ್ತರವಾಗಿ ತಂತ್ರದೀಪಿಕಾಕಾರರು ಗ್ರಂಥಾರಂಭದಲ್ಲಿಯೇ ಈ ಕೃತಿಯ ರಚನೆಯಲ್ಲಿ ಆದಗಿರತಕ್ಕ ಪ್ರಮೇಯಗಳ ಸುಗ್ರಹದ ಓನ್ನೆಲೆಯನ್ನು ಸೂಚಿಸಿರುವುದರಿಂದ ಈ ಗ್ರಂಥಕ್ಕೆ ವಿಶೇಷಾಕರವಾದ ಪ್ರಯೋಜನವನ್ನು ಸ್ಪಷ್ಟಪಡಿಸಿರುತ್ತಾರೆ.

ಅದರ ಸೂಚಕವಾದ ನುಡಿಯೆ:

“ಗುರುಪಾದಕೃತೋಚ್ಚೈಶ್ಚ ಸಂಗ್ರಹೋ ಹೃದಯಂಗಮಃ
ಹೃದ್ಯಾಽಽ ಛೇದಪೋಕ್ತಾರ್ಥಸಂಗ್ರಹೋಪಾಖ್ಯಾಯಂ ಮಮ”

ಎಂಬುದಾಗಿದೆ. ಇನ್ನು ಹಿಂದೆಯೇ ಪ್ರಸ್ತಾಪಿತವಾಗಿ ತಿಳಿಸಿದೆ.

ಈ ತಂತ್ರದೀಪಿಕೆಯಲ್ಲಿ ಉಕ್ತವಾಗಿರುವ ಅರ್ಥಗಳೆಲ್ಲವೂ ಶ್ರೀಮದಾಚಾರ್ಯರ ಗ್ರಂಥಗಳಲ್ಲಿ ಅತಿ ವಿವರವಾಗಿ ವಿಶೇಷವಾಗಿರುವ ವಾಕ್ಯಾರ್ಥಪ್ರಕಟದಿಂದ ವಿವರಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿರುವುದರಿಂದ, ಆ ಹಿಂದಿನ ಗ್ರಂಥಗಳಲ್ಲಿ ಅಂತಿಮವಾಗಿ ಸಿದ್ಧಾಂತೋಪದಿ ಪ್ರಮೇಯಗಳನ್ನು, ಅರ್ಥಗಳನ್ನು ತ್ವಕ್ಷಾನ್ವವೇಕ್ಷಿಗಳಾದ ಸಾಕ್ಷಿರ ಜನತೆಯ ಉಪಕಾರಕ್ಕಾಗಿ ನಾವು ಚಕ್ಕ ಚಕ್ಕ ವಾಕ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ಸಂಗ್ರಹಿಸಿರುತ್ತೇವೆ ಎಂದು ಗ್ರಂಥಕಾರರ ಅಭಿಪ್ರಾಯವಾಗಿದೆ.

ಈ ತಂತ್ರದೀಪಿಕಾ ಗ್ರಂಥದಲ್ಲಿನ ಪ್ರತಿಯೊಂದು ಸೂತ್ರದ ಮತ್ತು ಅಧಿಕಾರದ ವಾಕ್ಯವನ್ನು ಓದುತ್ತಿರುವಾಗಲೇ ಅಭಿಪ್ರಾಯ ಮೇಲೆ ಮೇಲಿನ ಗ್ರಂಥಗಳ ವಿಶಿಷ್ಟಾರ್ಥಗಳೆಲ್ಲವೂ ಮನೋಮಂಡಲದಲ್ಲಿ ತಾಂತ್ರಿಕವಾದುದಾಗಿರುವಂತೆ ಭಾಸವಾಗುತ್ತದೆ. ಇದರಲ್ಲಿನ ವರಗಳೂ ವಾಕ್ಯಗಳೂ ಸೂಚಿಸುತ್ತಿರುವಂತೆ ಪ್ರೌಢವಾಕ್ಯಾರ್ಥಗಳನ್ನೆಲ್ಲಾ ಸ್ವರಸಿಕೆ ತಂದುಕೊಡುತ್ತವೆ. ಇಂತಹ ಅಪಾರವಾದ ಪ್ರಯೋಜನವು ಇರುವುದರಿಂದ ಇದು ಜಿಜ್ಞಾಸುರ್ಮಾರ್ಗಕ್ಕೆ ಅತ್ಯವಶ್ಯಕವಾದ ಗ್ರಂಥವೆಂದೇ ಆಗಿದೆ ಎಂದು ವರಮಾಧಿಪ್ರಾಯ.

ಇನ್ನು ಮುಂದೆ ಪ್ರಸ್ತಾನ ಭೇದದಿಂದ ಉಕ್ತವಾಗಿರುವ ಅರ್ಥಗಳನ್ನು ತೋರಿಸಿ, ಈ ತಂತ್ರದೀಪಿಕೆಯ ಯಾವ ಯಾವ ವಾಕ್ಯದಿಂದ ಹಿಂದಿನ ಯಾವ ಯಾವ ಅರ್ಥವು ಸಂಗ್ರಹಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿದೆ ಎಂಬುದನ್ನು ವಿವರಿಸುತ್ತೇವೆ.

ಬ್ರಹ್ಮಸೂತ್ರಗಳ ಭಾಷ್ಯವನ್ನು ಶ್ರೀಮದಾಚಾರ್ಯರು ರಚಿಸುವಾಗ ಸೂತ್ರಗಳ ಅರ್ಥವನ್ನು ನಿರೂಪಿಸುವುದಕ್ಕೆ ಮುಂಚೆ ಬ್ರಹ್ಮಸೂತ್ರಗಳ ರಚನೆಯ ಹಿನ್ನೆಲೆಯನ್ನು ವಿವರಿಸುವ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ, ಆ ಸೂತ್ರಗಳ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನಕ್ಕೆ ಪ್ರಯೋಜನವಾದ ವ್ಯಾಮಾನ್ಯಕ್ಕೆ ಉಪಯುಕ್ತವಾದ ಅಂಶವನ್ನೊಳಗೊಂಡಂತೆ ಅವತಾರಿಕಾವಾಕ್ಯವನ್ನು ಈ ಕೆಳಗೆ ಕಂಡಂತೆ ರಚಿಸಿರುತ್ತಾರೆ.

ಆ ವಾಕ್ಯವು ಈ ರೀತಿ ಇದೆ.

**ಸೂತ್ರಧಾನ್ಯ : ದ್ವಾರೇ ಸರ್ವತ್ರಜ್ಞಾನ ಅಖಲೀಭೂತೇ ತನ್ನಿರ್ಗಯಾಯ ಬ್ರಹ್ಮರುದ್ರೇಂದ್ರಾದಿಭಿಃ
ಅರ್ಥಿಕೋ ಭಗವಾನ್ ನಾರಾಯಣೋ ವ್ಯಾಸತ್ವೇನ ಅವತತಾರ
ಅರ್ಥೇಜ್ಞಾನಿಷ್ಠ ಜ್ಞಾಪಕರಿಪಾರೇಚ್ಛಾಸಾಂ ತದ್ವೋಗಮವಿಜ್ಞಾನತಾಂ ತಚ್
ಜ್ಞಾತನಾಥಾಂ ವೇದಮುತ್ಪನ್ನಂ ವ್ಯಂಜಯನ್ ಚತುರ್ಧಾವ್ಯ ಭವತ್
ಚತುರ್ವಿಂಶತಿಧಾ, ವಿಶತತಧಾ, ಸಹಸ್ರಧಾ, ದ್ವಾದಶಧಾ ಚ
ತದರ್ಥನಿರ್ಗಯಾಯ ಬ್ರಹ್ಮಸೂತ್ರಾಗ್ನಿ ಚಕಾರ ಇತಿ**

ಅರ್ಥ :- ದ್ವಾರೇ = ವೈವೃತ ಮನ್ವಂತರದ ಇಂದ್ರಶಿಖರೆಯ ದ್ವಾರಯುಗದಲ್ಲಿ, ಸರ್ವತ್ರ = ತ್ವಕ್ಷಾನ್ವವೇ
ಯೋಗ್ಯವಾದ ಭೂಲೋಕವಾದಿಗಳಾದ ಎಲ್ಲಾ ದ್ವಾನರಲ್ಲೂ ಎಲ್ಲಾ ದ್ವಾನರಲ್ಲೂ, ಜ್ಞಾನೇ = ತ್ವಕ್ಷಾನ್ವವು, (ಶ್ರೀ
ವಿಷ್ಣು ವೈಕುಂಠಮುಕ್ತವಾದವು) ಅಖಲೀಭೂತೇ = ಶ್ರೀ ವಿಷ್ಣುವಿನ ಗುಣೋತ್ಕರ್ಷಾದಿವ್ಯಾನಂದೇ ತ್ವಕ್ಷಾನ್ವವೋ
ಅಥವಾ ದೇವೈಶ್ಚರ ವ್ಯಕ್ತ್ಯಾನಂದೇ ತ್ವಕ್ಷಾನ್ವವೋ ಎಂಬುದಾಗಿ ಕೆಲವರಿಗೆ ಸಂದೇಹವೂ, ಮತ್ತೆ ಕೆಲವರಿಗೆ ವ್ಯಕ್ತ್ಯಾನಂದೇ
ತ್ವಕ್ಷಾನ್ವವು, ಶ್ರೀ ವಿಷ್ಣುವಿನ ಗುಣೋತ್ಕರ್ಷ ವ್ಯಾನವು ತ್ವಕ್ಷಾನ್ವವೆಂಬೂ ಶೇರೆಯಾದದ್ದು ಎಂಬುದಾಗಿ ವಿವರಿಸುವುದರ
ತೀವ್ರವಾಗಿ ವಿಷಯವಾಗಿರಲಾಗಿ ಅಥವಾ ವಲ್ಲವನ್ನಾದ ಶ್ರೀ ವಿಷ್ಣುವಿನ ಸಾರಾಂಶ ಜ್ಞಾನವೇ ವ್ಯಾಸ ಜ್ಞಾನವೋ ಅಥವಾ

ನಿರ್ಗುಣತ್ವಜ್ಞಾನವೇ ಸಮ್ಯಕ್ ಜ್ಞಾನವೋ ಎಂಬ ಸಂದೇಹಕ್ಕೆ ವಿಷಯವಾಗಿರಲಾಗಿ, ಮತ್ತೆ ಕೆಲವರಿಗೆ ನಿರ್ಗುಣತ್ವ ಜ್ಞಾನವೇನೇ ಸಮ್ಯಕ್ ಜ್ಞಾನವು ಎಂಬ ಭ್ರಾಂತಿಯು ಉಂಟಾಗಿರಲಾಗಿ ಮತ್ತು ಆ ವಿಷಯವಾದ ಸದ್ಗುಣಗಳೇ ತತ್ವಗಳೋ ಅಥವಾ ನಿರ್ಗುಣತ್ವವೇ ತತ್ವವೋ ಎಂಬ ಸಂದೇಹವೂ, ನಿರ್ಗುಣತ್ವವೇ ತತ್ವವು ಎಂಬ ವಿಪರೀತ ಜ್ಞಾನರೂಪವಾದ ಭ್ರಾಂತಿಯು ಉಂಟಾಗಿರಲಾಗಿ, ತನ್ನಿರ್ಗುಣತೆಯ ತ್ಯಾಜ್ಯ = ಪರಬ್ರಹ್ಮನ ಸ್ವರೂಪಜ್ಞಾನದಲ್ಲಿ ತತ್ವಜ್ಞಾನವು ನಿಶ್ಚಯವಾಗಿ, ಪರಬ್ರಹ್ಮನ ಸ್ವರೂಪವೇ ತತ್ವವು, ಅದಕ್ಕಿಂತಲೂ ಬೇರೆಯಾದ ನಿರ್ಗುಣತ್ವಾದಿಗಳು ತತ್ವಗಳಲ್ಲ ಎಂದು ಅದರ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಸಮೀಚೀನವಾದ ನಿಶ್ಚಯವಾಗಿಯೂ, ಭೂಲೋಕ ನಿವಾಸಿಗಳಾದ ಸದ್ಜನದಲ್ಲಿ ಕೃಪಾಳುಗಳಾದ ಬ್ರಹ್ಮರುದ್ರೇಂದ್ರಾದಿಃ = ಅರ್ಥಿತ = ಇಂದ್ರಾದಿ ದೇವತೆಗಳಿಂದ ಪ್ರಾರ್ಥಿಸಲ್ಪಟ್ಟ ರುದ್ರ ಮತ್ತು ಚತುರ್ಮುಖ ಬ್ರಹ್ಮದೇವರು, ಹೀಗೆ ಉತ್ತಮಾದಿಗಳಿಂದ ಬ್ರಹ್ಮರುದ್ರೇಂದ್ರಾದಿ ದೇವತೆಗಳಿಂದ ಬಹಳ ಭಕ್ತಿಯಿಂದ "ಇತರ ಯಾರಿಂದಲೂ ಸಾಧ್ಯವಾಗದಿರತಕ್ಕ ತತ್ವಜ್ಞಾನ ನಿಶ್ಚಯವಾಗಿ ಪ್ರಾರ್ಥಿಸಲ್ಪಟ್ಟ, ಭಗವಾನ್ = ಸಮಗ್ರವಾದ ವಶ್ಯರ್ಯಾದಿ ಗುಣಸಂಪನ್ನನಾದ (ನಿರಂತರಿಯ ಜ್ಞಾನದಿ ಗುಣಸಂಪನ್ನನಾದ) ನಾರಾಯಣ = ನಾರಾಯಣನು, ವ್ಯಾಸೋನ, ಅವತಾರ = ವೇದವ್ಯಾಸರೂಪದಿಂದ ಅಭಿವ್ಯಕ್ತನಾದನು.

ಅಥ = ತತ್ವಜ್ಞಾನ ನಿಶ್ಚಯವಾಗಿಯೇ ಅವತರಿಸುವುದರಿಂದ ಅವತಾರ ಅನಂತದಲ್ಲಿಯೇ, ಇಷ್ಟ ಅನಿಷ್ಟ ಪ್ರಾಪ್ತಿ, ಪರಿಹಾರೇಚ್ಛಾಸಂ = ಇಷ್ಟವಾದುದರ ಪ್ರಾಪ್ತಿಯನ್ನೂ, ಅನಿಷ್ಟದ ಪರಿಹಾರವನ್ನೂ, ಅವೇಕ್ಷಿಸುವವರಾದ, ತದ್ಭೋಗಂ = ಆ ಇಷ್ಟಪ್ರಾಪ್ತಿಯ ಉಪಾಯವನ್ನೂ, ಅನಿಷ್ಟ ಪರಿಹಾರದ ಉಪಾಯವನ್ನೂ, ಅವಿಜ್ಞಾನತಾಂ = ತಿಳಿಯದಿರುವ ಸದ್ಜನರಿಗೆ (ಮುಕ್ತಿಯೋಗ್ಯರಾದ ಸಾಕ್ಷಿಕ ವರ್ಗಕ್ಕೆ) ತಜ್ಞಾಪನಾರ್ಥಂ = ಇಷ್ಟಪ್ರಾಪ್ತಿಯ ಉಪಾಯವನ್ನು ತಿಳಿಸುವುದಕ್ಕಾಗಿ, ಉತ್ಪನ್ನಂ = ಅವಮಾನದಿಗಳಿಂದ ತಿರೋಹಿತವಾದ, ವೇದಂ = ಅವಂತರ ವೇದ ವಿಭಾಗಶ್ಚಕಿತಲೂ ಮುಂಚಿತವಾಗಿಯೇ ಮೂಲವೇದದಿಂದ ವಿಭಾಗಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿದ್ದಾಗಿರುವ ಉಪವೇದವನ್ನು, ಅಂದರೆ ಮೂಲವೇದದಿಂದ ವೇದಲೇ ಉದ್ಭೂತವಾಗಿರುವ ಋಗ್, ಸಗದ, ಸಾಮ, ಅಥರ್ವ ಎಂಬ ಹೆಸರಿನಿಂದ ಕೂಡಿದ ಉಪವೇದವನ್ನು, ವ್ಯಂಜಯನ್, ಚತುರ್ಥಾ ವ್ಯಂಜತ್ = ಅರ್ಥವನದಿಂದ ಅಭಿವ್ಯಕ್ತಿಗೊಳಿಸಿ, ಆ ಒಂದೊಂದು ಭಾಗದಿಂದ ಉಪವೇದದ ಒಂದೊಂದು ಭಾಗದಿಂದ, ಪುಗ್ಲೇದ, ಯಜುರ್ವೇದ, ಸಾಮವೇದ ಅಥರ್ವಣ ವೇದ ಎಂದು ನಾಲ್ಕು ಹೆಸರಿನಿಂದ ಅವಂತರ ವೇದವೆಂದೂ ಕರೆಯಲ್ಪಡತಕ್ಕ ವೇದಗಳನ್ನು ವಿಂಗಡಿಸಿ ವಿಭಾಗ ಮಾಡಿದನು. (ಋಚಿಃ ಉದ್ಭೂತ್, ಅಭಿವ್ಯಕ್ತ, ಪುಗ್ಲೇದಂ, ಸಗದಾತ್ ಯಜುರ್ವೇದಂ, ಸಾಮಃ ಸಾಮವೇದಂ ಅಥರ್ವಣಾತ್ ಅಥರ್ವಣವೇದಂ ಕೃತವಾನ್ಯರ್ಥಃ) ಋಕ್ಕುಗಳಿಂದ ಪುಗ್ಲೇದವನ್ನೂ, ಸಗದ ಭಾಗದಿಂದ ಯಜುರ್ವೇದವನ್ನೂ, ಸಾಮಭಾಗದಿಂದ ಸಾಮವೇದವನ್ನೂ, ಅಥರ್ವ ವಿಭಾಗದಿಂದ ಅಥರ್ವಣ ವೇದವನ್ನೂ ವಿಭಾಗಿಸಿದನು ಎಂದು ಅಭಿಪ್ರಾಯ. ಈ ಸಂಗತಿಯನ್ನು ತಿಳಿಸುವ ಪ್ರಮಾಣ ವಾಕ್ಯವು ಈ ಕೆಳಗೆ ಕಂಡಂತಿದೆ.

ವಿಶೇಷ ವಿಚಾರ :-

ಋಗ್ವಿಷ್ಣು ಪ್ರಮಾಣ ವಾಕ್ಯವು ಈ ರೀತಿ ಇದೆ.

ಋಚಿಃ ಸ ಋಚಿಃ ಉದ್ಭೂತ್ ಪುಗ್ಲೇದಂ ಕೃತವಾನ್ ಪ್ರಭುಃ

ಯಜೂಂಷಿ ಸಗದಾಪ್ತಿದ ತಥಾ ಸಾಮಾನಿ ಸಾಮತಃ ||೧೩||

ಅಥರ್ವಣ ಭಾಷ್ಯದಲ್ಲಿ ಉದಾಹೃತವಾಗಿರುವ ಸ್ತೋತ್ರ ಮಹಿಮೆ ಈ ರೀತಿ ಇದೆ.

ಎಕೋ ವೇದಾಭ್ಯಾತೇ ಹ್ಯಾಹಿತ್ ಶ್ರೇಣಿಯಾಂ ಸ ತ್ರಿಧಾಭವತ್
 ಸ ಏವ ಪಂಚಧಾಪಾತೋ ದ್ವಾವರಂ ಪ್ರಾಪ್ಯವೈ ಯುಗಮ್
 ಉತ್ಪನ್ನಃ ಸ ಕಲಂ ಪ್ರಾಪ್ಯ ವೇದಾ ಪ್ರಾಯೇಣ ಕೃತ್ವತಃ ||

ಅಭಿಪ್ರಾಯ :- ಕೃತಯುಗದಲ್ಲಿ ವೇದೈಕ್ಯವೂ, ಶ್ರೇಣಿಯುಗದಲ್ಲಿ ತ್ರೈವಿದ್ಯವೂ, ದ್ವಾವರದಲ್ಲಿ ಅಪೌರುಷೇಯವಾದ ವೇದವು ನಾಲ್ಕು ಬಗೆಯಾಗಿರುವುದಾದರೂ, ಪೌರುಷೇಯವಾದ ಇತಿಹಾಸ ಪುರಾಣಾದಿಗಳ ಸಹಿತವಾಗಿ ಪಂಚವಿಧವಾಗಿಯೂ, ಕಲಿಯುಗದಲ್ಲಿ ಬಾಹುಲ್ಯದಿಂದ ಸರ್ವಪ್ರಕಾರದಿಂದಲೂ, ಉತ್ಪಾದವು ಉಕ್ತವಾಗಿರುವುದಾದರೂ, ವ್ಯಾಸಮಹಾರಾಜ ಮುಂತೆ ದ್ವಾವರ ಯುಗದಲ್ಲೂ ಅವತಾರಾದಿರೂಪವಾದ ಉತ್ಪಾದವು ಗೌತಮರ ಹಾವರಿಂದ ಸಂಭವಿಸಿರುವುದರಿಂದ ಭಾಷ್ಯದಲ್ಲಿ "ದ್ವಾವರೇ ವೇದಮುತ್ಪನ್ನಂ" ಎಂದು ಭಾಷ್ಯಕಾರರು ಹೇಳುವುದಕ್ಕೆ ಯಾವ ವಿರೋಧವೂ ಇರುವುದಿಲ್ಲ.

ಅವ್ಯಕ್ತವಾದ ಶುಕ್ಲ, ನಿಗದ, ಸಾಮ, ಅಥವಾ ರೂಪವಾದ ಮೂಲ ವೇದವು ಗುಣತ್ರಯಾತ್ಮಕವಾದ ಮೂಲ ಪ್ರಕೃತಿಯಂತೆ ಮಹಾ ಪ್ರಳಯದಲ್ಲೂ ಇದ್ದೇ ಇತ್ತು, ಅದುದರಿಂದಲೇ ಅದು ನಿತ್ಯವೆಂದು ಪ್ರಮಾಣಗಳು ಹೇಳುತ್ತಿವೆ.

"ವಾಹ ವಿರೂಪ ನಿತ್ಯಯಾ" ಇತ್ಯಾದಿ ಪ್ರಮಾಣಗಳು ಇದಕ್ಕೆ ಆಧಾರವಾಗಿವೆ. ಈ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಸೂತ್ರಾರ್ಥ ಮಗನುಂಜರೀಕಾರರ ವಾಕ್ಯಾರ್ಥ ಸಂಗ್ರಹವು ಈ ಕೆಳಗೆ ಕಂಡುಬಂದಿದೆ.

ಮೂಲ ಪ್ರಕೃತಿಯಿಂದ ಗುಣತ್ರಯಕ್ಕೆ ಅಂದರೆ ಸ್ವಗುಣ, ರತ್ನಗುಣ, ತಮೋಗುಣಗಳಿಗೆ ವ್ಯುತ್ಪತ್ತಿರೂ ರೂಪವಾದ ಸೃಷ್ಟಿಯಂತೆ ಮೂಲವೇದದಿಂದ ಶುಕ್ಲ, ನಿಗದ, ಸಾಮ, ಅಥವಾ ರೂಪವಾದ ನಾಲ್ಕು ಉಪವೇದಗಳನ್ನು ಶ್ರೀಮನ್ನಾರಾಯಣನೇ ಹಯಗ್ರೀವಾದಿ ರೂಪದಿಂದ ಅಭಿವ್ಯಕ್ತಗೊಳಿಸಿದನು. ಆಮೇಲೆ ಕಾಲಾಂತದಲ್ಲಿ ಮೂಲವೇದದಿಂದ ಉದ್ಭವವಾದ ಉಪವೇದಗಳಿಂದ ಶುಕ್ಲೇವಾದಿ ನಾಲ್ಕು ವಿಭಾಗವನ್ನು ಶ್ರೀ ವ್ಯಾಸರೂಪದಿಂದ ಮಾಡಿ, ಅನಂತರದಲ್ಲಿ ಶಾಖಾಭೇದವನ್ನು ಮಾಡಿದನು.

ವೇದವೆಂದರೆ ನಿಮಿತ್ತವಾದ ಕ್ರಮವಿಶೇಷ ವಿಶಿಷ್ಟಗಳಾದ ಮಾರ್ಗಗಳು ಹೊಂದು ಕೇವಲ ಮಾರ್ಗ ಮಾತ್ರವಲ್ಲ. ಕೇವಲ ಮಾರ್ಗಗಳು ಪುರಾಣಗಳಲ್ಲೂ ಇವೆ. ಮಾರ್ಗಗಳಾದರೂ ನಿತ್ಯಗಳಾಗಿವೆ. ಅವುಗಳಿಗೆ ಉತ್ಪತ್ತಿಯೂ ಇಲ್ಲ ನಾಶವೂ ಇಲ್ಲ. ವ್ಯಾವರ್ತಗಳಾಗಿವೆ. ಸ್ವತಃ ಮಾರ್ಗಗಳು ಕ್ರಮರಹಿತವಾಗಿವೆ. ಹೀಗಿರುವಲ್ಲಿ ವೇದದ ನಿತ್ಯತ್ವವು ಹೇಗೆಂಬ ಶಂಕೆಯನ್ನು ಈ ಕೆಳಗೆ ಕಂಡಂತೆ ಪ್ರಾಚೀನಾಚಾರ್ಯರು ಪರಿಹರಿಸಿರುತ್ತಾರೆ.

ಕ್ರಮವು ಮೂರು ಬಗೆಯಾಗಿದೆ.

೧. ಕಾಲಿಕವಾದ ಕ್ರಮ

೨. ದೈಹಿಕವಾದ ಕ್ರಮ

೩. ಬೌದ್ಧಿಕವಾದ ಕ್ರಮವೆಂದು ಮೂರು ವಿಧವಾಗಿದೆ.

ಇವುಗಳಲ್ಲಿ

೧. ಪೂರ್ವೋತ್ತರ ಕಾಲಗಳಲ್ಲಿ ಉತ್ಪತ್ತಿಮತ್ತರೂಪವಾದ ಕ್ರಮವು - ಕಾಲಿಕ ಕ್ರಮವೆಂದು ಹೆಸರುಳ್ಳದ್ದು.
೨. ಪೂರ್ವೋತ್ತರ ದೇಶಗಳಲ್ಲಿ ಉತ್ಪತ್ತಿಮತ್ತರೂಪವಾದ ಕ್ರಮವನ್ನು ದೈಹಿಕ ಕ್ರಮವೆನ್ನುತ್ತಾರೆ.
೩. ಪೂರ್ವೋತ್ತರ ಕಾಲಗಳಲ್ಲಿ ಬುದ್ಧಿಯಿಂದ ವಿಷಯೇಶ್ವರತ್ವರೂಪವಾದ ಕ್ರಮವನ್ನು ಬೌದ್ಧಕ್ರಮವೆನ್ನುವರು.

ಉದಾ :- ಹಿಂದಿನ ಮಾರ್ಗ ಮುಂದಿನ ಮಾರ್ಗ ಇತ್ಯಾದಿ ರೂಪವಾದುದು.

ವೇದದಲ್ಲಾದರೂ ಈಶ್ವರ ಬುದ್ಧಿಯಿಂದ ಎಕಪ್ರಕಾರವಾಗಿ ನಿಯತವಾಗಿ ವಿಷಯೇಶ್ವರತ್ವರೂಪವಾದ ಕ್ರಮವು ಸದಾ ಅಂದರೆ ಯಾವಾಗಲೂ ಇರುವುದರಿಂದ ವೇದಕ್ಕೆ ನಿತ್ಯತ್ವವು ಯುಕ್ತವಾಗಿದೆ.

ಪುರಾಣಾದಿಗಳಲ್ಲಿನ ಕ್ರಮವು ಸಹ ಸದಾ ಈಶಬುದ್ಧಿವಿಷಯದಾಗಿರುವುದರಿಂದ ಅವುಗಳೂ ನಿತ್ಯತ್ವವು ಬರಲಿ ಎಂದ ಶಂಕೆಗೆ ಕಾರಣವಿಲ್ಲ.

ಆ ಪುರಾಣಾದಿಗಳಲ್ಲಿನ ಮಾರ್ಗಕ್ರಮವು ಸಾದಿಯಾಗಿರುವುದರಿಂದ ಕೃತಕವಾಗಿರುವುದರಿಂದ ಪುರಾಣಾದಿಗಳ ಭಾವಿ (ಮುಂದಿನ) ಕ್ರಮವು "ಅಯಮೇವಂ ಉಚ್ಛಾಯಿಷ್ಯತಿ" ಮುಂದೆ ಹೀಗೆ ಇವನು ಉಚ್ಛವಿಸುವನೆಂದು ಪರಮಾತ್ಮನ ಬುದ್ಧಿಯು ವಿಷಯೇಶ್ವರವಾದುದರಿಂದ ಅದರ ಕ್ರಮದಲ್ಲಿ ಒಂದೇ ರೀತಿ ಇಲ್ಲವೆ ಮಾರ್ಗ ವರಗಳ ವ್ಯತ್ಯಾಸವು ಮುಂದೆ ಸಂಭಾವಿತವಾಗಿರುವುದರಿಂದ ಪುರಾಣಾದಿಗಳಿಗೆ ಅರ್ಥತಾ ನಿತ್ಯತ್ವವು ಇರುವುದಾದರೂ ಶಬ್ದತಃ ಕ್ರಮದಿಂದ ವೇದದಂತೆ ನಿತ್ಯತ್ವವು ಇರುವುದಿಲ್ಲವೆಂದು ಅಭಿಪ್ರಾಯ.

ವೇದಕ್ಕೆ ನಿತ್ಯತ್ವವು ಇರುವುದಾದರೆ ಅದರಲ್ಲಿ ಪುರುಷಾಭಿಪ್ರಾಯಕ್ಕೆ ಪ್ರವೇಶವಿರುವುದು ಹೇಗೆಂಬ ಶಂಕೆಯು ಉಂಟಾಗುತ್ತದೆ. ಅದಕ್ಕೆ ಸಮಾಧಾನವು ಈ ರೀತಿ ಇದೆ.

ಉತ್ತೇಜನಾಯಗಾಗಿ ನಿತ್ಯತ್ವವು ಇರುವುದರಿಂದ ಅವಿಚ್ಛಿನ್ನ ದಾಂಡತ್ವವು ಹೇಗೆ ಅನಾದಿ ಸಿದ್ಧವಾಗಿದೆಯೋ, ಈಶ ಜೀವಿಗೆ ನಿತ್ಯತ್ವವು ಇರುವುದಾದರೂ ಅವರಲ್ಲಿ ಪರಮಾತ್ಮನಿಗೆ ನಿಯಾಮಕತ್ವವು ಜೀವಿಗೆ ನಿಯಮ್ಯತ್ವವು ಹೇಗೆ ಅನಾದಿ ಸಿದ್ಧವಾಗಿದೆಯೋ ಹಾಗೆಯೇ ಈಶನೂ ವೇದಗಳು ನಿತ್ಯಗುಣದಾಗ್ಯೂ ವೇದಕ್ಕೆ ಈಶಾಭಿಪ್ರಾಯ ಪೂರ್ವಕತ್ವವು ಅನಾದಿಸಿದ್ಧವೇ ಸರಿ.

ವೇದದಂತೆ ಎಲ್ಲಾ ಬಗೆಗಳಾದ ಲೌಕಿಕ ವೈವಿಕ ಸಂಸ್ಕೃತವರಗಳಿಗೆ ನಿತ್ಯತ್ವವು "ಮಹಾರಂಭಗಾಂ ವಿಹಾರೋ ನಾಮರೇಯಂ ಮೃತ್ತಿಕೇತ್ಯೇವ ಸ್ಯಂ" ಇತ್ಯಾದಿ ಶ್ರುತಿಸಿದ್ಧವೇ ಆಗಿದೆ.

ಮಹಾವ್ರೇಣಯದಲ್ಲಿ ಒಬ್ಬನಾದ ಮಾರ್ಥಗಳಾವುವೂ ಇರುವುದಿಲ್ಲ. ವೇದದಲ್ಲಿನ ಸಂಸ್ಕೃತ ಶಬ್ದಗಳಿಗೆಲ್ಲ ನಿತ್ಯತ್ವವನ್ನು ಒಪ್ಪಿರುವುದರಿಂದ ಮಾರ್ಥಗಳೇ ಇಲ್ಲದಿರುವಾಗ ಆ ವರಗಳಿಗೆ ಮಜ್ಜಾಗಾದ ಅರ್ಥಗಳಿಲ್ಲದಂತಾಯಿತು.

ವರಗಳಿಗೆ ಅರ್ಥವಸ್ತುವೆಂದರೆ ಅರ್ಥದಿಂದ (ವಾಚ್ಯವಾಚಕಧಾಮರೂಪವಾದ) ಸಂಬಂಧವನ್ನು ಹೇಳಬೇಕು. ವಾಚ್ಯವಾದ ಅರ್ಥವೇ ಇಲ್ಲವಾದ ಮೇಲೆ ಅದರ ಸಂಬಂಧವು ಕೊಡುವುದಿಲ್ಲ. ಅರ್ಥವಿಲ್ಲದಿರುವ ಮಂಚ ವಾಕ್ಯದಂತೆ ವೇದವಾಣಿಯು ಅಯುತಲ್ಯ ಎಂಬ ಶಂಕೆಯು ಉಂಟಾಗುತ್ತದೆ. ಇದಕ್ಕೆ ಸಮಾಧಾನವು ಈ ರೀತಿ ಇದೆ.

ಮಹಾ ಪ್ರಳಯದಲ್ಲಿ ವಾಚ್ಯಗಾಢ ಬೇರೆ ಅರ್ಥಗಳು ಇಲ್ಲವಾದರೂ ಇಡೀ ವೇದವು ಕೇವಲ ಭಾವವ್ಯಾಪ್ತವಾಚಕವಾಗಿದೆ. ಈ ವಿಚಾರವನ್ನು "ಸಮಾನನಾಮರೂಪವ್ಯಾಪ್ತ" ಎಂಬ ಸೂತ್ರಬ್ರಾಹ್ಮದ ಟೀಕೆಯಲ್ಲಿ ತಿಳಿಯಬಹುದಾಗಿದೆ.

ಶ್ವಪ್ನಾನಂತರದಲ್ಲಿ ಶಬ್ದಗಳಿಗೆ ಹಿಂದಿನಂತೆ ಆಯಾ ಅರ್ಥದಲ್ಲಿ ಭಾವಂತಹ ಸಂಬಂಧವನ್ನು ಕಲ್ಪಿಸುತ್ತಾನೆ. ಅದುದರಿಂದಲೇ ವೈದಿಕಶಬ್ದಗಳಿಗೆ ಸಹ ಭಾವವ್ಯಾಪ್ತವಿರುವುದರಿಂದ ವರಮುಮುಖ್ಯ ವೃತ್ತಿಯನ್ನು ಅಂಗೀಕರಿಸಲಾಗಿದೆ. ಪ್ರಳಯಾಂತಿಕವಾದ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಮಾತ್ರ ಜಗದ್ವಾಚಿಯಾದುದರಿಂದ ಜಾತ್ರಿನ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಆಯಾ ವರಗಳಿಗೆ ಮುಖ್ಯವೃತ್ತಿಯನ್ನು ತೋರಿಸಲಾಗಿದೆ. ಅಸ್ತವಾದಿಗಳ ಮೂಲಕವಾಗಿ ತಮ್ಮ ತಮ್ಮ ಸಂಕೀರ್ತನೆ ಅನುಗುಣವಾಗಿ ಅನ್ವಯೋದ್ದೇಶವನ್ನು ಕಲ್ಪಿಸುವ ಮೂಲಕವಾಗಿ ಗೋಚರವೃತ್ತಿಯು ಎಂಬ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯು ಸಂಗತವಾಗಿದೆ.

ವರ್ಣಗಳೂ ನಿಷ್ಕರಣೆಗಳಿವೆ. ಈಶ್ವರ ಬುದ್ಧಿಯೂ ನಿಷ್ಕವಾಗಿದೆ. ಸರ್ವದಾ ಸರ್ವವರ್ಣಗಳೂ ಈಶ್ವರ ಬುದ್ಧಿಗೆ "ಖಲೇಕೋತ ನ್ಯಾಯದಿಂದ" ವಿಷಯಗಾಣುವುದರಿಂದ ವರಮಾತ್ಮನಿಗೆ ಕ್ರಮ ವಿಶೇಷ ವಿಶಿಷ್ಟವಾದ ವರ್ಣಾತ್ಮಕವಾದ ವೇದವ್ಯಾಪ್ತವು ಹೇಗೆ? ಎಂಬ ಶಂಕೆಯು ಉಂಟಾಗುತ್ತದೆ. ಇದಕ್ಕೆ ಸಮಾಧಾನವನ್ನು ಈ ರೀತಿ ತಿಳಿಯಬಹುದಾಗಿದೆ.

"ಯಃ ಸರ್ವಾಃ ಸರ್ವಾಃ" ಇತ್ಯಾದಿ ವೇದವಾಣಿಯು ಈಶ್ವರನಿಗೆ ಸರ್ವವಿದಾರ್ಥಗಳ ಸಾಮಾನ್ಯ ಜ್ಞಾನವೂ ವಿಶೇಷ ಜ್ಞಾನವೂ ಉಂಟೆಂದು ತಿಳಿಸುತ್ತದೆ. ಈಶ್ವರನ ಸಾಮಾನ್ಯ ಜ್ಞಾನದಲ್ಲಿ ವರ್ಣಗಳೆಲ್ಲವೂ ತತ್ಪ್ರದಕ್ಷಿಣದಿಂದ ಕೊಡುತ್ತದೆ.

ವಿಶೇಷ ಜ್ಞಾನದಲ್ಲಿ ಕ್ರಮವಿಶಿಷ್ಟವಾದ ವೇದವು ಭಾವಮಾಗುತ್ತದೆಯೆಂದು ತೋರಿಸಿ ಯಾವ ದೋಷವೂ ಬರಲಾರದು. ಯದ್ವಚಿ ಈಶ್ವರ ಜ್ಞಾನವೂ ಒಂದೇ ಆದಾಗ್ಯೂ ವಿಶೇಷ ಶಬ್ದ ಎಲ್ಲವನ್ನೂ ಕೊಡಿಸಬಹುದು.

ಮುಖ್ಯವಾಗಿ ಈ ಅಂಶವನ್ನು ಗಮನಿಸಬೇಕು. ಲೋಕ ವಾಕ್ಯದಲ್ಲಿ ವರಗಳಿಗೆ ಮಾತ್ರ ನಿಷ್ಕೃತವು, ವೇದದಲ್ಲಾದರೂ ಅನುಭಾವೀ ವಿಶೇಷ ವಿಶಿಷ್ಟಗಾಢ ವಾಕ್ಯಗಳೂ ನಿಷ್ಕೃತವು ಇರುತ್ತದೆಯೆಂಬ ವಿಶೇಷವನ್ನು ಪ್ರಮಾಣಗಳು ತಿಳಿಸುತ್ತದೆ.

ಕೇವಲ ನಿರ್ದಿಷ್ಟಪ್ರಕಾರವೇ ವೇದದ ನಿಷ್ಕೃತವು. ಅಂತಹ ಪ್ರಕಾರ ತತ್ವವು ಅನ್ವಯವಾದುದರಿಂದಲೇ ವೇದಕ್ಕೆ ಅಲೌಕಿಕವೈಶಿಷ್ಟ್ಯವು ಸುಪ್ರಸಿದ್ಧವಾದೆಯೆಂದು ಹೇಳುವು ಇದಲ್ಲವೂ ಸೂತ್ರಾರ್ಥಮಗಮನೋಪಾಯದ ಅಧಿಪ್ತಿಯಾಗಿದೆ.

ಒಂದೆ ತಿಳಿಸಿದ "ದ್ವಂದ್ವೇ ಸರ್ವಾಃ ಜ್ಞಾನೇ ಆಲೋಚನಾಃ" ಎಂಬ ಸೂತ್ರಬ್ರಾಹ್ಮದ ಅಮಾಂಶ ವಾಕ್ಯದ ಅರ್ಥ ಸಂಗ್ರಹಾರ್ಥ ರೂಪವಾಗಿ ತಂತ್ರದೀಪಿಕಾ ಕಾರು ತಂತ್ರದೀಪಿಕೆಯಲ್ಲಿ ಬಿಜ್ಜಾಸುಧಿಕಾರದ ಪ್ರಾರಂಭದಲ್ಲಿ ಈ ಕೆಳಗೆ ಕಂಡಂತೆ ಸಂಗ್ರಹಿಸಿ ವಿವರಿಸಿರುತ್ತಾರೆ. ಆ ತಂತ್ರದೀಪಿಕಾ ವಾಕ್ಯವು ಈ ರೀತಿ ಇದೆ.

೧. ಬ್ರಹ್ಮರುದ್ರೇಂದ್ರಾದಿಭಿಃ ಜ್ಞಾನಾರ್ಥಂ ಅರ್ಥಿತೋ ನಾರಾಯಣಃ ಪ್ರಾಪ್ತೋನಾಮತೀಯಃ
ಉತ್ಪನ್ನಾನ್ ವೇದಾನ್ ಅಭಿವ್ಯಕ್ತಿ ಪೂರ್ವಕಂ ಅನೇಕಧಾ ವಿಭಿನ್ನ ತದರ್ಥನಿರ್ಣಯಾಯ
ಬ್ರಹ್ಮಸೂತ್ರಾನ್ ಪ್ರಾಪ್ತೇನೇ ಇತಿ

ಪ್ರಥಮಸೂತ್ರವಾದ ಜಿಜ್ಞಾಸಾ ಸೂತ್ರದಲ್ಲಿನ ಒಂಕಾರದ ವಿಚಾರವಾಗಿ ಪ್ರಾಚೀನ ಟೀಕಾಕಾರರಾದ ಶ್ರೀವತ್ಸನಾಭತೀರ್ಥರ ಅಭಿಪ್ರಾಯವನ್ನು ತಾತ್ಪರ್ಯ ಚಂದ್ರಿಕಾಕಾರರು ಪರಿಶೀಲಿಸಿ ಸಮರ್ಥಿಸಿ, ಶ್ರೀಮನ್ಮಾನ್ಯಸುಧಗೂ ಪ್ರಾಚೀನ ಟೀಕೆಗೂ ಅವತಾತ ತೋರತಕ್ಕ ವಿರೋಧವನ್ನು ಪರಿಹರಿಸಿ ಯದ್ವಾ ಸನ್ಮಾಯರತ್ನಾವಲಿಖಿತಂ ವೃಥಾಕ್ಷಂ ಉಪಮಾನವ್ಯಂ, ನತು ವಾಕ್ಯೇಷವನ್ವಯ ಇತ್ಯವಿರೋಧ ಇತಿವ್ರಜ್ಞವ್ಯಮ್ ಎಂದು ಕಲ್ಪಾಂತರವನ್ನು ತೋರಿಸಿ ವಿರೋಧವನ್ನು ನಿವಾರಣೆ ಮಾಡಿರುವರು. ಈ ಯದ್ವಾ ಎಂಬ ಕಲ್ಪಕ್ಕೆ ಶ್ರೀಸ್ವಾಮಿಗಳು ತಾತ್ಪರ್ಯ ಚಂದ್ರಿಕಾ ಪ್ರಕಾಶದಲ್ಲಿ ನನು ಶ್ರುತಿಪ್ರಾತಿತ್ಯವ ಒಂಕಾರಸ್ಯ ಸ್ವೈತಿವಿಷಯತ್ವಸಂಭವಾತ್ ನ ಒಂಕಾರದ್ವಯಂ ಕಲ್ಪಮಿತಿ ಭಾವೇನ, ಏಕವಿಷಯತ್ವೇಷವಿರೋಧಮಾತ ಯದ್ವೇತಿ ಎಂದು ಯಾವ ಅಭಿಪ್ರಾಯವನ್ನೂ ವ್ಯಕ್ತಪಡಿಸಿರುತ್ತಾರೆಯೋ ಅದೇ ಅಭಿಪ್ರಾಯದಿಂದ ಈ ತಂತ್ರದೀಪಿಕಾ ಗ್ರಂಥದಲ್ಲೂ ಸಹ ಪ್ರಾರಂಭದಲ್ಲಿ ಶ್ರೀಮನ್ಮಾನ್ಯ ಸುಧಯಲ್ಲಿ ತೀರ್ಮಾನಿಸಿರುವ ಅಸಂಹಿತತೆಯಾ ನಿರ್ದೇಶವೆಂಬ ಪಕ್ಷವನ್ನೇ ಆಮಲಬಿಡಿಸಿ "ತತ್ರ ಇದಂ ಆದಿಮಂ ಸೂತ್ರಂ" ಎಂದು ಹೇಳಿ "ಒಂ ಅಥಾತೋ ಬ್ರಹ್ಮಜಿಜ್ಞಾಸಾ ಒಂ" ಎಂದು ಮೊದಲನೆಯ ಸೂತ್ರವನ್ನು ನಿರ್ದೇಶಿಸಿರುತ್ತಾರೆ.

ಇದರಿಂದ ತಾತ್ಪರ್ಯ ಚಂದ್ರಿಕಾಕಾರರ ಅಭಿಪ್ರಾಯವನ್ನೂ, ಶ್ರೀಮನ್ಮಾನ್ಯಸುಧಾ ಅಭಿಪ್ರಾಯವನ್ನೂ ಸಂಗ್ರಹಿಸಿದಂತಾಗಿದೆ.

ಜಿಜ್ಞಾಸಾಸೂತ್ರದ ಪ್ರಾರಂಭದಲ್ಲಿ ಅಸಂಹಿತತೆಯಾ ನಿರ್ದೇಶವಾದ ಒಂದೇ ಒಂಕಾರ ಅಥವಾ ಮಾಂಗಲಿಕವಾದ ಒಂದು ಒಂಕಾರ, ಅವಯವ್ಯಾಸೂತ್ರವಾದ ಒಂದು ಒಂಕಾರ ಎಂಬ ಎರಡೂ ಕಲ್ಪಗಳನ್ನೂ ಸಂಗ್ರಹಿಸಿ ಭಾವೈದೀಪಿಕಾಕಾರರು ವಿವರಣೆಯನ್ನು ತೋರಿಸಿರುತ್ತಾರೆ.

ಆ ವಾಕ್ಯಗಳು ಹೀಗಿವೆ.

"ಅತ್ರಸೂತ್ರೇ ಆದ್ವಂತಯೋರೋಂಕಾರಃ ಉಚ್ಚಾರಣೇಯಃ
ತತ್ರ ಆದ್ವಃ ಏಕವಿವದ್ಯಜ್ಞಾದ್ಯಪ್ಪೋ ಭಯಾರ್ಥಃ
ಅತಃ ವಿವ ಸೂತ್ರಾವಯವಃ
ಸರ್ವಸೂತ್ರೇಷು ಅನುವೃತ್ತಾರ್ಥಂ ಅಸಂಹಿತತಯಾ ಉಚ್ಚಾರ್ಯತೇ
ಅಥವಾ ಅದೌ ಒಂಕಾರದ್ವಯಮ್
ಅದ್ಯಜ್ಞಾರ್ಥೋ ದ್ಯಜ್ಞಾರ್ಥಗೋತಿ
ಅಂತೇಶುಪದ್ಧದ್ವಯೇಷು ಅದ್ಯಜ್ಞಾರ್ಥಃ ವಿವ ಒಂಕಾರಃ ಇತಿ

ಅಂದರೆ ಸೂತ್ರನಿರ್ದೇಶದ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಪಕ್ಷದ್ವಯದ (ಎರಡು ಪಕ್ಷಗಳ) ಪ್ರಕಾರ ಸೂತ್ರವನ್ನು (ಜಿಜ್ಞಾಸಾ ಸೂತ್ರವನ್ನು ಈ ಕೆಳಗೆ ಕಂಡಂತೆ) ಉಚ್ಚರಿಸಬೇಕೆಂದು ಅಭಿಪ್ರಾಯ.

ಅಸಂಖ್ಯತೆಯು ನಿರ್ದೇಶ ಮಾಡದೇಕೆಂಬ ಶ್ರೀಮನ್ಮಾತುರಾಕಾರರ ವಶ್ಯದಂತೆ

ಓಂ - ಅಥಾತೋ ಬ್ರಹ್ಮವಚ್ಚಾಸಾಂ ಓಂ

ಎಂದು ಸೂತ್ರದ ನಿರ್ದೇಶವು. ಸನ್ಮಾಯತ್ಯಾವೇಕಾರರ ಅಭಿಪ್ರಾಯದಂತೆ

ಓಂ ಓಂ ಅಥಾತೋ ಬ್ರಹ್ಮವಚ್ಚಾಸಾಂ ಓಂ

ಎಂದು ಮೊದಲು ಎರಡು ಓಂಕಾರಯುಕ್ತವಾದ ಸೂತ್ರದ ವಾಕ್ಯವು.

ಅವಾತಾ ಸನ್ಮಾಯ ರತ್ನಾವಳಿಯ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನಕ್ಕೂ ನ್ಯಾಯಸುಧೆಗೂ ತೋರತ್ಯ ವಿರೋಧವು ಈ ರೀತಿ ಇದೆ.

ಸನ್ಮಾಯವೇ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನದಲ್ಲಿ ಶ್ರೀಮನ್ಮಾತುರ ಕೀರ್ತನ

“ಓಂಕಾರಮೃತ್ಯುವಶೋಂಕೃತಂ ಬ್ರಹ್ಮೇತಿ ವಚನಾತ್
ಪ್ರತ್ಯಧಿಕರಣಮಾವರ್ತಮಾಸತ್ಯಾತ್ ಪೃಥಗುಚ್ಚಾರಿತೋ ವೇದಿಕವೈಃ
ಹಾತ್ಯಾಭಕಬ್ರವತ್ ಸೂತ್ರೋಪನಿಬದ್ಧಃ”

ಎಂದು ಹೇಳಿದ್ದಾರೆ. ಈ ವಾಕ್ಯದಿಂದ ಪ್ರಥಮಸೂತ್ರವಾದ ಬ್ರಹ್ಮಸಾ ಸೂತ್ರದಲ್ಲಿ ಅಥ ಶಬ್ದದಂತೆ ಓಂಕಾರವು ಸೂತ್ರವಯುವಾಗಿಲ್ಲವೆಂದು ತೋರುತ್ತದೆ. ಸೂತ್ರಕ್ಕಿಂತಲೂ ಓಂಕಾರವು ಪ್ರತ್ಯೇಕವಾಗಿಯೇ ಇರುವುದಾಗಿ ಅಭಿಪ್ರಾಯವಾಗುತ್ತದೆ.

ಹೀಗೆ ಹೇಳಿದರೆ ಅನುವ್ಯಾಖ್ಯಾನದಲ್ಲಿ “ತತ್ವತಾರಾಥ ಮೂಲತ್ವಂ” ಇತ್ಯಾದಿ ಗ್ರಂಥದಿಂದಲೂ, ಓಂ ತತ್ವವಾಚೀತ್ಯೋಂಕಾರೋ ವಶ್ಯಸೌ ತದ್ಭೂತೋತಾ” ಎಂಬ ಗ್ರಂಥಭಾಗದಿಂದಲೂ ಗುಣಪೂರ್ಣತ್ವಾದಿರೂಪವಾದ ಅರ್ಥವನ್ನು ಹೇಳಿರುವರು. ಸರ್ವವೇದಾಗಿಂದಲೂ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನ ಮಾಡಲ್ಪಟ್ಟ ಓಂಕಾರದ ಅರ್ಥವನ್ನು ಹೇಳತಕ್ಕ ಶ್ರೀವಾರಾಯಣವರದಿಂದ ವಾಚ್ಯನಾದವನಿಗೆ ಸರ್ವವೇದಾರ್ಥತ್ವವಿರುವುದರಿಂದ ಬ್ರಹ್ಮಮೀಮಾಂಸಾಶಾಸ್ತ್ರ ವಿಷಯಕ್ಕೆವು ಉಂಟೆಂಬುದನ್ನು ತೋರಿಸುವುದಕ್ಕಾಗಿಯೇ ತೋರು ಸೂತ್ರಾರ್ಥವನ್ನು ನಿರ್ವಚನ ಮಾಡುವುದಕ್ಕಲ್ಲವೆಂದು ಹೇಳಬೇಕು. ಓಂದು ವೇಳೆ “ಓಂ ತತ್ವವಾಚೀತ್ಯೋಂಕಾರೋ” ಎಂಬ ವ್ರತವಾದವೆಯಿಂದ ಓಂಕಾರವು ಪ್ರಥಮ ಸೂತ್ರದ ಅರ್ಥವೆಂದು ಹೇಳುವುದಾದರೆ, ಸ ವಿವ ಭಗವತ್ಪ್ರಾರ್ಥೋ ನಾರಾಯಣ ವದೋದಿತಾ” ಇತ್ಯಾದಿಯಾಗಿ ಅನುವ್ಯಾಖ್ಯಾನದಲ್ಲಿ ಭಗವಂತನಿಂದ ಬರೆಯಲೂ ಅರ್ಥವನ್ನು ಹೇಳಿರುವುದರಿಂದ ಭಗವಂತಿ ಬರೆಯಲೂ ಸು ಪ್ರಥಮ ಸೂತ್ರದ ಅರ್ಥವೆವಳೆಂದು ಹೇಳಬೇಕಾದೀತು. ಆದರೆ ಹಾಗೆಲ್ಲ ಆದಹಾಗೂ ಓಂಕಾರವು ಪ್ರಥಮಸೂತ್ರಕ್ಕೆ ಅವಯವವಾಗಿ ಸಂಬಂಧವುಳ್ಳವೆಂದು ಸನ್ಮಾಯವೇಕಾರರ ಅಭಿಪ್ರಾಯವೆಂದು ಅವಾತಾ ತೋರುತ್ತದೆ. ನ್ಯಾಯಸುಧೆಯಲ್ಲಾದರೂ ಅವಯವವೆಂದೇ ತೀರ್ಮಾನಿಸುವುದರಿಂದ

“ಓಮಮನುಮಾತೇ ನಿರ್ದೇ ನಿರವಾದೇನ ಆದೌ ಉಚ್ಚಾರಣೇನ ಓಂಕಾರ್ಯ ಪ್ರಥಮಸೂತ್ರವಯುವಯವ
ತ್ವಾದೌ ಉಕ್ತಂ ಉಪಪನ್ನಮ್” ಇತಿ

(ನ್ಯಾಯಸುಧಾ ಜಿಜ್ಞಾಸಾದಿಕರಣ) ಅಂತೂ ಶ್ರೀ ಪದ್ಮನಾಭತೀರ್ಥರ ಟೀಕಾವಾಕ್ಯಕ್ಕೂ, (ಪ್ರಾದೇನ ಟೀಕೆಗೂ) ನ್ಯಾಯಸುಧೆಗೂ ಪರಸ್ಪರ ವಿರೋಧವೆಂದು ಅವತತಾ ತೋರಿ ಬರುತ್ತಿದೆ.

ಇದನ್ನು ತಾತ್ಪರ್ಯಚಂದ್ರಿಕಾಕಾರರು ಪರಿಹರಿಸುತ್ತಾರೆ.

ಆ ವಾಕ್ಯಗಳು ಈ ರೀತಿ ಇವೆ.

“ಯದ್ವಾ, ಮಾಸ್ತು “ಸುವತ್ಸನೋಂಕೃತಂ” ಇತ್ಯನೇನ ಸಾಧಾರಣೋಂಕಾರಸ್ಯ ಅದ್ವ
ಸೂತ್ರಾವಯವತಾ” |

ತಥಾಪಿ ಓಂಕಾರಶ್ರುತಶ್ಚ ತಸ್ಮಾತ್ ಶ್ರುತಮಿತಿ ಕೃಮಾತ್ |

ತದ್ವೇತುತ್ವಂ ವದಂತ್ಯಾಪಿ ತ್ವತೀಯೋಷ ಉದಾಹೃತಃ |

ಅತಕ್ಕಪೂರ್ವಂ ಉಚ್ಚಾಯಾಃ ಸರ್ವವಿತೇಸತಾಂಮಹಾ” ಇತಿಭಾಷ್ಯೋದಾಹೃತಸ್ಯೈತ್ಯಾ

ಅಥಾತಃ ಶಬ್ದ ಶುಲ್ಕತಯಾ, ಅದ್ವಸೂತ್ರಾವಯವತ್ವೋಕ್ತಿಃ ಯುಕ್ತಾ |

ಏವಂ ಚ ಸನ್ನ್ಯಾಯ ರತ್ನಾವಳಿ

ಸುವತೀತ್ಯಾದಿಶ್ರುತಿಪ್ರಾಪಿತಸಾಧಾರಣೋಂಕಾರವಿಷಯಾ |

ಸುಧಾತು “ಓಂಕಾರಶ್ವೇತ್ಯಾದಿ”

ಸ್ವೈತಿಪ್ರಾಪಿತಾಸಾಧಾರಣೋಂಕಾರವಿಷಯೇತಿತ್ಯಪ್ಪವ್ಯಮ್” |

ಅಭಿಪ್ರಾಯ :- ಸನ್ನ್ಯಾಯರತ್ನಾವಳಿಗೂ ನ್ಯಾಯಸುಧೆಗೂ ಅವತತಾ ವಿರೋಧವು ತೋರಿ ಬರುವುದಾದರೂ ವಿಚಾರ ಮಾಡಲಾಗಿ ಯಾವ ವಿರೋಧವೂ ಇರುವುದಿಲ್ಲ. ಸನ್ನ್ಯಾಯರತ್ನಾವಳಿಯಲ್ಲಿ “ಓಂಕಾರಸುವೃದ್ಧಗುಚ್ಛಾರಿತೋ ವೇದಿತವ್ಯಃ” ಎಂದು ಸೂತ್ರಕ್ಕೆ ಅಥ ಶಬ್ದದಂತೆ ಅವಯವವಾಗಿಲ್ಲವೆಂದು ಹೇಳಿರುವುದು ಮಾಂಗಳಿಕವಾಗಿ “ಸುವತ್ಸನೋಂಕೃತಂ ಪ್ರಹ್ಲ” ಎಂಬ ನಿಂದಾರ್ಥವಾದರೂಪವಾದ ಶ್ರುತಿಪ್ರಾಪಿತವಾದ ಓಂಕಾರಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಪಟ್ಟದ್ದು.

ನ್ಯಾಯಸುಧೆಯಲ್ಲಾದರೋ ಅವಯವವೆಂದು ಹೇಳಿರುವುದು.

“ಓಂಕಾರಶ್ರುತಶ್ಚ ಶಬ್ದವೇತಿ ಪ್ರಹ್ಲಣಾವುರಾ” ಎಂಬ ಗಾರುಡತ್ವೈತ್ಯುಕ್ತವಾದ ಅಸಾಧಾರಣವಾದ ಓಂಕಾರದ ವಿಷಯವಾಗಿದೆ. ಅಂದರೆ ಭಿನ್ನಭಿನ್ನವಿಷಯವಾಗಿರುವುದರಿಂದ ಪ್ರಾದೇನಟೀಕಾವಾಕ್ಯಕ್ಕೂ ನ್ಯಾಯಸುಧಾ ವಾಕ್ಯಕ್ಕೂ ವಿರೋಧವಿಲ್ಲವೆಂದು ತಾತ್ಪರ್ಯಚಂದ್ರಿಕಾಕಾರರು ವಿರೋಧಪರಿಹಾರವನ್ನು ತೋರಿಸುತ್ತಾರೆ.

ಅಥವಾ ಎಂದು ತಾತ್ಪರ್ಯಚಂದ್ರಿಕಾಕಾರರಾದ ಶ್ರೀ ವ್ಯಾಸರಾಜರು ಸನ್ನ್ಯಾಯ ರತ್ನಾವಳಿಯ ವಾಕ್ಯದಲ್ಲಿ ಬಳಸಿರುವ “ವೃದ್ಧಗುಚ್ಛಾರಿತೋ ವೇದಿತವ್ಯಃ” ಎಂಬ ವಾಕ್ಯದಲ್ಲಿರುವ “ವೃದ್ಧತ” ಎಂಬುದರಿಂದ ಹೇಳಿರುವ ವೃದ್ಧಶ್ರುತಿ ಅರ್ಥವಿಶೇಷವನ್ನು ನಿರೂಪಿಸಿ ವಿರೋಧ ಶಂಕೆಯನ್ನು ಪರಿಹರಿಸುತ್ತಾರೆ.

ಆ ವಾಕ್ಯವು ಈ ರೀತಿ ಇದೆ.

“ಯದ್ವಾ ಸನ್ನ್ಯಾಯರತ್ನಾವಳಿಶ್ರುತಶ್ಚ ಶ್ರುತಂ ಉಪಮಾನತುಂ ನ ತು ವಾಕ್ಯೋಪನಿವೃತ್ತಯಾ
ಇತ್ಯವಿರೋಧ ಇತ್ಯಾದಿ ದೃಷ್ಟವ್ಯಮ್” || ಇತಿ ||

ನಿಂದಾರ್ಥವಾದರೂಪವಾದ ಶ್ರುತಿಪ್ರಾಪ್ತವಾದ ಲಿಂಗಾರ್ಥೇನೇ ಗುರುತ ಸ್ವತಃವಿಷಯವ್ಯವಸ್ಥಾ ಸಂಭವಿಸುವುದರಿಂದ ಮೊದಲು ಎರಡು ಲಿಂಗಾರ್ಥಗಳನ್ನು ಕಲ್ಪಿಸಬೇಕಾಗಿಲ್ಲ. ಒಂದೇ ಲಿಂಗಾರವಿರುವುದಾದರೂ ಪರಸ್ಪರ ಟೀಕೆಗಳಿಗೆ ವಿರೋಧವಿಲ್ಲವೆಂಬ ಅಭಿಪ್ರಾಯದಿಂದ "ಯದ್ವಾ" ಎಂಬ ತಾತ್ಪರ್ಯಚಂದ್ರಿಕಾವ್ಯಾಕ್ಯವು ಪ್ರಾರಂಭವಾಗಿದೆ ಎಂದು ತಾತ್ಪರ್ಯಚಂದ್ರಿಕಾವ್ಯಾಖ್ಯಾನಕಾರರಾದ ಶ್ರೀ ರಾಘವೇಂದ್ರ ಗುರುಸಾರ್ವಭೌಮರು ಪ್ರಕಾಶ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನದಲ್ಲಿ ಅವತಾರಿಕೆಯನ್ನು ಕೊಟ್ಟಿರುತ್ತಾರೆ.

ತಾತ್ಪರ್ಯಚಂದ್ರಿಕಾವ್ಯಾಖ್ಯಾನವಾದ ಗುರುತಾರ್ಥವೆಂಬ ಮತ್ತೊಂದು ವ್ಯಾಖ್ಯಾನದಲ್ಲಿ ಲಿಂಗಾರವ್ಯಯ ಕಲ್ಪನೇ ಗೌರವ ಟೀಕುರುಚೇರಾತ್ "ಯದ್ವೇತಿ" ಎಂದು ಎರಡು ಲಿಂಗಾರ್ಥ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಅರುಚಿಯನ್ನು ತೋರಿಸಿರುತ್ತಾರೆ.

ಮೊದಲು ಎರಡು ಲಿಂಗಾರ್ಥಗಳು ಪಕ್ಷದಲ್ಲಿ ಹೇಗೆ ಒಂ ನಮೇ ನಾರಾಯಣಾಯ ಒಂ ಎಂಬ ನಾರಾಯಣಾ ಪೂಜಾರ ಮಂತ್ರದಲ್ಲಿ ಒಂದು ಲಿಂಗಾರವು ಮಂತ್ರಾವಯವವಾಗಿಯೂ, ಆರಂಭದಲ್ಲಿರಾತ್ಯ ಮಾರ್ಗಗಳವಾದ ಲಿಂಗಾರವೂ ಕಡೆಯಲ್ಲಿರಾತ್ಯ ಲಿಂಗಾರವೂ ಹೀಗೆ ಮೊದಲನೆಯ ಕಡೆಯ ಈ ಎರಡೂ ಲಿಂಗಾರಗಳೂ ಕೇವಲ ಅದ್ವೈತಾರ್ಥಗಳಾಗಿ ಮಾರ್ಗಗಳಾಗಿವೆಯೋ ಅದರಂತೆ ಪ್ರಥಮಸೂತ್ರದಲ್ಲಿ ಒಂದು ಲಿಂಗಾರವು ಸೂತ್ರಾವಯವವಾಗಿಯೂ ಮತ್ತೊಂದು ಅದ್ವೈತಾರ್ಥಗಳೆಂಬ ಅಭಿಪ್ರಾಯದಿಂದ ಒಟ್ಟು ಮೂರು ಲಿಂಗಾರ್ಥಗಳು ಅಭಿಪ್ರಾಯ. ಮೊದಲನೆಯದು ಅದ್ವೈತಾರ್ಥಕ ವಾದುದರಿಂದ ಸೂತ್ರದ ಅವಯವವಲ್ಲ. ಎರಡನೆಯದು ಓತ್ಪತ್ತಿರೂಪವಾದ ಅರ್ಥವನ್ನು ಹೇಳುವುದರಿಂದ ಸೂತ್ರಾಭಿಪ್ರಾಯದ ಬ್ರಹ್ಮಕಲ್ಪಾರ್ಥವಾದ ವಿಷ್ಣುವಿನಲ್ಲಿ ಅನ್ವಯವನ್ನು ಹೊಂದುವ ಗುಣವಾರ್ಣಾತ್ಪತ್ತಿರೂಪವಾದ ಅರ್ಥವನ್ನು ಪ್ರತಿ ಪಾದಿಸುತ್ತಿರುವ ಪ್ರಯುಕ್ತ ಸೂತ್ರಾವಯವವಾಗಿದೆ ಎಂದು ಅಭಿಪ್ರಾಯ. ಅಂತಿಮಕಲ್ಪದಲ್ಲಿ 'ವೃಥ ಗುಚ್ಛಾರಿತೋ ವೇದಿತವ್ಯ' ಎಂಬುದಕ್ಕೆ ಸರ್ವಸೂತ್ರಗಳಲ್ಲಿ ಉಚಿತವೆಯಾಗಿದೆ. ಈ ಸೂತ್ರಕ್ಕೆ ಮಾತ್ರ ಸಂಬಂಧವಿದ್ದು ಎಂದು ಅರ್ಥವಲ್ಲ, ಈ ಮೊದಲನೆಯ ಸೂತ್ರದಲ್ಲಿ ಅನ್ವಯಪ್ರತಿಯೋಗಿಯಾದ ಅರ್ಥವೇ

ಮರ್ಶವೂ ಅಲ್ಲ ಎಂದು ಅರ್ಥವಲ್ಲ. ವಿಮಲ ಅನುವ್ಯಾಖ್ಯಾನದಲ್ಲಿ ಲಿಂಗಾರಕ್ಕೆ ಓತ್ಪತ್ತಿರೂಪವಾದ (ಗುಣವಾರ್ಣಾತ್ಪತ್ತಿರೂಪವಾದ) ಅರ್ಥವನ್ನು ಹೇಳಿದುದೂ ಸಂಗತವಾಗಿಯೇ ಇದೆ ಎಂದು ಅಭಿಪ್ರಾಯ.

ಶ್ರೀಮನ್ಮಾಯಸುಧಾಗ್ರಂಥವು ಮನ್ಮಯ ರತ್ನಾವಳಿ ಎಂಬ ಪ್ರಾಚೀನವಿಕೀರಣ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನರೂಪವೇ ಆಗಿರುವುದರಿಂದ ವಿರೋಧವಿಲ್ಲವೆಂಬ ಅಭಿಪ್ರಾಯವನ್ನು ಚಂದ್ರಿಕಾವ್ಯಾಖ್ಯಾನಕಾರರು ತೋರಿಸಿರುತ್ತಾರೆ.

"ತಥಾ ಚ ಸುಧಾಯಾ ಮನ್ಮಯ ರತ್ನಾವಳಿವ್ಯಾಖ್ಯಾನರೂಪವ್ಯಾಕ್ಯ ನ ವಿರೋಧ ಇತಿಭಾವಃ" || ೧೩ ||

ಎಂದು ಗುರುತಾರ್ಥವು ವ್ಯಾಖ್ಯಾನದ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನವಾಗಿದೆ. ಈ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಮನ್ಮಯಸುಧಾಗ್ರಂಥಕ್ಕೆ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನವಾಗಿರುವ ಕಾಶಿ ಆಚಾರ್ಯರ ಚಿನ್ನಸೇವ್ಯವ್ಯಾಖ್ಯಾನ ಇದೇ ಅಭಿಪ್ರಾಯವನ್ನು ಸಮರ್ಥಿಸುತ್ತದೆ. ಕಾಶಿ ಆಚಾರ್ಯರ ಚಿನ್ನಸೇವ್ಯವ್ಯಾಖ್ಯಾನ ಗುರುಸಾರ್ವಭೌಮರಾಗಿದೆ.

"ಲಿಂಗಾರಾರ್ಥಕ್ಕೆ ಪ್ರಥಮಸೂತ್ರವಾಕ್ಯಾರ್ಥವುಳ್ಳೇ ತದಂತರ್ಥವೇನ ಬ್ರಹ್ಮವಿದ್ಯಾಶ್ವತಃಪ್ರಾಪ್ತಃ ಲಿಂಗಾರಾತ್ಮವಾದುಃ ಲಿಂಗಾರೋಚ್ಚಾರಣ ಪ್ರಸಂಗಇತಿಭೇದಿತ್ಯಾಪತ್ತಿಃ ||

ಅತಃ ಏವ ಸನ್ನ್ಯಾಯ ರತ್ನಾವಲಿಂ ಒಂಕಾರಸ್ವ ಪೃಥಕ್ಸ್ತೋತ್ರೇಃ |
 ಸುಧಾಯಾಂ ಅವಯವತ್ವೋಕ್ತೇಶ್ಚ |
 ಭಿನ್ನವಿಷಯತ್ವೇನಾಪಿ ಅವಿರೋಧಃ ಚಂದ್ರಿಕಾಯಾಂ ಉಕ್ತಃ |
 ನ ಚೈವಮಾದ್ಯಸ್ಯ ಅನವಯವಭೂತೋಂಕಾರಸ್ವ ಸರ್ವತ್ರ ಅನುಗತ್ಯರ್ಥಂ
 ಅಸಂಹಿತತಯಾ ನಿರ್ದೇಶೇಽಪಿ ದ್ವಿತೀಯಸ್ಥಾರಯವಭೂತೋಂಕಾರಸ್ವ
 ಅಥಾದಿತಬ್ರವತ್ ಸಂಹಿತತಯೈವ ನಿರ್ದೇಶೋ ಯುಕ್ತಃ ಇತಿವಾಚ್ಯಮ್ |
 ಸೂತ್ರಕಾರೇಣ, ಅನ್ಯಯಸಮರ್ಪಕತ್ವೇನ, ಅನುಗತ್ಯರ್ಥತ್ವೇನ ಚ ವಿಶಸ್ತೈವೋಂಕಾರಸ್ವ
 ಪೃಥುಯುಕ್ತತ್ವಾತ್ |
 ಅತಃ ಏವಸರ್ವಾಸ್ತುಪಿ ಬ್ರಹ್ಮವಿದ್ಯಾಸು ಆದ್ಯಂತಯೋಃ ಒಂಕಾರಸ್ಯೋಹಃ ಇತ್ಯಪಿಸಾಧು
 ಸಂಗಚ್ಛತಃ |
 ಆದಿಸೂತ್ರಾದೌ ವಿಶತ್ಯ ಸಾಕ್ಷಾದ್ಬ್ರೂರಿತತ್ವೇಽಪಿ ಅನ್ಯತ್ಯ ಅಧ್ಯಾಪಾಯಿತ್ವಾತ್ |
 ಅತಃ ಏವ ಸೂತ್ರಕಾರಾನುಬ್ರೂರಿತತ್ವಜ್ಞಾಪನಾರ್ಥಂ ಆದ್ಯಂತಯೋಃ ಒಂಕಾರಂ ಅಸಂಹಿತ
 ತಯೈವ ಉಚ್ಚಾರಯಂತೀತಿರ್ಥೇಯಮ್" || ೧೩ ||

ಈ ಮೇಲೆ ಕಂಡ ಕಾಶೀ ಚಿವುಡೇ ವಾಕ್ಯಗಳ ಅಭಿಪ್ರಾಯವನ್ನು ಒಂದೆಯೇ ವಿವರಿಸಲಾಗಿದೆ.

ಶ್ರೀಮದ್ವಯತೀರ್ಥರಿಂದ ರಚಿತವಾಗಿರುವ ಶ್ರೀಮನ್ಮಾಯಸುಧಾ ಗ್ರಂಥಕ್ಕೆ ಒಟ್ಟು ಇಪ್ಪತ್ತೆರಡು ವ್ಯಾಖ್ಯಾನಗಳು
 ಪ್ರಸಿದ್ಧವಾಗಿವೆ. ಅದರಂತೆ ತತ್ವಪ್ರಕಾಶಿಕಾ ಗ್ರಂಥಕ್ಕೆ ಪ್ರಸಿದ್ಧಗಣದ ಇಪ್ಪತ್ತನಾಲ್ಕು ವ್ಯಾಖ್ಯಾನಗಳಲ್ಲಿ ಕೆಲವು ಅಚ್ಚಾಗಿವೆ. ಮತ್ತೆ
 ಕೆಲವು ಪಶ್ಚಾತ್ತಿಖಿತ ಪ್ರತಿಗಳಾಗಿವೆ. ಅಚ್ಚಾಗಿರುವ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನಗಳ ಪೈಕಿ "ಅಭಿನವ ಚಂದ್ರಿಕಾ" ಎಂಬ ಹೆಸರಿನಿಂದ ಶ್ರೀ
 ಸತ್ಯನಾಥ ಒತ್ತಿಗಳು ಒಂದು ವ್ಯಾಖ್ಯಾನವನ್ನು ರಚಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಜಿಜ್ಞಾಸಾಧಿಕರಣದ ಸೂತ್ರದ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಅವರ
 ಅಭಿಪ್ರಾಯವು ಪ್ರತ್ಯೇಕವಾಗಿಯೇ ಇದೆ. ಬ್ರಹ್ಮಮೇವಾಂಶಾ ಶಾಸ್ತ್ರದ ಮೊದಲನೆಯ ಸೂತ್ರವು. "ಅಥಾತೋ
 ಬ್ರಹ್ಮಜಿಜ್ಞಾಸಾ" ಎಂದು ಒಂದು ಸೂತ್ರವು. ಮತ್ತೊಂದು "ಓ ಅಥಾತೋ ಜಿಜ್ಞಾಸಾ" ಎಂದು ಎರಡನೇ ಸೂತ್ರವು.
 ಹೀಗೆ ವಾಣಾಂತರವೆಂಬ ಅಭಿಪ್ರಾಯದಿಂದ ಎರಡು ಸೂತ್ರಗಳೆಂದು ಎರಡು ಪಠ್ಯಗಳನ್ನೂ ತೋರಿಸಿ, ತಮ್ಮ ಅಭಿಪ್ರಾಯಕ್ಕೆ
 ಪೋಷಕವಾಗಿ ಸೂತ್ರಭಾಷ್ಯ ವಾಕ್ಯಗಳನ್ನೂ, ಟೀಕಾವಾಕ್ಯಗಳನ್ನೂ, ಅನುವ್ಯಾಖ್ಯಾನಗಳನ್ನೂ, ನ್ಯಾಯಸುಧಾ ವಾಕ್ಯಗಳನ್ನೂ
 ಉದಾಹರಿಸಿ ಸಮರ್ಪಿಸಿರುತ್ತಾರೆ.

ಬ್ರಹ್ಮಶಬ್ದದಿಂದ ಕೂಡಿರುವ ಪಾರದರ್ಶಿ ಒಂಕಾರವಿಲ್ಲ. ಒಂಕಾರಸಹಿತವಾದ ಪಾರದರ್ಶಿ ಬ್ರಹ್ಮಶಬ್ದಕ್ಕೆ ಪ್ರವೇಶವಿಲ್ಲ.
 ಎಂದು ಅಭಿಪ್ರಾಯ.

ಒಂದೇ ಅಧಿಕರಣದ ಒಂದು ಸೂತ್ರದಲ್ಲೇ ಪಾರಭೇದಕ್ಕೆ ಉದಾಹರಣೆಯಾಗಿ ಬ್ರಹ್ಮಸೂತ್ರದಲ್ಲಿ ಎರಡನೇ
 ಅಧ್ಯಾಯದಲ್ಲಿನ ಎರಡನೇ ಪಾದದ ನಾಲ್ಕನೇ ಅಧಿಕರಣದ ಓ ಪುರುಷಾತ್ಮವದಿತಿ ಚೇತ್ರಧಾಪಿ ಓ ಎಂಬ ಸೂತ್ರವನ್ನೂ
 ಉದಾಹರಿಸಿರುತ್ತಾರೆ. ಈ ಸೂತ್ರದಲ್ಲಿ ತತ್ವಾಪಿ, ತಥಾಪಿ ಎಂದು ಪಾರದ ವ್ಯತ್ಯಾಸವಿದೆ. ಎಂದು ಅವರ ಅಭಿಪ್ರಾಯ.

ಈ ಸೂತ್ರಕ್ಕೆ ಸೂತ್ರಭಾಷ್ಯದಲ್ಲಿ "ತತ್ಪ್ರತಿಪದಾತ್ಯೇ ದೃಷ್ಟಾಂತಾಭಾವಾತ್" ಎಂದು ತತ್ಪ್ರತಿ ಎಂಬ ಮಾತನ್ನು ತೋರಿಸಿದ್ದಾರೆ.

ಅನುವ್ಯಾಖ್ಯಾನದಲ್ಲಿ "ತಥಾಪಿ ಅಬುದ್ಧಿವ್ಯಾಪ್ತಾಃ ಉಕ್ತದೋಷಾ ಸಮೋ ಭವತ್" ಎಂದು ವ್ಯಾಖ್ಯಾನ ಮಾಡಿರುವುದರಿಂದ ಒಂದೇ ಸೂತ್ರದಲ್ಲೂ ವಾಚನೀಯವು ಇರುವುದಕ್ಕೆ ಇದೊಂದು ನಿರರ್ಥಕವೆಂದು ಸಮರ್ಥಿಸಿರುವರು. ಭಾಷ್ಯದೀಪಿಕಾಕಾರ್ಯರು ಭಾಷ್ಯದೀಪಿಕೆಯಲ್ಲಿ ಈ ಸೂತ್ರವಾಚನವನ್ನು ತಥಾಪಿ ಎಂದೇ ತೋರಿಸಿ, "ತತ್ಪ್ರತಿಪದ ಸೂತ್ರವಾಚೀಽಪಿ ಅಯಮೇವಾರ್ಥೋ ದೋದೃಷ್ಟ" ಎಂದು ತೇಕ ಸೂತ್ರಭಾಷ್ಯಕ್ಕೆ ಮೂಲಭೂತವಾದ ಸೂತ್ರದ ವಾಚನವನ್ನು ತಥಾಪಿ ಎಂದೇ ಉಲ್ಲೇಖಿಸಿರುವರು. ಅಧಿನವಚಂದ್ರಿಕಾಕಾರಂಕತೆ ಸೂತ್ರಭಾಷ್ಯದ ಮೂಲಭೂತವಾದ ಸೂತ್ರದ ವಾಚನವನ್ನು "ತತ್ಪ್ರತಿ" ಎಂದು ನಿರ್ದೇಶ ಮಾಡಿಲ್ಲ.

ತತ್ಪ್ರತಿಪದಿಕಾ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನಕಾರರಾದ ಭಾವಪೋಧಕಾರರೂ ಸಹ

"ಸೂತ್ರೇಕಫೇತ್ಯಪ್ಯಪ್ರತಿಃ" ಅಪ್ಪಯಾನಾಂ ಅನೇಕಾರ್ಥಾತ್ಪ್ರಾತ್ ಎಕಸ್ಯ "ತತ್ಕೇತೃರ್ಥ ಕೃಂ, ದ್ವಿತೀಯಸ್ಯ" ವ್ಯತಿರೇಕಾನವ್ಯತಿರೇಕಪ್ರಕರಣಮರ್ಕಶತ್ವಮ್"।
ತಥಾ ಚ ತತ್ಪ್ರತಿ = ಪುರುಷಾತ್ಪಾದಾವತಿ।

ಎಂದು ಸೂತ್ರಭಾಷ್ಯಾನುಸಾರಿಯಾದ ಸೂತ್ರವಾಚನವನ್ನು "ತಥಾಪಿ" ಎಂದೇ ತೋರಿಸಿ, "ತಥಾಪಿ" ಎಂಬುದಕ್ಕೇನೇ "ತತ್ಪ್ರತಿ" ಎಂದು ವ್ಯಾಖ್ಯಾನ ಮಾಡಿರುತ್ತಾರೆ. ಅಂದರೆ ಅಧಿನವಚಂದ್ರಿಕೆಯ ಅಧಿಪ್ರಾಯವು ಭಾವಪೋಧಕಾರರ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನಕ್ಕೆ ವಿರುದ್ಧವಾಗಿದೆ.

ಪ್ರಚೀನ ಚಿಕಿತ್ಸಕಾರರಾದ ತತ್ಪ್ರತಿಪದಿಕಾರರ ಸೂತ್ರಭಾಷ್ಯವ್ಯಾಖ್ಯಾನವಾದ ತತ್ಪ್ರತಿಪದಿಕಾವದಲ್ಲೂ ಸಹ "ಓ ಪುರುಷಾತ್ಪದವಿತಿಚೇತ್ಯಥಾಪಿ" ಓ ಎಂಬಲ್ಲಿ ತಥಾಪಿ ಎಂಬ ವಾಚವನ್ನೇ ಇಟ್ಟುಕೊಂಡು ಅದಕ್ಕೆ ತತ್ಪ್ರತಿ ಎಂಬ ಅರ್ಥವನ್ನು ಭಾಷ್ಯಕಾರರು ಮಾಡಿರುವಂತೆ ಅಧಿಪ್ರಾಯವಾಗಿರುತ್ತದೆ.

ಅಧಿನವಚಂದ್ರಿಕಾವ್ಯಾಖ್ಯಾನಕ್ಕೆ ತತ್ಪ್ರತಿಪದಿಕಾ ವಿರೋಧವೂ ಕಂಡುಬಂದಿದೆ. ತತ್ಪ್ರತಿಪದಿಕಾಭಾವದಿವ ಸೂತ್ರ ಪ್ರತಿಪದಿಕಾತ್ಮಕ ಪ್ರತಿಯಲ್ಲೂ ಸೂತ್ರಭಾಷ್ಯಕ್ಕೆ ಮೂಲಭೂತವಾದ ಸೂತ್ರವಾಚವು "ಓ" ಪುರುಷಾತ್ಪದವಿತಿ ಚೇತ್ಯಥಾಪಿ ಓ" ಎಂದು "ತಥಾಪಿ" ವದಭಿಪ್ರಾಯವಾಗಿದೆ. ತತ್ಪ್ರತಿ ಎಂದಿಲ್ಲ.

ತತ್ಪ್ರತಿಪದಿಕಾವ್ಯಾಖ್ಯಾನವಾದ ಶೇಷಾವ್ಯಾಖ್ಯಾನದಲ್ಲೂ ಕೂಡ ಭಾವಪೋಧವ್ಯಾಖ್ಯಾನದಂತೆಯೇ ಸೂತ್ರವಾಚನವನ್ನು ತಥಾಪಿ ಎಂದೇ ತೋರಿಸಿರುವರು . ನ್ಯಾಯಮುಕ್ತಾವಳಯಲ್ಲೂ ಸೂತ್ರವಾಚನವನ್ನು "ತಥಾಪಿ" ಎಂದೇ ನಿರ್ದೇಶ ಮಾಡಿದ್ದಾರೆ.

ನ್ಯಾಯಸುಧಾವ್ಯಾಖ್ಯಾನಕಾರರಾದ ಹಾರೀ ತಿಮ್ಮಣ್ಣ ಅಚಾರ್ಯರು "ಅಧಿನವ ಚಂದ್ರಿಕಾಯಾಂ ತು ಎಂದು ಪ್ರಾರಂಭಿಸಿ, ಅಧಿನವಚಂದ್ರಿಕೆಯಲ್ಲಿ ತೋರಿಸಿ ಸಮರ್ಥಿಸಿರುವ "ಅಥಾತೋ ಪ್ರತ್ಯವಿತ್ಯಾಸಾ, ಓ ಅಥಾತೋ ವಿತ್ಯಾಸಾ ಅಥವಾ ಅಥಾತೋ ಓ ವಿತ್ಯಾಸಾ" ಎಂಬ ವಾಚಾರ್ಥದೊಂದಿಗೆ ಪ್ರಕೃತಿಸಿ ಅಧಿನವ ಚಂದ್ರಿಕೆಯಲ್ಲಿ ವಾಚಾರ್ಥಕ್ಕೆ ಹಾರ್ಥವಾಗಿ ತೋರಿಸಿರುವ ಸೂತ್ರಭಾಷ್ಯದಿವಾಲ್ಮೀಣಿಶ್ವರ ಚರ ಅಧಿಪ್ರಾಯವನ್ನು ತೇಕ ಸಮುಕ್ತವಾಗಿ

ಸ್ವಾಮೀಜಿಯವರು "ಓಂಕಾರ ಬ್ರಹ್ಮಶಬ್ದೋಪೇತಸೂತ್ರೋಪನ್ಯಾಸಸ್ತು ಅಸ್ತತ್ಕೇ ವಿದ್ಯಾ ಶ್ವೇತಾಶ್ವಮೇವ" ಎಂದು ಒಂದೇ ವಾಕ್ಯವೆಂದು ಸಾಧಿಸಿ ಅದಕ್ಕೆ ಪೋಷಕವಾಗಿ ಯತ್ನಕಾರರ ಮತವನ್ನೂ ಕೇಚಿತ್ತಕಾರರ ಮತವನ್ನೂ ಸೂಚಿಸುವವಾಗಿ ಉದಾಹರಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಅಭಿನವಮಂದಿರಕಾರರ ಅಭಿಪ್ರಾಯವನ್ನು ನಿರಾಕರಿಸಿರುತ್ತಾರೆ.

ತಂತ್ರದೀಪಿಕಾ :-

(೨) ಅತ್ರನಯೇ ಚತುರಧ್ಯಾಯಾತ್ಮಕತತ್ವಾಶ್ಚ ಆರಂಭಗೋಯತ್ಯೋಪಯುಕ್ತತಯಾ
ಜಿಜ್ಞಾಸಾ ಕರ್ತವ್ಯತಂ ಸಮರ್ಥತೇ || ೧೩ ||

ಈ ತಂತ್ರದೀಪಿಕಾವಾಕ್ಯವು ಸೂತ್ರಭಾಷ್ಯ ಮತ್ತು ಅನುವ್ಯಾಖ್ಯಾನಗಳಲ್ಲಿ ಸಮರ್ಥಿಸಲ್ಪಟ್ಟ ಬ್ರಹ್ಮಜಿಜ್ಞಾಸಾ ಕರ್ತವ್ಯವಾದ ಸಾರಸಂಗ್ರಹವಾಗಿದೆ.

ಸೂತ್ರಭಾಷ್ಯ ಯತೋ ನಾರಾಯಣವ್ರತಾದಮೃತೇ ನ ಮೋಕ್ಷಃ, ನ ಚ ಜ್ಞಾನಂ ವಿನಾ ಅತ್ಯರ್ಥ ಪ್ರಸಾದಃ ಅತೋ
ವದಿ:- ಬ್ರಹ್ಮಜಿಜ್ಞಾಸಾ ಕರ್ತವ್ಯಾ || ೧೩ ||

ತತ್ವಪ್ರಕಾಶಿಕಾ:- ತತ್ಪಾದಿಸೂತ್ರೋದಂ ಸಂಗತ್ಯಾದಿ |

ಅತ್ರ ಬ್ರಹ್ಮಜಿಜ್ಞಾಸಾಯಾಃ ಕರ್ತವ್ಯತ್ವಸಮರ್ಥನಾತ್, ಅಸ್ಮಿ ಶಾಸ್ತ್ರಸಂಗತಿಃ |

ಅನ್ಯಥಾ ಶಾಸ್ತ್ರಸ್ಯ ಅನಾರಂಭಗೋಯತ್ವಪ್ರಸಂಗತ್ ಸಮರ್ಥನೀಯಮೇತತ್ |

"ಪ್ರೋಯೋಜನಾದಿಸದ್ವಿನಾಶ್ಯ ಬ್ರಹ್ಮಜಿಜ್ಞಾಸಾ ಕರ್ತವ್ಯವ |

ಅತಃ ಶಾಸ್ತ್ರಂ ಆರಂಭಗೋಯಮೋವೇತಿಸಿದ್ಧಮ್ || ೧೩ ||

ಅನುವ್ಯಾಖ್ಯಾನವದಿ:- "ಸ ವಿವ ಸರ್ವದೇವಾರ್ಥೋ ಜಿಜ್ಞಾಸೋನಯಂ ವಿಧೀಯತೇ

ನ್ಯಾಯಸಿದ್ಧಾ:- ವಿಷಯಬಂಧನಂಭವಾತ್ ಜಿಜ್ಞಾಸಾಯಾಃ | ಕರ್ತವ್ಯತಾ ಶಾಸ್ತ್ರಸ್ಯಾನಾರಂಭಗೋ ಯತ್ನಂ
ಸಿದ್ಧಮಿತ್ಯಾಶಯವಾನ್ ಸಾಕಾಂಕ್ಷಸ್ಯ ವಾಕ್ಯಭಾಷ್ಯ ಅಪ್ರತಿಪಾದಕತ್ವಾತ್ ಅಕಾಂಕ್ಷಿತಾಧ್ಯಾಪಾರಂ ಸೂಚಯನ್
ಸೂತ್ರವಾಕ್ಯಾರ್ಥಮಾಹ || ಜಿಜ್ಞಾಸಾ || ೧೩ ||

ತಂತ್ರದೀಪಿಕಾ :-

(೩) ಅತ್ರ ಆದ್ಯಂತಯೋಃ ಓಂಕಾರಃ "ಸ್ವವತ್ಸನೋಂಕೃತಂ ಬ್ರಹ್ಮ
ಪರಸ್ತಾಚ್ಚವಿವೇರ್ಯತೇ" ಇತಿಶ್ರುತಿಸಿದ್ಧಃ |

ಆದ್ಯೋ ದೃಷ್ಟಾದೃಷ್ಟಾರ್ಥಃ, ಅತಃ ವಿವ ವಿತತ್ಸೂತ್ರಾವಯವಾತ್ ಅನ್ಯತ್ರ

ನುಪಂಗೋ ನಸ್ಯಾದಿತಿ ಸರ್ವಸೂತ್ರೇಷ್ವದೃಷ್ಟಮಾತ್ರಾರ್ಥತಯಾ ಆದೌ

ಅನುಪಂಗಾಯ ಅಸಂಹಿತತಯಾ ಪಠ್ಯತೇ, ಅಂತ್ಯಃ ಅದೃಷ್ಟಮಾತ್ರಾರ್ಥಃ |

ನಸೂತ್ರಾವಯವಃ |

ಅನ್ವಯಪ್ರತಿಯೋಗ್ಯಸಮರ್ಪಕ ಇತಿಯಾವತ್ ||

ಈ ಮೇಲೆ ಕಂಡ ತಂತ್ರದೀಪಿಕಾವಾಕ್ಯಗಳು ಶ್ರೀಮದನುಷ್ಠಾಸನ ಮತ್ತು ಶ್ರೀಮನ್ಯಾಯಸುಧೆಯಲ್ಲಿನ ಅತಿವಿಸ್ತಾರವಾದ ಗ್ರಂಥದ ಅರ್ಥ ಸಂಗ್ರಹವಾಗಿವೆ.

ಅ ವಾಕ್ಯಗಳು ಈ ರೀತಿ ಇವೆ.

ಅನುಷ್ಠಾಸನದಲ್ಲಿ 1- ತತ್ಪ್ರಕಾರಾಥಮೂಲವ್ಯಂ ಸರ್ವಾಶಾಸ್ತ್ರಶ್ಚೇವತೇ |
ಸರ್ವಾಪ್ರಾಪ್ತಗತೃಣ ವೃಥಾಸೋಕ್ತಿಯತೇತದಿತ್ಯೇ || ೧೩ ||

ಸುಧಾ - ತರಂತಿ ಅನೇನ ಅನಿವೃತ್ತಿನಿಜಯಮಿತಿ ಒಂಕಾರವ್ತಾರಾ |

ತಾರಶ್ಚ ಅಥ್ಯ = ತಾರಾಘೌ ತಯೋಮೂಲವ್ಯಂ = ಕ್ರಮೇಣ ಅದಿವ್ಯಂ |

ಅದೌಪ್ರಯುಕ್ತೌ ಒಂಕಾರಾಥಶಬ್ದೌ ಇತಿಯಾಮತ್ |

ತತ್ಪ್ರವೃತ್ತಮಸೂತ್ರೇ ಅವಯವತಯಾ ಸರ್ವಾಶಾಸ್ತ್ರಶ್ಚ ಚಾಂಗತಯಾಚೇವತೇಂ ಗೀಕ್ತಿಯತೇ |

ಸೂತ್ರಶ್ಚತೇತಿಶೇಷ |

ವಿತದುಕ್ತಂಭವತಿ |

“ಯಶ್ಚರ್ಯಾಯಾಂತರಂ ವಿಹಾಯ ಅನಯೋರೇವ ಕ್ರಮಾಂತರಂವಿಹಾಯ ಆದಾವೇವೋ ವಾದಾನಂ ತೇನ ಜಾನೇಮೋ ಜ್ಞಾನಕತಯಾ ಅದಿಸೂತ್ರಶ್ಚ, ಕಾರಕತಯಾ ಸಮುಪಶಾಸ್ತ್ರಶ್ಚ ಚೋಪ ಯೋಗಿತ್ವೇನ್ನೈಕೌ ಸೂತ್ರಶ್ಚಾ ವಿವೃತಾವತಿ |

ಅನೇನಾಥಶಬ್ದೋ ಮಂಗಾರ್ಥ ಇತ್ಯಾದಿಭಾವ್ಯಂ ವಿವೃತಂಭವತಿ |

ವಿತದುಕ್ತಂ ಭವತಿ | ಸರ್ವಾದಂ ಹಿ ಸೂತ್ರದಂ ಪ್ರತ್ಯೇಕಂ ಅನೇಕವೇದವಾಕ್ಯವಿಚಾರ

ವಶ್ಯಾದವಾಂತಪ್ರತ್ಯವಿದ್ಯಾ |

“ಕೃತ್ಯಸೋಗುಕ್ತಂ ಪ್ರತ್ಯ ವಶ್ಯಾದ್ವೈತೀಯತ” ಇತಿ ಶ್ಲೋಕಾರ್ಥ ವಾದಾವುತ್ಕರ್ಷತ್
ಸರ್ವಾಶ್ವಒಪ್ಪತ್ಯವಿದ್ಯಾಸು

ಅಧ್ಯಂತಯೋರೋಂಕಾಸೋಪ ಕರ್ತವ್ಯ ಇತಿಗಮ್ಯತೇ |

ತತ್ಕೃತ ಪ್ರತಿಸೂತ್ರಂ ಅಧ್ಯಂತಯೋರುಚ್ಚಾರಣೇ ಗೌರವಂ ಸ್ವಾರತಿ ಆದಾವೇವೋಂಕಾರೋ

ಅಧಿಕೃತ್ಯೇನೋಚ್ಚಾರ್ಯತೇ |

ಶ್ಚ ಸಂಕುತತಯಾ ನಿರ್ದೇಶೇ ಪ್ರಥಮಸೂತ್ರವಯವ ವಿವಾಯಂ ವಿಜ್ಞಾಯೇತ |

ತನ್ಮಾ ವಿಜ್ಞಾಯೇತಿ ಶಿಷ್ಯೈಃ ಪೃಥ್ವೀಂಕ್ತಿಯತೇ |

ನ ಚ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನತೋತ್ಪಾದಿಕಾರೋ ಜ್ಞಾಯತ ಇತಿವೃಥಾವ್ಯಭಾಷ್ಯರಾಮಿತಿ ವಾಚ್ಯಮ್ |

ಅಂತರಂಗಜ್ಞಾನವಾಚನೇ ಏವ ಒಹರಂಗವ್ಯಾಪ್ತೇಷಾಣ್ಯಯತ್ಪಾದಿತಿ

ತದನೇನ ಅಸಂಕುತತಯಾ ನಿರ್ದೇಶೇ ನಿಮಿತ್ತಾಂತರಂ ವದತಾ ತೇತೋರವ್ಯಭಾಷ್ಯರುಕ್ತಾಭವತಿ ||

ಪರಿಮಳಾಘಟಯಾರು :- ೫ ಅಸಂಕುತವಾಚನೇಂತರಂಗಂ; ವ್ಯಾಖ್ಯಾನಂ ಒಹರಂಗಮಿತಿ |

ವಾಕ್ಯಾರ್ಥಚಂದ್ರಿಕಾ :- ವಾಕ್ಯಸ್ಯ ನಿರ್ದೇಶಾವೇಕ್ಷಯಾ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನಸ್ಯ ಬಹಿರಂಗತ್ವಾದಿ ಭಾವಃ

ಸತ್ಯವ್ರತೀ/ಯೆ :- ಓಂಕಾರಸ್ಯ ಪ್ರಥಮಘೋಷಾರಾ ಏವ ಸರ್ವತ್ರಾಧಿಭಕ್ತಜ್ಞಾನಾತ್ ಉಚ್ಚಾರಣಸ್ಯ ಅಂತರಂಗತ್ವಂ, ವ್ಯಾಖ್ಯಾನತೂಚ್ಚಾರಣಾನಂತರಭಾವಿತ್ಯಾತ್ ಬಹಿರಂಗಮಿತಿಭಾವಃ | ೧೩

ಪರಿಮಳಾಭಾರ್ಯರು :- ಪ್ರಥಮಸೂತ್ರಾವಯವ ವಿವೇಚ್ಯತೃ ಅವಯವತಃಃ ಉಪಕಾರಮಾತ್ರವರಃ
ನತ್ಯನ್ವಯಪ್ರತಿಯೋಗಿಸಮರ್ಪಕರೂಪಾವಯವವರಃ |

ತುಾತ್ಯೇ ಸತಿ ತನ್ಮಾ ವಿಜ್ಞಾಯೇತ್ಯುತ್ಪರವಾಕ್ಯೇ ಪ್ರಥಮಸೂತ್ರಾವಯವತ್ರಮಾತ್ರಂ ವಿಜ್ಞಾತಂ
ಮಾಘೂತ್ ಕಿಂತು ದ್ವಿತೀಯಾದಿಸೂತ್ರಾವಯವತ್ರಮಪಿವ್ಯ-

ಜ್ಞಾಯೇತ್ಯರ್ಥಸ್ಯ ವಾಚ್ಯತ್ವೇನ ದ್ವಿತೀಯಾದೌ ಅಧ್ಯವ್ಯಮಾತ್ರೋಪಕಾರಕತಯಾ
ಅನ್ವಯಪ್ರತಿಯೋಗಿಸಮರ್ಪಕತ್ವಸ್ಯಬಾಧಾತ್ |

ಯದ್ವಾ ಪ್ರಥಮಸೂತ್ರಾವಯವ ಏವ ವಿಜ್ಞಾಯೇತೇತಿ ದ್ವಿತೀಯಾದೌ ಅಧ್ಯವ್ಯ
ಮಾತ್ರೋಪಕಾರಕತ್ವೇನ ಅನುಧೃತಿರ್ನ ಜ್ಞಾಯೇತೇತ್ಯೇವಂ ವ್ಯಾಖ್ಯೇಯಮಿತಿ ||
ಏವಮನುಮಾನೇ ನಿರಸ್ಯೇನಿರಪಮಾದೇನ ಅದೌ ಉಚ್ಚಾರಣೇನ, ಓಂಕಾರಸ್ಯ ಪ್ರಥಮ
ಸೂತ್ರಾವಯವತಾಃದೌ, ಉಕ್ತಮುಪಪನ್ನಮಿತಿ ||

ಈ ವಿಷಯದಲ್ಲಿಯೇ ಓಂದೆಯೇ ತಾತ್ಪರ್ಯಚಂದ್ರಿಕಾಕಾರರ ಅಭಿಪ್ರಾಯವನ್ನು ವಿವರಿಸಲಾಗಿದೆ.

ತತ್ತ್ವಪ್ರಕಾಶಿಕಾ 'ಭಾವದೀಪದರ್ಶಿ' = ತಾವೇವಾದೌ ೧೩ ಭಾಷ್ಯೇ ಸಂಹಿತತಯೇತಿಯೋಷ್ಯಂ ||

ಓಂಕಾರಂತು ಅಸಂಹಿತತಯೇತಿಭಾವಃ | ೧೩ |

(೪) ತಂತ್ರದೀಪಿಕಾ ಓಂಕಾರಾಥಶಘ್ನೋಮಂಗಲಫಲಕೌ ಕ್ರಮಾತ್ ಗುಣವೂರ್ತ್ಯಾನಂತರ್ಯ್ಯ ವಾಚಕೌ ||
ಅರ್ಥೇತಿಯೋಗ್ಯತಯಾ ಅಧಿಕಾರಾದಿತ್ಯನ್ವೇತಿ ||

೧ದಕ್ಕೆ ಮೂಲಭೂತವಾದ ಗ್ರಂಥ ವಾಕ್ಯಗಳು ಯಾವುದೆಂದರೆ :-

ಸೂತ್ರಭಾಷ್ಯದಲ್ಲಿ :- ಅಥಶಘ್ನೋ ಮಂಗಲಾರ್ಥೋ, ಅಧಿಕಾರಾನಂತರ್ಯ್ಯಾರ್ಥಶ್ಚ | ೧೩ |

ಅನುವ್ಯಾಖ್ಯಾನದಲ್ಲಿ :- ತತ್ರ ತಾರಾಥಮೂಲತ್ವಂ ಸರ್ವಶಾಸ್ತ್ರಸ್ಯ ಚೇದ್ವೇತಃ |

ಸರ್ವತ್ರಾಸುಗತತ್ವೇನ ವ್ಯುತ್ಥೇಗೋಂತ್ರಿಯತೇನವಿಶ್ವಃ || ೧೩ ||

ಸುಧಾ :-

ಏತಮುಕ್ತಂಭವತಿ ||

ಪ್ರಥಮಸೂತ್ರೇ ಅಧಿಕಾರಾರ್ಥಾದಿಪ್ರತಿಪಾದನಾಯ ಉಪಾಕ್ತೌ

ಓಂಕಾರಾಥಶಘ್ನೋಮಂಗಲಾರ್ಥಃ

ವೇದವಿದ್ವೇದವತ್ ಸ್ವಾತಿತಃ ಮನೋಗಣಕತ್ವಾತ್ ಕೃತ್ಯತಾಸ್ತಸ್ಯ, ಅನಂತರಾಂಸು

ಪರಶಮಾಪಾ ಮೀಃ ಕುಪಾಃವಃ |

ಸುಧಾ:-

ಒಂಕಾರವ್ಯಾಪ್ತೌ ಒತ್ತಸ್ತು ಗುತ್ವಸ್ಯ ಪ್ರವಿಷ್ಟತ್ವಸ್ಯವಾ ಮಾಲಿಕಾ, ಗುಹ್ಯಾದ್ಭರ್ತೃ ಆಮೇಕಾ
ಮೋರೂಪಮೇತತ್ |

“ಆಮೇಕ್ಯರೂಪವೈತಿ” ಸೂತ್ರಾತ್ |

“ಒಂ ೧ತಿ ವುನ ಕ್ಯ ವೈತಿ” ಪ್ರತ್ಯವ್ತಾರ್ಥಕಂ ಆಮೇರ್ವಾಮಾಯಂಭಾತುಃ |
ಗತಿರ್ಮಾ(ಕ್ರಿಯಾ) ಪ್ರವೇಶರ್ಮಾ(ಕ್ರಿಯಾ) ಚೇತಿ ಆನ್ಯತ್ವಾಽ (ಮಹಾಭಾಷ್ಯೇ
ಇತ್ಯೇಕೇ, ನಿರುಕ್ತಗ್ರಂಥೇ ಇತ್ಯನ್ವೇ)ಎವಮೇವ ನಿರುಕ್ತವ್ಯಾತ್ |

ತಥಾಚ ಯದ್ವಸೌ ಕರ್ಮಣ ತದಾಕರ್ತುಃ | ಯದಿವಾ ಕರ್ತ೦ ತದಾ
ಕರ್ಮಣಾಅಪೇಕ್ಷಾಯಾಂ ಉಪ ಪದಾಧ್ಯಭಾವೇನ ಒಯೇಗ್ಯತಯಾ ಶ್ರತ್ಯಂತರಾದಿ
ಬಲಾದ್ವಾ ಅಸೌ ಒಂಕಾರ ತ್ವ ದಿಷ್ಟಾಸ್ತು ಗುಣೈಃ | ಅನಂದಾದ್ಯನಂತಕಲ್ಪಾಂಗುಣೈಃ |
ಗುಣಾನ್ವಾಽತುಕಾಂವಶ್ಚ |

ವೈದ್ವಯೇಷು ಅನಂತಾನವ್ಯಕಲ್ಪಾಂಗುಣಾರ್ಥಾತ್ಯೇವ ಒಂಕಾರವ್ಯಾಧೇಃ,
ಪ್ರತ್ಯಶ್ಚಿತ್ಪ್ರಾಪ್ತೌ ಸ ವಿವಾರ್ಥಃ |

ಬೃಹತೇಃ ವೈದ್ವರ್ಥ್ಯಸ್ಯ ಖಲು ವಿತದ್ ರೂಪಮ್ |

ತಥಾ ಚ ಪೂರ್ವಮತ್ ಯೋಗ್ಯತಯಾ “ಅಥ ಕಸ್ಯಾದ್ ಉಚ್ಯತೇ ಬ್ರಹ್ಮೇತಿಬೃಹಂತೋ
ತ್ಯಸ್ಮಿನ್ ಗುಣಾಃ” ಇತ್ಯಾದಿಶ್ರತ್ಯಂತರಬಲದ್ವಾಗುಣಾಣಾಂ ಸಂಬಂಧಃ ||೧೩||

ಸೂತ್ರಭಾಷ್ಯದಲ್ಲಿ :- ಅಥಶಬ್ದೋ ಮಂಗಾರ್ಥೋ ಅಧಿಕಾರಾನಂತರ್ಯಾರ್ಥಕ್ಕೆ,

ಶ್ರತ್ಯಪ್ರಾಪ್ತೌ :- ಅಥಶಬ್ದಾನಂತರ್ಯಮಾತ್ರಾರ್ಥತ್ವೇಷು, ಅಧಿಕಾರಸ್ಯ ಯೋಗ್ಯತಯಾ ಸಂಬಂಧಃ |

ಭಾವದೀಪದಲ್ಲಿ :- ಯೋಗ್ಯತಯೇತಿ = ಅನಂತರ್ಯಪ್ರತಿಯೋಗಿತ್ವ ಸಾಮರ್ಥ್ಯೇನೇತ್ಯರ್ಥಃ | ಸಾ ಚ
ಯೋಗ್ಯತಾ, ಅಧಿಕಾರಸ್ಯ ವ, ನಾನ್ಯಸ್ಯೇತ್ಯೇತದ್ವಿವೃತಂ ನ ತಾವದಧ್ಯಯನ
ಮಾತ್ರಾದಿತ್ಯಾದಿನಾ ಚಂದ್ರಿಕಾಯಾಂ
ಪ್ರಪಂಚತಂ ಚ ಗುರುವಾದೈಃ ನ್ಯಾಯಮಾಕ್ರೀತಮಾಲಾಯಾಮ್ ||೧೩||

ತಂತ್ರದೀಪಿಕಾ :- (೫) ಅತ ಇತಿಯಸ್ಯ ಪ್ರಕಾರಾದಿತ್ಯಾದಿ ನಿರ್ಣಯಶ್ಚಿತ್ಯಾದಿಸ್ತಂ ಫಲಾದಿ ಪರಾಮೃಶ್ಯತೆ
||೧೩||

ಇದಕ್ಕೆ ಮೂಲಧೂತವಾದ ಭಾಷ್ಯ ಮತ್ತು ಪೀಠ ಭಾಗಗಳು.

ಸೂತ್ರಭಾಷ್ಯದಲ್ಲಿ :- ಅತಃ ಶಬ್ದೋ ಹೇತುರ್ಥಃ |

ತತ್ವ ಪ್ರಕಾಶಿಕಾ :- ಬ್ರಹ್ಮಜಿಜ್ಞಾಸಯಾ ಪ್ರಯೋಜನ ಶೂನ್ಯತಾಶಂಕಾನಿವರ್ತಕತಯಾ ಆತಃ ಶಬ್ದಂ ವ್ಯಾಚಕ್ಷೇ ಆತಃ ||೧೩||

ಭಾವದೀಪದಲ್ಲಿ :- ಮೋಕ್ಷಪೇತೋಃ ಜ್ಞಾನ್ಯ ವಿಷ್ಣುಪ್ರಸಾದಸ್ಯ ವಾ ಕರ್ಮಣಾ ಜ್ಞಾನಮಾತನೋತಿ ತತ್ಕರ್ಮ ಹಂತೋಪಾಂ, ಯತ್ ಇತ್ಯುಕ್ತ್ವಾ ಕರ್ಮಜನ್ಯತ್ವಪ್ರಯುಕ್ತ ನಿವೃತ್ತಯೋಜನತ್ವ ಶಂಕೇತ್ಯರ್ಥಃ |

ಸೂತ್ರಭಾಷ್ಯದಲ್ಲಿ :- ಉಕ್ತಂ ಚ ಗಾಢದೇ - ಆತಃ ಶಬ್ದೋ ಪೇತ್ಯರ್ಥೇ ಸಮುದೀಂತಃ ಪರಸ್ಯ ಬ್ರಹ್ಮಣೋ ವಿಷ್ಣೋಃ ಪ್ರಸಾದಾದಿತಿವಾ ಭವೇದಿತಿ ಸ ಹಿ ಸರ್ವಮನೋವೃತ್ತಿ ಪ್ರೇರಣಾ ಸಮುದಾಹೃತಃ | ೧೩ ಚ

ತತ್ವಪ್ರಕಾಶಿಕಾ :- ಆತಃ ಶಬ್ದಸ್ಯ ಆವ್ಯಕ್ತವ್ಯಂ ಅರ್ಥಾಂತರ ಚಾಹ ವರ್ಮ್ಯೇತಿ | ಅಕಾರವಾಚ್ಯಾತ್, ವಿಷ್ಣೋಃ ಪ್ರಸಾದಾದಿತಿವಾ ಭವೇದಿತಿ ಆ ಇತಿ ಬ್ರಹ್ಮ (ಓ. ಲ. ೨-೩-೮-೭) ಇತ್ಯಾದಿ ಶ್ರುತಿಂ ಸೂಚಯತಿ ಪರಬ್ರಹ್ಮ ಗ್ರಹಣೇನ ಹಿಂ ಜಿಜ್ಞಾಸಾದ್ಯರ್ಥಂ ಭಗವತ್ಪ್ರಸಾದೇನೇತ್ಯಹ ಆಹ ಸುಖೇತಿ

ಸೂತ್ರಭಾಷ್ಯದಲ್ಲಿ :- ಯತೋ ನಾರಾಯಣ ಪ್ರಸಾದಂ ಋತೇನ ಮೋಕ್ಷೇ, ನ ಚ ಜ್ಞಾನಂ ವಿನಾ ಅತ್ಯರ್ಥ ಪ್ರಸಾದಃ | ಆತೋ ಬ್ರಹ್ಮಜಿಜ್ಞಾಸಾ ಕರ್ತವ್ಯಾ ಇತಿ

೬) ತಂತ್ರದೀಪಿಕಾ :- ಬ್ರಹ್ಮಶಬ್ದೋ ಗುಣಪೂರ್ತ್ಯರ್ಥಃ ಸನ್ ಚಿದಚ್ಚಿದ್ವಿಲಕ್ಷಣ ವಿಷ್ಣುವಾಚಃ "ಸ ವಿಷ್ಣು ರಾವ ಹಿ ತಂ ಬ್ರಹ್ಮೇತ್ಯಾಚಕ್ಷತೇ" ಇತ್ಯುಕ್ತೇ |

೯) ಸಂಗ್ರಹಕ್ಕೆ ಮೂಲಭಾಗಗಳು :-

ಸೂತ್ರಭಾಷ್ಯ :- ಬ್ರಹ್ಮಶಬ್ದಶ್ಚ ವಿಷ್ಣುವೇವ ಯಮಂತಃ ಸಮುದ್ರೇಕ ವಯೋ ಅವಯಂಕಿ, ತದಕ್ಷರೇ ಪರಮೇ ಪ್ರಜಾಃ | ಯತಃ ಪ್ರಸೂತಾ ಜಗತಃ ಪ್ರಸೂತೀ ತೋಯೇನ ಜೀವಾನ್ ವ್ಯಸಹಜಭೂಮ್ಯಾಮಿತ್ಯುಕ್ತ್ವಾ 'ತವೇವರ್ತಂ ತದು ಸತ್ಯಮಾಹುಃ ತದೇವ ಬ್ರಹ್ಮ ಪರಮಂ ಕವೀನಾಮಿ ಇತಿ (ಮಹಾಭಾರತ ಯಜುರ್ವೇದೋಪನಿಷತ್) ಇತಿಹಿಶ್ರುತಿಃ | ಇತಿ ಮಚನಾತ್ ವಿಷ್ಣುರೇವಮಿ ತತ್ಪೋಚ್ಯತೇ | ೧೩ |

ತದೇವ ಪ್ರತ್ಯ ವರಮಂ ಕವೀನಾಂ ಎಂಬದಲ್ಲಿ ತದೇವ ಎಂಬ ಶಬ್ದದಿಂದ ವಿಷ್ಣುನಿಶ್ಚಯವು ಹೇಗೆಂದರೆ - ಸಮುದ್ರಸ್ಯರಿಂದಿಂದ ಎಂದು ತೇಳಿಸಿಕೊಳ್ಳುವಂತೆ. ಯಮಂತಾ ಸಮುದ್ರೇ ಎಂಬ ವಾಕ್ಯದಿಂದ ಹೇಳಿಕೆಗೆ ಸಮುದ್ರಾಂತಸ್ತತ್ವವು ಕಥಂಚಿತ್ ರುದ್ರನಿಗೂ ಬರಾ ಸುದ್ದಿಲ್ಲ ಎಂದರೆ ಅದಕ್ಕೆ ಉತ್ತರವಾಗಿ ಮಹಾನಾರಾಯಣೋಪನಿಷತ್ತಿನಲ್ಲಿ "ತನ್ನೋ ವಿಷ್ಣು ಪ್ರಚೋದಯಾತ್" ಎಂದು ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿ ವಿಷ್ಣುವಾಚಕವಾದ ಪದವೇ ಇರುವುದರಿಂದ ಇತರರ ಶಂಕೆಗೆ ಅವಕಾಶವೇ ಇಲ್ಲ.

ಇದೇ ರೀತಿ ನಿರವಕಾಶವಾದ ಸುಪ್ರಸಿದ್ಧವಾದ ಪರ್ಮನಾಭವೈರಿಂಗಪ್ರತಿಪಾದಕವಾದ ಋಕ್ ಸಂಹಿತಾ ವಾಕ್ಯವನ್ನೂ ಭಾಷ್ಯಕಾರರು ಉದಾಹರಿಸಿರುತ್ತಾರೆ.

"ಅಜ್ಞಾನಾಭೌ ಅಧಿ ಏಕಂ ಅರ್ಚಿತಂ" ಇತ್ಯಾದಿ

ಇತಿ ಹಿ ವಿಷ್ಣೋರ್ಲಿಂಗಮ್ | ೧೩ |

"ಯಂ ಹಮಯೇ" (ಋ. ಸಂ. ೧೦. ೧೨೫-೫) ಇತ್ಯುಕ್ತ್ವಾ ಮಮ ಯೋನಿ ಅಪ್ಪ ಅಂತಾ ಸಮುದ್ರೇ (ಋ. ಸಂ. ೧೦. ೧೨೫-೭)

ಮಹಾಲಕ್ಷ್ಮೀದೇವಿಯು ತನ್ನೂ ಕಾರಣನಾದವನು ಸಮುದ್ರ ಮಧ್ಯದಲ್ಲಿರುವನೆಂದು ಹೇಳಿರುವ ಮಹಾವ್ಯಾಸ ಸಹ ಶ್ರೀ ವಿಷ್ಣುವಿಗೇನೇ ಸಂಭವಿಸುವುದರಿಂದ ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷವಾಚ್ಯನಾದವನು ವಿಷ್ಣುವೇ ಹೊರತು ಬೇರೆ ಯಾರೂ ಅಲ್ಲ.

ಅನುಷ್ಠಾಪನದಲ್ಲಿ :- ಓ ತತ್ವವಾಚೀಶೋಂಕಾರೋ ವಶ್ತುಸೌ ತದು ಗೋತಾಮ್ | ೧೩ |

ನ್ಯಾಯಸುಧಾರದಲ್ಲಿ :- ಯತ್ರಾಮುಕ್ತಂ ವಿಷಯಭಾವಾತ್ ನ ಜಿಜ್ಞಾಸಾ ಕರ್ತವ್ಯಾ | ೧೩ |
ತದನುಪವೃತ್ತಂ |

ಅನಾತ್ಮಜೇವಾತ್ಮನೋಗ ವಿಷಯತ್ವಾನುಪಮಾಪಮಜಿ, ಈಶ್ವರಸ್ಯ ತಮವಪ್ರೇ | |

ಅತ್ರಯದುಕ್ತಂ ಜೇವ್ಯತಿರಿಕ್ತ | ಈಶ್ವರ ಏವ ನಾಸ್ತಿತಿ ತ್ವರಿತಾರಾಯ ಸೂತ್ರಕೃತಾ

ಓಂಕಾರಪ್ರತ್ಯಾಜ್ಞಾ ಪ್ರಯುಕ್ತ |

ತೇನಾಯಮರ್ಥ ಸೂಚಿತ |

ಓ ಇತ್ಯೇತದ್ವೈರಮುದ್ಗೀಢಮುಪಾಂತಾ ತದ್ವಿಜಿಜ್ಞಾಸ್ಯ ತದ್ವತ್ಯೇ ತ್ಯಾದಿ

ಕೃತೌ ಓಂಕಾರ ಪ್ರತ್ಯಾಜ್ಞಾ ಜಿಜ್ಞಾಸ್ಯೇ ಮುನಿ ಶ್ರೂಯೇತೇ

ತಾಭ್ಯಾಂ ಚ ತತ್ ಸಕಲ ಜೀವಮಾತ್ಮಕಾತ್ ಪ್ರಪಂಚಾತ್ ವಿಲಕ್ಷಣ ಮವಾಮೃತ

|| ೧೩ || ಪುನಃ ||

ಈ ಸುಧಾವಾಕ್ಯದಲ್ಲಿ ವಿವರಿಸಲ್ಪಟ್ಟ ೬ ತತ್ವವಾಚೀತ್ಯಾದಿ ಅನುಷ್ಠಾನಾನಂದ ಅರ್ಥವನ್ನೇ ಸಂಗ್ರಹಿಸಿ ಶ್ರೀಗುರು ರಾಜರು ಪ್ರಹ್ಲಾದಪ್ರೋ ಗುಣವರ್ಣನಾರ್ಥಕ. ಸ್ವಾ ಚಿದಚಿದ್ವಿಲಕ್ಷಣವಿಷ್ಣುವಾಚೀ ಎಂದು ನುಡಿದಿದ್ದಾರೆ. ಮತ್ತು ಜಿಹ್ವಾಸಾಧಿ ಕರಣದ ಅನುಷ್ಠಾನಾನಂದ ಅಂತಿಮ ವಾಕ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ಪ್ರತಿಪಾದಿತವಾಗಿರುವುದನ್ನೇ ಅಂದರೆ ಉತ್ತರ ಪ್ರಾಂತ್ಯ ಭಾಷ್ಯದಲ್ಲಿ ವಿವರವಾಗಿ ಹೇಳುವುದನ್ನೇ ತಂತ್ರದೀಪಿಕಾಕಾರರು ಸಂಗ್ರಹಿಸಿರುತ್ತಾರೆ.

ಅನುಷ್ಠಾನದಲ್ಲಿ :-

“ಪ್ರಹಶಬ್ದೋಽಪಿ ಹಿ ಗುಣವರ್ಣಮೇವ ವದತ್ಯಯಮ್ |

ಅತೋ ನಾರಾಯಣ್ಯವ ಜಿಹ್ವಾಸಾತ್ರ ವಿಧೀಯತೇ ||

ಸಿದ್ಧತ್ವಾತ್ ಪ್ರಹ್ಲಾದಪ್ರಸ್ಯ ವಿಷ್ಣೋ ಸ್ತುತಯಾ ಶ್ರುತೌ |

ಅಂಭಸ್ಸವಾರ ಇತ್ಯುಕ್ತೋ ನಾರಾಯಣವದೋದಿತಃ ||

ಅಪೋ ನಾರಾ ಇತಿತ್ಯಾಪ ಸ ವಿವಾಚ್ಯಂತರೀರಿತಃ |

ಕಾಮತೋ ವಿಧಿರುದ್ಧಾದಿವದಾತ್ಯಾ ಸ್ವಯಂ ಶ್ರಿಯಾ ||

ಯೋನಿತ್ತೇನಾತ್ಮನೋ ವಿಷ್ಣೋಃ ತಿಷ್ಠಂತೀತ್ಯುದಿತ್ಯ ಚ |

ಯಸ್ಮಿನ್ನೇವಾ ಅಧೀತ್ಯುಕ್ತ್ಯಾ ಸಮುದ್ರಂ ಸ್ಥಾನಮೇವ ಚ ||

ನಾಮುಚ್ಯತರಮಿತ್ಯೇವ ಪುನ ಇತ್ಯುದಿತಂತು ಯತ್ |

ಯತಃ ಪ್ರಸೂತೇತ್ಯುಕ್ತ್ಯಾ ಚ ತದೇವ ಪ್ರಹ್ಲಾದಾಪ್ರವೀತ್ || ಇತಿ

ಅನುಷ್ಠಾನದಲ್ಲಿ ಹಿಂದೆ ಉದಾಹರಿಸಿರುವ ವಾಕ್ಯಗಳಿಗೆ ಮುಂಚಿತವಾಗಿ ಈ ರೀತಿ ಉಕ್ತವಾಗಿದೆ.

ಸ್ವಯಂ ಭಗವತಾವಿಷ್ಣು ಪ್ರಹ್ಲೇತ್ಯೇತತ್, ರೋದಿತಮ್ |

ಸ ವಿಷ್ಣುರಾಹುತೀತಂತೇ ದೇವತಾಸ್ತಸ್ಯ ತೇ ನ ಹಿ ||

ಅದ್ಯಂತಂ ದೇವತಾಸ್ತಸ್ಯ ಸ್ವಯಂ ಭಗವತ್ಸಾಕ್ಷತಮ್ |

ಮಧ್ಯಂ ತದಾಪ್ಯಯಾ ಶೇಷವೈಲಾಂ ಕೃತಮವನಾ |

ಅತಸ್ತತ್ತ್ವಂ ವಿಷ್ಣುತ್ವಸಿದ್ಧೇ ಪ್ರಹ್ಲಾದೇ ಸೂಚಯತ್ || ಇತಿ

ತತ್ತ್ವಪ್ರಕಾಶಕ

ವ್ಯಾಖ್ಯಾನದಲ್ಲಿ :-

ಪ್ರಹ್ಲಾದಪ್ರಸ್ಯ ಅನೇಕಾಃ ತೇನ ತಸ್ಯ ವಿಷ್ಣುವೇವ ಮುಖ್ಯತ್ವಾತ್, ಮುಖ್ಯತ್ವಂ

ಗ್ರಾಹ್ಯತ್ವಾತ್ ಸ ವಿವ ಸೂತ್ರಕಾರವಿದ್ವೇತೋ ವ್ಯಾಯತ ಇತಿಭಾವಃ |

“ಸ ವಿಷ್ಣುರಾಹುತೀ ತಂಪ್ರಹ್ಲೇತ್ಯಾ ಚಕ್ಷತ ಇತಿ” ನಿರಂತರಸೂತ್ರದ್ವಯೇನ ತೇನ

ನಾರಾಯಣತ್ವಂ ಪ್ರಸ್ತುತಂ ಸೂಚಯತಿ ವಿಷ್ಣುಗ್ರಹಣೇನ |

ಯದ್ಯಪ್ಯಸ್ಯತ್ರ ರೇಫೋ ಪ್ರಹ್ಲಾದಪ್ರಸ್ಯ ತಥಾಪಿ ವಿಷ್ಣುವೇವ ಮುಖ್ಯಃ |

ಅನ್ಯತ್ರ ಅಧ್ಯರೂಢಿತ್ವಾತ್ ಭಾವತಿ ಚ ವಿದ್ಯದ್ರೂಢ್ಯಾ ಪ್ರಹೃಚ್ಛತಿ ||
 ಕುರಾಣಾಂ ತದೇವ ಪರಮಂ ಪ್ರಹೃಚ್ಛತಿ ಶ್ರುತುಕ್ತತ್ವಾತ್ ವಿದ್ಯದವಿದ್ಯ ದ್ರೂಢ್ಯೋಗಿ ವಿದ್ಯ
 ದ್ರೂಢೀಕರಣ ಮುಖ್ಯತ್ವಾತ್ || ೪೩ ||

(೧) ಶಂಕರರೀತಿ:- ಪ್ರಹೃಚ್ಛೋ ಬಿಜ್ಞಾನ ೪೩ ಕರ್ಮಣಿ ಜಿಹ್ವಾ ಸಮಾಸಃ || ೪೩ ||

ಇದಕ್ಕೆ ಮೂಲಭೂತವಾದ ಅನುಷ್ಠಾನಾನು

“ಸ ಏವ ಸರ್ವವೇದಾರ್ಥೋ ಬಿಜ್ಞಾಸ್ಯೋಕ್ಯಂತಂ ವಿಧೀಯತೇ || ೪೩

ನ್ವಾಯಸುಧಾ:- ತತ್ರ ತಾಮಾ, ಪ್ರಹೃಚ್ಛೋ-ಬಿಜ್ಞಾನ = ಪ್ರಹೃಬಿಜ್ಞಾನ ೪೩ ಪಶ್ಯೋಸಮಾಸಃ |
 ತತ್ರಕರ್ಮಣಿ ಪಶ್ಯೋ ಪರಿಗ್ರಹಾಯ ಬಿಜ್ಞಾಸ್ಯ ಇತ್ಯುಕ್ತಮ್ ಕೃತ್ಯಾಣಾಂ ಕರ್ಮಣಿ
 ಸ್ವರೂಪಾತ್ ||

ಅನ್ಯಥಾ ಬಿಜ್ಞಾನ ಅಸ್ಯೇತ್ಯವತ್ತ್ವಾತ್ |

ಬಿಜ್ಞಾನ ಖಲು ಕರ್ಮಾವೇಶ್ಯ, ಏನಾ ಕರ್ಮಣಾ ನ ಜ್ಞಾತುಂ ಶಕ್ಯಾ ನ ತು ಸಂಬಂಧಿನಾ
 ವಿನೇತಿ ಕರ್ಮಣಾ ಪ್ರಾಧಾನ್ಯಾತ್ಪದೇವ ವ್ಯವಸ್ಥಮ್ |

ನಿರ್ವಿಷಯಶ್ಚಕರಣವನೋದನಾರ್ಥಂ ಪ್ರಯುಕ್ತಂ ಪದಮಿದಂ ಕರ್ಮಾಭಿಧಾಯೋವ
 ಯುಕ್ತಮ್ |

ತದ್ವಿಜ್ಞಾಸ್ಯೇತ್ಯಾದಿಶ್ರುತತ್ವಾರ್ಥಾನುಗತಂಚೈವ ಸತಿ ಸೂತ್ರಯತ್ಯಾತ್ || ೪೩ ||

(೮) ಶಂಕರರೀತಿ :- ತತ್ಕೃ ಅಥ = ಅಧ್ಯಯನಶಮದಮಾದಿರೂಪಾಧಿಕಾರಸಂಪತ್ಯನಂತರಮ್ |

ಅಥ = (೧) ಅಹರವಾಚ್ಯಾತ್ ಪ್ರಸನ್ನಾತ್ ಪ್ರತ್ಯಗ್ |
 ಜ್ಞಾಸೋತ್ಪ್ರವಾಹಮೋಹಾಪ್ನಿವಲಯತ್ಯಾತ್,

(೨) ಬಂಧ್ಯಾತ್ಯವತ್ತ್ವಾತ್,

(೩) ಅಗಮ್ಯವ್ರತಮಾಗತ್ಯಾತ್,

(೪) ಒದ್ದಾರ್ಥ ಪ್ರಮಾಣತ್ವಾದ್ಯಾ ಒ ಪ್ರಹೃಚ್ಛಾ ಗುಣವರಿವಾರ್ಥಾತ್ ವಿಷ್ಣೋಃ ಬಿಜ್ಞಾನಾ |
 ತರ್ಹವೈತಿತೇ || ೪೩ ||

ಈ ಶಂಕರರೀತಿ ವಾಕ್ಯದಲ್ಲಿ ಅಥ ಎಂಬ ಸೂತ್ರಫಲವಾದ ಶಬ್ದಕ್ಕೆ ವೇದ್ಯ ಅಸ್ತಿತ್ವಾಭಿಧಾಯತ್ವಾತ್ ಎಂಬ
 ಅರ್ಥವನ್ನೂ ಇಟ್ಟುಕೊಳ್ಳಬೇಕು. ಇದಕ್ಕೆ ಆಧಾರವೇನೆಂದರೆ ನ್ವಾಯಸುಧಾ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನವಾದ ಪರಿಮಳದಲ್ಲಿ ಅಥ ಎಂಬ
 ವದಕ್ಕೆ ವೇದ್ಯ ಅಸ್ತಿತ್ವಾಭಿಧಾಯತ್ವಾತ್ ಎಂಬುದಾಗಿ ವಿದವಃ ಹೇತುವನ್ನು ತೋರಿಸಲಾಗಿದೆ.

ಆ ಪರಿಮಳ ವಾಕ್ಯವು ಈ ರೀತಿ ಇದೆ.

“ಪರಿಮಳ ವ್ಯಾಖ್ಯಾ ವಾಕ್ಯವು” ಎಂಬ ಓಂ ಪ್ರತ್ಯಪದಾಭ್ಯಾಂಚಿದಚಿದ್ವಿಲಕ್ಷಣ
ವಿಷಯಸಿದ್ಧಿ, ಅನುಗ್ರಾಹ್ಯವ್ರಮಾಣಂ, ಅನ್ವೇಷಣಾತಾರ್ಥತ್ವಂ ಚೋಪಪಾದ್ಯ ಅಥವದ್ಯ
ಭಾಷ್ಯೇ ಏವ ಸಂಶ್ಲೇಷವಿಸ್ತರಾಭ್ಯಾಂ ಅರ್ಥಸ್ಯೋಕ್ತತ್ವೇನ ಇಹ ವಶ್ಯವ್ಯ ವಿಶೇಷಾಭಾವಾತ್,
ಉಪಾಸನಾ ಪಾದೋಪಕ್ರಮೇ ಸಂಗ್ರಹೇಣ ವ್ಯಾಖ್ಯಾಸ್ಯಮಾನತ್ವಾಚ್ಚ, ಅತಃ ಪದಸ್ಯವ
ಜ್ಞಾನಾದಿ ಪ್ರಣಾಡ್ಯಾ

೧. ಮೋಕ್ಷಫಲಕತ್ವಾತ್
೨. ಬಂಧಸತ್ಯತ್ವಾತ್
೩. ವೇದಸ್ಯ ಸಿದ್ಧರೂಪವಸ್ತುವತ್ವಾತ್
೪. ವೇದ್ಯವ್ರಾಮಾಣ್ಯಾತ್
೫. ವೇದಸ್ಯ ಅನ್ವಿತಾಭಿಧಾಯಿತ್ವಾದಿತ್ಯೇವ ರೂಪಮೇತು ಪಂಚಕವರತ್ವೇನ ಪಂಚಭಾ ವ್ಯಾಖ್ಯಾ ಆಚಾರ್ಯೇಣ
ಪ್ರಾರಭ್ಯತೇ “ಜ್ಞಾನೀತ್ವಾದಿನಾ” “ಸ್ವಯಂಭಾಗವತೇ” ತ್ವತಃ ಪ್ರಾಕ್ತನ ಗ್ರಂಥೇನ || ೧೩ ||

ನ್ಯಾಯಸುಧಾದಲ್ಲಿ ಜಿಜ್ಞಾಸಾಭಿಧಾರದ ಕಡೆ ಭಾಗದಲ್ಲಿ

“ಎಂಬ ತಾವತ್ ಪ್ರತ್ಯಜಿಜ್ಞಾಸಾರ್ಥವ್ಯತ್ಯೋಪಯುಕ್ತಂ ಯುಕ್ತಜಾತಂ ಅತಃಶಬ್ದಾರ್ಥತ್ವೇನ ವ್ಯಾಖ್ಯಾತಮ್ ||

ಎಂದು ಹೇಳಲಾಗಿದೆ.

ಪರಿಮಳಾಚಾರ್ಯರು ಪರಿಮಳದಲ್ಲಿ ಯುಕ್ತಜಾತಂ ಎಂಬ ಸುಧಾಕ್ಕೆ ಈ ರೀತಿ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನ ಮಾಡಿರುತ್ತಾರೆ.

“ಯುಕ್ತಜಾತಮಿತಿ”

೧. ಮೋಕ್ಷವಿನಿತ ಪ್ರಸಾದಮೇತು ಜ್ಞಾನೋತ್ಪಾದಕತ್ವ.
೨. ಬಂಧಸತ್ಯತ್ವಾತ್
೩. ವೇದಾದಿಶಬ್ದಗತ ಸಿದ್ಧಾರ್ಥವರತ್ವ
೪. ವ್ರಾಮಾಣ್ಯ
೫. ಅನ್ವಿತಾಭಿಧಾಯಿತ್ವರೂಪಯುಕ್ತಜಾತಮಿತ್ಯರ್ಥ || ೧೩ ||
“ಪರಿಮಳವ್ಯಾಖ್ಯಾ”

ಪರಿಮಳ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನದಲ್ಲಿ “ವಿಷಯ ವ್ರಯೋಜನೇತಿ”

ಆತಃಪದ್ಯಮ್

೧. ಮೋಕ್ಷಮೇತು ಪ್ರಸಾದವನಿಜ್ಞಾನ ಕಾರಣತ್ವಾತ್
೨. ಒಂಧತ್ವಸ್ಯತ್ವಾ
೩. ವೇದಸ್ಯ ಸಿದ್ಧಾರ್ಥಪರತ್ವಾತ್
೪. ವೇದಸ್ಯವ್ರತಮಾಣ್ಯಾತ್
೫. ಅನ್ವಿತಾಧಿಭಾಯಿತ್ವಾಚ್ಚೇತ್ಯೇವಂ

ಯುಕ್ತಿವಂಚಕವಾಕ್ಯೇನ, ಆತಃಶಬ್ದಃ ಪಂಚಭಾ ವ್ಯಾಖ್ಯಾತಃ ।।

ತತ್ರ ಅದ್ವೈತಯಂ ಪ್ರಯೋಜನಸಿದ್ಧ್ಯಂಗಭೂತಮ್ ।

ಅಂತ್ಯತ್ರಯಂತು ವಿಷಯಸಿದ್ಧ್ಯಂಗಭೂತಮಿತಿ ವಿಷಯಪ್ರಯೋಜನಸಿದ್ಧ್ಯಂಗಭೂತನ್ಯಾಯಿ
ಕರಾಮಮಿತ್ಯುಕ್ತಮ್ ।।

ಮೊದಲನೆಯ ಸೂತ್ರವಾದ ಜಿಜ್ಞಾಸಾ ಸೂತ್ರದ ವಿಶಿಷ್ಟಾರ್ಥ ನಿರೂಪಣಾ ಪರವಾದ ತತ್ತ್ವ ಎಂದು ಪ್ರಾರಂಭಿಸಿ ಸಂಗ್ರಹಿಸಿರುವ ಅರ್ಥವು ಪ್ರತ್ಯ ಸೂತ್ರ ಭಾಷ್ಯ ಮತ್ತು ಅನುಷ್ಠಾನಗಳಲ್ಲಿ ಪ್ರತಿಪಾದಿಸಿರುವ ಅರ್ಥದ ಸಂಗ್ರಹವೇ ಆಗಿದೆ. ಅದರ ಎಂಬ ವಾದಕ್ಕೆ ಅಧ್ಯಯನಶಮುದಯಾದಿರೂಪಾಧಿಕಾರಸಂವತ್ಸರಂತರ, ಎಂಬ ಅರ್ಥವನ್ನು ಹೇಳುವುದು, ಅಧಿಕಾರಕ್ಕೋಗೋ ಭಾವವತಂತ್ರೇ ಎಂದು ಸೂತ್ರಭಾಷ್ಯದಲ್ಲಿ ಪ್ರಾರಂಭಿಸಿ ಪ್ರತಿಪಾದಿಸಿರುವ ಗುಣಕೃತವಾದ ಅಧಿಕಾರದ ಸಂಗ್ರಹ ನಿರೂಪಣೆಯಾಗಿದೆ.

ಸೂತ್ರಭಾಷ್ಯದ ವಾಕ್ಯಗಳು ಈ ರೀತಿ ಇವೆ :-

ಅನಂತಯೋಗಾಧಿಕಾರಸ್ಯ ಮಂಗಲಾರ್ಥೇ ತತ್ತ್ವವ ಚ ।
ಅಧಿಕಾರಃ ।।

ಅಧಿಕಾರಕ್ಕೋಗೋ ಭಾವವತಂತ್ರೇ -

“ತಥಾನೋಗೋ ಗುಣವೂರ್ವತಃ ।
ಛತ್ರಮಾನ್ ಪರಮೇ ವಿಜ್ಞೇ ಯಶ್ಚೈವ್ಯಯನಮಾನ್ ನಮಃ ।
ಅಥವಾಃ ಶಮನವಿಸಂಯುಕ್ತಃ ಪದ್ಧಮಃ ಸಮುದಾಹೃತಃ ।।

ಅನ್ವಿತತ್ವಂಽವಿವರ್ಯಂತಂ ಅಪಾರಂಪಾವನಿಷ್ಕಮ್ ।
ವಿಜ್ಞಾಯ ಪಾಠ್ಯದೇಶಗೋ ವಿಷ್ಣುವಾದೈಕಾಂಶ್ಚಯಃ ।
ಸ ಉತ್ತಮೋಽನಿಗರೇ ಶ್ವಾತ್ ಶ್ವಾವ್ರತಲಿಲಕರ್ಮವಾನ್ ।। ೧೩

ಅರ್ಥ :- ಆ ಬ್ರಹ್ಮಸ್ವರೂಪವರ್ಯಂತಂ = ಚತುರ್ಮುಖಮೂರಭೃತ್ಯಗಜೇಶವರ್ಯಂತಂ
“ಅಪಾರಂ” = ಅಪರೋಪಶ್ರಮಂ, ಅಪಾರಪದಂ = ಮೋಕ್ಷಾದಿವರ ಪರಂವಾ,

ಅನಿತ್ಯಂ = ಅನಿತ್ಯಂ, ಬ್ರಹ್ಮಾದಿಜೀವಾನಾಂ ದೇಹನಾಶೇಷ ಸ್ವರೂಪನಾಶಾಭಾವಾತ್
ಕ ಪ್ರತ್ಯಯಃ |

ಪರಬ್ರಹ್ಮತು ಸರ್ವಸಾರಂ, ಸರ್ವಥಾನಿತ್ಯಂಚೇತಿ ||

ಅಥ ಎಂಬ ಪದಕ್ಕೆ ಭಾಷ್ಯದಲ್ಲೂ, ಮೂರನೇ ಅಧ್ಯಾಯದ ಮೂರನೇ ಪಾದವಾದ ಉಪಾಸನಾ ಪಾದದ
ಉಪಕ್ರಮದಲ್ಲಿಯೂ ಸಂಗ್ರಹವಾಗಿ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನಿಸಲಾಗಿದೆ ಎಂದು ಹೇಳಿರುವಂತೆ ಆ ವಾಕ್ಯಗಳನ್ನೇ ಉದಾಹರಿಸಿ
ತೋರಿಸುತ್ತೇವೆ.

ಮೂರನೇ ಅಧ್ಯಾಯ ಮೂರನೇ ಪಾದದಲ್ಲಿನ ಅನುವ್ಯಾಖ್ಯಾನದ ಭಾಗವು ಈ ರೀತಿ ಇದೆ.

ಅನುವ್ಯಾಖ್ಯಾನದಲ್ಲಿ ಅಧ್ಯಾಯ ೩ - ಪಾದ ೩ - ಉಪಕ್ರಮಭಾಗದ ಆರಂಭದಲ್ಲಿನ ವಾಕ್ಯಗಳು ಅಥಶಬ್ದಾರ್ಥದ
ನಿರೂಪಣವರವಾಗಿದೆ.

ಯುಕ್ತಿಕೋ ಜ್ಞಾತವೇದಾರ್ಥೋ ನಿರಸ್ಯ ಸಮಯಾನ್ ಪರಾನ್ |

ಪರಸ್ಪರವಿರೋಧಂ ಚ ಪ್ರಗುದ್ಧಾರೇಷವಾಕ್ಯಗಮ್ ||

ಅಧ್ಯಾತ್ಮಪ್ರವಣೋಛಾತ್ಮಾ ತಸ್ಯ ಸನ್ನಿಹಿತತ್ವತಃ |

ಬಹುಯುಕ್ತವಿರೋಧಾನಾಂ ಭಾನಾತ್ ತತ್ಸನ್ನಿಹಿತತ್ವಜ್ಞೇಃ ||

ವಿರೋಧಂ ಚ ನಿರಾಕೃತ್ಯ ಶ್ರುತೀನಾಂಪ್ರಾಣತತ್ವಗಾನ್ |

ಪರಿಹೃತ್ಯ ವಿರೋಧಾಂಶ್ಚ ತತ್ಪ್ರಾಪಾದಾನುರಂಚಿತಃ ||

ದೇಹಕರ್ತೃತ್ವಮೀಶಸ್ಯ ಜ್ಞಾತ್ಯಾ ತತ್ಪ್ರಿತ್ಯತಾಸ್ಪೃತೇಃ |

ವಿಶೇಷಶ್ಚೇಹಮಾಪಾದ್ಯ ಸರ್ವಕರ್ತೃತ್ವತೋಽಧಿಕಮ್ ||

ನಿಷ್ಪಾದ್ಯ ಬಹುಮಾನಂಚ ತದನ್ಯತ್ಪ್ರಾಪಿದುಃಖತಃ |

ಉಕ್ತಾದ್ಧಾಧಿಕ ವೈರಾಗ್ಯಂ ತದ್ಗುಣಾಧಿಕವೇದನಾತ್ ||

ಸರ್ವಸ್ಯ ತದ್ವಶತ್ಪಾಚ್ಚ ದಾರ್ಥ್ಯಾಂಭಕ್ತೇರವಾಪ್ತ ಚ |

ಯತೇತೋಪಾಸನಾಯೈವ ವಿಶಿಷ್ಟಾಚಾರ್ಯ ಸಂಪದಾ ||

ಕರ್ತವ್ಯಾ ಬ್ರಹ್ಮಜ್ಞೇತೃಶ್ಚೇತೀತಿ ಕಿಮಪಿಸಂಶಯೇ |

ಆತ ಇತ್ಯದಿತೇಽಪ್ಯಸ್ಯ ವಿಶೇಷಾನುಕ್ರತಃ ಪುನಃ ||

ಸೃಷ್ಟಿಬಂಧನ ಮೋಕ್ಷಾದಿ ಕರ್ತೃತ್ವಸ್ಯ ಶ್ರುತತ್ವತಃ |

ಯತೋ ಮೋಕ್ಷಾದಿದಾತಾಸೌ ಆತೋಜಿಜ್ಞಾಸ್ಯ ವಿವ ವಃ ||

ಇತ್ಯಾಹ ತತ್ತರಂ ಬ್ರಹ್ಮ ವ್ಯಾಪಾರ್ಥಂ ಜ್ಞಾನರಶ್ಮಿಮತ್ || ಇತಿ ಅನುವ್ಯಾಖ್ಯಾನೇ ||

ಯೇ ಶೈವ ಬಂಧುತೋಷ್ಠಃ ಪೂರ್ವ ಪ ಚ ಜಿಜ್ಞಾಸಯಾಂತತಃ |

ಸುಪ್ರಸಕ್ತೋ ಭವೇದೀಶೋ ಜಿಜ್ಞಾಸತೋಽಪ್ಯಮುಕ್ತಿದಾ || ೧೨ || ೪ ||

ಅಭಿಜ್ಞಾನ ವಿವರಣೆ :- ಈ ಅನುಷ್ಠಾನವು ವ್ಯಾಕರಣ ಯತೀಶೋಪಾಸನೆಯಿಂದ ಎಂಬುದರಿಂದ ಪ್ರತ್ಯ ಜಿಜ್ಞಾಸಾ ಕರ್ತವ್ಯ ಎಂಬುದು ವ್ಯಾಖ್ಯಾನಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿದೆ.

ಯುಕ್ತತೋ ಜ್ಞಾತವೇದಾರ್ಥೋ ಎಂದು ಪ್ರಾರಂಭಿಸಿ ಹೇಳುವುದಲ್ಲವೂ ಅಧಾತೋಪ್ರತ್ಯಜಿಜ್ಞಾಸಾ ಎಂಬ ಸೂತ್ರದಲ್ಲಿನ ಅಥ ಶಬ್ದಕ್ಕೆ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನವಾಗಿ ವ್ರದ್ಧವಾಗಿದೆ. ಒಂದೆ ಅಥ ಶಬ್ದಕ್ಕೆ ವಿಶ್ವಾರವಾಗಿ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನ ಮಾಡಲ್ಪಡುವುದರಿಂದ, ಸೂತ್ರಾರ್ಥವನ್ನೇ ಅನುವಾದ ಮಾಡಿ ಅಥ ಶಬ್ದಕ್ಕೆ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನವನ್ನು ಮಾಡಲಾಗಿದೆ. ಮುಕ್ತಿಯೋಗ್ಯತೆತನಾದ ಅಧಿಕಾರಿಯಾದವನು ಉತ್ತಮರಾದ ಆಚಾರ್ಯರ ಉಪದೇಶ ಮೊದಲಾದ ಸಂಪತ್ತಿನಿಂದ "ಸಕಲ ವೇದಗಳೂ ಭಗವಂತನೇ ವರಮ ಮುಖ್ಯಾರ್ಥವೆಂಬುದನ್ನು ವರಮಮುಖ್ಯವೃತ್ತಿಯಿಂದ ತಿಳಿದವನಾಗಬೇಕು.

ಅವಾತತಾ ತೋರತಃ ಯುಕ್ತಿಗಳ ವಿರೋಧಗಳನ್ನು ಪ್ರಬಲ ಯುಕ್ತಿಗಳ ದರ್ಶನದಿಂದ ಉತ್ತಮ ಗುರುಗಳ ಉಪದೇಶದಿಂದ ಪರಿಹರಿಸಿಕೊಳ್ಳಬೇಕು. ಉತ್ತಮ ಗುರುಗಳ ಉಪದೇಶ ಪ್ರಭಾವದಿಂದ ಚಾರ್ವಾಕಾದಿ ಇತರ ಮತಗಳ ನಿರಾಕರಣೆಯನ್ನೂ ಆಯಾ ಮತಗಳಲ್ಲಿನ ದೋಷಗಳನ್ನೂ ಅರಿಯಬೇಕು. ವೇದವಾಕ್ಯಗಳಲ್ಲೂ ಸಹ ಅವಾತತಾ ತೋರತಃ ವಿರೋಧಗಳನ್ನು ಪರಿಹರಿಸಿಕೊಳ್ಳಬೇಕು. ದೇಹೇಂದ್ರಿಯ ಮುಖ್ಯ ಪ್ರಾಣದಿವರವಾಗಿ ತೋರತಃ ಯುಕ್ತಿಸೂತ್ರಗಳಾದ ಶ್ರುತಿ ವಾಕ್ಯಗಳಿಗೆ ವರವರ ವಿರೋಧವೆಂದು ಅವಾತತಾ ತೋರತಃ ವಿರೋಧವನ್ನು ಉತ್ತಮ ಗುರುಗಳ ಉಪದೇಶದಿಂದ ಪರಿಹರಿಸಿಕೊಂಡು ಇಂದ್ರಿಯಾದಿಗಳ ಸಂಖ್ಯಾದಿಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಅವಾತತಾ ತೋರತಃ ವಿರೋಧಗಳನ್ನು ಪರಿಹರಿಸಿಕೊಂಡವನಾಗಿ, ಇಂದ್ರಿಯಾದಿವಾಸಿ ದೇವತೆಗಳ ಪ್ರಕಾರಕ್ಕೂ ತ್ವಯಾಮಕರಾದ ಮುಖ್ಯ ಪ್ರಾಣದೇವ ಅನುಗ್ರಹಕ್ಕೂ ವಾಕ್ಯನಾಗಿ, ತತ್ಪರಂತರ್ಯಾಮಿಯಾದ ವರಮಾತ್ಮನ ಪರಮಾನುಗ್ರಹಕ್ಕೆ ವಿಷಯನಾಗಿ ಸರ್ವೋತ್ತಮನಾದ ಶ್ರೀಹರಿಯೇ ಅತ್ಯಂತವಾದ ಈ ಜಗತ್ತಿಗೆಲ್ಲಾ ಕರ್ತವ್ಯವೆಂಬುದಾಗಿ ಸಂದೇಹಪ್ರವೃತ್ತಿಗಳೆಲ್ಲದಂತೆ ದೃಢವಾಗಿ ತಿಳಿದು, ಅಕಾರವಾದ ಅನಿತ್ಯವಾದ ಈ ಜಗತ್ತಿನಲ್ಲಿ ವೈರಾಗ್ಯವನ್ನು ಹೊಂದಿ, ತನ್ನ ದೇಹೇಂದ್ರಿಯಾದಿಗಳಲ್ಲಿ ಅಭಿಮಾನವನ್ನು ತ್ಯಜಿಸಿ, ಸರ್ವಕಾರನಾದ ಸರ್ವಸಿಯಾಮಕನಾದ, ಸರ್ವಸಿದ್ಧನಾದ ಪರಿಪೂರ್ಣನಾದ, ಸಕಲ ದೋಷ ರಹಿತನಾದ ಸರ್ವೋತ್ತಮನಾದ ವರಮಾತ್ಮನಲ್ಲಿ ಅತ್ಯಾದರದಿಂದ, ಸಂತುಷ್ಟವಾಗಿ ದೃಢವಾದ ಶ್ರೇಷ್ಠವಾದ ಭಕ್ತಿಯನ್ನು ಹೊಂದಿ ವಿಶಿಷ್ಟಾಚಾರ್ಯರ ಉಪದೇಶ ಸಂಪತ್ತಿನಿಂದ ಭಗವಂತನ ಉಪಾಸನೆಗೆ ಪ್ರಯತ್ನ ಮಾಡಬೇಕು.

ಯಾಃ ಕಾರಣ ಸಂಪತ್ಯ ಇಂದ್ರದಿವರೆ ಪ್ರತ್ಯಜಿಜ್ಞಾಸೆಯು ಅಗುವುದಿಲ್ಲವೋ ಅಂತಹ ಕಾರಣ ಸಂಪತ್ತಿನ ಅನಂತವಾದ್ದ ಎಂಬುದಾಗಿ ಅಥ ಶಬ್ದದ ಅರ್ಥವನ್ನು ಇಟ್ಟುಕೊಳ್ಳಬೇಕೆಂಬ ಅಂಶವು ಈ ಘಟ್ಟದಲ್ಲಿ ಯಾವುದು ಸಿದ್ಧವಾಗಿರಬೇಕೋ ಅವರ ಸಂಗ್ರಹ ರೂಪವಾಗಿಯೇ ಶ್ರೀ ಗುರುರಾಮ ಅಥ = ಅಧ್ಯಯನ ಕರ್ಮದಮಾದಿ ರೂಪಾದಿಕಾರ ಸಂಪತ್ಯನಂತಂ" ಎಂದು ಅರ್ಥವನ್ನು ತೋರಿಸುತ್ತಾರೆ.

ಇತರ ಮತದವರು (ಅದ್ವೈತೀಯ) ಸಿಂಧುಪ್ರವಾಹವಿವೇಕ, ಇತಾಮುಕ್ತವಲಭೋಗ ವೈರಾಗ್ಯ ವಿಷಯ ವೈರಾಗ್ಯ, ಕರ್ಮದವಾದಿ ಕಾರಣಸಂಪತ್ಯ, ಮುಮುಕ್ಷುತೋಷ ಅಧಿಕಾರ ಚಾತುರ್ವಿಧಾನಂತರಂ ಎಂಬುದಾಗಿ ಹೇಳುತ್ತಾರೆ. ಇವೆಲ್ಲವೂ ಒದ್ದಂತಿಗಳು ತಿಳಿದಿರುವ ಅಥ ಶಬ್ದದ ಅರ್ಥದಲ್ಲಿ ಅರ್ಥವಾದವನ್ನು ಹೊಂದುತ್ತದೆ.

ಜಿಜ್ಞಾಸೆಯಿಂದಲೇ ವೈರಾಗ್ಯ - ವೈರಾಗ್ಯವಿದ್ದರೆ ಜಿಜ್ಞಾಸಾ ಎಂಬುದಾಗಿ ಅನ್ಯೋನ್ಯಾಶ್ರಯ ದೋಷವು ಆವಾತತಃ ತೋರುತ್ತದೆ. ಕೂಲಂಕಷವಾಗಿ ಪರಿಶೀಲಿಸಿದರೆ ಅದಕ್ಕೆ ಅವಕಾಶವಿಲ್ಲ. ಸಾಕ್ಷಿಕ ಪ್ರಕೃತಿಗೆ ಸ್ವರೂಪ ಪ್ರಭಾವದಿಂದ ಸ್ವಲ್ಪ ವೈರಾಗ್ಯವು ಉಂಟಾಗುತ್ತದೆ. ಶ್ರವಣದಿಂದ ಅದು ವೃದ್ಧಿಗೊಂಡು ಮನದಿಂದ ಅಧಿಕವಾಗಿ ಅಭಿವೃದ್ಧಿಗೊಳ್ಳುತ್ತದೆ ಎಂದು ಪರಮಾಭಿಪ್ರಾಯ.

ಇತರರು ಹೇಳುವ ನಿಕಾನಿತ್ಯ ಮತ್ತು ವಿವೇಕಾದಿಗಳ ಅರ್ಥಾರ್ಥವು ಹೇಗೆಂದರೆ ಯುಕ್ತತೋಷ್ಣಾತ ವೇದಾರ್ಥಃ ಎಂಬುದರಿಂದ ನಿಕಾನಿತ್ಯ ಜ್ಞಾನವು ಲಾಭವಾಗುವುದು. ವಿಶೇಷೋಪಮಾವಾದ್ಯ ಎಂಬುದರಿಂದ ಶಮದಮಾದಿಗಳನ್ನು ಹೇಳದಂತಾಗುವುದು. ಉಕ್ತಾದ್ಯಾಧಿಕ ವೈರಾಗ್ಯಂ = ಎಂಬುದರಿಂದ = ಇಹಾಮುತ್ರಫಲಭೋಗ ವೈರಾಗ್ಯವನ್ನು ಹೇಳದಂತಾಗುವುದರಿಂದ ಶ್ರೀಮದಾಚಾರ್ಯರು ತೋರಿಸಿರುವ ಸಾಧನಗಳಲ್ಲೇ ಇತರರು ಹೇಳುವ ಸಾಧನಗಳಿಗಿಲ್ಲಾ ಅರ್ಥಾರ್ಥವು ಸಂಭವಿಸುವುದು.

ಸಾಧನ ಸಂಪತ್ತುಗಳಲ್ಲಿ ಇತರರು ಮುಮುಕ್ಷು ಎಂಬುದಾಗಿ ಮೋಕ್ಷೇಚ್ಛೆಯನ್ನು ಅಧಿಕವಾಗಿ ಹೇಳಿದ್ದಾರೆ.

ಯತೇತೋಪಾಸನಾಯೈವ ಎಂಬ ವಿಧಿವಾಕ್ಯದ ಬಲದಿಂದ ಮುಮುಕ್ಷುತ್ವವೂ ಅಧಿಕಾರಿಗಳಿಗೆ ಅರ್ಥಾತ್ ಉಕ್ತವೇ ಆಗಿದೆ. ಅಧಿಕಾರಿ ವರ್ಗದಲ್ಲಿ ಉತ್ತಮಾಧಿಕಾರಿಗಳಿಗೆ ಮುಮುಕ್ಷುತಾ (ಮೋಕ್ಷದ ಆಪೇಕ್ಷೆಯು) ಇಲ್ಲವಾದ್ದರಿಂದ ಕಂಠರವದಿಂದ ಆಚಾರ್ಯರು ಅದನ್ನು ಹೇಳಿಲ್ಲ.

ಅತಃ ಶಬ್ದದ ಅರ್ಥವಾಗಿ ಐದು ಯುಕ್ತಿಗಳನ್ನು ತಂತ್ರದೀಪಿಕಾಕಾರರು ಸಂಗ್ರಹಿಸಿ ತಿಳಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಇದು ಅನುಷ್ಠಾನಪಾಠದಲ್ಲಿ ಜಿಜ್ಞಾಸಾಧಿಕರಾಗದಲ್ಲಿ ವಿಷಯವ ಅರ್ಥದ ಸಂಗ್ರಹವೇ ಆಗಿದೆ.

ನ್ಯಾಯಸುಧಾ ಗ್ರಂಥದ ಜಿಜ್ಞಾಸಾಧಿಕರಾಗದಲ್ಲಿ (ಅತಃ ಶಬ್ದಾರ್ಥದ ವಿವರಣೆಯೇ) ಐದು ಹೇತುಗಳ ವಿವರವಾದ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನವೇ ಹೆಚ್ಚು ಪುಟಗಳಲ್ಲಿ ಉಕ್ತವಾಗಿದೆ. ಈ ಅತಃ ಎಂಬ ಶಬ್ದದ ನಿವೃತ್ತಿಯನ್ನು ಹಿಂದೆಯೇ ನಿರೂಪಿಸಲಾಗಿದೆ. ಪ್ರಕೃತದಲ್ಲಿ ಈ ಮೊದಲನೆಯ ಸೂತ್ರದಲ್ಲಿರತಕ್ಕ ಅತಃ ಎಂಬ ಶಬ್ದವು ಸರ್ವಗಾಢವು ಪ್ರಕೃತಿಕವಾದತಃ ಸಿಂಹಶಬ್ದವಾಗಿದೆ.

ಈ ಅತಃ ಎಂಬ ಶಬ್ದಕ್ಕೆ ಐದು ಬಗೆಯಾದ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನವನ್ನು ಹಿಂದೆಯೇ ತೋರಿಸಿರುತ್ತೇವೆ. ಅತಃ ಎಂಬ ಶಬ್ದದಿಂದ ಪರಾಮರ್ಶಿಸಲ್ಪಟ್ಟ ವೇದಪ್ರಾಮಾಣ್ಯಾದಿ ಸಲವೂ ಅತಿ ವಿವರವಾಗಿ "ಪ್ರಹೃತ್ಕರ್ತವೆಂಬ" ಹೆಸರಿನಿಂದ ಸುಪ್ರಸಿದ್ಧವಾದ ತರ್ಕಶಾಸ್ತ್ರದಲ್ಲಿ ಪ್ರತಿಪಾದಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿದೆ ಆ ತರ್ಕವಿದ್ಯಾನೇ ಬೇರೆ, ಮೀಮಾಂಸಾ ಶಾಸ್ತ್ರ ಪ್ರತಿಪಾದ್ಯವಾದ ವಿದ್ಯೆಯೇ ಬೇರೆ. ಪ್ರಮೇಯವ್ಯತ್ಯಾಸದ ಪರಿವಾದ ಮೀಮಾಂಸಾ ಶಾಸ್ತ್ರಕ್ಕೆ ವೇದಪ್ರಾಮಾಣ್ಯಾದಿಗಳನ್ನು ವಿವರವಾಗಿ ನಿರೂಪಿಸತಕ್ಕ ಪ್ರಹೃತ್ಕರ್ತಶಾಸ್ತ್ರವು ಆಗಿವಾಗಿದೆ. ವ್ಯತ್ಯಾಸವ್ಯತ್ಯಾಸದಿಂದ ವಿದ್ಯಾವ್ಯತ್ಯಾಸವನ್ನು ಹೇಳಲೇಬೇಕು.

ಈ ಮೀಮಾಂಸಾ ಶಾಸ್ತ್ರವಲ್ಲೂ ವೇದ ಪ್ರಾಮಾಣ್ಯಾದಿಗಳನ್ನು ಅತಿ ವಿವರವಾಗಿ ಸೂತರ್ಕಾರರು ತೋರಿಸಿಬಿಟ್ಟರೆ ಆಗ ವಿದ್ಯಾರ್ಥವೇವೇ ಇಲ್ಲದಂತಾಗುವುದು. ಪ್ರಾಧಾನ್ಯಾಭಿಪ್ರಾಯದಿಂದ ವಿದ್ಯಾರ್ಥವೇವು ವ್ಯವಹರಿಸಬಹುದಾಗಿದೆ. ಸರ್ವಥಾ ಅಪ್ರಹೃತ್ಕರ್ತ ಶಾಸ್ತ್ರಕ್ಕೂ ಈ ಪ್ರಹೃತ್ಮಮೀಮಾಂಸಾ ಶಾಸ್ತ್ರಕ್ಕೂ ಪರಸ್ಪರ ಸಂಬಂಧವೇ ಇಲ್ಲವಾದರೆ ಈ ಎರಡು ಶಾಸ್ತ್ರಗಳಿಗೆ ಅಂಗೀಕರಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿರುವ ಅಂಗಾಂಗಿ ಭಾವಕ್ಕೇನೇ ಷುಕ್ತಿಯುಂಟಾಗುವುದು. ಪ್ರಕೃತದಲ್ಲಿ ಪ್ರಹೃತ್ಕರ್ತ ಶಾಸ್ತ್ರವು ಈ

ಬ್ರಹ್ಮಮೀಮಾಂಸಾ ಶಾಸ್ತ್ರಕ್ಕೆ ಅಂಗ ಬ್ರಹ್ಮಮೀಮಾಂಸಾ ಶಾಸ್ತ್ರವು ಅಂಗಶಾಸ್ತ್ರ. ಆದಕಾರಣ ಇದಕ್ಕೆ ಅಂಗವಾದ ಬ್ರಹ್ಮತತ್ವದಲ್ಲಿ ವಿಶ್ವಾರವಾಗಿ ಪ್ರತಿಪಾದಿತಗಾರಾದ ವೇದ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನದಿಗಳನ್ನು ಇಲ್ಲಿ ವಿಶ್ವಾರವಾಗಿ ವಿಮೋಚನೆ ಕೇವಲ ಈತ ಎಂಬ ಶಬ್ದದಿಂದ ಸೂತ್ರಕಾರರು ವರಾಮರ್ಶೆ ಮಾಡಿದ್ದಾರೆ. ಸಂಕ್ಷೇಪವಾಗಿ ಸೂಚಿಸಿದ್ದಾರೆ.

ಈ ಅಭಿಪ್ರಾಯವು ಈ ಅನುಷ್ಠಾನವನ್ನ ವ್ಯಕ್ತದಿಂದ ತಿಳಿದು ಬರುತ್ತದೆ.

“ಏತ್ಯವಂ ತರ್ಹಶ್ವೇ ಬ್ರಹ್ಮತರ್ಹೇಹಿ ವಿಸ್ತರಾತ್ |

ಉಕ್ತಂ ವಿದ್ಯಾವೃಣಾಪ್ತು ಸಂಕ್ಷೇಪೇಣಾತ್ರ ಸೂಚಿತಮ್ || ೧೩ ||

ಆ ಬ್ರಹ್ಮ ತರ್ಹಶ್ವದಲ್ಲಿ ವಿಶ್ವಾರವಾಗಿ ಉಕ್ತವಾಗಿರುವುದಕ್ಕೆ ಈ ಮೀಮಾಂಸಾ ಶಾಸ್ತ್ರದಲ್ಲಿ ಸಂಕ್ಷೇಪವಾಗಿ ನಿರೂಪಿಸುವುದು ಉಚಿತವೇ ಆಗಿದೆ.

ಬ್ರಹ್ಮತರ್ಹಶ್ವದಲ್ಲಿ ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷ, ಅನುಮಾನ, ಅಗಮ ಎಂಬ ಪ್ರಮಾಣಗಳ ಸ್ವರೂಪ ನಿರೂಪಣೆ, ಸಂಖ್ಯಾ ಮೊದಲಾದುವುಗಳು ಮತ್ತು ಅರ್ಥವ್ಯಾಪ್ತಿಯ ಅಂತರ್ಭಾವ ಮೊದಲಾದವುಗಳ ನಿರ್ಣಯವನ್ನು ಮಾಡಲಾಗಿದೆ. ಆ ತರ್ಹಶ್ವದಿಂದ ಪ್ರತಿಪಾದಿಸಲ್ಪಟ್ಟ ಪ್ರಮಾಣಗಳಿಂದ ಈ ಶಾಸ್ತ್ರದಲ್ಲಿ ಪ್ರಮೇಯ ಪರಿಶೋಧನವು ಮಾಡಲ್ಪಟ್ಟಿದೆ. ಪ್ರಮೇಯಕ್ಕೆ ಇತರರು ಹೇಳಿದ್ದು ಅರೋಪಿತವಾದ ಆಕಾರದ ನಿರಾಕರಣೆಯನ್ನು ಮಾಡುವ ಮೂಲಕವಾಗಿ ನೈದವಾದ ಪ್ರಮೇಯ ಸ್ವರೂಪ ನಿರೂಪಣೆಯನ್ನು ಮಾಡಲಾಗಿದೆ. ಈ ಸಂಗತಿಯನ್ನು ತಿಳಿಸುವ ಅನುಷ್ಠಾನವನ್ನ ವ್ಯಕ್ತವು ಈ ರೀತಿ ಇದೆ.

“ಪ್ರಮಾಣ ನ್ಯಾಯಸುಚಿತ್ತಾ ಕ್ರಿಯತೇ ತರ್ಹಶ್ವತಃ |

ಮಾನನ್ಯಾಯೈಶ್ಚ ತತ್ಪಿದ್ವ ಮೀಮಾಂಸಾ ಮೇಯ ಶೋಧನಮ್ ||

|| ಇತ್ಯನುವಾಪ್ನಾನಮ್ ||

ಬ್ರಹ್ಮಸೂತ್ರಕಾರರಾದ ಬಾದರಾಯಣರಿಂದಲೇ ನಾರಾಯಣ ರೂಪದಿಂದ ಐವತ್ತು ಕೋಟಿ ವಿಶ್ವಾರವಾದ ಗ್ರಂಥ ಸಂಖ್ಯೆಯುಳ್ಳ ಬ್ರಹ್ಮತರ್ಹ ಶಾಸ್ತ್ರವು ರಚಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿದೆ. ಆ ತರ್ಹಶ್ವವೇ ಈ ಬ್ರಹ್ಮಮೀಮಾಂಸಾ ಶಾಸ್ತ್ರಕ್ಕೆ ಅಂಗವು. ಕಣ್ವರ ಅಥವಾ ಗೌತಮರಿಂದ ರಚಿತವಾದ ವೈಶೇಷಿಕ ಶಾಸ್ತ್ರವಾಗಲಿ ನ್ಯಾಯಶಾಸ್ತ್ರವಾಗಲಿ ಇಲ್ಲಿ ಅಂಗವಾಗಿ ಅಂಗೀಕೃತವಾಗಿಲ್ಲ. ಐವತ್ತು ಕೋಟಿಯ ಸಂಖ್ಯೆಯ ಗ್ರಂಥರೂಪವಾದ ಆ ಬ್ರಹ್ಮ ತರ್ಹಶ್ವದಿಂದ ವರು ಸಾವಿರ ಗ್ರಂಥ ಸಂಖ್ಯೆಯನ್ನು ಅರಿಸಿ ಪ್ರತ್ಯೇಕಿಸಿ, ಶ್ರೀ ಬಾದರಾಯಣರು ವರು ಸಾವಿರ ಸಂಖ್ಯೆಯುಳ್ಳ ಗ್ರಂಥವಾದ ತರ್ಹಶ್ವವನ್ನು ರಚಿಸಿರುವರು. ಆ ಬ್ರಹ್ಮ ತರ್ಹಶ್ವದ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನವೇ ಶ್ರೀಮನ್ನದ್ವೈಪಾಯೀಕರು ಸಾಕ್ಷಾತ್ ಬಾದರಾಯಣರಿಂದಲೇ ಕೇಳಿ ತಿಳಿದು ಸರ್ವಮೂಲ ಗ್ರಂಥಗಳಲ್ಲಿ ಉಪಾಹರಿಸಿರುವರು.

ಈ ಗ್ರಂಥವಾದ ವಿಷಯವು ಶ್ರೀಮದ್ವೈಪಾಯೀಕರ ಅನುಷ್ಠಾನವನ್ನಾಶ್ರಯ ಗ್ರಂಥದಿಂದಲೇ ತಿಳಿದು ಬಂದಿದೆ.

ಅನುಷ್ಠಾನದಲ್ಲಿ “ಬ್ರಹ್ಮತರ್ಹಂ ಚ ಭಾವಾನ್ ಸ ವಿವ ತ್ವಮಾನ್ ಪ್ರಭು ||

ಪಂಚಾಶತ್ಕೋಟಿವಿಶ್ವಾರಾತ್ ನಾರಾಯಣತನ್ಮೈತಾತ್ |

ಉದ್ವಿಷ್ಟ ಪಂಚಕಪತ್ರಂ ತ್ವಮಾನ್ ಬಾದರಾಯಣ ||

ಅತಃ ತದರ್ಥಂ ಸಂಕ್ಷೇಪದಾತ ಇತ್ಯುಚ್ಯತೇ || ೧೩ ||

ಮೊದಲನೆಯ ಸೂತ್ರದ ಅರ್ಥವನ್ನು ನಿಗಮನ ಮಾಡಿ ತಿಳಿಯುವ ತಂತ್ರದೀಪಿಕಾ ವಾಕ್ಯದ ಜೊತೆಗೆ ಪ್ರಥಮ ಸೂತ್ರವಾದ ಓ ಅಥಾತೋ ಪ್ರಹ್ಲಜಿಹ್ನಾಸಾ ಓ ಎಂಬ ಸೂತ್ರದ ಮೊದಲ ವ್ಯಕ್ತಿಯನ್ನು ನಿರ್ಗತ ಅರ್ಥ ನಿರ್ವಚನ ಕ್ರಮವನ್ನು ಹಿಂದೆಯೇ ಬರೆಯಲಾಗಿದೆ. ಆದಾಗ್ಯೂ ಜಿಹ್ನಾಸುಗಳ ಮನನಕ್ಕಾಗಿ ವುನುಜಿ ಜ್ಞಾಪಿಸುತ್ತೇನೆ.

ಈ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ನ್ಯಾಯಸುಧಾ ವಾಕ್ಯವನ್ನು ಪರಿಮಳ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನಭಾಗವನ್ನೂ ಉದಾಹರಿಸಿ ತಿಳಿಸುತ್ತೇನೆ.

ಸುಧಾ :- ಪ್ರಹ್ಲಾಃ ಜಿಹ್ನಾಸಾ ಪ್ರಹ್ಲಜಿಹ್ನಾಸಾ ಎಂದು ಕರ್ಮಣಿ ಸ್ವೀ ಸಮಾಸವನ್ನು ಮಾಡಿದಾಗ ಪ್ರಹ್ಲನಿಗೆ ಜಿಹ್ನಾಸಾ ಕರ್ಮಪ್ರವೃತ್ತಿ ಉಕ್ತವಾಗಿರುವುದರಿಂದ ಅವ್ಯಾಧಾನ್ಯವನ್ನು ಹೇಳಿದಂತಾಗುತ್ತದೆ. ಆ ಶಂಕೆಯನ್ನು ಪರಿಹರಿಸುವ ಸಲುವಾಗಿ ಅನುವ್ಯಾಖ್ಯಾನದಲ್ಲಿ

“ಸ ಪವ ಸರ್ವವೇದಾರ್ಥೋ ಜಿಹ್ನಾಸ್ಯೋನಯಂ ವಿಧೀಯತೇ |

ಎಂದು ಜಿಹ್ನಾಸ್ಯ ಎಂಬ ಪದವನ್ನು ಪ್ರಯೋಗಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಈ ಜಿಹ್ನಾಸ್ಯ ಎಂಬ ಪದವು ಸನ್ ಪ್ರತ್ಯಯಾಂತವಾದ ಜಿಹ್ನಾಸಾ ಎಂಬ ಶಬ್ದದ ಮುಂದೆ ಆಚೋ ಯತ್ ಎಂಬ ಸೂತ್ರದಿಂದ ಯತ್ ಎಂಬ ಪ್ರತ್ಯಯವು ಬಂದು ಆತೋಲೋಪಾ ಎಂಬ ಸೂತ್ರದಿಂದ ಆಕಾರಕ್ಕೆ ಲೋಪವು ಬಂದು ಜಿಹ್ನಾಸ್ಯ ಎಂದಾಗಿದೆ. ಈ ಯತ್ ಪ್ರತ್ಯಯವು ಕೃತ್ ಸಂಜ್ಞಕವಾಗಿದೆ. ಕೃತ್ ಸಂಜ್ಞಕ ಪ್ರತ್ಯಯಗಳು “ತಯೋರೇವ ಕೃತ್ಕವಿಲಾಭೀ” ಎಂಬ ಸೂತ್ರದಿಂದ ಭಾವಾರ್ಥದಲ್ಲೂ ಕರ್ಮಾರ್ಥದಲ್ಲೂ ವಿಧಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿದೆ. ಅಂದಮೇಲೆ ಜಿಹ್ನಾಸ್ಯ ಎಂದೇ ಜಿಹ್ನಾಸಾ ಕರ್ಮವೆಂದೇ ಅರ್ಥವಾಗುತ್ತದೆ.

ಕರ್ಮವ್ಯಾಧಾನ್ಯ ಜ್ಞಾಪಕವಾಗಿ ಜಿಹ್ನಾಸ್ಯ ಎಂದು ಭಾಷ್ಯಕಾರರು ಪ್ರಯೋಗಿಸಿದ್ದಾರೆ ಎಂದು ಅಭಿಪ್ರಾಯ.

ಎವಂ ಚ ಜಿಹ್ನಾಸಾ ಸೂತ್ರಕ್ಕೆ ಪ್ರಹ್ಲನಿಗೆ ಕರ್ಮಪ್ರವೃತ್ತಿ ಮಾತ್ರದಲ್ಲೇ ತಾತ್ಪರ್ಯವು. ಅದರ ಉಪಾರ್ಜನಕ್ಕೆದಲ್ಲಿ ತಾತ್ಪರ್ಯವಿಲ್ಲ ಎಂದು ಅಭಿಪ್ರಾಯವಾಗಿದೆ.

ಈ ಸೂತ್ರದಲ್ಲಿ ಕರ್ತವ್ಯ ಎಂಬ ಪದವನ್ನು ಅಧ್ಯಾಪಾರ ಮಾಡಿರುವುದರಿಂದ ಕರ್ತವ್ಯವಾದಿಂದ ತಿಳಿಯಲ್ಪಟ್ಟ ನಿಯೋಗಕ್ಕೆ (ವಿದ್ಯಾರ್ಥಕ್ಕೆ) ವ್ಯಾಧಾನ್ಯವೂ ಅನಿಯೋಗದಲ್ಲಿ ಜಿಹ್ನಾಸಾಕ್ಕೆ ಉಪಾರ್ಜನವೂ ವಿಶೇಷವಾಗಿರತಕ್ಕ ಪ್ರಹ್ಲನಿಗೆ ನಿಯೋಗ (ವಿಧಿ) ವಿಶೇಷವೂ ವಿಶೇಷಾತ್ಮಕವೂ ಬರುವುದರಿಂದ “ಜಿಹ್ನಾಸಾ ಅಸ್ಯವಿಧೀಯತೇ” ಎಂದು ಹೇಳಬೇಕಾಗಿರುವಾಗ, ಭಾಷ್ಯಕಾರರು ಜಿಹ್ನಾಸ್ಯ ಎಂದು ಜಿಹ್ನಾಸಾಕ್ಕೆ ವಿಶೇಷವಾಗಿ ನಿರ್ದೇಶ ಮಾಡಿರುವುದರಿಂದ ಕರ್ಮವಾದ ಪ್ರಹ್ಲನಿಗೆ ವ್ಯಾಧಾನ್ಯವು ಸೂಚಿತವಾದಂತಾಯಿತು.

ಅಂದರೆ ಜಿಹ್ನಾಸ್ಯೋನಯಂ ವಿಧೀಯತೇ ಎಂದು ವ್ಯಾಧಾನ್ಯೇನ ಕರ್ಮಕಾರಕವಾಗಿರುವ ಪ್ರಹ್ಲನು ನಿರ್ದಿಷ್ಟವಾಗಿರುತ್ತಾನೆಂದು ಅಭಿಪ್ರಾಯ. ಆದಕಾರೂ ಪ್ರಹ್ಲಜ್ಞಾನಂ ಸಂದಾಹಂ, ಎಂದಾಗಲಿ, ಪ್ರಹ್ಲಜಿಹ್ನಾಸಾಕರ್ತವ್ಯ ಎಂಬುದಾಗಿ ಆಗಲಿ ಸೂತ್ರಮೊದಲ ವ್ಯಕ್ತಿಯಲ್ಲ ಎಂದು ತಿಳಿದು ಬರುತ್ತದೆ.

ಮತ್ತೇನೆಂದರೆ “ಪ್ರಹ್ಲಜಾನಾಯ ಸಕಲ ವೇದಾರ್ಥ ವಿಷಯಃ ಜಿಹ್ನಾಸಾ ಕರ್ತವ್ಯ” ಎಂಬುದಾಗಿಯೇ “ಓ ಅಥಾತೋ ಪ್ರಹ್ಲಜಿಹ್ನಾಸಾ ಓ” ಎಂಬ ಪ್ರಥಮ ಸೂತ್ರದ ಮೊದಲವ್ಯಕ್ತಿಯನ್ನು ಇಟ್ಟುಕೊಳ್ಳಬೇಕು.

ನ್ಯಾಯಾವೃತ್ತದಲ್ಲಿ ಮೂರನೇ ಪರಿಚ್ಛೇದದಲ್ಲಿ ಶ್ರೀನ್ಯಾಸರಾಜರು ಈ ವಿಚಾರವಾಗಿ ಅಧಿಕೃತ ವಾಕ್ಯಗಳು ಈ ರೀತಿ ಇವೆ.

“ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷಾನ್ವಾಯ ಪ್ರತ್ಯವಿಚಾರ ಕರ್ತವ್ಯ” ಇತಿ ನ ವಚನವೃತ್ತಿ ತಥಾತ್ಮೇ ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷಾಃ
ವಿಧೇಯ ವಿಶೇಷಾ ತಯಾ ಗುಣತ್ವಮಾತೌ |

ಹೀಗೆ “ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷಾನ್ವಾಯ ವೇದವಿಚಾರ ಕರ್ತವ್ಯ”, ಇತ್ಯೇವ ವಚನವೃತ್ತಿ ಇತ್ಯಾದಿ ತಥಾ ಚ ಉದ್ದೇಶ್ಯವ್ಯಾಪ್ತನ ವಿಶೇಷಾತ್ಮೇನ ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷಗೋಷಃ, ಉದ್ದೇಶ್ಯಗೋಷ ಪ್ರವೇಶಾತ್ ಪ್ರಾಧಾನ್ಯ ರಾಘ, ಇತಿಭಾವ ಇದಿಷ್ಟು ಸುಧಾವರಿಮಳದಲ್ಲಿ ಉಕ್ತವಾಗಿರುವ ಅಂಶವಾಗಿದೆ.

ಅರಹರಾ ಶಂತ್ರದೀಪಿಕಾದಲ್ಲಿನ ಸೂತ್ರಾರ್ಥ ನಿಗಮನ ಪರಮಾದ ವಾಕ್ಯಕ್ಕೂ ಸಹ ಪರಿಮಳದಲ್ಲಿ ಉಕ್ತವಾಗಿರುವಂತೆ ನ್ಯಾಯಾವೃತ್ತ ಕೃತಿಯ ಪರಿಚ್ಛೇದದಲ್ಲಿ ಶ್ರೀನ್ಯಾಸರಾಜರು ಹೇಳುವಂತೆ ಸೂತ್ರವಚನ ವೃತ್ತಿಯನ್ನೇ ಇಟ್ಟು ಕೊಳ್ಳಬೇಕು.

ಅಥ ಶಬ್ದಾರ್ಥವನ್ನೂ ಅಥ ಶಬ್ದದ ಅರ್ಥವನ್ನು ಹೇಳಿದ ನಂತರ “ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷಾನ್ವಾಯ ಸಕಲ ವೇದಾರ್ಥ ವಿಷಯಕ ಟಿಪ್ಪಣಾ ಕರ್ತವ್ಯ” ಎಂಬುದಾಗಿಯೇ ಸೂತ್ರವಚನ ವೃತ್ತಿಯನ್ನು ಹೇಳಬೇಕೆಂದು ಪರಮಾರ್ಥವ್ರಾಯ.

ಇದೇ ಅಧಿಪ್ರಾಯದಿಂದಲೇ ಕೆಲವು ವ್ಯಾಖ್ಯಾನಕಾರರು “ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷಾನ್ವಾಯ ವೇದವಾಕ್ಯಾನಿ ವಿಚಾರಯೇತ್” ಎಂದು ಹೇಳುತ್ತಾರೆ.

ಇದರ ವಿಚಾರವಾಗಿ ವಿಷಯಗಳ ವಿವರವನ್ನು ಹಿಂದೆಯೇ ಬರೆಯಲಾಗಿದೆ.

(೯) ಶಂತ್ರದೀಪಿಕಾ :- ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷಾನ್ವಾಯ ಸರ್ವ ವೇದವಿಷಯಕ
ಕ್ರಮಾಮನುಧಿಧ್ಯಾಸನರೂಪಾ,
ಮನನಮಾತ್ರರೂಪಾ ವಾಕ್ಯದಿಟಿಪ್ಪಣ್ಯಾರ್ಥ್ಯಾತ್ಯಾದಿ
ಕೃತ್ಯಾನ್ವಿ, ಟಿಪ್ಪಣಾ ಕರ್ತವ್ಯೇತ್ಯರ್ಥಃ || ೧೩ ||

ಈ ಶಂತ್ರದೀಪಿಕಾ ವಾಕ್ಯವೂ ಸಹ ಸೂತ್ರಭಾಷ್ಯವ್ಯಾಖ್ಯಾನವಾದ ತತ್ವವ್ರಹಕರಿಕದಲ್ಲಿ ದರ್ಶಿತವಾದ ಕ್ರಮವನ್ನೂ, ನ್ಯಾಯಸುಧಾದಲ್ಲಿ ಹೇಳಿರುವ ಮನನ ಮಾತ್ರರೂಪವಾದ ಅರ್ಥವನ್ನೂ ಒಳಗೊಂಡಂತೆ ಸಂಗ್ರಹವಾಗಿ ತಿಳಿಸುತ್ತದೆ.

ತತ್ವವ್ರಹಕರಿಕದಾಳವು ಹೀಗಿದೆ :- ಭಾಷ್ಯದಲ್ಲಿ ಆರೋಪಪ್ರತ್ಯಕ್ಷವಿಟಿಪ್ಪಣಾ ಕರ್ತವ್ಯ || ೧೩ ||

ಇದರ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನವಾದ ತತ್ವವ್ರಹಕರಿಕ ವಾಕ್ಯವು ಯಾವುದೆಂದರೆ :-

“ದರ್ಶನಾರ್ಥಂ ಶ್ರವಣಾದಿರೂಪಾ ಜಿಜ್ಞಾಸಾ ಕಾರ್ಯೇತ್ಯರ್ಥಃ ||

(ತತ್ವಪ್ರಕಾಶಿಕಾ)

ಜ್ಞಾನಸ್ಯ ಶ್ರವಣಾದ್ಯನ್ವಯವ್ಯತಿರೇಕಿತ್ಯಾತ್ ತದೇವ ಪ್ರಧಾನಾಧನಂ ಕರ್ಮಾದೇಶತಥಾ
ಭಾವಾತ್ ಪಾರಂಪರ್ಯೇಣ ಸಾಧನಸ್ಯಮ್ || ೧೩ ||

ಭಾವದಿವದರ್ಶಿ :- ಜ್ಞಾನವೇ(೩-೪-೫೦) ಓಂ ವಹಿಕಂ ಅಪ್ರಸುತಪ್ರತಿಬಂಧೇ ತದ್ವರ್ತನಾತ್ ಓಂ ಇತ್ಯತ್ರ
“ದರ್ಶನಾರ್ಥಂ ಶ್ರವಣಾದಿ ವಿಧೀಯತೇ” ೧೩ಭಾಷ್ಯಂ ಹೃದಿಶ್ಯತ್ಯಾತ್ ||ದರ್ಶನಾರ್ಥಮಿತಿ ||

ವಿತೇನ ಪ್ರಹೃಜಿಜ್ಞಾಸೇತ್ಯತ್ರ ಪ್ರಹೃಜ್ಞಾನಾಯ ವೇದಾರ್ಥವಿಷಯಶ್ರವಣ, ಮನನ,
ನಿರ್ಧಾಸನರೂಪಾ ಜಿಜ್ಞಾಸಾ ಕಾರ್ಯೇತಿವಚನವ್ಯಕ್ತಿಃ ಸೂಚಿತಾ |

ಉಕ್ತಂ ಚ ಜಿಜ್ಞಾಸೋಽಯಂ ವಿಧೀಯತೇ, ಇತ್ಯತ್ರಸುಧಾಯಾಂ

“ಜ್ಞಾನವಿಧೌ ಹಿ ಪ್ರಹೃಜೋಽಪ್ರಾಧಾನ್ಯಾತ್ |

ಪ್ರಹೃಜ್ಞಾನೋದ್ದೇಶೇನ ಜಿಜ್ಞಾಸಾವಿಧಾನಾತ್ಕುತೋಽಪ್ರಾಧಾನ್ಯಮಿತಿ” ||

ಮುಂದಿನ ವಾಕ್ಯವು ನ್ಯಾಯಾಮೃತಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಪಟ್ಟಿದ್ದನ್ನು ಪರಿಮಳ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನದಲ್ಲೇ ಉದಾಹರಿಸಲಾಗಿದೆ.

“ಯದ್ವಹಿ ಪ್ರಹೃವರವೇದವಿಚಾರ ಎವ ಪ್ರಹೃವಿಚಾರಃ ತಥಾಹಿ ನ ಪ್ರಹೃವಿಚಾರರೋವೇಣಾ
ವಿಧಾನಂ |

ಹಿಂತು ವೇದವಿಚಾರರೂಪೇಣ || ತಥಾ ಚ ಶ್ರುತಿಃ ||

ತತ್ಕಾರೇಣ ಸರ್ವವೇದಾನದೀತ್ಯ ವಿಚಾರ್ಯ ಚ ಜ್ಞಾತುಮಿಚ್ಛೇದಿತಿತ್ಯಾದಿ
ವ್ಯಕ್ತಂ ಸರ್ವವೇದಾಂತ ನಯ ಭಾಷ್ಯದೌ |

ಶ್ರವಣಾನಾಮ = ಉಪನಿಷದ್ವಿಷಾದಿರೂಪೋಪದೇಶಜನ್ಯ ವಾಕ್ಯರ್ಥಜ್ಞಾನಂ |

ಮನನಂ = ಶ್ರುತವಾಕ್ಯಾರ್ಥೇ ಯುಕ್ತನುಸಂಧಾನಮ್ |

ನಿರ್ದಾಸನಂತು = ನಿರಂತರತದ್ವಿಷಯಚಿಂತನಮ್ |

ಶ್ರವಣಂ ಶಬ್ದಜಂ ಜ್ಞಾನಂ ಉಪಮಾನುಚಿಂತನಮ್ |

ಮತಿಃ, ನಿರಂತರಾಚಿಂತಾ ನಿರ್ದಾಸನಮುಚ್ಯತೇ ಇತ್ಯುಕ್ತೇ ||

ಅಭಿಪ್ರಾಯ :- ಭಾವದಿವದಾರರು, ಪ್ರಹೃತಸೂತ್ರದಲ್ಲಿ ಮೂರನೇ ಅಧ್ಯಾಯದ ನಾಲ್ಕನೇ ಪಾದವಾದ ಜ್ಞಾನ
ಪದದ ಐದನೇ ಸೂತ್ರದ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನವಾದ ಭಾಷ್ಯದಲ್ಲಿ “ಅತ್ರಾವಾ ಅರೇ ದ್ರಷ್ಟವ್ಯ ಶ್ರೋತವ್ಯೋ, ಮಂತ್ರವ್ಯೋ,
ನಿರ್ಧಾನಿವ್ಯಾ (ಛ.೪-೪-೫) ೧೩ ದರ್ಶನಾರ್ಥಂ ಶ್ರವಣಾದಿವಿಧೀಯತೇ” ಎಂಬ ಭಾಷ್ಯವಾಕ್ಯವನ್ನು ಉದಾಹರಿಸಿ ಈ
ಭಾಷ್ಯವಾಕ್ಯದ ಅಭಿಪ್ರಾಯದಂತೆ ಚಿಂತಾರೂಪ ಸಹ “ದರ್ಶನಾರ್ಥಂ ಶ್ರವಣಾದಿರೂಪಾ ಜಿಜ್ಞಾಸಾ ಕಾರ್ಯೇತ್ಯರ್ಥಃ”
ಎಂದು ಹೇಳಿರುವುದನ್ನು ತೋರಿಸಿ ಜಿಜ್ಞಾಸಾ ಎಂದರೆ ಶ್ರವಣ, ಮನನ, ಧ್ಯಾನ ಎಂಬುದಾಗಿ
ಮೂರನ್ನು ತೆಗೆದುಕೊಳ್ಳಬೇಕೆಂಬುದಾಗಿ ತತ್ವಪ್ರಕಾಶಿಕಾ ತಾತ್ಪರ್ಯವನ್ನು ವ್ಯಕ್ತಪಡಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಇದು ಸೂತ್ರಭಾಷ್ಯದ

ಅಧಿಪ್ತಿಯ ಪ್ರಕಾಶನವಾದ ಭಾಗವಾಗಿದೆ. ಮನಮಾತ್ರರೂವಾವ ತಪ್ಪಿಬಿಟ್ಟಾಸ ಸ್ವೇತ್ವಾದಿ ಶ್ರುತ್ಯುಕ್ತ ಬಿಟ್ಟಾಸಾರ್ಥವೇತ್ಯರ್ಥಃ ಎಂಬುದಾಗಿ ಮತ್ತೊಂದು ಕಲ್ಪವನ್ನು ತಂತ್ರದೀಪಿಕಾಕಾರರು ಹೇಳುವುದು ಶ್ರೀಮನ್ಮಯಸುಧಾದಲ್ಲಿ ದರ್ಶಿತವಾದ ಕ್ರಮವನ್ನು ಅನುಸರಿಸಿ ಸಂಗ್ರಹಿಸುತ್ತಾರೆ. ಬಿಟ್ಟಾಸಾರ್ಥಕರಾದಲ್ಲಿ ಬಿಟ್ಟಾಸ ಶಬ್ದಕ್ಕೆ ನ್ಯಾಯಸುಧಾ ಗ್ರಂಥದಲ್ಲಿ.

“ನ್ಯಾದಂ ಯುಕ್ತಸುಸಂಧಾನಾತ್ಮಕ ವಿಚಾರ, ಮೀಮಾಂಸ, ಮನನ, ವರನಾಮಕ ಬಿಟ್ಟಾಸಂಗ ಭೂತನ್ಯಾಯ ನಿಬಂಧನಂ ಬಿಟ್ಟಾಸಾಯಾಃ ಕರ್ತವ್ಯತಾಯಾಂ ಆರಂಭಸೇಯಂ ಭವಿಷ್ಯತಿ” ಇತ್ಯಾದಿ ವಾಕ್ಯವು ಕಂಡುಬಂದಿದೆ.

ಈ ಸುಧಾವಾಕ್ಯದಲ್ಲಿ ಕಂಡುಬಂದಿರುವ ಯುಕ್ತಸುಸಂಧಾನಾತ್ಮಕ ವಿಚಾರ, ಮೀಮಾಂಸ, ಮನನ, ವಿತರವರ ನಾಮಕ ಬಿಟ್ಟಾಸ ಎಂಬ ಭಾಗದಿಂದ ಬಿಟ್ಟಾಸ ಸ್ವರೂಪವನ್ನೂ, ತರಂಗಭೂತನ್ಯಾಯನಿಬಂಧನಂ ಎಂಬುದರಿಂದ ಶಾಸ್ತ್ರ ಸ್ವರೂಪವನ್ನೂ ಹೇಳುವುದು ಬಿಟ್ಟಾಸ ಕರ್ತವ್ಯಕ್ಕೆ ಶಾಸ್ತ್ರಾರಂಭಸೇಯತ್ವಾದಿಪಾಠಕೃತ್ಯವನ್ನು ಉಪವಾದಿಸುವುದಕ್ಕಾಗಿ ಯೇ ಎಂದು ವಾಕ್ಯಾರ್ಥ ಚಂದ್ರಿಕಾಕಾರರು ಸ್ಪಷ್ಟಪಡಿಸಿರುತ್ತಾರೆ. ಮತ್ತು ಮನನವರನಾಮಕ ಎಂದು ಸುಧಾದಲ್ಲಿ ಹೇಳುವುದು ಜಾಜ್ಞಾಸೂತ್ರವು ಮನನ ವಿಧಿಮೂಲವೇ ಹೊರತು ಕ್ರಮಾವಿಧಿ ಮೂಲವಲ್ಲ ಎಂಬುದನ್ನು ತೋರಿಸಲಿಕ್ಕಾಗಿ ಎಂದು ಅಧಿಪ್ತಿಯವೊಬ್ಬರುತ್ತಾರೆ. ಮೀಮಾಂಸ, ಅವರನಾಮಕ ಎಂಬುದಾಗಿ ಹೇಳುವುದರಿಂದ ಶಾಸ್ತ್ರಸಮ್ಮತವಾದ ಮಾನ್ ಧಾತುವಿನಿಂದ ನಿಷ್ಪನ್ನವಾದ ಮೀಮಾಂಸ ಶಬ್ದವು ವಿಚಾರ ಎಂಬ ಅರ್ಥದಲ್ಲಿ ರೂಢವರವೆಂಬುದು ಸರ್ವಸಿದ್ಧವಾಗಿರುವುದರಿಂದ ಬಿಟ್ಟಾಸ ಶಬ್ದವು ಸಹ ವಿಚಾರ ಎಂಬ ಅರ್ಥದಲ್ಲಿ ರೂಢವರವೇ ಆಗಿದೆ. ಎಂಬಂಶವು ಸೂಚಿತವಾದಂತಾಗಿದೆ. ಆದ್ದರಿಂದಲೇ ಸಿದ್ಧಾಂತದಲ್ಲಿ ಬಿಟ್ಟಾಸ ಪದಕ್ಕೆ ವಿಚಾರ ಎಂಬರ್ಥದಲ್ಲಿ ರೂಢಕೃತ್ಯವನ್ನು “ಜಾಜ್ಞಾಸಿತಂ ಸುಸಂವೃತಂ” ಇತ್ಯಾದಿ ಭಾಗವತ ವಾಕ್ಯದ ಸಂವಾದವನ್ನು ತೋರಿಸಿ ಸಾಧಿಸಲಾಗಿದೆ.

ಈ ಮೇಲಿನ ಅಧಿಪ್ತಿಯವನ್ನು ತೋರಿಸುವ ಈ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿನ ವಾಕ್ಯಾರ್ಥಚಂದ್ರಿಕಾ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನದ ವಾಕ್ಯಗಳು ಈ ರೀತಿ ಇವೆ.

ಅತ್ರಶಾಸ್ತ್ರ ಜಾಜ್ಞಾಸಯೋಃ ಸ್ವರೂಪಕಥನಂ ಜಾಜ್ಞಾಸಾರ್ಥವ್ಯತ್ಯಾದೇಃ ಆರಂಭಸೇಯತ್ವಾದಿ ಪಾಠಕೃತ್ಯಮುಪವಾದಯಿತು ಮಿತಿ ದ್ರಷ್ಟವ್ಯಮ್ |
ಅತ್ರಮನನವರನಾಮಕಶ್ಚುಕ್ತಾ ಚ ವಿಚಾರಾರ್ಥಮಾನ್ ಧಾತೋ ಮಾನ್ ಬದೇತಿ
ಪಾರ್ಶ್ವಪ್ರಾಂತಾನ್ವಿತ್ಯನ್ನಸ್ಯ ಮೀಮಾಂಸ ಶಬ್ದಸ್ಯ ವಿಚಾರರೂಢೇಃ ಸರ್ವಸಿದ್ಧತ್ವಾತ್
ಬಿಟ್ಟಾಸಶಬ್ದಸ್ಯಾಪಿ ವಿಚಾರರೂಢಿಂ, ಯುಕ್ತಸುಸಂಧಾನಾತ್ಮಕೇತಿ ಮಾರಶಬ್ದ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನ
ಪೂರ್ವಂ, ವಿಚಾರಶಬ್ದ ವರ್ಯಾಯತ್ಯೋಕ್ತಾ ಚ, ತರ್ಹಿ ಮಾನ್ ಧಾತೋಃ ವಿಚಾರಾರ್ಥತ್ವೇಽಪಿ
ವಿಚಾರಸ್ಯ ಕ್ರಮಾ ರೂಪತ್ವಾತ್ ಮೀಮಾಂಸಾವರ ನಾಮಕೃಂ ಮನನಾವರ ನಾಮಕೃಂ
ಚ ವಿದುದ್ಧಮಿತಿ ಕಂಠ ಪರಿಹಾರಂ ಚ ಸೂಚಯತಿ || ವಿಚಾರಸೇಯೇತಿ ||

ಈ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿನ ಪರಿಮಳ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನ ವಾಕ್ಯಗಳ ಅಧಿಪ್ತಿಯವು ಈ ರೀತಿ ಕಂಡುಬಂದಿವೆ.

“ಶಾಸ್ತ್ರಾನಂ ಭಿನ್ನಾರ್ಥಾತ್ಪ್ರಥಮ ನಿರಾಸಾಯೋಕ್ತಂ ಯುಕ್ತಸುಸಂಧಾನಾತ್ಮಕೇತ್ಯಾದಿ |
ಕ್ರಮಾದ್ಯಾತ್ಯಪ್ತಃ ಪಾರ್ಶ್ವಪಂಚೇನ ತೇತುತೇತಮದ್ವಾಮಯೋಗಾದುಕ್ತಂ ಯುಕ್ತಸು
ಸಂಧಾನೇತಿ |

ಅಭಿಪ್ರಾಯ :- ವಿಚಾರ, ಮೀಮಾಂಸಾ, ಮನನ, ಜಿಜ್ಞಾಸಾ ಶಬ್ದಗಳೆಲ್ಲಾ ಭಿನ್ನಭಿನ್ನಾರ್ಥಗಳೆಂಬ ಭ್ರಾಂತಿ ಪರಿಹಾರಕ್ಕಾಗಿ "ನನ್ನದಂ ಯುಕ್ತನುಸಂಧಾನಾತ್ಕರ ವಿಚಾರ, ಮೀಮಾಂಸಾ, ಮನನಾವನಾಮಕ ಜಿಜ್ಞಾಸಾಂ ಭೂತನ್ಯಾಯ ನಿರ್ಬಂಧನಂ" ಎಂಬ ವಾಕ್ಯವು ಪ್ರವೃತ್ತವಾಗಿದೆ ಎಂದು ಅಭಿಪ್ರಾಯ.

ಯುಕ್ತನುಸಂಧಾನಾತ್ಕರ ವಿಚಾರದ ಕರ್ತವ್ಯವು ನ್ಯಾಯನಿಬಂಧನಾತ್ಕರ ಶಾಸ್ತ್ರದ ಆರಂಭಣೀಯತ್ವಕ್ಕೆ ಉಪಯೋಗಿಯೇ ಹೊರತು ಕೇವಲಶ್ರವಾರೂಪವಾದ ಜಾಜ್ಞಾಸೆಯು ಅಲ್ಲವೆಂದು ಅಭಿಪ್ರಾಯ.

ಅಂದರೆ ಇಲ್ಲಿ ಜಿಜ್ಞಾಸಾಶಬ್ದಕ್ಕೆ ಮನನ ಮಾತ್ರ ಪರತ್ವವನ್ನು ಇಟ್ಟುಕೊಂಡಿರುತ್ತಾರೆಯೇ ಹೊರತು ಶ್ರವಾನಿರ್ದ್ಯಾನಗಳಲ್ಲವೆಂಬುದು ಪರಮಾಭಿಪ್ರಾಯವಾಗಿದೆ.

ಸತ್ಯಪ್ರತೀಯ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನವೂ ಸಹ ಇದೇ ಅರ್ಥವನ್ನು ಸಮರ್ಥಿಸುತ್ತಲಿದೆ. ಕೆಲವರು ಜಿಜ್ಞಾಸಾ ಶಬ್ದಕ್ಕೆ ರೂಢಿ ಯಿಂದಲಾಗಲಿ, ಲಕ್ಷಣಾವೃತ್ತಿಯಿಂದಲಾಗಲಿ, ಶ್ರವಣಾರ್ಥತ್ವವನ್ನು ಹೇಳುತ್ತಾರೆ. ಅದರ ನಿರಾಕರಣಾಗಾಗಿಯೇ ಯುಕ್ತನು ಸಂಧಾನೇತ್ಯಾದಿನಾ ನ್ಯಾಯಸುಧಾದಲ್ಲಿ ಜಿಜ್ಞಾಸಾ ಶಬ್ದಾರ್ಥವು ತೋರಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿದೆ. ಶ್ರವಣವು ಉಪದೇಶ ಮಾತ್ರದಿಂದಲೇ ಸಿದ್ಧಿಸುತ್ತದೆ, ನಿರ್ದ್ಯಾನವಾದರೋ (ಧ್ಯಾನವಾದರೋ) ಮನನವಾದಮೇಲೆ ಸ್ವತಃ ವಿವರಿಸಿದುದರಿಂದ ಮನನವು ನ್ಯಾಯನಿಬಂಧನೆಯನ್ನು ಆವೇಶಿಸುವುದರಿಂದ ಮನನವು ಮಾತ್ರವೇ ಜಿಜ್ಞಾಸಾ ಶಬ್ದಾರ್ಥವು. ಇದು ಸತ್ಯಪ್ರತೀಯ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನದ ಅಭಿಪ್ರಾಯ.

ಯುಕ್ತನುಸಂಧಾನವೆಂದರೆ ಯುಕ್ತಿಗೌರವ ಪೂರ್ವಕವಾಗಿ ಪಕ್ಷಗಳ ಬಲಾಬಲ ಚಿಂತನವು. ಪೂರ್ವೋತ್ತರ ಪಕ್ಷಬಲಾಬಲ ಚಿಂತಾ ವಿಚಾರ ಎಂಬುದಾಗಿ ಪ್ರಾಚ್ಛರು ಹೇಳುವರು.

ಒಟ್ಟಿನಲ್ಲಿ ನ್ಯಾಯಸುಧಾ ವಾಕ್ಯದ ಅಭಿಪ್ರಾಯದಂತೆ ಜಿಜ್ಞಾಸಾಶಬ್ದವು ಮನನರೂಪ ವಿಚಾರದಲ್ಲಿ ರೂಢವೆಂದು, ಕೇವಲ ಮನನ ಮಾತ್ರವೇ ಇಲ್ಲಿ ಜಿಜ್ಞಾಸಾಶಬ್ದದಿಂದ ವಿವಿಕ್ಷಿತವಾಗಿದೆಯೆಂದು ನಿರ್ಗತಾಭಿಪ್ರಾಯ.

ಓಗ್ಗೆ ಹೇಳಿದವಲ್ಲದಲ್ಲ ಸೂತ್ರಭಾಷ್ಯ ಟೀಕಾದಲ್ಲಿ ಹಿಂದೆಯೇ ತಿಳಿಸಿದಂತೆ ಶ್ರವಣಾದಿರೂಪವಾದುದು ಜಾಜ್ಞಾಸಾ ಎಂದು ಹೇಳುವುದರಿಂದ ಅದಕ್ಕೂ ನ್ಯಾಯಸುಧೆಗೂ ಪರಸ್ಪರ ವಿರೋಧವಿದ್ದಂತೆ ತೋರುತ್ತದೆ ಎಂಬ ಶಂಕೆಗತಾತ್ರರ್ಯ ಚಂದ್ರಿಕಾಕಾರರು ಭಾಷ್ಯ ಟೀಕೆಗಳ ಅಭಿಪ್ರಾಯವನ್ನು ಸ್ಪಷ್ಟಪಡಿಸಿ ಅವತತಾ ತೋರತಕ್ಕ ವಿರೋಧವನ್ನು ಪರಿಹರಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಇದನ್ನು ಹಿಂದೆಯೇ ಹೇಳಲಾಗಿದೆ.

ಪರಿಮಳ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನಕಾರರು ಈ ಅಂಶವನ್ನು ಪ್ರಸ್ತಾಪಿಸಿದ್ದಾರೆ.

"ಭಾಷ್ಯಟೀಕಾಯಾಂ ಶ್ರವಣಾದಿರೂಪತತ್ವೋಕ್ತೇಃ ಭಾವ ಚಂದ್ರಿಕಾಯಾಂ ವಕ್ಷ್ಯಃ ||

ಇತಿ ಪರಿಮಳ ವ್ಯಾಖ್ಯಾ ||

ತಾತ್ರರ್ಯಚಂದ್ರಿಕಾ ವಾಕ್ಯವು ಈ ಕೆಳಗೆ ಕಂಡಂತಿದೆ.

ಹತ್ತರ್ಯ ಚಂದ್ರಿಕಾಕಾರದ ಶ್ರೀ ವ್ಯಾಸರಾಜರು ಹತ್ತವ್ರಹಾಶಿಗೂ ನ್ಯಾಯಸುಧೆಗೂ ಬಿಜ್ಜಾಸಾ ಶಿವಾರ್ಥದ ವಿಷಯವಾಗಿ ಅವತತು ತೋರಾತ್ಯ ವಿರೋಧಕ್ಕೆ ನಾಲ್ಕು ಒಗೆಯಾದ ಸಮಾಧಾನವನ್ನು ಹೇಳಿ ಆ ವಿರೋಧವನ್ನು ಪರಿಹರಿಸುವುದನ್ನು ಗಮನಿಸಬೇಕಾಗಿದೆ. ಇದನ್ನು ಹಿಂದೆಯೇ ವಿವರಿಸಲಾಗಿದೆ.

ತಂತ್ರದೀಪಿಕಾಕಾರದ ಶ್ರೀ ರಾಘವೇಂದ್ರ ಗುರುಪಾಠಶಿವರು ಪ್ರಹ್ಲಾಸೂತ್ರಗಳಿಗೆ ಸೂತ್ರಭಾಷ್ಯದಲ್ಲೂ, ಅನು ವ್ಯಾಖ್ಯಾನದಲ್ಲಿಯೂ ಉಕ್ತವಾಗಿರುವ ಅರ್ಥಗಳನ್ನೂ, ಸೂತ್ರಭಾಷ್ಯ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನವಾದ ತತ್ವವ್ರಹಾಶಿಕಾದಲ್ಲೂ, ಅನು ವ್ಯಾಖ್ಯಾನ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನವಾದ ನ್ಯಾಯಸುಧೆಯಲ್ಲಿಯೂ ಅಂತಿಮವಾಗಿ ನಿರ್ಣಯಿಸಲ್ಪಟ್ಟ ಸಿದ್ಧಾಂತಸಿದ್ಧವಾದ ಪ್ರಮೇಯ ಗಳನ್ನೂ ಪತ್ತಾಪ್ರೋದೀಶಿಸಿ ಅವು ಪ್ರತಿಜ್ಞೆ ಮಾಡಿದಂತೆ "ಏಕಮಃ ಸೂತ್ರಾರ್ಥ ಸಂಗ್ರಹಂ" ಎಂಬುದಕ್ಕೆ ಅನುಗುಣ ವಾಗಿ, ಸೂತ್ರಗಳ ಅರ್ಥಗಳನ್ನು ಸಂಗ್ರಹಿಸಿರುತ್ತಾರೆ. ಇಷ್ಟು ಮಾತ್ರವಲ್ಲದೆ ಪ್ರಸ್ತಾನುಸೇದ ಪೋಕ್ತಾರ್ಥ ಸಂಗ್ರಹವನ್ನೂ ಚಿಕ್ಕ ಚಿಕ್ಕ ವಾಕ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ತೋರಿಸಿರುತ್ತಾರೆ.

ಈ ಸಂಗ್ರಹವಾದ ವಾಕ್ಯಗಳು ಬಿಜ್ಜಾಸಾಧಿಕಾರಾದಲ್ಲಿ ಅತ್ರನಯೇ ಎಂದು ಪೂರಂಧಿಸಿ "ಶ್ರುತ್ಯುಕ್ತಾ ಬಿಜ್ಜಾಸಾ ಕಾರ್ತವ್ಯೇರ್ಥಃ" ಎಂಬಲ್ಲಿಗೆ ಮುಗಿದಿರುತ್ತವೆ.

ಆದರೆ ಇಷ್ಟಕ್ಕೆ ಮಾತ್ರ ಮೊದಲನೆಯ ಸೂತ್ರಕ್ಕೆ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನವಾದ ತಂತ್ರದೀಪಿಕೆಯು ಮುಗಿದಿಲ್ಲ. ಮತ್ತೇನೆಂದರೆ ಹಿಂದೆ ವಿವರಿಸಿದ ಅರ್ಥಗಳ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಏನೇನು ಅಶ್ಲೇಷಗಳು ಸಂಭವಿತಗಾಣಿರುವವೋ ಅವುಗಳಿಗಿಲ್ಲಾ ನ್ಯಾಯಸುಧಾದಲ್ಲಿಯೂ, ಹತ್ತರ್ಯ ಚಂದ್ರಿಕಾದಲ್ಲಿಯೂ ಯಾವ ಯಾವ ಸಮಾಧಾನಗಳನ್ನು ಹೇಳಿ ಸಿದ್ಧಾಂತಾರ್ಥಗಳನ್ನು ಸಮರ್ಪಿಸಿರುವೋ, ಅವೆಲ್ಲವನ್ನೂ ಕೂಡ ಬಿಜ್ಜಾಸಾಧಿಕಾರಾದ ಮುಂದಿನ ತಂತ್ರದೀಪಿಕಾಗ್ರಂಥ ಭಾಗದಲ್ಲಿ ಪ್ರಸ್ತಾಪಿಸಿ ಅದಕ್ಕೆ ತಕ್ಕ ಸಮಾಧಾನಗಳನ್ನೂ ಸಂಗ್ರಹಿಸಿ ತಿಳಿಸುವುದು ಬಿಜ್ಜಾಸು ವಾರ್ತೆ ಮತೋಪಹಾರವನ್ನು ಮಾಡಿದಂತಾಗಿದೆ.

ಇಂತಹ ಸಮರ್ಥ ಸಮರ್ಥಭಾವಾವಸ್ಥಾವಾದ ಶೈಲಿಯ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನಗಳು ಬಹಳ ವಿರಳ. ಮತ್ತು ಸೂತ್ರದ ಅನುಪೂರ್ವಿಕೆಯ ವಿಚಾರವಾಗಿಯೂ ಇವು, ಸೂತ್ರವುಳ ವದಾಳಿಗೆ ದಳ ಕೃತ್ಯವನ್ನೂ ಇವು ಸಂಗ್ರಹವಾಗಿ ತಿಳಿಸುವುದು ಮನೋರಂಜಕವಾಗಿದೆ.

ಪುರಾಣದ್ರಂಥಗಳಲ್ಲಿ ಅಲ್ಲಲ್ಲಿ ಬೇರೆ ಬೇರೆ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಹೇಳಿರುವ ಅರ್ಥಗಳನ್ನೆಲ್ಲಾ ಒಂದೇ ಕಡೆ ತೋರಿಸುವುದು ವಾಚಕವನ್ನು ತೇಲಾತ್ಯವರಿಗೂ, ಕೀಳಾತ್ಯವರಿಗೂ ಯಾವ ವಿಧವಾದ ಮನ್ನಿಸಿ ಆಯಾಸ್ಥೂ ಆಗದಂತೆ, ಸುಲಭವಾಗಿ ಪ್ರಮೇಯವನ್ನು ತಿಳಿಯಲು ಅತಿಪ್ರಕಾರವಾಗಿದೆ. ತಂತ್ರದೀಪಿಕೆಯ ವದಾಳಿಗೆ ಅರ್ಥವನ್ನು ವಿವರಿಸುವಾಗಲೇ ಇದೆಲ್ಲವನ್ನೂ ಹೇಳುವುದರಿಂದ ಲೇಖನವಿತ್ತಾರರ ಭಯದಿಂದ ಏತಕ್ಕೆ ಆ ವಿಷಯಗಳನ್ನು ಹೇಳಿಲ್ಲ.

ಇಲ್ಲಿಗೆ ಪ್ರಸ್ತಾನುಸೇದಪೋಕ್ತಾರ್ಥ ಸಂಗ್ರಹದ ಒಳ್ಳೆ ವಿವರಣೆಯನ್ನು ತಿಳಿಸಿದ್ದಾಯಿತು.

ಪ್ರಸ್ತಾನುಸೇದದಲ್ಲಿ ಅಂದರೆ ಪ್ರಹ್ಲಾಸೂತ್ರ ಭಾಷ್ಯದಲ್ಲೂ, ಅನುವ್ಯಾಖ್ಯಾನದಲ್ಲೂ ಉಕ್ತವಾಗಿರುವ ಅರ್ಥಗಳ ಸಂಗ್ರಹರೂಪವಾದ ತಂತ್ರದೀಪಿಕೆಯಲ್ಲಿನ ವಾಕ್ಯಗಳನ್ನು ತಂತ್ರದೀಪಿಕಾಕಾರರು ಒಳಗಿಸುವುದನ್ನು ತೋರಿಸಿದ್ದಾಯಿತು.

ಓಂ ಅಥಾತೋ ಬ್ರಹ್ಮಜಿಜ್ಞಾಸಾ ಓಂ ಎಂಬ ಬ್ರಹ್ಮಮೀಮಾಂಸಾ ಶಾಸ್ತ್ರದ ಮೊದಲನೆಯ ಸೂರ್ತದಲ್ಲಿರುವ ಬ್ರಹ್ಮಶಬ್ದವು "ವಿಷ್ಣುವನ್ನೇ" ಹೇಳುತ್ತದೆಯೆಂಬುದಾಗಿ ದೈವೀಮೀಮಾಂಸಾ ಶಾಸ್ತ್ರದಲ್ಲಿನ ಅಂತಿಮವಾದ ಎರಡು ಸೂತ್ರಗಳಲ್ಲಿ ಸೂತ್ರಕಾರರಾದ ಶ್ರೀಬಾದರಾಯಣರು ಸೂಚಿಸಿ ನಿಶ್ಚಯಿಸಿರುವುದನ್ನು "ಬ್ರಹ್ಮಶಬ್ದಕ್ಕೆ ವಿಷ್ಣುವೇವ" ಎಂದು ಭಾಷ್ಯಕಾರರಾದ ಶ್ರೀಮದಾನಂದತೀರ್ಥರು ಸಕಲಶ್ರುತಿ ಮತ್ತು ಸ್ವತೀವ್ಯವನ್ನಾಗಿಂದ ಸಯುಕ್ತಿಕವಾಗಿ ಸೂತ್ರ ಭಾಷ್ಯದಲ್ಲೂ, ಅನುವ್ಯಾಖ್ಯಾನದಲ್ಲೂ ಸಮರ್ಥಿಸಿರುತ್ತಾರೆ. ಆದರಂತೆಯೇ ಸೂತ್ರಪ್ರಸ್ತಾನಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ ಶ್ರೀಮದಾಚಾರ್ಯರಿಂದ ರಚಿತವಾಗಿರುವ ಸೂತ್ರಭಾಷ್ಯದ ಮಂಗಳ ಪದ್ಯದಲ್ಲೂ, ಅನುವ್ಯಾಖ್ಯಾನದ ಮಂಗಳ ಪದ್ಯದಲ್ಲೂ ನ್ಯಾಯ ವಿವರಣಾ ಮಂಗಳ ಪದ್ಯದಲ್ಲೂ ಅಗುಭಾಷ್ಯದ ಅದ್ಯ ಮಂಗಳ ಪದ್ಯದಲ್ಲೂ ಬ್ರಹ್ಮಶಬ್ದಕ್ಕೆ ಪರ್ಯಾಯವಾದ ನಾರಾಯಣ ಪದವನ್ನೇ ಪ್ರಯೋಗಿಸಿದ್ದಾರೆ.

ಸೂತ್ರಭಾಷ್ಯ ಮಂಗಳ ಪದ್ಯವು ಈ ರೀತಿ ಇದೆ.

ನಾರಾಯಣಂಭುಕ್ತೇ ಸರ್ವೈಃ ಉದೀರ್ಣಂ ದೋಷವರ್ಜಿತಮ್ |

ಜ್ಞೇಯಂ ಗಮ್ಯಂ ಗುರೂಂಶ್ಚಾಪಿ ನತ್ವಾ ಸೂತ್ರಾರ್ಥ ಉಚ್ಯತೇ || ೧೩ ||

ಸೂತ್ರಭಾಷ್ಯದ ಮಂಗಳ ಪದ್ಯದ ಅರ್ಥ ವಿವರಣಾರೂಪವಾಗಿ ರಚಿತವಾಗಿರುವ ವ್ಯಕ್ತಕರ್ತಕತಿರೂಪವಾದ ಅನುವ್ಯಾಖ್ಯಾನದ ಅದ್ಯಪದ್ಯತ್ರಯದಲ್ಲಿ ಮೊದಲನೆಯ ಮಂಗಳ ಪದ್ಯವು ಈ ರೀತಿ ಇದೆ.

ಅದರಲ್ಲೂ ನಾರಾಯಣ ಪದವನ್ನೇ ಬ್ರಹ್ಮಪದದ ಪರ್ಯಾಯವಾಗಿ ಹೇಳಿರುತ್ತಾರೆ.

ನಾರಾಯಣಂ ನಿಖಿಂಫಣಗಗುಣೈಕದೇಹಂ ನಿರ್ದೋಷವಾಚ್ಯತಮಮಹ್ಮಬಿದ್ಯೈಃ
ಸುಪಾಶೈಃ |

ಅಸ್ಮೋದ್ಯವಾದಿದಮಶೇಷ ವಿಶೇಷತೋಽಪಿ ವಂದ್ಯಂ ಸದಾ ಪ್ರಿಯತಮಂ ಮಮ
ಸನ್ನಮಾಮಿ || ೧೩ ||

ನ್ಯಾಯವಿವರಣದಲ್ಲಿನ ಮಂಗಳ ಪದ್ಯವು:-

ಚೇತನಾಚೇತನಜಗನ್ನಯಂಶ್ರೇಣೀಶೇಷಸಂವಿದೇ |

ಸದೋ ನಾರಾಯಣಾಯಾಜತವಗೃಹ್ಯಾದಿವಂದಿತ || ೧೩ ||

ಸಂಗ್ರಹಭಾಷ್ಯ (ಸರ್ವಶಾಸ್ತ್ರಾರ್ಥಸಂಗ್ರಹ) ಅಥವಾ ಅಗುಭಾಷ್ಯದ ಮಂಗಳ ಪದ್ಯ:-

ಸೂತ್ರಭಾಷ್ಯದ ಮಂಗಳ ಪದ್ಯದಂತೆಯೇ ಇದೆ. ಆದರೆ ಮೂವತ್ತೆರಡು ಲಕ್ಷಗಣಗಳಿಂದ ಕೂಡಿದ ಋಷಿ ಪರೇಣ್ವರಾದ ಶ್ರೀಮದಾನಂದತೀರ್ಥ ಭಗವತ್ಪಾದರಿಂದ ಸಕಲ ಶಾಸ್ತ್ರಾರ್ಥಸಂಗ್ರಹ ರೂಪವಾಗಿ ರಚಿತವಾಗಿರುವ ೬೨ ಶ್ಲೋಕಗಳುಳ್ಳ ಅಗುಭಾಷ್ಯದ ಪಾಠದಲ್ಲಿ ಮತಭೇದವಿದೆ. ನಾರಾಯಣಂಭುಕ್ತೇ ಸರ್ವೈಃ ಎಂಬ ಮಂಗಳ ಪದ್ಯವು ಹೃಷೀಕೇಶತೀರ್ಥೀಯ ಪಾಠದಲ್ಲಿ ಇಲ್ಲ. ಶ್ರೀ ಶ್ರೀಶ್ರೀಮಹಾಡಿವಾಚಾರ್ಯರಿ ಮೊಮ್ಮಕ್ಕನಾದ ಶ್ರೀಶ್ರೀಶ್ರೀಮದಾಚಾರ್ಯರಿಂದ ರಚಿತವಾದ ಅನಂದಮಾರಾದಲ್ಲೂ ಇಲ್ಲ.

ಅದರ ಶ್ರೀಮದಾಚಾರ್ಯರ ಭಾವವಾದ ದಿವ್ಯ ಚಿತ್ತವನ್ನು ಶ್ರೀ ಸುಮಧವಜಯ ಹಾಗೂ ಅನುಮಧವ ಜಯಗಳಲ್ಲಿ ಬರೆದಿರುವ ಶ್ರೀಮದ್ವಾಯಯನ ಪಂಡಿತಾಚಾರ್ಯರಿಂದ ರಚಿತವಾಗಿರುವ ಶ್ರೀಮದ್ ಬ್ರಹ್ಮಸೂತ್ರಗುಣ ಭಾಷ್ಯ ಪ್ರದೀಪವೆಂಬ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನದಲ್ಲಿ ನಾರಾಯಣಗುಣಗಳ್ಳಿ ಸರ್ವೇಶ್ವರದೀರ್ಘಂ ಇತ್ಯಾದಿ ಮಂಗಳ ಪದ್ಯವು ಕಂಡುಬಂದಿದೆ. ಅದಕ್ಕೆ ನಾರಾಯಣಪಂಡಿತಾಚಾರ್ಯರು

“ಪೂರ್ಣಮತಿ ತದ್ಬ್ರಹ್ಮಸೂತ್ರಗುಣ ಅನುಭಾಷ್ಯಂಕರ್ತುಂ ತದ್ಗುಣ ವಿಚಿತ್ರಿಂ ವಿಷ್ಣುಂ ನಮತಿ” ||
ನಾರಾಯಣಮತಿ ||

ಇತ್ಯಾದಿಯಾಗಿ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನ ಮಾಡಿದ್ದಾರೆ.

ತತ್ವಮಂಜರಿ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನಕಾರರಾದ ಶ್ರೀ ರಾಘವೇಂದ್ರ ಗುರುಸರ್ವಭಿಮುಖರು ಸಹ ತತ್ವಮಂಜರಿಯಲ್ಲಿ ನಾರಾಯಣಂ ಗುಣೈಃ ಸರ್ವೈಃ ಇತ್ಯಾದಿ ಮಂಗಳ ಪದ್ಯವನ್ನು ಉಲ್ಲೇಖಿಸಿ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನಿಸಿರುವರು. ಇದರಂತೆ ಅನುಭಾಷ್ಯದ ಛಲಾಯ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನದಲ್ಲೂ ನಾರಾಯಣಗುಣಗಳ್ಳಿ ಸರ್ವೈಃ ಎಂಬ ಮಂಗಳ ಪದ್ಯದ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನವು ಕಂಡುಬಂದಿದೆ. ಅಂತೂ ಸೂತ್ರಪ್ರವಾಣಕ್ಕೆ ಸೇರಿದ ಶ್ರೀಮದಾಚಾರ್ಯರ ನಾಲ್ಕು ಗ್ರಂಥಗಳಲ್ಲೂ ನಾರಾಯಣವದ ಛಲಿತವಾದ ಮಂಗಳ ಪದ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ಬ್ರಹ್ಮಸೂತ್ರದಲ್ಲಿನ ಬ್ರಹ್ಮವಕ್ಕೆ ಪರ್ಯಾಯವಾಗಿ ನಾರಾಯಣ ಪದವನ್ನು ಪ್ರಯೋಗಿಸಿದ್ದಾರೆ.

ಶ್ರೀಮನ್ನದ್ವಾಯಯನ ಸೂತ್ರಭಾಷ್ಯದಲ್ಲೂ (ಸಂಗ್ರಹಭಾಷ್ಯ) ಅಥವಾ ಅನುಭಾಷ್ಯದಲ್ಲೂ ಮಂಗಳ ಪದ್ಯವಾಗಿ ಒಂದೇ ಶ್ಲೋಕವನ್ನು ರಚಿಸಿರುತ್ತಾರೆ. ಇದನ್ನು ಕಂಡು ಕೆಲವರು ಅಲ್ಲೇಟಿಸಿರುವರು. ಅವರ ಅಲ್ಲೇವವು ಈ ರೀತಿ ಇದೆ.

ಎನೆಂದರೆ:-

ಶ್ರೀ ಮದಾಚಾರ್ಯರು “ಗ್ರಂಥಾನ್ವಯಃ ಚೇತನಾಸೌಖ್ಯಕ್ರಿಯಾಪ್ರಮಾಣದೀರ್ಘ” ಎಂಬ ಗ್ರಂಥಮಾಲಿಕಾ ಸ್ತೋತ್ರದಲ್ಲಿರುವಂತೆ ಮೂವತ್ತೈದು ಗ್ರಂಥಗಳನ್ನು ರಚಿಸಿರುವುದು ಸುಪ್ರಸಿದ್ಧವಾಗಿದೆ. ಇತ್ತೀಚೆಗೆ ತಿಳಿ ಸೂಚನೆಯೆಂಬ ಗ್ರಂಥವೂ ವ್ಯಾಪಕವೈಕುಂಠಯಂಬ ಗ್ರಂಥವೂ ಮೂಲಕೋಶಗಾರರಾಗಲಿ ದೊರಕಿರುವುದಾಗಿ ತಿಳಿದು ಬಂದಿದೆ. ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ ಬೇರೆ ಬೇರೆ ಗ್ರಂಥಗಳಲ್ಲಿನ ಮಂಗಳ ಪದ್ಯಗಳನ್ನು ಪರಿಶೀಲಿಸಿದಾಗ ಆ ಮಂಗಳ ಪದ್ಯಗಳೂ ಸಹ ಛನ್ನ ಛನ್ನವಾದ ಅನುಭಾಷ್ಯಾಸೂತ್ರವಾಗಿಯೇ ಉಪಲಬ್ಧವಿವೆ. ಹೀಗಿರುವಲ್ಲಿ ಸೂತ್ರಭಾಷ್ಯದಲ್ಲಿನ ಮಂಗಳ ಪದ್ಯವನ್ನೇ ಬಾಚೂ ದೃಷ್ಟಾಪ್ತಿಯಂತೆ ಅನುಭಾಷ್ಯದಲ್ಲೂ (ಹೇಳಲು) ನಿಬಂಧಿಸಲು ಕಾರಣವೇನು ? ಇದರಿಂದ ಗ್ರಂಥಕಾರರಿಗೆ ರಚನೆಯ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಅನುಮರ್ಶ್ಯರೂಪವಾದ ಖಂಡಕ್ಕೆ ಅವಕಾಶವಾಗುವುದಿಲ್ಲವೆಂದು ಕೆಲವು ವ್ಯಕ್ತಿಗಳು ಅಲ್ಲೇಟಿಸುತ್ತಿರುವರು.

ಅದಕ್ಕೆ ಸಮಾಧಾನವು ಈ ರೀತಿ ಇದೆ.

ಗ್ರಂಥದ ಅರಿಯಲ್ಲಿ ಮಂಗಳವನ್ನು ಮಾದೇಶೇತುಬದ್ಧ ಶಿಷ್ಟಾಚಾರಾನುಮಿತವಾದ ಶ್ರುತಿ ಸಿದ್ಧವಾದ ಸಂಗ್ರಹವಾಗಿದೆ. “ಸಮಾಪ್ತಿಕವೇ ಮಂಗಳಮಾಚಾರ್ಯತ” ಎಂಬುದಾಗಿ ಅನುಮಿತವಾದ ಶ್ರುತಿಪ್ರಮಾಣದಿಂದ ಅಸ್ತಿತ್ವದ ಗ್ರಂಥದ ಅರಿಯಲ್ಲಿ ನಿರ್ದಿಷ್ಟವಾಗಿ ಗ್ರಂಥವು ಸಮಾಪ್ತಗೊಳ್ಳಲಿ ಎಂಬ ಅಭಿಪ್ರಾಯದಿಂದ ಮಂಗಳವನ್ನು ಆಚರಿಸಿ

ನಿಬಂಧಿಸುವ ವಾಡಿಕೆಯು ಇರುವುದರಿಂದ ಅದರಂತೆ ಮಜುವೇಣ್ಯರಾದ ಶ್ರೀಮದ್ವರಿಗೆ ಯಾವ ವಿಧವಾದ ವಿಷ್ಣುಗಳಿಲ್ಲದುದಾಗ್ಯೂ, ಶಿಷ್ಯ ಶಿಕ್ಷಾರ್ಥವಾಗಿ ಗ್ರಂಥದ ಆದಿಯಲ್ಲಿ ಅಣುಭಾಷ್ಯದ ಆದಿಯಲ್ಲೂ ಮಂಗಳಾಚರಣೆಯನ್ನು ಮಾಡಿರುವರು.

ಶ್ರುತಿವಿಹಿತವಾದ ಮಂಗಳಾಚರಣೆಯನ್ನು ಮಾಡಿರುವುದಾದರೂ ಎರಡೂ ಗ್ರಂಥಗಳಲ್ಲಿ ಏಕಪ್ರಕಾರವಾಗಿ ಏತಕ್ಕೆ ಮಂಗಳವದ್ಯವನ್ನು ನಿಬಂಧಿಸಿರುವರು ಎಂಬ ಶಂಕೆಯು ಉಳಿಯುತ್ತದೆ. ಅದಕ್ಕೆ ಈ ಕೆಳಗೆ ಕಂಡಂತೆ ಸಮಾಧಾನವನ್ನು ತಿಳಿಯಬಹುದಾಗಿದೆ.

ಗ್ರಂಥಭೇದವಿರುವ ಕಡೆಗಳಲ್ಲೆಲ್ಲಾ ಭಿನ್ನ ಭಿನ್ನವಾದ ಅನುಷ್ಠಾನವಿಧಿಯಿಂದ ಕೂಡಿದ ವಿಲಕ್ಷಣವಾದ ಮಂಗಳ ವದ್ಯವೇ ಇರಬೇಕೆಂಬ ನಿಯಮವು ಇರುವುದಿಲ್ಲ. ಇಂತಹ ನಿಯಮ ವಿಧಾಯಕವಾದ ಪ್ರಮಾಣ ವ್ಯಾಪ್ತ ಎಲ್ಲಾ ಕಂಡಿಲ್ಲ. ಕೇಳಲ್ಪ ಶಿಷ್ಯರಾರೂ ಇಂತಹ ನಿಯಮವನ್ನು ಉದಾಹರಿಸಿಲ್ಲ. ಅನುಸರಿಸಿಯೂ ಇಲ್ಲ. ಆದಕಾರಣ ಶ್ರೀಮದಾಚಾರ್ಯರ ಎರಡು ಕೃತಿಗಳಲ್ಲಿ ಅಂದರೆ ಸೂತ್ರಭಾಷ್ಯದ ಆದಿಯಲ್ಲಿಯೂ ಅಣುಭಾಷ್ಯದ ಆದಿಯಲ್ಲಿಯೂ ಏಕಪ್ರಕಾರವಾದ ಮಂಗಳವದ್ಯವನ್ನು ರಚಿಸಿರುವುದಕ್ಕೆ ಯಾವ ಭಾರತವೂ ಇರುವುದಿಲ್ಲ. ಇದರಿಂದ ಯಾವ ಕುಂದಕವೂ ಇಲ್ಲ. ಎಂಬುದೊಂದು ಸಮಾಧಾನ. ಮತ್ತು ಈ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಮತ್ತೊಂದು ವಿಚಾರವನ್ನು ಮುಖ್ಯವಾಗಿ ಗಮನಿಸಬೇಕಾಗಿದೆ.

“ನಾರಾಯಣಂ ಗುಣೈಃ ಸರ್ವೈರುದೀರ್ಣಂ ದೋಷವರ್ಜಿತಮ್ |

ಚ್ಛೇಯಂ ಗಮ್ಯಂ ಗುರೂಂಶ್ಚಾಪಿ ನತ್ಯಾ ಸೂತ್ರಾರ್ಥ ಉಚ್ಯತೇ” ||

ಎಂಬುದೇ ಎರಡೂ ಭಾಷ್ಯಗಳಲ್ಲಿನ ಮೊದಲನೆಯ ಮಂಗಳವದ್ಯವಾಗಿದೆ.

ಇದು ಕಾಮಿಜನಮನೋರಂಜಕವಾದ ಗ್ರಂಥವಲ್ಲ. ಇದು ಬೇರೆ ಬೇರೆ ಇತರ ಕಾವ್ಯಗಳಲ್ಲೂ, ಕವಿಕವೋಲ ಕಲ್ಪಿತಕಥಾಭಿರ್ವಿವರಣಾ ಕಾವ್ಯವಿಧಿಗಳಲ್ಲಿ ಕಂಡುಬರುವಂತಹ ಮಂಗಳವಲ್ಲ. ಕಥಾಪಂಪಾದಿ ಕಾವ್ಯಗಳ ಆರಂಭದಲ್ಲಿರುವ “ವಾಗ್ಧಾರ್ಮವಿವ ಸುವ್ಯಕ್ತಿ” ಇತ್ಯಾದಿ ವದ್ಯಗಳಂತೆ ಇದಕ್ಕೆ ಮಂಗಳವದ್ಯವಾಗಿಲ್ಲ. ಮತ್ತೇನೆಂದರೆ ಸರ್ವಸಮ್ಮಾನ್ಯಮುಖ ತಾತ್ಪರ್ಯ ವಿಷಯವಾದ ಸರ್ವೋತ್ತಮವಾದ ನಾರಾಯಣನ ನಮಸ್ಕಾರದಿಂದ ಕೂಡಿದ ಮಂಗಳವದ್ಯವಾಗಿದೆ.

ಅಷ್ಟು ಮಾತ್ರವಲ್ಲದೆ ನಾಲ್ಕು ಅಧ್ಯಾಯಗಳಿಂದ ಕೂಡಿದ ಸಮಗ್ರಪ್ರತ್ಯಕ್ಷಮೋಕ್ಷಾಂಶ ಶಾಸ್ತ್ರಪ್ರತಿಪಾದ್ಯವಾದ ಅರ್ಥ ವಿಶೇಷದಿಂದ ಕೂಡಿದ ಮಂಗಳವದ್ಯವಾಗಿದೆ. ಇದರಲ್ಲಿ ತೋರಿಸಿರುವ ಎಂದೊಂದು ವಿಶೇಷವೂ ಸಹ ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷ ಸೂತ್ರಗಳ ಎಂದೊಂದು ಅಧ್ಯಾಯದ ಅರ್ಥದ ಸಂಗ್ರಹರೂಪವಾಗಿಯೇ ಶ್ರೀಮದಾಚಾರ್ಯರು ಬಳಸಿರುತ್ತಾರೆ. ಸಮನ್ವಯಾಧ್ಯಾಯದ ಅರ್ಥಸಂಗ್ರಹರೂಪವಾಗಿರುವುದು “ಗುಣೈಃ ಸರ್ವೈಃ ಉದೀರ್ಣಂ” ಎಂಬ ಮೊದಲನೆಯ ವಿಶೇಷವು. “ದೋಷವರ್ಜಿತಂ” ಎಂಬ ಎರಡನೇ ವಿಶೇಷವು ಎರಡನೆಯದಾದ ಅಪರೋಧಾಧ್ಯಾಯದ ಅರ್ಥ ಸಂಗ್ರಹರೂಪವಾಗಿದೆ. ಚ್ಛೇಯಂ ಎಂಬ ವಿಶೇಷವು ಮೂರನೇ ಅಧ್ಯಾಯವಾದ ಸಾದನಾಧ್ಯಾಯದ ಅರ್ಥಸಂಗ್ರಹವಾಗಿದೆ. ಫಲಾಧ್ಯಾಯಪ್ರತಿಪಾದ್ಯವಾದ ಅರ್ಥವನ್ನು “ಗಮ್ಯಂ” ಎಂಬ ನಾಲ್ಕನೇ ವಿಶೇಷದಿಂದ ಸಂಗ್ರಹಿಸಿರುತ್ತಾರೆ.

ಸರ್ವಶಾಸ್ತ್ರಾರ್ಥ ಸಂಗ್ರಹರೂಪವಾಗಿರುವ ಈ ಭಾಷ್ಯದ ಮಂಗಳವದ್ಯವು ಇತರ ಕಾವ್ಯದ ಗ್ರಂಥಗಳ ಮಂಗಳ ವದ್ಯಕ್ಕಿಂತ ವಿಲಕ್ಷಣವಾಗಿರುವುದನ್ನು ಮನಗಾಣಬೇಕು.

ಅದಕಾರಣ ಮನಃಶಾಸ್ತ್ರವಾದ ಬ್ರಹ್ಮಮೀಮಾಂಸಾಶಾಸ್ತ್ರದ ಭಾಷ್ಯದಲ್ಲಿ ಶಾಸ್ತ್ರನಿರ್ಣೇತವಾದ ಅರ್ಥವಿಶೇಷವನ್ನು ಮತ್ತೆ ಮತ್ತೆ ಅನುಸಂಧಾನ ಮಾಡಲು ಅನುಕೂಲಿಸುವಂತೆ ವಿಕವೃತ್ತಿಹರವಾಗಿ ಮತ್ತೆ ಮತ್ತೆ ಎಷ್ಟು ಹೇಳಿದರೂ "ಓ ಆವೃತ್ತಿರಾಷ್ಟ್ರವದೇಶಾತ್ ಓ" ಎಂಬ ಸೂತ್ರದಲ್ಲಿ ಶ್ರೀ ಬಾದರಾಣದೇರ್ ನಿರ್ಣಯಿಸಿರುವಂತೆ ತಾತ್ಪರ್ಯ ನಿರ್ಣಯಗಳಿಗಾದ ಯುಕ್ತಿಗಳಲ್ಲೊಂದಾದ ವಿಕವೃತ್ತಿಹರಾತ್ಮಕತ್ವದೊಪ್ಪವಾದ ಆಭಾಸವು ತಾತ್ಪರ್ಯ ಲಿಂಗಗಳಲ್ಲಿ ಸೇರಿರುವುದರಿಂದ ಸಮಗ್ರಶಾಸ್ತ್ರಪ್ರತಿಪಾದ್ಯನಾದ ಶ್ರೀಹರಿಯ ಸ್ವರ್ಣೋತ್ತಮತತ್ವದಲ್ಲಿಯೇ ಮುಖ್ಯ ತಾತ್ಪರ್ಯದ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಭಾಷ್ಯಹರರು ವಿಕವೃತ್ತಿಹರವಾಗಿ ಹೇಳಿರುವುದು ಅತ್ಯಂತಸಂಗತವೇ ಆಗಿದೆ. ಅದಕಾರಣ ಯಾವ ಕೃದ್ ಶಂಕೆಗೂ ಅವಕಾಶವೇ ಇಲ್ಲ.

ಇದು ಶಾಸ್ತ್ರಾರ್ಥಸಂಗ್ರಹ ಗ್ರಂಥಕ್ಕೆ ಶಾಸ್ತ್ರಾರ್ಥಾನುಸಂಧಾನದ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಭೂಷಣವೇ ಹೊರತು ದೂಷಣವಾಗಲಾರದು. ಗ್ರಂಥಾಕರರ ಅಸಾಮರ್ಥ್ಯ - ಶಂಕೆಗೂ ಸರ್ವಥಾ ಅವಕಾಶವಾಗಲಾರದು. ವೇದಾದಿಪ್ರಮಾಣ ವ್ಯುತ್ಪಾದಿಂದ ಆಳವಾಗಿ ವಿಮರ್ಶೆ ಮಾಡಲಾಗಿ ಶ್ರೀಭಾರತೀವರ್ತಿಕಾದ ಔಪನ್ಯಾಸಮಾರದ ಪ್ರಧಾನ ವಾಯುದೇವರ ಮೂರನೇ ಅವಕಾಶವೇ ಶ್ರೀಮದ್ವಾದ್ಯವಾದ. ಶ್ರೀಮನ್ನದ್ವಾದ್ಯಾರ್ಯರು ಸಾಕ್ಷಾತ್ ಶ್ರೀವೇದವ್ಯಾಸ ಶಿಷ್ಯರು.

ಇಂದಿಗೂ ಉತ್ತರ ಬದರೀಶ್ವರದಲ್ಲಿ ದಿವ್ಯಭಾವದ್ರೂಪದ ಸ್ವಾಧಾನದಲ್ಲಿರುತ್ತಾರೆ. ಬ್ರಹ್ಮಮೀಮಾಂಸಾ ಸೂತ್ರಗಳಿಗೆ ಪ್ರವೃತ್ತವಾಗಿರುವ ಹಿಂದಿನ ೨೧ ಜನ ಭಾಷ್ಯಹರರಲ್ಲಿ ಯಾರು ಸಹ ಶ್ರೀ ವೇದವ್ಯಾಸಸ್ಮತ್ಪಾದ ಅರ್ಥವನ್ನು ಗ್ರಹಿಸಿಯೇ ಇಲ್ಲ. ಅದಕ್ಕೆ ವಿರುದ್ಧವಾಗಿಯೇ ತಮ್ಮ ತಮ್ಮಗೆ ತೋರಿದ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಭಾಷ್ಯಗಳನ್ನು ರಚಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಅವರಲ್ಲಾ ಅವಿದ್ಯಾವಿಲಕ್ಷಿತತನಯನಾಗಿದ್ದಾರೆ.

ಶ್ರೀಮನ್ನದ್ವರಂತೆ ಅವರೂರೂ ಪ್ರಸ್ಥಾನತ್ರಯಗಳಿಗೂ ಭಾಗವತ, ಮಹಾಭಾರತ, ಮೂಲರಾಮಾಯಣ, ತಂತ್ರಶಾಸ್ತ್ರ, ಮಂತ್ರಶಾಸ್ತ್ರ ಮುಂತಾದವುಗಳಿಗೆ ಸಂಬಂಧವಿಲ್ಲದೆ ಭಾಷ್ಯರೂಪವಾದ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನಗಳನ್ನಾಗಲಿ ತಾತ್ಪರ್ಯ ಗ್ರಂಥಗಳನ್ನಾಗಲಿ ರಚಿಸಿಲ್ಲ. ಶತಕೋಟಿ ವಿದ್ವಾಂಸವಾದ ಮೂಲರಾಮಾಯಣವೇನು, ಮೂಲನಾರಾಯಣ ರಚಿತವಾದ ಎತ್ತು ಕೋಟಿ ವಿದ್ವಾಂಸವಾದ ಬ್ರಹ್ಮಕರ್ತವ್ಯವೇನು ಇವುಗಳೇ ಅಲ್ಲದೆ ಅನೇಕ ಪ್ರಮಾಣ ಗ್ರಂಥಗಳ ಹೆಸರುಗಳನ್ನೂ ಸಹ ಇತರ ಭಾಷ್ಯಹರರು ಕೇಳಿಯೇ ಇಲ್ಲ. ಉದಾಹರಣೆಯೂ ಇಲ್ಲ. ಇತರ ಭಾಷ್ಯಹರರ ದೃಷ್ಟಿಯೇ ವೇಳದಿರುವ ಅನೇಕ ಪ್ರಮಾಣಗಳ ಮಾಲೆಯನ್ನೇ ಶ್ರೀಮನ್ನದ್ವಾದ್ಯಾರ್ಯರು ಅನೇಕ ಕಡೆ ಉದಾಹರಿಸಿರುತ್ತಾರೆ.

ಇತರ ಭಾಷ್ಯಹರರ ಅಸಾಮರ್ಥ್ಯವನ್ನೂ, ಅಲ್ಪಜ್ಞತವನ್ನೂ ಇತರ ಭಾಷ್ಯಹರರ ವೇದವ್ಯಾಖ್ಯಾನ ದಾಂದಿಲ್ಪವನ್ನೂ ಒಂದೆಡೆ ಶ್ರೀಮನ್ನಾಯುಧಾಕರರು ಎತ್ತಿ ತೋರಿಸಿದ್ದಾರೆ.

ಶಂಕರಭಾಷ್ಯದಲ್ಲೂ, ರಾಮಾನುಜ ಭಾಷ್ಯದಲ್ಲೂ "ಮೊದಲನೆಯ ಅಧ್ಯಾಯದಲ್ಲಿನ ಮೊದಲನೆಯ ಪಾದದ ೮ನೇ ಅಧೀಶವಾದ ಅಂತ್ಯಾಪ್ತಾಧೀಶವನ್ನು ಅಂತರಧೀಶವೆಂದು ಕರೆದು ಇದೇ ಅಧ್ಯಾಯದ ಎರಡನೇ ಪಾದದ ನಾಲ್ಕನೇ ಅಧೀಶವಾದ ಅಂತರಧೀಶವಾದಲ್ಲಿ ವಿಷಯವಾಕ್ಯವಾಗಿ ಘಾಂಟೋಗ್ರದ

"ಹು ವಿಷೋಂತರಕ್ಷಣಿ ಪುರುಷೋದ್ಭವತಃ ವಿಶ ಆತ್ಮತೀತೋವಾಚ ವಿತದಮೃತಂ.

ಅಭಯಂ ವಿತದ್ಭವೇತಿ" || (ಘಾಂಟೋಗ್ರ ೧-೭-೧-೫)

ಎಂಬುದನ್ನೇ ನಿರ್ಣಯವಾದ ವಿಷಯವಾಕ್ಯವಾಗಿ ಮೆಗ್ರಹಿಸಲಾಗಿದೆ.

ಶ್ರೀಮದ್ಭಾಷ್ಯದಲ್ಲಾದರೂ ಅಂತಸ್ತತ್ಪರಿಕರಣದ ವಿಷಯವಾಕ್ಯವೇ ಬೇರೆ, ಎರಡನೇ ವಾದದ ಅಂತರಾಧಿಕರಣದ ವಿಷಯವಾಕ್ಯವೇ ಬೇರೆ.

“ಅಂತಸ್ತತ್ಪರಿಕರಣದಲ್ಲಿ ತೈತ್ತಿರೀಯ ಆರಣ್ಯಕದ “ಅಂತಃಪ್ರವಿಷ್ಟಂ” ಇತ್ಯಾದಿರೂಪವಾದುದು ವಿಷಯವಾಕ್ಯ. ಅಂತರಾಧಿಕರಣದಲ್ಲಿ ಫಾಂದೋಗ್ಯದ “ಯ ವಿಮೋಚತಶ್ಚೇನ ಪುರುಷೋದ್ಯತಶ್ಚೇ ಇತ್ಯಾದಿಯಾದುದು ವಿಷಯವಾಕ್ಯ.

ಆದಕಾರಣ ಶಂಕರಭಾಷ್ಯರೀತ್ಯಾ ರಾಮಾನುಜಭಾಷ್ಯರೀತ್ಯಾ ಅಂತರಾಧಿಕರಣಕ್ಕಿಂತಲೂ, ಅಂತರಾಧಿಕರಣವೆಂಬ ಬೇರೆ ಅಧಿಕರಣದ ಆರಂಭವೇ ವ್ಯರ್ಥವೆಂಬುದನ್ನು ಶ್ರೀ ನ್ಯಾಯಸುಧಾಕರರು ಸಮರ್ಥಿಸಿ ಕಡೆಯದಾಗಿ

“ತತ್ಕಾರ್ತ ವಾಕ್ಯಜ್ಞಾನದಿಂದಿದ್ದಾಗಲೂ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನಮುಪೇಕ್ಷಣೀಯಮ್”

ಎಂದು ಇತರ ಭಾಷ್ಯಕರರ ಅಲ್ಪಜ್ಞತ್ವವನ್ನು ಎತ್ತಿ ತೋರಿಸಿರುವರು.

ಸರ್ವಜ್ಞಾಪಿಪಾಸುನಿಗಣದ ಅನಂತ ವೇದವೇತ್ಯಗಣದ ಜೀವೋತ್ತಮರಾದ ಶ್ರೀಮದಾಚಾರ್ಯರ ಭಾಷ್ಯವು ಪಂಡಿತಾಚಾರ್ಯರು ಹೇಳಿರುವಂತೆ “ಅವ್ಯದೂಷ್ಯಮಕರೋದನಂತಧೀಃ ಭೂತಭಾವಿಭವದಾತ್ಮಧಿಃ ಕ್ವಚಿತ್” ಎಂಬಂತೆ ಭೂತ, ಮರ್ತಮಾನ, ಭವಿಷ್ಯತ್ ಕಾಲಗಳಲ್ಲಿ ಯಾರಿಂದಲೂ ಆದೂಷ್ಯವಾಗಿ ಪರಮಪವಿತ್ರವಾಗಿರುವುದನ್ನು ಕಾಣಬಹುದಾಗಿದೆ. ಆದಕಾರಣ ಇತರರ ಕೃದ್ಧರ ಕುಟೋದ್ಯಕ್ಕೆ ಯಾವ ಅವಕಾಶವೂ ಇರುವುದಿಲ್ಲ. ಸರ್ವೋತ್ತಮನಾದ ಶ್ರೀ ನಾರಾಯಣನ ಸರ್ವೋತ್ತಮತ್ವವನ್ನು ಸಾಧಿಸಲು ಎಲ್ಲಾ ಮಂಗಳ ಪದ್ಯಗಳಲ್ಲೂ ನಮ್ಮ ಭಾಷ್ಯಕರರಾದ ಶ್ರೀಮದಾಚಾರ್ಯರು ನಾರಾಯಣ ಪದವನ್ನೇ ಲೇಖಿಸಿರುತ್ತಾರೆ.

ಇದರಿಂದ ಜಗದ್ಜನನಿಯಾದ ಶ್ರೀ ಮಹಾಲಕ್ಷ್ಮೀಪತಿಯಾದ ಶ್ರೀಮನ್ನಾರಾಯಣನೇ ಬ್ರಹ್ಮಶಬ್ದವಾಚ್ಯನೆಂಬ ವಿಷಯದಲ್ಲೂ ಬ್ರಹ್ಮಜಿಜ್ಞಾಸು ಎಂದರೆ ಬ್ರಹ್ಮಜಿಜ್ಞಾಸು ಕರ್ತವ್ಯೇತಿವಾಕ್ಯೇನ ನಾರಾಯಣಜಿಜ್ಞಾಸು ಎಂಬಲ್ಲಿಯೂ ಶ್ರೀಮದಾಂಧೇರ್ಥರು ಅನೇಕ ನಿರವಕಾಶಗಳಾದ ಶ್ರುತಿ ಸ್ಮೃತಿವಚನಗಳನ್ನು ಉದಾಹರಿಸಿ ಸಮರ್ಥಿಸಿರುವುದು, ಸೂತ್ರಭಾಷ್ಯದಲ್ಲೂ ಅನುವ್ಯಾಖ್ಯಾನದ ಜಿಜ್ಞಾಸಾರಾಕರಣ ಅಂತಿಮ ಭಾಗದಲ್ಲಿಯೂ ಜಿಜ್ಞಾಸು ಮಾರ್ಗಕ್ಕೆ ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿ ಗೋಚರವಾಗಿರುತ್ತದೆ. ಇದೇ ಸಿದ್ಧಾಂತಸಿದ್ಧವಾದ ಸಕಲ ಪ್ರಮಾಣವುಂಟು ಪ್ರತಿಪಾದ್ಯವಾದ ಪ್ರಾಮಾಣಿಕವಾದ ಅರ್ಥವಾಗಿದೆ.

“ಅತೋ ನಾರಾಯಣಸ್ಯ ವ ಜಿಜ್ಞಾಸುನಾತ್ರವಿಧೀಯತೇ” - ಎಂದು ಅನುವ್ಯಾಖ್ಯಾನದಿಂದ

ಈ ಸಂದರ್ಭದ ನ್ಯಾಯಸುಧಾ-

ಯತೋ ಬ್ರಹ್ಮಶಬ್ದೋ ನಾರಾಯಣ ಶಬ್ದಸಮಾನಾರ್ಥೋಽತೋ ಬ್ರಹ್ಮಜಿಜ್ಞಾಸು

ಕರ್ತವ್ಯೇತಿವಾಕ್ಯೇನ ನಾರಾಯಣಸ್ಯ ವ ಜಿಜ್ಞಾಸು ವಿಧೀಯತ ಇತಿಜ್ಞಾಯತೇ, ಇತ್ಯರ್ಥ.

ಆದರೆ ಶಿವನ ಸರ್ವತ್ರಮತ್ವವಾದಿಗಳಾದ ಕೆಲವರು ಶೈವರು ಎಲ್ಲಾ ಶಬ್ದಗಳನ್ನೂ ಶಿವನ ಪರವಾಗಿ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನ ಮಾಡಿ ಆಗ್ರಹದಿಂದ ನಾರಾಯಣ ಶಬ್ದವನ್ನು ಶಿವನ ಪರವಾಗಿ ಹೇಳಲು ಪ್ರಯತ್ನ ಮಾಡಿ ಮಾರ್ಗದಲ್ಲಿದ್ದ ಪರಾಜಿತರಾಗಿದ್ದಾರೆ. ಆದರೆ ವಾದದ ಶೈಲಿಯನ್ನು ಮುಂದೆ ಉದಾಹರಿಸಿ ಆ ಶೈವದ ಪ್ರತಿಪಾದನೆಯಲ್ಲಿನ ಅಭಾಸಗಳನ್ನು ಎತ್ತಿ ಹೇಳಿ ಖಂಡಿತುಂಟೆವೆಂದಿ ಪ್ರಾಚೀನರು ಖಂಡಿಸುವುದನ್ನು ಮುಂದೆ ವಿವರಿಸುತ್ತೇವೆ.

ಅದಕ್ಕೆ ಮುಂಚಿತವಾಗಿ “ನಾರಾಯಣ” ಎಂಬ ಶಬ್ದದ ನಿಷ್ಪತ್ತಿಯ ವಿಚಾರವಾಗಿ ಕೆಲವು ವಿವರಗಳನ್ನು ಕೊಡುತ್ತೇವೆ.

ಯಮಂತಃ ಸಮುದ್ರೇಕಮೋಽಮಂತಃ = ಎಂಬಲ್ಲಿ ಯಾರನ್ನು ಜ್ಞಾನಿಗಳು ಸಮುದ್ರದಲ್ಲಿರುವವನ್ನಾಗಿ ತಿಳಿಯುತ್ತಾರೋ ಎಂಬಲ್ಲಿ ಉಕ್ತವಾಗಿರುವ ಸಮುದ್ರಸ್ವತ್ವವು ಎಂದರೆ .

“ಅತ್ರ ಸಮುದ್ರಸ್ವತ್ವಂ ನಾಮ ಕ್ಷೀರಾಭಿತಾಯತ್ವಂ ಪ್ರಳಯಸಮುದ್ರಶಾಯತ್ವಂ ಚ ವಿವಕ್ಷಿತಮ್” ||
(೨೩ ತತ್ವಪ್ರಕಾಶಿಕಾಚಿಕಾ)

ಎಂದು ಚಿಕಾಕಾರರು ಸಮರ್ಥಿಸುವರು.

ಅರಾ = ದೋಷಾಃ = ತದ್ವಿರುದ್ಧಾಃ = ಗುಣಾ ನಾರಾ = ತೇಷಾಂ ಅಯನಂ = ನಾರಾಯಣಃ = ಅರ ಎಂದರೆ ದೋಷಗಳು ಎಂದರ್ಥ. ಅದಕ್ಕೆ ವಿರುದ್ಧವಾದವುಗಳು = ಗುಣಗಳು ನಾರಾ ಎಂದು ಹೇಳಲ್ಪಡುತ್ತದೆ.

ಅಂತು ನಾರಾಣಾಂ = ಗುಣಗಳಿಗೆ, ಅಯನಂ = ಅತ್ರಯನು = ನಾರಾಯಣನು ಗುಣಪರಿಪೂರ್ಣನು ಎಂದು ಅರ್ಥ.

ತತ್ವಪ್ರಕಾಶಿಕಾಕಾರರು ತೋರಿಸಿರುವ ನಿರ್ವಚನಗಳು ಈ ಕೆಳಗೆ ಕಂಡಂತಿವೆ.

೧. ದೋಷಾಶ್ಚಯೋಃ ಅಭಿವ್ಯರ್ಥತ್ವಾತ್, ನೌಶ್ಚ ವಿರುದ್ಧಾರ್ಥವಾಚತ್ವಾತ್ ದೋಷವಿರುದ್ಧಾಃ
ಗುಣಾ ನಾರಾ ತದಾಶ್ರಯೋ ನಾರಾಯಣಃ = ಗುಣಪರಿಪೂರ್ಣಃ

ಇದು ಪ್ರಥಮಾಧ್ಯಾಯದ ಅರ್ಥವಾಗಿದೆ.

೨. ನೌಶ್ಚ = ಅಭಿವ್ಯರ್ಥತ್ವಾತ್ ಅರಾಶ್ರಯೋ ನ ಭವತೀತಿವಾ ನಾರಾಯಣಃ = ನಿರ್ದೋಷಃ

ಇದು ಎರಡನೆಯ ಅಧ್ಯಾಯವಾದ ಅವಿರೋಧಾಧ್ಯಾಯದ ಅರ್ಥವಾಗಿದೆ.

೩. ೧) ನರಾಣಾಂಧಿತ್ವಾತ್ ನಾರಂ = ಜ್ಞಾನಂ
೨) ನರೇಯತೆ ಅನೇನೇತಿವಾ ವಿಷಯತಯಾ ತದಾಶ್ರಯತ್ವಾಚ್ಚ ನಾರಾಯಣಃ ಇದು
೩) ನಾ, ಅರಮಗಂ ಯೇನೇತಿವಾ ಮೂರನೇ ಅಧ್ಯಾಯವಾದ ಸಾಧನಾಧ್ಯಾಯದ
೪) ನಿರ್ದೋಷ ವೇದೋಕ್ತೃಷ್ಣ ಅರ್ಥಸಂಗ್ರಹರೂಪವಾದ ಭೇದಯಂ ಎಂಬುದರ
ತ್ವಾದ್ಯ ನಾರಂ ಅರ್ಥವಾಗಿದೆ.

೪. ೧) ಅರವಿಧುರತ್ವಾತ್ ನಾರಾ ಮುಕ್ತಾಃ = ತದಾಶ್ರಯೋಃ = ನಾರಾಯಣಃ
೨) ಅರತಿರುತ್ವತ್ವಾತ್ ಇದು ಫಲಾಧ್ಯಾಯದ ಅರ್ಥಸಂಗ್ರಹರೂಪವಾಗಿ
೩) ಕ್ಷಯಿರುತ್ವಾದ್ಯ ಭಾಷ್ಯಕಾರರು ತೋರಿಸಿರುವ ಗಮ್ಯಂ ಎಂಬುದರ
ನಾರಾ ಮುಕ್ತಾಃ ಅರ್ಥವೇ ಆಗಿದೆ.

ನ್ಯಾಯಸುಧಾದಲ್ಲೂ ಅನುಷ್ಠಾಪನದ ಮೊದಲನೆಯ ಮಂಗಳ ಪದ್ಯದಲ್ಲಿ ಉಕ್ತವಾಗಿರುವ ಅರು ವಿಶೇಷಗಳಿಗೂ ಸ್ತುತಿಪರಶ್ವರೂಪವಾದ ಪ್ರಯೋಜನವನ್ನು ಹೇಳಿದ ತರುವಾಯ ಅಥವಾ ಎಂಬ ಎರಡನೇ ಕಲ್ಪದಲ್ಲಿ

ನಾರಾಯಣನಿಗೆ ಎತ್ಯ ನಮಸ್ಕರ ಮಾಡಬೇಕು. ಇತರ ದೇವತೆಗಳಿಗೂ ಎತ್ಯ ಪ್ರಾಧಾನ್ಯವೇನ ನಮಸ್ಕರ ಮಾಡಬಾರದು ಎಂಬ ಕಂಠಿಯ ಪರಿಹಾರ ರೂಪವಾಗಿ ನಮಸ್ಕರ ಪ್ರಯೋಜನಗಳಾದ ವಿಶಿಷ್ಟತ, ಇಷ್ಟತ, ಅಧಿಗತತ ರೂಪಗಳಾದ ಧರ್ಮ ಸುಪಾದಕತರೂಪವಾದ ಸಾರ್ಥಕತವನ್ನು ವಿಶೇಷಗಳಿಗೆ ತೋರಿಸಿ,

೩. ಯದ್ವಾ ಎಂಬ ಮೂರನೇ ಕಲ್ಪದಲ್ಲಿ ನಾರಾಯಣನ ಸ್ವರೂಪ ನಿರ್ಧಾರಗಳಾಗದ ಲಕ್ಷಣ ಸಮರ್ಪಕತೆ ರೂಪವಾದ ಪ್ರಯೋಜನಗಳನ್ನು ವಿಶೇಷಗಳಿಗೆ ಪ್ರತಿಪಾದಿಸಿ

೪. ಅಥವಾ ಎಂದು ಪ್ರಾರಂಭವಿರುವ ನಾಲ್ಕನೇ ಕಲ್ಪದಲ್ಲಿ ಹಿಂದೆ ಉಕ್ತವಾದ ಲಕ್ಷಣದ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಪ್ರಮಾಣಗಳ ಪ್ರದರ್ಶನ ರೂಪವಾದ ಪ್ರಯೋಜನವನ್ನು ಹೇಳಿ

೫. ಯದ್ವಾ ಎಂದು ಪ್ರಾರಂಭವಾಗಿರುವ ಐದನೇ ಪಕ್ಷದಲ್ಲಿ ಹಿಂದೆ ಉಕ್ತವಾದ ನಾರಾಯಣನ ಲಕ್ಷಣದ ವಿಷಯದಲ್ಲೂ ಪ್ರಮಾಣದ ಬಗ್ಗೆಯೂ ಸಹ ಬಾಧೆಗಳನ್ನೆಲ್ಲಾ ಪರಿಹರಿಸಿದನಂತರ

೬. ಅಥವಾ ಎಂದು ಪ್ರಾರಂಭವಿರುವ ಆರನೇ ಕಲ್ಪದಲ್ಲಿ ನ್ಯಾಯಸುಧಾಕಾರರು

“ನಾಯಂ ನಾರಾಯಣಶಬ್ದೋದಿತ್ಯಾ ದಿಶಬ್ಧ ಇವ ಭಗವತಿ ಸಾಂಕೇತಿಕಃ ಘನವಿಶಬ್ಧ
ಇವ ವಾ ರೂಢಿಮಾತ್ರಪ್ರವೃತ್ತಃ ಕಿಂಚು ವಿಶಿಷ್ಟಗುಣಾನವ್ಯಾಚಿನ್ವೈ, ಇತಿ ಹ್ಯಾವಯನ್
ತದರ್ಥಮನೇನಾರ್ಥಯತಿ |

ತಥಾಪಿ ಎಂದು ನಾರಾಯಣ ಎಂಬ ಪದಕ್ಕೆ ಆರು ಬಗೆಯಾದ ನಿರ್ವಚನವನ್ನು ತೋರಿಸಿರುತ್ತಾರೆ.

೧.	ಆರಾ ದೋಷಾ ತದ್ವಿರುದ್ಧಾಃ ಗುಣಾ ನಾರಾ ತದಯನ್ತಾ ವ್ಯಾಯುಗಾಃ }	ಇದು ಅನುವ್ಯಾಖ್ಯಾನದ ಮಂಗಳವಾದ್ಯದಲ್ಲಿರುವ ನಿಖಿಲ ಪೂರ್ಣಗುಣೈಕದೇಹಂ ಎಂಬ ಮೊದಲನೆಯ ವಿಶೇಷಾದಿಂದ ವಿವರಿಸಲ್ಪಟ್ಟ ಅರ್ಥವಾಗಿದೆ.
೨.	ಆರಾಣಾಂ ಅಯನಂ ನೃಪಮತಿ ವಾ = ನಾರಾಯಣಾಃ }	ಇದು ನಿರೋಪಣ ಎಂಬ ಎರಡನೇ ವಿಶೇಷಾದಿಂದ ವಿವರಿಸಲ್ಪಟ್ಟ ಅರ್ಥ.
೩.	ಉಪಾಂತಾಧಿದಿನಾ ನಾರಾಣಾಮಮೇ ನಾರಾ = ಪೇದಾದಯಃ ಪ್ರತಿಪಾದ್ಯ ತಯಾ ತದಯನ್ತಾದ್ಯಾಃ }	ಇದು ಮಂಗಳ ವಾದ್ಯದಲ್ಲಿನ ಅಷ್ಟತಮಮವ್ಯವಿಧೈಃ ಸುವಾಕ್ಯೈಃ ಎಂಬ ಮೂರನೇ ವಿಶೇಷಾದಿಂದ ವಿವರಿಸಲ್ಪಟ್ಟ ಅರ್ಥ.
೪.	ನಾರಾಣಾಂ ಇದಂ = ನಾರಾ ಉದ್ಯವಾದಿ, ದಾತ್ವತಯಾ ತದ್ವಯನ್ತಾದ್ಯಾಃ }	ಇದು ಅಷ್ಟೋದ್ಯವಾದಿದಂ ಎಂಬ ನಾಲ್ಕನೇ ವಿಶೇಷಾದಿಂದ ವಿವರಿಸಲ್ಪಟ್ಟಂತಹ ಅರ್ಥ.

೫. ನರಸಮೂಹೋ ನಾರಂ, ಇದರ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನರೂಪವಾಗಿಯೇ ಅಶೇಷವಿಶೇಷತೋಷ
ವಂದ್ಯತಯಾ, ತದಯನ್ವಾದ್ಯಾ } ವಂದ್ಯಂ ಎಂಬ ವದನೇ ವಿಶೇಷವು ಉಕ್ತವಾಗಿದೆ.
೬. ನರಾಣಾಮಧಿವತೀ ನಾರೋ ಮುಖ್ಯ ಇದು ಸದಾ ಪ್ರಿಯತಮಂ ಮಮ
ವಾಯುಃ ಪರಮಪ್ರೇಮಾಶ್ವದತಯಾ ಎಂಬ ಅರನೇ ವಿಶೇಷಾದಿಂದ
ತತ್ಪ್ರಿಯನ್ವಾದ್ಯಾ, ಇತಿ || } ವಿವೃತವಾಗಿರುವ ಅರ್ಥ.

ಈ ರೀತಿ ತತ್ಪ್ರಕಟೀಕಾದಲ್ಲೂ, ನ್ಯಾಯಸುಧಾದಲ್ಲೂ ನಾರಾಯಣ ಎಂಬ ಪದಕ್ಕೆ ವಿವರಿಸಿರುವ ಅರ್ಥಗಳಲ್ಲದೆ
ವಿಷ್ಣು ಸಹಸ್ರನಾಮದಲ್ಲಿಯೂ ಕೇರಿಯವ ಈ ಪದಕ್ಕೆ ೭೦ಮ ನೂರು ಅರ್ಥಗಳಿರುತ್ತವೆ.

“ತ್ರಯೋರ್ಧಾರ್ಥಃ ಸರ್ವವೇದೇಷು ದರ್ಶಾರ್ಥಃ ಸರ್ವಭಾರತೇ |
ವಿಷ್ಣೋಃ ಸಹಸ್ರನಾಮಾತಿ ನಿರಂತರಶತಾರ್ಥಕಮ್” ||

ಎಂಬ ಪ್ರಮಾಣ ವಚನದಂತೆ ವಿಶ್ವಾದಿ ಶಬ್ದಗಳಿಗೆ ನೂರು ನೂರು ಅರ್ಥಗಳಿರುತ್ತವೆ ನಾರಾಯಣ ಪದಕ್ಕೂ
ಅನೇಕಾರ್ಥಗಳಿವೆ.

“ಅರಾ = ದೋಷಾಃ ತದ್ವಿದ್ಯಾಃ ಗುಣಾಃ = ನಾರಾ”

ಎಂಬ ನಿರ್ವಚನದಲ್ಲಿ ಅರ ಎಂಬ ಶಬ್ದಕ್ಕೆ ದೋಷಗಳೆಂದು ಅರ್ಥ.

“ದೋಷಾರದಧಿಧ್ರ ಶಬ್ದಾನಾಂ ವರ್ಯಾಯುಕ್ತಂ ಯತ್ಯತಾ”

ಎಂದು ಉಕ್ತವಾಗಿರುವಂತೆ, ದೋಷ, ಅರ, ಧಿಧ್ರ ಎಂಬವೇ ಮೊದಲಾದ ಶಬ್ದಗಳು ವಿವಿಧಾರ್ಥಗಳಿಂದ
ವಿಭಿನ್ನಾನುವರ್ತನೆಯಿಂದ ಕೂಡಿರತಕ್ಕ ವರ್ಯಾಯುಕ್ತ ಶಬ್ದಗಳೇ ಆಗಿವೆ.

ಧಿಧ್ರ ಶಬ್ದವು ದೋಷವಾಚಿ ಎಂಬುದು ಸುಪ್ರಸಿದ್ಧ.

“ಧಿಧ್ರಂ ರಂಧ್ರೇ ದೂಷಣೇಷು ವಶ್ಯಂ ವ್ಯಕ್ತಾಂತರೇಷುಚ”

ಎಂದು ನಾನಾರ್ಥತ್ವ ಮಾಲಾ ವಚನವುಂಟು.

“ಗೃಹಧಿಧ್ರಂಟಿ ನ ಪ್ರಕಟಸೇಯಮ್” ಎಂಬ ಅಭಿಯುಕ್ತರ ಮಾತಿನಿಂದಲೂ, ನ್ಯಾನಾತಿಂಶಂ ಅಭಿಧ್ರ ಮಸ್ತು
ಇತಿಭವಂತೋ ಬ್ರುವಂತು” ಎಂಬ ಪ್ರಾಮಾಣಿಕರ ನುಡಿಯಿಂದಲೂ, “ಧಿಧ್ರಾನ್ವೇಷಣತತ್ಕರ” ಎಂದು ದುರ್ವಸರ
ಸ್ವಭಾವವನ್ನು ತಿಳಿಸುವ ಸುಭಾಷಿತ ಪ್ರಯೋಗದಿಂದಲೂ, ಧಿಧ್ರ ಎಂಬ ಶಬ್ದಕ್ಕೆ ದೋಷ ಎಂಬ ಅರ್ಥವು ಪ್ರಸಿದ್ಧವೇ ಆಗಿದೆ.
ಪ್ರಕೃತದಲ್ಲಿ “ದೋಷಾರದಧಿಧ್ರ ಶಬ್ದಾನಾಂ ವರ್ಯಾಯುಕ್ತಂ ಯತ್ಯತಾ” ಎಂದು ಧಿಧ್ರ ಶಬ್ದವನ್ನು ದ್ವಿವೃತ್ತವಾಗಿ
ತೋರಿಸಿರುವುದರಿಂದ ಅರಶಬ್ದಕ್ಕೆ ದೋಷ ಎಂದು ಅರ್ಥ. ಈ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ವಿಶ್ವಕೋಶವೂ, ಅಭಿಧಾನಕೋಶವೂ
ಸುಮಾರೂಪಗಳಾಗಿವೆ.

“ಅರಂ ಶೀಘ್ರೇಷು ಚಪ್ರಾಂಗೇ ಶೀಘ್ರೇ ವುನನ್ಯಮ್”

ಮಹೀರುಪೇಶ ಕುಂತೇ ಚ ನೇಮೌ, ದೋಷ” ಇತಿ ವಿಶ್ವಃ ||

ಮತ್ತು “ಅದೋ ಧಾಂಗೆ ಚಪ್ರಾಂಗೇ ಶೀಘ್ರಾಮಿನಿ ಕಿಲ್ವಿಷೇ” ಇತ್ಯ ಧಿಧಾನೇ ||

“ನ ವಿದ್ಯತೇ, ರಂ = ಸುಖಂ ಯಸ್ಯಾತ್” ಎಂಬ ವ್ಯಕ್ತಪ್ರಿಯವಲೂ ಕೂಡ ಅರ ಎಂಬ ಶಬ್ದಕ್ಕೆ ದೋಷವಾಚಿತ್ವವು ಕೂಡುತ್ತದೆ.

ನಾರಾಯಣಂ + ಅಯನು = ನಾರಾಯಣಃ ಎಂಬ ವಿಗ್ರಹದಲ್ಲಿ ಅಯನಂ ಎಂಬ ಉತ್ತರ ಪದವು ಅಧಿಕರಣ ಲ್ಪುಣ್ಯವಾದ ಶಬ್ದವಾದ್ದರಿಂದ ನೇಮೌಚಿತ್ಯ ಶಬ್ದವಾಗಿರುವ ಪ್ರಯುಕ್ತ “ಮದವಿಂಗಳಂ ದ್ವಂದ್ವತ್ವುರುಪಯೋಗ” (ಮಾಸನೀಶ ೨-೪-೨೬) ಎಂಬ ಸೂತ್ರದಿಂದ ಇತರೇತರಯೋಗದ್ವಂದ್ವ ಸಮಾಸವಲ್ಲೂ, ತತ್ಪುರುಷ ಸಮಾಸದಲೂ ಪದಪದದಂತೆ ಲಿಂಗವು ಆಗಬೇಕೆಂಬ ನಿಯಮದಂತೆ ನಾರಾಯಣಂ ಎಂಬುದಾಗಿ ನವ್ಯಯೋಗದಲ್ಲೇ ಪ್ರಯೋಗಿಸಬೇಕು ಎಂಬ ಕಂಕೆಯು ಉಂಟಾಗುತ್ತದೆ. ಆದರೆ

ಕಾಕಾಧಿಕರಣಯೋಶ್ಚ (ಮಾಸನೀಶ ೩-೩-೧೧೭) ಎಂಬ ಸೂತ್ರದಿಂದ ಕರಣ ಮತ್ತು ಅಧಿಕರಣ ಹಾರಹಾರ್ಥವಾದ ಧಾತುವಿನ ಮುಂದೆ ಲ್ಪುಟ್ಟತ್ವಯವನ್ನು ವಿಧಿಸುವ ಸೂತ್ರದಿಂದ ಬಂದಿರಾತ್ಯ ಲ್ಪುಟ್ಟತ್ವಯವು ಟ್ ಆಗಿದೆ. ಬಹುಶಃ ಇತ್ ಆಗಿ ಟ್ಪರಣ ಮಾಡಿರುವುದರಿಂದ ಅಧಿಕರಣಾರ್ಥವಾದ ಲ್ಪುಡಂಶ ಶಬ್ದವೂ ಸಹ ಕೆಲವು ಕಡೆ ಲಿಂಗಾಂತರದಲ್ಲೂ ಪ್ರಯೋಗವುಳ್ಳದ್ದಾಗಿದೆ.

ಅದುದರಿಂದಲೇ ನಾರಾಯಣಃ ಎಂಬುದಾಗಿ ಪುಲ್ಲಿಂಗ ಪ್ರಯೋಗವೂ ಸಾಧ್ಯವಾಗಿದೆ.

ಕಾಕಾರ್ಥದಲ್ಲಿ ಉದಾ:- ಇತ್ಯಪ್ರಪ್ರಶ್ನನಃ = ಕುಹರಾ, ಇಲ್ಲಿ ಪ್ರಪ್ರಶ್ನತೇ ಅನೇನ ಎಂಬ ಅರ್ಥದಲ್ಲಿ ಲ್ಪುಟ್ ಬಂದು ಇತ್ಯಪ್ರ + ಪ್ರಪ್ರಶ್ನನಃ ಎಂದು ವಿಗ್ರಹವಾಗಿ ಇತ್ಯಪ್ರಪ್ರಶ್ನನಃ ಎಂದು ಪುಲ್ಲಿಂಗ ರೂಪವು ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿದೆ.

ಅಧಿಕರಣಾರ್ಥದಲ್ಲಿ ಗೋದೋಹನಃ ಎಂಬುದಾಗಿ ಉದಾಹರಣೆ.

ಇಲ್ಲಿ ದುಷ್ಕತೇ + ಅಸ್ಯಂ ಎಂಬ ಅರ್ಥದಲ್ಲಿ ಅಧಿಕರಣಾರ್ಥದಲ್ಲಿ ಲ್ಪುಟ್ ಬಂದು ಗೋಃ + ದೋಹನಃ = ಗೋದೋಹನಃ ಎಂದು ವಿಗ್ರಹವಾಗಿ ಗೋದೋಹನಃ ಎಂಬ ಶಬ್ದವು ಪುಲಿಂಗದಲ್ಲಿ ಪ್ರಯೋಗವಿದೆ. ಅದರಿಂದ ಮಾತವಮೇ ಎಂಬಲ್ಲಿಯೂ ಸಹ ಪುಲಿಂಗದಲ್ಲಿ ದೇವ್ ಪ್ರತ್ಯಯವು ಬಂದಿದೆ.

ಲ್ಪುಟ್ ಎಂಬ ಪ್ರತ್ಯಯದಲ್ಲಿ ಟ್ಪರಣ ಮಾಡಿರುವುದರಿಂದಲೇ ಲಿಂಗಾಂತರದಲ್ಲೂ ಪ್ರಯೋಗವಿರುವ ಪ್ರಯುಕ್ತ ವಾಗವ್ಯಾಖ್ಯಾರ್ಥ ವ್ಯಾಕರಣ ಸೂತ್ರದಲ್ಲೂ ಕೂಡ ಸೂತ್ರಕಾರರು “ಯಥಾ ಮುಖಿ ಸಮುಖಿತ್ಯ ದರ್ಶನಃ ಖಿ” (ಮಾಸನೀಶ ೩-೨-೬) ಎಂಬ ಸೂತ್ರದಲ್ಲಿ ವ್ಯಕ್ತತೇ + ಅಪ್ಪಿನ್ = ದರ್ಶನಃ (ಬೃಹಿ) ಎಂದು ಅಧಿಕರಣಾರ್ಥದಲ್ಲಿ ಲ್ಪುಣ್ಯವಾದ ಶಬ್ದವು ಪುಲ್ಲಿಂಗದಲ್ಲಿ ಪ್ರಯೋಗಿಸಿರುತ್ತಾರೆ.

ಈ ಎಲ್ಲಾ ಕಾರಣಗಳಿಂದಲೂ ನಾರಾಯಣ ಶಬ್ದದಲ್ಲೂ ಸಹ ಅಯನಂ ಎಂಬ ಉತ್ತರಪದವು ಪುಲ್ಲಿಂಗವಾಗಿ ಅಂಗೀಕೃತವಾಗಿರುವುದರಿಂದಲೂ, ಇದೇ ರೀತಿ ಪ್ರಯೋಗಬಾಹುಳ್ಯವಿರುವುದರಿಂದಲೂ ಮತ್ತು "ಲಿಂಗಮಶಿಷ್ಯಂ ಲೋಕಾಶ್ರಯತ್ವಾತ್ ಲಿಂಗ್ಯ" ಎಂಬಂತೆ ಲೋಕದಲ್ಲಿ ಪ್ರಾಮಾಣಿಕವಾದ ಪ್ರಯೋಗದ ಬಾಹುಳ್ಯಾನುಸಾರಿಯಾಗಿ ಲಿಂಗವ್ಯವಸ್ಥೆಯು ಇರುವುದರಿಂದಲೂ ಸಹ "ನಾರಾಯಣ" ಎಂಬ ಪುಲ್ಲಿಂಗಶಬ್ದ ಪ್ರಯೋಗಕ್ಕೆ ಯಾವ ದೋಷವೂ ಇರುವುದಿಲ್ಲ.

"ಪರವಲ್ಲಿಂಗಂ ದ್ವಂದ್ವತ್ವಯುಷಯೋಃ" ಎಂಬ ಸೂತ್ರಕ್ಕೆ ಇಲ್ಲಿ ಪ್ರವೇಶವೂ ಇಲ್ಲ. ಮಹಾಭಾಷ್ಯಕಾರರು ಈ ಸೂತ್ರದ ನಿಯಮವನ್ನು ನಿರಾಕರಿಸಿಯೂ ಇರುತ್ತಾರೆ.

ಶಂಕಾ:- ನಾರಾ ಎಂಬಲ್ಲಿ ನ + ಆರಾ = ನಾರಾ ಎಂದು ನೌತ್ ತತ್ಪುರುಷ ಸಮಾಸವನ್ನು ಹೇಳಿದ ನಂತರ "ನ ಲೋವೋ ನೌತ್" (ಮಣಿನಿಸೂ. ೬-೩-೨೩) ನೌತ್ ಸಮಾಸದಲ್ಲಿ ನೌತ್ ಸಂಬಂಧಿಯಾದ ನಕಾರಕ್ಕೆ ಉತ್ತರ ಪದವು ಪರವಾದಾಗ ಲೋಪವು ಬಂದು "ತತ್ಪುನ್ನುಡತಿ (ಐ. ಸೂ. ೬-೩-೨೪) ಎಂಬ ಸೂತ್ರದಲ್ಲಿ ಹೇಳಿರುವಂತೆ ಉಪನಕಾರವನ್ನುಳ್ಳ ನೌತ್ ಉತ್ತರ ಪದ ಪರವಾದಾಗ ಅಜಾದಿಗಿ ನುಡಾಗಮವು ಬಂದು ಅನಶ್ಚ ಎಂದಾಗುವಂತೆ ಇಲ್ಲ. ಸಹ ಅನಾರಾ ಎಂದೇ ಆಗಬೇಕಲ್ಲವೇ ?

ಸಮಾಸ ಮಾಡಿದಾಗ ನೌತ್ ಸಂಬಂಧಿಯಾದ ನಕಾರಕ್ಕೆ ಲೋಪ ಬರಲಾಗಿ ತತ್ಪುನ್ನುಡತಿ ಎಂಬ ಸೂತ್ರದಿಂದ ನುಡಾಗಮವು ಬಂದಮೇಲೆ ನುಟ ಎಂಬಲ್ಲಿ ಬಿಹಾರವು ಇತ್ಯಾದಿಂದ ಟ್ವಾತ್ ಅದ್ವಯಮವಾಗಲಾಗಿ ಅನಾರಾ ಎಂದೇ ಆಗಬೇಕು ನಾರಾ ಎಂದು ಆಗುವಂತಿಲ್ಲ ಎಂದು ಶಂಕಾಭಿಪ್ರಾಯವಾಗಿದೆ.

ಸಮಾಧಾನ :- ಆರ ಎಂಬ ಶಬ್ದಕ್ಕೂ ನೌತ್ ಸಮಾಸವನ್ನು ಹೇಳಿದಾಗ ಮಾತ್ರ ನಲೋವೋನೌತ್ ಎಂಬ ಸೂತ್ರದಿಂದ ನಕಾರಕ್ಕೆ ಲೋಪ ಬಂದನಂತರ ನುಡಾಗಮವು ಬಂದು, ಅನಾರಾ ಎಂದಾಗುವುದಾದರೂ ಇಲ್ಲಿ ನೌತ್ ಸಮಾಸವನ್ನೇ ಹೇಳುವುದಿಲ್ಲ. ನ ಶಬ್ದದಿಂದಲೇ ವಿಗ್ರಹವನ್ನು ಹೇಳಿ ನ ಸಮಾಸವೆಂದೇ ಹೇಳುತ್ತೇವೆ. ಆದಕಾರೂ ನ ಲೋವೋ ನೌತ್ ಎಂಬ ಸೂತ್ರದ ಕಾರ್ಯವಾದ ನ ಲೋಪಕ್ಕೆ ಅವಕಾಶವೇ ಇಲ್ಲ. ಆದಕಾರೂ ನ + ಆರಾ = ನಾರಾ ಎಂಬ ರೂಪದ ಸ್ಥಿತಿಯ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಯಾವ ಬಾಧಕವೂ ಇಲ್ಲ ಎಂಬುದಾಗಿ ಒಂದು ಸಮಾಧಾನ.

ಅದುದರಿಂದಲೇ ನೈಕಥಾ ಎಂಬಲ್ಲಿ ನ + ಏತಥಾ = ನೈಕಥಾ ಎಂದು "ನ" ಶಬ್ದದಿಂದಲೇ ಸಮಾಸವನ್ನು ಹೇಳಿದ್ದಾರೆ. ಅಲ್ಲಿಯೂ "ಸಹಸುಪ್" (ಐ. ಸೂ. ೬-೧-೪) ಎಂಬ ಸೂತ್ರದಿಂದ, "ಸುಪಂತಾಸುಪಂತೇನ ಸಮಸ್ಯತೇ" ಎಂದು ಹೇಳಿ ಸಮಾಸವಾಗಿ ನೈಕಥಾ ಎಂದು ಹೇಳಿರುವಂತೆ "ನಾಂತರೀಯಕಮ್" ಇತ್ಯಾದಿ ಉದಾಹರಣೆಗಳೂ ಪ್ರಸಿದ್ಧಗಳೇ ಆಗಿವೆ.

ಶಂಕಾ:- ಆದರೆ ತತ್ಪ್ರಕಾಶಕಾರಿಣದಲ್ಲಿ ದೋಷಾರಶಬ್ದಯೋಃ ಅಭಿವ್ಯರ್ಥತ್ವಾತ್, ನೌತ್, ವಿರುದ್ಧಾರ್ಥತ್ವಾತ್ ದೋಷವಿರುದ್ಧಾ ಗುಣಾ ನಾರಾ ತದಾಶ್ರಯೋ ನಾರಾಯಣಾ ಎಂದು ನೌತ್ ಸಮಾಸವನ್ನೇ ಹೇಳಿದ್ದಾರೆ. ಮತ್ತು ನೌತ್ ಅಭಾವಾರ್ಥತ್ವಾತ್ ಅದಾಶ್ರಯೋಸ್ಥಮತೀವಾ ನಾರಾಯಣಾ ಎಂದು ಎರಡೂ ಕಡೆಗಳಲ್ಲಿ ನೌತ್ ಸಮಾಸವನ್ನೇ

ಹೇಳುವರು. ನ ಎಂಬ ಶಬ್ದದಿಂದ ಸಮಾಸವನ್ನು ಹೇಳಲ್ಪ. ಪ್ರಕೃತದಲ್ಲಿ ಟೀಕಾದಲ್ಲಿ ಹೇಳುವ ನಾಂ ಸಮಾಸವಾದರೆ, ನಲೋಪ, ನುಡಾಗಮಗಳಿಗೆ ಪ್ರಕೃತಿ ಇರುವುದರಿಂದ ಅನಾಯಾಸ ಎಂದೇ ಅಗಬೇಕಲ್ಲವೇ ? ನಾಯಾಸ ಎಂಬ ಹೇಗೆ ರೂಪವು ಸಿದ್ಧವಾಗುವುದು ಎಂಬ ಮತ್ತೊಂದು ಶಂಕೆಗೆ ಮತ್ತೆ ಅವಕಾಶವಾಗುತ್ತದೆ.

ಪರೋಪಾಸಂಜ್ಞೆ:- ಟೀಕಾದಲ್ಲಿ ಸಮಾಸವನ್ನು ಹೇಳುವುದಕ್ಕೆ ಯಾವ ಬಾಧಕವೂ ಇಲ್ಲವೆಂದು ತಾತ್ಪರ್ಯ ಚಂದ್ರಿಕಾಕಾರರು ಟೀಕಾಕಾರರ ನಿರ್ವಚನವನ್ನು ಸಮರ್ಥಿಸಿರುತ್ತಾರೆ/ಅದರ ವಿವರಣೆಯು ಈ ರೀತಿ ಇದೆ.

ನಲೋಪೋ ನಾಂ ಎಂಬುದು (ಪಾ. ಸೂ. ೬-೩-೭೩) ನೇ ಸೂತ್ರವಾಗಿದೆ. ಇದಕ್ಕೆ ಮುಂಚೆ ರಾತ್ರೀಃ ಕೃತಿವಿಭಾಷಾ (ಪಾ. ಸೂ. ೬-೩-೭೨) ಎಂಬ ಮತ್ತೊಂದು ಸೂತ್ರವೊಂದಿದೆ. ಈ ಹಿಂದಿನ ಸೂತ್ರದಲ್ಲಿರುವ "ವಿಭಾಷಾ" ಎಂಬ ಪದವನ್ನು ಅದಕ್ಕೆ ಮುಂದಿರುವ ನಲೋಪೋನಾಂ ಎಂಬ ಸೂತ್ರದಲ್ಲಿ ಅನುವೃತ್ತಿ ಮಾಡಲಾಗಿದೆ. ಈ ರೀತಿ ಅನುವೃತ್ತಿಯಾದ ವಿಭಾಷಾವರದವು ವ್ಯವ್ಯಕ್ತ ವಿಭಾಷಾರೂಪವಾಗಿದೆ. ಕೃತಿಕ ನಿತ್ಯಂ ಸ್ಯಾತ್ಕೃತಿಕ ನೈವಾನ್ಯಾತ್ ಎಂದು ವ್ಯವ್ಯಕ್ತ ವಿಭಾಷಾವರವಾಗಿದೆ. ಅಂದರೆ ಕೆಲವು ಕಡೆ ನಿತ್ಯವಾಗಿ ಬರುತ್ತದೆ. ಕೆಲವು ಕಡೆ ಬರುವುದೇ ಇಲ್ಲ. ಎಂದು ವ್ಯವ್ಯಕ್ತ ವಿಶಲ್ಪವಾಗಿ ಇರುತ್ತದೆಯೆಂದು ವೃತ್ತಿವ್ಯಾಖ್ಯಾನವಾದ ನ್ಯಾಸದಲ್ಲಿ ಹೇಳುವುದರಿಂದ ನಾವು ಅದಕ್ಕೆ ಪ್ರಯತ್ನವನ್ನೇ ಮಾಡಬೇಕಾಗಿಲ್ಲ. ಆದಕಾರಣ ಕೆಲವು ಕಡೆ ನಾಂ ಸಂಬಂಧಿಯಾದ ನಕಾರಕ್ಕೆ ಲೋಪವೇ ಬಾರದಿರುವುದರಿಂದ ನಾರಾ ಎಂಬಲ್ಲಿಯೂ ಸಹ ನಾಂ ಸಮಾಸವನ್ನು ಹೇಳಿದಾಗ್ಯೂ ನಾಂ ಸಂಬಂಧಿಯಾದ ನಕಾರಕ್ಕೆ ಲೋಪವೇ ಇಲ್ಲವಾದಮೇಲೆ ಮಹಾಗಮಕ್ಕೆ ಪ್ರಕೃತಿಯೇ ಇಲ್ಲವಾದ್ದರಿಂದ ನಾರಾ ಎಂಬ ರೂಪವು ಅಬಾಧಿತವಾಗಿ ಸಾಧುವೇ, ಆಗದೆ ಎಂದು ಅಭಿಪ್ರಾಯ.

ಶಂಕಾ:- ನಲೋಪೋನಾಂ (ಪಾ. ಸೂ. ೬-೩-೭೩) ಎಂಬ ಸೂತ್ರದಲ್ಲಿ ಅದರ ಹಿಂದಿನ ಸೂತ್ರವಾದ ರಾತ್ರೀಃ ಕೃತಿ ವಿಭಾಷಾ (ಪಾ. ಸೂ. ೬-೩-೭೨) ಎಂಬ ಸೂತ್ರದಿಂದ ವಿಭಾಷಾ ಎಂಬ ಪದವನ್ನು ಅನುವೃತ್ತಿಗೊಳಿಸಿ ನ ಲೋಪಕ್ಕೆ ವ್ಯವ್ಯಕ್ತ ವಿಭಾಷಾರೂಪವಾಗಿ ಅವಕಾಶವಿಲ್ಲದುದರಿಂದ ನುಡಾಗಮಕ್ಕೂ ಅವಕಾಶವಾಗದೇ ನಾರಾ ಎಂಬ ರೂಪವು ಸಿದ್ಧವಾಗಿ ನಾಯಾಸ ಎಂಬುದಾಗಿ ಸಿದ್ಧವಾಗುವುದಾರೆ.

ಇದೇ ಕ್ರಮದಿಂದ

ಶಂಕಾ:- "ನಭ್ರಾಣ್, ನಮಾ ನೈವೇದಾ, ನಾಸ್ಯಾ, ನಮುಚಿ, ನಕುಲ, ನಖಿ, ನವುಂಸಕ, ನಕ್ಷತ್ರ, ನಕ್ರ, ನಾಳೇಪುಪ್ರಕೃತ್ಯಾ (ಪಾಣಿನೀಸೂ ೬-೩-೭೫) ಎಂಬ ಸೂತ್ರದಲ್ಲಿ ನ, ಪದಗಳ ರೂಪಗಳೂ ಸಿದ್ಧವಿರುವುದರಿಂದ, ಅವುಗಳನ್ನು ಸೂತ್ರಕಾರರು ನ ಲೋಪವಿಲ್ಲದಂತೆ ನಿವಾತ ಮಾಡಬೇಕಾಗಿರಲಿಲ್ಲ. ಅಂದರೆ ನ ಲೋಪವಿಲ್ಲದಾಗ್ಯೂ ನಿವಾತ ಮಾಡಿರುವ ಸೂತ್ರವು ವ್ಯರ್ಥ.

ನ ಭ್ರಾಜತೇ ಇತಿ ನಭ್ರಾಟ್, ನಮಾತಿತಿ ನಿವಾತ್ (ಪಾಣಿ ಶಬ್ದಾಂತ) ನವೇತ್ತೀತಿ ವೇದಾ (ವೇತ್ತಿ) ಅಸುನ್ ಪ್ರತ್ಯಯಾಂತಿ) ನಾಸ್ಯಾ, ನ್ಯಾಸಾದವಾ ಸ್ಯಾನ್ ನಾಸ್ಯಾ ಅಸ್ಯಾ, ನ ಅಸ್ಯಾ ನಾಸ್ಯಾ ನಮುಚಿ - ನಮುಂಚತೀತಿ ನಮುಚಿ, ನಕುಲ = ನಾಸ್ಯ ಕುಲಮುಕ್ತೀತಿ ನಕುಲ, ನಾಸ್ಯಮುಕ್ತೀತಿ ನಮುಮ್, ನ್ಯಾಸಪ್ರಾಮಾನ್ ನವುಂಸಕಮ್, ನಕ್ಷತ್ರಮ್ - ನ್ವಾರತಿ, ಕ್ಷೀಯತ ಇತಿವಾ ನಕ್ಷತ್ರಮ್, ನ್ವಾಮುತೀತಿ ನ್ವಾ, ನ್ಯಾನ್ ಆಮುತಿ ನಾಕಮ್" ಎಂಬ ಹನ್ನೊಂದು ಉದಾಹರಣೆಗಳಿಲ್ಲ. ನಾಂ ಸಂಬಂಧಿಯಾದ ನಕಾರಕ್ಕೆ ಲೋಪವು ವ್ಯವ್ಯಕ್ತ ವಿಭಾಷಾರೂಪವಾಗಿ ಬಾರದೇ ರೂಪಸಿದ್ಧಿಯಾಗುತ್ತಿರುವಾಗ ನಿವಾತ ಮಾಡಿದಾಗ್ಯೂ ಸೂತ್ರವೇ ವ್ಯರ್ಥವಲ್ಲವೇ ?

ಯಸ್ಯೇತಿ ಚ (ಪಾ. ಸೂ. ೬-೪-೧೫೮) ಈಕಾರ ಮತ್ತು ತದ್ವಿಶೇಷಕ ಪ್ರತ್ಯಯವು ಏಂದಾಗ ಇಲ್ಲಿ ಆಕಾರಕ್ಕೆ ಲೋಪವು ಬಂದು ನ ಕಾರಕ್ಕೆ ವ್ಯವ್ಯುತ ವಿಭಾಸಾರೋಪ್ಯ ಲೋಪವಿಲ್ಲವಾದುದರಿಂದ "ನಾರಂ" ಎಂಬ ರೂಪ ಓದಿಗೆ ಯಾವ ಬಾಧಕವೂ ಇಲ್ಲವೆಂದು ಪರಮಾರ್ಥವ್ರಾಯ.

ಕಂಠಾಃ:- "ನಾರಂ" ಎಂಬ ಶಬ್ದವು ಈ ರೀತಿ ನಿಷ್ಪನ್ನವಾದರೂ ಸಹ ಇದಕ್ಕೂ ಮಿಗಿಲಾಗಿ ಮತ್ತೊಂದು ಶಂಕೆಗೆ ಆಧಾರವಿದೆ.

ನಾರ ಎಂಬ ಶಬ್ದದ ಮುಂದೆ ವೃದ್ಧಿರ್ಯತ್ನಾಂತರ್ದ್ವಾದ್ಯಮ್ (ಪಾನಿನಿ ಸೂ. ೧-೧-೭೩) ನೇ ಸೂತ್ರದ ವೃತ್ತಿಯಲ್ಲಿ "ಯಸ್ಯ ಸಮುದಾಯಸ್ಯ ಆಹಂ ಮಧ್ಯೆ ಅದಿವೃದ್ಧಿಃ ಸ್ವಾತ್ಮದ್ವೈದ್ಯಸಂಧ್ಯಾವ್ಯಕ್ತ್" ಎಂಬ ವ್ಯತ್ಯಸುಸಾರವಾಗಿ, ನಾರಂ ಎಂಬಲ್ಲಿ ಅದಿಯಾದ ಆಚ್ಛಿ ವೃದ್ಧಿ ಬಂದು ವೃದ್ಧಸಂಧ್ಯೆ ಬಂದಿರುವ ಪ್ರಯುಕ್ತ "ವೃದ್ಧಾಚ್ಛಿ (ಪಾ. ಸೂ. ೪-೨-೧೧೪) ಎಂಬ ಸೂತ್ರದಿಂದ ವೃದ್ಧಸಂಧ್ಯಕವಾದ ಪ್ರಾತಿಪದಿಕ್ಕೆ ಛ ಎಂಬ ಪ್ರತ್ಯಯವು ಬರುತ್ತದೆ.

ಉದಾ:- ಗರ್ಗೀಯ, ಕಾರೀಯ.

ಆದರಂತೆ ಇಲ್ಲೂ ನಾರಶಬ್ದದ ಮುಂದೆ ಛ ಪ್ರತ್ಯಯವು ಬಂದರೆ, "ಅಯನೇಯೇನೇಯಯಃ ಫ, ಛ, ಖ, ಛಘಂ ಪ್ರತ್ಯಯಾರೋಪನಮ್ (ಪಾ. ಕೂ. ೭-೧-೨) ಎಂಬ ಸೂತ್ರದಂತೆ, ಯಥಾಸಂಖ್ಯವಾಗಿ ಪ್ರತ್ಯಯಾದಿಭೂತವಾದ

ಫಕ್ಕೆ = ಅಯನ್ ಎಂಬಾದೇಶವೂ ಉದಾ:- ನಾರಾಯನಃ

ಛಕ್ಕೆ = ಎಯ್ ಎಂಬ ಆದೇಶವೂ ಉದಾ:- ಸೌಖರ್ಯೇಯಃ

ಖಕ್ಕೆ = ಈಶಾದೇಶವೂ ಬಂದು ಉದಾ:- ಆರೈಕುಲೀನಃ, ಶ್ವೇತಪ್ರಿಯಕುಲೀನಃ

ಛಕ್ಕೆ = ಕ್ವಿಪ್ರಿಯಃ (ಶ್ವಿಪ್ರಾಕ್ವಃ) ಎಂದು ರೂಪಗಳು ಓದಿಸುತ್ತವೆ.

ಪ್ರಕೃತದಲ್ಲಿ ಗರ್ಗೀಯ ಎಂಬಲ್ಲಿ ರೂಪವಾದಂತೆ ಇಲ್ಲಿ ನಾರಶಬ್ದವು ವೃದ್ಧಸಂಧ್ಯಕವಾಗಿರುವುದರಿಂದ ವೃದ್ಧಾಚ್ಛಿ ಎಂಬ ಸೂತ್ರದಿಂದ ಛ ಪ್ರತ್ಯಯವು ಬಂದು ಅದಕ್ಕೆ "ಅಯ್" ಆದೇಶ ಬಂದರೆ, "ನಾರೇಯಂ" ಎಂದೇ ಆಗುತ್ತದೆ. "ನಾರಂ" ಎಂಬ ರೂಪವು ತೇಗೆ ? ಎಂದು ಮತ್ತೊಂದು ಶಂಕೆಯು ಆಭಿವ್ರಾಯ.

ಸಮಾರ್ಥನಾಃ:- ನಾ ನಾಮಧೇಯಸ್ಯ ವೃದ್ಧಸಂಧ್ಯಾ (ಪಾರ್ಕಿಕ ೫೭೬)

ಉದಾ:- 'ವೃದ್ಧವತ್', ದೇವದತ್ತೀಯಃ।

ಈ ವಾರ್ತಿಕವು ವಿವರಿಸಿದಂತೆ (ಪಾ. ಸೂ. ೧-೧-೭೫) ಎಂಬ ಸೂತ್ರದಲ್ಲಿ ವರತವಾಗಿದೆ. ಕ್ರಿಯಾಕಾರಕ್ಕೂ ಒದ್ದಾಂತ ಕೌಮುರಿಯಲ್ಲಿ "ನಾನಾಮಧೇಯಸ್ಯ ವೃದ್ಧಸಂಧ್ಯಾವೃದ್ಧ್ಯಾ" ಎಂದು ವಾರ್ತಿಕ ವರವಿದೆ.

ಆದರಂತೆ ವೃದ್ಧಸಂಧ್ಯೆಯು ವಿಶ್ವವಾಗಿರುವ ಪ್ರಯುಕ್ತ, ವೃದ್ಧಾತ್ ಛ "ಇತ್ಯಾದಿಯಾದ ಕಾರ್ಯಗಣವು ಇಲ್ಲವಾದುದರಿಂದ, "ನಾರೇಯಂ" ಎಂದಾಗದೇ "ನಾರಂ" ಎಂದೇ ರೂಪವು ಉತ್ಪನ್ನವಾಗಿ ಓದಿಸುತ್ತಿರುವುದರಿಂದ "ನಾರಂ" ಎಂಬುದೇ ಸಾರ್ವರೂಪವೆಂದು ಪರಮಾರ್ಥವ್ರಾಯ.

ಶಂಕಾ :- ನಪ್ತಾಭಿವಾನ್ ಇತ್ಯಾದಿ ಸೂತ್ರದಲ್ಲಾಗಲಿ, ನೋಪಾಭಿವಾನ್ ಇತ್ಯಾದಿ ಸೂತ್ರದಲ್ಲಾಗಲಿ ನಾರಾಯಣ ಶಬ್ದವೇ ಕಂಡುಬಂದಿಲ್ಲ. ಹೀಗಿರುವಾಗ ನಾನಾಕಾರಿಶಬ್ದವು ಎಂದು ಟೀಕಾದಲ್ಲಿ ಅದರ ದೃಷ್ಟಾಂತವನ್ನು ಕೊಟ್ಟಿರುವುದು ಹೇಗೆ ಕೂಡುತ್ತದೆ ?

ಸಮಾಧಾನ :- ನಪ್ತಾಭಿವಾನ್ ಇತ್ಯಾದಿ ಎರಡೂ ಸೂತ್ರಗಳಲ್ಲಿ ನಾರಾಯಣ ಶಬ್ದವು ಶ್ರುತವಾಗದೇ ಇದ್ದರೂ ಅದರ ಜೊತೆಗೆ ನಾರಾಯಣ ಶಬ್ದವೂ "ಉಪಸಂಖ್ಯೆಯ" ಅದರಂತೆ ಇದನ್ನೂ ಸೇರಿಸಿಕೊಳ್ಳಬೇಕು ಎಂದು ಟೀಕಾವಾಕ್ಯಕ್ಕೆ ಅಭಿಪ್ರಾಯ.

ಅರ್ಥವಾ :- ಸ್ವೈಗಾರ್ಥ. ಎಂಬ ಪ್ರಾಮಾಣಿಕವಾದ ಪ್ರಯೋಗವಿದೆ. ಇಲ್ಲಿ "ಸ್ವೀಪುಂಭ್ಯಾನ್ ಇತಿಭವನ್ತಾ" (ಪಾ. ಸೂ. ೪-೧-೮೭) ಎಂಬ ಸೂತ್ರದಿಂದ ಸ್ವೀಶಬ್ದದ ಮುಂದೆ ಪ್ರಿಯಾ ಅಪಕ್ಕಂ, ಸ್ವೀಪುಂಭವ, ಸ್ವೀಗಾಂಸಮೂಹಾ, ಎಂಬ ಅರ್ಥದಲ್ಲಿ ನ್ಯಾತ್ಯಯವು ಬರಲಾಗಿ, ಸ್ವೀ, ನೌಂ ಎಂದಾಗಿ, ಇತಿಶಬ್ದದಿಂದ ಅದಿವೃದ್ಧಿ ಬಂದು, ನಕಾರಕ್ಕೆ ಗುತ್ವವು ಬಂದದ್ದು "ಸ್ವೈಗಾ" ಎಂದು ರೂಪವಾಗಿ ಸ್ವೈಗಾ ಶಬ್ದಕ್ಕೂ ಅರ್ಥ ಶಬ್ದಕ್ಕೂ ಸಮಾ ಮಾಡಿದಾಗ ಸ್ವೈಗಾರ್ಥ. ಎಂದು ರೂಪವು ಸಿದ್ಧಿಸುತ್ತದೆ.

ಇಲ್ಲಿ ಸ್ವೀಪುಂಭ್ಯಾನ್ ಇತ್ಯಾದಿ ಸೂತ್ರದಿಂದ ಬಂದಿರುವ ನೌಂ ಸಂಬಂಧವನ್ನು ನಕಾರಕ್ಕೆ ಲೋಪವು ಬಾರದಿರಲು "ನಲೋಪೋನೌಂ" ಎಂಬ ಸೂತ್ರದಲ್ಲಿ ರಾತ್ರೇ ಕೃತಿವಿಭಾಜಾ ಎಂಬ ಸೂತ್ರದಿಂದ ಅನುವೃತ್ತವಾದ ವಿಭಾಜಾ ಅದ್ದರಿಂದ, ನಲೋಪಾಭಾವವು ಬಂದು "ಸ್ವೈಗಾ" ಎಂದು ರೂಪ ನಿಷ್ಪತ್ತಿಯನ್ನು ಹೇಳಿರುವಂತೆ, ಪ್ರಕೃತವಾದ ನಾರಾಯಣ ಶಬ್ದದಲ್ಲೂ ಶಬ್ದದಲ್ಲೂ ಸಹ ನೌಂ ಎಂದು ಹೇಳಿದರೂ ಅದಕ್ಕೆ ಲೋಪವು ಬಾರದೇ "ನಾರಾಯಣ" ಎಂದೇ ರೂಪವು ಸಿದ್ಧಿಸುವುದು ಎಂದು ಅಭಿಪ್ರಾಯ.

ಹಾಗಿಲ್ಲದ ವಕ್ಷದಲ್ಲಿ ಸ್ವೈಗಾ ಎಂಬಲ್ಲಿಯೂ ಸಹ, ನಲೋಪವಾದರೆ ಸುರಾಗಮವು ಬಂದು "ಸ್ವಾಯನಾರ್ಥ" ಎಂದೇ ಅನಿವ್ಯಸೂಪವು ಆಗಬೇಕಾದೀತು. ಆದಕಾರೂ ನಲೋಪಕ್ಕೆ ಅವಕಾಶವಿಲ್ಲದಂತೆ ವ್ಯವಸ್ಥಿತ ವಿಭಾಜಾ ವಕ್ಷವನ್ನು ಅನುಸರಿಸಿ ಸ್ವೈಗಾ ಎಂದಾಗುವಂತೆ "ನಾರಾಯಣ" ಎಂಬಲ್ಲಿಯೂ ರೂಪವು ಸಿದ್ಧಿಸುವುದರಲ್ಲಿ ಬಾಧಕವಿಲ್ಲವೆಂದು ಅಭಿಪ್ರಾಯ.

ಮತ್ತೊಂದು ಬಗೆಯಾದ ಸಮಾಧಾನವನ್ನೂ ಸಹ ತಾತ್ಕಾರ್ಯ ಚಂದ್ರಿಕಾಕಾರರು ತೋರಿಸಿರುತ್ತಾರೆ.

ನಲೋಪೋನೌಂ (೬-೩-೭೩) ಎಂಬ ಸೂತ್ರದಲ್ಲಿ ರಾತ್ರೇ ಕೃತಿ ವಿಭಾಜಾ (೬-೩-೭೨) ಎಂಬ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನ ಸೂತ್ರದಿಂದ ವಿಭಾಜಾ ಎಂಬ ಪದಕ್ಕೆ ಅನುವೃತ್ತಿಯೇ ಇಲ್ಲವೆಂಬ ವಕ್ಷದಲ್ಲೂ ಸಹ ನಾರಾಯಣ ಎಂಬ ರೂಪವಿದ್ದಿಗೆ ಧ್ಯಾನವ ತೊಂದರೆಯೂ ಇರುವುದಿಲ್ಲ.

ಹೇಗೆಂದರೆ :- ವ್ಯಾಕರಣ ಶಾಸ್ತ್ರಕಾರ ರೀತ್ಯಾ "ಅ, ಮು, ನೋ, ನಾ ಪ್ರತಿವೇಧಃ" ಎಂಬುದಾಗಿ ನಿಷೇಧಾರ್ಥವಾದ ನೌಂ ಭಿನ್ನವಾದ ನ ಶಬ್ದವೂ ಇದೆ. ಅಂತಹ ನ ಶಬ್ದದಿಂದ ನ - ಅದಾ = ನಾರಾ ಎಂದು ನ

ಶಬ್ದದಿಂದ ಸಮಾಸವನ್ನು ನ + ಏಕದಾ = ನೈಕದಾ ಎಂಬಲ್ಲಿ ಹೇಳುವಂತೆ ಹೇಳಿದಾಗ ಯಾವ ತೊಂದರೆಯೂ ಇಲ್ಲ. ಇಲ್ಲಿ ನಾನ್ ಸಮಾಸವೆ ಇಲ್ಲವಾದ ಪ್ರಯುಕ್ತ ನಲೋಪೋಪಾಸಿ ಎಂಬ ಸೂತ್ರದ ಪ್ರವೃತ್ತಿಗೆ ಅವಕಾಶವೆ ಇಲ್ಲ ಎಂದು ಅಭಿಪ್ರಾಯ.

ಅದ್ದರಿಂದಲೇ ಸಿದ್ಧಾಂತ ಸೌಮುರಿಯಲ್ಲಿ ನ + ಏಕದಾ = ನೈಕದಾ ಇತ್ಯಾದಿ ಸ್ಥಳಗಳಲ್ಲಿ ನ ಶಬ್ದದಿಂದ ಸಮಾಸವೆಂದು ಹೇಳಿದ್ದಾರೆ, ನಾನ್ ಸಮಾಸವೆಂದು ಹೇಳಿಲ್ಲ.

ನಾರಾ - ಅಯನು ಯಸ್ಯಸ ಎಂದಾಗಲಿ, ನಾರಾಣಾಂ - ಅಯನು = ನಾರಾಯಣ ಎಂದಾಗಲಿ ವಿಗ್ರಹ ಮಾಡಿದಾಗ ಉತ್ತರವದವಾದ ಅಯನ ಶಬ್ದದಲ್ಲಿನ "ನಾರಾಣ್" ವ್ಯಾಖ್ಯಾನಾತ್ ಸಂಜ್ಞಾಯಾಂ ಅಗು (ವಾ. ಸೂ. ೮-೪-೩) ಎಂಬ ಸೂತ್ರದಿಂದ ಗತವೆಂದು ಹಿಂದೆಯೇ ತಿಳಿಸಲಾಗಿದೆ.

ಮತ್ತು ಲ್ಯುಟ್, "ಕಾಣಾಧಿಕರಣಯೋಕ್ತ" ಎಂಬ ಸೂತ್ರದಿಂದ ಲ್ಯುಟ್ ಪ್ರತ್ಯಯವನ್ನು ಹೇಳಿ, ಲ್ಯುಟ್, ಟ್ಯರಾಗವನ್ನು ಮಾಡಿ ಟ್ಯರಾಗವು ಟ್ಯರಾಗನ್ ಇತ್ಯಾದಿ ಸೂತ್ರದಲ್ಲಿ ಏಕತವಾದ ಸ್ತ್ರೀಲಿಂಗದ ಏಕೀವ ಪ್ರತ್ಯಯಕ್ಕಾಗಿ ಎಂದು ಸೂತ್ರಕಾರರ ಅಭಿಪ್ರಾಯವಿರುವುದರಿಂದ, ಲ್ಯುಡಂತವಾದ ಶಬ್ದವು ನವ್ಯಂಶ ಮಾತ್ರವಲ್ಲದೆ ಬೇರೆ ರೀತಿಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಉಂಟೆಂಬ ಅಭಿಪ್ರಾಯಕ್ಕೆ ಅವಕಾಶವಾಗಿರುವ ಪ್ರಯುಕ್ತ ಪುಲ್ಲಿಂಗದಲ್ಲೂ ಲ್ಯುಡಂತ ಶಬ್ದಕ್ಕೆ ಪ್ರಯೋಗ ಮಾಡಿರುವುದು ವರಮ ಸಾಧುವೆ ಆಗಿರುವುದರಿಂದ "ನಾರಾಯಣ" ಎಂಬ ಪುಲ್ಲಿಂಗ ಪ್ರಯೋಗಕ್ಕೆ ಯಾವ ಬಾಧೆವೂ ಇರುವುದಿಲ್ಲ.

ಈ ಅಭಿಪ್ರಾಯದಿಂದ ತಾತ್ಪರ್ಯ ಚಂದ್ರಿಕಾಕಾರರು "ಲ್ಯುಟ್, ಟ್ಯರಾಗ ಸಾಮರ್ಥ್ಯೇನ ಅಯನಶಬ್ದೋ ಅಧಿಕರಣೇತ್ತಿರಿಂಗ ಇತಿ ಪುಲ್ಲಿಂಗತ್ವಂ ಚ ದ್ರಷ್ಟವ್ಯಮ್" ಎಂದು ಸಿದ್ಧಾಂತಗೊಳಿಸಿರುವರು. ಏವಂ ಚ "ನಾರಾಯಣ" ಎಂಬ ಶಬ್ದದ ರೂಪವು ವರಮಸಾಧುವೆ ಆಗಿದೆ. ತಂತ್ರದೀಪಿಕಾಕಾರರು ಪ್ರಥಮಸೂತ್ರದ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನದಲ್ಲಿ ಬ್ರಹ್ಮಶಬ್ದವು "ಗುಣವ್ಯಾಖ್ಯಾರ್ಥಃ ಸ್ವ ಚರಚದ್ವೀಲಕ್ಷಣ ವಿಷ್ಣುವಾಚಃ" ಎಂದು ಬ್ರಹ್ಮಶಬ್ದ ಪರ್ಯಾಯವಾದ ವಿಷ್ಣು ಶಬ್ದವನ್ನು ಬಳಸಿರುವುದರಿಂದ ಪೂರ್ವಪ್ರಸ್ತಾನವಲ್ಲೂ, ಭಾಷ್ಯಕಾರರು ಆ ವಿಷ್ಣುವಾಚವಾದ ನಾರಾಯಣ ವದವನ್ನು ಬ್ರಹ್ಮವದದ ಪರ್ಯಾಯವಾಗಿ ಹೇಳಿರುವುದರಿಂದ ಏಕಜ್ಞಾನವಾಚವು "ನಾರಾಯಣ ಶಬ್ದ" ನಿಷ್ಪತ್ತಿಯನ್ನು ಅವಶ್ಯ ತಿಳಿದಿರಲೇಬೇಕಿರುವುದರಿಂದ ತತ್ಪ್ರಕಾಶಿಕಾರಲ್ಲೂ ನ್ಯಾಯಸುಧಾರದಲ್ಲೂ ನಾರಾಯಣ ಶಬ್ದದ ವಿವಿಧ ವ್ಯುತ್ಪತ್ತಿಗಳನ್ನೂ ನಿರ್ವಚನಗಳನ್ನೂ ತೋರಿಸಿರುವುದರಿಂದ ಇಷ್ಟು ವಿಶ್ವಾರವಾಗಿ ನಾರಾಯಣ ಶಬ್ದದ ಬಗ್ಗೆ ವಿಮರ್ಶಬೇಕಾಯಿತು.

ಇನ್ನು ಮುಂದೆ ಶಿವಾರ್ಪಣಾತ್ರಮುಖ್ಯವಾದಿಗಳ ಮತವನ್ನು ಸ್ವಪ್ರಮಾಣವಾಗಿ ಪುತಿ ಸ್ಪಷ್ಟೀಕರಿಸುವುದರಲ್ಲಿ, ಶ್ರೀಕಂಠ ಸರ್ವೋತ್ತಮುಖ್ಯವನ್ನು ಸ್ವಪ್ರಮಾಣವಾಗಿ ನಿರೂಪಿಸಿ "ಬ್ರಹ್ಮಏಕಜ್ಞಾನಾರ್ಥವ್ಯಾ" ಎಂಬ ಪ್ರಥಮಸೂತ್ರಕ್ಕೆ ಗುಣವರ್ಧನಾರ್ಥ ನಾರಾಯಣ ಏಕಜ್ಞಾನಾರ್ಥವ್ಯಾ ಎಂಬುದೇ ಬ್ರಹ್ಮಸೂತ್ರಕಾರರಾದ ಶ್ರೀಕೇದವ್ಯಾಸರಿಗೆ ವರಮಸೂತ್ರವಾದ ಅರ್ಥ ಎಂಬುದನ್ನೂ ಶ್ರೀಮದಾನಂದಕೀರ್ತಿಯಿಂದ ಸಮರ್ಪಿಸಲ್ಪಟ್ಟ ವರಮವ್ಯಮಾಣವಾದ ಅರ್ಥ ಎಂಬುದನ್ನೂ ನಿರೂಪಿಸುತ್ತೇವೆ.

“ವಿಷ್ಣೋಃ ಸರೋತ್ತಮತ್ವಂಚ ಸರ್ದದಾಪ್ರತಿಪಾದಯ” **ಶ್ರೀ ಹರಿಸರೋತ್ತಮತ್ವದ ಸಮರ್ಥನೆ.** **(ಹರಿಃಪರತರಃ)**

ಶ್ರೀಹರಿ ಸರ್ವೋತ್ತಮತ್ವಜ್ಞಾನವೇ ತಾರಾ, ಪರಮಾತ್ಮನ ಪ್ರೀತಿದವಾ, ಮೋಕ್ಷದಾಯಕ.

ಚತುರ್ಮುಖವಿಲ್ಲದ, ರುದ್ರ, ಶಕ್ತಿ, ಸ್ಥಂಭ, ಸೂರ್ಯ, ಗಣಪತಿ, ಮೊದಲಾದ ತಾರತಮ್ಯದಲ್ಲಿ ಅಧಮರಾದ ಇತರ ದೇವತೆಗಳ ಸರ್ವೋತ್ತಮಜ್ಞಾನವಾಗಲಿ, ನಿರ್ವಿಶೇಷ, ನಿರ್ಧರ್ಮಣ, ನಿರಾಕಾರ ಮತ್ತು ಅವ್ಯಯವು ಲ್ಲದ, ಎಂಬ ಜ್ಞಾನವಾಗಲಿ, ಪ್ರಪಂಚಮಿಥ್ಯಾತ್ವಜ್ಞಾನವೇ ಆಗಲಿ ಇವೆಲ್ಲವೂ ತಾಮಸ ಮಾರಕ, ಪರಮಾತ್ಮನ ಅಪ್ರೀತಿದವಾ, ನಿತ್ಯ ನರಕವ್ರಾಪಕವೆಂಬುದರಲ್ಲಿ ಯಾವ ಸಂದೇಹವೂ ಇರುವುದಿಲ್ಲ.

ಪ್ರಕೃತದಲ್ಲಿ ಲ್ಲದಮೀಮಾಂಸಾ ಶಾಸ್ತ್ರಾಧ್ಯಯನಕ್ಕೆ ಅತ್ಯವ್ಯವಾಗಿ ಇರಬೇಕಾದ ಗುಣಗಳು ಯಾರಿಗಿಲ್ಲವೋ ಅಂತಹವರಿಗೆ ಶಾಸ್ತ್ರಾಧ್ಯಯನದಲ್ಲಿ ಅಧಿಕಾರವೇ ಇರುವುದಿಲ್ಲ.

ಅಧಿಕಾರಿಯಾದ ಚೇತನನಿಗೆ ಪ್ರಪ್ರಥಮವಾಗಿ ಅತ್ಯವ್ಯವಾಗಿ ಇರಬೇಕಾದ ಗುಣವು “ವಿಷ್ಣುಭಕ್ತಿರ್ಹ ಸರ್ವೇಷಾಂ ಸದ್ಗುಣಾನಾಂ ಸ್ವಲಕ್ಷಣಮ್” (ಕಥಾಲ್ಪರಾ) ಎಂಬಂತೆ ಶ್ರೀಹರಿಭಕ್ತಿಯು ಎಲ್ಲ ಸದ್ಗುಣಗೂ ಅವ್ಯಭಿಚಾರಿಯಾದ ಅತ್ಯಾವ್ಯವಾದ ಲಕ್ಷಣವಾಗಿದೆ. ಅಂತಹ ವಿಷ್ಣುಭಕ್ತಿಯ ಗುಣದ ವಿವರಣೆಯು ಇತರ ದೇವತಾವೇಶ್ವರಿಯಾ ಉತ್ತಮ ತ್ವವೂ ಅಂದರೆ ಶ್ರೀಹರಿ ಸರ್ವೋತ್ತಮತ್ವವೂ ಮೊದಲನೆಯ ಅಂಶವಾಗಿ ಪರಿಗಣಿತವಾಗಿದೆ.

ಗೀತಾತಾತ್ಪರ್ಯಬೇಕಾದಲ್ಲಿ ಬೇಕಾದಷ್ಟು ಈ ರೀತಿ ಇದೆ.

ಕೇವಲವೇ ವಿಷ್ಣುಭಕ್ತಿಂತ್ಯತ ಆಹಾ-

ಅರ್ಥ :- ವಿಷ್ಣು ಭಕ್ತಿಯು ಎಂತಹುದು ಎಂಬುದಕ್ಕೆ ಉತ್ತರವಾಗಿ ಹೇಳುತ್ತಿದ್ದಾರೆ.

ಗೀತಾ ತಾತ್ಪರ್ಯ:-

“ಬ್ರಹ್ಮರುದ್ರರಮಾದಿಭೋಜ್ಯತ್ವಮತ್ವಂ ಸ್ವತಂತ್ರತಾಮ್” ।
 ಸರ್ವಸ್ಯ ತದಧೀನತ್ವಂ ಸರ್ವಸದ್ಗುಣಭೂರ್ಗತಾಮ್ ॥
 ನಿರೋಪಪತ್ತಂಚ ವಿಜ್ಞಾಯ ವಿಷ್ಣೋಃಪ್ರಾಪ್ತಾಪಿರಾಧಿಕಃ ।
 ಶ್ವೇತೋ ಭಕ್ತಿಂಕಿಂಚೋಕ್ತಃ ಸರ್ವೋಪಾಯೋತ್ತಮೋತ್ತಮಃ ॥

ತೇನೈವ ಮೋಕ್ಷೋ ಸಾಧ್ಯಃನ ದೃಷ್ಟಾದಿ ತಸ್ಯ ಸಾಧನಮ್ ॥ ೧೩ ॥ ಗೀತಾತಾತ್ಪರ್ಯ ॥

ಅತಿಪರಿವಕ್ಷ್ಯಭಕ್ತಿಯೋಗವು ಅತ್ಯರ್ಥವು ಸಾಧಾರಣ ಮೋಕ್ಷಸಾಧನವು.

ಅಂತಹ ಅತಿಪರಿವಕ್ಷ್ಯಭಕ್ತಿಯೋಗಕ್ಕೆ ಎಂಬಾವರೋಕ್ಷವು ಸಾಧನವು. ಅತಿಪರಿವಕ್ಷ್ಯ ಭಕ್ತಿಯೋಗಕ್ಕೆ ಸಾಧನವಾದ ಎಂಬಾವರೋಕ್ಷಕ್ಕೆ ಪರಿವಕ್ಷ್ಯಭಕ್ತಿಯೋಗವು ಸಾಧನವು. ಅಂತಹ ಎಂಬಾವರೋಕ್ಷಕ್ಕೆ ಸಾಧನವಾದ ಪರಿವಕ್ಷ್ಯಭಕ್ತಿಯೋಗಕ್ಕೆ ಧ್ಯಾನವು ಸಾಧನವು. ಧ್ಯಾನವು ಎಂಬಾವರೋಕ್ಷಕ್ಕೆ ಸಾಧನವಾದ ಪರಿವಕ್ಷ್ಯಭಕ್ತಿಯೋಗಕ್ಕೆ ಸಾಧನವಾದುದರಿಂದ ಭಗವದ ಪರೋಕ್ಷಕ್ಕೆ ಸಾಧನವೆಂದು ಹೇಳಬಹುದು.

ಅಂತಹ ಧ್ಯಾನವಾದರೋ "ಧ್ಯಾನಂ ನಿಶ್ಚಿತತ್ವಸ್ಯ" ಎಂದು ಹೇಳುವ ಪ್ರಕಾರ ತತ್ವನಿಶ್ಚಯವಾದ ಮೇಲೆ ಊರ್ಜೀಕಾರವು ಪ್ರಯುಕ್ತ ಅಂತಹ ತತ್ವನಿಶ್ಚಯವು ಶ್ರವಾಮನುಷಂಕರ ಆಗುತ್ತದೆಯೆಂದು ಹೇಳಲ್ಪಟ್ಟಿದ್ದರೂ ಸಹ ಸಾಕ್ಷಾತ್ಕಾರಿ ಶ್ರವಾಮನುಷಂಗೇ ಧ್ಯಾನಾಧವ್ಯವು ಇರುವುದಿಲ್ಲ. ವಿಷ್ಣುಭಕ್ತಿದ್ವಾರಾ ಧ್ಯಾನಾಧವ್ಯವು ವಿವಕ್ಷಿತವಾಗಿದೆ. ಅಂದರೆ :-

ಭಕ್ತಿಪೂರ್ವಕವಾದ ಶ್ರವಾದಿಂದ ಅಜ್ಞಾನವು ಪರಿಹಾರವಾಗಿ ತತ್ವಜ್ಞಾನವು ಹುಟ್ಟುತ್ತದೆ ವಸ್ತು ಭಕ್ತಿಪೂರ್ವಕವಾದ ಮನನದಿಂದ ಸಂದೇಹಪ್ರಾಯಿಕಗಳು (ಪ್ರತಿಬಂಧಕಗಳು) ಪರಿಹಾರವಾಗಿ ತತ್ವನಿಶ್ಚಯವುಂಟಾಗುತ್ತದೆ. ತತ್ವನಿಶ್ಚಯ ಪೂರ್ವಕವಾದ ಧ್ಯಾನವು ಪರಿವಕ್ಷ್ಯಭಕ್ತಿಪೂರ್ವಕವಾಗಿ ಬಿಂಬಸಾಕ್ಷಾತ್ಕಾರಕ್ಕೆ ಕಾರಣವಾಗುತ್ತದೆ. ಅಂತಹ ಬಿಂಬಸಾಕ್ಷಾತ್ಕಾರವು ಆತಿ ಪರಿವಕ್ಷ್ಯಭಕ್ತಿಯೋಗಪೂರ್ವಕವಾಗಿ ಪರಮಾತ್ಮನ ಅತ್ಯರ್ಥ ಪ್ರಕಾರದ್ದಾರಾ ಮೋಕ್ಷಕ್ಕೆ ಕಾರಣವಾಗುವುದೆಂದು ಸಂಗ್ರಹವಾಗಿ ಹೇಳದಂತಾಗುವುದು.

ಅಂತೂ ಅಧಿಕಾರಸಂಪತ್ತಿನಲ್ಲಿ ಪರಿಣತಸ್ವಲ್ಪಭ್ಯಾಸಗುಣಗಳ ವೈಕಿ ಪರಿಭಕ್ತಿಯು ಅತಿಮುಖ್ಯವಾದ ಗುಣವಾದುದರಿಂದಲೇ 'ಅಧಿಕಾರಶ್ಲೋಕ್ತೋ ಭಾವವತಂತೋ' ಎಂದು ಭಾಷ್ಯಕಾರರು ಉದಾಹರಿಸಿರುವ ಪ್ರಮಾಣಗ್ರಂಥದಲ್ಲಿ 'ಭಕ್ತಿಮಾವರಮೇ ವಿಷ್ಣು ಎಂದು ಪ್ರವೃತ್ತವಾಗಿ ಪರಿಭಕ್ತಿಯು ಪರಿಣತಸ್ವಲ್ಪಭ್ಯಾಸ.

ಹಿಂದೆಯೇ ತಿಳಿಸಿದಂತೆ ಶ್ರೀಪರಿಭಕ್ತಿಯು ಯಾರಿಗೆ ಇಲ್ಲವೋ ಅವನು ವೈಷ್ಣವರ ಕುಲದಲ್ಲಿ ಜನಿಸಿದವನಾ ದಾಗ್ಯೂ ಅಂತಹವನಿಗೆ ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷಜ್ಞಾನದಲ್ಲಿ ಅಧಿಕಾರವೇ ಇಲ್ಲವೆಂದು ತತ್ವಪ್ರಕಾಶಕರಾದಲ್ಲಿ ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿ ಅರಿವರ ದಿಂದ ಸೂಚಿಸಿದೊಡಿಸಿದುದು ಅಂಶವನ್ನು ಹಿಂದೆಯೇ ವಿವರಿಸಿದ್ದೇವೆ.

ಭಕ್ತವ ವ್ಯಗುತೇವಿಷ್ಣು ಭಕ್ತ್ಯಾ ದಯ್ಯಾತಿ ಜಿವದಮ್ |

ಭಕ್ತ್ಯವದ್ಭಕ್ತೇ ನಿತ್ಯಂ ಭಕ್ತ್ಯಾದಯ್ಯಾತ್ ನಿಜಂವದಮ್ || ಎಂಬ ಪಾದ್ಯವಚನವೂ,

ದಾನಾರ್ಥಕರ್ತವ್ಯಾಯುಷ್ಯಪೂರ್ವಕವೇ ಒಪ್ಪವದಾ |

ಆಂಗಾಸಿ ಪರಿಸೇವಾಯಾಂ ಭಕ್ತಿಶ್ಶೇಷಾ ವಿಮುಕ್ತಯೇ ||

ಭವಿಷ್ಯತ್ಪರ್ವವನಮ್ ||

ಯಮೇವೈವ ವ್ಯಗುತೇನ ಲಭ್ಯ ||

ತತ್ತ್ವಜ ಅತ್ಯಾ ವಿವ್ಯಗುತೇ ತಸೂಂ ಸ್ವಾಮ್ || (ಶೋಭನಮಠ ೨ - ೨೩)

"ಅತ್ರ ಭಕ್ತಮೇವ್ಯಗುತ ಇತಿವ್ರದ್ಧಿಃ" ಇತಿವ್ರಮೇಯದೀರ್ಘಾಕರೀತ್ಯಾ ವ್ಯಗುತಾತ್ಮನೇನ ಭಕ್ತತ್ವಂ ಸೂಚಿತಮ್ |

ತತ್ವಪ್ರದೀಪಿತು "ಯಮೇವೈವ" ಪರಮಾತ್ಮಾ ಭಕ್ತಿದಾನೇನ "ವ್ಯಗುತೇ" ಶ್ರೀಶೋಭನ

ತೇನ ವ್ರಾನ್ವೇ ಯತಃ ಶಕ್ತವ ಸ್ವಾಂ ತಸುಂ ಪ್ರಕಾಶಯತೀತ್ಯುಕ್ತಮ್ ||

ಭಕ್ತ್ಯಾತ್ಮನಸ್ಯಯಾತ್ಮಾ ಅಹಮೇವಂವಿಧೋರ್ಹುನ |

ಜ್ಞಾತುಂ ದ್ರಷ್ಟುಂ ಚ ತತ್ವೇನ ಪ್ರವೇಷ್ಣುಂ ಚ ಪರಂತಪ || (ಭಗವದ್ಗೀತಾ ೧೧-೫೪)

ಇತ್ಯಾದಿ ಪದನಗಳು ಭಕ್ತಿಯ ಅವ್ಯಕ್ತಿಯನ್ನು ತೋರಿಸುತ್ತದೆ.

ಓ ಅಥಾತೋ ಬ್ರಹ್ಮಜಿಜ್ಞಾಸಾ ಓ ಇತ್ಯಾದಿಯಾದ ಬ್ರಹ್ಮಮೀಮಾಂಸಾಪ್ರದ ಅಧ್ಯಯನಕ್ಕೆ ಪ್ರವರ್ತಿಸುವ ಯೋಗ್ಯನಾದ ಅಧಿಕಾರಿಗೆ ಶ್ರೀ ವಿಷ್ಣುಭಕ್ತಿಯು ಇರಲೇಬೇಕು. ಅಂತಹ ವಿಷ್ಣುಭಕ್ತಿಯ ಅಂಗವಾಗಿರತಕ್ಕಪ್ರಧಾನ ಪ್ರಮೇಯವಾದ ಶ್ರೀಹರಿಸರ್ವೋತ್ತಮವ್ರಹ್ಮಾನವತೂ ಅತಿ ದೃಢವಾಗಿರಬೇಕು. ಅದರ ಧಾರ್ಥ್ಯಕ್ಕಾಗಿಯೇ ಶ್ರೀಮದಾಚಾರ್ಯರು ಸೂತ್ರಭಾಷ್ಯದಲ್ಲೂ, ಅನೂಪಾಖ್ಯಾನದಲ್ಲೂ ಮತ್ತು ತಮ್ಮ ಸಕಲ ಗ್ರಂಥಗಳಲ್ಲೂ ಯತಿಪ್ರಣವಕಲ್ಪದಲ್ಲೂ "ವಿಷ್ಣೋಸರ್ವೋತ್ತಮತ್ವಂ ಚ ಸರ್ವದಾವ್ರತವಾದಯ" ಎಂಬ ಸಂದೇಶವನ್ನು ಅನುಗ್ರಹಿಸಿರುವುದಲ್ಲದೆ, ಪ್ರಕರಣಗ್ರಂಥಗಳಲ್ಲಿ "ತಾತ್ಪರ್ಯವ್ಯಾಖ್ಯಾನೇ ಸರ್ವೋತ್ತಮತ್ವೇ ಏವ ಮಹಾ ತಾತ್ಪರ್ಯಂ ಸರ್ವಾಗಮಾನಾಮ್" ಎಂಬುದಾಗಿ ಅನೇಕ ಸಂದರ್ಭ ಗಳಲ್ಲಿ ಸಾಧಿಸಿ ತೋರಿಸಿರುತ್ತಾರೆ. ನಿಶ್ಚಯಿಸಿರುತ್ತಾರೆ.

ಆದ್ದರಿಂದ ಸಕಲ ಮುಕ್ತಿಯೋಗ್ಯಜೀತನರಿಗೆ ಅತ್ಯಂತ ಅಗತ್ಯವಾಗಿರಬೇಕಾದ ಶ್ರೀಹರಿಯ ಸರ್ವೋತ್ತಮವ್ರಹ್ಮಜನಗಳಾದ ಶ್ರೀಮದಾನಂದಕೀರ್ತಕರು ಉದಾಹರಿಸಿರುವ ಪ್ರಮಾಣಗಳ ಪುಂಜದಲ್ಲಿ ಕೆಲವನ್ನು ಮಾತ್ರ ಅರಿಸಿಕೊಂಡು ಅದರ ಸುಳಿವಾದ ಅರ್ಥ ತಾತ್ಪರ್ಯಗಳನ್ನು ಬರೆದು ಮುಂದುವರೆಯುತ್ತೇವೆ. ಈ ಎಲ್ಲಾ ನಿರೂಪಣೆಗಳೂ ತಂತ್ರದೀಪಿಕಾಗ್ರಂಥದಲ್ಲಿನ ಜಿಜ್ಞಾಸಾಧಿಕರಣದ ಒಂದೊಂದು ವಾಕ್ಯದಲ್ಲಿನ ಗಂಭೀರವಾದ ಪದಗಳ ನಿರೂಪವಾದ ಅರ್ಥಗಳ ಮತ್ತು ಅಭಿಪ್ರಾಯಗಳ ಪ್ರತಿಪಾದನೆಯೇ ಆಗಿವೆ.

ಶ್ರೀಹರಿಯ ಗುಣೋತ್ಕರ್ಷಪ್ರತಿಪಾದನೆಯು ಆ ಸರ್ವೋತ್ತಮದೇವತೆಯ ಗುಣೋತ್ಕರ್ಷಜ್ಞಾನಕ್ಕೆ ಕಾರಣವಾಗಿದೆ. ಇಂತಹ ಗುಣೋತ್ಕರ್ಷಜ್ಞಾನವನ್ನು ಅತಿಧೃಢವಾಗಿ ಉಳ್ಳ ಭಕ್ತನ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಶ್ರೀಹರಿಗೆ ಹೆಚ್ಚುಪ್ರೀತಿ ಎಂಬುದಾಗಿ ಪ್ರಮಾಣಗಳು ಘೋಷಿಸುತ್ತಿವೆ.

ಶ್ರೀಹರಿಯು ಸುಪ್ರೀತನಾದರೆ ಮೋಕ್ಷವನ್ನು ಕರುಣಿಸುತ್ತಾನೆಂದೂ ಭಕ್ತಿಮವನವು ಸ್ವಪ್ನಪದಿಸುತ್ತಿರುವುದಲ್ಲದೆ ಸಕಲ ವೇದಗಳೂ ಶ್ರೀಹರಿಯನ್ನೇ ಪ್ರಶಂಸಿಸುತ್ತವೆಯೆಂದು ಹೇಳುತ್ತಿವೆ.

"ನ ತಾದೃಶೀ ಪ್ರೀತೀರೀಡ್ಯಸ್ಯ ವಿಷ್ಣೋರುಗ್ಗುಣೋತ್ಕರ್ಷಜ್ಞಾತರ ಯಾದೃಶೀ ಸ್ಯತ್ |

ತತ್ಪ್ರೀತಾಪಾನೋಕ್ತಮಾಪ್ನೋತಿ ಸರ್ವಸೃತೋ ವೇದಾತತ್ಪರಾತ್ಮವ್ ಎವ || ೧೩೩೨ ||

ತಾತ್ಪರ್ಯ :- ಶ್ರೀಹರಿಗೆ ತನ್ನ ಗುಣೋತ್ಕರ್ಷವನ್ನು ತಿಳಿದವನ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಅತಿಪ್ರೀತಿಯು ಇರುವಂತೆ ಬೇರೆ ಯಾರಲ್ಲೂ ಇರುವುದಿಲ್ಲ. ಆದ್ದರಿಂದ ಗೀತಾಚಾರ್ಯನಾದ ಶ್ರೀಶ್ವರ್ಷ ಪರಮಾತ್ಮನು "ಜ್ಞಾನೋತ್ಪತ್ತಿವಿಮೇ ಮತಮ್" ಎಂದು ಹೇಳಿರುತ್ತಾನೆ.

"ಜ್ಞಾನೋಪ್ರಯತಮೋಽತೋ ಮೇ ಜ್ಞಾನೇನಾಸೌ ಬಿಭರ್ತಿ ಮಾಮ್" ಇತ್ಯಾದಿ ಪದಗಳು ಇದೇ ಅಭಿಪ್ರಾಯವುಳ್ಳವುಗಳಾಗಿವೆ.

(೧) ಜಗನ್ನಾತೆಯಾದ ಶ್ರೀಮನ್ನಾರಾಯಣನ ಪತ್ನಿಯಾದ ರಮಾದೇವಿಯು ಬಂಗ್ಲೇದದಸಂಭವಮಂತ್ರದಲ್ಲಿ ತನಗೆ ಪ್ರಶ್ನಾದಿದೇವತೆಗಳು ಅಧಿನಾಾಗಿರುವರೆಂದು ಹೇಳಿ "ಪರೋ ವಿಹ" ಇತ್ಯಾದಿ ವಾಕ್ಯಗಳಿಂದ "ಮಮಯೋಸಿ ಅವಾ ಅಂತಃ ಸಮುದ್ರೇ" ಎಂಬುದಾಗಿ ವಿಷ್ಣುವನ್ನು ತನಗೂ ಕಾರಣವನ್ನಾಗಿ ಹೇಳುವಳು.

ಆ ಮಂತ್ರವಾಕ್ಯ ಈ ರೀತಿ ಇದೆ.

“ಪರೋದಿವಾ ಪರವನಾವೃಥಿವ್ಯಾ, ಪರೋ ದೇವೇಭಿಃ, ಅಸುರೈಃ (ಕಿಂಪುನಾ) ಯದಸ್ಮಿ ಅಹಂ ತು ಮಹಿನಾಪಿತಾಪರೋದವ (ಮುಗ್ಧೇದಮಂ. ೧೦- ೮೨ = ೫) ಯಂ ಕಾಮಯೇ ತಂ ತಂ ಉಗ್ರಂ ಕೃಣೋಮಿ ತಂ ಪ್ರಹ್ನಾಣಂತವ್ಯಹಂ ತಂ ಸುಮೇಧಾಮ್ (ಮುಗ್ಧೇದ ಸಂ. ೧೦.೧೨೫-೫) ಇತ್ಯುಕ್ತ್ವಾ ಮಮಯೋನಿಃ ಅವೃತಾ ಅಂತಃ ಸಮುದ್ರೇ”

ಅರ್ಥ:- ದಿವಾ = ದಿವಾ = ದಿವ್ಯ = ಶ್ರೀದೇವೀಗತಲೂ, ಪರಾ = ಉತ್ತಮನು, ಏನಾ = ಏತನ್ವಾ = ಭೂ ಮ್ಯಶ್ಚ ವೃಥಿವ್ಯಾ ಭೂಮ್ಯಶ್ಚ = ಅಭೂಮಿಗತಲೂ, ಪರಾ = ಉತ್ತಮನು, ದೇವೇಭಿಃ = ದೇವೇಭ್ಯಃ = ದೇವಗಣಿಗತಲೂ, ಅಸುರೈಃ = ಅಸುರೇಭ್ಯಶ್ಚ = ಅಸುರರಿಗತಲೂ, ಪರಾ = ಉತ್ತಮನು, (ಕಿಂಪುನಾ = ಹೆಚ್ಚು ಹೇಳತಕ್ಕದ್ದೇನಿದೆ) ಯದಸ್ಮಿ = ಉಂಟೂ ಅನ್ಯವನ್ನದೇನುಯೋ, ಅಂತಃ ಏವ್ಯಾಂಟೂ, ಪರಾ = ಉತ್ತಮನು, (ಮಹಿನಾ ಏತಾವೇ) ನಾನಾದರೋ ಮಹಿಮೆಯಲ್ಲಿ ಪರಿಮಿತನಾಗಿರುತ್ತೇನೆಂದು ರಮಾದೇವಿಯು ನುಡಿದಿದ್ದಾಳೆ.

ಮತ್ತು ಅಹಂ = ನಾನು, ಯಂಯಂ = ರುದ್ರಪದವಿಗೇಗೋಗ್ಗನಾದ ಕಾರಣವರ್ತಿಯಾಗಿ ಉಳ್ಳ ಯಾವ ಯಾವ ದೇವತಾನ್ವ, ರುದ್ರಂ ಕರ್ತುಂ ಕಾಮಯೇ = ರುದ್ರನನ್ನಾಗಿ ಮಾಡಲು ಆ ಪದವಿಗೆ ತರಲು, ಕಾಮಯೇ = ಇಚ್ಛಿಸುತ್ತೇನೆಯೋ, (ಪರಮಾತ್ಮನ ಸಂಕ್ಷುಬ್ಧತೆ ಅವನಿಂದ ಪ್ರೇರಿತನಾಗಿ) ಅಚೇಕ್ಷಿಸುತ್ತೇನೆಯೋ, ತಂತಂ = ಅಂತಃ ದನನ್ನು, ಉಗ್ರಂ = (ಉಗ್ರೋರುದ್ರ, ಸಮುದ್ರೇಷಾರ್ವಾಯಣ) = ರುದ್ರನನ್ನಾಗಿ, ಕೃಣೋಮಿ = ಕರೋಮಿ, ಮಾಡುತ್ತೇನೆ. ಹೀಗೆಯೇ ಪ್ರತ್ಯಪದವಿಗೆ ಯೋಗ್ಯನಾದ ಕಾರಣವರ್ತಿಯಾಗಿ ಉಳ್ಳ ಮಹಿಮವೇಗ್ಗನನ್ನು ಚತುರ್ಮುಖ ಪ್ರತ್ಯ ಪದವಿಗೆ ತರುತ್ತೇನೆ.

ಹೀಗೆಯೇ ಮಹಿಮಾ = ಮಹಿಮಾ ಪದವಿಗೆ ಯೋಗ್ಯನಾದ ದೇವತಾನ್ವ ಮಹಿಮೆಯನ್ನಾಗಿಯೂ, ಸುಮೇಧ ಸೂತಾರ್ವಂ ಕಾಮಯೇತಂತಂ ಸುಮೇಧಸಂಕೃಣೋಮಿ = ಕರೋಮಿ . ಇಂತು ಚತುರ್ಮುಖ ಪ್ರತ್ಯಪದವಿಯೇ ಮೊದಲಾದ ಪದವಿಗಳನ್ನು ಕೊರತಾಗಿ ಸಾಮರ್ಥ್ಯವನ್ನುಳ್ಳ ನಾನೂ ಸ್ವಾ ಪರಿಮಿತವಾದ ಮಹಿಮೆಯುಳ್ಳವನಾಗಿದ್ದೇನೆ. ಮಹಿಮಾ ಯೋನಿಃ = ಇಂತು ನಾನೂ ಕಾರಣನಾದವನು, ಅಂತಃ ಸಮುದ್ರೇ ಅವೃತಶಿಷ್ಟತೆ = ಸಮುದ್ರದಲ್ಲಿರುತ್ತಾನೆ. ಇಲ್ಲಿ ಅರ್ಥವ್ಯಾ ಕಂಪ್ಯಾರ್ಥವಾಗಿದೆ. ಗಂಧನ ಹೆಸರನ್ನು ತಂದೆಯಾದವನು ಹೇಳಾರದೆಂಬ ಸಂಪ್ರದಾಯವ್ಯಾಕಾಶವಿರುವ ರಮಾದೇವಿಯೂ ನಾರಾಯಣ ಏಂದೇ ಹೇಳದೇ ಅದೇನಾದಾ ಇತಿವೃತ್ತಿ. ಎಂಬ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನವು ಅರ್ಥವನ್ನೇ ಅಂತಃಸಮುದ್ರೇ ಶಿಷ್ಟತೆ = ಕ್ಷಿಣ್ವದ್ವಿತೀಯ. ಪ್ರಣಯೋದಾಹಾರಿಯಾಗಿರುವನೆಂದು ಹೇಳಿರುತ್ತಾಳೆ.

ಇದರಿಂದ ಜಗತ್ಪ್ರಪಂಚ ಮಹಾಲ್ಯಾಯೇ ತಾಗಂತಲೂ ಶ್ರೀಮನ್ನಾರಾಯಣನು ಉತ್ತಮವೆಂದು ಶ್ರೀಹರಿಯು ಸರ್ವೋತ್ತಮವನ್ನು ಹೇಳಿರುವಾಗ ಕೈಯ ಹೇಳುವಂತೆ ರುದ್ರಾದಿಗಳ ಸರ್ವೋತ್ತಮವನ್ನು ಹೇಗೆ ತಾನೇ ಸಂಪದಿಸುವರೀತು ? ಅವನಿರಿಯಾದ, ಅವನಿರಿಯಾದ, ಸ್ವತಃ ಪ್ರಮಾಣವಾದ ಅಪಾರಿತಿವಾದವನ್ನು ವೇದವಾಗಲಿಗಿಂತ ಮಿಗಿಲಾದ ಪ್ರಮಾಣವು ಇನ್ನಾವುದು ? ವಿಮರ್ಶಾಕೇ ಪರ್ಯಾಯೋಪಕರ:

(೨) ಎರಡನೆಯದಾಗಿ ಚತುರ್ಮುಖ ಬ್ರಹ್ಮನಂತೂ ಪರಮಾತ್ಮನಾದ ಶ್ರೀಮನ್ನಾರಾಯಣನ ಸಾಧಕಮೂಲದಲ್ಲಿ ಜನಿಸಿರುವ ಪರಮಾತ್ಮನ ಜ್ಯೇಷ್ಠ ಶ್ರೇಷ್ಠ ಜೀವೋತ್ತಮನಾದ ವೃತ್ತನೇ ಆಗಿರುತ್ತಾನೆ. ಅವನ ತಂದೆಯಾದ ಶ್ರೀಮನ್ನಾರಾಯಣನು ಅವನಿಗಿಂತಲೂ ಉತ್ತಮನೆಂಬಲ್ಲಿ ಲೇಶಮಾತ್ರವೂ ಸಂದೇಹಕ್ಕೆ ಅವಕಾಶವೇಇಲ್ಲ.

(೩) ಮತ್ತುಬ್ರಹ್ಮದೇವನ ವಿಚಾರವನ್ನು ಹೇಳತಕ್ಕ ಬ್ರಹ್ಮವೈವರ್ತ ಪುರಾಣದಲ್ಲಿ ಚತುರ್ಮುಖನ ವಾಕ್ಯದಲ್ಲೇ ಶ್ರೀಹರಿಯ ಹಿರಿಮೆಯು ವ್ಯಕ್ತವಾಗುತ್ತದೆ.

ನಾಹಂ ನ ಚ ಶಿವೋಽಪ್ಯನೇಚ ತಚ್ಚಕ್ಷ್ಮೀಕಾಂಶಭಾಗಿನಃ |

ಚಾಂಃ ಶ್ರೀದಶಸ್ಥಿಯಾದೃತ್ ಶ್ರೀದಶಸ್ಥಾಭಿರಭ್ಯುತಃ ||೧೩||

ಇದರ ಅರ್ಥದ ವಿವರಣೆಯನ್ನು ಹಿಂದೆಯೇ ಬರೆಯಲಾಗಿದೆ.

(೪) ಶಿವೋತ್ಕರ್ಷಪ್ರತಿಪಾದಕವಾದ ಶೈವವ್ಯಾಂದದಲ್ಲಿನ ಅಚ್ಯುತನನ್ನು ಕುರಿತು ರುದ್ರನು ಆಡಿರುವ ವಾಕ್ಯದಿಂದಲೂ ಶ್ರೀಹರಿಯ ಉತ್ಕರ್ಷವು ಅತ್ಯಂತ ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿ ತಿಳಿಯುತ್ತದೆ.

ಕೃಪಾಪಾದಪಿ ಕಪ್ತತ್ವಂ ಬ್ರಹ್ಮೇಶಾನದಯಃಸುರಾಃ |

ತದೈವಾಭ್ಯುತ ಯಾನ್ತೇವ ಯದೈವ ತ್ವಂ ಪರಾಭ್ಯುತಃ ||೧೪||

ತಾತ್ಪರ್ಯ :- ರುದ್ರನು ಅಚ್ಯುತನನ್ನು ಕುರಿತು ಹೀಗೆ ಹೇಳಿದ್ದಾನೆ.

ಎಲ್ಲಿ ಅಚ್ಯುತನೇ, ನೀನು ನಮ್ಮ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಪರಾಭ್ಯುಖನಾದರೆ, ಅನುಗ್ರಹವನ್ನು ತೋರದಿದ್ದರೆ,ಆಗ, ಚತುರ್ಮುಖಬ್ರಹ್ಮ, ರುದ್ರನಾದ ನಾನು ಇಂದ್ರಾದಿ ಮಿಥ್ಯೆ ಎಲ್ಲಾ ದೇವತೆಗಳೂ ಸಹ ನಾಯಿಗೆ ಅನ್ನ ಬೇಯಿಸುವ ಚಂಡಾಲ ನ್ನಿಗಿಂತಲೂ ಅತಿಶ್ಲೇಷಯುಕ್ತವಾದ ಹೀನಸ್ಥಿತಿಗೆ ಈಡಾಗುತ್ತಿದ್ದೆವು. ಆದರೆ ನಾವು ಹಾಗೆ ಆಗಿಲ್ಲ . ಯಾವಾಗಲೂ ನಿನ್ನ ಅಧಿನಾಥನಿನ್ನ ಅತ್ಯಂತ ಅನುಗ್ರಹಕ್ಕೆ ಪಾತ್ರರೇ ಆಗಿರುತ್ತೇವೆ. ಎಂದು ಪಾರ್ವತೀವತಿಯಾದ ಶಿವನು ಪರಮಾತ್ಮನನ್ನು ಕುರಿತು ಹೇಳಿದ್ದಾನೆ. ಇದರಿಂದ ಶಿವನು ಶ್ರೀವಿಷ್ಣುವಿನ ಪರಮಭಕ್ತನೆಂದು ಶಿವನ ಮಾತಿನಿಂದಲೇ ಸ್ಪಷ್ಟ ವದುತ್ತದೆ.

ಶ್ರೀ ಮಹಾವಿಷ್ಣುವಿನಿಂದ ಹೇಳಲ್ಪಟ್ಟ ವಿಷಯದಿಂದ ಕೂಡಿದ ಸತ್ಯತ್ರವೆಂಬ ಹೆಸರಿನ ಗ್ರಂಥದಲ್ಲಿ ಈ ಕೆಳಗೆ ಬರೆ ದಿರುವ ವಿಚಾರವನ್ನು ಶ್ರೀ ವಿಷ್ಣುವೇ ಹೇಳಿದ್ದಾನೆ.

ಲಿಂಗಾಲ್ಪಾತವ್ಯತಾ ಪೂರ್ವಂ ಮಹೋಃ ಪ್ರಪತ್ತತಾ ಶತಾತ್ |

ಶುಶ್ರಾಘೇಗ್ರತಪಾನಾಮ ಯೋಗೋಃ ರುದ್ರಪರಃ ಯಃ ||

ಸಾರ್ಥಂ ಪರಾರ್ಥಂ ವಿಶ್ವೋಸ್ತು ಗುಣಾವೃತ್ತಾ ಪರೋದ್ಯತಾ |

ತತ್ಪ್ರಧಾನಂ ಉಪಾಸಾಂ ಚ ಚಿತ್ತೇಸಂಧ್ಯತಮಾನತಾ ||

ದಶಮಸ್ತಂಕದಂ ಶ್ಲೋಕದಯೋಗ್ಯೋಗ ರುತ್ಯತಾ |

ಪರಯೋಗ್ಯಾತ್ಮಮನಾ ಸುನಂದೋ ನಾಮ ಚಾತ್ಮಗೋತಾ ||

ಉಪಾಸಾಂಚಕ್ರ ಉದ್ಯುಕ್ತೋ ಮನ್ವಂತರಚತುಷ್ಟಯಮ್ |

ಸೂರ್ಯಚಂದ್ರಮಸೋಶ್ವೇವ ಪರಯೋಗ್ಯೋಸುತೇಜಸಾ ||

ಸುರೂಪಾ ಕಾಂತರೂಪಾ ಮನ್ವಂತರಚತುಷ್ಟಯಮ್ |

ಅಶ್ವತ್ಥಾಕಂ ಸುಮನೋ ಮನ್ವಂತರಮುಪಾಸಾಮ್ ||

ತತಃಪ್ರೋಕ್ತಾಸ್ತುತೇಷಾಂ ಭಕ್ತಾ ಉಗ್ರತವ ಆದಯಾ ||

ಅವಶ್ಯನ್ ಪರಮಂ ವಿಷ್ಣುಂ ತತ್ಸಾಧ್ಯದಿಕಾ ಸದಾ ||

ಇತ್ಯುಕ್ತಂ ವಿಷ್ಣುನಾ ಸಾಕ್ಷಾತ್ ಗ್ರಂಥೇಸ್ತತ್ಸಂಧ್ಯತೇ ||

(ಸತ್ಯತ್ರ ಗ್ರಂಥ ಪಟನಾಃ)

ಅಭಿಪ್ರಾಯ :- ತೊಂಭತ್ತೊಂಭತ್ತು ಬ್ರಹ್ಮಮಹಾಕಲ್ಪಗಳಿಗೆ ಮುಂಚಿನ ಬ್ರಹ್ಮಮಹಾಕಲ್ಪದಲ್ಲಿ ಆರಂಭಿಸಿ ಬ್ರಹ್ಮ ಮಾನದಿಂದ ಮೌಢೀಕವಾದ ಎಷ್ಟತ್ತೈರು ವರ್ಷಗಳ ಪರ್ಯಂತವಾಗಿ ಒಂದು ದಿನವೂ ಬಿಡದಂತೆ ಆಗಿದ್ದು ಬ್ರಹ್ಮವರವಿಗೆ ಯೋಗ್ಯತೆತನವಾದ ಲಾತ್ಯ ಎಂಬ ಹೆಸರಿನ ಪುರುಷನಿಂದ “ಉಗ್ರತವ” ಎಂಬ ರುದ್ರವರವಿಗೆ ಯೋಗ್ಯನಾದ ಜೀವನು ಶ್ರೀ ವಿಷ್ಣುವಿನ ಗುಣಗಳನ್ನೂ ಮಹಿಮೆಯನ್ನೂ ಶ್ರವಣ ಮಾಡಿದ್ದಾನೆ . ಆದೇಬ್ರಹ್ಮಮಾನದಿಂದ ಇಷ್ಟತ್ತೈರು ವರ್ಷಗಳ ಕಾಲ ಮನನವನ್ನು ಧ್ಯಾನವನ್ನು ಬಹಳ ಭಕ್ತಿಪೂರ್ವಕವಾಗಿ ಆಚರಿಸಿ ಶ್ರೀವಿಷ್ಣುವಿನ ಸಾಕ್ಷಾತ್ಕಾರವನ್ನು ಪಡೆದಿರುತ್ತಾನೆ.

ಇಂದ್ರನ ಪರವಿಗೆ ಬರಲು ತನ್ನ ಯೋಗ್ಯತೆಯುಳ್ಳ ಸುನಂದನೆಂಬ ಹೆಸರಿನ ದೇವತೆಯು ಗರುಡ ಪರವಿಗೆ ಬರಲು ಯೋಗ್ಯತೆಯುಳ್ಳ ಸುಮನ್ಯೆಯವ ದೇವತೆಯ ದೆತೆಯಿಂದ ಶ್ರೀವಿಷ್ಣುವಿನ ಗುಣಗಳನ್ನು ಶ್ರವಣ ಮಾಡಿ ನಾಲ್ಕು ಮನ್ವಂತರಕಾಲ ಮನನ ಮತ್ತ ಧ್ಯಾನಗಳನ್ನು ಬಹಳ ಭಕ್ತಿಪೂರ್ವಕವಾಗಿ ಆಚರಿಸಿ ತನ್ನ ಯೋಗ್ಯತೆಗೆ ತಕ್ಕಂತೆ ಶ್ರೀವಿಷ್ಣುವಿನ ಸಾಕ್ಷಾತ್ಕಾರವನ್ನು ಪಡೆದಿರುತ್ತಾನೆ. ಪ್ರಶಸ್ತವಾದ ಮನ್ಯುಷ್ಯ ಸುಮನೋನಾಮಕನಾದ ದೇವತೆಯ ದೆತೆಯಿಂದ ಲೇ.ಸೂರ್ಯ ಪರವಿಗೆ ಬರಲು ಯೋಗ್ಯತೆಯುಳ್ಳ ಸುರೂಪ ಎಂಬವನೂ, ಚಂದ್ರ ಪರವಿಗೆ ಬರಲು ತನ್ನ ಯೋಗ್ಯತೆಯುಳ್ಳ ಕಾಂತರೂಪನೆಂಬ ದೇವತೆಯೂ ಸಹ ನಾಲ್ಕು ಮನ್ವಂತರಗಳ ಕಾಲ ಶ್ರೀವಿಷ್ಣುವಿನ ಗುಣಗಳನ್ನು ಶ್ರವಣಮಾಡಿದ ನಂತರ ಮನ್ವಂತರಪರಿಮಿತಕಾಲದಲ್ಲಿ ಮನನ ಧ್ಯಾನಗಳನ್ನು ಬಹಳ ಭಕ್ತಿಪೂರ್ವಕವಾಗಿ ಆಚರಿಸಿ ಆ ಶ್ರೀಹರಿಯ ಅನುಗ್ರಹ ದಿಂದಲೇ ಪರಮಾತ್ಮನ ಸಾಕ್ಷಾತ್ಕಾರ ಪಡೆದಿರುವ ಸಂತತಿಯನ್ನು ಶ್ರೀವಿಷ್ಣುವೇ ಹೇಳಿರುವುದನ್ನು ಸ್ವಾತ್ಮವೆಂಬ ಗ್ರಂಥವು ತಿಳಿಸುತ್ತದೆ.

ಇದರಿಂದ ಶ್ರೀಹರಿಯ ನಿರ್ಮಲವಾದ ಮಹಾಮಹಿಮೆಯು ಎಂತಾದಂಟಾದದ್ದನ್ನು ತಿಳಿಯಬೇಕಾಗಿದೆ.

ರುದ್ರಾದಿ ದೇವತೆಗಳು ಆಯಾ ಪದವಿಗೆ ಬರಬೇಕಾದರೆ ಎಷ್ಟು ಸಾಧನೆಗಳನ್ನು ಮಾಡಿ ಶ್ರೀವಿಷ್ಣುವಿನ ಅನು ಗ್ರಹಕ್ಕೆ ಪಾತ್ರನಾಗಿದ್ದಾರೆಯೆಂಬುದೂ ಕೂಡ ಗೊತ್ತಾಗುತ್ತದೆ.

ಮತ್ತು ತಾರತಮ್ಯದಿಂದ ಕೂಡಿರುವ ದೇವತಾ ವರ್ಗದಲ್ಲಿ ತಾರತಮ್ಯದಿಂದ ಕೂಡದ ಅವರವರ ಸಾಧನವು ಪೂರ್ವಿಯಾದ ನಂತರ ಮೋಕ್ಷದಲ್ಲಿಯೂ ಅನಂದದಲ್ಲಿ ತಾರತಮ್ಯವಿರುವ ಸಂಗತಿಯು ಅನಂದದಲ್ಲಿಯಲ್ಲಿ ಕಾಣ ಬರುತ್ತದೆ.

ಸಾಧನದಲ್ಲಿ ಅಧಿಕೃತ ಇರುವವರಿಂದಲೇ ಸಾಧ್ಯವಾದ ಫಲರೂಪವಾದ ಅನಂದದಲ್ಲೂ ಅಧಿಕೃತ ಕಂಡುಬಂದಿದೆ. ಅನಂದರೂಪವಾದ ಫಲದಲ್ಲಿ ವ್ಯತ್ಯಾಸವು ಇರಬೇಕಾದರೆ (ತಾರತಮ್ಯವು ಇರಬೇಕಾದರೆ) ಅದಕ್ಕೆ ತಕ್ಕಂತೆ ಸಾಧನದಲ್ಲೂ ತರತಮಭಾವವು ಹೆಚ್ಚು ಹೆಚ್ಚು ಸಾಧನಾನುಷ್ಠಾನವೂ ಇರಬೇಕು. ಹೆಚ್ಚು ಹೆಚ್ಚು ಸಾಧನಾನುಷ್ಠಾನವನ್ನು ಮಾಡಿದಾಗ್ಯೂ ಸಹ ಫಲದಲ್ಲಿ ವ್ಯತ್ಯಾಸವಿಲ್ಲವೆಂದರೆ, ಯಾವ ವಿವೇಕಿಯೂ ತಾನೆ ಅತಿ ಕಠಿಣವಾದ ಘೋರವಾದ ತಪ್ಪಿಗೆ ಪ್ರಯತ್ನವಿಡುವನು. ಅದ್ದರಿಂದಲೇ ಅವರವರ ಯೋಗ್ಯತೆಗೆ ತಕ್ಕಂತೆ ಫಲದಲ್ಲೂ ಅಧಿಕೃತ (ಮೋಕ್ಷದ ಅನಂದದಲ್ಲೂ ತಾರತಮ್ಯವು) ಕಂಡುಬಂದಿದೆ. ಜ್ಞಾನಿಗಳಾದ ರುದ್ರಾದಿ ದೇವತೆಗಳ ಮೊದಲುಗೊಂಡು ಮುಕ್ತಿಯೇಗೈರಾದ ಮಾನವ ವರ್ಯಂತಹವರ ಮುಕ್ತಿಯೋಗ್ಯತೆತನರು ಸಾಧನತಾರತಮ್ಯದಿಂದಲೇ ಮೋಕ್ಷದಲ್ಲೂ ಅನಂದ ರೂಪವಾದ ಫಲದಲ್ಲೂ ತಾರತಮ್ಯವನ್ನುಳ್ಳವರಾಗಿರುತ್ತಾರೆ.

ಬ್ರಹ್ಮಾದಿಮಾನುಷಾಂತಜೀವರು ತಾರತಮ್ಯದಿಂದ ಅನುಷ್ಠಾನ ಮಾಡುವ ಸಾಧನವು ತಾರತಮ್ಯದಿಂದ ಫಲವನ್ನು ಕೊಡತಕ್ಕದ್ದೇ ಆಗಿದೆ. ಅದಕ್ಕೆ ಉದಾಹರಣೆಯಾಗಿ ಕೆಲವರ ವಿಚಾರವನ್ನು ಆಗಮ ಪ್ರಮಾಣದಲ್ಲಿ ಉದಾ ಹರಿಸಲಾಗಿದೆ. ಉಗ್ರತವಾ ಒಂಬ ರುದ್ರಪದವಿಗೆ ಬಂದಮೇಲೂ ಸಹ, ಆ ರುದ್ರನು ಸಕಲ ಸುಖಗಳನ್ನು ಬಿಟ್ಟು, ಅತಿ ಕ್ಷೇರ ದಿಂದ ಉಜ್ಜಿನ ನೀರನ್ನು ಕುದಿಯುತ್ತಾ ಉಜ್ಜಿನ ಸಮುದ್ರದಲ್ಲಿ ಬ್ರಹ್ಮದೇವರ ಹತ್ತು ದೈವವಿನ್ ಕಲ್ಪಕಾಲ ವರ್ಯಂತಹವಾಗಿ ಶ್ರೀವಿಷ್ಣುವನ್ನು ಪ್ರಸನ್ನೀಕರಿಸಲು ಅತಿ ಘೋರವಾದ ತಪ್ಪನ್ನು ಆಚರಿಸುತ್ತಾನೆ.

ದೇವರಾಜನಾದ ದೇವೇಂದ್ರನು, ಅತಿ ಮುಖದಿಂದ ಹೋಮಧೂಮವನ್ನು (ಹೋಮದ ಹೋಗೆಯನ್ನು) ಕುಡಿಯುತ್ತಾ ಒಂದು ಕೋಟಿ ವರ್ಷಗಳವರೆಗೆ ಭಯಂಕರವಾದ ತಪ್ಪನ್ನು ಮಾಡಿದ್ದಾನೆ.

ಸೂರ್ಯನಾದರೋ ತಲೆಯನ್ನು ಕೆಳಗೆ ಮಾಡಿಕೊಂಡು ಹತ್ತು ಸಾವಿರ ವರ್ಷಗಳ ವರ್ಯಂತ ಶ್ರೀವಿಷ್ಣುವನ್ನು ಕುರಿತು ತಪ್ಪನ್ನು ಆಚರಿಸಿದ್ದಾನೆ.

ಯಮ (ಧರ್ಮರಾಜ) ನೂ ಸಹ ಆಕಾಶದಲ್ಲಿ ಮಲಗಿದಮಾಗಿ ಸಕಲ ಸುಖಗಳನ್ನು ತ್ಯಜಿಸಿಕೊಂಡು ಸಾವಿರ ವರ್ಷ ಅತ್ಯಾದರದಿಂದ ಕಿರಣಗಳ ವಾಸಪೂರ್ವಕವಾಗಿ ಶ್ರೀ ಹರಿಘೃತಪೂರ್ವಕವಾಗಿ ತಪ್ಪನ್ನು ಮಾಡಿ ಶ್ರೀಹರಿಯ ಅನುಗ್ರಹಕ್ಕೆ ಪಾತ್ರನಾಗಿದ್ದಾನೆ.

ಬ್ರಹ್ಮಜ್ಞಾನಿಗಳಾದ ಹುತವೇಗ್ಯರೂ ಸಹ ಮಹಿಮಾ ಸುಖವನ್ನು ಸರ್ವಥಾ ತ್ಯಜಿಸಿದರು ದೂರ ಮಾಹಿ ವೈರಾಗ್ಯಭಾಗ್ಯ ಸಂಪನ್ನರಾಗಿ, ಅತಿ ಕಷ್ಟದಿಂದ ಶ್ರೀ ಹರಿಘೃತಿಯಿಂದ ತಪ್ಪೇ ಮೊದಲಾದ ಪ್ರಯತ್ನಗಳಿಲ್ಲದಾಗಿರುತ್ತಾರೆ. ಶ್ರೀಹರಿಯ ಪ್ರಸನ್ನತೆಗಾಗಿ ಅತಿಯಾದ ಪ್ರಯತ್ನವನ್ನು ಮಾಡುತ್ತಲೇ ಇರುತ್ತಾರೆ.

ಈ ರೀತಿ ರುದ್ರ, ಇಂದ್ರ, ಸೂರ್ಯ, ಯಮ ಮೊದಲಾದ ದೇವತೆಗಳೂ ಆಯಾ ಪದವಿಗೆ ಬರುವದಕ್ಕೆ ಮುಂಚೆಯೂ, ಆಯಾ ಪದವಿಯನ್ನು ವಹಿದ ಮೇಲೂ ಸಹ ಯಾವ ಸರ್ವೋತ್ತಮನಾದ ಶ್ರೀಹರಿಯು ಆರಾಧನೆಯಲ್ಲೇ ಭಕ್ತಿಯಿಂದ ತಲ್ಲಿನವಾಗಿರುತ್ತಾರೆಯೋ ಅಂತಹ ಸರ್ವಸ್ವಾಮಿಯಾದ ಶ್ರೀಹರಿಯು ಸರ್ವೋತ್ತಮನೆಂಬಲ್ಲಿ ಸಂದೇಹ ಲೇಶಕ್ಕೂ ಅವಕಾಶವೇ ಇಲ್ಲ.

ಹಿಂದೆ ತಿಳಿಸಿದ ವಚನವನ್ನು ಹೇಳುತ್ತ ಪ್ರಮಾಣ ವಾಕ್ಯಗಳು ಈ ರೀತಿ ಇವೆ.

ದಶಕಲ್ಪಂ ತಪಸ್ವೀಗಾಂ ರುದ್ರೇಣ ಲವಣಾಗಮೇ |
 ತೃತ್ವಾ ಸದಾಪಿ ಸರ್ವಾಗೆ ಕ್ಷಿಪ್ತೇನ ಲವಣಾಂಭಾ ||
 ಶಕ್ತೇಣ ವರ್ಷಕೋಟೀಶ್ವರೂಮುಃ ಪೀತೋಽಪಿಮುಖತಃ |
 ವರ್ಷಾಯುತಂ ಚ ಸೂರ್ಯೇಣ ತಪೋಷಾಣಾಂ ಶಿರಸಾಕೃತಮ್ ||
 ಸುದುಃಖೇನ ಸುಖಂ ತೃತ್ವಾಧರ್ಮೇಣಾಣಾಶತಾಯುಷಾ |
 ಪೀತಾ ಮರೀಚಯೋ ವರ್ಷಾಣಾಹಸ್ತಮಿತಿಶಾಧರಮ್ ||
 ಅತಿಶೃಷ್ಟೇಣ ಕುಮಾರಿ ಯಶ್ಚಂ ಬ್ರಹ್ಮವಿದೋಽಪಿ ಚ (೬) |
 ಇತ್ಯೇತದವಿಲಂ ಮೋಕ್ಷವಿಶೇಷಾಭಾವತಃ ಕಥಮ್ || (ಅನುವ್ಯಾಖ್ಯಾನ)

ಹುಗ್ಗೇದರದಲ್ಲಿನ ವಿಟಲನೇ ಮಂಡಲ ಎಳೆನೆ ಸೂಕ್ತವ ಹದಿನೇಳನೇ ಮಂತ್ರವು ಶ್ರೀಹರಿಯು ಅವಾರವಾದ, ಸಾಕಲೇನ ಅಗಮ್ಯವಾದ ಮಹಿಮೆಯನ್ನು ಕೊಂಡಾಡುತ್ತಲಿದೆ. ಚತುರ್ಮುಖನಿಗೂ ಅಗಮ್ಯವಾದ ಶ್ರೀಹರಿಯು ಮಹಿಮೆಯನ್ನು ಈ ಮಂತ್ರವು ಹೇಳುತ್ತದೆ.

ಇಯಂ ವಿಶ್ವಕೃಃ ಯತ ಆಲಭೂವ
 ಯದಿವಾದಧೈಯದಿವಾಸ |
 ಯೋಽಪ್ಯಾಧ್ಯಕ್ಷಃ ಪರಮೇಷ್ಟೋಮನ್
 ಸೋಽಪಂಗವೇದಯದಿವಾಸವೇದ(ಹುಗ್ಗೇದರ-೭-೧೭)

ಅರ್ಥ :- ಇಯಂ ವಿಶ್ವಕೃಃ = ವ್ರತಕೃತಾದಿ ಪ್ರಮಾಣಗಳಿಂದ ತಿಳಿಯಬರುವ ಚೇತನಚೇತನಾತ್ಮಕವಾದ ಈ ಪ್ರಪಂಚದ ವಿಧವಿಧವಾದ ಸೃಷ್ಟಿಯೂ ಅಥವಾ ಮೊಟ್ಟಮೊದಲನೆಯ ವಿಧವಾದ ಸೃಷ್ಟಿಯು,ಯತಃ = ಯಾರಿಂದಕೆಯಿಂದ, ಆಲಭೂವ = ಆ = ಚೆನ್ನಾಗಿ, ಬಳುವ = ಉಪಯುಕ್ತವೋ, ಆ ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷಃ, ಯದಿವಾದಧೈ = ಯಾವ ವಸ್ತುವಲ್ಲಿ ಧರಿಸುವಮೋ ಯದಿವಾಸದಧೈ = ಅಥವಾ ಧರಿಸದೇ ಇರುತ್ತಾನೆಯೋ, ಯಃ = ಯಾರು = ಯಾವ ಚತುರ್ಮುಖನು ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷನು, ಅಸ್ಯ = ಈ ಪ್ರಪಂಚಕ್ಕೆ, ಅಧ್ಯಕ್ಷಃ = ಅಧಿಪತಿಯೋ, ಸೋಽಪಿ ಅಂತಹ ಮಗ್ನಿಗೆ ಅಧ್ಯಕ್ಷನಾದ ದೇವನು ಗ್ರಹಣಾದ ಮೇವೋತ್ತಮನಾದ ಚತುರ್ಮುಖನುಪ್ರತ್ಯಕ್ಷನು ಕಂಡ, ಪರಮೇಷ್ಟೋಮನ್ = ತನ್ನ ಸ್ವದಯಾಣತದಲ್ಲಿರಾತ್ಯ ಶ್ರೀಹರಿಯನ್ನು (ವೈಕುಂಠಾದಿಪತಿಯಾದ ಮುಖ್ಯ ಪ್ರಾಣನ ತಂದೆಯಾದ ಶ್ರೀವಿಷ್ಣುವನ್ನು) ಅಂಗ = ಪ್ರೀತ್ಯಾಸ್ತವನೇ! ಯದಿ ವಾ ವೇದ = ತಿಳಿಯುತ್ತಾನೆಯೋ (ಸೃಷ್ಟಿಮಗ್ನ ತಿಳಿಯುತ್ತಾನೆಯೇ) ಯದಿ ವಾ ನ ವೇದ = ಮುಗ್ಧನಾಗಿ ತಿಳಿಯುವುದೇ ಇಲ್ಲವೋ.

ತಾತ್ಪರ್ಯ :- ಶೇಷಶಾಯಿಯಾದ ಪರಮಾತ್ಮನ ನಾಭಿಕಮಲದಲ್ಲಿರುವ ಜೀವೋತ್ತಮನಾದ ಚತುರ್ಮುಖನು ಪರಮಾತ್ಮನ ಮುಖಕಮಲದಿಂದಲೇ ಸಕಲ ವೇದಗಳನ್ನು ಅರಿಯುವವನಾದಾಗ್ಯೂ, ತನ್ನ ಹೃದಯಾಕಾಶದಲ್ಲೇ ಯಾವಾಗಲೂ ಇರತಕ್ಕ ಶ್ರೀಹರಿಯನ್ನು ಇತರ ಜೀವಿಗಳಿಗಿಂತಲೂ ಅಧಿಕವಾಗಿ ತಿಳಿಯುವವನಾದಾಗ್ಯೂ, ಸಮಗ್ರವಾಗಿ ತಿಳಿಯಲಾರ, ತಿಳಿಯಲಾರನು” ಎಂದು ಸಾಕಲ್ಯೇನ ತಿಳಿಯಲಾಗದಿರುವ ಮಹಾಮಹಿಮೆಯನ್ನುಳ್ಳ ಹರಿಯ ಸರ್ವೋತ್ತಮತ್ವವನ್ನೂ ಅಪಾರವಾದ ಮಹಿಮಾತಿಶಯವನ್ನೂ ಈ ಋಗ್ವೇದವಾಣಿಯು ಪ್ರಶಂಸೆ ಮಾಡುತ್ತಿದೆ.

ಶ್ರೀಹರಿಯು ತನ್ನ ಅಚಿತ್ಯವಾದ ಸ್ವರೂಪದ ಮಹಿಮಾತಿಶಯವನ್ನು ತಾನು ತಿಳಿದಿರುವನೇ ಹೊರತು, ಚತುರ್ಮುಖನಾದ ನಾನಾಗಲಿ ಮುಖ್ಯಪ್ರಾಣನಾಗಲಿ ಸಮಗ್ರವಾಗಿ ತಿಳಿಯಲಾರವು ಎಂದು ಚತುರ್ಮುಖನು ಹೇಳಿರುತ್ತಾನೆ. ನಾವೇ ತಿಳಿದಿಲ್ಲವೆಂದಮೇಲೆ ಇತರರು ತಿಳಿದಿಲ್ಲವೆಂದು ಹೇಳತಕ್ಕದೇನಿದೆ ? ಎಂದೂ ಉದ್ಗಾರ ಮಾಡಿದ್ದಾನೆ.

ಚತುರ್ಮುಖನೇ ಪರಮಾತ್ಮನ ಮಹಿಮಾತಿಶಯವನ್ನ ಸಮಗ್ರವಾಗಿ ಚೆನ್ನಾಗಿ ತಿಳಿದಿಲ್ಲವೆಂದಮೇಲೆ ಇತರರಾದ ದೇವತೆಗಳೂ, ಮುನಿವರ್ಯರು, ಮರ್ತ್ಯರೂ ತಿಳಿದೇ ಇಲ್ಲವೆಂದು ಏನು ತಾನೇ ಹೇಳಬೇಕು. ಈ ಅಭಿಪ್ರಾಯದ ಭಾಗವತ ಶ್ಲೋಕವು ಈ ರೀತಿ ಇದೆ.

ಭಾಗವತದಲ್ಲಿ ಚತುರ್ಮುಖ ವಾಕ್ಯವು :-

ಯಃ ಸ್ವಾತ್ಮಮಾಯಾ ವಿಭವಂ ಸ್ವಯಂಗಳಿತೋ
ನಾಹಂ ನಭಸ್ಪಾನ್ ತಮಥಾಪರೇಕುತಃ |
ಬ್ರಹ್ಮಾಪಿ ಯಂವೇತ್ತಿ ನ ಭೇಷ ಸಮ್ಯಗ್
ಅನ್ಯೇ ಕುತೋ ದೇವಮುನೀಂದ್ರಮರ್ತ್ಯಾಃ || (ಚತುರ್ಮುಖ ವಚನ) ಭಾಗವತ
ಶ್ಲೋಕ |

ಮತ್ತೊಂದು ಹಿರಣ್ಯಗರ್ಭನ ವಾಕ್ಯವು ಈ ರೀತಿ ಇದೆ.

ನಮಸ್ತೇಽಮಿತತತ್ವಾಯ ಬ್ರಹ್ಮಾದೀನಾಂ ಚ ಸೂತಯೇ |
ನಿರ್ಗುಣಾಯ ಚ ಸತ್ಯಾಪ್ತಾಂ ನಾಹಂ ವೇದಾಪರೇಕುತಃ ||

ಅಭಿಪ್ರಾಯ :- (ಅಗಣಿತವಾದ) ಅಪರಿಮಿತವಾದ (ಸ್ವರೂಪಗಳನ್ನುಳ್ಳ) ರೂಪಗಳನ್ನುಳ್ಳ, ಬ್ರಹ್ಮನೇ ಮೊದಲಾದವರಿಗೆ ಕಾರಣನಾದ ಸತ್ಯಾದಿ ಗುಣರಹಿತನಾದ ಎಲ್ಲ ಹರಿಯೇ ! ನಿನಗೆ ನಮಸ್ಕಾರವು. ಸಕಲ ನಿಯಾಮಕನಾದ ಯಾವನಿನ್ನ (ಶ್ರೀಹರಿಯಾದ ನಿನ್ನ) ಮಾಹಾತ್ಮೆಯ ವಿಶೇಷವನ್ನೂ ಸಹ ಸಮಗ್ರವಾಗಿ ನಾನು ತಿಳಿಯಲಾರನು, ತಿಳಿದಿಲ್ಲ. ಹೀಗಿರುವಲ್ಲಿ ಇತರರು ತಿಳಿಯಲಾರರೆಂಬುದನ್ನು ಪ್ರತ್ಯೇಕವಾಗಿ ಹೇಳಬೇಕಾಗಿಯೇ ಇಲ್ಲ ಎಂದು ಚತುರ್ಮುಖ ಬ್ರಹ್ಮನು ಅಭಿಪ್ರಾಯಪಟ್ಟನು.

ಉದ್ರೇಕವೂ ಸಹ ಶ್ರೀಹರಿಯ ಅಪಾರವಾದ ಮಹಿಮಾತಿಶಯವನ್ನು ಭಕ್ತಿಯಿಂದ ಹೊಗಳಿರುತ್ತಾನೆ.

ಪಾಪಂ, ಪರಾಯುಃ, ಪುಷ್ಯೋ, ನ ಮರೀಚಿಮುಖ್ಯಾಃ
 ಪಾಪಂತಿಯದ್ವಿರಚಿತಂ ಖಲುಸತ್ಯಸಂಘಾಃ |
 ಯತ್ಕಾರ್ಯಯಾ ಮುಷಿತಚೇತಸ ತತದ್ವತ್ಸ
 ಮತ್ಯಾದಯಃ ಕಿಮುತಶತ್ವದದಭ್ಯವತ್ಯಾಃ || ೧೩ || ರುದ್ರವಚನ ||

ಅರ್ಥ :- ಯದ್ವಿರಚಿತಂ = ಯಾವ ಸ್ವರ್ಗೋತ್ತಮನಾದ ಶ್ರೀಹರಿಯ ಸೃಷ್ಟಾದಿ ವಿಚಿತ್ರವಾದ ಚರಿತ್ರೆಯನ್ನು, ಅಪಂ = ನಾನು ನ (ಜಾನಾಮಿ) = ತಿಳಿದಿಲ್ಲ, ಪರಾಯುಃ = ಚತುರ್ಮುಖಬ್ರಹ್ಮನೂ, ನ (ಜಾನಾತಿ) = ತಿಳಿಯಲಾರನು, ಮರೀಚಿಮುಖ್ಯಾಃ = ಮರೀಚಿ ಪುಷ್ಯೋ ಪ್ರಧಾನವಾಗುಳ್ಳ, ಸ್ವಸಂಘಾಃ = (ಗಾ) ಸಾಕ್ಷಿಗಳಾದ, ಪುಷಯಃ = ಪುಷ್ಪಗಳು, ನಪಾಂತಿ = ತಿಳಿಯಲಾರರೋ, ತೇತಸ = ಎಲೈ ಶ್ರೀಹರಿಯೇ, ಯನ್ಮಾಯಯಾ = ಯಾವ (ನಿನ್ನ) ಮಾಯೆಯಿಂದ, ಮುಷಿತಚೇತಃ = ನಷ್ಟವಾದ ಮನಸ್ಸುಳ್ಳ, ಶತ್ವತ್ = ಯಾವಾಗಲೂ, ಅದಭ್ಯವತ್ಯಾಃ = ಅಮಂಗಳವಾದ ಚರ್ಯೆಯನ್ನುಳ್ಳ, ದ್ವೈತ್ಯಮತ್ಯಾದಯಃ = ದ್ವೈತ್ಯದೊ ಮಾನವರು ಮೊದಲಾದ, ಸ್ವಸಂಘಾಃ = ಪ್ರಾಣಿಗಳ ಸಮೂಹಗಳು, ಕಿಮುತ = ತಿಳಿದಿಲ್ಲವೆಂಬುದನ್ನು ಏನು ಹೇಳಬೇಕು ?

ಯಮನೂ ಸಹ ಶ್ರೀಹರಿಯ ಮಹಿಮಾತಿಶಯವನ್ನು ಕೊಂಡಾಡಿರುತ್ತಾನೆ.

ಇದು ಯಮದೇವನ ವಚನವಾಗಿದೆ.

ಅಹಂಮಹೇಂದ್ರೋನಿರ್ಘುತಿಃ ಪ್ರಚೀತಾಃ |
 ಸೋಮೋಽಗ್ನಿರೀಶಃ ಪವನೋಽತೋಽ ಎರಿಂಚಃ ||
 ಅದಿಶ್ವವಿಶ್ವೇವಸಘೋಷಾಧಾಃ |
 ಮರುದ್ವಗಾರುದ್ರಗಣಾಃ ಸ ಸಿದ್ಧಾಃ ||
 ಅಗ್ನೇಚಯೇ ವಿಶ್ವಸೃಜೋಽಮರೇತಾಃ |
 ಭೃಗ್ವಾದಯೋಽಪ್ಸೃಶ್ವರವಶ್ಯಮಶ್ವಾ ||
 ಯಸ್ಯೇಹಿತಂ ನ ವಿದುಃ ಸ್ತೃಶ್ವಮಾಯಾಃ |
 ಸತ್ಯಪ್ರಧಾತಾ ಅಪಿ ಕಿಂಕತೋಽಪ್ಯೇ || ೧೪ || ಯಮಃ ||

ಅರ್ಥ :- (ಯಮನಮಾತು) ನಾನು (ಯಮನು) ದೇವೇಂದ್ರನು, ನಿರ್ಘುತಿಯು, ವರುಗನು, ಚಂದ್ರನು, ಕುಬೇರನು, ಅಗ್ನಿಯು, ರುದ್ರನು, ವಾಯುವು, ಸೂರ್ಯನು, ಪ್ರತ್ಯದೇವನು, ಅದಿಶ್ವನು, ವಿಶ್ವೇದೇವತೆಗಳೂ, ಅವಶ್ಯಮಗಳೂ, ಮರುದೇವನ ಪ್ರಮುಖವಿಗೂಗಳೂ, ಆದ್ದರಿಂದ ಸುತನಾದ, ಇತರರಾದ ಯಾವ ಜಗತ್ತನ್ನು ಸೃಷ್ಟಿ ಮಾಡುವ ವ್ಯಾವರದಲ್ಲಿ ಶ್ರೀಹರಿಯಿಂದ ನಿಯಂತ್ರಣದ ದೇವತೆಗಳ ಅದಿತ್ಯರುಗಳಂತೋ ಅವರೂ, ರೇಣೋಗುಣತೋಗುಣಗಳಿಂದ ದೂರರಾದ ಯಾವ ಭೃಗುಪ್ ಮೊದಲಾದ ಮುಷಿಗಳೂ, (ಮೊದಲಾದ ಇವೆಲ್ಲರೂ) ಅವೆಲ್ಲರೂ ಸ್ವಗುಣವನ್ನೇ ಪ್ರಧಾನವಾಗಿ ಉಳ್ಳವರಾಗಿದ್ದಾಗ್ಯೂ, ಸಹ, ಪರಮಾತ್ಮನ ಪ್ರಭಾವದಿಂದ ಯಾವ ಶ್ರೀಹರಿಯು ಚಿಕ್ಕ ಇಂತಹದೇ ಎಂಬುದನ್ನು ತಿಳಿಯಲಾರದಾಗಿದ್ದೇವೆ.

ಏನಿರುವಲ್ಲಿ ಇವೆಲ್ಲರಿಗಿಂತ ಇತರರಾದವರು ಹರಿಯ ಇಂತಿವನ್ನು ಹೇಗೆ ತಾನೇ ತಿಳಿದರು ? ಅವರಾದ ಅಂತಿಮದ ಮಹಾಮಹಿಮನಾದ ಶ್ರೀ ವಿಷ್ಣುವಿನ ವರ್ಣನವನ್ನು ವಚಯಂತಿರುವಲ್ಲಿಯೂ ಸಹ ಎಮ್ಮಾಪ್ರತ್ಯಾದಿ ಕೂತವುದಿಂದ ಹೊರಿದ ದೇವತೆಗಳ ವರ್ಣನದಲ್ಲಿಯೂ ಸಹ ಕೂತವು, ಎ ಉಚಿತವಾದ ಅಂಶವು ಪ್ರಮಾಣ ವಾಕ್ಯಗಳಿಂದ ತಿಳಿದು ಬರುತ್ತದೆ.

“ಸುಸೂಕ್ಷ್ಮರತ್ನಕೇಶವೈಶ್ವನೇಶೈಃ ಸಹಸ್ರಶಃ |

ಸ್ವಾತ್ಮಾನಂ ಭಗವಾನ್ ವಿಷ್ಣುಃ ಸರ್ವರೂಪೋಽಪಿ ಸರ್ವದಾ ||

ಸರ್ವತ್ರಾನ್ಯದರ್ಶೇವಂ ತೇನಾದ್ಯಕ್ಷಂ ನ ಹಿ ಕ್ವಚಿತ್ || (ಅನುವ್ಯಾಖ್ಯಾನ)

ಅಭಿಪ್ರಾಯ :- ಪರಮಪೂಜ್ಯನಾದ ಶ್ರೀಹರಿಯು ಯಾವಾಗಲೂ ಎಲ್ಲೆಲ್ಲಿಯೂ ಪರಿಪೂರ್ಣಸ್ವರೂಪ ಉಳ್ಳವನೇ ಆಗಿರುತ್ತಾನೆ. ಆತ್ಮಂತ ಸೂಕ್ಷ್ಮಗಳೂ ಎಲ್ಲಾ ವಿಶೇಷಗಳಿಂದಲೂ ಸಹ ಸಹಿತವಾಗಿ ತನ್ನ ಸ್ವರೂಪವನ್ನೂ ನೋಡುತ್ತಿರುತ್ತಾನೆ. ತಾನು ತನ್ನಿಂದ ಇತರವಾದ ಸರ್ವ ಜಗತ್ತನ್ನೂ ಸ್ವಪ್ರಾಪ್ತಿಸ್ವಪ್ನವಿಶದವಾಗಿ ನೋಡುತ್ತಲೇ ಇರುತ್ತಾನೆ. ಸರ್ವತ್ರ ಸರ್ವದಾವ್ಯಾಪ್ತನಾದ ಆ ಶ್ರೀಹರಿಯು ದೃಷ್ಟಿಗೆ ಬೀಳದಿರುವ ಕುಚಿತ್ತೂ ಯಾವುದೂ ಇರುವುದಿಲ್ಲ.

ಋಗ್ವೇದ ಮಂತ್ರವು ಕೀರ್ತಿಯಿಂದ ಮಾತ್ರವಲ್ಲದೇ ದೇಹದಿಂದಲೂ ವ್ಯಾಪ್ತನಾದ ಶ್ರೀಹರಿಯು ಮಹಿಮೆಯನ್ನು ಪ್ರಕಾಶ ಮಾಡುತ್ತದೆ.

“(ಋಗ್ವೇದ ಸಂ. ೭-೯೯-೧)

ಪರೋ ಮಾತ್ರಯಾ ತನ್ವಾವ್ಯಧಾನ ನತೇ ಮಹಿಕ್ಷಂ ಅನ್ಯಶ್ಚವಂತಿ |

ನ ತೇ ವಿಷ್ಣೋ ಜಾಯಮಾನೋ ನ ಜಾತೋ ದೇವ ಮಹಿಮ್ನಃ ಪರಮಂತಮಾಪ ||

(ಋಗ್ವೇದ ಸಂಹಿತಾ ೭-೯೯-೧)

ಅರ್ಥ :- ತನ್ವಾ = ತನ್ನ ಶರೀರದಿಂದಲೇ (ತನ್ನ ಮಾರ್ತಿಯಿಂದಲೇ) ಕೀರ್ತಿಯಿಂದ ಮಾತ್ರವಲ್ಲ ತನ್ನ ದೇಹದಿಂದಲೂ, (“ಅಗೋರೇಣಿಯಾನ್ ಮಹತೋ ಮಹಿಯಾನ್” ಒಂಬಂತೆ, ಅಗುವಿನಲ್ಲಿ ಅಗುವಾಗಿಯೂ, ಮಹತ್ವಾದು ವರಲ್ಲಿ ಮಹತ್ವಮನಾಗಿಯೂ ಇರುವ) ವ್ಯಧಾನ ಅಪರಿಚ್ಛಿನ್ನನಾದ (ಅಪರಿಮಿತನಾದ), ಪೇ ವಿಷ್ಣೋ = ಎಲ್ಲೆ ವಿಷ್ಣುವೇ, ತ್ವಂ ನೀನು (ಯತಃ ಯಾವ ಕಾರಣದಿಂದ) ಮಾತ್ರಯಾ = ಮಿತೇ = ಮಿತುತೆಗೆ ಪರಾ = ವಿಲಕ್ಷಣವಾಗಿ, ಅಸಿ = ಆಗಿರುತ್ತೀರೋ, ಅಪರಿಮಿತನಾಗಿಯೇ ಇದ್ದೀಯೋ, ಅದರಿಂದಲೇ ಈ ರೀತಿ ಸರ್ವತ್ರ ದೇಹದಿಂದಲೂ ಸರ್ವತ್ರ ವ್ಯಾಪ್ತನಾಗಿ ಅಪರಿಮಿತನಾಗಿರುವಿಕೆಯಿಂದ ಕೂಡಿದವನಾದ, ತೇ = ನೀನು, ಮಹಿಕ್ಷಂ = ವಿಚಿತ್ರವಾದ ಈ ಜಗತ್ತಿನ ಸೃಷ್ಟಾದಿರೂಪವಾದ ಮಹಿಮೆಯನ್ನು, ಅನು = ಅತಿ ಕೇಳುಮುಕ್ತಾ. ಅಮುಕ್ತಾಶ್ಚ = ಮೋಕ್ಷರಲ್ಲಿರುವವರಾಗಲಿ, ಅಮುಕ್ತರಾದವರೇ ಆಗಲಿ ಯಾರು ಸಹ, ನಾಶ್ಯವಂತಿ = ಪಡೆಯುವುದಿಲ್ಲ. ಅಥವಾ ಅನುಭವಿಸುವುದಿಲ್ಲ.

ಪೇ ವಿಷ್ಣೋ = ಎಲ್ಲೆ ವಿಷ್ಣುವೇ ! ದೇವಮಹಿಮ್ನಃ = ರಮಾದೇವಿಯೇ ಮೊದಲಾದ ದೇವತೆಗಳ ಮಹಿಮೆ ಗಳ, ಪರಂ, ಅಂತಂ = ಫುಟಮೆಗಳ ತಾರತಮ್ಯಕ್ಕೆ ಪರಮಾವಧಿಭೂತವಾದ, ತೇ = ನೀನು, ಮಹಿಕ್ಷಂ = ಮಹಿಮೆ ಯನ್ನು, ಜಾಯಮಾನಃ = ಈಗ ಹುಟ್ಟುವವಾದವನು ಯಾದೂ, ನಾಶ್ಯೇತಿ = ಹೊಂದಿಲ್ಲ. ಜಾತಃ = ಹಿಂದೆ ಹುಟ್ಟಿದವನೂ ನಾವ್ರಾ = ಹೊಂದಿಲ್ಲ. (ಉಪಲಕ್ಷಣವಾಗಿ) ಪನಿಷ್ಯ ಮಾದಾ = ಮುಂದೆ ಹುಟ್ಟಿರುವವನಾದ ರೂ ದ ನ ವಶ್ಯೇತಿ = ಹೊಂದುವುದಿಲ್ಲ.

ಪರಮಾತ್ಮನು ಸೃಷ್ಟಿಕರ್ತನು ಹೇಗೋ ಹಾಗೆಯೇ ಸ್ಥಿತಿಕರ್ತನೂ ಆಗಿರುತ್ತಾನೆಂದು ಶ್ರುತಿಯೇ ಹೇಳಿರುತ್ತದೆ

ಯುಉತ್ತಿಘಾತ ವೃಥಿಹಿಮಂತ ದ್ಯಾಂ ಒಲೋ ದಾಧಾಪ ಭುವಾಸಿ ಏತ್ಯಾ (ಋಗ್ವೇದ ಸಂ ೧-೧೦೫-೪)

ಅರ್ಥ :- ಯಃ = ಯಾವ ವಿಷ್ಣುವು, ಏಕಃ = ಏಕವ = ಒಬ್ಬನೇನೇ, ತ್ರಿಧಾತು = ಪ್ರಕೃತಿ ಪುರುಷ
ಹಲಗಲಿಗೆ ಧಾರಣೆ, ವೃಥಾವಿಂ = ಭೂಮಿಯನ್ನು, ದ್ಯಾಮತ = ಶ್ರೀದೇವಿಯನ್ನೂ ಕೂಡ, ವಿಶ್ವ ಭುವಾನಿ =
ಸರ್ವಭುವನಗಳನ್ನೂ, ಎಲ್ಲಾ ಲೋಕಗಳನ್ನೂ ದಾಧಾರ = ದಧಾರ = ಧರಿಸುತ್ತಾನೆಯೋ,

ನಿಯಮವೂ ಹೌತು ಓಂ ವಿಷ್ಣುವೇನೇ ಎಂಬುದನ್ನು, ಹುಗ್ಗೇದ ಮಂತ್ರವು ಹೇಳುತ್ತದೆ.

ಚತುರ್ಥೀಶಾಹಂ ನಮಂತಿ ನಾಮುಧಾ ಚಕ್ರಂ ನ ವೃತ್ತಂ ವೃತ್ತಿನ್ ಅವಿವಿಮ್ (ಹುಗ್ಗೇದ ಸಂಹಿತಾ ೧-೧೫೫-೬.)

ಶ = ಭೃಗುಧೀರನಾದ ಮೂಲರೂಪಿಯಾದ ವಿಷ್ಣುವು, ನಾಮುಧಶ್ಚ = ನಾಮಮಾತ್ರದಿಂದ, ಸ್ವರೂಪದಲ್ಲಿ,
ಭೇದವಿಲ್ಲದಿರುವ, ಚತುರ್ಥಿ = ಮೂರೇವ, ಸಂಕರ್ಷಣ. ಪ್ರದ್ಯುಷ್ಣ ಅನಿರುವ ರೂಪಾಕವಾದ, ಶಾಹಂ =
ಕೂಡಿಕೊಂಡು, ನಮಂತಿ = ತೊಂಭತ್ತು ಸಂಖ್ಯೆಯುಳ್ಳ, ವೃತ್ತಿನ್ = ವಿಶೇಷದಿಂದ ಅಧಿಕವಾದ ದೇವತೆಗಳನ್ನು, ವೃತ್ತಂನ
= ಗುಂಡಾದ ಚಕ್ರದಂತೆ, ಯುಗಮ್ = ಒಂದೇ ಬಾರಿಯಲ್ಲಿ, ಅವಿವಿಮ್ = ತಿರುಗಿಸುತ್ತಿರುತ್ತಾನೆ
ನಿಯಂತ್ರಿಸುತ್ತಿರುತ್ತಾನೆ.

ತೊಂಭತ್ತು ಸಂಖ್ಯಾಕಾರದ ದೇವತೆಗಳು ಯಾರೆಂದರೆ,

ಅಷ್ಟಮುಗಳು, (ಎಂಟು ಜನ ಮುಗಳು) ಏಕಾಶ ರುದ್ರರು (ಹನ್ನೊಂದು ಜನ ರುದ್ರರು) ವಿಷ್ಣು ವ್ಯತಿರಿಕ್ತವಾದ
ಹನ್ನೊಂದು ಜನ ಅದಿತ್ಯರು, ಒಡ್ಡಾರ್ಥಸಹಿತರಾಗಿ ಹತ್ತು ಪ್ರಜಾಮತಿಗಳು, ಪ್ರಧಾನವಾಯು ಸಹಿತರಾಗಿ ಐವತ್ತು
ಮುತ್ತುಗಳು = ೮ + ೧೧ + ೧೧ + ೧೦ + ೫ = ೪೫ ಸಂಖ್ಯೆಯ ದೇವತೆಗಳನ್ನು ಗುಂಪಿರುವ ಚಕ್ರವನ್ನು ಗ್ರಹಣೆ
ತಿರುಗಿಸುವಂತೆ ಶ್ರೀಹರಿಯು ಈ ದೇವತೆಗಳನ್ನು ತಮ್ಮ ತಮ್ಮ ಕಾರ್ಯದಲ್ಲಿ ತೊಡಗುವಂತೆ ಆಜ್ಞಾ ಮೂಲಕ
ಪ್ರೇರಿಸುತ್ತಿರುತ್ತಾನೆ. ಇವರಿಂದ ವಾಮಾತ್ಮನಾದ ಶ್ರೀಹರಿಗೆ ಸರ್ವಸಿಯಾಮಾತ್ಮವೂ ಉಂಟೆಂಬುದು ಶ್ರುತವಾಗಿದೆ.

ಯೋ ನಾಪಿತಾ ಜನಿತಾ ಯೋ ವಿಧಾತಾ ಧಾಮಾನಿ ವೇದ ಭುವಾನಿ ವಿಶ್ವಾ (ಹುಗ್ಗೇದ ಸಂ. ೧೦-೮೨-೩)

ಯಃ = ಯಾರು, ನಃ = ನಮಗೆ, ಜನಿತಾ ಪಿತಾ = ಜನಿತಂದೆಯೋ (ಮಲಕಪಿತ್ತವಿನಂತಾಗಲಿ, ದತ್ತಕ ಪಿತ್ತ
ವಿನಂತಾಗಲಿ ಅಷ್ಟೇ ಅಲ್ಲ. ಎಂದು ಅಭಿಪ್ರಾಯ.) ಪಿತಾ = ಮಲಕನೋ, ಯೋ ವಿಧಾತಾ = ಧಾರಣೆ (ವೋಷಾಸೂ
ಕೇವಲಾ ಅಗಿದುವನೋ) ವಿಶ್ವಭುವಾನಿ = ವಿಶ್ವನಿ ಸರ್ವದ ಭುವಾನಿ, ತದ್ವತ್ಪರಮಾನಿ ವೇದ = ಸಕಲ
ಭುವನಗಳನ್ನೂ ಸಕಲ ಜೀವ ಸ್ವರೂಪಗಳನ್ನು ತಿಳಿದಿರುವನೋ ಎಂದು ತೇಜಸ್ವಿಧರರಿಂದ ವಾಮಾತ್ಮನಿಗೆ ಜಗ
ತ್ಪರಾಕ್ಷಪ ಭಾಷಣ ಮತದಲ್ಲಿ ಹೇಳಿದಂತೆ ಮುಗುಪುಕವಾಕ್ಯೇನ ಅಂದರೆ ಏಕಪಿತ್ತೇನ ಅಲ್ಲ. ಆದರೆ ತದಯಂತ
ನಿಮಿತ್ತಕಾರಾತ್ಮದಿಂದ ಎಂದು ಶ್ರೀಹರಿಗೆ ಜಗತ್ತಿನ ನಿಮಿತ್ತಕಾರಾತ್ಮವು ಉತ್ತರವಿದೆ.

ಮೋ ಮಾತ್ರಯಾ ಎಂಬ ಹುಗ್ಗೇದ ಮಂತ್ರದ ಒಬ್ಬ ಅಭಿಪ್ರಾಯವು ಹೀಗಿದೆ.

ಎಲ್ಲೆ ವಿಷ್ಣುವೇ ಪ್ರಪಂಚದಲ್ಲಿ ಕೆಲವರು ಕೀರ್ತಿಮಾತ್ರದಿಂದಲೇ ಪ್ರಸಿದ್ಧರಾಗಿರುತ್ತಾರೆ. ಅವರ ಕೀರ್ತಿಯು ಎಲ್ಲೆಲ್ಲೂ ಹರಡಿ ಪ್ರಸಿದ್ಧಿ ಪಡೆದಿರುವರು. ಅಂತಹವರೂ ದೇವರಿಂದ ನಕ್ಷರವೇ ಆಗಿದ್ದಾರೆ. ಅವರ ದೇಹವು ಕೀರ್ತಿಯಂತೆ ವ್ಯಾಪ್ತವಲ್ಲ. ಇತಿಮಿತಿಗೆ ಒಳಪಟ್ಟಿದ್ದಾಗಿದೆ. ನೀನಾರೂ ಕೀರ್ತಿಯಿಂದ ಮಾತ್ರವಲ್ಲದೆ, ದೇವರಿಂದಲೂ ಕೂಡ ಸರ್ವದಾ ಸರ್ವತ್ರ ವ್ಯಾಪ್ತನೇ ಆಗಿದ್ದೀಯೇ. ನಿನ್ನ ಜಗತ್ತನ್ನು ಸೃಷ್ಟಿಸುವ ಮಹಿಮಾಶಯವನ್ನು ಹಿಂದಿನ, ಇಂದಿನ, ಮುಂದಿನ ಯಾವ ವ್ಯಕ್ತಿಯೂ ಹೊಂದಿಲ್ಲ, ಪಡೆಯುತ್ತಿಲ್ಲ. ಮುಂದೆ ಎಂದೆಂದೂ ಪಡೆಯುವುದೇ ಇಲ್ಲ.

ಯಲುಕ್ತಿಧಾತು ಇತ್ಯಾದಿಮಂತ್ರದ ಮತ್ತು ಚತುರ್ಭುಜಾಕಂ ಇತ್ಯಾದಿ ಮಂತ್ರದ ಒಟ್ಟು ಅಭಿಹಾಸ.

ಪದಪ್ರಕೃತಿ ಅದಕ್ಕೆ ಅಭಿಮಾನಿನಿಯಾದ ರಮಾದೇವಿ, ಸಕಲಜೀವರು, ಕಾಲ, ವೃತ್ತಿಮೀ, ಸಕಲ ಭುವನಗಳು, ಇವೆಲ್ಲವುಗಳ ಧಾರಣೆ, ಪೋಷಣೆ ಮಾತೃತ್ವವಾಗಿಯೂ, ಈ ರೀತಿ ಧಾರಣಾದಿ ಕಾರ್ಯದಲ್ಲಿ ಇತರರ ಸಹಾಯವಿಲ್ಲದೆ ತಾನೊಬ್ಬನೇ ಅಸಹಾಯ ಕೂರನಾಗಿ ಧರಿಸುವವನು ಶ್ರೀಹರಿಯು ಹೊರತು ಮತ್ತಾರೂ ಅಲ್ಲ.

ಭೃಹತ್ಯಾದಿ ವ್ಯಾಪ್ತವಾದ ಶ್ವೇತರಂಜನ ಮೂಲರೂಪಿಯಾದ ಶ್ರೀಮನ್ನಾರಾಯಣನು ಸ್ವರೂಪದಲ್ಲಿ ಭೇದವಿಲ್ಲದಿರುವ ಬೇರೆ ಬೇರೆ ಹೆಸರುಗಳಿಂದ ಕರೆಯಲ್ಪಡತಕ್ಕವನಾಗಿ ವಾಸುದೇವ, ಸೂರ್ಯನಾ, ಪ್ರದ್ಯುಮ್ನ, ಅನಂತಾದಿವಾದಿಗಳಿಂದ ತೊಂಭತ್ತು ಸಂಖ್ಯೆಯ ದೇವತೆಗಳನ್ನು ಗುಣಾದಿ ಪ್ರಭುತ್ವವನ್ನೇ ತಿರುಗಿಸುವಂತೆ ತಿರುಗಿಸುತ್ತಿರುತ್ತಾನೆ. ಅವರ ಅಜ್ಞಾ ಮಾತ್ರದಿಂದ ತಮ್ಮ ತಮ್ಮ ಕಾರ್ಯದಲ್ಲಿ ಉದ್ಯುಕ್ತರನ್ನಾಗಿ ಮಾಡುತ್ತಿರುತ್ತಾನೆ. ನಿಯಮನ ಮಾಡುತ್ತಿರುತ್ತಾನೆ.

ಅಪ್ಪಮಗಳು, ಒಕಾದಶರೂಪರು, ವಿಷ್ಣುವ್ಯತಿರಿಕ್ತರಾದ ಏಕಾದಶಾದಿತ್ಯರು, ಒರಗೂರ್ಭಗವತರಾದ ಹತ್ತು ಪ್ರಜಾ ಪತಿಗಳು, ಪ್ರಧಾನವಾಯುಸಹಿತ ವಾಮ್ನ ಸಂಖ್ಯೆಯ ಮರುತ್ತುಗಳು ಹೀಗೆ ಒಟ್ಟು ತೊಂಭತ್ತು ಜನ ದೇವತೆಗಳು.

ಯೋಗನಃಪಿತಾ ಎಂಬ ಮಂತ್ರದ ಅಭಿಹಾಸ.

ಯಾರು ನಮಗೆ ವಸಂತನೋ (ಸಾಕುತಂದೆಯಂತೆ ಮಾತ್ರವಲ್ಲ, ದತ್ತು ತಂದೆಯೂ ಮಾತ್ರವಲ್ಲ.) ನಮ್ಮನ್ನೆಲ್ಲಾ ಧರಿಸಿ ಪೋಷಿಸುತ್ತಿರುವನೋ. ಯಾರು ಎಲ್ಲ ಲೋಕಗಳನ್ನು ಅರಿಸಿರುವನೋ ಆ ಎಲ್ಲಾ ಲೋಕಗಳಲ್ಲಿರುವ ಸಕಲ ಜೀವ ಸ್ವರೂಪಗಳನ್ನು ತಿಳಿದಿರುವನೋ (ಅಂತಹವನು ಶ್ರೀಹರಿಯು ಎಂದು ಅಭಿಪ್ರಾಯ.)

ಪರಮಾತ್ಮನು (ಸಕಲಜಗ್ಗೂ) ತನ್ನ ಸಕಲ ವಿಷಯಗಳನ್ನು ತಿಳಿದಿರುತ್ತಾನೆ. ಆದರೆ ಅವರಿಗಿಂತಲೂ ಏಳೂರಾದ ರಮಾದಿಗಳ ತಿಳಿವಳಿಕೆಯು ಯಾವ ರೀತಿ ಎಂಬ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಪ್ರಮಾಣ ವಾಕ್ಯಗಳು ಈ ಕೀರ್ತಿ ಕಂಡಾಂತವೆ.

“ಸರ್ವತ್ರ ಸರ್ವಾದ್ಯವೇಶಂ ಪಶ್ಯತ್ಸೇವ ರಮಾಪಿತು |

ನತು ಸರ್ವೈರ್ವಿಕೇಶೈಶ್ಚಂ ಪಶ್ಯಂತ್ಪಶ್ಯನ್ಮತೋಽಭಿಷಮ್ ||

ಸ್ವಾತ್ಮಾನಮನ್ಯನ್ಮುಕ್ತೇಶಂ ಪಶ್ಯತ್ಸೇವ ಹಿ ಸರ್ವದಾ || ಅನುಬ್ರಾಹ್ಮಣ ||

ಪಾತ್ರರ್ಥ :- ರಮಾದೇವಿಯು, ಎಲ್ಲಾ ಜನಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಯಾವಾಗಲೂ ಪರಮಾತ್ಮನನ್ನು ನೋಡುವವಳಾದಾಗ್ಯೂ, ಇತರ ಜ್ಞಾನಿಗಳಿಗಿಂತಲೂ ಅಧಿಕವಾಗಿ ಶ್ರೀಹರಿಯನ್ನು ಹಾಣುವವಳಾದರೂ, ಸಮಗ್ರವಾಗಿ ಸಕಲ ವಿಶೇಷಗಳ ಸಹಿತವಾಗಿ ರಮಾದೇವಿಯೂ ಕೂಡ ಪರಮಾತ್ಮನನ್ನು ಹಾಣುವುದೇ ಇಲ್ಲ.

ಚತುರ್ಮುಖನಾದರೋ :-

ಬ್ರಹ್ಮಾ ತು ಸರ್ವಗಂ ಪಶ್ಯತ್ ಗುಣಾನಪ್ಯನ್ಯತೋಽಧಿಕಮ್ |
 ಪತು ಸರ್ವೇಷು ಕಾಲೇಷು ತಥಾ ಪಶ್ಯತ್ಸಮುಕ್ತಗಃ ||
 ಏ ರಮಾವದ್ವಿಶೇಷಾಣಾಂದರ್ಶನಂ ಶಕ್ಯಯಾತ್ ಕೃಚಿತ್ |
 ಸ್ಯಾತ್ಪಾಪಮಕ್ಷಲ್ಯ ಸದಾ ವಿಶೇಷ್ಯರವಿರ್ದಿಶತಿ | ಪಶ್ಯತ್ಕಂಠಃ | (ಅನುವ್ಯಾಖ್ಯಾನ)

ಪಾತ್ರರ್ಥ :- ಮುಕ್ತನಾದ ಚತುರ್ಮುಖ ಬ್ರಹ್ಮನು ಸರ್ವತ್ರವ್ಯಾಪ್ತನಾದ ಶ್ರೀಹರಿಯನ್ನು ನೋಡುತ್ತಾನೆ. ತನಗಿಂತಲೂ ನ್ಯೂನನಾದ ಸ್ವಾತ್ಮಾದಿ ದೇವತೆಗಳಿಗಿಂತಲೂ ಅಧಿಕವಾಗಿ ಶ್ರೀಹರಿಯ ಗುಣಗಳನ್ನು ತಿಳಿಯುತ್ತಾನೆ. ಹಾಣುತ್ತಾನೆ. ಮುಕ್ತನಲ್ಲದ ಬ್ರಹ್ಮನಾದರೋ ಎಲ್ಲಾ ಕಾಲಗಳಲ್ಲೂ ಮುಕ್ತಬ್ರಹ್ಮನಂತೆ ಶ್ರೀಹರಿಯನ್ನು ಹಾಣುವುದಿಲ್ಲ. ರಮಾದೇವಿಯು ಹಾಣುವ ಪರಮಾತ್ಮನ ವಿಶೇಷಾಂಶಗಳನ್ನು ಅವಳಂತೆ ಎಲ್ಲಿಯೂ ಮುಕ್ತಬ್ರಹ್ಮನೂ ಸಹ ಹಾಣಲಾರನು. ಚತುರ್ಮುಖನು ಬ್ರಹ್ಮಾಂಡದ ಒಳಗೂ ಹೊರಗೂ ವ್ಯಾಪ್ತನಾದ ಪರಮಾತ್ಮನ ರೂಪವನ್ನು ನೋಡುತ್ತಾನೆ.

ಸರಸ್ವತಿಯ ವಿಚಾರ :-

ದಾಗೇವಿಶೇಷಾನ್ ಪಾವತೋ ನತು |
 ತೈಗುಣ್ಯಾತ್ಸರತಃಪಶ್ಯೇದ್ಯಾಶ್ರಂ ಶತಗುಣಂ ಹರಿಮ್ ||

ಪಾತ್ರರ್ಥ :- ಚತುರ್ಮುಖನು ಎಲ್ಲಾ ವಿಶೇಷಾಂಶದಲ್ಲೂ ಯಾವಾಗಲೂ ಶ್ರೀಹರಿಯ ಸ್ವರೂಪವನ್ನು, ಶ್ರೀಹರಿಗಿಂತಲೂ ಇತರಾದುದೆಲ್ಲವನ್ನು ರಮಾದೇವಿಯನ್ನೆ ಬಿಟ್ಟು ಇತರಿಗಿಂತಲೂ ಅಧಿಕವಾಗಿ ನೋಡುವವಳಾದಾಗ್ಯೂ ಸಹ, ಅವನು ನೋಡುವಷ್ಟನ್ನು ಅವನ ಪತ್ನಿಯಾದ ಸರಸ್ವತೀ ದೇವಿಯೂ ನೋಡಲಾರಳು.

ಅವಳು ಏನು ಕೂಲಿ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಯಾದ ಬ್ರಹ್ಮಾಂಡ ಪರಿಮಿತವಾದ ದೇಶವನ್ನು ಪ್ರಾರಂಭಿಸಿ ಬ್ರಹ್ಮಾಂಡದ ಒಳಗೆ ವ್ಯಾಪ್ತನಾದ ಹರಿಯನ್ನು ನೋಡುತ್ತಾಳೆ ಮತ್ತು ಬ್ರಹ್ಮಾಂಡದ ಹೊರಗೆ ಮಹಾದಾದಿಗಳ ಅವರಣ ರೂಪವಾದ ತೈಗುಣ್ಯದ ರಶ್ಮಿಯಿಂದ, ಮೇರಿರುವ ಶೋಭಾತ್ಮರ ಪರಿಮಿತವಾದ ದೇಶದಮೇಲಿಗಿ ವ್ಯಾಪ್ತನಾದ ಶ್ರೀಹರಿಯನ್ನು ನೋಡುತ್ತಾಳೆ.

ಗರುಡ :- ಗಿರೀಶೋ ಗರುಡೈವ ತಮೋಮಾತ್ರಗತಂ ಹರಿಮ್ |

ರುದ್ರರು :- ಪಶ್ಯತ್ ವಿಶೇಷಾನಹಿತ ದಾಗೇವ್ಯವ್ಯಾಪ್ತತಃ ||

ಪಾತ್ರರ್ಥ :- ರುದ್ರನೂ, ಗರುಡನೂ ಕೂಡ, ಬ್ರಹ್ಮಾಂಡವರಣವಾದ ತಮೋಗುಣದಮೇಲಿಗಿ ತಮೋಗುಣದಿಂದ ಪರಿಮಿತವಾಗಿರತಕ್ಕ ಪ್ರದೇಶ ವರ್ಯಂತರವಾಗಿರತಕ್ಕ ಶ್ರೀಹರಿಯನ್ನು ನೋಡುತ್ತಾರೆ. ಆದರೆ ಸರಸ್ವತೀ ದೇವಿಯಿಂದ ದೃಷ್ಟವಾದ ಶ್ರೀಹರಿಯ ವಿಶೇಷಾಂಶಗಳನ್ನು ನೋಡಲಾರರು.

ಪಾರ್ವತೀ, ಸುಪರ್ಣೀ (ಗರುಡನ ಹೆಂಡತಿ) ಇವರ ವಿಚಾರ.

ಉಮಾ ಸುಪರ್ಣೀ ಚ ಮಹತ್ಪ್ರಶಂ ಯಾವತ್ ಪಶ್ಯತಿ |

ರುದ್ರದೃಷ್ಟಾನ್ ವಿಶೇಷಾಂಶ್ಚ ಸೈವಪಶ್ಯತ್ ತದಾಚನ ||

ಉಮಾದೇವಿ ಮತ್ತು ಸುಪರ್ಣೀದೇವಿಯರು (ಗರುಡನ ಹೆಂಡತಿ)

ತಾತ್ಪರ್ಯ :- ಬ್ರಹ್ಮಾಂಡವಾಗುವಾದ ಎಲ್ಲಿಯವರೆವಿಗೆ ಮಹತ್ತ್ವದ ವ್ಯಾಪ್ತಿ ಇದೆಯೋ ಅಲ್ಲಿಯವರೆವಿಗೆ ಅಂದರೆ ಮಹತ್ತ್ವದ ಪರ್ಯಂತವಾಗಿ ವ್ಯಾಪ್ತನಾದ ಶ್ರೀಹರಿಯನ್ನು ಕಾಣುವವರಾಗಲೂ, ರುದ್ರದೇವರಿಂದ ಕಾಣಲ್ಪಟ್ಟ ಶ್ರೀಹರಿಯ ವಿಶೇಷಗಳನ್ನು ಎಂದಿಗೂ ನೋಡಲಾರರು.

ಮುಕ್ತರಾದ ದೇವತೆಗಳು :-

ಸ್ವರೂಪಮನ್ಯರೂಪಂಚಿ ಮುಕ್ತಾದೇವಾಃ ಸಮಸ್ತಶಃ ||

ತಾತ್ಪರ್ಯ :- (ಮುಕ್ತಿಯಲ್ಲಿರುವ ದೇವತೆಗಳು) ಮುಕ್ತರಾದ ದೇವತೆಗಳು ಎಲ್ಲರೂ ತಮ್ಮ ತಮ್ಮ ಸ್ವರೂಪವನ್ನೂ, ತಮಗಿಂತಲೂ ಅಧಮರಾದವರ ಸ್ವರೂಪಗಳನ್ನೂ ತಿಳಿಯಬಲ್ಲರು.

ಇಂದ್ರಕಾಮರ ವಿಚಾರ :-

ಇಂದ್ರಶ್ಚ ಕಾಮಶ್ಚ ಬ್ರಹ್ಮಯಾವದಹಂಕೃತಿಃ |

ಪಶ್ಯತಃ ||

ತಾತ್ಪರ್ಯ :- ಇಂದ್ರನೂ, ಕಾಮನೂ ಸಹ ಬ್ರಹ್ಮಾಯಾವರಾಗುವಾದ ಅಹಂಕಾರತತ್ವದವರೆವಿಗೆ ಮಾತ್ರ ಅದು ವರೆವಿಗೆ ವ್ಯಾಪ್ತನಾದ ಪರಬ್ರಹ್ಮನನ್ನು ಕಾಣಲು ಶಕ್ತರೇ ಹೊರತು ಅವಳೆ ಮಿಗಿಲಾಗಿ ವ್ಯಾಪ್ತನಾದ ಶ್ರೀಹರಿಯನ್ನು ಕಾಣಲಾರರು.

ಮನು ಮತ್ತು ದಕ್ಷಾದಿಗಳು :-

ಮನು ದಕ್ಷಾದ್ಯಾಃ ಬುದ್ಧಿತ್ವತ್ಯಕ್ತಂ ಪಂಚಮ್ |

ಪಶ್ಯಂತಿ ||

ತಾತ್ಪರ್ಯ :- ಮನು ಮತ್ತು ದಕ್ಷ ಪ್ರಜಾವತಿ ಮೊದಲಾದವರು ಬುದ್ಧಿ ತತ್ವದವರೆವಿಗೆ ವ್ಯಾಪ್ತನಾದ ಶ್ರೀಹರಿಯ ದರ್ಶನದಲ್ಲಿ ಮಾತ್ರ ಶಕ್ತರು. ಅಲ್ಲಿಯವರೆಗೆ ವ್ಯಾಪ್ತನಾದ ಶ್ರೀಹರಿಯನ್ನು ನೋಡುತ್ತಾರೆ.

ಸೋಮ ಮತ್ತು ಸೂರ್ಯರು :-

ಸೋಮ ಸೂರ್ಯೌತು ಮನಃಶ್ಚಂ ಪರಮೇಶ್ವರಮ್ |

(ಪಶ್ಯತಃ) ||

ಪ್ರಶ್ನಾರ್ಥ :- ಚಂದ್ರನು ಮತ್ತು ಸೂರ್ಯನೂ ಸಹ ಮನಸ್ಸತ್ತದಿಂದ ಪರಿಮಿತವಾದ ದೇಶದಲ್ಲಿ ವ್ಯಾಪ್ತನಾದ ಶ್ರೀಹರಿಯನ್ನು ಹಾಣುವರು.

ಇತರ ದೇವತೆಗಳು :-

ಅನ್ನೇ ಭೂತತ್ವಂ ವಿಷ್ಣುಂ ದೇವಾಃ ಪಶ್ಯಂತಿ ಸರ್ವದಾ |

ಪ್ರಶ್ನಾರ್ಥ :- ಇತರ ದೇವತೆಗಳು ಬ್ರಹ್ಮಾಂಡಾವರಣವಾದ ಪಂಚಭೂತಗಳಲ್ಲಿ ಅಂದರೆ ವೃದ್ಧಿ, ಅಪ್ಪ, ತೇಜಸ್ಸು, ವಾಯು, ಅಕಾಶಗಳಲ್ಲಿ ವ್ಯಾಪ್ತನಾದ ಶ್ರೀಹರಿಯನ್ನು ಯಾವಾಗಲೂ ನೋಡುತ್ತಾರೆ.

ಮತ್ತು :-

ಬಹುಪಾಪಪ್ರವರ್ತನಾ ಮಹತ್ಪತ್ನೇ ಕೃಪಿತ್ ಕೃಪಿತ್ |

ಪ್ರಶ್ನಾರ್ಥ :- ಅನೇಕ ಪಾಪ ಪರ್ವಗಳಲ್ಲಿ ಆಚರಿಸಲ್ಪಟ್ಟ ಪಾಪನ ಸಂಪತ್ತಿನಿಂದ ಎಲ್ಲೋ ಕೆಲವು ಕೆಲವು ಹಲಗಳಲ್ಲಿ ಮಾತ್ರ ಮಹತ್ಪತ್ನಿರತತ್ವ ವಿಷ್ಣುವನ್ನು ನೋಡುತ್ತಾರೆ.

ಇತರರು ಕೆಲವರು :-

ಅನ್ನೇ ಭವ ಯಥಾಯೋಗಮಂಧಾಂಶರ್ವಾರ್ತಿಸಂ ಹರಿಮ್ |

ಪ್ರಶ್ನಾರ್ಥ :- ಇತರರು ಕೆಲವರು ಅವರವರ ಯೋಗ್ಯತಾನುಸಾರವಾಗಿ ಬ್ರಹ್ಮಾಂಡದ ಒಳಗೆ ಇರತಕ್ಕ ಪರಿಯನ್ನು ಹಾಣುತ್ತಾರೆ.

ಮತ್ತೆ ಕೆಲವರು :-

ಶ್ವೇತವೀರವತಿಯವ ಪದ್ಮದೇವಾನ್ನೇ ತು ಕೇಚನ |

ಪ್ರಶ್ನಾರ್ಥ :- ೧. ಕೆಲವರು ಶ್ವೇತವೀರವತಿಯನ್ನು ಮಾತ್ರನೋಡುತ್ತಾರೆ.

೨. ಕೆಲವರು ತಮ್ಮ ಪದ್ಮದೇವಿಯವ ಒಳಗೆ ಇರುವ ಭಾವಂತನ ರೂಪವನ್ನು ಹಾಣುತ್ತಾರೆ.

೩. ಇನ್ನೂ ಇತರರು ಕೆಲವರು ಶ್ವೇತವೀರವತ್ಯೆ ಕ್ಷುಪ್ತಿಯಾದ ಶ್ರೀಹರಿಯನ್ನು ತಮ್ಮ ಪದ್ಮದೇವಿಯವರಲ್ಲಿಯೇ ನೋಡುತ್ತಾರೆ.

ಇನ್ನೂ ಕೆಲವರು :-

ವಾಚಪದೇ ತತ್ಪ್ರಾಪ್ತ ಕೇಚಿತ್ಕೃತಿ ಕೇಶವಮ್ |

ಪ್ರಶ್ನಾರ್ಥ :- ಇನ್ನೂ ಕೆಲವರು ತಮ್ಮ ಪದ್ಮದೇವಿಯವರಲ್ಲಿಯೂ ಸಹ ಕೆಲವು ವೇಳೆಯಲ್ಲಿ ಶ್ರೀಹರಿಯನ್ನು ನೋಡುವರು.

ಉಮಾ ಯಾವದನಂತಾಶಾನ್ ಪೂರ್ವಾಧ್ಯಕ್ಷೇಭ್ಯ ವಿವಶು |

ವಿಶೇಷಾನ್ ವಾಸುದೇವಸ್ಯ ಪಶ್ಯಾದುಕ್ತಾ ವಿಚಕ್ಷತೇ ||

ಶಕ್ಯಮಾದಯತ್ಸೈವ ವಿಶೇಷಾನ್ ಬ್ರಹ್ಮಣ ಸ್ವಿತಾನ್ |

ಉಮಾದಿಭಿಃ ಪ್ರಬುದ್ಧೇಭ್ಯಃ ಶತಾಂತಾನೇವ ಚಕ್ಷತೇ || ಅನುಷ್ಠಾಪನ ||

ಅಭಿಪ್ರಾಯಗಳ ಸಂಗ್ರಹ :- ಅಚಂತ್ಯಾದ್ಭುತ ಶಕ್ತಿಸಂಪನ್ನನಾದ ಅನಂತ ಕಲ್ಯಾಣಗುಣಪರಿಪೂರ್ಣನಾದ ಸಕಲ ದೋಷರೂಪನಾದ ಶ್ರೀಹರಿಯು ವರ್ತನವನ್ನು ಪವಯ್ಯುವವರಲ್ಲಿಯೂ ಸಹ ದೇವತಾರ್ಪಣದಲ್ಲಿನ ತಾರತಮ್ಯವು ಪ್ರಮಾಣ ಮನಗಾಣದ ತೀರ್ಮಾನವಿದೆ.

೧. ಚತುರ್ಮುಖ ಪ್ರಹ್ಲಾದ :- ಪ್ರಹ್ಲಾದದ ಒಳಗೂ ಹೊರಗೂ ಇರತಕ್ಕ ಶ್ರೀಹರಿಯ ರೂಪಗಳನ್ನು ನೋಡುತ್ತಾನೆ.

೨. ಸರಸ್ವತಿಯು :- ಐವತ್ತು ಕೋಟಿ ವಿಸ್ತೀರ್ಣವಾದ ಪ್ರಹ್ಲಾದ ಪರಿಮಿತವಾದ ಪ್ರದೇಶವನ್ನು ಪ್ರಾರಂಭಿಸಿ - ಬಲ - ತೇಜಸ್ಸು - ವಾಯು - ಅಕಾಶ - ಅಹಂಕಾರತತ್ವ - ಮಹತ್ತತ್ವ - ತ್ರಿಗುಣ ಪ್ರದೇಶಗಳಲ್ಲಿ ಕ್ರಮವಾಗಿ ಒಂದರಿಂದ ಒಂದು ಹತ್ತುವಾಲು ಅಧಿಕವಾಗಿರತಕ್ಕ ಪ್ರಹ್ಲಾದಾವರಣಗಳಲ್ಲಿ ವ್ಯಾಪ್ತವಾದ ಮಹತ್ತತ್ವದಿಂದ ಮೇಲಿನ ಭಾಗದಲ್ಲಿ ಶತೋತ್ತರವಾದ ಪರಿಮಿತ ದೇಶದ ಪರ್ಯಂತವಾಗಿ ಇರತಕ್ಕ ವ್ಯಾಪ್ತನಾದ ಶ್ರೀಹರಿಯನ್ನು ನೋಡುತ್ತಾರೆ.

೩. ಗರುಡ ರುದ್ರರು :- ಮಹತ್ತತ್ವಕ್ಕೆ ಅಪರಣಭೂತವಾದ ಅದರಿಂದ ಹತ್ತು ವಾಲು ಅಧಿಕವಾದ ತಮೋಗುಣದಿಂದ ಪರಿಮಿತವಾದ ದೇಶಪರ್ಯಂತ ಇರತಕ್ಕ ವಿಷ್ಣುವನ್ನು ನೋಡುತ್ತಾರೆ.

೪. ಪಾರ್ವತೀ ಸುಪರ್ಣೀದೇವಿಯರು :- ತಮೋಗುಣದಿಂದ ಪರಿಮಾಣದಲ್ಲಿ ಹತ್ತು ವಾಲು ಕಷ್ಟಿಯಾದ ಮಹತ್ತತ್ವದಿಂದ ಪರಿಮಿತವಾದ ದೇಶದವೇಗೇನೇ ಇರತಕ್ಕ ಶ್ರೀಹರಿಯನ್ನೇ ನೋಡುವರು.

೫. ಇಂದ್ರನೂ ಕಾಮನೂ :- ಮಹತ್ತತ್ವದ ದೇಶದಿಂದ ಪರಿಮಾಣದಿಂದ ಹತ್ತು ವಾಲು ಕಷ್ಟಿಯಾದ ಅಹಂಕಾರ ತತ್ವದಿಂದ ಪರಿಮಿತವಾದ ದೇಶಪರ್ಯಂತವಾಗಿ ಇರತಕ್ಕ ಶ್ರೀ ವಿಷ್ಣುವನ್ನು ನೋಡುವರು.

೬. ಮನುಭೃಹ್ಮತ್ಯಾದಿಗಳು :- ಅಹಂಕಾರತತ್ವದ ದೇಶದಿಂದ ಪರಿಮಾಣದಿಂದ ಹತ್ತು ವಾಲು ಕಷ್ಟಿಯಾದ ಬುದ್ಧಿತ್ವದಿಂದ ಪರಿಮಿತವಾದ ದೇಶದವರೆವಿಗೆ ಇರತಕ್ಕ ವಿಷ್ಣುವನ್ನು ನೋಡುತ್ತಾರೆ.

೭. ಚಂದ್ರನು ಸೂರ್ಯನು :- ಬುದ್ಧಿ ತತ್ವದ ದೇಶದಿಂದ ಪರಿಮಾಣದಿಂದ ಹತ್ತು ವಾಲು ಕಷ್ಟಿಯಾದ ಮನ್ಯತ್ವದಿಂದ ಪರಿಮಿತವಾದ ದೇಶದವರೆವಿಗೆ ಇರತಕ್ಕ ವಿಷ್ಣುವನ್ನು ನೋಡುತ್ತಾರೆ.

೮. ಮುಗ್ಧಾದಿಗಳು :- ಕ್ರಮವಾಗಿ ಪರಿಮಾಣದಿಂದ ಹತ್ತು ವಾಲು ಕಷ್ಟಿ ಆದ ಅಕಾಶ, ವಾಯು ಮೊದಲಾದ ಭೂತಗಳಿಂದ ಪರಿಮಿತವಾದ ದೇಶದ ಪರ್ಯಂತವಾಗಿ ವ್ಯಾಪ್ತನಾದ ಶ್ರೀಹರಿಯನ್ನು ಯೋಗ್ಯತಾನುಸಾರವಾಗಿ ನೋಡುತ್ತಾರೆ.

೯. ಶ್ರೀಹರಿಯ ವ್ಯಾಖ್ಯಾರ್ಥಗಳಂತೆಯೇ ಬೇರೆ ಬೇರೆ ಪರಮಾತ್ಮನ ಧರ್ಮಗಳನ್ನು ಲಕ್ಷ್ಮೀ ಮೊದಲಾದ ದೇವತೆಗಳು ತಾರತಮ್ಯದಿಂದಲೇ ನೋಡುವರು.

ಇದರಲ್ಲೂ ಸಹ ಶ್ರೀ ಮಹಾಲಕ್ಷ್ಮೀದೇವಿಯು ಎಷ್ಟೆಷ್ಟು ಶ್ರೀ ಮಾಯದೇವನ ಗುಣಗಳನ್ನು ನೋಡುತ್ತಾಳೆಯೋ ಅಷ್ಟರಲ್ಲಿ ಅನಂತಾನಂತ ಪ್ರಕಾರಗಳಾಗಿ ವಿಭಕ್ತಗಣದ ಗುಣಗಳಲ್ಲಿ ಒಂದೇ ಭಾಗವನ್ನು ಬ್ರಹ್ಮನು ನೋಡುತ್ತಾನೆ.

ಪರಶ್ವತಿಯು ಬ್ರಹ್ಮನ ನೋಡತಕ್ಕ ಅನಂತ ಪ್ರಕಾರವಾಗಿ ವಿಭಕ್ತವಾದ ಭಾಗದಲ್ಲಿ ಒಂದೇ ಭಾಗವನ್ನು ನೋಡುತ್ತಾಳೆ.

ಇದೇ ರೀತಿಯಾಗಿ ಗರುಡಶೇಷಮುದ್ರೆಯೂ ಶ್ರೀಹರಿಯ ಗುಣಗಳನ್ನು ನೋಡುವುದರಲ್ಲಿ ತಾರತಮ್ಯವು ಇರುತ್ತದೆ.

ವಾರ್ವತಿಯೂ ಸಹ ಎಷ್ಟು ಶ್ರೀಹರಿಯ ಗುಣಗಳನ್ನು ನೋಡುವಳೋ ನೂರು ಪ್ರಕಾರವಾಗಿ ವಿಭಕ್ತವಾದ ಅಷ್ಟು ಗುಣಗಳ ಒಂದೇ ಭಾಗವನ್ನು ಇಂದ್ರನು ನೋಡುತ್ತಾನೆ.

ಅನಂತಧಾವಿಭಕ್ತವಾದ ಆ ಭಾಗದಲ್ಲೂ ಸಹ ಒಂದೇ ಭಾಗವನ್ನು ಅನ್ನಾಭಿಮಾನಿ ಅನಿರುದ್ರನು ನೋಡುತ್ತಾನೆ.

ಹೀಗೆಯೇ ಪ್ರಮನಿಸೂ, ಚಂದ್ರನಿಸೂ, ಮರುಗನಿಸೂ ಅಗ್ನಿಸೂ, ಮಿತ್ರನಿಸೂ, ವರ್ಚಸ್ವನಿಸೂ, ಸ್ವಾಹಾದೇವಿಸೂ, ಉಪಾದೇವಿಸೂ, ವೃಷಭನಿಸೂ ಶ್ರೀಹರಿಯ ಗುಣಗಳನ್ನು ನೋಡುವುದರಲ್ಲಿ ಪ್ರಾಸ್ತಮವನ್ನು ತಾರತಮ್ಯಾನು ಸಾರವಾಗಿ ತಿಳಿಯಬೇಕು.

೧೦. ವಿಧವಾದ ಸಾಧನ ತಾರತಮ್ಯದಿಂದ ಮೋಕ್ಷದಲ್ಲಿನ ತಾರತಮ್ಯವು ತಿಳಿದು ಬರುವುದು, ಮಾತ್ರವಲ್ಲದೆ ಆ ಶ್ರೀಹರಿಯ ಆಗಮ್ಯವಾದ ಮಹಾಮಹಿಮೆಯು ಎಷ್ಟು ಅಚಿಂತ್ಯವೆಂಬುದೂ ಸಹ ಗೊತ್ತಾಗುತ್ತದೆ. ಇವೆಲ್ಲಾ ಶ್ರೀಹರಿಯ ಸ್ಫೋಕ್ತಮತ್ತಕ್ಕೆ ಮಂಜೋಪಗಾಳಿ ಆಗಿವೆ.

“ವೇದೈಶ್ಚ ಮಂಚರಾತ್ಮೈಶ್ಚೈವೋ ನಾರಾಯಣಃ ಪಠಃ |

ಮಂಚರಾತ್ಮಂ ಚ ವೇದಾಶ್ಚ ವಿದ್ಯೇತ್ಯೇವ ವಿಧೀಯತೇ” || ೧೨ ನಾರಾಯಣ ಶ್ಲೋಕ ||

ಪಾಶ್ಚರ್ಯ :- ಸ್ಫೋಕ್ತಮಾದ ಶ್ರೀಮನ್ನಾರಾಯಣನು ಸಕಲ ವೇದಗಳಿಂದಲೂ ಅದರ ಅರ್ಥ ವಿಮರ್ಶ ರೂಪವಾದ ಮಂಚರಾತ್ಮದಿಂದಲೂ ತಿಳಿಯಲ್ಪಟ್ಟು ಧ್ಯಾನ ಮಾಡಲ್ಪಡತಕ್ಕವನಾಗಿದ್ದಾನೆ. ವೇದಗಳೂ ಅದರ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನ ರೂಪವಾದ ಮಂಚರಾತ್ಮವೂ ಒಂದೇ ಪ್ರತಿವಾದವಾದ ಒಂದೇ ವಿಧಿಯಾಗಿವೆ.

“ಸರ್ವಾಣ್ಯೇವಾನ್ ಸೇತಿಹಾಸಾನ್ ಸರ್ವೋಪಾನ್ ಸಯುಕ್ತಿಕಾನ್ |

ಸಮಂಚರಾತ್ಮಾನ್ವಿಜ್ಞಾಯವಿಹ್ನುಗಳೇಯಃ ಸಚಿದ್ವಿದಾ || ೧೩ ಬ್ರಹ್ಮತರ್ಕ ||

ತಾತ್ಪರ್ಯ :- ಇತಿಹಾಸಗಳ ಸಹಿತವಾಗಿ, ಪುರಾಣಗಳಲ್ಲಿನ ಉಪಾಖ್ಯಾನಗಳೊಡನೆ, ವೇದಾನುಸಾರಿಗಳಾದ ಯುಕ್ತಿಗಳಿಂದ, ಪಂಚರಾತ್ರಸಹಿತವಾಗಿ ಸಕಲ ವೇದಗಳಿಂದ ವಿಷ್ಣುವು ತಿಳಿಯಲ್ಪಡುತ್ತವೆನೆ ಹೊರತು ಅವತತಃ ಕೇವಲ ವೇದವಾಕ್ಯದಿಂದ ವಿಷ್ಣುವಿನ ಜ್ಞಾನವು ಆಗುವುದಿಲ್ಲವೆಂದು ಬ್ರಹ್ಮರ್ಷಿವು ಹೇಳುತ್ತರಿದ.

ವಿಷ್ಣು ಸಂಹಿತಾವಚನದಿಂದ ವಿಷ್ಣುವು ಅವನ ಜೈಷ್ಠವ್ಯತ್ರನಾದ ಬ್ರಹ್ಮನೂ ಸಕಲ ಲೋಕಕ್ಕೂ ಆಪ್ತಕಮರಾಗಿದ್ದಾರೆ. ಇತರ ದೇವತೆಗಳೂ ಮುನಿಗಳೂ ಅವರನ್ನಿರಾಧರಿಸಿ ತಿಳಿದು ಬರುತ್ತದೆ. ಆ ವಚನವು ಈ ರೀತಿ ಇದೆ.

“ಬ್ರಹ್ಮ ವಿಷ್ಣು ಹಿ ಸರ್ವಶ್ರೇಷ್ಠೋಽಪ್ಯುಪ್ಪ ತಮಾಮೃತಃ |

ಅಪ್ರಾಪ್ತದಿಶರೇ ಜೈಯಾ ದೇವಾ ಮುನಯ ವಿವಚ || ಇತಿ ವಿಷ್ಣು ಸಂಹಿತಾಯಾಮ್ ||

ತಾತ್ಪರ್ಯ :- ಶ್ರುತಿವಚನವೂ ಸಹ ಮುಕ್ತಿಯೋಗ್ಯನಾದ ಚೇತನನಿಗೆ ಈ ದುಃಖಮಯವಾದ ಕರ್ಮವಾಶರೂಪವಾದ ಸಂಸಾರದಿಂದ ಬಿಡುಗಡೆಯಾಗಬೇಕಾದರೆ ಸರ್ವೋತ್ತಮನಾದ ಆ ನಾರಾಯಣನ ಪ್ರಸಾದದಿಂದಲೇ ಆಗಬೇಕಾಗಿದೆ. ಬೇರೆ ಉಪಾಯವೇ ಇಲ್ಲ. ಆದಕಾರೂ ಛಕ್ರಿಶ್ರದ್ವೈವಾರ್ಥವಾಗಿ ಆ ಶ್ರೀಹರಿಯ ಶ್ರವಣಮನನ ಧ್ಯಾನಗಳನ್ನು ಮಾಡಬೇಕೆಂದು ಈ ಮುಂದಿನ ಶ್ರುತಿವಚನವು ಪ್ರತಿಪಾದಿಸುತ್ತರಿದ.

“ಯಶ್ಚಪ್ರಸಾದಾತ್ ಪರಮಾತ್ಮಿರೂಪಾತ್ ಅಪ್ರಾಪ್ತಂಸಾರಾತ್ ಮುಚ್ಯತೇ ನಾಪರೇಣ |

ನಾರಾಯಣೋಽಪಿಪರಮೋ ವಿಚಿಂತ್ಯೋಮುಮುಕ್ತಃ | ಕರ್ಮಪಾಪಾದಮುಪ್ಪಾತ್ ||

ಇತಿ ಶ್ರುತಿಃ ||

ತಾತ್ಪರ್ಯ :- ಮೋಕ್ಷಫಲಪ್ರದನಾದ ಶ್ರೀಮನ್ನಾರಾಯಣನು, ಯಾರು ತನ್ನ ಗುಣೋತ್ಕರ್ಷವನ್ನು ಚೆನ್ನಾಗಿ ತಿಳಿದಿರುವನೋ ಅಂತಹ ಜ್ಞಾನಿಯ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ತುಂಬಾ ಪ್ರೀತಿಯುಳ್ಳವನಾಗಿರುತ್ತಾನೆ. ಪರಮಾತ್ಮನ ಗುಣೋತ್ಕರ್ಷ ಜ್ಞಾನವೇ ಅವನ ಪ್ರೀತಿಗೆ ಕಾರಣ ಅಂತಹ ಜ್ಞಾನಿಯ ವಿಷಯದಲ್ಲಿಯೇ ಸುಪ್ರಸನ್ನನಾಗುವನು. ಅವನ ಪ್ರೀತಿವಾತ್ರನಾಗುವವನು ಮೋಕ್ಷ ಪಡೆಯುತ್ತಾನೆ. ಆದಕಾರೂ ಸಕಲ ವೇದಗಳೂ ಅಂತಹ ಸರ್ವೋತ್ತಮನಾದ ಪರಮಾತ್ಮನ ಮಹಿಮೆಯನ್ನು ಹೇಳುವುದರಲ್ಲೇ ಅವನ ಸರ್ವೋತ್ತಮತ್ವದಲ್ಲಿಯೇ ಮಹಾ ತಾತ್ಪರ್ಯವುಳ್ಳವುಗಳಾಗಿವೆ. ಇದನ್ನು ಈ ಕೆಳಗಿನ ಶ್ರುತಿವಚನವು ಹೇಳುತ್ತರಿದ.

“ನ ಪಾದ್ಯತೀಪ್ರೀತಿರೀದ್ಯಶ್ಚ ವಿಷ್ಣೋಃ ಗುಣೋತ್ಕರ್ಷಜ್ಞಾತಂ ಯಾದ್ಯತೀ ಸ್ಥಾತ್ |

ತತ್ಪ್ರೀತಾನುಸ್ಮೋಕ್ತಮಾಪ್ನೋತಿ ಸರ್ವಃ ತತೋ ದೇವಾಃ ತತ್ಪರಾತ್ಮರ್ವ ವಿವ ||

ಇತಿಶ್ರುತಿಃ ||

ತಾತ್ಪರ್ಯ :- ಪರಮಾತ್ಮನ ಮೂಲರೂಪ ಮತ್ತು ವ್ಯಾಪ್ತಿವ್ಯಾಧಿ ಅವತಾರ ರೂಪಗಳ ವಿಷಯವಾಗಿ ವೇದವು ಈ ರೀತಿ ತಿಳಿಸುತ್ತರಿದ.

ಪೂರ್ಣಮದಃ, ಪೂರ್ಣಮಿದಂ, ಪೂರ್ಣಾತ್ ಪೂರ್ಣಂ ಉದಚ್ಯತೇ |

ಪೂರ್ಣಶ್ಚ ಪೂರ್ಣಮಾದಾಯ ಪೂರ್ಣಮೇವಾಪತಿಹೃತೇ ||

ಅರ್ಥ ಮತ್ತು ಅಭಿಪ್ರಾಯ :- ಅರು = ಮೂಲರೂಪವು, ಪೂರ್ಣಂ = ಪೂರ್ಣವಾದುದು, ದೇಶದಿಂದಲೂ, ಕಾಲದಿಂದಲೂ ಗುಣದಿಂದಲೂ ಪೂರ್ಣವಾದುದು, ಇದಂ = ಈ ರೂಪ, ಕೃಷ್ಣಾಪಿ ಅಮಾರೂಪವೂ, ಮೂಲರೂಪದಂತೆಯೇ ಪೂರ್ಣಂ = ಪೂರ್ಣವಾದುದು. ಪೂರ್ಣತ್ = ಪೂರ್ಣವಾದ ಮೂಲನಾರಾಯಣ ರೂಪದಿಂದ, ಪೂರ್ಣಂ = ಪೂರ್ಣವಾದ ಈ ಅಮಾರ ರೂಪವು, ಸುಖ್ಯಾ ಮಾತ್ರದಿಂದ, ಉದ್ಭವತಃ = ಉದ್ಭವ್ಯತಃ = ಒಂದೇ ಆದಾಗ್ಯೂ, ಬಹುಸುಖ್ಯಾಕವಾಗುತ್ತದೆ. ವಿಶೇಷ ಮಹಿಮೆಯಿಂದ ದಶಾಮಾರಾದಿ ರೂಪಗಳಿಂದ ಪ್ರಾಮುಖ್ಯವಿಸುತ್ತದೆ. ಪೂರ್ಣತ್ವ = ಪೂರ್ಣನಾದ ಶ್ರೀಮನ್ನಾರಾಯಣನ, ಪೂರ್ಣಮಿದಮಾದಾಯ = ಪೂರ್ಣವಾದ ಈ ಅಮಾರರೂಪವನ್ನು ಒಂದೆಗಡುಕೊಂಡು, ಆ ಪೂರ್ಣಮೇವಾಮೃತ್ಯುತಃ = ಆ ಮೂಲರೂಪವೇ ಉಳಿದಿರುತ್ತದೆ. ತನ್ನದೇ ಆದ ಪೂರ್ಣವಾದ ಅಮಾರ ರೂಪಕ್ಕೆ ತನ್ನ ಪೂರ್ಣವಾದ ಮೂಲರೂಪದಲ್ಲೇ ಅಪ್ಪಯವನ್ವ (ವಿರೀನತೆಯನ್ನ) ಪಡೆಯುತ್ತಾನೆ.

ಅನಂದಮಯಾದಿಕಥಾವಳಿ ಕೃತ್ವಯೋಷ್ವಪತ್ತಿನ ಪ್ರಹ್ಲಾದ್ವಿಯಲ್ಲಿ ಶ್ರುತವಾಗಿರುವ ಅನ್ನಮಯಾದಿ ಶ್ರುತಗಳಿಂದ ಶ್ರೀಹರಿಯೇ ಪ್ರತಿಪಾದ್ಯನೆಂಬ ವಾಗ್ವೈಯಮಾಸಂಹಿತಾ ಮನವು ಸಾಧಕವಾಗಿದೆ.

“ಅಶ್ವತ್ಥಾತ್ ಸರ್ವರೋಣಾಣಾಂ ಅನ್ನಮಿಹ್ಯುಚ್ಛತಃ ಪಃ |

ಉಪಜೇವ್ಯಕೃಷ್ಣಾತಾನಾಮಿತಿಚಾಕ್ಷಂ ಜನಾರ್ದನಃ || ೧೩ ಯಜುಸ್ಸಂಹಿತಾಯಾಮ್ ||

ಶಾಖ್ಯಾರ್ಥ :- ಸಕಲ ರೋಣಗಳನ್ನು ಮಹಾಪ್ರಳಯಕಾಲದಲ್ಲಿ ಸುಖಿಸುವವನಾದುದರಿಂದಲೂ ಸಕಲ ಪ್ರಾಣಿಗಳೂ ಉಪಜೇವ್ಯನಾದುದರಿಂದಲೂ ಪರಮಾತ್ಮನು “ಅನ್ನಂ” ಎಂಬ ಶಬ್ದದಿಂದ ಕರೆಯಲ್ಪಡುತ್ತಾನೆ. ಶ್ರುತಿಯೂ ಸಹ ಇದೇ ಅಭಿಪ್ರಾಯವನ್ನು ಉಳ್ಳದ್ದಾಗಿದೆ.

“ಅದ್ಯತಃ ಅತ್ರಿ ಚ ಘಾತಾನಿ ತ್ವಾದನ್ನಂತಮುಚ್ಛತಃ” || ೧೩

“ಪರಮಾತ್ಮನು ಅನಂತ ವಸ್ತುವಾದುದರಿಂದಲೇ ಅನಂತ ಕಲ್ಯಾಣಗುಣನೆಂದು ಹೇಳಲ್ಪಡುತ್ತಾನೆ. ಪ್ರತ್ಯೇಕ ಪ್ರತ್ಯೇಕವಾದ ನಾಮಗಳೆಲ್ಲಾ ಅವನ ಗುಣಗಳನ್ನೇ ಹೇಳುತ್ತವೆ” ಎಂದು ಪ್ರಹ್ಲಾದವುರಾಣಮಹನವುಂಟು.

“ಅಪಂತನಾಮಕತ್ವಾಚ್ಚ ಸೋಪಂತಗುಣ ಈರಿತಃ |

ತ್ಯಕ್ತೌ, ನಾಮಾನಿಯತ್ವಾತ್ಪ್ರದ್ವಗಾಸೇವ ಪ್ರಚಕ್ಷತಃ || ೧೩ ಬ್ರಹ್ಮಾಂಡ ||

ವರ್ಣಿತಃ ಸರ್ವರೋಷ್ಯಯೋ ಗುಣಸರ್ವಸ್ವಮೂರ್ತಿಮಾತ್ |

ಸ್ವಂತಶ್ಚೋ ಯದ್ರತಾಸ್ತಮೇ ಸ ವಿಹ್ವಾಃ ಪರಮೋಮತಃ” || ೧೩ ಶ್ರುತಿಃ ||

ಶಾಖ್ಯಾರ್ಥ :- ಸಕಲ ರೋಷವಹಿತನೂ, ಅನಂತಕಲ್ಯಾಣಗುಣಾತ್ಮಕರೇವನೂ, ಸರ್ವತಂತ್ರಸ್ವತಂತ್ರನೂ ಆದ ಯಾವ ಒಬ್ಬನಿಗಿಂತ ಅಧೀನವಾಗಿ ಸಕಲವೂ ಇರುತ್ತದೆಯೇ ಅಂತಹ ಪರಮುಃ ಸರ್ವೋತ್ತಮನೆಂದು ಅಭಿಪ್ರಾಯ.

ಸರ್ವೋತ್ಕೃತಃ ದೇವಮನ್ಯ ವಿಶ್ವೋಃ ಮಹಾಶಾಖ್ಯಯಾಂ ನೈವ ಚಾನ್ಯತ್ರ ಸತ್ಯಮ್ |

ತೋ ವೇದಾಃ ತತ್ವಯಃ ಸರ್ವಾನವ ||

ತಾತ್ಪರ್ಯ :- ದೇವತಾವ್ಯಂಶಕ್ಕೆಲ್ಲಾ ಸ್ವಾಮಿಯಾದ ದೇವತೆವನಾದ ವಿಷ್ಣುವಿನ ಸರ್ವೋತ್ಕರ್ಷದಲ್ಲಿಯೇ ಸರ್ವಸೂಗಮಗಳಿಗೂ ಮಹಾತಾತ್ಪರ್ಯವು, ಬೇರೆ ದೇವತೆಯ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಇಲ್ಲವೆಂದು ಪ್ರಮಾಣ ಮಾಡುವ ತಿಳಿಸುತ್ತಿದೆ.

ಸರ್ವಜ್ಞಂ ಸರ್ವಕರ್ತಾರಂ ನಾರಾಯಣಮನಾಮಯವತ್ ।

ಸರ್ವೋತ್ತಮಂ ಜ್ಞಾಪಯಂತಿ ಮಹಾತಾತ್ಪರ್ಯಮುತ್ ಹಿ ॥ ೧೩

ತಾತ್ಪರ್ಯ :- ಸರ್ವಜ್ಞಮಾಣಿಗೂ ಸರ್ವಜ್ಞನಾದ, ಸರ್ವಕರ್ತನಾದ, ದೋಷರಹಿತನಾದ, ಸರ್ವೋತ್ತಮನಾದ ಪರಮಾತ್ಮನನ್ನು ತಿಳಿಸುತ್ತಿದೆ. ಇದರಲ್ಲೇ ಎಲ್ಲ ಸೂಗಮಗಳಿಗೂ ಮಹಾತಾತ್ಪರ್ಯವು.

ಪರಮಾತ್ಮನ ಮಹಿಮಾಕಿಶಯವನ್ನೂ ಇತರರ ಪರತಂತ್ರತೆಯನ್ನೂ, ಅಸಾಮರ್ಥ್ಯವನ್ನೂ ಶ್ರುತಿವಾಕ್ಯವು ಸ್ಪಷ್ಟಪಡಿಸುತ್ತಿದೆ.

ನಿಷುಪೀದ ಗಣಪತೇ ಗಣೇಷು ತ್ವಂ ಅಹುವಿಪ್ರಕಮಂ ಕವೀನಾಮ್ ।

ನ ಮತೇ ತ್ವತ್ಪ್ರಿಯತೇ ಕಂಚಿನಾರೇ ಮಹಾಮರ್ಕಂ ಮಘವನ್ ಚಿತ್ರಮರ್ಚಿ ।

(ಋತ್ ಸಂ. ೮-೬-೨೬) ೧೩ ಶ್ರುತಿ:

ಅರ್ಥ :- ಹೇ ಗಣಪತೇ = ಎಲೈ ಇಂದ್ರಿಯಗಳ ವ್ಯಂಶಕ್ಕೆ (ಗಣಕ್ಕೆ) ಸ್ವಾಮಿಯಾದ, ಮಘವನ್ = ಧನವಂತನಾದ, ಯಶೋವಂತನಾದ, ಯಜ್ಞಸ್ವಾಮಿಯಾದ, ಭಗವನ್ = ಭಗವಂತನೇ, ನಿರವಧಿಕ ಪದ್ಧುಗೈಶ್ವರ್ಯಕಂಪನ್ನನಾದ ಪರಮಾತ್ಮನೇ; ತ್ವಂ = ನೀನು, ಗಣೇಷು = ನನ್ನನ್ನು ಪೂಜಿಸುವ ಅರ್ಚಕರ ಇಂದ್ರಿಯಗಳಲ್ಲಿ, ನಿಷುಪೀದ = ಚೆನ್ನಾಗಿ ಸ್ಪಷ್ಟಪಡಿಸುತ್ತೀಯೆ. ಅಲ್ಲಿ ಇದ್ದು, ಮಹಾಂ = ಮಹತ್ವದಿಂದ ಕೂಡಿದ, ಮಹಾತ್ಮನಾದ, ಅತ್ಯಂತ ಪೂಜ್ಯನಾದ, ಅರ್ಕಂ = ಅರಂ = ಅಲಂ ಕಂ = ಸುಖಂ ಯಸ್ಯ ಸು = ಪರಮಾನಂದದಿಂದಿರುವ, ಚಿತ್ರಂ = ಆದ್ಯತನಾದ, ಅಶ್ವರ್ಯ ತಮನಾದ, ತ್ವಂ = ನನ್ನನ್ನೇ, ಪೂಜಯಿ = ಪೂಜಿಸಿಕೋ, ನಮೋನೇ (ಪರಮಾತ್ಮನೋನೇ) ಪೂಜ್ಯತೆ ಬೆಂದು ಕೇಳಬೇಡ, ಯಾವ ಕಾರಣದಿಂದ, ಶ್ವಾಮೀದ = ನನ್ನನ್ನೇ, ಕವೀನಾಂ = ಜ್ಞಾನಿಗಳಿಗಲ್ಲ, ವಿವ್ರತಮಂ = ವಿಶೇಷವಾಗಿ ಪ್ರಕೃಷ್ಟತಮನೆಯ (ಕವಿಯಾ = ಜ್ಞಾನಿಗಳು), ಅಮಃ = ಹೇಳುತ್ತಾರೆ, ಅವಕಾರಂ ವಿಗಾಂ ಪೂಜ್ಯತವ್ವ, ಪೂಜಿತವ್ವಾ ನಿಮೋನೇ ಮುಖ್ಯವಾಗಿದೆ. ಮತ್ತೊಬ್ಬರಿಗಿದ್ದ ಯಾವ ಕಾರಣದಿಂದ ತ್ವತ್ಪ್ರತೇ = ನನ್ನ ಹೊರತಾಗಿ, ಅರೇ = ಮೂರದಲ್ಲಾಗಲಿ, ಹತ್ತಿರದಲ್ಲಾಗಲಿ, ಯಾರಿಂದಲೂ, ಕಂಚನ ನ ಶ್ರಿಯತೆ = ಕಂಚಿತ್ತು ಚಲನವೂ ಮಾತಲು ಸಾಧ್ಯವಿಲ್ಲ.

ರುದ್ರ ಸಮಾಶ್ರಿತಾ ದೇವಾಃ ರುದ್ರೋ ಬ್ರಹ್ಮಾಣಮಾಶ್ರಿತಃ ।

ಬ್ರಹ್ಮಾ ಮಾಮಾಶ್ರಿತೋ ನಿತ್ಯಂ ನಾಹಂ ಕಂಚಿದಮಾಶ್ರಿತಃ ॥ ೧೩ ಭಗವದ್ವಚನಮ್ ।

ತಾತ್ಪರ್ಯ :- ದೇವತೆಗಳೆಲ್ಲರೂ ರುದ್ರದೇವನನ್ನು ಆಶ್ರಯಿಸುತ್ತಾರೆ. ಆ ರುದ್ರದೇವರು ಬ್ರಹ್ಮಮುಖನನ್ನು ಆಶ್ರಯಿಸುವವನು. ಆ ಬ್ರಹ್ಮನು ನಿತ್ಯವೂ ಇನ್ನನ್ನು ಆಶ್ರಯಿಸುತ್ತಾನೆ. ನಾನು ಯಾವ ಕಾಲದಲ್ಲೂ ದೇವರಲ್ಲೂ ಯಾರನ್ನೂ ಆಶ್ರಯಿಸಿಲ್ಲ.

ಬಲಮಿಂದ್ರಸ್ಯ ಗಿರಿಶಃ ಗಿರಿಶಸ್ಯ ಬಲಂ ಮರುತ್ ।

ಬಲಂ ತಸ್ಯ ಹರಿಃ ಸಾಕ್ಷಾತ್ ನ ಹರೇರ್ಬಲಮನುತಃ ॥ ೧೩ಭಾರತೇ ॥

ತಾತ್ಪರ್ಯ :- ಇಂದ್ರನಿಗೆ ಬಲರೂಪವಾಗಿ ಬಲವ್ರದನಾಗಿ ರುದ್ರನೂ, ರುದ್ರನಿಗೆ ಮುಖ್ಯವ್ರದನೂ, ಆ ಮುಖ್ಯವ್ರದನಿಗೆ ಬಲದಾಯಕನಾಗಿ ಶ್ರೀಹರಿಯೂ ಇರುತ್ತಾರೆ. ಆದರೆ ಶ್ರೀಹರಿಗೆ ಅವನೇ ಸರ್ವೋತ್ತಮನಾಗಿ ಸರ್ವತಂತ್ರ ಸ್ವತಂತ್ರನಾಗಿರುವುದರಿಂದ ಅವನಿಗೆ ಬೇರೆ ಮತ್ತಾರೂ ಬಲವ್ರದರಿಲ್ಲ.

ಪಂಚರಾತ್ರಂ ಚ ವೇದಾಶ್ಚ ಮೂಲರಾಮಾಯಣಂ ತಥಾ |
ವೃದ್ಧಾಣಾಂ ಭಾಗವತಂ ಭಿವ ಭಾರತಂ ಚ ನ ಭಿದ್ಯತೇ ||
ವಿಕೀರ್ಣಪಿ ಯಥಾ ವಿಕೋ: ಅಧಿಕೃಪ್ರತಿಪಾದನಮ್ |
ತದ್ವತ್ಸಾಣಾಂ ಚ ಕ್ರಮತಃ ಸ ವಿವಾಳೋಽ ನ ಚಾಪರಃ || ೧೩ ಬ್ರಹ್ಮಾಂಡೇ ||

ತಾತ್ಪರ್ಯ :- ಪಂಚರಾತ್ರ, ವೇದಗಳು, ಮೂಲರಾಮಾಯಣ, ಭಾಗವತವೃದ್ಧಾಣಾಂ, ಮಹಾಭಾರತ ಇವೆಲ್ಲವೂ ಶ್ರೀಹರಿಸರ್ವೋತ್ತಮತ್ವದಲ್ಲೇ ಮಹಾತಾತ್ಪರ್ಯವುಳ್ಳವುಗಳಾಗಿವೆ. ತಾರತಮ್ಯತಮದಿಂದ ಆ ಶ್ರೀಹರಿಯ ಭಕ್ತರನ್ನೂ ಪ್ರತಿಪಾದಿಸುತ್ತದೆ. ಇದಕ್ಕೆ ವಿರುದ್ಧವಾಗಿ ಬೇರೆ ಅರ್ಥವು ಅವುಗಳಿಗೆ ಇರುವುದಿಲ್ಲ.

ವಿವೇಕಯುಸಂಹಿತಾಮೃತಾಂ ಸಹ ಸರ್ವತಂತ್ರಸ್ವತಂತ್ರನಾದ ಶ್ರೀಮನ್ನಾರಾಯಣನೇ ಸೃಷ್ಟಿಗೆ ಮುಂಚೆ ಮಹಾಪ್ರಳಯದಲ್ಲಿದ್ದನೆಂದೂ ರಮಾದಿಗಳೆಲ್ಲ ಅವನ ಅಧೀನರಾಗಿದ್ದಾರೆಂದೂ ಪ್ರತಿಪಾದಿಸುತ್ತದೆ.

"ವಿಕೋ ನಾರಾಯಣಾಶ್ಚಾರ್ಣವ್ ಪ್ರಳಯೇ ರಮಯಾ ಸಹ |
ವಿಶ್ವಾತಕುರುಗಾತ್ಮಾಶ್ಚ ಆಶ್ವೇತಿ ಕ್ರುತಿಪೂರಿತಃ ||
ಇದಂ ಸರ್ವಮವೇಶ್ವಾನೌ ಕಾಂಕ್ಷೋ ಗುಣತತ್ಪಥಾ |
ಆಗ್ನೇ, ವಿಮನಮಶ್ವೇತಃ ತದ್ವತ್ಪ್ರಾದ್ಯಮಾಪಿ ಸಾ ||
ವಿದ್ಯಮಾನಾಪಿ ನಾಗ್ಯಾಸ್ತುಗುಣೈರೂಣಾ ತತೋ ಯತಃ ||
ಇಶ್ವೇತರೇಯಸಂಹಿತಾಯಾಮ್ ||

ತಾತ್ಪರ್ಯ :- ಸೃಷ್ಟಿಗೆ ಮುಂಚೆ ಮಹಾಪ್ರಳಯದಲ್ಲಿ ರಮಾದೇವಿಯು ಸಹಿತನಾಗಿ ಸ್ವತಂತ್ರನಾದ ಪರಮಾತ್ಮನೊಬ್ಬನೇ ಇದ್ದನು. ಅವನು ನಿತ್ಯವೂ ವ್ಯಾವೃತ್ತಾದ ಪೂರ್ಣವಾದ ಗುಣಗಳಿಗಿಂತ ಭರಿತನಾದುದರಿಂದ "ಆತ್ಮಾ" ಎಂಬುದಾಗಿ ಕೃತಿಗಳಲ್ಲಿ ಹೇಳಲ್ಪಟ್ಟಿರುತ್ತಾನೆ.

ಕಾಲದಿಂದಲೂ, ಗುಣದಿಂದಲೂ, ಸಹಿತ ಪರಾರ್ಥಗಳಿಗಿಂತಲೂ ಭಿನ್ನವಾಗಿ ಎಲ್ಲಕ್ಕೂ ನಿಯಾಮಕನಾಗಿರುವುದರಿಂದ "ಇದಮಗ್ನಿ ಆಶ್ವತಃ" ಎಂದು ವೇದವು ಪರಮಾತ್ಮನ ದ್ವಿತಂತ್ರಾದಿ ಗುಣಗಳನ್ನು ತಿಳಿಸುವ ವೃಕ್ಷಯಿಂದ ಸ್ವತಂತ್ರನಾದವನು ಒಬ್ಬನೇ ಇದ್ದನೆಂದು ಹೇಳುತ್ತದೆ. ಮಹಾಪ್ರಳಯದಲ್ಲಿ ಪರಮಾತ್ಮನ ಜಿತಿಯಲ್ಲಿ ನಿತ್ಯ ವಿಖ್ಯಾತನಿಖ್ಯಾದ ರಮಾದೇವಿಯು ಇರುವವಾಗಿದ್ದಾಗ್ಯೂ ಪರಮಾತ್ಮನ ಅಧೀನವಾಗಿರುವುದರಿಂದ ಅವನಿಗಿಂತಲೂ ಗುಣಗಳಲ್ಲಿ ಒಬ್ಬನಾಗಿರುವ ವ್ರಯುಕ್ತ (ಕಿಮ್ಮಿ) ವೇದವು ಅವಳನ್ನು 'ಇದ್ವೇತಯ' ಪರಮಾತ್ಮನಂತೆ ಹೇಳಿಲ್ಲ. ಕೇವಲ ಮಾಧೀನವಾಗಿರುವ

ವರಾಹವನ್ನು ಇಲ್ಲವೆಂದು ಹೇಳುವ ವಾದಿಕೆಯು ಉಂಟು. ಆದಕ್ಕೆ ಸ್ವತಂತ್ರವಾಗಿಲ್ಲವೆಂದೇ ಅಭಿಪ್ರಾಯ. ಮಹಾ ವ್ರಳಯದಲ್ಲಿ ರಮಾದೇವಿಯು ಇದ್ದಳು. ನಿತ್ಯವಾದ ಜಡವಾದ ಸೂಕ್ಷ್ಮ ಪ್ರಕೃತಿಯೂ ಇತ್ತು. ಜೀವರೂ ಇದ್ದರು, ಕಾಲವೂ ಇತ್ತು. ದಿಕ್ಕು ಇತ್ತು. ಹೀಗೆ ಬೇರೆಲ್ಲ ವರಾಹಗಳಿದ್ದಾಗ್ಯೂ ಸ್ವತಂತ್ರವಾಗಿಲ್ಲವೆಂದೇ ಅಭಿಪ್ರಾಯ.

ಮತ್ತು ಪರಮಾತ್ಮನಿಗೆ ಸಮರೀಲ. ಅಧಿಕರೂ ಇಲ್ಲ. ಅದಕಾರೂ ಮೇದವು "ವಿಕರ್ಮೇವಾದ್ವಿತೀಯಂ" ಎಂದು ಹೇಳುತ್ತಿದೆ.

ಪರಮಾತ್ಮನಲ್ಲಿ ಸ್ವಗತವಾದ ಭೇದವೂ ಇಲ್ಲ. ಆದ್ದರಿಂದ ಪ್ರತ್ಯವು ಶಾಶ್ವತವೆಂದೂ ಭಾವ್ಯವು ಎಂಬ ವ್ರಮಾಣ ಗ್ರಂಥವು ಹೇಳುತ್ತಿದೆ.

“ವಿಕರ್ಮೇವಾದ್ವಿತೀಯಂ ತತ್ಸಮಾಧಿಕವರ್ಜಣಾತ್ ||

ಸ್ವಗತಾಣಾಂ ಚ ಭೇದಾಣಾಂ ಅಭಾವಾತ್ ಬ್ರಹ್ಮ ಶಾಶ್ವತಮ್ || ಇತಿಭಾವವ್ಯಕ್ತೇ ||

ಅಥವಾ ಶ್ವವ್ಯಕ್ತೇ

ಭೇದಾಬೇದನಿವೃತ್ಯರ್ಥಂ ವಿವರಬೋಧಾರ್ಥಃ |

ಸಮಾಧಿಕನಿವೃತ್ಯರ್ಥಂ ಅದ್ವಿತೀಯಪದಂ ತಥಾ ||

ಭೇದಾಭೇದೇಷು ವಿಕರ್ಮೇಷು ಯತೋ ಅವಯವಿನಿ ಶ್ವತಃ |

ವಿಕರ್ಮೇವೇತ್ಯತಃ ಕ್ಷಾತ್ರ ನಾರಾಯಣಮಿಯಂ ಶ್ವತಃ |

ಸಮೇ ದ್ವಿತೀಯಶಬ್ದಃ ಸ್ವಾತ್ ಇತ್ಯಾತ್ರ ಪರಮಾ ಶ್ವತಃ ||

ಇತಿಶಾಸ್ತ್ರಮಸಂಹಿತಾಯಾಮ್ ||

ಈ ಮೇಲೆ ಕಂಡ ಸಾಮಾನ್ಯತಾಮಯವು “ಸದೇವ ಸೋಮ್ಯ ಇದಮಗ್ರ ಅಗ್ನಿತ್ ವಿಕರ್ಮೇವ ದ್ವಿತೀಯಮ್” ಎಂಬ ಶ್ರುತಿಯಲ್ಲಿರುವ ವ್ರತಿಪದಕ್ಕೆ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನರೂಪವಾಗಿದೆ.

ಏಕಂ = ಅಭಿನ್ನಂ = ಸ್ವಾವಯವದಿನ್ದ, ಘಟಾದಿಗಳು ಒಂದೇ ಆದಾಗ್ಯೂ ಸ್ವಾವಯವಗಳಿಂದ ಭೇದವುಳ್ಳದ್ದಾಗಿ ಕಂಡುಬಂದಿರುವುದರಿಂದ ಅಂತಹ ಅವಯವಭೇದವಾಗಿ ಭೇದಾಭೇದವಾಗಿ ಇಲ್ಲವೆಂಬುದನ್ನು ಹೇಳಲು “ಏವ” ಎಂದು ಶಬ್ದವು ಇದೆ.

ರಮಾದಿಗಳು ಇರುವಾಗ ಸದೇವ ಎಂಬುದು ಹೇಗೆ ಕಂಡುಬಂದೆಯೆಂಬುದಕ್ಕೆ ಉತ್ತರವಾಗಿ “ಅದ್ವಿತೀಯಂ” ಎಂದು ಹೇಳಿದೆ. ಸಮಾನವರ್ಜಿತ, ಅಧಿಕವರ್ಜಿತ, ಎಂಬ ಅಭಿಪ್ರಾಯದ ಅದ್ವಿತೀಯ ಎಂಬ ಪದವು ಕಂಡುಬಂದಿದೆ.

ಸಮರೇ ಇಲ್ಲವಾದಮೇಲೆ ಅಧಿಕರೇಳಿಂದ ಬಂದಾರು ಎಂಬ ಅಭಿಪ್ರಾಯ. ಅಂದರೆ ಸ್ವಾವಯವಗುಣ ಕರ್ಮಾದಿಗಳಿಂದ ಪರಮಾತ್ಮನಿಗೆ ಭೇದವಿಲ್ಲವೆಂಬುದನ್ನು ಸ್ವಗತಭೇದವರ್ಜಿತವನ್ನು ವಿಕರ್ಮವು ತಿಳಿಸುತ್ತಿದೆ.

ಸಮಾನವರ್ಜಿತತ್ವ (ಸಮರೀಲ ಎಂಬುದನ್ನು) ವಸ್ತು ಅದ್ವಿತೀಯವದವು ಹೇಳುತ್ತಿದೆ.

ಇದನ್ನು ಶ್ರೀಮದ್ವಿಠಲನವಿಠಲನವಿಠಲನವಿಠಲನ ಶ್ರೀಮದ್ವಿಠಲನವಿಠಲನ ಉದಾಹರಿಸುತ್ತಾರೆ. ಆ ವಾಕ್ಯಗಳು ಈ ಕೆಳಗೆ ಕಂಡಂತಿವೆ.

“ಋಷಭಾಕ್ಷನ ಇತಿಹಾಸದಂತೆ: ಸರ್ವಜ್ಞವಿಠಲನಾಚಾರ್ಯಃ |
ವೇದವ್ಯಾಖ್ಯಾನಮುಪಾಸ್ಮಿ: ಹಯಾಸ್ತ: ಪುರುಷೋತ್ತಮಃ ||
ಮಂತ್ರಾಣಾಂ ಪುರುಷೋ ದೃಷ್ಟಾ ಸರ್ವೇಶಾಂ ಯತ ವಿವ ತು |
ಋಷಿಣೋಕ್ತಮಿತಿ ಶಾಪು: ಮಂತ್ರೋಕ್ತಂ ಬ್ರಾಹ್ಮಣಾನ್ಯತಃ ||

ತತ್ಪರಾದ್ವಿತೀಯನಾ ಪಶ್ಚಾತ್ಯಂತಾಸ್ತಪೇದಿರೇ |
ಬ್ರಹ್ಮಾದ್ಯಾ ಬ್ರಾಹ್ಮಣಂ ಪಶ್ಚಾತ್ ತೈ: ದೃಷ್ಟಂ ಋಷಿಭಿ: ಪುರುಷಃ ||

ಮಂತ್ರಾಕ್ಷೋಪನಿಷತ್ತಿನ ನಾಕೃತ್ಯಾಸುಮತ್ತಪಃ |
ಪುರುಷಂ ತದ್ವಿಹಾರಾಸ್ಯೇನ ದೃಷ್ಟಂ ಕೇನಚಿದೀಶ್ವರೇ ||

ಎನಾ ಪುರುಷಃ ತತೋ ದೃಶ್ಯೇತ್ ಬ್ರಾಹ್ಮಣಂ ಮುನಿಭಿರ್ಯತಃ |
ಮಂತ್ರಾಕ್ಷೋಪನಿಷತ್ತಿನ ಬ್ರಾಹ್ಮಣಾದುಕ್ತಮಾಸ್ತಪಃ ||

ತತ್ಪರಾಪನಿಷತ್ತೀಷಾ ಯುಕ್ತಾವಸ್ಥಾಧಿಗಮ್ಯತೇ ||

ಇತ್ಯಾದಿ || ಪ್ರಮಾಣವಿವೇಕೇ ||

ಅವಾತತಃ ಅಭೇದ ಪರತ್ವೇನ ತೋರತಃ ವೇದವಾಕ್ಯಗಳೆಲ್ಲವೂ

“ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯೇ ಚ ವಿಶಿಷ್ಟತ್ವೇ ಸ್ಥಾನಮತ್ಯೇಕೋರೂಪಿ |
ಸಾದೃಶ್ಯೇ ಚೈಕತ್ವಾತ್ ಸಮ್ಯಕ್ ಸಾವಕಾಶಾ ಯಥೇಷ್ಟತಃ” ||

ಎಂಬಂತೆ ಇವೆ.

(೧) ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯವಿಂಶ ಅಭೇದ ವ್ಯಮಾರ್ಥ ಉದಾಹರಣೆ:

ಇದೀ ಗ್ರಾಮವನ್ನು ತನ್ನ ಅಭಿವೇಶನ ತೆಗೆದುಕೊಂಡವನನ್ನು ಕುರಿತು “ಅಯಂ ಗ್ರಾಮೋ ಅಯಮೇವ”
ಎಂಬುದಾಗಿ ಅಭೇದವ್ಯಮಾರವು ಕಂಡುಬಂದಿದೆ.

(೨) ವಿವಾದಿಗಳಿಂದ ವಿಶಿಷ್ಟನಾದ ಶೇಷನಾದ ಬ್ರಾಹ್ಮಣನನ್ನು ಅಧಿಕರಿಸಿ “ಅಯಮೇವ ಬ್ರಾಹ್ಮಣೋ ಅಸ್ಮಿ”
ಗ್ರಾಮೇ” (ಈ ಗ್ರಾಮದಲ್ಲಿ ಇವರೇ ಬ್ರಾಹ್ಮಣ ಎಂಬುದಾಗಿ ವೈಶಿಷ್ಟ್ಯವಿವಕ್ಷೆಯಿಂದ ವ್ಯಮಾರವು
ಕಂಡುಬಂದಿದೆ.)

(೩) ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯವಿಂಶ “ಸಾಯಂ ಗೋವೈ ಪೂರ್ವಾಶಾ ಗಮ” (ಸಾಯಂಕಾಲದಲ್ಲಿ ಕೊಟ್ಟೆಗೆಯ್ದು ಹಸುಗಳೆಲ್ಲ
ಬಂದಾವು) ಎಂಬುದಾಗಿ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯವಿವಕ್ಷೆಯಿಂದ ವ್ಯಮಾರವು ಕಂಡುಬಂದಿದೆ.

(೪) ಮತ್ಯೇಕವಿವಕ್ಷೆಯಿಂದ ವ್ಯವ್ಯಮಾರವು “ಪೂರ್ವಂ ಪರಾಂತರಮಿತ್ಯಾ” ಬ್ರಾಹ್ಮಣಃ ಇತರೋ
ಪೂರ್ವಾಶಾ” ಎಂಬುದಾಗಿ ವ್ಯವ್ಯಮಾರವು ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯವೇ ಇದೆ

- (೫) ಸಾಧುಶ್ರಮಿಸುತ್ತಿರುವ ವ್ಯಕ್ತಿಯವರನ್ನು (ಅಭೇದ ವ್ಯವಹಾರವು) ಅಗ್ನಿಮಾರ್ಗವಾಚಕ. ಸುಖೋ ದೇವದತ್ತ; ಇತ್ಯಾದಿ ವ್ಯವಹಾರಗಳು ಹೇರಳವಾಗಿವೆ.
- (೬) ವೇದದಲ್ಲಿರುವ ವ್ಯಕ್ತಿಯವರನ್ನು ಅಪಾಕತ ಕೋಯಿತ್ ಅಭೇದವಾಗಿ ವ್ಯವಹಾರಗಳು ಹೇರಳವಾಗಿವೆ. ವ್ಯಕ್ತಿಗಳಿಗಾಗಿ ಈ ರೀತಿಯಾದ ಸಮಾಧಾನವಿದೆ.

ತತ್ತ್ವಮುಖ್ಯ ಎಂಬ ವ್ಯಕ್ತಿಯು ಸಾಧುಶ್ರಮಿಸುತ್ತಾನೆ. ಇದನ್ನು ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷವಾಗಿವೆ. ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷವಾಗಿವೆ. "ತದ್ಗುಣಸಾಧುಶ್ರಮಿಸ್ತದೇವಾ ವ್ಯಕ್ತಿಯಾ" (ಪ್ರ. ಸೂ. ೨-೩-೨೯) ಎಂಬ ಸೂತ್ರದಲ್ಲಿ ನಿರ್ಣಯಿಸುತ್ತಾರೆ.

ಭಾಷ್ಯ :- ಜ್ಞಾನಾನಂದಾದಿ ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷಗುಣ ಪವ ಅಥ ಯತಃ ಸಾರ ಸ್ವರೂಪಂ ಅತೋ ಅಭೇದವ್ಯವಹಾರಃ ||

ತತ್ತ್ವದಿಶಾ:- ತದ್ಗುಣಸಾಧುಶ್ರಮಿಸ್ತದೇವಾ ವ್ಯಕ್ತಿಯಾ = ಪರಮಾತ್ಮಗುಣಸಾಧುಶ್ರಮಿಸ್ತದೇವಾ ವ್ಯಕ್ತಿಯಾ ಪರಮಾತ್ಮದೇವ ಸ್ವಭಾವಾತ್ ||

ಅಂದರೆ ಪರಮಾತ್ಮನ ಗುಣಸಾಧುಶ್ರಮಿಸ್ತದೇವಾ ಅಭೇದವ್ಯವಹಾರವು. "ಅಗ್ನಿಮಾರ್ಗ ವಾ" ಎಂಬಂತೆ ವ್ಯವಹಾರವು. ಸರ್ವಥಾ ಅಭೇದವು ಇರುವುದಿಲ್ಲ. ಸಾಧುಶ್ರಮಿಸ್ತದೇವಾ ಭೇದಭೂತವಾಗಿದೆ. ಎಂದು ಅಭಿಪ್ರಾಯ.

"ಸರ್ವಂ ಖಲ್ವಿದಂ ಪ್ರತ್ಯ" ಎಂಬುದು ಸ್ವತಂತ್ರನಿಮಿತ್ತವಾಗಿ ವ್ಯಕ್ತಿಯವರನ್ನು. ಮತ್ತು ವೈಶಿಷ್ಟ್ಯ ನಿಮಿತ್ತವಾದ ಅಭೇದ ವ್ಯವಹಾರವು.

"ಪರೇಷ್ವಯೇ ಸರ್ವ ಏಕಭವಂತೀತಿ" ಎಂಬ ವ್ಯಕ್ತಿಯವರನ್ನು ಸ್ವಾನ್ವೈಕನಿಮಿತ್ತದಿಂದ ಕಂಡುಬಂದಿದೆ. ಅದಕ್ಕಾರೂ ಇದೇ ವೇದದಲ್ಲಿ ಯಾವ ವ್ಯಕ್ತಿಗೂ ಸಹ ಏಕವ್ಯಕ್ತಿಗೆ ಸಾಕ್ಷಾತ್ಕಾರ ಅಭೇದವನ್ನು ಹೇಳುವುದು ಸರ್ವಥಾ ಇರುವುದಿಲ್ಲ. ಎಲ್ಲವೂ ಭೇದವೇ ಆಗಿದೆ ಎಂದು ಪರಿಮಾಣವು.

ಅದರಿಂದ "ಸಯೋ ಹದೈತತ್ಕರಮಂ ಪ್ರತ್ಯ ವೇದ ಪ್ರತ್ಯವ ಫಲಮಿತಿ" ಎಂಬಲ್ಲಿ ಸಾಧುಶ್ರಮಿಸ್ತದೇವಾ ವಿವಕ್ಷಿತವಾಗಿದೆ.

"ಸಂಪ್ರಾಪ್ತ ಪ್ರಾಪ್ತಗುಣ ಭಕ್ತಾ ಕೂಡ್ರೋಷು ಪ್ರಾಪ್ತಗುಣೋ ಭವೇತ್"

ಎಂಬಲ್ಲಿ ಹೇಗೋ ಹಾಗೆ ಇಬ್ಬರೂ ಒಬ್ಬರು. ಪ್ರಾಪ್ತಗುಣವೆಂದರೆ ಮಾತ್ರದಿಂದ ಆ ಪ್ರಾಪ್ತಗುಣ ಅಗಲಾಂ. ಅದರಿಂದ ಯಾವ ಪರಪ್ರಾಪ್ತವನ್ನು ತಿಳಿಯುತ್ತಾನೆಯೋ ಅಂತಹ ಪ್ರಾಪ್ತಗುಣ ಸ್ವಯೋಗ್ಯತಾನು ಗುಣವಾಗಿ ಒಳಗೊಳ್ಳುತ್ತಾನೆ. (ಪೂರ್ಣಗುಣವಾಗಿದೆ) ಎಂದು ಅರ್ಥವು ಹೇಳಲಾಗಿದೆ. ಆ ಪರಪ್ರಾಪ್ತಗುಣ ಎಂದಿಗೂ ಅಗಲಾಂ.

ಹಾಗೆಲ್ಲದ ವ್ಯತ್ಯಯ "ಪರಾತ್ಮರಂ ಪುನಃಪುನಃ ದಿವ್ಯಂ" ಎಂಬ ಪೂರ್ವವ್ಯಕ್ತಿ ವಿರೋಧವು ಬರುತ್ತದೆ.

"ಸೋಪಾಕತ ಸರ್ವಾ ವ್ಯವಹಾರಾ ಸಾ ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷಗುಣ ವಿವಕ್ಷಿತಃ"

ಇತ್ಯಾದಿ ಶ್ರುತಿಗಳಿಂದ ಮೋಕ್ಷದಶೆಯಲ್ಲಿ ವಾರಮಾರ್ಗವಾದ ಭೇದವುಂಟುಬಂದಾಗಿ ನಿಶ್ಚಂದೇಹವಾಗಿ ಶ್ರುತಿಯು ಹೇಳುತ್ತದೆ.

ಇದೇ ರೀತಿ "ಸರ್ವಂ ಖಲ್ವಿದಂ ಬ್ರಹ್ಮ" ಎಂಬ ಶ್ರುತಿವಾಕ್ಯಕ್ಕೂ ಭೇದವರವಾಗಿಯೇ ಅರ್ಥವನ್ನು ಹೇಳಬೇಕು.

ಸಕಲ ಜಗತ್ತು ಬ್ರಹ್ಮಾದಿನವೆಂದಾಗಲಿ, ಸಕಲ ಜಗತ್ತಿನ ಗುಣಗಳೂ ಬ್ರಹ್ಮನಿಯಮ್ಯವೆಂದಾಗಲಿ ಅರ್ಥವನ್ನು ಹೇಳಬೇಕು. ಜಡವಾದ ಜಗತ್ತಿಗೆ ಬೇತನಾಭೇದವನ್ನು ಯಾವ ವಂತಿತನೂ ಹೇಳಲಾರ. ಜಡಕ್ಕೆ ಬೇತನಾಭೇದವೇ ಅಸಂಭಾವಿತವಾಗಿರುವಾಗ ಮತ್ತೆ ಬ್ರಹ್ಮಾಭೇದವಂತೂ ಅತ್ಯಂತಅಸಂಗತ. ಆದ್ದರಿಂದ ಅತ್ಯಂತ ಅಸಂಬಂಧವಾದ ಅವಶ್ಯಮಾಣವಾದ ಅಭೇದಾರ್ಥವನ್ನು ಸರ್ವಥಾ ಹೇಳಲು ಶಕ್ಯವಿಲ್ಲ.

ಭವಿಷ್ಯತ್ವವೇ ವಚನವೂ ಸಹ ಇದಕ್ಕೆ ಸುವಾದರೂಪವಾಗಿದೆ.

ಭಿನ್ನಾ ಜೀವಾಃ ಪರೋ ಭಿನ್ನಃ ತಥಾಽಪಿ ಜ್ಞಾನರೂಪತಃ |

ಶ್ವೋಭ್ಯಂತೇ ಬ್ರಹ್ಮರೂಪೇಣ ವೇದವಾದೇಷು ಸರ್ವತಃ || ೧೩

|| ಭವಿಷ್ಯತ್ವವೇ ||

ತಾತ್ಪರ್ಯ :- ಸಮಸ್ತ ಜಗದ್ಗುಣಸದೃಶಗುಣಸ್ವರೂಪತ್ವದ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ "ಸರ್ವಂ ಖಲ್ವಿದಂ ಬ್ರಹ್ಮ" ಎಂದು ಪ್ರಾಜ್ಞರೂಪ ಪರಮಾತ್ಮನಿಗೆ ಸರ್ವಾತ್ಮಕತ್ವವು, ಜಡಜಗದಭೇದವು ಉಕ್ತವಾಗಿದೆ.

ಛಾಂದೋಗ್ಯ ಭಾಷ್ಯದಲ್ಲಿರುವ "ಇದಂ ಬ್ರಹ್ಮಾತಿಶಾಮೀಷ್ಯಾತ್, ಸರ್ವಂ ಪೂರ್ಣಗುಣತ್ವತಃ" ಎಂಬ ವಚನಾನುಸಾರವಾಗಿ ಇದಂ ಪದಕ್ಕೂ ಸರ್ವಂ ಎಂಬ ಪದಕ್ಕೂ ಪರಮಾತ್ಮನಲ್ಲಿ ಮುಖ್ಯವೃತ್ತಿಯನ್ನೇ ಹೇಳಿರುತ್ತಾರೆ. ಅದು ಪರಮಪುನ್ಯಯಾಫಪ್ರಾಯದಿಂದ ಹೇಳಿರುವುದು. ವ್ಯಾಸಪುನ್ಯಯಾಫಪ್ರಾಯದಿಂದ ಗೌಣೇವೃತ್ತಿಯನ್ನು ಇಟ್ಟುಕೊಂಡು ಸಾಧ್ಯಶ್ಯಾದಿಅರ್ಥಪರವಾಗಿ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನ ಮಾಡಲಾಗಿದೆ.

ಜೀವರಲ್ಲಾ ಪರಸ್ಪರ ಭಿನ್ನರು. ಪರಮಾತ್ಮನಿಂತಲೂ ಅತ್ಯಂತಭಿನ್ನರು. ಹೀಗಿದ್ದಾಗ್ಯೂ ಬ್ರಹ್ಮಗುಣ ಸದೃಶಗುಣಸ್ವರೂಪವಾದುದರಿಂದ "ತತ್ತ್ವಮಸಿ" ಇತ್ಯಾದಿ ವೇದವಾಕ್ಯಗಳು ಸಾಧ್ಯಶ್ಯ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಅರ್ಥವೈಭವಗಳಾಗಿವೆ. ಸರ್ವಥಾ ಅಭೇದವು ವೇದಕ್ಕೆ ಅಭಿಪ್ರಾಯವಲ್ಲ. ವೈಲಕ್ಷಣ್ಯ ಎಂಬ ಪ್ರಮಾಣ ಗ್ರಂಥವು ಈ ರೀತಿ ಕಂಡಂತೆ ತಿಳಿಸುತ್ತದೆ.

ಭಿನ್ನಾಂತಶ್ಚೇವ ಜೀವಸ್ಯ ಬಂಧಮೋಕ್ಷಿ ನ ಮೇ ಕೃಚಿತ್ |

ಅಭಿನ್ನಾಂತಾಸ್ತುಮುಕ್ತ್ಯಾದ್ಯಾಃ ತೇಜಸಃ ಕಾಲವನ್ನಿವತ್ ||

ಜೀವಾಃ ಭಿನ್ನಾಂತಕಾಶ್ಚ ತೇಜಸಃ ಪ್ರತಿಬಿಂಬವತ್ || ೧೩ || ಭವಿಷ್ಯತ್ವೇ ||

ತಾತ್ಪರ್ಯ :- ಜೀವರಲ್ಲರೂ ಪರಮಾತ್ಮನ ಭಿನ್ನಾಂತರು. ಮುಕ್ತ್ಯಾದ್ಯವಕಾರಗಳೆಲ್ಲಾ ಭಿನ್ನಾಂತರು. ತೇಜಸಃ ಮಾನಿಯು ಅಭಿನ್ನಾಂತವೇ ಕಾಲಾಗ್ಯಭಿಮಾನಿಯು ಪ್ರಳಯಕಾಲದ ಅಗ್ನಿಯು, ಅಭಿನ್ನಾಂತವು, ಮುಕ್ತಿ, ಪುನರವೇಶನ, ವಿಶೇಷದ ತೇಜಸ್ಸು ಭಿನ್ನಾಂತವು.

ಜಲಾಭಿಮಾನಿಯಾದ ವರುಗನೇ ಅಭಿನ್ನಾಂಶನೇ ಅವ್ಯಕ್ತ ಸಮುದ್ರದ ಅಭಿಮಾನಿ, ಜಲಾಭಿಮಾನಿವರುಗನ ಅಭಿನ್ನಾಂಶನೇ ಸಮುದ್ರಾಭಿಮಾನಿದೇವತೆ.

ಮೂತ್ರ, ಕಲ್ಮಲೋದಕ ಮೊದಲಾದವುಗಳಿಗೆ ಅಭಿಮಾನಿಯಾದ ಅವಶ್ಯಪ್ರದೇವತೆ ಭಿನ್ನಾಂಶವು.

ಅಂದರೆ :-

ಪ್ರಹಾಶಾಭಿಮಾನಿಯ ಅಭಿನ್ನಾಂಶನೇ ಪ್ರಳಯ ಕಾಲಾಗ್ನಿಯ ಅಭಿಮಾನಿ. ಖದ್ಯೋತತೇಜೋಭಿಮಾನಿಯಾದ ಅವಶ್ಯಪ್ರದೇವತೆ ಭಿನ್ನಾಂಶನು.

ಜಲಾಭಿಮಾನಿ ವರುಗನ ಅಭಿನ್ನಾಂಶನೇ ಅವ್ಯಕ್ತಸಮುದ್ರಾಭಿಮಾನಿಯು. ಮೂತ್ರಾದ್ಯಾಭಿಮಾನಿಯಾದ ಅವಶ್ಯಪ್ರದೇವತೆ ಭಿನ್ನಾಂಶನು.

ವೃದ್ಧಿವೃದ್ಧಿಮಾನಿಯಾದ ಧರಾದೇವಿಯ ಅಭಿನ್ನಾಂಶವೇ ಮೇರ್ವಾಭಿಮಾನಿದೇವತೆ ವಿಷ್ಣುಭಿಮಾನನ (ಮಲಾಭಿಮಾನಿ) ಅವಶ್ಯಪ್ರದೇವತೆ ವೃದ್ಧಿವೃದ್ಧಿಮಾನನನಿಯ ಭಿನ್ನಾಂಶ.

ವಾದ್ಯವುರಾಗ ವಾಙ್ಮಳು ರಾಮಾನುಜರ ರತ್ನಾವಳಿ ತಿಳಿಸುತ್ತದೆ.

“ಶ್ರುತ್ಯಾಸಂ ಪರಮಂ ವಿಷ್ಣುಂ ವಿದಿತ್ವಾಪಿ ಸ ರಾಘವಃ |

ದೈತ್ಯಾಸಂ ಮೋಹತಾರ್ಥಾಯ ದರ್ಶಯಾಮಾಸ ಮೂಢತಾಮ್ || ೧೩೩ ||

ಶ್ರುತ್ಯರ್ಥ :- ಶ್ರೀರಾಮಚಂದ್ರನು ತಾನೇ ಸರ್ವೋತ್ತಮನಾದ ವಿಷ್ಣುವೆಂದು ತಿಳಿದ ಸರ್ವಜ್ಞಮೂರ್ತಿಯಾಗಿದ್ದರೂ ದೈತ್ಯರ ಮೋಹಕ್ಕಾಗಿಯೇ ಎನೂ ಅರಿಯದವನಂತೆ ಆಗಾಗ್ಗೆ ತನ್ನ ಅವತಾರ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಅಜ್ಞಾನವನ್ನು ನುತಿಸುತ್ತಾನೆ.

ಇಂದ ಮಹಾವ್ಯಾ ೬೩ ರೀತಿ ೧೩ :-

ಸಿತ್ಯ ವಾರ್ಗಸುಖವಿಷ್ಣುಶ್ವರೂಪೋಽಸೌ ಯತೋ ವಿಭುಃ |

ಅತೋಽನ್ಯರಾಮ ೧೩ತ್ಯಾತ್ಯಾ ತ್ವ ದುಃಖಂ ಕುತೋಽನ್ಯಃ ||

ತಥಾಜಲೋಕಕಿಶ್ಕಿರ್ಥಂ ಅದುಃಖೋ ದುಃಖವರ್ತಿಮ್ |

ಅಂತರ್ಜಿತಂ ಲೋಕಪ್ರಾಪ್ತಾ ಸೀತಾಮಾಸೀತ್ಪರಾ ||

ಕ್ವಾವನಾರ್ಥಂ ವೈರ್ವಾತ್ಸಯಂಧಂ ಸ್ವತ್ವನಿ ಪ್ರಿಯಾ |

ಅಯೋಧ್ಯಾಮಾ ವಿನಿರ್ಗಚ್ಛಿನ್ ಸರ್ವಲೋಕೈಶ್ಚ ಚೇಶ್ವರಃ ||

ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷಂ ತು ತಯಾ ಸಾರ್ಥಂ ಜಗಾಮಾನವಿಂಶಯಃ |

ನಾಶ್ವಿತ್ರಮಾಸುಗತಂ ತ್ರಯೋದಕಾನ್ಯಾಕಮ್ ||

ಪ್ರತ್ಯಲೋಕಸಮಂ ಚೈವ ಸಮಸ್ತಂ ಕ್ಷಿತಿಮಂದಲಮ್ |

ರಾಮೋ ರಾಮೋ ರಾಮ ೧೩ ಸರ್ವೋಪಮುಫವ್ರದಾ ||

ಸರ್ವೋ ರಾಮಮಯೋ ಲೋಕೋ ಯದಾ ರಾಮಸ್ತ್ವನಾಲಯತ್ || ೧೩೩ ||

ತಾತ್ಪರ್ಯ :- ಸರ್ವಸ್ವಾಮಿಯಾದ ಪರಮಾತ್ಮನು ಯಾವ ಕಾರಣದಿಂದ ನಿತ್ಯವಾದ ಪೂರ್ಣಸುಖ, ಪೂರ್ಣ ಜ್ಞಾನಸ್ವರೂಪನಾಗಿರುವನೋ ಅದರಿಂದ ಇವನಿಗೆ ರಾಮ ಎಂಬ ಹೆಸರು ಬಂದಿದೆ. ಆದುದರಿಂದ ಶ್ರೀರಾಮನಿಗೆ ಲೇಖಮಾತ್ರವೂ ದುಃಖವು ಇರುವುದಿಲ್ಲ.

ಆದರೂ ಸಹ ಲೋಕದ ಘಟನಾವಳಿಗಳೆಲ್ಲವು ವ್ಯಕ್ತಿಗೆ ಸುಖದುಃಖಗಳೆಂಬುದನ್ನು ತೋರಿಸಲು, ಲೋಕ ಶಿಕ್ಷಾರ್ಥವಾಗಿ ತಾನು ದುಃಖವಿಲ್ಲದವನಾದಾಗ್ಯೂ ದುಃಖದಲ್ಲಿರುವವನಂತೆ ನುನಿ ಮಾಡಿದ್ದಾನೆ.

ತನ್ನ ಸ್ವಾಧೀನದಲ್ಲಿಯೇ ಮಹಾಲಕ್ಷ್ಮೀಸ್ವರೂಪಳಾದ ಸೀತಾದೇವಿಯು ಯಾವಾಗಲೂ ಇರುವವಳಾದಾಗ್ಯೂ ಅವಳು ಹತ್ತಿರವಿಲ್ಲವೆಂದು ಅವಳನ್ನು ಸ್ಮರಿಸುವವನಂತೆ ವಿಡಂಬಿಸಿದ್ದಾನೆ. ಮಹಾಲಕ್ಷ್ಮೀಸ್ವರೂಪಳೇ ಆದ ಸೀತಾದೇವಿಗೂ ತನ್ನೂ ನಿತ್ಯಸಂಬಂಧವೇ ಇರುವುದೆಂಬುದನ್ನು ತೋರಿಸಲಿಕ್ಕಾಗಿ ಅಯೋಧ್ಯಾದಿಂದ ವನಕ್ಕೆ ತೆರಳುವಾಗ ಸೀತಾದೇವಿಯಸಹಿತವಾಗಿಯೇ ಹೊರಟಿರುತ್ತಾನೆ.

ಶ್ರೀ ರಾಮನು ಹದಿಮೂರು ಸಹಸ್ರವರ್ಷಗಳ ಕಾಲ ರಾಜ್ಯವನ್ನಾಳಿದ ಸಮಯದಲ್ಲಿ ಈ ಭೂಭಾಗವನ್ನು (ಪ್ರತ್ಯ ಲೋಕಕ್ಕೆ ಸಮನಾಗಿ) ಸತ್ಯಲೋಕಕ್ಕೆ ಸಮನಾಗಿ ಸಕಲ ವೈಭವೋಪೇತವಾದುದನ್ನಾಗಿ ಮಾಡಿದನು. ಆ ರಾಮ ರಾಜ್ಯದಲ್ಲಿ ಪ್ರತಿಯೊಬ್ಬರ ಮುಖದಲ್ಲಿಯೂ ರಾಮ, ರಾಮ, ರಾಮ ಎಂಬ ಭಗವನ್ನಾಮವು ನೆಲೆದಾಡುತ್ತಿತ್ತು. ಶ್ರೀರಾಮನಿಂದ ಆಳಲ್ಪಟ್ಟ ರಾಮರಾಜ್ಯವೆಲ್ಲಾ ರಾಮಮಯವಾದ ಲೋಕವೇ ಆಗಿತ್ತು ಎಂದು ಸ್ತುಂದವುರಾಗವು ತಿಳಿಸುತ್ತಲಿದೆ.

ಮತ್ಸ್ಯಪುರಾಣ ಮೊದಲನೆಯ ಶ್ರೀಹರಿಯು ಜ್ಞಾನಾನಂದಮಯ ಸ್ವರೂಪನೆಂದೂ ಅವನನ್ನು ಯತಿಯು ಚಿಂತಿಸಬೇಕಾದ ಪ್ರಕಾರವನ್ನು ತಿಳಿಸುತ್ತಲಿದೆ.

ಶುದ್ಧಸ್ವರೂಪಸಂಕಾಶಂ ವಾಸುದೇವಂ ನಿರಂಜನಮ್ |

ಚಿಂತಯೀತ ಯತೀರ್ನಾಸ್ತಂ ಜ್ಞಾನರೂಪಾದ್ಯತೇ ಹರೇಃ || ಇತಿಮಾತ್ಮೈ ||

ಅಭಿಪ್ರಾಯ :- ಯತಿಯಾದವನು ವಾಸುದೇವರೂಪಿಯಾದ ಶ್ರೀಹರಿಯನ್ನು ಶುದ್ಧವಾದ ಅತ್ಯಂತ ಸ್ವಚ್ಛವಾದ ಸ್ವರೂಪದಂತೆ ಶುದ್ಧ ಮಾರ್ಗವೃಕ್ಷವೆಂದೂ, ಸಕಲ ದೋಷರೂಪಿತನೆಂದೂ ಚಿಂತಿಸಬೇಕು, ಧ್ಯಾನ ಮಾಡಬೇಕು. ಸರ್ವೋತ್ತಮ ನಾದ ಜ್ಞಾನಾನಂದಾತ್ಮಕನಾದ ಶ್ರೀಹರಿಯನ್ನು ಹೊರತಾಗಿ ಬೇರೆಯವರನ್ನು ಸರ್ವೋತ್ತಮರೆಂಬುದಾಗಿ ಚಿಂತಿಸ ಬಾರದೆಂದು ಮತ್ಸ್ಯ ಪುರಾಣ ಮೊದಲನೆಯ ಹೇಳುತ್ತಲಿದೆ.

ಚತುರ್ವೇದ ಶಿಖಾಮಣಿವೂ ಸಹ ಶ್ರೀಹರಿಯ ವಿಚಾರವಾಗಿ ಹೇಳುತ್ತಲಿದೆ.

“ಅನಂದಮಾತ್ರಮುಪರಂ ಪುರಾಣಂ ವಿಶಂ ಸಸ್ಯಂ ಬಹುಧಾ ದೃಶ್ಯಮಾನಮ್ |

ತಮಾತ್ಮಸ್ತಂ ಯೇಷುಹವತ್ಕಂಠಿ ಧೀರಾಃ ತೇಶಾಂ ಸುಖಂ ಶಾಶ್ವತಂ ನೇತರೇಣಾಮ್ ||

ಇತಿ ಚತುರ್ವೇದಶಿಖಾಮಣಿವಾಮ್ ||

ಅಭಿಪ್ರಾಯ :- ಅವ್ಯಕ್ತನಾದ, ಅನಂದೈಶ್ವರನಾದ, ಸದಾಧ್ಯಕ್ಷನಾದ, ಅನಾದ್ಯನಂತನಾದ, ಸರ್ವೋತ್ಕೃಷ್ಟನಾದ, ಸಕಲ ದೋಷರಹಿತನಾದ, ಮತ್ಸರದಿರೂಪಗಳಿಂದಲೂ, ವಿಶ್ವಾದಿರೂಪಗಳಿಂದಲೂ ನಾನಾ ರೂಪಗಳುಳ್ಳವನಾದ ಪರಮಾತ್ಮನನ್ನು ತಮ್ಮ ದೇಹದಲ್ಲಿ ಯಾವ ಜ್ಞಾನಿಗಳು ಸಾಕ್ಷಾತ್ಕರಿಸುವದೋ ಅವರಿಗೆ ಶಾಶ್ವತಸುಖರೂಪವಾದ ಮೋಕ್ಷವು ಲಭಿಸುತ್ತದೆ. ಎಂದು ಚತುರ್ವೇದ ಶಿಷ್ಯಾಚಾರ್ಯನ ಅಭಿಪ್ರಾಯವಾಗಿದೆ.

ಮತ್ತೊಂದು ಶ್ರುತಿವಚನವೂ ಪರಮಾತ್ಮನ ಸ್ವರೂಪದ ಬಗ್ಗೆ ವಿವರಣೆಯನ್ನು ವ್ಯಕ್ತಪಡಿಸುತ್ತದೆ.

ಸಚ್ಚಿದಾನಂದಪೀಠೋಚಾರಿ ಸಚ್ಚಿದಾನಂದಬ್ರಹ್ಮಾಚಾರ್ಯಃ |

ಸಚ್ಚಿದಾನಂದವೇಚಮಸಚ್ಚಿದಾನಂದವಾಚಮ್ || ೧೩೩೩ ||

ಶಾಸ್ತ್ರಾರ್ಥ :- ಪರಮಾತ್ಮನಾದ ಶ್ರೀಹರಿಯು ಜ್ಞಾನಾನಂದಾತ್ಮಕವಾದ ತಲೆಯುಳ್ಳವನು. ಜ್ಞಾನಾನಂದಾತ್ಮಕವಾದ ತೋಳುಗಳುಳ್ಳವನು. ಜ್ಞಾನಾನಂದಾತ್ಮಕವಾದ ದೇಹವುಳ್ಳವನು ಜ್ಞಾನಾನಂದಾತ್ಮಕವಾದ ಪಾದವುಳ್ಳವನು.

ಅಂದರೆ ಪರಮಾತ್ಮನ ಇಡೀ ದೇಹ, ಅವಯವಗಳು ಎಲ್ಲವೂ ಜ್ಞಾನಾನಂದಾತ್ಮಕವಾಗಿ ಆಗಿವೆ ಎಂದು ಅಭಿಪ್ರಾಯ.

ವೊಂದಿ ಶ್ರುತಿವಚನಗಳು ಮತ್ತೊ ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿ ಶ್ರೀಹರಿಯ ಸ್ವರೂಪವನ್ನು ಹೇಳುತ್ತದೆ.

“ಬ್ರಹ್ಮಣಃ ಪದ್ಮನಾಭಂ ಚ ಭೇದದತ್ಯರ್ಥಧರಂ ತಮಃ |

ಭೇದಾಭೇದಪ್ರದರ್ಶಿನಿ ಚ ತತಃ ವಿಮೋಕ್ಷರಂ ವಿಶೇಷ್ ||

ವಿಜ್ಞಾನೀಯಾತ್ಮತೋ ಬ್ರಹ್ಮ ಸದಾ ಸರ್ವಗುಣಾತ್ಮಕಮ್ |

ಗುಣಾನಾಂ ಚ ವಿಶೇಷೋಚ್ಚ ಸ ವಿಭೇದಃ ಕಥಂಚನ ||

ತೇಚ ಸರ್ವೇ ಗುಣಾಃ ಪೂರ್ಣಾಃ ತತ್ಕರೀರಃ ಪರಃ ಸ್ವತಃ |

ಆನಂದಜ್ಞಾನಕಲ್ಪಾದಿದೇಹಂ ವಿಷ್ಣುಂ ತು ಯೇ ಜನಾಃ ||

ಅದೇಹಂ ಭೂತದೇಹಂ ನಾ ವಿದುಃಶ್ಚೇ ಚಾರಂತಮಃ |

ತಥಾ ಪ್ರಕೃತಿದೇಹಜ್ಞಾಃ ಕರ್ಮದೇಹವಿದೋಽಪಿವಾ ||

ತತ್ಪಾದಾನಂದಚಿದ್ವೇಹಂ ಚಿದಾನಂದಶಿರೋಮುಖಮ್ |

ಚಿದಾನಂದಭುಜಂ ಜ್ಞಾನಸುಖೈಕಪದಮಾಂಗುರಿಮ್ ||

ಅಕೇಶಾದಾನಂದಾಗ್ನೇಭಃ ಪೂರ್ಣಾಭಿಮುಖಶಕ್ತಿಶಮ್ |

ಪ್ರತ್ಯೇಕಂ ಚ ಗುಣಾಂಶ್ಚಾಂಶು ಸದಾ ಸರ್ವಗುಣಾತ್ಮಕಾನ್ |

ಜ್ಞಾತ್ವಾ ವಿಮುಚ್ಯತೇ ವಿಶ್ವೇಃ ಪುನಾದಾನ್ಮಾನುಷೋಽಪಿ ಸನ್ || ೧೩೩೪ ||

ಶಾಸ್ತ್ರಾರ್ಥ :- ಪರಬ್ರಹ್ಮನಾದ ಶ್ರೀಹರಿಯು ಆತನ ಗುಣತ್ರಯ ಅವಯವಾದಿಗಳಿಗೂ ಅಭೇದವೇ ತೋರುತ್ತ ಭೇದವಿಲ್ಲದೆಯಿರುವವನು “ಬ್ರಹ್ಮಣಃ ಪದ್ಮನಾಭಃ” ಇತ್ಯಾದಿ ಹರಃಶ್ರುತಿವಾಕ್ಯಗಳು ಪ್ರತಿಪಾದಿಸುತ್ತದೆ.

ಆದುದರಿಂದ ಯಾರು ಪರಬ್ರಹ್ಮನಿಗೂ ಅವನ ಗುಣಗಳಿಗೂ ಭೇದವನ್ನು ತಿಳಿಯುತ್ತಾನೆಯೋ ಅವನಿಗೆ ಅಂಧತಮಸ್ಸು ಎಂಬ ನಿತ್ಯನರಕವಾಗುತ್ತದೆ. ಆದರಂತೆ ಪರಮಾತ್ಮನಿಗೂ ಅವನ ಗುಣಾದಿಗಳಿಗೂ ಭೇದಾಭೇದವನ್ನು ತಿಳಿಯುವವನಿಗೆ ನೀಚಗತಿಯಾದ ತಮಸ್ಸೇ ಆಗುತ್ತದೆ.

ಆದುದರಿಂದ ಪರಬ್ರಹ್ಮನನ್ನು ಸರ್ವದಾ ಸರ್ವಗುಣಾತ್ಮಕನೆಂದೇ ತಿಳಿಯಬೇಕು. ಆ ಪರಮಾತ್ಮನ ಗುಣಗಳಿಗೂ ಸಹ ಪರಸ್ಪರ ಭೇದವು ಇಲ್ಲವಾದಾಗ್ಯೂ ಸಹ ವಿಶೇಷದ ಮಹಿಮೆಯಿಂದ ಭೇದವ್ಯವಹಾರವು ಕಂಡುಬಂದಿದೆ. ಭೇದವ್ಯವಹಾರಕ್ಕೆ ನಿಜವಾದ ಭೇದವು ಇರಬೇಕು. ಘಟಮುಳಗಿದ್ದಂತೆ. ಆದರೆ ಎಲ್ಲಿ ಭೇದವಿಲ್ಲವೆಂದು ವೇದವು ತಿಳಿಸುತ್ತಿರಿದೆಯೋ ಅಂತಹ ಕಡೆ ಭೇದದ ವ್ರತಿನಿಧಿಯಾದ ವಿಶೇಷವು ಭೇದದ ಕೆಲಸವಾದ ವ್ಯವಹಾರವನ್ನು ಉಂಟುಮಾಡುವುದು.

ಪರಮಾತ್ಮನು ಇತರರ ಮತದಲ್ಲಿ ಹೇಳುವಂತೆ ನಿರ್ವಿಶೇಷನಲ್ಲ. ಅವನು ಅನಂತಾನಂತವಿಶೇಷಸಂಪನ್ನನೇ ಆಗಿದ್ದಾನೆ. ಆದಕಾರೂ ನಿತ್ಯಗಣದ ಪೂರ್ಣಗಣದ ಅವನ ಗುಣಗಳೆಲ್ಲವೂ ಅವನ ಶರೀರಾತ್ಮಕಗಳೇ ಆಗಿವೆ. ಆದಕಾರೂ ಜ್ಞಾನಿಗಳು ಪರಮಾತ್ಮನನ್ನು ಅನಂದ, ಜ್ಞಾನ, ಶಕ್ತ್ಯಾದಿ ದೇಹಸ್ವರೂಪನೆಂದು ಹೇಳುತ್ತಾರೆ.

ಈ ರೀತಿ ಜ್ಞಾನಾನಂದಾತ್ಮಕ ದೇಹವನ್ನು ಶ್ರೀಹರಿಯನ್ನು ಯಾರು, ಪರಮಾತ್ಮನಿಗೆ ದೇಹವೇ ಇಲ್ಲವೆಂದು ಹೇಳುವರೋ ಅಥವಾ ನಮ್ಮಂತೆ ಪ್ರಾಕೃತವಾದ ನಶ್ವರವಾದ ದೇಹವನ್ನುಳ್ಳವನೆಂದು ತಿಳಿಯುವರೋ ಅವರಿಗೆಲ್ಲಾ ನಿತ್ಯನರಕವೇ ಗತಿ.

ಜಾಗೆಯೇ ಯಾರು (ದೇವರಿಗೆ) ಪರಮಾತ್ಮನಿಗೆ ಪ್ರಕೃತಿ ವಿಹಾರವಾದ ದೇಹವು ಉಂಟೆಂದು ತಿಳಿಯುವರೋ ನಮ್ಮಂತೆ ಕರ್ಮಾಧೀನವಾದ ಅಂದರೆ ಪ್ರಾರಬ್ಧಕರ್ಮ ಫಲರೂಪವಾದ ದೇಹವುಳ್ಳವನೆಂದು ಹೇಳುವರೋ ಅವರಿಗೂ ಸಹ ದುಃಖಮಯವಾದ ನಿತ್ಯನರಕವೇ ಆಗುತ್ತದೆ.

ಆದಕಾರೂ ಸರ್ವೋತ್ತಮನಾದ ಶ್ರೀಹರಿಯನ್ನು, ಜ್ಞಾನಾನಂದಾತ್ಮಕವಾದ ಶರೀರನೆಂದೂ, ಜ್ಞಾನಾನಂದಾತ್ಮಕವಾದ ಮುಖವುಳ್ಳವನೆಂದೂ, ಚಿದಾನಂದಾತ್ಮಕವಾದ ಭುಜವುಳ್ಳವನೆಂದೂ, ಜ್ಞಾನಾನಂದಾತ್ಮಕವಾದ ಕಾಲು ಮತ್ತು ಬೆರಳುಳ್ಳವನೆಂದೂ ತಲೆಕೂದಲು ಮೊದಲುಗೊಂಡು ಉಗುರಿನ ತುದಿಯವರೆವಿಗೆ ಪೂರ್ಣಸುಖ ಪೂರ್ಣಜ್ಞಾನ ಪೂರ್ಣಶಕ್ತ್ಯಾನೆಂದೂ ವಿಶೇಷಮಹಿಮೆಯಿಂದ ಪ್ರತ್ಯೇಕವಾಗಿ ತೋರತಕ್ಕ ಗುಣಗಳೆಲ್ಲವೂ ಸರ್ವಗುಣಾತ್ಮಕಗಳೆಂದೂ ತಿಳಿದ ಸಾಕ್ಷಿಕನಾದ ಮಾನವನು ವಿಷ್ಣುವಿನ ಪರಮಪ್ರಸಾದದಿಂದ ಈ ದುಃಖಮಯವಾದ ಸಂಸಾರದಿಂದ ಬಿಡುಗಡೆ ಪಡೆದು ಮೋಕ್ಷವನ್ನು ಹೊಂದುತ್ತಾನೆಂದು ಪೊಗಿಶ್ವತಿಯು ಬಹಳ ಮನಮುಟ್ಟುವಂತೆ ವಿಶದವಾಗಿ ಪರಮಾತ್ಮನ ವಿಚಾರವನ್ನು ತಿಳಿಸುತ್ತಿರಿದೆ.

ಮಗ್ಗೇದ ಮಂತ್ರವು (೧೦-೩೧-೬,೯,೮) ಮಹಾವ್ರಳಯಕಾಲದ ಪರಿಯನ್ನು ಹೇಳುತ್ತಿರುವುದಲ್ಲದೆ ಸಕಲ ಭುವನಗಳೂ ಸಹ ಕಡೆಯದಾಗಿ ಒಂದು ತುಲ್ಲುಡ್ಡಿ, ಗಿಡ, ಮರ ಮೊದಲಾದುವುಗಳಿಗೆಲ್ಲಾ ಸಮಿತ್ತಕಾರಾನು, ಮತ್ತೆ ರಾಕ್ಷಸರು ಶ್ರೀಹರಿಯೆಂದೇ ಹೇಳುತ್ತಾ ಪರಮಾತ್ಮನ ಸೃಷ್ಟಿಯ ಮಹಿಮೆಯನ್ನು ಘೋಷಣೆಮಾಡುತ್ತಿರಿದೆ.

ಆ ಮಂತ್ರವು ಈ ರೀತಿ ಇದೆ.

ಅಶ್ವೇದೇಶಾಸುಮತಿಃ ಪಶ್ಯಥಾನಾಭವತ್ಕೃತ್ಯಾಭೂವನಾಗೌ |

ಅಶ್ವಸಂನೀಶಾ ಅಸುರಶ್ಯಯೋನೌ ಸಮಾಸ ಆಭರಣೇ ಅಭ್ರಮಾಣಾಃ ||

ಕಂಪ್ಯದ್ವನಂ ಕ ಉ ಸ ವ್ಯಕ್ಲೃತಃ ಯತೋ ದ್ವಾನಾಶ್ಯಥಿವೀ ವಶ್ಯತಕ್ಷುಃಗಂ |

ಸಸ್ರಸ್ತಾಣೀ ಆವರೇ ಇತಃಕೀಲೇ ಆಹಾನಿ ಫೂರ್ವೀರುಪಸೋಽಪರಂತ ||

ಸ್ವಿತಾವದೇಶಾ ಪರೋ ಅನ್ಯದಸ್ಯುಕ್ತಾಸ ದ್ವಾನಾಥಿವೀಬಿಭರ್ತಿ |

ತ್ವಚಂ ಪವಿತ್ರಂ ಕೃಣಾತ ಸ್ವಧಾವಾನ್ ಯದೀಂ ಸೂರ್ಯಾ ನ ಹರಿತೋ ವಕಂತಿ ||

(ಋಗ್ವೇದ ಮಂ. ೧೦-೭೧-೬,೭,೮.)

ಅರ್ಥ :- "ಅಶ್ವೇತ್ = ವಿಷ್ಣುವಿನ ದೇಶಿಯಿಂದಲೇನೇ, ಪಹಾ, ಸುಮತಿಃ = ಬ್ರಹ್ಮಾದಿದೇವತೆಯ ಸುಬುದ್ಧಿಯು, ಪಪ್ರಥಾನ = ಅತಿಶಯವಾಗಿ ಪ್ರಥಮವಾಗಿ, ಅಭವತ್ = ಆಯಿತು.

ಪಾಶ್ಚರ್ಯ :- ಚತುರ್ಮುಖ ಮೊದಲಾದ ದೇವತೆಗಳಿಗೆ ಪ್ರಧಾನವಾಗಿ ಬುದ್ಧಿಪ್ರೇರಣೆನು ಪರಮಾತ್ಮಾನಾದ ಶ್ರೀವಿಷ್ಣುವೇ ಆಗಿದ್ದಾನೆ. ಚತುರ್ಮುಖವಿಂಗತೂ ಸಾಕ್ಷಾತ್ಪ್ರಾಪ್ತ ಪ್ರಪ್ರಥಮ ಬುದ್ಧಿಪ್ರೇರಣೆನು ಸಾಕ್ಷಾತ್ ಶ್ರೀಹರಿಯೇ ಆಗಿದ್ದಾನೆ.

ಇಯುಕ್ತಿಯ ಅರ್ಥವು ಸಹ ಇದೇ ಆಗಿದೆ.

"ಧಿಯೋ ಯೋ ನಃ ಪ್ರಚೋದಯಾತ್"

ಅರ್ಥ :- ಯಾರು, ನಃ = ನಮ್ಮ, ಧಿಯಃ = ಬುದ್ಧಿಗಳನ್ನು, ಪ್ರಚೋದಯಾತ್ = ಪ್ರೇರಿಸುವನೋ ಅಂತಹ , ಸಮಿತಃ = ಜಗದ್ವಿಮಿತ್ರಕಾರನಾದ, ದೇವ್ಯಃ = ಕ್ರಿಯಾದಿಗುಣವಿಶಿಷ್ಟನಾದ ಪರಮಾತ್ಮನ, ಭರ್ಗಃ = ಜಗತ್ತಿನ ಭರಾ, ಗಮನ ಇವುಗಳಿಗೆ ಕಾರಣವಾದ, ವರೇಣ್ಯಂ = ಶ್ರೇಷ್ಠವಾದ ರೂಪವನ್ನು, ಧೀಮಹಿ = ಚಿಂತಯಾಮಃ ಚಿಂತಿಸುತ್ತೇವೆ.

ಸಕಲ ಚೇತನ ವರ್ಗಕ್ಕೂ ಬಿಂಬರೂಪನಾಗಿಯೂ, ಜಗತ್ತನ್ನು ಧರಿಸುವವನಾಗಿಯೂ, ಜಗತ್ತಿನ ಚಲನ ವಲನದಿಚೇಷ್ಟೆಗಳೆಲ್ಲ ಕಾರಣನಾಗಿಯೂ ಸಕಲಚೇತನರ ಬುದ್ಧಿಪ್ರೇರಣನಾಗಿಯೂ ಇರತಕ್ಕ ಜಗಜ್ಜ್ಞಾನದ ಕಾರಣನಾದ ಆ ಪರಮಾತ್ಮನ ರೂಪವನ್ನು "ಧೇಯಃ ಸದಾ ಸವಿತ್ಯಮಂಡಲಮಧ್ಯಮರ್ತೇ" ಇತ್ಯಾದಿ ಧ್ಯಾನ ಶ್ಲೋಕದಲ್ಲಿ ವರ್ಣಿತ ವಾಗಿರುವ ದಿವ್ಯರೂಪವನ್ನು ಧ್ಯಾನಮಾಡುತ್ತೇವೆ.

ಅನೇನ "ಭೂಮನು = ಪೂರ್ಣನಾದ, ದೇಶದಿಂದ ಪೂರ್ಣನಾದ, ಕಾಲದಿಂದ ಪೂರ್ಣನಾದ ಗುಣದಿಂದ ಪೂರ್ಣನಾದ, ಈ ವಿಷ್ಣುವಿನಿಂದ, ಪೂರ್ವಾ = ಪೂರ್ವತನವಾದ ಹಿಂದಿನ, ಗೌ = ಮೃಲೋಕಕ್ಕೂ ಮತ್ತು ವೃಥಿವೀಲೋಕ ವೃಥಿವೀಲೋಕಕ್ಕೂ, " ಅಭವತ್ = ಆದವು.

ಅಶ್ವ = ಈ ವಿಷ್ಣುವಿನ, ಭೂಮ್ನಾ = ಮಹಿಮೆಯಿಂದಲೇನೇ, ("ಸುಮತಿಃ ಗೌಶ್ಚ ಅಭವತ್" ಇತಿವ ಯೋಜನಾ.)

ಅನುಶ್ಯ = ಅಂತಹ ವಾಯುವಿನ , ಯೋನೌ = ಭಾರ್ಯೆಯಾದ ಭಾರತದೇವಿಯಲ್ಲಿ "ಸಮಾಸೇ" = ಒಂದಾದ, ಅಭರಣೇ = ಆ ಸುಮನ್ಯಾತ್ ಭರಾತ್ಮಾನೇ, ಗರ್ಭೇ = ಗರ್ಭವನ್ನು ಧರಿಸುವ ಕ್ಷಾನ್(ಗರ್ಭದಲ್ಲಿ)

ಬ್ರಿಯಮಾಣಾ = ಧರಿಸಲ್ಪಟ್ಟವಾದ ದೇವತೆಗಳು, ಆಸ್ = ಈ ವಿಷ್ಣುವಿನ ದಶೆಯಿಂದಲೇನೇ "ಸುನೀಲಾ = ಭವಂತಿ, ನೀಲೀಯಂತೆ, ಸಂಪ್ರಿಯಂತೆ, ಇತಿಯಾಮ್ = ಮಹಾವ್ರತಯಾದಲ್ಲಿ ಶ್ರೀಹರಿಯೇ ಎಲ್ಲ ದೇವತೆಗಳನ್ನು ಸಂಹರಿಸುತ್ತಾನೆ. ಸೃಷ್ಟಿಸ್ತುತಿ ಸಂಹಾರರೂಪ ವ್ಯಾಪಾರಗಳೆಲ್ಲ ನಿಮಿತ್ತ ಕಾರಣನು ಶ್ರೀಹರಿಯೇ ಆಗಿರುತ್ತಾನೆ.

ವರಮಾತ್ಮನ ಮಹಿಮೆಯಿಂದಲೇ ದ್ಯುಲೋಕವೃಥವಿಲೋಕಗಳು ಹುಟ್ಟುವೆ. ಇವುಗಳೆಲ್ಲಾ ನಿರ್ಮಾಣವಾಗುವದಕ್ಕೆ ಮುಂಚೆ ಮಹಾವ್ರತಯಾದಲ್ಲಿ, ವನಂ = ಕಾಡು, ಕಿಂವಾ ಆಸಿತ್ = ಏನು ಇತ್ತು, ಕ ಇವ ವೃಕ್ಷ ಆಸ = ಯಾವ ವೃಕ್ಷವು ತಾನೇ ಇತ್ತು, ಕಾಡೂ ಇದ್ದಿಲ್ಲ, ಗಿಡ ಮರ ಬಳಿದಳಾವುವು ಇರಲೇ ಇಲ್ಲ.

ವನಂ ಕಿಂ ಸ್ತುತ್ = ವನಂ = ಕಾಡು, ಕಿಂ ಸ್ತುತ್ ಆಸ = ಯಾರಿಂದ ಹುಟ್ಟಿತು. ಕ ಏವ ವೃಕ್ಷಃ ಆಸ = ಯಾವ ವೃಕ್ಷವೂ ತಾನೇ ಯಾರಿಂದ ಹುಟ್ಟಿತು. ಸ ವೃಕ್ಷಃ = ವನಕ್ಕೆ ಬೇರೆ ಜಾಗದಲ್ಲಿರತಕ್ಕ ಒಂದೊಂದು ವೃಕ್ಷವೂ ಸಹ (ಮರವು ಸಹ) ಕ ಆಸ = ಯಾರಿಂದ ಹುಟ್ಟಿದ.

ಕಿಂಕಾರಣಂ ವನಮಾಸ, ಕಿಂಕಾರಣಾಶ್ಚ ವೃಕ್ಷ ಆಸ = ಇತ್ಯುಪಪತ್ತಃ = ಮಹಾವ್ರತಯಾದಲ್ಲಿ ವನವಾಗಿರಿ, ವೃಕ್ಷವಾಗಿರಿ ಯಾವ ಕಾರಣವುಳ್ಳದ್ದಾಗಿತ್ತು. ಯಾವುದು ಇದ್ದಿಲ್ಲ. ಈ ರೀತಿಯಾದ ಪ್ರಶ್ನೆಗೆ ಉತ್ತರವನ್ನು ಮಂತ್ರವು ಹೇಳುತ್ತಿರಿದೆ.

ಯತಃ = ಯವ ಹರಿಯು ದಶೆಯಿಂದಲೇ, ದ್ಯಾವಾವೃಥವೀ = ದ್ಯುಲೋಕ, ವೃಥವೀಲೋಕ, ಸರ್ವಲೋಕಗಳೂ, ಆ ಲೋಕಗಳಲ್ಲಿರುವ ಜೀತನಾಜೀತನಾತ್ಮಕಗಳಾದ ಸರ್ವವಾರ್ಥಗಳೂ, ನಿಷ್ಠ ತತ್ಕುಃ = ಸಮುತ್ಪನ್ನವಾಗಿವೆ. (ಹುಟ್ಟಿವೆ.)

ಯತಃ = ಯಾವ ಶ್ರೀಹರಿಯಿಂದಲೇ, ಸಸ್ರಸ್ತಾನೇ = ಸ್ಥಾಯಿನಿ, ತನ್ನ ಯೋಗ್ಯತೆಗೆ ತಕ್ಕಂತೆ ಸ್ಥಿರವಾಗಿಯೂ ಇದೆ. ಸ್ಥಿತಿಯನ್ನು ಹೊಂದಿದೆ.

ಅಜರೇ = ಮುಪ್ಪಡರದೇ ಇರುವ ಅಂದರೆ ಅತಿ ದೃಢವಾದ, ದ್ಯಾವಾವೃಥವಿ, ದ್ಯುಲೋಕವೃಥವೀ ಲೋಕಗಳೂ, ಇತ ಊತೀ = ಇವನಿಂದಲೇ ಉಂಟಾಗಿವೆ. ಇವನಿಂದಲೇ ಒಂದೆ, ಇತಾನಿ ವ್ಯಾರ್ಪಿರುಪಾಶ್ಚ, ಅಜರಂತ = ಹಗಲುಗಳು, ಸಂಧ್ಯಾಕಾಲಗಳು ಜೀರ್ಣವಾದವು.

ಅಥವಾ "ವಾತಾಳಮೇತಸ್ಯ ಓ ವಾದಮೂಲಂ ಲೋಮಾನಿ ವೃಣ್ಣಿಪರಯಃ" ಎಂಬ ಸ್ತೋತ್ರಮೊದಂತೆ, ಯತಃ = ಯಾವ ಶ್ರೀಹರಿಯು ಅವಯವಗಳಿಂದಲೇ, ದ್ಯಾವೃಥವೀ ಪದದಿಂದ ಉಪಲಬ್ಧತೆಗಳಾದ ಹದಿನಾಲ್ಕು ಭುವನಗಳೂ ನಿಷ್ಠತತ್ಕುಃ = ನಿಕಾರಂ ಕೃತಾನಿ, ಸುಯಾಗಿ ಸೃಷ್ಟಿಸಲ್ಪಟ್ಟವೋ. ಆ ವೃಥವಿದಿಗಳ ಗುಂಪು ಉಂಟಾಗಿದೆ. ಇತಃ = ಈ ಭೂಮಿಗೆ ಮೇಲೆ ಇರತಕ್ಕ "ಅಜರೇ" = ಸಾಕರಬಹವಾದ ಸಸ್ರಸ್ತಾನೇ = ಸಮ್ರತ್ ತತ್ವವಾದ ವೈಕುಂಠಾದಿಶ್ಚಾನದಲ್ಲಿ, ಊತೀ = ಊತಯೋ ದ್ಯಾವ್ರಯಃ ಯಸ್ಯ ಪರಮಾತ್ಮನಃ = ವೈಕುಂಠದಲ್ಲಿರುವ ಪರಮಾತ್ಮನ ದಶೆಯಿಂದ ಒಂದಿನ ಹಗಲುಸಂಧ್ಯಾಕಾಲಗಳೆಲ್ಲ ಜೀರ್ಣವಾದವು. ಅಂದರೆ ಪರಮಾತ್ಮನು ಒಂದಿನದನ್ನೆಲ್ಲಾ ಸಂಹರಿಸಿದನೆಂದು ತಾತ್ಪರ್ಯ.

ಈ ರೀತಿ ರವಮಾತ್ಮನ ಸ್ವಕೃಪಾಕಾರ ವ್ಯವಾರವನ್ನು ಪುಗ್ಗೇದ ಮಂತ್ರವು ಹೇಳಿರುವುದಿಲ್ಲದ ವರಮಾತ್ಮನಿಗೆ ಸ್ಥಿತೀಶ್ವರವನ್ನು ಪ್ರತಿಪಾದಿಸುತ್ತದೆ. "ನೈತಾವೇನಾ" ಎಂಬ ಮುಂದಿನ ಮಂತ್ರದಿಂದ, ನೈತಾವೇನಾ ಪರಃ ಅನ್ಯದ್ವೈ = ರವಮಾತ್ಮನ ವ್ಯಾಪಾರ ಇಷ್ಟೇ ಮಾತ್ರವಲ್ಲ. ಮತ್ತೊಂದು ವ್ಯಾಪಾರವೂ ಉಂಟು, ಅದೇನೆಂದರೆ ಸಹ ಹಿಂದೆ ಹೇಳಿದಂತೆ ಸ್ವಕೃಪಾಕಾರವೇನಾದ ಆ ವರಮಾತ್ಮನು, ಉಕ್ತಾ = ಭಕ್ತರು ಅವೇಶ್ವರ ಯೋಗ್ಯವಾದುದನ್ನೆಲ್ಲಾ ಪೂರ್ಣಗೊಳಿಸುವಾಗಿಯವನು, ದ್ಯಾವ್ಯವೃಥಿವೈ, ದರ್ಶಿತ = ದೃಷ್ಟಧಿವಿಲೋಕಿತವನ್ನೆ ಧರಿಸಿ ಕಾಮಾಡುತ್ತಾನೆ.

ಯಃ = ಯಾವ, ಸ್ವಧಾವಾನ್ = ಪೂರ್ಣಗೊಳಿಸುವವನಾದ ರವಮಾತ್ಮನೋ, (ತತ್ಸ = ಅವನ) ಸ್ವೈತ್ಯಾ = (ಸ್ವರೂಪಿಯಿಂದ) ಅಂದರೆ ನಿರಂತರವಲ್ಲ. ಆ ವರಮಾತ್ಮನ ಶ್ರವಣಮನಧ್ಯಾನೋಂದ, "ಹೇಷ್ವಃ = ಎಲೈ ಮುಕ್ತಿಯೋಗ್ಯರಾದ ಸಾಕ್ಷಿಕವನರೇ! ತ್ವಚಂ = ನಿಮ್ಮ ಶರೀರವನ್ನು, ಪವಿತ್ರಂ = ಪವಿತ್ರವಾದುದನ್ನಾಗಿ, ಕುರುತ = ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳಿರಿ. ಸರ್ವದಾ ಸದಾಚಾರಯುತರಾಗಿ ಸರ್ವದಾ ಧ್ಯಾನತತ್ಪರರಾಗಿ ನಿಮಗೆ ದೇವರು ಅನುಗ್ರಹಿಸಿರುವ ಮಾನವಜನ್ಮವನ್ನು ಸಾರ್ಥಕಮಾಡಿಕೊಳ್ಳಿರಿ. ಅಥವಾ ಸ್ವಧಾವಾನ್ = ಪೂರ್ಣಗೊಳಿಸುವವನಾದ, ಸಃ = ಆ ವರಮಾತ್ಮನು, ಧ್ಯಾತೃತ್ವೇನ್ = ಧ್ಯಾನ ಮಾಡಲ್ಪಟ್ಟವರಾದರೆ, ಶರೀರಂ ಪವಿತ್ರಂ ಕೋತಿ = ಧ್ಯಾನ ಮಾಡುವ ಮಾನವನ ಶರೀರವನ್ನು ಕುದ್ದಿಗೊಳಿಸುತ್ತಾನೆ. ಯತ್ = ಪವಿತ್ರೀಕರಣದಿಂದ, ಪರಿತಾ = ದಿಕ್ಕುಗಳು, ಸೂರ್ಯಂ ನ = ಸೂರ್ಯನನ್ನು ಧರಿಸುವಂತೆ, ಸದಾ ಭ್ರಮಂತಂ ಅಕ್ಷೀಶೇನೈವ ಪ್ರಹಾ ವಂತಿ = ದಿಕ್ಕುಗಳು ಸೂರ್ಯನನ್ನು ಧರಿಸುವಂತೆ ಪ್ರಹಗಳು ರವಮಾತ್ಮನನ್ನು ಕ್ಷೀಶವಿಲ್ಲದಂತೆ ಸದಾ ಧರಿಸುತ್ತಾರೆ. ನಿರಂತರ ಧ್ಯಾನ ಮಾಡುವ ಆಚಾರ್ಯವೃಥವಾಗುವರು.

ತಾತ್ಪರ್ಯ :- ಕಾಲೋಪನಿಷತ್ತಿನಲ್ಲಿ ವೇದವಾಗಿಯೂ ಹೇಗೆ ಮುಕ್ತಿಯೋಗ್ಯರಾದ ಸಾಕ್ಷಿಕವನನೆಯನ್ನು ಎಚ್ಚರಿಸುತ್ತದೆಯೋ, ದಿವ್ಯಸಂದೇಶವನ್ನು ಅನುಗ್ರಹಿಸುತ್ತಿರುವುದೋ ಅದರಂತೆ ಈ ಪುಗ್ಗೇದವಾಗಿಯೂ ಸಹ ಸದ್ಭಾವನೆಗೆ ತಕ್ಕ ಉಪದೇಶವನ್ನು ನೀಡುತ್ತದೆ ಅದರ ಪ್ರಕಾರವು ಈ ರೀತಿ ಇದೆ.

ಎಲೈ ಸದ್ಭಾವನೇ! ಜೀವೋತ್ತಮನಾದ ಚತುರ್ಮುಖವಿಭಕ್ತನೇ ಮೊದಲಾದ ಸಾಲಜೀವರ ಬುದ್ಧಿವೈರಕನು ಪೂರ್ಣೋತ್ತಮನಾದ ಶ್ರೀಹರಿಯು ಹೊರತು ಪುತ್ರರು ಅಲ್ಲ. ದೇಶದಿಂದಲೂ, ಕಾಲದಿಂದಲೂ, ಗುಣಗಳಿಂದಲೂ ಪರಿಪೂರ್ಣನಾದ ಆ ವಿಷ್ಣುವಿನಿಂದಲೇ ಪೂರ್ವದಲ್ಲಿ ದೈಲೋಕವೂ ಪೃಥಿವ್ಯಲೋಕವೂ ತುಟ್ಟಿರುವುದು. ಯಾವ ಜೀವೋತ್ತಮನಾದ ಪ್ರಧಾನವಾಯುವಿನಿಂದ ಆತನ ಧರ್ಮವೈಯಲ್ಲಿ ಜನಿಸಿದ ದೇವತೆಗಳೆಲ್ಲಾ ಪ್ರಳಯಕಾಲದಲ್ಲಿ ಆ ಶ್ರೀಹರಿಯಿಂದಲೇ ಸಂಹರಿಸಲ್ಪಟ್ಟವಾಗಿಯವರು.

ಮಹಾವ್ರಳಯಕಾಲದಲ್ಲಿ ಅಂದರೆ ಸ್ವಕೃಪೆಯ ವ್ಯಾಪಾರವನ್ನು ಶ್ರೀಹರಿಯು ನಡೆಸುವುದಕ್ಕೆ ಮುಂಚೆ, ವೃಕ್ಷಗಳ ಸಮುದಾಯರೂಪವಾದ ವನವೆತ್ತಿತ್ತು ? ವೃಕ್ಷಗಳೆಲ್ಲಿದ್ದವು ? ಯಾವುದು ಇರಲೇ ಇಲ್ಲ. ವನವನ್ನು ಮತ್ತೆ ವೃಕ್ಷಗಳನ್ನು ನಿರ್ಮಿಸುವವನು ಸ್ವತಂತ್ರನಾದ ಪರಮಾತ್ಮನೇ ಹೊರತಾಗಿ ಬೇರೆ ಯಾರಿದ್ದರು ? ಪರಮಾತ್ಮನೊಬ್ಬನೇ ಮಹಾವ್ರಳಯದಲ್ಲಿ ಸ್ವತಂತ್ರನಾಗಿದ್ದನು. ಮಿಥ್ಯವೆಲ್ಲಾ ಪರಮಾತ್ಮನ ಅಧಿನಾಾಗಿ ಆಸ್ವತಂತ್ರರಾಗಿದ್ದರು.

ಪೂರ್ಣೋತ್ತಮನಾದ ಆ ಶ್ರೀಹರಿಯಿಂದಲೇ ಸಾಲ ಲೋಕಗಳೂ ನಿರ್ಮಿಸಲ್ಪಟ್ಟವು. ದೈಲೋಕವು, ಪೃಥಿವ್ಯಲೋಕವು ಅವುಗಳಲ್ಲಿನ ವನ್ಯಗಳೂ. ವೃಕ್ಷಗಳೂ ಎಲ್ಲವೂ ಶ್ರೀ ವಿಷ್ಣುವಿನಿಂದಲೇ ಜನ್ಮವಾಗಿವೆ. ಆ ವರಮಾತ್ಮನಿಂದಲೇ ಕುಹಾರಕಾಲದಲ್ಲಿ ಸಂಹರಿಸಲ್ಪಡುತ್ತವೆ. ಆ ಸರ್ವನಿಯಾಮಕನಾದ ಪೂರ್ಣ ಜ್ಞಾನಾನಂದ್ಯರೂಪನಾದ ಪೂರ್ಣೋತ್ತಮನಾದ ಭಕ್ತರ ಇಷ್ಟಾರ್ಥಗಳನ್ನು ಕೊಡುವ ಮಹಾನುಭಾವನೇ

(ದ್ವಾವಾವ್ಯಥೀವೀಗಲನ್ನು) ದ್ವಾಲೋಕ ಭೂಲೋಕಗಳನ್ನು ಧರಿಸುತ್ತಾನೆ. ಮತ್ತು ಕಾಪಾಡುತ್ತಾನೆ. ಎಲೈ ಸಾಧುಜನರೇ ! ನೀವು ಯಾವಾಗಲೂ ಪೂರ್ಣಸುಖರೂಪವಾದ ಆ ಪರಮಾತ್ಮನನ್ನು ಯಾವಾಗಲೂ ಧ್ಯಾನ ಮಾಡಿರಿ. ನಿರಂತರ ಶ್ರೀಹರಿ ಧ್ಯಾನದಿಂದ ನಿಮ್ಮ ದೇಹವನ್ನು ಪವಿತ್ರಗೊಳಿಸಿಕೊಳ್ಳಿರಿ. ನೀವೂ ಸರ್ವದಾ ಶ್ರೀವಿಷ್ಣುವನ್ನು ಸ್ಮರಿಸುತ್ತರಿದ್ದರೆ, ಪರಮದಯಾಳುವಾದ ಶ್ರೀಹರಿಯು ನಿಮ್ಮ ಈ ಮಾನವ ಶರೀರವನ್ನು ಪವಿತ್ರಗೊಳಿಸುತ್ತಾನೆ. ದಿಕ್ಕುಗಳು ಸೂರ್ಯನನ್ನು ಧರಿಸುವಂತೆ ನಿಮ್ಮ ಧ್ಯಾನದಿಂದ ಪವಿತ್ರವಾದ ಈ ಶರೀರದಲ್ಲಿ, ದೇಹಾಭಿಮಾನಿಗಳಾದ ಪ್ರಜೆಗಳು ಯಾವ ಕ್ಲೇಶವು ಇಲ್ಲದಂತೆ ಅನಾಯಾಸವಾಗಿ ಪರಮಾತ್ಮನ ವಿಶೇಷಾಧ್ಯಕ್ಷಾನವುಳ್ಳವರಾಗಿ ಮಾನವಜನ್ಮದ ಪರಮ ಸಾರ್ಥಕತೆಯನ್ನು ಪಡೆಯುತ್ತಾರೆ. ಆದ್ದರಿಂದ ಸದ್ವಿನರೇ ! ನೀವೂ ಸಹ ಸರ್ವದಾ ಶ್ರೀಹರಿಯ ಧ್ಯಾನತತ್ಕರರಾಗಿರಿ. ಎಂದು ದಿವ್ಯಗಂಧೇಶವನ್ನು ಕೊಡುತ್ತರಿದ.

ಇದೇ ವಿಷಯವಾಗಿ ಮತ್ತೊಂದು ಪುರಾಣಿಕವಾದ ಶ್ಲೋಕವನ್ನು ಶ್ರೀ ತಾತ್ಪರ್ಯಚಂದ್ರಿಕಾ ವ್ಯಾಖ್ಯಾಣಕರರಾದ ಶ್ರೀ ದಾಸರೂಪ ಗುರುಸಾಹಸ್ರನು, ಪ್ರಕಾಶವ್ಯಾಖ್ಯಾನದಲ್ಲಿ ಒಂದು ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಈ ಮುಂದೆ ತಿಳಿಸುವಂತೆ ಉದಾಹರಿಸುತ್ತಾರೆ.

“ಯೇ ಮಾನವಾ ಎಗತರಾಗಪರಾವಚ್ಛಾಃ
ನಾರಾಯಣಂ ಸುರಗುರುಂ ಸತತಂ ಸ್ಮರಂತಿ |
ಧ್ಯಾನೇನ ತೇನ ಹತಶ್ಚಿಷಟೀತನಾಶ್ವೇ
ಮಾತುಃ ಪಯೋಧರರಸಂ ನ ಪನಃ ಪಿಬಂತಿ ||೧೩||

ಅರ್ಥಶ್ಚಾಯ :- ಸಾತ್ವಿಕರಾದ ಯಾವ ಸದ್ವಿನರು,ವೈರಾಗ್ಯಭಾಗ್ಯಸಂಪನ್ನರಾಗಿ, ಸ್ವತಂತ್ರ, ಅಸ್ವತಂತ್ರ ತತ್ವಗಳ ನಿಶ್ಚಯವನ್ನುಳ್ಳವರಾಗಿ, ಭಕ್ತಿಶ್ರದ್ಧೆಗಳ ಪೂರ್ವಕವಾಗಿ, ಸರ್ವೋತ್ತಮನಾದ, ಸಕಲದೇವತಾರ್ವಾಕೈ ಗುರುವಾದ,ಯಾವ ಶ್ರೀಮನ್ನಾರಾಯಣನನ್ನು ಯಾವಾಗಲೂ ಸ್ಮರಿಸುತ್ತಿರುವರೋ, ಅಂತಹ ಶ್ರೀ ಹರಿಭಕ್ತರು, ನಿರಂತರವಾದ ಶ್ರೀಹರಿಯ ಸ್ಮರಣೆಯಿಂದ, ಸಕಲ ಪಾಪಗಳಿಂದಲೂ ಬಿಡುಗಡೆಯನ್ನು ಪಡೆಯುತ್ತಾರೆ. ಅಂದರೆ(ಪಾಪಗಳೆಲ್ಲ ನಾಶವಾಗಿ) ಅವಿದ್ಯಾದಿಬಂಧಗಳಿಂದ ಬಿಡಲ್ಪಟ್ಟವರಾಗಿ, ಕ್ರಮವಾಗಿ ಪುನರ್ಜನ್ಮವಿಲ್ಲದಂತೆ ಮತ್ತೆ ತಾಯಿಯ ಹಾಲನ್ನು ಕುಡಿಯುವದಿಲ್ಲ. ಅಂದರೆ ಅಂತಹ ಸಾಧನಾಸಂಪೂರ್ಣಿಯಾದ ಪುಣ್ಯಾತ್ಮರಿಗೆ ಪುನರ್ಜನ್ಮವೇ ಇರುವುದಿಲ್ಲ. ಎಂದು ತಾತ್ಪರ್ಯ.

ಬೃಹದಾರಣ್ಯಕೋಪನಿಷತ್ತಿನ ವಾಕ್ಯವು ಸಹ ಸರ್ವದಾ ಧ್ಯಾನರೂಪವಾದ ಪರಮಾತ್ಮನ ಉಪಾಸನೆಯನ್ನು ಪ್ರವಚನರೂಪವಾದ ಉಪಾಸನೆಯನ್ನು ಮಾಡತಕ್ಕ ಜ್ಞಾನಿಯಾದ ಅಧಿಕಾರಿಗೆ ವೈಕುಂಠಪ್ರಾಪ್ತರೂಪವಾದ ಫಲವನ್ನು ಹೇಳುತ್ತರಿದ.

ಯಸ್ಯಾನುವಿತ್ರಃ ಪ್ರತಿಬುದ್ಧ ಆತ್ಮಾಅಸ್ಮಿನ್ ಸಂದೋಹೇ ಗಹನೇ ಪ್ರವಿಷ್ಟಃ |
ಸ ವಿಸ್ತೃತ್ ಸ ಹಿ ಸರ್ವಸೃತರ್ಹಾತಸ್ತ ಲೋಕಃ ಸ ಉಲೋಕ ವಿವ ||
(ಬ್ರ. ಉ. ೬-೪-೧೩)

ಅರ್ಥ :- ಯಶ್ಯ = ಉಪಾಸಕನಿಂದ, ಇಲ್ಲಿ ಪಶ್ಚಿ ವಿಭಕ್ತಿಯು ಇದ್ದಾಗ್ಯೂ, ಕೃತಿಯಾಂತಮಾಗಿ ವಿವರಣಾಮಾಡಿ ಕೊಂಡು ಅರ್ಥವನ್ನು ಹೇಳಲಾಗಿದೆ. ಹಿ = ಯವ ಕಾರಾದಿಂದ, ಸಹ ಆತ್ಮಾ = ಮುಖ್ಯವಾಗಿ ಆತ್ಮಶಬ್ದವಾಚ್ಯನಾದ ತ್ರಿವಿಧವಾದ ವ್ಯಾಪ್ತಿಯನ್ನುಳ್ಳ ಆ ವಿಷ್ಣುವು, ಸರ್ವಸೃಕ್ಷಾರ್ಥ = ಎಲ್ಲಕ್ಕೂ ಕರ್ತನಾಗಿರುವನೋ, (ತಪ್ತಾತಪವ = ಆ ಕಾರಾದಿಂದಲೇ) ವಿಶ್ವಶಕ್ತ = ವಿಶ್ವಸೃಕ್ಷಾರ್ಥ = ವಾಯುದೇವರಿಗೂ ಜನಕನಾಗಿದ್ದಾನೆ. ಪ್ರತಿಬುದ್ಧ = ಸ್ವತಃ ತಾನೇ ಸರ್ವಜ್ಞನಾಗಿದ್ದಾನೆ. ಅಸ್ಮಿನ್ ಸಂದೋಹೇ = ಸಂದುತ್ಪತ್ತೇ, ಪುರುಷಾರ್ಥೋ ಅನೇನೇತಿ ಎಂಬ ನಿರ್ವಚನದಿಂದಾಗಲಿ, ಕಾರ್ಯಕಾರಣಸಮೂಹದಾಯರೂಪವಾಗಿರುವುದರಿಂದಾಗಲಿ, ಭೂತಸಮೂಹದಾಯ ರೂಪವಾಗಿರುವುದರಿಂದಾಗಲಿ, ಸಂದೋಹವೆಂಬ ಹೆಸರುಳ್ಳ, ಈ ಮಾನವಭೇದದ ಮಧ್ಯಭಾಗದಲ್ಲಿ, (ಸ್ಮಿತೇ = ಇರತಕ್ಕ), ಗಹನೇ = ಗಂಭೀರವಾದ ಕೃದಯದ ಗುಹಾಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿ, ಪ್ರವಿಷ್ಟಃ = ಪ್ರವೇಶಿಸಿರುವ, (ಸಹ ಆತ್ಮಾ) ಆ ವಿಷ್ಣುವು, ಯಶ್ಯ = ಯಾವ ಉಪಾಸಕನಿಂದ, ಅನುವಿತ್ಯ = ಬೆನ್ನಾಗಿ ತಿಳಿಯಲ್ಪಟ್ಟಿರುವನೋ, ತಸ್ಯ = ಆ ರೀತಿ ತಿಳಿದ ಅಧಿಕಾರಿಯಾದ ಜ್ಞಾನಿಯಾದ ಜೀವನಿಗೆ, ಉ = ಪ್ರಧಾನವಾದ, ತಸ್ಯ = ಆ ವಿಷ್ಣುವಿನ (ಯಃ = ಯಾವ), ಲೋಕಃ = ಲೋಕಉಂಟೋ, ವೈಕುಂಠಲೋಕವೋ, ಸ ಏವ ಲೋಕಃ = ಅದೇ ಸ್ಥಾನವು ಲಭಿಸುತ್ತದೆ.

ತಾತ್ಪರ್ಯ :- ಸರ್ವಕರ್ತನಾದ ಶ್ರೀ ವಿಷ್ಣುವು ಇತರ ಎಲ್ಲ ಜೀವರಿಗಿಂತಲೂ ಶ್ರೇಷ್ಠನಾದ ಜೀವೋತ್ತಮನಾದ ವಾಯುದೇವನಿಗೂ ಕರ್ತನೇ ಆಗಿರುತ್ತಾನೆ. ಯಾವ ಉಪಾಸಕನು ಸರ್ವಕರ್ತನಾದ ಇಂತಹ ಮಹಿಮೆಯನ್ನುಳ್ಳ ಶ್ರೀಶರಿಯನ್ನು ತನ್ನ ಕೃದಯಾಂತರಂಗದಲ್ಲಿ ಸಾಕ್ಷಾತ್ಕರಿಸುವನೋ ಅಂತಹ ಅವರೋಕ್ಷಜ್ಞಾನಿಗೆ ಕ್ರಮವಾಗಿ ಆ ವಿಷ್ಣುವಿನ ಸ್ಥಾನವಾದ ವೈಕುಂಠಲೋಕವೇ ದೊರಕುತ್ತದೆ. ಅಂದರೆ ಅವರೋಕ್ಷಜ್ಞಾನಿಗೆ ಮೋಕ್ಷವನ್ನು ದೊರಕುತ್ತದೆ ಎಂದು ಅಭಿಪ್ರಾಯ.

ಬೇದಪುರುಷನು ಕಾಶಿಕೋಪನಿಷತ್ತಿನಲ್ಲಿ ಯಮ ಮತ್ತು ನಟಕೇಶರ ಸಂವಾದರೂಪವಾದ ಭಾಗವನ್ನು ಆನುಷ್ಠಾನ ಮಾಡಿ ಸ್ವಯಂ ತಾಪೇ ಸಾಧುಗಳಿಗೆ "ಉತ್ತಿಷ್ಠತ, ಚಾಗ್ರತ, ಪ್ಯಾಪ್ತ ಪದಾನ್ವಿ ಬೋಧತ, ಕ್ಷುರಶ್ಚ ಭಾರಾನಿಶಿತಾ ದುರತಯಾ, ದುರ್ಗಂ ಪಥಃ ತತ್ತ್ವವಯೋ ವದಂತಿ (ಇತಿಕಳಶ್ರುತಿಃ) " ಎಂದು ಹಿತವನ್ನು ಉಪದೇಶವಿತ್ತಿದ್ದಾನೆ. ಅದರ ಅಭಿಪ್ರಾಯವು ಹೀಗಿದೆ.

ಎಲ್ಲಿ ಸಾಧುಗಳಾದ ! ನಾನಾವಿಧಗಳಾದ ಸ್ವರಗಳಾದ, ಅಸುರಗಳಾದ ತರತಗಳಾದ, ಬಂಧಗಳಾದ, ಮುಕಗಳಾದ ಪಪಯಗಳನ್ನು ಯಾವಾಗಲೂ ಬಿಡಿಸಿ, ವೃದ್ಧರಾಗಿ ನಿಮ್ಮ ಬೇವಮಾನದ ಅಮೋಘವಾದ ಕಾಲವನ್ನು ಕಳೆಯಬೇಡಿರಿ. ಸೋಮಾಂತನವನ್ನು ಸರ್ವಥಾ ಬಿಡಿರಿ. ಮಹಾತ್ಮನಾದ ತತ್ತ್ವೋದೇಶಕನಾದ ಗುರುಗಳನ್ನು ಸಂವರ್ತಿಸಿ, ಮರಮಾತ್ಮನನ್ನು ಸಂಯಾಗಿ ತಿಳಿಯಿರಿ. ಭಗವಂತನ ಜ್ಞಾನವನ್ನು ಎತಕ್ಕೆ ವ್ಯರ್ಥವಿಡಬೇಕೆಂದು ಪ್ರಶ್ನೆ ಮಾಡುವವರು ! ಕೇಳಿರಿ.

ವಿವಿಧ ಮುಖ್ಯಕ್ಕೆ ಅಂದರೆ ನಾನಾ ರೀತಿಯಾದ ಮುಖ್ಯಕ್ಕೆ ಕಾರಣವಾದ ಈ ಸಂಸಾರದ ಬಂಧದ ನಿವೃತ್ತಿಯು ಮರಮಾತ್ಮನ ತತ್ತ್ವಜ್ಞಾನದಿಂದಲೇ ಆಗುತ್ತದೆ. ಅದರ ಪೂರಕವು ಬೇರೆ ಯಾವುದರಿಂದಲೂ ಆಗುವದೇ ಇಲ್ಲ.

ಈ ಸಂಸಾರವಾದರೋ ಶ್ವೇತದ ಕತ್ತಿಯ ಚೂಪಾದ ಅಲಗಿನಂತೆ ಅತಿಶೀಘ್ರವಾಗಿದೆ. ಬಹಳ ದುಃಖಕ್ಕೆ ಕಾರಣವಾಗಿದೆ. ಬಹಳ ಕಷ್ಟವಟ್ಟು ಇದರಿಂದ ದಾಟಬೇಕಾಗಿದೆ. ಪರಮಾತ್ಮನ ತತ್ವಜ್ಞಾನದಿಂದ ಬೇರೆಯಾದ ಯಾವುದಾದರೂ ಸುಲಭೋಪಾಯದಿಂದ ಈ ಸಂಸಾರಬಂಧದಿಂದ ಬಿಡುಗಡೆಯಾಗಬಹುದಲ್ಲಾ ಎಂದು ಶಂಕಿಸಬೇಡಿರಿ. ಈ ಸಂಸಾರಬಂಧದಿಂದ ಬಿಡುಗಡೆ ಮಾಡತಕ್ಕವನು ಆ ಪ್ರಹ್ಲಾದೇ ಆಗಿದ್ದಾನೆ.

“ಬಂಧಕೋ ಭವಶಾಶೇನ ಭವಶಾಶಾಘ್ರ ಮೋಚಕಃ |

ಕೈವಲ್ಯದಃ ಪರಂ ಬ್ರಹ್ಮ ವಿಷ್ಣುರೇವ ನ ಸಂಶಯಃ ||

ಎಂಬ ಪ್ರಮಾಣದಲ್ಲಿ ಉಕ್ತವಾಗಿರುವಂತೆ ಪರಮಾತ್ಮನ ಇಚ್ಛೆಯಿಂದಲೇ ಆನಂದಿಯಾದ ಈ ಸಂಸಾರಬಂಧವು ಇರುತ್ತದೆ. ಇದರಿಂದ ಬಿಡುಗಡೆ ಮಾಡುವವನೂ, ಮೋಕ್ಷದಾತನೂ ಆ ವಿಷ್ಣುವೇ ಹೊರತು ಬೇರೆಯವರಲ್ಲ. ಇದರಲ್ಲಿ ಸಂದೇಹವೇ ಬೇಡ. ಅಂತಹ ಸಂಸಾರಬಂಧದಿಂದ ವಾರು ಮಾಡುವ ಈ ಪರಬ್ರಹ್ಮನ ಜ್ಞಾನವಾದರೋ ಶ್ರವಣಮನನಿರ್ಮಲರೂಪವಾದ ವೈರಾಗ್ಯಶ್ರದ್ಧಾಭಕ್ತಿಪೂರ್ವಕವಾದ ಸಾಧನಸಂಪತ್ತಿನಿಂದ ಮಾತ್ರ ಸಾಧ್ಯವಾಗುವಂತಹುದು.

ಹಾಗೆಯೇ ಸಾಧನಸಂಪತ್ತು ಪೂರ್ತಿಯಾಗಿ ಅವರೋಕ್ಷ ಜ್ಞಾನಿಯಾದ ಅಧಿಕಾರಿಗಿ ಮುಂದೆ ದೇಹವಾದಕವಾದ ಪ್ರಾಣವೈಕಲ್ಯವೆಲ್ಲಾ ಕಳೆದ ತರುವಾಯ ಪ್ರಹ್ಲಾದರವ ಮೂಲಕವಾಗಿ ದೇಹತ್ಯಾಗ ಮಾಡಿದನಂತರ ಹೋಗಬೇಕಾದ ಅರ್ಚಾರಾದಿಯಾದ, ಪ್ರಧಾನ್ಯಾವೃತ್ತಿರಾದ ಅಗ್ನಿಜ್ಯೋತಿಗಲ ಮಾರ್ಗವೂ, ಪ್ರಧಾನವಾಯುದೇವರ ಪುತ್ರರಾದ ಅತಿಮಹಿಷರ ಲೋಕವೂ, ಅಲ್ಲಿಂದ ಮುಂದೆ ಹೋಗಬೇಕಾಗಿರುವ, ಅಹರಭಿಮಾನಿಲೋಕವೂ, ಶುಕ್ಲವಶ್ವಾಭಿಮಾನಿ ಲೋಕವೂ, ಉತ್ತರಾಯಣಾಭಿಮಾನಿಲೋಕವೂ, ಸಂವತ್ಸರಾಭಿಮಾನಿಲೋಕವೂ, ಆ ಮೇಲಿನ ತಟಲೋಕವೂ, ವರುಣ ಲೋಕವೂ, ದಕ್ಷಪ್ರಜಾಪತಿಲೋಕವೂ, ಸೂರ್ಯಲೋಕವೂ, ಚಂದ್ರಲೋಕವೂ, ಪ್ರಧಾನ್ಯಾದೇವತಾಲೋಕವೂ, ಇಂದ್ರಲೋಕವೂ, ಧ್ರುವಲೋಕವೂ, ಪ್ರಧಾನ ವಾಯುದೇವರ ಪತ್ನಿಯರಾದ ಭಾರತೀದೇವಿಯವರ ಲೋಕವೂ, ಪ್ರಧಾನ ವಾಯುದೇವರ ಲೋಕವೂ ಹೀಗೆ ಮುಂದೆ ಹೋಗಬೇಕಾಗಿರುವ ಹದಿನಾರು ಲೋಕಗಳು ಒಮ್ಮೆಯೇ ಅವೆಲ್ಲಾ ಸುಲಭ ಸಾಧ್ಯವಾಗಿಲ್ಲ. ಬಹಳ ಪ್ರಯತ್ನ ಸಾಧ್ಯವಾಗಿದೆ. ಹೀಗೆಂದೂ ಜ್ಞಾನಿಗಳು ಹೇಳುತ್ತಾರೆ. ಆದಕಾರೂ ಅಲ್ಲವನ್ನೂ ಬಿಟ್ಟು ಅಪಿದ್ಯಾ ಪಾಪಗಳಿಂದ ಎದ್ದೇಳಿ, ಎಚ್ಚರಗೊಳ್ಳಿ. ಶೀಘ್ರವಾಗಿ ಅತಿಶೀಘ್ರಸಾಧ್ಯವಾದ ಬ್ರಹ್ಮಜ್ಞಾನಕ್ಕೆ ಪ್ರಯತ್ನ ಮಾಡಿ ಎಂದು ಸಾಧಕವರ್ಗಕ್ಕೆ ವೇದವುರುಪನು ಎಚ್ಚರಿಕೆಯನ್ನು ಕೊಡುತ್ತಿರುತ್ತಾನೆ.

ಆ ಪರಬ್ರಹ್ಮನು ಸುಲಭ ಸಾಧ್ಯವಾಗಿಲ್ಲ. ಅವನ ಜ್ಞಾನವು ಬಹಳ ಪ್ರಯತ್ನಸಾಧ್ಯವಾಗಿದೆ. ಲೌಕಿಕಗಣದ ವ್ಯಾಪ್ತಗಣದ ಯಾವ ಸಾಧನಗಳಿಂದಲೂ ಸುಲಭವಾಗಿ ತಿಳಿಯಲ್ಪಡತಕ್ಕವನಲ್ಲ. ಆದಕಾರೂ ಶ್ರದ್ಧಾಭಕ್ತಿಪೂರ್ವಕವಾದ ಶ್ರವಣಾದಿಗಳಿಂದಲೇ ಅವನ ಸಾಕ್ಷಾತ್ಕಾರವನ್ನು ಪಡೆದು ಈ ಮೃತ್ಯುಮುಖದಿಂದ ಪಾರಾಗಿ ಒಂದು ಮುಂದಿನ ಹಾಕ್ಕದಲ್ಲ ವೇದವುರುಪನು ಸಂದೇಶವನ್ನು ಇತ್ತೀದಾನೆ.

“ಅಶಬ್ದಂ ಅಸ್ತರ್ಕಂ, ಅರೂಪಂ, ಅವ್ಯಯಂ, ತಥಾರಸಂ, ನಿತ್ಯಮಗಂಧವಚ್ಚ ಯತ್ ||
ಅಪಾದ್ಯಸಂಪದಂ ಮಹತಃ ಪರಂ ಧೃವಂ ನಿಶಾಮ್ಯ ತಂ ಮೃತ್ಯುಮುಖಾತ್ಮಮುಚ್ಯತೇ ||
ಇತಿತತ್ಪ್ರತಿಃ ||

ಪಾಶ್ಚರ್ಯ :- ಆ ವಸ್ತುವಸ್ತುವು.

ಅಶಬ್ದಂ = ಪ್ರಾಕೃತವಾದ ಶಬ್ದಗುಣಕವಾದುದು. ಅಥವಾ ಇದಂ ಇತ್ಯಂ = ಇದು ಹೀಗೋ ಸಂ
ಎಂಬುದಾಗಿ ಶಬ್ದವೇದ್ಯವಾದ ಪರಿಮಿತರೂಪವಾದುದು, ಶಬ್ದವೇದ್ಯವಾದುದು ಅಂದರೆ ಅತ್ಯಾಶ್ಚರ್ಯಕರವಾದುದು.
ಶಬ್ದಪ್ರಮಾಣಕ್ಕೆ ಸಮಗ್ರವಾಗಿ ವಿಷಯವಲ್ಲದುದು. ಶಬ್ದಧಿನ್ನವಾದುದು. ಅಸ್ತರ್ಕಂ = ಪ್ರಾಕೃತವಾದ ಸ್ವರ್ತಗುಣ
ರೂಪವಾದುದು. ಅರೂಪಂ = ಪ್ರಾಕೃತರೂಪರೂಪವಾದುದು. ಅದುದರಿಂದಲೇ ಲೋಕವಾದ ಚಕ್ಷುರ್ದಿಯಕ್ಕೆ ಅಗೋಚರವಾದುದು.
ಅವ್ಯಯಮ್ = ಭೌತಿಕವಾದ ರೂಪರೂಪವಾದುದರಿಂದಲೇ ನಾಶರೂಪವಾದುದು. ನಿತ್ಯವಾದುದು.
ಧೌತಿಕರೂಪವುಳ್ಳದುದು ಅನಿತ್ಯವಾಗಿ ಕಂಡುಬಂದಿದೆ. ಈ ಬ್ರಹ್ಮವಸ್ತುವು ಅಂತಹುದಲ್ಲ.

ಅರೂಪಂ = ಲೋಕವಾದ ರೂಪಗುಣಕವಾದುದು ಅರೂಪಂ ಪ್ರಾಕೃತವಾದದ ರಸನೇಂದ್ರಿಯಕ್ಕೆ
ಅವಿಷಯವಾದುದು. ಅಗಂಧಮ್ = ಪ್ರಾಕೃತವಾದ ಗಂಧಗುಣಕವಾದುದು, ಅದುದರಿಂದಲೇ ವ್ಯಥಾವಿಗಂತಲೂ
ಭಿನ್ನವಾದುದು. ಅದುದರಿಂದಲೇ ಪ್ರಾಕೃತವಾದ ಘ್ರಣೇಂದ್ರಿಯಕ್ಕೆ ವಿಷಯವಲ್ಲದುದು.

ಇದರಿಂದ ಪಂಚಮಹಾಭೂತಗಳಿಗೆ ವಿಲಕ್ಷಣವಾದುದೆಂದು ಹೇಳಿದಂತಾಯಿತು. ಅಪಾದ್ಯಸಂಪದಂ = ಆದಿ,
ಅಂತವಿಲ್ಲದುದು. ಉಕ್ತತ್ರಿಯಾಗಿ, ನಾಶವಾಗಿ ಇಲ್ಲದುದು. ಮಹತಃ ಪರಂ = ಮಹತ್ವಾಭಿಮಾನಿಯಾದ
ಚತುರ್ಮುಖನಿಗಿಂತಲೂ ಭಿನ್ನವಾದುದು ಮತ್ತು ಉತ್ತಮವಾದುದು. ಧೃವಂ = ಶಾಶ್ವತವಾದುದು. ಯಾವಾಗಲೂ
ವಿಫಲವಾದುದು. ಈ ರೀತಿ ಇತ್ಯತ್, ತಂ = ತಾರತಮ್ಯದ ಕಡೆಯಲ್ಲಿ ಅತ್ಯುನ್ನತವಾದುದರಲ್ಲಿರತಕ್ಕ ಪರಮಾತ್ಮನನ್ನು,
ನಿಶಾಮ್ಯ = ಶ್ರವಣಮನನಾಳಿಂದ ನಿಶ್ಚಯಿಸಿ ಧ್ಯಾನ ಮಾಡಿ ಅವನ ಅಪರೋಕ್ಷವಾದನಂತರ ಅತಿವಿಶಿಷ್ಟ ಭಕ್ತಿಯೋಗದ
ಮೂಲಕವಾಗಿ ಆಗಿರುವ ಅತ್ಯರ್ಥಪ್ರಕಾರದ್ದಾಗಿ ಮೃತ್ಯುಮುಖಾತ್ = ಸಂಸಾರಬಂಧನದಿಂದ, ಪ್ರಮುಚ್ಯತೇ =
ಪ್ರಕ್ಷಾಳದಿಂದ ಬಿಡುಗಡೆ ಮಾಡಿಯುತ್ತಾನೆ.

ಒಬ್ಬ ಅಭಿಪ್ರಾಯ. ಸರ್ವೋತ್ತಮನಾದ ಶ್ರೀಹರಿಯು ಪ್ರಾಕೃತರೂಪದಿಂದ ಸಮಗ್ರವಾಗಿ ತಿಳಿಯುವುದೇ
ಇದುವವನಾದಾಗ್ಯೂ ಸ್ವರೂಪೋದ್ಧಾರಕನಾದ ನಿಯತಗುಣಗಳ ಮೂಲಕವಾಗಿ ಶ್ರವಣಮನನಾಳಿನಿಂದ
ಅಷ್ಟಾದಿಸುಖಾನಂದ, ಪ್ರಸಾದವಾಗಿ ತನ್ನ ಸಾಕ್ಷಾತ್ಕಾರವನ್ನು ಕಾಣಿಸಿ ಸಂಸಾರಬಂಧನದಿಂದ ಬಿಡುಗಡೆ ಮಾಡುತ್ತಾನೆಂದು
ವರಮಾಭಿಪ್ರಾಯ. ಅರ್ಥವಾಗುವಂತೆ “ಸರ್ವಾಧಾರವಾದ ಪರಮಾತ್ಮನನ್ನೇ ಪ್ರಧಾನವಾಗಿ ತಿಳಿಯುವೆ. ಬೇರೆ ಯಾವ
ದೇವತೆಯನ್ನು ಸ್ವತಂತ್ರನೆಂದು ಸರ್ವೋತ್ತಮನೆಂದು ತಿಳಿಯಬೇಡಿರಿ. ಈ ಪರಮಾತ್ಮನು ಮುಕ್ತರಿಗೂ
ಅಶ್ರಯವಾದುದರಿಂದ ಇತರಮಾತನ್ನು ಪ್ರಧಾನವಾಗಿ ಆಡಬೇಡಿರಿ.” ಬಿಟ್ಟುಬಿಡಿ ಎಂದು ಎಚ್ಚರಿಸುತ್ತದೆ.

ಯೋಗೀಶ್ವರಿ. ಪೃಥಿವೀ ಚಾಂತರಿಕ್ಷಮೋಕಂ ಮಹಃ ಪಥ ಖ್ಯಾತ್ಯಕ್ಷಪರ್ವಃ |

ತಮೇವೈಕಂ ಪಾಪಫಲ ಅತ್ಯಾಧಂ ಅತ್ಯಾ ವಾಚೋ ವಿಮುಂಚಫ, ಅಮೃತಶೈವೇಕಮಃ ||

(ಅಥವಾಗೋಪನಿಷತ್ ಮಂತ್ರ ೫)

ಅರ್ಥ :- ಯ್ಯೋನ್ = ಯಾವ ಪರಮಾತ್ಮನಲ್ಲಿ, ದೈಃ = ದ್ಯುಲೋಕವು, ಒತಾ = ಅಶ್ವತಥಾದಿಯೋ, ವೃಥಿವೀ = ವೃಥಿವೀಲೋಕವು (ಭೂಲೋಕವು) ಒತಾ = ಅಶ್ವತಥಾದಿಯವುದೋ, ಅಂತರಂಗಂ ಚ = ಅಂತರಂಗವೂ, ಒತಂ = ಅಶ್ವತಥಾದಿಯವುದೋ, ಸರ್ವೈಃ ಪ್ರಾಣೈಃ ಸಹ = ಬಹುಶ್ಚೇ ಮೊದಲಾದ ಎಲ್ಲಾ ಇಂದ್ರಿಯಗಳ ಸಹಿತ, ಮನಶ್ಚ = ಮನ ಇಂದ್ರಿಯವು ಸಹ, ಒತಂ = ಅಶ್ವತಥಾದಿಯೋ, ಪೂರದಲ್ಲಿ ದಾದಗಳು ಸೇರಿಕೊಂಡು ಇರುವಂತೆ ಯಾವ ಪರಮಾತ್ಮನನ್ನು ಅಶ್ವಯುಕ್ತಿಕೊಂಡು ದ್ಯುಲೋಕಾದಿಗಳು ಇರುತ್ತವೆಯೋ ಮತ್ತು ಇಂದ್ರಿಯಾಭಿಮಾನಿಗಾದ ದೇವತೆಗಳೆಲ್ಲರೂ ಇರುತ್ತಾರೆಯೋ, ತಂ = ಅಂತಃ, ಸರ್ವಾಧಾರಮೇವೈಕಂ = ಆ = ಸರ್ವಕ್ಕೂ ಅಶ್ವಯುಕ್ತವಾದ ಒಪ್ಪಿನೇ ಆದ, ಆತ್ಮಾನಂ = ಪರಮಾತ್ಮನನ್ನು, ಜಾನಥ = ಜಾನೀದ್ವಂ = ತಿಳಿಯಿರಿ. ಮೋಕ್ಷದಾಯಕನಾದ, ಸಕಲಕ್ಕೂ ಆಧಾರನಾದ, ಪರಮಾತ್ಮನ ಜ್ಞಾನವು ಅಗಬೇಕಾದರೆ ಅಧೇಯವಾದ ಅಪ್ರಧಾನಿಗಾದ ದೇವತಾದಿಗಳ ಜಗತ್ತಿನ ಜ್ಞಾನವು ಸರ್ವಾಧಾರವು ಪ್ರಕಾಶವಾದ ಪರಬ್ರಹ್ಮನ ಜ್ಞಾನಕ್ಕೆ ಉಪಯೋಗಿಯಾದುದರಿಂದ ವೇದವಾಣಿಯು ಅಂತಃ ಅಧೇಯವಾದುವುಗಳನ್ನು ಯ್ಯೋನ್ಯೌ ಎಂದು ಹೇಳಿದೆ.

ಪರಮಪ್ರಧಾನವಾಗಿ ಸರ್ವಾಧಾರನಾದ ಮೋಕ್ಷವನ್ನೂ ಕೊಡತಕ್ಕ ಮುಕ್ತರಿಗೂ ಮುಖ್ಯಾಶ್ರಯನಾದ ಪರಮಾತ್ಮನನ್ನೇ ತಿಳಿಯಿರಿ. ಇತರರನ್ನು ಪ್ರಧಾನವಾಗಿ ತಿಳಿಯಬೇಡಿರಿ. ಬೇರೆ ಬಗೆಯಾದ ಮಾತನ್ನೇ ಬಿಟ್ಟುಬಿಡಿ ಎಂದು ವಿಶಯವಿಡಿದವಾಗಿ ವೇದವಾಣಿಯು ಎಚ್ಚರಿಸುತ್ತದೆ.

ಜೀವನಿಗೂ ಪರಬ್ರಹ್ಮನಿಗೂ ವಾರಮಾರ್ಥಿಕಭೇದವನ್ನು ಸಯುಕ್ತಿಕವಾಗಿ ವೇದವಾಣಿಯು ಪ್ರತಿಪಾದಿಸುತ್ತದೆ.

ದ್ವಾ ಸುಪರ್ಣಾ ಯುಜಾ ಸಖಾಯಾ ಸಮಾನಂ ವೃಕ್ಷಂ ಪರಿಪ್ರಾಪತೇ |

ತಯೋರನ್ಯ ಒಪ್ಪಲು ಸ್ವಾಧ್ಯಾತ್ಮಿ ಅನ್ನನ್ನನ್ನೋ ಅಭಿಜಾತೀತಿ ||

(ಅಥರ್ವಣೋಪನಿಷತ್ ಖಂಡ- ೫ ಮಂತ್ರ ೧)

ಅರ್ಥ :- ಸಯುಜಾ = ಸಯುಜಾ = ಸಯುಕ್ತರಾದ = ಸದಾವಿಯೋಗರಹಿತರಾದ, ಸಖಾಯೌ = ಉಪಕಾರ್ಯ ಉಪಕಾರಕ ಭಾವದಿಂದ (ಉಪಕಾರ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುವವನು ಮತ್ತು ಉಪಕಾರ ಮಾಡತಕ್ಕವನು ಅದುದರಿಂದ) ಅನ್ನೋನ್ನವಾಗಿ ಒಪ್ಪದನ್ನೊಪ್ಪಿರುವ ದಿವದೇ ಇರತಕ್ಕ ಪ್ರೀತಿಯಿಂದ ಒಳದೇಹದಲ್ಲಿರತಕ್ಕ (ಒಂದೇ ದೇಹದಲ್ಲಿರತಕ್ಕ) ದ್ವಾ = ದ್ವಾ = ಇಬ್ಬರಾದ, ಸುಪರ್ಣಾ ಸುಪರ್ಣಾ = ಒಳ್ಳೆ ರೆಕ್ಕೆಗಳುಳ್ಳ ಹಕ್ಕಿಗಳುಂತಿರುವ, ಸುಜೀವ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಸುಮ್ಮ ಪರಮಾನಂದಸ್ವರೂಪನಾದ ಜೀವ ಮತ್ತು ಈಶ್ವರ ಇವೆಂಬಿಬ್ಬರು, ಸಮಾನಂ = ಒಂದು, ವೃಕ್ಷಂ = ದೇಹವೆಂಬ ಒಂದಾದ ಅಶ್ವತ್ಥ ವೃಕ್ಷವನ್ನು, ಪರಿಪ್ರಾಪತೇ = (ಆರಂಭಿಸು) ಆರಂಭಿಸುವರು. ತಯೋರನ್ಯ = ಆ ಎರಡು ಹಕ್ಕಿಗಳ ಮಧ್ಯದಲ್ಲಿ ಈಶ್ವರನಿಂತಲೂ, ಅನ್ಯ = ಬೇರೆಯಾದವನಾದ = (ಏನಾದ) ಜೀವನು, ಒಪ್ಪಲು = ಅಶ್ವತ್ಥ ಫಲರೂಪವಾದ, ದೇಹದಿಂದ ಉಂಟಾದ ಕರ್ಮಫಲವನ್ನು, ಅತ್ತಿ = ಅಸ್ವಾಧೇವ ಸ್ವಾಮ್ಯೇನ, ಅತ್ತಿ (ಅಶ್ವತಿ) = ಅದು ಅಸ್ವಾದುವುದಾದರೂ (ರುಚಿಕರವಲ್ಲವಾದರೂ) ರುಚಿಕರವಾದುದೆಂದು ತಿಳಿದು (ತಿನ್ನುತ್ತಾನೆ.) ಅನುಭವಿಸುತ್ತಾನೆ.

ಅನ್ಯ = ಜೀವನಿಂತಲೂ (ಕರ್ಮಫಲವನ್ನು ತಿನ್ನುತ್ತಿರುವ ಜೀವನಿಂತಲೂ) ಬೇರೆಯಾದವನಾದ ಈಶ್ವರನಾದರೂ, ಅನ್ನನ್ಯ = ಜೀವನಿಂದ ತಿನ್ನಲ್ಪಡತಕ್ಕ (ಅನುಭವಿಸಲ್ಪಡತಕ್ಕ) ಕರ್ಮಫಲವನ್ನು, ತಿನ್ನದೇ, ಅನುಭವಿಸದೇ (ಜೀವನಿಂದ ತಿನ್ನಲ್ಪಡತಕ್ಕವನ್ನೂ ಮಾತ್ರ ತಾನು ಅನುಭವಿಸದೇ) ಅಭಿ = ಅಭಿತಾ = ಎಲ್ಲ ಕಡೆಯಿಂದಲೂ, ಎಲ್ಲ ರೀತಿಯಿಂದಲೂ, ಜಾತೀತಿ = ಪ್ರಕಾಶಮಾನವಾಗಿದ್ದಾನೆ. ತನ್ನ ಇರುವಿಕೆಗಾಗಿ ಜೀವನಂತೆ ಕರ್ಮಫಲವನ್ನು ಆವೇಶಿಸುವುದಿಲ್ಲ.

ಇದರಿಂದ ಒಂದೇ ದೇಹದಲ್ಲಿ ಜೀವ ಮತ್ತು ಪರಮಾತ್ಮ ಇವೆರಡೂ ಇರುವವರಾದಾಗ್ಯೂ, ಜೀವನು ಮಾತ್ರ ಸುಖದುಃಖರೂಪವಾದ ಕರ್ಮಫಲ ಭಾಗಿಯಾಗಿದ್ದಾನೆ. ಪರಮಾತ್ಮನು ಜೀವನು ಭೋಗಿಸುವುದನ್ನು ಭೋಗಿಸುವುದಿಲ್ಲವೆಂದು ಹೇಳುವುದರಿಂದ ಜೀವನೂ ಅಶನೂ ಆತ್ಮತ ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿ ಭೇದವನ್ನೇ ಈ ಮಂತ್ರವು ಪ್ರತಿಪಾದಿಸುತ್ತದೆ. ಭಗವತ ವಾಕ್ಯವು ಇದೇ ವಿಚಾರವನ್ನು ಆತ್ಮತ ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿ ತಿಳಿಸುತ್ತದೆ.

“ಸುಖಾರ್ಥವೇಶಿ ಸಯುಜಿ ಸಾಯಜಿ ಯದ್ವಿಚ್ಯಯಾ ಕೃತನೀಶಿ ಚ ವ್ಯಕ್ತೇ |

ವಿಕೃತಯೋಃ ಪಾದತಿ ಪಿಪ್ಪಲಾಸ್ತಂ ಅನ್ನೋ ನಿರನ್ನೋಽಪಿ ಬಲೇನ ಭೂಯಾನ್ ||

ಆತ್ಮಾನಮನ್ಯಂ ಚ ಸ ವೇದ ವಿದ್ವಾನ್ ಅಪಿಪ್ಪಲಾದೋ ನ ಕು ಪಿಪ್ಪಲಾದಃ

ಯೋಽವಿದ್ಯಯಾ ಅಂಧಃ ಸಕುನಿತ್ಯಬದ್ಧೋ ವಿದ್ಯಾಮಯೋ ಯಃ ಸಕು ನಿತ್ಯಮುಕ್ತಃ

(ಇತಿಭಾಗವತೇ)

ಅಭಿಪ್ರಾಯ :- ಪರಮಾತ್ಮನ ಸಂಕಲ್ಪದಂತೆ ಒಂದು ವ್ಯಕ್ತದಲ್ಲಿ ಒಂದನ್ನೊಂದು ಬಿಡದಿರುವ ಎರಡು ಹಕ್ಕಿಗಳು (ಜೀವ ಮತ್ತು ಆತ್ಮರರು) ಪರಸ್ಪರ ಉಪಕಾರ್ಯ ಉಪಕಾರಕಭಾವವನ್ನುಳ್ಳವುಗಳು ಗೂಡು ಮಾಡಿಕೊಂಡು ಇರುತ್ತವೆ. ಈ ಎರಡರ ವೈಕಿ ಒಂದು ತನ್ನ ಕರ್ಮದಿಂದಂಟಾದ ಫಲವನ್ನು ಅನುಭವಿಸುತ್ತದೆ. ಮತ್ತೊಂದು ಜೀವನಂತೆ ತನ್ನದೇ ಇದ್ದರೂ ಬಲಿಷ್ಠವಾಗಿದೆ. ಆದರಲ್ಲಿ ಹ್ವಾನಿಯಾದ ಆತ್ಮರನು ತನ್ನನ್ನೂ ಬೇರೆ ಎಲ್ಲವನ್ನು ತಿಳಿದಿರುತ್ತಾನೆ. ಕರ್ಮಫಲವನ್ನನುಭವಿಸುತ್ತಿರುವವನಾದ ಜೀವನಾದರೋ ಅಹ್ವಾನದಿಂದ ಕುರುಡನಾಗಿರುತ್ತಾನೆ. ಅವಿದ್ಯಾದಿಬಂಧನದಿಂದ ಬದ್ಧನಾಗಿರುತ್ತಾನೆ. ಮತ್ತೊಬ್ಬನಾದ ಹ್ವಾನನಾದಾತ್ಮಕನಾದ ಆತ್ಮರನಾದರೋ ನಿತ್ಯ ಮುಕ್ತನಾಗಿರುವನು. ಇದೇ ವಿಷಯವಾಗಿರುವ ಭೋಗಾರ್ಥಯಗ್ರಂಥದ ವಾಕ್ಯವೂ ಈ ರೀತಿ ಇದೆ.

ಅನತ್ಯತ್ವಂ ಹರೇಃ ದುಃಖಾನತ್ಯತ್ವಾದುಚ್ಚತೇ ಸದಾ |

ವಿಷಯಾನ್, ವಿಣಾಪಿ, ಘರ್ಗಾತ್ಯಾತ್ ಸ್ವರೂಪಾನಂದಭೋಗಿನಃ ||

ಕುಛಮತ್ತೇವ ಹಿ ಸದಾ ಸರ್ವಾತ್ಮಾವ್ಯತಂ ವಿಭುಃ |

ಸ್ವಾದೋರದನವದ್ವತ್ತಿದೇವೋಽನ್ಯಾದ್ವ್ಯತಯತ್ವದಾ ||

ಅನಾರತಂ ಪಾರವತ್ಯಾನ್ಯಾದ್ವತ್ತೀತಿತತಃಕ್ರುತಃ || ಇತಿಭೋಗನಿರ್ಣಯೇ ||

ಅಭಿಪ್ರಾಯ :- ಅನತ್ಯನ್ ಎಂಬ ಶ್ರುತಿಯಲ್ಲಿ ಶ್ರೀಹರಿಗೆ ಹೇಳಿರುವ ಅನೃತವೆಂದರೆ ಸದಾ ದುಃಖದ ಭೋಗಾರ್ಥವರೂಪವಾದುದು. ವಿಷಯಗಳ ಭೋಗವಿಲ್ಲದಿದ್ದರೂ ಶ್ರೀ ವಿಷ್ಣುವು ಸ್ವಾರೂಪಾನಂದಭೋಗವುಳ್ಳವನೇ ಆಗಿರುತ್ತಾನೆ. ಸದಾ ಕುಛವನ್ನೇ ಭೋಗಿಸುವವನಾಗಿರುತ್ತಾನೆ. ಸರ್ವತ್ರ ಇರುವವನಾಗಿ ಸುಳಿತ ಫಲಭೋಗವುಳ್ಳವನಾಗಿರುವನು. ಪಾರ್ವತನವೂ ಈ ವಿಷಯವನ್ನು ವಿವರಿಸುತ್ತದೆ.

“ಕುಛಂ ಪಿಪ್ಪಲಿ ವಿತ್ಯಂ ನಾಕುಛಂ ಸ ಹರಿಃಕೃಪತ್ |

ಘರ್ಗಾನಂದಮಯಾತ್ಮಸ್ಯ ಚೇತ್ಯಾನ ಜ್ಞಾಯತೇ ಕೃಪತ್ || ಇತಿ ಪಾದ್ವಿ ||

ಪಾಶ್ಚರ್ಯ :- ಸರ್ವಕರೋಗಾಹಾರ ಮುಖ್ಯವಾಗಿದ್ದು ಸ್ವೈರೂಪನಾಗಿರುವ, ಯಾವುದರಲ್ಲಿ ಹವಿಸ್ಸನ್ನು ಕ್ಷೀಣಿಸುವವನಾಗಿಯೂ, ಪಾದಪಂಚಾರಣ್ಯನಾಗಿಯೂ ಇರುವ ಶ್ರೀಹರಿಯು ನಿತ್ಯವೂ ನಿಯಮವೇನು ಕುಛ ಕರ್ಮಗಳ ಫಲವನ್ನು ಮಾತ್ರ ಅನುಭವಿಸುತ್ತಾನೆ. ಹರಿಯು ಅಕುಛ ಕರ್ಮಫಲವನ್ನು ಭೋಗಿಸುವುದಿಲ್ಲ.

“ವಿಗ್ರಹಮೇವಮುಂ ಗೃಹತಿ (ವಿಗ್ರಹವಾಗ್ಯ, ೨-೫-೨೦) ಪದಮಃ ಪಾರ್ಥಿವ (ಕೃಷ್ಣ ೩)

ಪೂರ್ವಾನಂದಸ್ವರೂಪನಾದ ಈ ವಿಷ್ಣುವಿನ ವಶ್ಯಯ್ಯವು ಯಾವೊಂದು ದೇಶದಲ್ಲಿಯೂ, ಯಾವೊಂದು ಕಾಲದಲ್ಲಿಯೂ ಹೀಗೆಯೇ ಎಂದು ಸುಮಗ್ರವಾಗಿ ತಿಳಿದು ಬರುವುದಿಲ್ಲ. ವಶ್ಯಯ್ಯ ಬಲದಿಂದ ಪೂರ್ವಾನಂದನಾದರೂ ಅವನಿಗೆ ಸುಖಭೋಗವು ಯುಕ್ತವೇ ಆಗಿದೆ.

ವರಮ ಭೋಗವೆಂಬ ಗ್ರಂಥದ ಮನವು ಸು ವರಮಾತ್ಮನ ಭೋಗದ ವಿಷಯವನ್ನು ಶ್ವಪ್ತಪರಿಸುತ್ತಿದೆ.

ಅಸ್ತಾದು ಸ್ತಾದುವದ್ವತ್ತಿ ದೇವೋ ಜನಾದಗನಃ |

ಅತೋನಾತ್ತೀತಿ ವಚನಂ ಅಶ್ವತೋಽಪಿ ಶುಭಂ ಸದಾ || ೧೩ ಪರಮಭೋಗೇ ||

ಅಭಿಪ್ರಾಯ :- ರುಚಿಕರವಲ್ಲದಿದ್ದರೂ ತಮಗೆ ಹಿತವಾದುದೆಂದೂ ರುಚಿಕರವಾದುದೆಂದೂ ದೇವರು ಕರ್ಮ ಫಲವನ್ನು ತಿನ್ನುತ್ತಾನೆ. (ಭೋಗಿಸುತ್ತಾನೆ) ವರಮಾತ್ಮನು ಶುಭಕರ್ಮಫಲವನ್ನು ಭೋಗಿಸುವವನಾದರೂ ದೇವನಂತೆ ಭೋಗಿಸುವವನಲ್ಲವಾದುದರಿಂದ "ಅನಶ್ವನ" ಎಂದು ವೇದವು ಹೇಳುತ್ತದೆ.

ಸ್ವಭಾವವೆಂಬ ಪ್ರಮಾಣ ಗ್ರಂಥವೂ ಸು ವರಮಾತ್ಮನ ಭೋಗ ವಿಷಯವನ್ನು ಹೇಳುತ್ತದೆ.

ಸ್ವಭಾವವೆಂಬ ಪ್ರಮಾಣ ಗ್ರಂಥವೂ ಸು ವರಮಾತ್ಮನ ಭೋಗ ವಿಷಯವನ್ನು ಹೇಳುತ್ತದೆ.

ಸಾಕನಾಸತನತ್ವೇನ ಸರದೇವೌ ಯಥೋದಿತೌ |

ಅತ್ತಿಂ ವಿನಾಶ್ಯದೌರ್ಬಲ್ಯಾತ್ಸಾಕನಾತ್ಪ್ರಕರೇರ್ಭುಜಃ || ೧೩ ಸ್ವಭಾವೇ ||

ತಂತ್ರದೀಪಿಕಾ :-

"ಬ್ರಹ್ಮಶಬ್ದಃ ಗುಣವೂರ್ತುರ್ಥಃ ಸನ್ ಚಿದಚಿದ್ವಿಲಕ್ಷಣವಿಷ್ಣುಪಾಚೇ | ೫ ವಿಷ್ಣುರಾಹ ಹ |

ತಂ ಬ್ರಹ್ಮೇತ್ಯಾಚಕ್ಷತೇ" || ೧೩ಶ್ಲೋಕಃ ||

ಈ ತಂತ್ರದೀಪಿಕಾವಾಕ್ಯವು ಸೂತ್ರವಾಯಿವಾಗಿದೆ. ಇದಕ್ಕೆ ಹಿಂದೆಯೇ ಪ್ರತಿಪದಗು ಅರ್ಥವನ್ನೂ, ವಿಶೇಷಾರ್ಥ ವನ್ನೂ ಬರೆಯಲಾಗಿದೆ. ಈ ವಾಕ್ಯವು ಬ್ರಹ್ಮಸೂತ್ರಭಾಷ್ಯದಲ್ಲಿನ "ಬ್ರಹ್ಮಶಬ್ದಶ್ಚವಿಷ್ಣುವೇವ" ಎಂಬ ವಾಕ್ಯದ ಅಭಿಪ್ರಾಯ ವನ್ನೂ "ಬ್ರಹ್ಮಶಬ್ದೋಽಪಿ ಗುಣವೂರ್ತುರ್ಮೇವ ವದತ್ಯಯಂ | ಅತೋ ನಾರಾಯಣ್ಯವ ಚಿತ್ಸಾಪಾತ್ರ ವಿಭೇದಾತ್" ಎಂಬ ಅನುವ್ಯಾಖ್ಯಾನದ ವಾಕ್ಯಕ್ಕೆ ನ್ಯಾಯಸುಧಾಗ್ರಂಥದಲ್ಲೂ ತಾತ್ಪರ್ಯಚಂದ್ರಿಕಾದಲ್ಲೂ ನಿರ್ದೇಶಿತವಾಗಿರುವ ಅರ್ಥವನ್ನೇ ಸಂಗ್ರಹವಾಗಿ ನಿರೂಪಿಸುತ್ತದೆ.

"ಹಿ ಅಥಾತೋ ಬ್ರಹ್ಮಚಿತ್ಸಾಪಾ ಹಿ" ಎಂಬ ಬ್ರಹ್ಮಮೇಮಾಂಸಾ ಶಾಸ್ತ್ರದ ಮೊದಲನೆಯ ಸೂತ್ರದಲ್ಲಿರುವ ಬ್ರಹ್ಮಶಬ್ದವು ವಿಷ್ಣುವೆಂಬುವುದಾಗಿ ದೈವಮೇಮಾಂಸಾಶಾಸ್ತ್ರದ ಅಂತಿಮಸೂತ್ರಗಳಲ್ಲಿ "ಽಽ ವಿಷ್ಣುರಾಹ ಹ, ತಂ ಬ್ರಹ್ಮೇತ್ಯಾಚಕ್ಷತೇ" ಎಂದು ಸೂತ್ರಕಾರರಾದ ಶ್ರೀ ವೇದವ್ಯಾಸರೇ ನಿರ್ಣಯಿಸಿರುತ್ತಾರೆ. ಇದನ್ನೇ ಸೂತ್ರಭಾಷ್ಯಕಾರರಾದ ಶ್ರೀಮದಾನಂದಕೀರ್ತಿಕಾರಿಗಳಾದ ಸೂತ್ರಭಾಷ್ಯದಲ್ಲಿ "ಬ್ರಹ್ಮಶಬ್ದಶ್ಚವಿಷ್ಣುವೇವ" ಎಂದು ಹೇಳಿ ಅದಕ್ಕೆ ಸಾಧಕಗಳಾದ ಅನೇಕ ಪ್ರಮಾಣವಾಕ್ಯಗಳನ್ನು ಉದಾಹರಿಸಿ ಸೂತ್ರಕಾರರಿಗೆ ಅತ್ಯಂತ ಸಮ್ಮತವಾದ ಅರ್ಥವನ್ನೇ ಸಮರ್ಪಿಸಿರುವರು.

ಈ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಶ್ರೀಮದಾನಂದಕೀರ್ತಿಕಾರಿಗಳಾದ

೧. ಮಹಾನಾರಾಯಣೋಪನಿಷತ್ತಿನ ವಾಕ್ಯಗಳನ್ನೂ
೨. ಭಾಲ್ಮೀಯಶ್ರುತಿಮತನನ್ನೂ
೩. ಶುಕ್ಲಯಜುರ್ವೇದದ ವರು ಮತಗಳನ್ನೂ ಉದಾಹರಿಸಿರುವರು.
೪. ಮತ್ತು "ಅಜ್ಞ ನಾಭಾವರ್ಧೇಣಮರ್ಚಿತಂ ಯಸ್ಮಿನ್ ವಿಶ್ವಾನಿ ಭುವಾನಿ ತಸ್ಮಾನ್"

ಎಂಬ ಶುಕ್ಲಯಜುರ್ವೇದದ ವಾಕ್ಯವಾಗಿ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನಮಾಡಿರುವ, ಅದರ ಅರ್ಥವನ್ನೇ ಪ್ರತಿಪಾದಿಸುತ್ತಿರುವ ಸ್ವಾಂತರವೇನನ್ನೂ ಉದಾಹರಿಸಿರುತ್ತಾರೆ.

ಆ ಸ್ವಾಂತರವು ಹೀಗೆ ಇದೆ.

ಅಜ್ಞ ನಾಭಾವಿತಿ ಯಸ್ಯ ನಾಭೀಃ ಅಭೂತ್ ಪ್ರತೇಃ ಪುಷ್ಕರಂ ಲೋಕಾಕರಮ್ |
ತಸ್ಮೈ ನಮೋ ವ್ಯಸ್ರಸಮಸ್ತ ವಿಶ್ವವಿಭೂತಯೇ ವಿಶ್ವವೇ ಲೋಕಾಕರ್ತೃಣಾಂ || ೪ ||
ಸ್ವಾಂತರೇ ||

ಅರ್ಥ ಮತ್ತು ಶಾಸ್ತ್ರಾರ್ಥ :- ಅಜ್ಞ ನಾಭಾವಿತಿಪ್ರತೇಃ (ಸಹಜಾತ್) = ಅಜ್ಞ ನಾಭಾವರ್ಧೇಣಮರ್ಚಿತಂ ಯಸ್ಮಿನ್ ವಿಶ್ವಾನಿ ಭುವಾನಿ ತಸ್ಮಾನ್ ಪ್ರತಿಯ ದೇವತೆಯಿಂದ, ಲೋಕಾಕರಂ = ಲೋಕಾಧಿಕಾರಭೂತವಾದ, ಪುಷ್ಕರಂ = ಪದ್ಮವು, ಅಭೂತ್ = ಉಂಟಾಯಿತು, (೪೩ ಜ್ಞಾನವೇ = ಎಂದು ತಿಳಿದುಬರುತ್ತದೆ.)

ವಿಶ್ವಾಧಾರಭೂತವಾದ ಪರಮಾತ್ಮನ ನಾಭೀರ್ಚಿತವಾದ ಒಂದಾದ ಪದ್ಮಕಂಠಲೂ ಬೇರೆಯಾದುದು ಯಾವುದೂ ಇರುವುದಿಲ್ಲ. ನಾಭಿಯಲ್ಲಿ ಪದ್ಮವನ್ನು ಉಳ್ಳವನು ಪ್ರಸಿದ್ಧನಾದ ಶ್ರೀಮನ್ನಾರಾಯಣನಿಗಿಂತಲೂ ಬೇರೆಯಾದವನು ಯಾರೂ ಪ್ರಸಿದ್ಧರೂ ಅಲ್ಲ. ಇತರರಿಗೆ ಅದು ಕೊಡುವುದೂ ಇಲ್ಲ. ಎಂದು ತಾತ್ಪರ್ಯ.

ವ್ಯಸ್ರಸಮಸ್ತವಿಶ್ವವಿಭೂತಯೇ = ವಿಶ್ವಕ್ಕೆ ಜಗತ್ ವಿಭೂತಯುಃ ಸೃಷ್ಟಾದೃಷ್ಟಕಂ ಜೀವಾದೌ ವ್ಯಾಪ್ತಾಂ ವಿಸ್ತೃತಾಂ, ಜೀವಾದೌ ಸಮಸ್ತಾಃ = ಸಂಸ್ಥಿಪ್ತಾಃ (ವಿಶ್ವವಿಭೂತಯಃ) ಯೇನ, ಅಹಂ ವ್ಯಸ್ರಸಮಸ್ತವಿಶ್ವವಿಭೂತಿಃ, ತಸ್ಮೈ ಅಥವಾ ಸಮಸ್ತವಿಶ್ವವಿಭೂತಯೋ ಯೇನ ವ್ಯಾಪ್ತಾಃ ಸು = ವ್ಯಸ್ರಸಮಸ್ತವಿಶ್ವವಿಭೂತಿಃ, ಅಥವಾ ವ್ಯಾಪ್ತಾಃ ಸಮಸ್ತಾಶ್ಚ ವಿಶ್ವವಿಭೂತಯೋ ಯೇನ ಎಂಬ ವಿವರಣೆಯಂತೆ ಕೆಲವು ಪದ್ಧತಿಗಳಲ್ಲಿ ಸೃಷ್ಟಾದೃಷ್ಟಕಂ ಜೀವಾದೌ ಸೃಷ್ಟಿ, ಸ್ಥಿತಿ, ಸಂಹಾರ, ವಿಯಮನ, ಜ್ಞಾನ, ಅಜ್ಞಾನ, ಬಂಧ, ಮೋಕ್ಷಗಳೆಂಬ ಎಂಟನ್ನೂ ಇಟ್ಟುಕೊಳ್ಳಬೇಕು. ಈ ರೀತಿಯಾಗಿ ಯಥಾ ಯೋಗ್ಯವಾಗಿ ಸೃಷ್ಟಾದೃಷ್ಟಕರ್ತನಾದ, ಲೋಕಾಕರ್ತೃಣಾಂ = ಜಗತ್ತಿಗೆ ಕರ್ತೃವಾದ, ತಸ್ಮೈ = ಮೇದಾದಿಗಳ್ಳು ಸುಪ್ರಸಿದ್ಧನಾದ, ವಿಶ್ವವೇ = ಶ್ರೀ ವಿಷ್ಣುವಿಗೆ, ನಮಃ = ನಮಸ್ಕಾರವು ಎಂದು ಸ್ವಾಂತರವು ವರದಾದ ಮನನ ಅಭಿಪ್ರಾಯವಾಗಿದೆ.

ಅಧಾರಭೂತವಾದ ಪದ್ಮನಾಭ್ಯಾಸಿವಾಕ್ಯ ಶ್ರೀಜನಿಗೆ ಮೊದಲಾಗಿ ಬೇರೊಬ್ಬ ಇಲ್ಲದಿರುವುದರಿಂದ ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷತರದ ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷವಿರುವ ಮುಖ್ಯವಾದುದು ಜಗದ್ವಾನ್ವಿತ್ಯಾತ್ಮವಿಗುಣಪರಿಪೂರ್ಣನಾದ ಶ್ರೀಜನಿಗೇ ಎಂದು ನಿರ್ಣಯಿಸಲಾಗಿದೆ.

ಸೂತ್ರಭಾಷ್ಯಕಾರರು ಉದಾಹರಿಸಿರುವ ಮಹಾನಾರಾಯಣೋಪನಿಷತ್ತಿನ ವಾಕ್ಯವೂ ಸು ಬಿಡುವಿಲ್ಲದ ಲಕ್ಷಣವಾದ ಗುಣಪರಿಪೂರ್ಣನಾದ ಪರಬ್ರಹ್ಮನಾದ ಶ್ರೀಮನ್ನಾರಾಯಣನನ್ನೇ ಪ್ರತಿಪಾದಿಸುತ್ತಾರೆ.

ಪ್ರಹ್ಮ ಎಂಬ ಶಬ್ದವು "ಪ್ರಹ, ಜಾತಿ, ಜೀವ, ಕಮಲಾಸನ, ಶಬ್ದರಾಶಿಮ" ಎಂಬ ಧಾತುಗಳಿಂದ ಕಮಲಾಸನಾದಿಗಳಲ್ಲಿ ರೂಪಧಾರಿಸುವುದರಿಂದ ರೂಢಿಗೇ ಮುಖ್ಯವಾದ ವ್ರಯಾಕ್ರ, ಕೇವಲ ಅವಯವಶಕ್ತಿರೂಪವಾದ ಯೋಗ್ಯತೆಯೂ, ರೂಢಿಗೇ ಪ್ರಾಬಲ್ಯವಿರುವ ವ್ರಯಾಕ್ರ "ಪ್ರಹ್ಮಶಬ್ದಕ್ಕೆ ವಿಷ್ಣುವೇವ" ಎಂಬ ಭಾಷ್ಯಕಾರರು ಹೇಗೆ ಹೇಳಿದ್ದಾರೆಂಬ ಶಂಕೆಗೆ ಸಮಾಧಾನವನ್ನು ಶ್ರುತಿವಾಕ್ಯದಿಂದಲೇ ಭಾಷ್ಯಕಾರರು ತೋರಿಸಿ, ಅಷ್ಟವನಶಂಕೆಯನ್ನು ಪರಿಹರಿಸುವರು.

ಯದ್ವಿಧಿ ಪ್ರಹ್ಮಶಬ್ದವೇನೋ ಅನ್ಯತ್ರ ರೂಪಧಾರಿ. ಆದರೆ "ಯಮಂತಿ ಸಮುದ್ರೇ ಕವಯೋ ವಯಂತಿ, ತದ್ವಲ್ಲೇ ಪರಮೇ ಪ್ರಜಾ" ಯತಿ. ಪ್ರಸೂತಾ ಜಗತಾ ಪ್ರಸೂತೀ ತೋಯೇನ ಜೀವಾನ್ ವ್ಯಸರ್ಜ್ಯ ಭೂಮ್ಯಾಮಾಹು ಇತ್ಯಾದಿಯಾಗಿ ಹೇಳಿ "ತದೇವತಂ ತದು ಸತ್ಯಮಾಹು; ತದೇವ ಪ್ರಹ್ಮ ಪರಮಂ ಕವೀನಾಮ್" ಎಂಬ ಮಹಾ ನಾರಾಯಣೋಪನಿಷತ್ತಿನಲ್ಲಿ "ಯತಿ ಕವೀನಾಂ ಮತೇ" "ತದೇವ ಪರಮಂ ಪ್ರಹ್ಮ" ಇತ್ಯಾಹು; ಎಂದು ಕವಿಗಳ ಮತದಲ್ಲಿ = ಅಂದರೆ ಜ್ಞಾನಿಗಳ ಅಭಿಪ್ರಾಯದಲ್ಲಿ ಪ್ರಯೋಗ ಪ್ರಾಯೋಗವು ಪ್ರಹ್ಮಶಬ್ದಕ್ಕೆ ವಿಷ್ಣುವಿನಲ್ಲೇ ಇರುತ್ತದೆಯೆಂದು ಶ್ರುತಿಯೇ ಹೇಳುತ್ತಿದೆ. ಆದಕಾರಣ ಪ್ರಹ್ಮಶಬ್ದವು ವಿಷ್ಣುವಿನಲ್ಲೇ ಪರಮ ಮುಖ್ಯ ಎಂದು ತಾತ್ಪರ್ಯ.

ಅನ್ಯತ್ರ ಅಜ್ಞಾರೂಢಿ ಇದಾಗೂ, ವಿದ್ವದ್ವ್ಯಾಧಿಯು ವಿಷ್ಣುವಿನಲ್ಲಿರುವುದನ್ನು ಶ್ರುತಿಯು ಹೇಳುತ್ತಿರುವುದರಿಂದ, ಅಜ್ಞಾರೂಢಿಗಿಂತಲೂ ವಿದ್ವದ್ವ್ಯಾಧಿಗೆ ಪ್ರಾಬಲ್ಯವಿರುವ ವ್ರಯಾಕ್ರ ಪ್ರಹ್ಮಶಬ್ದಕ್ಕೆ ವಿಷ್ಣುವೆಂದೇ ಅರ್ಥ ಮಾಡಬೇಕೆಂಬ ಶ್ರುತಿಯ ಅಭಿಪ್ರಾಯದಂತೆ "ಪ್ರಹ್ಮಜಿಜ್ಞಾಸಾ" ಎಂದರೆ ವಿಷ್ಣುವಿನ ಜಿಜ್ಞಾಸಾ ಎಂದೇ ಸೂತ್ರದ ನಿರ್ಣೇತಾರ್ಥವಾಗಿದೆ.

ಶ್ರೀಹರಿಯ ಮಹಿಮೆಯನ್ನೂ, ಚೇತನ ಅಚೇತನಾತ್ಮಕವಾದ ಪ್ರಪಂಚಕ್ಕಿಂತಲೂ ಅತ್ಯಂತ ಭೇದವನ್ನೂ, ಶ್ರೀಹರಿಯ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯದಿ ಗುಣಾದಿಗಳನ್ನೂ ಪ್ರತಿಪಾದಿಸುತ್ತಿರುವ ಪರಮಶ್ರುತಿಯ ವಾಕ್ಯಗಳು ಈ ರೀತಿ ಇವೆ.

"ಪ್ರಹ್ಮಾ ಶಿವ ಸುರಾದ್ಯಾಶ್ಚ ಶರೀರಕ್ಷರಣಾತ್ ಶಿರಾಃ |
ಲಕ್ಷೀರಕ್ಷರದೇಹತ್ಯಾತ್ ಅಕ್ಷರಾ ತತ್ತರೋ ಹರಿಃ ||
ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯಶಕ್ತಿವಿಜ್ಞಾನಮುಪಾದ್ಯ ರಖಿಲ್ಯಗುಣೈಃ |
ಸ್ವೀಮತೇನ ತೇ ಸರ್ವೇ ತದ್ವಶಾಃ ಸರ್ವಭವ ಚ ||
ಸರ್ಗಾಽತಿಕ್ಷಯಯತಿಪ್ರಕಾಶಾವೃತಪಿಂಧನಮ್ |
ಸರ್ವಕ್ಷರಾಣಾಮೇಕಃ ಸ ಖರ್ಯಾತ್ ಸಾಕ್ಷಿಕರೋಕ್ಷರಮ್ ||
ಸರ್ಗಾಽತಿತಿಯತಿಜ್ಯೋತಿಸ್ಸತ್ಯಾನಂದಪ್ರದೋಚ್ಯತೇ |
ಜೀವೋಪದ್ರಶ್ಯ ಸರ್ವೇಶಾಂ ಪಿತೃ ಪುತ್ರ ಪರೋ ಹರಿಃ ||
ತ್ವಾ ನಾನ್ಯೋಚ್ಚ ಸರ್ಗಾದಿಕರ್ತಾ ನಿರೋಪಕರ್ತೃ ಸಃ || ಇತಿ ಪರಮಶ್ರುತಿಃ ||

ಅರ್ಥ ಮತ್ತು ತಾತ್ಪರ್ಯ :- ಪ್ರಹ್ಮಾ = ಚತುರ್ಮುಖ ಪ್ರಹ್ಮವೇವೂ, ಶಿವ = ವಾರ್ತಕಿದೇವಿಯು ಮತಿಯಾದ ರುದ್ರನು, ಸುರಾದ್ಯಾಶ್ಚ = ದೇವತೆಗಳೇ ಮೊದಲಾದ ಸಕಲ ಜೀವರೂ ಕೂಡ, ಶರೀರಕ್ಷರಣಾತ್ = ವ್ಯಾಕೃತಗಳಾದ ಅವರವರ ದೇಹಗಳು ನಾಶವಾಗುವಿಕೆಯಿಂದ, ಅಂದರೆ ಸದ್ವರವಾದ ಶರೀರವ್ಯವಹಾರದಿಂದ, ಶಿರಾಃ = ಶ್ವರರೆಂದು (ಅಂದರೆ ಶ್ವರಚೇತನರೆಂದು) ಪ್ರಮಾಣಗೊಂಡ ತೀರ್ಯವ್ಯವಹಾರ. ಲಕ್ಷ್ಮಿಗು = ಲಕ್ಷ್ಮೀದೇವಿಯು. (ಪರಮಾತ್ಮನಂತೆ ಸ್ವಾಮ್ಯಾತ್ಮನಾದ ರಮಾದೇವಿಯು) ಅಕ್ಷರದೇಹತ್ಯಾತ್ = ನಾಶವಿಲ್ಲದ ದೇಹವನ್ನೊಳಗೊಂಡಿರುವ, ಅಕ್ಷರಾ = ಅಕ್ಷರಚೇತನಳು (ಎಂದು ಹೇಳಲ್ಪಡುತ್ತದೆ.)

ಪರ = ಶ್ರೀಮನ್ಮಥನುಸಂಗ್ರಹ, ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ, ಶಕ್ತಿ, ವಿಜ್ಞಾನ, ಸುಖಾದ್ಯ, ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ = ಸ್ವರೂಪ ಸ್ವಾ, ಪ್ರಮತಿಪ್ರಾ, ಪ್ರವೃತ್ತಿಪ್ರಾ ಎಂಬ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯವಿಧದಲ್ಲಿ ಮತ್ತು ಶಕ್ತಿ = ಆತ್ಮತತ್ವದಶಕ್ತಿ, ವಿಜ್ಞಾನ = ವಿಶೇಷಜ್ಞಾನವಾದ ಜ್ಞಾನ, ಸುಖ = ನಿರವಧಿಕವಾದ, ಪರಿಪೂರ್ಣವಾದ ಆನಂದ, ಆದ್ಯ = ಇವೇ ಮೊದಲಾದ, ದ್ಯುತಿ, ಬಲ, ವೀರ್ಯ, ಔಷಧಿ, ಕಾರುಣ್ಯವೇ ಮೊದಲಾದ, ಅವಿಭೇದ = ಸಮಸ್ಯಾಗಾರ, ಗುಣ್ಯ = ಗುಣಗಳಿಂದ, ಸ್ವೀಮತ್ವೇನ = ಪರಿಮಿತರಹಿತವಾಗಿರುವಿಕೆಯಿಂದ, (ನಿರವಧಿಗಳಾದ ಗುಣಗಳು ಇರುವುದರಿಂದ) ತತ್ವರೂ = (ನಿರವಧಿಗಳಾದ ಗುಣಗಳು ಇರುವುದರಿಂದ) ತತ್ವರೂ = ಹಿಂದೆ ತಿಳಿದ ಕ್ಷರಚೇತನಗಿಂತಲೂ, ಅಕ್ಷರಚೇತನಗಳಾದ ಜ್ಞಾನನಿಯಾದ ರಮಾದೇವಿಗಿಂತಲೂ, ಉತ್ತಮನು. ಅಂದರೆ ಸರ್ವೋತ್ತಮನಾಗಿದ್ದಾನೆ. ಈ ಸರ್ವೇ = ಆ ರಮಾದೇವಿಮತೆಗಳೆಲ್ಲರೂ, ಸರ್ವದೈವ ಚ = ಯಾವಾಗಲೂ, (ನಿರಂತರವಲ್ಲ) ನಿತ್ಯಮುಕ್ತರಾದ ರಮಾದೇವಿಯೂ ಸರ್ವೋತ್ತಮನಾದ ಶ್ರೀಮನ್ಮಥನಿಗೆ ಅಧೀನರಾಗಿರುವರು.

ಈ ವಿಶೇಷ = ಈ = ಆ, ವಿಶೇಷ = ಒಬ್ಬ ಶ್ರೀಮನ್ಮಥನುಸಂಗ್ರಹ, ಸರ್ವೋತ್ತರಾಣಂ = ಎಲ್ಲಾ ಕ್ಷರಚೇತನಗಿ, ಸರ್ವ, ಸ್ಥಿತಿ, ಕ್ಷಯ, ಯತಿ, ಪ್ರಕಾಶ, ಆವೃತಿ, ಬಂಧನ = ಸರ್ವ = ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯವೇನು, ದೇಹದ ಜನನವೇನು, ಸ್ಥಿತಿ = ದೇಹದಿಂದ ಇರುವಿಕೆಯೇನು, ಕ್ಷಯ = ಮರಣವೇನು (ದೇಹದ ನಾಶವೇನು) ಯತಿ = ನಿಯಮನವೇನು, (ವಿಧಿನಿಷೇಧಗಳಿಂದ ನಿಯಂತ್ರಿಸುವಿಕೆಯೇನು) ಪ್ರಕಾಶ = ಜ್ಞಾನವನ್ನು ಹುಟ್ಟಿಸುವಿಕೆಯೇನು (ಜ್ಞಾನವೇನು) ಆವೃತಿ = ಅಜ್ಞಾನವೇನು (ಅನಾದಿಯಾದ ಭಾವರೂಪವಾದ ಅವಿದ್ಯೆಯು ಹೇಗೆ ಪರಿಮಾಣವನ್ನು ಅಧೀನ) ಬಂಧನ = ಲಿಂಗದೇಹಾದಿ ಬಂಧನವೇನು ಇವೆಲ್ಲವುಗಳನ್ನೂ, ಉರ್ಯಾತ್ = ಮಾಡುವನು, (ಅನಾದಿಯಾದ ಬಂಧನವೂ ಅವನ ಅಧೀನವಾಗಿದೆ ಎಂದು ಅಭಿಪ್ರಾಯ) ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯವೇನು = ಮುಕ್ತಿಯೇನಾದ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯವೇನು ಮಾಡುತ್ತ ಸರ್ವಜ್ಞನಿವೃತ್ತಿ ಪೂರ್ವಕವಾದ, ಸ್ವರೂಪವಾದಾಧಿಪತ್ಯವೇನಾದ ಮೋಕ್ಷವನ್ನು, ಉರ್ಯಾತ್ = ಮಾಡುವನು. (ಇದೇ ರೀತಿ ಮಧ್ಯಮಜೀವಿಗಳಿಗೆ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯವಾಗಿ ಸುಖದುಃಖ ಮಿಶ್ರವಾದ ಗತಿಯನ್ನೂ), ತಾಮಸಜೀವಿಗಳಿಗೆ ಅಂದರೆ ದೈತ್ಯ, ರಾಕ್ಷಸ, ಒಲಾಟ, ಮರ್ತ್ಯಾದಿಮರಣ ನಾಲ್ಕು ದರ್ಜೆಗಳೇನಾದ ತಮೋಯೋಗ್ಯವೇತನುಗೆ ನಿತ್ಯ ನೂರದ ಪ್ರಾಪ್ತಿಯನ್ನೂ ಮಾಡುತ್ತಾನೆ.

ಅಕ್ಷರೇ = ಮಧ್ಯಮಾಕ್ಷರಗಳು ಎಂಬ ಶ್ರೀ ಮನ್ಮಥನುಸಂಗ್ರಹದೇವಿಗೆ ಸರ್ವಸ್ಥಿತಿ, ಜ್ಯೋತಿ, ನಿತ್ಯನಂದಪ್ರದ = ಸರ್ವ = ಪ್ರಾಪ್ತವಾದ, (ಸ್ಥಿತಿ ಮಾಡಬೇಕೆಂಬ ಇಚ್ಛೆಯ ಅಭಿವ್ಯಕ್ತಿಯೇನು) ಸ್ಥಿತಿ = ಸರ್ವಜ್ಞವಾದಾಧಿಪತ್ಯವಿರುವಿಕೆಯೇನು, ನಿ ಯತಿ = ಅಕ್ಷರೇ ಅನುಸಾರವಾಗಿ ಇರುವಿಕೆಯು, ಜ್ಯೋತಿ = ಮೂಲರೂಪವಾಗಿದ್ದು ಅಕ್ಷರವೇನು ಇಲ್ಲದೆ ಜ್ಞಾನವಿಷಯವಾದ ಸರ್ವವಸ್ತುಗಳ ಕಾಣುತ್ತಿರುವೇನು, ನಿತ್ಯನಂದ = ನಿತ್ಯವಾದ ಆನಂದ ಇವುಗಳನ್ನು, ಪ್ರದ = ಕೊಡುವವನಾಗಿರುತ್ತಾನೆ.

ಪರೇಷಂ = ಎಲ್ಲಾ ಚೇತನಗಿ, ಮುಕ್ತವಾಗಿದ್ದು, ನಿತ್ಯಮುಕ್ತರಾದ ರಮಾದೇವಿಗೂ, ಅಮುಕ್ತ ಸರ್ವಜೀವಿಗೂ, ಚೇತನಪ್ರದ = ಚೇತನವನ್ನು ಕೊಡುತ್ತಾನೂ ಹೇಗೆ (ಅಗಿದು), ಪರ = ಸರ್ವೋತ್ತಮನಾದ, ಪರ = ಶ್ರೀಮನ್ಮಥನುಸಂಗ್ರಹ, ವಿಶೇಷ = ಒಬ್ಬನೇ ಆಗಿರುತ್ತಾನೆ. ತತ್ವ = ಆ ಶ್ರೀಮನ್ಮಥನುಸಂಗ್ರಹ, ಅನ್ಯ = ಬೇರೆ ಯಾವುದೊಬ್ಬನೂ, ಸರ್ವವಿಷಯ = ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಮೊದಲಾದವುಗಳನ್ನು ಮಾಡುತ್ತಾನು. ನಾ = ಇಲ್ಲ. ಸ = ಅಂತಃ ಪ್ರಾಪ್ತಿಯು, ನಿರೋಪಾಕ್ಷರ = ದೋಷದೇಶವಿಲ್ಲವೂ ಹೇಗೆ ಆಗಿರುತ್ತಾನೆ.

(ಮಧ್ಯಮಜೀವಿಗಳಿಗೆ ಇವು ಸರ್ವಜ್ಞವೂ ದೋಷವಿಲ್ಲವಾಗಿರುತ್ತಾರೆ ನಿತ್ಯಮುಕ್ತರಾದ ರಮಾದೇವಿಗೂ ಸಹ ಇವು ಸರ್ವಜ್ಞವೂ ಅನಿವಾದ್ಯರೋಪಾಕ್ಷರವಾಗಿದ್ದು, ಮುಕ್ತವೆಂಬ ದೋಷವು ಇದೆ.

“ಸರ್ವತಂತ್ರಸ್ವತಂತ್ರನಾದವನು ಸರ್ವೋತ್ತಮನಾದ ಶ್ರೀಹರಿಯು ಒಬ್ಬನೇ ಹೊರತು ಬೇರೊಬ್ಬರು ಇರುವುದಿಲ್ಲ. ಇತಿ = ಈ ರೀತಿಯಾಗಿ ಪ್ರತಿಪಾದಿಸುವ (ತಿಳಿಸುವ) ಪರಮಶ್ರುತಿ = ಪರಮಶ್ರುತಿ ಎಂಬ ವೇದವಾಕ್ಯವು ಇದೆ. ಪರಮಶ್ರುತಿ ವಾಕ್ಯಗಳ ತಾತ್ಪರ್ಯವು ಈ ರೀತಿ ಇದೆ.

ತಾತ್ಪರ್ಯ :- ಸರ್ವೋತ್ತಮನಾದ ಶ್ರೀಮನ್ನಾರಾಯಣನು ಮತ್ತು ಶ್ರೀಮನ್ನಾರಾಯಣನಂತೆಯೇ ನಿತ್ಯ ಮುಕ್ತನಾದ ಶ್ರೀ ಮಹಾಶ್ವೇದೇವಿಯು ಈ ಇಬ್ಬರನ್ನು ಏಕೈಕ ಮಿಕ್ಕ ದೇವತೆಗಳಾದ, ಚತುರ್ಮುಖಬ್ರಹ್ಮ, ಶಿವ, ಇಂದ್ರ ಮೊದಲಾದ ಎಲ್ಲಾ ದೇವತೆಗಳೂ ಸಹ ಪ್ರಾಕೃತವಾದ ನೃಪರವಾದ ಶರೀರವ್ಯುತ್ಥವಾಗಿದ್ದಾರೆ. ಆದಕಾರಣ ಇವೆಲ್ಲರೂ ಶ್ವರಚೇತನರೆಂದು ಪ್ರಮಾಣವು ತಿಳಿಸುತ್ತದೆ. ಅಸ್ವತಂತ್ರವರ್ಗದಲ್ಲಿ ರಮಾದೇವಿಗೆ ಮಾತ್ರ ನೃಪರವಾದ ದೇಹವಿಲ್ಲದಾದಕಾರಣ, ಅಶ್ವರಚೇತನರೆಂದು ಶ್ರುತಿಯು ಹೇಳುತ್ತದೆ. ಇವೆಲ್ಲರಿಗಿಂತಲೂ ಉತ್ತಮನಾದವನು ಸ್ವತಂತ್ರನಾದ ಶ್ರೀಹರಿಯು.

ಪರಮಾತ್ಮನಾದ ಶ್ರೀಹರಿಯಾದರೋ ಸರ್ವತಂತ್ರಸ್ವತಂತ್ರನಾಗಿದ್ದಾನೆ. ಅಚಿಂತ್ಯಾದ್ವಿತಶಕ್ತಿಸಂವನ್ಮನಾಗಿರುವನು. ನಿತ್ಯನಿರವಧಿಕವಾದ ಪೂರ್ಣವಾದ ಜ್ಞಾನಾನಂದ್ಯರೂಪನು. ಇತರರೆಲ್ಲರೂ ಆ ಶ್ರೀಹರಿಯ ಅಧೀನರಾಗಿರುವರು. ಎಲ್ಲ ವಾರ್ಧಾಂಗ ಸೃಷ್ಟಾದಿಗಳಿಗೆ ಅಂದರೆ ಸೃಷ್ಟಿ, ಸ್ಥಿತಿ, ಸಂಹಾರ, ನಿಯಮನವೆಂಬ ಈ ನಾಲ್ಕು ಅವಸ್ಥೆಗಳಿಗೂ ಪರಮಾತ್ಮನೇ ಕಾರಣನು.

ದೇವನ ಏನ್ಮಾಧ್ಯವೈಕಾಂಗ್ಯ ಕಾರಣನಾದವನೂ ಸಹ ಶ್ರೀಹರಿಯೇ ಹೊರತು ಇತರರು ಯಾರೂ ಅಲ್ಲ. ಈ ಎಂಬರ ವೈಕಿ ಸಾಕ್ಷಿಕದೇವಿಗೆ ಮಾತ್ರ ಪರಮಾತ್ಮನು ನಿತ್ಯಸುಖರೂಪವಾದ ಮೋಕ್ಷವನ್ನು ಕರುಣಿಸುತ್ತಾನೆ.

ನಿತ್ಯಮುಕ್ತನಾದ ಅಶ್ವರಚೇತನನಾದ ರಮಾದೇವಿಯ ಪರಿಭಾಷಿಕನಾದ ಸೃಷ್ಟಿ, ಸ್ಥಿತಿ, ನಿಯಮನ, ಪ್ರಕಾಶ, ನಿತ್ಯಾನಂದಾದಿಗಳಿಗೆ ನಿಯಾಮಕನಾದವನೂ ಸಹ ಶ್ರೀಹರಿಯೇ ಆಗಿದ್ದಾನೆ. ಸಕಲಚೇತನರ ಬೇಷಾಪ್ರದನೂ ಕೂಡ ಶ್ರೀ ವಿಷ್ಣುವೇ ಆಗಿರುವನು. ಅವನಿಗೆ (ಶ್ರೀಹರಿಗೆ) ನಿಯಾಮಕರಾದವರು ಬೇರೊಬ್ಬರು ಯಾರೂ ಹಿಂದೆಯೂ ಇರಲಿಲ್ಲ. ಈಗಲೂ ಇಲ್ಲ ಮುಂದೆಯೂ ಇಲ್ಲ. ಇಂತಹ ಚರಚದ್ರಿಲ್ಬಗನಾದ ಶ್ರೀ ವಿಷ್ಣುವು ದೋಷಲೇಶರಹಿತನಾಗಿರುವುದರಿಂದ ಅವನನ್ನು ಸಿದ್ಧೋಪನೇಂದು ವೇದಾವಿಪ್ರಮಾಣಗಳು ಪ್ರತಿಪಾದಿಸುತ್ತದೆ. ಎಂದು ಪರಮಶ್ರುತಿ ವಾಕ್ಯಗಳ ಅಭಿಪ್ರಾಯವಾಗಿದೆ.

ಇದೇ ಅಭಿಪ್ರಾಯವನ್ನು ಇಂದ್ರಪುರಾಣವಾಕ್ಯವೂ ಸಹ ವ್ಯಕ್ತಮಾಡುತ್ತದೆ.

**ಬ್ರಹ್ಮ, ಶೇಷ, ಸುಪರ್ಣೇಶ, ಶಕ್ತ, ಸೂರ್ಯ, ಗುಹಾದಯಃ |
ಸರ್ವೇಶ್ವರಾ, ಅಶ್ವರಾತು ಪ್ರೀರೇಣ ತತ್ಪರೋ ಪರಿಃ ||** (ಇತಿ ಇಂದ್ರೇ)

ಅರ್ಥ :- ಬ್ರಹ್ಮ = ಚತುರ್ಮುಖ ಬ್ರಹ್ಮನೇನು, ಶೇಷ = ಶೇಷನೇನು, ಸೂರ್ಯ = ಗರುಡನೇನು ಈಶ = ದ್ರಾವಿದನೇನು, ಶಕ್ತ = ಇಂದ್ರನೇನು, ಸೂರ್ಯ = ಸೂರ್ಯನೇನು, ಗುಹ = ಪೂಜಿಸು, ಅದಯಃ = ಇವರೇ ಮೊದಲಾದ, ಸರ್ವೇ = ಎಲ್ಲ ಚೇತನರೂ, ಶ್ವರಾ = ಶ್ವರಚೇತನರೆಲ್ಲರೂ. ಶರೀರ ಸಾಶ್ವತ್ಯವಾಗಿರುತ್ತಾರೆ. ಒಣ

ಶ್ರೀಸ್ತು = ಶ್ರೀಮಹಾಲಕ್ಷ್ಮೀದೇವಿಯೊಬ್ಬಳೇನೆ, ಅಶ್ವರಾ = ಅಶ್ವರಶಬ್ದವಾಚ್ಯಳು ಅಸ್ತತ್ವಂ ಚೇತನ ವರ್ಗದಲ್ಲಿ ದೇಹವಾಚಕವಿಲ್ಲದಿರುವ ಚೇತನಳು, ಹಠ = ಶ್ರೀಮನ್ನದಾಯುಗನು, ತ್ವರಾ = ಕ್ಷರ ಮತ್ತು ಅಕ್ಷರಬೇತನಗಿಂತಲೂ ಉತ್ತಮನು (ಸರ್ವೋತ್ತಮನು) ಇತಿ = ಹೀಗೆ, ಇಂದೇ = ಇಂದವೃದ್ಧರಾದಲ್ಲಿ ಉಕ್ತವಾಗಿದೆ.

ಕಾಣ್ಯಾತ್ ಮಹಾಲಕ್ಷ್ಮೀದೇವಿಯೇ ಶ್ರೀಹರಿಯು ಸರ್ವೋತ್ತಮತ್ವವನ್ನು ಪ್ರಕಟ ಮಾಡಿದ್ದಾರೆ.

ಯಂ ಕಾಮಯೇ ತಂ ತಂ ಉಗ್ರಂ ಕೃಣೋಮಿ ತಂ ಬ್ರಹ್ಮಾಣಂ.

ತಮುಷಂ ತಂ ಸುಮೇಧಾಂ

ಅಹಂ ರುದ್ರಾಯ ಧನುರಾಶಖೋಮಿ ಬ್ರಹ್ಮದ್ವಿಜೇ ಶರವೇ ಹಂಕವಾ ಉ |

ಅಹಂ ಜನಾಯ ಸಮದಂ ಕೃಣೋಮ್ಯಹಂ ದ್ವಾನಾ ಪೃಥಿವೀ ಅವಿನೇಶ |

ಅಹಂ ಸುವೇ ಒತರಮಸ್ತ ಮೂರ್ಧನ್ಯಮ ಯೋನನನಿರಶ್ವಂಶ ಸ್ವಮುದ್ರೇ ||

(ಮುಗ್ಧೇದ. ಮಂ. ೧೦.೧೨೫. ೫, ೬.)

ಅರ್ಥ :- ಮುಗ್ಧೇದದಲ್ಲಿನ ಈ ಸೂಕ್ತವು ಅಂವೃತ ವ್ಯಾಪ್ತವಾಗಿದೆ. "ಅಂವೃತೇಯಾದರೋ, ಶ್ರೀ, ಛಾಂ, ದುರ್ಗಾಂವೃತೇ ಪ್ರೀತ್ಯ ಮಹಾಲಕ್ಷ್ಮೀಶ್ಚ ದಕ್ಷಿಣಾ " ಎಂದು ಬೃಹದಾರಣ್ಯಕಘಾಷ್ಯದಲ್ಲಿ ಉಕ್ತವಾಗಿರುವ ಶ್ರುತಿಯಂತೆ ಶ್ರೀಮಹಾಲಕ್ಷ್ಮೀ ಮೂರ್ತಿಯೇ ಆಗಿರುವ ಪ್ರಯುಕ್ತ, ಈ ಮಂತ್ರದಲ್ಲಿ ಕಂಡುಬರುವ "ಅಹಂ" ಎಂದು ಶ್ರೀ ಮಹಾಲಕ್ಷ್ಮೀಯೇ ತನ್ನನ್ನು ಹೇಳಿಕೊಂಡಿರುವ ಪ್ರಯುಕ್ತ ಇದು ಕಾಣ್ಯಾತ್ ಶ್ರೀಮಹಾಲಕ್ಷ್ಮೀಯು ಮಾತನಾಡಿದೆ.

ಅರ್ಥ ವಿವರಣೆ :- ಅಹಂ = ನಾನು (ಶ್ರೀಮಹಾಲಕ್ಷ್ಮೀಯಾದ ನಾನು), ಯಂ = ಯಾರನ್ನು (ರುದ್ರ ಪದವಿಗೆ ಬರುವಂತಹ ಗಣ್ಯ ಸೇರಿತ ಸಾಧನವಾರ್ತಿಯಾಗಿರುವ ಉಗ್ರತಪನೇಬ ಯಾವ ಯಾವ ಜೀವವನ್ನು), ಉಗ್ರಂ (ತುರ್ಗಂ) ಕಾಮಯೇ = ರುದ್ರನನ್ನಾಗಿ ಮಾಡಲಿಕ್ಕೆ ಅವೇಕ್ಷಿಸುತ್ತೇನೆನೋ, ತಂ ತಂ ಉಗ್ರಂ ಕೃಣೋಮಿ = ಅವರವರನ್ನು ಅಂತಹ ಜೀವರನ್ನು ರುದ್ರನನ್ನಾಗಿ ಮಾಡುತ್ತೇನೆ. (ಇದೇ ರೀತಿ ತನ್ನ ಇಚ್ಛಾನುಗುಣವಾಗಿ ಯಂಪ್ರತ್ಯಾಣಂ ಕಾಮಯೇ = ಚತುರ್ಮುಖವಿಬ್ರಹ್ಮವದವಿಗೆ ಬರಲು ಅರ್ಹತೆಯುಳ್ಳ, ಸಾಧನಸಂಪೂರ್ಣಿಯಾಗಿರುವ ಯಾವ ಮಹಾವೀರನನ್ನು) ಚತುರ್ಮುಖ ಪದವಿಗೆ ಬರುವ ವಿಬ್ರಹ್ಮನನ್ನಾಗಿ ಮಾಡಲು ಅವೇಕ್ಷಿಸುತ್ತೇನೆನೋ, ತಂ ಬ್ರಹ್ಮಾಣಂ = ಅವನನ್ನು ಚತುರ್ಮುಖವಿಬ್ರಹ್ಮನನ್ನಾಗಿಯೂ, (ಮಾಡುತ್ತೇನೆ.) ಹೀಗೆಯೇ "ಯಂ ಮುಷಂ ಕಾಮಯೇ" ಯಾವ ಯೋಗಚೇತನನು ಮುಷ ಪದವಿಗೆ ಬರಲು ತಕ್ಕ ಸಾಧನವನ್ನು ಪೂರ್ಣಗೊಳಿಸುವನೋ ಅವನು ಮುಷ ಪದವಿಗೆ ಬರಲೇಕೆಂದು ಇಚ್ಛಿಸುತ್ತೇನೆನೋ, ತಂ ಮುಷಂ = ಅವನನ್ನು ಮುಷಿಯನ್ನಾಗಿ(ಕೃಣೋಮಿ = ಮಾಡುತ್ತೇನೆ.)

ಇದೇ ರೀತಿ ಯಾರು ಒಳ್ಳೇ ಜ್ಞಾನಿಯಾಗುವ ಯೋಗ್ಯತೆಯುಳ್ಳ ಚೇತನನು ತಕ್ಕ ಸಾಧನ ಪೂರ್ಣಗೊಳಿಸುವನೋ, ಅಂತಹವನನ್ನು ನಾನು ಜ್ಞಾನಿಯನ್ನಾಗಿ ಮಾಡಲು ಅವೇಕ್ಷಿಸುವನೋ, ತಂ ಸುಮೇಧಾಂ = ಅವನನ್ನು ಒಳ್ಳೇ ಜ್ಞಾನಿಯನ್ನಾಗಿ ಕೃಣೋಮಿ = ಮಾಡುತ್ತೇನೆ.

ಅಹಂ = ನಾನು, ಶರವೇ = (ವಿಬ್ರಹ್ಮನ ಪದವೇ ಮುಖವನ್ನು ಧರಿಸುವವರಂತ) ಹಿಂಸಾಹಾರ, ಬ್ರಹ್ಮದ್ವಿಜೇ = (ಚತುರ್ಮುಖವಿದ್ವೇಷಿಯಾದ) ಕುಹಾರ ಹಲದಲ್ಲಿ ಬ್ರಾಹ್ಮಣರಿ ಸರ್ವವ್ಯಾಪ್ತವೇಷಯವ(ಪ್ರಮೇಯದೀಪರೀತಾ)

ಸುಧಾರಣೆ = ಬ್ರಹ್ಮದ್ವಿಪಾ, ದೈತ್ಯನಾಂ, ಶರವೇ ಹಿಂಸಾಯೇತಿವಾ = ಬ್ರಹ್ಮದ್ವೇಷಿಗಳಾದ ದೈತ್ಯರನ್ನು ಹಿಂಸಿಸುವಂತೆ, ಚಂದ್ರಿಕಾರ್ಥ = ದಕ್ಷ ಪ್ರಜಾಪತಿತ್ವೇಷಿಯಾದ, ರುದ್ರಾಯ = ರುದ್ರನನ್ನು (ದ್ವೀಪಿಯಾರ್ಥೇ ಚತುರ್ಥಿ) ಹಂತಮಾಣು = ಪ್ರಳಯಕಾಲದಲ್ಲಿ ದುರ್ಗಾರೂಪರಿಂದ ಕೊಲ್ಲುವದಕ್ಕಾಗಲೇ (ಕೇವಲ ಪದರಸುವದಕ್ಕಲ್ಲ) ಧನುಃ = ಧನುಸ್ಸನ್ನು, ಆತನೋಮಿ = ವಿಸ್ತಾರಗೊಳಿಸುತ್ತೇನೆ.

ಅಹಂ = ನಾನು, ಜನಾಯ = ಜನರಿಗೆ, ಸಮದಂ = ಸಂತೋಷವನ್ನು, ಕೃಣೋಮಿ = ಉಂಟು ಮಾಡುತ್ತೇನೆ.

(ಶ್ರೀ ಮಹಾಲಕ್ಷ್ಮೀಯ ಪರಮಾತುಗೃಹವಾದರ ದಿವ್ಯಸುವತ್ತು ಲಭಿಸಿದರೆ ಯಾರಿಗೆ ತಾನೇ ಹರ್ಷವಾಗುವದಿಲ್ಲ.)

ಅಹಂ = ನಾನು (ಶ್ರೀ ಮಹಾಲಕ್ಷ್ಮೀಯಾದ ನಾನು) ದ್ಯಾವಾಪೃಥಿವೀ = ಸ್ವರ್ಗಲೋಕವೇನು, ಭೂಲೋಕವೇನು, ಈ ರೀತಿ ಇರುವ ಎಲ್ಲಾ ಮೇಲಿನ ಮಧ್ಯದ ಅಧೋಭಾಗದಲ್ಲಿನ ಎಲ್ಲಾ ಲೋಕಗಳನ್ನೂ ಧರಿಸುವದಕ್ಕಾಗಿ, ಆವಿವೇಶ ಪ್ರವೇಶ ಮಾಡಿದ್ದೇನೆ.(ಧಂದಜಪೋತ್ತೇರಿತ್ಯಾ).

ಅಹಂ ನಾನು, ಅಸ್ಯ = ಈ ಜಗತ್ತಿಗೆ, ಓತರಂ = ಪಾಲಕನಾಗಿರುವ ಚತುರ್ಮುಖ ಬ್ರಹ್ಮನನ್ನು, ಮೂರ್ಧನ್ = ಮೂರ್ಧನಿ = ಸರ್ವಜ್ಞೇಷ್ವರತ್ವದಿಂದ ಜ್ಞೇತೃತ್ವವತನಿಂದ ; ಸುವೇ = ಹುಟ್ಟಿಸುತ್ತೇನೆ. (ಕೇವಲ ಪದವೀದಾನವಲ್ಲ. ಅವನಿಗೆ ಜನನಿಯೂ ಆಗಿರುತ್ತಾನೆ.) (ಇಂತಹ ಮಹಿಮಾಶೀಲವನ್ನುಳ್ಳವನಾದ), ಮಮ = ನನ್ನ, ಯೋನಿಃ = ಕಾರಣಭೂತನಾದವನು, ಸಮುದ್ರೇ = ಸಮುದ್ರದಲ್ಲಿ, ಅಂತಃ = ನೀರೊಳಗೆ (ತಿಷ್ಠತಿ) ಇರುತ್ತಾನೆ.

“ಗುರೋರ್ನಾಮ ನ ಗೃಹ್ಣೀಯಾತ್ ಶಿಷ್ಯ ಭಾರ್ಯಾ ವತೇರಪಿ” ಎಂದು ಶಾಸ್ತ್ರ ನಿಯಮದಂತೆ, ಸಂಪ್ರದಾಯದಂತೆ “ಪರೋಮ ತಮ್ಮ ಗಂಡಂದಿರ ಹೆಸರನ್ನು ಹಿಡಿದು ಹೇಳಬಾರದೆಂಬ” ಸಂಪ್ರದಾಯವನ್ನು ಶಿಕ್ಷಿಸುವುದಕ್ಕಾಗಿ ರಮಾದೇವಿಯು “ನನ್ನೂ ಕಾರಣನಾದವನು “ನಾರಾಯಣನು” ಎಂದು ಹೇಳಿದರೆ “ಅಪೋನಾರಾ ಇತಿವೋಕ್ತಾ ಅಪೋ ವೈ ನರಸೂನವಃ. ಅಯನಂ ತಸ್ಯ ತಾ ಪೂರ್ವಂ ತೇನ ನಾರಾಯಣಾ ಸ್ಕೃತಾ” ಎಂದು ಶ್ರೀಮಹಾಲಕ್ಷ್ಮೀಯು ಹೇಳಿರುತ್ತಾಳೆ.

ಈ ಶ್ಲೋಕದಲ್ಲಿ ಸಾಕ್ಷಾತ್ ಮಹಾಲಕ್ಷ್ಮೀಯು ತನ್ನ ಅಧಿನದಲ್ಲಿ ಚತುರ್ಮುಖಾದಿ ಸಕಲದೇವತೆಗಳೂ ಇರುತ್ತಾರೆಂದೂ, ಇಂತಹ ತನ್ನೂ ನಿಯಮಕನಾದವನನ್ನು ಶ್ರೀಮನ್ನಾರಾಯಣನೆಂದೂ ತಾನು ಆ ನಾರಾಯಣನ ಅಧಿನದಲ್ಲಿರ ತತ್ವವೆಂದೂ ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿ ಶ್ರೀಹರಿಯ ಸರ್ವೋತ್ತಮತ್ವವನ್ನು ಪ್ರತಿಪಾದಿಸುತ್ತಾಳೆ.

ಮಹಾನಾರಾಯಣೋಪನಿಷತ್ತು ಪರಮಾತ್ಮನ ಮಹಿಮಾಶೀಲವನ್ನೂ ಸರ್ವೋತ್ತಮತ್ವವನ್ನೂ ಹೊಗಳುತ್ತದೆ.

ಹಿಂದೆ ಈ ವಾಕ್ಯಗಳಿಗೆ ಕೇವಲ ತಾತ್ಪರ್ಯಾರ್ಥವನ್ನು ಮಾತ್ರ ವಿವರಿಸಲಾಗಿದೆ. ಈಗ ಮಂತ್ರವನ್ನು ಸಮಗ್ರವಾಗಿ ಬರೆದು ಅರ್ಥ ಸೂತಮಗಿ ನೀಡಲಾಗುತ್ತದೆ.

“ಯಂ ಅಂತಃ ಸಮುದ್ರೇ ಕವಯೋಪಯಂತಿ ಯದಕ್ಷರೇ ಪರಮೇ ಪ್ರಕಾಃ |
 ಯತಃ ಪ್ರಸೂತಾ ಜಗತಃ ಪ್ರಸೂತೀ ತೋಯೇನ, ಜೀವಾನ್ ವ್ಯಸಪರ್ಜ
 ಭೂಮ್ಯಾಮ್ ||
 ಯದೋಪ ಧೀಭಿಃ ಪುರುಷಾನ್ ಪಶೂಂಶ್ಚ ವಿವೇಶ ಭೂತಾನಿ ಚರಾಚರಾಃ |
 ಅತಃ ಸರಂ ಸಾತ್ವದಗೇಯಸಂ ಹಿ ಪರಾತ್ಪರಂ ಯನ್ನತತೋ ಮಹಾಂತಂ
 ಯದೇಕಮವ್ಯಕ್ತಂ
 ಅನಂತರೂಪಂ ವಿಶ್ವಂ ಪುರಾಣಂ ತಮಸಃ ಪರಾಸ್ತುತ್ |
 ತದೇವತಾಂ ತದುಸತ್ಯಮಾಹುಃ ತದೇವ ಬ್ರಹ್ಮ ಪರಮಂ ಕವೀನಾಮ್ ||

ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥ :- ಯಂ = ಯಾರನ್ನು (ಯಾವೊಂದುನ್ನಾರಯುಗನನ್ನು) ಸಮುದ್ರೇ ಅಂತಃ = ಸಮುದ್ರದ
 ಒಳಗೆ ಇರುವವನ್ನಾಗಿ ಕವಯೋಪ = ಜ್ಞಾನಿಗಳು ಕೂಡ, ಅವಯಂತಿ = ಸ್ವಲ್ಪವೇ ತಿಳಿಯುತ್ತಾರೋ, (ಸಾಕ್ಷಾತ್
 ನಾರಾಯಣನ ಧರ್ಮವತ್ತಿಯಾದ ರಮಾದೇವೀನೇ ತನ್ನ ಪತಿಯ ಇತಿಮಿತಿಯನ್ನು ಪೂರ್ತಿಯಾಗಿ ತಿಳಿಯಲು ಆಗದಿರು
 ವಾಗ ತದಿತ್ತಾದ ಜ್ಞಾನಿಗಳು ಸಮಗ್ರವಾಗಿ ಪರಮಾತ್ಮನನ್ನ ಪೇಗಿ ತಾನೆ ತಿಳಿದಾರು ? ಸ್ವಲ್ಪವಾಗಿಯೇ ತಿಳಿದಿರುತ್ತಾರೆಯು
 ಅಭಿಪ್ರಾಯ.)

ಯದಕ್ಷರೇ = ಯಾವ ಪರಮಾತ್ಮರಶ್ಮಿ ವಾಚ್ಯನಾದ ಅನವ್ಯಕ್ತಂ, ದೇಹವಾಸಿ, ದುಃಖವ್ರಾಪ್ತ, ಅಪೂರ್ಣತಾ
 ನಾಶಕ್ತುರ್ವಿಧಃ ಪ್ರೇಕ್ಷ್ಯ ತದಭಾವೋ ಪರಃ ಸದಾ ||

ಹೀಗೆ ಪ್ರಮಾಣದಂತೆ ನಾಲ್ಕು ಬಗೆಯಾದ ನಾಶರಹಿತನಾದ ಪರಮೇ = ಸರ್ವೋತ್ತಮನಾದ ಶ್ರೀಹರಿಯಲ್ಲಿ, ಪ್ರಕಾಃ
 = ಪ್ರಜ್ಞಾದಿ ಸಕಲಬೇತನರೂ ಅಧಿನಾಾಗಿರುತ್ತಾರೆಯೋ, (ಮತ್ತು) ಜಗತಃ = ನಮಸ್ತು ಪ್ರಪಂಚಕ್ಕೂ, ಪ್ರಸೂತೀ =
 ಜನನಿಯಾದ ಶ್ರೀಮತಾಲ್ಪ್ತೀಯು, ಯತಃ = ಯಾವ ಶ್ರೀಹರಿಯ ದೆಶೆಯಿಂದ, ಪ್ರಸೂತಾ = ಹುಟ್ಟಿದವಳೋ,
 (ಸೃಷ್ಟಿಕಾರ್ಯದಲ್ಲಿ ಅಭಿವ್ಯಕ್ತವಾದ ಇಚ್ಛೆಯುಳ್ಳವಳಾಗಿದ್ದಾಳೆಯೋ, ಯಾವ ಪರಮಾತ್ಮನಿಂದ ಪ್ರೇರಿತಳಾಗಿ ಸೃಷ್ಟಿಸುವ
 ಇಚ್ಛಾಭಿವ್ಯಕ್ತಿಯುಳ್ಳವಳಾಗಿರುತ್ತಾಳೋ) (ಯಾವ ಪರಮಾತ್ಮನು) ತೋಯೇನ = ಆಯಾಜೀವಿಗಿ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ ಕರ್ಮ
 ದಿಂದ (ಅಥವಾ ತನ್ನ ವೀರ್ಯದಿಂದಲಾಗಲಿ) ತನ್ನ ಸಾಮರ್ಥ್ಯದಿಂದ ಹಲ ಮೊದಲಾದ ಭೂತಗಳಿಂದ, ಭೂಮ್ಯಾಂ =
 ಭೂಲೋಕ ಮೊದಲಾದ ಲೋಕಗಳಲ್ಲಿ, ಜೀವಾನ್ = ಜೀವಿಮಗಳನ್ನು, ವ್ಯಸಪರ್ಜ = ನಾನಾ ಬಗೆಯಾಗಿ ಸೃಷ್ಟಿಸಿದನು.

ಯತ್ = ಯಾವ ಪರಮಾತ್ಮನಾದ ಪರಬ್ರಹ್ಮನೊಂದಿಗಿ ಶ್ರೀಮನ್ನಾರಾಯಣನು, ವಿಷ್ಣುಧೀ = ಕೋಮಲ
 ಲತೆಯು ಮೊದಲಾದ ಲತಾವಿಶೇಷಗಳಿಂದ ಕೂಡಿದ, ಪುರುಷಾನ್ = ಪುರುಷರನ್ನೂ, ಜೀವಾರ್ಥವನ್ನೂ, ಪಶೂಂಶ್ಚ =
 ಗೋವು ಮೊದಲಾದ ಪಶುಾರ್ಥವನ್ನೂ, ಚರಾಚರಂ ಭೂತಾನಿ = ಚೇತನ ಅಚೇತನಾತ್ಮಕಗಳಾದ ಭು ತ
 ಗಳನ್ನೂ (ಪ್ರಾಣಿವಾರ್ಥವನ್ನೂ, ಜಿವಾರ್ಥವನ್ನೂ) ಪ್ರೇರಿತುವದಕ್ಕಾಗಿ ನಿಯಂತ್ರಿಸುವುದಕ್ಕಾಗಿ, ವಿವೇಶ = ಪ್ರವೇಶ
 ಮಾಡಿದುದಾಗಿಯೋ, ಅತಃ = ಅಂತಃ ಈ ಪರಬ್ರಹ್ಮನಾದ ಶ್ರೀಮನ್ನಾರಾಯಣನಿಗಿಂತಲೂ ಪರಂ, ಅನ್ಯತ್ =
 ಅತಿಶಯವಾದ ಉತ್ತಮವಾದ ಭೇದವಿಂದು ದ್ರಾವ್ಯ, ಅಸೇಯಸಂ = ಅತ್ಯಂತಅಸುಖವಾದದ್ದು, ಸೂಕ್ಷ್ಮವಾದುದು, ನ
 = ಇಲ್ಲವು, ಹಿ = ಇದು ಪ್ರಾದಿವಾಗಿದೆ.

ಪರಾಕ್ರಂ = ಜೀವೋತ್ತಮರಾದ ಬ್ರಹ್ಮದೇವರು ಮತ್ತು ಇತರ ಎಲ್ಲ ಜೀವನಿಗಿಂತಲೂ ಉತ್ತಮನಾಗಿರುತ್ತಾನೆಯೋ ಉತ್ಕೃಷ್ಟೋತ್ಕೃಷ್ಟನೋಯ್ = ಯಾವ ಪರಬ್ರಹ್ಮನಾದ ಶ್ರೀಮನ್ನಾರಾಣನು, ಮಹತ್ = ಮಹಾವರಿಣಾಮಕ್ಕಿಂತಲೂ, ಮಹಾಂತಂ ಅಧಿಕವಾದ ಪರಿಮಾಣವುಳ್ಳವನಾಗಿರುವನೋ, ಯತ್ ಏಕಂ = ಯಾವ ಪರಬ್ರಹ್ಮವಸ್ತುವು ಒಂದೇ ಕೇವಲವಾದುದು, ಅವ್ಯಕ್ತಂ = ಅವ್ಯಕ್ತವಾದುದೋ, ಅನಿರ್ದಯವಾದುದೋ, ತನ್ನ ಪ್ರಕಾರವಿಲ್ಲದೆ ತಾನು ವ್ಯಕ್ತವಲ್ಲವೋ, ಅನಂತರೂಪಂ = ಅವಿಮಿಶ್ರವಾದ ಅನಂತರೂಪವುಳ್ಳದ್ದೋ, ವಿಶ್ವಂ = ಪೂರ್ಣವಾದುದೋ, ಪುರಾಣಂ = ಪುರಾತನವಾದುದೋ, ತಮಃ = ಪ್ರಕೃತಿಗಿಂತಲೂ, ಅಜ್ಞಾನಕ್ಕಿಂತಲೂ, ಪರಮ್ಪಾತ್ = ಅತಿಶ್ರಮಿಸಿರುತ್ತದೆ. ಯೋ ತದೇವ = ಅದೇನೇ, ಋತಂ = ಯಥಾರ್ಥಜ್ಞಾನಸ್ವರೂಪವಾದುದು, ತದು = ಆ ಪರಬ್ರಹ್ಮನಾದ ಶ್ರೀಮನ್ನಾರಾಯಣನನ್ನೇ, ಸತ್ಯಂ = ಜ್ಞಾನಪೂರ್ವಕವಾದ ಕ್ರಿಯೆಯುಳ್ಳವನನ್ನಾಗಿಯೂ, ತದೇವ = ಆ ಪರಬ್ರಹ್ಮನನ್ನೇ, ಕವೀನಾಂ = ಜ್ಞಾನಿಗಳ ಮತದಲ್ಲಿ, ಪರಮಂ ಬ್ರಹ್ಮ = ಸರ್ವೋತ್ತಮನಾದ ಪರಬ್ರಹ್ಮನನ್ನಾಗಿ, ಅಹುಃ ಹೇಳುತ್ತಾರೆ.

ಋಗ್ವೇದದಲ್ಲಿ ಮತ್ತೊಂದು ಮಂತ್ರದಿಂದಲೂ ಈ ಶ್ರೀಹರಿಯ ಸರ್ವೋತ್ತಮತ್ವವು ಗೊತ್ತುಗುತ್ತದೆ

“ಅಶ್ವ ದೇವಶ್ಚ ಮೀಹ್ಯುಷೋ ವಯಾ ವಿಶ್ವೋರೇಷಸ್ತತ್ಪ್ರಭೃತೇ ಹವಿರ್ಭಃ |

ವೀರೇಹಿ ರುದ್ರೋ ರುದ್ರಿಯಂ ಮಹಿತ್ವಂ ಯಾಸಿತ್ವಂ ವರ್ತೀರಶ್ವಿನಾವಿರಾತವ್ ||

(ಋಗ್ವೇದಮಂತ್ರ)

ಅರ್ಥ :- ಅಶ್ವ = ಪ್ರಸಿದ್ಧನಾದ ಈ, ದೇವ್ಯ = ದ್ಯೋತನಾದಿಗುಣಗವಿಪೂರ್ಣನಾದ, ಮೀಹ್ಯುಷ = (ಮೀಡಮಾನ್, ಮೀಹ್ಯಾನ್ = ಸಮರ್ಥ ಎಂಬ ತತ್ವದೀಪದಂತೆ), ಭಕ್ತಾಭಿಲಾಷಿತವನ್ನು ಮಳೆಗರೆಯುವವನಾದ, (ಭಕ್ತರ ಸಕಲಾಭೀಷ್ಠಗಳನ್ನೂ ಕರುಣಿಸುವವನಾದ), ವಿಷ್ವ = ಎಲ್ಲಕ್ಕೂ ಒಡೆಯನಾದ ಸುಧಾವಿಷ್ಣುತ್ವವಿರ್ನೀಯ ಟೀಕಾರೀತ್ಯಾ, ಇಬ್ರೂಪವಾದ, ಸತ್ಯಕಾಮವಾದ, ವಿಶ್ವೋರೇ = ಶ್ರೀಮನ್ನಾರಾಯಣನಿಗೆ, ಪ್ರಭೃತೇ = ಕರ್ಮದಿಂದಲೂ, ಧ್ಯಾನದಿಂದಲೂ, ಪ್ರವೃದ್ಧವಾದ ಪೂಜೆಯು, ಹವಿರ್ಭಃ = ಹವಿಸ್ಸುಗಳಿಂದ ಮಾಡಲ್ಪಡಲಾಗಿ, (ಅಂತಹ ಪೂಜೆಯಿಂದ, ವಯಾಃ ಅಹಂ ತತ್ವಅಭಿಮಾನಿಯಾಗಿ ಜೀವನಿಗೆ ಬಂಧಕವಾದ, ರುದ್ರಃ = ರುದ್ರನು, ರುದ್ರಿಯಂ ಮಹತ್ವಂ = ರುದ್ರನ ಪದವಿಯನ್ನು, ವೀರೇ = ಹೊಂದಿದನು, ಓ = ಇದು ಪ್ರಸಿದ್ಧವು, ಹೇಅಶ್ವಿನೇ = ಎಷ್ಟೆ ಅಶ್ವಿನಿ ದೇವತೆಗಳೇ, (ನೀವು ಇಬ್ಬರೂ ಕೂಡಾ ಶ್ರೀಹರಿಯ ಪೂಜೆ ಮತ್ತು ಶ್ರೀಹರಿಯ ಪ್ರಕಾರದಿಂದಲೇ) ಇರಾತವ್ ವರ್ತೀ = ಅನ್ನವನ್ನೂ, ಸ್ವಿತಿಯನ್ನೂ, ಅಂದರೆ ಸಮಸ್ತ ಭೋಗವನ್ನೂ ಪದವಿಯನ್ನು, ಯಾಸಿತ್ವಂ = ಹೊಂದಿರುವಿರಿ.

(ಈ ೧೬ತಿ ರುದ್ರನೇ ಮೊದಲಾದ ದೇವತೆಗಳಿಗೂ, ಅಶ್ವಿನಿ ಮೊದಲಾದವುಗಳಿಗೂ ಶ್ರೀಹರಿಯ ಪೂಜಾ ವಿಶೇಷದಿಂದ ಲಭಿಸಿದ ಶ್ರೀಹರಿಯ ಪ್ರಕಾರದಿಂದ ಆಯಾ ಪದವ್ಯುಕ್ತಿ ಮತ್ತು ಭೋಗಾದಿಗಳನ್ನು ಪೇದವು ತಿಳಿಸುತ್ತಲಿದೆ).

ಸೂರ್ಯಚಂದ್ರಾದಿ ದೇವತೆಗಳೂ ಈ ಪರಮಾತ್ಮನ ಅಂಗಗಳಿಂದ ಹುಟ್ಟಿರುವುದು ಪೇದವಾಗಿಯೂ ಹೇಳುತ್ತಲಿದೆ.

**ಚಂದ್ರಮಾ ಮನಸೋ ಜಾತಃ ಚಕ್ಷೋಃ ಸೂರ್ಯೋಽಜಾಯತ |
ಮುಖಾದಿಂಧ್ರಚ್ಛ್ರಿಶ್ಚ ಜ್ಞಾನಾದ್ವಾಯುರಜಾಯತ ||**

ಅರ್ಥ :- ಚಂದ್ರಮಾ = ಚಂದ್ರನು, ಮನಃ = ಪರಮವೈರುಷವಾದ ಶ್ರೀಮನ್ನಾರಾಯಣನ ಮನಸ್ಸಿನಿಂದ, ಜಾತಃ = ಹುಟ್ಟಿದನು, ಹುಟ್ಟಿದ್ದಾನೆ. ಚಕ್ಷೋಃ = (ಪರಮವೈರುಷವಾದ ಶ್ರೀಮನ್ನಾರಾಯಣನ) ಕಣ್ಣಿನ ದೆಶೆಯಿಂದ, ಸೂರ್ಯಃ = ಸೂರ್ಯನ, ಅಜಾಯತ = ಹುಟ್ಟಿದನು, ಮುಖಾತ್ = (ಪರಮವೈರುಷವಾದ ಶ್ರೀಹರಿಯು) ಮುಖದಿಂದ, ಇಂದ್ರಶ್ಚ = ಇಂದ್ರನೂ, ಅಗ್ನಿಶ್ಚ = ಅಗ್ನಿಯೂ, (ಹುಟ್ಟಿದ್ದಾರೆ) ಪ್ರಾಣಾತ್ = (ಪರಮವೈರುಷವಾದ ಶ್ರೀಮನ್ನಾರಾಯಣನ) ಪ್ರಾಣದಿಂದ, ವಾಯುಃ = ಮುಖ್ಯವಾಗಿ, ಪ್ರಧಾನವಾಯುದೇವನು, ಅಜಾಯತ = ಹುಟ್ಟಿದನು.

ಮಹೋಪನಿಷತ್ತಿನ ವಚನವೂ ಕೂಡ, ಮಹಾವ್ರಳಯದಲ್ಲಿ ಸರ್ವಸ್ವತತ್ವವಾದ ಶ್ರೀಮನ್ನಾರಾಯಣನು ಪ್ರಧಾನವಾಗಿ ಒಬ್ಬನೇ ಇದ್ದನೆಂದೂ, ಸ್ವತತ್ವವಾಗಿ ಚತುರ್ಮುಖನೂ ಇರಲಿಲ್ಲವೆಂದೂ ವಾರ್ವತೀವತಿಯಾದ ಶಂಕರನೂ ಇರಲಿಲ್ಲವೆಂದೂ ಹೇಳುತ್ತಲಿದೆ.

**ಏಕೋ ನಾರಾಯಣ ಆಸೀತ್ ನ ಬ್ರಹ್ಮಾ ನೇತಾನೋ |
ನಾಗ್ನೀಷೋಮೌ ನೇಮೇ ದ್ವಾವಾವೃಥಿವೀ || (ಮಹೋಪನಿಷತ್)**

ಅರ್ಥ :- (ಮಹಾ ವ್ರಳಯದಲ್ಲಿ) ಏಕಃ ನಾರಾಯಣಃ = ಒಬ್ಬ ನಾರಾಯಣನೇ, ಆಸೀತ್ = ಇದ್ದನು, ಬ್ರಹ್ಮಾನ್ = ಚತುರ್ಮುಖ ಬ್ರಹ್ಮನು ಇರಲಿಲ್ಲ. ಈಶಾನ್ ನ ರುದ್ರನು ಇರಲಿಲ್ಲ. ಅಗ್ನೀಷೋಮೌ = ಅಗ್ನಿಯಾಗಲಿ ಸೋಮ ದೇವತೆಗಳಾಗಲಿ, ನ = ಇರಲಿಲ್ಲ. ಇಮೇ ದ್ವಾವಾವೃಥಿವೀ = ಈ ಸ್ವರ್ಗಲೋಕವಾಗಲಿ, ಈ ಘೂಮಿಯಾಗಲಿ, (ಈ ವೃಥಿವೀ ಲೋಕವಾಗಲಿ, ಘೂಲೋಕವಾಗಲಿ), ನ = ಇರಲಿಲ್ಲ.

ಮತ್ತೊಂದು ಶ್ರುತಿಯೂ ಇದೇ ಅರ್ಥವನ್ನು ತಿಳಿಸುತ್ತಲಿದೆ.

ಏಕೋ ನಾರಾಯಣ ಆಸೀತ್ ನ ಬ್ರಹ್ಮಾ ನ ಚ ಶಂಕರಃ || ಇತಿಶ್ಚುತಿಃ ||

ಅರ್ಥ :- ಮಹಾವ್ರಳಯದಲ್ಲಿ ಏಕಃ ನಾರಾಯಣಃ = ನಾರಾಯಣನು ಒಬ್ಬನು, ಆಸೀತ್ = ಇದ್ದನು. ನ ಬ್ರಹ್ಮಾ = ಚತುರ್ಮುಖನು ಇರಲಿಲ್ಲ. ಶಂಕರಃ ನ ಚ = ರುದ್ರನೂ ಸಹ ಇರಲಿಲ್ಲ.

ಮಹಾವ್ರಳಯದಲ್ಲಿರುವ ಸರ್ವೋತ್ತಮವಾದ ಶ್ರೀಮನ್ನಾರಾಯಣನ ದೆಶೆಯಿಂದಲೇ ಬ್ರಹ್ಮಾದಿದೇವತೆಗಳು ಹುಟ್ಟಿದರೆಂದು ಈ ಕೆಳಗಿನ ಶ್ರುತಿವಾದ್ಯವು ಹೇಳುತ್ತಲಿದೆ.

**ನ ಮುನಿಫೋಷ್ಯ ಸಮುಚಂಶಯತ್ ತತಃ ವಿಶೇ ವೃಜಾಯಂತ |
ವಿಶ್ವೇ ಹಿರಣ್ಯಗರ್ಭೋ ಅಗ್ನಿಯಗ್ರೋ ವರುಗರುದ್ರೇಂದ್ರಾ ಇತಿ || ಶ್ರುತಿಃ ||**

ಅರ್ಥ :- ಮಹಾವ್ರಳಯಕಾಲದಲ್ಲಿ, ಅಂದರೆ ಜಗತ್ತಿನ ಸೃಷ್ಟಿಗಾಗಿ, ಸಾ = ಆ ಶ್ರೀಹರಿಯು, ಮುನಿ ಭೂತ್ವಾ = ಮೌನಿಯಾಗಿ, ಸಮಚಿಂತಯತ್ = ಸಮಾಲೋಚಿಸಿದನು. ತಸ್ಯ = ಅವನ ಆಲೋಚನೆಯಿಂದ, (ಇಷ್ಟ ವಿಶೇಷದಿಂದ) ಏತೇ = ಇವರು, ವಿಶ್ವಃ = ವಾಯುದೇವನು (ಮುಖ್ಯವಾಗಿ), ಹಿರಣ್ಯಗರ್ಭಃ = ಚತುರ್ಮುಖನು, ಅಗ್ನಿಃ = ಅಗ್ನಿದೇವನು, ಯಮಃ = ಯಮನು, ವರುಣರುದ್ರೇಂದ್ರಾಃ ಇತಿ = ವರುಣನು, ರುದ್ರನು, ಇಂದ್ರನೆಂಬ ದೇವತೆಗಳು, ವ್ಯವಾಯಂತ = ಹುಟ್ಟಿದರು.

ಮತ್ತೊಂದು ಶ್ರುತಿಯೂ ಸಹ ಮಹಾವ್ರಳಯದಲ್ಲಿ ಶ್ರೀ ವಾಸುದೇವನೇ ಸ್ವತಂತ್ರನಾದವನು ಇಂದ್ರನೆಂದೂ ಇತರರು ಇರಲಿಲ್ಲವೆಂದೂ ಹೇಳುತ್ತದೆ.

**ವಾಸುದೇವೋ ವಾ ಇದಮಗ್ರ್ಯ ಆಸೀತ್ ನ ಬ್ರಹ್ಮಾ ನ ಚ ಶಂಕರಃ,
ನೇಂದ್ರಸೂರ್ಯೋ ನ ಚ ಗುಹೋ, ನ ಸೋಮೋ ನ ವಿನಾಯಕಃ ||**

ಇತ್ಯಾದಿ ಶ್ರುತಿಃ ||

ಅರ್ಥ :- ಇದಮಗ್ರೇ = ಈ ಜಗತ್ತು ಹುಟ್ಟುವುದಕ್ಕೆ ಮುಂಚೆ ಮಹಾವ್ರಳಯದಲ್ಲಿ, ವಾಸುದೇವೋ ವಾ = ವಾಸುದೇವನೇ, ಆಸೀತ್ = ಇದ್ದನು. ನ ಬ್ರಹ್ಮಾ = ಚತುರ್ಮುಖಬ್ರಹ್ಮನು ಇರಲಿಲ್ಲ. ನ ಚ ಶಂಕರಃ = ರುದ್ರನೂ ಇರಲಿಲ್ಲ. ನೇಂದ್ರಸೂರ್ಯೋ = ಇಂದ್ರನೂ ಇರಲಿಲ್ಲ, ಸೂರ್ಯನೂ ಇರಲಿಲ್ಲ. ನ ಚ ಗುಹಃ = ಸ್ಥಂದನೂ ಇರಲಿಲ್ಲ. ನ ಸೋಮಃ = ಚಂದ್ರನು ಇರಲಿಲ್ಲ. ನ ವಿನಾಯಕಃ = ವಿನಾಯಕನೂ ಇರಲಿಲ್ಲ, (ಗಣೇಶನೂ ಇರಲಿಲ್ಲ). ಇದೇ ಮೊದಲಾದ ಶ್ರುತಿವಾಕ್ಯಗಳಿಂದ ಚಿದಚಿದ್ವಿಲ್ಲಗನಾದ ಗುಣಪರಿವರ್ತನಾದ ಶ್ರೀಹರಿಯು ಪ್ರತಿವಾದ್ಯನಾಗಿದ್ದಾನೆ. ವೇದ ದಲ್ಲಿ ಕಂಡುಬರುವ ಹಿರಣ್ಯಗರ್ಭಃ, ಶಿವ, ರುದ್ರ, ಇಂದ್ರ ಮೊದಲಾದ ಸಕಲ ನಾಮಗಳೂ, ಪರಮಮುಖ್ಯ ವೈಶ್ವತಿಯಿಂದ ಶ್ರೀಮನ್ನಾರಾಯಣನನ್ನೇ ಹೇಳುತ್ತಿವೆಯೆಂದು ಪುಣ್ಯಹಂತಾವಚನವೂ ಭಾಲ್ಮವೇಯಶ್ರುತಿವಚನಗಳೂ ತಿಳಿಸುತ್ತವೆ.

**ಯೋ ದೇವಾನಾಂ ನಾಮಧಾ ವಿಶ ವಿವ ತಂ ಸಂಪ್ರಶ್ನಂ ಭುವನಾ ಯಂತ್ಯನ್ತಾ
(ಪುಣ್ಯಹಂತಾ)**

ಅರ್ಥ :- ಯಃ = ಯಾವ ಭಗವಂತನು, ವಿಶವಿವ = ಒಬ್ಬನೇ, ದೇವಾನಾಂ = ದೇವತೆಗಳ, ನಾಮಧಾ = ಮುಖ್ಯವಾಗಿ ನಾಮಧಾರಕನು, ಇತರರು ಯಾರೂ ಅಲ್ಲ ತಂ ಪ್ರಶ್ನಂ = ಪ್ರಶ್ನಾರಂ = ಅಂತಹ ಸರ್ವನಾಮಧಾರಕನಾದ ಪರಮಾತ್ಮನನ್ನು, ಅನ್ಯಾ = ಅನ್ಯನು = ಬೇರೆಯಾದ, ಭುವನಾ = ಭುವನಾನು = ಲೋಕಗಳು, ಸಂಯಂತಿ = ಸಂಯಾಂತಿ = ಮೋಕ್ಷದಲ್ಲೂ, ಪ್ರಳಯದಲ್ಲೂ ಸೇರುತ್ತವೆ.

ಮುಂದಿನ ಭಾಲ್ಮವೇಯ ಶ್ರುತಿವಚನವೂ ಈ ವಿಷಯವನ್ನು ಸ್ಪಷ್ಟಪಡಿಸುತ್ತದೆ.

**ನಾಮಾನಿ ವಿಶ್ವಾಽಽಽ ನ ಸಂತಿ ಲೋಕೇ ಯದಾವಿರಾಸೀತ್ ಅಸ್ಯತ್ಯ ಸರ್ವಮ್ |
ನಾಮಾನಿ ಸರ್ವಾಗೇ ಯಮಾವಿಶಂತಿ ತಂ ದೈವಿಹ್ಯಂ ಪರಮಮುನಾಹರಂತಿ ||**

ಇತಿ ಭಾಲ್ಮವೇಯಶ್ರುತಿಃ ||

ಅರ್ಥ :- ವಿಶ್ವ = ವಿಶ್ವಾಸಿ, ನಾಮಾಸಿ = ಸಕಲ ನಾಮಗಳೂ, ಲೋಕೇ = ರುದ್ರಾದಿ ಜಗತ್ತಿನಲ್ಲಿ, ಅಭಿ = ಮುಖ್ಯವಾಗಿ ವಾಚಕತ್ವೇನ, ನ ಸಂಘ = ಇರುವುದಿಲ್ಲ. ಇದಕ್ಕೆ ಯದಾವಿರಾಸೀತ್ ಎಂಬುದರಿಂದ ತೋರಿಸಲಾಗಿದೆ.

ಯತ್ = ಯಾರ ದೆಹಿಯಿಂದ, ಅನ್ಯತ್ಯ = ಋತಭಿನ್ನವಾದ ವಿಷ್ಣುಹಿಂತಲೂ ಬೇರೆಯಾದ ಲೋಕದ (ಜಗತ್ತಿನ), ಸರ್ವಂ = ನಾಮವ್ಯಕ್ತಿವಿಮಿತ್ರವಾದುದು, ಅವಿರಾಸೀತ್ = ಉಂಟಾಯಿತೋ ಆದಕಾರಣ ಉತ್ತತ್ತಿ ಮತ್ತಾದ ಪ್ರವೃತ್ತಿವಿಮಿತ್ರವ್ಯಕ್ತನಾದಿಂದ, ರುದ್ರಾದಿ ಜಗತ್ತಿನಲ್ಲಿ ಎಲ್ಲಾ ನಾಮಗಳೂ ಮುಖ್ಯವಾಗಿ ವಾಚಕವಾಗಿ ಇರುವುದಿಲ್ಲ.

ತತ್ವವದೀವರೇತ್ಯಾ - ವಿಶ್ವ = ವಿಶ್ವಾಸಿ ನಾಮಾಸಿ, ಲೋಕೇ = ಸಕಲ ನಾಮಗಳೂ ಲೋಕದಲ್ಲಿ ಅಭಿತೋ ನ ಸಂಘ = ಮುಖ್ಯವಾಗಿಲ್ಲ. ಮುಖ್ಯವಾಗಿ ಲೋಕವಾಚಕಗಳಾಗಿಲ್ಲ. ಏತಕ್ಕಿಂದರೆ, ಯತ್ = ಯಸ್ಮಾತ್ = ಯಾವ ವುರುಷನಿಂದ, ಅನ್ಯತ್ಯ = ವಿಷ್ಣುವಿರಕ್ತವಾದ ಜಗತ್ತಿನ, ಜನ್ಮಲಯಾದಿಗಳು, ಸರ್ವಂ = ಸಮಸ್ತವೂ, ಅವಿರಾಸೀತ್ = ಉಂಟಾದುವೋ, ಯಾರನ್ನು ಸಕಲನಾಮಗಳೂ ಮುಖ್ಯವೃತ್ತಿಯಿಂದ ಮುಖ್ಯವಾಗಿ ವಾಚಕತ್ವೇನ ಹೇಳುತ್ತಿರುವೆಯೋ, ತಂ ತ = ಅಂತಹ ವಿಷ್ಣುವನ್ನು, ಪರಮಂ = ಉತ್ತಮನನ್ನಾಗಿ (ಶ್ರೀಹರಿಯನ್ನೇ), ಉದಾಹರಣಿ = ಜ್ಞಾನಿಗಳು ಉದಾಹರಿಸುತ್ತಾರೆ = ಹೇಳುತ್ತಾರೆ.

ಅಶ್ವಿತ ಸರ್ವನಾಮಾಸಿ ವ್ಯತಿರಿಕ್ತ ಸರ್ವತಃ |

ಯಃ ಸ್ವತಂತ್ಯ ಸದ್ವೈಕಃ ಸ ವಿಷ್ಣುಃ ಪರಮೋ ಮತಃ || ಇತಿಶ್ರುತಿಃ ||

ಅರ್ಥ :- ಸರ್ವತಃ = ಎಲ್ಲಾ ವಸ್ತುಗಳಿಗಿಂತಲೂ, ವ್ಯತಿರಿಕ್ತ = ಅತ್ಯಂತ ಭಿನ್ನವಾದ, ಅಶ್ವಿತ = ಈ ಶ್ರೀಮನ್ನಾ ರಾಯಣನಿಗೇನೇ, ಸರ್ವನಾಮಾಸಿ = ಎಲ್ಲಾ ನಾಮಗಳೂ (ಇರುತ್ತವೆಯೋ), ಯಃ = ಯಾರು, ಏಕಮ = ಒಬ್ಬನೇ, ಸದಾ = ಯಾವಾಗಲೂ, ಸ್ವತಂತ್ಯಃ = ಸ್ವತಂತ್ರನೋ, ಸಃ = ಆ, ವಿಷ್ಣುವು, ಪರಮಃ = ಸರ್ವೋತ್ತಮನೆಂದು, ಮತಃ = ಸಮ್ಮತನು ಎಂಬುದಾಗಿ ಶ್ರುತಿಯು ಹೇಳುತ್ತದೆ.

ಪರಮಶ್ರುತಿ ಮನ್ನಾ ಪರಮಾತ್ಮನ ವಿಚಾರವಾಗಿ ಅತ್ಯಂತ ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿದೆ.

ಉತ್ಪತ್ತಿವಾಗ್ನುರೇವತ್ಯಾ ಪ್ರಾದುರ್ಭಾವೋ ನ ಚಾಪರಃ |

ದೇಹೋತ್ಪತ್ತಿಃ ದರ್ಶೇಹಾಂ ಪ್ರಾಪ್ತಾರೀಹಾಂ ತದೀರಣಾತ್ ||

ದೇಹೋನಾದಿ ಹರೇನಿಗತ್ಯೋ ಪ್ರಾಪ್ತಾರೀಹಾಮನಿತ್ಯತಃ |

ಮುಖ್ಯೋತ್ಪತ್ತಿಃ ದರ್ಶೇಹಾಂ ಪ್ರಾದುರ್ಭಾವೋ ಹರೇರ್ವನಿ || ಇತಿಪರಮಶ್ರುತೇಶ್ಚ ||

ಅರ್ಥ :- ವಾಗ್ನುರೇವತ್ಯಾ = ಶ್ರೀಶ್ವಪರಮಾತ್ಮನ, ಉತ್ಪತ್ತಿಃ = ಉತ್ಪತ್ತಿ ಎಂಬುದು, ಪ್ರಾದುರ್ಭಾವಃ = ಅಭಿವ್ಯಕ್ತಿಯಾದುದು. (ಇತರ ಪರಾರ್ಥಗಳಿಗಿರುವಂತಹವಲ್ಲ) ಅವಃ = ಸ್ವರೂಪದಿಂದ ಜನನ ರೂಪವಾದುದಾಗಿದೆ, ದೇಹಯೋಗವಾದುದಾಗಿದೆ, ಜನ್ಮಪರಾರ್ಥ ಸಂಬಂಧವಾದುದಾಗಿದೆ, ವಿಹಾರವಾದುದಾಗಿದೆ, ವರಿಗಾಮರೂಪವಾದುದಾಗಿದೆ, ಭೃತ್ವರೂಪವಾದುದಾಗಿದೆ ಬೇರೆ ಬಗೆಯಾದುದು ಯಾವುದೂ ನ ಚ = ಅಲ್ಲವು.

ತದನ್ವೇಷಂ = ಪರಮಾತ್ಮನಿಂತಲೂ ಬೇರೆಯವರಾದ, ಪ್ರಹ್ಲಾದೀನಾಂ = ಚತುರ್ಮುಖಾದಿಗಳಿಗೆ, ತದೀರಣಾತ್ = ಆ ವಾಸುದೇವನ ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನ ಪ್ರೇರಣೆಯಿಂದ, ದೇಹೋತ್ತತಿಃ = ಪ್ರಕೃತವಾದ ಶರೀರದ ಉತ್ಪತ್ತಿಯು - ಉತ್ಪತ್ತಿ ಶ್ರುತಿಗೆ ಅರ್ಥವು. ಹರೇಃ = ಶ್ರೀಹರಿಯ, ದೇಹಃ = ಶರೀರವು, ಅನಾದಿಃ = ಅನಾದಿಯಾದುದು ಜ್ಞಾನಾನಂದಾತ್ಮಕವಾದ ಶ್ರೀ ವಿಷ್ಣುವಿನ ದೇಹವು ಅಪ್ರಾಕೃತವಾದುದು. ಅನಾದಿಯಾದುದು. ನಿತ್ಯಃ = ಚತುರ್ಮುಖ ನಾಶವಿಲ್ಲದುದು ನಿತ್ಯವಾದುದು. ಪ್ರಹ್ಲಾದೀನಾಂ = ಚತುರ್ಮುಖಾದಿಗಳ (ಶರೀರಗಳು), ಅನಿತ್ಯತಾಃ = ಉತ್ಪತ್ತಿಯುಳ್ಳದ್ದೂ, ನಾಶವುಳ್ಳದ್ದೂ ಆಗಿವೆ. ಆದರೆ ಅನಿತ್ಯಗಳಾಗಿವೆ. ತದನ್ವೇಷಂ = ಶ್ರೀಹರಿಯಿಂದ ಇತರರಾದ ಪ್ರಹ್ಲಾದಿಗಳಿಗೆ ಮುಖೋತ್ತತಿಃ = ದೇಹೋತ್ತತಿಯಾದವಾದ ಮುಖವಾದ ಉತ್ಪತ್ತಿಯು, ಹರೇಃ = ಶ್ರೀಹರಿಗೆ, ಪ್ರಾಧುರ್ಭಾವಃ = ಪ್ರಾಧುರ್ಭಾವವು (ಅಭಿವ್ಯಕ್ತಿಯಾದವಾದುದು), ಜನಿಃ = ಜನನಶ್ರುತಿಗೆ ಅರ್ಥವು, ಇತಿ = ಹೀಗೆ, ಪರಮಶ್ರುತೇಶ್ಚ = ಪರಮಶ್ರುತಿಯು (ಹೇಳುತ್ತದೆ.)

ಪರಮೋಪಸಂಪತ್ತಿನ ಮಹತ್ವವೂ ಸಹ ಪರಮಾತ್ಮನು ಅನಂತಶಬ್ದಗುಣವರಿಪೂರ್ಣನೆಂದೂ, ಸಕಲ ದೋಷ ದೂರನೆಂದೂ ತಿಳಿಸುತ್ತದೆ.

“ವರ್ಜಿತಃ ಸರ್ವದೋಷೈರ್ಯೋ ಗುಣಸರ್ವಸ್ವಮೂರ್ತಿಮಾನ್” ।

ಸ್ವತಂತ್ರೋ ಯದೃಶಃ ಸರ್ವೇ ಸ ವಿಷ್ಣುಃ ಪರಮೋ ಮತಃ॥

ಇತಿ ಪರಮೋಪಸಂಪದಿ॥

ಅರ್ಥ :- ಯಃ = ಯಾರು, ಸರ್ವದೋಷೈಃ = ಎಲ್ಲ ಬಗೆಗಳಾದ ದೋಷಗಳಿಂದಲೂ, ವರ್ಜಿತಃ = ಸರ್ವಥಾ ರಹಿತನೋ, ಗುಣಸರ್ವಸ್ವಮೂರ್ತಿಮಾನ್ = ಸಕಲ ಶಬ್ದಗುಣ ಗುಣಗಳೇ ಆಕಾರವಾಗಿ ಉಳ್ಳವನೋ, ಜ್ಞಾನಾನಂದಾತ್ಮಕವಾದ ಶರೀರವುಳ್ಳವನೋ ಮತ್ತು ಸ್ವತಂತ್ರಃ = ಸ್ವರೂಪ, ಪ್ರಮಿತಿ, ಪ್ರಮಿತಿ, ಪ್ರವೃತ್ತಿಗಳಿಲ್ಲ ಇತರರ ಅಧೀನನಲ್ಲದಿರುವನೋ, ಸರ್ವಃ = ಆವನಿಂತಲೂ ಭಿನ್ನರಾದ ರಮಾಪ್ರಹ್ಲಾದಿದೇವತೆಗಳೆಲ್ಲರೂ ಕೂಡ, ಯದೃಶಃ = ಯಾವ ಶ್ರೀಹರಿಗೆ ಅಧೀನರಾಗಿರುತ್ತಾರೆಯೋ, ಸು = ಆತನೇ, ವಿಷ್ಣುಃ = ಶ್ರೀಹರಿಯು, ಪರಮಃ = ಸರ್ವೋತ್ತಮನು, ಮತಃ = ಸಮ್ಮತನು, ಇತಿ = ಹೀಗೆಂದು, ಪರಮೋಪಸಂಪದಿ = ಪರಮೋಪಸಂಪತ್ತಿನಲ್ಲಿರುತ್ತದೆ.

ಪ್ರಹ್ಲಾದತ ವೈರಾಗ್ಯದಿಂದಲೂ ಪ್ರಹ್ಲಾದರದ ಸಂವಾದದಿಂದಲೂ ಕೂಡ ಪರಮಾತ್ಮನ ಬಗ್ಗೆ ಅನೇಕ ಸಂದೇಹಗಳು ಪರಿಹಾರವಾಗುತ್ತವೆ.

ನಾರದ ಉದಾಹರಣೆ :-

ನಿದೋಷಪಕ್ಷೇತ್ ಕಥಂ ವಿಷ್ಣುಃ ಮಾನುಷೇಷೂದಹದೃತಃ ।

ಚಿಂತಾಶಮವ್ಯನಾಶ್ಯನದುಃಖಯುಗ್ಮಶ್ಚತೇ ಕಥಮ್ ॥

ವಿಷ ಮೇ ಸಂಶಯೋ ಬ್ರಹ್ಮನ್ ಪೃಥಿತಲ್ಯ ಇದಾಽಘಾತಃ ।

ಅನುದ್ವಯೋಽಪರೈಃ ಮತ್ಯೈಃ ಸೂಕ್ತಿಕಲ್ಮಾ ತಮುದ್ಧರಃ ॥

ಅರ್ಥ :- ನಾರದರು ಚತುರ್ಮುಖನನ್ನು ಕಂಡಿತು ಈ ಕೆಳಗೆ ಕಂಡಂತೆ ವಿಸ್ತರಿಸುತ್ತಾರೆ.

ನಾರದ ಉವಾಚ = ನಾರದರು ಪ್ರಶ್ನೆ ಮಾಡಿದರು. ಎಲೈ ಚತುರ್ಮುಖನೇ ! ವಿಷ್ಣು = ಶ್ರೀಮನ್ನಾರಾಯಣನು, ನಿರೋಪಶ್ಚೇತ್ = ದೋಷಲೇಶಂಕಿತನಾಗಿರುವುದಾದರೆ, ಮಾನುಷೇಷು = ಮನುಷ್ಯರಲ್ಲಿ, ಕಥಂ = ಹೇಗೆ, ಉದ ಪದ್ಧತ = ಹುಟ್ಟಿದನು ? ಚಿಂತಾ, ಶ್ರುಮ, ಪ್ರಣಾಜ್ಞಾನಮುಖಿಯುತ್ = ಚಿಂತಾ = ಮಾನುಷವಾದ ವ್ಯಥೆಯೇನು, ಶ್ರಮ = ದೇಹಾಯಾಸವೇನು, ಪ್ರಾಣ = ಫಾಯವೇನು, ಅಜ್ಞಾನ = ಅಜ್ಞಾನವೇನು, ದುಃಖ = ದುಃಖವೇನು, ಇವುಗಳಿಂದ, ಯುತ್ = ಕೂಡಿದವನಾಗಿ, ಕಥಂ = ಹೇಗೆ, ದೃಶ್ಯತೇ = ಹಾಲುಬಿಡುತ್ತಾನೆ. ಏಷ ಸಂಶಯಃ = ಈ ಸಂದೇಹವು, ಹೇ ಬ್ರಹ್ಮನ್ = ಎಲೈ ಚತುರ್ಮುಖನೇ, ಮೇ = ನನಗೆ, ಹೃದಿ = ಹೃದಯದಲ್ಲಿ, ಶಲ್ಯ ಇವ = ಬಾಧದಂತೆ, ಅರ್ಜಿತ = ಅತಿ ದೃಢವಾಗಿದೆ. ಹೃದಯದಲ್ಲಿ ನುಟಿರುವ ಬಾಧದಂತೆ ಬಾಧಿಸುತ್ತದೆ. ಅವೈಃ = ಇತರರಾದ, ಮತ್ಯೈಃ = ನಿಮ್ಮನ್ನು ಬಿಟ್ಟು, ಈ ಸಂದೇಹವನ್ನು ಪರಿಹರಿಸಲು, ಇತರ ದೇವತೆಗಳಾಗಲಿ, ಋಷಿಗಳಾಗಲಿ ಇತರ ಮಾನವರಿಂದಾಗಲಿ ಯಾರಿಂದಲೂ, ಅನುದ್ಧಾರ್ಯಃ = ಪರಿಹರಿಸಲು ಸಾಧ್ಯವೇ ಇಲ್ಲ. ತಂ = ಅಂತಹ ಪ್ರಬಲವಾದ ನನ್ನ ಸಂದೇಹವನ್ನು, ಸೂಕ್ತಶಿಕ್ಷಾ = ಪ್ರಮಾಣವಾರ್ತಕವಾದ ಸಮೀಚಿನವಾದ ಮಾತಿನ ಶಕ್ತಿಯಿಂದ, ಉದ್ಧರ = ಪರಿಹರಿಸು. ಎಂದು ನಾರದರು ಪ್ರಶ್ನೆ ಮಾಡಿದರು. ಅದಕ್ಕೆ ಬ್ರಹ್ಮದೇವರು ಉತ್ತರವನ್ನು ಹೇಳುತ್ತಿದ್ದಾರೆ.

ಬ್ರಹ್ಮೋವಾಚ :- ಬ್ರಹ್ಮದೇವರು ಉತ್ತರವನ್ನು ಹೇಳಿದರು.

ಪ್ರೀತ್ಯಂಮರಾಢಿಯೋಗಾತ್ಪ್ರಾ ದೇಹೋ ವಿಷ್ಣೋ ನೃಣಾಮಯತೇ |

ಕಿಂಽ ನಿರೋಪಶ್ಚೇತ್ಸತ್ಯಸುಖಾಂ ನಿಶ್ಚಾಂ ಸ್ವಕಾಂ ತನುಮ್ ||

ಪ್ರಕಾಶಯತಿ ಸ್ವದೇಯಂ ಜನಿವೋಷ್ಠೀಃ ನ ಚಾಪರಾ |

ತಥಾಪ್ಯಸುರಮೋಹಾಯ ಪರೇಣಾಂ ಚ ಕೃಚತ್ ಕೃಚತ್ |

ದುಃಖಾಜ್ಞಾನಪ್ರಮಾದೀನ್ ಸ ದರ್ಶಯೇತ್ ಶುದ್ಧಸದ್ಗುಣಃ ||

ಕೃ ಪ್ರಣಾದಿಶ್ಚ ಕೃಚಾಜ್ಞಾನಂ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯಾನ್ವಿತಸದ್ಗುಣೇ |

ದೌರ್ಗತ್ಯಾಯವ ಮೋಕ್ಷಸ್ಯ ದರ್ಶಯೇತ್ಸದಮೋ ಹರಃ ||

(ದರ್ಶಯೇತ್ಸಾನ್ವಜೋಹರಃ)

ಮಿಥ್ಯಾದರ್ಶನದೋಷೇಣ ತೇನ ಮುಕ್ತಂ ನ ಯಾಂತಿ ಚ |

ತಮೋ ಯಾಂತಿ ಚ ತೇನೈವ ತನ್ಮಾದೋಷವಿವರ್ಜಿತಮ್ ||

ಹೃದುಘ್ರಾವಗತಂ ಭವ ಜಾನೀಯಾತ್ ವಿಷ್ಣುಮಂಜರಾ || ಇತಿ ಬ್ರಹ್ಮಾಂದೇ ||

ಅರ್ಥ :- ಬ್ರಹ್ಮೋವಾಚ = ಚತುರ್ಮುಖನು ನಾರದರ ಪ್ರಶ್ನೆಗೆ ತನ್ನ ಉತ್ತರವನ್ನು ಹೇಳುತ್ತಾನೆ.

ವಿಷ್ಣೋ = ಶ್ರೀಮನ್ನಾರಾಯಣನಿಗೆ, ಪ್ರೀತ್ಯಂಮರಾಢಿಯೋಗಾತ್ಪ್ರಾ ದೇಹಃ = ಪ್ರೀತಿಯವರ (ತಂಗಲಿನ ಮತ್ತು ಗಂಡಲಿನ) ಹುಣ್ಣಿಕೋಗತ ಸುಖಧರ್ಮಿಸುತ್ತವಾಗಿ ಉಂಟಾಗುವ ಪ್ರಾಣವಾದ ಶರೀರವು, ನ ಜಾಯತೇ = ಹುಟ್ಟುವುದಿಲ್ಲ. (ಉಂಟಾಗುವುದಿಲ್ಲ) ಕಿಂಽ = ಮತ್ತೇನೆಂದರೆ, ನಿರೋಪಶ್ಚೇತ್ಸತ್ಯಸುಖಾಂ = ದೋಷಲೇಶಂಕಿತವಾಗಿರುವ ಜ್ಞಾನಾನಂದರೂಪದವರ, ನಿಶ್ಚಾಂ = ನಿಶ್ಚವಾದ ಉತ್ಪತ್ತಿನಿರೂಪಿತವಾದ, ಸ್ವಕಾಂ ತನುಂ = ತನ್ನ ಶರೀರವನ್ನು, ಪ್ರಕಾಶಯತಿ = ಪ್ರಕಾಶಿಸುತ್ತಾನೆ.

ಶೈವ ಇಯಂ ಜನಃ = ಅದೇನೇ ಈ ಬಗೆಯಾದ ಜನಿಯು, (ಪ್ರಾಧುರ್ಭಾವವರೂಪವಾದುದು), ಅವರಾ = ಬೇರೆ ವಿಧವಾದುದು, ನಃ = ಅಲ್ಲವು, ತಥಾಪಿ = ಹಾಗಾದಾಗ್ಯೂ, ಅಸುರಮೋಹಾಯ = ದೈತ್ಯರನ್ನು ಮೋಹಗೊಳಿಸುವುದಕ್ಕಾಗಿ, ದೈತ್ಯರೇನು, ರಾಕ್ಷಸರೇನು, ಪಿಶಾಚಗಳೇನು, ನೀಚಮನುಷ್ಯರೇನು ಈ ರೀತಿಯಾಗಿರುವ ತಾಮಸರಿಗೆ ಅನ್ಯಥಾ ಜ್ಞಾನವು, ಅವರವರ ಸ್ವರೂಪಕ್ಕೆ ತಕ್ಕಂತಹ ಜ್ಞಾನವು ಉಂಟಾಗಲೆಂಬ ಅಭಿಪ್ರಾಯದಿಂದ, ಪರೇಷಾಂ ಚ = ಸದ್ಜನರನ್ನೂ ಹುಡುಕುವುದರಲ್ಲಿಯೂ (ಪರೇಷಾಂ = ಸದ್ಜನಾನಾಂಚ ಮೋಹಾಯ ಎಂದು ಟೀಕಾ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನವಿದೆ.)

ಕ್ಷುಚಿತ್ ಕ್ವಚಿತ್ = ಕೆಲವು, ಕೆಲವು ಐ, ಕೆಲವು ಕೆಲವು ಸಂದರ್ಭಗಳಲ್ಲಿ, ಶುದ್ಧಸದ್ಗುಣಃ = ದೋಷರಹಿತನಾದ ಸದ್ಗುಣಗಳನ್ನುಳ್ಳವನಾದ, ಸಃ = ಆ ಶ್ರೀಹರಿಯು, ದುಃಖಾಜ್ಞಾನಶ್ರಮಾದೀನ್ = ದುಃಖ, ಅಜ್ಞಾನ, ಶ್ರಮ, ಮೊದಲಾದವುಗಳನ್ನು ದರ್ಶಯೇತ್ = ತೋರಿಸುವನು, ಸ್ವತಂತ್ರಾಪಿಂತ್ಯಸದ್ಗುಣಃ = ಸರ್ವತಂತ್ರ ಸ್ವತಂತ್ರನೂ, ಅಚಿಂತ್ಯಗಾಢ ಸದ್ಗುಣಗಳನ್ನುಳ್ಳವನೂ ಆದ ಶ್ರೀಮನ್ನಾರಾಯಣನಲ್ಲಿ, ಪ್ರಣಾದಿ ಕ್ವ = ಪ್ರಣ ಮೊದಲಾದುದು (ಹುಣ್ಣು ಮೊದಲಾದುವು) ಎಂದಿರ ಬಂದೀತು, ಅಜ್ಞಾನಂ ಕ್ವಚ = ಅಜ್ಞಾನವು ಎಲ್ಲಿ, ಅಜಃ = ಉತ್ಪತ್ತಿಯಿಲ್ಲದಿರುವ, ಹರಿಃ = ಶ್ರೀಹರಿಯು, ಮೋಕ್ಷಸ್ಯ ದೌರ್ಭಾಗ್ಯಯೈವ = ಮೋಕ್ಷವು, ಅಸುರರಿಗೆ ಸರ್ವಥಾವ್ರಾತ್ರಿಯಾಗದೇ ಇರುವುದಕ್ಕಾಗಿಯೇ, ಇತರ ಸದ್ಜನರಿಗೆ ಮೋಕ್ಷದ ವಿಲಂಬಕ್ಕಾಗಿಯೂ ಸಹ, (ಸ್ವರೂಪ ಯೋಗ್ಯತೆಗೆ ಮೀರಿ ಸಾಧನ ಮಾಡುವ ಸದ್ಜನರಿಗೆ), ತಾನಿ = ಆ ದುಃಖ ಅಜ್ಞಾನಾದಿಗಳನ್ನು, ದರ್ಶಯೇತ್ = ತೋರಿಸುವನು, ತೇನ = ಅಂತಹ, ಮಿಥ್ಯಾದರ್ಶನದೋಷೇಣ = ಮಿಥ್ಯಾಜ್ಞಾನದ ಅನ್ಯಥಾ ಜ್ಞಾನದ ದೋಷದಿಂದ, ಮುಕ್ತಿಂ = ಮೋಕ್ಷವನ್ನು (ಆ ದೈತ್ಯರು), ನ ಯಾಂತಿ ಚ = ಹೊಂದುವುದಿಲ್ಲ, ತೇಜೈವ = ಅಂತಹ ಮಿಥ್ಯಾ ಜ್ಞಾನದಿಂದ, ಅತ್ಯಂತ ಪೀಡಿತವಾಗಿಯೇ, ತಮಃ = ನಿತ್ಯನರಕವಾದ ತಮಸ್ಸನ್ನು, (ಆ ದೈತ್ಯರು), ಯಾಂತಿ ಚ = ಹೊಂದುತ್ತಾರೆ. ತಥಾತ್ = ಆದ ಕಾರಣದಿಂದ, ಪ್ರಾಧುರ್ಭಾವಗತಂ ಭೈವ = ಪ್ರಾಧುರ್ಭಾವವದಲ್ಲಿರುವ, ವಿಷ್ಣುಃ = ಶ್ರೀಹರಿಯನ್ನು, ಅಂಜನಾ = ಚೆನ್ನಾಗಿ, ದೋಷವರ್ಜಿತಂ ಭೈವ = ದೋಷವೇರಿತದಿಂದ ರಹಿತನನ್ನಾಗಿಯೇ, ಜಾನ್ಯಯಾತ್ = ತಿಳಿಯಬೇಕು. ಇತಿ = ಹೀಗೆಂದು, ಬ್ರಹ್ಮಾಂಡೇ = ಬ್ರಹ್ಮಾಂಡವುರಾಗದಲ್ಲಿದೆ. ಪರಮಾತ್ಮನು ಸರ್ವತಂತ್ರ ಸ್ವತಂತ್ರನಾದುದರಿಂದ ಸಾಲಕಲ್ಯಾಣಗುಣಗಳೂ, ದೋಷಗಳೂ ಅವನ ಅಧೀನಗಳೇ ಆಗಿರುವುದರಿಂದ, ಆತನಿಗೆ ಸಾಲ ಗುಣಗಳೂ ಎತಕ್ಕೆ ಇಲ್ಲ? ಹೇಯವಾದ ದೋಷಗಳೂ ಸ್ವಾಮಿಯಾದುದರಿಂದ ತನಗೆ ತಾನೇ ದೋಷಗಳೂ ಆತನಿಗೆ ಉಂಟಾದವು ? ಈ ಅಭಿಪ್ರಾಯವನ್ನು ವ್ಯಕ್ತಪಡಿಸುತ್ತಿರುವ ಅನುವ್ಯಾಖ್ಯಾನವಾದ್ದು ಈ ರೀತಿ ಇದೆ.

“ಯದಧೀನಾ ಗುಣಾಶ್ಚೈವ ದೋಷಾ ಅಪಿ ಹಿ ಸರ್ವಶಃ |

ಗುಣಾಶ್ಚ ಸ್ವ ಕಥಂ ನಮಃ; ಶುದ್ಧೋಪಾಶ್ಚಕಥಂ ಪುನಃ || ೧೩ ||

ಯಾತ್ರಿಯಾಕ್ರಮಾಗಿ ಪರಮಾತ್ಮನಿಗೆ ಅನಂತಕಲ್ಯಾಣ ಗುಣವಿಪುಲಗೀತೆಯನ್ನು ದೋಷರೂಪವನ್ನೂ ಅನು ವ್ಯಾಖ್ಯಾನವಾದ್ದು ತಿಳಿಸುತ್ತಿದೆ.

ಲೋಕದಲ್ಲಿ ನಮ್ಮ ನಿತ್ಯದ ಸಮವೇಶಿಯಲ್ಲಿ ನಮಗೆ ಬೇಕಾದುದನ್ನೆಲ್ಲಾ ನಾವು ಎಷ್ಟೇ ಪ್ರಯತ್ನ ಮಾಡಿ ಅಪೇಕ್ಷಿಸಿದರೂ ಅದು ನಮಗೆ ಒಗ್ಗುತ್ತಿಲ್ಲ, ನಾವು ಅದನ್ನು ಪಡೆಯುತ್ತಿಲ್ಲ. ಇದಕ್ಕೆ ಕಾರಣ ನಮಗೆ ನಾವು ಇಚ್ಛಿಸಿದ ವಸ್ತುವಿನ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯವಿಲ್ಲದಿರುವುದು ಹೊರತು ಬೇರೆ ಏನನ್ನೂ ಹೇಳಲಾಗುವುದಿಲ್ಲ.

ಮತ್ತು ಹೊಂದಬೇಕು, ವರೆಯಬೇಕು ಎಂಬ ವಿಶೇಷಾಕರವಾದ ಅವೇಶೈ ಇಲ್ಲದಿರುವಾಗ ಕೂಡ ನಾವು ಮೃವನ್ನು ಹೊಂದುವುದಿಲ್ಲ. ಅವೇಶಿಸುವುದಿಲ್ಲ. ನಮಗೆ ಬೇಕಿಲ್ಲದಿದ್ದರೂ ಕೆಲವು ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ನಮಗೆ ದುಃಖಕಾರಿ ವಾದುವುಗಳು ಬಂದೊದಗಿ ನಮ್ಮನ್ನು ದುಃಖಕ್ಕೆ ತರುವುದುಂಟಾಗುತ್ತದೆ. ಇದಕ್ಕೆ ಏನು ಕಾರಣ ಎಂದು ವಿಮರ್ಶಿಸಿದರೆ ನಮ್ಮನ್ನು ಕಡಿಗುತ್ರರಿಸುವ ಮೃವಿನಮೇಲೆ ನಮ್ಮ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯವಿಲ್ಲದಿರುವುದರಿಂದ ಎಂದು ಒಪ್ಪಲೇಬೇಕು.

ಮತ್ತು ತ್ಯಾಗ ಮಾಡಬೇಕೆಂಬ ಇಚ್ಛೆಯು ಇಲ್ಲದಿರುವಾಗಲೂ ಸಹ ನಾವು ಆ ಮೃವನ್ನು ಬಿಡುವುದಿಲ್ಲ. ಇದು ದೋಷಾನುಭವವಾದ ಸಂಗತಿಯಾಗಿದೆ.

ಪ್ರಕೃತದಲ್ಲಿ ಪರಮಾತ್ಮನಿಗೆ ಸರ್ವಕಾಲದಲ್ಲೂ, ಸರ್ವಮೃಗಗಳಮೇಲೆಯೂ, ಸರ್ವವಿಧವಾದ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯವು ಇರುತ್ತದೆ.

ಸ್ವತಂತ್ರನಾದ ಪರಮಾತ್ಮನಿಗೆ "ನಾನು ಯಾವಾಗಲೂ ಅನಂದಾದಿಗುಣಭರಿತನಾಗಿಯೇ ಇರುತ್ತೇನೆ. ದುಃಖಾದಿ ದೋಷರಹಿತನಾಗಿಯೂ ಇರುತ್ತೇನೆಂಬ ಇಚ್ಛೆಯು ನಿತ್ಯವಾಗಿದೆ. ಗುಣಗಳನ್ನು ಹೊಂದಿರಬೇಕು. ದೋಷ ದೂರನಾಗಿರ ಬೇಕೆಂಬ ಅವೇಶೆಯು ಇರುವುದರಿಂದ ಅವೆಲ್ಲಕ್ಕೂ ಸ್ವತಂತ್ರನಾಗಿರುವ ಪ್ರಯುಕ್ತ ಪರಮಾತ್ಮನು ಸರ್ವಗುಣ ಪೂರ್ಣನೂ ಸರ್ವದೋಷರೇಖರಹಿತನೂ ಆಗಿಯೇ ಇದ್ದಾನೆ.

ಇಲ್ಲಿ ಈ ರೀತಿ ಅನುಮಾನವನ್ನು ಪ್ರಯೋಗಿಸಬಹುದಾಗಿದೆ.

ಈಶ್ವರಃ - ಗುಣಪರಿಪೂರ್ಣಃ - ಸ್ವತಂತ್ರತ್ವಾತ್ - ವ್ಯತಿರೇಕೇಣ ಚೈತನ್ಯಮ್ || ೧೩ ||

ಈಶ್ವರನು - ಸರ್ವಗುಣ ಪರಿಪೂರ್ಣನಾಗಿದ್ದಾನೆ - ಸರ್ವದೋಷದೂರನೂ ಆಗಿರುತ್ತಾನೆ - ಸ್ವತಂತ್ರ ನಾಗಿರುವುದರಿಂದ - ವ್ಯತಿರೇಕೇಣ ಯದ್ಭದ್ರತನಂತೆ. (ಎಂದು ಅನುಮಾನ ಪ್ರಯೋಗ) ಮತ್ತು ಈಶ್ವರ-ವಿಪ್ರತಿವನ್ ಗುಣ ವಾನ್ ತತ್ಪ್ರವೇಷವೃತ್ತೌ ಸಃ ಸ್ವತಂತ್ರತ್ವಾತ್ - ಹೊಂದಬೇಕೆಂಬ ಇಚ್ಛೆಯೂ ಇದ್ದು ಸ್ವತಂತ್ರನಾಗಿರುವುದರಿಂದವು) ಯಾರು ಯಾವುದನ್ನು ಹೊಂದಲು ಅವೇಶಿಸುವನೋ ಮತ್ತು ಆ ಮೃವಿನ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಸ್ವತಂತ್ರನೋ ಅವನ್ನು ಅವನ್ನು ಹೊಂದುತ್ತಾನೆ. ವರದೇ ಇರುತ್ತಾನೆ.

ಮತ್ತು ಈಶ್ವರನು-ದೋಷರಹಿತನು-ದೋಷತ್ವಾದಿ ಇಚ್ಛೆಯುಳ್ಳವನಾಗಿದ್ದಾನೆ. ಮತ್ತು ಸ್ವತಂತ್ರನಾಗಿದ್ದಾನೆ. ಈ ಕಾರಣದಿಂದ ಪರಮಾತ್ಮನು ನಿರ್ದೋಷನು.

ಯಾರು ಯಾವುದನ್ನು ಬಿಡಲು ಇಚ್ಛಿಸುವನೋ ಮತ್ತು ಸ್ವತಂತ್ರನೋ ಅವನು ಅವನ್ನು ದೂರಮಾಡುವನು. ಅವನ್ನು ಹೊಂದುವುದೇ ಇಲ್ಲ. ಇತ್ಯಾದಿಯಾಗಿ ಅನುಮಾನಗಳನ್ನೂ ಸಹ ಪರಮಾತ್ಮನ ಗುಣ ಪರಿಪೂರ್ಣತೆಯಲ್ಲಿಯೂ, ನಿರ್ದೋಷತ್ವದ ವಿಷಯವಾಗಿಯೂ ಪ್ರಯೋಗಿಸಲು ಬಹುತ್ವದಯೆಯಿರುವ ಪ್ರಮಾಣದ ಅಭಿಪ್ರಾಯವಾಗಿದೆ.

ವಿಶೇಷದ ಸಮರ್ಥನೆ

ಪರಮೋಪನಿಷತ್ತಿನ ವ್ಯಸವಾ ಸಹ ಪರಮಾತ್ಮನಿಗೂ ಅವನ ಗುಣಾತ್ಮಾದಿಗಳೂ ಭೇದವಾಗಲಿ, ಭೇದ ಭೇದವಾಗಲಿ ಇಲ್ಲವೆಂದು ತಿಳಿಸುತ್ತದೆ. ಏಕೀಶಾತ್ಮಾಭೇದವನ್ನು ನಿರೂಪಿಸುತ್ತದೆ.

ಗುಣಾತ್ಮಿಯಾದದೋ ವಿಷ್ಣೋಃ ಸ್ವರೂಪಂ ನಾನ್ವದಿಷ್ಯತೇ |

ಅತೋ ಮಿಥೋಽಪಿ ಭೇದೋ ನ ತೇಷಾಂ ಕೃತ್ವದಾಚನ ||

ಸ್ವರೂಪೋಽಪಿ ವಿಶೇಷೋಽಸ್ಮಿ ಸ್ವರೂಪತ್ವವದೇವತು |

ಭೇದಾಭಾವೋಽಪಿ ತೇನ್ಯವ ವ್ಯವಹಾರಶ್ಚ ಸರ್ವತಃ || ೧೨ ಪರಮೋಪನಿಷದಿ ||

ಅರ್ಥ :- ಈ ಪರಮೋಪನಿಷತ್ತಿನ ಮತನವು ಬಹಳ ಗಮನವಾದ ಪ್ರಮೇಯವನ್ನು ವ್ಯಕ್ತಪಡಿಸುತ್ತಿದೆ.

೧. ಕೆಲವರು ಪರಮಾತ್ಮನು ನಿರ್ಗುಣನೆಂದು ಹೇಳುವರು (ಮಾಯಾವಾದಿಗಳು.)
೨. (ನೈಯಾಯಿಕರು) ಮತ್ತೆ ಕೆಲವರು ಪರಮಾತ್ಮನಲ್ಲಿ ಎಂಟೇ ಗುಣಗಳೆಂದೂ ಆ ಗುಣಗಳಿಗೂ ಪರಮಾತ್ಮನಿಗೂ ಅತ್ಯಂತ ಭೇದವೆಂದೂ ತಿಳಿಯುತ್ತಾರೆ. ಪ್ರತಿಪಾದಿಸುತ್ತಾರೆ.
೩. ಪರಮಾತ್ಮನಿಗೂ ಅವನ ಗುಣಗಳಿಗೂ ಭೇದಾಭೇದವನ್ನು ಕೆಲವರು ಹೇಳುತ್ತಾರೆ. ಈ ವಶ್ಯದಲ್ಲಿ ಒಂದೇ ಅನಂದಕ್ಕೆ ಪರಮಾತ್ಮನಿಂದ ಭೇದಾಭೇದವು ಅಂಗೀಕೃತವಾಗಿದೆ.
೪. ಇನ್ನೂ ಕೆಲವರು ಪರಮಾತ್ಮನಲ್ಲಿ ಗುಣಗಳನ್ನು ಒಪ್ಪಿದರೂ ಕೂಡ ಅವನ ಗುಣಗಳಾದ ಅನಂದಾದಿಗಳು ಸ್ವರೂಪಭೂತವಾದವುಗಳು ಮತ್ತು ಅವನಿಗಿಂತ ಭಿನ್ನವಾದವುಗಳು ಎಂಬುದಾಗಿ ಹೀಗೆ ಎರಡು ವಿಧಗಳೆಂದು ಹೇಳುತ್ತಾರೆ. ಅವನ ಸ್ವರೂಪಭೂತವಾದವುಗಳಿಗೂ ಅವನಿಗೂ ಅಭೇದವು. ವೈಷಯಿಕಾನಂದಾದಿಗಳಿಗೂ ಅವನಿಗೂ ಭೇದವೆಂದು ಹೇಳುವರು.

ಈ ನಾಲ್ಕು ವಶ್ಯಗಳನ್ನೂ ಪರಮೋಪನಿಷತ್ತಿನ ಮತನವು ನಿರಾಕರಿಸುತ್ತದೆ.

ಅದರ ಅರ್ಥವು :-

ಶ್ರೀಪರಗಿ ಸಂಬಂಧವಿಲ್ಲ, ಗುಣಾತ್ಮಿಯಾದಯಃ = ಅನಂದ, ಜ್ಞಾನ, ದ್ಯುತಿ, ಬಲ, ಔದಾರ್ಯ, ವೀರ್ಯಾದಿ ಗುಣಗಳು, ಸೃಷ್ಟಿ, ಸುಖಾದಿ, ಸಿಯಮನ ಮೊದಲಾದ ಕ್ರಿಯೆಗಳೂ, ಆತನ ಅಚಿಂತ್ಯಾದ್ಯುತ್ಕೃಷ್ಟ ಮೊದಲಾದ ಧರ್ಮಗಳೂ, ಅವನ ಹಸ್ತವಾದಾದ್ಯಮಯವಾಗೂ ವಿಷ್ಣೋಃ = ಶ್ರೀಪರಯ, ಸ್ವರೂಪಂ = ಸ್ವರೂಪವು, ಅನ್ಯತ್ = ಅವನಿಗಿಂತಲೂ ಬೇರೆಯಾಗಿ, ನ ಇಷ್ಯತೆ = ಇಚ್ಛಿಸಲ್ಪಡುವುದಿಲ್ಲ. (ಅವನಿಂದಲೂ ಬೇರೆ ಇಲ್ಲ.) ಅಂಗೀಕರಿಸಲ್ಪಡುವುದಿಲ್ಲ. ಆತಃ = ಆ ಪರಮಾತ್ಮನಿಂದ ಅವನ ಗುಣ, ಕ್ರಿಯಾ, ಅಮಯವಾದಿಗಳಿಗೆ ಸಮೀಪಾತ್ಮ್ಯಂತಾಭೇದವೇ ಇರುವುದರಿಂದ, ತೇಷಾಂ = ಆ ಗುಣಾತ್ಮಿಯಾದಿಗಳಿಗೆ, ಕದಾಚನ = ಯಾವ ಕಾಲದಲ್ಲೂ, ಮಿಥೋಽಪಿ = ಪರಸ್ಪರವಾಗಿಯೂ, ಅಂದರೆ ಪರಮಾತ್ಮನ ಜ್ಞಾನಕ್ಕೂ ಅನಂದಕ್ಕೂ, ಅನಂದಕ್ಕೂ ಔದಾರ್ಯಕ್ಕೂ, ಔದಾರ್ಯಕ್ಕೂ ವೀರ್ಯಕ್ಕೂ, ವೀರ್ಯಕ್ಕೂ, ಅನಂದಕ್ಕೂ ಈ ರೀತಿ ಗುಣಗಳಿಗೂ ಕೂಡ ಪರಸ್ಪರವಾಗಿಯೂ ಸತ್, ಕೃತ್ = ಯಾವುದೊಂದು. ಭೇದಃ = ಭೇದವು, ನ = ಇಲ್ಲ. ಸ್ವರೂಪೋಽಪಿ = ಸ್ವರೂಪದಲ್ಲಿಯೂ, ಸ್ವರೂಪತ್ವವದೇವ = ಸ್ವರೂಪತ್ವವೆಂಬುದು ಭಿನ್ನವಾದ ಧರ್ಮವಲ್ಲ, ವಿಶೇಷವು = ವಿಶೇಷವಾದರೋ ಪದಾರ್ಥ ಶಕ್ತಿರೂಪವಾದುದು, ಅಸ್ಮಿ = ಇರುತ್ತದೆ. ಭೇದಾಭಾವೋಽಪಿ = ಸ್ವರೂಪಕ್ಕೂ,

ಸ್ವರೂಪವೆಂಬ ಧರ್ಮಕ್ಕೂ ಭೇದವಿಲ್ಲದಿದ್ದರೂ, ತೇಜೈವ = ವಿಶೇಷದಿಂದಲೇ, ಸರ್ವತಃ ವ್ಯಮಾರಶ್ಚ = ಸಂಬಂಧಾದಿವಿಷಯಕವಾದ, ಅಧಾರಾರ್ಥೇನರೂಪಾಕಾರದ ಸರ್ವ ವ್ಯವಹಾರಗಳೂ ಕೂಡುತ್ತವೆ. ಯುಕ್ತವಾಗುತ್ತವೆ. ಭೇದವ್ಯಮಾರಶ್ಚ (ಭೂತಲದಲ್ಲಿ ಛಾಯೆಂಬ ಅಧಾರಾರ್ಥೆಯ ಛಾವರೂಪವಾದ ಭೇದ ವ್ಯವಹಾರಕ್ಕೆ) ಸಾಕ್ಷಾತ್ಕಾರಿ, ಪ್ರತ್ಯೇಕವಾಗಿ ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷಾದಿಪ್ರಮಾಣಗಳಿಂದ ಭೂತವೂ, ಛಾಯಾ ತಿಳಿದು ಬರುತ್ತಿರುವುದರಿಂದ ಅಂತಹ ಕಡೆ ಸಾಕ್ಷಾತ್ಕಾರಿ ಭೇದವೇ ನಿಯಮವು. ಎಲ್ಲಿ ಗುಣಗುಣಗಳಿಗಿ, ಗುಣ ಅದರ ಧರ್ಮಗಳಿಗಿ, ಅಂದರೆ ಪರಮಾತ್ಮನಿಗೂ, ಅವನ ಗುಣಗಳಿಗೂ ಪರಸ್ಪರವಾಗಿ ಪರಮಾತ್ಮನ ಗುಣಗಳಿಗೂ, ಅವನ ಅವಯವಗಳಿಗೂ ಭೇದವಾಗಲಿ, ಭೇದಾಭೇದವಾಗಲಿ ಪ್ರಮಾಣಗಳಿಂದ ಪ್ರಮಿತಾಗಾಗಿದ್ದರೂ, ವೇದಾದಿ ಪ್ರಮಾಣಗಳು ಸುವಿಶೇಷಾಭೇದವನ್ನೇ ಪ್ರತಿಪಾದಿಸುತ್ತಿವೆಯೋ ಅಂತಹ ಕಡೆ ಭೇದವ್ಯಮಾರಶ್ಚ ಭೇದಕ್ಕೆ ಪ್ರತಿಸಿದ್ಧಿಯಾದ ವಿಶೇಷವೇ (ಧರ್ಮಿಯಾದ ಪದಾರ್ಥದ ಶಕ್ತಿವಿಶೇಷವೇ) ಕಾರಾವೆಂದು ಅತ್ಯವ್ಯವಾಗಿ ಒಪ್ಪಿಯೇ ತೀರಬೇಕೆಂದು ಅಭಿಪ್ರಾಯ.

ಪರಮಾಭಿಪ್ರಾಯವು ಈ ರೀತಿ ಇದೆ.

ಸರ್ವೋಕ್ತಮನಾದ ಪರಮಾತ್ಮನಲ್ಲಿ ಅನಂತಾನಂತಗುಣಗಳಿವೆ. ಅವುಗಳಿಗೂ ಪರಮಾತ್ಮನಿಗೂ ಅತ್ಯಂತಾ ಭೇದವಿದೆ. ಅಂದರೆ ಅವು (ಪರಮಾತ್ಮನ ಗುಣಗಳು) ಪರಮಾತ್ಮನಿಂದ ಅತ್ಯಂತಾಭಿನ್ನಗಳೇ ಆಗಿವೆ. ಆದರೆ ಪರಮಾತ್ಮನ ಗುಣಗಳು ಎಂದೂ, ಪರಮಾತ್ಮನಲ್ಲಿ ಗುಣಗಳವೆಯೆಂದೂ, ಭೇದವ್ಯಮಾರವು ಸು ಪ್ರಮಾಣಕವಾಗಿ ಕಂಡು ಬಂದಿದೆ. ಭೇದವಿಲ್ಲ. ಆದರೆ ಭೇದದ ವ್ಯಮಾರವಿದೆ. ಇದನ್ನು ಹೇಗೆ ಕೂಡಿಸುವುದು ಎಂಬುದಕ್ಕೆ ಮರೋಪನಿಷತ್ತಿನಲ್ಲಿ ಸಮಾಧಾನವನ್ನು ಹೇಳಲಾಗಿದೆ.

“ಸ್ವರೂಪದಲ್ಲಿ ಸ್ವರೂಪವು” “ಸ್ವರೂಪೇ ಸ್ವರೂಪವು” ಎಂಬ ಭೇದ ವ್ಯಮಾರವು ಇದೆ. ಆದರೆ ಸ್ವರೂಪದಲ್ಲಿ ಸ್ವರೂಪವು ಎಂಬುದು ಭಿನ್ನಧರ್ಮವಲ್ಲ. “ಸ್ವರೂಪವು” ಎಂಬಲ್ಲಿ “ತ್ವ” ಎಂಬ ಪ್ರತ್ಯಯವು ಕಂಡು ಬಂದಿದೆ. ಇದನ್ನು ನಿರ್ವಿಷಯಕವೆಂದು ನಿರಾಕರಿಸುವಂತಿಲ್ಲ. ಇದಕ್ಕೆ ನಿಯಮವೇ ಇಲ್ಲದಿರುವುದಾದರೆ “ಸ್ವರೂಪೇ ಸ್ವರೂಪವು” ಎಂಬ ಪ್ರಯೋಗವೇ ಇಲ್ಲದಾಗಬೇಕು. ಅವ್ಯಮಾನಕವಾಗಬೇಕಾದೀತು. ಪ್ರಾಮಾಣಿಕರೂ ಸು “ಸ್ವರೂಪೇ ಸ್ವರೂಪವು” ಎಂದು ಪ್ರಯೋಗಿಸುತ್ತಾರೆ.

ಆದಕಾರ “ತ್ವಂ” ಪ್ರತ್ಯಯದ ಪ್ರವೃತ್ತಿಯಲ್ಲಿ ಯಾವುದೋ ಒಂದು ನಿಮಿತ್ತವಿದೆಯೆಂದು ಒಪ್ಪಲೇಬೇಕು. ಅದನ್ನೇ ವಿಶೇಷವೆಂದು ಕರೆಯುತ್ತಾರೆ. ಪದಾರ್ಥದ ಶಕ್ತಿಯೇ ವಿಶೇಷ ಎಂಬ ವ್ಯಮಾರಕ್ಕೆ ವಿಷಯವೆಂದು ಪ್ರಮಾಣದಿಂದ ತಿಳಿದು ಬರುತ್ತದೆ.

ವಿಶೇಷೋ ನಾಮ ಕಾಪನ ಮೃನಾ ಶಕ್ತಿಃ (ಶ್ವಪಿರ್ನೋಯಚೇತಃ)

ವಿಶೇಷವಿಚಾರ :- ಪರಮಾತ್ಮನಿಗೂ ಅವನ ಗುಣಗಳಿಗೂ ಸುವಿಶೇಷ ಅತ್ಯಂತಾಭೇದವಿದೆ. ಓಗಿರುವಲ್ಲಿ ಅನಂದಂ ಬ್ರಹ್ಮಣ, ಎಂಬ ಭೇದ ವ್ಯವಹಾರಕ್ಕೆ ಕಾರಾವೆನು ? ಸಂಬಂಧವ್ಯವಹಾರವಾದರೂ ಹೇಗೆ ? ಭೂತಲೇ ಛಾಯಾ ಎಂಬಲ್ಲಿ ಅತ್ಯಂತ ಭಿನ್ನಗಳಾದ ಭೂತಕ್ಕೂ ಛಾಯೆಗೂ ಸಂಬಂಧವ್ಯವಹಾರವೆಂಬುದರಿಂದ, ಅನಂದಂ ಬ್ರಹ್ಮಣ ಎಂಬುದಾಗಿ ಸಂಬಂಧ ವ್ಯವಹಾರವು ಹೇಗೆ ?

ಮತ್ತು ಪರಮಾತ್ಮನು ಒಪ್ಪನಾಗಿದ್ದಾನೆ. ಗುಣಗಣದರೋ ಈ :ಣಗಳಿಗಿವೆ. ಅವರಿಗಿಂತ ಅಭಿನ್ನವಾದ ಗುಣಗಳಲ್ಲಿ ಬಹುಮಾನವ್ಯವಹಾರವು ಹೇಗೆ? ಅಥವಾ ಪರಮಾತ್ಮನು ಗುಣ. ಗುಣಯಾದವನಲ್ಲಿ ವಿಕರ್ಮನ, ಗುಣಗಳಲ್ಲಿ ಬಹುಮಾನವ್ಯವಹಾರವು ಹೇಗೆ?

ನಾರಾಯಣನೂ ಅವನ ಗುಣಗಳೂ ಅತ್ಯಂತಾಭಿನ್ನವಾದುದರಿಂದ ಧರ್ಮಧರ್ಮವಾಚಕ ಶಬ್ದಗಳಿಗೆ ಅವರ್ಯಾಯತ್ವವೂ ಹೇಗೆ? ಇತ್ಯಾದಿ ಶಂಕೆಗಳಿಗಲ್ಲಾ ಪರಮೋಪನಿಷತ್ತು ತನ್ನ ಸಮಾಧಾನವನ್ನು ತಿಳಿಸುತ್ತದೆ.

ಸಮಾಧಾನದ ಪ್ರಕಾರ :-

ವಿಶೇಷವೆಂಬುದು ಮೃದುವಿನ ಒಂದು ಶಕ್ತಿಯು. ವಿಶೇಷೋ ನಾಮ ಕಾಚನ ಮೃದುಃ ಶಕ್ತಿಃ (ಬೇಕಾವಾಳು) ಅದಕ್ಕೆ ಉದಾಹರಣೆ :-

“ಸ್ವರೂಪೇಷು ವಿಶೇಷೋಽಪ್ಪ ಸ್ವರೂಪತ್ವವದೇವ ತು” || ೧೩ ||

ಸ್ವರೂಪದಲ್ಲಿ ಸ್ವರೂಪತ್ವವೆಂಬುದು ಭಿನ್ನವಾದ ಅಂದರೆ ಸ್ವರೂಪತ್ವಂತಲೂ ಪ್ರತ್ಯೇಕವಾದ ಧರ್ಮವು ಇರುವುದಿಲ್ಲ. ಆದರೆ “ಸ್ವರೂಪತ್ವಂ” ಎಂಬಲ್ಲಿ “ತ್ವ” ಪ್ರತ್ಯಯವು ಇದೆ. ಇದು ನಿರ್ವಿಷಯವಲ್ಲ. ಹಾಗಿದ್ದ ಲಕ್ಷ್ಯದಲ್ಲಿ ಪ್ರಯೋಗಮೇ ಇಲ್ಲವಾದ ಪ್ರಸಂಗ ಒದಗಿತು. ಪ್ರಯೋಗವು ಇರುವ ಕಾರಣ, ಅಂತಹ ಪ್ರಯೋಗಕ್ಕೆ ಏನೋ ಒಂದು ನಿಮಿತ್ತವು ಇರಲೇಬೇಕು. ಅದನ್ನೇ ವಿಶೇಷವೆಂದು ಹೇಳುತ್ತೇವೆ. ಈ ವಿಶೇಷವು ವೈಶೇಷಿಕರಿಂದ ಅಂಗೀಕೃತವಾದ ವಿಶೇಷದಂತಲ್ಲ. ಭೇದವಿಲ್ಲದಿರುವುದಾದರೂ, ಆ ವಿಶೇಷಪ್ರಭಾವದಿಂದಲೇ ಸಂಬಂಧಾಧಿಭೇದವ್ಯವಹಾರವು ಕೊಡುತ್ತದೆ. ಭೇದದ ಪ್ರತಿನಿಧಿಯಾದುದೇ ವಿಶೇಷವು. ಭೇದದ ಕಾರ್ಯಕಾರಿಯಾಗಿದೆ.

ಮೃದುವಿನ ಧರ್ಮಭೂತವಾದ ಆಭೇದದಲ್ಲಿ ಭೇದಕಾರ್ಯಕಾರಿತ್ವಶಕ್ತಿಮಾನ್ ಪದಾರ್ಥೋ ವಿಶೇಷಃ ಎಂದು ಹೇಳಬೇಕಾಗಿದೆ.

“ಸ್ವರೂಪ್ಯ ಭಾವ ಸ್ವರೂಪತ್ವಂ” ಎಂಬಲ್ಲಿ ಸ್ವರೂಪತ್ವವೆಂಬುದು ಸ್ವರೂಪವೆಂಬ ಧರ್ಮಗಿಂತಲೂ ಅತ್ಯಂತಾಭಿನ್ನವಾದುದಾದರೆ ಅದಕ್ಕೆ ದ್ರವ್ಯಾದಿಗಳಲ್ಲಿ ಅಂತರ್ಭಾವವನ್ನು ಹೇಳಬೇಕು.

೧. ಸ್ವರೂಪತ್ವಂ ಎಂಬುದು ದ್ರವ್ಯವಲ್ಲ. ಗುಣಸ್ವರೂಪದಲ್ಲಿಯೂ ಸ್ವರೂಪತ್ವಂ ಎಂಬುದಿದೆ. ಗುಣದಲ್ಲಿ ದ್ರವ್ಯವೆಂಬುದು ಇರುವುದಿಲ್ಲ.
೨. “ಸ್ವರೂಪತ್ವಂ” ಎಂಬುದು ಗುಣವೂ ಅಲ್ಲ. ಕರ್ಮಸ್ವರೂಪದಲ್ಲಿಯೂ ಇರುತ್ತದೆ. ಕರ್ಮದಲ್ಲಿ ಗುಣವನ್ನೂ ಒಪ್ಪಿಲ್ಲ.
೩. “ಸ್ವರೂಪತ್ವಂ” ಎಂಬುದು ಕರ್ಮವೂ ಅಲ್ಲ. ಕಾರ್ಮಾನ್ಯದ ಸ್ವರೂಪದಲ್ಲೂ ಇರುತ್ತದೆ. ಕಾರ್ಮಾನ್ಯದಲ್ಲಿ ಕರ್ಮವನ್ನೂ.

೪. “ಸ್ವರೂಪಶ್ವಂ” ಎಂಬುದು ಸಾಮಾನ್ಯವೂ ಆಲ್ಲ. ವಿಶೇಷಸ್ವರೂಪದಲ್ಲೂ ಇರುವುದರಿಂದ ಎಂಬುದಾಗಿ, ದ್ರವ್ಯದಲ್ಲಾಗಲಿ, ಗುಣದಲ್ಲಾಗಲಿ, ಕರ್ಮದಲ್ಲಾಗಲಿ, ಸಾಮಾನ್ಯದಲ್ಲಾಗಲಿ, ವಿಶೇಷದಲ್ಲಾಗಲಿ, ಅಂತರ್ಭಾವವನ್ನು ಹೊಂದುವುದಿಲ್ಲವಾದ ಕಾರಣ ಸ್ವರೂಪಕ್ಕಿಂತಲೂ ಬೇರೆ ಯಾದ “ಸ್ವರೂಪಶ್ವಂ” ಎಂಬುವ ಧರ್ಮವೇ ಇರುವುದಿಲ್ಲವೆಂದೇ ಹೇಳಬೇಕು.

ಆದರೆ “ಸ್ವರೂಪಭಾವಃ ಸ್ವರೂಪಶ್ವಂ” ಎಂಬುದಾಗಿ ಧರ್ಮಧರ್ಮಿಭಾವವ್ಯವಹಾರವಿದೆ. ಇದಕ್ಕೆ ಕಾರಣವಾದ “ಶ್ವ” ಎಂಬ ಪ್ರತ್ಯಯದ ಸಂಬಂಧವಿದೆ. ನಿರರ್ಥಕವಾಗಿ, ನಿರ್ನಿಮಿತ್ತಕವಾದ ಶಬ್ದವನ್ನು ಪ್ರಯೋಗಿಸುವಂತಿಲ್ಲ. ಹೀಗೆಯೇ ಸತ್ತ್ವವದಾರ್ಥದ ವಿಷಯದಲ್ಲೂ ಕುಂಬುಂದಿದೆ. ಅಭಿವ್ಯವಾದರೂ ಭೇದವ್ಯವಹಾರಕ್ಕೆ ಕಾರಣವಾದುದು ಏನೋ ಒಂದು ನಿಮಿತ್ತವು ಇರಲೇಬೇಕು. ಅದನ್ನೇನೇ ವಿಶೇಷವನ್ನುತ್ತೇವೆ.

ಇಂತಹ ವಿಶೇಷವೆಂಬುದು, ನಿಷ್ಕದಲ್ಲೂ ಇದೆ. ಅನಿಷ್ಕವದಾರ್ಥಸಾಧಾರಣವೂ ಆಗಿದೆ. ಸಕಲನಿಷ್ಕಾನಿಷ್ಕ ವದಾರ್ಥಗಳಲ್ಲೂ ಇದೆ.

ಭೇದಕಾರ್ಯಮಾತ್ರಕಾರಿಯಾಗಿರುವುದರಿಂದ ಭೇದಕ್ಕೆ ಪ್ರತಿನಿಧಿಯನಿಸಿದೆ.

“ಭೇದಹೀನೇ ಶ್ವಪರ್ಯಾಯಶಬ್ದಾಂತರವಿಯಾಮಕಃ |
ವಿಶೇಷೋ ಹಾಮು ಕಥಿತಃ ಸೋಽಪಿ ವಸ್ತುಶ್ವಕೇಷತಃ” ||
(ಅನುವ್ಯಾಖ್ಯಾನ)

ಎಂಬುದಾಗಿ ಶ್ರೀಮದಾಚಾರ್ಯರು ವಿಶೇಷದ ವಿಚಾರವಾಗಿ ನುಡಿದಿದ್ದಾರೆ.

೧. ಜೀವ್ಮುಕ್ತರಿಗೆ ವ್ಯವಸ್ಥೆ ಹೇಳುವ ಅದ್ವೈತಮತದಲ್ಲೂ ವಿಶೇಷವನ್ನು ಒಪ್ಪದಿದ್ದರೆ ಗತಿಯೇ ಇಲ್ಲ. ವಿಶೇಷಾಧಿಕಾರದ ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷವ್ಯವಸ್ಥೆಯನ್ನು ಶ್ರೀಮದಾಚಾರ್ಯರು ಉದಾಹರಿಸಿ ಅದಕ್ಕೆ ಪ್ರಮಾಣ ಪ್ರಮಿತ್ತವನ್ನು ಸಾಧಿಸಿರುತ್ತಾರೆ.

“ಅಭಿವ್ಯಕ್ತಂ ಅಭೇದಶ್ಚ ಯಥಾ ಭೇದವಿವರ್ಜಿತಮ್ |
ವ್ಯವಹಾರ್ಯಗು ಷ್ವಕೌ ಚ ಸ್ವಾತ್ ವಿವಂ ಸಮೇ ಗುಣಾ ಹರೇಃ ||
ಅಭೇದಾಭಿವ್ಯಕ್ತಯೋಃಭೇದೋ ಯದಿ ಹಾ ಭೇದಭಿವ್ಯಕ್ತಯೋಃ |
ಅಸಮ್ಮತೀರೇವ ಸ್ವಾತ್ ನ ವಿಶೇಷಗತಾಮಕಃ ||
ಮೂಲಸಂಬಂಧಮುಚ್ಯಾತ್ಯ ತಸ್ಯಾದೇವಮನಂತಧಾ |
ವ್ಯವಹಾರ್ಯಗು ವಿಶೇಷೇಗ ದುಶ್ಚಕಗುಂಶೋ ಹರೇಃ ||
ಸ್ವರೂಪಂಶ್ಚ ಸ್ವವಿವರ್ಜಿತತಾತ್ಮ” || ಇತಿಭಿವ್ಯಕ್ತಕೇ ||

ಅರ್ಥ :- ಯಥಾ = ಹೇಗೆ ಜೀವರೂಪ, ಪ್ರತ್ಯಗೂ ವ್ಯವಸ್ಥೆ ಹೇಳಲ್ಪಡುವುದಾದ ಮಾಯಾಮಾದಿಗಳ ಮತದಲ್ಲಿ, ಅಭಿವ್ಯಕ್ತಂ = ಅಭಿವ್ಯಕ್ತವು, ಅಭೇದಃ = ಎಂಬ ಪರ್ಯಾಯಶಬ್ದದಿಂದ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನ ಮಾಡುವುದು, ಭೇದವಿವರ್ಜಿತಂ = ಪ್ರತ್ಯಸಂದ ಭೇದರಹಿತವಾದುದಾಗಿದೆಯೋ,

ಅಂದರೆ:ಜೀವಗೂ ಬ್ರಹ್ಮನಿಗೂ ಅಭಿನ್ನತ್ವವು, ಜೀವಬ್ರಹ್ಮರು ಅಭಿನ್ನರು, ಜೀವಬ್ರಹ್ಮಗೋರಭಿನ್ನತ್ವಂ, ಜೀವಬ್ರಹ್ಮನೇ ಅಭಿನ್ನೇ, ಎಂಬುದಾಗಿ ಅವರ್ಯಾಯಶಬ್ದವಾಚ್ಯವಾದ ಮೃತ್ವ ಬ್ರಹ್ಮನಿಂದ ಭೇದರಹಿತವಾದುದಾಗ್ಯೂ, ಅವರ್ಯಾಯಶಬ್ದವಾಚ್ಯವಾಗಿ ವ್ಯಮಾರವು ಕಂಡುಬಂದಿದೆ. ವಿಶೇಷವನ್ನು ಒಪ್ಪದಿದ್ದರೆ ಇಂತಹ ವ್ಯವಹಾರವು ಎಂದಿಗೂ ಬರಲಾರದು. (ವಿಶೇಷತೆಯಿಂದಲೇ ಪ್ರತ್ಯೇಕವಾಗಿ ವ್ಯಮಾರಶಬ್ದ ಯೋಗ್ಯವಾಗುತ್ತದೆಯೋ, ಜ = ಮತ್ತು, ಪೃಥಕ್ ವ್ಯವಹಾರ್ಯಂ ಣ್ಕತ್ = ವಿಶೇಷದಿಂದಲೇ ಪ್ರತ್ಯೇಕವಾಗಿ ವ್ಯಮಾರಶಬ್ದವಾಗುತ್ತದೆಯೋ,

ಹೀಗೆಯೇ ಗುಣಕ್ಕೂ ಗುಣಗೂ ಭೇದವನ್ನು ಹೇಳುವವರ ಮತದಲ್ಲಿ (ನೈಯಾಯಿಕರ ಮತದಲ್ಲಿ) ಭೇದಕ್ಕೂ ಭೇದದ ಧರ್ಮಿಗೂ ಭೇದವಿಲ್ಲವೋ, ಅಂದರೆ ಭೇದವು ಭೇದಿಗಳ ದಶೆಯಿಂದ ಭೇದರಹಿತವಾದುದೋ, ಆದಾಗ್ಯೂ ಗುಣಗುಣಗಳೂ ಭಿನ್ನಗಳು ಎಂಬ ಭೇದವ್ಯವಹಾರವು ಕಂಡುಬಂದಿದೆ.

ಆದೇ ರೀತಿ ಗುಣಗುಣಗಳಿಗೆ ಭೇದಾಭೇದವನ್ನು ಹೇಳತಕ್ಕ ಮದಿಗಳ ಮತದಲ್ಲಿ ಗುಣಗುಣಗಳು ಭಿನ್ನಾಭಿನ್ನಗಳು ಎಂಬ ವ್ಯವಹಾರಗಳು ಕಂಡುಬರುತ್ತವೆಯೋ.

ಏವಂ = ಹೀಗೆಯೇ, ಸರ್ವೇ ಗುಣಾಃ = ಎಲ್ಲಾ ಗುಣಗಳೂ, ಹರೇಃ = ಪರಮಾತ್ಮನಿಂದ, ಪರಮಾತ್ಮನ ಸ್ವರೂಪಭೂತಗಳೇ ಆಗಿದ್ದಾಗ್ಯೂ, ಅಭಿನ್ನಗಳೇ ಆಗಿದ್ದಾಗ್ಯೂ ವಿಶೇಷತೆಯಿಂದಲೇ ಸಂಬಂಧವೈಶ್ಯವುಗಳು ಎಂಬುದಾಗಿ ವ್ಯವಹಾರಶಬ್ದವು.

ಅಭೇದಾಭಿನ್ನಯೋಃ ಭೇದಾ ಯದಿ = ಅಭೇದಕ್ಕೂ, ಜೀವಗೂ ಬ್ರಹ್ಮನಿಗೂ ಅಭೇದವು ಜೀವ ಮತ್ತು ಬ್ರಹ್ಮರಿಗೆ ಅಭಿನ್ನತ್ವವು ಎಂಬ ವ್ಯವಹಾರದಲ್ಲಿದ್ದರೆ, ಅಭೇದಕ್ಕೂ ಅಭಿನ್ನತ್ವಕ್ಕೂ, ಬ್ರಹ್ಮನಿಗೂ ಭೇದವನ್ನು ಹೇಳುವುದಾದರೆ,

ಇದೇ ರೀತಿ ಗುಣಗುಣಗಳಿಗೆ ಭೇದವನ್ನು ಹೇಳತಕ್ಕ ನೈಯಾಯಿಕರ ಮತದಲ್ಲೂ, ಗುಣಗುಣನಿ ಛಿನ್ನೋ ಅಥವಾ ಗುಣಗುಣನೋಭೇದಾ ಎಂದಾಗಲಿ, ಭೇದಾಭಿನ್ನಯೋರ್ವಾ ಭೇದಾ = ಭೇದಕ್ಕೂ, ಭಿನ್ನಗಳಾದ ಗುಣವೇನು, ಗುಣವೇನು ಇವುಗಳಿಗೂ ಭೇದವನ್ನು ಹೇಳುವುದಾದರೆ, ಅನವ್ಯಾಹಾರೇವ ಣ್ಕತ್ = ಪರಿಹರಿಸಲು ಸಾಧ್ಯವಿಲ್ಲದ ಅನವ್ಯಾಹಾರೋಪವೇ ಒರುತ್ತದೆ.

ಇದೇ ರೀತಿ ಗುಣಗಳಿಗೂ ಗುಣಗಳಿಗೂ ಭೇದಾಭೇದವನ್ನು ಹೇಳತಕ್ಕ ಪರಮತದಲ್ಲಿ ಗುಣಗುಣನೋಭೇದಾ ಭೇದಾ, ಗುಣಗುಣನಿಛಿನ್ನಾ ಛಿನ್ನಾ ಎಂಬುದಾಗಿ ಆ ಭೇದಾಭೇದಕ್ಕೂ ಗುಣಗುಣಗಳಿಗೂ ಭೇದವನ್ನು ಹೇಳಿದರೆ ಅನವ್ಯಾಹಾರೋಪವು ಬಂದೇ ಒರುತ್ತದೆ. ಇದು ಅಪರಿಹಾರ್ಯವಾದ ಅನವ್ಯಾಹಾರೋಪವು. ಏಕೈಕವಾಗ ಮತದಲ್ಲಿಯೂ ಸ್ವಾ ಬ್ರಹ್ಮನಿಗೂ, ಜೀವಾಭೇದಕ್ಕೂ ಭೇದವನ್ನು ಹೇಳಿದರೆ, ಆ ಭೇದಕ್ಕೂ ಮತ್ತೊಂದು ಭೇದ, ಆ ಅಭೇದಭದ ಭೇದಕ್ಕೂ ಬ್ರಹ್ಮನಿಗೂ ಮತ್ತೊಂದು ಭೇದ, ಆ ಅಭೇದಭೇದಭೇದಭೇದಕ್ಕೂ, ಬ್ರಹ್ಮನಿಗೂ ಮತ್ತೊಂದು ಭೇದವೆಂದು ಅನವ್ಯಾಹಾರೋಪವೇ ಒರುತ್ತದೆ.

ನೈಯಾಯಿಕರ ಮತದಲ್ಲಿ ಗುಣಕ್ಕೂ ಗುಣಗೂ ಭೇದ, ಆ ಭೇದಕ್ಕೂ ಗುಣಗೂ ಮತ್ತೊಂದು ಭೇದ, ಆ ಭೇದ ಭೇದಕ್ಕೂ ಗುಣಗೂ ಮತ್ತೊಂದು ಭೇದ ಎಂಬುದಾಗಿ ಅನವ್ಯಾಹಾರೋಪವು ಪರಿಹಾರವೇ ಇಲ್ಲ.

ಮೂರನೇ ವ್ಯಕ್ತ ಪ್ರಕಾರ ಗುಣಕ್ಕೂ ಗುಣಿಗೂ ಭೇದಭೇದವನ್ನು ಹೇಳದರೆ ಗುಣಾಭೇದಗಳು ಭಿನ್ನಭಿನ್ನಗಳು ಎಂಬ ಮತದಲ್ಲಿ ಭೇದವನ್ನು ಒಪ್ಪಿದರೆ ಆ ಗುಣಗುಣಿಗಳಿಗೂ ಭೇದಭೇದಕ್ಕೂ ಮತ್ತೊಂದು ಭೇದ ಅದಕ್ಕೂ ಮತ್ತೊಂದು ಭೇದ ಎಂದು ಅನ್ಯಾದೋಷಕ್ಕೆ ಅವಕಾಶವಾಗುತ್ತದೆ. ಆದ್ದರಿಂದ ಒಮ್ಮೊಮ್ಮೆ ಆ ಭೇದವನ್ನು ಎಂಬ ವ್ಯಕ್ತಿಯಾದ ಮತದಲ್ಲಿ ಒಮ್ಮೊಮ್ಮೆ ಆ ಭೇದಕ್ಕೂ ಭೇದವಿಲ್ಲದೇ ಇದ್ದಾಗ್ಯೂ ವಿಶೇಷಾತ್ಮ ವ್ಯವಹಾರವನ್ನು ಹೇಳಬೇಕಾಗಿದೆ. ವಿಶೇಷವನ್ನು ಒಪ್ಪಿದರೆ ಇದ್ದರೆ ಅಂತಹ ವ್ಯವಹಾರವೇ ಒಮ್ಮೊಮ್ಮೆಗೋರಭಿನ್ನತ್ವಂ, ಒಮ್ಮೊಮ್ಮೆಗೋ ಅಭಿನ್ನ ಎಂಬ ವ್ಯವಹಾರವೇ ಕೂಡುವುದಿಲ್ಲ. ಇದೇ ರೀತಿ ನೈಯಾಯಿಕಾದಿಗಳೂ ಹೇಳಲೇಬೇಕು. ವಿಶೇಷವನ್ನು ಅಂಗೀಕರಿಸಿ ವ್ಯವಹಾರವನ್ನು ಕೂಡಿಸಬೇಕು.

ಮತ್ತು ವಶೇಷಾತಮತಿ ನ = ಗುಣಕ್ಕೂ ಗುಣಿಗೂ ಅತ್ಯಂತಭೇದವನ್ನು ಹೇಳಿದರೆ, ಗುಣವು ಗುಣಿಯಲ್ಲಿ ವಿಶೇಷಾವಾಗಿ ತೋರಲಿಕ್ಕೆ ಅವಕಾಶವೇ ಇಲ್ಲ.

ಒಂದು ವೇಳೆ ಆ ವಶೇಷಾವಾದ ಗುಣವು ಸಂಬಂಧವಿಶೇಷದಿಂದ ಗುಣಿಯಲ್ಲಿ ವಿಶೇಷಾವಾಗಿದೆಯೆಂದರೆ, ಆ ಸಂಬಂಧಕ್ಕೂ ಮತ್ತೊಂದು ಸಂಬಂಧಕ್ಕೂ ಮತ್ತು ಬೇರೊಂದು ಸಂಬಂಧವನ್ನು ಹೇಳಬೇಕಾಗಿರುವುದರಿಂದ ಅನನ್ಯಾದೋಷವು ಬರುತ್ತದೆ. ಗುಣಿಗಿಂತಲೂ ಭಿನ್ನವಾದ ಗುಣವು ಅತ್ಯಂತ ಭಿನ್ನವಾದುದು ಸಂಬಂಧ ಪ್ರತೀತಿಯಿಂದ ಗುಣಿಯಲ್ಲಿ ವಿಶೇಷಾತಮತಿಯಲ್ಲಿ ವಿಷಯವಾಗಿದೆಯೆಂದರೆ ವಿಶೇಷಾತಮ ಪ್ರತೀತಿಗೆ ಅಲ್ಲಿಯೂ (ಸಂಬಂಧದಲ್ಲಿಯೂ) ಸಂಬಂಧಾಂತರ ಪ್ರತೀತಿಯ ಆವೇಶಿಯದ್ದರೆ ಗುಣಕ್ಕೆ ಗುಣಿಯಲ್ಲಿ ವಿಶೇಷಾತಕ್ಕೆ ನಿಯಾಮಕವಾದ ಸಂಬಂಧಕ್ಕೂ ವಿಶೇಷಾತಕ್ಕೆ ನಿಯಾಮಕವಾದ ಸಂಬಂಧಾಂತರ ಪ್ರತೀತಿಯ ಅವಶ್ಯಕತೆಯಿರುವ ಪ್ರಯುಕ್ತ ಅನನ್ಯಾದೋಷವು ಅವಿವಾಹಾರವಾಗುತ್ತದೆ.

ಗುಣಿಗಿಂತಲೂ ಭಿನ್ನವಾದ ಗುಣದ ವಿಶೇಷಾತಕ್ಕೆ ನಿಯಾಮಕವಾದ ಸಂಬಂಧವು ಸ್ವಾಮಾತ್ರದಿಂದಲೇ ಅಂದರೆ ಆ ಸಂಬಂಧದ ಜ್ಞಾನವಿಲ್ಲದಾಗ್ಯೂ, ಸ್ವರೂಪವಾಗಿ ಆ ಸಂಬಂಧವು ಗುಣದ ವಿಶೇಷಾತಕ್ಕೆ ನಿಯಾಮಕ ವಾಗುವುದಾದರೆ, ಅಂದರೆ ವಿಶಿಷ್ಟಪ್ರತೀತಿ ನಿಯಾಮಕವಾಗುವುದಾದರೆ, ಅತಿವ್ಯಸಂಗಕ್ಕೆ ಅವಕಾಶವಾಗುತ್ತದೆ.

ಹೇಗೆಂದರೆ, ಸಂಯೋಗಾದಿಗಳು ಜ್ಞಾತಮಗಿಯೇನೇ ವಿಶಿಷ್ಟಪ್ರತೀತಿಗೆ ಕಾರಣಗಳು. ಇದು ಸುಪ್ರಸಿದ್ಧವಾದ ನಿರ್ವಿವಾದವಾದ ಸಂಗತಿಯಾಗಿದೆ. ಕೇವಲಸ್ವಾಮಾತ್ರದಿಂದ ಸಂಬಂಧವು ವಿಶಿಷ್ಟ ಪ್ರತೀತಿಗೆ ಕಾರಣವಾಗುವುದಿಲ್ಲ. ಸಂಬಂಧದ ಜ್ಞಾನವೇ ಇಲ್ಲದಿದ್ದಾಗ್ಯೂ, ಸ್ವಾಮಾತ್ರದಿಂದಲೇ ಸಂಬಂಧವು ವಿಶಿಷ್ಟಪ್ರತೀತಿಗೆ ಕಾರಣವೆಂದು ಹೇಳಿದರೆ, ಅಂದರೆ ಗುಣ ಗುಣಿಗಳಿಗೆ ಅತ್ಯಂತಭೇದವನ್ನು ಹೇಳುವುದು ಮತದಲ್ಲಿ, ಗುಣಗುಣಿಗಳಿಗೆ ವಿಶೇಷಾವಶೇಷಭಾವದ ಪ್ರತೀತಿಗೆ ಮೂಲಭೂತವಾದ ಸಂಬಂಧವು ಸ್ವತಂತ್ರವಾಗಿಯೇ ಗುಣಗುಣಿಸಂಬಂಧವಿಶೇಷಾತ್ಮಕವೇನ ಅಪ್ರತೀತಮಗಿಯೇ (ತೋರದೇನೇ) ಗುಣದ ವಿಶೇಷಾತಮತಿಯಲ್ಲಿ ಕಾರಣವೆಂದು ಹೇಳಿದರೆ, ಆಗ, ಯಾವುದು ಅದಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧವಾದದ್ದರೂ ಅದು ಅದರ ವಿಶೇಷಾತಮತಿಯಲ್ಲಿ ಕಾರಣವೆಂದು ಒಪ್ಪಿದಂತಾಗುತ್ತದೆ. ಹಾಗೆ ಹೇಳಿದರೆ ಮೇರುವಿಗೂ ಮಂದರಕ್ಕೂ ಸಂಬಂಧಿಯಾಗಿ ತೋರದಿರುವ ಭೂಮಿಗೂ ಪಾತ, ಮೇರುವಿಗೆ ಮಂದರ ವಿಶೇಷಾತಮತಿಯ ಮೂಲವಾಗಬೇಕಾದೀತು ಎಂಬ ಅತಿವ್ಯಸಂಗಕ್ಕೆ ಕಾರಣವಾಗುವುದು.

ಅರ್ಥ :- ಮೂಲಸಂಬಂಧವುಜ್ಞಾತ (ನ ವಶೇಷಾತಮತಿ) = ಮೊದಲನೆಯ ಸಂಬಂಧದ ಪ್ರಥಮಿಕವಾದ (ಮಂದರ) ಸಂಬಂಧವನ್ನು ತಿಳಿಯದೇ ವಿಶೇಷಾತ್ಮವು ತಿಳಿಯುವುದಾದ್ದೇ ಇಲ್ಲ. ಆದ್ದರಿಂದಲೇನೇ ಸಂಯೋಗಾದಿ

ಸಂಬಂಧಗಳು ತಿಳಿಯಲ್ಪಟ್ಟುದಾಯೇ ವಿಶ್ವಜ್ಞಾನಕ್ಕೆ ಕಾರಣವೆಂದು ಹೇಳಲೇಬೇಕು. ಕೇವಲ ಸಂಯೋಗವು ಇರುವಿಕೆ ಮಾತ್ರದಿಂದ (ಸ್ವಾಮಾತ್ರದಿಂದ) ವಿಶ್ವಪ್ರತೀತಿಗೆ ಕಾರಣವಾಗಲಾರದು. ಸ್ವಾಮಾತ್ರದಿಂದ ಸಂಬಂಧವು ವಿಶ್ವಪ್ರತೀತಿಗೆ ಕಾರಣವೆಂದು ಹೇಳಿದರೆ, "ಮೃತ್ವನು, ತನ್ನಮೇಲುಹೊದ್ದಿಕೆಯಿಂದ ದಂಡವನ್ನು ಮುಚ್ಚಿಕೊಂಡು ನಿಂತಿದ್ದಾನೆ. ಅಥವಾ ಇನ್ನೊಬ್ಬರಿಗೆ ಕಾರಾದಂತದೊಳ್ಳೆಯನ್ನು ಅಡಗಿಸಿಕೊಂಡು ಹೋಗುತ್ತಾನೆ. ಆಗಲೂ ಸಹ ಅವನಲ್ಲಿರುವ ದಂಡವು ಸ್ವಾಮಾತ್ರದಿಂದ ಕಾರಣವಾಗಿ "ದಂಡೀ" (ಎಂಬ ವ್ಯವಹಾರವು) ಎಂಬ ವಿಶ್ವಪ್ರತೀತಿಯೂ, ಅದಕ್ಕೆ ತಕ್ಕ ವ್ಯವಹಾರವೂ ಇತರಿಗೆ ಬರಬೇಕಾದೀತು, ಸ್ವರೂಪದಿಂದ ದಂಡಸಂಯೋಗವು ಅಲ್ಲಿ ಇದ್ದೇ ರುವದರಿಂದ ವಿಶ್ವವ್ಯವಹಾರವು ಬರಬೇಕಾದೀತು. ಆದರೆ ಆ ರೀತಿ ಬರುತ್ತಿಲ್ಲ. ಆದ್ದರಿಂದ ಸ್ವರೂಪಸ್ವರೂಪ ಸಂಯೋಗಾದಿ ಸಂಬಂಧಗಳು ವಿಶ್ವ ಪ್ರತೀತಿಯನ್ನು ಹುಟ್ಟಿಸಲಾರವು ಎಂದೇ ಹೇಳಬೇಕು.

ವಿವಿಧ ವಿಶ್ವಪ್ರತಿಯುಳ್ಳ ಮೂಲಭೂತವಾದ ಸಂಬಂಧಜ್ಞಾನವನ್ನು ಅಂಗೀಕರಿಸಬೇಕಾಗಿರುವ ಪ್ರಯುಕ್ತ ಹಿಂದೆ ವಿವರಿಸಿದಂತೆ ಅನವಧಾದೋಷವು ವಸ್ತುಲೇಪದಂತಾಗುತ್ತದೆ.

ತತ್ವಾತ್ = ಆದಕಾರಾದಿಂದ, ಏಕಂ = ಗುಣ, ಕ್ರಿಯಾ, ಧರ್ಮ, ಅವಯವ ಮೊದಲಾದವುಗಳಿಂದ ಅಭಿನ್ನವಾದ, ಒಂದಾದ ಭಗವಂತನ ಸ್ವರೂಪವು, ವಿಶೇಷೇಣ = ವಿಶೇಷದಿಂದಲೂ, ದುರ್ವರ್ತಬಲತಃ = ತರ್ಕಕ್ಕೆ ಗೋಚರವಾಗದಿರುವ ಶಕ್ತಿಯಿಂದಲೂ, ಅನಂತಧಾ = ನಾನಾ ಬಗೆಯಾಗಿ, ಅನಂದಂ ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷಾ, "ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷನ ಅನಂದ" ಎಂಬ (ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷನು ಅನಂದ ಸ್ವರೂಪನಾದಾಗ್ಯೂ) ಸಂಬಂಧ ವ್ಯವಹಾರವೂ ಗುಣಗಳಲ್ಲಿ ಏಕುಮಚನ ವ್ಯವಹಾರವೂ, ಗುಣಿಯಲ್ಲಿ ಏಕವಚನ ವ್ಯವಹಾರವೂ, ಶಬ್ದಗಳಿಗೆ ಅಪರ್ಯಾಯತ್ವವೂ, ಇತ್ಯಾದಿಯಾಗಿ (ನಾನಾ ವಿಧಗಳಾದ ವ್ಯವಹಾರಗಳು), ವ್ಯವಹಾರ್ಯಂ = ವ್ಯವಹರಿಸಿಕೊಳ್ಳಲೂ ಯೋಗ್ಯವಾಗಿವೆ. ಸಃ = ಆ, ವಿಶೇಷೋಽಽ = ವಿಶೇಷವೂ ಸಹ, ಸ್ವರೂಪಂ = ವಿಶೇಷಿಯ (ಧರ್ಮಿಯ) ಸ್ವರೂಪವೇ ಆಗಿದೆ. ಅಸ್ಯ ಚ = ಈ ವಿಶೇಷಕ್ಕೆ, ಸ್ವನಿರ್ವಾಹಕತಾ ಚ = ತನ್ನಲ್ಲಿರತಕ್ಕ ಭೇದಕಾರ್ಯವನ್ನು ನಿರ್ವಹಿಸುವ ಶಕ್ತಿಯೂ ಸಹ ಇರುತ್ತದೆ. ಇತಿ = ಹೀಗೆಂದು, ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷಾರ್ಥೇ = ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷಾರ್ಥವೆಂಬ ಪ್ರಮಾಣವು ತಿಳಿಸುತ್ತದೆ.

ಆ ವಿಶೇಷವು ವಿಶೇಷಗಿಂತಲೂ ಅಂದರೆ ಧರ್ಮಗಿಂತಲೂ, ಭಿನ್ನವೋ ಅಥವಾ ಅಭಿನ್ನವೋ ಎಂದು ವಿಶ್ಲೇಷಿಸಿದಾಗ ಮೊದಲನೆಯ ವಕ್ತೃದಲ್ಲಿ, ವಿಶೇಷಗಿಂತಲೂ ಭಿನ್ನವಾದರೆ, ಭೇದದ ಅನವಧಾದೋಷವು ಇತರ ಮತಗಳಂತೆ ಬರುತ್ತದೆ.

ಆ ವಿಶೇಷವು ವಿಶೇಷಗಿಂತಲೂ ಅಭಿನ್ನವೆಂದರೆ, ವಿಶೇಷವಿಶೇಷಭಾವವೇ ಕೂಡುವುದಿಲ್ಲ ಎಂಬ ಶಂಕೆಗೆ ಉತ್ತರ ವಾಗಿಯೇ ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷಾರ್ಥದಲ್ಲಿ "ವಿಶೇಷೋಽಽ ಓ ಸ್ವರೂಪಂ ಸಃ ಸ್ವನಿರ್ವಾಹಕತಾಸ್ಯ ಚ = ಎಂಬ ಮತ್ತೊಂದು ಉಕ್ತವಾಗಿದೆ. ಇದರ ಅರ್ಥವನ್ನು ಕೊಡೆಯೇ ವಿವರಿಸಿದ್ದೇವೆ. ಪ್ರಾಚೀನಸ್ತೋತ್ರಾಯಿಕರ ಅಭಿಪ್ರಾಯವು ಹೀಗಿದೆ.

೧. ವಿಶ್ವಜ್ಞಾನವನ್ನು ಕುರಿತು ವಿಶೇಷಜ್ಞಾನವು ಕಾರಣವಾಗಿದೆ.
೨. ವಿಶೇಷದಲ್ಲಿ ಇಂದ್ರಿಯಸ್ಥ ಕರ್ಷಣ ಬೇಕು.
೩. ಆ ವಿಶೇಷಕ್ಕೂ ವಿಶೇಷಕ್ಕೂ ಅಸಂಸಾರಗ್ರತ ಮಾತ್ರವಿದ್ದರೆ ಇಲ್ಲ.

(೮ ವಿಶೇಷಾಕ್ಷ್ಯ ವಿಶೇಷಾಕ್ಷ್ಯ ಸಂಬಂಧ ಇಲ್ಲ ಎಂಬ ಹ್ಲಾಸದ ಇಲ್ಲದಿರುವಿಕೆಯು)

ಈ ಮೂರು ಕಾರಣಗಳಿಂದಲೇ ವಿಶ್ವಪ್ರಕೃತಿಯು (ವಿಶ್ವಬುದ್ಧಿಯು) ಹುಟ್ಟುತ್ತದೆಯೆಂದು ಪ್ರಾಚೀನ ನೈಯಾಯಿಕರು ಹೇಳುತ್ತಾರೆ.

ಈ ರೀತಿ ೧. ವಿಶೇಷಾಕ್ಷ್ಯ, ೨. ವಿಶೇಷದ ಇಂದ್ರಿಯಸ್ಪರ್ಶ, ೩. ವಿಶೇಷ ವಿಶೇಷಗಳ ಅಸಂಖ್ಯಾತಗ್ರಹಗಳೆಂಬ ಮೂರು ಕಾರಣಗಳಿಂದಲೇ ವಿಶ್ವಬುದ್ಧಿಯು ಹುಟ್ಟುವುದರಿಂದ ವಿಶ್ವಬುದ್ಧಿಯನ್ನು ಕುರಿತು ವಿಶೇಷಾವಿಶೇಷಗಳ ಸಂಖ್ಯಾತ್ಮಕವಾಗಿ ಸಹ ಕಾರಣ ಎಂದು ಪರಿಚಿತರಾದವರು ಎಂದು ಪ್ರಾಚೀನಾರ್ಥಕರ ಅಭಿಪ್ರಾಯವಾಗಿದೆ. ಇದು ಯುಕ್ತಿಯುಕ್ತವಾದ ಕ್ರಮವಲ್ಲ. ವಿಶ್ವಪ್ರಕೃತಿಯಲ್ಲಿ ವಿಶೇಷ ಮತ್ತು ವಿಶೇಷಗಳಿಗೆ ಸ್ವರೂಪಭಾವವನ್ನು ಒಪ್ಪಲು ಸಾಧ್ಯವಲ್ಲ. ಹಾಗೆ ಹೇಳಿದರೆ ಅವನ ಮತದಲ್ಲಿ ಅಂತಹ ಸ್ವರೂಪದಿಂದ ಭಾಸಮಾನವಾದ ವಿಶ್ವ ಪ್ರಕೃತಿಯುಳ್ಳ ಅವನು (ನೈಯಾಯಿಕನು) ಹೇಳತಕ್ಕ ನಿರ್ವಿಘ್ನಾಕ್ಷ್ಯ ವ್ಯತ್ಯಾಸವೇ ಇಲ್ಲವಾದೀತು.

ದಂಡೀ ಪುರುಷ ಎಂಬಂತೆ "ಪುರುಷ ದಂಡ" ಎಂಬ ಪ್ರಕೃತಿಯನ್ನು ಬರದೇಕಾಣುತ್ತದೆ. ಅದರ ಹಾಗೆ ಬರುತ್ತಿಲ್ಲ. ಅದಕ್ಕಾರೂ ವಿಶೇಷಾಕ್ಷ್ಯ, ವಿಶೇಷಾಕ್ಷ್ಯವಾಚಕವಾದ ವಿಶ್ವಪ್ರಕೃತಿಯು ಸಂಖ್ಯಾತಗ್ರಹಕಾರಣವನ್ನು ಪ್ರಾಚೀನ ನೈಯಾಯಿಕರು ಅಂಗೀಕರಿಸದೇಕಾಣುತ್ತದೆ.

ಅವರು ಹೇಳತಕ್ಕ ಮೂರು ಅಂಶಗಳೂ ಅಂದರೆ ವಿಶ್ವಪ್ರಕೃತಿಯ ಕಾರಣಗಳಾದ ಮೂರೂ ಅಂಶಗಳೂ "ದಂಡ, ಪುರುಷ, ಸಂಬಂಧ" ಎಂಬ ಸಮೂಹವೆಂಬವನ್ನಾದರೂ ತೋರುವುದರಿಂದ ಅದಕ್ಕೂ ವಿಶ್ವಬುದ್ಧಿಗೂ ವ್ಯತ್ಯಾಸವೇ ಇಲ್ಲವಾಗಬೇಕಾದೀತು.

ಸಮೂಹವೆಂಬವನ್ನಾದರೂ ಸಂಬಂಧವು ಸ್ವತಂತ್ರವಾಗಿ ತೋರುತ್ತದೆ. ವಿಶ್ವಬುದ್ಧಿಯಲ್ಲಾದರೂ ದಂಡಾದಿ ವಿಶೇಷಾಕ್ಷ್ಯ ನಿರೂಪಿತವಾದ ತೋರುತ್ತದೆಯೆಂದು ವ್ಯತ್ಯಾಸವನ್ನು ಹೇಳಿ ಕಂಡ ಹೇಳಿದ ದೋಷವನ್ನು ಪರಿಹರಿಸುವುದಾದರೆ, ಈ ಬಗೆಯಾದ ಪರಿಹಾರ ಕ್ರಮದಿಂದಲೇನೇ ವಿಶ್ವಬುದ್ಧಿಯಲ್ಲಿ ಸಂಬಂಧನಿರೂಪಿತವಾದ ವಿಶೇಷಾದಿ ವ್ಯತ್ಯಾಸವನ್ನು ಒಪ್ಪಿಕೊಂಡಾಗ ವಿಶೇಷಾಕ್ಷ್ಯವಾಗಿ ಕಾರಣವಾಗಿ ಸಂಬಂಧವ್ಯತ್ಯಾಸವನ್ನು ಹೇಳಲೇ ಬೇಕಾದುದರಿಂದ ಪ್ರಾಚೀನನೈಯಾಯಿಕರ ಪ್ರಕ್ರಿಯೆಯು ಸುಸಂಗತವಾದುದಲ್ಲ. ಅದಕ್ಕಾರೂ ವಿಶ್ವಬುದ್ಧಿಯಲ್ಲಿ ಸಂಬಂಧವು ಸ್ವರೂಪದಿಂದ ಭಾಸವಾಗುತ್ತದೆಯೆಂಬ ಪ್ರಾಚೀನ ಮತವು ನಿರಾಕೃತವಾಯಿತು. ಆದ್ದರಿಂದಲೇ ನಮಗೆ ನೈಯಾಯಿಕರು "ಪ್ರಕಾರತ್ವದ ವ್ಯತ್ಯಾಸವಲ್ಲ" "ಭಾಸಮಾನವ್ಯತ್ಯಾಸವಿಲ್ಲವೆಂಬ ಪ್ರಕಾರತ್ವ" ಎಂಬುದಾಗಿ ಹೇಳಿ ಭಾಸಮಾನವ್ಯತ್ಯಾಸವನ್ನು ಪ್ರತಿಯೋಗಿತ್ವಕ್ಕೆ ವಿಶೇಷವಾಗಿ ಹೇಳಿರುತ್ತಾರೆ. ಹುಟ್ಟಿದ ವಿಶ್ವಬುದ್ಧಿಯಲ್ಲಿಯೂ ಸಹ ಶಬ್ದಶಕ್ತಿಯಿಂದಲೇ ಸಂಖ್ಯಾತ್ಮಕ ತೋರುತ್ತದೆ. ವಾದವ್ಯಾಖ್ಯಾನವೂ ಸಹ "ವಾದವ್ಯಾಖ್ಯಾನವಿಲ್ಲವೆಂಬುದು" ಎಂಬಲ್ಲಿ ಇತಿರಾಸದಿಂದ ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿರುತ್ತದೆ. ಶ್ರೀಮದಾ ಸಂದ ತೀರ್ಥಭಾವನಾರು "ವ್ಯತ್ಯಾಸಂ ವ್ಯತ್ಯಾಸಂ ವ್ಯತ್ಯಾಸಂ ವ್ಯತ್ಯಾಸಂ" (ಅನನ್ಯವ್ಯತ್ಯಾಸ) ಎಂದು ಅನನ್ಯವ್ಯತ್ಯಾಸದಲ್ಲಿ ಹೇಳಿರುತ್ತಾರೆ.

ಹಿಂದೆ ತಿಳಿಸಿದಂತೆ ಗುಣಗುಣಗಳಿಗೂ, ಅತ್ಯಂತಭೇದವನ್ನು ಹೇಳತಕ್ಕ ನೈಯಾಯಿಕರೂ, ಭೇದಾಭದವನ್ನು ಹೇಳತಕ್ಕ ವಾದಿಗಳೂ, ಐಕ್ಯವಾದಿಗಳೂ ಸಹ ಅವನವಾದೋಷವನ್ನು ಒಪ್ಪಲೇಬೇಕೆಂದು ವರಮಾಧಿಪ್ತಿಯು.

ಅದಕಾರೂ ಭಗವಂತನಿಗೂ ಆತನ ಗುಣಾದಿಗಳಿಗೂ ಸವಿಶೇಷಾಭೇದವನ್ನು ಅಂಗೀಕರಿಸುವುದೇ ಉಚಿತವಾದ ಮಾರ್ಗವೆಂದೂ, ಆ ವಿಶೇಷವು ವಿಶೇಷಗೊತಲೂ ಬೇರೆ ಅಲ್ಲದೆ ವಿಶೇಷಿಯ ಸ್ವರೂಪವೇ ಆದಾಗ್ಯೂ, ಅದಕ್ಕೆ ಸ್ವನಿರ್ವಾಹ ಕತೆಯ ಅಂದರೆ ಅಭಿನ್ನವಾದುವುಗಳಿಗೆ ಭೇದವ್ಯಮಾಹವನ್ನು ನಿರ್ವಹಿಸುವ ಶಕ್ತಿಯೂ ಇರುವದರಿಂದ ಇಂತಹ ಸ್ವನಿರ್ವಾಹ ಕತಾಶಕ್ತಿಯುತವಾದ ವಿಶೇಷವನ್ನು ಒಪ್ಪುವುದೇ ಮುಖ್ಯಮಾರ್ಗವೆಂದು ಬ್ರಹ್ಮಾರ್ಥ ಮತವನ್ನು ತಿಳಿಸುತ್ತಿದೆ.

ವರಮಾತೃನಲ್ಲಿ ಅವಗೊತಲೂ, (ವರಮಾತೃನಿಂತಲೂ ಭಿನ್ನವಾದ) ಗುಣವಾಗಲಿ, ಕ್ರಿಯೆಯಾಗಲಿ, ಯಾವುದೇ ಧರ್ಮವಾಗಲಿ, ಕ್ಷಿ, ಕಾಲ ಮೊದಲಾದ ಅವಯವವಾಗಲಿ, ಭಿನ್ನವಾದುದು ಇಲ್ಲವೆಂದು ಶ್ರುತಿವಾಕ್ಯವು ಘಟಾಘೋಷ ವಾಗಿ ಹೇಳುತ್ತಿದೆ.

“ಎಕಮೇವಾದ್ವಿತೀಯಂ ತತ್”

ಅರ್ಥ :- ತತ್ = ೮ ವಸ್ತುತ್ವವು (ಮೃತ್ವು), ಎಕಮೇವ = ಸ್ವಗತವಾದ ಅವಯವಾದಿಗಳಿಂದ ಭೇದವಿಲ್ಲದಿರುವವನು ಹೇಗೋ ಹಾಗೆಯೇ ಭೇದಾಭೇದವನ್ನೂ ಇಲ್ಲದಿರುವವನಾಗಿದ್ದಾನೆ.

ಅದ್ವಿತೀಯ = (ಅವನು) ಸಮರಾಗಲಿ, ಅಧಿಕರಾಗಲಿ ಇಲ್ಲದಿರುವವನು, ಅವನಿಗೆ ಸಮರೂ ಇಲ್ಲ, ಅಧಿಕರತೂ ಇಲ್ಲವೇ ಇಲ್ಲ ಎಂದು ಅಭಿಪ್ರಾಯ.

ವರಮಾತೃನಲ್ಲಿ ನಾನಾಗುಣಗಳಿವೆ, ಕ್ರಿಯೆಗಳೂ ಇವೆ, ಅವಯವಗಳೂ ಇವೆ. ಅವನಿಗೆ ಅನಂತಾನಂತ ರೂಪಗಳೂ ಇವೆ. ಆದರೆ ಅವನು ಅವನ ಗುಣಾದಿಗಳಿಗೂ ಭೇದವಾಗಲಿ, ಭೇದಾಭೇದವಾಗಲಿ ಇರುವುದಿಲ್ಲ. ಸವಿಶೇಷಾಭೇದವು ಉಂಟೆಂದು ಒಪ್ಪತಕ್ಕವಾಕ್ಯವು ತಿಳಿಸುತ್ತದೆ.

ನೇಹನಾನ್ಯಾಕಂಚನ |

ಮೃತ್ಯೋಃ ಸ ಮೃತ್ಯುಮಾಚ್ಛೇತಿ ಯ ಇಹ ನಾನೇವ ಪಶ್ಯತಿ ||೨೩||೨೩||೨೩||

ಅರ್ಥ :- ಇಹ = ಈ ಬ್ರಹ್ಮನಲ್ಲಿ, ಕಂಚನ = ಯಾವದೊಂದು ಗುಣಾದಿಗಳು, (ಗುಣ, ಕ್ರಿಯಾ, ಅವಯವಾದಿಗಳು ಉಂಟೆಂದು ಶ್ರುತಿವಾಕ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ಪ್ರತಿಪಾದಿಸಲ್ಪಟ್ಟವೆಯೇ ಅವನಿಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ ಅವುಗಳೆಲ್ಲವೂ). ನಾನಾ = ಭಿನ್ನವಾದುದು (ಅವಗೊತಲೂ ಭಿನ್ನವಾದುದು), ಮೃತ್ಯು = ಇಲ್ಲವು.

ಇಷ್ಟು ಮಾತ್ರ ಹೇಳದೆ ಈ ಶ್ರುತಿವಾಕ್ಯವು ಯಾವನು ವರಮಾತೃನಿಗೂ ಅವನ ಗುಣ, ಕ್ರಿಯಾದಿಗಳಿಗೂ ಭೇದವನ್ನಾಗಲಿ, ಭೇದಾಭೇದವನ್ನಾಗಲಿ ತಿಳಿಯುತ್ತಾನೋ (ನೋಡುತ್ತಾನೆಯೋ) ಅವನಿಗೆ ಸ್ವನಿರ್ವಾಹವೆಂಬ ಅರ್ಥವನ್ನೂ ಅಧಿಕವಾಗಿ ತಿಳಿಸುತ್ತದೆ. ಆ ವಾಕ್ಯವು ಈ ರೀತಿ ಇದೆ.

“ಮೃತ್ಯೋಃ ಸ ಮೃತ್ಯುಮಾಚ್ಛೇತಿ ಯ ಇಹ ನಾನೇವ ಪಶ್ಯತಿ” || (ಶಾಕಶ್ವತಃ)

ಅರ್ಥ :- ಯಃ = ಯಾವ ಬೇತನನು, ಇಹ = ಈ ಪ್ರಪಂಚದಲ್ಲಿ (ಗುಣಕ್ರಿಯಾದಿಗಳಿಂದ ಸಮೀಪವಾದ ಭಿನ್ನವಾದ ಪ್ರಪಂಚದಲ್ಲಿ), ನಾನೇವ = ಭಿನ್ನಭಿನ್ನವಾದ ಗುಣಾದಿಗಳನ್ನು, ವಶ್ಯತಿ = ನೋಡುತ್ತಾನೆಯೋ, ಸಃ = ಅಂತಹವನು. (ಅತನು) ವ್ಯತ್ಯೋಃ = ಮರಣಾನಂತರದಲ್ಲಿ, ವ್ಯತ್ಯಂ = ನಿತ್ಯವಾದ ನರಕವನ್ನು, ಅವ್ಯೇತಿ = ಹೊಂದುತ್ತಾನೆ.

ಪರಮತ್ವನಿಂತಲೂ ಪ್ರತ್ಯೇಕವಾಗಿ (ಭಿನ್ನವಾಗಿ) ಆ ಭಗವಂತನ ಧರ್ಮಗಳನ್ನು ಕಾಣತಕ್ಕ ಪುರುಷನಿಗೂ, ಆಧರ್ಮಗಳಿಗೂ ಭೇದವನ್ನು ಕಾಣತಕ್ಕ ಪುರುಷನಿಗೂ ಲೋಕದ್ವಿಷ್ಟಾಂತವನ್ನು ತೋರಿಸಿ ಕಾಣತಕ್ಕ ಶ್ರುತಿವಾಕ್ಯವು ಎಚ್ಚರಿಸುತ್ತದೆ.

“ಯಥೋದಕಂ ದುರ್ಗೇ ವೃಷ್ಟಂ ಪರ್ವತೇಷು ವಿಧಾವತಿ |

ವಿಮಂ ಧರ್ಮಾನ್ ವೃಥಾ ಪಶ್ಯನ್ ತಾಪೇವಾನುವಿಧಾವತಿ || (೨೩ ಕಾಶಕಶ್ವತಿಃ)

ಅರ್ಥ :- ಯಥಾ = ಹೇಗೆ, ಪರ್ವತೇಷು = ಪರ್ವತಗಳಲ್ಲಿ (ಅತ್ಯುನ್ನತವಾದ ಜಾಗದಲ್ಲಿ), ದುರ್ಗೇ = ಶಿಖರ ಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿ, ವೃಷ್ಟಂ = ಸುರಿಸ್ಸುಟ್ಟು (ಮಳೆಯಿಂದ ಸುರಿಸ್ಸುಟ್ಟು) ಉದಕಂ = ನೀರು, ವಿಧಾವತಿ = ಕೆಳಗಡೆಗೆ ನಾನಾ ಬಗೆಯಾಗಿ ಒಡಿತೊಗುತ್ತದೆಯೋ (ಕೆಳಗಡೆ ಹುರುಳೊಗುತ್ತದೆಯೋ), ವಿಮಂ = ಹೀಗೆ, ಧರ್ಮಾನ್ = ಭಗವಂತ ನಾದ (ಶ್ರೀಮನ್ನಾರಾಯಣನ ಅನಂತ ಧರ್ಮಗಳನ್ನು), ವೃಥಾ ಅವನಿಂತಲೂ ಭಿನ್ನವಾಗಿ ಪ್ರತ್ಯೇಕವಾಗಿ, ಪರಮಾತ್ಮ ನಿಂದಲೂ ಪರಸ್ಪರವಾಗಿಯೂ ಭಿನ್ನಭಿನ್ನವಾಗಿ ಬೇರೆಬೇರೆಯಾಗಿ, ಪಶ್ಯನ್ = ಕಾಣತಕ್ಕ ಪುರುಷನು, ತಾನ್ ಅನು ವಿವ = ಅವುಗಳನ್ನು ನೋಡಿದ ಅನಂತರದಲ್ಲಿಯೇ, ವಿಧಾವತಿ = ನಿತ್ಯವಾದ, ತಾಮ್ರ, ಅಂಧತಾಮ್ರಗಳೆಂಬ ನರಕಕ್ಕೆ ಹೋಗುತ್ತಾನೆ. ಎಂದು ಕಾಶಕಶ್ವತಿ ವಚನವು ಎಚ್ಚರಿಸುತ್ತದೆ.

ಮೊದಲನೆಯ ವಾಕ್ಯದಲ್ಲಿ “ಪರಮಾತ್ಮನು ನಿರ್ಗುಣನಾಗಿ ಅವನಲ್ಲಿ ಯಾವುದೂ ಇಲ್ಲವಾಗಿದ್ದರೆ ” “ನೇಪಾಸ್ತಿ ಕಿಂಚನ ” ಎಂದೇ ಶ್ರುತಿವಾಕ್ಯವು ಇರಬೇಕಾದೀತು. ಆದರೆ ಹಾಗಲ್ಲ. ಆಗ ನಾನಾವರವು ವೃಥಾವೇ ಆಗುವದು

ಆ ವಾಕ್ಯದಲ್ಲಿ ಅಂದರೆ ಪರಮಾತ್ಮನಲ್ಲಿ ಧರ್ಮವೇ ಇಲ್ಲವೆಂಬ ವಾಕ್ಯದಲ್ಲಿ ಎರಡನೇ ವಾಕ್ಯದಲ್ಲಿ “ವೃಥಾ” ಎಂಬ ಪದವೂ ವೃಥಾವಾದೀತು.

ಅದಕ್ಕಾಗಲಿ ಭಗವಂತನಲ್ಲಿ ಗುಣಗಳಿವೆ. ಅವಯವಗಳೂ, ಕ್ರಿಯಾದಿಗಳೂ ಅನಂತರೂಪಗಳೂ, ಧರ್ಮಗಳೂ ಅನಂತರೂಪಗಳಿವೆ.

ಆದರೆ ಅವೆಲ್ಲವೂ ಭಿನ್ನಗಳೂ ಅಲ್ಲ. ಭಿನ್ನಭಿನ್ನಗಳೂ ಅಲ್ಲ ಎಂಬುದೇ ಶ್ರುತಿಯ ಪರಮ ಸಾಕ್ಷ್ಯವಾಗಿದೆ. ಈ ಶ್ರುತಿಯಿಂದಲೂ ಇಹ ವಿಶೇಷವು ಉಂಟೆಂದು ತಿಳಿಯಲ್ಪಡುತ್ತದೆ.

ಭಗವಂತನ ಗುಣಾದಿಗಳಿಗೆ ಭಗವಂತನಿಂದ ಭೇದವು ಇಲ್ಲದೇ ಇದ್ದಾಗ್ಯೂ, ವಿಶೇಷ ಶಕ್ತಿಯಿಂದ ಸುಬಂಧಿತ್ವ ಮೊದಲಾದ ವೈಮಾಠ್ಯ ಯುಕ್ತವಾಗಿರುತ್ತದೆಯೆಂಬ ವಿಶೇಷಾಂಶವನ್ನು ದೃಷ್ಟಾಂತವಾಗಿ (ಉದಾಹರಣೆಯ ಮೂಲಕ ವಾಗಿ) ಪರಮಾತ್ಮನಿಗೆ ಗುಣತ್ವವನ್ನೂ ಗುಣಭೋಕ್ತೃತ್ವವನ್ನೂ ಸಮರ್ಥಿಸುವ ಪ್ರತ್ಯುತ್ಕರವನವನ್ನು, ಶ್ರೀಮದಾಚಾರ್ಯರು ಉದಾಹರಿಸಿ ಅನೇಕ ಶಂಕೆಗಳನ್ನು ಪರಿಹರಿಸುತ್ತಾರೆ.

“ದೇಶ: ಸರ್ವಾತ್ಮ, ಪುರುಷ: ಸ್ವತಂತ್ರ: ಕಾಲನಿಷ್ಠತಾ |

ಇತ್ಯಾದಿಷು ಸ್ವಸಂಬಂಧಾತ್ ಯಥೈವ ಗುಣರೂಪಿಣಿ: ||

ಗುಣೇಶಂ ಗುಣಭೋಕ್ತೃತ್ವಂ ಸ್ವಾತ್ ಎತ್ಯೋ: ತಚ್ಚ ಸ ಸ್ವಯಮ್ ||

||೪೩ ಬ್ರಹ್ಮತೀರ್ಥ ||

ಅರ್ಥ:- ಪಶ್ಚಿಮ ಸರ್ವತ್ರ ಆಕಾಶದಲ್ಲಿ ಹಾರುತ್ತದೆ ಎಂದು ಹೇಳುವುದರಿಂದ ತಕ್ಕಿಗೆ ಎಲ್ಲಾ ಆಕಾಶದ ಸಂಬಂಧವು ತೋರುತ್ತದೆ ಹೇಗೋ ಹಾಗೋಯೇ, ದೇಶ = ಆಕಾಶವು, ಸರ್ವತ್ರ = ಎಲ್ಲಾ ಕಡೆಗಳಲ್ಲಿ ಆವಾಕವಿದೆ ಎಂಬುದಾಗಿ ಆಕಾಶಕ್ಕೆ ಸರ್ವಾಕಾಶಸಂಬಂಧವು ತೋರುತ್ತದೆ. ಸ್ವಸ್ವಸಂಬಂಧದಲ್ಲಿ = ತನಗೆ ತನ್ನಲ್ಲಿಯೇ ಸಂಬಂಧವಿರುವಿಕೆಯಲ್ಲಿ ದೇಶ (ಆಕಾಶವು) ಸರ್ವತ್ರಾಸ್ತಿ = ಸರ್ವಾಕಾಶ ಸಂಬಂಧವುಳ್ಳುದಾಗಿದೆ ಎಂಬುದು ಒಂದು ಉದಾಹರಣೆ.

ಹೇಗೆ ಶಿಷ್ಯನು ಗುರುತಂತ್ರನು ಎಂದು ಹೇಳಿದರೆ, ಶಿಷ್ಯನಿಗೆ ಗುರುವಿನಿಂದ ಸಂಬಂಧವು ತೋರುತ್ತದೆಯೋ, ಅದರಂತೆ ವರಮಪುರುಷನಾದ ಭಗವಂತನು ಸ್ವತಂತ್ರನು ಅಂದರೆ ಸ್ವ = ತನಗೆ, ತಂತ್ರನು = ಅಧೀನನು ಎಂದು ಶ್ರೀಪರಗೀ ತನ್ನ ಸಂಬಂಧವೇ ತೋರುವುದು.

ಆಕಾಶಕ್ಕೆ ಹೇಗೆ ಸರ್ವಕಾಲ ಸಂಬಂಧವುಳ್ಳತನವೆಂಬ ನಿಷ್ಕೃತವು “ಆಕಾಶಃ ಸದಾ ಅಸ್ತಿ” ಎಂಬುದರಿಂದ ತೋರುತ್ತದೆಯೋ, ಅದರಂತೆ “ಕಾಲಃ ಸದಾ ಅಸ್ತಿ”, “ಕಾಲಃ ಸರ್ವದಾ ಅಸ್ತಿ” ಎಂಬ ವ್ರತೀತಿಯ ಬಲದಿಂದ ಕಾಲಕ್ಕೂ ನಿಷ್ಕೃತವು, ಸರ್ವಕಾಲಸಂಬಂಧಿತ್ವರೂಪವಾದುದು ತೋರುತ್ತದೆಯೋ ಹಾಗೆಯೇ, ಅದರಂತೆ ವಿಶೇಷಬಲಾತ್ ವಿಶೇಷದ ನಿಮಿತ್ತದಿಂದ ಗುಣರೂಪಿಯಾದ ವರಮಾತ್ಮನಿಗೆ “ಆನಂದಭುಕ್” ಇತ್ಯಾದಿ ಶ್ರುತಿಗಳಲ್ಲಿ ಗುಣ ಭೋಕ್ತೃತ್ವವೂ ಶ್ರುತವಾಗಿದೆ.

ಅದಕ್ಕೆ ನಿಮಿತ್ತವೇನೆಂದರೆ ಆ ವಿಷ್ಣುವು ಸ್ವಯಮೇವ ನಿಮಿತ್ತವೆಂದೇ ಸಮಾಧಾನ “ತಚ್ಚ ನಿಮಿತ್ತಂ ಸ ವಿಷ್ಣುಃ ಸ್ವಯಮೇವ” (ಎಂದು ಟೀಕಾವಾಚ್ಯವಿದೆ.) ಈ ರೀತಿ ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷತರ್ಕವನವು ಭಗವಂತನಿಗೆ ಆಕಾಶ ದೃಷ್ಟಾಂತದಿಂದ, ಕಾಲದೃಷ್ಟಾಂತದಿಂದ ಸ್ವಗತ್ಯಸರ್ವಗತ್ಯವನ್ನೂ ಗುಣರೂಪವು, ಗುಣಭೋಕ್ತೃತ್ವವನ್ನೂ ವಿವರಿಸುತ್ತದೆ.

ವರಮಶ್ರುತಿವಚನವೂ ಸಹ ಭಗವಂತನಾದ ಶ್ರೀಪರಮಾತ್ಮ ಸರ್ವಗುಣವಿವರ್ಣನಾ ಎಂದು ತಿಳಿದರೇನೇ ಸಂಸಾರದಿಂದ ಬಿಡುಗಡೆಯನ್ನು ವರದ ಮೋಕ್ಷವನ್ನು ಅಧಿಕಾರಿಗಳೇತನನು ವರದಯುಕ್ತಾನೆಂದೂ ಸಕಲಮುಕ್ತರಿಗೂ ಆಶ್ರಯನೆಂದೂ ಸರ್ವರಿಗೂ ನಿಯಾಮಕನೆಂದೂ, ಪ್ರತ್ಯಾದಿ ಸಕಲಜೀತನರೂ ಯಾವಾಗಲೂ ಸಹ ಆ ಭಗವಂತನಿಗೆ ಅಧೀನರೇ ಆಗಿರುವರೆಂದೂ ಇಂತಹ ವರಮಾತ್ಮನು ಯಾವಾಗಲೂ ಅನಂತಶಾಸ್ತ್ರಗುಣವಿವರ್ಣನನೆಂದೂ, ಸಕಲ ದೋಷರೂಪನೆಂದೂ ವ್ರತವಾದಿಸುತ್ತದೆ.

“ವಿಷ್ಣುಂ ಸರ್ವಗುಣೈ: ಪೂರ್ಣಂ ಜ್ಞಾತ್ವಾ ಸಂಸಾರವರ್ಜಿತಃ |

ನಿರುಗಾಪಾಪಂಧಭುಕ್ ವಿಶ್ವಂ ತತ್ಸಮೀಕೀ ಸ ಮೋದತೇ ||

ಮುಕ್ತಾಂತಂ ಚಾತ್ರಯೋ ವಿಷ್ಣುಃ ಅಧಿಕೋಽಧಿಕತಿಶ್ರುತಾ |

ತದ್ವತಾ ವಿವ ತೇ ಸರ್ವೇ ಸರ್ವಾದೈವ ಸ ಈಶ್ವರಃ || (೪೩ಪರಮಹೃತಿಃ)

ಅರ್ಥ :- ಸಾ = ಆ ಜ್ಞಾನಿಯು, ವಿಷ್ಣು = ಶ್ರೀಹರಿಯನ್ನು, ಸರ್ವಗುಣೈಃ = ಸಕಲ ಗುಣಗಳಿಂದಲೂ, ಪೂರ್ಣಂ = ಪರಿಪೂರ್ಣನೆಯದಾಗಿ, ಜ್ಞಾತ್ವಾ = ತಿಳಿದು, ಸಂಪಾರವರ್ತತಾ = (ಹಿಂದೆ ತಿಳಿದ ಜ್ಞಾನದಿಂದ ಪ್ರಸನ್ನನಾದ ಪರಮಾತ್ಮನ ಪರಮಾನುಗ್ರಹದಿಂದ) ಜನ ಮರಣ ಪರಂಪರೆಯಿಂದ ದುಃಖಮಯವಾದ ಸಂಪಾರದಿಂದ ರಹಿತನಾಗಿ, ನಿರ್ಮಲಾನಂದಭುಕ್ = ದುಃಖದ ಲೇಶವಿಂದ ರಹಿತವಾದ ತನ್ನ ಸ್ವರೂಪಾನಂದವನ್ನು ಅನುಭವಿಸುತ್ತಾ, ನಿತ್ಯಂ = ಯಾವಾಗಲೂ, ತತ್ಪರಮೇಶ = ಆ ಪರಬ್ರಹ್ಮನಾದ ಶ್ರೀಹರಿಯ ಸಮೀಪದಲ್ಲಿಯೇ, ಮೋದತೇ = ಸಂತೋಷವಿರುತ್ತಾನೆ. ಅನಂದಾನುಭವವುಳ್ಳವನಾಗಿರುತ್ತಾನೆ. ವಿಮ್ಲವು = ದೇಶ, ಜಾಲ, ಗುಣಗಳಿಂದ ಪರಿಪೂರ್ಣನಾದ, ಸಕಲ ಭೇಷಣಾದ ಶ್ರೀಹರಿಯು, ಮುಕ್ತಾನಾಂ ಚ = ಮುಕ್ತರಿಗೂ ಕೂಡ, ಆಶ್ರಯಃ = ಆಶ್ರಯನು, ಅಧಿಕ = ಸರ್ವೋತ್ತಮನು, ತಥಾ = ಹಾಗೆಯೇ, ಅಧಿಪತಿ = ಸರ್ವರಿಗೂ ನಿಯಾಮಕನು, ತೇ = ಆ, ಸರ್ವೇ = ಬ್ರಹ್ಮಾದಿಗಳೆಲ್ಲರೂ, ಸರ್ವಧೈವ = ಯಾವಾಗಲೂ, ಅಮುಕ್ತ ದೇಶದಲ್ಲಿಯೂ, ಮುಕ್ತಿಯಲ್ಲೂ ಕೂಡ, ತದ್ವಶಾ ಏವ = ಆ ಸರ್ವೋತ್ತಮನಾದ ಸರ್ವನಿಯಾಮಕನಾದ ಪರಮಾತ್ಮನಿಗೆ ಅಧೀನರೇ ಆಗಿರುತ್ತಾರೆ. ಆದಕಾರೂ, ಸ ಏವ = ಆ ಪರಮಾತ್ಮನೇ, ಸರ್ವದಾ = ಯಾವಾಗಲೂ, ಈಶ್ವರಃ = ಮೋಕ್ಷರಹಿತನಾದ ಅನಂತಶಾಸ್ತ್ರಗುಣಪರಿಪೂರ್ಣನಾದ ಸ್ವಾಮಿಯಾಗಿದ್ದಾನೆ ಎಂಬುದಾಗಿ ಮತ್ತೊಂದು ಪರಮಪ್ರತಿ ಪದವು ಹೇಳುತ್ತಲಿದೆ.

ಪಾದ್ಯಪೂರಣದಲ್ಲಿ ಉದಾಹರಣೆಗಳಿರುವ ಶ್ರುತಿಯು ಮೋಕ್ಷದಲ್ಲಿಯೂ ಹುಡುಕತಕ್ಕದ್ದೆಂಬುದಾಗಿ ತಿಳಿಸುತ್ತದೆ.

“ಸ್ಮರಣಾ ಶತಧ್ಯತ್ಯಂತಾ ಮುಕ್ತಿಗಾಃ ಉತ್ತರೋತ್ತರಂ |

ಗುಣೈಃ ಸರ್ವೈಃ ಶತಗುಣಾಃ, ಮೋದಂತ ೪೩ ೬ ಶ್ರುತಿಃ || ೪೩ ಶಾಬ್ದ ||

ಅರ್ಥ :- ಸ್ಮರಣಾ = ಮನುಷ್ಯರು ಆಶ್ರಮಗಳಿಗೂ ಮೊದಲಾದ, ಅಂದರೆ “ದೇವರ್ಷಿ ಪಿತೃವನದಾ” ಎಂಬ ಮುಕ್ತಿ ಯೋಗ್ಯ ವರ್ಗಕ್ಕೆ ಸೇರಿದ, ಶತಧ್ಯತ್ಯಂತಾ = ಚತುರ್ಮುಖಬ್ರಹ್ಮವರ್ಯಂತವಾಗಿರುವ, ಮುಕ್ತಿಗಾಃ = ಮುಕ್ತಿಯಲ್ಲಿರುವವರು, ಉತ್ತರೋತ್ತರಂ = ಮೇಲುಮೇಲೆ, ತಾರತಮ್ಯಕ್ರಮದಿಂದ ಮೇಲುಮೇಲು ಮಟ್ಟಕ್ಕೆ ಸೇರಿದವರು, ಸರ್ವೈಃ = ಎಲ್ಲಾ, ಗುಣೈಃ = ಗುಣಗಳಿಂದ, ಶತಗುಣಾಃ = ನೂರು ಮಡಿ ಅನಂದವನ್ನುಳ್ಳವಾಗಿ, ಮೋದಂತ = ಸಂತೋಷವಹುತ್ತಾರೆ. ೪೩ ೬ ಶ್ರುತಿಃ = ಈ ರೀತಿಯಾಗಿ ಶ್ರುತಿಯು ಇರುತ್ತದೆ. ೪೩ = ಓಣಿ, ಪಾದ್ಯೇ = ಪಾದ್ಯ ಪೂರಣದಲ್ಲಿ ಉಕ್ತವಾಗಿದೆ.

ಗುಣಗುಣಗಳಿಗೆ ಸಮೀಪಾಭೇದವನ್ನು ಹಿಂದಿನ ಬ್ರಹ್ಮತರ್ಕ ವ್ಯವಸಾಹಿಂದ ನಿರೂಪಿಸಲಾಗಿದೆ.

ಈ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ನೈಯಾಯಿಕರು ಆಕ್ಷೇಪವನ್ನು ತೋರಿಸಿ ಅನುಷ್ಠಾನದಲ್ಲಿ ಆ ತಾರ್ಕಿಕರ ಪ್ರಕ್ರಿಯೆಯನ್ನು ನಿರಾಕರಿಸಿದ್ದಾರೆ.

ತಾರ್ಕಿಕರ ಪ್ರಕ್ರಿಯೆಯು ಈ ರೀತಿ ಇದೆ.

ಹಯಗಾಹರಣಯೋಚ್ಚಿತ ಗುಣಾದೇಃ ಪೂರ್ವತ್ಯ ಚ |

ಧಿವ್ಯಶ್ಚಿತ ಶು ಸಂಖ್ಯಂಧಃ ಸಮವಾಯೋಚ್ಚ ತಾರ್ಕಿಕೇ || ೪೩ ಅನುಷ್ಠಾನೋ ||

ಅರ್ಥ :- ಕಾರ್ಯಕಾರಣಯೋಗ್ಯವ = ಕಾರ್ಯಕಾರಣಗಳಿಗೂ, ಗುಣಾದೇವ ಮಂತ್ರಕ್ಕೂ ಽ = ಗುಣಕ್ಕೂ, ಕರ್ಮಕ್ಕೂ, ಸಾಮಾನ್ಯಕ್ಕೂ, ವಿಶೇಷಕ್ಕೂ, ಅವಯವಿಗೂ, (ಅಂದರೆ ಗುಣಕ್ಕೂ ಗುಣಿಗೂ, ದ್ರವ್ಯಕ್ಕೂ ಕರ್ಮಕ್ಕೂ ದ್ರವ್ಯಕ್ಕೂ ಜಾತಿಗೂ, ನಿತ್ಯದ್ರವ್ಯಕ್ಕೂ ವಿಶೇಷಕ್ಕೂ, ಅವಯವಕ್ಕೂ ಅವಯವಿಗೂ), ಭಿನ್ನತ್ವವು = ಅತ್ಯಂತ ಭಿನ್ನವಾದುದಕ್ಕೇನೇ, ಸಂಬಂಧ = ಸಂಬಂಧವು, ಸಮವಾಯು = ಸಮವಾಯುವು, ಅನ್ಯ = ಭಿನ್ನವಾದುದೆಂದು, ಕಾರ್ಯತೇ = ವೈಶೇಷಿಕವಾಗಿಗೂ ಹೇಳಲ್ಪಡುತ್ತದೆ.

ಪಾಶ್ಚರ್ಯ :- ತಾರ್ಕಿಕರು, ಅವಯವಕ್ಕೂ ಅವಯವಿಗಳಿಗೂ, ಗುಣಗುಣಿಗಳಿಗೂ, ಕ್ರಿಯಾಕ್ರಿಯೆಯುಳ್ಳವುಗಳಿಗೂ, ಜಾತಿಗೂ ವ್ಯಕ್ತಿಗಳಿಗೂ, ವಿಶೇಷಕ್ಕೂ ನಿತ್ಯದ್ರವ್ಯಗಳಿಗೂ, ಅತ್ಯಂತ ಭೇದವನ್ನೇ ಅಂಗೀಕರಿಸುತ್ತಾರೆ, ಆ ಅತ್ಯಂತ ಭಿನ್ನವಾದವುಗಳಿಗೆ "ಸಮವಾಯು" ಮೆಂಬ ಭಿನ್ನವಾದ ಸಂಬಂಧವನ್ನು ಹೇಳುತ್ತಾರೆ. ಅವರ ಅಭಿಪ್ರಾಯವು ಈ ರೀತಿ ಇದೆ.

ಗುಣಗುಣಿಗಳಿಗೆ ಅತ್ಯಂತ ಭೇದವೇ ಇದೆ. ಗುಣವುಳ್ಳದ್ದು ಗುಣಿ, ಗುಣಿಯಲ್ಲಿ ಗುಣವಿದೆ ಎಂಬುದಾಗಿ ಅಧಾರಾಧೇಯಭಾವವು ಕಂಡುಬಂದಿದೆ. ಗುಣಿ ಅಂದರೆ ದ್ರವ್ಯ, ಅಧಾರ, ಅಧೇಯ ಗುಣ. ಈ ಅಧಾರ ಅಧೇಯ ಭಾವವು ಭೇದವಾಗಿದೆ. ಪರಸ್ಪರ ಭಿನ್ನವಾಗಿದ್ದರೇನೇ ಒಂದರಲ್ಲಿ ಮತ್ತೊಂದು ಇದೆ ಎಂಬ ವ್ಯವಹಾರವು ಸಂಗತವಾಗುತ್ತದೆ. ಈ ರೀತಿ ವ್ಯವಹಾರವೇದಾಂತವಿವರಣೆಯಿಂದ ಕೂಡ ಅವುಗಳಿಗೆ ಭೇದವೇ ಇಲ್ಲವೆಂದರೆ, ಸ್ವಂಭವ, ಕುಂಭಾದಿಗಳಿಗೂ (ಕುಂಬಕ್ಕೂ ಫುಟ್ಟು) ಭೇದವೇ ಇಲ್ಲವೇ ಹೋದೀತು.

ಈ ತಂತುಗಳಲ್ಲಿ (ಅವಯವದಲ್ಲಿ) ಮು (ಅವಯವ). ಈ ಮುಂದೆ ರೂಪ.

ಈ ಮೂರ್ತಿದ್ರವ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ಅಂದರೆ ವೃಥಾವೇ - ಜಲ - ತೇಜಸ್ಸು - ವಾಯು - ಮನಸ್ಸು ಎಂಬ "ಮೂರ್ತಿದ್ರವ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ಕ್ರಿಯೆ, ಈ ಗೋಪಿನಲ್ಲಿ ಗೋಪ್ಯರೂಪವಾದ ಜಾತಿ, ಈ ನಿತ್ಯದ್ರವ್ಯದಲ್ಲಿ ವಿಶೇಷ" ಎಂಬುದಾಗಿ ಅಪಾರ್ಥಿಕವಾಗಿರುವ ಭೇದವುಂಟಾಯಿತು ಆ ಬಾಲವೃದ್ಧವರ್ಯಂತರವಾಗಿ ಕಂಡುಬಂದಿದೆ. ಇದಕ್ಕೆ ಯಾವ ತರ್ಕವೂ ಬಾಧಕವೂ ಕಂಡುಬಂದಿಲ್ಲ. ಮತ್ತು "ಈ ಜಾಗದಲ್ಲಿ ಈ ಪರಾರ್ಥವಿದೆ" ಎಂಬುದಾಗಿ ಬರತಕ್ಕ ಪ್ರತಿಷೇಧವಾದರೂ ಪ್ರತ್ಯೇಕವಾಗಿರುವ ಸಂಬಂಧವನ್ನೇ ಆ ಪರಾರ್ಥ ವಿಷಯವೆಂಬುದು. ಭಿನ್ನವಾದ ಸಂಬಂಧವನ್ನು ಒಪ್ಪದಿದ್ದರೆ ಅದನ್ನು ಕೂಡಿಸಲು ಶಕ್ತವೇ ಇಲ್ಲ. ಲೋಕದಲ್ಲಿ "ಈ ಕುಂಡದಲ್ಲಿ ಬದರಗಿವೆ" ಎಂಬಲ್ಲಿ ಈ ಕುಂಡಕ್ಕೂ ಬದರಗಳಿಗೂ ಭಿನ್ನವಾದ ಸಂಯೋಗಸಂಬಂಧವು ಅನುಭವವಾದುದು.

ಪರಾರ್ಥಗಳಲ್ಲಿ ಯುಕ್ತವಾದ್ದು ಎಂದೂ, ಅಯುಕ್ತವಾದ್ದವೆಂದೂ ಎರಡು ಬಗೆಯಿವೆಂಬ. ಯುಕ್ತವಾದ್ದಗಳ ಸಂಬಂಧವೇ ಸಂಯೋಗವು. ಅದು ಪರಸ್ಪರದ್ರವ್ಯಗಳಿಗೆ ಮಾತ್ರ ಇರತಕ್ಕದ್ದು. ಸಂಯೋಗಸಂಬಂಧವು ದ್ರವ್ಯ ಮಾತ್ರವ್ಯಕ್ತಿ ಎಂದೂ ತಾರ್ಕಿಕರ ಮತ. ಯಾವುದು (ರೂಪವು) ಯಾವುದನ್ನು (ದ್ರವ್ಯವನ್ನು) ಮಟ್ಟು ಬೇರೆಯಾಗಿ ಇರುವುದೇ ಇಲ್ಲವೋ, ಅದನ್ನು (ದ್ರವ್ಯವನ್ನು) ಆಶ್ರಯಿಸಿಕೊಂಡೇ ಇರುತ್ತದೆಯೋ ಅದನ್ನು ಅಯುಕ್ತವಾದ್ದವೆಂದು ಕರೆಯುತ್ತಾರೆ. ಅಂತಹವುಗಳು,

ದ್ರವ್ಯವನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಗುಣವಾಗಿ, ಕ್ರಿಯೆಯಾಗಿ, ಜಾತಿಯಾಗಿ ಪ್ರತ್ಯೇಕವಾಗಿ ಇರುವುದಿಲ್ಲ. ಆದಕಾರೂ ಇಂತಹ ಅಯುತಸಿದ್ಧವಾರ್ಥಗಳಿಗೆ ಸಮವಾಯವೆಂಬ ಸಂಬಂಧವನ್ನು ಹೇಳುತ್ತೇವೆ. ಇಂತಹ ಆಬಾಧಿತವ್ಯವಾಹರಿಸಿದ್ಧವಾದ ನ್ಯಾ ಸಂಬಂಧರೂಪವಾದ ಸಮವಾಯವನ್ನು ಗುಣಗುಣಗಳಿಗೆ ಹೇಳುವುದರಿಂದ ಯಾವ ಬಾಧಕವೂ ಇರುವುದಿಲ್ಲ.

ಆದ್ದರಿಂದ ಗುಣಗಳೂ ಗುಣಗಳೂ ಅತ್ಯಂತ ಭೇದವನ್ನೇ ಹೇಳಬೇಕು. ಈ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಆಬಾಧಿತವಾದ ಭೇದ ವ್ಯವಹಾರವೇ ಪ್ರಮಾಣವಾಗಿದೆ. ಹೀಗಿರುವಲ್ಲಿ ಪರಮಾತ್ಮನೂ ಅವನ ಜ್ಞಾನಾನಂದಾಗುಣಗಳೂ ಸ ವಿಶೇಷ ತ್ಯಂತಾಭೇದವು ಹೇಗೆ? ಆಭೇದವನ್ನು ಹೇಳಿದರೆ ಗುಣಗುಣಭಾವ, ಅಧಾರಭೇದಯುಭಾವವು ಹೇಗೆ? ಇತ್ಯಾದಿಯಾಗಿ ತಾರ್ಕಿಕರು ಅಲ್ಲೇಟುವರು. ತಾರ್ಕಿಕರ ಅಲ್ಲೇವಕ್ಕೆ ಸಮಾಧಾನವನ್ನು ಅನುಷ್ಠಾಪಿಸುವುದರಲ್ಲಿ ವಿಮೃಶಿಸಿದ್ದಾರೆ. ತಾರ್ಕಿಕರ ಪ್ರಕ್ರಿಯೆಯ ನಿರಾಕರಣೆ ಮತ್ತು ಸಮವಾಯ ಸಂಬಂಧದ ನಿರಾಕರಣೆಯ ಪ್ರಕಾರವು ಈ ರೀತಿ ಇದೆ.

ಅನುಷ್ಠಾಪನದಲ್ಲಿ ಭಾಷ್ಯಕಾರರು ಬಹಳ ಯುಕ್ತಿಯುಕ್ತವಾಗಿ ತಾರ್ಕಿಕರ ಪ್ರಕ್ರಿಯೆಯನ್ನು ಖಂಡಿಸಿರುತ್ತಾರೆ. ಮತ್ತು ವಿಶೇಷವನ್ನು ಸಮರ್ಥಿಸಿರುವರು.

“ಭಿನ್ನತ್ವವಾಮೃತಸ್ತಸ್ಯ ತಾಭ್ಯಾಂ ಯೋಗೋ ಭವೇದ್ಭವಮ್” ।

ಸ ಸ್ವನಿರ್ವಾಹಕಶ್ಚೇತ್ಯಾದ್ಯವ್ಯಮೇವ ತಥಾ ನ ಕಿಮ್ ॥ (ಅನುಷ್ಠಾಪನ)

ಅರ್ಥ :- ಭಿನ್ನತ್ವವಾಮೃತ = ಭಿನ್ನತ್ವವು ಸಮಾನವಾಗಿರುವುದರಿಂದ, “ಇಲ್ಲಿ ಸಮವಾಯವು ಇದೆ,” ಈ ದ್ರವ್ಯದಲ್ಲಿ ಸಮವಾಯಸಂಬಂಧವು ಇದೆ. ಇತ್ಯಾದಿಯಾಗಿ “ಇತ ಸಮವಾಯಃ” ಎಂಬ ಪ್ರತ್ಯಯವು ಸಮಾನವಾಗಿರುವುದರಿಂದ, ತಸ್ಯ = ಭಿನ್ನವಾದ ಆಸಮವಾಯಕ್ಕೆ, ತಾಭ್ಯಾಂ = ಅವಯವ, ಅವಯವಿ ಮೊದಲಾದ ಸಂಬಂಧಿಗಳೊಡನೆ, ಯೋಗಃ = ಭೇದ ಸಂಬಂಧವು, ಧ್ರುವಃ = ನಿಶ್ಚಯವಾಗಿ, ಭವೇತ್ = ಇರಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ.

ಇ = ಆ ಅವಯವ ಮತ್ತು ಅವಯವಿಗಳಿಗೆ ಹೇಳಲ್ಪಟ್ಟ ಸಮವಾಯವು, ಸ್ವನಿರ್ವಾಹಕಶ್ಚೇತ್ = ಸ್ವ ನಿರ್ವಾಹಕ ವಾದರೆ, ಯಾವ ಸಮವಾಯವು ಅವಯವ ಅವಯವಿಗಳಿಗೆ ಸಂಬಂಧವಾಗಿಯೋ, ಅದೇ ಆ ಅವಯವ ಅವಯವ ಗಳಲ್ಲಿರುವ ಸಮವಾಯವೇ, ತಾನೇನೇ ತಾನೂ ಸಂಬಂಧವಾಗುವುದು. ತಸ್ಯ ಇರುವಿಕೆಗೆ ಮತ್ತೊಂದು ಸಂಬಂಧವನ್ನು ಅಪೇಕ್ಷಿಸುವುದಿಲ್ಲ. ತಸ್ಯ ಇರುವಿಕೆಗೆ ತಾನೇ ನಿರ್ವಾಹಕವೆಂದು ಹೇಳಿ, ಸಮವಾಯಪರಂಪರೆ ಇಲ್ಲವಾದ್ದರಿಂದ ಅನವಶ್ಯಕವೇ ಅಪಾಕವೇ ಇಲ್ಲವೆಂದು ತಾರ್ಕಿಕರು ಹೇಳಿದರೆ, ದ್ರವ್ಯವೇವ = ಆಧಾರವಾದ ದ್ರವ್ಯವೇನೇ, ತಥಾ = ಸ್ವ ನಿರ್ವಾಹಕವಾದುದಾಗಿ, ಕಿಂ ನ ಕಿಮ್ = ಏತತ್ಯಾಗಬಾರದು ?

ಮತ್ತು ತಾರ್ಕಿಕರು ಸಮವಾಯವನ್ನು ಕಾಧಿಸಲಿಕ್ಕಾಗಿ ಅನುಮಾನವನ್ನು ಈ ರೀತಿ ಪ್ರಯೋಗಿಸುವರು.

“ಇತ ತಂತುಪು ಮುಃ ಇತ್ಯಾದಿಪ್ರತ್ಯಯಃ - ಸಂಬಂಧವಾರ್ಥಃ - ಆಬಾಧಿತೇತ ಪ್ರತ್ಯಯತ್ವತ್ - ಇತ ಕುಂದೇ ಒದರದಾಂತಿ ಪ್ರತ್ಯಯಮ್” ಎಂಬ ಅನುಮಾನದಿಂದ ಸಮವಾಯಸಂಬಂಧವನ್ನು ಕಾಧಿಸುವರು.

ಅಂದರೆ “ಯಾವುದು ಅಪಾಧಿಕವಾದ ಇಹ ಎಂಬ ಪ್ರಶ್ನೆಯನ್ನು ಉಂಟೋ ಅದು ಸಂಬಂಧವಾರ್ತಕವಾಗಿದೆ” ಎಂಬ ವ್ಯಾಖ್ಯೆಯನ್ನು ಅಗತ್ಯವಾಗಿಟ್ಟುಕೊಂಡು ಸಮವಾಯವನ್ನು ಸಾಧಿಸಬೇಕು.

ಹೀಗೆ ವ್ಯಾಖ್ಯೆಯನ್ನು ತಾರ್ಕಿಕರು ಅಂಗೀಕರಿಸಿದರೆ “ಇಹ ತಂತ್ರವುಯೋಃ ಸಮವಾಯೋ” ಎಂಬುದಾಗಿ ಅಪಾಧಿಕವಾದ ಇಹ ಎಂಬ ಪ್ರಶ್ನೆಯನ್ನು ಇರುವುದರಿಂದ ಸಮವಾಯುಕ್ಕೂ ಸಹ ತಂತ್ರವುಗಳಿಂದ ಮತ್ತೊಂದು ಸಮವಾಯವನ್ನು ಅಂಗೀಕರಿಸಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ. ಪುನಃ “ಇಹ ತಂತ್ರವುಸಮವಾಯೋ ಸಮವಾಯೋ” ಇಹ ತಂತ್ರವು ಸಮವಾಯೋ ಸಮವಾಯೋ ಸಮವಾಯೋ” ಇತ್ಯಾದಿಯಾಗಿ ಹಿಂದಿನ ಯುಕ್ತಿಯಿಂದಲೇ ಸಮವಾಯವೊಂದರಿಗೆ ಅವಕಾಶವಾಗುವ ಪ್ರಯುಕ್ತ ಅನವ್ಯಾಧೋಷವು ಅವಿಚಾರ್ಯವಾಗುವುದು.

ಆದ್ದರಿಂದ ತಾರ್ಕಿಕರು ಯಾವ ತಂತ್ರವುಗಳ ಸಮವಾಯವು ಇದೆಯೋ ಅದರ ಇರುವಿಕೆಗೆ ತನಗೆ ತಾನೇ ನಿಯಾಮಕ ಮತ್ತೊಂದು ತನ್ನ ಇರುವಿಕೆಗೆ ಬೇಕಲ್ಲ. ಅದು ಸ್ವನಿರ್ವಾಹಕ ಎಂದು ಹೇಳಲೇಬೇಕು. ಬೇರೆ ಉಪಾಯವೇ ಇಲ್ಲ. ಹೀಗೆ ಹೇಳಿ ಸಮವಾಯಕ್ಕೆ ಸ್ವನಿರ್ವಾಹಕತ್ವವನ್ನು ಒಪ್ಪಿ ಅನವ್ಯಾಧೋಷವನ್ನು ಪರಿಹರಿಸುವುದಾದರೆ ಅಂತಹ ಸ್ವನಿರ್ವಾಹಕತ್ವವನ್ನು ದ್ರವ್ಯಕ್ಷೇಪೇ ಯಾತ್ಯಾ ಹೇಳಬಾರದು. ಎಂದು ಸಿದ್ಧಾಂತಿಗಳ ಅಭಿಪ್ರಾಯ.

ಪ್ರಶ್ನೆಯಲ್ಲಿ ತಾರ್ಕಿಕರ ಅನುಮಾನಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧವಾರ್ತಕತ್ವರೂಪವಾದ ಸಾಧ್ಯವಿಲ್ಲದಿರುವ ಸಮವಾಯದ ಪ್ರಶ್ನೆಯದಲ್ಲಿ (“ಇಹತಂತ್ರವುಯೋಃ ಸಮವಾಯೋ” ಎಂಬ ಪ್ರಶ್ನೆಯಲ್ಲಿ) ಅಪಾಧಿಕತೆ ಪ್ರಶ್ನೆಯುತ್ಪತ್ತಿರೂಪವಾದ ಹೇತುವು ಇರುವುದರಿಂದ ಅವರ ಅನುಮಾನಕ್ಕೆ ವ್ಯುಭಾರದೋಷವು ಬಿಟ್ಟಿದ್ದಲ್ಲ. ಅವರ ಅನುಮಾನವು ವ್ಯುಭಾರದೋಷದ ಪ್ರವಾದದಿಂದ ಅದರಿಂದ ಸಮವಾಯವು ಸಿದ್ಧಿಸುವುದಿಲ್ಲ.

**“ವಿಶೇಷಪ್ರದ್ವತತ್ವಾದಿಯಾದ್ವಿಧಿಕ್ಷೇಪೋಪಾಯತೇ |
ಗುಣಾತ್ಮಿಯಾದಿರೂಪಸ್ಯ ನಿವೇಧಃ ಕೇನಹೇತುನಾ || (ಅನುವ್ಯಾಖ್ಯಾನ)**

ಅರ್ಥ :- ಯದಿ = ಯಾವ ಪ್ರಶ್ನೆಯಲ್ಲಿ (ಯಾವ ತಾರ್ಕಿಕರ ಪ್ರಶ್ನೆಯಲ್ಲಿ) ಅಭಿಪ್ರೇ = ಅಭಿಪ್ರಾಯವಾದ, ಸಮವಾಯೋ = ಸಮವಾಯದಲ್ಲಿ, ತದ್ವತತ್ವಾದಿ = ಅವಯವಗತ್ಯ, ಅವಯವಿಗತ್ಯಾದಿರೂಪವಾದ ವಿಶೇಷ = ವಿಶೇಷವು, ಅವೋಪಾಯತೇ = ಅಂಗೀಕರಿಸಲ್ಪಡುತ್ತದೆಯೋ, “ತದಾ = ಆಗ,” ಗುಣಾತ್ಮಿಯಾದಿರೂಪಸ್ಯ = ಗುಣಾತ್ಮಿಯ ಮೊದಲಾದ ಸ್ವರೂಪವು, ವಿಶೇಷಕ್ಕೆ, ನಿವೇಧಃ = ನಿವೇಧವು, ಕೇನ ಹೇತುನಾ = ಯಾವ ಕಾರಣದಿಂದ ? ಯಾವ ಕಾರಣದಿಂದಲೂ ವಿಶೇಷವನ್ನು ನಿರಾಕರಿಸಲು ಸಾಧ್ಯವಿಲ್ಲ.

ತಾತ್ಪರ್ಯ :- ಸಮವಾಯವನ್ನು ಅವಯವ ಅವಯವಿ, ಗುಣ, ಗುಣ ಜಾತಿ ವ್ಯಕ್ತಿ ಮೊದಲಾದವುಗಳಲ್ಲಿರತಕ್ಕ ಸಂಬಂಧವೆಂದು ತಾರ್ಕಿಕರು ಒಪ್ಪಿದ್ದಾರೆ. ಅಂದರೆ ಸಮವಾಯಕ್ಕೆ ಅವಯವಗತ್ಯ, ಅವಯವಿಗತ್ಯ ಇರುವುದರಿಂದ, ಈ ಬಗೆಯಾದ ತದ್ವತತ್ವವು, ಸಮವಾಯಕ್ಕೆ ಮತ್ತೊಂದು ಸಮವಾಯದಿಂದ ಇರುವಿಕೆಯು ಕೊಡುವುದೇ ಇಲ್ಲ. ಅವರ ಮತದ ಪ್ರಕ್ರಿಯೆಯಂತೆ ಸಮವಾಯವು ಒಂದೇ ಆಗಿದೆ. ಆದಕಾರೂ ಸಮವಾಯದಲ್ಲಿರುವ ತದ್ವತತ್ವವು ಸಮವಾಯದ ಸ್ವರೂಪವೆಂದೇ ಹೇಳಬೇಕು.

ಹೀಗೆಯೇ ಸಮವಾಯದಲ್ಲಿ, ಅಸ್ತಿತ್ವವು ಇದೆ. ಭೈಯತ್ವವು ಇದೆ. ಅಭಿಧೇಯತ್ವವು ಇದೆ, ಸಂಬಂಧತ್ವವೆಂಬುದೂ ಇದೆ. ಇವೆಲ್ಲವುಗಳನ್ನೂ ಸಮವಾಯದ ಸ್ವರೂಪವೆಂದೇ ಹೇಳಬೇಕು.

ಅಸ್ತಿತ್ವ ಮೊದಲಾದ ಧರ್ಮಗಳಿಗೂ ಸಮವಾಯಕ್ಕೂ ಭೇದವನ್ನು ಹ ಇದರೆ, ಆ ಧರ್ಮವು ಸಮವಾಯವು ಒಂದೇ ಎಂದು ಹೇಳುವುದರಿಂದ ಬೇರೆ ಸಮವಾಯಸಂಬಂಧವನ್ನು ಹೇಳಲು ಬರುವಂತಿಲ್ಲ. ಅಸ್ತಿತ್ವಕ್ಕೂ ಸಮವಾಯಕ್ಕೂ ಸಂಯೋಗಸಂಬಂಧವನ್ನೂ ಹೇಳಲಾಗುವುದಿಲ್ಲ. ದ್ರವ್ಯಮಾತ್ರವೃತ್ತಿಯಾದ ಸಂಯೋಗವು ಸಮವಾಯದಲ್ಲಿ ಹೇಗೆ ಒಂದಿರುತ್ತದೆ.

ಈ ರೀತಿ ಬಾಧೆಗಳಿರುವ ಪ್ರಯುಕ್ತ ಸಮವಾಯಕ್ಕೂ ತದ್ಗತತ್ವಾದಿಧರ್ಮಗಳಿಗೂ, ಅಸ್ತಿತ್ವಾದಿಧರ್ಮಗಳಿಗೂ ಬೇರೆಯಾದ ಸಂಬಂಧವನ್ನೂ ಹೇಳಲು ಬಾರದಿರುವುದರಿಂದ ಅವೆಲ್ಲವೂ ಸಮವಾಯದ ಸ್ವರೂಪಗಳೇ ಎಂದು ಅವುಗಳಿಗೂ ಸಮವಾಯಕ್ಕೂ ಅಭೇದವನ್ನೇ ಹಾಕಿಕೊಂಡು ಒಪ್ಪಬೇಕು.

ಅವರ್ಯಾಯಶಬ್ದವಾದ್ಯತ್ಯವೂ, ಧರ್ಮಧರ್ಮಿಭಾವವೂ, ಸಮವಾಯಕ್ಕೆ ತತ್ತ್ವಂ ಎಂಬಲ್ಲಿ ಸ್ವರೂಪವೂ, ಜ್ಞಾತೃತ್ವ, ಅಜ್ಞಾತಾದಿಗೂ, ಒಪ್ಪ ಅನೇಕತ್ವದಿಗೂ ಹೊಂದಿಕೆಯಾಗಬೇಕಾದರೆ ಆ ಧರ್ಮಗಳಿಗೂ ಸಮವಾಯಕ್ಕೂ ಸಮೀಪವಿರುವವನ್ನೇ ಹೇಳಿ ನಿರ್ವಾಹ ಮಾಡಬೇಕು. ಅಭೇದವಿದ್ದರೂ ಭೇದಕಾರ್ಯನಿರ್ವಾಹವಾದ ವಿಶೇಷವನ್ನು ಒಪ್ಪಿಯೇ ತಕ್ಕ ಸಮಾಧಾನವನ್ನು ಹೇಳಬೇಕು.

ಏನು ಬಿ ಅಭಿವ್ಯವಾದ ಸಮವಾಯದಲ್ಲಿ, ತದ್ಗತತ್ವವೇ ಮೊದಲಾದ ವಿಶೇಷವನ್ನು ಹಾಕಿಕೊಂಡು ಅಂಗೀಕರಿಸಿದರೆ, ಕಲ್ಪನಾಗೌರವ ರೋಷವು ಬರುವುದರಿಂದ ಓದಾಂತ್ರಿಗಳು, ಗುಣಾತ್ಮಿಯಾದಿಗಳೆಲ್ಲವೂ ದ್ರವ್ಯದ ಸ್ವರೂಪವೇ ಎಂದು ಒಪ್ಪಿ, ಸಮೀಪವಿರುವವನ್ನು ಅಂಗೀಕರಿಸಿ ಭೇದವ್ಯಾಪ್ತವಾದಿಗಳನ್ನು ನಿರ್ವಹಿಸುವುದರಿಂದ ಎಲ್ಲವೂ ಸುಸಂಗತವಾಗಿರುವ ಪ್ರಯುಕ್ತ ಗುಣಗುಣಿಗಳಿಗೆ ಅತ್ಯಂತ ಭೇದವನ್ನು ಹೇಳುವುದು, ಕಲ್ಪನಾಗೌರವ ರೋಷವು ವ್ಯವಹಾರದಿಂದ ಅಯುಕ್ತವೆಂದು ಓದಾಂತ್ರಿಗಳ ಅಭಿಪ್ರಾಯ.

ಸಮವಾಯದ ಧರ್ಮಗಳಾದ, ಅಸ್ತಿತ್ವ, ಭೈಯತ್ವ, ತದ್ಗತತ್ವಾದಿಗಳಿಗೆ ಸಮೀಪವಿರುವವನ್ನು ಹೇಳದಿದ್ದರೆ ಬೇರೆ ರೀತಿ ನಿರ್ವಾಹವೇ ಇಲ್ಲ. ಅದರಂತೆ ದ್ರವ್ಯವೇ ಅನಂತಾನಂತವಿಶೇಷಾತ್ಮಕವಾಗಿ ನಾನಾ ವ್ಯವಹಾರಕ್ಕೆ ಕಾರಣವಾಗುವುದೆಂಬ ಓದಾಂತ್ರಿಗಳ ಅಭಿಪ್ರಾಯವನ್ನು ಮುಂದಿನ ಅನುವ್ಯಾಖ್ಯಾನವಾದ್ಯವು ಮರವಾಗಿ ತಿಳಿಸುತ್ತದೆ.

“ದ್ರವ್ಯಮೇವ ತತೋಽನಂತವಿಶೇಷಾತ್ಮಕಯಾಸದಾ |

ನಾನಾವ್ಯವಹಾರೋಕ್ತಃ ಅನಂತತ್ವಂ ವಿಶೇಷತಃ || (ಅನುವ್ಯಾಖ್ಯಾನಮ್)

ಅರ್ಥ :- ತತಃ = ಸಮವಾಯದ ಧರ್ಮಗಳಂತೆ, ಗುಣಾದಿಗಳಿಗೆ ದ್ರವ್ಯದ ವಿಶೇಷವನ್ನು ಇರುವ ಪ್ರಯುಕ್ತ, ದ್ರವ್ಯಮೇವ = ದ್ರವ್ಯವೇನೇ, ಯಾ = ಯಾವಾಗಲೂ, ಅನಂತವಿಶೇಷಾತ್ಮಕಯಾ = ಲೋಕದಲ್ಲಿ ಎಷ್ಟು ಎಷ್ಟು ವ್ಯವಹಾರಗಳಾದರೂ ಯಾವಾಗಲೂ ಅಷ್ಟು ವಿಶೇಷವುಳ್ಳವಾಗಿರುವುದರಿಂದ, ನಾನಾವ್ಯವಹಾರೋಕ್ತಃ = ಅನೇಕ ವಿಧಗಳಿಂದ ವ್ಯವಹಾರಗಳಿಗೆ (ವ್ಯವಹಾರೋಕ್ತಾದಿಗಳಿಗೆ) ಹೇಳು = ಕಾರಣವಾಗುತ್ತದೆ.

ಅಂದರೆ, ಸಮವಾಯವ್ಯ ಹೇಗೆ ಅನಂತವಿಶೇಷಾತ್ಮಕವೂ ತದ್ಗತ್ಯವೇ ಮೊದಲಾದ ವಿಶೇಷಾಕಾರದಿಂದ ನಾನಾ ವ್ಯವಹಾರಗಳಿಗೆ ಕಾರಣವಾಗುತ್ತದೆಯೋ ಹಾಗೆಯೇ ಫಲ, ಮು ಮೊದಲಾದ ದ್ರವ್ಯವೇನೇ, ಗುಣ, ಕ್ರಿಯೆ ಮೊದಲಾದ ರೂಪಗಳಿಂದ ಯಾವಾಗಲೂ ವ್ಯವಹಾರಭೇದ ಮೊದಲಾದವುಗಳಿಗೆ (ವಿಭಿನ್ನ ವ್ಯಮಾಂಶೈಃ) ಕಾರಣವಾಗುತ್ತದೆಯೆಂದು ಅಭಿಪ್ರಾಯ.

ಅನಂತತ್ವಂ ವಿಶೇಷಃ = ವಿಶೇಷಃ = ಕಚ್ಚರನೇ ಮೊದಲಾದ-ದ್ರವ್ಯವಿಶೇಷಗಳಿಗೆ, ಅನಂತತ್ವಂ = ಅನೇಕತ್ವವು ವಿಶೇಷ ಬಲದಿಂದ ಕೂಡುತ್ತದೆ. ಎಲ್ಲಿ ಅನೇಕತ್ವವು ಇರುವುದೋ ಅಗತ್ಯವಾಗಿ ಅಲ್ಲಿ ಭೇದವೇ ಇರಬೇಕೆಂಬ ಪ್ರಬಲವಾದ ವ್ಯಾಖ್ಯೆಯು ಇದ್ದುದಾದರೆ, ವಿರೋಧವು ಬರುತ್ತಿತ್ತು. ಆದರೆ ಅಂತಹ ವ್ಯಾಖ್ಯೆಯೇ ಇಲ್ಲ. ಎಲ್ಲಿ ಭೇದವೇ ಇಲ್ಲವೋ ಭೇದದ ಕಾರ್ಯವಾದ ವ್ಯಮಾಂಶವು ಕಂಡುಬರುತ್ತದೆಯೋ ಅಂತಹ ಕಡೆ ಭೇದಕ್ಕೆ ಪ್ರತಿನಿಧಿಯಾದ ವಿಶೇಷದಿಂದಲೇ ವ್ಯಮಾಂಶದ ನಿರ್ವಹವು ಆಗುತ್ತದೆ. ಅನೇಕತ್ವಸಂಖ್ಯೆಯೂ ಸಹ ಸಂಗತವಾಗುತ್ತದೆ.

ಗುಣಕ್ಕೂ ಗುಣಿಗೂ ಅತ್ಯಂತ ಭೇದವು ಉಂಟೆಂಬ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಯಾವ ಪ್ರಮಾಣವೂ ಇರುವುದಿಲ್ಲ. ಹಾಗೆ ಇದ್ದವಲ್ಲದರಲ್ಲಿ ಅವುಗಳಿಗೆ ಸಮವಾಯವ್ಯವೆಂಬ ಸಂಬಂಧವನ್ನು ಹೇಳಿ ಅದಕ್ಕೆ ಸಾಧಕವಾದ ಪ್ರಮಾಣವನ್ನು ಉದಾಹರಿಸಬಹುದು. ವಿಚಾರ ಮಾಡಲಾಗಿ ಗುಣಕ್ಕೂ ಗುಣಿಗೂ ಅತ್ಯಂತಭೇದವೇ ಅವ್ಯಮಾಂಶಕ. ಪ್ರಮಾಣಗಳಲ್ಲಿ ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷ ಪ್ರಮಾಣ ವನ್ನಂತೂ ಹೇಳಲು ಸಾಧ್ಯವಿಲ್ಲ. ಹಸು, ಕುದುರೆಗಳು ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷ ಪ್ರಮಾಣದಿಂದ ಬೇರೆ ಬೇರೆಯಾಗಿ ತೋರುವಂತೆ ಗುಣವು ಗುಣಿಯನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಪ್ರತ್ಯೇಕವಾಗಿ ಸಮವಾಯವ್ಯ ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷಕ್ಕೆ ವಿಷಯವಾಗುತ್ತಿಲ್ಲ. ಆದಕಾರೂ ಅನುಮಾನವನ್ನೇ ತಾರ್ಕಿಕರು ಉದಾಹರಿಸಬೇಕು. ಆ ಅನುಮಾನವೂ ಸಹ ವ್ಯಭಿಚಾರದಿಂದೋಪಪ್ಪವಾಗಿರುವ ಪ್ರಯುಕ್ತ ಗುಣಕ್ಕೂ ಗುಣಿಗೂ ಅಭೇದವನ್ನೇ ಹೇಳಬೇಕು. ಆ ತಾರ್ಕಿಕರ ಭೇದಸಾಧಕವಾದ ಅನುಮಾನವನ್ನು ಹಿಂದೆಯೇ ತೋರಿಸಿ ನಿರಾಕರಿಸಲಾಗಿದೆ.

ಮತ್ತು ಗುಣಗುಣಿನೌ, ಅತ್ಯಂತಭಿನ್ನೌ, ಅವರ್ಯಾಯಶಬ್ದವಾಚ್ಯತ್ವಾತ್ - ಫಲಪಟಮ್ - ಎಂಬುದೇ ಮೊದಲಾದ ಅನುಮಾನವನ್ನು ತಾರ್ಕಿಕರು ಹೇಳುತ್ತಾರೆ. ಆದರೆ ಈ ಅನುಮಾನವು ವ್ಯಭಿಚಾರ ದೋಷದಿಂದ ದುಷ್ಪವಾಗಿದೆ.

ಹೇಗೆಂದರೆ ತಾರ್ಕಿಕರು ಸಮವಾಯಕ್ಕೆ ಅವಯವ ಮತ್ತು ಅವಯವಿಯಲ್ಲಿ ಇರುವಿಕೆಯನ್ನು (ತದ್ಗತ್ಯವನ್ನು) ಅಂಗೀಕರಿಸಿದ್ದಾರೆ. "ಅಲ್ಪಿತ್ವಂ ಚಾನ್ಯತ್ವಸಿತ್ಯದ್ರವ್ಯೇಭ್ಯಃ" ಎಂದು ಅವರ ಮತವು ಉಂಟು. ಈ ಅವಯವ ಮತ್ತು ಅವಯವ್ಯರೂಪವಾದ ತದ್ಗತ್ಯವು ಸಮವಾಯದಲ್ಲಿರತಕ್ಕ ಅಲ್ಪಿತ್ವದಂತೆ, ಅಭಿಧೇಯತ್ವದಂತೆ, ಜ್ಞೇಯತ್ವದಂತೆ, ಸಂಬಂಧತ್ವದಂತೆ ಎಲ್ಲವೂ ಸಮವಾಯದ ಸ್ವರೂಪವೇ ಆಗಿದೆ. ಆ ಧರ್ಮಗಳಿಗೂ ಸಮವಾಯಕ್ಕೂ ಭೇದವನ್ನು ಹೇಳಿದೆ. ಆ ಧರ್ಮಗಳಿಗೂ, ಧರ್ಮಿಯನಿಹ ಸಮವಾಯಕ್ಕೂ ಬೇರೊಂದು ಸಂಬಂಧವನ್ನೇ ಹೇಳಬೇಕು. ದ್ರವ್ಯ ಮಾತ್ರದಲ್ಲಿರತಕ್ಕ ಗುಣರೂಪವಾದ ಸಂಯೋಗವನ್ನಂತೂ ಹೇಳುವಂತೆಯೇ ಇಲ್ಲ.

ಅರಹರಾ ಸಮವಾಯುಕ್ಕೂ ಅದರ ಧರ್ಮಗಳಾದ ತದ್ಗತತ್ವಾದಿಗಳೂ ಸ್ವಾದಿಗಳೂ ನಿರ್ವಿಶೇಷಾಭೇದವನ್ನು ಹೇಳಿದರೆ, ಧರ್ಮಧರ್ಮಿಭಾವವಾಗಲಿ, ಅವರ್ಯಾಯಶಬ್ದವಾಚ್ಯವಾಗಲಿ, ಪಕ್ಕೀಪ್ರಯೋಗವೇ ಆಗಲಿ, ಹೇಗೆ ತಾನೇ ಸಂಗತವಾಗುತ್ತದೆ ? ಅದರ ಈ ಪ್ರಯೋಗಗಳಿಗೆ ಪಿಪ್ಪಲಾಂಶು ವನ್ನು (ಗೌಣತವನ್ನು) ಹೇಳಲು ಸಾಧ್ಯವಿಲ್ಲ. ಮುಖ್ಯವಾದ ಪ್ರಯೋಗವೇ ಲೋಕದಲ್ಲಿ ಕಂಡಿದೆ. ಅರಹರಾ ಸ್ವಾದಿ ಧರ್ಮಗಳು ಸಮವಾಯುಕ್ಕಿಂತಲೂ ಅಧಿವ್ಯವಾದಾಗ್ಯೂ, ಆ ಸಮವಾಯದ ವಿಶೇಷವಾದರೋ ಭೇದದ ಪ್ರತಿನಿಧಿಯಾಗಿದೆ ಯೆಂಬ ಸಮಾಧಾನವನ್ನೇ ತಾರ್ಕಿಕರು ಬೇರೆ ಗತಿಯಿಲ್ಲವಾದುದರಿಂದ ಅಂಗೀಕರಿಸಬೇಕು. ಅಧಿವ್ಯವಾದ ಸಮವಾಯದಲ್ಲಿ, ತದ್ಗತತ್ವ, ಸ್ವಾದಿ ವಿಶೇಷಗಳನ್ನು ಹೇಳುವಂತೆ ದ್ರವ್ಯಕ್ಕೂ, ಗುಣಾದಿಗಳೂ ಅಭೇದವೇ ಇದ್ದಾಗ್ಯೂ, ಗುಣತ್ರಯಾದಿಗಳು ದ್ರವ್ಯದ ಸ್ವರೂಪವಾದುದೇ ಆ ದ್ರವ್ಯದ ವಿಶೇಷಾತ್ಮಕವಾದುದಾಗಿದೆ. ಅಂದರೆ ಸವಿಶೇಷಾಭೇದವೇ ಹೊರತು ಅವುಗಳಿಗೆ ನಿರ್ವಿಶೇಷಾಭೇದವಲ್ಲ. ಸಮವಾಯದ ಧರ್ಮಗಳು ಸಮವಾಯದ ವಿಶೇಷಗಳಾಗಿರುವಂತೆ ಗುಣಾದಿಗಳೂ ದ್ರವ್ಯದ ವಿಶೇಷಗಳೇ ಆಗಿವೆ. ಹಿಂದೆ ಹೇಳಿದಂತೆ ಸಮವಾಯಕ್ಕೂ ಅದರ ಧರ್ಮಗಳಾದ ಸ್ವಾದಿಗಳೂ ಸವಿಶೇಷಾಭೇದವನ್ನು ಅಗತ್ಯವಾಗಿ ಒಪ್ಪಬೇಕಾಗಿರುವ ಪ್ರಯುಕ್ತ ಅದರಲ್ಲಿ ಹಿಂದೆ ಹೇಳಿದ ಅನುಮಾನದಲ್ಲಿನ ಅತ್ಯಂತ ಭಿನ್ನ ಎಂಬ ಸಾಧ್ಯವಿಲ್ಲ. ಅವರ್ಯಾಯಶಬ್ದವಾಚ್ಯಸ್ವರೂಪವಾದ ಹೇತುವು ಇರುವ ಪ್ರಯುಕ್ತ ಆ ಹೇತುವು ವ್ಯಭಿಚಾರಿಯಾಗಿ ದುಷ್ಕವಾಗಿದೆ ಎಂದು ಅಭಿಪ್ರಾಯ.

ಗುಣಗುಣಾದಿಗಳಿಗೆ ಅತ್ಯಂತಾಭೇದವು ಇದ್ದಾಗ್ಯೂ, ಗುಣತ್ರಯಾದಿಗಳು ದ್ರವ್ಯದ ವಿಶೇಷವೇ ಆಗಿರುವುದರಿಂದ ಸ್ವಭಾವವಿಶೇಷದಿಂದ ದ್ರವ್ಯವೇನೇ ವಿಶೇಷಾತ್ಮಕಿಯಿಂದ ಅವರ್ಯಾಯಶಬ್ದವಾಚ್ಯತ್ವಾದಿವ್ಯವಾರಕ್ಕೆ ಕಾರಣವಾಗಿದೆ ಎಂದು ವರಮಾಧವಪ್ರಾಯವಾಗಿದೆ. ಗುಣಗುಣಗಳಿಗೆ ಅಭೇದವಲ್ಲದಿದ್ದರೆ ಕಲ್ಪನಾರಾಘವವು ಉಂಟು ಭೇದವಲ್ಲದಿದ್ದರೆ ಕಲ್ಪನಾಗೌರವವು ಕಂಡುಬರುತ್ತದೆ.

ತೇಗೊಂದರೆ :- ಫಲಿತ ಶುಭ್ರ ಎಂಬ ಪ್ರತೀತಿಯು ಎಲ್ಲರಿಗೂ ಬರುತ್ತದೆ. ಇದರಲ್ಲಿ ವಿವಾದವು ಇಲ್ಲ. ಇದು "ಕುಂದೇ ಬದರಂ" ಎಂಬ ಪ್ರತೀತಿಕಿಂತಲೂ ವಿಶ್ವಗಾಮಿ ಕಂಡುಬಂದಿದೆ. ಆದರೆ "ಫಲಿಸ್ಸರೂಪಂ ಅಂದರೆ ಫಲಿತ ರೂಪವು" ಎಂಬ ವ್ಯವಹಾರವು ಸರ್ವಕಾರಣವಾದರೂ ಆ ಫಲಿತಕ್ಕೂ ರೂಪಕ್ಕೂ ಅಭೇದವಿದ್ದರೂ, ಭೇದ ವ್ಯವಹಾರವು ವಿಶೇಷ ಪ್ರಭಾವದಿಂದ ನಿರ್ವಹವಾಗುತ್ತದೆ.

ನಾನಾ ಬಗೆಗಾರ ವ್ಯವಹಾರಗಳಿಗೆ ಕಾರಣವಾದ ವಿಶೇಷವು ದ್ರವ್ಯದ ಸ್ವರೂಪವೇ ಎಂದು ಹೇಳಲಾಯಿತು ಹೀಗೆ ಹೇಳಿದರೆ "ದ್ರವ್ಯದ ವಿಶೇಷ" ಎಂದು ಹೇಳಿದಂತಾಯಿತು. ಅಂದರೆ ದ್ರವ್ಯದ ಸಂಬಂಧಿತ್ವವನ್ನು ವಿಶೇಷಕ್ಕೆ ಒಪ್ಪಿಕೊಂಡರೆ ಸಂಬಂಧಿತ್ವವು ಭೇದವ್ಯವಹಾರದಿಂದ ವಿಶೇಷವು ದ್ರವ್ಯಸ್ವರೂಪವಿಶೇಷವೆಂದು ಹೇಗೆಹೇಳುತ್ತದೆ ? ಎಂದು ಪ್ರತಿ ವಾದಿಗಳೂ ಕಂಡುಬರುತ್ತದೆ. ಅದಕ್ಕೆ ಸಮಾಧಾನವು ಈ ರೀತಿ ಇದೆ.

ದ್ರವ್ಯಕ್ಕೂ ವಿಶೇಷಕ್ಕೂ ಭೇದವು ಇಲ್ಲದಿದ್ದಾಗ್ಯೂ ಭೇದಕ್ಕೆ ಪ್ರತಿನಿಧಿಯಾದ ವಿಶೇಷವಿಂದಲೇ ದ್ರವ್ಯ ಸಂಬಂಧಿತ್ವವು ಸಂಗತವಾಗುತ್ತದೆ.

“ವಿಶೇಷವ್ಯವಿಶೇಷೀ ಸ ಸ್ವೇನ್ನೈವ ಸಮವಾಯಮತ್”

ಕಲ್ಪನಾಗುರುತಾದೋಪಾತ್ಮದಾರ್ಥಾಂತರತಾ ನಹಿ || (ಅನುವ್ಯಾಖ್ಯಾನ)

ಅರ್ಥ :- ಸಮವಾಯಮತ್ = (ಹರ್ಷಣ ಮತದಲ್ಲಿ ಹೇಗೆ ಸಮವಾಯವು ಬೇರೆ ಸಂಬಂಧದ ಅವೇಶ್ಯೆಯಲ್ಲದೆ ತನ್ನ ಇರುವಿಕೆಗೆ ತಾನೇ ನಿರ್ವಾಹಕವು (ಸ್ವನಿರ್ವಾಹಕವು) ಎಂದು ಅಂಗೀಕರಿಸಿ ಅನವಶ್ಯಾದೋಪವನ್ನು ಪರಿಹರಿಸುವದೋ) ಸಮವಾಯದಂತೆ, ವಿಶೇಷವ್ಯ = ವಿಶೇಷವೂ ಕೂಡ, ಸ್ವೇನ್ನೈವ = ತನ್ನಿಂದಲೇ, ವಿಶೇಷೀ = ವಿಶೇಷವುಳ್ಳವನು. ಅದಕ್ಕೆ ಬೇರೆ ವಿಶೇಷಾಂತರದ ಅವೇಶ್ಯೆಯು ಬೇಕಿಲ್ಲ. ಆದಕಾರೂ ಯಾವ ಬಾಧೆಗಳೂ ಅವಕಾಶವಿಲ್ಲ. ಕಲ್ಪನಾಗುರುತಾದೋಪಾತ್ = ಭೇದವಿವೇಚನೆಯ ಪಕ್ಷದಲ್ಲಿ ಕಲ್ಪನಾಗೌರವದೋಪವಿರುವ ಪ್ರಯುಕ್ತ ಗುಣಗುಣ ಮೊದಲಾದವುಗಳಿಗೆ, ಪದಾರ್ಥಾಂತರತಾ = ಪದಾರ್ಥಾಂತರತ್ವವು, ವಿಭಿನ್ನವಾದ ಪದಾರ್ಥತ್ವವು ಗುಣವೇ ಬೇರೆ, ಗುಣಯೇ ಬೇರೆ, ಎರಡಕ್ಕೂ ಅತ್ಯಂತ ಭೇದವಿದೆ ಎಂಬುದು, ನ ಹಿ = ಅಂಗೀಕಾರಕ್ಕೆ ಅರ್ಹವಲ್ಲ. ಕಲ್ಪನಾಭಾವವಿರುವುದರಿಂದ ಗುಣಗುಣಗಳಿಗೆ ಸವಿಶೇಷಭೇದವೇ ಯುಕ್ತವಾಗಿದೆ. ಗುಣಗುಣಾದಿಗಳಿಗೆ ಭೇದವನ್ನು ಹೇಳಿದರೆ ಕಲ್ಪನಾಗೌರವ ದೋಷವನ್ನೇ ಅನುವ್ಯಾಖ್ಯಾನಕಾರರಾದ ಶ್ರೀಮದಾನಂದತೀರ್ಥ ಭಾವಿಸಿದ್ದಾರೆ ಎಂಬುದು.

“ಕಲ್ಪಯಿತ್ವಾ ಪ್ಪದಾರ್ಥಾನ್ ಪಾಪಾವನಹಿ ಕೇವಲಂ |

ವಿಶ್ವೇನ್ನ ವಿಶೇಷಶ್ಚೇತ್ ಕಂ ಪೂರ್ವಂ ತಸ್ಯ ವಿಸ್ತೃತಿಃ || (ಅನುವ್ಯಾಖ್ಯಾನಮ್)

ಅರ್ಥ :- ಪಾಪಾವನಹಿ = ಅಪಾವನದ ಸಹಿತಗಲದ, ಕೇವಲಂ = ಪ್ಪದಾರ್ಥಾನ್ = ಮುಖ್ಯವಾಗಿ ಅದೇ ಪದಾರ್ಥಗಳನ್ನು, ಕಲ್ಪಯಿತ್ವಾ = ಕಲ್ಪಿಸಿಕೊಂಡವನಾಗಿ, ಕೇವಲಂ ವಿಶ್ವೇನ್ = ಆ ಆದರ ವೈಕಿ ಒಂದೇ ಸಮವಾಯದಲ್ಲಿ, ಸ ವಿಶೇಷಶ್ಚೇತ್ = ವಿವಿಧ ವ್ಯವಹಾರಗಳಿಗೆ ಕಾರಣವಾದ ವಿಶೇಷವನ್ನು ಅಂಗೀಕರಿಸುವುದಾದರೆ, ಕಂ = ಯಾವ ಕಾರಣದಿಂದ, ಪೂರ್ವಂ = ಮೊದಲನೆಯ ಪದಾರ್ಥವಾಗಿ ಪರಿಗಣಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿರುವ ದ್ರವ್ಯದಲ್ಲಿ, ತಸ್ಯ = ಆ ವಿಶೇಷಕ್ಕೆ, ವಿಸ್ತೃತಿಃ = ವಿಸ್ತರಣವು (ಉಂಟಾಯಿತು ?)

ಅಭಿಪ್ರಾಯ :- ವೈಶೇಷಿಕರು ಆರು ಪದಾರ್ಥಗಳನ್ನೂ, ಅಂದರೆ ದ್ರವ್ಯ, ಗುಣ, ಕರ್ಮ, ಸಾಮಾನ್ಯ, ವಿಶೇಷ, ಸಮವಾಯಗಳೆಂದು ಆರು ಭಾವಪದಾರ್ಥಗಳನ್ನೂ ಒಳನೆಯದಾಗಿ ಅಭಿಧಾ ಎಂಬ ಪದಾರ್ಥವನ್ನೂ ಒಪ್ಪಿ, ಒಪ್ಪಿನಲ್ಲಿ ಪದಾರ್ಥಗಳು ವಿಳೇ ಎಂಬುದು ಪ್ರತಿಪಾದಿಸುತ್ತಾರೆ.

ಆದರೆ ಸಮವಾಯದಲ್ಲಿ ತೋರತ್ವ, ತದ್ಭಕ್ತ, ಸತ್ತ್ವ, ಜ್ಞೇಯತ್ವಾದಿಗಳು ಸಮವಾಯಕ್ಕಿಂತಲೂ ಬೇರೆ ಅಲ್ಲವೆಂದು ಹೇಳಿ ಸ್ವಭಾವವಿಶೇಷವೆಂದು ಕರೆಯಲ್ಪಡತಕ್ಕ ವಿಶೇಷದಿಂದಲೇ ಸಮವಾಯದ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ (ಸಮವಾಯಃ

ಹಾಗೆ, ಸಮವಾಯಿ ಸತ್ತ್ವಂ ಇತ್ಯಾದಿ ಭೇದ ವ್ಯವಹಾರಗಳು ಸಂಗತವಾಗುತ್ತವೆಯೆಂದು ಹೇಳುವರು. ಸಮವಾಯಿಕ್ಕೂ ಅದರ ಧರ್ಮಗಳಿಗೂ ಭೇದವು ಇಲ್ಲದಿದ್ದರೂ, ಆಭೇದವಿದ್ದರೂ, ವ್ಯವಹಾರಭೇದಾದಿಗಳಿಗೆ ನಿರ್ವಾಹಕವಾದ ವಿಶೇಷವನ್ನೇ ಕೊಗೊದರೂ ಒಬ್ಬ ಭೇದವ್ಯವಹಾರವನ್ನು ನಿರ್ವಾಹ ಮಾಡಿ ಅನವ್ಯಾಧೋಷದಿಂದ ಏಕಗುಣದ ವಸ್ತುವಿರುತ್ತದೆ. ಅಂತೂ ಅವರಿಗೆ ಸಮವಾಯದ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಸ್ವಭಾವವಿಶೇಷಾಪೇಕ್ಷಾಸಹಿತವಾದ ವಿಶೇಷವೇ ಗತಿಯಾಗಿದೆ.

ತಾರ್ಕಿಕ ಮತದಲ್ಲಿ ೧. ಫಲಿಕ್ಕೂ ಅದರ ರೂಪಕ್ಕೂ ಭೇದವನ್ನು ಹೇಳಬೇಕು.

೨. ಆ ಫಲಿಕ್ಕೂ ಅದರ ರೂಪಕ್ಕೂ, ನೀರೂ ಫಲಿ ಫಲಿ ಶುಕ್ಲ.

ಇತ್ಯಾದಿ ಸಾಮಾನ್ಯಾಧಿಕರಣ್ಯಫಲಿಕ್ಕಾಗಿ ಫಲಿ ಮತ್ತು ಅದರ ರೂಪಕ್ಕೂ ಬೇರೆಯಾದ ಸಮವಾಯಿ ಎಂಬ ಸಂಬಂಧವನ್ನು ಕಲ್ಪಿಸಬೇಕು. ಅನವ್ಯಾಧೋಷದ ಪರಿಹಾರಕ್ಕಾಗಿ ಸಮವಾಯಕ್ಕೆ ಸ್ವನಿರ್ವಾಹಕತ್ವವನ್ನು ಕಲ್ಪಿಸಬೇಕು.

ಈ ರೀತಿ ೧. ಗುಣಗುಣ ಭೇದಕ್ಕನು

೨. ಸಂಬಂಧರೂಪಸಮವಾಯಿಕ್ಕನು

೩. ಸಮವಾಯಕ್ಕೆ ಸ್ವನಿರ್ವಾಹಕತ್ವಕ್ಕನು

ಈ ರೀತಿ ತಾರ್ಕಿಕ ಮತದಲ್ಲಿ ಮಹಾಗೌರವವು ಅವಶ್ಯಕವಾಯಿತಾಗಿದೆ. ಸಮವಾಯದಲ್ಲಿರುವ ತದ್ಗತತ್ವಾದಿಗಳು ಸಮವಾಯಕ್ಕಿಂತ ಬೇರೆ ಎಂಬ ತಾರ್ಕಿಕರು ಹೇಳುವರೆ ಅದಕ್ಕೆ ಪ್ರತ್ಯಾದಿಗಳಲ್ಲಿ ಅಂತರ್ಭಾವವನ್ನು ಹೇಳಬೇಕು. ಅದು ಶಬ್ದವಲ್ಲ. ಸಮವಾಯದಲ್ಲಿನ ತದ್ಗತತ್ವಾದಿಗಳು, ಪ್ರವೃತ್ತಿ, ಗುಣವೂ ಅಲ್ಲ. ಕರ್ಮಾದಿಗಳೂ ಅಲ್ಲ. ಏಕಂತ ಏಕು ಪದಾರ್ಥಗಳಲ್ಲೂ ಅಂತರ್ಭಾವವಿಲ್ಲದ ಮೇಲೆ ಬೇರೆ ಪದಾರ್ಥವೆಂದು ಹೇಳುವರೆ ಏಳು ಪದಾರ್ಥಗಳೆಂಬ ಅವರ ವಿಭಾಗಕ್ಕೇನೇ ಮೃತಿ ಬಂದಂತಾಯಿತು. ಆದಕಾರೂ ಸಮವಾಯದ ಸ್ವರೂಪವೆಂದೇ ಹೇಳಬೇಕು.

ಒತ್ತಾಂತ್ರಿಗಳ ಪಕ್ಷದಲ್ಲಿ ಮೇಲೆ ಕಂಡಂತೆ ಮೂರು ಬಗೆಯಾದ ಕಲ್ಪನೆಗಳಿಲ್ಲ. ಮುಕ್ತಸ್ವರೂಪದೇ ತನ್ನಲ್ಲಿರುವ ಸಕಲ ವಿಭಾಗದ ಭೇದಾರ್ಥಗಳಿಗೂ ನಿರ್ವಾಹಕವಾದ ವಿಶೇಷಸ್ವಭಾವರೂಪವಾಗಿರುವುದರಿಂದ ಒಂದರಲ್ಲಿಯೇ ಗುಣ, ಗುಣ ಎಂಬ ವ್ಯವಹಾರವೂ, ಅನೇಕತ್ವಾದಿ ವ್ಯವಹಾರಗಳೂ ಬರುತ್ತದೆ.

ಒಂದೇ ಮುಕ್ತವು (ಪ್ರವೃತ್ತಿ) ರೂಪವತ್ತ್ವಂ ಎಂಬ ವಿಶೇಷಾಕಾರವಾದ ವೇಷದಿಂದ ಧರ್ಮರೂಪವಾಗಿಯೂ, ಆ ಬಗೆಯಾದ ಧರ್ಮಕ್ಕೆ ಅಶ್ರಯರೂಪವಾದ ವಿಶೇಷಾಕಾರವಾದ ವೇಷದಿಂದ ಧರ್ಮ ಎಂದೂ ವ್ಯವಹರಿಸಲ್ಪಡುತ್ತದೆ. ಮುಕ್ತವು ಸ್ವಭಾವವೇ ರೂಪವೆಂಬುದಾಗಿಯೂ, ರೂಪ ಎಂಬುದಾಗಿಯೂ ವಿಶೇಷದಿಂದ ವ್ಯವಹರಿಸಲ್ಪಡುತ್ತದೆ.

ಧರ್ಮಗಳೂ ಧರ್ಮಕ್ಕೂ ಆಭೇದವೇ ಇದ್ದಾಗ್ಯೂ ಸ್ವನಿರ್ವಾಹಕವಿಶೇಷದ ಬಲದಿಂದ ರೂಪಕ್ಕೆ ಧರ್ಮತ್ವವೂ ರೂಪಿಗೆ ಧರ್ಮತ್ವವೂ, ರೂಪಕ್ಕೆ ಆಧೇಯತ್ವವೂ, ಫಲಾದಿಗಳಿಗೆ ಆಧಾರತ್ವವೂ, ವಿಶೇಷಕ್ಕೆ ವಿಶೇಷತ್ವವೂ ಧರ್ಮಕ್ಕೂ ಧರ್ಮಗಳೂ ವಿಶೇಷತ್ವವೂ, ವಿಶೇಷಕ್ಕೇನೇ ನಿರ್ವಾಹತ್ವವೂ, ನಿರ್ವಾಹತ್ವವೂ, ಇದೇ ಬಗೆಯಾದ ಎಲ್ಲ ವಿಧವಾದ ವ್ಯವಹಾರಗಳೂ ಇರುತ್ತದೆ. ವಿಶೇಷವು ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷಪ್ರಮಾಣದಿಂದಲೂ, ವ್ಯವಹಾರಾನ್ವಯಾನುಪಪತ್ತಿರೂಪವಾದ ಆರ್ಥ ವಸ್ತುವೆಂದಲೂ ಒಂದಾಗಿರುವ ವಿಷಯವು ಅನುಷ್ಠಾನಾನುಷ್ಠಾನಕ್ಕೆ ಪ್ರತಿಪಾದಿಸಿರುತ್ತದೆ.

“ಯೇನ ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷವಿದ್ಯೇನ ವ್ಯವಹಾರೋಪಯೋಗೋ ಭವೇತ್ |
 ಭಾವಾಭಾವವಿಭಾಗೇನ ಯಂ ವಿನಾ ನ ಕರ್ತುಂಶನ ||
 ವಿಶಾದ್ಯತೇ ವಿಶೇಷೋಚ್ಚೈ ಕೋದ್ದೇಹೋ ವಾದಿನಾಂ ಭವೇತ್ |
 ಅಭೇದೇನ ಪ್ರತೀತಿಶ್ಚ ಕಾರ್ಯಕಾರಣಭಾವಕೇ ||
 ಅಭಾವಾಂತೇ ಪದಾರ್ಥೋಚ್ಚೈ ಸ ವಿಶೇಷಾವಶೇಯತೇ ||

ಅರ್ಥ :- ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷವಿದ್ಯೇನ = ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷ ಪ್ರಮಾಣದಿಂದ ತಿಳಿದವು, ಯೇನ = ಯಾವುದರಿಂದ (ಯಾವ ವಿಶೇಷದಿಂದ ಅಖಿಲ = ಸಮಸ್ತವಾದ, (ಎಲ್ಲ ವಿಧವಾದ) ಭಾವಾಭಾವವಿಭಾಗೇನ = (ಭಾವ = ವಿಧಿರೂಪವಾದ) (ಅಭಾವ = ನಿಷೇಧರೂಪವಾದ) ಮತ್ತು ಗುಣವಿಶಿಷ್ಟರೂಪವಾದ ಮತ್ತು ಕ್ರಿಯಾವಿಶಿಷ್ಟರೂಪವಾದ, ವ್ಯಮಾರ = ವ್ಯಮಾರವು, ಕ್ಷಂಚನ = ಚೇರ ಯಾವುದೇ ರೀತಿಯಿಂದಲೂ, ಭವೇತ್ = ಕೊಡುತ್ತದೆಯೋ, ಯಂ ವಿನಾ = ಯಾವುದು ಇಲ್ಲದೇ ಇದ್ದರೆ ಅಂದರೆ ಯಾವ ವಿಶೇಷವು ಇಲ್ಲದೇ ಇದ್ದರೆ (ವಿಶೇಷವನ್ನು ಅಂಗೀಕರಿಸದೇ ಇದ್ದರೆ), ನ = ಎಲ್ಲಾ ಬಗೆಗಾದ ವ್ಯಮಾರಗಳು ಆಗುವುದಿಲ್ಲವೋ, ಕೊಡುವುದಿಲ್ಲವೋ, (ಧರ್ಮಧರ್ಮ ವ್ಯಮಾರ, ಅಧಾರ ಅಧೇಯಭಾವ ವ್ಯಮಾರ, ಗುಣಗುಣಭಾವ ವ್ಯಮಾರ, ಕ್ರಿಯಾಕ್ರಿಯೆಯುಳ್ಳದ್ದು ಎಂಬ ವ್ಯಮಾರ, ಸಮವಾಯದಲ್ಲಿ, ತದ್ಭಕ್ತ, ಸ್ವಾ, ಅಧೀನಯುಕ್ತ, ಜ್ಞಾತ, ಇತ್ಯಾದಿ ವ್ಯಮಾರಗಳು ವಿಶೇಷವನ್ನು ಒಪ್ಪದಿರುವವರ ಮತದಲ್ಲಿ ಕೊಡುವುದೇ ಇಲ್ಲವೋ, (ಅವುಗಳು ಭೇದವನ್ನು ಒಪ್ಪದರೆ ಅನವಾಂ ಎಂಬ ಪ್ರಬಲವಾದ ದೋಷವು ಅವರಿಗಾಯಿತು ಎಂಬ ಉಪಾಸುವುದೋ) ಏತದ್ವೇ = ಇಂತಹ ಸರ್ವವ್ಯಮಾರಗಳಿಗೂ ನಿರ್ವಾಹಕವಾದ, ತನಗೂ ನಿರ್ವಾಹಕವಾದ (ಸ್ವನಿರ್ವಾಹಕವಾದ). ಅನ್ = ಈ, ವಿಶೇಷ = ವಿಶೇಷದಲ್ಲಿ, ವಾದಿನಾಂ = ವಾದಿಗಳಿಗೆ, ಅವನ್ನು ತಿಳಿಯುವುದಿಲ್ಲವೋ, ವೇಷ = ವೇಷವಾದವು, ಈ = ಯಾವುದು? (ವಿಶೇಷ ಅವರು ಸರ್ವನಿರ್ವಾಹಕವಾದ ವಿಶೇಷವನ್ನು ದ್ವೇಷಿಸುತ್ತಾರೆ?) ಭವೇತ್ = ಆಗುವುದು, ಇತರ ವಾದಿಗಳು ಇಂತಹ ವಿಶೇಷವನ್ನು ಒಪ್ಪದೇ ಇರುವುದಕ್ಕೆ ಏನು ಕಾರಣವು? ಮಾನ ಧೀನ ಮೇಯದ್ವಿ = ಪ್ರಮಾಣದಿಂದಲೇ ಪ್ರಮೇಯವು ತಿಳಿದುಕೊಳ್ಳುತ್ತದೆ. ಪ್ರಮೇಯವಿದ್ದಿಗಾಗಿ ಪ್ರಮಾಣವು ಬೇಕು.

ವಿಶೇಷದ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷಪ್ರಮಾಣವಿದೆ. ವ್ಯಮಾರಾನ್ವಧಾನುವಚಿ ಎಂಬ ಅರ್ಥವು ಪ್ರಮಾಣವೂ ಇರುವಾಗ ಅವನ್ನು (ವಿಶೇಷವನ್ನು) ಏತಕ್ಕೆ ಅಂಗೀಕರಿಸುವುದಿಲ್ಲ? ಕಾರ್ಯಕಾರಣ ವ್ಯವಹಾರೇ = ಕಾರ್ಯ ಕಾರಣವ್ಯವಹಾರವೆಂಬ, ಅಂದರೆ ಅವಯವ ಅವಯವಿಗಳೇ ಮೊದಲಾದ ಗುಣಗುಣ ಮೊದಲಾದ, ಅಭಾವಾಂತೇ = ಅನ್ಯೋನ್ಯಾವಾಂತೇ (ಭೇದವೇರ) ಕೊನೆಮಾಡಿ ಉಳ್ಳ, ಅನ್ = ಈ, ಪದಾರ್ಥೇ = ಪದಾರ್ಥದಲ್ಲಿ, ಅಭೇದೇನ = ಅಭೇದದಿಂದ, ಪ್ರತೀತಿಶ್ಚ = ಪ್ರತೀತಿಯೂ ಸಹ, ಸವಿಶೇಷ = ವಿಶೇಷವೆಂಬ ವಿಷಯದಿಂದ ಕೊಡುವುದೋ, ಅವಶೇಯತೇ = ಸಾಕ್ಷರರೂಪವಾದ ಅನಿವಾರಿತ ಪ್ರಮಾಣದಿಂದ ನಿಶ್ಚಯಿಸಲ್ಪಡುತ್ತದೆ.

ಶಾಸ್ತ್ರಾರ್ಥ :- ಮೇಲಿನ ಅನವ್ಯಾಖ್ಯಾನ ವಾಕ್ಯದಲ್ಲಿ ಯೇನ ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷವಿದ್ಯೇನ ಎಂದು ಹೇಳುವುದರಿಂದ ವಿಶೇಷವನ್ನು ಅಂಗೀಕರಿಸುವ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷವೂ ಸಹ ಪ್ರಮಾಣವೆಂದು ಹೇಳಲಾಗಿದೆ.

“ಯೇನ ಅಖಿಲವ್ಯಮಾರೋ ಭವೇತ್, ಯಂ (ವಿಶೇಷ) ವಿನಾ ನ ಭವೇತ್” ಎಂದು ಅನ್ವಯವನ್ನೂ, ವ್ಯತಿರೇಕವನ್ನೂ ತೋರಿಸಿ, ಸಾಲ ಬಿಡುಗಡೆ ವ್ಯಮಾರಗಳಿಗೂ ವಿಶೇಷಕಾರ್ಯವನ್ನು ಹೇಳುವುದರಿಂದ, ವಿಶೇಷದ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ವ್ಯಮಾರ ಅನ್ವಧಾನುವಚಿಯೆಂಬ ಅರ್ಥವು ಪ್ರಮಾಣವನ್ನೂ ತೋರಿಸಿದಂತಾಗಿದೆ.

ವಿಶೇಷವನ್ನು ಅಂಗೀಕರಿಸಿದ್ದರೆ ವ್ಯವಹಾರದ ಉಚ್ಚೇದವೇ ಆಗಬೇಕಾದೀತು ಎಂದು ದಾಖಲೆಯನ್ನು ಹೇಳಿದ್ದಾರೆ.

ಗುಣಗುಣಗಳಿಗೂ, ಅವಯವ ಅವಯವಿಗೂ, ಕ್ರಿಯಾಕ್ರಿಯಾವ್ಯತ್ಯಯಗಳಿಗೂ ಪ್ರತೀತಿಯು ವಿಶೇಷ ಸೂತ್ರವಾಗಿಯೇ ಸಾಕ್ಷಿ ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷದಿಂದ ನಿಶ್ಚಿತವಾಗಿದೆ.

ತಂತುಮುಖದ ವಿಷಯಕವಾದ ಪ್ರತೀತಿಯು, ಕುಂಡ - ಬದರವಿಷಯಕವಾದ ಪ್ರತೀತಿಗಿಂತಲೂ ವಿಲಕ್ಷಣವಾಗಿದೆ ಯೆಂಬುದು ಅನುಭವವಿದ್ದೇ ಆಗಿದೆ. ಕುಂಡಬದರ ಪ್ರತೀತಿಯು ಹೇಗೆ ಕುಂಡಕ್ಕೂ ಬದರಕ್ಕೂ ಅತ್ಯಂತ ಭೇದವನ್ನೇ ವಿಷಯೀಕರಿಸುತ್ತಿರಬೇಕೋ ಹಾಗೆಯೇ ತಂತುಮುಖಪ್ರತೀತಿಯು ಅಲ್ಲವೆಂಬುದು ಸುವ್ರಸಿದ್ಧ. ಅಂದರೆ ತಂತುಮುಖ ಪ್ರತೀತಿಯು ಅಭೇದವನ್ನೇ ವಿಷಯೀಕರಿಸುವುದರಿಂದ ಅಭೇದವಿಷಯಕವೆಂದೇ ಹೇಳಬೇಕು.

ತಂತುಮುಖಗಳಿಗೆ ಅಭೇದವು ಉಂಟೆಂಬ ಬಗ್ಗೆ ಮತ್ತೊಂದು ಯುಕ್ತಿಯೂ ಉಂಟು. ಯಾವ ತಂತು ಸಮುದಾಯ ದಿಂದ ಮುಖವು ಹುಟ್ಟುವುದೋ, ಅಂತಹ ಮುಖವು ಹುಟ್ಟುವುದಕ್ಕೆ ಮುಂಚೆ ಎಷ್ಟು ಜಾಗವನ್ನು (ಪ್ರದೇಶವನ್ನು) ಆಕ್ರಮಿಸಿ ತಂತುಗಳಿಗಿಂತಲೂ ಮುಖವು ಸಹ ಅಷ್ಟೇ ಜಾಗವನ್ನು ಆಕ್ರಮಿಸಿರುವುದು ಕಂಡುಬಂದಿದೆ. ತಂತುಮುಖಗಳು ಅತ್ಯಂತ ಭಿನ್ನ ಗಳಾದರೆ ಮೂರ್ತವಾದವುಗಳಾಗಿ ಸಮಾಧಾನವಾಗುವ ಕೂಡಲಾರದು. ಈ ಕಾರಣದಿಂದಲೂ ಮುಖವು ತಂತುಗಳಿಂದ ಅಭಿನ್ನವೆಂದು ತಿಳಿಯಲ್ಪಡುತ್ತದೆ.

ಮತ್ತು ಅವಯವದಲ್ಲಿ ಯಾವ ರೂಪ, ಯಾವ ರೂಪದಿಗಿಂತಲೂ ಅದೇ ರೂಪವಾದವುಗಳು ಅವಯವಿಯಲ್ಲಿ ಕಂಡುಬರುತ್ತಿರುವುದು ಸಹ ಅವಯವ ಅವಯವಿಗಳು ಅಭಿನ್ನವೆಂಬಲ್ಲಿ ಪ್ರಮಾಣವಾಗಿದೆ.

ಇಲ್ಲಿ ಮತ್ತೊಂದು ಶಂಕೆಗೂ ಉತ್ತರವನ್ನು ಹೇಳಲಾಗಿದೆ.

ಗುಣಗುಣಗಳಿಗೆ, ದ್ರವ್ಯಕ್ರಿಯೆಗಳಿಗೆ ಅಭೇದವೇ ಇರುವುದಾದರೆ "ಕುಳ್ಳು ಮುಖ, ಮುಖಬಲತಿ" ಇತ್ಯಾದಿ ಸಾಮಾನ್ಯ ಏಕರೂಪ್ಯ ವ್ಯವಹಾರವು ಹೇಗೆ ಕಂಡುಬರುತ್ತದೆ ?

ದಂಡೀ, ಕುಂಡೇ ಎಂಬ ವ್ಯವಹಾರದಲ್ಲಿ ದಂಡಕ್ಕೂ ಪುರುಷಕ್ಕೂ, ಕುಂಡಕ್ಕೂ ಅದನ್ನು ಧರಿಸಿರುವವನಿಗೂ, ಅತ್ಯಂತಭೇದವೇ ಇರುವಂತೆ ಗುಣಗುಣಗಳ ವಿಷಯದಲ್ಲಿಯೂ ಕುಳ್ಳು ಮುಖ ಎಂಬಲ್ಲಿಯೂ ಭೇದವನ್ನೇ ಹೇಳ ಬೇಕಲ್ಲವೇ ? ಎಂಬ ಶಂಕೆಗೆ ಈ ರೀತಿ ಸಮಾಧಾನವನ್ನು ತೋರಿಸಿದ್ದಾರೆ.

ಇಲ್ಲಿ ಕೇವಲ ಅತ್ಯಂತ ಅಭೇದವೇ ಇರುತ್ತದೆಯೋ ಅಂದರೆ ನಿರ್ವಿಶೇಷಾಭೇದವು ಇರುತ್ತದೆಯೋ ಅಂತಹಾಕೆ ಸಾಮಾನ್ಯಏಕರೂಪ್ಯವ್ಯವಹಾರವು ಇರುವುದಿಲ್ಲ. ಅದಕ್ಕೆ ಉದಾಹರಣೆ = ಫಲ, ಕಲಶ, ಎಂದು ಯಾರೂ ಒಪ್ಪಿಗೆ ಪ್ರಯೋಗಿಸುವುದಿಲ್ಲ.

ಇದು ನ್ಯಾಯಸುಧಾಕರರ ವಾಕ್ಯದ ಅಭಿಪ್ರಾಯವೇ ಆಗಿದೆ. ನ್ಯಾಯಸುಧಾಕರನು ಈ ರೀತಿ ಇದೆ.

“ಯತ್ರ ಕೇವಲಂ ಅಭೇದಃ ಪ್ರತೀಯತೇ, ನ ತತ್ರ ಸಾಮಾನ್ಯಾಧಿಕರಣ್ಯ
ವ್ಯವಹಾರೋಚ್ಛ್ರೀ |

ಯಥಾಭೂತಃ ಕಂಠಃ ೧೩ ||

ಯತ್ರಪಿ, ಅಭೇದಃ ಪ್ರತೀಯಮಾನಃ, ವಿಶೇಷೇಣಾಪಿವ ವಿನ ಪ್ರತೀಯತೇ (ತತ್ರ)
ವಿಶೇಷಕ್ಕೆ ಭೇದಪ್ರತಿನಿಧಿಃ ಸಾಮಾನ್ಯಾಧಿಕರಣ್ಯವ್ಯವಹಾರಂ ಪ್ರಕಾಶ ೧೩ || ”

ಅಭಿಪ್ರಾಯ :- ಎಲ್ಲಿ ಅಭೇದವು ವಿಶೇಷದಿಂದ ಸೂತ್ರಮಾಗಿಯೇ ಅಂದರೆ ಸಮೀಪಾಭೇದವೇ
ತೋರುತ್ತದೆಯೋ ಅಲ್ಲಿ ಅಭೇದವು ಇದ್ದಾಗ್ಯೂ (ಭೇದದ ಜಾಗದಲ್ಲಿ) ಅದಕ್ಕೆ ಪ್ರತಿನಿಧಿಯಾದ ವಿಶೇಷವು
ಸಾಮಾನ್ಯಾಧಿಕರಣ್ಯ ವ್ಯವಹಾರವನ್ನು ಉಂಟುಮಾಡುತ್ತದೆ. ಉದಾಹರಣೆ: ಶುಕ್ಲ, ವಜ್ರ, ಎಂಥಾ ವಸ್ತುವಾದ ವ್ಯವಹಾರವು
ಇರುತ್ತದೆ.

ವಜ್ರ ಶೌಲ್ಕಂ ಇತ್ಯಾದಿ ವ್ಯವಹಾರವು (ನಿಷ್ಕರ್ಷಾರ್ಥವು) ಸ್ವರೂಪವು ಎಂಬುದರಿಂದ ನಿಷ್ಕರ್ಷಾರ್ಥವು.

“ವಜ್ರ ಶೌಲ್ಕಂ” ಎಂಬುದು ವಜ್ರಭೇದ ಎಂಬ ವಿಶೇಷವುಪ್ರತೀತಿಯಂತೆ ಪ್ರತೀತಿಯಾಗಿದೆ. ವಜ್ರ ಭೇದ
ಎಂಬಲ್ಲಿ ವಜ್ರಕ್ಕೆ ಭೇದಕ್ಕೂ ಮತ್ತೊಂದು ಭೇದವಿರುವುದಿಲ್ಲ. ಹಾಗೆ ಹೇಳಿದರೆ ಅನನ್ಯಾದೋಷವು ಬಿಟ್ಟಿದ್ದಲ್ಲ. ಸಮ
ವಾಯು ಸ್ವಾಂ ಎಂಬಲ್ಲಿ ಸ್ವರೂಪಭೂತವಾದ ಸ್ವಾಂವೇ ವಿಶೇಷವಾಗಿದೆ. ಸಮವಾಯುಕ್ಕಿಂತಲೂ ಚೇರೆಯಾದ
ಸ್ವಾಂವನ್ನು ವೈಶೇಷಿಕರು ಆ ಜಾಗದಲ್ಲಿ ಅಂಗೀಕರಿಸಿಲ್ಲ.

ಪ್ರಕೃತದಲ್ಲಿ ಫಲ, ಕಲಶ, ಎಂದು ವ್ಯವಹಾರವು ಇರುವುದಿಲ್ಲ. ಯಾರೂ ಆ ರೀತಿ ಪ್ರಯೋಗಿಸುವುದಿಲ್ಲ. ಆದರೆ
ಶುಕ್ಲ, ವಜ್ರ, ಎಂದೂ, ವಜ್ರ ಶೌಲ್ಕಂ ಎಂದೂ ಪ್ರಯೋಗಗಳಿವೆ. ಇದು ಫಲ, ಕಲಶ, ಎಂಬ ಪ್ರತೀತಿಯಂತಲೂ ಅಧಿಕ
ವಾದ ವಿಷಯವನ್ನು ಒಳಗೊಂಡಿರುವೆಯೆಂದು ತಾನಾಗಿಯೇ ಗೊತ್ತುಗುತ್ತದೆ. ಇದು ವಿಶೇಷವು, ವಿಷಯದಿಂದ ಯುಕ್ತ
ವಾಗಿರುವುದನ್ನು ಗಮನಿಸಬೇಕು. ಇದರಿಂದ ವಿಷಯವಿಲ್ಲದಾಗಲೂ, ಗುಣಗುಣಗಳಿಗೂ, ಕ್ರಿಯಾ ಕ್ರಿಯಾವುಳ್ಳವು
ಗಳಿಗೂ, ಜಾತಿವ್ಯಕ್ತಿಗಳಿಗೂ, ಹಾರ್ಮೋನಿಕ್ ಸಮವಾಯುತ್ವಾರ್ಥಗಳಿಗೂ ಅಭೇದದಿಂದ ಪ್ರತೀತಿಯು ಇರುವುದು
ಮಾತ್ರವಲ್ಲದೆ ಈ ಪ್ರತೀತಿಯು ಕುಂಠಿತವಾದುದಿಲ್ಲವೆಂದಿಂತಲೂ ವಿಶ್ವಗ್ರಾಹಕವು ಸರ್ವೋತ್ತಮವಾಗಿದೆ. ಕಾಣುತ್ತಾಗಿ ಭೇದ
ವುಳ್ಳ ಫಲವಾದುದಿಲ್ಲವೆಂದಿಂತಲೂ ವಿಶ್ವಗ್ರಾಹಕವು ಈ ಪ್ರತೀತಿಯು ಅಭೇದದಲ್ಲಿ ವಿಶ್ವಾಸ್ಯವನ್ನು ಹೊಂದುವುದು.

ಸಾಮಾನ್ಯಾಧಿಕರಣ್ಯವ್ಯವಹಾರವು ಇದೆ.

ಅತ್ಯಂತ ಅಭೇದಮಾತ್ರವೇ ವಿಷಯವಾಗಿದ್ದರೆ ಫಲ, ಕಲಶ, ಎಂಬಂತೆ ಸಾಮಾನ್ಯಾಧಿಕರಣ್ಯ ವ್ಯವಹಾರವೇ
ಬರುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ. ಪ್ರಕೃತದಲ್ಲಿ “ಸೇಲೋ ಫಲ” ಎಂದೂ ಸೇಲವಜ್ರ ಎಂದೂ ಸಾಮಾನ್ಯಾಧಿಕರಣ್ಯ ವ್ಯವಹಾರವು
ಬರುತ್ತದೆ. ಇದರಿಂದ ಈ ಪ್ರತೀತಿಯಲ್ಲಿ ಕೇವಲ ಅಭೇದವು ವಿಷಯವಾಗಿದೆ. ಅದರ ಜೊತೆಗೆ ಅಧಿಕಾರವೂ
ಘಟಮಾತ್ರದಿಂದಲೇ ತೀರ್ಮಾನಿಸಬೇಕು. ಆ ಅಧಿಕಾರವೇ ವಿಶೇಷವು. ಅದಕ್ಕಾರೂ ಸಮೀಪಾಭೇದವಾಗಬಾರದು
ಈ ಪ್ರತೀತಿಯು ಇಂದ್ರಿಯದವ್ಯವಾಗಿದೆ. ಸಮೀಪವಾದುದರಿಂದ ವಿಶೇಷದ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ವ್ಯಕ್ತವು ಪ್ರಮಾಣವಾಗಿದೆ.

ವ್ರಜ (ಮು) ಸ್ವಭಾವವಿಶೇಷರೂಪವಾದ ಸ್ವನಿರ್ವಾಹಕವಾದ ವಿಶೇಷವ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷಪ್ರಮಾಣವನ್ನು ತಿಳಿಸಿ, ವ್ಯಮಾರಾನ್ಯಥಾನುವಚನತ್ರಿಯಿಂದಲೂ ಸಿದ್ಧವಾಗಿರುವ ಸಂಗತಿಯನ್ನು ವಿವರಿಸಿದ್ದಾರೆ.

ತಾರ್ಕಿಕ ಮತದಲ್ಲಿ ವಿಶೇಷವನ್ನು ನಿತ್ಯವ್ಯವಾಕ್ಯವೃತ್ತಿಯಿಂದ ಹೇಳಿದ್ದಾರೆ. ಅದು ಸರಿಯಲ್ಲ. ವಿಶೇಷವು ನಿತ್ಯವು ವಿಸಲ್ಪಡುತ್ತದೆ. ಅನಿತ್ಯಗಾಢ ಭಾವವಾದಿಗಳಲ್ಲೂ ಉಚಿತವು ಅಂಶವನ್ನು ಅನುವ್ಯಾಖ್ಯಾನದಲ್ಲಿ ಪ್ರತಿಪಾದಿಸಿದ್ದಾರೆ.

ಸಾಮಾನ್ಯಾದಿ ಪದಾರ್ಥಗಳೇವು ತನ್ನಿತ್ಯತ್ವದಯೋಜಿತರಾಃ |
 ಕಥಂ ಧರ್ಮಾ ನಿವಾರ್ಯಂತೇ ಮತ್ಸ್ಯೋಕ್ತೇಷು ಹಿ ವಾದಿಭಿಃ ||
 ಕಾರ್ಯಸ್ಯ ತತ್ಸನ್ನಿವೃತ್ತಂ ಗುಣಾದೇವ್ಯಾಪಿತಾದಿಃ |
 ಕಥಂ ವಿಶೇಷೋ ನೈವಾಸ್ತಿ ಸಚ ಧರ್ಮೋಪಪದೋ ಯದಿ ||
 ಪಟ್ಟದಾರ್ಥಾತಿರೇಕಾತ್ ಪದಾರ್ಥನಿಯಮೇಷು ಹಿ |
 ಧರ್ಮಸ್ಯ ಧರ್ಮಸಂತಾನಾದನವತ್ವಾಪರೋ ಭವೇತ್ || (ಅನುವ್ಯಾಖ್ಯಾನಮ್)

ಅರ್ಥ :- ಸಾಮಾನ್ಯಾದಿಪದಾರ್ಥಗಳು = ಸಾಮಾನ್ಯ (ಪಾತಿ) ಮೊದಲಾದ ಪದಾರ್ಥಗಳಲ್ಲಿ ತನ್ನಿತ್ಯತ್ವದಯಃ = ವ್ಯಕ್ತಿಸಿವೃತ್ತದ ಮೊದಲಾದ (ವ್ರವ್ಯಾದಿಸಿವೃತ್ತದ ಮೊದಲಾದ), ಅವಿಶೇಷ = ಎಲ್ಲಾ, ಧರ್ಮಾಃ = ಧರ್ಮಗಳು, ಮತ್ಸ್ಯೋಕ್ತೇಷು = ವ್ಯಕ್ತಿಯಿಂದ ಅಥವಾ ಧರ್ಮಿಯಿಂದ ತನ್ನಿತ್ಯತ್ವದ ಮೊದಲಾದ ಧರ್ಮಗಳಿಗೆ ವ್ಯಕ್ತವಿಲ್ಲದೂ (ಅಭೇದವು ಇಲ್ಲದೂ) ವಾದಿಭಿಃ = ವಾದಿಗಳಿಂದ (ನಿರ್ಮಲವಾದವಾದ ವ್ಯಮಾರಾನ್ಯವೃತ್ತದಿಂದ) ಕಥಂ = ಹೇಗೆ, ನಿವಾರ್ಯಂತೇ = ನಿವಾರಿಸಲ್ಪಡುತ್ತವೆ.

ಅದರ ವಿವರಣೆಯು ಮುಂದೆ ತಿಳಿಸುವಂತಿದೆ.

ಕಾರ್ಯಸ್ಯ = ಕಾರ್ಯವಾದ ಅವಯವಿಗಿ, ತತ್ಸನ್ನಿವೃತ್ತಂ = ಅದ್ವೈ ಅವಯವದಲ್ಲಿರುವಿಕೆ ಎಂಬ ಧರ್ಮವು, ಗುಣಾದೇವ = ಗುಣದೇ ಮೊದಲಾದವುಗಳಿಗೆ, ವ್ಯಾಪಿತಾದಿಃ = ತಾವು ಅಶ್ರಯದಲ್ಲಿ ವ್ಯಾಪಿತವೇ ಮೊದಲಾದ, ವಿಶೇಷ = ವಿಶೇಷವು ಎಲ್ಲಾ ಬಗೆಯಾದ ಪದಾರ್ಥಗಳಲ್ಲಿಯೂ, ಕಥಂ = ಹೇಗೆತಾನೇ, ನೈವಾಸ್ತಿ = ಇಲ್ಲದೇ ಹೋಗುತ್ತದೆ? ಸಚ ಧರ್ಮಾಃ = ಆ ಧರ್ಮವು, ಆಯಾ ಅವಯವದಲ್ಲಿ ಇರುವಿಕೆಯೇ ಮೊದಲಾದ ಧರ್ಮವು, ಯದಿ = ತತ್ಸನ್ನಿವೃತ್ತದ ಮೊದಲಾದ ಧರ್ಮವು ತನ್ನ ಅಶ್ರಯಕ್ಕಿಂತಲೂ, (ಧರ್ಮಗಿಂತಲೂ), ಭಿನ್ನವೆಂದು, (ವಿತ್ಯೇಕವೆಂದು) ಅಂಗೀಕರಿಸುವುದಾದರೆ (ಯದಿ ಅಂಗೀಕರಿಸುತ್ತೇ) ಪಟ್ಟದಾರ್ಥಾತಿರೇಕಾತ್ = ವೈಶೇಷಿಕರ ಮತದಲ್ಲಿ, ಭಾವ ಪದಾರ್ಥಗಳೆಂದು ಪರಿಗಣಿಸಲ್ಪಡುವ ವ್ರಜ, ಗುಣ, ಕರ್ಮ, ಸಾಮಾನ್ಯ, ವಿಶೇಷ, ಸಮುದಾಯಗಳೆಂಬ ಆರು ಪದಾರ್ಥಗಳಿಗಿಂತಲೂ, ವ್ರತ್ತೇಕವಾಗಿ ಪರಿಗಣಿಸಲ್ಪಡಬೇಕಾದೀತು, ಆರು ಪದಾರ್ಥಗಳಿಗಿಂತಲೂ ಭಿನ್ನವಾಗಿರಬೇಕಾದೀತು. ಹಾಗೆ ಹೇಳಿದರೆ ಆದೇ ಭಾವ ಪದಾರ್ಥಗಳು ಎಂಬ ನಿಯಮಕ್ಕೆ ಭಂಗ ಬಂದಂತಾಯಿತು. ಆರು ಎಂಬ ನಿಯಮವೇ ಇಲ್ಲವಾಯಿತು. ಹಿ = ಯಾವ ಕಾರಣದ ದಶಮಿಂದ, ಪದಾರ್ಥನಿಯಮೇಷು = ಪದಾರ್ಥಗಳು ಆದೇ ಎಂಬ ನಿಯಮವು ಇರುವುದಿಲ್ಲ ಎಂಬ ವಕ್ತವಲ್ಲಿಯೂ ಇದು, ಧರ್ಮಸ್ಯ = ಧರ್ಮಗಳಿಗೆ, ಧರ್ಮ ಸಂತಾನಾತ್ = ಧರ್ಮಗಳ ಸಮುದಾಯ ದಶಮಿಂದ, ಅನವತ್ವಾಪರೋ = ಈ ರೀತಿ ಅಂಗೀಕರಿಸುವ ವಕ್ತವು ಅನವತ್ವ ಎಂಬ ಮೋಷಕ್ಕೆ

ಅಕರವಾದುದಾಗಿ (ಅಶ್ರಯವಾದುದಾಗಿ) ಭವೇತ್ = (ಅದೀತು) ಆಗುತ್ತದೆಯೋ, ಅದುದರಿಂದ ಧರ್ಮಧರ್ಮಿಗಳಿಗೆ, ಅಶ್ರಯದಿಂದ ಅಭೇದವನ್ನು ಅತ್ಯವ್ಯವಾಗಿ ಅಂಗೀಕರಿಸಲೇಬೇಕಾಗಿರುವ ಪ್ರಯುಕ್ತ, ಇಂತಹ ಧರ್ಮಧರ್ಮಿಭಾವ ವ್ಯಮಾರಾನ್ಯಾಧಾನವಪತ್ತಿ, ಪ್ರಮಾಣದಿಂದ, ಅಂತಹ ವ್ಯಮಾರದ ನಿರ್ವಹಣೆಗಾಗಿ ವಿಶೇಷವನ್ನು ಅಂಗೀಕಾರ ಮಾಡಲೇ ಬೇಕೆಂದು ಹೇಳುತ್ತಾರೆ.

ಅಭಿಪ್ರಾಯ :- ಧರ್ಮವೆಂಬ ಪದಾರ್ಥವನ್ನು ದ್ರವ್ಯ ಮೊದಲಾದವುಗಳಿಗಿಂತಲೂ ಭಿನ್ನವಾದುದು (ಪ್ರತ್ಯೇಕ ವಾಗಿರುವುದು) ಎಂದು ಹೇಳಲ್ಪಡುವುದು (ತಾರ್ಕಿಕವನ್ನು) ಖರೀದಿ ಅವನ ಪ್ರಕ್ರಿಯೆಗೆ ದೋಷವನ್ನು ಹೇಳುತ್ತದೆ.

ಅವಯವಿಗೆ ಅವಯವಾತ್ಮತ್ವವು (ಅವಯವದಲ್ಲಿರುವಿಕೆಯು) ಇರುತ್ತದೆ. ರೂಪವೇ ಮೊದಲಾದ ಗುಣಗಳಿಗೆ ಅಶ್ರಯದಲ್ಲಿ ವ್ಯಾಪ್ತವು ಕಂಡುಬಂದಿದೆ. ಸಂಯೋಗ ಮೊದಲಾದ ಗುಣಗಳಿಗೆ ವಿಕರಣ ವೃತ್ತಿತ್ವವು ಇದೆ. ರೂಪಾದಿಗಳಿಗೆ ಉದ್ಯೋತೃತ್ವವು ಇದೆ. ತಾರ್ಕಿಕರೀತ್ಯಾ ಇವುಗಳೆಲ್ಲವೂ ಚತುರ್ವಿಂಶತಿತ್ವವು ಇದೆ. ಕರ್ಮಕ್ಕೂ ಅಶ್ರಯ ವ್ಯಾಪ್ತವು ಇದೆ. ಅನಿತ್ಯತ್ವವು ಇದೆ. ಪಂಚತ್ವವು ಇದೆ. ಮೂರ್ತಾದ್ರವ್ಯನಿಷ್ಪತ್ತವು ಇದೆ. ಸಾಮಾನ್ಯಕ್ಕೂ, ದ್ರವ್ಯನಿಷ್ಪತ್ತ, ಗುಣ ನಿಷ್ಪತ್ತ, ಕರ್ಮನಿಷ್ಪತ್ತವು ಇದೆ. ನಿತ್ಯತ್ವವು ಇದೆ. ಅನುಗತ್ಯವು ಇದೆ.

ಹೀಗೆ ತಾರ್ಕಿಕವೃತ್ತಿಯಾರೀತ್ಯಾ, ಪದಾರ್ಥಗಳ ಧರ್ಮಗಳ ಸಮುದಾಯವು ಅನೇಕವಾಗಿದೆ. ಈ ಧರ್ಮಗಳೆಲ್ಲಾ ತನ್ನ ಅಶ್ರಯಕ್ಕಿಂತಲೂ ಭಿನ್ನವಾದವುಗಳು ಎಂದು ಹೇಳಲಾಗುವುದಿಲ್ಲ. ಅವುಗಳಿಗೆ ಅಶ್ರಯದಿಂದ ಅಭೇದವಿದ್ದಾಗ್ಯೂ ಧರ್ಮ ಧರ್ಮ್ಯಾದಿವ್ಯವಾರವು ಕಂಡುಬಂದಿದೆ. ತಾರ್ಕಿಕರೀತ್ಯಾ ತಂತುಮ ಪಟಾ ಎಂಬಲ್ಲಿ ಪಟಕ್ಕೆ ತಂತುನಿಷ್ಪತ್ತವು (ಕಂಡುಬಂದಿದೆ) ತೋರುತ್ತದೆ.

ಮಕ್ಕೂ ಫಲಕ್ಕೂ ಅತ್ಯಂತ ಭೇದವನ್ನಂತೂ ಎಲ್ಲರೂ ಒಪ್ಪಿಯೇ ಇದ್ದಾರೆ. ಆದರೆ ಹಿಂದೆ ತಿಳಿಸಿದ ಧರ್ಮಗಳಿಗೂ ಅವುಗಳ ಧರ್ಮಿಗಳಿಗೂ ಅತ್ಯಂತ ಅಭೇದವಿದ್ದರೆ ಫಲಾ ಕಲಶ ಎಂಬಂತೆ ವ್ಯವಹಾರವೇ ಸಂಗತವಾಗುವುದಿಲ್ಲ. ಆದಕಾರೂ ಅವಯವನಿಷ್ಪತ್ತಾದಿ ಧರ್ಮಗಳ ವ್ಯವಹಾರಕ್ಕೆ ಉಪಪಾದಕವಾದ ವಿಶೇಷವನ್ನು ಆ ವ್ಯವಹಾರವೇ ತಿಳಿಸಿ ಕೊಡುತ್ತಿರುವಾಗ ಎಲ್ಲಾ ಪದಾರ್ಥಗಳಲ್ಲಿಯೂ ವಿಶೇಷವನ್ನು ಒಪ್ಪದಿದ್ದರೆ ಗತಿಯೇ ಇಲ್ಲ.

ಪ್ರಕೃತದಲ್ಲಿ ತನ್ನಿಷ್ಪತ್ತಾದಿಧರ್ಮಗಳಿಗೆ ಅದು ಭಾವಪದಾರ್ಥಗಳಲ್ಲೂ ಅಂತರ್ಭಾವವನ್ನು ಹೇಳಲಿಕ್ಕೆ ಬಾರದಿರುವುದರಿಂದ, ದ್ರವ್ಯಾದಿಧರ್ಮಗಳು ದ್ರವ್ಯಾದಿಗಳ ಸ್ವರೂಪಗಳೆಂದೇ ಅಂಗೀಕರಿಸಬೇಕು.

ಮತ್ತು ಫಲದಲ್ಲಿ ಅಸ್ತಿತ್ವವೆಂಬ ಧರ್ಮವಿದೆ. ಆ ಅಸ್ತಿತ್ವದಲ್ಲಿ ಅಸ್ತಿತ್ವದಿ ಇದೆಯೋ ಇಲ್ಲವೋ ಎಂದು ಪ್ರಶ್ನಿಸಿದರೆ, ಇಲ್ಲವೆಂದು ಉತ್ತರವನ್ನು ಹೇಳಿದರೆ ಅನುಭವ ವಿರೋಧವು ಬರುತ್ತದೆ.

ಇಲ್ಲವಾದರೆ ಅಂತಹ ಅಸ್ತಿತ್ವವು ದ್ರವ್ಯಾದಿಗಳಲ್ಲೂ ಇಲ್ಲದೇ ಹೋಗಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ. ಅಂತಹ ಅಸ್ತಿತ್ವವು ಅಶ್ರಯ ಕ್ಕಿಂತಲೂ ಭಿನ್ನವೋ ಅಭಿನ್ನವೋ ಎಂದು ಕೇಳಬೇಕು. ಭಿನ್ನವಾದರೆ ಅಲ್ಲಿಯೂ ಬೇರೊಂದು ಅಸ್ತಿತ್ವ, ಅದಕ್ಕೂ ಬೇರೊಂದು ಮತ್ತೊಂದು ಅಸ್ತಿತ್ವ, ಈ ರೀತಿ ಧರ್ಮಪರಂಪರೆಯು ಅಂಗೀಕಾರ ಪ್ರಯುಕ್ತವಾದ ಅನವಸ್ಥಾದೋಷವು ಬರುತ್ತದೆ. ಅಭಿನ್ನವೆಂದರೆ ಫಲಕ್ಕೂ ಫಲಗತವಾದ ಅಸ್ತಿತ್ವಕ್ಕೂ ಅಭೇದವೆಂಬ ಪಕ್ಷದಲ್ಲಿ ಅಲ್ಲಿಯೂ ಸಹ ಧರ್ಮ ಧರ್ಮ್ಯಾದಿ ವ್ಯವಹಾರವನ್ನು ನಿರ್ವಹಿಸಲ್ಪ ವಿಶೇಷವನ್ನೇ ಅಶ್ರಯಿಸಬೇಕು.

ಪ್ರವೃದ್ಧಿಗಳ ಧರ್ಮಗಳ ಧರ್ಮಕ್ಕೆ ಆಶ್ರಯದಿಂದ ಅಭೇದವನ್ನು ಹೇಳಿದರೆ ದ್ರವ್ಯದ ಧರ್ಮವಾದ ಅಸ್ತಿತ್ವಕ್ಕೆ ಆಶ್ರಯಾರ್ಥವು ಎಂತೆ ಇಲ್ಲ ?

ಅದಕ್ಕಾರೂ ಪ್ರವೃದ್ಧಿಗಳಿಗೆ ತನ್ನ ಧರ್ಮಗಳಿಂದ ಅಭೇದವಿರುವುದರಿಂದ ಅಲ್ಲಿ ಬರುತ್ತಿರುವ ಭೇದ ವ್ಯವಹಾರಕ್ಕೆ, ಧರ್ಮಧರ್ಮಭಾವ, ಅಧಾರಾರ್ಥೇಯಭಾವಾದಿವ್ಯವಹಾರಗಳಿಗೆ ನಿರ್ಮಾಹಾರವಾದ ಸ್ವನಿರ್ಮಾಹಾರವಾದ ವಿಶೇಷವನ್ನೇ ಅಂಗೀಕರಿಸಬೇಕೆಂದು ವಿಶೇಷವು ಸಿದ್ಧಿಸುತ್ತಿರುವುದಾಗಿದೆ.

ಕೂಲಂಕಷವಾಗಿ ವಿಶೇಷವಿದರ ಧರ್ಮಧರ್ಮಗಳಿಗೆ ಭೇದವನ್ನು ಹೇಳಿದರೆ, ಧರ್ಮಪರಂಪರೆಯ ಅಂಗೀಕಾರವೂ ಸಹ ಅನವ್ಯಾಧೋಷಸ್ವರೂಪವಾದಿಂದ ಅಭೇದವನ್ನೇ ಅಂಗೀಕರಿಸಬೇಕು. ಮತ್ತು ವ್ಯವಹಾರಾನ್ಯಥಾನುಪಪತ್ತಿ ಯಿಂದಲೂ ಕೂಡ ವಿಶೇಷವು ಸಿದ್ಧಿಸುತ್ತದೆ.

ಯಾರು ಆಗ್ರಹದಿಂದ, ದ್ರವ್ಯವೇ ಮೊದಲಾದವುಗಳ ಧರ್ಮಗಳು ಎಂದೆನಿಸಿರುವ ಅಸ್ತಿತ್ವಾದಿಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಮತ್ತೆ ಬೇರೆ ಅಸ್ತಿತ್ವ ಮೊದಲಾದವುಗಳನ್ನು ಹೇಳುತ್ತಾರೋ ಮತ್ತು ಅವು ಆಶ್ರಯಗಳಿಗಿಂತಲೂ ಭಿನ್ನಗಳೇ ಎಂದೂ ಪ್ರತಿಪಾದಿಸು ವರೋ ಹೀಗೆ ಹೇಳಿ ನಿರವಧಿಗಳಾದ ಧರ್ಮಗಳ ಸಂತಾನದಿಂದ ಅನವ್ಯಾಧೋಷವು ಬರುವುದಿಲ್ಲವೆಂದು ಹೇಳುವರೋ ಮತ್ತು ಈ ರೀತಿ ಹೇಳುವುದರಿಂದ ಉಚ್ಚತ್ತಿ ಪ್ರತಿಬಂಧಕತ್ವವಾಗಲಿ, ಜಙ್ಘಪ್ರತಿಬಂಧಕತ್ವವಾಗಲಿ ಬಾರದಿರುವುದರಿಂದ ದೋಷವೇ ಇಲ್ಲವೆಂದು ವಾದಿಸುವರೋ ಅವರ ಮತದಲ್ಲಿ ಎಲ್ಲಿಯೂ ಅನವ್ಯಾಧೋಷವೇ ಇಲ್ಲದೇ ಹೋದೀತು. ಅನವ್ಯಾಧ ಎಂದರೆ, ಅವ್ಯಾಧಾನೆಕ ಅನಂತವಾರ್ಥಕಲ್ಪನಾಧಾರಾಂವಿಶ್ರಾಂತ್ಯಭಾವ ಅಥವಾ ಕ್ಷಪ್ತ ಮೃತ ಸಜಾತೀಯ ಮೃತ ಪರಂಪರಾಕಲ್ಪನಾಂವಿಶ್ರಾಂತ್ಯಭಾವ = ಉದಾಹರಣೆ:- ಜಾತಿಯಲ್ಲಿ ಮತ್ತೊಂದು ಜಾತಿ ಅದರಲ್ಲೂ ಮತ್ತೊಂದು ಪಾತ್ಯಂತರ ಈ ರೀತಿ ಅಲ್ಲಿ ಅಲ್ಲಿ ಪಾತ್ಯಂತರವನ್ನು ಸ್ವೀಕರಿಸಿದರೆ ಅನವ್ಯಾಧ - ಅವ್ಯವಸ್ಥಿತ ಪರಂಪರಾದೀನನಾದ ಅನಿಷ್ಟ ಪ್ರಸಂಗವು ಉಂಟಾಗುವುದು.

“ಯಾವುದಕ್ಕಾಗಿ ಉತ್ತರೋತ್ತರವನ್ನು ಅನುಸರಿಸುವಿಕೆಯೋ ಅದು ಮೂಲವು, ಉಚ್ಚತ್ತಿಯು ಅಥವಾ ಜಙ್ಘಪ್ರತಿಬಂಧ. ಅನವ್ಯಾಧೋಷವು ಇಂತಹ ಮೂಲೋಪನಿಷದಾದಿವ್ಯವಾದಿಂದ ಧರ್ಮಗಳಿಗೆ ಆಶ್ರಯದ ದಶೆಯಿಂದ ಭೇದವಿಲ್ಲದೂ ವ್ಯವಹಾರಕ್ಕೆ ಬಾಧಾವಿಲ್ಲವಾದುದರಿಂದ ವಿಶೇಷಕ್ಕೆ ಅಕ್ಷೇಪವಿಲ್ಲವೆಂದು ತಾರ್ಕಿಕರು ವಾದಿಸಿದರೆ ಅನವ್ಯಾಧಕ್ಕೆ ದೋಷವೇ ಕೂಡಲಾದರೇಂಬುದನ್ನು ವಿವರಿಸುತ್ತಾರೆ.

“ಸಾಮಾನ್ಯತ್ವಾಪಮಾನ್ಯಂ ಗುಣತ್ವಾಪಗುಣೋ ಹೃತಃ |

ಸಾಂಗೀಕೃತಃ ಸ ತ್ವ ಯದಿ ಸಾಪಮಾನ್ಯತ್ವವಿದ್ಯದೇಶ್ ||

ಅರ್ಥ :- ಸಾಮಾನ್ಯತ್ವಾಪಮಾನ್ಯಂ = ಗೋಚರವೇ ಮೊದಲಾದ ಜಾತಿಗೂ (ಸಾಮಾನ್ಯತ್ವಾ) ಸಾಮಾನ್ಯಂ = ಸ್ವಾಭಿವ್ಯಕ್ತವಾದ ಸಾಮಾನ್ಯವು, ಗುಣತ್ವಾಪಗುಣೋ = ಗುಣತ್ವಾ ಕೂಡ, ಗುಣ = ಸಾಮಾನ್ಯ, ವ್ಯವಹಾರಾದಿಗುಣವು, ಅತೋಹಿ = ಅನವ್ಯಾಧೋಷ ಫಲದಿಂದಲೇ (ತಾರ್ಕಿಕರಿಂದ) ಸಾಂಗೀಕೃತಃ = ಅಂಗೀಕರಿಸಲ್ಪಟ್ಟ.

ಅಭಿಪ್ರಾಯವು ಈ ರೀತಿ ಇದೆ.

ಉತ್ತಕ್ರಿ ಮತ್ತು ಜ್ಞಾಪ್ತಿಗಳಿಗೆ ಪ್ರತಿಬಂಧಕವಲ್ಲದ ಅನಮ್ಯಾಕ್ಕೆ ದೋಷವು ಬಾರದಿರುವುದರಿಂದ ಅನಮ್ಯಾ ಭಯದಿಂದ ಸಾಮಾನ್ಯಕ್ಕೂ ಸಾಮಾನ್ಯವನ್ನೂ, ಗುಣಕ್ಕೂ ಗುಣವನ್ನು ಅಂಗೀಕರಿಸುವುದಾದರೆ ಅನಮ್ಯಾ ಎಂಬ ದೋಷವೇ ಎಲ್ಲಿಯೂ ಆಗಲಾರದು ಎಂದು ಅಭಿಪ್ರಾಯ.

ಸುಖ = ಗುಣಕ್ಕೂ ಗುಣವು, ಸಾಮಾನ್ಯಕ್ಕೂ ಸಾಮಾನ್ಯವು, ಯದಿ = ಅಂಗೀಕರಿಸುವುದಾದರೆ, ಅನಮ್ಯಾ = ಅನಮ್ಯಾದೋಷವು, ಕ್ವಚಿತ್ = ಎಲ್ಲಿಯೂ ನ ಭವೇತ್ = ಆಗಲಾರದು.

ತಾತ್ಪರ್ಯ :- ತಾರ್ಕಿಕರು ಸಾಮಾನ್ಯಕ್ಕೆ (ಜಾತಿಗೆ) ಮತ್ತೊಂದು ಜಾತಿಯನ್ನು ಒಪ್ಪಿಲ್ಲ. ಗುಣದಲ್ಲಿ ಮತ್ತೊಂದು ಗುಣವನ್ನು ಅಂಗೀಕರಿಸಿಲ್ಲ. ಗುಣೇ ಗುಣಾನಂಗೀಕಾರಾತ್ ಎಂಬುದಾಗಿ ಹೇಳುವರು. ಇದಕ್ಕೆ ಕಾರಣವು ಎನೆಂದು ಕೇಳಿದರೆ, ಆ ರೀತಿ ಪ್ರತೀತಿಯೇ ಇಲ್ಲವೆಂಬುದು ಉತ್ತರವಾಗಲಾರದು. ಗೋತ್ತೇ ಗೋತ್ವಂ ಎಂದು ಪ್ರತೀತಿಯು ಇಲ್ಲದೇ ಇದ್ದಾಗ್ಯೂ, ಗೋತ್ವಂ ಸತ್, ಗುಣಾಃ ಚತುರ್ವಿಂಶತೀ, ರಸ ರೂಪಾತ್ಮಕಃ, ಎಂಬುದಾಗಿ ಪ್ರತೀತಿಯು ಕಂಡುಬಂದಿದೆ.

ಗೋತ್ವಂತ್ ನ ಎಂಬುದಾಗಿ ಬಾಧಕಜ್ಞಾನವೂ ಇರುವುದಿಲ್ಲ. ಜಾತಿಯಲ್ಲಿ ಮತ್ತೊಂದು ಜಾತಿ ಅಂದರೆ ಸಾಮಾನ್ಯದಲ್ಲಿ ಮತ್ತೊಂದು ಸಾಮಾನ್ಯವನ್ನು ಒಪ್ಪಿದರೆ ಅನಮ್ಯಾದೋಷವು ಬರುತ್ತದೆಯೆಂಬ ಭಯದಿಂದಲೇ ಜಾತಿಯಲ್ಲಿ ಜಾತಿ ಯಿಲ್ಲವೆಂದು ಹೇಳುತ್ತಾರೆ. ಅಂತೂ ಅನಮ್ಯಾ ಎಂಬುದನ್ನು ದೋಷವೆಂದೇ ಪರಿಗಣಿಸುತ್ತಾರೆ. ಇದನ್ನು ಅವಲಾಪ ಮಾಡುವಂತಿಲ್ಲ. ದೋಷವನ್ನು ದೋಷವೇ ಅಲ್ಲವೆಂದು ಆಗ್ರಹ ಮಾಡಿದರೆ, ಅಂತಹವನು ವಾದ ಕ್ಷಣೆಗೆ ಅಧಿಕಾರಿಯೇ ಆಗಲಾರನು. ಧರ್ಮಾನಮ್ಯಾ, ಸಾಮಾನ್ಯಾನಮ್ಯಾ, ಗುಣಾನಮ್ಯಾ, ಇತ್ಯಾದಿಗಳು ದೋಷಗಳೇ ಆಗಿರುವುದರಿಂದ, ಧರ್ಮ ಪರಂಪರೆಯೂ ಸಹ ಅನಮ್ಯಾದೋಷರೂಪವಾಗಿರುವ ಪ್ರಯುಕ್ತ ಧರ್ಮಕ್ಕೂ ಧರ್ಮಿಗೂ ಅಭೇದವನ್ನೇ ಅಂಗೀ ಕರಿಸಬೇಕು.

ಯಾರು ಧರ್ಮಧರ್ಮಗಳಿಗೆ ಭೇದವನ್ನು ಹೇಳುವನೋ ಮತ್ತು ಗುಣಗುಣಗಳಿಗೆ ಭೇದವನ್ನು ಅಂಗೀಕರಿಸುತ್ತಾನೆಯೋ ಅವನು ಅವುಗಳಿಗೆ "ಸಮವಾಯ" ಎಂಬ ಸಂಬಂಧವನ್ನು ಕಲ್ಪಿಸಬೇಕು. ಆ ಸಮವಾಯಕ್ಕೆ ಧರ್ಮಗಳಾದ ತದ್ಗತತ್ವಾದಿಗಳಿಗೂ, ಅಸ್ತಿತ್ವಾದಿಗಳಿಗೂ ಮತ್ತೆ ಭೇದವನ್ನು ಹೇಳಿದರೆ ಅನಮ್ಯಾದೋಷವು ವ್ಯಕ್ತವಾಗುತ್ತದೆ. ಮತ್ತು ಗುಣಸಾಮಾನ್ಯದಲ್ಲಿನ ಗುಣಸಾಮಾನ್ಯಪ್ರತೀತಿಯನ್ನೇ ಅವಲಾಪ ಮಾಡಬೇಕು, ಅದಕ್ಕೆ ಯಾವ ಬಾಧಕವೂ ಇಲ್ಲದಿದ್ದಾಗ್ಯೂ ಫ್ರಾಂಟಿಸ್ಕೋಟೆಗಳು.

ಭೇದದ ವ್ಯಕ್ತದಲ್ಲಿ ಅನಮ್ಯಾದೋಷವು ಇದ್ದೇ ಇದೆ. ಆದಕಾರಣ ಅಭೇದವನ್ನೂ, ವಿಶೇಷವನ್ನೂ ಅಂಗೀಕರಿಸುವವರಿಗೆ ಯಾವ ದೋಷವೂ ಇರುವುದಿಲ್ಲವೆಂದು ಪ್ರತಿಪಾದಿಸುತ್ತಾರೆ.

ಅಪ್ರತ್ಯಕ್ಷೇ ಗುಣಾದ್ಯಾಶ್ಚ ತದ್ಭಂಜೋ ಹಿ ವಿಶೇಷತಃ |

ಅಪ್ರತ್ಯಕ್ಷಾದ್ಯಾಶ್ಚವತ್ಯಾಭೇದೋ ನಾಕೇ ಭೇದೇತ್ಯಥಾ || (ಅನುಪ್ರಾಪ್ತಾನಮ್)

ಅರ್ಥ :- ಅಸ್ತತ್ವೇ = ಧರ್ಮಕ್ಕೂ, ಧರ್ಮಿಗೂ, ಸಮೀಪಭೇದವನ್ನು ಹೇಳತಕ್ಕ ನಮ್ಮ ವಶ್ಯದಲ್ಲಿ (ಸಿದ್ಧಾಂತಿ ಗಳ ವಶ್ಯದಲ್ಲಿ) ಗುಣಾದ್ಯಾಶ್ಚ = ಗುಣಗಳೂ, ಸಾಮಾನ್ಯಗಳೂ, ತದ್ವಂತ = ಗುಣವುಳ್ಳವುಗಳಾಗಿವೆ. ಸಾಮಾನ್ಯ ವುಳ್ಳವು ಗಳಾಗಿವೆ. (ಸಾಮಾನ್ಯ = ಸತ್ತ್ವ = ಇರುವಿಕೆ) ಆದುದರಿಂದಲೇ ಗುಣಾ ಚತುರ್ವಿಂಶತಿ, ಗೋತ್ರಂ ಹಾ.) ಇವೆ ಮೊದಲಾದ ಪ್ರತೀತಿಗಳಿಗೆ ವಿರೋಧವು ಯಾವುದೂ ಇಲ್ಲ. ಅನನ್ಯತ್ವಾತ್ = ಧರ್ಮಧರ್ಮಿಗಳಿಗೆ ಅಭೇದವು ಇರುವ ಪ್ರಯುಕ್ತ ವಿರೋಧವು ಯಾವುದೂ ಇಲ್ಲ. ಅನನ್ಯತ್ವಾತ್ = ಧರ್ಮಧರ್ಮಿಗಳಿಗೆ ಅಭೇದವು ಇರುವ ಪ್ರಯುಕ್ತ ವಿರೋಧವು ಯಾವುದೂ ಇಲ್ಲ. ಅನನ್ಯತ್ವಾತ್ = ಅಪ್ರಾಮಾಣಿಕವಾದ ಅವರ್ಯಮಾತವಾದ ಪರಂಪರಾರೂಪವಾದ ಅನ ವ್ಯಯಿ ಇರುವುದಿಲ್ಲ. ಅಭೇದವು ಇದ್ದರೆ, ತದ್ವಂತ = ಅದನ್ನು ಉಳ್ಳವುಗಳು, ಎಂಬುದಾಗಿ ಆಧಾರಾರ್ಥೀಯ ಭಾವವು ಭೇದವ್ಯಾಪ್ತವಾಗಿರುವಾಗ ಇಂತಹ ಪ್ರತೀತಿಯು ಹೇಗೆ ಬರುತ್ತದೆಯೆಂದರೆ, "ತದ್ವಂತೋ ಹಿ ವಿಶೇಷತಾ" ಎಂದು ಹೇಳಿದ್ದಾರೆ. ವಿಶೇಷತಾ ಹಿ = ಭೇದಾಂಶಭರಣ ಕಾರ್ಯವಾದ ಭೇದ ವ್ಯವಹಾರದಿಂದ ಕಾರ್ಯತ್ವಾನ್ ನಿರ್ವಹಿಸುವ ಭೇದಕ್ಕೆ ಪ್ರತಿನಿಧಿ ಎನಿಸಿದ ವಿಶೇಷದಿಂದಲೇ, ತದ್ವಂತ = ಗುಣ ಮತ್ತು ಸಾಮಾನ್ಯಗಳನ್ನು, ಧರ್ಮಗಳನ್ನುಳ್ಳವು ಎಂಬ ವ್ಯವಹಾರ ವು ಕೂಡುತ್ತದೆ ಎಂದು ಅರ್ಥ.

ನಾಶೇ = ಅವಯವ ಇರುವ ಕಾಲದಲ್ಲೇ ಅವಯವಿಯು ನಾಶವಾದರೆ, ಭೇದ ತಥಾ = ಭೇದವೂ ಅಭೇದವೂ, ಭವೇತ್ = ಆಗುವುದು.

ಎಲ್ಲಿ ಅವಯವವು ಇದ್ದಾಗ್ಯೂ, ಅವಯವಿಯು ನಾಶವಾಗಿ ಹೋದುವುದೋ ಗುಣಿಯು ಇದ್ದಾಗ್ಯೂ, ಪ್ರವೃತ್ತ ಇದ್ದಾಗ್ಯೂ, ಗುಣವು ನಾಶವನ್ನೈದುವುದೋ ಅಲ್ಲಿ ಮಾತ್ರ ಭೇದಾಭೇದವು.

ಮತ್ತು ಚಕ್ರಯವು ಇದ್ದಾಗ್ಯೂ, ಜಾತಿಯು ಇಲ್ಲವೋ ಅಲ್ಲಲ್ಲ ಭೇದಾಭೇದವು. ಉಪಾಧಾನಕಾರಣವಾದ ತಂತುಗಳಿದ್ದಾಗ್ಯೂ, ಕೆಲವು ಜೇಳ ಉಪಾದೇಯವಾದ ಜಿವ ಇರುವುದಿಲ್ಲ. ಮತ್ತೆ ಕೆಲವು ಕಡೆ ದ್ರವ್ಯವು ಇದ್ದಾಗ್ಯೂ, ವಾಹಕರೂಪಾದಿಗುಣಗಳುಳ್ಳದ್ದಿಲ್ಲ. ಕೆಲವು ಕಡೆ ಚಕ್ರಯವಾದ ಜಿವವಿದ್ದಾಗ್ಯೂ, ಗಾಳಿ ಇಲ್ಲದಿದ್ದರೆ ಮಲದ ಚಲನೆಯು ಕಂಡುಬಂದಿಲ್ಲ. ಜಾತಿಯು ಕೆಲವು ಕಡೆ ವ್ಯಕ್ತಿಯು ಇದ್ದಾಗ್ಯೂ, ಇರುವುದಿಲ್ಲ. ಹೆಂಡ ಕುಡಿದಾಗ ಪ್ರಾತ್ಯಗ್ನಾ, ಜಾತಿಯು ಇರುವುದಿಲ್ಲ. ಅಲ್ಲಲ್ಲ ಭೇದಾಭೇದವು ಅಂಗೀಕೃತವಾಗಿದೆ. ತತ್ತ್ವಾನಂದ ವಿಶ್ವಾಮಿತ್ರರಿಗೆ ಹಿಂದೆ ಇಲ್ಲದೇ ಇದ್ದ ಪ್ರಾತ್ಯಗ್ನಾ ವು ಉಂಟಾಯಿತು. ಮಹಾವಾಪದಿಂದ ಪ್ರಾತ್ಯಗ್ನಾ ವು ನಾಶವಾಗುತ್ತದೆ.

ಪ್ರಶ್ನಾರ್ಥ :- ಭೇದಾಭೇದವನ್ನು ಒಪ್ಪತಕ್ಕ ಸ್ಥಳವನ್ನು ಉದಾಹರಿಸುತ್ತಾರೆ. ಅವಯವಿಯೂ, ಅವಯವವು ಅಭಿವ್ಯವಾದರೆ, ಗುಣಿಯೂ ಗುಣವೂ ಅಭಿವ್ಯವಾದರೆ, ಅಂದರೆ ಅವುಗಳಿಗೆ ಅಭೇದವನ್ನು ಒಪ್ಪಿದರೆ, ಅವಯವವು ಇದ್ದಾಗ ಅವಯವಿಯು ನಾಶವಾಗುವುದೆಂಬುದು ಹೇಗೆ? ಗುಣಿಯು ಇರುವಾಗ ಗುಣದ ನಾಶವೆಂಬುದೂ ಹೇಗೆ? ಎಂಬ ಶಂಕೆಗೂ ಮತ್ತು ಒಂದೇ ಕಡೆ ಭೇದಾಭೇದಗಳು ವಿರುದ್ಧಗಳಾಗಿವೆ. ಚಕ್ರಯವು ಇರುವವರೆಗೆ ಇಲ್ಲದಿರುವ ಗುಣ, ಕರ್ಮ, ಸಾಮಾನ್ಯಗಳಿಗೆ ಅವಯವದಿಗಿಂತ ಭೇದಾಭೇದಗಳು ಹೇಗೆ ಎಂಬ ಶಂಕೆಗೂ ಅನುಷ್ಠಾನಾನದಲ್ಲಿ ಉತ್ತರವನ್ನು ಹೇಳುತ್ತಾರೆ. ಮತ್ತು ಸಕಲ ಭೇದಕಾರ್ಯಗಳನ್ನು ವಿಶೇಷವೇ ಮಾಹುತ್ವಿರುವಾಗ ವಿಶೇಷವೂ ಭೇದವೇ ಎಂದು ಹೇಳಿದಂತಾಯಿತು. ಭೇದದ ಪ್ರತಿನಿಧಿ ಎಂಬುದು ಹೇಗೆ? ಎಂಬ ಶಂಕೆಗೂ ಉತ್ತರವನ್ನು ಹೇಳುತ್ತಾರೆ.

ವಿಶೇಷಮೇವ ಸಂಕ್ಷಿಪ್ತವಿಶೇಷೋ ಬರಿವಾಕ್ಯತಃ |

ವ್ಯಕ್ತಿತ್ವಮಾಗತ್ಯೈವ ವಿರೋಧೋ ದರ್ಶನೇ ಕಥಮ್ ||

ವಿರೋಧೋ ಹ್ಯವಿರೋಧಶ್ಚ ಯತೋ ದರ್ಶನಮಾನೌ | ತತೋ ದೃಷ್ಟೇ ವಿರೋಧಸ್ತುಪದ್ಧಿರಾಪಾದೃತೇ ಕಥಮ್ ||

ಅರ್ಥ :- ಯತಃ = ಯಾವ ಕಾರಣದ ದೆಶೆಯಿಂದ, ವಿಶೇಷಃ = ವಿಶೇಷವು, ಬಲವಾನ್ = ಭೇದಕಾರ್ಯ ನಿರ್ವಾಹಕವಾಗಿಯೂ ಸ್ವನಿರ್ವಾಹಕವಾಗಿಯೂ ಪ್ರಬಲವಾದುದಾಗಿದಭೋ, ಆದ್ದರಿಂದಲೇ, ವಿಶೇಷಮೇವ = ವಿಶೇಷ ವನ್ನೇ, ಸಂಪ್ರಿತ್ಯ = ಆಶ್ರಯಿಸಿಕೊಂಡು, ಭೇದಾಭೇದಾದಿಗಳು ಒಂದೇ ಕಡೆ ಕೂಡುತ್ತವೆ. ಭೇದಕ್ಕೆ ಪ್ರತಿಸ್ಪಿಯಾದುದು ವಿಶೇಷವೆಂದು ಅನೇಕಾರ್ಥಕ ಹೇಳಲಾಗಿದೆ.

ವಿಶೇಷವು ಭೇದಾಭೇದಗಳನ್ನು ಏಕಕಾಲದಲ್ಲಿಯೇ ಒಂದೇ ಕಡೆ ಕೂಡಿಸಲು ಸಮರ್ಥವಾಗಿದೆ.

ವಿಶೇಷವನ್ನು ಆಶ್ರಯಿಸಿ ಏಕತ್ರ ಒಂದೇ ಕಡೆ ಭೇದಾಭೇದಗಳು ಇರುತ್ತವೆ. ಅಭಿಪ್ರಾಯವು ಈ ರೀತಿ ಇದೆ. ಭೇದವು ವಿರೋಧವನ್ನು ಮುಹುರಿಸಲು ಕಾರಣವಾಗುತ್ತದೆ.

(೧) ಕೆಲವು ಕಡೆ ಆಶ್ರಯವ ಭೇದ. ಅಂದರೆ ತುಂಬುವ ಜಾಗದ ಭೇದ.

ಉದಾಹರಣೆ :- ದೇವದತ್ತನು ಮಧುರಾಪಟ್ಟಣದಲ್ಲಿಹಾನೆ.
ಕಂಟೀಪಟ್ಟಣದಲ್ಲಿ ಅವನು ಇಲ್ಲ.

ಇಲ್ಲಿ, ಇದ್ದಾನೆ, ಇಲ್ಲ ಎಂಬುದಕ್ಕೆ ಪರಸ್ಪರ ವಿರೋಧವಿದ್ದಾಗ್ಯೂ ಅವನಿಗೆ ಆಶ್ರಯವಾದ ಜಾಗಗಳು ಬೇರೆ ಬೇರೆ ಹೇಳುವುದರಿಂದ ಆಶ್ರಯಭೇದವು ಅವೆರಡರ ವಿರೋಧವನ್ನು ಮುಹುರಿಸುತ್ತದೆ.

(೨) ಕೆಲವು ಕಡೆ ಕಾಲಭೇದದಿಂದ ವಿರೋಧವು ಶಾಂತಿಗೊಳ್ಳುತ್ತದೆ.

ಉದಾಹರಣೆ :- ಮಧುರಾಪಟ್ಟಣದಲ್ಲಿಯೇ ಇರುವುದು, ಇಲ್ಲದಿರುವುದು ಎಂಬುದಕ್ಕೆ, ಕಾಲ ಭೇದವು ವಿರೋಧವನ್ನು ಮುಹುರಿಸುತ್ತದೆ.

ಮಧುರಾಪಟ್ಟಣದಲ್ಲಿ ಇವತ್ತು ಇದ್ದಾನೆ. ನಾಳೆ ಕಾಶಿಗೆ ಹೋಗಿರುವುದರಿಂದ ಅದೇ ಮಧುರೆಯಲ್ಲಿ ಇಲ್ಲ.

ಅಂದರೆ ಒಂದೇ ಜಾಗದಲ್ಲಿ ಕಾಲಭೇದದಿಂದ ಉಂಟು, ಇಲ್ಲ ಎಂಬ ವಿರುದ್ಧ ವ್ಯವಹಾರವು ಕೂಡುತ್ತದೆ. ಇಲ್ಲಿ ಕಾಲಭೇದವೇ ವಿರೋಧಪರಿಹಾರಕ.

(೩) ಮತ್ತೆ ಕೆಲವು ಕಡೆ ಪ್ರತಿಯೋಗಿಯ ಭೇದ.

ಗಮಯವ್ಯ ಗೋಷ್ಠಿನಿಂದ ಸದೃಶ ಫಲದಿಂದ ವಿಸದೃಶ

ಅಮಯವ ಅಮಯವಿಗಳಿಗೆ ಅಭೇದವನ್ನು ವಿಮಯೀಕರಿಸತಕ್ಕ ವೈಶ್ಯಕ್ಷಿಪ್ರಮಾಣವು ಇದೆ. ಇದು ಫಲಪಟುಗಳೆಂಬ ಸಂಯುಕ್ತವಸ್ತುವೈಯವಿಶ್ಲೇಷವಾದ ಬುದ್ಧಿಯಾಗಿದೆ. ಧರ್ಮ ಇದ್ದರೂ ಧರ್ಮವಿಲ್ಲದಿರುವ ಭೇದಗ್ರಾಹಿಯಾದ ಹೇತು ಮೂಲವಾದ ಬುದ್ಧಿಯೂ ಇದೆ. ಈ ಅಭೇದಭೇದಬುದ್ಧಿಗಳಿಗೆ ಬಾಹ್ಯವಾಚಕವಾದ ಇರುವುದಿಲ್ಲ. ಅಭೇದಬುದ್ಧಿಯು ವೈಶ್ಯಕ್ಷಿಪ್ರಮಾಣವನ್ನೇ - ಭೇದಬುದ್ಧಿಯು ಹೇತುವನ್ನೇ ವಿವರಣೆ ಪ್ರಮಾಣಗಳಾಗಿ ಆಗಿದೆ.

ವಿವರಣೆಯನ್ನು ತಿಳಿಸುತ್ತೇವೆ. ಈ ಎಲ್ಲಾ ವಿವರಗಳಿಗೂ ಚರಚದ್ವಿಲಕ್ಷಣವಿಷ್ಟುವಿನ ಸ್ವರೂಪದ ನಿರ್ಣಯಕ್ಕೆ ಪರಿಪೂರ್ಣ ಗಳಾದುದರಿಂದ ಮೊದಲನೆಯ ಸೂತ್ರದ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲೇ ಅತಿವ್ಯಥವಾದ ವಿಷ್ಣುಸರ್ವೋತ್ತಮದ ನಿಶ್ಚಯಕ್ಕಾಗಿ ಬರೆಯಲಾಗಿದೆ. ಆದಕಾರಣ ಇದನ್ನು ಅವ್ಯಕ್ತವೆಂದು ಯಾರೂ ಭಾವಿಸಬಾರದೆಂಬುದಾಗಿ ವಿನಂತಿಸುತ್ತೇವೆ.

ಅಭಿನ್ನೋ ಭಗವಾನ್ನೇನ ತದನ್ನೇನ ವಿಭೇದವಾನ್ |

ನಿತ್ಯಾರ್ಥಮಾಸ್ತದೀಯಾತಸ್ತು ಸರ್ವೇಷಾನ್ನೈವಭೇದಿನಃ ||

ಸಾಮಸ್ಯೋಚ್ಛೇದಿನೋಽನ್ಯತ್ರ ಧರ್ಮಾಃ ಉಭಯರೂಪಿಣಃ |

ಭಾವೇತವಿವಚಿೂಚ್ಛೇದಾತ್ತದನ್ನೇ ಚ ಸಮಸ್ತಶಃ ||

(ಉಭಯರೂಪಿಣಃ)

ಅರ್ಥ :- ಭಗವಾನ್ = ಶ್ರೀಹರಿಯು ಮತ್ತು (ಸಮಸ್ತಜೀತನರೂ), ನ್ನೇನ = ತಮ್ಮ ತಮ್ಮ ಆವಯವಗಳೇನು, ಗುಣಗಳೇನು, ಕ್ರಿಯೆಗಳೇನು, ಇವುಗಳಿಂದ, ಅಭಿನ್ನ = ಅಭಿನ್ನರು (ಅಭಿನ್ನರು = ಭೇದವಿಲ್ಲದವರು, ಭೇದವಿಲ್ಲದವರು), ತದನ್ನೇನ = ತನಗಿಂತಲೂ ಬೇರೆಯವರಾದ, ಜೀತನವ್ಯಕ್ತಿ (ಶ್ರೀ ಮಹಾಲಕ್ಷ್ಮೀದೇವಿ), ಜೀವರುಗಳು, ಜಾತ್ಯಾತ್ಮವಪಂಚ ಇವುಗಳಿಂದ, ವಿಭೇದವಾನ್ = ಭೇದವುಳ್ಳವನು (ಭೇದವುಳ್ಳವರು) ಓಗ ಒಂದೇ ಕಡೆ ಒಂದೇ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ತನ್ನ ಗುಣಗಳಿಂದ ಅಭೇದ, ಇತರಿಂದ ಭೇದವೆಂದು ಭೇದಾಭೇದಗಳಲ್ಲವೆಂಬುದನ್ನು ಗಮನಿಸಬೇಕು.) ತದೀಯಾ = ಶ್ರೀಹರಿಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದವುಗಳಾದ, ಸರ್ವೇ = ಎಲ್ಲಾ, (ದ್ವಿತ್ವಾದಿಸಂಖ್ಯೆಯಿಂದ ಬೇರೆಯಾದ) ಧರ್ಮಾಃ = ಜ್ಞಾನಾನಂದರೀರ್ಯಾಶೌರ್ಯಾದಿ ಗುಣಗಳು (ಧರ್ಮಗಳು) ಅತ್ಯಾತ್ಮ = ಶ್ರೀಹರಿಯಿಂದ (ಶ್ರೀಹರಿಯು ದೆಶೆಯಿಂದ,) ಭೇದಿನಾ = ಭೇದವುಳ್ಳವುಗಳು (ಭಿನ್ನಗಳು) ನೈವ = ಅಲ್ಲವೇ ಅಲ್ಲ, ಅಂದರೆ ಪರಮಾತ್ಮನಾದ ಶ್ರೀಹರಿಗೂ ಅವನ ಗುಣ, ಕ್ರಿಯಾ, ಆವಯವ, ಧರ್ಮಗಳೆಲ್ಲಕ್ಕೂ ಸವಿಶೇಷಾಭೇದವೆಂದು ಅಭಿಪ್ರಾಯ.

ಭೇದಾಭೇದಗಳ ಸ್ವಗಳನ್ನು ತೋರಿಸುತ್ತಾರೆ.

ಅನ್ಯತ್ರ = ಪರಮಾತ್ಮನಿಂದ ಭಿನ್ನವಾದ ಜಡವಸ್ತುಗಳಲ್ಲಿ, ಸಾಮಸ್ಯೋಚ್ಛೇದಿನಾ = ಧರ್ಮಿಯಾದ ಭುವು ಇರುವಾಗಲೇ ಹಾಕಿದಿಗಿಂದ ಸಂಪೂರ್ಣವಾಗಿ ನಾಶವುಳ್ಳವುಗಳಾದ ರೂಪಾದಿಗಳು. ಅಥವಾ ಧರ್ಮಿಯಾದ ದ್ರವ್ಯವು ನಾಶವಾಗದೇ ಇದ್ದಾಗ್ಯೂ ನಾಶವನ್ನು ತೊಂದು, ಧರ್ಮಾಃ = ಧರ್ಮಗಳು, ತೇ = ಅವು, ಭಾವೇ = ತಾನು ಇರುವ ಕಾಲದಲ್ಲಿಯೇ, ಉಭಯರೂಪಿಣಃ (ರೂಪಿಣಃ) ಭಿನ್ನಭಿನ್ನಗಳು (ಅದು ಹೇಗೆಂದರೆ) ತ ಒಂದ = ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷಪ್ರಮಾಣ ಬಲದಿಂದ, ಧರ್ಮಿಯ ವಿಶೇಷ ಸ್ವರೂಪಭೂತವಾದವುಗಳೇ, ಉಚ್ಛೇದಾತ್ = ಧರ್ಮಿಯು ಇರುವಾಗಲೇ ಇಲ್ಲವಾಗುತ್ತವೆಯೆಂಬ ಹೇತುವಿನಿಂದ (ಹರಣದಿಂದ), ಸಮಸ್ತಶಃ = ಯಾವದ್ರವ್ಯಭಾವಿಗಳಾಗದೆ ಇರುವ, ತದನ್ನೇ ಚ = ಅಯಾವ ದ್ರವ್ಯಭಾವಿಗಳಾದ ಎಲ್ಲಾ ಧರ್ಮಗಳೂ ಸಹ, ಭಿನ್ನಭಿನ್ನಗಳೇ ಆಗಿದೆ.

ಇದೊಂದು ಒಗಟಾದ ಪ್ರಕ್ರಿಯೆಯಾಗಿರುವುದರಿಂದ ಈ ಸಂದರ್ಭದ ಸುಧಾರಣೆಗಳನ್ನೇ ಉದಾಹರಿಸುತ್ತೇವೆ.

ಹೃದಯ ಸುಧಾ:- ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯತಿ||ಅಸ್ತತ್ = ಪರಮೇಶ್ವರಾತ್, ಜಡೇ ಮಧುನೀತಿಯಾವತ್ |
 ಸತ್ಯವಧರ್ಮಿಗ್ಗೆ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯನ ಉಚ್ಚೇದವಂತೋ ಯೇ ಧರ್ಮಾಃ, ತೇ
 ಉಭಯರೂಪಿಣಿಃ, ಧನ್ಯಾಧಿನ್ಯಾಃ ಇತ್ಯರ್ಥಃ |
 ಅಭಿಭವವ್ಯಾಪ್ತತ್ವರ್ಥಂ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯಶ್ಚಂ||
 ಯದ್ವಾ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯ = ದ್ರವ್ಯಸ್ತ ಅನಿಶಲತ್ವೇ |
 ನಾಶಾಭಾವೇಷು ಯೇ ಉಚ್ಚೇದಿನ ಇತಿ ವ್ಯಾಖ್ಯೇಯಂ |
 ಕಿಂ ಸ್ವಸದ್ಭಾವವೇರಾಯಾಂ ಅಭೇದಿನಃ, ಅಸದ್ಭಾವವೇರಾಯಾಂ ಭೇದಿನಃ, ಇತ್ಯೇವಂ
 ಕಾಲಭೇದೇನ, ಭೇದಾಭೇದೌ ಇತ್ಯತ ಉಕ್ತಂ, ಭಾವೇ, ಇತಿ ||
 ಸ್ವಸದ್ಭಾವದಶಾಯಮೇವ, ಉಭಯರೂಪಿಣಿಃ, ಇತ್ಯರ್ಥಃ ವಿವಿಕ್ತಸ್ಯ ಅಸತ್ತ್ವೇನ
 ಭೇದಚಿಂತನವಶಾಶಾತ್ |
 ಪ್ರಾಗತ್ಯಂತಾಭೇದೇ ವಿನಾಶಸಂಭವಾಚ್ಚ |
 ಕುತೋ ಧನ್ಯಾಧಿನ್ಯಾ ಇತ್ಯತ ಆಹ ||
 ತ ವಿನೇತಿ ||
 ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷಬರೇನ ತ, ವಿವ, ಧರ್ಮಸ್ವರೂಪಭೂತಾ, ವಿವ, ಉಚ್ಚೇದಾತ್ ಸತ್ಯೇವ
 ಧರ್ಮಿಗ್ಗೆ, ಅಸತ್ತ್ವಾತ್, ಹೇತೋಃ, ತದನ್ವೇ |
 ಚತುರ್ದಶಮಿಥಃಸಮುಚ್ಚಯಾರ್ಥಃ |
 ಸಮುಚ್ಚಿತಃ ಇತಿ ಅಯಾವದ್ರವ್ಯಭಾವವಿವಿಕ್ತಯಾ, ಉಕ್ತಂ ||
 ಯದುಕ್ತಂ, ಯಾವದವಯವಭಾವಿನಃ, ಅವಯವಿನಃ, ಅವಯವೈಃ ಅತ್ಯಂತಾಭೇದಃ,
 ಅಯಾವದ್ರವ್ಯಭಾವಿನಸ್ತು ಭೇದಾಭೇದಾವಿತಿ ||
 ತೇನ, ಅನ್ಯದೃಶ ಚೋದ್ಯಂ ಪರಿಹೃತಮಿತ್ಯಾಹ ||
 ಅಂತಾಂತಿಗೋರಿತಿ ||

ಮೇಲೆ ಹಿಂದೆ ಹೇಳಿದ ಸುಧಾವಾಕ್ಯಗಳ ಅಭಿಪ್ರಾಯವನ್ನು ಹಿಂದೆಯೇ ವಿವರಿಸಲಾಗಿದೆ. ಈ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಪ್ರಾಚೀನ
 ಭಾಷಾಕಾರ್ಯದ ಶ್ರೀಶ್ರೀವ್ರಹ್ಮವಿಷಯವಾದವಾರ್ಯರ ಪ್ರತಿಪಾದನೆಯನ್ನು ತೋರಿಸುವುದು ಉಚಿತವಾದುದರಿಂದ ಅದನ್ನು
 ಉದಾಹರಿಸುತ್ತೇವೆ.

“ಸೂತ್ರಭಾಷ್ಯದಲ್ಲಿ ಭಗವಾನ್ ನಾರಾಯಣನೇ ದ್ವಾಸತ್ಯೇನ ಅವತಾರ” ಇತಿ ವಕ್ತೃಸ್ವರೂಪಮಾಹ
 ಹೃದಯಸತ್ಯವದ್ರವ್ಯವೀಯುತೇಶಾಂಸೃತೇಷತಃ |
 ಭಗವತ್ಪ್ರಭುತ್ವಾಚ್ಚಾನಿ ವಿನಾ ಹೇಯೈಃ ಗುಣಾದಿಭಃ ||

ಇತ್ಯಾದಿ, “ಅಶೇಷತಃ” ಇತಿ ಮೇಲವಾಕ್ಯ

ನರಕಶಯಚ್ಛಾದಿಗುಣವಾನ್ ಭಗವದ್ಭಕ್ತಾಃ ಉತ್ತಮಾಃ |
ಗುಣಗುಣಭೇದಾಭಿಪ್ರಾಯಾಃ |

ನ ಚ ಗುಣಾನಾಂ ಪರಸ್ಪರಂ ಭೇದಃ |

ವಿಶೇಷಾಂಗೀಕಾರೇನ್ನವ ಬಹುವಳನಾವಿರೋಧಾತ್ ।

ನನು ಕಥಂ ವಿಶಷ್ಟವ ಗುಣಗುಣಿಭಾವಃ ।

ಗುಣವ್ಯತಿರಿಕ್ತೋ ಹಿ ಗುಣಪಂಚಾರ್ಥೇನ ಗುಣವಾನ್ |

ದಂಪತ್ಯತೀಕ್ಷ್ಣ ದಂಡೀವತ್ |

ಭಿನ್ನಯೋರೇವ ತದನುಭವಾದಿತಿಚೇತ್ಸು ।

ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷತೆ ಎವ ದುಂಡದಂದಿನೋರ್ಭೀದಾನುಭವಾತ್ ಸಂಬಂಧಾಪೇಕ್ಷಯಾ ದಂದೀತಿ
ಯುದ್ಧತೇ ।

ಸ ೪ ಗುಣಗುಣೀನೋರ್ಭೇದೋಽನುಭೂಯತೆ ।

ಅಭಿಪ್ರಾಯ :- ಅನಂತ ಕಲ್ಯಾಣ ಗುಣಾತ್ಮಕನಾದ ನಾರಾಯಣನನ್ನು "ಭಗವಾನ್ ನಾರಾಯಣ" ಎಂದು ಕೇಳಿರುವ ನಾರಾಯಣನು ನಿರತಿಶಯ ಜ್ಞಾನಾದಿಗುಣವ್ಯವಸ್ಥೆ ಗುಣಗುಣಗಳ ಅಭೇದದ ಅಭಿಪ್ರಾಯದಿಂದ ಎಂದು ತಿಳಿಯಬೇಕು.

ನಾರಾಯಣನಿಗೂ ಅವನ ಗುಣಗಳಿಗೂ ಸವಿಶೇಷಾಭೇದವು ಇರುವಂತೆ ಅವನ ಗುಣಗಳಿಗೂ ಪರಸ್ಪರವಾಗಿ ಸವಿಶೇಷಾಭೇದವೇ ಹೊರತು ಭೇದವು ಇರುವುದಿಲ್ಲ. ವಿಶೇಷವನ್ನು ಅಂಗೀಕರಿಸಿರುವ ಪ್ರಯಾಕ್ತ ನಾರಾಯಣನು ಒಬ್ಬನೇ ಆದಾಗ್ಯೂ, ಏಕುಮಪನ್ನಕ್ಕೂ ಯಾವ ವಿರೋಧವೂ ಬರುವುದಿಲ್ಲ.

ಶಂಕಾ :- ಒಬ್ಬನೇನೇ ಗುಣಗುಣಭಾವವು ಹೇಗೆ ಕೂಡುತ್ತದೆ. ಗುಣಾಂತರೂ ಗುಣಯು ಪೇರೆಯಾಗಿಯೇ ಇದ್ದಾನಷ್ಟೆ. ಗುಣದ ಸಂಬಂಧದಿಂದ ಗುಣೇ ಎಂದು ಕರೆಯಲ್ಪಡುತ್ತಾನೆ. ದಂಡೇ ಎಂಬಲ್ಲಿ ದಂಡವೇ ಪೇರೆ ದಂಡಿಯಾದ ದೇವದತ್ತನೇ ಪೇರೆ. ಫಣುವಾದುದುಗಳೇ ಇಲ್ಲಿ ಅನುಭವ ಸಿದ್ಧವಾಗಿವೆಯಲ್ಲಾ! ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷದಿಂದಲೇ ದಂಡಕ್ಕೂ ದಂಡಿಗೂ ಭೇದವು ಕಂಡುಬಂದಿದೆ. ದಂಡದ ಸಂಬಂಧದಿಂದಲೇ ದಂಡೇ ಎಂಬುದು ಕೂಡುತ್ತದೆ ಎಂದು ಶಂಕಾಭಿಪ್ರಾಯ. ಹಿಂದಿನ ಶಂಕೆಗೆ ಉತ್ತರವು ಈ ರೀತಿ ಇದೆ.

ತತ್ತ್ವಪ್ರದೀಪ ವಾಕ್ಯಗಳು :-

న బ గుణగుణీనూభేదనూభూయతే ।

“ಎಣ್ಣುಸಮಾನಂದಂ ಬ್ರಹ್ಮ” ಇತ್ಯಾದಿಸಾಮಾನ್ಯಾಧಿಕರಣ್ಯೇನಾರ್ಥೇದಪ್ರತಿಪತ್ತೇಃ |

ಯೋಗೀ ಚ "ಪುಶ್ತುಃಪಟಃ" ಇತ್ಯಾದಿ ।

ತತ್ತ್ವ ಶಾಸ್ತ್ರ ಸಂಬಂಧಾಪೇಕ್ಷೆಯೂ ಶುಭ್ರತ್ವಂ "ಇತಿಭೇದಃ |

ಪುನೀತ ವರ್ಗಾ ಇತಿಶ್ರಯೋಗದರ್ಶನಾತ್ ।

ಕಥಾ ಚ ಕೃತಿ: "ಶ್ವೇತಂ ರೂಪಮ್" ಇತಿ!

ಕಸ್ತೃ ವಾ ವಿಕಸ್ತೃ ಪರಮಸ್ತೃ ಪಾರಾಯಣಸ್ತೃ ಚಕ್ಷುರಿ ರೂಪಾಣಿ, ಕುಕ್ಷಂ, ರಕ್ತಂ, ಲೋಕಂ, ಕೃಷ್ಣಮಿತಿ!

ಶೌಲ್ಕಮಿತ್ಯಾದಿವ್ಯವಹಾರೋ ನಿಷ್ಕರ್ಷಾರ್ಥಃ |

ಸ್ವರೂಪವ್ಯಮಿತಿವತ್ |

ಸಾಮಾನ್ಯಾಧಿಕರಣ್ಯಂ ಹಿ ಸರ್ವೇಷಾಂನುಭೇದೇ ಪ್ರಮಾಣಮ್ |

ಮೃದ್ವುಷ ಇತ್ಯಾದಿಸಾಮಾನ್ಯಾಧಿಕರಣ್ಯೇಷು ಕಾರಣೇಣಾಭೇದವ್ಯತೀತೇ: ವಿನಾಶಾತ್

ಕಾರ್ಯಾತ್ ಭೇದಾಭೇದೋಪಪತ್ತಿಃ |

ಕತ್ಯಾತ್ ದ್ವಂದ್ವೇ ಸತ್ಯಮ್, ಅಪಾಯಿನಾಂ ಗುಣಾದೀನಾಂ ಭೇದಾಭೇದೌ |

ಯಾವದ್ವ್ಯವ್ಯವಹಾರೋ ಅಭೇದಃ ||

ಅಧಿಷ್ಠಾಪಕಾಃ :- ಗುಣಶ್ಚ ಗುಣಿಗೂ ಭೇದವು ಅನುಭವ ಸಿದ್ಧವಾಗಿಲ್ಲ. ವೇದದಲ್ಲಿ "ವಿಜ್ಞಾನಂ, ಅನಂದಂ ಬ್ರಹ್ಮ" (ಇತಿಶ್ರುತಿಃ) ಎಂಬುದಾಗಿ ವಸ್ತುತ್ವವನ್ನು ವಿಜ್ಞಾನರೂಪವೆಂದೂ, ಅನಂದರೂಪವೆಂದೂ ಸಾಮಾನ್ಯಾಧಿಕರಣ್ಯೇನ ತೋರಿಸಲಾಗಿದೆ. ಇದರಿಂದ ಅಭೇದವನ್ನೇ ಹೇಳಲಾಗಿದೆ. ಈ ವೇದವ್ಯವ್ಯವಹಾರತೆಯು ವಿಜ್ಞಾನಾನಂದಾದಿಗಳೂ ಬ್ರಹ್ಮವೆನಿಸೂ ಅಭೇದವನ್ನೇ ಅವಾಹಿಸುತ್ತಿದೆ.

ಮತ್ತು ಲೋಕದಲ್ಲಿ ಕುಕ್ಷು, ಪಟು ಇತ್ಯಾದಿಗಳಲ್ಲಿ ಕುಕ್ಷುರ್ವಾಕ್ಯ (ಗುಣಶ್ಚ) ಮುಕ್ಯ ಅಭೇದವೇ ತೋರುತ್ತದೆ.

ಶೌಲ್ಕದ ಸಂಬಂಧದಿಂದ ಹೀಗೆ ವ್ಯತಿತಿಯು ಬರುತ್ತಿರೆಯೆಂಬುದು ಸರಿಯಲ್ಲ. "ಕುಕ್ಷೋ ವರ್ಣಃ" ಎಂಬುದಾಗಿ ಪ್ರಯೋಗವು ಪ್ರಸಿದ್ಧವಾಗಿದೆ. ಇಲ್ಲಿ ಅಭೇದವನ್ನೇ ಹೇಳಿದರೆ ಬೇರೆ ಉಪಾಯವೇ ಇಲ್ಲ. ವೇದವಲ್ಲೂ ಈ ಬಗೆಯಾದ ನಿರ್ದೇಶವು ಕಂಡುಬಂದಿದೆ. "ಶ್ವೇತಂ ರೂಪಂ" (ಇತಿಶ್ರುತಿಃ) 'ಬಿಳಿಯಾದ ಬಣ್ಣವು' ಎಂದು ವೇದವಿದೆ. ಶೌಲ್ಕಂ ಎಂಬ ವ್ಯವಹಾರವು ಸ್ವರೂಪವ್ಯಂ ಎಂಬಂತೆ ನಿಷ್ಕರ್ಷಾರ್ಥವಾಗಿದೆ. ಸಾಮಾನ್ಯಾಧಿಕರಣ್ಯವು ಅಭೇದದಲ್ಲಿ ಪ್ರಮಾಣವೆಂಬುದು ಸುಪ್ರಸಿದ್ಧ.

"ಮೃದ್ವುಷ" ಎಂಬಲ್ಲಿ ಸಾಮಾನ್ಯಾಧಿಕರಣ್ಯವು ತೋರಿದರೂ ಕರಾರಿನಿಂದ (ಮೃತ್ತಿನಿಂದ) ಥುಳಿ ಅಭೇದವು ತೋರಿದರೂ ಥುವು ಸ್ವರೂಪವಾದುದರಿಂದ ಎಲ್ಲಿ ಕರಾರವು ಇದ್ದಾಗ್ಯೂ ಕಾರ್ಯವು ಸಾರವಾಗುತ್ತದೆಯೋ ಅಲ್ಲಿ ಭೇದಾಭೇದವನ್ನೇ ಒಪ್ಪಬೇಕಾಗಿದೆ. "ಮುಷ್ಯ ಶೌಲ್ಕಂ" ಎಂಬ ವ್ಯತಿತಿಯು ಮೂರ ವಿಶೇಷವ್ಯವ್ಯವಹಾರತೆಯೇ ಆಗಿದೆ. "ಮುಷ್ಯ ಭೇದಃ" ಎಂಬ ವ್ಯತಿತಿಯಂತೆ ವಿಶೇಷವ್ಯವ್ಯವಹಾರತೆಯಿಂದ ಹೇಳಬೇಕಾಗಿದೆ. ಮುಕ್ಯ ಭೇದಶ್ಚ ಮತ್ತೊಂದು ಭೇದವಲ್ಲ. ಹಾಗೆ ಬೇರೊಂದು ಭೇದವನ್ನು ಹೇಳಿದರೆ ಅವಶ್ಯಕರೋಪವು ಬರುತ್ತದೆ.

ಪುಣ್ಯಕೀರ್ತಿ ಮತದಲ್ಲಿ "ಮುಮುಕ್ಷುಃ ಸ್ಯಂ" ಎಂಬಲ್ಲಿ ಸ್ವರೂಪರೂಪವಾದ ಸ್ವರೂಪ ವಿಶೇಷವಾಗಿ ತೋರುತ್ತದೆ. ಪುಣ್ಯಕೀರ್ತಿಯು ಸಹ ಮುಮುಕ್ಷುಗೆ ದಿಗ್ಭವದ ಸ್ವರೂಪವನ್ನು ಅಂಗೀಕರಿಸಿಲ್ಲ. ಸ್ವಾಭಾವಿಕತೆಯನ್ನು ಪ್ರವೃತ್ತಿಗುಣಮಾರ್ಗದಲ್ಲಿ

ಮಾತ್ರ ಸ್ವೀಕರಿಸುತ್ತಾರೆ. ಮತ್ತು "ಸಮವಾಯಿ ಸನ್" ಎಂಬ ಪ್ರಯೋಗವಿಶೇಷವೂ ಕಂಡುಬಂದಿದೆ. ಸಮವಾಯಿಸತ್ಯವು ಗೌರವಾದುದೂ ಸಹ ಅಲ್ಲ. ಹಾಗೆ ಹೇಳಿದರೆ ಮುಖ್ಯವಾಗಿ ಅಂತಹ ವ್ಯವಹಾರವೇ ಇಲ್ಲದೇ ಹೋಗಬೇಕಾಗುವುದು. ಆದಕಾರೂ ಪ್ರವೃದ್ಧಿ ಅದು ಇದ್ದಾಗ್ಯೂ ಅದರ ಗುಣಾದಿಗಳು ಎಲ್ಲಿ ನಾಶವಾಗುತ್ತವೆಯೋ ಇರುವುದಿಲ್ಲವೋ ಅಂತಹ ಕಡೆ ಭೇದಾಭೇದವನ್ನೇ ಹೇಳಬೇಕು.

ತತ್ವಪ್ರದೀಪ :- ಮಾಯಾಮಾದಿಗಳ ಮತದಲ್ಲಿ ಸಹ ವಿಶೇಷವನ್ನು ಒಪ್ಪಲೇಬೇಕೆಂಬುದನ್ನು ತತ್ವಪ್ರದೀಪಕಾರರು ಪ್ರತಿಪಾದಿಸುತ್ತಾರೆ.

"ನ ಭೈಶ್ವನ್ಯಹ್ಯಸ್ಯ, ವಿಶೇಷಮಂತರೇಣ, ಸತ್ಯಜ್ಞಾನಾದಿತತ್ವಪ್ರವೃತ್ತಿಃ, ತೇಷಾಂ ಪರ್ಯಾಯತ್ವಪ್ರಸಂಗಾತ್ |

ನಿರ್ವಿಶೇಷೇಷಿ ವಸ್ತುನಿ, ಅನ್ಯತಾದಿವ್ಯಾವರ್ತಭೇದಾತ್ ಶಬ್ದಾಂತರಪ್ರವೃತ್ತಿ ರಿತಿಭೇತ್

ಅನ್ಯತಾದಿವ್ಯಾವೃತ್ತಾ ಭ್ರಹ್ಮಣಿ ವಿಶೇಷೋಚ್ಚಿ ವಾ ನ ವಾ |

ಸಭೈಕಪದೇಶೈವ ಅಖಂಡಾರ್ಥಸಿದ್ಧಿಃ ಪದಾಂತರವೈಯರ್ಥಂ ಪರ್ಯಾಯತ್ವಂ ಚ

ಸತ್ಯಾದಿಪದಾಣಾಂಶ್ಚಾತ್ |

ವಿಶೇಷಾಭ್ಯುಪಗಮೇನ ಅನಂತವೇದಪದೋದಿತಸ್ಯ ಭ್ರಹ್ಮಣಃ ಅನಂತಗುಣತ್ವಂ, ಇತಿ.

ಅಶ್ವಸ್ಥಕಮೇವ ಅವಿಶ್ವ್ಯತವಿಮಲವಿಬುಧಮಹಾಜನಮಾನಸಮಾನನೀಯಂ ಅವಿಲ

ಘ್ನದ್ಭಿಃ ಅಶ್ವ್ಯತಮುಚ್ಯತೇರಗೀತ್ಯತಂ ಶ್ಚಾತ್ ||

ಅಭಿಪ್ರಾಯ :- ಮಾಯಾಮಾದಿಗಳ ಮತದಲ್ಲಿ ಬ್ರಹ್ಮನು, ನಿರ್ವಿಶೇಷ, ಏಕ, ಅಖಂಡ, ನಿರ್ದರ್ಮಕ, ನಿತ್ಯ, ಶುದ್ಧ, ಜ್ಞಾನ, ಭೈಕತ್ವಕರ, ಅವಿಚ್ಛ, ಅದ್ವೈಯ, ಅದ್ವಿತೀಯ ಎಂದು ಒಪ್ಪಿದ್ದಾರೆ.

ಹೀಗಿರುವಲ್ಲಿ, ಅವನಲ್ಲಿ ವಿಶೇಷವನ್ನು ಒಪ್ಪದಿದ್ದರೆ, ಅಂತಹ ಒಪ್ಪಿ ಬ್ರಹ್ಮನಲ್ಲಿ, ಸತ್ಯಂ, ಜ್ಞಾನಂ, ಅನಂತಂ, ಬ್ರಹ್ಮ ಎಂದು ವೇದದಲ್ಲಿ ಉಕ್ತವಾಗಿರುವ ಸತ್ಯ, ಜ್ಞಾನ, ಅನಂತ ಮೊದಲಾದ ಶಬ್ದಗಳ ಪ್ರವೃತ್ತಿಯು ಹೇಗೆ? ಚಿನ್ಮಾತ್ರರೂಪವಾದ ಬ್ರಹ್ಮನಲ್ಲಿ ಸ್ಥಾನದಿ ಶಬ್ದಗಳ ಪ್ರವೃತ್ತಿಯು ಇರುವುದಾದರೆ, ಸತ್ಯಾದಿಪದಗಳು ಪರ್ಯಾಯ ಶಬ್ದಗಳೇ ಆಗಬೇಕಾದೀತು.

ಬ್ರಹ್ಮನೇನೋ ನಿರ್ವಿಶೇಷ, ಅಂತಹ ನಿರ್ವಿಶೇಷ ಬ್ರಹ್ಮನಲ್ಲಿ, ಅಸತ್ಯವ್ಯಾವೃತ್ತಿಗಾಗಿ ಸತ್ಯನೆಂದೂ, ಅಜ್ಞಾನವ್ಯಾವೃತ್ತಿಗಾಗಿ ಜ್ಞಾನಸ್ಯರೂಪನೆಂದೂ, ಅಂತವ್ಯಾವೃತ್ತಿಗಾಗಿ ಅನಂತನೆಂದೂ ಹೇಳುವುದರಿಂದ, ಶಬ್ದಾಂತರಕ್ಕೆ ಸಾರ್ಥಕವು ಉಂಟೆಂದು ಹೇಳಿದರೆ, ಶಬ್ದಾಂತರಕ್ಕೆ ಪ್ರವೃತ್ತಿಯು ಎಂದು ಹೇಳಿದರೆ, ಅಂದರೆ ನಿರ್ವಿಶೇಷದಲ್ಲಿ ಸತ್ಯವೆಂಬ ಪದದಿಂದ ಅಸತ್ಯವ್ಯಾವೃತ್ತಿಯಾಯಿತು, (ಅಜ್ಞತವ್ಯಾವೃತ್ತಿ) ಜ್ಞಾನಪದದಿಂದ ಅಜ್ಞಾನವೆಂಬುದು ಅಜ್ಞಾನವ್ಯಾವೃತ್ತಿಯು ಆದಾಯಿತು.

ಅನಂತವದರಿಂದ ಅಂತವ್ಯಾವೃತ್ತಿಯು ಆಗುವುದರಿಂದ ಪದಾಂತಕ್ಕೆ ವೈಯುಕ್ತವಲ್ಲವೆಂದು ಅವರು ಸಮಾಧಾನವನ್ನು ಹೇಳುವಂತಿಲ್ಲ. ಅನ್ಯತಾದಿವ್ಯಾವೃತ್ತಿಯಿಂದ ಪ್ರತ್ಯನಲ್ಲಿ ವಿಶೇಷವು ಉಂಟೋ ಇಲ್ಲವೋ ? ವಿಶೇಷವಿಲ್ಲವಾದರೆ, ಒಂದೇವದರಿಂದ ಅಮಂಡಾರ್ಥರೂಪಪ್ರತ್ಯವು ಸಿದ್ಧವಾಗುವುದರಿಂದ ಪದಾಂತರವು ವ್ಯರ್ಥವಾಗಬೇಕು. ಅಥವಾ ಸತ್ಯಾದಿ ಪದಗಳಿಗೆ ಪರ್ಯಾಯವಾದರೂ ಬರಬೇಕಾದೀತು.

“ಸತ್ಯಂ ಜ್ಞಾನಂ ಅನಂತಂ ಪ್ರತ್ಯ” ಎಂಬ ವೇದವಾಕ್ಯದಲ್ಲಿನ ಪದಗಳಿಗೆ ಪರ್ಯಾಯವಾದವನ್ನು ನಿವಾರಿಸುವುದಕ್ಕಾಗಿ ವಿಶೇಷವನ್ನೇ ಹೇಳಿದರೂ ವ್ಯವಹಾರಗಳು ಒಪ್ಪಲೇಬೇಕು. ಸಕಲಜ್ಞಾನಿಗೂ ಒಪ್ಪಿಗೆಯಾಗಿರುವ ವಿಶೇಷವನ್ನೇ ಅವರು ಎಂದೆಂದಿಗೂ ಬಿಡುವುದನ್ನು ಗತ್ಯಂತರವಿಲ್ಲದಿರುವುದರಿಂದ ಅದಕ್ಕೆ ಕಡಮೆ ಹೋಗಬೇಕಾಯಿತು.

ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷದೀಪ: -

ಅನ್ಯತಾದಿವ್ಯಾವೃತ್ತೇರನ್ನೋ ವಿಶೇಷೋ ಸಾಘೃಹಗಮ್ಯತೇ |

ಅಧ್ಯಾತ್ಮಪದ್ಧತಿವ್ಯಾವೃತ್ತೇರೇವ ವಿವಕ್ಷಿತತ್ವಾತ್ |

ಸ ಚ ತಾವತಾಭ್ಯಾತ್ಮತಾಃ |

ಛಾದಾರೂಪವಿಶೇಷಾಛಾದಾತ್ |

ಅಛಾದಾಭ್ಯಾತ್ಮತಂ ಶೈರಘೃಹಗಮ್ಯತೇ |

ಅತೋ ಸಾಘ್ರವೇನ ಸವಿಕೇಶಪ್ರತ್ಯಕ್ಷಸಂಗ ಇತಿಯದಿಬ್ರೂಯತ್ ಸ ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷಃ |

ಸೋಽಛಾದೋ ಬ್ರಹ್ಮಸೋ ಭಿನ್ನಃ ಕಿಮುತಾಭಿನ್ನ ಇತಿ |

ಭಿನ್ನಶ್ಲೇಶ್ ಛೇದಧರ್ಮಗತ್ಯಾತ್, ಅಛಾದವಿಶಿಷ್ಟತ್ವಾತ್, ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷಃ ಸ ವಿಶೇಷಪ್ರತ್ಯಕ್ಷಃ |

ಅಭಿನ್ನಶ್ಲೇಶ್, ಅಛಾದ ವಿಷ ವಾ ಬ್ರಹ್ಮ, ವ ವಾ ಸ್ವಾತ್ |

ಅಛಾದವೇ ಶೂನ್ಯವಾದಪ್ರಸಂಗಃ |

ಬ್ರಹ್ಮದಾತ್ಯಶ್ಚೇ ಬ್ರಹ್ಮಪದೇಶೈವ ತಸ್ಯ ಸಿದ್ಧಿಃ ಪದಾಂತರವೈಯರ್ಥಗಂ, ಅನ್ಯತಾದ್ವಿ

ಛಾದೋಪಪತ್ತಿಪ್ರಸಂಗಗತ್ಯಾತ್, ಸಾಘ್ರವವಿಶಿಷ್ಟೋ ವಾಕ್ಯಾರ್ಥ ಇತಿಚೇತ್, ಉಪಪತ್ತಿಪ್ರತ್ಯಕ್ಷವಿಶೇಷಃ ಕೇವಲವಾಯುಕೇ ಪ್ರಸಂಗಪ್ರಸಂಗ, ವಾಕ್ಯಾರ್ಥಪ್ರಸಂಗ.

ಅಮಂಡಾರ್ಥಪ್ರಸಂಗಂ ಚ |

ತತ್ತ್ವಾತ್ ಸರ್ವಥಾ ಸರ್ವವಾದಿಭಿಃ ಅಘೃಹೇಯೋ ವಿಶೇಷಃ |

ಅಭಿಪ್ರಾಯ :- ಅನ್ಯತಾದಿವ್ಯಾವೃತ್ತಿಗಿಂತಲೂ ಬೇರೆಯಾದ ವಿಶೇಷವನ್ನು ಸಾವು ಒಪ್ಪುವುದಿಲ್ಲ. ಅದೇನಿರುವುದಾದ ಅಂತವ್ಯಾವೃತ್ತಿಯೇ ವಿವಕ್ಷಿತವಾಗಿರುವುದರಿಂದ ಅಂದರೆ ಅನ್ಯತನಲ್ಲ, ಅಜ್ಞಾನನಲ್ಲ, ಅಂತವಲ್ಲವೆಂದು ಹೇಳಿದರೆ ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷಗಿಂತಲೂ ಬೇರೆಯಾದ ಅನ್ಯತಾಭಾವವಾದವಾದ ಅಛಾದವನ್ನು ಒಪ್ಪದಂತಾಗಿ, ಅದ್ವೈತವಾದಿಯಾಗುವುದಲ್ಲದೆ ಎಂದು ಪ್ರತಿಪಾದಿಸಿದರು. ಅದ್ವೈತಗಳ ಮತದಲ್ಲಿ ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷಗಿಂತಲೂ ಬೇರೆಯಾದ ಭಾವವಿರುವುದಿಲ್ಲವೆಂದು ವಿಶೇಷವು ಇಲ್ಲವೆಂದು ಅಭಿಪ್ರಾಯ.

ಎರಡನೇದಾದ ಆಭಾವವನ್ನು ಒಪ್ಪುತ್ತೇವೆ. “ಆಭಾವಾದ್ವೈತಮಂಗೀಶ್ರಿಯತೆ” “ಆಭಾವರೂಪಾಃ ಧರ್ಮಾಃ ನಾಧೈತಂ ಘಟಂ” ಅಂದರೆ ಪ್ರತ್ಯಗ್ನಿಂತಲೂ ಬೇರೆಯಾದ ಭಾವವಾರ್ಥವನ್ನು ಒಪ್ಪದಿದ್ದರೂ, ಆಭಾವ ರೂಪವಾದ ಧರ್ಮಗಳು “ಸದ್ವೈತಕ್ಕೆ ಭಾದವಲ್ಲವೆಂದು ಅವರ ಅಭಿಪ್ರಾಯ. ಅಂತರ ಆಭಾವದಿಂದ ಸಮಶೇಷವು ಬಂದಂತಾಗುವುದಿಲ್ಲವೆಂದು ಅವರು ಹೇಳಿದರೆ ಅಗ ಈ ವಿಷಯ ಪ್ರಶ್ನಿಸಬೇಕಾಗಿದೆ.

ಪ್ರತ್ಯಗ್ನಿಂತಲೂ ಬೇರೆಯಾಗಿ ಒಪ್ಪಲ್ಪಟ್ಟ ಆಭಾವವು ಪ್ರತ್ಯಭಿನ್ನವೋ ಅಭಿನ್ನವೋ ಎಂದು ಕೇಳಬೇಕು.

ಪ್ರತ್ಯಭಿನ್ನವೆಂದು ಹೇಳಿದರೆ ಅಂತರ ಆಭಾವಭಿನ್ನವಾದ ಪ್ರತ್ಯಗ್ನಿ ಆಭಾವಭೇದಧರ್ಮಗಳನ್ನು ಬಂದಂತಾಗಿ ಆಭಾವವಿಶಿಷ್ಟರೂಪವಾದ ಸಮಶೇಷವೇ ಬಂದಂತಾಯಿತು. ಎರಡನೇ ವಕ್ರದಲ್ಲಿ ಆಭಾವವೆಂದರೆ ಪ್ರತ್ಯಸಂತಾಗಿ ಆಭಾವಭಿನ್ನವಾದ ಪ್ರತ್ಯಗ್ನಿ ಆಭಾವವು ಅಂಗೀಕೃತವಾದಂತಾಗಿ ಶೂನ್ಯವಾದವನ್ನೇ ಅಂಗೀಕರಿಸಿದಂತಾಗಿ, ಅಧೈತವಾದ ಎಂದರೆ ಶೂನ್ಯವಾದ ಎಂದೇ ಹೇಳಿದಂತಾಯಿತು.

ನಿರ್ವಿಶೇಷ ಪ್ರತ್ಯಮಾತ್ರವೇ ಎಂದರೆ ವದಾಂತಕ್ಕೆ ವೈಯರ್ಥ್ಯವು ಬರುವುದು. ಸತ್ಯಂ ಎಂಬ ಪದದಿಂದ ಅನೃತವ್ಯಾಪ್ತಿಯೆಂದು ಹೇಳಿ, ಅನೃತಾದ್ಯಭಾವೋಪಲಕ್ಷಿತಸ್ವರೂಪವು ಪ್ರತ್ಯಸು ಎಂದು ಹೇಳುತ್ತೇವೆ. ಆಭಾವ ವಿಶಿಷ್ಟವು ಎಂದು ವಾಕ್ಯಾರ್ಥವಲ್ಲ ಎಂದು ಅವರು ಹೇಳಿದರೂ ಉಪಲಕ್ಷಿತವಿಶೇಷವನ್ನೇ ಒಪ್ಪಿಕೊಂಡಂತಾಯಿತು. ಪ್ರತ್ಯಗ್ನಿ ಸ್ವರೂಪತ್ವಂ, ವಾಕ್ಯಾರ್ಥತ್ವಂ, ಅಖಂಡಾರ್ಥತ್ವಂ ಇತ್ಯಾದಿಯಾದ ವಿಶೇಷವನ್ನು ಒಪ್ಪಿದಂತಾಯಿತು.

ಅದಕಾರಣ ಸರ್ವವ್ರಹರಾಗಂದಲೂ, ಎಲ್ಲಾ ವಾದಿಗಳೂ ಕೂಡ ವಿಶೇಷವನ್ನು ಒಪ್ಪಲೇಬೇಕು.

ತತ್ವಪ್ರದೀಪಃ :- ಇಂತಹ ವಿಶೇಷದ ಕಾರ್ಯವೈಖರಿಯನ್ನು ವಿಮರಿಸುವ ತತ್ವವ್ರದೀಪಕಾರರ ವಾಕ್ಯಗಳು ಬಹಳ ಮಾಮೂಲಕವಾಗಿವೆ.

“ಸೋಮಯಿ ವಿಶತ್ಯ ಅಪಯೋಗಯ ನಾನಾಕಬ್ಜಪ್ರವೃತ್ತಿಹೇತುಃ |

ತೇನ ವಿಶಮೇದವ, ಅನೇಕಧಾ, ದ್ವವ್ಯ, ಗುಣ, ಕ್ರಿಯಾ, ಪಾಮಾನ್ಯಾದಿಸ್ವರೂಪೇಣ ಪ್ರಮಾಣವ್ಯವಹಾರಪದವೀಮಧ್ಯಾಸ್ತಿ |

ಸ ಚ ವಿಶೇಷೋ ವಸ್ತುಸ್ವರೂಪಂ ಸ್ವನಿರ್ವಾಹಕಶಃ |

ನಿರೀದ್ಯತಂ ವಿಶೇಷಮಂತರೇಣ ಸರ್ವೇಣಾಂ ವ್ಯವಹಾರನಿರ್ವಾಹಃ |

ಸ ಚ ಗುಣಗುಣ್ಯಾದಿಭೇದೇ ಸಂಬಂಧಃ ಸಂಭವೇ |

ತನ್ನಸಂಬಂಧಸ್ತು ತತೋ ಭಿನ್ನತ್ವೇ ಗುಣವದೇವ ಸಂಬಂಧಾಂತರಾಪೇಕ್ಷತ್ಯಾತ್, ಅನವಶ್ಯಾನ್ತಾತ್ |

ಅಭಿನ್ನತ್ವೇವಸ್ತುಮಾತ್ರಮಿತಿ ಸ ಸಂಬಂಧಃಪ್ರಾತ್ |

ತತ್ತ್ವಾತ್ ಗುಣಗುಣನೋರ್ಭೇದಂ, ಭೇದಾಭೇದೌ ವಾ ಕಲ್ಪಯಿತ್ವಾ, ತಯೋಃ ಸಂಬಂಧಂ ಸಮವಾಯಮನ್ಯಂ ವಾ ಕಲ್ಪಯಿತ್ವಾ, ತದನವಶ್ಯಾಪರಿಹಾರಾರ್ಥಂ

ತನ್ನ ಸ್ವನಿರ್ವಾಹಕತತ್ವಕಲ್ಪನಾತ್, ವರಮೇಕಶ್ಚ ದ್ವವ್ಯಸ್ತು ಗುಣಾದಿವಿಶೇಷರೂಪೇಣ

ಸ್ವನಿವಾರಪತ್ರಕರ್ಮ !

ತದೇಶಂ ವಿಶ ವಿವ ಜಾಲಾಯಗೋ ಜ್ಞಾನೈಶ್ಚಯಾರದಿಸವಿಕೇಶಾಪಂಕಗುಣ

ಗುಣಾತ್ಮಕೋ ಭಗವಾನ್ಪ್ರಾಪ್ತೇಣಾವತಾರೋತಿಶೂಕ್ತ ಮುಕ್ತಕರ್ಮ ||

(ಇತಿಪತ್ರಪ್ರದೀಪವ್ಯಾಖ್ಯಾ)

ಅಭಿಪ್ರಾಯ :- ಹಿಂದೆ ತಿಳಿದ ವಿಮೂಢ ಅನುಷ್ಠಾನಾದಿಗಳಲ್ಲಿನ “ವಿಕೇಷಪರಾರ್ಥ” ಸಾಧಕವಾದ ಗ್ರಂಥದ ಸಾರಾಂಶಸ್ವರೂಪವಾಗಿರುವ, ಪ್ರಾಚೀನ ಟೀಕಾಕಾರರೆಂದು ವಿಖ್ಯಾತವಾದ, ಸಾಕ್ಷಾತ್ ಶ್ರೀಮನ್ನದ್ರಾಚಾರ್ಯರಲ್ಲಿಯೇ ಗುಣವಾದ ತತ್ವೋಪದೇಶವನ್ನು ಪಡೆದಿರುವ, ಶ್ರೀಮನ್ನೂಲವಾಯುದೇವರ ಅಮರಾತ್ರಯಮೂರ್ತಿಗಳನ್ನು ಸಾಕ್ಷಾತ್ಕರಿಸಿ ದಿವ್ಯಶ್ರುತಿಗಳಿಂದ ಶ್ರೀಪರಮಾಯುಸ್ಪುತಿಯೆಂಬ, ಮಹೋನ್ನತ ಸ್ತೋತ್ರರತ್ನವನ್ನು ರಚಿಸಿದ ಕೀರ್ತಿಯಿಂದ ವಿಸ್ತಂಭಿತವಾದ, ವೇದಾಂತವಾದ್ಯಾದಲ್ಲಿ ಸಿದ್ಧವಿರುವವರಾದ, ಶ್ರೀಮದಾನಂದಕೀರ್ತಕಭಗವಾಧರ ಪರಮಾನುಗ್ರಹಕ್ಕೆ ಪಾತ್ರರಾದ, ರುದ್ರಾಂತಶಂಭೂತರೆಂದು ಹಿರಿಯರಿಂದ ಸೂಚಿತವಾಗಿರುವ ಪ್ರೀತಿಪ್ರೀತಮ ಪಂಡಿತಾಚಾರ್ಯರ ವಾಕ್ಯಗಳನ್ನೇ ಹಿಂದೆ ಉದಾಹರಿಸಿದ್ದೇವೆ.

ಆದರ ಅಭಿಪ್ರಾಯವು ಈ ರೀತಿ ಇದೆ.

ಅಂಕಿತ “ವಿಕೇಷವು” ಒಂದೇ ಕಡೆ ಅವರ್ಯಾಯವಾದ ನಾನಾ ಜ್ಞಾನಗಳ ಪ್ರವೃತ್ತಿಗೆ ಕಾರಣವಾಗಿದೆ. ಆದರಿಂದ (ಅಂಕಿತ ವಿಕೇಷದಿಂದ) ಒಂದೇ ವಸ್ತುವು ಅನೇಕ ಬಗೆಯಾಗಿ,ಪ್ರವೃತ್ತವೆಂದೂ, ಗುಣವೆಂದೂ, ಕ್ರಿಯೆಯೆಂದೂ, ಸಾಮಾನ್ಯವೆಂದೂ, (ಪಾತಿಯೆಂದೂ) ಇದೇ ಮೊದಲಾದ ಸ್ವರೂಪದಿಂದ ಪ್ರಮಾಣವ್ಯಾಪಾರವದವಿಯನ್ನು ಪಡೆದಿರುತ್ತದೆ.

ಅಂಕಿತ ವಿಕೇಷವಾದರೂ, ಮೃದುವಿನ ಸ್ವರೂಪವೇ ಆಗಿದೆ. ತನ್ನ ಇರುವಿಕೆಗೂ ತನ್ನ ವ್ಯವಹಾರಕ್ಕೂ ತಾನೇ ನಿರ್ಯಾಮಕವಾಗಿ “ಸ್ವನಿವಾರಪತ್ರಕರ್ಮದೊಡನೆ” ಅಂಕಿತ ವಿಕೇಷವು ಇಲ್ಲವಾದರೆ ಎಲ್ಲ ಪರಾರ್ಥಗಳ ವ್ಯವಹಾರವೇ ಇಲ್ಲದೆ ಹೋದೀತು. ಎಲ್ಲಾ ಪರಾರ್ಥಗಳ ವ್ಯವಹಾರವನ್ನೂ ಅಂಕಿತ ವಿಕೇಷವೇ ನಿರ್ವಹಿಸಿರುವುದಾಗಿದೆ.

ಗುಣಕ್ಕೂ ಗುಣಿಗೂ ಭೇದವನ್ನು ಹೇಳಿದರೆ ಅವೆರಡಕ್ಕೂ ಸಂಬಂಧವನ್ನು ಹೇಳಬೇಕು. ಆದರೆ ಅವೆರಡಕ್ಕೂ ಸಂಬಂಧವೇ ಕೊಡುವುದಿಲ್ಲ. ಒಂದುವೇಳೆ ಗುಣಕ್ಕೂ ಗುಣಿಗೂ ಭೇದವನ್ನು ಹೇಳಿದರೆ, ಅವೆರಡಕ್ಕೂ ಸಂಬಂಧವನ್ನು ಹೇಳಲೇಬೇಕು. ಆ ಸಂಬಂಧವು ಗುಣಕ್ಕೂ, ಗುಣಿಗೂ, ಭಿನ್ನವೆಂದರೆ (ಬೇರೆಯಾಗಿರುವುದೆಂದರೆ) ಅದಕ್ಕೂ ಮತ್ತೊಂದು ಸಂಬಂಧವನ್ನು ಹೇಳಬೇಕು. ಆ ಸಂಬಂಧವೂ ಸಹ ಭಿನ್ನವಾದುದರಿಂದ ಆ ಸಂಬಂಧ ಸಂಬಂಧಕ್ಕೂ ಬೇರೊಂದು, ಅದಕ್ಕೂ ಮಗದೊಂದು, ಅದಕ್ಕೂ ಇನ್ನೊಂದು ಹೀಗೆ ಸಂಬಂಧ ಪರಂಪರೆಯನ್ನು ಹೇಳಿದರೆ ಅವಮಾನ್ಯದೋಷವು ಒದುತ್ತದೆ.

ಗುಣವು ಗುಣಯು ಸ್ವರೂಪವೇ ಹೊಂದು ಭಿನ್ನವಾದುದಲ್ಲ ಎಂದು ಒತ್ತಿದರೆ ಅದು ಪ್ರವೃತ್ತಿಸ್ವರೂಪವೇ ಆಗಿರುವುದರಿಂದ ಸಂಬಂಧ ಅವಶ್ಯಕವೇ ಇರುವುದಿಲ್ಲ. ಅದಕ್ಕಾರೂ ವೈಶೇಷಿಕವಿರುವುದಿಲ್ಲ, ಇತರ ಮತದಲ್ಲಿ

೧. ಗುಣಕ್ಕೂ ಗುಣಿಗೂ ಭೇದವಿಲ್ಲವೆಂದು ಅಥವಾ ಭೇದಾಭೇದವಿಲ್ಲವೆಂದು.
೨. ಆ ಗುಣಕ್ಕೂ ಗುಣಿಗೂ ಸಂಬಂಧವಿಲ್ಲವೆಂದು (ಸಮವಾಯುಸಂಬಂಧವಿಲ್ಲವೆಂದು) ಅಥವಾ (ಬೇರೊಂದು ಸಂಬಂಧವಿಲ್ಲವೆಂದು).
೩. ಆ ಸಮವಾಯುಕ್ಕೆ ಮತ್ತೊಂದು ಸಂಬಂಧವನ್ನು ಹೇಳಿದರೆ, ಆ ಸಮವಾಯುಸಂಬಂಧಸಂಬಂಧಕ್ಕೆ ಮಗದೊಂದು ಸಂಬಂಧವೆಂದು ಅನವ್ಯಾಜೋಪಾಯವಾದುದರಿಂದ ಆ ಸಮವಾಯುಸಂಬಂಧಕ್ಕೆ ಸ್ವನಿರ್ವಾಹಾತ್ಮಕವೆಂದು,

ಈ ರೀತಿಯಾಗಿ ಕಲ್ಪನಾಗೌರವದೋಪಮಾಪ್ತವಾಗಿರುವ ವೈಶೇಷಿಕಮತದಲ್ಲಿ ದೋಷಗಳನ್ನು ವಿಮರ್ಶಿಸಿದುದರಿಂದ ಪ್ರತಿಯೆಯನ್ನು ತೋರಿಸುತ್ತಾರೆ.

ಅದಕ್ಕಾದರೂ, ಒಂದೇ ದ್ರವ್ಯಕ್ಕೆ ಗುಣಾದಿ ವಿಶೇಷವಿಲ್ಲವೆಂದು ಸ್ವನಿರ್ವಾಹಾತ್ಮಕವನ್ನು ಹೇಳುವುದೇ ಶ್ರೇಷ್ಠವಾದ ದೋಷವಿಲ್ಲವಾದ ಮಾರ್ಗವಾಗಿದೆ.

ಆದುದರಿಂದ, ಈ ಹಿಂದೆ ತಿಳಿಸಿದಂತೆ ಒಬ್ಬನೇ ಆದ ಸರ್ವೋತ್ತಮನಾದ ಭಗವಂತನಾದ ಶ್ರೀನಾರಾಯಣನು ಜ್ಞಾನೈಶ್ವರ್ಯಾದಿಸವಿತೇಷಾಸಂಪತ್ತುಗುಣಾತ್ಮಕನಾದವನು ವೇದವ್ಯಾಪಕನಾದಿಂದ ಅಭಿವ್ಯಕ್ತನಾದನು ಎಂದು ಭಾವಿಸುವುದು ಹೇಳಿದುದು ಅತ್ಯಂತ ಯೋಗ್ಯವಾದುದಾಗಿದೆ.

ಮಹೋಪನಿಷತ್ತು ಹು ಇದೇ ಅಭಿಪ್ರಾಯವನ್ನು ತಿಳಿಸುತ್ತದೆ.

ಗುಣಾತ್ಮಯಾದಯೋ ವಿಶ್ವೋಃ ಸ್ವರೂಪಂ ನಾನ್ವದಿಶ್ಯತೇ |
ಅತೋ ನಿಘೋಷೋಭೇದೋ ನ ತೇಷಾಂ ಕೃತ್ವಿತ್ವಾಚನ ||

ಸ್ವರೂಪೇಷು ವಿಶೇಷೋಚ್ಚ ಸ್ವರೂಪತ್ವವದೇವತು |
ಭೇದಾಭೇದೇಷು ತೇನೈವ ವ್ಯವಹಾರಶ್ಚವತ್ಯತೇ || (೧೩ ಮಹೋಪನಿಷದಿ) ||

ತಾತ್ಪರ್ಯ :- ಆನಂದ, ಪ್ರಾಣ, ಪ್ರಕಾಶ, ಒಲ, ಪಿಂಡಾರ್ಪ, ವೀರ್ಯ, ಮೊದಲಾದ ಗುಣಗಳೂ ಸ್ವಾಭಾವಿಕ ಸಮಾಧಾರಣೀಯಗಳೂ ಎಲ್ಲವೂ ಶ್ರೀಹರಿಗೆ ಸಂಬಂಧವಿಲ್ಲ. ಧರ್ಮಗಳೆಲ್ಲವೂ ಸಹ ಶ್ರೀ ವಿಷ್ಣುವಿನ ಸ್ವರೂಪಗಳೇ ಆಗಿವೆ ಅವುಗಳಿಗೂ ಕೂಡ, ಅಂದರೆ ಪರಮಾತ್ಮಜ್ಞಾನಕ್ಕೂ, ಆನಂದಕ್ಕೂ, ಆನಂದಕ್ಕೂ, ದ್ಯುತಿಗೂ, ಮೃತಿಗೂ, ಬಲಿಕ್ಕೂ, ಇತ್ಯಾದಿ ಪಿಂಡಾರ್ಪವೀರ್ಯಾದಿಗಳೂ ಪಾಸ್ತರವಾಗಿ ಭೇದವು ಎಂದಿಗೂ ಇರುವುದಿಲ್ಲ. ಸ್ವರೂಪದಲ್ಲಿಯೂ ಇವೆ ಸ್ವರೂಪವ್ಯವಿರುವಂತೆ ವಿಶೇಷವು ಇದೆ. ಸ್ವರೂಪದಲ್ಲಿ ತದಭಿವ್ಯವಾದ ಸ್ವರೂಪತ್ವವಂತೆ ತದಭಿವ್ಯವಾಗಿಯೇ ವಿಶೇಷವು ಇದೆ. ಧರ್ಮಗಳಾದ ಪರಮಾತ್ಮನಿಗೂ ಧರ್ಮವಾದ ವಿಶೇಷಕ್ಕೂ ಭೇದವು ಇಲ್ಲವೇ ಇದಾಗಿದ್ದು ವಿಶಿಷ್ಟ ಶಕ್ತಿಯಾದವು ವಿಶೇಷವೆಂದರೇ ಸ್ವನಿರ್ವಾಹಾತ್ಮಕವಾದ ವಿಶೇಷವೆಂದ ಸಂಬಂಧವಾದ ವ್ಯವಹಾರವು ಪರಮಾತ್ಮನಿಗೆ ಕಂಡುಬರುವುದು.

ಪರಮಾತ್ಮನ ಗುಣಾದಿಗಳ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ತಾರ್ಕಿಕರು ಹೇಳುವ ಎಂಟು ಗುಣಗಳೆಂಬುದನ್ನು ಅನುಷ್ಠಾಪನದಲ್ಲಿ ನಿರಾಕರಿಸುತ್ತಾರೆ.

“ನ ಚಾಮಂದ ಸದಾಕಂದಸ್ತಂಧ್ಯಸಂತಗುಣಾರ್ಗವಃ |

ತೇಷ್ವರೋಚ್ಚಗುಣತ್ವೇನ ಪ್ರಮೇಯೋಚ್ಚಮಿತ್ಯುಕ್ತಃ ||

ಮಯ್ಯಸಂತಗುಣೇಷಂತೇ ಗುಣೋಷಂತವಿಗ್ರಹೇ |

ಅಸಂತಗುಣಮಾಹಾತ್ಮ್ಯ ಶಕ್ತಿಶ್ಚಾನಮಹಾರ್ಗವಃ ||

ಪಾರಾಯಣಃ ಪರೋಚೇತರ್ಪೀತನೇಚ್ಛಃ ಪರಂ ಪದಮ್ |

ಇತ್ಯಾದಿ ವೇದಪದ್ಧಾತ್ಮಿಃ ಅಸಂಶ್ಲಿಷ್ಠಮೋಯತೇ |

ಅಸಂತಗುಣತಾ ವಿಶ್ವೋಃ ಕಥಮೇವ ವ್ಯಥೋದ್ಯತೇ || (ಅನುಷ್ಠಾಪನಮ್) |

ಅರ್ಥ :- ಈಶ್ವರಃ = ಶ್ರೀಮನ್ನಾರಾಯಣನು, ಅಷ್ಟಗುಣತ್ವೇನ = ಸಂಖ್ಯಾ, ಪರಿಮಾಣ, ವೃಥಕ್ತ ಸಂಯೋಗ, ವಿಭಾಗ, ಜ್ಞಾನ, ಇಚ್ಛಾ, ಕೃತಿ, (ಪ್ರಯತ್ನ) ಗಳು ಎಂಟು ಗುಣಗಳನ್ನುಳ್ಳವನಂದು ತಾರ್ಕಿಕರು ಹೇಳುತ್ತಾರೆ.

ಅವರ ಪ್ರಕ್ರಿಯೆಯು ಈ ರೀತಿ ಇದೆ.

ಪಾರೋಚರ್ಗವ, ವಿಶಾದತ ತೇಜೋಗುಣಾಃ ಪರಂ, ಕೃತಿ, ಪ್ರಾಣಭೃತಂ ಚಮದಗತ |

ದಿಶ್ಯಂಯೋಃ ಪಂಚ ಪದೇನ ಚಾಂಬರೇ ಮಹೇಶ್ವರೇಷ್ವರಿ ಮನಸಸ್ತತ್ತ್ವವಚ ||

ಎಂದು ಹೇಳುವರು.

ಪಾಯುವಿನಲ್ಲಿ ಲಂಘ್ಯತು ಗುಣಗಳು, ತೇಜಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಹನ್ನೊಂದು ಗುಣಗಳು, ಪಲ, ವೃಥವಿ, ದೇವರುಗಳು ಇವರಲ್ಲಿ ಹದಿನಾಲ್ಕು ಗುಣಗಳು, ದಿಶ್ಯಲ್ಪಾ ಹಲರಲ್ಪಾ ಎಂದು ಗುಣಗಳು, ಆಹಾರದಲ್ಲಿ ಶಬ್ದಮೇವ ವಿಶೇಷ ಗುಣಸುತವಾಗಿ ಆರು ಗುಣಗಳು, ಈಶ್ವರನಲ್ಲಿ ಎಂಟು ಗುಣಗಳು, ಮನ್ಯುನಲ್ಪಾ ಎಂಬ ಎಂಬುದಾಗಿ ತಾರ್ಕಿಕರು ಹೇಳುವರು.

ಪರಮಾತ್ಮನ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಅವರು ಹೇಳಲ್ಪ ಗುಣಗಳ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ವೇದದ ವಿರೋಧವಿದೆ. ಭಾಗವತದಲ್ಲಿನ ಪರಮಾತ್ಮನ ವಚನಕ್ಕೆ ವಿರೋಧವಿರುವುದರಿಂದ ನೈಯಾಯಿಕಾದಿಗಳ ನಿರೂಪಣೆಯು ಅವ್ಯಾಪಾರಣವೆಂಬುದನ್ನು ತೋರಿಸುತ್ತಾರೆ. ಎಂಟು ಗುಣವುಳ್ಳವನೊಬ್ಬರೇ ಯಾವ ಪ್ರಮಾಣವೂ ಇಲ್ಲ.

ಪರಮಾತ್ಮನು ಎಂಟು ಗುಣವುಳ್ಳವನೆಂಬುದು, ನ ಪ್ರಮೇಯಃ = ತಿಳಿಯಲು ಅರ್ಹನಲ್ಲ. ಹಾಗಾದರೆ ಪರಮಾತ್ಮನಲ್ಲಿ ಎಷ್ಟು ಗುಣಗಳಿರುತ್ತದೆ. ಅಮಂದಾನಂದ್ಯಂಧ್ಯಸಂತಗುಣಾರ್ಗವಃ = ಅವಿಮಲತೆಗಳು, ದೋಷರಹಿತಗಳು, ಅನಂದಾದಿಗುಣವಿಭಾಗವು. ಕ್ಷೀಣಮುಕ್ತವು ಅವ್ಯಾಪಾರವಾದುದರಿಂದ, ಕೃತ್ಯವ್ಯಕ್ತಿ, ಕಾಮಧೇನು, ಚಿಂತಾಮನ ಮೊದಲಾದ ಅನಿತಮಂಗಳಕರ ಪದಾರ್ಥಗಳನ್ನುಳ್ಳವನಾಗಿದೆ.

ಪರಮಾತ್ಮನು ಕ್ಷೀರಮುದ್ರಕಂಠಲೂ ಮೀರಿ ಭಕ್ತರಿಗೆ ಆಹಾರವನ್ನು (ಪೋಷಣೆಯನ್ನು) ಕೊಡತಕ್ಕವನಾಗಿದ್ದಾನೆ. ಪರಮಾತ್ಮನು ಅನೇಕ ನಿರವಧಿಗಳಾದ ಆನಂದಾದಿಗುಣಗಳಾಧಾರವಾಗಿರುತ್ತಾನೆ.

ಮಯ್ಯನಂತಗುಣೇತ್ಯಾದಿವಾಕ್ಯವು ಪರಮಾತ್ಮನ ವಾಕ್ಯವೇ ಆಗಿದೆ.

ಅನಂತಗುಣೇ = ಅಸಂಖ್ಯಾತಗಳಾದ ಗುಣಗಳನ್ನುಳ್ಳ, ಗುಣತಃ ಅನಂತೇ = ಪ್ರತ್ಯೇಕವಾಗಿ, ನಿರವಧಿಗಳಾದ ಗುಣಗಳನ್ನುಳ್ಳ ಮತ್ತು ಅವಿಮಿಶಗಲಾದ ಅವಂತರ ವಿಶೇಷಗಳನ್ನುಳ್ಳ, ಅನಂತವಿಶ್ವತಃ = ಅಸಂಖ್ಯಾತಗಳಾದ, ಅವಿಮಿಶಗಳಾದ ಶರೀರಗಳನ್ನುಳ್ಳ, ಮಯಿ = ನನ್ನಲ್ಲಿ, (ಯದಾಚೇತ್ತತ್ ವಿವಾಢ್ಯಃ ಸ್ವಯಂಭೂಃ ಸಮಭೂದಃ) ಎಂಬುದು ಮಯ್ಯನಂತಗುಣೇ ಇತ್ಯಾದಿ ಪೂರ್ವಾರ್ಥಕ್ಕೆ ಉತ್ತರಾರ್ಥದ ವಾಕ್ಯವಾಗಿದೆ.)

ಅರ್ಥ :- (ನನ್ನಲ್ಲಿ) ಯತ್ = ಯಾವ ಕಮಲವು, ಅಸೀತ್ = ಆಯಿತೋ, (ಪರಮಾತ್ಮನು ಪದ್ಮನಾಭನೆಂಬುದು ಶ್ರುತ್ಯಾದಿ ಪ್ರಮಾಣಗಳಿಂದ ಪ್ರಮಿತವಾಗಿದೆ.) ತತ್ ವಿವ = ಆ ನನ್ನ ನಾಭಿಯಲ್ಲಿನ ಕಮಲದಿಂದಲೇ, ಅದ್ಭು = ಪ್ರಾಥಮಿಕವಾದ, ಸ್ವಯಂಭೂಃ ಅದಃ = ಆತುಮುಖ ಬ್ರಹ್ಮನು, ಅನೀತ್ = ಆದನು, (ಹುಟ್ಟಿದನು) ಎಂಬುದಾಗಿ ಶ್ರೀಮದ್ಭಾಗವತದಲ್ಲಿ ಪರಮಾತ್ಮನ ವಚನವು ಇರುತ್ತದೆ.) ಅನಂತಗುಣಮಾಹಾತ್ಮ್ಯ ಇತ್ಯಾದಿ ವಾಕ್ಯವು ವೇದವಾಕ್ಯವಾಗಿದೆ. ಅನಂತಗುಣಮಾಹಾತ್ಮ್ಯಶಕ್ತಿಜ್ಞಾನಮಹಾರ್ಗವಃ = ಅನಂತ ಅವಿಮಿಶಗಳಾದ, ಗುಣ = ಗುಣಗಳೇನು, ಮಾಹಾತ್ಮ್ಯ = ಮಹಿಮೆಗಳೇನು, (ಪರಮಾಣಂತಿಕೆಯುಗಳೇನು) ಶಕ್ತಿ = ಅಚಿಂತ್ಯಗಳಾದ ಶಕ್ತಿಗಳೇನು, ಜ್ಞಾನ = ನಿರವಧಿಕವಾದ, ನಿತ್ಯವಾದ ಜ್ಞಾನವೇನು, ಇವೆಲ್ಲವುಗಳಿಗೂ, ಮಹಾರ್ಗವಃ = ಮಹತ್ವಾದ ಸಮುದ್ರದಂತಿರುವವನಾಗಿರುವನು. ಪರಂ ಪರಂ = ಮುಖ್ಯವಾಗಿ ಪ್ರಾಪ್ತನಾದವನು, ನಾರಾಯಣಃ = ಶ್ರೀಮನ್ನಾರಾಯಣನು, (ಶ್ರೀಹರಿಯು) ಅಶೇಷಶೇತನೇಭ್ಯಃ = ರಮಾಪ್ರಹ್ಲಾದಿಗಳಲತೇತನರ ದಶೆಯಿಂದ, ಪರಾ ಉತ್ತಮನು (ಸರ್ವೋತ್ತಮನು) ಎಂದು ವೇದವಾಕ್ಯದ ಅರ್ಥವು.

ಇತ್ಯಾದಿ ವೇದವಾಕ್ಯಃ ಅನಂತ್ಯಶ್ಚ = ಇದೇ ಮೊದಲಾದ ಅನಂತವೇದವಾಕ್ಯಗಳಿಂದಲೂ, ಪರಮಾತ್ಮನ ವಚನಗಳಿಂದಲೂ, ಅಮೂಯತೇ = ಶ್ರೀಹರಿಯ ಅನಂತಕಲ್ಯಾಣಗುಣಪರಿಪೂರ್ಣನು ಎಂಬುದು ಸ್ಥಿತವಾಗಿರುತ್ತದೆ.

ಈ ರೀತಿ ವೇದವಾಕ್ಯಗಳಿಂದಲೂ, ಭಗವಂತನ ವಚನಗಳಿಂದಲೂ ತಿಳಿದುಬರತಕ್ಕ ಪರಮಾತ್ಮನ ಮಹಿಮಾತೀತಿಯನ್ನು ಅಲ್ಲಗಳೆಯಲು ಸಾಧ್ಯವೇ ಇಲ್ಲವೆನ್ನುತ್ತಾರೆ.

ಅದುದರಿಂದ ವಿಷ್ಣೋಃ = ಶ್ರೀಹರಿಗೆ, ಅನಂತಗುಣತಾ = ಅವಿಮಿಶಗಳಾದ ಗುಣಗಳ ಇರಬೇಕೆಯು, ಷಡ್ಮೇವ = ಹೇಗೆತಾನೇ, ಅಪೋದ್ಯತೇ = ನಿರಾಕರಿಸಲ್ಪಡುತ್ತದೆ. ವೇದಾದಿಪ್ರಮಾಣವುಂಟಾದಿಂದ ವೇದ್ಯವಾದ ಪರಮಾತ್ಮನ ಗುಣಪರಿಪೂರ್ಣತೆಯನ್ನು ಅಲ್ಲಗಳೆಯಲು ಶಕ್ಯವೇ ಇಲ್ಲವೆಂದು ಪರಮಾಧಿಪ್ತಿಯು.

ವೈಶೇಷಿಕಾದಿಗಳು ಪರಮಾತ್ಮನ, ಜ್ಞಾನ, ಇಬ್ಬಾ ಪ್ರಯತ್ನಗಳನ್ನು ಅಖಂಡಗಳೆಂದು ಹೇಳುತ್ತಾರೆ. ಅದನ್ನು ನಿರಾಕರಿಸುವುದಕ್ಕಿಷ್ಟಕ್ಕೂ ಭಾಗವತದ ಪರಮಾತ್ಮನ ವಚನದಲ್ಲಿ "ಗುಣತೋ ಅನಂತೇ" ಎಂಬುದಾಗಿ ಉಕ್ತವಾಗಿದೆ. ಇದು ಪ್ರತ್ಯೇಕವಾಗಿ ಪರಮಾತ್ಮನ ಗುಣಗಳಿಗೆ ಅನಂತವಿಶೇಷವ್ಯವಸ್ಥೆಯನ್ನು ಹೇಳುತ್ತದೆ. ಅದನ್ನು ಒಪ್ಪದೇ ಇದ್ದರೆ ಬಾರ್ಥವನ್ನು ಅನುಷ್ಠಾನದಲ್ಲಿ ತೋರಿಸುತ್ತಾರೆ.

“ಯದ್ವಶಂ ವಿಶೇಷಾತ್ಕೃತಂ” ಜ್ಞಾನಾದೇವೀವಾಂತಾಃ |
 ಕೃಂ ಶುದ್ಧಿಪಯತಾ ಸಾರ್ವಜ್ಞಿಕಾ ವಿಧೀಯತೇ ||
 ವಿಶಾಧಿಕವಿಶೇಷತು ಭಾವಮೇವ ವಿಶಾತ್ಕೃತಃ ||

ಅರ್ಥ :- ಯದಿ = ಯಾವ (ಯಾವ ವೈಶೇಷಿಕದಿಗೂ ಪ್ರದರ್ಶಿ) ಅನಂತವಿಶೇಷಾತ್ = ಪರಮಾತ್ಮನ ಜ್ಞಾನಾದಿಗಳಿಗೂ ಅನಂತಾನಂತವಿಶೇಷಗಳು ತಜ್ಞಾನಾದಿಗೂ = ಪರಮಾತ್ಮನ ಜ್ಞಾನಾದಿಗಳಿಗೆ, ನಿವಾರಣಾ = ನಿವಾರಣೆಯಲ್ಲದಿರುವುದು. (ವಾರದರೆ) (ಪರಮಾತ್ಮನ ಜ್ಞಾನವು ಅಖಂಡ, ಅದಕ್ಕೆ ಅನಂತವಿಶೇಷಗಳು ಇಲ್ಲವೆಂದು ವೈಶೇಷಿಕರು ಹೇಳಿದರೆ) ತತ್ಪ್ರಪಂಚ = ಭಾವಬದ್ಧ, ಗೃಹಾಂತರಾದಿವರ್ತಮಾರ್ಥಗಳ ವಿಷಯಕೃತ್ವ, ಸಾರ್ವಜ್ಞಿಕಾ = (ಸರ್ವಜ್ಞತ್ವದ ಸಿದ್ಧಿಗಾಗಿ) ಸರ್ವಜ್ಞತ್ವಕ್ಕೋಸ್ಕರವಾಗಿ, ಸರ್ವಜ್ಞತ್ವಕ್ಕೋಸ್ಕರವಾಗಿ, ಕೃಂ = ಹೇಗೆ ತನೇ, ವಿಧೀಯತೇ = ಉಪಯುಕ್ತವಾಗಿ ಅಂಗೀಕರಿಸಲ್ಪಡುತ್ತದೆ.

ಅರ್ಥಪ್ರಾಯ :- ಪರಮಾತ್ಮನು ಅಶೇಷವಿಶೇಷಮಾರ್ಥಗಳ ಜ್ಞಾನವನ್ನುಳ್ಳವನು. ಆದ್ದರಿಂದಲೇ ಸರ್ವಜ್ಞನು. ಇದೇ ರೀತಿ ಸರ್ವಕಾರ್ಯಗಳ ಉತ್ಪತ್ತಿವಿಷಯಗಳಾದ ಇಚ್ಛೆಯೇನು ಪ್ರಯತ್ನವೇನು ಇವುಗಳನ್ನೂ ಸಹಜವಾದವು, ಆದ್ದರಿಂದಲೇ ಸರ್ವಜ್ಞನೂ ಆಗಿದ್ದಾನೆ.

ಸ್ವಜ್ಞವಾದ ಸಕಲ ಮಾರ್ಥಗಳ ವಿವಾಹವಿಷಯಗಳಿಗಾದ ಇಚ್ಛಾಪ್ರಯತ್ನಗಳನ್ನುಳ್ಳವನಾದುದರಿಂದ ಸರ್ವ ಸಂಪಾತ್ಕಾರ ಎಂದೆನಿಸಿದ್ದಾನೆ. ಇದು ಮೊದಲಿಗಿಂದ ತಿಳಿದುಬರುವ ಪ್ರಮೇಯವೇ ಆಗಿದೆ.

ಈ ರೀತಿ ತಿಳಿದುಬಂದರೂ ಸಹ ವೈಶೇಷಿಕರು ಹೇಳುವಂತೆ ಪರಮೇಶ್ವರನ ಜ್ಞಾನಾದಿಗಳು ನಿರ್ವಿಶೇಷವಾದರೆ, ಅನಂತಾನಂತವಿಶೇಷಗಳು ಅವನ ಜ್ಞಾನಕ್ಕೆ ಇಲ್ಲವಾದರೆ, ಆ ಜ್ಞಾನಕ್ಕೆ ಭಾವಬದ್ಧವಾಗಿ ಜಗತ್ತಿನ ಅನಂತಮಾರ್ಥ ವಿಷಯಕೃತ್ವ ಬಾರದೇ ಹೋಗುತ್ತದೆ. ಈ ರೀತಿ ಆದರೆ ಪರಮಾತ್ಮನ ಸರ್ವಜ್ಞತ್ವಕ್ಕೆ ಬೃಹಿಯು ಬಂದಂತಾಗುತ್ತದೆ. ಆದರೆ ಪರಮಾತ್ಮನು ಸರ್ವಜ್ಞನು, “ಅಷ್ಟರ ಸರ್ವಜ್ಞ” ಎಂದು ಆಸ್ತಿಕರಾದ ವಾದಿಗಳೆಲ್ಲರೂ ಒಪ್ಪಿರುತ್ತಾರೆ. ಆದಕಾರೂ ಪರಮಾತ್ಮನ (ಅಷ್ಟರ) ಜ್ಞಾನಕ್ಕೆ ಸರ್ವವಿಷಯಕೃತವಾದ ವಿಶೇಷವನ್ನು ಹೇಳದೇಹೋದರೆ ಅಂದರೆ ನಿರ್ವಿಶೇಷವನ್ನು ಹೇಳಿದರೆ ಅವನ ಸರ್ವಜ್ಞತ್ವಕ್ಕೇನೇ ಧಕ್ಕೆಯು ಬರುವುದು ಎಂದು ಪರಮಾರ್ಥವ್ರಾಯ.

ತಾರ್ಕಿಕರ ತರ್ಕ :- ಅಷ್ಟರ ಜ್ಞಾನಾದಿಗಳಿಗೆ ಅಂದರೆ ಅಷ್ಟರ ಜ್ಞಾನಕ್ಕಾಗಿ, ಇಚ್ಛೆಗಾಗಿ, ಪ್ರಯತ್ನಕ್ಕಾಗಿ ಸ್ವಸ್ಥವಿಷಯಕೃತ್ವ, ಸ್ಥಿತಿವಿಷಯಕೃತ್ವ, ಸಂಪಾದನವಿಷಯಕೃತವಿರೂಪಾಗಾದ, ವಿಶೇಷಗಳು ಸ್ವತಃ ಇಲ್ಲವೇ ಇಲ್ಲ. ಅವನ ಜ್ಞಾನವೂ ಅಖಂಡ, ಇಚ್ಛೆಯೂ ಅಖಂಡ, ಪ್ರಯತ್ನವೂ ಅಖಂಡ, ಅನಿಷ್ಟಗಳಿಂದ ಜ್ಞಾನಾದಿಗಳು ಕರ್ಮಕಾರಕತೆಯ ವಿಷಯಾದಿಗಳನ್ನು ಅಡಗೊಳ್ಳುತ್ತವೆ. ಈ ಪರಮಾತ್ಮನ ಜ್ಞಾನಾದಿಗಳಾದರೂ ನಿಷ್ಕಳಾಂಗವೆ. ನಿಷ್ಕವಾದ ಜ್ಞಾನಾದಿಗಳಿಗೆ ವಿಷಯದ ಅಡಗೊಳ್ಳಿಯೇ ಇರುವುದಿಲ್ಲ. ಅಖಂಡವಾಗಿಯೇ ಅವನ ಜ್ಞಾನಾದಿಗಳು ಇರಲಿ. ಅಷ್ಟರಜ್ಞಾನವು ನಿರ್ವಿಶೇಷವೇ ಸರಿ, ಅದು ಧ್ವಂಸವಾದ ಉಪಾಧಿವಿಷಯ ಮೊದಲಾದ ವಿಷಯೋಪಾಧಿಗಳಿಂದ ತತ್ಪ್ರಪಂಚವೆಂದು ವ್ಯವಹರಿಸಲ್ಪಡುತ್ತದೆ. ಸ್ವತಃ ಸ್ವರೂಪದಿಂದ (ಅದು ಅಖಂಡ), ನಿರ್ವಿಶೇಷವೆಂದು ವಿವಾಧವಾದ ವಿಶೇಷವನ್ನು ತಾರ್ಕಿಕರು ಹೇಳುವುದೂ ಸಹ ಸಂಗತವಲ್ಲ.

ಶಂಕರಪರಿಹಾರ: ಅಂದರೆ ಈಶ್ವರನ ಜ್ಞಾನಾದಿಗಳಿಗೆ ಸ್ವತಃ ವಿಶೇಷವು ಇಲ್ಲದಿದ್ದಾಗ್ಯೂ ವಿಷಾದಿಕವಾದ ವಿಶೇಷದ ದೆಶೆಯಿಂದ, ಅಯಾ ವಿಷಯಶಕ್ತವು ಬಂದು ಅವನಿಗೆ ಸರ್ವಾಧ್ಯಕ್ಷವು ಉಂಟಾಗುತ್ತದೆಯೆಂದು ಹೇಳಿದರೆ ಅಂತಹ ವಿಷಾದಿಕವಾದ ವಿಶೇಷವನ್ನು ಒಪ್ಪಿದ ನಂತರ ಸವಿಕೇಷವನ್ನೇ ಹೇಳದಂತಾಗುವುದು ನಿರ್ದೋಷವೆಂಬುದೇ ಇಲ್ಲವಾಯಿತು. ಆದಕಾರಾ ಪರಮಾತ್ಮನ ಜ್ಞಾನಾದಿಗಳಿಗೆ ಸ್ವತಃ ಅನಂತಾನಂತ ವಿಶೇಷಗಳನ್ನೇ ಪ್ರಮಾಣಬಲದಿಂದ ಒಪ್ಪಿ, ಅವನಿಗೆ ಸರ್ವಾಧ್ಯಕ್ಷವನ್ನು ಅಂಗೀಕರಿಸಬೇಕೆಂದು ಪರಮಾಭಿಪ್ರಾಯ.

ಇದೇ ರೀತಿ ಪರಮಾತ್ಮನ ಜ್ಞಾನಕ್ಕೆ ಸ್ವಪ್ರಕಾಶವನ್ನೂ ಸಹ ಒಪ್ಪಬೇಕು. ಇಲ್ಲವಾದರೆ ಈಶ್ವರನಿಗೆ ಸರ್ವಾಧ್ಯಕ್ಷವೇ ಬಾರದೇ ಹೋದೀತು ಎಂದು ಎಂಬ ಮತ್ತೊಂದು ವಿಚಾರವೂ ಇಲ್ಲಿ ಅಂಗೀಕರಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿರಬಹುದು.

ತಂತ್ರ :- ವೈಶೇಷಿಕರ ವೈಕಿ ಕೆಲವರು ಈಶ್ವರನ ಜ್ಞಾನಕ್ಕೆ ಸ್ವಪ್ರಕಾಶವನ್ನು ಅಂಗೀಕರಿಸುವುದಿಲ್ಲ. ಅವರಲ್ಲೇ ಕೆಲವರು ಸ್ವಪ್ರಕಾಶವನ್ನು ಪರಮಾತ್ಮಮನ ಜ್ಞಾನಕ್ಕೆ ಒಪ್ಪಿಕೊಂಡಿರುತ್ತಾರೆ. ಈ ರೀತಿ ಅವರಲ್ಲೇ ಮತಭೇದವು ಇದೆ. ಆ ವೈಕಿ ಯಾರು ಈಶ್ವರನ ಜ್ಞಾನಕ್ಕೆ ಸ್ವಪ್ರಕಾಶವನ್ನು ಅಂಗೀಕರಿಸಿದ್ದರೂ ಅವರ ಮತದ ಪ್ರಕಾರ ಈಶ್ವರನಿಗೆ ಸರ್ವಾಧ್ಯಕ್ಷವೇ ಇಲ್ಲದೆಹೋದೀತು. ಅವರು ಈಶ್ವರನ ಜ್ಞಾನವು ಒಂದೇ ಎಂದು ಒಪ್ಪಿರುವುದರಿಂದ ತನಗಿಂತಲೂ ಬೇರೆಯಾದುದನ್ನು ಅದು ವಿಷಯೀಕರಿಸದರೂ ಅದಕ್ಕೆ ಸ್ವಪ್ರಕಾಶವು ಇಲ್ಲವಾದರೆ ತನ್ನ ಜ್ಞಾನವೇ ತನಗೆ ಇಲ್ಲದೇಹೋಗಬೇಕಾಗಿರುವುದರಿಂದ ಅದಕ್ಕೆ ಸ್ವಪ್ರಕಾಶವನ್ನು ಒಪ್ಪಲೇಬೇಕು.

ಮತ್ತೊಂದು ತಂತ್ರ :- ಲೋಕದಲ್ಲಿ ಯಾರು "ಸುಖಿಯೋ ಅವನು ದುಃಖಿಯೋ" ಆಗಿರುವುದು ಕಂಡು ಬಂದಿದೆ. ಆದಕಾರೂ ಈಶ್ವರನು ಸುಖೀ ಆದರೆ ದುಃಖಿಯೂ ಆಗಬೇಕಾದೀತು. ಇದರಿಂದ ಪರಮಾತ್ಮನು ದುಃಖಿಯಾದರೆ ನಿರ್ದೋಷನೆಂಬುದು ಹೇಗೆ ಎಂದು ಕೆಲವರು ಶಂಕಿಸುತ್ತಾರೆ.

ಸಮಾಧಾನ :- ಸುಖವು ದುಃಖದಿಂದ ಸುಪರಿತವಾಗಿ ಅನೇಕ ಕಡೆ ದೇವದತ್ತಾದಿಗಳಲ್ಲಿ ಅನುಭವ ಸಿದ್ಧವಾಗಿದೆ. ಇದಕ್ಕೆ ಮೂಲಭೂತವಾದ ವ್ಯಾಖ್ಯೆಯನ್ನು "ಯಃ ಸುಖವಾನ್ ಸಃ ದುಃಖವಾಂಶ್ಚ" ಎಂದು ಹೇಳಬೇಕು. ಆದರೆ ಅಂತಹವ್ಯಾಖ್ಯೆಯೇ ಕಂಡುಬರುವುದಿಲ್ಲ. ಈ ವ್ಯಾಖ್ಯೆಯು ಈಶ್ವರನಲ್ಲಿವ್ಯತಿರಿಕ್ತವಾಗಿದೆ. ಶ್ರುತಿಯು ಪರಮಾತ್ಮನಿಗೆ ನಿರವಧಿ ಸುಖವನ್ನೂ, ಶೋಕದಿಹಾಸಹಸ್ಯವನ್ನೂ ಹೇಳುತ್ತದೆ.

"ಅನಂದಂ ಬ್ರಹ್ಮಗೋ ವಿದ್ವಾನ್, ಯ ಆತ್ಮಾ ಅವಶತವಾತ್ಮ" ಇತ್ಯಾದಿ ಶ್ರುತಿಗಳಿಂದ ಈಶ್ವರನಿಗೆ ದುಃಖಾಭಾವವೂ ಪರಾನಂದವೂ ಪ್ರತಿಪಾದಿತವಾಗಿದೆ.

ಈಶ್ವರನಿಗೆ ಸ್ವವ್ಯಾಧಿವ್ಯಾಪಾರಗಳನ್ನು ಹೇಳತಕ್ಕ ಪರಮಶ್ರುತಿ ಮೊನ್ನೆ ಇರುತ್ತದೆ.

"ಸೃಷ್ಟಿ, ಸಿತಿ, ಕ್ಷಯ, ಯತಿ, ಪ್ರಣಾಶಾಸ್ತಕಬಂಧನಂ |
ಸರ್ವಶ್ರುತಾಕಾಮೇಷೈಃ ಕುರ್ಯಾತ್ಸೃಷ್ಟಿಕರೋಕ್ಷಣಂ ||

ಸುಖಾಸ್ಥಿಮುಖೀಶ್ವರಃ ವಿಶ್ವಾಸಂವತ್ಸರೋಚ್ಚರೇ |

ಚೇತ್ಯಾಪ್ರವತ್ಸ ಸರ್ವೇಣಾಂ ವಿಶ್ವ ವಿಶ್ವ ಪರೋ ಪರಃ || ೧೩ ಪರಮಪ್ರಸಾದಃ ||

ಲೋಕದಲ್ಲಿ ಎಲ್ಲಿ ಸುಖವಿದೆಯೋ ಅಲ್ಲಿ ದುಃಖವೂ ಇರುವುದನ್ನು ಜ್ಞಾನಾತ್ಮರಿರುತ್ತೇವೆ. ಹುಟ್ಟಿನಿಂದ ಮೊದಲುಗೊಂಡು ಸಾಯುವವರೆಗೂ ಎಷ್ಟೆಂತವಾಗಿ ಸುಖದಿಂದ ಮಾತ್ರ ಇರುವ (ಸಾಧಾರಣ ವ್ಯುತ್ಪನ್ನ) ವ್ಯಕ್ತಿಯನ್ನು ನಾವು ಕಂಡೇ ಇಲ್ಲ. ಈ ಅಧಿಪ್ರಾಯದಿಂದಲೇ ಸುಖದುಃಖಗಳು ಚಕ್ರದಂತೆ ಒಂದಾದಮೇಲೊಂದು ಅನುಭವ ಸಿದ್ಧವಾಗಿರುವ ವಿಚಾರವನ್ನು ತಿಳಿಸುವ ಪ್ರಮಾಣವಾಕ್ಯವು ಪ್ರಸಿದ್ಧವಾಗಿದೆ.

ಸುಖಾಸ್ಥಿಮುಖೀಶ್ವರಃ ದುಃಖಃ ದುಃಖಾಸ್ಥಿಮುಖೀಶ್ವರಃ ಸುಖಃ |

ಚಕ್ರವತ್ ಪರಿವರ್ತಗತೇ ದುಃಖಾನಿ ಚ ಸುಖಾನಿ || ೧೩ || ೧೩ ||

ಹೀಗಿರುವಾಗ ಪರಮಾತ್ಮನಿಗೆ ಸುಖವನ್ನು ಒಕ್ಕಿದ ಮೇಲೆ ದುಃಖವೂ ಸಹ ನಮ್ಮಂತೆ ವಿತಳಿ ಇರುವುದಿಲ್ಲವೆಂಬ ಕಂಠಿಯು ಅರ್ಥರ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಉಂಟಾಗಬಹುದು. ಆದರೆ ಹಾಗಲ್ಲ. ಎಲ್ಲಿ ವ್ಯಾಕೃತವಾದ ಸುಖವಿರುವುದೋ ಅಲ್ಲಿ ದುಃಖವೂ ಸಹ ಉಂಟಾಗಬಹುದೆಂದು ವ್ಯಾಪ್ತಿಯು ಇರುವುದಾದರೂ ಇಂತಹ ವ್ಯಾಪ್ತಿಯ ಬಲದಿಂದ ಪರಮಾತ್ಮನಲ್ಲಿ ದುಃಖವನ್ನು ಹೇಳಲು ಅವಕಾಶವೇ ಇಲ್ಲ. ವಿಶೇಷವೆಂದರೆ ಪರಮಾತ್ಮನು ಅವ್ಯಾಕೃತಸುಖಮಯನಾಗಿದ್ದಾನೆ. ಅಷ್ಟಮಾತ್ಮವಲ್ಲ. ಅವ್ಯಾಕೃತನಿರವಧಿ (ನಿರತಿಶಯ) ಸುಖರೂಪನಾಗಿರುವುದರಿಂದ ಅಂತಹ ನಿರವಧಿ ಸುಖಕ್ಕೂ ದುಃಖಾಭಾವಕ್ಕೂ ವ್ಯಾಪ್ತಿಯನ್ನು ಹೇಳುವುದರಿಂದ ಅದಕ್ಕೆ ವ್ಯತಿರೇಕ ದೃಷ್ಟಾಂತವನ್ನೇ ತೋರಿಸಬಹುದಾಗಿದೆ.

“ಯಃ ಪೂರ್ಣಾನಂದಃ ಸು ಮುಖಾರೋಪಾಭಾವವಾತ್ ದೃತಿರೇಕೇಣ ಭೃತವತ್”

ಎಂಬ ವ್ಯಾಪ್ತಿಗೆ ಯಾವ ದಾರಕವೂ ಇರುವುದಿಲ್ಲವೆಂಬುದು ಪರಮಾಧಿಪ್ರಾಯ.

ಮತ್ತು ಮುಂದಿನ ಪ್ರತಿಪಕ್ಷವೂ ಸಹ ಪರಮಾತ್ಮನಲ್ಲಿ ಧರ್ಮಗಳು ಲೋಕದ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ವಿರುದ್ಧಗಳಾಗಿ ತೋರುವುದಾದರೂ, ಕರ್ಮಾದೇವಿಯಿಂದಲೂ ಸಹ ಚಿಂತ್ಯಗಳಾಗಿಯೂ, ಅಚಿಂತ್ಯಗಳಾಗಿಯೂ, ಪ್ರತಿಜ್ಞಾಪೂರ್ವಕ ಧರ್ಮಗಳು ಇರುತ್ತವೆ ಎಂದು ಹೇಳುತ್ತರಿದೆ. ಪರಮಾತ್ಮನು ವಿರುದ್ಧಗಳಾಗಿ ಬೇರೆ ಕೆಲವು ತೋರತಕ್ಕ ಅವ್ಯಾಕೃತಮಾತ್ಮಗಳೆಂಬ ಧರ್ಮಗಳು ಪರಮಾತ್ಮನಲ್ಲಿ ಮಾತ್ರ ವಿಶೇಷದ ಪ್ರಭಾವದಿಂದ ಇರುತ್ತವೆಯೆಂದು ವೇದವೇ ಹೇಳುತ್ತರಿದೆ. ಇದರಲ್ಲಿ ಯಾವ ಕಂಠಿಗೂ ಅವಕಾಶವೇ ಇಲ್ಲ. ಅರ್ಥರ ಅಲ್ಲದಕ್ಕಾಗಿ ಪರಮಾತ್ಮನ ಕೆಲವು ಧರ್ಮಗಳು ದೋಷಗಳಾಗಿ ಕಂಡು ಬಂದರೂ ಪ್ರಾಕೃತ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಅವೆಲ್ಲವೂ ಗುಣಗಳಾಗಿಯೇ ಪ್ರಸಿದ್ಧಗಳಾಗಿವೆ. ವೇದದಲ್ಲಿ ಉಕ್ತವಾಗಿವೆ. ಅವಹಂಕಾರ ಪರಮಾತ್ಮನಲ್ಲಿ ಯಾವ ಕುಂದರ್ಭವಲ್ಲ. ಯಾವುದೇ ಕಾರಾವಿಂದಲೂ ದೋಷವನ್ನು ಸರ್ವಥಾ ಚಿಂತಿಸಬಾರದೆಂದು ವೇದವಾಗಿಯೂ ಎಚ್ಚರಿಸುತ್ತರಿದೆ. ಆ ವೇದವಾಕ್ಯವು ಈ ರೀತಿ ಇದೆ.

“ಗುಣಾಃ ಕೃತಾಃ ಸುವಿರುದ್ಧಾಶ್ಚರೇಣ ಸತ್ಯಕೃತಾ ಅಸಿ ಸ್ವೀಯಾತ್ಯ ತಂಠಾ |

ಚಿಂತಾ ಅಚಿಂತಾಶ್ಚ ತತ್ವೈಶ್ವರೇಣಾಃ ಕೃತಾಶ್ಚ ದಾಶ್ವೈ ಹೃತಾಃ

ಪ್ರತಿಪಕ್ಷಃ || ೧೩ || ೧೩ ||

ಇದೇ ವೇದಾಂತಿಯಲ್ಲಿರತು ಯಾವ ಒಂದು ವಾಕ್ಯವೂ ಸಹ ಪರಮಾತ್ಮನಲ್ಲಿ ದೋಷವನ್ನು ಹೇಳುತ್ತಿಲ್ಲ. ಸದ್ಭಾವ ಮೋಕ್ಷಕ್ಕಾಗಿ ಪರಮಾತ್ಮನ ಪ್ರೀತಿಯಾಗಿ ಪರಮಾತ್ಮನ ಗುಣಗಳನ್ನೇ ಹೊಗಳುತ್ತಿವೆ. ಆದಕಾರೂ ವೇದಕ್ಕೆ ಪರಮಾತ್ಮನ ಗುಣವರ್ಣನೆಯೂ ಗುಣೋತ್ಕರ್ಷದಲ್ಲಿಯೂ ಸರ್ವೋತ್ತಮವ್ಯಕ್ತಿಯೂ ತಾತ್ಪರ್ಯವೇ ಹೊರತು, ದೋಷದಲ್ಲಿ ತಾತ್ಪರ್ಯವು ಸರ್ವಥಾ ಇರುವುದಿಲ್ಲ.

ಇದೇ ವಿಷಯವನ್ನು ಸಂಯುಕ್ತವಾಗಿ ಪ್ರತಿಯು ತಿಳಿಸುತ್ತದೆ.

ಅನಾದಿಯಾದ ಭಾವರೂಪವಾದ ಅಜ್ಞಾನವೇ ಮೊದಲಾದ ದುಃಖಮಯವಾದ ಈ ಸಂಸಾರಬಂಧವು ಸತ್ಯವಾದುದು. ಇದು ಶ್ರೀಹರಿಯು ಪ್ರಸಾದವಿಲ್ಲದೇ ನಾಶವಾಗುವಂತಿಲ್ಲ. ಅವನುಗುಣೋತ್ಕರ್ಷವನ್ನು ಅರಿಯುವನಲ್ಲೇ ಸುಪ್ರೀತನಾಗಿ ಶ್ರೀಹರಿಯು ಪ್ರಸನ್ನನಾಗಿ ಬಂಧವನ್ನು ನಾಶಗೊಳಿಸಿ ಮೋಕ್ಷವನ್ನು ಕರುಣಿಸುತ್ತಾನೆ. ಆದಕಾರೂ ಸಕಲ ವೇದಗಳೂ ಭಗವಂತನ ಗುಣೋತ್ಕರ್ಷದಲ್ಲೇ ಸರ್ವೋತ್ತಮದಲ್ಲೇ ಮಹಾತಾತ್ಪರ್ಯವುಳ್ಳವುಗಳಾಗಿವೆಯೆಂಬ ಪ್ರಮೇಯವನ್ನು ವೇದವಾಗಿಯೇ ಘೋಷಿಸುತ್ತದೆ. ಈ ವಿಷಯವನ್ನು ಈ ಪ್ರತಿಪಾದಗಳು ತಿಳಿಸುತ್ತವೆ.

“ಯಸ್ಯ ಹೃದಾದಾತ್ ಪರಮಾರ್ಥರೂಪಾತ್ ಅಸಾತ್ಯಂಪಾರಾನ್ಮುಚ್ಛೇತೇನಾಪರೇಣ |

ನಾರಾಯಣೋಽಯಿ ಪರಮೋ ವಿಚಿಂಶೋ ಮುಮುಕ್ಷುಃ |

ಕರ್ಮಕಾರಾದಮುಷ್ಕಾತ್ || ಇತಿಶ್ರುತಿಃ ||

ನತಾದೃಶೀ ಪ್ರೀತೀರ್ದೃಶ್ಯವಿಷ್ಣೋಃ ಗುಣೋತ್ಕರ್ಷಗಾಢತರ ಯಾದೃಶೀಶ್ವಾತ್ |

ತತ್ಪ್ರೀತಾನಾನ್ಮೋಕ್ಷಮಾಪ್ನೋತಿ ಸರ್ವಸ್ತತೋವೇದಾ ಸ್ತುತಾಸ್ತವಗವಿವ ||

ಇತಿ ಚ ಶ್ರುತಿಃ ||

ದುಃಖರೂಪವಾದ ವರ್ಗವು ಎರಡು ಬಗೆಯಾಗಿದೆ. ಮೊದಲನೆಯದಾಗಿ ಪರಮಾತ್ಮನಿಗೆ ದುಃಖವಿಲ್ಲ. ಎರಡನೆಯದಾಗಿ ಜಡವಾರ್ಥಗಳಿಗೂ ದುಃಖವಿಲ್ಲ. ಸಂಸಾರಜೀವರು ಮಾತ್ರ ದುಃಖಿಗಳು ಇವರ (ಸದ್ಭಾವರು) ದುಃಖದ ನಾಶಕ್ಕಾಗಿಯೇ (ಪ್ರತಿಯು ಪರಮಾತ್ಮನನ್ನು ಪ್ರತಿಪಾದಿಸುತ್ತದೆ)ದೆಯೆಂದು ಮತ್ತೊಂದು ಪ್ರತಿಪಾದಕ್ಕೆ ವೇಳುತ್ತದೆ) ಅದು ಈ ರೀತಿಯ ಇದೆ.

“ಅದುಃಖಂ ಇತರತ್ ಸರ್ವಂ ಜೇದಾ ವಿವಹು ದುಃಖಿಃ |

ತೇಜಾಂ ದುಃಖಪ್ರಹಾಣಾಯ ಶ್ರುತಿರೇವಾ ಪ್ರವರ್ತತೇ || ” ಇತಿಶ್ರುತಿಃ ||

ಬ್ರಹ್ಮಮೀಮಾಂಸಾ ಶಾಸ್ತ್ರದಲ್ಲಿನ ಸಕಲ ಸೂತ್ರಗಳೂ ಸಹ ಸಿದ್ಧಾಂತ ಸೂತ್ರಗಳೆಂಬುದನ್ನು ಹಿಂದೆಯೇ ವಿವರಿಸಲಾಗಿದೆ.

ಇನ್ನು ಮುಂದೆ ಬ್ರಹ್ಮಸೂತ್ರಗಳಲ್ಲಿ ಕೇವಲ ಪರಮಾತ್ಮನಿಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ ಕೆಲವು ವಿಷಯಗಳನ್ನು ಬಿಚ್ಚಿಸಿ ಜನರ ಸಂದೇಹ ಪರಿಹಾರಕ್ಕಾಗಿ ನಿರೂಪಿಸುತ್ತೇವೆ.

ಬ್ರಹ್ಮಸೂತ್ರಗಳಲ್ಲಿ ಮೊಟ್ಟಮೊದಲನೆಯದು “ಓ ಅತರ್ಹೋಬ್ರಹ್ಮಜಿಹ್ವಾಹ ಓ” ಎಂಬುದೇ ಮೊದಲನೆಯ ಸೂತ್ರ. ಬಿಚ್ಚಿಸುವಿಕೆಗಾಗಕ್ಕೆ ಇದು ಒಂದೇ ಸೂತ್ರವಾಗಿದೆ.

ಇದರಲ್ಲಿ ವೇದಾರ್ಥನಿರ್ವಾಹಕ ನ್ಯಾಯನಿಬಂಧನಾತ್ಮಕವಾದ ಪ್ರಹ್ಲಾದಮೀಮಾಂಸಾಶಾಸ್ತ್ರದ ಅರಂಭೋಪಾಸ್ಮಿಕ ಉಪಪಾದಕವಾದ ನ್ಯಾಯನುಸಂಧಾನಾತ್ಮಕವಾದ "ಮನಃ" "ಮೀಮಾಂಸಾ" ಇತ್ಯಾದಿ ಪದಗಳಿಗೆ ಅವರ ಪರ್ಯಾಯವಾದ ಪ್ರಹ್ಲಾದಜ್ಞಾನಕ್ಕೆ ಅಂದರೆ ಪಾಪಪ್ರಾಪ್ತನ ಕ್ರಮಾ, ಮನಃ, ಧ್ಯಾನಗಳಿಗೆ ಅವ್ಯಾಖ್ಯಾನಪ್ರತ್ಯಯವನ್ನು ವಿಧಿಸಲಾಗಿದೆ. ಈ ಜ್ಞಾನಾತ್ಮಕವಾದ ವಿವರವಾದ ಅರ್ಥನಿರೂಪಣೆಯನ್ನು ಹಿಂದೆಯೇ ತೋರಿಸಿರುತ್ತೇವೆ.

ಜ್ಞಾನಾತ್ಮಕವಾದ ವ್ಯಕ್ತಿಯ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ "ಪ್ರಹ್ಲಾದವನ್ನು" ಸೂತ್ರಕಾರರು ಬಳಸಿರುವುದರಿಂದ "ಅಥಶ್ಚಾತ್ಮ ಉಚ್ಚೇತಿ, ಪ್ರಹ್ಲಾದೋಽಪ್ಯುಕ್ತಃ" ಎಂಬ ಶ್ರುತಿಯಲ್ಲಿ ಕಂಡುಬರುವಂತೆ ಗುಣಪರಿವರ್ತನಾತ್ಮಕವಾದ ಪರಮಾರ್ಥಿಕವಾದ ಪ್ರಹ್ಲಾದವೇದ್ಯವಾಗಿರುವುದರಿಂದ ಜೀವವಿಗಳಂತೆಯೂ ವಿಧಿವನ್ನಾದ ಪರಮಾತ್ಮನ ಜ್ಞಾನೋಪಾಸ್ಮಿಕ ಸೂತ್ರಕಾರರು ವಿಧಿಸಿರುವುದು ಅತ್ಯಂತ ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿದೆ. ಆದಕಾರೂ ಇಲ್ಲಿ ಸರ್ವೋತ್ತಮನಾದ ವಿಷ್ಣುವಿನ ಜ್ಞಾನೋಪಾಸ್ಮಿಕವಾದ ಅಲ್ಪಗುಣವಾದ ಜೀವನ ಜ್ಞಾನೋಪಾಸ್ಮಿಕವಾದ ಶರಣಿ ರೇಷ್ಯಾ ಅವಾಕವೇ ಇರುವುದಿಲ್ಲ. ಇಂತಹ ಗುಣಪರಿವರ್ತನಾತ್ಮಕವಾದ ಪರಮಾತ್ಮನ ವಿಷಯವಾಗಿಯೇ ವೈದಿಕವಾದ "ಪ್ರಹ್ಲಾದ" ಶಬ್ದವನ್ನು ಪ್ರಯೋಗಿಸಿರುವ ಮಾರ್ಗವನ್ನು ಭಾಷ್ಯಕಾರರು ಭಾಷ್ಯದಲ್ಲಿ ವಿವರಿಸಿರುತ್ತಾರೆ.

ಪ್ರಹ್ಲಾದವೋಽಪ್ಯುಕ್ತಃ ಗುಣಪರಿವರ್ತನಾತ್ಮಕಃ |

ಅತೋ ನಾರಾಯಣೈವ ಜ್ಞಾನಾತ್ಮವಿಧೇಯತೇ || ಇತ್ಯಮನ್ಯಾನ್ಯಾಸಮ್ ||

ಜ್ಞಾನಪ್ರಹ್ಲಾದವೋಽಪ್ಯುಕ್ತಃ ಗುಣಪರಿವರ್ತನಾತ್ಮಕಃ |

ಅಥಾಗಾತ್ಮೇನಾಪ್ಯುಕ್ತವಾದ್ಯದ್ವಿಧಂ ಪ್ರಕೀಯತೇ || ಇತಿ ||

ಪ್ರಹ್ಲಾದವೋಽಪ್ಯುಕ್ತಃ ಜ್ಞಾನಾತ್ಮವಿಧೇಯಃ ಗುಣಪರಿವರ್ತನಾತ್ಮಕಃ |

ನಾಮಜೀವಾನ್ಮಾನುಷ್ಯದ್ವಂದ್ವಂ ಪರಂಪ್ರಹ್ಲಾದವೋಽಪ್ಯುಕ್ತಮ್ ||

(ಇತ್ಯಮನ್ಯಾನ್ಯಾಸಮ್)

ಜೀವದಿಂದಲೂ, ಅನಿಮದದಿಂದಲೂ, ಗುಣದಿಂದಲೂ ಪರಿವರ್ತನಾತ್ಮಕವಾದ ಪ್ರಹ್ಲಾದವು.

"ಜೀವತು ಅನಿಮದತು ಗುಣಪರಿವರ್ತನಾತ್ಮಕಃ |

ಪ್ರಹ್ಲಾದಃ ||

"ಜೀವತು ಅನಿಮದತು ಗುಣಪರಿವರ್ತನಾತ್ಮಕಃ ||

ಈ ಅಭಿಪ್ರಾಯದಿಂದಲೇ ಶ್ರೀಮದಾನಂದಾಚಾರ್ಯರು ಸೂತ್ರಭಾಷ್ಯದಲ್ಲಿ "ಪ್ರಹ್ಲಾದವೋಽಪ್ಯುಕ್ತಃ" ಎಂದು ವ್ಯಾಖ್ಯಾನ ಮಾಡಿದ್ದಾರೆ.

"ಅತಃ" ಎಂಬುದಾಗಿ ತಿಳಿಯಲ್ಪಡುವ ಜೀವಾದಿಗಳೂ, ಅನಿಮದಾದಿಗಳೂ, ಬಂಧಮೋಕ್ಷಾದಿಗಳೂ ಗುಣವಾಗಿರುವವೆಂಬುದನ್ನು ಪ್ರಮಾಣ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನ ತಿಳಿಸುತ್ತಾರೆ.

"ಅತಃಪ್ರಹ್ಲಾದವೋಽಪ್ಯುಕ್ತಃ ಪರಿವರ್ತನಾತ್ಮಕಃ |

ಃ ಮನಃ ಪರಿವರ್ತನಾತ್ಮಕಃ ಪರಿವರ್ತನಾತ್ಮಕಃ ಬಂಧಮೋಕ್ಷಾದಿಃ || ಇತಿ ||

ಎಂದು ಪ್ರಮಾಣವಾಕ್ಯವು ಜೀವನ ಇತಿಮಿತಿಯನ್ನು ತಿಳಿಸುತ್ತದೆ. ಮಹಾವಿಷ್ಣುವು ರಾಜವೂ ಸಹ ಜೀವರುಗಳ ಸ್ವಾಭಾವಿಕವಾದ ಪರಿಸ್ಥಿತಿಯನ್ನೆ ವಿವರಿಸುತ್ತದೆ.

“ಅದ್ವಿತೃಃ ಅನಾರ್ಥಾತ್ ಕಾರತಂತ್ವಂ ಅಪೂರ್ಣತಾಃ |

ಉಪಜೀವತತ್ವಂ ಜೀವತತ್ವಂ ಈ ಶತ್ವಂ ತದ್ವಿಪರ್ಯಾಯಃ ||

ಸ್ವಾಭಾವಿಕಂ ತಯೋರೇತತ್ವಾನ್ಯಥಾತು ಕಥಂ ಚ ನ || ಇತಿ ಮಹಾವಿಷ್ಣುಪುರಾಣೇ ||

ಜೀವರಿಗೂ ಪರಮಾತ್ಮನಿಗೂ ಇರತಕ್ಕ ಮಾರಮಾರ್ಥಕಭೇದಾಧಾರಗಳಾದ ಧರ್ಮಗಳು, ಕೆಲವನ್ನು ಮಾತ್ರ ಇಲ್ಲಿ ಹೇಳಲಾಗಿದೆ.

ಜೀವ

ಪರಮಾತ್ಮ

ಅದ್ವಿತೃಃ

ಅದ್ವಿತೃಃ “ಮಾತೃಶಕ್ತಿವ್ಯವಸ್ಥೆಯುಳ್ಳ ಸ್ವಾಭಾವಿಕವಾದ ಜ್ಞಾನಬಲಶ್ರಿಯಾಚ” (ಶ್ವೇತಾಶ್ವತರೋಪನಿಷತ್ತು) “ವಿಚಿತ್ರ ಶಕ್ತಿ, ಪುರುಷ ಪುರಾಣ” ಇತ್ಯಾದಿ

ಅನಾರ್ಥಾತ್

ಸರ್ವಾರ್ಥಾನು “ಯಃ ಸರ್ವಾರ್ಥಾನು ಸರ್ವವಿಶ್ವಜ್ಞಾನಮಯಂತಮ ಇತಿಶ್ರುತಿಃ

ಅಪೂರ್ಣತಾ

ಸರ್ವತಂತ್ರಸತ್ಯತಂತ್ರನು. “ಸತ್ಯತಂತ್ರೋ ಭಗವಾನ್ ವಿಷ್ಣುಃ” ಇತ್ಯಾದಿ.

ಅಪೂರ್ಣತಾ

ಪರಿಪೂರ್ಣತಾ “ಪೂರ್ಣಮಿದಂ ಪೂರ್ಣಮಿದಂ ಪೂರ್ಣತೂರ್ಣಮುದಚ್ಛತೇ ಪೂರ್ಣಸ್ಯಪೂರ್ಣಮಾದಾಯ ಪೂರ್ಣಮೇವಾಪಿ ಶಿಷ್ಯತೇ || ಇತಿಶ್ರುತಿಃ”

ಉಪಜೀವತತ್ವಂ

“ಉಪಜೀವತತ್ವಂ”

ಜೀವತತ್ವಂ

ಈಶತ್ವಂ “ರೂಪಂ ರೂಪಂ ಪ್ರತಿರೂಪೋಬಭೂವ” ಇತ್ಯಾದಿಶ್ರುತಿಃ”

ಪ್ರತಿಬಿಂಬತತ್ವಂ

ಬಿಂಬತತ್ವಂ

= “ರೂಪಂ ರೂಪಂ ಪ್ರತಿರೂಪೋಬಭೂವ” ಇತ್ಯಾದಿ ಶ್ರುತಿಯ ಅರ್ಥನಿರೂಪಣೆ:-

“ರೂಪಂ ರೂಪಂ ಪ್ರತಿರೂಪೋಬಭೂವ, ತದಸ್ಯರೂಪಂ ಪ್ರತಿಚಕ್ಷುರಾಯ |

ಇಂದ್ರೋಮಾಯಾಛಾಃ ಪುರುರೂಪ ಈಯತೇ ಯುಕ್ತಾತ್ಮಸ್ಮರಯೋಕತಾದತ” ||

(೬-೪-೭-೧೮) (ಇತಿಶ್ರುತಿಗೃಹಕುಂಠ)

ಪುಣ್ಯವೀರ (ಪುಣ್ಯವೀರ ೬-೪-೭-೧೮) ಎಂಬುದಾಗಿ ಪ್ರಶ್ನಿತವಾದ ತ್ರಿವಿಧವಾದ ಜೀವ ಸಮುದಾಯವು (ತ್ರಿವಿಧಜೀವ ಸಮುದಾಯವು) ಜೀವನು - ಅತ್ಮ = ಪರಮೇಶ್ವರನ, ರೂಪಂ ರೂಪಂ ಪ್ರತಿ = ಪ್ರತಿರೂಪಂ

ಪ್ರತಿಬಿಂಬವಾಗಿ ಇರುತ್ತಾನೆ. ತಾ = ಆ ಬಿಂಬರೂಪವು, ಅಕ್ಕ = ಪ್ರತಿಬಿಂಬವೆಂದು ಹೇಳಲ್ಪಟ್ಟ ಜೀವ ಗುಣವನ್ನಿ (ಯೋಗ್ಯವಾದ) ಮುಕ್ತಿಯೋಗ್ಯವಾದ ಜೀವ ಮುಕ್ತನಾಗಿ, ಪ್ರತಿಚ್ಛೇದನಾಯ = ಸಾಕ್ಷಾತ್ಕಾರಕ್ಕಾಗಿ ಆಗುತ್ತದೆ. ಅಂದರೆ ಯೋಗ್ಯ ಜೀವನ ಸಾಕ್ಷಾತ್ಕಾರಕ್ಕೆ ವಿಷಯವಾಗುತ್ತದೆ. ೩ ೨ ಇಂದ್ರ = ಪರಮೈಶ್ವರ್ಯಸಂಪನ್ನನಾದ ಇಂದ್ರ ಶಬ್ದ ವಾಚ್ಯನಾದ ಬಿಂಬರೂಪಿಯಾದ ಪರಮೇಶ್ವರನು, ಮಾಯಾಧಾ = ತನ್ನ ಸಾಮರ್ಥ್ಯಗಳಿಂದ ಅಥವಾ ಇಚ್ಛೆಗಳಿಂದ, ಪುರು ರೂಪಾ = ಅನಂತಜೀವಿಮುಗಳಿಗೆ ಬಿಂಬರೂಪವಾಗಿ, ತಾಯತೇ = ತಿಳಿಯಲ್ಪಡುತ್ತಾನೆ ಅಕ್ಕ = ಈ ಕಲ್ಪರಸಿಗೆ = ಬಿಂಬರೂಪಿಯಾದ ಪರಮಾತ್ಮನಿಗೆ "ಶತಮನಂತಂ ಭವತಿ" ಎಂಬ ವಚನದಿಂದ, ಸತಾನಿ = ಅಜಿತಾದಿ ಅನಂತ ರೂಪ ಗಳೂ, ಹೀಗೆಯೇ ದಶಶತಾನಿ = ವಿಶ್ವಾದಿ ಸಹಸ್ರರೂಪಗಳೂ, ಹೀಗೆಯೇ ಶತಾನಿ = ಸಾರಾಯಣೀ ನದಿ ಶೌರಿ" ಎಂಬವೇ ಮೊದಲಾದ, ದಶ = ಮತ್ಸ್ಯಾದಿಗಳೂ, ಹೀಗೆಯೇ ದಶಬಹುನಿ = ಪದಾದಿ ರೂಪಗಳೂ, ಹರಯಃ = ಹರಿ ಸಾಮಾನ್ಯರಾದ ರೂಪಗಳು ಯುಕ್ತಾಃ = ಸ್ವಾಭಾವಿಕಾಗಿ, ಸಂತತಿ = ಪ್ರಸಿದ್ಧಿಗಳೇ ಆಗಿವೆ.

ಈ ಮಂತ್ರದಿಂದ ಬಿಂಬರೂಪಿಯಾದ ಪರಮಾತ್ಮನಿಗೂ ಪ್ರತಿಬಿಂಬಭೂತರಾದ ಜೀವಿಗೂ ಅತ್ಯಂತ ಭೇದವೇ ಹೇಳಲ್ಪಟ್ಟಿದೆ.

ಇಂತಹ ಸುಪ್ರಸಿದ್ಧವಾದ ಭೇದವು ಅತಿಪ್ರಬಲವಾದ ಸಾಕ್ಷಿಪ್ರಮಾಣವಿದ್ದವು ಆಗಿದೆ.

ಪ್ರತಿಯೊಬ್ಬ ಜೀವಿಗೂ, ಸಾನು ಅಲ್ಪದ್ವನು, ಅಧ್ಯತಂತ್ರನು, ಅಲ್ಪಶಕ್ತಿಯುಳ್ಳವನು, ಅಪೂರ್ಣನು, ಇತ್ಯಾದಿಯಾದ ಅನುಭವವು ಪ್ರತಿಕ್ಷೇಗವಲ್ಲಾ ಸಾಕ್ಷಿಯ ಅನುಭವಕ್ಕೆ ಬರುತ್ತದೇ ಇದೆ. ಇದನ್ನು ಅವಲಾಪ ಮಾಡುವಂತೆಯೇ ಇಲ್ಲ, ಅನು ಪ್ರಮಾಣವಾದ ಅನುಮಾನದಿಂದಲೂ ಜೀವಿಗೂ ಪರಮಾತ್ಮನಿಗೂ ಭೇದವನ್ನು ಸಾಧಿಸಲಾಗಿದೆ.

ಜೀವೇಶಿ-ಧಿಶ್ವಿ-ವಿರುದ್ಧಧರ್ಮಸತ್ಯಾತ್-ಜರಾಕಲವತ್ ಇತ್ಯಾದಿ.

ಅದರ ಅರ್ಥವು ಈ ರೀತಿ ಇದೆ.

ಜೀವ ಮತ್ತು ಪರಮಾತ್ಮ ಇವೆಲ್ಲರೂ - ಪರಸ್ಪರಧಿವ್ಯರೇ ಆಗಿರುತ್ತಾರೆ.

ಅಲ್ಪದ್ವತ್ಯ ಸರ್ವದ್ವತ್ಯ, ಅಲ್ಪಶಕ್ತಿಯುಳ್ಳ ಸರ್ವಶಕ್ತಿಯುಳ್ಳ, ಪರಾತ್ಮತ್ಯ ಸ್ವಾತ್ಮತ್ಯ ಮೊದಲಾದ ಪರಸ್ಪರ ವಿರುದ್ಧ ಗಣದ ಧರ್ಮಗಳಿಗೆ ಅಧಿಪತಿಯಾಗಿಯುವುದರಿಂದ - ದ್ವಿವ್ಯಾಂತ ಜಲ (ನೀರು) ಅನಲ (ದೊ) ಇದಂತೆ.

ಈ ರೀತಿ ಜೀವಿಗೂ ಗುಣಪರಿವರ್ತನಾ ಸಾರ ಪರಮಾತ್ಮನಿಗೂ ಅತ್ಯಂತ ಭೇದವೇ ಇರುವುದರಿಂದ ಗುಣ ಪರಿ ವರ್ತನಾಸಾರ ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷಾತ್ಮವಾಚ್ಯನಾದ ವಿಶ್ವಾದಿ ದಿವ್ಯಾಸ್ಥಾನೀಯರಾಗಿ ನಿಗದಿತ ಮಾಡಿ ಭಾಷ್ಯಕಾರರಾದ ಶ್ರೀಮದಾಚಾರ್ಯರು ವಿಶ್ವಯುಕ್ತರಾದ್ದಾರೆ.

ವೇದವಾಚನೆಯು ಎಲ್ಲ ಸಂದರ್ಭಗಳಿಗೂ ಜೀವನಗೂ ಪರಮಾತ್ಮನಿಗೂ ಭೇದವನ್ನೇ ಹೇಳುತ್ತಿರುವಾಗ ಭೇದವನ್ನು ಕಲ್ಪಿತವೆಂದು ಹೇಳುವ ಇತರ ವಾದಿಗಳ ಮಾತು ವೇದವಿರುದ್ಧವಾದ ಅಸಂಬಂಧ ಪ್ರಲಾಪವಾಗಿದೆ.

ವೇದದಲ್ಲಿನ ಯಾವ ಒಂದು ಪದವೂ ಸುಸ್ಥಿರ, ಅಸ್ಥಿಮದ ಅವಿದ್ಯಮಾನವಾದುದನ್ನು ಹೇಳುತ್ತಿಲ್ಲ. ಸತ್ಯವಾದುದನ್ನೇ ಹೇಳುತ್ತಿದೆಯೆಂದು "ನಾವಿದ್ಯಮಾನಂ ಬ್ರಹ್ಮವೇದಾಧ್ಯಾತ್ಮಕಂ ನೃಪದಿಹಾ" ಎಂಬ ಪ್ರಮಾಣ ವಾಕ್ಯವು ಪ್ರತಿಪಾದಿಸುತ್ತದೆ.

ಜೀವನಗೂ (ಜೀವನಗೂ) ಪರಮಾತ್ಮನಿಗೂ ಭೇದವನ್ನು ತಿಳಿಸುವ ವಾಕ್ಯಗಳು ಹೇರಳವಾಗಿವೆ. ಲೇಖನ ವಿಷಯ ಭಯದಿಂದ ಅವಿಶ್ವವನ್ನು ಬರೆಯಲಿಲ್ಲ. ಮೊದಲನೆಯದಾದ ಜಿಜ್ಞಾಸಾವಿಧಾನವಾದ ಸೂತ್ರದಲ್ಲಿ ಜಿಜ್ಞಾಸನಾದವನು ಗುಣಪರಿಪೂರ್ಣನಾದ ಬ್ರಹ್ಮನೆಂದು ಹೇಳಲಾಗಿದೆ. ಆದರೆ ಆ ಜಿಜ್ಞಾಸನಾದ ಬ್ರಹ್ಮನ ಸ್ವರೂಪ ನಿರ್ಣಯವು ಲಕ್ಷಣದಿಂದಲೂ ಪ್ರಮಾಣದಿಂದಲೂ ಆಗಬೇಕು. "ಲಕ್ಷಣ ಪ್ರಮಾಣಾಭ್ಯಾಂ ಹಿ ಮಹತ್ಸ್ವರೂಪ ನಿರ್ಣಯಃ" ಎಂದು ಆದಕಾರಣ ಅವೆರಡರ ವೈಕಿ ಮೊದಲೂ ಬ್ರಹ್ಮನ ಲಕ್ಷಣವನ್ನೇ ಎರಡನೇ ಸೂತ್ರದಲ್ಲಿ ಶ್ರೀಬಾರದಾಯನು ಹೇಳುತ್ತಾರೆ.

ಮತ್ತು ಬ್ರಹ್ಮನ ಸ್ವರೂಪ, ಬ್ರಹ್ಮನ ಜ್ಞಾನದ ಸಾಧನ, ಬ್ರಹ್ಮಜ್ಞಾನದ ಫಲ ಇವುಗಳೆಲ್ಲರೂ ಜಿಜ್ಞಾಸೆಯೇ ಬ್ರಹ್ಮ ಜಿಜ್ಞಾಸೆಯು. ಎಲ್ಲಕ್ಕೂ ಪ್ರಧಾನವಾದುದು ಬ್ರಹ್ಮಸ್ವರೂಪವಾದುದರಿಂದ ಮೊಟ್ಟಮೊದಲು ಪರಬ್ರಹ್ಮನ ಸ್ವರೂಪ ಲಕ್ಷಣವನ್ನೇ ಹೇಳಲಾಗಿದೆ.

ಎರಡನೆಯದಾದ ಈ ಜ್ಞಾನಾಧಿಕರಣಕ್ಕೆ ತದ್ವತ್ಯ ಎಂಬುದೇ ವಿಷಯ ವಾಕ್ಯವಾಗಿದೆ.

ಜಿಜ್ಞಾಸಾಧಿಕರಣದಲ್ಲಿ ಹೇಳಿರುವಂತೆ "ಅಭ್ಯಾಸವೇ" ಇತ್ಯಾದಿಬ್ರಹ್ಮ ವಾಕ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ಪ್ರತಿಪಾದಿಸಲ್ಪಟ್ಟ ಸಮುದ್ರಾಂ ತೋತತ್ವಾದಿ ಧರ್ಮಯುಕ್ತವಾಗಿ ಬ್ರಹ್ಮವಾಕ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ಪ್ರತಿಪಾದಿತವಾದ ಪರಬ್ರಹ್ಮಮಹಾವಿಗೇನೇ ಜಗದ್ಜ್ಞಾನಾದಿ ಕರ್ತೃತ್ವರೂಪವಾದ ಲಕ್ಷಣವು ಹೇಳಲ್ಪಟ್ಟಿದೆ.

ಹಿಂದೆ ಬ್ರಹ್ಮಶಬ್ದದಿಂದಲೇ ಸಮಸ್ತ ಗುಣಪೂರ್ಣತ್ವವೆಂಬುದು ತಿಳಿಯಲ್ಪಟ್ಟಿದ್ದಾದರೂ ಅಂತಹ ಗುಣಪೂರ್ಣತ್ವವೆಲ್ಲವೂ ಲೋಕದಲ್ಲಿ ಅಪ್ರಸಿದ್ಧವೆಂದು ಶಂಕಿಸಿದರೆ, ಅಂತಹ ಪ್ರಧಾನಲಕ್ಷಣವಾದ ಗುಣಪೂರ್ಣತ್ವವೆಂಬ ಪ್ರಧಾನ ಲಕ್ಷಣಕ್ಕೆ ಉಪಪಾದಕವಾದ ಶ್ರುತಿಯಲ್ಲಿ ಉಕ್ತವಾದ ಜಗದ್ಜ್ಞಾನಾದಿ ಕರ್ತೃತ್ವವೆಂಬ ಲಕ್ಷಣವನ್ನು ಸೂತ್ರಕಾರರು ಲಕ್ಷಣ ಸೂತ್ರದಲ್ಲಿ ತಿಳಿಸುತ್ತಿರುತ್ತಾರೆ.

ಜಗದ್ಜ್ಞಾನಾದಿಕರಣವೇ ಲಕ್ಷಣವು. ಶ್ರುತಿಯು ಯಥಾಯೋಗ್ಯವಾಗಿ ಸಮಸ್ತ ಪ್ರಪಂಚದ ಸೃಷ್ಟಿ, ಸ್ಥಿತಿ, ಸಂಹಾರ, ನಿಯಮನ, ಜ್ಞಾನ, ಅಜ್ಞಾನ, ಬಂಧ ಮೋಕ್ಷಗಳೆಂಬ ಎಲ್ಲಕ್ಕೂ ಕಾರಣನಾದವನು ಬ್ರಹ್ಮನೆಂದು ಹೇಳುತ್ತದೆ.

ಆದಕಾರಣ ಜಗತ್ತಿನ ಸೃಷ್ಟ್ಯಾದ್ಯಕ್ಷೇಪವೇ ಬ್ರಹ್ಮನ ಲಕ್ಷಣವಾಗಿದೆ. ಪ್ರತ್ಯೇಕವಾಗಿ ಸೃಷ್ಟಿಕರ್ತೃತ್ವಾದಿಗಳೂ ಸಹ ಪ್ರತ್ಯೇಕ ಲಕ್ಷಣಗಳೆಂಬುದರಲ್ಲಿಯೂ ಯಾವ ವಿಧವಾದ ಲಕ್ಷಣದೋಷವಿಲ್ಲವೆಂಬುದು ಪ್ರಯುಕ್ತ ಯಥಾ ಯೋಗ್ಯವಾಗಿ

ಸಮಸ್ತಪ್ರವಚನ ಸೃಷ್ಟಿಕರ್ತೃತ್ವ, ಸಮಸ್ತ ಪ್ರವಚನ ಸ್ವೀಕರ್ತೃತ್ವ, ಯಥಾಯೋಗ್ಯವಾಗಿ ಸಮಸ್ತ ಪ್ರವಚನ ಸಂಪಾದಕತ್ವ, ಸಮಸ್ತಪ್ರವಚನ ನಿಯಮನಕರ್ತೃತ್ವ, ಮತ್ತು ಸರ್ವಜೀವರ ಜ್ಞಾನ, ಅಜ್ಞಾನ, ಬಂಧ, ಮೋಕ್ಷಕರ್ತೃತ್ವಾದಿಗಳು ಪರಿಪುಷ್ಣನ ಲಕ್ಷಣಗಳೇ ಆಗಿದೆ. ಆದಕಾರೂ ಇತರ ವಾದಿಗಳು ಹೇಳುವಂತೆ ಕೇವಲ ಜನ್ಮಸ್ತಿತಿಭಂಗಗಳೆಂಬ ಮೂರನ್ನು ಮಾತ್ರ ತೆಗೆದುಕೊಳ್ಳದಾರದೇವರು ಖಚಿತವಾದ ಅಧಿಪ್ತಿಯ.

ಈ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಪ್ರಮಾಣಭೂತಗಳಾದ ಶ್ರುತಿಸಾಕ್ಷಿಗಳು ಈ ರೀತಿ ಇವೆ.

ಜನ್ಮಾದ್ಯಕ್ಷಣ ಎಂಬ ಸೂತ್ರದಲ್ಲಿ ಜನ್ಮಾದಿ ಎಂಬ ಪದದಿಂದ ಉತ್ಪತ್ತಿ, ಸ್ಥಿತಿ, ನಾಶಗಳೆಂಬ ಮೂರನ್ನು ಮಾತ್ರ ತೆಗೆದುಕೊಳ್ಳಬಾರದು. ಅದಿಪದದಿಂದ, ಜನ್ಮಪೂರವಾಗಿ ಮಿಕ್ಕ ಎಳವನ್ನೂ ಇಟ್ಟುಕೊಳ್ಳಬೇಕು. ಶ್ರುತಿಯೇ ಇದನ್ನು ತಿಳಿಸುತ್ತದೆ.

“ಯತೋನಾ ಇಮಾವಿ ಭೂತಾವಿ ಜಾಯಂತೆ, ಯೇನಜಾಯಂತೀವಿವಂತಿ,
ಯತ್ಯಯಂತಿ, ಅಥಿವಿಂ ವಿಶಂತಿ”

ಎಂಬ (ಶ್ವೆತ್ತಿರಿಯ) ಶ್ರುತಿಯಲ್ಲಿ ಉತ್ಪತ್ತಿ, ಸ್ಥಿತಿ, ನಾಶ, ಮೋಕ್ಷಗಳೆಂಬ ನಾಲ್ಕನ್ನು ಹೇಳಲಾಗಿದೆ.

ಯಸ್ಮಿಂಶ್ಚ: ಪೃಥಿವೀಚಾಂತರಿಕ್ಷಂ ಒಹಂ ಮಮ ಸಹ ಜ್ಯಾಘ್ರೇಕ್ಷಸರ್ವೈಃ ತಮೇವೈಕಂ
ಜಾತವ್ಯ ಆತ್ಮಾಶಂ ಅಜ್ಯಾತಾಽಪಿವಿಮುಂಚತಃ

ಎಂಬ (ಮು. ೨-೨-೫) ಸರ್ವಜ್ಞಾದ್ವಾರಾತ್ಮವನ್ನು ಹೇಳುತ್ತ ಶ್ರುತಿಯ ಅರ್ಥವು ಈ ರೀತಿ ಇದೆ.

ಅರ್ಥ :- ಯಸ್ಮಿನ್ = ಯಾವ ಪರಮಾತ್ಮನಲ್ಲಿ ದೈಃ = ದೈವಲೋಕವೂ, ಪೃಥಿವೀಲೋಕವೂ, ಆ ಮತ್ತು = ಅಂತರಿಕ್ಷಂ = ಅಂತರಿಕ್ಷವೂ, ಒಹಂ = ಅಶ್ವಿತಮಾಗಿರುವವನೂ, ಮಮ = ಮನೋಭಿಮಾನಿಯೂ, ಸರ್ವೈಃ ಪ್ರಾಣೈಃ ಸಹ = ಎಲ್ಲಾ ಇಂದ್ರಿಯಾಭಿಮಾನಿಗಳೊಡನೆ ಯಾರಲ್ಲಿ ಅಶ್ವಿತಗಳಾಗಿರುವವನೂ, ತಂ = ಅಂತಹ ಪ್ರವಿಷ್ಟನಾದ, ಪರಮಾತ್ಮನೂ, ಎಲ್ಲದರಲ್ಲೂ ನಿಯಮನಾಗಿ ಪ್ರವೇಶ ಮಾಡಿರುವ ಪರಮಾತ್ಮನನ್ನು, ವಿಹಂ = ಪ್ರಧಾನನ್ನಾಗಿ, ಜಾತವ್ಯ = ತಿಳಿಯಬೇಕು, ಅಜ್ಯಾತಾಃ = ಇತರರಾದ ಅಶ್ವಿತಂತ್ರರಾದ ದೇವತೆಗಳನ್ನು ತಿಳಿಸುವ ಮಾತುಗಳನ್ನು, ವಿಮುಂಚತಃ = ದಿವಿ, ಇತರ ದೇವತೆಗಳನ್ನು ಪ್ರಧಾನದನ್ನಾಗಿ ತಿಳಿಯಬೇಕಿರಿ. ಈ ಶ್ರುತಿಯು ಪರಮಮುಖ್ಯ ವ್ಯಕ್ತಿಯಾದ ಅಶ್ವಿತವಾದ ಪರಮಾತ್ಮನಿಗೆ ಸರ್ವಜ್ಞಾದ್ವಾರಾತ್ಮವನ್ನು ತಿಳಿಸುತ್ತದೆ.

ಅಮೃತತ್ವಜ್ಞೇತುಃ (ಮು. ೨-೨-೫) ಎಂಬ ಶ್ರುತಿಯು ಪರಮಾತ್ಮನಿಗೆ ಮುಕ್ತಾಶ್ರಯತ್ವವನ್ನು ಹೇಳುತ್ತದೆ.

ಅರ್ಥ :- ಅಮೃತತ್ವ = ಮುಕ್ತವಾಗಿದ್ದು, ವಿಜ್ಞೇತುಃ = ಈ ಪರಮಾತ್ಮನು, ಜ್ಞೇತುಃ = ಜ್ಞೇತುವಿನಂತೆ ಜ್ಞೇತುವು, ಮುಕ್ತಾಶ್ರಯತು..

ಪ್ರತ್ಯವಿದಾಶ್ವೇತಿಹಂ (ಶ್ವೆತ್ತಿರಿಯ ೨-೧) ಎಂಬ ಶ್ರುತಿಯು ವಿಷ್ಣುಜ್ಞಾನಿಯು ಮುಕ್ತನಾಗಿ ವಿಷ್ಣುವನ್ನೇ ಜ್ಞೇತುವೆಂದು ಹೇಳುತ್ತದೆ.

ಅರ್ಥ :- ಬ್ರಹ್ಮವಿಠ = ಪರಬ್ರಹ್ಮನಾದ ವಿಷ್ಣುವಿನ ಜ್ಞಾನಿಯು, ಮುಕ್ತನಾಗಿ, ಪರಂ = ಸರ್ವೋತ್ತಮನಾದ ವಿಷ್ಣುವನ್ನು, ಅಪೋತಿ = ಹೊಂದುತ್ತಾನೆ.

ಮಹಾನಾರಾಯಣೋಪನಿಷತ್ತು (ಪರಮಾತ್ಮನಿಗೆ) ನಾರಾಯಣನಿಗೆ ಸಕಲವ್ಯಾಪ್ತಿವನ್ನೂ, ಪ್ರಧಾನವಾಗಿ ಜ್ಞೇಯವನ್ನು, ಮುಕ್ತರಿಗೂ ಅಶ್ರಯನೆಂಬುದನ್ನು ಹೇಳುತ್ತದೆ.

ನಾರಾಯಣಂ ಮಹಾಜ್ಞೇಯಂ, ವಿಶ್ವತ್ಕಾನಂ, ಪರಾಯಣಂ (ಮಹಾನಾರಾಯಣೋಪನಿಷತ್ತು) "ಮುಕ್ತಾನಾಂ ಪರಮಾಗತಿ" ಎಂದು ಪರಮಾತ್ಮನಿಗೆ ಮುಕ್ತವ್ರಾಣ್ಯವನ್ನು ಹೇಳಲಾಗಿದೆ.

ವಿಕರ್ಮವ್ಯವಹಾರಮಾತ್ಮನು ಉಪಸಂಹ್ರಾಮತಿ (ಕೈತ್ರಿಯು ೨-೮) ಇತ್ಯಾದಿಗಳಲ್ಲಿ ಪರಮಾತ್ಮನಿಗೆ ಮುಕ್ತ ವ್ರಾಣ್ಯವು ಉಕ್ತವಾಗಿದೆ.

ಇಂದ್ರವಚನಮತಃ ಪರಬ್ರಹ್ಮಮನಾಃ ಶ್ರೀಪರಂ ಜಗತ್ತಿನ ಸೃಷ್ಟಾದಿ ಅಪ್ಪಕರ್ತೃತ್ವವನ್ನು ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿಯೇ ಹೇಳುತ್ತದೆ.

"ಉತ್ಪತ್ತಿಸ್ಥಿತಿಸಂಹಾರಾ ನಿಯತಿರ್ಜ್ಞಾನಮಾವೃತಿಃ |

ಬಂಧಮೋಕ್ಷೌಚ ಪುರುಷಾತ್ ಯತ್ನಾತ್ ಸ ಹರಿರೇಕರಾಟ್ || (ಇತಿಶ್ಚಂದೇ)

ಅರ್ಥ :- ಈ ಜಗತ್ತಿಗೆ:- ಯತ್ನಾತ್ = ಯಾವ ಪುರುಷನಿಂದ, ಉತ್ಪತ್ತಿಸ್ಥಿತಿ ಸಂಹಾರಾ = ಜನನ, ಸ್ಥಿತಿ, ನಾಶಗಳು, ಅಗುತ್ತಿವೆಯೋ, ನಿಯತಿಃ = ನಿಯಮನವು, ಜ್ಞಾನಂ = ಜ್ಞಾನವು, ಅವೃತಿಃ = ಅಜ್ಞಾನವು, ಯಾರಿಂದ ಅಗುತ್ತಿವೆಯೋ ಬಂಧಮೋಕ್ಷೌಚ = ಬಂಧ ಮತ್ತು ಮೋಕ್ಷಗಳು, ಯಾರಿಂದ ಅಗುತ್ತಿವೆಯೋ, ಸಃ ಏಕರಾಟ್ = ಉತ್ತಮ ಸ್ವತಂತ್ರನಾದವನು "ಪರಂ = ಶ್ರೀಪರಂ (ಶ್ರೀಪರಯೇನೇ)" ಎಂದು ಅರ್ಥವು.

ಸ್ಥಿತಿರತ್ಯವಾ ಸಹ ವಿಷ್ಣುವಿನಲ್ಲಿ ಮಾತ್ರವೇ ಇರುವುದನ್ನು ಯುಗ್ಮೇದ ವಾಕ್ಯವು ತಿಳಿಸುತ್ತದೆ.

ಯ ಉತ್ತಿಧಾತು ವ್ಯಥಿವೀಂ ಉತ ದ್ಯಾಂ ವಿಲೋದಾಧಾರ, ಭುವಾನಿ ವಿಶ್ವಾ
(ಬುಗ್ಗೇದ ಸಂ. ೧-೧೫೪-೪)

ಅರ್ಥ :- ಯಃ = ಯಾವ ವಿಷ್ಣುವು, ಏಕಃ = ಒಬ್ಬನೇನೋ, ತ್ರಿಧಾತು = ಪ್ರಕೃತಿಯೇನನು, ಪುರುಷರೇನು, ಜಲವೇನು ಇವೆಲ್ಲಕ್ಕೂ ಧಾರಣಾಗಿ, ವ್ಯಥಿವೀಂ = ಭೂಮಿಯನ್ನು, ದ್ಯಾಂ = ಶ್ರೀದೇವಿಯನ್ನು (ದ್ಯುಲೋಕವನ್ನು) ವಿಶ್ವಾ(ವಿಶ್ವನಿ) = ಇವುಗಳಾದ, ಭುವಾನಿ = ಲೋಕಗಳನ್ನು, ದಾಧಾರ = ಧರಿಸುವವನೋ, ಎಂದು ಸರ್ವ ಲೋಕಗಳ ಧಾರಣೆವನ್ನು ತಿಳಿಸುತ್ತದೆ. ಸರ್ವಪರಾರ್ಥಗಳ ನಿಯಮನವಾ ಸಹ ಸ್ವತಂತ್ರನಾದ ಶ್ರೀವಿಷ್ಣುವಿಗೆ ಮಾತ್ರವೇ ಇರುವುದೆಂಬುದೂ ಸಹ ಶ್ರುತಿಯಿಂದಲೇ ತಿಳಿಯುತ್ತದೆ.

ಚತುರ್ಥಾ ಸಾಕಂ ಸದತಿಂ ಚ ಸಾಮಃ ಚಕ್ರಂ ಸದ್ಯಕ್ತಂ ವ್ಯತೀರವೀವಿಹತ್

(ಬುಗ್ಗೇದ ಸಂ. ೧-೧೫೫-೬)

ಅರ್ಥ :- ಸ್ವ ಅಂಕುರ ಭೃತವಾದ ಶೋಭಿಯಾದ ಮೂಲರೂಪಿಯಾದ ವಿಷ್ಣುವ್ರ ನಾಮಧೀ = ಸ್ವರೂಪಭೇದ ರಹಿತವಾದ, ನಾಮಮಾತ್ರದಿಂದಲೇ, ಚತುರ್ಧಾ = ವಾಸುದೇವ, ಸಂಕರ್ಷಣ, ಪ್ರದ್ಯುಮ್ನ ಅನಿರುದ್ಧರೂಪಗಳಿಂದ, ಸಾಕು = ಸೂತವಾಗಿ, ನಮತಿ = ತೊಂಭತ್ತು ಸಂಖ್ಯೆಯಿಂದ ಕೂಡಿದ, ವ್ಯತಿನ್ = ವಿಶೇಷವಾಗಿ ಅಧಿಕರಾದ, ದೇವತೆಗಳನ್ನೂ ಕೂಡ, ವೃತ್ತಂ, ಚಕ್ರಂ, ನ = ಗುಂಡಾಗಿರುವ, ಮೂಲಾಕಾರವಾಗಿರುವ ಚಕ್ರದಂತೆ, ಒಟ್ಟುಗೇನೇ, ಅವಿವಿಚ್ಛ = ಗರ್ಭನೇ ತಿರುಗಿಸುತ್ತಿರುವಾಗನೆಯೇ, (ನಿಯಮನ ಮಾಡುತ್ತಿರುವನೇ) ತೊಂಭತ್ತು ಜನ ದೇವತೆಗಳಾರೆಂದರೆ, ಎಂಟು ಜನ ಪುರುಷರು, ಪನ್ನೋಂದು ಜನ ರುದ್ರರು, ವಿಷ್ಣುವನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಪನ್ನೋಂದು ಜನ ಅದಿತ್ಯರು, ಕುರಾಂಗಾರ್ಪಸೂತರಾದ ಹತ್ತು ಜನ ಪ್ರಜೇಶ್ವರರು, ಪ್ರಧಾನಮರುದ್ರೇಮೂತರಾದ ಐವತ್ತು ಜನ ಮರುತ್ತುಗಳು ಒಟ್ಟು ತೊಂಭತ್ತು ಜನ ದೇವತೆಗಳನ್ನು ಪರಮಾತ್ಮನು ನಿಯಮನ ಮಾಡುತ್ತಿರುವಾಗ ಮಿಕ್ಕವರ ವಾಡೇನು.

ಮತ್ತೊಂದು ಶುಭ್ರೇದ ಮಂತ್ರವು ಶ್ರೀಹಿಮ ಅಪಾರವಾದ ಮಹಿಮಾತಿಶಯವನ್ನು ಹೊಗಳುತ್ತದೆ. ಇದನ್ನು ಹಿಂದೆಯೇ ಸ್ತೋತ್ರವಾಗಿ ಬರೆದಿರುವುದಾದರೂ ಈ ವಿಶದವಾಗಿ ತಿಳಿಸಲಾಗಿದೆ.

“ಹರೋ ಮಾತ್ರಯಾ ಶಕ್ತ್ಯವ್ಯಧಾಪ, ನ ಶೇ ಮಹಿತ್ವಂ ಅಶ್ವತ್ಥವಂತಿ |

ನ ಶೇ ವಿಶ್ವೋ ಹಾಯಮಾಕೋ ನ ಜಾತೋ, ದೇವಮಹಿತ್ವಾಃ ಪರಂ

ಅಂಶಮಾಪ (ಶುಭ್ರೇದ ಸಂ. ೭-೧೧-೧)

ಅರ್ಥ :- ಶಕ್ತ್ಯ = ದೇವದಿಂದಲೇ (ಹೀಗೆ ಮಾತ್ರದಿಂದ ಅಲ್ಪ ಶೋಭದಿಂದಲೂ ಕೂಡ), ವ್ಯಧಾಪ = ಅವರಿ ಮಿತವಾದ, ನೇ ವಿಶ್ವೋ = ಎಲ್ಲೆ ವಿಷ್ಣುವೇ, ತ್ವಂ = ನಾನು, ಮಾತ್ರಯಾ = ಪರಿಮಿತಗಿ, ವರಾ = ವಿಲಕ್ಷಣ ನಾಗಿರುತ್ತೀಯೇ (ಅವರಿಮಿತವಾಗಿದ್ದೀಯೇ) ಈ ರೀತಿ ಇರತಕ್ಕದವನಾದ, ಶೇ = ನಿನ್ನ, ಮಹಿತ್ವಂ = ಜಗತ್ತಿನ ಸೃಷ್ಟಾದಿ ರೂಪವಾದ ಮಹಿಮೆಯನ್ನು ಅನು, ಅಲ = ಮುಕ್ತರಾಗಲಿ, ಅಮುಕ್ತರೇ ಆಗಲಿ ಯಾರೂ ಸಹ, ನಾಶ್ಯಮತಿ = ತೊಂದುತ್ತಿರುವುದಿಲ್ಲ. (ಅನುಭವಪ್ರಸುರವುದಿಲ್ಲ), ಶೇ ವಿಶ್ವೋ = ಎಲ್ಲೆ ವಿಷ್ಣುವೇ, ದೇವಮಹಿತ್ವಾಃ = ರಮಾ ವೊಂದಾದ ದೇವತೆಗಳ ಮಹಿಮೆಗಳಿಗಿಂತಲೂ, ಪರಂ, ಅಂತಂ = ಅವೆಲ್ಲರ ಮಹಿಮೆಯ ಪರಮತ್ಮಕ್ಕೆ ಪರಿಮಾಪದಿ ಘಟವಾದ, ಅಶ್ವತ್ಥವಂತಿ, ಶೇ = ನಿನ್ನ, ಮಹಿತ್ವಂ = ಮಹಿಮೆಯನ್ನು, ಹಾಯಮಾಕೋ = ಈಗ ಹುಟ್ಟುತ್ತಿರುವ ವನಾವರೂ, ನಾಶ್ಯಂತಿ = ವಶ್ಯುತಿಲ್ಲ, ಜಾತಾ = ಹಿಂದೆ ಹುಟ್ಟಿದವನಾದರೂ ಸಹ, ನಾವ = ತೊಂದಿಲ್ಲ. (ಉದಾಹರಣೆಗೆ, ವಿಸ್ವಮಾಣಾ = ಮುಂದೆ ಹುಟ್ಟುವವರೂ ಸಹ, ನ ಪ್ರವೃತ್ತಿ = ತೊಂದುವುದಿಲ್ಲ.

ಅಂದೆ ನಿನ್ನ ವಿರಭಟವಾದ ಅಶ್ವತ್ಥವಾದ ಮಹಿಮೆಯು ಹಿಂದಿನ, ಇಂದಿನ, ಮುಂದಿನ ಯಾವ ವ್ಯಕ್ತಿಗೂ ಇರುವುದಿಲ್ಲ, ಇಂತಹ ಅಪಾರವಾದ ಮಹಿಮಾತಿಶಯವನ್ನೇ ಶ್ರೀಪರಯು ಸಾಕ್ಷಾತ್ಕರಣದ ಮಾತ್ರ (ಅವಿರುಚೆಯ ವಾದ ದೇವದಿಂದ) ತಿಳಿಯಲ್ಪಡತಕ್ಕವಾಗಿದ್ದಾನೆಂಬುದನ್ನು ದೇವವಾಕ್ಯದೇ ಹೇಳುತ್ತದೆ.

ಪರಮಮಾ ಪುರುಷ = (ಶ್ವತಿ), ಪುರುಷ = ಜಗತ್ಪಾಲನಾದ ಶ್ರೀಪರಯು, ಪರಮಪುರುಷ = ಉಪಪತ್ತಿಗೊಳಗಿದ್ದು, = ಉಪಪತ್ತಿಸಿದ ಮಾತ್ರ ತಿಳಿಯಲ್ಪಡತಕ್ಕವು.

ಮತ್ತು ಹಿಂದೆ ಉದಾಹರಿಸಿದ ವೇದವಾಕ್ಯಗಳಿಂದ ಸೃಷ್ಟಿಕರ್ತೃತ್ವವೂ, ಸ್ಥಿತಿಕರ್ತೃತ್ವವೂ, ನಿಯಮನ ಕರ್ತೃತ್ವವೂ ಹೇಗೆ ಶ್ರೀಹರಿಗೆ ಉಂಟೆಂಬುದು ತಿಳಿದುಬರುತ್ತದೆಯೋ ಅದರಂತೆ ಬಂಧಾದಿಕರ್ತೃತ್ವವೂ ಉಂಟೆಂಬುದನ್ನು ಶ್ರುತಿಯು ಹೇಳುತ್ತದೆ.

ಯಃ ಆತ್ಮಾನಂ ಅಂತರೋ ಯಮಯತಿ (೧೩೫೨೩ಃ)

ಅರ್ಥ :- ಯಃ = ಯಾವ, ಅಂತರಃ = ಅಂತಃ ಸ್ಥಿತ್ಯರಮಮಾಣನಾದ ಪರಬ್ರಹ್ಮನೇನೇ, ಚಕ್ಷುರಾದಿ ಇಂದ್ರಿಯ ಗಳಲ್ಲಿದ್ದು ರಮಿಸುವವನಾದ ಶ್ರೀಹರಿಯು, ಆತ್ಮಾನಂ = ಜೀವನನ್ನು, ಜೀವಾಭಿಮಾನಿಯಾದ ಚತುರ್ಮುಖ ಬ್ರಹ್ಮನನ್ನು, ಯಮಯತಿ = ನಿಯಮನ ಮಾಡುತ್ತಾನೆಯೋ, ಎಂಬುದಾಗಿ ಸಕಲಜೀವ ನಿಯಮನ ಕರ್ತೃತ್ವವು ಶ್ರೀಹರಿಗೆ ಶ್ರುತಿಯಲ್ಲಿ ಉಕ್ತವಾಗಿದೆ.

ಶ್ರೀಹರಿಗೆ ಬಂಧಮೋಕ್ಷಾದಿಕರ್ತೃತ್ವವನ್ನು ಶ್ರುತಿಯು ತಿಳಿಸುತ್ತದೆ.

**“ತೃಂ ಮುಕ್ತಿದೋ, ಬಂಧದೋ, ಅತೋಮತೋ ನಶ್ವಂ ಜ್ಞಾನದೋ,
ಅಜ್ಞಾನದಜ್ಞಾನವಿಷ್ಣೋ (೧೩೫೨೪ಃ)**

ಅರ್ಥ :- ತೇ ವಿಷ್ಣೋ = ಎಲೈ ವಿಷ್ಣುವೇ, ತೃಂ = ನೀನು, ಅತಃ = ಅದುದರಿಂದ, ನಃ = ನಮಗೆ, ಮುಕ್ತಿದಃ = ಮೋಕ್ಷವನ್ನು ಕೊಡತಕ್ಕವನೂ, ಬಂಧದಃ = ಅನಾದಿಯಾದ ಭಾಮೂಲವಾದ ಅಜ್ಞಾನವೇ ಮೊದಲಾದ ಬಂಧಕ್ಕೆ ನಿಯಮಕನೂ, ಜ್ಞಾನದಃ = ಜ್ಞಾನವನ್ನು ಅನುಗ್ರಹಿಸುವವನೂ, ಅಜ್ಞಾನದಃ = ಅಜ್ಞಾನದಾತನೂ, ಅಃ = ಆಗಿದ್ದುಂಟೆಯೆಂದು ಶ್ರುತಿವಾಕ್ಯವು ಪರಮಾತ್ಮನಿಗೆ ಜ್ಞಾನಾಜ್ಞಾನಾದಿಕರ್ತೃತ್ವವನ್ನು ತಿಳಿಸುತ್ತದೆ.

ವೇದದ ಅರ್ಥವನ್ನು ಸರಿಯಾಗಿ ತಿಳಿಯದವನೂ, ಅಂದರೆ, ಸದಾಗಮಗಳ ಅರ್ಥವನ್ನು ಅರಿಯದವನೂ, ಅಥವಾ ವೇದಕ್ಕೆ ವಿರೋಧವಾದ ಜ್ಞಾನವನ್ನಲ್ಲವನೂ ಇವ ಪರಮಾತ್ಮನನ್ನು ತಿಳಿಯಲಾರನೆಂಬ ಅಭಿಪ್ರಾಯವನ್ನು ತೃಪ್ತಿಯಿಂದ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನ ಮಾಡುವ ವ್ಯಕ್ತರೊಳಿಸುತ್ತದೆ.

“ನಾವೇದವಿತ್ ಮನುತೇ ತಂ ಬ್ರಹಂತಮ್ |

ಸರ್ವಾನುಭುಂ ಆತ್ಮಾನಗುಂ ಸಾಂಪರಾಯೇ” ||

(ತೃಪ್ತೀಯಾಽಪ್ರಾಪ್ತೌ ೩-೧೨-೯)

ಅರ್ಥ :- ತಂ = ಪೂರ್ವದಲ್ಲಿ ಪ್ರಕೃತನಾದ ಅಂತಃ, ಬ್ರಹಂತಂ = ಪೂರ್ಣನಾದ, ಸರ್ವಾನುಭುಂ = ಸರ್ವವನ್ನೂ ಅನುಭವಿಸುವವನಾದುದರಿಂದ, ಸರ್ವಜ್ಞನಾದ ಅಥವಾ ಸರ್ವಂ ಅನುಭವಯಂತೀತಿ ಸರ್ವಾನುಭುಃ, ಇಂ ಆತ್ಮಾನಂ, ಸರ್ವಜಗತ್ಕರ್ತಾರಂ ಸರ್ವಜ್ಞಮಿನಂ ವಾ = ಸರ್ವ ಜಗತ್ತಿಗೂ ಕರ್ತನಾದ, ಸರ್ವಜ್ಞ ಜ್ಞಾನಿಯಾದ, (ಪರಮಾತ್ಮನನ್ನು), ಸಾಂಪರಾಯೇ = ಸಮೀಪ, ಪರಕ್ಕ, ಅಯಃ = ಪ್ರಾಪ್ತೌ ಸಂಪರಾಯಃ ಸ ಏವ ಸಾಂಪರಾಯಃ ತಾದರ್ಭೋಸಪ್ರಮೀ = ಮೋಕ್ಷಕ್ಕಾಗಿ, ಅವೇದವಿತ್ = ವಿಷ್ಣುತ್ವ ವಿಸರ್ಗಾಯ ಛೇದದಲ್ಲಿ ಉಕ್ತವಾಗಿರುವುದೇ “ವೇದ ಉದಿಂದ “ಸರ್ವಾಗಮಗುಂ” ಎಂಬ ಅರ್ಥವನ್ನು ಇಟ್ಟುಕೊಳ್ಳಬೇಕು. ಸದಾಗಮಗಳ ಅರ್ಥವನ್ನು ತಿಳಿಯದವನು, ಮನುತೇ = ತಿಳಿಯುವುದಿಲ್ಲ.

ಪರಮಾತ್ಮನು ಸರ್ವ ಸದಾಕರ್ಮಗಳಿಂದ ಮಾತ್ರ ಚಿವ್ವಾಗಿ ತಿಳಿಯಲ್ಪಡತಕ್ಕವನಾಗಿದ್ದಾನೆಂದು ಅಭಿಪ್ರಾಯ.

ಪರಮಾತ್ಮನು ಯಥಾಯೋಗ್ಯವಾಗಿ ಚೇತನ ಮತ್ತು ಅಜೇತನರೂಪವಾದ ಜಗತ್ತಿನ ಸೃಷ್ಟಿ, ಸ್ಥಿತಿ, ಸಂಹಾರ, ನಿಯಮನ, ಜ್ಞಾನ, ಅಜ್ಞಾನ, ಬಂಧ, ಮೋಕ್ಷಾದಿಗಳಿಗೆ ಕಾರಣವು ಜ್ಞಾನವು ಮೋಕ್ಷಕ್ಕೆ ಸಾಧನವೆಂದು ಪ್ರಮಾಣ ವಾಕ್ಯವು ತಿಳಿಸುತ್ತದೆ. ಮತ್ತು ಪರಮಾತ್ಮನೊಬ್ಬನೇ ಸರ್ವಾಂತಸ್ತತ್ವತತ್ವನು, ಮಿಕ್ಕ ಎಲ್ಲವೂ ಪರಂತತ್ವವು. ಪರಂತತ್ವವಾದ ಸಕಲವೂ ಸದಾ ಶ್ರೀಹರಿಯ ಅಧೀನವಾಗಿರಬೇಕೆಂಬುದಾಗಿ ಯಾರು ತಿಳಿಯುತ್ತಾನೆಯೋ ಅವನು ಈ ಸಂಹಾರದಿಂದ ಮುಕ್ತನಾಗುತ್ತಾನೆಂದು ತತ್ವವಿವೇಕವಾಕ್ಯವು ಹೇಳುತ್ತದೆ.

“ಯ ವಿತತ್ ಪರತಂತ್ರಂಕು ಸರ್ವಮೇವ ಹರೇಃ ಸದಾ |

ವತಮಿತ್ಯೇವ ಜಾಣಾತಿ ಸಂಸಾರಾನ್ಮುಚ್ಯತೇ ಹಿ ಸಃ || ೧೩೩೩೩೩೩೩೩ ||

ಇದೇ ಅಭಿಪ್ರಾಯವನ್ನು ಮತ್ತೊಂದು ಟೀಕುವಾಕ್ಯವು ವ್ಯಕ್ತವಿರುತ್ತದೆ.

“ತುಮುಕ್ತುಣಾ ಹಿ ಪರಮಾತ್ಮಾ ಜಗದುದಯಾದಿನಿಮಿತ್ತತ್ವೇನ ಅವಶ್ಯಂ

ಅವಗಂತ್ವ ೧೩ ಸಕಲ ಸಖ್ಯಾಪ್ತಾಣಾಮವಿಶ್ವತಿಪನ್ನೋರ್ಥಗ್”

|| ೧೩೩೩೩೩೩೩೩೩೩ ||

“ಸೃಷ್ಟಿರಜ್ಞಾತ್ಯತಿಜ್ಞಾನನಿಯತ್ಸಜ್ಞಾನಬಂಧನಾತ್ |

ಮೋಕ್ಷಂಚ ವಿಶ್ವಶಕ್ತೈವ ಜ್ಞಾತ್ವಾ ಮುಕ್ತಿಫಲಾಪ್ನುತಾ” || ೧೩ ||

(ಅನುವ್ಯಾಖ್ಯಾನ)

ಅಭಿಪ್ರಾಯ :- ಮೋಕ್ಷವನ್ನು ಅಜೇತನರೂಪವಾದ ಯೋಗ್ಯನಾದ ದೇವನು “ಈ ಜಗತ್ತಿನ ಉತ್ಪತ್ತಾದಿಗಳೆಲ್ಲ (ಯಥಾಯೋಗ್ಯವಾಗಿ) ಪರಮಾತ್ಮನು ನಿಮಿತ್ತಕಾರನೇನು” ಅವ್ಯವಾಹಿಕ ತಿಳಿಯಬೇಕೆಂಬುದೇ ಸಕಲ ಸ್ವಾಧ್ಯಾಸಗಳೂ ನಿರ್ವಿಫಲವಾದ ಅರ್ಥವಾಗಿದೆ.

“ವಿಷ್ಣುವಿಂದಲೇ ಜಗತ್ತಿನ ಸೃಷ್ಟಾದಿಗಳಾಗುತ್ತವೆ ಎಂದು ತಿಳಿದರೇನೇ ಮೋಕ್ಷವು ದೊರಕುವುದು. ಇಲ್ಲವಾದರೆ ಇಲ್ಲ.”

ಪರಮಾತ್ಮನ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ವಿವರಣೆ ಮಾಡಿ ತಿಳಿದಿರುವವನು ವೇದವಾಗೆಯು ನಿರ್ದಿಷ್ಟವಿರುತ್ತದೆ.

ಅನಂತಾತ್ಮಾ ಗುಣಗುಣಾಭಿರೂಪೋ, ಸಾಲರೂಪಾಹುತಮೋ, ಜಗಜ್ಜ್ಞಾದಿಗಳಿಗೆ ನಿಮಿತ್ತಕಾರನೂ, ಸರ್ವಾಂತಸ್ತತ್ವನೂ, ರಮಾಪ್ರತ್ಯಾದಿಗಳೆಂದರೂ ನಿಷ್ಕವಂದ್ಯನೂ ಸಕಲಮುಕ್ತಿಗೂ ಅಮುಕ್ತಿಗೂ ನಿರ್ವಿಫಲನೂ ಆದ ಶ್ರೀಹರಿಯನ್ನು ಸಂಯುಕ್ತ ತಿಳಿಯದೇ ಅದಕ್ಕೆ ವಿವರಣೆ ಮಾಡಿ ಯಾರು ತಿಳಿಯುತ್ತಾರೆಯೋ ಅವರನ್ನು ಅವ್ಯವಾಹಿಕ ಎಂದು ಹೇಳುವ ಅಂತರ್ದೇಶಗಳಿಗೆ ನಿಷ್ಕವಂದ್ಯನು ಗತಿಯೆಂದು ವೇದವಾಗೆಯು ಘೋಷಿಸುತ್ತದೆ. ಆ ವೇದವಾಕ್ಯವು ಈ ಕೆಳಗೆ ಬಂದಂತಿದೆ.

“ಅಸೂರ್ಯಾ ನಾಮ ತೇರೋಣಾ ಅಂಧೇನ ತಮಾಸ್ತವ್ಯತಾಃ |

ತಾನ್ ತೇ ಪೇಶ್ಯಾಭಿಗಚ್ಯಂತಿ ಯೇಕೇಚಾತ್ಮಹನೋ ಜನಾಃ || ೧೩ ||

ಪಾಶ್ಚರ್ಯ :- ನಿಜಾಂಧಕಾರದಿಂದ ಪ್ರಸಿದ್ಧವಾದ, ಮಹಾದುಃಖಕರವಾದ, ದೈತ್ಯರಿಂದ ಹೊಂದಲ್ಪಡತಕ್ಕ ತಾಮಿಸ್ರ, ಅಂಧತಾಮಿಸ್ರಗಳೆಂಬ ನಿತ್ಯನರಳುಗಳ ಪ್ರಮಾಣಪ್ರಸಿದ್ಧಿಗಳಾಗಿವೆ. ಯಾರು ಶ್ರೀಹರಿಯನ್ನು ವಿವರೀತವಾಗಿ ತಿಳಿಯು ತ್ತಾರೆಯೋ ಅಂತಹ ಪದಿದ್ವೇಷಿಗಳಿಗೆ ನಿತ್ಯ ನರಳವು ಉಂಟಾಗುತ್ತದೆ ಎಂದು ಅಭಿಪ್ರಾಯ. ಮತ್ತೊಂದು ಪ್ರತಿವಾಕ್ಯವೂ ಈ ಅಭಿಪ್ರಾಯವನ್ನೇ ಸ್ಪಷ್ಟಪಡಿಸುತ್ತದೆ.

“ಅನಂದಾ ನಾಮ ತೇ ರೋಣಾ ಅಂಧೇನ ತಮಾಸ್ತವ್ಯತಾಃ |

ತಾನ್ ತೇಪೇಶ್ಯಾಭಿಗಚ್ಯಂತಿ ಯೇ ಅವಿದ್ಯಾಂಶೋ ಅಮಿಥೋ ಜನಾಃ || ೧೪ ||

ಪಾಶ್ಚರ್ಯ :- ವೇದವಾಚ್ಯನಾದ ಪರಮಾತ್ಮನನ್ನು ಬಿಟ್ಟು, ಅಂದರೆ ವೇದದಿಂದ ಪರಮ ಮುಖ್ಯವೃತ್ತಿಯಿಂದ ಪ್ರತಿಪಾದಿತನಾದ ಪರಮಾತ್ಮನ ಸ್ವರೂಪವನ್ನು ಅವಲಾಂ ಮಾಡುವ ತಮೋಯೋಗ್ಯ ಜನರು ಅಂಧಕಾರವೃತ್ತವಾದ ನಿತ್ಯ ನರಳಕ್ಕೆ ಭಾಗಿಗಳಾಗುವರು. ಶ್ರೀಹರಿಯಲ್ಲಿ ವಿಮುಖರಾದವರು ಅನುರಂಧ ಹೊಂದಲ್ಪಡತಕ್ಕ ಅಸೂರ್ಯ ಎಂಬ ನಿತ್ಯ ದುಃಖಕ್ಕೆ ಒಳಗಾದವರಾದ ನಿತ್ಯನರಳವನ್ನು ಹೊಂದುವರೆಂದು ಹಿಂದಿನ ಪ್ರತಿಯ ಅರ್ಥವನ್ನೇ ಭಾಷ್ಯಕಾರರು ಮುಂದಿನ ವಾಕ್ಯದಲ್ಲಿ ವಿಮೂಲೆ ಹೇಳುತ್ತಾರೆ.

“ಮಹಾದುಃಖೈಕಹೇತುತ್ವಾತ್, ಪಾಶ್ಚರ್ಯಾತ್, ಅಸುರೈಸ್ತಥಾ |

ಅಸೂರ್ಯಾನಾಮತೇರೋಣಾಃ ತಾನ್ ಯಾಂತಿ ವಿಮುಖಾಹರಾಃ || ೧೫ ||

ಇಂತಹ ಪ್ರತಿವಾಕ್ಯಗಳು ನೂರಾರು ಈ ವಿಚಾರವನ್ನೇ ಪ್ರತಿಪಾದಿಸುತ್ತಿವೆ. ಪರಮಾತ್ಮನ ಸ್ವರೂಪವು ಅಲೌಕಿಕವಾದುದು. ಅವ್ಯಕ್ತ ಅತ್ಯಾಶ್ಚರ್ಯಕರ, ಕುರ್ತಗಳಿಗೆ ಅಲ್ಲಿ ಅವಕಾಶವಿಲ್ಲ.

ಲೋಕದಲ್ಲಿ ಅವಯವಿಯಾದುದು - ಅವಯವದಲ್ಲಿ - ಅವಯವೋದ - ನಾವಯವ - ಅವಯವತ್ವಾತ್ ಎಂಬುದಾಗಿ ಅನುಮಾನದಿಂದ ಅವಯವಕ್ಕೂ ಅವಯವಿಗೂ ಭೇದವು ಸುಪ್ರಸಿದ್ಧವಾಗಿದೆ. ಅವಯವಕ್ಕೆ ಅವಯವತ್ವವೂ, ಅವಯವಿಗಿ - ಅವಯವತ್ವವು ವಿರುದ್ಧವಾಗಿದೆ.

ಅದೇ ಇಂತಹ ಅನುಮಾನದ (ತರ್ಕದ) ವಿರೋಧವು ಪರಮಾತ್ಮನ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಭಾದಕವಾಗಿರುವುದಿಲ್ಲ.

ಅಪರಿಮಿತವಾದ ಅಚಿಂತ್ಯಾದ್ಭುತವಾದ ಶಕ್ತಿಸಂಪನ್ನನಾದ ಪರಮಾತ್ಮನ ಸ್ವರೂಪವನ್ನು ಬೃಹತ್ಕೃಷ್ಣಾಹಿ ವಚನವೆಂಬ ಪ್ರಮಾಣ ವಾಕ್ಯವು ಲೋಕವಿಶ್ವಗ್ರಾಹವಾದ ಪರಮಾತ್ಮತ್ವವನ್ನಾಗಿ ನಿರೂಪಿಸುತ್ತದೆ.

ಚಿತ್ರದಲ್ಲಿ ಬಲೆಯಬ್ಬಟ್ಟಿ ನವನಾರೋಡದಲ್ಲಿ ಅವಯವಿಗಾದ ಅನೇಕ ಸ್ತ್ರೀಯರಿಗೆ ಏಕದೇವತಾಮಯವ್ಯವ
ಕುಂಬುರುಮಂತೆ ನಾರಾಯಣಾದಿ ಪಂಚರೂಪಗಳೂ, ಒಬ್ಬನೇ ಪರಮಾತ್ಮನಿಗೆ ಅವಯವ್ಯವಾ ಅವಯವಿವ್ಯವಾ
ಪ್ರಮಾಣವಾಳಿಂದ ಪ್ರಸುತ ಹೃದ. ಈ ಅವಯವ್ಯವಾ ತಿಳಿಸತಕ್ಕ ಭುಷ್ಣಂಕಿತ ವಾಕ್ಯವು ಈ ರೀತಿ ಇದೆ.

“ಶಿರೋಹಾರಾಯಗಃ ಪತ್ನೋದಕ್ತಗಃ ಸವ್ಯವಿವಚ |
ಪ್ರದ್ಯುಮ್ನಾಪುರುಷಶ್ಚ ಸಂದೋಹೋ ವಾಸುದೇವಶಃ ||
ನಾರಾಯಣೋಽಥ ಸಂದೋಹೋ ವಾಸುದೇವಃ ಶಿರೋಽಪಿವಾ |
ಪೃಥ್ವಿ ಸಂಕರ್ಷಗಃ ಪೋಶ್ಯಃ ವಿಶ ವಿವ ತು ಪಂಚಧಾ ||
ಅಂಗಾಂಗಿತ್ವೇನ ಭಗವಾನ್ ತ್ರೇದಶೇ ಪುರುಷೋತ್ತಮಃ” || (ಬೃಹತ್ಸಂಹಿತಾ)

ಪಾಠ್ಯಾರ್ಥ :- ಶ್ವೇತಚೇತನಗಿಂತಲೂ, ಅಶ್ವೇತಚೇತನಗಾದ ರಮಾದೇವಗಿಂತಲೂ ಉತ್ತಮನಾದ ಭಗವಂತನಾದ
ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನು ಒಬ್ಬನೇ ಆದಾಗ್ಯೂ ವರು ಬಗೆಯಾಗಿ ಒಬ್ಬನೇ ಅವಯವ ಅವಯವಿಭಾವದಿಂದ, ಅಂಗತ್ವೇನ, ಅಂಗಿತ್ವೇನ
ಕ್ರಮಿಸುತ್ತಾನೆ.

“ಐಶ್ವರ್ಯಾತ್ಮ ವಿರೋಧಶ್ಚಲಂತ್ಯಪ್ರಸಿದ್ಧಿಃ ಪಪಾದಗಾಣೇ |
ಅಕರ್ಕ್ಕೇ ಹಿ ಕುಶಸ್ತಕಃ ಅಪ್ರಮೇಯೇ ಕುಶಃ ಪ್ರಮಾ ||
(ಇತಿಬೃಹತ್ಸಂಹಿತಾಯಾಮ್) ||

ಅಭಿಪ್ರಾಯ :- ಮೊದಲನೆಯ ವ್ಯಕ್ತಿಯಲ್ಲಿ -

ಅವಯವಿಯಾಗಿರುವ ನಾರಾಯಣನೇ ಶಿರಸ್ಸು,
ಅವಯವಿಭೂತನಾದ ಪ್ರದ್ಯುಮ್ನನೇ ದಕ್ಷಿಣಾಭಾಯ - ಬಲತೋಳು,
ಅವಯವಿಭೂತನಾದ ಅನಿರುದ್ಧನೇ ಎಡತೋಳು,
ಅವಯವಿಯಾದ ವಾಸುದೇವನೇ ಮಧ್ಯರೇಷೆ,
ಅವಯವಿಯಾದ ಸಂಕರ್ಷನೇ ಪಾದಮೆಂಬ ಅವಯವನಾಗಿದ್ದಾನೆ.

ಎರಡನೇ ಕಲ್ಪದಲ್ಲಿ -

ನಾರಾಯಣನು ಮಧ್ಯರೇಷೆ
ವಾಸುದೇವನು ತಲೆ
ಸಂಕರ್ಷನೇ ಪಾದ

ಈ ರೀತಿ ರಾಮಾತ್ಮನು ಒಬ್ಬನೇ ಆದಾಗ್ಯೂ ವಿಶೇಷಾರೂಪ ಅವಯವ ಮತ್ತು ಅವಯವಿಭಾವದಿಂದ
(ಅಂಗಾಂಗಿಭಾವದಿಂದ) ಕ್ರಮಿಸುತ್ತಾನೆ.

ಅಭಿವ್ಯಕ್ತವಾದ ಅಚಿಂತ್ಯವಾದ, ಅದ್ಭುತವಾದ, ಅಶ್ವರ್ಯಕರವಾದ (ಈಶ್ವರನ) ಸಾಮರ್ಥ್ಯದಿಂದ ಪರಮಾತ್ಮನ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಲೋಕವಾದ ಯಾವ ವಿರೋಧಕ್ಕೂ ಅವಕಾಶವಿಲ್ಲ. ತರ್ಕಕ್ಕೆ ಅಗೋಚರನಾದ ಪರಮಾತ್ಮನ ಬಗ್ಗೆ ತರ್ಕವು ಬಾಧಕವಾಗಲಾರದು.

ಲೋಕದಲ್ಲಿ ಪರಿಮಿತಶಕ್ತಿಯುಳ್ಳ ವ್ಯಕ್ತಿಯ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ವಿರೋಧವು ಕಂಡುಬರುವುದಾದರೂ, ವಿರೋಧಾಪಾದಕವಾದ ಪರಿಮಿತಶಕ್ತಿಯಿಂದ ರಹಿತನಾದ ಪರಮಾತ್ಮನ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಯಾವ ವಿರೋಧವೂ ಇರುವುದಿಲ್ಲ ಎಂದು ಪರಮಾಧಿವ್ರಾಯ.

ಸಕಲ ವೇದವಾಕ್ಯಗಳೂ ಅಸಂಖ್ಯೇಯಗಳಾದ ಕಲ್ಪನಾ ಗುಣಗಳೂ ನಿಧಿಯನ್ನಾಗಿಯೂ, ಸಕಲ ದೋಷರಹಿತವನ್ನಾಗಿಯೂ, ಪರಿಪುಷ್ಕನಾದ ನಾರಾಯಣನನ್ನೇ ಪರಮಮುಖ್ಯವೃತ್ತಿಯಿಂದ ಪ್ರತಿಪಾದಿಸುತ್ತಿವೆ.

ಅಭಿವ್ಯಕ್ತವಾದ, ಸರ್ವತ್ರಾಪ್ರತಿಪದ್ಯವಾದ ಅಚಿಂತ್ಯವಾದ ಅದ್ಭುತವಾದ ಶಕ್ತಿಯಿಂದ, ಬೇರೆ ಎಲ್ಲಾ ಕಾಣದಿರುವಂತಹುದು ಪರಮಾತ್ಮನಲ್ಲಿ ಕಂಡುಬರುತ್ತದೆಯೆಂದು ವೇದವಾಗಿಯೇ ತಿಳಿಸುತ್ತದೆ.

ಪರಮಾತ್ಮನ ವ್ಯವಸ್ಥೆ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಅರ್ಜುನನ ಪ್ರಶ್ನೆಗೆ ಪ್ರಮಾಣವಾಗಿದೆ.

“ದ್ವಾದಾ ಶ್ವಭಿವ್ಯೋರಿತಮಂಶರಂ ಹಿ, ವ್ಯಾಪ್ತಂ ವ್ಯಯೋಗೇನ ದಿಶಶ್ಚಸಮಾಗ್”

ಎಂಬ ಭಗವದ್ಗೀತೆಯ ಹನ್ನೊಂದನೆಯ ಅಧ್ಯಾಯದಲ್ಲಿನ ವಾಕ್ಯದಿಂದ ಪ್ರಮಾಣವಾಗಿ ಅರ್ಜುನನ ಪ್ರಶ್ನೆಗೆ ತಿಳಿಯಲ್ಪಡುತ್ತದೆ.

ಪರಮಾತ್ಮನ ಸಿತ್ತಶ್ವಗಳೇಶಗಳು (ಬಿಳಿವುಳ್ಳ ಕುದುರೆಗಳು) ಫಲಲೋಕದಲ್ಲಿ ರಾಮಾಮಾರ ಶೃಷ್ಣವತಾರವಾಗಿ ಭೂಭಾರವನ್ನೆ, ಪರಿಹರಿಸುತ್ತವೆಯೆಂಬ ಪರಮಾತ್ಮನ ವಚನವು ವಿಷ್ಣುವುರಾಗದ ಮಂಟ್ರಮಾಂಶದಲ್ಲಿ ಪ್ರಸಿದ್ಧವಾಗಿದೆ.

“ಉದ್ವಲಹಾಗಾತ್ಮನಃ ಕೇಶಿ ಸಿತಶ್ವಘ್ನಿಮಹಾಮುನೀ |

ಉಪಾಶ ಚ ಸುರಾಸೇಶಿ ದುಶ್ಚೇಶಿವಸುಧಾತರೀ

ಅವತೀರ್ಯ ಭುವೋ ಭಾರಕ್ಷೀಕಹಾನಿಂ ಕರಿಷ್ಯತಃ ||೧೩|| ವಿಷ್ಣುಪುರಾಣೇ ||

ಮಹಾವ್ರಳಯದಲ್ಲೂ ವಿಷ್ಣುವು ಸರ್ವತಂತ್ರನಾಗಿಯೇ ಇದ್ದನು. ಅಧ್ಯತಂತ್ರರಾದ ಒರಗ್ಯಾರ್ಥ (ಚತುರ್ಮುಖ ಪ್ರಶ್ನೆ), ರುದ್ರಾದಿಗಳೇ ಪರಮಾತ್ಮನಾದ ಅಂತಃ ಶ್ರೀಹರಿಯಿಂದ ಉತ್ಪತ್ತಿಯನ್ನು ಹೇಳುತ್ತಾರೆ.

“ಸ ಮುನಿಭೂತಾಃ ಸಮಚಿಂತಯತ್, ತತ ದಿತೇ ವೃಣಾಯಂತ |

ವಿಕೃತೇ, ಒರಗ್ಯಾರ್ಥೋ, ಅಗ್ನಿಯಾದೋವರುಗಾರುದೋದ್ರಾ||” ||೧೩|| ಶ್ಲೋಕಃ ||

ವಿಶೇಷ ಸಾರಾಯಣ ಆರೀಶ್ ವ ಬ್ರಹ್ಮಾ ವ ಚ ಶಂಕರಃ |
ವಾಸುದೇವೋಽಪ್ಯ ಆರೀಶ್ ವ ಬ್ರಹ್ಮಾ ವ ಚ ಶಂಕರಃ |
ಜೇಂದ್ರಸೂರ್ಯೌ ವ ಚ ಗುಣೋನ್ನತೋಮೋ, ನ ವಿನಾಯಕಃ || ೧೩ ||

ಪರಮಾತ್ಮನು ಪೂರ್ಣ ನಂದನಾಗಿರುವುದರಿಂದಲೇ ಲೋಕಚೇಷ್ಠಣವಾಗಿರುವ ವಿಷಯವನ್ನು

“ಲೋಚೇಷ್ಠಾನ್ಯಾತ್ ; ಕಃ ಪ್ರಾನ್ಯಾತ್. ಯದೇವ ಅಕಾಶ ಅನಂದೋ
ಸನ್ಯಾತ್” || (ತೈತ್ತಿರೀಯ)

ಎಂಬ ಶ್ರುತಿವಾಕ್ಯವು ಉತ್ತರಿಸಿದೆ.

ಪಾಶ್ಚಯಾ :- ಸರ್ವತ್ರ ಪ್ರಕಾಶಮಾನವಾದುದರಿಂದ ಅಕಾಶ ಶಬ್ದವಾಚ್ಯನಾದ ಶ್ರೀಹರಿಯು ಪೂರ್ಣನಂದ ನಲ್ಲದಿದ್ದರೆ ಲೋಕಕ್ಕೆ ಪ್ರವರ್ತನಲ್ಲದಿದ್ದರೆ, ಬೇರೆ ಯವೋನುತಾನೇ ಲೋಕಚೇಷ್ಠಣವಾದಾನು ? ಯರುತಾನೇ ಧರ್ಮಾದಿಗಳಲ್ಲಿ ಪ್ರವೃತ್ತಿಯನ್ನುಂಟುಮಾಡಿಯಾನು ? ಬೇರೆ ಯಾರೂ ಲೋಕವಾದ ಮತ್ತು ವೈದಿಕವಾದ ಪ್ರವೃತ್ತಿಯನ್ನು ಉಂಟುಮಾಡಲಾ ರವಾದುದರಿಂದ ಪೂರ್ಣನಂದವಾದುದರಿಂದಲೇ ಶ್ರೀಹರಿಯು ಅನಂದೋದ್ರೇಕದಿಂದ ಜಗತ್ಪ್ರೇಷಣವಾಗಿಯೂ ಪ್ರವರ್ತಕ ವಾಗಿಯೂ ಇದ್ದಾನೆ.

ಈ ಅಧಿವ್ರಾಯವನ್ನೇ ಮುರ್ಛಾಭಾವವಾಗಿ ಅನುವ್ಯಾಖ್ಯಾನದಲ್ಲಿ ಶ್ರೀಮದಾಚಾರ್ಯರು ರಂಜಕವಾಗಿ ತಿಳಿಸಿದ್ದಾರೆ.

“ಯತ್ಪ್ರವೃತ್ತಿಕ್ಷತ್ರಗಾಢಾಧಿಕಾ ಸುಖಾತ್ |
ದುಃಖೋದ್ರೇಕಾಧಿಕಾಚ್ಛೇದ ಸ್ವಕಲ್ಯಾಣತೋಷ್ಯ ಚ ||
ಸರ್ವಾಕ್ಷೇಪ ವ ದುಃಖಂ ಶ್ಯತ್. ಅತಃ ಕೇವಲೇಂದ್ರಿಯಾಪ್ರವರತಃ ||
(ಅನುವ್ಯಾಖ್ಯಾನ)

ಅಧಿಪ್ರಾಯ :- ಲೋಕದಲ್ಲಿ ಪ್ರವೃತ್ತಿಯು ನಾಲ್ಕು ಸಂದರ್ಭಗಳಲ್ಲಿ ಕಂಡುಬಂದಿದೆ. ಸುಖದ ಉದ್ರೇಕದಿಂದಲೂ, ದುಃಖದ ಉದ್ರೇಕದಿಂದಲೂ, ಸುಖದಲ್ಲಿನ ಅಸೌಖ್ಯದಿಂದಲೂ, ದುಃಖ ಮತ್ತು ಅದಕ್ಕೆ ಸಾಧನವಾದುದರ ಮೇಲಿನ ದ್ವೇಷದಿಂದಲೂ ಮಾನವನು ಪ್ರವೃತ್ತಿಸುತ್ತಾನೆ.

ಮೊದಲನೆಯದಾಗಿ ಸುಖೋದ್ರೇಕದಿಂದ ಸರ್ವವಲ್ಲೂ, ಗಮನವಲ್ಲೂ ಪ್ರವೃತ್ತಿಯೂ ಅನಂದಭೂತನಿಗೆ (ಉನ್ನತನಿಗೆ) ಕಂಡುಬಂದಿದೆ. ಅವನ ಪ್ರವೃತ್ತಿಯಲ್ಲಿ ಉದ್ವಿಗ್ನವಾದ ಸುಖವೇ ಹರಗವಾಗಿದೆ.

ದುಃಖದ ಉದ್ರೇಕದಿಂದಲೂ ಆತ್ಮಹತ್ಯಾದಿಗಳಲ್ಲಿ ಪ್ರವೃತ್ತಿಸುವವರುತ್ತಾರೆ. (ಸುಖದ ಅಸೌಖ್ಯದ), ಸುಖದಲ್ಲಿನ ಹಗಿಂದ ಘೋಷವಾದಿಗಳಲ್ಲಿ ಪ್ರವೃತ್ತಿಯು ಸುಪ್ರಸಿದ್ಧವೇ ಆಗಿದೆ. ದುಃಖದ ಮೇಲಿನ ದ್ವೇಷದಿಂದಲೇ ದುಃಖಕ್ಕೆ ಹರಗವಾದ ಕಂಬಕದ ಸಿವೃತ್ತಿಯಲ್ಲಿ ಪ್ರವೃತ್ತಿಯ (ಮುಗ್ಧನ ತೆಗೆಯುವಿಕೆಯಲ್ಲಿ) ವ್ಯಪ್ತವೇ ಆಗಿದೆ.

ಶ್ವೇತದಲ್ಲಿ ಚೇತನನಿಗೆ ಕಂಡುಬಂದ ಪ್ರವೃತ್ತಿಯು ನಾಲ್ಕು ಬಗೆಯಾಗಿ ಕಂಡುಬಂದರೂ ಈ ವರಮ ಚೇತನವಾದ ಪರಮಾತ್ಮನಿಗೆ ಜಗತ್ಪ್ರಾಪ್ತವಾದ ವ್ಯಾಪಾರದಲ್ಲಿನ ಪ್ರವೃತ್ತಿಗೆ ದುಃಖೋದ್ರೇಕವಾಗಿರಲಿ, ದುಃಖದ ಸಿವೃತ್ತಿಯಾಗಿರಲಿ, ಒಂದೆ ಇಲ್ಲದೆ ಸುಖದ ಪ್ರಾಪ್ತಿಗಾಗಿಯಾಗಿರಲಿ ಸಾರ್ಥಕ ಕೊಡುವುದಿಲ್ಲ.

ಜಾತಿಸ್ತು ಸ್ವಪ್ನಾದಿವ್ಯವಾದವು ಕೇವಲ ರೀತಿಯಾದವಾಗಿರುವುದರಿಂದ ಅನುರೋಧಿಸಿದಂತೆ ಎಂದು ಹೇಳಬೇಕು. ಅಂದರೆ ಪರಮಾತ್ಮನು ಪೂರ್ಣನಾದವಾಗಿರುವುದರಿಂದಲೇ ಪ್ರವೃತ್ತಿಯುಳ್ಳವನಾಗಿದ್ದಾನೆಂಬುದು ನಿರ್ಗುಣವಾದ ಅಭಿಪ್ರಾಯ.

ವೇದಾನುಗುಣವಾಗಿರುವ ಅನುಮಾನದಿಂದಲೂ ಪರಮಾತ್ಮನಿಗೆ ಕೇವಲ ಸುಖರೂಪವನ್ನು ಸಾಧಿಸಬಹುದಾಗಿದೆ.

ಕಚ್ಚರನು - ಕೇವಲ ಪೂರ್ಣಸುಖರೂಪನಾಗಿದ್ದಾನೆ. ಪ್ರವೃತ್ತಿಕಾರಾತ್ರಯರಹಿತನಾಗಿ ಪ್ರವೃತ್ತಿಯುಳ್ಳವನಾಗಿರುವುದರಿಂದ ಎಂದು ಅನುಮಾನವು.

ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ ಕಾರಾವು ಕಾರ್ಯಾನುಗುಣವಾಗಿರಬೇಕಾಗಿರುವ ಪ್ರಯುಕ್ತ ಮಹಾಪ್ರವೃತ್ತಿಯುಳ್ಳ ಪರಮಾತ್ಮನು ಮಹಾನಂದನೇ ಆಗಿದ್ದಾನೆಂದು ಅಭಿಪ್ರಾಯ.

ಗಾಂಧಿಜಿಯವರಾದಿಶಬ್ದಗಳಂತೆ ಆಯಾ ಶಬ್ದಗಳ ಪ್ರವೃತ್ತಿ ನಿಮಿತ್ತಧರ್ಮವು ನಿರವಧಿಕವಾಗಿರುವುದರಿಂದ ಪರಮಮುಖ್ಯವೃತ್ತಿಯಿಂದ ಇದೀ ವೇದಾಂತಿಯಲ್ಲಿ ಕಂಡುಬರುವ ಸಕಲ ದೇವತಾವಾಚಕ ಶಬ್ದಗಳೂ ಸಹ ಭಗವಂತನನ್ನೇ ಹೇಳುತ್ತಿವೆಯೆಂದು "ಯೋ ದೇವಾನಾಂ ನಾಮಧಾ ಏಕ ಏವ " ಎಂಬ ವೇದವಾಕ್ಯವು ತಿಳಿಸುತ್ತದೆ. ಅಂತಸ್ತತ್ಪಾದಕಾರಾದ ಸಾರಾಂಶವೂ ಇದೇ ಆಗಿದೆ.

ಇದೇ ರೀತಿ ಅಕಾಶಶಬ್ದದಂತೆ ವೇದದಲ್ಲಿನ ಸಕಲ ಭೂತವಾಚಕಗಳಾದ ವಾಯುತೇಜಸ್ಸು, ಅಪಃ ಇತ್ಯಾದಿ ಶಬ್ದಗಳೆಲ್ಲದರಿಂದಲೂ ಪರಮಮುಖ್ಯ ವೃತ್ತಿಯಿಂದ ಸಾರಾಯಗನೇಪ್ರತಿಪಾದ್ಯವಾಗಿದ್ದಾನೆ.

ಇಷ್ಟು ಮಾತ್ರವೇ ಅಲ್ಲ. ದೇಶದಿಂದಲೂ ಕಾಲದಿಂದಲೂ ಭೂತಾಕಾಶವು ಪರಿಮಿತವಾಗಿದೆ. ಅಂತಹ ಅಕಾಶಕ್ಕೆ ನಿರವಧಿಕವಾಗಿ ಅವಕಾಶದಾತ್ಮತ್ವವೆಂಬ ಅಕಾಶಪದಪ್ರವೃತ್ತಿನಿಮಿತ್ತವಾದ ಧರ್ಮವು ಸರ್ವಥಾ ಕೊಡುವುದಿಲ್ಲ.

ಅದರಿಂದ ಪರಮಾತ್ಮನೇ ಅಕಾಶದ ಶಬ್ದವಾಚ್ಯನಾಗಿರುತ್ತಾನೆ. ಸಕಲ ಮಹಾಪರಮಾತ್ಮನು ಸ್ವಭಾವವೂ ಪರಮಾತ್ಮನ ಅಧಿನವೇ ಆಗಿದೆ.

"ಸರ್ವೋ ದದಾತಿ ಶ್ವಶತಾಂ ಮಾರ್ಗಾಂ ಯನ್ನಿಯಮಾದದಃ"

ಎಂಬ ಭಗವತರ ಪ್ರಮಾಣವಾಕ್ಯವು ಮಾರ್ಗಾಕಾಶವು ಸಹ ಪರಮಾತ್ಮನ ಸಿಯಮನಕ್ಕೆ ಒಳಪಟ್ಟಿರುವ ಅಂಶವನ್ನು ಹೇಳುತ್ತದೆ.

ಅದಾನುಭೂತಿ = ಅಕಾಶವು, ಯನ್ನಿಯಮಾದಃ = ಯಾವ ಪರಮಾತ್ಮನ ಪ್ರೇರಣೆಯಿಂದ, ಶ್ವಶತಾಂ = ಶ್ವಶೂನ್ಯವನ್ನು ಮಾರುವ ಮಾರ್ಗಗಳಿಗೆ, ಮಾರ್ಗಾಂ = ಅವಕಾಶವನ್ನು, ದದಾತಿ = ಕೊಡುತ್ತದೆ.

ಪರಮಾತ್ಮನ ಪ್ರಕಾರದಿಂದ ಬೇತನವಾಗದಿದ್ದ ಬೇಷ್ಠಾದಿಗಳು ಉಂಟಾಗುವಂತೆ ಸಕಲ ಅಪೇಕ್ಷಿತ ವಸ್ತುಗಳ ಸ್ವಭಾವವು ಭಗವಂತನ ಅಧಿನವೇ ಆಗಿರುವ ವಿಶೇಷಾಂಶವನ್ನು ಅಕಾಶಾದಿಕರಾಗದಲ್ಲಿ ಕಾಣಬಹುದಾಗಿದೆ.

ಪ್ರಹ್ಲಸೂತ್ರಗಳು ಮತ್ತು ಅದಕ್ಕೆ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನರೂಪವಾಗಿರುವ ಶ್ರೀಮದಾನಂದಕೀರ್ತಕ ಭಗವತ್ಪಾದರಿಂದ ರಚಿತ ಗಣಗಾರುವ “ಪ್ರಹ್ಲಸೂತ್ರಭಾಷ್ಯ ಮತ್ತು ವ್ಯಕ್ತಿಕರ್ತೃತರೂಪವಾದ ಅನುವ್ಯಾಖ್ಯಾನಗಳ ವೈಶಿಷ್ಟ್ಯವನ್ನು ಹಿರಿಮೆಯನ್ನು” ಹಿಂದೆಯೇ ವಿವರಿಸಿರುತ್ತೇವೆ.

ಸಾರಾಂಶ ನಿರೂಪಣೆ

ಪ್ರಹ್ಲಮೀಮಾಂಸಾಶಾಸ್ತ್ರದಲ್ಲಿನ ಸೌಲಸೂತ್ರಗಳೂ ಸಿದ್ಧಾಂತಸೂತ್ರಗಳೇ ಆಗಿವೆ. ಮೊದಲನೆಯದಾದ ಜಿಹ್ವಾಸಾಧಿಕರಣದಲ್ಲಿ ಗುಣವಿರೋಧಾನಾದ ವಿಷ್ಣುವಿನ ಜಿಹ್ವಾಸೆಯು (ಶ್ರವಣ, ಮನನ, ಧ್ಯಾನಗಳು) ಕರ್ತೃತ್ವವೆಂದು ವಿಧಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿದೆ. ಎರಡನೇ ಅಧಿಕರಣವಾದ ಜನ್ಮಾಧಿಕರಣದಲ್ಲಿ ಜಿಹ್ವಾಸ್ಯನಾದ ಪ್ರಹ್ಲನ ಸ್ವರೂಪಲಕ್ಷಣವನ್ನು ಹೇಳಲಾಗಿದೆ.

ಮೂರನೆಯದಾದ ಶಾಸ್ತ್ರಯೋನಿತ್ವಾಧಿಕರಣದಲ್ಲಿ ಯಥಾಯೋಗ್ಯವಾಗಿ ಜಗದ್ವಿಜ್ಞಾನದಿಕಾರಣತ್ವವೆಂಬ ಸ್ವರೂಪ ಲಕ್ಷಣದಿಂದ ಲಕ್ಷಿತನಾದ ಪರಮಾತ್ಮನ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಸುಗುಣವ್ಯಾಪ್ತಿಗಳೇ ಪ್ರಮಾಣಗಳೆಂದು ಸೂತ್ರಕಾರರು ನಿರ್ಣಯಿಸಿರುತ್ತಾರೆ.

ನಾಲ್ಕನೆಯದಾದ ಸಮಸ್ತಯಾಧಿಕರಣದಲ್ಲಿ ವಿಮರ್ಶಿತಗಳಾದ ಉಪಕ್ರಮಾದಿ ತಾತ್ಪರ್ಯಲಿಂಗಗಳಿಂದ ಪರಮ ಮುಖ್ಯವೃತ್ತಿಯಿಂದ ಸೌಲವೇದವೇದ್ಯನಾದವನು ಶ್ರೀಹರಿಯೇ ಎಂಬುದನ್ನು ನಿರ್ಣಯಿಸಲಾಗಿದೆ.

“ಏಕೋರುದ್ರೋ ನ ದೀರ್ಘಾಯಾ ತ್ಯ” ಎಂಬ ವೇದವಾಕ್ಯದಲ್ಲಿರುವ ರುದ್ರಪದವು ಮಹಾಪ್ರಳಯದಲ್ಲಿರುವ ವೃತ್ತಿಯ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಕಂಡುಬರುವುದಾದರೂ, ಇದರಿಂದ ಆಮಾತೃ ಕೈಲಾಸಾಧಾನನ್ನು ಈ ಪದವು ಹೇಳುತ್ತಿರುವುದಾದರೂ, ಪಾರ್ವತೀಪತಿಯಾದ ಶಿವನಿಗೆ ಈ ವಾಕ್ಯವು ಸರ್ವೋತ್ತಮತ್ವವನ್ನಾಗಲಿ, ಜಗತ್ಪರಾಣತ್ವವನ್ನಾಗಲಿ ಹೇಳುತ್ತಿಲ್ಲ. ಆದರೆ ಶ್ರೀಹರಿಯು ಸರ್ವೋತ್ಕರ್ಷವನ್ನೇ ಪ್ರತಿಪಾದಿಸುತ್ತಲಿರಬೇಕೆಂಬ ಗತನವಾದ ಆ ವೇದವಾಕ್ಯವು ಅರ್ಥವನ್ನು ಪ್ರಾಚೀನಾನುಾಯಿಕರು ವಿವರಿಸಿರುತ್ತಾರೆ. ಈ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಕೆಲವು ವಿಕರಣೆಯ ವಾಕ್ಯಗಳ ಅರ್ಥವನ್ನು ವಿವರಿಸಿ ಅದರ ಅರ್ಥವಿಶೇಷಗಳನ್ನು ನಿರೂಪಿಸುತ್ತೇವೆ.

“ತಾವಾ ವಿಶಾಃ ಸರ್ವಾಃ ಕುಪಃ, ಸರ್ವೇ ದೇವಾಃ, ಸರ್ವೇ ಛೋಹಾಃ,
ವಿಶ್ವೇಶ ವ್ಯಾಹೃತಿಃ, ಹ್ಯಗಾ ವಿಶ, ಹ್ಯಗಾಕುಪಃ ಇತ್ಯೇಶ ವಿವ್ಯಾಕ್ ಇತಿ
ಹೃದೀಯತೆ, ವಿಶೇ” || ೧೩ ||

ಅರ್ಥ ಮತ್ತು ಅಧಿಹಾರ್ಯ :- ವಿಕರಣೆಯೇವಮಪ್ಪ್ರಸಿದ್ಧಿರುವ ಕೆಲವು ವಾಕ್ಯಗಳ ಅರ್ಥವಿದರಣೆ (ವಿಕರಣೆಯ ಕುಪಃ) ತಂದೇವಾ ಪ್ರಾಣಯಂತ (ವಿಕರಣೆಯ ಆ-೨-೧-೫)

ತಂ = ಆ ನಾರಾಯಣನನ್ನೂ, ಪ್ರಧಾನವಾಯುರೇವನನ್ನೂ, ದೇವಾಃ = ದೇವತೆಗಳು, ಪ್ರಾಣಯಂತ = ಪ್ರಕರ್ಷಣ ಶಿಷ್ಟಪ್ರತಿಷ್ಠಾಪಿಸು ಸೇತುತಾ, ಉಪದಿಶಿಸುತ್ತಿರ್ದೇ = ಶಿಷ್ಯಪ್ರತಿಷ್ಠೆಯಲ್ಲಿ ಉಪದೇಶ ಮಾಡಿದರು, ಇದರಿಂದ ಶ್ರೀಹರಿಗೆ ಸರ್ವದೇವೋಪಾಸ್ಯತ್ವವು ಉಕ್ತವಾಗಿದೆ.

ಮತ್ತೊಂದು ವಾಕ್ಯವು

“ಸ ವಿಶೋಮುಃ, ಸ ವಿಪಶ್ಯಾಗುಃ, ಸ ವಿಪಘೂತಿಃ” (ವ. ಅ. ೨-೧-೮)

ಸ ವಿಪಘೂತುಃ = ಅಂತರ ಭಾವಂತನು, ಅಸುಃ = ದುಷ್ಪನಿರಸನಾತ್, ಅಸುಃ, ಪ್ರಕೃಷ್ಟಾನಂದ ರೂಮವ್ಯಾತ್ಮಾಗುಃ, ದೇವಾನಾಂ ಭೂತಿ ಶಬ್ದಶಬ್ದಾನಾದೈಶ್ವರ್ಯವ್ರದವ್ಯಾತ್, ಅಸುರಾಗಾಂ ಅಜ್ಞಾನಾದ್ಯೈಶ್ವರ್ಯ ಹೇತುವ್ಯಾಜ್ಞಭೂತಿಶಬ್ದವಾಚ್ಯ ಇತ್ಯರ್ಥಃ.

ಅರ್ಥಪ್ರಾಯ :- ಅಂತರ ಭಾವಂತನು, ದುಷ್ಪನಿರಸನೂ, ಪ್ರಕೃಷ್ಟವಾದ ಅನಂದರೂಪನೂ, ದೇವತೆಗಳಿಗೆ ಜ್ಞಾನಭಕ್ತಿವೈರಾಗ್ಯಾದಿ ವಶ್ಯವ್ಯವಸ್ಥೆಗಳೂ, ದೈತ್ಯಯರಿಗೆ ಅವರ ಕ್ಷರೋಪಶೈತ್ಯಂತೆ ಅಜ್ಞಾನ ದುಃಖಾದಿ ಅನೈಶ್ವರ್ಯ ವ್ರದನೂ ಆಗಿರುತ್ತಾನೆ.

ಇಷ್ಟನ್ನು ಹೇಳಿದನಂತರ

“ತಾವಾ ವಿಶಾಃ ಸರ್ವಾಗಘೂಟಃ ಸರ್ವೇವೇದಾಃ, ಸರ್ವೇಶೋಹಾಃ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾತ್ಮಕಃ
ಹ್ಯಾಗವಿವ ಹ್ಯಾಗಘೂಟ ಇತ್ಯೇವ ವಿದ್ಯಾತ್”

ಎಂಬ ವೇದವಾಕ್ಯವು ಕಂಡುಬಂದಿದೆ.

ಅರ್ಥಪ್ರಾಯ :- ಈ ಮಂತ್ರದಿಂದ ಪ್ರಾಣಶಬ್ದವಾಚ್ಯನಾದ ಶ್ರೀಶಂಗೆ ಸರ್ವವೇದ ಪ್ರತಿವಾದ್ಯತ್ವವು ಉಕ್ತವಾಗಿದೆ.

ಅರ್ಥ ಯಾತ್ರಾ ವಿಶಾಃ ಸರ್ವಾಗಘೂಟಃ ತಾವಾಂ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾತ್ಮಕಃ-

ವಿವಾಣಃ :-

“ವಿಶಮೇವ ವ್ಯಾಪಕತ್ವಂ ಪ್ರತಿಪಾದ್ಯಮ್ |

ತಚ್ಚಕಂ ? ಹ್ಯಾಶೋ ವಿಪ್ಲವೇವ |

ಕಿಂಚ ಯೇ ಸರ್ವೇವೇದಾಃ ತೇಹಾಮುಖಿ ಹ್ಯಾಗ ವಿವ ಪ್ರತಿಪಾದ್ಯಃ |

ಅಕಿಂಚ ಯೇ ಸಮುದ್ರಾದಿಶೋಹಾಃ ತೇಹಾಮುಖಿ, ಕಿಮೇವೇದಾಃನಮ್ |

ತತ್ಪ್ರಮುಖವುಪಶೇಷತಃ ಇಂದ್ರಾದಿಹಾಮುಖತೋ ವಿಶೋಗುಗಾಣಾಂ

ಅಲ್ಪಜ್ಞಾನಹಾಮುಖಿ ಪ್ರಣಾಶಯಂತೀತಿ ಹ್ಯಾಗೇ ನಾರಾಯಣೇ ಶರ್ಮಿತಯಾ ವಿವ

“ವಿದ್ಯಾತ್” ತತ್ಪ್ರತಿಪಾದಿತಾ ವಿವೇತಿ ಹಾನೀಯಾತ್” ಇತ್ಯರ್ಥಃ |

ವಿಶಮೇವ ವ್ಯಾಪಕತನು ವಿದೋಗಾಪುರುಗಾಘೂಟಿವಾಚಕವ್ಯಾಪಕಪ್ರಕಾರಮೇವ

ಹಾಮೇಶ್ವರ್ಯ ಉಕ್ತಃ |

ಪ್ರಾಶಸ್ತಿಕ :- ತಾವು ಏನು ಎಂಬುದೂ ಸಹ ವಿಕಾರವಾದ ಮತ್ತೊಂದು ವಾಕ್ಯವಾಗಿದೆ. ಇದರಲ್ಲಿ ಪ್ರಾಣಿಗಳೇನೇ, ಪ್ರಾಣಶೂನ್ಯವಾದ ಪರಮಾತ್ಮನಿಗೆ, ಸರ್ವವೇದೋಕ್ತವು ಹೇಳಲ್ಪಟ್ಟಿದೆ. ಯಾವ ಎಲ್ಲಾ ಪುಸ್ತಕಗಳಿಗಿಂತಲೂ ಅವೆಲ್ಲಕ್ಕೂ ಕೂಡ ಸರ್ವೋತ್ತಮವಾದ ಮೃತ್ವ ಒಂದೇ ಪ್ರತಿಪಾದ್ಯವು. ಅದಾವುದೆಂದರೆ ಪ್ರಾಣಶೂನ್ಯದಿಂದ ಕರೆಯಲ್ಪಡತಕ್ಕ ವಿಷ್ಣುವೇನೇ. ಮತ್ತು ಯಾವ ಎಲ್ಲಾ ವೇದಗಳುಂಟೋ ಅವೆಲ್ಲಕ್ಕೂ ಪ್ರಾಣಶೂನ್ಯವಾದ ಶ್ರೀಹರಿಯೇ ಪರಮಮುಖ್ಯವ್ಯಕ್ತಿಯಿಂದ ಪ್ರತಿಪಾದ್ಯನು ಮತ್ತು ಯಾವ ಸಮುದ್ರದಿ ಘೋಷಗಳುಂಟೋ ಅವೆಲ್ಲಕ್ಕೂ ಪರಮಾತ್ಮನೇ ವಿಷಯನಾಗಿರುವಾಗ ಅದಕ್ಕೂ ಮಿಗಿಲಾದ ವೇದಗಳಿಗೆ ವೇದಗಳಿಗೆ ಪರಮಾತ್ಮನೇ ಪ್ರತಿಪಾದ್ಯನೆಂದು ಪ್ರತ್ಯೇಕವಾಗಿ ಹೇಳಲೇಬೇಕು.

ಅದರಲ್ಲೂ ಇಂದ್ರಾದಿವೇದವಾದವುಗಳಾದ ಪುಸ್ತಕಗಳು ನಿರವಧಿ ಪರಮೈಶ್ವರ್ಯಸಂಪನ್ನವಾದ ವಿಷ್ಣುವಿನ ಗುಣಗಳನ್ನೇ ಅಲ್ಲದಿದ್ದರೂ ಕೂಡ ಪ್ರಕಾಶಪಡಿಸುತ್ತಿವೆ. ಆದಕಾರೂ ಅವೆಲ್ಲಕ್ಕೂ ಪ್ರಾಣನೇ (ಶ್ರೀಹರಿಯೇ) ಪ್ರತಿಪಾದ್ಯನೆಂದು ತಿಳಿಯಬೇಕು.

“ಎಕೋ ರುದ್ರೋ ನ ದ್ವಿತೀಯಾಯ ತ್ಯ” ಎಂಬ ವೇದವಾಕ್ಯಕ್ಕೆ ಎಂಬ ಅರ್ಥಗಳನ್ನು ಶ್ರೀಮಾದಿವಾದ ಗುರುವೇದವು ವಿವರಿಸುತ್ತದೆ.

“ಏಕ ರುದ್ರಾಣಾಂ ಮಧ್ಯ ಪ್ರಧಾನ ರುದ್ರಃ”

“ಸೋಮೋದೀತಾ ಯದರೋದೀತಾ ತದ್ರುದ್ರಸ್ಯ ರುದ್ರತ್ವ” ಮಿತೀಶ್ವರಃ

“ಯದರೋದೀತಾ ಸುರಶ್ರೇಷ್ಠ ಸೋದ್ರೇಣ ಇಮಾಲಕಃ |

ಅತ್ಯಾ ಮುಭಿಧಾಸ್ಯತಿ ನಾಮ್ನಾರುದ್ರ ಇತಿವ್ರತಾ” ಇತಿತ್ಯುತಿ ||

ರೋದನಾದ್ರುದ್ರಃ, ದ್ವಿತೀಯಾಯ = ಜಗತ್ “ಜಗದುದ್ರಶ್ರೇಷ್ಠಃ” “ನತ್ಯ”

ವೈರಾಗ್ಯಾಧಿಪತಿತ್ವತ್ ಜಗನ್ನಗಾಯತೀತ್ಯರ್ಥಃ ||

ಜಗತ್ತಿನ ಗಾಯಯಂ ತ್ವತ್ತರಾನುಗ್ರಹೇಣ “ಇತಿ ರುದ್ರೇಣೋಕ್ತವತ್” || ಇತಿ ||

ಅಭಿಪ್ರಾಯ :- ಏಕಾದಶರುದ್ರರು ಎಂಬುದು ಗಣದೇವತೆಗಳ ಒಂದು ಗುಂಪು. ಇವರಲ್ಲಿ ಪಾರ್ವತೀಮತಿಯಾದ ಶಿವನು ಪ್ರಧಾನನು. ೧. ಅಭಿಪ್ರಾಯ

೧. ಅಭಿಪ್ರಾಯ

೫. ಜಯಂತಿ

೯. ವೈವಸ್ವತಃ

೨. ಅಹಿರ್ಬುದ್ಧಿಃ

೬. ಬಹುರೂಪಃ

೧೦. ಕಾಶಿತ್ಯಾ ಮತ್ಯಾ

೩. ವಿರುದ್ಧಾಕ್ಷಃ

೭. ಕೃಂಭಕಃ

೧೧. ಪರಾ (ಶಿವಮೃದ್ವಾತಿಪತಿಃ)

೪. ಸುರೇಶ್ವರಃ

೮. ಅಪರಾದಿತಃ

ಶಿವನು ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷದೇವ ಪುಷ್ಪಿನಿಂದ ಹುಟ್ಟಿದಕೂಡಲೇ ರೋದನ ಮಾಡಿದುದರಿಂದ ಈತನಿಗೆ ರುದ್ರನೆಂಬ ಹೆಸರು ಪ್ರಸಿದ್ಧವಾಯಿತು.

ಸ್ವತೀಮತವು ಇದೇ ಅಭಿಪ್ರಾಯವನ್ನು ವ್ಯಕ್ತಪಡಿಸುತ್ತದೆ.

“ಸುರಶ್ರೇಷ್ಠನಾದ ಎಲೈ ಶಿವನೇ, ಯಾವ ಕಾರಣದಿಂದ ಆತಂಕಗೊಂಡ ಬಾಲಕನಂತೆ ನೀನು ರೋದನವನ್ನು ಮಾಡಿರುವೆಯೋ, ಅದರಿಂದ ನಿನ್ನನ್ನು ಹುಡುಗನಿಂದಲೂ ರುದ್ರನೆಂದು ಹೇಳುತ್ತಾರೆ. ಇಂತಹ ರುದ್ರನಾದ ನೀನು ದ್ವಿತೀಯಾಯ = ಎರಡನೆಯದಾದ ಜಗತ್ತಿಗಾಗಿ ಅಂದರೆ ಜಗತ್ತನ್ನು ಉದ್ಧೇಶಿಸಿ, ನ ತತ್ತ್ವ = ವೈರಾಗ್ಯಾಧಿಪತಿ ಯಾದುದರಿಂದ ಜಗತ್ತನ್ನು ಮರೆತುಕೊಳ್ಳುತ್ತಿಲ್ಲ.

ವೈರಾಗ್ಯಭಾಗ್ಯಸಂಪನ್ನನಾದ ವ್ಯಕ್ತಿಯು, ನಿಷ್ಪ್ರಾಪ್ತನಾಗಿರುವುದರಿಂದ ಜಗತ್ತನ್ನು ತ್ಯಾಗಮನ್ನಾಗಿ ಮರೆತುಕೊಳ್ಳುತ್ತಾನೆ. “ನಿಷ್ಪ್ರಾಪ್ಯ ತ್ಯಗಂ ಜಗತ್” ನಾನ್ಯಾದಿಯೂ ಇರುತ್ತದೆ.

ಇದರಿಂದ ಪಾರ್ವತೀಪತಿಯಾದ ಶಿವನು ಮಹಾವೈರಾಗ್ಯಶಾಲಿಯೆಂದೂ ಶಿವನ ಪ್ರಶಂಸಾವರವಾದ ಅರ್ಥವು ಹೇಳಿದಂತಾಗಿದೆ.

ಮತ್ತು ಇಂತಹ ವೈರಾಗ್ಯದಿಂದ ಕೊಡಲಿರುವ ಪ್ರಯುಕ್ತ ಶಿವನು ಸರ್ವೋತ್ತಮನಾದ ನಾರಾಯಣನ ತಪಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಸ್ಥಿರನಾಗಿದ್ದಾನೆಂಬ ಅರ್ಥವೂ ಈ ಇದೇ ವಾಕ್ಯದಿಂದ ಉಕ್ತವಾಗಿದೆ. ನಿನ್ನ ಅನುಗ್ರಹದಿಂದ ರುದ್ರನಾದ ನಾನು ಅಪಾರವಾದ ಈ ಜಗತ್ತನ್ನು ಮರೆತುಕೊಳ್ಳುತ್ತಿಲ್ಲವೆಂದು ಶ್ರೀವಿಷ್ಣುವನ್ನು ಕುರಿತು ರುದ್ರನೇ “ಜಗತಿ ನ ಗಣಯೇಯಂ ತತ್ಪರಾನುಗ್ರಹೇಣ” ಎಂದು ಹೇಳಿಕೊಂಡಿರುತ್ತಾನೆ.

“ಕಿಂತು ರುದ್ರಃ ಸರ್ವೇಭ್ಯಃ ಪ್ರಥಮಂ ನಾರಾಯಣಮುದ್ದಿಶ್ಯತ, ತಸ್ಯೇ = ತಪಸಿ ಸ್ಥಿರೋಽಭವತ್” |

“ಯಮುದ್ದಿಶ್ಯತಮ ಮಹೇಶೋಽಹಿ, ದಿಗಂಬರಃ ಜಟೀ ಭ್ರಾಹ್ಮಣಲಿಂಗಾಂಗಃ ತಪಸ್ವೀ ವೀಶ್ವತೇ ಜಗತ್” “ಇತಿ ಮಾತುರೇವ ಸಹಸ್ರನಾಕ್ಷೋಽಮೃತಾಣಿ ನಾರ್ವಾಶ್ಯೋಽಶ್ವತ್ಥಾತ್” || ೧೩ ||

ಅಭಿಪ್ರಾಯ :- ಮಾತುರೇವಾಶ್ವತ್ಥನಾಮದ ಹೆಸರು ಭಾಗದಲ್ಲಿ ಪಾರ್ವತಿಯು, ವಿಷ್ಣುವನ್ನು ಕುರಿತು ರುದ್ರರೇವಾ ತಪಸ್ಸಿನ ಚರ್ಚೆಯನ್ನು ವರ್ಣಿಸಿದ್ದಾರೆ.

ಅಭಿಪ್ರಾಯ :- ಯಾವ ವಿಷ್ಣುವನ್ನು ಕುರಿತು ರುದ್ರನು ತಪಸ್ಸು ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದಾನೆಯೋ ತಪಸ್ಸನ್ನು ಮಾಡುವಾಗ, ಮಹೇಶನಾರಾಧ್ಯ, ಈ ರುದ್ರನು, ವಿಶ್ವಶಿಖಾಮಗನಾಗಿರುವುದರಿಂದ ದಿಗಂಬರನಾಗಿದ್ದಾನೆ. ಮಹಾಧಾರಿಯಾಗಿದ್ದಾನೆ, ಶಂಕರನಲ್ಲ ಭಕ್ತವನ್ನು ಲೇಖಿಸಿದ್ದಾನೆ. ಘೋರವಾದ ತಪಸ್ಸಿನಲ್ಲಿರುವವನಾಗಿ ಏನು ವ್ಯಕ್ತಿಗೆ ಗೋಚರವಾಗಿರುವನು” ಎಂದು ಸಾಕ್ಷಾತ್ ಪಾರ್ವತೀಪತಿಯು ತನ್ನ ಪತಿಯ ವೈರಾಗ್ಯವನ್ನೂ ಅವನ ತಪಸ್ಸಿನ ಅಪರಗಮ್ಯವನ್ನು ವಿವರಿಸಿರುತ್ತಾಳೆ.

ಇದರಿಂದ ಶ್ರೀಶಂಗೆ ಶಿವಗೊತ್ತಲೂ ಉತ್ತಮತ್ವವೂ ಸರ್ವೋತ್ತಮತ್ವವೂ ಉಕ್ತವಾದಂತಾಯಿತು ರುದ್ರನೇ ಸರ್ವೋತ್ತಮನೆಂದು ಹುದ್ದಿಸಿದ ಶೈವಮತಾನುಸಾರಿಗಳಾದ ಹದಿಹಳೆಗೆ ಮಾತುರೇವಾಶ್ವತ್ಥನಾಮದಲ್ಲಿನ ಪಾರ್ವತೀ ವಾಕ್ಯದೇ ತನ್ನ ಉತ್ತರವನ್ನು ಕೊಡುತ್ತಾರೆ.

ಎರಡನೇ ಅರ್ಥವು ಈ ರೀತಿ ಇದೆ.

ರುದ್ರಃ ಪರಿಮಾ ದೇಹೋದ್ರಿಯಾದಿನಾ, ಏಕಃ = ಏಕಃಫಲತೋ ನ, ಕಿಂತು ದ್ವಿತೀಯಾಯ = ಪ್ರಾಕೃತ ದೇಹ ಯ ತ್ಯೈ ತತ್ಪ್ರಾಪಿ ನ ಪ್ರಥಮಾಯ ಮಹತ್ವಾಪ್ನುಬ್ದೇಹಾಯ, ಕಿಂತು ಅಹಂಕಾರಾಪ್ನಿ ದ್ವಿತೀಯದೇಹಾಯ ಇತಿವ ಅರ್ಥಃ.

ಅಭಿಪ್ರಾಯ :- "ಏಕೋರುದ್ರೋ ನ ದ್ವಿತೀಯಾಯತ್ಯೈ" ಎಂಬ ಶ್ರುತಿವಾಕ್ಯಕ್ಕೆ ಸ್ವಾರಸ್ಯಕರವಾದ ಮತ್ತೊಂದು ಅರ್ಥವೂ ಇದೆ. ಇಲ್ಲಿ ಪರಿಮಾ ಎಂದು ಹೇಳುವುದರಿಂದ ಶ್ರೀಹರಿಯ ಸ್ವರೂಪವನ್ನು ತಿಳಿಸುವ ದೇದವಾಕ್ಯಗಳನ್ನು ಅರ್ಥಸೂತವಾಗಿ ಬರೆಯಲಾಗಿದೆ.

ಸರ್ವೋತ್ತಮನಾದ ಶ್ರೀಹರಿಗೆ ಅವ್ಯಕ್ತವಾದ ಜ್ಞಾನಾನಂದಮಯವಾದ ಭವ್ಯವಾದ ದೇಹವಿದೆ. ಶ್ರೀಹರಿಯ ತಲೆ, ಬಾಹುಗಳು, ದೇಹ, ಕೈ, ಕಾಲು ಇವೆಲ್ಲವೂ ಅವ್ಯಕ್ತವಾದವುಗಳು, ಜ್ಞಾನಾನಂದಮಯವಾದವುಗಳು, ಪರಮಾತ್ಮನಿಗೂ, ಅವನ ದೇಹಕ್ಕೂ, ಅವನ ಅವಯವಗಳಿಗೂ ಅವನ ಜ್ಞಾನಾನಂದಾದಿ ಧರ್ಮಗಳಿಗೂ, ಜಗತ್ತಿನ ಸೃಷ್ಟಿ ಮೊದಲಾದ ಅವನ ಕ್ರಿಯೆಗಳೆಲ್ಲಕ್ಕೂ ಭೇದವಿಲ್ಲ. ನಿತ್ಯವಾದವುಗಳು, ಅವುಗಳಿಗೂ ಪರಮಾತ್ಮನಿಗೂ ಭೇದವಿಲ್ಲ. ಅವುಗಳಲ್ಲಿ ಶಕ್ತವ್ಯಕ್ತವೆ ಎಂಬ ವಿಶೇಷವಿಲ್ಲ. ಇದರ ರಹಸ್ಯವನ್ನು ಬ್ರಹ್ಮಸೂತ್ರಗಳ ಮೊದಲನೆಯ ಅಧ್ಯಾಯದ ಎರಡನೇ ಪಾದವಾದ ಅನ್ಯತ್ರ ಪ್ರಸಿದ್ಧವಾದ ಲಿಂಗವಾದ ಎರಡನೇ ಅಧಿಕರಣವಾದ ಅತ್ಮತ್ವಾಧಿಕರಣದ ನ್ಯಾಯಸುಧೆಯಲ್ಲಿ ತಿಳಿಯಬೇಕಾಗಿದೆ.

ಲೇಖನ ವಿಷ್ಣುರ ಭಯದಿಂದ ಅದರ ವಿವರಣೆಯನ್ನು ಬರೆದಿಲ್ಲ.

ಓಂ ಆಹ ಚ ತನ್ಮಾತ್ರಮ್ (೩-೨-೧೬) ಎಂಬ ಬ್ರಹ್ಮಸೂತ್ರದಲ್ಲಿ ಶ್ರೀವೇದವ್ಯಾಸರು ಪರಮಾತ್ಮನ ದೇಹಾದಿಗಳೆಲ್ಲವೂ ಅವ್ಯಕ್ತ ಜ್ಞಾನಾನಂದಾತ್ಮಕಗಳೆಂದು ನಿರ್ಣಯಿಸಿರುತ್ತಾರೆ.

"ಏಕಾತ್ಮ್ಯಪ್ರತ್ಯಯಾಕಾರಂ (ಮಾಂ. ೨-೭) ಎಂಬ ಶ್ರುತಿಯು ಪರಮಾತ್ಮನು ಪೂರ್ಣಜ್ಞಾನಸ್ವರೂಪನೆಂದು ಹೇಳುತ್ತದೆ.

ಏಕಃ = ಪ್ರಥಮಃ, ಸಮಾಕೋಲವ್ಯಾಪ್ತಭೂತಃ, ಕಾತ್ಯಾತ್ಯ ಭಾವಾ ರಾಜ್ಯಾನಾಂ

ಪ್ರತ್ಯಯಃ = ಜ್ಞಾನಿ, ವಾಚ್ಯಂ ಪ್ರತ್ಯಯಕ್ಷೇತಿ ಉಭಯೂ ಸಾದೃ ಸ್ವರೂಪಂ ಯಸ್ಯ ತಥೈಕಾತ್ಮ್ಯ ಪ್ರತ್ಯಯಾಕಾರಂ"
ಎಂದು ಶ್ರುತ್ಯರ್ಥವು.

ಮಾಂಡೂಕೀಭಾಷ್ಯದಲ್ಲಿ

ಏಕಃ ಪ್ರಥಮಃ ಉದ್ವಿಷ್ಟಃ ಅತ್ಯಾಪೂರ್ಣಾವೃತಃ ಶ್ರುತಃ |

ತದೇವಾಸ್ಯ ಸ್ವರೂಪಂ ಯದೈಕಾತ್ಮ್ಯಂ ತೇನ ಕೀರ್ತಿತಮ್ ||

ಪ್ರತ್ಯಯೋ ಜ್ಞಾನರೂಪತ್ಯಾತ್ ಸಾರ ಅನಂದರೂಪಃ || ೧೩ ||

ಎಂದು ಅನಂದರೂಪವನ್ನು ಕಾರಣಭಾರ್ತವಾಗಿ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನಿಸಲಾಗಿದೆ. ಕಾರಣವೃಕ್ಷ ಸ್ವರೂಪವೆಂಬ ಅರ್ಥವನ್ನು ಹೇಳಿಲ್ಲ.

ಹಾಗೆಯೇ ವ್ಯಾಪಾರೀಯವ್ಯಾಪ್ತಾನವಲ್ಲ ಸ್ವಾರ್ಥ ವ್ಯಾಪ್ತ ಎಂದು ಹೇಳಿ ವಹಿತ್ಯಕ್ಕೆ ಪ್ರತ್ಯಾಭೇದಂ ಚಾತ್ರಿತ್ಯ ವಹಿತ್ಯವ್ಯಾಪ್ತಕೃತ್ಯವ್ಯಾಪ್ತ ಸಾರ್ವತ್ರಿಕ ಎಂದು ವಿಶ್ವಕವನ್ನು ತೋರಿಸುತ್ತಾರೆ. ಆದಾಗ್ಯೂ "ಅನಂದಮಾತ್ಮಮ್" ಎಂಬ ಮುಂದಿನ ಶ್ರುತಿಗೆ ತಕ್ಕಂತೆ ವ್ಯಾಪ್ತಾನ ಮಾಡಬೇಕಾಗಿರುವುದರಿಂದ ವ್ಯಾಪ್ತಾನಕಾರರು ಸಾರಶಬ್ದವನ್ನು ಸ್ವರೂಪ ಎಂಬ ಅರ್ಥವುಳ್ಳವುದನ್ನಾಗಿ ವ್ಯಾಪ್ತಾನ ಮಾಡಿರುವರು.

ಚತುರ್ವೇದಶಿಖಾಮಯವು ಸಹ ಪರಮಾತ್ಮನ ಜ್ಞಾನಾನಂದಾರೂಪವನ್ನು ತಿಳಿಸುತ್ತದೆ.

"ಅನಂದರೂಪಮದರಂ ಪುರಾಣಂ ವಿಶಂ ಸಂತಂ ಬಹುಧಾ ದೃಶ್ಯಮಾನಮ್ |
ತಮಾತ್ಮಶ್ಚಂ ಯೇಷುಪತೃಂಶಿ ಧೀರಾಸ್ತೇಷಾಂ ಸುಖಂ ಶಾಶ್ವತಂನೇತರೇಷಾಂಮ್ ||
(೧೩ ಚತುರ್ವೇದಶಿಖಾಮಯಮ್ ||)

ಅರ್ಥ ಮತ್ತು ಅಭಿಪ್ರಾಯ :- ಪರಮಾತ್ಮನು = ಅನಂದೈಶ್ವರೂಪನು, ಪ್ರಾಕೃತ್ಯರೂಪನಲ್ಲ.

ವಿಶೇಷದರೆ :- ಅದರಂ = ಸದಾಧ್ಯತಂ = ಜದಾದಿರುತನು, ಪುರಾಣಂ = ಅನಾದಿಭೂತನು, ವಿಶಂ = ಸರ್ವೋತ್ಕೃಷ್ಟತನು, ಸಂತಂ = ನಿರೋಪನು, ಒಬ್ಬನೇ ಆದಾಗ್ಯೂ, ಬಹುಧಾ = ವಿಶ್ವಾದ್ಯಾತ್ಮನು, ಮತ್ಯಾದಿ ರೂಪಗಳಿಂದ, ಅನೇಕ ಬಗೆಯಾಗಿ ಕಂಡುಬರತಕ್ಕವನು, ಇಂತಹ ಪರಮಾತ್ಮನನ್ನು, ಆತ್ಮಶ್ಚಂ = ತಮ್ಮ ದೇಹದಲ್ಲಿರುವವನ್ನು, ಯೇ ಧೀರಾಃ = ಯಾವ ಜ್ಞಾನಿಗಳು, ಅನುಪಶ್ಯಂತಿ = ಸಾಕ್ಷಾತ್ಕರಿಸುತ್ತಾರೆಯೋ, ತೇಷಾಂ = ಅವರಿಗೆ, ಶಾಶ್ವತಂ ಸುಖಂ = ಮೋಕ್ಷವು ಆಗುತ್ತದೆ, ನೇತರೇಷಾಂ = ಅವನನ್ನು ಸಾಕ್ಷಾತ್ಕರಿಸದಿರುವವರಿಗೆ ಮೋಕ್ಷವಾಗುವುದಿಲ್ಲ.

ಪ್ರಾಕೃತ್ಯ :- ಸರ್ವೋತ್ಕೃಷ್ಟತನು ಶ್ರೀಹರಿಯು ಅವ್ಯಾಕೃತವಾದ ಜ್ಞಾನಾನಂದಾತ್ಮಶ್ವರೂಪನಾಗಿದ್ದಾನೆ. ಅನಾದಿಸ್ಥಾನಾಗಿರುತ್ತಾನೆ. ಅವನು ಒಬ್ಬನೇ ಆದಾಗ್ಯೂ ವಿಶ್ವಾದಿ, ಮತ್ಯಾದಿ ನಾನಾದೂಪಗಳನ್ನುಳ್ಳವನಾಗಿರುತ್ತಾನೆ. ಇಂತಹ ಪರಮಾತ್ಮನನ್ನು ಬೆಂಬರೂಪಿಯಾಗಿರುವವನು ಯಾವ ಜ್ಞಾನಿಗಳು ತಮ್ಮ ತ್ವವಯಾಕಾಶದಲ್ಲಿ ಸಾಕ್ಷಾತ್ಕರಿಸುತ್ತಾರೆಯೋ ಅಂತಹ ಅವರೋಕ್ತಜ್ಞಾನಿಗಳಿಗೆ ಮೋಕ್ಷವಾಗುತ್ತದೆ. ಇತರರಿಗೆ ಆಗುವುದಿಲ್ಲವೆಂದು ಶ್ರುತಿವಾಕ್ಯದ ಅಭಿಪ್ರಾಯ.

ಇದೇ ವಿಚಾರವಾಗಿ ಹಿಂದೆಯೇ ಈ ಪುಸ್ತಕವನ್ನು ಬರೆದಿರುವುದಾದರೂ ಈಗ ವೈಶ್ವತವಾದ ರುದ್ರವೇವ ವಿಚಾರವಾಗಿ ವ್ರಜಪ್ರಿಯು ಇರುವುದರಿಂದ ಶ್ರೀಹರಿಯಂತೆ ರುದ್ರದೇವರಿಗೆ ಈವಲ ಅವ್ಯಾಕೃತವಾದ ದೇಹವಿಲ್ಲವೆಂಬ ವಿಷಯಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದಂತೆ ಶ್ರೀಹರಿಯು ಸ್ವರೂಪವನ್ನು ಮತ್ತೆ ಜ್ಞಾಪಿಸುವುದಕ್ಕೋಸ್ಕರ ಬರೆಯಲಾಗಿದೆ. ಎರಡನೆಯವಾದ ಅರ್ಥದಲ್ಲಿ ರುದ್ರನು ದೇತೋವ್ರಿಯಾದಿಗಳಿಂದ ಶ್ರೀಹರಿಯಂತೆ ಆಧಿಸನಲ್ಲ.

ಅಹಂಕಾರವ್ಯವಹಾರ ಪ್ರಾಕೃತವಾದ ದೇಹವೃದ್ಧವಾಗಿದ್ದಾನೆ. ಪ್ರಾಕೃತ ದೇಹದಲ್ಲೂ ಸಹ (ಅದರಲ್ಲಿಯೂ ಸಹ) ಮಹತ್ವತ್ವವೆಂಬ ಮೊದಲನೆಯ ಪ್ರಾಕೃತದೇಹವೃದ್ಧವಲ್ಲ. ಅಹಂಕಾರದೇಹವು ದೇಹೋತ್ತಮವಾದ ಚತುರ್ಮುಖ ಬ್ರಹ್ಮನಿಗೆ ಇದೆಯೇ ಹೊರತು ರುದ್ರದೇವನಿಗೆ ಇರುವುದಿಲ್ಲ. ಎರಡನೆಯದಾದ ಪ್ರಾಕೃತವಾದ ಅಹಂಕಾರತತ್ವವೆಂಬ ದೇಹವೃದ್ಧವಾಗಿರುತ್ತಾನೆಂದು ಅಭಿಪ್ರಾಯ.

ಮೂರನೆಯ ಅರ್ಥವು ಈ ರೀತಿ ಇದೆ.

ರುದ್ರಃ = ರುದ್ರನು, ಏಕಃ ನ = ಗರುಡನಂತೆ ಒಂದೇ ರೂಪದಿಂದ ಕೂಡಿದವನಾಗಿಲ್ಲ. ರುದ್ರಃ ಗರುಡಮ್ ಎಕವಮನ, ಕಿಂಕುಲಾಂತರೇ, ದ್ವಿತೀಯಾಯ = ಶೇಷವ್ಯವಾಚನಾಯ ತಸ್ಯ.

ಅಭಿಪ್ರಾಯ :- ರುದ್ರನು ಗರುಡನಂತಲ್ಲ. ರುದ್ರವದವಿ ಆದನಂತಂದಲ್ಲಿ ರುದ್ರನಿಗೆ ಶೇಷವದವಿ ಒಂದು ಮುಕ್ತಿಯಾಗುತ್ತದೆ ಎಂದು ಶ್ರುತಿವಾಕ್ಯದ ಅಭಿಪ್ರಾಯ.

ನಾಲ್ಕನೇ ಅರ್ಥ ಮತ್ತು ಅಭಿಪ್ರಾಯ :-

ಕಿಂ ಚ ರುದ್ರಃ ಚತುರ್ಮುಖಮ್, ಅಮಾರಶೂನ್ಯತ್ವಾತ್, ಏಕಾಃ ನ, ಕಿಂ ದ್ವಿತೀಯಾಯ = ಶುಕ, ದುರ್ವಾಶಾಶ್ಚ ತ್ವಾಮಾದಿರೂಪಾಯ, ತಸ್ಯೇ ||

ಅಭಿಪ್ರಾಯ :- ರುದ್ರಃ = ರುದ್ರನು, ಚತುರ್ಮುಖಮ್ = ಚತುರ್ಮುಖ ಬ್ರಹ್ಮನಂತೆ, ಚತುರ್ಮುಖ ಬ್ರಹ್ಮನಿಗೆ ಅಮಾರಶೇ ಇಲ್ಲದಿರುವುದರಿಂದ ಹೇಗೆ ಏಕಾಃಯಾಗಿದ್ದಾನೆಯೋ ಹಾಗೆ ಏಕಾಃಯಾಗಿಲ್ಲ. ಆದರೆ, ರುದ್ರನು, ಶುಕಚಾರ್ಯನಾಗಿಯೂ, ದುರ್ವಾಶ ಮರ್ತ್ಯಿಯಾಗಿಯೂ, ಅಶ್ವತ್ಥಾಮಾಚಾರ್ಯರಾಗಿಯೂ ಅಮಾರಗಳನ್ನು ಉಳ್ಳವನಾಗಿದ್ದಾನೆಂದು ತಾತ್ಪರ್ಯ.

ಐದನೇ ಅರ್ಥವು :

ಏಕೋರುದ್ರಃ ರೋದನಾದ್ರುದ್ರಃ ಭ್ರಾತೃಕೃತ್ಯದ್ವೀಗಸಿವಾರಾಸಮರ್ಥೋನಾಭುತ್, ಅಹಃ ದ್ವಿತೀಯಾಯ, ಕ್ವರಶ್ಚಕಂ, ಸಕಲವದ್ವಿಷ್ಣುತ್ವಾತ್, ದ್ವಿತೀಯಂ, ನಾರಾಯಣಮುದ್ವಿಶ್ಯ ತಸ್ಯ = ವೈಕುಂಠಂ ಪ್ರತಿ ಪ್ರತ್ಯಸ್ಯ.

ಅಭಿಪ್ರಾಯ :- ಭ್ರಾತೃಕೃತ್ಯ ತದ್ವೈಗ ಮೆಚ್ಚಿದ ರುದ್ರನು ಅಹನಿಗೆ ತನ್ನ ಕೈಯನ್ನು ಯಾರ ತಲೆಯಮೇಲಿರುವನೋ ಅವನು ಭ್ರಾತೃನಾಗುವನು ಎಂಬ ವರವ್ಯಕ್ತವು. ಕ್ವರಶ್ಚಕಂ ಆ ಅಸುರನು ಆ ವರದ ಪರೀಕ್ಷೆಗಾಗಿ ರುದ್ರನ ತಲೆಯಮೇಲೇನೇ ತನ್ನ ಕೈಯನ್ನು ಇಡಲು ಕೂಡಿದಾಗ ಅವನಿಂದ ಬದುಕಿದ ವರಿಯಲು ಎಲ್ಲಿ ಹೋದರೂ ಯಾರು ರಕ್ಷಣೆಗಾಗಿಲ್ಲ. ಹಾಗೆ ವಿಷ್ಣುವನ್ನೇ ಮರೆತೊಕ್ಕನು ಎಂದು ಅಭಿಪ್ರಾಯ.

ಆರನೇ ಅರ್ಥವು :

ಎಕಸ್ಮಾದುದ್ಯಸ್ಯಥಾ ನ, ಕಿಂಕುರ್ದಿತೀಯಾಯ ದ್ವಿತೀಯಕೋಶ್ಚೈತ್ಯಹಂಚಾಯ ತಸ್ಯ |
ದ್ವಿತೀಯಕೋಟಸ್ಯೈತ್ಯಹಂಚೇ ಅಹಮೀಕೋಬ್ಲೂತಿ ಉದ್ವಿಶ್ಯತಸ್ಯ |

ಅಭಿಪ್ರಾಯ :- ರುದ್ರರೇವನು ನಾನೇ ಎಲ್ಲಕ್ಕೂ ಪ್ರಧಾನನು, ನಾನೊಬ್ಬನೇ ಇರುವವನೆಂದು ತಿಳಿದಿಲ್ಲ. ಮತ್ತೇನೆಂದರೆ ಪರಮಾತ್ಮನಿಂತಲೂ ಭಿನ್ನವಾದ ಅಸ್ವತಂತ್ರವಾದ ಪ್ರವಚನದಲ್ಲಿ ನಾನೂ ಒಬ್ಬನಾಗಿದ್ದೇನೆಂದು ತಿಳಿದಿದ್ದಾನೆ.

ಎಳಸೇ ಅರ್ಥ :- ಏಕೆ ಎವ ರುದ್ರಃ ದ್ವಿತೀಯರೂಪಾಯ ನ ತಸ್ಯೆ |

ಪಾಶ್ಚರ್ಯ :- ರೇವತಗಳಲ್ಲಿ ರುದ್ರನು ಮಾತ್ರವೇ ಎರಡನೆಯದಾದ ರೂಪಕ್ಕೆ ಇರತಕ್ಕವನಲ್ಲ. ರುದ್ರನಿಂತಲೂ ರೇವತಿಯವರೂ ಸಹ ತಮ್ಮ ಪರವಿಂತಲೂ ಮತ್ತೊಂದು ಪರವಿಗೆ ಅರ್ಥವಾಗಿ ಆ ಪರವಿಯಿಂದ ಮುಂದೆ ಮೋಕ್ಷ ವನ್ನು ಪಡೆಯತಕ್ಕವರಾಗಿರುತ್ತಾರೆ.

ಉದಾಹರಣೆ :- ರುದ್ರನಿಗೆ ಶೇಷವದವಿ ಒಂದನಂತರ ಶೇಷವದವಿಯಿಂದ ಮೋಕ್ಷವಿರಬಹುದೆ ಪ್ರಧಾನ ವಾಯು ರೇವತಗೆ ಮುಂದೆ ಚತುರ್ಮುಖಬ್ರಹ್ಮ ಪದವಿ ಒಂದು ಅನಂತರದಲ್ಲಿ ಮೋಕ್ಷವೆಂಬುದು ಸುಸ್ಪಷ್ಟವೇ ಆಗಿದೆ.

ಎಂಬಸೇ ಅರ್ಥ :- ಇದು ಶೇವಲ ಪರಮಾತ್ಮನಿಗೆ ಮಾತ್ರ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ ಅರ್ಥವಾಗಿದೆ.

ಏಕ = ಸರ್ವೋತ್ತಮೋ ನಾರಾಯಣಃ, ನ ದ್ವಿತೀಯಾಯ = ಪ್ರಥಮಕೃತ್ವಾಯ, ಭಾವಪ್ರಧಾನೋ ನಿರ್ದೇಶಃ ತಸ್ಯೆ |

ಪಾಶ್ಚರ್ಯ :- ಸರ್ವೋತ್ತಮನಾದ ಶ್ರೀಮನ್ನಾರಾಯಣನು ಎಲ್ಲರಿಗಿಂತಲೂ ಪ್ರಪ್ರಧಾನನಾಗಿ ಮಹಾವ್ರಳಯ ದಲ್ಲೂ ಮೊಟ್ಟಮೊದಲನೆಯವನಾಗಿ ಸರ್ವತಂತ್ರ ಸ್ವತಂತ್ರನಾಗಿರುತ್ತಾನೆ.

ಎಂದವೇ ಮೊದಲಾದ ಸಲಹನ್ನನುಮನೋರಂಜಕವಾದ ಅರ್ಥಗಳು ಈ ಶ್ಲೋಕಿಗೆ ಇರುವುದರಿಂದ, ಇದನ್ನು ಉದಾಹರಣೆ ನಿವರ್ಥೋತ್ತಮತ್ವವನ್ನು ಇತರ ವಾದಿಗಳು ಸಾಧಿಸಲು ಸಾಧ್ಯವಿಲ್ಲ.

ಸರ್ವೋತ್ತಮನಾದ ಶ್ರೀಮನ್ನಾರಾಯಣನ ಸರ್ವೋತ್ತಮತ್ವವನ್ನು, ಇತರ ರೇವತಗಳ ಇತಿಮಿತಿಯನ್ನು ವಿವರಿಸಿ, ಅತ್ಯಂತ ರೂಢಿತವಾಗಿ, ಸಾಮಾನ್ಯ ಮಾನವ ಮನಸ್ಸಿಗೂ ಸುಲಭವಾಗಿ ತಿಳಿಯುವಂತೆ ಪ್ರತಿಪಾದಿಸಿರುವ ಶಿವನ ಉತ್ತಮ ಕೃತ್ರಿ ಮೀಸರಾಗಿರುವ ಇಂದ್ರವೈರಾಗಾದ ವಚನಮಾತೂ ಕೈಗವ್ವಡಿಯಂತೆ ಅತ್ಯಂತ ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿದೆ.

ರೇವತಗಳ ಪಾಠ್ಯದಲ್ಲಿ ಇಂದ್ರನಿಂತಲೂ ರುದ್ರನು ಉತ್ತಮನು. ರುದ್ರನಿಂತಲೂ ಚತುರ್ಮುಖಬ್ರಹ್ಮನು ಕ್ಷೇಪನು. ಆ ಚತುರ್ಮುಖ ಬ್ರಹ್ಮನಿಂತಲೂ ಶ್ರೀ ವಿಷ್ಣುವು ಅತ್ಯಂತ ಕ್ಷೇಪನು.

ಈ ರೀತಿ ರೇವತಗಳಲ್ಲಿ ಪರಿಣತವಾದ ಪಾಠ್ಯವನ್ನು ಲೋಕಗಳಿಂದ ಉದಾಹರಣೆಯಿಂದ ಅತ್ಯಂತ ಖಚಿತವಾಗಿ ಇಂದ್ರ ವೈರಾಗ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನ ಹೇಳುತ್ತಾರೆ.

ಸಿದ್ಧವಿಗೂ ರುದ್ರನಿಗೂ ಎಷ್ಟು ವ್ಯತ್ಯಾಸವೆಂದರೆ :-

ಯದಂತಃಕರಂ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನೀಂದ್ರವಿವೇಕಿಣಃ

ಯದಂತಃಕರಂ ವೀಚಾರೀಂದ್ರವಿವೇಕಿಣಃ |

ಯದಂತರಂ ಸೂರ್ಯಸುರೇಷ್ಯಬಿಂಬಯೋಃ

ತದಂತರಂ ರುದ್ರಮಹೇಂದ್ರಯೋರಪಿ ||

ಅಭಿಪ್ರಾಯ :- ಹದಿನಲ್ಲಿ ಹುಲಿಗೂ, ಮೃಗರಾಜನಾದ ಸಿಂಹಕ್ಕೂ ಎಷ್ಟು ವ್ಯತ್ಯಾಸವೋ, ವಿಂಧ್ಯವರ್ವತಕ್ಕೂ, ಮೇರು ವರ್ವತಕ್ಕೂ ಎಷ್ಟು ಅಂತರವು ಇರುತ್ತದೆಯೋ, ಸೂರ್ಯಬಿಂಬಕ್ಕೂ ಸುರೇಷ್ಯ(ಗುರು)ಬಿಂಬಕ್ಕೂ ಎಷ್ಟು ವ್ಯತ್ಯಾಸವೋ, ಅಷ್ಟು ಅಂತರವು, ಇಂದ್ರನಿಗೂ, ರುದ್ರನಿಗೂ, ಇರುತ್ತದೆ. ಅಂದರೆ ಇಂದ್ರನಿಂತಲೂ ಹುಲಿ ಸಿಂಹಗಳಿರುವಂತೆ, ರುದ್ರನ ಬಲಾದಿಗಳು ಅತ್ಯಧಿಕವಾಗಿವೆ ಎಂದು ತಾತ್ಪರ್ಯ.

ರುದ್ರನಿಗೂ ಚತುರ್ಮುಖ ಪ್ರತ್ಯನಿಗೂ ಎಷ್ಟು ವ್ಯತ್ಯಾಸವೆಂದರೆ

ಯದಂತರಂ ಸಿಂಹಗಜೇಂದ್ರಯೋರ್ವನೇ

ಯದಂತರಂ ಸೂರ್ಯಕಾಶಯೋರಪಿ |

ಯದಂತರಂ ಚಾನ್ತವಿ ಸೂರ್ಯಕಕ್ಷಯೋಃ

ತದಂತರಂ ಬ್ರಹ್ಮಗಿರೀಶಯೋರಪಿ ||

ತಾತ್ಪರ್ಯ :- ವಾರ್ವತಃ ಮಹಿಯಾದ ಕೈಲಾಸಾಂಧನಾದ ರುದ್ರನಿಗೂ, ಸ್ವಲ್ಪೋಹಧಿವತಿಯಾದ ಚತುರ್ಮುಖ ಪ್ರತ್ಯನಿಗೂ ಎಷ್ಟು ವ್ಯತ್ಯಾಸವೆಂದರೆ:

ಹದಿನಲ್ಲಿರುವ ಗಜರಾಜನಾದ ಆನೆಗೂ ಮೃಗರಾಜನಾದ ಸಿಂಹಕ್ಕೂ ಎಷ್ಟು ಅಂತರವಿರುತ್ತದೆಯೋ ಅಂದರೆ ಆನೆಗೂ ಸಿಂಹಕ್ಕೂ ಎಷ್ಟು ವ್ಯತ್ಯಾಸವೋ ಆಕಾಶದಲ್ಲಿರುವ ಚಂದ್ರನಿಗೂ, ಸೂರ್ಯನಿಗೂ ಎಷ್ಟು ಅಂತರವಿರುತ್ತದೆಯೋ, ಯಮುನಾನದಿಗೂ, ಗಂಗಾನದಿಗೂ ಎಷ್ಟು ವ್ಯತ್ಯಾಸವಿರುವುದೋ ಅಷ್ಟು ವ್ಯತ್ಯಾಸವು ರುದ್ರನಿಗೂ, ಚತುರ್ಮುಖ ಪ್ರತ್ಯನಿಗೂ ಇರುತ್ತದೆಯೆಂದು ಅಭಿಪ್ರಾಯ.

ಅಂದರೆ ಆನೆಗೂ ಸಿಂಹಕ್ಕೆ ವ್ಯತ್ಯಾಸವಿರುವಂತೆ ರುದ್ರನಿಂತಲೂ ಜೀವೋತ್ತಮನಾದ ಚತುರ್ಮುಖನಿಗೆ ಅಧಿಕವು ಇರುತ್ತದೆಯೆಂದು, ಅಭಿಪ್ರಾಯ.

ಚತುರ್ಮುಖ ಪ್ರತ್ಯನಿಗೂ ಶ್ರೀಮನ್ನಾರಾಯಣನಿಗೂ ಎಷ್ಟು ವ್ಯತ್ಯಾಸವೆಂದರೆ:

ಯದಂತರಂ ಪುಲಯಪವಾರಿವಹೃಷೋಃ

ಯದಂತರಂ ಸ್ತಂಭಹಿರಣ್ಯಗರ್ಭಯೋಃ |

ಸ್ತುಲಿಂಗಸಂವರ್ತಕಯೋಃಯದಂತರಂ

ತದಂತರಂ ವಿಹ್ವಲಿರಣ್ಯಗರ್ಭಯೋಃ ||

ನೀರಿನ ಅತಿ ಚಿಕ್ಕದಾದ ತುಂತುರುಹುಸಿಗೂ, ಮಹಾಪ್ರಳಯಕಾರವಾದ ಪ್ರಳಯೋದಕ್ಕೂ ಎಷ್ಟು ಅತ್ಯಧಿಕವಾದ ಅಂತರವಿರುತ್ತದೆಯೋ, ಮತ್ತು ಅತ್ಯಲ್ಪ ಯೋಗ್ಯತೆಯನ್ನುಳ್ಳ ತೃಣಜೀವಕ್ಕೂ ಸ್ವಲ್ಪೋಹಧಿವತಿಯಾದ ಜೀವೋತ್ತಮನಾದ ಚತುರ್ಮುಖ ಪ್ರತ್ಯನಿಗೂ ಏನೂ ವ್ಯತ್ಯಾಸವಿರುತ್ತದೆಯೋ ಮತ್ತು ಅತಿ ಚಿಕ್ಕದಾದ ಬೆಂಕಿಯಿಹಿಡಿಗೂ(ಕಗ್ಗರಿ

ಸೌರಯ ಇದ್ದರಿಂದ ಒಲೆಯನ್ನು ಹೊತ್ತಿ ದೊಡ್ಡದಾಗಿ ಜಿಬ್ ಜಿಬ್ ಎಂದು ಶಬ್ದವಾಗುತ್ತಾ ಕೆಂಪಗೆ ಕಿರಿಯು ಗಾಳಿಗೆ ಹಾರುತ್ತದೆ. ಅಂತಹ ಚಕ್ರ ಬೆಂಕಿ ಕಿರಿಯು) ಮಹಾವ್ರಳಯುಹಲದಲ್ಲಿ ಲೋಕಗಳನ್ನೇ ಸುಟ್ಟುಬೂದಿ ಮಾಡುವ ಪ್ರಬಂಧವಾದ ಪ್ರಳಯಗ್ನಿಗೂ ಅಷ್ಟು ಅಂತರವಿರುವುದೋ ಅಷ್ಟು ವ್ಯತ್ಯಾಸವು ಹಿರಣ್ಯಾರ್ಪಣಗೂ (ಚತುರ್ಮುಖ ಬ್ರಹ್ಮನಿಗೂ) ಶ್ರೀಮನ್ನಾರಾಯಣನಿಗೂ ಇರುತ್ತದೆ.

ಅಶಂಕತ್ವಾತ್ಮಜಾವಿಶ್ವೋಃ ಶದಂತರಮನಂತಕಮ್ |

ಮಾಹಾತ್ಮ್ಯಸೂಚನಾರ್ಥಾಯ ಹೃದಾಹರಣಮೀರಿತಮ್ ||

ಶಕ್ತಮೋ ಹೃದಿಕೋ ವಾಹಿ ನಾಸ್ತಿ ಕೃತ್ಯವಾಚ |

ವಿಕೇಶತ್ವವಾಕ್ಯೇನ ಶಮೇವತ್ಯವಾಹಮ್ ||

ಶಾಸ್ತ್ರಾರ್ಥ :- ಮಹಾವಿಷ್ಣುವಿನ ವೈಭವಕ್ಕೆ ಇತಿಮಿತಿಯೇ ಇಲ್ಲ. ಅವನ ಜ್ಞಾನನಿಂದಾದಿ ಧರ್ಮಗಳೆಲ್ಲಾ ಅನಂತಾನಂತಗಳಾಗಿವೆ. ಜಗನ್ನಾತೆಯಾದ ರಮಾದೇವಿಗೂ ಈ ಸಮಗ್ರವಾಗಿ ತಿಳಿದುಬಂದಿಲ್ಲವೆಂದಮೇಲೆ ಇತರರಿಗೆ ಅವುಗಳ ಸಮಗ್ರವಾದ ಪರಿಚಯವು ಅಸಂಭವಿತ. ಪರಮಾತ್ಮನ ಅವಾರವಾದ ಮಹಿಮಾತಿಶಯವನ್ನು ಸೂಚಿಸುವುದಕ್ಕಾಗಿ ಸಾಮಾನ್ಯವಾದ ತಿಳಿವಳಿಕೆಗಾಗಿ ಉದಾಹರಣಾವನ್ನು ಕೊಡಲಾಗಿದೆ. ವಿಚಾರ ಮಾಡಲಾಗಿ, ಕೊಲಾಹಲವಾಗಿ, ವರಿಶೀಲಿಸಲಾಗಿ ಪರಮಾತ್ಮನಿಗೆ ಸಮರಾಗಿರಿ, ಅಧಿಕರಾಗಿರಿ ಇಲ್ಲವೇ ಇಲ್ಲ. ಇದು ಸತ್ಯವಾದ ಮಾತು. ಇಂತಹ ಸತ್ಯವಾದ ವಾಕ್ಯದಿಂದ ಪರಮಾತ್ಮನು ಸುಪ್ರೀತನಾಗಿ ಮೋಕ್ಷವನ್ನು ಕೊಡಿಸುತ್ತಾನೆ.

ಮೊದಲನೆಯ ಅಧ್ಯಾಯದ ಎರಡನೇ ಪಾದವು ಅನೃತ ಪ್ರಸಿದ್ಧವಾದ ರಂಗವಾದವು.

ಅದರಲ್ಲಿ ಏಳು ಅಧಿಕರಣಗಳಿವೆ. ಮೊದಲನೆಯದಾದ ಸರ್ವಗತಾತ್ಮರೀತಾದಲ್ಲಿ ನಿರವುಲವಾದ ಸರ್ವಗತತ್ವವೆಂಬ ಸರ್ವತ್ರ ಅಮೃತ್ಯರೂಪವಾದ ಭಾವರೂಪವಾದ ರಂಗ (ಅನುಮಾನವಾದ ಧರ್ಮಕ್ಕೆ ರಂಗವೆಂದು ಹೇಳು) ದ ಸಮನ್ವಯವು ಮಾಡಲ್ಪಟ್ಟಿದೆ.

ಪ್ರಭುವಾದ ಪರಮಾತ್ಮನು ದೂರದಲ್ಲಿ ಇದ್ದು ಕೊಂಡೇ ಆಯಾ ಪರಾರ್ಥಗಳಲ್ಲಿ ಅದರವರ ಯೋಗ್ಯತೆಗೆ ತಕ್ಕಂತೆ ಅದು ಶಕ್ತಿಯ ಪ್ರಚೋಧನದಲ್ಲಿ ಅತ್ಯಂತ ಶಕ್ತನಾದಾಗ್ಯೂ ಕೇವಲ ರೀತಾಮಾತ್ರವಿಂದ ಅಲ್ಲಲ್ಲಿ ತಾನೇ ಇದ್ದು ಆಯಾ ಪರಾರ್ಥಗಳಲ್ಲಿ ಶಕ್ತಿಗೆ ಪ್ರಚೋಧನವಾಗಿರುತ್ತಾನೆಂಬ ವಿಷಯವು ಸಮರ್ಥಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿದೆ...

“ಶಕ್ತ ಶಕ್ತ್ಯುತೋ ವಿಹ್ನುಃ ಶಕ್ತಭೃಕ್ಶಿವೋಧಕಃ |

ದೂರತೋಚ್ಚತಿಕಶ್ಚಃ ಸ ರೀರಿಯಾ ಕೀವರಂ ಪ್ರಭುಃ |

ಇತಿ ಜ್ಞಾತಯಿತುಂ” (ಅಮೃತ್ಯಾತ್ಮಾಃ)

“ಯುಚ್ಯಂತಿಶ್ಚ ಜಗತ್ಸಮಂ ವ್ಯಕ್ತಶ್ಚ ಕೃತಿಯತೇಹಿ ನಾ |

ಅಂತರ್ಬಾಹಿಶ್ಚಶಕ್ತಮಂ ಜ್ಯಾತ್ಯ ಜಾತಾಯಾಃ ಸ್ವಹ” | (ಇತಿಶ್ವಹಿ ||

ಎರಡನೇ ಅಧಿಕರಣವಾದ ಅತ್ಯುತ್ತಮೀಕರದಲ್ಲಿ (ಅತ್ಯುತ್ತಮ = ಸಂಪುರ್ಣ) ಸುಹಾರಕ್ಕಿಯಾತ್ಮವಾದ ಅತ್ಯುತ್ತರೂಪವಾದ ರಂಗದ ಸಮನ್ವಯವು ಉಕ್ತವಾಗಿದೆ. ಶ್ರೀಮನ್ನಾರಾಯಣನು ಯಥಾಯೋಗ್ಯವಾಗಿ ಸರ್ವಜಗತ್ತಿನ ಸ್ಥಳೀಕತೆ ಸೂ ಸಂಪಾದ ತರ್ತ ಸೂ ಎಂಬ ವಿಷಯವನ್ನು ಪುರಾಣಾತ್ಮವು ಸ್ಪಷ್ಟಪಡಿಸುತ್ತದೆ.

“ಅಶ್ವ ಸಂಕ್ಷೇಪಮಿಮಂಶ್ಯುಗುದ್ಧಂ ಕಾರಾಯಣಃ ಸರ್ವಮಿದಂ ಪುರಾಣಃ |

ಸ ಸರ್ಗಕಾಲೇ ಚ ಕರೋತಿ ಸರ್ವಂ ಸಂಪಾರಕಾಲೇ ಶುಕದತ್ತ ಭೂಯಃ || ೧೩ ||

ಅಯಾ ಕಾರ್ಯ ಜನನಶಕ್ತಿಯೇ ಕ್ರಿಯೆಯೆಂದು ಹೇಳಲ್ಪಡುತ್ತದೆ. ಪರಮಾತ್ಮನು ಹೇಗೆ ಸ್ಥಿರನಾಗಿದ್ದಾನೆಯೋ ಅವನ ಕ್ರಿಯಾವರದ ವಿಶೇಷಾರ್ಥವೂ ಸು ಸಿಕ್ಕವೇ ಆಗಿದೆ. ಸರ್ವಗತವರೂವವಾದೂ ಸ್ಥಿರವೇ ಆಗಿದೆ. ಇದಕ್ಕೆ ಶಕ್ತಿತಾ ವ್ಯಕ್ತಿತಾ ಎಂಬ ಅವ್ಯಾಪಿಶೇಷವೇ. ಶಕ್ತಿಯು ವ್ಯಕ್ತವಾದ್ದರಶೆಯೇ ಜನಕವಾಗಿದೆ. ಕ್ರಿಯೆಯು ಸತ್ವವ್ಯಕ್ತಿರೂಪವಾಗೂ ಸು ಅಭಿನ್ನವೇ ಆಗಿದೆ. ಅದರಲ್ಲಿ ಶಕ್ತಿತಾ ಎಂದೂ ವ್ಯಕ್ತಿತಾ ಎಂದೂ ವಶೇಷವೂ ಇದೆ. ಆ ವಿಶೇಷವೇ ಭೇದಕಾರ್ಯಕ್ಕೆ ನಿರ್ವಾಹಕವು. ಆವಿಶೇಷವೂ ಸು ಅಭಿನ್ನವೇ ಆದಾಗ್ಯೂ ಅದು ಸ್ವನಿರ್ವಾಹಕತ್ವರೂಪವಾದ ವಿಶೇಷವಲ್ಲದುದೇ ಆಗಿದೆ. ಇಂತು ಮಾರ್ಮಿಕವಾದ ಅತಿಗುಪ್ತವಾದ ಪ್ರಕ್ರಿಯೆಯಿಂದ ಪಾಲ ವಿಧಗಳಾದ ಶಂಕಿಗಳನ್ನೂ ಶ್ರೀಮದಾಚಾರ್ಯರು ವ್ಯಕ್ತಿ ತರ್ಕತತ್ವರೂಪವಾದ ಅನುವ್ಯಾಖ್ಯಾನದಲ್ಲಿ ಪರಿಹರಿಸಿ, ಸಿದ್ಧಾಂತಗೊಳಿಸಿರುತ್ತಾರೆ. ಈ ವಿಧವಾದ ಪ್ರಕ್ರಿಯೆಯನ್ನು ನೈಯಾಯಿಕಾದಿಗಳು ಇದನ್ನು ಒಪ್ಪದಿರುವುದರಿಂದ ಅವರ ಮತದಲ್ಲಿ ಅನೇಕ ದೋಷಗಳು ಬರುತ್ತಿರುವುದರಿಂದ ಅವುಗಳಿಗೆ ಪರಿಹಾರವೇ ಇರುವುದಿಲ್ಲ. ಇಂತು ಪ್ರಕ್ರಿಯೆಯು ಯಾವ ದರ್ಶನಕಾರರ ಮತದಲ್ಲೂ ಕಂಡುಬಂದಿಲ್ಲ.

ಇಂತು ಪರಮೇಶ್ವರನ ಕ್ರಿಯೆಯು ನಿತ್ಯವೆಂದೂ ಪರಮಾತ್ಮನ ಸ್ವರೂಪಭೂತವಾದುದೇ ಎಂದೂ ಶ್ವೇತಾಶ್ವರ ಶ್ರುತಿಯು ತಿಳಿಸುತ್ತದೆ.

“ಪರಾಶ್ವ ಶಕ್ತಿಃ ವಿವಿಧೈವ ಶಕ್ರಿಯತೇ ಹ್ಯುಪಾಧಿಕೇ ಜ್ಞಾನಬಲಕ್ರಿಯಾಚ್” ||

(೧೩ಶ್ವೇತಾಶ್ವತರಶ್ರುತಿಃ) |

ಈ ಘಟ್ಟದಲ್ಲಿನ ನ್ಯಾಯಸೂತ್ರಾ ವಾಕ್ಯಗಳು ಈ ರೀತಿ ಇದೆ.

ಪರಮಾತ್ಮನ ಕ್ರಿಯೆಗೆ ನಿತ್ಯತಾ ಸಮರ್ಥನವರವಾದ ಅನುವ್ಯಾಖ್ಯಾನ ವಾಕ್ಯಗಳು :

ಅನಿತ್ಯತ್ವಾತ್ ಕ್ರಿಯಾಗಣಂ ತು ಧರ್ಮೇವ ಸ್ವರೂಪತಾ ಇತಿಚೇತ್ (ಎಂದು ಶಂಕಾ) ಅದಕ್ಕೆ ಸಮರ್ಥನವು:

ಸ ವಿಶೇಷೋಽಪಿ ಕ್ರಿಯಾಶಕ್ತ್ಯಾತ್ಮನಾಸ್ಥಿರಃ |

ಶಕ್ತಿ ತಾ ವ್ಯಕ್ತಿ ತಾ ಚೇತಿ ವಿಶೇಷೋಽಪಿ ವಿಶೇಷವಾನ್ ||

ಅಭಿನ್ನೋಽಪಿ (ವಿಶೇಷಕ್ಕೆ ಸ್ವನಿರ್ವಾಹಕತ್ವ ಸಮರ್ಥನ)

ಕ್ರಿಯಾದಿಶ್ಚ ಸ್ವಭಾವ ಇತಿ ಹಿ ಶ್ರುತಿಃ ||

ಪರಮಾತ್ಮನ ಜ್ಞಾನಪ್ರಯೋಧಿಗಳು ವಿಶ್ವಗಳೆಂಬ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ವ್ಯಂಗ್ಯ ತಿವಚನವೂ ಇದೆ.

“ಹೃದಯ ನಿತ್ಯಂ ಕ್ರಿಯಾನಿತ್ಯಾ ಬಲಂತತಃ ಪರಾತ್ಮನಃ |
 ನಿತ್ಯಾನಂದೋಪಪಾದಯಃ ಪೂರ್ಣೋ ಭಗವಾನ್ ನಿತ್ಯರಚ್ಯುತಃ ||
 ಇತಿ ಪೃಂಗಿಶ್ರುತಃ ||

ಹೃದಯಸುಧಾ:-

“ಅಯಮರ್ಥಃ- ತತ್ತ್ವತ್ಯಾಯಗಜನನಶಕ್ತೀವ ಕ್ರಿಯೇತ್ಯುಚ್ಛೇದೇ |
 ಅತಃ ಶಕ್ತೀರೂಪೇಣ ಸ್ವರಾ ಸಾ ಯದಾ ವೈಷ್ಣವೇ ತದಾ ವ್ಯವಹಾರಾಂಬಸಂ,
 ತತ್ತ್ವತ್ಯಾಯಗಜನನೇ ಚ ಭವತೀತಿ ನ ಕಸ್ತಿದ್ವೇಷ” | ಇತಿ |
 ವ್ಯಕ್ತಕಲ್ಪೇನ ಶಕ್ತೀರೇವ, ಅಮೃತವಿಶೇಷಸ್ಯ ವಿವಕ್ತೃತ್ವಾತ್ |
 ವ್ಯಕ್ತರೂಪೇಣೈವ ವ್ಯವಹಾರಾಂಬಸತ್ವಾತ್ |
 ವ್ಯಕ್ತವತ್ಯಾಯಾ ವಿವ ಶಕ್ತೀಃ ಜನಕತ್ವಾತ್ |
 ವ್ಯಕ್ತೀರಪಿ, ಅವಾಂತರನಂತವಿಶೇಷವತ್ತ್ವಾಂಗೀಕಾರಾತ್ |
 ಅಧಿಗ್ನೇ ವಿವತತ್ವವ್ಯಕ್ತೀ |
 ಯತಸ್ತತ್ತ್ವಶಕ್ತೀತಿ ವ್ಯಕ್ತೀತಿ, ಇತಿ, ವಿಶೇಷೋಪಪತ್ತಿ |
 ಸ ಚ ಭೇದಕಾರ್ಯಗನನಿವಾರಹಃ |
 ಸ ಚ ವಿಶೇಷಃ ಪರಸ್ಪರಂ ವಿಶೇಷಗಾ ಚ ಅಧಿಗ್ನವಿವ |
 ಅಧಿಗ್ನೋಪಿ ವಿಶೇಷವಾಸಂಗೀಕ್ರಿಯತೇ |
 ಸ್ವನಿವಾರಹತತ್ತ್ವಾರ್ಥಃ || ಇತಿ ||
 ಶಕ್ತೀರೇವ ಕ್ರಿಯೇತ್ಯತ್ರ “ಪರಾತ್ಮ ಶಕ್ತಿಃ ವಿವಿಧೈವ ಕ್ರೋಧಯತೆ, ಶ್ವಾಭಾವಿಕೇ
 ಹೃದಯಬಲಕ್ರಿಯಾಚ” ಇತಿಶ್ರುತಿಃ ಪ್ರಮಾಣಂ ||

ಶಕ್ತಿಯೇ ಕ್ರಿಯಾ ಮಂಟಪದಲ್ಲಿ ಪ್ರಮಾಣವು “ಪರಾತ್ಮಶಕ್ತಿ” ಇತ್ಯಾದಿ ಶ್ರುತಿಯು. ಅದು ನಿತ್ಯ ಮಂಟಪದಲ್ಲಿ
 ಹಿಂದೆ ಉಪಾಹರಿಸಿದ “ಹೃದಯ ನಿತ್ಯಂ” “ಕ್ರಿಯಾ ನಿತ್ಯಾ” ಇತ್ಯಾದಿ ವೈಯಕ್ತಿಕತೆಯು ಪ್ರಮಾಣವಾಗಿದೆ.

ಮಂಟಪನೆಯ ಅಧ್ಯಾಯವ ವರದಾನೇ ಪಾದದಲ್ಲಿ ಮೂರನೇ ಅಧಿಕರಣವು ಗುಹಾವಿಕರಣವು. ಇದರಲ್ಲಿ ಲೋಕದ
 ವ್ಯಕ್ತಿಯಿಂದ ಅನ್ಯತ್ರ ಪ್ರಸಿದ್ಧವಾದ ಶಾಸ್ತ್ರವಿಹಿತವಾದ ಶುಭಕರ್ಮಪೂರ್ವೋಕ್ತವ್ಯವಾದ ಕ್ರಿಯಾತ್ಮಕ ರಿಗವನ್ನು
 ನಿಷ್ಕರಿಸಿದ್ದ ಮುನ್ಯಯಗೋಚರವಾಗಿದೆ.

ಅಪ್ಪಾಂತರಾತ್ಮೇತಿ ಪರಿರೇಕ ವಿವದ್ವಿಧಾ ಸ್ವತಃ |
 ನಿವಿಶ್ಯೋ ಹೃದಯೇ ನಿತ್ಯಂ ರುಂಘಲತಿ ಕರ್ಮಜಮ್ ||
 ಇತಿ ಬೃಹಸ್ಪತಿವಿಶಯಾಮ್ ||

ಸ ವಿಷ್ಣುಃ ಪರಮೇ ವಾಯುಃ ಪರೇಃಫೋಷಃ ಕುದ್ವರೂಪಕೇ |
ಕುಫಾನ್ವಿಬಿತಿ ಫೋಣಾನ್ ಸ ಛಾಯೇವ ವಿದುಷಾಂ ಪ್ರಭುಃ |
ಅಕಪಃ ಕಾಶಿನಾಮ್ ತಿಷ್ಠತಿಃ ||

ಕುಫಂ ಪಿಬತ್ಸೌ ನಿಷ್ಕಂ ನಾಕುಫಂ ಸ ಹರಿಃ ಪಿ ಬೇತ್ |
ಪೂರ್ಣಾನಂದಮಯಸ್ತಾಸ್ಮ ಚೇಷ್ಟಾ ನ ಜ್ಞಾಯತೇ ಕ್ವಚಿತ್ || ೧೩೩ ||

ಅಭಿಪ್ರಾಯ :- ಶ್ರೀಹೃದಯ ಒಬ್ಬನೇ ಆದಾಗ್ಯೂ, ಬಾಹ್ಯವೇಹದೊಳಗೆ ಆತ್ಮನೆಂದೆನಿಸಿಕೊಂಡವನಾಗಿಯೂ ಜೀವನ ಸ್ವರೂಪವೇಹದೊಳಗೆ ಅಂತರಾತ್ಮನೆಂಬುದಾಗಿಯೂ ರೂಪಭೇದದಿಂದ ಎರಡು ರೂಪದಿಂದಿರುವವನಾಗಿ, ವೇದ ವಿಹಿತ ಗಣದ ಶುಭಕರ್ಮಗಳ ಶುಭಫಲವನ್ನು ನಿಯಮೇನ ಅನುಭವಿಸುತ್ತಾನೆ. ಜೀವನದ ಅಭೋಗ್ಯವಾದ ಗುಣವನ್ನೇ ಛೋಗಿ ಸುತ್ತಾನೆ.

ಭಗವದ್ವಿಠೆಯೂ ಈ ಅಭಿಪ್ರಾಯವನ್ನು ವ್ಯಕ್ತಗೊಳಿಸುತ್ತದೆ.

ಶ್ಲೋಕಂ ಚಕ್ಷುಃ ಸ್ಪರ್ಶನಂ ಚ ರಸನಂ ಪ್ಯಾಗಮೇವ ಚ |
ಅಭಿಪ್ರಾಯ ಮನಶ್ಚಾಯಂ ವಿಷಯಾನುಪಗೇವತಃ || (ಅಭಾಯಿ ೧೫ ಶ್ಲೋಕ ೯)

ತಾತ್ಪರ್ಯ :- ಪರಮಾತ್ಮನು ಬಾಹ್ಯ ಜ್ಞಾನೇಂದ್ರಿಯಗಳಾದ ಕಿವಿ, ಕಣ್ಣು, ತ್ವಕ್, ನಾಲಿಗೆ, ಧಾರಾ, ಅಂತಃಕರಣವೆನಿಸಿದ ಮನಸ್ಸು ಇವುಗಳನ್ನೆಲ್ಲಾ ಅವುಗಳಿಗೆ ಯೋಗ್ಯವಾದ ಶಬ್ದ, ರೂಪ, ಸ್ಪರ್ಶ, ರಸ, ಗಂಧಗಳೆಂಬ ವಿಷಯಗಳಲ್ಲಿ ಪ್ರವೃತ್ತಿಯುಳ್ಳವುಗಳನ್ನಾಗಿ ಮಾಡಿ, ಆ ವಿಷಯಗಳನ್ನು ಛೋಗಿಸುತ್ತಾನೆ.

ಛಂಶೇ ಹರಿಃ ಕುಫಾನ್ವೋಣಾನ್ ಇಂದ್ರಿಯೇಷು ವ್ಯವಸ್ಥಿತಃ |
ಪೂರ್ಣಾನಂದೋಷಃ ಭಗವಾನ್ ಕ್ಷಿಪಯಾ ಛಂಶ್ಚ ವಿವತು || (ಗೀತಾ ತಾತ್ಪರ್ಯ)

ತಾತ್ಪರ್ಯ :- ಸರ್ವ ಪ್ರೇರಣಾದ ಪರಮಾತ್ಮನು ಇಂದ್ರಿಯಗಳಲ್ಲಿ ಪ್ರೇರಣಾಗಿ, ನಿಯಾಮಕನಾಗಿ ತಾನು ಇದ್ದು ಶುಭ ಭೋಗಗಳನ್ನು ಮಾತ್ರವೇ ಸ್ವೀಕರಿಸುತ್ತಾನೆ. ಅವನು ಪೂರ್ಣಾನಂದನಾಗಿದ್ದರೂ ಸಹ ರೇಲಾಮಾತ್ರದಿಂದ (ಶ್ರೀದೇಗಾಗಿ) ವೈಷಯಕವಾದ ಶುಭಭೋಗದ ಹಾರಭಾಗವನ್ನು ಸ್ವೀಕರಿಸುವ ವಿಷಯವು ಪ್ರಮಾಣ ಪ್ರಮಿತವಾಗಿದೆ.

ಪೂರ್ಣಾನಂದಮಯನಾದ ವಿಷ್ಣುವಿನ ಚೇಷ್ಟೆಯು ಅಂದರೆ ವಶ್ಯರ್ಯವು ಯಾವ ದೇಶದಲ್ಲೂ ಯಾವ ಕಾಲದಲ್ಲೂ ಯಾರಿಂದಲೂ ಸಮಗ್ರವಾಗಿ ಹೀಗೆಯೇ ಇದೆಯೆಂಬುದು ಗೋಚರಿಸಲ್ಪಡುವುದಿಲ್ಲ.

ಅದರ "ದ್ವೈತವರ್ಣ" ಇತ್ಯಾದಿ ಶ್ರುತಿಯಲ್ಲಿ "ಅನಶ್ವನ್ ಅನ್ಯೋಽಭಿಪಾಶೀತಿ" ಎಂದು ಪರಮಾತ್ಮನಿಗೆ ಅಶನ ಭಾವವನ್ನು ಹೇಳಲಾಗಿದೆ. ಈ ಶ್ರುತಿಯು ಮೇಲೆ ಕಂಡ ಅಭಿಪ್ರಾಯಕ್ಕೆ ವಿರುದ್ಧವಾಗಿ ಆಮಾತೃ ಕಂಠಾಬಂಧರೂ ಸಹ ಅದರ ವಿರೋಧವನ್ನು ಹಾಸ್ಯಕಾರರು ಪರಿಹರಿಸುತ್ತಾರೆ.

ಪರಮಾತ್ಮನಿಗೆ ಪರಾರ್ಥಿಜನರೂ ಭೋಗವನ್ನೂ, ಅಪ್ರಿಯಭೋಗವನ್ನೂ, ಅಶುಭ ಭೋಗವನ್ನೂ, ದೇವಂತೆ ನೋಡಬೃಹದ್ವತ್ ಕರಾರವಾರ ಭೋಗವನ್ನೂ ಸ್ವಾ ಅಪ್ರೇಕ್ಷಾ ಎಂಬ ಶ್ರುತಿಯು ವಿಷೇಧಿಸುತ್ತದೆ. ಆದಕಾರೂ ಹಿಂದಿನ ಪ್ರಮಾಣ ವಾಕ್ಯಗಳಿಂದ ಯಾವ ವಿರೋಧವೂ ಇರುವುದಿಲ್ಲವೆಂದು ಪರಿಮಾಳವ್ರಹ್ಮಯ.

ನಲ್ಪನೆಯ ಅಧಿಕಾರ ವಾದ ಅಂತರಾರ್ಥಿಕರಾದಲ್ಲಿ ಪರಮಾತ್ಮನಿಗೆ ಚಕ್ಷುರಾತ್ಮ್ಯತೆ ರೂಪವಾದ ಭಾವಯುಕ್ತವಾದ ರಮಣರೂಪವಾದ ಕ್ರಿಯಾಶರೀರದ ಇವುಗಳನ್ನು ಉಕ್ತವಾಗಿದೆ.

ಈ ಅಧಿಕಾರಕ್ಕೆ ವಿಷಯ ವಾಕ್ಯವಾಗಿರುವ

“ಯ ವಿಶೋಷಾತ್ಕೃತಂ ಪ್ರಮೋ ದೃಷ್ಟತೇ ಏವ ಆತ್ಮೇತಿಶೋಷವಃ || (ಧಾಂ - ೪ - ೧೫)

ಎಂಬ ಶ್ರುತಿವಾಕ್ಯದಲ್ಲಿರುವ “ಅಂತರ” ಎಂಬ ಶಬ್ದದ ಸ್ವರೂಪದಿಂದಲೇ ಚಕ್ಷುರಾತ್ಮ್ಯತ್ವವನ್ನೂ ಪರಮಾತ್ಮನಿಗೆ ರಮಣಾತ್ಮ್ಯತ್ವವನ್ನೂ ಹೇಳುತ್ತಿದೆ. ಅಂತಃಶಬ್ದೇ ಉಪಪದವಾಗಿ ಉಕ್ತ ರಮು ಕ್ರೀಡಾಯಾಂ ಎಂಬ ಧಾತುವಿನ ಮುಂದೆ ಕಾರಂ “ಇಮಂತರ್ದ್ವೈ” ವ (ವಾ ೧ ಸೂ ೧೧೧) ಎಂಬ ಉಗಾದಿ ಸೂತ್ರದಿಂದ ಇಮ್ಯಂಷ್ಯಮಾದ ಕಾರ್ತಾದಿ ವಂಚ ವರ್ಗಗಳ ಅಂತಿಮವರ್ಣಾಯವಾದ ಧಾತುವಿನ ಮುಂದೆ ದಪ್ರತ್ವಯವು ಬಂದು ಬುಟೂ (೧-೩-೭) ಎಂಬ ಸೂತ್ರದಿಂದ ದಾಹರವಯು ವ್ಯಂಜನಕ್ಕೆ ಲೋಪವೂ ಬಂದು ದಿಷ್ಟಾತ್ (ಅಭ್ಯಾಸ) ಧಾತುವಿಗೆ ಟಲೋಪ ಬರಲಾಗಿ “ರ” ಎಂದು ರೂಪವು ಸಿದ್ಧವಾಗಿದೆ. “ಉಗಾದಯೋ ಲಪುಕು” (೩-೩-೧) ಎಂಬ ಸೂತ್ರದಿಂದ ಉಪಪದಕ್ಕೆ ಲೋಪವು ಬಂದಿದೆ. ಅಂತರ ಶಬ್ದಕ್ಕೆ “ರೋ ರಿ” (೮-೩-೧೪) ಎಂಬುದರಿಂದ ರೇಫಕ್ಕೆ ಲೋಪವು, ಬಂದು, ವ್ರಲೋಪೇ ವೌವಾಸ್ವ ದೀರ್ಘೀಕರಣ (೭-೩-೧೧೧) ಎಂಬ ಸೂತ್ರದಿಂದ ದೀರ್ಘವು ಬರಲಾಗಿ ಅಂತಾರ ಎಂದೇ ಆಗಬೇಕೆಂಬ ಶಂಕೆಯು ಉಂಟಾಗಬಹುದು. ಆದರೆ ಉಕ್ತರೂ ರೇಫಕ್ಕೆ ವೌವಾಳೇಫದ ಲೋಪವನ್ನು ಕುರಿತು ನಿಮಿತ್ತತ್ವವು ಇಲ್ಲವಿರುವುದರಿಂದ ದೀರ್ಘಕ್ಕೆ ದೃಷ್ಟಿಯು ಇಲ್ಲವೆಂದು ಅಧಿಪ್ರಾಯ. ಆದ್ದರಿಂದಲೇ ಅಂತಾರ ಎಂದಾಗದೇ ಅಂತರ ಎಂದು ರೂಪವು ಸಿದ್ಧವಾಗಿದೆ.

ಚಕ್ಷುರಂವ್ರಿಯದ ಒಳಗೆ ನಿಯಮವಾಗಿವು ರಮಿಸುವವೆಂಬ ಅರ್ಥದ ವ್ಯಕ್ತಿಯಿಂದ “ಅಂತರ” ಎಂಬ ಶಬ್ದವನ್ನು ಮಾರ್ಮಿಕವಾಗಿ ಸೂತ್ರಕಾರರು ಬಳಸಿದ್ದಾರೆ.

“ಅಂತಃಸ್ಮತ್ಪರಮುಗೃಹಂತಾಃ ಸ ಉಪಾತ್ಮತಃ”

ಎಂಬ ಅನುಪ್ರಾಸ್ಯಾನದ ಅರ್ಥವನ್ನೇ ಹಿಂದೆ ಹೇಳಲಾಗಿದೆ.

ಪರಮಾತ್ಮನಿಂದ ಪರಮಾತ್ಮನನ್ನು ಒಪ್ಪದಿದ್ದರೆ ಪ್ರತ್ಯಾದಿರೇವಗಳೂ ಮಾನುಷಾದಿ ಇತರ ಚೇತನಗಳೂ ನಿಯಮ ನಿಯಮಾಪ್ತವಾದ ಒಂದು ಇದೇನೋ ಇದು ಅವರ ಸ್ವಭಾವವೇ ಆದಾಗ್ಯೂ ಅದೂ ಸ್ವಾ ಪರಮಾತ್ಮನಿಂದಲೇ ಹೋಂವಲ್ಲವಾಗಿದೆ. ಈ ವಿಷಯವನ್ನು “ನ ತತ್ವಾ ವಿಷಯತ್ವಾತ್ ಮಯಾ ಭೂತಂ ಪರಾ ಪರಮ್” ಎಂಬ ಪರಮಾತ್ಮನ ಮಾತು ತಿಳಿಸುತ್ತದೆ. ಪರಮಾತ್ಮನಿಗೆ ಪರಮಾತ್ಮನನ್ನು ಒಪ್ಪದೇ ಇದ್ದರೆ ಸದ್ವತ್ತ್ವವುಳ್ಳವನು ಸ್ವಾ ಇಲ್ಲದೇ ಹೋದೀತು. ಆದ್ದಕ್ಕೆ ಭಂಗ ಬಂದೀತು. ಅನಾದಿಯಾದ ಪ್ರಭಾವಾತ್ಮಕ ಪರಮಾತ್ಮನಿಂದ ನಿಯಮಿತವು ಉಂಟು. ಆದ್ದರಿಂದಲೇ ಪರಮಾತ್ಮನನ್ನು ಇತರ ಮಾನುಷಗಳೂ ಒಪ್ಪಿಯೇ ಇದ್ದಾರೆ.

ಭಾವಪೂರ್ವಕ ಈ ಪ್ರತಿಪದ್ಯ ಅರ್ಥವನ್ನು ಸಂಗ್ರಹಿಸಿ ತಿಳಿಸಬಹುದು.

“ಸ್ವತಂತ್ರೋ ನಿತ್ಯತೃಪ್ತಃ ಸ ಗೋಚರಃ ಸ್ವನಿತ್ಯತೃಪ್ತಃ |

ಬಾಹ್ಯಾಪೇಕ್ಷಾಂ ವಿನಾ ಯಸ್ಮಿನ್ಮತೇ ಗೋಚರಃ ಸ್ವತಃ || (೧೩೩೩೩೩೩೩೩೩)

ಪಾಶ್ಚರ್ಯ:- “ಸ್ವತಂತ್ರನಾಗಿಯೂ, ನಿತ್ಯತೃಪ್ತನಾಗಿಯೂ, ತನ್ನ ಮಕ್ಕಳ ಒಳಪಟ್ಟ ಗುಡದಲ್ಲಿ ತಾನಿದ್ದೂ ಮೊರ ಗಡೆಯ ಅಪೇಕ್ಷೆಯಿಲ್ಲದೆ ರಮಿಸುವವನಾದುದರಿಂದ “ಅಂತಃ” ಎಂದು ಪರಮಾತ್ಮನು ಕರೆಯಲ್ಪಡುತ್ತಾನೆ.”

ಶಂಕಾ :- ಅದಿಷ್ಟಾದಿ ದೇವತೆಗಳನ್ನೆಲ್ಲಾ ನಿಯಮನ ಮಾಡುವಿಕೆಗೆ ಬಹಳ ಪ್ರಯತ್ನವಾಚೇಕು. ಆತ್ಮೀಯ ಪ್ರಯತ್ನ ಮಾಡಾಳವನಿಗೆ ಚಿತ್ತದ ವಿಶ್ಲೇಷವು ಸ್ವಾಭಾವಿಕವಾಗಿ ಕಂಡುಬಂದಿದೆ. ಚಿತ್ತವಿಶ್ಲೇಷವಿದ್ದರೆ ರಮಣವೇ ಕೂಡುವುದಿಲ್ಲ. ಸಕಲ ನಿಯಾಮಕೋಪದೂ ರಮಣವುಳ್ಳವನೇನೂ ಕೂಡುವುದಿಲ್ಲವೆಂಬ ಶಂಕೆಯು ಸಹಜವಾಗಿ ಉಂಟಾಗುತ್ತದೆ. ಅದಕ್ಕೆ ತಕ್ಕ ಉತ್ತರವನ್ನು ಅನುವಾದ್ಯಾನಕಾರರು ಹೇಳಿ ಸಮಾಧಾನ ಮಾಡಿರುತ್ತಾರೆ.

ರಮಣಂ ನಾತೀತತ್ಯಶ್ಚ ವಿಶ್ಲೇಷಾದೇವಯುಕ್ತತಃ |

೧೩೩೩೩೩ ಸರ್ವನಿಯಮೋ ಯಸ್ಯಕಾಶ್ಚಾತ್ ಸ ಶಕ್ತತಃ ||

ಸ್ವಾತ್ಮಜ್ಞಾನಯತಂ ಮನ್ಮ ಪ್ರತೀಕಂ ಪಾಶ್ಚರ್ಯೋ ಭವೇತ್ |

ಸ್ವಾಧೀನಾಪ್ರಾಪ್ತಾದಿ ಕಥಮಾತ್ಮಪ್ರತೀಕವಮ್ || (ಅನುವಾದ್ಯಾನ)

ಅಧಿಪತ್ಯಾಯ :- ಪರಮಾತ್ಮನಿಗೆ ಸರ್ವಾಂತರ್ಯಾಮಿತ್ಯವೂ ಇದೆ. ತನ್ನ ಅಧೀನಕ್ಕೆ ಒಳಪಡದ ಮೃದುವಿನ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ನಿಯಂತ್ರಣವೇಕಾದ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಚಿತ್ತವಿಶ್ಲೇಷವು ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ ಲೋಕದಲ್ಲಿ ಕಂಡುಬಂದಿದೆ. ಪ್ರಕೃತದಲ್ಲಾದರೂ ಎಲ್ಲ ಚೇತನವೂ ಸಹ ಪರಮಾತ್ಮನ ಅಧೀನವಾದ ಸ್ವರೂಪ, ಪ್ರಮಿತಿ, ಪ್ರವೃತ್ತಿಗಳನ್ನುಳ್ಳವನಾದುದರಿಂದ, ಅವರನ್ನು ನಿಯಂತ್ರಿ ಸಲು ಒಂದೇನೂ ಕಷ್ಟವಿಲ್ಲ. ಚಿತ್ತವಿಶ್ಲೇಷಕ್ಕೆ ಅವಕಾಶವೇ ಇಲ್ಲ. ತನಗೆ ಅನಧೀನವಾದ ಚೇತನವು ತನಗೆ ವಿರುದ್ಧವಾಗಿರುವ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಅವನನ್ನು ನಿಯಂತ್ರಿ ಸಲು ಬಹಳ ಕಷ್ಟವಾಚೇಕು. ಆಗ ಚಿತ್ತವಿಶ್ಲೇಷಕ್ಕೆ ಅವಕಾಶವುಂಟು. ಆದರೆ ಸಹ ಪ್ರಕಾರದಿಂದಲೂ ಸಹಚೇತನವೂ ಸಹ ಪರಮಾತ್ಮನಿಗೆ ಅಧೀನವಾಗಿರುವ ಪ್ರಯುಕ್ತ ಚಿತ್ತವಿಶ್ಲೇಷಕ್ಕೆ ಕಾರಣವೇ ಇರುವುದಿಲ್ಲ. ಹಾಳಾದಿಗಳಾದರೂ ಬಾಹ್ಯವಿಷಯದಲ್ಲಿ ನಿಯಾಮಕವಾಗಿರುವವರಾದರೂ ಪರಮಾತ್ಮನು ಹಾಳರಂತೆ ನಿಯಾಮಕ ನಾಗಿಲ್ಲ. ಅಂತೆ ನಿಯಾಮಕನಾಗಿದ್ದಾನೆ. ಮೃದುವಿನೂ, ಶಕ್ತಿಯವನೂ ಆಗಿರುವುದರಿಂದ ಯಾವ ಬಾಧಾಪೂ ಇರುವುದಿಲ್ಲ ಎಂದು ಪಾಶ್ಚರ್ಯ.

ಅಂತೆ ಅಧಿಕಾರವಾದ ಅಧಿಪತ್ಯಾಧಿಕಾರದಲ್ಲಿ ಅಧಿಪತ್ಯವಾದ ರಿಂಗವನ್ನು ಸಮನ್ವಯಗೊಳಿಸಲಾಗಿದೆ. ದೃಢ ಪೃಥ್ವೀಪಾಶ್ಚರ್ಯವಾದ ರಿಂಗ ಸಮನ್ವಯವನ್ನು ಪರಮಾತ್ಮನಲ್ಲಿ ಪ್ರತಿಪಾದಿಸಲಾಗಿದೆ. ಪರಮಾತ್ಮನು ಭಾವರೂಪವು. ಭಾವರೂಪವಾಗಾದ ಧರ್ಮಗಳ ಸಮನ್ವಯವು ಸಾಧ್ಯವಾದರೂ, ಅಧಿಪತ್ಯವು ಅಧಿಪತ್ಯವಾದುದು. ಭಾವರೂಪವು.

ಭಾವರೂಪಗಳಾದ ಧರ್ಮಗಳ ಸಮನ್ವಯವು ಸಂಗತವಾದರೂ, ಅದೃಶ್ಯವು ಅಭಾವರೂಪವಾದುದು. ಭಾವರೂಪವಾದ ವರಮಾತ್ಮನಿಗೆ ಅಭಾವರೂಪವಾದ ಧರ್ಮದ ಅಭೇದವು ಹೇಗೆ ಸಂಗತವಾಗುತ್ತದೆ. ಭಾವಾಭಾವಗಳಿಗೆ ವರಸ್ವರ ವಿರೋಧ ವಿದೆಯಲ್ಲ ಎಂಬ ಶಂಕೆಯು ಉಂಟಾಗುತ್ತದೆ.

ಇದಕ್ಕೆ ಸಮಾಧಾನವನ್ನು ಈ ರೀತಿ ಅನುಷ್ಠಾನಗೊಂಡು ತೋರಿಸುತ್ತಾರೆ.

ಶಂಕಾ :- ಗುಣಾತ್ಮಕತೆಯೋ ಭಾವಾಃ ಯದಿ ವಾಸ್ತವಭೇದಿನಃ |

ಅಭೇದೋಽಭಾವಧರ್ಮಾಣಾಂ ಬ್ರಹ್ಮಣಾ ಯಾದೃಶೇಕಃ ||

ಎಂಬುದು ಶಂಕಾಪ್ರದರ್ಶಕವಾದ ವಾಕ್ಯಗಳು.

ಅಭಿಪ್ರಾಯ :- ಹಿಂದೆ ತಿಳಿದ ಗುಣಗಳಾಗಿ, ಕ್ರಿಯೆಗಳಾಗಿ ಎಲ್ಲವೂ ವಿಧಿರೂಪವಾದ ಭಾವಧರ್ಮಗಳಾಗಿವೆ. ಅವುಗಳಿಂದ ಭಾವರೂಪವಾದ ವರಮಾತ್ಮನಿಗೆ ಅಭೇದವನ್ನು ಹೇಳಬಹುದು. ಆದರೆ ವ್ರಹ್ಮತದ್ವಿ ಅದೃಶ್ಯವೆಂಬುದು, ದೃಶ್ಯಭಾವರೂಪವಾದ ಅಭಾವಾತ್ಮಕವಾದ ಧರ್ಮವಾಗಿದೆ. ಆದರಿಂದ ಭಾವರೂಪವಾದ ವರಮಾತ್ಮನಿಗೆ ಅಭೇದವು ಕೂಡುವುದಿಲ್ಲವೆಂದು ಶಂಕಾಭಿಪ್ರಾಯ.

ಸಮಾಧಾನ :- ಅದೃಶ್ಯತ್ವಶಬ್ದಗಳಿಂದ ಇಲ್ಲಿ "ದೃಶ್ಯದನ್ನೋ ಅದೃಶ್ಯ ತತ್ವಭಾವ ಅದೃಶ್ಯತ್ವಂ" ಎಂಬುದಾಗಿ ಅದೃಶ್ಯತ್ವದಿಶಬ್ದಗಳಿಂದ ದೃಶ್ಯದಿಭೇದವು (ಅನ್ಯೋನ್ಯಭಾವವು) ಹೇಳಲ್ಪಡುತ್ತದೆ. ಭೇದವು (ಅನ್ಯೋನ್ಯಭಾವವು) ಧರ್ಮಸ್ವರೂಪವೇ ಆಗಿದೆ. ಆದಕಾರಣ ಯಾವ ಬಾಧೆವೂ ಇಲ್ಲವೆಂದು ಅಭಿಪ್ರಾಯದಿಂದ ಮುಂದಿನ ಅನುಷ್ಠಾನವನ್ನು ವ್ರವ್ಯವಾಗಿದೆ.

ನಾಭಾವೋ ಭಾವ ಇತಿ ಚ ವಿಶೇಷಃ ಕ್ರಿಯಾತ್ಮೋ ಭವೇತ್ |

ಅತದ್ಭಾವೋಽನ್ಯತಾಭೇದಿ ನ ವಿಶೇಷೋಽಪ್ಪ ಕಕ್ಷನ ||

ದೋಷಾಭಾವೋಽನುಗ ಇತಿ ಪ್ರಸಿದ್ಧೋ ಲಿಂಗೇಶ್ವರಃ ||

ಅದೃಶ್ಯತ್ವದಿಶಾಸಪ್ರತ್ಯಾತ್ ಗುಣಾನಾಹ ಸ್ವಯಂಪ್ರಭುಃ ||

(ಇತ್ಯನುಷ್ಠಾನಮ್)

ಈ ಅದೃಶ್ಯತ್ವದಿಶಾರ್ಥದ ವಿಷಯ ವಾಕ್ಯವು ಈ ರೀತಿ ಇದೆ.

ಯತ್ಪದದ್ವೇಶಂ ಅಗ್ರಾಶ್ಯಂ ಅಗೋಶ್ಯಂ ಅಮಗಂ ಅಮುಕ್ಯಃಶ್ಯೋಶ್ಯಂ

ತದವಗಿಹಾರಂ |

ನಿಶ್ಯಂ ವಿಭುಂ ಸರ್ವಗತಂ ಸುಸೂಕ್ಷ್ಮಂ ತದವ್ಯಯಂ ಯದ್ರೂಪತಯೋನಿಂ ಪರಿಪತ್ಯಂತಿ

ಧೀರಾಃ || (ಮು. ೧-೧-೬)

ಅರ್ಥ :- ಯತ್ = ಯಾವ ಪರಿವಿಧದಿಂದ ತಿಳಿಯಲ್ಪಡತಕ್ಕ, ಅಶ್ವರ ಶಬ್ದದಿಂದ ಹೇಳಲ್ಪಡತಕ್ಕ, ತತ್ = ಆ ಪದ ಬ್ರಹ್ಮ ವ್ಯುತ್ಪನ್ನ, ಅದ್ರೇಶ್ಯಂ = ದೃಶ್ಯ ಶಬ್ದದಿಂದ ಹೇಳಲ್ಪಡತಕ್ಕ ಚಕ್ಷುರಾದಿ ಇಂದ್ರಿಗಳಿಂದ ತಿಳಿಯಲ್ಪಡತಕ್ಕ ಪದಾರ್ಥ ರೂಪ ಧರ್ಮವಾದುದು, ಅಗ್ರಾಶ್ಯಂ = ಮನಸ್ಸಿನಿಂದ ಗ್ರಾಹ್ಯವಾದುದಕ್ಕಿಂತಲೂ ಭಿನ್ನವಾದುದು. ಅಗೋಶ್ಯಂ =

ಮಾಪ್ಯಾದಿಗೋತ್ರರೂಪಕವಾದುದು. ಅರ್ವಾಂ = ಪ್ರಾಣಿಶುಭಾದಿವರ್ಗರೂಪಕವಾದುದು. ಮತ್ತು (ಗೋತ್ರವರ್ಗಭಿನ್ನವಾಗಿಯೂ ಇರತಕ್ಕದ್ದು), ಯಶ್ = ಯಾವುದು, ಅಪ್ಯಾಶ್ಚೇತ್ತೀತಂ = ಪ್ರಾಣಿಶುಭವಾದ ಚಕ್ರದಿಂದ ಇಂದ್ರಿಯಗಳಿಂದ ರೂಪವಾದ, ತಾ = ಆ, ಅಮಾನೇವಾದಂ = ಪ್ರಾಣಿಶುಭದ ಕೈಕಲು ಮೊದಲಾದ ಕರ್ಮೇಂದ್ರಿಯಗಳಿಂದ ರೂಪವಾದ, ನಿಷ್ಠಾ = ಸ್ವರೂಪವಾರೂಪಕವಾದ, ವಿಭುಂ = ಸಮರ್ಥವಾದ, ಸರ್ವಗತು = ವ್ಯಾಪ್ತವಾದ, ಸುಸೂಕ್ಷ್ಮಂ = ಅತ್ಯಂತ ಅಪ್ಪವಾದ, ಯದ್ಯೂತಯೋಸಿಂ = ಸಕಲ ಪ್ರಾಣಿಗಳೂ ಯಥಾಯೋಗ್ಯವಾಗಿ ಕಂಡವಾದ ಅಂದರೆ, ಭೂತಗಳಾದ ಅಪಾಪಾದಿಗಳೂ, ಪ್ರಹ್ಲಾದಿಪೇತಸುಗೂ, ಉಚ್ಯತಾ ಮಾತ್ಸ್ಯಮೂಲಕವಾಗಿಲ್ಲದೆ ತನ್ನ ದೇಹದಿಂದಲೇ ಉತ್ಪಾದವಾದ ಯಾವ ಪಾಪವನ್ನೂ ಉಂಟೋ ಅದನ್ನು, ಧೀರಾ = ಅಪರೋಕ್ಷ ವ್ಯಾಸಿಗಳು, ಪರಿವಶ್ಯತಿ = ನೋಡುತ್ತಿರಬೇಕು, ತದ್ವಶಂ = ಅಂತಹ ಪಾಪವನ್ನು ವ್ಯಾಪ್ತ, ಅಶ್ವರಂ = ದೇಹದಿಂದಲೂ ನಾಶರೂಪಕವಾಗಿರುತ್ತದೆ. ಎಂದು ಶ್ರುತಿಯ ಅರ್ಥವಾಗಿದೆ.

ಇದರಲ್ಲಿ ಯತ್ರದ್ವೇಶಂ ಎಂಬಲ್ಲಿ ದ್ವೇಶಂ ಎಂಬುದಕ್ಕೆ "ದ್ವೇಶಂ" ಎಂಬ ಅರ್ಥವನ್ನು ಇಟ್ಟುಕೊಂಡು "ದ್ವೇಶಾದನ್ಯೋ ಅದ್ವೇಶ ತತ್ಯಭಾವೇ ಅದ್ವೇಶತ್ವಂ" ಎಂಬುದಾಗಿ ಅದ್ವೇಶವಾದ ಶಬ್ದಗಳಿಂದ ದ್ವೇಶಾದನ್ಯೋನ್ಯ ಭಾವವು ವಿವಕ್ಷಿತವಾಗಿದೆ. "ಅಶ್ವಾದನ್ಯೋ ಅಶ್ವ ತತ್ಯಭಾವೇ ಅಶ್ವತ್ವಂ" ಎಂಬುದು ಹೇಗೋ ಅದರಂತೆ ತಿಳಿಯಬೇಕೆಂದು ಅಭಿಪ್ರಾಯ. ಅನ್ಯೋನ್ಯಭಾವವು, ಭಾವಾಭಾವವ್ಯಯವ್ಯಾಪ್ತ ನಾನ್ಯೋನ್ಯಭಾವವಾಪ್ಯರ್ಥ" ಎಂಬುದಾಗಿ ತತ್ವವಿವೇಕ ಎಂಬ ಗ್ರಂಥದಲ್ಲಿ ಸೂತ್ರಕಾರರೇ ಧರ್ಮಸ್ವರೂಪವೆಂದು ನಿರ್ಣಯಿಸಿರುತ್ತಾರೆ.

ಧರ್ಮಯು ವಿಧಿರೂಪವಾಗಿದೆ. ಅನ್ಯೋನ್ಯಭಾವವು ನಿಷೇಧರೂಪವಾಗಿರುವುದರಿಂದ ಅನ್ಯೋನ್ಯಭಾವಕ್ಕೆ (ಭೇದಕ್ಕೆ) ಧರ್ಮಸ್ವರೂಪವನ್ನು ಕೊಡುವುದಿಲ್ಲವೆಂಬ ಬಾಧಕವನ್ನು ಹೇಳುವಂತಿಲ್ಲ. ಮುಖ್ಯ ಇರತಕ್ಕ ಅಭಿಪ್ರಾಯವು ಭಾವ ದನ್ಯತ್ವವು ಒಂದೇ ಆಗಿದೆ. ಅಭಿಜ ಎಂದರೂ ಭಾವದನ್ಯ ಎಂದರೂ ಒಂದೇ ಆಗಿ ಒಂದು ವಿಶೇಷವಿಲ್ಲ. ಮುಖ್ಯ ಎಂಬಲ್ಲಿ ಸಾತ್ ಪ್ರಯೋಗವಿಲ್ಲ, ಅಭಿಜ ಎಂಬಲ್ಲಿ ಸಾತ್ ಪ್ರಯೋಗವಿದೆ. ಯಾವ ಕಂಡಾದಿಂದ ಸಾತ್ ಪ್ರಯೋಗಗಳೂ ಅಪ್ರಯೋಗಗಳೂ ಅಭೇದಕ್ಕೆ ಬಾಧಕಗಳಲ್ಲವೋ ಅದನ್ನು ಸೂಚಿಸುವುದಕ್ಕಾಗಿಯೇ ಸೂತ್ರಕಾರರು "ಅದ್ವೇಶತ್ವವಿಗುಣಕೋ ಭರ್ವೋತ್ಥೇನ" (೧-೨-೨೧) ಎಂಬುದಾಗಿ ಸೂತ್ರದಲ್ಲಿ ಸಾತ್ ಶಬ್ದದಿಂದ ವಾಚ್ಯವಾದ ಅದ್ವೇಶತ್ವವಿಗುಣಕೋ, ಗುಣಗಳೂ ವ್ಯಾಪ್ತವು (ಅಭೇದವನ್ನು) ಹೇಳಿರುತ್ತಾರೆ.

ರೋಃ ವ್ಯವಹಾರದಲ್ಲೂ, ವೈರಿಃ ವ್ಯವಹಾರದಲ್ಲೂ ಸಹ ಇಂತಹ ಪ್ರಯೋಗಗಳು ಕಂಡುಬಂದಿವೆ.

"ಅರೋಗ್ಯಂ ಗುಣ" "ಅಶ್ರೇಯಂ ಗುಣ" ಎಂಬುದಾಗಿ ಸಾತ್ ಪ್ರಯೋಗಕ್ಕೆ ವಿಷಯವಾಗಿರುವುದಕ್ಕೆ ಅನಾರೋಗ್ಯಭಾವಕ್ಕೂ, ಅಶ್ರೇಯಭಾವಕ್ಕೂ ವಿಧಿರೂಪವಾದ ಗುಣತ್ವವನ್ನು ಒದಗಿಸುತ್ತಾರೆ. ಅನೇಕಾರ್ಯಂ ದೋಷ ಎಂಬಲ್ಲಿ ಗುಣಭಾವಕ್ಕೆ (ವಿಷಯಾರೋಪಾರೂಪವಾದ ಗುಣಭಾವಕ್ಕೆ) ದೋಷತ್ವದ್ವ ಒದಗಿಸುವುದು ಸುಪ್ರಸಿದ್ಧವಾಗಿಯೇ ಇದೆ. ಒಂದುವೇ ನಿಷೇಧರೂಪವಾದುದಕ್ಕೆ ವಿಧಿರೂಪವನ್ನು ಸರ್ವಾಭಿ ಇಲ್ಲವಾಗಿರುವುದಾದ ಸೂತ್ರಕಾರರು ಸೂತ್ರದಲ್ಲಿ "ಅಪ್ಯಾಶ್ಚೇತ್ತಿ" ಎಂಬುದಾಗಿಯೇ ಸೂತ್ರವನ್ನು ರಚಿಸುತ್ತಿದ್ದರು. ಗುಣವಾದವನ್ನು ಒಪ್ಪುತ್ತಿದ್ದರಲ್ಲ, ಇದರಿಂದ ತಿಳಿದುಬರುವುದೇನೆಂದರೆ, ಸಾತ್ ಪ್ರಯೋಗಗಳಾದರೆ, ಪರಿಶೋಧಿಸಿ, ಸ್ವಾತಿ ಯೋಗಿಸ್ವಾಗಾದರೆ ಅಭೇದಕ್ಕೆ ವಿರೋಧಿಗಳಲ್ಲವೆಂಬುದು ಗೊತ್ತಾಗುತ್ತದೆ.

ಕೇವಲ (ಅವಿಶ್ವವಾದ) ಭಾವಭಾವಗಳಿಗೆ ವಿರೋಧವು ಕಂಡುಬರುವುದಿಲ್ಲ. ಘಟವಿದ್ದ ಕಡೆ ಘಟಾತಿರಿಕ್ತವಾದ ಪೂರ್ವಭಾವವು ಸುಪ್ರಸಿದ್ಧವಾಗಿದೆ. ವಿಶ್ವವಾದದಷ್ಟೆ ವರ್ತುರ ವಿರೋಧವು ಇರುತ್ತದೆ. ಘಟಕ್ಕೂ ಪೂರ್ವಭಾವಕ್ಕೂ, ಪೂರ್ವಕ್ಕೂ ಪೂರ್ವಭಾವಕ್ಕೂ ವಿರೋಧವು ಇದ್ದೇ ಇದೆ.

ಮತ್ತು ಅತ್ಯುತ್ತಾದಿಗಳೂ, ಅದೃಶ್ಯಾದಿಗಳೂ, ಬ್ರಹ್ಮಸ್ವರೂಪವು ಬ್ರಹ್ಮಾದಿಗಳಿಂದ ಹಿಂದೆ ತಿಳಿದಂತೆ ಸಿದ್ಧವೇ ಆಗಿದೆ. ಅವುಗಳೂ ಬ್ರಹ್ಮನೂ ರಮಣರಮ್ಯಾದಿವ್ಯಮಾರವೂ ಇವೆ ಕಂಡುಬಂದಿದೆ. ಪ್ರಮಿತವಾಗಿದೆ. "ವೇದವರ ವೈಶಿಷ್ಟ್ಯವಾದಕ್ಕೂ ಬಾಧವು ಇರುವುದಿಲ್ಲ. ಭೇದವಿಲ್ಲ. ಭೇದಕ್ಕೆ ಕಾರ್ಯವಾದ ಭೇದವ್ಯಮಾರವು ಪ್ರಮಿತವಾಗಿರುವುದರಿಂದ ಅಂತಹ ಭೇದದ ಜಾಗದಲ್ಲಿ (ಪ್ರಾಸಿದ್ಧಿ) ವಿಶೇಷವನ್ನಯೂ ಒಪ್ಪಿಯೇ ತೀರಬೇಕು.

ವಿಶೇಷಕ್ಕೆ, ಅಭಿನ್ನವಾದುದರಲ್ಲೂ, ಭೇದನಿಮಿತ್ತವಾದ ಭೇದವ್ಯಮಾರನಿರ್ವಾಹಕವು ಸ್ವರೂಪಾತ್ರಾಪಕವಾದ ಪ್ರಮಾಣದಿಂದಲೇ ಸಿದ್ಧವಾಗಿದೆ.

ಮೋಕ್ಷನೆಯ ಅಧ್ಯಾಯದ ಎರಡನೇ ಪಾದದಲ್ಲಿನ ಎಳನೇ ಅಧಿಕರಣವು ವೈಶ್ವಾನರಾಧಿಕರಣವು.

ಈ ಅಧಿಕರಣವನ್ನು ತತ್ವಪ್ರದೀಪಕರಿಂದ ತ್ರಿವಿಧವು ಪಾಡಿತಾಚಾರ್ಯರು ತತ್ವಪ್ರದೀಪ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನದಲ್ಲಿ "ಅಧಿಕರಣಾರಾಜ" ಎಂದು ಕರೆದಿರುತ್ತಾರೆ. ಆ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನ ವಾಕ್ಯವು ಈ ರೀತಿ ಇದೆ.

"ಎವಂ ತಾವತ್, ಕೃತಿಲಿಂಗಾಣಾಂ, ಅಸ್ತತ್ಕೃತಸಿದ್ಧಾಂತಾಂ ಬ್ರಹ್ಮಣಿ ಸಮಸ್ಥಯಂ
ಪ್ರದರ್ಶಯತಾ ಕಾದದ್ವಯಾರ್ಥನಿಗಮನಾಯ ಸರ್ವಗಾತ್ರಾಂ ಸರ್ವಲಿಂಗಾ
ಣಾಂ ಚ ಸಮಸ್ಥಯದ್ವಾರ್ಥನಾತ್ಮಕೋಪಲಿಂಗಗುಣೋದೀರಗಪರತಯಾ ಗುಣ
ವಿರಹವಾದಿನಿರಾಕರಣಾತ್ಮಕಃ ಪರಮಾಕಾರುಣೀಕಃ, ಅಮರಗಗಗುರುನಾ,
ಅಯಮಧಿಕರಣಾರಾಜ ಆರಭ್ಯತೆ" || ೧೩ ||

ಈ ಅಧಿಕರಣದಲ್ಲಿ, ಪಾಪಕೃತ್, ದಾಹಕೃತ್, ಪೋಷಕೃತ್ ಮೊದಲಾದ ಅನೇಕಲಿಂಗ (ಸಮಸ್ಥಯ ಸಿದ್ಧಿಗಾಗಿ) ಯುಕ್ತವಾದ ವೈಶ್ವಾನರ ಎಂಬ ನಾಮದ ಸಮಸ್ಥಯವು ಮಾಡಲ್ಪಟ್ಟಿದೆ.

ಪ್ರಥಮಾಧ್ಯಾಯದ ಮೂರನೇ ಪಾದದಲ್ಲಿ ಉಭಯತೃಪ್ತ ಸಿದ್ಧಿಗಳಾದ (ಪರಮಾತ್ಮನಲ್ಲೂ, ಬೇರೆ ಕಡೆಗಳಲ್ಲಿಯೂ) ಪ್ರಸಿದ್ಧಿಗಾದ ನಾಮಾತ್ಮಕ ಮತ್ತು ಲಿಂಗಾತ್ಮಕಗಳಾದ ಶಬ್ದಗಳ ಸಮಸ್ಥಯವು ಉಕ್ತವಾಗಿದೆ.

ಈ ಮೂರನೇ ಪಾದದಲ್ಲಿ ಹದಿನಾಲ್ಕು ಅಧಿಕರಣಗಳಿವೆ ಎಂಬನೆಯ ಅಧಿಕರಣವಾದ ದೇವತಾಧಿಕರಣದಲ್ಲಿ ಪ್ರಾಣಿಕವಾಗಿ ದೇವತೆಗಳಿಗೂ, ಅವರವರ ಪದವ್ಯಾಪ್ತಿಯ ಅನುಕರಣೆಯಲ್ಲೂ ಕೂಡ ಮೇದವಿದ್ಯಾಧಿಕರಣವು ಉಪೇಂದ್ರನು ಸಿದ್ಧಿಯುಳ್ಳದ್ದಿದೆ. ಒಂಭತ್ತನೆಯ ಅಧಿಕರಣವಾದ ಅಪಮಾಹ್ಯಾಧಿಕರಣದಲ್ಲಿ ಶೂದ್ರಾದಿಗಳಿಗೆ ಮೇದವಿದ್ಯಾಧಿಕರಣವು

ಇಲ್ಲವೆಂಬುದು ನಿರ್ಧರಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿದೆ. ಬಾಕಿ ಹನ್ನೆರಡು ಅಧಿಕಾರಗಳ ವೈಕಿ ಎಂಬ ಅಧಿಕಾರಗಳಲ್ಲಿ ಉಭಯತ್ರ ಪ್ರಸಿದ್ಧಿಗಳಾದ ನಾಮಗಳ ಸಮನ್ವಯವೂ, ನಾಲ್ಕು ಅಧಿಕಾರಗಳಲ್ಲಿ ಉಭಯತ್ರ ಪ್ರಸಿದ್ಧಿಗಳಾದ ಲಿಂಗಗಳ ಸಮನ್ವಯವೂ ಉಕ್ತವಾಗಿವೆ.

ಉಭಯತ್ರ ಪ್ರಸಿದ್ಧಿಗಳಾದ ೧. ಭೂಮಿನಾಮ ೨. ಅಕ್ಷರನಾಮ ೩. ಸನ್ನಾಮ ೪. ಅಶಾನನಾಮ ೫. ವಕ್ತ್ರನಾಮ ೬. ಜ್ಯೋತಿರ್ನಾಮ ೭. ಅಕಾಶನಾಮ (ಅವ್ಯಕ್ತಾಕಾಶನಾಮ) ೮. ದ್ರಾಕ್ಷ್ಯನ ಎಂಬ ಎಂಬ ನಾಮಗಳ ಸಮನ್ವಯವು ಮಾಡಲ್ಪಟ್ಟಿದೆ.

ಬಾಕಿ ನಾಲ್ಕು ಅಧಿಕಾರಗಳಲ್ಲಿ ಉಭಯತ್ರ ಪ್ರಸಿದ್ಧಿಗಳಾದ ೧. ಪೃಥಿವೀ ಸ್ವರ್ಗಾದ್ಯಾಧಾರಾತ್ಮರೂಪವಾದ ಸರ್ವಾಧಾರಾತ್ಮವೆಂಬ ಲಿಂಗವೂ ೨. ಹೃತ್ತದೃಶ್ಯತ್ವವೆಂಬ ಲಿಂಗವೂ ೩. ಹೃನ್ಮಾನರ್ಥವಾಗಿ ಪ್ರಾರ್ಥಿತತ್ವರೂಪವಾದ ಅನುಕೂಲೋನಗೃಹ್ಯಮಾಣಾತ್ಮವೆಂಬ ಲಿಂಗವೂ ೪. ಸ್ವವಾದಿರ್ದೃಷ್ಟತ್ವವೆಂಬ ಲಿಂಗವೂ ಸಮನ್ವಯಗೊಳಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿದೆ. ಒಟ್ಟಿನಲ್ಲಿ ಉಭಯತ್ರಪ್ರಸಿದ್ಧಿಗಳಾದ ಎಂಬ ನಾಮಾತ್ಮಕಶಬ್ದಗಳನ್ನೂ ನಾಲ್ಕು ಲಿಂಗಾತ್ಮಕ ಶಬ್ದಗಳನ್ನು ಪರಮಾತ್ಮನಲ್ಲಿ ಸಮನ್ವಯ ಮಾಡಲಾಗಿದೆ.

ಮೊದಲನೆಯ ಅಧ್ಯಾಯದಲ್ಲಿನ ನಾಲ್ಕನೇ ಪಾದವು ಅನೃತ್ಯವ ಪ್ರಸಿದ್ಧಿಗಳಾದ ನಾಮಾತ್ಮಕ ಮತ್ತು ಲಿಂಗಾತ್ಮಕ ಶಬ್ದಗಳ ಸಮನ್ವಯವೆಂದು ಹೇಳಿದೆ.

ಕೋಪಾನಂದೋಚಾಕ್ಷಿನ್ಯಾದಿಂದ ಪ್ರವೃತ್ತವಾದ ಸಮನ್ವಯಾರ್ಥಾಯದ ಕಲೆಯ ಪಾದವಾದ ಈ ಪಾದದಲ್ಲಿ ಅತ್ಯಶ್ವತ್ಥಕಂಠ್ಯ ಅಸ್ತದವಾದ, ಪರಮಾತ್ಮನ ವರಮುಕ್ತಿಯಕ್ಕೆ ವಿರೋಧಿಗಳಾದ, ಅವಸ್ಥಾ, ದುಃಖಿತ್ವ, ಮೊದಲಾದ ಶಬ್ದಗಳ ಸಮನ್ವಯವೂ, ಕಾರ್ವಿಕೀಪಮಾಟಗಳೆಂದು ಅನೃತ್ಯವ ಪ್ರಸಿದ್ಧಿಗಳಾದ ಜ್ಯೋತಿಷ್ಕೋಮಾದಿ ಶಬ್ದಗಳೂ, ಮಾರ್ಗವಾದಿ ರೂಪದಿಂದ ವೇದಗಳಲ್ಲಿ ಕಂಡುಬರುವ ಸರ್ವಶಬ್ದಗಳೂ, ಒತ್ತುವವುಗಳಾದ ಶಬ್ದಗಳೂ, ಪರಮಾತ್ಮನ ಪರಮಾತ್ಮನ ಸಮನ್ವಯಗೊಳಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿದೆ.

ವೈದಿಕಗಳಾದ ಸಕಲ ಶಬ್ದಗಳೂ ಮುಖ್ಯ ವೃತ್ತಿಯಿಂದ ಜಗದ್ವ್ಯಾಪಕವಾದಾಗ್ಯೂ ಪರಮಮುಖ್ಯ ವೃತ್ತಿಯಿಂದ ಪರಮಾತ್ಮವಾಚಕವಾಗಿ ಪ್ರತಿಪಾದಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿದೆ.

ಈ ಪಾದದಲ್ಲಿನ ಆರನೇ ಅಧಿಕಾರವಾದ ಪ್ರಕೃತಿಪಿಪಾಸಾದಲ್ಲಿ ಪ್ರೀತಿಲಿಂಗಶಬ್ದಗಳೂ ಸಮನ್ವಯವು ಉಕ್ತವಾಗಿದೆ.

೩ನೇ ಶ್ಲೋಕ ದಿಂದಲೇ ಪರಮಾತ್ಮನು ಸಾಕ್ಷಾತ್ಪ್ರಿಯೆಯೂ ಉತ್ಪಾದಕವಾಗಿರುವುದರಿಂದ ಯೋಗಿಸಲ್ಪದಿಂದ ತೇಳ್ಕೂಡ ತನ್ನ ಪ್ರೀತಿವಾ ಸಹ ಪರಮಾತ್ಮನಿಗೆ ಉಪಯುಕ್ತವೆಂದು ಹೇಳುವುದು ಉಕ್ತವಾಗಿದೆ.

ಹೇಯವಾದ ಸರ್ವವ್ಯಾಪ್ತವಾದಿಂದಲೇ, ಪರಮಾತ್ಮನು ನ್ಯಾಯಗಳ ನಿಮಿತ್ತದಿಂದ, ಶೂನ್ಯ, ತುಪ್ಪ, ಅಭಾವ, ಬದ್ಧ, ನಾಶ, ಅವ್ಯಕ್ತ, ಅದೃಶ್ಯ, ಕಿಂಚಿತ್ ಇತ್ಯಾದಿ ಶಬ್ದಗಳ ಸಮನ್ವಯವು ಉಕ್ತವಾಗಿದೆ.

ಈ ನಾಲ್ಕನೇ ಪಾದದಲ್ಲಿನ ಸಮನ್ವಯವು ಸಮ್ಮತಿ, ಶ್ರೀಮದಾನಂದಕೀರ್ತಿಭಾವಾತ್ಮಕರ ಭಾವದ ವಿಶೇಷವಾದವಾದ ಅಧಾರವಾದ ದುಃಖಮಾನಂದೋಪದೇಶಗಳಾದ ಈ ಹೇಯವಾದದಲ್ಲಿ ಯಾವ ಸಂದೇಹವೂ ಇರುವುದಿಲ್ಲ. ಇದೇ ವೇದದಲ್ಲಿನ

ಸಕಲ ವರದಗಳಿಗೂ ಸಮಸ್ತಯವನ್ನು ಶ್ರೀಮದಾಚಾರ್ಯರು ಪ್ರತಿಪಾದಿಸಿ, ವರಮಾತ್ಮನಿಗೆ ಸಕಲ ವೇದವೇದ್ಯವನ್ನು ಹ್ಯಾಕುರುತ್ತಾರೆ. “ವೇದೈಶ್ಚ ಸರ್ವೈರಮೇವವೇದ್ಯ” ಎಂಬ ಶ್ರೀಶೈಷ್ಣವರಮಾತ್ಮನ ವಾಕ್ಯವನ್ನು ಅಕ್ಷರಶಃ ಸತ್ಯವಾಗಿ ಸಾಧಿಸುತ್ತಾರೆ. ಕರ್ಮಕಾರದಲ್ಲಿ ಕೇವಲ ಕರ್ಮಪ್ರತಿಪಾದಗಳಾಗದೆ “ಮಂತ್ರೇ ಮಂತ್ರೇ ಜ್ಯೋತಿಷಾ ಯಜ್ಞೇತ” ಇತ್ಯಾದಿ ಯಾಗಿ ಕರ್ಮಪ್ರತಿಪಾದಗಳಾಗಿಯೂ, ಹಲವಿಶೇಷವಾಚಗಳಾಗಿಯೂ ಕಂಡುಬರುವ ಸಕಲ ಶಬ್ದಗಳನ್ನು ವರಮಮುಖ್ಯ ವೃತ್ತಿಯಿಂದ ವರಮಾತ್ಮನಲ್ಲಿ ಸಮಸ್ತಯಗೊಳಿಸುವ ರೀತಿಯು ಅತ್ಯದ್ಭುತವಾಗಿದೆ. ಮಿಕ್ಕ ಯಾವ ಸೂತ್ರಭಾಷ್ಯಗಳಲ್ಲೂ ಕಾಣದಿರುವ ಅದ್ಭುತಪ್ರತಿಪಾದನೆಯು ನಿಷ್ಪಕ್ಷಪಾದಿಗಳಾದ ವಿಮರ್ಶಕರನ್ನು ಚಕಿತಗೊಳಿಸುವುದಾಗಿದೆ. ಆದಕಾರೂ ಈ ನಾಲ್ಕನೇ ವಾದದಲ್ಲಿ ಸಮಸ್ತಯ ಪ್ರಕಾರವನ್ನು ಸ್ವಲ್ಪ ವಿವರವಾಗಿ ತಿಳಿಸಿ, ಒಟ್ಟಿನಲ್ಲಿ ಪ್ರಕರಮಾಧ್ಯಾಯವೆಂಬ ಸಮಸ್ತಯಾಧ್ಯಾಯದಿಂದ ಸರ್ವೋತ್ತಮನಾದ ಶ್ರೀಮನ್ನಾರಾಯಣನ ಅನಂತಶಬ್ದಾರೂಪವಿಶ್ವಾರ್ಣವತೆಯನ್ನು ನಿರ್ಣಯಿಸಲಾಗಿದೆ. ಈ ವಿಷಯವನ್ನು ನಿರೂಪಿಸುವುದರಿಂದ ಜಿಜ್ಞಾಸುಗಳಾದ ಹಾತ್ವಿಕಜನರಿಗೆ “ಶ್ರೀಹರಿಸರ್ವೋತ್ತಮತ್ವದ” ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ದೃಢವಾದ ನಿಶ್ಚಯವು ಆಗುವುದರಲ್ಲಿ ಯಾವ ಸಂದೇಹವೂ ಇಲ್ಲ. ಇದಕ್ಕಾಗಿಯೇ ಜಿಜ್ಞಾಸಾಧಿಕರಾದ ವಿಶೇಷಾಕಾರವಾದ ನಿರೂಪಣೆಗೆ ಸಂಬಂಧವೊಂದೇ ಮೇಲೆ ಕಂಡ ಪ್ರತಿಪಾದನೆಯನ್ನು ಮಾಡಲಾಗಿದೆ.

ಮೋಕ್ಷಕ್ಕೆ ಕಾರಣವಾದ ವರಮಾತ್ಮನ ಅತ್ಯರ್ಥಪ್ರಸಾದಕ್ಕೆ ಕಾರಣವಾದ ವರಮೇಶ್ವರ ಭಕ್ತಿಯೆಂಬ ಅತಿ ಪರಿಪಕ್ವ ಭಕ್ತಿಯೋಗಕ್ಕೆ ಹೇತುವಾದ ಬಿಂಬಾಹ್ನಿತ್ಯಾರ್ಥ ನಿಮಿತ್ತವಾದ ಪರಿಪಕ್ವಭಕ್ತಿಯೋಗಕ್ಕೆ ಕಾರಣವಾದ ನಿದಿಧ್ಯಾಸನಕ್ಕೆ (ಧ್ಯಾನಕ್ಕೆ) ಹೇತುವಾದ ಪಕ್ವಭಕ್ತಿಯೋಗಕ್ಕೆ ಹೇತುವಾದ ಮನನಕ್ಕೂ ಕಾರಣವಾದ ನಿಯತಗುರು ಪೂರ್ವಕ ಸಬ್ಬಾಸ್ತತ್ವವಾದಿಂದ ಉಂಟಾಗುವ ಪಕ್ವಭಕ್ತಿಯೋಗಕ್ಕೆ ನಿಮಿತ್ತವಾದ “ಶ್ರೀಹರಿಸರ್ವೋತ್ತಮತ್ವದ ನಿಶ್ಚಯಕ್ಕಾಗಿಯೇ” “ವರಮಾತ್ಮನ ಸ್ವರೂಪನಿಶ್ಚಯಕ್ಕಾಗಿಯೇ” ಮೀಸಲಾಗಿ ಸಮಸ್ತಯಾಧ್ಯಾಯ ಮತ್ತು ಅದಿರೋಧಾಧ್ಯಾಯಗಳಿರುವುದರಿಂದ ಅವರದರ ವಿಷಯಗಳನ್ನ ಸ್ಥೂಲವಾಗಿ ವಿವರಿಸುವ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಈ ನಿರೂಪಣೆಯನ್ನು ಮಾಡಲಾಗಿದೆ. ಇದು ಕೇವಲ ಸ್ಥೂಲವಾದ ಪ್ರತಿಪಾದನೆಯು. ಅತಿವಿಮರ್ಶಾತ್ಮಕವಾದ ಸೂಕ್ಷ್ಮವಾದ ನಿರೂಪಣೆಯನ್ನು ಜನ್ಮಾಧಿಕರಾದಾದಿಂದ ಪ್ರಾರಂಭಿಸಿ ಮುಂದೆ ಅಯಾ ಅಧಿಕರಣಗಳ ಸಾಮಾನ್ಯವಾದ ಅರ್ಥ ಪ್ರತಿಪಾದನೆಯ ಅನಂತರದಲ್ಲಿ ಪ್ರಾರಂಭಿಸುತ್ತೇವೆ.

ನಾಲ್ಕನೇ ವಾದದಲ್ಲಿನ ಅರ್ಥ ವಿಶೇಷ ನಿರೂಪಣೆಯು.

“ಓ ತತ್ತ್ವ ಸಮಸ್ತಯಾತ್ಮ ಓ” ಎಂಬ ಮೊದಲನೆಯ ಅಧ್ಯಾಯದ ಮೊದಲನೆಯ ವಾದದಲ್ಲಿನ ನಾಲ್ಕನೇ ಸೂತ್ರದಲ್ಲಿ ವೈದಿಕಗಳಾದ ಸರ್ವಶಬ್ದಗಳಿಗೂ ಮುಖ್ಯವಾಗಿ ವರಮಾತ್ಮವಶ್ಯವನ್ನು ಹೇಳಲಾಗಿದೆ.

ಪೂರ್ವಪಕ್ಷಿಯ ತರ್ಕ :- ಇದು ಓದುವುದಿಲ್ಲ. ಸರ್ವಶಬ್ದಗಳ ವೈಕಿ “ಅವ್ಯಕ್ತ” ಎಂಬ ಶಬ್ದವೂ ಸೇರಿದೆ. ಈ ಶಬ್ದವು ಹಿತಕರ ಹಿತಾದರಲ್ಲಿ

“ಮಹತಾಹರಂ, ಅವ್ಯಕ್ತಂ, ಅವ್ಯಕ್ತಾ, ಪುರುಷು ಹರಿ”

ಎಂಬ ಕಾಶೀಪಿನಿಪುಸ್ತಕದ ಮಂತ್ರದಲ್ಲಿ ಇದೆ.

“ಮಹಾದಿಗು - ಸ್ವಪ್ನಕವಾದ ಕಾರಾದಿಂದ ಜನ್ಮವಾದುವು - ಕಾರ್ಯತ್ವಾತ್ - ಫಲಮ್” ಎಂಬ ಸಾಂಖ್ಯದಿಂದ ಉತ್ಪತ್ತಿವಾದ ಅನುಮಾನದಿಂದ ಸಿದ್ಧವಾದ ಜಡವಾದ “ಪ್ರಧಾನ್”ವನ್ನೇ ಅವ್ಯಕ್ತ ಶಬ್ದವು (ಜಡ ಪ್ರಕೃತಿ ಯನ್ನೇ) ತಿಳಿಸುತ್ತಿದೆ. ಸಾಂಖ್ಯಾಸುಮಾನದಿಂದ ವಶದ್ವಿತವಾದ ಪ್ರಧಾನವನ್ನೇ ಉಪಪತ್ತಿನಲ್ಲಿನ ಅವ್ಯಕ್ತ ಶಬ್ದವು ಹೇಳುತ್ತದೆ. ವಿಷ್ಣುವನ್ನು ಹೇಳುತ್ತಿಲ್ಲ. ಮತ್ತು ಪುರುಷಾತ್ - ಅವಶ್ಯವು ಅವ್ಯಕ್ತಕ್ಕೆ ಉಕ್ತವಾಗಿದೆ. ಅವಶ್ಯವು ವಿಷ್ಣುವಿಗೆ ಸರ್ವಥಾ ಕೊಡುವುದಿಲ್ಲ. ಏನೂ ಸರ್ವಶಬ್ದದ ಸಮನ್ವಯವು ವಿಷ್ಣುವಿನಲ್ಲಿ ಹೇಳಿದುದು ಸರಿಯಲ್ಲವೆಂದು ಪೂರ್ವ ವ್ಯುತ್ಪತ್ತಿಯ ಅಕ್ಷೇಪವಾಗಿದೆ.

ಇದಕ್ಕೆ ಸಮಾಧಾನವನ್ನು ಈ ರೀತಿ ಸೂತ್ರಕಾರರು ನಾಲ್ಕನೇ ಪಾದದ ಶ್ಲೋಕನೆಯದಾದ ಅನುಮಾನಾಧಿ ಕಾರಾದಲ್ಲಿ “ಶಂಕರೂಪವಿವ್ಯಕ್ತಗುಣೇನ ದರ್ಶಯತಿತ್” ಎಂಬ ಸೂತ್ರಧಾರಾದಿಂದ ತಿಳಿಸುತ್ತಾರೆ.

ಸಿದ್ಧಾಂತೋಕ್ತಾ ಆ ಕೃತಿಯು ಅರ್ಥವು ಈ ರೀತಿ ಇದೆ.

ಮಹತಃ = ಮಹತ್ವಕ್ಕೆ ಅಧಿಮಾನಿಯಾದ ಚತುರ್ಮುಖಬ್ರಹ್ಮನಿಂತಲೂ, ಅವ್ಯಕ್ತಂ = ಅವ್ಯಕ್ತ ಎಂಬ ಶಬ್ದ ದಿಂದ ಹೇಳಲ್ಪಡತಕ್ಕ ಶ್ರೀಶಕ್ತವು (ಪರಬ್ರಹ್ಮನೂ), ಪರಂ = ಉತ್ತಮವಾದುದು. ಅವ್ಯಕ್ತಾತ್ = ಆ ಅವ್ಯಕ್ತ ಶಬ್ದದಿಂದ ಹೇಳಲ್ಪಡತಕ್ಕ ಪರಮಾದೇವಿಯಂತಲೂ, ಪುರುಷಃ = ಪೂರ್ಣ ಪುರುಷನಾದ ಪುರುಷಶಬ್ದವಾಚ್ಯವಾದ ಧಾರ್ಮಿಕನು, ಪರಃ ಉತ್ತಮನು, (ಸರ್ವೋತ್ತಮನು.) ಶಬ್ದಾಚ್ಛ ಉತ್ತಮಂ ನ ಕಿಂಚಿದ್ಭಿಃ = ಅವನಿಂತಲೂ ಉತ್ತಮವಾದುದು ಯಾವುದೂ ಇಲ್ಲ, ಪ್ರಕೃತದಲ್ಲಿ ಅವ್ಯಕ್ತಾದಿ ಶಬ್ದಗಳಿಂದ ಪರಮಾತ್ಮನೇ ಹೇಳಲ್ಪಟ್ಟಿದ್ದಾನೆ. ಉಪಪತ್ತಿನಲ್ಲಿ ಕಂಡುಬರುವ ಅವ್ಯಕ್ತಶಬ್ದವು ಪರಮಮುಷ್ಕಿಂತ್ರಿಯಿಂದ ಪರಮಾತ್ಮನನ್ನೇ ಹೇಳುತ್ತದೆ.

ರೋಕದಲ್ಲಿ ಶಂಕರವು ಹೇಗೆ ಪುರುಷಾದಿನವಾಗಿದೆಯೋ ಹಾಗೆ ಅವ್ಯಕ್ತದಲ್ಲಿ ಜಡಪ್ರಕೃತಿಯಲ್ಲಿ ಪರಮಾತ್ಮನು ನಿಂತಿರುವಂತಾಗಿರುವುದಾದುದರಿಂದ ಮುಖ್ಯವಾಗಿ ಪರಮಾತ್ಮನನ್ನೇ ಅವ್ಯಕ್ತಶಬ್ದವು ಹೇಳುತ್ತದೆ. ಪರಮಾತ್ಮ ತಂತ್ರ ವಾಗಿರುವುದರಿಂದ (ಪರಮಾತ್ಮನ ಅಧೀನವಾಗಿರುವುದರಿಂದ) ಪ್ರಸಿದ್ಧಶಂಕರಾದ್ವಿತವಾದ ಪ್ರಧಾನಾದಿಗಳು ಪರಮಾತ್ಮನ ಶಂಕರರೂಪವಾಗಿದೆ.

ಸೂತ್ರಕಾರರು “ಶಂಕರೂಪವಿವ್ಯಕ್ತಗುಣೇನ” ಎಂದು ಹೇಳುವುದು ಮಾರ್ಮಿಕವಾದ ಸಮಾಧಾನವಾಗಿದೆ. ಶಂಕರೂಪವೆವೆಂಬ ರೂಪಂ ಯತ್ಕತ್ ಶಂಕರೂಪಂ ಕುಕ್ಷಿತಂ ಶಂಕರೂಪಂ = ಶಂಕರೂಪಂ = ಪ್ರಧಾನಾದಿ. “ಶ್ಚ ವಿವ್ಯಕ್ತ ವಿಷ್ಣೋಃ = ಸ್ವಿತ್ಯಾವಿಷ್ಣೋಃ ಅವ್ಯಕ್ತಾದಿಶ್ಚೇನ್ಯಗುಣೇ” ಎಂಬ ನಿರ್ವಚನದಂತೆ ಪ್ರಧಾನಾದಿಗಳಲ್ಲಿ ನಿಂತಿರುವಂತಾಗಿ ಪರಮಾತ್ಮನು ಇರುವ ಪ್ರಯುಕ್ತ ಮುಖ್ಯವಾಗಿ ಅವ್ಯಕ್ತಶಬ್ದವಾಚ್ಯವಾದ ಪರಮಾತ್ಮನ (ಪರಬ್ರಹ್ಮನ) ಸಂಬಂಧವು ಪ್ರಧಾನಾದಿಗಳಲ್ಲಿರುವುದರಿಂದ ಅವ್ಯಕ್ತಶಬ್ದವು ವ್ಯವಹಾರವು ಅವ್ಯಕ್ತದಲ್ಲಿಯೆಂಬ ಅಧಿಪ್ರಾಯ. ಜೀವ ಶಂಕರವು ಹೇಗೆ ಜೀವಿಗೆ ಅಧೀನವಾಗಿದೆಯೋ ಹಾಗೆಯೇ ಪ್ರಧಾನಾದಿಗಳೂ ಪರಮಾತ್ಮನ ಅಧೀನವೆಯ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಪರಮಾತ್ಮನ ಶಂಕರವೆಂದು ಕರೆಯಲ್ಪಡುತ್ತವೆ. ಆದರೆ ಜಡವಾದ ಪ್ರಧಾನವೇ ಮುಖ್ಯವಾದ ಶಂಕರವಲ್ಲವೆಂಬ ಅಂಶವನ್ನು ದೃಷ್ಟಿಪಡಿಸುವುದಕ್ಕಾಗಿ ಸೂತ್ರಕಾರರು “ಶಂಕರೂಪಂ” ಎಂಬಲ್ಲಿ ಕುಕ್ಷಿತ ಶಂಕರ ಎಂಬ ಅರ್ಥ ಬರುವಂತೆ “ಕ” ಪ್ರತ್ಯ ಯಾಂಶವಾದ ರೂಪಶಬ್ದವನ್ನು ಬಳಸುತ್ತಾರೆ. ಕುಕ್ಷಿತಶಂಕರವು ಎಂದಿಗೂ ಮುಖ್ಯ ಶಂಕರವಾಗಲಾರದು. ಪರಮಾತ್ಮನ

ಮುಖ್ಯ ಶರೀರವು ಹಿಂದೆಯೇ ಹೇಳಿದಂತೆ ಅವ್ಯಕ್ತನಿಂದವರಿಗೆ ಜ್ಞಾನಾನಂದವಾಯುವಾದುದು ಪ್ರತಿಪದ್ಯವಾಗಿದೆ. ಏನನ್ನೂ ಎಂಬ ಪದದ ಪುರಸ್ಕಾರವೇನೆಂದರೆ, ಪ್ರಧಾನವೆಂದಿಷ್ಟೆನಾದ, ಪ್ರಧಾನವಿಲ್ಲದಿದ್ದು ನಿಯಾಮಕನಾದ ಪರಮಾತ್ಮನು ಮಾತ್ರ ಅವ್ಯಕ್ತಶಬ್ದವಾಚ್ಯನಾಗಿದ್ದಾನೆ. ಕೇವಲ ಪರಮಾತ್ಮನಲ್ಲವೆಂದು ಅಭಿಪ್ರಾಯ. ಭಾಷ್ಯಕಾರರು "ಕವ್ಯತಯಃ ಕುತ್ಸನೇ" ಎಂದು ಹೇಳುವರು. ವಾಣಿಷ್ಯಾರ್ಯರೂ ಸಹ "ಕುತ್ಸಿತೇ" (೫-೩-೭೪) ಎಂದು ಕುತ್ಸನಾರ್ಥದಲ್ಲಿ ಕವ್ಯತಯ ಹೇಳಿದ್ದಾರೆ.

ವೇದವಾಣಿಯೂ ಸಹ ಅವ್ಯಕ್ತ ಶಬ್ದದಿಂದ ಮುಖ್ಯವಾಗಿ ಪರಮಾತ್ಮನನ್ನೇ ಹೇಳುತ್ತದೆ

ಒಪ್ಪಲಾದಶಾಖಾದಲ್ಲಿ

"ಅವ್ಯಕ್ತಂ, ಅಚಲಂ, ಶಾಂತಂ, ನಿಷ್ಕಲಂ ನಿಷ್ಕಿಯಂ ಪರಮ್" |

ಯೋ ವೇದ ಪರಿಮಾತಾಸಂ ಸ ಭಯಾಹನುಮುಚ್ಯತೇ" ||

(೪೩ ಒಪ್ಪಲಾದಶಾಖಾಯಾಂ)

ಅರ್ಥ :- ಯಃ = ಯಾವ ಅಧಿಕಾರಿಯು, ಪರಮಾತ್ಮನನ್ನು ವ್ಯಕ್ತನಾಗಿ ಭೂಪಟಾದಿಗಳಂತೆ ತಿಳಿಯಲು ಆಗದಿರುವುದರಿಂದ, ಅವ್ಯಕ್ತಂ = ಅವ್ಯಕ್ತಶಬ್ದವಾಚ್ಯನಾಗಿಯೂ, ಅಚಲಂ = ಇತರಿಂದ ಅಚಲನಾಗಿಯೂ, ಶಾಂತಂ = ನಿರ್ವಿಕಾರನಾಗಿಯೂ, ಅಥವಾ ಶತ್ರು, ಕುಖ್ಯತ್ಯ ಅಂತಂ = ಕುಖ್ಯತ್ಯವರ್ತಮಾ ಭೂಮಿಂ, ಪೂರ್ಣಕುಖ್ಯಮಿತಿವಾ, ಪೂರ್ಣಕುಖ್ಯವ್ಯವಸ್ಥಾನಾಗಿಯೂ, ನಿಷ್ಕಲಂ = ನಿರ್ಗತಾ, ಕಲಾಃ ಯಸ್ಯಾತ್ಮಂ ಮೋಹಕಲಾರಹಿತನಾಗಿಯೂ, ನಿಷ್ಕಿಯಂ = ಪ್ರಾಕೃತಕ್ರಿಯಾರಹಿತನಾಗಿಯೂ, ಅಕ್ಷಿಪ್ತಕಾರಿಯಾಗಿಯೂ, ಪ್ರಳಯ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಪ್ರಚುರವ್ಯವಾರ (ಕ್ರಿಯಾ) ರಹಿತನಾಗಿಯೂ, ಪರಂ = ಉತ್ತಮನಾಗಿಯೂ, ಅತ್ಮಾನಂ = ಆದಾನಾದಿ ಕಾರ್ತಾರಂ, ಪರಂ = ಪರಿಯನ್ನು, ವೇದ = ತಿಳಿಯುತ್ತಾನೆಯೋ, ಸು = ಅಂತಹ ಅಧಿಕಾರಿಂಪೇತನನು. ಅನು = ಅಂತಹ ಪರಮಾತ್ಮನ ಜ್ಞಾನಾನಂದದಲ್ಲಿ, ಭಯಾತ್ = ಸಂಕಾರ ಭಯದಿಂದ, ಮುಚ್ಯತೇ = ಮುಕ್ತನಾಗುತ್ತಾನೆಂದು, ಒಪ್ಪಲಾದ ಶಾಖಾಂ ಪೂಜ್ಯವಾದ ಶ್ರುತಿಯ ಅರ್ಥವಾಗಿದೆ.

ಮತ್ತು ಅತಿಶೂನ್ಯವಾದ ವಸ್ತುಗಳೇ ಪರಮಾಣು, ಅಕಾಶ ಮೊದಲಾದವುಗಳು ಅವ್ಯಕ್ತ ಶಬ್ದದಿಂದ ಹೇಳಲ್ಪಡುತ್ತವೆ. "ನ ವ್ಯದತ್" ಇತ್ಯವ್ಯಕ್ತ ಎಂಬ ವ್ಯಕ್ತಿಯಿಂದ ಶೂನ್ಯವಾದ ವಸ್ತುವೇ ಅವ್ಯಕ್ತ ಶಬ್ದದಿಂದ ವಾಚ್ಯವಾಗಿದೆ. ಅಂತಹ ಮುಖ್ಯವಾದ ಶೂನ್ಯವಾದ ಪರಮಾತ್ಮನಿಗೇನೇ ಇರುವ ವಿಷಯವನ್ನು ಶ್ರುತಿಯೇ ತಿಳಿಸುತ್ತದೆ. ಒಪ್ಪಲಾದ ಶಾಖಾದಲ್ಲಿನ ಶ್ರುತಿವಾಕ್ಯವು ಪರಮಾತ್ಮನಿಗೆ ಪರಮಶೂನ್ಯವನ್ನು ವ್ಯಕ್ತಮಾಡುತ್ತದೆ.

ಯತ್ಪ್ರಕೃತ್ಯಂ ಪರಮಂ ವೇದಿಕವ್ಯಂ ನಿತ್ಯಂ ಪದಂ ವೈಶ್ವನಂ ಹ್ಯಾಮನಂತಿ |

ಯತ್ಪ್ರಕ್ಷೀಣಾ ಸ ವಿರುಃ ಲೋಕಹಾರಂ ವಿದಂತೇತತ್ಪವಯೋ ಯೋಗನಿಹ್ನಾಃ ||

(೪೩ ಬಿ ಒಪ್ಪಲಾದಶಾಖಾಯಾಮ್)

ಅರ್ಥ :- ಯತ್ = ಯಾವ, ಲೋಕಹಾರಂ = ಈ ಲೋಕಕ್ಕಿಂತಲೂ ಉತ್ತಮವಾದ, ವೈಶ್ವನಂ ಪದಂ = ನಿಹ್ನವಿನ ಸ್ವರೂಪವೂವೋ, ಪರಮಂ ಶೂನ್ಯಂ = ಉತ್ತಮವಾದ ಮುಖ್ಯವಾದ ಶೂನ್ಯವಾದುದು. ವೇದಿಕವ್ಯಂ = ತಿಳಿಯಲ್ಪಡ್ತದ್ದೆಂದು, ಅಮನಂತಿ = ಒಮ್ಮೋಟಾಟಾತ್ಮಕವಾದ ವೇದಿಕವ್ಯ (ಮುಂ ೩-೧೪) ಎಂಬುದಾಗಿ ಅರ್ಥವಾಗಬಹುದು ಪರಮಾತ್ಮನಿಗೇನೇ, ವಿಷ್ಣು = ಯಾವ ಪರಬ್ರಹ್ಮ ವಸ್ತುವನ್ನು, ಲೋಕಾ = ವಾಮರೂ, ಸ ವಿರುಃ = ತಿಳಿಯ ಲಾರೋ, ತದೇತತ್ = ಅಂತಹ ನಿಹ್ನವಿನ ರೂಪವನ್ನು, "ಯೋಗನಿಹ್ನಾಃ" = ಬ್ರಹ್ಮನಲ್ಲಿ ಮನೋಬೋಗ ನಿಷ್ಕಾರದ ಉಪಾಯವಿಲ್ಲದಾದ, ಕವಯಃ = ಜ್ಞಾನಿಗಳು, ವಿದಂತಿ = ಕಾಣುತ್ತಿರುವುದರಿಂದ ಎಂಬುದು ಕುಪ್ರಸಿದ್ಧವಾಗಿದೆ.

ಮತ್ತು ತದಧೀವ್ಯಸ್ಥಾಯದಿಂದಲೂ ಪರಮಾತ್ಮನಿಗೆ ಅವ್ಯಕ್ತಶಬ್ದವಾಚ್ಯತ್ವವು ಯುಕ್ತವಾಗಿದೆ.

ಸ್ವಾಂದವೇನಿಂದಲೂ ಈ ವಿಚಾರವು ತಿಳಿದುಬರುತ್ತದೆ.

“ಯದಧೀನೋ ಗುಣೋ ಯಶ್ಚ ತದ್ಗುಣೋ ನೋಽಧಿಧೀಯತೇ |

ಯಥಾ ಜೀವಃ ಪರಾತ್ಪ್ರೇತಃ ಯಥಾ ರಾಜಾ ಜಯಾತ್ಮಕಃ” || ೧೩೨೦೦೦ ||

ಪಾರ್ಶ್ವಾರ್ಥ :- ಈ ಶ್ಲೋಕವಾದ “ಅವ್ಯಕ್ತವು, ಮಹತ್ವತ್ವಕ್ಕಿಂತಲೂ ಪರಮತ್ವವು (ಮಹತ್ವ ಪರಂ ಅವ್ಯಕ್ತಂ)” ಎಂಬಂತೋ ಇದನ್ನು ಪರಮಾತ್ಮನು ಅವ್ಯಕ್ತಕ್ಕೆ ಉಚಿತಮಾಡುವವನಾದುದರಿಂದ, ಅದಕ್ಕೆ ನಿಯಮವಿರಬಹುದಾದುದರಿಂದ, ಆ ಧರ್ಮವು (ಗುಣವು) ಪರಮಾತ್ಮನ ಅಧೀನವಾದುದರಿಂದ ಮುಖ್ಯವಾಗಿ ಆ ಶಬ್ದವು ಪರಮಾತ್ಮನನ್ನೇ ಹೇಳುತ್ತದೆ.

ಅರ್ಥ :- ಯತ್ = ಯಾವ ಧರ್ಮಿಯ ವಾಚಕವಾದ ಶಬ್ದಕ್ಕೆ ಪ್ರವೃತ್ತಿಸಿಮಿತ್ತವೆಂದು ಕರೆಯಲ್ಪಡತಕ್ಕ ಯಾವ ಗುಣವು, ಯದಧೀನಃ = ಯಾವ ಅಧೀನವೋ, ಸಃ = ಅಂತಹ ಧರ್ಮಕ್ಕೆ ಸ್ವಾಮಿಯಾದವನು, ತದ್ಗುಣಃ = ಆ ಗುಣ ವ್ಯಕ್ತವೆಂದು, ಅಧಿಧೀಯತೇ = ಹೇಳಲ್ಪಡುತ್ತಾನೆ.

ಈ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ವೈದಿಕವಾದ ಉದಾಹರಣೆಯೂ ಲೌಕಿಕವಾದ ಉದಾಹರಣೆಯೂ ಪ್ರಸಿದ್ಧವಾಗಿದೆ.

ಯಥಾ = ಹೇಗೆ, ಮಾತ್ಸ್ಯಾ = ವಿಷ್ಣುವು, “ಅವೇನ ಜೀವೇನಾತ್ಮನಾ” (ಧಾಂದೋ ೫-೧೦-೧). ಎಂಬಲ್ಲಿ ಜೀವ ಗತವಾದ ಪ್ರಾಣಧಾರಣಾಶಬ್ದವಾದ ಜೀವಶಬ್ದಕ್ಕೆ ಪ್ರವೃತ್ತಿಸಿಮಿತ್ತವಾದ ಧರ್ಮಕ್ಕೆ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯಸಿಮಿತ್ತದಿಂದ ಪರಮಾತ್ಮನೇ “ಜೀವ ” ಎಂಬ ಶಬ್ದದಿಂದ ಹೇಳಲ್ಪಡುತ್ತಾನೆ. ಇದು ಅಮುಖ್ಯಪ್ರಯೋಗವಲ್ಲ. ಮುಖ್ಯವಾದ ಪ್ರಯೋಗವೇ ಆಗಿದೆ ಎಂಬುದನ್ನು ಸ್ವಾಂದವೇನವು ಅಧಿಧೀವ್ಯಕ್ತಿಯೆಂಬ ಮುಖ್ಯವ್ಯಕ್ತಿಯೆಂದೇ ತಿಳಿಸುವುದಕ್ಕಾಗಿ “ಅಧಿಧೀಯತೇ ” ಎಂದು ಹೇಳುತ್ತದೆ.

ಪಾರ್ಶ್ವಾರ್ಥ ಬೃಹಸ್ಪತಿಯಾದ ಜಯವು ಜಯಶಬ್ದದ ಪ್ರಯೋಗಕ್ಕೆ ಕಾರಣವಾಗಿದೆ. ಅಂತಹ ಜಯವು ರಾಜನ ಅಧೀನವಾಗಿರುವುದರಿಂದ “ರಾಜಾ ಜಯಃ” ಎಂದು ಲೌಕಿಕವಾದ ವ್ಯವಹಾರವೂ ಕಂಡುಬಂದಿದೆ.

ಇದೇ ರೀತಿ ಅವಾಕ್ಯವೆಂಬುದಾಗಲಿ, ಪುಟವಾಗಲಿ, ಬಂಧವೇ ಆಗಲಿ, ಇವೆಲ್ಲವೂ ಅನ್ಯಗತವಾಗಿರುವುದು ಈಶಾ ಧೀನಗುಣವಿರುವುದರಿಂದ ತದಧೀನತಾವಿಮಿತ್ತದಿಂದ ಪರಮಾತ್ಮನ ವಾಚಕವಾಗಿದೆ. ಅದರಿಂದಲೂ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಸಿಮಿತ್ತ ದಿಂದಲೂ “ಪರಮಾತ್ಮನು ಪಾರ್ಶ್ವಾರ್ಥ ಯಮಾಪಿಕಾಂತಿ ತಂ ವೈ ವಿಷ್ಣುಂ ಪರಮುದಾಹರತೀ” (ಭಾವಾರ್ಥೋಪಶ್ರುತಿ) ಎಂಬ ವೇದ ವಚನದಂತೆ ಪರಮಾತ್ಮನಿಗೆ ಅವ್ಯಕ್ತವು ಸರ್ವಶಬ್ದವಾಚ್ಯತ್ವವು ಸಂಗತವಾಗಿದೆ.

ಇದೇ ರೀತಿ ಮೂರ್ತವಾಚಕವಾಗಿ ಪ್ರಸಿದ್ಧವಾದ “ಪಾಂತೇ ಪಾಂತೇ ಜ್ಯೋತಿಷಾ ಯಜೇತ” ಎಂಬ ಶ್ರುತಿ ವಾಕ್ಯದಲ್ಲಿಯೂ ಜ್ಯೋತಿಷೋಮಾದಿಮೂರ್ತವಾಚಕವಾದ ಶಬ್ದಗಳೆಲ್ಲವೂ ಪರಮಮುಖ್ಯವ್ಯಕ್ತಿಯಿಂದ ಪರಮಾತ್ಮ ವಾಚಕವೇ ಆಗಿವೆ.

ಅನುಷ್ಠಾನಗಾರರು ಶಬ್ದಪ್ರವೃತ್ತಿಗೆ ಕಾರಣವಾದುದನ್ನು ತಿಳಿದುಕೊಳ್ಳುವುದನ್ನು ತದ್ಭಾವವನ್ನು ನಿಮಿತ್ತಗಾಗಿ ಪ್ರತಿಪಾದಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯವೇ ಮುಖ್ಯವೂ ಶಬ್ದಪ್ರವೃತ್ತಿನಿಮಿತ್ತವೂ ಆಗಿದೆ.

ಇವೆರಡರಲ್ಲಿ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯನಿಮಿತ್ತದಿಂದ "ರಾಜಾ ರಾಯ" ಎಂಬ ವ್ಯತ್ಯಾಸವು ಲೋಕಪ್ರಸಿದ್ಧವಾಗಿದೆ. ಅದಕ್ಕಾರೂ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯವು ಮುಖ್ಯವಾದುದು.

ಯಾವ ಶಬ್ದವು ಯದಧೀನವಾದ ಸ್ವರೂಪ ಪ್ರವೃತ್ತಿನಿಮಿತ್ತವಲ್ಲದುದೋ ಅದು ಅದಕ್ಕೆ ವಾಚಕವು ಎಂಬ ಅರ್ಥವನ್ನುಳ್ಳ "ಯಃ ಶಬ್ದಃ ಯದಧೀನ ಪ್ರವೃತ್ತಿನಿಮಿತ್ತಃ ಸ ತದ್ವಾಚಕಃ" ಎಂಬ ವ್ಯಾಖ್ಯೆಯು ಈ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ವಿವರಿಸಿ ಹೋಗಿದೆ.

ಮತ್ತೆ ಯಾವುದು ಯದಧೀನವಾದ ಪ್ರವೃತ್ತಿನಿಮಿತ್ತವಲ್ಲದುದೋ, ಅದು ಅದಕ್ಕೆ ಮುಖ್ಯವಾದುದಾಗಿದೆ. ಯಥೇಷ್ಟ ವಾದ ವಿನಿಯೋಗಕ್ಕಿಂತಲೂ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯವು ಇರುತ್ತದೆಯೇ ಹೊರತು ಅಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯವು ಇರುವುದಿಲ್ಲ.

ಯಾವುದು ಎಲ್ಲಿ ಇದೆಯೋ ಯಾವುದನ್ನು ಸಂಬಂಧಿಸಿದೆಯೋ ಅದಕ್ಕೆ ಅದು ಮುಖ್ಯವಾಗಿ ವಾಚಕವಲ್ಲ.

ಜೀವನು ತನ್ನ ಬಂದೊಡಗೂಡು ಮುಖವನ್ನು ತಪ್ಪಿಸುವುದಕ್ಕಾಗಿ, ನಾಕವದಿಸುವಿಕೆಯಿಲ್ಲಾಗಿ, ಅದರ ಪ್ರಭಾವವನ್ನು ಕಮ್ಮಿ ಮಾಡುವುದಕ್ಕಾಗಿ, ಅದನ್ನು ತಗಲಿಸಿ ಮತ್ತೊಬ್ಬರಿಗೆ ಉಪಯುಕ್ತವಾಗಿರುವುದಕ್ಕಾಗಿ ಹೆಜ್ಜೆನಲ್ಲ, ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯವಾಗಿಲ್ಲ, ವರಮಾತ್ಮನೇ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯನು. ಅದಕ್ಕಾರೂ ಶಬ್ದಪ್ರಯೋಗದಲ್ಲಿ ತದ್ಭಾವವು ಮುಖ್ಯವಲ್ಲ. ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯವೇ ಮುಖ್ಯವಾಗಿದೆ.

ವರಮಾತ್ಮನಾದರೋ "ನಿರಸಂಕೋ ನಂದಮ್" ಎಂಬ ಶ್ರುತಿಯಲ್ಲಿ ಹೇಳುವಂತೆ ಸಕಲದೋಷಗಳಿಂದಲೂ ರಹಿತನಾಗಿರುತ್ತಾನೆ. ಇವೆಲ್ಲವನ್ನೂ ಹೇಳುವುದಕ್ಕೆ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯವೇ ಮುಖ್ಯ ಕಾರಣವಾಗಿರುವುದರಿಂದ ಅಂತಹ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯದ ನಿಮಿತ್ತದಿಂದ, ಮುಖ್ಯ, ಬದ್ಧ, ಅವಿವಿಧ ಇತ್ಯಾದಿ ಶಬ್ದಗಳೂ ವರಮಮುಖ್ಯವೃತ್ತಿಯಿಂದ ವರಮಾತ್ಮನನ್ನೇ ಹೇಳುತ್ತಿರುವುದು ಅಭಿಪ್ರಾಯ.

ಮೇಲೆ ತಿಳಿಸಿದ ಅಭಿಪ್ರಾಯವೆಲ್ಲವೂ "ಅನುಷ್ಠಾನದ ಅಭಿಪ್ರಾಯದ ವಿವರಣೆಯೇ ಆಗಿದೆ. ಸಮ್ಮತಿಸಿಗಾಗಿ ಮಾರದೇವ ಶ್ರುತಿಯನ್ನು ಅನುಷ್ಠಾನಗಾರರು ಉದಾಹರಿಸಿದ್ದಾರೆ.

ಮಾರದೇವಶ್ರುತಿಯೂ ಸಹ ಇದನ್ನು ಸಮರ್ಥಿಸುತ್ತದೆ.

"ಮಾರದೇವಶ್ರುತಿಶ್ಚ ನೈವವಿಶ್ವಾಸಮಂಗಳಮ್" ।

ಮಂಗಳಮಂಗಳೇಷು ತ್ವತೋ ನಾಮಂಗಳಂವದೇತ್ ॥

ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯಾಪೇಕ್ಷಯಾವಿಹೋದೋಷೋನಾಮಂಗಳೋತ್ತಮಃ ।

ಬಹುಭುಕ್ತಂ ಯಥಾ ದೋಷೋ ನೈವ ನೈವ ಹರೋತ್ತಮಃ ।

ವಿವಂ ದುಃಖಾದಿಶಬ್ದಾಶ್ಚ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯಾಪೇಕ್ಷಯೋದಿತಾಃ ॥

ನೈವದೋಷಾ ಹರಃ ತದ್ಭಾವದೋಷೋನಾಮಂಗಳಃ ।

ತದ್ಭಾವೋ ದೋಷಶಬ್ದಾಶ್ಚ ತತ್ತ್ವದ ಗುಣವಾಚಕಾಃ ॥

ಅಭಿಪ್ರಾಯ :- ವಾಸುದೇವ ಶ್ರುತಿಯು ಪರಮಾತ್ಮನ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ದುಃಖ, ಬದ್ಧ, ಇತ್ಯಾದಿ ದೋಷ ವಾಚಕ ಗಳಾದ (ಅಮಂಗಳ ಶಬ್ದಗಳ) ಪ್ರಯೋಗವನ್ನು ಮೀರಿಸುತ್ತದೆ. ಸರ್ವಧಾರ್ಮೋಪವೃತ್ತಿವಿಹಿತ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಪ್ರಯೋಗಿ ಸರೇಬಾದರು. ಪರಮಾತ್ಮನು ನಿರ್ದೋಷನೆಂದು ಘಟಾಘೋಷವಾಗಿ ನಿರನಿಷ್ಠೋ ನಿರವಸ್ಥು ಎಂಬ ಶ್ರುತಿಯು ಸಾರುತ್ತ ರಿದೆ. ಆದಕಾರಣ ಮಂಗಳಾಮಂಗಳವ್ರಸಕ್ತಿಯು ಪರಮಾತ್ಮನನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಬೇರೆ ಕಡೆ ಉಂಟಾಗಬಹುದಾದರೂ, ಪರಮಾತ್ಮ ನಲ್ಲಿ ಕೇವಲ ಮಂಗಳಶಬ್ದಗಳೇ ಸ್ವತಂತ್ರ್ಯವಾಗಿ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಪ್ರಯೋಗಿಸಬೇಕೆಂದು ಎಚ್ಚರಿಸುತ್ತದೆ.

“ಬಹುಭುಕ್ತವೃತ್ತ” ಅಂದರೆ ಬಹುಭುಕ್ ಪರಮೇಶ್ವರ: “ಪರಮಾತ್ಮನು ಅತಿಭೋಜನವೃತ್ತವನ್ನು” ಎಂದರೆ ಸಂಪತ್ಕೃತಲಕ್ಷಣವಾದ ಗುಣವೇ ಪರಮಾತ್ಮನಿಗೆ ಹೇಳಿದಂತಾಗುತ್ತದೆ. ಸೃಷ್ಟ್ಯಾದ್ಯವೃತ್ತಕೃತರೂಪಗಳಾದ ಸ್ವರೂಪ ಲಕ್ಷಣ ಗಳಲ್ಲಿ “ಸಂಪತ್ಕೃತವೃತ್ತ ” ಸೇರಿದೆ. ಅದೂ ಒಂದು ಗುಣವೇ ಆಗಿದೆಯೇ ಹೊರತು ದೋಷವಲ್ಲ. ಅದು (ಮಾನವನಿಗೆ ಮಾತ್ರ) ನಾರಿಗೆ ದೋಷವೆಂಬುದಾಗಿ (ಅಶ್ವಗ್ಗಂಜಾತಿಭೋಜನಂ) ಕಂಡುಬಂದಿದೆ.

“ಬಹುಭುಕ್ ದೇವತ್ವ ” ಎಂದರೆ ಬಹುಭೋಗವೃತ್ತವನ್ನು (ಪೂಜ್ಯವಾಣ ದೇವತ್ವವು) ದೇವತ್ವನೆಂಬುದು ದೇವತ್ವನಿಗೆ ನಿರ್ದಾರಣವಾಗಿದೆ. ದೇವತ್ವವು ದೋಷವನ್ನು ಹೇಳಿದಂತಾಗುತ್ತದೆ. ಅದುದರಿಂದಲೇ ಯಾರು ಜೀವನಿಗೂ ಬ್ರಹ್ಮನಿಗೂ (ಪರಮಾತ್ಮನಿಗೂ) ವ್ಯತ್ಯವನ್ನು ಹೇಳುವರೋ, ಜೀವನಿಗಿಂತಲೂ ಬ್ರಹ್ಮನು ಬೇರೆ ಇಲ್ಲವೆಂದು ವ್ಯತ್ಯವನ್ನು ದುರ್ವ್ಯಾಖ್ಯಾನದ ಸಾಧಿಸುವರೋ ಅಂತಹವರ ವ್ಯತ್ಯವ್ಯಾಖ್ಯಾನ ಅನರ್ಥಕ ಎಂದು ಎಂಬುದನ್ನು ತೈತ್ತಿರೀಯ ಛಾಂದೋಪನಿಷದ್ ನಿರೂಪಿಸುತ್ತದೆ.

“ಅಪ್ರೇಕ್ಷಿತ ಸ ಭವತಿ ಅಸತ್ ಬ್ರಹ್ಮೇತಿ ವೇದವೇದೇತ್” ಎಂಬ ಶ್ರುತಿಯ ಅರ್ಥವು ಈ ರೀತಿ ಇದೆ.

“ಸದ್ಭಾವವಾಚನ ಶಬ್ದಾಃ ಸರ್ವೇ ತೇ ಸುಖವಾಚಕಾಃ” ಎಂಬ ಮತನಂತೆ “ಸತ್” ಎಂಬ ಶಬ್ದವು ಸುಖಕ್ಕೆ ವಾಚಕವು ಅಸತ್ ಎಂಬ ಶಬ್ದವು ದುಃಖವೆಂಬ ಅರ್ಥವುಳ್ಳದು. ಅದುದರಿಂದ ಬ್ರಹ್ಮನು ಅಸತ್ = ದುಃಖ = ದುಃಖ ವೃತ್ತವು ಎಂದು ತಿಳಿದರೆ, (“ದುಃಖಿಯಾದ ಜೀವಾತ್ಮನೇ ಬ್ರಹ್ಮ”) ಎಂದು ತಿಳಿದರೆ, ಆ ರೀತಿ ತಿಳಿಯುತ್ತದೆಯೋ ಸತ್ ಸುಖದುಃಖಿಯೇ ಆಗುತ್ತಾನೆ ಎಂದು ಶ್ರುತಿಯು ವ್ಯಕ್ತವಾಗುವುದು. ಮೀರಿಸುತ್ತದೆ. ದೂಷಿಸುತ್ತದೆ. ಅಂತಹವರಿಗೆ (ವ್ಯಕ್ತ ವ್ಯಾಪ್ತಿಗಳಿಗೆ) ನಿಷ್ಕನಿರಾಕಾರ ಗತಿಯೆಂದು ಪ್ರಮಾಣವಾಚ್ಯವು ಎಚ್ಚರಿಸುತ್ತದೆ.

“ಬ್ರಹ್ಮ ದುಃಖಾತಿವೇದ ಬೇತ್ ತರ್ಹಿ ಸ ವೇತ್ಸಾದುಃಖೇಭವತಿ, ಬ್ರಹ್ಮ ಸುಖರೂಪ ಎತಿ ವೇದವೇದೇತ್ ತತ್ಕ್ಷಣಂ ವೇತ್ಸಾರಂ ಸುಖಿನಂ ಎದುಃ”

ಎಂದು ಪರಮಾರ್ಥವಾಯ.

ಈ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ನ್ಯಾಯಸುಧಾಕರರ ವಾಕ್ಯಗಳು ಅತಿಶ್ಲೋಕವಾಗಿವೆ.

ನ್ಯಾಯಸುಧಾ :

“ವರಮೇಶ್ವರೇ ತು ಸಂಸಾರಧರ್ಮಾಣಾಂ

ಅತ್ಯಂತಾಸಂಘಮಾನ್ಯದೋಷಪ್ರತಿಘಾತು ಕಿಂತು

ಸರ್ವಸಂಸಾರತ್ಯಕ್ತಾದಿಕಮೇವ ಪ್ರತೀಯತೇ || ೧೩ ||

ಎಂದು ಹೇಳುತ್ತಾರೆ.

ಪ್ರಾಚೀನ ಟೀಕಾಕಾರರಾದ ತತ್ವಪ್ರದೀಪಕಾರರಾದ ಮಂದಿತಾಪಾರ್ಯರ ವಾಕ್ಯಗಳು ಈ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಅತಿರಂಜಿತವಾಗಿವೆ.

“ತದಧೀನತ್ವಾಚ್ಚ, ಅವ್ಯಕ್ತಾದೀಃ, ಅವ್ಯಕ್ತವರಾಪರತ್ವಾದಿಧರ್ಮಾಣಾಂ

ತಸ್ಯೇವ, ಅವ್ಯಕ್ತಾದಿಧರ್ಮಾಣಾತಂ ಮುಖ್ಯಂ |

ಅತಸ್ತಸ್ಯೇವ, ಅವ್ಯಕ್ತಾದಿ ಕಲ್ಪಣಾತಂ ಅರ್ಥವತ್ |

ಅವ್ಯಕ್ತಸ್ಯಂ ತದ್ವಿಶಂ, ಅವ್ಯಕ್ತಸ್ಯಾಪ್ಯವ್ಯಕ್ತಸ್ಯಂ. ಮಹತಃ ಪರತ್ವಂ ಚಾ

ಪಾದಯತೀತಿ “ಮಹತಃ ಪರಮವ್ಯಕ್ತ” ಮಿಶ್ರುಚ್ಛೇ |

ತದೇವ ತಸ್ಯ ಪುರುಷಾದವರತ್ವಂ ಸಾಧಯತೀತಿ, ಅವರಕಲ್ಪಾರ್ಥಃ |

ನಕು ಸ್ವಯಂ ಅವರತ್ವಾತ್ |

ಯಥಾ, ಅಮೃತತ್ವಪಾದಕತ್ವಾತ್, ಅಮೃತಮಿಶ್ರುಚ್ಛೇ, ಮೃತೀಲಿಪ್ಯಾಪಾ

ಕತ್ವಾಚ್ಚ ಮೃತ್ಪುರಿತಿ. ಎವಮ್ ||

ಅಯಮರ್ಥಃ “ಯಥಾದೇವ ಗುಣಸ್ಯ ಪೂರ್ಣಾಭಾರಗಸ್ಯ ಪರಮಾತ್ಮಾದೀನತ್ವಾತ್

ಪರಮಾತ್ಮಾದೇವ ೧೩೩೩೩೩ “ಅನೇನದೇವೇನಾತ್ಮನುಪ್ರವಿಶ್ಯ ೧೩೩೩೩೩ ||

ನ ತು ತತ್ವ ಸಂಸಾರಿಪ್ರವೇಶವಿವತ್ಯಾ |

ಅನೇನೈವ ನ್ಯಾಯೇನ ದುಃಖೀತ್ವಾದಿಕಲ್ಪಾ ಅಪಿ ಪರಮಾತ್ಮನಿ ಪರಮಮುಖ್ಯತ್ವೇನ

ವ್ಯತ್ಪಾದಿತಾ ಭವಂತಿ |

ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯಸ್ಯ ಪ್ರದೃಶ್ತಿ ಹೇತೋಸ್ತತ್ತ್ವವ ಎದ್ಯಮಾನತ್ವಾತ್ ||

೧೩೩೩೩೩೩೩೩೩ ||

ಈ ಮೇಲಿನ ವಾಕ್ಯಗಳ ಅಭಿಪ್ರಾಯವನ್ನು ಹಿಂದೆಯೇ ವಿವರಿಸಲಾಗಿದೆ. ಮುಂದೆಯೂ ವಿವರಿಸುತ್ತೇವೆ.

ಭಾಷ್ಯಾದಿಒಟೀಕಾರ್ಯರ ವಿವರಣೆಯು ಈ ರೀತಿ ೧೩.

“ತದಧೀನತ್ವಾತ್ತೇಜಾಂ ಅನ್ಯಗತಾವರತ್ವಾದಿ ಧರ್ಮಾಣಾಂ

ಪರಮಾತ್ಮಾದೀನತ್ವಾತ್ |

ಸ್ವಾಮಿತಾಸಂಬಂಧೇನ ತೇಜಾಂ ತಸ್ಯಸ್ (ಪರಮಾತ್ಮನಿ) ಸತ್ತ್ವಾತ್, ಅಸ್ಯೇವ,

ಮುಖ್ಯನಿಮಿತ್ತತ್ವಾತ್, ವಿಶಾಖಾಪಿ ಕಲ್ಪ ಪ್ರದೃಶ್ತಿನಿಮಿತ್ತೇನ ಕಲ್ಪಸಾರ್ಥ

ವತ್ಕ್ರೋಧ ಪಶ್ತೇರಿತಿಯೋಜನಾ |

ಅಶ್ವ, ಅವ್ಯಕ್ತವ್ಯಕ್ತವಾಗೇನ, ಅವ್ಯಕ್ತವ್ಯಕ್ತಮಾವರಾಧ್ಯಾದಿರೂಪವಾಗುವಾಗಲೆಲ್ಲಾ

೧. ಅವ್ಯಕ್ತವ್ಯಕ್ತನಿಮಿತ್ತನಿಯತ್ಯಕ್ತಂ

೨. ತದಧಿಕರಾತ್ಯಂ ಚೇತಿನಿಮಿತ್ತವ್ಯಯಂ

ಅನು ಋಷಿಬ್ರಾಹ್ಮದಿರೂಪವಾಗಲೆಲ್ಲಾ ತು ಪ್ರವೃತ್ತಿನಿಮಿತ್ತನಿಯತ್ಯಕ್ತರೂಪಮೇವ ನಿಮಿತ್ತಮಿತ್ಯುಕ್ತಂ ಭವತಿ ।

ಚಂದ್ರಿಕಾಯಾಮಕ ದುಪಾದಿಶ್ಚಾನಂ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯದೇವೇಶೇ ಪ್ರವೃತ್ತಿ, ಅವ್ಯಕ್ತಾದಿ
ಶ್ಚಾನಂ ತು ಅಶ್ವಯತ್ಯಾತ್, ಅವ್ಯಕ್ತಶಬ್ದೋ ಗುಣಮಾತ್ರವದೋ ವ್ಯಾಪ್ತಿಯು: ॥೨೩॥

ಒಂದೇ ಶಬ್ದವು ಕೆಲವು ಕಡೆ ದೋಷವ್ಯಾಪ್ತೆ ಜಪಹಾಗಿ ಅನರ್ಥಕ್ಕೆ ಕಾರಣವಾಗುತ್ತದೆ. ಕೆಲವು ಕಡೆ ಆ ರೀತಿಯಲ್ಲ
ಎಂಬುದಕ್ಕೆ ದೃಷ್ಟಾಂತವಾಗಿ ಅಮಮ್ಯಾನ್ಯಾಸಕಾರರು ಹೇಳಿರುವ ವಾಕ್ಯವು ಈ ರೀತಿ ಇದೆ.

ಬಹುಭುಕ್ತಂಯಥಾ ದೋಷೋ ನೃಪುನೈವಪ್ರಲೌಕಿಕಃ ॥ ಇತ್ಯಮಮ್ಯಾನ್ಯಾಸೇ ॥

ಅವ್ಯಕ್ತವ್ಯಕ್ತ, ಮಹತ್ವವ್ಯಕ್ತ ಎಲ್ಲವೂ ಪರಮಾತ್ಮನ ಅಧೀನವಾಗಿವೆ. ಆ ಜಪಹಾಗಾಗಿ ಅಧಿಮಾನಿಗಾದ
ಜೇತನ ಸ್ವರೂಪವೇತು, ಪ್ರಮಿತಿಯೇತು, ಪ್ರವೃತ್ತಿಯೇತು, ಎಲ್ಲವೂ ಪರಮಾತ್ಮನ ಅಧೀನವಾಗಿ ಒಳಪಟ್ಟಿವೆ. ಆದಕಾರ
ಅವ್ಯಕ್ತಗತಾದ ಅವ್ಯಕ್ತಧರ್ಮವೂ, ಅದರಲ್ಲಿರುವ ಮತ್ತೊಂದು ಧರ್ಮವಾದ ಪುರುಷಾರ್ಥವೂ ಅಮತ್ಯವೆಂಬ
ಧರ್ಮವೂ ಪರಮಾತ್ಮನ ಅಧೀನಕ್ಕೆ ಒಳಪಟ್ಟಿದ್ದರಿಂದಲೂ ಮತ್ತೆ ಪರಮಾತ್ಮನೇ ಪುರುಷನಿಯಲೂ, ಅವ್ಯಕ್ತಕ್ಕೆ ಅವ್ಯಕ್ತ
ವನ್ನು ಉಂಟು ಮಾಡುತ್ತಾನಾದ್ದರಿಂದಲೂ, ಅವ್ಯಕ್ತವೆಂಬ ಶಬ್ದವೂ ಅದು ಎಂಬ ಶಬ್ದವೂ ಪರಮಾತ್ಮನ ಅಧೀನವಾಗಿ ದೃಷ್ಟಿ
ಮಿಂದ "ಯದಧೀನೋ ಗುಣೋ ಯತ್" ಎಂದು ಹಿಂದೆ ತಿಳಿದ ಪ್ರಮಾಣವಾದ್ದರಿಂದ ಆ ಶಬ್ದಗಳೆಲ್ಲವೂ ಪರಮಾತ್ಮ
ವಾಚಕವಾಗಿವೆ. ಸಾರ್ಥಕವಾಗಿವೆ. ಸ್ವಯಂ ಪರಮಾತ್ಮನು ಅದರವೆಂಬ ಅಧಿಪ್ತಿಯವಲ್ಲ. ಸ್ವರ್ಗಾಶ್ರಮನಾದ ಸರ್ವತಂತ್ರ
ಸ್ವತಂತ್ರನಾದ ಪರಮಾತ್ಮನಿಗೆ ಸ್ವತಃ ಆ ಧರ್ಮಕ್ಕೆ ಅಶ್ವಯತ್ಯವನ್ನು ಚಿಂತಿಸಲೂ ಬಾರದು. ಆದರೆ ಆ ಶಬ್ದವುಯೋಗವು
ಹೇಗೆಂದರೆ ಸ್ವಾಮಿಕಾಸಂಬಂಧದಿಂದ ಎಂದು ಅಧಿಪ್ತಿಯು.

ಹೇಗೆ ಮರಣರೂಪವಾದ ಅವ್ಯಕ್ತವನ್ನು (ಮೋಕ್ಷವನ್ನು) ಉಂಟು ಮಾಡುವದರಿಂದ
ಅಮತ್ಯತವನ್ನು ಅವ್ಯಕ್ತವೆಂಬ ಪದದಿಂದ ಕರೆಯಲಾಗುತ್ತದೆಯೋ ಮರಣವನ್ನೂ ಮಾಡುವ ಕಾರಣದಿಂದ
ಮತ್ಯತವೆಂಬ ಶಬ್ದದಿಂದ ವಿಷವನ್ನು ಮೃತ್ಯುವೆಂದು ಕರೆಯುತ್ತಾರೆಯೋ ಅದರಂತೆ ತಿಳಿಯಬೇಕೆಂದು ತಾತ್ಪರ್ಯ.

ಅಯಮರ್ಥ ಎಂದು ಪ್ರಾರಂಭಿಕ ಪಂಡಿತಾಚಾರ್ಯರು ಅರ್ಥದ ವಿವರಣೆಯನ್ನು ತೋರಿಸುತ್ತಾರೆ.
"ಅಮತ್ಯಾಕಾರಣ" ಎಂಬ ವಿವರಣೆಯಂತೆ ಪ್ರಾಣಧಾರಣವೆಂಬ ಜೀವನ ಗುಣವು ಪರಮಾತ್ಮನ ಅಧೀನವಾಗಿದೆ.
ಅದಕಾರಾ ಪ್ರತಿಮಾಪದ್ಧಿ "ಅನೇಕ ಜೀವನಾತ್ಮವು" ಇಂದ್ರಿಯಾಗಿ ಪರಮಾತ್ಮನಲ್ಲಿ ಜೀವವಾದ ಪ್ರಮೋಗವು
ಹೊಂದಿದೆ. ಈ ಇಂದ್ರಿಯದೇವೇ ದೇಹ, ಒದ್ದಾಡಿಶ್ಚಗೂ ಸ್ವಾ (ಸ್ವತಂತ್ರ) ತದಧೀನಾನಿಮಿತ್ತದಿಂದ ಪದಮ
ಮುಕ್ತವ್ಯಕ್ತಿಯಿಂದ ಪರಮಾತ್ಮವಾಚಕವಾಗಿವೆಯೆಂದು ಪರಮಾಧಿಪ್ತಿಯಾಗಿದೆ.

“ವಾನ್ವೇ ವಾನ್ವೇ ಜ್ಯೋತಿಷಾ ಯಜೇತ” ಇತ್ಯಾದಿಯಾಗಿ ಕಂಡುಬರುವ ಕರ್ಮವಾಚಕ ಕಾಲವಾಚಕ ಶಬ್ದಗಳು ಸಹ ಪರಮಮುಖ್ಯವೃತ್ತಿಯಿಂದ ಪರಮಾತ್ಮವರವೇ ಆಗಿವೆ.

ಕರ್ಮವಾಚಕವಾದ ಜ್ಯೋತಿಷಾ ಎಂಬ ಪದವೂ ಕಾಲವಾಚಕವೆಂದು ತೋರಿಬರುವ ವಾನ್ವೇ ಎಂಬ ಪದವೂ ಪರಮಾತ್ಮನ ಸಂಪೋಧನಪರವಾದ ಪದಗಳೇ ಆಗಿವೆ.

ಅನುಷ್ಠಾಪಕರು ಅದರ ವಿಷಯವನ್ನು ವಿಮಾನಿರುತ್ತಾರೆ.

“ಛಾತಮೋತಂ ಹರೌ ಯಶ್ನಾತ್, ಜ್ಯೋತಿ ಪಃ ಹ್ಯಾಗರೂಪತಃ |
ಆಯಜೇತಶ್ಚಾಯಜೇತಃ ಪಸನ್ನಿಶ್ಚಮಸಂಸ್ತತಃ ||
ವಿಗತಚ್ಛಾದನತ್ವಾಶ್ಚುಗ್ವೃಷ್ಟ ಛೂತಶ್ಚಯಂಕರಃ |
ಛುಂಕ್ಷೇತ್ಕುಕ್ಕೋಹರಃ ಹುಂಚ ಹುತಮಸ್ತನ್ ಜಗದ್ವತಃ |
ಸ್ವುಟಶ್ಚಾತ್ ಭೂತಿಪ್ರೋಕ್ತ ಕವ ರಕ್ತಗಾ ಇತ್ಯತಃ |
ಕವಚಂ ವರ್ತತ ಯಶ್ನಾತ್ ಪದ್ಮಗುಚ್ಛೇನ ಸರ್ವದಾ ||
ವಪಚ್, ತದ್ವತ್ಪತಸ್ತೇಷಾಂ ಬೌಪದಿತ್ಯೇವ ಕಥಿತೆ |
ಸ್ವೀಯಂ ಸ್ವೀಕುರುತೇಯಶ್ನಾತ್ ಸ್ವಾಹೇಶ್ಚುಕ್ಕೋ ಜನಾರ್ಥನಃ ||
ನಮಸ್ತುಸ್ಮಿನ್ ಗುಣಾ ಯಶ್ನಾಸ್ತಮ ಇತ್ಯೇವ ಕಥಿತೆ |
ಇತ್ಯತೇಷತ್ಪ್ರಯಾನಾಮಶಬ್ದೈರೇತೋ ಜನಾರ್ಥನಃ ||
ಉಚ್ಯತೇ ಮುಖ್ಯತೋ ಯಶ್ನಾತ್, ಪದವರ್ಗಾಸ್ಪರಾತ್ಮಃ |
ತಶ್ಚಾದನಂತಗುಣಾಶಾ ಶ್ರುತಿ ತಾತ್ಪರ್ಯತೋಷ್ಠಿ ||

ವೇದಭಿತ್ತಿರುವ ಸಕಲಕ್ರಿಯಾ (ಯಜ್ಞಯಾಗಾದಿ ಕ್ರಿಯಾವಾಚಕಶಬ್ದಗಳೂ) ನಾಮವಾಚಕಶಬ್ದಗಳೂ ಸ್ವರ, ವರ್ಗ ಪದಗಳೂ ಸಹ ಪರಮಮುಖ್ಯವೃತ್ತಿಯಿಂದ ಪರಮಾತ್ಮನನ್ನೇ ಹೇಳುತ್ತಿವೆ.

ಜ್ಯೋತಿಷ ಎಂಬ ಶಬ್ದದ ನಿಷ್ಪತ್ತಿ ವಿಚಾರ :-

ಜನಿಧಾತುವಿನ ಮುಂದೆ “ಉಗಾರಯೋ ಬಹುವಚ್” ಎಂಬಲ್ಲಿ ಬಹುವ್ರಹಗಾ ಮಾಡಿರುವುದರಿಂದ ಉಗ್ರಾದಿ ಪ್ರತ್ಯಯಗಳು ಅನೇಕಾರ್ಥಗಳಲ್ಲಿ ಬರುತ್ತವೆ.

ಅದಕಾರಣ ಜನಿಧಾತುವಿನ ಮುಂದೆ ಕರ್ತೃಂ ತಿ ಪ್ರತ್ಯಯವು ಬಂದು, ಪ್ರತ್ಯಯದಕಾರಕ್ಕೆ ಲೋಪವು ಬಂದು, ಬಿಲೋಪವು ಬಂದು “ಜಿ” ಎಂದಾಗಿದೆ.

ಜನ್ + ತಿ, ಬಿಛೂತವಾದ ಧಾತು ಸುಪಂಧಿಯಾದ ಅನ್ಯೆ ಲೋಪ,

ಜ್ + ತಿ = ಪ್ರತ್ಯಯಾದಿಛೂತವಾದ ಇಕಾರಕ್ಕೆ ಲೋಪ,

ಕಾ + ಇ = "ಜ" ಎಂದಾಗಿದೆ. ದಿವ್ಯತ್ವಯವು ಕರ್ಕಂ ಬಂದಿದೆ ಎಂದು ಹಿಂದೆಯೇ ತಿಳಿಸಲಾಗಿದೆ.

ಅವಧಾತುವು ಪ್ರವೇಶಾರ್ಥಕವಾದುದು.

ಅವ ಪ್ರವೇಶನೇ (ಶ್ಲೋಕ) ಇದರ ಮುಂದೆ (ಕ್ರಿನ್ ಪ್ರತ್ಯಯವು (ಕ್ರಿವ್ರತ್ಯಯೇ) ಕರ್ಕಂ ಕ್ರಿವ್ರತ್ಯಯವು ಬರಲಾಗಿ "ದ್ವಿವ್ರತ್ಯದ್ವಿವ್ರವಮವಮವಧಾಯಾಶ್ಚ" ಎಂಬ ಸೂತ್ರದಿಂದ, ಅವ ಎಂಬಲ್ಲಿರುವ ಧಾತುಸಂಭುತಿಯಾದ ವಕಾರಕ್ಕು, ಉಪಧಾ ಅಕಾರಕ್ಕು "ಊಶ್" ಎಂಬ ಅದೇಶವು ಬಂದು ಊ + ಊ + ತಿ ಎಂದಾದಾಗ, ಸರ್ವಾರ್ಥ ದೀರ್ಘವೂ ಬಂದು, ಕಿತ್ತಾದರೂ ಧಾಂದಸವೆಂಬ ಕಾರಣದಿಂದ, (ಬಾಹುಲಕಾತ್) ಗುಣವೂ ಬಂದ ಓತಿ ಎಂಬ ರೂಪವು ಸಿದ್ಧವಾಗಿದೆ.

"ಓವ್ಯೋತಂ" ಎಂದು ಅನೇಕ ಪ್ರಯೋಗಗಳಿರುವ ಪ್ರಯುಕ್ತ ಗುಣವು ಬಂದು "ಓತಿ" ಎಂಬ ರೂಪವು ಸಿದ್ಧವಾಗಿದೆ ಎಂದು ತಾತ್ಪರ್ಯ.

ಏವಂಚ ಅವ + ಕ್ರಿನ್, ಊ + ಊ + ಕ್ರಿನ್ = ಊ + ತಿ = ಓತಿ.

ಏವಂ ಚ ಜಿ = ಜಾತಂ = ಜಗತ್, ಓತಂ = ಪ್ರವಿಷ್ಟಂ, ಯಸ್ಮಿನ್ ಅಶೌ = ಜ್ಯೋತಿಃ = ಸೃಷ್ಟವಾದ, (ಪುಟ್ಟಿದ) = ಜನ್ಮವಾದ ಪ್ರಪಂಚವು ಯಾರಲ್ಲಿ ಪ್ರವಿಷ್ಟವಾಗಿದೆಯೋ (ಯಾರನ್ನು ಆಶ್ರಯಿಸಿರುವುದೋ) ಅಂತಹ ಶ್ರೀ ಶರಣು ಜ್ಯೋತಿಃ ಎಂಬ ಶಬ್ದದಿಂದ ವಚ್ಯವಾಗಿದ್ದಾನೆ.

"ಪಾರಂ ಪುಗಿ ಆತ್ಮಾ" ಎಂಬ ಶ್ರುತಿಯು, ಸರ್ವಭೇಷ್ವಕವಾದ ಶ್ರೀಹರಿಯನ್ನು ಪಾರವಾಚ್ಯನನ್ನಾಗಿ ತಿಳಿಸುತ್ತದೆ. ತಥಾಚ ಜ್ಯೋತಿಶ್ಚಾಶೌ + ಪಶ್ಯ = ಜ್ಯೋತಿಷಃ = ಜನ್ಮವಾದ ಜಗತ್ತಿಗೆ ಆಶ್ರಯನೂ ಮತ್ತು ಸರ್ವಭೇಷ್ವಕನೂ ಆದ ಪರಮಾತ್ಮನೇ ಜ್ಯೋತಿಷಃ = ಎಂಬ ಶಬ್ದದಿಂದ ವಚ್ಯನಾಗಿದ್ದಾನೆ.

ಅವನ ಸಂಚೋಧನೆಯೇ "ಜ್ಯೋತಿಷ" ಎಂಬುದು. ಆಯಜೇತಃ = ಎಂಬುದೂ ಸಹ ಸಕಲ ಯಜ್ಞಗಳ ಭೋಕ್ತೃನಾದವನೂ, ಯಾಜ್ಞಕರಿಂದ ಜ್ಞಾನದ್ವಾರಾ ಪ್ರಾಪ್ತನಾದವನೂ ಆದ ಪರಮಾತ್ಮನಿಗೆ ವಚಕವಾಗಿ, ಅಂತಹ ಪರಮಾತ್ಮನ ಸಂಚೋಧನೆಯವಾಗಿ "ಆಯಜೇತ" ಎಂದಾಗಿದೆ.

ಯಜ್ ಧಾತುವಿನ ಮುಂದೆ, ಛಾಪೇ ಕ್ರವ್ರತ್ಯಯವು ಬಂದು, ಕಾರ್ಕ ರೋಪವು ಬಂದನಂತರ, ಯಜ ಎಂದಾಗಿದೆ.

ಆ = ಸ್ಮ್ಯತ್ = ಚಿನ್ನಾಗಿ, ಹಿಮಸ್ತಾದ್ವಾ = ಯಜೇನ = ಯಜ್ಞೇನ ಕರ್ಮಣಾ ಯಾಜೇನ ವರುಷೇನ ನಾ = ಯಜ್ಞಕರ್ಮದಿಂದ, ಯಾಜಕವಾದ ಪುರುಷನಿಂದಲಾಗಿ, ಇತಃ = ಪ್ರಾಪ್ತ, ತ್ವ ಸಂಚೋಧನಾ = ಆಯಜೇತ ! = ಯಜ್ಞಕರ್ಮದಿಂದ ತೊಂದಲಿಲ್ಲವು ಎಂದು ತಿಳಿಸಿದೆ, ಸಕಲಯಜ್ಞಭೋಕ್ತಾ ಎಂದು ಅರ್ಥವಾಗುತ್ತದೆ, ಯಾಜಕ ಪುರುಷರಿಂದ ತೊಂದಲಿಲ್ಲವು ಎಂದರೆ ಯಾಗ ಮಾಡುವವರಿಂದ ಜ್ಞಾನಮೂಲಕವಾಗಿ ಪ್ರಾಪ್ತನಾದವನು ಎಂದು ಅರ್ಥವಾಗುತ್ತದೆ. ಅಂತಹ ಪರಮಾತ್ಮನ ಸಂಚೋಧನೆಯೇ ಆಯಜೇತ ಎಂದಾಗಿದೆ.

ವಾಕ್ಯ = ಎಂಬುದೂ ಸಹ ಪರಮಾತ್ಮನ ಸಂಚೋಧನವೇ ಆಗಿದೆ. ವ್ಯಾಪ್ತನಾಗಿರುವ ಪರಮಾತ್ಮನೇ ಎಂದು ಪರಮಾತ್ಮನನ್ನು ಸಂಚೋಧಿಸಿರುವುದಾಗಿದೆ.

ವಾ ನಮಾಢೇ = ಎಂಬ ಧಾತುವಿನ ಮುಂದೆ ಕರ್ತೃರ್ಥದಲ್ಲಿ ಪೂರ್ವಗುಣವಿರುವ ಈ ಧಾತುವಿಗೆ "ಅಃ" ಪ್ರತ್ಯಯವು ಬಂದು ವಾ + ಅ = ವಾ ಎಂದು ರೂಪವಾಗುತ್ತದೆ. ವಾ ಎಂದಿದ್ದರೂ ವಾಃ ಎಂಬಲ್ಲಿ ನಕಾರಗಮ ಬಂದಿರುವುದರಿಂದ ವಾಃ ಎಂದಾಗಿದೆ. ಆ = ತನು ವಿಹಾರ = ಎಂಬ ಧಾತುವಿನ ಮುಂದೆ ಡಿ ಪ್ರತ್ಯಯವು ಬಂದು ಡಿ ಭೂತವಾದ ಧಾತುವಿನ ಅನ್ ಎಂಬುದಕ್ಕೆ ಲೋಪವು ಬಂದು ತ್ + ಇ = ಎಂದಾಗಿ ಆ ಎಂದು ರೂಪವಾಗಿದೆ. ಆ = ಎಂದರೆ ವಿಹಾರ ಎಂದು ಧಾತುವಿನ ಅರ್ಥವಿರುವುದರಿಂದ ವ್ಯಾಪ್ತ ಎಂಬುದಾಗಿ ಅರ್ಥವಾಗಿದೆ.

ಈ ಅಭಿಪ್ರಾಯದಿಂದಲೇ ವಾಃನೌ + ತಿಶ್ಚ = ವಾಃ; ತ್ವ ಸಂಚೋಧನಾ "ವಾಃನೇ" ಎಂದಾಗಿದೆ, ದ್ವಿಗುಕ್ತಿಯು ಆದಾರ್ಥದಲ್ಲಿದೆ. ಸರ್ವತ್ರ ವಾಃ ಮಾಡತ್ಯವನೂ, ಸರ್ವವ್ಯಾಪ್ತನೂ ಆದ, ಶ್ರೀಹರಿಯೇ! ಎಂದು ಸಂಚೋಧಿಸಲಾಗಿದೆ.

ಇಲ್ಲಿ ವಾ ನಮಾಢೇ ಎಂದೇ ಧಾತುವಿದೆ. ವಾಃ ಎಂಬಲ್ಲಿ ಪೂರ್ವಪದದ ಮುಂದೆ ನಕಾರವು ಕಂಡು ಬಂದಿರುವುದರಿಂದ "ವಾಃ" ಆಗಿರಲೇಬೇಕು? ವಾಃ ಎಂದು ರೂಪವು ಹೇಗಾಗುತ್ತದೆಯೆಂಬ ಶಂಕೆಗೆ ಅವಕಾಶವಿದೆ.

ಆದರೆ "ವರ್ಣಾಗಮೋ ವರ್ಣವಿಪರ್ಯಾಯಶ್ಚ ದ್ವಿ ಷಹರೌ ವರ್ಣವಿಚಾರಣಾಶಃ |
ಧಾತೋಪದರ್ಶಾರ್ಥತಯೇನ ಯೋಗಃ ತದಭ್ಯುತೇ ಪರಿವಿವರಣಾ ನಿರುಕ್ತಮ್" ||

ಎಂಬುದಾಗಿ ಹೇಳಿರುವ ವರು ಬಗೆಯ ಸುರುಕ್ತಕ್ಕೆ ಹಿಂದೆಯೇ ಉದಾಹರಣೆಗಳನ್ನು ಕೊಡಲಾಗಿದೆ.

ಆದಾಗ್ಯೂ ಪ್ರಸಂಗ ವ್ಯಕ್ತಿಯಿಂದ ಮತ್ತೆ ಹ್ವಾವಶ್ಯಾಗಿ ಇಲ್ಲಿಯೂ ಹೇಳುತ್ತೇವೆ.

ವಾಃ ಎಂಬಲ್ಲಿ ನಕಾರಾಗಮವು ಹೇಗೆಂದರೆ ಸುರುಕ್ತ ಶಾಸ್ತ್ರದಲ್ಲಿ ತಿಳಿಸಿರುವಂತೆ "ವ್ಯಮೋದರಾದೀಸ ಯಥೋಪ ದಿಷ್ಟಮ್ (ವ್ಯಕರಣಸೂತ್ರ) ಎಂಬ ಸೂತ್ರದಲ್ಲಿ ಹೇಳಿರುವ ಸಂಗ್ರಹ ಶ್ಲೋಕದಂತೆ ವಾಃ ಎಂಬಲ್ಲಿ ನಕಾರಾಗಮವು ಬಂದಿದೆ ಎಂದು ತಿಳಿಯಬೇಕು.

ಉದಾಹರಣೆಗಳು :- ವರ್ಣಾಗಮಕ್ಕೆ ಉ + ಪೀರ್ಯತೆ = ಇತಿ "ಉಗ್ರಾರ್ಥ" = ಎಂಬಲ್ಲಿ ಉ ಎಂಬಲ್ಲಿರುವ ಉಕಾರಕ್ಕೆ ಮಕರಾಗಮವು ಬಂದು ಅನುನಾಸಿಕಾಧಿಯಾಗಿ "ಉಗ್ರಾರ್ಥ" ಎಂದಾಗಿದೆ.

ಉಃ ಎಂಬಲ್ಲಿ = ಓನ್ಮೂತಿ "ಉಃ" ಎಂಬಲ್ಲಿ ಆದ್ಯಂತಗಲಾದ ವರ್ಣಗಲಾದ ಹಕಾರ ಸಹರಗಳಿಗೆ ವ್ಯತ್ಯಾಸ ವಾಗಿ ವರ್ಣಗಲ ವ್ಯತ್ಯಯವಾಗಿ ಉಃ ಎಂದಾಗಿದೆ.

ಪೋಷಣ್ ಎಂಬಲ್ಲಿ ಪಕಾರಕ್ಕೆ ಉವರ್ಣರೂಪವಾಗಿರುವುದಾದ ವಿಹಾರವಾಗಿದೆ..

వర్ణనాకాశ "వృషోదరం" ಎಂದು కేళదంత "వృతా" ఎಂಬర్లిన కారాళ్ళ లోలవపు బందు "వృషదుదరం" ఎందాగబోలగిరువాగ "వృషోదరం" ఎందాగిద. ఇమ వర్ణనాకాళ్ళ లుదాకదోలగియాగిద. ఈ విధాగాద బదు విధవాద నిర్వచన ప్రకారపు "వృషోదరాదిన" ఇత్తాది వ్యాకరణ సూత్రదర్లి లుకృవాగిద.

ప్రకృతదర్లి "వృత" ఎంబర్లి పూర్వపదాంతవంద శాఖర ముంద నకారాగమపు బందు "వద్ద" ఎందు ల్పపు నిష్పన్నవాగిద పరమాధిప్రయ.

ఇదే ఆధిప్రయద క్షోణవన్న శాస్త్రుర్లు లుదాకదోలగియాగిద.

"ప్రవేద్యనాగమదా శంఖో
పింజోవర్ణావిజయయాశా ।
గూర్జోఽక్షావర్ణావిభృతేః
వర్ణనాకాశ వృషోదరమ" ॥ ౧౩ ॥

ఒక్కనర్లి "వంద్రే వంద్రే, క్షోణిక్ష ఆయజోత" ఎంబ వేదవాక్యపు పరమాత్మన పరమవ్యభవచన్రే కిలకుత్తరిద.

ఎల్లి, వర్ణాశ్ర వాశ మాయవవనూ, వర్ణాశ్రవ్యవనూ ఆద శ్రీఃకరియే! ముట్టద శల ఒగ్త్రిగూ ఆశ్రయనాగియూ, వర్ణాశ్రేష్ఠనూ ఆద శ్రీఃమన్నాదాయానో! శల యద్విగళ భోలక్ష్మకృపుల్లి, యాగ మారాళ్ళవరింద వ్సానద్వాద వ్సానాద శ్రీఃకరియే! ఎందు ఎల్లి వర్ణాగూ పరమాత్మన సంజోధన వరచే ఆగివ.

"ఇంద్యగ్భ్య" ఇత్తాది కృశియ వ్యావ్యాస.
విగళధాదవ్యాకృగ్భ్య (అనువ్యావ్యాస)

గ్భ్య ఎంబుదా రూపవ్యక్తియూ ఓగి ఇద.

గమ్మగో ఎంబ ధాతుపిన ముందేయూ, ధరిశువోల ఎంబ ధాతుపిన ముంద, అందర గమ్మధాతుపిగి కువణ, ధాధాతుపిగి భావాధాదల్పూ ద ప్రకృయపు బందు ఎదాక్కు ఆలోలవపు బందు "గ్భ్య" ఎందాగిద.

వివరణ :- గమ్మధాతుపిన ముంద కువణ ౩ ప్రకృయపు బందా, ఆ భూకవంద "అమ" ఎంబుదల్లి లోలవ బందు ప్రకృయూదీయూద కారాళ్ళ లోలవ బందా

ಮಹಾಪುರುಷರಲ್ಲಿ ತನ್ನಲ್ಲಿಯೇ ಜಗತ್ತನ್ನು ಹೋಮಿಸಿಕೊಂಡ ಎಷ್ಟೋ "ಹುಂ" ಎಂಬ ಶಬ್ದದಿಂದ ವಾಚ್ಯನಾಗಿದ್ದಾನೆ.

ಏನು ಚ "ಹೂಯತೇ ಅಸ್ಮಿನ್" ಎಂದು ಅಧಿಕಾರಾರ್ಥದಲ್ಲಿ ನಿಷ್ಪನ್ನವಾದ ಹುಂ ಎಂಬ ಶಬ್ದಕ್ಕೆ ಜಗತ್ತಿನ ಪ್ರಳಯ ಕಾರಣವಾದ ಶ್ರೀಹರಿ ಎಂದು ತಾತ್ಪರ್ಯವಾಗಿದೆ.

ಘೋ = ಸ್ತುಟಿತ್ವಾತ್ "ಘೋ" ಇತಿವೈಶೇಷ್ಯ (ಅನುವ್ಯಾಖ್ಯಾನ) "ಸ್ತುಟಿ ವಿಶೇಷ" ಎಂಬ ಧಾತುವಿನ ಮುಂದೆ ಊಂ ಕ್ತಿವ್ಯಕ್ತಿಯವು ಬಂದು, ಸಹಾರ್ಥಿ ಲೋಪವು ಬಂದಾಗ, ಉಹಾರ್ಥಿ ಅಹಾರವು ಬರಲಾಗಿ "ಘೋ" ಎಂದಾಗಿದೆ.

ಅರ್ಥ :- ಸ್ತುಟಿತ್ವಾತ್, ಸ್ತುತಾಂನು ಪ್ರತಿ ವ್ಯಕ್ತತ್ವಾತ್ ಅಸಂಕುಚಿತವ್ಯಕ್ತಿತ್ವಾತ್ ಇತಿ ವಾ "ಘೋ" ಪರಮಾತ್ಮನು ತನ್ನ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ವ್ಯಕ್ತನೇ ಆಗಿರುವುದರಿಂದ ಘೋ ಶಬ್ದವಾಚ್ಯನಾಗಿದ್ದಾನೆಂದು ಅಭಿಪ್ರಾಯ.

ಕವಃ = ಕವಾಕ್ಷಣ ಇತ್ಯುಕ್ತಿ ಕವಃ (ಅನುವ್ಯಾಖ್ಯಾನ) "ಕವ ರಕ್ಷಣೀ" ಎಂಬ ರಕ್ಷಣಾರ್ಥಕವಾದ ಕವ (ಕವು ಧಾತುವಿನ ಮುಂದೆ ಊಂ (ಪೂರ್ವಾಭಿ) ಅತ್ ಪ್ರತ್ಯಯವು ಬರಲಾಗಿ "ಕವಃ" ಎಂದು ರೂಪವು ನಿಷ್ಪನ್ನವಾಗಿದೆ.

ಕವಃ = ರಕ್ಷಣೀ = ಕವಚಮ್ = ಎಂದರೆ ರಕ್ಷಿಸುವವನು ಎಂದು ಅರ್ಥವು.

ಅಮ್ ಎಂಬುದೇ ಇಲ್ಲಿ ಪ್ರತ್ಯಯವಾಗಿರುವುದರಿಂದ ಕವಃ ಎಂದು ರೂಪವಾಗಿರುವಾಗ "ಅತೋಮ್" ಎಂಬುದರಿಂದ ಅಮ್ ಬರಲಾಗಿ ಕ್ರಸ್ತಾಕರವಾದ ಸಂಬಂಧಿಸಂಬಂಧಿಯಾದ ಮಹಾರ್ಥಿ "ತೇ ಜ್ಞಾನ" ಎಂಬಂತೆ "ಏಜ್ ಕ್ರಸ್ತಾತ್" ಎಂಬುದರಿಂದ ಪ್ರತಿಪಾದ ಮಹಾರ್ಥಿ ಲೋಪವು "ಉಗಾಧಯೋ ಬಹುಳಂ" ಎಂದು ಬಾಹುಲಕಾನ್ವಿವೃತ್ತಿಯಾಗಿ "ಕವಚಮ್" ಎಂಬುದಾಗಿಯೇ ಸಂಶೋಧನೆಯಲ್ಲೂ ರೂಪವು ಒದ್ದವಾಗಿದೆ.

ಕವಚಮ್ ಎಂಬುದಕ್ಕೆ ಎಲ್ಲಿ ರಕ್ಷಣವಾದ ಶ್ರೀಹರಿಯೇ ಎಂದು ಅರ್ಥ.

ಮಜ್ಞಃ = ಮಜ್ಞತೇ ಯಸ್ಮಾತ್ ಪಶ್ಚಿನ್ನಾಕ್ಷೇನ ಸಾರ್ಥ (ಅನುವ್ಯಾಖ್ಯಾನ)

ಅರ್ಥ = ಯಾವಾಗಲೂ ನಿರವಧಿಗಳಾದ ಪಶ್ಚಿನ್ನಾಕ್ಷರಿಂದ ಕೂಡಿರುವವನಾದುದರಿಂದ ಮಜ್ಞಃ ಎಂದು ಶ್ರೀಹರಿಯು ಹೇಯಲ್ಪವುತ್ಪನ್ನ.

ವ್ಯತು ವಾಕನೇ ಎಂಬ ಧಾತುವಿನ ಮುಂದೆ ತ ಪ್ರತ್ಯಯವು ಬರಲಾಗಿ ಟಿಭೂತವಾದ ವುತ್ ಎಂಬುದಕ್ಕೆ ಲೋಪವು ಬಂದು ವ್ + ಲ = ವ ಎಂದು ರೂಪವಾಗುತ್ತದೆ.

ವ್ಯತು + ತ = ವ್ + ಲ = ವ = ಮಜ್ಞತೇ ಇತಿವ.

ಪಶ್ಚಿನ್ನಾಕ್ಷಣವಾಗಿರುವುದರಿಂದ ಮಜ್ಞಃ ಎಂದು ಹೇಯಲ್ಪವುತ್ಪನ್ನ.

ವಜ್ರಾಣಿ + ಮಜ್ಞಃ ಽ = ಇತಿ ಮಜ್ಞಃ = ಪಶ್ಚಿನ್ನಾಕ್ಷಣವಾಗಿರುವುದೆಂದು ತಾತ್ಪರ್ಯ.

ಪಾಠ ಗುಣಗಳು ಯಾವುವೆಂದರೆ:

ವಸ್ತುರ್ಥ, ವೀರ್ಯ, ಯಶಸ್ಸು. ಶ್ರೀ, ಕ್ಷಾನ್, ವೈರಾಗ್ಯ (ವಿಕ್ಷಾನ್) ಗಳೇ ಪುಷ್ಕರಗಳು.

ಪೌಷ್ಕರ = ವಿ = ವಿಷ್ಣು.

“ಅ, ಕ, ಯ, ಪ್ರ, ವಿ, ಕು, ಭೂ, ಮ, ಸ್ವ, ಖ, ಹಾ = ವಿಷ್ಣುವಾಚಕಂ”

ಎಂಬ ಪ್ರಮಾಣದಂತೆ ವಿ ಎಂದರೆ ವಿಷ್ಣು ಎಂದರ್ಥ. ಎಲ್ಲ ವರ್ಣಗಳೂ ವಿಷ್ಣುವಾಚಕಗಳೆಂದು ಪೃಥವಾದಿಗಳಿಗೆ ಭಾಷ್ಯದಲ್ಲಿ ಭಾಷ್ಯಕಾರರು ಉದಾಹರಿಸಿರುತ್ತಾರೆ.

ಅಂತಹ ಪೌ = ವಿಷ್ಣುವಿನಲ್ಲಿ (ಇರಾಳು) ಮಾರ್ಗಮಾನ್ಯ ಪಾಠ = (೬) ಗುಣಗಳು = ಪೌಷ್ಕರ, ಪೌ ಎಂಬಲ್ಲಿ ಸ್ವಾಮೀವಿಭಕ್ತಿಗೆ ಲೋಪವಿಲ್ಲ. ಇದರ ತಾತ್ಪರ್ಯಾರ್ಥವನ್ನೇ ಅನುಷ್ಠಾನಾಕಾರರು ವಿವರಿಸಿರುತ್ತಾರೆ.

“ತದ್ಭಕ್ತತಾ ಪೌಷ್ಕರ = ಇತ್ಯೇವಾಭ್ಯಾತ” (ಅನುಷ್ಠಾನಾನವ) ತೇವಂ ಪಾಠಂ ಗುಣಾನಾಂ ತದ್ಭಕ್ತತಾ ಪೌಷ್ಕರ = ಭಗವಂತನ ಸ್ವರೂಪವೇ ಆದ ಭಗವಂತನಾದ ವಿಷ್ಣುವಿನಲ್ಲಿರಾಳು ಆರು ಗುಣಗಳು ಪೌಷ್ಕರ ಎಂದು ಕರೆಯಲ್ಪಡುತ್ತದೆ. ಪೌಷ್ಕರ ಇತ್ಯೇವ ಭಕ್ತತ ಎಂಬ ಪ್ರಯೋಗವು ಭಾವೇ ಪ್ರಯೋಗವಾಗಿದೆ. ಕರ್ಮಣ ಪ್ರಯೋಗವಲ್ಲವಾದ್ದರಿಂದ, ಭಾವವು ಒಂದೇ ಆದುದರಿಂದ ಭಕ್ತತ ಎಂಬ ಭಾಷ್ಯಕಾರ ಪ್ರಯೋಗವು ಸಾಧುವಾಗಿದೆ ಎಂದು ಅಭಿಪ್ರಾಯ.

“ಎವಂ ಚ ವಿಷ್ಣೋ ಮಾರ್ಗಮಾನ್ಯ ಗುಣಾ ಇತಿ ಭಕ್ತತೆ ಇತಿ ಕಥನಂ ಎಂದು ಅರ್ಥವು ಇಲ್ಲಿ ವಿವರಿಸಲಾಗಿದೆ.

(ಎವಂ ಚ ಪೌಷ್ಕರಿತಿ ಕಥನಂ ಭವತೀತ್ಯರ್ಥೋ ಜ್ಞೇಯಃ)

(ಆರು) ಗುಣಗಳಿಗೆ ಪೌಷ್ಕರ ಎಂಬ ಶಬ್ದವಾಚ್ಯವು ಎಂದರೂ, ಆ ಗುಣಗಳೆಲ್ಲವೂ ಭಗವಂತನೇ ಆಗಿರುವುದರಿಂದ, ಆ ಭಗವಂತನು ಒಬ್ಬನೇ ಆಗಿರುವ ಪ್ರಯುಕ್ತ ಭಕ್ತಂತೆ ಎಂದು ಹೇಳಿದರೆ ಭಕ್ತತೆ ಎಂದು ಕಥನ ಎಂಬ ಭಾವಾರ್ಥದಲ್ಲಿ ಪ್ರಯುಕ್ತವಾಗಿರುವುದರಿಂದ ವಿಶೇಷವನ್ನು ಯುಕ್ತವಾಗಿದೆ ಎಂಬ ತಾತ್ಪರ್ಯ.

ಪುನಃ ಶಬ್ದದ ನಿಷ್ಪತ್ತಿ ಮತ್ತು ಅರ್ಥದ ವಿವರಣೆ :-

“ಪ್ರೀಯಂ ಪ್ರೀತುರುತೇ ಯಶ್ಚಾತ್, ಪುನೇತ್ಯುಕ್ತೋ ಜನಾರ್ದನಃ” (ಅನುಷ್ಠಾನಾನವ)

ಪುನಃ = ಪುನಃ ಪರೋ ಅಥವಾ ಓರ್ವನು ತನ್ನಿಗೆ” ಎಂಬ ಧಾತುವಿನ ಮುಂದೆ ಪುನಃ = ಅದೇ ಪುನಃಕಾರ ಪುನಃ ಪರೋ ಎಂಬ ಧಾತುವಿನ ಮುಂದೆ “ದ” ಪ್ರತ್ಯಯವು ಎಂದು ಧಾತುಸಂಬಂಧಿಯಾದ ಪುನಃಕಾರಕ್ಕೆ ಲೋಪವು ಬರಲಾಗಿ ಅ + ಅ = ಅ ಅಂದಾಗುತ್ತದೆ.

ಅಥವಾ = ಅದೇ ಪುನಃಕಾರದ ಓರ್ವನು ತನ್ನಿಗೆ ಎಂಬ ಧಾತುವಿನ ಮುಂದೆ ದ ಪ್ರತ್ಯಯವು ಎಂದು ಧಾತುಸಂಬಂಧಿಯಾದ ಪುನಃಕಾರದ ಅರ್ಥಕ್ಕೆ ಲೋಪವು ಬರಲಾಗಿ, “ಅ + ಪ + ಅ = ಅಪ” ಎಂದು ಲೋಪವು ಬಿದ್ದು ಹೋಗುವುದು. ಅಪ ಪುನಃಕಾರದ ಎರಡೂ ಧಾತುಗಳು ಪ್ರೀತಾರ್ಥವಾಗಿವೆ.

ಸ್ವಂ = ಸ್ವಭಾವಾ = ಸ್ವಭಾವಿಕವಾಗಿಯೇ, ಸ್ವೀಯಮೇವ = ತನ್ನದೇ ಆದ, ಹವಿದಾದಿಗಳನ್ನು "ಸ್ವೀಕರುತೆ"
ಇತಿ ಸ್ವಾತು ಎಂದು ರೂಪವು ಸಿದ್ಧವಾಗಿದೆ. ಸ್ವೀಕರುತೆ ಎಂಬ ಭಾವ್ಯಹಾರ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನವು ಹೇಗೆಂದರೆ :-

**"ಕ್ರಿಯಾ ವಾಚ್ಯಮಾತ್ಮತುಂ ವಿಶ್ಲೇಷಾರ್ಥಃ ಪ್ರದರ್ಶಿತಃ |
ಪ್ರಯೋಗಶೋಷುಗಂತವ್ಯಃ ಅನೇಕಾರ್ಥ ಓ ಧಾತವಃ" ||**

ಪ್ರಾಕಾರ್ಯ :- ವ್ಯಾಕರಣಶಾಸ್ತ್ರಕಾರರು 'ಭೂ ಸ್ವಯಂ' ಇತ್ಯಾದಿಯಾಗಿ ಧಾತುಗಳಿಗೆ "ಕ್ರಿಯಾ ವಾಚಿನೋ
ಭಾದಯಃ ಧಾತುಸಂಖ್ಯಾ ಸ್ಫು" ಎಂದು ಹೇಳಿ, ಒಂದೊಂದು ಧಾತುವಿಗೂ ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ ಒಂದೊಂದು ಕ್ರಿಯಾ
ವಾಚ್ಯವನ್ನು ಹೇಳಿರುತ್ತಾರೆ. ಆದಾಗ್ಯೂ ಆಯಾ ಧಾತುವಿಗೆ ಅವು ತಿಳಿದಿರುವ ಒಂದೇ ಕ್ರಿಯೆಯು ಅರ್ಥವನ್ನು. ಒಂದೇ
ಭೂ ಧಾತುವಿಗೆ "ಭೂ ವ್ರತೌ, ಭೂ ಪೂರ್ವಾಪಯಾಂ ಎಂದು ಸಂದರ್ಭಾನುಸಾರವಾಗಿ ಅನೇಕಾರ್ಥಗಳಿವೆ. ಹಾಗೆಯೇ
ಪ್ರವಂಚೋ ಯದಿ ವಿದ್ಯೇತ ಎಂದು ಶ್ರುತಿಯಾದಲ್ಲಿನ ವಿದಧಾತುವಿಗೆ ಪ್ರವಂಚೋ ಯದಿ "ಉತ್ಪದ್ಯೇತ" ಎಂದು ಅರ್ಥ
ಮಾಡಲಾಗಿದೆ. ಅದಕ್ಕಾರಿಂದಂದೇ ಪ್ರಯೋಗಶೋಷುಗಂತವ್ಯ ಅನೇಕಾರ್ಥ ಓ ಧಾತವಃ" ಎಂದು ಹೇಳಿರುತ್ತಾರೆ.

ಪ್ರಕೃತರೂಪಕ್ಕೆ ಸಹ ಒಂದೇ ವ್ಯಾಕರಣ ಧಾತುವಿಗೆ "ಆಹಾರ, ವಿಹಾರ, ಸಂಹಾರ, ಪ್ರಹಾರ, ಪರಿಹಾರ ಇತ್ಯಾದಿಯಾಗಿ
ಉಪಸರ್ಗದ ಬಲದಿಂದ, ಸಂದರ್ಭಾನುಸಾರವಾಗಿ ಅನೇಕಾರ್ಥಗಳಿರುವಂತೆ ಆಹಾರ್ ಪೂರ್ವಕವಾದ ವ್ಯಾಕರಣ ಧಾತುವಿಗೆ
ಸ್ವೀಕರ ಎಂಬ ಅರ್ಥ ಮಾಡಿರುವುದೂ ಕೂಡ ಯುಕ್ತವೇ ಆಗಿದೆ.

ಸ್ವಾತ್ಮಾಸೌ + ಅಶ್ಚ = ಎಂದು ಸರ್ವೋದೀರ್ಘಸಂಧಿ ಮಾಡಲಾಗಿ ಅದರ ಮುಂದೆ ಸುಪ್ರತ್ಯಯವು ಎಂದು
"ಅಂತಾದಿವ್ಯಕ್ತಿ" ಎಂಬುದರಿಂದ ಸರ್ವೋದೀರ್ಘಕ್ಕೆ ಪೂರ್ವಾಂತವ್ಯಾವುದರಿಂದ ಪ್ರತ್ಯವು ಬಂದು "ವಿವತ್ ಪ್ರಸ್ತ
ತ್ವಯುದ್ಧೇಗ" ಎಂಬ ಸೂತ್ರದಿಂದ ಸುರೋಪವಾ ಬಂದು "ಸ್ವಾತು" ಎಂದಾಗಿದೆ.

ಸ್ವಾತು ಎಂಬುದೂ ಸಹ ಸಂದೋಧಾವೇ ಆಗಿದೆ. ಇದೂ ಸಹ ಅಕಾರಣಕವಾದ ಅವ್ಯಯವಾಗಿದೆ. ಅಕಾರವೂ ಸಹ
ಭಗವದ್ವಾಚಿನೇ ಆಗಿರುವುದರಿಂದ ಸ್ವಾತ್ಮಾಸೌ + ಅಶ್ಚ = ಎಂದು ವಿಗ್ರಹವನ್ನು ತೋರಿಸಿರುತ್ತಾರೆ. ಅದರ ಮುಂದೆ
"ಸುಪಾದಿಪ್ರತ್ಯಯವು ಒಂದಾಗಿ ಪ್ರಥಮೈಕವಾವು ಸ್ವಾತು" ಎಂದಾಗಿರುವುದು.

ಕೋಮಹ ಶ್ರುತಂತ ಇದೂ ಸಹ "ಅಕಾರಣಕವಾದ ವ್ಯತ್ಯಯವಾಗಿದೆ. ಅದರ ಸುಪಾದಿಯು ಸ್ವಾತು ಎಂದೇ
ಆಗಿರುವುದು. ಇದು ಧಾರಾಸ್ವಯೋಗವಾಗಿದೆ. ಅದಕ್ಕಾರೂ ಪ್ರತ್ಯಯಕ್ಕೆ ರೋಪವು ಬಂದಿರುವುದೂ ಕೆಲವರು
ಸಮಾಧಾನವನ್ನು ಹೇಳುವರು.

ಸ್ವಾತು = ಸ್ವಭಾವದಿಂದಲೇ ತಾನೇ ಸುಪಾದಿಪದ ಹವಿದಾದಿಗಳನ್ನು ಸ್ವೀಕರಿಸುವವನೇ ! ಹೇ ಶ್ರೀಕುಲಯೇ ಎಂದು
ಪ್ರಾಕಾರ್ಯ.

ನಮಃ = ನಮಸ್ಕೃತದ ನಿಷ್ಪತ್ತಿಯು ಈ ರೀತಿ ಇದೆ.

(ಗಮು) “ನಮ್ ಪ್ರವೃತ್ತೇಶ್ಚೇವ” ಎಂಬುದಾಗಿರುವ ನಮ್ ಧಾತುವಿನ ಮುಂದೆ, ಅಸುನ್ ಪ್ರತ್ಯಯವು ಬರಲಾಗಿ, ಅಸುನ್ ಪ್ರತ್ಯಯದಲ್ಲಿನ ನಾರದಲೋಪವು ಬಂದು ಸಹರಕ್ಕೆ ರುಕ್ತವು ವಿಶೇಷವು ಬಂದಾಗ “ನಮಃ” ಎಂದು ರೂಪವು ಒದ್ದೆಮಾಡುವುದು.

ಇದರ ನಿರ್ವಚನವನ್ನು ಭಾಷ್ಯಕಾರರೇ ತೋರಿಸಿರುತ್ತಾರೆ.

“ನಮನ್ಮುನ್ಯಾಗುಣಾ ಯಶ್ಚಾನ್ಮು ಇತ್ಯೇವ ಶಬ್ದತೇ” (ಅನುಷ್ಠುಪ್ಯಾಸ)

ಇಲ್ಲಿ ಅಧಿಕರಣಾರ್ಥದಲ್ಲಿ ಅಸುನ್ ಪ್ರತ್ಯಯವು ಬಂದಿದೆ. ಅಧಿಕರಣಾರ್ಥದಲ್ಲಿ ಅಸುನ್ ಪ್ರತ್ಯಯವು ಬಂದಾಗ ಅದರಿಂದ ನಿಷ್ಪನ್ನವಾದ ನಮಃ ಎಂಬ ಶಬ್ದಕ್ಕೆ ಪುಲ್ಲಿಂಗದಲ್ಲೂ ಸುಬೋಧನಾರ್ಥದಲ್ಲಿ ನಮಃ ಎಂದೇ ರೂಪವು ಆಗುವುದು. ಅದಾಗ್ಯೂ “ಕಮಾಮ್” ಎಂಬಲ್ಲಿ ಹೇಗೆ ನಪುಂಸಕವು ಶಬ್ದಕ್ಕೆ ಉಂಟೋ ಅದರಂತೆ ಶಬ್ದಾನುಸಾರಿಯಾಗಿ ನಮಃ ಎಂಬಲ್ಲಿಯೂ ನಪುಂಸಕರಿಂಗವನ್ನು ಹೇಳಲಾಗಿದೆ. ಪ್ರತ್ಯಶಬ್ದದಲ್ಲಿ ಶಬ್ದಸ್ವಭಾವದಿಂದ ಹೇಗೆ ನಪುಂಸಕರಿಂಗವೋ ಅದರಂತೆ ಇಲ್ಲೂ ಶಬ್ದದ ಸ್ವಭಾವದಿಂದಲೇ ನಪುಂಸಕ ರಿಂಗವು ವಿವಕ್ಷಿತವಾಗಿದೆ ಎಂದು ಅಭಿಪ್ರಾಯ.

ನಮಸ್ತಿ ಅಸ್ಮಿನ್ ಎಂಬುದರಿಂದ ನಮನದಿಂದ ಗುಣಗಳಿಗೆ ಪರಮಾತ್ಮನಲ್ಲಿ ಆತ್ಮಂತಿಕ ಸಂಬಂಧವನ್ನು ಹೇಳಿ ದಯಾಯುಕ್ತು. ಇಲ್ಲಿ ವಿವಕ್ಷಿತವಾದ ಆತ್ಮಂತಿಕವು ಯಾವದ್ದು ವ್ಯಭಾವಿತ್ವರೂಪವಾದುದು ಅಥವಾ ತಾದಾತ್ಮ್ಯ ಸಂಬಂಧ ದಿಂದಲಾದರೂ ಗುಣಗಳಿಗೆ ಅನ್ವಯವನ್ನು ಇಚ್ಛುಕೋಚೇಕೆಂದು ಅಭಿಪ್ರಾಯ.

ಗುಣಗಳಿಗೆ ಪರಮಾತ್ಮನಲ್ಲಿ ಪ್ರಕ್ಷೀಭಾವರೂಪವಾದ ನಮನವು ಎಂದರೆ ಯಾವದ್ದು ವ್ಯಭಾವಿತ್ವರೂಪವಾದುದು ಎಂದು ಪರಮಾಭಿಪ್ರಾಯ.

ಈ ರೀತಿ ಯೋಗವೃತ್ತಿಯಿಂದ (ಅವಯವಶಕ್ತಿಯ ಮೂಲಕವಾಗಿ) ಪರಮನುಷ್ಠಯದಿಂದ ಅಗಿರತ್ಯ ಪ್ರಯೋಜನ ವನ್ನು ನಿಗಮನ ಮಾಡಿ ಭಾಷ್ಯಕಾರರಾದ ಶ್ರೀಮದಾನಂದತೀರ್ಥರು ತಿಳಿಸುತ್ತಿರುತ್ತಾರೆ.

“ಇತ್ಯಶೇಷಕ್ರಿಯಾನಾಮಶಬ್ದೈರೇಕೋ ಜನಾದಗಮಃ |

ಉಚ್ಚತೇ ಮುಖ್ಯತೋ ಯಶ್ಚಾನ್ ಹದವರ್ಗಾಸ್ತದಾತ್ಮಧಃ ||

ತದ್ವಾದನಂತಗುಣಾ ತ್ವಂತಿಕಾತ್ಮಯಗತೋಽಪ್ರಸಕ್ತಿಃ || (ಅನುಷ್ಠುಪ್ಯಾಸ)

ಹಿಂದೆ ತಿಳಿಸಿದ ಕ್ರಮದಲ್ಲಿ ಸುಬಂತ್ಯಗಳಾದ ಶಬ್ದಗಳಿಗೂ ಆಖ್ಯಾತಪದಗಳಾದ ಕ್ರಿಯಾಶಬ್ದಗಳಿಗೂ ಪದ, ಮರ್ಗ ಮುತ್ತು ಉದಾಹರಿಸ್ವರಗಳಿಗೂ (ವಿಜ್ಞಾನೇಕವರ್ಣಾತ್ಯತವಾದವುಗಳಿಗೂ) ಪರಮಮುಖ್ಯವೃತ್ತಿಯಿಂದ ಪರಮಾತ್ಮಪರತ್ವ ವಿರುವುದರಿಂದ, ಪರಮಾತ್ಮವಾಚಿತ್ವವಿರುವ ಪ್ರಯುಕ್ತ ಸರ್ವೋತ್ತಮನಾದ ಜಿಜ್ಞಾಸ್ಯನಾದ ಪ್ರತ್ಯಶಬ್ದವಾಚ್ಯನಾದ ಶ್ರೀ ಹರಿಗೆ ಅನಂತಗುಣಪರಿವರ್ಣಾರ್ಥಯು ಸಮರ್ಥಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿದೆ.

ವೈದಿಕಗಳಾದ ಷಲ ಶಬ್ದಗಳೂ ಯೋಗವೃತ್ತಿಯಿಂದ ಪ್ರತಿಪಾದನೆಯು ಅನಂತಸಂತಗುಣಪರಿವರ್ಣಾರ್ಥೇನ ಪರಮಾತ್ಮನ ಜ್ಞಾನಾಭಿಗಮೇ ಎಂದು ಅಂಗೀಕರಿಸಿರುವ ಪ್ರಯುಕ್ತ ಯಾವ ಇತರ ವಿಧವಾದ ಬೋಧ್ಯಕ್ಕೂ

(ಅಶ್ವೇಷೋ) ಅವಕಾಶವಿಲ್ಲ. ಇದರಿಂದ ಸಮಸ್ತ ಕರ್ಮಕಾಂಡಕ್ಕೆ ವರಮಾತ್ಮನಲ್ಲಿ ಪ್ರತಿವರಸುಸ್ತೆಯನ್ನು ಮಾಡಿದಂತಾಗಿದೆ. ಈ ಬಗೆಯಾದ ಸುಸ್ತೆಯಪ್ರತಿವಾದನೆಯಿಂದ "ಓ ತತ್ಸು ಸಮಸ್ತಯಾತ್ ಓ" ಎಂಬ ಸೂತ್ರದಿಂದ ಎಲ್ಲ ಬಗೆಯಾದ ಅಸುವಸ್ತ್ರಿಯನ್ನು ಬಗೆಯೊಡಂತಾಯಿತು.

ಕರ್ಮಪ್ರತಿವಾದಗಳಾದ ಕರ್ಮಕಾಂಡದಲ್ಲಿನ ವರಗಳಿಗೆ ಈ ಬಗೆಯಾದ ಸುಸ್ತೆಯಪ್ರತಿವಾದನೆಯನ್ನು ನಮ್ಮ ಶ್ರೀಮದಾನಂದಕೀರ್ತಕ ಭಾವತ್ತಾದರ ಶ್ರೀಮದ್ರಾಷ್ಟ್ರದಲ್ಲಿ ಮಾತ್ರ ಕಾಣುತ್ತೇವೆಯೇ ಹೊರತು ಮತ್ತಾವ ಸೂತ್ರ ಭಾಷ್ಯಗಳಲ್ಲೂ ನಾವು ಕಾಣಲಾರದ್ದು. ಇದು ಸೂತ್ರಕಾರನಾದ ಶ್ರೀವೇದವ್ಯಾಸರಿಗೆ ವರಮಸ್ಮತ್ ಪ್ರತಿಯೆಯಾಗಿರುವುದರಿಂದಲೇ ವಂದಿತಾಚಾರ್ಯರು ಶ್ರೀಮದಾನಂದಕೀರ್ತಕರ ಸೂತ್ರಭಾಷ್ಯದ ಮಹಿಮೆಯನ್ನು ವರ್ಣಿಸುವಾಗ "ವ್ಯಾಸದೇವ್ಯಾದಯ ಯಾತಿವಲ್ಲಭಮ್" ಎಂದು ಮುಕ್ತಕಂಠದಿಂದ ಪ್ರಶಂಸಿಸುತ್ತಾರೆ. ಇಂತಹ ಅದ್ಭುತವಾದ ಪ್ರತಿವಾದನೆಯಿಂದ ಕೂಡಿದ, ಅನಂತಗುಣವಿಭೂಷಣವಾದ ಸರ್ವಲೋಪಪದಾರ್ಥವಾದ ಶ್ರೀಮನ್ನಾರಾಯಣನ ಸ್ವೋತ್ತಮತ್ವವನ್ನು ಸಾಧಿಸುತ್ತಿರುವ ಶ್ರೀಮದ್ರಾಷ್ಟ್ರವು ಅನಂತವ್ಯುತ್ಪನ್ನಭಾವದಿಂದ ಲಭಿಸಿರುವಾಗ ಯಾವ ಅಧಿಕಾರಿಗಳೆನಿಸು ಇದನ್ನು ಬಿಡುವನೋ ಇದರಲ್ಲಿ ಉದಾಹರಣೆಯೇ ಅವನ ವೈಶ್ಣವ ಜನ್ಮವೇ ವರ್ಧ. "ಯಶ್ಚ ಜತ್ಯುವಸಂತಂ - ಸ ನೀಚಧೀಃ" ಎಂದು ಶೇಷಾಂಶ ಸಂಭೂತರಾದ ಫುಲದ ಮೇಲಿನ ಮಣಿಗಳೆಲ್ಲಾ ಮೂಲವುರುಷಾದ, ಶ್ರೀಮದಾನಂದಕೀರ್ತಕ ಭಾವತ್ತಾದ ಸಾಕ್ಷಾತ್ ಶಿಷ್ಯರಾದ ಶ್ರೀ ವದ್ವನಾಭಕೀರ್ತಕರು ಸೂತ್ರಭಾಷ್ಯವನ್ನು ತೃಪ್ತಿಸುವವನನ್ನು "ನೀಚಧೀಃ" ಎಂದು ನಿಂದಿಸುತ್ತಾರೆ.

ವೇದಭಾಷ್ಯಕಾರರೆಂದು ಪ್ರಸಿದ್ಧರಾದ ಸಾಯಣಮಾಧವರೂ ಕೂಡ ಕರ್ಮಕಾಂಡದಲ್ಲಿನ ಕರ್ಮ ಪ್ರತಿವಾದಗಳಾದ ವರಗಳಾಗಲಿ, ವಾಕ್ಯಗಳಾಗಲಿ, ಬೇರೆ ವಾಕ್ಯಗಳಾಗಲಿ, ಇಡೀ ವೇದರೂಪಿಗೆ ವರಮಾತ್ಮವರತ್ವವನ್ನು ಪ್ರತಿಪಾದಿಸಿಲ್ಲ. ಈ ಬಗೆಯಾದ ಪ್ರತಿಯೆಯೇ ಅವರ ಬುದ್ಧಿಗೆ ಗೋಚರಿಸಿಲ್ಲ. ವರಮಮುಖ್ಯವೃತ್ತಿಯೆಂಬ ಕೇವಲ ವರಮಾತ್ಮವರತ್ವವನ್ನು ಪ್ರತಿಪಾದಿಸುವ ವೃತ್ತಿವಿಶೇಷದ ಪರಿಚಯವೇ ಇತರ ದರ್ಶನಿಗಿಂತೆ ಆದಂತಿಲ್ಲ. ಇತರ ದರ್ಶನಗಳ ಪ್ರತಿಯೆಯನ್ನು ಪರಿಶೀಲಿಸಿದಾಗ "ಮಹಾಯೋಗವಾಗಲಿ, ಮಹಾಯೋಗವಿದ್ವದ್ವೃತ್ತಿ" ಯಾಗಲಿ ಎಲ್ಲಾ ಉದಾಹರಣೆಗಳಿಲ್ಲದಿದ್ದರೂ ಕಂಡು ಬಂದಿಲ್ಲ. ಇತರ ದರ್ಶನಾಚಾರ್ಯರು ಯಾರೂ ಸಹ ಶ್ರೀಮನ್ನಾಥಾಚಾರ್ಯರು ಪ್ರತಿಪಾದಿಸುವಂತೆ ಎಷ್ಟು ಸ್ವೋತ್ತಮತ್ವವನ್ನು ಪ್ರತಿಪಾದಿಸಿಯೇ ಇಲ್ಲ. ಆದಕಾರದಿಂದಲೇ ಪ್ರಾಚೀನಾಚಾರ್ಯರು ಸಾಕ್ಷಾತ್ಕಾರದ ಮಾಧ್ಯಮತೆಯನ್ನು ಕುರಿತು ಈ ಕೆಳಗೆ ಕಂಡಂತೆ ಪ್ರಶಂಸಿಸುತ್ತಾರೆ ಮತ್ತು ಎಚ್ಚರಿಸುತ್ತಾರೆ.

"ಅಶೋಭಾಗ್ನಂ ಅಶೋಭಾಗ್ನಂ ಮಧ್ಯಮಾಗ್ನಾಕುಯಯಂತಾಂ |

ಯೇಷಾಂ ಲಕ್ಷ್ಮೀಪತಿರೇವ ಗುರುಃ ಶ್ರೀ ಭಾರತೀಪತಿಃ || ೧೩ ||

ಇಂತಹ ಭಾಷ್ಯವನ್ನು ಶ್ರೀಮದ್ವರು ಪ್ರವಾಸ ಮಾಡುತ್ತಿರುವಾಗ ಕೇಶವಲೋಕದಿಂದ ಸಾಕಾರಿ ಮಹಿಮೆಗೊಂಡ ಶುಕ್ತವಾಗಿ ಕೇಶವೇವರು ಎಂದು ಕ್ರಮಾ ಮಾಡಿದರು ಮತ್ತು ತಮ್ಮ ರೋಗದಲ್ಲಿ ಸಾಕಾರಿಮುನಿಗಳಿಗೆ ಶ್ರೀಮದ್ರಾಷ್ಟ್ರದ ಮಹಿಮಾಶಿಷ್ಯೆಯನ್ನು ಹೇಗೆ ಅನುರೋಧಿಸಿದರಂದ ಕೊಂಡಾಯಿತು.

ಅವರು ಅಡಿದು ಪ್ರಕಾಶವಾಣ್ಯವು ಈ ೧೩ ಇದೆ.

“ಮಹಾನಂದತೀರ್ಥಸ್ವಯೇ ಭಾಷ್ಯಭಾವಂ ಮನೋವ್ಯಾಧಿವರ್ತಯಂತೇ ಸ್ವತಃ |
ಸುರಾದ್ಯಾ ನರಾಂತಾಮುಕುಂದಪ್ರಸಾದಾಮಂ ಮೋಕ್ಷಮೇತೇ ಭಾಷಂತೇ ಸರ್ವೇ ||

(ಶ್ರೀ ಸುಮಧುವಿಜಯ ಶ್ಲೋ ೧೧, ಶ್ಲೋ. ೭೯.)

ಅಭಿಪ್ರಾಯ :- ಶ್ರೀಮನ್ನದ್ರಾಚಾರ್ಯರ ಶ್ರೀಮದ್ಭಾಷ್ಯಪ್ರಮಾಣದಿಗಿಂತ ಕ್ರಮೇಣ ಉಚಿತವಾದ ವರಮ ಪ್ರಸಾದದಿಂದ ಲಭ್ಯವಾಗುವ ಸ್ವರೂಪಭಿವ್ಯಕ್ತಿಯಾದ, ನಿಷ್ಕಾನಂದಾತ್ಮಕವಾದ ಮೋಕ್ಷದ ಸ್ಥಾನವಿಶೇಷದ ವರ್ಣನೆಯನ್ನು ನಿರೂಪಿಸಿದಮೇಲೆ ಗ್ರಂಥಕಾರರು ಹೇಳುತ್ತಾರೆ. “ಶ್ರೀಮದಾನಂದತೀರ್ಥರ ವರಮವವಿತ್ತವಾದ ಭಾಷ್ಯದ ಭಾವವನ್ನು ತಮ್ಮ ತಮ್ಮ ಯೋಗ್ಯತೆಗೆ ಶಕ್ತಿಗೆ ತಕ್ಕಂತೆ ನಿತ್ಯವೂ ಯಾರು ಕ್ರಮಾಮನಾದಿಗಿಂತ ಸೇವಿಸುವರೋ ಅವರು ಮುಕುಂದನ ಅನುಗ್ರಹ ವಿಶೇಷದಿಂದ ಇಂತಹ ಮೋಕ್ಷವನ್ನು ಪಡೆಯುತ್ತಾರೆ” ಎಂದು ಶೇಷವೇವರು ಸೂಚಿಸಿರುವ ಪ್ರತಿಪಾದಿಸುತ್ತಾರೆ.

ಹಿಂದೆ ತಿಳಿಸಿದ ಕೇವಲ ಕಾಲ, ಕರ್ಮ ಪ್ರತಿಪಾದಗಳಾದ ಶಬ್ದಗಳಂತೆ ಸ್ವೀರಿಂಗದ ಪ್ರಕೃತ್ಯಾಧಿಶಬ್ದಗಳೂ, ನಿಷೇಧಾರ್ಥಗಳಾದ ಅಭಾವಾಧಿಶಬ್ದಗಳೂ, ಎಲ್ಲವೂ ಪ್ರತ್ಯವಾಚಿಗಳೇ ಆಗಿವೆ.

“ಸ್ವೀತಲ್ಪಾಶ್ಚ ನಿಷೇಧಾಶ್ಚಃ ಪರೋಽಪಿ ಬ್ರಹ್ಮವಾಚಿನಾ” || (ಅನಿವ್ಯಾಖ್ಯಾಯಿಕೆ)

ನಿತ್ಯ ಸ್ವೀರಿಂಗಶಬ್ದಗಳೂ, ಅಸದಾಧಿಶಬ್ದಗಳೂ ಸಹ ವರಮಾತ್ಮವಾಚಿಗಳೇ ಆಗಿವೆ.

ಸಕಲ ಶಬ್ದಗಳೂ ವರಮಾತ್ಮನನ್ನೇ ತಿಳಿಸುವುದಾದರೆ, ಆ ಶಬ್ದಗಳಿಗೆ ಭಾವಾತ್ಮವಾಚಿತ್ವವು ಇರುವುದಾದರೆ, ವರಮಾತ್ಮನನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಬೇರೆ ಏನು ವ್ಯವಹಾರವೇ ಆ ಶಬ್ದಗಳಿಗೆ ಇಲ್ಲವೇ ಹೋದೀತು. ಆದರೆ ಬೇರೆ ಏನೆಯೂ ವ್ಯವಹಾರವು ಕಂಡುಬಂದಿದೆ. ಇದನ್ನು ಹೇಗೆ ಕೂಡಿಸುವುದು. ಎಂಬ ಶಂಕೆಗೆ ವಾದ್ಯವುರಾದಾತ್ಮಕವು ತನ್ನ ಸಮಾಧಾನವನ್ನು ಹೇಳುತ್ತದೆ.

“ಪರಶ್ಚ ವಾಚಿನಾಃ ತಲ್ಪಾಃ ಸಮಾಶ್ಚೇತರೇಷ್ಟಃ |

ವ್ಯವಹಾರಯಂತೇ ಸತತಂ ಲೋಕವೇದಾನುಸಾರತಃ || ಇತಿಶಾಬ್ದಃ ||

ಸತತಂ = ಅನಾದಿ ಕಾಲದಿಂದಲೂ ಸ್ವಾಭಾವಿಕವಾಗಿಯೇ, ಪರಶ್ಚ = ವಿಷ್ಣುವಿಗೆ, ವಾಚಿನಾಃ ಶಬ್ದಾಃ = ವರಮ ಮುಖ್ಯವೃತ್ತಿಯಿಂದ ವಾಚಿಕವಾಗಿರುವ ಸರ್ವಶಬ್ದಗಳೂ, ಸಮಾಶ್ಚೇ = ವರಮಾತ್ಮ ಸಂಬಂಧದಿಂದ ಸಂಗ್ರಹಿಸಲ್ಪಟ್ಟು, ಲೋಕವೇದಾನುಸಾರತಃ = ಲೋಕವ್ಯವಹಾರವನ್ನೂ, ವೇದದಂಶಿನ ವ್ಯವಹಾರವನ್ನೂ ಅನುಸರಿಸಿ, ಇತರೇಷ್ಟಃ = ಬೇರೇ ಪಾರ್ಥವ್ಯಗಳನ್ನೂ ಕೂಡ, (ವೈದಿಕರಿಂದ) ವ್ಯವಹಾರಯಂತೆ = ಮುಖ್ಯ ವೃತ್ತಿಯಿಂದ ವ್ಯವಹರಿಸಲ್ಪಡುತ್ತವೆ.

ತಾತ್ಪರ್ಯ :- ಸರ್ವಶಬ್ದಗಳೂ ವರಮಾತ್ಮವಾಚಿತ್ವವು ಇದ್ದಾಗ್ಯೂ, ಬೇರೊಡ ವ್ಯವಹಾರಕ್ಕೆ ವಿರೋಧವು ಇರುವುದಿಲ್ಲ. ಬೇರೆ ಏನು ರೂಢಿಯನ್ನು ಅಂಗೀಕರಿಸಲಾಗಿದೆ. ಪ್ರಾಕೃಕರೂಢಿಯಿಂದ, (ವಿದ್ಯಾರೂಢಿಯಿಂದ) ಸಕಲ ಶಬ್ದಗಳೂ ವರಮಾತ್ಮವಾಚಿತ್ವವು ಇರುವುದಾದರೂ ಅಧ್ಯರೂಢಿಯಿಂದ ವಾದ್ಯವಾಚಿತ್ವವೂ ಕೂಡುತ್ತದೆ.

ವರಮಾತ್ಮಸಂಬಂಧದಿಂದ ಅವ್ಯಯವನ್ನು ಸಂಗ್ರಹಿಸಿ, ಬೇರೊಡ ರೂಢಿಗಳೇನು ಸಂಕೀರ್ತಗಳಾಗಿರುವ ಪ್ರಯುಕ್ತ (ವರಮಮುಖ್ಯ ವೃತ್ತಿಭಿನ್ನವಾದ ಕೇವಲ ಮುಖ್ಯವೃತ್ತಿಯುಕ್ತವಾಗಿರುವ ಪ್ರಯುಕ್ತ) ಅನ್ಯತ್ರ ವ್ಯವಹಾರಕ್ಕೆ ಯಾವ

ಚ್ಯುತಿಯೂ ಇರುವುದಿಲ್ಲ. ಬಾಲರಿಗೆ ಚಿತ್ತಲಿಖಿತವಿರುವಾಗಲಿ "ಇದು ಸಿಂಹ" ಎಂದು ವ್ಯವಹರವು ಇರುವಂತೆ, ವರಮಮುಖ್ಯಾರ್ಥವನ್ನು ಅರಿಯದ ಜನರಿಗೆ ಜಗತ್ತಿನಲ್ಲಿ ಬಾಹ್ಯರೋಗವು ಕಂಡುಬಂದಿದೆ. ಅಂತಹ ಮಗ ಜಗದ್ವಾಚಿತ್ತಜ್ಞಾನವಿರುವುದರಿಂದ ಜಗತ್ತಿನಲ್ಲಿ ವ್ಯವಹಾರವು ಸಿದ್ಧಿಯು ಇರುತ್ತದೆ.

ಸ್ವೀರಿಂಗಶಬ್ದಗಳೂ ಸಹ ವರಮಾತ್ಮವಾಚಕಗಳಾಗಿವೆ.

ವಿಷ ಜ್ಯೇಷ್ಠಪ್ರಕೃತಿ: ಅನಿಕ್ಕತಿ: ಯಾ ಹ್ಯಾಕೇನ ಸಂವಿತ್ಕರದಿತಿ: ದೇವತಾಮಯೀ, ಇತ್ಯಾದಿಯಾಗಿ ವೇದದಲ್ಲಿನ ಸಕಲ ಸ್ವೀರಿಂಗಶಬ್ದವಾಚ್ಯವೂ ಪರಮಾತ್ಮನೇ ಆಗಿರುತ್ತಾನೆ.

ಮಾಯಾಂ ತು ಪ್ರಕೃತಿಂ ವಿದ್ಯಾತ್ ಮಾಯಾಸಂ ತು ಮಹೇಶ್ವರಮ್

(ಶ್ರೀಹರಿಶ್ವರೋಪನಿಷತ್ ೪-೧೦.)

ಅರ್ಥ :- ಮಾಯಾಂ = ಭಗವಂತನ ಇಚ್ಛೆಯನ್ನು, ಪ್ರಕೃತಿಂ = ಪ್ರಕೃತಿಶಬ್ದವಾಚ್ಯವಾದುದನ್ನಾಗಿಯೂ, ಮಾಯಾಸಂ = ಅಂತಹ ಇಚ್ಛೆಯನ್ನುಳ್ಳ, ಮಹೇಶ್ವರಂ = ಮಹಾಸಾಮರ್ಥ್ಯದಿಂದ ಕೂಡಿದ ವಿಷ್ಣುವನ್ನು, ವಿದ್ಯಾತ್ = ತಿಳಿಯಬೇಕು.

ಮಹಾಮಾಯೇಶ್ವರಿವೇದೇತಿ ವಿಯತಿಮೋಹಿನೀತಿ ಚ |

ಪ್ರಕೃತಿವಾಗಸನೇಶ್ವೇತಂ ತವೇಚ್ಛಾಪಂತ ಕಥ್ಯತೇ ||

ಅರ್ಥ :- ತೇ ಅನುತ = ಎಲ್ಲಿ ವಿಷ್ಣುವೇ! ತವ = ನನ್ನ, ಇಚ್ಛೆವ = ಇಚ್ಛೆಯೇನೇ, ಮಹಾಮಯಾ ಇತಿ = ಮಹಾಮಾಯಾ ಎಂಬುದಾಗಿಯೂ,

ಅವಿದ್ಯಾ ಇತಿ, ಪ್ರಕೃತಿವಿತಿ, ನಿಯತಿ ಇತಿ, ಮೋಹಿನೀ ಇತಿ, ವಾಗಸಾ ಇತಿ ಚ ಶಬ್ದೈಃ ಕಥ್ಯತೇ ||

ಅಭಿಪ್ರಾಯ :- ಎಲ್ಲಿ ಅನಂತನೇ! ವಿಷ್ಣುವೇ! ನನ್ನ ಇಚ್ಛೆಯೇನೇ, ಮಹಾಮಾಯಾ ಎಂದೂ, ಅವಿದ್ಯಾ ಎಂದೂ, ನಿಯತಿ ಎಂದೂ ಮೋಹಿನೀ ಎಂದೂ ಪ್ರಕೃತಿ ಎಂದೂ, ವಾಗಸಾ ಎಂದೂ ಹೇಳಲ್ಪಡುತ್ತದೆ.

ಪರಮಾತ್ಮನು ಅಂತಹ ಇಚ್ಛಾಸ್ವರೂಪನೇ ಆಗಿದ್ದಾನೆಂದು ಶ್ರುತಿಯು ಹೇಳುತ್ತದೆ.

"ಶೋಭಾಧಿಶ್ವಾ, ಸ ಜೂತಿಃ, ಸ ಪ್ರಜ್ಞಾ, ಸ ಆನಂದಃ" || (ಇತಿಶ್ರುತಿಃ)

ಅರ್ಥ :- ಸು = ಆ ವಿಷ್ಣುವು, ಅಭಿಧ್ಯಾ = ಇಚ್ಛಾಸ್ವರೂಪನು, ಸು = ಆ ವಿಷ್ಣುವು, ಜೂತಿಃ = ಪ್ರೇರಿಣಾ ರೂಪನು.

"ರೂಪೋರೂಪಮಾನ್ ಮೂರ್ತಿವಿತ್ಪ್ರವೀಣಯತಃ" || (ಇತ್ಯುಕ್ತೇಯುಧಾಧ್ಯ)

ಸು = ಆ ವಿಷ್ಣುವು, ಪ್ರವಾ = ಪ್ರವಾಹರೂಪನು, ಸು = ಆ ವಿಷ್ಣುವು, ಆನಂದಃ = ಆನಂದರೂಪನು.

ಜ್ಯೋತಿಶ್ರುತಿಯು ರಾಜಾತ್ಮಗಿಯೇ ಪರಮಾತ್ಮನನ್ನು ಪ್ರಕೃತಿಯೆಂದೂ, ಪುರುಷನೆಂದೂ, ಆತ್ಮಾ ಎಂದೂ, ಪ್ರತ್ಯನಂದೂ, ರೋಷ ಎಂದೂ, ಅರೋಷ ಎಂದೂ ಉಲ್ಲೇಖಿಸಿದೆ.

“ವಿಷ ಸ್ವೀ, ವಿಷ ಪುರುಷಃ.. ವಿಷ ಪ್ರಕೃತಿ, ವಿಷ ಆತ್ಮಾ ವಿಷ ಬ್ರಹ್ಮ ವಿಷ ಲೋಕಃ, ವಿಷ ಆಲೋಕಃ, ಯೋಗೋ ಹರಿಹಾದಿರನಾದಿರನಸ್ತೋತಃ ಪರಮಃ ಪರಾದ್ವಿಕ್ಷರೂಪಃ” ||

(೧೩ ಶ್ಲೋಕಕ್ಕೆ ಸಾಕ್ಷಾದೇವ ಪ್ರಕೃತಿಪುರುಷತ್ವಾಭಿಧಾನಾತ್)

ಅರ್ಥ :- ವಿಷ = ಪರಮಾತ್ಮನು, ಸ್ವೀ = ಸತತಂ ರಮಣಾತ್ ಸ್ವೀಶ್ವವಾಚ್ಯಃ = ಸರ್ವದಾ ರಮಿಸುವವನಾದು ಪರಿಂದ ಸ್ವೀಶ್ವವಾಚ್ಯನು, ಹೀಗೆಯೇ ಪುರುಷ, ಆತ್ಮಾ, ಪ್ರಕೃತಿ = ಪ್ರಕರ್ಮಣಾಕರೋತಿ ಪ್ರಕೃತಿತಿ ಯೋಗಾಚ್ಛ = ಪ್ರಕರ್ಮವಾಗಿ, ಉತ್ತಮವಾಗಿ ಮಾಡುವವನಾದ್ದರಿಂದ ಪ್ರಕೃತಿಶಬ್ದದಿಂದ ವಾಚ್ಯನಾಗಿದ್ದಾನೆ, ಬ್ರಹ್ಮ = ಬ್ರಹ್ಮಶಬ್ದದಿಂದ ಉಪಲಬ್ಧವಾಗಿ ಸಕಲವಸ್ತುಸಾತ್ವಿಗಿ೦ವಲೂ ವಾಚ್ಯನಾಗಿದ್ದಾನೆ (ವಿಷ) ಲೋಕಃ = ಆಧಾರನು, ಆಲೋಕಃ = ಪ್ರಕಾಶರೂಪನು, ಯೋಗೋತಃ, ಆದಿ = ಹರಿಯನು, ಅನಾದಿ = ಉತ್ಪತ್ತಿರಹಿತನು, ಅನಂತ = ನಾಶರಹಿತನು, ಅಂತಃ = ಅಂತನು, ಪರಾತ್ = ಶ್ರೀತ್ಯಾತ್ಮಯಲೂ, ಪರಮಃ = ಉತ್ತಮನು, ವಿಕ್ಷರೂಪಃ = ವಿಕ್ಷಿಸ್ತನೋಪಾಪಕ ಆಕ್ಷೇಪಿ, ವಿಶ್ವಾನಿರೂಪಕ ಆಕ್ಷೇಪಿವ ವಿಕ್ಷರೂಪಃ ಸರ್ವಸಿಯಾಮಕರೂಪವ್ಯಕ್ತವನು, ಮತ್ತಾದಿ ಅನೇಕ ರೂಪವ್ಯಕ್ತವನು ಎಂದು ಅರ್ಥ.

“ಪ್ರಕೃತವನುಪ್ರವಿಶ್ಯ ತಂ ಪರಿಣಾಮ್ಯ, ತತ್ಪರಿಣಾಮೇಷು ತತ್ಪರಿಣಾಮನಿಯಾಮಣಯಾ ಸ್ವಾತ್ಮ ಆತ್ಮನ ಬಹುಧಾರಣಾತ್ |

ಭಾಲ್ಯವೇಯ ಶ್ರುತಿಮನವ್ಯ ವಿಶದವಾಗಿ ಈ ವಿಷಯವನ್ನು ತಿಳಿಸುತ್ತದೆ.

“ಆಥ ಕ್ವೇಷ ಆತ್ಮಾ ಪ್ರಕೃತಿಮನುಪ್ರವಿಶ್ಯ ಆತ್ಮಾನಂ ಬಹುಧಾ ಚಕಾರ |
ತಾತ್ಪರ್ಯಕಃ ತನ್ಮಾತ್ ಪ್ರಕೃತಿರಿತ್ಯಾಚಕ್ಷತ || (೧೪ ಭಾಲ್ಯವೇಯಶ್ರುತಿಃ)

ಅರ್ಥ :- ವಿಷ ಪರಮಾತ್ಮಾ ಯತಃ (ಯಾವ ಹರಿದರಿಂದ) ಪ್ರಕೃತಿಮನುಪ್ರವಿಶ್ಯ = ಸ್ವತಃ ಪರಿಣಾಮ ಶಕ್ತರಹಿತ ವಾದ ವಿಷವಾದ ಪ್ರಕೃತಿಯನ್ನು ಅದರ ಪರಿಣಾಮಕ್ಕೆ ಅನುಕೂಲವಾಗಿ ತಾನು ಅದರೊಳಗೆ ಪ್ರವೇಶ ಮಾಡಿ, ತಂ = ಆ ವಿಷಪ್ರಕೃತಿಯನ್ನು ವಿಹಾರಗೊಳಿಸಿ, ಅಲ್ಲಿ ತನ್ನ ಇರುವಿಕೆಗಾಗಿ, ಆತ್ಮಾನಂಬಹುಧಾಚಕಾರ = ತಾನು ಅದಕ್ಕೆ ನಿಯಾಮಕ ರೂಪವನ್ನು ತಾಳಿದನು. (ವಿಕ್ಷಗೊಳಿಸಿದನು) ತನ್ಮಾತ್ = ಬಹುಧಾರಣಾತ್ = ಅನೇಕಾಂಗಿಯಾದುದರಿಂದಲೇ ಪ್ರಕೃತಿ = ಪ್ರಕೃತಿಶಬ್ದವಾಚ್ಯನಾಗಿದ್ದಾನೆಂದು ಜ್ಞಾನಿಗಳು ಆಚ್ಛೇತಃ = ಹೇಳುತ್ತಾರೆ.

ತಾತ್ಪರ್ಯ :- ವಿಷಪ್ರಕೃತಿಗೆ ಶ್ರುತಿ ಪರಿಣಾಮವನ್ನು ಹೊಂದುವ ಸಾಮರ್ಥ್ಯವು ಇಲ್ಲ. ಆದ್ದರಿಂದ ಪರಮಾತ್ಮನು ಆ ವಿಷ ಪ್ರಕೃತಿಯಲ್ಲಿ ತಾನು ಪ್ರವೇಶ ಮಾಡಿ, ಅದಕ್ಕೆ ವಿಹಾರಭಾವವು ಬರುವಂತೆ ತನ್ನ ಶಕ್ತಿಯನ್ನು ಕೊಟ್ಟು, ಶ್ರುತಿ ತಾನು ವಿಹಾರರಹಿತನಾದರೂ, ವಿಷಪ್ರಕೃತಿಗೆ ಮಹತ್ತ್ವರೂಪದಿಂದ ವಿಹಾರವನ್ನು ಉಂಟುಮಾಡಿ, ಅದಕ್ಕೆ ಪ್ರೇರಣಾತ್ಮಕನ ಆ ಪರಿಣಾಮಗುಣವಾದ ಮಹಾದಿಗಲ್ಪ ತನ್ನ ಇರುವಿಕೆಗಾಗಿ ತಾನು ಅದಕ್ಕೆ ನಿಯಾಮಕನಾದ ತನ್ನ ರೂಪವನ್ನು ಪ್ರಕೃತಿಗೊಳಿಸುವುದರಿಂದ ಇಂತಹ ಈಶ್ವರಾತ್ಮೆಯು ಪ್ರಕೃತ್ಯವಾಗಿದೆ. ಪ್ರಕರ್ಮಣಾ ಕರೋತಿ ಉಂಟುಮಾಡಿ ಯೋಗವು (ಅವಯವವಾಚ್ಯವು ಇರುವುದರಿಂದ) ವಿಷ್ಣುವು ಪ್ರಕೃತಿ ಮಂದಿಸಿದಾನೆ.

ಇದರಿಂದ ಪ್ರಧಾನಕ್ಕೂ ಪ್ರಕೃತಿಗೂ ತನಗೂ ಬಹುಧಾರಣಾವಿರುವುದರಿಂದ ಇಂತಹ ಪ್ರಕೃತ್ವಣವೇ ಪ್ರಕೃತಿ ಶಬ್ದ ಪ್ರಯೋಗಕ್ಕೆ ನಿಮಿತ್ತವೆಂದು ಅಭಿಪ್ರಾಯವಾಗಿದೆ.

ನಾರದೀಯವುರಾಣ ವಚನವೂ ಸಹ ಈ ಅಭಿಪ್ರಾಯವನ್ನು ವಿಶದಪಡಿಸುತ್ತದೆ.

ಅವಿಹಾರೋಷಃ ಪರಮಃ ಪ್ರಕೃತಿಂ ತು ವಿಹಾರಿಣೀಮ್ |

ಅಹುಪ್ರವಿಶ್ಯ ಗೋವಿಂದಃ ಪ್ರಕೃತಿಶ್ಚಾರ್ಥೀಯತೇ | ಇತಿ ನಾರದೀಯಃ ||

ಅರ್ಥ :- ಪರಮಃ ಗೋವಿಂದಃ ಅವಿಹಾರೋಷಃ = ಸರ್ವೋತ್ತಮನಾದ ಗೋವಿಂದನು ಅತ್ಯಂತ ನಿರ್ವಿಹಾರ ನಾದಾಗ್ಯೂ, (ವಿಹಾರಂಹಿತನಾಗಿದ್ದಾಗ್ಯೂ) ಪ್ರಕೃತಿಂ ವಿಹಾರಿಣೀಂ ವಿಧಾಯ = ಪ್ರಕೃತಿಯನ್ನು ವಿಹಾರವುಳ್ಳವನನ್ನಾಗಿ ಮಾಡಿ, ಅಹುಪ್ರವಿಶ್ಯ = ಆ ಮಹಿಮೆಯಲ್ಲಿ ಅನುಕೂಲವಾಗಿ ತಾನು ಪ್ರವೇಶಿಸಿ, ಪ್ರಕೃತಿಶ್ಚಾರ್ಥೀಯತೇ = ಪ್ರಕೃತಿಶಬ್ದ ವಾಚ್ಯನಾಗಿರುತ್ತಾನೆ.

ಅವ್ಯವಧಾನೇನೋಪಕ್ರಿಯಾತ್ಮಕಃ ಪ್ರಕೃತ್ವಾದಿ ಸ್ವೀರೀಗವ್ರಯೋಗದಲ್ಲಿ ನಿಮಿತ್ತಧೂತವಾದುದು.

ಸ್ವೀಮೂಲವಾಗಿ ಆಪತ್ಯೋಕ್ತಾರತ್ಯವೃತ್ತಿ ವುಂತ್ಸಂ = ವುಲ್ಲಿಂಗಳ ಶಬ್ದ ಪ್ರವೃತ್ತಿನಿಮಿತ್ತವು. ಈ ವಿಧವಾಗಿರತ್ಯವರೂ ಬಗೆಯಾದ ಪ್ರಸವಾತ್ಮಕವೃತ್ತಿ ವಾಸುರೇವೂಹ ಪರಮಾತ್ಮನಿಗೆ ಇರುವುದೆಂದು ಬ್ರಹ್ಮಾಂತ ವುರಾಣವು ತಿಳಿಸುತ್ತದೆ.

“ವ್ಯವಧಾನೇನ ಸೂತಿಶ್ಚ ವುಂತ್ಸಂ ವಿದೃದ್ಧಿರುಚ್ಯತೇ |

ಸೂತಿರವ್ಯವಧಾನೇನ ಪ್ರಕೃತಿಶ್ಚಮಿತಿಶ್ಚಿತಿ ||

ಉಭಯಾತ್ಮಕಸೂತಿಶ್ಚಾರ್ ವಾಸುರೇವಃ ಪರಃ ಪುಮಾನ್ |

ಪ್ರಕೃತಿಃ ಪುರುಷಶ್ಚೇತಿ ಶಬ್ದೈರೇಕೋಪಾರ್ಥೀಯತೇ || ಇತಿ ಬ್ರಹ್ಮಾಂತೇ ||”

ಅರ್ಥ :- ಸ್ವೀಮೂಲವಾಗಿ ವ್ಯವಧಾನದಿಂದ, ಸೂತಿಃ = ಆಪತ್ಯೋಕ್ತಾರತ್ಯವೃತ್ತಿ, ವುಂತ್ಸಂ = ವುಲ್ಲಿಂಗಳ ಶಬ್ದ ಪ್ರವೃತ್ತಿನಿಮಿತ್ತವು. ಅವ್ಯವಧಾನೇನ = ಹಾಸ್ಯಾತ್ರಾಯೇ, ಸೂತಿಃ = ಆಪತ್ಯೋಕ್ತಾರತ್ಯವೃತ್ತಿ, ಪ್ರಕೃತಿಶ್ಚಂ = ಸ್ವೀಶಬ್ದ ಪ್ರವೃತ್ತಿ ನಿಮಿತ್ತವು, ಇತಿ ಶ್ಚಿತಿಃ = ಹೀಗೆಯ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯು ಇದೆ. ಉಭಯಾತ್ಮಕಸೂತಿಶ್ಚಾರ್ = ಎರಡು ಬಗೆಯಾದ ಪ್ರಸವದ ಹಾಸ್ಯಾತ್ಮಕವೃತ್ತಿ ಪರಮಾತ್ಮನಿಗೆ ಇರುವುದರಿಂದ, ವಾಸುರೇವಃ = ವಾಸುರೇವವದವಾಚ್ಯನಾದ ಪರಮಾತ್ಮನು, ಪರಃ = ಲೋಕವಿಲ್ಲದವನಾದ, ಪುಮಾನ್ = ಪುರುಷನು, ವಿಶಿ ವಿಶಿ = ಒಬ್ಬನೇನೇ ಪ್ರಕೃತಿಯೆಂದು ಸ್ವೀಮೂಲಶಬ್ದ ವಿಧಯೂ, ಪುರುಷವಾಚ್ಯಶಬ್ದಗುಂಧಯೂ, ಅರ್ಥೀಯತೇ = ಹೀಗೆಯೆಂದು ವಿಧ್ಯಾಂಧದ ತೇಳ್ವುತುತ್ವಾನೆ.

ಮತೋಪಾಹಾಸ್ಯ ಪರಮಾತ್ಮನಿಗೆ ಹಾಸ್ಯ ಶುಭ್ರ ಅಭಾವ, ಅದ್ವೈತ್ಯ, ಅದ್ವೈತ್ಯ, ಅಹಿಂಸ, ನಿರ್ಗುಣ ಇತ್ಯಾದಿಗಳಾದ ಶಬ್ದಗಳಿಂದಲೂ ವಾಚ್ಯವನ್ನು ತಿಳಿಸುತ್ತದೆ.

ಮಹಾಕೂರ್ಮ ಪುರಾಣವು ಮಹೋಪನಿಷತ್ತಿನಲ್ಲಿ ಉಕ್ತವಾಗಿರುವ ಶೂನ್ಯ ಮೊದಲಾದ ಶಬ್ದಗಳ ಅರ್ಥ ವಿವರಣೆಯನ್ನು ವಿಶದವಾಗಿ ನಿರೂಪಿಸುತ್ತಿರುವುದನ್ನು ಜಿಜ್ಞಾಸುಗಳು ಮನನ ಮಾಡಬೇಕಾಗಿದೆ. ಇದರಿಂದ ಪರಮಾತ್ಮನಿಗೆ ಓಂ ತತ್ಸಮನ್ವಯಾತ್ ಓಂ ಎಂಬ ಸೂತ್ರದಲ್ಲಿ ಪ್ರತಿಜ್ಞೆ ಮಾಡಲ್ಪಟ್ಟ ವೈದಿಕರಿಗಿಂದ ಸರ್ವಶಬ್ದಗಳ ಸಮನ್ವಯವನ್ನು ಸಾಧಿಸಬಹುದಾಗುವುದು.

ಮಹೋಪನಿಷತ್ತಿನ ವಾಕ್ಯವು ಈ ರೀತಿ ಇದೆ.

“ವಿಹ ಜೇವ ಶೂನ್ಯಃ, ವಿಹ ಜೇವ ಶುಭ್ರಃ, ವಿಹ ಜೇವಾಭಾವಃ, ವಿಹ ಜೇವ ಅವ್ಯಕ್ತಃ, ಅದೃಶ್ಯಃ, ಅಚಿಂತ್ಯಃ, ನಿರ್ಗುಣಶ್ಚ || ೧೨ || (ಮಹೋಪನಿಷದಿ)

ಅರ್ಥ :- ವಿಹ = ಭಗವಂತನು, ಶೂನ್ಯಃ = ಶೂನ್ಯಶಬ್ದವಾಚ್ಯನು, ವಿಹ ವಿಹು = ಈ ಭಗವಂತನೇನೇ ಶುಭ್ರಃ = ಶುಭ್ರಶಬ್ದವಾಚ್ಯನು, ಇದೇ ರೀತಿ, ಅಭಾವಃ = ಅಭಾವಶಬ್ದವಾಚ್ಯನು, ಅವ್ಯಕ್ತಃ = ಅವ್ಯಕ್ತ ಶಬ್ದವಾಚ್ಯನು, (ದುರ್ಜನರಿಗೆ ಅವ್ಯಕ್ತನೂ ಆಗಿದ್ದಾನೆ.) ಇದೇ ರೀತಿ ಅದೃಶ್ಯಃ, ನಿರ್ಗುಣಶ್ಚ = ಪ್ರಾಕೃತ ಗುಣರಹಿತನೂ ಆಗಿರುತ್ತಾನೆ.

ಈ ಶ್ರುತಿಯ ಜೊತೆಗೆ “ವಿಹ ಹೈವಾಸನ್” ಎಂಬುದನ್ನು ಮೊದಲೇ ಸೇರಿಸಿಕೊಳ್ಳಬೇಕು.

ಮಹೋಪನಿಷತ್ಯೆಂಬ ಶ್ರುತಿಯು ಪರಮಾತ್ಮನಿಗೆ ಪ್ರಾಜ್ಞರೂಪಿಯಿಂದ ಶೂನ್ಯಾದಿಶಬ್ದವಾಚ್ಯವನ್ನು ತಿಳಿಸುತ್ತದೆ. ವೇದವ್ಯಾಖ್ಯಾನರೂಪವಾದ ಮಹಾಕೂರ್ಮಪುರಾಣವು ಯೋಗ್ಯವೃತ್ತಿಯಿಂದಲೂ (ಅವಯವ ಶಕ್ತಿಯಿಂದಲೂ) ಪರಮಾತ್ಮನಿಗೆ ಶೂನ್ಯ ಮೊದಲಾದ ಶಬ್ದವಾಚ್ಯವನ್ನು ಪ್ರತಿಪಾದಿಸುತ್ತಿರುವುದು.

ಶಮೂನಂ ಕುರುತೇ ವಿಹ್ನುರದೃಶ್ಯಶ್ಚನ್ ಹರಸ್ಸಯಮ್ |
ಶಮ್ನಾಚ್ಯುನ್ನ ಇತಿವೈಕ್ರೇಶ್ಃ ಶೋದನಾತ್ ಶುಭ್ರ ಉಚ್ಯತೇ ||
ನೈಹ ಭಾವಯತುಂ ಯೋಗ್ಯಃ ಕೇನಪಿತ್ಸುರುಪೋಕ್ತಮ್ |
ಅಶೋಭಾವಂ ವದಸ್ತೇನಂ ನಾಶ್ಯತ್ಯಾದೃಶ ಇತ್ಯಪಿ ||
ಸರ್ವಸ್ಯತದಧೀನತ್ವಾತ್ ತತ್ಶಬ್ದೋಪಧೇಯತಾ |
ಅನೇಕಾಂ ವ್ಯವಹಾರಾರ್ಥಮಿಹ್ಯತೇ ವ್ಯವಹತ್ಯಪಿ || (ಇತಿಮಹಾಕೂರ್ಮೇ)

ಶೂನ್ಯ ಮೊದಲಾದ ಶಬ್ದಗಳ ಸ್ಪಷ್ಟಿತಿ ಪ್ರಕರವು ಹೀಗಿದೆ :-

ಶೂನ್ಯಃ = ಶಂ ಶಬ್ದವೇ ಉಪಪದವಾಗಿ ಉಳ್ಳ, ಊನ = ಪರಿಹಾರಿ ಎಂಬ ಧಾತುವಿನ ಮುಂದೆ ಕರ್ತರಿ “ಯತ್” ಎಂಬ ಪ್ರತ್ಯಯವು ಬಂದು ಶಂ ಶಬ್ದದಲ್ಲಿನ ಬಲೋಪವಾಗಿ = ಶೂನ್ಯ ಎಂಬ ಪದವು ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿದೆ.

ಶಂ + ಊನ + ಯತ್ = ಶ್ + ಊನ್ + ಯ = ಶೂನ್ಯ.

ತುಚ್ಛ = ತುರ ವ್ಯಥನೆ ಎಂಬ ಧಾತುವಿನ ಮುಂದೆ ಕರ್ತೃ ಕೃತ್ ಪ್ರತ್ಯಯವು ಬರಲಾಗಿ ಕೃತ್ ಪ್ರತ್ಯಯಕ್ಕೆ ಪೂರ್ವಿರೋಪವು ಬಂದು = ತುತ್ ಎಂದಾಗಿದೆ.

ಧರ ಧಾತುವಿಗೆ ದಪ್ರತ್ಯಯವು ಬಂದು ಧ ಎಂದಾಗಿದೆ.

ತುಚ್ಛಾಣಿ + ಧೃತ್ = ದು ವಿಗ್ರಹ ಮಾಡಲಾಗಿ = "ತುಚ್ಛ" ಎಂಬ ಪದವು ನಿಷ್ಪನ್ನವಾಗಿದೆ.

ಅಭಾವ = ಉಕ್ತತ್ವಾರ್ಥಕವಾದ ಭೂ ನೆಜುತ ಧಾತುವಿನ ಮುಂದೆ ಎಂಬ ಕರ್ಮಣಿ ಭೌತ್ ಪ್ರತ್ಯಯವು ಬಂದು ನಿಷ್ಪನ್ನವಾದ ರೂಪವು = ಭಾವ ಎಂದಾಗಿದೆ. ಭಾವ = ಉಕ್ತಾರ್ಥ ಎಂದರ್ಥ. ಅಮೇಲ ನ ಭಾವ ಎಂದು ನೌತ್ ಸಮಾಸ ಮಾಡಿದಾಗ ಅಭಾವ ಎಂದು ರೂಪವು ನಿಷ್ಪನ್ನವಾಗಿದೆ.

ನಾಶ = ಅಶಭೋಜನ ಎಂಬ ಧಾತುವಿನ ಮುಂದೆ ಕರ್ಮಣಿ ಭೌತ್ ಪ್ರತ್ಯಯವು ಬಂದರೆ = ಅಶ ಎಂದಾಗುತ್ತದೆ. ಅದರ ಅರ್ಥವು ಭಕ್ಷ್ಯ, ಆ ಮೇಲೆ ನಶ್ಪದಿಂದ ಸಮಾಸ ಮಾಡಿದಾಗ ನಾಶ ಎಂಬ ಪದವು ನಿಷ್ಪನ್ನವಾಗಿದೆ.

ತೂಷ್ಯಃ = ಕಮೂಕಂ ಕುರುತೇ ನಿಷ್ಕುಃ ಅದೃಶ್ಯಃ ಸತ್ ಪರಃ ಶ್ವಯಮ್ |

ತಸ್ಮಾದ್ ತೂಷ್ಯ ಇತಿವೈಶ್ಯಃ (ದುಷಾಕೂರ್ಮ ಪುರಾಣವು)

ಅರ್ಥ ವಿವರಣೆ :- ಯಾವ ಹರಗಿಂದ ನಿಷ್ಕು, ಪರ, ಪೋಷ = ಸ್ವೋತ್ತಮತ್ವೇನ, ಪೂರ್ಣಸುಖತ್ವೇನ ಆ ಪೋಷ = ಸ್ವೋತ್ತಮನಾಗಿಯೂ, ಪೂರ್ಣಸುಖರೂಪನಾಗಿರುವವನೇ, ತಂ = ಕುಖಿವನ್ನು = ಇತರ ಕುಖಿವನ್ನು, ಶ್ವಯಂ ಊನಂ = ತನ್ನ ಕುಖಿವಿಂತಲೂ ಅಲ್ಪವಾದುದನ್ನಾಗಿ, (ಕರೋತಿ = ಮಾಡುತ್ತಾನೆಯೋ) ತಸ್ಮಾದ್ = ಆ ಹರಗಿಂದ, ತೂಷ್ಯ ಇತಿವೈಶ್ಯಃ = ತೂಷ್ಯ ಎಂಬ ಶಬ್ದದಿಂದ ತೋಳುಡುತ್ತಾನೆ. ಆತ್ಮಾದ್ವರಿಂದ ತೂಷ್ಯ ಎಂದು ಕೇಳಲ್ಪಡುವುದರಿಂದ ಎಂದು ಅಭಿಪ್ರಾಯ.

ಅದೃಶ್ಯಃ = ಸ್ವಯಂ ಸ್ವೇದದೃಶ್ಯಃ = ಸ್ವೇದಿ = ತಾನು ತನ್ನ ತನ್ನದಾಗೂ, ಸ್ವೀಕೃತನಾಗೂ, ಅದೃಶ್ಯಃ = ಅದೃಶ್ಯನಾಗಿದ್ದಾನೆ. ಹರಗದವನಾಗಿದ್ದಾನೆ. ಎಲ್ಲಾ ಕೆಲ ಪದಮಾತ್ಮನು ಇದ್ದಾಗೂ ಅವನನ್ನು ನಾವು ಇತರ ಪದಾರ್ಥಗಳಂತೆ ಹಾಲು ಆಗುವಂತಿಲ್ಲವೆಂದು ಅಭಿಪ್ರಾಯ. ಅದರಿಂದಲೇ ಅದೃಶ್ಯ ಎಂಬ ಶಬ್ದದಿಂದ ತೋಳುಡುತ್ತವೆವಾಗಿರುವನು.

ತುಚ್ಛ = (ಯತ) ತೋರಣಾತ್ = ದುಖಿಯುಕ್ತತ್ವಾತ್ = ದುಖಿಣ್ಯುಕ್ತತ್ವಾತ್ = ಅವರವರ ಪಾವಕ್ಕೆ ತಕ್ಕಂತೆ ದುಖಿ ಫಲವನ್ನಯ್ಯಮಾಡುವುದರಿಂದ, ತುಚ್ಛ ಎಂಬ ಶಬ್ದಕ್ಕೆ ವಾಚ್ಯನಾಗಿದ್ದಾನೆ. ತೋರಣಾತ್ ತುತ್, ಧ = ಭೃಗುಸೋಮ, ದುರ್ವಸೋದೃಶ್ಯಃ ನೃಕಪ್ತಾತ್, ಅತಃ, ತುಚ್ಛ ಉಚ್ಚತೆ = ದುರ್ವಸನಿಗೆ ಹಾಗಾದವನಾಗಿಯೇ (ಅವರ ಪಾವಕ್ಕೆ ತಕ್ಕಂತೆ) ದುಖಿವನ್ನು ಕೊಡುತ್ತವಾಗಿರುವುದರಿಂದ "ತುಚ್ಛ" ಎಂಬ ಶಬ್ದದಿಂದ ತೋಳುಡುತ್ತವಾಗಿರುವನು. ಆತ್ಮಾದ್ವರಿಂದ ಅಲ್ಪ ಎಂದು ಅಭಿಪ್ರಾಯ.

ವ್ಯಾಜಿನ್ಯಾಕಾಹಾರಾದ ಶ್ರೀ ಪದ್ಮನಾಭಕೀರ್ತನ ಸ್ಮರಣ ದೀಪವಳಿಯ ಪ್ರಕಾರ ಈ ಮುಂದಿನ ಅರ್ಥವು ನಿರೂಪಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿದೆ.

“ಲೋಕೇ, ಅಭೀಷ್ಠಂ ಮಮ್, ನಷ್ಟಂ, ಅದೃಷ್ಟಂ ವಾ ತದ್ವತಃ ಶಮೂನಂ ಕುರುತೆ |
ತುದತೇ ಚ ತಂ ಶಮನುಭವಂತಮ್ |

ನ ಚ ತದ್ಭಾವಯಿತುಂ ಯೋಗ್ಯಂ ಸುಖಾಯ |
ಗಾಒ ತೇನೋಪಭೋಗ್ಯಮ್ |

ವಿಷ್ಣುಸ್ತು ನ ನಷ್ಟಃ, ಕಿಂಶು ಸ್ವಯಂ ಪರಃ ಸನ್ನೇವ ಸರ್ವದಾ ಸರ್ವತ್ರ
ಸರ್ವೋತ್ತಮತ್ವೇನ ಸನ್ನೇವ ದುರ್ಜನಾದ್ಭಕ್ತ ವಿವಶತ್, ಶಂ, ಉನಂಶರೋತಿ,
ತುದತೇಚತಮ್ |

ಭಾವಯಿತುಂ ಅಯೋಗ್ಯಃ ತೇನಾನುಪಭೋಗ್ಯಶ್ಚ |
ಯಥಾ ರಮಾಜತಂಶರಾದಿಭಿಂಶ್ಚಕ್ರಮ್ || ೧೩ ||

ಅಪ್ಪಿನ್ ಪಶ್ಚೇ ಯತಃ, ಭಃ, ನಿತ್ಯಮದ್ಭಕ್ತ ವಿವಶತ್ = ದುಃಖಯತಿ ಅನ್ಯಾನ್
ದುರ್ಜನಾನ್ |

ಅತೋ ಅದ್ಭಕ್ತತ್ವೇನ ತೋದನಾತ್ ತುಣ್ಣಿ ಉಚ್ಯತೆ, ೧೩ ||
ಭಕ್ತಾಽರ್ಥಾನ್ಯಾದ್ಭಕ್ತತ್ವಸ್ತು ವಿಶೇಷಗತಯಾ ಪೂರ್ವಮನ್ವಯಃ |
ಪಶ್ಚದ್ವಯೇಽಒ ವಿಶಾನೇಕಪದತ್ವಂ ಸಮಾನಮ್ |
ವಶಪದೇ ತು ತುಚ್ಛಾನ್ + ಭಕ್ತೇತಿ ವಿಗ್ರಹಃ |

ಅಭಿಪ್ರಾಯ ಸಂಗ್ರಹ :- ಲೋಕದಲ್ಲಿ ನಮಗೆ ಇಷ್ಟವಾದ ಪದಾರ್ಥವು ನಾಶವಾದರೆ, ಅಥವಾ ಕಳೆದುಹೋಗಿ
ಹೋದಿದ್ದರೆ, ಅದರಿಂದ ಉಂಟಾಗಲಿವು ಕುಳಿದಿಂದ ನಾವು ಶೂನ್ಯರಾಗುತ್ತೇವೆ, ರಹಿತರಾಗುತ್ತೇವೆ. ಅದರಿಂದ ನಮ್ಮ
ಮನಸ್ಸಿಗೆ ವ್ಯಥೆಯಾಗುತ್ತದೆ. ಅಯ್ಯೋ ನನ್ನ ಕುಳಕ್ಕೆ ಸಾಧನವಾದ ವಸ್ತುವು ಹೋಯಿತಲ್ಲಾ, ನಾಶವಾಯಿತಲ್ಲಾ ಎಂದು
ಪರಿತಪಿಸುತ್ತೇವೆ.

ಪರಮಾತ್ಮನಾದರೋ ಯಾವ ಕಾರಣದಿಂದಲೂ ಯಾವಾಗಲೂ ಯಾವ ವಸ್ತುವಿನಿಂದಲೂ ಸ್ವಪ್ನನಾಗಿಲ್ಲ. ಆದರೆ
ಸ್ವಯಂ ಮರ್ಷನಿಗೆ ಕಾರಣವಾಗಿಯೇ ಅವರ ಕುಳವನ್ನು ತ್ಯಾಗಗೊಳಿಸುತ್ತಾನೆ. ಮತ್ತು ಅವರನ್ನು
ದುಃಖಗೊಳಿಸುತ್ತಾನೆ. ಆದಕಾರಾದಿಂದಲೇ “ತುಚ್ಛ” ಎಂದು ಶಬ್ದದಿಂದ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನಗೊಳ್ಳುತ್ತದೆ.

ಇಲ್ಲಿ ತುತ್, ಭಃ ಎಂದೂ, “ತುಚ್ಛ” ಎಂದೂ ಅವರು ಬಗೆಯಾಗಿ, ಭಿನ್ನವಿಧತ್ವವೂ ಒಂದೇತ್ವವೂ ವಿವಿಧೀಕರಿಸಿದ್ದಾರೆ.

ಒಕವರವೆಂಬ ಪಶ್ಚಿಮದಲ್ಲಿ ತುಚ್ಛಾನ್ + ಭಕ್ತ = ಎಂದೂ ವಿಗ್ರಹವು. ಭಿನ್ನವರವೆಂಬ ಪಶ್ಚಿಮದಲ್ಲಿ ತುತ್, ಭಃ ಎಂದೂ
ದರ ವಿಭಾಗವನ್ನು ಮಾಡಲೇಕ.

ಅಭಾವಃ = ನೈವ ಭಾವಯಿತುಂ ಯೋಗ್ಯಃ ತೇನಚತ್ ಪುರುಷೋತ್ತಮಃ |
ಅತೋ, ಅಭಾವಂ ವದಂತ್ಯೇನಂ || (ದುರ್ವಾಕ್ಯೋಪಮಾಸಾರಾಃ)

ಅರ್ಥ :-

ವಿಷ = ಪುರುಷೋತ್ತಮನಾದ ಶ್ರೀಹರಿಯು, ಕೇವಲತ್ವ = ಯಾರಿಂದಲೂ,
ಭಾವಯುತುಂ = ಉತ್ಪಾದಯಿತು, ಪಾಶ್ಚೇನ ಪಾಶ್ಚೇನ ಚಿಂತಯತುಂ ವಾ, ನ
ಯೋಗ್ಯಃ |
ಯತಃ ಏವಂ ಅತಃ ಏನ ಅಧಾವಂ ವದಂತಿ ಕವಯಃ | ಇತ್ಯರ್ಥಃ ||

ಅಭಿಪ್ರಾಯ :- ಪುರುಷೋತ್ತಮನಾದ ಶ್ರೀಹರಿಗೆ ಜನನು ಯಾರೂ ಇರುವುದಿಲ್ಲ. ಅಥವಾ ಶ್ರೀಹರಿಯನ್ನು
ಸಮಗ್ರವಾಗಿ ಚಿಂತಿಸಲು ಯಾರಿಂದಲೂ ಸಾಧ್ಯವಿಲ್ಲ. ಶಕ್ತವಿಲ್ಲ. ಆದುದರಿಂದ ಇವನನ್ನು "ಅಧಾವ" ಎಂದು ಹ್ವಾನಿಗಳು
ಹೇಳುತ್ತಾರೆ.

ನಾಶ = "ನಾಶತ್ವಾತ್ ನಾಶ ಇತ್ಯು (ಮಹಾಕೂರ್ಮಃ)

ಕಲ್ಪಾಶ್ಚ ಲ್ಪಶ್ಚತ್ವಾತ್ ನಾಶ ಇತ್ಯಭಿಧೀಯತೇ ಇತಿ ವಾ ವದಂತಿ ಕವಯಃ |

ಅತಃ ಭೋಜನೇ, ಇತ್ಯತಃ ಅಶ್ಯಮಿಸಿರೂಪಂ, ಶಸ್ತ್ರಭಾವಃ ಅಶ್ಯತ್ವಂ ಶಸ್ತ್ರ ನೌ ಸಂಬಂಧೇ
ಪಾಶ್ಚತ್ವಾತ್ = ಅಲ್ಪಶ್ಚತ್ವಾದಿತ್ಯರ್ಥಃ |

ಯಾರಿಂದಲೂ ಪರಮಾತ್ಮನು ಭಕ್ತಿಸ್ವರೂಪನಲ್ಲ (ಪುರುಷಸ್ವರೂಪನಲ್ಲ) ಆದ್ದರಿಂದ "ನಾಶ" ಎಂಬ
ಶಬ್ದದಿಂದ ಹ್ವಾನಿಗಳು ಹೇಳುತ್ತಾರೆ.

ಶ್ವರ್ಗ ದೀಪಾವಳಿ ಪ್ರಕಾರವಾಗಿ ನಾಶಂ ಎಂಬಲ್ಲಿ ಕಂ = ಕುಖಂ, ನೇತಿ ಅಕಂ = ದುಖಂ, ತನ್ನೇತಿನಾಕಂ =
ಎಂಬಂತೆ ಕಂ, ಅಕಂ - ನಾಕಂ = ಪರಮಕುಖಂ ಯಾವಯಿತೀತಿ ನಾಶ = ಪರಮಕುಖವಾದ ಮೋಕ್ಷಜನನ
ಎಂಬರ್ಥವು.

ಅನಂತ ಕರ್ನಾಟಕ ಪರಿವರ್ಧನಾ, ಸಕಲದೋಷರಹಿತನೂ, ಸಕಲಚೇತನ ಮತ್ತು ಅಚೇತನಾತ್ಮಕವಾದ,
ತನೂತಲೂ ಆತ್ಮತಃ ಭಿನ್ನವಾದ, ಈ ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷಾದಿವ್ರತಮಾಣಿಗಳಿಂದ ಯಥಾರ್ಥವಾಗಿ ಯಥಾಯೋಗ್ಯವಾಗಿ ತಿಳಿಯಲ್ಪಡು
ತ್ತಿರುವ ಪ್ರಪಂಚಕ್ಕೆ ಯಥಾಯೋಗ್ಯವಾಗಿ ಉಕ್ತತ್ರಿಗೂ, ಸ್ಥಿತಿಗೂ, ಯಥಾಯೋಗ್ಯವಾದ ವಿವರಣೆ ನೀಡುವನಕ್ಕೂ,
ಚೇತನಾತ್ಮಕವಾದ ಪ್ರಪಂಚದ ಹ್ವಾನವೇನು ಅನಾದಿಯಾದ ಭಾವರೂಪವಾದ ಅಹ್ವಾನವೇನು, ಒಂದವೇನು, ಯಥಾ
ಯೋಗ್ಯವಾದ ಮೋಕ್ಷವೇನು ಇವುಗಳೆಲ್ಲಾ ನಿಮಿತ್ತಕಾರಣನೂ, ಸರ್ವತಂತ್ರತ್ವತಂತ್ರನೂ, ಮುಕ್ತವಾಗಿದ್ದೂ, ಅಮುಕ್ತ
ಚೇತನಮುಖಾಯುಕ್ತ ನೀಯಮನೂ, ಸಕಲದೇವತಾರ್ಥದಿಂದ ಕ್ಷೋತ್ರ ಮಾಡಲ್ಪಡತಕ್ಕವನೂ, ಸಕಲ ಜಗದ್ಗುಹ್ಯ
ಯಾದ ಶ್ರೀ ಮಹಾಲ್ಯೋದೇಹಿಗೂ ಕೂಡ ಪಾಶ್ಚೇನ (ಸಮಗ್ರವಾಗಿ) ಅಚಿತ್ಯವಾದ ಅವಾರವಾದ ಮಹಿಮಾತಿಶಯ
ವ್ಯಕ್ತನೂ, ಸ್ವರೂಪನೂ, ಸ್ವರ, ವರ್ಣ ಪರಮಾತ್ಮರೂಪವಾದ ವೇದಗಳೆನು ಮತ್ತು ಘೋಷಗಳೆನು ಇವುಗಳಿಂದ
ತಿಳಿಯಲ್ಪಡತಕ್ಕವನೂ, ಸಕಲ ವೇದಾಕ್ಷರಗಳಿಂದಲೂ ತಿಳಿಯಲ್ಪಡತಕ್ಕವನೂ, ಪರಮಮುಖ್ಯವ್ಯಕ್ತಿಗಳೆಂದು ಹೇಯಲ್ಪಡತಕ್ಕ
ಮಹಾಯೋಗಿ ಮತ್ತು ಮಹಾಯೋಗಿ ವಿದ್ವದ್ವಿಧಿ ವ್ಯಕ್ತಿಗಳಿಂದ ಆಯಾ ವೈದಿಕ ಶಾಸ್ತ್ರಗಳಿಂದ ಮುಖ್ಯವಾಗಿ
ತಿಳಿಯಲ್ಪಡತಕ್ಕವನೂ, ನಿಮ್ಮ ಪ್ರಶ್ನೆ ಮೊದಲಾದ ವೇದಮಹಾಶಾಸ್ತ್ರಗಳಿಂದಲೂ ಮುಖ್ಯವಾಗಿ ಕ್ರತೀವಾದ್ಯನೂ, ಆಯಾ
ವೇದಗಳೆಲ್ಲಾ ಅವರಿಂದ ಆಯತೆ ಪಾರ್ಥಿವಗಳನ್ನು ಮಾಡಿಸಲ್ಪಡತಕ್ಕವನೂ, ತನೂತಲೂ ಭಿನ್ನವಾದ ಸಕಲಚೇತನ

(ಮಾರ್ಕಗಲ) ಸ್ವರೂಪಾತು, ಪ್ರತಿಪತ್ತಾ, ಪ್ರವೃತ್ತಿಪ್ರಗುಲ ಕ್ರಿವಿರ (ಮೂರು ಬಗೆಯಾರ) ಪತ್ರಿಗೂಲ ನಿಯಾ
ಮನೂ, ಒಟ್ಟು ಆದಾಗ್ಯ ವೈಭವಿರ ಬಹುರೂಪಗುಳುಮೂ, ದೂಂದರಿದ್ದು ಸಲಮನ್ನ ನಿಯಂತ್ರಿತ ತತ್ತ್ವ
ಸಾಮರ್ಥ್ಯವುಳುಮಾದಾಗ್ಯ ಸು ವೈಭವಿರ ಕೀವಲ ರೀಲಾಮಾತ್ರವಿರ ಸರ್ವತ್ರ ತಾನಿದ್ದೂ ಆಯಾ ಮಾರ್ಕಗಲ
ಪತ್ರಿಗೂಲ ಪ್ರಬೋಧನೂ, ಪತ್ತಿಪಟ್ಟ ಆತ್ಮಿಕೀಕ್ಷಿವಾರ ಮೃದಾಯುಧರಂತ್ ಭಯಕಂಪಾದಿಪನನಾಗಿರು ವುದರಿಂದ
ಗಂಧ ಚಂದ್ರ, ಸೂರ್ಯಾರ ದೇವತೆಗುಂದ ಆಯಾ ಕಾರ್ಯಗುಳನ್ನು ಚಾಚೂ ತಪ್ಪದಂತ್ ಕ್ರಮವಾಗಿ ಮಾಡಿತ ತತ್ತ್ವಮನೂ,
ಪಾತ್ರದವ್ಯ, ಸ್ವಪ್ನವ್ಯ, ಸುಪತ್ತಿಗುಲ ನಿಸ್ಸವಾ ದೇವರಿಂದ ಅನುಭವಿಸ್ವರೂಪ ಆವೃತ್ತಿಗುಲ ನಿಯಾಮಕ ನೂ,
ಸ್ವಪ್ನಕಾಲದಲ್ಲಿ ದೇವರ ಅನಾದಿಯಾರ ಮನೋಗತವಾರ ಸೂರ್ಯಾರುಂದ ವಿಧವಿಧವಾರ ಸ್ವಪ್ನಮಾರ್ಕಗುಳನ್ನು
(ಮಾಸನಾಮಯವಾರ ಮಾರ್ಕಗುಳನ್ನು) ತನ್ನ ಇಚ್ಛೆಯಂತ್ ಸೃಷ್ಟಿಮಾರ್ತತ್ವಮನೂ, ತನ್ನ ಅವಯವಗುಳೆನು, ಗುಣಗುಳೆನು,
ತನ್ನ ಸ್ವಪ್ನದಿ ಕ್ರಿಯಗುಳೆನು ಇವೆಲ್ಲವುಗುಂದಲೂ ಸವಿಕೇಷಾತ್ಮಕಾಭಿಪ್ರನಾಗಿಯೂ,

ವ್ರಹ್ಮಗಾತ್ರವಾಚ್ಯನಾಗಿರುವವನೂ, ಮುಕ್ತರ್ವಾಚ್ಯ ಅಮುಕ್ತರ್ವಾಚ್ಯ, ಅಧಿವನೂ, ಲೋಕದಲ್ಲಿ ಕಂಡವು ಹೇಗೆ ವ್ಯುತ್ಪತ್ತಿವಾಗಿರುವುದೋ ಅದರಂತೆ ಪ್ರಧಾನಾದಿಗಳೆಲ್ಲವೂ ಪರಮಾತ್ಮನಿಗನಾಗಿರುವುದರಿಂದ ಅವು ಗಾಳಿದ್ದು ಅವುಗಳಿಗೆ ನಿಯಮವಾಗಿರುವುದರಿಂದ ಮುಖ್ಯವಾಗಿ ಅವ್ಯಕ್ತಾದಿ ಶಬ್ದಗಳಿಂದ ವಾಚ್ಯನಾಗಿರುವವನೂ,

ಸೂಕ್ಷ್ಮವಾದ ಅವ್ಯಕ್ತಾದಿಗಳೆಲ್ಲಕ್ಕಿಂತಲೂ (ಪ್ರಧಾನಾದಿಗಳೆಲ್ಲಕ್ಕಿಂತಲೂ) ಅತ್ಯಂತ ಸೂಕ್ಷ್ಮನಾಗಿರುವುದರಿಂದ ಮುಖ್ಯವಾಗಿ ಅವ್ಯಕ್ತಾದಿಶಬ್ದಗಳಿಂದ ಹೇಳಲ್ಪಡುತ್ತವೆವೂ, ಶಬ್ದವೃತ್ತಿಗೆ ಮುಖ್ಯ ಕಾರಣವಾದ ಸ್ವತಂತ್ರ್ಯಗುಣಸಂಪನ್ನನಾಗಿರುವುದರಿಂದ ದುಃಖ ಬದ್ಧ, ಅವರ, ಇತ್ಯಾದಿ ಶಬ್ದಗಳಿಂದಲೂ ಸಹ ವಾಚ್ಯನಾಗಿರುವವನೂ, ದುಃಖಕ್ಕೆ ಸ್ವಾಮಿಯೂ, ಬಂಧನಕ್ಕೆ ಸ್ವಾಮಿಯೂ, ಅನ್ಯತವಾದ ಅವರತ್ಯಾದಿಗಳಿಗೆ ನಿಯಮವೂ, ಆಗಿರುವುದರಿಂದ ಆ ಶಬ್ದಗಳಿಂದ ಹೇಳಲ್ಪಡತಕ್ಕ ದೋಷಗಳು ಇತರರಿಗೆ ನಿನಗೋಚ್ಛಾ ಸಂಪಾದಕವಾದಾಗ್ಯೂ, ಪರಮಾತ್ಮನಿಗೆ ಮಾತ್ರ ತ್ವಯಾಮುಕ್ತರೂಪವಾದ ಸ್ವಾಮಿತ್ವದಿಂದ ಮಾತಾತ್ಮ್ಯಸಂಪಾದಕವೇ ಆಗಿರುವ ಹರಿದಾ ದುಃಖಬದ್ಧಾದಿ ಸರ್ವ ಶಬ್ದವಾಚ್ಯನೆಂದೆನಿಸುವವನೂ, ಕರ್ಮ ಕಂಡವೆಂದೆನಿಸಿದ ವ್ರಹ್ಮಗುಣದ ರೂಪವಾದ ವೇದದಲ್ಲಿ ಕಂಡುಬರುವ ಕಲವಾಚಕಗಳಾದ "ವಸ್ತು ವಸ್ತು" ಇತ್ಯಾದಿ ಶಬ್ದಗಳಿಂದಲೂ, ಕ್ಷೋಭಿತಾ ಯಜೇತ ಇತ್ಯಾದಿ ಕರ್ಮವಾಚಕಗಳೆನು ತ್ವಿಯಾವಾಚಕಗಳೆನು ಇವೆಲ್ಲಾ ಶಬ್ದಗಳಿಂದಲೂ ಪರಮಮುಖ್ಯ ವೃತ್ತಿಯಿಂದ ಪ್ರತಿಪಾದಿಸಲ್ಪಡತಕ್ಕವನೂ, (ಇವುಗಳ ವಿವರಣೆಯನ್ನು ಹಿಂದೆಯೇ ತಿಳಿಸಲಾಗಿದೆ.)

ಸ್ವಗಾತ್ರೇಂದ್ರಿಯವಾಗಿರುವಾಗ್ಯೂ ಒಬ್ಬನೇ ಆದಾಗ್ಯೂ, ಪ್ರತಿಶೇಂದ್ರದಲ್ಲೂ ನಾನಾರೂಪನಾಗಿರುವುದರಿಂದ, ಪ್ರತಿ ಶೇಂದ್ರದಲ್ಲೂ ಇರತಕ್ಕ, ವ್ಯಾಸ, ಪಶ್ಚಿಮ, ಅಗ್ನಿ, ಮನ್ಮಥ, ಶ್ರೋತ್ರ ಈ ಪಂಚಗಳಲ್ಲಿ ತನಿಮ್ದು ಅವುಗಳಿಗೆ ಪ್ರೇರಣನಾಗಿ, ತನ್ನದುಕೂಗಿ ಮುಖ್ಯವಾಗಿ ಆಯಾ ಶಬ್ದಗಳಿಂದ ವಾಚ್ಯನಾಗಿಯೂ, ಏಕಾತ್ಮಸಂಪನ್ನವಿಶಿಷ್ಟ ವ್ಯುತ್ಪತ್ತಿಗಳಾದ ಶಬ್ದ ವಾಚ್ಯನಾಗಿಯೂ, ಅಧಾರಧೇಯವಾಚಕಗಳಾದ ಶಬ್ದಗಳಿಂದ ವಾಚ್ಯನಾಗಿಯೂ, "ಅತ್ಮನ ಅಕಾಶ ಸಂಭೂತ, ಅಕಾಶ ದ್ವಯುಃ" ಇತ್ಯಾದಿಗಳಲ್ಲಿ ಅನ್ಯಕಾರ್ಯತ್ವವೂ ಇತರ ಕಾರಣತ್ವವೂ ಉಳ್ಳವಾಗಿರತಕ್ಕ ವಿಷ್ಣುವೇನೇ ನಿಯಮಕನಾಗಿ ಆಯಾ ಶಬ್ದವಾಚ್ಯನಾಗಿರುವುದರಿಂದ, ಸರ್ವಶಬ್ದಗಳೂ ಪರಮಮುಖ್ಯ ವೃತ್ತಿಯಿಂದ ಪರಮಾತ್ಮವಾಚಕಗಳಾಗಿದ್ದಾಗ್ಯೂ, ಅಂಶ ಪರಮಾತ್ಮನ ಸಂಬಂಧವು ಇತರದಲ್ಲಿರುವ ಪ್ರಯುಕ್ತ ಅವುಗಳನ್ನು ಸಮಾಕರ್ಷಿಸಿ, ಅವುಗಳನ್ನು ಸಂಗ್ರಹಿಸಿ ಅವುಗಳಿಗೆ ಪ್ರೇರಣೆ ರೂಪವೇನ ಸಂಕೇತವನ್ನು ಮಾಡಿರುವುದರಿಂದ ಪರಮಮುಖ್ಯವೃತ್ತಿಗಳೆಲ್ಲಾ ಭಿನ್ನವಾದ ಕೇವಲ ಮುಖ್ಯ ವೃತ್ತಿಯಿಂದ ಕೂಡಿರುವುದಾಗಿ ಅಂಗೀಕರಿಸಿರುವುದರಿಂದ ಆಯಾ ಶಬ್ದಗಳಿಗೆ ವ್ಯಾಪ್ತ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ವಾಚಕವಲ್ಲದಿರುವ ಪ್ರಯುಕ್ತ ಪರಮಮುಖ್ಯವೃತ್ತಿಯಿಂದ ಸರ್ವಶಬ್ದವಾಚ್ಯನಾಗಿಯೂ, ಪರಿಯತ್ಯ ಎಲ್ಲಾ ನಮಿಗಳೂ ಸಮುದ್ರವನ್ನೇ ಕೇರುವಂತೆ ಸರ್ವಾನುಮೇಯ ಪರಮಾತ್ಮನನ್ನೇ ತಿಳಿಸುವುದರಿಂದ ವ್ರಹ್ಮತೆ, ಸ್ತ್ರೀ, ಪಾತಿ, ಅಭಿಧ್ಯಾ, ಪ್ರಜ್ಞಾ ಇತ್ಯಾದಿ ಸರ್ವ ಸ್ತ್ರೀರಿಗೆ ಶಬ್ದವಾಚ್ಯನಾಗಿಯೂ, ಪೂರ್ವಾಶ್ರಮವಾದ ಪೂರ್ವಸುಖರೂಪವಾದ ಪರಮಾತ್ಮನು ಸ್ವತಃ ಪೂರ್ವ ಸುಖರೂಪವಾಗಿದ್ದಾಗ್ಯೂ ಇತರ ಸುಖವನ್ನು ತನ್ನ ಸುಖಕ್ಕಿಂತಲೂ ಅಲ್ಪವಾಗಿ ಮಾಡುವವನಾದುದರಿಂದ, ಕೂನ್ಯಾದಿಂದ ವಾಚ್ಯನಾಗಿಯೂ, ದುಃಖರೂಪವಾಗಿರುವ ತಪಸ್ವಿ ಜೀವ ಸ್ವರೂಪಕ್ಕೆ ತಕ್ಕಂತೆ ದುಃಖವನಾಗಿಯೂ ಮತ್ತು ದುಃಖನಾಗಿ ಅಧ್ಯಕ್ಷನಾಗಿರುವುದರಿಂದ ತುಚ್ಛ ಎಂಬ ಶಬ್ದದಿಂದ ವಾಚ್ಯನಾಗಿಯೂ, ಸಾಕಲೇನ, ಯಾರಿಂದಲೂ ಚಿಂತೆ

ಸೃಷ್ಟಿಗಳು ಅತ್ಯನುಗ್ರಹದಿಂದ ಆಧಾರ ಎಂಬ ಶಬ್ದದಿಂದ ಮೂಡಿದವಾಗಿವೆ, ಯಾರಿಂದಲೂ ಭಗ್ಯನಲ್ಲದುದರಿಂದ (ನ + ಅಭ್ಯಾಸ) ನಾಶ ಎಂಬ ಶಬ್ದದಿಂದ ಹೇಳಲ್ಪಡುತ್ತವೆಯಾಗಿವೆ, (ನಾಶ ಎಂಬ ಶಬ್ದದಿಂದ ನಾಶ = ಪರಮಪುನರುತ್ಥಾನವೆಂದೇ ಹೇಳಬಹುದು) ಒಟ್ಟಿನಲ್ಲಿ ಸರ್ವವೂ ಅವನ ಅಧೀನವಾಗಿರುವುದರಿಂದ, ಭಗವಂತನೇ ಎಲ್ಲಕ್ಕೂ ಸ್ವಾಮಿಯಾಗಿರುವುದರಿಂದ ಸರ್ವಶಬ್ದವೆಲ್ಲವೂ ಪರಮಾತ್ಮನಿಗೆ ಯುಕ್ತವೇ ಆಗಿದೆ.

ಈ ರೀತಿ ಪ್ರಕೃತಿಮಾತ್ರವೂ ಶಾಸ್ತ್ರದ ಮೊದಲನೆಯ ಅಧ್ಯಾಯದಲ್ಲಿ ವೈದಿಕಗಳಿಂದ ಅನೃತ ಪ್ರಸಿದ್ಧಗಳಾದ ನಾಮಾತ್ಮಕಗಳಾದ ಮತ್ತು ಲಿಂಗಾತ್ಮಕಗಳಾದ ಶಬ್ದಗಳೂ, ಉಪಯುಕ್ತ ಪ್ರಸಿದ್ಧಗಳಾದ ನಾಮಾತ್ಮಕ ಮತ್ತು ಲಿಂಗಾತ್ಮಕ ಶಬ್ದಗಳೂ, ಅನೃತ ಪ್ರಸಿದ್ಧಗಳಾದ ನಾಮಲಿಂಗಾತ್ಮಕಗಳಾದ ಶಬ್ದಗಳೂ ಪರಮಾತ್ಮನಲ್ಲಿ ಸಮನ್ವಯವನ್ನು ಪ್ರತಿಪಾದಿಸುವುದರಿಂದ ಪರಮಾತ್ಮನಿಗೆ ಅನಂತಕಲ್ಯಾಣಗುಣಪರಿಪೂರ್ಣವಾದ ಪ್ರಮಾಣ ಪ್ರಸಿದ್ಧವಾಗಿದೆ.

ಇಂತು ಸರ್ವೋತ್ತಮನಾದ ಪರಮಾತ್ಮ ತತ್ವವಿಷಯದಲ್ಲಿನ ಗುಣಪರಿಪೂರ್ಣತ್ವದಲ್ಲೂ ನಿರೋಪಾಧಿತ್ವದ ವಿಷಯದಲ್ಲಿಯೂ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯತಾತ್ಪರ್ಯವು ವಿರೋಧಗಳಿಲ್ಲದಿದ್ದರಿಂದಾಗಿ ತತ್ ಸಮಾಧಾನವನ್ನು ಎರಡನೇ ಅಧ್ಯಾಯವಾದ ಅವಿರೋಧಾಧ್ಯಾಯದಲ್ಲಿ ಪ್ರಕೃತಿಮಾತ್ರವಾಕ್ಯವಾದ ಹೇಳಿ, ಪರಮಾತ್ಮನಿಗೆ ಸಾಲದೋಪದೇಶ ದೂರವನ್ನು ಸಾಧಿಸಿರುವರು. ಅಂತಹ ಅಪಾರತಾತ್ಪರ್ಯ ಶಂಕೆಗಳನ್ನು ಎಲ್ಲವನ್ನೂ ಸಮಾಧಾನಗೊಳಿಸಿರುವುದನ್ನು ಇನ್ನು ಮುಂದೆ ಸ್ಥೂಲವಾಗಿ ತೋರಿಸುತ್ತೇವೆ.

ಪ್ರಭುವಾದ ವಿಷಯವು ತಾನು ದೂರದಲ್ಲಿರುವುದೋ ಅಥವಾ ಪರಾರ್ಥದಲ್ಲಿನ ಶಕ್ತಿಯ ಪ್ರಚೋದನೆಯಲ್ಲಿ ಅತ್ಯಂತ ಶಕ್ತನೇ ಆಗಿದ್ದಾನೆ. ಆದಾಗ್ಯೂ ಕೇವಲ ಲಿಂಗಮಾತ್ರದಿಂದ ಆಲ್ಪವಾಗಿ ತಾನು ಸ್ವತಃ ಇರುವವನಾಗಿ ಅಯ್ಯಾ ಪರಾರ್ಥಗಳ ಶಕ್ತಿಗಳಿಗೆ ಪ್ರಚೋದಕನಾಗಿರುವುದರಿಂದ ವಿಶೇಷವಾದವನ್ನು ತಿಳಿಸುವುದಕ್ಕಾಗಿ ಪರಮಾತ್ಮನಿಗೆ ಸರ್ವಗತ್ಯವೆಂಬ ಲಿಂಗಾತ್ಮಕವಾದ ಧರ್ಮವು ಮೊದಲನೆಯ ಉಕ್ತವಾಗಿದೆ.

ಈ ಮೊದಲನೆಯ ಅಧ್ಯಾಯದ ಅಂತ್ಯವು.

ವಿಶೇಷೋಪದೇಶದಲ್ಲಿ "ಏತಂ ತ್ವೇದ ಒಪ್ಪುತಾ ಮಹತ್ಯಕ್ಷೇ ಮೀಮಾಂಸಾ", "ಏತಮಗ್ನಿ ಅಧ್ಯಯಮಾ, ಏತಂ ಮಹಾವ್ರತೇ ಧರ್ಮೋಗಾ, ಏತಮಹ್ಯಾಂ, ಏತಂ ದಿವಿ, ಏತಂ ವಾಯೌ, ಏತಮಾಕಾಶೇ, ಏತಮಪ್ಪ, ಏತಂ ಒಪ್ಪುತಾ, ಏತಂ ಮಹತ್ಯಕ್ಷೇ, ಏತಂ ಚಂದ್ರಮಸಿ, ಏತಂ ನಕ್ಷತ್ರೇಷು, ಏತಂ ಸರ್ವೇಷು ಭೂತೇಷು, ಏತಮೇವ ಪ್ರತ್ಯೇ ಕ್ಯಾಚ್ಛತೇ" ೧೩ || ವಿಶೇಷ ೨-೨-೩

ಅರ್ಥ :- ಒಪ್ಪುತಾ = ಸುಗ್ರೀವಿಗಳು, ಏತಂ ತ್ವೇದ = ಏತಮೇವ = ಪುರುಷ ಮತ್ತು ಅದಿತ್ಯಾದಿಗಳಿರುವ ವಿಷಯವೇ, "ಸುಗ್ರೀವಯಃ, ಅಶ್ವಿನಿ ಪ್ರಜ್ಞಾಪಿತಾ, ಸುಗ್ರೀವಾದಿತ್ಯೇ, ಏತಮೇವ, ತದಿತಿ ವಿದ್ಯಾತ್, ತತ್ಯಾತ್, ಪುರುಷಂ ಪುರುಷಂ ಪ್ರತಿ ಅದಿತ್ಯೋ ಭವತಿ....ಸೂರ್ಯ ಅಪ್ಪಾದಿತಾ ತತ್ಯಾಚ್ಛತೇ....ಏತಂ ಸರ್ವೇಷು ಭೂತೇಷು || ಎಂಬ ವಾಕ್ಯದಲ್ಲಿ ಹೇಳಲ್ಪಟ್ಟ ಪುರುಷ ಮತ್ತು ಅದಿತ್ಯಾದಿಗಳಿರುವ ವಿಷಯವೇ, ಸುಗ್ರೀವಿಗಳು,

ಮಹಾಕೃಷ್ಣೇ = ಮಹಾಕೃಷ್ಣನುಕವಾದ ಬೃಹತಿಃಪ್ರಾಸದಲ್ಲಿ ಬೃಹತಿಃ ಸ್ವಾರಸ್ಯ ಮಂತ್ರದಲ್ಲಿ ಆ ವಿಷ್ಣುವೆಂಬ
 ದೇವತೆಯನ್ನೇ, ಮೀಮಾಂಸಾಃ = ವಿಚಾರ ಮಾಡಿ ತಿಳಿಯುತ್ತಾರೆ, ಅರ್ಥಯವಾ = ಯಜುರ್ವೇದಿಗಳು, ಅಗ್ನಿ =
 ಚರಣಸಾಧನ ವಾದ ಇಕ್ಷ್ವಾಕುದೇವತಾವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಆ ದೇವತೆಯನ್ನು ಮೀಮಾಂಸಾಃ = ವಿಚಾರ ಮಾಡಿ
 ತಿಳಿಯುತ್ತಾರೆ, ಧರ್ಮೋಗಾ = ಸಾಮನೇದಿಗಳು, ಮಹಾವ್ರತಃ = ಮಹಾವ್ರತವೆಂಬ ಹೆಸರಿನ ಸ್ತೋತ್ರದಲ್ಲಿ
 ತಿಳಿಯುತ್ತಾರೆ, ಅಹ್ಯಾಂ = ಈ ವೃಥಿವ ಯಲ್ಲಿ, ಎತಂ = ಈ ವಿಷ್ಣುವನ್ನು, ಇದೇ ರೀತಿ, ದಿವಿ = ಅಂತರಿಕ್ಷದಲ್ಲಿ,
 ವಾಯುವಿನಲ್ಲೂ, ಅಹಶರಲ್ಲೂ ನೀರಿನಲ್ಲೂ, ಒಪ್ಪಿಗಳಲ್ಲೂ, (ಮೂಲಿಕೆಗಳಲ್ಲೂ) ವನ್ಯತೆಗಳಲ್ಲೂ, ಚಂದ್ರನಲ್ಲೂ,
 ನಕ್ಷತ್ರಗಳಲ್ಲೂ, ಸರ್ವಭೂತಗಳಲ್ಲೂ, (ಸರ್ವಪ್ರಾಣಿಗಳಲ್ಲೂ) ಒತಮೇವ = ಈ ವಿಷ್ಣುವನ್ನೇ, ಪ್ರತ್ಯ = ವ್ಯಾಪ್ತನನ್ನಾಗಿ,
 (ಎಲ್ಲವರೂ) ಅಚ್ಚತಃ = ಹೇಳುತ್ತಾರೆ.

ಸರ್ವಭೂತಾನಾಂ ವಿಷ್ಣುವನ್ನೇ (ಸಕಲ ಪ್ರಾಣಿಗಳಲ್ಲೂ ಇರತಕ್ಕ ಪರಮಾತ್ಮನಾದ ವಿಷ್ಣುವನ್ನೇ) ಗುಣಪರಿ
 ಪೂರ್ಣನಾಗಿರುವುದರಿಂದಲೂ, ಸರ್ವತ್ರವ್ಯಾಪ್ತನಾಗಿರುವುದರಿಂದಲೂ, ಇವನ್ನೇ ಮುಖ್ಯವಾಗಿ ಹ್ವಾನಿಗಳು ಪ್ರಶ್ನಿಸೆಂದು
 ಹೇಳುತ್ತಾರೆ.

ಸಕಲ ಪ್ರಾಣಿಗಳಲ್ಲೂ ಚಕ್ರದಾದಿವ್ಯಾನ್ಗಳಲ್ಲೂ ಒಬ್ಬನಾದ ಈ ವಿಷ್ಣುವನ್ನೇ ಗುಣಪರಿಪೂರ್ಣನಾಗಿರುವುದರಿಂದ
 ಪ್ರತ್ಯನೇದು ಹ್ವಾನಿಗಳು ಹೇಳುವರು ಎಂದು ಪರಮಾಧಿಪ್ರಾಯವಾಗಿದೆ.

ಇಲ್ಲಿ ಹೇಳಲಾಗಿರುವ ಸರ್ವಗತ್ಯವು ಸರ್ವತ್ರ ಸಂಯೋಗಿತ್ಯವು ಮಾತ್ರವಲ್ಲ, ಸರ್ವತ್ರ ಆಯಾ ವದಾರ್ಥಗಳ
 ಯೋಗ್ಯತೆಗೆ ತಕ್ಕಂತೆ ಚಿತ್ರಿತವಾಗಿಯೂ (ಚಿತ್ರೇರಣನಾಗಿಯೂ) ವ್ಯಾಪ್ತನಾದ ಪರಮಾತ್ಮನು ಎಲ್ಲೆಡೆಯಲ್ಲಿಯೂ ಇದ್ದಾ
 ನೆಂಬ ಮಹಾಮಹಿಮೆಯು ಶ್ರೀಕರಿಗೆ ಇಲ್ಲಿ ಉಕ್ತವಾಗಿದೆ.

ವಿಶೇಷಾಕರವಾದ ಶಂಕೆಗೆ ತಕ್ಕ ಪರಿಹಾರವನ್ನು ಸೂತ್ರಕಾರರು ಸೂಚಿಸುತ್ತಾರೆ. ಆ ಶಂಕೆಯು ಈ ರೀತಿ ಇದೆ.

ಮೊದಲನೆಯ ಅಧ್ಯಾಯದ ಪದ್ಯೋದ್ಯೆ ಕರಣ-ಮೂರನೇ ಪದದಲ್ಲೂ, ನ್ಯಾನೇ ಪದದಲ್ಲೂ ಇವ ನಾಮಾ
 ತ್ಮಣಾಂ ಶಬ್ದಗಳೂ, ರಿಣಾತ್ಮಕಾಂ ಶಬ್ದಗಳೂ ಸಮಸ್ತವು ಕಂಡುಬಂದರೂ ಇವ, ಮೂರನೇ ಪದದಲ್ಲಿ
 ಉಭಯತ್ರ ಪ್ರಸಿದ್ಧಗಾಂ ನಾಮರಿಣಾತ್ಮಕಾಂ ಶಬ್ದಗಳೂ, ನ್ಯಾನೇ ಪದದಲ್ಲಿ ಅನ್ಯತ್ರ ಪ್ರಸಿದ್ಧಗಾಂ ನಾಮಾ
 ತ್ಮಕ ರಿಣಾತ್ಮಕ ಶಬ್ದಗಳೂ ಸಮಸ್ತವು ಉಕ್ತವಾಗಿವೆ. ಎರಡನೇ ಪದದಲ್ಲಿಯಾದರೂ ಅನ್ಯತ್ರ ಪ್ರಸಿದ್ಧಗಾಂ ರಿಣಾ
 ತ್ಮಕ ಶಬ್ದಗಳಿಗೆ ಸಮಸ್ತವು ಉಕ್ತವಾಗಿರುವುದರಿಂದ "ಅಲ್ಪೇಷ್ಟಾತ್ ಒಕಂ ವಾಕ್ಯಂ" ಎಂಬ ನ್ಯಾಯದಿಂದ ದ್ವಿತೀಯ
 ಪದಕ್ಕೆ ಸಮಗ್ರವಾಗಿ "ಒಕವಾಕ್ಯತ್ವವು" ಒಕವಾದವಾದ ಅರ್ಥ ಪ್ರತಿಪಾದಕವಿವಕ್ಷೆಯಿಂದ ಒಕವಾಕ್ಯತ್ವವು ತೃತೀಯ
 ದುಕ್ತು ಚತುರ್ಥ ಪದಗಳಿಗಿಂತಲೂ ವ್ಯತ್ಯಾಸವು (ಭೇದವು) ಒದ್ವಿರುತ್ತದೆ.

ಕಂಠೆ :- ಮೊದಲನೆಯ ಅಧ್ಯಾಯದಲ್ಲಿನ ಎರಡನೇ ಪಾದದಲ್ಲಿನ ಲಿಂಗಾತ್ಮಶಬ್ದಗಳೆಲ್ಲವೂ ಅನ್ಯತ್ರ ಪ್ರತಿವೃತ್ತಿಗಳಾದ ಯೋಗಿ ಶಬ್ದಗಳೇ ಆಗಿವೆ. ಪ್ರಥಮ ಪಾದದಲ್ಲಿ ಸಮನ್ವಿತವಾದವುಗಳೂ ಸಹ ಯೋಗಿಗಳೇ ಆಗಿವೆ. ಯೋಗಿಗಳೇ ಆಗಿರುವುದರಿಂದ ಅವೂ ಸಹ ಲಿಂಗಾತ್ಮಗಳೇ ಆದವಾಯಿತು. ಹಾಗಾದರೆ ವ್ಯಕ್ತದಲ್ಲಿ ಅವಯವ ವ್ಯಕ್ತಿಯಿಂದ ಆಯಾ ನಾಮಪ್ರತಿಪಾದಿತಗುಣರೂಪವಿಲ್ಲದೆ ಹೋದೀತು. ಆದಕಾರಾ ನಾಮಲಿಂಗಭೇದಕ್ಕೆ ನಿಮಿತ್ತವೇನು ?

ಉ-ಪ್ರಕೃತದಲ್ಲಿ ಧರ್ಮವಾಚ್ಯವು ನಾಮಕವೆಂದೂ ಧರ್ಮವಾಚ್ಯವು ಲಿಂಗಕವೆಂಬುದು ಸಂಶೋಧನೆಯಾದಿಲ್ಲ. ಹೀಗೆ ಹೇಳಿದರೆ ಎರಡನೇ ಪಾದದಲ್ಲಿನ ಅಂತರ್ಯಾಮಿಶಬ್ದವು ಧರ್ಮವಾಚ್ಯವಾಗಿರುವುದರಿಂದ ಅದಕ್ಕೆ ನಾಮಕವನ್ನೂ ಅನಂದಾದಿಶಬ್ದಗಳು ಧರ್ಮವಾಚ್ಯವಾಗಿರುವುದರಿಂದ ಪ್ರಥಮಪಾದದಲ್ಲಿನ ಅನಂದಮಯಾಧಿಕಾರದಲ್ಲಿನ ಶಬ್ದಕ್ಕೆ ಲಿಂಗಕವನ್ನೂ ಹೇಳಬೇಕಾದೀತು. ಮತ್ತು ನಾಮಕವೆಂದರೆ ರೂಪಕವೆಂದೂ, ಯೋಗಿಶಬ್ದವೇ ಲಿಂಗಕವೆಂದೂ ಹೇಳಬಹುದಾದರೂ, ಪ್ರಥಮಪಾದದಲ್ಲಿನ ಸಕಲಶಬ್ದಗಳೂ ಗುಣವರ್ತಿಸಾರಾಭದ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಅವುಗಳಿಗೆ ಯೋಗಿಶಬ್ದವೂ ವಿವ್ಯಕ್ತವಾಗಿರುವುದರಿಂದ ಮತ್ತು ವಿದ್ಯಾಪ್ರಕೃತಿಯಿಂದ ಸಕಲ ಶಬ್ದಗಳೂ ಯೋಗಿಗಳೇ ಆಗಿರುವ ಪ್ರಯುಕ್ತನಾಮಕ, ಲಿಂಗಾತ್ಮಗಳ ವಿವೇಚನೆಯೇ ಈ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಕೂಡುವುದಿಲ್ಲವೆಂಬ ಶಂಕೆಗೆ ಮತ್ತೆ ಅವಕಾಶವಾಗುತ್ತದೆ. ಆದಕಾರಾ ನಾಮಕಕ್ಕೂ ಲಿಂಗಕಕ್ಕೂ ಭೇದ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದಲೇ ವ್ಯತ್ಯಾಸವನ್ನು ಹೇಳಬೇಕಾಗಿದೆ.

ಅದೇನೆಂದರೆ ವಿದ್ಯಾಪ್ರಕೃತಿಯಿಂದ ಅಂದರೆ ಪ್ರಾಕೃತ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಎಲ್ಲಾ ಶಬ್ದಗಳೂ ಯೋಗಿಗಳೇ ಆಗಿವೆ. ಅರ್ಥಪ್ರಕೃತಿಯಿಂದ ಯಾವ ಶಬ್ದಗಳು ರೂಪಗಳಾಗಿವೆಯೋ ಅಂದರೆ ಅರ್ಥಪ್ರಕೃತಿಯಿಂದ ಇಂದ್ರ, ಚಂದ್ರಾದಿ ಶಬ್ದಗಳು, ಶಬ್ದಮಯದಲ್ಲಿಯೂ, ಚಂದ್ರನಲ್ಲಿಯೂ ಪ್ರಯೋಗವಾಚ್ಯರೂಪವಾಗಿ ರೂಪಗಳಾಗಿವೆ. ಆದಕಾರಾ ಅನ್ಯತ್ರಪ್ರಸಿದ್ಧ ನಾಮಾತ್ಮಕ ಶಬ್ದಗಳೆಂದು ಪರಿಗಣಿತವಾಗಿದೆ. ಆದಂತೆ ಅರ್ಥಪ್ರಕೃತಿಯಿಂದ ಯಾವ ಶಬ್ದಗಳು ಯೋಗಿಗಳಾಗಿವೆಯೋ ಅವುಗಳ ಲಿಂಗಾತ್ಮಕ ಶಬ್ದಗಳೆಂದು ಪರಿಗಣಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿವೆ. ಈ ರೀತಿ ಅರ್ಥಪ್ರಕೃತಿಗೆ ಅನುಗುಣವಾಗಿ ನಾಮಲಿಂಗ ಪ್ರಭೇದವು ಇಲ್ಲಿ ವಿವ್ಯಕ್ತವಾಗಿದೆಯೆಂದು ಅಭಿಪ್ರಾಯ.

ಇದೇ ರೀತಿಯಾಗಿ ಅನ್ಯತ್ರಪ್ರಸಿದ್ಧ, ಉಭಯತ್ರಪ್ರಸಿದ್ಧ, ಅನ್ಯತ್ವವಪ್ರಸಿದ್ಧಗಳೆಂಬ ಪ್ರಭೇದಗಳ ವಿಷಯದಲ್ಲೂ ಇಷ್ಟುಕೊಳ್ಳಬೇಕು.

ವಿದ್ಯಾಪ್ರಸಿದ್ಧಿಯಿಂದ ಸರ್ವಶಬ್ದಗಳೂ ಕೂಡ ಪರಮಾತ್ಮನ ಪದವೇ ಆಗಿವೆ. ಆದಕಾರಾ ಅಲ್ಲೂ ಸಹ ಅರ್ಥಪ್ರಕೃತಿಯಿಂದಲೇ ಕೆಲವನ್ನು ಅನ್ಯತ್ರಪ್ರಸಿದ್ಧಗಳೆಂದೂ, ಮತ್ತೆ ಕೆಲವನ್ನು ಉಭಯತ್ರಪ್ರಸಿದ್ಧಗಳೆಂದೂ ಮತ್ತು ಕೆಲವು ಶಬ್ದಗಳನ್ನು ಅನ್ಯತ್ವವಪ್ರಸಿದ್ಧಗಳೆಂದೂ ಕರಿದಿದ್ದಾರೆಯೆಂಬುದು ಪರಮಾಭಿಪ್ರಾಯ.

ಈ ಅಭಿಪ್ರಾಯವಿಶೇಷವು ನ್ಯಾಯಸುಧಾ ವಾಕ್ಯದಲ್ಲಿ ಸೂಚಿತವಾಗಿದೆ.

ಆ ಸುಧಾವಾಕ್ಯವು ಈ ರೀತಿ ಇದೆ.

“ತೃತೀಯಯಂ ವಿಧಾಂ ||

ತಥಾಪಿ, ಅನ್ಯತ್ರಪ್ರಸಿದ್ಧತ್ವಾದಿವತ್ ಅವಾತಪ್ರತಿತ್ಯಸುರೋಧೇನ,

“ಯಮುಕ್ತರೀತ್ಯದೋಷ” || ೧೩ ||

ಈ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಶ್ರೀ ಪರಿಮಳಾಚಾರ್ಯರು ನ್ಯಾಯಸುಧೆಯ “ಅವಾತಪ್ರತಿತ್ಯೇತಿ” ಎಂಬ ಪ್ರತಿಪಕ್ಷವನ್ನು ಹಿಡಿದು ಅಭ್ಯಪ್ರತಿತ್ಯಸುರೋಧೇವೇತ್ಯರ್ಥಃ” ಎಂಬುದಾಗಿ ಅಭ್ಯಾಸತರಹವಾಗಿ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನ ಮಾಡಿ ಉಪಹರಿಸಿರುತ್ತಾರೆ.

ಅದಕ್ಕೆ ಉಪವಾದಗಳಾಗಿ ಮತ್ತೊಂದು ಪರಿಮಳ ವಾಕ್ಯವೂ ಸಹ ಬಹಳ ಉಪಕಾರಕವಾಗಿದೆ. ಅದು ಈ ರೀತಿ ಇದೆ.

“ಶ್ರೀ ಪರಿಮಳವ್ಯಾಖ್ಯಾನಃ :-

ತಥಾ ಚ ಯಥಾ ವಿದ್ವತ್ಪ್ರಸಿದ್ಧ್ಯಾ ಭಾವ್ಯರಾಗಮುಖ್ಯ, ಇಂದ್ರಾದಿಶಬ್ದಾನಾಂ, ಅಭ್ಯ

ಪ್ರತಿತ್ಯಸುರೋಧೇನ, ಅನ್ಯತ್ರಪ್ರಸಿದ್ಧತ್ವಾದಿಕಂ ವಿವಕ್ಷಿತಮ್ |

ತಥಾ ಪೂರ್ವವಾದೇ (ಅನ್ಯತ್ರಪ್ರಸಿದ್ಧನಾಮವಾದೇ) ಸಮಸ್ತಿತಾನಾಂ ಶಬ್ದಾನಾಂ

ವಿದ್ವದ್ರೀತ್ಯ ಯೋಗಿಕಾಮುಖ್ಯ, ಅಭ್ಯಪ್ರತಿತ್ಯಸುರೋಧೇನ, ರೂಢತಯಾ, ಸಾಕ್ಷಾತ್,

ಧರ್ಮ್ಯುಪಾಪಾಪಾಪಂ ವಿವಕ್ಷಿತಮ್ |

ಅತೋ ಯುಕ್ತೀಯಂ ವಾದಭೇದೋಕ್ತರೀತಃ || ೧೩ ||

ಈ ಶ್ರೀ ಪರಿಮಳಾಚಾರ್ಯರ ವಾಕ್ಯಗಳ ಅಧಿವ್ರಾಯವನ್ನೇ ಹಿಂದೆ ವಿವರಿಸಿರುತ್ತೇವೆ.

ಮೇಲೆ ಕಂಡ ವಾಕ್ಯಗಳ ನಿರ್ಗುಣವಾದ ತಾತ್ಪರ್ಯವು ಈ ರೀತಿ ಇದೆ.

ಮೊದಲನೆಯ ವಾದದಲ್ಲಿ ಸಮಸ್ತಿತಾಗಾದ, ಅನ್ಯತ್ರಪ್ರಸಿದ್ಧಗಳಾದ, ದೇವತಾವಾಚಕಗಳಾದ ಇಂದ್ರಾದಿ ಶಬ್ದಗಳೂ, ಭೂತವಾಚಕಗಳಾದ ಅಹವಾದಿಶಬ್ದಗಳೂ, ಅಧ್ಯಾತ್ಮವಾಗಾದ ಪುಣ್ಯಾದಿಶಬ್ದಗಳೂ, ಅಧಿವೇದಗಳಾದ ಸೂಕ್ತಪದವಾದ ಅಗ್ನಾದಿಶಬ್ದಗಳೂ, ಭೇದೋಪಾಚಾರಗಳಾದ ಗಾಯತ್ರಾದಿಶಬ್ದಗಳೂ, ಎಲ್ಲವೂ ವಿದ್ವತ್ಪ್ರಸಿದ್ಧಿಯಿಂದ ಕೇವಲ ಪರಮಾತ್ಮ ಸನ್ನೇ ಪ್ರತಿಪಾದಿಸುವವಾಗಿರುವುದರಿಂದೂ, ಅಭ್ಯಪ್ರತಿತ್ಯಸುರೋಧವಿಂದ, ಅನ್ಯತ್ರಪ್ರಸಿದ್ಧಗಳೆಂದು ಪರಿಗಣಿಸಲ್ಪಟ್ಟವೆ. (ವಿವಕ್ಷಿತವಾಗಿವೆ) ಅವು ವಿದ್ವಂಶ ಪ್ರತಿಪಾದಿಯಿಂದ ಯೋಗಿಕಾಗಾದುದ್ದೂ, ಅರ್ಥ ಪ್ರತಿಪಾದಿಯಿಂದ ರೂಢವಾಗಿ (ಅಭ್ಯ | ಪ್ರಯೋಗ ಪುಟಾರ್ಯದಿಂದ) ಸಾಕ್ಷಾತ್ಪ್ರಾಧರ್ಮಿಯನ್ನೇ ತೋರುತ್ತವೆ. ಅದರಿಂದ ಸಮಸ್ತಯಾವುದಾದ ಮೊದಲನೆಯ ವಾದವು ನಾಮಪದವೆಂದೂ ಎರಡನೇ ವಾದವು ರೀತಿಪದವೆಂದೂ ಪಾರ್ಥವ ಭೇದಾಭಿವ್ಯಾ ಯುಕ್ತವೇ ಆಗಿದೆಯೆಂದು ಪರಮಾಧಿಪ್ರಾಯ.

ಶ್ರೀಮನ್ಮಾನ್ಯಸುಧಾದಲ್ಲಿನ “ಅವಾತಪ್ರತಿತ್ಯಸುರೋಧೇನ” ಎಂಬ ವಾದಕ್ಕೆ ಶ್ರೀ ಚಂದ್ರಿಕಾರಾಯರು ಮೂರು ಬಗೆಯಾದ ಅರ್ಥವಿವಾಳವನ್ನು ತೋರಿಸಿರುತ್ತಾರೆ.

ಮೊದಲನೆಯದಾಗಿ, ಯಾವ ವರಗಳು ಅವತತು ರೂಢಾಗಲೋ (ಲೋಕ ಪ್ರಯೋಗಪ್ರಾಚಾರ್ಯವೃತ್ತಿಗಳಿಗೋ) ಅವು ನಾಮಗಳು.

ಯಾವ ವರಗಳು ಹಿಂದೆ ಹೇಳಿದುದಕ್ಕೆ ವಿವರೀತಾಗಲೋ (ಪ್ರಯೋಗಪ್ರಾಚಾರ್ಯರಹಿತಾಗಲೋ) ಆ ವರಗಳು ಕೇವಲ ಯೋಗಿಗಳಿಗೆ ಅಥವಾ ಯೋಗರೂಢಾಗಲೋ ಅವು ರಿಂಗಗಳು ಎಂಬುದಾಗಿ ಮೊದಲನೆಯ ವಿವರಣೆ.

ಹೀಗೆ ಹೇಳಿದರೆ ಅಕ್ಷರಾಧಿಕರಾದಲ್ಲಿನ ಅಕ್ಷರಶಬ್ದಕ್ಕೂ, ಅನಂದಮಯಾಧಿಕರಾದಲ್ಲಿನ ಅನಂದಮಯ ಶಬ್ದಕ್ಕೂ ಓಗಾದಲ್ಲಿ ಉಕ್ತವಾಗಿರುವಂತೆ ನಾಮತ್ವವು ಬಾರದೇ ಹೋದೀತು.

ಅದಕ್ಕಾರೂ ಅಥವಾ ಎಂದು ಪ್ರಾರಂಭಿಸಿ ಚಂದ್ರಿಕದಲ್ಲಿ ಎರಡನೆಯ ವಿವರಣೆಯ ಪ್ರಾರಂಭವಾಗಿದೆ.

ಎರಡನೆಯ ಕಲ್ಪ - ಅಥವಾ ಯಾವ ವರಗಳು ಅವತತು ರೂಢಾಗಲೋ ಅವು ನಾಮಗಳು, ಯಾವುವು ಅವತತು ಯೋಗಿಗಳಿಗೋ ಅವು ರಿಂಗಗಳು ಎಂಬುದಾಗಿ ನಾಮರಿಂಗಗಳ ನಿರ್ವಚನವನ್ನು ಮಾಡಬಹುದು.

ಈ ರೀತಿ ಹೇಳಿದಾಗ ಯೋಗರೂಢಾಗಳು ಪ್ರಥಮಕಲ್ಪದಲ್ಲಿ ರಿಂಗಗಳ ಪ್ರಭೇದದಲ್ಲಿ ಸೇರುತ್ತವೆ.

ಅಥವಾ ಎಂದು ತೇಳಿದ ಎರಡನೇ ಕಲ್ಪದಲ್ಲಿ ಯೋಗರೂಢಾಗಳು ನಾಮಾತ್ಮಕವಾಗಿಯೂ, ರಿಂಗಾತ್ಮಕವಾಗಿಯೂ ಇರುವುದರಿಂದ ನಾಮರಿಂಗಾತ್ಮಕವಾಗುತ್ತವೆ.

ಹೀಗೆ ಎರಡನೇ ವಿವರಣೆಯನ್ನು ಅಂಗೀಕರಿಸಿದರೆ, ರೂಢಾಗಳೆಲ್ಲಾ ನಾಮತ್ವವೂ, ಯೋಗಿಗಳೆಲ್ಲಾ ರಿಂಗತ್ವವೂ, ಯೋಗರೂಢಾಗಳೆಲ್ಲಾ ಹಿಂದೆ ಹೇಳಿದ ಎರಡೂ ಪ್ರಕಾರಗಳಿಗಿಂತಲೂ ಪ್ರತ್ಯೇಕವಾದ ಮೂರನೇ ಪ್ರಕಾರವೂ ಬರಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ.

ಮತ್ತು ಇಂದ್ರದಿಶಬ್ದಗಳೂ, ಯೋಗರೂಢಾಗಳಿವೆ. ಅವುಗಳಿಗೆ ಕೇವಲ ನಾಮತ್ವವು ಬಾರದೇ ಹೋದೀತು. ಅದರಂತೆ ಅಕ್ಷರಶಬ್ದಕ್ಕೂ ಸಹ ಕೇವಲ ನಾಮತ್ವವು ಇಲ್ಲವಾಗುತ್ತದೆ.

ಅದಕ್ಕಾರೂ ಅಥವಾ ಎಂಬ ವ್ಯಾಖ್ಯೆ ಅಷ್ಟು ಸೂತವಾಗುವುದಿಲ್ಲ. ಎಂಬುದಾಗಿ ಮೊದಲನೆಯ ಎರಡೂ ಕಲ್ಪಗಳ ಅರ್ಥಗಳನ್ನು ವಿಚ್ಛಿ ಮೃತ್ಯು ಎಂದು ಚಂದ್ರಿಕಾಕಾರರು ಪ್ರಾರಂಭಿಸುತ್ತಾರೆ.

ಅದರ ಅಭಿಪ್ರಾಯವು ಈ ರೀತಿ ಇದೆ. ಮೃತ್ಯು ಎಂಬ ಮೂರನೇ ಕಲ್ಪದ ವಿವರಣೆ:

ಯಾವ ವರಗಳು ಅವತತು ರೂಢಿರಹಿತವಾಗಿವೆಯೋ, ಮತ್ತು ಅವು ವಿಶಿಷ್ಟವಿವಿಧವಾಕ್ಯರೂಪವಾಗಿರಲಿ ಅಥವಾ ಅನೇಕವಿಧವಾದವ್ಯಾಪಾರವಾಗಲಿರಲಿ ಅಥವಾ "ಗರ್ವೇಷು", "ಯುಕ್ತಿಸ್" ಇತ್ಯಾದಿಯಾಗಿ ಸ್ವರೂಪವಿಭಿನ್ನರೂಪವಾಗಿ ಪ್ರತಿಪದಿಸಲ್ಪಡಲಾಗಿರಲಿ, ಧರ್ಮದ್ವಾರಾ ಧರ್ಮಗಳ ಉಪಪತ್ತಿಗಳಾಗಿದ್ದರೆ ಅವು ರಿಂಗಗಳೆನಿಸುತ್ತವೆ.

ಯಾವ ವರಗಳು ಅವತತು ರೂಢಾಗಲೋ, ಅಥವಾ ಯೋಗರೂಢಿಯುಕ್ತವಾಗಿವೆಯೋ ಅವು ನಾಮಗಳು. ಹೀಗೆ ಪ್ರಭೇದವನ್ನು ಒಳ್ಳೆಯವುಗಳಿಂದ ಯೋಗರೂಢಾಗಳಿಗೆ ಮೂರನೇ ಪ್ರಭೇದವನ್ನು ಒದ್ದಬೇಕಾದೀತು ಎಂಬ ಹಿಂದಿನ ಶಂಕೆಗೆ ಅವಕಾಶವೇ ಇರುವುದಿಲ್ಲ.

ಮೊದಲನೆಯ ಅಧ್ಯಾಯದ ಮೊದಲನೆಯ ಪಾದದಲ್ಲಿ ಅನ್ಯತ್ರಪ್ರಸಿದ್ಧ ನಾಮಾತ್ಮಕಜ್ಞಗಳಿಗೂ ಎರಡನೇ ಪಾದದಲ್ಲಿ ಅನ್ಯತ್ರಪ್ರಸಿದ್ಧಲಿಂಗಾತ್ಮಕಜ್ಞಗಳಿಗೂ ಸಮನ್ವಯವನ್ನು ವಾದಭೇದದಿಂದ ಹೇಳುವಂತೆ, ಮೂರನೇ ಪಾದದಲ್ಲಿ ಉಭಯತ್ರಪ್ರಸಿದ್ಧಗಳಾದ ನಾಮಾತ್ಮಕಜ್ಞಗಳಿಗೂ, ಉಭಯತ್ರ ಪ್ರಸಿದ್ಧಗಳಾದ ಲಿಂಗಾತ್ಮಕ ಜ್ಞಗಳಿಗೂ ವಾದಭೇದವು ಏಕೆ? ಇಲ್ಲ? ಎಂಬ ಅಶ್ಲೇಷವು ಬರುತ್ತದೆ. ಆದರಂತೆ ನಾಲ್ಕನೇ ಪಾದದಲ್ಲಿನ ಅನ್ಯತ್ವವ ಪ್ರಸಿದ್ಧಗಳಾದ ನಾಮಾತ್ಮಕಗಳಿಗೂ, ಲಿಂಗಾತ್ಮಕಗಳಿಗೂ ಪ್ರತ್ಯೇಕವಾಗಿ ವಾದಭೇದದಿಂದ ಸಮನ್ವಯನಿರೂಪಣೆಯು ಏಕಕ್ಕೆ ವಿವಕ್ಷಿತವಾಗಿಲ್ಲ ಎಂಬ ಮತ್ತೊಂದು ಶಂಕೆಯೂ ಸಹ ಸಹಜವಾಗಿ ಉಂಟಾಗುತ್ತದೆ.

ಈ ಎರಡೂ ಶಂಕೆಗಳಿಗೆ ಸಮಾಧಾನವನ್ನು ತಾತ್ಪರ್ಯ ಚಂದ್ರಿಕಾಕಾರರು ಹೇಳುವರು.

ಒಂದೊಂದು ಅನ್ಯಾಯಕ್ಕೆ ನಾಲ್ಕೇ ಪಾದಗಳೆಂಬ ನಿಯಮವನ್ನು ಅನುಸರಿಸಲಾಗಿದೆ. ಆದಕಾರೂ ತೃತೀಯ ಪಾದದಲ್ಲಾಗಲಿ, ನಾಲ್ಕನೇ ಪಾದದಲ್ಲಾಗಲಿ ಅವಂತರ ಭೇದದ ವಿವಕ್ಷೆಯಿಂದ ವಾದಭೇದವನ್ನು ಆಶ್ರಯಿಸಿಲ್ಲ.

ಅಥವಾ ನಾಮಾತ್ಮಕ ಲಿಂಗಾತ್ಮಕಜ್ಞಗಳಲ್ಲಿ, ನಾಮಾತ್ಮಕಜ್ಞಗಳಿಗೆ ಪ್ರಾಧಾನ್ಯವಿರುವುದರಿಂದ ಮೊದಲೇ ಅದನ್ನು ನಿರೂಪಿಸಲಾಗಿದೆ. ಲಿಂಗಾತ್ಮಕವಾದುದನ್ನು ಎರಡನೇ ಪಾದದಲ್ಲಿ ಸಮನ್ವಯಗೊಳಿಸಿದೆ. ಏ.ರ. ಕ. ೫: ಎರಡು ಪಾದಗಳ ಸಮನ್ವಯವು ಬುದ್ಧಿಸ್ವವಾದಂತರ ಈ ಎರಡನ್ನು ಅನುಸರಿಸುವಿಕೆಯಿಂದ ಮೂರನೇ ಪಾದವೂ, ನಾಲ್ಕನೇ ಪಾದವೂ ಪ್ರವೃತ್ತವಾಗಿರುವ ಪ್ರಯುಕ್ತ ಅಲ್ಲಿ ಅವಂತರಪ್ರಭೇದವನ್ನು ಅನುಸರಿಸಿಲ್ಲವೆಂದು ಅಭಿಪ್ರಾಯ.

ಇದರೂ ಅವಂತರ ಪ್ರಸಿದ್ಧವಾದ ನಾಮಾತ್ಮಕ ಮತ್ತು ಲಿಂಗಾತ್ಮಕಗಳ ಭೇದವನ್ನು ಆಶ್ರಯಿಸಿ ಮೊದಲಿನ ಎರಡು ಪಾದಗಳಲ್ಲಿ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನವನ್ನು ತೋರಿಸಲಾಗಿದೆ. ಮೂರು ಮತ್ತು ನಾಲ್ಕನೇ ಪಾದಗಳಲ್ಲಿ ಅವಂತಪ್ರಸಿದ್ಧಿಯನ್ನು ತಿರಸ್ಕರಿಸಿ, ಮಹಾರೋಗ ವಿದ್ವದ್ವಿಧಿಗಳನ್ನು ಏಕತ್ರ ಒಪ್ಪಿರುವ ಪ್ರಯುಕ್ತ ವಾದಭೇದಕ್ಕೆ ತಕ್ಕ ಕಾರಣವಿಲ್ಲವೆಂಬುದನ್ನು ತೋರಿಸಲು ವಾದಭೇದವನ್ನು ಆಶ್ರಯಿಸಿಲ್ಲ.

ತಾತ್ಪರ್ಯಚಂದ್ರಿಕಾಕಾರರು ನಿರೂಪಿಸಿರುವ ಮೊದಲನೆಯ ಅಧ್ಯಾಯದ ಪಾದಕ್ರಮಗಳ ವಿವರಣೆ.

ಅನುಷ್ಠಾನಾನಾಂತರ ತಿಳಿಸುವಂತೆ “ಮಹಾಸಮನ್ವಯೇ ತ್ಯಜ್ಯಾಧಿಕಾರೋಪಾಲಿಖ್ಯತಃ” ಎಂಬಂತೆ ನಾಲ್ಕನೇ ಪಾದದಲ್ಲಿನ ದುಃಖಿ, ಬದ್ಧ, ಆದರ ಇತ್ಯಾದಿಜ್ಞಗಳ ಸಮನ್ವಯವು ಸರ್ವಾಧಿಕಾರಗಳ ಸಾಧಾರಣವಾಗಿಲ್ಲ. ಆದಕಾರೂ ಅದಕ್ಕೆ ಐದೆಯ ಪಾದದಲ್ಲಿ ಸಮನ್ವಯವನ್ನು ತೋರಿಸಲಾಗಿದೆ.

ಮತ್ತು ಮೊದಲನೆಯ ಮೂರು ಪಾದಗಳಲ್ಲಿನ ಜ್ಞಗಳ ಸಮನ್ವಯವನ್ನು ಪ್ರತಿಲಿಂಗಾದಿಗಳಿಂದ ಪರಿಪುರ್ಣದಲ್ಲಿ ಸಮೀಕ್ಷಿಸಲಾಗಿದೆ. ಅದೇ ರೀತಿ ಪ್ರಬಲಪ್ರತಿಲಿಂಗಾದಿಗಳಿಂದಲೇ “ಅನ್ಯವದಾ” ಸೂ ಉಂಟಾಗಲಿ ಎಂಬ ಶಂಕೆಗೆ ಅವಶ್ಯವಾಗಿ ನಾಲ್ಕನೇ ಪಾದವು ಪ್ರವೃತ್ತವಾಗಿರುವುದರಿಂದ ಅದಕ್ಕೆ ಐದೆಯಲ್ಲಿ ನಿರೂಪಣೆಯನ್ನು ತೋರಿಸಲಾಗಿದೆ.

ಅನ್ಯತ್ರ ಉಭಯತ್ರಜ್ಞ ಸಮನ್ವಯದ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಹಿಂದೆಯೇ ವಿವರಿಸಿರುವಂತೆ ಮಹಾಮಲ್ಲಭಂಗವ್ಯಾಯವನ್ನು ಕವಿತೆ ಮಾಡಲಾಗಿದೆ.

ಉಭಯತ್ರಪ್ರಸಿದ್ಧಿಗಳಾದ ಶ್ಲೋಕ ಸಮನ್ವಯದಲ್ಲಿ, ಅನೃತಪ್ರಸಿದ್ಧಿಯ ನಿರಾಕರಣೆಯಲ್ಲಿ ಮಾತ್ರ ಯಶಸ್ವಿವೇಶ. ಅಂದರೆ ಎಷ್ಟುಯತ್ನಪೂರ್ವಕವಾದ ಉಭಯತ್ರಪ್ರಸಿದ್ಧವಾದ ಶ್ಲೋಕ ಸಮನ್ವಯವು. ಅನೃತ ಪ್ರಸಿದ್ಧಶ್ಲೋಕಸಮನ್ವಯ ವಾದರೋ ಪ್ರಯತ್ನಪೂರ್ವಕವಾಗಿದೆ. ಅನೃತಪ್ರಸಿದ್ಧಿಯ ನಿರಾಕರಣೆ, ಎಷ್ಟುನಿನ್ನೆ ಪ್ರಸಿದ್ಧಿಯ ಉಪಪಾದನೆ. ಆದ ಕಾರಣ ಈ ಎರಡರ ವೈಶಿಷ್ಟ್ಯ ಉಭಯತ್ರಪ್ರಸಿದ್ಧಶ್ಲೋಕಗಳಿಗಿಂತಲೂ ಅನೃತಪ್ರಸಿದ್ಧ ಶ್ಲೋಕಗಳು ಪ್ರಬಲವಾಗಿವೆ.

ಈ ಮೇಲಿನ ಕ್ರಮವು ಅನುಷ್ಠಾನದಲ್ಲಿ ಉಕ್ತವಾಗಿರುವಂತೆ ನಡೆಯಬಹುದು.

ಸೂತ್ರಭಾಷ್ಯದಲ್ಲಿ ಸೂಚಿತವಾದಂತೆ ಮೂರು ಸಮನ್ವಯಗಳಿಗೂ ಸೋಪಾನಾರೋಹಣಾನ್ವಯದ ಕ್ರಮವನ್ನು ಅನುಸರಿಸಬಹುದು.

ಈ ವಕ್ರವನ್ನು ತಾತ್ಪರ್ಯ ಚಂದ್ರಿಕಾಕಾರವು "ಯದ್ವಾ" ಎಂಬ ಕಲ್ಪಾಂತರವನ್ನು ಆರಂಭಿಸಿ ನಡೆಯಬಹುದು.

ಅನೃತ ಪ್ರಸಿದ್ಧಿಗಳಲ್ಲಿ ಅನೃತವಸ್ತುವು ಕೇವಲ ಪ್ರಸಿದ್ಧಿಯಿಂದ ಮಾತ್ರ ಕಂಡುಬಂದಿದೆ. ಆ ಪ್ರಸಿದ್ಧಿಯು ಪ್ರಮುಖವಾಗಿರಬೇಕು. ಆದಕಾರಣ ಅದು ದುರ್ಬಲ. ಮೂರನೇ ಪಾದದಲ್ಲಿನ ಉಭಯತ್ರ ಪ್ರಸಿದ್ಧಿಯಾದರೋ "ದುರ್ದ್ರೋ ವಾನ ಲೋಕಧಾರಾ" ಇತ್ಯಾದಿ ಶ್ಲೋಕಾದಿಮೂಲಕವಾಗಿದೆ. ಅಸೂಕ್ಷ್ಮವಾಗಿದೆ. ಶ್ರುತಿಯ ಪ್ರಬಲ. ಅದರ ನಿರಾಸವು ಕ್ಷೇಪವಾಗಿದೆ. ಆದಕಾರಣ ಅದು ಪ್ರಬಲ. ನಾಲ್ಕನೇ ಪಾದದಲ್ಲೂ ಸಹ ಶ್ರುತಿಲಿಂಗಾದಿಗಳ ಜೊತೆಯಲ್ಲಿ ಪ್ರಸಿದ್ಧಿಯೂ ಇದೆ. ಮತ್ತು ಬೇರೆ ಜೊತೆ ಅಂದರೆ ಎಷ್ಟುನಿನ್ನೆ ಬದ್ಧ, ದುಖಿ, ಅವರ, ಸ್ವೀ ಮೊದಲಾದ ಶ್ಲೋಕಗಳನ್ನು ಸಮನ್ವಯಗೊಳಿಸಲು ಅತ್ಯಲ್ಪವೆಂಬ ಶಂಕೆಯೂ ಬಾಧಿಸುತ್ತಿದೆ.

ಅದು ಎಲ್ಲಕ್ಕಿಂತಲೂ ಪ್ರಬಲವಾಗಿದೆ. ಈ ರೀತಿ ಉತ್ತರೋತ್ತರವಾಗಿವ್ಯಕ್ತಿಯಿಂದ ಸೋಪಾನಾರೋಹಣಾನ್ವಯವನ್ನು ಹೇಳಲಾಗಿದೆ. ಈ ವಕ್ರವು ಭಾಷ್ಯಕಾರರ ವಾದದಿಂದಲೇ ಸೂಚಿತವಾಗಿದೆ.

ಸೂತ್ರಭಾಷ್ಯಕಾರರು ಅನೃತಪ್ರಸಿದ್ಧಿಶ್ಲೋಕಗಳನ್ನು ಪ್ರಯೋಗಿಸುವುದರಿಂದಲೇ ಈ ಮೇಲೆ ಕಂಡ ಅಭಿಪ್ರಾಯವು ವ್ಯಕ್ತವಾಗುತ್ತದೆ.

ಕರ್ತೃತ್ವ ಕರ್ಮಗಳ ವಿಚಾರ

ಕಂಠಾ :- ವಾರ್ತೆಯೋಪನಿಷತ್ತಿನಲ್ಲಿ "ಯಃ ಪತಂ ಆತ್ಮಾನಂ ಪರತ್ವೈ ಶಂಖಃ ತಸ್ಯ ವೇದಾಃ ದುಗ್ಧ ದೋಷಾಃ ಭವಂತಿ" (ವಾರ್ತೆಯು ೩-೨-೩) ಎಂಬುದಾಗಿ ಶ್ರುತವಾಗಿದೆ.

ಅರ್ಥ :- ಯಃ = ಯಾರು, ಪತಂ ಆತ್ಮಾನಂ = ಚತುರ್ಮಯಃ, ಶ್ರುತಮಯಃ, ಭಂದೋಪಯೋಗ, ಮನೋ ಮಯೋ, ವಾದ್ಯಯ ಆತ್ಮಾ (ವಾರ್ತೆಯು ೩-೨-೩) ಎಂಬುದಾಗಿ ಹಿಂದಿನ ಮಂಡಿತದಲ್ಲಿ ಚತುರ್ಮಯತ್ವಾದಿ ಗುಣವಾದ, ಆತ್ಮಾನಂ = ಪರಮಾತ್ಮನನ್ನು, ಪರತ್ವೈ = ಮತ್ತೊಬ್ಬನಾದ ಅಯೋಗ್ಯನಿಗೆ, ಶಂಖಃ = ಉಪದೇಶ ಮಾಯತ್ವಾನಿ ಯೋ, ತಸ್ಯ = ಅಂತರ ಉಪದೇಶ ಮಾಯದ ವ್ಯಕ್ತಿಗೆ, ವೇದಾಃ = ವೇದಗಳು, ದುಗ್ಧದೋಷಾಃ = ಕಲಹಿತವಾಗಿ, (ನಿಷ್ಕಲವಾಗಿ) ಭವಂತಿ = ಆಗುತ್ತವೆ. ಇದೇ ರೀತಿ "ವಾರ್ತೆಯಿಂದ ಮುಂದಿನ ಮಂಡಿತದಲ್ಲಿ (೩-೨-೪) ರಲ್ಲಿ "ಯಸ್ಮಿತ್ಪಾಪ ಸಚಿದಂ ಸುಖಯಂ ನ ತಸ್ಯ ದಾಚ್ಛಿಃ ಭಾಗೋ ಅಸ್ಮಿ" ಎಂದು ಉಕ್ತವಾಗಿದೆ.

ಅದರ ಅರ್ಥವು ಈ ರೀತಿ ಇದೆ.

ಯಃ = ಯಾರು, ಸುಖವಿಧಂ = ಕರ್ಮಸುಖಯುಕ್ತವನ್ನು ತಿಳಿದಿರುವ, ಸುಖಾಯಂ = ಪ್ರೀತಿಯಿಂದ ಏಕದೇಶದಲ್ಲಿರುವಿಕೆಯಿಂದ ಮಿತ್ರನಾಗಿ, ಪಾಪಯುಕ್ತ, ತತ್ಪಾಪ = ಬೇರೆ ರೀತಿಯಾಗಿ ತಿಳಿಯುತ್ತಾನೆಯೋ (ಅನ್ಯಥಾ ತಿಳಿಯುವನೋ) ತ್ವ = ಅಂತಹ ಅನ್ಯಥಾ ಪರಮಾತ್ಮನನ್ನು ತಿಳಿಯುತ್ತಮನೆ, ವಾಚಿ = ವೇದಾಧ್ಯಯನಾದಿಗಳಲ್ಲಿ, ಭಾಷಾ = ಫಲವು ಇರುವುದಿಲ್ಲ. (ಅವನು ಮಾಡಿದ ವೇದಾಧ್ಯಯನವು ವ್ಯರ್ಥ) ಆಪ್ತು ಮಾತ್ರವಲ್ಲ, ಪರಮಾತ್ಮನನ್ನು ಅನ್ಯಥಾ ತಿಳಿಯುವುದರ ಫಲವಾಗಿ ನಡೆವೇ ಆಗುತ್ತದೆ. ಎಂದು ಅಭಿಪ್ರಾಯ.

ಇಲ್ಲಿ ಮುಖ್ಯವಾಗಿ "ಆತ್ಮಾನಂ, ಶಂಕು" ಎಂಬ ಶ್ರುತಿವಾಕ್ಯದಲ್ಲಿ ಕಂಡುಬರುವ ಶಂಕನಕ್ರಿಯಾದಲ್ಲಿ "ಏತಂ ಆತ್ಮಾನಂ" ಎಂದು ಪರಮಾತ್ಮನನ್ನು ಕರ್ಮಕ್ಷೇಪ, ಶಂಕು ಎಂಬ ಶಂಕನಕ್ರಿಯಾದಲ್ಲಿ ಬೇರನ್ನನ್ನು ಕರ್ಮಕ್ಷೇಪ ನಿರ್ದೇಶ ಮಾಡಿರುವುದು ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿದೆ. ಒಂದೇ ಕ್ರಿಯಾದಲ್ಲಿ ಒಂದೇ ವ್ಯಕ್ತಿಗೆ ಕರ್ಮಕ್ಷೇಪ, ಕರ್ಮಕ್ಷೇಪ ಕೂಡುವುದಿಲ್ಲ. ಕಾಮಾತ್ಮನಾಗಿ (ಉತ್ತರಗತ) ಕರ್ಮಕ್ಷೇಪವು ಭೇದವ್ಯವಸ್ಥೆಯಾಗಿದೆ. ಕರ್ಮಕ್ಷೇಪಗಳು ಭಿನ್ನಭಿನ್ನವಾಗಿ ಇರುತ್ತವೆ.

ಕ್ರಿಯಾಶ್ರಯಸೇ ಕರ್ತಾ ಎಂದೆನಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಾನೆ. ಪರಮಪ್ರಾಪ್ತಿಯಾದ ಪರಿಣಾಮವಾದುದು ಕರ್ಮವೆಂದು ಹೇಳಬಹುದು.

ಅದಕ್ಕೆ ಉದಾಹರಣೆ :- "ದೇವತೋ ಗ್ರಾಮಂ ಗೃಹಿತ" ದೇವತೆಯನ್ನು ಗ್ರಾಮವನ್ನು ಕುರಿತು ಹೇಳುತ್ತಾನೆ. ಎಂಬ ಪ್ರಯೋಗದಲ್ಲಿ ದೇವತೆಯನ್ನು ಗಮನಿಸುವವರ ಕ್ರಿಯೆಗೆ ಆಶ್ರಯವಾಗಿರುವುದರಿಂದ ಕರ್ತಾ ಎಂದೆನಿಸಿದ್ದಾನೆ. ಅಂತಹ ಗ್ರಾಮಕ್ಕಿಂತಲೂ ಭಿನ್ನವಾದ ದೇವತೆಯನ್ನು ಗಮನಿಸುವವರ ಉತ್ತರದೇಶ ಸಂಯೋಗವಾದುದು "ಪರಮಪ್ರಾಪ್ತಿಯಾದ ಪರಿಣಾಮ" ವಾದ ಗ್ರಾಮವು ಕರ್ಮವೆಂದೆನಿಸಿದೆ. ಪರಮಪ್ರಾಪ್ತ ಎಂಬ ಭಾಗವನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಬೇರೆ "ಕ್ರಿಯಾಶ್ರಯವಾಗಿರುವುದು ಮಾತ್ರವೇ" ಕರ್ಮವೆಂದು ಹೇಳಿದರೆ ಗಮನ ಕ್ರಿಯಾಶ್ರಯವಾದ ಸಂಯೋಗವಾದುದು ಫಲ ಪರಿಣಾಮ ದೇವತೆಯನ್ನು ಇರುವುದರಿಂದ, "ದೇವತಾಂ ಗ್ರಾಮಂ ಗೃಹಿತ" ಎಂಬ ಅನಿಷ್ಟ ಪ್ರಯೋಗವು ಬರಲೇಬೇಕು. ಆದಕಾರೂ ಕರ್ಮವು ಪರಿಣಾಮದಲ್ಲಿ ಪರಮಪ್ರಾಪ್ತಿಯಿಂದ ವಿಶೇಷವಾಗುವುದು ಹೇಳಲೇಬೇಕು. ಎಂಬ ಕರ್ಮ ಕಾರಣಗಳು ನಿಯಮವೇನು ಭೇದವ್ಯವಸ್ಥೆಯಿಂದ ಒಂದೇ.

ಹೀಗೆ ಹೇಳಿದರೆ, ಪರಮಪ್ರಾಪ್ತಿಯಾದ ಪರಿಣಾಮವು ಕರ್ಮವು ಎಂದು ಹೇಳಿದರೂ ಯಾವ ಜಾಗದಿಂದ ದೇವತೆಯನ್ನು ಮತ್ತೊಂದು ಗ್ರಾಮಕ್ಕೆ ತೆರಳುವನೋ ದಿವ್ಯ ಆ ಜಾಗವೂ ಸಹ ದೇವತಾಪ್ರಾಪ್ತಿಯಾದ ಗಮನಿಸುವ ಕ್ರಿಯಾಶ್ರಯವಾಗಿರುವುದರಿಂದ "ದೇವತಾಂ ಗ್ರಾಮಂ ಗೃಹಿತ" ಎಂಬ ಪ್ರಯೋಗವು ಬರಲೇಬೇಕು.

ಅಂತಹ ಪ್ರಯೋಗವು ವ್ಯಾಪಾರವಲ್ಲ. "ದೇವತಾಂ ಗ್ರಾಮಂ ಗೃಹಿತ" ಎಂದೇ ದೇವತೆಯಲ್ಲಿ ವ್ಯಾಪಾರವಾಗುತ್ತದೆ. ಅದಾದುದಕ್ಕೆ ಕರ್ಮವು ಎಷ್ಟು - ಎಷ್ಟು.

ವಿಶ್ವೇಷವಿಧಿಯಾದ ಕೌಶಾಂಬೀಗ್ರಾಮಕ್ಕೂ ಕೂಡ ದೇವದತ್ತಸಮವೇತಗಮನರೂಪಕ್ರಿಯಾಜನ್ಯವಿಭಾಗ ರೂಪಫಲ ಕಾಲಿತ್ವವು ಇರುವುದರಿಂದ, ಮನುಷ್ಯವೇತಕ್ರಿಯಾಜನ್ಯಫಲಕಾಲಿತ್ವವು ಸಹ ಕರ್ಮತ್ವ ಲಕ್ಷಣವಾಗಲಾರದು. ಈ ರೀತಿಯಾದ ಲಕ್ಷಣಕ್ಕೆ ಆತಿ ವ್ಯಾಪ್ತಿಯು ಮಾತ್ರವಲ್ಲ.

ಅವ್ಯಾಪ್ತಿಯೂ ಸಹ ಸಂಭವಿಸುತ್ತದೆ.

ಅನಾಗತಾದಿವಿಷಯೇಚ್ಛಾದಿಕ್ರಿಯಾಜನ್ಯಫಲಕಾಲಿತ್ವವು ಈಗ ಅನಾಗತವಾದುದಕ್ಕೆ ಇರುವುದಿಲ್ಲವಾದುದರಿಂದ ಅದಕ್ಕೆ ಕರ್ಮತ್ವವು ಬಾರದೇಹೋದೀತು.

“ಶ್ವಸ್ತನಂ ಭೋಜನಂ ಇಚ್ಛಾಮಿ” ನಾಳೆಯ ದಿವಸದ ಊಟವನ್ನು ಆವೇಶಿಸುತ್ತೇನೆ. ಎಂದು ಪ್ರಯೋಗವು ಕಂಡುಬಂದಿದೆ. ಇಲ್ಲಿ ಇಚ್ಛಾವಿಷಯವಾದ ನಾಳೆಯ ದಿನದ ಭೋಜನವು ಇನ್ನೂ ಒದಗಿಲ್ಲ. ಆದೇ ಇಲ್ಲವಾದಮೇಲೆ ಅದಕ್ಕೆ ಫಲಕಾಲಿತ್ವವೂ ಕೂಡುವುದಿಲ್ಲ. ಇಂತಹ ಪ್ರಯೋಗವೇ ಇಲ್ಲವೆಂದೂ ಹೇಳಲು ಬರುವುದಿಲ್ಲ. ಅಂತಹುದನ್ನು ಒಪ್ಪದಿದ್ದರೆ ಇಚ್ಛೆಗೆ ಕರ್ಮತ್ವವೇ ಇಲ್ಲವಾದೀತು. ಅಂತಹ ಕಡೆ ದ್ವಿತೀಯಾವಿಭಕ್ತಿಯೇ ಬಾರದೇ ಹೋದೀತು. ಆದಕಾರೂ ಈ ಲಕ್ಷಣಕ್ಕೆ ಅವ್ಯಾಪ್ತದೋಷವೂ ಕಂಡುಬಂದಿದೆ.

ಮರ್ತಮಾನಕಾಲದಲ್ಲೂ ಸಹ, ಫಲಮಿಚ್ಛೆ, ಫಲಂಜಾನಾತಿ, ಫಲಂಕರೋತಿ ಎಂಬ ಉದಾಹರಣೆಗಳಿವೆ. ಪ್ರಾಮಾಣಿಕ ಪ್ರಯೋಗಗಳು ಕಂಡುಬಂದಿವೆ.

ಇಂತಹ ಕಡೆ ಮರ್ತಮಾನಕಾಲವಾದ ಫಲದಲ್ಲಿ ಜ್ಞಾನಾದಿಕ್ರಿಯಾಜನ್ಯವಾದ ಫಲವು ಭಾಟ್ಟಮತರೇತ್ಯಾ,

೧. ಸುವಿಷಯಕವಾದಜ್ಞಾತಾ ಆಗಲಿ ೨. ಸಂಸ್ಕಾರವಾಗಲಿ ೩. ವ್ಯಮಾರವಾಗಲಿ ಯಾವುದೂ ಸಂಗತವಾಗುವುದಿಲ್ಲ.

ಮೂರನೆಯದಾಗಿ ಜ್ಞಾನವಿಷಯತಾಂತರ ಬೇರೆಯಾದ ಸುವಿಷಯಕವಾದ ಪದಾರ್ಥಾಂತರತ್ತೇನ ಛಿಟ್ಟರು ಒಪ್ಪಿರುವ ವಸ್ತುತಾ ಎಂಬುದರಲ್ಲಿ ಯಾವ ಪ್ರಮಾಣವೂ ಇಲ್ಲ.

ಎರಡನೆಯದಾದ ಜ್ಞಾನರೂಪಕ್ರಿಯಾಜನ್ಯವಾದ ಸಂಸ್ಕಾರರೂಪವಾದ ಫಲವು ಆತ್ಮನಲ್ಲಿ ಹುಟ್ಟುತ್ತದೆಯೇ ಹೊರತು ಜಡವಾದ ಫಲದಲ್ಲಿ ಹುಟ್ಟುವುದಿಲ್ಲ. ಜಡಕ್ಕೆ ಭಾವನಾಬ್ಜಿಸಂಸ್ಕಾರವನ್ನುಯಾರೂ ಒಪ್ಪಿಲ್ಲ.

ಮೂರನೆಯದಾಗಿ ಜ್ಞಾನರೂಪಕ್ರಿಯಾಜನ್ಯವಾದ ವ್ಯಮಾರರೂಪವಾದ ಫಲವಾದರೋ ಅದು ಕರ್ತೃನಿಷ್ಕವೇ ಹೊರತು ಫಲನಿಷ್ಕವಲ್ಲ. ಜ್ಞಾನರೂಪ ಕ್ರಿಯಾಜನ್ಯ ಫಲರೂಪವಾದ ವ್ಯಮಾರವೂ ಸಹ ಅಭಿವರನರೂಪವಾದುದು (ಮಾನರೂಪವಾದುದು) ಅಥವಾ ಉಪಾಧಾನಾದಿರೂಪವಾದುದೆಂದೂ ಹೇಳಬೇಕು. ಅಭಿವರನರೂಪ ವ್ಯಮಾರ ರೂಪವಾದ ಫಲವು (ಮತನವು) ಕರ್ತೃನಿಷ್ಕವೇ ಹೊರತು ಫಲನಿಷ್ಕವಲ್ಲ. ಉಪಾಧಾನಾದಿರೂಪವಾದುದು ಎಂದರೆ (ಪರಿಗ್ರಹ ಮತ್ತು ಪರಿತ್ಯಾಗಾದಿರೂಪವಾದುದು) ಅಥವಾ ತಾನಾದಿರೂಪವಾದುದೂ ಸಹ ಉಪೇಕ್ಷಣೀಯವಾದುದರಲ್ಲೂ ಕಂಡುಬಂದಿದೆ. ಹೇಯವಾದುದಕ್ಕೂ (ಉಪೇಕ್ಷಮಲಾದಿಗಳೂ) ಅದರ ಜ್ಞಾನಕರ್ಮತ್ವವು ಬರಬೇಕಾದೀತು.

ಮತ್ತು ಹಿಂದೆ ತಿಳಿದಂತೆ ಕರ್ಮಕಾರ್ಯವನ್ನು ಭೇದವ್ಯವಸ್ಥೆಯಿಂದ ನಿರ್ಧರಿಸಿದರೆ "ತಂದುಲಾಃ ಸ್ವಯಮೇವ ವ್ಯಾಂಕಿ, ವಾಘಾಃ ಸ್ವಯಮೇವ ಮುಚ್ಚಂತಿ, ಭಿಕ್ಷುಕಾಃ ಕಾಷ್ಠಂ ಸ್ವಯಮೇವ" ಇತ್ಯಾದಿ ಸ್ಥಳದಲ್ಲಿ ಕಂಡುಬರುವ "ಕರ್ಮಕಾರ್" ದುರ್ಬೋಧವಾಗಿರುತ್ತದೆ. ಕರ್ಮಕಾರ್ಯ ಪ್ರಯೋಗವೇ ಇಲ್ಲದೇ ಹೋದಿತ್ತು.

"ಕರ್ಮವ್ಯವರ್ತನಾಶುಕ್ರಿಯಾ (ವಾಸಿನಿ ಸೂತ್ರ ೩-೨-೭೬)" ಎಂಬ ಸೂತ್ರದಲ್ಲಿ ಕರ್ತೃವಿಗೇನೇ ಕರ್ಮವ್ಯವಸ್ಥೆ ವಿಹಿತವಾಗಿದೆ. ಕರ್ಮಕಾರ್ಯವನ್ನು ನಿಯಮಿತ ಭೇದವ್ಯವಸ್ಥೆಯಿಂದ ಅಂಗೀಕರಿಸಿದರೆ, ಮೇಲೆ ಕಂಡ ಸೂತ್ರದಿಂದ ವಿಹಿತವಾದ ಕರ್ಮಕಾರ್ಯಗಳ ವ್ಯವಸ್ಥೆ, ಒಂದಕ್ಕಿಗೇ ಕರ್ಮವ್ಯವಸ್ಥೆ ವಿಹಿತವಾಗಿರುವುದು ಅನುಪಪನ್ನವಾಗಿದೆ. ಅಂದರೆ ಮೇಲೆ ತಿಳಿದಂತೆ ಭಿಕ್ಷುಕಾಃ ಕಾಷ್ಠಂ ಸ್ವಯಮೇವ ಇತ್ಯಾದಿ ಪ್ರಯೋಗಗಳು ಅವ್ಯವಸ್ಥಿತವಾಗಿರುವುದಾಗುತ್ತದೆ.

ಆದಕಾರಾ ಕರ್ಮವ್ಯವಸ್ಥೆ

೧. ಕ್ರಿಯಾಪ್ರಾಪ್ತಿಕಾರಿವಾಗಿದೆ

೨. ಪರಮಮೇವ ಕ್ರಿಯಾಪ್ರಾಪ್ತಿಕಾರಿವಾಗಿದೆ ಹೇಳಲು ಬರುವಂತಿಲ್ಲ.

೩. ಎರಡೂ ಲಕ್ಷಣಗಳು ಅತಿವ್ಯಾಪ್ತಿ ಅಪ್ಯಾಪ್ತಿಯೋಪಪನ್ನವಾಗಿವೆ.

ಮತ್ತು "ಮಾಂ ಅಪಂಚಾನಾಮಿ" ಎಂಬುದಾಗಿ ಹಾಳೆ ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷವು ಸುಪ್ರಸಿದ್ಧವಾಗಿದೆ. ಇಲ್ಲಿ ಒಬ್ಬನಿಗೇನೇ ಕರ್ಮವ್ಯವಸ್ಥೆ ಕಾರ್ಯವನ್ನು ಕಂಡುಬಂದಿದೆ. ಇಲ್ಲಿ ಕರ್ಮಕಾರ್ಯಗಳಿಗೆ ವ್ಯವಸ್ಥೆ ಇರುತ್ತದೆ. ಇಂತಹ ಹಾಳೆಪ್ರಾಪ್ತಿಯನ್ನು ಅವಲಂಬಿಸಿ ಮಾನವನಂತಿಲ್ಲ.

ಮತ್ತು "ಮಾಂ ಅಪಂಚಾನಾಮಿ" ಎಂಬುದಾಗಿ ಆತ್ಮಕಾರ್ಯವಾದ ಜ್ಞಾನದಲ್ಲಿ "ಮಾಂ" ಎಂಬುದಾಗಿ ಆತ್ಮನಿಗೆ ಕರ್ಮವ್ಯವಸ್ಥೆ "ಅಪಂ" ಎಂಬುದಾಗಿ ಅದೇ ಆತ್ಮನಿಗೆ ಕಾರ್ಯವ್ಯವಸ್ಥೆ ಸಿದ್ಧವಾಗಿದೆ. ಇದರಲ್ಲಿ ಆತ್ಮನಿಗೆ ಕರ್ಮವ್ಯವಸ್ಥೆಯನ್ನು ಒಪ್ಪದಿದ್ದರಲ್ಲಿ ಎಂದಿಗೂ ಆತ್ಮಕಾರ್ಯವ್ಯವಸ್ಥೆಯೇ ಇರುವುದಿಲ್ಲ.

ಅಪಂಚಜ್ಞಾನಮಾಧಿಪತ್ಯವಾದ ಯೋಗಿಗೆ (ಯುಂಚಾನಾಮಿ) ಕೇವಲ ಆತ್ಮ "ಸ್ವರೂಪವೇ ತಿಳಿಯಲ್ಪಡುವ ಪ್ರಯುಕ್ತ" ಆತ್ಮನಿಗೆ ಕರ್ಮವ್ಯವಸ್ಥೆಯನ್ನು ಕಾರ್ಯವ್ಯವಸ್ಥೆಯನ್ನು ಒಪ್ಪಲೇಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ. ಇದನ್ನು ಪರಕೀಯರೂ ಒಪ್ಪಿದ್ದಾರೆ. ಇದು ಎಲ್ಲರಿಗೂ ಸ್ಪಷ್ಟ. "ಯುಂಚಾನಾಮಿ ಕೇವಲ ವಿವಿಧ ಆತ್ಮ ಜ್ಞಾನ, ಜ್ಞೇಯವ್ಯವಸ್ಥೆ ನಿರ್ದಿಷ್ಟವಾಗಿರುವುದಿಲ್ಲ" ಎಂದು ಬಿಡುಗಡೆ ಮಾಡಿದ ಉಕ್ತಿಯಾಗಿದೆ. ಆದ್ದರಿಂದ ಕರ್ಮಕಾರ್ಯಗಳು ಭಿನ್ನವಾಗಿಯೇ ಇರಬೇಕೆಂಬ ನಿಯಮವು ಸಹ ಸಂಗತವಲ್ಲ.

"ಆದಕಾರಾ ಕ್ರಿಯಾಪ್ರಾಪ್ತಿಯೇ ಕಾರ್ಯವ್ಯವಸ್ಥೆ. ಅಂತಹ ಕ್ರಿಯಾಪ್ರಾಪ್ತಿಯೇ ಕರ್ಮವ್ಯವಸ್ಥೆ ಎಂದು ಹೇಳಬೇಕು." ಇದಕ್ಕೆ ಯಾವ ವಿಧವಾದ ವಿರೋಧವೂ ಇರುವುದಿಲ್ಲ. ಕ್ರಿಯಾಪ್ರಾಪ್ತಿಯೇ ಎಂದರೆ ಪ್ರಧಾನವಾದ ವ್ಯಾಪ್ತಿಯೇ, ಅಪ್ರಯತ್ನಪೂರ್ವಕವಾದ ಕ್ರಿಯಾಪ್ರಾಪ್ತಿಯೇ.

ತಂತ್ರ :- ತ್ರಿಯಾ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯವೇ ಕರ್ತೃತ್ವವೆಂದೂ, ತ್ರಿಯಾವಿಷಯತ್ವವೇ ಕರ್ಮತ್ವವೆಂದೂ ಹೇಳಿದರೂ ಸು ವರಸ್ತರ ವಿರೋಧವು ಇದ್ದೇ ಇದೆ. ಹೇಗೆಂದರೆ, ತ್ರಿಯಾ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯವು ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷಭಾವಲಕ್ಷಣರೂಪವಾಗಿದೆ. (ಅಂತರನಾದ ಆತ್ಮನ ವಾದ ಧರ್ಮವಾಗಿದೆ) ಪರಾಗ್ಭಾವರೂಪವಾದ ತ್ರಿಯಾವಿಷಯತ್ವರೂಪವಾದ ಕರ್ಮತ್ವವಾದರೋ ಬಹು ಇರತಕ್ಕ ಪದಾರ್ಥಗಳ ಧರ್ಮವಾಗಿದೆ. ಆದಕಾರೂ ತ್ರಿಯಾ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ವಿಷಯತ್ವಗಳು ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷಪರಾಗ್ಭಾವ ಲಕ್ಷಣರೂಪ ವಾಗಿರುವುದರಿಂದ ಮತ್ತೆ ವಿರೋಧವು ಇದ್ದೇ ಇದೆಯಲ್ಲ ಎಂಬ ಶಂಕೆಗೆ ಉತ್ತರವೇನು ?

ಸಮಾಧಾನ :- ಕರ್ತೃತ್ವ ಕರ್ಮತ್ವಗಳು ಒಂದೇ ವ್ಯಕ್ತಿಗೆ ಇರುವ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಹಿಂದೆ ತಿಳಿಸಿದಂತೆ ಅನೇಕ ಸುಪ್ರಸಿದ್ಧಗಳಾದ ಉದಾಹರಣೆಗಳಿರುವುದರಿಂದಲೂ ಸಾಕ್ಷಿ ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷಾದಿ ಪ್ರಮಾಣಗಳಿರುವುದರಿಂದಲೂ ಸಹ, ಪ್ರಮಾಣ ಪ್ರಮಿತವಾಗಿ ಪ್ರಸಿದ್ಧವಾಗಿರುವ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಅದಕ್ಕೆ ಉಪಪಾದಕವಾದ ಭೇದಾಭಾವವೂ ಕಂಡುಬಂದಿರುವಾಗ ಅಂತಹ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಭೇದಕ್ಕೆ ಪ್ರತಿನಿಧಿಯಾದ ವಿಶೇಷದಿಂದಲೇ ಅಂತಹ ವ್ಯವಹಾರಕ್ಕೆ ನಿರ್ವಾಹಕವನ್ನಾಗಿ ಸ್ವೀಕರಿಸಬೇಕು. ಇದನ್ನು ವಿಶೇಷಪ್ರಮಾಣವಾದದಲ್ಲೇ ಸಮರ್ಥಿಸಲಾಗಿದೆ. ಆದ್ದರಿಂದ ಪಶ್ಚಿಮ ಫಲಂ ಸ್ವಯಮೇವ ಇತ್ಯಾದಿ ವ್ಯವಹಾರಗಳಿಗೂ ಯಾವ ಚ್ಯುತಿಯೂ ಇರುವುದಿಲ್ಲ. "ವಿವಕ್ಷಿತ ಕಾರಣಾಗ ಭವಂತಿ" ಎಂಬ ನ್ಯಾಯದಿಂದ ಸ್ವತಃ ಅಧಿಕರಣವಾಗಿ ಕಂಡು ಬಂದರೂ ಅದಕ್ಕೆ ಅಧಿಕರಣತ್ವವನ್ನು ವಿವಕ್ಷಾ ಮಾದರೇ, ಅತಿಶಯ ಮಾತ್ರವನ್ನೇ ಪರಿಗಣಿಸಿ ಕಾಂಕ್ಷಾಪಾತ್ರಾಂ ಭುಂಕ್ಷೇ ಎಂಬಂತೆ ಕಾಂಕ್ಷಾಪಾತ್ರಾಂ ಭುಂಕ್ಷೇ ಎಂದೂ ಪ್ರಯೋಗಿಸುವುದು ಕಂಡುಬಂದಿದೆ. ಅತಿಶಯದ ವಿವಕ್ಷಾ ಇಲ್ಲದಿದ್ದಾಗ ಕೇವಲ ಅಧಿಕರಣತ್ವ ವಿವಕ್ಷಾ ಮಾತ್ರವಿದ್ದಾಗ ಕಾಂಕ್ಷಾಪಾತ್ರಾಂ ಭುಂಕ್ಷೇ ಎಂದೂ ಪ್ರಯೋಗಿಸುತ್ತಾರೆ. ಅತಿಶಯವಿವಕ್ಷೆಯಾ ಕರಾವ್ಯವ್ಯಯವೂ (ತೃತೀಯಾವಿಭಕ್ತಿಯೂ) ಅಧಿಕರಣಮಾತ್ರ ವಿವಕ್ಷೆಯಾ ಸಪ್ರಮೀ ಪ್ರಯೋಗವೂ ವಿಷಯವೇ ಆಗಿದೆ.

ಆದರಂತೆ ಇಲ್ಲೂ ಸಹ ತಿಳಿಯಬೇಕೆಂದು ಅಭಿಪ್ರಾಯ.

ಇಲ್ಲಿ ಪ್ರಮೇಯರಹಸ್ಯವೊಂದುಂಟು. ಅದನ್ನೇ "ಓ ಕರ್ಮಕರ್ತೃತ್ವಪದೇಶಾಚ್ಚ ಓಂ" ಎಂಬ ಸೂತ್ರವನ್ನು ವ್ಯಾಖ್ಯಾನಿಸುವಾಗ ಅನುವ್ಯಾಖ್ಯಾನಕಾರರು ಪ್ರಕಾಶಪಡಿಸಿರುತ್ತಾರೆ.

ಅನುವ್ಯಾಖ್ಯಾನ:- ಕರ್ಮಕರ್ತೃಗಳಿರುತ್ತಾರೋ ಭಿದಾ |

ಅಭೋದೋಷಃ ವಿಶೇಷೇ ಶ್ವಾತ್, ಬಲೀ ಸೋಪ್ಯನಿಷೇಧಿತಃ ||

ಅಭಿಪ್ರಾಯ :- ಯಾವ ಒಂದು ತ್ರಿಯೆಯಲ್ಲಿ ಕರ್ತೃವೂ ಕರ್ಮವೂ ಇರುವುದೋ ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ ಅವೆರಡಕ್ಕೂ ಭೇದವೇ ಇರುತ್ತದೆಯೆಂಬುದು ದ್ವಿಗುಣವಾದ ನಿಯಮವು ಉಂಟು. ಸರ್ವಸಾಮಾನ್ಯವಾದ ನಿಯಮವು ಇರುತ್ತದೆ. ಆದರೆ ಇದು ಅಗ್ನಿಯಿಂದ (ಪಂಚಿಯಿಂದ) ಧೂಮಕ್ಕೆ ಇರತಕ್ಕ ವ್ಯಾಪ್ತರೂಪವಾದ ನಿಯಮದಂತೆ ಸಂಕೋಚಕ್ಕೆ ಅನರ್ಹವಾದ ನಿಯಮವೇನಲ್ಲ, ಇದು ಸಂಕೋಚಾರ್ಹವಾದ ಸಾಮಾನ್ಯ ನಿಯಮವಾಗಿದೆ.

ಅವವಾದವು ಇಲ್ಲದಿದ್ದಾಗ ಉತ್ಕರ್ಣಕ್ಕೆ ಪ್ರಾಬಲ್ಯವುಂಟು. ಅದು ಬರಿಷ್ಕವಾಗಿ ಸಾಧ್ಯಸಾಧನದಲ್ಲಿ ಸಮರ್ಥವಾಗುತ್ತದೆ.

ಉತ್ಕರ್ಣ ಪವಾದ ನ್ಯಾಯದಿಂದ ಇಲ್ಲಿ ಪ್ರಮೇಯವನ್ನು ಹೊಂದಿಸಿಕೊಳ್ಳಬೇಕು.

ತೇಗೊಂದರೆ :- “ನ, ಹಿಂಯ್ಯಾತ್, ಸರ್ವಾ ಘೂತಾನಿ” ಎಂಬುದಾಗಿ ಯಾವ ಘೂತಕಂಠೆಯು ಉಂಟೋ ಅದಲ್ಲವು. ಸಿಬ್ಬ” ಎಂಬುದು ಔಷ್ಣಿಕ ನಿಯಮವು. ಸಾಮಾನ್ಯ ನಿಯಮವು. ಈ ಸಾಮಾನ್ಯ ನಿಯಮದ ಪ್ರಕಾರ ಸರ್ವಾಘೂತ ಹಿಂಯ್ಯಾತ್ ಸಿಬ್ಬತ್ಯು ವ್ಯಾಪ್ತಿಯು ಇದೆ. ಆದರೆ ಇದು ವೈದ್ಯಧರ್ಮಗಳಿಗೆ ಇರುವಂತೆ ಸಂಕೋಚಕ್ಕೆ ಅನ್ವಯವಾದ ನಿಯಮವಲ್ಲ. ವ್ಯಾಪ್ತಿಯಲ್ಲ. ಪ್ರಮಿತವಾದ ವಿಶೇಷ ವ್ಯಾಪ್ತಿಯಿಂದಲೇ ಸಂಕೋಚವನ್ನು ಮಾಡಲಾಗಿದೆ. ಆದರೆ ಅಲ್ಲಿ ಪ್ರಮಿತತತ್ವವು ಇಲ್ಲವೋ ಸಾಮಾನ್ಯವು ಮಾತ್ರ ಕಂಡುಬರುತ್ತದೆಯೋ ಅಲ್ಲಿ ಸಾಮಾನ್ಯ ವಿಶೇಷವಾದವು ಸಮಿತವಲ್ಲ.

ಸಾಮಾನ್ಯ ವಿಷಯವಾದ ಪ್ರಮಾಣದಿಂದ ತಿಳಿಯಲ್ಪಟ್ಟ ಅರ್ಥಕ್ಕೆ ವಿಶೇಷ ಪ್ರಮಾಣದಿಂದ ಅಪವಾದವು ಉಂಟಾಗುವುದು. ಆದ್ದರಿಂದ ಸಾಮಾನ್ಯಪ್ರಮಾಣದಿಂದ ಎಲ್ಲೆಡೆಯಲ್ಲಿಯೂ ಪ್ರಕೃತವಾದ ಬುದ್ಧಿಯು ವಿಶೇಷ ಪ್ರಮಾಣದಿಂದ (ಅಪವಾದವು ಪ್ರಕೃತವಾದಾಗ) ಪ್ರಕೃತವಾದ ವಿಶೇಷ ವಿಷಯವನ್ನು ಮಾತ್ರ ರಿಟ್ಟು ಮಿಕ್ಕರೆ ಅದು ತನ್ನ ವ್ಯಾಪ್ತಿಯನ್ನು ತೊಂದಿ ವಿರಮಿಸುತ್ತದೆ.

ಪ್ರಕೃತದಲ್ಲಿ “ನ ಹಿಂಯ್ಯಾತ್ ಸರ್ವಾ ಘೂತಾನಿ” ಎಂಬ ಸಾಮಾನ್ಯಶಾಸ್ತ್ರಕ್ಕೆ “ಅಗ್ನಿಜೋಮೀಯಂ ಪಶುಮಾಲಭೇತ” ಎಂಬ ಅಪವಾದವು ಕಂಡುಬರುವ ಪ್ರಯುಕ್ತ ಯಾಗಾತಿರಿಕ್ತ ಸ್ಥಳದಲ್ಲಿ ಮಾತ್ರ ಸಾಮಾನ್ಯ ಶಾಸ್ತ್ರಕ್ಕೆ ವ್ಯಾಪ್ತಿಯನ್ನು ಸ್ವೀಕರಿಸುವಂತೆ ಇಲ್ಲ. ಸಹ ಕರ್ಮಾಣ್ಯಭಾವವು ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ ಭೇದವ್ಯಾವ್ರವಾದರೂ, ಹಿಂದೆ ಹೇಳಿದ ಪ್ರಮಾಣ ಪ್ರಮಿತವಾದ ಸ್ಥಳಗಳಲ್ಲಿ ಅಪವಾದ ಗ್ರಹಿಸಿಯುವುದಾದುದುಂಟು ಭೇದವಿಲ್ಲದ ಕಡೆ ವಿಶೇಷವನ್ನೇ ಒಪ್ಪಿ ವಿರೋಧವನ್ನು ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳಬೇಕೆಂಬುದು ವರಮಾಧಿವೃತ್ತಿಯು.

ಸೋಪಾಂಶ ಸಂಬಂಧವು ಹೇಗೆ ಸಾಧನಗಳಿಲ್ಲವೋ ಅದರಂತೆ ಸೋಪಾಂಶವ್ಯವಹಾರವೂ ಸಹ ದೂಷಣಾಂಗವಲ್ಲವೆಂದು ಅಭಿಪ್ರಾಯ.

ಸೇವದಾಚಾರ್ಯರು ರಚ್ಯವಾದ ಈ ಪ್ರಮೇಯವನ್ನು ಏನು ಸ್ವಾರಸ್ಯವಾಗಿ ನಿರೂಪಿಸಿ ಉಪಕರಿಸುತ್ತಾರೆ.

“ಉತ್ಕರ್ಷಣೋಪ ಯತ್ಪ್ರಾಪ್ತಂ ಅಪವಾದವಿವರ್ಜಿತಂ |

ವೈದ್ಯಾಚಾರ್ಯವಾದೇನ ಮಾನಮೇವ ಭವಿಷ್ಯತಿ || ೧೩ ಅನುಷ್ಠಾನ ||

ಪಂಕ್ತಿ :- ಕರ್ಮಾಣ್ಯಭಾವವು ಭೇದವ್ಯಾವ್ರವೋ ಅಲ್ಲವೋ ಹೇಗೆ ?

ಭೇದವ್ಯವ್ರವೆಂದು ಹೇಳಿದ “ಮಾಂ ಅಹಂ ಜಾನಾಮಿ” ಎಂಬುದಾಗಿ ಒಕ್ಕಾಡ್ತಿಯಲ್ಲೇ ಕರ್ಮಾಣ್ಯಭಾವವು ಉಂಟಾದುದರಿಂದ ಅದು ಇಲ್ಲದಂತಾಗಿ ಅತ್ಯಾಕಾಂಕ್ಷಾರವು ಅನುಪಪನ್ನವಾಗುತ್ತದೆ.

ಭೇದವ್ಯಾವ್ರವಲ್ಲಿತೆಂದರೆ :- ಅದಕ್ಕೆ ಭೇದವ್ಯಾವ್ರವನ್ನು ಇಟ್ಟುಕೊಂಡು “ಅಹ್ಮಾನಂ ಮರ್ತ್ಯಂಕುಃ” ಮೃತ್ಯುಂಭೇದ ಸಾಧನವಾಗಿ ಹೇತುತ್ವೇನ ಅದರ ಕಥವು ಅನುಭವವಾಗಿತ್ತು. “ನ ಹಿಂಯ್ಯಾತ್ ಸರ್ವಾಘೂತಾನಿ” ಎಂಬ ಸಂಕೋಚವೇ ಅನುಭವವಾಗಿತ್ತು. ಈ ರೀತಿ ಏನು ಬಗೆಯಾದ ದೂಷಣಾ ಮಾರಾಧನು ಹೇಗೆ ?

ಸಮಾಧಾಪ :- “ನ ಹಿಂಯ್ಯಾತ್ ಸರ್ವಾಘೂತಾನಿ” ಎಂಬಂತೆ “ಅಹ್ಮಾನಂ ಮರ್ತ್ಯಂಕುಃ” ಎಂಬ ಶ್ಲೋಕಾರ್ಥವು ಉಂಟಾದುದರಿಂದ ಕರ್ಮಾಣ್ಯಭಾವವು ಭೇದವ್ಯಾವ್ರವೆಂಬುದು ಸಾಮಾನ್ಯ ನಿಯಮವು. ಇದಕ್ಕೆ “ಮಾಂ ಅಹಂಜಾನಾಮಿ”

[illegible]

ಅಲ್ಲಾ ಸಹ ಮುಂದಿನ ಫೋಜನ್ನೂ ಸಹ ಕೆಲವು ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ "ಅಪಹ್ವಾದಿ" ಉಪಾಯಿಯಿಂದ ಅನಿಷ್ಟ ಸಾಧನವೂ ಸಹ ಕಂಡುಬಂದಿರುವ ಪ್ರಯುಕ್ತ ಅಂತಹ ಕಡೆ ಈ ಮೇಲೆ ಕಂಡ ಅನುಮಾನಕ್ಕೆ ವ್ಯತಿರಿಕ್ತವು ಬರುತ್ತದೆ. ಅಲ್ಲಿ ವ್ಯಾಪ್ತ ವಿಶಿಷ್ಟ ಫೋಜನ್ನತ್ತದ್ದೇ ಹೇತುವನ್ನಾಗಿ ಹೇಳುತ್ತೇವೆ ಎಂದು ಹೇಳಲು ಸಾಧ್ಯವಿಲ್ಲ. ದೊರಲು ಪ್ರವೃತ್ತಿಯಾಗಿ ತರುತ್ತರ ಕಾಲದಲ್ಲಿನ ಆರೋಗ್ಯರೂಪವಾದ ಫಲವು ಕಂಡಮೇಲೆ ಮಾತ್ರ ವ್ಯಾಪ್ತವು ಗೊತ್ತಾಗುವುದರಿಂದ ಅದಕ್ಕೆ ಪೂರ್ವದಲ್ಲಿ ವ್ಯಾಪ್ತರ ನಿಶ್ಚಯವು ಉಂಟಾಗುವಂತಿಲ್ಲ. "ವಿಮತಂ ಫೋಜನಂ - ಇಷ್ಟಸಾಧನಂ - ಫೋಜನ ತ್ವಾತ್" ಎಂಬ ಅನುಮಾನವೇ ಅಪ್ರಮಾಣವೆನ್ನುವಂತಿಲ್ಲ. ಹಾಗಿದ್ದಪಕ್ಷದಲ್ಲಿ ಪ್ರೇಕ್ಷಾವಂತರಿಗೆ ಫೋಜನಾದಿಗಳಲ್ಲಿ ನಿಜವಾಗಿ ಪ್ರವೃತ್ತಿಯೇ ಆಗದಂತಾಗಿ ನಿಶ್ಚಿತ ವ್ಯವಹಾರವೇ ಅನುಪಪನ್ನವಾದೀತು. ಆದಕಾರೂ ನಿಯಮಾಧಿಕವಾದ, ಸ್ವಾರಸ್ಯವಾದ ವ್ಯತಿರಿಕ್ತವೇ ದೂಷಣಾಗವು. ಅಸಾಧನವನ್ನಲ್ಲಿ ಹೇತುವು. ಸೋಪಾಧಿಕವಾದ ವ್ಯತಿರಿಕ್ತವು ದೂಷಣಾಗವಾಗಲಾರದು. ಇದನ್ನು ಹಿಂತೆಯೇ ವಿಮರ್ಶಿಸಿದೆ.

ಶಂಕಾ :- "ನ ಒಯ್ಯಾತ್ ಸರ್ವಾ ಭೂತಾನಿ" ಎಂಬುದಾಗಿರುವ ಸಾಮಾನ್ಯನಿಯಮವು ಹಿಂಸಾತ್ಪದಿ ಜಾತಿವಿಷಯ ವಾಗಿದೆ. ಇದು ಉತ್ತರಗವ್ಯ. ಇದಕ್ಕೆ ಅಗ್ನಿಪೋಮೀಯಾದಿ ಅವಧಾದವು ವ್ಯಕ್ತವಿಶೇಷವಿಷಯವಾಗಿದೆ. ಆದರೆ ಸಿದ್ಧಾಂತ ವಲ್ಲಿ "ಕುತೋ ಭೃತ್ಪ್ರವಾಪ್ಸ್ಯ ಸತತಂ ಪುನುಷ್ಯತೇ" ಇತ್ಯಾದಿಗ್ರಂಥದಲ್ಲಿ ಅನುಗತ ಜಾತಿಯನ್ನು ನಿರಾಕರಿಸುತ್ತಾರೆ. ಅವಕಾಶ ಈ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಉತ್ತರಗವ್ಯವಾದದ್ದಾಯಿತ್ಯೆ ಅವಕಾಶವು ಹೇಗೆ? ಎಂಬ ಶಂಕೆಯು ಉಂಟಾಗುವುದು.

ಸಮಾಧಾನ :- ವೈಶೇಷಿಕನೆಯದಲ್ಲಿ ಅನುವ್ಯಾಖ್ಯಾನದಲ್ಲಿ "ಅನುಗತಜಾತಿಯು ಇಲ್ಲದಿದ್ದಾಗ್ಯೂ ಸಾಧ್ಯಶ್ಯವನ್ನು ಇಟ್ಟು ಕೊಂಡು ಉತ್ಪಾರ್ಥವಾದವನ್ನಯಕ್ಕೆ ಅಪಕಾಶವುಂಟೆಂಬುದಾಗಿ ಸಾಧಿಸುವುದು.

ತಂತ್ರ :- ಬಿರುತ್ತಾದಲ್ಲಿ ವಸ್ತುವು ಸಿಗಿ ವ್ಯತ್ಯಾಸವಿರದಂತೆ ಲಕ್ಷಣಸೂತ್ರದಲ್ಲಿ ಲಕ್ಷಣವನ್ನಾಗಿ ಹೇಳಬೇಕು. ಲಕ್ಷಣಸೂತ್ರವಾದ "ಓ ವನ್ಯಾತ್ಯಯೋ ಓ" ಎಂಬ ಸೂತ್ರವು "ಲಕ್ಷ್ಯಲಕ್ಷಣಯೋರ್ಭೇದೋ ಅಭೇದೋ ನಾ ಯದಿ ವಾ ಉಭಯಮ್" ಇತ್ಯಾದಿಯಾಗಿ ಲಕ್ಷ್ಯಕ್ಕೂ ಲಕ್ಷಣಕ್ಕೂ, ಭೇದವೋ, ಅಭೇದವೋ ಅಥವಾ ಭೇದಾಭೇದವೋ ಎಂದು ತಿಳಿಸಿ. "ಅಂತೋಃ ಅನಂತಾನಾಂ ಪ್ರತ್ಯಸಿರ್ಭೇದಮಪಿ ಭಗ್ವತೇ" ಎಂಬ ಗ್ರಂಥದಿಂದ ಅನುಷ್ಠಾನಗೊಂಡು ಸುಲೋಚನಭೇದದಿಂದ ನಿರ್ವಾಹ ಮಾಡಬಹುದು. ಈ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಪೂರ್ವಪಕ್ಷಿಗಳ ಅಭಿಪ್ರಾಯವು ಈ ರೀತಿ ಇದೆ. ಅದರ ವಿವರ :-

ಲಕ್ಷ್ಯವು ಲಕ್ಷ್ಯವಾದ ಪ್ರತ್ಯನಿರೂಪಣೆ ಅಭಿವೇದನಾ ಪ್ರತಿಪಾದಿಸುವುದು ಇದು ಹೇಗೆ? ಎಂಬ ಶಂಕಿಸುವುದು ಅಭಿವೇದನೆಯು ಈ ರೀತಿ ಇದೆ.

ಪ್ರತ್ಯನಿರೂಪಣೆಗೆ ಲಕ್ಷ್ಯವನ್ನಾಗಿ ಹೇಳುವ ಜ್ಞಾನಾದಿಪರೋಕ್ಷವೇ ಮೊದಲಾದ ಧರ್ಮಗಳಿಗೂ, ಅದಕ್ಕೆ ಲಕ್ಷ್ಯವಾದ ಪ್ರತ್ಯನಿರೂಪಣೆ -

೧. ಭೇದವೋ - ಅನ್ಯತ್ವವೋ,
೨. ಅಭೇದವೋ - ಅಭಿವೇದನೆಯೋ
೩. ಭೇದಾಭೇದವೋ - ಭಿನ್ನ ಅಭಿವೇದನೆಯೋ

ಎಂದು ಶಂಕಿಸುವುದು ಪ್ರಶ್ನೆಯಾಗಿದೆ.

ಆ ಧರ್ಮಗಳಿಗೂ ಧರ್ಮಿಯಾದ ಪ್ರತ್ಯನಿರೂಪಣೆ ಭೇದವನ್ನು ಹೇಳಲು ಬರುವುದಿಲ್ಲ. ಅನ್ಯತ್ವವನ್ನು (ಭಿನ್ನತ್ವವನ್ನು) ಹೇಳಿದರೆ ಅನ್ಯತ್ವವಾದ ಮೇರುಮಂದಿರಗಳಂತೆ ಲಕ್ಷ್ಯಲಕ್ಷ್ಯಭಾವವಾಗಿ ಗುಣಗುಣಭಾವವಾಗಿ ಅನುವಾದವಾಗುತ್ತದೆ. ಮತ್ತು ಅನ್ಯತ್ವವಾದಲ್ಲಿ ಸಂಬಂಧಕ್ಕೂ ಸಂಬಂಧಿಗಳೂ ಮತ್ತೊಂದು ಸಂಬಂಧ, ಆ ಸಂಬಂಧಕ್ಕೂ ಸಂಬಂಧಿಗಳೂ ಮತ್ತೊಂದು ಸಂಬಂಧ, ಹೀಗೆ ಸಂಬಂಧವರವರೆಯ ಕಲ್ಪೆಯಿಂದ ಅನವಾಹದೋಷವು ಉಂಟಾಗುವುದು.

ಅಭಿವೇದನೆಯನ್ನು ಹೇಳಿದರೆ ಅನೇಕ ಧರ್ಮಗಳಿಂದ ಅಭಿವೇದನಾದ ಪ್ರತ್ಯನಿರೂಪಣೆ ಅಂದರೆ ಜ್ಞಾನಾದಿಪರೋಕ್ಷ, ಜ್ಞಾನಾದಿಪರೋಕ್ಷ, ಜ್ಞಾನಾದಿ ಸಂಪಾದನಾದಿಪರೋಕ್ಷವೇ ಮೊದಲಾದ ಅನೇಕಧರ್ಮಗಳಿಂದ ಅಭಿವೇದನಾದ ಪ್ರತ್ಯನಿರೂಪಣೆ ಅನೇಕವು ಬರಬೇಕಾಗಿರುತ್ತವೆ. ಇದರಿಂದ "ವಿಷಯವಾದಿತ್ವವೇ" ಎಂಬುದಾಗಿ ಪ್ರತ್ಯನಿರೂಪಣೆಯನ್ನು ತಿಳಿಸುವ ಶ್ರುತಿಗೆ ವಿರೋಧವು ಬರುತ್ತದೆ.

ಅಥವಾ ವಿಷಯವಾದಿತ್ವವಾದ ಎಲ್ಲಾ ಧರ್ಮಗಳಿಗೂ ವಿಷಯವಾದರೂ ಎಲ್ಲಾ ಲಕ್ಷ್ಯಗಳಿಗೂ ವಿಷಯವಾದರೂ ಬರಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ. ಇದರಿಂದ "ಯತೋ ವಾ ಇಮಾನ್ ಭೂತಾನ್ ಜಾಯಂತಿ ಯೇನ ಜಾತಾನ್ ಜೀಮತಿ" ಇತ್ಯಾದಿಯಾಗಿ ಅಭಿವೇದನಾದ ಧರ್ಮವನ್ನು ಮತ್ತೆ ಮತ್ತೆ ಶ್ರುತಿವಾದ್ಯವು ತಿಳಿಸುವುದರಿಂದ ಆ ಶ್ರುತಿಗೆ ವಿನಾಶವು ದೋಷವು ವ್ಯಾಪ್ತವಾಗುತ್ತದೆ.

ಮತ್ತು ಲಕ್ಷ್ಯಲಕ್ಷ್ಯಭಾವವೇ ಅಭಿವೇದನೆಯಲ್ಲಿ ತಿಳಿಯುವುದಿಲ್ಲ. ಹಾಗೆಯೇ ಅಭಿವೇದನೆಯಲ್ಲಿ ಗುಣಗುಣಭಾವವು ಅವಶ್ಯಕವಿಲ್ಲ. ಇದ್ದರಲ್ಲಿ ಪ್ರಸಿದ್ಧವಾದ ಲಕ್ಷ್ಯಗುಣದ ಅಪ್ರಸಿದ್ಧವಾದುದಕ್ಕೆ ಪರಿಚಯವನ್ನು ಹೇಳಬೇಕು. ಎಂದೂ ಒಂದೇ ಅಂದ ಅಭಿವೇದನಾದ ಎಂದೂ ಪ್ರಸಿದ್ಧವಾಗಬೇಕು. ಅಥವಾ ಅಪ್ರಸಿದ್ಧವಾಗಬೇಕು.

ಮತ್ತು ಗುಣವೇ ಭೇದ, ಗುಣಯೇ ಭೇದ, ಗುಣದ ಸಂಬಂಧದಿಂದ ಮತ್ತೊಂದು ಗುಣ ಎಂದೆನಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತದೆ. ಎಂದೂ ಅಭಿವೇದನಾದ ತ್ಯಂದದೇ ತಾನು ಅದನ್ನಾಳುವುದೆಂದು ನಂಬುವುದಿಲ್ಲ.

ಮೂರನೇದಾದ ಭಿನ್ನಭಿನ್ನವೃತ್ತವೆಂಬುದು ಮೊದಲಾದ ಪ್ರತ್ಯನ ಲಕ್ಷಣಕ್ಕೆ ತಟಸ್ಥ (ಸ್ವರೂಪಬಹಿರ್ಭೂತ) ಲಕ್ಷಣವನ್ನು ನಿರೂಪಿಸುವುದು.

ಯಾವುದು ಮಿಥ್ಯಾಭೂತವಾದ ಜಗತ್ತಿಗೆ ಕಾರಣವೋ ಉಪಲಕ್ಷ್ಯವೋ ವಿಚಾರ ಮಾಡಲಾಗಿ ಅದು ಪ್ರತ್ಯನೇ ಆಗಿದೆ ಎಂಬ ಅರ್ಥವನ್ನು ಅಂಗೀಕರಿಸುವುದರಿಂದ, ಆ ತಟಸ್ಥಲಕ್ಷಣವೂ ಸಹ ಮಿಥ್ಯಾಭೂತವಾಗಿರುವ ಪ್ರಯುಕ್ತ ಪ್ರತ್ಯನ ಅಧಿಪತಿಯತ್ವಕ್ಕೆ ಯಾವ ಚ್ಯುತಿಯೂ ಇಲ್ಲವೆಂದು ಅದ್ವೈತಿಗಳ ಅಭಿಪ್ರಾಯ.

ಮತ್ತು ಯಾವುದು ರಜತವೆಂದು ಪ್ರತಿಭಾಸವಾಗಿತ್ತೋ ವಿಚಾರ ಮಾಡಲಾಗಿ ಅದು ಶುಕ್ರಿಯೇ ಎಂಬಂತೆ ಮಿಥ್ಯಾ ಭೂತವಾದ ಪ್ರಪಂಚಕಾರಣವೇ ಉಪಲಕ್ಷ್ಯವು ಸಂಭವಿಸುತ್ತದೆಯೆಂದು ವ್ಯವಹಾರಗಳ ನಿಗೂಢವಾದ ಅಭಿಪ್ರಾಯ.

ಇದನ್ನು ಮಂಜುನಂದನನಿಗೆ ನಿರಾಕರಿಸಲಾಗಿದೆ. ಜನ್ಮಾದಿಕಾರಣದ ವಿಶೇಷವಾಕ್ಯಾರ್ಥಗಳ ನಿರೂಪಣೆಯಲ್ಲಿ ವಿಪ್ರಾರ ವಾಗಿ ತಟಸ್ಥಲಕ್ಷಣವಾಪದನ್ನು ನಿರಾಕರಿಸುತ್ತೇವೆ.

ಈ ರೀತಿ ಭೇದವಾದಿಗಳಿಗೆ ದ್ವೈತಾದ್ವೈತಿಗಳ ಲಕ್ಷಣವನ್ನು ದೂಷಿಸಲು ಪ್ರವೃತ್ತರಾಗಿರುವ ವ್ಯವಹಾರಗಳ ಪಕ್ಷದಲ್ಲಿ ವ್ಯಕ್ತದ ನಿರೂಪಣದ ಪ್ರಕಾರವೇ ಕೂಡುವುದಿಲ್ಲ.

ನಾವು ಪರಪ್ರತ್ಯನ ಲಕ್ಷಣಗಳಾದ ಜಗದ್ಜನ್ಮಾದಿಕಾರಣವಾಗಲಾದ ಧರ್ಮಗಳಿಗೂ ಪರಪ್ರತ್ಯನಿಗೂ ಭೇದವೇ ಇಲ್ಲದಿದ್ದರೂ, ಅಂತಹ ಭೇದಕ್ಕೆ ಪ್ರತಿನಿಧಿಯಾದ ವಿಶೇಷವನ್ನು ಒಪ್ಪುವುದರಿಂದ, ವಿಶೇಷದ ಬಲದಿಂದ ಎಲ್ಲವೂ ಕೂಡುತ್ತದೆ.

ವ್ಯವಹಾರಗಳ ಪ್ರಕಾರ ತತ್ತ್ವಪ್ರತಿಪಾದಗಳಾದ ವಾಕ್ಯಗಳು ಮಹಾವಾಕ್ಯವೆಂದೂ, ಅವಂತರ ವಾಕ್ಯವೆಂದು ಎರಡು ಬಗೆಯಾಗಿವೆ.

ಅವುಗಳಲ್ಲಿ ಜೀವಪ್ರತ್ಯನ ವ್ಯವಹಾರವಾದ "ತತ್ತ್ವಮಸಿ" ಮೊದಲಾದವು ಮಹಾವಾಕ್ಯಗಳು. ಮತ್ತೊಂದು ಪ್ರತ್ಯ ಸ್ವರೂಪವರವಾದ "ಸತ್ಯಂ ಜ್ಞಾನಂ ಅನಂತಂ ಪ್ರತ್ಯ" ಎಂಬುದು ಅವಾಚಕವಾಕ್ಯವು.

ಈ ಎರಡೂ ವಾಕ್ಯಗಳೂ ಕೂಡ ಸವಿಶೇಷಭಿನ್ನವಸ್ತುನಿಷ್ಠವೆಂದೇ ಮಾಯಾವಾದಿಗಳು ಹೇಳಿಯೇ ತೀರಬೇಕು. ಹಾಗೆ ವಿಶೇಷವನ್ನು ಒಪ್ಪಿ ಹೇಳದಿದ್ದರೆ ಬೇರೆ ಗತಿಯೇ ಇಲ್ಲ.

ಅದು ಹೇಗೆಂದರೆ :

ತತ್ತ್ವಮಸಿ ಎಂಬುದೇ ಮೊದಲಾದ ವೇದವಾಕ್ಯಪ್ರತಿಪಾದವಾದ ಜೀವಪ್ರತ್ಯನ ವ್ಯವಹಾರ.

"ತತ್" ಎಂಬ ಪದದಿಂದ ಲಕ್ಷಿತವಾದ ಭೃತತ್ವದಿಂದ

೧. ಅಭಿವ್ಯವೋ ೨. ಭಿವ್ಯವೋ ೩. ಭಿವ್ಯಭಿವ್ಯವೋ

ಈ ಮೂರರಲ್ಲಿ ಯಾವುದಾದರೂ ಒಂದು ಕಲ್ಪವನ್ನು ಹೇಳಿಯೇತೀರಬೇಕು.

೧. ಅಭಿವ್ಯ ಎಂಬ ಪದದಲ್ಲಿ - ಭೈತ್ಯಸ್ವರೂಪವು ಸ್ವಪ್ರಕಾಶವಾಗಿ ಸಿಕ್ಕಿದ್ದಿರುವುದು. (ಅಜ್ಞಾತೇ ಶಾಸ್ತ್ರಂ ಅರ್ಥಮ್) ಸ್ವಪ್ರಕಾಶವಾದುದಕ್ಕೆ ಶಾಸ್ತ್ರಪ್ರತಿಪಾದ್ಯತ್ವವೇ ಕೊಡುವುದರಿಂದ, ಮಾಯಾವಾದಿಗಳು ಅಜೇದ್ಯತ್ವೇ ಸಹಿ ಅವರೋಕ್ಷವ್ಯವಹಾರ ಯೋಗ್ಯತೆ ಸ್ವಪ್ರಕಾಶತೆ ಎಂದು ಒಪ್ಪಿದ್ದಾರೆ.

ಸ್ವಪ್ರಕಾಶ ಭೈತ್ಯಾತ್ಮಕ ಎಂದು ಹೇಳೋಣವೂ ಶಾಸ್ತ್ರ ಪ್ರತಿಪಾದ್ಯವೆಂಬೋಣವೂ ಸ್ವವ್ಯಾಪಕವಾಗಿದೆ.

ಶಾಸ್ತ್ರವು ವ್ಯಕ್ತವನ್ನು ಪ್ರತಿಪಾದಿಸುವುದಿಲ್ಲ. ಮತ್ತೇನೆಂದರೆ ಭೇದವುಮವನ್ನು ನಿರಾಕರಿಸುತ್ತದೆಯೆಂದು ಅದು ಹೇಳುವುದು.

"ಒದ್ರಯ ನಿವರ್ತಕತ್ವಾತ್" ಎಂದು ಅದು ಹೇಳುತ್ತದೆ.

ಆ ವಾಕ್ಯದ ಅಭಿಪ್ರಾಯ:

ವ್ಯಕ್ತಿ ಸ್ವಪ್ರಕಾಶಾತ್ಮಕರೂಪವಾಗಿರುವುದರಿಂದ, ಅದಕ್ಕೆ ಸ್ವಾಪ್ರಕಾಶಮಾನ್ಯವು ಇದ್ದಾಗ್ಯೂ ಶಾಸ್ತ್ರಕ್ಕೆ ಉಪದೇಯತ್ವವು ಒದವೇ ಆಗಿದೆ. ಶಾಸ್ತ್ರಕ್ಕೆ ಭೇದವುಮ ನಿವರ್ತಕವಾಗಿರುವುದರಿಂದ ಅರ್ಥವ್ಯತ್ಯಾಸ, ಆರಂಭೋಪಶಮವೂ ಸಂಗತವಾಗುತ್ತದೆ. ಆದ್ದರಿಂದಲೇ ಉಪದೇಯತ್ವವೂ ಕೊಡುತ್ತದೆಯೆಂದು ವ್ಯಕ್ತವಾದಿಗಳು ಹೇಳುವುದು.

ವ್ಯಕ್ತವಾದಿಗಳ ಈ ಮೇಲೆ ಕಂಡ ಸಮಾಧಾನವೂ ಕೊಡುವುದಿಲ್ಲ.

ವ್ಯಕ್ತಿ ಸ್ವಪ್ರಕಾಶವಾದರೆ - ಭೇದವುಮಕ್ಕೆ ಅವಕಾಶವೇ ಇಲ್ಲ.

ಶಕ್ತಿಯಾದಿಗಳಿಂದಲೇ ಮಾತ್ರ ಭೇದವುಮ ಬರಬಹುದು. ಅಂದರೆ ಭೈತ್ಯ ಪ್ರತಿಷ್ಠೆ ಇಲ್ಲವಾದರೆ ಹಾನೇ ಭೇದವುಮಕ್ಕೆ ಪ್ರಾಪ್ತಿಯು. ಸ್ವಪ್ರಕಾಶಾತ್ಮಕ ಭೈತ್ಯಾತ್ಮಕ ವ್ಯಕ್ತಿ ಸ್ವಪ್ರಕಾಶವೇ ಆಗಿರುವಾಗ ಭೇದವುಮವೆಂದಿರಬಾರದು.

ಒಂದುವೇಳೆ ವ್ಯಕ್ತವಾದಿಗಳು - ಭೈತ್ಯಸ್ವರೂಪವಾದಲ್ಲಿ ಅವಿದ್ಯಾವಾಗುವು ಇರುವುದಿಲ್ಲ. ಅವಿದ್ಯೆಯಲ್ಲಿ ಮಾತ್ರ ಅವಿದ್ಯಾವಾಗುವು ಇದೆ.

ಆದ್ದರಿಂದ ಭೇದವುಮಕ್ಕೆ ಅವಕಾಶವುಂಟೆಂದು ಹೇಳಬಹುದು. ಈ ಸಮಾಧಾನವೂ ಸಹ ಸಂಗತವಲ್ಲ. ಸ್ವಪ್ರಕಾಶ ಭೈತ್ಯವು ವ್ಯಕ್ತವಾದಿಗಳ ಮತದಲ್ಲಿ ಅಖಂಡ, ಅಖಂಡಸ್ವಪ್ರಕಾಶಭೈತ್ಯಾತ್ಮಕವಾದ ವ್ಯಕ್ತಿ ಸಹ ಅಖಂಡವೇ ಆಗಿದೆ. ಹೀಗಿರುವಾಗ ಅಖಂಡದಲ್ಲಿ (ನಿರಂತರದಲ್ಲಿ) ಅಂತಿಮ ಅವಿದ್ಯಾವಾಗುವು ಕೊಡುವುದಿಲ್ಲ.

ನಿರಂತರಸ್ವಪ್ರಕಾಶಭೈತ್ಯಾತ್ಮಕವಾದ ವ್ಯಕ್ತಿ ಸ್ವಪ್ರಕಾಶವಿದ್ದಾಗ್ಯೂ ಭೇದವುಮಕ್ಕೆ ನಿರಾಸವಲ್ಲದೆ, ಭೇದವುಮ ಉಂಟಿರುವುದಾದರೆ, ಅದು ಶಾಶ್ವತವಾಗಿಯೇ ಇರಬೇಕಿರಬೇಕು. ಅದು ನಿರಾಶ್ಯಾಗಿ ಹೋಗುವ ಶಾಸ್ತ್ರವೇ ನಿರ್ವಾಕವಾಗಿರುತ್ತದೆ.

ಅಖಂಡಚೈತನ್ಯಾತ್ಮಕವಾದರೂ ನಿರಂಶವಾದರೂ ಐಕ್ಯಕ್ಕೆ ಅನುಮೋದನೆಯನ್ನು ಉಂಟುಮಾಡುವ ಅವಿದ್ಯೆಯು ಅಸಂಭವೋಪಾಪಕಾರವೆಂದು ಎಂದು ಒಪ್ಪಿದರೆ, ಅಸಂಭಾವಿತವಾದುದನ್ನು ಅವಿದ್ಯೆಯಿಂದ ಸಂಭಾವಿತವಾಗಿ ಸಾಹಸದಿಂದ ಹೇಳಿದರೆ, ಅಂತಹ ಅವಿದ್ಯೆಯನ್ನು "ವಿದದಲ್ಲೇ ಪತಕ್ಕೆ ಹೇಳಬಾರದು" "ನಾ ನ ಪಪೇಷು" ಎಂದು ಐಕ್ಯವಾದಿಗಳು ವಿದದಲ್ಲಿ ಅವಿದ್ಯೆಯನ್ನು ಪತಕ್ಕೆ ಒಪ್ಪಿಲ್ಲ. ಈ ಮೂರ್ಖಗಳು ವಸ್ತುಲೇಪವಾಗಿವೆ. ಇದಕ್ಕೆ ಐಕ್ಯವಾದಿಗಳ ಮತ್ತು ಮತದಲ್ಲಿ ಉತ್ತರವೇ ಇಲ್ಲ.

ಶಾಸ್ತ್ರ ಪ್ರತಿಪಾದ್ಯವೆಂದು ಹೇಳಿದರೂ ಸಹ ತತ್, ತ್ವಂ, ಅಹಿ, ಎಂಬಲ್ಲಿ ತತ್ ಎಂಬ ಪದದಿಂದಲೇ ಬೋಧ್ಯನಾದ ಚೈತನ್ಯಸ್ವರೂಪವಾಗಿರುವ ಐಕ್ಯವು ತತ್ ಎಂಬ ಪದದಿಂದಲೇ ಬೋಧ್ಯವಾಗಿರುವಾಗ "ತ್ವಮಹಿ" ಎಂಬ ವೇದದಲ್ಲಿನ ಎರಡು ಪದಗಳೇ ವ್ಯರ್ಥವಾಗುತ್ತವೆ.

"ತತ್" ಎಂಬ ಭಾಗದಿಂದ ಮಾತ್ರ ಭೇದವ್ತಮದ ನಿವೃತ್ತಿಯಾಗುವುದಿಲ್ಲ. ಅದಕ್ಕಾಗಿ "ತ್ವಮಹಿ" ಎಂಬ ಭಾಗವು ಸಾರ್ಥಕವೆಂಬ ಸಮಾಧಾನವೂ ಸಂಗತವಾಗಿಲ್ಲ.

"ತತ್" ಎಂಬ ಪದದಿಂದ ಸ್ವಪ್ರಕಾಶನಿರಂಶಚೈತನ್ಯಾಭಿನ್ನವಾದ ಐಕ್ಯವು ತೋರಿದ ಮೇಲೆ, (ಪ್ರತೀತವಾದ ತರುವಾಯ) ಭೇದವ್ತಮವು ನಾಶವಾಗಿರುವುದರಿಂದ, ಅದಕ್ಕಾಗಿ "ತ್ವಮಹಿ" ಎಂಬ ಭಾಗವೇ ವ್ಯರ್ಥವಾಗುತ್ತದೆ.

ಸ್ವಪ್ರಕಾಶ ಐಕ್ಯವು ಪ್ರತೀತವಾದರೂ ಭೇದವ್ತಮವು ಉಂಟುವುದಾದರೆ ಅದು ಎಂದೆಂದಿಗೂ ಶಾಶ್ವತವಾಗಿಯೇ ಇರಬೇಕಾದೀತು. "ತತ್" ಎಂಬ ಪದದಿಂದ ಐಕ್ಯವು ತೋರದಿದ್ದರೆ ಅಂದರೆ "ತತ್" ಎಂಬ ಪದಕ್ಕೆ ಐಕ್ಯ ಪ್ರತಿಪಾದಕತ್ವವು ಇಲ್ಲವಾದರೆ ತತ್ ಪದದಿಂದ ಉಪರಿಕ್ಷಿತವಾದ ಚೈತನ್ಯಾತ್ಮಕತ್ವವೂ ಇಲ್ಲದೇಹೋದೀತು.

"ಸೋಽಯಂ ದೇವದತ್ತ" ಎಂಬಲ್ಲಿಯೂ ಸಹ "ಸೋಽಯಂ" ಎಂಬ ವಾಕ್ಯಬೋಧ್ಯವಾದ ಅಭೇದ ಸ್ವರೂಪದಲ್ಲಿಯೂ ಸಹ ಐಕ್ಯಕ್ಕೂ ಪಿಂಡಕ್ಕೂ ಸುಖೇಷಾಫೇದವನ್ನು ಒಪ್ಪದಿದ್ದರೆ ಅನುವಪತ್ತಿಯು ಬಂದೇ ಬರುತ್ತದೆ.

ದೇಹಾಂತ ವಾಕ್ಯ ಪ್ರತಿಪಾದ್ಯವಾದ ಐಕ್ಯವು ಸ್ವಪ್ರಕಾಶನಿರಂಶವು ಚೈತನ್ಯಕ್ಕಿಂತಲೂ ಭಿನ್ನ ಎಂಬ ವಶ್ಯವೂ ದೋಷವುಳ್ಳವಾಗಿದೆ.

ಐಕ್ಯಕ್ಕೆ ಚೈತನ್ಯಸ್ವರೂಪಕ್ಕಿಂತಲೂ ಭಿನ್ನ ಎಂದು ಹೇಳಿದರೆ ಅವಿವಿಧಾಂತದೋಷಸ್ಪೃಶ್ಯವಾಗುತ್ತದೆ. ಪ್ರಾಚೀನರಿಂದ ಅದ್ವೈತಿಗಳು ಐಕ್ಯವನ್ನು ಚೈತನ್ಯಸ್ವರೂಪವೆಂದು ಒಪ್ಪಿರುವುದರಿಂದ ಅದಕ್ಕೆ ವಿರುದ್ಧವಾಗಿ ಹೇಳಿದರೆ ಅವಿವಿಧಾಂತವು ವಸ್ತುಲೇಪವೆನಿಸುತ್ತದೆ.

ಮತ್ತು ತತ್ವಮುಕ್ತಾದಿ ವಾಕ್ಯಗಳು ಅಖಂಡಚೈತನ್ಯಾತ್ಮಕವೆಂದು ಅಖಂಡಾರ್ಥನಿಷ್ಠವೆಂದು ಮಾಯಾವಾದಿಗಳು ಒಪ್ಪುತ್ತಾರೆ.

ಮತ್ತು ಬುದ್ಧಚೈತನ್ಯಕ್ಕಿಂತಲೂ ಐಕ್ಯವು ಭಿನ್ನವಾದುದು ಎಂದರೆ "ಬ್ರಹ್ಮಸ್ಯಾಂ ನಿಸ್ಕಂಧಾ" ಎಂಬ ಅವರ ಮತದ ಪ್ರಕಾರ ಸತ್ಯಸ್ವರೂಪವಿವಿಧವಿಲ್ಲವಾದುದೆಲ್ಲವೂ ಮಿಥ್ಯಾ (ಸುಳ್ಳು) ಅದುದರಿಂದ ಚೈತನ್ಯಭಿನ್ನವಾದ ಐಕ್ಯವೂ ಸಹ ಮಿಥ್ಯಾ ಅಗಲಬೇಕಾದೀತು. ಅಂತಹ ಮಿಥ್ಯಾ ಭೂತವಾದುದು ಶಾಸ್ತ್ರಜ್ಞೇಯವಾಗಲಾರದು.

ಕುದೃಚೈತ್ಯಂಭವಾದ ವ್ಯವಸ್ಥಾಪನೆಯಾದ ಒಟ್ಟಿಲದ ಸ್ವಾಮಿ ಭೈರವನು ಒಂದು, ಅದಕ್ಕಿಂತಲೂ ಭಿನ್ನವಾದ ವ್ಯವಸ್ಥಾ ಒಂದು ಸ್ವಾಮಿಯಾದ, ಒಟ್ಟಿನಲ್ಲಿ ಎರಡು ಸ್ವಾಮಿಗಳನ್ನು ಒಟ್ಟಿಲವಾಗಿ ಬರುವುದರಿಂದ "ಪದ್ವೈತವೆಂಬ" ಅವರ ಪ್ರತಿಯಾಗಿ ಭಂಗವೇ ಬರುವುದು.

ಮತ್ತು ಜೀವಾತ್ಮರ ವ್ಯವಸ್ಥಾ ಮಿಥ್ಯಾ ಎಂಬ ವ್ಯಾಪ್ತಿಯಲ್ಲಿ ಪರಸ್ಪರ ವಿರುದ್ಧಗಳಾದವುಗಳಲ್ಲಿ ಒಂದು ಮಿಥ್ಯಾ ಆದರೆ ಅದಕ್ಕೆ ವಿರುದ್ಧವಾದುದು ಸತ್ಯವೇ ಆಗಬೇಕು. ಅದರಂತೆ ಜೀವಾತ್ಮರ ವ್ಯವಸ್ಥಾ ಮಿಥ್ಯಾ ಆದರೆ ಅವಿಚ್ಛಿನ್ನ ಭೇದವು ಸತ್ಯವಾಗುವುದು.

"ಯಯೋ ವ್ಯಾ ಮಿಥ್ಯಾ ತಯೋ ಭೇದ ಸತ್ಯ" ಎಂಬುದಾಗಿ ವ್ಯಾಖ್ಯೆಯು ಪ್ರಸಿದ್ಧವಾಗಿರುವುದರಿಂದ ವ್ಯವಸ್ಥಾ ಮಿಥ್ಯಾ ಆದರೆ ಭೇದವು ಸತ್ಯವಾಗಬೇಕು. ಅಂದರೆ ಜೀವಾತ್ಮರ ವ್ಯವಸ್ಥಾ ಮಿಥ್ಯಾ ಆದರೆ ಜೀವಾತ್ಮರ ಭೇದವು ಸತ್ಯವಾಗಬೇಕು.

ಈ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಮಾಯಾವಾದಿಗಳು, ನಾವು ಎಲ್ಲಾ ಸಹ ಸತ್ಯವಾದ ಭೇದವನ್ನೇ ಒಟ್ಟಿಲ, ಅದಕ್ಕಾರೂ ನೀವು ಹೇಳುವ (ಪ್ರದ್ವಾಂಶಗಳು ಹೇಳುವ) ರೀತಿಯಿಂದ ವ್ಯಾಖ್ಯೆಯು ಹೇಗೆ? ನಮ್ಮ ರೀತಿಯಿಂದ ಸ್ಥಾನಿತವಾದೀತು ಎಂದು ಕಂಡುಬರುತ್ತದೆ.

ಈ ಕಂಡಿಗೆ ಸ್ವ ಉತ್ತರವು ಹೀಗಿದೆ.

"ಪರಸ್ಪರ ವಿರೋಧಗಳು ನ ಪ್ರಕಾರವಾಗಿ ಸ್ಥಿತಿ" ಎಂಬ ನ್ಯಾಯವನ್ನು ದಾಖಲಾಪತ್ರದಲ್ಲಿಯೂ ಒಟ್ಟಿಲದ.

ಅವರ ಅಭಿಪ್ರಾಯವು ಈ ರೀತಿ ಇದೆ: ಪರಸ್ಪರ ವಿರುದ್ಧಗಳ ವೈರಿತ್ವದ ಸ್ಥಿತಿಯು ಹೊರತಾಗಿ ಪ್ರಕಾರವಾಗಿರದಿರದ ಸ್ಥಿತಿಯು ಇರುವುದಿಲ್ಲ.

"ಯಾವುದಕ್ಕೆ ಸ್ವರೂಪದಿಂದಲೇ ಸತ್ಯವು ಇಲ್ಲವೋ ಅಂದರೆ ಸ್ವರೂಪದಿಂದಲೇ ಮಿಥ್ಯಾನೋ ಅದಕ್ಕೆ ಮಿಥ್ಯಾತ್ವ ವಿರುದ್ಧವಾದ ಸತ್ಯವು ಇರುತ್ತದೆ.

ಹೇಗೆಂದರೆ, ಪದ್ವೈತವು ಮಿಥ್ಯಾ ಆದರೆ ಸತ್ಯವು ಸತ್ಯವಾಗಬೇಕೆಂಬ ಸಾಮಾನ್ಯವಾದ ವ್ಯಾಖ್ಯೆಯನ್ನು ಅಶ್ವಯುಕ್ತ ಪ್ರಕಾರದಲ್ಲಿ (ವ್ಯವಸ್ಥಾ) ಜೀವಾತ್ಮರ ವ್ಯವಸ್ಥಾ ಮಿಥ್ಯಾ ಆದರೆ ಭೇದವು ಸತ್ಯವಾಗಬೇಕೆಂಬುದು ನಿರ್ಲಕ್ಷ್ಯವಾದ ಅಭಿಪ್ರಾಯವಾಗಿದೆ.

ಒಟ್ಟಿನಲ್ಲಿ ಜೀವಾತ್ಮರ ವ್ಯವಸ್ಥಾ ಪದ್ವೈತವೋ ಭೇದವು ಹೇಳುವಂತಿಲ್ಲ. ಅಭೇದವುಂಟು ಆದಿಪರಕ್ಕೆ ಬರುವುದೇ ಇಲ್ಲ.

ಭೇದಭೇದ ವ್ಯಾಪ್ತಿ ಸಹ ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗುವುದಿಲ್ಲ. ಅಂದರೆ ಜೀವಾತ್ಮರ ವ್ಯವಸ್ಥಾ, ಭೈರವಸ್ವರೂಪವ್ಯಂತಲೂ ಭೇದಭೇದವನ್ನು ಒಪ್ಪುವುದಾದರೆ, ಆಗ ಈ ಕೆಳಗೆ ಕಂಡಂತೆ ವಿವರಗಳು ಪ್ರಸ್ತಾವನಾಗುತ್ತವೆ.

- ಆ, ಭೇದಭೇದವು ೧. ಚೈತನ್ಯವೆಂಬ ಅಭಿವ್ಯಕ್ತಿ
೨. ಭಿನ್ನವೆಂಬ
೩. ಭಿನ್ನಭಿನ್ನವೆಂಬ ಎಂದು ಕೇಳಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ.

ಆ ಭೇದಭೇದವು ಚೈತನ್ಯವೆಂಬ ಅಭಿವ್ಯಕ್ತಿ, ಭೇದ ಮತ್ತು ಅಭೇದಗಳೆಂಬ ಎರಡರಿಂದ ಅಭಿವ್ಯಕ್ತಿ ಚೈತನ್ಯ ದ್ವಿತ್ವವು ಬರಬೇಕು.

ಅಥವಾ ಏಕಚೈತನ್ಯವೆಂಬ ಭೇದಭೇದಗಳಿಗೆ ಏಕತ್ವವಾದರೂ ಉಂಟಾಗಬೇಕಾದೀತು.

ಇನ್ನು ಭೇದವಲ್ಲದೆಯೂ, ಮತ್ತೆ ಭೇದಭೇದ ವ್ಯಕ್ತಿಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಅನವ್ಯಕ್ತಿಯೊಂದು ವ್ಯಕ್ತಿವೆಂಬುದಾಗುತ್ತದೆ.

ವ್ಯಕ್ತಿವಾದಿಗಳ ಮತ್ತೊಂದು ಪ್ರಕಾರವನ್ನೂ ಶಂಕಿಸಬೇಕಾಗಿದೆ. ಸ್ವರೂಪದಿಂದ ವ್ಯಕ್ತಿ ಭೇದಭೇದವು ಉಂಟೆಂದು ಒಪ್ಪುತ್ತೇವೆ. ಆ ಭೇದಭೇದಕ್ಕೂ ವ್ಯಕ್ತಿ ಮತ್ತೊಂದು ಭೇದಭೇದವಿಲ್ಲದಿದ್ದಾಗ್ಯೂ ಅದು ತನಗೆ ತಾನೇ ನಿರ್ವಾಹಕವಾಗಿ ವ್ಯವಹಾರ ನಿರ್ವಾಹಕವಾಗಿದೆ ಎಂದು ಹೇಳಲೂ ಸಹ ಸಾಧ್ಯವಿಲ್ಲ. ಸ್ವನಿರ್ವಾಹಕವೆಂಬ ಕಲ್ಪವು ವಿಶೇಷ ವನ್ನೇ ಒಪ್ಪದಿರುವವರಿಗೆ ನಿರೂಪಿಸಲು ಸಾಧ್ಯವೇ ಇಲ್ಲ. ವಿಶೇಷವನ್ನು ಒಪ್ಪಿಯೇ ಸ್ವನಿರ್ವಾಹಕವನ್ನು ನಿರೂಪಿಸಬೇಕು.

ವ್ಯಕ್ತಿಗಾಗಿ, ಭೇದಭೇದಗಳಿಗಾಗಿ ಸ್ವನಿರ್ವಾಹಕವನ್ನು ಒಪ್ಪುವುದಾದರೆ ಈ ಕೆಳಗೆ ದೂಷಣೆಗಳು ಅಪರಿವಾರ್ಯವಾಗಿವೆ.

ಹೇಗೆಂದರೆ :- ಸ್ವಸ್ಥ = ತನಗೆ, ನಿರ್ವಾಹಕ = ಸ್ವನಿರ್ವಾಹಕ, ತತ್ವಭಾವ = ಸ್ವನಿರ್ವಾಹಕತಾ. ಇಲ್ಲಿ ಸ್ವಸ್ಥ ಎಂಬುದಾಗಿ ಬಂದಿರುವ ಪದ್ಯವಿಭಕ್ತಿಯು, ಕರ್ತೃಕರ್ಮಣೋಕ್ತಿ (೨-೩-೭೫) ಎಂಬ ಸೂತ್ರದಿಂದ ಬಂದಿರುವ ಕರ್ಮಣೋಕ್ತಿ ಆಗಿದೆ.

ಅಂದರೆ ಒಂದಕ್ಕಿಂತೇ ನಿರ್ವಾಹ (ನಿರ್ವಾಹಕ) ಕ್ರಿಯಾದಲ್ಲಿ ಕರ್ತೃತ್ವವೂ ಕರ್ಮತ್ವವೂ ಎಂಬ ನಿರ್ವಾಹಕವನ್ನೂ ನಿರ್ವಾಹಕತ್ವವನ್ನು ಹೇಳದೆಯಾಗುವುದು.

ಅಂತಹ ನಿರ್ವಾಹಕತ್ವವೂ, ನಿರ್ವಾಹಕತ್ವವೂ ಕೂಡ ಪರಸ್ಪರವಾಗಿ (ಅನ್ಯೋನ್ಯವಾಗಿ) ಧರ್ಮಿಯೆಂದಲೂ, ನಿರ್ವಾಹ ಕ್ರಿಯೆಯೆಂದಲೂ,

೧. ಅತ್ಯಂತಾಭಿವ್ಯಕ್ತಿ, ೨. ಅಥವಾ ಭಿನ್ನವೆಂಬ ಎಂದು ಕೇಳಬೇಕು.

ಮೊದಲನೆಯದಾದ ಅತ್ಯಂತಾಭಿವ್ಯಕ್ತಿ ಎಂಬ ವ್ಯಕ್ತಿವನ್ನು ಒಪ್ಪಿದರೆ, ನಿರ್ವಾಹಕವೆಂಬುದೂ, ನಿರ್ವಾಹಕವೆಂಬುದೂ, ನಿರ್ವಾಹಕವೆಂಬುದೂ ಸಹ ಅಭಿವ್ಯಕ್ತಿಯಾದರೆಂದರೆ, ಈ ಮೂರೂ ಶಬ್ದಗಳ ಸಮೂಹವು ಅಂದರೆ ನಿರ್ವಾಹ, ನಿರ್ವಾಹಕ, ನಿರ್ವಾಹಕ ಎಂಬ ಶಬ್ದಗಳು ಒಂದೇ ವಸ್ತುವನ್ನು ತಿಳಿಸುವ ಪ್ರಯುಕ್ತ ಒಂದೇವಾಗಿರುವುದರಿಂದ ವರ್ಯಾಯ ಶಬ್ದಗಳಾಗಬೇಕಾದೀತು.

ಅದರ ಅವುಗಳಿಗೆ ಯಾರೂ ಸಹ ಪರ್ಯಾಯವನ್ನು ಒಪ್ಪಿಲ್ಲ.

ಮತ್ತೊಂದಾದ ಭೇದಕ್ಕಲ್ಲ ಕೂಡುವುದಿಲ್ಲ.

ನಿರ್ವಾಣ್ಯವೂ, ನಿರ್ವಾಣಕವೂ, ನಿರ್ವಾಣಾಕ್ರಿಯೆಯೂ, ಧರ್ಮಿಯೂ, ಪರಸ್ಪರವಾಗಿ ಭಿನ್ನಗಳೆಂದು ಹೇಳಿದರೆ, ಮತ್ತೆ ಆ ಭೇದಕ್ಕೂ ಅದರ ಧರ್ಮಗಳೂ ಆಭೇದವೋ, ಭೇದವೋ, ಭೇದಾಭೇದವೋ ಎಂದು ಕೇಳಬೇಕು. ಪುನಃ ಆಭೇದವನ್ನು ಹೇಳಿದರೆ, ಪರ್ಯಾಯವಾದಿರೋಷಗಳು ಪ್ರಸಕ್ತವಾಗುತ್ತವೆ.

ಮತ್ತೆ ಭೇದವನ್ನು ಹೇಳಿದರೆ ಆ ಭೇದಭೇದಕ್ಕೂ ಧರ್ಮಗಳೂ ಮತ್ತೆ ಭೇದಾಂತರದ ಪ್ರಸಕ್ತಿಯು ಉಂಟಾಗಿ ಉಭಯತ್ವವು ಅನವಾಹದೋಷವು ಆವರಣಾರ್ಥವಾಗುತ್ತದೆ.

ಈ ರೀತಿ ವ್ಯವಹರಿಸುವ ದೋಷಗಳಾದುವುಗಳಾದುದರಿಂದ, ವಿಶೇಷವನ್ನು ಒಪ್ಪದಿದ್ದರೆ, ಮಹಾ ವಾಕ್ಯಾರ್ಥವೇ ಕೊಡುವುದಿಲ್ಲ.

ಹೀಗೆಯೇ ವ್ಯವಹರಿಸಿ ಅಂತರ ವಾಕ್ಯದಲ್ಲೂ ದೋಷಗಳಾಗಲು ಪ್ರಸಕ್ತವಾಗಿ ಆವರಣಾರ್ಥವಾದ ಈ ದೋಷಗಳಿಂದ ವ್ಯವಹರಿಸಿ ತತ್ವಮಾತ್ರವು ಮಹಾವಾಕ್ಯಕ್ಕಲ್ಲವೂ, ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷರೂಪವರವಾದ ಅಂತರವಾಕ್ಯಕ್ಕಲ್ಲವೂ ಅನಂತ ದೋಷವುಳ್ಳವಾಗಿದೆ.

ಸ್ವೂ, ಜ್ಞಾನ, ಅನಂತ, ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷವಾದಿ ಅಂತರ ವಾಕ್ಯದಿಂದ ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷ ಸ್ವರೂಪವೆಂದು ಪರಿಗಣಿತವಾದ ಸ್ವೂ, ಜ್ಞಾನ, ಅನಂತವುಗಳಿಂದ ತಿಳಿಯಲ್ಪಡುವ ಸ್ವತ್ವ, ಜ್ಞಾನತ್ವ, ಅನಂತತ್ವಗಳಿಗೆ ಪರಸ್ಪರವಾಗಿ ಭೇದವೋ, ಭೇದಾಭೇದವೋ ಎಂಬ ವಿವಾದಗಳು ಸುಭವಿಸುತ್ತವೆ.

ಅದರ ವ್ಯವಹಾರಗಳು "ವ್ಯವಹಾರೇ ಭಾಷನಯಃ" ಎಂದು ಒಪ್ಪಿರುವ ಪ್ರಯುಕ್ತ ಪದಗಳಿಗೆ ಹಾಕಿಯುಳ್ಳ ಕತೆಯನ್ನು ಹೇಳುವುದರಿಂದ, ಸ್ವವಾದಕ್ಕೆ ವ್ಯವಹಾರವಾದ ಸ್ವಾಪಾಕಿಯೆಂದೂ, ಜ್ಞಾನವೆಂಬ ಪದಕ್ಕೆ ಜ್ಞಾನತ್ವವೆಂಬ ವ್ಯವಹಾರವೆಂಬುದಾಗಿ ಹೇಳುವುದರಿಂದ ಅವುಗಳಿಗೆ ವಾಕ್ಯಾರ್ಥವೇ ಬೇರೆಬೇರೆಯಾಗಿದೆ. ಆದಕಾರೂ ಪರ್ಯಾಯತ್ವಕ್ಕೆ ಅಡ್ಡಹಾಕವೇ ಇಲ್ಲ, ವ್ಯವಹಾರವೇ ಬೇರೆ, ವ್ಯವಹಾರವೇ ಬೇರೆ. ಅದರ ವಾಕ್ಯಾರ್ಥವು ವಿಭಿನ್ನವಾದರೂ, ಈ ಅಂತರ ವಾಕ್ಯಗಳು ಭಾಷ್ಯಮಾತೃತ್ವ ಪದಾರ್ಥವಾಚಕವಾಗಿರಬಹುದಾಗಿದ್ದರೂ, ತರ್ಕಾಂತರಮಾತೃತ್ವ ಸಾಧಾರಣವಾಚಕ ಗಳಾಗಿದ್ದರೂ ಸಹ ಪರಸ್ಪರದಲ್ಲಿ (ನಿರ್ಗುಣಚಿನ್ಮಾತ್ರಸ್ವರೂಪವಿಶಿಷ್ಟದಲ್ಲಿ) ಲಕ್ಷಣಯುಕ್ತವಾಗಿವೆ. ಅಂದರೆ ಸ್ವ ಪದಕ್ಕೆ ಚಿನ್ಮಾತ್ರದಲ್ಲಿ ಲಕ್ಷಣ, ಜ್ಞಾನವಾದಕ್ಕೆ ಚಿನ್ಮಾತ್ರೇ ಲಕ್ಷಣ, ಅನಂತ ಪದಕ್ಕೆ ಚಿನ್ಮಾತ್ರೇ ಲಕ್ಷಣ ಎಂದು ಹೇಳಿ ದೂರವಾಗುತ್ತದೆ.

ಮೂರೂ ಪದಗಳೂ ಚಿನ್ಮಾತ್ರದಲ್ಲೇ ಲಕ್ಷಣ ಎಂಬ ವ್ಯವಹಾರ, ಸ್ವವೆಂಬ ಪದದಿಂದ ಲಕ್ಷಣವಾದುದಲ್ಲೇ, ಜ್ಞಾನವಾದಕ್ಕೆ, ಅನಂತವೆಂಬ ಪದಕ್ಕೆ ಲಕ್ಷಣವನ್ನು ಸ್ವೀಕರಿಸದಂತಾಗುವುದು. ಅಯಿದಾರ್ಥವಾದಿಗಳಿಗೆ ಮೂರೂ ಪದದಲ್ಲೇ ಲಕ್ಷಣವನ್ನು ಹೇಳಬೇಕು. ಹೀಗೆ ಹೇಳಿದರೆ, ಸ್ವವಾದದಿಂದಲೇ ಲಕ್ಷಣವಾದ ಚಿನ್ಮಾತ್ರವ್ಯವಹಾರವು ಅಗತ್ಯವು ಎಂಬ ಜ್ಞಾನ ಮತ್ತು ಅನಂತವೆಂಬ ಪದಗಳು ವ್ಯರ್ಥವಾಗುತ್ತದೆ ಎಂದು ದೋಷವು ಆವರಣಾರ್ಥವಾಗುತ್ತದೆ.

ಒಂದುವೇಳೆ ಸ್ವವರಾಧ್ಯ, ಜ್ಞಾನವೆಂಬ ವರಾಧ್ಯ, ಅನಂತವೆಂಬ ವರಾಧ್ಯ, ಲಕ್ಷಾರ್ಥವೇನೋ ಒಂದೇ ಆದಾಗ್ಯೂ ಸತ್ಯಜ್ಞಾನವೆಂಬ ವರಾಳು, ಆರೋಪಿತವಾದ ಅಸ್ವತ್ತ್ವವ್ಯವೃತ್ತಿಗಾಗಿಯೂ, ಆರೋಪಿತವಾದ ಅಜ್ಞಾನಸ್ವವ್ಯವೃತ್ತಿಗಾಗಿಯೂ, ಆರೋಪಿತವಾದ ಅಂತ್ಯವ್ಯವೃತ್ತಿಗಾಗಿಯೂ ಸಾರ್ಥಕಗಳಾಗಿವೆ ಎಂದು ವ್ಯವಹಾರಿಗಳು ವಾದಿಸಬಹುದು. ಆದರೆ ಈ ವಾದವೂ ಸುರ ದೋಷದುಷ್ಪವಾಗಿವೆ.

ಬ್ರಹ್ಮನ ವಿಶೇಷವಾಗಿ, ಅಸ್ತತ್ವವ್ಯಾಪ್ತಿ, ಲ್ಲೋವಾದ ಪ್ರಯೋಜನವು ಸ್ವತಃ ಹಾಗೆಯೇ ಬ್ರಹ್ಮನ ವಿಶೇಷವಾಗಿ ಅಜ್ಞಾನತ್ವವ್ಯಾಪ್ತಿ ಲ್ಲೋವಾದ ಪ್ರಯೋಜನವು ಜ್ಞಾನವನ್ನು, ಅಂತ್ಯವ್ಯಾಪ್ತಿ ಲ್ಲೋವಾದ ಪ್ರಯೋಜನವು ಅನಂತವನ್ನು ಹೇಳಲು ಬರುವುದಿಲ್ಲ. ವ್ಯಾಪ್ತಿಯನ್ನು ಹೇಳಿದರೆ ವ್ಯಾಪ್ತನಾದ ವರಬ್ರಹ್ಮನಿಗೆ, ಅಸ್ತತ್ವವ್ಯಾಪ್ತಿತ್ವವನ್ನೂ, ಅಜ್ಞಾನತ್ವವ್ಯಾಪ್ತಿತ್ವವನ್ನೂ, ಅಂತ್ಯವ್ಯಾಪ್ತಿತ್ವವನ್ನು ಹೇಳಿದಂತಾಗುತ್ತದೆ.

ಈ ರೀತಿ ವ್ಯವಸ್ಥಿತವಾಗಿ ಪ್ರತೀತವಾದ ವಸ್ತುವುಳ್ಳ ಛಾವರೂಪ ವಿಶೇಷಾಕ್ಷಪ್ರಯುಕ್ತ ಸುಖಂದಕ್ಕನೇ ಬಂದಂತಾಗಿ ಪ್ರಹ್ಲನ್ನ ಅಖಂಡವೆಂಬುದಾಗಿ ಹೇಳುವ ವ್ಯಕ್ತವಾದಕ್ಕೆ ಈ ಪ್ರತಿಪಾದನೆಯು ವಿರುದ್ಧವಾಗಿರುವ ಪ್ರಯುಕ್ತ ಪೂರ್ವಾಚಾರ್ಯಾನಿಗಳ್ಳತವಾದುದನ್ನು ಒಪ್ಪಿದರೆ ಅಪ್ರಮಾಂತವೆಂಬ ದೋಷವು ವ್ಯಾಪ್ತವೆವಾಗುತ್ತದೆ.

ಈ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ವ್ಯವಾಹಾರಿಗಳು ಪ್ರತಿವಾದಿಸುವ ಮತ್ತೊಂದು ಪ್ರಕ್ರಿಯೆಯೂ ಆಧಾರಮಯವಾಗಿದೆ.

ಅದೇನೆಂದರೆ :- ಅಸ್ತವ್ಯಾಪ್ತಿಯಾಗರಿ, ಅಭ್ಯಾಸ್ತವ್ಯಾಪ್ತಿಯಾಗರಿ, ಅಂತ್ಯವ್ಯಾಪ್ತಿಯಾಗರಿ, ಇದು ಭಾವರೂಪ ವಲ್ಲ. ಭಾವರೂಪವಾದ ವಿಶೇಷವಾದರೆ ನಿರ್ದೇಶವ್ಯಕ್ತಿ ಚ್ಯುತಿ ಬಂದೀತು. ಆದರೆ ಇವೆಲ್ಲವೂ, ವ್ಯವಸ್ಥೆಗಳೆಲ್ಲವೂ ಸು ಅಭಾವರೂಪಗಳಾಗಿವೆ. ಅಭಾವರೂಪವಿಶೇಷಗಳನ್ನು ಪ್ರತ್ಯನಿಗೆ ಎಷ್ಟು ಹೇಳಿದರೂ ಪ್ರತ್ಯನ ನಿರ್ದೇಶವ್ಯಕ್ತಿ ಬಾರ್ಥವೇ ಇಲ್ಲ. ಈ ರೀತಿ ಅಭಾವವಿಶೇಷವಿಹೀನರ ಪಕ್ಷದಲ್ಲಿ ಅಭಾವರೂಪವಾದ ಧರ್ಮಗಳು "ಭಾವದ್ವೈತವ್ಯಕ್ತಿ" ಬಾರ್ಥಗಳಲ್ಲವೆಂಬ ವ್ಯತಿರೇಕವಾದರೂ ಸು ಅಸಂಗವಾದಿವೆ. ಹೇಗೆಂದರೆ ಅನೇಕಗಳಾದ ಅಭಾವ ಧರ್ಮಗಳನ್ನು ಪರ ಪ್ರತ್ಯನಲ್ಲಿಲ ಒಪ್ಪಿ ಮತ್ತೆ, ಭಾವಧರ್ಮಗಳನ್ನು ಏಕತ್ವ ಒಪ್ಪಿ ಬಾರದು.

ಈ ಸಂವರ್ಧನದಲ್ಲಿನ ಸುಧಾಮಾಕ್ಯವು ಈ ರೀತಿ ಇದೆ.

ನ್ಯಾಯಸುಧಾ :- “ಅಭಾವ ವಿಶೇಷಾಂಗೀಕಾರೇ ಚ ಭಾವವಿಶೇಷಃ. ಕಿಮಪರಾದ್ವಯಮ್ || ೨೩ || ”

ಮತ್ತೊಂದು ದೋಷವನ್ನೂ ಈ ಅನುವ್ಯಾಖ್ಯಾನದಲ್ಲಿ ಕೇಳಿದ್ದಾರೆ.

“समाध्यात्पुनश्च योऽननमः।

ವ್ಯಾಪ್ತತ್ವಾ ವಿಶೇಷಕ್ಕೆ ತದಖಂಡಂ ಚ ಖಂಡಿತಮ್ |

ಸರ್ವಶೇಷಪ್ರಮತೇನ ಮೂರ್ತೀನಾಂ ಮತಿವತ್‌ಭವತ್‌ । ಇತ್ಯನು ವ್ಯಾಖ್ಯಾನಮ್‌ ॥ ”

అధికారము :- "శక్తి, జ్ఞానం, ఆనందం భ్రష్ట" మంటుందాగి శ్చక్తివాద్యుడే.

ಈ ಪ್ರಶ್ನಾರೂಪವರವಾದ ಅವಾಂತರ ವ್ಯವಸ್ಥೆ, ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ, ಜ್ಞಾನ, ಅನಂತ, ಎಂಬ ವರಗಳು,

ಸತ್ಯ, ಜ್ಞಾನ, ಅನಂತವೆಂಬ ಧರ್ಮಗಳನ್ನು ಹೇಳುತ್ತವೆಗಳಾದರೂ ಅಸತ್ಯವ್ಯಾಪ್ತಿ, ಅಜ್ಞಾನವ್ಯಾಪ್ತಿ, ಅಂತತ್ಯವ್ಯಾಪ್ತಿಗಳೆಂಬ ಪ್ರಯೋಜನಗಳುಳ್ಳವಾಗಿವೆ ಎಂಬ ವ್ಯಾಪಾರಿಗಳ ವಾದವೂ ಸರಿಯಲ್ಲ.

ಅವ್ಯಾಪ್ತಿಗಳು ವ್ಯಾಪ್ತನಾದ ಬ್ರಹ್ಮನ ವಿಶೇಷಾಗರೋ ಅಥವಾ ಸ್ವತಂತ್ರಗರೋ ಎಂಬ ಪ್ರಶ್ನೆಗೆ ಉತ್ತರ ವ್ಯಾಯದೇಹ.

ಮೊದಲನೆಯದಾಗಿ ಈ ವಾದಗಳಿಂದ ದೋಷವಾದ ಧರ್ಮಗಳು ಬ್ರಹ್ಮನ ವಿಶೇಷಾಗಳಾದರೆ ವ್ಯಾಪ್ತನಾದ ನಿರ್ವಿಶೇಷ ಬ್ರಹ್ಮನಿಗೆ (ವ್ಯಾಪ್ತಿಯು ವಿಶೇಷವಲ್ಲದಿದ್ದರೆ) ಅಂದರೆ ಬ್ರಹ್ಮನಿಗೆ ಅವಿಶೇಷವನ್ನು ಒಪ್ಪಿದರೆ ಬ್ರಹ್ಮನ ವಿಶೇಷಾಗಳಾಗಿ ತೋರುವ ಧರ್ಮಗಳನ್ನು ಹೇಳುವ ವಾದಗಳು ವಿಶೇಷಗಳನ್ನು ಹೇಳುವ ಮುಖವಾಗಿ, ಆ ವಾದಗಳಿಗೆ ವ್ಯಾಪ್ತಿಯು ಪ್ರಯೋಜನವೆಂದು ಹೇಳಲು ಶಕ್ತಿಯಿಲ್ಲ.

ಹಾಗಿದ್ದರೆ, ಸತ್ಯಾದಿ ಧರ್ಮಗಳು ಪರಿಬ್ರಹ್ಮನ ವಿಶೇಷಗಳೇ ಆದ್ದರೆ, ಸ್ವತಂತ್ರಗಳಾಗಿ ತೋರುವ ವಸ್ತುವೆಂದರೆ ಅಂದರೆ ವ್ಯಾಪ್ತನಾದ ನಿರ್ವಿಶೇಷಬ್ರಹ್ಮನಲ್ಲಿ ಆ ವಾದಗಳು ಸತ್ಯಾದಿ ಧರ್ಮಗಳನ್ನು ಪ್ರತಿಪಾದಿಸುವುದಿಲ್ಲವೆಂದರೆ, ಅಸತ್ಯಾದಿಗಳಿಂದ ವ್ಯಾಪ್ತಿಯು ವಾದಗಳಿಗೆ ಪ್ರಯೋಜನವೆಂಬುದೂ ಸಹ ಹೇಳಲು ಶಕ್ತಿಯಿಲ್ಲ.

ಗಣಾಪತ್ಯಂ ಘೋಷ ಎಂಬಲ್ಲಿ ತೀರದಲ್ಲಿ ನದೀತ್ರವನ್ನು ಹೇಳದಿರುವ ವದಕ್ಕೆ ಅನದೀವ್ಯಾಪ್ತಿಯು ಪ್ರಯೋಜನವೆಂಬುದು ಹೇಗಾದೀತು. ಅದರಂತೆ ಸತ್ಯಾದಿಗಳನ್ನು ಪರಿಬ್ರಹ್ಮನಲ್ಲಿ ತಿಳಿಸದಿರುವ ವಾದಗಳಿಗೆ ಅಸತ್ಯಾದಿ ವ್ಯಾಪ್ತಿಯು ತೇಗೆ ಪ್ರಯೋಜನವಾದೀತು.

ವಿರೋಧಿಯಾದ ಒಂದು ಆಹಾರವನ್ನು ತಿಳಿಸುವ ಮೂಲಕ ಮತ್ತೊಂದು ವಿರೋಧಾಹಾರವನ್ನು ವ್ಯಾಪ್ತಿಗೊಳಿಸಬೇಕು.

ಪ್ರಕೃತದಲ್ಲಿ ಸತ್ಯಾದಿವಾದಗಳ ಲಕ್ಷ್ಯಾರ್ಥನಾದ ಪರಿಬ್ರಹ್ಮನಲ್ಲಿ ಸತ್ಯಾದಿಗಳನ್ನು ಅರ್ಹಿಸದಿರುವ ಮೂಲಕವಾಗಿ ಅಸತ್ಯಾದಿವ್ಯಾಪ್ತಿಬೋಧ್ಯವು ಸಂಗತವಾಗುವುದಿಲ್ಲ.

ಏನು ಆ ಸತ್ಯಾದಿವಾದದೋಷವಾದ ಧರ್ಮಗಳು ನಿರ್ವಿಶೇಷಬ್ರಹ್ಮನಲ್ಲಿ ಯಾವ ಬಗೆಯಾಗಿಯೂ, ಅಸತ್ಯಾದಿ ವ್ಯಾಪ್ತಿ ಪ್ರಯೋಜನಗಳಾಗಿದ್ದರೇಂಬುದು ವಿಚಾರವಾದ ಅಧಿವ್ಯಯವಾಗಿದೆ.

ಇದರಿಂದ (ಮಾಯಾವಾದಿಗಳು) ವ್ಯಾವಾದಿಗಳು ಹೇಳುವ ಮತ್ತೊಂದು ಪ್ರಕಾರವೂ ಕೂಡ ಅತ್ಯಂತ ಅಸಂಗತವೇ ಆಗಿದೆ. ಅದೇನೆಂದರೆ ಸ್ವಂ ಜ್ಞಾನ ಅನಂತ ಬ್ರಹ್ಮ ಎಂಬುದಾಗಿರುವ ಅವಿಚಾರ ವಾಕ್ಯಗಳು ಅಸತ್ಯಾದಿವ್ಯಾಪ್ತಿ ಪ್ರಯೋಜನವಲ್ಲವಾದುದಾಗಿರುವುದರಿಂದ ಹ್ಯಾಗೆ ಅರೋಪಿತಾಹಾರವ್ಯಾಪ್ತಿಯೊಪಪ್ರಯೋಜನವು ಸಿದ್ಧವಾಗಿರುವುದರಿಂದ ಸರ್ವಥವು ಉಪಾಯಕೆಂಬ ವಾದವೂ ಸಹ ಅಸಂಬದ್ಧವೆಂಬುದೇ ಆಗಿದೆ.

ಪ್ರಕೃತಾರ್ಥವ್ಯವಸ್ಥಾಪ್ರಕಟವಾಗಿರುವಾಗ ನಿರ್ವಿಶೇಷವಾದ ಸ್ವಯಂ ಪ್ರಕಟವಾದವಾದ ಚೈತನ್ಯದಲ್ಲಿ ಅದಕ್ಕೆ ವಿರುದ್ಧವಾದ ಆಹಾರದ ಅರೋಪವೇ ಸಂಗತವಾಗುವುದಿಲ್ಲ. ಆದಕಾರ ಈ ವಾದವೆಲ್ಲವೂ ಅಸಂಬದ್ಧವಾದ ಪ್ರಲಾಪವಾಗಿದೆ.

ಈ ರೀತಿ ವಿಶೇಷವನ್ನೇ ಒಪ್ಪದಿರುವ ವ್ಯಕ್ತವಾದಿಗಳ, ನಿರ್ವಿಶೇಷಪ್ರತ್ಯವಾದವು ಅಖಂಡವಾದ, ನಿರ್ವಿಶೇಷ ಪ್ರತ್ಯವು, ಮಹಾವ್ಯಾಧಿಂದಲೂ, ಅವಾಂತರ ವ್ಯಾಧಿಂದಲೂ (ವ್ಯಾಧ್ಯಯಿಂದಲೂ) ಪ್ರತಿವಾದ್ಯವೆಂಬ ಮತವು ಖಂಡಿತವಾಗಿದೆ. ಅನೇಕ ದೋಷ ಮಜ್ಜವಾಗಿದೆ ಎಂಬುದೇ ನಿರ್ಗತವಾದ ಅಭಿಪ್ರಾಯ.

ವ್ಯವಾದದಲ್ಲಿ ಮತ್ತೊಂದು ಅಸಾಧಾರಣವಾದ ವಸ್ತುವೆಂದಂತಿರುವ ದೂಷವನ್ನು ಅನುಷ್ಠಾನಾನ್ವಯವು ಘೋಷಿಸುತ್ತದೆ.

“ನಿರ್ವಿಶೇಷವು ಏಕೇನ ಮೂಲಕೋನುಮಿತವ್ಯವೇತ್” || (ಇತ್ಯನು ವ್ಯಾಖ್ಯಾನಮ್) ||

ಇದರಿಂದ ನಿರ್ವಿಶೇಷವು ಮನವು ಸ್ವತ್ರಿಯಾ ವಿರುದ್ಧವಾಗಿದೆಯೆಂಬುದನ್ನು “ಮೂಲಕೋನು” ಎಂಬುದಾಗಿ ಉದಾಹರಣೆಯನ್ನು ತೋರಿಸಿ ವಿಂಡಿಸುತ್ತದೆ.

ಅದರ ಅಭಿಪ್ರಾಯವು ಈ ರೀತಿ ಇದೆ:

“ನಿರ್ವಿಶೇಷಂ ಪರಂಪ್ರತ್ಯ” ಎಂಬ ವಾದದಲ್ಲಿ “ಮೂಲಕೋನು” ಎಂಬುದು ಹೇಗೆ ಸ್ವತ್ರಿಯಾವಿರುದ್ಧವಾಗಿರುವುದೋ ಅದರಂತೆ “ನಿರ್ವಿಶೇಷಪ್ರತ್ಯ” ಎಂಬುದೂ ಸಹ ಸ್ವತ್ರಿಯಾವಿರುದ್ಧವಾಗಿದೆ.

ಮೂಲಕ ಎಂದರೆ ವಸ್ತುವ್ಯಾಪ್ತವಾದಾನ್ (ಮನಸ್ತ್ರಿಯಾಭಾವವಾದಾನ್) ಎಂದು ಅರ್ಥವು. ಮನಸ್ತ್ರಿಯೆಯಿಂದವಸ್ತುವ್ಯಾಪ್ತವು ಕಂಡುಬಂದಿದೆ. ಮನಸ್ತ್ರಿಯೆಯಿಂದಲೇ ಮನಸ್ತ್ರಿಯಾಭಾವವನ್ನು ಪ್ರತಿಪಾದಿಸುವವನ ಸ್ವತ್ರಿಯು ಸ್ವತ್ರಿಯಾವಿರುದ್ಧವಾಗಿದೆ.

ಅದರಂತೆ “ನಿರ್ವಿಶೇಷಪ್ರತ್ಯ” ಎಂಬಲ್ಲಿಯೂ, ನಿರ್ವಿಶೇಷವೆಂಬ ವಿಶೇಷಾದಿಂದ ಪ್ರತ್ಯನು ನಿರ್ವಿಶೇಷವು ದೂಷವಿಶೇಷಾ ವಿಶೇಷವ್ಯಭವವಾಗಿರುವ ಪ್ರಯುಕ್ತ ಮತ್ತೆ ನಿರ್ವಿಶೇಷ ಎಂದರೆ ಅಸಂಗತವೇ ಆಯಿತು.

ವಿಶೇಷಾಭಾವವೇ ನಿರ್ವಿಶೇಷಪ್ರತ್ಯ ಎಂಬ ವ್ಯಾಧಿಯಿಂದ ಇಷ್ಟವಾಗಿದೆ. ಪ್ರತಿಪಾದನತ್ರಿಯೆಯಿಂದ ವಿಶೇಷಾ ಭಾವ ಲ್ಲಗವಾದ ವಿಶೇಷವು ಪ್ರತ್ಯನಿಗೆ ಬಂದಂತಾಯಿತು.

ವಿಶೇಷಾಭಾವ ಲ್ಲಗವಾದ ವಿಶೇಷವೂ ಸಹ ನಿರ್ವಿಶೇಷ ಎಂಬುದರಿಂದ ನಿರಾಕರಿಸಲ್ಪಡುತ್ತದೆಯೆಂಬ ವ್ಯಾಧಿಯು ಸಮಾಧಾನವೂ ಸರಿಯಲ್ಲ.

ಪ್ರತೀತಿ ವಿರೋಧವು ಬರುತ್ತದೆಯೆಂಬುದಾಗಿ ಹೇಳುವ ವ್ಯಕ್ತವಾದಿಗಳ ಅಭಿಪ್ರಾಯವು ಈ ರೀತಿ ಇದೆ.

ನಿರ್ವಿಶೇಷಪ್ರತ್ಯ ಎಂಬುದಾಗಿ ಸರ್ವವಿಶೇಷಗಳನ್ನೂ ನಿರಾಕರಿಸುವುದರಿಂದ ಕೇವಲ ಪ್ರತಿಪಾದನತ್ರಿಯಾದಿಂದ ವ್ಯುಪ್ಪಾದದ ಯಾವ ವಿಶೇಷವೂ ಇಲ್ಲವಲ್ಲ ಎಂದು ಅವರ ಅಭಿಪ್ರಾಯ.

ಈ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ವ್ಯಕ್ತವಾದಿಯನ್ನು ಕುರಿತು ಪ್ರಶ್ನಿಸಬೇಕಾಗಿದೆ.

ಏನೆಂದರೆ: ನಿರ್ವಿಶೇಷಪ್ರತ್ಯ ಎಂದು ಹೇಳುವುದರಿಂದ ಸರ್ವವಿಶೇಷಗಳನ್ನೂ ಇದರಿಂದ ನಿರಾಕರಿಸುವ ವಾಯುಕ್ತ ಪ್ರತಿಪಾದನ ತ್ರಿಯಾದಿಂದ ವ್ಯುಪ್ಪಾದದ ಯಾವ ವಿಶೇಷವೂ ಇಲ್ಲವಲ್ಲ ಎಂದು ಹೇಳುವ ವ್ಯಕ್ತವಾದಿಯು (ಅಭಿಪ್ರಾಯವು) ತತ್ಸಾರ್ಯವು ಏನು ?

೧. ಸಕಲ ವಿಶೇಷಗಳನ್ನೂ "ನಿರ್ವಿಶೇಷವೃತ್ತ" ಎಂಬುದರಿಂದ ನಿರಾಕರಿಸುವ ಪ್ರಯುಕ್ತ ವಿಶೇಷಭಾವವಿರುವ ವಿಶೇಷ ಪ್ರತಿಪಾದನತ್ರಯಯೇ ಇಲ್ಲವೆಂದು ಅಭಿಪ್ರಾಯವೋ ಅಥವಾ ಅಂತ್ಯ ಕ್ರಿಯೆಯಿಂದ ಪ್ರಾಪ್ತವಾಗತಕ್ಕ ವಿಶೇಷ ಭಾವವಿರುವ ವಿಶೇಷವೇ ಇಲ್ಲವೆಂಬ ಅಭಿಪ್ರಾಯವೋ, ಅಥವಾ ಅಂತ್ಯ ವಿಶೇಷವಿರುವ ಪ್ರತಿಪಾದನತ್ರಯ ಯೇನೋ ಉಂಟು. ಆದರೆ ವಿಶೇಷವಿರುವ ರೂಪವಿಶೇಷವ್ಯವಸ್ಥಾವು ಇಲ್ಲವೆಂದು ಅಭಿಪ್ರಾಯವೋ ? ನಿಮ್ಮ ಖಚಿತ ಅಭಿಪ್ರಾಯವೇನು ? ಎಂದು ಕೇಳಿದೇಣಾಗಿದೆ...

ಮೇಲೆ ಕಂಡ ಅವರ ಅಭಿಪ್ರಾಯದ (ವ್ಯವಹಾರಿಕ ಅಭಿಪ್ರಾಯದ) ಖಂಡನೆಯು ಈ ರೀತಿ ಇದೆ.

ಖಂಡನ ವಿಶ್ವದತ್ತ ಕೇಳಿದಂತೆ ವಿಶೇಷವಿರುವ ಪ್ರತಿಪಾದನತ್ರಯಯು ಇದ್ದಾಗ್ಯೂ ಅದಕ್ಕೆ ವಿಶೇಷ ಪ್ರಾವರ್ತನ (ವಿಶೇಷಭಾವವಿರುವ ವಿಶೇಷ ಪ್ರಾವರ್ತನ) ಇಲ್ಲವೆಂದರೆ, ಆ ಪ್ರತಿಪಾದನತ್ರಯಯು ಅನ್ಯಥಾ ಸಿದ್ಧವಾಗಿರುವುದರಿಂದ ವಿಶೇಷಭಾವವಿರುವ ವಿಶೇಷವ್ಯವಸ್ಥಾವಿಲ್ಲವೋ ಅಥವಾ "ನಿರ್ವಿಶೇಷವೃತ್ತ" ಎಂಬ ವಾಕ್ಯಕ್ಕೆ ನಿರ್ವಿಶೇಷವ್ಯವಸ್ಥಾವಿರುವ ವಿಶೇಷವಿಲ್ಲದಿರುವ ಕಾರ್ಯವೇ ಇಲ್ಲವೆಂದು ಅಭಿಪ್ರಾಯವೋ ಹೇಗೆ ?

ಖಂಡನ ಪ್ರಕಾರದ ವಿವರಣೆ :

೧. ಮೊದಲನೆಯ ವಿಶ್ವದತ್ತ ಖಂಡನೆಯ ಪ್ರಕಾರದ ವಿವರಣೆ.

"ನಿರ್ವಿಶೇಷವೃತ್ತ" ಎಂಬಲ್ಲಿ ಸರ್ವ ವಿಶೇಷವಿರುವ ಪ್ರತಿಪಾದನತ್ರಯಯೇ ಇಲ್ಲವೆಂದು ಹೇಳಲು ಸಾಧ್ಯವಿಲ್ಲ.

ಹೀಗೆ ಹೇಳಿದರೆ ಇದಕ್ಕೆ ಪ್ರತಿಬಂಧಿಯನ್ನು ಹೇಳುತ್ತಾರೆ.

ಆದನೆಂದರೆ "ಮೂರ್ತೀಶ್ವರ" ಎಂಬುದಾಗಿ ಸರ್ವವ್ಯವಸ್ಥಾವ್ಯವಸ್ಥಾವನ್ನು ಹೇಳುತ್ತಿರುವಾಗ ವಿಶ್ವದತ್ತನ ವ್ಯವಸ್ಥಾವು ನಿರಾಸವಾಗಿರುವುದರಿಂದ ಅದರಿಂದ ಒಂದ ವ್ಯವಸ್ಥಾವು ಇಲ್ಲವಾಗಿರುವಾಗ ಅಲ್ಲಾ ಸಹ ಸುಪ್ರಸಿದ್ಧವಾದ ಸ್ವತ್ರಿಯಾವಿರೋಧವನ್ನು ಎಲ್ಲರೂ ಎತ್ತಿರುವಾಗ ಮಾಯಾವಾದಿಯ ಮೇಲೆಕಂಡ ಪ್ರಕ್ರಿಯೆಯಪ್ರಕಾರ "ಮೂರ್ತೀಶ್ವರ" ಎಂಬಲ್ಲಿಯೂ ಸಹ ಸರ್ವವ್ಯವಸ್ಥಾವ್ಯವಸ್ಥಾವು ಪ್ರತಿಪಾದನೆಯೇ ಇಲ್ಲವೆಂದಮೇಲೆ ಅಲ್ಲಾ ಸುಪ್ರಸಿದ್ಧವಾದ ಸ್ವತ್ರಿಯಾವಿರೋಧವು ಬಾರದೇ ಹೋದೀತು. ಆದರೆ ಹಾಗಲ್ಲ. ಅಲ್ಲಿ ಸ್ವತ್ರಿಯಾವಿರೋಧವನ್ನು ಎಲ್ಲರೂ ಒತ್ತಿರುವಾಗ ಅದನ್ನು ಅವಲಾಪ ಮಾಡುವಂತಿಲ್ಲ.

"ಮೂರ್ತೀಶ್ವರ" ಎಂಬುದರಿಂದ ಪ್ರತಿಪಾದನತ್ರಯವಾಗಲಿ, ತತ್ಪ್ರಯುಕ್ತವಾದ ವ್ಯವಸ್ಥಾವ್ಯವಸ್ಥಾವಿಲ್ಲದಿರುವುದು ಯುಕ್ತವಲ್ಲ. ಆದಕಾರಾ ಅಲ್ಲಿ ವ್ಯವಸ್ಥಾವ್ಯವಸ್ಥಾವಿರುವುದೇ ವ್ಯವಸ್ಥಾವ್ಯವಸ್ಥಾವು ನಿರ್ವಿಶೇಷವಿರುವ ಪ್ರಯುಕ್ತ ಸ್ವತ್ರಿಯಾವಿರೋಧವು ಅತ್ಯಂತ ಸ್ಪಷ್ಟವೇ ಆಗಿದೆ. ಆದರಂತೆ ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷವಲ್ಲಾ ನಿರ್ವಿಶೇಷವೃತ್ತ ಎಂಬಲ್ಲಿಯೂ ಕೂಡ ನಿರ್ವಿಶೇಷವು ಎಂಬುದಾಗಿ ವಿಶೇಷವಿರುವುದಾಗಿ ಮಾಡಿರುವ ಪ್ರಯುಕ್ತ ಪ್ರತಿಪಾದನತ್ರಯವನ್ನಾಗಲಿ ಅದರಿಂದ ಪ್ರಾಪ್ತವಾದ ವಿಶೇಷವ್ಯವಸ್ಥಾವಿಲ್ಲದಿರುವುದು ಅವಲಾಪ ಮಾಡಲು ಸಾಧ್ಯವಿಲ್ಲ. ಇದರಿಂದ ಸ್ವತ್ರಿಯಾವಿರೋಧವು "ನಿರ್ವಿಶೇಷವೃತ್ತ" ಎಂಬುದಕ್ಕೆ ಪ್ರಾಪ್ತವಾಗುತ್ತದೆ. ಅವಲಾಪವಾದ ರೋಪವಾಗಿದೆ.

“ನೋಡುತಾಲ್ವೆ” ಎಂಬಲ್ಲಿ ಮಾತ್ರ ಸ್ವಪನವರೋಧವು, “ಮೂಕೋಟಮಾ” ಎಂಬಲ್ಲಿ ಸ್ವಕ್ರಿಯಾವರೋಧ ಎಂಬ ವ್ಯತ್ಯಾಸವು ಅಗ್ರಹಮಾತ್ರಮೂಲವೇ ಹೊರತು ಅದು ಪ್ರಾಮಾಣಿಕವೆಂದು ಗ್ರಾಹ್ಯವಾಗಿಲ್ಲ.

ಪ್ರಥಮಾಪ್ತಿಯಕಂಠ :- ಪ್ರಥಮಾಧ್ಯಾಯದಲ್ಲಿ (ಸಮನ್ವಯಾಧ್ಯಾಯದಲ್ಲಿ) ಯಾವ ಯಾವ ಶಬ್ದಗಳನ್ನು ವರಮಾತ್ಮನಲ್ಲಿ ಸಮನ್ವಯಗೊಳಿಸಲಾಗಿದೆಯೋ ಮತ್ತು ಲಕ್ಷಣಾತ್ಮಕನ ಯಾವ ಯಾವುದು ಪ್ರಸ್ತಾವಗಿವೆಯೋ ಅವೆಲ್ಲ ಧರ್ಮಗಳಿಗೂ ಪರಮಾತ್ಮನಿಗೂ, ಅಂದರೆ ಲಕ್ಷ್ಯಕ್ಕೂ ಲಕ್ಷಣಕ್ಕೂ ಅಭೇದವನ್ನು ಲಕ್ಷಣಸೂತ್ರವಾದ ಒಂಪನ್ನಾದ್ಯಸ್ಯಯತಃ ಓಂ ಎಂಬಲ್ಲಿ ಸುವಿಕಾಪಾರ್ಥವನ್ನು ಸಾಧಿಸಿ ಭೇದವ್ಯವಹಾರವನ್ನು ನಿರ್ವಹಿಸಿರುವರು.

ಮೊದಲನೆಯ ಅಧ್ಯಾಯದ ಎರಡನೇ ಪಾದವಾದಲ್ಲಿ ಕೇಂದ (ಲಿಂಗವಾದದಲ್ಲಿ) ಎರಡನೆಯ ಅಧಿಕರಣವು ಅತ್ಯಪ್ಪಾದಿಕರಣವು.

ಇದರಲ್ಲಿ ಲೋಕಾ ಅನೃತಪ್ರಸಿದ್ಧವಾದ "ಅದಿತಿ ಶಬ್ದದಿಂದ ಸೂತ" ವಾಗಿ ಉಕ್ತವಾದ ಅತ್ಯುಕ್ತವೆಂಬ ಲಿಂಗವನ್ನು ಸಮನ್ವಯಗೊಳಿಸಲಾಗಿದೆ.

ಸುಖಾರೂಪವಾದ ಕ್ರಿಯಾತ್ಮಕಲಿಂಗ ಸಮನ್ವಯವಾದವಾದ ಈ ಅಧಿಕರಣದಲ್ಲಿ ಕಂಡುಬರುವ ಸುಖರೂ ರೂಪವಾದ ಕ್ರಿಯೆಯು ಅನಿತ್ಯವಾದುದು.

ಪಞ್ಚಭಾಷ್ಯನಾದರೋ "ನಿತ್ಯೋನಿತ್ಯಾಪೂಂ " ಮೊದಲಾದ ಶ್ರುತಿಗಳಲ್ಲಿ ಹೇಳಲ್ಪಟ್ಟಂತೆ ವರಮನಿತ್ಯವಾಗಿದ್ದಾನೆ. ಕ್ರಿಯೆಗಳಿಗೆ ಅನಿತ್ಯತ್ವವು ಸುಪ್ರಸಿದ್ಧವೇ ಆಗಿದೆ.

ಹೀಗಿರುವಲ್ಲಿ ಅನಿತ್ಯವಾದ ಕ್ರಿಯೆಗೂ ನಿತ್ಯವಾದ ಬ್ರಹ್ಮನಿಗೂ ಅಭೇದವು ಹೇಗೆ ?

ವಿರುದ್ಧ ಧರ್ಮಗಳಿಂದ ಕೂಡಿದವುಗಳಿಗೆ ಅಭೇದವು ಕೂಡುವುದಿಲ್ಲ. ಭೇದವನ್ನು ಹೇಳಬೇಕು.

ಯಾವ ಎಂತು ಭಾವಪದಾರ್ಥಗಳುಂಟೋ ಅವು ವಿರುದ್ಧಧರ್ಮಗಳಿಗೆ ಅತ್ರಯಗಳಾಗಿದ್ದರೆ, ಅವೆರಡೂ ಸಹ ಭಿನ್ನಗಳೇ ಆಗಿರಬೇಕೆಂಬ ವ್ಯಾಖ್ಯೆಯು ಲೋಕದಲ್ಲಿ ಪ್ರಸಿದ್ಧವಾಗಿದೆ.

ಇದರಿಂದ ಒಂದು ಅನುಮಾನವು ಉಕ್ತವಾದಂಥಾಗಿದೆ.

ಸಂಹಾರಕ್ರಿಯೆ ಮತ್ತು ಬ್ರಹ್ಮರು - ಅಭಿವ್ಯಕ್ತಿಗಳಲ್ಲಿ - ನಿತ್ಯತೆ ಮತ್ತು ಅನಿತ್ಯತೆಗಳೆಂಬ ವಿರುದ್ಧ ಧರ್ಮಾಧಿಕರಣಗಳಾಗಿರುವುದರಿಂದ.

ಯಾವುದು - ಯಾವುದರ ವಿರುದ್ಧವಾದ ಧರ್ಮಕ್ಕೆ ಅಧಿಕರಣವೋ ಅದು ಅದಲ್ಲ.

ಉದಾ :- ಭೂಮಿಗಳಂತೆ.

ಒಂದು ಅನುಮಾನದಿಂದ ಸುಖರಾತ್ರಿಯಿಗೂ ಪಞ್ಚಭಾಷ್ಯನಿಗೂ ಭೇದವೇ ಇರುತ್ತದೆ. ಅಭೇದವು ಇರುವುದಿಲ್ಲವೆಂದು ಪೂರ್ವಾವೃತ್ತಿಯ ಅಭಿಪ್ರಾಯ. ಇದರಿಂದ ಲಕ್ಷಣಸೂತ್ರದಲ್ಲಿ ನಿಶ್ಚಯಿಸಲಾದ ಅಭೇದವು ಸಂಗತವಲ್ಲವೆಂದು ಕಂಠಿಸುವವರ ತಾತ್ಪರ್ಯವಾಗಿದೆ. ಪೂರ್ವಾವೃತ್ತಿಗೂ ಈ ಅಭಿಪ್ರಾಯವನ್ನೇ ಅನುವಾದ ಮಾಡಿ ಅದನ್ನು ನಿರಾಕರಿಸಿ ಅನುವ್ಯಾಖ್ಯಾನಕಾರರು ಒದ್ದಾಡುತ್ತಿರುವಂತಹದಾದುದು ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗುತ್ತದೆ.

“ಅನಿತ್ಯತ್ವಾತ್ ತ್ರಿಯಾಣಾಂ ತು ಕಥಮೇವ ಸ್ವರೂಪತಾ ।

ಇತಿಚೇತ್ಸವಿಕೇಷೋಽಪಿ ತ್ರಿಯಾಕತ್ವಾತ್ಪನ್ನಾ ಸ್ಥಿರಃ ॥(ಇತ್ಯನುಷ್ಠಾನಮ್) ॥

ಅಭಿಪ್ರಾಯ :- ಈಶ್ವರನು ತೇಗೆ ಸ್ಥಿರನೋ = ನಿತ್ಯನೋ, ಅವನ ವಿಶೇಷವಾದ ತ್ರಿಯಾರೂಪವಾದ ಧರ್ಮವೂ ಸಹ ಸ್ಥಿರವೇ ಆಗಿದೆ. ಸಂಪರಣಾದಿರೂಪವಾದ ಪರಮೇಶ್ವರನ ತ್ರಿಯೆಯು ನಿತ್ಯವೆಂದಮೇಲೆ ಅನಿತ್ಯತ್ವವನ್ನು ಹೇಳುವ ಅನುಮಾನಕ್ಕೆ ಸ್ವರೂಪಾದಿದೋಷವನ್ನು ಹೇಳದಂತಾಗುತ್ತದೆ.

ಈಶ್ವರನ ಸಂಪರಣಾದಿರೂಪಗಳಾದ ತ್ರಿಯೆಗಳಿಗೆ ಅನಿತ್ಯತ್ವವನ್ನು ಹೇಳಬೇಕೆಂದು ಆಶ್ಚೇಛಿಸುವವರು ಆ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಯಾವುದಾದರೂ ಪ್ರಮಾಣವನ್ನು ಹೇಳಬೇಕು. ಅಥವಾ ತ್ರಿಯೆಗಳಿಗೆ ನಿತ್ಯತ್ವವನ್ನು ಹೇಳಿದರೆ ಭಾದಕವನ್ನಾದರೂ ವಿವರಿಸ ಬೇಕು.

ಎರಡು ಸಹ ಇರುವುದಿಲ್ಲ. ಮೊದಲನೆಯದಾಗಿ ಪ್ರಮಾಣಗಳ ವೈತಿ ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷವನ್ನಂತೂ ಹೇಳುವಂತೆಯೇ ಇಲ್ಲ.

ಈಶ್ವರನು ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷಕ್ಕೆ ವಿಷಯನಲ್ಲ. ಅವನ ತ್ರಿಯೆಗಳೂ ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷಗಳಲ್ಲ. ಆದಕಾರೂ ಅವನ ತ್ರಿಯೆಗಳಿಗೆ ಅನಿತ್ಯತ್ವವನ್ನು ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷಪ್ರಮಾಣದಿಂದ ಸಾಧಿಸಲು ಶಕ್ತವೇ ಇಲ್ಲ. ಮತ್ತು ಈಶ್ವರನ ತ್ರಿಯೆಗಳಿಗೆ ಅನಿತ್ಯತ್ವವನ್ನು ಸಾಧಿಸುವ ರೀತಿವೂ ಸಹ ಇರುವುದಿಲ್ಲ. ಆಗಮವಾದರೋ ಪರಮೇಶ್ವರನ ಜ್ಞಾನ, ತ್ರಿಯಾ, ಬಲ, ಶಕ್ತಿ, ಅನಂದಾದಿ ಧರ್ಮಗಳಿಗೆ ನಿತ್ಯತ್ವವನ್ನೇ ಘೋಷಾ ಮಾಡುತ್ತದೆ.

ವೈಯೋಚ್ಚುತಿ ಮತವು ಈ ರೀತಿ ಇದೆ.

ಜ್ಞಾನಂ ನಿತ್ಯಂ, ತ್ರಿಯಾನಿತ್ಯಾ, ಬಲಂ ಶಕ್ತಿಃ ಪರಮಾತ್ಮನಃ ।

ನಿತ್ಯಾನಂದೋಽಪಿವೈಯಃ ಪೂರ್ಣೋ ಭಗವಾನ್ ವಿಷ್ಣುರಚ್ಯುತಃ ॥

(ಇತಿವೈಯೋಚ್ಚುತಿಃ)

ಆದಕಾರೂ ಪರಮಾತ್ಮನ ತ್ರಿಯೆಗಳಿಗೆ ಅನಿತ್ಯತ್ವವನ್ನು ಹೇಳುವ ಸಾಧಿಸುವ ಪ್ರಮಾಣಗಳಾವುವೂ ಇರುವುದಿಲ್ಲ.

ಶಂಕಾ :- ಪರಮೇಶ್ವರನಲ್ಲಿರುವ ಸಂಪರಣಾದಿತ್ರಿಯೆಗಳು ನಿತ್ಯಗಳಾದರೆ ಭಾದಕವು ಉಂಟು. ಆದಕಾರೂ ಅವುಗಳಿಗೆ ನಿತ್ಯತ್ವವನ್ನು ಹೇಳುವುದು ಸುಯಿಲ್ಲ.

ವ್ಯಾಖ್ಯಾನವೇನು ಅಭಿಪ್ರಾಯದ ವಿವರಣೆ :

ಸಂಪರಣಾದಿತ್ರಿಯೆಗಳು (ಪರಮಾತ್ಮನ ತ್ರಿಯೆಗಳು) ಸೃಷ್ಟಿಸಮಯದಲ್ಲಿ ಸಂಪರಾತ್ಮಿಯೆಗಳು ನಿತ್ಯಗಳಾಗಿರುವ ಪ್ರಯುಕ್ತ “ವೇದವು ಸರ್ವದಾ ಸಂಪರಾತ್ಮಿಯೆಯುಳ್ಳವನು ಪರಮೇಶ್ವರನು” ಎಂದು ಪ್ರತಿಪಾದಿಸಬೇಕು. ಮತ್ತು ಘಟವಾದಿಪ್ರಪಂಚಕ್ಕೆ ಒಪ್ಪೋಲ್ಲದೆ (ಯುಗವತ್) ಜನನಾಶಗಳು ಆಗಬೇಕಾದವು. ಮತ್ತು ಪ್ರಪಂಚದ ಸೃಷ್ಟಿಕಾಲದ

ಸುಪರಾಕ್ರಿಯಾದಿಂದ ಸುಪಾರವೂ, ಸುಪಾರಕಾಲದಲ್ಲಿ ಸೃಷ್ಟಿಕ್ರಿಯಾದಿಂದ ಸೃಷ್ಟಿಯೂ ಆಗಬೇಕಾದೀತು. ಈ ರೀತಿ ಸೃಷ್ಟಿ ಸುಪಾರಾದಿವ್ಯವಾದವು ಶಕ್ತಿಯೇನಾಗಿವೆ. ಈ ರೀತಿಯಾದ ಬಾಧಕಗಳಿರುವ ಪ್ರಯುಕ್ತ ಪರಮಾತ್ಮನಲ್ಲಿರುವ ಸುಪಾರಾಕಾರಿ ಕ್ರಿಯೆಗಳು ಅವಿಷ್ಕಾರವೇ ? ನಿಷ್ಕಾರವೇ ? ಎಂದು ಶಂಕಿಸುವನ ಅಭಿಪ್ರಾಯ.

ಸಮಾಧಾತ :- ಆಯಾ ಕಾರ್ಯಜನಾಶ್ರಯೇ ಕ್ರಿಯೆಯು. ಈ ಕ್ರಿಯಾರೂಪವಾದ ವಿಶೇಷವು ಶಕ್ತ್ಯಾತ್ಮನು ಸ್ಥಿರವಾದುದು (ನಿಷ್ಕವಾದುದು) ಎಂಬ ಯೋಜನೆಯ ಪ್ರಕಾರ, ಕ್ರಿಯಾ, ಶಕ್ತ್ಯಾತ್ಮನು ಎಂಬುದಾಗಿ ಭಿನ್ನವದವೆಂಬ ಅಭಿಪ್ರಾಯದಿಂದ "ಕ್ರಿಯಾ, ಶಕ್ತ್ಯಾತ್ಮನು, ಸ್ಥಿರ" ಎಂಬ ಅನುಷ್ಠಾನವಾದ್ಯವು ಮೂರನೆಯ ಎಂಬುದಾಗಿ ಒಂದು ಅಭಿಪ್ರಾಯ.

"ಕ್ರಿಯಾಶಕ್ತ್ಯಾತ್ಮನು" ಎಂಬುದಾಗಿ ವಿಶದವ್ಯವಿವಿಧವ್ಯಕ್ತಿಯಿಂದ ಮತ್ತೊಂದು ಅರ್ಥವೂ ಇಲ್ಲಿ ಅನುಷ್ಠಾನಕ್ಕೆ ವಿವಿಧವಾಗಿರುವುದನ್ನು ನ್ಯಾಯಸುಧಾಕಾರರು ವಿವರಿಸುತ್ತಾರೆ. ಈ ಅಭಿಪ್ರಾಯದಲ್ಲಿ ಕ್ರಿಯಾ ಎಂಬ ಶಬ್ದವು ವ್ಯಕ್ತಿವಚನವಾಗಿದೆ.

ಕ್ರಿಯಾ, ಶಕ್ತ್ಯಾತ್ಮನು, ವ್ಯಕ್ತಿಶಕ್ತಿರೂಪೇಣ ಕಾರಣೇನೇತಿವಾ(ಎಂದು ನ್ಯಾಯಸುಧಾ) ಕ್ರಿಯಾಕ್ಕೆ, ವ್ಯಕ್ತಿರೂಪವೂ ಅಂದರೆ ಎರಡೂ ರೂಪಗಳುಳ್ಳ ಕ್ರಿಯಾರೂಪವಾದ ವಿಶೇಷವು ಸ್ಥಿರವಾದುದು.

ಶಕ್ತಿರೂಪದಿಂದ ಸ್ಥಿರವಾದುದಕ್ಕೆ ಕಾರಾಚಕ್ರವಾದ ವ್ಯಕ್ತಿರೂಪವಾದ್ಯಕ್ತಿಯಿಂದ ಬಾಧಕವು ಪರಿಹಾರವು ಕಂಡುಬಂದಿದೆ.

"ಅಂತೂ ಕ್ರಿಯಾಶಕ್ತ್ಯಾತ್ಮನು ಸ್ಥಿರ" ಎಂಬಲ್ಲಿ ಅನುಷ್ಠಾನವಾದ್ಯದಲ್ಲಿ ಕ್ರಿಯಾಶಕ್ತ್ಯಾತ್ಮನು ಎಂಬಲ್ಲಿ ಕ್ರಿಯಾ, ಶಕ್ತ್ಯಾತ್ಮನು ಎಂಬುದಾಗಿ ವದದ್ರವ್ಯವಿವಿಧದಿಂದ ಒಂದು ಯೋಜನಾ, "ಕ್ರಿಯಾಶಕ್ತ್ಯಾತ್ಮನು" ಎಂಬುದಾಗಿ ಏಕವದದ್ರವ್ಯವಿವಿಧದಿಂದ ಮತ್ತೊಂದು ಒಳಿಯಾಗಿ ಯೋಜನೆಯು ನ್ಯಾಯಸುಧಾರೀತ್ಯಾ ಅಭಿವ್ಯಕ್ತವಾಗಿದೆ.

ಈ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿನ ನ್ಯಾಯಸುಧಾ ವಾಕ್ಯಗಳು ಈ ರೀತಿ ಇವೆ.

"ಅಯಮರ್ಥಃ-

ತತ್ತ್ವಜ್ಞಾಕಾರ್ಯಜನನ ಶಕ್ತಿರೇವ ಕ್ರಿಯೇತ್ಯುಚ್ಯತೇ |

ಅಥಃ ತೇನರೂಪೇಣ ಸ್ಥಿರಾ, ಸಾ, ಯದಾ ವ್ಯಕ್ತೇ ತದಾವ್ಯವಹಾರಾಲಂಬನಂ

ತತ್ತ್ವಜ್ಞಾಕಾರ್ಯಜನನೇ ಚ ಭವತೀತಿ, ಸ , ಶಕ್ತಿರೂಪ ಇತಿ ||

"ಕ್ರಿಯಾಶಕ್ತ್ಯಾತ್ಮನು " ವ್ಯಕ್ತಿಶಕ್ತಿರೂಪೇಣಕಾರಣೇನೇತಿವಾ" ||

(ಇತಿನ್ಯಾಯಸುಧಾ)

ಅಭಿಪ್ರಾಯವಿಶೇಷದ ವಿವರಣೆ :-

ಆಯಾ ಕಾರ್ಯಜನಾಶ್ರಯೇ ಕ್ರಿಯೆಯೆಂದೆನಿಸಿದೆ. ಶಕ್ತಿಯವ್ಯಕ್ತಿಯೆಂದರೆ, ವ್ಯಕ್ತಿಎಂಬ ಶಬ್ದಕ್ಕೆ, ಶಕ್ತಿಯ ಅವಾಕ್ಯ

ವಿವರಣೆಯಾಗಿದೆ.

“ಸೃಷ್ಟಿಯ ಸಮಯದಲ್ಲಿ ಪರಮಾತ್ಮನಲ್ಲಿ ಸಂಹಾರರೂಪವಾದ ಕ್ರಿಯೆಯು ಶಕ್ತಿರೂಪದಿಂದ ಇದ್ದಾಗ್ಯೂ, ಶಕ್ತಿರೂಪದಿಂದ ವ್ಯವಹಾರಕ್ಕೆ ವಿಷಯವಾಗುವುದಿಲ್ಲ. ವ್ಯಕ್ತಿರೂಪದಿಂದ ಮಾತ್ರ ವ್ಯವಹಾರಕ್ಕೆ ಆಸ್ಪದವಾಗುತ್ತದೆ. ಸೃಷ್ಟಿಯ ಸಮಯದಲ್ಲಿ ಸಂಹರಾಕ್ರಿಯೆಗೆ ವ್ಯಕ್ತಿತ್ವ ಇಲ್ಲವಾದ್ದರಿಂದ ಆಗ ಅಂದರೆ ಸೃಷ್ಟಿಸಮಯದಲ್ಲಿ ಸಂಹಾರವೂ ಇಲ್ಲ. ಆದಕಾರೂ ಶ್ರುತಿಯಲ್ಲಿ ಅಂತಹ ವ್ಯವಹಾರವಿಲ್ಲ.

ವ್ಯಕ್ತ್ಯವ್ಯಯಿಂದ ಕೂಡಿದ ಕ್ರಿಯೆಗೆ ಮಾತ್ರ ಕಾರ್ಯಜನಕತ್ವ ಇದೆ. ಸೃಷ್ಟಿಸಮಯದಲ್ಲಿ ಸರ್ಜನ ಕ್ರಿಯೆಗೆ ಮಾತ್ರ ವ್ಯಕ್ತಿತ್ವ ಉಂಟು. ಸಂಹರಾಕ್ರಿಯೆಗೆ ಒಂದೇ ಸಮಯದಲ್ಲಿ ಸಂಹಾರಾದಿಗಳಿಗೆ ಪ್ರಸಕ್ತಿಯೇ ಇಲ್ಲ.

ಈ ವಿಧವಾದ ಪ್ರಕ್ರಿಯಾವಿಶೇಷದಿಂದ, ಶಕ್ತಿಯ ವ್ಯಕ್ತ್ಯವ್ಯಯಕ್ಕೆ ಜನಕತ್ವವನ್ನು ಒಪ್ಪಿರುವ ಪ್ರಯುಕ್ತ ಯುಗವದ (ಒಟ್ಟಿಗೆ) ಜನನಾಶಗಳು ಆಗಲಿ ಎಂಬ ಬಾಧಕವೂ ಸಹ ಪರಿಹೃತವಾಯಿತು.

ಈ ವಿಧವಾದ ಅವ್ಯಾವಿಶೇಷವು ಶಕ್ತಿಯ ದಶಾವೇಷವು ಆದರಿಂದ ಉಂಟಾಗುವ ಕಾರ್ಯಮಾತ್ರದಿಂದ ಉನ್ನೇಯವಾಗಿದೆ. (ಊಹಿಸಲ್ಪಡತಕ್ಕದ್ದಾಗಿದೆ.)

ನಿರ್ಗತವಾದ ಅಭಿಪ್ರಾಯ :-

ಸರ್ಜನಶಾಖೆಯಲ್ಲಿ, ಇತರ ಕ್ರಿಯೆಗೆ, (ಸಂಹರಾಕ್ರಿಯೆಗೆ), ವ್ಯವಹಾರಕ್ಕೆ ಕಾರಣವಲ್ಲದ ಶಕ್ತಿರೂಪದಿಂದ ಇರುವಿಕೆಯು ಇದ್ದಾಗ್ಯೂ ಅದು ನಿತ್ಯವೇ ಆದಾಗ್ಯೂ, ಆ ದಶಾವೇಷದ ಕಾರ್ಯಜನಕವಲ್ಲದುದರಿಂದ ಸೃಷ್ಟಿಕಾಲದಲ್ಲಿ ಸಂಹಾರವಾಗಲಿ ಎಂಬ ಪೂರ್ವಪಕ್ಷಿಗಳ ಶಂಕೆಗೆ ಅವಕಾಶವೇ ಇಲ್ಲ. ಅಂತೂ ಪರಮಾತ್ಮನ ಕ್ರಿಯೆಗಳೆಲ್ಲವೂ ನಿತ್ಯವೇ ಎಂಬಲ್ಲಿ ಯಾವ ಬಾಧಕಗಳೂ ಇರುವುದಿಲ್ಲ.

“ತತ್ತ್ವಾರ್ಥಜನನಶಕ್ತೀವ ಕ್ರಿಯಾ” ಎಂದು ಒದ್ದಾಡದಲ್ಲಿ ಹೇಳಿರುವ ಪ್ರಯುಕ್ತ, ಅಂತಹ ಶಕ್ತಿಯು ಸಂಹಾರಕಾಲದಲ್ಲಿ (ಆ ಶಕ್ತಿಯು) ವ್ಯಕ್ತವೋ ಅಲ್ಲವೋ ಎಂದು ಶಂಕಿಸಬಹುದು. (ಒಂದೇ ಶಕ್ತಿಯೆಂಬ ಅಭಿಪ್ರಾಯದಿಂದ ಶಂಕೆಯು) ಸಂಹಾರಕ್ರಿಯೆಗೆ ಸಂಹಾರ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ವ್ಯಕ್ತಿತ್ವವಿಲ್ಲವೆಂದರೆ ಸಂಹಾರ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಸಂಹಾರದ ವ್ಯವಹಾರವಾಗಲಿ, ಸಂಹಾರವಾಗಲಿ ಹೇಗೆ ತಾನೇ ಆದೀತು ?

ಒಂದೇ ಶಕ್ತಿಯಾಗಿ ಅದು ಸಂಹಾರಕಾಲದಲ್ಲಿ ವ್ಯಕ್ತಿತ್ವದಾಶಾವಸ್ಥೆಯಾದರೆ ಅದರಿಂದ ಆ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಸಂಹರಣ ವ್ಯವಹಾರವು ಆಗುವಂತೆ ಸಂಹಾರ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಸೃಷ್ಟಿವ್ಯವಹಾರವೂ ಬರಬೇಕಾದೀತು. ಸೃಷ್ಟಿಯೂ ಸಹ ಆಗಬೇಕಾದೀತು. ಎಂದು ಕೆಲವು ಆಕ್ಷೇಪಿಸಬಹುದು.

ಆದರೆ ಒದ್ದಾಡದಲ್ಲಿ (ಶಕ್ತಿಯ) ಕ್ರಿಯಾಸಿಂಧವಾದ ವ್ಯಕ್ತಿಯೆಂಬುದು ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ ಕಾಲಸಂಬಂಧ ರೂಪವಾದುದು ಎಂಬುದು ವಿವಕ್ಷಿತವಾಗಿದ್ದರೆ ಇಂತಹ ದೋಷಕ್ಕೆ ಅವಕಾಶವುಂಟು. ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ ಕಾಲಸಂಬಂಧರೂಪವಾದ ವ್ಯಕ್ತಿಯೆಂಬುದು ಇಲ್ಲಿ ವಿವಕ್ಷಿತವಾಗಿಲ್ಲ. ಮತ್ತೇನೆಂದರೆ ತತ್ತ್ವಾಲಸಂಬಂಧವಿಶೇಷರೂಪವಾದ ವ್ಯಕ್ತಿಯೇ ಇಲ್ಲಿ ವಿವಕ್ಷಿತವಾಗಿದೆ.

ಅನುಷ್ಠಾನಕ್ಕಾಗಲಿ ಅಥವಾ ಪರಮಾರ್ಥವನ್ನು ಅತಿಪ್ರಸಂಗವರಿಹಾರವಾದ ಅರ್ಥವಿಶೇಷವನ್ನೂ ಕಾರಿಕೆಯಲ್ಲಿ ಮಾರ್ಮಿಕವಾಗಿ ತಿಳಿಸಿದ್ದಾರೆ.

ಅದೇನೆಂದರೆ “ಸವಿತೇಷೋಽಹಂ ಕ್ರಿಯಾಶಕ್ತ್ಯಾತ್ಮನಾ ಸ್ಥಿರಾ” (ಅನುಷ್ಠಾನ)

“ಸವಿತೇಷೋಽಹಂ” ಎಂಬುದರಿಂದ ಸೂಚಿಸಿರುತ್ತಾರೆ.

ಅಭಿಪ್ರಾಯ :- ವ್ಯವಹಾರಕ್ಕೆ ಕಾರಣವಾದ ವ್ಯಕ್ತಿರೂಪವಾದ ವಿಶೇಷವು ಏನುಂಟೋ ಅದು ಪರಮಾತ್ಮನಲ್ಲಿ ಅವಂತರ, ಅನಂತ, ವಿಶೇಷಗೊಂಡ ಸ್ಥಿತವಾಗಿದೆ. ಆದಕಾರೂ ವ್ಯವಹಾರದ ಸಾಂಕರ್ಯಕ್ಕೆ ಅವಕಾಶವಿಲ್ಲ. ಪರಮೇಶ್ವರನಿಗೆ ನಿತ್ಯತೆಯನ್ನು ಒಪ್ಪುವ ಸಿದ್ಧಾಂತಿಗಳು ಕ್ರಿಯೆಗೆ ಶಕ್ತಿವ್ಯಕ್ತಿರೂಪವನ್ನೂ, ವ್ಯಕ್ತಿರೂಪದಿಂದ ವ್ಯವಹಾರವನ್ನೂ, ವ್ಯಕ್ತಿಗೂ ಸಹ ಅವಂತರ ಅನೇಕ ವಿಶೇಷಪರತ್ವವನ್ನೂ ಒಪ್ಪಿದ್ದಾರೆ.

ಈ ರೀತಿಯಾದ ಪರಮಾತ್ಮನಲ್ಲಿನ ಜಗತ್ತಿನ ಸರ್ವಾನದಿಕ್ರಿಯೆಗೆ (ಶಕ್ತಿಗೆ) ಶಕ್ತಿವ್ಯಕ್ತಿರೂಪವು ವಿವಕ್ಷಾದಿಂದ, ವ್ಯಕ್ತಿಗೂ ಸಹ ಅವಂತರಾನೇಕವಿಶೇಷಮಾತ್ಮೀಕಾರವ್ಯಕ್ತಿಯಿಂದ ಸಕಲದೋಷಗಳೂ ಪರಿಹೃತವಾಗುತ್ತವೆ. ಯಾವ ಅತಿ ಪ್ರಸಂಗಕ್ಕೂ ಅವಕಾಶವಿಲ್ಲ.

ಇನ್ನು ನೈಯ್ಯಾಯಿಕರೂ ಸಹ ಒಪ್ಪಲೇಬೇಕು. ಇಲ್ಲವಾದರೆ ಅವರ ಮತದಲ್ಲೂ “ಸರ್ವದಾ ಸಂಹಾರವಾಗಲಿ” ಎಂಬ ಅತಿಪ್ರಸಂಗ ಅವಕಾಶವಾಗುತ್ತದೆ. ಪರಮಾತ್ಮನಿಗೆ ನಿತ್ಯತೆಯನ್ನು ಒಪ್ಪದಿರುವ ನೈಯ್ಯಾಯಿಕರು ಪರಮೇಶ್ವರನ, ನಿತ್ಯವಾದ, ಜ್ಞಾನ, ಇಚ್ಛೆ, ಪ್ರಯತ್ನಗಳಿಂದ ಪ್ರಮುಖದ ಸಂಹಾರವನ್ನು ಹೇಳುತ್ತಾರೆ. ಸಂಹಾರಕ್ಕೆ ಕಾರಣವಾದ ಇವೆಲ್ಲಾ ನಿತ್ಯವಾದುದರಿಂದ ಸರ್ವದಾ ಸಂಹಾರವಾಗಲಿ ಎಂಬ ದೋಷವು ಪ್ರಸಕ್ತವಾಗುತ್ತದೆ.

ಪರಮೇಶ್ವರನ ಜ್ಞಾನೇಚ್ಛಾದಿಗಳು ನಿತ್ಯಗಳಾದಾಗ್ಯೂ, ಸಂಹಾರವ್ಯವಹಾರಕ್ಕೆ ಕಾರಣವಾದ ಸಹಕಾರಿಗಳು, ಸೃಷ್ಟಿ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಇಲ್ಲ. ಆದ್ದರಿಂದ ಸೃಷ್ಟಿಕಾಲದಲ್ಲಿ ಸಂಹಾರಕ್ಕೆ ಪ್ರಸಕ್ತಿಯಿಲ್ಲವೆಂಬ ಅವರ ಸಮಾಧಾನವು ಸರಿಯಿಲ್ಲ. ಏಕೆಂದರೆ, ಪರಮೇಶ್ವರನ ಜ್ಞಾನ ಮತ್ತು ಇಚ್ಛೆಗಳು ನಿತ್ಯವಾಗಿವೆ. ಅಂತಹ ನಿತ್ಯೇಚ್ಛಾದಿನವೇ ಆಗಿರತಕ್ಕ ಸಹಕಾರಿಗಳೂ ಸಹ ನಿತ್ಯಗಳಾಗಿರುವ ಪ್ರಯುಕ್ತ ಸರ್ವದಾಸಂಹಾರವಾಗಲಿ ಎಂಬ ದೋಷಕ್ಕೆ ಅವರ ಮತದಲ್ಲಿ ವರಿಹಾರವೇ ಇಲ್ಲ.

ನೈಯ್ಯಾಯಿಕರ ಮತ್ತೊಂದು ಸಮಾಧಾನವೂ ಸರಿಯಿಲ್ಲ.

ಸಂಹಾರಾದಿಗಳಿಗೆ ಕಾರಣವಾದುದು ಪರಮೇಶ್ವರನ ಇಚ್ಛಾದಿಗಳು ಮಾತ್ರವಲ್ಲ. ಅಂತಹ ಇಚ್ಛೆಗೆ ಸಂಹಾರ ವಿಷಯ ಕೃತ್ರಿಮ ಮುಖ್ಯವಾಗಿದ್ದರೆ ಮಾತ್ರ ಸಂಹಾರವಾಗುತ್ತದೆ. ಇಲ್ಲವಾದರೆ ಇಲ್ಲವೆಂಬ ಸಮಾಧಾನವೂ ಸೂತವಲ್ಲ.

ಅಂದರೆ ಸಂಹಾರವಿಷಯವಿಶೇಷವಿಹಿತವಾದ ಇಚ್ಛೆಯೇ ಸಂಹಾರಕ್ಕೆ ಕಾರಣ, ಕೇವಲ ಇಚ್ಛೆಯು ಅಲ್ಲವೆಂಬುದು ಹೊಂದುವುದಿಲ್ಲ.

ಅವರ ಅಭಿಪ್ರಾಯವು ಒಗ್ಗಿದೆ :

ಸೃಷ್ಟಿಸಮಯದಲ್ಲಿ ಇಚ್ಛೆಯು ಮಾತ್ರವಿದೆ. ಆಗ ಸೃಷ್ಟಿ ಉಂಟು, ಸರ್ವನವಿಷಯಕ್ಕೆ ಪ್ರತಿ ಮಾತ್ರ ಉಂಟು. ಅಂದರೆ ಸೃಷ್ಟಿ ಇದು ಪ್ರಯುಕ್ತ ಸೃಷ್ಟಿಯು ಆಗಿರುತ್ತದೆ. ಸೃಷ್ಟಿಕಾಲದಲ್ಲಿ ಸಂಜ್ಞಾಪೂರ್ವಕ ಇಲ್ಲ. ಆದು ಸಂಹಾರಕಾಲದಲ್ಲಿ ಮಾತ್ರ ಇರುತ್ತದೆ. ಸಂಹಾರಸಮಯದಲ್ಲಿ ಸೃಷ್ಟಿ ಇಲ್ಲ. ಆದಕಾರಣ ಸೃಷ್ಟಿಸಮಯದಲ್ಲಿ ಸಂಹಾರವಾಗಿ, ಸಂಹಾರಸಮಯದಲ್ಲಿ ಸೃಷ್ಟಿಯಾಗಲಿ ಎಂಬ ದೋಷಕ್ಕೂ, ಯುಗವತ್ (ಒಟ್ಟಿಗೆ) ಸೃಷ್ಟಿಸಂಹಾರಗಳಾಗಲಿ ಎಂಬ ದೋಷಕ್ಕೂ ಪ್ರಸಕ್ತಿಯು ಇಲ್ಲವೆಂಬ ಅವರ ಸಮಾಧಾನವೂ ಸಂಗತವಾಗಿಲ್ಲ.

ವಿಶೇಷವೆಂದರೆ :- ಈಶ್ವರನ ಇಚ್ಛೆಗೆ (ಸಂಜ್ಞಾಪೂರ್ವಕವಾಗಿ ಆಗಂತುಕ ಧರ್ಮಗಳನ್ನು ಒಪ್ಪಿ ಆಗಂತುಕ ಧರ್ಮಗಳನ್ನು ಇಚ್ಛಾ ಎಂಬ ಗುಣಕ್ಕೆ ನೈಯ್ಯಾಯಿಕರು ಒಪ್ಪಿ, ಆಗಂತುಕಧರ್ಮಜನಕತ್ವವನ್ನು ಹೇಳಬೇಕಾಗಿರುತ್ತದೆ. ಇದನ್ನು ಅವರು ಒಪ್ಪಿಲ್ಲ. ಹಾಗೆ ಹೇಳಿದರೆ ಅವಸಿದ್ಧಾಂತದೋಷವು ಬರುತ್ತದೆ.

ಮತ್ತು ನಿತ್ಯೇಶ್ವತ್ವಕ್ಕಿಂತಲೂ ವ್ಯತಿರಿಕ್ತವಾದ = ಪ್ರತ್ಯೇಕವಾದ ಸಂಜ್ಞಾಪೂರ್ವಕವಿಧದಿಂದ ಸಂಹಾರಾದಿಗಳಾಗುವುದರಿಂದ ಇಚ್ಛಾದಿಗಳನ್ನು ಕಲ್ಪಿಸಬೇಕಾಗಿಯೇ ಇಲ್ಲ. ಅದು ವ್ಯರ್ಥ.

ಮತ್ತು ಸಂಜ್ಞಾಪೂರ್ವಕವಾಗಿ, ನಿತ್ಯಗಳಿಗೂ ಅನಿತ್ಯಗಳಿಗೂ ಎಂದು ಕೇಳಬೇಕು.

ಸಂಜ್ಞಾಪೂರ್ವಕವಾಗಿ ನಿತ್ಯಗಳಾದರೆ ನಿತ್ಯವೂ ಸಂಹಾರಾದಿಗಳಾಗಬೇಕು. ಅನಿತ್ಯಗಳಾದರೆ, ಸಂಹಾರದಿಂದ ಸಂಜ್ಞಾಪೂರ್ವಕ ಸಂಜ್ಞಾಪೂರ್ವಕದಿಂದ ಸಂಹಾರವೆಂಬುದಾಗಿ ಅನ್ಯೋನ್ಯವಿರುತ್ತದೆಯೆಂಬೋಷವು.

ಇಚ್ಛೆಗೆ ವಿಷಯವಾದುದು ಸಂಹಾರವು, ಅಂತಹ ವಿಷಯಭೂತವಾದ ಸಂಹಾರದಿಂದ ಇಚ್ಛೆಯಲ್ಲಿ ಸಂಜ್ಞಾಪೂರ್ವಕವೆಂಬ ವಿಶೇಷವು ಉಂಟಾಗುವುದು ಎಂದರೆ,

ಸಂಹಾರಾದಿವಿಷಯವು ಇಚ್ಛೆಗೆ ಆಗಂತುಕವೋ ಅಥವಾ ನಿತ್ಯವಾಗಿದೆಯೋ ಎಂದು ಕೇಳಬೇಕಾಗಿರುತ್ತದೆ.

ಮೊದಲನೆಯದಾಗಿ ಆಗಂತುಕವೆನ್ನಲು ಸಾಧ್ಯವಿಲ್ಲ.

ನೈಯ್ಯಾಯಿಕರಲ್ಲಿ ಇಚ್ಛೆಯೆಂಬುದು ಗುಣವಾಗಿರುವುದರಿಂದ ಗುಣಗಳಲ್ಲಿ ಆಗಂತುಕಧರ್ಮದ ಉತ್ಪತ್ತಿಯನ್ನು ನೈಯ್ಯಾಯಿಕರು ಒಪ್ಪಿಲ್ಲ. ಸಂಹಾರವಿಷಯವು ಇಚ್ಛೆಯಲ್ಲಿ ನಿತ್ಯವಾಗಿರುವುದಾದರೆ ಸರ್ವದಾ (ಯಾವಾಗಲೂ) ಸಂಹಾರಾದಿಗಳಾಗಬೇಕು. ಆದಕಾರಣ ನೈಯ್ಯಾಯಿಕರೇ ಮೊದಲಾದ ಇತರವಾದಿಗಳೂ ಸಹ ಶಕ್ತಿ ವ್ಯಕ್ತಿರೂಪವನ್ನು ಅನುಸರಿಸಬೇಕು.

ಅಂತಹ ಶಕ್ತಿವ್ಯಕ್ತಿರೂಪವನ್ನು ನಾವು ಭಗವಂತನ ಕ್ರಿಯೆಗೆ ಒಪ್ಪಿ ಸಲಲಾಭಗಳನ್ನು ಪರಿಹರಿಸುತ್ತೇವೆ. ಅಂದರೆ ನೈಯ್ಯಾಯಿಕರ ಮತದಲ್ಲೂ ಸಹ ಸಂಜ್ಞಾಪೂರ್ವಕ ಎಂಬುದು ನಿತ್ಯವಾದಾಗ್ಯೂ, ಸೃಷ್ಟಿಗೂ ನಿತ್ಯವಾದಾಗ್ಯೂ, ಸಂಜ್ಞಾಪೂರ್ವಕ ಸೃಷ್ಟಿಕಾಲದಲ್ಲಿದ್ದಾಗ್ಯೂ, ಸೃಷ್ಟಿ ಸಂಹಾರಕಾಲದಲ್ಲಿದ್ದಾಗ್ಯೂ ಅವೆರಡೂ ಶಕ್ತಿರೂಪದಿಂದ ಇದ್ದಾಗ್ಯೂ ವ್ಯಕ್ತಿರೂಪದಿಂದಲೇ ಕಾರ್ಯಾಕರಿಯಾಗುವುದರಿಂದ ಯಾವಾಗ ಸಂಜ್ಞಾಪೂರ್ವಕ ವ್ಯಕ್ತಿಯು ಉಂಟೋ ಆಗಲೇ ಸಂಹಾರವು,

ಸೃಷ್ಟಿಕಾಲದಲ್ಲಿ ಅದಕ್ಕೆ ವ್ಯಕ್ತಿರೂಪವನ್ನು ಇಳಿದಿರುವುದರಿಂದ ಯುಗಪತ್ (ಒಬ್ಬಗೆ) ಜನನ ವಿನಾಶಗಳಿಗೆ ಪ್ರಸಂಗವಿಲ್ಲವೆಂದು ಶಕ್ತಿವ್ಯಕ್ತಿ ಮೇವತ್ಯವನ್ನು ಆಶ್ರಯಿಸಿಯೇನೇ ದೋಷವನ್ನು ಪರಿಹರಿಸಬೇಕಾಗಿದೆ. ಆದು ಪರಮಾತ್ಮನ ಕ್ರಿಯೆಗೂ ಸಮಾನವೇ ಆಗಿದೆ.

ಆದಕಾರೂ ಸಿದ್ಧಾಂತದ ಪ್ರಕ್ರಿಯೆಗೆ ಯಾವ ಬಾರ್ತೆವೂ ಇರುವುದಿಲ್ಲವೆಂದು ಮುಖ್ಯವಾದ ತಾತ್ಪರ್ಯ.

ಕ್ರಿಯೆಯ ಅವಸ್ಥಾ ವಿವರಣೆ :- ಕ್ರಿಯೆಯ ಶಕ್ತಿ ವ್ಯಕ್ತಿರೂಪಗಳು ಅಭಿವ್ಯಕ್ತಿ ಆಗಿವೆ, ಕ್ರಿಯೆಯಲ್ಲಿ ಶಕ್ತಿ, ವ್ಯಕ್ತಿತ್ವರೂಪವಾದ ಅರ್ಥದ್ವಯ ವ್ಯವಸ್ಥಾವಹವಾದ, ಶಕ್ತಿ ವ್ಯಕ್ತಿತ್ವರೂಪ ಭೇದ ಕಾರ್ಯನಿರ್ವಾಹಕವಾದ ಎರಡು ವಿಧವಾದ ಅರ್ಥಾಂತರವಾದ ವಿಶೇಷವೂ ಇರುತ್ತದೆ.

ಶಕ್ತಿ ವ್ಯಕ್ತಿತ್ವಗಳ ವಿಶೇಷಗಳು. ಅವೆರಡಕ್ಕೆ ವ್ಯವಸ್ಥಾವಹವಾದ ವಿಶೇಷಗಳು ಬೇರೆಯಾಗಿಯೇ ಇವೆ.

ಅ, ಶಕ್ತಿ, ವ್ಯಕ್ತಿತ್ವಗಳಿಗೆ ಉಪವಾದಗಳಾದ ದ್ವಿವಿಧ ವಿಶೇಷವೂ ಧರ್ಮಭೂತವಾದ ಶಕ್ತಿವ್ಯಕ್ತಿಗಳ ಧರ್ಮಗಳಾದ ಶಕ್ತಿ, ವ್ಯಕ್ತಿತ್ವಗಳಿಗೆ ಉಪವಾದಗಳಾದ ಎರಡು ಬಗೆಯಾದ ವಿಶೇಷವೂ ಪರಸ್ಪರವಾಗಿಯೂ ಧರ್ಮಭೂತವಾದ ಶಕ್ತಿ ವ್ಯಕ್ತಿಗಳೆಂಬ ಧರ್ಮಯಿಂದಲೂ ಅಭಿವ್ಯಕ್ತಿ ಆದಾಗ್ಯೂ ಅದು ಸ್ವನಿರ್ವಾಹಕವಾಗಿದೆ. ಅಂದರೆ ಸ್ವನಿರ್ವಾಹಕತ್ವವೆಂಬ ವಿಶೇಷವನ್ನುಳ್ಳದ್ದಾಗಿದೆ.

ಶಕ್ತಿಯೇ ಕ್ರಿಯೆಯೆಂಬಲ್ಲಿ

“ನ ತ್ವಾ ಕಾರ್ಯಂ ಕರಣಂ ಚ ವಿಧ್ಯತೆ ನ ತತ್ಸಮತ್ಯಾಭ್ಯಧಿಶ್ಯದ್ಯತ್ಯತೇ |

ಮಾತ್ಯಾ ಶಕ್ತಿರ್ವಿರವಿದ್ಯವ ಶಕ್ತಿಯತಃ ಸ್ವಾಭಾವಿಕಾ ಕ್ಷಾನಬಲಕ್ರಿಯಾ ಚ” ||

(ಶ್ರೀತಾತ್ಪರ್ಯಶ್ರುತಿ)

ಎಂಬ ಪ್ರತಿಪತ್ತಿನವೇ ಪ್ರಮಾಣವಾಗಿದೆ. ಸ್ವಾಭಾವಿಕಾ ಎಂದರೆ ಯಾವುದ್ದವ್ಯಭಾವಿನಿ ಎಂದರ್ಥ.

ಅಂತಹ ಪರಮಾತ್ಮನ ಶಕ್ತಿರೂಪತೆಯು (ಕ್ಷಾನ, ಬಲ, ಕ್ರಿಯಾರೂಪವಾದುದು) ನಿತ್ಯವಾದುದು ಎಂಬಲ್ಲಿ ವೈಯಕ್ತಿಕ ವಿಕಸನವು ಪ್ರಮಾಣವಾಗಿದೆ.

“ಹ್ಯಾಕಂ ನಿತ್ಯಂ ಕ್ರಿಯಾ ವಿತ್ಯಾ. ಬಲಂ ಹಕ್ತೀಃ ಪರಾತ್ಮನಃ |

ವಿತ್ಯಾಕಂದೋಷ್ಯಯಃ ಪೂರ್ಣೋ ಭಗವಾನ್ ವಿಶ್ವರೂಪಃ || (೪೩ ಶೈಲೋಕ್ಯಶ್ರುತಿ)

ತಾತ್ಪರ್ಯ :- ಪರಮಾತ್ಮನ, ಕ್ಷಾನವೂ ನಿತ್ಯ, ಕ್ರಿಯೆಯು ನಿತ್ಯವಾದುದು, ಬಲ, ಶಕ್ತಿ, ಅನಂದ ಎಲ್ಲವೂ ನಿತ್ಯ ವಾದವುಗಳು, ಯಾವುದ್ದವ್ಯಭಾವಿಧರ್ಮಗಳಾಗಿವೆ. ಸುವಿಕಾಪದ್ಧಿ ಧರ್ಮಗಳಾಗಿವೆ. ಇಂತ ಪರಮಾತ್ಮನು ನಾಲ್ಕು ಬಗೆಯಾದ ಸಾರೂಪ್ಯವಾಗಿದ್ದಾನೆ. ಕ್ಷಾನಸಂದರ್ಭಗಳಿಂದ ದೇಶಾ ಕಾಲಾ ಗುಣಾ ಪರಿವರ್ತನೇ ಆಗಿರುತ್ತಾನೆ.

ಅಷ್ಟದ ಕ್ರಿಯೆಯು ನಿತ್ಯವಾದುದು. ಇದಕ್ಕೆ ಪ್ರತಿಪತ್ತಿನವೇ ಪ್ರಮಾಣ. ಘಟಾದಿಗಳ ಕ್ರಿಯೆಗಳು ಅನಿತ್ಯವಾದವು ಗಳಾಗಿವೆ. ಘಟಾದಿಕ್ರಿಯೆಗಳು ನಿತ್ಯಗಳೆಂಬ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಯಾವ ಪ್ರಮಾಣವೂ ಇರುವುದಿಲ್ಲ. ಆದಕಾರೂ ಅಲ್ಲಿ ಧರ್ಮಗೂ ಧರ್ಮಕ್ಕೂ ಭೇದವನ್ನೂ ಭೇದಭೇದವನ್ನೂ ಹೇಳಬೇಕು. ನಿತ್ಯವಲ್ಲದ್ದರಿಂದ ಭೇದಕ್ಕೆ ಪ್ರತಿಸ್ಪಂದಿಯಾದ ವಿಶೇಷವನ್ನು ಅಲ್ಲಿ ಆಶ್ರಯಿಸಬೇಕಾಗಿಲ್ಲ.

ನಿತ್ಯಾನಿತ್ಯತೆಯಗಳ ವಿವರ :

ತಾರ್ಕಕರು, ಸ್ವರೂಪ, ಸ್ಥಳಾಕಾರಗಳ ಸಮವರ್ಧನಗಳಿಗಿಂತಲೂ ವ್ಯತಿರಿಕ್ತವಾದ (ಪ್ರತ್ಯೇಕವಾದ) ಶಕ್ತಿಯೆಂಬುದೇ ಇಲ್ಲವೆಂದು ಹೇಳುತ್ತಾರೆ.

ಈ ರೀತಿ ಹೇಳತಕ್ಕ ತಾರ್ಕಕರಿಗೆ, ಶ್ರುತಿವಿರೋಧವೂ ಸ್ಫುತಿವಿರೋಧವೂ ಅವರಿಗಾರ್ಯವಾಗಿದೆ.

ವೈಯಕ್ತಿಕ ಮನದಲ್ಲಿದ್ದ "ಜ್ಞಾನಂ ನಿತ್ಯಂ ಕ್ರಿಯಾ ನಿತ್ಯಾ, ಬಲಂ ಶಕ್ತಿಃ ಪರಾತ್ಮನಾ" ಎಂಬುದಾಗಿ ಸ್ಥಳಾಕಾರವಾದ ಜ್ಞಾನಾದಿಗಳಿಗಿಂತಲೂ ಪ್ರತ್ಯೇಕವಾದ ಶಕ್ತಿಯು ಉಂಟೆಂದು ಉಕ್ತವಾಗಿದೆ. ಅಂತಹ ಶಕ್ತಿಯು ಪ್ರಮಾಣಪ್ರಮಿತವಾಗಿರುವುದರಿಂದ ತಾರ್ಕಕರಿಗೆ ಈ ಶ್ರುತಿಮಾನ ವಿರೋಧವು ಬರುತ್ತದೆ. ಅವರ ಪ್ರತಿಪಾದನೆಯು ಶ್ರುತಿವಿರುದ್ಧವಾಗಿದೆ.

ಅದರಂತೆ "ಶಕ್ತಿಯು ಸರ್ವಭಾವಾನಾಂ ಅಚಿಂತ್ಯಾ ಜ್ಞಾನೋಚಿತಾ" ಎಂಬ ವಿಷ್ಣುವುರಾಣ ಮನದ ವಿರೋಧವೂ ಕಂಡುಬಂದಿದೆ.

ಮತ್ತು ಶಕ್ತಿವ್ಯವಹಾರವು ಬೇರೆ ರೀತಿಯಾಗಿ ಹೊಂದಿಸಲು ಸಾಧ್ಯವಿಲ್ಲವಾದ ಪ್ರಯುಕ್ತ ಪ್ರತ್ಯೇಕವಾದ ಶಕ್ತಿಯನ್ನು ನೈಯಾಯಿಕರೂ ಸಹ ಒಪ್ಪಲೇಬೇಕು.

ಘಟಕ್ಕೆ ಉಪಾದಾನ ಕಾರಾವು ಮತ್ತು, ಪಟಕ್ಕೆ ಉಪಾದಾನಕಾರವು ತಂತುಗಳು, ಇದರ ಸ್ವರೂಪವಂತೂ ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷವಿದ್ದವಾಗಿದೆ.

ಇವುಗಳಿಗೆ ಇರತಕ್ಕ ಘಟಾದಿಹರಣಾತ್ಮಕವಾದರೋ ಅನ್ವಯಯುಕ್ತವಿರೇಕದಿಂದ ತಿಳಿಯಲ್ಪಡತಕ್ಕದ್ದಾಗಿದೆ.

ಸ್ವರೂಪವೇ ಆಗಲಿ, ಸ್ಥಳಾಕಾರಸಮವರ್ಧನವೇ ಆಗಲಿ, ಕಾರಾತ್ಮಕವೆಂದು ಹೇಳಲು ಶಕ್ತಿಯಿಲ್ಲ. ಸ್ವರೂಪವು ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷವಿದ್ದವಾಗಿದೆ. ಅದರ ಪರಿಚಯಕ್ಕೆ ಅನ್ವಯ ವ್ಯತಿರೇಕಗಳ ಅಪೇಕ್ಷೆಯು ಇಲ್ಲ. ಅನುಮೇಯವಾದ ಕಾರಾತ್ಮಕವೇ ಶಕ್ತಿರೂಪವಾದುದು. ಅಂತಹ ಕಾರಾತ್ಮಕವು ಅನ್ವಯವ್ಯತಿರೇಕಗಮ್ಯವಾಗಿದೆ.

ಸಾಮಾನ್ಯವಾದರೋ (ಜಾತಿಯಾದರೋ) ಅಂತಹ ಶಕ್ತಿಯ ಜ್ಞಾನಕ್ಕೆ (ಉಪಾಯವಾಗಿದೆ.) ಉಪಯುಕ್ತವಾಗಿ ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷದಿಂದಲೇ ತಿಳಿಯಲ್ಪಡತಕ್ಕದ್ದಾಗಿದೆ.

ಅದಕಾರಣ ಸಾಮಾನ್ಯವೇ ಶಕ್ತಿರೂಪವಾಗಲಾರದು.

ಅನುಮೇಯವಾದ ಕಾರಾತ್ಮಕವು ಸ್ಥಳಾಕಾರಸಮವರ್ಧನಪ್ರಯೋಜನವೇ ಹೊರತು, ಸ್ಥಳಾಕಾರಸಮವರ್ಧನಾತ್ಮಕವೇ ಅಲ್ಲ.

ಅದಕಾರಣ ಮೃದಾದಿಗಳಿಗೆ ಇರತಕ್ಕ ಘಟಾದಿಹರಣಾತ್ಮಕವೆಂಬುದು ಅತೀಂದ್ರಿಯವೆಂದೇ ಹೇಳಬೇಕು.

ಅಂತಃ ಅವಶ್ಯಕವಾದ (ಅತೀಂದ್ರಿಯವಾದ) ಅನ್ವಯವ್ಯತಿರೇಕಗಳಿಂದ ಗಮ್ಯವಾದ ಕಾರಾತ್ಮವನ್ನೇ ಶಕ್ತವಾದಿಗಳಾದ ಸಿದ್ಧಾಂತಿಗಳು "ಶಕ್ತಿ" ಎಂದು ಕರೆಯುತ್ತಾರೆ.

ಶಂಕಾ :- ಶಕ್ತಿಯು ಕಾರಾತ್ಮರೂಪವಾದರೆ, ಶಕ್ತಿಯೇ ಕಾರಾತ್ಮವೆಂದರೆ (ಅದು) ಶಕ್ತಿಯು ಕಾರಾವಾಗದೇ ಹೋಗಿರಿ ಎಂಬ ಶಂಕೆಗೆ ಅವಕಾಶವಿಲ್ಲ.

ಕಾರಾದಂತೆ ಕಾರಾತ್ಮಕ್ಕೂ ಸಹ ಕಾರ್ಯವ್ಯಾಭಾವವ್ಯಾಪ್ತವ್ಯಾಭಾವವ್ರತಿಯೋಗಿತ್ವರೂಪವಾದ ಅನುಕೂಲತ್ವವಿರುವವ್ರಯುಕ್ತ ಯಾವ ಅನುಪಪತ್ತಿಯೂ ಇರುವುದಿಲ್ಲ.

ಅನವಶ್ಯಾಪರಿಹಾರಪ್ರಕಾರ :- ದೀರ್ಘಾವಧಿಗಾಗಿ ಅಂಕುರಾದಿಗಳನ್ನು ಕುರಿತು ಸಮವಾಯಿಕಾರಾತ್ಮವು ಇರುವಂತೆ ಅಂಕುರವನಶಕ್ತಿಯನ್ನು ಕುರಿತೂ ಸಹ ಸಮವಾಯಿಕಾರಾತ್ಮವು ಇರುವುದು. ಆ ಶಕ್ತಿಗೆ ಮತ್ತೊಂದು ಶಕ್ತಿ ಅದಕ್ಕೂ ಮತ್ತೊಂದು ಶಕ್ತಿ ಕಾರಾವೇಲುಬಾಗಿ ಶಕ್ತಿಪರಂಪರೆಯುಳ್ಳವನೆಯಿಂದ ಅನವಶ್ಯದೋಷವನ್ನು ಕೆಲವರು ಶಂಕಿಸಬಹುದು. ಆದರೆ ನೈಯಾಯಿಕರು ಸಮವಾಯಕ್ಕೆ ಮತ್ತೊಂದು ಸಮವಾಯವನ್ನು ಹೇಳದೇ ಸ್ವಸರ್ವಾತ್ಮಕವನ್ನು ಹೇಗೆ ಹೇಳುವರೋ, ವಿಶೇಷಕ್ಕೆ ಸಿದ್ಧಾಂತದಲ್ಲಿ ಸ್ವಸರ್ವಾತ್ಮಕವು ಹೇಗೆ ಅಂಗೀಕೃತವಾಗಿದೆಯೋ ಅದರಂತೆ ಶಕ್ತಿಗೂ ಸಹ ಸ್ವಸರ್ವಾತ್ಮಕವನ್ನು ಒಪ್ಪಿರುವುದರಿಂದ ಸ್ವಸ್ವಕಾರ್ಯಾನುಗುಣವಾದ ಶಸ್ತ್ರಾಂತರಕ್ಕನು ಪ್ರಯುಕ್ತವಾದ ಅನವಶ್ಯದೋಷವು ಬರುವುದಿಲ್ಲವೆಂದು ವರಮಾಧಿಪ್ರಾಯವಾಗಿದೆ.

ದ್ವಿತ್ವತ್ಯೇಕತೆಯುಂಟೆ (ಅನುವ್ಯಾಖ್ಯಾನ) ಒಂದೇ ವ್ಯಕ್ತಿಗೆ ದ್ವಿತ್ವವು ಯುಕ್ತವಾಗುತ್ತದೆಯೆಂಬುದಾಗಿ ಭಾಷ್ಯಕಾರರು ತಿಳಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಇದರಮೇಲೆ ಬರತಕ್ಕ ಶಂಕಾಸಮಾರಾಧನಾಳ ವಿವರಣೆ :-

ಶಂಕಾ :- ವರಮಾತ್ಮನು "ಏಕಮೇವಾದ್ವಿತೀಯಮ್" ಎಂಬ ಶ್ರುತಿಯಲ್ಲಿ ಉಕ್ತವಾಗಿರುವಂತೆ ಅವನಲ್ಲಿ ಏಕತ್ವವೆಂಬ ಸೂಕ್ಷ್ಮ ಬರಬಹುದೇ ಹೊರತು ದ್ವಿತ್ವಸಂಖ್ಯೆಯು ಕೂಡುವುದಿಲ್ಲ. ಎಲ್ಲಿ ಭಿನ್ನಭಿನ್ನವಾದ ಎರಡು ವ್ಯಕ್ತಿಗಳೋ ಅಲ್ಲಿ ಮಾತ್ರ ದ್ವಿತ್ವಸಂಖ್ಯೆಯಾಗಲಿ, ಐದು ವ್ಯಕ್ತಿಗಳಿರುವ ಕಡೆ ವಂಚ್ಯಸಂಖ್ಯೆಯಾಗಲಿ, ಬರಬಹುದೇ ಹೊರತು ಒಬ್ಬನಲ್ಲಿ ದ್ವಿತ್ವಾದಿಸೂಕ್ಷ್ಮ ಭವಗಳೂ ಬರಲಿ ಸಾಧ್ಯವಿಲ್ಲ. ಆದಕಾರೂ ಒಬ್ಬ ವರಮಾತ್ಮನಿಗೆ ದ್ವಿತ್ವವು ಹೇಗೆ ಕೂಡುತ್ತದೆಯೆಂದು ಶಂಕಾಧಿಪ್ರಾಯವಾಗಿದೆ.

ಇದಕ್ಕೆ ಸಮಾರಾಧನವು ಹೀಗೆ ಇದೆ :-

ಅನಂದಮಯಾಧಿಕಾರಾಲದಲ್ಲಿ "ಏಕಮೇವಾದ್ವಿತೀಯಮ್" ಎಂಬ ಶ್ರುತಿವಿರೋಧವಿರುವ ಪ್ರಯುಕ್ತ ವರಮಾತ್ಮನಿಗೆ ಅನ್ಯಮಯಾದಿವಂಚ್ಯ ಸಂಖ್ಯೆಯು ಹೇಗೆ? ಎಂಬ ಶಂಕೆಯನ್ನು ಪ್ರಸ್ತಾಪಿಸಿ ವರಮಾತ್ಮನಿಗೆ ಅನ್ಯಮಯಾದಿಬಹುರೂಪಗಳಿರುವವ್ರಯುಕ್ತ ವಂಚ್ಯಸಂಖ್ಯೆಗೆ ರೂಪಾಪಾಹುರ್ಭವಪ್ರಾಯದಿಂದ ವಿರೋಧವಿಲ್ಲವೆಂಬ ಸಮಾರಾಧನವನ್ನು ಹೇಳಲಾಗಿದೆ. ಅದರಂತೆ ಇಲ್ಲೂ ಸಹ "ಗುಹಾಧಿಕಾರಾದಲ್ಪರೂಪ, ವರಮಾತ್ಮನಿಗೆ ಅತ್ಯ, ಅಂತರಾತ್ಮ" ಎಂಬ ದ್ವಿರೂಪತ್ವವು ಇರುವ ಪ್ರಯುಕ್ತ ದ್ವಿತ್ವಕ್ಕೆ ವಿರೋಧವಿಲ್ಲವೆಂಬ ಸಮಾರಾಧನವನ್ನು ಇಲ್ಲುಕೊಳ್ಳಬೇಕು.

ಅಂದರೆ ಅನಂದಮಯಾಧಿಕರಣದಲ್ಲಿ ಪರಮಾತ್ಮನ ಪಂಚರೂಪ ವಿವಕ್ಷಯಾ ಪಂಚತ್ವಸಂಖ್ಯಾ ಹೇಗೆ ಇದೆಯೋ ಇಲ್ಲಾ ಸಹ ರೂಪವ್ಯಯವಿವಕ್ಷಯಾದ್ವಿತ್ವಸಂಖ್ಯೆಯನ್ನು ಹೇಳುವುದರಲ್ಲಿ ಬಾಧಕವಿಲ್ಲವೆಂದು ಅಭಿಪ್ರಾಯ.

ವಿಶ್ವವಸ್ತುಳ್ಳ ಪರಮಾತ್ಮನಲ್ಲಿ ದ್ವಿತ್ವವು ಕೂಡುವುದಿಲ್ಲ. ವಿಶ್ವಕ್ಕೂ ದ್ವಿತ್ವಕ್ಕೂ ಪರಸ್ಪರ ವಿರೋಧವಿದೆ ಎಂದು ಪೂರ್ವಪಕ್ಷಿಯು ಶಂಕಿಸಿದರೆ - ಅಂತಹ ವಿರೋಧವು ವಿಶ್ವಕ್ಕೂ ದ್ವಿತ್ವಕ್ಕೂ ಇಲ್ಲವೆಂಬ ಅಭಿಪ್ರಾಯದಿಂದ ಶ್ರೀಮದಾಚಾರ್ಯರು "ದ್ವಿತ್ವಂಭಿಕ್ಕಯುತ್ಯತೆ" ಎಂದು ಹೇಳಿರುತ್ತಾರೆ.

ಅಭಿಪ್ರಾಯ ವಿವರಣೆ :- ಲೋಕದಲ್ಲಿ ವಿರೋಧವು ನಾಲ್ಕು ಬಗೆಯಾಗಿದೆ.

೧. ಭಾವ ಅಭಾವಲಕ್ಷಣವಾದ ವಿರೋಧವು. ಉದಾ :- ಘಟ ಮತ್ತು ಘಟಾಭಾವ.

೨. ಎರಡನೆಯದಾಗಿ ವ್ಯವಹಾಕುಕೃತಲಕ್ಷಣವಾದ ವಿರೋಧವು. ಮೂಷಕಮಾರ್ಜಾರಗಳಿಗೆ ಇದ್ದಂತೆ. ಅಥವಾ ಅಹಿ ನಕುಲಗಳಿಗೆ ಇದ್ದಂತೆ.

"ನಾಜಾತೋ ಏಕೋ ಅನ್ಯಂತಃ ನಾಪ್ಯನ್ಯಧಾರ : " ಎಂಬ ನ್ಯಾಯದಂತೆ ಮೂಷಕಮಾರ್ಜಾರಗಳಿಗೆ ಕೆಲವು ಲಕ್ಷಣಕಾಲ ಒಟ್ಟಿಗೆ ಇದ್ದವುಗಳಿಗೇನೇ ವ್ಯವಹಾಕುಕೃತವೆಂದು ಕಂಡುಬಂದಿದೆ.

೩. ತಾದಾತ್ಮ್ಯಭಾವಮೂಲವಾದುದಾದರೋ ಏಕತ್ರ ಅಮೃತನವ್ಯುತ್ಪನ್ನಗಳಿಗೇನೇ ಇರುತ್ತದೆ.

ಘಟತಾದಾತ್ಮ್ಯಭಾವವು ಘಟಕ್ಕೂ ಘಟತಾದಾತ್ಮ್ಯಭಾವವು ಘಟಕ್ಕೆ ಇರುವುದಾದರೂ ಇಂತಹ ವಿರೋಧವು ಘಟವುಗಳಿಗೆ ಇರುವುದಾದರೂ ಏಕತ್ರ ಎಂದೂ ಇರುತ್ತದೆ. ಆದಕಾರೂ ಅಂತಹ ವಿರೋಧವು ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷಕ್ಕೆ ಉಪಯೋಗವು ಇಲ್ಲ. ಮೇಲೆ ಕಂಡು ಮೂರು ಬಗೆಯಾದ ವಿರೋಧವು ಏಕತ್ರದ್ವಿತ್ವಗಳಿಗೆ ಇರುವುದಿಲ್ಲ.

೪. ಆದಕಾರೂ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯವು ಲಕ್ಷಣವಾದ ವಿರೋಧವನ್ನೇ ಹೇಳಬೇಕು.

ಅಂದರೆ ಏಕತ್ರವಿದ್ದ ಕಡೆ ದ್ವಿತ್ವವು ಇರುವುದಿಲ್ಲವೆಂದು ಒಟ್ಟಿಗೆ ಇಲ್ಲದಿರುವಿಕೆಯೆಂಬ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯವು ಲಕ್ಷಣವಾದ ವಿರೋಧವನ್ನು ಹೇಳಬೇಕು.

ಆದರೆ ಇಂತಹ ವಿರೋಧವೂ ಸಹ ಏಕತ್ರಕ್ಕೂ ದ್ವಿತ್ವಕ್ಕೂ ಇರುವುದಿಲ್ಲ. ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯವು ಲಕ್ಷಣವಾದ ವಿರೋಧವು ಇದ್ದಕಡೆ ಪರಸ್ಪರ ಪರಿಹಾರದಿಂದ ಇರುವಿಕೆಯನ್ನು ಹೇಳಬೇಕು.

ಅಂತಹ ವಿರೋಧವು ಏಕತ್ರದ್ವಿತ್ವಗಳಿಗೆ ಕಂಡುಬಂದಿಲ್ಲ. ಅಭೇದೇನ ಏಕತ್ರವಿತ್ತಾದ ಭೂದಲ್ಲಿ ವಲಸುತವಾಗಿ ದ್ವಿತ್ವವೂ ಭೂವಲಸಿತ್ವ ಎಂಬುದಾಗಿ ವ್ಯವಹಾರವೂ ಇರುತ್ತದೆ.

“ಪುತುಕುಲಂಕಿತ” ಎಂಬುದಾಗಿ ದ್ವಿವಚನಕ್ಕೆ ವಿಷಯವಾಗಿ ಪ್ರಕೃತವಾದ ದ್ವಿವಚನಕ್ಕೆ ಅಧಾರಭೂತವಾದ ಪರಮಾತ್ಮನ ರೂಪವುಳ್ಳ “ಯಃ ಸೇತುಃ” ಎಂಬುದಾಗಿ ಶ್ರುತಿಯಲ್ಲಿ ಏಕವಚನದಿಂದ ನಿರ್ದೇಶವು ಕಂಡು ಬಂದಿದೆ.

ವಿಕೇಶವಿಕೇಶಯ :- ಚೇತನದಲ್ಲಿ ನಿಯಮ್ಯ ನಿಯಾಮಕಭಾವವು ಸ್ವಭಾವವಾದ್ದವೇ ಆಗಿದೆ. ಬ್ರಹ್ಮಾದಿ ಚೇತನರು ನಿಯಾಮಕರು ಮಾನುಷಾದಿಚೇತನರು ನಿಯಮರು. ಈ ಬಗೆಯಾದ ನಿಯಮ್ಯನಿಯಾಮಕತ್ವಲಕ್ಷಣವಾದುದು ಅವರ ಸ್ವಭಾವ; ಇದು ಮೋಕ್ಷದಾರದಲ್ಲೂ ಇದೆ. ಇದು ಅನಾದಿಯಾದುದು. ಇದು ಸರ್ವನಿಯಾಮಕನಾದ ಪರಮಾತ್ಮನ ನಿಯಮದಿಂದ ಉದ್ಭವ.

ಅನಾದಿಯಾದ ಈ ಸ್ವಭಾವವು ತಪಾಧೀನವು ಹೇಗೆ ಎಂದು ಕೆಲವರು ಅಶ್ವೇಷಿಸುವರು.

ಅನ್ಯಾಧೀನವಾದುದು ಅಸ್ವಭಾವವೆಂದೂ, ಅನ್ಯಅನಧೀನವಾದುದು ಮಾತ್ರ ಸ್ವಭಾವವೆಂದೂ ಕೆಲವರು ಹೇಳುವರು.

ಇದಕ್ಕೆ ತಕ್ಕ ಉತ್ತರವನ್ನು ಅನುವ್ಯಾಖ್ಯಾನಕಾರರು “ಓ ಅನಮ್ಯತೇರೂಪವಾಚ್ಛನೇತರಃ ಓ” ಎಂಬ ಸೂತ್ರದ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನ ಭಾಗದಲ್ಲಿ ತಿಳಿಸುತ್ತಾರೆ.

ಅನುವ್ಯಾಖ್ಯಾನ:- ಅಶ್ವೇಷವಿವರಣೆಯಲ್ಲಿಕೇಶನಿಯಮೇನಾನ್ಯಭಾವೇತ್ |

ಚೇತನಾಣಾಂ ವಿಕೇಶೋ ಯಃ ಸ್ವಭಾವೋಚ್ಚೇತ್ತರಾಘಾತಃ ||

(ಅನುವ್ಯಾಖ್ಯಾನ)

ಅಭಿಪ್ರಾಯ :- ಸರ್ವಾತ್ಮಸ್ವಾತ್ಮನಾದ ಪರಮೇಶ್ವರನ ನಿಯಮನಕ್ಕೆ ಒಳಪಟ್ಟು ಬ್ರಹ್ಮಾದಿಚೇತನರು ನಿಯಾಮಕತ್ವವೂ ಮಾನುಷಾದಿಚೇತನರು ನಿಯಮ್ಯತ್ವವೂ

“ನ ಕದ್ಮಿವಿವ ಯತ್ಕಾಷ್ಠಮಯಾ ಭೂತಂ ಚರಾಚರಮ್ || (ಗೀ. ೧೦-೩೨)

ಎಂಬ ಪ್ರಮಾಣದಿಂದ ಪ್ರಮಿತವಾಗಿದೆ.

ಅನಾದಿಯಾದುದಕ್ಕೆ ಇತರಾಧೀನತೆಯನ್ನು ನೈಯಾಯಿಕರೂ, ಅದ್ವೈತಿಕರೂ ಸಹ ಒಪ್ಪುತ್ತಾರೆ.

ಹಾಗೆಂದು ಅಕಾಲದಲ್ಲಿನ ಅನಾದಿಯಾದ ದ್ರವ್ಯತ್ವಕ್ಕೆ ಗುಣಮತ್ತಾಧೀನತೆಯನ್ನು, ಒಪ್ಪುವರು.

ಅದ್ವೈತಿಕರಹಿತದಲ್ಲಿ

“ಜೇಷ್ಠಃ ತತೋ, ವಿಹುಲ್ಯಚಿತ್, ಭೇದ್ಯವ್ಯಾಪ್ತಯೋರ್ವರ್ಯೋ ||

ಅವಿದ್ಯಾತಚ್ಚತೋರ್ಯೋಗಃ ಪಾಶಾಘನನಾದಯಃ ||”

ಎಂದು ಅರು ಪಾದಾರ್ಥಗಳನ್ನು ಅನಾದಿಗಳೆಂದು ಹೇಳುವರು.

ಇಂಥ ಅನಾದಿಯಾಗಿ ಒಪ್ಪುವವ ಜೇಷ್ಠತ್ವ ವಿಭಾಗಕ್ಕೆ ಅದಿದ್ಯಾ, ತತ್ಕಾರ್ಯ ಅನ್ಯತತ್ವದವೈಕಿ ಕಾರ್ಯ ಎಂಬುದಕ್ಕೆ ನಿಯಮ್ಯ ಎಂದು ಹೇಳಿ ಅವಿದ್ಯಾನಿಯಮ್ಯತ್ವವನ್ನು ಒಪ್ಪುವರು.

ಅನಮಾ (ಅನಮೃತಿ) ಅಸಂಭವವೆಂಬ ಎರಡು ದೋಷಗಳನ್ನ ಸೂತ್ರಕಾರರು ಉದಾಹರಿಸಿರುತ್ತಾರೆ.

ಸರ್ವತಂತ್ರತಂತ್ರನಾದ ಸರ್ವೇಶ್ವರನಾದ ಪರಮಾತ್ಮನನ್ನು ಒಪ್ಪಿದರೆ ಮಾತ್ರ ಅನ್ಯೋನ್ಯನಿಯಮವನ್ನು ಕೂಡುತ್ತದೆ. ಅಜ್ಞಾನವನ್ನು ಒಪ್ಪಿದರೆ ಇದ್ದರೆ ವಸ್ತುವರ ನಿಯಮನಿಯಮಗಳಾವವೇ ಕೂಡುವುದಿಲ್ಲವೆಂಬ ಅಂಶದಲ್ಲಿ ಅನಮಾದೋಷವನ್ನು ಅಸಂಭವದೋಷವನ್ನೂ ಸೂತ್ರಕಾರರು ಹೇಳಿರುತ್ತಾರೆ.

ಸರ್ವನಿಯಾಮಕನಾದ ಪರಮಾತ್ಮನನ್ನು ಒಪ್ಪಿದರೆ ಇದ್ದರೆ ಒಪ್ಪಿ ಜೀವನಿಗೆ ನಿಯಾಮಕನಾದವನೂ ಮತ್ತೊಬ್ಬಜೀವನಾದರೆ, ಆ ನಿಯಾಮಕನಾದ ಮತ್ತೊಬ್ಬಜೀವನಿಗೆ ಅವನಿಂದ ನಿಯಮನಾದ ಜೀವನು ನಿಯಾಮಕನಾಗಲಾರ. ಹಾಗೆ ಹೇಳಿದರೆ ಅನ್ಯೋನ್ಯಾಶ್ರಯದೋಷಕ್ಕೆ ಅವಕಾಶವಾಗುವುದು. ಆದಕಾರೂ ಹಿಂದಿನ ಜೀವನಿಗೆ ನಿಯಾಮಕನಾದ ಮತ್ತೊಬ್ಬ ಜೀವನಿಗೆ ಬೇರೊಬ್ಬ ಜೀವನು ನಿಯಾಮಕನು. ಅವನಿಗೂ ಮತ್ತೊಬ್ಬಜೀವನು ನಿಯಾಮಕನು. ನಿಯಮಿತಾಪ್ರಯೋಜಕ ಧರ್ಮವೂ, ನಿಯಾಮಕಾಪ್ರಯೋಜಕಧರ್ಮವೂ ಕೇವಲ ಜೀವ್ಯಮಾತ್ರವಾದುದರಿಂದ ಅನಮಾದೋಷವು ಅಪರಿಹಾರ್ಯವಾಗುತ್ತದೆ.

ಜೀವ್ಯವೂ, ಅಸ್ವತಂತ್ರವೂ ಎಲ್ಲ ಜೀವರಲ್ಲಿ ಸಮಾನವಾದುದರಿಂದ ಒಪ್ಪಿ ಜೀವನು ಮತ್ತೊಬ್ಬ ಜೀವನಿಗೆ ಪ್ರೇರಣೆ ಅಥವಾ ನಿಯಮನು ಎಂಬುದೇ ಸಂಭವಿಸುವುದಿಲ್ಲ. ಇಂತಹ ಅಸಂಭವದೋಷವೂ ಪ್ರಸಕ್ತವಾಗುವುದು. ಆದಕಾರೂ ಸರ್ವನಿಯಮವಾದ ಪರಮಾತ್ಮನನ್ನು ಒಪ್ಪಬೇಕು.

ತಾರತಮ್ಯಾನುಸಾರವಾಗಿ ಅಧಮಜೀವನಿಗೆ ಅವರಿಗಿಂತಲೂ ಉತ್ತಮವಾದ ದೇವತಾಜೀವ್ಯ ಪರಮಾತ್ಮನ ನಿಯಂತ್ರಣಕ್ಕೆ ಒಳಪಟ್ಟು ನಿಯಾಮಕನಾದುದರಿಂದ ಅವರಲ್ಲಿರಿಗೂ ಸರ್ವನಿಯಾಮಕನಾದ ಪರಮಾತ್ಮನನ್ನು ಒಪ್ಪಿದವ ಸಿದ್ಧಾಂತದಲ್ಲಿ ಅನಮಾದೋಷವಿಲ್ಲ, ಅಸಂಭವದೋಷವಿಲ್ಲ ಪ್ರಸಕ್ತಿಯೇ ಇರುವುದಿಲ್ಲ.

ಅನಮೃತಿ, ಅಸಂಭವಗಳಿಗೆ ಇಲತ್ಯ ವ್ಯತ್ಯಾಸ.

ಶಂಕಾ :- ಅನಮೃತಿಯಲ್ಲೂ ಅಸಂಭವದಲ್ಲೂ ಎರಡರಲ್ಲೂ ಪ್ರವೃತ್ತಿಯ ಅನುವಪತ್ತಿಯು ಸಮಾನವಾಗಿರುವುದರಿಂದ ಅವೆರಡಕ್ಕೂ ಏನು ಭೇದವು ? ಎಂಬ ಶಂಕೆಯು ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ ಉಂಟಾಗುತ್ತದೆ.

ಸಮಾಧಾನ :- ಅನಮಾದಲ್ಲಿ ಪ್ರಾಣಾದ್ಯವಾದ ಮೂಲವೇ ಇಲ್ಲವಾದುದರಿಂದ ಪ್ರವೃತ್ತಿಯನಿರೋಧವು.

ಅಸಂಭವದಲ್ಲಾದರೂ ಸಮಾನವಾಗಿರುವಿಕೆಯಿಂದ, ಅನೃತದವಶ್ಯವಾತಿಯಾದ ಯುಕ್ತಿಯು ಇಲ್ಲವಾದುದರಿಂದ ಪ್ರವೃತ್ತಿಯನಿರೋಧವೆಂಬ ವ್ಯತ್ಯಾಸವನ್ನು ಕಾಣಬಹುದಾಗಿದೆ.

ಪ್ರವೃತ್ತಿನಿರೋಧವೆಂಬ ಫಲವು ಅನಮಾದವಶ್ಯದಲ್ಲೂ ಅಸಂಭವವಶ್ಯದಲ್ಲೂ ಸಮಾನವಾಗಿದ್ದಾಗ್ಯೂ, ಆ ಫಲಕ್ಕೆ ಉಪಪಾದಕವಾದುದರ ಭೇದದಿಂದ (ವ್ಯತ್ಯಾಸದಿಂದ) ಅವೆರಡಕ್ಕೂ ವ್ಯತ್ಯಾಸವು ಕಂಡುಬಂದಿದೆ.

ಯದರ್ಥಂ ಉತ್ತರೋತ್ತರಾನುಸರಣಂ ತಸ್ಮಾಲ್ = ಯಾವುದಕ್ಕಾಗಿ ಉತ್ತರೋತ್ತರ ಅನುಸರಿಸುವಿಕೆಯು ಉಂಟೋ ಅದು ಮೂಲವು.

ಅಂತಹ ಉತ್ತರೋತ್ತರಾನುಸಾರಣೆಗೆ ಹರಗವಾದ ಪೂರ್ವವೃತ್ತಿಯು ಪ್ರಮಾಣಾದ್ವೈತವಾದುದರಿಂದ ಪ್ರಕೃತವಾದ ಅನವಧಾರೋಷವು ಮೂಲಶ್ವಯಕಾರಿಯಾಗಿ ದೋಷವಾಗಿದೆ.

ಮೂಲವು ಪ್ರಾಮಾಣಿಕವಾಗಿದ್ದರೆ ಈ ದೋಷವು ಬರುವುದಿಲ್ಲ.

“ಯದ್ವರಾತ್ ಉತ್ತರತ್ರ ಪರಂಪರಾಕೃತ್ಯತಃ ತನ್ಮೂಲಂ, ತಸ್ಯ ಪ್ರಮಾಣಾದ್ವೈತ ಮೂಲಶ್ವಯಃ”

ಎಂಬ ವಾಕ್ಯವು ಸಹ ಹಿಂದಿನ ಅಭಿಪ್ರಾಯದಿಂದಲೇ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನಕಾರರಿಂದ ಉಕ್ತವಾಗಿದೆ.

ಸಿದ್ಧಾಂತಿಗಳು ಸರ್ವಸಿಯಾಮಕವಾದ ಪರಮೇಶ್ವರನನ್ನು ಅಂಗೀಕರಿಸುವ ಪ್ರಯುಕ್ತ ಆ ಪರಮಾತ್ಮನ ಅಲಂಕಾರ್ಯವೃತ್ತಿಯಿಂದ ಅವನ ಅಧೀನವಾದ ಬ್ರಹ್ಮಾದಿಚೇತನದಲ್ಲಿ ನಿಯಮ್ಯನಿಯಾಮಕಭಾವವು ಸಂಭವಿಸುತ್ತದೆ. ಎಂದು ಅಭಿಪ್ರಾಯ.

ಮೊದಲನೆಯ ಅಧ್ಯಾಯದ ಎಂಥನೇ ಪಾಠವಾದ ರೀತಿಪಾಠದಲ್ಲಿ ಐದನೆಯದು ಅಂತರ್ಯಾಮ್ಯಧಿಕರಣವು. ಇದರಲ್ಲಿ ಪರಮಾತ್ಮನಿಗೆ ಸರ್ವಾಂತರ್ಯಾಮಿತ್ವವು ಸಿದ್ಧಾಂತಗೋಳಸರಾಗಿದೆ. ಈ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಪೂರ್ವ ಪಕ್ಷಿಯ ಶಂಕೆಯು ಈ ರೀತಿ ಇದೆ.

ಅಂತರ್ಯಾಮಿತ್ವವೆಂದರೆ ಅಂತಃಕೃತ್ವ ನಿಯಾಮಕತ್ವವು. ಸರ್ವಚೇತನದಲ್ಲಿ ಇದ್ದು ರಮಿಸುವವನೂ ಪ್ರೇರಣನೂ ಆದವನು ಶ್ರೀಹರಿಯು ಎಂದು ನಿರ್ಣಯಿಸಲಾಗಿದೆ. ಆದರೆ ಇದು ಸೂತವಾಗುವುದಿಲ್ಲ. ಅದಿತ್ಯಾದಿ ಸರ್ವಚೇತನದಲ್ಲಿಯೂ ನಿಯಾಮಕವಾಗಿರಬೇಕಾದರೆ, ಅತಿಪ್ರಯತ್ನವುಳ್ಳವನಾಗಿರಬೇಕು. ಹೆಚ್ಚು ಹೆಚ್ಚು ಪ್ರಯತ್ನಮಾತ್ಮವನಿಗೆ ಅತಿಯಾದ ಚಿತ್ತವಿಶ್ಲೇಷವು ತಕ್ಕದ್ದಲ್ಲ. ಹೆಚ್ಚು ಚಿತ್ತವಿಶ್ಲೇಷವುಳ್ಳವನಿಗೆ ಅತಿಮುಖವೇ ಹೊರತು ಸುಖಲೋಕವೂ ಇರಲಾರದು. ಹೀಗಿರುವಲ್ಲಿ ಸರ್ವತ್ವ ನಿಯಾಮಕನೂ ರಮಿಸುವವನೂ ಎಂಬ ಮಾತೇ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನವಾಗಿದೆ. ಎಂದು ಪೂರ್ವ ಪಕ್ಷಿಯು ಅಪೇಕ್ಷಿಸುತ್ತಾನೆ.

ಅದಕ್ಕೆ ಸಮಾಧಾನವನ್ನು ಅನುವ್ಯಾಖ್ಯಾನಕಾರರು ಒಂದುಪುರಸ್ಕಾರವಾಗಿ ತೋರಿಸಿರುತ್ತಾರೆ.

“ಶ್ವಾತ್ಮನ ಅಸಂಯುತಂ ವಸ್ತುಪ್ರತಿಪದ್ಯಾತ್ಮನೋಭವೇತ್ |

ಸ್ವಾರ್ಥಾನುಪಾಶಕ್ತಾದಿಫಲಮಾತ್ಮಪ್ರತಿಪದೇತ್ || (ಇತ್ಯನುವ್ಯಾಖ್ಯಾನಮ್)

ಯಾವ ಪದಾರ್ಥವಾಗಲಿ, ಯಾವ ಮನುಷ್ಯನಾಗಲಿ, ನಮಗೆ ಅಧೀನವಲ್ಲವೋ, ನಮಗೆ ವಿರುದ್ಧವೋ, ನಮ್ಮ ಹಿತೋಚಿತ ಮೀರಿದುದೋ, ಅವರ ಮೇಲಿನ ಅಧಿಕಾರವು ನಮಗೆ ಇಲ್ಲವೋ, ಅವನ ಕ್ಷಾಸ್ತ, ಇಷ್ಟೇ, ಪ್ರಯತ್ನಗಳನ್ನು ನಿಯಂತ್ರಿಸಲು ನಮಗೆ ಶಕ್ತಿವಿಲ್ಲವೋ, ಅಂತಹ ಪದಾರ್ಥವು, ಚೇತನವನ್ನು ನಿಯಮಿಸುವೇಕಾದರೆ ಒಳಲಿ ಪ್ರಯತ್ನ ಮಾಡಬೇಕು. ಅತಿಪ್ರಯತ್ನ ಮಾಡುವಾಗ ಮನಸ್ಸಿಗೂ ದೇಹಕ್ಕೂ ಅತಿಯಾದ ಅಯಾಸವಾಗಿ ಚಿತ್ತಾಕ್ರಾಂತವಾಗಿ ನೆಮ್ಮದಿಯಿಲ್ಲದೆ ದುಃಖಮುಕ್ತಿಯವಾಗಿ ಸುಖವಿಲ್ಲದಂತಾಗುತ್ತದೆ ಇದು ಲೋಕಾನುಭವವಾದ್ದವಾದ ವಿಷಯವಾಗಿದೆ.

ಹೀಗಿರುವಲ್ಲಿ ಪರಮಾತ್ಮನು ಸರ್ವಾಂತರ್ಯಾಮಿಯಾಗಿ ಸರ್ವಸಿಯಾಮಕನು ಎಂದು ಹೇಳಿದರೆ, ಅವನಿಗೆ ಅತಿಪ್ರಯತ್ನ, ಅತಿಯಾದ ಚಿಂತೆ, ಅತಿಯಾದ ಅಯಾಸವಾಗಿ ಸುಖವೇ ಇಲ್ಲದಂತಾಗುತ್ತದೆ.

ಅದಕಾರೂ ಸರ್ವನಿಯಾಮಕನಾಗಿ ರಮಿಸುವವನು ಎಂಬುದು ಸಂಗತವಾಗುದಿಲ್ಲವೆಂದು ಪೂರ್ವಪಕ್ಷಿಗಳ ಆಕ್ಷೇಪವಾಗಿದೆ. ಇದಕ್ಕೆ ಸಮಾಧಾನರೂಪವಾದ ಅನುಮಾಪನ ಅಭಿಪ್ರಾಯವು ಈ ರೀತಿ ಇದೆ.

ಪರಮಾತ್ಮನು ಸ್ವತಂತ್ರ. ಅವನಿಗಿಂತಲೂ ಬೇರೆಯಾದ ಬೇತನ ಅಜೇತನಾತ್ಮಕವಾದ ಜಗತ್ಕಲ್ಪವೂ ಅಸ್ವತಂತ್ರವಾದುದು. ಅವೆಲ್ಲರರ ಸ್ವರೂಪವೂ, ಪ್ರಮಿತಿಯೂ, ಪ್ರವೃತ್ತಿಯೂ ಸರ್ವರೀತಿಯಿಂದಲೂ ಪರಮಾತ್ಮನ ಅಧೀನವಾಗಿದೆ. ಅವುಗಳ ಸ್ವರೂಪವಾದ್ದಿಗಳು ಪರಮಾತ್ಮನಿಗೆ ಅಧೀನಗಳಲ್ಲದಿದ್ದರೆ ಅವನಿಗೆ ವಿರುದ್ಧವಾಗಿರಬೇಕಾದ ಪ್ರಸಂಗವು ಒದಗೀತು. ಆಗ ಅತಿಪ್ರಯತ್ನ, ಅತಿಚಿಂತಾ ಇತ್ಯಾದಿಗಳಿಗೆ ಪ್ರಸಕ್ತಿಯು ಉಂಟಾಗುತ್ತದೆ.

ಪ್ರಕೃತದಲ್ಲಿ ಹಾಗಿಲ್ಲ. ಎಲ್ಲ ಪಾರ್ಥವಿಗಳ ಸ್ವರೂಪವಾದ್ದಿಗಳು ಅತ್ಯಂತಿಕವಾಗಿ ಪರಮಾತ್ಮನಿಗೆ ಸರ್ವದಾ ಅಧೀನವಾಗಿರುವುದರಿಂದ ಅನಿಯಾಮಕವಾಗಿ ಅವುಗಳನ್ನು ನಿಯಂತ್ರಿಸುತ್ತಾ ಪರಮಾತ್ಮನು ರಮಿಸುತ್ತಾನೆಂಬ ಸಿದ್ಧಾಂತಕ್ಕೆ ಯಾವ ಬಗೆಯಾದ ಬಾಧಕವೂ ಇಲ್ಲ.

ಪರಮೇಶ್ವರನು ರಾಜಾದಿಗಳಂತಲ್ಲ. ರಾಜಾದಿಗಳು ಹೊರಗಡೆ ನಿಯಾಮಕರು, ಆದೂ ಸಹ ಪರಂಪರೆಯಿಂದ ನಿಯಾಮಕರು. ಪರಮಾತ್ಮನಾದರೋ ಸತ್ತಾದಿವ್ರದನಾಗಿ ಆಂತರ್ಯಾಮಿಯಾಗಿ ಸಾಕ್ಷಾತ್ಕಾರಿಯೂ, ತತ್ವಾಭಿಮಾನಿ ದೇವತೆಗಳಮೂಲಕವಾಗಿಯೂ ನಿಯಾಮಕನೆಂಬ ಸಿದ್ಧಾಂತಕ್ಕೆ ಯಾವ ಚ್ಯುತಿಯೂ ಇರುವುದಿಲ್ಲ. ನಿಯಾಮಕನಾಗಿ ರಮಣನಾಗಿರುವನೆಂಬುದಕ್ಕೆ ಬಾಧಕವೂ ಇಲ್ಲ.

ಮೊದಲನೆಯ ಅಧ್ಯಾಯದ ಎರಡನೇ ಪಾದದಲ್ಲಿನ ಆರನೇ ಅಧಿಕರಣವಾದ ಅದ್ವೈತ್ಯಾಧಿಕರಣದಲ್ಲಿ ಅಭಾವಾತ್ಮಕರೋಪನವ್ರಯವು ಮಾಡಲ್ಪಟ್ಟಿದೆ.

ಓಂದ ಸಮನ್ವಯಗೊಳಿಸಲ್ಪಟ್ಟವುಗಳಾದ ಆನಂದಾದಿಗಳು ಗುಣಗಳು, ಸಂಪರಣಾದಿಗಳು ಕ್ರಿಯೆಗಳು, ಸರ್ವಗತ್ಯಾಪಿಗಳು ಭಾವರೂಪಗಳು. ಅವೆಲ್ಲಾ ಭಾವರೂಪವಾಗಿವೆ. ಪರಮಾತ್ಮನು ಭಾವರೂಪನಾಗಿದ್ದಾನೆ. ಅವುಗಳಿಗೂ ಪರಮಾತ್ಮನಿಗೂ ಅಭೇದವು ಸಂಗತವಾಗುತ್ತದೆ. ಆದರೆ ಅದ್ವೈತ್ಯಾದಿರೂಪಗಳು ಅಭಾವರೂಪಗಳಾಗಿವೆ. ಅವುಗಳಿಗೂ ಭಾವರೂಪವಾದ ಪರಮಾತ್ಮನಿಗೂ ಅಭೇದವು ಕೂಡುವುದಿಲ್ಲ. ಭಾವಾಭಾವಗಳಿಗೆ ವ್ಯತ್ಯಾಸ ಅತಿವಿರುದ್ಧವಾಗಿದೆ ಎಂಬುದಾಗಿ ಆಕ್ಷೇಪವು ಬರುತ್ತದೆ.

ಇದಕ್ಕೆ ಸಮಾಧಾನವನ್ನು ಘಾಷಾಕರರು ನೀಡುತ್ತಾರೆ.

ಸೂತ್ರಕಾರರು ಸೂತ್ರದಲ್ಲಿ "ಅದ್ವೈತ್ಯಾದಿ" ಎಂದು ಹೇಳಿದ ಗುಣವದವನ್ನು ಸೇರಿಸಿ ಅದ್ವೈತ್ಯಾದಿಗುಣಕವೆಂದು ಸೂತ್ರವನ್ನು ರಚಿಸಿರುತ್ತಾರೆ. ಇದರಿಂದ ದೃಷ್ಟಾನ್ವಿತ. ಅದ್ವೈತ್ಯ ಎಂಬುದಾಗಿ ವಿಗ್ರಹ ಮಾಡುವುದರಿಂದ ದೃಷ್ಟಾನ್ವೀಣ್ಯಭಾವವು (ದೃಷ್ಟಿಭೇದವು) ಹೇಳದಂತಾಗುತ್ತದೆ. ಅನ್ವೀಣ್ಯಭಾವವು ಧರ್ಮಸ್ವರೂಪವು. ಸೂತ್ರದಲ್ಲಿನ ಗುಣವದಿಂದ ವಿಧಿರೂಪವು ಸೂಚಿತವಾಗಿದೆ. ಆದಕಾರೂ ದೃಷ್ಟಿಭೇದಕ್ಕೆ ಧರ್ಮರೂಪಭಾವಸ್ವರೂಪತ್ವಕ್ಕೂ ಕಾರೂಪರೂಪಸ್ವರೂಪತ್ವಕ್ಕೂ ವಿರೋಧವಿಲ್ಲವೆಂದು ಅಭಿಪ್ರಾಯ.

ವಿಶೇಷವೆಂಬುದಿಂದ ಧರ್ಮಧರ್ಮಾತ್ಮವನ್ನು ಸೂಚಿಸಲು ಬಹುಪ್ರೀತ್ಯರ್ಥದಲ್ಲಿ ಗುಣಕ ಎಂಬಲ್ಲಿ ಸೂತ್ರದಲ್ಲಿ ೪ ಪ್ರಕೃತಿಯನ್ನು ತೋರಿಸಲಾಗಿದೆ.

“ದೃಶ್ಯಾದೃಶ್ಯ ಅದೃಶ್ಯ ತತ್ ಭಾವಾ ಅದೃಶ್ಯತ್ವಂ” ಎಂದು ದೃಶ್ಯದ ಅನ್ನೋನ್ಮಾಭಾವವು ಭಾವರೂಪವೇ ಆಗಿದೆ. ಅನ್ನೋನ್ಮಾಭಾವವು ಧರ್ಮಸ್ವರೂಪವಾಗಿದೆ.

ಅದೃಶ್ಯತ್ವಾದಿಕರಣಾದರ್ಥ, ಮುಂದೆಹದ ವಾಕ್ಯವನ್ನು ವಿಷಯವಾಕ್ಯವಾಗಿ ಉದಾಹರಿಸಲಾಗಿದೆ.

“ಯತ್ತರದ್ವೇಶಂ ಅಗ್ರಾತ್ಮಂ, ಆಗೋತ್ರಂ, ಆವರ್ಣಂ, ಅಚುಕ್ತುಚ್ಚೋತ್ರಂ,

ತದವಾಸಮದಮ್”

ವಿಷ್ಣು ವಿಧುಂ, ಸರ್ವಗತಂ, ಸುಸೂಕ್ಷ್ಮಂ, ತದವ್ಯಯಂ, ಯದ್ಯುತಯೋನಿಂ,

ಮನಶ್ಚಯಿ ರೇರಾ” || (ಮು. ೧-೧-೬)

ಅರ್ಥ :- ಯತ್ = ಯಾವವರವಿದ್ಯಾಗಮ್ಯವಾದ ಅಕ್ಷರವು, ತತ್ = ಅದು, ಅದ್ವೇಶಂ = ಇಲ್ಲಿ ದ್ವೇಶಂ = ಎಂಬುದಕ್ಕೆ, ದೃಶ್ಯಂ = ಎಂಬ ಅರ್ಥವನ್ನು ಇಟ್ಟುಕೊಂಡು, ನ್ಯಾಯಸುಧೆಯಲ್ಲಿ ದೃಶ್ಯಾದನ್ನೋ ಅದೃಶ್ಯ ಎಂದು ಹೇಳುವುದು. ಅಂದರೆ ದೃಶ್ಯಶಬ್ದವಾದ ಚಕ್ಷುರಾದಿಗಳಿಂದ ಕ್ಷೇಯವಾದುದಕ್ಕಿಂತಲೂ ಭಿನ್ನವಾದ, ಅಗ್ರಾತ್ಮಂ = ಮನೋಗ್ರಾಹ್ಯಭಿನ್ನವಾದ, ಆಗೋತ್ರಂ = ನ ವಿದ್ಯತೇ ಗೋತ್ರಾದಿಕಂ ಯಸ್ಯ ತದ್ವಿ ತಥೋಚ್ಚಿತ” ಎಂದು ನ್ಯಾಯಸುಧಾದಲ್ಲಿ ಉಕ್ತವಾದಂತೆ ಮಹಾದಿಗೋತ್ರಹೀನವಾದ, ಆವರ್ಣಂ = ಪ್ರಾಕೃತವಾದ ಶುಭಾದಿವರ್ಣರಹಿತವಾದ, ಅದೃಶ್ಯತ್ವಾದಿಶಬ್ದ, ದೃಶ್ಯಾದನ್ನೋನ್ಮಾಭಾವೇ ಅಭಿಧೀಯತೇ” ಎಂಬ ಸುಧಾವಾಕ್ಯದಂತೆ ಗೋತ್ರವರ್ಣ ಭಿನ್ನವಾದ, ಅಚುಕ್ತುಚ್ಚೋತ್ರಂ = ಪ್ರಾಕೃತಜ್ಞಾನೇಂದ್ರಿಯಾದಿಕೂನ್ಯವಾದ, ತತ್ = ಅಂತಹ, ಅವಾಸಮದಮಂ = ಪ್ರಾಕೃತಾರ್ಮವೇವೈವಯಕೂನ್ಯವಾದ, ನಿಷ್ಣಂ = ಸ್ವರೂಪನಾಶರಹಿತವಾದ, ವಿಧುಂ = ಸಮರ್ಥವಾದ, ಸರ್ವಗತಂ = ವ್ಯಾಪ್ತವಾದ, ಸುಸೂಕ್ಷ್ಮಂ = ಅತ್ಯಂತ ಅವ್ಯಕ್ತವಾದ, ಯದ್ಯುತಯೋನಿಂ = ಸಾಲಪ್ರಾಣಿಗಳಿಗೂ ನಿಮಿತ್ತಕಾರಣವಾದ, (ಪರಮಾತ್ಮನನ್ನು) ರೇರಾ = ಅವರೋಕ್ಷಣ್ಯನಿಗಳು, ಮನಶ್ಚಯಿ = ಶಾಶ್ವತವಿಷಯದಲ್ಲಿಯೇ, ತದಕ್ಷರಂ = ಅವ್ಯಯಂ = ಅಂತಹದು ನಾಲ್ಕು ವಿಧವಾದ ನಾಶರಹಿತವಾದುದು, ದೇಹದಿಂದಲೂ, ನಾಶರಹಿತವಾದುದು.” (ಪರಬ್ರಹ್ಮಣ) ಎಂದರ್ಥವು.

“ಅದೃಶ್ಯಂ” ಎಂಬಲ್ಲಿಯೂ, “ಅಗ್ರಾತ್ಮಂ” ಎಂಬಲ್ಲಿಯೂ ಸಹ, ದೃಶ್ಯಾದನ್ನೋನ್ಮಾಭಾವವು, ಗ್ರಾಹ್ಯ ಭೇದವು ವಿವೃತವಾಗಿದೆ. ಚಕ್ಷುರಾದಿಪ್ರಾಕೃತಗಳಿಂದ ಇಂದ್ರಿಯಗಳಿಂದ ತಿಳಿಯಲ್ಪಡತಕ್ಕ ಸಾಲವಾರ್ಥಗಳ ಭೇದವು, ಮನೋಗ್ರಾಹ್ಯವಾದ ಪರಾರ್ಥಗಳ ಭೇದವು ಸಹ ಪರಮಾತ್ಮನಲ್ಲಿ ಅಭಾದಿತಾಣವಿರುವುದರಿಂದ ಅವುಗಳಿಗೆ ಪ್ರತ್ಯಲ್ಪಗ್ರಾಹ್ಯವು ಕೊಡುವುದು. ಈ ಅಧ್ಯಾಯದಲ್ಲಿ ಯಾವುದಕ್ಕೆ ಪರಬ್ರಹ್ಮನಲ್ಲಿ ಸಮಸ್ತವನ್ನು ತೋರಲಾಗಿದೆಯೋ ಅದಲ್ಲವು ಪರಬ್ರಹ್ಮನ ಲಕ್ಷಣಗಳೆಂಬುದಾಗಿಯೂ ಆ ಲಕ್ಷಣಗಳಿಗೂ ಪರಬ್ರಹ್ಮನಿಗೂ ಸಮೀಪಾಭೇದವೆಂಬುದಾಗಿಯೂ ಜನ್ಮಾದಿಕರಣಾದಲ್ಲಿ ನಿರೂಪಿಸುತ್ತದೆ.

ಪ್ರಕೃತದಲ್ಲಿ ಭೇದವು ಧರ್ಮಸ್ವರೂಪವಾಗಿರುವುದರಿಂದ ದೃಶ್ಯಾದಿಭೇದವು ಪರಮಾತ್ಮನ ಲಕ್ಷಣವೆಂದರೂ, ಆಗೋತ್ರಂ, ಎಂಬಲ್ಲಿಯೂ ಆವರ್ಣಂ ಎಂಬಲ್ಲಿಯೂ ಸಹ, ಗೋತ್ರಾದ್ಯತ್ ಆಗೋತ್ರಂ, ವರ್ಣಾದ್ಯತ್ ಆವರ್ಣಂ” ಎಂಬುದಾಗಿ ಗೋತ್ರಾದಿಭೇದವನ್ನು ಹೇಳಿದರೆ ಅಂತಹ ಭೇದವು ಬ್ರಹ್ಮನಲ್ಲಿರುವಂತೆ ಪ್ರಪಂಚದಲ್ಲೂ ಕಂಡುಬರುವ

ಪ್ರಯುಕ್ತ ಬ್ರಹ್ಮಲಕ್ಷಣಕ್ಕೆ ಅತಿವ್ಯಾಪ್ತಿದೋಷವು ಪ್ರಸ್ತಾಪಗುತ್ತದೆ. ಆದಕಾರೂ ನ ವಿದ್ಯತೇ ಗೋತ್ರಾದಿ, ಯಸ್ಯ, ಎಂಬುದಾಗಿ ಏತುಪ್ರೀತಿಪರಮಾಸವನ್ನು ಹೇಗೆ ಗೋತ್ರಾದಿಸಂಸಾರ್ಥಭಾವವನ್ನು ಹೇಳಬೇಕು. ಆದರೆ ಇದು ಅಭಾವ ರೂಪವಾದುದು. ಬ್ರಹ್ಮನು ಭಾವರೂಪ, ಆದಕಾರೂ ಇದು ಗೋತ್ರಾದಿಸಂಸಾರ್ಥಭಾವವಾಗಲಿ, ಪ್ರಾಕೃತವರ್ಣ ಭಾವವಾಗಲಿ, ಪ್ರಾಕೃತವ್ಯಾಪ್ತಿಯಿಂದ್ರಿಯಕರ್ಮೇಂದ್ರಿಯಾಭಾವಗಳಾಗಲಿ ಪರಬ್ರಹ್ಮನ ಲಕ್ಷಣಗಳು ಹೇಗೆ ? ಎಂಬ ಶಂಕೆಯು ಉಂಟಾಗುತ್ತದೆ.

ಅದಕ್ಕೆ ಸಮಾಧಾನವು ಈ ರೀತಿ ಇದೆ.

ಗೋತ್ರಾದಿಸಂಸಾರ್ಥಭಾವವು ಅಭಾವರೂಪವಾದುದರಿಂದ ಭಾವರೂಪವಾದ ಪರಬ್ರಹ್ಮಲಕ್ಷಣವಲ್ಲವಾದಾಗ್ಯೂ ಕೂಡ ಪ್ರಕೃತದಲ್ಲಿ ಗೋತ್ರಾದಿಸಂಸಾರ್ಥಭಾವವತ್ತವೇ ಇಲ್ಲಿ ಲಕ್ಷಣವಾಗಿ ವಿವಕ್ಷಿತವಾಗಿದೆ. ಅದು ಭಾವರೂಪವಾದುದರಿಂದ ಬ್ರಹ್ಮಲಕ್ಷಣವೆಂಬಲ್ಲಿ ಯಾವ ಬಾಧಕವೂ ಇಲ್ಲವೆಂದು ಅಭಿಪ್ರಾಯ. ಅಂತಹ ಅಭಾವವತ್ತವೆಂಬ ಲಕ್ಷಣಕ್ಕೆ ಬ್ರಹ್ಮನಿಗೂ ಅಭೇದವೇ ಇದೆಯೆಂದು ಅಭಿಪ್ರಾಯ.

ಶಂಕಾ :- ಅಭಾವವತ್ತವೆಂದರೆ ಅಭಾವತಃ ಭಾವ ಎಂದು ಹೇಳಬೇಕು. ಮತುಬಂತಾದ್ವಿತೀಯೋ ಭಾವ ಪ್ರತ್ಯಯಃ ಪ್ರಕೃತ್ಯರ್ಥಂ ಅಭಿಧತ್ತೇ ಎಂಬ ನ್ಯಾಯದಿಂದ ಅಭಾವತೋ ಭಾವಃ = ಅಭಾವವತ್ತವೆ, ಅದು ಅಭಾವವೇ ಆಗಿದೆ. ಗಂಧತೋ ಭಾವಃ ಗಂಧವತ್ತವೆ, ಗಂಧವತ್ತವೆ ಚ ಗಂಧವಪಿ, ಎಂಬಂತೆ, ಆದಕಾರೂ ಗೋತ್ರಾದಿಸಂಸಾರ್ಥ ಭಾವವತ್ತವೆ ಎಂಬುದೂ ಸಹ ಬ್ರಹ್ಮನ ಲಕ್ಷಣವಾಗಲಾರದು. ಅದಕ್ಕೆ ಬ್ರಹ್ಮಾಭೇದವೂ ಬಾಧಕವಾಗಿದೆ ಎಂಬ ಶಂಕೆಯು ಉಂಟಾಗುತ್ತದೆ.

ಅದಕ್ಕೆ ಸಮಾಧಾನ :- "ದಂಡಿತ್ತವ್, ಅಭಾವವತ್ತಸ್ಯ ಧರ್ಮಾಕ್ಷೇನ ವಿವಕ್ಷಿತವ್ಯಾತ್" ಎಂಬ ನ್ಯಾಯ ಸೂತ್ರಾದಲ್ಲಿನ ಸಮಾಧಾನವಾಕ್ಯದ ಅಭಿಪ್ರಾಯವು ಈ ರೀತಿ ಇದೆ.

"ಗೋತ್ರಾದ್ಯಭಾವಮತ್ರಾ ತು ಭಾವರೂಪೈವ ಇತಿ ನ ತತ್ಯಾಃ ಬ್ರಹ್ಮಸ್ವರೂಪತ್ವ ಕಾಚಿದನುವಪತ್ತಿರಿತಿ ನೇಯ ವಿಚಾರ್ಯತೇ" ಎಂಬುದಾಗಿಯೂ ನ್ಯಾಯಸೂತ್ರಾದಲ್ಲಿ ಸಮಾಧಾನವನ್ನು ಹೇಳಲಾಗಿದೆ.

ಅಭಿಪ್ರಾಯ :- "ಶ್ಲೆತ್ತದ್ವಿತಮಾಸೇಫಃ ಸಂಬಂಧಾಭಿಧಾನಂ ಭಾವಪ್ರತ್ಯಯೇನ" ಎಂಬ ವಚನದಂತೆ, ಅಭಾವದ ಸಂಬಂಧವೇನೇ "ಅಭಾವವತ್ತವೆ" ಎಂಬುದು, ಅದು ಅಭಾವವಲ್ಲ. ಆದುದರಿಂದ "ಗೋತ್ರಾದ್ಯ ಭಾವವತ್ತವೆ" ಗೋತ್ರಾದ್ಯಭಾವವಿವಕ್ಷಿಸಂಬಂಧವು ಭಾವರೂಪವೇ ಆಗಿರುವುದರಿಂದ ಅದಕ್ಕೆ ಬ್ರಹ್ಮನಿಗೂ ಅಭೇದವು ಇಲ್ಲಿ ವಿವಕ್ಷಿತವಾಗಿರುವುದರಿಂದ ಬಾಧಕವಿಲ್ಲವೆಂಬುದು ಒಂದು ಸಮಾಧಾನ.

ಶಂಕಾ :- ಈ ಮೇಲೆ ಕಂಡ ಸಮಾಧಾನದ ನಂತರವೂ ಮತ್ತೊಂದು ಶಂಕೆಯು ಉಂಟಾಗುವುದು.

ಹೇಗೆಂದರೆ :- ಅಭಾವವಿವಕ್ಷಿಸಂಬಂಧವು ಬ್ರಹ್ಮಾಭಿಧಾನಿ ಬ್ರಹ್ಮಸ್ವರೂಪವೆಂದರೆ, ಅಭಾವಕ್ಕೆ ಬ್ರಹ್ಮಾಭೇದವು ಬಂದಂತೆಯೇ ಆಯಿತಲ್ಲಾ. "ಯದ್ವಿವಕ್ಷಸ್ಯಯತ್, ಭವತಿ, ತತ್, ತದ್ವಿಶೇಷಾಞ್ವಹಿ" ಎಂಬ ವ್ಯಾಖ್ಯೆಯ ಬಲದಿಂದ ಹೇಳುತ್ತೇವೆ ಎಂಬ ಮತ್ತೊಂದು ಶಂಕೆಯು ಉಂಟಾಗುವುದು. ಅದಕ್ಕೆ ಸಮಾಧಾನವು ಈ ಕೆಳಗೆ ಕಂಡಂತಿದೆ.

ಸಮಾಧಾನ :- ಅಚ್ಯುತನು ಯದೌಪಮಿತಾ ಅಚ್ಯುತಕೃಪಾ ಎಂಬ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನಗಿರಿ, "ಯದ್ವಿಶಿಷ್ಟಸ್ಯ ಯದೌಪಮಿ, ತದ್, ತದ್ವಿಶೇಷಾತ್ಕೃಪಾ ಭವತಿ" ಎಂಬ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನಗಿರಿ ಸಿದ್ಧಿಸುವುದಿಲ್ಲ.

ವಿಶೇಷೋದರೆ :- ಭೂತಾತ್ಮಕವಾದವು, ಭವದ್ಭಾವವು, ಭಾವಾಚ್ಯವಾಗಿದೆ. ಆ ಆತ್ಮಾತ್ಮಭಾವಕ್ಕೂ, ಆ ದ್ವಂದ್ವಭಾವ ಭವದೇಶಭಿನ್ನದೇಶತ್ವವು, ಭವಕಾಲಭಿನ್ನಕಾಲವ್ಯಕ್ತಿತ್ವವು ಇದ್ದಾಗ್ಯೂ ಸಹ, ಅಚ್ಯುತಕೃಪಾದ ಭವಕ್ಕೆ ಅದು ಇಲ್ಲವಾದ್ದರಿಂದ ಹಿಂದೆ ಹೇಳಿ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನ ಸಿದ್ಧಿಸುವುದಿಲ್ಲ. ವ್ಯಭಿಚಾರವಾಗಿದೆ.

ಅದರಂತೆ ಪ್ರಕೃತದಲ್ಲಿ ಗೋತ್ರಾಧ್ಯಕ್ಷನು ವಿಶಿಷ್ಟಸಂಬಂಧವು ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷರೂಪವಾದರೂ, ಅದಕ್ಕೆ ಅಚ್ಯುತಕೃಪಾದ ಆಭಾವಕ್ಕೆ ಆ ಸಂಬಂಧವನ್ನು ಕುರಿತು ತಟಸ್ಥವಾಗಿ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನವಾಗಿ ಉಪಲಬ್ಧವಾಗಿದೆ. ಅದಕ್ಕಾರೂ ಅಚ್ಯುತಕೃಪಾದ ಆಭಾವಕ್ಕೆ ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷರೂಪವು ಹೇಗೆ ಎಂಬ ಶಂಕೆಗೆ ಅವಕಾಶವೇ ಇಲ್ಲ. ಮತ್ತು "ಸಂಬಂಧೇಷ್ಟಿ ವಿವಕ್ಷಾಯಾಂ ಭವತಿಮತುಬಾದಯಿ" ಎಂದು ಹೇಳುತ್ತದೆ.

ಈ ಅಭಿಪ್ರಾಯದಿಂದಲೇ ನ್ಯಾಯಸುಧಾಕರರು "ನ ಕಾಟದಸುವಚ್ಚಿ" ಎಂದು ಹೇಳುವರು.

ಈ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಮತ್ತೊಂದು ಅಕ್ಷೇಪವು ಕಂಡುಬಂದಿದೆ.

ಅದರ ವಿವರಣೆ :- ಅನಂದದಲ್ಲಿಯೂ ಪ್ರಸಕ್ತವಾಗಿರುವ ಅನಂದಕ್ಕೆ ಧರ್ಮತ್ವವು ಇಲ್ಲ. ಅನಂದವತ್ತನೇ ಧರ್ಮವೆಂದು ಕಲ್ಪಿಸಬೇಕಾಗುತ್ತದೆಯೇ ? ಈ ರೀತಿ ಹೇಳಿದರೆ "ಅನಂದೋ ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷಿ ವ್ಯವಹಾರಾತ್" ಎಂಬ ಶ್ರುತಿಯ ವಿರೋಧವು ಒದುವುದಿಲ್ಲವೇ ? ಎಂದು ಕೆಲವರು ಅಕ್ಷೇಪಿಸಬಹುದು.

ಅದಕ್ಕೆ ಸಮಾಧಾನ :- ಅನಂದಾದಿಗಳಲ್ಲಿ ಬೇರೆ ತರಹದ ಕಲ್ಪನೆಗೆ ಅವಕಾಶವೇ ಇಲ್ಲ. ಶ್ರುತಿಯು ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿ "ಅನಂದೋ ಪ್ರತ್ಯ" ಎಂದೇ ಹೇಳುತ್ತದೆ.

ಅನಂದೇನೇ "ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷರೂಪವು" ಉಕ್ತವಾಗಿರುವುದರಿಂದ "ಅನಂದವತ್ತಂ" ಎಂಬುದಾಗಿ ಕಲ್ಪಿಸಬೇಕಾಗಿಲ್ಲ. ಅನಂದವಿ ತಾದಾತ್ಮಕವೇ (ಅಭೇದವೇ) ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷದಲ್ಲಿ ಶ್ರುತಿಪ್ರಮಿತವಾಗಿದೆ. ಅದಕ್ಕಾರೂ ಅನಂದಾದಿಗಳೇನೇ ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷಧರ್ಮತ್ವವು ಸಂಗತವಾಗಿದೆ.

ವಿಶೇಷವಾಕ್ಯಾರ್ಥದ ನಿರೂಪಣೆ :- ಪ್ರಾಭಾವವಾಗರಿ, ದ್ವಂದ್ವವಾಗರಿ. ಆತ್ಮಾತ್ಮಭಾವವೇ ಅಗಲಿ ಇವೆಲ್ಲವೂ ಧರ್ಮಗುಣತೂ ಭಿನ್ನವೇ ಅಗಿವೆ. ಅದಕ್ಕಾರೂ ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷನಿರುವುದೂ ಸಹ ಭಿನ್ನವೇ ಸರಿ, ಹೀಗೆ ಹೇಳುವುದರಿಂದ "ಒಪಂಧರ್ಮಾನ್" ಎಂದು ಪಾಪಾತ್ಮನಿಗೂ ಅವನ ಧರ್ಮಗಳಿಗೂ ಭೇದವನ್ನು ನಿಷೇಧಿಸಿ ಅಭೇದವನ್ನು ಹೇಳುವ ಶ್ರುತಿಗೆ ವಿರೋಧವನ್ನು ಕಂಡುಬಾರದು.

ಪ್ರಾಭಾವಾದಿಗಳು ಧರ್ಮಗುಣತೂ ಭಿನ್ನವೇ ಅಗಿವೆ ಯಾವ ಭೂತಲದಲ್ಲಿ ಘಾತವು ಉಂಟೋ ತನ್ನ ಅಭಿಪ್ರಾಯವಾದ ಭೂತಲವು ಖನಾದಿಗಳಿಂದ ನಾಶವಾದಾಗ್ಯೂ ಅಭಾವವು ಇದ್ದೇ ಇರುತ್ತದೆ. ಅದರಿಂದ ಭಾವದಂತೆ ಅಭಾವವೂ ಪ್ರತ್ಯೇಕವಾದ ಪಾರ್ಥವಾಗಿ ಬಿಂಗಣಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿದೆ. ಅನ್ನೋನ್ನಾಭಾವವು (ಭೇದವು) ಮಾತ್ರ ಧರ್ಮತ್ವರೂಪವೆಂದು ಮೋಯಿಸುತ್ತದೆ.

ಪ್ರಾಣವಾದಿಗಳು ಭೇದದಂತೆ ಧರ್ಮಸ್ವರೂಪವಲ್ಲ. ಅನ್ಯೋನ್ಯಭಾವದಂತೆ ಪ್ರಾಣವಾದಿಗಳಲ್ಲಿ ಧರ್ಮತಾದಾತ್ಮ್ಯಸಾಧಕವಾದ ಪ್ರಮಾಣವಾಗಿ ಯುಕ್ತಿಯಾಗಿ ಇರುವುದಿಲ್ಲ.

ಭೇದವು ಮಾತ್ರ ಧರ್ಮಸ್ವರೂಪವಾದುದು, ಪ್ರಾಣವಾದಿಗಳು ಧರ್ಮಸ್ವರೂಪಗಳಲ್ಲವೆಂಬ ವ್ಯತ್ಯಾಸಕ್ಕೆ ಇದೇ ಕಾರಣವನ್ನು ಹೇಳಲಾಗಿದೆ.

ಭೇದದ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಒಂದು ವಿಶೇಷ ಸಂದರ್ಭವು ಉಂಟು.

ಅನಿತ್ಯದಲ್ಲಿರುವ ಭೇದವು (ಅನಿತ್ಯಧರ್ಮಿಕವಾದ ಭೇದವು) ಅನಿತ್ಯವೇ ಸರಿ. ಧರ್ಮಿಯು ನಾಶವಾದರೆ ಅದರಲ್ಲಿರುವ ಭೇದವೂ ಸಹ ನಾಶವನ್ನು ಹೊಂದುತ್ತದೆ. ಗ್ರಂಥಕಾರರಿಗೆ ಇದೇ ಅಭಿಪ್ರಾಯ.

ಅದರ "ನಷ್ಟಾನಾಮುಖ ಮೂನಾಂ ಭೇದೋ ನೈವ ವಿನಶ್ಯತಿ" ಎಂದು ಕೆಲವು ಕಡೆ, ಧರ್ಮಿಯು ನಾಶವಾದರೂ ಭೇದವು ನಾಶವಿಲ್ಲವೆಂದು ಹೇಳಿರುವುದಕ್ಕೆ ಅಭಿಪ್ರಾಯವೇ ಬೇರೆಯಾಗಿದೆ. ಅದಕಾರೂ ಅದರ ವಿರೋಧವನ್ನು ಪ್ರಕೃತದಲ್ಲಿ ಹೇಳುವಂತಿಲ್ಲ.

ಫಲಾದಿಧರ್ಮಿಯು ನಾಶವಾದರೆ ಅದರಲ್ಲಿರುವ ಭೇದವೂ ಸಹ ಸರ್ವಥಾ ನಾಶವಾಗುವುದೇ ಇಲ್ಲ" ಎಂಬ ಅಭಿಪ್ರಾಯವು "ನಷ್ಟಾನಾಮುಖ ಮೂನಾಂಭೇದೋ ನೈವ ವಿನಶ್ಯತಿ" ಎಂಬ ವಾಕ್ಯಕ್ಕೆ ವಿವಶ್ಚಿತವಾಗಿಲ್ಲ.

ಈ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಒಂದು ರಾಶ್ಯಾಂಶವನ್ನು ತಿಳಿಯಬೇಕಾಗಿದೆ.

ಧರ್ಮಿನಾಶವಾದರೆ ಸರ್ವಥಾಭೇದವೂ ನಾಶವಾಗುತ್ತದೆ ಎಂದಾಗಲಿ ಧರ್ಮಿಯು ನಾಶವಾದರೆ ಸರ್ವಥಾಭೇದವು ನಾಶವನ್ನೇ ಹೊಂದುವುದಿಲ್ಲ ಎಂಬ ಅಭಿಪ್ರಾಯವಾಗಿ ಅವತತಃ ನಿಶ್ಚಯಿಸಬಾರದು.

ಸತ್ಕಾರ್ಯವಾದಿಗಳು, ಅಸತ್ಕಾರ್ಯವಾದಿಗಳು, ಸದಸತ್ಕಾರ್ಯವಾದಿಗಳು ಎಂಬುದಾಗಿ ದಾರ್ಶನಿಕರಲ್ಲಿ ಮತಭೇದವೊಂದುಂಟು. ಈ ವೈರಿ ಅಸತ್ಕಾರ್ಯವಾದಿಗಳು ನೈಯಾಯಿಕರು. ಸತ್ಕಾರ್ಯವಾದಿಗಳು ಸಾಂಖ್ಯರು, ಸದಸತ್ಕಾರ್ಯವಾದಿಗಳು ಆದ್ವೈತರು. ಆದ್ವೈತಮತದ ರೀತಿಯಿಂದ ಪ್ರಕೃತದಲ್ಲಿ ಫಲಾದಿಗಳು ಕಾರ್ಯದ ಅಕಾರದಿಂದ ನಾಶವಾದಾಗ ಭೇದವು ಕಾರಣದ ಅಕಾರವಾಗಿ ನಾಶವಿಲ್ಲವೇ ಇರುತ್ತದೆ. ಕಾರ್ಯದ ಅಕಾರದಿಂದ ಧರ್ಮಿಯು ನಾಶವಾದಾಗ ತದಾಕಾರದಿಂದ ಭೇದವು ನಾಶವಾಗುತ್ತದೆಯೇ ಹೊರತು ಕಾರಣದ ಅಕಾರದಿಂದ ನಾಶವನ್ನು ಹೊಂದುವುದಿಲ್ಲ ಎಂಬ ಅಭಿಪ್ರಾಯದಿಂದ "ನಷ್ಟಾನಾಮುಖ ಮೂನಾಂ ಭೇದೋ ನೈವ ವಿನಶ್ಯತಿ" ಎಂಬ ವಾಕ್ಯವು ಹೊರಬರುತ್ತದೆ.

"ಫಲಾಭಾವಮಾ" ಭೂತಲಃ ಮಂಡಲಿ ಫಲಾಭಾವವು ವಿಶೇಷವಾಗಿ ಮಾತ್ರ ತೋರುತ್ತದೆ. ಅಲ್ಲಿ ಫಲಾಭಾವವು ಧರ್ಮವು. ಫಲಾಭಾವವಿಲ್ಲದೆ ಧರ್ಮವು ತನ್ನತ್ವವನ್ನು ಕಳೆದುಕೊಂಡಿರುವುದೇ ಹೊರತು (ತದಧಿಕರಣತಾ ನಿರೂಪಿತವಾದುದೇ ಇಲ್ಲವು) ಅಭಾವವಾಗಿರುವುದಿಲ್ಲ. ಎಂದು ಆದ್ವೈತದಲ್ಲಿ ಅಂಗೀಕರಿಸಲಾಗಿದೆ.

ಅನ್ನೋನ್ನಾಭಾವ್ಯ (ಭೇದ್ಯ) ಧರ್ಮಸ್ವರೂಪತ್ವದ ಸಮರ್ಥನೆ. ನೈಯಾಯಿಕರು ಅನ್ನೋನ್ನಾ ಭಾವ್ಯ ಧರ್ಮಸ್ವರೂಪತ್ವವನ್ನು ಒಪ್ಪಿಲ್ಲ.

೧. ಅನ್ನೋನ್ನಾಭಾವದ ಸ್ವರದಲ್ಲಿ ಅಘಟ, ಪಟ, ಎಂಬಲ್ಲಿ ನ ಘಟ, ಅಘಟ, ಎಂಬುದಾಗಿ ನಾಲ್ಕು ಪ್ರಯೋಗವಿದೆ. ಅದರಿಂದ ಇದು ನಿಷೇಧರೂಪವಾಯಿತು.

ನಾತ್ಯಾನಿಷೇಧವನ್ನೇ ಅನ್ನೋನ್ನಾಭಾವವೆಂದೂ ಭೇದವೆಂದೂ ಕರೆಯುತ್ತಾರೆ. ಪಟ, ಎಂಬುದು ವಿಧಿರೂಪ. ವಿಧಿ ಮಿತಿಗಳಿಗೆ ಪರಸ್ಪರ ವಿರೋಧವುಂಟು. ಆದಕಾರೂ ಅನ್ನೋನ್ನಾಭಾವವು ಧರ್ಮಸ್ವರೂಪವಲ್ಲ. ಇದಕ್ಕೆ ಸಾಧಕವಾಗಿ ಅನುಮಾನವನ್ನೂ ಉದಾಹರಿಸುವರು. ವಿಮತೆ - (ಘಟತದ್ಧರ್ಮಿಕಾನ್ನೋನ್ನಾಭಾವಿ) - ನಾಬಿನ್ನಿ - ವಿರುದ್ಧತ್ವಾತ್ - ಸುಮತಮ್ - (ಘಟಘಟಾಭಾವವತ್) ಹೀಗೆಯೇ - ವಿಮತೆ - ವಿರುದ್ಧ - ವಿಧಿ ನಿಷೇಧರೂಪತ್ವಾತ್ - ಸುಮತಮ್ ಎಂದು ಹಿಂದಿನ ಹೇಳುವಿಗೆ ಸಾಧಕವಾಗಿ ಮತ್ತೊಂದು ಅನುಮಾನವನ್ನೂ ಹೇಳುವರು.

ಅದರಂತೆ ವಿಮತೆ - ವಿಧಿನಿಷೇಧರೂಪಿ - ನಾಲ್ಕು ಪ್ರಯೋಗಾಪ್ರಯೋಗವಿಷಯತ್ವಾತ್ - ಸುಮತಮ್ ಎಂದೂ ಪ್ರಯೋಗಿಸುವರು.

ಅದರ ಮೇಲೆ ಕೂಡ ವಿರುದ್ಧತ್ವಸಾಧಕವಾದ ಅನುಮಾನವು ವ್ಯಭಿಚಾರಿತಾದ್ದರಿಂದ ಪೂರ್ವಪಕ್ಷಿಯು ಅನ್ನೋನ್ನಾಭಾವ್ಯ ಧರ್ಮಸ್ವರೂಪತ್ವವನ್ನು ನಿರಾಕರಿಸಲು ಸಾಧ್ಯವಿಲ್ಲ.

ಇದರ ವಿಷಯವಾಗಿಯೇ ಅನುವ್ಯಾಖ್ಯಾನವು ಪ್ರವೃತ್ತವಾಗಿದೆ.

"ಅತದ್ವಾಭೇದ, ಅನ್ಯತಾಚೇತಿ ನ ವಿಶೇಷೋಽಪ್ಯುಚ್ಯತೇ" (ಅನುವ್ಯಾಖ್ಯಾನ)

ಅದರ ಅಭಿಪ್ರಾಯ ವಿವರಣೆ :-

ಪಟ, ಅಘಟ, ಪಟ, ಘಟಾದನ್ಯ. ಎಂಬೆರಡರಲ್ಲಿ ಏನೂ ವಿಶೇಷವಿಲ್ಲ. ಏಕಾರ್ಥವಾಗಿಯೇ ಇದೆ. ಘಟಕ್ಕೆ ಇಂತಹ ಅಘಟತ್ವವೂ, ಘಟಾನ್ಯತ್ವವೂ ಸಹ ಒಂದೇ ಆಗಿದೆ. ಅಭಿನ್ನವೇ ಆಗಿದೆ. ಆದರೆ ಅಘಟ, ಎಂಬಲ್ಲಿ ನ ಘಟ, ಅಘಟ, ಎಂಬಲ್ಲಿ ನಾಲ್ಕು ಪ್ರಯೋಗವಿದೆ. ಅದು ಅಭಾವಮೂಲವಾಗಿದೆ ಘಟಾದನ್ಯ. ಎಂಬಲ್ಲಿನ ಅನ್ಯತ್ವವು ಭಾವಮೂಲವಾಗಿದೆ. ಇಲ್ಲಿ ನಾಲ್ಕು ಇಲ್ಲ. ಹೀಗಿದ್ದಾಗಲೂ ಇವೆರಡಕ್ಕೂ ವಿರೋಧವೇ ಇಲ್ಲ. ಆದಕಾರೂ ಹಿಂದೆ ಪೂರ್ವಪಕ್ಷಿಗಳೂ ಹೇಳಿದ ಅನುಮಾನದಲ್ಲಿ ಕೂಡ ಸಾಧ್ಯವಿಲ್ಲ. ಹೇತುವು ಮಾತ್ರ ಇಂತಹ ಸ್ವರದಲ್ಲಿ ಬಂದುದರಿಂದ ಇಲ್ಲಿ ಅಘಟತ್ವಘಟಾನ್ಯತ್ವಗಳಲ್ಲಿ ಅವರ ಅನುಮಾನವು ವ್ಯಭಿಚಾರೋಕ್ತವಾಯಿತು ಎಂದು ಅಭಿಪ್ರಾಯ.

ಈ ಕಾರಣದಿಂದ ಅನ್ನೋನ್ನಾಭಾವ್ಯ ಧರ್ಮಸ್ವರೂಪತ್ವವನ್ನು ನಿರಾಕರಿಸಲು ಆಗುವುದಿಲ್ಲವೆಂದು ಅಭಿಪ್ರಾಯ.

ಮತ್ತೆ ಮತ್ತೊಂದು ಕಾರ್ಯವೂ ಸಹ ಹಿಂದಿನ ಅನುಮಾನಕ್ಕೆ ವ್ಯಭಿಚಾರವು ಕಂಡುಬಂದಿರುವುದು ಅನುವ್ಯಾಖ್ಯಾನಕಾರರು ತೋರಿಸುತ್ತಾರೆ.

ದೋಷಾಭಾವೋ ಗುಣ ಇತಿ ಪ್ರಸಿದ್ಧೋ ಲೋಕೇಶ್ವಕಃ || (ಅನುವ್ಯಾಖ್ಯಾನ)

ಅರೋಗ್ಯಗುಣ ಎಂಬುದಾಗಿ ಲೌಕಿಕಪ್ರಸಿದ್ಧಿಯೂ ಉಂಟು. ವೈದಿಕಪ್ರಸಿದ್ಧಿಯೂ ಉಂಟು.

ಅರೋಗ್ಯಂ ಎಂದರೆ :- ನ ವಿದ್ವಂತೇರೋಗಾ ಯಶ್ಯಸು ಅರೋಗಾ ತ್ಯಭಾವಾ ಅರೋಗ್ಯಂ ಎಂದರೋಗಾಭಾವಕ್ಕೆ ನಾಕ್ ಪ್ರಯೋಗವಿಷಯತ್ವವು ಕಂಡುಬಂದಿದೆ. ಇದಕ್ಕೆ ನಾಕ್ ಪ್ರಯೋಗಕ್ಕೆ ವಿಷಯವಲ್ಲದ ಗುಣ ಎಂಬುದಾಗಿ ವಿಧಿರೂಪವಾದ ಗುಣತ್ವವೂ ಪ್ರಸಿದ್ಧಿಯಿದೆ.

ಹೀಗೆಯೇ ಅಶ್ಲೀರ್ಯಂ ಗುಣ ಎಂಬ ಪ್ರಸಿದ್ಧಿಯೂ ಉಂಟು. ಅಶ್ಲೀರ್ಯಂ = ಎಂದರೆ ಶಾಂತ್ಯಭಾವ ಭಾವವು ಅದಕ್ಕೂ ಗುಣತ್ವದ ಪ್ರಸಿದ್ಧಿಯೂ ಉಂಟು.

ಇದೇ ರೀತಿ ಗುಣಾಭಾವಕ್ಕೆ ದೋಷತ್ವದ ಸಿದ್ಧಿಯೂ ಸಹ ಅನೌದಾರ್ಯಂ ದೋಷ ಎಂಬಲ್ಲಿ ಕಂಡುಬಂದಿದೆ.

ಅದಕಾರಣ ಹಿಂದಿನ ಅನುಮಾನಕ್ಕೆ ವಿರುದ್ಧತ್ವರೂಪವಾದ ಸಾಧ್ಯವಿಲ್ಲದ ಹಿಂದೆ ತೋರಿಸಿದ ಜಾಗಗಳಲ್ಲಿ ಅಂದರೆ, ಅಪಟ, ಅಭಟ, ಭವದನ್ಯಾ, ಅರೋಗ್ಯಂ ಗುಣ (ನಾಕ್ ಪ್ರಯೋಗಕ್ಕೆ ವಿಷಯವಾದ ರೋಗಾಭಾವಕ್ಕೆ ನಾಕ್ ಪ್ರಯೋಗಕ್ಕೆ ಅವಿಷಯವಾದ ವಿಧಿರೂಪವಾದ ಗುಣತ್ವವೂ), ಅನೌದಾರ್ಯಂ ದೋಷ ಎಂಬಲ್ಲಿ ಗುಣಾಭಾವಕ್ಕೆ ದೋಷತ್ವವೂ ಪ್ರಸಿದ್ಧವಾಗಿರುವುದರಿಂದ ಇಂತಹ ಕಡೆ ವ್ಯಭಿಚಾರದೋಷವು ಪ್ರಸಕ್ತವಾಗಿ ಆ ಹಿಂದಿನ ಅನುಮಾನವು ದುಷ್ಟವಾಯಿತೆಂದು ಅಭಿಪ್ರಾಯ.

ಅದುದರಿಂದ ಈ ರೀತಿ ಅನ್ಯೋನ್ಯಾಭಾವಕ್ಕೆ ಹಿಂದೆ ಹೇಳಿದ ರೀತಿಯಿಂದ ಧರ್ಮಸ್ವರೂಪತ್ವದ ಸಮರ್ಥನವು ಟಿಪ್ಪಣಿಕೆವಾರುರಲ್ಲ. ಇದು ಶ್ರೀ ಬಾದರಾಯಣರಿಗೂ ಸಮ್ಮತವೇ ಆಗಿದೆ. ಇದನ್ನು ಸೂತ್ರಕಾರರು ಅದೃಶ್ಯತ್ವಾದಿ ಗುಣತೋ ಧರ್ಮೋಕ್ತೇಃ ಎಂಬ ಸೂತ್ರದಲ್ಲಿ ಗುಣವದಮ್ನು ಪ್ರಯೋಗಿಸಿ ಹಿಂದೆ ತೋರಿಸಿದ ನೈಯ್ಯಾಯಿಕರ ವಿರುದ್ಧತ್ವಸಾಧ್ಯ ಅನುಮಾನವು ವ್ಯಭಿಚರಿತವೆಂಬುದನ್ನು ಸೂಚಿಸಿಯೇ ಇರುತ್ತಾರೆ.

ಈ ವಿಷಯವಾಗಿ ಅನುವ್ಯಾಖ್ಯಾನವು ಈ ರೀತಿ ಇದೆ.

“ಅದೃಶ್ಯತ್ವಾದಿಕಾಂಶ್ಯತ್ವಾದ್ಯುಪಾಸಾಪ್ರಯಂವ್ರಭುಃ (ಅನುವ್ಯಾಖ್ಯಾನ) ನಾಕ್” ಪ್ರಯೋಗದ ಇರುಪಿತಿಯು, ಇಲ್ಲದಿರುಪಿತಿಯು ಅರ್ಥೇದಕ್ಕೆ ವಿರೋಧಿಯಲ್ಲವೆಂಬುದನ್ನು ಸೂಚಿಸುವುದಕ್ಕಾಗಿಯೇ ಸೂತ್ರಕಾರರು “ಅದೃಶ್ಯತ್ವಾದಿಗುಣಕ” ಎಂಬುದಾಗಿ, ನಾಕ್ ಶಬ್ದ ವಾಚ್ಯವಾದ ಅದೃಶ್ಯತ್ವಾದಿಗಳಿಗೂ, ನಾಕ್ ಶಬ್ದ ವಾಚ್ಯವಲ್ಲದ ಗುಣಗಳಿಗೂ ವ್ಯತ್ಯವನ್ನು ತೋರಿಸಿರುತ್ತಾರೆ. ಸೂತ್ರಕಾರರಿಗೆ ಮೇಲೆ ಕಂಡ ಅಂಶವು ಅಭಿಪ್ರೇತವಲ್ಲದಿದ್ದರೆ “ಅದೃಶ್ಯತ್ವಾದಿ” ಎಂದೇ ಹೇಳುತ್ತಿದ್ದರು.

ಇದರಿಂದ ಅರ್ಥೇದಕ್ಕೆ ನಾಕ್ ಪ್ರಯೋಗದ ಇರುಪಿತಿಯೂ ಇಲ್ಲದಿರುಪಿತಿಯೂ ಹೇಗೆ ವಿರೋಧಿಯಲ್ಲವೋ ಅದಂತೆ ಸಪ್ರತಿಯೋಗೀತ್ಯ, ಸಪ್ರತಿಯೋಗೀತ್ಯವೂ ಸಹ ವಿರೋಧಿಯಲ್ಲದಿದ್ದರಿಂದ ಅನ್ಯೋನ್ಯಾಭಾವಕ್ಕೆ ಧರ್ಮ ಸ್ವರೂಪತ್ವವು ಅಭಾಧಿತವಾಗಿರೆಯೆಂದು ವರಮತಾಕರ್ಷಯ.

ಮತ್ತು ಅದೃಶ್ಯವಾದಯಃ ಗುಣಾ ಯಸ್ಯಃ = ಅದೃಶ್ಯವಾದಿಗುಣಿ ಎಂಬಲ್ಲಿ ದೃಶ್ಯಾದ್ ಅನ್ಯತ್ ಅದೃಶ್ಯಂ ಎಂಬುದಾಗಿ ವಿಗ್ರಹವನ್ನು ಮಾಡಿ ಅದೃಶ್ಯತ್ವಂ - ದೃಶ್ಯಭಿನ್ನತ್ವಂ ಇದು ಪ್ರಹತ್ವರೂಪವೇ ಆಗಿದೆ.

ಗೋತ್ರಾದೃಶ್ಯಂಕಾಭಾವವು ಪ್ರಕೃತಿಭಿನ್ನವಾದುದು, ಇಲ್ಲಿ ದೃಶ್ಯಭಿನ್ನತ್ವಾದಿಗಳು ಗುಣಗಳೆಂದು ಹೇಳುವುದರಿಂದ ಶುದ್ಧ ಧರ್ಮಾರ್ಥಕವಾದ ಗುಣವರವನ್ನು ಸೂತ್ರಕಾರರು ಹೇಳುವುದರಿಂದ, ಈಶಾವ್ಯಾ ಧರ್ಮಿಸ್ವರೂಪತ್ವವು ಉಕ್ತವಾಗಿದೆ. ಇದಕ್ಕೆ ಯಾವ ಬಾರ್ಥವೂ ಇಲ್ಲವೆಂದು ಅಭಿಪ್ರಾಯ.

ಅದೃಶ್ಯವಾದಿಗುಣಕಮ - ತತ್ಕು - ವಿಷ್ಣುವೇ ಆಗಿದ್ದಾನೆಂದು ಅಭಿಪ್ರಾಯ.

ಇಲ್ಲಿ ವಿಶೇಷ ಬಲದಿಂದ ಧರ್ಮಧರ್ಮಿಭಾವವನ್ನು ಹೊಂದಿಸಬೇಕೆಂದು ಸೂಚಿಸಲು ಬಹುಪ್ರೀತ್ಯರ್ಥಕವಾದ ಈ ಪ್ರತ್ಯಯವು ಉಕ್ತವಾಗಿದೆ.

ವೈಶ್ವಾನರಾಧಿಕಾರದಲ್ಲಿ ಮಚಿತ್ಯ, ದಾಹಿತ್ಯ, ಶೋಷಿತ್ವಾದಿ ಅನೇಕ ರೀತಿ ಸಮನ್ವಯ ಸಿದ್ಧಿಗಾಗಿ ಪರಪ್ರಹ್ಲಾನಲ್ಲಿ ವೈಶ್ವಾನರನಾಮವನ್ನು ಸಮನ್ವಯಗೊಳಿಸಲಾಗಿದೆ.

ವಿಶ್ವನರ ಶಬ್ದದ ಮುಂದೆ ತತ್ಕು ಇದು ಎಂಬುದಾಗಿ ಸಂಬಂಧಾರ್ಥದಲ್ಲಿ ಆತ್ಮಪ್ರತ್ಯಯವು ಬರಲಾಗಿ

"ವಿಶ್ವಸಮುಪಾಚೀದಃ | ಮಿಶ್ರೇ ಚರ್ಚೌ ನರೇ ಸಂಖ್ಯಾಯಾಮ್"

ಎಂಬ ಸೂತ್ರದಿಂದ ವಿಶ್ವಶಬ್ದದ ಮುಂದೆ ಮುರಾಟ್ ಶಬ್ದಗಳು ಪರವಾದಾಗ, ಮಿತ್ರಶಬ್ದವು ಪರವಾದಾಗ, ನರಶಬ್ದವು ಮುಂದೆ ಬಂದಾಗ, ವಿಶ್ವಶಬ್ದಕ್ಕೆ ರೀರ್ಥವು ಬಂದು, ವಿಶ್ವಾಮಃ, ವಿಶ್ವಾರಾಟ್ ವಿಶ್ವಾಮಿತ್ರಃ ವಿಶ್ವನರಃ ಎಂದು ರೂಪವಿಧಿಯಾಗುತ್ತದೆ. ಆಮೇಲೆ ವಿಶ್ವನರತ್ಕು ಇದು ಎಂಬುದಾಗಿ ಸಂಬಂಧಾರ್ಥದಲ್ಲಿ ಆತ್ಮ ಪ್ರತ್ಯಯವು ಬರಲಾಗಿ ಗತವಾದಿವೃದ್ಧಿಬಂದು ವೈಶ್ವಾನರ ಎಂದು ರೂಪವು ಸಿದ್ಧಿಸುತ್ತದೆ.

ಮಹಾ ಚ ವಿಶ್ವನರಸಂಬಂಧಿ ವೈಶ್ವಾನರ ಎಂದು ವೈಶ್ವಾನರ ಶಬ್ದವು ಯೋಗಿವ್ಯಾ, ಅನ್ಯಗತ್ಯೇನ ಪ್ರಸಿದ್ಧಿಯು ಇರುವ ಪ್ರಯುಕ್ತ ರೂಪವೂ ಆಗಿರುವ ಪ್ರಯುಕ್ತ ಅನೈತಪ್ರಸಿದ್ಧವಾದ ನಾಮರಿಂಗತ್ಯಾಳಾಗಾದ ಶಬ್ದಗಳ ಸಮನ್ವಯ ಪರವಾದ ವಾದವ್ಯಯಗಳ ಹೆಸರುಳ್ಳಿ ಈ ಶಬ್ದದ ಸಮನ್ವಯವನ್ನು ತೋರಿಸಿರುತ್ತದೆ.

ಸಮನ್ವಯಾರ್ಥಾಯವೇವಿದ ಪ್ರಥಮಾರ್ಥಾಯದ ಮೂರನೇ ವಾದದಲ್ಲಿ ಒಬ್ಬ ಇರತಕ್ಕ ಪದಿನಾಲ್ಕು ಅಧಿಕಾರಗಳಲ್ಲಿ ಹನ್ನೆರಡು ಅಧಿಕಾರಗಳಲ್ಲಿ ಮಾತ್ರ ಉಭಯತ್ರ ಪ್ರಸಿದ್ಧಿಗಾದ ನಾಮರಿಂಗ ಶಬ್ದಗಳ ಸಮನ್ವಯವನ್ನು ತೋರಿಸಲಾಗಿದೆ.

ಎಂಬನೆಯ ಅಧಿಕಾರವಾದ ದೇವತಾಧಿಕಾರದಲ್ಲಿ ದೇವತೆಗಳಿಗೂ ಸಹ ಪ್ರತ್ಯವಿದ್ಯಾಧಿಕಾರವು ಉಂಟೆಂದು ಪ್ರಾಸಂಗಿಕವಾಗಿ ಸಮರ್ಪಿಸಲಾಗಿದೆ. ಅದರಂತೆ ಒಬ್ಬತ್ತನೆಯ ಅಧಿಕಾರವಾದ ಅವಶೂದ್ರಾಧಿಕಾರದಲ್ಲಿ ಕ್ರಿವರ್ಣೇತರಾದ ಕೂದಲರಿಗೆ ವೇದೋಕ್ತವಾದ ಪ್ರತ್ಯವಿದ್ಯೆಯಲ್ಲಿ ಅಧಿಕಾರವು ಇಲ್ಲವೆಂದು ಪ್ರಾಸಂಗಿಕವಾಗಿ ಕೂದಲರಿಗೆ ವೇದ ವಿದ್ಯಾಧಿಕಾರವನ್ನು ನಿರಾಕರಿಸಲಾಗಿದೆ. ಏಕೆ ಉಳಿದ ಹನ್ನೆರಡು ಅಧಿಕಾರಗಳ ವೈಕಿ ಮೊದಲನೆಯದಾದ ಮೃಚ್ಛಾಢ್ಯಾಧಿಕಾರದಲ್ಲಿ ಉಭಯತ್ರಪ್ರಸಿದ್ಧವಾದ ಅಂದರೆ ಪ್ರಧಾನ ವಾಯು, ದುದ್ರದೇವತೆಯೂ ಪರಪ್ರಹ್ಲಾನಲ್ಲೂ ಪ್ರಸಿದ್ಧವಾದ ಸರ್ವಾಧಾರ್ಯವೆಂಬ ರೀತಿದ ಸಮನ್ವಯವು ಉಕ್ತವಾಗಿದೆ.

ಎರಡನೇ ಅಧಿಕರಣವಾದ ಭೂಮಾಧಿಕರಣದಲ್ಲಿ "ಭೂಮಾ" ಎಂಬ ನಾಮವನ್ನು ವಿಷ್ಣುವಿನಲ್ಲಿ ಸಮನ್ವಯಗೊಳಿಸಲಾಗಿದೆ.

ಮೂರನೆಯ ಅಧಿಕರಣದಲ್ಲಿ ಅಂದರೆ ಅಕ್ಷರಾಧಿಕರಣದಲ್ಲಿ ವಿಷ್ಣುವಿನಲ್ಲಿ ಅಕ್ಷರನಾಮಸಮನ್ವಯವೂ, ನಾಲ್ಕನೆಯ ಅಧಿಕರಣವಾದ ದಹರಾಧಿಕರಣದಲ್ಲಿ ಹೃತ್ಪದ್ಯಪ್ರಕರಣವೆಂಬ ರೀತಿಯ ಸಮನ್ವಯವೂ, ಆರನೇ ಅಧಿಕರಣವಾದ ಅನುಕೃತ್ಯಾಧಿಕರಣದಲ್ಲಿ ಜ್ಞಾನಾರ್ಥವಾಗಿ ಪ್ರಾರ್ಥಿತವಾದ ಅನುಕೂಲೈನ ಗೃಹ್ಯಮಾರ್ಗಪ್ರಕರಣವಾದ ರೀತಿಯ ಸಮನ್ವಯವೂ ಎರಡನೇ ಅಧಿಕರಣವಾದ ವಾಮನಾಧಿಕರಣದಲ್ಲಿ ಈಶಾನ ಎಂಬ ನಾಮದ ಸಮನ್ವಯವೂ, ಪ್ರಾಸಂಗಿಕವಾಗಿರುವ ಎಂಟು ಮತ್ತು ಒಂಭತ್ತನೆಯ ಅಧಿಕರಣಗಳನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಹತ್ತನೆಯ ಅಧಿಕರಣವಾದ ಕಂಪನಾಧಿಕರಣದಲ್ಲಿ "ವಕ್ರ" ಎಂಬ ನಾಮದ ಸಮನ್ವಯವೂ, ಹನ್ನೊಂದನೆಯ ಅಧಿಕರಣವಾದ ಜ್ಯೋತಿರಾಧಿಕರಣದಲ್ಲಿ ಉಭಯತ್ರ ಪ್ರಸಿದ್ಧವಾದ ಜ್ಯೋತಿರ್ನಾಮ ಸಮನ್ವಯವೂ, ಹನ್ನೆರಡನೆಯ ಅಧಿಕರಣವಾದ ಆಕಾಶಾಧಿಕರಣದಲ್ಲಿ ಉಭಯತ್ರ ಪ್ರಸಿದ್ಧವಾದ "ಅವ್ಯಕ್ತಾಕಾಶ" ಪದವನ್ನು ನಿರಾಕರಿಸಿ, ವಿಷ್ಣುವಿನಲ್ಲಿ "ಆಕಾಶ" ಎಂಬ ನಾಮದ ಸಮನ್ವಯವೂ, ಹದಿಮೂರನೆಯ ಅಧಿಕರಣವಾದ ಸುಷುಪ್ತಾಧಿಕರಣದಲ್ಲಿ "ಸ್ವಪ್ನಾದಿಪ್ರಪ್ತ" ವೆಂಬ ರೀತಿಯ ಸಮನ್ವಯವೂ ಹದಿನಾಲ್ಕನೆಯ ಅಧಿಕರಣವಾದ ಬ್ರಾಹ್ಮಣಾಧಿಕರಣದಲ್ಲಿ "ಬ್ರಾಹ್ಮಣ" ಎಂಬ ನಾಮದ ಸಮನ್ವಯವೂ ಉಕ್ತವಾಗಿದೆ.

ಅಂತೂ ಪ್ರಥಮಾಧ್ಯಾಯದ ಮೂರನೆಯ ಪಾದದಲ್ಲಿರತಕ್ಕ ಹದಿನಾಲ್ಕು ಅಧಿಕರಣಫಲಿತಾಂಶವು ಈ ಕೆಳಗೆ ಕಂಡಂತಿದೆ.

ಮೊದಲನೆಯ ಅಧಿಕರಣದಲ್ಲಿ ವೈದಿಕವಿಶ್ವಾರ್ಥಿಗಳಿಗೆ ಆಧಾರವಾದ ಸರ್ವಗತನಾದ ಪರಮಾತ್ಮನಿಗೆ (ಅವನಿಗೆ) ಪ್ರಾರ್ಥನಾರ್ಥವಾದ ಜನಯನ್ನೂ, ಭೂಮನಯದಲ್ಲಿ ಸರ್ವಗತನಾದಾಗ್ಯೂ ಪರಮಾತ್ಮನಿಗೆ ಪರಿಸ್ಪಂದಕ್ರಿಯೆಯೂ, ಅಕ್ಷರನಯದಲ್ಲಿ ಮಹತೋಷ ಅನುಕ್ರಮವೂ, ಈಶ್ವರನಯದಲ್ಲಿ (ಸದರಿಕರಣದಲ್ಲಿ) ಪರಮಾತ್ಮನಿಗೆ ಸ್ವರೂಪದಿಂದಲೇ ಬಹುಭವನವೂ, ದಹರನಯದಲ್ಲಿ ಈಶನಿಗೆ ವ್ಯಾವೃತ್ತವೂ ಅನುಕೃತ್ಯಾಧಿಕರಣದಲ್ಲಿ ಸೂರ್ಯಾದಿಶಕ್ತಿಗೆ ಈಶಾನಯತ್ರವೂ ವಾಮನಾಧಿಕರಣದಲ್ಲಿ ಪ್ರಾಣಪ್ರೇರಣವೂ, ಶ್ರುತ್ಯಾದಿಗಳಿಗೆ ಪೂರ್ವಪೂರ್ವಪ್ರಾಬಲ್ಯವೂ, ದೇವತಾಧಿಕರಣದಲ್ಲಿ ದೇವತೆಗಳಿಗೂ ಋಷಿಗಳಿಗೂ ಕರ್ಮದಲ್ಲಿಯೂ ಪ್ರಹೃದ್ವಿಯಲ್ಲಿಯೂ ಅಧಿಕಾರವೂ, ಅವಶ್ಯಾದ್ವಾಧಿಕರಣದಲ್ಲಿ ವೇದವಿದ್ಯಾದಲ್ಲಿ ಶೂದ್ರರಿಗೆ ಅಧಿಕಾರವಿಲ್ಲದಿರುವಿಕೆಯೂ, ಕಂಪನಾಧಿಕರಣದಲ್ಲಿ ರೂಢಿಗಿಂತಲೂ ಸ್ವಾತ್ಮಶ್ರಯೋಗಕ್ಕೆ ಪ್ರಾಬಲ್ಯವೂ, ಜ್ಯೋತಿರ್ ನಯದಲ್ಲಿ ಜೀವಮೋಹನೆ ಈಶನಿಗೆ ಲೋಕಾಂತರ ಸಂಚಾರವಿರುವುದಾದರೂ ಅದಕ್ಕೆ ಕರ್ಮಾನಂದಿನಿವೃತ್ತವೂ, ಸುಷುಪ್ತ ನಯದಲ್ಲಿ ಪರಮಾತ್ಮನಿಗೆ ನಿರ್ಲೇಪವ್ಯವೂ, ಅಂತ್ಯವಾದ ಬ್ರಾಹ್ಮಣಾಧಿಕರಣದಲ್ಲಿ ಪರಮಾತ್ಮನಿಗೆ ವಿಂಬೈಕ್ಯನಿವಾಸವೂ ಫಲರೂಪವಾಗಿ ಖ್ಯಾತಿರುವುದಾಗಿದೆ.

ಅನ್ವೈತಿಕ ಪ್ರಸಿದ್ಧಿಗಳಾದ (ಬಲವತ್ತಾದ ಪ್ರತಿರೋಧಗಳಿಂದ) ನಾಮರೋಗಾತ್ಮಕಗಳಾದ ಶಬ್ದಗಳಿಗೆ ಮತ್ತು ಸ್ವರ, ವರ್ಣ, ಪದಾತ್ಮಕಗಳಾದ ಸಮಸ್ತ ಶಬ್ದಗಳಿಗೂ ಸಮನ್ವಯವಾದ ನಾಲ್ಕನೆಯ ಪಾದದಲ್ಲಿನ ಮೊದಲನೆಯ ಅಧಿಕರಣವಾದ ಅನುಮಾನಾಧಿಕರಣದಲ್ಲಿ ಪರಮಾತ್ಮನ ವಿಶ್ವಾರ್ಥಿ ವಿರೋಧಿಗಳಾದ, ಅವಶ್ಯಕ ದುಃಖಾರ್ಥಗಳಾದ ಶಬ್ದಗಳ ಸಮನ್ವಯವು ಉಕ್ತವಾಗಿದೆ. ಎರಡನೆಯ ಅಧಿಕರಣವಾದ ಜ್ಯೋತಿರವ್ಯವಹಾರಾಧಿಕರಣದಲ್ಲಿ ಕರ್ಮತರಂಗಗಳಲ್ಲೇ ಪ್ರಸಿದ್ಧಿಗಳಾದ ಸ್ವರವರ್ಣಪದಾದಿರೂಪಗಳಾದ ಶಬ್ದಗಳೆಲ್ಲಾ ಸಮನ್ವಯವು ವಿಷ್ಣುವಿನಲ್ಲಿ ಪ್ರತಿಪಾದಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿದೆ.

ಮೂರನೆಯ ಅಧಿಕರಣವಾದ ನ ಸಂಖ್ಯೋಪಾಂಗಾಧಿಕರಣದಲ್ಲಿ ಪ್ರತಿಪದಿಕದಿಂದಲೂ, ಪ್ರತ್ಯಯಮುಖವಾಗಿಯೂ, ಒತ್ತುಪಡಿಸುವಿಶೇಷವಾದ ವಸ್ತುವಾಚಿಗಳಾದವುಗಳೂ, ಆಧಾರ, ಆಧೇಯವಾಚಿಗಳಾದ ಶಬ್ದಗಳೂ ಸಮನ್ವಯವು ಪ್ರತಿಪಾದಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿದೆ.

ನಾಲ್ಕನೆಯ ಅಧಿಕರಣವಾದ ಅಣಾಧಿಕರಣದಲ್ಲಿ ಅವಂತರಹರಣಾತ್ಮವೆಂಬ ರೀಗವು, ಅವಂತರ ಹರಣವೆಂದು ಪ್ರತಿಯಲ್ಲಿ ಉಕ್ತವಾದ ಅಣಾಧಿಕರಣವೆಂಬ ನಾಮದ ಸಮನ್ವಯವು ಉಕ್ತವಾಗಿದೆ.

ಐದನೆಯ ಅಧಿಕರಣವಾದ ಸಮಾಕರ್ಷಾಧಿಕರಣದಲ್ಲಿ ಜ್ಯೋತಿಸ್ಸಯದಂತೆ ನ್ಯಾಯಭೇದದಿಂದ ಸರ್ವಶಬ್ದಗಳೂ ಸಮನ್ವಯವನ್ನು ಹಾರಿಸಲಾಗಿದೆ.

ಆರನೆಯ ಅಧಿಕರಣವಾದ ಪ್ರಕೃತ್ಯಧಿಕರಣದಲ್ಲಿ ಸ್ವೀರಿಂಗ ಶಬ್ದಗಳೂ ಪರಮಾತ್ಮನಲ್ಲಿ ಸಮನ್ವಯವನ್ನು ತೋರಿಸಲಾಗಿದೆ.

ಏಳನೆಯ ಅಧಿಕರಣವಾದ ಏತೇನ ಸರ್ವೇಷ್ಟಾಪಾದಿಕರಣದಲ್ಲಿ ನಿಷೇಧಾರ್ಥಶಬ್ದಗಳನ್ನೂ, ನಿಷೇಧಾರ್ಥಗಳಾದ ಶಬ್ದಗಳನ್ನೂ, ಸಮನ್ವಯಗೊಳಿಸಲಾಗಿದೆ.

ನಾಲ್ಕನೇ ಪಾದದ ಅಧಿಕರಣಗಳ ಫಲಿತಾಂಶವು ಈ ಕೆಳಕಂಡಂತಿದೆ.

ಪ್ರಥಮಾಧಿಕರಣವಾದ ಅನುಮಾನಾಧಿಕರಣದಲ್ಲಿ ತತ್ವನಿಷ್ಠವಾದ ಅಶನ ಸಂಬಂಧದಿಂದ ಅನ್ಯತ್ರ ವ್ಯವಹಾರವು, ದ್ವಾತತ್ಯಕ್ಕೆ ಶಬ್ದದ ಪ್ರವೃತ್ತಿಯಲ್ಲಿ ನಿಮಿತ್ತತ್ವವು ಮುಖ್ಯತ್ವವು ಉಕ್ತವಾಗಿದೆ. ಎರಡನೆಯದಾದ ಜ್ಯೋತಿಸ್ಸಯದಲ್ಲಿ ವರ್ಣ, ವದ, ರೂಪವಾಗಿರುವ ಶಬ್ದಗಳಿಗೆ ಅಶನಲ್ಲಿ ವೃತ್ತಿಯು ಇರುವುದರಿಂದ ಅನ್ಯತ್ರ ರೂಪಿಯನ್ನು ತೋರಿಸಲಾಗಿದೆ. ನ ಸಂಖ್ಯೋಪಾಂಗಾಧಿಕರಣವೆಂಬ ಮೂರನೇ ಅಧಿಕರಣದಲ್ಲಿ ಅಶನಿಗೆ ರೂಪ ಭೇದದಿಂದ ಆಧಾರಾಧೇಯಭಾವವು ಸಮರ್ಪಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿದೆ.

ನಾಲ್ಕನೆಯದಾದ ಅಣಾಧಿಕರಣದಲ್ಲಿ ಅಶನಿಗೆ ರೂಪದ ವ್ಯತ್ಯಾಸದಿಂದ (ರೂಪಭೇದದಿಂದ) ವ್ಯಂಜ್ಯ ವ್ಯಂಜ್ಯವೆಂಬ ಹರ್ಯಾತ್ಮವು ಹರಣಾತ್ಮವು ಸಮರ್ಪಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿದೆ.

ಸಮಾಕರ್ಷಾಧಿಕರಣವೆಂಬ ಐದನೆಯ ಅಧಿಕರಣದಲ್ಲಿ ವೃತ್ತಿಹಾರಯ್ಯವು ಉಕ್ತವಾಗಿದೆ. ಆರನೆಯ ಅಧಿಕರಣವಾದ ಪ್ರಕೃತ್ಯಧಿಕರಣದಲ್ಲಿ ಪರಮಾತ್ಮನ ಒಂದೇ ರೂಪದಲ್ಲಿ ಸ್ವೀಕೃತ, ಪುಂಸ್ಸಸಮಾಪೇಶವು ಪ್ರತಿಪಾದಿತವಾಗಿದೆ. ಷಡನೆಯ ಅಧಿಕರಣದಲ್ಲಿ ಏತೇನ ಸರ್ವೇಷ್ಟಾಪಾದಿಕರಣದಲ್ಲಿ ತುರ್ಭವಿಯಂತ್ಯವಾದಿಗಳು ಪ್ರತಿಪಾದಿಗಳಾಗಿವೆ.

ಈ ರೀತಿ ಇದೇ ಸಮನ್ವಯಾರ್ಥದಲ್ಲಿ ವೇದದಲ್ಲಿನ (ಕಾಲ ಶಬ್ದಗಳಿಗೂ) ಮುಖ್ಯವಾಗಿ ಅನ್ಯತ್ರ ಪ್ರವೃತ್ತಿಗಳಾದ ನಾಮಾತ್ಮಕ ರೀಗಾತ್ಮಕ ಶಬ್ದಗಳೂ, ಉಪಯುಕ್ತಪ್ರವೃತ್ತಿಗಳಾದ ನಾಮಾತ್ಮಕ ರೀಗಾತ್ಮಕ ಶಬ್ದಗಳೂ, (ಅನ್ಯತ್ವದ ಪ್ರವೃತ್ತಿಗಳಾದ) ಪ್ರತಿರೋಧಿಗಳಾದ ಅನ್ಯತ್ವದ ಪ್ರವೃತ್ತಿಗಳಾದ ಅಪ್ರವೃತ್ತಿಗಳಾದ ತುಚ್ಛ, ಬದ್ಧ, ಅಭಾವ, ಕೂಸು, ದುಃಖ ಇತ್ಯಾದಿ ಶಬ್ದಗಳಿಗೆ ಪರಮಾತ್ಮನಲ್ಲಿ ಸಮನ್ವಯಗೊಳಿಸುವುದರಿಂದ ಸರ್ವೋತ್ತಮವಾದ ಪರಮಾತ್ಮನ ಅನುಪಾಸನಾ

ಗುಣವಿವರ್ಣನೆಯ ಸಮರ್ಥಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿದೆ. ಎರಡನೆಯ ಅಧ್ಯಾಯದಲ್ಲಿ ಇಂತಹ ಪರಮಾತ್ಮನ ಗುಣವಿವರ್ಣನೆಯನ್ನು ಬಾಧಕಗಳಾದ ಯುಕ್ತಿಗಳ ವಿರೋಧವನ್ನೂ, ಸಮಯಗಳ ವಿರೋಧವನ್ನೂ, ಪರಸ್ಪರ ಶ್ರುತಿಗಳ ವಿರೋಧವನ್ನೂ, ಯುಕ್ತಸಹಿತಗಳಾದ ಶ್ರುತಿವಾಕ್ಯಗಳ ವಿರೋಧವನ್ನೂ ಪರಿಹರಿಸುವುದಕ್ಕಾಗಿ ನಿರ್ದೋಷವತ್ತವು ಸಮರ್ಥಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿದೆ.

“ವಿಷ್ಣೋಃ ಸರ್ವೋತ್ತಮತ್ವಂ ಚ ಸರ್ವದಾ ಪ್ರತಿಪಾದಯ” ಎಂಬ ಶ್ರೀಮದಾಚಾರ್ಯರ ದಿವ್ಯಸಂದೇಶಕ್ಕೆ ಅನುಗುಣವಾಗಿ ಜಿಜ್ಞಾಸಾರಹಿತರಾದ ವಿಶೇಷ ವಾಕ್ಯಗಳ ನಿರೂಪಣೆಯ ನಿಮಿತ್ತದಿಂದ ಅನೇಕ ಪ್ರಮಾಣಗಳನ್ನು ಉದಾಹರಿಸಿ ಶ್ರೀಹರಿಯ ಸರ್ವೋತ್ತಮತ್ವವನ್ನು ನಿರೂಪಿಸುತ್ತೇವೆ.

ಈ ವಿಷ್ಣು ಸರ್ವೋತ್ತಮತ್ವವೆಂಬ ಅತಿಮುಖ್ಯವಾದ ಪ್ರಮೇಯದ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಮುಕ್ತಿಯೋಗ್ಯನಾದ ಚೇತನನಿಗೆ ಲವಲೇಶವೂ ಸಂದೇಹವಾಗಲಿ, ಭ್ರಾಂತಿಯಾಗಲಿ ಉಂಟಾಗಬಂತೆ ಅತಿವ್ಯಥವಾದ ಯಥಾರ್ಥಜ್ಞಾನವಿರಬೇಕು. ನಿಶ್ಚಲ ಮನಸ್ಸಿನಿಂದ ಸರ್ವದಾ ಆ ಸರ್ವೋತ್ತಮನಾದ ಶ್ರೀಹರಿಯನ್ನು ನಾಭಿನೆಯ ಅಧ್ಯಾಯದ ಮೊದಲನೆಯ ಪಾದದಲ್ಲಿನ ಎರಡನೆಯ ಅಧಿಕರಣವಾದ ಆತ್ಮಾಧಿಕರಣದಲ್ಲಿ ಶ್ರೀಮದ್ವರು ನಿರ್ಗುಣವೆಂಬಂತೆ ಸರ್ವದಾ ಶ್ರೀಹರಿಯನ್ನು ಸ್ತುತಿಮಿತ್ರನ ಧ್ಯಾನ ಮಾಡಬೇಕೆಂದು ಸುತ್ತವೆಂಬ ಪ್ರಮಾಣ ಗ್ರಂಥದ ಮನವೂ, ಪಾಶ್ಚಾತ್ಯವೆಂಬ ಮತ್ತೊಂದು ಪ್ರಮಾಣದ ಮನವೂ ಎಚ್ಚರಿಸುತ್ತದೆ. ಆ ಬಗೆಯಾದ ಸುತ್ತ ಮನವು ಈ ಕೆಳಗೆ ಕಂಡಂತಿದೆ.

“ಸ್ತುಮೀ ಮೇ ವಿಷ್ಣುರಿತ್ಯೇವ ನಿತ್ಯದೋಷಾತ್ಮಮಂಜಸಾ |

ಸ್ತುಮೀ ವಿಷ್ಣುರಿತ್ಯಾಸಂ ವಿಶೇಷಗವಿಶೇಷತಃ ||

ಕರ್ತವ್ಯಂ ಸರ್ವಥ್ಯವ್ಯತಸ್ತುಕಥಂಚ ನ ವಿಸ್ತರೇತ್ |

|| ೧೩ ಸತ್ಯವಚನಮ್ ||

“ಪಾಶ್ಚಾತ್ಯವಚನಂ ಪಠಂ” ತದ್ವಥಾ -

ಮಮಸ್ತುಮೀ ಹರಿರ್ನಿತ್ಯಂ ಸರ್ವತ್ಯ ಪತಿರೇವ ಚ |

೧೩ಧೇಯಃ ಸರ್ವದೈವ ಭಗವಾನ್ವಿಷ್ಣುರವ್ಯಯಃ || ೧೩ಪಾಶ್ಚಾತ್ಯವಚನಮ್ ||

ನಾನಾ ಕ್ಷೇತ್ರಗಳಿಂದ ಕೂಡಿದವರಾದಾಗ್ಯೂ ಸಹ ಅಧಿಕಾರಿಚೇತನರು ಶ್ರೀಹರಿಯನ್ನು ಆತ್ಮಾ ಎಂಬುದಾಗಿ ಉದಾಹರಣೆ ಮಾಡಬೇಕೆಂದು ಭವಿಷ್ಯತ್ವ ಮನವೂ ಪ್ರತಿಪಾದಿಸುತ್ತದೆ.

“ಅತ್ಯೇಷುಪಾಸನಂ ಕಾರ್ಯಂ ಸರ್ವದೈವಮುಮುಕ್ಷುಃ |

ನಾನಾಕ್ಷೇತ್ರಸಮಾಯುಕ್ತೋಪೇಷಾನ್ಯೈವ ವಿಸ್ತರೇತ್ || ೧೩ ಭವಿಷ್ಯವಗ್ ||

ಬ್ರಾಹ್ಮವೈರಾಗ್ಯದಲ್ಲೂ ಕೂಡ ಇನ್ನೂ ಅಧಿಕವಾಗಿ ಪರಮಾತ್ಮನನ್ನು ಸ್ತುತಿಮಿತ್ರನ ತಾನು ಅಧಿಕಾರಿಚೇತನನು ಧ್ಯಾನ ಮಾಡುವುದು ಮಾತ್ಸರ್ಯವಲ್ಲದೆ, ಪರಂಗೂ ಕೂಡ ಅದೇ ರೀತಿ ಸರ್ವದಾ ಉಪದೇಶವನ್ನೂ ಮಾಡಬೇಕೆಂದೂ, ಈ ರೀತಿ ಉದಾಹರಣೆಯನ್ನು ಯಾರು ಮಾಡುವುದಿಲ್ಲವೋ ಅಂತಹವರಿಗೆ ಮೋಕ್ಷವು ದೊರಕುವುದಿಲ್ಲವೆಂದೂ ಉಕ್ತವಾಗಿದೆ.

ಆ ಬ್ರಾಹ್ಮ ಮನವು ಈ ರೀತಿ ಇದೆ.

ಸರ್ವೇಶಾನ್ ಚ ಮುಮುಕ್ಷುಷಾಂ ಉಪದೇಶಶ್ಚ ತಾದೃಶಃ |

ಕರ್ತವ್ಯೋ ಜಾತೃಜಾತೇಶ ಕೃಷ್ಣೋತ್ಕೃತಃ || ೧೩||

ಅಭಿಪ್ರಾಯ :- ಮುಮುಕ್ಷುವಾದವನು ಅಂದರೆ ಮೋಕ್ಷವನ್ನು ಆಪೇಕ್ಷಿಸುವ ಮುಕ್ತಿಯೋಗ್ಯನಾದ ಅಧಿಕಾರಿ ಮಾನವನು "ಆತ್ಮವಿಷ್ಣು" "ಮಮತ್ವಮೀ ವಿಷ್ಣು" ಎಂಬುದಾಗಿ ವಿಶೇಷಾವಿಶೇಷಭಾವೋಪೇತವಾಗಿ ಧ್ಯಾನಮಾಡಬೇಕು. ಅದೇ ೧೩ ಶಿಷ್ಯರಿಗೂ ಉಪದೇಶವಾಯಬೇಕು. ಈ ಬಗೆಯಾದ ಆತ್ಮತ್ವೋಪಾಸನೆಯನ್ನು ಮಾಡದಿದ್ದರೆ ಯಾರಿಗೂ ಮೋಕ್ಷವು ದೊರಕುವುದೇ ಇಲ್ಲ ಎಂದು ವರಮಾಧಿಪ್ರಾಯ.

ಹಿಂದೆಯೇ ೨೪೩ದಂತೆ ವಿಷ್ಣುಸರ್ವೋತ್ತಮತ್ವವೆಂಬ ಪ್ರಮೇಯದ ದಾರ್ಢ್ಯಕ್ಕಾಗಿ, ಕೈವಲ ಅಗ್ರಹದಿಂದ ಶಿವನಿಗೆ ಜಗತ್ಪರಾತ್ಮವನ್ನು ಹೇಳಿ ಶಿವನೇನೇ ಸರ್ವೋತ್ತಮತ್ವವನ್ನು ಹೇಳುವುದರಿಂದ, ಆ ಇತರ ಮತವನ್ನು ಇನ್ನು ಮುಂದೆ ನಿರಾಕರಿಸಲಾಗುತ್ತದೆ.

ಕೈವಲಮತದ ನಿರಾಕರಣೆ ಅಥವಾ ಶಿವಸರ್ವೋತ್ತಮತ್ವದ ನಿರಾಸವು. ವಿಷ್ಣು ಸರ್ವೋತ್ತಮತ್ವದ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಬಾಧಕದ ಪರಿಹಾರ.

ಶಿವಸರ್ವೋತ್ತಮತ್ವವಾದದ ನಿರಾಕರಣೆ :-

ಶ್ರೀಮದಾಚಾರ್ಯರು ಜಿಜ್ಞಾಸುರಿತರಾದ ಸೂತ್ರಭಾಷ್ಯದಲ್ಲಿ ಶ್ರೀಹರಿಯ ಹರಿಮೆಯನ್ನು ಅವನ ಜಿಜ್ಞಾಸೆಯನ್ನು ಸಮರ್ಥಿಸಿ, ವೇದದಲ್ಲೂ, ರಾಮಾಯಣದಲ್ಲೂ, ಪುರಾಣಗಳಲ್ಲೂ, ಶ್ರೀ ಮಹಾಭಾರತದಲ್ಲೂ, ಅದಿಯಲ್ಲೂ, ಮಧ್ಯದಲ್ಲೂ, ಕೇಯಲ್ಲೂ ಸರ್ವತ್ರ ವಿಷ್ಣುವೇ ಪ್ರಧಾನವಾಗಿ ಪ್ರತಿಪಾದ್ಯನಾಗಿರುವನೆಂದು ಹರಿವಂಶ ಮನನಿಂದ ಒದ್ದಾಡುತ್ತಿರುವುದು ತ್ಪರ.

ಆ ಹರಿವಂಶ ಮನವು ಈ ೧೩ ಇದೆ.

"ವೇದೇ ರಾಮಾಯಣೇ ಭಿವ ಪುರಾಣೇ ಭಾರತೇ ತಥಾ |

ಅದಾವಂತೇ ಚ ಮಧ್ಯೇ ಚ ವಿಷ್ಣುಃ ಸರ್ವತ್ಯಗೀಯತೇ || (೧೩ ಹರಿವಂಶೇಷಃ)

ಖಿಲ, ಅಖಿಲ, ಪಾಂಚಾತಲಂ ಹರಿವಂಶದ ಮೂರು ಭಾಗದಲ್ಲೂ ಮೇಲೆ ಕಂಡ ಮನವು ಕಂಡುಬಂದಿದೆ.

ಇದಕ್ಕೆ ಪಾಕುಪಾಕಿಸ್ಕೃತಿಗಳ ವಿರೋಧವನ್ನು ಪರಿಹರಿಸುತ್ತಾರೆ.

ಪಾಕುಪಾಕಿಸ್ಕೃತಿಗಳು ತಾಮಸವಾದ ಮೋಹಕ್ಕಾಗಿಂಟವಾದವುಗಳು.

ಶ್ರೀ ಪಾಪಪಾಪಿಯ ಮನವನ್ನು ಒಲಿತು ಈ ೧೩ ಅವನಿಗೆ ಮಾಡಿದರು. ಅದು ಹೇಗೆಂದರೆ, ಎಲ್ಲಿ ಮಹಾಪಾಪಿಮಯಾದ ರುಪ್ರಸೇ! ಕೃತ್ಯಗಳನ್ನು ನಿರ್ವಹಿಸುವ ಕಾಮರ್ಷ್ಯವ್ಯಕ್ತವೇ! ನೀನು ತಾಮಸವಾದವನ್ನು ಮೋಹಗೊಳಿಸುವ ಮೋಹವಾದ ಕೃತ್ಯವನ್ನು ರಚಿಸಿ, ದೋಷವಿ ಕುಟುಂಬದಲ್ಲೂ ಮಾಡಿದ.

ಎಲ್ಲಾ ಇಲ್ಲದ ಸುಳ್ಳಾದ ವಿಚಾರಗಳನ್ನು "ಲಿಂಗಮೂಲಾನ್ವೇಷಾಕಥೆ" ಮೊದಲಾದವುಗಳನ್ನು ಪ್ರಕಾಶಗೊಳಿಸು. ವಿಷ್ಣುವಿನ ಧರ್ಮಗಳನ್ನೂ, ವಾಯುದೇವರಲ್ಲಿರುವ ಮಹಿಮೆಗಳನ್ನೂ ನೆನ್ನಲ್ಲಿರುವಂತೆ ಪ್ರತಿಪಾದಿಸು ಲೋಕದಲ್ಲಿ ನೆನ್ನನೇ ಪ್ರಸಿದ್ಧಗೊಳಿಸು, ನನ್ನನ್ನು ಪ್ರಸಿದ್ಧಗೊಳಿಸಬೇಡ.

ಎಂದು ಶ್ರೀ ಮಾಹಾದೇವರು ರುದ್ರನಿಗೆ ಅಪ್ಪಣೆ ಮಾಡಿರುವ ಕಾರಾದಿಂದ, ವಾಚುಪಾದಿ ಆಗಮಗಳು ತಾಮಸಭಾವಿಯೇ ರುದ್ರನಿಂದ ರಚಿತವಾಗಿವೆ. ಇತರತಾಮಸತ್ವಕ್ಕಿಗೂ ರಚಿತವಾಗಿವೆ. ಇವೆಲ್ಲವೂ ತಾಮಸಭಾವನರ ಅನ್ಯಥಾ ಜ್ಞಾನಕ್ಕಾಗಿಯೇ ಮೋಹಗಳಾಗಿ ರಚಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿವೆ.

ಮಹಾ ವೈರಾಗರಾದ ವಚನವು ಈ ರೀತಿ ಇದೆ.

“ಶ್ವಂ ಚ ರುದ್ರಮಹಾಬಾಹೋ ಮೋಹಕಾಸ್ತಾಢಿ ಕಾರಯ |

ಅತಥ್ವಾನಿವತಥ್ವಾನಿದರ್ಶಯಶ್ಚ ಮಹಾಭುಜ ||

ಪ್ರಕಾಶಂ ಕುರು ಚಾತ್ಮಾನಂ ಅಪ್ರಕಾಶಂ ಚ ಮಾಂಕುರು || (ಇತಿವಾರಾಹ ವಚನಾತ್)

ಅತ್ಯಂತ ಅವಿಮಾನಗಳಾದ, ತಾಮಸಭಾವನರ ಅನ್ಯಥಾ ಜ್ಞಾನವನ್ನು ಉಂಟುಮಾಡುವುದಕ್ಕಾಗಿಯೇ ರಚಿತವಾದ ಲಿಂಗ ಮೂಲಾನ್ವೇಷಾ ಕಥೆಯು ಈ ಕೆಳಗೆ ಕಂಡಂತಿದೆ.

ಲಿಂಗಮೂಲಾನ್ವೇಷಾ ಕಥಾಸಂಗ್ರಹ :-

ಹಿಂದೆ ಜಗತ್ತಿನ ಕರ್ತೃತ್ವದ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ವಿಷ್ಣುವಿಗೂ ವಿಂಚಿನಿಗೂ (ಚತುರ್ಮುಖ ಬ್ರಹ್ಮನಿಗೂ) ವಿವಾದವು ಉಂಟಾಯಿತು. “ನಾನೇ ಜಗತ್ತಿಗೆ ಕರ್ತನು, ನನಗಿಂತ ಬೇರೇ ಯಾರೂ ಇಲ್ಲವೆಂದು ವಿಷ್ಣುವು ಹೇಳಿದನು. ಬ್ರಹ್ಮನೂ ಸಹ ನಾನೇ ಕರ್ತನು, ನೀನಲ್ಲ. ನನ್ನ ಹೊರತು ಬೇರೆ ಯಾರೂ ಜಗತ್ತಿನ ಕರ್ತೃತ್ವ ಇರುವುದಿಲ್ಲವೆಂದು ಚತುರ್ಮುಖನು ವಿವಾದಕ್ಕೆ ಇಳಿದನು. ಈ ಸಂದರ್ಭಕ್ಕೆ ಸಂಯಾಗಿ ಆ ಇಬ್ಬರ ಗರ್ವವನ್ನು ವಿವಾಶಗೊಳಿಸುವ ಸಲುವಾಗಿ, ಅವಿಂಬಕರ ಮಧ್ಯದಲ್ಲಿ ಒಂದು ಲಿಂಗವು ಪ್ರಾರಂಭವಾಯಿತು. ವಿಷ್ಣುವು ವಿಂಚಿನೂ ಇಬ್ಬರೂ ಆ ಲಿಂಗರೂಪಿಯಾದ ರುದ್ರನನ್ನು ನೋಡಿ, ಸರ್ವದೇವನಾದ ಆ ರುದ್ರನ ಸ್ವರೂಪದಲ್ಲಿ ಪರಸ್ಪರವಾಗಿ ಒಂದು ಸಮಯವನ್ನು (ಒಡಂಬಡಿಕೆಯನ್ನು) ಮಾಡಿಕೊಂಡರು. ಅದೇನೆಂದರೆ ಬ್ರಹ್ಮನು ಲಿಂಗರೂಪಿಯಾದ ಪರಮಕವನ ಸ್ವರೂಪದಲ್ಲಿ ವಿಷ್ಣುವನ್ನು ಕುರಿತು ಎಲ್ಲ ವಿಷ್ಣುವೇ, ನಮ್ಮಿಬ್ಬರ ಮಧ್ಯದಲ್ಲಿ ಯಾರು ಈ ಲಿಂಗದ ಅಂತವನ್ನೂ ಮೂಲವನ್ನೂ ಕುರಿತು ಹೋಗುತ್ತಾರೆಯೋ ನೋಡುತ್ತಾರೆಯೋ ಅವನೇ ಲೋಕದಲ್ಲಿ ಅಧಿಕನು. ಲೋಕಕ್ಕೆ ಕರ್ತನಾದ ವ್ರತವೂ ಸಹ ಅವನೇ ಸರಿ. ಆದ್ದರಿಂದ, ಎಲ್ಲ ವಿಷ್ಣುವೇ ನೀನು ಲಿಂಗದ ಮೂಲವನ್ನು ಹುಡುಕಲು ಕೆಳಗೆ ಹೋಗು. ನಾನಾದರೋ ಈ ಲಿಂಗದ ತುದಿಯನ್ನು ಹುಡುಕಲು ಮೇಲ್ಕ್ಕೆ ಹೋಗುತ್ತೇವೆ. ಎಂದು ಇಬ್ಬರೂ ಸಹ ಒಂದು ಸಮಯವನ್ನು (ಒಪ್ಪಂದವನ್ನು) ಮಾಡಿಕೊಂಡು ಹುಡುಕಲು ಹೋದರು. ಆಗ ವಿಷ್ಣುವು ವಾತರೂಪದಿಂದ ಲಿಂಗದ ಮೂಲವನ್ನು ಹುಡುಕಲು ಕೆಳಗಡೆಗೆ ಹೋದನು. ಸರಸ್ವತೀವತಿಯಾದ ಬ್ರಹ್ಮನಾದರೋ ತಂಸರೂಪದಿಂದ ಮೇಲೆ ಮೇಲ್ಕ್ಕೆ ಹಾಂಹೋದನು.

ಅಮೇಲೆ ವಿಷ್ಣುವು ಕೆಳಗೆ ಮಹಾಕೂಪದಿಂದ ಹೋಗಿ ರಿಂಗದ ಮೂಲವನ್ನು ಕಂಡುಹಿಡಿದು ವುನು ಸ್ವಸ್ಥನಕ್ಕೆ ಬಂದು ನಾನು ರಿಂಗದ ಮೂಲವನ್ನು ನೋಡಿ ಬಂದಿದ್ದೇನೆಂದು ಸತ್ಯವಾಗಿಯೇ ಹೇಳಿದನು. ವಿರಿಂಚನಾದರೋ ಮೇಲಿಂದ ಬಂದು ನೋಡಿ ಬಂದಿದ್ದೇನೆ ಎಂದು ಸುಳ್ಳನ್ನು ಹೇಳಿದನು. ಆಗ ರಿಂಗಿಯಾದ ಮಹೇಶ್ವರನು ಆ ಇಬ್ಬರ ಮಾತು ಕೇಳಿ ಹೀಗೆ ಹೇಳಿದನು. ಎಲೈ ವಿಷ್ಣುವೇ ನೀನು ಸತ್ಯವನ್ನೇ ಹೇಳಿದ್ದೀಯೇ, ಆದ್ದರಿಂದ ನಿನಗೆ ಲೋಕದಲ್ಲಿ ನನಗೆ ಸಮಾನವಾದ ಪೂಜೆಯು ಆಗುತ್ತದೆ. ಬ್ರಹ್ಮನು ಸುಳ್ಳುಸುಳ್ಳನ್ನು ಹೇಳಿದ್ದಾನೆ. ನನ್ನ ಅಂತವನ್ನು ತುಡಿಯನ್ನು ಅವನು ನೋಡಿಯೇ ಇಲ್ಲ. "ನೋಡಿದ್ದೇನೆಂದು" ಸುಳ್ಳನ್ನು ಹೇಳುವ ಪ್ರಯುಕ್ತ ಅವನಿಗೆ ಲೋಕದಲ್ಲಿ ಗೃಹೆಯೇ ಇಲ್ಲದೇ ಹೋಗಲಿ ಎಂದು ಶಾಪದೊಡನೆ ವಚನವನ್ನು ಹೇಳಿದನು.

ಆಗ ಬ್ರಹ್ಮನು ತುಂಬಾ ದುಃಖಗೊಂಡು, ಎಲೈ ರುದ್ರನೇ ನನ್ನ ಸುಳ್ಳಿನ ಅವರಾಧವನ್ನು ಕ್ಷಮಿಸು ಎಂದು ಬೇಡಿಕೊಂಡನು. ಅದಕ್ಕೆ ರುದ್ರನು ಎಲೈ ಬ್ರಹ್ಮನೇ ನನ್ನ ಮಾತು ಸುಳ್ಳಾಗಲಾರದು. ಆದಾಗ್ಯೂ ಸಹ ನೀನು ಸುಳ್ಳು ಹೇಳಿದ ಅವರಾಧಕ್ಕಾಗಿ, ಆ ದೋಷದ ಪರಿಹಾರಕ್ಕಾಗಿ, ಗಂಧಮಾದನ ಪರ್ವಕ್ಕೆ ಹೋಗು, ಅಲ್ಲಿ ಯಾಗಗಳನ್ನು ಆಚರಿಸು. ಅದರಿಂದ ನಿನಗೆ ಶ್ವೇತಸ್ವಾತ್ ಕರ್ಮಗಳಲ್ಲಿ ಮಾತ್ರ ಇನ್ನು ಮುಂದೆ ಭೂಲೋಕದಲ್ಲಿ ಪೂಜೆಯು ಲಭಿಸುತ್ತದೆ. ದೇವಾಲಯಗಳಲ್ಲಿ ವಿಷ್ಣುವಿಗೆ ಇರುವಂತೆ ಪೂಜಾರಿಗಳು ದೊರಕುವುದಿಲ್ಲ" ಎಂದು ಹೇಳಿ ಅಂತರ್ದೇಶನ ಹೊಂದಿದನು (ಶ್ವಾರೆಯಾದನು). ಇನ್ನಾರೊಡನೆವಾದ ರಿಂಗಮೂಲಾನ್ವೇಷಣಾ ಕಥೆಯು ಸ್ವಾಂತವುರಾದದಲ್ಲಿ ಉಕ್ತವಾಗಿದೆ.

ಅದರ ಇದು ತಾಮಸನು ಮೋಹಕ್ಕಾಗಿಯೇ ಶೈವರಸ್ತನಾದಿಂದ ಕಲ್ಪಿತವಾಗಿದೆ. ಇದು ಪ್ರಾಮಾಣಿಕವಲ್ಲ. ಇದರ ವಿರೋಧವನ್ನು ಕುರಿತು ಕೆಳಗೆ "ವಿಷ್ಣುಪುತ್ರಮತ್ಯ"ಕ್ಕೆ ಶಂಕಿಸುವಂತಿಲ್ಲ. ಏತಕ್ಕಿಂತಲೇ ಶಿವನ ಉತ್ಪತ್ತಿಕ್ಕಾಗಿಯೇ ಮೀಸಲಾದ ಸ್ವಾಂತವುರಾದದಲ್ಲಿಯೇ ಶಿವನೇ "ಸಮಾಧಿಭಾಷಾಧ್ಯಕ್ಷಿಯಿಂದ" "ಶ್ರೀಹರಿಯ ಉತ್ತಮತ್ವವನ್ನು ಮುಕ್ತಕಂಠದಿಂದ ಪ್ರಶಂಸಿಸಿದ್ದಾನೆ.

ಇದನ್ನೇ ಶ್ರೀ ಮದಾಚಾರ್ಯರು ಜಿಜ್ಞಾಸುಧಿಕರಾದ ಸೂತ್ರಭಾಷ್ಯದಲ್ಲಿ ಕಥೆಯದಾಗಿ "ನ ಚೇತರ ಗ್ರಂಥವಿರೋಧಿ" ಎಂದು ಪ್ರಾರಂಭಿಸಿ ಪ್ರತಿಪಾದಿಸಿರುತ್ತಾರೆ.

ಶಿವನ ವಚನವು ಈ ರೀತಿ ಇದೆ.

**ಶೈವತವತಿ ಕಲ್ಪಶಂ ಬ್ರಹ್ಮೇತಾಽವಾಃ ಪುರುಃ
ಶೈವತಾಚ್ಚೈತೇತಾಂಶ್ಚೇವ ಹೃದೈವತ್ವಂಪರಾಪ್ತಾಃ (ಇತಿಶ್ಚಿದೇ ಚ ಸ್ವಾಂತೇ)**

ಅರ್ಥವಾಚ್ಯಂ :- ರುದ್ರದೇವನು ಶ್ರೀ ಆಚ್ಯುತನನ್ನು ಕುರಿತು ಈ ರೀತಿ ಹೇಳಿದ್ದಾನೆ.

ಎಲೈ ಆಚ್ಯುತನೇ, ನಾರಾಯಣನೇ! ನೀನು ನಮ್ಮ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಸ್ವಾಧೀನ ವಿಮುಖನಾದರೆ, ನಮಗೆ ನೀನು ಅನುಗ್ರಹವಾಡದಿದ್ದರೆ, ನೀನು ನಮ್ಮ ವಿಷಯವಾಗಿ ದಯೆಯನ್ನು ತೋರದಿದ್ದರೆ, ಆಗ ಚತುರ್ಮುಖನೇ ಆಗಲೇ, ನಾನೇ

ಆಗಲೇ ಇತರ ದೇವತೆಗಳೇ ಆಗಲಿ, ಅವರು ಎಂತಹವರೇ ಆಗಲೇ, ನಾಯಿಗಳಿಗೆ ಅನ್ನವನ್ನು ಬೇಯಿಸುವ ಜ್ವಮನಿಗಿಂತಲೂ, ಚಂದಾಲನಿಗಿಂತಲೂ, ನೀಚನಿಗಿಂತಲೂ, ಅತಿಯಾದ ಕಷ್ಟಕ್ಕೆ ಗುರಿಯಾಗುತ್ತೇವೆ. ನಾವೆಲ್ಲರೂ ನಿನಗೆ ಸರ್ವದಾ ಸರ್ವರೀತಿಯಿಂದಲೂ ಅಧಿನೇ ಆಗಿರುತ್ತೇವೆ. ಎಂದು ಶಿವನು ಹೇಳಿದ್ದಾನೆ.

ಲಿಂಗಮೂಲಾನ್ವೇಷಣವೆಂಬ ಕಠಿಣವಾದ ಕಠೆಯಿಂದಲೂ ಸಹ ವಿಷ್ಣುಸರ್ವೋತ್ತಮತ್ವಕ್ಕೆ ಬಾಧಕವಿಲ್ಲ.

ವಿಷ್ಣುಸರ್ವೋತ್ತಮತ್ವವು ಸಕಲ ಸಾಕ್ಷಿಕ ಪುರಾಣಗಳಲ್ಲೂ ವಿಶೇಷಾಕರವಾಗಿ ಪ್ರತಿಪಾದಿತವಾಗಿದೆ ಅದಕ್ಕೆ ವಿರುದ್ಧವಾಗಿ ತಾಮಸಪುರಾಣಗಳಲ್ಲಿನ ಕಥೆಗಳನ್ನು ಕೃತ್ರಿಮಗಳೆಂದೂ ಅವು ಪ್ರಮಾಣಗಳೆಂದು ಪರಿಗಣಿಸಬೇಕು.

ಮತ್ತು "ವಿಷ್ಣು ಮತ್ತು ಚತುರ್ಮುಖಬ್ರಹ್ಮರು, ವರಾಹರೂಪದಿಂದ ವಿಷ್ಣುವೂ, ಪಂಚರೂಪದಿಂದ ಚತುರ್ಮುಖಬ್ರಹ್ಮನೂ ಶಿವಲಿಂಗದ ಮೂಲಭಾಗವನ್ನೂ ಅಗ್ರಭಾಗವನ್ನೂ ನೋಡಿ ಬಂದರು" ಎಂಬ ಕಥಾಭಾಗವು, ಕೂರ್ಮಪುರಾಣದಲ್ಲೂ, ಶಿವರಾತ್ರಿಮಹಾತ್ಮ್ಯೆಯಲ್ಲೂ ಪ್ರತಿಪಾದಿತವಾಗಿದೆ.

ಅವೆಲ್ಲವೂ ಸಹ ತಾಮಸಪುರಾಣಭಾಗಗಳೆಂದು, ಸುವ್ರಹ್ಮದ್ರವ್ಯಗತಿಯೇ ಆಗಿದೆ.

ಮತ್ತು "ಉದ್ಭವಾತಿ ವರಾಹೇಣಕೃತ್ಯೇನಶತಲಾಹುನಾ"

"ಅಭೋವಾ ಇದಮಗ್ರೇಸರಿಲಮಾಖೀತ್, ತಸ್ಮಿನ್ ಪ್ರಭಾಪತಿರ್ವಾಯುಃ
ಫೂತ್ಯಾಚರತ್, ಸ ಇಮಾಮಶಕ್ಯತ್ | ತಾನವರಾಹೋ
ಫೂತ್ಯಾ ಅಹರತ್ "

ಇತ್ಯಾದಿ ಶ್ಲೋಕಗಳಿಗೆ ಹಿಂದೆ ಹೇಳಿದ ಲಿಂಗಮೂಲಾನ್ವೇಷಣ ಕಥೆಯು ವಿರುದ್ಧವಾಗಿದೆ. ಆ ಶ್ಲೋಕಿಯಲ್ಲಿ ಸೇಲಫೂತ್ಯಾತಿಶಯಾರ್ಥಗಳಿಲ್ಲ. ಆಶ್ರಯವಾದ ವೃತ್ತಿಯು ಉದ್ಭವವು ವಿಷ್ಣುವಿನಿಂದಲೇ ಆದುದಾಗಿ ಉಕ್ತವಾಗಿದೆ. ಹಿಂದೆ ತಿಳಿಸಿದ ಶಿವನ ಲಿಂಗವೂ ಕೂಡ ಪಾರ್ಥಿವ ವರಾರ್ಥವೇ ಆಗಿದೆ.

ಆ ಶಿವನ ಲಿಂಗವಾದರೋ, ವೃತ್ತಿವೇ ವಿಹಾರವಲ್ಲವೆಂಬಲ್ಲಿಯೂ, ಅವಾಕ್ಯತೆವೆಂಬಲ್ಲಿಯೂ, ಉದ್ಭವದೇಶ, ಅಭೋದೇಶದಲ್ಲಿ ಅಪರಿಮಿತವಾಗಿದೆಯೆಂಬ ವಿಚಾರವಾಗಿಯೂ ಯಾವ ಪ್ರಮಾಣವೂ ಇರುವುದಿಲ್ಲ. ಸರ್ವನಿಯಾಮಕನಾದ, ಸರ್ವಜ್ಞಶಿಖಾಮಣಿಯಾದ ಸರ್ವೋತ್ತಮನಾದ ಮಹಾವಿಷ್ಣುವಿಗೆ ಆ ಲಿಂಗದ ಪರಿಣ್ವಾನವೇ ಇಲ್ಲವೆಂದು ಕಲ್ಪಿಸುವುದೂ ಸಹ, "ಯಃ ಸರ್ವಜ್ಞಃ ಸರ್ವವಿತ್ " ಇತ್ಯಾದಿಯಾದ ವಿಷ್ಣುವಿಗೆ ಸರ್ವಜ್ಞತ್ವವನ್ನು ಘೋಷಿಸುತ್ತಿರುವ ಶ್ರುತಿವಿರುದ್ಧವಾಗಿರುವುದರಿಂದ ಅದು ಸಂಗತವಾಗುವುದಿಲ್ಲ.

ಮತ್ತು ವಿಷ್ಣುವಿಗೆ ವಿಚಿತ್ರಶಕ್ತಿಯನ್ನು ತಿಳಿಸುತ್ತಿರುವ ಶ್ರುತಿಗೂ ಕೂಡಾ ಆ ತಾಮಸಪುರಾಣದ ಲಿಂಗ ಮೂಲಾನ್ವೇಷಣ ಕಥೆಯು ವಿರುದ್ಧವಾಗಿರುವ ಕಾರಣ ಅದು ಅವಿಶ್ವಮಾಣಕವೆಂದೇ ನಿರ್ಧರಿಸಬೇಕು.

ವಿಷ್ಣುವಿಗೆ ವಿಚಿತ್ರಶಕ್ತಿಯನ್ನು ಹೇಳುತ್ತಿರುವ ಶ್ರುತಿಯು ಈ ಕೆಳಗೆ ಕಂಡಂತಿದೆ.

“ವಿಚಿತ್ರಶಕ್ತಿ: ಪುರುಷ:ಪುರುಷೋ ನ ಚಾನ್ಯೇಷಾಂ ಶಕ್ತಿಯ: ಪಾದೃಶಾ: ಸ್ವ: ||

ಇತ್ಯಾದಿ . ಮತ್ತು

“ನತಸ್ತು ಕಾರ್ಯಾ ಕರಣಂ ಚ ವಿದ್ಯತೇ ನ ತತ್ಸಮಶ್ಚಾಭಿಧಿಕಶ್ಚದೃಶ್ಯತೇ” ||

‘ವರಾಹ ಶಕ್ತಿ’ ವಿದ್ಯದ ಕ್ರಿಯಾಶಕ್ತಿ ಸ್ವಭಾವಿಕೆ ಜ್ಞಾನಬಲಕ್ರಿಯಾಚ” ಇತ್ಯಾದಿಯಾದ ಶ್ಲೋಕಾಶ್ಚತರ ಪ್ರತಿವಾಕ್ಯಕ್ಕೂ ಕೂಡ ಲಿಂಗಮೂಲಾನ್ವೇಷಣೆ ಇಲ್ಲವು ಎಂದು ಹೇಳಿದೆ.

ಬ್ರಹ್ಮವೈವರ್ತವುರಾದಲ್ಲಿಯೂ ಕೂಡ, ಬ್ರಹ್ಮನ ಉತ್ಪತ್ತಿವಸ್ತು ಪ್ರತಿಪಾದಿಸುವ ಘಟ್ಟದಲ್ಲೂ ಸಹ ಚತುರ್ಮುಖಬ್ರಹ್ಮನೂ ಸಹ ಶ್ರೀಶರಿಯ ಆಧಾರವಾದ ಮಹಿಮೆಯನ್ನು ಪ್ರಸಂಗ ಮಾಡಿರುತ್ತಾನೆ. ಇದನ್ನೂ ಸಹ ಸೂತ್ರಭಾಷ್ಯದಲ್ಲಿ ಶ್ರೀಮದಾಚಾರ್ಯರು ಉದಾಹರಿಸಿರುತ್ತಾರೆ.

ಪ್ರಾಶ್ನೇ ಚ ಬ್ರಹ್ಮವೈವರ್ತೇ :- ಚತುರ್ಮುಖನ ಮನಸ್ಸು ಈ ರೀತಿ ಇದೆ.

ಸಾಹಂ ನ ಚ ಶಿವೋತ್ಕೇ ಚ ತಚ್ಚಕ್ಷೇಣಾಂಶಭಾಗಿನಃ |

ಚಾಂ: ಕ್ಷೇಪನ ಕೈರ್ಯದ್ವದ್ ಕ್ಷೇಪತೇಜಸಾಭಿರಭ್ಯುತಃ || ೧೩ (ಬ್ರಹ್ಮವೈವರ್ತೇ)

ಅಭಿಪ್ರಾಯ :- ಚತುರ್ಮುಖನು ಹೇಳುತ್ತಾನೆ. “ನಾನಾಗಲಿ, ಶಿವನೇ ಆಗಲಿ, ನಮ್ಮ ಇಬ್ಬರಿಗಿಂತಲೂ ದೇರೆಯವರಾದ ಯಾರೇಆಗಲಿ, ಆ ವಿಷ್ಣುವಿನನನ ಸಾಮರ್ಥ್ಯದ ಏಕಾಂಶವನ್ನೂ ಸಹ ಹೊಂದಿದವರಾಗಿಲ್ಲ. ಆದಾಗ್ಯೂ ಕೂಡ ಬಾಲಕನು ಕ್ರೀಡಾಸಾಧನಗಳಿಂದ ಬೊಂಬೆಗಳಿಂದ ಆಟವಾಡುವಂತೆ ಆ ಸರ್ವಸಾಮರ್ಥ್ಯಸಂಪನ್ನನಾದ ಸ್ವತಂತ್ರನಾದ ಶ್ರೀಶರಿಯು ನಮ್ಮನ್ನು ಆಲದ ಬೊಂಬೆಗಳಂತೆ ನಮ್ಮಲ್ಲಿತ್ತು (ನಮ್ಮಿಂದಾ) ನಮ್ಮಮೂಲಕವಾಗಿ ತಾನೇನೇ ಸೃಷ್ಟ್ಯಾದಿ ಕ್ರೀಡೆಯನ್ನು ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದಾನೆ. ಆಟವಾಡುತ್ತಿದ್ದಾನೆ. ಈ ರೀತಿ ಚತುರ್ಮುಖನ ಮುಖದಿಂದಲೂ ಆ ಶಿವನ ಮುಖದಿಂದಲೂ ವಿಷ್ಣುವಿನ ಉತ್ತಮತ್ವವು ಉಕ್ತವಾಗಿದೆ. ಆದಕಾರಣ ಶ್ರೀಶರಿಯ ಸ್ವರ್ಣೋತ್ತಮತ್ವದ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಇತರ ಗ್ರಂಥಗಳ ಯಾವ ವಿರೋಧವೂ ಸಹ ಇರುವುದಿಲ್ಲವೆಂಬುದೇ ಪರಮ ತಾತ್ಪರ್ಯವಾಗಿದೆ.

ಅದರ ವೈಷ್ಣವವುರಾಗಗಳಲ್ಲಾದರೂ ಈ ರೀತಿ ಇಲ್ಲ. ಅಲ್ಲೆಲ್ಲಾ ಶಿವಾದಿಗಳ ಉತ್ಪತ್ತಿವಸ್ತು ಮೋಹಾವೇಂದೂ ತಾಮಸನಾದ ಅನ್ಯಥಾಜ್ಞಾನಕ್ಕೇಂದೂ ಹೇಳುವುದರಿಂದ ಅನ್ಯಥಾ ಭಾವನೆಗೆ ಆಧಾರ ವಿಮೋಹವಾದ ಶಂಕೆಗೆ ಅವಕಾಶವೇ ಇಲ್ಲ.

ಪಾದ್ಯವುರಾದಲ್ಲಿನ ಮನವನ್ನು ಮಂತ್ರೀರಿತರಾಗಿ ಅವತಾರಸಮಯದಲ್ಲಿ ಶ್ರೀಶರಿಯು, ತೋರಿಕೊಗಿ, ತಾಮಸನಾದ ಅನ್ಯಥಾ ಜ್ಞಾನಕ್ಕಾಗಿ, ಶಿವನ ಪ್ರಾರ್ಥನೆ ಶಿವಭಾವಾದಿಗಳನ್ನು ಮಾಡಿರುವುದೆಂಬ ಅಂಶವು ಮತ್ತು ಕೂಡ ಸಂದೇಹ ಛಾಯೆಗಳಿಗೆ ಅವಕಾಶವಾಗದಂತೆ ಗೊತ್ತಾಗುತ್ತದೆ. ಪಾದ್ಯವುರಾದವನು ಈ ರೀತಿ ಇದೆ. ಶಿವನನ್ನು ಕುರಿತು ವಿಷ್ಣುವಿನ ಮಾತು ಈ ಕೆಳಗೆ ಕಂಡಂತಿದೆ.

“ಅಹಮಶ್ವಪಶುಕೇಶು ಹೃಂ ಚ ರುದ್ರ | ಮಹಾಬಲ | ,

ತಾಮಸಾಣಾಂ ದೋಹತಾಫಲಾ ಭೂವರ್ಯಾಮಿ ಯುಗೇ ಯುಗೇ” ||

(೧೩ ಪಾದ್ಯವುರಾಗೇ)

ತಾತ್ಪರ್ಯ :- ಎಲೈ, ಮಹಾಬಲಶಾಲಿಯಾದ, ಶಿವನೇ ! ನಾನೂ ಕೂಡ, ರಾಮಕೃಷ್ಣಾದಿಗಳ ಆಮಾರ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಯುಗಯುಗಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಕೂಡ, ತಾಮಸ ಮೋಹಕ್ಕಾಗಿ ನಿನ್ನನ್ನು ಪೂಜಿಸುತ್ತೇನೆಂದು ವಿಷ್ಣುವು ಹೇಳಿರುವನು.

ಮತ್ತು ಶಿವನು ಶ್ರೀ ವಿಷ್ಣುವನ್ನು ಕುರಿತು ಎಲೈ ಸದ್ವಿಮಿಯಾದ ವಿಷ್ಣುವೇ ! ನನಗೆ ಮತ್ತೊಂದು ವರವನ್ನು ಕೊಡು, ಆ ವರದ ಪ್ರಕಾರವು ಏನೆಂದರೆ :-

“ಅನ್ಯದೇವಂ ವರಂ ದೇಹಿ ಪ್ರಸಿದ್ಧಂ ಸರ್ವಜನ್ತುಷು |
ಮತ್ತೋ ಭೂತ್ಯಾ ಭವಾನೇವ ಮಮ ಸಾಧಯ ಕೇಶವ ||
ಮಾಂ ಭಜ್ಯ ಚ ದೇವೇಶ ವರಂ ಮತ್ತೋ ಗೃಹಾಣ ಚ |
ಯೇನಾಹಂ ಸರ್ವಭೂತಾನಾಂ ಪೂಜ್ಯಾತ್ ಪೂಜ್ಯತಮೋಽಭವಮ್” || ೧೩ ||

ವಿಷ್ಣುರೂಪ ದೇವಕಾರ್ಯವತಾರೇಷು ಮಾನುಷತ್ವಮುಪೇಯಿಷಾನ್ |

ಪ್ರಾಮೇವಾಧಾಧಯಿಷ್ಯಾಮಿ ಮಮ ತ್ವಂ ವರದೋ ಭವ” || ೧೩ (ರುದ್ರಗೀತಾ)
(ವರಾಹಪುರಾಣ)

ರುದ್ರನು ಶ್ರೀ ವಿಷ್ಣುವನ್ನು ಕುರಿತು ಪ್ರಾರ್ಥಿಸಿದ ವರದ ವಿವರವು ಈ ರೀತಿ ಇದೆ.

ಎಲೈ ವಿಷ್ಣುವೇ ! ನನಗೆ ಮತ್ತೊಂದು ವರವನ್ನು ಕೊಡು ಅದೇನೆಂದರೆ, ನೀನು ರಾಮಕೃಷ್ಣಾದಿರೂಪದಿಂದ ಅಭಿವ್ಯಕ್ತನಾದಾಗ, ಆಮಾರವನ್ನು ತಾಳಿದಾಗ, ನನ್ನನ್ನು (ಶಿವನಾದ ನನ್ನನ್ನು) ಕುರಿತು ಭಜಿಸು, ಎಲೈ ದೇವದೇವೇಶನೇ ! ನೀನೇ ನನ್ನನ್ನು ಕುರಿತು ಬೇಡಿ ವರವನ್ನು ಪ್ರಾರ್ಥಿಸು. ಇದರಿಂದ ಭೂಲೋಕದಲ್ಲಿ ಎಲ್ಲರೂ ತಾಮಸನರಲ್ಲರೂ ಶಿವನೇ ಸರ್ವೋತ್ತಮನೆಂಬುದಾಗಿ ನನ್ನನ್ನು ತಿಳಿಯುತ್ತಾರೆ. ಇದರಿಂದ ಭೂಲೋಕದಲ್ಲಿ ಪೂಜ್ಯತಮನಾಗಿ ನಾನು ಪ್ರಸಿದ್ಧಿಪಡೆಯುತ್ತೇನೆ. ವಿಷ್ಣುವೇನೇ ರುದ್ರನನ್ನು ಕುರಿತು ವರವನ್ನು ಬೇಡಿ ಪಡೆದಿದ್ದಾನೆ. ಶಿವನನ್ನು ಪೂಜಿಸಿದ್ದಾನೆ. ಇದರಿಂದ ಶಿವನೇ ಎಲ್ಲರಿಗಿಂತಲೂ ಉತ್ತಮನು” ಎಂದು ತಾಮಸನಲ್ಲಾ ತಿಳಿಯುವುದರಿಂದ ನನ್ನ ಪ್ರಸಿದ್ಧಿಯು ಭೂಲೋಕದಲ್ಲಿ ವಿಶೇಷವಾಗಿ ಆಗುತ್ತದೆಯೆಂದು ರುದ್ರನು ವಿಷ್ಣುವಿನಿಂದ ಒಂದು ವರವನ್ನು ಪಡೆದಿದ್ದಾನೆ. ರುದ್ರದೇವನ ಪ್ರಾರ್ಥನೆಗೆ ಸಮ್ಮತಿಸಿದ ವಿಷ್ಣುವಿನ ಮನವೂ ಸಹ ಈ ರೀತಿ ಇದೆ.

ದೇವಕಾರ್ಯವತಾರೇಷು ಇತ್ಯಾದಿ. ಅದರ ಅಭಿಪ್ರಾಯವು ಹೀಗಿದೆ.

ಆ ವಚನದ ಅಭಿಪ್ರಾಯ :- ಎಲೈ ರುದ್ರನೇ ! ದೇವತೆಗಳ ಕಿರೀಟಕ್ಕಾಗಿ ನಾನು ಭೂಲೋಕದಲ್ಲಿ ಆಮಾರ ಮಾಯುತ್ತೇನೆ. ಮನುಷ್ಯರೂಪವಂತೆ ತೋರತಕ್ಕ ಆಕಾರದಿಂದ ಅಭಿವ್ಯಕ್ತನಾಗುತ್ತೇನೆ. ನಿನ್ನನ್ನೇ (ಶಿವನನ್ನೇ) ಆರಾಧಿಸುತ್ತೇನೆ. (ಶಿವನಿಂದ ವರವನ್ನು) ನಿನ್ನಿಂದ ವರವನ್ನು ಪಡೆಯುತ್ತೇನೆಂದು ಮಹಾಪುರಾಣದ ರುದ್ರಗೀತಾದಲ್ಲಿ ಉಕ್ತವಾಗಿದೆ.

ಕೂರ್ಮ ಪುರಾಣದಲ್ಲಿಯೂ ಸಹ ಇದಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಿಯಾದ ವಿವರವು ಉಕ್ತವಾಗಿದೆ. ಶಿವನನ್ನು ವಿಷ್ಣುವು ಪೂಜಿಸುವುದಾಗಿಯೂ, ಶಿವನಿಂದ ವಿಷ್ಣುವು ವರವನ್ನು ಪಡೆದಿರುವ ಸಂಗತಿಯೂ ಸಹ ಉಕ್ತವಾಗಿದೆ.

ಈ ವಿಚಾರಗಳಾವುವೂ ಸಹ ಶ್ರೀಹರಿಯ ಸರ್ವೋತ್ತಮತ್ವಕ್ಕೆ ಬಾಧಕಗಳಾಗಲಾರವು. ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣವಚನದಲ್ಲಿ ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನು ಹನಂತಲೂ ಅತ್ಯಂತವಾಗಿ ಹಯಮೃದಲ್ಲಿ ಕಮ್ಮಿಯಾಗಿರತಕ್ಕ ಇಂದ್ರಾಂತ ಸಂಭೂತನಾದ ಅರ್ಜುನನಿಗೆ ಹಾರಥ್ಯವನ್ನು ಮಾಡಿದ್ದಾನೆ. ಇದು ತನ್ನನ್ನೂ ಆಶ್ರಯಿಸಿದ ಭಕ್ತರಿಗೆ ನಾನು ಅತಿಪುಲಭವೆಂಬುದಾಗಿ ಅಪ್ರಿತಭಕ್ತ ವಾತ್ಸಲ್ಯವನ್ನು ತೋರುವುದಕ್ಕಾಗಿ ವರಮಾತೃನು ಈ ರೀತಿ ಚಟುವಟಿಕೆಗಳನ್ನು ತೋರಿಸಿರುತ್ತಾನೆ. ಇದರಿಂದ ವರಮಾತೃನಾದ ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನ ಸರ್ವೋತ್ತಮತ್ವಕ್ಕೆ ಯಾವ ಚುಕಿಯೂ ಬಂದಂತಾರುವುದಿಲ್ಲ.

ಕೂರ್ಮ ಪುರಾಣದಲ್ಲಿ ಶ್ರೀರಾಮಾವತಾರದ ಕಾಲದಲ್ಲಿನ ಒಂದು ವಿಚಾರವು ಉಕ್ತವಾಗಿದೆ. ಶ್ರೀರಾಮನು ರಾಮೇಶ್ವರದಲ್ಲಿ ಸೇತುಸಂಸ್ಥದಲ್ಲಿ ಶಿವರಂಗವನ್ನು ಪ್ರತಿಷ್ಠೆಗೊಳಿಸಿರುವುದಾಗಿಯೂ, ಶಿವನಿಂದ ವರವನ್ನು ಪಡೆದಿರುವುದಾಗಿಯೂ ಹೇಳಲಾಗಿದೆ. ಇದರಿಂದಲೂ ಸಹ ಶ್ರೀಹರಿಯ ಸರ್ವೋತ್ತಮತ್ವಕ್ಕೆ ಯಾವ ಬಾಧಕವೂ ಇರುವುದಿಲ್ಲ. ಅವತಾರ ಕಾಲದಲ್ಲಿನ ಈ ಕೃತ್ಯಗಳೆಲ್ಲಾ ಶಿವನ ಪ್ರಾರ್ಥನೆಯಂತೆ ಶ್ರೀಹರಿಯು ವರವನ್ನು ಶಿವನಿಗೆ ಅನುಗ್ರಹಿಸಿದ ಕಾರಣದಿಂದಲೇ ಪಡೆದಿರುವುದಾಗಿದೆ.

ಆ ಕೂರ್ಮ ಪುರಾಣ ವಚನವು ಕೆಳಗೆ ಕಂಡಂತಿದೆ.

ಸೇತುಮಧ್ಯೇಮಹಾದೇವಮೀಶಾನಂ ಕೃತ್ತಿವಾಸಹಮ್ |

ಶ್ವಾಹಮಾಮಾಸ, ರಿಂಗಂ ತದ್ ಘಾಟಯಾ ಮಾಸ ರಾಘವಃ ||

ತತ್ಸದೇವೋಮಹಾದೇವಃ ಶ್ವಾವರಾನ್ ಪರಮುತ್ಸವಮ್ ||

(ಇತಿ ಇತಿ ಕೂರ್ಮ ಪುರಾಣವಚನಂ)

ತಾತ್ಪರ್ಯ:- ಸರ್ವೋತ್ತಮನಾದ ಸರ್ವ ಜಗದ್ವ್ಯಾಧಿಕಾರಾನಾದ, ಸರ್ವತಂತ್ರಸ್ವತಂತ್ರನಾದ, ಸರ್ವಕ್ಕೂ ಶಿಖಾಮಣಿಯಾದ ಚೇತನಚೇತನಾತ್ಮಕನಾದ ಪ್ರಪಂಚಕ್ಕೆ ಯಥಾಯೋಗ್ಯವಾಗಿ ಸೃಷ್ಟಿ, ಸ್ಥಿತಿ, ಸಂಹಾರ ನಿಯಮನ, ಜ್ಞಾನ, ಅಜ್ಞಾನ, ಒಂದ, ಮೋಕ್ಷಗಳೆಂಬ ಅಪ್ಪಕಕ್ಕೆ ನಿಮಿತ್ತಕಾರನಾದ ಶ್ರೀಹರಿಯು ರಾಮಾವತಾರಕಾಲದಲ್ಲಿ ವಿಶ್ವಾಮಿತ್ರ ಭರದ್ವಾಜ, ಅಗಸ್ತ್ಯಾಸಿಗಳಿಗೆ ನಮಸ್ಕಾರ ಮಾಡಿವರು, ಅವರುಗಳಿಂದ ಪಡೆದಿರುವುದೂ, ಕರ್ಮಬಂಧನುರೂಪನಾದಾಗ್ಯೂ, ಶ್ರುತಿಶ್ಲೋಕಗಳಲ್ಲಿ ಉಕ್ತವಾಗಿರುವ ನಿತ್ಯ ನೈಮಿತ್ತಿಕ ಕರ್ಮಗಳನ್ನು ಆಚರಿಸುವುದು ಇದೆಲ್ಲವೂ ಲೋಪಿಕ್ಷಣಕ್ಕಾಗಿಯೇ ತೊಡಕು ತನ್ನ ಪಾರ್ಥವೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಎಂದಿಗೂ ಇಲ್ಲವೆಂದು ಇದೇ ವೇದಗಳೇನು ವೇದಾನುಸಾರಿಗಳಾದ ಸ್ವತೀಗಳೇನು ಇವುಗಳಿಂದ ಕುಡುಬರುತ್ತಿರುವುದರಿಂದ ಶ್ರೀಹರಿಯ ಸರ್ವೋತ್ತಮತ್ವಕ್ಕೆ ಪರಿಪ್ರತ್ಯಕ್ಷ್ಯ ಸರ್ವತಂತ್ರತ್ವಕ್ಕೂ ಅವುಗಳಾವುವು ಬಾಧಕಗಳಾಗಲಾರವು. ಇದೇ ರೀತಿಯಾದ ಸಮಾಧಾನವನ್ನು ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣವರಮಾತೃನು ಕೈಲಾಸಯಾತ್ರೆಯನ್ನು ಮಾಡಿದ್ದಕ್ಕೂ, ಆ ಶಿವನ ವರಿಂದ ವುಕ್ತವುಪ್ಪಿಯನ್ನು ಪಡೆದುದಕ್ಕೂ ಅವನು ಬೋಧಿಸಿಕೊಂಡು ಪ್ರಮಾಣಗಳು ತಿಳಿಸುತ್ತವೆ.

ಹರಿಹರದಲ್ಲಿ ಒಂದ ತಿಳಿದಂತೆ, ಶ್ರೀಹರಿಯ ಸರ್ವೋತ್ತಮತ್ವವು ಶಿವಶಿಖರ ಮಂಜಾತಗಳೆಂಬ ಮೂರು ಪ್ರಕರಣಗಳಲ್ಲೂ ಉಕ್ತವಾಗಿರುವುದರಿಂದ, ಶಿವನೇ ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನನ್ನು ಖಂಡಿತ ಧ್ಯಾನದಿಗಿಳಿಸಿ ಆಚರಿಸುವನೆಂದು ಹೇಳುವುದರಿಂದ ಕೂರ್ಮ ಪುರಾಣದಿಗಿಲ್ಲ ಉಕ್ತವಾಗಿರುವ ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನ ತಪೋರ್ಷಾದಿಗಳೆಲ್ಲವೂ ಕೇವಲ ನುನಗಲೇದೇ ಹೇಳಬೇಕು.

ಈ ವಿಷಯವು ಸಾಕ್ಷಾತ್ಕಾರಿ ರುದ್ರನೇ ವರಮಾತೃನಾದ ವಿಷ್ಣುವನ್ನು ಖಂಡಿತ ಆದಿರುವ, ಹರಿಹರದ ಮಾತುಗಳಿಂದ ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿ ತಿಳಿದುಬರುತ್ತದೆ.

“ತತೋ ವೃಷಪ್ರಜೋ ದೇವಕೂಲೀಶಾಸ್ತ್ರಾದುಮಾವತಿ |
 ಕರಂ ಕರೇಣ ಸಂಸ್ಕೃತ್ಯ ವಿಷ್ಣೋಚಕ್ರಧರಸ್ಕು ||
 ವೈಶ್ವೇವಾಚ ಭಗವಾನ್ಪುತ್ರಃ ಕೇಶವಂ ಗರುಡಧರಮ್ |
 ಶ್ರುಣ್ವತುರರ್ಷದೇವಾನಾಂ ಮುನೀನಾಂಭಾವಿತಾತ್ಮನಾಮ್ |
 “ಮಿದಂ ದೇವದೇವೇಶ ಚಕ್ರವಾಣೀಜನಾರ್ದನ |
 ತವಶ್ಚರ್ಯಾತಿ ಮರ್ಥಯೇ ಪ್ರಾರ್ಥನಾ ತ ವ ಕುವಿಭೋ ||
 ಸ್ವಯಂವಿಷ್ಣುರ್ಭವಾನ್ವಿತ್ಯತಮಾವಾಪ್ತಯಾಪರೇ |
 ವೃತ್ತಸಮಭವೃತ್ತಂ ತ್ವಯಿರರ್ಷಂಪ್ರಲೀಯತೇ ||
 ಮದ್ವತ್ಸಂ ಸರ್ವಗೋದೇವ್ಯಮೇವಾಹಂ ವನಾರ್ದನ |
 ಆವಯೋರಂತಂನಾಸ್ತಿಶಬ್ದೈರಭ್ಯಾಜ್ಯಮಾಶ್ವತೇ ||
 ನಾಮಾನಿ ತವ ಗೋವಿಂದ ಯಾನಿಲೋಕೇ ಮಹಾಂತಿಕ |
 ತಾನ್ನೇವ ಮಮ ನಾಮಾನಿ ಸಾತ್ರಕಾರ್ಯಾ ವಿಚಾರಣಾ ||
 ತ್ವದುಪಾಸಾಜಗನ್ನಾಥ ಸೇವಾಸ್ತುಮಮಗೋವತೇ |
 ಯಶ್ಚತ್ವಾಂವ್ಯೇಕ್ಷ್ಯದೇವೇಶ ಸಮಾಂದ್ರೇಕ್ಷ್ಯನ ಸಂಶಯಃ |
 ನಶದ್ವಿನಾದೇವ ಯತ್ರೇವಿರಹಿತಂ ಕ್ವಿಚಿತ್ ||
 ಯದಾಪ್ಯೇಷ್ಯಮರ್ತೇತ ಯಚ್ಚೈವಾಂವಿಶ್ಯತೇ |
 ಸರ್ವಂಶ್ವಂ ದೇವ ದೇವೇಶ ವಿನಾಂಚಿತಾತ್ಮಾ ನ ನು || ಇತಿಹರಿಮಂಶೇ ||

ಈ ರೀತಿ ಹರಿಮಂಶದಲ್ಲೇ ರುದ್ರನಿಂದ ಶ್ರೀಹರಿಯನ್ನು ಕುರಿತು ಹೇಳಲಾಗಿದೆ.

ಇದರ ಅಭಿಪ್ರಾಯ :- ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನ ತಮ್ಮನ ಆಚರಣೆಯೇನು, ರುದ್ರನನ್ನು ಕುರಿತು ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನ ಪ್ರಾರ್ಥನೆಯೇನು
 ಇದೆಲ್ಲವೂ ಕೇವಲ ನಟನೆಯೆಂಬುದನ್ನೇ ರುದ್ರನ ವಾಕ್ಯದಿಂದ ನಿಶ್ಚಯಿಸಬೇಕಾಗಿದೆ.

ಆಗ ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನ ನಟನೆಯನ್ನು ರುದ್ರನು ನೋಡಿಬಂದ ಆದಿದ ಮಾತುಗಳು ಈ ರೀತಿ ಇವೆ ವೃಷಪ್ರಜನಾದ ಕೂಲಿ
 ಯಾದ, ಉಮಾವತಿಯಾದ ರುದ್ರನು ಶಾಸ್ತ್ರಾತ್ಮಕ ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣವರಮಾತೃನನ್ನು ಕುರಿತು ಇಂತೆಂದನು, ಸಕಲ ದೇವತೆಗಳೂ,
 ಸಕಲಮುನಿಗಳೂ, ನಿರಂತರದಲ್ಲೂ ಧ್ಯಾನಾಕ್ರಮದ ಮುಖಾನುಭಾವದಾದ ಎಲ್ಲರೂ ಕೇಳುತ್ತಿರುವಂತೆಯೇ ಚಕ್ರವಾಣಿ
 ಯಾದ ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನ ವಿರುದ್ಧಿ ಶಾಸ್ತ್ರಾತ್ಮಕ ರುದ್ರನು ಬಂದು, ತನ್ನ ಕೈಯಿಂದ ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನ ಕೈಯನ್ನು ಹಿಡಿದುಕೊಂಡು ಹೀಗೆ
 ಹೇಳಿದನು, ಎಲೈ ದೇವದೇವೇಶನಾದ ಚಕ್ರವಾಣಿಯಾದ ಜನಾರ್ದನನೇ! ನೀನು ನನ್ನನ್ನು ಕುರಿತು ತವ್ಯವನ್ನು
 ಆಚರಿಸುತ್ತಿರುವುದು ಎಂಬುದು ಇದೇನು? ಆಹವಾಚುತ್ತಿರುತ್ತಿಯೇ! ಸರ್ವಸಮರ್ಥನಾದ ಸರ್ವತಂತ್ರಸ್ವತಂತ್ರನಾದ
 ಮತ್ತು ನನಗೆ ತಾನಾದ ನೀನು ನನ್ನನ್ನು ಪ್ರಾರ್ಥಿಸುವುದೆಂಬುದು ಎಚ್ಚೆ ವಾಗುತ್ತಿರುತ್ತಿಯೇ, ಇದೆಲ್ಲಾ ಕೇವಲ
 ರೀತಿಯಾಗಿದೆ.

ಎಲೈ ಸ್ವಾಮಿಯೇ ನೀನಾದರೋ, ಸ್ವಯಂ ವಿಷ್ಣುವೇ ಆಗಿದ್ದೀಯೇ, ದೇಶದಿಂದಲೂ, ಕಾಲದಿಂದಲೂ ಮುಂದೆ
 ದಿಂದಲೂ ಪರಿಪೂರ್ಣನಾಗಿದ್ದೀಯೇ ನೀನಿಗೆ ನಮ್ಮಂತೆ ಯಾವ ಬಗೆಯಾದ ಕೊರತೆಯೂ ಇರುವುದಿಲ್ಲ, ನೀನು ವಿಷ್ಣುವೇ
 ಆಗಿದ್ದೀಯೇ, ನಿತ್ಯವಾದ ಮಾರ್ಗಗಳಿಗಿಲ್ಲ ಎಲ್ಲವನ್ನೂ ಕೊಡತಕ್ಕವನಿರುತ್ತೀಯೇ ಸ್ವತಂತ್ರವಾಗಿ ನಿನ್ನ ಸ್ವತಂತ್ರವಾದ
 ಪದ್ಧತಿಗಳೇ ಸಂಪನ್ನವೇ ಆಗಿದ್ದೀಯೇ! ಆದ್ರಸಮಸ್ತಕಾಮನಾದ ನೀನು ತನ್ನಮೇಲೆ ಇರುವುದೇನು ಎಂಬುದು ಎಲ್ಲವನ್ನೂ

ಕಾಶೀಕ್ಷೇತ್ರದಲ್ಲಿ ಪ್ರಾಣಿಯು ಪ್ರಾಣಾತ್ಮಗ ಮಹಾವ ವೇಳೆಯಲ್ಲಿ ಅಂದರೆ ಜಂತುಗಳ ಮರಣದ ಸಮಯದಲ್ಲಿ ರುದ್ರದೇವನು ತಾರಕ ಬ್ರಹ್ಮಮಂತ್ರವನ್ನು ಬಲದ ಕಿವಿಯಲ್ಲಿ ಉಪದೇಶವೀಯುತ್ತಾನೆ. ಅದರಿಂದ ಸಾಯುವ ವ್ಯಕ್ತಿಯು ಅನೇಕ ವಿಧಗಳಿಂದ ಪಾಪಗಳಿಂದ ಬಿಡುಗಡೆ ಪಡೆಯುತ್ತಾನೆಂದು ಜಾಬಾಲ ಶ್ರುತಿವಚನವು ಹೇಳುತ್ತದೆ ?

**“ಜಂತೋಃ ಪ್ರಾಣೇಷೂತ್ಯಮಮಾಗೇಷು ರುದ್ರಾಕ್ಷರಕ ಬ್ರಹ್ಮಮಂತ್ರಂ ವ್ಯಾಚಕ್ಷೆ |
ಯೇನಾಸೌವಮ್ಯತೀರ್ಥಾತ್ಪ್ರಾಣೋಕ್ಷೇಫವತಿ ||**

ಹೀಗೆ ಜಾಬಾಲಶ್ರುತಿಯು ತಿಳಿಸುತ್ತದೆ. ಅದರಂತೆ ರಾಮೋಪನಿಷತ್ತಿನಲ್ಲಿಯೂ ಸಹ ಶಿವನು ತಾರಕ ಬ್ರಹ್ಮನನ್ನು ಉಪದೇಶಮಾಡತಕ್ಕವನೆಂದು ಉಕ್ತವಾಗಿರುವುದರಿಂದ, ಕಾಶೀ ಕ್ಷೇತ್ರವು ಶಿವನಕ್ಷೇತ್ರವಾದರೂ, ಮೋಕ್ಷಜನಕವಾದ ಜ್ಞಾನಕ್ಕೆ ವಿಷಯನು ಶ್ರೀರಾಮನೇ ಹೊರತು, ಶಿವನಲ್ಲವಾದುದರಿಂದ ಶಿವನಿಗೆ ಸರ್ವೋತ್ತಮತ್ವವನ್ನು ಶಂಕಿಸಲು ಆಗುವುದಿಲ್ಲ.

ಯಾರು ತಾರಕ ಬ್ರಹ್ಮಮಂತ್ರಕ್ಕೆ ವಿಷಯನೋ ಅವನೇ ಮೋಕ್ಷಪ್ರದನು. ಅವನು ಶ್ರೀರಾಮನೇ ಹೊರತು ಶಿವನಲ್ಲವೆಂಬುದು ಸ್ಪಷ್ಟವಾದ ಸಂಗತಿಯಾಗಿದೆ. ಆ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಬಂದಿರತಕ್ಕ ವಾಕ್ಯಗಳ ಪರಿಶೀಲನೆಯಿಂದಲೂ ಇದು ವ್ಯಕ್ತವಾಗುತ್ತದೆ. ಆ ರಾಮೋಪನಿಷತ್ತಿನ ವಾಕ್ಯಗಳು ಹೀಗೆ ಇವೆ.

**“ಶ್ರೀರಾಮಮಂತ್ರಂ ಕಾಶ್ಯಾಂವೃಜಜಾಹ ವೃಷಭಧ್ವಜಃ |
ಮನ್ವಂತರಸಹಸ್ರೈಶ್ಚ ಜಪತೋಮಾರ್ಚನಾದಿಭಿಃ |
ತತಃ ಪ್ರಸನ್ನೋಭಗವಾನ್ ಶ್ರೀರಾಮಃಪ್ರಾಹ ಶಂಕರಮ್ ||
ವ್ಯಗೇಷ್ಯಯದಧೀಪ್ತಂತೇದಾಶ್ಚಾಮಿ ಪರಮೇಶ್ವರ || ೧೩ ||**

ಶಾಸ್ತ್ರಾರ್ಯ :- ವೃಷಭಧ್ವಜನಾದ, ವಾರ್ವತೀ ಪತಿಯಾದ ಶಿವನು, ಕಾಶೀಕ್ಷೇತ್ರದಲ್ಲಿ ಶ್ರೀರಾಮಮಂತ್ರವನ್ನು ಸಹಸ್ರಮನ್ವಂತರಗಳ ಕಾಲ ಒಹಳ ಭಕ್ತಿಯಿಂದ, ಜಪ, ಹೋಮ, ಪೂಜಾದಿಗಳ ಮೂಲಕವಾಗಿ ಜಪಿಸಿ ಪೋರವಾದ ತಮ್ಮನ್ನು ಶ್ರೀರಾಮನನ್ನೇ ಧ್ಯಾನಿಸುತ್ತಾ ಆಚರಿಸಿದನು. ಶಿವನ ನಿಶ್ಚಲವಾದ ಭಕ್ತಿಗೆ ಮೆಚ್ಚಿದ ಶ್ರೀರಾಮನು ಸುಪ್ರಸನ್ನನಾಗಿ ವ್ರತಕ್ಷಣನಾದ ಶ್ರೀರಾಮನು, ಎಲ್ಲ ಭಕ್ತವೇಗ್ಯನಾದ ಶಿವನೇ ನಿನ್ನ ಭಕ್ತಿಗೆ ಮೆಚ್ಚಿದ್ದೇನೆ, ನಿನಗೆ ಏನುಬೇಕೋ ಕೇಳು ಆ ವರವನ್ನು ಕರುಣಿಸುತ್ತೇನೆಂದು ಹೇಳಿದನು. ಆಗ

**“ಸತ್ಯಾಸಂದರ್ಶದಾಶ್ಚಾನಂ ಪ್ರಾಹಶ್ರೀರಾಮಮೀಶ್ವರಃ | ಮಗೇ ಕರ್ಣೇಮಹಾಕ್ಷೇತ್ರೇ
ಗುಣಾಭಿವತತೇ ಪುನಃ ವ್ಯಾಯಂತೇ ಯೇ ಪ್ರಭೋದೇಹಿ ಮುಕ್ತಿನಾತೋವರಾಂತರಮ್ || ” ೧೩**

ಅಭಿಪ್ರಾಯ :- ತನ್ನ ಭಕ್ತಿಗೆ ಮೆಚ್ಚಿ ವರವನ್ನು ಕರುಣಿಸುತ್ತೇನೆಂದು ಅನುಗ್ರಹಿಸಿದ ಸತ್ಯರೂಪನೂ ಜ್ಞಾನರೂಪನೂ ಆನಂದರೂಪನೂ ಆದ ಶ್ರೀರಾಮನನ್ನು ಕುರಿತು ಶಿವನು ಎಲ್ಲ ಸರ್ವಸ್ವಮಿಯಾದ ಶ್ರೀರಾಮನೇ ! ಶ್ರೀವಿಷ್ಣುವಿನ ವಾದೋದಕವಾದ ಗಂಗೆಯು ಸಿಂಹದಿಂದಲೂ ಹರಿಯುತ್ತಿರುವುದರಿಂದ ವರಮವಿತ್ತವಾದ ಮಗೇರ್ಣ ಕಾಕ್ಷೇತ್ರದ ವಡದಲ್ಲಿ ಯಾರು ಮರಣವನ್ನು ಹೊಂದುವರೋ ಅವರಿಗೆ ಮುಕ್ತಿಯನ್ನು ಕೊಡು. ಇದೊಂದು ವರವೇ ಹೊರತು ಬೇರೆ ಯಾವುದೂ ಬೇಡವೆಂದು ಪ್ರಾರ್ಥಿಸಿದನು.

ಆ ಶಿವನ ಪ್ರಾರ್ಥನೆಗೆ ಶ್ರೀರಾಮನು ಅನುಗ್ರಹಿಸಿದವರ ವಿವರವು ಈಂತಿ ಇದೆ ||

**ಸಹೋದಾಚ ಶ್ರೀರಾಮಚಂದ್ರಃ
ಕ್ಷೇತ್ರೇಶ್ವರೀಯೇ ದೇವೇಶ ಯತ ಕುಶಾಬಾ ವಾ ಮೃತಾಃ |
ಕ್ರಮಿಕೇಶಾದಯೋಪಾಕುಮುಕ್ತಾಸ್ತಂಕು ಸಚ್ಚಕ್ಷಣಾ || ೧೪ ||
ಅವಿಮುಕ್ತೇಶವಕ್ಷೇತ್ರೇ ಸರ್ವೇಶಾನಾಮುಕ್ತಿಸಿದ್ಧಯೇ |**

ಅಹಂಸನ್ನಿಹಿತಸ್ತತ್ರ ಶಿವಾದಿಪ್ರತಿಮಾದಿಪು :

ಮುಮುಕ್ಷೋಃ ದಕ್ಷಿಣೇಕರ್ಣೇ ಯಶ್ಚಕೃಷ್ಣಾಪಿಸಾಸ್ರಯಮ್ ||

ಉಪದೇಶ್ಯಮಿ ಮನ್ಮುಕ್ತಂ ಮುಕ್ತೋಽಭಿವಾಚಿತ || (೧೩ ರಾಮೋಪನಿಷತ್)

ಅಭಿಪ್ರಾಯ :- ಶಿವನು ಪ್ರಾರ್ಥಿಸಿದಾಗ ಶ್ರೀರಾಮಚಂದ್ರದೇವನು ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷನಾಗಿ ಇಂತೆಂದನು. ಎಲೈ ದೇವೇಶನಾದ ರುದ್ರನೇ, ನನ್ನ ಈ ಶ್ರೇಷ್ಠದಲ್ಲಿ ಎಲ್ಲೆಡೆಗೆ ಯಾರೇ ಆಗಲಿ ಮೃತನಾದರೆ ಅದು ಮುಕ್ತರಾಗುತ್ತಾರೆ. ಇದರಲ್ಲಿ ಅನ್ಯರಾದ ಇರುವುದಿಲ್ಲ. ನನ್ನ ಈ ಪ್ರತಿಮಾದೇ ಮನೋರ್ಮಾಕೋಶದಲ್ಲಿ ಇದನುಮತ್ತಿಗಿಲ್ಲವೆಂದು ವರ್ಣಿಸಿರುವ ಮುಕ್ತರಾಗಲು ಪ್ರತಿಬಂಧಗಳಾದ ಪಾಪಗಳ ಅಧಿಯಿಂದ ತೊಂದರೆಮುಕ್ತಿಯಾದ ಮುಕ್ತರಾಗಿದ್ದರಾದ ಸಕಲ ಸುಜೀವಿಗಳ ಮೋಕ್ಷಕ್ಕಾಗಿಯೇ ನಾನು ಈ ಶ್ರೇಷ್ಠವಿರುವ ಪ್ರತಿಮೆಗಳಲ್ಲಿ ಸ್ಥಾಪಿತನಾಗಿರುತ್ತೇನೆ. ಇಂತು ನನ್ನ ಸ್ವಭಾವವಿರುವ ಶಿವನ ಪ್ರತಿಮೆಗಳ ಮಹತ್ವವನ್ನು ಅಂತು ನನ್ನನ್ನು ನೋಡದವರೂ ಧ್ಯಾನಮಾಡುವ ಮುಮುಕ್ಷುಗಳಾದ ಸಾಕ್ಷಿಕಾರದ ಯಾವ ಜೀವಿಗೆ ನಾನು ಆ ಯೋಗ್ಯಜೀವನ ಬಲದ ಶಿವಿಯಲ್ಲಿ ಅಂತಿಮ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ನನ್ನ ಮಂತ್ರವನ್ನು ಉಪದೇಶಿಸಿಯುತ್ತೀಯೋ ಆ ಜೀವನು ಇತರ ಸಕಲಸಾಧನ ಸಂಪತ್ತನ್ನೆಲ್ಲಾ ಆತನಿಗೆ ಕಡೆಯದಾಗಿ ಪ್ರತಿಬಂಧಗಳಾದ ಪಾಪಗಳನ್ನು ಹಾಕಿ ನನ್ನ ಉಪದೇಶದಿಂದ ಪರಿಶುದ್ಧನಾಗಿ ಮುಕ್ತನಾಗುತ್ತಾನೆ || ಎಂಬುದಾಗಿ, ಶಿವನಿಗೆ ತಾರಕಪ್ರಶ್ನ ಮಂತ್ರದ ಉಪದೇಶಕವಾಗಿರಬೇಕು. ಆ ಮಂತ್ರಕ್ಕೆ ವಿಷಯವಾದವನು ಶ್ರೀರಾಮನೇ ಆಗಿದ್ದಾನೆ. ಅದನ್ನು ಉಪದೇಶಮಾಡುತ್ತಾನೆ ರುದ್ರನಾಗಿರುತ್ತಾನೆ. ಇದರಿಂದಲೂ ಹಾಕಿ ಶ್ರೀರಾಮನಿಗೆ ಮೋಕ್ಷನಾತ್ಮಕವೆಂಬ ಮಹಿಮೆಯು ಉತ್ಪನ್ನವಿರುವುದರಿಂದ ಶ್ರೀರಾಮನೇ ಸರ್ವೋತ್ತಮದೇವತೆಯೆಂಬುದು ಖಚಿತವಾಗುತ್ತದೆ. ಅಮೃತಮುಕ್ತನಾದ ಕಥೆಯಿಂದಲೂ ಶ್ರೀರಾಮನು ಸರ್ವೋತ್ತಮವುತ್ಪನ್ನ ಸ್ವಪ್ನವಾಗುತ್ತದೆ. ಅಮೃತಮುಕ್ತನನ್ನು ಶ್ರೀರಾಮಮುದ್ರದಲ್ಲಿ ದೇವತೆಗಳೂ ದೈತ್ಯರೂ ನಡೆಸಿದರು. ಆಗ ಕಾಲಕೂಟ ವಿಷವು ಹುಟ್ಟಿತು. ಆ ವಿಷದ ಪಾನವನ್ನು ಶಿವನು ಸಮಗ್ರವಾಗಿ ಮಾಡಲಿಲ್ಲ. ಪ್ರಧಾನ ವಾಯುದೇವನು ಪರಮಾತ್ಮನ ಸೂಚನೆಯಂತೆ ಸಮಗ್ರವಾದ ಕಾಲಕೂಟ ವಿಷವನ್ನು ಪಾನಮಾಡಿದನು. ಅಮೇಲೆ ಆದರ ಸ್ವಲ್ಪ ಭಾಗವು ಅಂದರೆ ಅಲ್ಪವಾದ ಶೇಷಭಾಗವು ವಾಯುದೇವನ ಕೈಗೆ ಅಂಟಿಕೊಂಡಿತ್ತು. ಅದನ್ನು ವಾಯುವು ಚೆನ್ನಾಗಿ ತಿಳಿದು ಆದರ ಬಲವನ್ನು ಕಟ್ಟಿಮಾಡಿ, ಆದರ ಸ್ವಲ್ಪ ಭಾಗವನ್ನು ರುದ್ರನಿಗೆ ಕೊಟ್ಟನು. ಆಗ ರುದ್ರನು ಆ ಪ್ರಬಲ ಶಕ್ತಿಯಿಂದ ವಾಯುದೇವನಿಂದ ಕೊಡಲ್ಪಟ್ಟ ಅತ್ಯಲ್ಪವಾದ ವಿಷಶೇಷವನ್ನು ಪಾನಮಾಡಿದನು. ಈ ರೀತಿ ಶಿವನು ಪಾನಮಾಡಿದುದೂ ಹಾಕಿ ತನ್ನ ಶಕ್ತಿಯಿಂದ ಅಲ್ಪ. ಶ್ರೀರಾಮಮಂತ್ರದ ವಿಷದ ಮಹಿಮೆಯಿಂದಲೇ ವಾಯುವನ್ನು ಪ್ರಹಾರದ ವೃದ್ಧಿಗಾಗಿ ಮನಸ್ಸು ತಿಳಿಸುತ್ತಿದೆ. ಆ ಮನಸ್ಸು ಹೀಗೆ ಇದೆ.

“ತಂ ದೃಷ್ಟ್ವಾ ಶೋಕಸಂಕಟಂ ಪ್ರಾಪುಃಕೂಲಂ ಮಹಾವಿಷಂ |

ಧ್ಯಾತ್ವಾ ನಾರಾಯಣಂ ದೇವಂತ್ಯದಯೇ ಗರುಡವ್ಯವಮ್ || (೧೩ ಬ್ರಹ್ಮಾಂಡೇ)

ಪ್ರಾಶ್ನಿಕ :- ಅಮೃತಕ್ಕಾಗಿ ಶ್ರೀರಾಮಮುದ್ರವನ್ನು ಮಂದ ಪರ್ವತದಿಂದ ದೇವಸುರು ಮುಢಿಯಾಗಿ ಭಯಂಕರವಾದ ಕಾಲಕೂಟ ವಿಷವು ಹುಟ್ಟಿತು.

ಆಗ ತನ್ನ ಕೃದಯದಲ್ಲಿರುವ ನಿಯಾಮಕವಾದ ನಾರಾಯಣವನ್ನು ಶಿವನು ಧ್ಯಾನಮಾಡಿದ ಮೇಲೆ, ವಾಯು ದೇವನಿಂದ ವ್ಯಾತಿ ವಿಷವಾಗುವು ಮಾಡಲ್ಪಟ್ಟ ತನಗೆ ಕೊಟ್ಟ ಅಲ್ಪಭಾಗವನ್ನು ಪಾನಮಾಡಿದನು. ಶಿವನು ನಾರಾಯಣ ನ್ನು ಧ್ಯಾನಮಾಡಿದ ಪ್ರಭಾಮಂದಿರದ ಅಲ್ಪವಾದ ವಿಷದ ಪಾನಕ್ಕೆ ತೃಪ್ತಿಯು ಬಂದು ಪಾನಮಾಡಿದವನಾದುದು ಪರಮ ತತ್ವವಾಗಿರಬೇಕು. ಗರುಡ ವೃದ್ಧಿಗಾಗಿ ದೇವನೂ ಹಾಕಿ ಈ ರೀತಿ ಇದೆ. ಪಾಪಾತಿಯನ್ನು ಕುರಿತು ಶಿವನು ಹೀಗೆ ಹೇಳಿದ್ದಾನೆ.

ಅಪಕಾಶಮಿದಂದೇವಿ ಗುಹ್ಯಾದ್ಭುತಪರಂಪರಮ್ |

ಪುರಾಹಮಭಿಮುಢನೇ ಪತಗೇಂದ್ರ ವಿಪಾವಹಮ್ |

ಅವಧ್ವಂಗರಲಂ ಘೋರಂ ಅಭಂಜಮಮೃತಂ ಯಥಾ || (೧೩ ಗರುಡ ಪುರಾಣ)

ಮತ್ತೊಂದು ಪುರಾಣವಲ್ಲಾ ಈ ಪರಮಾತ್ಮನ ಅನುಗ್ರಹದಿಂದಲೇ ಶಿವನು ವಿಷವಾಸ ಮಾಡಿದ್ದಾನೆಂಬುದು ಉಕ್ತವಾಗಿದೆ.

“ಯೇನ ಜೀರ್ಣಂ ಚ ಗರಲಂ ಕಂಠಸ್ಥಂ ಚಕಾಶನಃ |

ಅಂತರಾತ್ಮತ್ವಕಂತ್ಯ ಹೃದಯೇ ಗರುಡದ್ವಜಮ್ || (೧೩ ಪುರಾಣಾಂತರ ವಚನ |

ಅಭಿಪ್ರಾಯ :- ಕಾರಿಯಾದ ಶಿವನ ಕುತ್ತಿಗೆಯಲ್ಲಿ ಅವನು ಪಾನಮಾಡಿದ ವಿಷವು ಅಪ್ಪಕ್ಕೆ ಜೀರ್ಣವಾಗಿಸಿಕೊಂಡ್ದು ಈ ಶಿವನ ಹೃದಯ ಗುಹೆಯಲ್ಲಿರುವ ಗರುಡದ್ವಜನ ಪ್ರಭಾವದಿಂದಲೇ ಆಗಿದೆಯೆಂದು ಪುರಾಣಾಂತರದ ಮಾತಿನಿಂದ ವ್ಯಕ್ತವಾಗಿದೆ.

ಮಂತ್ರಶಾಸ್ತ್ರದಲ್ಲೂ ಈ ಗರುಡ ಪ್ರಸ್ತಾಪಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿದೆ.

“ಅಚ್ಯುತಾನಂತ ಗೋವಿಂದಮಂತ್ರತೋಷ್ಣಕುಘಂಪರಮ್ |

ಓಂ ನಮಃ ಸಂಪುಟೇಕೃತ್ವಜಹನ್ ವಿರಪಧರೋಷಕರಹ್” || ೧೩ (ಮಂತ್ರಶಾಸ್ತ್ರವಚನ)

ಅಭಿಪ್ರಾಯ :- ಶಿವನು, ಅಚ್ಯುತ, ಅನಂತ, ಗೋವಿಂದ ಎಂಬ ವಿಷ್ಣುವಿನ ಮೂರು ನಾಮಗಳನ್ನು ಛೇದಿಯಿಂದ ಓಂ ನಮಃ ಎಂಬುದಾಗಿ ಸಂಪುಟೀಕರವಾಗಿ ನೀರಿನಲ್ಲಿ ನಿಂತು ಜಲಸುವಮಾಗಿ ವಿಷವನ್ನು ತನ್ನ ಕುತ್ತಿಗೆಯಲ್ಲಿ ಧರಿಸಿದ ಭಾದ್ರೆಯನ್ನು ಪರಿಹರಿಸಿಕೊಂಡನು.

ಶಿವನು ಜಲಿಸಿದ ಸಂಪುಟೀಕೃತವಾದ ಮಂತ್ರವು ಈ ರೀತಿ ಇದೆ.

ಓಂ ಅಚ್ಯುತಾಯನಮಃ ಓಂ ಓಂ ಅನಂತಾಯನಮಃ, ಓಂ

ಓಂ ಗೋವಿಂದಾಯನಮಃ ಓಂಬೇರೆ ಪುರಾಣದ ಪಟನಿಂದಲೂ ಕೂಡ, ಶಿವನು ಮಾಡಿದ ಈ ವಿಷವಾಸದ ವಿಚಾರವು ಗೊತ್ತಾಗುತ್ತದೆ.

“ಸಾಮತ್ಯಯ ಪ್ರಭಾವಾಚ್ಚ ವಿಷ್ಣೋಃಪರ್ವಗತಶ್ಚೈವ |

ವಿಪಂತದಭವದ್ವೇರ್ಣಂ ಲೋಕಸಂಹಾರಕಾರಣಮ್” || ೧೩ (ಪುರಾಣಾಂತರವಚನಮ್)

ಅಭಿಪ್ರಾಯ :- ಸರ್ವಾಂತರ್ಯಾಮಿಯಾದ ವಿಷ್ಣುವಿನ, ಓಂ ಅಚ್ಯುತಾಯನಮಃ ಓಂ, ಓಂ ಅನಂತಾಯನಮಃ, ಓಂ ಓಂ ಗೋವಿಂದಾಯನಮಃ ಓಂ ಎಂಬ ಮೂರು ನಾಮಗಳ ವಿಷದ ಪ್ರಾಭಾವದಿಂದ ಶಿವನು ಪಾನಮಾಡಿದ ಲೋಕವನ್ನು ಸಂಹರಿಸುವ ಘಟಕವಾದ ವಿಷವು ಜೀರ್ಣವಾಯಿತು. ಕುತ್ತಿಗೆಯಲ್ಲಿ ನಿಂತು ಶರೀರವಿತ್ತವಾಯಿತು. ಮತ್ತೆ ಪ್ರಬಲವಾದ ವಿಷದ ಪಾನವನ್ನು ಪೂರ್ತಿಯಾಗಿ ಪಾನಮಾಡಿದವನು ಪ್ರಧಾನವಾಯಿ ದೇವನೆಂದೂ ಪಾನಮಾಡುವ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ವಾಯುವಿನ ಕೈಯಲ್ಲಿ ಶೇಷವಾಗಿ ಎಲೋ ಸ್ವಲ್ಪವಾಗಿ ಅಂಟಿಕೊಂಡಿದ್ದುದನ್ನು ವಾಯುರೇವನು ಚೆನ್ನಾಗಿ ತಿಳಿದರ ಬಲವನ್ನು ಶಕ್ತಿಯನ್ನು ಕಮ್ಮಿಮಾಡಿ, ಆ ಅತ್ಯಲ್ಪ ಭಾಗವನ್ನು ಪಾನಮಾಡಲು ಶಿವನಿಗೆ ಕೊಟ್ಟನು ಎಂಬ ಸಂಗತಿಯನ್ನು ಶ್ರುತಿಮತವು ತಿಳಿಸುತ್ತದೆ. ಆ ಶ್ರುತಿಮತವು ಒಗ್ಗಿಗಿದೆ.

ವಾಯುರಹ್ಯಾಘಾತಮಂಘ್ರತ್ ಒಸಕ್ಕಿಹ್ಯಾಕುಸಗ್ಧಮಾ |

ಕೇಶೀವಿಪಶ್ಚಹಾತ್ಯೇಣ ಯದ್ಭುದೇಣಾಒಬತ್ಸಹಾ || ೧೩ಶ್ರುತಿಃ ||

ಅರ್ಥ :- ಕೇಶಿ = ಪ್ರಶಸ್ತವಾದ ಕೇಶವನ್ನಳ್ಳ, ಸುವಿರೂಪವಾದ ನಾರಾಯಣನನ್ನು ಸ್ತುತಿಯಾಗಿ ಉಳ್ಳವಾದ, ಕುನ್ನಮಾ = ಪ್ರಧಾನ ವಾಯುದೇವನು, ಕುಕ್ಷಿತರಾದ ಕಲ್ಪಾದಿ ದೈತ್ಯರನ್ನು ವಿಶೇಷವಾಗಿ ಅಂಧಕಮುಖದಲ್ಲಿ ಮುಳುಗಿಸುವವರಾದುದರಿಂದ ಕುನ್ನಮಾ ಎಂದು ಕರೆಯಲ್ಪಡತಕ್ಕ ಪ್ರಧಾನ ವಾಯುದೇವನು ವಿಷ್ಣು = ಹಾರಾಳುವೆಂಬ ಕಾಲಕಾಲವಿಷದ, ಪಾತ್ರೇಣ = ಸುಖವಾತ್ರಾದಿಂದ ತುಂಬಲ್ಪಟ್ಟ ಧ್ವಜವ ವಿಷ್ಣು ಇತ್ಯೋ ಅದನ್ನು, ಆ ಪಾತ್ರೆಯಿಂದ ರುದ್ರೇಣ ಸಹ = ರುದ್ರನೊಡನೆ, ಅಜಿತ = ಕುಡಿದರು. ಕುಡಿದ ನಂತರ, ಉಳಿದ ಸ್ವಲ್ಪ ವಿಷದ ಭಾಗವನ್ನು, ಅಶ್ವ ೧೪ ರುದ್ರನಿಗಾಗಿ = ಉಪಾಮಂಥತ್. ಅಮಥ್ನಾತ್ = ಕುಡಿಯಲು ಆಗುವಂತೆ ಚೆನ್ನಾಗಿತಿಕ್ಕಿ ಅದರ ತೀಕ್ಷ್ಣತೆಯನ್ನು ಕಮ್ಮಿ ಮಾಡಿದರು. ಅಂತಹ ಅಲ್ಪ ಭಾಗವನ್ನು ರುದ್ರದೇವನು ಕುಡಿದನು.

ಈ ಮೇಲೆ ಕಂಡ ಶ್ರುತಿಯಿಂದ ಕಾಲಕಾಲ ವಿಷವನ್ನು ಪೂರ್ತಿವಾದ ಮಾಡಿದವನು ಪ್ರಧಾನವಾಯುದೇವನೆಂದೂ, ಪೂರ್ತಿವಾದ ಮಾಡಿದ ನಂತರ ಶೇಷವಾಗಿ ಉಳಿದಿದ್ದ ಅತ್ಯಲ್ಪ ಭಾಗವನ್ನು ಚೆನ್ನಾಗಿ ಮಥನಮಾಡಿ ಅದರ ಶಕ್ತಿಯನ್ನು ಕುಂದಿಸಿ, ಆ ಭಾಗವನ್ನು ರುದ್ರನಿಗೆ ಕೊಟ್ಟನು. ರುದ್ರನು ಅದನ್ನು ಕುಡಿದನು ಎಂಬುದಾಗಿ ಶ್ರುತಿ ಮತವು ತಿಳಿಸುತ್ತದೆ. ತ್ರಿಪುರಾಸುರಸಂಹಾರದ ಪ್ರಸಕ್ತಿಯೂ ಸಹ ರುದ್ರನಿಗೆ ಸರ್ವೋತ್ಕರ್ಷವನ್ನು ಸಮರ್ಥಿಸುವುದಿಲ್ಲ.

“ಅಹಂವ್ಯಗೇ ಅಹಮೇವವಶೂನಾಮಧಿವತೀರಾಧಿ” ಎಂಬ ಶ್ರುತಿಯು ಶಿವನಿಗೆ ವಶುವತೀತ್ವವು ಬಂದಿರುವುದು ವಿಷ್ಣುವಿನ ವಾದದಿಂದ ಎಂಬುದಾಗಿ ಹೇಳುತ್ತದೆ.

ಕೂರ್ಮ ಪುರಾಣದಲ್ಲಿ ಶಿವನನ್ನು ಕುರಿತು ವಿಷ್ಣುವು ಈಂತಿ ಹೇಳಿದ್ದಾನೆ. ಎಲ್ಲ ಶಿವನೇ, ನೀನು ನನ್ನ ಶರಣಾ ಗತನಾಗಿ ಭಯಭಕ್ತನಾಗಿದ್ದೀಯೆ. ನಾನೇ ದೇವಶೂರೂಪವನ್ನು ತಾಳಿ ತ್ರಿಪುರಾಸುರರನ್ನು ಸಂಹರಿಸಿದ್ದೇನೆ ಎಂದು ವಿಷ್ಣುವು ಶಿವನನ್ನು ಕುರಿತು ಹೇಳುವುದಾಗಿ ಕೂರ್ಮಪುರಾಣವು ಹೇಳುತ್ತದೆ.

“ತತೋಮಾಂಕರಣಂತ್ಯಾಪ್ರಣೇದೇ ನಿರ್ಭಯೋಭವಾನ್ |

ಅಹಂ ದೇವಶೂರೋಭೂತ್ಯಾಪುರಾಣಘಾತಯಮ್ ||” (ಇತಿ ಕೂರ್ಮಪುರಾಣ)

ಮಹಾಭಾರತದಲ್ಲಿ ಕರ್ಣಪರ್ವದಲ್ಲಿ ನಾರಾಯಣನೇ ರುದ್ರಾಚಾರ್ಯ ಮಿಯಾಗಿರುವುದರಿಂದ ರುದ್ರನು ತನ್ನೊಳಗೆ ನಿಯಾಮಕನಾಗಿರುವ ವಿಷ್ಣುವಿನ ಪ್ರಭಾವದಿಂದಲೇ ಧನುಷ್ಯನ ವೇಗವನ್ನು ಕೂಡಿದನೆಂದು ಉಕ್ತವಾಗಿದೆ.

“ನಿಷ್ಕುರಾತ್ಯಾಭಗವತೋ ರುದ್ರಾನ್ಮುನಿಕತೇಜಸಃ |

ತತ್ಪಾದ್ಯಮರ್ವಸಂಸ್ಪರ್ಶಂಸವಿಜೇಹೇ ಮಹೇಶ್ವರಃ || ಎಂದು ಮಹಾಭಾರತದ ಕರ್ಣಪರ್ವದವಚನವು

ಮತ್ತೊಂದು ಸ್ಥಳಿಯೂ ಸಹ “ಅದ್ವಿತೀಯವಾದ ತಾಕಲ್ಪತಮಂತವನ್ನು ಶಿವನು ಎಚ್ಚಿ ಓದಿಯನ್ನು ಮಹದಿ ದ್ವಾನೆ ಇದು ಮಹಾಸತ್ಯವು ಎಂದು ತಿಳಿಸುತ್ತದೆ. ಅಸ್ಥಿತಿಯು ಮನವು ಹೀಗೆ ಇದೆ.

ಅದ್ವಿತೀಯಂ ಯಥಾಮಂತ್ರಂ ತಾರಕಂ ಬ್ರಹ್ಮನಾಮಕಮ್ |

ಜಪಿತ್ಯಾಸಿದ್ಧಿಮಾಪ್ನೋತಿ ಸತ್ಯಂ ಸತ್ಯಂವದಾಮೃತಮ್ ||

ಇಮಮೇವಜಪತ್ ಮಂತ್ರಂತ್ಯಂಬಕ್ಕು ಪುರಾಂಕಃ || ಇತಿ ಸ್ತುತಿವಚನಮ್ ||

ದಕ್ಷ ಪ್ರಜಾಪತಿಯು ಆಚಾರ್ಯರ ಯಾಗವನ್ನು ಶಿವನ ಅವಕಾಶವಿಲ್ಲದಾದ ವೀರಭದ್ರನು ನಾಶಪಡಿಸಿದಾಗ ಆ ವೀರಭದ್ರನನ್ನು ಕಂಡು ಭಯದಿಂದ ಕೂಡಿದ ವಿಷ್ಣುವು ತನ್ನ ನಿಜರೂಪವನ್ನು ಮರೆಮಾಚಿಕೊಂಡು ಜಿಂಕೆಯ ರೂಪವನ್ನು ಧರಿಸಿ ವೇಗವಾಗಿ ಓಡಿಕೊಂಡನಂದು ವೀರಭದ್ರನಿಂದ ವಿಷ್ಣುವು ಪರಾಜಿತನಾದನೆಂದೂ ತಾಮಸ ಪುರಾಣದಲ್ಲಿ ಹೇಳಲಾಗಿದೆ. ಇದು ಸರ್ವಥಾ ಸುಳ್ಳಾದ ವಿಚಾರವಾಗಿದೆ. ಎತ್ಯಾದಿ ದಕ್ಷನಯಾಗಕ್ಕೆ ವಿಷ್ಣುವಾಗಲಿ, ಚತುರ್ಮುಖ ಬ್ರಹ್ಮನಾಗಲಿ ಇಬ್ಬರೂ ಬಂದೇ ಇರಲಿಲ್ಲವೆಂದು ಭಾಗವತದಲ್ಲಿ ಉಕ್ತವಾಗಿದೆ. ಆದಕಾರಣ ಭಾಗವತಕ್ಕೆ ವಿರುದ್ಧವಾದ ಕಥೆಯಾದ್ದರಿಂದ ತಾಮಸ ಪುರಾಣದ ಆ ಕಥೆಯು ಪ್ರಮಾಣವಾಗಿಲ್ಲ. ನಿಜವಾದ ಕಥೆಯಲ್ಲ. ಅದು ಕಲ್ಪಿತವಾದ ಕಥೆಯಾಗಿದೆ.

“ಉಪಲಬ್ಧ ಪುರಾವೇಶ ಭಗವಾನಪ್ಪ ಸಂಭವಃ |

ನಾರಾಯಣಶ್ಚ ವಿಶ್ವಾತ್ಮಾನ ತಮದ್ವರಮೀಯತುಃ (೧೩ ಭಾಗವತಮ್)

ಎಂಬುದಾಗಿ ದಕ್ಷಾದ್ವರಕ್ಕೆ ವಿಷ್ಣುವು ಚತುರ್ಮುಖನೂ ಬಂದಿರಲಿಲ್ಲವೆಂದು ಭಾಗವತದಲ್ಲಿ ಹೇಳಲಾಗಿದೆ. ಕೆಲವು ಕಡೆ ಆ ಯಾಗಕ್ಕೆ ವಿಷ್ಣುವು ಬ್ರಹ್ಮನೂ ಬಂದಿದ್ದಾರೆಂದು ಹೇಳತಕ್ಕ ವಾಕ್ಯಗಳಿದ್ದರೂ ಸಹ ಅದು ಭಾಗವತಕ್ಕೆ ವಿರುದ್ಧವಾಗಿರುವುದರಿಂದ ಅನಾಧರಣೀಯವಾಗಿದೆ. ಇಂದವುರಾಣದಲ್ಲಿ ಕಾಶೀಖಂಡದಲ್ಲಿ “ಶ್ರೀ ವೇದವ್ಯಾಸರು ಎರಡು ಭುಜಗಳನ್ನು ಎತ್ತಿಕೊಂಡು ವೇದಶಾಸ್ತ್ರಗಳಿಗೆ ಶ್ರೇಷ್ಠತವನ್ನು, ವಿಷ್ಣುವಿಗೆ ಸರ್ವೋತ್ತಮತವನ್ನು ಸಕಲಪುರುಷಗಳ ಸಭಾ ಮಧ್ಯದಲ್ಲಿ ಘೋಷಾಘೋಷಮಾಡಿದರೆಂದೂ, ಆಗ ಶ್ರೀ ವೇದವ್ಯಾಸ ಭುಜವು ಸ್ವಲ್ಪವಾಯಿತೆಂದೂ ಪ್ರತಿಪಾದಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿದೆ.

ಆ ಇಂದವುರಾಣದಲ್ಲಿನ ಕಾಶೀಖಂಡದ ವಚನವು ಹೀಗೆ ಇದೆ.

“ಸತ್ಯಂ ಸತ್ಯಂ ಪುನಃ ಸತ್ಯಂ ಭುಜಮುದ್ವೈತ್ಯಚೋಚತೇ |

ವೇದಶಾಸ್ತ್ರಾತ್ಮರಂಜಾನ್ವಿ ನದೈವಂ ಕೇಶವಾಶ್ವರಮ್ || ೧೩ ಇಂದೇಕಾಶೀಖಂಡವಚನಮ್ |

ಅಭಿಪ್ರಾಯ :- ವೇದಶಾಸ್ತ್ರಾಂತರೂ ಉತ್ತಮವಾದುದು ಬೇರೆ ಯಾವುದೂ ಇಲ್ಲ. ಸರ್ವೋತ್ತಮವಾದ ಕೇಶವ ನೊಂತಲೂ ಉತ್ತಮವಾದವು ಬೇರೆ ಯಾರೂ ಇರುವುದಿಲ್ಲ ಎಂಬುದನ್ನು ನಾನು ಎರಡೂ ಭುಜಗಳನ್ನು ಎತ್ತಿಕೊಂಡು ಘೋಷಾಘೋಷ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದೇನೆ. ಇದು ಸತ್ಯ, ಇದು ಸತ್ಯ, ಮತ್ತೂ ಸತ್ಯವೆಂದು ಹೇಳುತ್ತೇನೆ. “ಎಂಬುದಾಗಿ ಈ ವೇದ ವ್ಯಾಸರು ಸಕಲ ಪುರುಷಗಳ ಸಭಾಮಧ್ಯದಲ್ಲಿ ಎರಡೂ ಭುಜಗಳನ್ನೆತ್ತಿಕೊಂಡು ಘೋಷಾಘೋಷ ಮಾಡಿದರು. ಇದಕ್ಕೆ ವಿರುದ್ಧವಾಗಿ ಹೇಳಲಾಗಿರುವ ಭುಜದ ಸ್ವಲ್ಪತೆಯನ್ನು ಹೇಳುವ ಇಂದವುರಾಣದಲ್ಲಿನ ಕಾಶೀಖಂಡವು ಕೇವಲ ತಾಮಸ ಪುರಾಣಭಾಗವಾಗಿರುವುದರಿಂದ ಅದು ವೇದಕ್ಕೆ ವಿರುದ್ಧವಾಗಿರುವ ಪ್ರಯತ್ನ ವೈದಿಕರು ಅದನ್ನು ಪರಿಗ್ರಹಿಸಬಾರದು.

“ಅವೈದಿಕತಯಂ ಜ್ಞಾನಂವಾಸಿಷ್ಟಂ ಸೂತಸಂಹಿತಾ | ಕಾಶೀಖಂಡಂ

ಪರಿತ್ಯಾಜ್ಯಂ ವೈದಿಕಸ್ಯ ವಿರೋಧತಃ || ” ೧೩

ತಾತ್ಪರ್ಯ :- ವಾವೈ, ಸೂತಸಂಹಿತಾ, ಕಾಶೀಖಂಡ ಇವು ಮೂರೂ ಸಹವೇದಕ್ಕೆ ವಿರುದ್ಧವಾದ ವಿಚಾರಗಳಿಂದ ಕೂಡಿವೆ. ಇವು ಮೂರೂ ಅವೈದಿಕಗಳು. ಇವುಗಳಿಂದ ತಿಳಿದುಬರುವ ವಿಚಾರಗಳು ಪ್ರಾಮಾಣ್ಯಗಳಲ್ಲ.

ಶೈಶವೀಯ ಅಂಶದ ಪ್ರಭಾವದಿಂದ ಪ್ರಾಣದಿಂದ ಸಮೀಪವಾಗುವ ವಾತವರ್ತು (ಕೈ. ಅ. ಪ್ರ. ಪಾ. ೧. ಅನು ೯) ಎಂಬುದಾಗಿರುವುದರಿಂದ ವೇದವ್ಯಾಸ ಮೊದಲಾಗಿ ಪ್ರಾಮಾಣ್ಯವು ಗೊತ್ತಾಗುತ್ತದೆ. ಸಕಲ ವೇದವಚನ ಗಳೂ ಶ್ರೀಮನ್ನಾರಾಯಣನಿಗೆ ಸರ್ವೋತ್ತಮವನ್ನು ಸಮರ್ಪಿಸುತ್ತಿರುವುದರಿಂದ ಅದಕ್ಕೆ ವಿರುದ್ಧವಾದ ತಾಮಸ ವುರಾದಾ ಕಾಶೀಖಂಡದ ವಚನವು ಅಪ್ರಮಾಣವಾಗಿದೆ.

ಅಮೃತಕ್ಕಾಗಿ ಶ್ರೀರಾಮಕೃಷ್ಣರನ್ನು ಕಂಡಾಗ, ದೇವತೆಗಳ ಹಿತವನ್ನು ರಕ್ಷಿಸುವುದಕ್ಕಾಗಿಯೇ ಪುರುಷೋತ್ತಮನಾದ ಶ್ರೀಮನ್ನಾರಾಯಣನು ಮೋಹಿನಿ ರೂಪವನ್ನು ಸ್ವೀಕರಿಸಿದನು. ದೇವತೆಗಳಿಗೆ ಮಾತ್ರ ಅಮೃತವನ್ನು ತುಂಬಿದ ಕಾರ್ಯವು ಮುಗಿದ ನಂತರ, ಅತ್ಯಾಶ್ಚರ್ಯಕರವಾದ ಮೋಹಿನಿ ರೂಪವನ್ನು, ನೋಡಿ, ಚಕಿತನಾದ, ರುದ್ರದೇವನು ವಿಷ್ಣುವನ್ನು ಕುರಿತು ನನ್ನ ಸ್ವಾಮಿಯಾದ ವಿಷ್ಣುವೇ ! ನನಗಾಗಿ ಆ ಮೋಹಿನಿ ರೂಪವನ್ನು ದಯಮಾಡಿ ಮತ್ತೊಂದಾವರ್ತಿ ತೋರಿಸು ಎಂದು ಪ್ರಾರ್ಥಿಸಿದನು. ಭಕ್ತನಾದ ರುದ್ರನ ಪ್ರಾರ್ಥನೆಯಂತೆ ವಿಷ್ಣುವು ರುದ್ರನಿಗೆ ಮೋಹಿನಿರೂಪವನ್ನು ತೋರಿಸಿದಾಗ, ರುದ್ರನು ತನ್ನ ಸಮೀಪದಲ್ಲಿಯೇ ಇರುವ ಪಾರ್ವತೀದೇವಿಯನ್ನು ಬಿಟ್ಟು, ಮೋಹಮರವನಾಗಿ ಕಾಮೋದ್ರೇಕದಿಂದ ಪೂರ್ಣ ಜಾಲರಿದ್ದ ವೀರ್ಯದ ಪ್ರವಾಹದಿಂದ ತನ್ನ ದಾರಿಯನ್ನು ನೆನಿಸುತ್ತಿರುವವನಾಗಿ, ಆ ಮೋಹಿನಿ ವೇಷವನ್ನೇ ಹಿಡಿದುಕೊಂಡನು ಎಂದು ವುರಾದಾಗಳಲ್ಲಿ ಕೇಳ ಬರುತ್ತದೆ. ಇದರಿಂದ ವಿಷ್ಣುವಿಗೆ ಯಾವ ಸ್ಥಾನತೆಯು ಇರುವುದಿಲ್ಲ. ಆಕರ ಜನರ ಮೋಹಕ್ಕಾಗಿ, ಭಕ್ತರಾದ ದೇವತೆಗಳ ಕಾರ್ಯಕ್ಕಾಗಿ ಸ್ವೀಕರಿಸಿದಂತೆ, ಮತ್ಸ್ಯರೂಪವನ್ನು, ಮಹಾಕರೂಪವನ್ನು ಕೂರ್ಮರೂಪವನ್ನು ಧರ್ಮ ನರಸಿಂಹ ರೂಪವನ್ನೂ ಆಯಾ ಸಂದರ್ಭಕ್ಕೆ ತಕ್ಕಂತೆ ಧರಿಸುವುದು ಪ್ರಸಿದ್ಧವೇ ಆಗಿದೆ.

ತಾಮಸವುರಾದಾದಲ್ಲಿ ಶ್ರೀನೃಸಿಂಹದೇವರು ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಒಂದು ಕಥೆಯು ಪ್ರಸಿದ್ಧವಾಗಿದೆ. ಅದೇನೆಂದರೆ - ರುದ್ರನು ಶರಭ ವೇಷಧಾರಿಯಾಗಿದ್ದ ನೃಸಿಂಹನನ್ನು ಸಂಹರಿಸಿದನು ಎಂದು ತೇಳಲಾಗಿದೆ. ಇದನ್ನು ವಿಮರ್ಶಿಸಬೇಕಾಗಿದೆ. ತಾಮಸ ವುರಾದಾ ಕಥೆಯು ಈ ರೀತಿ ಇದೆ.

“ಹರಿಶ್ಚಂದ್ರನು ರಕ್ತವಾನದಿಂದ ನೃಸಿಂಹನಿಗೆ ಉನ್ನದವೂಗಾಗಿ, ಉನ್ನತನಾದ ನೃಸಿಂಹನು ಲೋಕಕ್ಕೆಲ್ಲಾ ಉಪವ್ರವವನ್ನು ಉಂಟುಮಾಡಿದನಂತೆ. ಆಗ ದೇವತೆಗಳೆಲ್ಲಾ ಈ ಲೋಕಾಂಟಕನಾದ ನೃಸಿಂಹನನ್ನು ನಿಗ್ರಹಿಸಬೇಕೆಂದು ಶಿವನನ್ನು ಪ್ರಾರ್ಥಿಸಿದಂತೆ. ಆಗ ಶಿವನಿಂದ ಪ್ರೇರಣಿಸಲ್ಪಟ್ಟವನಾದ ವೀರಭದ್ರನು ಶರಭವೇಷಧಾರಿಯಾಗಿ ನರಸಿಂಹನ ಎರಡೂ ಪಾದಗಳನ್ನು ಹಿಡಿದು ಗರಗದಂತೆ ತಿರುಗಿಬಿಟ್ಟನಂತೆ. ಆಗ ನರಸಿಂಹನಿಗೆ ಉನ್ನದವು ಕಮ್ಮಿಯಾಗಿ ವೀರಭದ್ರ ನನ್ನು ಪ್ರಾರ್ಥಿಸಿದನಂತೆ. ಆಗ ವೀರಭದ್ರನು “ಇನ್ನು ಮುಂದೆ ಈ ಬಗೆಯಾದ ಕೆಲಸವನ್ನು ಮಾಡಬೇಡವೆಂದು ವಿಷ್ಣುವನ್ನು ನಿಯಮಿಸುವುದಾಗಿ ಶಿವನ ಸಮೀಪಕ್ಕೆ ತೋರಿಸಿದನಂತೆ” ಎಂಬ ಒಂದು ವಿಚಾರವು ಸ್ವಾಧ್ಯಕ್ಷವುರಾದಾದಲ್ಲಿ ಉಕ್ತವಾಗಿದೆ. ಆದರೆ ಶೈವವುರಾದಾದಲ್ಲಿ ರುದ್ರನೇ ನೇರಭವನಾಗಿ ನೃಸಿಂಹನನ್ನು ಕೊಂದೇ ಬಿಟ್ಟನು ಎಂದು ತೇಳಲಾಗಿದೆ. ಎರಡೂ ಸಹ ಅಂದರೆ ಸ್ವಾಧ್ಯಕ್ಷವುರಾದಾವು ಶೈವವುರಾದಾವು ಕೂಡ ತಾಮಸ ವುರಾದಾಗಳೇ ಆಗಿರುವುದರಿಂದ ಎರಡಕ್ಕೂ ಕಥಾಭಾಗದಲ್ಲಿಯೂ ಕೂಡ ವ್ಯತ್ಯಾಸ ವಿರೋಧವು ಕಂಡುಬಂದಿದೆ.

ಮತ್ತೊಂದೆಡೆ ಹಕ್ಕಿಕ ವುರಾದಾಗಳಲ್ಲಿ ಎಲ್ಲಾ ಸಹ ಶ್ರೀನೃಸಿಂಹದೇವರು ಹರಿಶ್ಚಂದ್ರನ ರಕ್ತವನ್ನು ಪಾನಮಾಡಿದನು ಎಂದು ತೇಳಿಲ್ಲ. ಮತ್ತು ಹರಿಶ್ಚಂದ್ರನ ರಕ್ತವಾನದಿಂದ ಸರ್ವೋತ್ತಮನಾದ ನರಸಿಂಹಾಸ್ವಾಮಿಗೆ ಮೋಹದ ಪ್ರತಿವಾದನೆಯುಂಟು ಆದ್ದರಿಂದ ಅಂಶವಾದವಿಚಾರವಾಗಿದೆ. ನಾರಾಯಣೋಪನಿಷತ್ತಿನಲ್ಲಿ “ಸರ್ವಭೂತಾ ಮೇಕಾ ನಾರಾಯಣಾ ಕರಾರೂಪವೋಮೋಹವನಿಮುರ್ತುಂ ವಿಷ್ಣುಂಧ್ಯಯನ್ ಶ್ರೀದೇವಃ” (೩೩ ನಾರಾಯಣೋಪನಿಷತ್ತು)

ಮಾನವ ಪುರಾಣದಲ್ಲೂ ಸಹ ಶ್ರೀನೃಸಿಂಹನಿಂದ ಸಂಹರಿಸಲ್ಪಟ್ಟ ಶರಭನ ವಿಚಾರವು ಉಕ್ತವಾಗಿದೆ.

“ವಿಶ್ವತ್ಪಾಪಕೂರುಕಿಂ ವದ್ಯಕಲ್ಪಮುಖೈಃ ಸಖೈಃ |

ಮೇರುಶ್ವಶ್ಚ ನೃಸಿಂಹೇನ ಶರಭಶ್ಚಾಭಿಲೋಚನಮ್ || (೪೩ ಮಾತಪುರಾಣೇ)

ಶಾಸ್ತ್ರಾರ್ಥ :- ಶ್ರೀನರಸಿಂಹವ್ರಾಮಿಯು ವಜ್ರಾಯುಧದಂತಿರುವ ತನ್ನ ಉಗುರುಗಳಿಂದ ಶರಭನ ತೋಳು, ತೊಡೆ, ತಲೆಗಳನ್ನು ಕತ್ತರಿಸಿ ಶೀರದವಾಗಿ ಮೇರುಪರ್ವತ ತಪ್ಪಲಿನಲ್ಲಿ ಸಂಹರಿಸಿದನು. ಶ್ರೀನೃಸಿಂಹನಿಂದ ಕತ್ತರಿಸಲ್ಪಟ್ಟು ಚೂರು ದೇಹವುಳ್ಳ ಶರಭನ ದೇಹವು ಕೆಳಗೆ ಬಿದ್ದಿತು.

ಕೂರ್ಮ ಪುರಾಣದಲ್ಲೂ ಕೂಡ ಶ್ರೀನೃಸಿಂಹದೇವರಿಂದ ಸಂಹರಿಸಲ್ಪಟ್ಟ ಶರಭನ ವಿಚಾರವು ಪ್ರಸ್ತಾಪಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿದೆ.

“ಸಚಂಭುಪಂಚಾನನಮಶ್ವಪಾದಂ ಪಶ್ಯದ್ವಯಾಧ್ಯಂಘನನೀಲಗಾತ್ರಂ |

ಸ್ವರಶ್ವಪಾದೋವ್ಯಸಹಸ್ರಹಸ್ತಂ ಸಹಸ್ರಹಸ್ತಂಶರಭಸ್ಯರೂಪಮ್ ||

ಕರಾದಾದಾಯ ಶ್ವಶ್ವೇಕಂಮುಖಂ ಚಂಭುಶ್ವಪಾದಯಮ್ |

ವಿದಾಯ ಚ ನೃಸಿಂಹಸ್ತಂ ಹಿರಣ್ಯಕಶಿಪುಂಯಥಾ || ೪೩ ||

ಶಾಸ್ತ್ರಾರ್ಥ :- ಶರಭನ ದೇಹವು ಭಯಂಕರವಾಗಿತ್ತು. ಎರಡು ದೊಡ್ಡ ಕೊಕ್ಕುಗಳುಳ್ಳದ್ದಾಗಿತ್ತು. ಐದು ಮುಖಗಳು. ಎಂಬು ವಾದಗಳು, ಎರಡು ದೊಡ್ಡ ರೆಕ್ಕೆಗಳು, ಮೋಡದಂತೆ ಕವಚದ ದೊಡ್ಡದಾದ ಭಯಂಕರವಾದ ಶರೀರವುಳ್ಳವಾಗಿದ್ದನು. ಪ್ರಹಮಾಶನವಾದ ಅತ್ಯಂತ ತೀವ್ರವಾದ ಒಂದು ಕಾವಿ ರೆಕ್ಕೆಗಳು, ಪ್ರತ್ಯೇಕವಾಗಿ ರೆಕ್ಕೆಗಳಲ್ಲಿ ತೀಕ್ಷ್ಣಗಳಾದ ಶಸ್ತ್ರಗಳಿಂದ ಸಜ್ಜಿತವಾಗಿದ್ದವು. ಇದು ಇತರರಿಗೆ ಅತಿಭಯಂಕರವಾದ ಅಕಾರವಾಗಿ ಇತರರಿಂದ ಅದೇಯವಾದ ದೇಹವನ್ನು ಕೊಡುವಾಗಿದ್ದ ಶರಭನನ್ನು ಶ್ರೀನೃಸಿಂಹವ್ರಾಮಿಯು ಕ್ಷಣಮಾತ್ರದಲ್ಲಿ ಶರಭನ ಎರಡು ಕೊಕ್ಕುಗಳನ್ನುಳಿದ ಮುಖಗಳನ್ನು ಸೆಳೆದು ಸೀಳಿಬಿಟ್ಟನು. ಶ್ರೀನೃಸಿಂಹನು ಹಿಂದೆ ಹಿರಣ್ಯಕಶಿಪುವನ್ನು ಹೇಗೆ ಎದೆಗೇ ಸಂಹರಿಸಿದನೋ ಅದರಂತೆ ಶರಭನನ್ನು ಸಂಹರಿಸಿದನು. ಅಗ್ನೇಯಪುರಾಣದಲ್ಲೂ ಸಹ ಶರಭನ ಸಂಹಾರದ ವಿಚಾರವು ಉಕ್ತವಾಗಿದೆ. ಅಗ್ನೇಯ ಪುರಾಣ ನಲವತ್ತನಾಲ್ಕನೇ ಅಧ್ಯಾಯದಲ್ಲಿ ಶ್ಲೋಕಗಳು ಈ ರೀತಿ ಇವೆ.

“ಕತಃ ಕೃಣೇನ ಶರಭೋ ನಾಥ ಪೂರಿತದಿಶ್ ಮುಖಃ |

ಅಭ್ಯಾಕುಗಮದ್ವಿಶ್ವೋವ್ಯಸದದ್ವಿರವಸ್ತನಮ್ ||

ಸ ಸಮಭ್ರಾಗತಂ ದೃಷ್ಟ್ವಾ ನೃಸಿಂಹಃಶರಭಂರುಷಾ |

ಸಖೈಃ ವಿದಾರಯಾಮಾಸ ಹಿರಣ್ಯಕಶಿಪುಂ ಯಥಾ || (೪೩ ಅಗ್ನೇಯಪುರಾಣಂನೇ ಅಧ್ಯಾಯ)

ಮಹಾನಾರಾಯಣೋಪನಿಷತ್ತಿನಲ್ಲೂ ಸಹ ಶ್ರೀಶರಯು ಹಿರಿಮೆಯು ಉಕ್ತವಾಗಿದೆ. ಶ್ರೀಶರಯು ಶಿವನನ್ನು ಸಂಹರಿಸುವುದನ್ನು ಉಪನಿಷತ್ತು ತಿಳಿಸುತ್ತದೆ.

“ಹರಿಂ ಹರಂತಂ ಅಶುಯಂತಿ ದೇವಾಃ | ವಿಶ್ವಕ್ಷೇಪಾಸಂ ವ್ಯಹಘಂ

ಮಹೀನಾಂ (೪೩ ಮಹಾನಾರಾಯಣೋಪನಿಷತ್ತು ೧೩-೧೧)

ಈ ಪ್ರತಿವಾಕ್ಯದಿಂದ ಈಶನ ಶಕ್ತಿಯಿಂದ ವ್ಯಾಪ್ತನಾದ ಮಧ್ವನಿಗೆ ಶ್ರೀನೃಸಿಂಹದೇವರಿಂದ ಮರಾವು ಆಗಿರುವುದನ್ನು ತಿಳಿಯಬಹುದಾಗಿದೆ.

ಈ ಮೇಲಿನ ಮಂತ್ರದಲ್ಲಿರುವ ವಿಶ್ವತ್ಯ ಎಂಬ ಪದ್ಯ ವಿಭಕ್ತಿಯು ಪ್ರಥಮಾ ವಿಭಕ್ತಿಯ ಅರ್ಥದಲ್ಲಿರುತ್ತದೆ. ಅಂದರೆ ವಿಶ್ವೇದೇವಾ ಎಂದು ಅನ್ವಯಿಸಬೇಕು. ಅನ್ವಯಕ್ರಮವು ವಿಶ್ವೇದೇವಾ, ಈಶಾನಂ, ರುದ್ರಂ, ಹರಂತಂ - ಸಂಹರಂತಂ ಹರಿಂ, ಅನುಯಂತಿ" ಎಂಬುದಾಗಿ ಅನ್ವಯಿಸಿ ಅರ್ಥವನ್ನು ಹೇಳಬೇಕು.

ಅರ್ಥ :- ರುದ್ರನನ್ನು ಸಂಹರಿಸುವವನಾದ, ಹರಿಯನ್ನು ಸಹಲ ದೇವತೆಗಳೂ ಅನುಸರಿಸುತ್ತಾರೆ. ಹರಿ ಶಬ್ದಕ್ಕೆ ಪ್ರವೃತ್ತಿ ನಿಮಿತ್ತವಾದ ಧರ್ಮವೂ ಸಹ, ಪ್ರತ್ಯು ಈಶಾನಾದ ಹಸ್ತಾಕ್ಷರೇ ಆಗಿದೆಯೆಂಬುದನ್ನು ಸ್ವತೀವಾಕ್ಯವು ತಿಳಿಸುತ್ತದೆ. ಇಲ್ಲಿರುವ ಹರಿಶಬ್ದವು ಕೇವಲ ರೂಢಶಬ್ದವಲ್ಲ, ಹರಿಶಬ್ದವು ಯೌಗಿಕವೂ ಆಗಿದೆಯೆಂಬುದನ್ನು ಸ್ವತೀವಾಕ್ಯವು ವ್ಯಕ್ತಪಡಿಸುತ್ತದೆ.

ಬ್ರಹ್ಮಾಣಿಮಂದಂ ರುದ್ರಂ ಚ ಯಮಂ ವರುಣಮೇವ ಚ |

ನಿಹತ್ಯ ಹರತೇಯಾಸ್ತಾತ್ಪ್ರಾಪ್ತುರಿಹೋಬ್ರಹ್ಮಣಃ || ೧೩೩ ||

ಅಭಿಪ್ರಾಯ :- ಶ್ರೀಮನ್ನಾರಾಯಣನು, ಬ್ರಹ್ಮನನ್ನೂ, ರುದ್ರನನ್ನು, ಇಂದ್ರನನ್ನೂ ಯಮನನ್ನೂ, ವರುಣನನ್ನು ಸಂಹರಿಸುತ್ತಾನೆ. ನಿಹತ್ಯಹರತೇ ಎಂಬ ಎರಡುಪದಗಳು ವಿಶೇಷಾರ್ಥದ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಪ್ರಯುಕ್ತವಾಗಿವೆ. ಯಾವ ಕಾರಣದಿಂದ ಅವರಲ್ಲರನ್ನು ಹನನ ಮಾಡುತ್ತಾನೆಯೋ ಅವನು ಸಂಹರಿಸುತ್ತಾನೆಯೋ ಆದುದರಿಂದ ಹರಿ ಎಂಬ ಶಬ್ದದಿಂದ ಹೇಳಲ್ಪಡುತ್ತಾನೆ.

ಶೈಲೋದಾರಣದಲ್ಲಿ ಮತ್ತೊಂದು ವಿಚಾರವು ಪ್ರಸ್ತಾಪಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿದೆ. ಅದರಿಂದಲೂ ಸಹ ಶ್ರೀವಿಷ್ಣುವಿನ ಸರ್ವೋತ್ತಮತ್ವವು ಅತಿವ್ಯಥವಾಗಿ ತಿಳಿದುಬರುತ್ತದೆ.

ರುದ್ರನು ಒಂದಾವರ್ತಿ ಲೀಲೆಯಿಂದ ತನ್ನ ಗದ್ದವನ್ನು ಧನುಷ್ಠನ ಮೇಲಿಟ್ಟುಕೊಂಡು ಕುಳಿತಿದ್ದನು. ಆಗ ಇಂದ್ರನು ಒಂದು ಕೀಟರೂಪದಿಂದ ಕ್ರಿಮಿಯ ರೂಪದಿಂದ ಬಂದು ಆ ಧನುಷ್ಠನ ಹೃದಯವನ್ನು ತುಂಡರಿಸಿದನು. ಆಗ ರುದ್ರನ ರುಂಡವು (ತಲೆಯು) ಕತ್ತರಿಸಿ ಬೇರ್ಪಟ್ಟಿತು. ಶಿವನ ತಲೆಯು ಕತ್ತರಿಸಲ್ಪಟ್ಟಾಗ ದೇವತೆಗಳು ಗಾಬರಿಗೊಂಡು ಶಿವನ ಉದ್ದೇವನಕ್ಕಾಗಿ ಪ್ರವರ್ಣಾಕುತಿಯಿಂದ ಸರ್ವಸ್ವಾಮಿಯಾದ ಶ್ರೀವಿಷ್ಣುವನ್ನು ಉದ್ದೇಶಿಸಿ ಹೋಮಮಾಡಿ ಸಂತೋಷಗೊಳಿಸಿದರು. ಪ್ರಸನ್ನನಾದ ಶ್ರೀಹರಿಯು ಕತ್ತರಿಸಲ್ಪಟ್ಟ ಭೂಮಿಯಲ್ಲಿ ಬಿದ್ದಿದ್ದ ಆ ತಲೆಯನ್ನು ಮತ್ತೆ ಶಿವನ ಮುಂಡಕ್ಕೆ ಸೇರಿಸಿ ಅನುಗ್ರಹಿಸಿದನು.

"ತಶ್ಚೇಂದ್ರೋ ವಪುರೂಪೇಣ ಧನುರ್ಬ್ರಾಮಚ್ಯುತಶ್ಚಯಂ | ಎಂದು ಉಪಶ್ರಮವಾಗಿ

"ನಿಹತ್ಯದ್ವೈಧನುಃ | ರುದ್ರಶ್ಚಕ್ಷೇವಧನುರಾಚ್ಛಿ ||

ಶಿರಉತ್ಥಿಪೇವ "ಸಪ್ರವರ್ಣೋಽಭವತ್" (೧೩) ಶೈಲೋದಾರಣೆಯ ಅರಣ್ಯಕ) ಎಂಬಲ್ಲಿ

ಇಂದ್ರನಿಂದ ರುದ್ರನ ಶಿರಸ್ಸಿನ ಭೇದವು ಮಾಡಲ್ಪಟ್ಟಿದೆ ಎಂದು ಹೇಳಲಾಗಿದೆ.

ಅಭಿಪ್ರಾಯ :- ತಾರತಮ್ಯದಲ್ಲಿ ಇಂದ್ರನು ರುದ್ರನಿಗಿಂತಲೂ ಹೆಚ್ಚು ದರ್ಜೆಯವನು. ಸಾಮರ್ಥ್ಯದಲ್ಲೂ ಸಹ ಬಲ ಹೀನನು. ಇಂತಹವನು ರುದ್ರನ ಶಿರಸ್ಸನ್ನು ಭೇದಿಸಿದನು ಎಂಬುದು ಅಸಂಭವವೆಂದು ಶಂಕಿಸಬಹುದು. ಆದರೆ ಇದಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ ಮತ್ತೊಂದು ಉದಾಹರಣವು ಇದೆ

ಉಪಶ್ಲೋಕದ ವಿವರ :- ಒಂದು ಕಲ್ಪದಲ್ಲಿ ಒಂದು ಹೆಣ್ಣು ಇಂದ್ರನು ಶ್ರೀಮನ್ನಾರಾಯಣಸ್ವಾಮಿಯನ್ನು ಕುರಿತು ಬಹಳ ಭಕ್ತಿಭಾವದಿಂದ ಆರಾಧಿಸಿದನು. ಆದರೆ ಅಂತಹವನು ಇಂತ ಯಾವ ದೇವತೆಗಳನ್ನು ಕರೆಯದೇ ಎಲ್ಲ ದೇವತೆಗಳನ್ನು

ತಿರಸ್ಕರಿಸಿ, ಕೇವಲ ನಾರಾಯಣನನ್ನೇ ಕುರಿತು ಯಜ್ಞವನ್ನು ಮಾಡಲು ಪ್ರಾರಂಭಿಸಿದನು. ಆಗ ಇತರ ಎಲ್ಲಾ ದೇವತೆಗಳೂ ಇಂದ್ರನ ಮೇಲೆ ಕೋಪವು ಬಂತು. ಇಂದ್ರನ ಯಜ್ಞಕ್ಕೆ ತೊಂದರೆಯನ್ನುಂಟುಮಾಡುವ ಮನಸ್ಸು ಮಾಡಿದರು. ತಮ್ಮಿಂದ ಇಂದ್ರನ ಯಜ್ಞವನ್ನು ಧ್ವಂಸಗೊಳಿಸಲು ಸಾಧ್ಯವಿಲ್ಲವೆಂದು ತಿಳಿದು ದೇವತೆಗಳೆಲ್ಲರೂ ಒಟ್ಟಾಗಿ ಸೇರಿ ರುದ್ರನನ್ನು ಮೊರೆ ಪೂಜಿಸಿದರು. ಇತರ ಎಲ್ಲಾ ದೇವತೆಗಳ ಪ್ರಾರ್ಥನೆಯಂತೆ ರುದ್ರದೇವನು ಇಂದ್ರನ ನಾರಾಯಣದೇವನನ್ನು ಉದ್ಧರಿಸಿ, ಮಾತು ತಿದ್ದಿ ಯಜ್ಞವನ್ನು ಕೊಡಲು ಬಂದನು. ಆಗ ಇಂದ್ರನು ನಾರಾಯಣನನ್ನು ಸ್ಮರಿಸಿದನು. ತಾನು ಆಚರಿಸುತ್ತಿರುವ ಯಜ್ಞಕ್ಕೆ ಕಂಟಕಪ್ರಾಯನಾದ ರುದ್ರನ ತೊಂದರೆಯನ್ನು ಪರಿಹರಿಸಿಕೊಂಡು ನಾರಾಯಣನನ್ನು ಪ್ರಾರ್ಥಿಸಿದನು. ನಾರಾಯಣನು ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷವಾಗಿ ತನ್ನ ಚಿತ್ರದಿಂದ ರುದ್ರನಂತರೆಯನ್ನು ಕಲ್ಪಿಸಿಬಿಟ್ಟನು. ಆಮೇಲೆ ವಾರ್ವ ತೀರೇವಿಯು ತನ್ನ ವತಿಯು ಉದ್ಧೇವನಾಗಿ ಶ್ರೀಮನ್ನಾರಾಯಣನನ್ನು ಭಕ್ತಿಯಿಂದ ಸ್ತೋತ್ರಮಾಡಿದಳು. ವಾರ್ವತಿಯ ಭಕ್ತಿಪೂರ್ವಕವಾದ ಸ್ತೋತ್ರಕ್ಕೆ ಪ್ರಸನ್ನನಾದ ನಾರಾಯಣನು ಶಿವನನ್ನು ಬದುಕಿಸಿದನು. ಈ ವಿಚಾರವು ಮತ್ಸ್ಯ ಪುರಾಣದಲ್ಲಿ ಬಂದಿದೆ. ನರಸಿಂಹ ಪುರಾಣದಲ್ಲೂ ಕಂಡುಬಂದಿದೆ. ಆದ ಕಾರಣ ಅನೇಕ ಪುರಾಣಗಳಲ್ಲಿ ನೃಸಿಂಹದೇವರಿಂದಲೇ ಶರಭನ ಸಂಹಾರವು ಆಗಿರುವುದನ್ನು ಸ್ವಾ ಸಂಗತಿಯನ್ನಾಗಿ ತಿಳಿಯಬೇಕು. ಇದರಿಂದ ಶ್ರೀಮನ್ನಾರಾಯಣನ ವಿಜಯವೇ ಪ್ರಾಮಾಣಿಕವಾದುದಾಗಿದೆ.

ಮಹಾಭಾರತದಲ್ಲಿಯೂ ಸಹ ವಾರ್ವದೇವಿಗೂ ಮಹೇಶ್ವರಿಗೂ ಯುದ್ಧವು ನಡೆದು ಕೊಲವಾಸಿಯಾದ ರುದ್ರನನ್ನು ಜಯನಿಂದ ವಿಚಾರವು ಉಕ್ತವಾಗಿರುವುದರಿಂದ ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನ ಸರ್ವೋತ್ತಮತ್ವವೂ ಉತ್ಕರ್ಷವೂ ನಿರ್ದಿಷ್ಟವಾಗಿದೆ. ಇದರಲ್ಲಿ ಸಂದೇಹವೇ ಉಂಟಾಗುವಂತಿಲ್ಲ. ಆ ಮಹಾಭಾರತದ ವಾಕ್ಯಗಳು ಕೆಳಗೆ ಕಂಡಂತಿವೆ.

“ತಪಶ್ಚಿ ಚಕ್ರತುಃ ಯುದ್ಧಂ ವಾಸುದೇವಮಹೇಶ್ವರೌ |
ತದ್ಬುದ್ಧಮಭವದ್ಭೋರಂ ಅಚಿಂತ್ಯರೋಮಹರ್ಷಗಾಮ್ ||
ಅನೋಭ್ಯಂತೌ ತತಃ ಸಾಕ್ಷಾದ್ ಅನೋಭ್ಯ ಜಯಂತೌನ್ ||
ದಿವ್ಯಾಭ್ಯಾಸೌ ದೇವೌ ದೌದ್ಧೌಮುಮುಚಿತುಶ್ಚದಾ ||
ತತಃ ಕೃತ್ಯೋರಣಂಕೃತ್ವಾ ಮುಹೂರ್ತಗುಣಂಪಾಣಿಣಾ |
ವಿಜಿತೃಣಂ ಮೂರ್ಧನೇವಂ ತತೋಯುದ್ಧೇ ಜನಾರ್ದನಃ ||
ಅಸ್ಮಾನ್ ಸಜಿತೃದ್ವಾರಣ್ಯಾನ್ ಕೃವಿವೇಶ ಪುರೋತ್ತಮಮ್” (೧೩ ಮಹಾಭಾರತೇ)

ಪಾಶ್ಚರ್ಯ :- ಆ ಮೇಲೆ ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನೂ ರುದ್ರನೂ ಅತಿಪೋರವಾದ ಯುದ್ಧವು ರೋಮಾಂಚಕರವಾದ ಅಚಿಂತ್ಯವಾದ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ನಡೆಯಿತು. ಮತ್ತರ ಜಯದ ಅವೇಶ್ಯೆಯಿಂದ ಒಬ್ಬೊಬ್ಬರೂ ಕೂಡ ದಿವ್ಯವಾದ ಅಸ್ತ್ರಗಳನ್ನು ಪ್ರಯೋಗಿಸಿದರು. ಕೋಪಾಪಿಷ್ಟವಾಗಿ ಹೋರಾಡಿದರು. ಆಗ ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣವರಮಾತ್ಮನು ಒಂದೇ ಮುಹೂರ್ತಕಾಲದಿಂದ ಮಹಾದೇವ ನಮ್ಮ ಜಯಿಸಿದನು ರುದ್ರನ ದ್ವಾರಪಾಲಕನಲ್ಲವಲ್ಲಾ ಕೃಣಮಾತ್ರದಲ್ಲಿ ಜಯಿಸಿ ಶ್ರೇಷ್ಠವಾದ ನಗರವನ್ನು ಪ್ರವೇಶ ಮಾಡಿದನು” ಮಹಾಭಾರತದ ಕೌರವಪುತ್ರರೊಳವಾದ ಇದರಿಂದಲೂ ಸಹ ಶ್ರೀವಿಷ್ಣುವಿನಉತ್ಕರ್ಷವೇ ಸರ್ವೋತ್ತಮತ್ವವೇ ಸ್ಥಿತಿವುಂಟಾಗಿದೆ. ರಾಮಾಯಣದಲ್ಲೂ ಕೂಡ ಶಿವಗಿಂತಲೂ ಅಧಿಕವನ್ನಾಗಿ ದೇವತೆಗಳು ಮುಖಗೂ ವಿಷ್ಣುವನ್ನು ತಿಳಿದರೇಂಬುದಾಗಿ ಹೇಳಲಾಗಿದೆ

“ದ್ವಂಧತಃ ತದ್ಬದುತ್ಪತ್ತಂ ದೃಷ್ಟ್ವಾವಿಷ್ಣುಪರಾಕ್ರಮ್ಯುಃ |
ಅಧಿಕಂಮು ದೇ ವಿಷ್ಣುಂ ದೇವಾಶ್ಚುಪಗಗಾಶ್ಚತಾ ||೧೩||ರಾಮಾಯಣೇ ||

ಶ್ರೀಮದ್ರಾಗವದ ದಶಮಸ್ಕಂಧದಲ್ಲಿಯೂ ಸಹ ಪ್ರಹ್ಲಾದನಿಂತಲೂ ರುದ್ರನಿಂತಲೂ ವಿಷ್ಣುವಿಗೇನೇ ವರಪ್ರಹ್ಲಾದನನ್ನು ಪ್ರಹ್ಲಾದದಿಗಿರುವ ಬಹುವೇದ್ಯರು ನಿರ್ಣಯಿಸಲಿಕ್ಕಿಲ್ಲವೆಂದು ಉಕ್ತವಾಗಿದೆ.

“ಸರಸ್ವತ್ಪ್ರಾಪ್ತೇ ರಾಜನ್ ಬಹುಪ್ರಶಸ್ತಮಾಸತ |
ವಿಕರ್ತೃಮಭೂತೇಷಾಂ ಪ್ರಿತ್ಯಧೀಶೇಷುಕೋ ಮಾಹಾನ್ ||
ತತ್ಪಜ್ಜಾಸಯಾತೇವೈ ಭೃಗುಂಭುಕ್ತಮುತಂ ಸೃಪ |
ತದ್ವಶ್ರೇಷ್ಠೇಷಯಾಮಾಸುಸ್ತೋಽಭೃಗಾದೃಹಗಾಃಸಭಾಮ್ ||
ಇತ್ಯಾದಿನಾ ಪುನಃ ಸಸತ್ಯಮಾಸಾದ್ಯಮುಪೇತಂ ಭುಕ್ತವಾದಿನಾಮ್ |
ಸ್ವಾನುಭೂತಮಶೇಷೇಣ ಸರ್ವಂ ಭೃಗುರವರ್ಗಯತ್ ||
ತನ್ನಿಶಮ್ಯಾಥಮುನಯೋ ಎಸ್ತಿತಾಃಮುಕ್ತಸಂಶಯಾಃ |
ಭೂಯಾಂಶಂಶದ್ವದುಃ ವಿಷ್ಣುಂ ಯತಃಕಾಂತಿಯುಕ್ತೋಽಭಯಮ್ ||
ಧರ್ಮಃ ಸಾಕ್ಷಾದೃತೋಚ್ಚಾನಂ ವೈರಾಗ್ಯಂ ಚ ಚತುರ್ವಿಧಮ್ ||
ವಿಶ್ವರ್ಯಮಪ್ಯಧಾಯಾಕ್ಷಾದೃತಮುಕ್ತಮುಕ್ತಮಾಹವಮ್ ||” (ಇತಿ ಭಾಗವತೇ)

ಅಭಿಪ್ರಾಯ :- ಪ್ರಹ್ಲಾದನಿಗಾದಮಹರ್ಷಿಗಳು ಒಂದಾವರ್ತಿ ಸರಸ್ವತೀ ನದೀತೀರದಲ್ಲಿ ಸ್ವಯಂ ಯಾಗವನ್ನು ಆಚರಿಸುತ್ತಿದ್ದರು. ಆಗ ಆ ಬಹುಳದಲ್ಲಿ ವರಸ್ಥರವಾಗಿ ಒಂದು ಚರ್ಚೆಯು ಉಂಟಾಯಿತು. ಪ್ರಹ್ಲಾದ, ಮಹೇಶ್ವರ (ರುದ್ರ) ಈ ಮೂರು ಜನ ದೇವತೆಗಳಲ್ಲಿ ಸರ್ವೋತ್ತಮನು ಯಾರು ಎಂಬ ವಿಚಾರವಾಗಿ ಚರ್ಚೆಯು ಪ್ರಾರಂಭವಾಯಿತು. ಅದನ್ನು ಖಚಿತವಾಗಿ ತಿಳಿದುಬರಲು ಚತುರ್ಮುಖ ಪ್ರಹ್ಲಾದ ಮಗನಾದ ಭೃಗು ಮಹರ್ಷಿಯನ್ನು ಕಳುಹಿಸಿದರು. ಆ ಭೃಗು ಮಹರ್ಷಿಯು ಕೈಲಾಸಕ್ಕೂ, ಸತ್ಯಲೋಕಕ್ಕೂ, ಅಮುಕ್ತ ವೈಕುಂಠಕ್ಕೂ ಭೇಟಿಮಾಡಿ ಅಲ್ಲಿರುವ ಆ ದೇವತೆಗಳ ಇತಿಮಿತಿಯಲ್ಲಿ ತಿಳಿದುಬಂದು, ಆ ಬಹುವೇದ್ಯರಿಗೆ ಕಟ್ಟಿಕೊಡುವುದಾಗಿ ಈ ಕೀರ್ತಿ ಕಂದತೆ ತೀರ್ಮಾನವನ್ನು ಹೇಳಿದನು.

“ಹರಿಃ ಸರ್ವೋತ್ತಮಃ ರಸಾಕ್ಷಾತ್ ರಮಾ ಚ ತದನಂತರಂ |
ವಿಧಿವಾಯುತದಂತೇ ಚ ತದಂತಶರ್ವಭಾವರ್ಣಾಃ ||

ಇತ್ಯಾದಿಯಾಗಿ ಹೇಳಿದನು.

ಅಂದರೆ, ಶ್ರೀಹರಿಯೇ ಸರ್ವೋತ್ತಮನು. ಸರ್ವತಾಂತ್ರ ಸ್ವತಂತ್ರನು. ಇದರಲ್ಲಿ ಯಾವ ಕಂದೇಹವೂ ಇರುವುದಿಲ್ಲ. ಅವನಿಂದ ಬೇರೆ ಎಲ್ಲರೂ ಅಧ್ಯತಂತ್ರರು. ಆ ಅಧ್ಯತಂತ್ರ ವರ್ಗದಲ್ಲಿ ಶ್ರೀರಮಾದೇವಿಯು ಉತ್ತಮಳು. ಅವಳನ್ನು ಬಿಟ್ಟರೆ ಚತುರ್ಮುಖಪ್ರಹ್ಲಾದ ಮತ್ತು ವಾಯುದೇವರು ಶ್ರೇಷ್ಠರು ಉತ್ತಮರು. ಅವರಿಗಿಂತಲೂ ಇಂದ್ರಾದಿಗಳು ಅಧಮರು. ಇತ್ಯಾದಿಯಾಗಿ ಹೇಳಿ ಶ್ರೀಹರಿಯು ಸರ್ವೋತ್ತಮತ್ವವನ್ನು ಉತ್ಸರ್ಜನವನ್ನು ಭೃಗುಮಹರ್ಷಯಃ ಬಹುವೇದ್ಯರಿಗೆ ಸಿದ್ಧದೇಹವಾಗಿ ಖಚಿತಪಡಿಸಿದನು. ಇವನ್ನು ಕೇಳಿ ಬಹುವೇದ್ಯರಿಗಿಲ್ಲಾ ಅಶ್ವರ್ಯವಾಯಿತು. ಮತ್ತು ಅವರಿಗೆ ಒಂದಿಷ್ಟು ಕಂದೇಹವೆಲ್ಲಾ ವರಿಹಾರವಾಯಿತು.

ಆಗ ಎಲ್ಲಾ ಬಹುಳಗಳು, ಯಾರಿಂದ ಪ್ರಾಣಿವರ್ಗಕ್ಕೆ ಅಭಯವು ದೊರಕುವುದೋ, ಯಾರಿಂದ ಧರ್ಮಸಂಸ್ಥಾವಳಿ ಯು ಆಗುತ್ತದೆಯೋ, ಯಾರಿಂದ ಜ್ಞಾನವೈಶಾರವು ನಿರ್ಮಿಷ್ಠವಾಗಿ ಸದೆಯುವದೋ ಯಾರಿಂದ ಸಾಲ್ವಕರಿಗಿರುವ

ವೈದ್ಯಾಗಳು ಸ್ವಾಮಿಗೆ ಉಪಚಾರಮಾಡುವೆಯೋ, ಯಾರಿಂದ ದೇವರ ಬಂಧುಗಳೆಲ್ಲಾ ಪರಿಹಾರವಾಗುತ್ತವೆಯೋ ಅಂತಹ ಸರ್ವೋತ್ತಮನಾದ ದೇವತೆಯು ಶ್ರೀವಿಷ್ಣುವೇ ಸಂಯಮವಾದಾಗಿಯೂ ಆ ಶ್ರೀಹರಿಯೇ ಪರಬ್ರಹ್ಮನೆಂಬುದಾಗಿಯೂ ನಿಶ್ಚಯವೈಯ್ಯವರಾದರು. ಮತ್ತು ವ್ಯಾಸರುನ ಆಧ್ಯಾತ್ಮಸಂಗದಿಂದಲೂ ಶ್ರೀಹರಿಯ ಉತ್ಪತ್ತಿವು ನಿಶ್ಚಯವಾಗುತ್ತವೆ.

ಶ್ರೀಮದ್ಭಗವತರ ಹತ್ತನೆಯ ಸ್ಕಂದದಲ್ಲಿ ಉತ್ತರಾರ್ಧದಲ್ಲಿ ವಿಷ್ಣುಶೈಲನೆಯ ಅಧ್ಯಾಯದಲ್ಲಿ ಹನ್ನೆರಡನೆಯ ಶ್ಲೋಕದಿಂದ ನಲವತ್ತನೆಯ ಶ್ಲೋಕದ ವರ್ತಿಯಾಗಿ ಉಕ್ತವಾಗಿರುವ ಆಧ್ಯಾತ್ಮವು ಶ್ರೀಹರಿಯ ಸರ್ವೋತ್ತಮತ್ವಕ್ಕೆ ಪರಿಪೂರ್ಣವಾಗಿದೆ. ಶ್ರೀವಿಜಯಧ್ವಜೀಯ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನದಂತೆ ಈ ಆಧ್ಯಾತ್ಮವು ದಶಮಸ್ಕಂದದ ಉತ್ತರಾರ್ಧದ ತೊಂಬತ್ತೆರಡನೆಯ ಅಧ್ಯಾಯದಲ್ಲಿ ನಿರೂಪಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿದೆ.

ಸ ತದ್ವಂಹರೀಶ್ವರಃ ಶಂಭೋಃಶೀರ್ಷ್ಯವ್ಯಕಾಸುರಃ |
 ಸ್ವಹಸ್ತಂ ಧಾತುಮಾರೇಭೇ ಸೋಽಬಿಭೃತ್ ಸ್ವಕೃತಾಚ್ಚಿವಃ ||
 ತೇನೋಹದಿಪ್ತಃ ಸಂತ್ರಸ್ತಃ ಪರಿಧಾವನ್ ಸವೇಶಥುಃ ||
 ಯಾವದಂತಂದಿವೌ ಭೂಮೇಃಕಾಷ್ಟಾನಾಮಧಿಕಂದಿವಃ ||
 ಅಜಾನಾನಃ ಪ್ರತಿವಿಧಿಂ ತೂರ್ಕ್ಕೀಮಾಸನ್ ಸುರೇಶ್ವರಾಃ ||
 ತತೋ ವೈಕುಂಠಮಗಮತ್ ಭಾಸ್ವರಂತಮಸಃಪರಮ್ ||
 ಯತ್ರ ನಾರಾಯಣಃ ಸಾಕ್ಷಾತ್ ಸ್ಥಾನಾಂತರಮಾಗತಃ |
 ಹಂತಾನಾಂ ನೃಪದಂಡಾನಾಂ ಯತೋನಾವರ್ತಯೇತ್ಯಮಃ |

(ಯತೋನಾವರ್ತತೇಗತಃ)

ತಂತಫಾವೃದ್ಧಸಂ ದೃಷ್ಟ್ವಾಭಗವಾನ್ ವೈದಿನಾರ್ದನಃ || ಇತ್ಯಾದಿನಾ ||
 ಒಂದುಭಗವತಃ ವ್ಯತ್ಯಾಸವಶಮಾತ್ಮಕವರ್ತಿತಾ ||
 ತತ್ಸಮಾದಿವ್ಯವೀಶ್ವರೈಃ ಸಂಪೂರ್ಣವಾಗಮನುಷ್ಯಕಮ್ ||
 ವ್ಯಕಾಸಃ ಪ್ರತಿಭಗವಾನೇವಂ ಉಪಾಶ ವಿವಂಶೀಶ್ವರೀಶ್ವರೈಃ ನ
 ವಯುಃ ಪ್ರಭೀಮುಃ |
 ಯೋದಂತಾಪಾಶೈಶ್ಚಾಚ್ಚಂ ಶ್ವಾಪಃ ಪ್ರೇತಪಾಶರಾಜ್ ||
 ಯದಿವಸ್ತುತವಿಸ್ತಂಭೋ ದಾನವೇಂದ್ರಜಗದ್ಗುರೌ |
 ತತ್ಪ್ರಾಣಿಭಿಃ ಸ್ತುತಿರೂ ಹಸ್ತಾನ್ಮುಖಃಪ್ರದೀಯತಾಮ್ ||
 (ತತ್ಪ್ರಾಣಿಭಿಃ ಸ್ತುತಿರೂ ಹಸ್ತಾನ್ಮುಖಃಪ್ರದೀಯತಾಮ್)
 ಯದ್ವಿಸ್ತುತವಶಃಶಂಭೋಃ ಕಥಂಚಿತ್ ದಾನವರ್ಷಭ ||
 ತದ್ವಿನಂ ದಿವ್ಯವ್ಯಾಕ್ಯಂ ನಭವತ್ಸಾನ್ನತಂಪುನಃ |
 ಇತಂ ಭಗವತಃ ಚತ್ವಃಪದೋಽಽಃ ಸುಕೃತಶ್ಚ : || (ಸುಕೃತಶ್ಚಃ)
 (ತಥೇತಿನಿಷ್ಕಿತಃ ಶೀರ್ಷ್ಯಾಸ್ತುತಃಸುಮತಿವ್ಯಧಾತ್) |
 ಅಥಾಪತ್ಯನಿಷ್ಕಿತಃ ಪರಾಹತತಾವತ್ಸಾನ್ ||

ಜಯಶಬ್ದೋನಮಃಶಬ್ದಃ ಸಾಧುಶಬ್ದೋಽಪವದ್ವಿ ॥
 ಮುಮುಚುಃ ಪುಷ್ಪವಿಷಾಗ್ನಿ ಹತೇಪಾಪೇವೈಕಸುರೇ |
 ದೇವರ್ಷಿಪಿತೃಗಂಧರ್ವಾಮೋಚಿತಃ ಸಂಕಟಾತ್ ಶಿವಃ ॥
 ಮುಕ್ತಗಿರಿಶಮಭ್ಯಾತ ಭಗವಾನ್ ಪುರುಷೋತ್ತಮಃ |
 ಅಹೋ ದೇವಮಹಾದೇವ ಪಾಪೋಽಯಂಸ್ತೇನಪಾಪ್ಯನಾ |
 ಹತಃಕೋನುಕುತತ್ವಾಪಿಜಂತುರ್ವೈ ಕೃತಕಲ್ಪಿಣಃ |
 ಕ್ಷೇಮೀಶ್ವಾಪ್ತಿಮು ವಿಶ್ವೇಶೇಶ್ವತಾಗಶ್ಚೋ (ಕೃತಪಾಪೋ) ಜಗದ್ಗುಲಿ ॥
 ಯ ವಿವಮವ್ಯಾಕೃತಶಕ್ತುರ್ದಗ್ಧತಃ |
 ಪರಶ್ವಶಾಸ್ತ್ರಾದ್ ಪರಮಾತ್ಮನೋಹರೇಃ ॥
 ಗಿರಿಶಮೋಕ್ಷಂ ಕಥಯೇತ್ ಶೃಗೋಶಿವಾ |
 ವಿಮುಚ್ಯತೇಸಂಸ್ಕೃತಿಭಿರ್ದಾಂಭಃ ॥

ವೃಹಾಸುರ ಕಥೆಯ ವಿವರವು ಈ ರೀತಿ ಇದೆ.

ಶ್ರೀವಿಷ್ಣುಭಕ್ತನು ಮೋಕ್ಷವನ್ನು ಪಡೆಯುತ್ತಾನೆ. ಶಿವಭಕ್ತನು ನಶ್ವರವಾದ ಸಂಪತ್ತನ್ನು ಪಡೆಯುತ್ತಾನೆ. ಶಿವ ನಾದರೋ ಸ್ವಾ ಶಾವನನ್ನು ಬೇಗನೇ ಪ್ರಕಾರವನ್ನು ಕೊಡತಕ್ಕವನೆಂಬುದಕ್ಕೆ ವೃಹಾಸುರಾಖ್ಯಾನವು ದೃಷ್ಟಾಂತವಾಗಿದೆ. ಅದು ಈ ರೀತಿ ಇದೆ.

ಒಂದಾವರ್ತಿ ಶಕುನಿ ಪುತ್ರನಾದ ವೃಹಾಸುರನು ನಾರದರನ್ನು ಭೇಟಿಮಾಡಿ ತ್ರಿಮೂರ್ತಿಗಳಲ್ಲಿ ಬೇಗನೇ ಒಲಿಯುವ ಮತ್ತು ವರವನ್ನು ಕೊಡುವ ದೇವತೆಯು ಯಾರೆಂದು ಪ್ರಶ್ನಿಸಿದನು. ಅದಕ್ಕೆ ನಾರದರು ಬೇಗ ತೃಪ್ತವಿಟ್ಟು ಕೇಳದ ವರವನ್ನು ಕೊಡತಕ್ಕವನು ಶಿವನೆಂದು ಹೇಳಿ, ನೀನು ಶಿವನನ್ನು ಸಂತೋಷಗೊಳಿಸಿ ವರವನ್ನು ಪರದೆಯೆಂದು ಹೇಳಿದರು. ಹಿಂದೆ ರುದ್ರಗೇವನು ರಾವಣನಿಗೂ ಬಾಣಾಸುರನಿಗೂ ವರವನ್ನು ಕೊಟ್ಟ ಸಂಗತಿಯನ್ನು ಅವರು ಆ ವರದ ಪ್ರಭಾವದಿಂದ ಅಧಿಕವಾದ ಐಶ್ವರ್ಯದಿಂದ ಮೆರೆದ ವಿಚಾರವನ್ನು ತಿಳಿಸಿದರು. ಇದನ್ನು ಕೇಳಿದ ವೃಹಾಸುರನು ತಾನೂ ಸಹ ಶಿವನಿಂದ ವರವನ್ನು ಪಡೆಯಬೇಕೆಂದು ಓಮಾಲಯ ವರ್ಷದಲ್ಲಿರುವ ಕೇದಾರ ಕ್ಷೇತ್ರಕ್ಕೆ ಹೋದನು. ಅಲ್ಲಿ ಕೇದಾರೇಶ್ವರನ ಸ್ವಾಧಾನದಲ್ಲಿ ಆರುದಿನಗಳ ಕಾಲ ಅಗ್ನಿಯಲ್ಲಿ ಶಿವನನ್ನು ಕುರಿತು ಹೋಮ ಮಾಡಿದನು. ಆದಾಗ್ಯೂ ಶಿವನದರ್ಶನವು ಆಗಲಿಲ್ಲ. ಅದರಿಂದ ತುಂಬಾ ಬೇಸರವಿಟ್ಟವನಾಗಿ ಕಡೆಯ ದಿನದಂದು ದಿನ ತನ್ನ ಕುತ್ತಿಗೆಯನ್ನೇ ಕತ್ತರಿಸಿ ಹೋಮ ಮಾಡಲು ಯತ್ನಿಸಿದನು. ಆಗ ವರಮು ಕಂಠಾಳುವಾದ ಶಿವನು ಅಗ್ನಿಮೂಲಕವಾಗಿ ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷನಾದನು. ನಿನಗೆ ಇಷ್ಟವಾದ ವರವನ್ನು ಕೇಳಿರುವ ಹೇಳಿದನು. ಅದಕ್ಕೆ ವೃಹಾಸುರನು "ನಾನು ಯಾರ ತಲೆಯ ಮೇಲೆ ಕೈಯನ್ನು ಇಡುತ್ತೇನೆನೋ ಅವನು ಮರಗುವನು ಹೊಂದಲಿ" ಎಂಬುದಾಗಿ ವರವನ್ನು ವೇಡಿದನು. ಈ ವರದ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಶಿವನಿಗೆ ಸ್ವಲ್ಪ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಅಳುಕು ಆದರೂ, ವರಮು ವಯಾಳುವುದರಿಂದ ಮುಂದಿನ ಮಂಥನವನ್ನು ಬಿಟ್ಟರೆ ರುದ್ರದೇವನು ಹಾಗೆಯೇ ಆಗಲೆಂದು ಒರವನ್ನು ಕೊಟ್ಟೇಬಿಟ್ಟನು. ಆಗ ರುದ್ರನಾದ ಆ ವೃಹಾಸುರನು ಎಲ್ಲಿ ರುದ್ರದೇವನು ! ನೀನು ಕೊಟ್ಟಿರತಕ್ಕ ವರದ ಮಂತ್ರಿಯನ್ನು ನನ್ನ ತಲೆಯ ಮೇಲೆಯೇ ನನ್ನ ಕೈಯನ್ನು ಇಟ್ಟು ಮಂತ್ರೋಚ್ಚಾರಿಸುತ್ತೇನೆಂದು ಹೇಳಿ ರುದ್ರನ ತಲೆಯ ಮೇಲೆಡಲು ಹೊರಟನು. ಆಗ ದಿಗ್ಭಾಂತನಾಗಿ ಶಿವನು, ಭಯಾಕ್ರಾಂತನಾಗಿ ವೃಹಾಸುರನ ಕೈಗೆ

ಗಾಡೇ ಓಡಿಹೋದನು. ವೃಕಾಸುರನು ಬಿಡಲಿಲ್ಲ. ಶಿವನನ್ನ ಹಿಂಬಾಲಿಸಿ ಹೋದನು. ಶಿವನಾದರೂ ಗಾಡೇ ಭೂಮಂಡಲ ವ್ಯಕ್ತಿಲ್ಲಾ ಸುತ್ತಾಡದರೂ ವಾಹಾಳಕ್ಕೆ ಹೋದರೂ ಸಹ ಆ ಅಸುರನು ಬಿಡದೇ ಹಿಂಬಾಲಿಸಿದನು ಇದನ್ನು ಕಂಡು ದೇವತೆ ಗಳೆಲ್ಲಾ ಗಾಬರಿಯಾಯಿತು. ಅದರ ಅವರಲ್ಲಿ ಯಾರಿಗೂ ಇದಕ್ಕೆ ತಕ್ಕ ಪ್ರತಿಕ್ರಿಯೆಯನ್ನು ಮಾಡುವ ಯೋಚನೆಯೂ ಹೋಳೆಯಿರಲಿಲ್ಲ. ಎಲ್ಲರೂ ಸುಮ್ಮನೆ ಪ್ರೇಕ್ಷಕರಾಗಿ ವಜ್ರಾಕಾಶದಿಂದ ತಪ್ಪರಾದರು. ಕಡೆಗೆ ಶಿವನು ಅಮುಕ್ತ ವೈಕುಂಠಸ್ಥಾನಕ್ಕೆ ಹೋಗಿ ಸರ್ವೇಶ್ವರನಾದ ಶ್ರೀ ಮನ್ನಾರಾಯಣನನ್ನೇ ಮರೆಹೊಕ್ಕನು. ಆಗ ವಿಷ್ಣುವು ಬಾಲಭವ್ಯಚೂರಿ ವೇಷಧಾರಿಯಾಗಿ ವೃಕಾಸುರನನ್ನು ಕುರಿತು ಇಂತೆಂದನು. ಶಾಕುನೇಯ, ವೃಕಾಸುರ, ಬಹಳ ಆಯಾಸಪಟ್ಟಿದ್ದೀಯೇ ಬಹಳ ದೂರ ಬಂದಿ ದ್ದೀಯೇ, ಸ್ವಲ್ಪವಿಶ್ರಾಂತಿಯನ್ನು ಪಡೆ. ನಿನಗೆ ಏನಾಗಬೇಕು ಏತಕ್ಕೆ ಇಷ್ಟಾದೂರ ಶಿವನೊಡನೆ ಅವನನ್ನು ಹಿಂಬಾಲಿಸಿ ಕೊಂಡು ಬಂದಿದ್ದೀಯೇ ಎಂದು ಕೇಳಿದನು. ಆಗ ವೃಕಾಸುರನು ಹಿಂದೆ ನಡೆದ ಸಂಗತಿಯನ್ನೆಲ್ಲಾ ತಿಳಿಸಿದನು.

“ಎಲ್ಲೆ ಅಸುರವರ್ಯ, ನನಗೆ ರುದ್ರನ ವ್ಯಕ್ತದಲ್ಲಿ ಅವನು ನಿನಗೆ ಕೊಟ್ಟಿರತಕ್ಕ ವರದ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಸ್ವಲ್ಪವೂ ನಂಬಿಕೆಯು ಇರುವುದಿಲ್ಲ. ಆ ರುದ್ರನಾದರೋ ಬರೇ ಸುಳ್ಳುಗಾರ. ಅವನು ದಕ್ಷನ ಶಾಪದಿಂದ ಪಿಶಾಚಿಯಂತೆ ಸ್ವಶಾನದಲ್ಲಿ ಅಲೆಯುತ್ತಿದ್ದಾನೆ. ಯಾವಾಗಲೂ ಕೊಪ್ಪ. ಅವನು ಯಾರು ಯಾರಿಗೆ ಏನೇನು ವರಗಳನ್ನು ಕೊಟ್ಟಿರುವನೋ ಎಲ್ಲವೂ ವ್ಯರ್ಥವೇ ಆಗಿವೆ. ಕ್ರೋಧದಿಂದ ಕೂಡಿದ ಶಿವನ ಮಾತಿನಲ್ಲಿ ಸ್ಥವೇಂದ್ರಿಂ ಬಂತು. ನೀನಾದರೋ ಆ ಶಿವನ ಮಾತನ್ನು ನಂಬಿದ್ದೀಯೇ ಅದನ್ನು ನಂಬಿ ಮೂಢನಾಗಿರುತ್ತೀಯೇ, ಆ ರುದ್ರನ ಮಾತಿನಲ್ಲಿ ನನಗಂತೂ ಸ್ವಲ್ಪವೂ ನಂಬಿಕೆಯು ಇಲ್ಲ. ನಿನಗೇನಾದರೂ ಆ ಸುಳ್ಳುಗಾರನಾದ ಶಿವನ ಮಾತಿನಲ್ಲಿ ಸ್ವಲ್ಪದಾದರೂ ವಿಶ್ವಾಸವಿದ್ದರೆ, ನಿನ್ನ ತಲೆಯ ಮೇಲೆ ನಿನ್ನ ಕೈಯನ್ನು ಇಟ್ಟುಕೋ, ಅದೇನಾದರೂ ಸುಳ್ಳಾದರೆ, ಅಂತಹ ಸುಳ್ಳನ್ನು ಹೇಳಿರುವ ಶಿವನನ್ನು ಕೊಂದುಬಿಡು. ಮಂದಾದರೂ ಇಂತಹ ಸುಳ್ಳನ್ನು ಅವನು ಆಡದಿರಲಿ” ಇತ್ಯಾದಿ ನಯವಾದ ಅತಿ ಚಮತ್ಕಾರವಾದ ಮಾತು ಗಳನ್ನಾಡಿದನು. ಈ ವಿಧವಾದ ಮೃದು ಮಧುರವಾದ ಬ್ರಹ್ಮಚೂರಿ ವೇಷಧಾರಿಯಾದ ಶ್ರೀಹರಿಯಮಾತಿಗೆ ಬೆರಗಾಗಿ, ಮೈಮರೆತು, ಹಿಂದಿನದಲ್ಲಾ ಮರೆತು ಮುಂದಿನ ವರಗಾಮವನ್ನು ಸಹ ಯೋಚಿಸದೆ, ಆ ರಾಕ್ಷಸನು ತನ್ನ ತಲೆಯ ಮೇಲೆ ತನ್ನ ಕೈಯನ್ನು ಇಟ್ಟುಕೊಂಡನು. ಆ ಕೂಡಲೇ ವಜ್ರಾಹತನಂತೆ ಬಿದ್ದು ಸತ್ತನು. ಆಗ ದೇವತೆಗಳು ಪರಮಾನಂದದಿಂದ ಏಯ ಏಯ ಘೋಷಗಳಿಗಳನ್ನು ಮಾಡುತ್ತಾ ಶ್ರೀಹರಿಯ ಮೇಲೆ ಹೂವಿನ ಮಳೆಗರೆದರು. ಪಾಟಿಯಾದ ವೃಕಾಸುರನ ಬಾಧೆಯು ಶ್ರೀಹರಿಯಿಂದ ಪರಿಹಾರವಾಯಿತು. ಮತ್ತಾರಿಂದಲೂ ಆಗದಿರುವ ಈ ಸಂಕಟ ಪರಿಹಾರವು ಶ್ರೀವಿಷ್ಣುವಿನಿಂದ ಮಾತ್ರ ಆಯಿತು. ಆದಕಾರಾ ರುದ್ರನ ಸಂಕಟ ಪರಿಹಾರಕನಾದ ಶ್ರೀಹರಿಯೇ ಸರ್ವೋತ್ತಮನೆಂಬುದಕ್ಕೆ ಈ ವೃಕಾಸುರನ ಉದಾಹರಣೆಯೂ ಕೂಡ ಒಂದು ದೃಷ್ಟಾಂತವಾಗಿದೆ. ಈ ರೀತಿ ಪರಮಾತ್ಮನ ಅವಾರವಾದ ಮಹಿಮೆಯನ್ನುಳ್ಳ ಈಶ್ವರನಿಗೆ ಸಂಕಟವನ್ನು ಪರಿಹರಿಸಿದ ಆಶ್ವಾನವನ್ನು ಗೋಕನ ಮೋಕ್ಷವನ್ನು ಯಾರು ತೇಳುತ್ತಾರೋ ಮತ್ತಾ ತೇಳುತ್ತಾರೋ ಅವರು ಸುಖಾರದಿಂದ ಬದುಕುಗಳನ್ನು ಪಡೆಯುತ್ತಾರೆ. ಸರ್ವೋತ್ತಮನಾದ ಶ್ರೀಹರಿಯ ವಾದೋದಕವಾದ ಗಂಗೆಯನ್ನು ಛೇದಿಸುವುದರಿಂದ ಶಿವನಿಗೆ ಶಿವತ್ವವು ಮಂಗಳರೂಪವು ಪಾವ್ಯವುರಾದದಲ್ಲಿ ಲಭ್ಯವಾಗಿದೆ-

“ಅಭ್ಯಸವೇಗಶ್ಚರೋ ವಿಷ್ಣುರ್ವಿಗತೀಯಂತಾದಮುಕ್ತಮನ್” ।

ದಿವಿ ಪ್ರಸಾರಯಾಮಾಸ ಪ್ರಹರೋಕಾಂತಮಚ್ಚುತಃ ॥

ಧರ್ಮೋಚ್ಚೇತವತ್ ಪ್ರಹ್ಲಾದೋಪಾಸ್ತುತಮಂದಲಮ್ ।

ಭಕ್ತಾಪ್ರಶ್ನಾರಯಾಮಾಸ ತತ್ಪ್ರಸಂಖ್ಯತಮಂಗಾ ॥

ಅಶ್ವಯುದ್ಧವಶೋಯಂತಸ್ತ ವಿಷ್ಣೋಃ ಪ್ರಸಾದತಃ ।

ತತ್ಪ್ರೇತೋಮೇರುತಿಕಾರೇ ಚಮದಿಗಾಪ್ರಪ್ರವಾಹಿತಮ್ ॥

ಅತ್ಯುನ್ನತ: ಪಾವನಾರ್ಥಾಯ ಶಿರೋಹಮಧಾರಯಮ್ || (೧೨ ಪಾದ್ಮ)

“ಯದ್ವಾ ಶೌ ಪ ನಿಶ್ಚಿತಪರಿಶ್ವಪರೋದೇನವೀರ್ಥೇನಮೂರ್ಧ್ವ
ವಿಧೃತೇನ ಶಿವಃ ಶಿವೋಽಭೂತ್” (೧೩ ಪಾದ್ಯ)

ಅಭಿಪ್ರಾಯ :- ತ್ರಿಪ್ರಮಾಪಕಾರ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಶ್ರೀಹರಿಯು ಎರಡನೆಯ ಪಾದವನ್ನು ದ್ವಲೋಕದ ಕೆನೆ ಚಾಚಿದನು ಪ್ರಹ್ಲೋಕಾಂತವಾಗಿ ಚಾಚಲ್ಪಟ್ಟ ಆ ಪಾದವು ಪ್ರಹ್ಲಾಂಕಚಾಪಕ್ಕೆ ತಗುಲಿ ಪರಮಾತ್ಮನ ಉಗುರಿನಿಂದ ಪ್ರಹ್ಲಾಂಕದ ಮೊರಗಾಡೆಯ ಜಲಾಮರಾದ ಉದಕವು ಹೊರಹೊಮ್ಮಿತು. ಆಗ ಚತುರ್ಮುಖ ಬ್ರಹ್ಮನು “ಧನ್ಯನಾದನು” ನಾನು ಎಂದು ಹೇಳಿತು, ಹೊರಹೊಮ್ಮಿದ ನೀರನ್ನು ತನ್ನ ಕಮಂಡಲುವಿನಿಂದ ಓಡಿದು ಶೇಖರಿಸಿಕೊಂಡು ಪರಮಾತ್ಮನ ಪಾದದ ವೃಕ್ಷಾಲನೆಯನ್ನು ಮಾಡಿದನು. ಆ ಜಲವೇ ಅಮೃತನ ಅನುಗ್ರಹದಿಂದ ಆಶ್ವಯವಾಗಿ ಹರಿಯತೊಡಗಿತು. ಆ ತೀರ್ಥ ಪ್ರವಾಹವು ಮೇರು ಪರ್ವತದ ಶಿಖರದಲ್ಲಿ ನಾಲ್ಕು ದಿಕ್ಕುಗಳಲ್ಲಿ ಹರಿಯಿತು. ಆಗ ರುದ್ರದೇವನು ತನ್ನ ವವಿತ್ರತಾಗಿ ಆ ಎಷ್ಟು ಪಾದೋದಕವನ್ನು ತಾನು ತನ್ನ ತಲೆಯಲ್ಲಿ ಧರಿಸಿರುವುದಾಗಿ ಹೇಳಿಕೊಂಡಿರುತ್ತಾನೆಂದು ಪಾದವಾಸವು ತಿಳಿಸುತ್ತಲಿದೆ.

ರುದ್ರದೇವನು ಮಹಾವಿಷ್ಣುಭಕ್ತನೆಂಬುದನ್ನು ಋಗ್ವೇದ ಮಂತ್ರವು ತಿಳಿಸುತ್ತಲಿದೆ.

ಮೃತಿ ಶ್ರುತಂ ಗರ್ಹಸದಂ ಯುವಾನಂ

ಮೈಗಂ ಸ ಭೀಮಂ ಉಪಹನ್ತು ಮುಗ್ಯಮ್ ।

ಮೃಣಾಲರತ್ನೇರುದ್ರಸ್ತುವಾಗೋ

ಅನ್ನಂತೇ ಅಪ್ಪಿನ್ ನವಪಂತುಖೇನಾ: । ।

(ಮುಗ್ಧೇದ ಮಂಡಲ ೨ ಸೂಕ್ತ ೭ ಮಂತ್ರ ೧೮)

ಪಾಠ್ಯಕ್ರಮದ ಈ ರೀತಿ ಇದೆ :-

ರುದ್ರನನ್ನು ಕುರಿತು ಭಕ್ತನು ಈ ರೀತಿ ಪ್ರಾರ್ಥಿಸಿದ್ದಾನೆ - ಎಲ್ಲಿ ರುದ್ರದೇವನೇ! ನಿನ್ನನ್ನು ಸ್ತೋತ್ರ ಮಾಡುವವರಿಗೆ ನೀನು ರಕ್ಷಣೆಯಿರುತ್ತೀಯೇ! ಒಗೆ ಭಕ್ತರನ್ನು ರಕ್ಷಿಸುವವನಾದ ಓ ರುದ್ರನೇ! ನೀನು ನಿನ್ನ ಹೃದಯಗುಹಾರದಲ್ಲಿ ಕದಾ ನೆಲೆಸಿರುವ ನರಹರಿಯನ್ನು ಯಾವಾಗಲೂ ಸ್ತೋತ್ರಮಾಡು. ಆ ನರಹರಿಯ ಮಹಿಮೆಯನ್ನು ಎಷ್ಟೆಂದು ಹೇಳಲಿ. ಆ ನರಹರಿಯು ಸಾಲಕೇದಗಗಳಲ್ಲಿಯೂ, ವೇದಾರ್ಥಗಳನ್ನು ಉಪಾಖ್ಯಾನಗಳ ಮೂಲಕವಾಗಿ ಪ್ರಕಾಶಪಡಿಸುತ್ತಿರುವ ಪುರಾಣಗಳಲ್ಲೂ ಸರ್ವೋತ್ತಮನೆಂದು ಸುಪ್ರಸಿದ್ಧನಾಗಿರುತ್ತಾನೆ. ಮುಪ್ಪು ಗಾಳದ ಸಿಕ್ಕ ಯೆವನ ಸಂಪನ್ನನಾಗಿದ್ದಾನೆ. ತನ್ನ ಭಕ್ತನಾದ ಪ್ರವ್ವಾದರಾಜನಿಗೆ ಉಪದ್ರವಕಾರಣನಾದ ಒಂಟಗಲಿವುಮನ್ನು ಸಂಹರಿಸುತ್ತಾನೆ. ಶತ್ರುಗಳಿಗೆ ಒಂದಂತ್ಯ ಭಯಂಕರ ನಾಗಿರುವನು. ಅಂತಹ ಮಹಾಮಹಿಮಾವೇತನಾದ ಶ್ರೀವನ್ನ ಒಂಟ ವ್ಯಾಮಯನ್ನು ಸರ್ವದಾ ಧ್ಯಾನಮಾಡುತ್ತಿರುವ ವೈಷ್ಣವೋಪಾಸನಾದ ನಿನ್ನನ್ನು ನಾನು ಸ್ತೋತ್ರಮಾಡುತ್ತೇನೆ. ಇಂತಹ ನಿನ್ನ ಭಕ್ತನಾದ ನನಗೆ ಶತ್ರುಗಳಾದವರನ್ನು ಜನರಿಗೆ ಭಯಂಕರನಾದ ನಿನ್ನ ಪರಿವಾರಗಾಢ ಪ್ರಮಥಾದಿಗಳಾಗಲೂ ಭೂತಗಳೂ, ಪ್ರೇತಗಳೂ, ಒಟಾಟಿಗಳೂ ಸಂಹರಿಸಲಿ. ಅಥವಾ ನೀನು ನರಹರಿಯನ್ನು ಸ್ತೋತ್ರಮಾಡುತ್ತಿರುವೆ ನಿನ್ನ ಶಿರಿಯಿಂದ ಯಾವ ವೈಷ್ಣವನು ನರಾಂಶನನ್ನು ಸ್ತೋತ್ರ

ಮಾಡುತ್ತಾನೆಯೋ ಅವನಿಂದ ಅನ್ನದಾದ ಪರಮಾತ್ಮನ ವೈಭವವನ್ನು ಅಲ್ಲಗಳೆಯುವ ಐಕ್ಯವಾದಿಗಳಾದ ಮಾಯಾ ವಾದಿಗಳೆಂದು ಕರೆಯಲ್ಪಡತಕ್ಕ ವಿಷ್ಣುವತ್ತಿರಕುತ್ಸಾಹವನ್ನು ಭಯಂಕರವಾದ ನಿಷ್ಕಸೇನೆಯು ಸೂಚಿಸಿರಿ. ವೈಷ್ಣವರ ತಂಟೆಗೆ ಹೋಗದೆ ಇರಲಿ ಎಂದು ವೇದವಾಣಿಯು ರುದ್ರನಿಗೂ ಶ್ವಾಮಿಯಾದ ಶ್ರೀನರಹರಿಯ ಹಿರಿಮೆಯನ್ನು ತಿಳಿಸುತ್ತಿರಿದೆ.

ಬುಗ್ಗೇದದ ಎರಡನೇ ಮಂಡಲದ ಮೂವತ್ತಮೂರನೇ ಸೂಕ್ತದಲ್ಲಿ ಹನ್ನೆರಡನೆಯ ಮಂತ್ರವಲ್ಲೂ ಸಹ ಅಂದರೆ ರುದ್ರಸೂಕ್ತವೆಂದು ಪ್ರಸಿದ್ಧವಾದ ಮಂತ್ರವಲ್ಲೂ ಸಹ ರುದ್ರನ ತಂದೆಯು ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣ ಪರಮಾತ್ಮನೆಂದು ಹೇಳಲಾಗಿದೆ.

ಕುಮಾರಕ್ಕಿತ್ ಓತರಂ ವಂದಮಾನಂ
ಪ್ರತಿಜ್ಞಾಪುರುಷೋ ಉಪಯಂತವ್ ।
ಭೂರೇಂದ್ರಾತಾರಂ ಸತ್ಯತಿಂ ಗೃಣೇತೇ
ಸ್ತು ತತ್ಸಂ ಭೇಷಜಾರಾಶ್ವಸ್ಮಿ ॥

(ಬುಗ್ಗೇದಮಂ ೨. ಸೂ ೩೩, ಮಂತ್ರ ೧೨)

ಅಭಿಪ್ರಾಯ :- ಎಲ್ಲ ರುದ್ರನೇ, ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣಪರಮಾತ್ಮನಿಂದ ಹುಟ್ಟಿರುವವನಾದುದರಿಂದ ನೀನು ಅವನ ಮಗನಾಗಿ ರುತ್ರೇಯೇ! ಒಗ್ಗಿದ್ದರೂ ಕೂಡ ಅವತಾರಸಮಯದಲ್ಲಿ ಮಾನವರಂತೆ ಅನುಕೂಲವ ಸರ್ವರಿಗೂ ತಂದೆಯಾದ ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನು, ಕೆಲವು ರೀತಿಭೇದವಾಗಿ ಕೈಲಾಸಕ್ಕೆ ಬಂದು ವೃತ್ತಾರ್ಥಿಯಾಗಿ ನಿನ್ನನ್ನು ಕುರಿತು ತಪಸ್ಸು ಮಾಡುವವನಂತೆ ನಟನೆಮಾಡುತ್ತಾ ನಿನಗೆ ನಮಸ್ಕಾರ ಮಾಡುತ್ತಾನೆ. ಹಿರಿಯರು ಕಿರಿಯರಿಗೆ ನಮಸ್ಕಾರಮಾಡುವುದು ಕಿರಿಯರ ಅಶ್ರೇಯಸ್ಸಿಗೆ ಕಾರಣವಾಗುವುದರಿಂದ, ತನ್ನ ತಂದೆಯಾದ ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನು ದೈತ್ಯವನಮೋಹಕ್ಕಾಗಿ ಮಾಡಿದ ನಮಸ್ಕಾರದಿಂದ ಪಾವಕ್ಕೆ ಗುರಿಯಾಗುತ್ತೇನೆಂಬ ಭಯದಿಂದ ಶಿವನು ತನ್ನ ಪ್ರಭುವಾದ ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನಿಗೆ ಭಕ್ತಿಪೂರ್ವಕವಾಗಿ ಪ್ರತಿಯಾಗಿ ನಮಸ್ಕಾರ ಮಾಡಿದನು. ಇದನ್ನು ವೇದವಾಣಿಯು "ನಾನಾಮ" ಎಂದ ಇರಬೇಕಾಗಿದ್ದರೂ ಕೂಡ "ನಾನಾಮ" ಎಂದು ದೀರ್ಘಋತವಾಗಿ ನೂರವನ್ನು ಒಳಗೊಂಡಿದೆ. ಮತ್ತು ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನು ಮಾಡಿದ ನಮಸ್ಕಾರವೂ ಕೂಡ ರುದ್ರಾಂತರ್ಯಾಮಿಯಾದ ತನಗೇನೇ (ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನಿಗೇನೇ ಹೊರತು) ರುದ್ರನಿಗಲ್ಲ ಎಂಬುದನ್ನು ಸೂಚಿಸುವುದಕ್ಕಾಗಿ ಕೃತಿವಾಕ್ಯದಲ್ಲಿ ಕಂಡು ಬಂದಿದೆ. ಇದರಿಂದ ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನ ನಮಸ್ಕಾರದ ಪುರಸ್ಕಾರವು ವ್ಯಕ್ತವಾಗುತ್ತದೆ. ಈ ರಹಸ್ಯಾರ್ಥವನ್ನು ರುದ್ರದೇವನೇ ಶ್ರೀಭಾಗವತದಲ್ಲಿ ಉಮಾದೇವಿಯನ್ನು ಕುರಿತು ಹೇಳಿರುತ್ತಾನೆ.

"ಪ್ರಪ್ನುಮುಪ್ರಕ್ರಯಣಾಧಿವಾದಸಂ
ವಿಧೀಯತೇ ಸಾಧುಮಿಥು ಸುಮದ್ಭವೇ ।
ಪ್ರಾಚ್ಯೈ ಹರಶ್ಚೈ ಪುರಾಣಾಯ ಭೀಷಣ
ಸುಪಾತಯಾಪ್ಯದ ಽ ದೇಹಮಾನಿಹೇ ॥ (ಶ್ರೀಭಾಗವತ ೪-೨-೨೨)

ಪ್ರಾಚ್ಯದ ಪ್ರಾಸಂಗ, ಪರಾಕ್ರಮ್ಯ ಮಿತಿತದಾಂಗ, ಎದುರುಗೊಂಡಾಗ ಸಮಾಪತಿಯಿಂದ ನಮಸ್ಕಾರ ಮಾಡುವುದು, ಸಮಾಪತಿಯನ್ನು ತೋರಿಸುವುದು, ಇದಲ್ಲವೂ ಸಹ ಸ್ವರೂಪಗುಹಾರದಲ್ಲಿರುವ ನಿಯಾಮಕನಾದ ವರಮ ವುರುತನಾದ ಅಂತರ್ಯಾಮಿಯಾದ ಪರಮಾತ್ಮನಿಗೆ ಹೊರತು ದೇಹಾಧಿವಾಸಿಯಾದ ದೇವನಿಗೆ ಅಲ್ಲ ಎಂದು ರುದ್ರ

ದೇವರು ತಮ್ಮ ಪತ್ನಿಯಾದ ವಾರ್ತಾಕೇವೀನಿ ಹೇಳಿರುವರು. ಶ್ರೀವಿಷ್ಣುವಿನ ಪಾದೋದಕದಾದ ಗಂಗೆಯನ್ನು ತನ್ನ ತಲೆಯಲ್ಲಿ ತಿಮ್ಮು ಧರಿಸಿರುವುದರಿಂದ ತಿಮ್ಮನ ತಿಮ್ಮವು (ಮಂಗಳ ರೂಪವು) ಲಭಿಸಿರುವುದೆಂದು ವೇದವಾಗೆಯೂ ಸಹ ವಿಷ್ಣುವಾದೋದಕದ ಮಹಿಮೆಯನ್ನು ತಿಳಿಸುತ್ತದೆ.

ಋಗ್ವೇದದ ಮಂತ್ರವು ಈ ರೀತಿ ಇದೆ.

ತವಶ್ರಿಯಮರುತೋಮರ್ಜಯಂತ
ರುದ್ರಯಶ್ವೇಜನಿಮಚಾರುಚಿತ್ತಂ |
ಶದಂಯದ್ವಿಷ್ಣುರುಹಮಂ ನಿಧಾಯ
ತೇನಪಾಸುಗುಹ್ಯಂನಾಮಗೋಣಾಂ ||

(ಋಗ್ವೇದ ೩೮-೧೬)

ಅಭಿಪ್ರಾಯ :- ಪ್ರತಿ ಪ್ರಹ್ಲಾದಲಗ್ನಾ ಆ ಕಲ್ಪದಲ್ಲಿನ ಪ್ರಹ್ಲಾದೇವರಿಂದ ಆಗಿನ ರುದ್ರದೇವನು ವುತ್ರನಾಗಿ ಬರಿಸುತ್ತಾನೆ. ತ್ರಿವಿಕ್ರಮಾವತಾರದ ಸಮಯದಲ್ಲಿ ತ್ರಿಮುಕ್ತಮ ರೂಪಿಯಾದ ಪರಮಾತ್ಮನು ತನ್ನ ಒಂದು ಪಾದವನ್ನು ಮೇಲೆ ಎತ್ತಿದಾಗ ಆ ಪಾದದ ಅಂಶವು ನೂರ ಸ್ವರ್ಗದಿಂದ ಪ್ರಹ್ಲಾದದ ಖರ್ಚರವು ಸೀಳಿ ಪ್ರಹ್ಲಾದದ ಹೊರಗಿನ ನೀರು ಒಳಗೆ ಬಂದಾಗ ಆ ನೀರನ್ನು ಚತುರ್ಮುಖ ಪ್ರಹ್ಲಾದ ತನ್ನ ಕಮಂಡಲುವಿನಲ್ಲಿ ಹಿಡಿದು ತ್ರಿವಿಕ್ರಮ ಸ್ವಾಮಿಯ ಪಾದವನ್ನು ತೋಳಿದು ಪೂಜಿಸಿದನು. ಆದೇ ನೀರು ದೇವಗಂಗೆಯಾಗಿ ಪ್ರವಹಿಸಿತು. ಆ ಗಂಗೆಯನ್ನು ರುದ್ರದೇವನು ತನ್ನ ತಲೆಯಲ್ಲಿ ಧರಿಸಿ ಪವಿತ್ರನಾದನು. ಅಲ್ಲದೆ ಆ ವಿಷ್ಣುವಿನ ಪಾದವನ್ನು ಧ್ಯಾನಮಾಡುತ್ತಾ ಮತ್ತು ಪವಿತ್ರವಾದ ಪರಮ ಗೋಷ್ಠವಾದ ನಾಮವನ್ನು ಸದಾ ಜಪಿಸುತ್ತಾ ಮತ್ತು ತನ್ನ ಭಕ್ತಜನರಿಗೆ ಉಪದೇಶಮಾಡುವ ಮೂಲಕವಾಗಿ ರಕ್ಷಿಸುತ್ತಿರುತ್ತಾನೆಂದು ದೇವವಾಗೆಯು ಹೇಳುತ್ತಿದೆ.

ಆಗಮ್ಯ ಮಹಿಮನಾದ ಪರಮಾತ್ಮನ ವಿಚಾರವನ್ನು ಋಗ್ವೇದದ ಮತ್ತೊಂದು ಮಂತ್ರವು ಹೇಳುತ್ತದೆ.

ಇಯಂವಿಸ್ವತ್ಪ್ರಾಣತ ಆಬ್ರೂವ
ಯದಿವಾದಧಿ ಯದಿವಾಸ |
ಯೋ ಅಶ್ವಾಧ್ಯಕ್ಷಃ ಪರಮೇಷೋಮಹಾ
ತೋ ಅಂಗವೇದ ಯದಿವಾಸದೇದ ||

(ಋಗ್ವೇದ ೮-೭-೧೭)

ಪರಮಾತ್ಮನಿಂದ ಚತುರ್ಮುಖನು ಸಕಲ ವೇದಗಳನ್ನು ಕೇಳುತ್ತಿರುವನಾದಾಗ್ಯೂ ಸಹ ತನ್ನ ಹೃದಯಾಕಾಶದಲ್ಲಿ ನೆಲೆಸಿರುವ ಪ್ರಭುವಾದ ಶ್ರೀಹರಿಯನ್ನು ಸಮಗ್ರವಾಗಿ ತಿಳಿದಿದ್ದಾನೆಯೋ ಇಲ್ಲವೋ ಎಂದು ವೇದವಾಗೆಯೇ ಹೇಳುತ್ತಿರುವಾಗ ಮಿಕ್ಕ ಅಲ್ಲವಾದ ದೇವರು ಬಿನ್ನೂ ತಿಳಿದಿಲ್ಲವೆಂಬುದು ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿಯೇ ಇದೆ ಇದನ್ನು ಹೇಗೆ ಬೇಡಾಗಿಯೇ ಇಲ್ಲ. ಇದನ್ನು "ಇಯಂವಿ ಸ್ವತ್ಪ್ರಾಣ" ಎಂಬ ವೇದವಾಗೆಯು ಹೇಳುತ್ತದೆ. ಈ ಶ್ರುತಿಯನ್ನು ನೈದಿಕರು ಮಕ್ಕ

ಕರ್ಮದಲ್ಲಿ ಪರಿಣತರಾದರೂ, ಜೀವೋತ್ತಮನಾದ ಚತುರ್ಮುಖ ಬ್ರಹ್ಮನು ಪರಮಾತ್ಮನನ್ನು ತಿಳಿದಿಲ್ಲವೆಂದರೆ, ಸಮಗ್ರವಾಗಿ ಪರಮಾತ್ಮನನ್ನು ತಿಳಿದಿಲ್ಲವೆಂದೇ ಶ್ರುತಿಯ ಅಭಿಪ್ರಾಯವಾಗಿದೆ. ಆ ಸರ್ವೋತ್ತಮನಾದ ಭಗವಂತನು ಅನಂತ ನಾದದಿಂದ ಇತರ ಯಾರಿಗೂ ಅವನನ್ನು ಸಂಸ್ಕಾರವಾಗಿ ತಿಳಿಯುವುದು ಅಸಾಧ್ಯವೆಂದು ಶ್ರುತಿಯ ಪರಮಾ ಭಿಪ್ರಾಯ.

ಶ್ರೀವಿಷ್ಣುವು ಸುಂದರೇಶ್ವರಿಯೂ ಸರ್ವಕಾರ್ಯಗಳಿಯೂ ಸರ್ವ ವಿಧದಿಂದಲೂ ಜಯಶಾಲಿಯಾಗಿಯೇ ಆಗಿದ್ದಾನೆಂದು ಮತ್ತೊಂದು ಮುಕ್ತಿನ ಮಂತ್ರವು ಪರಮಾತ್ಮನ ಸರ್ವತ್ರ ವಿಜಯಶಾಲಿತ್ವವನ್ನು ಪ್ರಶಂಸೆ ಮಾಡುತ್ತದೆ. ಆ ಮಂತ್ರ ಭಾಗವು ಈ ರೀತಿ ಇದೆ -

ಅನುಭವಯುಗಾಧುರ್ಮಪರಾಜಯೇಶ್ವರೇ

ಸರ್ವಕಾರ್ಯೇ ಕರ್ತೃಶ್ಚೈವೋಃ |

ಇಂದ್ರಶ್ಚವಿಷ್ಣೋ ಯದ್ವಶ್ಚದೇವಾಂ

ಶ್ರೇಷ್ಠಾಸಹಸ್ರಂವಿಕದ್ವರಯೇಥಾಮ್

(ಮ. ಮಂ. ೫. ೫೦. ಮಂತ್ರ. ೧೫)

ಅಭಿಪ್ರಾಯ :- ಇಂದ್ರ ಮತ್ತು ವಿಷ್ಣು ನೀವಿಬ್ಬರೂ ಸರ್ವವನ್ನೂ, ಸರ್ವಶಕ್ತುಗಳನ್ನು ಜಯಿಸಿದ್ದೀರಿ. ಮೇಲೆ ಕಂಡ ವಿಷ್ಣು ಸೂಕ್ತದಲ್ಲಿನ ವೇದವಾಗೆಯ ಎಲ್ಲ ಕಡೆಯಲ್ಲಿಯೂ ಶ್ರೀಶರಿಯು ಜಯಶಾಲಿಯೆಂದೂ ಎಲ್ಲಿಯೂ ಅವನಿಗೆ ಪರಾಜಯವೇ ಇಲ್ಲವೆಂದೂ ಹೇಳುತ್ತದೆ. ಆದ ಕಾರಣ ನಿರಂತರವಾದ ಮಹಾಸಾಮರ್ಥ್ಯವನ್ನುಳ್ಳ ಶ್ರೀಶರಿಗೆ ಸಮರು ಯಾರೂ ಇಲ್ಲವೆಂದು ಶ್ರುತಿಯ ಅಭಿಪ್ರಾಯವಾಗಿದೆ ಮೇಲಿನ ಮುಕ್ತಿನಲ್ಲಿರುವ ಇಂದ್ರಶ್ಚದಿಂದ ವಿಷ್ಣುವಿನ ಇಂದ್ರವಿಷ್ಣುವಾದ ವಿಷ್ಣುವಿನ ರೂಪವೂ, ವಿಷ್ಣುವಾದದಿಂದ ಬಹು ಇರತಕ್ಕ ವಿಷ್ಣುವಿನ ರೂಪವೂ ಹೇಳಲ್ಪಟ್ಟಿದೆ. ಅಂದರೆ ಇಂದ್ರ ಶ್ಚದಿಂದ ದೇವತೆಗಳ ರಾಜನಾದ ಶೇಷನೆಯಾದ ಇಂದ್ರನಲ್ಲಿ ಇಂದ್ರವಿಷ್ಣುವಾದ ವಿಷ್ಣುವಿನ ರೂಪವನ್ನೇ ಹೇಳುತ್ತದೆ. ಪರಮಾತ್ಮನಾದ ವಿಷ್ಣುವಿನ ಸರ್ವತ್ರ ವಿಜಯಶಾಲಿತ್ವವನ್ನು ತಿಳಿಸತಕ್ಕ ಅದಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧ ರೂಪವಾದ ಮತ್ತೊಂದು ಭಾಗವಾದ ವ್ಯಾಧುರ್ಮ ಇರುತ್ತದೆ.

ಯುಯುತ್ಸುತಾಂಕುತ್ಸುತಿದಾತಕಾಯಾಣಾಂ

ಅಯದದ್ವಿಕೃತೃಪಶ್ಯಹರಾಜಯಃ |

ವಿಶ್ವೇಶಮುಕ್ತಪ್ರಿಯಮ್ನೀಶ್ವರಂ

ಸರ್ವಾಧ್ಯಮಾದ್ಯಂ ಪುರುಷಂ ಪುರಾತನಮ್ || (ಭಾಗವತ ೬-೧೩-೭)

ಪಾಶ್ಚರ್ಯ :- ಇಂದ್ರನಿಗೂ ವ್ಯಾಧುರ್ಮನಿಗೂ ಭೋಗವಾದ ಯುದ್ಧವು ನಡೆಯಿತು. ಆ ಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ ವ್ಯಾಧುರ್ಮನು ಗಡಿಯಿಂದ ಇಂದ್ರನ ಗಲ್ಲಕ್ಕೆ ಒಲವಾಗಿ ಸೋತನು. ಆಗ ಇಂದ್ರನ ವಜ್ರಾಯುಧವು ಕೈಜಾರಿ ಕೇಳಿಬಿತ್ತು.

ಇಂದ್ರನು ಆ ಶತ್ರುವಿನ ಮುಂದೆ ಕೆಳಗೆ ಬಿದ್ದ ತನ್ನ ಆಯುಧವನ್ನು ವೃಷ ಭೈರವರ ತೋರುಕೊಲ್ಲಲು ನಾಟಕವೆತ್ತು ಹಿಡಿದಿದನು. ಆ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ವೃತ್ತನು ಈ ರೀತಿ ಇಂದ್ರನಿಗೆ ಹೇಳಿದ್ದಾನೆ. "ತಮಾಹ ವೃತೋಹರಲತ್ತವದ್ರೂಪಹಸ್ತಶತ್ರುಂ ನಮಿಹಾರಣಾಲಾ ಯುಯುತ್ಸಹಾಂ" ಇತ್ಯಾದಿ.

ಅಭಿಪ್ರಾಯ :- ಎಲೋ ಇಂದ್ರನೇ ವಜ್ರಾಯುಧವನ್ನು ಹಿಡಿದು ನಿನ್ನ ಶತ್ರುವಾದ ನನ್ನನ್ನು ಕೊಲ್ಲು. ಭೈರವರ ವಜ್ರಾಯುಧವು ಕೆಳಗೆ ಬಿದ್ದುದು ವಿಪಾದವನುವುಧಕ್ಕೆ ಇದು ಕಾಲವಲ್ಲ. ಆ ಆಯುಧವಾಗಲಿಗಾಗಿ ಯುದ್ಧಮಾಡುವವರಿಗೆ ಯಾವಾಗಲೂ ಯಾವುದಾದರೂ ಒಂದು ಕಡೆಯಲ್ಲಿಯೇ ಜಯವಿದ್ದು ಅವಜಯವೇ ಇಲ್ಲದಿರುವುದು ಕಂಡುಬಂದಿಲ್ಲ. ಯಾವಾಗಲೂ ಎಲ್ಲ ಕಡೆಯಲ್ಲಿಯೂ ಅವಜಯವೇ ಇಲ್ಲದೆ ಜಯವೇ ಇರುವುದು ಆ ಸರ್ವೋತ್ತಮನಾದ ಸರ್ವಜ್ಞನಾದ ವೈರಾಘನನಾದ ಪರಮಾತ್ಮನಲ್ಲಿ ಮಾತ್ರ ಕಂಡುಬಂದಿದೆ. ಸೃಷ್ಟಿ ಸ್ಥಿತಿ ಲಯರ್ತನೂ ಸರ್ವಜ್ಞನೂ ಆದಿ ಪುರುಷನು ಸೂತನನೂ ಆದ ಈಶ್ವರನಲ್ಲಿ (ಶ್ರೀಹರಿಯಲ್ಲಿ) ಮಟ್ಟಿಗೆ ಸದಾ ಜಯವಿರುವುದೇ ಹೊರತು ಮತ್ತಾವುದೂ ಇರುವುದಿಲ್ಲ ಎಂದು ಹೇಳಿದನು ಈ ಭಾಗವತದ ವಾಕ್ಯವು ಒಂದೆ ತಿಳಿಸಿದ ಶ್ರುತಿಯ ಅರ್ಥವನ್ನೇ ಹೇಳುತ್ತದೆ. ಚತುರ್ಮುಖವಿಲ್ಲದಿದ್ದರೂ ಕೂಡ ಶ್ರೀಹರಿಯನ್ನು ಆಶ್ರಯಿಸಿರುವುದನ್ನು ಮತ್ತೊಂದು ಸಂದರ್ಭದಿಂದ ತಿಳಿಯಬೇಕಾಗಿದೆ.

ಪೂರ್ವದಲ್ಲಿ ಬ್ರಹ್ಮನು ವೇದಾವತಾರಿಯಾದ ಅಸುರನಿಂದ ಪರಾಜಿತನಾದನು ಆ ಅಸುರನನ್ನು ಜಯಿಸುವುದಕ್ಕಾಗಿ ಶ್ರೀಹರಿಗ್ರೀವ ಸ್ವಾಮಿಯನ್ನೇ ಆಶ್ರಯಿಸಿದನು. ಇದರಿಂದ ಚತುರ್ಮುಖವನು ಅಸ್ತಂತ್ರನೆಂದು ಸದಾ ಶ್ರೀಹರಿಯನ್ನೇ ಉಪಜೀವಿಸಿಕೊಂಡಿರುವನೆಂದೂ ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗುತ್ತದೆ. ಇದನ್ನು ಹರಿಭಕ್ತಲತಾದಲ್ಲಿ ಶ್ರೀವಾದೀರಾಜ ಗುರುವರೇಣ್ಯರವರು ಉಲ್ಲೇಖಿಸಿದ್ದಾರೆ.

"ವೇದಾಪಹಾರ್ಯಗಸುರಕೋ ಬ್ರಹ್ಮಾ ಪೂರ್ವಂ ಪರಾಜಿತಃ |

ತದ್ವಯಾರ್ಥಗಂ ಹಯಗ್ರೀವಂ ಭಕ್ತಾಕಿಂನಾಪ್ರೀತೋವದ ||

(ಹರಿಭಕ್ತಲತಾ ಶ್ಲೋ. ೧೨೩)

ಹಿಂದೆ ರುದ್ರನು ತಪಸ್ಸನ್ನು ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದನು. ಆಗ ಯೋಗಿನಿಯರೆಂಬ ದುಷ್ಟಶಕ್ತಿಗಳು ಈಶ್ವರನನ್ನು ನುಂಗಲು ಬಂದವು. ಅವರನ್ನು ನಿಗ್ರಹಿಸಲು ರುದ್ರನಿಗೆ ಆಗಲಿಲ್ಲ. ಅವರಿಂದ ಪರಾಜಿತನಾದನು. ಆಗ ತನ್ನ ರೂಪವನ್ನು ಮರೆಮಾಚಿ ಕುರಿ ರೂಪವನ್ನು ತಾಳಿದನು. ಆದಾಗ್ಯೂ ದುಷ್ಟಶಕ್ತಿಗಳ ಕಬ್ಬವು ತಪ್ಪಲಿಲ್ಲ. ಕಡೆಗೆ ನರಸಿಂಹನನ್ನೇ (ನಾರಾಯಣನನ್ನೇ) ಪರಾಜಿತನಾದನು. ಆಗ ನರಸಿಂಹನು (ನಾರಾಯಣನು) ಆ ಕುರಿಯನ್ನೇ ವಾತನವನ್ನಾಗಿ ಮಾಡಿಕೊಂಡು ಆ ದುಷ್ಟಶಕ್ತಿಗಳನ್ನು ಸಂಹರಿಸಿ ರುದ್ರನನ್ನು ಹಾವಾದಿದನು. ಇದರಿಂದಲೂ ಸಹ ಶ್ರೀಹರಿಯು ಒಂದುಮೆಯು ಗೊತ್ತಾಗುತ್ತದೆ.

ಈ ವಿಚಾರವನ್ನು ಸಹ ಹರಿಭಕ್ತಲತಾಗ್ರಂಥದಲ್ಲಿ ಶ್ರೀವಾದೀರಾಜ ತಿಳಿಸಿದ್ದಾರೆ.

“ಸ್ವಭಾವಗುಣಯುಗಾಭ್ಯೋರ್ಯೋ ಗೋಭ್ಯವರಾಜತಾ ।

ಅಶ್ವಶ್ವಜಯೇ ತಾಸಾಂ ಮೇಷಮೇಷವರೋಹರಾ ॥

ತದ್ವಯಾರ್ಥಂ ನಾರಸಿಂಹಮನ್ವೇಕಂ ನಾಶ್ರತೋ ವದ ॥೪೩॥

(ಪರಿಭಕ್ತಿಲತಾ ಶ್ಲೋ.೧೨೫)

ಸರ್ವತ್ರ ಅರ್ಜೇಯನಃ ಶ್ರೀಹರಯೇ ಎಂಬುದು ವಿಷ್ಣುಸಹಸ್ರನಾಮದಿಂದಲೂ ಗೊತ್ತಾಗುತ್ತದೆ.

ವೇದಾಃ ಪೂರ್ವೋ, ಅಜಿತಾ ಕೃಷ್ಣಾ (ವಿಷ್ಣುಸಹಸ್ರನಾಮ ೭ ೨)

(ನೇನಾಜಿತಾ, ೪೩, ಅಜಿತಾ)

ಮತ್ತೊಂದು ವೇದವಾಗಿಯೂ, ಶ್ರೀನರಹರಿಯು ಎಲ್ಲ ಕಡೆಯೂ, ಎಲ್ಲಾ ಕಾಲದಲ್ಲೂ ವಿಜಯವಾಲಿಯೆಂದು ತಿಳಿಸುತ್ತದೆ.

ಆ ವೇದವಾಗಿಯೂ ಕೇಳಬಹುದು.

ಅಥ ಇದಂ ಏಕಂ ಏಕಾ ಅಸ್ಮಿ ನಿಷ್ಕಾಟ್ ಅಥ

ದ್ವಾಕಿಮ್ ಉಚಿತತ್ರಯಃ ಕನ್ಯಾ

ಖಲೇನ ವರ್ತಾನ್ ಪ್ರತಿ ಹ್ಯಾ ಭೂರಿ

ಕಿಂಮಾ ನಿವೃಂತಿ ಶತ್ರುವಾ ಅನಿಂದ್ರಾ ॥

ಅಭಿಪ್ರಾಯ :- ಚೇತನ ಮತ್ತು ಅಜೇತನಾತ್ಮಕವಾದ ಇದೀ ಈ ಜಗತ್ತು ಒಂದೇ ಆಗಲಿ, ಅಥವಾ ಎರಡೇ ಆಗಲಿ ಅಥವಾ ಮೂರು ಪ್ರಪಂಚಗಳೇ ಆಗಲಿ ನನಗೆ ಎದುರಾಗಿ ನನ್ನೊಡನೆ ಯುದ್ಧಕ್ಕೆ ಬಂದರೂ ಸಹ ನಾನು ಅವುಗಳಿಗೆ ಕೃಲ್ಪವೂ ಹೇದರದ ಸಹನೆಯಿಂದ ಅಮಿತವಾದ ನನ್ನ ಶಕ್ತಿಯಿಂದ ಅವುಗಳನ್ನು ನಾನೊಬ್ಬನೇ ಎದುರಿಸುತ್ತೇನೆ. ಕ್ಷಣ ಮಾತ್ರದಲ್ಲಿ ಸಂಹರಿಸುತ್ತೇನೆ. ಅಶ್ವರಾಜ, ಅಶ್ವತಂತ್ರರಾಜ, ನನ್ನೊಡನೆ ರೀಲಾಮಾತ್ಮದಿಂದ ಅವೆಲ್ಲರನ್ನೂ ಆ ನೀಚ ರೆಲ್ಲರನ್ನೂ, ಗಾಳಿಗನು ಬೀಜಗಳಿಂದ ಎಷ್ಟಿ ತೇಗು, ಹಾಕಿಹಾಕಿಯಾಗಿ ಬಿದ್ದಿರುವ ಧಾನ್ಯಗಳನ್ನು ಚೂರುಚೂರುಮಾಡಿ ಒಂದಿ ಒಂದೆ ಮಾಡಿ ನಾಶಗೊಳಿಸುವಂತೆ ಎಲ್ಲರನ್ನು ನಾನು ಕೊಂದುಬಿಡುತ್ತೇನೆ. ಅಸುಖರಾದ ಶತ್ರುಗಳು ನನ್ನನ್ನು ಯಾರೂ ಎದುರಿಸಲಾರರು. ನಿರವಧಿಕವಾದ ಅಚಿಂತ್ಯವಾದ ಅದ್ಭುತವಾದ ಶ್ವಸುವನ್ನನಾದ ನನಗೆ ಇದೀ ಈ ಜಗತ್ತಿನಲ್ಲಿ ಯಾರೂ ಎದುರಾಳಿಗಳೇ ಇರುವುದಿಲ್ಲ.

ಈ ರೀತಿಯಾದ ಸರ್ವೇಶ್ವರನಾದ ಅಪಾರವಾದ ಅಚಿಂತ್ಯವಾದ ಶ್ವಸುವನ್ನನಾದ ವರಮಾತ್ಮನ ಮಹಿಮೆಯನ್ನು ಸಂಗ್ರಹದ ಮತ್ತೊಂದು ಮಂತ್ರವು ತಿಳಿಸುತ್ತದೆ.

ನಿಮ್ಮ ಸೀದ ಗಣಪತೀಗಣೇಶು

ತ್ವಮಾಹು ವೀಪ್ರತಮಂ ಕವೀನಾಂ

ನಮತೇ ತತ್ತ್ವಿಯತೇಶ್ವರೇ

ಮಹಾಮಹಿಂ ಮಘಮಂ ಚಿತ್ರಮರ್ಚೆ || (ಪುನಃ ೮-೭-೧೩)

ಅಭಿಪ್ರಾಯ :- ಎಲೈ ರಮಾಪತಿಯಾದ ವಿಷ್ಣುವೇ ! ನೀನು ಸಕಲೇಂದ್ರಿಯಗಳಿಗೂ ನಿಯಾಮಕನು. ಒಡೆಯನು. ನೀನು ಅಪರಿಮಿತವಾದವಶ್ಯಾರ್ಥವನ್ನು ಕೊಡುವವನಾಗಿರುತ್ತೀಯೆ. ನಿರತಿಶಯವಾದ ಕೀರ್ತಿಸಂಪನ್ನನಾಗಿರುತ್ತೀಯೆ, ಸಕಲಯಜ್ಞಭೇದವೂ ಆಗಿರುವಿ. ಆದುದರಿಂದ ಹೇಮಘನಾ, ಇಂದ್ರಶಬ್ದವನ್ನಾದ ಪರಮಾತ್ಮನೇ ! ನೀನು ಸಕಲ ಇಂದ್ರಿಯಗಳಲ್ಲೂ ಸ್ಥಾಪಿತನಾಗಿರು. ನಾನು ನಿನ್ನನ್ನು ಸಕಲೇಂದ್ರಿಯಗಳಿಂದಲೂ ಪೂಜಿಸುವಂತೆ ನನ್ನನ್ನೂ ಪ್ರೇರಣೆಮಾಡು. ಪರಮಾನಂದ ಸ್ವರೂಪನೂ ಅತೀವ ಅಶ್ವರ್ಯಮಯನೂ, ಪರಮಪೂಜ್ಯನೂ ಸಹ ಅದ ನಿನ್ನನ್ನು ನೀನೇ ಪೂಜಿಸಿಕೋ, ಎಲೈ ಸ್ವಾಮಿಯೇ, ನಾನು ಅಸ್ತಂತ್ರನು. ನೀನಾದರೋ ಸರ್ವತಂತ್ರ ಸ್ವತಂತ್ರನಾಗಿರುವಿ. ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷಾನ್ವಿತನಾದ ಮಹಾತ್ಮರು ನಿನ್ನನ್ನು ಪ್ರಾಣಿಗಳೆಲ್ಲಾ ಶ್ರೇಷ್ಠತಮನೆಂದು ಹೇಳುತ್ತಾರೆ. ನಿನ್ನ ಹೊರತಾಗಿ ಅಂದರೆ ನೀನಿಲ್ಲದೆ ನಿನ್ನ ಪ್ರೇರಣೆಯಿಲ್ಲದೆ ಎಲ್ಲೂ, ಎಂದಿಗೂ, ಯಾರಿಂದಲೂ, ಯಾವ ಚಿಕ್ಕ ಕೆಲಸವೂ ಸಹ, ಕಡೆಪಕ್ಷ ರಿಪೆಯನ್ನೂ ಆಡಿಸಲೂ ಸಹ ಅದು ಎಂತಾದರೇ ಕೆಲಸವಾಗಲಿ, ಅದು ಸಮೀಪದಲ್ಲೇ ಆಗಲಿ, ದೂರದಲ್ಲೇ ಆಗಲಿ, ಎಲ್ಲೂ ಒಂದು ನಡೆಯುವುದಿಲ್ಲ. ಅದು ನಿನ್ನ ಪ್ರೇರಣೆಯಿಲ್ಲದೇ ಸಾಧ್ಯವೂ ಇಲ್ಲ. ಸರ್ವ ರೀತಿಯಿಂದಲೂ, ಸ್ವರೂಪ ಪ್ರಮತಿ ಪ್ರವೃತ್ತಿಗಳಲ್ಲಿ ಕೇವಲ ನಿನ್ನ ಅಧೀನನಾಗಿರುವ ನಾನು ಏನನ್ನೂ ತಾನೇ ಮಾಡಿಯೇನು ? ಅದ ಕಾರಣ ನಿನ್ನನ್ನು ನೀನೇ ಪೂಜಿಸಿಕೋ, ನಿನಗೆ ನೀನೇ ಪೂಜಕ. ಅಸ್ತಂತ್ರನಾದ ನನ್ನಲ್ಲಿ ನಿಂತು ನೀನೇ ಸ್ಥಾಪಿತನಾಗಿ ನಿನ್ನನ್ನು ಪೂಜೆ ಮಾಡು. ಪ್ರತ್ಯಾದಿ ದೇವತೆಗಳೂ ಸಹ ಶ್ರೀಹರಿಯ ಪ್ರೇರಣೆಯಿಲ್ಲದೆ, ಅಲ್ಲವಾದ ಒಂದು ಹುಲ್ಲುಕಡ್ಡಿಯನ್ನು ಸ್ವತಂತ್ರರಾಗಿ ಎತ್ತಲೂ ಕೂಡಾ ಸಮರ್ಥರಲ್ಲವೆಂದು ಮೇಲೆ ಮಹಾ ಸಮರ್ಥನಾದ ಶ್ರೀಹರಿಗೆ ಸಮನು ಯಾರು ತಾನೇ ಇರುವನು ? ಎಂಬ ಅಭಿಪ್ರಾಯದಿಂದ ಆ ವೇದವಾಣಿಯು ಶ್ರೀಹರಿಯ ಮಹಿಮಾತಿಶಯವನ್ನು ತಿಳಿಸುತ್ತಲಿದೆ

ಶ್ರೀಮನ್ನಾಭಾರತದಲ್ಲಿ ಕರ್ಣವರ್ಷದಲ್ಲಿ ಇವತ್ತಿನಾಲ್ಕನೆಯ ಅಧ್ಯಾಯದಲ್ಲಿ ಉಕ್ತವಾಗಿರುವ ಕಥಾಭಾಗದಿಂದಲೂ ಶ್ರೀಹರಿಸರ್ವೋತ್ತಮತ್ವವು ಅತ್ಯಂತ ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿ ತಿಳಿದು ಬರುತ್ತದೆ. ಅದರಲ್ಲಿ ರುದ್ರದೇವರು ಮಾಹಿರ ಕ್ರಿವರಾಸುರ ಸುಹಾರದ ಕಥೆಯು ವಿವರಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿದೆ. ಅದು ಈ ಕೆಳಗೆ ಕಂಡಂತಿದೆ.

ಕ್ರಿವರಾಸುರರು ತಾರಕಾಸುರನ ಮಕ್ಕಳು. ತಾರಾಶ್ಚ, ಕಮಲಾಶ್ಚ, ವಿದ್ಯುನ್ಮಾಲೀ ಎಂದು ಅವರ ಹೆಸರು. ಅವರು ಪ್ರತ್ಯ ದೇವರನ್ನು ಕುರಿತು ತಮ್ಮ ಮಾಹಿರರು. ಕ್ರಿವರಾಸುರನನ್ನು ಪಡೆದರು. ಅವರಲ್ಲಿ ತಾರಾಶ್ಚನದು ಕಾಂಚನವೃಕ್ಷ ಮೂಲಾಶ್ಚನದು ರಾಜಪುಷ್ಪ, ವಿದ್ಯುನ್ಮಾಲೀಯದು ಅಯಸ್ಪುಷ್ಪ. ಈ ಕ್ರಿವರಾಸುರ ಸುಹಾರದ ವಿಷಯವು ಶ್ರೀಭಾಗವತದ ಏಳನೇ ಸ್ಕಂಧದ ಪಾತ್ರನೆಯ ಅಧ್ಯಾಯದಲ್ಲಿಯೂ ಸಹ ಯುಧಿಷ್ಠಿರ ನಾರದಾ ಸುಹಾರದ ರೂಪವಾದ ನಾರದರಿಂದ ಯುಧಿಷ್ಠಿರನಿಗೆ ಹೇಳಲ್ಪಟ್ಟಿದೆ. ಇದು ಪಾತ್ರನೆಯ ಅಧ್ಯಾಯದ ವಿಸ್ತಾರಮೂಲನೆಯ ಶ್ಲೋಕದಿಂದ ಎಪ್ಪತ್ತನೆಯ ಶ್ಲೋಕ ಪೂರ್ವಿಯಾಗಿ ಉಕ್ತವಾಗಿದೆ. ಭಾಗವತದಲ್ಲಿ ಉಕ್ತವಾಗಿರುವ ಕಥಾ ಸಾರಾಂಶವು ಹೀಗಿದೆ -

ಒಮ್ಮೆ ದೇವತೆಗಳಿಂದ ದೈತ್ಯರೆಲ್ಲಾ ಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ ಪರಾಜಿತರಾದರು. ತಮ್ಮ ಅವನಿಯವನ್ನು ಸಹಿಸಲಾರದೇ ಅಸುರರು ತಮ್ಮ ಆಚಾರ್ಯನಾದ ಮಯನಿಗೆ ಸರಣಾರ್ಪಿತರಾದರು. ಆಗ ಮಾಯಿಗಳ ಪರಮಾಚಾರ್ಯನಾದ ಮಯನು ಮಾಯಾ ಪ್ರಭಾವದಿಂದ ಚನ್ನರ, ಬೆಳ್ಳಿಯ ಮತ್ತು ಕಬ್ಬಿಣದ ಮೂರು ಮೈದಾಗಳನ್ನು ನಿರ್ಮಾಣಮಾಡಿ ಅದಕ್ಕೆ ಯಾರಿಂದಲೂ ಯಾವ ವಿಧವಾಗಿಯೂ ಅವಾಯವು ಉಂಟಾಗದಂತೆ ಭದ್ರಪಡಿಸಿದನು. ದೈತ್ಯರು ಆ ನಗರದಲ್ಲಿದ್ದುಕೊಂಡು ದೇವತೆಗಳ ಮೇಲಿನ ಹಿಂದಿನ ದ್ವೇಷದಿಂದ ಕೂಡಿದವರಾಗಿ ದೇವತೆಗಳಿಂದೊಡಗೂಡಿದ ಮೂರು ರೋಷಗಳನ್ನು ವಿನಾಶಗೊಳಿಸಿದರು. ಆಗ ತ್ರಿವಿಧರಾಯರಾದ ದೈತ್ಯರಿಂದ ಉಂಟಾಗಿರುವ ಹಿಂಸೆಯನ್ನು ದೇವತೆಗಳು ತಡ್ಡಿದವನ್ನಾಗಿ ಜೋಗಿ ತಮ್ಮನ್ನು ರಕ್ಷಿಸಬೇಕೆಂದೂ, ಆ ದಾಕ್ಷಿಣ್ಯ ಬಾಧೆಯನ್ನು ಪರಿಹರಿಸಬೇಕೆಂದೂ ಭಕ್ತಿಯಿಂದ ಪ್ರಾರ್ಥಿಸಿದರು. ತ್ರಿವಿಧರಾಜವು ರುದ್ರನಿಂದಲೇ ಆಗಬೇಕೆಂದೂ ಶ್ರೀಹರಿಯ ಸಂಕಲ್ಪವಾಗಿತ್ತು. ಆ ಶ್ರೀಹರಿಯ ತೇಜಸ್ಸಿನಿಂದ ರಕ್ಷಿತನಾದ ಅಶೇಯನಾದ ರುದ್ರನು ಧನ್ಯನಲ್ಲಿ ದಾಣವನ್ನು ಎರಿಸಿ ಅದರಿಂದ ಆ ತ್ರಿವಿಧರ ಮೂರು ಮೈದಾಗಳನ್ನು ವಿನಾಶಗೊಳಿಸಿ ಆ ಅಸುರರ ಪ್ರಾಣವನ್ನು ತೆಗೆದನು. ಆದರೆ ಮೃತನಾದ ಆ ಅಸುರ ದೇಹಗಳನ್ನೆಲ್ಲಾ ಅಸುರಾಚಾರ್ಯನಾದ ಮಯನು "ಅಮೃತ ಸಂಜೀವಿನಿ" ಎಂಬ ಸಿದ್ಧಿಮೃತ ರಸದಿಂದ ಕೂಡಿದ ಭಾವಿಯ ರಸದಲ್ಲಿ ಅದ್ವಿ ಆ ದೈತ್ಯರನ್ನು ಮತ್ತೆ ಉದ್ಧೇವಿತರನ್ನಾಗಿ ಮಾಡಿದನು. ಅವರು ಮತ್ತೂ ಮಹಾವಿರಾಟಮದಿಂದ ರುದ್ರನೊಡನೆ ಮತ್ತೆ ಯುದ್ಧಕೊಂಡರು. ಭಯಂಕರವಾದ ಆ ಅಸುರರನ್ನು ಕಂಡು ಚತುರನಾದ ರುದ್ರನು ಚಿಂತಾಕ್ರಾಂತನಾದನು. ಶ್ರೀವಿಷ್ಣುವನ್ನು ಮರೆತೊಕ್ಕನು. ಆಗ ಸರ್ವೋತ್ತಮನಾದ ಶ್ರೀವಿಷ್ಣುವು ಒಂದು ಉಪಾಯವನ್ನ ಮಾಡಿದನು. ಮಯನ ಮಾಯಿಗಿಂತಲೂ ಪರಮಾತ್ಮನ ಮಾಯೆಯು ಅವರಿಮಿತವಾದ ಮಹಿಮೆಯುಳ್ಳದ್ದು. ಇದರಲ್ಲಿ ಯಾವ ಸಂದೇಹಕ್ಕೂ ಅವಕಾಶವೇ ಇಲ್ಲ. ಪರಮಾತ್ಮನು ಮಾಡಿದ ಉಪಾಯದ ವಿವರವು ಹೀಗಿದೆ.

ಶ್ರೀಹರಿಯು ಗೋರೂಪವನ್ನು ತಾಳಿದನು. ಬ್ರಹ್ಮನನ್ನು ಕುರುವನ್ನಾಗಿ ಮಾಡಿಕೊಂಡನು. ಈ ಹುರುಕುಗಳು ತ್ರಿವಿಧರ ಮೈದಾಗಳೆ ಜೋರವು. ಅದ್ವಿಧ ಭಾವಿಯಲ್ಲಿನ ಅವ್ಯತರವನ್ನು ಘೋಷಿಯಾಗಿ ಕುಡಿದುದಿಲ್ಲವು. ಸ್ವಲ್ಪ ಭಾಗವನ್ನು ಕೂಡ ಉಳಿಸಲೇ ಇಲ್ಲ. ಘೋಷಿ ನೆಕ್ಕಿದಿಲ್ಲವು. ಪರಮಾತ್ಮನ ಪ್ರಭಾವದಿಂದ ಮೋಹಿತನಾದ ಅಸುರರು ಈ ಹುರುಕುಗಳ ವ್ಯವಾರವನ್ನು ನೋಡುತ್ತಲೇ ಇದ್ದಾಗೂ, ಭ್ರಮಂತನ ಮಾಯೆಯಿಂದ ತಡೆಯಲಿಲ್ಲ. ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ ಅಸುರರಿಗೆ ಅಭಿಮತ ಜಯವು ತಾತ್ಕಾಲಿಕವಾದುದು. ಕಾಶ್ಯಪನಾದ ಅಸುರ ಜಯವು ಯಾವ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲೂ ಕಂಡಿಲ್ಲ.

ಕಾಶ್ಯಪನಾದ ಜಯವು ದೇವತೆಗಳಿಗೆ ಮಾತ್ರವೇ ಎಂಬುದು ದೈವಾಕಿಯ ರಹಸ್ಯವಾಗಿದೆ. ಇದನ್ನರಿತ ಮಾಯಿಗಳ ಮಹಾಚಾರ್ಯನಾದ ಮಯನು ಈ ದೇವತೆಯಲ್ಲಿ ಬೇರೇ ಯಾವ ದೇವತೆಯೇ ಆಗಲಿ, ಅಸುರನೇ ಆಗಲಿ ಬೇರೊಬ್ಬನು ಯಾರೇ ಆಗಲಿ ಶ್ರೀಹರಿಯಂತೆ ಸುಮಾರ್ಥದ ಸರ್ವಥಾ ಇರುವುದಿಲ್ಲ. ಆ ಸರ್ವಶಕ್ತಿಯಾದ ಶ್ರೀಹರಿ ಸಂಕಲ್ಪದಂತೆಯೇ ಎಲ್ಲವೂ ಪಾತಿಯುತ್ತದೆ ಎಂದು ತನ್ನ ಮನ್ನಿಸಲ್ವೇ ತೀರ್ಮಾನಿಸಿದನು. ಮಯಾಚಾರ್ಯನು ತಾನು ಸುಮ್ಮನಿರುವುದೇ ಲೇಕೆಂದು ಸುಮ್ಮನಿದ್ದನು. ಅವ್ಯತ ಸಂಜೀವಿನಿರವನ್ನು ಘೋಷಿಯಾಗಿ ಗೋವು ಮತ್ತು ವ್ಯಾಘರೊಳಗಾದ ವಿಷ್ಣುಬ್ರಹ್ಮರು ಕುಡಿದ ನಂತರ ರುದ್ರನು ವಿಷ್ಣುವಿನತೇಜಸ್ಸಿನಿಂದ ರಕ್ಷಿತನಾಗಿ ಯುದ್ಧಸ್ಥನ್ನಾದ್ದನಾಗಿ ತ್ರಿವಿಧರರನ್ನು ಸಂಹರಿಸಿದನು. ಈ ತ್ರಿವಿಧರರು ಸಂಹಾರದ ಒಳರಹಸ್ಯದಿಂದಲೂ ಸಹ ಶ್ರೀಹರಿಯೇ ರುದ್ರನಿಗೆ ತ್ರಿವಿಧರ ಸಂಹಾರದ ಕತ್ತಿವ್ರದನಾದುದರಿಂದ ರುದ್ರನಿಗಿಂತಲೂ ಶ್ರೀಹರಿಯು ಉತ್ತಮನೆಂದೂ, ಸರ್ವೋತ್ತಮನೆಂದೂ

ಸಿದ್ಧವಾಗುತ್ತದೆ. ಇಂತಹ ಶ್ರೀಹರಿಗೆ ಸಮರಾಗಲಿ ಉತ್ತಮರಾಗಲಿ ಯಾರೂ ಇರುವುದಿಲ್ಲವೆಂಬುದೇ ಪರಮಾಭಿಪ್ರಾಯವಾಗಿದೆ. ಶ್ರೀಮದ್ಭಾಗವತದ ಹತ್ತನೇ ಸ್ಕಂಧ ಪೂರ್ವಾರ್ಧದಲ್ಲಿ ಮೊದಲನೆಯ ಅಧ್ಯಾಯದಲ್ಲಿ ಶ್ರೀಕುಟುಂಬಾರ್ಯರು ಪರೀಕ್ಷಿತ ರಾಜನಿಗೆ ವಾಸುದೇವನ ಆಗಮ್ಯವಾದ ಮಹಿಮೆಯನ್ನು ವಿವರಿಸುತ್ತಾರೆ.

ಬ್ರಹ್ಮಾತ್ಮಮ ಪದಾರ್ಥಾಘ ಸಹದೇವೈಃ ತಯಾಸಹ
ಜಗಾಮುಸಕ್ತಿಸಯಜಃ ಶೀರಂ ಕ್ಷೀರಪಯೋನಿಧೀಃ ||
ಇತಿ ಭಾಗವತೋಕ್ತಾ ಚ ಬ್ರಹ್ಮರುದ್ರಾದಯಃ ಸುರಾಃ |
ಶರಣಾಗತ ಭೂಭಾರತರಣೀಕಾರ್ಯೇಶತ್ವವರ್ಜಿತಾಃ |
ಧರಣೀಯೋಯ ಪುಂಸೂತ್ತಮಂತ್ರಮುಖ್ಯಯುಗ್ಭತ್ತತಃ ||
ಯಂಭೇಜುಃ ತತ್ಸಮಃ ಕೇಶಾಶ್ಚ ವದಂತು ಕೃತಿದಾದಿನಃ ||

(ಹರಿಭಕ್ತಿಕಾ)

ಅಭಿಪ್ರಾಯ :- ದುರಹಂಕರಿಗಳಾದ ರಾಜರಿಂದಲೂ, ಆ ರೂಪದಿಂದ ಭೂಮಿಯಲ್ಲಿ ಜನಿಸಿದ ವೈತ್ಯರೇನು ರಾಕ್ಷಸರೇನು ಇವರುಗಳಿಂದಲೂ ಅವರ ಅಧಿಕಾರಿಗಳಾದ ಸೈನ್ಯವರ್ಗಗಳಿಂದಲೂ ಆಕ್ರಮಿಸಲ್ಪಟ್ಟ ಭೂಭಾಗದಲ್ಲಿ ಅಧರ್ಮವು ಎಲ್ಲೆಲ್ಲೂ ತುಂಡವಮಾಡುತ್ತಿರಲಾಗಿ ಧರ್ಮಮಾರ್ಗಕ್ಕೆ ಗ್ಲಾನಿಯು ಉಂಟಾಯಿತು. ಆಗ ಅಧರ್ಮದ ಭಾರವನ್ನು ಸಹಿಸಲಾರದ ಭೂದೇವಿಯು, ಗೋರೂಪವನ್ನು ತಾಳದವಳಾಗಿ ಕಣ್ಮರೆಯಾಗಿ ತನ್ನ ಸಂಕಟವನ್ನು ಬ್ರಹ್ಮದೇವನ ಬಳಿಗೆ ಹೋಗಿ ವಿಜ್ಞಾಪಿಸಿಕೊಂಡಳು. ಅಧರಾದೇವಿಯ ಸಂಕಟವನ್ನು ಕೇಳಿದ ಬ್ರಹ್ಮದೇವನು ಸಕಲ ದೇವತೆಗಳ ಪರಿವಾರದಿಂದಲೂ, ಈ ಭೂದೇವಿಯಿಂದಲೂ, ರುದ್ರನ ಸಹಿತನಾಗಿ ಕ್ಷೀರಸಮುದ್ರದ ದಡದ ಬಳಿಗೆ ಹೋಗಿ ಶ್ರೀಹರಿಯ ಹಿರಿಮೆಗೆ ಮೀಸಲಾದ ಪುರುಷೂಕ್ತದ ಮಂತ್ರದಿಂದ ಶ್ರೀವಿಷ್ಣುವನ್ನು ಸೋತ್ರಮಾಡಿದನು. ದೈತ್ಯರ ಮತ್ತು ರಾಕ್ಷಸರ ಹಬ್ಬದಿಂದ ಉಂಟಾದ ಭೂಭಾರದ ಹರಣಕಾರ್ಯದಲ್ಲಿ, ಬೇರೆ ಯಾರೊಬ್ಬರಿಗೂ ಶಕ್ತಿ ಇಲ್ಲದ್ದರಿಂದಲೇ ಬ್ರಹ್ಮಾದೇವತೆಗಳು ಆಚಿಂತ್ಯ ಶಕ್ತಿಸಂಪನ್ನನಾದ ಸರ್ವೋತ್ತಮನಾದ ವಿಷ್ಣುವಿಗೇನೇ ಶರಣಾಗತರಾದರು. ಇಂತಹ ಅವಾರ ಮಹಿಮಾಸ್ಥಿತ ಶ್ರೀಹರಿಗೆ ಸಮರಾಗಲಿ ಉತ್ತಮರಾಗಲಿ ಯಾರು ತಾನೇ ಇರುವರು ? ಯಾರೂ ಇಲ್ಲ. ಈ ಪ್ರಸಂಗವೂ ಸಹ ಶ್ರೀಹರಿಯ ಸರ್ವೋತ್ತಮತ್ವವಾದವನ್ನು ಚೆನ್ನಾಗಿ ಮಹಮತಿ ಮಾಡಿಕೊಡುತ್ತಲಿದೆ. ಶ್ರೀಭಾಗವತದ ಇನ್ನೂ ಎರಡಾದ ಈ ಕಥಾಭಾಗವು ಈ ಕೆಳಗೆ ಕಂಡಂತಿದೆ. ಭೂಭಾರತರಣಕ್ಕಾಗಿ ಪರಮಾತ್ಮನು ಭಗವದ್ಗೀತೆಯಲ್ಲಿ

“ಯದಾ ಯದಾಹಿ ಧರ್ಮಸ್ಥಗ್ನಾನಿಭವತಿಭಾರತ |
ಅಭ್ಯುತ್ಥಾನ ಮಧರ್ಮಸ್ಯ ತದಾತ್ಮಾನಂಸ್ಥಪಾದ್ಯತಮ್” ||

(ಭಗವದ್ಗೀತಾ)

ಎಂದು ನುಡಿದಿದ್ದಾನೆ.

ಆ ಪರಮಾತ್ಮನ ವಚನದಂತೆ ಅಧರ್ಮನ ನಾಶಕ್ಕಾಗಿ ಧರ್ಮದ ಪುನರುದ್ಭವನಕ್ಕಾಗಿ ಪರಮಾತ್ಮನ ಅವತಾರಗಳಾಗುತ್ತಿರುವುದು ಪ್ರಮಾಣವಲ್ಲದುದಾದ ಸಂಗತಿಯೇ ಆಗಿದೆ. ಅದರಂತೆ ದೈತ್ಯರ ಹಬ್ಬದಿಂದ ದುಃಖಿತಳಾದ ಭೂ ದೇವಿಯ ಪ್ರಾರ್ಥನೆಯಂತೆ ಬ್ರಹ್ಮದೇವರು, ನೂರದಾಡಿ ಮುನಿಗಳಿಂದಲೂ ಅನುಚರರಿಂದ ಕೂಡಿದ ದೇವತೆಗಳ ಸಹಿತವಾಗಿ ಎಲ್ಲರೂ ಕ್ಷೀರಸಮುದ್ರದ ಬಳಿಗೆ ತೆರಳಿ ಭೂಭಾರತರಣಕ್ಕಾಗಿ ಪರಮಾತ್ಮನನ್ನು ಪ್ರಾರ್ಥಿಸಿದರು. ಆಗ ಪರಮಾತ್ಮನು

ತಮ್ಮ ಮರುದೇವನ ಮಗನಾಗಿ ದೇವತೆ ದೇವಿಯ ಗರ್ಭದಿಂದ ಪ್ರಾಕೃತವಾದ ವಿಸ್ತೃತವಾದ, ಭೂದೇವಿಯ ಸಂಕಟವನ್ನು ಪರಿಹರಿಸುತ್ತೇನೆಂದೂ ಅಭಯಮಾಡುವುದನ್ನು. ಅದರಂತೆ ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣಮಹಾರವಾಯಿತು. ಇದರಿಂದಲೂ ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನ ಸರ್ವೋತ್ತಮತ್ವದ ತಿಳಿದುಬರುತ್ತದೆ. ರುದ್ರನ ಅವತಾರದ ಹಿನ್ನೆಲೆಯನ್ನು ವಿಚಾರಮಾಡಿದರೂ ಸಹ ಆ ರುದ್ರನು ಶ್ರೀಮನ್ನಾರಾಯಣನ ಮೊಮ್ಮಗನಾಗಿದ್ದಾನೆ. ಇಂತಹ ರುದ್ರನನ್ನು ಶೈವರು ಸರ್ವೋತ್ತಮನೆಂದು ಕರೆದು ತಮ್ಮ ಗ್ರಂಥಗಳಲ್ಲಿ ವಾಚುಕಾದಿ ಆಗಮಗಳಲ್ಲಿ ಪ್ರತಿಪಾದಿಸುವುದು ಅದಕ್ಕೆ ತಕ್ಕಂತೆ ರುದ್ರನೂ ಕೂಡ ವಾಚುಕಾದಿ ಶಾಸ್ತ್ರಗಳನ್ನು ರಚಿಸಿ ತನ್ನ ಉತ್ಪತ್ತಿಯನ್ನು ಹೇಳುವುದಕ್ಕೆಲ್ಲಾ ಮಾಹಿತಿಯನ್ನು ಅಪ್ಪಣೆಯಂತೆ ನಡೆಸುವುದರಿಂದ ಆದ ತಾಮಸ ಜನರ ಮೋಹಕ್ಕೋರೇ ತೀರ್ಮಾನವೇರಿತು. ಶ್ರೀಭಾಗವತದ ಮೂರನೇ ಸ್ಕಂಧದ ಹದಿಮೂರನೇ ಅಧ್ಯಾಯದಲ್ಲಿ ಹತ್ತನೆಯ ಶ್ಲೋಕವು ಈ ರೀತಿ ಇದೆ.

“ಯದೋದಿತಿ ಸುತೇಶ್ವರೋದ್ಧರಣ ಇವ ಚಾಶುಕಃ |

ತತ್ಕಾನ್ತಮಧಿಧಾಶ್ಯಂತಿ ಹವ್ಯಾರುದ್ರ ಇತಿಭ್ರತಾಃ || (ಶ್ರೀಭಾಗವತ ಸ್ಕಂಧ ೩ ಅ. ೧೩. ಶ್ಲೋ. ೧೦)

ಸರ್ವೋತ್ತಮನಾದ ಶ್ರೀಹರಿಯು ಸರ್ವೋತ್ತಮಕೃಷ್ಣಾನನ್ನು ಮೋಕ್ಷಪ್ರಾಪ್ತನನ್ನು. ಅಂತಹ ಕೃಷ್ಣನನ್ನು ಅವನು ಇದೇನೆಂದೇನು. ಶ್ರೀಭಾಗವತದ ಮೂರನೇ ಸ್ಕಂಧದಲ್ಲಿ ದೇವತೆಗಳ ತಾತಾಮ್ಯವನ್ನು ಸ್ವಕೃತಮಂದಿರ ವಿವರಿಸಲಾಗಿದೆ.

ಚತುರ್ಮುಖ ಬ್ರಹ್ಮದೇವರು ಐದು ವಿಧಗಳಾದ ಅಕ್ಷಾನದ ವೃತ್ತಿಗಳನ್ನು (೭೪ ಪ್ರಭೇದಗಳನ್ನು) ಸೃಷ್ಟಿಮಾಡಿದರು. ತಮಸ್ಸುಮೋಹ, ಮಹಾಮೋಹ, ತಾಮಸ, ಅಂಧತಾಮಸಗಳೆಂಬ ಅಕ್ಷಾನದ ವೃತ್ತಿಗಳನ್ನು ಸೃಷ್ಟಿಸಿದರು.

“ತಮಸ್ಸುರಾರೋಮೈಶ್ಚಂ ಮೋಹಶ್ಚೈವ ವಿಪರ್ಯಯಃ ||

ತವಾಗ್ರಮೋಮಹಾಮೋಹ ತಾಮಸಂಕ್ರೋಧ ಉಚ್ಯತಃ ||

ಮರಣಾಂತ್ಯಂಧತಾಮಸಂ ಅಪಿವಾ ಪಂಚವರ್ವಿಕಃ || ಎಂಬ ಪ್ರಮಾಣದಂತೆ

೧) ತಮಸ್ಸುರಾರ (ಅಕ್ಷನ) ೨) ಮೋಹ (ವಿಪರೀತವಾದ ಕೃಷ್ಣ) ೩) ಮಹಾಮೋಹ (ವಿಪರೀತವಾದ ಕೃಷ್ಣದಲ್ಲಿ ಅಗ್ರತಃ) ೪) ತಾಮಸ (ಕ್ರೋಧ) ೫) ಅಂಧತಾಮಸ (ಮರಣ) ಎಂಬುದಾಗಿ ಐದು ವೃತ್ತಿಗಳಾದ ಅಕ್ಷಾನದ ವೃತ್ತಿಗಳನ್ನು ಸೃಷ್ಟಿಮಾಡಿದನು.

ವಾಚ್ಯ ಕಾರಣಗಳಾದ ಇವುಗಳ ಸೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಸೃಷ್ಟಿಪದ್ಧತಿಯಾದ ಬ್ರಹ್ಮದೇವರು ತಮ್ಮ ಮನಸ್ಸಿನ ವಿಶೇಷ ಕಾರವಾದ ಪರಿಪುರ್ಣತೆಗಾಗಿ ಮತ್ತೆ ಶ್ರೀಹರಿಯನ್ನು ಧ್ಯಾನಮಾಡಿದನು. ಮತ್ತೆ ಸೂತ, ಸೂನಂದನ, ಸೂತಾಚಾರ್ಯ, ಸೂತಾಮಾರಣೇಬ ಅನನ್ಯಪ್ರತ್ಯಕ್ಷತೆಗಳಾದ ಸೂತಾಚಾರ್ಯರಾದ ಯೋಗವೇದ್ಯಾನನ್ನು ಸೃಷ್ಟಿಮಾಡಿದರು. ಇವರ ಸೃಷ್ಟಿಯಾದ ನಂತರ ಇವರನ್ನು ಕಂಡು ಇತರರಾದರು.

ಎಲ್ಲ ಮಕ್ಕಳೂ! ದೈವಗಳನ್ನು ಸೃಷ್ಟಿಸಿ ಎಂದು ಅಪ್ಪಣೆ ಮಾಡಿದನು. ಕೇವಲ ವಿವೃತ್ತಿ ಮಾರ್ಗದಲ್ಲಿಯೇ ಯಾವಾಗಲೂ ಶ್ರೀಹರಿಯು ಧ್ಯಾನದಲ್ಲಿ ಇರಿಸಲಾಗಿದ್ದ ಪಾಪವಿಗಳು ಬ್ರಹ್ಮದೇವರು ಹೇಳಿದ ಸೃಷ್ಟಿಯ ಕಾರ್ಯಕ್ಕೆ ಒಪ್ಪಬಾರಿಲ್ಲ. ಇದರಿಂದ ಬ್ರಹ್ಮದೇವರಿಗೆ ಕೋಪವು ಬಂತು. ಕುಸುಲದ್ವಾರದ ಆ ಕೋಪವನ್ನು ತಮ್ಮ ಬುದ್ಧಿಯಿಂದ

ತಪದವಾದರೂ ಸಹ ಅದನ್ನು ನಿಗ್ರಹಿಸುವುದರೊಳಗಾಗಿಯೇ ಬ್ರಹ್ಮವೇವನ ಹುಟ್ಟಿನ ಮಧ್ಯಭಾಗದಿಂದ (ಭೂಮಧ್ಯ ಭಾಗದಿಂದ) ಕಪ್ಪು ಮತ್ತು ಕೆಂಪುಗಳನ್ನುಳ್ಳ ಬಾಲಕನೇವನು ಜನಿಸಿದನು. ಸದ್ಯದಲ್ಲಿಯೇ ಜನಿಸಿದುದರಿಂದ ಈ ಬಾಲಕನಿಗೆ ಸದ್ಯೋಪಾತನಂದೂ, ಕಪ್ಪು ಹುಟ್ಟು ಉಳ್ಳವನಾದುದರಿಂದ ನೀಲಲೋಕಿತನಂದೂ ಎರಡು ಹೆಸರುಗಳು ಬಂದವು.

ಇಂದ್ರ ಮೊದಲಾದ ದೇವತೆಗಳಿಗಿಂತಲೂ ಮೊದಲು ಜನಿಸಿದ ಈ ಬಾಲಕನು ಹುಟ್ಟಿದ ಕೂಡಲೇ ಅಳಲು ಆರಂಭಿಸಿದನು. ಆದ್ದರಿಂದ ಇಂದಿಗೂ ಕೂಡ ಮಕ್ಕಳು ಹುಟ್ಟಿದ ಕೂಡಲೇ ಅಳುವುದು ಪ್ರಸಿದ್ಧವೇ ಆಗಿದೆ. ಪ್ರಹ್ಲಾದ ಹುಟ್ಟಿನಿಂದ ಹುಟ್ಟಿದ ಸದ್ಯೋಪಾತನಾದ, ನೀಲಲೋಕಿತನಾದ ಈ ಬಾಲಕನು ರೋದನಮಾಡಿದುದರಿಂದಲೇ ಇವನನ್ನು ರೋದನಾದ್ವೈತ ಉಚಿತ ಎಂಬ ನಿರ್ವಚನದಂತೆ ರುದ್ರ ಎಂಬುದಾಗಿಯೇ ಕರೆಯಲಾಗಿದೆ. ಇದನ್ನು ಭಾಗವತವಾಗಿಯೂ ತಿಳಿಸುತ್ತಿದೆ.

“ಯದರೋದೀ: ಸುರಶ್ರೇಷ್ಠ ಸೋದ್ವೇಗ ಇವ ಬಾಲಕ: |

ತತಸ್ತಾ ಮುಛಿಧಾಸ್ಯಂತಿಸಾಮ್ನಾ ರುದ್ರ ಇತಿ ಪ್ರಜಾ: || (ಭಾಗವತ ಸ್ಕಂಧ ೩. ಅ. ೧೩. ಶ್ಲೋ. ೧೦)

ಅರ್ಥಶ್ಚಾಯ :- ಎದ್ದ ಬಾಲಕನೇ, ನೀನು ಹುಟ್ಟಿದ ಕೂಡಲೇ ಉದ್ವೇಗದಿಂದ ಎಳೆಯ ಮಕ್ಕಳಂತೆ ಯಾವ ಕಾರಣದಿಂದ ಅಳಲು ಆರಂಭಿಸಿದೆಯೋ, ಅದರಿಂದಲೇ ನನ್ನನ್ನು ಪ್ರಜೆಗಳು ಹೆಸರಿಸಿದವರೂ ಕೂಡ “ರುದ್ರ” (ರೋದನಾದ್ವೈತ) ಎಂದೇ ಕರೆದಿರುತ್ತಾರೆ. ಇದರಿಂದ ಶ್ರೀವಿಷ್ಣುವಿನ ಮಗನಾದ ಪ್ರಹ್ಲಾದ ಹುಟ್ಟಿನಿಂದ ಹುಟ್ಟಿರುವ ರುದ್ರದೇವನು ಶ್ರೀಹರಿಯ ಮೊಮ್ಮಗನೇ ಆದುದರಿಂದ ಅಂತಹ ಶಿವನನ್ನು ಶ್ರೀವಿಷ್ಣುವಿಗೆ ಸಮನೆಂದಾಗಲಿ, ಅಥವಾ ಅಧಿಕನೆಂದಾಗಲಿ ಯಾರು ತಾನೇ ಹೇಳಿ ಯಾರು ? ಪರಿಭಕ್ತಿಯಾ ಗ್ರಂಥದಲ್ಲಿ ಮತ್ತೆರಡು ಪ್ರಸಂಗಗಳಿಂದಲೂ ಆ ಶ್ರೀಹರಿಯ ಸರ್ವೋಚ್ಚ ಮತ್ತವನ್ನು ಶ್ರೀವಾದಿರಾದರು ಪ್ರತಿಪಾದಿಸಿರುತ್ತಾರೆ.

“ಸಕಾಲಿಯವಿಹತ್ಯಾಸರೂಪಿತೇ ಯಮುನಾಪ್ರದೇ

ತದಾಸನ ಸಹಸ್ರೋಗ್ರದಂಷ್ಟಾಘಾತಕಶ್ಚೈರಪ |

ನಾರೋದೀತ್ ಯೋ ನಾಪರುಗ್ಗ: ತಥಾಪೂತನಿಕಾಸ್ತನಮ್ (೧೮೧)

ಕಾಂಕೂಟವಿಜಾಲೇಪದೂಪಿತಂ ಯುಃಪುಟನ್ ಶಿಶು: |

ನಾರೋದೀತ್ ನ ಚ ರುಗ್ಗೋಘೂತ್

ತತ್ಕೂಲೀ ಶಿವ:ಕಥಮ್, ಸಮಾಪಮೇಶಿಶ್ಯಶ್ಚವದಂತು ಪ್ರತಿವಾದಿಪ: || ೧೮೨ ||

(ಪರಿಭಕ್ತಿಯಾ)

ಹಿನ್ನೆರೆ ಮತ್ತು ಪಾಶ್ಚರ್ಯ :- ಯಮುನಾ ನದಿಯ ಮಧುವಿನಲ್ಲಿ ಕಾಲಿಯುಸರ್ಪನು ತನ್ನ ಪರಿವಾರ ಸಮೇತವಾಗಿ ವಾಸವಾಗಿದ್ದನು. ಆಳವಾದ ಭಯಂಕರವಾದ ಆ ಮಧುವಿನ ನೀರು ಕಾಲಿಯುಸರ್ಪನ ವಿಷಪ್ರಾಳಿಯಿಂದ ಕಲುಷಿತವಾಗಿತ್ತು. ನೀರನ್ನು ಕುಡಿಯಲು ಬಂದ ವನಶರುಗಳು ಆ ನೀರನ್ನು ಕುಡಿದು ಸಾಯುತ್ತಿದ್ದವು. ಅಂತಹ ಅಥಾತವನ್ನು ತಪ್ಪಿಸಲು ಆ ಸರ್ಪದ ಬಾಳೆಯನ್ನು ಮರಹಿಗಳು, ಆ ಕಾಲಿಯ ಸರ್ಪವನ್ನು ನಿಗ್ರಹಿಸಲು, ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣ ಮರಮಾತ್ಮನು ಭಯಂಕರವಾದ ವಿಷಪ್ರಾಳಿಯಿಂದ ಕೂಡಿದ ಆ ಮಧುವಿನಲ್ಲಿ ಧುಮುಕಿದನು. ಅಗ ಆ ಮಧುವಿನಲ್ಲಿ

ವಾಸವಾಗಿದ್ದ ಕಾರಿಯರ್ಷನು ಕೋಪಾವಿಷ್ಟನಾಗಿ ನಾಗಾಕ್ಷತೆಯಿಂದ ಕೂಡಿ ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣವರಮಾತೃನನ್ನು ಮರ್ಮ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ ಅನೇಕಲು ಕಟ್ಟಿ ಸುತ್ತುವರಿದು ಬಗೆ ಹಿಡಿದಾಗ್ಯೂ ಸಹ ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನು ಅಳಲಿಲ್ಲ. ಮತ್ತು ಎಷ್ಟು ಸಲ ಕಬ್ಬಿದರೂ ಸ್ವಲ್ಪವೂ ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನಿಗೆ ಗಾಯವಾಗಿರಲಿಲ್ಲ. ಮೇಲಾಗಿ ಆ ಕಾರಿಯ ರ್ಷವನ್ನೇ ನಿಗ್ರಹಿಸಿದನು.

ಹೀಗೆಯೇ ವಿಷದಿಂದ ದೂಷಿತವಾದ ಪೂತನೆಯ ಮೇಲೆಯನ್ನುಂಡವನಾದಾಗ್ಯೂ ಕೂಡ ಆ ವಿಷದ ಕಾಟವು ಸ್ವಲ್ಪವೂ ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನಿಗೆ ಆಗಲಿಲ್ಲ. ಆಗಲೂ ಕೂಡ ಅಳಲಿಲ್ಲ. ಆದರೆ ಶಿವನಾದರೋ ಚತುರ್ಮುಖ ಬ್ರಹ್ಮನ ಹುಬ್ಬಿನಿಂದ ಹುಟ್ಟಿದ ಕೂಡಲೇ "ಅಯ್ಯೋ ನನಗೆ ಕುಡಿಯಲು ಹಾಲಿಲ್ಲ. ತನಗೆ ಹೆಸರಿಲ್ಲ. ನಿಲ್ಲಲು ಕಾಗವಿಲ್ಲ" ಎಂದು ದುಃಖದಿಂದ ಆತ್ತು ಬಿಟ್ಟನು. (ರೋದನಾದ್ವೈತಉಚ್ಚತೆ) ಅದ್ದರಿಂದಲೇ ರುದ್ರನೆಂದು ವಿಖ್ಯಾತನಾದನು. ಮತ್ತು ಪ್ರಧಾನ ವಾಯುದೇವನು ಕ್ರೀರಸಮುದ್ರವನ್ನು ಮಥಿಸಿದ ಮೇಲೆ ಹುಟ್ಟಿದ ಹಾಲಾಹಲ ವಿಷದ ಪೂರ್ತಿ ಭಾಗವನ್ನು ಶ್ರೀಹರಿಯ ಅಪ್ಪಣೆಯಂತೆ ಕುಡಿದು ಜೀರ್ಣಿಸಿಕೊಂಡು, ಎಲ್ಲೋ ಸ್ವಲ್ಪಭಾಗವು ಕೈಗೆ ಅಂಟಿಕೊಂಡುದನ್ನು ಮತ್ತೆ ತನ್ನ ಕೈಯಿಂದ ನಶ್ವವನ್ನು ತಿಕ್ಕುವಂತೆ ತಿಕ್ಕಿ ಅದರ ಶಕ್ತಿಯನ್ನು ಕುಂದಿಸಿ, ಆ ಅತ್ಯಲ್ಪಶೇಷವನ್ನು ರುದ್ರನಿಗೆ ಕುಡಿಯಲು ಕೊಟ್ಟನು. ರುದ್ರನು ಅದನ್ನು ಬಾಯಲ್ಲಿ ಹಾಕಿಕೊಂಡ ಕೂಡಲೇ ಅದರ ವೇಗವನ್ನು ತಡೆಯಲಾರದೇ ಮೂರ್ಛಗೊಂಡನು. ಪರಮದಯಾಳುವಾದ ಶ್ರೀಹರಿಯ ಕೈಗಳ ಸ್ಪರ್ಶದಿಂದ ಮತ್ತೆ ಎಚ್ಚಿತ್ತನು. ಶ್ರೀಹರಿಯ ದಯೆಯಿಂದ ಆ ವಿಷವು ಕುತ್ರಿಗಿಯಲ್ಲೇ ನಿಂತು ವಿಷಕೂಶನೆಂದು ಪ್ರಸಿದ್ಧನಾದನು. ಮತ್ತು ಆ ವಿಷದ ಶೂಲೆಯ ಪರಿಹಾರಕ್ಕಾಗಿಯೇ ವಿಷ್ಣುವಾರೋದಕವಾದ ಶಿಶುಲಿಂಗಿಯನ್ನು ತನ್ನ ತಲೆಯ ಮೇಲೆ ಧರಿಸಿದನು. ಇಂತಹ ಶ್ರೀಹರಿಯ ಮೊಮ್ಮಗನಾದ ಶ್ರೀಹರಿಯ ದಯೆಗೆ ಪಾತ್ರನಾದ ಶಿವನು ಶ್ರೀವಿಷ್ಣುವಿಗೆ ಹೇಗೆ ತಾನೇ ಸಮನಾದಾನು ? ಶಿವನೇ ಸರ್ವೋತ್ತಮನೆಂದು ಶುಷ್ಕವಾದ ವಾದವನ್ನು ಮಾಡುವ ಪ್ರತಿಪಾದಿಗಳು ಇದಕ್ಕೆ ಉತ್ತರವನ್ನು ಕೊಡಲಿ ಎಂದು ಶ್ರೀವಾದಿರಾಜ ಗುರುವೇಣ್ಯರು ಪ್ರಶ್ನಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಈ ಎಲ್ಲಾ ಪ್ರಸಂಗಗಳಿಂದಲೂ ಶ್ರೀಹರಿಯ ಸರ್ವೋತ್ತಮತ್ವವು ಅತ್ಯಂತ ನಿಚ್ಚಳವಾಗಿ ಆ ಬಾಲ ವೃದ್ಧರಿಗೂ ತಿಳಿದುಬರುತ್ತದೆ. ಶ್ರೀಮದ್ಭಾಗವತದಲ್ಲಿನ ಹತ್ತನೆಯ ಸ್ಕಂಧದಲ್ಲಿ ಶ್ರೀವಿಷ್ಣುವಿನ ಮಹಿಮೆಯನ್ನು ವರ್ಣಿಸುವಾಗ ಪ್ರಸಕ್ತವಾಗಿರುವ ವೇಗುಗೀತೆಯ ಪ್ರಸಂಗವೂ ಕೂಡ ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣವರಮಾತೃನ ಸರ್ವೋತ್ತಮತ್ವವನ್ನು ಪ್ರಕಟಿಸುವ ರತ್ನದ ಕನ್ನಡಿಯಂತಿದೆ.

“ತರ್ಮಕೃತ್ಯಾರ್ತಗಾರ್ಗೀದಾಗಾಶ್ರೀ ಹರೇಃ ಶಿಖೋಃ |

ತದ್ವೇಗುಗೀತಕೌಶಲಂ ಅಮೋಘಾತ್ ಭೂತಲೇ ||

ಶ್ಲೋಕಂ ಕೌಶಲಕಲಯುತಾಃ ಕಂಠರಾಂಗಾತ್ಪಮೇವ ||

ಸನ್ನೀಕೃತ್ಯಸ್ವರೋಕಾದಪ್ಪರೋಭಾಗೇ ಕೃದರ್ಗತಮ್ ||

ಪ್ರತ್ಯಾದಧಾಯ ದುಃಖಾ ನೃಣಾಂ ನೃಣಾಂಪೂರ್ವತಮ್ |

ನಿಶ್ಚಿತ್ತಕೌಶಲ್ಯೈಃ, ಇಯಾತ್ರಾಪ್ರಾಪ್ತೀರ್ಧೀಯುತಾಃ ||

ಮಹಾಂತಂವಿಶ್ವಯಂ ಶಮೋ ಯಯುರಿತ್ಯಾಹ ವಾಗಿಯಮ್ ||

ಆ ಭಾಗವತದ ವ್ಯಾಸ ೫ ರೀತಿ ಇದೆ.

“ಸುಮನಸಪ್ರದುರ್ವಿಧಾಯ ಸುರೇಶಾಃ

ತತ್ಪ್ರಪಂಚಪರಮೇಷ್ಠಿಪುರೋಗಾಃ |

ಕವಯ ಅನಕತಕಂಧರಗಾತ್ರಾಃ

ವಿಶ್ವಯಂ ಯುಯುರನಿಶ್ಚಿತತತ್ತ್ವಾಃ || (೧೩ ಭಾಗವತೇ ವೇಣುಗೀತಾ ಮಾಹಾತ್ಮ್ಯ)

“ಯೇಷ್ಯ ಸಂಗೀತಕೌಶಲ್ಯಮಪಿ ನಾನ್ತಂ ವಿಹಾಸತಃ |

ತೇದೇವಾಃ ಸ್ವಪ್ನಿಸಂಹಾರಶ್ಚಿತ್ತಾದಿಮುಖ ಕೌಶಲಮ್ ||

ಅನಾದಿಕಾಲಮಾರಭಾನ್ತಂತರಾಶ್ಚಸತಿಶ್ಚನೇ |

ಸಮರ್ಥವೀರ್ಯ ಭೈರ್ಯಾದಿ ಕೌಶಲಂ ಜಗದೀಶಿತುಃ ||

ನಟಾನಂತೀತಿ ಕಿಂವಾಚ್ಯಂ ಈದೃಶೈನ ಮಹಾತ್ಮನಾ |

ಕೇಸರೋ ವಾ ಅಧಿಕೋವಾನ್ಮಾದ್ ವದಂತು ಪ್ರತಿವಾದಿನಃ || (೧೩ ಹರಿಛಂದ್ರಲತಾ)

ತಾತ್ಪರ್ಯ :- ಇಂದ್ರ, ರುದ್ರ, ಬ್ರಹ್ಮ ಮೊದಲಾದ ದೇವತೆಗಳು ಶಿಶುರೂಪಿಯಾದ ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣ ಪರಮಾತ್ಮನ ಅದ್ವೈತವಾದ, ಅಸಾಧಾರಣವಾದ, ವೇಣುಗಾನವನ್ನು ಕೇಳಿ, ಆ ಗಾನದ ೧೩ ಮಿತಿ, ಪರಿಮಿತಿಯನ್ನು ತಿಳಿಯದೇ, ನಮ್ರತೆಯಿಂದ ತಲೆಯನ್ನು ಬಗ್ಗಿಸಿಕೊಂಡು ಭಕ್ತಿಪರವಶರಾಗಿ ಕೇಳಿ ಅಶ್ಚರ್ಯವಪ್ಪರು ಎಂಬ ವಿಷಯವು ಶ್ರೀಮದ್ಭಾಗವತದಲ್ಲಿ ದಶಮ ಸ್ಕಂಧದಲ್ಲಿ ವೇಣುಗೀತೆಯ ಪ್ರಕರಣದಲ್ಲಿ ಉಕ್ತವಾಗಿದೆ.

ಒಟ್ಟು ಅಭಿಪ್ರಾಯ ಸಂಗ್ರಹ :- ಜಗತ್ತಿನಲ್ಲಿ ಪ್ರಸಿದ್ಧರಾದ ದೈತ್ಯರ ಹನನ ಕಾರ್ಯವೇ ಮೊದಲಾದವುಗಳನ್ನು ನಡೆಸಿರುವವರಾದ, ಇಂದ್ರ, ರುದ್ರ, ಚತುರ್ಮುಖ ಮೊದಲಾದ ದೇವತೆಗಳು ಭೂಮಿಯಲ್ಲಿ ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣರೂಪದಿಂದ ಅವತರಿಸಿದ (ಅಭಿವ್ಯಕ್ತವಾದ) ಪರಮಾತ್ಮನು ಶಿಶುರೂಪನಾಗಿ ನುಡಿಸಿದ ಅಶ್ಚರ್ಯಕರವಾದ ವೇಣುಗಾನವನ್ನು ತಮ್ಮ ತಮ್ಮ ಲೋಕಗಳಲ್ಲಿಯೇ ಇದ್ದೂ ದೇವತೆಗಳನ್ನು ಬಗ್ಗಿಸಿಕೊಂಡು, ತಲೆಯನ್ನು ಬಗ್ಗಿಸಿಕೊಂಡು ಕೇಳುತ್ತಾ ತಮಗೆ ಅನುಪರವೇ ಎಂದೂ ಎಲ್ಲೂ ಕೇಳದಿರುವ ಗಾಂಧಾರ್ಯದ ವೈಖರಿಯನ್ನು ಕೇಳುತ್ತಾ ಅಶ್ಚರ್ಯದಿಂದ ಚಿಂತಿಸಿದರು. ಶ್ರೀಹರಿಯ ಮಹಿಮೆಗೆ ೧೩ಮಿತಿಯೇ ಇಲ್ಲವೆಂದು ನಿಶ್ಚಯಿಸಿದವರಾಗಿ ಅಶ್ಚರ್ಯವಪ್ಪರು ಎಂದು ಪರಮಾಭಿಪ್ರಾಯ. ಶ್ರೀಹರಿಯ ಸರ್ವೋತ್ಕರ್ಷವನ್ನು ಶ್ರೀಮದಿರಾಜರು ಈ ಪ್ರಕರಣದಿಂದಲೂ ದೃಢಪಡಿಸುತ್ತಾರೆ.

ಯೇಷ್ಯಸಂಗೀತಕೌಶಲ್ಯಮಪಿ ನಾನ್ತಂವಿಹಾಸತೇ ಎಂಬ ವಾಕ್ಯಗಳಿಂದ ವಿವರಿಸುತ್ತಾರೆ.

ಅಭಿಪ್ರಾಯ :- ಯಾವ ಬ್ರಹ್ಮ, ರುದ್ರ, ಇಂದ್ರಾದಿ ದೇವತೆಗಳು ಕಡೇ ವಶ ಪರಮಾತ್ಮನ ಸಂಗೀತದ ಬಾಂಡಿತ್ಯದ ಪರಮಾವಧಿಯನ್ನು ಕೂಡ ತಿಳಿಯಲಾರದೋ, ಅಂತಹ ದೇವತೆಗಳು, ಶ್ರೀಹರಿಯ ಜಗತ್ತಿನ ಸೃಷ್ಟಿವ್ಯಾಪಾರದ, ಸ್ಥಿತಿವ್ಯಾಪಾರದ, ಸಂಹಾರವೇ ಮೊದಲಾದ ವ್ಯಾಪಾರಗಳ, ಚಮತ್ಕಾರಗಳನ್ನಾಗಲಿ, ಅನಾದಿ ಕಾಲದಿಂದಲೂ ಪರಮಾತ್ಮನು ನಡೆಸುತ್ತಿರುವ ಅಸಂಖ್ಯಾತರಾದ ದೈತ್ಯರ ಸಂಹಾರ ಶ್ರಿಯೆಯನ್ನಾಗಲಿ, ಮತ್ತು ಶ್ರೀಹರಿಯ ಅವಿವಿಧವಾದ, ಭೈರ್ಯ, ಸ್ವರ್ಯ, ವೀರ್ಯ, ಔರ್ವ್ಯ, ಸೌಂದರ್ಯ ಕೌಶಲ್ಯ ಮೊದಲಾದವುಗಳನ್ನು ಸಮಗ್ರವಾಗಿ ಹೇಗೆ ಹಾನೇ ತಿಳಿಯಲು ಕಷ್ಟವಾಗುತ್ತದೆ? ಇಂತಹ ಅಗಮ್ಯವಾದ ಮಹಾಮಹಾತ್ಮ್ಯೆಯನ್ನಲ್ಲ ಶ್ರೀಹರಿಗೆ ಯಾರು ಹಾನೇ ಸಮರು ಅಥವಾ ಅಧಿಕರು? ಪ್ರತಿವಾದಿಗಳೇ ಹೇಳಿ ಎಂದು ಎಂದು ಸವಾಲನ್ನು ಹಾಕಿರುತ್ತಾರೆ. ಆತಿ ಚಮತ್ಕಾರವಾಗಿ ಮತ್ತೊಬ್ಬ ಪ್ರಶ್ನೆಯನ್ನು ಸಹ ಶ್ರೀಮದಿರಾಜರು ಹಾಕಿ ಅದಕ್ಕೆ ತಕ್ಕ ಉತ್ತರವೇ ಇಲ್ಲವಾದ್ದರಿಂದಲೂ ಶ್ರೀಹರಿಯ ಸರ್ವೋತ್ಕರ್ಷವನ್ನು ತೀರ್ಮಾನಿಸುತ್ತಾರೆ.

ಚತುರ್ಮುಖಃ, ಪಂಚಮುಖಃ ಚಕ್ಷುರೋದ್ಭಿ ಮುಖೋಽಪಿವಾ |

ಸಹಸ್ರವದನೋವಾ ಸ್ವಾರ್ ಅನೇಕೈರ್ವದನ್ನರಪಿ || ೧೯೫ ||

ಶಿಶೋಃ ಕೃಷ್ಣಶೈಲವತ್ಸಲತ್ವಗಾನರಸೋಪಮಮ್ |

ಕಮಂಗೀಶರಸಂ ಕುರ್ಯಾತ್ ವದಂತುತ್ಪತಿಸಾದಿನಃ || ೧೯೬ || (ಹಂಫತ್ತಂತಾ)

ಶಾಸ್ತ್ರಾರ್ಯ :- ದೇವತೆಗಳಲ್ಲಿ ಸುಪ್ರಸಿದ್ಧನಾದ ನಾಲ್ಕು ಮುಖಗಳನ್ನುಳ್ಳ ಚತುರ್ಮುಖಿ ಬ್ರಹ್ಮನಾಗಿರಿ, ಪಂಚಮುಖನಾದ ಶಂಭುವೇ ಆಗಿರಿ, ಆರುಮುಖಗಳನ್ನುಳ್ಳ ಪಾಂಚುಖನೇ ಆಗಿರಿ, ಎರಡುಮುಖಗಳನ್ನುಳ್ಳವನೇ ಆಗಿರಿ, ಅಥವಾ ಒಂದು ಸಾವಿರಮುಖಗಳನ್ನುಳ್ಳ ಅದಶೀಷನೇ ಆಗಿರಿ, ತಮ್ಮ ಅನೇಕ ಮುಖಗಳಿಂದ ನಮ್ಮ ಸ್ವಾಮಿಯಾದ ವುಟ್ಟ ಮಗುವಿನಂತಿರುವ ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನ ಚಕ್ರ ಬಾಯಿಯಿಂದ ಹೊರಹೊಮ್ಮಿದ ವಿಚಿತ್ರವಾದ ಗಾನರಸ ಸ್ವರಾತ್ಮಕ ಸಂಸಮಾನವಾದ ಅನಂದಕರವಾದ ಸಂಗೀತವನ್ನು ಹಾಡಬಲ್ಲರೇನು ? ಪ್ರತಿವಾದಿಗಳೇ ಹೇಳಿರಿ.

ಮತ್ತೊಂದು ರೀತಿಯಿಂದಲೂ ಶ್ರೀಹರಿಯ ಸರ್ವೋತ್ಕರ್ಷವನ್ನು ಯುಕ್ತಿಯುಕ್ತವಾಗಿ ಸಾಧಿಸಿರುತ್ತಾರೆ.

ಶಾಹತ್ಯಸಾದಯೋರೀತಾಃ ಬ್ರಹ್ಮನಿಷ್ಕುಶಿವಾದಯಃ |

ಸದ್ಭೂತಾಹತ್ಯಸಾದೋಂಶಾಶಿರ್ವೇಬ್ರಹ್ಮಾಶ ನಾಚ್ಯುತಃ || ೧೯೭ || (ಹಂಫತ್ತಂತಾ)

ಶಾಸ್ತ್ರಾರ್ಯ :- ದೇವತೆಗಳ ಗುಂಪಿನಲ್ಲಿ ಸರ್ವೋತ್ತಮನಾದ ಶ್ರೀಹರಿ, ಬ್ರಹ್ಮ, ಶಿವ, ಇಂದ್ರ ಮೊದಲಾದ ದೇವತೆಗಳು ಪದವನ್ನು ಕೊಡಲು ಸಮರ್ಥರು ಮತ್ತು ಶಾಪವನ್ನು ಕೊಡಲೂ ಸಹ ಶಕ್ತರು. ಆದರೆ ಶ್ರೀಹರಿಯ ಹೊರತಾಗಿ ಬ್ರಹ್ಮ ಶಿವ ಮೊದಲಾದವರ ಶಾಪವಾಗಲಿ, ಪ್ರಸಾದವಾಗಲಿ, ಪರವೇ ಆಗಲಿ, ಅದು ಶಾಸ್ತ್ರಾರ್ಥವಾದುದು. ಸ್ವೀಕರವಾದುದೇನೂ ಅಲ್ಲ. ಅಚ್ಯುತನದು ಹಾಗಲ್ಲ. ಶ್ರೀನಿಷ್ಕುವಿನ ಪರವೂ ಪ್ರಸಾದವೂ ಸಹ ಶಾಸ್ತ್ರಾರ್ಥವಾದುದು. ಶಾಪವೂ ಸಹ ಸ್ವೀಕರವಾದುದು. ಅದಕ್ಕೆ ಎಂದಿಗೂ ಚ್ಯುತಿಯೇ ಇರುವುದಿಲ್ಲ. ಇದೊಂದು ಕಾರಣವೂ ಸಹ ಶ್ರೀಹರಿಯ ಸರ್ವೋತ್ಕರ್ಷವನ್ನು ವ್ಯಕ್ತಪಡಿಸುತ್ತದೆ. ಇದೂ ಸಹ ಶ್ರೀಮದ್ಭಾಗವತದಲ್ಲಿ ಉಕ್ತವಾಗಿದೆ.

ಮೇಲೆ ಕಂಡ ಅಂಶಕ್ಕೆ ದೃಷ್ಟಾಂತವನ್ನು ತೋರಿಸಿದ್ದಾರೆ.

ಇತಿ ಭಾಗವತೋಕ್ತಾಶ್ಚ ವರಂದತ್ಯೈವಮಾರಣಿ |

ಕಥಂ ಬ್ರಹ್ಮಶಿವೌ ಭಕ್ತಶಾಂತಿಶೈಲಧುರಂದರದಾತ್ || ೧೯೮ ||

ವಿಧೀತಗಾಧ್ಯವಾದೀನಾಂ ಆಕರ್ಷಾಂತಹದತ್ಯದಾತ್ |

ಹರೀರೂಪಚರಿತೌ ನ ವದಂತು ತ್ಪತಿಸಾದಿನಃ || ೧೯೯ || (ಹಂಫತ್ತಂತಾ)

ಶಾಸ್ತ್ರಾರ್ಯ :- ಓಂದ ಉದಾಹರಣೆ "ಶಾಪಪ್ರಸಾದಯೋರೀತಾಃ" ಎಂಬ ಶ್ಲೋಕವು ಶ್ರೀಮದ್ಭಾಗವತದ ಅತ್ಯಂತ ಸ್ಪಂದದ ಉತ್ತರಾರ್ಧದ ವಿಚಿತ್ರತೆಯನ್ನೇ ಅಧ್ಯಾಯದಲ್ಲಿ ವಾಕ್ಯೀತ್ ರೂಪದ ಸುಹಾರ್ಮಯ ಉಪದೇಶ ರೂಪವಾದ ಪದ್ಯರಸನೆಯ ಶ್ಲೋಕವಾಗಿದೆ.

ಸರ್ವೋತ್ಕೃಷ್ಣನಾದ, ಸರ್ವ ಶಕ್ತನಾದ, ಭಕ್ತಪರಿವಾಲನವೀಕ್ಷುಬ್ಧನಾದ, ಧರ್ಮದ ವುನುಷ್ಕವೆನೆಗಾಗಿ ಅವತಾರಗಳನ್ನು ತಾಳಿರುವವನಾದ, ಸರ್ವತಂತ್ರ ಸ್ವತಂತ್ರನಾದ ಶ್ರೀಹರಿಯು ವಿಭಾಷಾಸಿಗೂ, ಧ್ವನಿಗೂ ಮತ್ತು ಇವೇ ಮೊದಲಾದ ಧಾತೃಗೂ ಶಾಸ್ತ್ರತತ್ವದ ಪದವಿಗಳನ್ನು ಅನುಗ್ರಹಿಸಿ ರಕ್ಷಿಸುತ್ತಿದ್ದಾನೆ. ಆ ಪದವಿಗಳಿಗೆ ಎಂದಿಗೂ ಚ್ಯುತಿಯು.

ಇರುವುದಿಲ್ಲ. ಆದರೆ ಬ್ರಹ್ಮನಾಗಲಿ, ರುದ್ರನಾಗಲಿ, ಇವರು ತಮ್ಮನ್ನು ಕುರಿತು ತಮ್ಮನ್ನು ಮಾಡಿದವರಿಗೆ ದೈತ್ಯದಾನವರಿಗೆ ವರಗಳನ್ನು ಕೊಟ್ಟಿರುತ್ತಾರೆ. ಆ ವರರೂಪವಾದ ಅನುಗ್ರಹಗಳು ಕೆಲವು ಕಾಲದವರೆವಿಗೆ ಮಾತ್ರ ಅವರುಗಳಿಗೆ ಕಾರಣಗಳಾಗಿವೆ. ಕೆಲವು ಕಾಲ ಕಳೆದ ಮೇಲೆ ಅವೆಲ್ಲಾ ಮಾರಣಗಳಾಗಿವೆ. ಹೀಗಿರುವಲ್ಲಿ ಬ್ರಹ್ಮರುದ್ರಾದಿಗಳು ಶ್ರೀಹರಿಗಿಂತಲೂ ತಾರತಮ್ಯದಲ್ಲಿ ಆಧಮರಲ್ಲವೇನು ? ಪ್ರತಿವಾದಿಗಳು ಹೇಳಲಿ ಎಂದು ಶ್ರೀಹರಿಯ ಉತ್ಕರ್ಷವನ್ನು ಈ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದಲೂ ವ್ಯಕ್ತಪಡಿಸುತ್ತಾರೆ. ಮತ್ತೊಂದು ಸಂದರ್ಭವೂ ಸಹ ಶ್ರೀಹರಿಯ ಸರ್ವೋತ್ಕರ್ಷಕ್ಕೆ ಸಾಧಕವಾಗಿರುವುದನ್ನು ಶ್ರೀಮದ್ಭಾಗವತದಲ್ಲಿನ ಪ್ರಸಂಗದಿಂದ ಉದಾಹರಿಸಲಾಗಿದೆ.

ಶುಕಾಚಾರ್ಯರನ್ನು ಕುರಿತು ಮಂಕ್ಷಿದ್ ರಾಜನ ಪ್ರಶ್ನೆ -

ದೇವಾಸುರಮನುಷ್ಯೇಷು ಯೇ ಛೇದತಿ, ಅಶಿವಂ ಶಿವಮ್ |

ಪ್ರಾಯಶ್ಚೇ ಧನೇನೋ ಬ್ರಹ್ಮನ್ ನ ಕುಲಕ್ಷೀಣತಂ ಹರಿಮ್

ವಿಕದ್ವೇದಿಕುಮಿಚ್ಛಾಮಿ ಸಂದೇಹೋಽಶ್ರಮಹಾನ್ ಓನಃ |

ವಿರುದ್ಧತೀರಯೋಃ ಪ್ರಭೃಃ ವಿರುದ್ಧಾಭವತಾಂಗತಿಃ || ೨೦೧ || (ಶ್ರೀಭಾಗವತ)

ಈ ಶ್ಲೋಕವು ಶ್ರೀಮದ್ಭಾಗವತದ ಹತ್ತನೇ ಸ್ಕಂಧದ ಉತ್ತರಾಧ್ಯಾಯ : ೨೦ ಎಂಭತ್ತೊಂಬನೆಯ ಅಧ್ಯಾಯದಲ್ಲಿ ಮಂಕ್ಷಿದ್ ರಾಜನು ಶುಕಾಚಾರ್ಯರನ್ನು ಕುರಿತು ಪ್ರಶ್ನೆಮಾಡುವ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಮೊದಲನೆಯ ಶ್ಲೋಕವಾಗಿದೆ.

ಪ್ರಶ್ನೆಯ ಅಭಿಪ್ರಾಯ :- ಎಲ್ಲಿ ಬ್ರಹ್ಮವ್ಯಾಸಿಗಳಾದ ಶುಕಾಚಾರ್ಯರೇ! ದೇವತೆಗಳಾಗಲಿ, ದೈತ್ಯರೇ ಆಗಲಿ, ಮಾನವರೇ ಆಗಲಿ ಈ ಗುಂಪುಗಳಲ್ಲಿ ಶ್ವಕಾನವಾಸಿಯಾಗಿ ರುಂಡಮುಂಡಮಾಲಾಧಾರಿಯಾಗಿ ದಕ್ಷನ ಶಾಪಕ್ಕೆ ಗುರಿಯಾದ ಶಿವನನ್ನು ಯಾರು ಛೇದಿಸುತ್ತಾರೆಯೋ ಪ್ರಾಯಃ ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ ಅವರು ನಷ್ಟರವಾದ ಧನವುಳ್ಳವರಾಗಿ ಕಂಡು ಬರುತ್ತಾರೆ. ಆದರೆ ಸರ್ವೋತ್ತಮನಾದ ಶ್ರೀಲಕ್ಷ್ಮೀಮತಿಯನ್ನು ಆರಾಧಿಸುವವರಿಗೆ ಈ ರೀತಿ ಇಲ್ಲ. ಶ್ರೀಹರಿಯನ್ನು ಆರಾಧಿಸಿ ವಶ್ಯರ್ಥವೇದವದ ಭಾಗ್ಯವು ಕಾಶ್ಚಿತವಾಗಿರುತ್ತದೆ. ಇದಕ್ಕೆ ಕಾರಣವೇನು ? ಅದನ್ನು ತಿಳಿಯಲು ಅವೇಕ್ಷಿಸುತ್ತೇನೆ. ಈ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ನನಗೆ ಬಹಳ ಸಂದೇಹವು ಇದೆ. ವಿರುದ್ಧವಾದ ಸ್ವಭಾವವನ್ನುಳ್ಳ ಪ್ರಭುಗಳನ್ನು ಸೇವಿಸುವವರಿಗೆ ವಿರುದ್ಧವಾದ ಫಲಗಳೇ ಉಂಟಾಗುವವೆ. ಈ ಸಂದೇಹವನ್ನು ದಯಮಾಡಿ ಪರಿಹರಿಸಿ ಎಂದು ಶುಕಾಚಾರ್ಯರನ್ನು ಕುರಿತು ಮಂಕ್ಷಿದ್ ರಾಜನು ಪ್ರಶ್ನೆಮಾಡಿದ್ದಾನೆ.

“ಇತಿಭಾಗವತೇ ರಾಜ್ಞಾವೃಷ್ಣೋಽಪ್ರಶ್ನಕುಶಲೇ”

ಈ ರೀತಿ ಭಾಗವತದಲ್ಲಿ ಮಂಕ್ಷಿದ್ ರಾಜನಿಂದ ಪ್ರಶ್ನೆಮಾಡಲ್ಪಟ್ಟ ಶುಕಾಚಾರ್ಯರು ಉತ್ತರವ್ಯುಕ್ತಿದಾರೆ.

ಶುಕಾಚಾರ್ಯರ ಉತ್ತರವು ಈ ರೀತಿ ಇದೆ.

ಹರಿಂ ಗುಣತ್ರಯಾತೀತಂ ಸರ್ವದ್ಭಂ ಸರ್ವಶಾಸ್ತ್ರೀನಂ |

ನೈರ್ಮಲಾಭ್ಯಾ ವಿದ್ಯುಶ್ಚೇದಾತಾರಂ ಭವತಾಂ ಸತಾಮ್ ||

ಹರಂಪ್ರಸಿದ್ಧಗುಣಭದ್ರಂ ಭವತಾಮಹಿ ಬಂಧಕಮ್ || ೨೦೨ || (ಭಗವತ)

ಪಾರ್ಶ್ವಾರ್ಯ :- ಅವ್ಯಕ್ತತ ಮೂರ್ತಿಯಾದ ಶ್ರೀಹರಿಯಾದರೋ, ಸತ್ತವನು, ದವೋಗವನು ತಮೋಗುಣಗಳಿಂದ ವ್ಯಾಕ್ತಗಳಾದ ಬಂಧಗಳಿಂದ ಗುಣಗಳನ್ನು ಮೀರಿದವನು. ಅವುಗಳಿಗೆ ದೂರವದವನು. ಆ ಗುಣತ್ರಯರಹಿತನು. ಅವನು

ದೇಹವೂ ಸಹ ಪ್ರಾಣತತ್ವವಲ್ಲ. ಕೇವಲ ಅಪ್ರಾಣತತ್ವವಾದ ಜ್ಞಾನಾನಂದಾತ್ಮಕ ದೇಹವನ್ನುಳ್ಳ ಮಹಾಮುಹುರ್ಮುಹುನು. ನಿರ್ಮಲತೆ ಸರ್ವಜ್ಞನು, ಸರ್ವಾಂತರ್ಯಾಮಿಯು, ಸರ್ವಸಾಕ್ಷಿಯು. ಪಾರ್ವತೀಪತಿಯಾದ ಶಿವನಾದರೋ, ಸತ್, ರಜಸ್ಸು, ತಮಸ್ಸು ಪ್ರಾಣತತ್ವವಾದ ಗುಣತ್ರಯಗಳಿಂದ ಬದ್ಧನಾಗಿದ್ದಾನೆ. ಅವನ ದೇಹವೂ ಸಹ ಪ್ರಾಣತತ್ವವಾದ ಅಹಂಕಾರತತ್ವವೇ ಆಗಿದೆ. ಗುಣತ್ರಯಗಳಿಂದ ಬದ್ಧನಾಗಿರುವ ಹಾರಾ ತನ್ನನ್ನು ಭಜಿಸುವವರಿಗೂ ಬಂಧಕನಾಗಿದ್ದಾನೆ. ಶ್ರೀಹರಿಯು ಗುಣತ್ರಯಗಳಿಗೆ ದೂರನಾಗಿರುವುದರಿಂದ ತನ್ನನ್ನು ಭಜಿಸುವ ಭಕ್ತರಿಗೆ ಪ್ರಾಣತತ್ವವಾದ ಗುಣತ್ರಯಗಳ ಸಂಬಂಧವಿಲ್ಲದ ನಿಷ್ಕವಾದ ಮೋಕ್ಷಫಲವನ್ನೇ ಕರುಣಿಸುತ್ತಾನೆ.

ಯತೋಽಪೂರ್ವ ಬಂಧಕೋ ರುದ್ರಃ ಸುರಾಣಾಮಗ್ರಗೇರಕಃ |

ಹರಿಶ್ಚ ಬಂಧವಿಧುರೋಬದ್ಧಾಣಾಮೋಚಕೋಽಪೂರ್ವಃ ||

ತತೋಽಪಃ ಸಮೋ ವಿಶ್ವೇಃ ವದಂತುಶ್ಚತವಾದಿನಃ (೨೦೪-೨೦೫) (ಹರಿಭಕ್ತಿಲತಾ)

ಶಾಶ್ವರ್ಯ :- ದೇವತೆಗಳಿಗೆ ಮುಖಂಡನಾಗಿದ್ದಾಗ್ಯೂ ಸಹ ರುದ್ರನು ಬಂಧಕನೇ ಆಗಿದ್ದಾನೆ. ಶ್ರೀಹರಿಯಾದರೋ ಸ್ವತಂತ್ರನಾಗಿ ಬಂಧನವಿಂದ ರಹಿತನಾಗಿರುವ ಹರನಾ ತನ್ನ ಭಕ್ತರನ್ನೂ ಬಂಧನವಿಂದ ಬಿಡುಗಡೆಮಾಡಿ ಶಾಶ್ವತವಾದ ಸುಖರೂಪವಾದ ಮೋಕ್ಷವನ್ನೇ ಕೊಡುತ್ತಾನೆ. ಇಂತಹ ಒಂದು ಅಸಾಧಾರಣವಾದ ಹರನಾದಿವಲೂ ಕೂಡ ನಮ್ಮ ಸ್ವಾಮಿಯಾದ ಶ್ರೀಹರಿಗೆ ಸಮಾನರಾರಿರುತ್ತಾರೆ ? ಪ್ರತಿವಾದಿಗಳು ಹೇಳಿರಿ.

ಇನ್ನೂ ವಿವರವಾಗಿ ಶ್ರೀಹರಿಯ ಉತ್ಪತ್ತಿವಸ್ತು ಶುಕಾಚಾರ್ಯರು ವಿವರಿಸುತ್ತಾರೆ.

ಹರಿಶ್ಚ ನಿರ್ಗುಣಃ ಶಾಶ್ವಾದ್ ಪುರುಷಃ ಪ್ರಕೃತೇಃ ಪರಃ |

ಸ ಸರ್ವಾದ್ಯೌಃ ಉಪದ್ರವ್ಯತಂ ಭಜನ್ ನಿರ್ಗುಣೋಭವೇತ್ || ೨೦೬ ||

ಶ್ರೀಹರಿಯು ಪ್ರಾಣತತ್ವ ಗುಣರಹಿತನಾಗಿದ್ದಾನೆ. ಕಾಣುತ್ತಾಗಿ ಪುರುಷಬ್ರಹ್ಮವಾಚ್ಯನೂ ಆಗಿದ್ದಾನೆ. ಪೂರ್ಣ ಗುಣಗುಣೋದಾರನೂ ಆಗಿರುವನು. ಚೇತಸ್ವತ್ವತೆ (ರಮಾದೇವ) ಅಚೇತಸ್ವತ್ವತೆ (ವಿಷವತ್ವತೆ) ಇವುಗಳಿಗಿಂತಲೂ ವಿಶ್ವಗುಣನು, ಸರ್ವೋತ್ತಮನು, ಸರ್ವತುತ್ತ್ವ ಸ್ವತಂತ್ರನು, ಸರ್ವತತ್ವ ವೃಕ್ಷಿಯುಳ್ಳವನು. ಎಲ್ಲಾ ಪದಾರ್ಥಗಳ ಒಳಗೂ ಹೊರಗೂ ಹಾನು ಕಾಣುತ್ತಾಗಿ ಇವು ಅವುಗಳನ್ನು ನಿರ್ಮಿಸುತ್ತಿರುವನು. ಎಲ್ಲವನ್ನೂ ನೋಡುತ್ತಿರುವನು. ಎಲ್ಲಕ್ಕೂ ನಿರ್ಮಾಮಕನು. ಇಂತಹ ಪ್ರಾಣತತ್ವ ಗುಣರಹಿತನಾದ ಶ್ರೀಹರಿಯನ್ನು ಸೇವಿಸುವ ಭಕ್ತನೂ ಸಹ ಪ್ರಕೃತಿ ಬಂಧನವಿಂದ, ಶ್ರೀಹರಿಯ ಕೃಪೆಯಿಂದ ಬಿಡುಗಡೆಯನ್ನು ಪಡೆಯುತ್ತಾನೆ.

ಮತ್ತೂ "ಯಾತಶ್ಚೋತ್ಪತ್ತಿರಾತ್ ಬದ್ಧಂ ಪ್ರಕೃತಿಜ್ಞಾತರೂಪಿಣೀ |

ಶಾಶ್ವಃ ಬಂಧಿಕಾಶಕ್ತದ್ ತಯಾಬದ್ಧಃ ಶಿವಃ ಕಿಂ ||

ಶಾಶ್ವರ್ಯ :- ಮೂಲ ವಸ್ತುವೈಕತಿಯು ಎಲ್ಲವನ್ನೂ ಬಂಧಿಸುವ ಶಕ್ತಿಯುಳ್ಳದ್ದಾಗಿದೆ. ಮರಮಾತ್ಮನಿಂದ ಅದರ ವೃತ್ತವಾಗಿ ವಿಶೇಷವೈಕತಿಯುಳ್ಳದ್ದಾಗಿದೆ. ಎಲ್ಲವನ್ನೂ ಬಂಧಿಸುತ್ತದೆ. ಅಂತಹ ಬಂಧಕವೈಕತಿಯುಳ್ಳ ವೈಕೃತಿಯಿಂದ ಬಂಧಿತವಾದ ಅಹಂಕಾರತತ್ವವೆಂಬ ಅಹಂಕಾರವುಳ್ಳವನಾದ ಶಿವನೂ ಸಹ ಅವನೇ ಆಗಿದ್ದಾನೆ.

ಶಿವನ ಮೂಲವಾಗಿ ಇನ್ನೂ ಕೆಲವು ವಿವರಗಳನ್ನು ನಿರೂಪಿಸುತ್ತಾರೆ.

ಅತ ವಿವ ರಜಸ್ವತ್ವತನೋಭಿತ್ತಿರೂಪಶಃ |
 ಗುಣೈರಾಚ್ಯುತಸಹ ಜ್ಞಾನ ಸ್ವರೂಪಾತ್ಮಾಚ್ಯುತಿವಂಬುಧಾಃ ||
 ಗುಣಸಂವೃತ ಇತ್ಯಾಹುಷ್ತಾಮಾಧಿಪ್ತಭೇದತಃ |
 ತ್ರಿರೂಪಾಹಂಕಾರತತ್ತ್ವಂ ಕಾಮರೋಭಮದಪ್ತದಮ್ ||
 ಯಶ್ಚಾಧಾರಣೋ ಧರ್ಮಃ ತ್ರಿಲಿಂಗಃ ಸ ಶಿವಃ ಶಿಲ || (ಹರಿಛಕ್ತಿಲತಾ)

ಅಭಿಪ್ರಾಯ :- ಮನಸ್ಸನ್ನು ಸ್ವ, ರಜಸ್ಸು, ತಮಸ್ಸೆಂಬ ಪ್ರಾಕೃತಗುಣಗಳು ಉಂಟಾಗಲಿಸುತ್ತವೆ. ಅಂತಹ ಗುಣಗಳಿಂದ ಮುಚ್ಚಲ್ಪಟ್ಟ ಸ್ವರೂಪವುಳಿದಾದುದರಿಂದಲೇ ಜ್ಞಾನಿಗಳು ಶಿವನನ್ನು ಗುಣಸಂವೃತನೆಂದೂ ಗುಣಬದ್ಧನೆಂದೂ ಕರೆಯುತ್ತಾರೆ.

ಸ್ವ, ರಜ ತಮಃ ಎಂಬುದಾಗಿ ಮೂರು ಬಗೆಯಾಗಿರತಕ್ಕ ಇಹಂಕಾರತತ್ತ್ವವು ಕಾಮವನ್ನು, ಲೋಭವನ್ನು ಮದವನ್ನು ಉಂಟುಮಾಡುತ್ತದೆ. ಇವು ಯಾವ ರುದ್ರದೇವನಿಗೆ ಅಸಾಧಾರಣ ಧರ್ಮಗಳಾಗಿವೆಯೋ ಅಂತಹ ಶಿವನು ತ್ರಿಲಿಂಗನೆಂದು ಕರೆಯಲ್ಪಟ್ಟಿರುತ್ತಾನೆ. ಶಿವನ ಶಿಲವು ಕ್ರೋಧ ಮೋದಲಾದವುಗಳ ಕೃತ್ಯಗಳನ್ನು ಉಲ್ಲೇಖಿಸಿ ವಿವರಿಸುತ್ತಾರೆ.

ಯಃ ಕ್ರೋಧಾದಚ್ಯುತದ್ ದಕ್ಷಶಿರಃ ಅಲಾಭಾದ್ ರುರೋದಟಃ |
 ಮದಾಂಧತ್ವಾದ್ ಸ್ವಹಸ್ತಧನುಷಾಚ್ಯುತಮಶ್ರುತಃ |
 ಈದೃಶಸ್ವ ಶಿವಸ್ವ ಅಹಂತತ್ತ್ವದ್ವಾ ಉಚ್ಯತೇಹ || ೨೧೨ || (ಹರಿಛಕ್ತಿಲತಾ)

ಅಭಿಪ್ರಾಯ :- ಕ್ರೋಧಾವೇಶದಿಂದ ಯಾವ ರುದ್ರನು ತನ್ನ ಹೆಂಡತಿಯಾದ ಸೋದೇವಿಗೆ ತಂದೆಯಾದ ದಕ್ಷ ಪ್ರಜಾಮತಿಯ ತಲೆಯನ್ನೇ ಕತ್ತರಿಸಿ ತುಂಡರಿಸಿ ಅಗ್ನಿಹಿಂದಕ್ಕೆ ಹಾಕಿ ಸುಟ್ಟು ಬೂದಿಮಾಡಿಬಿಟ್ಟನೋ ಬ್ರಹ್ಮನ ಹುಟ್ಟಿನಿಂದಲೇ ಹುಟ್ಟಿದಕೂಡಲೇ ಕುಡಿಯಲು ಹಾಲಿಗಾಗಿಯೂ, ತನ್ನೊಂದು ಹೆಸರು, ಸ್ವಾವೃತ ಇಲ್ಲದುದರಿಂದಲೂ ಗಳಿಗಳನೆ ಅತ್ಯುಚ್ಚಿನೋ, ಮದಾಂಧನಾಗಿದ್ದುದರಿಂದ ಬಾಗುವಿಂದ ಸಮಗ್ರಗೊಳಿಸಲ್ಪಟ್ಟ ಧನುಸ್ಸನ್ನು ಊರಿಕೊಂಡು ತಲೆಯನ್ನು ಅದರ ಮೇಲೆ ಊರಿಸಿಕೊಂಡು ಕುಳಿತಿದ್ದಾಗ ಕೀಟರೂಪವಾಗಿ ವಿವರ ಇಂದ್ರನು ಆ ಧನುಸ್ಸಿನ ಹಗ್ಗವನ್ನು ಕತ್ತರಿಸಿಬಿಟ್ಟಾಗ ತುಂಡರಿಸಲ್ಪಟ್ಟ ತಲೆಯುಳ್ಳವನಾದನೋ ಅಂತಹ ರುದ್ರನಿಗೆ ಆ- ಇಹಂತತ್ತ್ವವೆಂದೂ ಸ್ವತಃ ಯೋಗ್ಯವೇ ಆಗಿದೆಯುಳ್ಳ, ಅಂತಹ ರುದ್ರನು ಉತ್ತಮನೋಅವನತಾನಾದ ಶ್ರೀಹರಿಯು ಉತ್ತಮನೋ ಪ್ರತಿವಾದಿಗಳೇ ಹೇಳಲಿ.

ಮತ್ತೊಂದು ಪ್ರಸಂಗದಿಂದಲೂ ಶ್ರೀಹರಿಯು ಉತ್ಸರ್ವವನ್ನು ಯುಕ್ತಿಯುಕ್ತವಾಗಿ ಶ್ರೀವಾದಿರಾದರು ಪ್ರತಿವಾದಿಸುತ್ತಾರೆ.

“ತೂರ್ಗಾ ಗೃಹೀತ್ವಾಪಾಗೃಹ್ಯಾಂ ವಿಪಾಣೇ ತಸ್ಯಸಂದಿಸಃ |
 ಸತೂಲಪಾಗಂ ಬಲೈರವ್ಯಸತೇಯೋಧನುಶ್ಚತಮ್ ||
 ಅಕ್ವಿಪದ್ ಶಿಲಯದ್ವಾಹಃ ತಾಗ್ನೈಃ ತ್ವಂಧನುಶ್ಚತಮ್ |
 ಶಿವಮಶ್ವಸ್ತ ಕೃಷ್ಣಸ್ವದಂತುಪ್ರತವಾದಿಸಃ || ೨೧೩ || (ಹರಿಛಕ್ತಿಲತಾ)

ತಾತ್ಪರ್ಯ :- ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣದೇವ ವಾಹನವಾದ ಯಾವ ಗರುಡನು, ಒಂದಾವರ್ತಿ ಶಿವನಿಗೂ ಗರುಡನಿಗೂ ಪರಸ್ಪರ ವಿರೋಧವು ಉಂಟಾದಾಗ, ಶಿವನ ವಾಹನವಾದ ನಂದಿಯ ಎರಡು ಕೊಂಬುಗಳನ್ನು ಬೇಗನೇ ಹಿಡಿದು ಮೇಲೆ ಕುಳಿತಿರುವ ಶಿವನ ಸಹಿತವಾಗಿ ನೂರು ಬಿಲ್ಲುಗಳೆ ದೂರಕ್ಕೆ ಒಗ್ಗಿದುಬಿಟ್ಟನೋ ಅಂದರೆ ಯಾರವಾಹನವೇ ವಾಹನ ಸಹಿತನಾದ ರುದ್ರನೋ ತಿರಸ್ಕರಿಸಿದನೋ ಅಂತ ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನಿಗೆ ಸಮಯ ? ಪ್ರತಿವಾದಿಗಳೇಹೇಳಿ.

ರಾಜಸೂಯಯಾಗದಲ್ಲಿನ ಅಗ್ರವಾಚಯಂದಲೂ ಸಹ ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನ ಸರ್ವೋತ್ಕರ್ಷವನ್ನು ತಿಳಿಯಬಹುದಾಗಿದೆ.

ಇಂದ್ರಾದಿಯೋಲೋಕಪಾಲಾಃ ವಿರಿಂಚಭವಸಂಯುತಾಃ |

ಸಗಣಾಸ್ತದ್ಧಂಧರ್ವಾ ವಿದ್ಯಾಧರಮಹೋರಗಾಃ |

|| ೨೫೬ ||

ಮುನಯೋಯಕ್ಷರತ್ನಾಂಕಿಖಗಾಃಕಿನ್ನರಚಾರಣಾಃ |

ರಾಜಾಸಶ್ಚ ಸಮಾಹೂತಾಃರಾಜಪತ್ನೈಶ್ಚಸರ್ವತಃ |

|| ೨೫೭ ||

ರಾಜಸೂಯಂ ಸಮೀಯುರ್ವಿರಾಜ್ಞಃ ಕಾಂಠಸುತಶ್ಚೈ |

ಇತಿ ಶ್ರೀಮದ್ಭಗವತೇಶ್ವತೇಧರ್ಮಗುಹಕೃತಃ |

|| ೨೫೮ ||

ಅರ್ಹತಿಪ್ಪಬ್ಬುತಃಶೈಶ್ವಂಫಗವಾನ್ ಶಾತ್ವತಾಂಪತಿಃ |

ತತ್ಪಾಶ್ಚ ಕೃಷ್ಣಾಯಮಹತೇ ದೀಯತಾಂ ಪರಮಾರ್ಹಗಾಮ್ |

|| ೨೫೯ ||

ಇತಿ ತತ್ಪವಸದಸಿ ಸಹದೇವೇನಸಂಸ್ತುತಃ |

ಜಗ್ರಾಹ ಯೋಹ್ಯಗ್ರಭಾಣಾಂ ಕೃಷ್ಣೋದೇವರ್ಷಿಸ್ಸಾಧೌ |

|| ೨೬೦ ||

ಸುಸರ್ವೇಕೋ ನಟಂ ಸರ್ವೇ ವದಂತು ಪ್ರತಿವಾದಿನಃ || (ಇತಿ ಪರಿಭೃಕ್ತಿಶತಾ)

ತಾತ್ಪರ್ಯ :- ಚತುರ್ಮುಖ ಬ್ರಹ್ಮ, ರುದ್ರದೇವ, ಇಂದ್ರ ಮೊದಲಾದ ದೇವತೆಗಳಿಂದಲೂ, ಲೋಕಪಾಲಕರಾದ ದೇವತೆಗಳಿಂದಲೂ, ಗಂಭೀ ಗುಂದಾಗಿ (ಸ್ಥೂಪದರಾದ) ಜಮಾಯುಷಿ ಸಿದ್ಧರೇನು, ಸಾಧ್ಯರೇನು, ಗಂಧರ್ವರೇನು, ವಿದ್ಯಾಧರರೇನು, ಮಹಾನಾಗಳೇನು, ಬ್ರಹ್ಮಜ್ಞಾನಿಗಳಾದ ಯೋಗಿವೇದ್ಯರಾದ ಮುನಿಗಳೇನು, ಯಕ್ಷರೇನು, ರಾಕ್ಷಸರೇನು, ವೃಕ್ಷಗಳೇನು, ಕಿನ್ನರರೇನು, ಚಾರಣರೇನು, ಮಹಾರಾಜಾಧಿರಾಜರೇನು, ರಾಜಪತ್ನಿಯರೇನು, ಇವರೆಲ್ಲರಿಂದಲೂ ಅಲಂಕೃತವಾಗಿರುವ ಜಾಯುರಾಜನ ದ್ವೇಷವೃತ್ತನಾದ ಧರ್ಮರಾಯನು, ತನ್ನ ತಮ್ಮನಿರತರಾದ ಪ್ರಚಿಂತ ಪರಾಕ್ರಮಿಗಳಾದ ಭೀಮಾರ್ಜುನಾದಿಗಳ ಸಹಿತವಾಗಿ ಆಚುಷಿ ಅತಿ ವೈಭವಯುತವಾದ ರಾಜಸೂಯಯಾಗದಲ್ಲಿ ಸಕಲ ಜ್ಞಾನಿವೇದ್ಯರ ಒಮ್ಮತವೇಷವಾದಂತೆ, ಅಗ್ರವಾಚಯನ್ನು ಎಲ್ಲರಿಂದಲೂ ಕೈತ್ತಮಾತಲ್ಲಟ್ಟ ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣ ಪರಮಾತ್ಮನು ಸಕಲ ದೇವತೆಗಳ, ಮುಖ್ಯವಾದ ಜ್ಞಾನವಾದಲ್ಲಿ ಸ್ವೀಕರಿಸುತ್ತಾನೆ. ಇಂತಹ ಸರ್ವಶ್ರೇಷ್ಠನಾದ ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣ ಪರಮಾತ್ಮನು ಸರ್ವರಿಗೂ ನಿಯಮಕನಾದ ಅವನಲ್ಲವೇ ? ಎಲ್ಲಾಪ್ರತಿವಾದಿಗಳು ಇದಕ್ಕೆ ಪ್ರತ್ಯುತ್ತರವನ್ನು ಕೊಡಲಿ ಎಂದು ಶ್ರೀವಾದಿರಾದವರು ಈ ರಾಜಸೂಯಯಾಗದ ಅಗ್ರವಾಚವೃತ್ತಾಂತದಿಂದಲೂ ಶ್ರೀಪರಿಯ ಸರ್ವೋತ್ತಮತ್ವವನ್ನು ಪ್ರತಿಪಾದಿಸುತ್ತಾರೆ.

ಅಂಬರೀಷ ಮಹಾರಾಜನ ದ್ವಾದಶೀಪ್ರತಾಪನೆಯ ಪ್ರಕಟವಿಂದಲೂ ಶ್ರೀಪರಿಯ ಪರಮೋತ್ಕರ್ಷವು ಅತ್ಯಂತಪ್ರಕೃಷ್ಟವಾಗಿ ತಿಳಿಯಬರುತ್ತದೆ. ಇದು ಶ್ರೀಮದ್ಭಗವಾದಲ್ಲಿ ಒಂಭತ್ತನೆಯ ಸ್ಕಂದದಲ್ಲಿನ ಛಾಂಧಾಗವಾಗಿದೆ.

“ವಯಂನತಾತಪ್ರಭವಾಮುಘೋಷೋ
ಭವಂತಿಕಾಲೇ ನ ಭವಂತಿಹೀದೃಶಾಃ |
ಯಸ್ಮಿನ್ ಪರೇನ್ನೇನಪ್ಪಜೀವತೋಹಾಃ
ಸಹಸ್ರಕೋ ಯತ್ರವಯಂ ಭವಾಮಃ ||

(ಇದು ಭಾಗವತದಲ್ಲಿ ಉಮಾವತಿಯಾದ ದುರ್ದನ ವಾಕ್ಯವಾಗಿದೆ.)

ಇಯಂ ಭಾಗವತೇ ಸ್ವಂಧೇನವಮೇ ವಾಗುಮಾಪತೇಃ |
ಹರಿಚಕ್ರಾದ್ ಭೀತಚೇತಾಃ ಸುತಂ ದೂರ್ವಾಸಸಂ ಪ್ರತಿ ||
ವಯಂನತವಭಯಂ ಹತುಗಂ ತಾತ ನ ಪ್ರಭವಾಮುಹೇ |
ಸ್ವಸುತೇಷ್ವನ್ನತಿಶೇಷಾದ್ ತಾತೇಶ್ಚಾಹತ್ತಿಲೋಚನಃ |
ಯತೋ ಘೋಮ್ನಃ ಸರ್ವಗುಣೈಃಪೂರ್ಣಾತ್ ನಾರಾಯಣಾತ್ ಪ್ರಭೋಃ ||
ಈದೃಶಾ ಯೇಮದೃಶಾಃ ಸುರಾ ಬ್ರಹ್ಮಪುರಸ್ಕರಾಃ |
ಸೃಷ್ಟಿಕಾಲೇತು ಸಂಪ್ರಾಪ್ತೇ ಭವಂತ್ಯದ್ಭುತಕರ್ಮಗಾಃ ||
ತಥಾ ಸಂಹೃತಿಕಾಲೇತು ನ ಭವಂತ್ಯಸ್ತೀಲಯಾ |
ಮೃತಾಃಸಂತಸ್ತದುದರಂ ಪ್ರವಿಶಂತಿಲ ಕೇರತೇ ||
ಇದಂತು ನಾದ್ಭುತಂ ತಾತ ಅಸ್ಮತೋನ್ನೇಸಹಸ್ರಕಃ |
ಅಜಸೃಬ್ರಹ್ಮಣೋ ಜೀವತೋಹಾಃಬ್ರಹ್ಮಾಂಡರಾಶಯಃ |
ಯಥಾ ಧನಂ ಕೋಶಗೃಹೇ ರಕ್ಷತೇವಂ ಮಹಾಪ್ರಭುಃ |
ಸ್ಮಿತಾನ್ಯತಾನ್ ಜೀವಗಣಾನ್ ಅಂಧಾಂತಃಕಿಲರಕ್ಷತಿ ||
ತನ್ಮಾದೇತೇ ಜೀವತೋಹಾಃ ಇತ್ಯುಚ್ಯಂತೇ ವಿದೇಶಿಭಿಃ |
ಅಜಸೃತೇಷುಪ್ರಾಧಾನ್ಯಾದ್ ಉಚ್ಯಂತೇತೇತದೀಯತಾಃ ||
ಸೃಷ್ಟಿಕಾಲೇಭವಂತ್ಯೇತೇ ಲಯೇತುನಭವಂತಿ ಚ |
ಕರ್ತೇಕರ್ತೇತು ಸೃಷ್ಟ್ಯಾದ್ ಸಹಸ್ರಕ ಇತಿರತಮ್ ||
ಯತ್ರಯೇಷುವಯಂಸರ್ವೇಭವಾಮಃಸೃಷ್ಟಕರ್ಮಗಾಃ |
ಈದೃಗ್ ಬ್ರಹ್ಮಾಂಡಕೋಟೀನಾಂ ಕರ್ಮಸಂಹತುರ್ಗಂಧಿತುಃ ||
ತದಂತಸ್ತಾಸ್ಮದಾದೀನಾಂ ಸೃಷ್ಟಿಸಪ್ತೌಚಕಾಕಥಾ |
ಈ ದ್ವತಸೃಹರೇಶ್ವಕಂ ಕೋವಾದೇವೋ ನಿವಾರಯೇತ್ ||
ಅತಸ್ತಮೇವತರಗಂಧಾಹೀಶ್ಚಾಹಂತೀಶ್ವರಃ |
ವಿವಂಚಿತಗಂಧಾಹೀಶ್ಚಾಹಂತೀಶ್ವರಃ ||
ಕಸ್ತನ್ಮಾದಾಹಂಧಾನ್ಯವಾದಂತು ಪ್ರತಿವಾದಿಸಃ || (ಇತಿಹರಿಭಕ್ತಂತಾ)

ತಾತ್ಪರ್ಯ :- ಶ್ರೀಮದ್ಭಾಗವತದಲ್ಲಿ ಒಂಭತ್ತನೆಯ ಸ್ಕಂಧದಲ್ಲಿ ನಾಲ್ಕನೆಯ ಅಧ್ಯಾಯದ
ಮಹಾರಾಜನ ಕಥಾಭಾಗವು ಒಂದಿದೆ.

ಅದರ ಸಾರಾಂಶವು ಈ ರೀತಿ ಇದೆ.

ಸರ್ವೋತ್ತಮನಾದ ಶ್ರೀಮನ್ನಾರಾಯಣನಲ್ಲಿ ಆಚಲವಾದ ಭಕ್ತಿಸಂಪನ್ನನಾದ ಅಂಬರೀಷಮಹಾರಾಜನು ಧರ್ಮದಿಂದ ರಾಜ್ಯವನ್ನು ಆಳುತ್ತಿದ್ದನು. ಪರಮ ವೈಯಕ್ತಿಕವಾಗಿ ಕೀವಲ ಪರಮಾತ್ಮನಾದಾರವಿಂದದಲ್ಲಿ ಆಶ್ರಯವಾದ ಮನ್ಯನ್ನು ಉಳ್ಳವನಾಗಿದ್ದನು. ಧಾರ್ಮಿಕಗಳಾದ ಆಚಾರವಿಚಾರಗಳಲ್ಲಿ ಬಹಳ ನಿಷ್ಠೆಯುಳ್ಳವನಾಗಿದ್ದನು. ಎಕದಂತ್ವಾದಿ ವ್ರತಗಳ ಆಚರಣೆಯಲ್ಲಿ ಒಪ್ಪುನಿಟ್ಟಾದ ನಿಯಮತತ್ವರನಾಗಿದ್ದನು.

ಹೀಗಿರುವಲ್ಲಿ ಒಂದುಕಾಲ ಸಾಧನ ದ್ವಾರೀ ದಿನಕ್ಕೆ ಸರಿಯಾಗಿ ಅಂಬರೀಷ ಮಹಾರಾಜನ ಆತಿಥಿಯಾಗಿ ದುರ್ದಂತ ಸಂಭೂತರಾದ ದುರ್ವಾಸ ಮಹಾಮುನಿಗಳು ಆಗಮಿಸಿದರು. ಅದಿನ ಸಾಧನ ದ್ವಾರೀತಿಥಿಯು ಅರ್ಧಮೂರುತರ ಮಾತ್ರ ದಾಖಲಾಗಿತ್ತು ಸಾಧನ ದ್ವಾರೀ ಆಗಿದ್ದಿತು. ಅಂದು ಆತಿಥಿಯಾಗಿ ಬಂದಿದ್ದ ದುರ್ವಾಸಮುನಿಗಳು ಸಪರಿವಾರರಾಗಿ ಯಮುನಾ ನದಿಗೆ ಸ್ನಾನಕ್ಕಾಗಿ ಹೋದವರು ಸಕಲಕ್ಕೆ ಪಾರಣೆಯ ಸಮಯಕ್ಕೆ ಬರಲಿಲ್ಲ. ಸಾಧನ ದ್ವಾರೀ ಆದ ವ್ರತಯುಕ್ತ ಅಂಬರೀಷ ಮಹಾರಾಜನು ಧರ್ಮಸಂಜ್ಞೆಗೆ ಸಿದ್ಧನಾಗಿಯಿರಲಿಲ್ಲ. ಆತಿಥಿಯಾಗಿ ಬಂದಿದ್ದ ಮಹಾಮುನಿಗಳನ್ನು ಆತಿಥ್ಯಮಾಡಿ ಪಾರಣೆಮಾಡುವಂತಿಲ್ಲ. ಸಾಧನೆಯ ದ್ವಾರೀ ಅನುದಿಂದ ಸಕಲಕ್ಕೆ ಪಾರಣೆಮಾಡದೇ ಇರುವಂತೆಯೂ ಇಲ್ಲ. ಹೀಗಾಗಿ ತುಂಬಾ ಮನ್ಯನಲ್ಲಿ ನೋಂದವಾಗಿ ವ್ರತಪ್ರವೃತ್ತನಾಗದಂತಿರಲು ದುರ್ವಾಸ ಮುನಿಗಳು ತಡವಾಗಿ ಬಂದುದರಿಂದ ಅರಣ್ಯಗಳಾಗಿ, ಸಾಧನದ್ವಾರೀ ವ್ರತವನ್ನು ಸಾಧಿಸಿಯೇ ಬಿಡೋಣವೆಂಬ ಧರ್ಮದ ಬುದ್ಧಿಯಿಂದ ನೋಂದದೇ ಪಾರಣೆಯನ್ನು ಮುಗಿಸಿಬಿಟ್ಟನು. ಆದರೂ ಆತನೊಂದಿಗೆ ಶ್ರೀಹರಿಯನ್ನೇ ಮನ್ಯನಲ್ಲಿ ಅವರಾಧ ಕ್ಷಮಾವಾಗಿ ವ್ಯರ್ಥವಿಟ್ಟರೇ ದುರ್ವಾಸಮುನಿಗಳಾಗಿ ಹಾಯ್ದು ಇದ್ದನು.

ಅದಿನ ಸಾಧನ ದ್ವಾರೀಕಾಲವನ್ನು ಆತಿಥ್ಯಮಾಡಿ ದುರ್ವಾಸರು ಯಮುನೆಯಲ್ಲಿ ಸ್ನಾನಮಾಡಿ ತಮ್ಮನಿತ್ಯದ ಅಶ್ಯವನ್ನು ಮುಗಿಸಿಕೊಂಡು ರಾಜನಲ್ಲಿಗೆ ಬಂದರು. ರಾಜನ ಹಾಸ್ಯ ಮೇಲಿನ ಲಾಂಛನವಾಗಿರಲಿಲ್ಲ ರಾಜನು ದ್ವಾರೀ ಪಾರಣೆಯನ್ನು ಮುಗಿಸಿರುವುದನ್ನು ಗಮನಿಸಿದರು. ಕೋಪೋದ್ರೇಕದಿಂದ ಹುಬ್ಬುಗಂಚುಕ್ಕೇರಿತು ಎಲ್ಲ ಮಹಾರಾಜನನೇ, ಆತಿಥಿಯಾಗಿ ಬಂದ ನನ್ನನ್ನು ಆತಿಥ್ಯಮಾಡಿ ಪಾರಣೆಮಾಡಿಬಿಟ್ಟಿದ್ದಿಯೇ, ನೀನು ವಶ್ಯಾರ್ಥಮದಿಂದ ಮತ್ತನಾಗಿದ್ದೀಯೇ- ಇತ್ಯಾದಿಯಾಗಿ ಆ ಅಂಬರೀಷ ಮಹಾರಾಜನನ್ನು ಧಿಕ್ಕರಿಸುತ್ತಾ ತನ್ನ ಜಾತಿಯನ್ನು ಕಿತ್ತು ಹಾಕಿದರು. ಆಗ ವ್ರತಯಾಗಿಯಂತೆ ವ್ರತರೂಪಿತ್ವದ ಜ್ಞೆಯನ್ನು ಕೈಯಲ್ಲಿ ಝಳಿಸುತ್ತಿದ್ದ ಒಂದುಕಾಲಯು ವ್ಯಾಧುರ್ಭವಿಸಿದಳು. ರಾಜನಾದರೋ ಭಯಭ್ರಾಂತನಾಗಿ ಗಣಾಪನ ನಡೆಸುತ್ತಾ ಶ್ರೀಹರಿಯನ್ನೇ ನೆನೆಯುತ್ತಾ ಸ್ವಲ್ಪನಾಗಿ ನಿಂತುಬಿಟ್ಟನು. ಅಷ್ಟರಲ್ಲಿ ಶ್ರೀಹರಿಯು ಪರಮಭಕ್ತನಾಗಿದ್ದ ಅಂಬರೀಷ ಮಹಾರಾಜನಿಗೆ ಹಿಂದೆಯೇ ಚಕ್ರೋಪಾ ಪರಿಹಾರವಾಗಿ ಬ್ರಹ್ಮಮುರಘೋದನ್ನು ಅನುಗ್ರಹಿಸಿದ್ದನು.

ಆ ಚಕ್ರವು ದುರ್ದಂತ ನಿರ್ಮಿತವಾದ ಜ್ಞೆಯನ್ನು ಸುಟ್ಟು ಭಸ್ಮಮಾಡಿದ್ದೂ ಮಾತ್ರವಲ್ಲದೆ ದುರ್ವಾಸನನ್ನು ಹಿಂದಾಲಿತು. ಅದರ ಭಯದಿಂದ ದುರ್ವಾಸಮುನಿಗಳೆಲ್ಲ ಒಡಲಾರಂಭಿಸಿದನು. ಅದರ ಚಕ್ರವು ದುರ್ವಾಸನ ಹಿಂದೆಯೇ ಅಷ್ಟುಹೋದಂತಾಯಿತು. ದುರ್ವಾಸಮುನಿಯು ಒಡಲಾರಂಭಿಸಿದನು. ಅದರ ಚಕ್ರವು ದುರ್ವಾಸನ ಹಿಂದೆಯೇ ಅಷ್ಟುಹೋದಂತಾಯಿತು. ದುರ್ವಾಸಮುನಿಯು ತನ್ನ ರೈಗಳಾಗಿ ಸ್ವರೋಣಕ್ಕೆ ಹೋಗಿ ಬ್ರಹ್ಮನಲ್ಲಿ

ರಕ್ಷಣೆಯನ್ನು ಬೇಡಿದನು. ಆಗ ಬ್ರಹ್ಮನು ಶ್ರೀಹರಿಯ ಮಹಿಮೆಯನ್ನು ದುರ್ವಾಸನಿಗೆ ತಿಳಿಸಿ ತನ್ನಿಂದ ರಕ್ಷಣೆಯು ಆಗಲಾರದೆಂದು ತಿಳಿಸಿದನು. ಆಗ ದುರ್ವಾಸಮುನಿಯು ಹಠನಲ್ಲಿಗೆ ಎಷ್ಟುಚ್ಛ್ರದಿಂದ ರಕ್ಷಣೆಗಾಗಿ ಹೋದನು. ಆಗ ರುದ್ರನು ದುರ್ವಾಸನಿಂದ ಹಿಂದೆ ನಡೆದುಬನ್ನೆಲ್ಲಾ ಕೇಳಿದಮೇಲೆ

“ವಯಂ ನತಾತಪ್ರಭವಾಮುಘೋಮೈಃ
ಭವಂತಿ ಕಾಲೇ ನ ಭವಂತಿ ಹೀದೃತಾಃ |
ಯುಷ್ಮದೇವೇಶ್ವರೇಷ್ವರಜೀವಕೋಶಾಃ
ಸಹಸ್ರಕೋಯುತ ವಯಂ ಭ್ರಮಾಮಃ ||

ಇತ್ಯಾದಿಯಾಗಿ ಶ್ರೀಹರಿಯ ಮಹಿಮೆಯನ್ನು ವಿವರವಾಗಿ ದುರ್ವಾಸಮುನಿಗೆ ತಿಳಿಸಿದ ಕಥಾಭಾಗದಿಂದ ಉದಾಹರಿಸಿರುವ ಶ್ಲೋಕಗಳ ಒಟ್ಟು ಅಭಿಪ್ರಾಯವು ಈ ರೀತಿ ಇದೆ. ರುದ್ರದೇವನು ದುರ್ವಾಸನಿಗೆ ತಿಳಿಸಿದ ಶ್ರೀಹರಿಯ ಮಹಾಮಾಹಾತ್ಮ್ಯವು ವಿವರ -

ಎಲ್ಲ ದುರ್ವಾಸೇ ! ದೇವತೆಗಳಾದ ನಾವೆಲ್ಲ ಶ್ರೀಹರಿಯ ದಾಸನುರಾಸರು. ಶ್ರೀಹರಿಯ ಮಹಿಮೆಯನ್ನು ಇತಿಮಿತಿಯನ್ನು ನಾವಾರೂ ಪೂರ್ತಿಯಾಗಿ ಕಂಡಿಲ್ಲ. ಕೇಳಿಲ್ಲ. ಅವನ್ನು ಸಮಗ್ರವಾಗಿ ತಿಳಿಯುವ ಶಕ್ತಿಯೂ ನಮಗೆ ಇರುವುದಿಲ್ಲ. ಆತಿ ಸ್ನೇಹದಿಂದ “ತಾತ” ಎಂದು ಸಂಭೋದಿಸಿ ರುದ್ರನು ಹೇಳಿದ್ದಾನೆ. ಆ ಹರಿಯಾದರೋ ದೇಶದಿಂದಲೂ, ಕಾಲದಿಂದಲೂ ಮತ್ತು ಗುಣಗಳಿಂದಲೂ ಪರಿಪೂರ್ಣನಾಗಿದ್ದಾನೆ. ಅವನು ಸರ್ವತಂತ್ರ ಸ್ವತಂತ್ರ. ಸರ್ವರಿಗೂ ಸ್ವಾಮಿಯಾಗಿದ್ದಾನೆ. ಅವನ ಸೃಷ್ಟಾದಿವ್ಯಾವಾರಗಳು ಬಹಳ ಅಶ್ಚರ್ಯಕರಗತಳಾಗಿವೆ. ಅತಿವೈಭವದಿಂದಕೂಡಿದೆ. ಅವುಗಳ ಆಳೋಳುಗಳನ್ನು ಯಾರೂ ಪೂರ್ತಿಯಾಗಿ ಬಲ್ಲವರಲ್ಲ. ಸೃಷ್ಟಿಕಾಲದಲ್ಲಿ ನಾವು ಪ್ರಹ್ಲಾದ ದೇವತೆಗಳೆಲ್ಲಾ ಆ ಅದ್ಭುತ ವ್ಯಾವಾರವನ್ನುಳ್ಳ ಶ್ರೀಹರಿಯಿಂದ ಸೃಷ್ಟಿಸಲ್ಪಡುತ್ತೇವೆ. ಸುಪಾರ್ಶ್ವಕಾಲದಲ್ಲಿ ಎಲ್ಲರೂ ಮೃತರಾಗಿ ಅವನ ಉದರವನ್ನು ಸೇರುತ್ತೇವೆ. ಈ ಬಗೆಯಾದ ಸೃಷ್ಟಿಸಂಹಾರಾದಿ ವ್ಯಾವಾರಗಳಿಂದ ಸರ್ವೋತ್ತಮನಾದ, ಪರಮಾತ್ಮನಾದ ಶ್ರೀಹರಿಗೆ ಕಂಚಿತ್ತಾದರು ಪ್ರಯೋಜನವಿಲ್ಲವಾದರೂ ಕೇವಲ ಆನಂದೋದ್ರೇಕದಿಂದ ಸೃಷ್ಟಾದಿಗಳಲ್ಲಿ ಪ್ರವೃತ್ತಿಯು ಕಂಡುಬಂದಿದೆ.

ಮೇದಾದಿ ಪುರಾಣಗಳು (“ಕೋಶ್ಠವನ್ಯಾಕೌಶಲ್ಯಾನ್ಯಾಕ್ ಯದೇವ ಅಕಾಶ ಆನಂದೋನ್ಯಾಕ್ ಇತ್ಯದಿ”) ಹೀಗೆ ಕ್ಷಾತ್ರಿಸುತ್ತಿರುವ ಮಹಾತ್ಮನ ವಿಲ್ಲವಾಗಿರುವ ವ್ಯಾವಾರಗಳೂ ಕೂಡ ಕೇವಲ ರೀಲಾರೂಪಗಳಾಗಿವೆ. ಎಲ್ಲ (ತಾತ) ಕುಮಾರನಾದ ದುರ್ವಾಸೇ ! ಇದು ಒಂದು ಅಶ್ಚರ್ಯವಲ್ಲ. ನಮುಂತೆ ಅನಂತಸೂಕ್ಷ್ಮಾತ್ಮರಾದ ಸೃಷ್ಟಿಗೆ ಯೋಗ್ಯರಾದ ಜೀವರನ್ನು ಅನೇಕ ಸೂಕ್ಷ್ಮಾತ್ಮಗಳಾದ ಪ್ರಹ್ಲಾದಗಳನ್ನು ಸೃಷ್ಟಿಸಿ ಶ್ರೀಹರಿಯು ಲೋಕದಲ್ಲಿ ಧನಿಕನಾದವನು ತನ್ನ ಧನಸಮುದಾಯವನ್ನು ನಿಧಿನೀತಿಗಳನ್ನು ಇದ್ದಕ್ಕ ಕೋಶಗಳಲ್ಲಿಟ್ಟು ರಕ್ಷಿಸುವಂತೆ ನಮ್ಮನ್ನೆಲ್ಲಾ ಪ್ರಹ್ಲಾದದಲ್ಲಿ ರಕ್ಷಿಸುತ್ತಿರುವುದರಿಂದ ಈ ಪ್ರಹ್ಲಾದಗಳನ್ನು ಜೀವಕೋಶಗಳೆಂದು ಜೀವಕೋಶಗಳೆಂದು ಜ್ಞಾನಿಗಳು ಕರೆಯುತ್ತಾರೆ. ಜೀವಾದರೋ ಸೃಷ್ಟಿಕಾಲದಲ್ಲಿ ದೇಹದಿಂದ ಜನ್ಮತಾಳುತ್ತಾರೆ. ಲಯಕಾಲದಲ್ಲಿ ಮರಣ ಪಡೆಯುತ್ತಾರೆ. ಕಲ್ಪಕಾಲಗಳಲ್ಲೂ ಸಹಸ್ರಸೃಷ್ಟಿಪರಾತ್ಪರವಾದುದರಿಂದ ಜೀವರು ಅನಂತಸೂಕ್ಷ್ಮಾತ್ಮರಾದುದರಿಂದ ಸಾಕ್ಷಾತ್ಕಾರ ಎಂದು ಉಲ್ಲೇಖಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿರುತ್ತಾರೆ.

ಅನಂತ ಸೂಕ್ಷ್ಮಾತ್ಮಗಳಾದ ಪ್ರಹ್ಲಾದಗಳಲ್ಲಿ ಸಮೂಹ ಅಸ್ತತ್ವದಿಂದ ಜೀವರು ವಿಧಿವಿಹಿತಗಳಾದ ನಮ್ಮ ನಮ್ಮ ಕರ್ಮಗಳನ್ನು ಆಚರಿಸುತ್ತಾ ಅಲೆಯುತ್ತಿರುತ್ತೇವೆ. ಇಂತಹ ಅನಂತಸೂಕ್ಷ್ಮಾತ್ಮರಾದ ಜೀವರಿಗೆ ಕೋಶಗ್ರಹಣವಿರುವ

ಪ್ರಹ್ಲಾದ್ಯಗಳನ್ನು ಅದರಲ್ಲಿರುವ ದೇವರುಗಳನ್ನು ಸೃಷ್ಟಿಸುವುದರಿಂದಲೂ ಅವುಗಳ ನಾಶದಿಂದಾಗಿಲಿ ಆ ಶ್ರೀಹರಿಗೆ ಏನಾಗಬೇಕಾಗಿದೆ. ಈ ಒಗೆಯಾದ ಸೃಷ್ಟಿಸಂಹಾರ ಪ್ರಮಾತೃನ ಇಚ್ಛೆಯಿಂದಲೇ ನಡೆಯುವುದನ್ನು ಯಾವ ದೇವತೆಯೂ ತಾನೇ ತಪ್ಪಿಸಿಯಾ ? ಯಾರಿಗೆ ತಾನೆ ಅಂತಹ ಶಕ್ತಿಯು ಇದೆ. ಸರ್ವೋತ್ತಮನಾದ ಶ್ರೀಹರಿಯೊಬ್ಬನೇ ಸರ್ವಾತ್ಮ ಸ್ವಾತ್ಮನು. ಮಿಕ್ಕನಾವೆಲ್ಲಾ ಅಸ್ವಾತ್ಮರು ಮತ್ತು ಅವನ ದಾಸನು ದಾಸರು. ಆದುದರಿಂದ ಅಂತಹ ಶ್ರೀಹರಿಯ ಚಕ್ರದಿಂದ ಉಂಟಾಗಿರುವ ಗೆನ್ನ ಭಯವನ್ನು ಪರಿಹರಿಸುವ ಶಕ್ತಿಯು ಮತ್ತಾರಿಗೂ ಇರುವುದಿಲ್ಲ. ನನಗಂತೂ ಸರ್ವಥಾ ಇರುವುದಿಲ್ಲ. ಆದಕಾರೂ ಎಲೈ ದುರ್ವಾಸನೇ, ವೃತ್ರನೇ ! ನೀನು ಆ ಶ್ರೀಹರಿಯನ್ನೇ ಶರಣುಹೊಂದು ಎಂದು ರುದ್ರದೇವನು ದುರ್ವಾಸ ಮುನಿಗೆ ಹೇಳಿವಿತ್ತು. ಆದ್ದರಿಂದ ಈ ಬ್ರಹ್ಮಾಂಡದ ಒಳಗಿರತಕ್ಕ ಯಾವ ವ್ಯಕ್ತಿಗೇ ಆಗಲಿ ಆ ಶ್ರೀಹರಿಯ ನಾಮವಾಗಿಲಿ, ವ್ಯಕ್ತವಾಗಿಲಿ. ಅಧಿಕ್ಯವೇ ಆಗಲಿ ಹೇಗೆ ತಾನೇ ಉಂಟಾದೀತು. ಪ್ರತಿವಾದಿಗಳೇ ಹೇಳಲಿ. ಎಂದು ಶ್ರೀವಾದಿಯಾದ ರುದ್ರನವನು ಶ್ರೀಹರಿಯ ಸರ್ವೋತ್ತಮತ್ವವನ್ನು ಪ್ರತಿಪಾದಿಸಿದ್ದಾರೆ.

ವಿವಂಚಯಶ್ಚರೋಮಾಧಃಶ್ಚಿತ ಬ್ರಹ್ಮಾಂಡಕೋಗಣಾಃ ।

ಶ್ರೀಮೇ ಸುತಾಃ ಸ ವಿಷ್ಣುಃಕೃತದಂತು ಪ್ರತಿವಾದಿನಃ ಹರಿಭಕ್ತೃಽಂತಾ)

ಅಭಿಪ್ರಾಯ :- ಈ ವಿಧಗಾಂಧ ಅನಂತ ಅಮೃತ ಮಹಾಮಹಿಮೋಪೇತನಾದ ಯಾವ ಪರಮಾತ್ಮನ ರೋಮದ ಕೆಳಗಿರುವ ಬ್ರಹ್ಮಾಂಡಕೋಗಾಂಡದಲ್ಲಿರುವುದಾದ ಈ ದೇವತೆಗಳಲ್ಲಿ ! ಆ ಮಹಾಮಹಿಮೆಯಿಂದ ಕೂಡಿದ ವಿಷ್ಣುವಲ್ಲಿ ! ಪ್ರತಿವಾದಿಗಳೇ ಹೇಳಲಿ. ರುದ್ರದೇವನು ತಾನು ಮಾತಕ್ಕ ಎಲ್ಲಾ ವಿಧಗಾಂಧ ವ್ಯಾಪಾರಗಳೂ ಕೂಡ ಶ್ರೀನಾರಾಯಣನ ಅನುಗ್ರಹ ಬಲದಿಂದಲೇ ಹೊರತು ಸ್ವಾತ್ಮವಾಗಿ ಯಾವುದೂ ಸಹ ಇಲ್ಲವೆಂದು ಹೇಳುತ್ತಿದ್ದಾನೆ.

“ವಿಕೇ ವಯಂ ಯಶ್ಚವತೇ ಮಹಾತ್ಮನಃ

ಶ್ಚಿತಾಃಕಳಂತು ಇವ ಶೂತ್ರಯಂತ್ರಿತಾಃ ।

ಮಹಾಸಹಂ ವೈಶ್ವತತಾಮುಗೇಂದ್ರಿಯಃ

ಶ್ಚುಚಾಮಿಸಮಾಯದಮುಗೃಹಾದಿದಮ್” ॥ (ಶ್ರೀಮದ್ಭಾಗವತ ೫ನೇ ಸ್ಕಂಧ)

ಅಭಿಪ್ರಾಯ :- ದಾದರಿಂದ ಉಲ್ಲುಲ್ಲ ಸ್ಥಾಯಂತೆ ನಾವೆಲ್ಲ ದೇವತೆಗಳೂ ಆ ಮಹಾಮಹಿಮೆಯನ್ನುಳ್ಳ ಶ್ರೀಹರಿಗೆ ಸಿಕ್ಕಿವಾ ಅಧೀನರಾಗಿದ್ದೇವೆ. ಇದುವರೋ ಆ ಪರಮಾತ್ಮನ ಇಚ್ಛೆಯಂತೆ ಅಪಂಚಾರತತ್ವಕ್ಕೆ ಅಧಿಮಾನಿಯಾಗಿರುತ್ತೇನೆ. ವೈಕುಂಠ ದೇವತೆಗಳು, ಪಂಚಭೂತಾಧಿಮಾನಿ ದೇವತೆಗಳು ಶರ್ಮಾದಿಗಳಿಗೆ ಅಧಿಮಾನಿಗಾಂಧ ದೇವತೆಗಳು ಯಾರುಂಟೋ ಅವರನ್ನೇಲ್ಲಾ ನಾನು ಆ ಪರಮಾತ್ಮನ ಅನುಗ್ರಹದಿಂದಲೇ ಸೃಷ್ಟಿ ಮಾಡುತ್ತೇನೆ.

ಶ್ರೀಮದ್ಭಾಗವತದ ವರನೆಯಸ್ಕಂಧದಲ್ಲಿ ಮತ್ತೂ ವಿಶೇಷವಾದವಾಗಿ ೭ನೆಯ ಸರ್ವೋತ್ತಮನಾದ ಶ್ರೀಹರಿಯ ಮಹಿಮಾಕೀರ್ತಿಯನ್ನು ವಿವರಿಸುತ್ತಾನೆ.

ಇಲಾಪ್ತತಾಖ್ಯಾಂಠಶ್ಚಃಕಟಿಂಠಪ್ರದರೋ ಹರಃ ।

ಬ್ರಹ್ಮವೀಂಢ್ಯೇಂಢ್ಯಭಾವಾಶ್ಚ ವಯಂ ಸವೇ ಸುತೇಶ್ವರಾಃ ॥

ಮಹಾತ್ಮರೋ ಯಶ್ಚ ತಥಾ ವತೇಕಳಂತಃ ಇವ ಶೂತ್ರಯಂತ್ರಿತಾಃ ಶ್ಚಿತಾಶ್ಚೇನ

ತಶ್ಚಿದಾಮುಗೃಹಾದಿದಮ್ ।

ಯಥಾ ತಥಾ ಶ್ಚಿತಾಶ್ಚೇನ ತಶ್ಚಿದಾಮುಗೃಹಾದಿದಮ್ ।

ಅಹಂಕೇಶ್ಚಿತ್ತಭೂತಾಃ ದೇಹೇಂದ್ರಿಯ ಮನೋಮಯಾನ್ ।

ದೇವಾನ್ ದೇವತುಗಾನ್ ಪುಮಾದೇವಫಲದೇವಪುಮಾಣಾನ್ ।

ಜೀವಾನ್ ಅಜೀವಾಂಶ್ಚ ಜಡಾನ್ ಸ್ವಭಾವೋ ನ ನಿಜೇಶ್ವರೋ
 ವಿವಂ ಚ ಸೂತ್ರಕಾರಾಚ್ಚಾವಶವರ್ತಿಶಕುಂತಮ್ |
 ಹರ್ಯಾಧಿನಂ ಹರೇರ್ಭಗ್ನಂ ಹೃದಿಸ್ತಹಂನೀರಿತಮ್ |
 ಚರಾಚರಾತ್ಮಕಂ ವಿಶ್ವಮಿತಿ ವಕ್ತೃ ಯತಃ ಶಿವಃ ||
 ಅತೋಚ್ಯತೇ ನಃ ಕೃಷ್ಣೇದ್ವದಂತು ಪ್ರತಿವಾದಿನಃ |
 ಇತಿಶ್ಚಪ್ತಂ ಭಾಗವತೇ ಯಃ ಶಿವಃ ಸ್ತುತಿ ಕೀಶವಮ್ |
 ಸಕಲಂ ತಸ್ಯ ಸದೃಶೋ ವದಂತು ಪ್ರತಿವಾದಿನಃ ||

ಇಲಾಂಕ ಎಂಬ ಖಂಡದಲ್ಲಿರುವ ಶಿವನು ಈ ಮುಂದೆ ತಿಳಿಸಿರುವಂತೆ ಆದಿರುತ್ತಾನೆ. ಶ್ರೀಹರಿಯ ಅನುಗ್ರಹ ಬಲದಿಂದಲೇ ನಾವೆಲ್ಲಾ ಅಂದರೆ ಚತುರ್ಮುಖವಿನನಾಗರಿ, ನಾನಾಗರಿ ಮತ್ತು ಇಂದ್ರ ಮೊದಲಾದ ಇತರ ಎಲ್ಲಾ ದೇವತೆಗಳೂ ಕೂಡ ದಾದರಿಂದ ಬಿಗಿಯಲ್ಪಟ್ಟ ಹಕ್ಕಿಯಂತೆ ಸರ್ವೋತ್ತಮನಾದ ಶ್ರೀಹರಿಗೆ ಸರ್ವರೀತಿಯಿಂದಲೂ ಅಧೀನರೇ ಆಗಿರುತ್ತೇವೆ.

ನಾವು ಯಾವ, ಸ್ತಾನ ಮಾನ ಮರ್ಯಾದೆಯಿಂದ ಇರುತ್ತೇವೆಯೋ ಇದೆಲ್ಲವೂ ಸಹ ಶ್ರೀಹರಿಯ ಅನುಗ್ರಹದಿಂದಲೇ ಆಗಿರುತ್ತದೆ. ಮೂರು ಬಗೆಯಾದ ಅಪಂಜಿತತ್ವದಿಂದ, ದೇಹದಿಂದಲೂ, ಇಂದ್ರಿಯಗಳಿಂದಲೂ, ಮನಸ್ಸಿನಿಂದಲೂ ಕೂಡಿರುವವರಾದ ದೇವತೆಗಳನ್ನು, ಆ ದೇವತೆಗಳನ್ನು ಅನುಸರಿಸುವವರನ್ನೂ, ರಾಕ್ಷಸರನ್ನೂ ಪೂರ್ವದೇವ, ಭೂದೇವ ಮೊದಲಾದವರನ್ನು, ಸಕಲ ಜೀವರನ್ನೂ, ಜಡವದಾರ್ಥಗಳನ್ನೂ, ಸೃಷ್ಟಿಮಾಡುತ್ತೇವೆ. ಈ ಎಲ್ಲಾ ನಮ್ಮ ವ್ಯಾಪಾರಗಳೂ ಕೂಡ ಆ ಶ್ರೀಹರಿಯ ಅನುಗ್ರಹದಿಂದಲೇ ನಡೆಯುತ್ತಿವೆ. ಸ್ವತಂತ್ರವಾಗಿ ನಮ್ಮ ಇಷ್ಟಾನುಸಾರ ಯಾವುದು ನಡೆಯುತ್ತಿಲ್ಲ. ಈ ರೀತಿ ದಾರಹಿಡಿಯುವವನ ಅಧೀನವಾಗಿ, ದಾರದಿಂದ ಕಟ್ಟಲ್ಪಟ್ಟಹಕ್ಕಿಯಂತೆ ನಾವೆಲ್ಲಾ ಶ್ರೀಹರಿಗೆ ಅಧೀನರು. ಕೇವಲ ಅಸ್ವತಂತ್ರರು. ಸರ್ವತಂತ್ರಸ್ವತಂತ್ರನಾದ ಶ್ರೀಹರಿಗಿಂತಲೂ ಅತ್ಯಂತ ಏನ್ನರು. ನಮ್ಮ ನಮ್ಮ ಹೃದಯಾಕಾಶದಲ್ಲಿರುವ ಪ್ರೇರಣನಾದ ಶ್ರೀಹರಿಯಿಂದ ಪ್ರೇರಿಸಲ್ಪಟ್ಟವಾಗಿರುತ್ತೇವೆ. ಈ ಚರಾಚರಾತ್ಮಕವಾದ ಪ್ರವಚನವು ಆ ಸರ್ವೋತ್ತಮನಾದ ಶ್ರೀಹರಿಗೆ ಯಾವಾಗಲೂ ಎಲ್ಲ ಬಗೆಯಾಗಿಯೂ ಅಧೀನವಾಗಿದೆ ಎಂಬುದಾಗಿ ಶಿವನು ಮಂಜಮಸ್ಯಂಧ ಭಾಗವತದಲ್ಲಿ ಶ್ರೀಹರಿಯ ಮಹಿಮೆಯ ಅತಿಶಯವನ್ನು ಹೇಳಿರುತ್ತಾರೆ.

ಒಂಭತ್ತನೆಯ ಸ್ಕಂಧದ ಭಾಗವತದಲ್ಲಿ, ಅಂಬರೀಷ ಮಹಾರಾಜನಿಗೆ ರಕ್ಷಣೆಗಾಗಿರುವ ಶ್ರೀವಿಷ್ಣುವಿನ ಚಕ್ರದಿಂದ ಹೀಡಿತನಾದದ್ದು ಅದರಿಂದ ರಕ್ಷಣೆಯನ್ನು ಬೇಡಿ ತನ್ನ ಸಮೀಪಕ್ಕೆ ಬಂದಿದ್ದ ದುರ್ಮಾಸನನ್ನು ಕುರಿತು ಚತುರ್ಮುಖ ಬ್ರಹ್ಮನು ಈ ರೀತಿ ಹೇಳಿರುವನು.

ಹಿಕ್ಷಿಲಯ ವಿವರ :- ಅಂಬರೀಷ ಮಹಾರಾಜನು ಏಕಾದಶೀ ವ್ರತಸಿಂಧುವಾದ ಮಹಾವಿಷ್ಣುಭಕ್ತನು. ಆ ಮಹಾರಾಜನ ರಕ್ಷಣೆಗಾಗಿ ಶ್ರೀವಿಷ್ಣುವು ಚಕ್ರವನ್ನು ಅನುಗ್ರಹಿಸಿದ್ದನು. ಸಾಧನದ್ವಾರದೇ ದಿನ, ಅತಿಥಿಯಾಗಿ ಬಂದಿದ್ದ ದುರ್ಮಾಸ ಮುನಿಯು ಸಕಲಕ್ಕೆ ವಾರಣಸಿಗಾಗಿ ಬಾರದಿರಲು, ವ್ರತದ ಲೋಪವು ಆಗಬಾರದೆಂಬ ಧರ್ಮದ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಅಂಬರೀಷ ಮಹಾರಾಜನು ಕೇವಲ ಸೊಂಸರ ಮಾರಣೆಯನ್ನು ಮುಗಿಸಿಟ್ಟನು. ತಡವಾಗಿ ಬಂದ ದುರ್ಮಾಸಮುನಿಯು ಕೋಪಗೊಂಡು ತನ್ನ ಜಪಿಯನ್ನು ಒತ್ತಮೆ ಅದರಿಂದ ಅಧಿಭವಿಸಿದ ಭಯಂಕರವಾದ ಶಕ್ತಿದೇವತೆಯಿಂದ ಅಂಬರೀಷ ಮಹಾರಾಜನನ್ನು ನಿಗ್ರಹಿಸಲು ಪ್ರಯತ್ನ ಮಾಡಿದಾಗ, ಹಾವಿನ ರಕ್ಷಣೆಗಾಗಿ ಮೀಸಲಾಗಿದ್ದ ಚಕ್ರಾಯುಧವು ಆ ಶಕ್ತಿದೇವತೆಯನ್ನು ನಾಶಮಾಡಿದ್ದಲ್ಲದೆ, ದುರ್ಮಾಸಮುನಿಯನ್ನು ಹಿಂಸಾಲಿಸಿತು. ಅದರಿಂದ ಭಯಗೊಂಡ ಮುನಿವೇದ್ಯನು ತನ್ನ ರಕ್ಷಣೆಗಾಗಿ ಬ್ರಹ್ಮದೇವನನ್ನು ಮರಹೂಡಿದನು. ಆಗ ಬ್ರಹ್ಮನು ದುರ್ಮಾಸಮುನಿಗೆ ಈ ರೀತಿ ಕಂಡಂತೆ ಶ್ರೀಹರಿಯ ಅದ್ಭುತಮಹಿಮೆಯನ್ನು ವಿವರಿಸಿದ್ದಾನೆ.

ಎಲ್ಲಿ ಹುಟ್ಟಿದರೋ, ನಾನಾಗಿ, ಶಿವನಾಗಿ, ದಕ್ಷನಾಗಿ, ಭೃಗು ಮೊದಲಾದವರಾಗಿ, ಪ್ರಜೇಶನಾಗಿ, ಭೂತೇಶನಾಗಿ, ಸುರಗ್ರಾಸಿಗಳಾಗಿ, ಎಲ್ಲರೂ ಸಹ ಯಾವ ಶ್ರೀಹರಿಯ ಅಪ್ಪಣೆಯನ್ನು ಶಿರಸಾಚಿಸಿ, ಲೋಕಕ್ಕೆ ಹಿತವನ್ನು ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದೇವೆಯೋ, ಮತ್ತು ಯಾವ ಪರಮಾತ್ಮನ ಜಗದ್ಗುರೂಪ ಮತ್ತು ರಕ್ಷಣರೂಪವಾದ ಶ್ರೀದೇವಿಯಲ್ಲಿ ಅಂದರೆ ಮಹಾಪ್ರಕಾಶಪ್ರಕಾಶದ ಸಮಯದಲ್ಲಿ, ದ್ವಿಪಾರ್ಥವೆಂದು ಕರೆಯಲ್ಪಡತಕ್ಕ ಸಮಯದಲ್ಲಿ ಆ ಪರಮಾತ್ಮನು ಜಗತ್ತನ್ನು ಸಂಹರಿಸುವ ಇಚ್ಛೆಯಿಂದ ಹಲನಾಮಕೂಡ ಆ ಮಹಾಮಹಿಮನ ಕೇವಲ ಹುಟ್ಟನ್ನು ಅಲ್ಲಾಡಿಸುವ ಮಾತ್ರದಿಂದ ಮಹಾಪ್ರಕಾಶಪ್ರಕಾಶವು ಅದ್ಭುತವಾಗಿ ನಡೆದುಬಿಡುತ್ತದೆಯೋ, ನನ್ನ ಸ್ಥಾನವಾದ ಸತ್ಯ ಲೋಕವೂ ಸಹ ಜಗತ್ತೂ ಕೂಡ ಜ್ಞಾನರಿಯಾಗಿ ಬಿಡುವುದೋ ಅಂತಹ ಹಲನಾಮಕೂಡ ಸದ್ಭೋಕ್ತೃಮನಾದ ಪರಮಾತ್ಮನ ಚಿತ್ತದಿಂದ ಹಿಡಿಸಲ್ಪಟ್ಟ ನನ್ನನ್ನು ನಾನು ರಕ್ಷಿಸಲಾರೆ ಎಂದು ಹೇಳಿ ತಿರುಗಿಬಿಡುವ. ಮತ್ತು ಕೂಡ ಬ್ರಹ್ಮನ ವಾಕ್ಯವು ಈ ರೀತಿ ಇದೆ.

ಸತ್ಯಲೋಕೇಶ್ವರಃ ಸೋತುಂ ಬ್ರಹ್ಮಾ ಕ್ಷೀಣಸಗು ಶಿವಃ
 ದಕ್ಷಾದ್ವಾಕ್ಯೈ ಪ್ರಜೇಶಾಭ್ಯಾಃ ಕಾರ್ತವೀರ್ಯಾದಯೋ ಸ್ತುತಾಃ ||
 ಘಟಾಕರ್ಣಾದಯಃ ಸಮೇ ಭೂತೇಶಾಶ್ಚ ತಥಾ ಸುತಾಃ ||
 ಈಶಾ ಯೇತಾಂ ಮಾನುಷಾಶ್ಚೇತೇವಂ ಪ್ರಪಂಚಾಶರಣಾಗತಾಃ ||
 ಮೂರ್ಧ್ವಗೃಹಿತಂ ಲೋಕಹಿತಂ ಪಶಾಮಃ ತದ್ಭವಾಪತೇಃ
 ದಾತಾ ವಿವ ವಯಂ ಸಮೇ ಕೋಪಾಶ್ಚೇತಿ ತಂ ಪ್ರಭುಮ್ ||

ಅರ್ಥಪ್ರಾಯ :- ಎಲ್ಲಿ ದುರ್ವಾಸ್ತುನಿಯೋ, ನಾನು ಸತ್ಯಲೋಕಕ್ಕೆ ಅಧಿಪತಿಯಾಗಿರುತ್ತೇನೆ. ಶಿವನು ಕೈಲಾಸಾಧಿಪನಾಗಿದ್ದಾನೆ.

ನಾನೂ, ಕೈಲಾಸಾಧಿಪಿಯಾದ ರುದ್ರನೂ, ದಕ್ಷಪ್ರಕಾಶಪ್ರಕಾಶ ಮೊದಲಾದ ಪ್ರಜೇಶರೂ, ಕಾರ್ತವೀರ್ಯಾರ್ಜುನನೇ ಮೊದಲಾದ ಹಾವಾಧಿಪರೂ ಘಟಾಕರ್ಣಾದಿಗಳೂ, ಎಲ್ಲಾ ಭೂತಾಧಿಪಾನಿಗಳಾದ ದೇವತೆಗಳೂ, ಇವರುಗಳನ್ನೇ ಒಡೆಯರನ್ನಾಗಿ ಉಳ್ಳ ಸಕಲಮಾನವರೂ, ಈ ರೀತಿ ಕ್ರಮವಾಗಿ ಎಲ್ಲರೂ ಸಹ ಯಾವ ಶ್ರೀರಮಾಪತಿಯ ಅಪ್ಪಣೆಗೆ ಒಪ್ಪಿದಾರಿರುತ್ತೇವೆ. ಶ್ರೀಶರಣಿ ಶರಣಾಗತಾರಿರುತ್ತೇವೆ. ಆ ಶ್ರೀಶರಿಯ ಅಪ್ಪಣಾರಣಾರಿಯೇ ಇದ್ದಿದೆ. ಶ್ರೀಶರಿಯು ನಮಗೆ ಯಾವ ಯಾವ ಕಾರ್ಯವನ್ನು ಮಾಡಲು ನಿಯಮನಮಾಡಿರುವನೋ ಅದನ್ನು ಚಾಚೂತಪ್ಪದಂತೆ ಭಯಭೀತರಾಗಿ ನಡೆಸುತ್ತಿರುತ್ತೇವೆ, ಶಿರಸಾಚಿಸಿ ಅತ್ಯಂತ ಭಯಭಕ್ತಿಪೂರ್ವಕವಾಗಿ ಮಾಡುತ್ತಿರುತ್ತೇವೆ. ನಾವೆಲ್ಲಾ ಸರ್ವೇಶನಾದ ಶ್ರೀಶರಣಿ ದಾಸರೇ ಆಗಿರುತ್ತೇವೆ. ನಮ್ಮಲ್ಲಿ ಯಾರೂ ಸಹ ಆ ಪ್ರಭುವಿನ ಅಪ್ಪಣೆಯನ್ನು ಸ್ವಲ್ಪವೂ ಕೂಡ ಮೀರುವುದಿಲ್ಲ.

“ಹಿಂಭೀಕೋಪಮನುಷ್ಯಾಹಂ ಸಹ ವಿಶ್ವಂ ಚರೀರಯಾ | ಪದಾಪ್ಯಶ್ವಪಿಮೇತಾಂತೇ ಭೂಭಂಗೇ ಸದಿರೃತಃ” ||

ಅರ್ಥಪ್ರಾಯ :- ಮತ್ತು ಎಂದರೆ ಸರ್ವಾಧಿಪಿಯಾದ ಶ್ರೀಶರಿಯು ರೀಲಿಯಿಂದ ನನ್ನ ಸ್ಥಾನವಾದ ಈ ಸತ್ಯಲೋಕವನ್ನು ಹುಸ್ತು ಪ್ರವಂಚದ ಹೊತ್ತಿಗೆ ನನ್ನ ಅಯ್ಯಾಸದ ಕಾರ್ಯಭಾಗದಲ್ಲಿ ಕೇವಲ ಹುಟ್ಟಿನ ಚಾಲನೆಯಿಂದ ನಡೆಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಾನೆ.

ಹರೇಕೃತಮಿದಂ ಶಬ್ದವಾಚ್ಯಯಾಚ್ಯಗಮನುನಿಮ್ ।

ಅತಸ್ತವಾಚ್ಯಭಂಗೋ ನಸ್ತದ್ವೈತ್ಯಾಣಂ ನ ತೋಫಲೇ ॥

ಅಭಿಪ್ರಾಯ :- ಈ ಚಕ್ರವೃತ್ತ, ಆ ಶ್ರೀ ವಿಷ್ಣುವಿನ ಆಜ್ಞೆಯಿಂದಲೇ ದುರ್ವಾಸಮುನಿಯನ್ನು ಹಿಂಬಾರಿಸಿದೆ. ಆದಕಾರೂ ಆ ಪರಿಯ ಆಜ್ಞೆಯ ಭಂಗವನ್ನುಂಟುಮಾಡಲು ನಮಗೆ ಸಾಧ್ಯವಿಲ್ಲ. ಮತ್ತು ಅವನ ಭೃತ್ಯರಾದ ನಮಗೆ ಮಂಗಳಕರವೂ ಅಲ್ಲ.

ಸ್ವಾಚ್ಛೋಗೋಲ್ಲಂಘನಕರ್ತಾರಂ ಮಾಂ ದಿವ್ಯೇಂದ್ರಕ ಪ್ರಭುಃ ।

ಕಾಲಾತ್ಮನಸ್ರಸ್ಯ ಚಕ್ರೇ ಭವಿಷ್ಯತ್ಪಾರ್ಥಮೀಶಿತುಃ ॥

ಈ ಪಕ್ಕತಿ ತೋ ಗಟ್ಟಿ ತಮೇವ ಕರಣಂ ಪ್ರಭುಮ್ ॥

ಅಭಿಪ್ರಾಯ :- ಎಲೈ ದುರ್ವಾಸಮುನಿಯೇ, ನಾನೇನಾದರೂ ಶ್ರೀಹರಿಯ ಆಜ್ಞೆಯನ್ನು ಮೀರಿದರೆ, ಅಂತಹ ನನ್ನನ್ನು ಪ್ರಭುವಾದ ಶ್ರೀಹರಿಯು ಸುಟ್ಟುಬಿಡುತ್ತಾನೆ. ಸರ್ವಸ್ವಾಮಿಯಾದ ಕಾಲಾತ್ಮಕನಾದ, ಆ ಪ್ರಭುವಿನ ಚಕ್ರದಲ್ಲಿ ಮುಂದೆ ಏನೇನು ಆಗಬೇಕೆಂದಿರುವುದೋ ಅದನ್ನು ಯಾರು ತಾನೇ ಬಲ್ಲರು. ಆದುದರಿಂದ ಆ ಪ್ರಭುವಾದ ಶ್ರೀವಿಷ್ಣುವನ್ನೇ ನಾನು ಶರಣುಹೊಂದು. ಅದೇ ನಿನಗೆ ಶ್ರೇಯಸ್ಕರ" ಎಂದು ಬ್ರಹ್ಮದೇವನು ದುರ್ವಾಸಮುನಿಗೆ ಶ್ರೀಹರಿಯ ಮಹಿಮೆಯನ್ನು ಹೇಳಿ ಓತವನ್ನು ಉಪದೇಶಮಾಡಿದನು. ಶ್ರೀಮದ್ಭಾಗವತದಲ್ಲಿ ಚತುರ್ಮುಖ ಬ್ರಹ್ಮನು ತನ್ನ ಮಗನಾದ ರುದ್ರನನ್ನು ಕುರಿತು ಪರಮಾತ್ಮನ ಅವಾರವಾದ ಮಹಿಮೆಯನ್ನು ಮತ್ತು ವಿವರವಾಗಿ ನಿರೂಪಿಸಿರುತ್ತಾನೆ.

ಸ್ವಚಾಮಿ ತನ್ನಿಯುಕ್ತೋಚ್ಚಂ ಹರೋ ಹರತಿ ತದ್ವತಃ ।

ವಿಶ್ವಂ ಪುರುಷರೂಪೇಣ ಪರಿಣಾತಿ ಪ್ರಿತತ್ಪದ್ಧೌ ॥

ಸ ವಿವ ಭಗವಾನ್ ರಿಂಗೈಃ ಪ್ರಿಭರೇಶ್ವರಧೋಕ್ಷಜಃ

ಸ್ವಲಕ್ಷಿತಗತಿಃ ಪ್ರಹ್ಲಾನ್ ಸರ್ವೇಶಾಂ ಮಮು ಛೇಶ್ವರಃ ॥

ನಮಸ್ತಸ್ಮೈ ಭಗವತೇ ವಾಸುದೇವಾಯ ವೇದಘೋಃ ।

ಯನ್ಮಾಯಯಾ ದುರ್ವಾಸಯಯಾ ಮಾಂ ಬ್ರೂವಂತಿ ಜಗದ್ಗುರುಮ್ ।

ಇತಿ ಸ್ತುತ್ವಂ ಭಗವತೇ ಶುಕಂ ಪ್ರತ್ಯಾಹವದ್ವಿಭೂಃ ॥

ಅಭಿಪ್ರಾಯ :- ಯಾವ ಶ್ರೀಹರಿಯಿಂದ ಪ್ರೇರಿಸಲ್ಪಟ್ಟವನಾಗಿ ನಾನು ಈ ಜಗತ್ತನ್ನು ಸೃಷ್ಟಿಮಾಡುತ್ತೇನೆ. ಅವನ ಅಧೀನವಾಗಿಯೇ ರುದ್ರನು ಸುಖಾರವನ್ನೂ ಮಾಡುತ್ತಾನೆ. ಶ್ರೀಹರಿಯು ಸ್ವಯಂ ಪುರುಷರೂಪಿನಿಂದ ಪ್ರಪಂಚವನ್ನು ಕವಾಡುತ್ತಾನೆ. ಆ ಭಗವಂತನೇ ಸೃಷ್ಟಿ, ಪರಿವಾಲನ, ಸುಖಾರ ರೂಪವಾದ ಮೂರು ಬಗೆಯಾದ ಶಕ್ತಿಯುಳ್ಳವನಾಗಿ ಸ್ವತಂತ್ರನಾಗಿ ತನ್ನ ಇಚ್ಛಾನುಸಾರವಾಗಿ ವ್ಯಾಪಾರವೈಯ್ಯವಾಗಿರುತ್ತಾನೆ. ಸರ್ವರಿಗೂ ಸ್ವಾಮಿಯಾಗಿರುತ್ತಾನೆ. ಅವನು ಮಾತ್ರವಲ್ಲ ನನಗೂ ಸಹ ಸಿಯಾಮಕನಾಗಿರುತ್ತಾನೆ. ಅಂತಹ ಸರ್ವೇಶ್ವರನಾದ ಭಗವಂತನಾದ ವಾಸುದೇವನಿಗೆ ನಮಸ್ಕಾರವು. ಯಾವ ಶ್ರೀವಾಸುದೇವನ ಮಾಯೆಯಿಂದಲೇ (ಇಚ್ಛೆಯಿಂದಲೇ) ನನ್ನನ್ನು ಜಗದ್ಗುರು ಎಂದು ಜ್ಞಾನಿಗಳು ಕರೆಯುತ್ತಾರೆ. ನಾನಂತೂ ಸ್ವತಂತ್ರನಲ್ಲ, ಸ್ವತಂತ್ರನಾದ ಆ ಶ್ರೀಹರಿಗೆ ನಾವೆಲ್ಲಾ ದಾಸರು ಎಂದು ಶ್ರೀಮದ್ಭಾಗವತದಲ್ಲಿ ಚತುರ್ಮುಖ ಬ್ರಹ್ಮನು ತನ್ನ ಮಗನಾದ ಶಿವನನ್ನು ಕುರಿತು ಹೇಳಿರುತ್ತಾನೆ. ಚತುರ್ಮುಖಬ್ರಹ್ಮದೇವನು ಪರಮಾತ್ಮನನ್ನೇ ಕುರಿತು ಈ ಕೀಳಿಗೆ ಕಂಡಂತೆ ವಿಜ್ಞಾಪಿಸಿರುವಿರುತ್ತಾನೆ.

“ನಿಮಿತ್ತಮಾತ್ರಂ ಈಶತ್ವ ವಿಶ್ವಸರ್ಗಾದಿರೋಧಯೋಃ |

ಹಿರಣ್ಯಗರ್ಭಃ ಶರ್ವತ್ವ ತದಾಪ್ಯಾರೂಪೀಭವಃ ||

ತಾತ್ಪರ್ಯ :- ಎಲ್ಲಿ ಪರಮಾತ್ಮನೇ! ಹಲನಾಮಕನಾದ ನೀನು ಈ ಪ್ರಪಂಚದ ಸೃಷ್ಟಿವ್ಯಾಪಾರಕ್ಕಾಗಲಿ, ಸಂಹಾರಕ್ರಿಯೆಗಾಗಲಿ ಇವುಗಳ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ, ಹಿರಣ್ಯಗರ್ಭನಾದ ನಾನಾಗಲಿ, ರುದ್ರನಾಗಲಿ ಕೇವಲ ಹೆಸರಿಗೆ ಮಾತ್ರ ಕಾರಣರಂದು ಹೇಯಲ್ಪಡುತ್ತೇವೆ. ಎಲ್ಲವೂ ಹುಡುಗನ ಮುಖ್ಯವಾಗಿ ನನ್ನಿಂದಲೇ ಆಗುತ್ತಿದೆ. ಮಹಾನುಭಾವನಾದ ನೀನು ನಮ್ಮಲ್ಲಿ ಅಂತರ್ಯಾಮಿಯಾಗಿದ್ದು ನಮ್ಮ ಮೂಲಕ ಸೃಷ್ಟಾದಿವ್ಯಾಪಾರಗಳನ್ನೂ ಸ್ವತಂತ್ರವಾಗಿ ಮಾಡುತ್ತಿರುತ್ತೀಯೇ” ಎಂದು ಶ್ರೀಹರಿಯ ಮಹಿಮೆಯನ್ನು ಚತುರ್ಮುಖನು ಶ್ಲಾಘಿಸುತ್ತಾನೆ.

ಮತ್ತು ಶ್ರೀ ಮದ್ಯಾಗಮದಲ್ಲಿ ಶ್ರೀಹರಿಯ ಪ್ರಶಂಸೆಯು ನಾನಾಬಗೆಯಾಗಿ ವಿವರಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿದೆ.

“ಯಸ್ಯ ಪ್ರಸಾದಗೋ ಬ್ರಹ್ಮಾ ರುದ್ರಶ್ಚ ಕ್ರೋಧಸಂಭವಃ |

ಗತವ್ಯಲೋಕೈರಪಕಂಠಾದ್ಯೈಶ್ಚ ಪೃತರ್ಥತೇ ||

ತೀರ್ಥಾಸ್ತದಂ ಶಿವವಿರಿಂಚನುಕಂ ತೇ ಪದಾಂಬುಜಮ್ |

ಇತಿ ಭಾಗವತೇ ತತ್ ತತ್ ಯಃ ಸ್ತೂಯತೇ ಹರಿಃ ||

ತಾತ್ಪರ್ಯ :- ಯಾವ ಸರ್ವೋತ್ತಮನಾದ ಶ್ರೀಹರಿಯ ಅನುಗ್ರಹದಿಂದಲೇ ಬ್ರಹ್ಮನು ಹುಟ್ಟಿರುತ್ತಾನೆಯೋ ರುದ್ರನಾದರೋ ಪರಮಾತ್ಮನ ಮಗನಾದ ಚತುರ್ಮುಖನ ಕೋಪದಿಂದ ಅವನ ಹುಟ್ಟಿನಿಂದ ಹುಟ್ಟಿರುವನೋ, ಯಾವ ಬ್ರಹ್ಮಾದಿಗಳೂ ಹುಡುಗನ ಪರಮಾತ್ಮನ ಅನುಗ್ರಹದ ಸ್ವರೂಪವನ್ನು ಋಯಾಗಿ ತಿಳಿದಿಲ್ಲವೋ, ಯಾರ ಪಾದೋದಕವು ಬ್ರಹ್ಮಾದಿಗಳಿಂದ ಹೋಗಲ್ಪಟ್ಟು ತೀರ್ಥವೆಂದು ಏರ್ಪಾತವಾಗಿರುವುದೋ, ಅಂತಹ ಮಹಾನುಭಾವನು ಶ್ರೀಹರಿಯು ಎಂದು ಶ್ರೀ ಮದ್ಯಾಗಮದಲ್ಲಿ ಅಲ್ಲಲ್ಲಿ ಶ್ರೀಹರಿಯು ಸ್ತುತಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿರುತ್ತಾನೆ.

“ಹಿರಣ್ಯಗರ್ಭಃ ಕಃ ಪೋಶ್ಯಃ ಈಶಃ ಶಂಕರ ವಿವ ಚ |

ಸೃಷ್ಟಾದಿನಾ ವರ್ತಯತಿ ಯತುಲೋಕೇಶವೋ ಭವಾನ್

ತಾತ್ಪರ್ಯ :- ಈ ಎಂದರೆ ಹಿರಣ್ಯಗರ್ಭನು ಈಶನೆಂದರೆ ಶಂಕರನು. ಇವರಲ್ಲಿ ಬ್ರಹ್ಮನನ್ನು ಸೃಷ್ಟಿ ವ್ಯಾಪಾರವಲ್ಲೂ, ರುದ್ರನನ್ನು ಸಂಹಾರವ್ಯಾಪಾರಕ್ಕಾಗಿಯೂ ಪ್ರೇರಿಸುವವನಾದುದರಿಂದ ಎಲ್ಲಿ ವಿಷ್ಣುವೆ, ನೀನು “ಕೇಶವ” ಎಂಬ ಹೆಸರನ್ನೇಳುವವಾಗಿರುತ್ತೀಯೆ.

ಪರಮಾತ್ಮನ ಚಿತ್ತದ ಮಹಿಮೆಯನ್ನು ವರ್ಣಿಸುವ ಮೂಲಕವಾಗಿ ಶ್ರೀಹರಿಯ ಸರ್ವೋತ್ತಮತ್ವವು ಪ್ರತಿಪಾದಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿದೆ.

“ಬ್ರಹ್ಮೇತಾದ್ಯಾನತೇಹೀಕೋ ಯಶ್ಚ ಕಂಠೋಃ ಪಿತಾಮಹಃ |

ದುರ್ವಾಸಸಃ ಕೃಷ್ಣಲಗ್ನಂ ಯುಚ್ಯತಂ ಬ್ರಹ್ಮಕಂಠಿ ||

ಅಘೋಷಯತ್ ಕೋಷ್ಯ ಸಮೋ ಪದಂಕು ಪ್ರತಿಪಾದಿಸಃ ||

ಅರ್ಥವ್ಯಾಖ್ಯಾನ :- ಯಾರು ಬ್ರಹ್ಮವು ರುದ್ರಾದಿಗಳಿಂದ ಭಕ್ತಿಪೂರ್ವಕವಾಗಿ ನಮಸ್ಕರಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿರುವನೋ, ಕಂಠವಾಗಿ ಯಾರು ಹಾತನಾಗಿರುವನೋ, ಯಾರ ಚಿತ್ತಾಯುಧವು, ದುರ್ವಾಸಮುನಿಯನ್ನು ಅಂಬರೀಷನ ಸಲುವಾಗಿ ಹಿಂದಾಲಿಕ್ಕೋ, ಆ ದುರ್ವಾಸಮುನಿಯು ತನ್ನ ರೃಣಗಳಿಗೆ ಬ್ರಹ್ಮನನ್ನತ್ತಿರುವ ರುದ್ರನಲ್ಲಿಗೂ ಹೋದಾಗ ಆ ವಿಷ್ಣುವಿನ ಚಿತ್ತವು ಅವನನ್ನು ಸಹ ಪದರೀತೋ ಅಂತಹ ವಿಷ್ಣುವಿಗೆ ಯಾರು ಹಾನಿ ಸಮುದ ? ಪ್ರತಿಪಾದಿಗಳೇ ಹೇಳಲಿ.

ಪರಮಾತ್ಮನ ಅನಾಧಾರಣವಾದ ಮಹಿಮೆಯು ಈ ಕೆಳಗಿನ ಶ್ಲೋಕದಲ್ಲಿ ವರ್ಣಿತವಾಗಿದೆ.

“ಅಶಾವೇಣಾರ್ಣವೀಫಲತೇ ಮಾಯಾವಟಿಲೇ ಪುಮಾನ್ ||

ಜಗತ್ ಸ್ವಜಠರೇ ಭೃತ್ಯಾ ತಸ್ಮಿನ್ ಕೇತೇ ಜನಾರ್ದನಃ ||

ತಾತ್ಪರ್ಯ :- ಈ ಜನಾರ್ದನನು ಮಹಾಪ್ರಳಯಕಾಲದಲ್ಲಿ ಪ್ರಳಯೋದಕದಲ್ಲಿ ಮಾಯಾವಟಿಲಿನಲ್ಲಿ, ಈ ಚೇತನ ಮತ್ತು ಅಚೇತನಾತ್ಮಕವಾದ ಸಮಸ್ತ ಪ್ರಪಂಚವನ್ನು ತನ್ನ ಹೊಟ್ಟೆಯೊಳಗೆ ಇಟ್ಟುಕೊಂಡು ಮಲಗುತ್ತಾನೆ.

ಸರ್ವೋತ್ತಮನಾದ ಶ್ರೀಮನ್ನಾರಾಯಣನ ಸ್ವತಂತ್ರಾದಿಮಹಾಮಹಿಮೆಯನ್ನು ಸ್ತುತಿಸಾಕ್ಷಿಗಳೂ ಪ್ರತಿಪಾದಿಸುತ್ತಿರುವೆ.

“ಅಶೀರೇತೋ ಹ ವೈ ಚಾಗ್ರೇ ವಿಷ್ಣುರ್ನಾರಾಯಣೋಷ್ವಯಃ |

ನ ಚ ಬ್ರಹ್ಮಾ ಚರುದ್ವಕ್ಶ ನ ದೇವಾ ನ ಮಹರ್ಷಯಃ ||

ಇತಿ ಸ್ತುತೇ ಬ್ರಹ್ಮಲಯೇಶ್ವೇಕೋ ನಾರಾಯಣೋಽಖಿಲಮ್ |

ಸಂಹತ್ಯ ಜಠರೇ ಭೃತ್ಯಾ ಕೇತೇ ವಟಿಪುಟೇ ಕಿಲ |

ತದಾ ನ ತೂಯತೇ ಬ್ರಹ್ಮಾ ನ ರುದ್ರೋ ನಾಶರೇ ಸುರಾಃ ||

ತಸ್ಯ ವಿಷ್ಣೋಃ ಸಮಃ ಕೋ ವಾ ವದಂತು ಪ್ರತಿಪಾದಿನಃ ||

ಅಭಿಪ್ರಾಯ :- ಮಹಾಪ್ರಳಯದ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಅನಿತ್ಯತ, ದೇಹತಾನಿ, ದುಃಖವ್ರಾಪ್ತಿ ಅಪೂರ್ಣತಾ ಮುಖ್ಯ ನಾಲ್ಕು ಬಗೆಗಾದ ನಾಶಗಂಡ ರಹಿತನಾದ ಶ್ರೀಮನ್ನಾರಾಯಣನೊಬ್ಬನೇ ಸ್ವತಂತ್ರನಾಗಿರುವನು.

ಮತ್ತೆ ಬ್ರಹ್ಮನಾಗರಿ, ರುದ್ರನೇ ಆಗರಿ, ದೇವತೆಗಳಾಗರಿ, ಮಹರ್ಷಿಗಳಾಗರಿ ಸ್ವತಂತ್ರರಾಗಿ ಯಾರೂ ಇರಲಿಲ್ಲ.

ಅಂತಹ ಸರ್ವತಂತ್ರಸ್ವತಂತ್ರನಾದ ಶ್ರೀ ವಿಷ್ಣುವಿಗೆ ಸಮಾನರಾದವರು ಯಾರು ತಾನೇ ಇರುವರು ? ಪ್ರತಿಪಾದಿಗಳೇ ಹೇಳಿರಿ. ಪಾದಪುರಾಣದ ವಾಕ್ಯದಿಂದಲೂ ಬ್ರಹ್ಮರುದ್ರಾದಿಗಳಿಗಿಂತಲೂ ಶ್ರೀಶರಿಯ ಹಿರಿಮೆಯನ್ನು ಭಗವ ಮಹರ್ಷಿಗಳ ಮೂಲಕ ಆಗಿರುವುದನ್ನೂ ಹಂಫಕೃತಾಕಾರರು ಉದಾಹರಿಸುತ್ತಾರೆ.

“ನಾರೀಸಂಗಮಮತ್ತೋಽಖಿ ಯಶ್ಚಾನ್ಯಾದುವವಮಸ್ತುತೇ |

ಯೋನಿರಿಂಗಸ್ವರೂಪಂವೈ ತತ್ಪಾದಸ್ಯ ಭವಿಷ್ಯತಿ ||

ಇತಿ ಪಾದಪುರಾಣೋಕ್ತೇಃ ಶಿವಂ ಪಂಚಮುಖಂಪುರಾ |

ಯಸ್ಯ ಭೃತೋ ಭಗುಃ ಶಚ್ಚಾ ಯೋನಿರಿಂಗಂ ವೃದಾತ್ ಶಿವಮ್

ಯತೋ ರಿಂಗಂ ಗರೇ ಸರ್ವೇಧಾರಯಂತಿ ಶಿವಾನುಗಾ ||

ಸ್ವರಿಂಗಮೂಲಫಲತೇನ ಭಗುನಾಪಿ ಹ ಯೋಽರ್ಚಿತಃ

ತಸ್ಯ ವಿಷ್ಣೋಃ ಸಮಃ ಕೋ ವಾ ವದಂತು ಪ್ರತಿಪಾದಿನಃ ||

ಅಭಿಪ್ರಾಯ ಮತ್ತು ಹಿನ್ನೆಲೆ :- ಹಿಂದೆ ಸಂಸ್ಕೃತೀನದೀತೀರದಲ್ಲಿ ನಡೆದ ಸತ್ತಯಾಗದಲ್ಲಿ ಭಾಗವತರಾದ ಋಷಿಪರೀಕ್ಷಾರ್ಥಿ ಒಂದುವಿವರವು ಉಂಟಾಯಿತು. ಶ್ರೀಮೂರ್ತಿಗಳಲ್ಲಿ ಅಂದರೆ ಬ್ರಹ್ಮ ವಿಷ್ಣು ರುದ್ರ ಈ ಮೂರು ದೇವತೆಗಳಲ್ಲಿ ಯಾರು ಶ್ರೇಷ್ಠರುಂಬುವುದಾಗಿ ಚರ್ಚೆಯು ನಡೆಯಿತು. ಅದನ್ನು ತೀರ್ಮಾನಿಸುವುದಕ್ಕಾಗಿ ಸುರುಗಲ ಯೋಗಿಪರೀಕ್ಷಾರ್ಥಿ ಭಗವ ಮಹರ್ಷಿಗಳನ್ನು ಕುಳಿಸಿಕೊಟ್ಟರು. ಆ ಭಗವ ಮುನಿಗಳು ಮೊದಲು ಕೈಲಾಸಕ್ಕೆ ತೋರಲು, ಆಗ ರುದ್ರದೇವನು ಭಗವ ಮಹರ್ಷಿಗಳನ್ನೂ ಆಲಿಂಗಿಸಲು ಪ್ರಯತ್ನವನ್ನಾಗಿ ಹಿಮ್ಮಾಕುರಿಸಾದ ಮದ್ದನ್ನೂ ತಿರಸ್ಕರಿಸಿದರು.

ಕೋಪ ಗೊಂಡ ರುದ್ರನು ಭೃಗುಹುಡುಗನನ್ನು ಕೊಲ್ಲಲು ಮುಂದುವರಿದಾಗ ಪಾರ್ವತೀದೇವಿಯು ಅದನ್ನು ತಡೆಗಟ್ಟಿದಳು. ಆಗ ಭೃಗುವು ನಾರೇಂದ್ರನು ಮತ್ತೊಬ್ಬನಿಗೆ ತನ್ನ ಅವಮಾನವನ್ನಿಟ್ಟು ರುದ್ರನಿಗೆ "ನಿನ್ನ ನಿಷಮಾದ ಆಕಾರಕ್ಕೆ ಭೂಲೋಕದಲ್ಲಿ ಪೂಜೆಯು ಸಲ್ಲುವುದು ಬೇಡ. ಯೋನಿಲಿಂಗರೂಪದಲ್ಲಿಯೇ ಲೋಕದಲ್ಲಿ ನಿನಗೆ ಪೂಜೆ ಪುರಸ್ಕಾರಗಳು ದೊರಕಲಿ" ಎಂದು ಶಾಪವನ್ನಿತ್ತರು. ಆ ಶಾಪದ ನಿಮಿತ್ತವಾಗಿಯೇ ಶಿವನ ಭಕ್ತರಾದವರು ಇಂದಿಗೂ ಲಿಂಗವನ್ನು ತಮ್ಮ ಕುತ್ತಿಗೆಗೆ ಲಗ್ನಕೊಳ್ಳುತ್ತಾರೆ.

ಯಾರು ಶಿವನಿಗೆ ಲಿಂಗರೂಪದಿಂದ ಪೂಜೆಯು ಸಹಾಯಲಿ ಎಂದು ಶಾಪವನ್ನಿತ್ತನೋ ಅಂತಹ ಭೃಗುವಿನಿಂದಲೂ ಪೂಜಿಸಲ್ಪಟ್ಟ ಶ್ರೀ ವಿಷ್ಣುವಿಗೆ ಯಾರು ತಾನೇ ಸಮರು ಇರುತ್ತಾರೆ? ಪ್ರತಿಯಾದಿಗಳೇ ಹೇಳಲಿ. ಮತ್ತೊಂದು ಕಥಾವ್ರಸಂಗದಿಂದಲೂ ಶ್ರೀಹರಿಯು ಮಹಿಮೆಯನ್ನು ವಿವರಿಸುತ್ತಾರೆ.

ವಮ್ನಿರೂಪಧರಃ ಶಕ್ತಃ ಚಟುಕಾಧಪೃಲೀರಯಾ |

ಶಿವೇನ ಶ್ವಾತಕಟನಾಶ್ಚ ಶ್ವಾಮಾಚ್ಚಿನತ್ವಿಂ ||

ಧನ್ವತ್ಸೇನ ಸ್ವಧಮಪಾ ಧನ್ವೇ ಚ ಶಿವಮಸ್ಯಕೇ |

ಪ್ರವರ್ಣ್ಯಾ ಧಿಧಯಾಪುತ್ಯಾ ಪುತ್ಯಾ ಶ್ರೀ ವಿಷ್ಣುಮನ್ವಯಮ್ ||

ಪ್ರತೋಷ್ಯ ತಸ್ಯ ಕೃಪಯಾ ಸುರಾಸ್ಥವೇ ಪುನರ್ಭಾವಿ |

ಪತಿತಂ ತಚ್ಚರಃ ಶಂಭೋಃ ಕಥಂ ತೇ ಸಂದಧುಃ ಕಿಂ ||

ಸಮೋತ್ಸ್ಯ ಸ ಕಥಂ ಶಂಭೋಃ ವದಂತು ಪ್ರತಿವಾದಿನಃ |

ಶಾಸ್ತ್ರಾರ್ಥ :- ಒಂದಾರ್ತಿ ರುದ್ರರೇವನು ರೀಲೆಯಿಂದ ತನ್ನ ಗದ್ದವನ್ನು ತನ್ನ ಧನುಸ್ಸಿನ ಮೇಲಿಟ್ಟುಕೊಂಡು ಕುಳಿತಿರುವನು. ಆಗ ಇಂದ್ರನು ಒಂದುಕುಟರೂಪದಿಂದ ಬಂದು ಆ ಧನುಸ್ಸಿನ ತೆರೆಯನ್ನು ತುಂಡರಿಸಿದನು. ಆ ಕೂಡಲೆ ರುದ್ರನ ಗುಂಡವು ಕತ್ತರಿಸಿ ವೇಶದಿಂದ ಬೇರ್ಪಟ್ಟಿತು. ಶಿವನ ಧನುಸ್ಸಿನಿಂದ ಶಿವನ ತಲೆಯು ಕತ್ತರಿಸಲ್ಪಟ್ಟಾಗ ದೇವತೆಗಳು ಗಾಬರಿಗೊಂಡು, ಮತ್ತೆ ಶಿವನ ಉದ್ದೇವನಕ್ಕಾಗಿ ಪ್ರವರ್ಣ್ಯಾಕುತಿಯಿಂದ ಸರ್ವಸ್ವಾಮಿಯಾದ ಶ್ರೀವಿಷ್ಣುವನ್ನು ಉದ್ದೇಶಿಸಿ ಶೋಮಮಾಡಿ ಸಂತೋಷಗೊಳಿಸಿ ಕತ್ತರಿಸಿ ಭೂಮಿಯಲ್ಲಿ ಬಿದ್ದಿದ್ದ ಆ ತಲೆಯನ್ನು ಮತ್ತೆ ಶಿವನ ಮುಂಡಕ್ಕೆ ಸೇರಿಸಿ ಶಿವನನ್ನು ಬದುಕಿಸಿದರು.

ಇಂತಹ ಶಿವನಿಗೆ ಪ್ರಾಣಾಪನವನ್ನು ಮಾಡಿದ ಸರ್ವೋತ್ತಮದೇವತೆಯಾದ ಶ್ರೀಹರಿಗೆ ರುದ್ರನು ಹೇಗೆ ಸಮನಾಗುತ್ತಾನೆ? ಪ್ರತಿವಾದಿಗಳು ಹೇಳಲಿ

ಇನ್ನೊಂದು ಪ್ರಸಂಗದಿಂದಲೂ ಶ್ರೀಹರಿಯು ಸರ್ವೋತ್ಕೃಷ್ಟತೆಯನ್ನು ಶ್ರೀವಾದಿರಿಂದರು ಪ್ರತಿವಾದಿಸುತ್ತಾರೆ.

ಪುರಾತನುರೈ ಕೃತೇ ಯಸ್ಯ ಯಚ್ಛೇ ಪತುಪತಿಃ ಪತುಃ |

ಇತಿ ಪುಂಸೂಕ್ತ ವಿಭೋಕ್ತಂ ಪದೇಶಾಂ ಸಂಮತಂ ಕಿಂ ||

ವಿವಂ ಚ ಯದ್ವೇಶಾರೋ ಲೃಹ್ಮಾದ್ಯಾ ವಾ ಮುಖೇ ಪತುಃ |

ವಿಭೋವಾಕ್ ಪರಃ ಪೂಜ್ಯೋ ವದಂತು ಪ್ರತಿವಾದಿನಃ ||

ಅಭಿಪ್ರಾಯ :- ಒಂದೆ ವೇಷಗಳನ್ನೂ ಒಟ್ಟುಗೂಡಿ ಶ್ರೀಹರಿಯನ್ನು ಉದ್ದೇಶಿಸಿ ಒಂದು ಯೋಗವನ್ನು ಆಚರಿಸಿದರು. ಆ ಯೋಗಕ್ಕೆ ಮದ್ದನನ್ನು ಪಾಕವನ್ನಾಗಿ ವಿವರಿಸಲಾಯಿತು. ಇದು ಪುರುಷೋಕ್ತದಲ್ಲೇ ಉಕ್ತವಾಗಿದೆ.

ಇದು ಸರ್ವಸಮ್ಮತವಾದ ಸಂಗತಿಯಾಗಿದೆಯಷ್ಟೆ. ಬ್ರಹ್ಮಾದಿಗಳು ಆಚರಿಸಿದ ಯಜ್ಞದಲ್ಲಿ ಶಿವನೇ ಪಶುವಿನಂತಾಗಿರುವಾಗ ಸರ್ವೋತ್ತಮನಾದ ಪೂಜ್ಯನಾದ ದೇವತೆಯು ಪರನೋ ಅಥವಾ ಪರಿಯೋ ಪ್ರತಿವಾದಿಗಳೇ ಹೇಳಲಿ. ಶ್ರೀಪರಿಯು ಸರ್ವೋತ್ತಮದೇವತೆಯೆಂಬುದಕ್ಕೆ ಮತ್ತೊಂದು ಕಾರಣವೂ ಇರುವುದನ್ನು ಉಲ್ಲೇಖಿಸಿರುತ್ತಾರೆ.

“ಯಂ ವಿಶ್ವಂ ಹವಿಷಾಭ್ಯರ್ಚ್ಯುರ್ದ್ಯೋರೈದ್ರಪದಂ ತಿಲ |
ಲೇಭೇ ಸ ಕೃಷ್ಣಾಚ್ಯೋ ನ ವದಂತು ಪ್ರತಿವಾದಿನಃ ||

ಅಭಿಪ್ರಾಯ :- ಉಗ್ರತವಾ ವಿಂಶತಸುನ ಮುಂದೆ ರುದ್ರಪದವಿಗೆ ಬರತಕ್ಕ ಯೋಗ್ಯತೆಯನ್ನುಳ್ಳ ದೇವತೆಯು ಭಕ್ತಿಪೂರ್ವಕವಾಗಿ ಪವಿತ್ರನಿಂದ ಯಾವ ವಿಷ್ಣುವನ್ನು ಆರಾಧಿಸಿ ರುದ್ರಪದವಿಯನ್ನೂಪವೇದಿರುತ್ತಾನೆಯೋ ಅಂತಹ ವಿಷ್ಣುವು ಯಾರಿಗೆ ತಾನೇ ಪೂಜ್ಯನಲ್ಲ ಪ್ರತಿವಾದಿಗಳು ಹೇಳಲಿ.

ಶ್ರೀ ಮಹಾಲಕ್ಷ್ಮೀದೇವತೆಯ ವಾಕ್ಯದಿಂದಲೂ ಶ್ರೀಪರಿಯ ಸರ್ವೋತ್ತಮತ್ವವು ಅತಿವ್ಯಕ್ತವಾಗಿ ಪೇದವಾಗಿಯಿಂದ ವ್ಯಕ್ತವುತ್ತದೆ.

“ಅತನೋಮಿ ಧನುರ್ಹಂತಃ ರುದ್ರಂ ಬ್ರಹ್ಮದ್ವಿಜಂ ಲಯೇ |
ಯಂ ರುದ್ರಂ ಕಾಮಯೇ ಕರ್ತುಂ ತಂ ಕರೋಮಿ ಕೃಷಾತ್ ಹರಂ ||
ಮಮ ಯೋನಿಃ ಸಮುದ್ರೇಂಶಂತಿ ಯಸ್ಯ ವಧೂರ್ಜಗೌ |
ಹರೇಶ್ವಸ್ಯ ಸಮಃ ಕಃ ಶ್ವಾದ್ ವದಂತು ಪ್ರತಿವಾದಿನಃ ||

ಅಭಿಪ್ರಾಯ :- ಚತುರ್ಮುಖನ ಪದನೆಯ ತಲೆಯನ್ನು ಕತ್ತರಿಸಿದ ರುದ್ರನನ್ನೂ ಮಹಾ ಪ್ರಳಯದಲ್ಲಿ ಕೊಲ್ಲಲು ನಾನು ಧನುಸ್ಸನ್ನು ಪ್ರಯೋಗಿಸುತ್ತೇನೆ. ರುದ್ರಪದವಿಗೆ ಬರಲು ಅರ್ಹನಾದ ಯೋಗ್ಯ ದೇವನನ್ನು ಅತನ ಕಾಧನವು ಪೂರ್ತಿಯಾದ ನಂತರ ಕ್ಷಣಮಾತ್ರದಲ್ಲಿ ನಾನು ರುದ್ರನನ್ನಾಗಿ ಮಾಡುತ್ತೇನೆ. ಅದರಂತೆ ಕಾಧನಸಂಪತ್ತು ಪೂರ್ತಿಯಾದ ನಂತರ ಪ್ರಹ್ಲಪದವಿಗೆ ಬರಲು ಅರ್ಹನಾದ ಋಷಿಪದವನನ್ನು (ಪ್ರಧಾನವಾಯುದೇವನನ್ನು) ಪ್ರಹ್ಲಪನ್ನಾಗಿ ಮಾಡುತ್ತೇನೆ. ಋಷಿಪದವಿಗೆ ಅರ್ಹನಾದ ದೇವನನ್ನು ಋಷಿಯನ್ನಾಗಿಯೂ ಜ್ಞಾನಪದವಿಗೆ ಯೋಗ್ಯನಾದವನನ್ನು ಜ್ಞಾನಿಯನ್ನಾಗಿಯೂ ಮಾಡುತ್ತೇನೆ. ಓಗ ಬ್ರಹ್ಮಾದಿಗಳ ಪದವಿಗಳನ್ನು ಅನುಗ್ರಹಿಸತಕ್ಕ ಕಾಮರ್ಷ್ಯವನ್ನುಳ್ಳ ನನ್ನೂ ಹೂ ಸಿಯಾಮಕನಾದವನು ಕಾರಣವಾದವನು ಸಮುದ್ರಮಧ್ಯದಲ್ಲಿ ಇದ್ದಾನೆ. ಎಂಬುದಾಗಿ ಶ್ರೀಪರಿಯ ಪತ್ನಿಯಾದ ವಗನ್ನಾತೆಯಾದ ಶ್ರೀಮಹಾಲಕ್ಷ್ಮಿಯೂ ಅಲ್ಲಲ್ಲಿಕೂಳಿದಲ್ಲಿ ಹೇಳಿರುತ್ತಾಳೆ. ಅಂತಹ ಶ್ರೀಪರಿಗೆ ಸಮರು ಯಾರು ಇರುತ್ತಾರೆ? ಪ್ರತಿವಾದಿಗಳು ಹೇಳಲಿ. ಶ್ರೀವಾದಿರಾದವರು ಪರಭೃಲತಾದಲ್ಲಿ ಶ್ರೀಪರಿಯ ಅಕಾರಣವಾದ ಕಾಮರ್ಷ್ಯವನ್ನು ವರ್ಣಿಸಿ, ಸರ್ವೋತ್ತಮತ್ವವನ್ನು ನಿರ್ದೋಷಿಸುತ್ತಾರೆ.

“ಯೋಷಿ ಮಂದರಭಾರೇಣ ಧೃಟಾಹೂರುಕಂಧರಾನ್ |
ಸುರಾನ್ ಸಂಜೀವಯಾಮಾಸ ತತ್ಸಮೋಚ್ಯತೋ ವದೇತ್ ||

ಪಾಶ್ಚರ್ಯ :- ಯಾವ ಸರ್ವೋತ್ತಮನಾದ ಶ್ರೀವಿಷ್ಣುವೂ ಶ್ರೀರಸಮುದ್ರವನ್ನು ಕಡೆಯುವ ಸಮಯದಲ್ಲಿ ಮಂದರವರ್ಷವನ್ನು ಎತ್ತುವಾಗ ಅದರ ಅತಿಯಾದ ಭಾರದಿಂದ ದೇವತೆಗಳು ಮುಂದುಹೋದ, ತೋಳು, ತೋಡೆ, ಮೋಹಲು, ಖಡ್ಗಗಳನ್ನು ಉಳ್ಳವರಾಗಿ ಬರ್ಬರುಬಿಟ್ಟಿ ಕೂಡಾದರು. ಆಗ ಅವರನ್ನೆಲ್ಲಾ ಶ್ರೀಪರಿಯು ಕಣ್ಣಿನಿಂದ ಕಾಣುವಿ ಬದುಕಿಸಿದನು. ಅಂತಹ ಶ್ರೀವಿಷ್ಣುವಿಗೆ ಸಮಾನನಾದವನು ಇದ್ದಾನೆಂದು ಯಾರುತಾನೆ ಹೇಳಿಯಾರು ?

ಯಶಸ್ವಾಮಿಗಳಿಗೆನೇ ಲೀಲೆಯೋದ್ಭವ ಮಂದರಮ್ ।

ಆರೋಪ್ಯ ಗರುಡೇ ಪ್ರಾಪ್ತ ತತ್ವಮೋಕ್ಷೋತಿ ಕೋ ವದೇತ್ ॥

ಪ್ರಾಪ್ತಾರ್ಥ :- ಯಾವ ಶ್ರೀಮದ್ರಾಜಗುರುಗಳವರವರು, ಲೀಲೆಯಿಂದಲೇ ತನ್ನ ವಿವರ ಕೈಯಿಂದಲೇ ಅತಿ ಭಾರವಾದ ಮಂದರಪರ್ವತವನ್ನು ಮೇಲಕ್ಕೆ ಎತ್ತಿ ಗರುಡನ ಮೇಲೆ ಕುಳಿತುಕೊಂಡು ಬಂದು ಸಮುದ್ರವನ್ನು ಕಡೆಯಲು ತಂದನೋ ಅಂತಹ ಆಚಂತ್ಯಶಕ್ತಿ ಸಂಪನ್ನನಾದ ಶ್ರೀವಿಷ್ಣುವಿಗೆ ಸಮಾನಾದವನು ಬೇರೊಬ್ಬನು ಇದ್ದಾನೆಂದು ಯಾರು ತಾನೇ ಹೇಳಿಯಾರು ?

“ಯಶ್ಚ ದೇವಾಸುಕರರೋಚ್ಚತಿತಂ ಮಂದರಾಚಲಮ್ ।

ಉದ್ಭವೈ ಕೂರ್ಮಾರೂಪೇಣ ತತ್ವಮೋಕ್ಷೋತಿ ಕೋ ವದೇತ್ ॥

ಪ್ರಾಪ್ತಾರ್ಥ :- ಸಾಲ ದೇವತೆಗಳ ಮತ್ತು ಅಸುರರ ಗುಂಪಿನ ಕೈಗಳಿಂದ ಎತ್ತಲ್ಪಟ್ಟ ಮಂದರಪರ್ವತವನ್ನು ಯಾವ ಶ್ರೀವಿಷ್ಣುವು ಕೂರ್ಮರೂಪದಿಂದ ತನ್ನ ಬೆನ್ನಿನಮೇಲೆ ಧರಿಸಿ ಆ ಪರ್ವತದಿಂದ ಶ್ರೀರಾಮುದ್ರವನ್ನು ಕಡೆಯಲು ಸೌಕರ್ಯವನ್ನು ಮಾಡಿಕೊಟ್ಟನೋ ಅಂಥಾ ಶ್ರೀಮದ್ರಾಜಗುರುಗಳವರವರು ಇದ್ದಾನೆಂದು ಯಾರು ತಾನೇ ಹೇಳಿಯಾರು ?

“ಯಶ್ಚ ನಾರಾಯಣೇ ಭೂತ್ಯಾ ವಿಮೋಹಾಸುರಮಂಡಲೀಮ್ ।

ಸುಧಾಮಹಾಯಯದ್ವೇವಾನ್ ತತ್ವಮೋಕ್ಷೋತಿ ಕೋ ವದೇತ್ ॥

ಪ್ರಾಪ್ತಾರ್ಥ :- ಯಾರು ಅತ್ಯದ್ಭುತವಾದ ಸ್ತ್ರೀಮಹಾದ ಕೌಂಡರ್ಯದಿಂದ ಕೂಡಿದ ಮೋಹಕವಾದ ಮೋಹಿಸಿದವನ್ನು ಧರಿಸಿದವನಾಗಿ ಅಮೃತವನ್ನು ಪಾನಮಾಡಲು ಅರ್ಹರಾದ ದೈತ್ಯರಗುಂಪನ್ನು ಮೋಹಗೊಳಿಸಿ, ಅದನ್ನು ಪಾನಮಾಡಲು ಅರ್ಹರಾದ ದೇವತೆಗಳಿಗೆ ಮಾತ್ರ ಅಮೃತವನ್ನು ಕುಡಿಸಿದನೋ ಅಂತಹ ಶ್ರೀಮನ್ನಾರಾಯಣನಿಗೆ ಸಮಾನಾದವನು ಯಾವನು ಹೇಳುತ್ತಾನೆ.

“ಯಶ್ಚಾಶಕ್ತ್ಯಾನ್ ಕುರವಣಾನ್ ತಕ್ತಾವಿಶ್ವಮಹಾಪ್ರಭುಃ ।

ಚಕ್ರೇಶಕ್ರಿಯಣಾನ್ ವಿಷ್ಣುಃ ತತ್ವಮೋಕ್ಷೋತಿ ಕೋ ವದೇತ್ ॥

ಪ್ರಾಪ್ತಾರ್ಥ :- ದೈತ್ಯರನ್ನು ನಾಶಮಾಡುವಿಕೆಯಲ್ಲಿ ಅಶಕ್ತವಾದ ತನ್ನಭಕ್ತರಾದ ದೇವತೆಗಳಲ್ಲಿ ತಾನು ಪ್ರವೇಶಮಾಡಿ ಅವರಿಗೆ ಶಕ್ತಿಯನ್ನು ಕೊಟ್ಟು ಯಾರು ಜೀವಿಸುವವನೋ ಅಂತಹ ಶ್ರೀವಿಷ್ಣುವಿಗೆ ಸಮಾನಾದವನು ಇರುವುದೆಂದು ಯಾರು ಹೇಳುವರು ?

“ಯಂ ದೀಃ ಸ್ವಯಂವರೇ ದೇವಾನ್ ಧಿಕ್ಪಶ್ಯ ಭವಭೂವಣಾನ್ ।

ವಪ್ರೇ ಗುಣಾಧಿಕಂ ಪುತ್ರಾ ತತ್ವಮೋಕ್ಷೋತಿ ಕೋ ವದೇತ್ ॥

ಪ್ರಾಪ್ತಾರ್ಥ :- ಶ್ರೀರಾಮುದ್ರವ ಮಥನಾಕಾಲದಲ್ಲಿ ಹುಟ್ಟಿದವನಾದ ಯಾವ ಶ್ರೀಮಹಾಲಕ್ಷ್ಮಿಯು ಸ್ವಯಂವರ ಸಮಯದಲ್ಲಿ ದುಡ್ಡಮೊದಲಾದದೇವತೆಗಳಲ್ಲಿ ಒಬ್ಬಳಿಬ್ಬರಲ್ಲೂ ಒಂದೊಂದು ಒಗ್ಗಿಯಾದ ದೋಷವಿರುವುದನ್ನು ಬಿಡಿಬಿಡಿಯಾಗಿ ಬಿಡಿಸಿ ತೇಗ, ಕಾಲದೋಷಹಿತವಾದ ಅನಂತಲೋಕಗುಣಮಯವೂಗಾದ ಶ್ರೀಮನ್ನಾರಾಯಣನನ್ನೇ ತನ್ನ ಪತಿಯನ್ನಾಗಿ ಮಾಡಿದಳು. ಅಂತಹ ಪದ್ವ್ಯಾಶ್ರಮನಾದ ಸಾಲದೋಷಹಿತವಾದ ಶ್ರೀಮನ್ನಾರಾಯಣನಿಗೆ ಸಮಾನಾದವನು ಯಾರುಹೇಳುವರು ?

“ಇತ್ಯಂ ಭಾಗವತೇ ಗ್ರಂಥೇ ಬಹುಧಾ ಚಾರಾಯಣಃ |
ಉತ್ತಮಶ್ವೇನ ಯಂ ಸ್ತುತಿ ತತ್ಸಮೋಚ್ಚೇತಿ ಕೋ ವದೇತ್ ||

ತಾತ್ಪರ್ಯ :- ಈ ರೀತಿ ಶ್ರೀಮದ್ಭಾಗವತಗ್ರಂಥದಲ್ಲಿ ಅನೇಕಗಿಯಾದ (ಏಕಳ ವಿಧವಾಗಿ) ಶ್ರೀಬಾದರಾಯಣರು (ಶ್ರೀವೇದವ್ಯಾಸರು) ಯಾವ ಶ್ರೀಮನ್ನಾರಾಯಣನನ್ನು ಸರ್ವೋತ್ತಮನೆಂದು ಸ್ತೋತ್ರಮಾಡಿರುತ್ತಾರೋ ಅಂತಹ ಶ್ರೀವಿಷ್ಣುವಿಗೆ ಸಮರು ಇರುತ್ತಾರೆಂದು ಯಾವನು ಹೇಳುತ್ತಾನೆ. ಯಾರೂ ಸಹ ಹೇಳುವಂತೆಯೇ ಇಲ್ಲ.

“ಯಂ ಚ ಸರ್ವೇಶ್ವರಶ್ವೇನ ಸರ್ವಜ್ಞತ್ವಾದಿನಾ ಜಗತಿ |
ಮಾಂಡೂಕೋಪನಿಷದ್ವಿಷ್ಣುಂ ತತ್ಸಮೋಚ್ಚೇತಿ ಕೋ ವದೇತ್ ||

ತಾತ್ಪರ್ಯ :- ಮಾಂಡೂಕೋಪನಿಷತ್ತಿನಲ್ಲಿ ಯಾರು ಸರ್ವೇಶ್ವರನೆಂಬುದಾಗಿಯೂ, ಸರ್ವಜ್ಞನೆಂಬುದಾಗಿಯೂ ಪ್ರತಿಪಾದಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿರುವನೋ, ಅಂತಹ ಶ್ರೀಪರಗಿ ಸಮರಾರೂ ಇರುವುದಿಲ್ಲ.

“ಬಿಭರ್ತಿ ಮಸ್ತ ಕೇ ಯಸ್ಯ ಶಾದತೀರ್ಥಮಹರ್ನಿಶಮ್ |
ಸ ಶಂಭುಸ್ತಸ್ಯ ಕೃಷ್ಣಸ್ಯ ಪೂಜಕೋ ನೇತಿ ಕೋ ವದೇತ್ ||

ತಾತ್ಪರ್ಯ :- ಯಾವ ರುದ್ರನು (ಶಂಭುವು) ಹಗಲೂ, ರಾತ್ರಿಯೂ ಯಾವಾಗಲೂ ಯಾವ ಶ್ರೀವಿಷ್ಣುವಿನ ವಾದದಉಪಾಸನನ್ನು ಸುಪ್ರಸಿದ್ಧವಾದ ಗಂಗೆಯನ್ನು ತನ್ನ ತಲೆಯ ಮೇಲೆ ಧರಿಸುತ್ತಾನೆಯೋ ಅಂತಹ ಶಂಭುವು ಶ್ರೀಪರಯ ಪೂಜಕನೆಂದು ಯಾರು ಹೇಳುವುದಿಲ್ಲ ಯಾರು ಹೇಳುವುದಿಲ್ಲ ?

“ವಾರಾಣಸ್ಥಾಂ ಯಸ್ಯ ನಾಮ ಜಪನ್ ಅಟಿತಿ ಸಂತಪಮ್ |
ಸ ಶಂಕರೋ ರಾಮಶಾದತೀಶರೋ ನೇತಿ ಕೋ ವದೇತ್ ||

ತಾತ್ಪರ್ಯ :- ಕಾಶೀಕ್ಷೇತ್ರದಲ್ಲಿ ನಿರಂತರದಲ್ಲೂ “ರಾಮ ರಾಮ ರಾಮ” ಏಂಬುದಾಗಿ ರಾಮತಾರಕಮಂತ್ರವನ್ನು ಏಕಸುತ್ತು ತಿರುಗಾಮುಕ್ತಿಯವ ಆ ಶಂಕರನನ್ನು (ರುದ್ರದೇವನನ್ನು) ರಾಮವಾದಸೇವನಲ್ಲದೆಂದು ಯಾರು ಹೇಳುತ್ತಾರೆ ? ಶ್ರೀಮದ್ಭಾಗವತದಲ್ಲಿ ಹೇಳಿರುವ ಮತ್ತೊಂದು ವಿಚಾರದಿಂದಲೂ ಶ್ರೀಪರಯ ಪರಿಮೆಯನ್ನು ತೋರಿಸುತ್ತಾರೆ.

“ಯಜ್ಞವಾಸ್ತುಗತಂ ಸರ್ವಂ ಉಚ್ಯತೇ ಯಜಯಃ ಕೃಚಿತ್ |
ಚಕ್ರಪಿಘ್ರಭಾಗಂ ರುದ್ರಾಯ ಸ ದೇವಃ ಸರ್ವಮರ್ಹತಿ ||
ಇತಿ ಭಾಗವತೇ ಯಶ್ಚಾನ್ ಮನುರಾಹ ಸುತಂ ಪೃತಿ |
ತಸ್ಯಾನ್ಯಜ್ಞಭುಜೋ ವಿಶ್ವೋಃ ಅಕ್ಷುಚ್ಯತೇ ಹರಃಕಿಂ ||
ಈದೃಶಃ ಶಂಕರೋ ವಿಷ್ಣುಶಂಕರೋ ನೇತಿ ಕೋ ವದೇತ್ ||

ತಾತ್ಪರ್ಯ :- ಮುಖಗಳೆಲ್ಲರೂ ಕಲಿತು ಒಂದುಕಡೆ ಯಜ್ಞವನ್ನು ಆಚರಿಸಿದರು. ಆ ಸಮಯದಲ್ಲಿ ಯಜ್ಞದ ಎಲ್ಲಾ ಉಚ್ಯವ್ಯವಹರವನ್ನೂ ರುದ್ರದೇವನಿಗೆ ಅಹುತಿಯಾಗಿ ಕೊಟ್ಟರು. ಆದ್ದೇ ರುದ್ರನೇ ಅರ್ಹನೆಂದು ಆ ಉಚ್ಯವ್ಯವಹರ ಅಹುತವಿಚಾರವು ಶ್ರೀಮದ್ಭಾಗವತದಲ್ಲಿ ಸ್ವಾಯಂಭುಮುನುವು ತನ್ನ ಮಗನಮಗನಾದ ಯಜ್ಞನಾಮಕನಾದ

ವರಮಾತೃನನ್ನು ಕುರಿತು ಹೇಳಿದ್ದನೆ. ಮತ್ತು ಯಜ್ಞದ ಮುಖ್ಯವಾದ ಭಾಗವು ಸರ್ವಯಜ್ಞಫಲಭೋಕ್ತನಾದ ವಿಷ್ಣುವಿಗೆ ಸೇರಿದೆಯೆಂಬ ವಿಚಾರವೂ ಉಕ್ತವಾಗಿದೆ. ಈ ರೀತಿಯಜ್ಞದ ಉಚ್ಚೈಷ್ಠಭಾಗಕ್ಕೆ ಭಾಗಿಯಾದ ಪಿವನು, ಸರ್ವೋತ್ಕೃಷ್ಟಭಾಗಕ್ಕೆ ಅರ್ಹನಾದ ಸರ್ವೋತ್ತಮನಾದ ಶ್ರೀಹರಿಗೆ ಕಂಠನಲ್ಲವೆಂದು ಯಾರು ಹೇಳುವರು.

ಅದ್ವೈತ ರುದ್ರಾಯೋಚ್ಚಿಷ್ಟಾಹುತಿದಾಃ ಕೃತಿಕೋವಿದಾಃ |

ಹಸ್ತಂ ಪ್ರಶ್ನಾಂಯಂತ್ಯೇತದುಚ್ಚೈಷ್ಠಂ ನೇತಿ ಕೋ ವದೇತ್ ||

ಅರ್ಥ :- ವೇದವಂತಿರುವ ತಾವು ಆಚರಿಸುತ್ತಿರುವ ಯಜ್ಞಗಳಲ್ಲಿ ಉಚ್ಚಿಷ್ಟಾಹುತಿಯನ್ನು ರುದ್ರನಿಗೆ ಕೊಟ್ಟು ಮೇಲೆ ತಿಳಿಸಿದ ಸಹ ಕೈಯನ್ನಾಹುತಿಯಾಗಿ ತಿಳಿದುಕೊಳ್ಳುತ್ತಾರೆ. ಉಚ್ಚಿಷ್ಟಾಹುತಿಯನ್ನು ಕೊಟ್ಟ ನಂತರ ಕೈಯನ್ನು ತಿಳಿದುಕೊಳ್ಳುವ ಆಚಾರವಿರುವುದರಿಂದ ಅವರು ರುದ್ರದೇವನಿಗೆ ಕೊಟ್ಟ ಆಹುತಿಯು ಉಚ್ಚಿಷ್ಟವಲ್ಲವೆಂದು ಯಾರು ಹೇಳುತ್ತಾರೆ.

“ದಿಗಂಬರಶ್ಚ ಜಟಂಃ ತೀರ್ಥಸೇವೀ ನರಂತರಮ್ |

ಛಿನ್ನಾಸ್ತಭುಕ್ ಚಾಕ್ಷಮಾತಾಂ ದಿಭ್ಯಾಸೋ ವ್ಯಾಪ್ತಭಮಗಾತಿ |

ಉಪವಿಶ್ಯ ಜಪನ್ ಮಂತ್ರಂ ಪಿಶ್ತಾಯೋಪದಿತಸ್ತನುಮ್ |

ತಸ್ಯಂತ್ರದೇವತಾಂ ಧ್ಯಾಯನ್ ವಾಹ್ಯಾಕಾರೇ ಚ ಮಾರಿಕಾಮ್ ||

ದ್ವಿಗುಣೀಕೃತ್ಯ ಕರ್ಣೇ ವಾ ಕಂಠೇ ವಾ ಧಾರಯನ್ ಸದಾ |

ಚರನ್ ಪರಮಹಂಸೋ ಯಃ ಸ ಗುರುರ್ನೇತಿ ಕೋ ವದೇತ್ ||

ತಸ್ಯಂತ್ರದೇವತಾಂ ತಾಂ ಶು ದೇವೋ ನೇತಿಚ ಕೋ ವದೇತ್ ||

ಅರ್ಥ :- ವಾಹ ತೀವತಿಯಾದ ರುದ್ರದೇವನು ದಿಗಂಬರನು. ಜಟಾಧಾರಿಯು ಯಾವಾಗಲೂ ತೀರ್ಥಕ್ಷೇತ್ರಸಂವಾಸಿಯು, ಛಿನ್ನೇದಿಪಿನ್ನಾಹುತಿಯು. ರುದ್ರಾಕ್ಷಮಾಲೆಯನ್ನು ಧರಿಸಿಕೊಂಡು ಹುರಿಚರ್ಮದಮೇಲೆ ಕುಳಿತು, ತಾನೂ ಶ್ರೀ ರಾಮಮಂತ್ರವನ್ನು ಜಪಿಸುತ್ತಿರುವುದಲ್ಲದೆ ಪಿಶ್ತರಿಗೂ ಉಪದೇಶಮಾಡುತ್ತಿರುತ್ತಾನೆ. ಆ ಮಂತ್ರವ್ರತವಾದ್ಯಾದ ದೇವತೆಯಾದ ಶ್ರೀಹರಿಯನ್ನು ಧ್ಯಾನಮಾಡುತ್ತಾ, ಅದರ ಅರ್ಥವನ್ನು ವ್ಯಾಖ್ಯಾನಿಸುವಾಗ ರುದ್ರಾಕ್ಷದಮಾಲಿಕೆಯನ್ನು ಎರಡೆರಡು ಸೇರಿಸಿ ಕಿವಿಯಲ್ಲೋ ಕುತ್ತಿಗೆಯಲ್ಲೋ ಯಾವಾಗಲೂ ಧರಿಸಿದವನಾಗಿ ಹಿಡಿದುಕೊಂಡು ವರಮಹಂಸೇಷಧಾರಿಯಾದ ರುದ್ರನನ್ನಿಗುರುವೆಂದು ಯಾರು ಹೇಳುವುದಿಲ್ಲ. ಅಂತಹ ರುದ್ರನಿಂದ ಜಪಿಸುತ್ತಿರುತ್ತಿರುವ ಮಂತ್ರವ್ರತವಾದ್ಯಾದ ದೇವತೆಯನ್ನು ಶ್ರೀವಿಷ್ಣುವನ್ನು ವರದೇವನೆಂದು ಯಾರು ಹೇಳುವುದಿಲ್ಲ.

“ವಿವಂ ಚ ಕಾಶಾಂ ಸತತಂ ಜಪನ್ ರಾಮಪದ್ಮಕರಮ್ |

ಧ್ಯಾಯಂಶ್ಚ ತಂ ಹೃದಿ ಸದಾ ತಾಕಳಿಪ್ತಹಂಧಿತಮ್ ||

ಜಪಕಾರೇ ತೂಪವಿಶ್ವೋ ಭೂಮೌ ತಾರ್ಕಾಂಭಮಗಾತಿ |

ಆವರ್ತಯನ್ ಪೃಥುತಾಕ್ಷಮಾತಾಂ ದಕ್ಷಕರಾಂಗರಿ ||

ವಾಹ್ಯಾಕಾರೇ ಚ ತಾಂ ಕರ್ಣೇ ದ್ವಿಗುಣೀಕೃತ್ಯ ಧಾರಯನ್ |

ದಿಗಂಬರಶ್ಚ ಜಟಂಃ ತೀರ್ಥಸೇವೀಧಿಪಮುಶ್ಚ ||

ವೀಠ್ಯಾಂ ವೀಠ್ಯಾಂ ಅಪಿನ್ ಚಾಪಿ ಸತಾಂ ಮೂಕ್ಷೇತ್ತೀಪದಿಶ್ಯಮಾ |

ವ್ಯುಪಿತಾರೇ ಎಮುಕ್ತೈರ್ಗಾಂ ಕರ್ಣೇ ಕರ್ಣೇ ಜಪನ್ ಮಮಮ್ ||

ಉದ್ವಿಗಾಛವದ್ವೈಕಗಣಾಮಾತ್ಮಚಂಹಾಂಗದ್ವಾಭಮ್ |

ಸರ್ವಾಪ್ಯಗಣಿಷು ಚೇತ್ಸಂ ಯೋ ಗುರುರೂಪಧರೋ ಹರಃ ||
 ಕಾಯಂ ಕಾಯಂ ಕೃತಿಶ್ಚೈವೇ ರಾಮನಾಮಾಮೃತಂ ತು ಯತ್ |
 ಧ್ಯಾಯಂ ಧ್ಯಾಯಂ ಮನು ತಂ ತಾರಕಬ್ರಹ್ಮಸಂಜ್ಞಿತಮ್ ||
 ಜಾಪಂ ಜಾಪಂ ಕರ್ಣಮೂಲೇ ಪ್ರಕೃತೇರ್ವಿಘ್ನತೌ ಸ್ವಭಾಮ್ |
 ಜಟಿಲಸ್ತನ್ಮಟಿತಿ ಕೋಟೋತ್ಕರ್ಷಪ್ರತಿಪಾದಕೇ ||
 ಕಾಶೀಕಾಂಡಸ್ತವಚನೇ ಶ್ರೂಯತೇಽ ದ್ವಾಪಿ ಯೋ ಹರಃ |
 ಸ್ವಪ್ನಂ ಗುರೋರಾಕೃತಿಮಾನ್ ಸ ಗುರುರ್ನೀತಿ ಕೋ ವದೇತ್ ||

ಅಭಿಪ್ರಾಯ :- ಕಾಶೀಪುಗಡದಲ್ಲಿ "ಯಾವಾಗಲೂ ಓರಾಮಯನಮು" ಎಂಬುದಾಗಿ ಶ್ರೀರಾಮಚಂದ್ರ ದೇವರ ಆರು ಅಕ್ಷರಗಳನ್ನುಳ್ಳ ರಾಮಪಞ್ಚರಮಂತ್ರವನ್ನು ಜಪಿಸುತ್ತಾ ಶ್ರೀರಾಮಚಂದ್ರದೇವರನ್ನೇ ಧ್ಯಾನಿಸುತ್ತಾ ರುದ್ರದೇವರು ಇರುತ್ತಾರೆ. ಅಷ್ಟಮಾತ್ರವಲ್ಲದೆ ಶ್ರೀರಾಮಪಞ್ಚರಮಂತ್ರವನ್ನು ಜಪಿಸುವಾಗ, ಹುರಿಯ ಚರ್ಮದ ಮೇಲೆ ಕುಳಿತುಕೊಂಡು ಬಲದಕ್ಷೆಯಲ್ಲಿ ಸ್ವಟಿಕಾಕ್ಷಮಾಲೆಯ ಮನೆಗಳನ್ನು ಎಣಿಸುತ್ತಾ ಇರುವರು. ಶಿಷ್ಯರಿಗೆ ಉಪದೇಶಮಾಡುತ್ತಿರುವಾಗ, ವ್ಯಾಖ್ಯಾನಮಾಡುತ್ತಿರುವಾಗ ಕಿವಿಯಲ್ಲಿ ಸ್ವಟಿಕಾಕ್ಷಮಾಲೆಯನ್ನು ಎರಡೆರಡು ಸುರುಳಿ ಧರಿಸಿರುವರು. ದಿಗಂಬರರಾಗಿ ಜಟಾಧಾರಿಗಳಾಗಿ ತಲೆಯ ಮೇಲೆ ವಿಷ್ಣು ವಾದನೋದಕವಾದ ಗಂಗೆಯನ್ನು ಧರಿಸಿರುತ್ತಾರೆ.

ಇನ್ನ ಭಕ್ತರಿಗೆ ಮಂತ್ರೋಪದೇಶವನ್ನು ಮಾಡಲು ಕಾಶೀಪುಗಡ ಬಂದಿ ಬಂದಿಯಲ್ಲೂ ಅಲೆದಾಡುತ್ತಿರುವರು. ಕಾಶೀಪುಗಡದಲ್ಲಿ ಮರಣವನ್ನು ಹೊಂದುವ ನಾಯಿ, ಚಂಡಾಲ, ಕತ್ತೆ, ಮೊದಲಾದ ಸಹಸ್ರವ್ರಾಣಿಗಳ ಬಲದ ಕಿವಿಯಲ್ಲಿ ಅವರವರ ಘೋರವಾದ ಪಾವದ ಮುಕ್ತಿಯಾಗಿ ಮತ್ತೆ ಇತರ ಸಹಸ್ರ ಸಾಧನಗಳನ್ನೆಲ್ಲಾ ಮಾಡಿಕೊಂಡು ಮೋಕ್ಷಕ್ಕೆ ಪ್ರತಿಬಂಧಕವಾಗಿ ಕೆಲವು ಪಾವದಗಳ ಬಯಗಡೆಗಳಾಗಿ ಕಾದಿರುವ ಚೇತನಪಾವದಗಳ ಮೋಕ್ಷಕ್ಕಾಗಿ ಅವರವರ ಮೇಲಕ್ಕೆ ಎತ್ತಲ್ಪಟ್ಟ ಬಲದಕಿವಿಗಳಲ್ಲಿ ರಾಮತಾರಕಮಂತ್ರವನ್ನು ಜಪಿಸುತ್ತಾ ಇರುವವರಾಗಿ, ಸಹಸ್ರವ್ರಾಣಿಗಳಿಗೂ ಗುರುಗಳೆನಿಸಿರುತ್ತಾರೆ. ರಾಮನಾಮಾಮೃತವನ್ನು ನಿರಂತರವಾಗಿ ಶ್ರುತಿವೃತ್ತದಿಂದ ಪಾಸಮಾಡುವವರಾಗಿಯೂ, ಅಂದರೆ ಯಾವಾಗಲೂ ಶ್ರೀ ರಾಮಪಞ್ಚರ ಮಂತ್ರವನ್ನು ಕಿವಿಯಿಂದ ಕೇಳುತ್ತಿರುವವರಾಗಿಯೂ, ತಾರಕಬ್ರಹ್ಮನೆಂದೇ ಕರೆಯಲ್ಪಡತಕ್ಕ ಶ್ರೀರಾಮನನ್ನೇ ಧ್ಯಾನಮಾಡುತ್ತಿರುವವರಾಗಿಯೂ, ಮಾನವರ ಬಲಕಿವಿಯಲ್ಲಿ ರಾಮನಾಮವನ್ನೂ ಜಪಿಸುತ್ತಿರುವವರಾಗಿಯೂ ಜಟಾಧಾರಿಗಳಾಗಿಯೂ, ಕಾಶೀಪುಗಡದಲ್ಲಿ ಇಂದಿಗೂ ಈ ಕ್ಷಣದಲ್ಲೂ ಸುಖಿಸುತ್ತಿರುವಂಬುದಾಗಿ ಇಂದವುರಾಗದಲ್ಲೇನ ಕಾಶೀಖಂಡ ಎಂಬ ಗ್ರಂಥ ಭಾಗದಲ್ಲಿ ಹಿಂದ್ರದೇವರ ಚರ್ಯೆಯು ಉಕ್ತವಾಗಿದೆ. ಇಂತಹ ಸ್ವಪ್ನವಾದ ಗುರುಗಳ ಆಕಾರದಿಂದ ವ್ಯಂಭುತರಾಗಿರುವ ರುದ್ರದೇವರನ್ನು ಎಲ್ಲರಿಗೂ ಗುರುಗಳೆಲ್ಲ, ಅಂದರೆ, ಅವರಿಗಿಂತಲೂ ತಾರತಮ್ಯದಲ್ಲಿ ಕಮ್ಮಿಯಾಗಿರುವವರಿಗಲ್ಲಾ ಗುರುಗಳೆಲ್ಲವೆಂದು ಯಾರು ತಾನೇ ಹೇಳಿಯಾರು ?

"ತದ್ವಹಸ್ತಮನೋರಥಗಘೋಷೋ ನೀರೋತ್ಸಲಪ್ರಭಃ |
 ರಾಜೋ ರಾಜೇವನೇಶೋ ಯಃ ಸದೇವೋನೇತಿ ಕೋ ವದೇತ್ ||

ತಾತ್ಪರ್ಯ :- ಹಿಂದೆ ಹೇಳಿದ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಗುರುವೇಷ್ಠಾಧಾರಿಗಳಿಗೆ ನಿರಂತರದಲ್ಲೂ ರಾಮಪರಶ್ವರಮಂತ್ರವನ್ನು ಜಪಿಸುತ್ತಿರುವವರಾಗಿರುವ ರುದ್ರ ದೇವರಿಂದ ಜಪ್ಯವಾದ ಆ ಮಂತ್ರದ ರಹಸ್ಯಾರ್ಥಭೂತನಾದ ಕನ್ನೆದಿಲೆಯಂತೆ ಮನೋಹರವಾದ ಕಾಂತಿಯುಕ್ತನಾದ, ಕಮಲದಂತೆ ಕ್ಷಾನ್ತುಳ್ಳ, ಈ ಸರ್ವೋತ್ತಮನಾದ ಶ್ರೀರಾಮಚಂದ್ರ ಮೂರ್ತಿಯನ್ನು ಸರ್ವೋತ್ತಮ ದೇವತೆಯೆಂದು ಯಾರು ಹೇಳುವುದಿಲ್ಲ. ತಾರಕವಾದರಾಮಪರಶ್ವರಮಂತ್ರವನ್ನು ಎಲ್ಲರಿಗೂ ಉಪದೇಶಮಾಡುತ್ತಿರುವ ಗುರುವೇಷ್ಠಾಧಾರಿಗಳಾದ ರುದ್ರದೇವನನ್ನು ಗುರುವೆಂದು ಕರೆಯುವಂತೆ ಆ ರುದ್ರನಿಂದ ನಿರಂತರದಲ್ಲೂ ಜಪಿಸಲ್ಪಡುತ್ತಿರುವ ಮಂತ್ರದಿಂದ ಪ್ರತಿಪಾದ್ಯನಾದ ಶ್ರೀರಾಮನನ್ನು ಸರ್ವೋತ್ತಮ ದೇವತೆಯೆಂದು ಎಲ್ಲರೂ ಒಪ್ಪಲೇ ಬೇಕೆಂದು ಪರಮಾಧಿಪ್ತಿಯಾಗಿದೆ. ಸರ್ವಜನರಿಗೂ ಸಮ್ಯಕ್ವಾದ ವಿಶೇಷವಾಗಿ ಶೈವರಿಗೂ ಪರಮಸಮ್ಯಕ್ವಾದ ಕಾಶಿ ಖಂಡದಲ್ಲಿನ ಸುಪ್ರಸಿದ್ಧವಾದ ರುದ್ರದೇವ ಚರ್ಯೆಯನ್ನು ವಿವರಿಸುವ ಶ್ಲೋಕವು ಈ ಕೆಳಗೆ ಕಂಡಂತಿದೆ. ಇದನ್ನು ಯಾರೂ ಆಪಲಾವಮಾಡುವಂತಿಲ್ಲ, ಅದರ ಅರ್ಥವನ್ನು ಹಿಂದೆಯೇ ವಿವರಿಸಲಾಗಿದೆ.

ಶಾಯಂ ಶಾಯಂ ಕೃತಿಚುಲಾಕಿತಂ ರಾಮನಾಮಾಮೃತಂ ಯತ್ ||

ಧ್ಯಾಯಂ ಧ್ಯಾಯಂ ಮನಸಿ ಸತತಂ ಬ್ರಹ್ಮತತ್ಪರಶಾಖ್ಯಮ್ ||

ಜಾಹಂ ಜಾಹಂ ಪ್ರಕೃತಿವಿಕ್ರಮೌ ಪ್ರಾಣಿನಾಂ ಕರ್ಣಮೂಲಿ ||

ನೀಕ್ಷಾಂ ನೀಕ್ಷಾಂ ಅಟಿತಿ ಜಟಿಲಃ ಕೋಟಿ

ಕಾಶೀನಿವಾಸೀ ||

ಶ್ರೀವಾದಿರಾಜರು ಹರಿಘಟಪ್ರಾಂಠದಲ್ಲಿ ಶ್ರೀಹರಿಯ ಸರ್ವೋತ್ತಮತ್ವಕ್ಕೆ ಸಾಧಕಗಳಾದ ಅನೇಕ ವೇದವಾಕ್ಯಗಳನ್ನು ಸ್ತುತಿಮೆಚನಗಳನ್ನು ಜ್ಞಾನಿಗಳ ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷಗಳನ್ನು ಪೌರಾಣಿಕ ಆಖ್ಯಾನಗಳನ್ನು ಶ್ರೀಮನ್ನಾಥಾರತದ ಮತ್ತು ಶ್ರೀಮದ್ಭಗವತರ ಮಹಾವೃದ್ಧಾರದ ಕಥಾ ಭಾಗಗಳನ್ನು ಉದಾಹರಿಸಿ ಶ್ರೀವಿಷ್ಣುವಿನ ಸರ್ವೋತ್ತಮತ್ವವನ್ನು ಅತ್ಯಂತರೂಪವಾಗಿ ಸ್ಥಾಪಿಸಿಮುಕ್ತಿಯೋಗ್ಯಚೇತನರ ವೃಥವಾದ ನಿಶ್ಚಯಕ್ಕಾಗಿ ಪ್ರತಿಪಾದಿಸಿರುತ್ತಾರೆ. ಅವುಗಳಲ್ಲಿ ಇರುವವಿಗೇ ಕೆಲವನ್ನು ಮಾತ್ರ ಉದಾಹರಿಸುತ್ತೇವೆ. ರಾಮಾಮಾರಕಾಲದಲ್ಲಿ ನಡೆದಿರುವ ಒಂದು ಘಟನೆಯೂ ಸಹ ಮೋಕ್ಷವನ್ನು ಕೊಡಿಸಿರುವ ಶ್ರೀವಾಸುದೇವನೇ ಶ್ರೀರಾಮನೆಂದೂ ಅವನು ಸರ್ವೋತ್ತಮನೆಂದೂ ಸಿದ್ಧವಾಗಿರುತ್ತದೆ.

“ಅನವಾರೇಷು ರಾಮೋ ಯಃ ತಾರಕಬ್ರಹ್ಮಸಂಭೃತಃ ||

ಬ್ರಹ್ಮರೋಕಾಪ್ರಪಂಧಾರಾದ್ಯತೇಷಾಪ್ರಾಣಿಪಾಥ್ಯಾಃ ||

ಸ್ವರ್ಗೇತಗದಗ್ರಾಹ್ಯಾದಿ ಸರ್ವಾರ್ಥಾಪ್ರಮಹಾಫಲಮ್ ||

ಪರಂ ಧಾಮ ನಯನ್ನಿತ್ಯಂ ದೈವಂ ವೇತಿ ಚ ಕೋ ವದೇತ್ ||

ತಾತ್ಪರ್ಯ :- ಶ್ರೀಕಾಯುಗದಲ್ಲಿ ರಾಮಾಮಾರಕಾಲದಲ್ಲಿ, ಕಾಲ ಪ್ರಾಣಿವರ್ಗವನ್ನೂ ನಮ್ಮವಿಯಿಂದ ರಕ್ಷಿಸಿರುವವನಾದ, ತಾರಕಬ್ರಹ್ಮನೆಂದು ಹೆಸರನ್ನುಳ್ಳ ಶ್ರೀರಾಮಚಂದ್ರದೇವನು “ಸಮಾಯಾತ, ಸಮಾಯಾತ, ಯೇ ಯೇ ಮೋಕ್ಷಪ್ರೇಕ್ಷಮ್” ಎಂದು ತಂಗಾರ ಹೊದಿಸಿ, ಸಾರ್ವಜನಿಕವಾಗಿ ಮೋಕ್ಷಪ್ರಲಾಭಕ್ಕೆ ಅರ್ಹರಾದ ಕ್ಷತ್ರಿಯರೇ ಮೊದಲಾದ ಎಲ್ಲಾ ಪ್ರಾಣಿವರ್ಗಕ್ಕೂ ಮಹಾಫಲವೆನಿಸಿದ ಪರಂಧಾಮವೆಂದು ಕರೆಯಲ್ಪಟ್ಟ ಮೋಕ್ಷಫಲವನ್ನು ಕೊಡಿಸಿದ್ದಾನೆ. ಅಂತಹ ಶ್ರೀರಾಮನನ್ನು ಇಷ್ಟದೈವವೆಂದು ಎಲ್ಲರೂ ಕರೆಯಲೇಬೇಕು. ಅದನ್ನು ಆಪಲಾವ ಮಾಡುವಂತೆಯೇ ಇಲ್ಲ.

ಇದಾವೃತ್ತೇ ಕಿಲ ಶಿವೋ ವಿಷ್ಣುಂ ಸಂಕರ್ಷಣಾಭಿಧಮ್ |
ಅದ್ವೈತ್ಯರ್ಚಯತೀದೃಶ್ ಸ ತಸ್ಯ ದಾಸೋ ನ ಕಿಂ ವದ ||

ತಾತ್ಪರ್ಯ :- ಇದಾವೃತ್ತವಿಂಧದಲ್ಲಿ ಮುದ್ರದೇವನು ಸಂಕರ್ಷಣಾರೂಪಿಯಾದ ಶ್ರೀವಿಷ್ಣುವನ್ನು ಈಗಲೂ ಪೂಜಿಸುತ್ತಾ ಇರುತ್ತಾನೆ. ಇಂತಹ ಶಿವನು ವಿಷ್ಣುವಿನದಾಸನೇ ಆಗಿರುತ್ತಾನೆ.

ಶ್ರೀಹರಿಯ ಸರ್ವೋತ್ತಮತ್ವವನ್ನು ನಿರ್ಧರಿಸುತ್ತಿರುವ ಪರಮಾತ್ಮನ ಮತ್ತೊಂದು ವಾಕ್ಯವೂ ಸಹ ಶ್ರೀಮದ್ಭಾಗವತದಲ್ಲಿ ಉದಾಹೃತವಾಗಿದೆ.

“ಮಾಂವಿಧತ್ತೇಽಭಿಧತ್ತೇ ಮಾಂ ವಿಶಲ್ಯೋಽಪೋಹ್ಯ ಇತ್ಯಹಮ್ |
ಇತ್ಯಹ್ಯಾಹ್ವದಯಂ ಸಾಕ್ಷಾನ್ನಾನೋಮದ್ವೇವಕೇಶನ ||
ಇತಿಶ್ಚತೇಃ ಶ್ರೌತಸರ್ವನಾಮಾನಿ ಜಗುರಭ್ಯುತಮ್ |
ತನ್ನಾಮಧಾರಣಾಃ ಸರ್ವೇ ಬ್ರಹ್ಮರುದ್ರಾದಯಃ ಸುರಾಃ |
ದಾಸಾ ವಿವಾಭವಂಶ್ಚಸ್ಯ ತಸ್ಯ ಕಃ ಸದ್ಯತೋ ವದ ||

ತಾತ್ಪರ್ಯ :- ಮಾಂವಿಧತ್ತ ಇತ್ಯಾದಿವಾಕ್ಯವು ಶ್ರೀಮದ್ಭಾಗವತ ಮಹಾವೈರಾಗದ ಹನ್ನೊಂದನೇ ಸ್ಕಂಧದಲ್ಲಿ ಉದ್ಭವವನ್ನು ಕುರಿತು ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣಪರಮಾತ್ಮನಿಂದ ಹೇಳಲ್ಪಟ್ಟಿದೆ.

“ಮಂತೇ ಮಂತೇ ಜ್ಯೋತಿಷಾ ಯಜೇತ” ಇತ್ಯಾದಿಕರ್ಮಗಳನ್ನು ವಿಧಿಸುತ್ತಿರುವ ಕರ್ಮಕಾಂಡದಲ್ಲಿನ ಸಕಲವಾಕ್ಯಗಳೂ ಕೂಡ ನನ್ನನ್ನು ಉದ್ದೇಶಿಸಿಯೇ ನನ್ನ ಪೂಜಾರೂಪವಾದ ಕರ್ಮಗಳನ್ನು ವಿಧಿಸುತ್ತಿವೆ. ವೇದದಲ್ಲಿರುವ ಇಂದ್ರ, ಆಂಧ್ರ ಅಗ್ನಿ ಮೊದಲಾದ ಸಕಲಜ್ಯಗಳೂ ಕೂಡ ಪರಮಮುಖ್ಯವೃತ್ತಿಯಿಂದ ನನ್ನ ಗುಣಗಳನ್ನೇ ನನ್ನ ವಶ್ಯಾರ್ಥವನ್ನೇ ಹೇಳುತ್ತಿವೆ.

ಚತ್ವಾರಿವಾಕ್ ಪರಿಮಿತಾ ಪದಾನಿ, ತಾನಿ, ವಿಮುಚ್ಛ್ರಾಹ್ಮಣಾ ಯೇ ಮನೀಷಿಣಃ |
ಗುಹಾತ್ಯೇನ ನಿಹಿತಾನೇಂಗಯಂತಿ ತುರಿ ಯಂ ಪಾಚೋ ಮನುಷ್ಯಾ ವದಂತಿ ||
(ಬುಗ್ಗೇದ ೧-೧೬೪-೪೫)

ತಾತ್ಪರ್ಯ :- ವಶ್ವತಸ್ಸಮಿತ್ತವಿಂದ “ವಾಕ್” ಎಂಬುದಾಗಿರೆಯಲ್ಪಡತಕ್ಕವನು ಶ್ರೀಹರಿಯು ಅವನ ಯಾವುದನ್ನಾಗಲಿ ಕೂಡ ಅದರಿಂದಪರಮಿತಗಳಾದ, ಚತ್ವಾರಿ, ವದಾನಿ = ವಾಸುದೇವಾದಿರೂಪಗಳನ್ನು ಬ್ರಹ್ಮಜ್ಞಾನಿಗಳು ಆಯಾಸ್ಥಾನಗಳಲ್ಲಿರುವವುಗಳನ್ನಾಗಿ ತಿಳಿಯುತ್ತಾರೆ. ಅವುಗಳಲ್ಲಿ ಶ್ರೀಹರಿಯ ವಾಸುದೇವಾದಿ ಮೂರು ರೂಪಗಳು ವ್ಯದಯಗುಹಯಲ್ಲಿರುತ್ತವೆ. ಅವುಗಳನ್ನು ಇದ್ದಾರಾಗಮಾನವರು ತಿಳಿಯಲಾರರು. ನಾಲ್ಕನೆಯದಾದ ಅನಿರುದ್ಧವೆಂಬ ರೂಪವನ್ನು ಜ್ಞಾನಿಗಳು ತಿಳಿಯುತ್ತಾರೆ. ಈ ಶ್ಲೋಕಿಯಾಗಿ ನಾನೇನೋ ನಾಲ್ಕುಕಂಠಿಯಿಂದ ಕೂಡಿದ ವಾಸುದೇವಾದಿವಿವಿಧರೂಪವುಳ್ಳವನಾಗಿ ವೇದದಲ್ಲಿ ವಿವಿಧರೂಪದಿಂದ ವ್ರತವಾದಿಗಲ್ಲಿದ್ದೇನೆ.

“ನ ಸುರಾಂ ಒಚೇತ” (ಮನು ೧೧-೯೪) ಇತ್ಯಾದಿವಾಕ್ಯಗಳಿಂದ ಇದೇ ಸಿಪ್ಪೆಧ್ವನಿಗಿರುತ್ತೇನೆ. “ಸಿಪ್ಪೆಧ ಬುದ್ಧಿವಿಷಯಂ ಅಶ್ರಯ ಹಿ ಪರೇ | ಸ್ವತಮ್” ಎಂಬ ವಚನದಂತೆ ಸುರಾದಾಸಾದಿಗಳು, ಪರಮಾತ್ಮನ ಅಶ್ರೀತಿಗೆ ಕಾರಣಗಳಾದುದರಿಂದ ಸಿಪ್ಪೆಧಿಸ್ವತಂತ್ರವೆ ಎಂಬ ಅಭಿಪ್ರಾಯದಿಂದ ಅಶ್ರಯಸಿಪ್ಪೆಧದ್ದಾರು “ನಸುರಾ ಒಚೇತ”

ಎಂಬುದಾಗಿ ನಾನೇನೆ ನಿಷೇಧನೆಂಬುದಾಗಿ ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣಪರಮಾತ್ಮನ ಅಭಿಪ್ರಾಯವಾಗಿದೆ. ಅಥವಾ “ಅಹಂ ಅಪ್ರಿಯಾದ ವೋಹ್ಯ” ನನಗೆ ಅಲ್ಪತೀತರವಾದ ಸುರವಾಸವಿಲ್ಲದಿಂದ ಹೇಳುತ್ತಿರಬಹುದು. “ಹರೇ ಗುಣಾ ವೈರಾಗ್ಯಾತೇಮೇ ಸ್ಮರಿಸಿಚಿಂತನಂ | ಸುರವಾಸಮಿತಿವೈರಾಗ್ಯಂ | ತನ್ನ ಕುರ್ಯಾತ್ಕಾದಾಚನ |” ಎಂಬ ರೀತಿಯಿಂದ ನಿಷೇಧನು ಎಂದು ಅಭಿಪ್ರಾಯವು. ಇದಲ್ಲದೆ ವಿಚಾರವನ್ನು ಶ್ರೀಮದ್ಭಾಗವತಾಶ್ವರ್ಯದಿಂದ ತಿಳಿಯಬೇಕಾಗಿದೆ.

ಎ) ಭಾಗೆ ಹರೇ ಪೂಜಾತ್ಮಭಿಧಾನೇ ಚ ತದ್ಗುಣಃ |
ವಿಕಲ್ಪೇ ತದ್ವತ್ಕುಶಲಂ ಚಾಪ್ಯಪೋಹೇ ತು ತದಪ್ರಿಯಮ್ ||
ಉಚ್ಯತೇ ಸರ್ವವೇದೇಶು ತಸ್ಯ ವೇದ ಸ ವಿವ ಹ ||

(೧೩ ಭಾಗವತ ತಾತ್ಪರ್ಯ)

ಕೃತಿಯಲ್ಲಿ ಸರ್ವಾನುಮಗಲೂ ಸಹ ಪರಮಾತ್ಮನನ್ನೇ ಪರಮಮುಖ್ಯವ್ಯಕ್ತಿಯಿಂದ ಪ್ರತಿಪಾದಿಸುತ್ತಿವೆ. ಅಂದರೆ ಕರ್ಮಕಾಂಡದಲ್ಲಾಗಲಿ ದೇವಕಾಂಡದಲ್ಲಾಗಲಿ ಇರುವ ಕಥನವಾಗಲೂ ಪರಮಾತ್ಮನನ್ನೇ ಹೇಳುತ್ತಿವೆ. ಇಂತ ಸಕಲವಿಷಯದೇವತೆಗಳು ಪರಮಾತ್ಮನ ನಾಮಧಾರಿಗಳಾಗಿದ್ದಾರೆ. ಆದಕಾರಣ ಪರಮಾತ್ಮನ ದಾಸರೇ ಆಗಿರುವುದು ಎಂದು ಪರಮಾಭಿಪ್ರಾಯ. ಯೋ ದೇವಾನಾಂ ನಾಮಧಾ ಏಕವಚ | ತಂ ಸುವ್ರಶ್ಯಂ ಭುವನಾ ಯತ್ಯನ್ಯಾ (ಸುಗ್ರೀವಸಂಹಿತಾ ೧೦-೩) ಎಂಬವೇದವಾಗಿಯೂ ಸಹ ಅಧೀ ಅಭಿಪ್ರಾಯವನ್ನು ವ್ಯಕ್ತಪಡಿಸುತ್ತಿರಿದೆ ಮತ್ತು ನಾರದೀಯ ವುರಾಗಮವನ್ನೂ ಕೂಡ ಹಿಂದಿನ ವಿಷಯವನ್ನೇ ಸ್ಪಷ್ಟಪಡಿಸುತ್ತಿರಿದೆ.

ವೇದಾಕ್ರಮೇ ಯಾವಂತಿ ಪರಿಶಾನಿ ದ್ವಿಜಾತಿಭಿಃ |
ತಾವಂತಿ ಹರಿಣಾಮಾನಿ ಕೀರ್ತಿತಾನಿ ನ ಸಂಕಯಃ || (೧೩ನಾರದೀಯ)
ವೇದೈಶ್ಚ ಸರ್ವೈರಹಮೇವ ವೈದ್ಯಃ (೧೩ ಭಗವದ್ಗೀತಾ)
ತಾವಾ ವಿಶಾ ಸರ್ವಾ ಋಷಿಃ ಸರ್ವೇ ವೇದಾಃ ಸರ್ವೇ ಘೋಷಾಃ |
ವಿಶ್ವೇವ ಜ್ಯಾಹ್ವತಿಃ ಜ್ಯಾಗ್ರಿ ವಿವ ಜ್ಯಾಗ್ರಿಋಷಿ ಇತ್ಯೇವ ವಿದ್ವಾತ್ ||
(ಐತರೇಯಾಒರಗ್ಯಕ ೩-೩-೩)
ವೈರಾಮಕೇಶಶ್ಚ ಶಿರಃ ಸದಾ ವಿಷ್ಣುಪದಂ ನ ತಿಮ್ |
ಅತಃ ಕೋಶದ್ವಸಂಮುಖಾ ಶಿವೋ ದಾಸೋ ನ ಹಿ ವದ ||

ತಾತ್ಪರ್ಯ :- ರುದ್ರದೇವನಿಗೆ ಕೋಶಗಳಲ್ಲಿ ವೈರಾಮಕೇಶ ಎಂಬ ಹೆಸರಿದೆ. ವೈರಾಮಕೇಶನೆಂದರೆ ಪರಮೇಶ್ವರ ಎಂದರ್ಥ. ಆತನಿಗೆ ವಿಷ್ಣುಪದವೆಂಬ ಹೆಸರುಕೋಶದಲ್ಲಿದೆ. ಈಶ್ವರನ ಶಿರಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಸದಾ ವಿಷ್ಣುವಿನ ಪಾದವಿರುವುದರಿಂದ ಹುದ್ರದೇವನು ಸದಾ ಶ್ರೀಕೃತಿಯ ದಾಸನಾಗಿದ್ದಾನೆಂಬುದು ಸುಪ್ರಸಿದ್ಧಸಂಗತಿಯೇ ಆಗಿದೆ. ಇದು ರುದ್ರನ ಹೆಸರಿನಿಂದಲೇ ತಿಳಿದು ಬರುತ್ತಿದೆ.

ಗಂಗೆಯ ಹೆಸರುಗಳಲ್ಲಿ ವಿಷ್ಣುವಿನ ಎಂಬವದನ್ನೂ ಕೋಶಗಳಲ್ಲಿ ಉಕ್ತವಾಗಿದೆ. ಅಂತಹ ವಿಷ್ಣುವದಿಯಾದ ಗಂಗೆಯನ್ನು ತಲೆಯಲ್ಲಿ ಧರಿಸುವ ಐತರೇಯದೇವನು ಗಂಗೆಯ ಎಂಬ ಹೆಸರು ರುದ್ರನಿಗೆ ಪ್ರಸಿದ್ಧವಾಗಿದೆ. ಈ ಹೆಸರಿನ ವಂತಿ-ವನೆಯೆಂಬುದು ರುದ್ರದೇವನು ವಿಷ್ಣುವಿನ ದಾಸನಾಗಿರುವನೆಂಬುದೂ ಸಹ ಅತ್ಯಂತ ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿ ಗೊತ್ತಾಗುತ್ತದೆ. ಈ ಅಭಿಪ್ರಾಯವು ಹಿಂದಿನ ಶ್ಲೋಕದಿಂದ ವ್ಯಕ್ತವಾಗುತ್ತದೆ.

“ಗಂಗಾಧರ: ಕಿಂ ಶಿವೋ ಗಂಗಾ ವಿಷ್ಣುಪದೀ ಕಿಂ |
ಅತೋಽಪೀಶ:ಕೋಶಮತೆ ವಿಷ್ಣೋರ್ವಾಸೋ ನ ಕಿಂ ವದ ||”
“ಅತ: ಶ್ರುತಿವಿದಾಂ ಯುಕ್ತಿಸ್ತುತಿಕೋಶವಿದಾಂ ಸಾಮಾ |
ಸಫಾಂಗಣೇ ಶುಭಾ ನೃತ್ಯೇದಿಯಂ ಸತ್ಪ್ರತಿನರ್ತಕೀ ||
ತತ್ಸತ್ಯಂ ವದ ನಾಸತ್ಯಂ ವದ ಮಾನೋದಿತಂ ವದ |
ಸಕೋ ಮಾನಸ್ಯ ಯದೋಗ್ಯಂ ತದ್ವಿ ಸತ್ಯಂ ವಿದುರ್ಬುಧಾ: ||
ತದ್ವಿರುದ್ಧಂ ಅಸತ್ಯಂ ಯತ್ರದ್ವಿಜ್ಞೇ: ನ ಸಮಂ ವದ ||
ಕಿಂತೂಕ್ತಮಾನಸಿದೃತ್ವಾದ್ ವಿಷ್ಣುಂ ಸರ್ವೇಶ್ವರಂ ವದ ||

ಅಭಿಪ್ರಾಯ :- ಆದುದರಿಂದ ಅಪೌರುಷೇಯಗಣದ ಸ್ವತಃ ಪ್ರಮಾಣಗಣದ ವೇದಗಳ ನಿಜವಾದ ಅರ್ಥವನ್ನು ಅರಿತವರೂ, ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷಕ್ಕೆ ವಿಷಯಗಳಾಗತಕ್ಕ ವಸ್ತುಗಳ ವಿಚಾರವಾಗಿ ಪ್ರವರ್ತಿಸುವ ಮುಕ್ತಿಗಳನ್ನು ಚೆನ್ನಾಗಿ ಬಲ್ಲವರೂ, ಅತೀಂದ್ರಿಯಗಳಾದ ವಾರ್ಥಗಳ ವಿಷಯವಾಗಿ ಅಗಮಾನುಗುಣಗಳಾದ ಯುಕ್ತಿಗಳನ್ನು ಬಲ್ಲವರೂ ವೇದಾರ್ಥಗಳನ್ನೂ ಕ್ಷಾರೂಪವಾಗಿ ದೃಷ್ಟಾಂತಗಳ ಮೂಲಕ ವಿವರಿಸುವ ಇತಿವಾಸ ಪುರಾಣ ಮೊದಲಾದ ಸ್ತೋತಿಗಳಲ್ಲಿ ವಾದಂಗಳೂ, ಕೋಶಗಳ ಸರಿಯಾದ ವಚನವುಳ್ಳವರೂ ಆದ ಸಿದ್ಧನೂ ಸಫಾಂಗಣದಲ್ಲಿ “ಸತ್ಯಂ ವದ” ಎಂಬುದಾಗಿ ವೇದವಾಚಿಯು ನರ್ತನಮಾಡುತ್ತಾ ಶಿಷ್ಯರನ್ನೆಲ್ಲಾ “ನಿಜವಾದುದನ್ನು ಹೇಳಿ ಬಲ್ಲನ್ನು ಹೇಳಬೇಡಿರಿ ಪ್ರಮಾಣಪ್ರಸಿದ್ಧವಾದುದನ್ನೇ ಹೇಳಿರಿ. ಅಪ್ರಮಾಣವಾದುದನ್ನು ಆಳಬೇಡಿರಿ. ಯಾವುದು ವೇದಾವಿಗಳಿಗೆ ವಿರುದ್ಧಗಳೋ ಅವೆಲ್ಲಾ ಅವಿವಾಚನೀಯಗಳು. ಆದಕಾರಣ ಸಾಲವೇದವೇದ್ಯನಾದ ವಿಷ್ಣುವಿಗೆ ಸಮರಿಲ್ಲವೆಂದು ಸಾಲ ಪ್ರಮಾಣಗಳು ಘೋಷಾಪಮಾನುಕ್ರಮವಾಗಿವೆ. ಆದುದರಿಂದ ಶ್ರೀಶರಣಿ ಸಮರಾರು ಇರುವುದಿಲ್ಲ. ಅಂದಮೇಲೆ ಅಪಿಕರಂತೂ ಇಲ್ಲವೇ ಇಲ್ಲ ಎಂಬುವುದೇ ಸಾಲಪ್ರಮಾಣಗಳಿಂದ ಸಿದ್ಧವಾದ ವಿಷಯವಾಗಿರುವ ಪ್ರಯುಕ್ತ ಶ್ರೀವಿಷ್ಣುವನ್ನೇ ಸರ್ವೋತ್ತಮದೇವತೆಯೆಂದು ಸರ್ವದಾಹೇಳಿ.

“ಪ್ರಮಾಣತತಸಿದೃತ್ವಾತ್ ಪುನ: ಪುನರಿದಂ ವದ |
ವಿಜ್ಞೇ: ಸರ್ವೋತ್ತಮತ್ವಂ ಯತ್ರದೇವಾನುದಿನಂ ವದ ||

ಶರಮಾಭಿಪ್ರಾಯ :- ಶ್ರೀಶರಣಿಯು ಸರ್ವೋತ್ತಮತ್ವವು, ನೂರಾರು, ಸುಪ್ತಾರು, ಅನಂತಪ್ರಮಾಣಗಳಿಂದ ಸಿದ್ಧವಾದ ವರಮುಮುಖ್ಯವಾದ ಪ್ರಮೇಯವಾಗಿರುವುದರಿಂದ ಪ್ರತಿದಿನವೂ, ಪ್ರತಿಕ್ಷಣವೂ, “ಶ್ರೀವಿಷ್ಣುವೇ ಸರ್ವೋತ್ತಮನು” ಎಂದು ಸರ್ವದಾಹೇಳಿ. ಈ ಎಲ್ಲಾ ಅಭಿಪ್ರಾಯದಿಂದಲೇ ಶ್ರೀಮದಾನಂದತೀರ್ಥಭಗವತ್ಪಾದರು ಯತಿಪುನರಾವಲಿದಲ್ಲಿ ಅಂತಿಮವಾದ ಒಂದು ಸಂದೇಶವನ್ನು ಹೊರಬಿಡಿದ್ದಾರೆ.

“ವಿಜ್ಞೇ: ಸರ್ವೋತ್ತಮತ್ವಂ ಚ ಸರ್ವದಾ ಪ್ರತಿಪಾದಯ” || ೧೩ ||

ಅಭಿಪ್ರಾಯ :- ಮುಕ್ತಿಯೇಗ್ಗನಾದ ಎಲ್ಲೆ ಹತ್ತಿಕವೇತನನೇ! ಯಾವಾಗಲೂ ಶ್ರೀವಿಷ್ಣುವಿನ ಸರ್ವೋತ್ತಮತ್ವವನ್ನೇ ಪ್ರತಿಪಾದಿಸು” || ೧೩ ||

ತಂತ್ರದೀಪಿಕೆಯ ದಿವ್ಯಾಸುಧಿಕರಣದ ಅರ್ಥಸೂಚಕವೆಂಬ ನಿಮಿತ್ತದಿಂದ ಇದೀ ವೇದದಿಂದಲೂ ಪ್ರತ್ಯಮೇಮಾನಾದಿಸ್ತವಿಂದಲೂ ವೇದ್ಯನಾದ ಸರ್ವೋತ್ತಮನಾದ ಶ್ರೀಮನ್ನಾರಾಯಣನ ಸರ್ವೋತ್ತಮತ್ವವನ್ನು

ಸೂತ್ರವಾಗಿ ಕೆಲವು ಪ್ರಮಾಣಗಳನ್ನು ಉದಾಹರಿಸಿ ನಿರೂಪಿಸಲಾಗಿದೆ. ತಾಮಸಜನರ ಅನ್ಯಥಾಭಿಪ್ರಾಯಗಳಿಗೆ ಶ್ರೀಮದಾಚಾರ್ಯರ ಪರಮಾತ್ಮನ ಆಜ್ಞೆಯಪ್ರಕಾರ ಪ್ರವೃತ್ತವಾಗಿರುವ ತಾಮಸಗ್ರಂಥಗಳಲ್ಲಿ ಉಕ್ತವಾಗಿರುವ ಶಿವನ ಉತ್ಪತ್ತಿಯನ್ನು ಆ ಶಿವನ ಮಾತುಗಳಿಂದಲೇ ನಿರೂಪಿಸಿ, ಆ ತಾಮಸಗ್ರಂಥಗಳಲ್ಲಿ ಸಮಾಧಿಭಾಷಾದಿಂದ ಪ್ರವೃತ್ತವಾಗಿರುವ ವಾಕ್ಯಗಳೂ ಶ್ರೀಹರಿಯ ಸರ್ವೋತ್ತಮತ್ವದಲ್ಲಿಯೇ ಮುಖ್ಯತತ್ವಾರ್ಥವೆಂಬುದನ್ನು ಸಮರ್ಥಿಸುತ್ತದೆ. ಈ ರೀತಿಯಾಗಿ ನಿರೂಪಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿರುವ ತಂತ್ರದೀಪಿಕೆಯಲ್ಲಿ ಜಿಜ್ಞಾಸುಧಿಕರೊಬ್ಬ ಸಂಬಂಧವಿಲ್ಲದ ಸಾಮಾನ್ಯವಾದ ಮತ್ತು ವಿಶೇಷವಾದ ವಾಕ್ಯಗಳ ವಿವರಗಳಿಂದ ಸಾಕ್ಷಿಕವನಂತೆ ಸಂದೇಹಲೇಶವೂ ಉಂಟಾಗದಂತೆ ಪರಮಮುಖ್ಯಪ್ರಮೇಯವಾದ “ಶ್ರೀಹರಿಯ ಸರ್ವೋತ್ತಮತ್ವದ” ನಿಶ್ಚಯವೂ ಅತಿವ್ಯಕ್ತವಾಗಿ ಆಗುವ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಯಾವ ಸಂದೇಹವೂ ಇರುವುದಿಲ್ಲ. ಸುತಾ ಅತಿವ್ಯಕ್ತವಾದ ಶ್ರೀಹರಿಯ ಹರಿಮೆಯ ನಿಶ್ಚಯದಿಂದ ನಿರಂತರವಲ್ಲದ ಯಾವ ಆ ಶ್ರೀಹರಿಯನ್ನೇ ಸರ್ವವಿಧದಿಂದಲೂ ನೆನೆಯುತ್ತಾರೆಯೋ ಅವರನ್ನು ವೇದವಾಗೆಯು ಮಹಾತ್ಮರೆಂದು ತಿಳಿಯುತ್ತದೆ.

ವೈಷ್ಣವೋಕ್ತಾಬದ್ಧರಾಗ ಉದ್ಭವಂತ್ರಧಾರಿಗಳಾಗಿ ತಪ್ಪಮುದ್ರಾಧಾರಿಗಳಾದ, ಸರ್ವಾಧಾರ್ಯದಯಾಂತರಾದಲ್ಲಿರುವ ಬೆಂಬರೂಪಿಯಾದ ಪರಮಾತ್ಮನನ್ನು ತಾರಕವಾದ ತಾರ ಮಂತ್ರದಿಂದ ಧ್ಯಾನಮಾಡುವವರು ಮಹಾತ್ಮರೆಂದು ಅಪೌರುಷೇಯವಾದ ವೇದವಾಗೆಯು ಭೋಷಿಸುತ್ತಿದೆ. ಭಗವದ್ಗೀತೆಯಲ್ಲಿ ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣಪರಮಾತ್ಮನೂ ಹೀಗೆ ಅಂತಹ ಭಗವದ್ಗೀತೆಯನ್ನು ಮಹಾತ್ಮರೆಂದೇ ಹೆಸರಿಡುತ್ತಾನೆ. ಆ ವಾಕ್ಯಗಳು ಈ ರೀತಿ ಇವೆ.

“ಧ್ಯತೋರ್ಧ್ಯಾಪಂಧ್ಯತ್ಯತಚಕ್ರಧಾರೀ |

ನಿಷ್ಕುಂ ಪರಂ ಧ್ಯಾಯತಿ ಯೋ ಮಹಾತ್ಮಾ |

ತಾರೇಣ ಮಂತ್ರೇಣ ಸದಾ ಹೃದಿಷ್ಯಂ |

ಪರಾತ್ಪರಂ ಯತ್ಸಹತೋ ಮಹಾಂತಮ್ ||

(ಶ್ರೀಗೋಪಿನಿಪದ್ವಯನ)

(ಶ್ರೀಗೋಪಿನಿಪದ್ವಯನ) = ತಪ್ಪಮುದ್ರಾಧಾರಿಗಳೆಂಬವನು)

ಅಭಿಪ್ರಾಯ :- ಸಾಕ್ಷಿಕನಾದ (ಮುಕ್ತಿಯೋಗ್ಯನಾದ) ಅಧಿಕಾರಿಯಾದ, ವೈಷ್ಣವೋಕ್ತಾಬದ್ಧನಾದ ಚೇತನನು (ಮಾನವನು) ಉದ್ಭವಂತ್ರಧಾರಿಯಾಗಿರಬೇಕು. (ತಪ್ಪವಾದಮುದ್ರೆಗಳನ್ನು) ಸಂಪ್ರದಾಯದಂತೆ ಶ್ರೀಹಂಸ ನಾಮಕವರಮಾತ್ಮನಿಂದ ಪ್ರಾರಂಭವಾಗಿರುವ ಶ್ರೀ ಮದಾನಂದತೀರ್ಥಭಗವತ್ಪಾದಾಚಾರ್ಯರಿಂದ ಸುಪ್ರತಿಷ್ಠಿತಗಳಾದ ವೇದಾಂತಾಚಾರ್ಯರಿಂದ ದಿವ್ಯಲಿಪಿಗಳಲ್ಲಿಮುಂದುವರಿದಿರುವ ಪರಮಹಂಪರಿವ್ರಾಜಕಚಾರ್ಯತ್ವಾವಿಧಿರದಾಂತರಾದ ಲಿಪಿರಚಿತಗಳಿಂದ ತಪ್ಪಮುದ್ರಾಂತರಾಗಬೇಕು. ಇಷ್ಟು ಮಾತ್ರವಲ್ಲ ತನ್ನ ಹೃದಯಗುಹ್ಯದಲ್ಲಿರುವ ತನ್ನ ಬೆಂಬರೂಪಿಯಾದ ಸರ್ವೋತ್ತಮನಾದ ಶ್ರೀಹರಿಯನ್ನು ಸಾಧಾರಣವಾದ ಪರಮಪವಿತ್ರವಾದ ಮಂತ್ರದಿಂದ ಯಾವಾಗಲೂ ಧ್ಯಾನಮಾಡುತ್ತಿರುವವನಾಗಬೇಕು ಇಂತಹವನು ಮಹಾತ್ಮನೆಂದು ಉಪಸಮಿಸಿತು ಅಭಿಪ್ರಾಯವಾಗಿದೆ. ಶ್ರೀ ಕೃಷ್ಣಪರಮಾತ್ಮನು ಭಗವದ್ಗೀತೆಯ ಎಳೆಯ ಅಧ್ಯಾಯ ೧೯ನೆಯ ಶ್ಲೋಕದಲ್ಲಿ ಹಿಂದೆ ತಿಳಿಸಿದ ಅಭಿಪ್ರಾಯವನ್ನೇ ವ್ಯಕ್ತಪಡಿಸುತ್ತಾನೆ.

“ಏಕೋಹಂ ಜಗ್ಗೃಣಾಮಂತೇ ಜ್ಞಾನವಾನ್ ಮಾಂ ಹೃದಯತೇ |

ವಾಮದೇವಃ ಸರ್ವಮಿತಿ ಸ ಮಹಾತ್ಮಾ ಸುಮಂಗಳಃ ||

(ಭಗವದ್ಗೀತೆ ಅ. ೭ ಶ್ಲೋ ೧೯)

ಅಭಿಪ್ರಾಯ :- ಮುಕ್ತಿಯೋಗ್ಯನಾದವ್ಯಾಪ್ತಿಕೇತನನು ಅನೇಕವನ್ನಗಳು ಕಳೆದ ತರುವಾಯ, (ಬಹು ವನ್ನಗಳ ಕಡೆಯಲ್ಲಿ) ಸರ್ವಾಂತರ್ಯಾಮಿಯಾದ ವಾಸುದೇವನೇ ದೇಶ, ಹಲ, ಗುಣಗಳಿಂದ ಪರಿಪೂರ್ಣನು, ಸರ್ವಕ್ಕೂ ಸ್ವಾಮಿಯು, ಸಕಲಜೀತನ ಮತ್ತು ಅಜೇತನಾತ್ಮಕನಾದ ಈ ಪ್ರಪಂಚಕ್ಕೆ ಯಥಾಯೋಗ್ಯವಾಗಿ ಸ್ವಪ್ನಾದಿಗಳಿಗೆ ನಿಮಿತ್ತಕಾರನು, ಸರ್ವವೂ ಅವನ ಅಧೀನ ಇತ್ಯಾದಿಯಾಗಿ ಚೆನ್ನಾಗಿತಿಳಿದು ನನ್ನನ್ನು ಕಡೆಯದಾಗಿ ಮೋಕ್ಷದಲ್ಲಿ ಹೊಂದುತ್ತಾನೆ. ಈ ರೀತಿಯಾಗಿ ನನ್ನನ್ನು ಹೊಂದಿದ ಜ್ಞಾನಿಯು ಮಹಾತ್ಮನು. ಅಂತಹ ಮಹಾತ್ಮರು ಪ್ರಪಂಚದಲ್ಲಿ ಬಹಳ ಅಪರೂಪ. (ದುರ್ಲಭರು) ಎಂದು ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣಪರಮಾತ್ಮನ ವಾಕ್ಯದ ಅಭಿಪ್ರಾಯವಾಗಿದೆ.

ಶ್ರೀಮದಾನಂದತೀರ್ಥಭಾವತ್ತಾವರು ತಮ್ಮ ಮೂವತ್ತೇಳು ಗ್ರಂಥಗಳಲ್ಲೂ (ಇತ್ತೀಚೆಗೆ ಬೆಳಕಿಗೆಬಂದಂತಿರುವ ಎರಡು ಗ್ರಂಥಗಳಲ್ಲೂ) ಮುಖ್ಯವಾಗಿ ಶ್ರೀಹರಿಯ ಸರ್ವೋತ್ತಮತ್ವವನ್ನು ಬಹಳ ರಂಜಕವಾಗಿ ನಿರೂಪಿಸುತ್ತಾರೆ. ಆ ಪ್ರಮೇಯಕ್ಕೆ ಸಾಧಕವಾಗಿಯೇ ಮಿಕ್ಕವಿಷಯಗಳನ್ನೂ ಪ್ರತಿಪಾದಿಸುತ್ತಾರೆ.

ಯಾವ ದರ್ಶನಾಭಿಪ್ರಾಯಗಳು ಗ್ರಂಥಗಳಲ್ಲೂ ಕಾಣದಿರುವಂತಹ ಪ್ರಮಾಣಗಳ ಪ್ರಮೇಯವೇ ಶ್ರೀಪ್ರಧಾನವಾಯುದೇವನು ಈ ಭಾರತಭೂಭಾಗದಲ್ಲಿ ಶ್ರೀಮನ್ನದ್ವರೂಪವಿಂದ ಆಮರನು ಶ್ರೀವೇದವ್ಯಾಸರ ವಾಕ್ಯವಿಂದ ನಿಜವಾದ ಅಭಿಪ್ರಾಯವನ್ನು ಪ್ರಕಟವಾದೇ ಇದ್ದರೆ ಮುಕ್ತಿಯೋಗ್ಯರಾದ ವ್ಯಾಪ್ತಿಕ ಜೀವರ್ಮಗಳೂ ಆಗ ಪ್ರಚಾರದಲ್ಲಿರುವವರೂ ಅನ್ಯಥಾಜ್ಞಾನದಿಂದ ನರಕಾದ್ಯನರ್ಥಗಳಿಗೆ ಗುರಿಯಾಗಬೇಕಾಗಿತ್ತು. ಇಂತಹ ಘೋರವಾದ ದಾರುಣವಾದ ಪರ್ಮಿತಿಯನ್ನು ತಪ್ಪಿಸಿದ ಮಹಾನುಭಾವರು ಶ್ರೀಮನ್ನದ್ವರಾಯರು ಈ ಅಭಿಪ್ರಾಯದಿಂದಲೇ ಹಿಂದಿನ ಬಾಯಿಂದ ಈ ಕೆಳಗಿನ ಮಾತು ಹೊರಬಿದೆ.

ಯೇನಾಹಮಹ ದುರ್ಮಾರ್ಗಾದ್ ಉದ್ಯುಕ್ತಾಭಿನವೇತಿತಃ |

ಸಮ್ಯಕ್ ಶ್ರೀವೈಷ್ಣವೇ ಮಾರ್ಗೇ ಪೂರ್ಣಾಪ್ತೃಪ್ತಂ ನಮಾಮಿ ತಮ್ || ೧೩ ||

ಅಭಿಪ್ರಾಯ :- ಶ್ರೀಮನ್ನದ್ವರ ಅವತಾರಕ್ಕಿಂತ ಮುಂಚೆ ಈ ಭಾರತ ಭೂಭಾಗದಲ್ಲಿ ಪಶ್ಚಿಮದಿಕ್ಕಿನ ವಿಶೇಷಾಕಾರವಾಗಿ ಪ್ರಚಾರದಲ್ಲಿತ್ತು. ಅದರಂತೆ ಜೀವರ್ಮಗಳಲ್ಲಿ ಮುಕ್ತಿಯೋಗ್ಯ, ನಿತ್ಯಸಂಹಾರ, ತಮೋಯೋಗ್ಯ ಎಂಬ ಪ್ರಮಾಣ ಪ್ರಸಿದ್ಧವಾದ ಮೂರು ಬಗೆಯಾದ ಜೀವರನ್ನು ಒಪ್ಪಿದಿರುವ ಮತ್ತು ಪ್ರಮಾಣಗಳಲ್ಲಿ ಏಕತವಾಗಿ ನಿರೂಪಿತನಾದ ತಾರತಮ್ಯವನ್ನು ಪ್ರತಿಪಾದಿಸಿದವ, ಮೋಕ್ಷದಾರ್ಶನದಲ್ಲಿ ಮುಕ್ತಜೀವರೂ ಪರಮಾತ್ಮನೂ ಅನಂದದಲ್ಲಿ ಸಾಮ್ಯವನ್ನು ಪ್ರತಿಪಾದಿಸುವ ವಿಶಿಷ್ಟಾದ್ವೈತಮತವೂ ಸಹ ಅಲ್ಲಿ ಪ್ರಚಾರದಲ್ಲಿತ್ತು. ಇವೆರಡರ ಮೂಲಭೂತವಾದ ಪ್ರತಿಯಗಳೆಲ್ಲವೂ ಕೂಡ ಶ್ರೀವೇದವ್ಯಾಸರ ಸಿದ್ಧಾಂತಕ್ಕೆ ವಿರುದ್ಧಗಳೇ ಆಗಿವೆ. ಅಂದಿನ ದಿನದಲ್ಲಿ ವೇದಾಂತ ಪ್ರಪಂಚದಲ್ಲಿ ಪ್ರಚಾರದಲ್ಲಿದ್ದ ಅವಧಗಳನ್ನು ಬಿಟ್ಟರೆ ಬೇರೆ ವಾದವನ್ನು ಪ್ರತಿಪಾದಿಸುವ ಶಕ್ತಿಯಾಗಲಿ ದೈರ್ಯವಾಗಲಿ, ಜ್ಞಾನಪಜ್ಞಾನದ್ವೈತಮೆಯಾಗಲಿ, ಇತರರಿಗೆ ಯಾರಿಗೂ ಇಲ್ಲದ ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ ಎಲ್ಲರೂ ಆ ಹಿಂದಿನ ಮತಗಳನ್ನೇ ಅನುಸರಿಸುತ್ತಿದ್ದರು ಅವರಲ್ಲೂ ಸಹ ಕೆಲವರು ವ್ಯಾಪ್ತಿಕರಿಗೆ ಸಂದೇಶಗಳು ಆ ಇತರಮತಗಳ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಉಂಟಾಗಿ ದೃಢವಾದ ನಿಶ್ಚಯವಿಲ್ಲದೆ ತಳಮಳಗೊಳ್ಳುತ್ತಿದ್ದರು. ಮತ್ತೆ ಕೆಲವರು ಮಹಾನುಭಾವರು ಶ್ರೀಹರಿಯ ಸರ್ವೋತ್ತಮತ್ವದ ನಿಶ್ಚಯವೈವರೂದಾಗ್ಯೂ, ವೈಷ್ಣವವೇಶ್ವರರಾದಾಗ್ಯೂ ಪ್ರತಿಪಾದಿಸಿ ಆ ಗುಂಪಿನ ಅಂದೋಲನದಿಂದ ದೂರವಿರುವ ಎಲ್ಲೆಲ್ಲೋ ಅಜ್ಞಾನವಾಸದಲ್ಲಿದ್ದರು. ಇಂತಹ ಪರ್ಮಿತಿಯುಂಟಿರುವುದನ್ನು ಸಾವಿರ ಮಗಮಂಜರಿ ಮೊದಲಾದ ಗ್ರಂಥಗಳಿಂದ ತಿಳಿಯಬಹುದಾಗಿದೆ.

ಅಂತಹ ಮಹಾಸಮಯದಲ್ಲಿಯೇ ಪರಮಾತ್ಮನ ಆಜ್ಞೆಯ ಪ್ರಕಾರ ಪ್ರಧಾನವಾಯಿದೇವರು ಶ್ರೀಮನ್ನದ್ವ ರೂಪದಿಂದ ಅವತರಿಸಿದರು. ಶ್ರೀವೇದವ್ಯಾಸರಿಂದಲೇ ಸಾಕ್ಷಾತ್ಕಾರ, ಉಪದೇಶವೆಂದು ಅವರ ಆಜ್ಞಾಧಾರಕರಾಗಿ ಪ್ರಹ್ಲಾದಾಕ್ಷರವಾಪ್ತ ಮೊದಲಾದ ಗ್ರಂಥಾತ್ಮಗಳನ್ನು ರಚಿಸಿ ದ್ವೈತ ಸಿದ್ಧಂತ ಪ್ರತಿಷ್ಠಾಪನಾಚಾರ್ಯರೆಂದು ವಿಶ್ವವಿಖ್ಯಾತರಾದರು.

ಮುಕ್ತಿಯೋಗ್ಯ ಜನತೆಯನ್ನು ದುರ್ಮಾರ್ಗದಿಂದ ತಪ್ಪಿಸಿ ಸನ್ನಾರ್ಥಕರತಂದು, ಸಮೀಚೀನವಾದ ವೈಷ್ಣವಮಾರ್ಗದಲ್ಲಿ ಮುಂದುವರೆಯುವಂತೆ ಅನುಗ್ರಹಿಸಿದರು.

ಪ್ರಹ್ಲಾದಮಾಹಾತ್ಮ್ಯದಲ್ಲಿ ಶ್ರೀವೇದವ್ಯಾಸರೂಪಿಯಾದ ಶ್ರೀಹರಿಯಿಂದ ನಾರಾಯಣಬ್ರಹ್ಮರು ವ ಸ್ಥಿರಾದಂತರತ್ಯಾವನ್ನು ಪ್ರಕಟಗೊಳಿಸಿದರು. ಮೇಲಾಗಿ ಸರ್ವದಾ ಶ್ರೀಹರಿಯ ಪರಮಪ್ರಸಾದಕ್ಕೆ ಕಾರಣವಾದ ತತ್ವಜ್ಞಾನದ ಪ್ರಮೇಯಗಳಲ್ಲಿ ಪರಮಪ್ರಧಾನವಾದ “ಶ್ರೀಹರಿಸರ್ವೋತ್ತಮತ್ವವನ್ನು” ಸಕಲ ಪ್ರಮಾಣಗಳಿಂದಲೂ ವೇದಾನ್ತಸಾರಿಗಳಾದ ಯುಕ್ತಿಗಳಿಂದಲೂ ಸಾಧಿಸಿ “ತತ್ವಾರ್ಥ ವಿಶೇಷಃ ಸರೋತ್ತಮತ್ವೇ ವಿವಮತಾತ್ಮಾರ್ಯಂ ಸರ್ವಸಾರಗಮಾನಮ್” (ಅತೋವಿಶ್ವೋಃ ಗುಣೋತ್ಕರ್ಷ ವಿವರ್ವಶ್ಚುತಿ ಸ್ವತೀನಾ ಪ್ರಾಮಾಣ್ಯಂ) ಎಂಬುದಾಗಿ ನಿಶ್ಚಯಿಸುತ್ತಾರೆ. ಹಿಂದೆ ಅಂತಹ ಪ್ರಮಾಣಗಳಲ್ಲಿ ಕೆಲವನ್ನು ಮಾತ್ರ ಉದಾಹರಿಸುತ್ತೇವೆ. ಪ್ರಕೃತದಲ್ಲಿ ಆಗಮಾನುಸಾರಿಯಾದ ಯುಕ್ತಿಯಿಂದಲೂ ಶ್ರೀಮದ್ವರು ನಾರಾಯಣರು ವ ಪ್ರಕಾರವನ್ನೂ ಸ್ಥೂಲವಾಗಿ ನಿರೂಪಿಸುತ್ತೇವೆ. ಅದರ ವಿವರಣೆಯು ಈ ರೀತಿ ಇದೆ.

“ವಿಷ್ಣುವಿನ ಸರ್ವೋತ್ತಮತ್ವವು ಸಕಲಶ್ರುತಿ ಸ್ವತೀ ಇತಿಹಾಸ ಪುರಾಣ ಮೊದಲಾದ ಸಕಲಸಾರಗಮಗಳೆಂಬ ಪ್ರಮಾಣಗಳಲ್ಲಿ ನಿರವಕಾಶವಾಗಿ ಪರಮ ಪ್ರಧಾನವಾಗಿ ಪ್ರತಿಪಾದಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿರುವ ವಿಷಯವೇ ಆಗಿದೆ.

ಸಕಲಸಾರಗಮಗಳಿಗೂ ಶ್ರೀಹರಿಯ ಸರ್ವೋತ್ತಮತ್ವಮತ್ವದಲ್ಲಿಯೇ ಮಹಾತತ್ವಾರ್ಯವೆಂಬುದು ಯುಕ್ತಿ ಸಿದ್ಧವೂ (ಯುಕ್ತವು) ಆಗಿದೆ. ಅಂದರೆ ಸಮೀಚೀವಾಗಿ ಯುಕ್ತವಾಗಿದೆ. ಅದು ತೇಗೆಂದರೆ:-

ಪುರುಷಾರ್ಥಗಳು, ಧರ್ಮ, ಅರ್ಥ, ಕಾಮ, ಮೋಕ್ಷಗಳೆಂದು ನಾಲ್ಕು ಬಗೆಯಾಗಿರುವುದು ಎಲ್ಲರಿಗೂ ತಿಳಿದ ವಿಷಯವೇ ಆಗಿದೆ. ಈ ನಾಲ್ಕರಲ್ಲಿ ಮೋಕ್ಷವೆಂಬುದು ಸರ್ವಪುರುಷಾರ್ಥಗಳಲ್ಲೂ ಶ್ರೇಷ್ಠವೆಂಬಲ್ಲಿ ವಿವಾದವೇ ಇಲ್ಲ. ಅದುದರಿಂದಲೇ ಮೋಕ್ಷವನ್ನು ಸರ್ವಪುರುಷಾರ್ಥಗಳಲ್ಲೂ ಉತ್ತಮವೆಂದು ಪ್ರಮಾಣಗಳು ಘೋಷಿಸುತ್ತವೆ.

ಸಕಲರೂ ಕೂಡ ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ ‘ಸುಖಮೇವ ಮೇ ಶ್ವಾರ್ಥ ದುಃಖಂ ಮನುಗುಃ ಪಾಪೋತ್’ (ನನಗೆ ಸುಖವೇ ಉಚಿತವಾಗಿ, ದುಃಖದ ಲೇಕವೂ ಸಹ ಆಗದಿರಲಿ) ಎಂದು ಹಗಲಿರುಳು ನಿತ್ಯವಾದ ಮೋಕ್ಷಸುಖವನ್ನೇ ಆಶೆಪಟ್ಟಿರುತ್ತಿರುತ್ತಾರೆ. ಅದೇನುಪಾಯವಾದ ವೇದವಾಣಿಯೂ ಸಹ ಧರ್ಮ, ಅರ್ಥ, ಕಾಮಗಳೆಂಬ ಪುರುಷಾರ್ಥಗಳು, ಅನಿತ್ಯಪುರುಷಾರ್ಥಗಳೆಂದು, ಮೋಕ್ಷವೆಂಬ ಪುರುಷಾರ್ಥವು ಮಾತ್ರ ನಿತ್ಯ ಪುರುಷಾರ್ಥವೆಂದೂ ವಿವೇಚಿಯಾದ ಮಾನವನು ಅಂತಹ ನಿತ್ಯ ಪುರುಷಾರ್ಥವಾದ ಮೋಕ್ಷಕ್ಕಾಗಿ ಪ್ರಯತ್ನವನ್ನು ಮಾಡಬೇಕೆಂದು ನಮಗೆ ತಿಳಿಸುತ್ತದೆ.

ಧರ್ಮಾರ್ಥಗತಮಾಃ ಸಮೋಷಿ ಫ ವಿಶ್ವಾಃ ಮೋಕ್ಷ ವಿವ ಹಿ |

ನಿತ್ಯ ತತ್ವಾತ್ಮದರ್ಶನಾಯ ಯತೇಶ ಮತಿಮಾತ್ಮರಃ ||

(ಇತಿ ಭಾಲ್ವದೇಯಶ್ರುತಿಃ)

ತಾತ್ಪರ್ಯ :- ಪುರುಷಾರ್ಥಗಳು ನಿತ್ಯ ಮತ್ತು ಅನಿತ್ಯಗಳೆಂದು ಎರಡು ಬಗೆಯಾಗಿವೆ. ಇವೆರಡರಲ್ಲಿ ಧರ್ಮ ಅರ್ಥ ಕಾಮಗಳು ಅನಿತ್ಯ ಪುರುಷಾರ್ಥಗಳು. ಮೋಕ್ಷವಾದರೋ ನಿತ್ಯಪುರುಷಾರ್ಥವು. ಆದಕಾರೂ ಬುದ್ಧಿವಂತನಾದ ಯುಕ್ತಿಯುಕ್ತ ವಿಚಾರವಿಮರ್ಶೆಯಿಂದ ಕಾರ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ಪ್ರವರ್ತಿಸುವ ಮತವಂತನಾದ ಮಾನವನು ನಿತ್ಯಪುರುಷಾರ್ಥವಾದ ಮೋಕ್ಷಸುಖಕ್ಕಾಗಿ ಪ್ರಯತ್ನಶೀಲನಾಗಬೇಕೆಂದು ಘಾಲ್ಪವೆಯ ಶ್ರುತಿಯ ಅಭಿಪ್ರಾಯ.

ಈ ವಿಚಾರವಾಗಿ ಮಹಾಭಾರತವುನಿನ್ನೂ ಸಂವಾದರೂಪವಾಗಿದೆ.

ಅನಿತ್ಯತ್ವಾದ್ಯುಪಾಸ್ಯಧರ್ಮಾದ್ಯಾಃ ಪರಂ ಸುಖಮ್ |

ಮೋಕ್ಷ ವಿವ ಪರಾಸಂದಃ ಸಂಸಾರೇ ಪರಿವರ್ತತಾಮ್ || (೧೩ ಮಹಾಭಾರತೇ)

ಅಭಿಪ್ರಾಯ :- ಧರ್ಮ, ಅರ್ಥ, ಕಾಮಗಳು ಆದರಿಂದ ಸಾಧ್ಯವಾದ, ಅವುಗಳಿಂದ ಹೊಂದಲ್ಪಡತಕ್ಕ ಸ್ವರ್ಗಾದಿ ಸುಖಗಳು ಅನಿತ್ಯಗಳು - ಶಾಶ್ವತಗಳಲ್ಲ. ಮತ್ತು ದುಃಖ ಸುಖಗಳಾಗಿವೆ. ಆದಕಾರೂ ಅವುಗಳು ಶ್ರೇಷ್ಠ ಪುರುಷಾರ್ಥಗಳಲ್ಲ. ಶಾಶ್ವತಸುಖರೂಪವಾದ ಅಂದರೆ ನಿತ್ಯಸುಖರೂಪವಾದಮೋಕ್ಷವು ಮಾತ್ರ - ಸರ್ವಶ್ರೇಷ್ಠವಾದ ಪುರುಷಾರ್ಥವಾಗಿದೆ.

ಅಂತಹ ಸರ್ವಪುರುಷಾರ್ಥಗಳಲ್ಲಿ ಸರ್ವೋತ್ತಮವಾದ ಮೋಕ್ಷಪ್ರಯೋಜನಕ್ಕೆ ಮೀಸಲಾದ ಶಾಸ್ತ್ರವು "ವೇದಶಾಸ್ತ್ರ" ವೆಂದು ಹೆಸರು. ಇದಾವಿಧವಾಗಲಿ ಉದಾಹರಣೆಗಳಾದ ವೇದಾದಿಗ್ರಂಥಗಳಿಗೆ ಹೊರತು ಬೇರೆ ಇತರ ಶಾಸ್ತ್ರಗಳಲ್ಲ. ಸರ್ವಪುರುಷಾರ್ಥೋತ್ತಮವಾದ ಮೋಕ್ಷ ಪ್ರಯೋಜನವನ್ನುಳ್ಳ ಸರ್ವೋತ್ತಮಶಾಸ್ತ್ರಕ್ಕೆ ಸರ್ವೋತ್ತಮವಾದ ವಿಷಯವೇ ಆಗಬೇಕೇ ಹೊರತು ಮಿಥ್ಯವಿಷಯಗಳಾಗಲಾರವು. ಮಿಥ್ಯ ವಿಷಯಗಳು ಅಂತಹ ಸರ್ವೋತ್ತಮವಾದ ವಿಷಯಕ್ಕೆ ಅಂಗಗಳಾಗಿ ನಿರೂಪಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿವೆ. ಹೊರತು ಅವು ಪ್ರಧಾನಗಳಲ್ಲ.

ಯಾವ ಸರ್ವಶ್ರೇಷ್ಠವಾದ ಮೋಕ್ಷಪ್ರಯೋಜನವನ್ನುಳ್ಳ ಸರ್ವಶಾಸ್ತ್ರೋತ್ತಮವಾದ ವೇದಾದಿಗಳಿಗೆ ಯಾರು ವಿಷಯನೋ ಅವನು ಅಂತಹ ಶ್ರೇಷ್ಠಪುರುಷಾರ್ಥವನ್ನು ಕೊಡತಕ್ಕವನೇ ಆಗಿರಬೇಕು. ಹಾಗಲ್ಲದ ವ್ಯಕ್ತಿಯಲ್ಲಿ ಪ್ರಯೋಜನಕ್ಕೂ ಶಾಸ್ತ್ರವಿಷಯಕ್ಕೂ ಸಂಬಂಧವೇ ಇಲ್ಲದುದಾಗಿ ಶಾಸ್ತ್ರವು ಅಸಂಬಂಧಪ್ರಲಾಪವಾಗುತ್ತದೆ. ಆದರಿಂದ ಪ್ರೇಕ್ಷ್ಯವಂತರಿಗೆ ಅನುವಾದೇಯವಾಗುತ್ತದೆ.

ಸಕಲಿಗೂ ಅಭಿಮತವಾದ ಮೋಕ್ಷವೆಂಬ ಪ್ರಯೋಜನಕ್ಕೆ ಸರ್ವೋತ್ಕೃಷ್ಟವಾಗಿ ತಿಳಿಯಲ್ಪಟ್ಟವನಾಗಿ ಸುಪ್ರಸನ್ನನಾದ ಭಗವಂತನಾದ ಶ್ರೀಪರಮೇಶ್ವರನೇಬಿಡು ಯುಕ್ತಿಯುಕ್ತವಾದ ವಿಚಾರವೇ ಆಗಿದೆ. ಆದಕಾರೂ ಅಂತಹ ಶ್ರೀಪರಮೇಶ್ವರನೇ ಸರ್ವಸದಾಗಮಗಳಿಗೂ ಮಹಾತಾತ್ಪರ್ಯವಿಷಯನಾಗಿದ್ದಾನೆಂಬ ವಿಷಯವನ್ನೂ ಪ್ರಮಾಣಗಳ ಉದಾಹರಣೆಯಿಂದ ಬಹಳ ರೂಪವಾಗಿ ಶ್ರೀಮದ್ವರು ನಿರೂಪಿಸಿ, ಸಮರ್ಪಿಸಿರುತ್ತಾರೆ.

ಈ ಮೇರೆ ಕಂಡ ನಿರೂಪಣೆಯಲ್ಲಿನ ಒಂದೊಂದು ವಿಚಾರವನ್ನೂ ಪ್ರಮಾಣವಾಕ್ಯಗಳು ಮುಂದೆ ವಿವರಿಸುವಂತಿವೆ. ಮೋಕ್ಷವು ಶ್ರೀಪರಮೇಶ್ವರನಿಂದವಲ್ಲದೆ ದೊರಕಲಾರದು. ಈ ವಿಷಯವನ್ನು ನಾರಾಯಣ ಶ್ರುತಿಮತವು ಪ್ರತಿಪಾದಿಸುತ್ತದೆ.

“ಯಸ್ಯ ಪ್ರಸಾದಾತ್ಪರಮಾರ್ಥರೂಪಾಪ್ರಾಪ್ತಂಪಾರಾನ್ಮುಚ್ಯತೇ
ನಾಪರೇಣ | ನಾರಾಯಣೋಽಸೌ ಪರಮೋ ವಿ ಚಿಂತೋ
ಮುಮುಕ್ಷುಃ ಕರ್ಮಣಾಶಾದಮುಖಾತ್ || (೧೩ ನಾರಾಯಣಶ್ಲೋಕಃ)

ಅಭಿಪ್ರಾಯ :- ಮೋಕ್ಷವು ವಿಷ್ಣುವಿನಿಂದಾದ ಮಾತ್ರಲಭ್ಯವಾದುದರಿಂದ. ಮೋಕ್ಷಕ್ಕೆ ಸಾಕ್ಷಾತ್ಕಾರಿ ಕಾರಣವಾದ ಅಂತಃ ಅತ್ಯರ್ಥವ್ರಹಾದರ ತೊರತಾಗಿ ಬೇರೆ ಯಾವುದೂ ಸಾಕ್ಷಾತ್ಕಾರಿ ಸಾಧನವಲ್ಲ. ಈ ದುಃಖಮಯವಾದ ಸಂಸಾರದಿಂದ (ಕರ್ಮಪಾಶದಿಂದ) ಬಿಡುಗಡೆಯನ್ನು ಪಡೆಯಲು ಅಪೇಕ್ಷಿಸುವ ಮೋಕ್ಷಾಪೇಕ್ಷೆಯಾದ ಅಧಿಕಾರಿಯಾದ ಮಾನವನು ಆ ಸರ್ವೋತ್ತಮನಾದ ಪರಮಾತ್ಮನ ಪ್ರೀತಿಯಿಂದ ಆ ಪ್ರೀತಿಯನ್ನು ಸರ್ವೋತ್ಕೃಷ್ಟವನ್ನಾಗಿ ತಿಳಿಯಬೇಕು ಎಂಬುದು ನಾರಾಯಣಶ್ಲೋಕವಚನದ ಅಭಿಪ್ರಾಯ.

ಸರ್ವೋತ್ತಮನಾದ ಪ್ರೀತಿಯು ಯಾವನು ತನ್ನ ಭಕ್ತನನ್ನಾಗಿ ಪ್ರೀತಿಯಿಂದ ಪ್ರೀತಿಸುವನೋ ಅಂತಹ ತನ್ನ ಭಕ್ತನಿಂದ ಮಾತ್ರ ಲಭ್ಯವಾಗುತ್ತಾನೆ. ಭಕ್ತಿರಹಿತವಾದ ಕೇವಲ ಶಾಸ್ತ್ರವ್ರತನಿಂದಾಗಲಿ, ಭಕ್ತಿರಹಿತವಾದ ಮೇದಾಶಕ್ತಿಯಿಂದಾಗಲಿ ಭಕ್ತಿರಹಿತವಾದ ಅನೇಕಾರ್ಥಶಾಸ್ತ್ರ ಕ್ರಮದಿಂದಾಗಲಿ ಪರಮಾತ್ಮನು ಲಭ್ಯವಾಗುವುದಿಲ್ಲ. ಯಾರನ್ನು ಪ್ರೀತಿಯಿಂದ ತನ್ನಭಕ್ತನನ್ನಾಗಿ ಪ್ರೀತಿಸುವನೋ ಅಂದರೆ ಯಾರವನುಂದಲ್ಲಿ ಸುಪ್ರಸನ್ನನಾಗುವನೋ ಅಂತಹ ಜ್ಞಾನಿಯಾದ ಭಕ್ತನಿಗೆ ಮಾತ್ರ ತನ್ನಸಾಕ್ಷಾತ್ಕಾರವನ್ನೂ ಅನುಗ್ರಹ, ಅನಂತರದ ಆ ಭಕ್ತನ ಅನಾದಿಯಾದ ಭಾವರೂಪವಾದ ಅಜ್ಞಾನವನ್ನೂ ನಾಶಗೊಳಿಸಿ ಅಂತಹ ಯೋಗ್ಯಜೀವನಿಗೆ ಸ್ವರೂಪಾನಂದಾನುಭವದ ಶಕ್ತಿಯನ್ನು ಕರುಣಿಸುತ್ತಾನೆ. ತನ್ನನ್ನೇ ಸರ್ವೋತ್ತಮನನ್ನಾಗಿ ತಿಳಿದು ತನ್ನಲ್ಲಿ ಭಕ್ತಿಮಾದತತ್ತ್ವವನ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ತಾನು ಪ್ರಸನ್ನನಾಗಿ ಅವನ ಸಂಸಾರಬಂಧನದಿಂದ ಆತನನ್ನು ಬಿಡುಗಡೆಮಾಡುತ್ತೇನೆಂದು ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣಪರಮಾತ್ಮನು ಭಗವದ್ಗೀತೆಯಲ್ಲಿಯೂ ತಿಳಿಸಿದ್ದಾನೆ.

ತೇಜಾಮಹಂ ಸಮುದೃಶಾ ಮೃತ್ಯುಸಂಹಾರಣಾರಾತ್ |

ಭವಾಮಿ ನ ಚಿರಾತ್ಪಾರ್ಥ ಮಯ್ಯಾವೇಶಿತಚೇತಸಾಮ್ |

|| ೧೩ ಭಗವದ್ವಚನಮ್ ||

ಅಭಿಪ್ರಾಯ :- ಭಕ್ತಿ ಪೂರ್ವಕವಾದ ಕ್ರಮಾವೇನು ಮನನವೇನು ಪಶ್ಯಭಕ್ತಿಪೂರ್ವಕವಾದ ಧ್ಯಾನವೇನು ಇವುಗಳ ಮೂಲಕವಾಗಿ ನಿರಂತರವಲ್ಲ ನನ್ನಲ್ಲಿಟ್ಟು ಮನಸ್ಸುಳ್ಳವನಾಗಿ ಯಾವ ಯೋಗ್ಯಜೀತನರು ಇರುತ್ತಾರೋ ಅವರನ್ನು ಈ ದುಃಖಮಯವಾದ ಸಂಸಾರಸಮುದ್ರದಿಂದ ನಾನು ಬೇಗನೇ ಉದ್ಧಾರಮಾಡುತ್ತೇನೆ.

ಈ ಚೇತನ ಮತ್ತು ಅಜೇತನರಾದ ವ್ರತಂಚಕ್ರ, ಅದರವರ ಯೋಗ್ಯತೆಗೆ ತಕ್ಕಂತೆ ಅಂದರೆ ಯಥಾ ಯೋಗ್ಯವಾಗಿ, ಉಕ್ತಿಕ್ರಿಯೆನ್ನು ಪ್ರೀತಿಯನ್ನೂ, ಸಾಕವನ್ನೂ, ನಿಯಮನವನ್ನೂ, ಜ್ಞಾನವನ್ನೂ, ಅಜ್ಞಾನವನ್ನೂ, ಬಂಧವನ್ನೂ ಮೋಕ್ಷವನ್ನೂ ಯಾರು ಉಂಟುಮಾಡುವನೋ ಅಂತಹ ನಿರವಧಿಕೃತ್ಯಾರ್ಥ ಸಂಪನ್ನನಾದ ಸರ್ವತಂತ್ರ ಸ್ವತಂತ್ರನಾದ ಪುರುಷನು ಪ್ರೀತಿಯು ಎಂಬುದಾಗಿ ಸ್ವಂತ ವುಡಾಗದ ವಚನವು ಹೇಳುತ್ತದೆ.

ಉತ್ಪತ್ತಿಸ್ಥಿತಿಸಂಹಾರಾ ನಿಯತಿಜ್ಞಾನಮಾವೃತ್ತಿಃ |
ಬಂಧಮೋಕ್ಷೈ ಚ ಪುರುಷಾದ್ವೈತಾತ್ಮಹರೇಕತಾತ್ |

(೧೩೩೦೦೦)

ಮತ್ತೊಂದು ಪ್ರಮಾಣವನಿಂದಲೂ ಮೇಲೆಕಂಡ ಅಭಿಪ್ರಾಯವೇ ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿ ತಿಳಿದುಬರುತ್ತದೆ.

ಅಜ್ಞಾನಂ ಜ್ಞಾನದೋ ವಿಷ್ಣುಃ ಜ್ಞಾನಿನಾಂ ಮೋಕ್ಷದತ್ತ ಸಃ |
ಅನಂದದತ್ತ ಮುಕ್ತಾನಾಂ ಸ ವಿಷ್ಣುಕೋ ಜನಾರ್ದನಃ || (೧೩೩೧)

ಅಭಿಪ್ರಾಯ :- ಅಜ್ಞಾನಿಗಳಿಗೆ ಜ್ಞಾನವನ್ನು ಅನುಗ್ರಹಿಸುವವನು ವಿಷ್ಣುವು, ಜ್ಞಾನಿಗಳಿಗೆ ಅನಾದಿಯಾದ ಭಾವರೂಪವಾದ ಅವಿದ್ಯೆಯಿಂದ ನಿವೃತ್ತಿಮಾಡತಕ್ಕವನು ಸಹ ಶ್ರೀಹರಿಯು. ಲಿಂಗಭಂಗವೆಂಬ ಮೋಕ್ಷವನ್ನು ಕರುಣಿಸಿದ ಮೇಲೆ ಸ್ವರೂಪಾನುವಾಸುಭವದ ಶಕ್ತಿಯನ್ನು ಕೊಡತಕ್ಕವನೂ ಸಹ ಸ್ವತಂತ್ರನಾದ ಆ ಜನಾರ್ದನನೇ ಹೊರತು ಬೇರೆಯವರು ಸ್ವತಂತ್ರರು ಯಾರೂ ಇರುವುದಿಲ್ಲ.

ವರಪ್ರತ್ಯನನಿಸಿದ ವಿಷ್ಣುವೇನೇ ಈ ಭವಮಾಶಯದ ಬಂಧನೂ ಆಗಿದ್ದಾನೆ. ಇದರಿಂದ ಮೋಚನೂ ಆಗಿದ್ದಾನೆ. ಭವಮಾಶಯದ ಬಿಡುಗಡೆಮಾಡಿದ ಮೇಲೆ ಅಂದರೆ ಲಿಂಗಭಂಗವನ್ನುಂಟುಮಾಡಿದ ತರುವಾಯ ನಿತ್ಯಸಿದ್ಧವಾದ ಯೋಗ್ಯಜೀವದ ಸ್ವರೂಪವು ಅನಂದರೂಪವೇ ಆಗಿದ್ದಾಗ್ಯೂ ಸಹ ಅಂತಹ ಸ್ವರೂಪಭೂತವಾದ ಅನಂದದ ಅನುಭವದ ಶಕ್ತಿಯನ್ನು ಕರುಣಿಸುವ ಮಹಾನುಭಾವನೂ ಸಹ ವಿಷ್ಣುವೇ ಆಗಿದ್ದಾನೆ. ಇದರಲ್ಲಿ ಯಾವ ಸಂದೇಹವೂ ಇಲ್ಲವೆಂಬ ಮತ್ತೊಂದು ಪ್ರಮಾಣವನವೂ ಅತ್ಯಂತಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿ ಶ್ರೀಹರಿಯ ಹಿರಿಮೆಯನ್ನು ಪ್ರತಿಪಾದಿಸುತ್ತಲಿದೆ. ಆ ಮತನವು ಈ ರೀತಿ ಇದೆ.

ಬಂಧಕೋ ಭವಣಾಶೇನ ಭವಣಾಶಾಲ್ಯ ಮೋಚಕಃ |
ಶೈವಲ್ಯದಾ ಪರಂ ಬ್ರಹ್ಮ ವಿಷ್ಣುರೇವ ಸ ಸಂಕಯಃ || ೧೩೩೨ ||

ವರಮಾತ್ಮನು ಸುಪ್ರೀತನಾಗಿದ್ದರೆ ಅವನ ಅನುಗ್ರಹರೂಪವಾದ ಪ್ರಸಾದವು ಉಂಟಾಗುವಂತಿಲ್ಲ. ಅದಿಲ್ಲದೇ ಇದ್ದರೆ ಸುಖಾದಿಂದ ಬಿಡುಗಡೆಯು ಇಲ್ಲ. ಸ್ವರೂಪಭೂತವಾದ ಅನಂದದ ಅನುಭವಶಕ್ತಿಯು ಸಹ ದೊರೆಯಲಾರದು. ಲಿಂಗಭಂಗವೂಷಣವಾದ ಅನಂದಾನುಭವಶಕ್ತಿಯನ್ನು ಅವನು ಕೊಡಬೇಕಾದರೆ ಮುಖ್ಯವಾಗಿ ಆ ವರಮಾತ್ಮನ ಪ್ರೀತಿಯು ವ್ಯಕ್ತವಾಗಬೇಕು. ಅಂತಹ ಪ್ರೀತಿಗೆ ಕಾರಣವು ಆತನ ಗುಣೋತ್ಸರ್ವಜ್ಞಾನವು. ಯಾರು ತನ್ನ (ವರಮಾತ್ಮನ) ಗುಣೋತ್ಸರ್ವಜ್ಞಾನವುಳ್ಳವನೋ ಅವನ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಮಾತ್ರ ವರಮಾತ್ಮನ ಪ್ರೀತಿಯು ವ್ಯಕ್ತವಾಗುತ್ತದೆ. ಅಭೇದಜ್ಞಾನದಿಂದ ಪ್ರೀತಿಯು ಎಂದೆಂದಿಗೂ ಆಗುವಂತಿಲ್ಲ. ಲೌಕಿಕವ್ಯವಹಾರದಲ್ಲಿ ಇದು ಸುಪ್ರಸಿದ್ಧವಾದ ವಿಚಾರವೇ ಆಗಿದೆ. ರಾಜನಾದ ಪ್ರಭುವನ್ನು ಪ್ರಶಂಸೆಮಾಡಿದರೆ ಅವೇಶ್ವರಿಯನ್ನು ಕೊಡುತ್ತಾನೆ. ಅದನ್ನು ಬಿಟ್ಟು "ನಾನೇ ರಾಜ" ಎಂದು ತನಗೂ ರಾಜನಿಗೂ ಅಭೇದವನ್ನೂ ಪ್ರತಿಪಾದಿಸಿದರೆ ಕೋಪಗೊಂಡ ರಾಜನು ಆ ರೀತಿ ಹೇಳತಕ್ಕವನಿಗೆ ಧೈಯವಾಸವನ್ನು ವಿಧಿಸುತ್ತಾನೆ. ಅಭೇದ ಚಿಂತನೆಯು ಮಹಾವಿವಾದಗಳನ್ನೊದ್ದಾಗಿದೆ. ನವವಿದ ದ್ವೇಷಗಳಲ್ಲಿ ಅಭೇದಚಿಂತನೆಯಂತೂ ಅತಿಪ್ರಬಲವಾದ ಸತ್ಯನಿರಾಕಾರವಾದ ದ್ವೇಷರೂಪವಾದ ದೋಷವಾಗಿದೆ.

ಅದರಂತೆ ಪ್ರಕೃತರಲ್ಲೂ ಸಹ ಪರಮಾತ್ಮನ ಪ್ರೀತಿಯು ನಮ್ಮ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಅಗರೇಕಾದರೆ ನಾವು ಆ ಸ್ವರ್ಗೋತ್ತಮನ ಗುಣೋತ್ಕರ್ಷದ ಹ್ಯಾನವುಳ್ಳವರಾಗಬೇಕು. ಪರಮಾತ್ಮನ ಗುಣೋತ್ಕರ್ಷಹ್ಯಾನದಿಂದಲೇ ಪ್ರೀತಿ. ಅದನ್ನು ಸುಪ್ರೀತನಾದವನೇ ಮೋಕ್ಷದ್ರವ್ಯ. ಅದುದರಿಂದ ಸಲವೇದಾಗಲೂ ಪರಮಾತ್ಮನ ಗುಣೋತ್ಕರ್ಷವನ್ನೇ ಪ್ರಧಾನ ಪರಮಮುಖ್ಯವಸ್ತುವೆಂದು ತಿಳಿಸುತ್ತಿರುವ ವಿಚಾರವನ್ನು ಸೌವರ್ಣಾಶ್ರುತಿ ಮಹತ್ವದ ಬಹಳ ರಂಜಕವಾಗಿ ತಿಳಿಸುತ್ತಿದೆ.

**‘ಸಹಾದೃಶೀ ಪ್ರೀತೀರತ್ಯಸ್ತು ವಿಶ್ವೋಲ ಗುಣೋತ್ಕರ್ಷಗಾಹಿತರಿ |
ಯಾದೃಶೀ ಸ್ಯಾತ್ | ತಪ್ತೀಗಾಣಾಶ್ವೋಲ್ಲವ್ಯಾಪೋತಿ ಸರ್ವಗ
ತಪೋ ವೇದಾಪ್ರಶ್ತಯಃ ಸರ್ವ ವಿವ || ೧೩ ಸೌಪರ್ಣಾಶ್ರುತಿಃ ||**

ಅಭಿಪ್ರಾಯ :- ಪರಮಾತ್ಮನ ಗುಣೋತ್ಕರ್ಷವನ್ನು ತಿಳಿದವನಲ್ಲಿ ಪರಮಾತ್ಮನು ಹೆಚ್ಚು ಪ್ರೀತಿಯುಳ್ಳವನಾಗುತ್ತಾನೆ. ಬೇರೆಯವನಲ್ಲಿ ಪ್ರೀತಿಯುಳ್ಳವನಾಗುವುದಿಲ್ಲ. ಅದಕ್ಕಾಗ ಪರಮಾತ್ಮನ ಪ್ರೀತಿಗಾಗಿ ಅವನುಗಳನ್ನು ತಿಳಿಸುವುದಕ್ಕಾಗಿಯೇ ಸಲವೇದಾಗಲೂ ಮೀಸಲಾಗಿರುತ್ತವೆ.

ಸಲ ವೇದಾಗಲೂ ಕೂಡ ಯೋಗ್ಯ ಜೀವರ ಮೋಕ್ಷದ ಉದ್ದೇಶದಿಂದಲೇ ಕೂಡಿರುವ ಪ್ರಯುಕ್ತ ಅದಕ್ಕೆ ಸಾರಕವಾದ ಪ್ರೀತಿಗಾಗಿ ಗುಣೋತ್ಕರ್ಷದ ಹ್ಯಾನಕ್ಕಾಗಿಯೇ ಇರುವಪ್ರಯುಕ್ತ ಅಂತಹ ಗುಣೋತ್ಕರ್ಷದಲ್ಲಿಯೇ ವೇದಗಳಿಗೆ ಮಹಾಪ್ರಾಪ್ತಿಯವೆಂಬುದು ನಿರ್ದಿಷ್ಟವಾದ ವಿಚಾರವಾಗಿದೆ.

ಗುಣೋತ್ಕರ್ಷದ ಹ್ಯಾನದಿಂದಲೇ ತನಗೆ (ಪರಮಾತ್ಮನಿಗೆ) ಅತಿಯಾದ ಪ್ರೀತಿಯೆಂಬುದನ್ನು ಸ್ವಯಂ ಭಗವಂತನೇ ಭಗವದ್ಗೀತೆಯಲ್ಲಿ ಹೇಳಿರುತ್ತಾನೆ.

ಆ ವಾಕ್ಯವು ಈ ರೀತಿ ಇದೆ.

**ಯೋ ಮಾಮೇವಮತಃಸಮಮೂಢೋ ಜಾಣಾತಿ ಪುರುಷೋತ್ತಮಮ್ |
ಸ ಸರ್ವವಿದ್ ಭಜತಿ ಮಾಂ ಸರ್ವಭಾವೇಷು ಭಾರತ || (ಭಗವದ್ಗೀತಾ)**

ಅಪ್ಪಾಯ :- ಎಲ್ಲಿ ಅರ್ಜುನನೇ, ಯಾರು ನನ್ನನ್ನು, ಕಠಿಣನಾಶವನ್ನುಳ್ಳವರಾದ ಕ್ಷತ್ರೀಶನಿಗಿಂತಲೂ, ಕಠಿಣನಾಶಕನಾದ ಅಕ್ಷತ್ರೀಶನಿಂದನಿರ್ದಿಷ್ಟ ರಮಾದೇವಿಗಿಂತಲೂ ಉತ್ತಮನಾದುದರಿಂದ, ಪುರುಷೋತ್ತಮನೆಂದು, ಸಲವೇದಾಗಲಿಯೂ, ತದನುಸಾರಿಗಾದ ಶ್ವೋತಿಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಪ್ರಸಿದ್ಧನೆಂದು ಬೇರೆವಿಧವಾದ ಯಾವುದೇ ಬಗೆಯಾದ ಸಂದೇಹಕ್ಕಾಗಿ ಭ್ರಮೆಯಾಗಲಿ ಒಳಗಾದ ಮಿಥ್ಯಾಹ್ಯಾನವಿಹಿತವಾಗಿ ತಿಳಿಯುತ್ತಾನೆಯೋ ಅದನ್ನು ಈ ರೀತಿಯಾದ ಶ್ರೀಹರಿಯ ಸ್ವರ್ಗೋತ್ತಮತ್ವವೇ ಸರ್ವಪ್ರಾಪ್ತಿಯಾಗ ಸಾರಕವಾದ ಪ್ರಮೇಯವೆಂದು ತಿಳಿದವನಾಗಿ ನನ್ನನ್ನು ಎಲ್ಲಬಗೆಯಿಂದಲೂ ಭಜಿಸುತ್ತಾನೆ, ಸೇವಿಸುತ್ತಾನೆ ಎಂದು ಶ್ರೀಶಿವಪರಮಾತ್ಮನ ವಾಕ್ಯದ ಅಭಿಪ್ರಾಯ. ಅದುದರಿಂದ ವಿಶ್ವವಿವ ಗುಣೋತ್ಕರ್ಷದಲ್ಲಿಯೇ ಸಲಶ್ರುತಿಗಳೂ ಮಹಾಪ್ರಾಪ್ತಿಯವೆಂಬುದರಲ್ಲಿ ಯಾವ ಸಂದೇಹವೂ ಇಲ್ಲ.

ಇಲ್ಲಿಗೆ ಶ್ರೀಮದ್ರಾಘವೇಂದ್ರಗುರುಸಾಹೇಬರೊಂದಿಗಿನ ರಚಿತವಾಗಿರುವ ತಂತ್ರವಿವರಣೆಯ ಜಿಹ್ವಾಸಾರಿಕದಿಂದಲೇನ ವಾಕ್ಯಗಳ ಸಮಾಖ್ಯವಾದ ಮತ್ತು ವಿಶೇಷವಾದ ಅರ್ಥದ ನಿರೂಪಣೆಯು ಸಮಾಪ್ತವಾಯಿತು. ಜಿಹ್ವಾಸಾರಿಕದ ಅರ್ಥವಿವರಣೆಯ ನಿಮಿತ್ತದಿಂದ ಮುಂದುವರಿದಾಗಲೂ ಯೋಗ್ಯತೆಗನಾಗಿ ಅತಿಮುಖ್ಯವಾಗಿ ಯಾವ ಸಂದೇಹವಾಗಲಿ, ದ್ವಂದ್ವವಾಗಲಿ ಉಂಟಾದಂತೆ ಅತಿದೂರವಾಗಿ “ಶ್ರೀಹರಿಯ ಸ್ವರ್ಗೋತ್ತಮತ್ವದ” ನಿಶ್ಚಯವು ಅತ್ಯಾವ್ಯಕ್ತವಾಗಿ ಅಗರೇಕೆಂಬ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಪಾಪ ಕೆಲವು ಪ್ರಮಾಣಗಳನ್ನು ಉದಾಹರಿಸಿ, ಶ್ರೀಮದಾನಂದಕೀರ್ತ

ಭಗವಾನ್ಮಹಾದೇವನು ನಿರ್ವಯಿಸಿರುವ ತೋರಿಸಿರುವ ತ್ರವಮನ್ನು ಅನುಸರಿಸಿ ಪ್ರತಿಪಾದಿಸುತ್ತೇವೆ. ಈ ನಿರೂಪಣೆಯಿಂದ ಮುಕ್ತಿಯೋಗ್ಯರಾದ ಗುಣವೈಷಮ್ಯಗಳಾದ ಸ್ವಪ್ನನು ಅಭಿಧ್ಯಾನವಾಗಿ "ಶ್ರೀಹರಿಯ ಸರ್ವೋತ್ತಮತ್ವದ" ನಿಶ್ಚಯವುಳ್ಳವನಾಗಿ ಶ್ರೀಹರಿವಾಯುಗಳ ವರಮಾನುಗ್ರಹಕ್ಕೆ ವಾತ್ಸರ್ಯಗಲೆಂದು ಹಾಸ್ಯಸುತ್ತೇವೆ. ಇನ್ನು ಮುಂದೆ ಶ್ರೀಹರಿಯ ಸರ್ವೋತ್ತಮತ್ವಕ್ಕೆ ಪ್ರತಿಪಾದಕವಾದ ಸಾಧಕವಾದ, ನಿತ್ಯವೂ ದೇವವ್ಯಾಪಾರವಾರಂಭದಲ್ಲಿ ಹಿರಿಯರು, ಸಂಪ್ರದಾಯಪ್ರವರ್ತಕರು ಪಾಸುಪಾಸಿರುವ "ಪ್ರಹ್ಲವಾದೋತ್ತಮ" ವನ್ನು ಅರ್ಥಸಹಿತವಾಗಿ ನಿರೂಪಿಸುತ್ತೇವೆ. ಅದಕ್ಕೆ ಮುಂದೆ ಆ ಶ್ಲೋತ್ರದ ಹಿನ್ನೆಲೆಯಾಗಿರುವ ಕಂದು ಮಹರ್ಷಿಗಳ ವಿಚಾರವನ್ನು ತಿಳಿಸಿ ಮುಂದುವರಿಸುತ್ತೇವೆ.

ಈ ಪ್ರಹ್ಲವಾದೋತ್ತಮ "ವಿಶ್ವವಿಷ್ಣುವರಾಣಂ ವೈಷ್ಣವಾಃ ಸಂಗ್ರಹಂ" ಎಂದು ಹೇಳಿರುವಂತೆ, ಪರಾಶರ ಮತ್ತು ಮೈತ್ರೇಯರ ಸಂಪಾದ ರೂಪವಾಗಿರುವ ಶ್ರೀಮದ್ವಿಷ್ಣುವರಾಣದ ಒಂದನೇ ಅಂಶದ ಹದಿನೈದನೆಯ ಅಧ್ಯಾಯದಲ್ಲಿ ಪ್ರಚೀತನ ಮತ್ತು ಸೋಮರ ಪ್ರಶೋತ್ತರ ರೂಪವಾಗಿ ವಮ್ರ ನಾಲ್ಕನೇ ಶ್ಲೋಕದಿಂದ ವಮ್ರೋಚ್ಚಾರ ಶ್ಲೋಕದ ಪೂರ್ವಿಯಾಗಿ ನಿರೂಪಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿದೆ. ಶ್ರೀಮದ್ವಿಷ್ಣುವರಾಣಕ್ಕೆ ಅದ್ವೈತಮತಾನುಸಾರಿಗಳಾದ "ಚಿತ್ಪುರೋ" ಎಂಬ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನವೂ, ಶ್ರೀಧರೇಯ ಎಂಬ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನವೂ, ರತ್ನಗರ್ಭೇಯ ಎಂಬ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನವೂ ಒಬ್ಬ ಮೂರು ವ್ಯಾಖ್ಯಾನಗಳು ಪ್ರಸಿದ್ಧವಾಗಿವೆ. ವಿಶಿಷ್ಟಾದ್ವೈತಮತಾನುಸಾರಿಯಾದ "ವಿಷ್ಣುಚಿತ್ತೇಯ" ಎಂಬ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನವೂ ಪ್ರಕಟವಾಗಿದೆ. "ದತ್ತಾತ್ರೇಯೇಯ" ಎಂಬ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನವು ಶ್ರೀಮನ್ನದ್ವೈತಮತವೆಂಬುದಿಗಿಂತ ದತ್ತಾತ್ರೇಯಾಚಾರ್ಯರಿಂದ ವಿರಚಿತವಾಗಿ "ಸುಬೋಧಿನಿ" ಎಂಬ ಹೆಸರಿನಿಂದ ಪ್ರಕಟವಾಗಿದೆ.

ಈ ದತ್ತಾತ್ರೇಯಾಚಾರ್ಯರ ವಿಚಾರವಾಗಿ ಹೆಚ್ಚಿಗೆ ವಿವರ ತಿಳಿದು ಬಂದಿಲ್ಲ. ಆದರೆ ಇವರು ಶ್ರೀವಿಷ್ಣು ವರಾಣಕ್ಕೆ ರಚಿಸಿರುವ "ಸುಬೋಧಿನಿ" ಎಂಬ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನದ ಪ್ರಾರಂಭದಲ್ಲಿ ಸರ್ವೋತ್ತಮನಾದ ಮುಕುಂದನ ನಮಸ್ಕಾರವನ್ನು ಮಾಡಿದ್ದಾರೆ. ಅನಂತರದಲ್ಲಿ ಶ್ರೀಮನ್ನದ್ವೈತಾರ್ಯರಿಗೂ, ತರುವಾಯ ಶ್ರೀಮಘ್ನೇಶ್ವರಾರ್ಯರಿಗೂ ನಮಸ್ಕಾರಗಳನ್ನು ಆಚರಿಸಿ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನವನ್ನು ಪ್ರಾರಂಭಿಸುತ್ತಾರೆ. ಪ್ರಾಯಃ ಇವರು ಶ್ರೀಮದ್ವೈತಾರ್ಯರ ಸಮಯದ ಅನಂತರದಲ್ಲಿದ್ದವರು ಎಂದು ಹೇಳಬಹುದಾಗಿದೆ. ಸುಬೋಧಿನಿ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನದ ಮಂಗಳವಚನಗಳು ಬಹಳ ರಮಣೀಯವಾಗಿದೆ. ಅವು ಈ ರೀತಿ ಇವೆ.

ಶ್ರೀಯಃಕುಟಿ ಪೂರ್ಣಗುಣೈಕತಾರಂ ಭಕ್ತೇಶ್ವರಂ ಭಕ್ತಭಯಾಪಹಂ ಪೃಥುಂ |
ಅಶಾಧಿಸಂಶೇವಿತಶಾಪಕಲ್ಪವಂ ಪಂದೇ ಮುಕುಂದಂ ಮರುದಂಕವಲ್ಪಭಮ್ || ೧ ||
ಸಗಮಾಂಭೋರುಹತೋರಣಾಣಾಂ ಯದುಕ್ರಯೋ ಭಾನುಕರಾ ವಿಶಾಖೇ |
ತಂ ಪೂರ್ಣಗುಣೋಧಂ ಭುವನೈಕಬಂಧುಂಪಂದೇಗುರುಂ ಬುದ್ಧಿವಿಶಾಸತಾಯ || ೨ ||
ಅದ್ವೈತಸಿದ್ಧಾಂತಃಪ್ರಮಾಣೀ ಮಧ್ಯಾಯಗುಪ್ತಾಂತಮಹೀಧರಾಣಿ |
ವೇದಾಂತನಿರ್ಗೇತಸುನಾನುಪಾದಿಸಂಹರ್ಷಿನಿಃ ಶಾಕು ಜಯಾಯಗುಂಹಃ || ೩ ||
ರಮಾರಮಗಮಾಪಮೃತ್ಪೂರ್ಣಗುಣೋಧಾನ್ ಗುರೂಪಮ ||
ವ್ಯಾಖ್ಯಾಂ ವಿಷ್ಣುವರಾಣಸ್ಯ ಯಥಾಮತಿ ಕರೋಮ್ಯುತಮ್ || ೪ ||

ಇಹ ಖಲು ಜಗತಿ, ನಾನಾಧರ್ಮಸುಪಾರಮಿಗುಣನುಕುಲಯಾ ಪ್ರಹ್ಲವದ್ವೇಂದ್ರಾದಿಧರ್ಮೀಶೋ ನಾರಾಯಣಃ ಸ್ವಯಂ ವ್ಯಾಸಶ್ವೇನಾಮರ್ಯ ಅಥೇಷ್ಟಾನಿಷ್ಟಪ್ರಾಪ್ತವಿಶಾಖೋಪಾಯಮವಿದುಹಾಂ ತದುವಾಯ ಪ್ರದರ್ಶನಾರ್ಥಂ ಶ್ರೀವಿಷ್ಣುವರಾಣಂಪಠತ || ಇತ್ಯಾದಿನಾ ||

ಶ್ರೀ
ಶ್ರೀಮನ್ನೂರಾಚೋವಿಜಯತೆ
ಶ್ರೀಮದ್ರಾಘವೇಂದ್ರಗುರುನಾರಾಢೋ ವಿಜಯತೆ

ಶ್ರೀವಿಷ್ಣುಪುರಾಣೋಕ್ತವಾದ ಶ್ರೀಹರಿಸರ್ವೋತ್ತಮತ್ವಪ್ರತಿಪಾದಕವಾದ
ಶ್ರೀ ಬ್ರಹ್ಮಪಾರಸ್ಕೋತ್ರವು

*

ಶ್ರೀರಾತ್ರೀಯುಜಾಯಗೌರವ ನಿರಚಿತವಾದ
ಶ್ರೀಸುಬೋಧಿನಿವ್ಯಾಖ್ಯಾನದಿಂದವಿಸ್ತಂಭಿತವಾದುದು

*

ಜ್ಞಾಪಕಾಪಾನವಾರಾಢು ಮತ್ತು ಲೇಖಕರು:
ಪಂಡಿತರಾಜ ಮಾಗದಿರಂಗನಾಥಾಚಾರ್ಯರು,
ಕೇಂದ್ರ ಮತ್ತು ರಾಜ್ಯವ್ರಶ್ಚ ಒಪೇಶರು, ಅಧ್ಯಾಪಕಾಧ್ಯಾಪಕರು, ಶ್ರೀ ಗುರುನಾರಾಢೋಮಠಸಂಸ್ಥಾತಪವ್ಯಾಖ್ಯಾರ
ಶ್ರೀ ಗುರುನಾರಾಢೋಮ ಪತ್ರಿಕಾ ಸಂಪಾದಕರು, ಮಂತ್ರಾಲಯಕ್ಷೇತ್ರ

ಶ್ರೀ ಪರಿಸ್ಪರ್ಶೋತ್ತಮತ್ರಕ್ಕೆ ಪರಿಪೂರ್ಣವಾಗಿರುವ ಮತ್ತು ಸಾಕ್ಷಾತ್ಕಾರಿ ಶ್ರೀವಿಷ್ಣುವಿನ ಹಿರಿಮೆಯನ್ನು ಪ್ರಕಾಶಮಾಡುತ್ತಿರುವ ಪ್ರಮಾಣಗಳಲ್ಲಿ ಕೆಲವನ್ನು ಮಾತ್ರ ಇದುವರೆಗೆ ವಾಚಿಸುವುದರ ಅಗಾಧತೆಗಾಗಿ ಬರೆದಿರುತ್ತೇವೆ. ಪ್ರಕೃತದಲ್ಲಿ ಮುಕ್ತಿಯೋಗ್ಯರಾದ ಅಧಿಕಾರವಾದವರು ಸ್ವಲ್ಪವೂ ತಾವು ಆಚರಿಸುವ ದೇವತಾವಾಚೆಯ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಸಂಪ್ರದಾಯಬದ್ಧರಾಗಿ ಯಾವ ಸೋತ್ರವನ್ನು ಪಠಿಸುತ್ತಾರೆಯೋ ಮತ್ತು ಯಾವ ಸೋತ್ರವನ್ನು ಓದಿಸುತ್ತಾ ಶ್ರೀಹರಿಯನ್ನು ಕುರಿತು ಧ್ಯಾನಮಾಡುತ್ತಾ ಇದ್ದು ಆ ಪರಿಸ್ಪರ್ಶೋತ್ತಮನಾದ ಶ್ರೀವಿಷ್ಣುವಿನ ಅನುಗ್ರಹ ವಿಶೇಷದಿಂದ ಕಂಡು ಮುನಿಯು ಪರಮಸಿದ್ಧಿಯನ್ನು ಪಡೆದು ಕೃತಾತ್ಮನಾದನೋ ಅಂತಹ ಪರಮಪವಿತ್ರವಾದ ಸಿದ್ಧಿ ಪ್ರದವಾದ ಶ್ರೀಹರಿಗೆ ಪ್ರೀತಿಕರವಾದ ಶ್ರೀಬ್ರಹ್ಮವಾದಸೋತ್ರವನ್ನು ಮುಂದೆ ಅರ್ಥಸೂಚಕವಾಗಿ ನಿರೂಪಿಸುತ್ತೇವೆ.

ಹಿನ್ನೆಲೆ :- ಈ ಬ್ರಹ್ಮವಾದಸೋತ್ರವು ಹದಿನೆಂಟು ಸಂಖ್ಯೆಯ ಮಹಾವುರಾಣಗಳಲ್ಲಿ ಪರಿಗಣಿತವಾಗಿರುವ ಶ್ರೀ ವಿಷ್ಣುವಿನ ಅಪಾರವಾದ ಮಹಿಮೆಗೆ ಅವರ್ಣವಿಲ್ಲದ ಪ್ರಾಕೃತವುರಾಣವಾಗಿದ್ದ ಸೇರಿದ ಶ್ರೀಮದ್ವಿಷ್ಣುವುರಾಣದಲ್ಲಿ ಮಾಲಿ ಮತ್ತು ಮೈತ್ರೇಯರ ಸಂವಾದದಲ್ಲಿ ಪ್ರಸ್ತಾಪಿಸಿದ ಪ್ರಕೃತವಾದ ಮತ್ತು ಸೋಮ ಇವರ ಸಂವಾದದ ಪ್ರಸಂಗದಲ್ಲಿ ಉದಾಹರಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿದೆ. ಇದನ್ನು ಅರ್ಥಸೂಚಕವಾಗಿ ವಿವರಿಸುವುದಕ್ಕೆ ಮುಂಚಿತವಾಗಿ ವುರಾಣಗಳ ಸ್ಥೂಲ ಪರಿಚಯಕ್ಕಾಗಿ ಮಹಾವುರಾಣಗಳು ಉಪವುರಾಣಗಳು ಇವುಗಳಲ್ಲಿ ಶ್ರೀಮದ್ವಿಷ್ಣುವುರಾಣದ ಸ್ಥಾನ ಅಥವಾ ಮಹಿಮಾಂತರವು ಇವುಗಳನ್ನು ನಿರೂಪಿಸಿ ಮುಂದುವರಿಯುತ್ತೇವೆ.

ವುರಾಣಂ = ವುರಾಣವಾದದ್ದು ಹಿಂದಿನ ಕಾಲಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ್ದು ವುರಾಣವು ವುರಾಣಂ, (ವುರಾಣ ನಿಯತ ಇತಿ ವುರಾಣಂ (ನಿಷ್ಕಾಂತಂ) ಇದರ ಲಕ್ಷಣ ಸ್ವಾರ್ಥ - ಪ್ರತಿಷ್ಠಾ - ಮತ ಮನ್ವಂತರ ಮರಾಣುಚರಿತ ಎಂಬ ಇವು ಐದು ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ ವುರಾಣದ ಲಕ್ಷಣವಾಗಿವೆ. ವುರಾಣಗಳಲ್ಲಿ ಮಹಾವುರಾಣವೆಂದೂ ಉಪವುರಾಣಗಳೆಂದೂ ಪ್ರಸಿದ್ಧವಾಗಿವೆ. ಮಹಾವುರಾಣಗಳು ಹದಿನೆಂಟು ಉಪವುರಾಣಗಳು ಹದಿನೆಂಟು ಇವು ಸಾಕ್ಷಿಕವುರಾಣಗಳೆಂದೂ ರಾಜಸ ವುರಾಣಗಳೆಂದೂ ತಾಮಸವುರಾಣಗಳೆಂದೂ ವಿಭಾಗಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿವೆ ಇವುಗಳ ವಿವರವಾದ ವಿಭಾಗಗಳನ್ನು ಸಾಕ್ಷಿಕ, ರಾಜಸ, ತಾಮಸ ಪ್ರಭೇದಗಳನ್ನು ಮುಂದೆ ಉದಾಹರಿಸಲಾಗಿದೆ.

ವಿದ್ಯಾಸ್ಯಾಗಳಲ್ಲಿ ಹದಿನೆಂಟು ವುರಾಣವೂ ಪರಿಗಣಿತವಾಗಿದೆ. ಅವುಗಳೆಂದವುಗಳನ್ನು ಹೇಳಲಾಗಿದೆ -

ಅಂಗಾನಿ ವೇದಾಶ್ವತ್ಥಾರೋ ಮೀಮಾಂಸಾ ನ್ಯಾಯವಿಶ್ವರಃ ||
 ಧರ್ಮಶಾಸ್ತ್ರಂ ಪುರಾಣಂ ಚ ವಿದ್ಯಾಶ್ವತ್ಥಾಶ್ವತುರ್ದಶ ||
 ಆಯುರ್ವೇದೋ ಧನುರ್ವೇದೋ ಗಾಂಧರ್ವಶ್ವೇತಿ ತೇ ತ್ರಯಃ ||
 ಅರ್ಥಶಾಸ್ತ್ರಂ ಚತುರ್ಥಂ ತು ವಿದ್ಯಾಶ್ವತ್ಥಾದಶೈವ ತು || (ಹೇಮಾದ್ರಿ)

ವುರಾಣಗಳ ಸಾಮಾನ್ಯಲಕ್ಷಣ -

ಸರ್ಗಶ್ಚ ಪ್ರತಿಪದ್ಧಶ್ಚ ಮಂತೋ ಮನ್ವಂತರಾಶ್ಚ ಚ ||
 ಮಂತಾನುಚರಿತಂ ಚೈವ ಪುರಾಣಂ ಪಂಚಲಕ್ಷಣಂ ||

ಶ್ರೀಮದ್ಭಗವತಮಹಾವುರಾಣದಲ್ಲಿನ ಎರಡನೇ ಸ್ಕಂಧದಲ್ಲಿ ಹತ್ತಲಕ್ಷಣಗಳನ್ನು ಹೇಳಲಾಗಿದೆ.

ಶ್ರೀಮದ್ಭಗವತ ಎರಡನೇ ಸ್ಕಂಧ ಹತ್ತನೆಯ ಅಧ್ಯಾಯ ಶ್ಲೋಕ ೧ ರಿಂದ ೭ ವರ್ಣಿಸಲಾಗಿರುವ ಸಾರಾಂಶಗಳ ಲಕ್ಷಣಗಳು ನಿರೂಪಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿವೆ.

ಶ್ರೀ ಶುಕ ಉವಾಚ

**ಅತ್ರ ಸೂರ್ಯಾ ವಿಶ್ವಗೃಹ್ಯ ಸ್ಥಾನಂ ಪೋಷಣಾಮೂತಯಃ |
ಮುಕ್ತಂತರೇಣಾಮಕಥಾ ವಿರೋಧೋ ಮುಕ್ತರಾತ್ರಯಃ ||**

ಅಂದರೆ - ೧) ಸೂರ್ಯ ೨) ವಿಶ್ವಗೃಹ್ಯ ೩) ಸ್ಥಾನಂ ೪) ಪೋಷಣಂ ೫) ಊತಿಗಳು ೬) ಮನ್ವಂತರ ೭) ಈಶಾನುಕ್ಥಾಂ ೮) ನಿರೋಧ ೯) ಮುಕ್ತಿ ೧೦) ಅತ್ರಯ ಇವು ಹತ್ತು ಲಕ್ಷಣಗಳು ಶ್ರೀಮದ್ಭಾಗವತದಲ್ಲಿ ಉಕ್ತವಾಗಿವೆ.

೧) ಸೂರ್ಯ - ಭೂತ ಮಾತೃಂದ್ರಿಯಧಿಯಾದ ಜನ್ಮ ಸೂರ್ಯ ಉದಾಹರಣೆ ಇವುಗಳಲ್ಲಿ ಮೊದಲನೆಯದಾದ ಸೂರ್ಯದ ಲಕ್ಷಣ -

ಸೃಷ್ಟಿಕಾಲದಲ್ಲಿ ಪರಬ್ರಹ್ಮನಿಂದ ಉಂಟಾದ ಗುಣ ವೈಷಮ್ಯ, ಮಹತ್ವ, ಅಹಂಕಾರತ್ವ, ಪಂಚತನ್ಮಾತ್ರ, ಪಂಚಮಹಾಭೂತಗಳು, ಶ್ರೋತ್ರಾದಿರೇಂದ್ರಿಯಗಳು, ಬುದ್ಧಿಮೊದಲಾದವುಗಳ ಪ್ರಹ್ಲಾಂಡಪರ್ಯಂತವಾದ ಇವುಗಳ ಯಾವ ಜನ್ಮವೂ ಆದ ಸೂರ್ಯ ಎಂದೆನಿಸಿದೆ.

ಅಂದರೆ, ಪ್ರಹ್ಲಾಂಡದ ಹೊರಗಿನ ಸೃಷ್ಟಿ ಸೂಕ್ಷ್ಮವಾದ ಜಡವೈಶ್ವಕಿಯಿಂದ ಸ್ವರೂಪಕ್ಕೆ ತಮಸ್ಸೆಂಬ ಗುಣತ್ರಯಗಳ ವೈಷಮ್ಯ, ಅದರ ಮೂಲಕವಾಗಿ ಆಗಿರುವ ಮಹತ್ವ, ಅಹಂಕಾರತ್ವ, ಮಂಚತನ್ಮಾತ್ರಗಳು ಪಂಚಮಹಾಭೂತಗಳು ಶ್ರೋತ್ರಾದಿ ಹತ್ತು ಇಂದ್ರಿಯಗಳು, ಬುದ್ಧಿವಿಷಯಗಳು ಪ್ರಹ್ಲಾಂಡಪರ್ಯಂತವಾದ ಮೇಲೆ ಕಂಡವುಗಳು ಪ್ರಹ್ಲಾಂಡದ ಹೊರಗಿನ ಪದಾರ್ಥಗಳ ಜನ್ಮವನ್ನು ಸೂರ್ಯವೆಂದು ಕರೆಯಲಾಗಿದೆ.

೨) ವಿಶ್ವಗೃಹ್ಯದ ಲಕ್ಷಣ - ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷೋ ಗುಣವೈಷಮ್ಯಾದಿಸೂರ್ಯ. ಪೌರುಷ ಸ್ವತಃ ಪ್ರಹ್ಲಾಂಡದ ಒಳಗೆ ನಡೆಯುವ ಸೃಷ್ಟಿಯು ಅಂದರೆ ಪ್ರಹ್ಲಾಂಡದ ಒಳಗೆ ಶ್ರೀಹರಿಯ ದೇಹಿಯಿಂದ ಜೀವರ ನಾನಾ ಬಗೆಯಾದ ಜನ್ಮವು ವಿಶ್ವಗೃಹ್ಯ.

ಪ್ರಮಾಣ - ಮಹಾದ್ವಂದಪರ್ಯಂತ ಸೂರ್ಯ.

ಅಂದೇ ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷಸ್ವಯಂ || ಅನುಸೂರ್ಯ ಇತಿವೈಶ್ವಕಿ ಪೌರುಷೈತಿ ಕೃತ್ಯೇ || ಪಂಚಭೂತ ಸಮೂಹದಿಂದ ಕೂಡಿದ ಜೀವನ್ಮುಕ್ತಿಗೆ ವರುಷವು ವಾಚನದ ಜೀವನ ಜನ್ಮಕ್ಕೆ ವಿಶ್ವಗೃಹ್ಯವೆಂದು ಹೇಳುವ.

೩) ಸ್ಥಾನದಲ್ಲೂ ಖ್ಯಾತಿವೈಶ್ವಕಿವಿಷಯ - ವೈಶ್ವಕಿವಿಷಯವಾದ ಶ್ರೀಹರಿಯ ದುಷ್ಟನಿಗ್ರಹ ಶಿಷ್ಟನಿಗ್ರಹ ಲಕ್ಷಣವಾದ ವಿಷಯವು (ಖ್ಯಾತಿ) ಸ್ಥಾನವೆಂದೆನಿಸಿದೆ.

೪) ಪೋಷಣ - ಆ ವೈಶ್ವಕಿವಿಷಯದ ಶ್ರೀಹರಿಯ (ಅನುಗ್ರಹವಿಶೇಷವು) ಪ್ರಾಣವಿಶೇಷವು ಪೋಷಣವೆಂದು ಹೇಳುವುದು. ಇದು ಭಗವದ್ಗೀತೆಗೆ ಮಾತ್ರ ಸಂಬಂಧಿಸಿದುದರಿಂದ ಓದಿನಿವೃತ್ತಿಯಿಂದ ಇದು ವಿಶೇಷವಾಗಿದೆ. ಅಂದರೆ ಭಗವಂತನು ಮಾತುತ ಅನುಗ್ರಹಕ್ಕೆ (ಪ್ರಾಣವು) ಪೋಷಣವೆಂದು ಹೇಳುವ.

೫) ಊತಿಗಳು - ಜೀವರ ಕರ್ಮವಾಸಗಳು. ಅನೇಕಬಗೆಯಾದ ಸೃಷ್ಟಿಗಳಿಗೆ ಕಾರಣವಾದ ಜೀವರ ನಾನಾ ಬಗೆಯಾದ ಅನಾರ್ಕಿಕರ್ಮಗಳೂ ಸಂಸ್ಕಾರಗಳೂ ಊತಿಗಳೆಂದು ಹೇಳುವ.

೬) ಮನ್ವಂತರ - ಮನ್ವಂತರಗಳಲ್ಲಿರುವ ಷಡ್ವನಿಗೆ ಧಾರಣೆಗಾದ ಧರ್ಮಗಳಿಗೆ ಮನ್ವಂತರಗಳೆಂದು ಹೆಸರು.

೭) ಕೂಡಾನುಕೂಲ - ಶ್ರೀಹರಿಯ ಮತ್ಸ್ಯಾದಿ ಅವತಾರಗಳ ಚರಿತೆಗಳೂ ಶ್ರೀಹರಿಯಭಕ್ತರಾದ ಪ್ರಹ್ಲಾದಿಗಳ ಚರಿತೆಗಳೂ ನಾನಾಬಗೆಯಾದ ಅಪ್ಪಾಣಗಳಿಂದ ಕೂಡಿದ ನಾನಾಬಗೆಗಳಾದ ಇತಿಹಾಸಗಳಿಂದ ಪರಿಪೂರ್ಣವಾದ ಪರಮಾತ್ಮನ ಅವತಾರಕಥೆಗಳಿಗೂ ಪರಮಾತ್ಮನಭಕ್ತರ ಕಥೆಗಳಿಗೂ ಈಶಕಥೆಯೆಂದು ಹೆಸರು. ಪರಮಾತ್ಮನ ಮಹಿಮೆ ಮತ್ತು ಭಗವಂತನ ಭಕ್ತರ ಮಹಿಮೆಯ ಕಥೆಗಳು ಎಂದು ಅಭಿಪ್ರಾಯ.

೮) ನಿರೋಧಕ್ಕೆ ಲಕ್ಷಣ - ಜೀವಮುದಾಯದ ಸುಷುಪ್ತಿಗೆ ಅಂದರೆ ಪ್ರಾಣ್ಯ ರೂಪಿಯಾದ ಪರಮಾತ್ಮನ ಪ್ರವೇಶಕ್ಕೆ ನಿರೋಧವೆಂದು ಹೆಸರು.

ಅಭಿವ್ಯಕ್ತವಾಗದ ಸ್ವರೂಪ, ಇಚ್ಛಾ ಶಕ್ತ್ಯಾದಿಗಳಿಂದ ಕೂಡಿದ ಜೀವನು ಪ್ರಾಣ್ಯರೂಪ ಪರಮಾತ್ಮನನ್ನು ಪ್ರವೇಶಿಸುವುದಕ್ಕೆ ಸುಷುಪ್ತಿಯೆಂದು ಕರೆಯುವರು. ಇದನ್ನೇ ಅನುಶಯನವೆಂದೂ ಹೇಳುತ್ತಾರೆ. ಅಂದರೆ ಜೀವರ ಸುಷುಪ್ತಿದಾಕ್ಕೆ ನಿರೋಧವೆನ್ನುವರು.

೯) ಮುಕ್ತಿ - ಮುಕ್ತಿರ್ಹಿತ್ವಾನ್ಯಥಾರೂಪಂ ಸ್ವರೂಪೇಣವ್ಯಮೃತಿಃ। ಜೀವನು ಪ್ರಾಣ್ಯತನಾದ ದೇಹೇಂದ್ರಿಯಾದಿಗಳಿಂದ ಬಿಡುಗಡೆಪಡೆದು ರಿಂಗಭಗವಂತನಂತರಲ್ಲಿ ತನ್ನ ನಿಜವಾದ ಸ್ವರೂಪದಿಂದಿರುವಿಕೆಗೆ ಮುಕ್ತಿಯೆಂದು ಹೆಸರು.

೧೦) ಅಶ್ರಯದಲಕ್ಷಣ - ಆಘಾತ್ಯ ನಿರೋಧಕ್ಕೆ ಯತ್ಕಸ್ತತ್ಯಮೀಯತೇ।

೫ ಅಶ್ರಯಃ - ಯಾವ ಪರಮಾತ್ಮನ ದಶೆಯಿಂದ ಈ ಜಗತ್ತಿಗೆ ಮುಖ್ಯವಾದ ಮತ್ತು ಗೌಣವಾದ ವೃತ್ತಿಯಿಂದ ಸೃಷ್ಟಿಯೋ, ಸ್ಥಿತಿಯೋ, ನಾಶವೋ ಇವೆಲ್ಲಕ್ಕೂ ನಿಮಿತ್ತಕಾರನಾದನೆಂದು ವೇದಾದಿಗಳಿಂದ ಯಾರು ತಿಳಿಯಲ್ಪಡುತ್ತಾನೋ ಆ ಭಗವಂತನನ್ನು (ಅವನನ್ನು) ಅಶ್ರಯನೆಂದು ಕರೆಯಲಾಗಿದೆ.

ಮೇಲೆ ತಿಳಿಸಿದ ಹತ್ತು ಬಗೆಯಾದವುಗಳ ಸಂಗ್ರಹರೂಪವಾದ ಶ್ರೀಮದ್ಭಗವತರ ಶ್ಲೋಕಗಳು ಈ ರೀತಿ ಇವೆ.

ಶ್ರೀ ಕುಕ ಉವಾಚ - ಅತ್ಯಸಗೋ ವಿಶಗಗ್ಲ ಶ್ವಾಸಂ ಪೋಷಣಮೂತಯಃ।

ಮನ್ಯಂತರೇಹಾಸುಕಥಾ ನಿರೋಧೋ ಮುಕ್ತಿರಾಶ್ರಯಃ॥

ದಶಮಸ್ವ ವಿರುದ್ಧೈಃ ಸವಾಸಾಮಿಹ ಲಕ್ಷಣಂ।

ವರ್ಣಯಂತಿ ಮಹಾತ್ಮಾಃ ಕೃತೇನಾರ್ಥೇನ ಚಾಂಜನಾ॥

ಭೂತಮಾತ್ರೇಂದ್ರಿಯಧಿಯಾಂ ಜನ್ಮಸರ್ಗ ಉದಾಹೃತಃ।

ಬ್ರಹ್ಮಗೋ ಗುಣವೈಷಮ್ಯಾದ್ವಿಶಗಃ ಪೌರುಷಃ ಸ್ವತಃ॥

ಸ್ಥಿತೀರ್ವೈಕುಂಠವಿಜಯಃ ಪೋಷಣಂ ತದನುಗ್ರಹಃ।

ಮನ್ಯಂತರಾಣಿ ಸದ್ವಿಮಾಃ ಉತಯಃ ಕರ್ಮವಾಸನಾಃ॥

ಅವತಾರಾನುಚರಿತಂ ಹರೇಶ್ವಶ್ವಾಸವರ್ತಿಸಾಮ್।

ಪುಂಸಾಮೀಶಕಥಾಃ ಪೋಷಾಃ ನಾನಾಪ್ರಾಣೋಪಬಂಹಿತಾಃ॥

ನಿರೋಧೋನ್ಯಾನುಶಯಸಂ ಅತ್ಮನಃ ಸಹ ಶಕ್ತಿಃ॥

ಮುಕ್ತಿರ್ಹಿತ್ವಾನ್ಯಥಾರೂಪಂ ಸ್ವರೂಪೇಣ ವ್ಯಮೃತಿಃ॥

ಆಘಾತಶ್ಚ ನಿರೋಧಶ್ಚ ಯತಸ್ತತ್ಪ್ರಯೋಗಯತೇ

ಸ ಆಶ್ರಯಃ ಪರಂ ಬ್ರಹ್ಮ ಪರಮಾತ್ಮೇತಿ ಶಬ್ದೃತೇ || ೪೩ ||

ಶ್ರೀ ವಾದ್ಯಾವತ - ದ್ವಿ. ಸ್ವಂದ | ಅ. ೧೦ ಶ್ಲೋಕ ೧ ರಿಂದ ೭ ಪೂರ್ತಿ

ಮಹಾಪುರಾಣಗಳು ಹದಿನೆಂಟು :- ಬ್ರಹ್ಮ, ವಾದ್ಯ, ವೈಷ್ಣವ, ಶೈವ, ಭಾಗವತ, ನಾರದೀಯ, ಮಾರ್ಕಂಡೇಯ, ಆಗ್ನೇಯ, ಭವಿಷ್ಯ, ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷಮರ್ತ, ಲೈಂಗ, ವಾರಾಹ, ಸ್ವಂದ, ವಾಮನ, ಕೌಮಾರ್ ಮಾರ್ಕ್ಯ, ಗಾರುಡ, ಪ್ರಹ್ಲಾದ "ಪುರಾಣಶ್ಲೋಕ:- ಸರ್ವಶ್ಚ ಪ್ರತಿಷರ್ವಶ್ಚ ಮತೋ ಮನ್ಯಂತರಾಽಪಿ | ಮತಾಮಚರಿತಯೈವ ಪುರಾಣಂವಚಲಶ್ಚ ||

ಉಪಪುರಾಣಗಳು :- ೧೮ ಸತ್ಯಮೂರ, ನಾರಾಯಣ, ಸ್ವಂದ ಶಿವಧರ್ಮ, ದೌರ್ವಾಸಸ, ನಾರದೀಯ, ಹಿರಣ್ಯ, ವಾಮನ, ವಿಶ್ವನಾಥ, ಪ್ರಹ್ಲಾದ, ವಾರುಣ, ಹರಿಹರ, ಮುಖೇಶ್ವರ, ಸಾಂಬ, ಸೌರ, ವಾರಾಹರ, ಮಾರ್ಕಂಡೇಯ, ಭಾರ್ಗವ (ಧಾರ್ವರ) ಎಂದು ಕೆಲವು ಹೆಸರು ಉದಾಹರಣೆಗಳಾಗಿವೆ. ಪುರಾಣಗಳನ್ನು (೧) ಸಾಕ್ಷಿಕ ಪುರಾಣಗಳು (೨) ರಾಜಕ ಪುರಾಣಗಳು (೩) ತಾಮಸಪುರಾಣಗಳೆಂದು ವಿಂಗಡಿಸಲಾಗಿದೆ. ಪದ್ಮಪುರಾಣದಲ್ಲಿ ಎಲ್ಲಾ ವಿಭಾಗಗಳೂ ಉಕ್ತವಾಗಿವೆ.

(೧) ಸಾಕ್ಷಿಕ ಪುರಾಣಗಳು - ೬ ವೈಷ್ಣವಂ ನಾರದೀಯಂ ಚ ತ್ವಂ ಭಾಗವತಂ ಶುಭಮ್ | ಗಾರುಡಂ ಚ ತ್ವಂ ವಾದ್ಯಂ ವಾರಾಹಂ ಶುಭದರ್ಶನಂ || ಪರೇತಾನಿ ಪುರಾಣಾನಿ ಸಾಕ್ಷಿಕಾನಿ ಮತಾನಿ ವೈ || ೧) ವಿಷ್ಣು ಪುರಾಣ ೨) ನಾರದೀಯ ಪುರಾಣ ೩) ಶ್ರೀಮಾದ್ಯಾವತ ೪) ಗಾರುಡಪುರಾಣ ೫) ವಾದ್ಯಪುರಾಣ ೬) ವಾರಾಹ ಪುರಾಣ, ಇವು ಆರು ಸಾಕ್ಷಿಕ ಪುರಾಣಗಳು.

(೨) ರಾಜಕ ಪುರಾಣಗಳು - ಆರು. ಪ್ರಹ್ಲಾದಂ ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷಮರ್ತಂ ಮಾರ್ಕಂಡೇಯಂ ತತ್ವಮ್ | ಭವಿಷ್ಯದ್ವಾಮನಂ ಬ್ರಹ್ಮಂ ರಾಜಕಾನಿ ನಿರೋಧಮೇ || ೧) ಪ್ರಹ್ಲಾದಪುರಾಣ ೨) ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷಮರ್ತಪುರಾಣ ೩) ಮಾರ್ಕಂಡೇಯಪುರಾಣ ೪) ಭವಿಷ್ಯಪುರಾಣ ೫) ವಾಮನ ಪುರಾಣ ೬) ಬ್ರಹ್ಮಪುರಾಣ ಇವು ಆರು ರಾಜಕಪುರಾಣಗಳು. ತಾಮಸ ಪುರಾಣಗಳು ಆರು, ಮಾರ್ಕ್ಯಂ ಕೌಮಾರ್ ತ್ವಂ ಲೈಂಗಂ ಶೈವಂ ಸ್ವಂದಂ ತತ್ವವ ಚ | ಆಗ್ನೇಯಂ ಚ ಪರೇತಾನಿ ತಾಮಸಾನಿ ಸ್ತವಯಿಷ್ಯಮಾ || (ತಾಮಸಾನಿ ನಿರೋಧತ, ನಿರೋಧಮೇ)

ಇದೇ ರೀತಿಯಾಗಿ ಧರ್ಮಶಾಸ್ತ್ರಗಳನ್ನೂ ಮೂರು ಪ್ರಭೇದಗಳಿವೆ.

೧. ಸಾಕ್ಷಿಕ ಧರ್ಮಶಾಸ್ತ್ರಗಳು :- ದಾಖಲೆಂ ಭವಿಷ್ಯ ಹಾರಿತಂ ವ್ಯಾಸಂ ವಾರಾಹರಂ ತ್ವಂ | ಭಾರದ್ವಾಜಂ ಹೃಷಿಕೇಶಂ ಸಾಕ್ಷಿಕಂ ಮುಕ್ತಿದಾಯಿನ || ದಾಖಲೆ, ಹೀರೇಶ್ವರಿ, ವ್ಯಾಶ್ವರಿ, ವಾರಾಹಶ್ವರಿ, ಭಾರದ್ವಾಜಶ್ವರಿ, ಹೃಷಿಕೇಶಶ್ವರಿ ಇವೆಲ್ಲ ಸಾಕ್ಷಿಕಧರ್ಮಶಾಸ್ತ್ರಗಳೆನಿಸಿವೆ.

೨. ರಾಜಕಧರ್ಮಶಾಸ್ತ್ರಗಳು :- ಮಾನವಂ ಯಾದೃವ್ಯಂ ಚ ಆಶ್ರೇಯಂ ದಾಖಲಮ್ | ಹಿರಣ್ಯಯನಂ ವೈಷ್ಣವಂ ಚ ರಾಜಕಂ ಸ್ವರ್ಗದಾಯಿನ || (ರಾಜಕಾ ಸ್ವರ್ಗದಾ ಶುಭಾ) ೧) ಮನುಸ್ಮೃತಿ ೨) ಯಾದೃವ್ಯಸ್ಮೃತಿ ೩) ಆಶ್ರೇಯಸ್ಮೃತಿ ೪) ದಾಖಲೆ ೫) ಹಿರಣ್ಯಯಸ್ಮೃತಿ ೬) ವೈಷ್ಣವ ಇವೆಲ್ಲ ಆರು ರಾಜಕಧರ್ಮಶಾಸ್ತ್ರಗಳು.

ತಾಮಸಾಣದ ಧರ್ಮಶಾಸ್ತ್ರಗಳು ಯಾವುವೆಂದರೆ - ಕಾರ್ತಮಂ (ಗೌತಮ) ಬಾರ್ಹಸ್ಪತ್ಯಂಚಸಾಂವರ್ತಂಚ ಯಮಸ್ಮೃತಿಃ || ಶಂಖ (ಶಂಖ) ಮೌಢಸೂ ಚೇತಿತಾಮಸಾನಿರಯವ್ರಹ್ಮಣ ||

೧) ಕರ್ತಮಸ್ಮೃತಿ ೨) (ಬಾರ್ಹಸ್ಪತ್ಯ) ಭೃಹಸ್ಪತ್ಯಸ್ಮೃತಿ ೩) ಸಾಂವರ್ತಸ್ಮೃತಿ ೪) ಯಮಸ್ಮೃತಿ ೫) ಶಂಖಸ್ಮೃತಿ || ಚೇತಸಸ್ಮೃತಿ ಇವಿಷ್ಟು ಆರು ತಾಮಸಧರ್ಮಶಾಸ್ತ್ರಗಳೆನಿಸಿವೆ.

ಶಾಸ್ತ್ರಗಳಲ್ಲೂ ಸಹ ಸಾಕ್ಷಿಕ, ರಾಜಸ, ತಾಮಸ ವಿಭಾಗಗಳಿವೆ.

ಸಾಕ್ಷಿಕಗಳು : ಶಾಸ್ತ್ರಗೃಹಿಚಸರ್ವಾಣಿ ಸಾಕ್ಷಿಕಾನಿ ಮತಾನಿ ವೈ |
ಯಾನಿ ಸಸತ್ಯವರಂ ವಿಷ್ಣುಂ ವದಂತಿ ಪರಮೇಶ್ವರಂ |
ತಾನಿ ಶಾಸ್ತ್ರಾಣಿ ಸರ್ವಾಣಿ ಸಾಕ್ಷಿಕಾನಿ ಮತಾನಿ ವೈ ||

ಅಭಿಪ್ರಾಯ :- ಸರ್ವೋತ್ತಮನಾದ ಶ್ರೀವಿಷ್ಣುವನ್ನು ಮುಖ್ಯವಾಗಿ ಪ್ರತಿಪಾದಿಸುವ ಶಾಸ್ತ್ರಗಳು ಸಾಕ್ಷಿಕಗಳು.

ರಾಜಸಶಾಸ್ತ್ರಗಳಾವುವೆಂದರೆ :- ಪ್ರಜಾಪತಿಯನ್ನು ಕೃತಾನುಂ ಚ ತಥಾ ದೇವೀಂ ಸದಸ್ಯತೀಮ್ | ಪರಶ್ವೇನ ವದನ್ಯಾಸ್ರಂ ರಾಜಸಂ ಪರಿಚಕ್ಷತೇ ||

ಅಭಿಪ್ರಾಯ :- ಪ್ರಜಾಪತಿಯನ್ನು, ಅಗ್ನಿಯನ್ನು, ಸದಸ್ಯತೀದೇವಿಯನ್ನು, ಸರ್ವೋತ್ತಮರೆಂದು ಪ್ರತಿಪಾದಿಸುವಶಾಸ್ತ್ರವು ರಾಜಸಶಾಸ್ತ್ರವೆಂದು ಕರೆಯಲ್ಪಟ್ಟಿದೆ.

ತಾಮಸಶಾಸ್ತ್ರಗಳು ಯಾವುವೆಂದರೆ :- ಯಜ್ಞಾಸ್ರಂ ರಿಂಗಪಾರಮ್ಯಂ ವಾಮದೇವಮುಮಾಪತಿಂ | ತಮಃ ಪ್ರವರ್ತಂ ವತ್ರಿ ತತ್ತಾಮಸಮುದಾಹೃತಮ್ || ಇತಿ ಪಾದ್ಯವುರಾಚಮನಾನಿ

ಯಾವ ಶಾಸ್ತ್ರವು, ರಿಂಗಕ್ಕೆ = ಶಿವನಿಗೆ, ಸರ್ವೋತ್ತಮವ್ರಹ್ಮವನ್ನು ತಿಳಿಸುತ್ತದೆಯೋ ಅದು ತಾಮಸಶಾಸ್ತ್ರವೆಂದು ಪದ್ಯವುರಾದಲ್ಲಿ ಉಕ್ತವಾಗಿದೆ.

ಶ್ರೀಮನ್ನಾರಾಯಣನು ಶ್ರೀಪಾದವ್ಯಾಸರೂಪದಿಂದ ವೇದಾರ್ಥಗಳ ಉಪಭೂತಗಾರೂಪನಾದ ದೃಷ್ಟಾಂತಗಳ ಮತ್ತು ಕಥಾ - ಚಿತ್ರಗಳ ಮೂಲಕವಾಗಿ ಸ್ವಾನಂದ ತಿಳಿಸುವುದಕ್ಕಾಗಿ ನಾಲ್ಕು ಲಕ್ಷಶ್ಲೋಕಗಳಿಂದ ಸಂಗ್ರಹಿಸಿ ಪದಿನೆಂಟು ಪುರಾಣಗಳನ್ನು ಹಿಂದೆ ಉದಾಹರಿಸಿರುವುದನ್ನು ರಚಿಸಿ ಮಹೋಪಹಾರಮಾಡಿರುವುದು ಸುಪ್ರಸಿದ್ಧವಾದ ಸಂಗತಿಯಾಗಿದೆ
ಪುರಾಣವಾಕ್ಯಗಳು ಈ ವಿಚಾರವನ್ನು ಸಮರ್ಥಿಸುತ್ತಿವೆ.

“ಇತಿಹಾಸಪುರಾಣಾಭ್ಯಾಂ ವೇದಂಸಮುಪಭೂಂಹಯೇತ್ || (ಇತಿವಾಯುಪುರಾಣೇ)

“ವೇದಾಃ ಪ್ರತಿಷ್ಠಾತಾಃ ಸರ್ವೇ ಪುರಾಣೇ ನಾತ್ರಸಂಶಯಃ” (ಇತಿಹ್ಯಾಂದಪುರಾಣೇ)

“ಧಸ್ತಂ ಯಶಸ್ವಮಾಯುಷ್ಯಂ ಪುಣ್ಯಂ ವೇದೈಶ್ಚ ಸಂಮಿತಮ್ ||

ಕೃಷ್ಣದ್ವೈವಾಯಸೇನೋಕ್ತಂ ಪುರಾಣಂ ಪ್ರಹ್ಲವಾದಿನಾ (ಇತಿಪ್ರಹ್ಲಾಂದಪುರಾಣೇ) ಹೀಗೆಯೇ

“ಅತ್ಯಾ ಪುರಾಣಂ ವೇದಾನಾಂ”

ಅಥವಾ “ಸರ್ವವೇದಾರ್ಥಸಾರಾಣಿ ಪುರಾಣಾನಿ” (ಇತಿನಾರದೀಯೇ)

“ಪುರಾಣಂ ಪಂಚಮೋ ವೇದಃ” |

“ಪದ್ಮ ಪುರಾಣದಲ್ಲಿ” ನಿಪ್ಪರಾಯ ಕು ಲೋಕನಾಂ ಸ್ವಯಂ ನಾರಾಯಣಃ ಪ್ರಭುಃ | ವ್ಯಾಸರೂಪೇಣ ಕೃತ ವಾನ್ ಪುರಾಣಾನಿ ಮಹೀತಲೇ (ಪದ್ಮಪುರಾಣ)

ಪ್ರಾಚೀನರ ಮಡಿ -

ಕತಮಃ ಸ ಹಿ ಧರ್ಮೋಚ್ಚ ಕಿಂ ವಾ ಜ್ಞಾನಂ ತಥಾವಿಧಮ್ |

ಅನ್ಯದ್ವ್ಯಾಹಿತಮತ್ರಾಹ ಪುರಾಣೇ ಯಸ್ಯ ದೃಶ್ಯತೇ ||

“ಇತಿಹಾಸಪುರಾಣಾಧ್ಯಾಂ ವೇದಂ ಸಮುಪಬ್ಬಂಹಯೇತ್”

ನಾರದೀಯ ಪುರಾಣದಲ್ಲಿ ವಿಶೇಷಾಕಾರವಾದ ಮತ್ತೊಂದು ವಿಚಾರವೂ ಉಕ್ತವಾಗಿದೆ.

ವೇದಾರ್ಥಾದಧಿಕಂ ಮನ್ಯೇ ಪುರಾಣಾರ್ಥಂ ವರಾಣಸೇ |

ವೇದಾಃ ಪ್ರತಿಷ್ಠಿತಾಃ ಸರ್ವೇ ಪುರಾಣೇ ನಾತ್ರ ಸಂಶಯ (ಇತಿನಾರದೀಯಪುರಾಣೇ)

ಮತ್ಸ್ಯಪುರಾಣದಲ್ಲಿ ಉಕ್ತವಾಗಿರುವಂತೆ ಪುರಾಣಗಳ ಗ್ರಂಥಸಂಖ್ಯಾ (೩೨ ಅಕ್ಷರಗಳಿಗೆ ಒಂದು ಗ್ರಂಥ)

(ಗ್ರಂಥಾಸಂಖ್ಯಾವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಕೆಲವು ಕಡೆ ಸ್ವಲ್ಪ ವ್ಯತ್ಯಾಸವಿದೆ)

೧. ಬ್ರಹ್ಮವುರಾಣ - ಹದಿಮೂರು ಸ್ವಾಧ್ಯಾಯ (ಹತ್ತು ಸ್ವಾಧ್ಯಾಯವೆಂದು ಕೆಲವು ಕಡೆ ಹೇಳಲಾಗಿದೆ)

೨. ಪದ್ಮಪುರಾಣ - ಎಪ್ಪತ್ತೈದು ಸ್ವಾಧ್ಯಾಯ

೩. ವಿಷ್ಣುಪುರಾಣ - ಇಪ್ಪತ್ತಮೂರು ಸ್ವಾಧ್ಯಾಯ

೪. ವಾಯುಪುರಾಣ - (ಶಿವಪುರಾಣ) ಇಪ್ಪತ್ತನಾಲ್ಕು ಸ್ವಾಧ್ಯಾಯ

೫. ಭಾಗವತಮಹಾಪುರಾಣ - ಹದಿನೆಂಟು ಸ್ವಾಧ್ಯಾಯ

೬. ನಾರದೀಯಪುರಾಣ - ಇಪ್ಪತ್ತೈದು ಸ್ವಾಧ್ಯಾಯ

೭. ಮಾರ್ಕಂಡೇಯ ಪುರಾಣ - ಒಂಬತ್ತು ಸ್ವಾಧ್ಯಾಯ

೮. ಅಗ್ನೇಯಪುರಾಣ - ಹದಿನಾರು ಸ್ವಾಧ್ಯಾಯ

(ಹದಿನೈದು ಸ್ವಾಧ್ಯಾಯ ನಾಲ್ಕುನೂರು ಎಂದು ಕೆಲವು ಕಡೆ ಒಂದಿದೆ.)

೧೯. ಮತ್ಸ್ಯಪುರಾಣ - ಹದಿನಾಲ್ಕು ಸ್ವಾಧ್ಯಾಯ

೨೦. ಗರುಡ ಪುರಾಣ - (ಹತ್ತೊಂಬತ್ತು ಸ್ವಾಧ್ಯಾಯ)

೯. ಭವಿಷ್ಯತ್ - ಹದಿನಾಲ್ಕು ಸ್ವಾಧ್ಯಾಯನೂರು

ಕೆಲವು ಕಡೆ ಹದಿನೈದು ಸ್ವಾಧ್ಯಾಯನೂರು

೧೦. ಬ್ರಹ್ಮವೈವರ್ತಪುರಾಣ - ಹದಿನೆಂಟು ಸ್ವಾಧ್ಯಾಯ..

೧೧. ಲಿಂಗಪುರಾಣ - ಹನ್ನೊಂದು ಸ್ವಾಧ್ಯಾಯ

೧೨. ವರಾಹಪುರಾಣ - ಇಪ್ಪತ್ತನಾಲ್ಕು ಸ್ವಾಧ್ಯಾಯ

೧೩. ಸ್ಕಾಂದಪುರಾಣ - ಎಂಬತ್ತೊಂದು ಸ್ವಾಧ್ಯಾಯ

(ಎಂಬತ್ತು ಸ್ವಾಧ್ಯಾಯವೇ ಒಂದೆನೂರು)

೧೪. ಕಾಮನ - ಹತ್ತು ಸ್ವಾಧ್ಯಾಯ

೧೫. ಕೂರ್ಮ - ಹದಿನೆಂಟು ಸ್ವಾಧ್ಯಾಯ (ಹದಿನೇಳು ಸ್ವಾಧ್ಯಾಯ)

೧೬. ಬ್ರಹ್ಮಾಂಡಪುರಾಣ - ಹನ್ನೊಂದು ಸ್ವಾಧ್ಯಾಯ

ಇನ್ನೂರು (ಹನ್ನೆರಡು ಸ್ವಾಧ್ಯಾಯ)

ಹೇಗೆ ಭಾಗವಾದಲ್ಲಿ ಮಂಗಳತಗಲಾದ ಉಪಪುರಾಣಗಳು - ೧೮

೧. ಸುತಕುಮಾರ ೨. ನಾರಸಿಂಹ ೩. ನಾರದೀಯ ೪. ಶಿವ ೫. ದೌರ್ವಾಸು ೬. ಕಾಟಲ ೭. ಮಾನವ ೮. ಬಿಶ್ವನಾಥ ೯. ವಾರಾಣ ೧೦. ಕಾಲಿಕಾ ೧೧. ಶಾಂಬ ೧೨. ನಂದಿಕೃತ ೧೩. ಸೌರ ೧೪. ವಾರಾಣ ೧೫. ಆದಿತ್ಯ ೧೬. ಮಾತೇಶ್ವರ ೧೭. ಭಾಗವತ ೧೮. ವಾಷಿಷ್ಠ.

೧. ವಾಯು ೨. ಭಾಗವತ ೩. ಸೋಮ ೪. ಬ್ರಹ್ಮಾಂಡ ೫. ಶೌರಿಕ ೬. ಪರಾಶರ ೭. ನಾರದೀಯ ೮. ನಾರಸಿಂಹ ೯. ಕಾಟಲ ೧೦. ವಾಷಿಷ್ಠ ೧೧. ಶಿವಧರ್ಮ ೧೨. ಮಾರೀಚ ೧೩. ಮಾನವ ೧೪. ಸ್ವಾಂದ ೧೫. ದುರ್ವಾಸ ೧೬. ಆದಿತ್ಯ ೧೭. ವಾರಾಣ ೧೮. ಶಾಂಬರ- ಈ ರೀತಿ ಉಪಪ್ರಯೋಗಗಳೆಂದು ಸ್ವಾಮಿಮುಕ್ತಾಪೋಕಾರರು ಉದಾಹರಿಸುತ್ತಾರೆ.

|| ಶ್ರೀ ಮನ್ಮೂಲರಾಮೋ ವಿಜಯತೇ ||

|| ಶ್ರೀ ಮದ್ರಾಘವೇಂದ್ರಗುರುಸಾರ್ವಭೌಮೋ ವಿಜಯತೇ ||

ಶ್ರೀ ಬ್ರಹ್ಮಪಾರಮೋತ್ತಮ ಹಿನ್ನೆಲೆ

ಶ್ರೀ ಮಹಾವಿಷ್ಣುವುರಾದ ಸ್ವನಮಾನ

ಪುರಾಣಗಳಲ್ಲಿ ಸಾಕ್ಷಿಕಪುರಾಣಗಳು ಸಲಶ್ಲೇಷಯುಕ್ತವಾಗಿ ಕಾರಣಗಳು. ಅವುಗಳಲ್ಲೂ ಶ್ರೀಮದ್ರಾಗವತವೂ, ಶ್ರೀವಿಷ್ಣು ಪುರಾಣವೂ ಅತಿಶ್ಲೇಷಗಳೆಂದು ಪ್ರಸಿದ್ಧವಾಗಿವೆ. ಶ್ರೀವಿಷ್ಣುಪುರಾಣದ ಪ್ರಶಂಸೆಯು ವಿಶೇಷಾಕರವಾಗಿ ಅಲ್ಲಿ ಉಕ್ತವಾಗಿದೆ. ಈ ಪುರಾಣದಲ್ಲಿ ಆದಿಯಲ್ಲಿಯೂ ಮಧ್ಯದಲ್ಲಿಯೂ ಮತ್ತೆ ಮತ್ತೆ ಮತ್ತೆ ಶ್ರೀಹರಿಯ ಸ್ತೋತ್ರವು ಮಾಡಲ್ಪಟ್ಟಿದೆ. ಈ ವಿಷ್ಣುಪುರಾಣದಲ್ಲಿ ವ್ಯಾಪಕವಾದ ರಹಸ್ಯವಾದ ಮಂತ್ರಗಳು ಅರ್ಥಸೂಚಕವಾಗಿ ನಿರೂಪಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿವೆ. ಅವುಗಳ ವೈಕೃತ ಬ್ರಹ್ಮಪಾರಮೋತ್ತಮ ಅರ್ಥ ವಿವರಣೆಯನ್ನು ಮುಂದೆ ತೋರಿಸುತ್ತೇವೆ. ಆ ಪ್ರಶಂಸಾನುಡಿಯು ಈ ರೀತಿ ಇದೆ.

“ಸಾಕ್ಷಿಕಾನಿ ಪುರಾಣಾನಿ ಶ್ರೇಯಾಂಃ ನಿವಿರಾಸ್ಯಹ |

ತತ್ರ ಭಾಗವತಂ ಶ್ರೇಷ್ಠಂ ತತೋ ವೈಷ್ಣವಮುತ್ಕರಮ್ ||

ಪುರಾಣಮೇತತ್ಸದೃಶಂ ನಹ್ಯನ್ನದುಪಪದ್ಯತೇ |

ಅದೌ ಮಧ್ಯೇ ತಥಾಂತೇ ಚ ಗೀಯತೇಽಪ್ಯ ಹರಿರ್ಮುಖಃ ||

ತಾವತ್ಪುರಾಣಖ್ಯಾಯಿಕಾ ಅನ್ಯೇ ಭಾಂಠಿ ತತಸ್ತತಃ |

ಯಾವಶ್ಯೇವೈಷ್ಣವಾಖ್ಯಾಪುರಾಣಾಕೋಃ ನ ದೃಶ್ಯತೇ ||

ಭಾಂತ್ಯತ್ರ ವ್ಯಾಪಕಾ ಮಂತ್ರಾಃ ತದರ್ಥಾಶ್ಚ ಪದೇ ಪದೇ |

ತಸ್ಯಾನ್ಯಮುಕ್ತಾಭಿಪ್ರವೇಶ್ಯ ಶೋಕವ್ಯಮಿದಮಾದರಾತ್ ||

ಪದಶ್ಲರ ಸ್ವರೂಪಾಶ್ಚೇ ಮೇ ಪದಂಶಾಃ ಪ್ರಕೀರ್ತಿತಾಃ |

ಪದಂಗಳ ಯೋಗದುಷ್ಪ್ರಾಣಂ ಪ್ರಯುಕ್ತಂಠಿ ಗತಿಂ ಸ್ಯಾನ್ಮಮ್” ||

೧. ಪುರಾಣವು ಪುರಾಣಂ = ಅಂದರೆ ಓದಿನ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಉಪಯುಕ್ತವಾದುದು ಎಂದರ್ಥವು.

೨. ಪುರಾಣ ನಮ ಪುರಾಣಂ, ಓದಿನಕಾಲಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದುದು, ಅದರೂ, ಅದರ ವಿಷಯದ ವೈಶಿಷ್ಟ್ಯವಿರುವ ತೋರಿಸುವುದಾಗಿರುವಂತಹುದು.

೩. ಬ್ರಹ್ಮಯಂ = ಬ್ರ ಎಂಬವರ್ಗದಿಂದ ಆರಂಭವಾಗುವ ಹೆಸರಿನಿಂದ ಕೂಡಿದ ಮೂರು ಪುರಾಣಗಳು ಯಾವುವೆಂದರೆ :-

- ೧) ಬ್ರಹ್ಮ ಪುರಾಣ
- ೨) ಬ್ರಹ್ಮಾಂಡಪುರಾಣ
- ೩) ಬ್ರಹ್ಮವೈವರ್ತಪುರಾಣಗಳು ಒಟ್ಟು ಮೂರು ಪುರಾಣಗಳು.

೪. ವಚಸುಪ್ತಯಂ = ವಹರದಿಂದ ಆರಂಭವಾಗುವ ಹೆಸರಿನಿಂದ ಕೂಡಿದ ನಾಲ್ಕು ಪುರಾಣಗಳ ಯಾವುವೆಂದರೆ :-

- ೧) ವಿಷ್ಣು ಪುರಾಣ
- ೨) ವರಾಹಪುರಾಣ
- ೩) ವಾಯು ಪುರಾಣ
- ೪) ವಾಮನ ಪುರಾಣ, ಒಟ್ಟು ನಾಲ್ಕು ಪುರಾಣಗಳು.

೫. ಅನಾವಲಿಂಗಕೂಷ್ಠಾನಿ = ಅ, ನಾ, ವ, ರಿಂ, ಗ, ಕೂ ಸ್ಥ ಎಂಬ ಅಕ್ಷರಗಳಿಂದ ಪ್ರಾರಂಭವಾಗುವ ಹೆಸರಿನಿಂದ ಕೂಡಿದ ಪುರಾಣಗಳು.

- ೧) ಅ = ಅಗ್ನಿಪುರಾಣ
- ೨) ನಾ = ನಾರದಪುರಾಣ
- ೩) ವ = ವದ್ನಪುರಾಣ
- ೪) ರಿಂ = ರಿಂಗಪುರಾಣ
- ೫) ಗ = ಗರುಡಪುರಾಣ
- ೬) ಕೂ = ಕೂರ್ಮಪುರಾಣ
- ೭) ಸ್ಥಂದಪುರಾಣ

ಒಟ್ಟು ೧೮ ಪುರಾಣಗಳು ಸಂಗ್ರಹಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿವೆ. ವಾಯುವೀಯಪುರಾಣವೇ ಶೈವ ಎಂಬ ಹೆಸರಿನಿಂದ ವ್ಯವಹರಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿದೆ. ಈ ವಿಚಾರವು ಮತ್ಸ್ಯಪುರಾಣದಲ್ಲಿ ಉಕ್ತವಾಗಿದೆ. "ಯತ್ರತದ್ವಾಯವೀಯಂಸ್ಕಾದ್ ರುದ್ರಮಾತಾತ್ಮಸಂಯುತಂ | ಚತುರ್ವಿಂಶತ್ಪ್ರಾಣಪುರಾಣೈವಮುಚ್ಯತೇ ||

(೨೩ ಮತ್ಸ್ಯಪುರಾಣವಚನಂ)

|| ಶ್ರೀ ಮನ್ಮೂಲರಾಮೋ ವಿಜಯತೇ ||

|| ಶ್ರೀ ಮದ್ರಾಘದೇಂದ್ರಗುರುಕಾರ್ತವಿಹಾರೋ ವಿಜಯತೇ ||

ಶ್ರೀಬ್ರಹ್ಮಪಾರ ಸ್ತೋತ್ರದ ಹಿನ್ನೆಲೆ.

ಶ್ರೀ ಮಹಾವಿಷ್ಣುಪುರಾಣದ ಶ್ಲೋಕಮಾನ.

ಪುರಾಣಗಳಲ್ಲಿ ಸಾಕ್ಷಿಕಪುರಾಣಗಳು ಸಕಲಶ್ರೇಯಸ್ಕಿಗೂ ಹಾರಾಣಗಳು. ಅವುಗಳಲ್ಲೂ ಶ್ರೀಮದ್ಭಾಗವತವೂ, ಶ್ರೀವಿಷ್ಣು ಪುರಾಣವೂ ಅತಿಶ್ರೋಷ್ಯಗಳೆಂದು ಪ್ರಸಿದ್ಧವಾಗಿವೆ. ಶ್ರೀವಿಷ್ಣುಪುರಾಣದ ಪ್ರಶಂಸೆಯು ವಿಶೇಷಾಹಾರವಾಗಿ ಅಲ್ಲಲ್ಲಿ ಉಕ್ತವಾಗಿದೆ. ಈ ಪುರಾಣದಲ್ಲಿ ಆದಿಯಲ್ಲಿಯೂ ಮಧ್ಯದಲ್ಲಿಯೂ ಮತ್ತೆ ಮತ್ತೆ ಶ್ರೀಹರಿಯು ಸ್ತೋತ್ರವು ಮಾಡಲ್ಪಟ್ಟಿದೆ. ಈ ವಿಷ್ಣು ಪುರಾಣದಲ್ಲಿ ವ್ಯಾಪಕಗಳಾದ ರಹಸ್ಯಗಳಾದ ಮಂತ್ರಗಳು ಅರ್ಥಸಹಿತವಾಗಿ ನಿದೂಹಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿವೆ. ಅವುಗಳ ವೈಕಿ ಪ್ರಹ್ಲವಾದಪ್ರೋತ್ತರದ ಅರ್ಥ ವಿವರಣೆಯನ್ನು ಮುಂದೆ ತೋರಿಸುತ್ತೇವೆ. ಆ ಪ್ರಶಂಸಾಮಾಡಿಯು ಈ ರೀತಿ ಇದೆ.

“ಸಾಕ್ಷಿಕಾಪಿ ಪುರಾಣಾಪಿ ಶ್ರೇಯಾಂಸಿ ನಿಖರಾನ್ವೃತ |
ತತ್ ಭಾಗವತಂ ಶ್ರೇಷ್ಠಂ ತತೋ ವೈಷ್ಣವಮುತ್ತಮಮ್ ||
ಪುರಾಣಮೇತತ್ಸದೃಶಂ ನಹ್ಯನ್ನದುಪಪದ್ಯತೇ |
ಅದೌ ಮಧ್ಯೇ ತಥಾಂತೇ ಚ ಗೀಯತೇಽಪಿ ತರಿಮುಗಮಃ ||
ತಾವತ್ಪುರಾಣಾದಿಷ್ಟೋತಾ ಅಸ್ಮೈ ಭಾಂಶಿ ತತಸ್ತತಃ |
ಯಾವಲ್ಯೇವೈಷ್ಣವಾಭಿಪ್ರಾಪ್ತುರಾಣಾಕೋಃ ನ ದೃಶ್ಯತೇ ||
ಭಾಂಶತ್ಯ ವ್ಯಾಪಕಾ ಮಂತ್ರಾಃ ತದಭಾಗ್ಯಾತ್ ಪದೇ ಪದೇ |
ತಸ್ಯಾನ್ಯಮುಕ್ತಾಭಿಪ್ರಾಪ್ತವ್ಯಃ ಶ್ರೋತವ್ಯಮಿದಮಾದರಾತ್ ||
ಪದಕಲ್ಪರಸ್ವರೂಪಾಶ್ರೇ ಮೇ ಪದಂಶಾಃ ಪ್ರಕೀರ್ತಿತಾಃ |
ಪದಂಗಳೋಗಮಪ್ರಾಪ್ತಾಂ ಪ್ರಯತ್ನಂಶಿ ಗತಿಂ ಸ್ಥಗಾಮ್” ||

ಪ್ರಹ್ಲವಾದಪ್ರೋತ್ತರವು ಕಂಡುಮುನಿಯಿಂದ ಜನಿಸಲ್ಪಟ್ಟದ್ದಾಗಿ ಆ ಮಹಾವೇದ್ಯನಿಗೆ ವರಮಾಪ್ತಿಯನ್ನು ವರಮಾತ್ಮನ ಅನುಗ್ರಹದಿಂದ ಉಂಟುಮಾಡಿರುವುದಾಗಿ ಶ್ರೀ ವಿಷ್ಣುಪುರಾಣದಲ್ಲಿ ಉಕ್ತವಾಗಿದೆ.

ಸಾರದೇಯಪುರಾಣದಲ್ಲಿ ಚತುರ್ಮುಖನಿಗೂ ಆತನ ಮಗನಾದ ಮರೀಚಿಗೂ ನಡೆದ ಸಂವಾದದಲ್ಲಿ ಪ್ರಹ್ಲದೇವನು ಮರೀಚಿಗೆ ಶ್ರೀವಿಷ್ಣುಪುರಾಣದ ಮಹಿಮೆಯನ್ನು ಈ ರೀತಿ ಕಂಡಂತೆ ವಿವರಿಸಿರುತ್ತಾನೆ.

ಬ್ರಹ್ಮೋವಾಚ : -

ಪುಣು ಪಠ್ಯ ಪ್ರವಕ್ಷ್ಯಾಮಿ ಪುರಾಣಂ ವೈಷ್ಣವಂ ಮಹತ್	
ಶ್ರೇಯೋವಿಂಶತಿಶಾಹಸ್ರಂ ಸಮಾಪಾತಕಪಾಪಹಮ್	೧
ಯತ್ಪಾದಿಭಾಗೇ ನಿರ್ದಿಷ್ಟಾಃ ಪದಂಶಾಃ ಕಲ್ಪಜೇನ ಓ	
ಮೃತೇಯಾಯಾದಿಮೇ ತತ್ ಪುರಾಣಾಭ್ಯಾಪಕಾಂಶಾಃ	೨
ಅತಃ ಪರಂ ತು ಸೂತೇನ ಶೌನಕಾದಿಫರಾದರಾತ್	
ಪೃಷ್ಠೇನಚೋದಿತಾಃ ಶತ್ಪದ್ವಿಂಶಧರ್ಮೋತ್ತರಾಪ್ತಯಾಃ	೩
ಪಾಪಾಧರ್ಮಗಳಾಃ ಪುಣ್ಯಾಃ ವೃತಾಪಿ ನಿಯಮಾಸ್ತಥಾ	
ಧರ್ಮಾಶಾಸ್ತ್ರಂ ಷಾಢ್ವೇದಾಶ್ವಂ ವೇದಾಂತಂ ಜ್ಯೋತಿಷಂ ತಥಾ	೪
ಮಂತ್ರಾನ್ಯಾನಪ್ರಕರಣಂ ಸ್ತೋತ್ರಾಗ್ನಿ ಮನವತ್ಸಥಾ	

ನಾನಾವಿದ್ಯಾಪ್ರಯಾಃ ಪೋಕ್ತಾಃ ಸರ್ವಲೋಕೋಪಕಾರಕಾಃ
ವಿಶದ್ವಿಷ್ಣುಪುರಾಣಂ ವೈ ಸರ್ವಶಾಸ್ತ್ರಾರ್ಥಸಂಗ್ರಹಮ್ |

|| ೫ ||

(೧೫ನೇ ಅಧ್ಯಾಯ)

ಅಭಿಪ್ರಾಯ :- ಚತುರ್ಮುಖವಿಷ್ಣುವೇನು, ತನ್ನ ಮಗನಾದ ಮಂಜುನಾಥನನ್ನು ಕುರಿತು ಹೇಳುತ್ತಿದ್ದಾನೆ. ಎಲ್ಲಿ ಮಗನೇ ಕೇಳು,

ಶ್ರೀವಿಷ್ಣುಪುರಾಣದ ಮಹತ್ವವನ್ನು ವಿವರಿಸುತ್ತಾನೆ. ಶ್ರೀವಿಷ್ಣುಪುರಾಣವು ಶ್ರೇಷ್ಠವಾದುದು. ಇವು ಮೂರು ಸಹಸ್ರ ಗ್ರಂಥ ಸಂಖ್ಯೆಯುಳ್ಳದ್ದಾಗಿದೆ. ಎಲ್ಲಾ ವಿಧಗಳಿಂದ ಪಾಪಗಳನ್ನೂ ನಾಶಮಾಡತಕ್ಕ ಮಹಿಮೆಯುಳ್ಳದ್ದಾಗಿದೆ. ಅದಿಭಾಗದಲ್ಲಿ ಅನುಂಜಿತವಾದ ಪದಾರ್ಥವಿಲ್ಲದೆ ಮೈತ್ರಿಯಾಗಿ ಉಪದಿಷ್ಟವಾಗಿದೆ. ಮೊದಲು ಆಮಂತ್ರಣವಾಗದಿದ್ದರೂ ಅನಂತರದಲ್ಲಿ ಶೌನಕಾದಿಗಳಿಂದ ಅದರವ್ಯಾಖ್ಯಾನವಾಗಿ ಪ್ರಶ್ನಿಸಿದಾಗಲೂ ಸೂತರಿಂದ ವಿಷ್ಣುಧರ್ಮೋತ್ತರವೆಂಬ ಹೆಸರಿನಿಂದ ಅನೇಕರಿಗಾಗಲೂ ಧರ್ಮಪ್ರಚಾರಕರಾಗಲೂ ಕಥೆಗಳು ಉದಾಹರಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿವೆ. ಪುಣ್ಯಕರಗಳಾದ ವ್ರತಗಳು ನಿಯಮಗಳು, ಉಕ್ತವಾಗಿವೆ. ಧರ್ಮಶಾಸ್ತ್ರವೂ ಅರ್ಥಶಾಸ್ತ್ರವೂ, ವೇದಾಂತಶಾಸ್ತ್ರವೂ, ಜ್ಯೋತಿಷಶಾಸ್ತ್ರವೂ, ವಂಶಗಳ ಆಖ್ಯಾನಗಳೂ, ಸ್ತೋತ್ರಗಳೂ, ಮಂತ್ರಗಳೂ, ಅನೇಕ ವಿಧಗಳಿಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ ವಿಷಯಗಳೂ ಉಕ್ತವಾಗಿವೆ. ಸರ್ವಲೋಕಕ್ಕೂ ಉಪಕಾರಕಗಳಾದ ಅನೇಕ ವಿಧಗಳಿಂದ ವಿಧಗಳೂ ನಿರೂಪಿತವಾಗಿವೆ. ಆದಕಾರೂ ಶಾಸ್ತ್ರೀಪುರಾಣವಾಗಲೇ ಸೇರಿದ ಈ ವಿಷ್ಣುಪುರಾಣವು ಸರ್ವಶಾಸ್ತ್ರಾರ್ಥ ಸಂಗ್ರಹವೇ ಆಗಿದೆ. (ಹೀಗೆ ನಾರದಿಯಪುರಾಣದಲ್ಲಿ ಚತುರ್ಮುಖನಿಂದ ತನ್ನ ಮಗನಾದ ಮಂಜುನಾಥನಿಗೆ ಉಪದಿಷ್ಟವಾದ ಶ್ರೀವಿಷ್ಣುಪುರಾಣದ ಮಹಿಮೆಯ ವರ್ಣನೆಯು ಕಂಡು ಬಂದಿದೆ.)

ಹಿಂದೆ ಉದಾಹರಿಸಲ್ಪಟ್ಟ ಪ್ರಶಂಸಾವಾಕ್ಯಗಳ ಅಭಿಪ್ರಾಯವು ಈ ರೀತಿ ಇದೆ. ಶಾಸ್ತ್ರೀಗಳಿಂದ ಪುರಾಣಗಳೆಲ್ಲವೂ ಮಾನವನ ಶ್ರೇಯಸ್ಸಿಗೆ ಕಾರಣವಾಗಿವೆ. ಅವುಗಳೆಲ್ಲವೂ ಶ್ರೀಮದ್ಭಗವತ್ಪುರಾಣ, ಶ್ರೀಮದ್ವಿಷ್ಣು ಪುರಾಣವೂ ಶ್ರೇಷ್ಠವೆಂಬುದಾಗಿ ಪರಿಗಣಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿದೆ.

ಈ ವಿಷ್ಣುಪುರಾಣಕ್ಕೆ ಸಮಾನವಾದುದು ಮತ್ತೊಂದಿಲ್ಲ. ಈ ವಿಷ್ಣುಪುರಾಣದಲ್ಲಿ ಆರಂಭದಲ್ಲೂ, ಮಧ್ಯಭಾಗದಲ್ಲೂ, ಕಡೆಯ ಭಾಗದಲ್ಲೂ ಸರ್ವೋತ್ತಮನಾದ ಶ್ರೀಹರಿಯು ಮತ್ತೆ ಮತ್ತೆ ಮಹಿಮಾಶಯವುಳ್ಳವನಾಗಿ ಪ್ರತಿಪಾದಿತನಾಗಿದ್ದಾನೆ, ಪ್ರಶಂಸಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿರುತ್ತಾನೆ.

ಶ್ರೀಮದ್ವಿಷ್ಣುಪುರಾಣವೆಂಬ ಪ್ರಚಂಡಸೂರ್ಯನಮುಂದೆ ಮಿಕ್ಕ ಪುರಾಣಗಳೆಲ್ಲಾ (ಶ್ರೀಮದ್ಭಗವತ್ಪುರಾಣವನ್ನು ಬಿಟ್ಟು) ಮಂಚಿನಹುಳುಗಳಾಗಿವೆ. ಶ್ರೀ ಮದ್ವಿಷ್ಣುಪುರಾಣದಲ್ಲಿ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನವಾದ ಮಂತ್ರಗಳೂ, ಅವುಗಳ ಅರ್ಥಗಳೂ ಹೆಚ್ಚುಹೆಚ್ಚಾಗಲಿ, ಮತ್ತೆ ಮತ್ತೆ, ಪ್ರಕಾಶಮಾನವಾಗಿ ಪ್ರತಿಪಾದಿತವಾಗಿವೆ.

ಆದಕಾರೂ ಮುಮುಕ್ಷುಗಳಿಂದ ಅಧಿಕಾರವೇನೂ ಅತ್ಯಂತದಿಂದ ಈ ಶ್ರೀಮದ್ವಿಷ್ಣುಪುರಾಣವನ್ನು ಕ್ರಮವಾಗಿ ಶ್ರೀಹರಿಯ ಕೈಗೆ ವಾತ್ಸರ್ಯವೇ.

ಶ್ರೀಮದ್ಭಗವತ್ಪುರಾಣವೆಂಬ ಶ್ರೀಮದ್ವಿಷ್ಣುಪುರಾಣದ ಮಹಿಮೆಯು ಹಿಂದೆ ೧೦ನೇ ಅಧ್ಯಾಯ.

ಅಕ್ಕಿ ಕಡೆ ತು ಮುನಯಃ ಪೂರ್ವಾತ್ಮತಾತಮಃ | ವಾಕಿಣಿ ಮುನಿವರಂ ಪ್ರವಕ್ಷ್ಯುಃ ಪ್ರಣತಃ

ಮುರಾ 11011

ಅಭಿಪ್ರಾಯ :- ಆಮೇಲೆ ಒಂದು ದಿನ ಬೆಳಿಗ್ಗೆ ಅಗ್ನಿಹೋತ್ರಾದಿನಿತ್ಯಕರ್ಮಗಳನ್ನೆಲ್ಲಾ ಆಚರಿಸಿದ ತರುವಾಯ ಮುನಿಗಳು ಮುನಿಶ್ರೇಷ್ಠರಾದ ಪರಾಶರರನ್ನು ನಮಸ್ಕರಿಸಿ ಈ ಕೆಳಗೆ ಕಂಡಂತೆ ಪ್ರಶ್ನೆಮಾಡಿದರು.

ಮುನಯಃಕೂಟಃ = ಮುನಿಗಳು ಹೇರಿದರು ।

ಭಗವನ್‌ಭವತಃ ಕೃತ್ವಾ ಶ್ರೀರಾಮಾಯಣವೈಭವಂ ।

ವಿಭಾಗಂಚಪುರಾಣಾನಾಂ ಧನ್ಯಾಃ ಸ್ವಃ ಮುನಿಸತ್ವಮು

11011

ಶಾಸ್ತ್ರೀಣಿಪುರಾಣಾನಿ ಯಾನ್ಯುಕ್ತಾನಿತ್ವಯಾ ಮುನೇ ।

ಕತಮೇಷ್ಟಪಿತೃಣ್ಯಯಃ ತಚ್ಚ ಶ್ರಾವ್ಯಂ ಕಥಂ ಭವೇತ್

11012

ಕಥಮಾರಾಧನಂ ತತ್ಕಾ ಕಾ ವ್ಯತಿಸ್ಥಪ್ತವತ್ತರಿ ।

ಉಪಕ್ರಮೇ ಕಥಾಂತೇಷು ಕಿಂ ಕಾರ್ಯಂ ಶ್ರೋತೃಭಿಃ ಮುನೇ

11013

ವಿಶತ್ಸವಗಮತೇಷೇಣ ಕುಷ್ಠಾಪೂಜಾಂ ವದ ಪ್ರಭೋ ॥

ತಾತ್ಪರ್ಯ :- ಒಂದು ದಿನ ಬೆಳಿಗ್ಗೆ ನಿತ್ಯವೂ ಆಚರಿಸಬೇಕಾದ ಅಗ್ನಿಹೋತ್ರಾದಿಗಳನ್ನು ಮುಗಿಸಿದ ಮುನಿಗಳು ಮುನಿವರೇಗೃಹರಾದ ಪರಾಶರರಿಗೆ ನಮಸ್ಕರ ಮಾಡಿ ಪ್ರಶ್ನೆ ಮಾಡಿದರು.

ಎಲ್ಲಿ ವೃಂದಾರದ ಪರಾಶರೇ ನಿಮ್ಮಿಂದ ಶ್ರೀಮದ್ರಾಮಾಯಣದ ವೈಭವವನ್ನು ಕೇಳಿದೆವು. ಪುರಾಣಗಳ ವಿಭಾಗಗಳನ್ನೂ ಕೇಳಿ ಧನ್ಯರಾಗಿದ್ದೇವೆ. ತಾವು ತಿಳಿಸಿದ ಶಾಸ್ತ್ರಿಕ ಪುರಾಣಗಳಲ್ಲಿ ಯಾವ ಪುರಾಣವು ಶ್ರೇಷ್ಠವು. ಅದನ್ನು ಹೇಗೆ ಕೇಳಬೇಕು. ಪ್ರಾರಂಭದಲ್ಲಿಯೂ ಕಡೆಯಲ್ಲಿಯೂ ಆ ಪುರಾಣವನ್ನು ಕೇಳಿದ ನಂತರ ಏನನ್ನೂ ಮಾಡಬೇಕು. ಈ ನಮ್ಮ ಪ್ರಶ್ನೆಗಳಿಗಲ್ಲಾ ರಯಮಾಡಿ ಸಮಾಧಾನವನ್ನು ಹೇಳಿರಿ. ನಾವು ಅದನ್ನೆಲ್ಲಾ ಕೇಳಲು ಏನೇ ಉತ್ಪತ್ತಿವಾಗಿದ್ದೇವೆ ಎಂದು ಮುನಿಗಳು ಮುನಿವರೇಗೃಹರಾದ ಪರಾಶರರನ್ನು ಕೇಳಿಕೊಂಡರು.

ಮುನಿಗಳ ಈ ಪ್ರಾರ್ಥನೆಗೆ ಸಮ್ಪತ್ತಿಸಿದ ಪರಾಶರರು ಈ ರೀತಿ ವಿವರವಾಗಿ ಉತ್ತರವನ್ನತ್ತಿದ್ದಾರೆ.

ಶ್ರೀಪರಾಶರ ಉವಾಚ - ಇಧು ವ್ಯವೃತ್ತಂ ಮಹಾಭಾಗಾ ಕ್ರೂಯತು ಯದ್ವಿವೇಕಿ ಮಃ ।

ಶಾಸ್ತ್ರೀಣಿ ಪುರಾಣಾನಿ ಶ್ರೇಯಾಂಸಿ ನಿಖರಾನ್ವತಃ ॥

ತತ್ ಪ್ರಗವತಂ ಶ್ರೇಷ್ಠಂ ತತೋ ವೈಷ್ಣವಮುತ್ಸಮಮ್ ॥

ಪುರಾಣಮೇತತ್ಸದ್ಭವತಂ ನವ್ಯಸ್ಯದುಪಪದ್ಯತೇ ।

ಅಥ ಮಧ್ಯೇ ಕಥಾಂತೇ ಚ ಗೀಯತೇಽಪ್ಯ ಹಃ ಮುಹುಃ ॥

ತಾವಮ್ನುರಾಗಬದ್ಧೋಽಹಿ ಅನ್ಯೇ ಛಾಂತಿ ತತಸ್ತತಃ ।

ಯಾವಪ್ಯೇವೈಷ್ಣವಾಧಿಪ್ತಪುರಾಣಾರ್ಥೋ ನ ದೃಶ್ಯತೇ ॥

ಛಾಂತ್ಯತ ದ್ಯಾಹತಾಃ ಮುಹುಃ ತದರ್ಥಾಶ್ಚ ಪದೇ ಪದೇ ।

ತಸ್ಯಾಸ್ತಮುಕ್ತುಭಿಶ್ಚವೇ; ಶೋಕವ್ಯಮಿದಮಾದರಾತ್ ||
 ವ್ಯಾಪಕೋ ವೈಷ್ಣವೋ ಮಂತ್ರೋ ಯಸ್ಯ ಹೃದಯಃ ಪದಕ್ಷರಃ |
 ಭೂಯಾ ತದ್ವಿವರಣಂ ಪುರಾಣಂ ವೈಷ್ಣವಂ ವಿದುಃ ||
 ಪದಕ್ಷರಸ್ವರೂಪಾಸ್ತೇ ಯೇ ಪದಂಶಾಃ ಪೃತೀತಿಹಾಃ |
 ಪದಂಗಳೋಗದುಃಪ್ರಾಪ್ತಾಂ ಪ್ರಯತ್ನಂತಿ ಗತಿಂ ನೃಣಾಮ್ ||
 ವರ್ಗದ್ವೈಗುಣ್ಯೋರ್ಭಾಷ್ಯ ದ್ವಾದಶಾಕ್ಷರಸಂಭವಃ |
 ಮಂತ್ರಸ್ಯ ವಾಸುದೇವಸ್ಯ ಪದ್ಯರ್ಗವಿವೃತಿರ್ಭವೇತ್ ||
 ದ್ವಾದಶಾಕ್ಷರಮಂತ್ರಸ್ಯಾಪ್ಯರ್ಥೋಚ್ಯುನ್ ವಿವೃತೋ ಮುಹುಃ |
 ಯಸ್ಯ ಜ್ಞಾನಾತ್ ಕರಸ್ಥಂ ಸ್ವಾತ್ಮದ್ವಿಷ್ಣೋಃ ಪರಮಂ ಪದಮ್ ||
 ಅಕ್ಷರ್ಗಪಃ ಷಂ ಸ್ವಪ್ನಂ ತತ್ರ ತತ್ರ ಸಮೀರಿತಮ್ |
 ತದೇತದ್ವಗವತ್ಪ್ರಾಪ್ತುಮೈಶ್ವೇವಮಿಹಾದರಾತ್ |
 ಆದೌ ಶ್ರೀವಿಷ್ಣುಮಾರಭ್ಯ ಶುಟರ್ನಿಯತಮಾನಸಃ ||
 ಶ್ರುಣುಯಾನ್ನಿ ಯಮಾಶೋಕ್ತಮಾಚಾರ್ಯಗಣ ಮಹರ್ಷಯಃ |
 ನಾರ್ಜೀನ ತಪಸಾ ಲಭ್ಯಂ ಪುರಾಣಮಿದಮುತ್ತಮಮ್ ||
 ಅಭ್ಯಕದುಪದೇಷ್ಯಾಪಿ ನಾಲ್ಪಪುಣೇನ ಲಭ್ಯತೇ |
 ಶೋಕಮೇತತ್ಪುರಾಣಂ ಚ ಬಹುಜನ್ಮತಃಪಲಮ್ |
 ಪ್ರಾಯೇಣ ಮಂದಘಾಣ್ಯಾಣಾ ಉತ್ಕಂಠಾಪಿ ನ ಜಾಯತೇ ||
 ಲಬ್ಧ್ವಾ ಮಾನುಷ್ಯಕಂ ಜನ್ಮ ಶ್ರುಣುಯಾದ್ವೋ ನ ವೈಷ್ಣವಮ್ |
 ಮಂದಘಾಗ್ನಿಃ ಕಥಂ ಸೋಽಪಿ ಪದಮಾಪ್ನೋತಿ ವೈಷ್ಣವಮ್ ||
 ಯಸ್ಯ ಸ್ವಾಭ್ಯರಮಂ ಜನ್ಮ ಭಗವದ್ವಕ್ತೃಕಾರಿಣಃ |
 ತಸ್ಯ ಕೃತಿಪಥಂ ಯಾತಿ ಪುರಾಣಂ ವೈಷ್ಣವಂ ಪರಮ್ ||
 ಭೋಗ್ಯಂ ತದೇತದ್ವಕ್ತೃಣಾಂ ಪ್ರಪನ್ನಾಣಾಂ ರಸಾಯನಂ |
 ತೈರೇತದಾದರಾಕ್ಷೇಯಂ ಯೈರ್ಲಾಭ್ಯಂ ವೈಷ್ಣವಂ ಪದಮ್ ||
 ಪುರಾಣಂ ವೈಷ್ಣವಂ ಸರ್ವೈಃ ಸರ್ವಾತ್ಮಾಖ್ಯಾಯತೇ ನೃಭಿಃ |
 ತತ್ಪ್ರಯಾಥಾತ್ಮವೇದ್ಯಮ್ ದುರ್ಲಭ್ಯುರ್ಬ್ರವೀಮ್ಯಹಮ್ ||
 ವರದಾನಾದ್ವಿಷ್ಣುಸ್ಯ ದೇವತಾಪಾರಮಾರ್ಥ್ಯವಿತ್ |
 ಮೃತೇಯಾಯಾಸ್ತಕಥಯಂ ತದೇತದಹಮಾದರಾತ್ ||
 ವೈಷ್ಣವಸ್ಯ ಪುರಾಣಸ್ಯ ತತ್ಪ್ರವೇದ್ಯಹಮೇವ ಹಿ |
 ಮೃತೇಯಶ್ಚ ತಥಾಮ್ನಸೋ ಭುವನೇಽನೋಚ್ಯುತಾ ನವಾ ||
 ಯೋವದೇದೈಷ್ಣವಂ ವಿದ್ವಾನ್ ಸೋಽಹಮೇವ ನ ಸಂಶಯಃ |
 ಶ್ರುಣುಯಾದ್ವೈಷ್ಣವಮ್ ದೋಶೇ ಸ ಮೃತೇಯೋ ನ ಸಂಶಯಃ ||
 ಇದಂ ಯೇ ಶ್ರುಣುಯುರ್ಭಕ್ತ್ಯಾ ನಾರಾಯಣಪರಾಯಣಾಃ |

ಸ್ತ್ರಿಯೋ ವೈಶ್ಯಾಶ್ಚ ಕೂಡ್ಯಾಶ್ಚ ಸರ್ವೇ ಯಾಂತಿ ಪರಾಂ ಗತಿಂ ||
 ನ ಸೇತುರ್ನ ಗಯಾ ಗಂಧಾ ನ ಕಾಶೀ ನ ಚ ಪುಷ್ಕರಮ್ ||
 ಅರ್ಹಂತಿ ವೈಷ್ಣವಾಶ್ಚ ಕರಾಂ ಕೋಟಿತಮಾಮುಃ ||
 ವಿಕತ್ರ ಯಜ್ಞಾನ್ ತೀರ್ಥಾನಿ ಪುರಾಣಮಿದಮೇತತಃ ||
 ವಿಸ್ತೃತುರಿತಂ ದೇವೈಃ ಪುರಾಣಂ ಗುರುತಾಮುನಾಃ ||
 ಸರ್ವದ್ವಾಪಕಮಂತ್ರಾರ್ಥಯಾರ್ಥಾತ್ಪುರಂಭೋಪಗಾಂ ||
 ಕ್ಲೇದಂ ಪುರಾಣಮಮಲಂ ಕ್ಲೇಷ್ಣಾಪೂರ್ವಾದಿಕಂ ಭರಮ್ ||
 ಯಜ್ಞಾನ್ ಸಹಸ್ರಂ ಕುರ್ಯಾದ್ವಾ ಪರ್ಯುತೇದ್ವಾ ಧರಾತಲಮ್ |
 ತೀರ್ಥೇಷು ವಿನಿಮುಚ್ಛೇದ್ಯಾ ಜ್ಞಾನಂ ತ್ವೇತತ್ಪುದುರ್ಗಭಮ್ ||
 ವಸಂತಿ ಮಹ್ಯಾಸ್ತೀರ್ಥೇಷು ದಿವ್ಯಕ್ಷೇತ್ರೇಷು ಪಕ್ಷಿಣಃ |
 ಎನಾ ಜ್ಞಾನೇನ ಕಾಂ ಸಿದ್ಧಿಂ ಗತಾ ಬ್ರೂತ ತರ್ಪೋಧನಾಃ ||
 ತತ್ಪಾದಾರ್ಪಯಂತುಂ ಜ್ಞಾನಂ ಕುದ್ಧಂ ವೈಷ್ಣವಮುತ್ಸವಂ |
 ಇತಿಹಾಸಪುರಾಣಾನಿ ಸದಾಶ್ರಾವ್ಯಾಣಿ ಮಾನವೈಃ |
 ಇತಿಹಾಸಪುರಾಣಾನಾಂ ತತ್ತ್ವಂ ನಾರಾಯಣಃಪರಃ |
 ಯೈರ್ನಗಜ್ಞಾತೋ ಮಂದಭಾಗೈಃ ಪಶುಪ್ರಾಯಾ ಹಿ ತೇ ಮತಾಃ ||
 ತೇಜಾಂ ದಾನಾನಿ ಸರ್ವಾಗೇ ಯಜ್ಞಾಃ ಸರ್ವೇ ತಪಾಂಽಪಿ |
 ತೀರ್ಥಾರ್ಪಣಂ ಚ ಪೂರ್ವಾಶ್ಚ ನಿಷ್ಕರಾಣಿ ನ ಸಂತಯಃ ||
 ದಾನಯಜ್ಞಾದಿಕಂ ಸರ್ವಗಂ ಯತ್ಪ್ರಕಂ ಜ್ಞಾನಪೂರ್ವಕಂ |
 ತದ್ವಿವೇರ್ಯುಗತಮಂ ಪೋಕ್ತಂ ಸರ್ವವೇದೈಃ ಪುನಃ ಪುನಃ ||
 ಕಿಮತ್ರ ಬಹುನೋಕ್ತೇನ ಪುರಾಣಾಶ್ಚ ವೈಭವಮ್ |
 ನಾರಾಯಣಃ ಪರಂಬ್ರಹ್ಮ ಯಃ ಸ ತಕ್ಷೋಽಪ್ನುರೀತುಮ್ ||
 ಪುರಾಣಂ ವೈಷ್ಣವಾದಸ್ಸನ್ನತನ್ನೈವಾಪ್ತಿ ಕಿಂಚನ |
 ನ ವಿಷ್ಣೋಃ ಪರಮಂ ದೈವಂ ಲೋಕೇ ವೇದೇ ಚ ದೃಶ್ಯತೇ ||
 ಇತ್ಯೇತತ್ಸರ್ವಮುದ್ವಿಷ್ಟಂ ಯತ್ಕೃತ್ಯಂ ಭಗವತ್ ಪ್ರಭುಃ |
 ಅತ್ರನಿಃಸಂತಯೈರ್ಭಾವ್ಯಂ ಕಿಮನ್ಯತ್ ಶೋಕುಮಿಚ್ಛತಃ || ಇತಿ ಶರಪರಮಾರ್ಥತೋ
 ಮಯೋಕ್ತಂ
 ವಿಕಸುತ ಜಾತ್ಯತ ಜಾರ್ಥವಾದಬುದ್ಧಿಂ |
 ಪ್ರಭವತಿ ಮಹಿಮಾಪರೋಷ್ಯಯಾವಾನ್ ||
 ಪ್ರಸಂಗದಿಕಂ ನ ತು ತತ್ಕತೇ ಹಿ ತಾವಾನ್

ಇತಿ ಶ್ರೀಮಹಾಪುರಾಣೋಪನಿಷತ್ಪ್ರಕಾರೇ ಶ್ರೀ ಮಧ್ವವೈಷ್ಣವರಾಮಹಿಮಾಪೂರ್ವ ಸಮಾಪ್ತಃ.

ತಾತ್ಪರ್ಯ :- ವುಗ್ರಾತ್ಮರಾದ ಮುನಿಗಳು ವ್ರತಮಾತಿಮದಕ್ಕೆ, ಉತ್ತರರೂಪವಾಗಿ ಪರಮಧಾರ್ಮಿಕರೂ
 ಯೋಗಿವೇದಗುರು ಆದ ಶ್ರೀಮಾತರಯ ಪೇಳಿದ ಉತ್ತರದ ಸಾರಾಂಶವು ಈ ಕೆಳಗೆ ಕಂಡಂತಿದೆ.

ವೈಯಾಕೃತ್ಯಸಂವನ್ನರಾದ ಪುರುಷನಾದ ನಾವು ಒಳ್ಳೆಯ ವಿಚಾರವಾಗಿ ಪ್ರಶ್ನಮಾಡಿದ್ದೀರಿ ನಿಮ್ಮ ಪ್ರಶ್ನೆಗಳಿಗೆ ನಾನು ಉತ್ತರವನ್ನು ಹೇಳುವೆನು ಸಾವಧಾನವಾಗಿ ಕೇಳಿ.

ಸಾಕ್ಷಿಕವುರಾಗಗಳೆಲ್ಲಾ ನಮ್ಮ ಶ್ರೇಯಸ್ಸಿಗೆ ಹರಾಳುಗಳು ಇದರಲ್ಲಿ ಸಂದೇಹವೇ ಇಲ್ಲ. ಆ ಸಾಕ್ಷಿಕವುರಾಗಗಳೆಲ್ಲಾ ಕೂಡ ಶ್ರೀಮದ್ಭಾಗವತವೂ ಶ್ರೀಮಹಾವಿಷ್ಣುವುರಾಗವೂ ಶ್ರೇಷ್ಠವಾಗಿವೆ.

ಇವುಗಳಿಗೆ ಸಂಸಮಾನವಾದ ಪುರಾಣವು ಮತ್ತೊಂದಿಲ್ಲ. ಇವೆರಡರಲ್ಲಿಯೂ ಪ್ರಾರಂಭದಲ್ಲಿಯೂ, ಮಧ್ಯದಲ್ಲಿಯೂ, ಕಡೆಯಲ್ಲಿಯೂ ಶ್ರೀಹರಿಯು ಮತ್ತೆ ಮತ್ತೆ ಸ್ತೋತ್ರಮಾಡಲ್ಪಟ್ಟಿರುತ್ತಾನೆ.

ಶ್ರೀಮಹಾವಿಷ್ಣುವುರಾಗದ ಮುಂದೆ ಶ್ರೀಮದ್ಭಾಗವತದ ಹೊರತಾಗಿ ಯಾವ ಪುರಾಣವೂ ಸಹ ಪ್ರಕಾಶಿಸಲಾರದು. ಶ್ರೀವಿಷ್ಣುವುರಾಗವೆಂಬ ಪ್ರಕಂಡಸೂರ್ಯನ ಮುಂದೆ ಮಿಕ್ಕ ಪುರಾಣಗಳು ಮಿಂಚುಹುಳುವಿನಂತಿವೆ.

ಈ ಮಹಾವಿಷ್ಣುವುರಾಗದಲ್ಲಿ ವ್ಯಾಪಕನಾದ ಮಂತ್ರಗಳೂ, ಅಪ್ಪಗಳ ಅರ್ಥಗಳೂ ಪುನಃ ಪುನಃ ಹೇಳಲಾಗಿವೆ. ಆದಕಾರಣ ಮುಮುಕ್ಷುಗಳಾದ ಯೋಗ್ಯಜೀತನರು. ಈ ಮಹಾವಿಷ್ಣುವುರಾಗವನ್ನು ಆದರದಿಂದ ಕೇಳಬೇಕು. ವ್ಯಾಪಕನಾದ ಮಂತ್ರಗಳಲ್ಲಿ ಪ್ರಧಾನವಾದ ಪಠ್ಯರ ಶ್ರೀವಿಷ್ಣುಮಹಾಮಂತ್ರವೆಂದೇ ಸುಪ್ರಸಿದ್ಧವಾದ ಶ್ರೀವಿಷ್ಣು ಮಹಾಮಂತ್ರವು "ಓಂವಿಷ್ಣುವೇನಮಃ" ಎಂಬುದು ಪಠ್ಯರದಿಂದಕೂಡಿದ ಮಹಾಮಂತ್ರವಾಗಿದೆ. ಇದರಲ್ಲಿ "ವಿ, ಷ, ಣ, ನ, ಮಃ" ಎಂಬುದಾಗಿ "ಷ, ಣ," ಗಳು ಪ್ರತ್ಯೇಕವಾಗಿವಾರ್ಥಗಳೆಂದು ಪರಿಗಣಿತವಾಗಿರುವ ಪ್ರಯುಕ್ತ ಓಂ ವಿಷ್ಣುವೇನಮಃ ಎಂಬುದೇ ಶ್ರೀವಿಷ್ಣುಮಹಾಮಂತ್ರವು. ಈ ಮಂತ್ರದ ವಿಶ್ವಾರವಾದ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನರೂಪವಾಗಿಯೇ ಶ್ರೀಮಹಾವಿಷ್ಣುವುರಾಣವು ಪ್ರವೃತ್ತವಾಗಿದೆ. ಈ ಅರು ಅಕ್ಷರಗಳ ಸ್ವರೂಪವಾಗಿಯೇ ಪಂಚಾಂಗಗಳು ಪೂರ್ವಖಂಡವಾಗಿ ಅರು ಶ್ಲೋಕಗಳಲ್ಲಿ ಹೇಳಲ್ಪಟ್ಟಿವೆ.

ಹದಿನೇಳು ಸಹಸ್ರಶ್ಲೋಕಗಳಿಂದ ಕೂಡಿದ ವಿಷ್ಣುರಮೋತ್ತರಭಾಗವು ಉತ್ತರಖಂಡವೆನಿಸಿದೆ. ಪಠ್ಯರದಿಂದ ಕೂಡಿದ ವಿಷ್ಣುಮಹಾಮಂತ್ರದ ಅಕ್ಷರಗಳಿಗೆ ಎರಡು ಪಟ್ಟು ಜಾಲ್ಪಿಯಾಗಿರುವ ಅಂದರೆ ಹನ್ನೆರಡು ಅಕ್ಷರಗಳಿಂದ ಕೂಡಿದ "ಓಂ ಓಂ ನಮೋಽಭಗವತೇವಾಸುರೇವಾಯ ಓಂ" ಎಂಬ ಶ್ರೀವಾಸುರೇವದ್ವಾದಶಾಕ್ಷರಮಹಾಮಂತ್ರವು. ಪಠ್ಯರದಿಂದ ಕೂಡಿದ ಶ್ರೀವಿಷ್ಣುಪಠ್ಯರ ಮಂತ್ರದ ವಿವರಣರೂಪವಾಗಿದೆ. ಈ ಪುರಾಣದಲ್ಲಿ ಪಠ್ಯರ ಶ್ರೀವಿಷ್ಣುಮಹಾ ಮಂತ್ರದ ಅರ್ಥವೂ ವಿವರಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿದೆ.

ಈ ಮಹಾಮಂತ್ರಗಳ ಅರ್ಥಾನುಸಂಧಾನವೂರ್ವಕವಾದ ಏವದಿಂದ ವೈಕುಂಠಲೋಕವು ಕರಗತವಾಗಿರುವುದು. ಅಲ್ಲಲ್ಲಿ ಈ ಪುರಾಣದಲ್ಲಿ ಈ ಮಂತ್ರಗಳ ಅರ್ಥಗಳು ವಿವರಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿವೆ. ಪರಮಾತ್ಮನ ಪ್ರಾಪ್ತಿಯನ್ನು ಅಪೇಕ್ಷಿಸುವ ಸಿದ್ಧನು ಆದರದಿಂದ ಈ ಪುರಾಣವನ್ನು ಪುರಸ್ಕರಿಸಬೇಕು ಕೇಳಬೇಕು. ಭಗವಂತನನ್ನು ಆರಾಧಿಸಬೇಕು.

ಈ ಪುರಾಣವನ್ನು ಕೇಳುವಕ್ರಮವೆನೆಂದರೆ :-

ಮೊದಲು ಶ್ರೀಮಹಾವಿಷ್ಣುವಿನ ಆರಾಧನೆಯನ್ನು ಮಾಡಬೇಕು. ಶುಚಿಭೂತವಾಗಿ, ಏಕಾಗ್ರಮನಸ್ಸಿನಿಂದ ಕೂಡಿದ ಭಕ್ತಿಯಿಂದ ಈ ಪುರಾಣವನ್ನು ಶ್ರವಣಮಾಡಬೇಕು. ಇದನ್ನು ಕೇಳಲು ಬಹಳ ವ್ಯಥೆಮಾಡಿದರೇಕು. ಅಲ್ಲವುಗೂದಿದ ಇದರ ಶ್ರವಣವು ಲಭಿಸಲಾರದು.

ಮಂದಭಾಗ್ಯರಿಗೆ ಇದರ ಸೇವಾಭಿಷೇಕವಾದುದು. ವಾಟಿಗಳೂ, ಅಲ್ಪವ್ಯಯವಂತರಿಗೂ ಇದರ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಅಸಹಾಯ ಸಹ ಹುಟ್ಟುವುದಿಲ್ಲ. ಯಾವ ಯೋಗ್ಯನಾದ ಬೇಡುವಿಗೆ ಈ ಸಂಪನ್ನವು ಉಪಯುಕ್ತವಾಗಿರುತ್ತದೆಯೋ ಅಂತಹವನಿಗೆ ಈ ಮಹಾವಿಷ್ಣುವು ದಾನವು ಕೆಲವೇ ಗೋಚರವಾಗುತ್ತದೆ.

ಮರ್ಲಭವಾದ ವೈಷ್ಣವಜನ್ಮವು ಬಂದಿರುವಾಗ ಭಗವಂತನ ಭಕ್ತಿಯಾಗಿರುವ ಯೋಗ್ಯನಾದ ಮಾನವರು ಈ ಪುರಾಣವನ್ನು ಅಭ್ಯಾಸಿಸಬೇಕು. ಇದು ಸರಮದುರ್ಲಭವಾದುದೆಂಬುದನ್ನು ನಾನು ಮೂರು ಸಹ ಪ್ರತಿಜ್ಞೆಮಾಡಿ ಹೇಳುತ್ತೇನೆ. ಎಲೈ ಮುನಿಗಳೇ -

ಹಿಂದೆ ಇದನ್ನು ಕೇಳಿಯೇ ಮಿಥ್ಯೆಗೆ ವರವ್ರಾಪ್ತಿಯಾಯಿತು. ನಾನೂ ಸಹ ಮೈತ್ರೇಯರಿಗೆ ಇದನ್ನು ಹೇಳಿದ್ದೇನೆ.

ಇದರ ರಹಸ್ಯವನ್ನು ನಾನೊಬ್ಬನೇ ಬಲ್ಲೆ. ಮೈತ್ರೇಯನೂ ಕಲ್ಲು. ಶ್ರೀವೇದವ್ಯಾಸರೂ ಬಲ್ಲರು. ಈ ನಾವು ಮೂರು ಜನರು ಹೊರತು ಮತ್ತಾರಿಗೂ ಈ ಮಹಾವಿಷ್ಣು ಪುರಾಣದ ರಹಸ್ಯವು ತಿಳಿದಿಲ್ಲ. ಇದನ್ನು ಚೆನ್ನಾಗಿ ಅರಿತವರು ಭೂಲೋಕದಲ್ಲಿ ಮತ್ತೊಬ್ಬರು ಇದ್ದಾರೋ ಇಲ್ಲವೋ. ಈ ಮಹಾವಿಷ್ಣುಪುರಾಣವನ್ನು ಹೇಳಲು ವಿದ್ಯಾಭಿಷೇಕವಾದ ನಾನೇ ಸಮರ್ಥನು ಎಂಬುದರಲ್ಲಿ ಸಂದೇಹವಿಲ್ಲ. ಇದನ್ನು ಭಕ್ತಿಯಿಂದ ಕೇಳಲು ಮೈತ್ರೇಯನ ಹೊರತು ಬೇರೆಯಾರೂ ಸಮರ್ಥರಲ್ಲ. ಇದರಲ್ಲಿ ಸಂದೇಹವಿಲ್ಲ. ಶ್ರೀಮನ್ನಾರಾಯಣನಲ್ಲಿ ಪರಾಯಣರಾಗಿ ಇದನ್ನು ಭಕ್ತಿಯಿಂದ ಕೇಳಿದವರು ಹೆಣ್ಣುಹೂಗಿರಿ ವೈಶ್ಯಹೂಗಿರಿ, ಕೂದ್ರರೇ ಆಗಿರಲಿ, ಅವರೆಲ್ಲರಿಗೂ ಸದ್ಭಕ್ತಿಯಾಗುತ್ತದೆ.

ಈ ಪುರಾಣದ ಗೋಚರವಾದುದಾದ ವ್ಯಾಸ, ಕೇಲಿ ಸಮಾನವಾದ ವ್ಯಾಸ, ಸೇತು ಸ್ಥಾನಾತ್ಮಗಿರಿ ಗಯಾತ್ಮಗಿರಿ ಗಂಗಾತ್ಮಗಿರಿ, ಹಾಕಿರಾತ್ಮಗಿರಿ, ಪುಷ್ಪರಾತ್ಮಗಿರಿ ಇರುವುದಿಲ್ಲ.

ಹಿಂದೆ ದೇವತೆಗಳೆಲ್ಲಾ ಸೇರಿ ತ್ಯಾಜಿಯಲ್ಲಿ ಒಂದುಕಡೆ ಸಾಲಯಿಷ್ಠಗಳನ್ನು, ಸಾಲಕೀರ್ತಗಳನ್ನು ಅಭಿಮಂತ್ರಿಸಿಟ್ಟರು. ಮತ್ತೊಂದು ತ್ಯಾಜಿಯಲ್ಲಿ ಈ ಪುರಾಣವೆಲ್ಲಾ ತೂಗಿದರು. ಆಗ ಈ ಮಹಾವಿಷ್ಣುಪುರಾಣವು ಭಾರವಿಂದ ಅವಲೂಕಿತವೂ ಅಧಿಕವಾಗಿ ತೂಕವುಳ್ಳದ್ದಾಗಿ ನಿಶ್ಚಯಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿತು. ಸರ್ವವ್ಯಾಪಕವಾದ ಪ್ರಾಣಪ್ರಾಣವಾದ ಅನಿರ್ಮಲವಾದ ಈ ಪುರಾಣವೆಲ್ಲಿ! ಬುದ್ಧಿಯಾಗದಿರಲಿ!

ಸಹಸ್ರಯುಷ್ಯಗಳನ್ನೇ ಮಾಡಿರಲಿ, ಇಡೀ ಭೂ ಭಾಗವನ್ನೆಲ್ಲ ಯುಕ್ತಮಾಡಿರಲಿ, ಸಕಲ ಕೀರ್ತಗಳಲ್ಲಿ ಸ್ಥಾನಮಾಡಿರಲಿ, ಅದೆಲ್ಲಾ ಈ ವಿಷ್ಣುಮಹಾ ಪುರಾಣದ ಪಾತ್ಕತ್ವ ಸಂಪತ್ತಿಯಾಗಲಾರಂವು. ಈ ಭೂಮಂಡಲದಲ್ಲಿರತಕ್ಕ ಕೀರ್ತಗಳಲ್ಲಿ ಮೀಮಾಂಸಾಶಾಸ್ತ್ರೀ ಇದೆ ವಿಷ್ಣು ಕ್ಷೇತ್ರಗಳಲ್ಲಿ ಪಕ್ಷಿಗಳೆಷ್ಟೋ ರೇಖೆಗಳಿರತಕ್ಕದೆ. ಅದಾಗ್ಯೂ ಪಾತ್ಕನಿವೃತ್ತಿ ಇದ್ದರೆ ಅವುಗಳಿಗೆ ಸ್ಥಿತಿ ಯು ಹೇಗೆ ಉಂಟಾಗಿರುತ್ತದೆ. ಎಲೈ ಸರ್ವೋದಧಾರಿ ತತ್ವಜ್ಞನಾದ ಮಹಿಮೆಯನ್ನರಿತ ಮುನಿಗಳೇ; ಆದಕಾರಣ ಶುದ್ಧವಾದ ವಿಷ್ಣು ಸರ್ವೋತ್ತಮವೃತ್ತದ ಪಾತ್ಕನವನ್ನು ಪರಿತ್ಯಜಿದಾದುದನ್ನು ಸಂಪಾದಿಸಲು ಇತಿಹಾಸಪುರಾಣಗಳನ್ನು ಸಮಾಧಿಪ್ರಾಪ್ತಿಯಿಂದ ರಹಸ್ಯದ ವ್ರತವಾಗಳನ್ನು ಚೆನ್ನಾಗಿ ತಿಳಿದು ಶ್ರವಣಮಾಡಬೇಕು. ಅತ್ಯಧಿಕವಾದ ಶ್ರೀತಪಯು ಸರ್ವೋತ್ತಮವೃತ್ತಪಾತ್ಕನವನ್ನು ಈ ಮಾನವ ಜನ್ಮವು ಇರುವಾಗಲೇ ಸಂಪಾದಿಸಿ ಕೃತ್ಯತ್ಯಜನಾಗಬೇಕು.

ದೇವತಾಪತಿಪೋಷಣೆಗಾರ ದೇವಾನುಗುಣಗಾರ ಇತಿಹಾಸ ಪುರಾಣಗಳ ಮೂಲಕವಾಗಿ ಸರ್ವೋತ್ತಮವಾದ ಶ್ರೀಮನ್ನಾರಾಯಣನನ್ನು ಯಾವಮಂದ ಭಾಗ್ಯನಿಂದ ಮಾನವರು ತಿಳಿದಿಲ್ಲವೋ ಅವರೆಲ್ಲರೂ ಪಾಪಗಳಿಂದಲೇ ಎಂಬುದರಲ್ಲಿ ಸಂದೇಹವೇ ಇಲ್ಲ ಅವರ ಮಾನವ ಜನ್ಮವು ವ್ಯರ್ಥವೇ ಸರಿ.

ಶ್ರೀ ಹರಿಯ ಹಿರಿಮೆಯನ್ನು ಅರಿಯದವರ ದಾಸ್ಯಾಳಾರಿ, ಸರ್ವಯಜ್ಞಾಳಾರಿ, ಅವರು ಆಚರಿಸುವ ತಪಸ್ಸುಗರಿ, ತೀರ್ಥಕ್ಷೇತ್ರಸೇವಾಳಾರಿ ಯಜ್ಞಾಳಾರಿ ಎಲ್ಲವೂ ನಿರರ್ಥಕವು ನಿಷ್ಫಲವೇನಿವು.

ದಾಸ್ಯಯಜ್ಞಾದಿಗಳೆಲ್ಲವನ್ನೂ ಸಹ ಜ್ಞಾನವ್ಯಾಪಾರವಾಗಿಯೇ ಆಚರಿಸಬೇಕು. ಹಾಗೆ ಮಾಡಿದವ್ಯಾದಲ್ಲಿ ಅವೆಲ್ಲವೂವಿರ್ಯವತ್ತಾಗಿ ಫಲಪ್ರದಗಳಾಗುತ್ತವೆಯೆಂದು ಸಕಲ ಮಂದಗರು ವುನು ವುನು (ಮತ್ತೆ ಮತ್ತೆ) ಎಚ್ಚರಿಸುತ್ತದೆ.

ವಿದ್ಯಮುನಿಗಳಿಗಿಂತ :- ಈ ಮಹಾವಿಷ್ಣು ಪುರಾಣದ ಮಹಿಮೆಯನ್ನು ಇನ್ನೆಷ್ಟು ಮಾರ್ಗವಿ, ಹೆಚ್ಚು ಎಷ್ಟು ಹೇಳಿದರೂ ಅದು ಅಲ್ಲವೆ ಸರಿ. ಮುಖ್ಯವಾಗಿ ನಾವು ತಿಳಿಯಬೇಕಾದ ತತ್ವವೆಂದರೆ :-

ಶ್ರೀಮದ್ರಾಮಾಯಣವೇ ಅನುತರ್ಯಾಗುಣಾಪೂರ್ವಕವಾದ ಸಕಲದೋಷರಹಿತವಾದ ಪರಬ್ರಹ್ಮನು. ಅವನೇ ಇದರ ಮಹಿಮೆಯನ್ನು ಹೇಳಲು ಸಮರ್ಥನು. ಇದಕ್ಕಿಂತ ಹೆಚ್ಚಾದ ಎಷ್ಟುಮಹಿಮಾ ಬೇರೊಂದಿಲ್ಲ.

ಶ್ರೀವಿಷ್ಣುವಿಗೆ ಸಮನಾಗರಿ, ಅಧಿಕನಾಗರಿ ಬೇರೊಬ್ಬನಾರೂ ಇರುವುದಿಲ್ಲ. ಲೌಕಿಕಗಳಾದ ಪೌರುಷೇಯಗಳಾದ ವಾದಿಮಯದಲ್ಲೂ, ಸಕಲಮಂದಗಳಲ್ಲೂ ಈ ವಿಷಯವು ನಿಶ್ಚಯಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿದೆ.

ಈ ಮೇಲೆ ಕಂಡಂತೆ ನಾನು ನಿಮ್ಮ ಪ್ರಶ್ನೆಗಳಿಗಲ್ಲಾ ಉತ್ತರವನ್ನು ಹೇಳಿದುದಾಗಿದೆ. ಈ ಶ್ರೀಹರಿಯ ಸರ್ವೋತ್ತಮತ್ವದ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಲೇಖನಾತ್ಮವೂ ಸಂದೇಹವಿಲ್ಲದೆ ಇರಬೇಕೆಂಬ ಅಭಿಪ್ರಾಯದಿಂದ ಇಷ್ಟಾದೀರ್ಶವಾಗಿ ನಿಮಗೆಲ್ಲ ತಿಳಿಸಿದ್ದೇನೆ. ಇನ್ನೇನಾದರೂ ಕೇಳಬೇಕೆಂಬ ಅವೇಶ್ಯೆ ಇದ್ದರೆ ಕೇಳಿ.

ಇದಿಷ್ಟನ್ನು ಪರಮರಹಸ್ಯವಾದ ಪರಮಪವಿತ್ರವಾದ ಸತ್ಯಸಂಗತಿಯನ್ನು ನಿಮಗೆ ಹೇಳಿದ್ದೇನೆ. ಇದನ್ನೆಲ್ಲಾ ಅರ್ಥವಾದವೆಂದೂ ಕಲ್ಪನೆಯೆಂದೂ ತಿಳಿಯಬೇಡಿರಿ.

ಆ ಮಹಾ ಪ್ರಭುವಾದ (ಶ್ರೀಹರಿಯ) ಶ್ರೀ ವಿಷ್ಣುವಿನ ಅವಾರವಾದ ಅಚಿಂತ್ಯಗಳಾದ ಯಾವತ್ತೂ ಮಹಿಮೆಗಳುಂಟೋ ಅವೆಲ್ಲವನ್ನೂ ಚೆನ್ನಾಗಿ ಸಮಗ್ರವಾಗಿ ಚಾಚೂಬಿಡದಂತೆ ಹೇಳಲಾರವೇವೆಂಬ ಸಾಧ್ಯವೇ ಇಲ್ಲ. ಅದನ್ನೂ ಹೇಳಲೂ ನಾವು ಅಶಕ್ತರಾಗಿರುತ್ತೇವೆ ಎಂದು ಶ್ರೀ ವಿಷ್ಣು ಪುರಾಣದ ಮಹಿಮೆಯು ಉಕ್ತವಾಗಿದೆ.

ಹಿಂದೆ ತಿಳಿಸಿದ ಸರ್ವಶ್ರೇಷ್ಠವಾದ ಶ್ರೀಮದ್ರಾಮಾಯಣಕ್ಕೂ ಚಿಕ್ಕಬಿಮ್ಮನಿಯವರು ಚಿಕ್ಕಬಿಮ್ಮನಿಯವೆಂಬ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನವನ್ನು, ಹಾಗೂ ಶ್ರೀಧರಪ್ರಸಾದಿಯವರು ಶ್ರೀಧರಾಯ ಅಥವಾ ಅತ್ಯವಕಾಶ ಎಂಬ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನವನ್ನೂ ರಚಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಶ್ರೀವಿಷ್ಣುಚಿತ್ರಾಚಾರ್ಯರೆಂಬವರು ಶ್ರೀಧರಪ್ರಸಾದಿಯವರೊಬ್ಬರು, ವಿಷ್ಣುಚಿತ್ರಾಚಾರ್ಯರೆಂಬ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನವನ್ನೂ ರಚಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಅವೆಲ್ಲಕ್ಕಿಂತಲೂ ಸಹ ಅತಿಶಯವಾಗಿ ಶ್ರೀಮನ್ನದ್ವೈತಾಚಾರ್ಯರಾದ ದತ್ತಾತ್ರೇಯಾಚಾರ್ಯರೆಂಬವರು ಸುಬೋಧಿನಿ ಎಂಬ ಅತಿಶ್ರೇಷ್ಠವಾದ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನವನ್ನು "ದತ್ತಾತ್ರೇಯೀಯ" ಎಂಬ ಹೆಸರಿನಿಂದ ರಚಿಸಿರುತ್ತಾರೆ.

ಇದರಂತೆ ರತ್ನಗರ್ಭಪ್ರಾಚಾರ್ಯರೆಂಬವರು ರಚಿಸಿರುವ ರತ್ನಗರ್ಭೀಯವೆಂಬ ಮತ್ತೊಂದು ವ್ಯಾಖ್ಯಾನವೂ ಅಚ್ಚಗಿವುಟವಾಗಿದೆ.

ಶ್ರೀ ದತ್ತಾತ್ರೇಯಾಚಾರ್ಯರಿಂದ ವಿರಚಿತವಾದ (ದತ್ತಾತ್ರೇಯೀಯ) ಸುಬೋಧಿನಿ ಎಂಬ ಹೆಸರಿನ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನವಾರವಾದ ಶ್ರೀ ದತ್ತಾತ್ರೇಯರ ವಿಚಾರ :

ಶ್ರೀ ದತ್ತಾತ್ರೇಯಾಚಾರ್ಯರು ಸುಬೋಧಿನಿ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನದ ಪ್ರಾರಂಭದಲ್ಲಿ ಚತುರ್ಮುಖ ಬ್ರಹ್ಮಾದಿಗಳಿಂದ ಸೇವಿತವಾದ ಪಾದಪದ್ಮವನ್ನೇ ಶ್ರೀ ಮುಕುಂದನಿಗೆ ನಮಸ್ಕರಿಸಿದ ತರುವಾಯ ಶ್ರೀಮನ್ನದ್ವಾಚಾರ್ಯರಿಗೆ ನಮಸ್ಕರ ಮಾಡಿರುವ ಮಂಗಳ ಪದ್ಯವನ್ನು ಮೊದಲು ರಚಿಸಿ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನ ಗ್ರಂಥದ ಆದಿಯಲ್ಲಿ ನಿಬಂಧನೆ ಮಾಡಿರುತ್ತಾರೆ. ಅದು ಈ ರೀತಿ ಇದೆ :

ಶ್ರೀಯಃಪತಿಂಪೂರ್ಣಗುಣೈಕಪಾರಂ ಭಕ್ತೇಷ್ವದಂ ಭಕ್ತಭಯಾಪಹಂ ಪ್ರಭುಂ |
ಆಚಾರಿಸಂಸೇವಿತಪಾದಪದ್ಮವಂ ವಂದೇ ಮುಕುಂದಂ ನುರುದಂಶವಲ್ಲಭಮ್ ||
ಸದಾಗಮಾಂಘೋರುಹಕೋರಣಾಣಾಂ ಯದುಕ್ತಯೋ ಭಾನುಕರಾ ವಿಶಾಖೇ |
ತಂಪೂರ್ಣಾಚಾರ್ಯಂ ಭುವನೈಕಬಂಧುಂ ವಂದೇ ಗುರುಂ ಬುದ್ಧಿವಿಶಾಸನಾಯ ||

ಮೇಲೆ ಕಂಡಂತೆ ಶ್ರೀಮನ್ನೂಲವಾಯಿದೇವರ ಅಂಶಸಂಭೂತವಾದ ಶ್ರೀಮನ್ನದ್ವಗುರುಗಳಿಗೆ ನಮಸ್ಕರಿಸಿದ ಮೇಲೆ ಶ್ರೀಮಟ್ಟೇಚಾರ್ಯರನ್ನು ಸಿಂಹಕ್ಕೆ ಹೋಲಿಸಿ ವರ್ಣಿಸಿರುವ ಪದ್ಯವು ಅತಿರಂಜಕವಾಗಿದೆ, ಆಕರ್ಷಕವಾಗಿದೆ. ಆ ಪದ್ಯವು ಈ ರೀತಿ ಇದೆ.

ಅದ್ವೈತ ಸಿದ್ಧಾಂತಗಜಪ್ರಮಾಣೀ ಮಧ್ವಾರ್ಯಸಿದ್ಧಾಂತಮಹೀರ್ದವಾಸೀ |
ವೇದಾಂತನಿರ್ದೇಶಗುಣಾನುವಾದಸಿಂಹದ್ವನಿಃ ಕಾಶು ಜಯಾರ್ಯಸಿಂಹಃ ||

ಪಾತ್ರಾರ್ಯ :- ಅದ್ವೈತ ಸಿದ್ಧಾಂತವೆಂಬ ಗಜವನ್ನು ನಾಶಗೊಳಿಸುವ ಶ್ರೀಮನ್ನದ್ವಸಿದ್ಧಾಂತವೆಂಬ ವರ್ಷತದಲ್ಲಿ ವಾಸಮಾಡುತ್ತಿರುವ ವೇದಾಂತಾಸ್ತ್ರದಲ್ಲಿ ಸೆಳೆಯಸಲ್ಲಟ್ಟು ಸ್ಪರ್ಶೋತ್ತಮನಾದ ಶ್ರೀಮನ್ನಾರಾಯಣ ಗುಣಗಳನ್ನು ಹೊಗಳುತ್ತಾ ಫರ್ಜಿಸುತ್ತಿರುವ ಸಿಂಹದ್ವನಿಯನ್ನು ಉಂಟುಮಾಡುತ್ತಿರುವ ಶ್ರೀಮದ್ವಾಚಾರ್ಯರೆಂಬ ಸಿಂಹವು ನಮ್ಮನ್ನು ಕಾದಾಡಲಿ.

ರಮಾರಮಗಮಾನಮ್ ಪೂರ್ಣಾಚಾರ್ಯಂ ಗುರೂನಮಿ |
ವ್ಯಾಖ್ಯಾಂ ವಿಷ್ಣು ಪುರಾಣ್ಯ ಯಥಾಮತಿ ಕರೋಮ್ಯುಹಮ್ ||

ಈ ದತ್ತಾತ್ರೇಯಾಚಾರ್ಯರು ವ್ರಾಹ್ಮಣ ಶ್ರೀಮಟ್ಟೇಚಾರ್ಯರ ಕಾಲದಲ್ಲೇ ಅವರ ಕಾಲದ ಅನಂತರದಲ್ಲೇ ಅಂತೂ ಶ್ರೀ ವ್ಯಾಸಾಯರ ಕಾಲಕ್ಕೆ ಮುಂಚಿತವಾಗಿರುವವರಾದವನ್ನು ಊಹಿಸಬೇಕಾಗಿದೆ.

ಇದು ಶ್ರೀ ವ್ಯಾಸಾಚಾರ್ಯರ ಕಾಲದ ಅನಂತರದಲ್ಲಿ ಇದ್ದುದಾದರೆ ಮಂಡಿತವಾಗಿಯೂ ದ್ವೈತವೇದಾಂತ ವಿಗ್ರಹವೆನಿಸಿರುವ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನವೆಂಬ ಮೇರುಶ್ವತಿಕರರಾದ ಶ್ರೀವ್ಯಾಸಾಚಾರ್ಯರನ್ನು ಸ್ಮರಿಸುವ ಸಮಸ್ತರ ಮಾತವೇ ಇದ್ದಿರಲಿಲ್ಲ.

ಸುಬೋಧಿನಿ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನದಲ್ಲಿ (ದತ್ತಾತ್ರೇಯೀಯ) ಸರ್ವಮೂಲದ ಅನೇಕ ವಾಕ್ಯಗಳನ್ನು ಉದಾಹರಿಸುತ್ತಾರೆ. ಶ್ರೀಮಟ್ಟೇಚಾರ್ಯರ ಶೈಲಿಯನ್ನು ಅನುಸರಿಸುವಂತೆ ಇದು ವ್ಯಾಖ್ಯಾನ ವಾಕ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ಕಾಣುತ್ತೇವೆ. ಈ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನವನ್ನು ಅನುಸರಿಸಿ "ಶ್ರೀ ವಿಷ್ಣು ಪುರಾಣದ ಮೊದಲನೆಯ ಭಾಗದಲ್ಲಿ ಮೊದಲನೆಯ ಅಂಶದಲ್ಲಿ ಪರಿಚ್ಛೇದನೇ

ಅಧ್ಯಾಯದಲ್ಲಿ ವಿವಕ್ಷ್ಯದೇನೆ ಶೋಕದಿಂದ ಅರಮತ್ತನೇ ಶೋಕದವರೆಗೆ ಇರತಕ್ಕ ಕಂಡುಮಹರ್ಷಿಗಳ ಸಿದ್ಧಿಪ್ರದವಾದ ಶ್ರೀವಿಷ್ಣು ಸರ್ವೋತ್ತಮತ್ವಪ್ರತಿಪಾದಕವಾದ "ಶ್ರೀ ಬ್ರಹ್ಮವಾರ್ತೋತ್ತರ" ಮನ್ಯು ಶುಭೋಧಿನೀ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನದೊಂದಿಗೆ ಅರ್ಥ ತಾತ್ಪರ್ಯ ಸಹಿತವಾಗಿ ಜಿಜ್ಞಾಸುರ್ವಾಣ್ಯ ಉಪಕರಣವಾಗಲೆಂದು ಪ್ರಕಟಿಸುತ್ತೇನೆ.

ಶ್ರೀಮನ್ಮೂಲರಾಮೋ ವಿಜಯತೇ

ಶ್ರೀರಾಮಾಭವೇಂದ್ರ ಗುರು ಸಾರ್ವಭೌಮೋ ವಿಜಯತೇ

ಕಂಡುಮಹರ್ಷಿತ್ವವಾದ, ಸರ್ವಸಿದ್ಧಿಪ್ರದವಾದ ಶ್ರೀವಿಷ್ಣು ಸರ್ವೋತ್ತಮತ್ವ ಪ್ರತಿಪಾದಕವಾದ ಬ್ರಹ್ಮವಾರ್ತೋತ್ತರವು,

ಹಿನ್ನೆಲೆ :- ಹಿಂದೆ ವೇದ ವೇದಾಂಗ ಪಾರಂಗತದಲ್ಲಿ ಪ್ರಸಿದ್ಧವಾದ ಕಂಡು ಎಂಬ ಒಬ್ಬ ಮುನಿಯು ಇದ್ದನು. ಅವನು ರಮಣೀಯವಾದ ಗೋಮತೀ ನದೀ ತೀರದಲ್ಲಿ ಪವಿತ್ರವಾದ ತಪಸ್ಸನ್ನು ಆಚರಿಸಿದನು. ಕಂಡು ಮಹರ್ಷಿಯ ಶ್ರೇಷ್ಠವಾದ ತಪಸ್ಸನ್ನು ತಿಳಿದ ದೇವೇಂದ್ರನು ಅವನ ತಪಸ್ಸನ್ನು ಭಂಗಗೊಳಿಸಲು ಪ್ರಮೋಚಿಯೆಂಬ ಅಪ್ಸರ ಸ್ತ್ರೀಯನ್ನು ಕಳುಹಿಸಿದನು. ಕಂಡುಮಹರ್ಷಿಯು ಆ ಅಪ್ಸರರಾಂಗನೆಯ ಹಾವ, ಭಾವ, ಭಂಗಿ, ವಿಲಾಸ, ಸೌಂದರ್ಯ, ವೈಯ್ಯಾರ, ಮಂದಮಾಸಾದಿ ಚಮತ್ಕಾರಗಳನ್ನು ನೋಡಿ ಕಾಮಬಾಧಾಪೀಡಿತನಾಗಿ ತನ್ನ ತಪಸ್ಸನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಅವಲೋದನೆ ವಿಷಯಾಭಿಲಾಷೆಗೆ ಮಾರುಹೋಗಿ, ಮಂದರ ಪರ್ವತದ ಕಂದರದಲ್ಲಿ ತನ್ನ ಅಶ್ರಮದಲ್ಲಿ ನೂರು ವರ್ಷಗಳಿಗೂ ಮೀರಿ ರಮಿಸುತ್ತಾ ಕಾಲವನ್ನು ಕಳೆದನು. ಹೀಗಿರುವಲ್ಲಿ ಒಂದು ದಿನ ಆ ಅಪ್ಸರೆಯು ಕಂಡುಮಹರ್ಷಿಯನ್ನು ಕುರಿತು, ಮಹಾನುಭಾವರೇ ನಾನು ದೇವಲೋಕಕ್ಕೆ ಮತ್ತೆ ಹೋಗಲು ಅವಶ್ಯಕವಾಗಿರುವುದಾಗಿದ್ದೇನೆ. ನನಗೆ ಅನುಗ್ರಹಿಸಿ ಹೊರಡಲು ಅನುಮತಿಯನ್ನು ಕೊಡಿದರೆ ಎಂದು ಕೇಳಿದಳು. ಅವಳಿಗೆ ಅಸಹ್ಯವೆಂದ ಕೂಡಿದ ಮುನಿರಮ್ಯನು ಮಂಗಳಾಕ್ಷರಗಳೇ ಕೆಲವು ದಿನಗಳು ಇಲ್ಲಿಯೇ ನೆನ್ನೊಡನೆ ಇರು ಎಂದು ಹೇಳಿದನು. ಮತ್ತೆ ನೂರು ವರ್ಷಗಳ ಕಾಲ ಅವಲೋದನೆ ಭೋಗಶುಖವನ್ನು ಅನುಭವಿಸುತ್ತಾ ಕಾಲ ಕಳೆದನು. ಆಗ ಪ್ರಮೋಚಳು ಪುನಃ ಕಂಡುಮುನಿಯನ್ನು ಕುರಿತು ಪೂಜ್ಯರೇ ನಾನು ದೇವಲೋಕಕ್ಕೆ ಹೋಗಲು ಉತ್ಕುಳವಾಗಿದ್ದೇನೆ. ನನಗೆ ಅನುಜ್ಞೆಯನ್ನು ದಯಮಾಡಿ ಎಂದು ಕೇಳಿದಳು.

ಈ ಸಲವೂ ಸಹ ಕಂಡುಮುನಿಯು ಇಲ್ಲೇ ಇರು ಎಂದು ಮತ್ತೆ ಹಿಂದಿನಂತೆಯೇ ಹೇಳಿದನು. ಹೀಗೆಯೇ ಇನ್ನೂ ಒಂದು ಸ್ವಲ್ಪ ಅಧಿಕವಾದ ನೂರು ವರ್ಷಗಳು ಅವಲೋದನೆ ಸ್ತ್ರೀ ಶುಖವನ್ನು ಅನುಭವಿಸುವ ಭರದಲ್ಲಿ ಕಳೆದುಹೋದವು.

ಆ ಅಪ್ಸರಾಂಗನೆಯು ತಾನು ದೇವಲೋಕಕ್ಕೆ ತೆರಳಲು ವುನು ಕಂಡುಮುನಿಯು ಅವಳನ್ನು ಕೇಳಿದಳು ಆಗ ಮಹರ್ಷಿಯು ವಿಕಾಲ್ಪಾಶ್ರಿತರಾದ ಅವಳನ್ನು ಕುರಿತು ಇನ್ನೂ ಏಕಳ ಕಾಲ ಇಲ್ಲಿಯೇ ಇರು ಎಂದು ಹೇಳಿ ಅವಳಿಗೆ ದೇವಲೋಕಕ್ಕೆ ಹೋಗಲು ಅವಕಾಶವನ್ನು ಕೊಡಲಿಲ್ಲ. ಸ್ವಲ್ಪ ಕಷ್ಟಿಯಾದ ಇನ್ನೂರು ವರ್ಷಗಳು ಮತ್ತೆ ಕಳೆದುಹೋದವು. ಆದರೆ ಅವಳು ಮತ್ತೆ ಮತ್ತೆ ತಾನು ದೇವಲೋಕಕ್ಕೆ ಹೋಗಲು ಎಷ್ಟು ಸಲ ಕೇಳಿದರೂ ಕೂಡ ಅವಳಿಗೆ ಕಂಡುಮುನಿಯು ಅನುಮತಿಯನ್ನು ಕೊಡದೆ ಅವಳನ್ನು ಬಿಡದೆ ಅವಳಿಗೆ ನೆಲೆ ಮನಸ್ಸುಳ್ಳವನಾಗಿ ಕಾಮಪೀಡಾ ಪರಿವೃತನಾಗಿ ಅವಳನ್ನು ಭೋಗಿಸುತ್ತಾ ಹಗಲು ರಾತ್ರಿ ಎಲ್ಲರೇ ಅವಳನ್ನೇ ಪ್ರೇಮಪಾಶಿನಿಂದ ದಿನ ದಿನಕ್ಕೂ ಹೊಸ ಹೊಸವಾದ ಕಾಮಚೀವೈಗಳಿಂದ ತಲ್ಲಿನೊಂದಿಗಿಟ್ಟುಕೊಳ್ಳುವನು. ಮುನಿಯು ಮಾತನ್ನು ಮೀರಿದರ ಕಾವಮನ್ನು ಕೊಟ್ಟಾನೆಂಬ ಭಯದಿಂದ ಅವಳು ಅವನಾಗ್ನಿಯಂತೆಯೇ ಇದ್ದುಬಿಟ್ಟಳು. ಹೀಗಿರುವಲ್ಲಿ ಒಂದು ದಿನ ವರ್ಣಶಾಲೆಯಿಂದ ಅತುರವಾಗಿ ಕಂಡುಮುನಿಯು ಹೊರಗೆ ಹೊರಟನು. ಆಗ ಅವಳು ಎಲ್ಲಿ ಮುನಿರಮ್ಯರೇ! ಇದೇನು ಈ ದಿನ ಇಷ್ಟು ಅವರದಿಂದ ಹೊರಗೆ ಹೊರಟರೆ ಎಂದು ಕೇಳಿದಳು.

ಅದಕ್ಕೆ ಆ ಮುನಿಯು ಎಲೈ ಶುಭಾಂಗಿಯೇ! ನಾನು ಸಂಧ್ಯೋಪಾಸನಾಗಿ ಹೊರಗೆ ಹೊರಟಿರುತ್ತೇನೆ. ಕಾಲ ಕಾಲಕ್ಕೆ ತಕ್ಕಂತೆ ಸಂಯಾಗಿ ಸಂಧ್ಯಾವಂದನಾದಿಗಳನ್ನು ಆಚರಿಸಬೇಕೆಂದು ಕ್ರಿಯಾಲೋವನ್ನು ಆಗುತ್ತದೆ. ಆದಕಾರೂ ಸಕಾಲಕ್ಕೆ ಸಂಧ್ಯೆಯನ್ನು ಆಚರಿಸಲು ಹೊರಗೆ ಹೊರಟಿರುತ್ತೇನೆಂದು ಉತ್ತರವನ್ನು ಕೊಟ್ಟನು.

ಇದನ್ನು ಕೇಳಿದ ಆ ತಪ್ಪರಾಜನೆಯು ಗಟ್ಟಿಯಾಗಿ ನಾಟ್ರಾ ಹಾಸ್ಯ ಗರ್ಭಿತವಾಗಿ ಈ ರೀತಿ ಹೇಳಿದಳು ಎಲೈ ಬ್ರಾಹ್ಮಣ ಶ್ರೇಷ್ಠರೇ! ಎನ್ನ ಬಗೆಯಾದ ಧರ್ಮಗಳನ್ನು ಅರಿತವರೇ ಆದ ತಾವು ಇದುವರೆಗೆ ನೂರಾರು ವರ್ಷಗಳಿಗೂ ಸಂಧ್ಯಾದಿಗಳಲ್ಲದಂತೆ ನನ್ನೊಡನೆ ಕಾಮಪ್ರೀತಿಯಾಗಿ ವರ್ತಿಸಿರುವಾಗ ಕಾಲವನ್ನು ಕಳೆದಿರಿ ಈಗ ನಿಮಗೆ ಧರ್ಮದ ಬುದ್ಧಿಯು ಉಂಟಾಯಿತೇ ಎಂದು ವ್ಯಂಗ್ಯವಾಗಿ ಹಾಸ್ಯ ಗರ್ಭಿತವಾಗಿ ನುಡಿದಳು. ಮನಸ್ಸಿಗೆ ನಾಟುವಂತೆ ಮಾತಿನಿಂದಲೇ ಚುಚ್ಚಿದಳು.

ಈ ಆ ಮುನಿಯು ಅವಳನ್ನು ಕುರಿತು ಇಂತೆಂದನು. ಎಲೈ ಮಂಗಳಾತ್ಮಕೇ! ಪವಿತ್ರವಾದ ಈ ನದಿ ತೀರದಲ್ಲಿ ನಾನು ಬೆಳಗ್ಗೆ ಎದ್ದಾಗ ನಿನ್ನನ್ನು ಇಲ್ಲಿ ನೋಡಿದ್ದೆನು. ಅಮೇಲೆ ನನ್ನ ಆಶ್ರಮಕ್ಕೆ ಕರೆದುಕೊಂಡು ಹೋದೆ ಈಗ ಸಂಧ್ಯಾಕಾಲವಾಗಿದೆ. ಸಂಧ್ಯಾವಂದನೆಯನ್ನು ಆಚರಿಸಲು ಹೊರಟಿದ್ದೇನೆ. ಇದರಲ್ಲಿ ತಪ್ಪೇನಿದೆ. ಏತಕ್ಕಾಗಿ ನನ್ನ ವರ್ತನೆಗೆ ಹಾಸ್ಯ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದೀಯೇ ಎಂದು ಕೇಳಿದನು.

ಅದಕ್ಕೆ ಪ್ರಮೋದನೆಯ ಹೇಳಿದಳು: ಎಲೈ ಬ್ರಾಹ್ಮಣನೇ, ಬೆಳಗಿನ ರೂಪವು ನಾನು ಇಲ್ಲಿಗೆ ಬಂದುದು ನಿಜ. ಇದರಲ್ಲಿ ಯಾವ ಕುಳ್ಳು ಇಲ್ಲ. ಆದರೆ ಈಗಾಗಲೇ ನನ್ನೊಡನೆ ನೀವು ರಮಿಸುತ್ತಾ ನೂರಾರು ವರ್ಷಗಳಾಗಿವೆ ಎಂದಳು. ಈಗ ಗಾಬರಾಗೊಂಡು ಆ ಮುನಿಯು ಎಲೈ ಸುಂದರಿಯೇ! ಭಯತೀಲಕ ನಿದ್ರೆಯಾಗಿ ಹೇಳು. ನಿನೊಡನೆ ರಮಿಸುತ್ತಾ ಎಷ್ಟು ವರ್ಷಗಳು ಕಳೆದು ಹೋಗಿವೆ ಎಂದು ಕೇಳಿದನು. ಅದಕ್ಕೆ ಅವಳು ಒಂಭತ್ತನೂರು ಎಳು ವರ್ಷಗಳು ಆರು ತಿಂಗಳು ಮೂರು ದಿನಗಳು ಕಳೆದಿವೆ ಎಂದಳು. ಇದನ್ನು ಕೇಳಿದ ಮುನಿಗೆ ಆಶ್ಚರ್ಯವಾಗಿ ಭ್ರಮೆ ಅವಳನ್ನು ಪ್ರಶ್ನೆ ಮಾಡಿದನು. ನೀನು ಹಾಸ್ಯ ಮಾಡುತ್ತಿಲ್ಲವಷ್ಟೆ! ನಾನುಂಟೂ ನಿನೊಡನೆ ರಮಿಸುತ್ತಾ ಕಳೆದ ಕಾಲವನ್ನು ಒಂದು ದಿನದಂತೆ ತೀರಿಸಿದ್ದೇನೆ ಎಂದನು. ಅದಕ್ಕೆ ಅವಳು ಎಲೈ ಬ್ರಾಹ್ಮಣರೇ! ನಿನೊಡನೆ ನಾನು ಏತಕ್ಕೆ ಕುಳ್ಳನ್ನು ಹೇಳಿ ನಾನು ಹೇಳಿದುದು ನಿಜವೆಂದಳು.

ಅದನ್ನು ಕೇಳಿದ ಕೂಡಲೇ ಮುನಿಗೆ ಭ್ರಮೋದಯವಾಗಿ “ಧಿಕ್ ಧಿಕ್” ಎಂದು ತನ್ನನ್ನು ತಾನು ನಿಂದಿಸಿ ಕೊಳ್ಳುತ್ತಾ, ಪಶ್ಚಾತ್ತಾಪದಿಂದ ತಪ್ಪನಾಗಿ ಅಯ್ಯೋ ನನ್ನ ತಪ್ಪೆಲ್ಲಾ ಹಾಳಾಗಿಹೋಯಿತು. ಯುಕ್ತಾಯುಕ್ತ ವಿವೇಚನೆಯಿಂದ ಪ್ರಪ್ತನಾದ.

ನನ್ನ ತಪ್ಪನ್ನು ನಾಶ ಮಾಡಲಿಕ್ಕಾಗಿಯೇ ಇವಳನ್ನು ಯಾರು ಸೃಷ್ಟಿಸಿದರೋ ತಿಳಿಸಲಾರೆ. ತಪ್ಪು, ಬಾಂಪಾಕಿ, ಕೋಟಿ, ಮೋಹ, ಮುಂತಾದ ಮಾರ್ಗಗಳು ಆರು ಅಲೆಗಳಿಗೆ ದೂರವಾಗಿರುವ ಪಶ್ಚಾತ್ತಾಪವು ಮನಸ್ಸಿನ ಮಧ್ಯದಿಂದ ಮಾತ್ರ ಲಭಿಸುವ ಮುಖವೇನೋ ನಾನೇ ನಷ್ಟವಾಯಿತು. ಇಂತಹ ಮಾರ್ಗವೇ ಕಾನೂನಾದ ಕಾಮ ಬಾಧೆಗೆ

ಧಿಕ್ಕಾರವಿರಲಿ, ವೇದವಿದ್ಯಾಪಾರಂಗತರಾದವರಿಗೆ ಇರಬೇಕಾದ ವ್ರತನಿಯಮಾದಿಗಳಿಂದ ಭ್ರಷ್ಟನಾದನಲ್ಲಾ, ಅಯ್ಯೋ ದೇವರೇ! ನರಕ್ಕೆ ಹೋಗುವ ಮಾರ್ಗವನ್ನು ಅನುಸರಿಸಿಬಿಟ್ಟಿರಲ್ಲಾ! ಛಿ ಎಂತಹ ಪಾಪಕಾರ್ಯವನ್ನು ಮಾಡಿಬಿಟ್ಟಿ” ಎಂದು ತನ್ನಲ್ಲಿ ತನ್ನನ್ನು ಹೀಯಾಳಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಾ ಹತ್ತಿರದಲ್ಲಿ ಕುಳಿತಿರುವ ಆ ಅವಶರಾಂಗನೆಯನ್ನು ಕುರಿತು ಹೇಳಿದನು.

“ಎಲೈ ಪಾಪಿಷ್ಠಳೆ! ಇಲ್ಲಿಂದ ನೀನು ಹೊರಗೆ ಹೊರಡು. ನೀನು ದೇವರಾಜನಾದ ಇಂದ್ರನಿಂದ ಪ್ರೇರಿತಳಾಗಿ ಬಂದು ನಿನ್ನ ಪಾವ ಭಾವ ವಿರಾಸಗಳಿಂದ ನನ್ನ ತಪ್ಪಿಗೆ ಭಾಗವನ್ನು ತಂದುಬಿಟ್ಟಿದ್ದೀಯೇ ನನ್ನ ಕೋಪಾದಿಯಿಂದ ನಿನ್ನನ್ನು ಈಗ ಸುಟ್ಟು ಬೂದಿ ಮಾಡಬಲ್ಲೆ, ಆದರೆ ಹಾಗೆ ಮಾಡುವುದಿಲ್ಲ, ಏಳು ಹೆಜ್ಜೆ ನಡಿಗೆಯ ಸಾಮಾನ್ಯದಲ್ಲೇ ಸ್ಥೇಷವು ಬೆಳೆಯುತ್ತದೆಯೆಂದು ಹೇಳುವರು. ನೀನಾದರೋ ಬಹಳ ಮರ್ಘಗಳ ಕಾಲ ನನ್ನೊಡನೆ ಇದ್ದೀಯೇ! ಅಥವಾ ನಿನ್ನದೇನೂ ತಪ್ಪಿಲ್ಲ. ಇಂದ್ರಿಯ ಜಯವಿಲ್ಲದೆ ನಿನ್ನೊಡನೆ ಇದ್ದುದು ನನ್ನದೇ ತಪ್ಪು. ಇಂದ್ರನಿಗೆ ಪ್ರೀತಿಯನ್ನು ಉಂಟುಮಾಡಲು ನೀನು ಬಂದು ನನ್ನ ತಪ್ಪನ್ನು ತಾಳುಮಾಡಿದ್ದೀಯೇ” ಎಂದು ಕೋಪಾ ವಿವೃತನಾಗಿ ಹೇಳಿದನು ಕ್ರೋಧಾದಿಯಿಂದ ಕಡುಕೋಪಿಯಾದ ಮುನಿಯ ಮಾತಿಗೆ ಮೈಬೆವರಿ ನಡುಗುತ್ತಿರುವವಳನ್ನು ಕುರಿತು ಮತ್ತೆ ಹೇಳಿದನು. ‘ಹೊರಡು, ಹೊರಡು’ ಎಂದು ಗದರಿಸಿ ಹೇಳಿದನು. ಆಗ ಅವಳು ಅಕಾಶಮಾರ್ಗದಲ್ಲಿ ಹೊರಟಳು. ಇದಿಷ್ಟು ಕಥಾಭಾಗವು ಕಂಡುಮಹರ್ಷಿಯ ಮುಂದಿನ ತಪ್ಪಿಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ ಒನ್ನೆಲೆಯಾಗಿದೆ.

ಕಂಡುಮಹರ್ಷಿಯು ಜಟಿಸುತ್ತಾ ಶ್ರೀ ಕೀಶವನ ಅನುಗ್ರಹದಿಂದ ಸಿದ್ಧಿಪಡೆದ

ಶ್ರೀಬ್ರಹ್ಮಪಾರ ಸ್ತೋತ್ರದ ಸ್ತೂಲವಾದ ಅರ್ಥದ ನಿರೂಪಣೆ

ಮೂಲ:

ಪಾರಂ ಪರಂ ವಿಷ್ಣು ರಪಾರಪಾರ:

ಪರ: ಪರೇಭ್ಯ: ಪರಮಾರ್ಥರೂಪೀ (ಪರಮಾತ್ಮರೂಪೀ) (ಪರಮಾಬ್ಜರೂಪೀ)

ಸ ಬ್ರಹ್ಮಪಾರ: ಪರಪಾರಫಲಕ:

ಪರ: ಪರಾಣಾಮುಖ ಪಾರಪಾರ: || ೧ ||

ಅರ್ಥ: ಸು = ಆ ಪ್ರಸಿದ್ಧನಾದ, ವಿಷ್ಣು: = ವಿಷ್ಣುವು, ಪಾರಂಪರಂ = ಪರಂಪರೆಯಿಂದ, ಗುರು ಸಂಪ್ರದಾಯಪರಂಪರೆಯಿಂದ ಉಪದೇಶದಿಂದ ಪ್ರಾಪ್ತನು. ಪರಂ ಭಕ್ತ್ = ಪರಭಕ್ತನು ಅಥವಾ ಪರಂ ಸಿದ್ಧೋ ಭವು ಗುಣಭೋಗನು, ಪಾರಂ = ಸಂಹಾರದ ಮಾರ್ಗಕ್ಕೆ ಅವಧಿಭೂತನು. ಸಂಹಾರವನ್ನು ದಾಟಿದ ಸಂತರ ಕಲ್ಪಕೇಯದಾಗಿ ಮುಕ್ತಿಯೋಗ್ಯ ಚೇತನರಿಂದ ಹೊಂದಲ್ಪಡತಕ್ಕವನು. ಅಪಾರಪಾರ: = ಅಪಾರ = ಮುಮುಕ್ಷುಗಳಿಂದ ಅಧರಿಸಿತವಾದ, ಪಾರ: = ಶಕ್ತಿಯುಳ್ಳವನು ಅಪರಿಮಿತವಾದ ಶಕ್ತಿ ಸಂಪನ್ನನು.

ಅಥವಾ = ಅಪಾರವಾದ ಅಸಂಭೋಗವಾದ ಕರ್ಮಗಳಿಗೆ ಪಾರ: = ವ್ಯಾಸನು. ಅಥವಾ = ಪಾರ: ಸಂಹಾರ ಪರಣವು ಅದಿಲ್ಲದಿರುವವರು ಸಂಸಾರಿಗಳು ಅಪಾರರು. ಅಂತಹ ಸಂಸಾರಿಗಳನ್ನು ಪಾರ:ರಾಯತೀತಿ ದಾಟಿಸುವವನಾದುದರಿಂದ ಅಪಾರಪಾರನು ಶ್ರೀವಿಷ್ಣುವು.

ಪರೇಭ್ಯಃ = ಬ್ರಹ್ಮಾದಿಗಳ ದೇಶಿಯಿಂದ ಪರಃ = ಉತ್ತಮನು, ಪರಮಾರ್ಥರೂಪಃ = ಪರಮಾರ್ಥ = ನಾಶ ರಹಿತವಾದ ಕರೀರವನ್ನಲ್ಲವನು (ಶ್ರೀಶಂ) ಅಥವಾ ಸ್ವತಂತ್ರವಾದ (ಪರಮಾರ್ಥವಾದ = "ಸ್ವತಂತ್ರಂ ಪರಮಾರ್ಥಭಿಂ" ಎಂಬ ಪ್ರಮಾಣದಂತೆ ಸರ್ವತಂತ್ರ ಸ್ವತಂತ್ರವಾದ ದೇಶವನ್ನಲ್ಲವನು.

ಶ್ರುತ್ವವಾಂ = ಸು ಅವಿಷ್ಣುವು ಬ್ರಹ್ಮನಿಗೂ, ವಾಂ = ಆಶ್ರಯನು ಅಥವಾ ಬ್ರಹ್ಮ = ವೇದವು ತಪ್ಪಿತಕಾರದವನು ಆದರೆ ಅರ್ಥ ವಿವರ ತತ್ವರಹಿತದ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ವೈದಿಕ ಚೇತನನು ಶ್ರುತ್ವಯು ಅವನಿಗಲ್ಲ ವಾಂ = ಹೊಂದಲು ಯೋಗ್ಯನು ಆ ಸುವಾ ಅಂತಹವನಲ್ಲ ವಾಂ = ವಾಂ ರಬಯೋರ ಭೇದಾತ್, ಕಾವಾಮಾತ್ಮವನು.

ಪರವಾರ್ಥಭೂತಃ = ಪರಃ ಉತ್ತಮವಾದ ಸರ್ವ ಜಗತ್ತಿಗೆ ಉಪಾದಾನ ಕಾರಣವಾದ ಪ್ರಧಾನಕ್ಕೆ, ಜಪ್ರಾಪ್ತಿಕೆ ಪಾರ್ಥಭೂತಃ = ಆಶ್ರಯನು ಎಂದರ್ಥ. ಅಥವಾ ಪರೇಪಾಂ = ತನ್ನ ಹೊರತು ಇತರರಿಗೆ ಪಾರ್ಥಭೂತಃ = ಮುಖ್ಯವಾದ ಭೂತನು ಎಂದರ್ಥ. ಪರಃ ಪರಾಣಾಮುಟ = ಪರಾಣಾಮುಟ = ಮುಕ್ತರಿಗಿಂತಲೂ ಪರಃ = ಉತ್ತಮನು. ಪರ ಪಾಂ = ಪಾಲನು, ಅಪೇಕ್ಷಿತವಾದುದಕ್ಕೆ ಪೂರಕನೂ ಆಗಿರುತ್ತಾನೆ. (ಪ್ರಾಪಾಲನ ಪೂರಕಯೋಃ ಎಂಬುದು ಧಾತುವು)

ಅಥವಾ ವಾಂ = ಪಾಲಕರೂ, ಪೂರಕರೂ ಆದ ಬ್ರಹ್ಮಾದಿಗಳಿಗೂ ಕೂಡ ಪಾಲಕನೂ ಆಗಿದ್ದಾನೆ. ಪೂರಕನೂ ಆಗಿರುತ್ತಾನೆಂದರ್ಥವು.

ಮೊದಲನೆಯ ಶ್ಲೋಕ ಹಾಸ್ಯಾರ್ಥ :-

ಪರಬ್ರಹ್ಮನಾದ ಶ್ರೀವಿಷ್ಣುವಿನ ಗುಣಪೂರ್ಣತೆಯನ್ನು ಪ್ರತಿಪಾದಿಸುವ ಸ್ತೋತ್ರವೇ ಬ್ರಹ್ಮವಾರ ಸ್ತೋತ್ರವು

ಶ್ರೀವಿಷ್ಣುವು ಸುಪ್ರಸಿದ್ಧನು. ದೇವಾದಿಪ್ರಾಪ್ತಗಳಲ್ಲಿ ಪ್ರಸಿದ್ಧನಾಗಿದ್ದಾನೆ. ಗುಣಸುಪ್ರಸಿದ್ಧಿಯಿಂದ ಪರಂಪರೆಯಿಂದ ತಿಳಿಯಲ್ಪಡತಕ್ಕವನಾಗಿ ಪ್ರಾಪ್ತನಾಗಿರುತ್ತಾನೆ. ತಾರತಮ್ಯ ಕ್ರಮದಿಂದ ಮೊಂದಿಲ್ಲದಂತೆ ಪ್ರಾಪ್ತನಾಗಿರುವನು. ಸಕಲ ದೋಷರಹಿತನು ಸಿದ್ಧವಾಗಿ ಅನುತಾನಂತ ಕಲ್ಯಾಣ ಗುಣಪೂರ್ಣನು, ಸಂಪಾದ ಮಾರ್ಗಕ್ಕೆ ಅಂತಿಮವಾದ ಅವಧಿಭೂತನು ಅವನಿಗಿಂತಲೂ ಅತೀತವಾದ ಶಕ್ತಿಸಂಪನ್ನನು ಅಪೂರ್ಣವಾದ ಕರ್ಮವನ್ನು ತನ್ನ ಸ್ವರಸೆಯಿಂದ ಪೂರ್ಣಗೊಳಿಸತಕ್ಕವನು, ಸುಖಾಭಿಮಾನ ದುಃಖಮಯವಾದ ಸಂಸಾರದಿಂದ ದಾಟತಕ್ಕವನು, ಬ್ರಹ್ಮಾದಿಗಳಿಗಿಂತಲೂ ಶ್ರೇಷ್ಠನು.

ಅಪ್ರಾಪ್ತವಾದ ನಾಶರಹಿತವಾದ ಜ್ಞಾನಾನಂದಾತ್ಮಕವಾದ ದೇಶವನ್ನಲ್ಲವನು. ಸರ್ವರಿಗೂ ಆಶ್ರಯನುಮುಖ್ಯವಾದ ತೀರದಂತೆ ದಾಡಂತೆ ಆಶ್ರಯಭೂತನು, ಸರ್ವಜನಜಗತ್ತಿಗೂ ಉಪಾದಾನ ಕಾರಣವಾದ ಜಪ್ರಾಪ್ತಿಕೆಗೂ ಆಶ್ರಯನು ತನಗಿಂತಲೂ ಬೇರೆಯಲ್ಲದ್ದಕ್ಕೂ ಅಂತಿಮವಾದ ಮಾರ್ಗದಾಯಕನಾಗಿರುವನು. ಮುಕ್ತರಿಗಿಂತಲೂ ಶ್ರೇಷ್ಠನು ಉತ್ತಮನು. ಭಕ್ತರ ಪಾಲಕನು ಭಕ್ತರ ಇಷ್ಟಾರ್ಥಗಳನ್ನು ಕುಗಟುವವನು ಬ್ರಹ್ಮಾದಿ ದೇವತೆಗಳನ್ನೂ ಸು ಕಾವಾಮಾತ್ಮವನು ಮತ್ತು ಅವರ ಇಷ್ಟಾರ್ಥಗಳನ್ನೂ ದಯಪಾಲಿಸುವವನು ಶ್ರೀಶಂಯು ಎಂದು ಹಾಸ್ಯಾರ್ಥ.

ಎರಡನೆಯ ಶ್ಲೋಕ :

ಮೂಲ:

ಸಕಾರಣಂ ಕಾರಣತಸ್ತತೋಽಪಿ ತಸ್ಯಾಪಿ ಹೇತುಃ ಪರಹೇತುಹೇತುಃ ಕಾರ್ಯೇಷುಭೈವಂ
ಸಹಿ ಕರ್ಮಾಕರ್ಷ್ಯದೂರ್ಬೋದಕೇಚ್ಛೇದವತೀತವರ್ವಮ್ || ೨ ||

ಈ ಎರಡನೆಯ ಶ್ಲೋಕದ ಸ್ಥೂಲವಾದ ಅರ್ಥ ಮತ್ತು ತಾತ್ಪರ್ಯ.

ಅರ್ಥ: ಸ = ಆ ವಿಷ್ಣುವು, ಕಾರಣತ = ಕಾರಣಕ್ಕೆ (ಪಶ್ಚಾದ್ಭದ್ರ ತ್ರಿಪ್ರತ್ಯಯವು ಬಂದಿದೆ) ಕಾರಣಂ = ಪ್ರತ್ಯಾಂವಕ್ಕೂ ಕಾರಣವಾದ ಪಂಚಭೂತಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಕಾರಣನೆನಿಸಿರುತ್ತಾನೆ. ತತೋಽಪಿ = ಅದಕ್ಕಿಂತಲೂ ತಸ್ಯಾಪಿ = ಅದಕ್ಕೂ ಸಹ ಹೇತುಃ = ಅದಕ್ಕೂ ಕಾರಣವಾದುದು ಅಹಂಕಾರ ತತ್ವವು ಅದರಲ್ಲಿದ್ದೂ ಕಾರಣನೆನಿಸಿರುತ್ತಾನೆ.

ಪರಹೇತುಹೇತುಃ = ಪರ = ಎಂದು ಅಹಂಕಾರತತ್ವವು, ತದ್ವೇತುಃ = ಅದಕ್ಕೆ ಕಾರಣವಾದುದು ಮಹತ್ತತ್ವವು ತದ್ವೇತುಃ = ಅದಕ್ಕೂ ಕಾರಣವಾದುದು ಮೂಲವಾದ ಆತಿ ಸೂಕ್ಷ್ಮವಾದ ಜವ ಪ್ರಕೃತಿಯೂ ಸಹ ಸ = ಅದೇ ಆಗಿದ್ದಾನೆ. ಅಂದರೆ ವಿತ್ಯರ್ಥಂ = ಪ್ರತ್ಯಾಂವಾದಿ ಪ್ರಕೃತಿವರ್ಯಂತವಾದ ಸಕಲ ಕಾರಣಗಳ ಸಮೂಹವು ಒಂದುಬಿಡು ಅದಲ್ಲವೂ ಸಹ ಸುವಿಷ್ಣು = ಆ ವಿಷ್ಣುವೇ ಆಗಿದ್ದಾನೆ. ಅಂದರೆ ಸಕಲ ಕಾರಣಗಳೂ ಸಹ ಆ ವಿಷ್ಣುವಿನ ಅಧೀನವಾಗಿರುವುದರಿಂದ "ಯದಧೀನಾ ಯಸ್ಯ ಸ್ವಾ ತತ್ರದಿತ್ಯೇವ ಭಗ್ನಾತೇ" ಎಂಬ ಪ್ರಮಾಣದಂತೆ, ಇಲ್ಲಿ ಎಲ್ಲ ಕಾರಣಗಳೂ ಭಗವಂತನ ಅಧೀನವಾಗಿರುವ ಪ್ರಯುಕ್ತ ಸ ವಿಷ್ಣು. ಎಂದು ಹೇಳಲಾಗಿದೆ.

ಕಾರ್ಯೇಷುಭೈವಂ = ಮಹದಾದಿದೇವಾಂತವಾದ ಕಾರ್ಯಗಳಲ್ಲೂ ಸಹ ಓಗೋರೇ ತಿಳಿಯಬೇಕು.

ಮಹದಾದಿ ಕಾರ್ಯಗಳೂ ಸಹ ವಿಷ್ಣುವಿನ ಅಧೀನವೇ ಆಗಿರುವುದರಿಂದ ಆ ಕಾರ್ಯಗಳೂ ಸಹ ಸ ವಿಷ್ಣುವೆಂಬ ಅಭಿಪ್ರಾಯದಿಂದ ಕಾರ್ಯೇಷುಭೈವಂ = ಎಂದು ಹೇಳಲಾಗಿದೆ. ಈ ರೀತಿ ಸಕಲ ಕಾರಣಗಳು ಸಕಲ ಕಾರ್ಯಗಳೂ ಭಗವಂತನಾದ ಶ್ರೀ ವಿಷ್ಣುವಿನ ಅಧೀನವೆಂದು ಹೇಳುವುದರಿಂದ ಸ್ವತಂತ್ರವಾಗಿ ಸಕಲ ಜಗತ್ತಿಗೂ ನಿಮಿತ್ತ ಕಾರಣವು ಭಗವಂತನೇ ಎಂದು ಹೇಳಲಾಗಿದೆ.

ಪಾಲಕತ್ವವೂ ಸಹ ಭಗವಂತನ ಅಧೀನವೆಂದು ಈ ಸ್ತೋತ್ರವು ಹೇಳುತ್ತದೆ. ಸ = ಆ ವಿಷ್ಣುವು ಕರ್ಮ ಕರ್ತೃರೂಪೈರಶೇಷೈಃ = ಪಾಲಕರಾಗಿರುವ ದೇವತೆಗಳಲ್ಲಿದ್ದೂ ಸಕಲ ವಿಧಗಳಾದ ಕ್ರಿಯೆಗಳನ್ನೂ ನಡೆಸುತ್ತಾ ಇರುವವನಾಗಿ ನಿಯಮ್ಯರಾದವರಲ್ಲಿ ನಿಯಾಮಕನಾಗಿ ಬಹುರೂಪಗಳಿಂದ, ಇತ ಸರ್ವಂ ಅವತಿ ಇಲ್ಲಿ ಎಲ್ಲವನ್ನೂ ಕಾವಾಡುತ್ತಾನೆ. ಪರಮಾತ್ಮನೇ ಮುಖ್ಯ ಪಾಲಕನು ಒಳ್ಳೆವರೆಲ್ಲ ಅವನ ಅಧೀನರಾದ ಪಾಲಕರು ಎಂದರ್ಥ.

ತಾತ್ಪರ್ಯ :- ಭಗವಂತನಾದ ಶ್ರೀವಿಷ್ಣುವು ಸಕಲ ಕಾರಣಗಳಿಗೂ ಕಾರ್ಯಗಳಿಗೂ ನಿಯಾಮಕನಾಗಿದ್ದಾನೆ. ಜಗತ್ತಿಗೆ ಕಾರಣಗಲಾದ ಪಂಚಭೂತಗಳು ಅಹಂಕಾರತತ್ವ ಮಹತ್ತತ್ವ ಮೂಲ ಜವಪ್ರಕೃತಿಗಳೆನಿಸಿ ಮತ್ತು ಕಾರ್ಯಗಳಾದ ಮಹದಾದಿ ದೇವಾಂತಗಳಾದ ಕಾರ್ಯಗಳೆನಿಸಿ ಇವೆಲ್ಲವೂ ಆ ವಿಷ್ಣುವಿನ ಅಧೀನವೇ ಆಗಿರುವುದರಿಂದ "ಯದಧೀನಾ ಯಸ್ಯ ಸ್ವಾ" ಎಂಬ ನ್ಯಾಯದಂತೆ ಅದಲ್ಲವೂ ಒಳ್ಳೆವೇ ಎಂದು ಸ್ತೋತ್ರದಲ್ಲಿ ಹೇಳಲಾಗಿದೆ. ಜಗತ್ತಿಗೆ ಪಾಲಕರಾದ ಸಕಲ

ದೇವತೆಗಳನ್ನೂ ಇದ್ದೂ ಸಕಲ ಕಾರ್ಯಗಳಿಗೆ ಪ್ರವರ್ತಕನಾಗಿ ಸರ್ವ ಪ್ರಪಂಚವನ್ನು ಕಾಮಾಡುತ್ತಿರುತ್ತಾನೆ. ಮುಖ್ಯವಾಗಿ ಶ್ರೀಹರಿಯು ಸರ್ವವನ್ನೂ ವಾಲಿಸುವವನಾಗಿರುತ್ತಾನೆ. ದೇವತೆಗಳು ಆಮುಖ್ಯ ವಾಲಕರು. ಪರಮಾತ್ಮನ ಅಧೀನರಾಗಿ ವಾಲಕರು ಎಂಬುದು ಪರಮಾಧಿಪ್ತಿಯಾಗಿದೆ.

ಮೂಲ:-ಬ್ರಹ್ಮಪ್ರಭುಃ ಬ್ರಹ್ಮ ಸ ಸರ್ವಭೂತೋ ಬ್ರಹ್ಮಪ್ರಜಾಪಾಂ ಪತಿರಬ್ಜುತೋಽಪಿ ||
ಬ್ರಹ್ಮಾವ್ಯಯಂ ನಿತ್ಯಮಪಿ ಸವಿಷ್ಣುರಪಶ್ಯದ್ವಿರಬಿಲ್ಲರಸಂಗೀ || ೩ ||

ಬ್ರಹ್ಮವಾಕ್ಯೋತ್ತರದಲ್ಲಿನ ಮೂರನೇ ಶ್ಲೋಕದ ಅರ್ಥ ಮತ್ತು ತಾತ್ಪರ್ಯಗಳು

ಅರ್ಥ :- ಬ್ರಹ್ಮಪ್ರಭುಃ = ಪ್ರಭುವೆಂದರೆ ಸಮರ್ಥನು ಸಕಲ ದೇವರಿಗಿಂತಲೂ ಸಮರ್ಥನು ಬ್ರಹ್ಮಸು = ಬ್ರಹ್ಮ = ವೇದವೂ ಸು = ಆ ವಿಷ್ಣುವೇನೆ ಆಗಿದೆ. ಅಂದರೆ ವೇದಗಳಿಗೆ ಸೃಷ್ಟಿಯ ಆದಿಯಲ್ಲಿ ಪ್ರಪ್ರಥಮ ವ್ಯಾಪಾರಿರುವ ಕರಣ ಬ್ರಹ್ಮಸು ಎಂದು ಹೇಳಲಾಗಿದೆ. ವೇದವಾದಿಗಳೂ ಹೀಗೆಯೇ ಹೇಳುತ್ತಾರೆ.

ಸರ್ವಭೂತಃ ಚರ ಆಚರಾತ್ಮಕಗಳಾದ ಸರ್ವವಾರ್ಥಗಳಲ್ಲಿ ಇದ್ದು ನಿಯಾಮಕನಾಗಿ ಸರ್ವಾಂತರ್ಯಾಮಿಯು ಬ್ರಹ್ಮ = ಚತುರ್ಮುಖನಿಗೂ ಪ್ರಜಾಪಾಂ = ಆಚತುರ್ಮುಖನ ಪ್ರಜೆಗಳಾದ ರುದ್ರಾದಿಗಳಿಗೂ ಪತಿಃ = ಸ್ವಾಮಿಯಾಗಿರುವನು. ನಿಯಾಮಕನು. ಇದಕ್ಕೆ ಕರಣ - ಅಬ್ಜುತ = ಚ್ಯುತಿರಹಿತನು, ನಾಶರಹಿತನು, ನಿತ್ಯಾನಂದಾತ್ಮಕನಾದವನು.

ಸ ವಿಷ್ಣುಃ = ಆ ವಿಷ್ಣುರು ಅವ್ಯಯಂ = ಪ್ರಕೃತಿಯಂತೆ ಅಲ್ಲ. ವಿಹಾರರಹಿತನು ಪ್ರಾಸುರಹಿತನು - ಅವ್ಯಯನು - ನಿತ್ಯಂ = ಅವಿನಾಶಿಯು ನಿತ್ಯನು, ಅಪಿ = ದೇಹಸ್ವೀಕಾರರೂಪವಾದ ಜನನರಹಿತನು - ಅವಶ್ಯಯಾದ್ವೈರ ವಿಲ್ಲಂಸಂಗೀ = ವೃದ್ಧಿಹಾಸ, ಕ್ಷಯ, ಕಾರ್ಷ ಮೊದಲಾದ ನ್ಯೂನತೆಗಳಿಂದ ರಹಿತನು ಅವ್ಯಯ ಸಂಗವಿಲ್ಲದವನು. ಆದುದರಿಂದಲೇ ಪರಬ್ರಹ್ಮನೆನಿಸಿದ್ದಾನೆ.

ತಾತ್ಪರ್ಯ :- ಶ್ರೀಹರಿಯು ಸರ್ವಸಮರ್ಥನು, ಸಕಲ ವೇದಗಳಿಗೂ ಪ್ರಪ್ರಥಮವಾಗಿ ಉಪದೇಶಕನು, ಸರ್ವಾಂತರ್ಯಾಮಿಯು, ಚತುರ್ಮುಖ ಬ್ರಹ್ಮರುದ್ರಾದಿ ಸಕಲ ದೇವತೆಗಳಿಗೂ ಪತಿಯು ಸ್ವಾಮಿಯು, ಪ್ರಕೃತಿಯಂತೆ ವಿಹಾರ ಉಳ್ಳವನಲ್ಲ. ವಿಹಾರರಹಿತನು, ನಾಶರಹಿತನು, ನಮ್ಮಂತೆ ದೇಹಾತ್ಮಕ, ತ್ಯಾಗರೂಪಗಳಾದ ಜನನ ಮರಣಗಳಿಂದ ರಹಿತನು, ವೃದ್ಧಿ ಪ್ರಾಸು ಕ್ಷಯ ಅವ್ಯಯ ಇತ್ಯಾದಿ ಸಕಲ ದೋಷಾಣಂದಲೂ ರಹಿತನು, ಇಂತಹ ಯಾವುದೇ ಬಗೆಯಾದ ನ್ಯೂನತೆಗಳ ಸಂಗವಿಲ್ಲದವನು.

ಈ ಮೇಲೆ ಕಂಡಂತೆ ಬ್ರಹ್ಮವಾದ ಶ್ಲೋಕದಲ್ಲಿನ ಗುಣಗಳನ್ನು ಕಂಡು, ಕಂಡುಮುನಿಯು ಧ್ಯಾನಮಾಡುತ್ತ ಮತ್ತೆ ಮತ್ತೆ ಸ್ಮರಿಸುತ್ತಾ ತನ್ನಲ್ಲಿನ ದೋಷಗಳ ಪರಿಹಾರವನ್ನು ಪ್ರಾರ್ಥಿಸುತ್ತಾನೆ. ಬ್ರಹ್ಮಾಕ್ಷರಂ ಇತ್ಯಾದಿ ಶ್ಲೋಕದಲ್ಲಿ ವ್ಯರ್ಥನೆಯು ಕಂಡುಬಂದಿದೆ.

ಬ್ರಹ್ಮಾಕ್ಷರಮಪಿ ನಿತ್ಯಂ ಯಥಾಪಿ ಪುರುಷೋತ್ತಮಃ ||

ಪಥಾ ರಾಗಾದಯೋದೋಷಾಃ ಪ್ರಯಾಂಕು ಕೃತಮಂ ಮಮ || ೪ ||

ಅಭಿಪ್ರಾಯ :- ಹೇಗೆ ಈ ಪುರುಷೋತ್ತಮನಾದ ಶ್ರೀ ವಿಷ್ಣುವು ಗುಣಪರಿಪೂರ್ಣನೋ, ನಾಲ್ಕು ಬಗೆಗಣದ ನಾಶಗಳಿಂದ ರಹಿತನೋ, ನಿತ್ಯನೋ ಹಾಗೆಯೇ ನನ್ನ ಸಕಲ ದೋಷಗಳೂ ಆ ಪರಮಾತ್ಮನ ಮಹಿಮೆಯ ಜ್ಞಾನಪೂರ್ವಕವಾದ ಅವನ ಧ್ಯಾನದಿಂದ ಅವನು ಸುಪ್ರಸನ್ನನಾಗಿ ನನ್ನ ದೋಷಗಳನ್ನು ಪರಿಹರಿಸಲಿ. ಆ ನನ್ನ ದೋಷಗಳು ಅವನ ದಯೆಯಿಂದ ನಾಶವಾಗಲಿ.

ಈ ರೀತಿ ಧ್ಯಾನವನ್ನು ಮಾಡಿದ ಕಂದುಮಹಿಯು ಪದೇ ಪದಿಯನ್ನು ಹೇಳುತ್ತಿರುವ ಶ್ಲೋಕವು ಈ ರೀತಿ ಇದೆ.

ವಿಕದ್ಭ್ರಷ್ಟಪಾರಾಕ್ಷಿಂ ವೈ ಸಂಸ್ತವಂ ಪರಮಂ ಜಪನ್ ||

ಅವಾಪ ಪರಮಾಂ ಸಿದ್ಧಿಂ ಸಕಮಾರಾಧ್ಯ ಕೇಶವಮ್ || ೫ ||

ಅಭಿಪ್ರಾಯ :- ಆ ಕಂದುಮಹಿಯು ಬ್ರಹ್ಮವಾರವೆಂಬ ಪರಮ ಪವಿತ್ರವಾದ ಸ್ತೋತ್ರವನ್ನು ಜಪಿಸುತ್ತಾ ಕೇಶವನನ್ನೂ ಆರಾಧಿಸಿ ಆ ಕೇಶವನ ಕೃಪೆಗೆ ಪಾತ್ರನಾಗಿ ಶ್ರೇಷ್ಠವಾದ ಸಿದ್ಧಿಯನ್ನು ಪಡೆದನು.

ಈ ಪರಮ ಪವಿತ್ರವಾದ ಬ್ರಹ್ಮವಾರಸ್ತೋತ್ರದ ಫಲವನ್ನು ವಿವರಿಸಲಾಗಿದೆ.

ಇಮಂ ಸ್ತವಂ ಯಃ ಪಠತಿ ಶೃಣುಯಾದ್ವಾಽಪಿ ನಿತ್ಯಶಃ |

ಸ ಕಾಮದೋಷೈರಖಿಲೈರ್ಮುಕ್ತಃ ಪ್ರಾಪ್ನೋತಿ ನಾಂಧಿಕಮ್ ||

ಪಾರ್ಶ್ವಾರ್ಥ :- ಕಂದುಮಹಿಗನೇ ಪರಮಸಿದ್ಧಿಯನ್ನು ಉಂಟುಮಾಡಿದ ಆತ್ಮಂತ್ ಪವಿತ್ರವಾದ ಸರ್ವೋತ್ತಮವಾದ ಶ್ರೀಹರಿಯ ಗುಣಪರಿಪೂರ್ಣತೆಯನ್ನು ಪ್ರತಿಪಾದಿಸುತ್ತಿರುವ ಈ ಬ್ರಹ್ಮವಾರಸ್ತೋತ್ರವನ್ನು ಯಾರು ನಿತ್ಯರೂ ಪಠಿಸುತ್ತಾರೆಯೋ ನಿತ್ಯವೂ ಪಾರಾಯಣ ಮಾಡುವರೋ ಅಥವಾ ನಿತ್ಯವೂ ಶ್ರವಣ ಮಾಡುವರೋ ಅಂಥವ ಭಗವಂತ ಭಕ್ತರು ಹಿಮ್ಮೆಟ್ಟದಿರಲಿ ಸಕಲದೋಷಗಳಿಂದಲೂ ಮುಕ್ತರಾಗಿ ಇಷ್ಟಾರ್ಥಗಳನ್ನು ಪಡೆಯುತ್ತಾರೆ.

ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣವರ್ಣಮಸ್ತು

ಶ್ರೀಮೂಲರಾದೋ ವಿಜಯತೇ

ಶ್ರೀಮದ್ರಾಘವೇಂದ್ರಗುರುಸಾರ್ವಭೌಮೋ ವಿಜಯತೇ |

ಕಂದುಮುನಿಕೃತ ಬ್ರಹ್ಮವಾರಸ್ತೋತ್ರಮ್ ||

ಶ್ರೀ ದತ್ತಾತ್ರೇಯಾಚಾರ್ಯ ವಿರಚಿತ ಸುಬೋಧಿನೃಪ್ಯಾಚ್ಯಾಪ್ತಾನ ವಿದ್ಯಂಭಿತಮ್ || ಶ್ರೀ ಪರಾಶರ, ಮೈತ್ರೇಯ ಸಂಪಾದ ರೂಪವಾಗಿ ಕಂದುಮುನಿ ವಿಚಾರವು

ಮುನ್ನುಡಿ :- ಕಂದುಮುನಿಯು ತನ್ನಿಂದ ಆಚರಿಸಲ್ಪಟ್ಟ ಪಾಪಕ್ಕೆ ಪ್ರಾಯಶ್ಚಿತ್ತ ರೂಪವಾಗಿರುವ ಪರಮಾತ್ಮನ ಸ್ತೋತ್ರವನ್ನು ಮಾಡಿರುವನು. ಏಕಾಗ್ರಚಿತ್ತನಾಗಿ ಉದ್ಧೇಶಬಾಹುವಾಗಿ ಸಿಂಹ ಬ್ರಹ್ಮವಾರಮಯವಾದ ಅಂದರೆ ಶ್ರೀವಿಷ್ಣುವಿನ ಸರ್ವೋತ್ತಮತತ್ವ ಪ್ರತಿಪಾದಕವಾದ ಸ್ತೋತ್ರವನ್ನು ಭಕ್ತಿಪೂರ್ವಕವಾಗಿ ಜಪಿಸುತ್ತಾ ಘೋರವಾದ ತಪಸ್ಸನ್ನು

ಆಚರಿಸಿ, ಪರಮಾತ್ಮನ ಅನುಗ್ರಹ ವಿಶೇಷ ಪಾತ್ರವಾಗಿ ಪರಮ ಸಿದ್ಧಿಯನ್ನು ಪಡೆದನು. ಈ ಸಂಗತಿಯನ್ನು ಪರಾಶರ ಮತ್ತು ಮೈತ್ರೇಯರು, ಇವರಿಬ್ಬರ ಪ್ರಶೋತ್ತರ ರೂಪವಾಗಿ ತಿಳಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಶ್ರೀ ಪರಾಶರರು ಶ್ರೀಮದ್ವಿಷ್ಣುವೈರಾಗದ ಭಾಗ-೧ ಅಂಶ-೧ ಅಧ್ಯಾಯ ೧೫ ರಲ್ಲಿ ಶ್ಲೋಕ ೫೪ ರಿಂದ ೫೯ ವರ್ತಿಯಾಗಿ ಈ ಸ್ತೋತ್ರವನ್ನು ನಿರೂಪಿಸಿದ್ದಾರೆ.

ದತ್ತಾತ್ರೇಯ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನ :-

ಪ್ರವೋಚಾಗಮನಾಂಶರಂ ಸ್ವಕೃತದುಷ್ಪತ ಕ್ರಾಯಶ್ಚಿತ್ತ ರೂಪಭಗವತ್ ಸ್ತೋತ್ರಂ
ಕಂಠುಃ ಕೃತವಾಮಿ ಪ್ರಸಂಗಾದಾಹ ಸಚೋಚ್ಯಾದಿನಾ ||

ಶ್ಲೋಕ :- ಸಚೋಚ ಭಗವಾನ್ ಕಂಠುಃ ಕ್ಷೀಣ ಕಪಟ ಸತ್ತಮಃ |

ಪುರುಷೋತ್ತಮಾಖ್ಯಂ ಮೈತ್ರೇಯ ವಿಷ್ಣೋರಾಯತನಂ ಯಯೌ || ೧ ||

ಶ್ರೀ ಪರಾಶರರು ಹೇಳುತ್ತಾರೆ :-

ತಾತ್ಪರ್ಯ :- ಎಲೈ ಮೈತ್ರೇಯನೇ ಕೇಳು: ಪೂಜ್ಯನಾದ ಆ ಕಂಠುಮಹರ್ಷಿಯಾದರೋ, ತನ್ನ ತಪಸ್ಸಿನ ವಿಫಲವಾಗಿ ಇಂದ್ರನಿಂದ ಪ್ರೇರಿತನಾಗಿ ಬಂದ ಪ್ರವೋಚೆಯೆಂಬ ಅಪ್ಪರ ಸ್ತ್ರೀಯನ್ನು ಕಂಡು ಕಾಮೋಪದ್ರವೋದಿತನಾಗಿ ಯೋಗಭ್ರಷ್ಟನಾಗಿ ಬಹಳ ಕಾಲ ಅವಳೊಡನೆ ರಮಿಸಿದನು. ಕಡೆಗೆ ವೈವಾಹ್ಯವೆಂದಿರ ವಿಚಿತ್ರವಾಗಿ ತನ್ನನ್ನು ತಾನು ಧಿಕ್ ಧಿಕ್ ಎಂದು ನಿಂದಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಾ ಪಶ್ಚಾತ್ತಾಪದಿಂದ ಅವಳನ್ನು ತ್ಯಜಿಸಿ ಕಾಮಾಂಧವಾಗಿ ತಾನು ಮಾಡಿದ ತಪ್ಪಿಗಾಗಿ ಪಾಪಕಾರ್ಯಕ್ಕಾಗಿ ವೃಥಾಮೃತವಾಗಿ ಸ್ವಿರಮನ್ಯನಾಗಿ ಪುರುಷೋತ್ತಮನಿಂದ ಹೇಳಿದ ವಿಷ್ಣುವಿನ ದೇವಾಲಯಕ್ಕೆ ಹೋದನು. ಅಲ್ಲಿ ಅವನು ಒಂದು ಮೂದಿನವೆಂಬುದನ್ನು ಪರಾಶರರು ಹೇಳುತ್ತಾರೆ :-

ಶ್ಲೋಕ :- ಕತ್ಯುಕಾಗ್ರಮತಿರ್ಭೂತ್ಯ ಚಕಾರಾಧಾನಂ ಹರೇಃ |

ಬ್ರಹ್ಮಹಾರಮಯಂ ಕುರ್ವನ್ ಜಹಮೇಕಾಗ್ರಮಾನವಃ |

ಉದ್ಯಗಾಹುರ್ಮಾಹಾಯೋಗೇ ಸ್ತಿತ್ಯಾಸೌ ಭೂಪನಂದನಾಃ || ೫ ||

ತಾತ್ಪರ್ಯ :- ಪುರುಷೋತ್ತಮವೆಂಬ ವಿಷ್ಣುವಿನ ಆಲಯಕ್ಕೆ ಹೋಗಿ ಅಲ್ಲಿ ಕಂಠುಮುನಿಯು ಏಕಾಗ್ರಚಿತ್ತನಾಗಿ ಶ್ರೀಹರಿಯ ಆರಾಧನೆಯನ್ನು ಮಾಡಿದನು. ಏಕಾಗ್ರಚಿತ್ತನಾಗಿ ಬ್ರಹ್ಮಹಾರಮಯವಾದ (ಅನಂತಕಲ್ಯಾಣಾಃ ಪರಿಪೂರ್ಣನಾದ, ಪರಬ್ರಹ್ಮನಾದ) "ಶ್ರೀಹರಿಯ ಸ್ತೋತ್ರವನ್ನು ಏಜಿತವಾಗಿ, ವಿರಹಾ ತೋಳುಗಳನ್ನೂ ಮೇಲಕ್ಕೆತ್ತಿಕೊಂಡು, ಮಹಾಯೋಗಿಯಾದ ಕಂಠುಮಹರ್ಷಿಯು ಭೋರವಾದ ತವ್ವನ್ನು ಆಚರಿಸಿದನು (ಎಲೈ ಹನುಮಂತರೇ ಎಂದು ಪಶೀತದ ಸಂಭೋಧನೆ).

ಪ್ರಚೀತಸೂತ್ರ - ಪ್ರಚೀತರು ಹೇಳಿದರು.

ಬ್ರಹ್ಮಹಾರಂ ಮುನೇ ಶ್ಲೋಕಂ ಇಬ್ರಾಮಃ ಪರಮಂ ಸ್ತವಮ್ |

ಜಹತಾ ಕಂಠುನಾ ದೇವೋ ಯೇನಾರಾಧ್ಯತ ಕೇಶವಃ || ೫೪ ||

ಶ್ರೀರಾಘವೇಂದ್ರ ಗುರುಕಾರ್ವಾಹು ವಿರಚಿತ ಶತದೀಪಿಕಾ - ಶ್ರೀಬ್ರಹ್ಮವಾರಪ್ರಶ್ನಾಂ

ಅರ್ಥ:- ಎಲೈ ಮುನಿಯೇ! ಕಂಠಮುಖಮುಖಯು ಯಾವ ಶ್ರೇಷ್ಠವಾದ, ಪರಮ ವವಿತ್ರವಾದ, ಬ್ರಹ್ಮವಾರ ಪ್ರಶ್ನಾತ್ರವನ್ನು ಏಕಸುತ್ರಾ ಕೇಶವನನ್ನು ಆರಾಧಿಸಿದನೋ ಆ ಬ್ರಹ್ಮವಾರಪ್ರಶ್ನಾತ್ರವನ್ನು ಕೇಳಲು ನಾವು ಅವೇಕ್ಷಿಸುತ್ತಿದ್ದೇವೆ. ಅವನ್ನು ನಮಗೆ ಕ್ರಮ ಮಾಡಿಸಿ ಎಂದು ಪ್ರಚೀತರು ಕೇಳಿಕೊಂಡರು.

ಸೋಮ ಉಪಾಚ :- ಸೋಮನು ಹೇಳಿದನು.

ಪಾರಂ ಪರಂ ವಿಷ್ಣುರಹಾರಹಾರ:

ಪರ: ಪರೇಭ್ಯೇ: ಪರಮಾರ್ಥರೂಪೀ |

ಸ ಬ್ರಹ್ಮಪಾರ: ಪರಪಾರಫಲತ: |

ಪರ: ಪರಾಕಾಮುಪ ಪಾರಪಾರ: || ೫೫ ||

ಪದ ವಿಭಾಗ :- ಪಾರಂ, ಪರಂ, ಪಾರಂಪರಂ! ವಿಷ್ಣು, ಅವಾರವಾರ, ಪರ, ಪರೇಭ್ಯಾ, ಪರಮಾರ್ಥರೂಪೀ ಸ, ಬ್ರಹ್ಮಪಾರ, ಪರಪಾರಫಲತ, ಪರ, ಪರಾಕಾಂ, ಅಪ, ಪಾರಪಾರ ||

ದತ್ತಾತ್ರೇಯೀಯ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನ :- ಬ್ರಹ್ಮವಾರಮಯಂ, ಬ್ರಹ್ಮಗಾ, ಪಾರತ್ರಂ = ಪೂರ್ಣತ್ರಂ, ತತ್ಕೃತಿ ವಾದಶ್ವೇನ, ಬ್ರಹ್ಮವಾರಾತ್ಮಕಂ, ಜಪತ ಇತಿ ಜಪಾ = ಸ್ತೋತ್ರಮ್ || ೫೩ || ಆರಾಧ್ಯತ = ಆರಾಧಿತ, ಆರಾಧಿಸಲ್ಪಟ್ಟನು || ೫೪ ||

ಅರ್ಥ:- ಬ್ರಹ್ಮವಾರಮಯಂ ಎಂಬುದಕ್ಕೆ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನ ಮಾಡುತ್ತಾರೆ. ಬ್ರಹ್ಮಗಾ, ಪರಬ್ರಹ್ಮನ, ಪಾರತ್ರಂ = ಪೂರ್ಣತ್ರಂ = ಪಾರತ್ರಂ ಎಂದರೆ ಪೂರ್ಣತ್ವವು, ಗುಣದಿಂದಲೂ, ವೇಶದಿಂದಲೂ ಕಾಲದಿಂದಲೂ ಪೂರ್ಣತ್ವವು ಏನುಂಟೋ, ತತ್ಕೃತಿವಾದಶ್ವೇನ = ಅಂತಹ ಪೂರ್ಣತ್ವವನ್ನು ಪ್ರತಿಪಾದಿಸುವುದರಿಂದ ಬ್ರಹ್ಮವಾರಾತ್ಮಕವೆಂಬ, ಜಪತಇತಿಜಪಾ = ಸ್ತೋತ್ರವು, ಏಕಸುತ್ರವತ್ಯ ಸ್ತೋತ್ರವು ಎಂದರ್ಥ.

ದತ್ತಾತ್ರೇಯ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನ :- ಪಾರಂ ಪರಂ ಇತಿಶ್ಲೋಕತ್ರಯೇಣ ಸ್ತುತ್ಯಾ, ಪುರುಷೋತ್ತಮಂ ಪ್ರಸ್ತೋತೃತ, ತುರಿಯೇಣ ಜಢಾದಿದೋಷಪರಿಹಾರ, ಪ್ರಾರ್ಥಿತ ಇತ್ಯಾಶಯೇನ, ಪ್ರಶ್ನೋತ್ತರಮಾಹ ಪಾರಂಪರಂ ಇತ್ಯಾದಿನಾ ||

ಅರ್ಥ:- ಪಾರಂಪರಂ ಇತಿಶ್ಲೋಕತ್ರಯೇಣ - ಪಾರಂಪರಂ ಇತ್ಯಾದಿ ಮುಂದಿನ ಮೂರು ಶ್ಲೋಕಗಳಿಂದ ಸ್ತುತ್ಯಾ = ಸ್ತೋತ್ರ ಮಾಡಿ, ಪುರುಷೋತ್ತಮಂ = ಪುರುಷೋತ್ತಮನಾಗಿ ಶ್ರೀಮನ್ನಾರಾಯಣನನ್ನು, ಪ್ರಸ್ತೋತೃತ = ಪ್ರಸ್ತನ್ನನ್ನಾಗಿ ಮಾಡಿಕೊಂಡು, ಅನುಗ್ರಹೋನ್ಮುಖನನ್ನಾಗಿ ಮಾಡಿಕೊಂಡು, ತುರಿಯೇಣ ನಾವುಗೂ ಶ್ಲೋಕದಿಂದ ಜಢಾದಿದೋಷ ಪರಿಹಾರ = ಮುಕ್ತಿ ಮೊದಲಾದ ದೋಷಗಳ ಪರಿಹಾರವು, ಆಗಬೇಕೆಂದು, ಪ್ರಾರ್ಥಿತ = ಪ್ರಾರ್ಥಿಸಲ್ಪಡುತ್ತದೆ, ಇತ್ಯಾಶಯೇನ = ಈ ಅಭಿಪ್ರಾಯದಿಂದ, ಪ್ರಶ್ನೋತ್ತರಮಾಹ = ಪ್ರಚೀತರು ಪ್ರಶ್ನೆಗೆ ಉತ್ತರವನ್ನು ಹೇಳುತ್ತಾರೆ. ಪಾರಂಪರಂ = ಇತ್ಯಾದಿನಾ = ಪಾರಂಪರಂ ಇತ್ಯಾದಿ ಶ್ಲೋಕದಿಂದ ಎಂದರ್ಥವು.

ಅಶ್ವಯಕ್ತಮ :- ಸ (ಪ್ರಸಾದ), ವಿಷ್ಣು, ಪಾರಂಪರಂ ಬ್ರಹ್ಮ, ಪರಂ ಬ್ರಹ್ಮ, ಯದ್ವಾಹಾರಂ ಪರಂ ಇತಿಪದವ್ಯಯಃ | ಪರಂ = (ನಿರ್ದೋಷ - ಗುಣಮಪೂರ್ಣಂ) ಪಾರಂ = ಬ್ರಹ್ಮ | ಅವಾರವಾರ = ಅವಾರ = (ಅಪರಿಮಿತಶಕ್ತಿ) ಪರ, ಅಪರ ಅವಾರ ||

ಪರೇಧಃ ಪರಃ, ಪರಮಾರ್ಥರೂಪಃ, ಪರಃ ಯದ್ವಾ ಸ್ವಪ್ರಕೃತಾಃ | ಇತ್ಯೇಕಂ ಪದಂ ಅಸ್ಮಿನ್ ಪಕ್ಷೇ ವಾರಂವರಂ ಇತ್ಯಪ್ರವೃತ್ತಿ ಪದಾರ್ಥಪ್ರಕಾರಕಾರ್ಯಃ | ಪರಪಾರ್ಥಭೂತಃ ಪರಾಕಾಮಃ | ಪರಃ | ವಾರವಾರಃ |

ದತ್ತಾತ್ರೇಯೇಯ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನ ಭಾಗಃ - ಸು (ಪ್ರಸಿದ್ಧಃ) ವಿಷ್ಣುಃ ವಾರಂವರಂ ಬ್ರಹ್ಮ ಪರಂವರಯಾ, ಗುರುಸಂಪ್ರದಾಯಪರಂವರಯಾ ಉಪದೇಶಪ್ರವೃತ್ತಿಂ ಪರಂ ಬ್ರಹ್ಮ | "ಎವಂ ಪರಂವರಾವೃತ್ತಿವೈಮಿಮಂ ರಾಜರ್ಷಿ ಯೋವಿಮು" ಇತಿ ಮತನಾತ್ | ಯದ್ವಾ ವಾರಂ ಪರಂ ಇತಿ ಪದ್ಧಯಮ್ | ಪರಂ = ನಿರ್ದೋಷಂ ಗುಣವರ್ಣಂ "ನಿರ್ದೋಷಗುಣವರ್ಣಾತ್ಯತ್ ಪರಂ ಚಾಪ ಜನಾರ್ದನಂ" ಇತಿ ತಂತ್ರಭಾಗವತಮತನಾತ್ ವಾರಂ ಸಂಸಾರಾದ್ವನಃ ಪರಂ = ಅಪರೋಪಭೂತಂ ಬ್ರಹ್ಮ | "ಸೋತ್ವನಃ ಪರಮಾರ್ಥೋತಿ ತದ್ವಿಷ್ಣೋಃ ಪರಮಂ ಪದಂ" ಇತಿಶ್ರುತೇಃ | "ಯಮದ್ವನಃ ಪರಮುಶಂತಿಯೋಗಿನಃ" ಇತಿ ಭಾಗವತಮತನಾತ್ ಅಪಾರವಾರಃ | "ವಾರತೀರ ಕರ್ಮಸಮಾಪ್ತಾ ವಿಹಿತಾಕೋಃ" "ಯದ್ವಾಕುಂ ನೈವಮಾರ್ಯತೇ" ಇತ್ಯಾದೌಶ ಕ್ಷರ್ಮೇಷು ಪ್ರಯೋಗದರ್ಶನಾತ್ ದ್ವಿತೀಯಃ | ವಾರಸ್ಯುಃ ಶ್ರುತ್ಯೇಷು ಪ್ರಥಮಃ ಪಾರಶಬ್ದಃ ಪರಿಮಿತವಾಚಕಃ | "ಅಂತೋ ವಿನಾಶಃ ಸಂಪ್ರೋಕ್ತಃ ಪಾರಃ ಪರಿಮಿತಶ್ಚಿದ್ಧಾ" ಇತಿ ಮತನಾತ್ | ತ್ವಾ ನ ವಿಧ್ಯತೇ ವಾರಃ ಪರಿಮಿತಃ ಯಸ್ಯ ಸು = ಅಪಾರಃ, ಅಪಾರಃ = ಪರಶ್ಚ | ಯಸ್ಯಸು = ಅಪರಿಮಿತಶ್ಚಿತ್ತಿತ್ಯರ್ಥಃ |

"ಅನಂತಶ್ಚಿರಭಗವಾನನನ್ಯಃ" ಇತಿ ಭಾಗವತಮತನಾತ್ | ಯದ್ವಾ ಅಪಾರಸ್ಯ = ಅಸಮಾಪ್ತ ಸ್ಯ = ಅಪೂರ್ಣಸ್ಯ ಕರ್ಮಣಃ = ಪರಃ ಸ್ವಸಂಕೀರ್ತನಸ್ವರೂಪದಿನಃ, ಪರಯತಃ = ಸಮಾವೃತಃ | ಪೂರಕೋ ವಾ | "ವಿಷ್ಣುವೈ ಯದ್ವಾಸ್ಯ ದುರಿಷ್ಟಂ ವಾತಿ" ಇತ್ಯಾದಿಶ್ರುತೇಃ | "ವಿಮುಕ್ತವ್ಯಂ ಬ್ರಾಹ್ಮಣಾಃ ತ್ವತೋ ಯೇ ತೇಪಂ ರಾಜನ್ ಸರ್ವಯಜ್ಞಾಃ ಸಮಾಪ್ತಾಃ" ಇತಿ ಮತನಾತ್ | "ಮಂತ್ರಶಃ ತಂತ್ರ ಶಃ ಧಿಧ್ರಂ ದೇಶಕಾಲಾರ್ಹವ್ಯುತಃ | ಸರ್ವಂ ಕರೋತಿನ್ಸಿದ್ಧಿದ್ರವನು ಸಂಕೀರ್ತನಂ ತವ" ಇತಿ ಭಾಗವತ ಮತನಾತ್ | ಪರಃ = ಸಂಸಾರತರಂಗಂ, ನ ವಿಧ್ಯತೇ ಯೇಪಂ ತೇ = ಅಪಾರಾಃ, ಸಂಸಾರಿಣಿ ತನ್ ಪಾರಯತಿ, ಸಂಸಾರಾಹಾರಯತೀತಿ, ಅಪಾರವಾರಃ | ಇತಿವಾ | ಪರೇಭ್ಯಃ ಪರಃ = ಪರೇಭ್ಯಃ = ಬ್ರಹ್ಮಾದಿಭ್ಯಃ ಪರಃ = ಉತ್ತಮಃ | ಉತ್ತರಾರ್ಥೋಪಪಾದನಯೋಕ್ತಂ ಪರಮಾರ್ಥರೂಪೀತಿ ಪರಮಾರ್ಥಂ = ಅವಿನಾಶಿರೂಪಂ ದೇಹೋ, ಅನ್ಯಾಸ್ಮೀತಿ ಪರಮಾರ್ಥರೂಪಃ | "ಸರ್ವೇ ನಿತ್ಯಾಃ ಶಾಶ್ವತಾಶ್ಚ ದೇಶಾಸ್ತಸ್ಯ ಮಹತ್ವಾನ್" ಇತಿ ಮತನಾತ್ | ಪರಃ = ಸರ್ವೇಪಂ, ಅಶ್ರಯತೇನ ತೀರ ಭೂತಃ | "ವಾರತೀರ ಕರ್ಮಸಮಾಪ್ತೌ" ಇತಿಧಾತುಯದ್ವಾ "ಸ್ವಪ್ರಕೃತಾಃ" ಇತ್ಯೇಕಂವದಂ | ಬ್ರಹ್ಮ = ವೇದಃ ತತ್ವಜ್ಞತಾಃ ತದರ್ಥವಿಚಾರನಂತಃ ಸ್ವಪ್ರಮಾಣಃ ತೇಪಂವಾರಃ ಪ್ರಾವೃತ್ತಶಃ | ತನ್, ಪಾಲಯತೀತಿವಾ ರಬಯೋರ ಭೇದಾತ್ | ಅಸ್ಮಿಂಶ್ಚಪಕ್ಷೇ ವಾರಂವರಂ ಇತ್ಯತ್ರ ಪದ್ಯಪದಾರ್ಥಪ್ರಕಾರಕಾರ್ಯಃ | ಪರಪಾರ್ಥ ಭೂತಃ = ಸರ್ವಜಗನ್ನೂಲಕರಾತ್ಮೇನ ಪರಂ = ಉತ್ತಮಂ = ಪ್ರಥಮಂ, ತಸ್ಯ ಪಾರಭೂತಃ "ವಿಪರೀತಃ ವಿಧರಣಃ" ಇತಿ ಮತನಾತ್ | ಪರಾಕಾಮಃ ವೈಪಾಲಸ್ಯವಾರೋಯೋಃ" ಇತಿಧಾತೋಃ | ಪಾರ ಇತಿರೂಪಂ | ಭಕ್ತಾನಾಂ ಪಾಲನಾತ್ ಪಾರಃ | ಅಪೇಕ್ಷಿತಪೂರಣಾಪ್ತ ಪಾರಃ ಇತಿ ದ್ವಿತೀಯಪಾರಶಬ್ದಾರ್ಥಃ | ಯದ್ವಾ ಪಾರಾಃ = ಪಾಲಕಾಃ, ಪೂರಕಶಬ್ದಯೇ ಬ್ರಹ್ಮಾದಯಃ ತೇಪಮುಪಾಲಕಃ ಪೂರಣೇತ್ಯರ್ಥಃ |

ದತ್ತಾತ್ರೇಯೇಯ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನದ ಅರ್ಥಾನುವಾದ :

ಸು ಪ್ರಸಿದ್ಧಃ ವಿಷ್ಣುಃ = ಆ ಪ್ರಸಿದ್ಧನಾದ ವಿಷ್ಣುವು, ವಾರಂವರಂ = ಬ್ರಹ್ಮ = ವಾರಂವರಯಾ ಗುರುಸಂಪ್ರದಾಯಪರಂವರಯಾ = ಗುರು ಸಂಪ್ರದಾಯರಂವರಯಿಂದ, ಉಪದೇಶಪ್ರವೃತ್ತಿಂ = ಉಪದೇಶದಿಂದ ತೋಂದಲಿತತ್ವದಿಂದ ಪರಂಬ್ರಹ್ಮ = ಶ್ರೇಷ್ಠನಾದ, ಉತ್ತಮನಾದ, ಪೂರ್ಣನಾದ ಬ್ರಹ್ಮನು. "ಎವಂ ಪರಂವರಂ

ವ್ರತಪ್ರಾಣಮಂ ರಾಜರ್ಷಯೋ ವಿಧುಃ" ಇತಿಮನಾತ್ = ಹೀಗೆ ಪರಂಪರೆಯಿಂದ ಸಂಪ್ರದಾಯಬದ್ಧವಾದ ಗುರು ಪರಂಪರೆಯಿಂದ ಇವನು ಹೊಂದಲ್ಪಡತಕ್ಕವನು" ಎಂದು . "ರಾಜರ್ಷಿಗಳು ತಿಳಿದರು" ಎಂಬ ಮತನವಿರುತ್ತದೆಯಾದ್ದರಿಂದ ಪರಮಾತ್ಮನನ್ನು ಗುರುಸಂಪ್ರದಾಯಪರಂಪರೆಯಿಂದಲೇ ತಿಳಿದು, ವಡೆಯಬೇಕೆಂದು ಪರಮಾಧಿಪ್ತಾಯ. ಯದ್ವಾ = ಅರ್ಥವಾ, ವಾರಂ, ಪರಂ, ಇತಿ ಪದದ್ವಯಂ = ಅರ್ಥವಾ ವಾರಂಪರಂ ಎಂಬುದಕ್ಕೆ ಮತ್ತೊಂದು ಅರ್ಥವಿದೆ. ವಾರಂ ಪರಂ ಎಂಬುದು ಎರಡು ಪ್ರತ್ಯೇಕ ಪದಗಳಾಗಿವೆ. ಪರಂ = ನಿರೋಪಮ, ಗುಣಪೂರ್ಣಂ = ಪರಂ = ಎಂದರೆ ನರೋಪಮ = ದೋಷರಹಿತ, ಗುಣಪೂರ್ಣಂ = ಗುಣಪೂರ್ಣಂ ಎಂದರ್ಥವು.

"ನಿರೋಪಗುಣ ಪೂರ್ಣತ್ವಾತ್ಪರಂಭಾಪನಾರ್ಥನಂ" ಇತಿ ತಂತ್ರಭಾಗವತಮನಾತ್ = ಇದು ತಂತ್ರ ಭಾಗವತಮನವಾಗಿದೆ ಇದರಲ್ಲಿ "ಜನಾರ್ದನನನ್ನು, ದೋಷರಹಿತನಾದುದರಿಂದ ಗುಣವರಿಪೂರ್ಣನಾದುದರಿಂದ "ಪರಂ" ಎಂದು ಹೇಳುವರು ಎಂದು ಉಕ್ತವಾಗಿದೆ.

ವಾರಂ ಬ್ರಹ್ಮ = ವಾರಂ = ಸುಹಾರದ್ವನು ವಾರಂ ಅವಧೀಷ್ಟಭೂತಂ = ಬ್ರಹ್ಮ = ಸುಹಾರ ಮಾರ್ಗಕ್ಕೆ ಅವಧಿ ಎಂದರೆ ಎಲ್ಲೆಯಾದ ಇಷ್ಟನಾರವನು ಪರಬ್ರಹ್ಮನು ಎಂದರ್ಥವು "ಸೋಽದ್ವನುಪಾರಮಾಪ್ನೋತಿ ತದ್ವಿಷ್ಣೋಃ ಪರಮಂಪರಂ = ಇತಿಕ್ರುತೇ"। ಸುಹಾರಕ್ಕೆ ಮಾರ್ಗಕ್ಕೆ ಅವಧಿಭೂತವಾದುದು ಹೊಂದಲ್ಪಡುವುದು ಯಾವುದುಂಟೋ ಅದು ವಿಷ್ಣುವಿನ ಪವಿತ್ರವಾದ ಶ್ರೇಷ್ಠವಾದ ಸ್ಥಾನವು ಎಂದು ಶ್ರುತಿಯ ಅರ್ಥವು "ಯಮದ್ವನು ವಾರಂ ಉಚಂತಿ ಯೋಗಿನಃ" ಇತಿ ಭಾಗವತಮನಾತ್ = ಯೋಗಿಗಳು ಯಾವ ಸುಹಾರಮಾರ್ಗದ ಅಂತಿಮ ಎಲ್ಲೆಯನ್ನು ಹೊಂದುತ್ತಾರೋ" ಎಂದು ಭಾಗವತದ ಮತವು ಇದೆ.

ಅಪಾರವಾರಃ = ಪಾರತೀರಾರ್ಮಸಮಾಪ್ರಾಪ್ತಿಧಾತೋಃ = ಪಾರ ಎಂಬುದಕ್ಕೆ ತೀರ = ದಡ ಎಂದೂ ಕರ್ಮಗಳ ಸಮಾಪ್ತಿಯೆಂದು ಧಾತುವಿನ ಅರ್ಥಗಳಿವೆ.

"ಯದ್ವಕ್ತುಂ ನೈವ ವಾರ್ಯತೇ" ಇತ್ಯಾದೌ ಶತ್ಪರ್ಥೇಽಪಿ ಪ್ರಯೋಗದರ್ಶನಾತ್ -

"ಯಾವುದನ್ನು ಹೇಳಲು ಶಕ್ತಿಯಿಲ್ಲ" ಇತ್ಯಾದಿಪ್ರಯೋಗಗಳಲ್ಲಿ "ಶಕ್ತಿ" ಯೆಂಬ ಅರ್ಥದಲ್ಲೂ "ವಾರ" ಶಬ್ದವು ಪ್ರಯೋಗಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿದೆ. ಆದಕಾರೂ ಅಪಾರ-ವಾರ ಎಂಬಲ್ಲಿರುವ ಎರಡನೇ ವಾರಶಬ್ದಕ್ಕೆ "ಶಕ್ತಿ" ಎಂಬ ಅರ್ಥವು. ಅಪಾರ = ಎಂಬಲ್ಲಿರುವ ಮೊದಲನೆಯ ವಾರಶಬ್ದಕ್ಕೆ "ಪ್ರಥಮಃ ಪಾರಶಬ್ದಃ = ಪರಿಮಿತವಾಚಕಃ = ಮೊದಲನೆಯ ವಾರಶಬ್ದವು ಪರಿಮಿತ ಎಂಬ ಅರ್ಥಕ್ಕೆ ವಾಚಕವಾಗಿದೆ.

"ಅಂತೋ ವಿನಾಶಃ ಸಂಪ್ರೋಕ್ತಃ ಪಾರಃ ಪರಿಮಿತಿಸ್ತಥಾ" ಇತಿ ಮನಾತ್. ಅಂಶ ಎಂದರೆ, ವಿನಾಶ ಎಂದರ್ಥವು. ಪಾರ = ಎಂದರೆ ಪರಿಮಿತ ಎಂದರ್ಥವು.

ತಥಾ ನ ವಿದ್ಯತೆ, ಪಾರಃ = ಪರಿಮಿತಿಯುಳ್ಳವ = ಅಪಾರಃ = ಅಪಾರಶಕ್ತಿಃ = ಅಪರಿಮಿತಶಕ್ತಿ ಂತ್ಯರ್ಥಃ = ಪರಿಮಿತವಾದ ಶಕ್ತಿಯಿಲ್ಲದವನು ಅಪರಿಮಿತವಾದ ಶಕ್ತಿಯುಳ್ಳವನು ಪರಬ್ರಹ್ಮನು ಎಂದರ್ಥ. ಇದಕ್ಕೆ ಪ್ರಮಾಣವೇನೆಂದರೆ :-

“ಅನಂತಶಕ್ತಿ ಭಾವಾನನ್ಯ” ಇತಿ ಭಾವವಚನಾತ್ = ಪರಮಾತ್ಮನು ಅನಂತಶಕ್ತಿಯುಳ್ಳವನೆಂಬುದಾಗಿ ಭಾವವಚ ವಚನವಿರುವುದರಿಂದ ಪರಮಾತ್ಮನಿಗೆ “ಅವಾರವಾರ” ಎಂದು ಹೇಳಲಾಗಿದೆ.

ಅಥವಾ ಅವಾರಸ್ಯ = ಅಸಮಾವ್ರಸ್ಯ = ಅಪೂರ್ಣಸ್ಯ, ಕರ್ಮಣಃ ಪಾರಭ್ಯಸಂಕೀರ್ತನಸ್ಯ ರೂಪಾದಿನಾ ಪಾರಯತಾ ಸಮಾವಾಚಃ = ಅಥವಾ ಬೇರೊಂದು ರೀತಿಯಲ್ಲಿಯೂ ಅವಾರವಾರಃ = ಎಂಬ ಶಬ್ದಕ್ಕೆ ಅರ್ಥವುಂಟು. ಅಸಮಾವ್ರವಾದ ಅಂದರೆ ಅಪೂರ್ಣವಾದ ಕರ್ಮಕ್ಕೆ ತನ್ನ ಸ್ವೋಕ್ತ ಮಾಡುವಿಕೆಯಿಂದ ಪೂರ್ತಿಯಾಗುವಿಕೆಯನ್ನು ಉಂಟುಮಾಡುವವನು ಎಂದರ್ಥ.

ಪಾರಕೋ ವಾ = “ಈ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಶ್ರುತಿಯನ್ನು ಉಪಾಹರಿಸುತ್ತಾರೆ.

“ವಿಷ್ಣುವೈ ಯದ್ಭಸ್ಯ ದುರಿಷ್ಟಂ ಪಾತಿ” ಇತ್ಯಾದಿಶ್ರುತೇಃ = ವಿಷ್ಣುವು ತನ್ನ ಸ್ವರೂಪಿಯಿಂದ ಆಚರಿಸಲ್ಪಡತಕ್ಕ ಯಜ್ಞಾದಿಕರ್ಮಗಳ ಲೋಪವನ್ನು ದುರಿಷ್ಟವನ್ನು ತೋಗಲಾಡಿಸಿ ಹಾಡುತ್ತಾನೆಂದು ಶ್ರುತ್ಯರ್ಥವಾಗಿದೆ.

“ಭಾವವಚನವು ಇದಕ್ಕೆ ಸಾಧಕವಾಗಿದೆ”

“ವಿದುಃಕೃತ್ಯಂ ಬ್ರಾಹ್ಮಣಃ ತತ್ಕತೋ ಯೇ ತೇಷಾಂ ದಾಜನ್ ಸರ್ವಯಜ್ಞಾಃ ಸಮಾಪ್ತಾಃ” ಇತಿ ವಚನಾತ್ = ಎಲೈ ದಾಜನೇ! ಯಾವ ಬ್ರಾಹ್ಮಣರು ಪ್ರಾಮಾಣಿಕವಾಗಿ ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣಪರಮಾತ್ಮನನ್ನು ತಿಳಿದು ಕರ್ಮವನ್ನು ಆಚರಿಸುವರೋ ಅವರು ಆಚರಿಸುವ ಎಲ್ಲಾ ಯಜ್ಞಾದಿಕರ್ಮಗಳೂ ಸಮಗ್ರವಾಗಿ ಪೂರ್ತಿಗೊಳ್ಳುತ್ತವೆ ಎಂದು ವಚನವಿರುವುದರಿಂದ ಯಾವ ಕರ್ಮವನ್ನು ಆಚರಿಸಿದರೂ ಅದನ್ನು ಭಾವವಚನ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಆಚರಿಸಿದರೆ ಮಾತ್ರ ಅದು ಪೂರ್ಣವೆನಿಸುವುದು ಎಂದು ಅಭಿಪ್ರಾಯ.

“ಮಂತ್ರತಃ ತಂತ್ರತಃ ಧಿದ್ರಂ ದೇಶಕಾಲಾರ್ತವ್ಯುತಃ | ಸರ್ವಂ ಕರೋತಿ ನಿಶ್ಚಿತ್ತ ಮನುಸಂಕೀರ್ತನಂ ತವ” ಇತಿ ಭಾವವಚನಾತ್ -

ಅಭಿಪ್ರಾಯ :- ಎಲೈ ಪರಮಾತ್ಮನೇ ನಾವು ಆಚರಿಸುವ ಯಾವುದೇ ಕರ್ಮವಾಗಲಿ ಅದರಲ್ಲಿ ಮಂತ್ರ ಲೋಪವಿದ್ದರೂ, ತಂತ್ರಲೋಪವಿದ್ದರೂ, ದೇಶ ಮತ್ತು ಕಾಲ, ಮತ್ತು ಸ್ವರೂಪದಲ್ಲಿ ಧಿದ್ರವಿದ್ದರೂ, ಲೋಪವಿರುವುದಾದರೂ, ನಿನ್ನ ಸಂಕೀರ್ತನಾಸೂತ್ರವಾಗಿದ್ದರೆ ಅದನ್ನು ಭಕ್ತಿಪೂರ್ವಕವಾದ ನಿನ್ನ ನಾಮ ಸಂಕೀರ್ತನವು ಲೋಪಹಿತವಾದುದನ್ನಾಗಿ ಮಾಡುತ್ತದೆ ಎಂಬುದಾಗಿ ಶ್ರೀಮದ್ಭಗವದ್ಗೀತೆಯಲ್ಲಿ ಉಕ್ತವಾಗಿದೆ.

ಅವಾರವಾರಃ ಎಂಬುದಕ್ಕೆ ಮತ್ತೊಂದು ಅರ್ಥವನ್ನು ಹೇಳುತ್ತಾರೆ.

ಅವಾರವಾರಂ = ಪಾರಾ = ಸಂಸಾರತರಂಗಂ = ಪಾರ ಎಂದರೆ ಸಂಸಾರದಿಂದ ದಾಟುವಿಕೆಯು ನ ವಿದ್ಯತೇ ಯೇವಂತೇ ಅವಾರಾ = ಸಂಸಾರಿಣಃ = ಅಂತಃ ಸಂಸಾರದಿಂದ ದಾಟುವಿಕೆಯು ಯಾವಿಗೆ ಇಲ್ಲವೋ ಅವರು ಸಂಸಾರಿಗಳು ಅವಾರಾ ಎಂಬ ಶ್ರುತಿಯಿಂದ ಹೇಳಲ್ಪಡುತ್ತಾರೆ. ತಾನ್ = ಪಾರಯತಿ, ಸಂಸಾರಾಪಾರಯತಿತಿ ಅವಾರವಾರ ಇತಿ ವಾ” ಅಂತಃ ಅವಾರವಾರ (ಸಂಸಾರಿಗಳನ್ನು) ದಾಟುವುದಾದ ಸಂಸಾರದಿಂದ ದಾಟುವುದಾದುದರಿಂದ ಶ್ರೀಹರಿಗೆ ಅವಾರವಾರನೆಂದು ಹೇಳು.

ಪರಾಪರೇಭ್ಯಃ = ಪರೇಭ್ಯಃ ಪ್ರಹ್ಲಾದಿಭ್ಯಃ ಪರಾ ಉತ್ತಮಃ = ಇತರರಿಗಿಂತಲೂ ಪರರಾದ ಕ್ಷೇಷ್ಣರಾದ ಪರಮಾತ್ಮನಿಂತಲೂ ಭಿನ್ನರಾದ ಪ್ರಹ್ಲಾದಿರೇವತೆಗಳಿಗಿಂತಲೂ, ಪರಾ = ಉತ್ತಮನು ಎಂದರ್ಥವು.

ಹಿಂದೆ ಹೇಳಿದ ಈ ಅರ್ಥಕ್ಕೆ ಉಪಪಾದಕವಾಗಿ ಮುಂದಿನ ವಿಶೇಷವು. ಉತ್ತಮವಾದ, ಉತ್ತಮೋಪಪಾದನಾಯೋಕ್ತಂ ಪರಮಾರ್ಥರೂಪೀತಿ || ಪರಮಾರ್ಥಂ = ಅವಿನಾಶಿರೂಪಂ ದೇಹಾ ಅನ್ಯಾಸ್ತೀತಿ ಪರಮಾರ್ಥರೂಪೀ = ಯಾವ ನಾಲ್ಕು ಬಗೆಯಾದ ನಾಶವಿಲ್ಲದ ದೇಹವುಳ್ಳವನಾದುದರಿಂದ ಪರಮಾತ್ಮನು ಪರಮಾರ್ಥ ರೂಪೀ ಎನಿಸುತ್ತಾನೆ.

ಈ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಪ್ರಮಾಣವನ್ನೂ ವಾಚಾನಿಕರು ಉದಾಹರಿಸುತ್ತಾರೆ.

“ಸರ್ವೇ ನತ್ಯಾ ಶಾಶ್ವತಾಶ್ಚ ದೇಹಾಶ್ಚ ಸ್ವಮಾತ್ಮನಃ” ಇತಿ ಮತನಾತ್ = ಪರಮಾತ್ಮನ ಸಕಲ ದೇಹಗಳೂ ನತ್ಯಗಳೂ ಏಕಪ್ರಕಾರವಾಗಿರತಕ್ಕವುಗಳೂ ಆಗಿವೆ ಎಂಬ ಮತನವಿದೆ. ಅದರಿಂದ ನಶ್ವರ ದೇಹವನ್ನುಳ್ಳ ಪ್ರಹ್ಲಾದಿಗಳಿಗಿಂತಲೂ ಉತ್ತಮನು ಎಂಬುದು ಸಮರ್ಥಿತವಾಗಿದೆ.

ಮತ್ತೊಂದು ಅರ್ಥವನ್ನೂ ವಿವರಿಸುತ್ತಾರೆ. ಯದ್ವಾ “ಸ್ವತಂತ್ರರೂಪವ್ಯಾತ್” “ಸ್ವತಂತ್ರಂ ಪರಮಾರ್ಥಾಖ್ಯಂ” ಇತಿ ಮತನಾತ್ = ಪರಮಾರ್ಥರೂಪೀ ಎಂಬಲ್ಲಿರುವ ಪರಮಾರ್ಥ ಶಬ್ದಕ್ಕೆ ಮತನಪ್ರಮಾಣವು ಸಾರವಾಗಿ, ಸ್ವತಂತ್ರವಾದ ದೇಹವುಳ್ಳವನು ಎಂದರ್ಥವು. ಮಿಥ್ಯವೆಲ್ಲರ ದೇಹಗಳು ಪರಮಾತ್ಮಾದೀನವಾಗಿವೆ. ಆದ್ದರಿಂದ ಮಿಥ್ಯವೆಲ್ಲರೂ ಅಸ್ವತಂತ್ರ ದೇಹವುಳ್ಳವರು ಎಂದು ಅಭಿಪ್ರಾಯ.

ಸೃಷ್ಟಿಪ್ರವಾರಃ = ಎಂಬುದಕ್ಕೆ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನ ಮಾಡುತ್ತಾರೆ ಸಃ = ಆ ಸುಪ್ರಸಿದ್ಧನಾದ ವಿಷ್ಣುವು ಪರಾಃ ಸರ್ವೇಷಾಂ ಆಶ್ರಯತೇನ ತೀರಘಾತಃ = ಪಾರತೀರಮರ್ಥಸಮಾವ್ರಪತಿಧಾತುಃ = ಈ ಧಾತುವಿನ ಅರ್ಥದಂತೆ ಪರಾ ಎಂದರೆ ಆಶ್ರಯನು ಎಲ್ಲಕ್ಕೂ ತೀರದಂತೆ ಆಶ್ರಯಘಾತನು ಎಂದರ್ಥ. ಇದಕ್ಕೆ ಮತ್ತೊಂದು ಅರ್ಥವೂ ಇದೆ. “ಸೃಷ್ಟಿಪ್ರವಾರಃ” ಎಂಬುದು ಒಂದೇ ಪದವು “ಸೃಷ್ಟಿಪ್ರವಾರಃ” ಇತ್ಯೇಕವೆಂದೂ ಪ್ರಶ್ನ = ವೇದಾ, ತತ್ವಹಿತಾ, ತದರ್ಥವಿಚಾರಮತಃ = ಸೃಷ್ಟಿಹ್ಯಾಣಃ (ಸಕಲ ವೇದಾನುಸಾರಿಗಳಾದ ವಾದ್ಯಯವು) ಹಾಗೂ ಸಕಲ ವೈದಿಕ ವೃಂದವು, ಮುಕ್ತಿಯೋಗ್ಯರಾದ ವೈದಿಕರು, ತೇಜಃ = ಅವರಿಗೆ, ಪರಾಃ = ಪ್ರಾವೃತಕ್ಕೂ = ಅವರಿಂದ ತೊಂದರೆಯ ಯೋಗ್ಯನು, ಶಕ್ಯನು ಎಂದರ್ಥ.

ಅಥವಾ ಸೃಷ್ಟಿಪ್ರವಾರವನ್ನು = ಮುಕ್ತಿಯೋಗ್ಯ ವೇದಾನುಸಾರಿಗಳಾದ ಶಾಕ್ತಿಕ ಚೇತನರನ್ನೂ ಮಲಯ ತೀರಿ = ರಲಯೋರಘೇದಾತ್ = ಸೃಷ್ಟಿಪ್ರವಾರಃ, ಅಭಿಂಶ್ಚವಶೇ = ಈ ಪಕ್ಷದಲ್ಲಿ, ಪಾರಂಪರಂ = ಇತ್ಯತ್ತ ಮುಕ್ತ ವಾದ್ಯಾಪಾರಾ ಕಾರ್ಯಃ = ಈ ಪಕ್ಷದಲ್ಲಿ ಪಾರಂಪರಂ = ಎಂಬಲ್ಲಿ “ಮುಕ್ತ” ಎಂಬ ಪದವನ್ನು ಅಧ್ಯಾಪಾರ ಮಾಡಿಕೊಂಡು “ಪಾರಂಪರಂಮುಕ್ತ” ಎಂದು ಅರ್ಥಮಾಡಬೇಕೆಂದು ಅಭಿಪ್ರಾಯ.

ಪರಪಾರಘಾತಃ = ಸರ್ವಜಗನ್ನೂಲಕಾರಾಕ್ಷೇನ ಪರಂ = ಉತ್ತಮಂ, ಪ್ರಧಾನಂ ಸಕಲವಾದವಾಗಿತ್ತಿಗೂ ಉಪಾಧಾನಾರಾಘಾತವಾಗಿರುವುದರಿಂದ ಉತ್ತಮವಾದುದು ಪದವೈಕ್ಯತಿಯೆಂಬ ವ್ಯಥಾನವು. ತತ್ಯಪಾರಘಾತಃ = ಆಶ್ರಯಘಾತಃ = ಅದಕ್ಕೆ ಅಪಾರವೈಕ್ಯತಿಯೆಂಬ ವ್ಯಥಾನಕ್ಕೆ ಮೂಲ ಪದವೈಕ್ಯತಿಗೆ ಅನರ್ಥಘಾತನು ಎಂದರ್ಥವು.

ಮತ್ತೊಂದು ಅರ್ಥವನ್ನು ತೋರಿಸುತ್ತಾರೆ. ಯದ್ವಾ = ಅಥವಾ, ವರೇಣಾ = ಸ್ವೇತರೇಣಾ, ವಾರಾ = ವಾರಾಭೂತಾ = ಅಸಂಕಲ್ಪತಮರ್ಯಾದಾಭೂತಾ "ವಿಪರೀತವಿಧಾರಾಃ ಇತಿವಚನಾತ್" = "ವಿಪರೀತವಿಧಾರಾಃ" ಎಂಬ ಪ್ರಮಾಣವನಂತೆ ತನ್ನಿಂದ ತೋರತಾದ ಎಲ್ಲಕ್ಕೂ ವರಮಾತ್ರವು ಅಂತಿಮ ಅವಧಿಭೂತನಾದ ಮರ್ಯಾದಾಭೂತನಾಗಿ ಎಲ್ಲವನ್ನೂ ಧರಿಸಿರುವವನಾಗಿದ್ದಾನೆ ಎಂದರ್ಥವು. ವರಾವರಣಾಮುಖ = ವರಾಣಾಂ = ಅಖ ಮುಕ್ತಾಣಾಂ = ಸುಖಾಂಜೀತನಾಗಿಂತಲೂ ಶ್ರೇಷ್ಠರಾದ ಮುಕ್ತವರ್ಗಕ್ಕಿಂತಲೂ ವರಾ = ಉತ್ತಮವು = ಶ್ರೇಷ್ಠವು ಸಕಲಮುಕ್ತ ಚೇತನಗಿಂತಲೂ ಉತ್ತಮವು.

ವಾರವಾರಾ = ವಾರಶ್ಚಾಸೌ + ವಾರಶ್ಚ = ವಾರವಾರಾ ಇತಿ ಸಮಾಸ = "ವೃಷಾಲನ ಪೂರಾಗಾಯೋಃ" ಇತಿಧಾತೋಃ ವಾರ ಇತಿರೂಪಃ। ಭಕ್ತಾಣಾಂ ವಾಲನಾತ್ = ವಾರಾ, ಅಪೇಕ್ಷಿತಪೂರಣಾಚ್ಚ ವಾರಾ = ವಾರಶ್ಚಾಸೌ ವಾರಶ್ಚ = ಎಂಬುದಾಗಿ ಕರ್ಮಧಾರಯಸಮಾಸವು, ವೃಷಾಲನ ಪೂರಾಗಾಯೋಃ ಎಂಬ ಧಾತುವಿನ ಎರಡು ಅರ್ಥಗಳಂತೆ ಪ್ರಕೃತದಲ್ಲಿ ಭಕ್ತರನ್ನು ವಾಲನೆ ಮಾಡುವುದರಿಂದ, ಕಾಪಾಡುವುದರಿಂದ ವಾರಶ್ಚವಾಚ್ಯವು, ಹಾಗೆಯೇ ಭಕ್ತರ ಅಪೇಕ್ಷೆಗಳನ್ನು ಪೂರ್ತಿಗೊಳಿಸುವವನಾದುದರಿಂದ ವಾರಶ್ಚವಾಚ್ಯನೂ ಆಗಿರುವ ಕಾರಣ ವಾರವಾರ ಶಬ್ದದಿಂದಲೂ ಹೇಳಲ್ಪಟ್ಟಿರುತ್ತಾನೆ. ಅಪೇಕ್ಷಿತಪೂರಣಾಚ್ಚ ವಾರಾಽತಿ ದ್ವಿತೀಯವಾರಶಬ್ದಾರ್ಥಃ = ಮತ್ತೊಂದು ಅರ್ಥವಿದೆ = ಯದ್ವಾ = ಅಥವಾ, ವಾರಾ = ವಾಲನಾ ಪೂರಣಾಚ್ಚ = ಪ್ರಹ್ಲಾದಯ = ವಾರರು ಎಂದರೆ ವಾಲನರು, ಹಾಗೆಯೇ ಪೂರಣರೂ ಆಗಿರುವವರು ಪ್ರಹ್ಲಾದಿ ದೇವತೆಗಳು, ವಾರಣಾಪೂರಣಾಚ್ಚಯೇ ಪ್ರಹ್ಲಾದಯಃ ತೇಷಾಂ ವಾಲನಾ ಪೂರಣೇತ್ಯರ್ಥಃ = ತಾಯಮ್ಮದಲ್ಲಿ ತಮಗಿಂತಲೂ ನೂನರಾದವರನ್ನು ವಾಲಿಸುವವರೂ, ಭಕ್ತರಿಗೆ ಅಪೇಕ್ಷಿತ ಪೂರಣರೂ ಆಗಿರುವ ಪ್ರಹ್ಲಾದ ದೇವತೆಗಳಿಗೂ ಕೂಡ, ಸರ್ವೋತ್ತಮನಾದ ವಿಷ್ಣುವು ವಾಲನನೂ ಆಗಿದ್ದಾನೆ. ಆ ಪ್ರಹ್ಲಾದಿಗಳ ಇಷ್ಟಾರ್ಥಗಳನ್ನು ಪೂರ್ತಿಗೊಳಿಸುವವನಾದುದರಿಂದ ಪೂರಣನೂ ಆಗಿರುತ್ತಾನೆಂಬ ಅರ್ಥದಲ್ಲಿ "ವಾರವಾರಾ" ಎಂಬ ಶಬ್ದವಾಚ್ಯನಾಗಿರುವವನು ಎಂದು ಅಭಿಪ್ರಾಯ.

ಇಲ್ಲಿಗೆ ಮೊದಲನೆಯ ಶ್ಲೋಕದ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನವು ಅರ್ಥಸಹಿತವಾಗಿ ಸಮಾಪ್ತವಾಯಿತು.

ಪ್ರಹ್ಲಾದರ ಸ್ತೋತ್ರದಲ್ಲಿನ ಎರಡನೇ ಶ್ಲೋಕವು

ಸ ಕಾರಣಂ ಕಾರಣತತ್ಪ್ರತೋಷು ತನ್ಮಾಘ ಹೇತುಃ ಪರಹೇತುಹೇತುಃ।

ಕಾರ್ಯೇಣು ಚೈವಂ ಸಹ ಕರ್ಮಣ್ಯಾ ರೂಪೈರಕೇಷೈರವತೀಹ ಸರ್ವಮ್ || ೨ ||

ಪದ ವಿಭಾಗ :- ಸ, ಕಾರಣಂ, ಕಾರಾತಃ। ತಃ, ಅಃ, ತಃ, ಅಃ, ಹೇತುಃ, ಪರಹೇತುಹೇತುಃ। ಕಾರ್ಯೇಣು, ಚ, ಏವಂ, ಸ, ತ, ಕರ್ಮಣ್ಯಾ, ರೂಪೈಃ, ಅಕೇಷೈಃ, ಅವತಿ, ಇಹ, ಸರ್ವಮ್ ||

ಅರ್ಥಯುಕ್ತವು :- "ಕಾರಾತಃ" ಇತ್ಯತ್ರ ಪೂರ್ವೇ ತಃ, ಚರಮಕಾರ್ಯಸ್ಯ ದೇಹಾದೇಃ, ಕಾರಾಸ್ಯ (ಸ) ಕಾರಣಂ, (ಛಾತರೂಪಃ) ತಪೋಷಃ ತನ್ಮಾಘ, ಹೇತುಃ, (ಅಹಂಕಾರಃ) ಪರಹೇತುಹೇತುಃ, (ಏತ್ಯರ್ವಂ) ಸ (ಏತ್ಯುಃ) ಕಾರ್ಯೇಣುಚೈವಂ, ಸ (ಏತ್ಯುಃ) ಸಹ ಕರ್ಮಣ್ಯಾ ರೂಪೈರಕೇಷೈಃ ಇಹ ಸರ್ವಂ ಅವತಿ ಹ

ಸುಪೀಠಾರ್ಥವು ವ್ಯಾಖ್ಯಾನ ಭಾಗ :- "ಕಾರಾತಃ" ಇತಿಪೂರ್ವೇತಃ। ಚರಮಕಾರ್ಯಸ್ಯ ದೇಹಾದೇಃ ಕಾರಾಸ್ಯ ಪ್ರಹ್ಲಾದಯಃ ಕಾರಣಂ ಛಾತರೂಪಃ ತಪೋಷಃ, ತನ್ಮಾಘ, ಹೇತುಃ = ಅಹಂಕಾರಃ, ಪರಹೇತುಹೇತುಃ = ದೇವ ಅಹಂಕಾರಃ, ತದ್ವೇತುಃ = ಮಹಾನ್, ತದ್ವೇತುಃ = ಪ್ರಕೃತಿಃ। ಏತ್ಯರ್ವಂ = ಪ್ರಹ್ಲಾದಾದಿಪ್ರಕೃತಿ ಮರ್ಯಾದಾಂ

ಕಾರಣಜಾತಂ, ಸುವಿಷ್ಣುಃ = ತದಧೀನಮೇವೇತ್ಯರ್ಥಃ. ಕಾರ್ಯಪುಷ್ಪಮಂ = ಮಹಾದಾದೀಹಂತ ಕಾರ್ಯಪುಷ್ಪವಂ ಮಹಾದಾದೀಹಂತಕಾರ್ಯಮುಪ ಸು ವಿಷ್ಣುಃ ತದಧೀನಮೇವೇತ್ಯರ್ಥಃ। "ಯದಧೀನಂ ಯಸ್ಯ ಸತ್ಯಾ ತತ್ತದಿತ್ಯೇವ ಭಾಷಿತೇ॥ ಇತ್ಯಾದೇ॥ ಏವಂ ಕಾರಣಕಾರ್ಯಾಣಾಂ ಭಗವದಧೀನತ್ವೋಕ್ತಾ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯೇಣ ಅಶೇಷಜಗತ್ಸೃಷ್ಟತ್ರಂ ಭಗವತಃ ಏವೇತ್ಯುಕ್ತಂ. ಪಾಲಕತ್ವಮುಪ ತಸ್ಯೇವೇತ್ಯಾಹ। ಸ್ವೇತಿಃ ಸುವಿಷ್ಣುಃ ಕರ್ಮಾಣಿ ಪಾಲನಾಂ ಕಾರಣಪಾಲಕಾತೇಷು ಸ್ವೀಕರಣೇಃ ಸತ್ವೈಶ್ವರೀಯೈಃ ಸರ್ವಂ ಅಮತಿಃ ಲೋಕಪಾಲಕವೈಶ್ವರ್ಯಾ ಜ್ಞಾನಾರ್ಥಂ ಕರ್ಮರೂಪತ್ವೋಕ್ತೆಃ। ಹೇತ್ಯನೇನ ಉಕ್ತಾರ್ಥೇ ಅಗಮಪ್ರಸಿದ್ಧಿಂ ದರ್ಶಯತಿ॥ ೨॥

ಅರ್ಥ :- "ಕಾರಣತಃ" ಇತಿಷ್ಠ್ಯಾರ್ಥೇ ತು = ಕಾರಣತಃ ಎಂಬಲ್ಲಿ ಕಾರಣ್ಯ ಎಂಬ ಪದ್ಯವಿಭಕ್ತಿಯ ಅರ್ಥದಲ್ಲಿ "ಸಾರ್ವಭೌಮತು" ಎಂಬಂತೆ ತುಪ್ರತ್ಯಯವು ಏಂದು ಕಾರಣತಃ ಎಂದಾಗಿದೆ. ಅದಕ್ಕೆ ಕಾರಣ್ಯ ಎದರ್ಥವು ಚರಮಕಾರ್ಯಸ್ಯ ದೇಹಾದೇಃ = ಅಂತಿಮವಾದ ಕಾರ್ಯವೆನಿಸಿದ ದೇಹಾದಿರೂಪವಾದ ಕಾರ್ಯಕ್ಕೆ ಕಾರಣ್ಯ - ಕಾರಣವಾದ, ಪ್ರಹ್ಲಾದಸ್ಯ = ಪ್ರಹ್ಲಾದಕ್ಕೆ, ಕಾರಣಂ = ಕಾರಣವಾದುದು, ಭೂತರೂಪೇ = ಭೂತರೂಪವಾದುದು- ತತೋಽಪಿ = ಅದಕ್ಕಿಂತಲೂ, ತತ್ಕಾಪಿ = ಅದಕ್ಕೂ ಸಹ ಹೇತುಃ ಅಹಂಕಾರಃ = ಅದಕ್ಕೂ ಸಹ ಕಾರಣವಾದುದು ಅಹಂಕಾರತ್ವವು, ಪರಹೇತುಹೇತುಃ = ಪರಃ = ಅಹಂಕಾರಃ = ಪರಶಬ್ದದಿಂದ ಅಹಂಕಾರ ತತ್ವವು - ತದ್ಗತುಃ ಮಹಾನ್ = ಆ ಅಹಂಕಾರತ್ವಕ್ಕೆ ಕಾರಣವಾದುದು ಮಹತ್ತ್ವವು ತದ್ಗತುಃ = ಆ ಮಹತ್ತ್ವಕ್ಕೂ ಕಾರಣವಾದುದು - ಪ್ರಕೃತಿಃ = ದಶಪ್ರಕೃತಿಯು ಏತತ್ಸರ್ವಂ = ಪ್ರಹ್ಲಾದಾದಿ ಪ್ರಕೃತಿಪರ್ಯಂತಂ ಕಾರಣಜಾತಂ = ಈ ಸಮಸ್ತವಾದ ಪ್ರಹ್ಲಾದ ಮೊದಲಾಗಿಯೂ ಮೂಲ ದಶಪ್ರಕೃತಿಪರ್ಯಂತವಾದ, ಕಾರಣ ಸಮುದಾಯವು ಸುವಿಷ್ಣುಃ = ಆ ವಿಷ್ಣುವು = ತದಧೀನಮೇವೇತ್ಯರ್ಥಃ = ಆ ವಿಷ್ಣುವಿನ ಅಧೀನವೆನಿಸಿ ಎಂದು ಅರ್ಥವು. ಕಾರ್ಯಪುಷ್ಪಮಂ = ಮಹಾದಾದಿಕಾರ್ಯಪುಷ್ಪವಂ = ಮಹಾದಾದಿಕಾರ್ಯಗಳನ್ನೂ ಸಹ ಹೀಗೆಯೇ ಮಹಾದಾದೀಹಂತಕಾರ್ಯಮುಪ = ಮಹಾದಾದೀಹಂತಕಾರ್ಯವೂ ಕೂಡ, ಸುವಿಷ್ಣುಃ = ಆ ವಿಷ್ಣುವೇನೇ ತದಧೀನಮೇವೇತ್ಯರ್ಥಃ = ಆ ವಿಷ್ಣುವಿನ ಅಧೀನವೆಂದೇ ಅರ್ಥವು ಈ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಪ್ರಮಾಣವಾಕ್ಯವನ್ನು ಉದಾಹರಿಸುತ್ತಾರೆ. "ಯದಧೀನಂ ಯಸ್ಯ ಸತ್ಯಾ ತತ್ತದಿತ್ಯೇವ ಭಾಷಿತೇ" ಇತ್ಯಾದೇಃ ಯಸ್ಯ = ಯಾವುದರ, ಸತ್ಯಾ ಇರುವಿಕೆಯು. (ಸ್ವರೂಪಸತ್ಯಾ, ಪ್ರಮಿತಿಸತ್ಯಾ, ಪ್ರವೃತ್ತಿಸತ್ಯಯು) ಯದಧೀನಂ = ಯಾರ ಅಧೀನವಾಗಿರುವುದೋ, ತತ್ತದಿತ್ಯೇವ ಭಾಷಿತೇ = ಅದು ಅದೇನೇ ಎಂದು ಹೇಳಲ್ಪಡುತ್ತದೆ. ಏವಂ = ಹೀಗೆ, ಕಾರಣಕಾರ್ಯಾಣಾಂ = ಕಾರಣಗಳೇನು, ಕಾರ್ಯಗಳೇನು ಇವೆಲ್ಲವುಗಳೂ ಭಗವದಧೀನತ್ವೋಕ್ತಾ = ಪರಮಾತ್ಮನ ಅಧೀನತ್ವವನ್ನು ಹೇಳುವುದರಿಂದ, ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯೇಣ = ಸ್ವತಂತ್ರವಾಗಿ, ಅಶೇಷಜಗತ್ಸೃಷ್ಟತ್ರಂ = ಅಶೇಷ ಜಗತ್ತಿನ ಸೃಷ್ಟಿತ್ವವು, ಜಗದ್ವಿನ್ಯಾದಿ ಕಾರಣತ್ವವು, ಭಗವತಃಏವೇತ್ಯುಕ್ತಂ = ಭಗವಂತನಾದ ವಿಷ್ಣುವಿಗೇನೇ ಇರುತ್ತದೆಯೆಂದು ಹೇಳಲ್ಪಟ್ಟಿದೆ.

ಪಾಲಕತ್ವಮುಪ = ಪಾಲಕತ್ವವೂ ಕೂಡ, ಸಂರಕ್ಷಣೆಯೂ ಸಹ, ತಸ್ಯೇವೇತ್ಯಾಹ = ಆ ವಿಷ್ಣುವಿಗೇನೇ ಇರುವುದೆಂದು ಹೇಳಲಾಗಿದೆ. ಸ್ವೇತಿಃ = ಸಹ ಇತ್ಯಾದಿ ಮುಂದಿನ ವಾಕ್ಯದಲ್ಲಿ -

ಸುವಿಷ್ಣುಃ = ಆ ವಿಷ್ಣುವು ಕರ್ಮಾಣಿ ಪಾಲನಾಂ ಕಾರಣಪಾಲಕಾತೇಷು ಸ್ವೀಕರಣೇಃ ಸತ್ವೈಶ್ವರೀಯೈಃ ಸ್ವೀಕರಣವು. = ಜಗತ್ತಿಗೆ ಪಾಲಕರಾದ ಪ್ರಹ್ಲಾದಿ ದೇವತೆಗಳಿರತಕ್ಕ ತನ್ನದೇ ಆದ ಸಲ ರೂಪಗಳಿಂದಲೂ, ಅನೇನೇ ಆ ವಿಷ್ಣುವೇನೇ ಅಯಂ ಶ್ರಿಯಾರೂಪಗಳಿಂದಲೂ, ಅಯಂ ಕರ್ತಾರೂಪಗಳಿಂದಲೂ, ತನ್ನದೇ ಆದ ರೂಪಗಳಿಂದಲೂ ಸರ್ವಂ = ಎಲ್ಲವನ್ನೂ ಅಮತಿಃ = ಕಾಮಹಿತಾನೇ. ಸರ್ವಪಾಲಕತ್ವವೂ ಸಹ ಆ ವಿಷ್ಣುವಿಗೇನೇ ಇರುತ್ತದೆ.

ತತ್ತ್ವಾಲೋಕನು ಚಕ್ಷುಷ್ಯ = ಆಯಾಪಾಲಕದೇವತೆಗಳಲ್ಲಿ ತಾನೇ ಇದ್ದೂ, ಸರ್ವಂ ಪಾಲಯತೀತಿ ಎಲ್ಲವನ್ನೂ ರಕ್ಷಿಸುತ್ತಾನೆ. ಇತ್ಯನೇನ = ಹೀಗೆ ಹೇಳುವುದರಿಂದ, ಭಗವತ್ಪವ = ಭಗವಂತನಾದ ವಿಷ್ಣುವಿಗೇನೇ, ಮುಖ್ಯಪಾಲಕತ್ವಂ = ಮುಖ್ಯನಾದ ಪಾಲಕತ್ವವು, ತದನ್ವೇಷಂತು ಆ = ವಿಷ್ಣುವಿಗಿಂತಲೂ ಬೇರೆಯವರಾದ ಬ್ರಹ್ಮಾದಿ ದೇವತೆಗಳಾದರೋ ತದಧೀನತ್ವಮಿತ್ಯುಕ್ತಂಭವತಿ = ಪರಮಾತ್ಮನ ಅಧೀನತೆಯಿಂದ ಪಾಲಕತ್ವವು ಉಂಟೆಂದು ಹೇಳಿದಂತಾಗುತ್ತದೆ.

ಲೋಕಪಾಲಕವೈಲ್ಯಗೃಹ್ಯಪನಾರ್ಥಂ = ಲೋಕ ಪಾಲಕರಾದ ರಾಜಾದಿಗಳಿಗಿಂತಲೂ ಅತ್ಯಂತ ವೈಶ್ಯಸವನ್ನು ತಿಳಿಸುವುದಕ್ಕಾಗಿ (ಲೋಕರಾದ ರಾಜಾದಿಗಳು ಹೊರಗಡೆಯಿಂದ ಪಾಲಕರಾಗಿರುತ್ತಾರೆ.) ಪರಮಾತ್ಮನಾದರೋ ಅಂತರ್ಯಾಮಿಯಾಗಿ ಪ್ರೇರಣೆನಾಗಿ ಪಾಲಕನಾಗಿರುತ್ತಾನೆ. ಈ ವೈಶ್ಯಸವನ್ನು ತಿಳಿಸುವುದಕ್ಕಾಗಿ ಸೂಕ್ತಾರ್ಥಕ್ಕೆ ಇತ್ಯಾದಿಯಾಗಿ, ಕರ್ಮರೂಪತ್ಯೋಕ್ತಿಃ = ಕರ್ಮರೂಪತ್ವದರ್ಶನವು ಕಂಡು ಬಂದಿದೆ.

ಸೂಕ್ತಾರ್ಥಕಾರ್ಪ ಎಂಬಲ್ಲಿರುವ "ಽ" ಎಂಬುದರಿಂದ ಹಿಂದೆ ಹೇಳಿದ ಅರ್ಥದಲ್ಲಿ ಆಗಮದ ಪ್ರಸಿದ್ಧಿಯು ಉಂಟೆಂಬುದನ್ನು ತೋರಿಸಲಾಗಿದೆ. || ೨ ||

ಎರಡನೇ ಶ್ಲೋಕದ ತಾತ್ಪರ್ಯ :-

ಸರ್ವೋತ್ತಮನಾದ ಶ್ರೀವಿಷ್ಣುವು ಸರ್ವ ಕಾರಣಗಳಿಗೂ ನಿಯಾಮಕನು. ಸೂಕ್ಷ್ಮವಾದ ವಿದವೈಶ್ಯತಿ ಮೊದಲುಗೊಂಡು ಈ ಬ್ರಹ್ಮಾಂಡದಲ್ಲಿನ ಸರ್ವ ಕಾರಣಗಳೂ ಪರಮಾತ್ಮನ ಅಧೀನವಾಗಿವೆ. ಪ್ರಕೃತ್ಯಾದಿ ಕಾರಣಗಳಲ್ಲಿ ತಾನಿದ್ದು ಅವರ ವಿಹಾರಕ್ಕೆ ತಕ್ಕ ಶಕ್ತಿವ್ರದನಾಗಿ, ಪ್ರೇರಣೆನಾಗಿ, ನಿಮಿತ್ತಕಾರಣನೆನಿಸಿರುತ್ತಾನೆ. ಹಾಗೆಯೇ ಸರ್ವಕಾರ್ಯಗಳಲ್ಲಿಯೂ ತಾನಿದ್ದು ಅದರಂತರ ಕಾರ್ಯಪ್ರೇರಣೆನಾಗಿ ನಿಯಾಮಕನಾಗಿದ್ದಾನೆ. ಜಗತ್ತಿಗೆ ಪಾಲಕರೂ, ಆಗಿರುವ ಬ್ರಹ್ಮಾದಿಗಳಿಗೂ ಕೂಡ ಪಾಲಕನಾಗಿದ್ದಾನೆ. ಲೋಕರಾದ ಪಾಲಕರು ಹೊರಗಿನಿಂದ ಪಾಲಕರಾದಾಗ್ಯೂ ಕೂಡ ಅದಕ್ಕೆ ವಿಶ್ವೇಶನಾಗಿ ಅಂತಃ ೭ಗಳ ತಾನಿದ್ದು ಪಾಲಕನೂ ಪ್ರೇರಣೆನೂ ಆಗಿರುತ್ತಾನೆ. ಮಹತ್ತ್ವ ಮೊದಲುಗೊಂಡು ದೇವಾಂತನಾದ ಸರ್ವ ಕಾರಣಗಳೂ ಕಾರ್ಯಗಳೂ ಸು ಪರಮಾತ್ಮನ ಅಧೀನವಾಗಿ ೭ಗಳವು. ಇಂತಹ ಆವರವಾದ ಶ್ರೀ ವಿಷ್ಣುವನ ಮಹಿಮೆಯನ್ನು ಶ್ರುತಿ ಮೊದಲಾದ ಪ್ರಮಾಣಗಳು ಪ್ರತಿಪಾದಿಸುತ್ತಿವೆ.

ಮೂರನೇ ಶ್ಲೋಕವು ಈ ರೀತಿ ವದೆ :-

ಬ್ರಹ್ಮತ್ವಭುಃ ಬ್ರಹ್ಮ ಸ ಸರ್ವಭೂತೋ
ಬ್ರಹ್ಮ ಕೃತಾಂತಾಂ ಪತಿರಾತ್ಮತೋಽಪಿ |
ಬ್ರಹ್ಮಾತ್ಮಯಂ ನಿತ್ಯಮಹಂ ಸ ವಿಷ್ಣುಃ
ಅಹ ಶ್ರಯಾದ್ವಿರೂಪಿತ್ವಕರೋ || ೩ ||

ಪದ ವಿಭಾಗ :- ಪ್ರಹ್ಮ, ಪ್ರಭು, ಪ್ರಹ್ಮ ಸು ಸರ್ವಭೂತಾ, ಪ್ರಹ್ಮಪ್ರಕಾಶಂ, ಪತಿ, ಅಚ್ಯುತ, ಅಸೌ, ಪ್ರಹ್ಮ, ಅವ್ಯಯಂ, ನಿತ್ಯಂ, ಅಜಂ, ಸು, ವಿಷ್ಣು, ಅವಶ್ಯಯಾದ್ಯೈ, ಅವಿಲೈ, ಅಸೌ ।

ಅನ್ವಯಕ್ರಮ :- ಪ್ರಹ್ಮಪ್ರಭು, ಪ್ರಹ್ಮ ಸು, ಸರ್ವಭೂತಾ, ಪ್ರಹ್ಮಪ್ರಕಾಶಂ, ಪತಿ, ಅಸೌ, ಅಚ್ಯುತ, ಸು ವಿಷ್ಣು, ಅವ್ಯಯಂ, ನಿತ್ಯಂ, ಅಜಂ, ಅವಶ್ಯಯಾದ್ಯೈ, ಅವಿಲೈ, ಅಸೌ, ಪ್ರಹ್ಮ (ಪರಂಪ್ರಹ್ಮ)

ಸುಭೋಧಿನೀ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನ ಭಾಗ :- ಪ್ರಹ್ಮಪ್ರಭು, ಪ್ರಹ್ಮಭೂ ಜೀವೇಭ್ಯಃ, ಪ್ರಭುಃ ಸಮರ್ಥಃ । "ಪ್ರಹ್ಮಾಣ ಜೀವಾ ಸರ್ವೇಷು ಪರಪ್ರಹ್ಮಾಣಮುತ್ತಮಾ" ಇತಿ ಶ್ರುತೇ । ಪ್ರಹ್ಮಾದಿಸರ್ವಜೀವೇಭ್ಯಃ ಉತ್ತಮ ಇತ್ಯರ್ಥಃ । ಪ್ರಹ್ಮ ಸು ವೇದೋಕ್ತ ಸು । "ಪ್ರಹ್ಮವೇದಾ ತಪಸ್ವತಃ" ಇತ್ಯಭಿಧಾನಾತ್ । ವೇದಾನಾಂ ಪ್ರಥಮವಶ್ಚತ್ತೇನ ವೇದಗಾತ್ರಾತ್ಯತೇ । ತದುಕ್ತಂಶ್ಚುರ್ನಾರ್ಯೇ । "ವೇದಾನಾಂ ಪ್ರಥಮೋ ವಕ್ತಾ ಪರೋವ ಯತೋವಿಭುಃ । ಅತೋವಿಷ್ಣುತ್ವಕ ವೇದಾ, ಇತ್ಯಾಮರ್ಶೇಣವಾದಿಸು" ಇತಿ ।

ಸರ್ವಭೂತಾ = ಸರ್ವೇಷುರಾಜರೇಷು ಭೂತಾ = ವಿಷ್ಣುಮಾಸು । ಸರ್ವಾಂತರ್ಯಾಮೀ । ಪ್ರಹ್ಮ ಪ್ರಕಾಶಂ ಪತಿ, ಪ್ರಹ್ಮಗಣ್ಯತುಮ್ಭವಿಸ್ಯ, ತತ್ಪ್ರಕಾಶಂ = ರುದ್ರಾದೀನಾಂ ಪತಿ = ನಿಯಾಮಕಿ ತತ್ಪ್ರ ಪೇತುಃ ಇತಿ । ಪ್ರಕೃತಿತ್ವಾ ವಿಹಾರಕತಂ ನಿತ್ಯಂ = ಅವಿಹಾರಕತಂ । ಅಜಂ = ವೇದಗ್ರಾಹಕತ್ವಗುಣವನ್ನರಹಿತಂ ಅವಶ್ಯಯವ್ಯದ್ವಾದಿ ಸಂಗರಹಿತಮ್ ।।

ಅರ್ಥ :- ಪ್ರಹ್ಮಪ್ರಭುಃ = ಪ್ರಹ್ಮಭೂ ಜೀವೇಭ್ಯಃ, ಪ್ರಭುಃ = ಸಮರ್ಥಃ = ಪ್ರಹ್ಮಶಬ್ದವಾಚ್ಯರಾದ ಜೀವಗಿವಯಲೂ ಅತ್ಯಂತ ಸಮರ್ಥನಾದ ವಿಷ್ಣುವು ಪ್ರಹ್ಮಪ್ರಭುವೆನಿಸಿದ್ದಾನೆ. ಜೀವರಿಗೆ ಪ್ರಹ್ಮಶಬ್ದವಾಚ್ಯವಾದ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಶ್ರುತಿವಾಕ್ಯವನ್ನೂ ಉದಾಹರಿಸುತ್ತಾರೆ. ಪ್ರಹ್ಮಾಣ ಜೀವಾತ್ಮವೇಷು ಪರಪ್ರಹ್ಮಾಣ ಮುತ್ತಮಾ ।। ಇತಿಶ್ರುತಿ । " ಅಮುಕ್ರಜೀವು ಪ್ರಹ್ಮಶಬ್ದವಾಚ್ಯರು, ಮುಕ್ರಜೀವು ಪರಪ್ರಹ್ಮ ಶಬ್ದದಿಂದ ಹೇಳಲ್ಪಡತಕ್ಕವರು. ಮುಖ್ಯವೃತ್ತಿಯಿಂದ ಈ ರೀತಿ ಹೇಳತಕ್ಕದ್ದಾಗಿದೆ. ಪರಮ ಮುಖ್ಯ ವೃತ್ತಿಯಿಂದ ಪ್ರಹ್ಮಾದಿ ಶಬ್ದಗಳಿಂದ ಸರ್ವೋತ್ತಮನಾದ ನಾರಾಯಣನೇ ಪ್ರಹ್ಮಶಬ್ದವಾಚ್ಯನೆಂದು ತಿಳಿಯಬೇಕು.

ಪ್ರಹ್ಮಾದಿ ಸರ್ವಜೀವೇಭ್ಯಃ ಉತ್ತಮ ಇತ್ಯರ್ಥಃ = ಜೀವೋತ್ತಮರಾದ ಪ್ರಹ್ಮವೇವೇನು ಅವಿಗಾಂತಲೂ ನ್ಯೂನರಾದ ಇತರ ಜೀವೇನು ಇವೆಲ್ಲರಿಗಿಂತಲೂ ಶ್ರೀವಿಷ್ಣುವು ಉತ್ತಮನು ಎಂದು ಅಭಿಪ್ರಾಯ.

ಪ್ರಹ್ಮ ಸು =, ಪ್ರಹ್ಮ = ವೇದವು, ಸು = ಅಮು, ಪ್ರಹ್ಮಶಬ್ದವು ವೇದಕ್ಕೂ ವಾಚಕವಾಗಿದೆ. ಅದಕ್ಕೆ ಪ್ರಮಾಣವು ಈ ರೀತಿ ಇದೆ. "ಪ್ರಹ್ಮ = ವೇದಾ, ತಪ್ತಾ ತತ್ತ್ವಂ" ಇತ್ಯಭಿಧಾನಾತ್ । ಅಭಿಧಾನವೆಂಬ ನಿಯಮವನ್ನರಿತ ವೇದ, ತಪ್ಪು, ತತ್ತ್ವ ಇವುಗಳೂ ಸು ಪ್ರಹ್ಮಶಬ್ದದಿಂದ ಉಕ್ತವಾಗಿದೆ.

"ವೇದಾನಾಂ ಪ್ರಥಮವಶ್ಚತ್ತೇನ ವೇದಗಾತ್ರಾತ್ಯತೇ = ಪರಿ"ಶ್ಲಕ್ಷ್ಯಯ ಅರಿಯಲ್ಪಿ ವ್ರಪ್ರಥಮದಾಗಿ ವೇದಗಳನ್ನು ಹೇಳಿದವನಾದುದರಿಂದ, ವೇದಗಳಿಗೆ ವಶ್ಯವಾಗಿರುವುದರಿಂದ, "ಯೋ ವೇದಾಂಶ್ಚಾವಶ್ಯಗೋತಿತ್ಯಶ್ಲೇ" ಇತ್ಯಾದಿ ವೇದಪ್ರಮಾಣಗಳಲ್ಲಿ ಮೊದಲು ತನ್ನ ಜ್ಯೇಷ್ಠ ವ್ಯಕ್ತನಾದ ಚತುರ್ಮುಖನಿಗೆ ಶ್ರೀಹರಿಯು, ವೇದಗಳನ್ನು ಉಪದೇಶ ಮಾಡಿರುವುದು ಪ್ರಮಾಣ ವಾದ್ದವೇ ಆಗಿದೆ. ತದುಕ್ತಂ ಶ್ಚುರ್ನಾರ್ಯೇ "ವೇದಾನಾಂ ಪ್ರಥಮೋವಕ್ತಾ ಪರೋವ

ಯತೋ ವಿಭುಃ | ಅತೋವಿಷ್ಣುತ್ವಾ ವೇದಾಃ ಇತ್ಯಾಹವೇದವಾನಿನಃ” ಇತಿ = ಯಾವ ಕಾರಣದಿಂದ ಸರ್ವಸ್ವಾಮಿಯಾದ ಶ್ರೀಹರಿಯು ಪ್ರಪ್ರಥಮವಾಗಿ ವೇದಗಳಿಗೆ ವಕ್ಷ್ಯವಾಗಿದ್ದಾನೆಯೋ ಅದಕಾರಣ ವೇದಗಳನ್ನು ವಿಷ್ಣುತ್ವಕ್ಕಿಳಿಸಿದಂವು ವೇದವಾದಿಗಳು ಹೇಳುತ್ತಾರೆಂದು ಶಬ್ದನಿರ್ಣಯವೆಂಬ ಕೋಶದಲ್ಲಿ ವಿವರಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿದೆ.

ಸರ್ವಭುತಃ = ಸರ್ವೇಷು ಚರಾಚರೇಷುಭೂತಃ = ವಿದ್ಯಮಾನಃ = ಸಕಲ ಜೀತನರಲ್ಲಿಯೂ ಅಜೇತನ ವಸ್ತುಗಳಲ್ಲಿಯೂ ನಿಯಾಪಕನಾಗಿ ಇರತಕ್ಕವನಾದುದರಿಂದ ಶ್ರೀಹರಿಯು ಸರ್ವಭೂತನೆಂದು ಹೇಳಲ್ಪಟ್ಟಿರುತ್ತಾರೆ. ಅಂದರೆ, ಸರ್ವಾಂತರ್ಯಾಮೀ = ಸರ್ವವನ್ನೂ, ಒಳಗೆ ತಾನು ಇದ್ದು ನಿಯಮಿಸತಕ್ಕವನು, ಪ್ರೇರಿಸತಕ್ಕವನು ಎಂದರ್ಥ.

ಬ್ರಹ್ಮಪ್ರಜಾಢಾನಾಂಪತಿಃ = ಬ್ರಹ್ಮಣಶ್ಚ ಚತುರ್ಮುಖಸ್ಯ, ತತ್ಪ್ರಜಾಢಾನಾಂ = ರುದ್ರಾದೀನಾಂಚಪತಿಃ = ನಿಯಾಮಕಃ = ಚತುರ್ಮುಖ ಬ್ರಹ್ಮನಿಗೂ ಅವನ ಪ್ರಜೆಗಳಾದ ರುದ್ರಾದಿಗಳಿಗೂ ನಿಯಾಮಕನು ಎಂದರ್ಥ. ತತ್ಪ್ರತೇತುಃ ಅಚ್ಯುತಃ ಇತಿ = ದೇಹತೋಷಿನಾರಹಿತಃ = ಬ್ರಹ್ಮಾದಿಗಳಿಗೂ ಅವನ ಪ್ರಜೆಗಳಾದ ರುದ್ರಾದಿಗಳಿಗೂ ನಿಯಾಮಕನೆಂಬಲ್ಲಿ ಕಾರಣವಾಗಿ ಅಚ್ಯುತಃ ಎಂಬುದನ್ನು ಹೇಳಲಾಗಿದೆ. ಅಚ್ಯುತ ಎಂದರೆ ಚ್ಯುತಿರಹಿತನೆಂದು ಅರ್ಥ; ನಾಶರಹಿತನೆಂದು ಪರಮಾತ್ಮನ ವೇಹವು ನಿತ್ಯ, ನಿರತಿಶಯ, ಅಪ್ರಾಕೃತಜ್ಞಾನಾನಂದಾತ್ಮಕವಾದುದು. ಅದಕ್ಕೆ ಅನಿತ್ಯತ್ವಂ, ವೇಹತಾನಿ, ಅಸ್ಥಾಂತತ್ವಂ ಅಪೂರ್ಣತಾ ನಾಶಃ ಚತುರ್ವಿಧಃ ಪೋಕ್ಷಃ ತದಭಾಷೋ ಹರೇಃ ಸದಾ || ಎಂಬ ಪ್ರಮಾಣವಚನಾನುಸಾರವಾಗಿ ಪರಮಾತ್ಮನಿಗೆ, ಈ ಬಗೆಯಾದ ನಾಲ್ಕು ವಿಧಗಳಾದ ನಾಶಗಳ ವೈಕಿ ಯಾಪ್ರದೂ ಇಲ್ಲವಾದುದರಿಂದಲೇ ಮುಖ್ಯವಾಗಿ ಅಕ್ಷರಶಬ್ದವಾಚ್ಯನೆಂದೂ, ಅಚ್ಯುತ ಶಬ್ದವಾಚ್ಯನೆಂದೂ ಪ್ರಮಾಣಗಳೂ ಹೇಳುತ್ತಿವೆ.

ಸುವಿಷ್ಣುಃ = ಆ ವಿಷ್ಣುವು, ಅವ್ಯಯಂ, ನಿತ್ಯಃ, ಅಜಂ, ಅವಕ್ಷಯಾದ್ವೈರಖಿಲೀರಸಗಿ, ಬ್ರಹ್ಮ = ಪರಂಬ್ರಹ್ಮ | ಅವ್ಯಯಂ = ಪ್ರಕೃತಿವದೇವಿಕಾರರಹಿತಂ | ನಿತ್ಯಂ = ಅವಿನಾಶಿ, ಅಜಂ = ದೇಹಗ್ರಹಾಲಕ್ಷಣವನ್ನರಹಿತಂ | ಅವಕ್ಷಯವ್ಯದ್ವಾದಿಸಂಗರಹಿತಂ || ೫೩ ||

ಅರ್ಥ :- ಅವ್ಯಯಂ = ಪ್ರಕೃತಿಯಂತೆ ವಿಹಾರರಹಿತನು, ಪ್ರಕೃತಿಗೆ ವಿಹಾರವಿದೆ. ಪರಬ್ರಹ್ಮನಿಗೆ ಅದು ಇಲ್ಲ. ನಿತ್ಯಂ = ನಾಶರಹಿತನು, (ಅವಿನಾಶಿ) ಅಜಂ = ನಶ್ವರವಾದ ದೇಹವನ್ನು ಸ್ವೀಕರಿಸುವ (ಹೊಂದುವ) ಲಕ್ಷಣದಿಂದ ಕೂಡಿದ ವಸ್ತುವಿನಿಂದ ರಹಿತನು. ಅವಕ್ಷಯವ್ಯದ್ವಿ ಇತ್ಯಾದಿಯಾದ ಕ್ಷೀಣತೆ, ವ್ಯದ್ವಿ ಮೊದಲಾದುವುಗಳ ಸಂಗದಿಂದ, ಸಂಬಂಧದಿಂದ ರಹಿತನು ಎಂದರ್ಥ.

ಹಿಂದೆ ಹೇಳಿದ ಅರ್ಥವನ್ನು ಸ್ಪರಿಸುತ್ತಾ ತನ್ನ ದೋಷದ ಉಪಶಮವನ್ನು ಪ್ರಾರ್ಥಿಸುತ್ತಾನೆ (ಕಂಡು ಬಂತು) ಬ್ರಹ್ಮವಾರ ಸೋತ್ರದಲ್ಲಿನ ಮೂರನೇ ಶ್ಲೋಕದ ತಾತ್ಪರ್ಯ :-

ಪರಬ್ರಹ್ಮನೆನಿಸಿದ ಶ್ರೀವಿಷ್ಣುವು ಸಕಲಜೀವಿಗಳೂ ಸ್ವಾಮಿಯಾಗಿರುತ್ತಾನೆ. ಸರ್ವಸಾಮರ್ಥ್ಯವುಳ್ಳವನಾಗಿದ್ದಾನೆ. ಚತುರ್ಮುಖನೇ ಮೊದಲಾದ ಸಕಲ ವೇದವೇದಗಳಿಗೂ ಉತ್ತಮನಾಗಿದ್ದಾನೆ. ಸೃಷ್ಟಿಯ ಆದಿಯಲ್ಲಿ ತನ್ನ ಜ್ಯೇಷ್ಠಪುತ್ರನಾದ, ಜೀವೋತ್ತಮನಾದ ಚತುರ್ಮುಖನಿಗೆ ನಿತ್ಯವಾದ ಅಪೌರುಷೇಯವಾದ ತನ್ನ ಅನಾಢ್ಯಾದಿಗತವಾದ ವೇದವಾಣಿಯನ್ನು ಪ್ರಪ್ರಥಮವಾಗಿ ಉಪದೇಶವಿತ್ತಿದ್ದಾನೆ. ಸಕಲಚರಾಚರ ವಸ್ತುಗಳಲ್ಲಿದ್ದು ಪ್ರೇರಕನಾಗಿ ಅಂತರ್ಯಾಮಿಯೆಂದು ಕರೆಯಲ್ಪಡತಕ್ಕವನಾಗಿದ್ದಾನೆ. ಚತುರ್ಮುಖನಿಗೂ ಅವನ ಮಕ್ಕಳಾದ ರುದ್ರ ಮೊದಲಾದ ವೇದವೇದಗಳಿಗೂ,

ನಿಯಾಮಕನಾಗಿದ್ದಾನೆ. ಸ್ವಯಂ ತಾನು ಯಾವುದೇ ಬಗೆಯಾದ, ನಾಶವಿರುವಲೂ ಕ್ಷೀಣತೆಯಿರುವಲೂ, ನ್ಯೂನತೆಯಿರುವಲೂ ನಿತ್ಯವೂ ರೂಪವಾಗಿ, ಮುಖ್ಯವಾಗಿ ಅಕ್ಷರನೆಂದು ವೇದ ಮೊದಲಾದ ಪ್ರಮಾಣಗಳಲ್ಲಿ ಪ್ರತಿಪಾದ್ಯನಾಗಿರುತ್ತಾನೆ. ಜೀವರಂತೆ ದೇಹಯೋಗ, ವಿಯೋಗಾದಿರೂಪವಾದ ಜನನಮರಣಗಳಿಂದ ರೂಪವಾಗಿದ್ದಾನೆ. ಪರಮಾತ್ಮನೆಂದು ಪ್ರಸಿದ್ಧನಾಗಿದ್ದಾನೆ.

ನಾಲ್ಕನೆಯ ಶ್ಲೋಕವು :-

ಬ್ರಹ್ಮಾಕ್ಷರಂ ಅಜಂ ನಿತ್ಯಂ ಯಥಾಸೌ ಪುರುಷೋತ್ತಮಃ |

ತಥಾ ರಾಗಾದಯೋ ದೋಷಾಃ ಪ್ರಯಾಂತು ಪ್ರಶಮಂ ಮಮ || ೪ ||

ಪದಭೇದ :- ಬ್ರಹ್ಮ, ಅಕ್ಷರಂ, ಅಜಂ, ನಿತ್ಯಂ, ಯಥಾ, ಅಸೌ, ಪುರುಷೋತ್ತಮಃ | ತಥಾ, ರಾಗಾದಯಃ, ದೋಷಾಃ, ಪ್ರಯಾಂತು, ಪ್ರಶಮಂ, ಮಮ ||

ಅನ್ವಯಕ್ರಮ :- ಅಸೌ, ಪುರುಷೋತ್ತಮಃ, (ದೇಹೇ ಸ್ಥಿತಃ) ಪುರುಷೋತ್ತಮಃ, ಯಥಾ, ಅಕ್ಷರಂ, ಅಜಂ, ನಿತ್ಯಂ, ಬ್ರಹ್ಮೈವ, ತಥಾ (ತತ್ಪ್ರಸಾದಾತ್). ಮಮ, ರಾಗಾದಯಃ, ದೋಷಾಃ, ಪ್ರಶಮಂ, ಪ್ರಯಾಂತು ||

ಸುಖೋಧಿನೀ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನ ಭಾಗ :- ಅಸೌ, ಪುರುಷೋತ್ತಮಃ, ದೇಹೇ, ಸ್ಥಿತಃ, ಪುರುಷೋತ್ತಮಃ, ಯಥಾ, ಅಕ್ಷರಂ, ಅಜಂ, ನಿತ್ಯಂ, ಬ್ರಹ್ಮೈವ, ತಥಾ, ತದನುಸಾರೇಣ, ತತ್ಪ್ರಸಾದಾತ್, ಮಮ, ರಾಗಾದಯಃ. ರಾಗಃ = ಅಶೋಭನಾಧ್ಯಾಸಃ, ಅದಿಃ ಕಾರಣಂ, ಯೋಷಾಂ, ಕ್ರಿಯಾಲೋಪಧ್ಯಾನಭಂಗವಿಸ್ಮರಣಾದಿನಾಂ ತೇ ದೋಷಾಃ | ಪ್ರಶಮಂ = ಪ್ರಕರ್ಷಣಂ = ಶಮಂ = ನಾಶಂ = ಸಮೂಲನಾಶಂ ಪ್ರಯಾಂತು ||

ಅರ್ಥ :- ಅಸೌ ಪುರುಷೋತ್ತಮಃ = ಈ ಪುರುಷೋತ್ತಮನಾದ ಶ್ರೀವಿಷ್ಣುವು, ದೇಹೇಸ್ಥಿತಃ = (ನನ್ನ) ದೇಹದಲ್ಲಿರುವವನಾಗಿರುವ, ಪುರುಷೋತ್ತಮನು, = ಕ್ಷರಜೀತನಾಗಿಂತಲೂ (ಬ್ರಹ್ಮಾದಿಗಳಿಗಿಂತಲೂ) ಅಕ್ಷರ ಜೀತನಾದ (ದೇಹನಾಶರೂಪತನಾದ ರಮಾದೇವಿಗಿಂತಲೂ) ಉತ್ತಮನಾದುದರಿಂದಲೇ ಪುರುಷೋತ್ತಮನೆಂದು ಪ್ರಮಾಣ ಪ್ರಸಿದ್ಧನಾದ ಶ್ರೀವಿಷ್ಣುವು, (ಪುರುಷಶ್ಚ - ಪುರುಷಶ್ಚ ಪುರುಷೌ - ತಾಭ್ಯಾಂ - ಉತ್ತಮಃ = ಪುರುಷೋತ್ತಮಃ) ಯಥಾ - ಹೇಗೆ, ಅಕ್ಷರಂ (ಚತುರ್ವಿಧನಾಶರೂಪತನೋ, ಅಜಂ = ಕರ್ಮಾಭೀನವಾಗಿರುವ ದೇಹಸಂಬಂಧರೂಪವಾದ ಜನನರೂಪತನೋ, ನಿತ್ಯಂ = ಸರ್ವದಾ ಏಕಪ್ರಕಾರವಾಗಿ ಸತ್ಯವಾಗಿ ಅವಿನಾಶಿಯಾಗಿರುವವನಾಗಿ, ಬ್ರಹ್ಮೈವ = ಪರಬ್ರಹ್ಮನಾಗಿ, ಪರಪೂರ್ಣನಾಗಿರುವನೋ ತಥಾ = ಹಾಗೆಯೇ, ತದನುಸಾರೇಣ = ಅಂತಹ ಶ್ರೀಹರಿಯ ಅನುಸ್ಮರಣದಿಂದ, ತದನುಗುಣವಾದ (ಧ್ಯಾನದಿಂದ) ಸ್ಮರಣೆಯಿಂದ, ತತ್ಪ್ರಸಾದಾತ್ = ಆ ಪರಮಾತ್ಮನ ಅನುಗ್ರಹದಿಂದ, ಮಮ = ನನ್ನ, ರಾಗಾದಯಃ = ನನ್ನ ರಾಗಾದಿಗಳು, ರಾಗೋ ಅಶೋಭನಾಧ್ಯಾಸಃ ಅದಿಃ ಕಾರಣಃ ಯೋಷಾಂ = ಕ್ರಿಯಾಲೋಪ, ಧ್ಯಾನಭಂಗ, ವಿಸ್ಮರಣಾದಿನಾಂ ತೇ ದೋಷಾಃ = ರಾಗ ಎಂದ ಯಾವುದು ತನ್ನ ಹಿತಕರವೋ ಮಂಗಳಕರವೋ ಅದರಲ್ಲಿ ಅಮಂಗಳವೆಂದು ತಿಳಿದು ಕ್ರಿಯಾಲೋಪವನ್ನು ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳೋಣ. ಇದೇ ಮೊದಲಾದುವುಗಳು ಯಾವ ವಿಹಿತಗಳಾದ ನಿಯತಗಳಾದ ಕ್ರಿಯೆಗಳಿಗೆ ಲೋಪ, ಧ್ಯಾನಕ್ಕೆ ಭಂಗ, ಪರಮಾತ್ಮನ ವಿಸ್ಮರಣಗಳಿಗೆ ಕಾರಣಗಳಾಗಿರುವ ರಾಗಾದಿದೋಷಗಳುಂಟೋ ಅವರ, ಕಾಮ ಕ್ರೋಧ, ಲೋಭ, ಮೋಹ, ಮದಮಾತ್ಸರ್ಯಗಳೆಂಬ ಅನಿವೃತ್ತಿಗಳೆಂಬೋ ಅವೆಲ್ಲಾ ದೋಷಗಳೂ - ಪ್ರಶಮಂ = ಪ್ರಕರ್ಷಣಂ ಶಮಂ =

ನಾಶಂ, ಸಮೂಲ ನಾಶಂ = ಪ್ರಕರ್ಷವಾಗಿ ನಾಶವನ್ನು, ಅಂದರೆ ಸಮೂಲನಾಶವನ್ನು ಪ್ರಯಾಂಶು = ಹೊಂದಲಿ ಎಂದು ಕಂಡು ಬುಡಿಯು ಪ್ರಾರ್ಥಿಸಿರುತ್ತಾನೆ. ಈ ವಿಧವಾದ ಪದಪುಷ್ಪವಿತ್ತವಾಗಿ ಭಗವಂತನ ಗುಣಗಳ ಸ್ತೋತ್ರವನ್ನು, ಒಳಗೊಂಡ ಬ್ರಹ್ಮಪಾರಸ್ಕೋತ್ರದ ಜಪದ ಫಲವನ್ನು ಮುಂದಿನ ಎರಡು ಶ್ಲೋಕದಲ್ಲಿ ವಿವರಿಸಲಾಗಿದೆ.

“ವಿಶದ್ಬ್ರಹ್ಮಪಾರಾಖ್ಯಂ ವೈ ಸಂಸ್ತವಂ ಪರಮಂ ಜಪನ್ |

ಅ ವಾಪ, ಪರಮಾಂ, ಸಿದ್ಧಿಂ, ಸ ತಮಾರಾಧ್ಯಕೇಶವಮ್ || ೫ ||

ಪದ ವಿಭಾಗ :- ವಿಶದ್, ಬ್ರಹ್ಮಪಾರಾಖ್ಯಂ, ವೈ, ಸಂಸ್ತವಂ, ಪರಮಂ, ಜಪನ್, ಅವಾಪ, ಪರಮಾಂ, ಸಿದ್ಧಿಂ, ಸ, ತಂ, ಆರಾಧ್ಯ, ಕೇಶವಮ್ ||

ಅನ್ವಯಕ್ರಮ :- ವಿಶದ್ಬ್ರಹ್ಮಪಾರಾಖ್ಯಂ, ವೈ ಪರಮಂ. ಸಂಸ್ತವಂ, ಜಪನ್, ತಂ, ಕೇಶವಮ್, ಸಮಾರಾಧ್ಯ, ಸ, ಪರಮಾಂ, ಸಿದ್ಧಿಂ, ಅವಾಪ ||

ಅರ್ಥ :- ವಿಶದ್ಬ್ರಹ್ಮಪಾರಾಖ್ಯಂವೈ = ಈ ಬ್ರಹ್ಮಪಾರವೆಂಬ ಹೆಸರಿನಿಂದ ಪ್ರಸಿದ್ಧವಾದ, ಪರಮಂ = ಶ್ರೇಷ್ಠವಾದ, ಸಂಸ್ತವಂ = ಈ ಸ್ತೋತ್ರವನ್ನು, ಜಪನ್ = ಜಪಿಸುತ್ತಿರುವವನಾಗಿ, ತಂ = ಆ, ಕೇಶವಂ = ಬ್ರಹ್ಮ ರುದ್ರರಿಗೆ ನಿಯಾಮಕನಾದ ಶ್ರೀಹರಿಯನ್ನು ಸಮಾರಾಧ್ಯ = ಚೆನ್ನಾಗಿ ಆರಾಧಿಸಿ, ಸಃ = ಆ ಕಂಡುಮಹರ್ಷಿಯು, ಪರಮಾಂ ಸಿದ್ಧಿಂ = ಶ್ರೇಷ್ಠವಾದ ಸಿದ್ಧಿಯನ್ನು, ಅವಾಪ = ಹೊಂದಿದನು. (ಪಡೆದನು) ಈ ಬ್ರಹ್ಮಪಾರ ಸ್ತೋತ್ರದ ಪಠನಿಂದಲೂ ನಿರಂತರ ಶ್ರವಣದಿಂದಲೂ ಆಗತಕ್ಕ ಫಲವನ್ನು ಮುಂದಿನ ಶ್ಲೋಕದಲ್ಲಿ ಹೇಳಲಾಗಿದೆ.

ಇಮಂ ಸ್ತವಂ ಯಃ ಪಠತಿ ಶೃಣುಯಾದ್ವಾಪಿ ನಿತ್ಯಶಃ |

ಸಕಾಮದೋಷೈರಖಿಲೈರ್ಮುಕ್ತಃ ಪ್ರಾಪ್ನೋತಿವಾಂಛಿತಮ್ || ೬ ||

ಅಭಿಪ್ರಾಯ :- ಯಾರು ನಿತ್ಯವೂ ಈ ಬ್ರಹ್ಮಪಾರಸ್ತೋತ್ರವನ್ನು ಪಠಿಸುತ್ತಾನೆಯೋ, ಪಾರಾಯಣ ಮಾಡುತ್ತಾನೆಯೋ ಅಥವಾ ನಿತ್ಯವೂ ಕಿವಿಯಿಂದ ಕೇಳುತ್ತಾನೆಯೋ ಅವನು ಸಕಲಕಾಮಾದಿದೋಷಗಳಿಂದ ಬಿಡುಗಡೆ ಪಡೆದವನಾಗಿ ತನ್ನ ಇಷ್ಟಾರ್ಥಗಳನ್ನು ಶ್ರೀಹರಿಯ ಅನುಗ್ರಹದಿಂದ ಪಡೆಯುತ್ತಾನೆ.

ಸರ್ವೇಂದ್ರಿಯಪ್ರೇರಕೇಣ ಶ್ರೀಪ್ರಾಣಪತಿನೇರಿತಃ |

ಯದವೋಚಮಹಂತೇನ ಪ್ರೀಯತಾಂಕಮಲಾಲಯಃ ||

|| ಇತಿ ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣಾರ್ಪಣಮಸ್ತು ಇತಿಶಮ್ ||

ಬ್ರಹ್ಮಪಾರ ಸ್ತೋತ್ರದಲ್ಲಿರುವ ಪದಗಳ ನಿರ್ವಚನ, ಅರ್ಥ ಪ್ರಮಾಣಗಳ ಸಂಗ್ರಹ -

ಪದಗಳು - ನಿರ್ವಚನ - ಅರ್ಥ - ಪ್ರಮಾಣಗಳು

೧) ಬ್ರಹ್ಮಪಾದಮಯಂ - ಬ್ರಹ್ಮಣಃ ಪಾರಶ್ವಂ - ಪೂರಶ್ವಂ - ತತ್ಕೃತಿಪಾದಕರ್ತೇನ ಬ್ರಹ್ಮಪಾರಾತ್ಮಕಂ ಜಪ್ಯತ ಇತಿಜಪಸ್ತೋತ್ರಂ - ಬ್ರಹ್ಮಪಾರಸ್ತೋತ್ರವು.

೨) ಅರಾಧ್ಯತ - ಅರಾಧಿತಃ |

೩) ಪಾರಂಪರಂ - ಬ್ರಹ್ಮ - ಪರಂಪರಯಾ - ಗುರುಸಂಪ್ರದಾಯಪರಂಪರಯಾ, ಉಪದೇಶಪ್ರಾಪ್ತಂ ಪರಂಬ್ರಹ್ಮ |
ಇದಕ್ಕೆ - ಪ್ರಮಾಣ - “ವಿಪಂಪರಂಪರಾಪ್ರಾಪ್ತಂ, ಇಮಂ, ರಾಜರ್ಷಯೋ ವಿಮುಃ || ಇತಿವಚನಾತ್ ||

೪) ಅಥವಾ ಪಾರಂ, ಪರಂ, ಇತಿಪದದ್ವಯಂ | ಪರಂ - ನಿರ್ದೋಷಂ - ಗುಣಪೂರ್ಣಂ - ಪರಬ್ರಹ್ಮ ನಾರಾಯಣಃ - ಪರಃ - ಇದಕ್ಕೆ ಪ್ರಮಾಣ - “ನಿರ್ದೋಷಗುಣಪೂರ್ಣತ್ವಾತ್ ಪರಂಭಾವ ಜನಾರ್ದನಂ” ಇತಿ ತಂತ್ರ ಭಾಗವತವಚನಾತ್ ಪರಂ = ಏಂದರೆ ಗುಣಪೂರ್ಣನೆಂದು ಅರ್ಥ.

ಪಾರಂ :- ಅವಧೀಷ್ಟಭೂತಂ - ಸಂಸಾರಧ್ವನಃ ಪಾರಂ ಅವಧೀಷ್ಟಭೂತಂ ಬ್ರಹ್ಮ - ಇದಕ್ಕೆ ಪ್ರಮಾಣ -

೧) “ಸೋಟದ್ವನಃಪಾರಮಾಪ್ನೋತಿ ತದ್ವಿಷ್ಣೋಃ ಪರಮಂಪದಂ” ಇತಿಶ್ರುತಿಃ |

೨) “ಯಮಧ್ವನಃಪಾರಂ, ಉಶಂತಿ ಯೋಗಿನಃ” ಇತಿ ಭಾಗವತವಚನಮ್ | ಪಾರಂ - ಸಂಸಾರ ಮಾರ್ಗಕ್ಕೆ ಪರಮಾವಧಿಭೂತನಾದವನು ಪರಬ್ರಹ್ಮನು, (ಮುಕ್ತಿಯೋಗ್ಯ ಚೇತನಂಗಿ ಮಾತ್ರ ಲಭ್ಯನು)

೩) ಪಾರಶಬ್ದಕ್ಕೆ ಅರ್ಥಗಳು, ಪಾರತೀರಕರ್ಮ ಸಮಾಪ್ತೌ = ಶಕ್ತಿ = ಇದರಲ್ಲಿ ಪ್ರಮಾಣ -

೧) “ಪಾರತೀರ ಕರ್ಮಸಮಾಪ್ತೌ” ಇತಿಧಾತುಃ |

೪) ಪಾರ ಎಂಬ ಶಬ್ದವು ಶಕ್ತಿ ಎಂಬ ಅರ್ಥದಲ್ಲೂ ಉಂಟು. “ಯದ್ವಕ್ತುಂನೈವಪಾರ್ಯತೇ” ಎಂದು ಶಕ್ತಿ ಎಂಬ ಅರ್ಥದಲ್ಲೂ ಪ್ರಯೋಗವಿದೆ.

೫) ಅಪಾರಪಾರಃ ಎಂಬಲ್ಲಿರುವ ಎರಡನೇ ಪಾರಶಬ್ದವು ಶಕ್ತ್ಯರ್ಥಕವು. ಮೊದಲನೆಯ ಪಾರಶಬ್ದವು ಪಾರಃ = ಪರಿಮಿತಿ ವಾಚನವು - ಇದಕ್ಕೆ ಪ್ರಮಾಣ = “ಅಂತೋ, ವಿನಾಶಃ, ಸಂಪ್ರೋಕ್ತಃಪಾರಃಪರಿಮಿತಿಸ್ತಥಾ” ಇತಿವಚನವು

ಅಪಾರ ಎಂಬುದಕ್ಕೆ - ಅಪರಿಮಿತಶಕ್ತಿ ಎಂದರ್ಥವು - ನ ವಿದ್ಯತೆಪಾರಃ ಪರಿಮಿತಿಃ ಯಸ್ಯಸಃ = ಅಪಾರಃ, ಅಪಾರಃ - ಪಾರಃ (ಶಕ್ತಿ) ಯಸ್ಯಸಃ = ಅಪರಿಮಿತಶಕ್ತಿಃ ಎಂದು ತಾತ್ಪರ್ಯವು. ಇದಕ್ಕೆ ಪ್ರಮಾಣವು - “ಅನಂತಶಕ್ತಿರ್ಭಗವಾನನ್ಯಃ” ಎಂಬ ಭಾಗವತ ವಚನ.

೬) ಅಥವಾ - ಅಪಾರಪಾರಃ - ಅಪಾರಸ್ಯ - ಅಸಮಾಪ್ರಸ್ಯ - ಅಪೂರ್ಣಸ್ಯಕರ್ಮಣಃ ಪಾರಃ = ಸಮಾಪ್ತಃ ಪಾರಃ = ಸ್ವಸಂಕೀರ್ತನಸ್ಮರಣಾದಿಗಳಿಂದ ಪೂರಕನು. ಇದಕ್ಕೆ ಪ್ರಮಾಣಃ - “ಽಮೃತೈರಯದ್ವ್ಯಸ್ಯದುರಿಷ್ಟಂ ಪಾತಿ” ಇತಿಶ್ರುತಿಃ |

“ವಿದ್ಯಾಕೃಷ್ಣಂ ಬ್ರಾಹ್ಮಣಾತತ್ವತೋ ಯೇ ತೇಪಾಂ ರಾಜನೌಸರ್ವಯಜ್ಞಾಃಸಮಾಪ್ತೌ” ವಚನವು ಪ್ರಮಾಣವು. ಮತ್ತು ಭಾಗವತ ವಚನವೂ ಪ್ರಮಾಣವು.

**“ಮಂತ್ರತಃತಂತ್ರತಶ್ಚಿದ್ರಂ ದೇಶಕಾಲಾರ್ಹವಸ್ತುನಃ |
ಸರ್ವಂಕರೋತಿ ನಿಶ್ಚಿದ್ರಂ, ಅನುಸಂಕೀರ್ತನಂ ತವ”**

೭) ಅಥವಾ ಅಪಾರಪಾರಃ - ಪಾರಃ = ಸಂಸಾರತರಣವು - ನ ವಿದ್ಯತೇ ಯೇಷಾಂ ತೇ = ಅಪಾರಾಃ ಸಂಸಾರಿಣಃ
ತಾನ್ ಪಾರಯತಿ = ಸಂಸಾರಾತ್ಪಾರಯತೀತಿ = ಅಪಾರಪಾರಃ = ಸಂಸಾರದಿಂದ ಬಿಡುಗಡೆ ಮಾಡುವವನು.

೮) ಪರಮಾರ್ಥರೂಪಃ = ಪರಮಾರ್ಥಂ = ಅಪಿನಾಶರೂಪಂ - ದೇವೋ - ಅಸ್ಯಾಸ್ತೀತಿ =
ಪರಮಾರ್ಥರೂಪಃ ಇದಕ್ಕೆ ಪ್ರಮಾಣಃ- "ಸರ್ವೇ ನಿತ್ಯಾಃಶಾಶ್ವತಾಶ್ಚ ದೇಹಾಸ್ತಸ್ಯಮಹಾತ್ಮನಃ" ಎಂಬ ಪಚನ ಅಥವಾ
ಪರಮಾರ್ಥ ರೂಪೀಶಃ = ಸ್ವತಂತ್ರರೂಪವಾನ್ ಎಂದರ್ಥ.

ಇದಕ್ಕೆ ಪ್ರಮಾಣಃ - "ಸ್ವತಂತ್ರಂಪರಮಾರ್ಥಖ್ಯಂ" ಎಂಬ ಪಚನವು ಪ್ರಮಾಣ.

೯) ಸರ್ವೇಷಾಂ (ಎಲ್ಲರಿಗೂ) ಪಾರಃ = ಆಶ್ರಯತೇ, ತೀರಭೂತಃ, ಇದಕ್ಕೆ ಪ್ರಮಾಣಃ - "ಪಾರತೀರ
ಕರ್ಮಸಮಾಪ್ತೌ" ಎಂದು ಧಾತುಪಾಠವಿದೆ.

೧೦) "ಸ ಬ್ರಹ್ಮಪಾರಃ" ಎಂಬುದು ಒಂದೇ ಪದವು.

೧) ಬ್ರಹ್ಮ = ವೇದವೆಂದು ಅರ್ಥ. ತತ್ಪಹಿತಾಃ = ತದರ್ಥವಿಚಾರವಂತಃ = ಸಬ್ರಹ್ಮಾಣಃ (ವೇದಾರ್ಥ
ಜ್ಞಾನವನ್ನುಳ್ಳ ವೈದಿಕರು) ತೇಷಾಂಪ್ರಾಪ್ತಂಶಕ್ಯಃ। ತಾನ್ = ಪಾಲಯತೀತಿ - ರಲಯೋರಭೇದಾತ್

೧೧) ಪರಪಾರಭೂತಃ = ಪರಂ = ಉತ್ತಮವಾದುದು, ಸರ್ವಜಗತ್ಕರಣವಾದ ಪ್ರದಾನವು ಅದಕ್ಕೆ ಪಾರ
ಭೂತಃ = ಆಶ್ರಮಭೂತನು ಎಂದರ್ಥವು. ಜತಪ್ರಕೃತಿಗೆ ಆಶ್ರಯನು.

೧೨) ಅಥವಾ ಪಶೇಷಾಂ = ಸ್ವೇತರೇಷಾಂ ಪಾರಃ ಅಸಂಕರಕೃತ್ ಮರ್ಯಾದಾಭೂತನು ಎಂದರ್ಥವು. ಇದಕ್ಕೆ
ಪ್ರಮಾಣವು "ವಿಪಶೇತುವಿಧರಣಃ" ಎಂಬ ಶ್ರುತಿಯು ಪ್ರಮಾಣವು ಅದರ ಅರ್ಥ.

೧೩) ಪಾರಪಾರಃ = ಪೃಪಾಲನ ಪೂರಣಯೋಃ ಎಂಬ ಧಾತುವಿನಂತೆ

೧೪) ಭಕ್ತಾಂನಾಂ ಪಾಲನಾತ್ಪಾರಃ, ಭಕ್ತಾಂನಾಂ ಅಪೇಕ್ಷಿತಪೂರಣಾತ್ ಪಾರಃ। ಪಾರಶ್ವಾಸೋಪಾರಶ್ಚ ಎಂದು ವಿಗ್ರಹ.

೨) ಅಥವಾ ಪಾರಾಃ = ಪಾಲಕರು, ಪೂರಕರು ಬ್ರಹ್ಮಾದಿಗಳು ತೇಷಾಮಹಿ ಅಪಿಗೂ ಪಾರಃ = ಪಾಲಕನೂ
ಪೂರಕನೂ ಆಗಿರುವ ಕಾರಣನಾಗಿರುವ, ಪಾರಪಾರಃ ಪರಬ್ರಹ್ಮನಾದ ನಾರಾಯಣನು ಪಾರಪಾರನು.

ಬ್ರಹ್ಮಪಾರಸೋತ್ತರದಲ್ಲಿನ ಎರಡನೇ ಶ್ಲೋಕದಲ್ಲಿರುವ ಪದಗಳ ಅರ್ಥ ನಿರೂಪಣೆಗಳು.

ಪದಗಳು - ಅರ್ಥಗಳು ನಿರ್ವಚನಗಳು - ಪ್ರಮಾಣಗಳು

೧) ಸುಕಾರಣಸ್ಯಕಾರಣಂ = ಬ್ರಹ್ಮಾಂಡಕ್ಕೆ ಕಾರಣನು ಬ್ರಹ್ಮಾಂಡಾದಿ ಪ್ರಕೃತಿಪರ್ಯಂತವಾದ
ತತೋಽಪಿ ತನ್ಮಾಹಿ ಹೇತುಃ ಕಾರಣ ಸಮೂಹವೆಲ್ಲಾ - ಸಃ = ವಿಷ್ಣುವು.
ಪರಹೇತುಹೇತುಃ ಅಂದರೆ ತದಧೀನವೆಂದರ್ಥವು.

ಇದಕ್ಕೆ ಪ್ರಮಾಣವು "ಯದಧೀನಾಯಸ್ಯಸತ್ತಾತ್ಮದಿತ್ಯೇವಭ್ಯಾತೇ =" ಇತ್ಯಾದಿ ಪ್ರಮಾಣವು.

ಮೂರನೇ ಶ್ಲೋಕದ ವಿಚಾರವು

೧) ಬ್ರಹ್ಮಪ್ರಭುಃ = ಬ್ರಹ್ಮಭ್ಯಾ = ಜೇವೇಭ್ಯಾ = ಪ್ರಭುಃ। ಬ್ರಹ್ಮ ಶಬ್ದಕ್ಕೆ ಜೀವ ಎಂದರ್ಥದಲ್ಲಿ ಪ್ರಮಾಣವು "ಬ್ರಹ್ಮಾಣಿ ಜೇವಾಃ ಸರ್ವೇಽಪಿ ಪರಬ್ರಹ್ಮಾಣಿ ಮುಕ್ತಿಗಾಃ" ಇತಿಶ್ರುತಿಃ।

೨) ಬ್ರಹ್ಮಸಃ = ಸಃ ಆ ವಿಷ್ಣುವು, ಬ್ರಹ್ಮ = ವೇದವು, ವಿಷ್ಣುವನ್ನೇ ವೇದವೆಂದು ಕರೆದುದಕ್ಕೆ ಪ್ರಮಾಣವು ಮುಂದೆ ಉದಾಹರಿಸಲಾಗಿದೆ "ಬ್ರಹ್ಮ ಶಬ್ದಕ್ಕೆ ವೇದವೆಂದು ಅರ್ಥ, ಪ್ರಮಾಣ" "ಬ್ರಹ್ಮವೇದಾತಮಾತತ್ವಂ" ಇತ್ಯಾದಿ

ಇತ್ಯಭಿದಾನಕೋಶವು

"ವೇದಾನಾಂಪ್ರಥಮವಕ್ತೃತ್ವೇನವೇದಾತ್ಮಾಭ್ಯತೇಹಂ"

ಶಬ್ದನಿರ್ಣಯ ಕೋಶದಲ್ಲೂ ಇದಕ್ಕೆ ನಿರೂಪಣೆಯೂ ಇದೆ :- ವೇದಾನಾಂ ಪ್ರಥಮೋ ವಕ್ತಾ ಹರಿರೇವ ಯತೋವಿಭುಃ। ಅತೋವಿಷ್ಣುತ್ವಕಾರ್ವೇದಾಃಇತ್ಯಾಹುರ್ವೇದವಾದಿನಃ॥ ಇತಿ ಶಬ್ದನಿರ್ಣಯಃ॥

ಇಲ್ಲಿಯವರೆವಿಗೆ ತಂತ್ರದೀಪಿಕೆಯಲ್ಲಿನ ಜಿಜ್ಞಾಸಾರ್ಥಕರಣದ ಸಾಮಾನ್ಯವಾದ ಅರ್ಥ, ವಿಶೇಷ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನಗಳು ಮತ್ತು ಮುಖ್ಯವಾಗಿ ಶ್ರೀಹರಿಸರ್ವೋತ್ತಮತ್ವಕ್ಕೆ ಸಾಧಕಗಳಾದ ಪ್ರಮಾಣಗಳಲ್ಲಿ ಕೆಲವನ್ನು ಮಾತ್ರ ಉದಾಹರಿಸಿದ್ದಾಗಿದೆ. ಕಡೆಯದಾಗಿ ಬ್ರಹ್ಮವಾರ ಸ್ತೋತ್ರವನ್ನು ಅರ್ಥಸಹಿತವಾಗಿ ಬರೆಯಲಾಗಿದೆ ಇನ್ನು ಮುಂದೆ ತಂತ್ರದೀಪಿಕಾದಲ್ಲಿನ ಜಿಜ್ಞಾಸಾರ್ಥಕರಣವನ್ನು ಪ್ರಾರಂಭಿಸುವುದಕ್ಕೆ ಮುಂಚೆ ವಾಚಕವ್ಯಂದಕ್ಕೆ ಸುಲಭವಾಗಿ ತಿಳಿಯುವಂತೆ ಶ್ರೀಬ್ರಹ್ಮವಾರಸೋತ್ರದ ಸಾರಾಂಶವನ್ನು ವಿವರಿಸಿ ಮುಂದುವರಿಯುತ್ತೇವೆ.

ಬ್ರಹ್ಮವಾರಸೋತ್ರದ ಸಾರಾಂಶ.

ಅಪೌರುಷೇಯವಾದ ವೇದದಲ್ಲೂ, ಅದಕ್ಕೆ ಅನುಸಾರಿಗಳಾದ ಸ್ಮೃತಿಗಳಲ್ಲೂ, ಪುರಾಣ, ಇತಿಹಾಸಗಳಲ್ಲೂ ಸುಪ್ರಸಿದ್ಧನಾದ ಅನಂತಕಲ್ಯಾಣಗುಣಪರಿಪೂರ್ಣನಾದ ಸಕಲದೋಷರಹಿತನಾದ ಚೇತನ, ಅಚೇತನಾತ್ಮಕವಾದ ಸಕಲಜಗತ್ತಿಗೂ ಯಥಾಯೋಗ್ಯವಾಗಿ ಅದರ ಜನ್ಮಾದಿಗಳಿಗೆ ನಿಮಿತ್ತಕಾರಣನಾದ ಸರ್ವತಂತ್ರಸ್ವತಂತ್ರನಾದ, ಸರ್ವೋತ್ತಮನಾದ ಶ್ರೀಮಹಾವಿಷ್ಣುವು ತಾರತಮ್ಯಾನುಸಾರವಾಗಿ ಗುರುಪರಂಪರೆಯಿಂದ ಮಾತ್ರ ಸಂಪ್ರದಾಯ ಕ್ರಮದಿಂದ ತಿಳಿಯಲ್ಪಡತಕ್ಕವನಾಗಿರುತ್ತಾನೆ. ಟೀಬಲ್ಲಿನ ಮೇಲೆ ಪುಸ್ತಕವನ್ನಿಟ್ಟು ಓದುವುದರಿಂದ ಸಂಪ್ರದಾಯ ಬದ್ಧವಾದ ಅರ್ಥದ ಜ್ಞಾನವು ಹುಟ್ಟುವುದಿಲ್ಲ ಶ್ರೀಹರಿಯು ಆಯಾ ಚೇತನದ ಯೋಗ್ಯತಾನುಸಾರವಾಗಿ ತಾರತಮ್ಯಾನು ಗುಣವಾಗಿ ಹೊಂದಲ್ಪಡತಕ್ಕವನಾಗಿರುವನು. ರಮಾಬ್ರಹ್ಮಾದಿಗಳಿಗಿಂತಲೂ ಉತ್ತಮನಾಗಿರುವನು. ಆದ್ದರಿಂದ ಪರಬ್ರಹ್ಮನೆನಿಸಿರುತ್ತಾನೆ. ಸಕಲದೋಷರಹಿತನು, ಅನಂತಕಲ್ಯಾಣಗುಣಪರಿಪೂರ್ಣನು, ದುಃಖಮಯವಾದ ಈ ಸಂಸಾರಮಾರ್ಗಕ್ಕೆ ಪರಮಾಪದ್ಧಿಭೂತನಾಗಿರುವನು. ಈ ಸಂಸಾರವನ್ನು ದಾಟಿದ ನಂತರ ಮುಕ್ತಿಯೋಗ್ಯ ಚೇತನರಿಂದ ಹೊಂದಲ್ಪಡತಕ್ಕವನು. ಅಪರಿಮಿತವಾದ ಶಕ್ತಿ ಸಂಪನ್ನನು. ಅಪಾರವಾದ ಅಸಂಪೂರ್ಣವಾದ ಕರ್ಮಗಳಿಗೆ ವ್ಯಾಸರಹಿತನೂ ಆಗಿದ್ದಾನೆ. ಸಂಸಾರಿಗಳೆಂಬ ಅಪಾರರಿಗೆ ತಾರಕನೂ ಆಗಿದ್ದಾನೆ. ರಮಾಬ್ರಹ್ಮಾದಿ ದೇವತೆಗಳಿಗಿಂತಲೂ ಉತ್ತಮನೂ, ನಾಲ್ಕು ಬಗೆಗಳಾದ ನಾಶಗಳಲ್ಲದಿರುವ ಅಮೃತವಾದ ಜ್ಞಾನಾನಂದಾತ್ಮಕವಾದ ಶರೀರವುಳ್ಳವನೂ ಆಗಿರುತ್ತಾನೆ.

ಪರಮಾಖ್ಯವೆನಿಸಿದ, ಸರ್ವತಂತ್ರಸ್ವತಂತ್ರವಾದ ದೇಹವನ್ನುಳ್ಳವನೂ ಆಗಿರುವನು. ಜೇವೇತ್ತಮನಾದ ಚತುರ್ಮುಖ ಬ್ರಹ್ಮನಿಗೂ ಆಶ್ರಯಭೂತನಾಗಿದ್ದಾನೆ. ವೇದವಾರಂಗತರಾದ ಸಾತ್ವಿಕ ಚೇತನರಿಂದ ಹೊಂದಲ್ಪಡತಕ್ಕವನೂ ಮತ್ತು ಸರ್ವವಾ ತನ್ನ ಭಕ್ತರಾದ ಸಾತ್ವಿಕ ಚೇತನರನ್ನು ಕಾಪಾಡತಕ್ಕವನೂ ಆಗಿರುತ್ತಾನೆ.

ಜಡವಾದ ಜಗತ್ತಿಗೆ ಉಪಾದಾನ ಕಾರಣವಾದ (ಮೂಲ ಪ್ರಕೃತಿಗೆ) ಜಡಪ್ರಕೃತಿಗೂ ಸಹ ಅಶ್ರಯವಾಗಿರುವನು.

ಅಮುಕ್ತರಿಗಿಂತಲೂ, ಮುಕ್ತವರ್ಗಕ್ಕಿಂತಲೂ ಸಹ ಉತ್ತಮನಾಗಿದ್ದಾನೆ. ಜಗತ್ತಿಗೆ ಪಾಲಕರಾಗಿರುವ ಬ್ರಹ್ಮಾದಿ ದೇವತೆಗಳಿಗೂ ಸಹ ರಕ್ಷಕನೂ ಅವರವರ ಕರ್ಮಾನುಗುಣವಾಗಿ, ಅವರವರ ಅಪೇಕ್ಷೆಗಳಿಗೆ ಪೂರಕನೂ ಆಗಿರುತ್ತಾನೆ.

ಈ ಜಡವಾದ ಜಗತ್ತಿಗೆ ಕಾರಣಗಳಾದ ಸಕಲ ಜಡಪದಾರ್ಥಗಳಲ್ಲಿಯೂ ತಾನಿದ್ದೂ ಪ್ರೇರಕನಾಗಿ ಅದರದರ ಪರಿಣಾಮಕ್ಕೆ ತಕ್ಕ ಶಕ್ತಿಯನ್ನು ಕೊಟ್ಟು ತನ್ನ ಅಧೀನವಾಗಿರುವುದರಿಂದ ಸಕಲಕ್ಕೂ ತಾನೇ ಕಾರಣನೆನಿಸಿರುತ್ತಾನೆ. ಮೂಲ ಜಡಪ್ರಕೃತಿ, ಗುಣತ್ರಯ, ಮಹತ್ತತ್ವ, ಅಪಂಕಾರತತ್ವ, ವಂಚತನ್ಮಾತ್ರಗಳು, ವಂಚಭೂತಗಳು, ಅವರ ಪರಿಣಾಮಭೂತಗಳಾದ, ಸಕಲದೇಹಗಳು. ಈ ರೀತಿ ಇತರಕ್ಕೂ ಸಕಲಕಾರ್ಯಕಾರಣಸಮೂಹಕ್ಕೆ ತಾನೇ ಮುಖ್ಯ ನಿಯಾಮಕನಾಗಿರುವುದರಿಂದ ಅದಲ್ಲವೂ ಸಹ ವಿಷ್ಣುವೆಂದೇ "ಯದಧೀನಾ ಯಸ್ಯ ಸತ್ತಾತತ್ವದಿತ್ಯೇವ ಭಣ್ಯತೆ" ಎಂಬ ನ್ಯಾಯದಂತೆ ಪ್ರಶಂಸೆ ಮಾಡಲ್ಪಡುತ್ತಿದ್ದಾನೆ.

ಜಗತ್ತಿಗೆ ಪಾಲಕರಾದ ದೇವತೆಗಳಲ್ಲಿ ತಾನೇ ನಿಯಾಮಕನಾಗಿದ್ದೂ ಅನೇಕ ರೂಪಗಳಿಂದ ತಾನೇ ಜಗತ್ತಿಗೆ ಮುಖ್ಯವಾಗಿ ಪಾಲಕನಾಗಿ ಎಲ್ಲವನ್ನೂ ಅದರದರ ಇತಿಮಿತಿಗೆ ತಕ್ಕಂತೆ ರಕ್ಷಣೆ ಮಾಡುತ್ತಿರುತ್ತಾನೆ.

ಇತರ ಎಲ್ಲಾ ಚೇತನರಿಗಿಂತಲೂ ನಿರವಧಿಕವಾದ ಶಕ್ತಿಸಂಪನ್ನನಾಗಿರುವುದರಿಂದ ತಾನೇ ಸರ್ವಕ್ಕೂ ಪ್ರಭುವೆನಿಸಿರುತ್ತಾನೆ.

ಅನಾದಿಯಾದ ಅವೈರುಷೇಯವಾದ ವೇದಕ್ಕೂ ಸಹ ತಾನೇ ಪ್ರಪ್ರರಥಮ ವಕ್ತೃವಾಗಿರುವುದರಿಂದ ವೇದವಾದಿಗಳೂ ಸಹ ಪರಮಾತ್ಮನನ್ನು ಅನಾದಿಯಾದ ವೇದಗಳಿಗೂ ಸ್ವಾಮಿಯೆಂದೇ ಕರೆಯುತ್ತಾರೆ. ಶ್ರೀಹರಿಯನ್ನೇ ವೇದವೆಂದು ಪ್ರಶಂಸೆ ಮಾಡುತ್ತಿರುತ್ತಾರೆ. ಚರಾಚರಾತ್ಮಕವಾದ ಸರ್ವಪದಾರ್ಥಗಳಲ್ಲೂ ತಾನಿದ್ದೂ ನಿಯಾಮಕನಾಗಿರುವುದರಿಂದ ಸರ್ವಾಂತರ್ಯಾಮಿಯೆಂದು ಕರೆಯಲ್ಪಡತಕ್ಕವನಾಗಿರುವನು.

ದೇಶದಿಂದಲೂ, ಕಾಲದಿಂದಲೂ, ಗುಣಗಳಿಂದಲೂ, ಸರ್ವದಾಪುಷ್ಪಾರ್ಣವನಾಗಿರುವ ಕಾರಣ ವಿಷ್ಣುವೆಂದು ಹೊಗಳಲ್ಪಟ್ಟಿರುವ ಶ್ರೀಹರಿಯು ಯಾವ ಬಗೆಯಾದ ವಿಕಾರವೂ ಇಲ್ಲದವನು. ನಾಶವಿಲ್ಲದವನು, ದೇಹಯೋಗವಿಯೋಗ ರೂಪವಾದ ಜನನಮರಣವಿಲ್ಲದವನು. ವೃದ್ಧಿ, ಕ್ಷಯ ಮೊದಲಾದ ಸಕಲ ಅಪಕ್ವಯಾದಿಗಳಿಂದಲೂ ರಹಿತನು. ಅದರ ಸಂಬಂಧವಿಲ್ಲದವನಾಗಿದ್ದಾನೆ. ಸಕಲ ವಿಧಗಳಾದ ನ್ಯೂನತೆಗಳಿಲ್ಲದ ಸರ್ವದಾ ಸರ್ವವಿಧವಾದ ಪರಿಪೂರ್ಣತೆಯುಳ್ಳವನಾಗಿ, ಸರ್ವದಾ ಅಪರಿಮಿತವಾದ ಶಕ್ತಿಸಂಪನ್ನನಾಗಿ ತನಗೆ ಲೇಶಮಾತ್ರ ಪ್ರಯೋಜನವಿಲ್ಲದಿದ್ದಾಗ್ಯೂ ಕೂಡ ಕೇವಲ ಲೀಲಾ ಮಾತ್ರದಿಂದಲೇ ಅನಂದೋದ್ರೇಕದಿಂದ ಜಗತ್ತಿನ ಸೃಷ್ಟ್ಯಾದಿ ವ್ಯಾಪಾರವನ್ನು ಚೇತನರ ಅನುಗ್ರಹಕ್ಕಾಗಿ ಮಾಡುತ್ತಿರುವ, ಸರ್ವೋತ್ತಮನಾದ ಪುರುಷೋತ್ತಮನಾದ ಶ್ರೀಮನ್ನಾರಾಯಣನನ್ನು ಕಂಡುಮನಿಯು ಬ್ರಹ್ಮಪರಾಶರೇಶ್ವರಿಂದ ಪ್ರಶಂಸೆ ಮಾಡುತ್ತಾ ಧ್ಯಾನ ಮಾಡುತ್ತಾ ಪರಮಸಿದ್ಧಿಯನ್ನು ಪಡೆದು ಕೃತಕೃತನಾದನೆಂದು ಶ್ರೀಮಹಾವಿಷ್ಣು ಪುರಾಣವು ಶ್ರೀಹರಿಯ ಮಹಾಮಹಿಮೆಯನ್ನು ಹೇಳುತ್ತಲಿದೆ.

ಇಂತಹ ಅತ್ಯಂತ ಪವಿತ್ರವಾದ ಬ್ರಹ್ಮಪರಾಶರೇಶ್ವರವನ್ನು ನಿತ್ಯವೂ ಯಾರು ಪಠಿಸುತ್ತಾರೆಯೋ ಅಥವಾ ನಿತ್ಯವೂ ಕೇಳುತ್ತಾರೆಯೋ ಅವರು ಕಾಮಾದಿ ದೋಷಗಳಿಂದ ಬಿಡುಗಡೆ ಪಡೆದವರಾಗಿ ತಮ್ಮ ಯೋಗ್ಯತೆಗಳಿಗೆ ತಕ್ಕಂತೆ ಇಷ್ಟಾರ್ಥಗಳನ್ನು ಸುಪ್ರಸನ್ನನಾದ ಶ್ರೀಹರಿಯಿಂದ ಪಡೆಯುತ್ತಾರೆ.

ಬ್ರಹ್ಮಪಾದ ಸ್ತೋತ್ರದಲ್ಲಿ ಮೊದಲನೆಯ ಶ್ಲೋಕದಲ್ಲಿ, ಪಾದ ಎಂಬ ಶಬ್ದವು ಆರು ಸಲ ಪ್ರಯುಕ್ತವಾಗಿದೆ. ಪರಶಬ್ದವು ಐದಾರ್ಥಿ ಕಂಡುಬಂದಿದೆ.

ಮೊದಲನೆಯದಾಗಿ ಪಾರಂಪರಂ = ಎಂಬುದಕ್ಕೆ ದತ್ತಾತ್ರೇಯೀಯ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನಕಾರರು, ಸುಪ್ರಸಿದ್ಧೋ ವಿಷ್ಣುಃ ಪಾರಂಪರಂ = ಬ್ರಹ್ಮ, ಪರಂಪರಯಾ = ಗುರುಸಂಪ್ರದಾಯ ಪರಂಪರಯಾ = ಉಪದೇಶಪ್ರಾಪ್ತಂ = ಎಂಬುದಾಗಿಸಿದ್ರಾಂತ ರಹಸ್ಯಾರ್ಥವನ್ನು ನಿರೂಪಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಇದು ಪಾರಂಪರಂ = ಎಂಬುದು ಏಕಪದ ಎಂಬ ವಿವಕ್ಷೆಯಿಂದ ತಿಳಿಸಿರತಕ್ಕ ಅರ್ಥವಾಗಿದೆ. ಪರಮಾತ್ಮನ ಜ್ಞಾನವಾಗಲಿ, ಸಾಕ್ಷಾತ್ಕಾರವಾಗಲಿ ಆ ಸರ್ವೋತ್ತಮನಾದ ನಾರಾಯಣ ಪ್ರಸಾದವಾಗಲಿ ಆಗಬೇಕಾದರೆ, ಗುರುಸಂಪ್ರದಾಯ ಪರಂಪರೆಯಿಂದಲೇ ಆಗಬೇಕೆಂಬ ಮೇದಾಂತ ಸಿದ್ಧಾಂತಾರ್ಥವು ಇಲ್ಲಿ ಉಕ್ತವಾಗಿದೆ.

ಇದಕ್ಕೆ ಪ್ರಮಾಣಗಳು :- "ಅಪ್ಯಚ್ಯುತೋ ಗುರುದ್ವಾರಾಪ್ರಸಾದಕೃತ್"

ಸಮ್ಯಗ್ ಲಕ್ಷಣಸಂಪನ್ನೋಯದ್ ದದ್ಮಾತ್ಮಪ್ರಸನ್ನಧೀಃ ||

ಶಿಷ್ಯಾಯಸತ್ಯಂ ಭವತಿ ತತ್ಸರ್ವಂನಾತ್ಮಸಂಶಯಃ ||

ಅಗಮ್ಯತ್ವಾದ್ ಹರಿಸ್ತಸ್ಮಿನ್ ಅವಿಷ್ಟೋಮುಕ್ತಿದೋಭವೇತ್ ||

(ಇತಿತಾತ್ಪರ್ಯನಿರ್ಣಯಃ)

ಗುರುಪ್ರಸಾದವು - ಸಾತಿಪ್ರಸನ್ನವ್ಯದಯೋಯದ್‌ದದ್ಮಾದ್ಗುರುರಪ್ಯಸೌ |

ಅವ್ಯಸಂಪಾದನೀಯವು ..... ಸತತ್ಸರ್ವಂಭವೇತ್ಸ್ಮಾದ್ ಅರ್ಚನೀಯೋ ಗು ರುಸ್ತದಾ ||

ಅದುದರಿಂದಲೇ ಚತುರ್ಮುಖನ ಅನುಗ್ರಹವು ಇಂದ್ರನಿಗೆ ಇದ್ದುದರಿಂದಲೇ ಇಂದ್ರನು ಸಮೀಚೀನ ಜ್ಞಾನವುಳ್ಳವನಾದನು. ವಿರೋಚನನೆಂಬ ದೈತ್ಯನ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಗುರುಪ್ರಸಾದವು ಇಲ್ಲವಾದುದರಿಂದ ವಿರೋಚನನೆಂಬ ದೈತ್ಯನಿಗೆ ಅನ್ಯಥಾಜ್ಞಾನವು, ಅವನ ಸ್ವರೂಪಕ್ಕೆ ತಕ್ಕಂತೆ ಉಂಟಾಯಿತು. ವಿರೋಚನನ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಗುರು ಪ್ರಸಾದವು ಇರಲಿಲ್ಲ. ಆದರೆ ಕೆಲವು ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ತಮಗಿಂತಲೂ ತಾರತಮ್ಯದಿಂದ ಕಮ್ಮಿಯಾದಮೂ ಸಹ ಗುರುಗಳಾಗಿರುವುದರಿಂದ ಅವರಿಗೆ ಉತ್ತಮ ವ್ಯಕ್ತಿಯಾಗಿರುವ ಶಿಷ್ಯನು ಮೇಗೆ ನಮದಾಕೋಳಬೇಕೆಂದರೆ :-

ಸ್ವಾವರಾಣಾಂ ಗುರುತ್ವಂ ತು ಭವೇತ್ ಕಾರಣತಃ ಕೃಚಿತ್ |

ಮರ್ಯಾದಾರ್ಥಂ ತೇಽಪಿ ಪೂಜ್ಯಾಃಸತುಯದ್ವತ್ಸರೋ ಗುರುಃ ||

ಇತ್ಯೇತತ್ಸಂಚರಾತ್ಮೋಕ್ತಂ ಪುರಾಣೇಷ್ವನುಮೋದಿತಂ ||

ಯದಾನುಮುಕ್ತಿಪ್ರದಾನಾಯ ಸ್ವಯೋಗ್ಯಂ ಪಶ್ಯತಿ ಧ್ರುವಮ್ |

ರೂಪಂ ಹರೇಶ್ವದಾತಸ್ಯ ಸರ್ವಪಾಪಾನಿ ಭಸ್ಮಸಾತ್ ||

ಯಾಂತಿ ಪೂರ್ವಾಣ್ಕುತ್ರರಾಗೆ ನಕ್ಷೇಶಂ ಯಾಂತಿಕಾನಿಚಿತ್ |

ಮೋಕ್ಷಶ್ಚ ನಿಯತಸ್ತಸ್ಮಾದ್ ಸ್ವಯೋಗ್ಯಹರಿದರ್ಶನೇ ||

ಭವಿಷ್ಯತ್ಸರ್ವವಚನಂ ಇತ್ಯೇತತ್ಸೂತ್ರಗಂ ತಥಾ |

ಹಿಂದಿನ ವಾಕ್ಯದ ಅಭಿಪ್ರಾಯವು ಈ ರೀತಿ ಇದೆ:

ಅಭಿಪ್ರಾಯ :- ಸಮೀಚೀನಗಳಾದ ಶಾಸ್ತ್ರದಲ್ಲಿ ಹೇಳಿರುವ ಲಕ್ಷಣಗಳಿಂದ ಕೂಡಿರುವ ಗುರುವು ಸುಪ್ರಸನ್ನನಾಗಿ ಶಿಷ್ಯನಿಗೆ ಏನನ್ನು ಉಪದೇಶ ಮಾಡುವನೋ ಅದಲ್ಲವೂ ಸತ್ಯವೇ ಆಗುತ್ತದೆ. ಈ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಲೇಶಮಾತ್ರವೂ ಸಂದೇಹವೇ ಇಲ್ಲ. ಆದರೆ ಈ ಗುರುಗಳಲ್ಲಿ ಅಂತರ್ಯಾಮಿಯಾಗಿ ಪ್ರೇರಣನಾಗಿರುವ ಶ್ರೀಹರಿಯಿಂದಲೇನೇ ಮುಖ್ಯವಾಗಿ ಎಲ್ಲ ಬಗೆಯಾದ ಫಲಗಳು ಶಿಷ್ಯನಿಗೆ ಲಭಿಸುತ್ತವೆಯೆಂಬುದೇ ಮುಖ್ಯ ತಾತ್ಪರ್ಯವಾಗಿದೆ. ಶ್ರೀಹರಿಯು ಗುರುಗಳ ಮೂಲಕವಾಗಿ ಶಿಷ್ಯನಿಗೆ ಅನುಗ್ರಹಿಸುತ್ತಾನೆ.

ಕೆಲವು ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಶಿಷ್ಯನು ತಾರತಮ್ಯದಲ್ಲಿ ಉತ್ತಮನಾಗಿಯೂ ಗುರುವು ಕಮ್ಮಿಯ ಮಟ್ಟದವನಾಗಿದ್ದಾಗ್ಯೂ ಕೂಡ (ಇಂದ್ರಜಿಹ್ವಾಪ್ರತಿಯಂತೆ) ಅಂತಹ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲೂ ಸಹ ಲೋಕಮರ್ಯಾದೆ, ಶಾಸ್ತ್ರಮರ್ಯಾದೆಯಂತೆ ಅಂತಹವರೂ ಕೂಡ ಮರ್ಯಾದೆಗಾಗಿ ಪೂಜ್ಯರೇ ಆಗಿರುವರು. ಆದರೆ ಉತ್ತಮರಾದ ಗುರುಗಳು ಹೇಗೆ ಪೂಜ್ಯರೋ ಅದರಂತೆ ಅಲ್ಲವೆಂಬುದನ್ನು ತಿಳಿಯಬೇಕು. ಈ ಎಲ್ಲಾ ವಿಷಯಗಳು ಪಂಚರಾತ್ರದಲ್ಲಿ ಹೇಳಲ್ಪಟ್ಟಿವೆ. ಪುರಾಣಗಳಲ್ಲೂ ಕಥಾರೂಪವಾಗಿ ಅನುಮೋದಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿವೆ.

ಅವತಾರ ಕಾಲದಲ್ಲಿನ ರಾಮಕೃಷ್ಣಾದಿ ಭಗವಂತನ ರೂಪಗಳನ್ನು ತಮೋಯೋಗ್ಯರಾದ ಅಧಮ ಜೀವರೂ ಸಹ ಕಂಡಿರುತ್ತಾರೆ. ಆದರೆ ಅವರಿಗೆ ಪರಮಾತ್ಮನ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಸರಿಯಾದ ಜ್ಞಾನವೂ ಇಲ್ಲ. ಭಕ್ತಿಯ ಲೇಶವೂ ಇರುವುದಿಲ್ಲ. ಮೇಲಾಗಿ ಭಗವಂತನ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ದ್ವೇಷವೇ ಇರುತ್ತದೆ. ಬಿಂಬಸಾಕ್ಷಾತ್ಕಾರವಂತೂ ಸರ್ವಥಾ ಇಲ್ಲ. ಆದುದರಿಂದ ರಾಮಕೃಷ್ಣಾದಿ ಅವತಾರ ರೂಪಗಳ ದರ್ಶನ ಮಾತ್ರದಿಂದ ಮೋಕ್ಷವಿಲ್ಲ. ಮುಕ್ತಿಯೋಗ್ಯ ಚೇತನನಿಗೂ ಕೂಡ, ಅವನವನ ಸ್ವಯೋಗ್ಯವಾದ, ನಿಯತ ಗುರುವಿನಿಂದ ಉಪದಿಷ್ಟವಾದ ಬಿಂಬಸಾಕ್ಷಾತ್ಕಾರದಿಂದಲೇ ಮುಕ್ತಿಯೆಂಬುದು ಪ್ರಮಾಣಗಳಿಂದ ತಿಳಿದುಬರುವ ವಿಷಯವಾಗಿದೆ.

ಬ್ರಹ್ಮಮೀಮಾಂಸಾ ಶಾಸ್ತ್ರದಲ್ಲೂ ಸಹ ಈ ವಿಷಯವು ಮೂರನೇ ಅಧ್ಯಾಯದ ಮೂರನೇ ಪಾದದ 26ನೆಯ ಅಧಿಕರಣದಲ್ಲಿ (ಪ್ರದಾನಾಧಿಕರಣದಲ್ಲೂ) ಇಪ್ಪತ್ತೇಳನೇ ಅಧಿಕರಣವಾದ ಲಿಂಗಭೂಯಸ್ತಾಧಿಕರಣದಲ್ಲೂ ಪ್ರತಿಪಾದಿತವಾಗಿದೆ.

ಆಚಾರ್ಯವಾನ್ ಪುರುಷೋ ವೇದ (ಭಾದೋಗ್ಯ ೬-೧೪-೨) ಆಚಾರ್ಯವಾನ್ = ನಿಯತಗುರುಗಳಾದ ಆಚಾರ್ಯರ ಅನುಗ್ರಹಕ್ಕೆ ಪಾತ್ರನಾದ ಮುಕ್ತಿಯೋಗ್ಯ ಪುರುಷನು ಅವಿದ್ಯಾಪಟಲದಿಂದ ಮುಕ್ತನಾಗಿ ಬ್ರಹ್ಮನನ್ನು ಸಾಕ್ಷಾತ್ಕರಿಸುತ್ತಾನೆ.

“ಓ ಪ್ರದಾನವದೇವಹಿತರುಕ್ತಂ ಓ = ಪ್ರದಾನಮತ್ = ಪ್ರಸಾದಪೂರ್ವಕವಾಗಿರುವ = ಪ್ರಕೃಷ್ಟವಾದ ದಾನದಿಂದ ಕೂಡಿದ = ಅಂದರೆ = ಪ್ರಕೃಷ್ಟ ಗುರೂಪದೇಶವೆಂಬ ದಾನಯುಕ್ತವಾದ ಶ್ರವಣಾದಿಗಳೇ ಬ್ರಹ್ಮಸಾಕ್ಷಾತ್ಕಾರಕ್ಕೆ ಸಾಧನವು, ಕೇವಲ ಶ್ರವಣಾದಿಗಳಲ್ಲ. ಗುರುಪ್ರಸಾದವು ಜ್ಞಾನಸಾಧನಗಳಲ್ಲಿ (ಅಪರೋಕ್ಷ ಜ್ಞಾನಸಾಧನಗಳಲ್ಲಿ) ಬಲಿಷ್ಠವೆಂಬುದೂ ಸಹ ಬ್ರಹ್ಮಸೂತ್ರದಲ್ಲಿ ನಿರ್ಣಯ ಮಾಡಲ್ಪಟ್ಟಿದೆ.

“ಓ ಲಿಂಗಭೂಯಸ್ತಾದ್ ತದ್ವಿಬಲೀಯಃತದಪಿ ಓ =
ವರಾಹ ಪುರಾಣ ವಾಕ್ಯವೂ ಇದನ್ನು ಸಮರ್ಥಿಸುತ್ತಲಿದೆ.

“ಗುರುಪ್ರಸಾದೋ ಬಲವಾನ್ ನ ತಸ್ಯಾದ್ವಲವತ್ಪರಮ್ |
ತಥಾಪಿ ಶ್ರವಣಾದಿಶ್ಚ ಕರ್ತವ್ಯೋ ಮೋಕ್ಷಸಿದ್ಧಯೇ || (೩ತಿವಾಲಿಹೇ)

ಗುರುಪರಿತ್ಯಾಗಕ್ಕೆ ದೋಷವು ಉಕ್ತವಾಗಿವೆ.

ಗುರುತ್ವಗೇ ಭವೇನ್ನೈತ್ಯುಃ ಮಂತ್ರತ್ವಗೇದರಿದೃಶಾ |
ಗುರುಮಂತ್ರಪರಿತ್ಯಾಗೇ ರಾರವಂ ನರಕಂ ವೃಜೇತ್ || ಇತ್ಯಾದಿ.

ಮೇಲೆ ವಿವರಿಸಿದ ಗುರುಸಂಪ್ರದಾಯದ ವಿಚಾರವನ್ನೆಲ್ಲಾ ಸಂಗ್ರಹವಾಗಿ ಶ್ರೀಬ್ರಹ್ಮವಾದಸೂತ್ರದಲ್ಲಿನ ಒಂದೇ ಪದದಿಂದ ಸೂಚಿತವಾಗಿರುವುದನ್ನು ಅದಕ್ಕೆ ವ್ಯಾಖ್ಯಾತ್ರೇಯಾಚಾರ್ಯರು “ಪಾರಂಪರಂ” ಎಂಬ ಪದದ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನದಲ್ಲಿ ತಿಳಿಸಿದ್ದಾರೆ.

೧) ಪಾರಂಪರಂ = ಗುರುಸಂಪ್ರದಾಯಪರಂಪರಯಾ, ಉಪದೇಶಪ್ರಾಪ್ತಂ,

ಇದಕ್ಕೆ ಪ್ರಮಾಣವನ್ನು “ವಿವರಂಪರಂಪರಾಪ್ರಾಪ್ತಂ ಇಮಂರಾಜರ್ಷಯೋವಿದುಃ” || ೩ತಿ ವಚನಾತ್ ||

೨) ಪಾರಂಪರಂ ಎಂಬಲ್ಲಿ ಎರಡು ಪದಗಳು ಎಂಬ ಕಲ್ಪದಲ್ಲಿ ಪರಂ = “ಸರ್ವೋಪಗುಣಪೂರ್ಣತ್ವಾತ್ ಪರಂಜಾಪ ಜನಾರ್ದನಂ” ಎಂಬುದಾಗಿ ತಂತ್ರಭಾಗವತ ವಚನವನ್ನು ಉದಾಹರಿಸುವರು, ಪರಂ = ಗುಣಪೂರ್ಣ ಎಂದರ್ಥ. ಪರಂ = ಎಂಬ ಪದವು ಶ್ರೀಮದ್ಭಾಗವತದಲ್ಲಿ ಮೊದಲನೆಯ ಶ್ಲೋಕದಲ್ಲೇ ಉದಾಹೃತವಾಗಿದೆ.

“ಸತ್ಯಂ ಪರಂ ಧೀಮಹಿ” ಪರಂ = ಪೂರ್ಣಂ ಗುಣೈರಿತಿಶೇಷಃ (ಶ್ರೀ ವಿಷಯದ್ವಜೇಯ)

(ವ್ಯವಲಿಪವ್ಯರಣಯೋಃ ಇತಿಧಾತೋಃ (ಶ್ರೀ ವಿ. ದ್ವಜೇಯ)

ಶ್ರೀಮದ್ಭಾಗವತದ ಕವೆಯ ಪದ್ಯದಲ್ಲೂ ಪರಶಬ್ದವು ಕಂಡುಬಂದಿದೆ. “ಯಸ್ಯ ಸ್ಮರಣಮಾತ್ರೇಣ ಸರ್ವ ಪಾಪಪ್ರಣಾಶನಮ್ | ಪ್ರಣಾಮೋದಾಖಿಶಮನಾಂತಂ ನಮಾಮಿ ಹರಿಂ ಪರಮ್” ಶ್ರೀಭಾಗವತದ ಕವೆಯ ಶ್ಲೋಕ. ಪರಂ = ಬ್ರಹ್ಮ, ಏಕಾಯಣಃ, ಹರಿವಂಶದಲ್ಲಿ “ಯದೇತತ್ತರಮಂ ಬ್ರಹ್ಮ ವೇದವಾದೇಷು ಪಠ್ಯತೇ | ಸದೇವ ಪುಂಡರೀಕಾಕ್ಷಃ ಸ್ವಯಂ ನಾರಾಯಣಃ ಪರಂ”. (೩ತಿ ಹರಿವಂಶ)

“ಬ್ರಹ್ಮವಿದಾವ್ಯಾಪ್ತಿ ಪರಂ” (೩ತಿಶ್ರುತೇಶ್ವ)

೩) ಪಾರಂ = ಸಂಸಾರಾವನಃಪಾರಂ = ಅಪಧೀಷ್ಟಭೂತಂ ಬ್ರಹ್ಮ (ಸೋಽನ್ವನಃಪಾರಮಾವ್ಯಾಪ್ತಿ ತಪ್ತಿಷ್ಣೋಃ ಪರಮಂಪದಂ (೩ತಿಶ್ರುತೇಃ) ಯಮದ್ವನಃ ಪಾರಮುಶಂತಿಯೋಗಿನಃ (೩ತಿ ಭಾಗವತವಚನಮ್)

೪) ಪಾರಂ = ಶಕ್ತ್ಯರ್ಥೇಽಪಿ ಪ್ರಯೋಗಃ = (ಪಾರತಿರೇಕರ್ಮಸಮಾಪ್ತೌ ಇತಿಧಾತುಃ)

ಶಕ್ತಿ ಎಂಬ ಅರ್ಥದಲ್ಲೂ ಪಾರಶಬ್ದದ ಪ್ರಯೋಗವಿದೆ. “ಯದ್ವಕ್ತುಂ ನೈವಪಾರ್ಯತೇ” ಎಂಬುದಾಗಿ ಪ್ರಯೋಗವಿದೆ.

೫) ಪಾರಃ = ಪರಿಮಿತಿ ಎಂಬುದಾಗಿಯೂ ಅರ್ಥವಿದೆ. (ಆಂತೋ ವಿನಾಶಃ ಸಂಪ್ನೇಹಃ ಪಾರಃ ಪರಿಮಿತಿಸ್ವಭಾವಃ ಇತಿವಚನಾತ್ ||

೫) ಪಾರಃ = ಕರ್ಮಣಃ = ಪಾರಃ = ಸ್ವಸಂಕೀರ್ತನಸ್ಮರಣಾದಿನಾ ಪಾರಯಿತಾ = ಸಮಾಪಕಃ ಪೂರ ಕೋಷಾ
(ವಿಷ್ಣುಪ್ರವೃತ್ತಿಮುಕ್ತಿಯಂತಿ ಇತಿಶ್ಚುತೇ)

೬) ಪಾರಃ = ಸಂಸಾರತರಣಂ, ನ ವಿದ್ಯತೇ ಯೇಷಾಂ ತೇ ಆಪಾರಾಃ

ಪಾರಃ = ಸರ್ವೇಷಾಂ ಆಶ್ರಯತೇನ ತೀರಭೂತಃ (ಪಾರತೀರಕರ್ಮಸಮಾಪ್ತಿ ಇತಿಧಾತುಃ)

೭) ಪಾರಃ = ಪ್ರಾಪ್ತಂ ಶಕ್ಯಃ =

೮) ಪಾರಃ = ಆಶ್ರಯಭೂತಃ

೧೦) ಪಾರಃ = ಭಕ್ತಾನಾಂ ಪಾಲನಾತ್ಪಾರಃ = ಪಾಲಕಃ

ಅವೇಶಿತಪೂರಣಾಚ್ಛ = ಪಾರಃ = ಪೂರಕಃ

(ಪ್ರಪಾಲನ ಪೂರಣಯೋಃ ಇತಿಧಾತೋಃ)

ಪಾರಾಃ = ಪಾಲಕಾಃ, ಪೂರಣಾಶ್ಚ ಇತ್ಯಾದಿ - ಒಟ್ಟಿನಲ್ಲಿ ಹನ್ನೆರಡು ತರಹ ಅರ್ಥಗಳಿವೆ. ಈ ರೀತಿ ಪಾರ ಶಬ್ದಕ್ಕೆ
= ೧) ಪಾರಂಪರಂ ಎಂಬಲ್ಲಿ ಗುರುಸಂಪ್ರದಾಯ ಪರಂಪರೆಯಿಂದ ಪ್ರಾಪ್ತನೆಂದೂ

೨) ಪಾರಂ = ನಿರ್ದೋಷ ಗುಣಪೂರ್ಣನೆಂದು

೩) ಪಾರಂ = ಸಂಸಾರ ಮಾರ್ಗಕ್ಕೆ ಅಪಧಿಭೂತ ಬ್ರಹ್ಮನೆಂದೂ

೪) ಪಾರಂ = ತೀರನೆಂದೂ,

೫) ಪಾರಃ = ಆಶ್ರಯನೆಂದೂ

೬) ಪಾರಃ = ಶಕ್ತಿಯೆಂದೂ, ಅಚಿಂತ್ಯಾದೃಶಶಕ್ತಿಸಂಪನ್ನನೆಂದೂ

೭) ಪಾರಃ = ಪರಿಮಿತಿಯೆಂದೂ

೮) ಪಾರಃ = ಪಾರಯಿತಾ = ಸಮಾಪಕನೆಂದೂ

೯) ಪಾರಃ = ಸಂಸಾರತರಣವೆಂದೂ

೧೦) ಪಾರಃ = ಪ್ರಾಪ್ತಂ ಶಕ್ಯನೆಂದೂ

೧೧) ಪಾರಃ = ಭಕ್ತಪಾಲಕನೆಂದೂ

ಒಟ್ಟು ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ ಪಾರಶಬ್ದವು ಶ್ರೀಬ್ರಹ್ಮಪಾರಸೋತ್ರದ ಮೊದಲನೆಯ ಶ್ಲೋಕದಲ್ಲಿ ಅನೇಕಾರ್ಥಗಳಲ್ಲಿ
ವ್ಯಾಖ್ಯಾನ ಮಾಡಲ್ಪಟ್ಟಿದೆ.

ಇನ್ನು ಪರ ಎಂಬ ಶಬ್ದವು ಐದಾವರ್ತಿ ಪ್ರಯೋಗಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿದೆ.

ಪರಃ = ೧) ಪಾರಂಪರಂ = ಪರಂಪರೆಯಿಂದ ಪ್ರಾಪ್ತನು

೨) ಪರಃ = ನಿರ್ದೋಷಗುಣಪೂರ್ಣಬ್ರಹ್ಮನು

೩) ಪರಃ = ಉತ್ತಮನು,

೪) ಪರಃ = ಪರರಾದ ಬ್ರಹ್ಮಾದಿಗಳು = ಪರೇಭ್ಯಃ ಪರರಾದ ಬ್ರಹ್ಮಾದಿಗಳಿಗೆ - ಪಾರನು.

ಇತ್ಯಾದಿ ಅರ್ಥಗಳಲ್ಲಿ ಪರಶಬ್ರವ ಪ್ರಯೋಗವಿದೆ. ಒಬ್ಬ ಅಭಿಪ್ರಾಯವಸ್ತು, ಪರಿಶೀಲಿಸಿದರೆ - ಓಂ ಆಧಾತೋಬ್ರಹ್ಮವೆಷ್ಟಾನಾ ಓಂ ಎಂಬ ಬ್ರಹ್ಮಮೀಮಾಂಸಾ ಶಾಸ್ತ್ರದ ಮೊದಲನೆಯ ಸೂತ್ರದಲ್ಲಿನ ಬ್ರಹ್ಮಶಬ್ದಾರ್ಥದ ವಿವರಣೆಯು ಕಂಡುಬಂದಿದೆ. ಆದೂ ಅಲ್ಲದೆ ಇಡೀ ಬ್ರಹ್ಮಮೀಮಾಂಸಾಶಾಸ್ತ್ರದ ಮೊದಲನೆಯ ಅಧ್ಯಾಯದ ಗುಣಪರಿಪೂರ್ಣತ್ವದ ಅರ್ಥದ ಸಂಗ್ರಹವೇ ಬ್ರಹ್ಮಪಾರಸ್ಕೋತ್ರದ ಮೊದಲನೆಯ ಶ್ಲೋಕದಲ್ಲಿ ಆಡಿದೆ. ಎರಡನೇ ಪದ್ಯದಲ್ಲಿ "ಸಕಾರಣಂ" ಇತ್ಯಾದಿ ವಿಶೇಷಗಳಿಂದ "ಓಂ ಜನ್ಮಾವ್ಯಸ್ಮಯತಃ ಓಂ" ಎಂಬ ಎರಡನೇ ಸೂತ್ರದ ಅರ್ಥವು ಬ್ರಹ್ಮಾಂತಾದಿ ಪ್ರಕೃತಿಪರ್ಯಂತವಾದ ಕಾರಣಸಮುದಾಯಗಳಿಲ್ಲಾ ಸಕಲ ಕಾರ್ಯಗಳೂ ಸಹ, ಪರಮಾತ್ಮನಾದ ವಿಷ್ಣುವಿಗೆ ಅಧೀನಗಳೆಂಬ ಪರಮಾರ್ಥವು "ಯದಧೀನಾ ಯಸ್ಯಸತ್ತಾತ್ರದಿತ್ಯೇವ ಭಣ್ಯತೆ" ಎಂಬ ನ್ಯಾಯದಿಂದ ಸಮರ್ಥಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿದೆ.

ಮೂರನೇ ಪದ್ಯದಲ್ಲಿ :- ಇಹೀ ಅಪೌರುಷೇಯವಾದ ವೇದಕ್ಕೆ ಪ್ರಥಮತ್ವವೆಂಬ ಪ್ರಮೇಯವು "ವೇದಾನಾಂ ಪ್ರಥಮವತ್ತ್ವತೈನವೇದಇತ್ಯುಚ್ಯತೇಹರಿ"

ವೇದಾನಾಂ ಪ್ರಥಮೋ ವಕ್ತಾ ಹರಿರೇವ ಯತೋ ವಿಭುಃ |

ಅತೋ ವಿಷ್ಣಾತ್ಮಕಾ ವೇದಾಃ ಇತ್ಯಾಹುಃವೇದವಾದಿನಃ ||

(ಇತಿಶಬ್ದನಿರ್ಣಯೇ) ಎಂಬುದಾಗಿ ಸಮರ್ಥಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿದೆ.

ಈ ನೀತಿಯಾಗಿ ಸ್ವಾಸ್ಥಪ್ರತಿಪಾದ್ಯವಾದ ಶ್ರೀಹರಿಯ ಮಹಿಮೆಗೆ ಶ್ರೀಬ್ರಹ್ಮಪಾರಸ್ಕೋತ್ರವು ಆದರ್ಶಪ್ರಾಯವಾಗಿರುವುದರಿಂದ ಸಕಲ ಮುಕ್ತಿಯೋಗ್ಯಚೇತನರು ದೇವರ ವ್ಯಾಪಾರಾಲದಲ್ಲಿ ನಿತ್ಯವೂ ಪಠಿಸುವ ಸಂಪ್ರದಾಯವು ಇಂದಿಗೂ ರೂಢಿಯಲ್ಲಿದೆ.

ಎರಡನೇ ಪದ್ಯದಲ್ಲಿನ ರೂಪರಶೇಷೈರಪಕೀರತ ಸರ್ವಂ = ಎಂಬುದರಿಂದ ಪರಮಾತ್ಮನು ಸಕಲ ಜಗತ್ತಿನ ರಕ್ಷಣೆಯನ್ನು ನಾನಾ ರೂಪಗಳಿಂದ ಮಾಡುತ್ತಿರುವ ವಿಷಯವು ಸೂಚಿತವಾಗಿದೆ. ಮೂರನೇ ಪದ್ಯದಲ್ಲಿ ಬ್ರಹ್ಮ ಪ್ರಜಾನಾಂಪತಿರಬ್ಜುತೋಽಸೌ = ಎಂಬಲ್ಲಿ ಸರ್ವಜ್ಞಾಬಿತ್ತವನು ಉಕ್ತವಾಗಿದೆ. ಇದು ಕರ್ಮಕ್ಷಯಪಾದದಲ್ಲಿ ಓಂ ಆತ್ಮೇತಿರೂಪಗಚ್ಛಂತಿಗ್ನಾಯಂತಿತಿ" ಎಂಬ ಸೂತ್ರಾರ್ಥದ ಸಂಗ್ರಹರೂಪವಾಗಿದೆ.

ಬ್ರಹ್ಮಾವ್ಯಯಂ ನಿತ್ಯಮಜಂ ಸವಿಷ್ಣುಃ = ಎಂಬಲ್ಲಿ ಪರಮಾತ್ಮನಿಗೆ ಚತುರ್ವಿಧ ನಾಶವು ಇರುವುದಿಲ್ಲವೆಂಬ ಪ್ರಮೇಯವೂ ಮತ್ತು ಅಪಕ್ಷಯಾದ್ಯೇರಬಿಲಿರಸಗಿ" ಎಂಬ ವಿಶೇಷಣದಿಂದ ಇಡೀ ಬ್ರಹ್ಮಸೂತ್ರದ ಎರಡನೇ ಅಧ್ಯಾಯದ ನಿರ್ದೋಷತ್ವಪ್ರಮೇಯದ ನಿರೂಪಣೆಯನ್ನು ಮಾಡಲಾಗಿದೆ.

ಶ್ರೀಬ್ರಹ್ಮಪಾರಸ್ಕೋತ್ರದಲ್ಲಿನ ಒಂದೊಂದು ವಿಶೇಷಣವಿಂದಲೂ ಸೂಚಿತವಾದ ಬ್ರಹ್ಮಸೂತ್ರಗಳ ಅರ್ಥದ ನಿರೂಪಣೆ.

೧) ಪಾರಂಪರಂ = ಪರಂ = ಪೂರ್ಣಂ = ದೇಶದಿಂದಲೂ, ಗುಣಗಳಿಂದ ಪೂರ್ಣ, ಅಂದರೆ ವಿಷ್ಣುಃ

೧) ಬ್ರಹ್ಮಶಬ್ದಾರ್ಥದ ನಿರೂಪಣೆ.

೨) ಸಂಪ್ರದಾಯಪರ ಪರೆಯಿಂದ ಉಪದೇಶಪ್ರಾಪ್ತಂ = ಎಂಬುದರಿಂದ,

"ಪ್ರದಾನವದೇವ ಓ ತಮಾಕ್ತಂ ಓಂ

ಓಂ ಲಿಂಗಭೂಯಸ್ತಾತ್ಪದ್ವಿ ಬಲೀಯತದತಿ ಓಂ ಎಂಬ ಎರಡು ಸೂತ್ರಗಳ ಅರ್ಥದ ಸಂಗ್ರಹ ರೂಪವಾದ ಪ್ರತಿಪಾದನೆ.

೩) ವಿಷ್ಣು ಶಬ್ದದಿಂದ ಅನುಷ್ಠಾಪ್ಯಾನದಲ್ಲಿ ಉಕ್ತವಾಗಿರುವ ಸ್ವಯಂ ಭಗವತಾ ವಿಷ್ಣುಬ್ರಹ್ಮೇತ್ಯೇ ತತ್ಪರೋದಿತಂ | ಸ ವಿಷ್ಣುಗಾಹ ಹೀತ್ಯಂತೇ ದೇವಶಾಸ್ತ್ರಸ್ಯ ತೇನ ಹ ||

ವಿಷ್ಣುನಾಮಾರ್ಥರೂಪತ್ವಂ ಸಂಹಿತಾದೇರಥಾಬ್ರವೀತ್ |

ಣಕಾರಂ ಚ ಪಕಾರಂಚ ಬಲಬೀಷ್ಪಾತ್ಮಕಂ ವದನ್ ||

ತಜ್ಞಾನಪೂರ್ವಕತ್ವೇನ ಸಂಹಿತಾಧ್ಯಯನಂ ತಥಾ |

ಉಪಸರ್ಗತ್ವತೋ ವೇಸುತಾಚ್ಛೇಲ್ಯಾರ್ಥಾದುನ್ಮಥಾ

ಣಕಾರಶ್ಚ ಪಕಾರಶ್ಚನಾಮರೂಪತಯಾಮತೌ

ತಸ್ಮಾತ್ಪಮನ್ವಯೋವಿಪ್ಲವಸ್ವರವರ್ಣಪದಾತ್ಮನಃ = ಎಂಬ ಅನುಷ್ಠಾಪ್ಯಾನದ ವಾಕ್ಯಾರ್ಥವು ಕೇವಲ ವಿಷ್ಣು ಪದದಿಂದ ಸೂಚಿತವಾಗಿದೆ.

೧) ಸವಿಷ್ಣುರಾಹು ತಂಬ್ರಹ್ಮೇತ್ಯಾಚಕ್ಷತೇ = ಎಂಬ ದೈವೀಮೀಮಾಂಸಾ ಶಾಸ್ತ್ರದಲ್ಲಿನ ಅಂಕಿತವಾದ ಎರಡು ಸೂತ್ರಗಳು ಅರ್ಥದ ಸೂಚನೆ.

೨) ಪರಂ = ನಿರೋಪಂ, ಗುಣಪೂರ್ಣಂ = ಎಂಬುದರಿಂದ ಅವಿರೋಧ್ಯಾಯನ ಮತ್ತು ಪ್ರಥಮಾಧ್ಯಾಯದ ಅರ್ಥ ನಿರೂಪಣೆ.

೪) ಪಾರಂ = ಸಂಸಾರಾದ್ಯನುಪಾರಂಭಾತಂ = ಎಂಬುದರಿಂದ "ಓಂಮುಕ್ತೋಪಸ್ಯಪ್ರವೇಶಾತ್ ಓಂ ಎಂಬ ಸೂತ್ರಾರ್ಥದ ನಿರೂಪಣೆ.

೫) "ಅಪಾರಪಾರಾ" ಅಪರಿಮಿತಶಕ್ತಿ" ಅನಂತಶಕ್ತಿಭಗವಾನ್ ಅನಂತ ಇತಿವಚನಾತ್ = ಎಂಬುದರಿಂದ "ಪರಾಸ್ಯಶಕ್ತಿರ್ವಿವಿಧೈವ ಶ್ರುತಿಯತೇ ಸ್ವಾಭಾವಿಕೀ ಜ್ಞಾನಬಲಶ್ರಿಯಾಚ" ಇತ್ಯಾದಿ ಶ್ರುತಕರ್ಥವನ್ನು ಸಂಗ್ರಹಿಸಲಾಗಿದೆ.

೬) ಅಪಾರಸ್ಯ, ಆಸಮಾಪ್ರಸ್ಯಕರ್ಮಣಾಪಾರಃ = ಸ್ವಸಮಪ್ರಣೀನಪೂರಕಃ = ಇದರಿಂದ "ಮಾಂವಿಧತ್ತೇ ಅಭಿಧತ್ತೇ ಮಾಂ" ಇತ್ಯಾದಿ ಭಾಗವತದ ಹನ್ನೊಂದನ: ಸ್ಕಂಧದಲ್ಲಿನ ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣ ಪರಮಾತ್ಮನ ವಾಕ್ಯಭಿಪ್ರಾಯದ ಸೂಚನೆ.

೭) ಪರಃ ಪರೇಭ್ಯಃ = ಬ್ರಹ್ಮಾದಿಭ್ಯಃ ಉತ್ತಮಃ = ಎಂಬುದರಿಂದ ಇಂದ್ರಿಯೇಭ್ಯಃ ಪರಾಪ್ಯರ್ಥಾಃ ಇತ್ಯಾದಿ ಕಾಠಕೋಪನಿಷತ್ತಿನಲ್ಲಿ ಉಕ್ತವಾಗಿರುವ, ಸಾಕಾಪ್ಯಸಾಪರಾಗತಿಃ" ಎಂಬ ಸರ್ವೋತ್ತಮತ್ವ ಸಮರ್ಥನೆ ಮತ್ತು ತಾರತಮ್ಯ ಪ್ರತಿಪಾದನೆ.

೮) ಪರಮಾರ್ಥರೂಪೀ = ಪರಮಾರ್ಥಂ = ಅವಿನಾಶಿರೂಪಂ ದೇಹೋ ಅಸ್ಥಾಸ್ತೀತಿ, ಪರಮಾರ್ಥರೂಪೀ ಎಂಬುದರಿಂದ "ಓಂ ಆಮಚಿತನ್ಯಾತ್ರಂಓಂ ಓಂ ಆರೂಪವದೇವಹಿತತ್ವಧಾನತ್ವಾತ್ ಓಂ ಎಂಬ ಸೂತ್ರಾರ್ಥಗಳ ಸೂಚನೆ.

೯) ಯದ್ವಾಸ್ತತಂತ್ರರೂಪವಾನ್ = ಎಂಬುದರಿಂದ “ಸ್ವತಂತ್ರಂಪರತಂತ್ರಂಚ” ಇತ್ಯಾದಿ ಸಿದ್ಧಾಂತಾರ್ಥದ ನಿರೂಪಣೆ.

೧೦) ಪಾರಃ = ಸರ್ವೇಷಾಂ, ಆಶ್ರಯತೇನ ತೀರಭೂತಃ = ಎಂಬುದರಿಂದ “ಸರ್ವಾಶ್ರಯಃ” ಇತ್ಯಾದಿ ಭಾಷ್ಯಾರ್ಥದ ಸಂಗ್ರಹದ ಸೂಚನೆ.

೧೧) ಪರಪಾರಭೂತಃ = ಸರ್ವಜಗನ್ಮೂಲಕಾರಣಭೂತಪ್ರಧಾನಸ್ಯ ಪಾರಭೂತಃ ಆಶ್ರಯೇಭೂತಃ = ಎಂಬುದರಿಂದ ಪ್ರಕೃತ್ಯಧಿಕರಣದ ವಾಕ್ಯಾರ್ಥವನ್ನು ಸಂಗ್ರಹಿಸಿದಂತಾಗಿದೆ.

೧೨) ಸ್ವೇತರೇಷಾಂ ಅಸಂಕರಕೃದ್ವಿಮರ್ಶಾವಾಭೂತಃ = ಎಂಬುದರಿಂದ “ವಿಷಯೇತುವಿಧಾರಣಾ” ಇತ್ಯಾದಿ ಶ್ರುತ್ಯರ್ಥವನ್ನು ಸಂಗ್ರಹಿಸಲಾಗಿದೆ.

ಇದರಿಂದ ಓಂ ಪರಮತಃ ಸೇತುನ್ಮಾನಶಬ್ದವಿಧಿಭ್ಯಃಓಂ ಎಂಬ ಸೂತ್ರಾರ್ಥದ ಸಂಗ್ರಹದ ಸೂಚನೆಯು ಕಂಡುಬಂದಿದೆ.

೧೩) ಪಾರಪಾರಃ = ಬ್ರಹ್ಮಾದೀನಾಂಪಾಲಕಃಪೂರಕಶ್ಚ = ಎಂಬುದರಿಂದ ಜನ್ಮಾದ್ಯಧಿಕರಣವಾಕ್ಯಾರ್ಥದ ನಿರೂಪಣೆ.

೧೪) ಸಕಾರಣಂ = ಎಂಬುದರಿಂದ ಪ್ರಕೃತ್ಯಧಿಕರಣವಾಕ್ಯಾರ್ಥದಂತೆ ಪರಮಾತ್ಮನಿಗೆ ನಿಮಿತ್ತ ಕಾರಣತ್ವವನ್ನು ನಿರೂಪಿಸಿದಂತಾಗಿದೆ. ಪ್ರತ್ಯುಪರಿಣಾಮವು ಜಗತ್ತೆಂಬ ವಾದವೂ ವಿವರ್ತವಾದಿಗಳಾದ ಐಕ್ಯವಾದಿಗಳ ಮತವೂ ಖಂಡಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿದೆ.

೧೫) ರೂಪೈರಶೇಷೈರವತೀಹಸರ್ವಂ = ಓಂ ಯೋನಿಶ್ಚ ಹೀಗೀಯತೇಓಂ ಇತ್ಯಾದಿ ಸೂತ್ರಗಳನ್ನು ಸಂಗ್ರಹಿಸಿ ತಿಳಿಸಿದಂತಾಗಿದೆ.

೧೬) ಬ್ರಹ್ಮ = ವೇದಃ ಸಃ = ವೇದೋಚಿತ ಸಃ = ವೇದಾನಾಂ ಪ್ರಥಮವಕ್ಷ್ಯತೇನ ವೇದ ಇತ್ಯುಚ್ಯತೆ, ವೇದಾನಾಂಪ್ರಥಮೋವಕ್ತಾವೇದ ಇತ್ಯುಚ್ಯತೇ ಹರಿಃ = ಇತ್ಯಾದಿ ವಾಕ್ಯದಲ್ಲಿ ಪ್ರಥಮವಕ್ಷ್ಯತೇನ ಎಂದು ಹೇಳಲಾಗಿದೆಯೇ ಹೊರತು ವೇದಾನಾಂ ಕರ್ತೃತ್ವೇನ ಎಂದು ಹೇಳಲಿಲ್ಲವಾದ್ದರಿಂದ “ವೇದಾವೌರುಷೇಯತ್ವ” ವಾಕ್ಯಾರ್ಥವನ್ನು ಸೂಚಿಸಿದಂತಾಗಿದೆ. ವೇದಕ್ಕೆ ಕರ್ತೃಪ್ರಸಿದ್ಧಿಯು ಇರುವುದಿಲ್ಲ. ವೇದಾವೌರುಷೇಯತ್ವದ ವಾಕ್ಯಾರ್ಥವನ್ನು ತಾತ್ಪರ್ಯಚಂದ್ರಿಕಾಕಾರರು ಬಹು ರಮಣೀಯವಾಗಿ ನಿರೂಪಿಸಿದ್ದಾರೆ. ತಾತ್ಪರ್ಯ ಚಂದ್ರಿಕಾವ್ಯಾಖ್ಯಾಕಾರರಾದ ಪ್ರಕಾಶವ್ಯಾಖ್ಯಾನವನ್ನು ರಚಿಸಿರುವ ಶ್ರೀ ರಾಘವೇಂದ್ರ ಗುರುನಾಮಘೋಷರು ನಿರ್ಣಯಿಸಿರುವ ವೇದಾವೌರುಷೇಯತ್ವದ ಮಾರ್ಮಿಕವಾದ ಅರ್ಥವೇ ಸಂಗ್ರಹವಾಗಿ ಇಲ್ಲಿ ಸೂಚಿತವಾಗಿದೆ.

೧೭) ಅಪ್ಕಯಾದೈರಖಿಲ್ವರಸಂಗಿ = ಎಂಬುದರಿಂದ ಸಮಗ್ರವಾದ ಅವಿರೋಧಾಧ್ಯಾಯದಲ್ಲಿ ಪ್ರತಿಪಾದ್ಯವಾದ ನಿರೋಧಪ್ಪದ ಪ್ರತಿಪಾದನೆಯನ್ನು ಮಾಡಿದಂತಾಗಿದೆ.

೧೮) ಬ್ರಹ್ಮಾಕ್ಷರಂ = ಎಂಬುದರಿಂದ “ಓ ಆಕ್ಷರಂ, ಅಂಬರಾಂತದ್ವತೇಓ ಎಂಬ ಆಕ್ಷರಾಧಿಕರಣ ವಾಕ್ಯಾರ್ಥವು ಸಂಗ್ರಹಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿದೆ.

೧೯) ಪುರುಷೋತ್ತಮಃ = ಪುರುಷಶ್ಚ + ಪುರುಷಶ್ಚ = ಪುರುಷತಾತ್ಪರ್ಯಾಉತ್ತಮಃ ಎಂಬುದರಿಂದ ಶ್ರೀಭಗವದ್ಗೀತೆಯಲ್ಲಿನ “ಯೋ ಮಾಮೇವಮಸುಮೂಢೋ ಜಾನಾತಿ ಪುರುಷೋತ್ತಮಂ” ಎಂಬ ಗೀತೆಯ ಹದಿನೈದನೇ ಅಧ್ಯಾಯದ ಅರ್ಥವೆಲ್ಲಾ ಸಂಗ್ರಹಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿದೆ.

೨೦) “ಅವಾವಪರಮಾಂ ಸಿದ್ಧಿಂ ಸತಮಾರಾಧ್ಯಕೇಶವಂ” = ಎಂಬುದರಿಂದ “ಮೋಕ್ಷಪ್ರದೋಪಾಯವೇಶ” ಎಂಬ ವಚನದಂತೆ, ಬ್ರಹ್ಮರುದ್ರಾದಿ ಸಕಲ ದೇವತೆಗಳಿಗೂ ಪ್ರೇರಣನಾಗಿರುವ ಸರ್ವೋತ್ತಮನಾದ ಪರಮಾತ್ಮನಿಗೆ ಪರಮಸಿದ್ಧಿರೂಪವಾದ ಮೋಕ್ಷಪ್ರದತ್ವವು ಸೂಚಿತವಾಗಿದೆ.

೨೧) “ತಥಾರಾಗಾವಯೋದೋಷಾಃ ಪ್ರಯಾಂತುಪ್ರಶಮನಮಮು” = ಎಂಬ ಭಾಗದಿಂದ, ಪರಮಾತ್ಮನ ಪ್ರಸಾದದಿಂದ ರಾಗಾದಿಲಿಂಗಶರೀರಾಂತ ಸಕಲ ಅನಿಷ್ಟನಿವೃತ್ತಿ (ಲಿಂಗಭಂಗರೂಪ) ಗಳೂ ಆಗುತ್ತವೆಯೆಂಬುದು ಸೂಚಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿದೆ.

೨೨) “ಯಸ್ಯಪ್ರಸಾದಾತ್, ಪರಮಾರ್ಕ್ತರೂಪಾತ್, ಅಸ್ಥಾತ್ಮಂಸಾರಾನ್ಮುಚ್ಯತೇನಾಪರೇಣ | ನಾರಾಯಣೋಽಸೌಪರಮೋವಿಚಿಂತ್ಯೋಮುಮುಕ್ತುಃ | ಕರ್ಮಜಾತಾದಮುಷ್ಮಾ ತ್” ಇತ್ಯಾದಿಶ್ರುತಿಯ ಅರ್ಥ ವಿಶೇಷವೂ ಸಹ ಮೇಲೆ ಉದಾಹರಿಸಿದ ಬ್ರಹ್ಮವಾರಸ್ತೋತ್ರದ ಮಂತ್ರ ಭಾಗದಿಂದ ಸೂಚಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿದೆ. ಅಂತೂ ಈ ರೀತಿಯಾಗಿ “ಪಾರಂಪರಂ ಇತ್ಯಾದಿಯಾದ ಕಂಡುಮುನಿಗೆ ಪರಮಸಿದ್ಧಿಯನ್ನು ತಂದುಕೊಟ್ಟ ಬ್ರಹ್ಮವಾರಸ್ತೋತ್ರವು ಶ್ರೀಮನ್ನದ್ವಾಚಾರ್ಯರಿಂದ ವಿರಚಿತಗಳಾದ ಬ್ರಹ್ಮಸೂತ್ರ ಭಾಷ್ಯ, ಅನುವ್ಯಾಖ್ಯಾನಗಳಿಂದ ನಿರ್ಣೇತವಾದ ಶ್ರೀವೇದವ್ಯಾಸರಿಗೆ ಪರಮಸಮ್ಮತವಾದ ವೇದಾಂತ ಸಿದ್ಧಾಂತ ಪ್ರತಿಪಾದ್ಯಗಳಾದ ಅತಿಗ್ರಹಗಳಾದ ಅರ್ಥಗಳಿಂದ ಅತಿ ಗಂಭೀರವಾದ ಸಾರಸಂಗ್ರಹವಾದ ಸ್ತೋತ್ರವಾಗಿದೆ. ಇದನ್ನು ಶ್ರೀಮದ್ಗೀತಾತಾತ್ಪರ್ಯದಲ್ಲಿ ಶ್ರೀಮದಾಚಾರ್ಯರು ಉದಾಹರಿಸಿರುವ ಪ್ರಮಾಣದಲ್ಲಿ ಉಕ್ತವಾಗಿರುವಂತೆ ಪ್ರಮೇಯ ವಿಶೇಷಾರ್ಥಿತವಾದ ಶ್ರೀವಿಷ್ಣು ಭಕ್ತಿಯಿಂದ ಅರ್ಥಾನುಸಂಧಾನ ಪೂರ್ವಕವಾಗಿ ಪಠಪೂಜಿಸಿದರೆ ಪರಮಾತ್ಮನ ಪರಮಾನುಗ್ರಹದಿಂದ ಪರಮಸಿದ್ಧಿಯು ಉಂಟಾಗುತ್ತವೆಯೆಂಬುದರಲ್ಲಿ ಯಾವ ಸಂದೇಹವೂ ಇರುವುದಿಲ್ಲ. ಸ್ತೋತ್ರದಲ್ಲಿ ಶಬ್ದಗಳ ಮತ್ತು ಅರ್ಥಗಳ ಪೌನರುಕ್ತವು ದೋಷಾಧಾಯಕವಲ್ಲವೆಂಬುದು ಸರ್ವಸಂಮತ. ಈ ಬ್ರಹ್ಮವಾರಸ್ತೋತ್ರದಲ್ಲಿ ಇನ್ನೂ ಸಿದ್ಧಾಂತ ಸಮ್ಮತಗಳಾದ ಅನೇಕ ರಹಸ್ಯ ಸ್ವಾರಸ್ಯಾಂಶಗಳು ನಿಗೂಢವಾಗಿವೆ. ಲೇಖನ ವಿಸ್ತಾರ ಭಯದಿಂದ ಅವೆಲ್ಲವನ್ನೂ ನಿರೂಪಿಸಿಲ್ಲ.

ಇಲ್ಲಿಗೆ ಶ್ರೀಹರಿಸರ್ವೋತ್ತಮತ್ವಕ್ಕೆ ಸಾಧಕವಾದ ಅಂಶಗಳಿಂದ ವಿಖ್ಯಾತವಾದ ನಿಕೃಷ್ಟಾ ದೇವರವ್ಯಾಪಾರ ಪ್ರಾರಂಭದಲ್ಲಿ ಪರಿಸ್ಥಿತನಾದ -

ಶ್ರೀಬ್ರಹ್ಮವಾದಪ್ರಕಾಶಂತ್ರವ ಅರ್ಥವಿವರಣೆಯು ಸಮಾಪ್ತವಾಯಿತು.

“ಸರ್ವೇಂದ್ರಿಯ ಪ್ರೇರಣೆಗಾಗಿ ಶ್ರೀ ಪ್ರಾಣಪತಿವೇದಿತಿ |
ಯದವೋಚಮಹಂತೇನಪ್ರೀಯತಾಂ ಕಮಲಾಲಯಃ ||

ಇತಿ ಕೃಷ್ಣಾರ್ಪಣಮಸ್ತು

“ಶ್ರೀಹರಿಸರ್ವೋತ್ತಮತ್ವ” ವ ಪ್ರತಿಪಾದನೆಯ ಅಂಗವಾಗಿ ಇನ್ನು ಕೆಲವೇ ವಾಕ್ಯಗಳನ್ನು ಬರೆದು ಮುಂದೆ ಶ್ರೀರಾಘವೇಂದ್ರ ಗುರುಸಾರ್ವಭೌಮರಿಂದ ವಿರಚಿತವಾಗಿರುವ ಗ್ರಂಥದ ಜನ್ಮಾದಿಕರಣದ ಕನ್ನಡಾನುವಾದವನ್ನು ಪ್ರಾರಂಭಿಸುತ್ತೇವೆ.

ಅಪಾರಂಭವಾದ ವೇದವು ಅಪ್ರ ಬಂಧುವಿನಂತೆ ಸಕಲಮುಕ್ತಿಯೋಗ್ಯವೇತನರ ದುಃಖಪರಿಹಾರಕ್ಕಾಗಿ ಸರ್ವೋತ್ತಮನಾದ ಶ್ರೀಹರಿಯನ್ನು ಪರಮ ಮುಖ್ಯ ವ್ಯಕ್ತಿಯಿಂದ ಪ್ರತಿಪಾದಿಸುತ್ತದೆ. ಇದನ್ನು “ಅದುಃಖಮಿತ ರತ್ನಪಂಜೀವಾವತಮುಃಖಿನಃ | ತೇಜಾನದುಃಖಪ್ರಹಾರಾಯ ಶ್ರುತಿರೇವಾಪ್ರವರ್ತತೇ” ಎಂದು ಶ್ರುತಿಯೇ ಹೇಳುತ್ತದೆ.

“ತಾವಾ ಒತಾಃ ಸರ್ವಾಯುಜಃಸರ್ವೇವೇದಾಃಸರ್ವೇಭೋಜಾಃ ಪ್ರಾಣವಪ ಪ್ರಾಣಾಯುಜವೇತಿ” ಇತ್ಯಾದಿ ಐತರೇಯ ವಚನವು ಸಹ ಅದನ್ನೇ ಪುಷ್ಟೀಕರಿಸುತ್ತದೆ.

“ವೇದೈಶ್ಚಸರ್ವೈರಹವೇವೇದೈಃ” ಎಂದು ಗೀತಾಯೋಗನಾದ ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣಪರಮಾತ್ಮನು ತನಗೆ ಸಕಲ ವೇದವೇದ್ಯತ್ವವನ್ನು ಭೋಜನ ಮಾಡಿದ್ದಾನೆ.

ಒಂದು ಲಕ್ಷ ಶ್ಲೋಕಾತ್ಮಕವಾದ ಶ್ರೀಮನ್ನಹಾಭಾರತವೂ ಸಹ ಅದಿ, ಮಧ್ಯ, ಅಂತ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ಶ್ರೀಹರಿಯ ಸರ್ವೋತ್ತಮತ್ವವನ್ನೇ ಪ್ರತಿಪಾದಿಸುತ್ತಿರುವ ವಿಷಯವನ್ನು ಶ್ರೀಮದಾಚಾರ್ಯರು ಶ್ರೀ ಮಹಾಭಾರತ ತಾತ್ಪರ್ಯ ನಿರ್ಣಯದಲ್ಲಿ ನಿರ್ಣಯಿಸಿರುತ್ತಾರೆ. ಆ ಶ್ಲೋಕಗಳು ಈ ರೀತಿ ಇವೆ.

“ಸತ್ಯಂ ಸತ್ಯಂ ಪುನಃ ಸತ್ಯಂ ಉದ್ವೃತ್ಯ ಭುಜಮುಚ್ಯತೇ |
ವೇದಶಾಸ್ತ್ರಾತ್ಮರಂಜಾನ್ವಿನದೈವಂ ಕೇಶವಾತ್ಮರಮ್ || (ಅಂತಿಮ ಮಹಾಭಾರತ ವಚನ)

(ಆದಿಯಲ್ಲಿ) ಪ್ರಾರಂಭದಲ್ಲಿ ಶ್ರೀವೇದವ್ಯಾಸರು ಶ್ರೀಮನ್ನಹಾಭಾರತದಲ್ಲಿ

“ನಾಪಿ ನಾರಾಯಣಸಮಂ ನಭೂತಂ ನಭವಿಷ್ಯತಿ |
ವಿಠೇನಸತ್ಯವಾಕ್ಯೇನ ಸರ್ವಾರ್ಥಾನ್ ಸಾಧಯಾಮ್ಯಹಮ್ ||
(ಎಂಬುದಾಗಿ ಆದ್ಯ ಶ್ಲೋಕವು)”

ಅದ್ವಂತಯೋರಿತ್ಯವದ್ವಯಸ್ತಾದ್ ವ್ಯಾಸಾತ್ಕೋವಿಷ್ಣುರುದಾರಶಕ್ತಿಃ |
ತಸ್ಮಾತ್ಸಮಸ್ತಾಪರಿಸದ್ಗುಣಾನಾಂ ನಿರ್ಣೇತಯೇ ಭಾರತಗಾಕಥೈವಾ ||

(ಇತಿ ಮಹಾಭಾರತ ತಾತ್ಪರ್ಯ ನಿರ್ಣಯಃ)

ಈ ಶ್ಲೋಕಗಳಿಗೆ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನ ಮಾಡುವಾಗ ಶ್ರೀವಾದಿರಾಜಸ್ವಾಮಿಗಳು ತಮ್ಮ "ಗುರುಭಾವ ಪ್ರಕಾಶಿಕಾ" ಎಂಬ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನದಲ್ಲಿ ಈ ಕೆಳಗೆ ಕಂಡಂತೆ ವಿವರಣೆಯನ್ನು ನೀಡುತ್ತಿರುವರು.

"ಅಧುನಾ ಗ್ರಂಥೋಪಕ್ರಮೇ ಮಂಗಳಪದ್ಯೇ ಪ್ರಸ್ತಾವಿತಶ್ಚಮೇಯಾನುಕೂಲ ಪ್ರಮೇಯ ಮೇವೋತ್ತರಗ್ರಂಥೇವಿಸ್ತರೇಣ ದರ್ಶನೀಯಮ್ | ನತುತದ್ವಿರುದ್ಧಮ್ ||

ಅರ್ಥ :- ಗ್ರಂಥದ ಆರಂಭದಲ್ಲಿರುವ ಮಂಗಳ ಪದ್ಯದಲ್ಲಿ ಯಾವ ಪ್ರಮೇಯವು ಪ್ರಸ್ತಾಪಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿದೆಯೋ ಅದಕ್ಕೆ ಅನುಕೂಲವಾದ ಪ್ರಮೇಯವನ್ನೇ ಮುಂದಿನ ಗ್ರಂಥ ಭಾಗದಲ್ಲಿ ತೋರಿಸಬೇಕು. ಮೊದಲು ಮಂಗಳ ಪದ್ಯದಲ್ಲಿ ನೀಡಲ್ಪಟ್ಟ ಪ್ರಮೇಯಕ್ಕೆ ವಿರುದ್ಧವಾಗಿ ಮುಂದಿನ ಗ್ರಂಥದಲ್ಲಿ ಪ್ರತಿಪಾದಿಸಬಾರದು. ಆದ್ಯ ಮೂಲ ಶ್ಲೋಕದ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನವು ಈ ರೀತಿ ಇದೆ.

ಅದ್ವಂತಯೋ = ಆದೌ = ಮಂಗಳಪದ್ಯಾನಾಂ ಆದೌ, ಅಂತೇಚೇತ್ಯರ್ಥಃ ಇದಂಚೋಪಲಕ್ಷಣಂ

ಅರ್ಥ :- ಗ್ರಂಥದ ಪ್ರಾರಂಭದಲ್ಲಿರುವ ಮಂಗಳ ಪದ್ಯಗಳ ಆದಿಯಲ್ಲೂ, ಕೊನೆಯ ಭಾಗದಲ್ಲೂ ಹಾಗೂ ಮಧ್ಯದಲ್ಲೂ ಸಹ ಎಂದೂ ಅಭಿಪ್ರಾಯ.

ಆದೌ = ನಾಸ್ತಿನಾರಾಯಣ ಸಮಂನಭೂತಂನಭವಿಷ್ಯತಿ |

ವಿತೇನಸತ್ಯವಾಕ್ಯೇನ ಸರ್ವಾರ್ಥಾನ್ ಸಾಧಯಾಮ್ಯಹಮ್ ||

ಇತ್ಯಂತೈವದ್ಯೈಃ ಪರಿಸರ್ವೋತ್ತಮತ್ವಂ ಉಪಕ್ರಮ್ಯ

ಮಧ್ಯ ಮಧ್ಯ ಚ =

೧) ಮಯಿಸರ್ವಮಿದಂಪೋತಂಸೂತ್ರೇಮಣಿಗಣಾಇವ |

೨) ಮತ್ತಃ ಪರತರಂನಾನ್ಯತ್ರಿಂಚಿದ್ವಿಧನಂಜಯ |

೩) ಯಸ್ಮಾದ್ ಕರಮತೀತೋಟಹಂಅಕ್ಷರಾದಪಿಚೋತ್ತಮಃ |

ಅತೋಟಪಿಲೋಕೇವೇದೇಚಪ ಥಿತಃ ಪುರುಷೋತ್ತಮಃ ||

೪) ಸಸುರಾಸುರಗಂಧರ್ವಂಸಯಕ್ಶೊರಗರಾಕ್ಷಸಮ್ |

ಜಗದ್ವಶೇವರ್ತತೇದಂ ಕೃಷ್ಣಸ್ಯಸಚರಾಚರಮ್ ||

೫) ವಿಶ್ವಂವಿಷ್ಣುರ್ವರ್ಷಟ್ಕಾರೋ ಭೂತಭವ್ಯಭವತ್ಪಭುಃ

ಪೂತಾತ್ಮಾ ಪರಮಾತ್ಮಾಚಿ ಮುಕ್ತಾನಾಂಪರಮಾಗತಿಃ ||

೬) ನಿಷ ನಿಷ್ಕಂ ಟಿಳಿಃಪಂಥಾಃಯತ್ರಸಂಪೂಜ್ಯತೇಹರಿಃ |

ಕುಪಥಂ ತಂವಿಜಾನೀಯಾತ್ ಗೋವಿಂದರಹಿತಾಗಮಮ್ ||

೭) ಅನಾಶ್ರಿತೋಚ್ಚಯೋನಾಸ್ತಿಮುಖ್ಯಮಾಶ್ರಯಮತ್ಯಹಿ ||

೮) ರುದ್ರಂಸಮಾಶ್ರಿತಾದೇವಾಃ ರುದ್ರೋಬ್ರಹ್ಮಾಣಾಮಾಶ್ರಿತಃ |
ಬ್ರಹ್ಮಾಣಾಮಾಶ್ರಿತೋ ನಿತ್ಯಂ ನಾಹಂಕಂಚಿದುಪಾಶ್ರಿತಃ ||
ಇತ್ಯಾದಿನಾ ಹರಿಸರ್ವೋತ್ತಮತ್ವಸ್ಯೈವ ಪ್ರಪಂಚತತ್ತ್ವಾತ್ ||

ಅಭಿಪ್ರಾಯ :- ಶ್ರೀವೇದವ್ಯಾಸರು ಉಪಕ್ರಮದಲ್ಲಿ ಪ್ರಾರಂಭದಲ್ಲಿ "ನಾರಾಯಣನಿಗೆ ಸಮರು ಒಂದೂ ಇರಲಿಲ್ಲ - ಇಂದೂ ಇಲ್ಲ - ಮುಂದೆಂದೂ ಇರುವುದಿಲ್ಲ. ಇದು ಸತ್ಯವಾದ ವಾಕ್ಯವು. ಇದರಿಂದ ಮಿಕ್ಕಿಲ್ಲಾ ಪ್ರಮೇಯಗಳನ್ನೂ ಸಾಧಿಸುತ್ತೇನೆಂದು ಪ್ರತಿಜ್ಞಾಪೂರ್ವಕವಾಗಿ ಪ್ರಾರಂಭಿಸಿ ಮಹಾಭಾರತದಲ್ಲಿ ಮಧ್ಯಭಾಗದಲ್ಲಿ ಭಗವದ್ಗೀತೆಯಲ್ಲಿಯೂ, ಬೇರೆ ಕಡೆಯೂ ಕೂಡ, ಮತ್ತೆಪರತರನಾನ್ಯಂತ್ಯಂಚಿದ್ವತ್ ಇತ್ಯಾದಿ ವಾಕ್ಯದಿಂದ, ಎಲೈ ಧನಂಜಯೇ (ಅರ್ಜುನನೇ) "ಮತ್ತೊಂದು ಅನ್ಯತ್ಪರತರಂ ಕಿಂಚಿನ್ನಾಸ್ತಿ" ನನಗಿಂತಲೂ ಉತ್ತಮವಾದುದು ಬೇರೆಯಾವುದೂ ಇಲ್ಲವೆಂದು ಭೂಮಿ ಮೊದಲಾದ ಐಡಪರಾರ್ಥಗಳನ್ನು ಅಪರವೆಂದೂ, ಚೇತನಪ್ರಕೃತಿಯಾದ ರಮಾದೇವಿಯನ್ನು ಪರತತ್ತ್ವವೆಂದೂ ನಿರೂಪಿಸಿ, ತಾನು "ಪರತರ" ಸರ್ವೋತ್ತಮನು, ನನ್ನನ್ನು ಹೊರತು ಬೇರೆಯಾವುದೂ ಪರತರವಿಲ್ಲ. ಸರ್ವೋತ್ತಮ ವಸ್ತುವು ಇಲ್ಲವೆಂದು ಶ್ರೀಹರಿಯಾದ ತನ್ನ ಸರ್ವೋತ್ತಮತ್ವವನ್ನು ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣಪರಮಾತ್ಮನು ಪ್ರತಿಪಾದಿಸಿದ್ದಾನೆ. ಮಿಕ್ಕ ಶ್ಲೋಕಗಳ ಅರ್ಥವು ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿದೆ.

ಇತ್ಯಾದಿ ವಾಕ್ಯಗಳಲ್ಲಿ "ಶ್ರೀಹರಿಯ ಸರ್ವೋತ್ತಮತ್ವವೇ ವಿಪ್ರಾರವಾಗಿ ನಿರೂಪಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿದೆ. ಕಡೆಯ ಭಾಗದಲ್ಲೂ ಕೂಡ ಶ್ರೀವೇದವ್ಯಾಸರು,

ವ್ಯಾಖ್ಯಾನ ಭಾಗ :- "ಸತ್ಯಂ ಸತ್ಯಂ ಪುನಃ ಉದ್ವಿಕ್ಯಭೇದಮುಚ್ಯತೇ | ವೇದಶಾಸ್ತ್ರಾತ್ತರಂನಾಸ್ತಿ ನದೈವ ಕೇಶವಾಕ್ಷರಮ್ || ಇತಿ ಅಂತೇ ಅಶ್ವರ್ಯಪರ್ವಣಿ ಸದ್ವಿಜ್ಞಾಂತಂ ಶಬಧಪೂರ್ವಂ ಉಚ್ಛ್ರಿತಬಾಹುಯುಗಂ ಯಥಾ ಭವತಿಕಥಾ ಶ್ರೀಹರಿಸರ್ವೋತ್ತಮತ್ವಸ್ಯೈವ ಉಪಪಾದಿತತ್ತ್ವಾತ್ ||

ಅಭಿಪ್ರಾಯ :- ಕಡೆಯ ಭಾಗದಲ್ಲಿ ಮಹಾಭಾರತದ ಅಶ್ವರ್ಯಪರ್ವದಲ್ಲಿ ದೃಷ್ಟಾಂತಪೂರ್ವಕವಾಗಿ ಶ್ರೀವೇದವ್ಯಾಸರು ಎರಡೂ ತೋಳುಗಳನ್ನು ಮೇಲೆತ್ತಿಕೊಂಡು "ಶ್ರೀಹರಿಯ ಸರ್ವೋತ್ತಮತ್ವವನ್ನೇ ಘೋಷಣೆ ಮಾಡುತ್ತಾರೆ.

ವ್ಯಾಖ್ಯಾನ ಭಾಗ :- ಇತ್ಯಾದಿಮದ್ವಾವಸಾನಪದ್ಯಾನುಸಾರೇಣ ಸರ್ವಶಾಸ್ತ್ರಗ್ರಂಥಸ್ಯ ಯೋಜನೀಯತ್ವಾತ್ |

ಅಭಿಪ್ರಾಯ :- ಈ ರೀತಿ ಶ್ರೀಮನ್ನಾಭಾರತದ "ನಾಸ್ತಿನಾರಾಯಣಸಮಂ" ಎಂಬ ಆದಿಭಾಗಕ್ಕೂ, "ಮತ್ತೆ ಪರತರನಾನ್ಯದೊಂಚಿದ್ವತ್ಯಧನಂಜಯ" ಇತ್ಯಾದಿ ಮಧ್ಯ ಭಾಗದ ಗ್ರಂಥಕ್ಕೂ, ಸತ್ಯಂಸತ್ಯಂ ಇತ್ಯಾದಿ ಅಂತ್ಯ ಭಾಗದ "ಸತ್ಯಂಸತ್ಯಂ ಪುನಃ ಸತ್ಯಂ" ಎಂಬ ಘೋಷಣೆಗೂ ತಕ್ಕಂತೆಯೇನೇ ಸಮಗ್ರ ಭಾರತ ಗ್ರಂಥ ಭಾಗದ ಅರ್ಥವನ್ನು ಶ್ರೀಹರಿಯ ಸರ್ವೋತ್ತಮತ್ವಕ್ಕೆ ತಕ್ಕಂತೆ ಯೋಜನೆ ಮಾಡಿ ಅರ್ಥವನ್ನು ನಿರ್ಧರಿಸಬೇಕು.

ವ್ಯಾಖ್ಯಾನ ಭಾಗ :- ಪಾದಾಧಿಕಲಕ್ಷ ಭಾರತ ವಾಕ್ಯನ್ಯಾಸರೇಃ ಸರ್ವೋತ್ತಮತ್ವೇವ ತಾತ್ಪರ್ಯಮತಿ |

ತಾತ್ಪರ್ಯ :- ಒಂದೂಕಾಲು ಲಕ್ಷ (ಶ್ರೀಹರಿವಂಶದ ಖಿಲಾಖಿಲ ಪಾರಿಜಾತವೆಂಬ ಭಾಗತ್ರಯವೂ ಸೇರಿ ೨೫ ಸಾವಿರ ಶ್ಲೋಕಗಳೂ ಸೇರಿ) ಗ್ರಂಥದ ಸಮಗ್ರ ಭಾರತದ ವಾಕ್ಯಗಳೆಲ್ಲವೂ ಕೂಡ ಶ್ರೀಹರಿಯ ಸರ್ವೋತ್ತಮತ್ವದಲ್ಲಿಯೇ ತಾತ್ಪರ್ಯವುಳ್ಳವುಗಳಾಗಿವೆ.

ವ್ಯಾಖ್ಯಾನ ಭಾಗ :- ಉಪಕ್ರಮೋಪಸಂಹಾರಾರ್ಥಾಪೂರ್ವ ತಾಪಲಾರ್ಥ ವಾದೋಪಪತ್ತೀನಾಂ ಮಹಾ ತಾತ್ಪರ್ಯ ನಿರ್ಣಾಯಕತ್ವಸ್ಯ ಸಕಲವಿದ್ವಜ್ಞಸಂಮತತ್ವಾದಿತ್ಯಪಿಚ್ಛೇಯಮ್ | ಉಪಕ್ರಮಾದಿ ಲಿಂಗಗಳಿಗೆ ಮಹಾ ತಾತ್ಪರ್ಯ ನಿರ್ಣಾಯಕತ್ವವು ಇದೆಯೆಂಬುದು ಸರ್ವರಿಗೂ ಸಂಮತವಾದ ವಿಚಾರವಾಗಿದೆ. ಆದಕಾರಣ ಸಕಲವೈದಿಕ ವಾಚ್ಛಿಯವೂ ಅದಕ್ಕೆ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನರೂಪವಾದ ಸಕಲಸ್ತೋತೀತಾಸ, ಪುರಾಣಗಳೂ ಪರಮಮುಖ್ಯ ವೃತ್ತಿಯಿಂದಲೂ, ಸಮಾಧಿ ಭಾಷೆಯಿಂದಲೂ ಶ್ರೀಹರಿಯ ಸರ್ವೋತ್ತಮತ್ವದಲ್ಲಿಯೇ ಮಹಾತಾತ್ಪರ್ಯವುಳ್ಳವುಗಳಾಗಿವೆಯೆಂಬುದನ್ನು ಬಹಳ ರಮಣೀಯವಾದ ಸಕಲ ಪ್ರಮಾಣಪೂರ್ವಕವಾದ ನಿರೂಪಣೆಯಿಂದ ಪರಶುಕ್ಷತ್ರಯದಲ್ಲಿ ಸೇರಿದ ಪ್ರಧಾನ ವಾಯುದೇವರ ಮೂರನೇ ಅವತಾರಭೂತರಾದ ಶ್ರೀಮದಾನಂದತೀರ್ಥಭಗವತ್ಪಾದರು ಸಕಲಮುಕ್ತಿಯೋಗ್ಯ ಚೇತನರ ಉಪಕಾರ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ, ಅನುಗ್ರಹಪೂರ್ವಕವಾಗಿ “ವಿಷ್ಣೋಃ ಸರ್ವೋತ್ತಮತ್ವವಪ ಮಹಾತಾತ್ಪರ್ಯಂ ಸರ್ವಸದಾ ಗಮಾನಮ್” ಎಂದು ಘೋಷಣೆ ಮಾಡಿರುತ್ತಾರೆ. ಜಗಜ್ಜನನಿಯಾದ ಇತರ ಜೀವಿಗಿಂತಲೂ ಅಪಾರಮಹಿಮೋ ಪೇತಳಾದ ರಮಾದೇವಿಗೂ ಸಹ ಪೂರ್ತಿಯಾಗಿ ತಿಳಿಯಲು ಅಶಕ್ಯವಾದ ಮಹಿಮೋಪೇತನಾದ ಶ್ರೀಹರಿಯ ಹಿರಿಮೆಯನ್ನು ಎಷ್ಟು ವರ್ಣಿಸಿದರೂ ಅದು ಅಲ್ಪವೇ ಸರಿ. ಕೆಲವನ್ನು ಮಾತ್ರ ನಾವು ವಿವರಿಸುತ್ತೇವೆ. ಇಲ್ಲಿಗೆ ಶ್ರೀಹರಿ ಸರ್ವೋತ್ತಮತ್ವ ನಿರೂಪಣೆಯು ಸಮಾಪ್ತವಾಯಿತು.

ಕಲ್ಯಾಣಗುಣಪೂರ್ಣಾಯದೋಷದೂರಾಯ ವಿಷ್ಣವೇ |

ನಮಃ ಶ್ರೀಪ್ರಾಣನಾಥಾಯ ಭಕ್ತಾಭೀಕ್ಷಪ್ರದಾಯನೇ ||

ಸರ್ವೇಂದ್ರಿಯ ಪ್ರೇರಕೇಣ ಶ್ರೀಪ್ರಾಣಪತಿನೇರಿತಃ |

ಯದವೋಚಮಹಂತೇನ ಪ್ರೀಯತಾಂಕಮಲಾಲಯಃ || ೧೩ ||

ಇತಿ ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣಾರ್ಪಣಮಸ್ತು

ಇನ್ನು ಮುಂದೆ ಶ್ರೀಮದ್ರಾಘವೇಂದ್ರ ಗುರುಸಾರ್ವಭೌಮರು ರಚಿಸಿರುವ ತಂತ್ರದೀಪಿಕಾ ಗ್ರಂಥದಲ್ಲಿನ ಜನ್ಮಾಧಿಕರಣದ ಕನ್ನಡಾನುವಾದವನ್ನು ಪ್ರಾರಂಭಿಸುತ್ತೇವೆ.

ಕುಡ್ಡಾ ಕುಡ್ಡಾ ತಿದ್ದುಪಡಿ

ಪುಟ	ಪಂಕ್ತಿ	ಅಕುಡ್ಡ	ಕುಡ್ಡ
೧೮	೧೦	ಕುಮೋ	ಕುಮೋ
೨೪	೧೧	ಬೇದೇನ	ಬೇದೇನ
೨೭	೧೮	ಶಾಸ್ತ್ರಯೋನನತ್ವಾತ್	ಶಾಸ್ತ್ರಯೋನಿತ್ವಾತ್
೨೮	೨೧	ಕ್ರಮವಸ್ಥನನು	ಕ್ರಮವಸ್ತು
೩೪	೧೮	ಕರಣದಲಿ	ಧಿಕರಣದಲ್ಲಿ
೩೭	೨೩	ಓಂ	ಓಂ
೫೮	೨೩	ವಿವೋದಕಣ್ಣು	ವಿವೋಧಕಣ್ಣು
೫೯	೬	ವಿಠ	ವಿ
೬೫	೮	ಪರರ್ಥ	ಪರಾರ್ಥ
೬೬	೧೧	ಕಾತಸ್ಯ	ಕಾರ್ತಸ್ಯ
೬೯	೫	ಪಿನ್ಯತ್ರ	ಪಿನ್ಯತ್ರ
೭೦	೮	ತೃಚಕ್ಷುಃ	ತೃಚಕ್ಷುಃ
೭೨	೫	ತಸಮಾಸಃ	ಸಮಾಸಃ
೭೬	೬	ಪ್ರಸನ್ನಬ್ರಹ್ಮಣಃ	ಪ್ರಸನ್ನಾತ್ ಬ್ರಹ್ಮಣಃ
೭೮	೧೫	ಸೋಽಪಿ	ಸೋಽಽ
೮೬	೨೫	ಪರೋಕ್ಷಾರ್ಥ	ಪರೋಕ್ಷಾರ್ಥ
೯೫	೩	ತ್ವೇಽಪಿ	ತ್ವೇಽಪಿ
೯೬	೨	ತ್ವೇಽಪಿ	ತ್ವೇಽಪಿ
೧೧೪	೪	ರರ್ಥವು	ರಾರ್ಥವು
೧೨೨	೫	ಭಗವನ್ನಾತ್ಮ	ಭಗವನ್ನಾತ್ಮ
೧೩೩	೧	ಜಿಜ್ಞಾಸಯಾಃ	ಜಿಜ್ಞಾಸಾಯಾಃ
೧೪೫	೨೩	ದೀಪ	ದೀಪ
೧೫೧	೧೩	ಳಲವೆಂಬುದನ್ನು	ಗಲೆಂಬುದನ್ನು
೨೫೪	೧೨	ವೇದಜ್ಞ	ವೇದಜ್ಞ
೨೬೮	೨೩	ಜಿಜ್ಞಾಸ್ಯ	ಜಿಜ್ಞಾಸ್ಯ
೨೮೮	೩	ಏ	ಏಕ
೨೯೯	೧೬	ಪರಮಾ	ಪರಮ
೩೦೩	೨೦	ಸಪ್ತಲಾದ	ಪಿಪ್ಪಲಾದ
೩೧೭	೨೧		
೩೨೬	೪	ಏನ	ಏನಂ
೩೩೧		ಶ್ರುತಿಯು	ಶ್ರುತಿಯು
೩೩೬		ಭಾಗಃ	ನಭಾಗಃ, ಅಸ್ತಿ
೩೩೬	೭	ಶಂಕನ	ಶಂಸನ

ಪುಟ	ಪಂಕ್ತಿ	ಅಶುದ್ಧ	ಶುದ್ಧ
೩೩೬	೭	ಕ್ರಿಯಾಜನ	ಕ್ರಿಯಾಜನ
೩೪೫			
೩೪೯	೧೮	ಬ್ರಹ್ಮನಲ್ಲಿ	ಬ್ರಹ್ಮನಲ್ಲಿ
೩೫೫	೨	ಶೇಷೋಽಪಿ	ಶೇಷೋಽಪಿ
೩೬೯	೧೮	ನೇಯ	ನೇಹ
೩೭೯	೧೮	ವಿಷ್ಣುದಬ	ವಿಷ್ಣುವಾ
೩೮೫	೧೫	ನಶದಸ್ತಿ	ನಶದಸ್ತಿ
೪೨೦	೧೮	ಮುಗಿನಿ	ಮುಗಿನಿ
೪೨೮	೧೬	ತನನ್ನ	ತನ್ನ
೪೩೨	೧೦	ವ್ಯಾಪ್ತ	ವ್ಯಾಘ್ರ
೪೫೦	೨೩	ಹೀರೀತ	ಹಾರೀತ
೪೫೧	೭	ಸಸತ್ಯವರಂ	ಸತ್ಯವರಂ
೪೬೭	೨೫	ಪಾತಾಯತೀತಿ	ಪಾರಾಯತೀತಿ
೪೬೮	೧೮	ಅನುತಾನಂತ	ಅನಂತಾನಂತ
೪೭೪	೨೪	ವಸ್ತು	ವಸ್ತು
೪೮೧	೨೬	ಶ್ಚಾ	ಶ್ಚ
೪೯೫	೧೭	ವೇದೋಽಪಿ	ವೇದೋಽಪಿ
೪೯೭	೧೩	ಪರಾಣ	ಪ್ರಾಣ
೪೯೮	೨೨	ಅಪೋಽಪಿ	ಅಪೋಽಪಿ

ವಿಶೇಷ ಸೂಚನೆ:— ಸೂತ್ರಭಾಷ್ಯದಲ್ಲಿಯೂ, ಅಣುಭಾಷ್ಯದಲ್ಲಿಯೂ ಮಂಗಳ ಪದ್ಯವು ಸಮಾನವಾದ ಅನುಪೂರ್ವಿಯಿಂದ ಇದ್ದಾಗ್ಯೂ ಸಹ - “ಸೂತ್ರಾರ್ಥಉಚ್ಯತೇ” ಎಂಬುದಾಗಿ ಸೂತ್ರಭಾಷ್ಯದಲ್ಲಿರುವ ಅರ್ಥಶಬ್ದಕ್ಕೆ ಅವ್ಯಕ್ತತರ್ಕತತ್ವರೂಪವಾದ ಅರ್ಥವೆಂದೂ, (ಅನುವ್ಯಾಖ್ಯಾನದ ಅರ್ಥವು ವ್ಯಕ್ತತರ್ಕತತ್ವರೂಪವಾದ ಅರ್ಥವೆಂದೂ) ಅಣುಭಾಷ್ಯದಲ್ಲಿ ಮಾತ್ರ ಸೂತ್ರಾರ್ಥವೆಂಬಲ್ಲಿ ಅರ್ಥಶಬ್ದಕ್ಕೆ, ಕೇವಲನಿರ್ಗಲಿತವಾದ ತಾತ್ಪರ್ಯಾರ್ಥವೆಂದೂ (ಫಲಾರಿಯವ್ಯಾಖ್ಯಾನ ರೀತ್ಯಾ) ಶ್ರೀನಾರಾಯಣಪಂಡಿತಾಚಾರ್ಯರು ವ್ಯಾಖ್ಯಾನ ರೀತ್ಯಾ ಪಿಂಡೀಕೃತವಾದ ಅರ್ಥವೆಂದೂ ವಿವೇಚಿಸಿ ಭಿನ್ನಭಿನ್ನಾರ್ಥಗಳಾಗಿ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನಕಾರರು ವ್ಯಾಖ್ಯಾನಿಸಿರುವುದನ್ನು ಅರಿಯಬೇಕು. ಆದ್ದರಿಂದಲೇ “ಅನಂತೋಽರ್ಥಪ್ರಕಟತಃತ್ವಯಾಣೌ ಭಾಷ್ಯ ಸಂಗ್ರಹೇ ಅಹೋಽಚತ್ವಪರಿಚ್ಛಾಪ್ತೈಶ್ಚ ಕೃಷ್ಣೇನೇವಾನನಾಂತರೇ ಎಂದು ಶ್ರೀನಾರಾಯಣ ಪಂಡಿತಾಚಾರ್ಯರು ಪ್ರಶಂಸಿಸಿರುವರು.

ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣ ಪರಮಾತ್ಮನು ತನ್ನ ಪುಟ್ಟ ಬಾಯಲ್ಲಿ ಇಡೀ ಬ್ರಹ್ಮಾಂಡವನ್ನು ತೋರಿಸಿದಂತೆ ಶ್ರೀಮಧ್ವರು ಅತಿಚಿಕ್ಕ ಪದಗಳಿಂದ ಸಮಗ್ರ ಬ್ರಹ್ಮಮೀಮಾಂಸಾ ಶಾಸ್ತ್ರಾರ್ಥದ ಅನಂತಾರ್ಥಗಳನ್ನು ಕ್ರೋಡೀಕರಿಸಿ ಪಿಂಡೀಕೃತವಾಗಿ ತೋರಿಸಿರುವುದು ಅತ್ಯಾಶ್ಚರ್ಯ, ಅಶ್ಚರ್ಯವೆಂಬುದಾಗಿ ಅಹೋ ಎಂದು ಅಶ್ಚರ್ಯವನ್ನು ವ್ಯಕ್ತಪಡಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಶ್ರೀಮದಾಚಾರ್ಯರು ರಚನಾಚಾರ್ಯರನ್ನು ವ್ಯಕ್ತಪಡಿಸಿರುತ್ತಾರೆ.

